This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

3 6105 120 740 688

LELAND·STANFORD·JVNIOR·VNIVERSITY

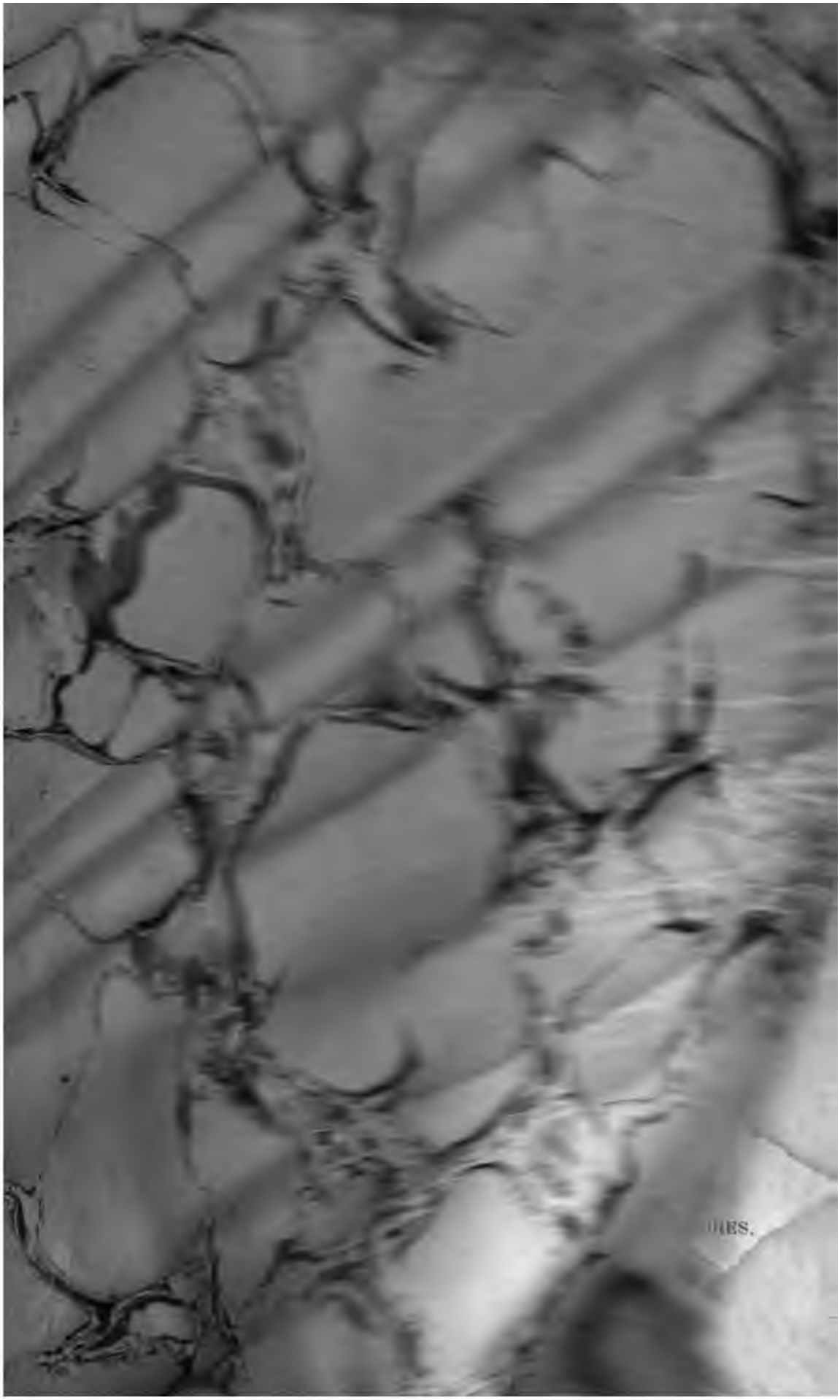

28/.1
M4350

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS,

SEU BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRA, UNIFORMIS, COMMODA, ŒCONOMICA,

OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM,

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM,

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD ÆTATEM INNOCENTII III (ANNO 1216) PRO LATINIS ET AD CONCILII FLORENTINI TEMPORA (ANN. 1439) PRO GRÆCIS FLORUERUNT :

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER QUINDECIM PRIORA ECCLESIÆ SÆCULA,

JUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS, PERQUAM DILIGENTER CASTIGATA; DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS, VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA; OMNIBUS OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS DETECTIS, AUCTA; INDICIBUS PARTICULARIBUS ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS, SIVE AUCTORES ALICUJUS MOMENTI SUBSEQUENTIBUS, DONATA; CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA; OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA;

DUCENTIS ET AMPLIUS LOCUPLETATA INDICIBUS AUCTORUM SICUT ET OPERUM, ALPHABETICIS, CHRONOLOGICIS, STATISTICIS, SYNTHETICIS, ANALYTICIS, ANALOGICIS, IN QUODQUE RELIGIONIS PUNCTUM, DOGMATICUM, MORALE, LITURGICUM, CANONICUM, DISCIPLINARE, HISTORICUM, ET CUNCTA ALIA SINE ULLA EXCEPTIONE; SED PRÆSERTIM DUOBUS INDICIBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS, ALTERO SCILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUIDQUID NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM ETIAM UNUSQUISQUE PATRUM, NE UNO QUIDEM OMISSO, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR; ALTERO SCRIPTURÆ SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPERIRE SIT OBVIUM QUINAM PATRES ET IN QUIBUS OPERUM SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM S. SCRIPTURÆ VERSUS, A DUOBUS INDICIBUS GENERALIBUS : ALTERO SCILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUIDQUID TEXTUS COMMENTATI SINT.

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS, CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, PERFECTIO CORRECTIONIS, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO PATROLOGIÆ DECURSU CONSTANTER SIMILIS, PRETII EXIGUITAS, PRÆSERTIMQUE ISTA COLLECTIO UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA, SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILLIC SPARSORUM, VEL ETIAM INEDITORUM, PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES ÆTATES, LOCOS, LINGUAS FORMASQUE PERTINENTIBUS, COADUNATORUM.

SERIES GRÆCA,

IN QUA PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIÆ GRÆCÆ AB ÆVO APOSTOLICO USQUE AD CONCILII FLORENTINI TEMPORA

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

Bibliothecæ Cleri universæ,

SIVE CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS CXV.

SYMEON METAPHRASTES.

PARISIIS

APUD GARNIER FRATRES, EDITORES ET J.-P. MIGNE SUCCESSORES.

IN VIA DICTA : *AVENUE DU MAINE*, 189, OLIM *CHAUSSÉE DU MAINE*, 127.

1899

Clichy — Ex typis PAUL DUPONT, 12, via dictâ Ru-d'Asnieres 80.12.13.

P4

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM X, ANNUS 960.

ΣΥΜΕΩΝ

ΛΟΓΟΘΕΤΟΥ,

ΤΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΟΥ,

ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ.

SYMEONIS LOGOTHETÆ,

COGNOMENTO

METAPHRASTÆ,

OPERA OMNIA,

ASCETICA, PARÆNETICA, CANONICA, HISTORICA, HAGIOGRAPHICA, MAGNAM PARTEM EX MSS. PARISIENSIBUS NUNC PRIMUM GRÆCE EDITA;

ACCURANTE ET DENUO RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNE,

BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSÆ,

SIVE CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

TOMUS SECUNDUS.

VENEUNT TRIA VOLUMINA 60 FRANCIS GALLICIS.

STANFORD LIBRARY

PARISIIS

APUD GARNIER FRATRES EDITORES, ET J.-P. MIGNE, SUCCESSORES

IN VIA DICTA : *AVENUE DU MAINE*, 208

1899

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM X. ANNUS 960.

ELENCHUS

AUCTORUM ET OPERUM QUÆ IN HOC TOMO CXV CONTINENTUR.

SYMEON METAPHRASTES.

VITÆ SANCTORUM. (Continuatio.)

Mensis Martius.	col.	9
— Aprilis.		77
— Maius.		183
— Junius.		267
— Julius.		309
— Augustus.		497
— September.		609
— October.		997

256421

STANFORD LIBRARY

MENSIS MARTIUS

STANFORD LIBRARY

—

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ ΤΟΥ ΤΗΣ ΣΙΓΡΙΑΝΗΣ

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

—

S. P. N. THEOPHANIS

MAGNI AGRI IN SIGRIANA PROPE CYZICUM HEGUMENI ET CONFESSORIS

VITA ET CONVERSATIO

(Circa annum 820, Martii die 12. — Acta SS. Bolland. ad hanc diem Græce et Latine. Ejusdem Theophanis Vitam alteram habes præfixam ejus *Chronographiæ* quam complectitur tomus noster centesimus octavus.)

—

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

Α'. Ὥσπερ λειμὼν εὐανθὴς, ποικίλοις ἄνθεσι ποικαζόμενος, ὡραΐζει ταῖς ὀδμαῖς τῶν καταλλήλων στιβάδων τοὺς ἱστορεῖν βουλομένους, καὶ τόπον ἐκ τόπου ἀμείβοντας παλινδρομεῖν ἀναγκάζει, καὶ τὴν ἀναχώρησιν ἑκοντὶ παραβλέπειν· τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ ἡ Χριστοῦ Ἐκκλησία. Τῇ γὰρ πολυειδεῖ πείρᾳ τῶν ἀπ' αἰῶνος ἁγίων κομῶσα, πρὸς θείαν τοὺς ἀκροατὰς ἐποτρύνει δοξολογίαν, καὶ ἑορτὴν ἐξ ἑορτῆς ἐνηχούμενοι χαρμονικῶς τῇ καθ' ἡμέραν ἐν ἀλλακτῇ ἐπωνυμίᾳ ἐπείγονται, γέρας αἴσιον κελαδῆσαι. Ἐν τούτῳ γὰρ καὶ εὐσεβεῖς προστιθέναι ἑαυτοῖς ἀρετὴν ἐπισπεύδουσιν, καὶ οἱ λίαν ἀσύνετοι ῥᾷστα τῆς ἑαυτῶν πολιτείας κατεγνωκότες εὐσεβεῖν τὴν γνώμην βιάζονται. Οὐκ οὖν, ἀγαπητοὶ, ὁσίῳ ἀνδρὶ ἐγκωμιάσαι μοι σπεύδοντι, προθύμως τὰς ἀκοὰς ὑποστρώσατε, καὶ νουνεχῆ τὴν ἀκρόασιν παρακατέσχετε σήμερον. Τίς δὲ οὗτος; Ὁ ἐν ἀσκηταῖς περιβόητος Θεοφάνης, ὁ μέγας τῆς ὀρθοδοξίας ὑπέρμαχος, ὁ τῶν ἀληθινῶν δογμάτων προασπιστὴς, ὁ προθύμως ἑαυτὸν τοῖς τυραννεῖν ἐθέλουσι παραδοὺς, ὁ τὴν δυσσέβειαν τοῦ κρατοῦντος ἐλέγξας δογματικαῖς ἐκφαντορίαις, ὁ βίῳ καὶ πράξει καὶ λόγῳ νηπιόθεν κεκοσμημένος, ὁ τὰ δοκοῦντα τερπνὰ παραβλεψάμενος εἰς ἅπαν, ὁ ἐν γάμῳ σωφροσύνην ἀσκήσας, ὁ σκορπίσας πενομένοις τὸν πρόσκαιρον πλοῦτον καὶ δικαιοσύνην, ἑαυτῷ θησαυρίσας αἰώνιον, ὥσπερ φησὶν ὁ ἐν προφήταις Ψαλμῳδός.

PROLOGUS.

I. Quemadmodum vernans pratum, variis distinctum floribus, dispositarum apte inter se areolarum fragrantia inspicere volentes oblectat, locumque commutantes e loco, eodem unde abierant cogit recurrere, aut saltem oculos sponte obliquatos reflectere, eumdem plane in modum Christi Ecclesia, eorum, qui a sæculo sunt sanctorum multiformis exempli compta ornatu, ad divinæ laudis confessionem audientes impellit, iique quibus unum ex alio festum indicitur, exsultabundi incitantur suum cuique dierum mutatis appellationum vicibus honorem deferendum publicare. Ad hoc enim et ii, qui cæteris magis sunt religiosi, concurrunt, satagentes suam adaugere virtutem et desides alias atque insensati conversationis suæ damnantes ignaviam, animum coguntur inducere ad pietatem. Volenti igitur, dilectissimi, sanctum prædicare virum, attentas præbete aures, atque hodiernæ diei de eo narrationem prompte sapienterque suscipite. Hic autem quis? ille, ille inter ascetas celebratus Theophanes, magnus orthodoxæ defensor religionis, veræ propugnator doctrinæ; qui sævire volentibus alacriter se tradidit, et regnantis impietatem facunda redarguit eruditione; qui a prima pueritia in vita, opere, ac sermone excultus, ea quæ vulgo videntur suavia, omnino despexit, continentiam coluit in conjugio, et temporales divitias dispartiens pauperibus, justitiam, ut ait inter prophetas Psalmista [1], manentem in sæculum sæculi sibi thesaurizavit.

[1] Psal. CX, 10.

II. Cum igitur memoria justi sit recolenda cum laudibus [2], ne meæ quæso imputetis præcipitantiæ laudibus efferentis eum, cujus necdum vitam enarravi. Et vero congruum fuerat eam præmittere: sed quoniam sapientibus sanctisque viris (1) nonnullis adnitentibus distincte expositam habemus hujus beati ab ipsis usque natalibus conversionem, propensionemque ad Dei cultum : ipsam quoque ejus in monastica vita exercitationem conversationemque purissimam, necnon deficientiam imperfectionum, et rectæ fidei ostentationem atque in molestiis perferendis constantiam, quibus vita ejus magis quam auro, margaritis, lapidibus pretiosis ornatur, equidem ut iis adderem aliquid, minime adduci potui : sed quæ dispersa fuerant, ex illis ipsis narrationibus in unam, ut lapidarii solent, compagem colligenda putavi : sciens quod qui impossibilia facienda suscipit, omnem agendi rationem indecore pervertat. Compendiosa igitur narratione usus rudem duntaxat quamdam recte factorum ejus complexionem concinnavi.

A Β'. Ἐπεὶ τοίνυν ἡ μνήμη τοῦ δικαίου μετ' ἐγκωμίων, μή μου μέμψησθε τῆς προπετείας, ὡς προ τοῦ βίου ἐγκωμιάζοντι. Τότε γὰρ ἁρμόδιον πέφυκεν· ἀλλ' ἐπειδή τισι σοφοῖς καὶ μακαρίοις ἀνδράσι πονήσασι, καὶ τὴν τοῦ Μακαρίου ἐξ αὐτῆς γεννήσεως ἀναστροφήν τε καὶ διαγωγὴν, καὶ τὴν πρὸς θεῖον ζῆλον κίνησιν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἐν τῷ μονήρει βίῳ ἄσκησιν, καὶ τὴν καθαρὰν πολιτείαν, καὶ τὴν ἄκραν ταπείνωσιν, καὶ τὴν τῆς ὀρθοδοξίας τράνωσιν, καὶ τὴν πρὸς τὰ δεινὰ καρτερίαν, ἀριδήλως διηγησαμένοις, ἐπὶ χρυσῷ καὶ μαργαρίταις καὶ τιμίοις λίθοις· προσθεῖναι τούτοις οὐχ ἡγησάμην, ἀλλὰ σποράδην ἐκ τῶν αὐτῶν διηγημάτων συλλέξας, ὥσπερ τις λιθολόγος, εἰς μίαν κατασκευὴν ἀθροῖσαι προεθυμήθην. Ὁ γὰρ ἀδυνάτοις ἐπιχειρῶν, τούναντίον ἀσχημονὴν ἀνθέλκει τὸν τρόπον. Συντόμῳ γοῦν τῇ διηγήσει χρησάμενος, ἀμυδράν τινα τῶν αὐτοῦ κατορθωμάτων ὑπόληψιν καταυλήσω.

B

CAPUT I.

Natales, conjugium, vita in sæculo.

III. Beatus iste, Patres Fratresque charissimi, ab Christianæ religionis signaculo nomen adeptus, nobilium et dignitatibus conspicuorum parentum, filius fuit, quique Constantini Copronymi tempore vitam ex rectæ fidei regulis, occulte tamen, instituebant. Et vero ex tali suæ nativitatis principio debebat refulgere hæc stella, quæ a Deo in carne manifestati mysterii congruum habitura nomen erat : neque enim purissima hæc margarita hodie proponeretur nobis, si in illa perversarum opinionum caligine genitores ejus propalam pietatem fuissent aversati. Cum autem iis unigenitus esset, a puero divinas edoctus Litteras atque ad totius Scripturæ initiatus cognitionem, ne profana quidem sapientia deficiebatur : sed quidquid in ea esset pulcherrimum colligens, id intra mentis suæ thesaurum abdidit : quod vero fabulosum erat, longe illud valere jubens, prout conveniebat, despexit. Eo admodum juvene adhuc et necdum pubertatis annos ingresso, parentes ejus hinc ad Dominum emigrarunt, et solus ipse inter copiosas remansit divitias ; superna forsitan id ita disponente Providentia, ne eorum amor obex ei fieret recta ad Deum Via perrecturo.

Γ'. Ὁ μακάριος οὗτος, Ἀδελφοὶ καὶ Πατέρες, ὁ τῆς Χριστιανικῆς σφραγίδος ἐπώνυμος, εὐγενῶν φονέων καὶ τῶν ἐν ἀξιώμασι περιβλέπτων γέγονε τέκνον, ἐν ἡμέραις Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου, τῇ ὑποκρυφίῳ δόξῃ ὀρθοδόξως πολιτευσαμένων. Ἔδει γὰρ, ἔδει ἐξ αὐτῶν τὸν τῆς Θεοφανείας ἐπώνυμον γεννητικῶς ἀποστίλψαι φωστῆρα· οὐ γὰρ ἂν ἡμῖν ὁ καθαρὸς οὗτος μαργαρίτης προὐτέθειτο, εἰ ἐν ἡμέραις σκότους διαφανῶς οἱ τούτου γεννήτορες τὴν εὐσέβειαν ἀπέστρεψαν. Μονογενὴς τοιγαροῦν αὐτοῖς ὑπάρχων ὁ μακάριος, ἐκπαιδεύεται νηπιόθεν τὰ ἱερὰ Γράμματα, Γραφήν τε πᾶσαν εἰς ἄκρον μυηθείς, οὐδὲ τῆς ἔξω σοφίας ἠμοίρησε. Ταύτης γοῦν τὸ κάλλιστον ἐπιλεξάμενος ἐν νῷ τεθησαύρικεν, ὅσον δὲ τὸ μυθῶδες μακρὰν χαίρειν εἰπὼν παρελογίσατο πρεπόντως. Νέου δὲ κομιδῇ τοῦ Μακαρίου ὑπάρχοντος, καὶ οὔπω τῆς ἡδικῆς ἡλικίας ἐπιλελημμένου, οἱ αὐτοῦ γονεῖς πρὸς Κύριον ἐξεδήμησαν, καὶ μένει λοιμὸν μόνος ἐν ὑπερβάλλοντι πλούτῳ ὁ ἅγιος· τάχα τῆς Προνοίας οὕτως οἰκονομησάσης, ἵνα μὴ ὁ τῶν γονέων πόθος, πρόσκομμα τῆς πρὸς Θεὸν αὐτοῦ τρίβου γεννήσηται.

C

IV. Postquam vero sacrilegus Constantinus (2) turpem turpiter efflavit animum, imperium Leo suscepit, materno cognomine Chazares (3) appellatus : quo regnante patricius quidam ipsi cogno-

Δ'. Κωνσταντίνου δὲ τοῦ δυσσεβοῦς αἰσχρῶς τελευτήσαντος, διαδέχεται τὴν βασιλείαν Λέων. ὁ ἐκ μητρικῆς ἐπωνυμίας Χαζάρης ἐπικληθείς. Ἐν δὲ τοῖς χρόνοις τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἦν τις πατρίκιος

D

[2] Prov. x, 7.

(1) Inter alios S Methodius patriarcha.

(2) « Anno 775 contra Bulgaros egressus, correptus est anthracum morbo, in crura sibi divinitus immisso et febri subinde vehementissima, et ardore medicis ob incendii vim ignoto afflictus, subditorum humeris grabbato delatus Arcadiopolim, inde Selymbriam profectus 14 Septembris, nave conscensa ad castellum Strongylum devectus, infelicem in navigio mortem obiit, vociferans ac dicens . Etiam vivens igni nunquam exstinguendo addictus sum. » Hæc Theophanes.

(3) Non proprio, sed gentis nomine Leonis matrem Chazaram vocatam existimo : fuit enim, ut Theophanes ait, « Chagani Chazariæ principis filia, » Christiano dein nomine dicta Irene.

ὁμωνυμος αὐτῷ, πάνυ βάρβαρος καὶ θηριώδης τὸν τρόπον, καὶ τοῦ τῆς αἱρέσεως σμήνους σύμφρων τε καὶ ἀντιλήπτωρ · ὃς διὰ τὴν τοιαύτην δυσσέβειαν ὁμοτράπεζος τῷ βασιλεῖ καθεκάστην ὑπῆρχε καὶ φίλος περιδέξιος. Καὶ δὴ μαθὼν τὰ περὶ τῆς οὐσίας τοῦ μακαρίου, κελεύσει βασιλικῇ συνεργῷ χρησάμενος, ζευγνύει τῷ Θεοφάνει τὴν αὐτοῦ θυγατέρα· ὅπερ βίᾳ καὶ μόλις τάχα γε διὰ τὸν τοῦ κρατοῦντος, φόβον εἴξαντος τοῦ Θεοφάνους, ἐξήρτυτο τὰ ἐπιτήδεια τῷ γαμικῷ θαλάμῳ. Τῶν οὖν αἰσίων τελεσθέντων, ἑσπέρας καταλαβούσης, μόνους ἐν οἰκίσκῳ τερπνῷ τόν τε εὐσεβῆ νεανίαν καὶ τὴν εὐκλεᾶ κόρην εἰσάγουσιν, ὡς ἂν αὐτοῖς ἐπιτηδείως ἔχοι πρὸς ἡδονῆς τρόπον. Σιγῆς δὲ γενομένης, καὶ πάντων ἀφυπνωσάντων, νυκτός τε βαθείας διαχυθείσης, στραφεὶς ὁ μακάριος, φησὶ τῷ κορασίῳ τάδε ·

A minis fuit, barbarus omnino atque efferis moribus, hæreticique agminis infidelitate socius, auctoritate defensor : quæ eum impietas ita imperatori conciliavit, ut et convivam quotidianum ad mensam, et amicum in omnibus conjunctissimum haberet. Hic, ubi quanta esset beati juvenis opulentia didicit, filiam suam Teophani junxit, imperatoriæ jussionis terrore usus ad eas nuptias conciliandas, quibus pro utriusque dignitate instructus est thalamus genialis, Theophane ægre quidem atque reluctanter, ex metu tamen potentioris, ea ut fierent permittente. Ergo nuptiarum solemniis rite auspicatoque celebratis, cum vesper incubuisset, pientissimum juvenem atque illustrissimam virginem solos inducunt in conclave, ad delicias voluptatemque eo quo decebat, apparatu instructum. Ubi B dum omnes sopor altus et nox profunda late diffusa tenet, per illa consiliis suis opportuna silentia ad puellam conversus adolescens, eam est in hunc modum allocutus :

Ε'. Ὁ μὲν παρὼν βίος, ὦ γύναι, βραχύς, ὡς πᾶσιν εὔδηλον, καὶ ἀδηλίᾳ τοῦ μέλλοντος πλέον κεκρατημένος, καὶ κρίσις ἀδέκαστος τοὺς ἐν τῷδε τῷ βίῳ διαδέξεται εὐθηνοῦντας. Τοιγαροῦν καὶ ὁ γάμος οὐκ ἀπόβλητος παρὰ Θεῷ · ἀλλ' αἱ φροντίδες τοῦ βίου, ἀλλοιοῦσαι τὸν ἔνθεον λογισμόν, οὐκ ἐῶσι καθαρῶς ἀντοφθαλμεῖν πρὸς τὰ μέλλοντα. Ἴσμεν δὲ καὶ τὸν ἐν Εὐαγγελίοις Λάζαρον, διὰ στενοχωρίας τῆς ἐνθένδε τοῦ Ἀβραὰμ τοὺς κόλπους κληρωσάμενον, καὶ τὸν ἐν γεέννῃ φλογιζόμενον πλούσιον, μηδὲ τῆς πρὸς αὐτὸν τοῦ Λαζάρου ἀφίξεως ἀξιούμενον, καὶ σταγόνος ὕδατος ἐστερημένον, καὶ τό, « Ἀπέλαβες τὰ ἀγαθά σου ἐν τῇ ζωῇ σου, » ἐγκαλούμενον. Καὶ ὁ Μακαρισμὸς ὑπόσχεσιν ἀγαθῶν οὐ τοῖς ἐν πλούτῳ κομῶσιν ὑπισχνεῖται, ἀλλὰ τοῖς κλαύσασι νῦν ὅτι ἐκεῖ γελάσουσιν, τοῖς πτωχοῖς τῷ πνεύματι, τοῖς δεδιωγμένοις διὰ δικαιοσύνην, τοῖς ὀνειδιζομένοις διὰ Χριστόν καὶ ἅπαξ ἁπλῶς, στενὴ καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, πλατεῖα δὲ καὶ εὐρύχωρος ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν. Οὐκ ἔστιν οὖν ἄνευ θλίψεως ὑπεξελθεῖν ἡμᾶς · εἰ μὲν γὰρ ἐν τῷδε τῷ βίῳ χαρμονικῶς διέξομεν, θλίψις ἐν τῷ μέλλοντι διαδέξεται ἡμᾶς. Ἀλλ' εἰ βούλει, γύναι, μικρὸν τῇ φύσει κοινωνήσαντες διὰ τὴν τοῦ σοῦ πατρὸς αὐθάδειαν, ἀπάρωμεν ἑαυτοὺς τῆς βορβορώδους ταύτης καὶ συρφετῆς διαγωγῆς, καὶ τὸν μονήρη βίον κατασπασώμεθα, ὅπως αἰωνίου εὐμοιρήσωμεν ἀπολαύσεως.

V. Præsens quidem vita, conjux charissima, brevis est, ut notum omnibus, et magna plerumque futuri incertitudine tenetur; judicium autem severum manet eos qui in hac vita bonis et voluptatibus affluunt. Ideo, quamvis conjugii usus minime rejiciatur a Deo, ipsæ tamen, quæ eum comitantur sæculi curæ, plenam divino spiritu mentem evacuant alienantque, nec sinunt puris oculis intueri futura. Novimus Lazarum in Evangeliis per eas, quas hic toleravit miserias, in Abrahæ sinum fuisse delatum ; et in gehenna ardentem divitem ne hoc quidem obtinere potuisse, ut ad se dimitteretur, Lazarus : cui, cum etiam aquæ gutta negaretur, illud funestum insonuit : « Recepisti bona in vita tua [2]. » Neque vero ex evangelicis beatitudi- C nibus ulla continet bonorum promissionem divitibus factam; sed flentibus nunc, quia istic ridebunt, aut pauperibus spiritu, aut persecutionem sustinentibus propter justitiam, vel contumelia propter Christum affectis. Atque ut uno semel verbo absolvam : » Angusta porta et arcta est via, quæ ducit ad vitam : lata vero et spatiosa quæ ducit ad perditionem [3], » adeo ut impossibile omnino sit nobis tribulationem evadere. Si namque in hac vita jucunde vixerimus, in futura nos tribulatio excipiet. Quapropter, si placet, charissima, corporibus ad modicum tempus conjuncti propter patris tui insolentem ferociam, subducemus nos ipsos salebrosæ huic atque inquinatæ conversioni, vitamque monasticam amplectemur, ut æterna requie perfruamur.

ϛ'. Τί οὖν εὐσεβὲς γύναιον; οὐκ ἀνένευσε πρὸς ταῦτα; οὐκ εἶπε τὰ μὴ καθήκοντα · Τί τὸ κάλλος τῆς ἐμῆς νεότητος ἠμαύρωσας; τί μου τὴν τύχην ἀπέκλεισας; τί τὴν ἐμὴν χαρὰν εἰς θρῆνον μετήλλαξας; Εἰ οὕτως ἠρετίσω τὰ κατὰ σαυτὸν, οὐκ εἶ μόνος ἐν εὐγενέσι νεώτερος · ἔδει γοῦν σε, πρὸ τοῦ γάμου ἀπαγορεῦσαι, καὶ μὴ μαρᾶναί μου τὸ ἐπανθοῦν κάλλος. Οὐδὲν τοιοῦτον · ἀλλὰ τί; Ὥσπερ τις ἀγαθὴ γῆ τὸν σπόρον δεξαμένη πολύχουν βλαστάνει τὸν

D VI. Quid ad hæc pia mulier ? num renuit ? num aliquid præter decorem locuta : Cur speciem juventutis meæ obscuras, dixit ; meque sperata felicitate excludens, gaudium meum in lamenta convertis ? Si tu hac. quæ dicta est, ratione saluti tui consulere decreveras, non tu solus inter nobiles adolescens es : oportebat ergo, antequam conjugium iniretur, renuntiare sponsioni, nec meam recens efflorescentem pulchritudinem, velut marcidam

[2] Luc. XVI, 25. [3] Matth. VII, 14.

reddere. Nihil horum illa : sed, quemadmodum bona terra suscipiens semen, multum fructum profert, ita venerabilis femina, egregia sponsi, adhortatione roborata, alacriter annuit, atque respondens : Haud equidem divinarum, inquit, ignara sum promissionum, suavissime sponse; etenim manifeste in Evangeliis clamat Salvator noster : « Qui non relinquit patrem et matrem et uxorem et filios et fratres et sorores et domos et agros, et tollit crucem suam et sequitur me, non est me dignus [4]. Jam igitur puros, si placet, atque incoinquinatos nos sistamus cœlesti Sponso, etiam externum hominem nostrum Immaculatum conservantes. Quid nobis proveniet emolumenti, si opus est ut nos, quamvis ad breve tempus mutuo, sicut inquis, fruamur amplexu ? Quis enim futurum spondebit, quod in illo exiguo tempore sobolem facturi non simus, quæ nata nobis impedimento sit ? et quidem si mascula fuerit, pars illi facultatum et affectus resecanda erit : si autem muliebris, eu geminum malum; oportebit namque et idoneam matrimonio exspectare ætatem, et reliquam ei sollicitudinem impendere. Atqui vitæ finis, ut ipsemet paulo ante dicebas, incertus est, et vitæ hujus innumerabiles laquei. Quod si castitatem clam colentes vixerimus, certa sum, desiderium nostrum ad optatum finem perducendum a Deo.

A καρπὸν, οὕτω καὶ τὸ σεμνὸν γύναιον τῇ καλῇ παραινέσει τοῦ μάκαρος στομωθεῖσα, ἀσμένως κατένευσε καί φησιν · Οὐκ ἀμύητός εἰμι, γλυκύτατε ἄνερ, τῶν θείων παραγγελμάτων · καὶ γὰρ ἐν Εὐαγγελίοις ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἀριδήλως βοᾷ· « Εἴ τις οὐ καταλείψει πατέρα, καὶ μητέρα καὶ γυναῖκα, καὶ τέκνα, καὶ ἀδελφοὺς, καὶ ἀδελφὰς, καὶ οἰκίας, καὶ ἀγροὺς, καὶ ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθήσει μοι, οὐκ ἔστι μου ἄξιος. » Οὐκοῦν, εἰ βούλει, καθαροὺς καὶ ἀσπίλους ἑαυτοὺς παραστήσωμεν τῷ οὐρανίῳ νυμφίῳ Χριστῷ, ἀμώμητον καὶ ἀκηλίδωτον τον ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπον διατηρήσαντες. Τί γὰρ ὄφελος, εἰ πρὸς μικρὸν, ὡς ἔφης, συνέλθωμεν ; Τίς δὲ καὶ ὁ ἐγγυητὴς ὅτι οὐ τεκνώσομεν ἐν τῷ μικρῷ τούτῳ, καὶ ἵνα μὴ γένηται ἡμῖν εἰς πρόσκομμα τὸ τεχθέν ; B Καὶ εἰ μὲν ἄρσεν εἴη, μερική τις ἐκκοπή · εἰ δὲ θῆλυ, διπλοῦν τὸ κακόν · χρεία γὰρ ἀναμεῖναι καὶ χρόνους γάμου καὶ λοιπῆς προνοίας. Καὶ τὸ τῆς ζωῆς τέλος, ὡς ἔφης, ἐπ' ἀδήλῳ, καὶ αἱ τοῦ βίου παγίδες ἀναρίθμητοι. Λανθανόντως οὖν ἐν ἁγνείᾳ βιωσάντων ἡμῶν, εὖ οἶδα καὶ τὴν ἡμῶν ἔφεσιν τὸν Θεὸν οἰκονομῆσαι.

VII. Obstupuit ad tam generosam puellæ mentem beatissimus juvenis, gratioseque respondens: Quod utile fuerit, inquit, manifestabit nobis Deus. Ergo totam egere in precibus noctem, Deum invocantes ut sibi eam in rem consulere atque prospicere dignaretur. Circa auroram vero contigit, ut obdormiscerent ambo et unum idemque eo tempore somnium viderent. Viderunt autem quemdam eximio fulgentem decore, qui placida ad eos voce utens : Dominus, inquit propositum animi vestri susci piens, misit me, ut signarem vos ad hoc ut intactos vos integrosque sibi offerretis. Et continuo per totum corpus eos consignans ex oculis evanuit intuentium : qui cum evigilassent, et quæ viderant sibi invicem absque ulla diversitate narrassent ; data Deo gloria, qui tam facile invenitur quærentibus se, de cætero specie quidem ut conjuges, reapse ut germani inter sese vixere. O rem miram ! Novit Dominus qui sunt ejus [5], et quoniam solum Deum exquisierunt, continuo auxiliator atque adjutor pro desiderio ipsis inventus est. Quid hoc inferius eo miraculo, quod circa tres pueros in fornace gestum admiramur [6] ? Istic angelus urentem flammam ignis in ventum roris flantem commutans illæsos servavit illos : hic similiter angelus concitum igneumque voluptatis ardorem in rorem continentiæ trans formans, sponsos custodivit innoxios, atque ignem cum feno docuit citra damnum conjungere.

Ζ'. Ἐκπλαγεὶς δὲ ὁ μακάριος ἐπὶ τῇ τῆς κόρης δεξιωτάτῃ γνώμῃ, χαριέντως πρὸς αὐτὴν εἶπε· Κύριος ἡμῖν δηλώσει τὸ συμφέρον. Δι' ὅλης δὲ τῆς νυκτὸς προσευξάμενοι, καὶ τὸν Θεὸν ἐπὶ τῷ συμφέροντι C προνοητὴν καὶ κηδεμόνα ἐπικαλεσάμενοι, περὶ αὐγὰς τῆς ἡμέρας συνέβη ἀφυπνῶσαι ἀμφοτέρους, καὶ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ὄναρ θεωρῆσαι · ὁρῶσι γάρ τινα ὡραίως ἐξαστράπτοντα, πρὸς αὐτοὺς πραείᾳ τῇ φωνῇ λέγοντα · Κύριος ὁ Θεὸς τὴν ὑμῶν προαίρεσιν ἀποδεξάμενος, ἀπέστειλέ με σφραγῖσαι ὑμᾶς τοῦ ἀκεραίους καὶ ἀμωμήτους αὐτῷ παραστῆναι. Καὶ κατασφραγίσας αὐτοὺς δι' ὅλου τοῦ σώματος, ἄφαντος ἐγένετο. Ἀφυπνισάντων δὲ αὐτῶν, καὶ τὰ τῆς ὀπτασίας ἀπαραλλάκτως ἀλλήλοις διηγησαμένων, καὶ τὸν Θεὸν δοξασάντων τὸν εὑρισκόμενον ῥᾳδίως τοῖς ζητοῦσιν αὐτὸν, τὸ λοιπὸν διῆγον, σχήματι μὲν ὡς σύζυγοι, πράγματι δὲ ὡς ἀδελφοί. Ὦ τοῦ θαύματος ! Ἔγνω Κύριος τοὺς αὐτοῦ · εἰ μόνον ἐξεζήτησαν τὸν Θεὸν, εὐθὺς ἐπίκουρος αὐτοῖς καὶ βοηθὸς D πρὸς τὴν ἔφεσιν εὑρέθη. Τί τοῦτο τοῦ κατὰ τοὺς τρεῖς παῖδας θαύματος ἀτιμότερον ; Ἐκεῖ μὲν γὰρ ἄγγελος τὴν συμφλέγουσαν αὔραν τοῦ πυρὸς εἰς πνεῦμα δρόσου διασυρίζον μεταβαλὼν, ἀβλαβεῖς τοὺς παῖδας διέσωσε · κἀνταῦθα πάλιν ἄγγελος τὴν ὀξύῤῥοπον καὶ φλογώδη τῆς ἡδονῆς ἀκμὴν εἰς σωφροσύνης δρόσον μεταῤῥυθμίσας, ἀσινεῖς τοὺς νέους διετήρησε, καὶ πυρὶ χόρτον ἀβλαβῶς συνδυάζειν ἐπετήδευσεν.

VIII. Nunc quoniam coconversationem sancti a nativitate ad matrimonium usque abunde declaravimus, agite, Christo dilecti, et ex certaminibus ejus specimen demum aliquod auditui vestro ad

Η'. Ἐπεὶ τοίνυν τὴν ἐκ γεννήσεως τοῦ μακαρίου μέχρι συζυγίας ἀναστροφὴν ἀποχρώντως ἐδηλώσαμεν, φέρε δὴ λοιπὸν καὶ τῶν αὐτοῦ ἀγωνισμάτων μερικήν τινα κατηχήσωμεν ἔμφασιν ταῖς ὑμετέραις

[4] Luc, XIV, 26. [5] Num XVI, 5. [6] Dan. III, 50.

ἀκοαῖς, φιλόχριστοι. Τούτων οὕτω θείᾳ νεύσει οἰκονομηθέντων, κατὰ μικρὸν τοῖς πενομένοις τὸν πλοῦτον σκορπίζοντες ἐν ὑποκεκρυμμένῃ ὑπολήψει, μᾶλλον δὲ δι' αὐτῶν ἑαυτοῖς θησαυρίζοντες, λαθεῖν εἰς τέλος τὸν τῆς κόρης οὐκ ἴσχυσαν πατέρα, δεινόν τε ὄντα, καὶ ἀπηνῆ, καὶ ἀπάνθρωπον, καὶ λίαν ἀνελεήμονα. Γνοὺς γὰρ τὴν καλλίστην τῶν νέων ἐμπορίαν ὁ ταλαίπωρος, καὶ ἀποτυχίαν μᾶλλον τὸ γνωσθὲν ἢ εὐσέβειαν ἡγησάμενος, εἰσελθὼν ἐν τοῖς βασιλείοις προσανατίθεται τῷ βασιλεῖ τοιαῦτα φήσας· Δυστυχῶ, βασιλεῦ, ἐπὶ τῷ ἀπράγμονι γαμβρῷ μου· σκορπίσας γὰρ κακιγκάκως τὸν ἴδιον πλοῦτον, οὐδὲ τῶν τῆς ἐμῆς θυγατρὸς ἐφείσατο πραγμάτων· ἤδη γὰρ καὶ αὐτῶν τὸ πλεῖστον μέρος ἠφάνισε, καὶ οὐδὲ τέκνου ἡ ἐλεεινή μου θυγάτηρ ἀξιοῦται γονῆς· οἶμαι δὲ διὰ τὸ κατὰ πάντα τκλαίπωρον καὶ ἀπράγμονα εἶναι, ὃν κακῶς ἐγνώρισεν. Ἀλλ' εἰ κελεύει, φησί, τὸ κράτος σου, μικρὸν ἀνανεῦσαι ἐκ τῆς τοιαύτης ῥαθυμίας τὸ ἐμὸν γῆρας, τοῦτον ἐκδημοσίοις ἀπασχολεῖσθαι πράγμασι πόῤῥω που κελεύσοις σταλῆναι, μήπω εἰς τέλος τοῖς λίαν ἐστερημένοις καταριθμήσῃ μου τὸ θυγάτριον. Πόθεν γὰρ διδαχθεὶς τὴν ἀπονενοημένην ταύτην ἐμπορίαν οὐκ ἐπίσταμαι· ὥσπερ τις ἀνδριὰς χαλκοῦς ἀκίνητος μένει πρὸς ἔφεσιν τῶν τερπνῶν, καὶ τὸ δὴ χαλεπώτερον, οἷα συμβαίνει πολλάκις τοῖς ἐξεστηκόσι τὸν νοῦν, πρός ὅ τι ἂν αἰτηθῇ τὸ ὑπάρχον αὐτῷ ῥᾷστα παρασχὼν ἀποστερεῖται ὁσημέραι τῆς οἰκείας εὐπορίας, μάλιστα τοῖς ψευδῶς πενίαν προσποιουμένοις. Ἤδη δὲ καὶ τῶν κεράμων αὐτοῦ οὐκ ἀνθέξεται, εἰ μὴ θᾶττον πενίᾳ περιστιχθεὶς, ἱκανὸς γένηται πρὸς τὴν τῶν οἰκείων πραγμάτων ἐπικράτειαν.

Θ' Καὶ δὴ θᾶττον κληθέντος τοῦ μακαρίου πρὸς τοῦ βασιλέως, στέλλεται παρ' αὐτοῦ ἐπὶ τὰ μέρη Κυζίκου πρὸς δημοσίων τινῶν πραγμάτων διοίκησιν· ἦν γὰρ καὶ βασιλικοῦ ἀξιώματος, οὐ τῶν ἐν τέλει, ἀλλ' ὑπηρέτης τῶν βασιλικῶν κεκοσμημένων ἵππων, οὓς δὴ στράτωρας καλεῖν ἡ τάξις εἴθισται. Τούτου δὲ τοῦ προστάγματος τῷ μακαρίῳ δοθέντος, καὶ χαρᾶς αὐτῷ οὐ τῆς τυχούσης περιχυθείσης, ὡς ἑτέρας ἀφορμῆς αὐτῷ τῆς ἐκ τοῦ κόσμου ἀναχωρήσεως θεόθεν οἰκονομηθείσης, τὰ πρὸς τὴν ὁδὸν συντόμως ηὐτρέπιστο ἐπιτήδεια· καὶ πρόφασιν μαλακίας προσποιησάμενος, τοὺς μὲν αὐτῷ ὑπηρετήσοντας διὰ τοῦ δρόμου πεπομφώς, αὐτὸς ἐν ταχυδρόμῳ πλοίῳ ἐπιβὰς, καταλαμβάνει τὸ τοῦ μεγάλου ποταμοῦ στό-

A communem admoveamus instructionem. His igitur divino nutu ad eum modum constitutis, cum magnos brevi thesauros pauperibus latenter dividissent, aut potius ipsis sibi per eorum manus condidissent, latere diutius puellæ patrem non potuere, severum utique, immitem, inhumanum, atque ab omni commiserationis alienum affectu. Cognoscens ergo infelix eam, quam novi nupti optimam instituerant, mercandi viam, et quod cognoverat non pietati imputans, sed infelicitati maximæ, in palatium ad imperatorem progressus, ita fatur: O me calamitosum, imperator, propter generi mei inertiam! opes enim suas pessimis dilapidans modis, ne filiæ quidem mæ substantia abstinuit, et ejus maximam jam partem disperdidit: sed neque B liberorum ex eo procreatione infelix filia mea digna invenitur; ideoque per omnia miserum eum atque ignavum censeo, quem omine plane infausto cognovit. Sed si majestas tua annuat, ut senectus mea ab ejusmodi paululum respiret et relevetur inertia, procul eum jubebis amandari, publicis alicubi negotiis vacaturum, ne demum penitus spoliatis filiola mea annumeretur. Equidem unde edoctus sit insanam illam vivendi normam, intelligere nequeo, qui instar æneæ statuæ immobilis permanet ad desideria voluptatum; quodque etiam molestius accidit, velut usuvenit sæpe, quidquid ab obvio quovis fuerit postulatus facillime præbens, ut mente capti facere sæpe solent, suis quotidie privatur opibus, in eos maxime liberalis, qui pauperiem simulant. Profecto ne figlinorum quidem ei C copia suppetet, nisi quantocius ab ea qua cingitur inopia factus prudentior, idoneus fiat rebus suis retinendis.

IX. Ergo accersitus continuo ad imperatorem beatus, ablegatur ab eo in partes Cyzicenas, publicorum quorumdam negotiorum gratia: erat enim regiæ dignitatis in aula, non tamen eorum, qui principem locum apud eum obtinebant, sed minister equorum regiorum elegantiorum (3*) inter eos, quos stratores (4) consuevit ordo (5) nominare. Quod cum ille mandatum accepisset, lætitiaque ex eo esset non vulgari perfusus, tanquam cui nova divinitus offerretur occasio mundi penitus deserendi: quidquid ad iter necessarium erat quam brevissime apparavit, simulatoque infirmitatis prætextu famulos omnes suos per cursum præmisit, ipse vero D celocem conscendens, ad Magni (6) fluminis per-

(3*) Eorum scilicet, quos συρτοὺς βασιλικοὺς ἵππους « equos regios ad manum ducendos » appellat Codinus Curopalata c. 5, n. 11, in quorum unum cum imperatorem stratores levassent, sequebatur vacuorum equorum magnificus comitatus: cujus instituendi originem Codinus ad imperatorem Theophilum refert, qui cum aliquando equum, cui insidebat, cessisset mulieri, eum ut vi raptum vindicanti, eoque coactus esset primo obvium conscendere, constituerit ut in omnem eventum deinceps sequerentur equi sessoribus vacui.

(4) « Stratorum munus erat equum freno tenere et conscendenti imperatori opem ferre: » ita in Cedrenum Goar, nominatis quos sequitur auctoribus, explicans quid muneris haberet *protostrator*, quem *stratorem* et *comitem* et *domesticum* vocari nonnunquam, et senatorii ordinis haberi, et decrescente imperio, aciem sæpe duxisse ostendit.

(5) Officiorum ac ministeriorum curialum nomenclatur aac distributio.

(6) Fluvius hic Olympenos dividit a Sigrianis: Ptolemæo et Plutarcho (inquit in *Thesauro* Ortelius) Rhyndacus nominatur, olim Lycus dictus, Plinio teste, at recentiori nomine, ut est apud Apollonii Scholiasten, Μέγιστος, *Maximus*.

venit ostium : ac denique ei quæ istic est regioni appropinquans, tranquillo cursu iter conficiebat suum, quando lustrans prærupta ejus, qui in Sigrina est, montis littora, divina quadam providentia profundi cujusdam præcipitii lucum invenit, silvestrem plane ac cavernosum ; adquem e navigio descendens, atque exscensione facta, solus tædio itineris compulsus abiit, cæteris in navi imperans sese ut ibidem quieti exspectarent.

A μιον · καὶ πλησίον λοιπὸν τῆς ἐκεῖθεν γενομενος γῆς, γαληνοδρομίᾳ τὴν πορείαν ἐποιεῖτο, καταμανθάνων τὰ κρημνώδεα τοῦ τῆς Σιγριανῆς ὄρους παράλια. Κατὰ οὖν θείαν τινὰ πρόνοιαν καταλαμβάνει τινὰ βαθύκρημνον λόχμην, ἀλσώδη τε καὶ ἀντρώδη · καὶ ἀποβὰς ἐν αὐτῷ ἀπὸ τοῦ πλοίου, μόνος τῇ δυσχερείᾳ βεβιασμένος ἀνῆλθε, τοῖς ἄλλοις ἐπιτρέψας ἐν τῷ πλοίῳ ἡσυχῇ μένειν.

X. Recognoscens vero diligenter locum, atque ad exercitationes spiritus peridoneum utilemque invenisse gavisus, in partem sese oraturus recepit, Deum deprecans, ut, quod expediens esset id sibi revelaret. Diuturna autem multarum horarum genuflexione deficiens cum paululum resedisset, velut in exstasi factus est prius oculisque vigilantibus vidit, eum, qui in thalamo sibi apparuerat, splendidissimum virum ; qui manus extentæ digito locum designans : Tuus quidem, inquit, socer, ejusdemque cum eo mentis imperator intra exiguum tempus ex hac vita discedent : tunc autem bonis tuis, nemine se opponente, in pauperes libere distributis, huc adveniens acceptam Deo vitam institues. Hac igitur apparitione edoctus beatus quæ ad suam conducebant utilitatem, atque ad Cyzicenas partes paulo post appulsus, injuncto sibi negotio quam citissime confecto, rectum Constantinopolim cursum tenuit : et quæsitorum a se congruam reddens imperatori rationem, altiori etiam gradu est ab eo honoratus, atque inter spatharios (7) allectus ibidem deinde vixit, eum sponsa præstolans exitum visionis, quem et subsecutum vidit.

Γ'. Διαμαθὼν δὲ τὸν τόπον ἀκριβῶς, καὶ ἡσθεὶς ἐπιτήδειον εἶναι πρὸς ψυχικὴν ὠφέλειαν, εὐξάμενος δὲ κατ' ἰδίαν, καὶ τὸν Θεὸν τὸ συμφέρον ἱκετεύσας ἀποκαλύψαι, κεκμηκὼς δὲ ἐκ τῆς ἐπὶ πλείστας ὥρας γενομένης ὑπ' αὐτοῦ γονυκλισίας, καὶ μικρὸν καθεσθεὶς, ὡς ἐν ἐκστάσει γέγονε, καὶ ὁρᾷ γρηγοροῦσιν ὀφθαλμοῖς τὸν προφανέντα αὐτῷ ἐν τῇ παστάδι φωτοειδῆ ἄνδρα, τὴν χεῖρα ἐκτεταμένην ἔχοντα, καὶ τῷ δακτύλῳ τὸν τόπον ὑποδεικνύντα καὶ πρὸς αὐτὸν λέγοντα · Ὁ μὲν σὸς κηδεστὴς, ἀλλὰ καὶ ὁ σύμφρων αὐτοῦ βασιλεὺς, ἐν ὀλίγαις ἡμέραις τῶν τῇδε τελευτήσαντες ἀναχωροῦσιν · καὶ λοιπὸν παῤῥησίᾳ τοῖς πενομένοις, τῶν ὑπαρχόντων σοι τὴν διανομὴν ποιησάμενος, ἐνταῦθα παραγεινάμενος Θεῷ εὐαρεστήσεις. Τοῦ οὖν μακαρίου διὰ τῆς ἐμφανείας τὰ αὐτῷ συντείνοντα πρὸς ὠφέλειαν συνιέντος, καὶ τὰ μέρη Κυζίκου καταλαβόντος, ὡς τάχιστα δὲ τὸ αὐτῷ κελευσθὲν περατώσαντος, εὐθεῖά τις συνήργησεν ἐν Κωνσταντινουπόλει παλινδρομία. Καὶ δὴ πρεπόντως ἀπολογησάμενος, τῷ βασιλεῖ περὶ τῶν αὐτῷ ἐρωτωμένων, ὑψηλοτέρῳ δὲ βαθμῷ ἤτοι τῶν σπαθαρίων τῷ καταλόγῳ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τιμηθεὶς, διῆγε τὸν λοιπὸν (χρόνον) προσμένων τὰ τῆς ὀπτασίας εἰς πέρας ἐληλακέναι, ὅ καὶ γέγονε

B

C

CAPUT II.

Theophanis monachatus et pro imaginum cultu certamina.

XI. Neque enim multum effluxit temporis, quin finem uterque vivendi faciens, plenam ipsis relinqueret libertatem, suis pro arbitrio rebus utendi ; quas continuo inter pauperes diviserunt, famulis etiam domesticis libertate donatis : ipsi vero pannoso induti habitu sibi invicem valedixere ; beato viro mulierem piam confirmante monitis salutaribus, ui divina observaret mandata, spiritualem erga proximum exerceret charitatem, orationi sinceræ atque imperturbatæ vacaret pro viribus, vitam irreprehensibilem, summamque teneret humilitatem, eique in recessu dicente : « Salvans salva animam tuam. » Ita illi convictu sunt ab invicem separati : qualem autem vitam duxerit pientissima illa mulier norunt omnes, quotquot

ΙΑ'. Μετ' οὐ πολὺ γὰρ ἡμερῶν διάστημα, τέλει τοῦ βίου χρησαμένων ἀμφοτέρων, ἤδη λοιπὸν ἀδεῶς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῖς τοῖς πενομένοις διανενεμηκότες, ἐλευθερίᾳ δὲ τοὺς οἰκέτας ἀποπεμψάμενοι, ἐνδύονται λοιπὸν ῥακώδη ἄμφια, καὶ συνταξάμενοι ἀλλήλοις, νουθεσίαις τε τοῦ μακαρίου καταστηρίξαντος τὴν εὐσεβῆ γυναῖκα, τηρεῖν τὰς θείας ἐντολὰς καὶ ἀγάπην πνευματικὴν ἐν τοῖς πλησίον κεκτῆσθαι, προσευχήν τε εἰλικρινῆ καὶ ἀρέμβαστον, καὶ βίον ἀκαταίσχυντον, καὶ ἄκραν ταπείνωσιν, ἀπέλυσεν αὐτὴν ἐν εἰρήνῃ εἰπών · « Σώζουσα σῶζε τὴν ἑαυτῆς ψυχήν. » Ἀλλοτριοῦνται τοίνυν τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀναστροφῆς. Ὁποῖον δὲ βίον ἐξήσκησεν ἡ εὐσεβὴς αὕτη γυνὴ, ἴσασι πάντες οἱ τὴν Βιθυνῶν οἰκοῦντες χώραν, ὅπως ἑκουσίως ἐπράθη, καὶ δουλικὴν μετῆλθε

D

(7) Ita dicti a spathis, id est latioribus gladiis, quos gestabant, imperatori ad custodiam corporis circumpositi nobiles : quorum præfecti protospatharii nominantur et plures fuisse colligit Goar ex Eustratio in *Jure Græcorum* quator simul nominante : ex quo tamen non puto recte deduci omnes spatharios protospatharii titulo honestiori consuevisse appellari : quidni enim sphatarii majori numero fuerint ; quibus in centurias distributis sui sub uno capite centuriones essent, etiam ipsi vel spatharii vel protospatharii nominati ? quidni plures non ad ministerium, sed ad dignitatem fuerint protospatharii dicti : cum his sæpe provincias commissas legamus ? ut Sergium illum Siciliæ ducem sub Leone Isaurico apud Theophanem.

τάξιν. γνωρισθεῖσα δὲ παρά τινων ἐπέδρα. Τὰ δὲ ἐν Πριγκίπῳ καὶ Καλωνύμῳ σὺτῆς ἀγωνίσματα, τίς ἂν καὶ δυνηθείη γραφῇ παραδοῦναι, ἥτις καὶ χάριτός τε καὶ δυνάμεων θείων ἠξιώθη; μέρος δὲ τῶν αὐτῆς κατορθωμάτων ἐν τῇ παρὰ Μεθοδίου τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου συντεθείσῃ περὶ αὐτῆς τε καὶ τοῦ μακαρίου συγγραφῇ πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἐντυγχανόντων ἱστόρηται.

A Bithyniæ (8) regionem incolunt: quomodo scilicet voluntarie divendita ad servilem se gradum dimisit: agnita vero ab aliquibus inde aufugit. Quis porro complecti scripto posset omnia ejus sive in Principe, sive in Calonymo certamina, ubi patrandorum quoque miraculorum in ea eluxit gratia? maxime cum præclare ab ea factorum pars ad legentium utilitatem vulgata noscatur a sanctissimo patriarcha Methodio in ea scriptione, quam de ipsa beatoque ipsius viro composuit.

ΙΒ'. Ὁ δὲ ἀληθως μακαριτης Θεοφάνης ἐμβὰς ἐν πλοίῳ, καταλαμβάνει τοῖς Σιγριανῆς παραλίοις, καὶ δὴ ἐξελθὼν ἀπὸ τοῦ πλοίου, βάδην καταλαμβάνει τὸν λοχμώδη κρημνὸν ἐκεῖνον· ἐν ᾧ ἐπὶ πλείστοις τὸ σῶμα καταδαμάσας χρόνοις, καὶ τὸ μοναχικὸν περιβαλλόμενος ἔνδυμα καὶ σχῆμα παρὰ Χριστοφόρου τοῦ διαφανοῦς ἀστέρος, ἤδη λοιπὸν καταφανὴς ἐγεγόνει· οὐ γὰρ ἠδύνατο πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη. Ἡμέραν δὲ ἐξ ἡμέρας συῤῥεόντων ἐπ' αὐτῷ τῶν τῆς ἀγγελικῆς ἐφιεμένων πολιτείας, ἀπετέλεσε τὴν ἔρημον ἐκείνην μοναστήριον, ὅπερ ἕως τοῦ αἰῶνος ἐπανθοῦν ταῖς θείαις ἀρεταῖς καὶ δείκνυται καὶ δειχθήσεται. Ἐν αὐτῷ τοίνυν τοὺς πνευματικοὺς διανύσας ἄθλους, μύστης τῆς Τριάδος γνήσιος ἀνεφάνη, καὶ ὀπτασιῶν μεγίστων θεωρητὴς γέγονεν. Ἦν δὲ αὐτῷ τὸ διαρκοῦν εἰς κοίτην ψιάθιον εὐτελὲς, καὶ τριχίνιον ἐπικάλυμμα, καὶ πρὸς κεφαλὴν αὐτοῦ λίθος. Οὐκ ἐκαυχήσατο νῆτὸς (a) ἀπαλότητος εἰς περιβολὴν αὐτοῦ, οὐ κναφεὺς ἐπὶ ἐσθῆτι αὐτοῦ μεμόχθηκεν, οὐχ ἵππος ἢ ἡμίονος πρὸς ὑπηρεσίαν αὐτῷ κεχρημάτικεν, οὐ μαγείρων μαγγανεῖαι τὰ ἐπιτήδεια αὐτῷ χορηγοῦσαι, οὐκ εὐώδης οἶνος ἐλίπανεν αὐτοῦ φάρυγγα· ἀλλ' ἦν αὐτῷ βρῶσις καὶ πόσις ἄρτος τραχύτατος καὶ ὕδωρ βραχύ.

B a Christophoro (9), splendidissimo illius ævi et regionis astro, et ipse quoque celebris exinde effectus est: neque enim abscondi poterat civitas supra montem posita [7]. Cum vero de die in diem confluerent ad eum, qui angelicam vivendi formam sub ejus institutione amplexabantur, solitudinem illam convertit in monasterium, quod usque nunc et deinceps divinis efflorescens virtutibus monstratur monstrabiturque. In hoc spiritualiter decertans, germanus sanctissimæ Trinitatis mystes, maximarumque visionum contemplator effectus est. Sufficiebant autem ei vilis in lectum storea, cilicium in operimentum et lapis pro pulvinari. Nulla fuit in amictu ejus ostentatio, nulla mollities, nec fuit in eo fullonibus laborandum; non equum, non C mulum unquam ad suum possedit usum: coquorum artificia in congrui sibi victus apparatu nescivit, nec odorato vino palatum irrigavit suum; sed cibus ac potus ei durissimus panis et aqua permodica fuit.

ΙΓ'. Τοῦ δὲ βασιλέως τέλει τοῦ βίου χρησαμένου, Εἰρήνης δὲ σὺν υἱῷ Κωνσταντίνῳ εὐσεβῶς τὴν βασιλείαν ἡνιοχούσης, προβάλλεται εἰς ἀρχιερέα Κωνσταντινουπόλεως, παρά τε τῆς βασιλίσσης καὶ πάσης τῆς συγκλήτου καὶ τῶν λογάδων τῆς ὀρθοδόξου δογμάτων ἀκριβείας, μετὰ θάνατον Παύλου τοῦ ἀπὸ πατριαρχῶν μοναχοῦ, Ταράριος ὁ ἁγιώτατος φωστὴρ τῆς ὀρθοδοξίας, σύνοδός τε οἰκουμενικὴ συνηθροίζετο,

XII. Quid autem beatæ memoriæ Theophanes? conscensa navi Sigrianæ expetiit littora, atque exscensione ibidem facta celeriter properavit ad præcipitium illud silvosum, in quo corpus suum multis domans annis, monasticoque indutus habitu,

XIII. Interea contigit ut imperatore vita functo, atque Irene cum filio Constantino regni gubernacula pie moderantibus, post mortem Pauli ejus (10) qui monachus fuerat ex patriarcha effectus, ab imperatrice, senatu toto, eorumque qui rectam in opinionibus doctrinam tenebant delecto cœtu, patriarcha Constantinopoleos crearetur Tarasius, veræ fidei sanctissimum lumen, synodusque œcu-

[7] Matth. v. 74.

8) Asiæ minoris regio est provinciis Phrygiæ Ponti et Galatiæ cincta, quam Sangarius multiplci flexu interluit, donec per Pontum tandem in Euxinum revolvatur.

(9) Gregorium habent alia Acta.

(10) Hic Cyprius genere, gradu lector, doctrina et virtute præstans, ultimo Leonis Chazares anno, Christi 780, « quamvis ob hæresim, quæ tunc obtinebat, multum reluctaretur, patriarcha fuit per vim institutus. » Vim autem in eo potissimum passus cognoscitur, quod « inter Ordinationis solemnia imagines se nunquam adoraturum subscripserit; » permansit autem in ea dissimulatione, sanctis alioqui et religiosissimis moribus exemplum Ecclesiæ optimum præferens, ad annum usque 874: quo conscientiæ stimulos mutum pastorem redarguentes diutius non sustinens, atque ex dolore in morbum incidens, throno nuntium remisit ac in D Flori monasterium se conferens imperatrice propositi ejus inscia, monasticum habitum induit: ac paulo post serio monitis, qui ad ipsum fuerant submissi ab imperatrice, de synodo convocanda et corrigendo errore in pace obdormivit, magno omnium luctu. »

(a) Ignota nobis vox, nisi quatenus est *postremus multus*. Si ex sensu et eo quod sequitur facere conjecturam liceret, suspicaremur ῥῆγος vel ῥηγεὸς scribendum, ut sit *tincius pannus* vél *tinctor*: nisi forte sicut a ῥέω, ῥήτωρ, ῥητὸς, sic a νέω, νέτωρ, νετὸς, *textor*, *textus* formaverint aliqui: ut sensus sit in ejus delicato vestitu non gloriatum esse finctorem textorem ve, uti nec in eodem laborandum tulloni fuit.

menica convocaretur, a qua confirmatæ sunt eæ quæ ipsam præcesserant, sanctæ sex synodi; anathemati subjecti Constantinus (11) et Nicetas (12) hæresiarchæ et fraudulenti patriarchæ; Germanus (13] sanctissimus patriarcha inscriptus diptychis; stultusque Iconomachorum error submotus e medio, et tanquam aranei tela est dissolutus. Convenerant autem ex omni undique regione Patres (14) atque magistri, et apostolicarum sedium vicarii, ac monachorum primores; Plato (15), inquam, illustrissimum illud sidus ex iis, qui sunt Sacudeonis, Nicetas (16) atque Nicephorus cunctis memorandi Patres ex monasterio Medicii, præfatusque Christophorus (17) ex Parvo agro. Tunc spiritualis hujus congregationis evocatione beatus quoque Theophanes ad synodum venit, velut lucidissimum sidus; vi quidem coactus ille, venit tamen: quamvis quietem sectaretur semper summeque diligeret, strepitum multitudinis exosus.

XIV. Et illi quidem omnes adveniebant cum magno equorum, mulorum, pedissequorum ac vere-

A ἐπικυροῦσα μὲν τὰς πρὸ αὐτῆς ἓξ ἁγίας συνόδους, ἀναθεματίζουσα δὲ Νικήταν καὶ Κωνσταντῖνον τοὺς αἱρεσιάρχας καὶ δολιόφρονας φατριάρχας (*b*), Γερμανόν τε τὸν ἁγιώτατον πατριάρχην τοῖς διπτύχοις ἐγγράφουσα, καὶ τὴν τῶν εἰκονομάχων σοβοῦσα ματαίαν πλάνην καὶ ὡς ἱστὸν ἀράχνης διαλύουσα. Συνήγοντο γοῦν οἱ πανταχοῦ γῆς Πατέρες καὶ διδάσκαλοι, καὶ οἱ ἀποστολικῶν θρόνων τόποτηρηταὶ, καὶ οἱ τῶν μοναστῶν λογάδες· φημὶ δὴ, Πλάτων ὁ ἀειλαμπέστατος φωστὴρ ἀπὸ τῶν τοῦ Σακουδίονος, Νικήτας καὶ Νικηφόρος οἱ ἀείμνηστοι Πατέρες ἐκ τῆς μονῆς τοῦ Μηδικίου, καὶ ὁ προλεχθεὶς Χριστοφόρος ἐκ τοῦ Μικροῦ ἀγροῦ. Τότε δὴ, τότε, ὥσπερ διαφανὴς ἀστὴρ, προσκλήσει τῆς πνευματικῆς ταύτης πανηγύρεως, παραγίνεται καὶ ὁ μακάριος Θεοφάνης πρὸς τὴν σύνοδον, βίᾳ μὲν, ὅμως δ' ἀπίησι· B καὶ γὰρ εὖ ἀεὶ ἐπιποθῶν καὶ διώκων τὴν ἡσυχίαν, καὶ πρὸς τὰς ὀχλήσεις ἀπεχθῶς ἔχων.

ΙΔ'. Πάντες μὲν οὖν ἤγοντο, ἵπποις, ἡμιόνοις, ἀνδραπόδοις, καὶ βερέδοις ὑπηρετούμενοι· ὁ δὲ Πα-

(11) Fuerat hic Silæi episcopus atque ab impio Copronymo, post pseudosynodum pro abrogando imaginum cultu in Hieria celebratam ann. 753, 8 Augusti, in ambonem templi Blachernensis deductus, ipso imperatore faustam precationem præeunte his verbis: « Constantino œcumenico patriarchæ multi anni. » Anno deinde 764 ab eodem inductus, ut publice imaginum cultum abjuraret, multaque suo gradu indigna committeret, paulo post in ejus, a quo promotus fuerat, odium incidit, ac throno dejectus in Principis insulam est relegatus: annique sequentis Octobri mense revectus in urbem, damnatus a successore atque ad ludibrium circumductus, tandem capite plexus est: quam tragœdiam vide apud Theophanem accurate descriptam.

(12) Hic a Slavis oriundus 16 Novembris anni præfati 764, eunuchus cum esset, præter fas canonum imperatoris suffragio coronatus, impietatem suam imaginibus eradendis probavit, mortuus 6 Febr. an. 780.

(13) Festum ejus agitur 12 Maii: de cujus præclara confessione in tuendo adversus Leonem Isauricum imaginum cultu acturi sumus ad eum diem. Cæterum de hac illius in diptycha relatione nulla fit in Actis concilii, prout hoc tempore exstant, mentio: sunt autem diptycha Græcis, quæ Latini Tabulas ecclesiasticas nominant. Hæc duplicis fuisse generis observat Joan. Meursius in Glossario, alia vivorum (quales apud nos baptismales libri) in quæ nomina baptizatorum atque suscipientium seu patrinorum referebantur, ut patet ex Pachymeri in Paraphrasi Dionysii: alia mortuorum, non quorumcunque, sed patriarcharum duntaxat; nec eorum quidem omnium, sed quos fidei integritas ac singularis virtus dignos probaverat publico illo inter sanctos cultu, quem Latini canonizationem vocant: hinc gravis illa et diuturna de Joanne Chrysostomo in Diptycha referendo difficultas, de qua in Prolog. ad Vitam S. Attici 8 Jan. § 6 et 7, unde hæc ex Theodoreto hic repeto: « Episcopi Occidentis non prius cum episcopis Ægyptii et Orientis et Bospori et Thraciæ communicare voluerunt, quam nomen illius sanctissimi viri in tabulas, quibus nomina episcoporum mortuorum continebantur, retulissent. » Donec tandem inquit Socrates « Atticus episcopus præcepit, ut de Joanne, sicut de aliis episcopis solet, in precibus mentio fieret. »

(14) Fuit ea synodus episcoporum CCCL: hegumenorum aliorumque e clero aut monachatu illustrium personarum ratio inita non est: solum ad finem actionis 4, postquam episcopi circiter CCLX subscripsissent, subscripsisse quoque reperiuntur monasteriorum præsides supra CXXX, quos longe majori numero fuisse necesse est.

(15) Græci memoriam hujus 4 Aprilis recolunt: Surius encomium a S. Theodoro Studita conscriptum retulit ad 5 Decembris. Actioni IV subscripsisse reperitur in hæc verba: « Plato præses et C archimandrita Saccudeorum similiter, » ut habet textus Græcus, pro quo in Latinis editionibus conciliorum, etiam Regia Parisiensi, legitur *sacri* etc. Fueritne *Sacudio*, ut hic scribitur, sive *Sacudeo*, ut in concilii versione Latina (nam in Græco Σακκουδεῶν est, Saccudeorum), monasterii cui S. Plato præerat fundator, aut alia ex causa hoc nomen tractum sit, non habeo definire.

(16) Quinque omnino Nicetas reperio prædictæ actioni in ordine hegumenorum subscripsisse, quorum primus τοῦ ἁγίου Ἀλεξάνδρου, S. Alexandri; II τῶν Γουδιλᾶ, Gudilaitarum; III τῶν ἁγ. Ἠλία, S. Eliæ; IV τῶν Ὀκτάων, Octaorum; V τῆς ἁγίας Θεοτόκου τῆς μονῆς τοῦ κάστρου τῆς Τίου, S. Dei Genitricis monasterii Castri Tii: ex quibus ne unus quidem reperitur in editionibus Latinis; omnes tamen existimo ab hoc diversos; quippe qui conjungitur cum Nicephoro velut ejus- D dem monasterii quod S. Medicii vocant editiones Latinæ, ubi Nicephori hujus subscriptionem habent; in Græco autem textu legitur τοῦ ἁγίου Σεργίου τοῦ Μιδικιώνος, *S. Sergii Midicionis*: de quo quid ulterius dicam non magis suppetit, quam de Saccudeone. Addi ista videntur ad distinctionem aliorum monasteriorum ab eodem sancto nominatorum: sic enim Joannes presbyter τοῦ ἁγίου Σεργίου τῶν Γερμίων *S. Sergii Germinorum* eidem actioni subscribit, sed cognomentorum ejusmodi ratio hactenus invenienda restat.

(17) Unicum inter omnes hegumenos Christophorum reperi, eumque τῶν κανδήλων *canbelarum*, ut Latina vertunt, quem non est verosimile cum hoc esse eumdem.

(b) Elegans unius litteræ immutatio, qua impii illi non *Patriarchæ*, sed *Patriarchæ* dicuntur, ut qui populo essent ruinæ occasio, siquidem φάτρις ruinam significat.

τὴρ, οἷα πατὴρ, σὺν τῷ τριχίνῳ ἀμφίῳ καὶ τῇ ποιμαντικῇ βακτηρίᾳ. Καθεσθείσης δὲ τῆς τιμίας συνόδου, καίτοιγε ἐν εὐτελεῖ προσχήματι τοῦ μακαρίου θεωρουμένου, εὐσεβείᾳ δὲ ὑπὲρ πάντας ἀποστίλβοντος, οὐ παρελογίσαντο, ἀλλ' ἐπέτρεψαν πρὸς τὴν τοῦ δόγματος δημηγορίαν· ᾔδεισαν γὰρ ἀκριβῶς τὸν ἄξιον τοῦ Πνεύματος ἐργάτην. Ὁ δὲ διὸλίγων τὰ πολλὰ ῥητορεύσας, καὶ διὰ φυσικῶν καὶ γραφικῶν καὶ δογματικῶν ἀποδείξεων τοὺς ἀλαξόνας καὶ δυσφήμους Εἰκονομάχους ἐλέγξας τε καὶ ἐπιστομίσας, ἀπέδωκε τὸν κόσμον τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ὦ τοῦ θαύματος! τί τούτου μεγαλοπρεπέστερον; Ὅμως τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔνθα βούλεται πνεῖ, καὶ ὅσα βούλεται. Τούτων οὕτω τελεσθέντων, καὶ τῶν Πατέρων ἐν τοῖς ἑκάστου τόποις παλινοστησάντων, καταλαμβάνει πάλιν ὁ μακάριος τὸ παρ' αὐτοῦ νεωργηθὲν οὐρανομίμητον μοναστήριον. Ὥσπερ γὰρ ἐν οὐρανῷ ἥλιος σὺν ἄστροις δᾳδουχεῖ, τὴν σύμπασαν καταγλαΐζων τῷ φωτὶ τῆς ἐλλάμψεως· τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον ἐξ αὐτῆς ὁ μακάριος, σὺν τοῖς κατ' ἐκλογὴν τοῦ Πνεύματος αὐτῷ μονασταῖς καὶ συνασκηταῖς, τὴν οἰκουμένην καταυγάζων, ταῖς μαρμαρυγαῖς τῆς ἰσαγγέλου πολιτείας ἐφαίδρυνεν.

ΙΕ'. Διέλαμπε τοίνυν ἡ τῆς ὀρθοδοξίας ἀκτὶς ἐν τοῖς πέρασι. Χρόνων δὲ ἱκανῶν διιππασάντων, ἀναφύεται κατὰ συγχώρησιν Θεοῦ ὁ ὁμώνυμος τοῦ προτέρου Λέων, ὅστις παρευθὺς τῆς ἀναγορεύσεως αὐτοῦ τὰς τιμίας καθελὼν εἰκόνας, ἠμαύρωσε τὸ τῆς Ἐκκλησίας κάλλος, ἐλυμήνατο ὡς τις μονιὸς ἄγριος τὴν τῶν ὀρθοδόξων ὁμήγυριν, καὶ ἦν οἰκεῖον αὐτοῖς τὸ λέγειν· « Ὁ Θεὸς, ἦλθοσαν ἔθνη εἰς τὴν κληρονομίαν σου, » καὶ τὰ ἑξῆς· τοὺς γὰρ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως προμάχους τε καὶ ὑπερμάχους Πατέρας πολλαῖς αἰκίαις καὶ θλίψεσι καθυποβαλὼν, κακιγκάκως ἀπώλεσεν· ἐν οἷς καὶ Θεόδωρον τὸν ὁσιώτατον ἡγούμενον τῶν Στουδίου, ἐλέγξαντα τὴν τούτου ματαιογνωμίαν, χρονικῶς αἰκισάμενος ἐξορίᾳ παρέπεμψε. Δολίᾳ δὲ γνώμῃ χρησάμενος, γράμμασι θωπευτικοῖς πρὸς τὸν μακάριον Θεοφάνην, ᾔτει συμφωνήσοντα τῇ τούτου κακονοίᾳ πρὸς αὐτὸν ἥκειν. Ὁ δὲ μακάριος ἀντιγράφοις ἠμείψατο τοῖσδε·

ΙϛΊ. Ἐπίγνωθι, βασιλεῦ, τόν σοι τὴν βασιλείαν χαρισάμενον, δι' οὗ βασιλεῖς βασιλεύουσι καὶ τύραννοι κρατοῦσι γῆς, ὡς Θεὸς ὢν ἀπερίγραπτος, περίγραπτος τῇ καθ' ἡμᾶς προσλήψει γενόμενος, ὅμοιος ἡμῖν κατὰ πάντα πλὴν ἁμαρτίας κεχρημάτικεν· ὅπως δὲ νεκροὺς ἀνέστησε, καὶ τυφλοὺς ὠμμάτωσέ, καὶ λεπροὺς ἐκαθάρισε, καὶ τὰ ἄλλα καθεξῆς τῶν θαυμάτων αὐτοῦ· ὅπως τε Ἰουδαϊκῇ παραφροσύνῃ πάθος ὑπέμεινεν ἑκὼν, καὶ τριήμερος ἀναστὰς, εἰς οὐρανοὺς ἀνελήλυθε, τῆς πρὸς τὸν Πατέρα

A dorum multitudine (18); Pater autem sanctus, ut vere Pater, cilicino pallio suo ac baculo pastorali. Cæterum cum veneranda synodus consedisset, non despexere Patres humili quamvis habitu conspectum Patrem, cum præ omnibus pietate coruscasset; sed ad edicendam publice sententiam invitarunt. Noverant enim, et optime noverant, quam dignus Spiritus sancti operarius esset. Ille vero paucis multa complexus, rationibus ex natura, Scriptura ac disciplina petitis redarguit et obmutescere fecit arrogantes exsecrabilesque Iconomachos, Ecclesiæque pristinum restituit decus. O miraculum! quid eo dici magnificentius potest? nempe spirat ubi, et quantum vult Spiritus sanctus. Quibus ita gestis, Patribus que ad sua revertentibus, B rursus se beatus recepit in monasterium recens a se fundatum, ipsique simillimum cœlo. Ut enim in cœlo sol cum astris lucet, orbem illuminans universum illustrationis suæ splendore: eodem modo in terra beatus, cum suis in spiritu delectis monachis, et in sancto agone sodalibus, toti resplendens orbi, eum angelicæ suæ conversationis fulgoribus illustrabat.

XV. Diffundebantur igitur quaquaversum orthodoxiæ radii: post annorum vero aliquantorum decursum divina permissione surrexit priori cognominis Leo, qui statim ut declaratus est imperator, sacras imagines subverti præcipiens, Ecclesiæ pulchritudinem exstinxit, et tanquam ferus aper afflixit cœtum orthodoxorum, quibus vere tunc dicere licebat: « Deus, venerunt gentes in hæreditatem tuam [8], » et ea quæ sequuntur. Orthodoxæ C enim fidei defensores propugnatoresque Patres mala morte sustulit, multis eos verberibus pressurisque subjiciens, in quibus et Theodorum sanctissimum Studii archimandritam, quod stultum ejus edictum damnaret, post diuturnam vexationem in exsilium expulit: fraudulento vero animo ad B. Theophanem blandas destinavit litteras, quibus eum rogabat, ut pessimæ suæ subscribens sententiæ, ad se accedere ne gravaretur. Ad quas ille in hanc formam rescripsit:

XVI. Noveris, imperator, eum qui tibi imperium largitus est, per quem reges regnant, et tyranni dominantur in terris; noveris, inquam, quomodo Deus incircumscriptus cum sit, tamen circumscribi D dignatus sit, nostram assumendo naturam, similis nobis factus per omnia, nisi quod peccatum non habuerit. Secundum quam naturam suscitavit mortuos, illuminavit cæcos, mundavit leprosos, cæteraque ex ordine operatus est miracula sua: secundum quam eamdem sponte mortem subiit, Judæorum

[8] Psal. LXXVIII, 1.

(18) Hos esse equos cursui velociori destinatos et assuetos, qualibus publici cursores utuntur, hinc *veredarii* nominati, qui tamen a *vehendis* rhedis nomen acceperint, teste Festo, obiter insinuatum est in 16 Januarii ad num. 13 Actorum priorum S. Marcelli Papæ. Festi sententiam multis docte confirmat in suo Etymologico Vossius, certis auctoribus antiquis demonstrans, antiquis cursoribus cursum publicum vehicularem fuisse.

illatam vesania, tertiaque resurgens die in cœlos gloriose ascendit, a paternæ dexteræ nunquam sejungendus consessu. Hanc naturam quia Evangeliorum nos codex docet, ipsum reverenter amplectimur, credimusque Christo nos exhibere honorem. Quod si illum amplexi non accusamur: quomodo jure merito accusabimur, si voluerimus suscipere et venerari ejusdem sententiæ historiam imaginibus adumbratam, per quas ii quoque, qui ad nos ex barbaris fide Christi imbuendi accedunt, totam rei gestæ veritatem facillime edocentur? Quam multi litterarum rudes dum divina miracula ipsis, ut sic dicam, conspiciunt oculis, eum qui pro nobis passus est glorificant Christum, quorum tu saluti invidisti? Quod unquam concilium pronuntiavit infandum id esse sacrilegium? Numquid non ipse Christus proprii vultus imaginem nullo formatam manuum adminiculo Ancaro (19) transmisit? nunquid non Deiparæ Virginis expressam coloribus similitudinem apostolus Lucas nobis tradidit (20)? Quid vero et traditæ a Patribus doctrinæ oppones? Etenim Basilius (21) ille ineffabilium scrutator mysteriorum, Imagini, inquit, delatus honor ad prototypon transit. Similiter aureo suo ore Joannes: Ego fusam quoque e cera imaginem dilexi. Necnon Cyrillus (22) Spiritus sancti cithara: Sæpius vidi, ait, expressam imaginem passionis, nec absque lacrymis visam transivi, et reliqua.

A συνέδρίας μηδέποτε χωρισθείς. Τῆς εὐαγγελικῆς βίβλου ἡμᾶς ἐκδιδασκούσης, ταύτην περιπτυσσόμεθα, δι' αὐτῆς τῷ Χριστῷ τὴν τιμὴν ἀπονέμοντες, καὶ εἰ ταύτην περιπτυσσόμενοι οὐκ ἐγκαλούμεθα, ποία ἔγκλησις ἡμῖν τῆς αὐτῆς ἐξηγήσεως τὴν εἰκονικὴν ἀνατύπωσιν μὴ τιμᾷν καὶ ἀσπάζεσθαι, δι' ἧς οἱ ἐκ βαρβάρων κατηχούμενοι ῥᾳδίως παιδεύονται τὴν ἀλήθειαν; Πόσοι τῶν μὴ εἰδότων γράμματα ὡς ὀφθαλμοῖς τὰ θαύματα βλέποντες, τὸν δι' ἡμᾶς παθόντα δοξάζουσιν, ὧν τὴν σωτηρίαν ἐφθόνησας; Ποία τῶν συνόδων τοῦτο τὸ δύσφημον ἀνεφώνησεν ἀσέβημα; Οὐκ αὐτὸς ὁ Χριστὸς τὴν οἰκείαν ἀχειροποιήτως εἰκόνα Ἀγκάρῳ πέπομφεν; Οὐ τῆς Θεοτόκου μορφῆς τὴν ἐκτύπωσιν ὁ ἀπόστολος ἡμῖν Λουκᾶς ἱστορήσας παραδέδωκε; Τί δαὶ φήσοις ἐν ταῖς πατροπαραδότοις διδασκαλίαις; Καὶ γάρ, φησὶ Βασίλειος ὁ τῶν ἀῤῥήτων μύστης, ἡ τῆς εἰκόνος τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει. Φησὶ δὲ καὶ τὸ Χρυσοῦν στόμα Ἰωάννης · Ἐγὼ καὶ τὴν κηρόχυτον γραφὴν ἠγάπησα. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἡ λύρα τοῦ Πνεύματος Κύριλλος οὕτω φησίν · Πολλάκις εἶδον ἐπὶ γραφῆς εἰκόνα τοῦ πάθους, καὶ οὐκ ἀδακρυτὶ τὴν θέαν παρῆλθον, καὶ τὰ ἑξῆς. Εἰ οὖν αἱ προλαβοῦσαι ἐξ ἅγιαι σύνοδοι προσκυνεῖσθαι τὰς ἁγίας εἰκόνας σχετικῶς (c) οὐκ ἀπεκήρυξαν, σὺ σοφώτερος τούτων γίνῃ; Ἴδιόν σοι, βασιλεῦ, τὸ πρὸς ὑπεναντίους πολεμεῖν · τὸ δὲ τῆς Ἐκκλησίας δόγμα τοῖς Πατράσι μελλήσει.

Si ergo priora sex concilia sacras imagines relative ad sua prototypa adorari minime improbarint, tu illis sapientiorem te reputas? Tuum est, imperator, bellare adversus hostes: doctrina Ecclesiæ Patribus curæ erit.

XVII. Hæc missis ab imperatore (23) litteris cum reposuisset beatus, tantam viri constantiam non

ΙΖ'. Τούτων ἀντιγράφως τῷ βασιλεῖ παρὰ τοῦ μακαρίου σταλέντων, μὴ ἐνεγκὼν ὁ τύραννος τὴν

(19) Augarum vel Abgarum Edessenæ civitatis principem passim scriptum reperias, apud Latinos etiam Abagarum et Agabarum. Hujus imaginis festum Græci celebrant 16 Augusti et historiam in Menæis referunt, quo die Edessa in Constantinopolim est translata: unde acceptam Genuenses nunc in suburbano S. Bartholomæi de Armenis templo, PP. Bernabitarum curæ, amotis Basilianis monachis, ante annos non multos commisso, religiose venerantur. Miraculum ejus ab igne servatæ sub Cosroe ex *Ecclesiastica Historia* Evagrii in Niceno concilio II, actione 5 prælectam invenimus, et alibi passim illius mentionem. Vide Gretserum nostrum in insigni tractatu, quem de imaginibus non manufactis edidit, qui pro majori parte de hac una totus est, et nunc regia magificentia Parisiis recusus reperitur post Georgium Codinum curopalatem, *De officiis Ecclesiæ et aulæ C. P.* ejusdem Gretseri commentariis et Notis Goaris illustratum.

(20) Hanc ab Eudocia Augusta imperatrici Pulcheriæ Hierosolymis missam, eique templum τῶν ὁδηγῶν, idest, *Viæ ducum*, ab hac Constantinopoli ædificatam refert Nicephorus; de ea accipienda videntur illa S. Germani patriarchæ verba in Vita S. Stephani Junioris relata: » Ab evangelista Luca imaginem Virginis Dei Genitricis pictam novimus, quæ ab Hierosolymis missa est. » Vide eumdem Gretserum prænominati tractatus, cap. 18, de hac

c) Ita S. Gregorius Papa II Ep. I ad Leonem Isauricum opponit inter se λατρευτικῶς et σχετικῶς: ut explicetur differentia ejus cultus, quem

C agentem, et Cuspiniani nugas sequenti capite refellentem.

(21) Utrumque hunc Basilii et Chrysostomi locum etiam Gregorius Papa allegat in Epistola ad S. Germanum patriarcham CP., lecta in concilio Nicæno II, actione 4, qua etiam actione hoc Chrysostomi effatum profectur a Theodosio præside S. Andreæ ad Nesium, ut desumptum ex oratione, cui argumentum, « Quod veteris et novi Testamenti unus sit legislator. »

(22) Imo Gregorius Nyssenus: hujus enim esse locum illum, de Abrahamo patriarcha sermonem facientis, Adrianus Papa profitetur in sua ad Constantinum et Irenem Augustos Epistola, actione II prædicti concilii recitata. Sed hic memoriæ lapsus ignoscendus est elogii hujus auctori præ aliis, quibus ultimum pulcherrimumque confessionis hujus actum videtur confudisse: nam primæ Vitæ auctori ætate suppari potius standum est, nec omnino

D credendum aut prius vexatos monachos, eversumque monasterium esse quam suam Theophanes constantiam Byzantii probasset; sed potius ei affligendo hæc deinde acta: aut tertio a Theodori ejectione die ipsum quoque expulsum in Samothraciam fuisse Theophanem.

(23) Mirum est in Vita S. Thedori Studitæ ultimæ hujus ad imperatorem adductionis nullam omnino mentionem fieri, in qua illud duntaxat, post narratos ejus in confirmandis fratribus verbo

imaginibus deferunt Christiani, ab eo quo idola adorabant gentiles, ipsismet divinum aliquid inesse erronec opinati.

τοσαύτην τοῦ ἀνδρὸς ἔνστασιν, ἀποστείλας τινὰ τῶν ἐν τέλει, τὴν μὲν μονὴν ἕως ἐδάφους πυρίκαυστον πεποίηκε, τοὺς δὲ μοναχοὺς αἰκισάμενος διεσκόρπισε, τὸν δὲ μακάριον δέσμιον συλλαβόμενος ἤγεν εἰς τὸ Βυζάντιον. Καὶ κελεύσαντος τοῦ τυράννου καθειρχθῆναι αὐτὸν ἐν σκοτεινῇ φυλακῇ, ἐπὶ πλείστας ἡμέρας διέτριβεν ἐν ὑπονοίᾳ τοιᾷδε, ὡς ἂν τὸ εὔτονον αὐτοῦ χαυνωθὲν, εὐάλωτον ἔσται πρὸς συγκατάθεσιν. Τῇ οὖν προτεραίᾳ ἀγαγὼν ὁ βασιλεὺς τὸν εἰρημένον Θεόδωρον τῶν Στουδίου ὅσιον ἡγούμενον, καὶ ἐπὶ πλείστας ὥρας δείμασί τε καὶ κολάσεων ὑποθέσεσι κατάπτηξειν οἰόμενος, τοὐναντίον δὲ ἐλεγχθεὶς παρὰ τοῦ ὁσίου, ὡς μηδὲ τῆς αὐτοῦ καρδίας ἐπισκοπῆς Θεοῦ αἰσθόμενος, αἰσχυνθεὶς ὁ τύραννος τὴν κατ' αὐτοῦ τῆς ἐξορίας ψῆφον ἀπεφήνατο.

ΙΗ. Τῇ δὲ ἐπαύριον προσέταξεν ὁ βασιλεὺς ἀχθῆναι αὐτῷ καὶ τὸν μακάριον Θεοφάνην. Κληθεὶς δὲ παρὰ τῶν συμμυστῶν τοιῶσδε φησάντων, ὡς Οὐ δεῖ τὸ σὸν κράτος ὑπό τινος τῶν ἀμνημονεύτων ἀντιλέγεσθαι καὶ ἐλέγχεσθαι, καὶ μάλιστα αὐθαδεστέρου τυγχάνοντος παρὰ πάντας τοὺς πρώην τοῦ νῦν ἀχθησομένου, μήπως ὑβρισθῇ τὸ τὸν ἀήττητον κράτος ταῖς ἀντιῤῥητικαῖς αὐτοῦ αὐθαδείαις, καὶ αὐστηρότησι · τοῦθ' ἕνεκεν πρὸς τὴν ὁρμὴν ἐπισχὼν, ἀποστέλλει ἕνα τῶν ἐν τέλει πρὸς τὸν ἅγιον, προστάξας βουνεύροις τριακοσίοις τά τε στέρνα καὶ τὸν νῶτον καταξάναντα ἐᾶσαι πάλιν ἐν τῇ εἱρκτῇ. Τῇ δὲ ἐπαύριον ἡ αὐτῇ πάλιν κόλασις τῷ μακαρίῳ γεγονυῖα, τὸ εὔτονον αὐτοῦ τῆς πρὸς Θεὸν οὐκ ἐχαύνωσεν ἐλπίδος. Ἀπειπὼν δὲ ἤδη πρὸς τὴν τοιαύτην ὁρμὴν ὁ πανώλης, ψήφισμα κατὰ τοῦ μακαρίου ἐκπέμπει, ἐξορίᾳ αὐτὸν ἐν Σαμοθρᾴκῃ τῇ νήσῳ ἀποστεῖλαι, ἥτις ἐν τοῖς μέρεσι τοῦ τῆς Μαρωνείας πελάγους ἵδρυται, δεινὴ καὶ αὐχμώδης πᾶσι τοῖς πελάζειν βουλομένοις δεικνυμένη. Ἐν αὐτῇ δὲ λιμῷ καὶ δίψει καὶ καθείρξει πιεσθεὶς ὁ μακάριος, καὶ ἐπί τινας διαβιῶν χρόνους, τῶν τῇδε μετακεχωρηκὼς πρὸς ἀμείνονα καὶ θειοτέραν εὔκλειαν μεταβέβηκε, τὸ πήλινον σῶμα σὺν τῇ ψυχῇ ἀλώβητον διαφυλάξας. Οὗ ταῖς μακαρίαις εὐχαῖς στηριχθείημεν, ὦ φιλακροάμονες, Χριστῷ τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ ἡμῶν, ἅμα τῷ προαναρχῷ Πατρὶ, καὶ τῷ ζωοποιῷ Πνεύματι, δόξαν καὶ εὐχαριστίαν ἀναπέμποντες, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς σύμπαντας καὶ ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

A perferens tyrannus, quemdam in dignitate constitutum ablegavit, per quem monasterium ad ipsum usque pavimentum exussit, monachos verberibus multatos dispersit,[1] beatumque virum comprehensum ac vinctum Byzantium adduxit, atque de mandato tyranni in obscurum compingens carcerem, multis afflixit diebus. Qua id fiducia? Nempe quod speraret emollitam animi sancti fortitudinem facilem fore ad consensum impietati præstandum. Pridie igitur quam ipsum accerseret imperator, adduci jussit (24) prædictum Theodorum Studii hegumenum, quem diu multumque propositis terroribus tormentisque tentatum, iis percellendum existimans, cum ipse ab eodem e contra libere increparetur, velut qui intuentem corda Deum non
B cognosceret, exsilio confusus addixit, prolata adversus sanctum sententia.

XVIII. Postera vero die beatum quoque Theophanem coram se sisti jusserat : compellatus autem imperator a symmistis suggerentibus, quod indecens omnino esset majestatem imperatoriam ab aliquo vilium istorum hominum redargui ac vilipendi, maxime ab hoc jam accersiri jusso, qui præ cæteris omnibus in ejus conspectum adductis, insolens sit, et propter pervicacem proterviam suam austeritatemque insigni aliqua contumelia affecturus potestatem ipsius : impetum suum repressit, mittens quemdam e primoribus cum imperio, ut trecentis taurearum plagis pectore ac dorso laceratum, denuo recludi juberet in carcerem. Postridie vero cum idem denuo tormentum esset illatum
C sancto, nec quidquam eum remisisse appareret de firma in Deum fiducia, desperans infelix propter tantam sancti viri alacritatem, sententia contra ipsum lata, misit eum exsulem in insulam Samothracem, quæ in ejus, quod ad Maroniam (24) est, maris partibus sita est, squalida admodum et gravis omnibus accedere volentibus : in qua fame, siti, et angustiis pressus beatus per annos aliquot, ex hac vita demigrans ad meliorem transiit, corpore et anima absque noxa servatis. Cujus sanctis precibus, auditores dilecti, corroboremur, Christo benignissimo Deo nostro, unaque Patri principii experti, atque vivifico Spiritui gloriam et gratiarum actionem referentes, nunc et semper, atque per omnia et interminata sæcula sæculorum·
D Amen.

et scripto conatus, breviter subjungitur, offensum iis tyrannum ac « nescium quo se verteret, cum hominis libertatem ac fiduciam ferre amplius non posset, Byzantium expelli carcerique tradi jussisse. » Vitam dabimus ad 11 Nov. diem quo mortuus est anno 826.

(24) Ea est Thraciæ civitas, etiam hoc tempore vetus nomen retinens, a qua propterea taqnuam celebriori merito mare illud nominetur : distat alioqui a Samothrace insula 20 ferme milliaribus amplius quam ipsa insula a proxima continenti, juxta Ptolemæi calculos. Sunt qui existimet Ismarum esse Homeri : sed Plinius diversam facit. Hipparchiam nominatam aliquando docet Ortelius in *Thesauro*.

ΜΑΡΤΥΡΙΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΝ

ΚΑΙ ΕΝΔΟΞΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ

ΛΟΓΓΙΝΟΥ ΤΟΥ ΕΚΑΤΟΝΤΑΡΧΟΥ

—

MARTYRIUM SANCTI ET GLORIOSI MARTYRIS LONGINI CENTURIONIS.

(Latine apud Surium ad diem 16 Martii; Græcus textus, nunquam antea editus, prodit ex cod. Reg. Paris. 774, sæc. XV° EDIT. PATR.)

—

I. Cum Deo Verbo propter eam, quæ ex inobedientia nobis fuit importata, a bonis prolapsionem, visum esset fieri sicut nos, et voluntaria cruce et morte propter nos fuisset condemnatus propter suam in nos misericordiam, et chorus quidem discipulorum, timore amicitiæ Christi esset oblitus, qui autem in eum cædem spirabant Judæi, eum jam morte damnassent: unus erat etiam Longinus e synagoga Judæorum, et constitutus fuerat centurio cujusdam numeri militum. Cum autem exsecutioni esset mandata scelerata sententia, et ipse Christus in ligno esset affixus, medicans sumptum ex ligno gustum, admirandus hic Longinus habebat crucis custodiam sibi commissam cum suis militibus. Signis autem et prodigiis, quæ circa crucem facta sunt, ad veritatem deductus, omni excusso metu, liberes Christum ipsum et Deum confessus est in medio synagogæ Judæorum, « Vere, dicens, Filius Dei est hic [1]. »

II. Postquam sepulturæ mandatum fuit vivificum Christi corpus, ut nos a peccati sepulcris evocaret, et ad antiquam revocaret beatitudinem, Longino rursus jussit Pilatus, vitæ sepulcrum tueri custodia militari. Et ille quidem fecit id, quod erat imperatum, etsi non esset ejusdem de Christo cum Pilato sententiæ, ut jam didicimus. Cum autem peractum esset magnum mysterium resurrectionis, et milites miracula, quæ erant majora, quam ut ea caperet humana cogitatio, principibus sacerdotum et presbyteris Judaici cœtus annuntiassent, hoc illi ignominiam et dedecus sibi afferre existimantes, et miraculum volentes exstinguere, pecuniis persuaserunt militibus, ut calumniarentur Christi resurrectionem. Illi igitur ad Pilatum accedentes, falsam dixerunt esse resurrectionem. Verum non sic Longinus : sed mendacii quidem fuit præclarus confutator, verax autem testis veritatis, ut qui non sus-

[1] Math. XXVII, 54.

A Α. Τοῦ Θεοῦ Λόγου διὰ τὴν ἐκ τῆς παρακοῆς ἐπενεχθεῖσαν ἡμῖν τῶν ἀγαθῶν ἔκπτωσιν γενέσθαι καθ' ἡμᾶς εὐδοκήσαντος καὶ σταυρὸν ἑκούσιον καὶ θάνατον διὰ τὸν πρὸς ἡμᾶς οἶκτον κατακριθέντος καὶ τοῦ μὲν τῶν μαθητῶν χοροῦ δειλίᾳ τῆς πρὸς Χριστὸν φιλίας ἐκλαθομένων, τῶν δὲ κατ' αὐτοῦ φονώντων Ἰουδαίων ὑπόδικον αὐτὸν ἤδη τῷ θανάτῳ ποιησαμένων, εἷς ἦν καὶ Λογγῖνος τῆς τῶν Ἰουδαίων συναγωγῆς, καί τινος ἑκατόνταρχος στρατιωτικοῦ καθίστατο τάγματος Ἐπεὶ δὲ πέρας ἡ πονηρὰ ψῆφος ἐδέχετο, καὶ Χριστὸς αὐτὸς ἐπὶ ξύλου προσήλωτο τὴν ἐκ τοῦ ξύλου γεῦσιν ἰώμενος, ὁ θαυμάσιος οὗτος Λογγῖνος ἐτύγχανε μὲν τὴν τοῦ σταυροῦ φυλακὴν ἅμα τοῖς ὑπ' αὐτῷ στρατιώταις πεπιστευμένος · τοῖς δὲ περὶ τὸν σταυρὸν σημείοις καὶ τέρασι πρὸς B τὴν ἀλήθειαν χειραγωγηθεὶς καὶ πάντα φόβον ἀφ' ἑαυτοῦ ποιησάμενος, ἐλευθέρᾳ γλώττῃ Χριστὸν αὐτὸν καὶ Θεὸν ἐν μέσῳ τῆς τῶν Ἰουδαίων συναγωγῆς ὡμολόγησεν · « Ἀληθῶς, λέγων, Υἱὸς Θεοῦ ἐστιν οὗτος. »

Β'. Ὡς δὲ καὶ τάφῳ τὸ ζωοποιὸν ἐδόθη σῶμα Χριστοῦ, ἵν' ἡμᾶς τῶν τῆς ἁμαρτίας τάφων ἀνακαλέσηται καὶ πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἐπαναγάγῃ μακαριότητα, Λογγίνῳ καὶ πάλιν ὑπὸ Πιλάτου προσετέτακτο τὸν τῆς ζωῆς τάφον κουστωδίᾳ στρατιωτῶν ἠσφαλίσθαι · καὶ ὁ μὲν ἐποίει τὸ κελευσθέν, κἂν οὐχὶ καὶ τῆς αὐτῆς Πιλάτῳ περὶ Χριστὸν γνώμης ἦν, ὡς ἐκ τοῦ τέλους ἐμάθομεν. Ἐπεὶ δὲ τὸ μέγα τῆς ἀναστάσεως ἐπραγματεύθη μυστήριον, καὶ οἱ στρατιῶται τὰ ὑπὲρ ἔννοιαν θαύματα τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ πρεσβυτέροις τῆς Ἰουδαϊκῆς συμμορίας ἀπήγγελλον, οἱ μὲν τῶν C Ἰουδαίων προεστῶτες, αἰσχύνην τὸ πρᾶγμα τιθέμενοι καὶ τὸ θαῦμα σβέσαι βουλόμενοι, πείθουσι χρήματων τοὺς στρατιώτας τὴν τοῦ Κυρίου συκοφαντήσαι ἀνάστασιν καὶ αὐτοὶ τῷ Πιλάτῳ προσελθόντες, ὡς περὶ ψευδοῦς εἰσηγοῦντο τῆς ἀναστάσεως, ἀλλ' οὐχὶ καὶ Λογγῖνος οὕτως · ἀλλὰ τοῦ μὲν ψεύδους ἔλεγχος ἀκριβής, ἀληθὴς δὲ τῆς ἀληθείας μάρτυς

καθίστατο, συκοφαντῆσαι Χριστὸν ὡς κλαπέντα μὴ ἀνασχόμενος· ἐλευθερίῳ δὲ μᾶλλον καὶ γλώττῃ καὶ γνώμῃ αὐτὸν ἀνακηρύξας ἀληθινὸν καὶ ἐκ νεκρῶν ἐγηγέρθαι βεβαιωσάμενος· ὅθεν αὐτός τε Πιλάτος καὶ οἱ τῆς συναγωγῆς Ἰουδαίων ἐξάρχοντες τὸν φθόνον, ὃν πρότερον εἶχον κατὰ Χριστοῦ καὶ ἦν ὧδινον κατ' αὐτοῦ μανίαν, ταύτην εἰς Λογγῖνον νῦν μεταφέρουσιν, οὕτως ἀγρίως αὐτῷ χαλεπαίνοντες, ὡς μηδ' ἄν ἤ τι καὶ πάθοι Λογγῖνος ἀξίαν αὐτὸν εἰσπράξασθαι τιμωρίαν ποιούμενοι. Ἐντεῦθεν εἰς ἀκοὰς ἥκει Λογγίνῳ τὸ πρᾶγμα, καὶ δῆλα τὰ τῆς ὀργῆς ἐγίνοντο, καὶ διὰ τοῦτο παραῤῥιπτεῖσθαι μᾶλλον Χριστῷ ἢ τοῖς τῶν Ἰουδαίων οἰκεῖν σκηνώμασι προθυμούμενος, τῇ τοῦ ἀξιώματος χλαμύδι καὶ ζώνῃ καὶ τὴν στρατείαν αὐτὴν, εὐθὺς ὡς εἶχε συναποδύεται, καὶ δύο τινὰς τὸν ὅμοιον αὐτῷ ζῆλον ὑπὲρ Χριστοῦ καὶ τῆς ἀληθείας ἔχοντας παραλαβὼν στρατιώτας, τὰς κατὰ πλῆθος ἐκκλίνει διατριβὰς, καὶ Θεοῦ μόνου καὶ ἑαυτοῦ γίνεται.

Γ'. Οὐ πολὺ δὲ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ ἀπολιπὼν, εἰς τὴν Καππαδοκῶν ἀφικνεῖται, κῆρυξ ὁμοῦ καὶ ἀπόστολος τῶν τοῦ Χριστοῦ παραδόξων καὶ θαυμαστῶν ἔργων συνάμα τοῖς δυσὶ στρατιώταις γενόμενος. Ὡς οὖν τούτων οὐδὲν τοὺς Ἰουδαίους ἐλάνθανεν, ἅτε τῆς φήμης εἰς πάντας τὸν Λογγῖνον παραπεμπούσης καὶ οἷά τινος ὑποπτέρου πᾶσαν σχεδὸν διατρεχούσης τὴν οἰκουμένην, εἰς ταὐτὸ συνελθόντες, πείθουσι Πιλάτον κατειπεῖν Λογγίνου καὶ σημᾶναι τῷ Καίσαρι, ὅτι τε ἀλλότρια φρονῶν εἴη τῆς Ῥωμαίων βασιλείας, καὶ ὅτι τῶν ὅπλων ἀμελήσας, Χριστόν τινα κηρύσσει βασιλέα τοῖς ἔθνεσι, κἀντεῦθεν πάντας ὑποποιούμενος πρὸς τὴν εἰς ἐκεῖνον πίστιν ἐφέλκεται· τεκμήριον, φασὶ, τῶν λεγομένων, ὅτι καὶ τὴν Καππαδοκῶν πᾶσαν τῆς τοιαύτης διδασκαλίας πεπλήρωκε. Τούτοις τοῖς γράμμασι καὶ χρήματα συνεκπέμπουσι, κλέψαι τὰς ἀκοὰς βουλόμενοι Καίσαρος, ὥστε καὶ τὸν Λογγίνου θάνατον ὑκόλως ὠνήσασθαι. Ὁ δὴ καὶ κατὰ τὸ δοκοῦν τοῖς, Ἰουδαίοις ἐχώρησε, καὶ ἀπὸ Ῥώμης εὐθὺς τῆς Ἰουδαίας πρὸς Πιλάτον στέλλονται γράμματα Λογγίνου θάνατον καταψηφιζόμενα. Δεξάμενος οὖν ὁ Πιλάτος τὰ γράμματα, ὡς εἶχεν, εὐθέως ἐγχειρίζει ταῦτα τοῖς Ἰουδαίοις καὶ προς τὸν τοῦ μακαρίου φόνον πρόθυμος προθύμους ἐκπέμπει· οἱ δὲ τὴν μεταξὺ πᾶσαν γῆν ἀπτέρῳ τάχει διαδραμόντες τῇ Καππαδοκῶν ἐφίστανται· καὶ Λογγῖνον ἐν τινι τῶν πατρῴων ἀγρῶν τὸν ἀπράγμονα βίον ἀσκεῖν πυθόμενοι, εὐθὺς ἐν τῷ ἀγρῷ γίνονται, μὴ εἰδότες ἐκεῖνον εἶναι, περὶ οὗ τοὺς μακροὺς ὑπέστησαν πόνους καὶ τὴν πορείαν διήνυον, ὅθεν καὶ αὐτὸν ἐκεῖνον ἠρώτων, τις ἄρα Λογγῖνος εἴη καὶ ποῖος ὁ Λογγῖνον ἔχων ἀγρός· τοῖς μὲν γὰρ ἦν ἡ σπουδὴ, Λογγίνῳ ἀφανῶς ἐπιθέσθαι, δεδιόσι, μὴ τὴν σωτηρίαν φυγῇ πραγματεύσηται. Ἠγνόουν δὲ ὅτι μᾶλλον αὐτῷ ἡ σπουδὴ ληφθῆναι ἢ ἐκείνοις λαβεῖν· ἐζήλου γὰρ ἐκείνου τὸν ἑκούσιον θάνατον, ὃν ἰδὼν ἐν σταυρῷ Θεὸν ὡμολόγησεν, καὶ ὥσπερ Χριστὸς δι' ἡμᾶς, οὕτω διὰ Χριστὸν Λογγῖνος τὴν σφαγὴν ἐδίψα.

A tinuerit calumniari Christum, tanquam furto surreptum : sed lingua et mente libera eum verum esse Deum prædicarit, et e mortuis esse excitatum affirmaverit. Quo factum est, ut et ipse Pilatus, et Judæorum synagogæ principes, invidiam qua prius movebantur in Christum, et quem in eum animo concipiebant furorem, eum nunc in Longinum transferrent, ei adeo irascentes, ut quidquid pateretur Longinus, existimarent eum non satis daturum esse pœnarum. Hinc ea res venit ad aures Longini, et eorum ira fuit ei significata. Quapropter magis volens abjici cum Christo, quam habitare in tabernaculis Judæorum, cum veste et cingulo dignitatis, ipsam quoque simul quamprimum exuit militiam. Et acceptis duobus militibus, qui habebant B eumdem zelum pro Christo et veritate, declinat cum populo congressionem, et cum Deo solo et secum versatur.

III. Nec multum intercessit temporis, et relictis Hierosolymis, venit in Cappadociam, præco simul et apostolus Christi admirabilium operum, et quæ sunt præter opinionem cum illis duobus militibus effectus. Cum autem eorum nihil lateret Judæos, utpote quod fama ad omnes Longinum transmitteret, et perinde ac alata perniciter omnem percurreret regionem, ii simul convenientes persuadent Pilato, ut de Longino male dicat, et significet Cæsari, quod aliena sentiret ab imperio Romanorum, et quod neglectis armis, Christum prædicet quemdam C regem gentibus, et sic omnes in suam redigens potestatem, attrahat ad illius fidem. Eorum autem, aiebant, quæ dicuntur, signum est, quod universam Cappadociam ea implevit doctrina. Cum his litteris simul etiam emittunt pecunias, in aures Cæsaris volentes irrepere, ut Longini mortem facile emerent. Quod quidem processit etiam, ut videbatur, Judæis. Et Roma statim in Judæam ad Pilatum mittuntur litteræ, quæ Longinum morte damnabant. Pilatus ergo acceptis litteris, eas statim tradit Judæis, et ad beati viri cædem alacris alacres emittit. Illi autem cum totam quæ intercedebat, regionem maxima pervasissent celeritate, veniunt in Cappadocum regionem : et cum audiissent Longinum in quodam agro paterno agere vitam ab omni negotio D remotam, statim veniunt in agrum, et cum Longino sermones conferunt, nescientes eum esse, propter quem tam magnos labores suscepissent, et iter confecissent. Unde etiam illum ipsum rogabant, quisnam esset Longinus, et in quonam prædio habitaret. Longinum enim studebant clam aggredi, timentes ne salutem sibi fuga quæreret. Ignorabant autem eum magis studere ut caperetur, quam illi, ut caperent. Imitabatur enim mortem illius voluntariam, quem cum vidisset in cruce, Deum fuit confessus : et quomodo Christus propter nos, ita Longinus propter Christum cædem sitiebat.

IV. Cum ergo Spiritus sanctus illa hora ei omnia significasset, sensim ad ipsos conversus, miti et leni voce dicit : « Sequimini, et ipse eum, quem quæritis, ostendam [2]. » Tunc ergo veluti apud se lætans ille beatus et futuri gaudium præcipiens, et ante martyrium mortem martyrii amplectens, hæc secum dicebat : Quam speciosi pedes evangelizantium bona [3] ! Nunc videbo cœlos apertos. Nunc aspiciam gloriam Patris. Nunc, sicut primus martyr Stephanus, ipse quoque dicam : « Domine Jesu Christo, accipe spiritum meum [4], » quem clarissima voce audivi mortem ad se vocantem. Nunc supernam Jerusalem, angelorum quidem patriam, totius autem chori sanctorum metropolim, cum victoriæ plausibus, et canticis, et gloriosis tropæis, ascendam. Nunc exuo e luto confectam tunicam, et lamentabilia depono carnis vincula. Nunc liberor ab interitu et corruptione, et lætus induo incorruptionem. Egredior e vita caduca et momentanea, et ex tempestate, cujus sunt magni fluctus et gravia naufragia, et venio ad verum et solum portum, in quo vita est ab omni tristitia remota et æterna. Lætare, anima, quæ vadis ad tuum effectorem. Ostende lætam, tempore id postulante, faciem. Eos, qui tibi tot bona conciliant, o Longine, benigne excipe. Eos qui nos ad cœnam vocant regalem, lauto et magnifico accipiamus convivio.

V. Hæc cum apud se locutus esset Longinus, eos, qui ad ipsum venerant, statim ducit in domum suam, et cum hospitio præclare accepisset, incipit deinde rogare post cœnam cur venissent, et quænam esset tanta Longini inquisitio. Illi autem, cum sacramentum, tanquam aliquod pignus ab eo accepissent, non esse publicaturum, quæ ei dicerent, neque secretum esse aperturum, dicunt quæ Pilato scripta fuerant a Cæsare, et quod venissent, ut Longini cum duobus militibus capita amputarent. Cum autem scivisset, quinam essent cum ipso morituri, illi scilicet qui Judaicæ mercedi Christum præposuerant, significavit eis, qui non diu ante ab eo discesserant, ut primorum bonorum essent sibi socii. Cumque semel atque iterum eos, qui missi fuerant a Pilato, hospitio magnifice accepisset, postridie eos ducens in agrum, exspectabat eos, quos accersiverat. Cum autem accepisset eos jam appropinquare, statim annuntiat iis qui missi fuerant a Pilato : Ego sum, qui a vobis quæror, Longinus. Illi autem primum quidem non credebant. Quomodo enim existimassent eum esse, qui erat passurus, cum eum viderent tam lætum ad periculum ? Postquam autem recte sciverunt illum esse et nulla eis fuit relicta dubitatio, ægre ferebant, et a conscientia multas plagas accipiebant, quid non quidem dicentes, quid non autem facientes, cum esset adhuc recens recordatio ut qui pro bonis

A Δ'. Τοῦ Πνεύματος οὖν τῷ ἁγίῳ πάντα κατ' ἐκεῖνο τῆς ὥρας γνωρίσαντος, ἠρέμα πρὸς αὐτοὺς ἐπιστραφείς· Ἀκολουθεῖτέ μοι, λέγει πραείᾳ φωνῇ, καὶ τὸν ζητούμενον αὐτὸς ὑποδείξω. Τότε οὖν, ὥσπερ ἐνευφραινόμενος ὁ μακάριος ἑαυτῷ καὶ τοῦ μέλλοντος προαπολαύων τῆς ἡδονῆς καὶ πρὸ τοῦ μαρτυρίου τὸν τοῦ μαρτυρίου θάνατον ἀσπαζόμενος, τοιαῦτα πρὸς ἑαυτὸν διελέγετο· Ὡς ὡραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων τὰ ἀγαθά ! Νῦν τοὺς οὐρανοὺς ἀνεῳγμένους ὄψομαι· νῦν ἱστορήσω τὴν δόξαν τοῦ Πατρός· νῦν ἐπ' ἴσης τῷ πρώτῳ τῶν μαρτύρων Στεφάνῳ· Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, δέξαι τὸ πνεῦμά μου, καὶ αὐτὸς ἐρῶ, οὗ λαμπροτάτῃ φωνῇ τὸν θάνατον καλοῦντος ἐφ' ἑαυτὸν ἀκήκοα· νῦν Ἱερουσαλὴμ τῆς ἀνωτάτω, τῆς πατρίδος μὲν τῶν ἀγγέλων, τοῦ δὲ B τῶν ἁγίων χοροῦ παντὸς μητροπόλεως, μετὰ κρότων ἐπινικίων καὶ περιφανῶν τῶν τροπαίων ἡδίστα ἐπιβήσομαι· νῦν ἀποδύομαι τὸν πήλινον χιτῶνα, καὶ τοὺς πολυστενάκτους τῆς σαρκὸς δεσμοὺς ἀποτίθεμαι· ἀπαλλάττομαι τῆς φθορᾶς, καὶ τὴν ἀφθαρσίαν χαίρων ἐνδύομαι· ἔξειμι τοῦ προσκαίρου βίου καὶ τοῦ χειμῶνος, οὗ μεγάλα τὰ κύματα καὶ χαλεπὰ τὰ ναυάγια, καὶ πρὸς τὸν ἀληθῆ καὶ μόνον ἀφικνοῦμαι λιμένα, ἐν ᾧ ζωὴ ἄλυπος καὶ αἰώνιος, Εὐφραίνου πρὸς τὸν σὸν ἀπερχομένη, ψυχὴ, Ποιητήν· δεῖξον φαιδρὸν, καιροῦ καλοῦντος, τὸ πρόσωπον· τοὺς προξένους σοι τῶν τοσούτων ἀγαθῶν. Λογγῖνε, φιλοφρόνως ὑπόδεξαι· τοὺς ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἡμᾶς καλοῦντας τὸ βασιλικὸν πολυτελῶς ἑστιάσωμαι.

C Ε'. Ταῦτα πρὸς ἑαυτὸν ὁ Λογγῖνος διαλεχθεὶς, τοὺς ἐπ' αὐτὸν ἐλθόντας εἰς τὸν ἴδιον εὐθὺς οἶκον ἄγει καὶ ξενίσας λαμπρῶς, εἶτα καὶ ἐρωτᾷν μετὰ τὸ δεῖπνον ἄρχεται. ἐφ' ᾧ τε ἥκοιεν, καὶ τίς ἡ τοσαύτη Λογγίνου ζήτησις. Οἱ δὲ, μὴ ἂν δημοσιεῦσαι τοὺς λόγους μηδὲ τὸν κρυπτόμενον ἐκκαλύψαι, ὅρκον καθάπερ τι ἐνέχυρον, ἀπ' αὐτοῦ λαβόντες, τὰ γραφέντα Πιλάτῳ παρὰ Καίσαρος λέγουσι, καὶ ὅτι Λογγίνου συνάμα καὶ δύο στρατιωτῶν τὰς κεφαλὰς ἐκτεμεῖν ἀπηντήκασιν. Ὡς δὲ καὶ οὗτοι τίνες εἶεν οἱ ἅμα αὐτῷ ἀποθανεῖν μέλλοντες ἐμάνθανον, οἱ τῆς Ἰουδαϊκῆς, φημὶ, μισθαρνίας προτιμήσαντες τὸν Χριστὸν, τάχιστα παρ' αὐτὸν ἥκειν τοὺς ἄνδρας μικρῷ πρὸ τούτου διαστάντας ἐδήλου· ὥστε τῶν πρώτων ἀγαθῶν αὐτῷ κοινωνῆσαι· οὕτω τε μίαν καὶ δευτέραν ἡμέραν τοὺς ὑπὸ Πιλάτου σταλέντας φιλοτίμως ξενίσας, παραλαβὼν αὐτοὺς εἰς τὴν αὔριον ἐν D ἀγρῷ, ἀνέμενεν οὓς μετεστείλατο, ἐγγίσαι δὲ ἤδη τούτους μαθὼν, εὐθύς· Ἐγὼ ὑμῖν ὁ ζητούμενός εἰμι Λογγῖνος, ἀπαγγέλλει τοῖς τοῦ Πιλάτου. Οἱ δὲ πρότερον μὲν διηπίστουν· πῶς γὰρ ὑπέλαβον αὐτὸν εἶναι τὸν μέλλοντα παθεῖν, οὕτως αὐτὸν ὁρῶντες περιχαρῆ πρὸς τὸν κίνδυνον; Ὡς δὲ αὐτὸν ἀκριβῶς ἐμάνθανον εἶναι καὶ οὐδὲν ἀμφίβολον αὐτοῖς ὑπελείφθη, βαρέως ἔφερον καὶ πολλὰς ἐδέχοντο τὰς ἀπὸ τοῦ συνειδότος πληγάς· τί μὲν οὐ λέγοντες, τί δὲ οὐ πράττοντες, θερμῆς οὔσης ἔτι τῆς ἀναμνήσεως διὰ τὴν ἀπὸ τῶν ἔνδον κατάκρισιν· ἅτε πολλῶν ἀγαθῶν

[2] Isa. LI, 4. [3] Rom. X, 15. [4] Act. VII, 58.

πονηρὰν ἀμοιβὴν ποιεῖν μέλλοντες; Ὦ δείπνου δυστυχοῦς! λέγοντες, ὦ χαλεπῆς ξενίας! τί σοι, ὦ φίλε Λογγῖνε, τοῦτο ἐδόξατο ἐγχείρημα, ἵνα τοὺς ἐπὶ σὸν φόνον ἐλθόντας ὁ σὸς οἶκος ἐδέχετο; ὦ ἀθλίας καταγωγῆς! ὦ πικρᾶς ἑστιάσεως! θάνατος ἡ ξενία σοι γίνεται καὶ σεσυτὸν ἐπιθύσεις τῇ τραπέζῃ, λῃστὰς παραδόξως τοὺς ὑπὸ σοῦ ξενισθέντας εὑρών. Τί ἂν ποιῶν οὕτως ἐλύπεις τοὺς ἐπιθῆναί σοι τὴν σφαγὴν μέλλοντας; Ἄπιθι τοιγαροῦν, μισθὸν τῆς ξενίας λαβὼν τοῦ θανάτου τὴν ἄφεσιν οὐ στέργομεν ἐπιθεῖναί σοι τὸ ξίφος, χεῖρα μιαιφόνον ἐπενεγκεῖν τῇ σῇ δεξιᾷ δεδοίκαμεν· αἰδούμεθα τοὺς κοινοὺς ἅλας· ἐρυθριῶμεν τὴν τράπεζαν, τὸν τῆς ξενίας ἔφορον αἰσχυνόμεθα· ναρκᾷ πρὸς τὸν φόνον ἡ χείρ· ὁ νοῦς ὀκνεῖ τοῦ εὐεργέτου τὸν θάνατον· ῥᾴων ὁ παρὰ Πιλάτῳ κίνδυνος ἡμῖν τῶν ἐκ τοῦ τοῦ συνειδότος πληγῶν· πάντα παθεῖν ἐσμεν ἕτοιμοι ἢ Λογγίνῳ τοιαύτας ἀπτιδοῦναι τὸς χάριτας.

ϛ'. Οὕτω τοίνυν οἱ στρατιῶται πρὸς τὸν τοῦ Χριστοῦ μάρτυρα καὶ λίαν περιπαθῶς ἔλεγον. Ἀλλ' οὐχὶ καὶ Λογγῖνον ἠδύναντο πείθειν, ἀλλὰ πρὸς αὐτοὺς γενναίως ὁ γενναῖος ἀληθῶς ἀποκρίνεται. Τί μοι φθονεῖτε μεγάλων, ἀγαθῶν, ὧν καὶ ἄκοντες ἡμῖν ἀντιδοῦναι μέλλετε; τί μου τὸν θάνατον οὕτω πολυπαθῶς ἀνακλαίεσθε: ἵνα τί κατηφιᾶτε τῷ πάθει: οὐ θάνατος ἐμοὶ τὸ παρόν, ἀλλὰ ζωῆς ἀπαρχή· ἐμοὶ τῷ ὄντι θάνατος μᾶλλον ἡ ἐνταῦθα διαγωγή, ὅτι μὴ τῷ ἐμῷ Δεσπότῃ παρίσταμαι, καὶ τῆς ἐκεῖθεν ἀπολαύω μακαριότητος· τὸ τέλος τῶν κακῶν οὐχὶ καὶ τέλος τῆς ζωῆς προξενήσει μοι, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀληθινὴν διαβιβάσει ἀϊδιότητα καὶ μετασχεῖν τῆς ἐκεῖθεν παρασκευάσει λαμπρότητος· ἔχετε τὴν παραμυθίαν, ὦ φίλοι, παρ' ἑαυτοῖς ἔχετε· ἐγγὺς τὰ τῆς παρηγορίας ὑμῖν, ὃν διὰ τὸ τέλος θρηνεῖτε, τοῦτον μετὰ τὸ τέλος ἥδιστα μακαρίσετε· ἀρκοῦν δὲ τοῦτο πάντως πρὸς εὐθυμίαν μεταβαλεῖν τὸ τὸν φίλον εἰδέναι πολλῶν ἀγαθῶν μέλλοντα κοινωνεῖν, ὥσπερ φθονούντων μᾶλλον ἢ καὶ μισούντων τὸ σπεύδειν ἀποστερεῖν αὐτὸν τῆς λαμπρότητος. Μὴ οὖν ὀδύρεσθε τὸν ἐκλείποντα, ἀλλ' εὐχαριστεῖτε τῷ δεχομένῳ· οὐκ ἂν ζημιώσητέ με τὴν δόξαν ἐκείνην, ἣν εἶδον ἐγὼ στοιχεῖα σαλεύουσαν· οὐκ ἂν ἀρνηθείην ὃν ἅπαξ Θεοῦ Υἱὸν ὡμολόγησα· δέδοικα μὴ κατήγορον εὕρω τὴν κτῆσιν, ἄπιστος περὶ τοῦτον φανείς· οὗ τῷ πάθει καὶ ὁ οὐρανὸς ἐπεστύγνασε, καὶ τὰς ἀκτῖνας συνέστειλεν ἥλιος, καὶ τὸ τῆς ἡμέρας ἐκαινοτομεῖτο φέγγος, καὶ εἰς νύκτα περιπαθῶς εἵλκετο.

Ζ'. Ἔτι τοῦ Λογγίνου ταῦτα διεξιόντος καὶ τοὺς παρὰ Πιλάτου πεμφθέντας ποιεῖν τὸ κελευσθὲν πείθοντος, οἱ συγκατακριθέντες αὐτῷ τὸν θάνατον στρατιῶται καταλαμβάνουσιν Ὁ δὲ, γαννυμένῳ τῷ προσώπῳ καὶ φαιδρῷ τοὺς ἄνδρας ἰδὼν, δεξιάν τε αὐτοῖς ἐμβάλλει, καὶ περβάλλει τὸν τράχηλον, καὶ ὀφθαλμοὺς, ἡδέως φιλεῖ, καί· Χαίρετε, ὦ συστρατιῶται Χριστοῦ καὶ κληρονόμοι τῆς βασιλείας, φησὶ, χαίρετε· ἤδη γὰρ ἡ ἐν οὐρανοῖς πύλη ἀνέῳκται, καὶ ἄγγελοι τὰς ἡμετέρας μέλλουσι παραλαμβάνειν ψυχὰς καὶ τῷ μονογενεῖ προσάγειν Υἱῷ· ἰδοὺ καὶ τὰς λαμπάδας ὁρῶ, καὶ τὰ βραβεῖά μοι ὑποφαίνεται,

A essent malas reddituri gratias? O infelicem, dicebant, cœnam o grave hospitium! Curnam, o chare Longine, hoc tibi cœptum venit in mentem, ut eos, qui venerant ad tui cædem, domus tua acciperet? O miserum habitaculum, o acerbum convivium! Mors tibi evadit hospitium, et teipsum mensæ appones, eos præter opinionem inveniens latrones, qui hospitio a te fuerunt accepti. Quid faciens sic molestia affecisti eos, qui te sunt occisuri? Abi ergo, accepta mercede hospitii, nempe mortis remissione. Non sustinemus ensem tibi inferre: cædem molientem manum tuo capiti afferre formidamus, communem salem reveremur: nos pudore afficit mensa: ad cædem torpet manus: abhorret animus morte afficere benefaciorem. Facilius est periculum, quod
B nobis est a Pilato paratum, quam vulnera conscientiæ. Parata sumus omnia pati potius, quam Longino tales referre gratias.

VI. Sic quidem milites dicebant Christi martyri valde miserabiliter. Cæterum non poterant Longino persuadere: sed eis fortiter respondet vir vere generosus: Cur magna mihi bona invidetis, quibus vos inviti me estis remuneraturi? Cur meam mortem defletis tam miserabiliter? Cur tristes estis propter meam perpessionem? Non est hoc mihi mors, sed vitæ primitiæ. Mihi revera potius est mors, quæ hic est conversatio, quoniam non assisto meo Domino, nec fruor ea, quæ est illic, beatitudine. Finis finem malorum, non etiam finem vitæ mihi conciliabit: sed ad veram transmittet beatitudinem, et efficiet, ut sim particeps illius æterni
C splendoris. Habetis, o amici, habetis apud vos solatium, prope est vobis consolatio. Quem enim propter finem lugetis, eum vos post finem beatum reputabitis. Sufficit autem hoc ad afferendam animi tranquillitatem, scire amicum fore multorum bonorum participem: quomodo est invidorum, vel odio potius habentium hominum, studere eum privare splendore. Nolite deflere eum qui deficit: sed gratias agite ei qui accipit. Non mihi illius gloriæ detrimentum afferatis, quam ego vidi elementa moventem. Non negaverim eum, quem Dei semel Filium sum confessus. Timeo ne creatam naturam inveniam accusatricem, si in eum appaream infidelis, propter cujus passionem cœlum quoque ipsum est affectum tristitia, et sol contraxit radios, et lux
D diei miserabiliter deducta fuit ad noctem.

VII. Hæc adhuc dicente Longino, et eis, qui missi fuerunt a Pilato persuadente ut facerent quod eis fuerat imperatum, veniunt milites, qui cum eo morte damnati fuerant. Ille autem, læto et alacri vultu eos intuens, et dexteram eis injicit, et collum amplectitur, et oculos suaviter deosculatur, et, Salvete, inquit, o Christi commilitones, et hæredes regni, salvete. Jam enim aperta est porta, quæ est in cœlis, et angeli sunt nostras accepturi animas, et oblaturi Filio unigenito. Ecce, et lampades video, et apparent mihi bravia, cum quibus sistendi sumus ad, Judicis tribunal. Sed enim si quid vobis est impe-

ratum, dicebat eis qui missi fuerant. id implete. Deinde etiam conversus ad domus curatorem jubet vestem mundam ad se deferri, ut qui jam esset vocatus ad nuptias et thalamum, et eo festinaret. Porro autem cum induisset vestem, et manu ostendisset tumulum, in quo volebat poni corpus, in genua cum iis duobus, qui erant cum ipso, inclinatus (o beatum finem !), peregit certamen : et amputatis eorum capitibus, illi ascribuntur in choros martyrum et apostolorum, illorum quidem fortitudinem, horum vero zelum pro Christo ostendentes.

A μεθ' ὧν τῷ τοῦ ἀγωνοθέτου παραστησόμεθα βήματι· ἀλλὰ γὰρ εἴ τι καὶ προσετάχθητε, πρὸς τοὺς πεμφθέντας ἔλεγεν, ἐκπληροῦτε. Εἶτα καὶ πρὸς τὸν τῆς οἰκίας ἐπιστραφεὶς ἐπίτροπον, στολὴν αὐτῷ καθαρὰν κομισθῆναι κελεύει, ὡς ἐπὶ γάμον ἤδη καὶ νυμφῶνα κληθέντι καὶ πρὸς αὐτὸν σπεύδοντι. Καὶ δὴ κομισθεῖσαν ἐνδὺς καὶ τῇ χειρὶ δείξας τὸν λόφον, ἔνθα τεθῆναι τὸ σῶμα ἠβούλετο, εἰς γόνυ μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ κλιθεὶς (ὦ μακαρίου τέλους !) τὸν ἀγῶνα διήνυσε· καὶ τὰς κεφαλὰς ἀποτμηθέντες, χοροῖς μαρτύρων καὶ ἀποστόλων ἐγγράφονται, τῶν μὲν τὴν ἀνδρείαν, τῶν δὲ τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ ζῆλον ἐπιδειξάμενοι.

VIII. Quid vero post hæc est consecutum ? Martyricum illius Longini caput cum statim accepissent ii, qui eum interfecerant, ad fidem plene faciendam quod Longinus esset mortuus, id portant ad Pilatum, ut qui scirent se nullo alio dono, quam eo magis illi gratificaturos. Ipse autem statim convocavit Judæos, magna secum voluptate afficiendos, ut qui Longini valde mortem sitirent, et eam emissent pecuniis. Quod quidem cum factum fuisset, ut eis placebat, jubet rursus indigna Pilatus : et ante portam civitatis per ignominiam fuit projectum pretiosum ejus caput. Sed is, cui visum fuerat pati pro nobis, ejus, qui propter ipsum fuerat passus, ne nunc quidem est oblitus : sed veluti perpetuo apparentem quamdam facem iis, qui aderant, cernendam præbebat ante civitatem, et in sterquilinio jacentem, tanquam in domo regia conservatam, tuto protegebat, non solum non permittens, ut aliquid pateretur a fimo, sed etiam liberans alios, ne aliquid propter id paterentur. Quædam enim mulier vidua, quæ morte maritum amiserat, cum filio autem unico conflictabatur, et præter viduitatem sustinuerat etiam oculorum orbitatem, malo fide superato, cum filio vadit Jerusalem, sanctorum, quæ ibi erant, locorum contactu et adoratione, quos amiserat corporis duces, sperans se recuperaturam. Cum autem a filio deducta terram caperet et palverem, et imponeret oculis, adjicitur viduitati et oculorum orbitati (qualia sunt Dei judicia) alia quoque gravis calamitas. Morbus enim quidam invadens puerum, qui pro amissis oculis fuerat ei alius oculus, repente (pro dolor !) abripit a sinu matris.

Η'. Τὸ δὲ μετὰ ταῦτα, τί ; Τὴν μαρτυρικὴν ἐκείνου Λογγίνου κεφαλὴν εἰς πίστωσιν ἀκριβῆ λαβόντες αὐτίκα οἱ ἀνελόντες ὅτι Λογγῖνος τέθνηκε, κομίζουσι τῷ Πιλάτῳ, εἰδότες ὅτι μηδενὶ ἄλλῳ δωρήματι τοσοῦτον, ὡς ἐκείνῳ, τῷ αὐτῷ χαριοῦνται· καὶ ὃς συνεκάλει παραχρῆμα καὶ Ἰουδαίοις τὰ μεγάλα αὐτῷ συνησθησομένοις, ἅτε καὶ αὐτοῖς λίαν τὸν Λογγίνου θάνατον διψῶσι καὶ χρημάτων ὤνιον τοῦτον ποιησαμένοις· οὗ δὴ καὶ ὡς αὐτοῖς φίλον γενομένου προστάττει καὶ αὖθις Πιλάτος, καὶ πρὸ τῆς πύλης ἀτίμως ἡ τιμία κεφαλὴ τῆς πόλεως ἔρριπτο· ἀλλ' ὁ ὑπὲρ ἡμῶν παθεῖν εὐδοκήσας τοῦ δι' αὐτὸν παθόντος οὐδὲ νῦν ἐπελάθετο, ἀλλ' οἷον ἀειφανῆ τινα πυρσὸν τοῖς παριοῦσι παρεῖχεν ὁρᾶν πρὸ τῆς πόλεως καὶ τῇ κοπρίᾳ κειμένην, ὡς ἐν βασιλικῷ οἴκῳ φυλαττομένην ἀφανῶς ἔσκεπεν, οὐ μόνον οὐδὲν ἀπὸ τῆς κοπρίας ἐάσας παθεῖν, ἀλλὰ καὶ τοῦ πάσχειν ἑτέρους διὰ ταύτης ἐλευθερώσας. Χήρα γάρ τις γυνὴ καὶ θανάτῳ μὲν τὸν ἄνδρα ζημιωθεῖσα, υἱῷ δέ τινι μονογενεῖ καὶ μόνῳ σαλεύουσα καὶ πρὸς τῇ χηρείᾳ καὶ τῶν ὀφθαλμῶν πήρωσιν ὑποστᾶσα, πίστει τὸ πάθος νικήσασα μετὰ τοῦ τέκνου πρὸς τὴν Ἱερουσαλὴμ ἄπεισι, τῇ τῶν ἁγίων ἐν αὐτῇ τόπων ἐπαφῇ τε καὶ προσκυνήσει, οὓς ἀποβέβληκε τοῦ σώματος φωταγωγούς, ἀπολαβεῖν ἐλπίσασα. Ὡς οὖν ὑπὸ τοῦ παιδὸς χειραγωγουμένη τοῦ χοὸς ἐλάμβανε καὶ τῆς κόνεως, καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐπετίθει, προστίθεται τῇ χηρείᾳ καὶ τῇ πηρώσει τῶν ὀφθαλμῶν, οἷα τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα, καὶ ἄλλη χαλεπὴ συμφορά· νόσος γάρ τις καταλαβοῦσα τὸν παῖδα, τὸν ἀντὶ τῆς ζημίας τῶν ὀφθαλμῶν ὀφθαλμὸν ἄλλον αὐτῇ γενόμενον, ἀθρόον, οἴμοι, τῶν ἀγκαλῶν τῆς μητρὸς ἁρπάζει.

IX. Statim ergo duplices ad eum accedunt tenebræ, et vitæ lux simul exstinguitur cum luce oculorum : eratque omnino infelix illa immobilis, tanquam aliquo fulmine, perculsa calamitate. Cum autem paulo post a malo ad se rediisset, deflebat miserabiliter, et miserandas voces emittebat ad Dominum: O Domine, dicens, cur sic gravata est manus tua super me, et supra dolorem vulnerum meorum addidisti[5] ? Et nunc lumen oculorum meorum et ipsum non est mecum[6]. Num vires lapidum vires meæ ? Ipsa quoque dicam, quod Job[7] : «Posuisti me parabolam, Domine, et motum

Θ'. Εὐθὺς οὖν διπλοῦν αὐτῇ τὸ σκότος ἐπιφοιτᾷ, καὶ τὸ τοῦ βίου φῶς τῷ τῶν ὀμμάτων συναποσβέννυται, καὶ ἦν ὅλως ἀκίνητος ἡ ἀθλία, ὥσπερ σκηπτῷ τινι βληθεῖσα τῇ συμφορᾷ. Μετὰ βραχὺ δὲ νήψασα μικρὸν τοῦ κακοῦ, ἐλεεινὸν ἀποδύρεται καὶ οἰκτρὰς ἠφίει πρὸς τὸν Δεσπότην φωνάς· Ὦ Κύριε, λέγουσα, ἑνατί οὕτως ἐβαρύνθη ἐπ' ἐμὲ ἡ χείρ σου, καὶ ἐπὶ τὸ ἄλγος τῶν τραυμάτων μου προσέθηκας, καὶ νῦν τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου καὶ αὐτὸ οὐκ ἔστι μετ' ἐμοῦ ; Μὴ ἰσχὺς λίθων ἡ ἰσχύς μου ; Τὸ τοῦ Ἰὼβ καὶ αὐτὴ ἐρῶ. Ἔθηκάς με παραβολὴν, Δέσποτα, καὶ κίνησιν κεφαλῆς ἐν πᾶσι, καὶ ἰσχύνθησαν ἐπ' ἐμὲ οἱ ὑπομέ-

[5] Psal. LXVII, 27. [6] Psal. XXXVII, 11. [7] Job. VI, 22.

νοντές σε, Κύριε, Κύριε τῶν δυνάμεων· μὴ μόνη οὕτως ἥμαρτον ἐγὼ καὶ μόνη οὕτω κολάζομαι, ὅτι καὶ φωτὸς ἐμὲ καὶ τοῦ μονογενοῦς ἄρτι τοῦ ἴσα καὶ φωτὸς ἐμοὶ φαίνοντος ἀπεστέρησας; Ποία μοι λοιπὸν σωτηρίας ἐλπίς; ποία μοι παραμυθίας ὁδός; Οἴμοι, φίλτατε, πότε μοι παρηγορήσεις τὸ πάθος; πότε κουφίσεις τῶν ὀμμάτων τὴν συμφορὰν, ἐπὶ σωτηρίαν με χειραγωγῶν; Ἔλαθες, ὦ παῖ, καὶ μείζονι ἄλλῳ συμπτώματι τῷ σῷ ζημιώσας. Οἴχῃ μοι φυτὸν ἥδιστον πρὸ ὥρας, μόνην ἐμὲ τὴν ἀθλίαν ἀπολιπών. Ἀλλ' οὕτω μὲν ἡ μήτηρ· καὶ τί γὰρ ἡ μήτηρ, καὶ μήτηρ μονογενοῦς; Καὶ οὕτως ἐλεεινῶς ἔχουσαν ὑποστηρίζει οὕτως.

Ι'. Μεταξὺ δὲ πρὸς ὕπνον κατενεχθείσῃ ὁ θεῖος Λογγῖνος αὐτῇ ἐφίσταται καὶ πάντα λέγει τὰ κατ' αὐτὸν, τὴν ἐπὶ σταυροῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ὁμολογίαν, τὸν παρὰ Καίσαρος αὐτῷ καὶ Πιλάτου καταψηφισθέντα θάνατον, τὴν ἐκτομὴν τῆς κεφαλῆς καὶ τἆλλα, ὅσα διὰ Χριστὸν ὁ μάρτυς φιλοτίμως ὑπέστη, καὶ ὅτι Σοὶ τὴν ἐμὴν πρὸς θεραπείαν ἔδει τῶν σῶν ὀφθαλμῶν φυλάττεσθαι κεφαλὴν, πολλῇ τῇ κοπρίᾳ καλυπτομένην· ἵν' ἁψαμένῃ σοι τὸ φῶς εὐθέως ἀκολουθήσῃ καὶ τὸν παῖδα δέ σοι μετὰ δόξης παραστήσαιμι τὸ ἐπ' αὐτῷ πάθος ψυχαγωγήσαντα. Τούτοις ἡ γυνὴ τοῖς λόγοις παρακληθεῖσά τε τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ἱκανῶς νευρωθεῖσα, πρὸς τὸ ἔργον ἠπείγετο. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὸν τόπον, ἔνθα τὴν κεφαλὴν ἐμάνθανεν ἀποκεῖσθαι, χειραγωγουμένη ἤδη κατείληφε, προθύμως διώρυττε ταῖς χερσὶ καὶ ὥσπερ τινὰ θησαυρὸν ἀνευροῦσα τὴν κεφαλὴν ἅμα τῇ ταύτης εὑρέσει καὶ τὸ ἴδιον ἐξευρίσκει φῶς, καὶ βλέπει τὸν ἥλιον ἢ καὶ αὐτὴν φᾶναι τὴν κεφαλὴν ὡς νοητὸν ἀστέρα ὑπὸ γῆν δύνασαν καθορᾷ. Εἶτα καὶ περιπτυξαμένη θερμῶς καθηραμένη τε τῆς κόπρου καὶ μύροις ἐντίμως ἀλείψασα, ἐπάνεισι πάλιν πρὸς τὸν ξενίσαντα, τὸν πολύτιμον ἐκεῖνον κομίζουσα μαργαρίτην.

ΙΑ'. Τῆς δ' ἐπιούσης νυκτὸς, αὖθις ὁ θεῖος ἐφίσταται Λογγῖνος φαιδρὸν ὑπομειδιῶντα καὶ νυμφικοῖς ὥσπερ τοῖς περιβλήμασι διαλάμποντα τὸν υἱὸν αὐτῆς ἐπαγόμενος, ἡδέως τε αὐτὸν καὶ πατρικῶς ὑπαγκαλιζόμενος καί φησι πρὸς αὐτήν· Ἴδε ὃν ἐπένθεις, ὦ γύναι, ὃν ἐπένθεις υἱόν· ἴδε, ὅπως ἔχει νῦν εὐκλείας, καὶ παρακλήθητι· Θεὸς γὰρ αὐτὸν εἰς τὴν οἰκείαν ἐστράτευσε βασιλείαν· κἀγὼ τοῦτον παρ' ἐμοὶ ἔχω λαβὼν παρὰ τοῦ Σωτῆρος καὶ δεξιᾶς οὔποτε τῆς ἐμῆς ἀποστήσεται. Λαβοῦσα τοίνυν τὴν ἐμὴν κεφαλὴν καὶ τὸ σοῦ σῶμα παιδὸς, τῇ αὐτῇ λάρνακι θάψον καὶ μηκέτι θρήνει σου τὸν μονογενῆ, μηδὲ τυπτέτω σε ἡ καρδία σου, μεγάλη γὰρ αὐτῷ δόξα καὶ εὐφροσύνη πολυύμνητοί τε χορεῖαι, καὶ πάνδημοι πανηγύρεις παρὰ τοῦ προσλαβόντος Θεοῦ δεδώρηνται. Τούτων ἡ τοῦ παιδὸς ἀκούσασα μήτηρ εὐθέως ἀνίσταται, καὶ λαβοῦσα τὴν τοῦ μάρτυρος κεφαλὴν τῇ πατρίδι τοῦ μάρτυρος ἀποδίδωσι (Σανδιάλη τῇ κώμῃ τὸ ὄνομα)· καὶ τὸν τοῦ παιδὸς νεκρὸν ἀσμένως παραθεῖσα τῇ τοῦ μάρτυρος κεφαλῇ, ἐν τόπῳ τε ἐπισήμῳ σεμνῶς περιστείλασα, τοιαῦτα

A capitis in omnibus : et pudore affecti sunt super me, qui sustinent te, Domine virtutum. » Num sola sic peccavi ego ? et sola sic punior, quod me luce et unigenito filio, qui erat instar lucis, privasti ? Quænam mihi est deinceps spes salutis ? Quænam mihi via consolationis ? Hei mihi, charissime, quando mihi malum consolaberis ? Quando oculorum levabis calamitatem, me deducens ad salutem ? Nescivisti, o fili, quod majori omni alio, tuo casu mihi damnum afferres maximum ? Abis, planta mihi jucundissima, me misera sola relicta ? Sed sic quidem mater, et mater unigeniti, qui sic fulciebat eam, quæ se habebat tam miserabiliter.

X. Interim autem dum fuisset in somnum resoluta, divinus ei apparet Longinus, et omnia dicit, B quæ ad ipsum pertinebant, quæ in cruce Salvatoris nostri facta fuit, confessionem, mortem qua a Cæsare et Pilato fuit condemnatus, capitis amputationem, et alia, quæ martyr propter Christum sustinuit magnifice. Quin etiam dicit ei : Oportet te observare meum caput multo fimo tectum, ad tuorum oculorum curationem. Nam si illud attigeris, lux statim te sequetur. Poro autem ego quoque tibi adducam puerum eum gloria, qui quem propter eum accipis, dolorem consoletur. His verbis mulier animo recreata, et corpore satis corroborata, preperabat ad opus. Cum autem deducta jam pervenisset ad locum, in quo sciebat caput esse repositum, prompto et alacri animo fodiebat manibus. Et cum veluti quemdam thesaurum caput invenisset, C simul cum ejus inventione, suam quoque lucem invenit ; et aspicit solem, aut etiam ipsum caput cernit tamquam lucidam stellam apparuisse. Deinde id ardenter complexa, cum a stercore expurgasset, et unguentis unxisset honorifice, revertitur ad eum, qui illam hospitio exceperat, pretiosam illam afferens margaritam.

XI. Sequenti autem nocte divinus rursus accedit Longinus, læto vultu subridentem, et quasi sponsalibus vestimentis nitentem filium suum inducens, suaviterque et paterne eum amplectens, et dicit ei : Ecce quem lugebas, filium, o mulier, quem lugebas : ecce quantus sit nunc ejus honor et gloria, et teipsam consolare. Deus enim ipsum retulit in numerum militiæ sui regni, egoque nunc eum habeo acceptum a Salvatore, nec a mea unquam recedet dex- D tera. Accipe ergo meum caput et corpus tui filii, et sepeli in eadem arca, et ne amplius lugeas filium tuum unigenitum, neque te verberet cor tuum. Nam magna gloria et lætitia, et magnis laudibus celebrandæ choreæ, et festa celeberrima ei data sunt a Deo, qui eum accepit. Hæc cum audiisset mater filii, statim surgit, et acceptum martyris caput, reddit Patriæ martyris (Pago autem nomen est Sandiale) ; et cum corpus filii capiti martyris libenter apposuisset, et in loco insigni honeste composuisset, hæc apud se dicebat : Nunc scio, quod iis, qui Deun diligunt, omnia ad bonum conferunt [8]. Quærebam

[8] Rom. VIII, 28.

oculos carnis, ego autem accepi etiam oculos spiritus. Me afficiebat tristitia jactura filii, sed ecce eum habeo hæredem, Deo cum gloria regia assistentem, et nunc noctu et interdiu mihi matri blande arridet, conglorificatus bonoribus prophetarum et martyrum, et cum eis exsultans, et cum Longino crucem ferens, et regni cœlorum præclarum ferens tropæum inter angelos : adeo ut Longini factus discipulus, ipse quoque sacram emittat vocem, hymnicamque et mysticam, et epinicii instar habentem : Vere Dei Filius erat iste, et est, et erit. Regnum ejus, regnum omnium seculorum, et ejus dominatio permanebit in æternum [6]. Et gloria et potentia in sæcula sæculorum [10]. Amen.

A πρὸς ἑαυτὴν ἐπεφώνει · Νῦν οἶδα, λέγουσα, τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν πάντα πρὸς τὸ ἀγαθὸν συλλαμβάνεται · ὀφθαλμοὺς ἐζήτουν σαρκός, ἐγὼ δὲ καὶ τοὺς τοῦ πνεύματος ἔλαβον · ἐλύπει με ζημία τέκνου, ἀλλ' ἔχω τὸν κληρονόμον, ἰδού, μετὰ βασιλικῆς τῆς δόξης τῷ Θεῷ παριστάμενον καὶ νῦν ἡμερόν μοι, τῇ μητρὶ, προσγελᾷ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν, προφητῶν τιμαῖς καὶ μαρτύρων συνδοξαζόμενος · μετὰ Λογγίνου τε σταυροφορῶν καὶ τὸ λαμπρὸν τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας ἐπιφερόμενος τρόπαιον μεταξὺ τῶν ἀγγέλων, ὡς Λογγίνου φθέγγεται μαθητὴς, ἀφίησι καὶ αὐτὸς φωνὴν ἱερὰν ὑμνολόγον, μυστικὴν, ἐπινίκιον · ἀληθῶς Θεοῦ Υἱὸς ἦν οὗτος, καὶ ἔστι, καὶ ἔσται · ἡ βασιλεία αὐτοῦ βασιλεία αἰώνιος, καὶ ἡ δεσποτεία αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα παραμένει · αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Psal. CXLIV, 13. [10] Dan. VII, 27.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΑΒΡΑΜΙΟΥ

—

VITA ET CONVERSATIO

S. P. N.

ABRAMII CONFESSORIS

ET MARIÆ NEPTIS EJUS

Quam Symeon Metaphrastes ex S. *Ephræm videtur fusius descripsisse.*

(Latine apud Surium ad diem 16 Martii, Græce ex codd. Reg. 774, sæc. XIV, 1484, sæc. XII. EDIT. PATR.

—

I. Virorum virtutis studiosorum vita, et eorum quæ ab eis gesta fuerunt, narratio, omnibus quidem qui pie vivere studuerunt, tanqnam utilis et jucunda, summo studio est expetenda : maxime autem iis, qui virtutem exercent, et qui beatam illam Dei mandatorum semitam ingredi decreverunt. Fiunt enim eis veluti quidam duces itineris, ut quod ipsi prius confecerint, et reipsa experientia ostendere possint iis qui sequuntur : ubi quidem oporteat aliquid remittere de ingressus vehementia, ubi autem rursus gradum accelerare et intendere. Sicque certam virtutis viam et facilem illis faciunt, qui eam aggrediuntur. Quoniam autem ex iis maxime insignis Abramius, non solum cum esset adhuc superstes, sed nunc quoque oratione veluti quadam expressus imagine, id plene præstare potest : res ejus nunc

B Α'. Ἀνδρῶν φιλαρέτων βίος καὶ ἡ τῆς αὐτῶν πολιτείας διήγησις καὶ πᾶσι μὲν τοῖς εὐσεβῶς ζῆν προῃρημένοις ποθειναί τε καὶ περισπούδαστοι, μάλιστα δὲ τοῖς ἀρετῆς μεταποιουμένοις καὶ ὅσοι τὴν μακαρίαν ἐκείνην τρίβον τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν ὁδεῦσαι προείλοντο · γίγνονται γὰρ αὐτοῖς οἱονεί τινες ὁδηγοὶ τῆς τοιαυτης πορείας, οἷα προδιανύσαντες ταύτην καὶ αὐτῇ πείρᾳ καὶ πράγμασι τοῖς ἑπομένοις ὑποδεικνύειν ἔχοντες, ὅπου μὲν γενομένους μικρόν τι διαναπαῦσαι χρὴ τῆς ὁδοιπορείας τὸ σύντονον, ὁποῦ δὲ πάλιν ἐπισπεῦσαι, καὶ κατατεῖναι, καὶ συντονωτέραν ποιήσασθαι, καὶ οὕτως ἀπλανῆ τὴν ὁδὸν τοῖς μετιοῦσι καὶ ῥᾳδίαν ἐργάζονται. Ἐπεὶ οὖν ἐπισημότατος τούτων Ἀβράμιος, οὐ μόνον ἔτι περιὼν, ἀλλὰ καὶ νῦν ὥσπερ ἐν εἰκόνι τῷ λόγῳ διατυπούμενος, διηγητέον ὡς οἷόν τε τὰ τοῦ ἀνδρὸς καὶ

ἡμῖν καὶ κατ' ἴχνος αὐτῷ τῆς ἀρετῆς πορευτέον καὶ μιμητέον εἰς δύναμιν.

A a nobis narrandæ sunt pro viribus, ut sequamur, et quoad ejus fieri poterit, imitemur vestigia ejus virtutis.

Β'. Οὗτος τοίνυν ὁ δεύτερος Ἀβραὰμ καὶ τῷ πρώτῳ παράμιλλος, ἐξ εὐγενοῦς μὲν τῆς ῥίζης εὐγενὴς ἐβλάστησε κλάδος· πατέρες γὰρ αὐτῷ λαμπροὶ μὲν τὸ γένος, λαμπροὶ δὲ τὸν βίον καὶ πλούτῳ καὶ δόξῃ τῇ κατὰ κόσμον ἐπιεικῶς σεμνυνόμενοι. Ὁρῶντες δὲ τὸν παῖδα πᾶσαν ἐκ τῆς πρώτης ἡλικίας ἀρετὴν μετιόντα, σφοδρῷ πάνυ πυρὶ τοῦ πρὸς αὐτὸν κατείχοντο πόθου· τοιαῦτα γὰρ τὰ τῶν γεγεννηκότων σπλάγχνα καὶ πέφυκεν οὕτως ἀρετὴ παίδων, μείζονα τῆς φυσικῆς στοργῆς τε καὶ διαθέσεως αὐτοῖς τὴν πυρὰν ὑπανάπτειν, διὸ δὴ καὶ λίαν ἀκορέστως αὐτοῦ καὶ περικαῶς ἔχοντες, ἐπόθουν καλοῦ τοιούτου βλαστοῦ καὶ καρπούς ἰδεῖν, ὅπως, καὶ ὡς εἰκόνας τοῦ υἱοῦ τὰ ἔγγονα βλέποντες, τὸ πολὺ τοῦ πρὸς αὐτὸν φίλτρου διαναπνέωσι, καὶ ἅμα τοιαύτην βουλόμενοι τῇ διαδοχῇ τοῦ γένους ὑποθεῖναι κρηπῖδα τοιοῦτον θεμέλιον, ἀμέλει καὶ ἀγαγέσθαι νύμφην ἐσπούδαζον τῷ υἱῷ καὶ γάμου δῆσαι δεσμοῖς καὶ τῶν κοσμικῶν ἀξιωμάτων ἐπὶ τὰ μείζω προσαγαγεῖν αὐτὸν καὶ περιφανέστερα. Ἀβραμίῳ δὲ ἄρα ταῦτα φροντὶς οὐδεμία, τἀναντία δὲ καθάπαξ τῆς τῶν γονέων προῄρητο γνώμης καὶ τὴν μὲν Ἐκκλησίαν. οἷά τινα νύμφην, ἑαυτῷ ἐμνηστεύετο, προσεδρεύων αὐτῇ κατὰ τοὺς θερμοὺς τῶν νυμφίων νύκτα καὶ μεθ' ἡμέραν, καὶ ψυχὴν ἅμα καὶ ἀκοὴν τοῖς ἐν αὐτῇ πρὸς τὸν Θεὸν ὕμνοις καὶ ταῖς μελῳδίαις θελγόμενος· μίαν δὲ τιμὴν ἀληθῆ τὴν κατὰ Θεὸν ἐνόμιζε προκοπήν· ἀρχὰς δὲ, καὶ δυναστείας, καὶ τιμῶν ὕψη, καὶ μεγέθη ἀξιωμάτων, καὶ εἴ τι ἄλλο κοσμικὸν καὶ περίγειον, παίγνιον ἡγεῖτο πάντα καὶ σκηνὴν καὶ ὑπόκρισιν, ὀνείρατος οὐδὲν ἄμεινον καὶ σκιᾶς διακείμενα.

B ardentissimus, desiderabant videre fructus pulchri hujus germinis : ut cernentes tanquam imagines filii nepotes, sui in eum amoris sedarent vehementiam, et simul successioni generis hoc jacerent fundamentum. Itaque studebant, ut et filius duceret uxorem, et alligaretur vinculis matrimonii et ad præcipuas et maxime illustres mundi proveheretur dignitates. Abramio autem nihil horum erat curæ : nam ea delegerat, quæ parentum animo plane adversabantur : et Ecclesiam quidem, tanquam sponsam quamdam, sibi desponderat, ei, ut solent sponsi ardentes, noctu et interdiu assidens, et animum simul et aures demulcens iis, qui in ipsa fiunt ad Deum, hymnis et melodiis ; unum vero verum honorem. ad Deum existimabat profectum. Magistratus autem et potestates et honorum altitudinem, et dignitatum magnitudinem, et si quid aliud mundanum et terrenum, existimabat omnia ludibrium et scenicam actionem, quæ nihilo melius sunt affecta quam somnium et umbra.

Γ'. Ἐπεὶ δὲ οἱ τεκόντες ἐνέκειντο καὶ μετὰ πολλῆς αὐτὸν τῆς σφοδρότητος ὁμιλῆσαι γάμοις ἠνάγκαζον, ἡ δὲ μήτηρ ἀναβαλλόμενον ὁρῶσα καὶ δάκρυα πολλάκις ἠφίει τῶν ὀφθαλμῶν, τὰ τῆς ἔσω φλογὸς ἀψευδῆ σύμβολα, καὶ ὡς οὐδὲν ἄλλο ψυχὴν υἱοῦ κατακλάσαι δυνάμενα, οὐκ ἔχων ὁ καλὸς Ἀβράμιος ὅτι καὶ πάθοι, μητρός τε λιταῖς καὶ πατρὸς εἴκει κελεύσμασι, καὶ τὸν τοῦ γάμου ζυγὸν καταδέχεται, μίαν τῶν ἐντολῶν καὶ τοῦτο εἰδὼς τὸ καὶ πατρὶ καὶ μητρὶ πείθεσθαι· ἐπεὶ καὶ πρὸς ἐκεῖνον ᾔδει τὴν τιμὴν διαβαίνειν, παρ' οὗ καὶ ἡ ἐντολὴ, καὶ ὡς ἔστι κοινὸς ἁπάντων, καὶ πρῶτος πατὴρ, καὶ δημιουργὸς, καὶ τοῦ εἶναι καὶ τοῦ ζῆν αἰτιώτατος. Ἀλλὰ μοι διαναστήτω ἀκοὴ πᾶσα πρὸς τὴν ἀκρόασιν· ἤδη γὰρ ἀνίσχειν ἐπὶ τὴν Ἀβραμίου ψυχὴν αἱ τῆς χάριτος ἀκτῖνες ἐπάρχονται· ἐτελεῖτο μὲν ἕκτην ἡμέραν ἡ εὐωχία, καὶ τὰ γαμήλια ἐκροτεῖτο, καὶ ὑμέναιοι ᾖδοντο· κατὰ δὲ τὴν ἑβδόμην, ἐν ᾗ καὶ λελῦσθαι ἤδη αὐτοῖς ἔμελλε τὰ τῶν γάμων, θαυματουργεῖταί τι πρᾶγμα, μηδὲ ὀφθαλμοῖς πιστευόμενον. Ἐκάθητο μὲν γὰρ μετὰ τῆς νύμφης μάλα λαμπρὸς ὁ Ἀβράμιος, ὡς νυμφίος ἀληθῶς ἐπὶ τοῦ παστοῦ αὐτοῦ· θορύβου δὲ καὶ κρότου τὸν οἶκον, ὡς εἰκὸς, κατεχόντων, καὶ περὶ τὴν τράπεζαν πάντων καὶ τοὺς δαιτυ-

II. Hic ergo secundus Abraham, et cum primo conferendus, ex nobili quidem radice germinavit ramus nobilis. Nam fuerunt quidem ei parentes clari genere, vita autem illustres, et qui divitiis et gloria mundana sibi summopere placebant. Cum autem viderent puerum ab ineunte ætate omnem virtutem exercentem, tenebantur quidem vehementi igne in eum amoris et desiderii. Sunt enim talia eorum, qui genuerunt, viscera, et natura est eis insitum, ut virtus filiorum majorem in eis excit et flammam naturalis charitatis et affectionis. Quamobrem cum esset eorum in eum amor et insatiabilis, et longe

III. Cum autem parentes instarent et vehementissime urgerent, ut uxorem duceret, quinetiam mater videns eum differentem, sæpe lacrymas emitteret ex oculis, quæ sunt certa signa flammæ internæ, et quæ, si quid aliud, filii valde possunt animum infringere ; nesciret vero egregius Abramius quid faceret, cedit matris precibus et jussis patris, et jugum accipit matrimonii, ut qui sciret hoc esse unum ex Domini præceptis, patri et matri parere. Nam ad illum quoque transire honorem pulchre sciebat, a quo profectum est præceptum, et qui est communis omnium et primus pater, et opifex, et præcipua causa, ut simus et vivamus. Sed mihi arrigantur omnes aures ad audiendum : jam enim in animo Abramii incipiunt oriri radii gratiæ. Sex quidem præterierant dies, ex quo peragebatur convivium et celebrabantur nuptiæ, et canebatur hymenæus ; septimo autem, in quo erat eis solvendum matrimonium, fit res quædam admirabilis, et quæ vix credi possit. Nam sedebat quidem ad mensam cum sponsa splendidus admodum Abramius, tanquam sponsus revera in thalamo suo, tumultu autem et plausu tota domus perstrepebat, mensæque et convivis erant omnes intenti ; occultus au-

tem amator nostræ salutis, et qui intelligentia percipitur animarum nostrarum pronubus et sponsus Christus, illarum scilicet, quæ sunt dignæ thalamis suis, dulci quodam radio cœlestis et ineffabilis splendoris sensim immisso in thalamum, suavi et allicienti luce oculos illustravit Abramii, veluti ad se accersens, et ipsum per lucem attrahens. Illius enim animæ aperte amabat pulchritudinem, et volebat eum collocare in longe melioribus thalamis.

IV. Hujus autem lucis dulcedine summe captus Abramius, ut quæ ei per oculos ad animum affluxerat, et ineffabili jucunditate et splendore cor habens repletum, neque cibum, neque potum volebat sumere : sed stabant immoti ejus oculi, ad lucis illius speciem intuentes, et apud se optabat, ut cito solveretur convivium. Quo quidem ut desiderabat, soluto, et singulis convivis domum reversis, tacite domo egreditur, a nullo alio, nisi a solo Deo, qui eum vocabat, visus. Et cum circa duo stadia abesset a civitate, pervenit ad quamdam cellam, quæ pulchre erat posita ad quietem et silentium. Eam autem, quam jucunde est ingressus ! Aliquid enim ei ostenderat, quæ apparuerat visio, quod spectabat ad ejus habitationem. Deinde, ut assolet in rebus hujusmodi, cum domi frequentissime nominaretur sponsus, et essent omnes occupati ad illi inserviendum, ipse autem minime adesset, statim recordati sunt parentes prioris filii sententiæ, et illius in Deum propositi, et magnæ adversus nuptias constantiæ ; neque eam rem poterant aliud vocare, nisi apertum secessum . Et ideo scrutabantur, non theatra, non fora, non regiam, non domos amicorum, sed solitudines, et montes, et monachorum habitacula, et sicubi esset aliquis locus aptus ad secessum et silentium. Cum multi ergo ubique quærerent Abramium, decimo septimo die postquam secesserat, invenitur in dicta cella, nullum habens, qui simul habitaret, sed ipse solus inclusus. Atque illos quidem, qui ipsum invenerant, invadit stupor commistus lætitia et tristitia, ut qui lætarentur quidem, quod invenissent adolescentem, stuperent autem tam repentinam ejus mutationem, et statim ab initio susceptam vitam illam solitariam, et remotam ab omni consuetudine et societate, dolerent vero propter Abramii jacturam, quod talis scilicet adolescens sic ante tempus se a mundo removisset, et rebus quæ ad mundum pertinent.

V. Ille autem cum eos sic vidisset affectos, placide et benigne eos alloquens : Neque tristitia, inquit, affici oportet, nec admirari : sed Deo potius agere gratias, et ejus ineffabili benignitati et clementiæ, qui me sapienti quadam et arcana providentia a mundi subduxit nequitia. Orate ergo, inquit, amici mei et fratres, deinceps orate, ut bonum ejus jugum portem usque ad finem, et non onus ejus leve abji-

A μόνας ἀσχολουμένων, ὁ κρυπτὸς τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἐραστὴς ὁ νοητὸς τῶν ψυχῶν νυμφαγωγός τε καὶ νυμφίος Χριστὸς ὅσαι δηλονότι καὶ τῶν ἐκείνου νυμφώνων ἄξιαι, ἀκτῖνά τινα γλυκεῖαν τῆς ἀνωτάτω περὶ αὐτὸν ἐκείνης καὶ ἀπορρήτου λαμπρότητος ἠρέμα πως ἐπαφεὶς τῇ παστάδι φῶς οἷον ἐπαγαγόντι καὶ ἥδιστον τὰς Ἀβραμίου περιηύγαζεν ὄψεις, μετακαλῶν οἱονεὶ πρὸς ἑαυτὸν καὶ διὰ τοῦ φωτὸς αὐτὸν ἐφελκόμενος· ἦρα γὰρ τοῦ κάλλους περιφανῶς τῆς ἐκείνου ψυχῆς καὶ κρείττοσιν εἰσοικίσασθαι τοῦτον παρὰ πολὺ καὶ παστάσι καὶ θαλάμοις ἐβούλετο.

Δ'. Ἁλοὺς δὲ κατάκρας τῇ τοῦ φωτὸς ἐκείνου γλυκύτητι καὶ Ἀβράμιος, καθάπερ αὐτῷ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν εἰς τὴν ψυχὴν καταῤῥεύσαντος καὶ τῆς ἀφάτου φαιδρότητος ἐκείνης αὐτοῦ καὶ τῆς αἴγλης B τὴν καρδίαν ὑποπλησθεὶς, οὐκέτι οὔτε σῖτα οὔτε ποτὸν αἱρεῖσθαι ἤθελεν, ἀλλ' ἐπάγησαν αὐτῷ ἀκλινεῖς οἱ ὀφθαλμοὶ πρὸς τὴν φαντασίαν ἐκείνου τοῦ φωτὸς ἐνορῶντες· ἵστη γὰρ τὸν τύπον αὐτῷ πρὸ τῶν ὀμμάτων ὁ λογισμὸς καὶ ταχὺ λυθῆναι καθ' ἑαυτὸν ηὔχετο τὴν ἑστίασιν· ἧς καὶ, ὡς ἐπόθει, λυθείσης καὶ οἴκαδε τῶν δαιτυμόνων ἑκάστου ἀφικομένων, ὑπέξεισι ἡσύχῳ ποδὶ τοῦ οἴκου, μηδέ τῳ ἄλλῳ ὅτι μὴ μόνῳ τῷ καλοῦντι Θεῷ βλεπόμενος· καὶ σταδίους ἀποσχὼν ὡσεὶ δύο τῆς πόλεως, καταλαμβάνεταί τὸ κελλίον ἡσυχίας ἐν καλῷ τόπῳ κείμενον καὶ τοῦτο πῶς ἂν εἴποις ἡδέως εἰσῆλθε· παρέδειξε γάρ τι καὶ ἡ φανεῖσα ὄψις αὐτῷ πρὸς τὴν τούτου κατοίκησιν. Εἶτα, ὥσπερ ἐν τούτοις φιλεῖ, ἐπειδὴ πολὺ ἀνὰ τὸν οἶκον τὸ του νυμφίου ἦν ὄνομα καὶ περὶ τὴν ἐκείνου C θεραπείαν πάντες ἠσχόληντο, παρῆν δὲ αὐτὸς οὐδαμῶς, εὐθέως οἱ γονεῖς τῆς προτέρας τοῦ παιδὸς ἀνεμιμνήσκοντο γνώμης καὶ τοῦ κατὰ Θεὸν ἐκείνου σκοποῦ καὶ τῆς πολλῆς περὶ τὸν γάμον ἐνστάσεως· καὶ οὐδὲν ἕτερον εἶχον, ὅτι μὴ σαφῆ τὸ πρᾶγμα καλεῖν ἀναχώρησιν· ταύτῃ τοι καὶ ἀνηρευνῶντο οὐ θέατρα καὶ ἀγοραὶ καὶ βασίλεια καὶ φίλων οἰκίαι καὶ νέων διατριβαὶ, ἀλλ' ἐρημίαι, καὶ ὄρη, καὶ μοναχῶν καταγώγια, καὶ εἴ πού τι χωρίον ἦν ἀναχεχωρηκὸς καὶ φιλήσυχον. Ἄλλων τοίνυν ἀλλαχοῦ κατὰ ζήτησιν Ἀβραμίου περιιόντων, ἑβδόμῃ καὶ δεκάτῃ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν ἡμέρᾳ ἐν τῷ εἰρημένῳ κελλίῳ εὑρίσκεται, μηδένα σύνοικον ἔχων, ἀλλὰ μόνος αὐτὸς κατακεκλεισμένος. Τοὺς μὲν οὖν εὑρόντας αὐτὸν ἔκπληξις ἡδονῇ λαμβάνει καὶ λύπη σύμμικτος· ἡσθέν- D τας μὲν τῇ τοῦ παιδὸς ἀνευρέσει, ἐκπλαγέντας δὲ τὴν οὕτως ἀθρόαν μεταβολὴν καὶ τὸ ἐρημικὸν ἐκ προοιμίων εὐθὺς ἐκεῖνο τοῦ βίου καὶ ἀκοινώνητον· ἀνιασθέντας δὲ τῇ τοῦ Ἀβραμίου ζημίᾳ, ὅτι τοιοῦτος νεανίσκος οὕτω πρὸ ὥρας βίου καὶ τῶν τοῦ βίου πραγμάτων ἀπέστησεν ἑαυτόν.

Ε'. Ὁ δὲ οὕτως αὐτοὺς ἔχοντας ἰδὼν καὶ προσηνῶς ἄγαν καὶ ἠπίως προσαγορεύσας, Οὔτε λυπεῖσθαι χρὴ, φησὶν, οὔτε θαυμάζειν, Θεῷ δὲ μᾶλλον εὐχαριστεῖν καὶ τῇ ἀφάτῳ τούτου χρηστότητι καὶ φιλανθρωπίᾳ, ὅστις με σοφῇ τινι καὶ ἀπορρήτῳ οἰκονομίᾳ τῆς βιωτικῆς ὑπεξήγαγε μοχθηρίας. Εὔχεσθε τοιγαροῦν ἐμοὶ, φίλοι καὶ ἀδελφοὶ, λοιπὸν εὔχεσθε, ὥστε τὸν χρηστὸν αὐτοῦ ζυγὸν ἕως τέλους βαστάσαι

με καὶ μὴ τὸ φορτίον αὐτοῦ τὸ ἐλαφρὸν ἀπορρίψαι, ἀλλ' ἀεὶ τῷ νόμῳ καὶ ταῖς ἐντολαῖς ἐκείνου καὶ τοῖς θελήμασιν ἕπεσθαι. Εἶτα καὶ ἠξίου μάλα θερμῶς τοῦ μὴ συνεχῶς ἐκεῖσε ἀφικνουμένους τὴν ποθουμένην ἡσυχίαν ἐπιταράττειν καὶ ὥσπερ ἐμποδὼν αὐτῷ τῆς ἐπὶ τὰ κρείττω γίνεσθαι προκοπῆς. Ταῦτα ἐκεῖνοι μὲν ἀκούσαντες καὶ ἰδόντες, ἀνέστρεφον · ὁ δὲ τὴν τοῦ οἰκίσκου εἴσοδον ἀποφράξας καί τινα θυρίδα βραχεῖαν καταλιπὼν, δι' ἧς ἂν ἄρτος αὐτῷ μόνον καὶ ὕδωρ παρέχοιτο, εὐχῇ τοῦ λοιποῦ καὶ νηστείᾳ προσέκειτο. Ἐν τούτοις δὲ ὄντος Ἀβραμίου, καὶ ἀγωγὴν τοιαύτην φιλόσοφον μετιόντος, πολὺς πανταχοῦ λόγος ἐφοίτα περὶ αὐτοῦ καὶ πολύ τι πλῆθος ἀνθρώπων ἐπὶ τὴν ἐκείνου θέαν συνέῤῥει, τυχεῖν τινος παρ' ἐκείνου τῆς εὐλογίας ποθοῦντες. Δεκάτῳ δὲ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν ἔτει τελευτῶσι μὲν οἱ τούτου γονεῖς · ὁδεύει δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ ἐκείνων πλοῦτος καὶ κληρονόμος ἁπάσης τῆς πατρικῆς οὐσίας καθίσταται ὁ Ἀβράμιος· Ὁ δὲ πάλαι ταῖς τοιαύταις φροντίσι χαίρειν εἰπὼν, τινὶ τῶν αὐτοῦ φίλων τὴν τοῦ τοιούτου κλήρου πιστεύει πρόνοιαν, ἀναλωθῆναι τὸ πλεῖον αὐτοῦ μέρος εἰς ἐνδείας ἐπισκήψας · οὗ δὴ κατὰ τὰς ἐκείνου ἐντολὰς γενομένου καὶ τοῦ πλούτου καλῶς αὐτῷ κενωθέντος καὶ τῶν πενήνων πολλαῖς ἐπαρκέσαντος, φροντίδος ἀπολέλυτο πάσης, ὁ Ἀβράμιος · ἐπεὶ καὶ τοῦτο φροντὶς ἐκείνῳ μᾶλλον διηνεκὴς, ὅπως ἂν μηδενὶ τὴν ψυχὴν τῶν βιωτικῶν τε καὶ γηΐνων ἀπολειφθείη, ἀλλὰ πᾶσαν αὐτὴν ἔχοι πρὸς τὸν οὐρανὸν τεταμένην καὶ κουφὴν ἀεὶ πρὸς τὰ πνευματικὰ καὶ μετέωρον.

ϛ'. Ποθήσας τοίνυν ὡς τιμιώτατον κτῆμα τὴν ἀκτησίαν, οὐδὲν ἕτερον ἔχειν ἠνέσχετο, πλὴν μόνον τῶν ἀναγκαίως ἐχόντων τῷ σώματι, τὰ δὲ ἦν πάλλιον καὶ ῥάκος τι τρίχινον, ἃ περιέκειτο, ψιάθιόν τε πρὸς κατάκλησιν βραγεῖαν τοῦ σώματος καὶ ποτήριον, ᾧ τοῦ μεμετρημένου ἐκείνου μετελάμβανεν ὕδατος · ἀλλ' ὅσῳ τῶν περὶ τὸ σῶμα ἐπιτηδείων ἠπόρει, τοσούτῳ τοῖς τῆς ψυχῆς καλοῖς ἔθαλλε καὶ ἐκόμα ἐκλάμπουσαν ἀεὶ τοῦ περὶ αὐτὸν κύκλου τῶν ἀρετῶν, τὴν ταπείνωσιν ἔχων καὶ τὴν ἀγάπην, ἃς δὴ καὶ μητέρας ἀγαθοῦ παντὸς ὁρίζονται εἶναι. Ἐντεῦθεν ὁμότιμον μὲν τὴν ἀγάπην κοινῇ πρὸς ἅπαντας ἐπεδείκνυτο, τὴν δέ τοῦ πλησιον ἀεὶ σωτηρίαν τῆς ἑαυτοῦ προετίθει. Τὰ δὲ τῶν αὐτοῦ χειλέων ἐκπορευόμενα, ποίας οὐχ ἱκανὰ ψυχὰς καταθέλξαι καὶ ὑφελκύσαι καὶ πρὸς ἀρετὴν ἐπισπάσασθαι ; Ἐπήνειμα γὰρ καὶ λίαν παιδευτικῶς, ἐπετίμα δὲ πατρικῶς τε καὶ φιλοστόργως · ἥ τε πραότης αὐτῷ πανταχοῦ καὶ ἡ χάρις ἐπήνθει, τὴν ἔνδον τῆς ψυχῆς κατάστασιν ἀκριβῶς διαφαίνουσαι. Θαυμάσειε δ' ἄν τις εἰκότως καὶ τὸ πρὸς τοὺς ἀγῶνας τοῦ ἀνδρὸς καρτερικόν τε καὶ σύντονον · πεντηκοστὸν γὰρ ἔτος ἐν ἀσκήσει διατελέσας, οὐδέποτε μαλακὸν εἰς τοὺς πόνους οὐδὲ ῥᾴθυμον ἔβλεψεν οὐδὲ καθυφῆκέ τι τοῦ παραδεδομένου τὴν ἀρχὴν αὐτῷ τῆς ἐγκρατείας κανόνος · ἀλλ' ὥσπερ ἄρτι πνευματικῶν ἱδρώτων ἁπτόμενος, οὕτως ἦν καθ' ἑκάστην πρὸς ἀγῶνας ἐπιδιδοὺς καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν ὑπερβάλλων τῇ καρτερίᾳ · οὐκ ἦν δὲ πρὸς Θεοῦ, πάντως τοιοῦτον ὄντα καὶ οὕτως οἷα πόλιν περιφανῆ καὶ λαμπρὰν καθάπερ

A ciam: sed semper sequar legem, et illius præcepta et voluntatem. Deinde etiam vehementer rogavit, ne illuc assidue venientes, suum desideratum obturbarent silentium et impedirent profectum ejus ad meliora. Illi quidem cum hæc audiissent et vidissent, sunt reversi. Ille vero obstructo aditu domunculæ, et relicta parva quadam fenestra, per quam panis solum et aqua ei præberetur, soli de cætero orationi vacabat et jejunio. Cum in his autem esset Abramius, et hanc philosophicam exerceret vivendi rationem, de eo spargebatur fama in omnes partes, et magna hominum multitudo confluebat ad illum spectandum, desiderans ad illo aliquam consequi benedictionem. Decimo autem anno postquam secessisset, decedunt quidem ejus parentes : ad eum B autem deferuntur illorum divitiæ, et omnium pater narum facultatum fit hæres Abramius. Ille vero cum jam olim tales curas jussisset valere, cuidam ex suis amicis committit, ut curam gerat hæreditatis, mandans, ut pars ejus maxima consumatur in egenos. Quod quidem cum factum fuisset, ut jusserat, et pulchre profusæ fuissent ejus divitiæ, et opem tulisset multis pauperibus, solutus omni cura fuit Abramius. Nam in hoc ille perpetuo incumbebat, ut ejus animus occuparetur in nulla re mundana et terrena, sed eum totum haberet ad cœlum extensum semperque levem et sublimem ad spiritalia.

C VI. Cum ergo tanquam possessionem pretiosissinam desiderasset nil possidere, nihil aliud habere sustinuit, præter ea sola, quæ sunt corpori necessaria. Ea autem erant, pallium et cilicium, quibus erat indutus, et storea ad brevem corporis accubitum, et poculum, quo modicam sumebat aquam. Sed quo magis egebat iis, quæ pertinebant ad usum corporis eo magis abundabat, bonis animæ, in orbe virtutum qui eum circumdabat, semper resplendentem humilitatem habens, et charitatem, quas cujuslibet boni matres esse definiuntur. Hinc æqualem, quidem communiter in omnes ostendebat charitatem. Proximi autem salutem semper suæ præponebat. Quæ vero ex ejus labris procedebant, quam non poterant animam demulcere, et attrahere ad virtutem? Nam D valde quidem docte adhortabatur : reprehendebat autem paterne et amanter : mansuetudoque et gratia undique in eo florebat, internam animi constitutionem perfecte aperiens. Merito autem admirabitur quispiam ejus in certaminibus fortitudinem, et constantiam. Nam cum ante mortem continuos quinquaginta annos transegerit in exercitatione, nunquam molliter aut segniter aggressus est labores, neque quidquam remisit de ei ab initio tradita regula abstinentiæ : sed perinde ac si spiritales labores recens attingeret, ita ad certamina accedebat quotidie, seipsum in dies superans. Non erat autem Dei omnino permittere, ut talis lux sub medio lateret ; neque fieri poterat, ut qui erat hujusmodi, et perinde ac clara quædam et illustris civitas, velut

in quodam monte rerum maximarum et pulcherrime gestarum, positus erat, absconderetur. Nec ergo fuit absconsus. Sed quomodo nuper ipse Dominus discipulis, ita etiam nunc illorum imitatori desuper apostolicum committit ministerium, et ejus honorat virtutem chrismate sacerdotii, et sudoribus monasticæ exercitationis athletica etiam certamina adjungit et laboribus abstinentiæ præter opinionem et admirabiliter adnectit coronas martyrii. Quonam modo autem, deinceps exponam.

VII. Lampsaci, quod est oppidum ad Hellespontum, erat quidam magnus vicus, et frequens populo, qui vocatur Tænia. Quoniam autem qui in eo vico habitabant, tenebantur a gravi errore gentilium, magna quidem multitudo sacerdotum et diaconorum ab episcopo ad eos mittebatur : plurimi quoque ex iis qui vitam susceperant monasticam, ab eo constituti erant vici magistri. Sed nemo eos poterat convertere ab errore : imo piis potius illi inferebnat tormenta et supplicia, neque erat ullum pœnæ genus, quod non terribiliter eis intentaretur. Cum ergo dubitaret episcopus quidnam oporteret facere, ut qui errabant, errorem agnoscerent, et rem aliquando cum suis communicaret, venit eis interim in mentem Abramius admirabilis. Tum non exspectans ipse aliorum de eo testimonia eis statim ostendit, quid de illo esset sibi persuasum, dicens: Credite mihi, filii, dicturo teste veritate, quod in tota fide nunquam mihi contigit videre talem virum et qui in tante virtute viveret et pietate. Cum ii autem, quæ ab ipso dicta fuerant, una voce confirmassent, ipse rursus : Venit, inquit, mihi in mentem quædam cogitatio : ea est autem, ut arbitror divinioris cujusdam providentiæ, eum initiare chrismate sacerdotii, et ei tradere vicum, qui est ad Hellespontum. Forte poterit, opem superna ei ferente gratia, multos deducere ad agnitionem veritatis. Hæc dixit, et e cathedra statim surgens episcopus, vadit ad Abramium cum universo clero. Et jam solitis dictis precibus postquam eum in Christo salutasset, et osculum dedisset, de vico ei exponit omnia. Præterea autem eum quoque valde rogavit, ut illorum susciperet præfecturam. Ille vero cum primum quidem episcopum advenisse ægre tulisset, ut qui putaret se esse indignum, ad quem tantus vir accederet : deinde etiam quæ dixerat, graviter accepisset, propter magnam illam cordis contritionem et moderationem, et quod se nullo reputaret esse dignum, ea respondit, quæ et tali vitæ conveniebant, et tantæ humilitati : Quis ego sum, domine mi, dicens, ut sacerdotii tantam subeam magnitudinem, et gravis populus mihi committatur docendus? Sine per Christum, sine me acerbe mea deflere peccata.

VIII. Cui rursus episcopus respondens : Recte scio, inquit, o chare fili Abrami, quod gratia, quæ tibi data est a Spiritu, potens es et verbis et factis.

A ἐπί τινος ὄρους τῶν μεγίστων κατορθωμάτων κείμενον ὑπὸ μοδίῳ καὶ κλίνῃ καλύπτεσθαι. Οὔκουν οὐδὲ κεκάλυπται· ἀλλ' ὥσπερ πρώην τοῖς μαθηταῖς, οὕτως καὶ νῦν τῷ ἐκείνων μιμητῇ Χριστὸς ἄνωθεν ἀποστολικὴν ἐγχειρίζει διακονίαν τήν τε τοῦ ἀνδρὸς ἀρετὴν ἱερωσύνης τιμᾷ χρίσματι καὶ κόποις ἀσκητικοῖς ἀθλητικούς εἰκότως πόνους ἐπισυνάπτει καὶ στεφάνοις ἐγκρατείας στεφάνους παραδόξως ἐπιτιθησι μαρτυρίας· ὅπως δὲ ἄρα καὶ τίνα τὸν τρόπον τὰ τοῦ λόγου δηλώσει μοι.

Ζ'. Ἐν τῇ Λαμψάκῳ, τῇ πρὸς Ἑλλήσποντον κώμη τις ἦν μεγάλη καὶ πολυάνθρωπος καλουμένη Ταινία· ἐπεὶ δὲ οἱ τὴν τοιαύτην κώμην οἰκοῦντες τῇ χαλεπῇ τῶν Ἑλλήνων ἦσαν ἀπάτῃ κατειλημμένοι, πολὺ μὲν ἑκάστοτε πλῆθος αὐτοῖς ἱερέων καὶ διακόνων ὑπὸ τοῦ τῆς ἐπισκοπῆς προεστῶτος ἐπέμπετο· πολλοὶ δὲ
B τῶν τὸν μονήρη βίον ἀνηρημένων διδάσκαλοι παρ' αὐτοῦ τῇ κώμῃ καθίσταντο· τούτων δὲ ὅμως οὐδεὶς μεταβαλεῖν αὐτοὺς τῆς ἀπάτης ἠδύνατο· ἀλλὰ καὶ βάσανοι μᾶλλον κατὰ τῶν εὐσεβῶν καὶ τιμωρίαι παρ' ἐκείνων ἠπείληντο καὶ κολάσεως εἶδος οὐδὲν ὅλως ἦν, ὃ μὴ τούτοις φοβερῶς ἐπεσείετο. Ἀπορουμένου τοίνυν τοῦ τῆς ἐπισκοπῆς προεστῶτος, τί ἂν δέοι ποιεῖν πρὸς τὴν τῶν πεπλανημένων ἐπίγνωσιν, καὶ δήποτε τὸ πρᾶγμα τοῖς περὶ αὐτὸν κοινουμένοις, μνήμη τις παρεμπίπτει μεταξὺ τοῦ θαυμαστοῦ Ἀβραμίου· καὶ τὰς παρὰ τῶν ἄλλων αὐτὸς μαρτυρίας οὐκ ἀναμείνας, πρῶτος εὐθὺς τὰς οἰκείας περὶ αὐτοῦ πίστεις παρέσχετο· Πιστεύσατέ μοι, τέκνα, εἰπών, ὑπὸ μάρτυρι μέλλοντι λέγειν τῇ ἀληθείᾳ, ὡς οὐδέποτέ μοι διὰ πάσης ἐγένετο τῆς ζωῆς τοιοῦτον ἄνδρα ἰδεῖν καὶ οὕτως ἐν ἀρετῇ τοσαύτῃ ζῶντα καὶ εὐλαβείᾳ. Τῶν δὲ τὰ παρ' αὐτοῦ εἰρημένα φωνῇ μίᾳ
C ἐπισφραγισάντων, πάλιν αὐτός· Ἔννοιά μέ τις ἦλθε, φησί· θειοτέρας δὲ οἶμαι καὶ προνοίας αὕτη καὶ οἰκονομίας, τῷ τῆς ἱερωσύνης αὐτὸν χρίσματι τελειῶσαι καὶ τὴν κώμην αὐτῷ τὴν πρὸς Ἑλλήσποντον ἐγχειρίσαι· ἴσως δυνήσεται, συναιρομένης αὐτῷ καὶ τῆς ἄνωθεν χάριτος, εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας τοὺς πολλοὺς ὁδηγῆσαι. Ταῦτα ἔφη, καὶ ὡς εἶχεν εὐθὺς ὁ ἐπίσκοπος τῆς καθέδρας ἐξαναστὰς, ἅμα τῷ κλήρῳ παντὶ πρὸς τὸν μακάριον ἄπεισι· καὶ τῆς συνήθους εὐχῆς ἤδη γεγενημένης μετὰ τὸν ἐν Χριστῷ ἀσπασμόν, τὰ περὶ τῆς κώμης ἅπαντα πρὸς αὐτὸν διεξῄει· πρὸς δὲ καὶ ἠξίου μάλα θερμῶς τοῦ τὴν ἐκείνων ἀναδέξασθαι προστασίαν· ὁ δὲ πρῶτα μὲν τὴν ἐπισκόπου δυσχεράνας ἐπιδημίαν, καθάπερ οὐχ ἱκανὸν ἑαυτὸν ἀνδρὸς τηλικούτου παρουσίας οἰόμενος, ἔπειτα δὲ καὶ βαρέως τοὺς παρ' αὐτοῦ δεξάμενος λόγους διὰ
D τὴν πολλὴν ἐκείνην συντριβὴν τῆς καρδίας, καὶ μετριότητα, καὶ τὸ τοῦ μηδενὸς ἄξιον ἑαυτὸν ἡγεῖσθαι, τὰ καὶ βίῳ τοιούτῳ καὶ ταπεινώσει τοσαύτῃ προσήκοντα, πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίνατο· Τίς εἰμὶ ἐγώ, Κύριέ μου, Κύριε, λέγων, ὥστε τηλικοῦτον ἱερωσύνης μέγεθος ὑπελθεῖν καὶ λαοῦ βαρέως διδασκαλίαν ἐγχειρισθῆναι; Ἔασον διὰ Χριστὸν, ἔασον πικρῶς ἀποκλαύσασθαι τὰς ἐμαυτοῦ πλημμελείας.

Η'. Πρὸς ὃν ὁ ἐπίσκοπος αὖθις τὸν λόγον ἀναλαβών· Οἶδα σαφῶς, οἶδα, τέκνον ποθεινὸν, Ἀβράμιε, εἶπεν, ὡς τῇ δεδομένῃ σοι παρὰ τοῦ Πνεύματος χά-

ριτι δυνατὸς εἶ καὶ λόγοις καὶ πράγμασι· μὴ οὖν ἀποκνήσῃς ἔργῳ καθεῖναι σαυτὸν, τοσαύτης μὲν ψυχῶν ὠφελείας αἰτίῳ, μεγάλας δὲ καί σοι παρὰ Θεοῦ προξενοῦντι τὰς ἀντιδόσεις. Ὁ δὲ τοῖς προτέροις, ἐπιμένων καὶ ἔτι· Ἔασον, αὖθις παρακαλῶ, ἔασον, ἔλεγε, τὰ οἰκεῖα θρηνῆσαι κακά. Καὶ ὃς ὑπολαβὼν δριμυτέροις αὐτὸν ἠμείβετο λόγοις· Ἰδοὺ δὴ κόσμον, λέγων, καὶ τὰ τοῦ κόσμου καταλιπὼν, καὶ τί μὲν οὐκ ἀσκήσας ἐπαινετὸν, ποίας δὲ τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν μὴ φύλαξ ἀναφανεὶς ἀκριβέστατος, τὸ κεφάλαιον οὐκ οἶδ' ὅπως ἔλαθες παραλιπὼν τὴν ὑπακοήν. Τούτων ἀκούσας ὁ μακάριος, τοὺς ὀφθαλμοὺς δακρύων ὑποπλησθεὶς καὶ δή τι στενάξας βαθὺ καὶ ὑπόθερμον· Καὶ τίς εἰμι ἐγὼ, κύριέ μου, κύριε, φησὶ, ἵνα καὶ αὖθις ἀναλάβω τὰ εἰρημένα, ὅτι τοιούτοις ἔσχες περὶ ἐμοῦ λογισμοὺς καὶ οὕτως ὅλαις χερσὶν ἀνελκύσαι με φιλονεικεῖς πρὸς τηλικοῦτον ὕψος ἀρχῆς, τὸν εὐτελῆ καὶ ἀπερίριμένον; Καὶ ὁ ἐπίσκοπος· Δι' ὅτι, φησὶν, ὁ μὲν ἑαυτῷ μόνῳ ζῶν καὶ μόνα καλῶς ὅπως ἔχοι τὰ καθ' ἑαυτὸν μεριμνῶν, ἑαυτῷ μόνῳ περιποιεῖ τὴν ὠφέλειαν; Τὸ δὲ καὶ τὰ τῶν ἄλλων ἐπανορθοῦν καὶ ψυχῶν ἐπιμέλειαν πεπιστεῦσθαι, ὅσον ἔχει τὸ κέρδος καὶ ὁποῖον ἀγάπης δεῖγμα τῆς πρὸς Θεὸν, καὶ ὅπως ἁπάσης ἐστὶ μεῖζον τῆς πρὸς αὐτὸν θεραπείας, αὐτὸν ἐκεῖνόν σοι τούτου παρέξομαι μάρτυρα· « Εἰ γὰρ φιλεῖς με, Πέτρε, φησὶ, ποίμαινε τὰ πρόβατά μου. » Ὥστε τοσοῦτον μέλει Θεῷ τῆς τῶν ποιμνίων ἐπιμελείας, ὡς καὶ μέγιστον τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης σημεῖον τὴν περὶ ταῦτα τιθέναι κηδεμονίαν. Τοιαύταις συμβουλαῖς τε καὶ ὑποθήκαις, τοιούτοις ὑποφωνήμασι, πεισθεὶς ὁ Ἀβράμιος, ἠκολούθει πρὸς τὴν πόλιν τῷ ἐπισκόπῳ, κἀκείνου τελέσαντος ἐπ' αὐτῷ τὰ εἰκότα καὶ οὕτω τέλειον αὐτὸν ἀναδείξαντος ἱερέα, εἶτα καὶ σὺν ἅμα τῷ κλήρῳ παντὶ καὶ τῷ λαῷ τοῦτον προπέμψαντος, τὴν προκειμένην ἐκεῖθεν ὁδὸν ἤρχετο, πολλὰ μεταξὺ δάκρυα χέων καὶ τὴν ἄνωθεν ῥοπήν τε καὶ συμμαχίαν ἐπικαλούμενος.

A Ne ergo dubitaveris ad munus accedere, quod erit quidem causa tantæ animarum utilitatis, magnas autem apud Deum tibi conciliabit remunerationes. Ille vero perseverans in prioribus : Sine rogo, rursus dicebat, sine me mala propria deflere. Ille vero respondens, acrioribus eum verbis excepit, Ecce, dicens, cum et mundum, et quæ mundi sunt omnia reliqueris, et quid non laudabile quidem exercueris, quodnam autem Dei præceptum non accurate servaveris, id quod est præcipuum, nescio quomodo imprudens prætermisisti, nempe obedientiam. Hæc cum ille audiisset B. Abramius, oculos suffusus lacrymis, et ex imo graviter suspirans : Quis ego sum, domine, domine mi, inquit (ut rursus repetam ea, quæ dicta sunt), ut de me talem susceperis cogitationem, et me, qui sum vilis et abjectus B sic tota manu contendas attrahere ad tantam virtutis altitudinem ? Episcopus autem : Quoniam, inquit, qui sibi quidem soli vivit, et solum curat, ut res suæ recte se habeant, sibi soli parat utilitatem. Alios autem corrigere et animarum sibi creditarum curam gerere, quantum habet emolumentum, et quantum charitatis in Deum indicium, et quod id sit majus quovis alio cultu Creatoris et Domini, adducam tibi illius ipsius testimonium : « Si enim diligis me, Petre, inquit, pasce oves meas [11]. » Quamobrem Deo tantæ sunt curæ greges, ut maximum signum in ipsum dilectionis, eorum curam esse statuat. Talibus consiliis, monitis et sermonibus persuasus Abramius episcopum ad urbem est C secutus. Cumque, ille in ipso, quæ par erat, peregisset, et sic eum perfectum creasset sacerdotem, et deinde cum toto clero et populo eum deduxisset, propositam illinc viam iniit, multas interim fundens lacrymas, et supernum invocans auxilium.

Θ'. Γενόμενος δὲ κατὰ τὴν κώμην καὶ ταύτην ὑπὸ βαθεῖ σκότῳ τῆς ἀσεβείας κειμένην καταλαβὼν, καὶ ὅ φησι ὁ θεῖος Παῦλος, « Τὴν τοῦ Μονογενοῦς δόξαν ἐν ὁμοιώματι γλυπτοῦ ἀλλαξαμένην, » τοιαῦτα τῷ Θεῷ ἐν συντριβῇ καρδίας προσηύχετο· Δέσποτα φιλάνθρωπε, Χριστὲ ὁ Θεὸς, ὁ μόνος ἀγαθὸς, ὁ μόνος ἀνεξίκακος ὁ μόνος ἐλεήμων, ὁ τὸν ἄνθρωπον ἀφάτῳ εὐσπλαγχνίᾳ δημιουργήσας, ὁ συνιεὶς εἰς πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ καὶ καρδίας καὶ νεφροὺς ἐτάζων καὶ γινώσκων τοὺς διαλογισμοὺς αὐτοῦ, μὴ παρίδῃς τὸ σὸν πλάσμα, τὸ τῆς σῆς χειρὸς δημιούργημα κακῶς ὑπὸ τοῦ νοητοῦ θηρὸς ἀπολλύμενον· ἀλλ' ἐξελοῦ αὐτοὺς τῆς τοῦ ἐχθροῦ τυραννίδος καὶ δὸς D αὐτοῖς τὴν τῆς σῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν· σὺ γὰρ οἶδας, ὅτι οὐ δόξης ἕνεκεν ἀνθρωπίνης, ἀλλὰ σωτηρίας ψυχῶν, τὴν φροντίδα ταύτην καὶ τὴν διακονίαν ἀνεδεξάμην. Ταῦτα τοιγαροῦν προσευξάμενος καί τινα τῶν ὑπολειφθέντων αὐτοῦ χρημάτων παρὰ τοῦ φίλου, ᾧ τὴν τούτων ἀνέθετο πρόνοιαν κομισάμενος, οἶκον δι' αὐτῶν εὐκτήριον ἀνεγείρει ἐπιτερπέστατον

IX. Cum autem venisset in vicum, et cum invenisset jacentem in profundis tenebris impietatis, et ut dicit divinus Paulus[12], et Gloriam Unigeniti mutatam in similitudinem sculptilis, » sic Deum precabatur in contritione cordis : Benigne et clemens Domine Christe Deus, qui es solus bonus, qui es solus patiens, qui es solus misericors, qui creasti hominem benignitate ineffabili, qui intelligis omnia opera ejus, et corda et renes examinas, et intelligis ejus cogitationes : ne despicias tuum figmentum, opus tuarum manuum, quod male necatur a bellua, quæ percipitur intelligentia : sed libera eos a tyrannide inimici, et da eis veritatis tuæ agnitionem. Tu enim scis, quod non propter humanam gloriam, sed propter animarum salutem suscepi hanc curam et hoc ministerium. Cum sic ergo esset precatus. et aliquas accepisset pecunias, quæ remanserant apud amicum, cui curam commiserat facultatum, ex ipsis ædem exstruit oratoriam longe elegantissimam. Postquam autem finitum fuit ædificium, in-

[11] Joan xxi, 17. [12] Rom. i, 23.

cruentum in eo sacrificium Deo offerebat, et similes prioribus rursus fundebat preces : Collige, Domine, dicens, oves tuas errantes in hanc mandram recenter ædificatam, aperiens eis viam salutis per tui agnitionem, ad gloriam tui gloriosi nominis. Tu es enim Deus solus misericordiæ et miserationum, qui non vis mortem peccatoris, sed magis ut convertatur et vivat[12]. Cum has ei preces obtulisset, et cor deinde vir sapiens confirmasset, et fuisset repletus zelo et desiderio, obiens statuas dæmonum, eas omnes diruit, et humi evertit, quæ erant vere terra dignæ, soloque cinere et pulvere.

A τε καὶ χαριέστατον. Ἐπεὶ δὲ τέλος εἶχε τὰ τῆς οἰκοδομίας, τὰς ἀναιμάκτους θυσίας ἐν αὐτῷ προσῆγε Θεῷ καὶ τὰς ὁμοίας καὶ πάλιν προσευχὰς ἐποιεῖτο· Συνάγαγε, Κύριε, τὰ πεπλανημένα σου πρόβατα, λέγων, εἰς τὴν νεόκτιστόν σου ταύτην μάνδραν, ἀνοιγὼν αὐτοῖς εἴσοδον σωτηρίας διὰ τῆς σῆς ἐπιγνώσεως, εἰς δόξαν τοῦ σοῦ ὀνόματος· σὺ γὰρ εἰ Θεὸς μόνος ἐλέους καὶ οἰκτιρμῶν, ὁ μὴ βουλόμενος τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν. Ταύτας οὖν αὐτῷ τὰς δεήσεις προσενεγκὼν, εἶτα καὶ τὴν καρδίαν ὁ σοφὸς ἐπιῤῥώσας, ζήλου τε καὶ ὁρμῆς ἔμπλεως γεγονὼς καὶ τὰ τῶν δαιμόνων ἀγάλματα περιελθὼν καθαιρεῖ πάντα καὶ εἰς ἔδαφος ἀνατρέπει, τὰ γῆς ἀληθῶς ἄξια καὶ σποδοῦ μόνης καὶ κόνεως.

X. Cum autem post hæc accessissent quidam ex infidelibus, ut illis sacrificarent statuis, et eas precarentur, vidissentque gravi casu corruisse, non ignorarunt hostem : manifestum enim et virtus et studium arguebant utrinque Abramium : statimque correptis lignis et lapidibus, repente in sanctum irruerunt : nec prius cessarunt eum petere et crudelissime percutere, quam eum vidissent plane defecisse, et extremam jam agere animam. Recesserunt enim, existimantes eum mox esse moriturum. Ille autem cum circa mediam noctem recreatus esset ab illis intolerandis doloribus, vix tandem surgens, in templum est ingressus : et cum se pronum humi dejecisset, flens graviter, et fronte solum verberans, acerrimo et maximo studio fundebat preces pro illorum salute, ut depellerent impietatis nubem, quæ eos detinebat, et pure aspicerent ad radios veritatis. Mane autem cum illi ad templum accessissent, non gratia orationis (quomodo enim, cum eorum animi fluctuarent adhuc salo impietatis ?) sed ad videndam ædificiorum structuram (erat enim templum bene figuratum, et ea, qua par erat, symmetria constructum, et quod animum et oculos satis poterat lætificare), cum, inquam, venissent in templum, et offendissent sanctum in eo precantem, priorem rursus sævitiam et rabiem in eum ostenderunt : et cum eum rursus variis modis et vehementer cecidissent, vinculis et funibus omni ex parte comprehensum, trahunt per medium vicum, et in eum omni ex parte lapides nive cadente densiores conjecerunt, ignorantes stulti, pro qua gratia, pro quali pro ipsis precatione, qualem reddiderint ei remunerationem. Ille ergo tunc quidem ab eis relictus et semimortuus, jam a plagis dissolutus et sanguinem in terram fundens. Cum autem media nocte ad se rediisset, dicebat : Domine, quousque oblivisceris mei in finem ? Quousque avertis faciem tuam a me ? Quousque opera manuum tuarum despicis, quæ pereunt ? Hæc Deo dicebat, et verba miscebat lacrymis. Deinde autem vix tandem e solo surgit, perinde ac si non esset confectus tot plagis et vulneribus, et in dictum templum rursus ingreditur.

Ι'. Μετὰ δὲ ταῦτα παραγενόμενοί τινες τῶν ἀπίστων τοῦ καὶ θῦσαι τοῖς τοιούτοις ἀγάλμασι καὶ προσεύξασθαι, καὶ πτῶμα κείμενον χαλεπὸν ἰδόντες, οὐκ ἠγνόησαν τὸν πολέμιον· δῆλον γὰρ ἥ τε ἀρετὴ καὶ ὁ ζῆλος ἐποίουν πανταχοῦ τὸν Ἀβράμιον· καὶ ξύλα καὶ λίθους εὐθὺς ἁρπάσαντες ἔθεον ἄθροοι κατὰ τοῦ ἁγίου καὶ οὐκ ἀνῆκαν βάλλοντες αὐτὸν καὶ ὠμότατα παίοντες, ἕως παντελῶς ἀπαγορεύσαντα εἶδον καὶ πρὸς αὐταῖς ἤδη ταῖς ἐσχάταις ἀναπνοαῖς γενόμενον· οἱ μὲν γὰρ οὐκ εἰς μακρὰν αὐτὸν ἀποθανεῖσθαι νομίσαντες ἀπηλλάγησαν. Ὁ δὲ περὶ μέσας νύκτας τῶν ἀφορήτων ὀδυνῶν ἐκείνων ἀνενεγκὼν, μόλις ὡς εἶχεν ὑπαναστὰς εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναὸν καὶ πρηνῆ καταβαλὼν ἑαυτὸν καὶ πικρὸν κάτωθεν ἀνοιμώζων καὶ τῷ μετώπῳ τύπτων τὸ ἔδαφος, τῇ θερμότητι ταύτῃ καὶ τῇ σπουδῇ τῶν εὐχῶν ὑπὲρ τῆς ἐκείνων ἐκέχρητο σωτηρίας, ὥστε τὸ κατέχον αὐτοὺς τῆς ἀσεβείας ἀποσείσασθαι νέφος καὶ καθαρῶς πρὸς τὰς αὐγὰς διαβλέψαι τῆς ἀληθείας· ἕωθεν δὲ κἀκεῖνοι τῷ ναῷ ἐπιστάντες, οὐ προσευχῆς χάριν (πῶς γὰρ ἔτι τῷ σάλῳ τῆς ἀπιστίας τὰς ψυχὰς κυμαινόμενοι ;). ἀλλὰ κατὰ θέαν τῆς τῶν οἰκοδομημάτων κατασκευῆς (ἦν γὰρ ὁ ναὸς σχήματος εὖ ἔχων καὶ συμμετρίας, καὶ ψυχὴν ἅμα καὶ ὀφθαλμοὺς ἱκανῶς εὐφραίνειν δυνάμενος)· ἐν τῷ ναῷ τοίνυν γενόμενοι, καὶ τὸν ἅγιον εὐχόμενον ἐν αὐτῷ καταλαβόντες, τὴν προτέραν αὖθις ὠμότητα καὶ λύσσαν εἰς αὐτὸν ἐπεδείξαντο, καὶ πολυτρόπως τὸν ἄνδρα πάλιν καὶ σφοδρῶς αἰκισάμενοι, δεσμοῖς τε πάντοθεν καὶ σχοινίοις ἀπολαβόντες, διὰ μέσης εἵλκον τῆς κώμης καὶ λίθους ἐπ' αὐτὸν πανταχόθεν νιφετῷ παραπλησίους ἠφίεσαν ἀγνοοῦντες ἡλίκης οἱ μάταιοι χάριτος, οἵας ὑπὲρ αὐτῶν εὐχῆς, οἵας ἀμοιβὰς ἀπεδίδοσαν. Ἐκεῖνος τοίνυν τότε μὲν ἡμιθανὴς ὑπ' αὐτῶν κατελείφθη, ἐκλελυμένος ὑπὸ τῶν πληγῶν ἤδη καὶ καταῤῥέων ἐπὶ τὴν γῆν. Ἐπεὶ δὲ ἦν ἐκ μέσων νυκτῶν ἀνανήψας καὶ ὥσπερ ἐν ἑαυτῷ γενόμενος· Ἕως πότε, Κύριε, ἔλεγεν, ἐπιλήσῃ μου εἰς τέλος, ἕως πότε ἀποστρέφεις τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ ; ἕως τίνος τὰ ἔργα τῶν σῶν χειρῶν περιορᾷς ἀπολλυμένα ; Ταῦτα ἔλεγε πρὸς τὸν Θεὸν καὶ δάκρυσιν ἐκίρνα τὰ ῥήματα. Ἔπειτα μέντοι καὶ ὑπανίσταται τοῦ ἐδάφους σχολῇ καὶ σὺν χρόνῳ, καθάπερ ἂν εἴ τις ὑπὸ τραύμασι καὶ πληγαῖς τοσαύταις κατειργασμένος καὶ εἰς τὸν εἰρημένον αὖθις ναὸν εἰσέρχεται.

[12] Ezech. XVIII, 23.

ΙΑ'. Εἰς δὲ τὴν ἐπιοῦσαν καὶ οἱ χριστομάχοι θῆρες ἐκεῖνοι πάλιν ἐν αὐτῷ γενόμενοι, καὶ τοῦτον εὐχῆς εὑρόντες ἐκεῖ καὶ ὕμνων εὐχόμενον, οὐκ ἔτι πράως ἐνεγκεῖν ἠδυνήθησαν, ἀλλὰ πληγός τε αὐτῷ τὰς προτέρας ἢ πολλῷ καὶ μείζονας ἐπιθέντες, δεσμοῖς τε τοῖς ὁμοίοις ὑποβαλόντες, πόῤῥω που τῆς κώμης φέροντες ἔῤῥιψαν. Τούτοις οὖν τρίτον ἑξῆς ἐνεκαρτέρει χρόνον Ἀβράμιος, οὐκ ὀκλάσας, οὐ καθυφεὶς, οὐ καθευξάμενος οὐδενὸς, ἀλλὰ τῷ μίσει προστιθεὶς τὴν ἀγάπην, τῷ θυμῷ τὴν πραότητα, ταῖς λοιδορίαις τὰς εὐλογίας, νουθετῶν, συμβουλεύων, παρακαλῶν τοὺς πρεσβύτας, τοὺς νέους, πᾶσαν ἁπλῶς ἡλικίαν, ὡς πατέρας, ὡς τέκνα, ὡς ἀδελφοὺς, οὐδὲν ὅλως ἀγεννὲς οὐδὲ μικρόψυχον ἐνδεικνύμενος, ἀλλ' ἔργῳ τὸ τοῦ θείου Δαυὶδ ἐκπληρῶν, καὶ ἀναγκῶν μεταξὺ καὶ θλίψεων τὰς ἐντολὰς Κυρίου μελέτην ποιούμενος· διὰ ταῦτα δὴ καὶ ἐξήνθησεν ἐπ' αὐτὸν τὸ ἁγίασμα αὐτοῦ καὶ συνελθόντες ἀθρόον οἱ πρώην ἀσεβεῖς ἐκεῖνοι καὶ ἄπιστοι· Θεοῦ δὲ τοῦτο πάντως τοῦ παιδεύοντος ἄνθρωπον γνῶσιν καὶ τῆς ἐκείνου περὶ τὸν Ἀβράμιον χάριτος· συναχθέντες οὖν πάντες οἱ τὴν κώμην ἐκείνην οἰκοῦντες, καὶ οἷα εἰκὸς ἐν συναγωγῇ πλήθους ὁμιλίας τε πολλῆς καὶ λόγων πάντοθεν κινουμένων τὰ τοῦ ἀνδρὸς εἰς μέσον παρήγετο, καὶ θαῦμα τὰς ἁπάντων ἐπλήρου ψυχὰς, καὶ δεινῶς ὑπὸ τῆς ἐκπλήξεως ἀπορούμενοι· Ὁρᾶτε, πρὸς ἀλλήλους ἔλεγον, οἷα κατὰ τοῦ Ἀβραμίου ἡμῖν εἴργασται! ὁ δὲ πρὸς ἡμᾶς ὅπως χρηστῶς ἔχει καὶ φιλανθρώπως, καὶ μεθ' ὅσης εὐψυχίας καὶ γενναιότητος τὴν τοσαύτην ὑπήνεγκεν ἐπιφορὰν τῶν δεινῶν; Πάντως εἰ μή τις ἦν Θεὸς ἀΐδιος ἀληθῶς καὶ ἀθάνατος ἀξίας τῶν πόνων καὶ ἀμοιβὰς ἀποδιδόναι δυνάμενος, οὐκ ἂν τηλικαύτην δι' αὐτὸν ὑπομονὴν ἐπεδείξατο. Καὶ τὰ θεῶν δὲ ἡμετέρων ἀγάλματα εἴδετε ὡς ἀπονητὶ πάντα καὶ ῥαδίως κατέστρεψε καὶ οὐδεὶς ἠδυνήθη τῶν τοιούτων θεῶν οὐδὲ κἂν αὐτὸς ἑαυτῷ ἐπαμῦναι τὴν ὕβριν;

ΙΒ'. Ταῦτα ἐκεῖνοι μὲν πρὸς ἀλλήλους ἔλεγον. Θεὸς δὲ τέλος τοῖς ῥήμασιν ἐπέθηκε δεξιὸν, καὶ τὰς ψυχὰς εὐθὺς διαθερμανθέντες· Δεῦτε πάντες, τῷ χρηστῷ ἀνδρὶ τούτῳ προσπέσωμεν, εἶπον, συνθέμενοι τῷ ὑπ' αὐτοῦ κηρυσσομένῳ Θεῷ. Καὶ ἅμα τῷ λόγῳ συντρέχουσιν αὐτίκα πρὸς τὸν ναὸν, καθάπερ ὑπὸ μιᾷ τῇ γλώττῃ καὶ τῇ ψυχῇ κράζοντες. Δόξα σοι, τῷ πέμψαντι τὸν δοῦλον αὐτοῦ Ἀβράμιον Θεῷ τοῦ οὐρανοῦ· ἐξελεῖν ἡμᾶς τὴν τῶν εἰδώλων ἀχλύος. Ὅπερ ὁ μακάριος ἐκεῖνος παρ' ἐλπίδα πᾶσαν ἰδὼν, καί τινος ἀφάτου τὴν καρδίαν πληρωθεὶς εὐφροσύνης, ἁρπάζει παραχρῆμα τὸν καιρὸν καί· Ὦ πατέρες ἐν Κυρίῳ, καὶ τέκνα, καὶ ἀδελφοὶ, φησὶ, δεῦτε, κοινῇ ἀποδῶμεν δόξαν Θεῷ τῷ θαυμαστῶς οὕτω καὶ ἀπορῤῥήτως τὰ τῆς ψυχῆς ὑμῶν φωτίσαντι ὄμματα, καὶ λάβετε τὴν σφραγῖδα τοῦ Πνεύματος· προσέλθετε πρὸς αὐτὸν, καὶ φωτίσθητε, καὶ τὰ πρόσωπα ὑμῶν οὐ μὴ καταισχυνθῇ. Τούτοις τοῖς λόγοις καὶ τὴν τῆς πίστεως συνείρει διδασκαλίαν, καὶ ὅπως χρὴ πιστεύειν διεξελθὼν, τῆς διὰ τοῦ βα-

A XI. Die autem sequenti belluæ illæ Christi inimicæ, cum illic rursus venissent, et eum orantem invenissent, ne tunc quidem potuerunt id ferre moderate : sed cum ei plagas priores, aut etiam multo majores imposuissent, et eum similibus vinculis alligassent et traxissent, procul a vico projecerunt. In his ergo se tres annos deinceps fortiter gessit Abramius, non fractus, non cedens, nec ulli male imprecans : sed odio charitatem adjungens, iræ mansuetudinem, maledictis benedictiones, admonens, consulens, adhortans, senes, adolescentes, omnem, ut semel dicam, ætatem, ut patres, ut filios, ut fratres, nihilque omnino ostendens, quod sit pusilli et abjecti animi : sed reipsa implens, quæ sunt divini Davidis, et inter necessitates et afflicitiones meditans præcepta Domini [14]. Propter hæc in ipsum floruit ejus sanctificatio. Nam cum repente convenissent illi, qui nuper erant impii et infideles (est autem hoc Dei omnino, qui docet hominem scientiam, et illius gratiæ in Abramium), omnesque qui illum vicum habitabant, congregati essent, et, ut est consentaneum in cœtu multitudinis, sermones omni ex parte haberentur, res Abramii in medium adducebatur, et omnium animi implebantur admiratione. Itaque cum præ stupore in magnam adducti essent dubitationem : Videtis, dicebant inter se invicem, qualia a nobis facta sunt adversus Abramium : ille autem quam benigne et clementer in nos se gerit, quamque fortiter ac generose tulit mala, quæ sunt ei illata ? Omnino nisi esset vere Deus aliquis æternus et immortalis, qui potest pro laborum meritis reddere remunerationes, non ostendisset tantam pro ipso tolerantiam. Porro autem deorum nostrorum imagines videtis quam facile et citra ullum laborem evertit, neque ullus ex iis diis potuit a se propulsare injuriam ?

XII. Hæc illi quidem inter se dicebant. Deus autem verbis finem imposuit convenientem. Ii enim protinus incitati animis, dixerunt : Adeste omnes, ad hujus boni viri genua procidamus, consentientes Deo, qui ab ipso prædicatur. Quæ simul atque dixissent, concurrunt protinus ad templum, tanquam una lingua et anima clamantes : Gloria tibi Deo cœli, qui misisti servum tuum Abramium, ut nos a simulacrorum liberaret caligine. Quod quidem cum ille beatus vidisset præter omnem spem, ineffabili in corde repletus lætitia, repente tempus quoque arripit, et : O patres in Domino, et filii, et fratres, inquit, adeste, et Deo simul reddamus gloriam, qui tam admirabiliter et arcane illuminavit vestros animæ oculos : et accipite signaculum spiritus. Accedite ad ipsum, et illuminamini : et vestri vultus pudore nequaquam afficientur [15]. His verbis conjungit etiam doctrinam veritatis. Et cum, quomodo credere oporteat, verbis esset persecutus, eos in filiorum adoptionem asciscit per baptismum, cum

[14] Psal. CXVIII, 77, et alibi passim. [15] Psal. XXXIII, 6.

essent numero circa mille. Et deinceps erat multus in eis quotidie admonendis et docendis. Illi autem tanquam bona terra, et pinguis, et aquis irrigua, reddiderunt fructus multiplicatos divinorum seminum. Atque annus quidem in his consumptus ab Abramio.

XIII. Deinde timens, ne, dum in vici curis versaretur et tumultibus, sibi aliqua re indulgeret ex iis quæ ad victum pertinent : cumque jam videret gregem perfectum et absolutum in divinis mandatis, statuit ad priorem reverti solitudinem. Cum noctu itaque surrexisset, dicebat : Domine, qui es solus bonus, qui solus es immemor acceptæ injuriæ, qui hanc recens collectam multitudinem solvisti a vinculis adversarii, et per eam, quam in te habent, fidem tuo colligasti vinculo : conserva hunc parvum tuum gregem invictum ab insidiis dæmonum, eos tanquam armis muni tua protectione, et eum accinge forti tua potentia : te autem propitium ego quoque miser inveniam, quando judicium pones in spem, et misericordiam tuam in trutinis. Ad peccati rationem nihil mihi imputetur a tua benignitate hic meus recessus. Tu enim es occultorum cognitor, et cordium examinator, et tu e longinquo cognovisti cogitationes meas, quod propter te et tui amorem suscepi hanc peregrinationem : et ecce me subduco ab iis omnibus, quæ ad victum pertinent, ne si ad aliquid horum, tanquam ad scopulum impegero, in medio mari curarum mundanarum subeam naufragium. Atque sic quidem finem acceperunt ejus preces : et cum Dominico signo vicum munisset, et eum Deo commendasset, se clanculum proripit ad secessum.

XIV. Mane ergo cum de more venissent vicani ad templum Dominicum, ut benedictionem Pastoris assequerentur, cumque eum ibi non invenissent, illos invasit confusio, mœrorque et animi ægritudo. Eum igitur diligenter quærunt, non parvam terræ partem obeuntes. Sed reversi vacuis manibus, cum calidis lacrymis accedunt ad episcopum, et apud eum deflent, se esse privatos suo pastore. Ille autem sauciatus paribus telis ægritudinis, eum quoque quærit similiter. Postquam vero et ipse cognovit se ea facere, quæ erant inutilia (tuto enim propter quietis ac silentii cupiditatem latebat Abramius), tunc, sui cleri accepta parte aliqua, cum venisset ad vicum, primum quidem illorum animos satis consolatur, qui ægre ferebant pastoris absentiam. Deinde cum eos elegisset, qui erant virtute insigniores : et alios quidem presbyteros, alios autem diaconos constituisset, et alios cooptasset in alios sacros gradus : et iis veluti quamdam tradidisset regulam, et formam glorificationis, quæ fit in Ecclesia, et eis precatus esset vitam pacatam et a molestia liberam, recedit. Quæ quidem nec divinum quidem latuerunt Abramium. Sed ipse quoque, cum in eo, in quo latebat, loco hæc per Spiritum cognovisset, ab illius vici curis animum liberavit. Nam etsi trahebatur

A πτίσματος αὐτοὺς υἱοθεσίας καταξιοῖ περί που χιλίους τὸν ἀριθμὸν ὑπάρχοντας· καὶ τὸ ἀπ' ἐκείνου πολὺς ἦν παραινῶν καθ' ἑκάστην, καὶ διδάσκων αὐτοὺς, καὶ διαλεγόμενος. Οἱ δὲ, ὥσπερ ἀγαθή τις γῆ, καὶ πίων, καὶ εὔυδρος, πολλαπλασίους τῶν θείων σπερμάτων τοὺς καρποὺς ἀπεδίδοσαν. Ἐνιαυτὸν μὲν οὖν ἐν τούτοις τῷ Ἀβραμίῳ ἠνύετο.

ΙΓ'. Ἔπειτα δείσας μὴ ἐν μέσῃ κωμῇ καὶ φροντίσι καὶ θορύβοις στρεφόμενος προσηλωθῇ τινι τῶν βιωτικῶν, ἄλλως δὲ καὶ τὴν ποίμνην ἤδη ταῖς θείαις ἐντολαῖς κατηρτισμένην ἰδὼν, εἰς τὴν προτέραν ἔγνω καὶ πάλιν ἐπανελθεῖν ἐρημίαν. Νυκτὸς τοιγαροῦν ἀναστάς· Κύριε ὁ μόνος ἀγαθὸς, ὁ μόνος ἀμνησίκακος, ἔλεγεν, ὁ τὴν νεόλεκτον ταύτην πληθὺν τῶν τοῦ ἀντικειμένου λύσας δεσμῶν, καὶ διὰ τῆς
B εἰς σὲ πίστεως πόθῳ συνδείσας τῷ σῷ αὐτὸς ἐπιδουλαῖς δαιμόνων ἀνάλωτον, τὸ μικρόν σου τουτὶ συντέρησον ποίμνιον· τείχισον αὐτοὺς ὡς ὅπλῳ τῇ σκεπῇ σου, καὶ τῇ κραταιᾷ σου δυναστείᾳ περίξωσον· εὑμενῆ δέ σε καὶ ὁ ταλαίπωρος ἐγὼ εὕροιμι, ὅτε θήσεις κρίσιν εἰς ἐλπίδα καὶ τὴν ἐλεημοσύνην σου εἰς σταθμούς· μηδὲν ἁμαρτήματος λόγῳ τῷ τῆς ὑποχωρήσεως ταύτης παρὰ τῇ σῇ χρηστότητι λογισθείη μοι· σὺ γὰρ εἶ γνώστης κρυφίων καὶ καρδιῶν ἐξετάστης, καὶ σὺ συνῆκας τοὺς διαλογισμούς μου ἀπὸ μακρόθεν, ὅτι διὰ σὲ καὶ τὸ σὸν φίλτρον τὴν ἀποδημίαν ταύτην εἰλόμην· καὶ τῶν βιωτικῶς ἰδοὺ πάντων ἐμαυτὸν ὑπεξάγω, μή πού τινι τούτων οἷα σκοπέλῳ προσράξας, ἐν πελάγει μέσῳ τῶν κοσμικῶν φροντίδων ὑποστῶ τὸν ναυάγιον. Εἶχε μὲν οὖν αὐτῷ
C τέλος τὰ τῆς εὐχῆς, καὶ τρὶς τῷ Δεσποτικῷ σημείῳ τὴν κώμην διασφραγίσας καὶ ταύτην Θεῷ παραθεὶς, ἐξόδῳ τινὶ λαθραίᾳ κλέπτει τὴν ὑποχώρησιν.

ΙΔ'. Ἕωθεν οὖν τοὺς τῆς κώμης τὸ κυριακὸν, ὡς ἔθος, καταλαβόντας, ὥστε τῆς παρὰ τοῦ ποιμένος εὐλογίας ἀξιωθῆναι, καὶ τοῦτον ἐν αὐτῷ μὴ εὑρόντας, σύγχυσις εἶχε, καὶ λύπη, καὶ ἀθυμία· ἔρευνα τοίνυν τοῦ ἀνδρὸς ἀκριβῆ ποιησάμενοι, μέρος τι γῆς οὐκ ὀλίγον κατὰ ζήτησιν ἐκείνου περιελθόντες καὶ κεναῖς χερσὶν ὑποστρέψαντες, προσέρχονται μετὰ θερμῶν δακρύων τῷ τῆς ἐπισκοπῆς προεστῶτι καὶ τὴν τοῦ ἰδίου ποιμένος στέρησιν πρὸς αὐτὸν ἀποδύρονται. Ὁ δὲ τοῖς ἴσοις τῆς ἀθυμίας καὶ αὐτὸς τρωθεὶς βέλεσιν, ἴσην αὐτοῦ ποιεῖται καὶ ζήτησιν. Ἐπεὶ δὲ καὶ οὗτος ἀνήνυτα ἔγνω πονῶν (ἐκρύπτετο
D γὰρ ἀσφαλῶς ἐπιθυμίᾳ τοῦ τῆς ἡσυχίας καλοῦ ὁ Ἀβράμιος), μέρος τοῦ ὑπ' αὐτὸν κλήρου τηνικαῦτα παραλαβὼν καὶ εἰς τὴν κώμην γενόμενος, πρῶτα μὲν ἱκανῶς παραμυθεῖται τὰς ἐκείνων ψυχὰς ὀδυνηρως ἄγαν ἐχούσας τῇ τοῦ ποιμένος ἀποδημίᾳ, ἔπειτα τοὺς δι' ἀρετὴν ἐπιφανεστέρους ἀπολεξάμενος, τοὺς μὲν πρεσβυτέρους, τοὺς δὲ διακόνους καὶ ἄλλους ἄλλοις τῶν ἱερῶν ἐγκαταλέξας βαθμῶν, καὶ τούτοις οἱονεί τινα παραδοὺς κανόνα καὶ τύπον τῆς κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν δοξολογίας καὶ ζωὴν αὐτοῖς εἰρηνικήν τε καὶ ἄλυπον ἐπευξάμενος, ἀπαλλάττεται. Ἅπερ οὖν οὐδὲ τὸν θεῖον Ἀβράμιον ἐλελήθει, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐν ᾧ κέκρυπτο τόπῳ τὰ τοιαῦτα

μαθὼν καὶ τῶν περὶ τῆς κώμης ἐκείνης φροντίδων τὴν ψυχὴν ἀπολύσας (εἰ γὰρ τῷ τῆς ἐρημίας εἵλκετο ἔρωτι, ἀλλὰ καὶ ταῖς περὶ τοῦ ποιμνίου φροντίσι πάλιν δεσμοῖς τισιν ἀλύτοις ἐδέδετο), τὴν ψυχὴν τοίνυν ἐπὶ τούτοις διαναπαύσας, Θεῷ τε τὰ εἰκότα εὐχαριστήσας, εἰς τὸ παλαιὸν ἐκεῖνο καὶ πάλιν ἐπάνεισιν οἰκητήριον ἐχόμενά τε αὐτοῦ οἰκίσκον ἕτερον ἐποικοδομήσας καὶ τὴν εἴσοδον ἀποφράξας, τῇ προτέρᾳ δίδωσι καὶ αὖθις ἑαυτὸν ἐρημίᾳ. Τίνα δὲ τὰ ἐντεῦθεν καὶ ὁποίας αὐτῷ τίθησι παγίδας ὁ τοῖς τοιούτοις ἀεὶ βασκαίνων ἐχθρὸς, μὴ παραλιπεῖν ἄξιον. Μέσαι μὲν δὴ νύκτες ἦσαν τὰς συνήθεις εὐχὰς ποιουμένῳ τῷ Ἀβραμίῳ καὶ ὁ τοῦ σκότους προστάτης προσωπεῖον φωτὸς ὑποδὺς καὶ αὐτὸ τοῦτο φῶς εἶναι ὑποκρινάμενος, φωνὴν πρὸς αὐτὸν ὡς ἀπὸ πλήθους δῆθεν ἠφίει πολλοῦ · Μακάριος εἶ, γέρον Ἀβράμιε, λέγουσαν, ὄντως μακάριος εἶ, καὶ οὐδεὶς οὕτω τὰ θεῖα τέλειος ἐγένετο κατὰ σέ. Ὁ δὲ τὸ πρᾶγμα μὴ ἀγνοήσας, ἀλλὰ τοῦτον ἐκεῖνον εἶναι ὑπονοήσας, τὸν καὶ πρώην ἰσοθείας ὑποβολῇ τὸν ἄνθρωπον ἀπατήσαντα καὶ τὸ φῶς τοῦτο πάλιν οἱονεί τι δέλεαρ εἶναι κενοδοξίας ὑπολαβών · Πεφίμωσο, ἔλεγεν · ἐπιτιμᾷ σοι Χριστὸς ὁ Θεὸς, πονηρέ · ἀφίστασο θᾶττον ἀπ' ἐμοῦ, ὑποχώρει μοι ! οὐδὲν γὰρ ἂν ἕτερον ἐμαυτὸν ἔγωγε οἰηθείην, ὅτι μὴ γῆν καὶ σποδόν. Ταῦτα εἶπε, καὶ εἰς καπνὸν εὐθὺς ἡ φαντασία τοῦ φωτὸς διελύθη, καὶ τὸ δρᾶμα ἠλέχθη, καὶ ἡ σκηνὴ τὸ προσωπεῖον ἀπέρριψεν. Οὕτω τοιγαροῦν αἰσχυνθεὶς, διὰ τῶν ἐναντίων προσβάλλει, ὥσπερ ἐκεῖ διὰ κολακείας, οὕτως ἐνταῦθα διὰ δέους ὑποσκελίσαι πειρώμενος.

A amore solitudinis, curis tamen gregis rursus erat vinctus vinculis insolubilibus. Cum ergo, quod ad hæc attinebat, quieto esset animo, et Deo, ut par erat, egisset gratias, rursus revertitur ad vetus illud habitaculum. Et cum ei contiguam ædificasset domunculam, et obstruxisset aditum, priori se tradit solitudini. Quænam autem sunt deinde consecuta, et quosnam ei tendit laqueos qui rebus ejusmodi invidet inimicus, non est prætermittendum. Erat quidem nox media, cum consuetas preces funderet Abramius: præses autem tenebrarum, suscepta persona luminis, et eam ipsam lucem esse simulans, ad eum emittit vocem, tanquam ex magna multitudine dicentem : Beatus es, senex Abrami, vere es beatus ; et nemo in rebus divinis fuit tam perfectus, sicut B tu. Ille autem cum rem minime ignoraret, sed eum illum esse cognosceret, qui decepit primum hominem, ei suggerendo, quod futurus esset Deo similis, et sciret hanc lucem esse veluti quamdam escam vanæ gloriæ : Compescere, dixit : te increpat Christus Deus, o maligne. A me cito recede : absit enim, ut me aliquid aliud esse putem nisi terram et cinerem . Hæc dixit, et in fumum statim fuit dissoluta phantasia luminis, et manifestus fuit actus simulatus et scena abjecit personam. Sic ergo pudore affectus, eum contraria ratione aggreditur : sicut illic per adulationem, ita hic per timorem eum conans supplantare.

ΙΕ'. Οὐ πολὺ γὰρ τὸ ἐν μέσῳ καὶ ὁρᾶται νύκτωρ αὐτῷ πάλιν ἀξίνην κατέχων τῇ δεξιᾷ καὶ μέσην μὲν ἐοικὼς τὴν τῆς στέγης δοκὸν διατέμνειν, συσσείων δὲ δεινῶς καὶ κλονῶν τὸν οἰκίσκον, πλήθη τε κατὰ τοῦ Ἀβραμίου μετὰ σπουδῆς οἱονεὶ συγκαλῶν καὶ ὅλως θορυβῶν τὸν ἄνδρα καὶ ἐκταράττων. Ὁ δὲ κἀνταῦθα πάλιν ὁ αὐτὸς ἦν, οὐκ ἀγνοῶν τὸν πολέμιον · ἀμέλει καὶ πρὸς τὴν ὄψιν οὐδὲν διαταραχθείς · « Πάντα τὰ ἔθνη ἐκύκλωσάν με, » ἠρέμα καθ' ἑαυτὸν ὑπεφώνει, « καὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου ἠμυνάμην αὐτούς. » Τοιαύταις κατ' ἐχθροῦ ἐπῳδαῖς ὁ Ἀβράμιος, τοιούτοις ὅπλοις ἐκέχρητο. Τί οὖν ἐκεῖνος ; Ἐπιστρατεύει καὶ αὖθις αὐτῷ μετὰ ταῦτα, σφοδρῷ πάνυ πυρὶ καταπιμπρᾷν δοκῶν τὸ ψιάθιον · καὶ ὃς οὐδὲν πρὸς τὴν φλόγα παθὼν ἐκείνην, ἀταράχῳ ψυχῆς ἐπέβαινεν αὐτῆς καταστήματι · « Ἐπὶ ἀσπίδα, λέγων, καὶ βασιλίσκον ἐπιβήσῃ καὶ καταπατήσεις λέοντα καὶ δράκοντα. » Εἶτα καταλαμβάνει λοιπὸν ἡ τῆς τροφῆς προθεσμία καὶ ὁ μὲν ὕδωρ μόνον ἑαυτῷ παρατίθεται · μεταβαλὼν δὲ εἰς νεανίσκον ὁ πονηρὸς, τῇ χειρὶ ψαύει τοῦ ποτηρίου, ἀνατρέψαι τοῦτο πειρώμενος. Ἀβράμιος δὲ ὁ θεῖος μηδὲν ὑποδειλιάσας μετὰ καταστάσεως ὑγιοῦς τὸ ὕδωρ προσίετο · καὶ ὁρᾷ μοι τοῦ πονηροῦ τὴν ἀναίδειαν καὶ ὅπως πολλάκις ἀποκρουσθεὶς οὐδὲ οὕτως ἀφίστατο · ἀλλ' εἰς ἕνα τῶν ὑπηρετουμένων τῷ ἁγίῳ καὶ στολῇ καὶ μορφῇ ἑαυτὸν διαμείψας, λυχνίαν τε παρετίθει · ἔπειτα καὶ

C XV. Non multum enim intercessit temporis, et rursus ab eo noctu cernitur manu tenens securim : et videbatur quidem mediam tecti trabem dissecare, graviter autem concutere et movere domunculam, et multitudinem in Abramium quasi magno quodam studio convocare, et ad summam eum graviter perturbare. Ille autem hic quoque rursus idem erat, hostem minime ignorans. Visione itaque nihil territus : « Omnes gentes me circumdederunt, » sensim apud se dicebat, « et in nomine Domini ultus sum eos [16]. » Talibus adversus inimicum carminibus Abramius, talibus armis est usus. Quid ille ergo ? In eum rursus bellum gerit postea, ut qui vehementi igne videretur comburere stoream. Ille autem nihil affectus ea visione, interrito vultu eum invasit, dicens : D « Super aspidem et basilicum ingredieris, et conculcabis leonem et draconem [17]. » Deinde venit tempus comedendi : et ille quidem solam sibi aquam apponit : malignus autem mutatus in adolescentem, manu tangit poculum, illud conans evertere. Divinus autem Abramius nihil perterritus, constanti vultu aquam accepit. Vide autem mihi maligni impudentiam. Sæpe repulsus, ne sic quidem recedebat, sed rursus in unum ex iis, qui sancto ministrabant, veste et forma seipsum mutans, cum sanctus tuno comederet, lucernam ei apponebat. Deinde etiam videbatur talia canere : « Beati immaculati in via,

[16] Psal. cxvii, 10. [17] Psal. xc, 13.

qui ambulant in lege domini[18]. » Hic autem, vere beatus, erat plane surdus, ut qui aures ad hæc obstrueret, donec sumpsit illud modicum cibi. Post hanc autem parvam corporis curationem, crucis signo munitus : Si beatos, inquit, nosti eos, qui diligunt Dominum, cur non cessas assidue eis exhibere molestiam ? Ille autem respondens, vel invitus suam confitetur malitiam, et dicit : Quoniam eos bonum exercere video, nec possum pati id videre. Hæc cum dixisset, statim abiit.

XVI. Nondum autem quinque dies intercesserant, cum denuo eum aggreditur hic sævus hostis cum maligna, quæ erat circa ipsum, caterva, et consuetis suis machinis et importunitate. Videbantur autem funibus domunculam omni ex parte comprehendisse, et totis manibus eam trahere, et se invicem adhortari, ut fieri solet in multitudine : Videte, dicentes, ut eum de propinquo projiciamus præcipitio. Ille autem (O interritum animum, O generosum spiritum) ne sic quidem pertimuit importunum inventum : sed dicebat : « Circumdederunt me, sicut apes favum : et exarserunt sicut ignis in spinis : et in nomine Domini ultus sum eos[19]. » Hæc ille quidem apud se dicebat. Illi autem cum magno fugati sunt timore, tanquam egregii alicujus imperatoris, ne minas quidem solas sustinentes. Atque sic quidem sacrosanctus Abramius, qui ad spiritalis philosophiæ tantam ascenderat altitudinem.

XVII. Porro autem in iis, quæ de illo narrantur, hæc quoque addere oportet, quæ, quod attinet ad admirationem, nulli cedunt ex prioribus, quod scilicet non solum lætum radium semper e vultu emitteret, etsi non esset robusto corpore, imo a magna abstinentia videretur consumptus, et liquefactus : sed etiam, quod tempore ultimæ migrationis et resolutionis is rubor, quem habuit in juventute, suam non ignoraret naturam, cum adhuc vigeret, et floridus in genis insideret : et quod est his longe pulchrius, panni, quibus erat indutus, toto illo tempore, quo se exercuit (in exercitatione autem vixit Abramius quinquaginta annos) non cesserunt prolixitati temporis, nec effluxerunt, sed perpetuo floridi ac recentes tegebant sancti corpus. Nunc autem tempus est transeundi ad admirabilem illam narrationem, quæ ejus ex Deo zeli, et apostolicorum viscerum, et bonæ affectionis est maxime insigne. Id autem principio quidem tristitia et dolore afficiet auditores : postremo autem multa voluptate, et animi tranquillitate animas implebit : et persuadebit ne desperent homines, etiamsi ad summam deducti fuerint improbitatem. Ita autem habet :

XVIII. Mortuus est Abramii secundum carnem frater : mortuus est autem, unica relicta filia. Ea

[18] Psal. CXVIII, 1. [19] Psal. CXXVII, 12.

A ᾄδειν τα τοιαῦτα ἐδόκει · « Μακάριοι οἱ ἄμωμοι ἐν ὁδῷ, οἱ πορευόμενοι ἐν νόμῳ Κυρίου. » Καὶ ὁ μακάριος ὄντως ἐκεῖνος κωφὸς ἦν πρὸς ταῦτα βύων τὰ ὦτα, ἕως τῆς βραχείας ἐκείνης μετείληφε τροφῆς. Μετὰ δὲ τὴν μικρὰν ταύτην τοῦ σώματος θεραπείαν τῷ τοῦ σταυροῦ σημείῳ φραξάμενος · Εἰ μακαρίους οἶδας, φησὶ, τοὺς ἀγαπῶντας τὸν Κύριον, τί δήποτε παρέχων οὐ παύῃ τούτοις ὀχλήσεις ἀεὶ καὶ πράγματα ; Κἀκεῖνος ὑπολαβὼν τὴν ἑαυτοῦ κακίαν καὶ ἄκων ὁμολογεῖ καί φησιν. Ὅτιπερ αὐτοὺς ὁρῶ τὸ ἀγαθὸν μετιόντας, καὶ ὁρῶν οὐκ ἀνέχομαι. Ταῦτα εἰπὼν, εὐθὺς ᾤχετο.

ΙϛΊ. Οὕτω δὲ πέμπτη μεταξὺ διῆλθεν ἡμέρα καὶ προσβάλλει πάλιν ὁ χαλεπὸς οὗτος τῷ ἁγίῳ πολέμιος μετὰ τοῦ πονηροῦ περὶ αὐτὸν στίφους καὶ τῆς συνήθους ἐκείνης μηχανῆς καὶ σκαιότητος · ἐδόκουν δὲ σχοινίοις πάντοθεν τὸν οἰκίσκον διαλαβόντες, ἕλκειν τε αὐτὸν ὅλαις χερσὶ καὶ ἀλλήλοις ἐπικελεύεσθαι καθάπερ ἐν πλήθει φιλεῖ γίνεσθαι · Ὁρᾶτε, λέγοντες, κατὰ τοῦ παρακειμένου κρημνοῦ ῥίψωμεν τὸν Ἀβράμιον. Ὁ δὲ (ὦ ψυχῆς ἀπτοήτου ! ὦ γενναίου φρονήματος !) οὐδὲ πρὸς οὕτω σκαιοτάτην ἐπίνοιαν ἐδεδίει καὶ καταπέπληκτο, ἀλλ' · « Ἐκύκλωσάν με ὡσεὶ μέλισσαι κηρίον, » ἠρέμα ὑπέψαλλε, « καὶ ἐξεκαύθησαν ὡς πῦρ ἐν ἀκάνθαις, καὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου ἠμυνάμην αὐτούς, » Ταῦτα ὁ μὲν καθ' ἑαυτὸν ὑπεφώνει · οἱ δὲ μετὰ πολλοῦ τοῦ δέους ἠλαύνοντο, καθάπερ τινὸς στρατηγοῦ γενναίου, μηδὲ ψιλὴν ἀπειλὴν ὑπομείναντες. Οὕτως μὲν οὖν ὁ ἱερὸς οὗτος Ἀβράμιος καὶ πρὸς τοσοῦτον ὕψος τῆς πνευματικῆς ἀνέπτη φιλοσοφίας.

ΙΖΊ. Κἀκεῖνα δὲ χρὴ τοῖς περὶ αὐτοῦ λοιπὸν ἐπισημήνασθαι διηγήμασιν, οὐδενὸς εἰς θαύματος λόγον τῶν προλαβόντων λειπόμενα, ὡς οὐ μόνον ἀκτῖνα πέμποι ἀεὶ φαιδρὰν ἀπὸ τοῦ προσώπου, καίτοι μὴ ἐῤῥωμένως ἔχων τοῦ σώματος, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἄγαν ἐγκρατείας τακερῶς τε καὶ ταλαιπώρως, ἀλλ' ὅτι κἀν τῷ καιρῷ τῆς ἐσχάτης ἐκδημίας καὶ ἀναλύσεως τὸ τοιοῦτον ἐρύθημα τὴν οἰκείαν οὐκ ἠγνόησε φύσιν, ἀλλ' ἀκμαῖον ἔτι καὶ ἀνθηρὸν ταῖς παρειαῖς ἐπεκάθητο · καὶ τὸ δὴ τούτων πολλῷ χαριέστερον, ὅτι καὶ ἃ περιβέβλητο ῥάκη παρ' ὅλον αὐτῷ τὸν ἀσκητικὸν ἐκεῖνον ὑπηρετήσαντα βίον (ἔτος δὲ πεντηκοστὸν ὁ Ἀβραμίος ἤσκητο) οὐκ εἶξε τῷ τοῦ χρόνου μήκει καὶ διεῤῥύη, ἀλλ' ἐν ἴσῃ διὰ παντὸς ἦν ἀκμῇ καὶ νεότητι, τὸ σῶμα τῷ ἁγίῳ περικαλύπτοντα. Καιρὸς δὲ λοιπὸν ἐπὶ τὸ μέγα καὶ θαυμαστὸν ἐκεῖνο μεταβῆναι διήγημα, καὶ ὁ τοῦ κατὰ Θεὸν ζήλου, καὶ τῶν ἀποστολικῶν αὐτοῦ σπλάγχνων, καὶ τῆς φιλοστοργίας ἐπὶ τὸ ἐπισημότατον · τοῦτο δὲ καὶ μόνον λεχθὲν κατηφείας μὲν ἅμα καὶ πάθους πρότερον τὰς φιλανθρώπους πληρώσει ψυχὰς, ἡδονῆς δὲ πάλιν ἀπὸ τοῦ τέλους καὶ εὐθυμίας, καὶ πείσει μὴ ἀπογινώσκειν ἑαυτῶν κἂν εἰς ἔσχατον κακίας κατενεχθῶσιν. Ἔχει δὲ οὕτως ·

ΙΗΊ. Ἐτελεύτησεν ἀδελφὸς κατὰ σάρκα τῷ Ἀβραμίῳ · ἐτελεύτησε δὲ ἐπὶ θυγατρὶ καὶ ἡ παῖς κομιδὴν

ἡπία καὶ ὀρφανὴ παντάπασι καταλέλειπτο· ἤδη γὰρ ἦν καὶ ἡ μήτηρ προτεθνηκυῖα. Λαβόντες τοιγαροῦν οἱ προσήκοντες αὐτὴν, ἑβδομον ἄρτι γεγονυῖαν ἔτος, ἄγουσι παρὰ τὸν πρὸς πατρὸς θεῖον, τὸν θεῖον ὄντως Ἀβράμιον. Ὁ δὲ καὶ τὴν τοῦ ἀδελφοῦ ζημίαν παραμυθούμενος, καὶ τὴν παῖδα τῆς πολλῆς ἐκείνης νεότητος καὶ ὀρφανίας κατελεήσας, ὑποδέχεται χερσὶν ὑπτίαις αὐτὴν, ἀπονέμει τε αὐτῇ τὸν ἔξω τοῦ κελλίου οἰκίσκον, καὶ ἦν τὸ λοιπὸν ἐπ' αὐτὴν ὑπὸ θυρίδι προκύπτων, Γραφάς τε αὐτὴν τὰς ἱερὰς ἐκπαιδεύων, ὁδόν τε αὐτῇ τὴν ἀρίστην ὑποδεικνύων, ἐπιῤῥωννύων τε πρὸς τοὺς πνευματικοὺς ἀγῶνας καὶ ὑπαλείφων· καὶ ὅλως καθάπερ τις ἀετὸς ἦν, ἀνέχων τῷ πτερῷ τὸν νεόττιον, συνεπικουφίζων τε, καὶ διαβαστάζων, καὶ τέμνων σὺν αὐτῇ τὸν ἀέρα, καὶ οὕτως πρὸς τὸ τῆς ἀρετῆς ὕψος διδάσκων αὐτὴν ἵπτασθαι. Ἡ δὲ καὶ σφόδρα ἔτι νέα καὶ οὕτως ἄωρος οὖσα, ὅμως ἐπεδίδου πρὸς ταῦτα καὶ μείζονα πολλῷ τῆς ἡλικίας τὴν ἀρετὴν ἐπεδείκνυτο, ἐφ' οἷς ἠγάλλετο μὲν τὰ σπλάγχνα καὶ τὴν καρδίαν Ἀβράμιος, καθάπερ ἐπιγνησία θυγατρὶ πατὴρ, καὶ ἀπροσκόπως αὐτὴν ἀνῦσαι τὸν δρόμον τῆς ἀσκήσεως ηὔχετο. Ἔχαιρον δὲ καὶ πάντες, ὅτι ἐν ἡλικίᾳ τοιαύτῃ τοσαύτην εἶχε περὶ τὰ πνευματικὰ εὐδοκίμησιν καὶ οὕτως ἦν περὶ αὐτὰ σπουδαία τε καὶ φιλόπονος.

ΙΘ'. Ἐν τούτῳ ἑαυτὴν οὖσαν καὶ οὕτω θαυμαζομένην, ἐπειδὴ καὶ προϊοῦσαν εἶχε τὴν ἡλικίαν καὶ εἰκοστὸν ἤδη γέγονεν ἔτος, ἀνήρ τις, μοναχὸς μὲν τὸ σχῆμα, τὴν δὲ γνώμην φθόρος καὶ μιαρὸς, κατὰ φιλίας νόμον τῷ μακαρίῳ φοιτῶν, καὶ ὀφθαλμοῖς ἰδὼν αὐτὴν ἀκολάστοις, ἄτοπον, οὐκ οἶδα πῶς, ἔρωτα καὶ αὐτῇ ἐμποιεῖ τῆς πρὸς αὐτὸν ὁμιλίας, τέχνῃ δὲ τοῦτο πάντως καὶ σκαιωρίᾳ τοῦ πονηροῦ, ἵνα καὶ ἀρετὴν τοσαύτην παίγνιον πικρᾶς φιληδονίας ποιήσηται καὶ ψυχῆς πάλιν ἱερᾶς, τῆς Ἀβραμίου φημὶ, δι' ἀθυμίας οὕτω μεγίστης καὶ συμφορᾶς περιγένηται· ἀναγκαζομένη οὖν ὑπὸ τοῦ ἀκολάστου τούτου ἔρωτος ἡ παρθένος, ἐξάγει διὰ τῆς θυρίδος ἑαυτὴν καὶ συγγενομένη τῷ μιαρῷ ἐκείνῳ, καὶ τὴν χαλεπὴν ἐπιθυμίαν πληρώσασα, ἐπλήγη τὴν ψυχὴν εὐθέως καὶ σφοδρῶς ἐπὶ τοῖς τολμηθεῖσι κατανυγεῖσα περιπαθῶς ἄγαν αὐτὴν ὠλοφύρετο· Οὐαί μοι, ἐγὼ ἡ δειλαία, βοῶσα, οὐαί μοι, ἡ εἰς τὸν τοῦ Θεοῦ ναὸν ἐνυβρίσασα, ἡ μολύνασα τὴν εἰκόνα τὴν βασιλικὴν, ἡ τὸ τῆς χειρὸς αὐτοῦ πλάσμα μιάνασα· φεῦ μοι τῇ ταλαιπώρῳ! φεῦ τῇ πασῶν ἀθλιωτάτῃ γυναικῶν, ὅτι πάντα τὸν ἔμπροσθεν τῆς ἀσκήσεως χρόνον βραχυτάτης ἡδονῆς ἀπεδόμην! Φεῦ, ὅτι τὰ πρὶν οἰκοδομηθέντα μοι πάντα εἰς κενὰ καὶ μάτην πεπόνηται! ποίοις ὀφθαλμοῖς εἰς τὸν οὐρανὸν ἀτενίσω, τυφλώττοντας αὐτοὺς ἀκολάστοις βλέμμασιν ἔχουσα; ποίᾳ τοῦ Θεοῦ δεηθήσομαι γλώττῃ; χείλη δὲ ποῖα κινήσω πρὸς ἱκεσίαν, ἐν ἡδοναῖς αὐτὰ μεμολυσμένα καὶ ῥήμασι καὶ φιλήμασι φέρουσα; μετὰ ποίας δὲ παῤῥησίας τῇ θυρίδι προσέλθω, θυρίδι ἐκείνῃ, δι' ἧς ἐπέῤῥει μου τὰ γλυκέα τῷ λάρυγγι λόγια; πῶς δὲ τῷ θείῳ προσομιλήσω, ἡ τὰς ἐκείνου ἐντολὰς παραβᾶσα, ἡ τὰς πρὸς αὐτὸν ψευσαμένη ἐπαγγελίας, ἡ ἐναγὴς, καὶ φαύλη, καὶ μιαρὰ, καὶ σῶμα ῥυπωθεῖσα καὶ τὴν

A vero erat plane infans, et ambobus parentibus orba; mater enim jam ante erat mortua. Illam ergo accipientes, qui ad ipsam attinebant, jam septimum annum agentem ducunt ad patruum, nempe ad divinum Abramium. Qui et fratris jacturam consolans, et misertus puellæ teneræ ætatis et orbitatis, supinis eam accipit manibus: et ei attribuit domunculam, quæ erat extra cellam: eamque de cætero prospiciebat ex fenestra, et eam sacras docebat litteras, optimamque viam ei indicabat, nec non confirmabat et excitabat ad certamina spiritualia: ac in summa, puellæ erat veluti quædam aquila, quæ pullum alis sustinet, allevatque, et portat, et cum eo scindit aerem, sicque eam docebat volare ad virtutis altitudinem. Illa autem, etsi esset ætate, tenera, et immatura, ad hæc tamen B incrementum accipiebat, et majorem, quam licebat pro ætate, ostendebat virtutem. Propter quæ toto corde et visceribus exsultabat Abramius, non secus, atque pater propter suam filiam: et rogabat, ut sine offensione posset cursum perficere exercitationis. Lætabatur autem omnino (Gr. *lætabantur omnes*), quod in ea ætate tantum valeret in rebus spiritualibus, et in eis esset adeo studiosa et diligens.

XIX. Cum ea autem esset ejusmodi, et in tanta haberetur admiratione, ubi processit ætate, et jam pervenit ad annum vicesimum, vir quidam habitu quidem monachus, mente autem perditus et sceleratus, lege amicitiæ accedens ad beatum, cum eam aspexisset oculis impudicis, turpem quoque ei in C jecit amorem cum eo congrediendi. Erat autem hoc omnino ars et astus maligni, ut tantam virtutem efficeret ludibrium obscenæ libidinis, et sacrosanctam Abramii animam superaret per maximam animi ægritudinem et calamitatem. Ab impudico ergo amore coacta virgo, seipsam educit extra domunculam, et cum scelerato illo et exsecrando congressa, acri expleta cupiditate, protinus fuit animo saucia: et propter ea quæ admiserat, vehementer compuncta, seipsam deflebat, valde miserabiliter clamans; Hei mihi miseræ, hei mihi, quæ Dei templum violavi, quæ polluii illam regiam imaginem, quæ inquinavi figmentum ejus manuum. Hei mihi miseræ, hei omnium infelicissimæ feminarum, quod violavi pactum cum Deo conventum, quod omne præteritum D tempus exercitationis brevissima vendidi voluptate. Hei mihi quod omnia, quæ a me antea fuerant ædificata, inania evaserunt et irrita. Quibus oculis ego cœlum intuebor, eum eos habeam cæcutientes impudicis aspectibus? Quanam lingua Deum precabor, vel quænam labra moveb o ad supplicationem, cum ea feram inquinata libidinosis et verbis et osculis? Cum quanam autem fiducia accedam ad fenestram, fenestram, inquan, illam, per quam meo gutturi affluebant dulcia eloquia? Quomodo autem patruum alloquar, quæ transgressa sum illius mandata, quæ non servavi ei facta promissa, quæ sum improba, scelerata et exsecranda,

corporeque polluta et animo ? Hei mihi, quid de me fiet ? Quo me vertam ? Cur sum adhuc superstes ? utinam mors ad me venisset ante libidinem. Utinam prius rapta fuissem ex corpore, ut mortis donum haberem puritatem corporis. Nunc autem quinam fontes lacrymarum mihi poterunt tantas sordes abluere ? Eam sic acerbe deflentem, per eum dolorem malignus arripit ad desperationem, veluti timens, ut arbitror, ne per pœnitentiam fieret promptiori et alacriori animo, et longe magis et vehementius reluceret, quam prius. Desperans ergo suam salutem, aufugit in civitatem quamdam Asum nomine, quæ aberat duorum dierum itinere : et diversans in quodam diversorio, cum mutasset habitum, et vestem sumpsisset sæcularem, erat cuivis volenti prompta ministra acerbæ voluptatis.

XX. Cum illa ergo sic se haberet, etsi esset proposita ad lascivos illiciendos oculos, Abramio quiescenti in interiore cella exsistit tale somnium : Videbatur ei draco ingentis magnitudinis, et aspectu horribilis, a sua caverna prorepsisse, et veniens ad ejus domunculam, quæ intus erat, columbam devorasse : deinde rursus suam repetiisse speluncam. Ille ergo excitatus præ timore, tristi animo erat, et conturbato : et suspicans illam visionem significare persecutionem aliquam adversus Ecelesiam, de cætero erat vehementius intentus orationi, rogans ut ei aperte revelaretur visio. Non diu autem tardavit eventus : sed tertio die postea videbatur rursus videre illum draconem emersisse ex eo loco, quem subierat : et cum ad eum prorepsisset, et ejus pedibus caput submisisset, illum quidem protinus esse disruptum : columbam autem, quam fuisse ab eo devoratam præcedens ostenderat somnium, totam puram et immaculatam e medio ejus ventre evolasse. Hæc cum vidisset, et existimasset visionem significare aliquem lapsum animæ filiæ fratris sui, conturbatus, et animi ægritudine affectus prospiciens e fenestra : Maria, Maria mea, inquit, quid est, o filia, quod tibi tantam attulit socordiam, ut totos hos duos dies non moveris os ad laudes, non reddideris consuetas glorificationes, non petieris doctrinam, non eloquiorum illorum auditionem, quæ fuerunt melle et favo ori tuo dulciora ?

A ψυχήν ; Οἴμοι, τίς γένωμαι ; ποῖ τράπωμαι ; ἵνατί ἔτι περίειμι ; ὄφελον ἐπῆλθέ μοι πρὸ τῆς ἐπιθυμίας ὁ θάνατος ! ὄφελον προανηρπάσθην τοῦ πτώματος, ἵνα κἂν θανάτου δῶρον εἶχον, τὴν ἁγνείαν τοῦ σώματος ! Νῦν δὲ ποῖαί μοι πηγαὶ δακρύων τοσοῦτο ἀποπλῦναι ῥῦπον δυνήσονται ; Ταῦτα καὶ τοιαῦτα πικρῶς ἀποδυρομένην προαρπάζει διὰ τοῦ τοιούτου πάθους αὐτὴν ὁ πονηρὸς εἰς ἀπόγνωσιν, καθάπερ οἶμαι δεδοικὼς μὴ σφοδροτέρα χρήσηται διὰ τῆς μετανοίας τῇ προθυμίᾳ καὶ μεῖζον λάμψῃ τοῦ προτέρου παρὰ πολὺ καὶ σφοδρότερον. ἀπογνοῦσα τοίνυν τὴν ἑαυτῆς σωτηρίαν, εἰς Ἀσόν τινα πόλιν ἀποδιδράσκει, δυεῖν ὁδὸν ἡμερῶν ἀπέχουσαν · καὶ πρός τινι καταλύσασα πανδοχείῳ τὸ σχῆμά τε διαμείψασα καὶ κοσμικὴν ἐσθῆτα μεταβαλοῦσα, πρόχειρος ἦν τά βουλομένῳ παντὶ, B πικρᾶς ἡδονῆς ὑπηρέτις.

Κ'. Ταύτῃ τοίνυν ἐκείνης ἐχούσης καὶ θήρατρον οὕτω λίχνοις ὀφθαλμοῖς προκειμένης, γίνεται ὄναρ εἰς τὸν ἐνδοτέρω οἰκίσκον ἡσυχάζοντι Ἀβραμίῳ τοιοῦτον · ἐδόκει δράκων αὐτῷ μεγέθει μέγιστος καὶ δεινὸν ὑποβλέπων τῶν οἰκείων φωλεῶν ἐκερπύσας καὶ παρὰ τὸν αὐτοῦ οἰκίσκον ἐλθὼν περιστερὰν ἔνδον οὖσαν καταπιεῖν · εἶτα πρὸς χηραμοὺς αὖθις τοὺς ἑαυτοῦ καταδῦναι · διυπνισθεὶς οὖν ἐκεῖνος ὑπὸ τοῦ δείγματος, ἄθυμος ἦν καὶ τεταραγμένος, καὶ τὴν ὄψιν διωγμόν τινα προσημαίνειν κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ὑπολαβὼν, εὐχῇ τοῦ λοιποῦ συντονωτέρᾳ προσέκειτο, ἐκκαλυφθῆναι σαφῶς δεόμενος αὐτῷ τὰ τῆς ὄψεως · καὶ ἡ ἔκβασις οὐκ ἐβράδυνεν · ἀλλὰ μετὰ τρίτην ἐξ ἐκείνου ἡμέραν ἐδόκει δράκοντα πάλιν C ἐκεῖνον ὁρᾷν, ἐκεῖθεν ὅπου κατέδυ πρότερον ἀναδύντα καὶ παρ' αὐτὸν ἐρπύσαντα τοῖς αὐτοῦ τε ποσὶ κεφαλὴν ὑποσχόντα, τὸν μὲν αὐτίκα μάλα διεῤῥαγῆναι, τὴν δὲ περιστερὰν, ἣ καταπιεῖν αὐτὸν ὁ προλαβὼν ὑπέδειξεν ὄνειρος, ἄῤῥυπον ὅλην καὶ καθαρὰν ἐκ μέσης αὐτοῦ τῆς γαστρὸς ἀναπτῆναι · ταῦτα ἰδὼν καί τινα κρίνας τῆς ἀνεψιᾶς ὅλισθον ψυχῆς ὑποφαίνειν τὴν θέαν, θορύβου τε καὶ ἀθυμίας εὐθέως ὑποπλησθεὶς καὶ οὕτως ὡς εἶχε τεταραγμένως τῆς θυρίδος προκύψας · Μαρία μου, Μαρία μου, φησὶ, τί σοί, ὦ τέκνον, ἐστὶ τὸ ῥαθυμίαν ἐμποιῆσαν τοσαύτην, ὡς παρ' ὅλας δύο ταύτας ἡμέρας μὴ στόμα κινῆσαι πρὸς αἴνεσιν, μὴ τὰς συνήθεις ἀποδοῦναι δοξολογίας, μὴ προσελθεῖν τῇ θυρίδι, μὴ διδασκαλίαν αἰτῆσαι, μὴ λογίων ἐκείνων ἀκρόασιν, ἃ καὶ γλυκύτερα ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον τῷ στόματί σου καθίσταντο ;

XXI. Cum hæc dixisset fratris filiæ, et nihil ab ea audivisset (quomodo enim, cum illa in diversorio versaretur in amoribus et comessationibus ?) aperte cognovit visionem de ea significare : et protinus gravissimo dolore affectus, et in visceribus supra modum cruciatus, suspirio veluti quodam fumo ex interna flamma emisso, Deum rogabat, ut ea respisceret et exsurgeret, et rediret ad priorem probæ vitæ institutionem. Nam etsi tunc ignorabat, quomodo abscessisset, et locum, in quo Maria versabatur : quod tamen latenter recessisset, et propter visionem illam, quæ apparuerat, non bonam spem de ea conceperat. Duos itaque annos Deum

D ΚΑ'. Ταῦτα πρὸς τὴν ἀνεψιὰν δῆθεν εἰπὼν καὶ μηδὲν παρ' αὐτῆς ἀκούσας (πῶς γάρ ; ἐκείνης ἐν τῷ πανδοχείῳ περὶ ἔρωτας καὶ κώμους ἀσχαλουμένης), ἔγνω σαφῶς, τὴν ὄψιν περὶ αὐτῆς ὑπαινίττεσθαι καὶ ὀδυνηρότατα παραχρῆμα διατεθεὶς τὰ σπλάγχνα τε ὑπεραλγήσας καὶ στεναγμὸν, οἱονεί τινα καπνὸν τῆς ἔνδοθεν φλογὸς, ἀναπέμψας, ἐδεῖτο τοῦ Θεοῦ τὸ λοιπὸν, ὥστε ἀνανῆψαι πάλιν αὐτὴν, καὶ διαναστῆναι, καὶ εἰς τὴν προτέραν ἐπανελθεῖν εὐδοκίμησιν · εἰ γὰρ καὶ τὸν τρόπον τέως τῆς ἀποδημίας ἠγνόει, καὶ τὸν τόπον, ἐν ᾧ τηνικαῦτα Μαρία διέτριβεν, ἀλλὰ τὸ λεληθὸς τῆς ὑποχωρήσεως καὶ ἡ φανεῖσα ὄψις ἐκείνη οὐκ ἀγαθὰς παρεῖχεν αὐτῷ περὶ

αὐτῆς τὰς ἐλπίδας. Ἐπὶ δυσὶ μὲν οὖν ἔτεσιν ἐδεῖτο περὶ αὐτῆς τοῦ Θεοῦ· ἡ γὰρ διπλὴ τοῦ ὀνείρατος ὄψις τὸ τοῦ χρόνου διετὲς ὑπεσήμαινε· περὶ δὲ τὴν τοῦ δευτέρου ἔτους τελευτὴν ἐπάνειεί τις τῶν φίλων, ὃς ἐτύγχανε παρ' αὐτοῦ κατὰ ζήτησιν ἐκείνης ἀπεσταλμένος, ὅποι τε ἡ ἀνεψιὰ διατρίβει καὶ παρὰ τίνι καὶ ὅπως, σαφῶς πάντα μηνύων τῷ Ἀβραμίῳ· καὶ παραχρῆμα μὴ μελλήσας ἐκεῖνος μηδὲν, μηδ' ἀναβαλλόμενος, ἀλλὰ μακρὰ χαίρειν εἰπὼν καὶ γήρᾳ, καὶ ἡσυχίᾳ, καὶ μοναχικῷ καὶ σχήματι καὶ μνήματι, ὅπως ψυχὴν τῶν δικτύων ἐξελκύσῃ τοῦ διαβόλου, καὶ στρατιωτικῇ μὲν χρησάμενος τῇ στολῇ, ἐνθέμενος δὲ τῷ κόλπῳ καὶ νόμισμα ἓν (τοσούτου γὰρ ἐτύγχανεν εὐπορῶν), ἵππον τε μισθωσάμενος, καὶ τούτου τὸ τάχος ἐπιβὰς, κατὰ τὸν πρῶτον καὶ οὗτος Ἀβραὰμ τῆς ἐπὶ τὸ πανδοχεῖον φερούσης ἤψατο. Ὁ μὲν γὰρ κατὰ τῶν πέντε βασιλέων ἐκστρατεύσας Λὼτ τὸν τούτου ἀδελφιδοῦν ἀνεσώσατο τῆς αἰχμαλωσίας, ὁ δὲ πρὸς πάλην τῷ ἀντικειμένῳ χωρήσας καὶ κατὰ κράτος τοῦτον ἑλὼν, τὴν οἰκείαν ἀδελφιδῆν πρὸς τὴν προτέραν αὐτῆς ἀρετῆς ἄσκησιν ἐπανήγαγεν.

ΚΒ'. Καταλαβὼν τοίνυν τὸ πανδοχεῖον, οἷά τις ἔμπειρος θηρατὴς καὶ πολλάκις τοιαύτης θήρας τε τυχὼν, παρετήρει τῇδε κἀκεῖσε, εἴ που μικρὸν ὑποβλέψαι δυνηθείη τὸ θήραμα· ἐπεὶ δὲ πολὺς ἐτρίβετο χρόνος αὐτῷ, καὶ οὐκ εἶχεν, ὅπως τὴν ζητουμένην θεάσηται· τοσουτῳ· γὰρ ἐκείνη σώφρονας ὀφθαλμοὺς ἐφυλάττετο, ὅσῳ τοὐναντίον λίχνοις καὶ ἀκολάστοις ἐπέτρεχεν· ἐπεὶ τοίνυν οὕτως εἶχε καὶ περὶ τὴν θέαν αὐτῆς ἀδυνάτως, ἐπινοεῖταί τι πρᾶγμα. ὃ καὶ μόνον ἱκανὸν παραστῆσαι τὸν πολὺν αὐτοῦ ζῆλον ἐκεῖνον καὶ ὅπως ὑπὲρ τοῦ σῶσαι ψυχὴν οὐδενὸς τὸ παράπαν ἀπείχετο· πλάττεται μὲν γὰρ ἐραστοῦ καὶ σχῆμα καὶ τρόπον, ὁ μικροῦ τῆς τῶν ἀγγέλων παραπτόμενος ἀϋλίας, ἔρωτά τε σαρκικὸν ἐρᾷν ὑποκρίνεται· καὶ ἠρέμα τῷ πανδοχεῖ προσελθών· Ἀκούω κόρην τινὰ παρὰ σοὶ, φησὶ, κάλλει περιφανῶς διαπρέπουσαν τοῦ πανδοχείου προϊσταμένην, ἑταιρικῶς τοὺς βουλομένους δέχεσθαι· ταύτης κἀγὼ τοίνυν ἐρῶν ἀφικόμην. Καὶ ὁ πανδοχεὺς πρὸς τὴν πολιὰν βλέψας τοῦ Ἀβραμίου, ἄγνοιαν δὲ τοῦ δράματος ἔχων καὶ οὐκ εἰδὼς τί βουλόμενος ἐρᾷν ὑπεκρίνετο, ἐμυσάττετο μὲν αὐτὸν τῇ ψυχῇ καὶ πολλὴν ἀκολασίαν αὐτοῦ καὶ ἀσέλγειαν κατεγίνωσκεν, ὅτι μηδ' ἐν γήρᾳ τοσούτῳ καὶ πολιᾷ σωφρονεῖν ἀνέχοιτο, ἀλλ' οὕτως ἀπᾴδων πολὺ τῆς ἡλικίας ὁ τρόπος. Ὅτως δὲ μὴ τῶν ἐπὶ τῇ κόρῃ μισθῶν ἀποστερηθείη, διερεθίζειν δῆθεν ἐδόκει καὶ ὑποκνίζειν, καὶ εἰς πλείονα τὸν ἅγιον τὴν ἐπιθυμίαν ἐκκαίειν, τὴν κόρην μὴ ἁπλῶς ὡραίαν καὶ καλὴν εἶναι λέγων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων γυναικῶν τοσοῦτον ἀμείνονα, ὅσῳ καὶ τῶν λοιπῶν ἀνθέων τὸ ῥόδον φαιδρότερον· ὄνομα δὲ αὐτῇ Μαρία.

ΚΓ'. Ταῦτα τοῦ πανδοχέως εἰπόντος, ἀκούσας τοῦ ὀνόματος ὁ Ἀβράμιος, ἔγνω ταύτην ἐκείνην εἶναι σαφῶς καὶ οὐκέτι ἐπιδοιάζων ἦν, ἀλλ' ὁ κόλπος εὐθὺς εἶχε τὴν χεῖρα καὶ τὸ νόμισμα τῷ ξενοδόχῳ καταβαλὼν, δεῖπνόν τε παραθεῖναι καὶ τὴν κόρην ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἐξαγαγεῖν ἐπιτρέπει· πολυτελῶς

A pro ea rogavit. Somnii enim duplex visio, biennium temporis significabat. Circa finem autem secundi anni revertitur quidam amicus, qui ad eam quærendam fuerat ab ipso missus, ubinam versaretur fratris filia, et apud quem, et quomodo, omnia aperte significans Abramio. Ille vero statim nihil cunctatus, sed multum valere jubens et senium, et exercitationem, et silentium, monasticumque habitum et incessum, ut liberaret animam a laqueis diaboli, cum vestem induisset militarem, et in sinum nummum unum immisisset (tantum enim erat ei opus) et equum conduxisset, et eum quamprimum conscendisset, ipse quoque instar primi Abrahæ, viam iniit, quæ ducebat ad diversorium. Nam ille quidem expeditione suscepta adversus quinque reges,
B Lot fratris filium servavit a captivitate. Hic autem, cum in certamen processisset contra adversarium et eum vi expugnasset, reduxit sui fratris filiam ad priorem virtutis exercitationem.

XXII. Cum pervenisset itaque ad diversorium, non secus ac venator peritus, huc et illuc observabat, sicubi posset prædam parumper aspicere. Verum tempus ad eo terebatur, et eam, quam quærebat, non poterat aspicere. Illa enim pudicos tantum vitabat oculos, quantum contra accurrebat ad lascivos et impudicos. Cum ergo sic eam non posset intueri, excogitat rem quamdam, quæ vel sola potest ostendere magnum illius zelum, et quemad-
C modum, ut servaret animam, a nulla re omnino abstinebat. Amatoris quidem simulat et habitum, et mores, qui eo pervenerat, ut esset, sicut angeli, prope expers materiæ: et fingit se amare amore carnali. Itaque sensim accedens ad dominum diversorii: Audio, inquit, apud te esse puellam insigni pulchritudine, quæ præest diversorio, et volentes admittit amatores. Illius igitur quoque captus amore, huc accessi. Præfectus autem diversorii intuens ad canos Abramii, rem vero ignorans, et nesciens quidnam sibi volens se amare simularet, animo quidem eum abominabatur, et eum magnæ damnabat impudicitiæ et intemperantiæ, quod nec in tanta quidem senectute et canitie sustineret esse temperans, sed ejus mores adeo discreparent ab ætate.
D Ne autem privaretur mercede, quam propter puellam erat habiturus, visum est illi senem provocare et incitare, aque ad majorem accendere libidinem, dicens esse quidem puellam elegantem et pulchram, et aliis feminis tantum præstantiorem, quantum est rosa lætior cæteris floribus: nomen autem ei esse Mariam.

XXIII. Hæc cum dixisset dominus diversorii, audito nomine, Abramius aperte cognovit hanc esse illam, neque dubitabat amplius. Manu igitur in sinum immissa, et nummo soluto domino diversorii, jubet parari cœnam, et introduci puellam. Cœna itaque opipare parata, diversorii dominus ad eum

educit puellam, quæ valde erat delicata, mollis et dissoluta. Quam cum vidisset sic meretricie ornatam Abramius, corde medio sauciatur : et conabatur quidem cohibere lacrymas, ne actum prodentes puellam effugarent, earum tamen minime poterat sistere fluxionem, victus a doloris necessitate, unde etiam guttatim lacrymabatur, in alteram partem convertens faciem, et a genis repellens lacrymas. Ut autem hujus rei omnem auferret suspicionem, amatoriis apud eam verbis utebatur, annuebatque et suaviter arridebat, et alia omnia faciebat, quæ possunt provocare, et ad amorem accendere. Illa autem vicissim Abramio offerebat osculum, et arcte collum ejus amplectebatur. Interim vero cum sensim redolentem castorum et exercitationi deditorum membrorum fragrantiam sensisset, et vitæ prioris esset recordata et boni castitatis, et a quantis bonis excidisset misera, valde lacrymabatur et ingemiscebat, et : Væ mihi miseræ, dicebat, væ mihi, quæ sum implicata tot funibus peccatorum. Hei mihi, quid agam? Quomodo me nunc terra non devorat? Propter quæ in magnam adductus dubitationem dominus diversorii, ut qui nihil sciret eorum quæ præcesserant : Maria, domina mea, dicebat, hoc totum biennii tempus jam tecum degens, nunquam te vidi ad tantam adductam tristitiam et animi ægritudinem. Præ dubitatione itaque deficio et contremisco, cogitans, undenam et quonam modo hæc dicere tibi venerit in mentem. Illa autem, tanquam ei causam significans : Utinam, inquit, duobus annis ante decessissem. Sic enim fuissem omnino inter beatas.

XXIV. Propter hæc veritus divinus Abramius, ne ipse evaderet manifestus, deinde aufugeret filia ejus fratris, ut quam magna illa morderet pœnitentia, et quæ non amplius ferret eum intueri, cujus præcepta tam aperte contempsisset, et sic aufugeret præda ex mediis ejus manibus, priusquam totam, escam devoraret; et propterea volens omnem auferre suspicionem, petulantiores mores amatoris suscipiens : Reprime, dicebat, o mulier, hæc tristia verba. Non enim ideo huc convenimus, ut recordareris eorum, quæ fecisti. Et conversus ad dominum diversorii : Amice, inquit, affer nobis cito quæ parasti, ut ambo collætemur; e longinquo enim, ut vides, accessi propter ipsam. Lauto itaque exhibito convivio, qui totos quinquaginta annos ne sustinuerat quidem aspicere mulierem, et nec panem quidem, nec aquam, quæ sunt maxime necessaria, sumpserat ad satietatem, vinum bibit, et vescitur carnibus, et convivatur cum meretrice. Nam beatum quoque sciebat Paulum, ad quem ipse intuebatur, et cujus viscerum et zeli contendebat esse imitator, se aliquando purificasse, et caput etiam rasisse, Timotheum etiam circumcidisse, et ita ne Judaismo quidem pepercisse, ut infideles animas attraheret ad pietatem.

XXV. Cum sic ergo essent convivati, se invicem

A τοίγαροῦν τὸ δεῖπνον ὁ πανδοχεὺς εὐτρεπίσας, ἐξάγει τὴν κόρην ἐπ' αὐτὸ, θρυπτικῶς εὖ μάλα καὶ ἁβρός τε καὶ ἀνειμένως ἔχουσαν, ἣν ἰδὼν οὕτως ἑταιρικῶς διεσκευασμένην Ἀβράμιος, μέσην τετρωσκεται τὴν καρδίαν καὶ σιγῇ μὲν ἐπέχειν ἐπειρᾶτο τὰ δάκρυα, μὴ φυγαδεύσωσι τὴν κόρην τὸ δρᾶμα μηνύσαντα· τὰ δὲ ὅμως στῆσαι τὴν ῥοὴν οὐκ ἠδύνατο νικώμενα τῇ τοῦ πάθους ἀνάγκῃ, ὅθεν ἐδάκρυεν ἀστακτὶ, τὸ προσωπον ἐπὶ θάτερα στρέφων καὶ τὰ δάκρυα τῶν παρειῶν ἀπωθούμενος. Ἵνα δὲ κλέψῃ πᾶσαν ἐκ τούτων ὑπόνοιαν, καὶ λόγους αὐτῇ προσῆγεν ἐρωτικοὺς, ἐνένευέ τε, καὶ ἡδὺ προσεγέλα, καὶ λίαν ἐπαγωγὸν ἐμειδία, καὶ τἆλλα πάντα ἐποίει, ὅσαπερ ὑποκνίσαι καὶ ἀναφλέξαι πρὸς ἔρωτα δύναται. Κἀκείνη πάλιν ἀντεπῆγεν Ἀβραμίῳ τὸ φίλημα καὶ

B περιπλακεῖσα προσφυῶς τὸν τράχηλον κατησπάζετο· ἐν τούτῳ δὲ τῆς ἀποζούσης τῶν ἁγνῶν τε καὶ ἀσκητικῶν μελῶν εὐωδίας ἠρέμα ὑπαισθομένη, τῆς τε προτέρας πολιτείας ἀναμνησθεῖσα καὶ τοῦ τῆς ἁγνείας καλοῦ καὶ οἵων ἡ δυστυχὴς ἐξέπεσεν ἀγαθῶν, ἐδάκρυε μάλα θερμὸν, καὶ ὑπέστενε, καὶ, Οὐαί μοι, ἔλεγε, τῇ ἀθλίᾳ! οὐαί μοι, τῇ τοσούτων ἁμαρτημάτων σχοινίᾳ περικειμένῃ! οἴμοι, τί δράσω; πῶς οὐκ ἄν με νῦν ἡ γῆ καταπίοι; Ἐφ' οἷς ὁ πανδοχεὺς ἀπορούμενος, οἷα μηδὲ εἰδὼς τι τῶν προλαβόντων· Μαρία, Μαρία, κυρία, ἔλεγε, διετῆ δὴ τοῦτον ἄρτι συνδιάγων σοι χρόνον, οὐδέποτέ σε πρὸς τοσαύτην κατήφειαν καὶ ἀθυμίαν εἶδον κατεσχεθεῖσαν· ἐκλύομαι οὖν ὑπὸ τῆς ἀπορίας καὶ τρέμω, πόθεν ἄρα καὶ ὅπως τοιαυτὰ λέγειν ἐπῆλθέ σοι. Ἡ δὲ, ὥσπερ αὐτῷ

C γνωρίζουσα τὴν αἰτίαν· Διότι [Τί ὅτι ?], φησί, μὴ πρὸ δύων τούτων ἐτελεύτησα χρόνων! οὕτω γὰρ ἂν ἦμην πάντως ἐν μακαρίαις.

ΚΔ'. Πρὸς ταῦτα δείσας ὁ ἱερὸς Ἀβράμιος, μὴ καὶ αὐτὸς γένοιτο δῆλος, εἶτα φυγὰς οἴχοιτο ἡ ἀνεψιὰ ὑπὸ τῆς πολλῆς ἐκείνης δακνομένη μεταμελείας καὶ μηκέτι φέρουσα βλέπειν αὐτὸν, οὗ τὰς ἐντολὰς οἶδε φανερῶς ἀθετήσασα καὶ οὕτως ἐκ μέσων αὐτὸν χειρῶν τὸ θήραμα διαφύγοι πρὶν ὅλον καταπίοι τὸ δέλεαρ, καὶ πασαν διὰ τοῦτο βουλόμενος ἀνελεῖν ὑποψίαν, εἰς αὐθαδέστερον ἐραστοῦ τρόπον μεταβαλών· Ἔασον, ἔλεγεν, ἐπίσχες τὰ σκυθρωπὰ ταυτὶ ῥήματα, γύναι· οὐ γὰρ ἐπὶ τούτῳ συνῆλθομεν, ὥστε σε τήμερον ἀναμνησθῆναι τῶν πεπραγμένων. Καὶ πρὸς τὸν πανδοχέα λοιπὸν ἐπιστρέψας· Ἑταῖρε,

D πότον τινὰ καὶ αὖθις ἡμῖν συγκρότησον, ἔφη, ὅπως ἀμφοτεροι συνησθείημεν· πόρρωθεν γὰρ, ὡς ὁρᾷς, πάρειμι δι' αὐτήν· τοῦ πότου τοιγαροῦν πολυτελῶς τελεσθέντος, ὁ παρ' ὅλους πεντήκοντα χρόνους μηδὲ γυναικὸς ἀνασχόμενος ὄψιν, μηδὲ ἄρτου ποτὲ μηδὲ ὕδατος τῶν ἀναγκαιοτάτων μεταλαχὼν ἄχρι κόρου, οἴνου καὶ κρεῶν κοινωνεῖ καὶ γυναικὶ πόρνῃ συνεστιᾶται, ἐπεὶ καὶ ἀγνισάμενον ᾔδει ποτὲ καὶ τὸν μακάριον Παῦλον, ἀλλὰ καὶ ξυρῷ πρὸς τῇ κεφαλῇ χρησάμενον, πρὸς ὃν οὗτος ἑώρα καὶ οὗ μιμητὴς τῶν σπλάγχνων καὶ τοῦ ζήλου καθίστατο, καὶ περιτεμόντα Τιμόθεον καὶ οὕτως Ἰουδαϊσμοῦ μὴ φεισάμενον, ἵνα ψυχὰς ἀπίστους ἑλκύσῃ πρὸς θεοσέβειαν.

ΚΕ'. Οὕτω τοιγαροῦν συνεστιαθέντες, λαβόμενοι

χειρὸς ἀλλήλων εἰς τὸν ἐνδοτάτω οἰκίσκον εἰσέρ-
ται· ἑστήκει δέ τις ἐν τούτῳ κλίνη, μαλακῶς εὖ
ε τὸν κατακλιθέντα δυναμένη διαναπαῦσαι· ἐφ'
αθίσαντος ἁβρῶς Ἀβραμίου, τοῦ στρωμνῇ ἀεὶ τῇ
κεχρημένου· Ἐπίδος, ἡ κόρη φησί, ὑπολύσω
τὰ ὑποδήματα. Ὁ δὲ τὴν θύραν μοχλοῖς ἀσφα-
σθαι πρότερον ἐπιτάττει, κἀκείνης τὰ ὑποδήματα
ον ὑπολῦσαι σφοδρότερον ἐγκειμένης, ὁ μακά-
οὐκ ἠνείχετο. Πεισθεῖσα τοίνυν ἐκείνη καὶ τὴν
ν ἀσφαλῶς ἐπικλεισαμένη, περιπλέκεται προσ-
; τῷ ἁγίῳ. Ἐπεὶ δὲ εἶδεν ἐν ἀφύκτῳ ἐχομένην
ἁμιος καὶ οὕτως ἐντὸς ἀρκύων τὸ θήραμα, τότε
ὸ τοῦ ἐραστοῦ προσωπεῖον ἀποβαλὼν καὶ πᾶσαν
ην τὴν σκηνὴν καὶ τὴν ὑπόκρισιν ῥίψας, τὸν
αὐτῇ ἀνακαλύπτει Ἀβράμιον, καὶ τὸν ἐπὶ τῇ
λῇ τῆς ἀνεψιᾶς κόσμον περιελὼν καί τι βαρὺ
περιπαθὲς ἀνοιμώξας· Σπλάγχνον μου, Μαρία,
, οὐκ οἶδας ὅστις ἐγώ; οὐκ ἐπιγνώσκεις τὸν
ενῆ; Τί σοι ἄρα, ψυχὴ ἐμή, τὸ συμβάν; τις ὁ
ἀπώλειαν ὑποσύρας σε; ποῦ νῦν τὸ ἀγγελικὸν
ο σχῆμα τῆς παρθενίας, ποῦ ὁ ἐσταυρωμένος
ποῦ τὸ τῆς κατανύξεως δάκρυον; πῶς ἀπὸ
ύτου τῶν ἀρετῶν ὕψους εἰς ἔσχατον ἀπάτης
ιθρον κατηνέχθης; διατί μή μοι τὴν ἀκήρυκτον
ην τοῦ ἐχθροῦ μάχην ἐγνώρισας; Διατί μὴ τὸ
πὸν ἐκεῖνο πτῶμα παρὰ πόδας εὐθὺς ἐθριάμ-
ας; πάντως ἂν ἐγώ σοι καὶ ὁ φίλος Ἐφραὶμ
υσι καὶ δεήσεσι τὰ πρὸς τὸν Θεὸν διεπρεσβευ-
θα· ἑνάτι τοσοῦτον ἐμάκρυνας ἀφ' ἡμῶν; καὶ
ἐπελήσθην ἀπὸ σοῦ, ὡς ἀπὸ καρδίας νεκρός;
οσοῦτον ἑάλως τῇ ἀπογνώσει, ἥτις ἐστὶ τὸ τοῦ
ροῦ ἄφυκτον ἄγκιστρον, ὡς μηδὲ φείδεσθαι
ὸν ἑαυτῆς, ἀλλὰ τὰ τῶν αἰσχίστων ἀνεδην τολμᾷν
αῖς παρὰ τοῦ ἐχθροῦ πληγαῖς τὰς παρ' αὐτῆς προ-
ίναι, δέον διαναστῆναι μᾶλλον καὶ πολλὴν ἐπὶ τοῖς
ηθεῖσι τὴν μεταμέλειαν ἐπιδείξασθαι; Οὐκ οἶδας
τοῦ Θεοῦ σπλάγχνα περὶ ἡμᾶς καὶ ὅπως ἐστὶ
ὸς κηδεμονικώτερος, οὕτως ἡμᾶς συνάγειν ἐθέλων
ταῦτα καταφρονούμενος πολλάκις καὶ παρορώ-
; ὑφ' ἡμῶν) καθάπερ τὰ νοσσία ὄρνις ὑπὸ τὰς
υγας; Διὰ ταῦτα γοῦν ἄψαι παρακαλῶ τῆς ἐπὶ τὰ
τω φερούσης, καὶ πρὸς τῆς ἐμῆς πολιᾶς, ναὶ πρὸς
ἐπὶ σοὶ πόνων καὶ τῶν ἀφορήτων τῆς ψυχῆς ὀδυνῶν
ων καὶ τῆς πολλῆς ταύτης ἀθυμίας τε καὶ συγχύ-
;, ἄψαι τῆς προτέρας διαγωγῆς· καὶ δός μοι μικ-
ἀναπνεῦσαι καὶ μὴ μετὰ λύπης εἰς ᾅδου τὸ γῆρας τὸ
παραπέμψῃς.

ς'. Ταῦτα πρὸς τὴν ἀνεψιὰν λέγων Ἀβράμιος,
ἀ κωφὸν ᾅδειν ἐδόκει· νεύσασα γὰρ κάτω καὶ
φωνὴν ὑπὸ τῆς πολλῆς ἐκείνης αἰσχύνης ἐπισχε-
α, ἑστήκει ὁρῶσα εἰς γῆν καὶ πολλὰ τοῦ προσ-
υ ἀφιεῖσα χρώματα, ἐξ ὧν ἥ τε ἀγωνία καὶ ἡ
κχὴ τῆς ψυχῆς ἐδηλοῦτο. ἐφ' οἷς ἐκεῖνος οὕτω
χυθεῖσαν αὐτὴν ἀνακτώμενος, μετὰ πολλῆς τῆς
ότητος καὶ τῆς ἐπιεικείας· Διατί, ὦ τέκνον,
ἀποκρίνῃ μοι; ἔρη· οὐκ οἶδας, ὅτι διὰ σὲ τὴν
αὐτὴν ὁδὸν ἐστειλάμην; οὐκ οἶδας, ὅτι διὰ τὴν
ταῦτα πάντα σωτηρίαν ὑπεκρινάμην, τὸ στρα-
τικὸν τῆς στολῆς, τὸν ἔρωτα, τὴν κρεωφαγίαν, ὃν

A manu accipientes, in intimam ingrediuntur domunculam. In ea autem stabat quidam lectus, molliter stratus ad quietem : in quo cum molliter sedisset Abramius qui semper terra usus erat pro strato : Sine, inquit puella, ut tibi solvam calceos. Ille autem jubet prius vectem obdi foribus. Cumque illa instaret vehementius, ut prius solveret calceos, beatus Abramius non sustinuit. Tandem ergo persuasa, cum ostium tuto clausisset, ad sanctum accessit. Postquam vero eam per manum cepit Abramius et vidit eam non posse amplius effugere, et jam prædam esse retibus irretitam, tunc amatoris personam deponens, et abjiciens omnem scenam et simulationem, qui intrinsecus latebat, aperit Abramium : et ablato pileo, quem habebat in capite, et graviter

B suspirans : Cor meum, inquit, Maria, nescis quisnam ego sim ? Non agnoscis cognatum ? Quid est anima mea, quod tibi accidit ? Quis est, qui te traxit ad interitum ? Ubi nunc est ille angelicus habitus virginitatis ? Ubi est vita cruci affixa ? Ubi est lacryma compunctionis ? Quomodo tantarum virtutum altitudine descendisti ad ultimum barathrum deceptionis ? Cur mihi non statim significasti atrocem illam pugnam inimici ? Cur non de gravi illo lapsu e vestigio triumphasti ? Omnino ego et charissimus Ephræm lacrymis et precibus pro te apud Deum intercessissemus. Cur te tantum elongasti a nobis, et cur a te oblivioni datus sum, tanquam mortuus a corde ? Cur te adeo cepit desperatio, quæ est maligni hamus inevitabilis, ut nec tibi qui-

C dem pepercerris deinceps, sed inverecunde feceris ea quæ sunt turpissima, et inimici plagis tuas adjeceris : cum oporteret potius exsurgere, et propter ea quæ admiseras, magnam ostendere pœnitentiam ? Non nosti Dei in nos viscera, et quemadmodum nostri curam gerit magis quam mater, ut qui nos velit congregare (idque cum sæpe a nobis contemnatur, et despiciatur) non secus ac gallina pullos suos sub alis ? Propterea ergo rogo te, ini viam, quæ ducit ad meliora. Rogo, inquam, per meos canos, per labores propter te susceptos, et illas intolerabiles animi ægritudines, et hunc mœrorem, et confusionem, redi ad priorem vivendi rationem. Concede mihi, ut paululum respirem, et ne cum dolore meam senectutem transmittas ad inferos

D

XXVI. Hæc filiæ fratris dicens Abramius, videbatur surdo canere. Deorsum enim in terram inclinata facie, et præ magno illo pudore ejus voce repressa, stabat terram intuens : ex quibus significabatur angor et animi perturbatio. Quamobrem ille eam sic confusam recreans, cum magna lenitate et moderatione : Cur, inquit, o filia, tu mihi non respondes ? Nescis me propter te tantum iter esse ingressum ? Nescis me propter te, propter tuam salutem hæc omnia simulasse, vestem militarem, amorem, esum carnium, quem scis nihil aliud nosse, præter cellam et silentium ? Non est ullum peccatum

tum humanum, pro quo desperare oporteat. Nullum est animæ vulnus adeo immedicabile, quod non curetur, ustum pulchro igne pœnitentiæ. Super me sit tua iniquitas, o filia. Ego pro te Christo reddam rationem. Solum veni mecum, et ad solitudinis revertamur habitaculum. Ad hæc illa vix humile quippiam et triste, et veluti ægritudine animi emortuum submisse loquitur : Cum ad te et vultum tuum ne oculos quidem habeam, qui possint intueri, o venerande Pater, ut qui sint tecti propter tantum pudorem, quomodo potero ad Deum accedere, a maligno graviter animo sauciata, et scatens tam multis peccatorum ulceribus? Ille autem verba ejus excipiens : Super me, inquit, o filia, sit iniquitas tua, et onus collo meo erunt tuæ actiones ; solum revertamur ad priores nostras habitationes. Ecce enim dilectissimus quoque Ephræm pudore propter te afficitur et animi ægritudine. Concede ergo nobis, ut respiremus, et ab hoc gravi propter te liberemur mœrore. His puella valde animo contrita, cadit ipsa quoque, non secus ac meretrix illa, ad pedes præceptoris, acerbe deflens, et eos irrigans fluviis lacrymarum.

XXVII. Cum ii ergo ita se haberent, et ille quidem apud eam uteretur admonitionibus, et in bonam terram sic seminaret : illa autem lacrymis quodammodo irrigaret semina, ut fructus cito proferrent, et hinc pœnitentiam ostenderet et contritionem, nox jam deducta erat ad matutinum : et ipse quidem fratris filiam jubebat sequi ad montem. Cum illa rogasset autem, quidnam de vestibus, et auro, et argento, et stragulis vestibus deinceps faceret (erat enim splendide et sumptuose ornata), ut convenienter divino præcepto omnia relinquat, divinus admonet Abramius, ut eum solum sequatur, et contendat ad veras illas vitæ futuræ divitias. Ea ergo accepta, egreditur clam e diversorio : et cum ipsam equo imposuisset, ille præcedebat pedes, equum manu trahens. Cum autem fuissent in monte, mutant ordinem domuncularum; et eam quidem, quæ erat exterius, ipse statuit habitare, filiæ autem fratris tribuit interiorem. In qua cum se coercuisset, et fores occlusisset domunculæ, illic fuit perpetuo, precibus, jejuniis et lacrymis delens labes peccatorum animæ. Etenim ut quæ nuper resipuisset a vitiis corporis, sic ea semper habebat præ oculis inferne versantia animam, et admodum acerbe pungentia conscientiam, etsi Deus sæpe ei ostenderet peccatorum remissionem, nec hoc solum, sed etiam eam tanta impertiret fiducia, ut et assidue miracula, et a morbis et vitiis liberationes per eam ostenderet. Propter quæ corde lætabatur Abramius, et Deo agebat gratias, quod spe minime esset frustratus, sed susceptorum propter ipsam laborum fructus ferret suavissimos.

A οἶδας ἀεὶ τοῦ κελλίου καὶ τῆς ἡσυχίας εἰδότα πλέον οὐδέν ; Οὐκ ἔστι τι τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, ὅπερ ἀπαγορεύειν προσήκει · οὐκ ἔστι τι τῶν τῆς ψυχῆς τραυμάτων οὕτως ἀνίατον, ὃ μὴ τῷ καλῷ τῆς μετανοίας πυρὶ καιόμενον θεραπεύεται. Ἐπ' ἐμὲ ἡ ἀνομία σου, τέκνον ! ἐγὼ τὰς ὑπὲρ σοῦ εὐθύνας ὑφέξω Χριστῷ · μόνον ἐλθὲ μετ' ἐμοῦ καὶ πρὸς τὸ τῆς ἐρημίας οἰκητήριον πάλιν ἐπανέλθωμεν. Πρὸς ταῦτα μόλις ἐκείνη ποτὲ ταπεινόν τι καὶ σεσυθρωπὸν καὶ οἷον ἀθυμίᾳ τεθνηκὸς ὑποφθέγγεται · Εἰ πρὸς σὲ καὶ τὰς σὰς ὄψεις οὐδὲ ὀφθαλμοὺς ὁρᾷν δυναμένους ἔχω, τίμιε Πάτερ, ἅτε ἐν τροπῇ τοσαύτῃ κεκαλυμμένους, πῶς προσελθεῖν δυνήσομαι τῷ Θεῷ, δεινῶς ὑπὸ τοῦ πονηροῦ τὴν ψυχὴν τετρωμένη καὶ τοσούτοις ἁμαρτιῶν ἕλκεσι βρύουσα ; Ὁ δὲ καὶ αὖθις ὑπολαβών ·

B Ἐπ' ἐμὲ, φησὶ, τέκνον, ἡ ἀνομία σου καὶ φορτίον. ἐμῷ τραχήλῳ σαὶ γενήσονται πράξεις · μόνον ἐπὶ τὰς πρότερας ἡμῶν πορευθῶμεν διατριβάς · ἰδοὺ γὰρ καὶ τον θεῖον Ἐφραὶμ, αἰσχύνη διὰ σὲ κατέχει καὶ ἀθυμία · δὸς οὖν ἡμῖν ἀναπνεῦσαι καὶ τῆς χαλεπῆς ταύτης ἐπὶ σοὶ κατηφείας ἀπαλλαγῆναι. Πρὸς ταῦτα σφοδρῶς ἡ κόρη τὴν ψυχὴν συντριβεῖσα, πίπτει κατὰ τὴν πόρνην καὶ αὕτη πρὸς τοὺς πόδας τοῦ διδασκάλου, πικρῶς ὀλοφυρομένη καὶ δακρύων ποταμοῖς αὐτοὺς ἐπικλύζουσα.

ΚΖ'. Ταύτῃ τοιγαροῦν ἐχόντων αὐτῶν καὶ τοῦ μὲν τὰς παραινέσεις πρὸς αὐτὴν ποιουμένου καὶ οὕτως εἰς ἀγαθὴν γῆν σπείροντος, τῆς δὲ διὰ τῶν δακρύων ὥσπερ ἀρδούσης τὰ σπέρματα, ἵνα καὶ καρποὺς ταχὺ προσενέγκωσι, καὶ τὴν μετάνοιαν ἐντεῦθεν καὶ τὴν συντριβὴν ἐπιδείκνυμένης, ἡ νὺξ ἤδη

C περὶ ὄρθρον ἦν καὶ ὁ μὲν ἕπεσθαι τὴν ἀνεψιὰν ἐπέτρεπε πρὸς τὸ ὄρος · τῆς δὲ περὶ τῶν ἐσθήτων καὶ τοῦ χρυσοῦ καὶ τῶν ἀργυρωμάτων καὶ τῶν στρωμνῶν πυθομένης, ὅτι λοιπὸν αὐτοῖς χρήσεται · καὶ γὰρ ἦν πολυτελῶς ἔχουσα τούτων καὶ φιλοτίμως, πάντα κατὰ τὴν δεσποτικὴν ἐντολὴν καταλιπεῖν ὁ θεῖος Ἀβράμιος ὑποτίθεται καὶ αὐτῷ μόνῳ ἀκολουθεῖν καὶ πρὸς τὸν ἀληθινὸν ἐκεῖνον τῆς μελλούσης ζωῆς ἐπείγεσθαι πλοῦτον. Παραλαβὼν οὖν αὐτὴν, ὑπέξεισι λάθρα τοῦ πανδοχείου καὶ ταύτην εἰς τὸν ἵππον ἐπιβιβάσας, πεζὸς αὐτὸς προηγεῖτο, τὸν ἵππον διὰ χειρὸς ἑφελκόμενος. Γενόμενος δὲ πρὸς τῷ ὄρει, τὴν τῶν οἰκίσκων ἀμείβουσι τάξιν καὶ τὸν μὲν ἐκτὸς αὐτὸς εἵλετο κατοικεῖν, τῇ ἀνεψιᾷ δὲ ἀπονέμει τὸν ἐνδοτέρω · οὗ δὴ καὶ καθείρξασα ἑαυτὴν καὶ τὰς

D θύρας ἐπικλεισμένη τοῦ δωματίου, διὰ παντὸς ἦν ἐκεῖ δεήσεσι καὶ νηστείαις καὶ δάκρυσι τοὺς τῆς ἁμαρτίας σπίλους τῆς ψυχῆς ἀπαλείφουσα · καὶ γὰρ ὡς ἄρτι τῶν τοῦ σώματος παθῶν ἀνανήψασα, οὕτως αὐτὰ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν εἶχεν ἀεὶ στρέφοντα κάτωθεν τὴν ψυχὴν καὶ σφόδρα πικρῶς τὴν συνείδησιν πλήττοντα, καίτοι τοῦ Θεοῦ τὴν τῶν ἡμαρτημένων ἄφεσιν αὐτῇ πολλάκις παραδεικνύντος, καὶ οὐ τοῦτο δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοσαύτης αὐτῇ μεναδόντος τῆς παῤῥησίας, ὡς καὶ θαύματα συνεχῶς καὶ παθῶν καὶ νόσων ἀπαλλαγὰς δι' αὐτῆς ἐπιδείκνυσθαι · ἐφ' οἷς εὐφραίνετο τὴν καρδίαν Ἀβράμιος καὶ ἀπεδίδου Θεῷ τὰ εὐχαριστήρια, ὅτι μὴ διήμαρτεν ἐλπίδων, ἀλλ' οὕτως ἡδίστους τῶν ἐπ' αὐτῇ πόνων (1) τοὺς καρποὺς ἐκομίζετο.

(1) In hac voce Vita Abramii cod. 774 desinit ; reliqua desumpta sunt ex cod. 1484, sæc. XII.

ΚΗ'. Ἐκεῖνος μὲν οὖν εἰς βαθὺ γῆρας ἐλάσας καταλύει τὸν βίον καὶ πρὸς τὰς σκηνὰς μεταβαίνει τὰς ἀϊδίους, πολλοῦ περὶ τὴν τοῦ σώματος ἐκφορὰν πλήθους συρρεύσαντος πανταχόθεν καὶ τῶν κυτοῦ περιειλημμάτων καὶ τῶν ῥακίων παρασπάσασθαί τε μικρὸν ἑκάστου φιλονεικοῦντος εἰς ἀγαθοῦ παντὸς θησαυρόν, εἰς κακῶν ἁπάντων φυγαδευτήριον· πέμπτον δὲ μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν ἔτος τελευτᾷ καὶ ἡ ἀνεψιά, ἧς τὴν ψυχὴν τῷ ποθουμένῳ Δεσπότῃ παραθεμένης καὶ νεκρᾶς ἤδη καὶ πρὸς τῇ ταφῇ κειμένης ἡδίστη τις ἐπῴνθει ταῖς ὄψεσι χάρις καὶ τις ἀκτὶς ἐκεῖθεν ἀπέστιλβε, σύμβολον ἀκριβὲς τῆς ταύτην ἐχούσης λαμπρότητος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

A XXVIII. Atque ille quidem cum ad profundam pervenisset senectutem, e vita excedit, et ad æterna transit tabernacula, ad efferendum corpus magna undique confluente multitudine, atque ejus pannorum et ciliciorum parum quid attrahere unoquoque contendente, ad cujusvis boni thesaurum, ad mala omnia propulsanda. Quinto autem anno post illius mortem, moritur etiam fratris filia. Quæ cum animam desiderato Domino tradidisset, et jam esset mortua, in sepultura, in ejus vultu suavissima quædam florebat gratia : et illinc quidam micabat radius, apertum signum ejus animæ splendoris in Christo Jesu Domino nostro, quem decet omnis gloria, honor, et adoratio in sæcula sæculorum. Amen.

B

MENSIS APRILIS.

MARTYRIUM

SS. AGAPES, CHIONIÆ ET IRENES

QUÆ APUD THESSALONICAM PASSÆ SUNT.

(*Latine apud* Surlum ad diem 1 Aprilis (1). — Græca in codicibus Regiis Parisiensibus non exstant.

I. Quanto ex adventu et præsentia Domini et Salvatoris nostri Jesus Christi major gratia in humanum genus collata est, quam olim fuerat, tanto et sanctorum hominum victoria major exstitit. Pro his enim hostibus, qui corporeis oculis cernuntur, hostes illi superari jam cœpti sunt, qui oculorum sensu percipi non possunt. Nam dæmones ipsi, quorum naturæ spectabiles non sunt, vel a purissimis atque honestissimis feminis, Spiritu sancto plenis, superati igni traduntur. Tales fuerunt tres illæ sanctæ mulieres, quæ ex urbe Thessalonica originem ducebant : quam urbem sapientissimus Paulus celebravit, cum ejus fidem et charitatem, laudans, sic ait : « In omni loco fides vestra in Deum pervagata est[1]. » Atque alibi : « De charitate, inquit, fraternitatis non necesse habuimus scribere vobis ; ipsi enim vos a Deo didicistis, ut diligatis invicem[2]. »

II. Cum igitur persecutio a Maximiano impera-

C tore adversus Christianos illata esset, mulieres illæ, quæ virtutibus seipsas ornaverant, evangelicis legibus obedientes, propter summam in eum charitatem et cœlestium bonorum spem, patrisque Abraham factum imitantes, patriam, cognationem facultatesque omnes reliquerunt, ac persecutores fugiendo, quemadmodum Christus præcepit[3], altum quemdam montem petierunt, ibique divinis precibus operam dabant : et corpus quidem ipsum ad montis celsitatem contulerunt, eorum vero animus in cœlo ipso versabatur. Cum autem in eo loco fuissent comprehensæ, ad eum, qui persecutionis auctor erat, magistratum ductæ sunt, ut reliqua divina præcepta exsequentes, et ad mortem usque suam in Christum charitatem servantes, immortalitatis coronam assequerentur. Una quidem e tribus illis præcepti perfectionem possidens, et Deum ex toto animo diligens,

D et proximum sicut seipsam, sancto Apostolo dicente :

[1] Thess. I, 8. [2] I Thess. IV, 9. [3] Matth. X, seqq.

(1) Quantum ad Irenen. Cur autem Irenen Latina Martyrologia 5 Aprilis, Agapen autem et Chioniam, 3 Græci vero in Menologio omnes tres 16 ejusdem mensis die habeant, præsertim cum nulla passa illis diebus reperiatur in Actis a notariis exceptoribus transcripta, hactenus sibi incompertum testatur Baronius in not. ad Martyrolog. Rom. 3 April. Quod autem easdem auctor mulieres vocet cum virgines fuerint, ut testantur Martyrologia Latina, nota mulieris nomen adiaphorum esse, et sexum solummodo indicare, ut pluribus disputat Tertullianus *De veland. virg.* Vide Baronium loco citato.

« Finis præcepti est charitas[4] ; »merito Agape vocabatur. Hoc enim nomine Græci charitatem appellant. Altera purum ac splendidum baptismatis nitorem servans, ita ut de ipsa propheticum illud dici posset : « Lavabis me, et super nivem dealbabor[5], » a nive nomen accepit ; Chionia enim dicebatur. Tertia Salvatoris et Dei nostri donum, hoc est, pacem in se habens, et in omnes exercens, quemadmodum Dominus dixit : « Pacem meam do vobis[6], » Irene ab omnibus vocabatur, a pace nomen accipiens. Has tres feminas cum ad se ductas, et ita affectas magistratus vidisset, ut diis sacrificia offerre nollent, igne cremandas esse decrevit, ut per ignem exigui temporis, igni subjectos diabolum omnemque dæmonum catervam, ipsius diaboli exercitum, qui sub cœlo est, superantes, incorruptam gloriæ coronam adipisci, ac Deum ipsum, a quo gratia eis collata est, cum angelis perpetuo collaudare possent. Quæ vero ad illis gesta sunt, ea breviter narrabimus.

III. Cum præsideret Dulcetius (2), Artemensis [*al.* Artemisius] scriba dixit : Cognitionem de his, qui præsentes sunt, a stationario missam, si jubes, legam. Jubeo, inquit Dulcetius præses, te legere. Tunc ait scriba : Ordine tibi meo domino omnia, quæ scripta sunt, recitabo. Cassander beneficiarius hæc scripsit : Scito, mi domine, Agathonem, Agapen, Chioniam, Irenen, Casiam, Philippam, et Eutychiam nolle his vesci, quæ diis sunt immolata. Eas igitur ad tuam amplitudinem adducendas esse curavi. Tunc Dulcetius præses illi dixit : Quænam est ista vestra tanta insania, ut nolitis religiosissimis nostrorum imperatorum et Cæsarum jussis obedire ? Agathoni autem : Quare, inquit, tu ad sacra proficiscens, quemadmodum consueverunt, qui diis consecrati sunt, non his sacris usus es ? Respondit Agatho : Quoniam Christianus ego sum. Tum Dulcetius : Num tu etiam hodierno die in eo proposito permanes ? Maxime, inquit Agatho. At ille : Tu vero, Agape, quid ais ? Respondit : Ego Deo viventi credo, neque volo recte factorum conscientiam meam perdere. Tunc præses : Tu autem quid ad hæc dicis, Chionia ? Ait illa : Cum Deo vivo credam, ob id nolui facere, quod dicis. Ad Irenen vero conversus præses, ait : Quidnam tu ad hæc ? cur non piissimo nostrorum imperatorum et Cæsarum jussui obtemperavisti ? Divini timoris causa, inquit Irene. Dein Præses : Tu vero, Casia, quid ais ? Animam meam, inquit Casia, servare volo. Præses autem : Numquid sacrorum vis esse particeps ? Minime, inquit illa. Tunc præses : Tu vero, Philippa, quid dicis ? Respondit illa : Idem et ego dico. Quidnam, inquit præses, hoc idem est, quod dicis ? Illi autem Philippa : Mori malo, quam vestris sacrificiis vesci. Tunc præses : Sed tu, Eutychia, quid, ais ? Idem, inquit illa, et e dico : malo et ipsa mori, quam facere quod jub Ait illi præses : Num virum habes ? Mortuus, inq Eutychia, ille est. Præses vero : Quampridem m tuus est ? Ante menses fere septem, inquit Eutych Tunc ille : Et undenam igitur gravida facta es ? eo, inquit illa, viro, quem dedit mihi Deus. Præ autem : Hortor te, Eutychia, ut ab ista insania sistere velis, et ad humanas cogitationes rede Quid ais ? visne regali edicto parere ? Minime, inq Eutychia, ego parere volo, sum enim Christia Dei omnipotentis serva. Tum ille : Quoniam Eu chia gravida est, interea servetur in carcere Atque hæc addidit : Tu vero, Agape, quid ais ? ne omnia illa facere, quæ nos dominis imperat bus ac Cæsaribus nostris devoti facimus ? Mini inquit Agape, decet Satanæ devotam me esse. verbis mens mea non abducitur : inexpugnab enim illa est. Tunc præses ait : Et tu, Chionia, q ad hæc dicis ? Mentem nostram, inquit Chionia, mo potest pervertere. At præses : Num aliqua ap vos sunt impiorum Christianorum commentaria, membranæ aliquæ, vel libri ? Respondit Chion Nulla, o præses, nobis sunt ; omnia illa imperato qui nunc sunt, a nobis abstulerunt. Præses aute Quisnam hanc mentem vobis dedit ? Omnipot Deus, inquit illa. Dixit autem præses : Quinam su qui vobis auctores fuerunt, ut ad istam stultitiam niretis ? Deus, inquit Chionia, omnipotens et uni nitus ejus Filius, Dominus noster Jesus Christ Dulcetius ait : Manifestum illud est, quod omn vos devotioni nostrorum potentium imperatorv ac Cæsarum subjectos esse oportet. Quoniam v post tam multum tempus, post tot admonition totque edicta proposita, et tales minas injectas, temeritate quadam et audacia elatæ, ipsorum im ratorum ac Cæsarum justa jussa contempsistis Christianorum impio nomine permanentes : cum ad hodiernum diem jussæ a stationariis ac pri militibus, Christi negationem scriptam profit facere id recusetis, propterea pœnas vobis dig accipite. Id cum dixisset, sententiam scriptam git : Agapen et Chioniam, quoniam iniquis mentil et contrariis sententiis elatæ, contra divinum e ctum dominorum Augustorum et Cæsarum feceru et nunc etiam temerariam, vanam et piis omnil exsecrabilem Christianorum religionem colunt, i tradendas jubeo Hisque dictis, subjunxit : Aga autem, Casia, Philippa et Irene, quoad mihi p cuerit, serventur in carcere.

IV. Postea vero, quam sanctissimæ mulieres i consummatæ sunt, cum rursus sancta Irene ad pr sidem ducta fuisset, Dulcetius sic illam affatus e Tuæ insaniæ propositum ex his, quæ facis, ma

[4] I Tim. I. 5. [5] Psal. L, 9. [6] Joan. XIV, 27.

(2) Anno 304. Vide Baronium.

(3) Lege enim vetitum de prægnantibus sumi supplicium docet Plutarchus *de his qui sero a numine puniuntur*. Sed nec de eis haberi quæstion affirmat Ulpianus l. *Prægnantis* ff, De pœnis.

festo apparet, quæ tot membranas, libros, tabellas, codicillos et paginas Scripturarum, quæ sunt impiorum Christianorum, qui unquam fuerunt, ad hodiernum usque diem servare voluisti : quæ cum prolata essent, ea cognovisti, quamvis quotidie negaveris, vos ejusmodi scripta possidere, non contenta neque sororum tuarum pœna, neque mortis metum præ oculis habens. Quamobrem tibi pœnam afferri necesse est. Sed alienum tamen non videtur, etiam nunc benignitatis partem aliquam tibi condonari, ut si volueris nunc saltem deos agnoscere, impunis et ab omni supplicio periculoque libera esse possis. Quid igitur dicis ? Facisne quod imperatores nostri et Cæsares jusserunt ? Num parata es sacrificiis vesci, et diis immolare ? Minime, inquit Irene, minime per Deum illum omnipotentem, qui creavit cœlum et terram, mare et omnia, quæ in eis sunt. Summa enim illius ignis sempiterni pœna proposita his est, qui Jesum Dei Verbum negaverint. Dulcetius vero : Quisnam tibi auctor fuit, ut membranas istas atque Scripturas ad hodiernum usque diem custodires ! Ille, inquit Irene, Deus omnipotens, qui jussit nos ad mortem usque ipsum diligere : qua de causa non ausæ sumus eum prodere : sed maluimus aut viventes comburi, aut, quæcunque alia nobis acciderint, perpeti, quam talia scripta prodere.

V. Tum præses : Quisnam, inquit, conscius erat hæc in domo illa esse, in qua habitabas ? Respondit Irene : Hæc vidit Deus omnipotens, qui omnia scit ; præterea nemo. Nostros enim homines inimicis pejores duximus ne forte nos deferrent. Itaque nulli hæc ostendimus. Superiore anno, inquit præses, cum edictum illud tale, ac pium jussum dominorum imperatorum ac Cæsarum primo fuit divulgatum, ubinam vos latuisti ? Ad hæc Irene : Illic, ubi Deus voluit. In montibus (scit Deus) sub dio fuimus. Præses vero : Apud quem vixistis ? Sub dio, inquit illa, alias in aliis montibus versantes. At præses : Quinam erant, qui vobis panem suppeditabant ? Deus, inquit Irene, qui omnibus escam suppeditat. Tum præses ait : Eratne pater vester harum rerum conscius ? At Irene : Minime, per Deum omnipotentem, conscius erat ille, qui ne novit quidem hæc omnino. Præses ait : Quis igitur vestrorum vicinorum id noverat ! Vicinos, inquit Irene, interroga, et loca inquire, vel eos qui norunt, ubi nos eramus. Præses dixit : Postquam e monte reversæ fuistis, ut tu dicis, legebatisne scripta ista, præsente aliquo ? Domi nostræ erant, inquit Irene neque audebamus illa efferre : quamobrem magnopere angebamur, quod non poteramus nocte ac die illis operam dare, sicut a principio consueveramus usque ad annum superiorem, quo et illa occultavimus. Dulcetius præses dicit : Sorores quidem tuæ pœnas nostro jussu decretas exsolverunt ; te vero, etsi anteaquam aufugisses, propterea quod scripta ac membranas istas occultaveras, mortis pœna tibi decreta fuerat, non tamen eodem modo jubeo e vita sic repente discedere : verum per satellites ipsos, et Zosimum publicum carnificem in lupanari nudam statui præcipio, e pallatio singulis diebus panem unum sumentem, satellitibus ipsis non permittentibus te illinc discedere.

VI. Cum igitur satellites et Zosimus publicus minister præsto essent : Illud, inquit præses, vobis notum sit, quod si mihi significatum fuerit, vel horæ alicujus momento istam ex eo loco motam fuisse, in quo esse jussimus, tunc vos supremæ pœnæ subjecti eritis. Scripta vero ipsa a scriniis et arculis Irenes proferantur. Cum igitur quemadmodum a præside jussi fuerant, eam illi ad publicum lupanar duxissent, et propter Spiritus sancti gratiam quæ ipsam protegebat, et universorum Domino Deo puram atque intactam servabat, ne unus quidem ad eam accedere, vel turpe aliquid in eam facere aut dicere ausus fuisset, sanctissimam illam feminam Dulcetius præses revocavit, et ante tribunal sisti jussam, sic affatus est : Numquid in eadem adhuc temeritate persistis ? Minime, inquit Irene, temeritas, sed Dei pietas est, in qua persisto. Cui respondit Dulcetius præses : Et ex priore tuo responso manifeste ostendisti te imperatorum jussui nolle æquo animo parere, et nunc quoque in eadem arrogantia persistentem te video : quare dignam pœnam persolves. Cumque chartam petiisset, sententiam hanc contra ipsam scripsit : Quoniam Irene imperatorum jussui parere, diisque immolare noluit, quinimo nunc quoque in Christianorum ordine ac religione perseverat : hac de causa, ut antea duas ejus sorores, ita et ipsam viventem nunc comburi jubeo.

VII. Hæc sententia cum a præside lata fuisset, milites Irenen comprehensam in quemdam sublimem locum duxerunt, ubi et ejus sorores antea martyrium passæ fuerant. Cum autem magnum rogum accedissent, jusserunt ipsam in eum conscendere. Itaque sancta Irene psalmos canens, et Dei gloriam celebrans, in rogum se conjecit : atque ita consummata est in consulatu Diocletiani Augusti nono, Maximiani autem Augusti octavo, Kalendis Aprilis, regnante in sæcula Christo Jesu Domino nostro, cum quo Patri est gloria sanctoque Spiritui in sæcula sæculorum. Amen.

VITA S. VIRGINIS THEODORÆ

ET DIDYMI MARTYRIS

(Anno 280, Aprilis 5). — Latina quidem Martyrologia habent hanc historiam 28 Aprilis, aiuntque Theodoram una cum Didymo percussam; sed cum Metaphrastes habeat Didymum Nonis Aprilis cæsum, Theodoram autem evasisse, nos eam quinto Aprilis die cum Metaphraste collocavimus. — Latine apud Surium. Deest in codicibus Græcis Parisiensibus.)

—

I. Diocletiano et Maximiano imperatoribus et præside Alexandrinæ civitatis Eustrathio, edictum quoddam adversus Christianos missum fuit, ut vel diis immolarent, vel supplicio afficerentur. Cum vero præses ille pro tribunali sederet in magna Alexandrinorum civitate, jussit cohortem accersire Theodoram virginem, quæ nuper capta fuerat, et in carcere servabatur. Quam cum duxisset : Præsto, inquit cohors, est Theodora. Judex igitur : Cujusnam sortis es mulier ? Christiana, inquit Theodora, ego sum. At ille : Liberane, an serva. Dixi jam, inquit ipsa, Christianam me esse : Christus enim veniens, a peccato me liberavit. Quod vero et ad vanam atque inanem mundi hujus gloriam attinet, claris parentibus orta sum. Tunc judex quæstorem accersiri jussit. Quem cum cohors præsto esse dixisset : Dic, inquit, Luci : nostine Theodoram virginem ? Cui Lucius : Per tuam, præses, valentem vitam ac splendorem, nobilissima est, multæque existimationis et primi generis mulier. Quare, inquit judex, cum sis ita nobilis, nuptias recusasti ? Theodora respondit : Christi causa nubere nolui. Cum enim ille homo factus in mundo versaretur, ab ea, quæ semper virgo et Dei Mater fuit, genitus, a corruptione nos removit, et sempiternam vitam nobis promisit. Itaque fore mihi persuadeo, ut in ejus fide permanens, ad finem usque incorrupta et intacta sim.

II. Tunc judex dixit : Imperatores jusserunt, vos, quæ virginitatem semper servatis, aut diis immolare, aut injuriosius tractari. Arbitror, inquit Theodora, te non ignorare, hominis propositum Deo ipsi in primis gratum esse : is vero animum meum atque propositum castum esse cognovit. Quod si me id pati, quod dicis, et violari coegeris, non erit hæc impudicitia, sed vis et injuria. Judex autem : Cum te ingenuam esse noverim, et tui rationem habere cupiam, admoneo, ne contumeliosius te geras ; nihil enim proficies. Nam per Deos omnes, sententiam hanc imperatores tulerunt. Tunc illi Theodora : Et prius, inquit, tibi dixi, hominis propositum atque animum Deo gratum esse. Cum enim omnia ille pernoscat, cogitata etiam nostra scit, et mentes ipsas perspicit. Quamobrem si coacta fuero facere quod dicis, impudicam me factam nunquam existimabo. Sive enim caput meum, sive manus, sive pedes abscindere, sive totum corpus dilacerare volueris, hoc quidem per vim ac potestatem, quam habes, facere poteris. Similiter lupanari tradar, necne, in arbitrii mei potestate non est, sed in manu tua, ei per imperium vim licet inferre. Quod vero ad animi mei propositum attinet, certum est Deo ipsi castitatis meæ professionem servare : illi enim virginitas mea dicata est ; ille certus hujus rei dominus est : ille, si voluerit, virginitatem hanc meam, possessionem suam, incolumem atque intactam servabit.

III. Judex vero ait : Noli, Theodora, ætatem tuam honeste actam, totam injuriæ et probris objicere : nam ut urbis quæstor testatus est, his parentibus orta es, qui nobilitate atque existimatione cum primis excellunt. Ad hæc Theodora : Christum, inquit, primum confiteri debeo, qui et Deus est, et omnis notabilis honorisque auctor, qui scit et me columbam suam puram et incolumen ad finem usque servare. Tum judex dixit : Curnam erras, o Theodora ? Eumne Deum credis, qui fuit in cruce suffixus ? An qui talis est, te in lupanar conjectam, intactam servare poterit, ab his præsertim viris, qui mulierum amoribus insanire soliti sunt ? Fidem, inquit Theodora, et spem habeo in Christo, qui crucem perpessus fuit sub Pontio Pilato, fore ut me ab iniquis istis viris eripiat, et a labe omnino liberam servet, in ejus fide permanentem, neque unquam eum negantem. Judex vero : Adhuc te nugantem patior, necdum jubeo tormentis subjici. At si contendere non destiteris, ut ancillam aliquam te prosternens, faciam quod domini atque imperatores nostri jusserunt, ut et reliquis mulieribus exemplum fias. Ad hæc Theodora : Parata sum corpus meum, cujus potestatem habes, tibi tradere : anima vero ipsa in solius Dei manu est ac potestate. Tum judex : Excæcate illam statim, eique dicite, ne insanire amplius velit, sed cedere et diis ipsis immolare. Minime, inquit Theodora, per Deum ipsum dæmonibus sacrificium aut cultum afferre volo, cum Deum adjutorem habeam. Ad hæc judex : Quid me cogis tibi honestissimæ feminæ injuriam facere ? Ausculta mihi, o stulta, ne in tantam turbam incidas eorum, qui sententiam exspectant quæ contra te feratur. Non sum amens inquit Theodora, quæ Deum confiteor, et ipsum adjutorem habeo. Quam enim injuriam mihi fore putas, ea res honorem et gloriam sempiternam mihi comparabit. Tum judex : Ego non amplius te

ı, sed imperatorum jussa exsequar : futurum existimans ut persuaderi posses, diutius te am. Quod si tibi parcens, id minus curabo, jussus fui, imperatores contemnere videbor. utem Theodora ita respondit : Sicut ipse im- ores metuis quodque ab illis jussus es, id ɜ studes ; ita et ego studeo non negare Deum ɑ, timeo enim et ipsa verum illum imperatorem ı contemnere. Contentiose, inquit judex, me- ıgis, et æternorum imperatorum jussa negligis, , tamquam imbellem aliquem despicis. Adhuc dierum tempus tibi condono, ac per deos s, nisi animum mutes et sacrifices, in lupanar dam, ut mulieres omnes te ita tractari viden- urpitudine tua castigentur. At Thodora : Et idem Deus est, et semper, qui non permittet, m derelinquam. Peto autem ut intactam ac n me servari jubeas, quoad sententiam tuleris. judex ait : Theodoram sub tuta custodia ser- usque ad tres dies, si forte resipiscens, sibi ɔersuaserit, ut a tali contentione desistat. Quin ɜcipio, ne permittatis aliquem ad eam ingredi n ipsa versari, propterea quod familia nobili ıesta nata est.

Post tres dies cum judex in tribunali sede- ıdducatur, inquit, Theodora. Cohors ait : Do- , præsto est Theodora. Tum ille : Si resipuisti, ı jam persuasisti, nunc sacrifica, et esto li- ; puto enim te nequaquam sapere, in eodem ɔsito persistentem. Respondit Theodora : Antea ıibi, et nunc eadem dicere non recuso, casti- meæ professionem, Christi causa susceptam ɥui fuit incorruptæ vitæ prædicator, meamque ssionem ipsius Dei gratia fieri. Ejus igitur ni et Dei confessio per me prædicetur, et ipse t (scit enim) quomodo suam virginem puram rvet. Per deos ipsos, inquit judex, dominorum veritus, ne forte illis non obediens, pericliter, sus te faciam quod sum jussus. Quoniam vero ɔanar tradi maluisti, quam diis ipsis sacrifi- videamus, num te servet Christus ille tuus, er quem in contentione ista persistere voluisti. n judex dixisset, ad cohortem versus : Trada- ɑquit, ista in lupanar. Tunc ait Theodora : Tu, qui occultas res inspicis, qui novisti omnia, ɥuam illa fiant, qui ad hodiernum usque diem affuisti et intactam in ea re me servasti, quam romisi, ipseet post hac me custodias, et a pro- et iniquis eorum manibus, qui parati sunt æ tuæ injuriam inferre, incolumem et integram ɜ. Hæc cum illa dixisset, ad lupanar ducta est ; od ingressa, oculos ad cœlum erexit, et ait : Tu, Domini nostri Jesu Christi, me adjuva, ut ab nibus eripiar. Tu, qui Petrum in carcere ad- i, eumque ab injuria liberum illinc eduxisti, hinc ab injuria incolumem educas, ut omnes ɑt, meque servam tuam esse cognoscant.

A V. Turbæ autem illæ eam, ut lupi agnam, circumdantes, certatim studebant pro se quisque ad eam ingredi, et ut canes in feram aliquam, et accipitres in columbam, ita in eam turbæ inhiantes ingredi festinabant. Cæterum neque tunc Christus ipse cessabat, sed cum quemdam ex Fratribus præparasset, ad eam illum misit. Quidam enim religiosissimus Frater, qui Dei negotia tractare optime didicerat, et quemadmodum aliquem ex Dei voluntate divitem fieri deceret, bene noverat, ille cum e rebus bonis semper aliquid amplius appeteret, et sibi comparare studeret, duplicem martyrii coronam sibi conciliavit, et regnum cœlorum hoc modo rapuit. Cum enim militari habitu se induisset, primus ad eam ingressus est, quasi unus ex impudentium et intemperan-
B tium hominum numero esset. Ejus igitur hominis novam et peregrinam figuram sancta illa virgo Theodora cum vidisset, fuit perterrita ; ea enim res multum injuriæ ac turpitudinis præ se ferebat. Quamobrem ancipiti et dubio animo carceris angulos circumibat, secum cogitans, num a Christo ipso relicta esset.

VI. At sanctus Didymus (ita enim vocabatur) ut germanus frater, incipiens eam affari : Non sum, inquit, id, quod vides. Exstrinsecus enim lupus videor, intus vero sum ovis mansueta. Ne spectes exteriorem hanc vestem, sed interiorem et promptum animi affectum consideres. Frater enim sum in aliena figura, contra diabolum sapiens, eorum quidem veste indutus, qui sunt illius ministri, ut
C ita huc ingrediens non agnoscerer (erant enim qui huc venientem speculabantur) et Domini mei pretiosam possessionem, et Dei columbam eam servare possem. Sed age vestem mutemus ; tibi Deus ipse victoriam largitur : me vero coronat sanctus, et qui sine macula est, Agnus ille, qui tollit peccata mundi. Exi tu, et, ad Dominum ito : Ego propter Dominum hic remanebo. Hac mea veste, quam timebas, induaris. Esto tu pro me, ut est ab Apostolo dictum [1] : « Estote ut ego, quoniam et ego ut vos. » Ille quidem hæc dicebat : Theodora vero libenter ei obtemperabat. Novit enim ab illo ipso Deo, qui misit in lacum leonum prophetam Habacuc, ut Danieli [2], qui et ipse propheta erat, cibum impartiret, quique et leonum ora obstruxit, militem illum tunc ad se missum, ut ipsius habitu occultata, et illinc
D erepta servari posset.

VII. Illa igitur virgo militis habitum sumpsit, ocreisque, quibus antea miles uti consueverat, crura sua contexit : cumque reliqua veste se induisset, capiti galeam imposuit, ejusque armis acceptis, illo ipso, quem, qui ei astiterat præcepit, ornatu induta egressa est. Admonita etiam fuit, ne quem aspiceret, propter eorum luporum impudentiam atque audaciam, neve aliquem alloqueretur : sed recta ad portam tenderet, et Jesum ipsum viæ ducem sibi proponeret. Et illa quidem illinc egressa,

alat. IV, 12. [2] Dan. XIV, 32 *seqq.*

ut columba quædam alas quatiens, atque in cœlum tendens, ex accipitris ore, vel agna e leonum faucibus, evasit. Frater vero ille sedebat, de sorore non amplius sollicitus, et spirituale prandium exspectans. Cumque se capitis tegumento induisset, eo in loco sedebat. Erat autem ita coronatus, ut si adversarium ipsum vicisset. Intervallo autem temporis, quidam ex insanientium numero intemperantiæ servus, ita ut erat impudens, illuc tanquam ad virginem ingredi ausus, cum virum pro virgine offendisset, mente perculsus secum ipse dicebat: Nunquid virgines in viros transfert Jesus iste? Miles ille, qui ante me huc ingressus est, exiit. Quisnam igitur hic est, qui sedet? Ubinam virgo illa, quæ hic inclusa erat? Audivi aliquando a Jesu ipso aquam in vinum conversam: nunc majus quiddam video: virginem enim in virum mutavit. Timeo ne et me in mulierem convertat. Ille vero cum opportune sororem eripuisset, factum suum non occultavit: sed clara voce: Non mutavit, inquit, me Dominus, sed et mihi et illi coronam dedit. Quam igitur habebatis, eam non habetis; quique vobis non erat, eum nunc habetis. Virgo illa, virgo est, ut antea, miles vero Christis Jesu athleta nunc est.

VIII. Egressus igitur, qui fuerat paulo ante ingressus, quod factum erat, nuntiavit. Id autem judex audiens, jussit eum ante tribunal sisti. Quem præsentem cum vidisset, eum interrogans ait: Quodnam tibi nomen est? Didymus, inquit ille, ego appellor. Tum judex: Et quisnam tibi suggessit, ut istud faceres, ac me contemneres? Cui Didymus: Deus me misit, ut hoc facerem. Confitere, inquit judex, antequam tormentis subjiciaris. Ubinam est Theodora illa virgo? Respondit illi: Per Christum Dei Filium, ubi ea sit, nescio. Illud scio, ac persuasum habeo, quod cum Dei sit serva, et Deum ipsum satis confessa fuerit, intacta permansit, quam Deus ipse incolumem et a labe puram servavit. Itaque quod factum est, non mihi, sed Deo ipsi tribuo; quoniam secundum fidem ipsius fecit illi Deus, quemadmodum et ipse nosti, si fateri velis. Tunc ait judex: Cujusnam sortis homo tu es? Christianus, inquit Didymus, ego sum a Christo liber factus. At judex: Cruciate istum vehementer duobus modis, propter ejus petulantiam. Peto, inquit Didymus, ut quod ab imperatoribus tuis jussus es, celeriter expedias. Cui judex: Per deos duplicia tormenta tibi reposita sunt nisi diis ipsis sacrifices. Quod si feceris, prius illud facinus tuum audax condonabitur. Ego, inquit Didymus, reipsa tibi ostendi, me Dei athletam esse: propter finem enim mihi repositum hoc facere aggressus fui, ut et virgo ipsa, virgo remaneret, et ego Dei confessionem manifeste profiterer; nam in Dei fide permanens, tormenta non sentiam. Itaque celeriter fac, quod videtur, non enim dæmonibus immolo. Nam et si in ignem me tradere volueris, illinc etiam Deus me potest eripere.

IX. Tunc illi judex: Tantæ audaciæ causa caput tibi abscindetur: et quoniam dominorum atque imperatorum nostrorum præceptum contempsisti, reliquiæ tuæ in ignem tradentur. Ad hæc Didymus: Benedictus, inquit, Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, qui consilium meum non despexit, sed et Theodoram ancillam suam integram servavit, et me per duo tormenta coronabit. Cumque sententiam a judice latam accepisset, securi percussus est. Quo facto, ejus corpus in ignem fuit conjectum. Martyrio autem functus est sanctus Didymus Nonis Aprilis, regnante in cœlis Domino nostro Jesu Christo: quoniam ipsi et gloria cum Patre et sancto Spiritu nunc, et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

MARTYRIUM S. THERMES

ET PHERBUTÆ EJUS SORORIS EJUSQUE ANCILLÆ.

(Anno 310. — Apud Surium ad diem 5 Aprilis. Græce non exstat in codd. Paris.)

I. Tempore nostræ persecutionis, regina repente in morbum incidit; quæ cum Judæorum crucis inimicorum esset studiosa, eosque libenter audiret, accesserunt ad eam atque dixerunt, Simeonis episcopi, cognomento Jombaphæ sorores, ut fratris necem ulciscerentur, venenum ipsi, quo interiret, miscuisse. Quod cum ad regis aures pervenisset, sancta Therme statim cum sorore et ancilla comprehensa est. Erat autem hæc virgo sacris in rebus exercitata: imo vero omnes erant in Jesu Christi fide optime institutæ. Habita de illis quæstio fuit in palatio. Maupta enim Magorum princeps cum duobus aliis principibus regis mandato judex fuerat constitutus. Cum autem sancta Therme cum duabus reliquis in judicium esset adducta, perspecta judices pulchritudine ipsius (erat enim forma admodum venusta) improbo singuli amore vehementer exarserunt: nemo tamen aliis rem indicavit. Sic igitur illas sunt allocuti.

II. Cur orbis terrarum reginæ ac dominæ veneficium parastis? Quo quidem crimine dignæ estis mortis supplicio. Hic sancta Therme respondens: Cur nos, inquit, in crimen vocatis, quod a veritate abest quam longissime? Cur nobis calumnias struitis? Si sanguinem nostrum sititis, quid vobis impedimento est, quominus illum bibatis? Si mortem

nostram optatis, ecce manus vestræ quotidie cædibus coinquinantur : et nos propter Deum nostrum malumus mori, quam ipsum abnegare : est enim vita nostra. Et quemadmodum scriptum est, ut unum Deum adoremus, et illi soli serviamus [1], sic etiam facimus. Et cum alibi scriptum sit : « Maleficos non sines vivere [2], » quomodo nos maleficæ, quæ scelus id gravius prope Dei abnegatione judicamus ? Utrique profecto crimini mors proposita est. Audiebant judices virginem cum voluptate et præ pulchritudinis atque sapientiæ ipsius admiratione loqui non poterant. Sed quisque secum ipse sic cogitabat : Regem hortabor, ut illas liberet ,et hanc mihi uxorem ducam. Mauptas autem : Vix tandem recte, inquit, dixisti, vobis non licere esse maleficis ; verum fraternæ mortis ulciscendæ causa id perpetrastis. Ad hæc virgo sancta respondit : Quid mali fratri nostro accidit, ut nos propter ipsum a Deo vivente vitam nostram sejungere debeamus ? Quamvis enim vos illum improbitate vestra et æmulatione interfeceritis, tamen vivit, et gaudet in regno cœlesti : quod quidem regnum, potentiam et imperium vestrum evertet. Quæ illa cum diceret, jusserunt eas in carcerem duci, et custodiri.

III. Diluculo autem misit ad eam Mauptas nuntium, qui diceret : Si vis, orabo regem, ut liberet vos a morte, et eris mihi uxor. Quibus verbis auditis, strenua virgo, etsi non potuit non commoveri, tamen ita respondit : Os tuum obstrue, canis immunde, inimice Dei, et omnis veritatis ; nec audeas amplius verbum impurum effundere in aures meas. Neque enim ista cogitatio cadit in mentem meam. Absit. Semel enim dicata sum Christo Domino, cui virginitatem meam servo, et fidem ac veritatem tueri studeo ; solus enim est sine peccato, et liberare me potest ab immundis manibus, et impuris cogitationibus vestris. Mori non timeo, nec ullum cædis genus reformido. Hæc enim via, quam mihi adornatis, me ducet ad charissimum fratrem meum Simeonem, ut dolorum et gemituum, quos post necem ipsius pertulit anima mea, solatium et consolationem accipiam. Miserunt itidem ad eam reliqui duo principes nuntios : quos illa pariter cum indignatione rejecit. Quamobrem cum se victos ab illa perspicerent, et cupiditatem suam inanem esse animadverterent, consilium inierunt, et falsum atque iniquum ad regem testimonium detulerunt, eas esse maleficas, asserentes.

IV. Quo rex audito, decrevit, ut nisi Soli immolarent, occiderentur. Quod quidem decretum cum ad eas perlatum esset, responderunt, se Deum cœli ac terræ effectorem adorare ; nolle autem honorem Deo debitum, Soli ab ipso procreato tribuere : nec ullis minis posse a charitate Salvatoris et Domini sui Jesu Christi revocari. Quæ cum dixissent sanctæ virgines, uno magi consensu magnaque voce A e terra tollendas pronuntiarunt, quod reginæ pharmaca præparassent, quibus interiret. Statim igitur rex hanc in eas sententiam tulit, ut quo mortis genere magi vellent afficerentur. Negabant enim homines impii atque impuri, fieri posse, ut regina convalesceret, nisi virginum corpora duas in partes ita dissecarentur, ut regina per medium illarum incederet. Sed Mauptas rursus, cum ad supplicium ducerentur, ad sanctam misit, qui diceret, si vellet sibi obsequi, curaturum, ut nec ipsa, nec reliquæ puellæ interficerentur. At virgo sancta, clara voce : Canis, inquit, immunde, cur hæc loqueris, quæ ego audire non possum ? Ad finem enim hujus vitæ pervenire cupio, ut perpetuo vivam. Absit, ut caducam hanc mihi vitam parem, qua morte peream B sempiterna.

V. Eduxerunt igitur illas extra civitatem, et pro unaquaque ipsarum binos palos ita defixerunt, ut uni eorum collum, alteri pedes eorum alligarent : et cum eas sic extendissent, assumpta serra fabrili, singulas in binas partes dissecuerunt. Et terna ligna procera in una parte viæ, terna in altera constituerunt, illisque sanctarum virginum corpora suspenderunt. O spectaculum horrendum ac miserabile, spectaculum lacrymis, luctu, stupore et gemitu prosequendum. Si quis lacrymas non habet, accedat, et erumpent ex oculis ejus fontes lacrymarum. Ecce corpora candida et sancta tropæum in via constituerunt, in quibus illæ omni vitæ suæ tempore gravitatem et virginitatem coluerunt. Li- C bertas in ignominiam versa est earum, quæ modestiam et æquitatem in proprio thalamo exercebant. Ecce gloria mutata est in contumeliam. Quandiu quiescet et exspectabit divina justitia ? Sed cum ad judicandum exsurget, non parcet amplius, nec miserebitur. Quam multa audet superbia : quæ tamen cum ceciderit, nec consurget, nec habebit ubi consistat. Hæc profecto sanctarum ligna fructus justitiæ ferunt. Vere isti sunt Arabiæ lupi crudeles, bibentesque sanguinem, qui virgines has secuerunt ac suspenderunt. De ipsis cogitabat beatus Propheta cum diceret : « Viventes utique absorbuissent nos. Cum irasceretur furor eorum in nos, viventes ad inferos deduxisset nos [3]. » Quis tam horribili facinore lætari potuit ? Quis tam immane spectaculum sine lacrymis intueri ? Nemo profecto. Aut si quis D potuit, is ab hominis natura est alienus, nec ex genere Adam profectus est.

VI. Tulerunt igitur infelicem Reginam, quæ in ea via per sanctarum corpora transiit, magna illam caterva prosequente. Rex enim diem illum celebrabat. Martyrio coronata est sancta Therme, cum sorore et ancilla, Nonis Aprilis in Christo Jesu Domino nostro ; cui gloria cum sanctissimo Patre, et benignissimo ipsius Spiritu vitæ largitore, nunc, et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Deut. VI, X. [2] Exod. XXVIII, 18. [3] Psal. CXXIII, 4.

S. CALLIOPII VITA

ET MARTYRIUM.

(Latine apud Surium ad diem 7 Aprilis. Græce in cod. Paris. non invenimus.)

I. Theoclia mulier quædam pia, ac timens Deum cum tota familia sua, multas faciebat eleemosynas, et sancte vivebat. Hæc viro nupsit senatorio, qui nullos ex ea, quoniam erat sterilis, liberos suscipiebat : Dei tamen munere tandem concepit. Sed cum adhuc uterum gereret, maritus ejus defunctus est. Quamobrem in magna opulentia filium peperit, et Calliopium appellavit, qui in omni divinarum Litterarum sapientia educatus est. Erat autem Pergæ Pamphyliæ patricius; verum cum eo tempore contigisset, ut idololatriæ error vigeret, et veritas conderetur, et multi sacrificarent idolis, sanctus Calliopius assidue jejuniis et precationibus incumbebat. Quod cum ad judices delatum esset, beata mater ejus Theoclia consuluit filio, ut vitandi judicii causa, aurum, vestimenta, servosque sumeret, et illinc navigaret. Pompeiopolim igitur Ciliciæ se contulit, ubi cum impius præfectus Maximus Bacchanalia, et ludos, et choreas, et convivia idolis celebraret, admirabatur pius adolescens, quænam illa essent. Ipse enim jejuniis perpetuo vacabat. Ab illis igitur, qui aderant, percontatus est, quid illud esset. Qui cum respondissent, deorum esse celebritatem : Veni, inquiunt, et tu, ut convivii particeps fias. Ab ille : Christianus, inquit, sum, et Christum jejuniis celebro, nec quæ sunt flagitiosis atque impuris idolis immolata licet in os eorum, qui Christum colunt, ingredi.

II. Hæc cum ad aures præfecti pervenissent, iracundia plenus, jussit eum in judicio sisti. Quod cum esset factum : Ecquod, inquit Maximus, nomen est tibi ? Christianus sum, inquit, et Calliopius vocor. Cur, ait Maximus præfectus, cum per orbem universum deorum celebritas peragatur, tu in isto errore persistis ? Vos, inquit, Calliopius, errore tenebrisque versamini, qui, relicto Deo vivente, qui cœlum et terram, et quæ in eis sunt omnia verbo procreavit, saxa sensus expertia, et ligna putrida, quæ sunt manuum impiarum opera, colitis et adoratis. Adolescentia, inquit præfectus, te petulantem reddit, et magnos tibi cruciatus parat. Dic igitur, e qua gente sis, et ex quo genere. E Pamphylia sum, inquit Calliopius, et patricius genere, et, quod nobilissimum est, Christianus. Dic mihi, præfectus inquit, parentes habes ? Mater, respondit Calliopius, superest ; nam pater jam diu defunctus est. Per solem ac deos omnes, præfectus inquit, si vis esse pius et diis immolare, filiam, quam unicam habes, tibi uxorem dabo. Si uxorem, inquit Calliopius, dicere decrevissem, non prius filiam tuam acciperem, quam mater mea id sciret et approbaret. Verum sic habeto, me Christo meo credidisse, et pulverem hunc, quem Deus conflavit, et ad similitudinem suam fecit, purum et sine macula ante Christi tribunal sistendum esse. Quamobrem fac, quæ tibi videntur : ego enim Christianus sum.

III. Scelestissime, inquit Maximus præfectus, istiusmodi verbis futurum putas, ut ira commotus, te celeri supplicio necandum curem ? Falleris. Neque enim id faciam : sed corpus tuum omni cruciatuum genere confectum, in ignem conjiciam. Quanto, inquit Calliopius, pluribus me tormentis excruciabis, tanto mihi ea perferenti corona splendidior contexetur. Nemo enim, ut scriptum est [1], coronabitur, nisi legitime certaverit. Tunc Maximus jussit ut ei vincto plumbatis virgis omnia ossa confringerentur. Beatus autem Calliopius, dum vapularet : Gratias, inquit, ago tibi, Christe, quia dignus effectus sum, qui propter nomen tuum verbera sustinerem. Mihi, inquit Maximus præfectus, obtempera et diis immola, ut patriam videas, et matrem tuam, et ne spolieris divitiis ac fortunis tuis. Tormentorum enim sentis acerbitatem. Dulcedinem, inquit Calliopius, promissæ a Christo quietis degusto, et tormenta non sentio. Nec in aliena regione me esse puto, cum Domini sit terra, et plenitudo ejus [2]. Et hic quoque patriam cerno, matremque meam. Nam mater mea, est Christi Ecclesia sacrosancta : et patria mea, est cœlestis illa Jerusalem. Nostra enim conversatio in cœlis est [3]. Quod si mihi corpoream matrem objicias, audi quid Christus Deus meus dicat : « Qui amat patrem aut matrem plusquam me, non est me dignus [4]. » Nam quod ad divitias pertinet, eas negligo, et malo Christi cruce affligi, quam caducis stulti mundi deliciis frui.

IV. Maximus præfectus : Quam est, inquit, excors. Crudis nervis ventrem ejus cædite, dicentes : Noli unum pro alio stulte respondere, sed apte ad interrogata. Insane, inquit Calliopius, et quavis fera crudelior, et a Christi pietate, qui in cœlis est, alienе, tibi veritatis rationem expono, quam tu animi oculis non cernis, aures occludens, ne Domini ser-

[1] II Tim. II, 5. [2] Psal. XXIII, 1. [3] Philipp. III, 20. [4] Matth. X, 37.

ım exaudias, et contra legum præscripta jubes anquam homicidam, verberari ? Rotam, in- ɔræfectus, collocate et magnum ignem succte. Rotæ tanta vi alligatus est adolescens, ut discerperetur. Quo quidem cruciatu cum acerıe angeretur : Christe, inquit, præsto sis serɔ, ut ad finem usque laudetur in me nomen , quamvis indignus sim servus tuus : et coent omnes, eos, qui in te sperant, non conin æternum. Statim igitur accedens angelus ammam carbonum exstinxit : et ministri, ellent rotam volvere, non poterant. Delicata ipsius membra totam rotam sanguine consper- . Erat enim acutis gladiis circummunita. autem præfectus eum solvi, et a rota dimo- ;pectatores dicebant, judicium illud iniquum t dolebant, quod talis adolescens tam acerbe ıretur. Sed Maximus : Nonne, inquit, dixi ı adolescentia esse petulantem, et propterea ıribus cruciatibus affectum iri? Canis, inquit ɔius, impudentissime, tu me sic alloqueris, crudelissima recusem aut deprecer tormenta ıfelix, inquit præfectus, credis te contumeliis rum, ut te celerius occidendum curem. Veaud ita erit. Diis igitur immola, ut quæ relint, tormenta lucrifacias. Non permittet, inılliopius, Christus meus, ut puram meam in fidem pervertas. Arbitratu tuo corpus excrucepturus a Deo in die judicii merita præmia. nim mensura metiris, eadem remetietur tibi. ı, inquit Maximus, catenis vinctum in interioırcerem conjicite ; nemo curam illius gerat; mpiorum amicorum ad eum accedat ; beaı putet ob ea tormenta, quibus propter ipsius ıtem adversus deos affectus est. Statim igiinctus in carcerem interiorem conjectus est, ıe intermissione Deum laudabat.

is auditis, mater, facto testamento, ducenquinquaginta servos libertate peculioque donasquidquid auri, aut argenti, aut vestimentoabebat pauperibus reliquit; possessiones auecclesiæ sanctæ largita est. Tum celeriter in m ad sanctissimum filium suum Calliopium dit : et in carcerem ingressa, procidit ante ejus, et vulnerum cruorem abstersit. Sanctus autem Calliopius catenis, et corporis tumore ex verberibus contracto, cohibebatur, quominus posset assurgere, et ad matrem accedere. Sed ita locutus est : Opportune venisti, mater, ut testis esses Christi cruciatuum. Mater autem filii corpus aspiciens dilaniatum : Beata ego, inquit ad sanctissimum filium suum Calliopium, et beatus fructus ventris mei, quoniam, ut Anna, dicavi te sacrum munus Domino Jesu Christo : ut Sara obtuli te Deo holocaustum gratum, et acceptum Domino sacrificium. Mansit autem totam noctem illam in carcere ad ipsius pedes postrata. Simul autem ambo precabantur, et laudabant Deum. Et circa mediam noctem magna lux carcerem illustravit, et vox eos sic allocuta est : Vos estis sancti Dei et Christi confessores, eversoresque idolorum, qui patriam et pecunias reliquistis, ut cum Christo pateremini.

VI. Cum autem illuxisset, præfectus : Voca, inquit, Christianorum sectæ studiosum Calliopium. Demetrius autem centurio ad Calliopium : Nunc saltem, inquit, ab insania discede, et imperatorum decretis obtemperans, diis sacrifica, ut vivas : alioquin ut Magister tuus suffigeris in crucem. Admiror, inquit Calliopius, impudentiam tuam, qui cum sæpe ex me audieris Christianum me esse, et Christianum esse moriturum, et in Christo victurum, tam impudenter pergas veritatem oppugnare. Festino eamdem, quam Magister meus pertulit, mortem oppetere. Hæc cum ille dixisset, præfectus ex responsis martyris animadvertens eum a proposito deduci non posse, sententiam tulit, ut quinta Sabbatorum Paschæ in crucem ageretur. Quod mater ejus intelligens, quinque nummos ministris dedit, ut eum contraria ratione, quam Christus Dominus crucifixus fuit, affigerent cruci. Quinto igitur Sabbatorum pronus in caput crucifixus est, et die Parasceves animam egit. Et vox de cœlo audita est, ita sonans : Veni, civis Christi, et cohæres sanctorum angelorum.

VII. Mater vero sanctissimi ac beatissimi filii corpus complexa, et Christum laudans, in ejus complexu spiritum reddidit. Et accedentes fratres, eorum corpora in loco sacro sepelierunt, collaudantes Patrem et Filium et Spiritum sanctum, cui gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΚΑΙ ΕΝΔΟΞΩΝ

ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΜΑΡΤΥΡΩΝ

ΤΕΡΕΝΤΙΟΥ, ΑΦΡΙΚΝΟΥ, ΜΑΞΙΜΟΥ, ΠΟΜΠΙΟΥ

ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΙΑΣ ΑΥΤΩΝ ΤΟΝ ΑΡΙΘΜΟΝ Μ'.

—

MARTYRIUM

SS. TERENTII, AFRICANI, MAXIMI, POMPII

ET SOCIORUM QUADRAGINTA.

(Anno 420. Latine apud Surium ad diem 10 Aprilis : Græce ex cod. Reg. Paris n. 1534. sæc. XII.—Interpres textum habuit ab eo quem edimus in nonnullis discrepantem. EDIT. PATR.)

—

I. Decius Romanorum imperator, idolorum studio cupiens omnes in exitii barathrum pertrahere (erat enim filius diaboli) in universas imperio subjectas provincias edictum misit, ut omnes Christiani ad immolandum et comedendum ea, quæ idolis essent immolata, pertraherentur. Quod si qui recusarent, in judicium vocati plecterentur. Decretum hoc cum in Africam ad præfectum Fortunatianum esset perlatum, ipse sedens in tribunali, populum convocavit, et sic est allocutus : Diis immolate, alioqui suppliciis afficiemini. Et, his dictis, tormenta in medium proferri jussit. Quibus conspectis, multi perterriti præfecto obtemperarunt, et a Christi religione defecerunt. Quidam tamen ex ipsis, numero quadraginta in Christi fide fortiter mori decreverant, seque mutuo ita cohortabantur : Videte fratres, ne Dominum nostrum Jesum Christum abnegemus, ne ipse quoque abneget nos. Mementote Dominum olim dixisse : « Nolite timere eos, qui corpus occidunt animam autem non possunt occidere. Timete potius eum, qui potest animam et corpus perdere in gehennam [1].»

A'. Βασιλεύοντος Δεκίου τοῦ παρανομου τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς καὶ βουλομένου αὐτοῦ πάντας τῇ ἰδίᾳ θρησκείᾳ ἑλκύσαι καὶ εἰς βάραθρον ἀπωλείας ἐμβαλεῖν (πατέρα γὰρ ἔσχε τὸν Σατανᾶν), ἐξαπέστειλεν εἰς πᾶσαν τὴν ὑποτεταγμένην αὐτῷ βασιλείαν προστάγματα ἐγγράφως, ὥστε πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ καθελκῦσαι εἰς τὴν μιαρὰν προσκύνησιν τῶν εἰδώλων · εἰ δέ τινες ἀντιλέγοιεν, τούτους τῷ δικαστηρίῳ παραδίδοσθαι, καὶ μετὰ πολλῶν βασάνων καὶ αἰκισμῶν τῇ τελευταίᾳ τοῦ θανάτου ὑπάγεσθαι ψήφῳ. Ἐξαπέστειλε δὲ τὸ πονηρὸν αὐτοῦ καὶ ἀσεβὲς δόγμα καὶ τῷ ἡγεμόνι Φουρτουνάτῳ τῷ ἐν τῇ Ἀφρικῇ · καὶ φθάσαντος τοῦ βασιλικοῦ προστάγματος πρὸς τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ, ἐδέξατο ἡγεμὼν τὰ βασιλικὰ γράμματα. Ἀναγνοὺς οὖν αὐτὰ καὶ καθεσθεὶς ἐπὶ τοῦ βήματος, εὐθέως προσέταξε συλλειφθῆναι τὸ πλῆθος τῆς πόλεως · τῶν δὲ συλλειφθέντων, ἔφη πρὸς αὐτούς · Δέκιος ὁ αὐτοκράτωρ κελεύει, ἵνα θύσητε ἅπαντες τοῖς θεοῖς · εἰ δὲ μήγε, μέλλετε κακῶς καὶ πικρῶς ἀποθνήσκειν. Ταῦτα εἰπὼν προσέταξε καὶ τὰ βασανιστήρια ἅπαντα προτεθῆναι. Τῶν δὲ προτεθέντων, πολλοὶ τῶν θεωρησάντων τὸ πλῆθος τῶν κολαστηρίων, ἐκ μόνης τῆς θέας δεδοικότες τὴν ἀπειλήν, ἐπείσθησαν τῷ τυράννῳ καὶ ἀποστάντες ἀπὸ τῆς τοῦ Χριστοῦ πίστεως, προσεκύνησαν τοῖς εἰδώλοις. Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν, τὸν ἀριθμὸν τεσσαράκοντα, συνέθεντο μᾶλλον ἐν γενναιότητι τελειωθῆναι ἐν τῇ πίστει τοῦ Χριστοῦ, καὶ πρὸς ἀλλήλους ἔλεγον μετὰ θάρσους · Ὁρᾶτε, ἀδελφοί, μὴ ἀρνησώμεθα τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἵνα μηδὲ αὐτὸς ἀρνήσῃ ἡμᾶς · γνῶτε, ὅτι ἤδη εἶπεν ὁ Κύριος · « Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμέων ἀποκτεῖναι φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ. »

II. Fortunatianus ad hos : Video, inquit, vos viros et ætate perfectos, et sapientia præditos : quamobrem miror, cur vos ejusmodi dementiæ tradideritis, ut unum Deum et regem dicatis, quem Judæi, ut hominem sceleratum, crucifixerunt. Re-

B'. Τούτοις οὖν τοῖς λόγοις ἀλλήλοις θαρσοποιοῦντες οἱ ἅγιοι, ἔφη πρὸς αὐτοὺς ὁ ἡγεμών · Ἄνδρες βέλτιστοι, θεωρῶ ὑμᾶς ἐν ἡλικίᾳ καλῇ καὶ τελείᾳ κεκοσμημένους ὄντας καὶ λογῳ σεσοφισμένους · καὶ θαυμάζω, πῶς τοιαύτῃ ἀπιστίᾳ ἑαυτοὺς ἐξεδώκατε,

[1] Matth. x, 28.

ἕνα μόνον Θεὸν ὁμολογοῦντες τὸν Χριστόν, ὄντινα ἄνθρωπον ὄντα, ὡς κακοῦργον, οἱ Ἰουδαίων παῖδες ἐσταύρωσαν. Τότε ὁ ἅγιος μάρτυς τοῦ Χριστοῦ Τερέντιος, στόμα τῶν πάντων γενόμενος, εἶπεν οὕτως· Εἰ ᾔδεις, ὦ ἡγεμόν, τὴν δωρεὰν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ἐσταυρωμένου, κατέλειψας ἂν τὴν τῶν ματαίων εἰδώλων πλάνην, καὶ αὐτῷ μόνῳ προσεκύνεις καὶ ἐθεράπευες, τὸν ὄντα Υἱὸν εὐεργέτην ἐκ Πατρὸς ἀγαθοῦ καὶ εὐεργέτου, τὸν πλούσιον καὶ εὔσπλαγχνον καὶ ἐλεήμονα, ὃς νεύματι καὶ βουλήματι τοῦ Πατρὸς εἰς γῆν καταβὰς καὶ τὴν θεότητα αὐτοῦ ἀνθρωπινῇ φύσει ἐνδύσας ὑπέμεινε σταυρὸν καὶ θάνατον διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν. Ὁ δὲ ἡγεμὼν ἀκούσας ταῦτα, λέγει πρὸς τοὺς ἁγίους· Θύσατε προθύμως· ἢ ἀψάμενος ὑμῶν τῶν μελῶν, τελείως ὑμᾶς ἀφανίσω. Ὁ ἅγιος Τερέντιος εἶπεν· Νομίζεις, ὦ τύραννε, φόβῳ δελεάσαι ἡμᾶς; Οὐχ οὕτως ἀνανδροί ἐσμεν, ἵνα καταλείψαντες τὸν τῆς ζωῆς χορηγὸν προσκυνήσωμεν θεοὺς ἀλλοτρίους. Ἀλλὰ πρᾶττε συντόμως, ὅ βούλει πράττειν καθ' ἡμῶν· ἡμεῖς γὰρ τελείως τὸν γενναῖον ἡμῶν λογισμὸν ἠδρασμένον ἔχομεν εἰς Χριστόν. Τότε θυμωθεὶς ὁ ἡγεμὼν ἐκέλευσε περιαιρεθῆναι αὐτῶν τὰ ἱμάτια καὶ ἄγεσθαι αὐτοὺς καὶ μὴ βουλομένους εἰς τὸν ναὸν τῶν εἰδώλων. Ἦσαν δὲ τὰ εἴδωλα ἅπαντα περικεχρυσωμένα καὶ ἐστολισμένα κόσμῳ πολυτελεῖ καὶ λαμπρῷ. Καὶ εἰσελθὼν ὁ ἡγεμὼν εἶπεν αὐτοῖς· Θύσατε τῷ μεγάλῳ θεῷ Ἡρακλεῖ· πάντες ἴδετε τὴν δόξαν καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ. Ὁ ἅγιος Τερέντιος εἶπεν· Πλανᾶσαι, ὦ ἡγεμόν, μὴ εἰδὼς τὸ συμφέρον σοι· οὗτοι γάρ, οὓς λέγεις θεούς, λίθοι εἰσὶ καὶ ξύλα καὶ χαλκὸς καὶ σίδηρος· κεκόσμηνται δὲ χρυσῷ καὶ ἱματισμῷ πολυτελεῖ πρὸς τὸ πλανᾶσθαι τοὺς ἀνοήτους ἀνθρώπους ὑπ' αὐτῶν, τοῦ ἀποστῆναι μὲν τῆς αἰωνίου ζωῆς, τῷ πυρὶ δὲ παραπεμφθῆναι· οὔτε γὰρ βλέπουσιν οὔτε λαλοῦσιν οὔτε ἀκούουσιν, ὑπὸ γὰρ ἀνθρωπων γλυφέντες καὶ χωνευθέντες, καὶ εἰς εἶδος ἀνθρώπων τυπωθέντες, μεταφέρουσιν εἰς τὴν ἄθεον τούτων ἔννοιαν τοὺς πειθομένους αὐτοῖς· Ὅμοιοι δὲ αὐτῶν εἰσιν οἱ ποιοῦντες αὐτὰ καὶ πάντες οἱ πεποιθότες ἐπ' αὐτοῖς. » Εἴπατε δὲ ἡμῖν, ἄρα οἱ θεοὶ ὑμῶν, οὓς λέγετε, δύνανται ἑαυτοῖς βοηθῆσαι ἢ ἀμείψασθαί τινι ἀμυνομένῳ αὐτοῖς; Εἰ οὖν αὐτοῖς βοηθῆσαι οὐ δύνανται, πῶς ὑμῖν βοηθήσωσι;

Γ'. Ταῦτα ἀκούσας ὁ ἡγεμὼν καὶ ἐμμανὴς γενόμενος σφόδρα, ἐκέλευσε τὸν μακάριον Τερέντιον καὶ Ἀφρικανὸν, Μάξιμόν τε καὶ Πόμπιον ἐν τῇ φρουρᾷ βληθῆναι τῇ ἐνδοτέρᾳ καὶ μετὰ πάσης ἀσφαλείας τηρεῖσθαι αὐτοὺς, εἰπών· Ἐν τῇ μελλούσῃ προόδῳ ἀκούσω αὐτῶν. Τοὺς δὲ περὶ τὸν μακάριον Ζήνωνα, καὶ Ἀλέξανδρον, καὶ Θεόδωρον, ὄντας τὸν ἀριθμὸν λς', προσέταξεν τῷ βήματι ἀχθῆναι καὶ λέγει αὐτοῖς· Μηδὲν ὠφεληθέντες ἐκ τῆς προτέρας ὑμῶν ὁμολογίας, κἂν νῦν πείσθητέ μοι καὶ θύσατε τῷ μεγάλῳ Θεῷ Ἡρακλεῖ. Οἱ δὲ ἅγιοι ἀποκριθέντες εἶπον· Ἡμεῖς πολλάκις σοι εἴπομεν περὶ τούτου· ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν προτέρων ἐπερωτήσεων ἔγνως, ὅτι Χριστιανοί ἐσμεν τέλειοι, καὶ οὐ πείθεις ἡμᾶς προσκυνῆσαι εἰδώλοις ἀκαθάρτοις ποτέ· τὸ λοιπὸν ποίει ἐν τάχει, ὅ βούλει, εἰς ἡμᾶς. Ὁ ἡγεμὼν εἶπεν· Οὐ πείθεσθέ μοι παρακαλοῦντι ὑμᾶς; ἀναγκάζομαι οὖν τὸ κελευσθέν μοι παρὰ τῶν ἀηττήτων βασιλέων

A spondit omnium nomine sanctus martyr Terentius: Si nosses, præfecte, Crucifixi virtutem, relictis idolorum erroribus ipsum coleres et adorares. Est enim Filius Dei, benignus, dives, clemens et misericors, qui Patris nutu et voluntate in terram descendit, divinitatemque suam humanæ naturæ conjunxit, et pro salute nostra crucem subire voluit. Fortunatianus, his auditis, dixit ad eos: Immolate: alioqui membra vestra comburens, delebo vos. Putas, inquit Terentius, nos terrore commotos sententiam mutaturos? Non adeo sumus ignavi, ut, relicto vitæ Largitore, deos alienos adoremus. Fac igitur celeriter, quod tibi libet, adversum nos, quoniam strenui et constantes Christi cultores sumus. Indignatus præfectus, jussit eos, vestimentis detractis B in idolorum templum trahi. Idola autem auro argentoque et pretiosis erant vestibus exornata. Ingressus Fortunatianus, dixit eis: Magno deo Herculi sacrificate. Gloriam enim et potestatem ejus conspicitis. Erras, inquit Terentius, et ignoras id, quod tibi utile est. Dei enim isti tui, lapides sunt, et ligna, et æs, et ferrum. Ornati autem sunt auro, ut homines decipiant, et abducant ab æterna vita. Nam ipsi quidem non vident, nec loquuntur, nec audiunt, nec ambulant: quippe qui ab hominibus sculpti conflatique sunt, et in hominum speciem conformati, ut ad hanc impiam cogitationem eos, qui sibi parent, convertant: « Similes enim eorum sunt, qui faciunt ea et omnes, qui confidunt in eis[2].» Dicite, quæso: Isti quos deos asseritis, C possuntne sibi ipsis opitulari, et eos, a quibus læduntur, ulcisci? Quod si ipsi auxilio esse non possunt, quomodo nobis opitulabuntur?

III. Hæc audiens præfectus, jussit Terentium, et Africanum, et Maximum, et Pompeium in carcerem interiorem detrudi, et omni diligentia custodiri, Cras, inquiens, audiam illos. Beatum autem Zenonem, et Alexandrum, et Theodorum cum reliquis D sociis, qui erant omnes numero triginta sex, ad tribunal adductos sic alloquitur: Cum ex priori vestra contentione nihil utilitatis perceperitis, parete mihi, et magno deo Herculi immolate. At illi: Sæpius jam, inquiunt, diximus, nos esse Christianos, id quod ex superioribus quæstionibus intelligere potuisti: nec tu nobis unquam persuadebis, ut idola impura colamus et adoremus. Facile enim possumus, quidquid in hanc sententiam dixeris, confutare. Non vultis, inquit præfectus, cohortationes meas audire? Atqui invictorum imperatorum jussa facere cogemini. Et jussit eos asperis virgis et nervis vapulare. At illi, sublatis in cœlum mani-

[2] Psal. CXIII, 8.

bus, una omnes et clara voce dixerunt: Aspice, Domine, et adjuva servos tuos, et libera nos ab adversario. Quibus auditis, magis adhuc eos virgis cædi imperavit, donec multi satellites unus post alium eos verberando defessi sunt, et lora ac virgæ defecerunt. Rursum autem jussit eos fustibus cædi. Verum licet omnia ipsorum viscera conterentur, adeo tamen hilares ac læti erant fortium martyrum vultus, ut omnes sanctorum patientiam atque constantiam admirarentur.

A ποιῆσαι, καὶ ἄλλως ὑμῖν προσευχθῆναι. Καὶ αὐτὸς ἐκέλευσεν αὐτοὺς τύπτεσθαι μετὰ ῥάβδων ἀγρίων καὶ βουνεύρων ὠμῶν. Οἱ δὲ ἅφιοι μάρτυρες τυπτόμενοι, ἀπλώσαντες τὰς χεῖρας αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν, φωνῇ μεγάλῃ εἶπον· Κύριε ὁ Θεὸς, ἔπιδε ἐφ' ἡμᾶς τοὺς δούλους σου, καὶ βοήθησον ἡμᾶς, καὶ λύτρωσαι ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἀντικειμένου. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ ἡγεμὼν, ἔτι μᾶλλον προσέταξε ῥαβδίζεσθαι αὐτοὺς, ἕως οὗ ἠλλαξεν ἕκαστος ἀνὰ δέκα κεντυρίωνας τυπτομένων δὲ αὐτῶν ἐπὶ πολὺ καὶ τῶν σαρκῶν αὐτῶν καταξαινομένων καὶ τοῦ αἵματος τῇ γῇ προσρέοντος, οἱ λῶροι καὶ αἱ ῥάβδοι ἐδαπανήθησαν· καὶ πάλιν ἐκέλευσεν ὁ παράνομος ξύλοις ἀγρίοις τύπτεσθαι αὐτοὺς, ὡς λοιπὸν καὶ τὴν ἔνδοθεν οἰκονομίαν τῶν σπλάγχνων αὐτῶν διαφανῆναι. Τοιαῦτα δὲ ἐγένοντο φαιδρὰ τὰ πρόσωπα τῶν ἁγίων τοῦ Χριστοῦ μαρτύρων, ὥστε πάντας θαυμάζειν τὴν ὑπομονὴν καὶ καρτερίαν αὐτῶν.

IV. Postquam igitur cæsi fuerunt, dixit ad eos præfectus: Immolate, et liberabo vos. Sancti autem tacebant. Sed præfectus iratus, pyras incendi jussit, et terga eorum aduri, cum ea prius aceto et sale conspersa essent. Tunc sancti Dei martyres suspicientes in cœlum dixerunt: Domine Deus noster qui tres pueros, Ananiam, Azariam et Misaelem de camino ignis liberasti, nec eos lædi permisisti: qui Danielem ex ore leonum eripuisti, et de manu Pharaonis Mosem servasti: et sanctam Theclam ab igne, et theatro, et feris ac bestiis marinis defendisti: qui amicis tuis perfectum regnum largitus es: qui Filium tuum Dominum nostrum Jesum Christum a mortuis excitasti: qui multa variaque dona nobis dedisti: qui lucem procreasti, et cœlum sicut pellem extendisti[3]: qui stellas dinumeras[4], et suis eas nominibus vocas: qui in fines terræ misisti veritatem: exaudi nos supplices, et ex calamitatibus libera: quoniam tua est gloria in sæcula sæculorum. Amen. Cum precandi finem fecissent, præfectus ira desæviens, jussit eos suspensos dilacerari. Quod quidem dum fieret, sanguinis rivi ex eorum corporibus defluebant. Neque tamen cruciatuum acerbitate commovebantur. Deus enim confirmabat eos, et robur ac fortitudinem subministrabat. Præfectus autem ad eos: Persuaseruntne vobis tormenta, ut ab insania recedatis? an adhuc in impietate vestra permanetis? Illi nihil responderunt. Ad vos, inquit rursum præfectus, hæc loquor. At sancti Dei martyres suspicientes in cœlum, ita locuti sunt: Deus omnipotens, qui Sodomorum urbem propter ipsorum nequitiam igne succendisti, et in solitudinem redegisti, hoc etiam impiorum domicilium nunc propter justitiam tuam everte. Cumque Christi signum frontibus suis impressissent, insufflarunt adversus idola, et ea statim confracta in pulverem redegerunt. Tunc sancti martyres ad præfectum: Cernis, inquiunt, deos tuos? Ubi est robur ipsorum? potueruntne sibi ipsis opitulari? Haud multo post autem et templum corruit. Cujus eversione indignatus præfectus, jussit, ut sancti martyres capite plecterentur. Qua illi sententia læti, collaudabant Deum et gaudentes

Δ'. Μετὰ δὲ τὸ σφοδρῶς τυπτηθῆναι, εἶπε πρὸς αὐτοὺς ὁ ἡγεμών· Θύσατε, κατάδικοι, καὶ ἀπολύω ὑμᾶς παραχρῆμα. Οἱ δὲ ἅγιοι ἐσιώπων. Τότε θυμωθεὶς ὁ ἡγεμὼν ἐκέλευσε πυρωθῆναι ὀβελίσκους καὶ κατακαῦσαι αὐτῶν τοὺς νώτους, εἶθ' οὕτως ἅλας B δριμὺ καὶ ἅλας ῥαίνεσθαι αὐτοῖς καὶ ὑφάσματι τριχίνῳ ἀνατριβῆναι αὐτῶν τοὺς νώτους· δριμεῖα δὲ ὄντως πάνυ ἡ βάσανος αὕτη· ὅθεν ἀναβλέψαντες οἱ ἅγιοι τοῦ Θεοῦ μάρτυρες εἰς τὸν οὐρανὸν εἶπον· Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ῥυσάμενος τοὺς τρεῖς παῖδας ἐκ καμίνου πυρὸς, Ἀνανίαν, Ἀζαρίαν καὶ Μισαὴλ, καὶ μὴ ἐάσας αὐτοὺς ἀδικηθῆναι, ὁ ῥυσάμενος τὸν Δανιὴλ ἐκ στόματος λεόντων, ὁ διασώσας Μωσῆν ἐκ χειρὸς Φαραὼ, ὁ διασώσας Θέκλαν ἐκ πυρὸς, καὶ θεάτρου, καὶ θηρῶν, ὁ πολλὰς καὶ διαφόρους εὐεργεσίας χαρισάμενος ἡμῖν τοῖς δούλοις σου, ὁ τὸ φῶς ποιήσας καὶ τὸν οὐρανὸν ἐκτείνας, ὡσεὶ δέρρον, ὁ ἀριθμῶν πλήθη ἄστρων καὶ πᾶσιν αὐτοῖς ὀνόματα καλῶν, ὁ τὴν ἀλήθειαν καταπέμψας εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης, ἐπάκουσον καὶ ἡμῶν, τῶν δούλων σου, δεομένων σοι νῦν, καὶ σῶσον ἡμᾶς ἐκ τῶν C ἀναγκῶν ἡμῶν καὶ τῶν θλίψεων, ὅτι ἐτάκησαν ἡμῶν αἱ σάρκες, Δέσποτα, καὶ τὸ πνεῦμα ἐκλείπει· σοῦ δὲ, Κύριε, τὸ ἔλεος ἀνείκαστον καὶ ἡ μακροθυμία ἄφατος, καὶ σοὶ πρέπει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν. Τελευσάντων δὲ αὐτῶν τὴν εὐχὴν, πάλιν ὁ ἡγεμὼν θυμομαχῶν ἐκέλευσε κρεμασθέντας ξέεσθαι αὐτούς. Ξεομένων δὲ τῶν μακαρίων ἐπὶ πολὺ, οὐδὲ οὕτως ἐφρόντιζον τῶν βασάνων· ὁ δὲ φιλάνθρωπος γὰρ, Θεὸς ἦν μετ' αὐτῶν, ὁ ἀντιλαμβανόμενος καὶ παρέχων αὐτοῖς τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν ἀνδρείαν· ἐπεὶ (ποία γὰρ ἂν ἀνθρωπίνη σὰρξ ὑπήνεγκε ταῦτα;) λέγει ὁ ἡγεμὼν πρὸς αὐτοὺς· Κἂν νῦν, ἄθλιοι, ἔπεισαν αἱ βάσανοι αὗται ἀπαλλαγῆναι τῆς μανίας, ἢ ἔτι ἐμμένετε τῇ δυσσεβείᾳ ὑμῶν; Οἱ δὲ ἅγιοι οὐδὲν D ἀπεκρίναντο. Πάλιν λέγει ὁ ἡγεμὼν πρὸς αὐτούς· Ὑμῖν λέγω καὶ οὐδέν μοι ἀποκρίνεσθε; Θύσατε λοιπὸν τοῖς μεγίστοις θεοῖς καὶ ἀπολύω ὑμᾶς ἕκαστον εἰς τὰ ἴδια μετ' εἰρήνης. Τότε οἱ ἅγιοι μάρτυρες, ἀναβλέψαντες εἰς τὸν οὐρανὸν, εἶπον οὕτω· Κύριε ὁ Θεὸς, ὁ τὴν πόλιν τῶν Σοδομιτῶν διὰ τὴν παρανομίαν αὐτῶν πυρὶ κατακαύσας καὶ ἐρημώσας, καὶ τανῦν δεόμεθά σου, Βασιλεῦ ἅγιε· νεῦσον ἐπὶ γῆς, δί-

[3] Psal. CXIII, 2. [4] Psal. CXLVI, 4.

κιος ὢν καὶ τὴν πολύθεον, μᾶλλον δὲ ἄθεον κατάστρεψον οἰκοδομὴν τοῦ ἡγεμόνος καὶ τοὺς θεοὺς αὐτοῦ λέπτυνον καὶ ἀφάνισον· καὶ ἡμᾶς τοὺς δούλους σου ἐν τάχει ἐπίσκεψον, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος, ὅτι σὺ μόνος δεδοξασμένος ὑπάρχεις, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Καὶ εἰπόντες ταῦτα οἱ ἅγιοι μάρτυρες μετὰ στεναγμῶν καὶ δακρύων, καὶ ποιήσαντες τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐν τῷ μετώπῳ αὐτῶν καὶ καθ' ὅλου τοῦ σωματος, ἐνεφύσησαν τοῖς ἀκαθάρτοις εἰδώλοις, καὶ παραχρῆμα ἐλίκμησαν αὐτὰ καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ σποδός· Τότε λέγουσιν οἱ ἅγιοι μάρτυρες τῷ ἡγεμόνι. Ἴδε τὰ σεβάσματα ὑμῶν· ποῦ γὰρ ἡ ἰσχὺς αὐτῶν ἡ κενή; Μὴ ἠδυνήθησαν ἑαυτοῖς βοηθῆσαι; Μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ ὁ ναὸς συνετελέσθη καὶ συνετρίβη. Ὀργισθεὶς οὖν πάνυ ὁ ἡγεμὼν ἐπί τε τῇ συντριβῇ καὶ ἀπωλείᾳ τῶν θεῶν αὐτοῦ, ἐπί τε τῇ πτώσει τοῦ ναοῦ, ἐκέλευσεν ἀποκεφαλισθῆναι αὐτοὺς παραχρῆμα. Λαβόντες δὲ τὴν ἀπόφασιν οἱ ἅγιοι, ἀπῆεσαν χαίροντες καὶ δοξάζοντες τὸν θεόν, καὶ ἐλθόντες ἐπὶ τὸν ὡρισμένον τόπον, κλίναντες τὰ γόνατα καὶ τὸν Θεὸν εὐχαριστήσαντες, εὐθέως ἀπεκεφαλίσθησαν. Καὶ ἐλθόντες οἱ Χριστιανοὶ λάθρα, ἦραν τὰ λείψανα τῶν ἁγίων καὶ ἔθηκαν αὐτὰ ἐν τόπῳ σεμνῷ.

A ad locum præfinitum pervenerunt: et genibus flexis, oblatisque cervicibus, confestim interfecti sunt. Accesserunt autem viri religiosi, et sublata eorum corpora in loco sacro condiderunt.

Ε'. Τούτων δὲ οὕτως τελειωθέντων, πάλιν προσέταξεν ὁ παράνομος ἡγεμὼν, ἄγεσθαι ἐπὶ τὸ βῆμα τοὺς περὶ τὸν μακάριον Τερέντιον καὶ Ἀφρικανὸν, Μάξιμόν τε καὶ Πόμπιον, καὶ λέγει πρὸς αὐτούς. Θύσατε κἂν ὑμεῖς τοῖς θεοῖς· εἰ δὲ μήγε, μέλλετε κακῶς καὶ πικρῶς ἀπολέσθαι, καὶ οὐδεὶς ἂν δυνηθῇ ῥύσασθαι ὑμᾶς ἐκ τῶν χειρῶν μου. Οἱ ἅγιοι εἶπον πρὸς αὐτόν· Ἡγεμόν, εἴπομέν σοι πολλάκις, ὅτι Χριστιανοί ἐσμεν καὶ εἰς Χριστὸν ἔχομεν τὰς ἐλπίδας· δείμοσι δὲ οὔτε προσκυνοῦμεν, οὔτε τοῖς θεοῖς σου λατρεύομέν ποτε, οὔτε μὴν τὰς βασάνους σου προσποιούμεθα· τοίνυν ἐπινόει ἡμῖν ὅσας θέλεις βασάνους· πιστεύομεν γὰρ τῷ Θεῷ, ὅτι ἠττηθήσῃ ὑφ' ἡμῶν, καθὼς καὶ ὁ πατήρ σου, ὁ διάβολος, ἠττήθη ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἐνδυναμοῦντος ἡμᾶς ναῷ σου τὰς ἐνθυμήσεις. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ ἡγεμὼν καὶ ἐμμανὴς γενόμενος σφόδρα, ἐκέλευσε πάλιν βληθῆναι αὐτοὺς ἐν τῇ φυλακῇ, εἰπὼν περιβληθῆναι αὐτοῖς κλοιὰ σιδηρᾶ περὶ τοὺς τραχήλους αὐτῶν, καὶ πέδας περὶ τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ ἁλύσεις ἐπὶ τῶν χειρῶν· παραλαβόντες δὲ αὐτοὺς οἱ δήμιοι, ἔθεντο ἐν τῇ φυλακῇ, καθὼς ἐκελεύσθησαν. Ἐκέλευσε δὲ ὁ παράνομος καὶ τριβόλους σιδηροῦς ὑποστρωθῆναι αὐτοῖς καὶ καταπείρεσθαι αὐτοὺς ἐν αὐτοῖς καὶ μὴ συγχωρεῖσθαί τινα τῶν Χριστιανῶν εἰσέρχεσθαι πρὸς αὐτοὺς, πρὸς τὸ μηδ' ὅλως παρέχειν αὐτοῖς τροφάς, Τούτων οὖν οὕτω γενομένων καὶ περὶ τὸ μεσονύκτιον εὐχομένων αὐτῶν, ἐξαίφνης φῶς μέγα ἔλαμψεν ἐν τῇ φυλακῇ· ἄγγελος γὰρ Κυρίου ἔστη κατὰ πρόσωπον αὐτῶν καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς· Τερέντιε καὶ Ἀφρικανὲ, Μάξιμε καὶ Πόμπιε, δοῦλοι τοῦ Θεοῦ ὑψίστου, ἀναστάντες δότε δόξαν τῷ Θεῷ καὶ ἀνακαύεσθε. Εἶτα προσελθὼν ὁ ἄγγελος ἥψατο τῶν κλοιῶν τῶν ἐπικειμένων ἐπὶ τοὺς τραχήλους αὐτῶν καὶ εὐθέως διαῤῥαγέντα τὰ σίδηρα ἐξέπεσον ἐξ ὅλου τοῦ σώματος αὐτῶν· καὶ ἐν τῷ ταῦτα γενέσθαι, ἰδοὺ καὶ τράπεζα ἐνώπιον αὐτῶν ἡτοιμασμένη, πλήρης γέμουσα παντὸς ἀγαθοῦ· καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς ὁ ἄγγελος· Ἀναπαύεσθε, ἀδελφοὶ, ἀνακαύεσθε ἐκ τῶν πολλῶν ὑμῶν κόπων καὶ θλίψεων· ἅμα δὲ καὶ τροφῆς μεταλάβετε, ἧς ἀπέστειλεν ὑμῖν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Τότε οἱ ἅγιοι ηὐλόγησαν τὸν Θεὸν καὶ μετέλαβον τρυφῆς

B V. Tum beatum Terentium, et Africanum, et Maximum, et Pompeium adduci jubet, et dicit ad eos: Diis immolate, alioqui male estis perituri. Et nemo poterit eripere vos e manibus nostris. Christiani sumus, ut sæpissime jam diximus, responderunt martyres, et in Christo spes positas et collocatas habemus. Dæmones non adoramus, neque deos tuos colimus, et tormenta tua negligimus. Proinde quos vis, adhibe cruciatus. Deo enim adjuvante, te a nobis victum iri confidimus, quemadmodum et diabolus superatus est a Christo, qui nos ad cupiditates tuas vincendas corroborat. His auditis, jussit eos in custodiam abduci, et catenis eorum colla et manus pedesque compedibus vinciri. Eos igitur ministri, ut jussi fuerant, in carcerem conjecerunt.

C imperavit præterea, ut tribulos ferreos in terram projicerent, quibus configerentur: et nemini Christianorum ad eos accedere permitterent, ne cibum afferrent. Verum circa mediam noctem lux fulsit in carcere, et angelus Dei stetit in conspectu ipsorum, et dixit ad eos: Terenti, et Africane, et Pompei, et Maxime, servi Dei altissimi, consurgite, et corpora vestra curate. Et accedens angelus, tetigit catenas eorum, et ceciderunt. Et ecce mensa coram ipsis bene instructa. Et dixit ad illos angelus: Quiescite, et cibum capite, quem vobis Christus misit. Sancti autem, Christo collaudato, comederunt. At custodes, splendore perspecto, ingressi sunt, ut viderent, quid illud esset: invenerunt eos gaudentes: et præfecto rem nuntiarunt. Qui postridie eos ad tribunal adduci jussit; et:

D Nondum, inquit, suppliciis edocti estis, ut ab amentia vestra discedatis, et diis immoletis? Respondit Terentius: Stultitia hæc nobis erit et omnibus qui diligunt Deum. « Quod enim stultum est Dei, sapientius est hominibus: nam hominum sapientia, apud Deum stultitia est [5]. » Stulti et amentes essemus, si, relicto Deo, dæmones, quemadmodum tu facis, adoraremus. Quibus verbis præfectus iratus, jussit eos ungulis lacerari. Dum autem id fieret illi precabantur Deum, dicentes: Jesu Christe, Fili Dei viventis in sæcula, lumen Christianorum, spes nostra certissima, præsto sis nobis, et fer auxilium: et

[5] I Cor. 1, 25.

ne confundas nos propter sanctum nomen tuum. Christi igitur ope sublevati, cruciatus non sentiebant.

A ὥστε καὶ τοὺς δεσμώτας θεωρήσαντας τὸ φῶς, ἐπηδῆσαι ἔσω καὶ μαθεῖν τὸ γεγονός· εἰσιλθόντες γὰρ εὗρον αὐτοὺς εὐφραινομένους καὶ δοξάζοντας τὸν Θεόν· Οἱ δὲ δήμιοι, ἅπερ ἐθεάσαντο, ἀνήγγειλαν τῷ ἡγεμόνι· καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ ἐκέλευσεν αὐτοὺς πρὸ τοῦ βήματος ἄγεσθαι· ἀχθεντων δὲ αὐτῶν ἐπὶ τὸ βῆμα, εἶπε πρὸς αὐτοὺς ὁ ἡγεμών· Ἄθλιοι! οὕτως ἐπαίδευσαν ὑμᾶς αἱ βάσανοι, ἀπαλλαγῆναι ἧς ἔχετε μωρίας καὶ προσελθεῖν θῦσαι τοῖς θεοῖς; Ὁ ἅγιος Τερέντιος εἶπεν· Ἡ μωρία αὕτη, ὦ ἡγεμόν, ἔστω ἐμοὶ καὶ τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεόν· α Τὸ γὰρ μωρὸν τοῦ Θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστίν· ἡ δὲ σοφία τῶν ἀνθρώπων μωρία παρὰ τῷ Θεῷ ἐστιν. Παράφρων δὲ καὶ μαινόμενος ἔσομαι ὅμοιός σου, ἐὰν, τὸν Θεόν μου καταλείψας, δαίμοσι προσκυνήσω. Ὁ δὲ ἡγεμών, ταῦτα ἀκούσας καὶ χολέσας πάνυ, ἐκέλευσεν ἀναρτηθέντας αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ ξύλου, ξέεσθαι. Οἱ δὲ μακάριοι ξεόμενοι ἐπὶ πολὺ, ηὔχοντο πρὸς Κύριον λέγοντες· Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, τὸ φῶς τῶν Χριστιανῶν, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀθανασίας, ἡ πίστις ἡ ἀῤῥαγὴς καὶ ἀκατάλυτος, ἐπιφάνηθι καὶ βοήθησον ἡμῖν, καὶ μὴ καταισχύνῃς ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς διὰ τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον ἀπὸ τῆς προσδοκίας ἡμῶν. Τῶν δὲ δημίων ξεόντων αὐτοὺς ἐπὶ πολὺ καὶ τοῦ Χριστοῦ ἐπικουφίζοντος καὶ ἐνισχύοντος, τῶν βασάνων οὐδ' ὅλως ἠσθάνοντο.

VI. Itaque jussit eos præfectus in carcerem retrudi. Et convocatis omnibus ferarum incantatoribus imperavit, ut sævas omnes feras et crudeles, quas haberent, aspides et viperas afferrent, et cum ipsis includerent. Quæ quidem feræ ad pedes eorum accedentes, eos nihil omnino lædebant. Sancti vero considentes, psallebant, et Deum collaudabant. Cumque tribus diebus et tribus noctibus cum sanctis inclusæ mansissent, quarto die sub noctem misit præfectus, qui viderent, utrum a feris consumpti essent. Sed qui missi fuerant, ad carceris fores appropinquantes, audiebant eos psallentes et collaudantes Deum. Cumque diligentius vellent intueri, quid ageretur, carceris tectum conscendentes, sanctos viderunt, qui considebant, et angelum Dei stantem ante faciem ferarum, et ne ad eos appropinquarent, prohibentem : et Præfecto celeriter, quæ viderant, nuntiarunt. Summo igitur mane sedit in tribunali, et jussit, ut incantatores feras suas sumerent, et sancti ad tribunal adducerentur. Incantatores igitur cum ad carceris ostium incantationibus suis feras advocarent, illæ non audiebant. Sed cum ostium carceris apertum ab illis esset, uno omnes impetu egredientes, quoscunque nactæ sunt homines, occiderunt, et in solitudinem profectæ sunt. Tunc custodes ad præfectum sanctos adduxerunt. Qui cum eos nulla in parte læsos aspiceret, furore concitatus, eos capite damnavit. Sancti autem egressi sunt læti, canentesque dicebant : « Liberasti nos, Domine, ab iis, qui nos affligebant, et qui oderant nos, confudisti [9]. « Ministri vero, eductis gladiis, fecerunt imperata. Atque ita sancti in Christi confessione, martyrii palmam acceperunt. Eorum autem corpora recte componentes viri religiosi, in loco, qui duobus passuum millibus ab urbe distabat, sepelierunt, ad gloriam Salvatoris nostri Jesu Christi, qui vivit, et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

B ς'. Τότε θυμωθεὶς ὁ ἡγεμὼν ἐκέλευσε κατενεχθέντας αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ ξύλου, ἀναληφθῆναι πάλιν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ· καὶ καλέσας πάντας τοὺς ἐπαοιδὰς τῶν θηρίων, ἐκέλευσεν αὐτοῖς ἐνέγκαι, ὅσα εἶχον θηρία χαλεπά καὶ δεινὰ, τοῦτ' ἔστιν ἐχίδνας, ἀσπίδας τε καὶ κεράστας, καὶ συναποκλεῖσθῆναι μετ' αὐτῶν ἐν τῇ φυλακῇ πρὸς τὸ ἀναιρεθῆναι ὑπ' αὐτῶν. Καὶ τούτων οὕτω γενομένων, ἦσαν τὰ θηρία ἕρποντα καὶ πρὸς τοὺς πόδας αὐτῶν παρακαθήμενα· τὸ καθόλον οὐκ ἐλυμήναντο αὐτοὺς, ἀλλ' ἐποίησαν τὰ ἑρπετὰ τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας ἐγκεκλεισμένα μετ αὐτῶν, ὥσπερ ζῶα ἥμερα, τῶν ἁγίων ὑμνούντων καὶ δοξαζόντων τὸν Θεὸν ἀκαταπαύστως· καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τετάρτῃ ἀπέστειλεν ὁ ἡγεμὼν ὑπὸ νύκτα, εἰ ἄρα ἀνηλώθησαν οἱ ἅγιοι ὑπὸ τῶν θηρίων

C τῶν ἰοβόλων· καὶ ὡς ἦλθον οἱ ἀπεσταλμένοι πρὸς τὴν θύραν ἀκροάσασθαι, καὶ ἤκουσαν αὐτῶν ψαλλόντων καὶ ὑμνούντων τὸν Θεὸν, βουλόμενοι ἀκριβέστερον μαθεῖν, ἀνέβησαν ἐπὶ τὸ δῶμα τῆς φυλακῆς. Περιβλεψάμενοι καὶ ἀκριβῶς κατασκοπήσαντες, εἶδον τοὺς ἁγίους καθημένους καὶ ἄγγελον Κυρίου ἑστῶτα κατὰ πρόσωπον τῶν ἰοβόλων ἐκείνων θηρίων, καὶ μηδ' ὅλως συγχωροῦντα κἂν ἐγγίσαι αὐτοῖς. Τότε δραμόντες ἀνήγγειλαν τῷ ἡγεμόνι, ὅσα εἶδον οἰκείοις ὀφθαλμοῖς· καὶ ἀναστὰς ὄρθρου ἀπὸ τῆς κλίνης αὐτοῦ ὁ ἡγεμὼν, καὶ καθεσθεὶς ἐπὶ τοῦ βήματος ἐκέλευσε τοῖς ἐπαοιδοῖς ἀναλαβεῖν μὲν τὰ θηρία, ἀχθῆναι δὲ τοὺς ἁγίους ἐπὶ τὸ βῆμα· ἀπελθόντες δὲ οἱ ἐπαοιδοὶ καὶ μέλλοντες ἐγγίζειν τῇ θύρᾳ τῆς εἰρκτῆς, ἤρξαντο ἐπικαλεῖν τὰ θηρία τῇ ἑαυτῶν ἐπαοιδίᾳ· τὰ δὲ οὐχ ὑπήκουσαν αὐτῶν. Τότε ἐλθόντες οἱ ἐπαοιδοὶ καὶ ἀνοίξαντες τὴν θύραν τῆς φυλακῆς, ἐξῆλθον τὰ θηρία ὁμοθυμαδὸν κατ' αὐτῶν, καὶ ἀπέκτειναν παραχρῆμα τούς τε ἐπαοιδοὺς καὶ πάντας ὅσους εὗρον ἀνθρώπους ἐκεῖ· καὶ αὐτὰ ἔφυγον εἰς ἐρήμους τόπους. Μετὰ ταῦτα δὲ παραγενόμενοι οἱ δεσμοφύλακες, ἀνέλαβον τοὺς ἁγίους καὶ ἤγαγον αὐτοὺς πρὸς τὸν ἡγεμόνα. Καὶ ἰδὼν αὐτοὺς ὁ ἡγεμὼν μηδὲν αὐτῶν τὴν ἀπόφασιν. Οἱ δὲ ἅγιοι ἐξῆλθον χαί-

D ἀδικηθέντας, ἐμμανὴς γενόμενος σφόδρα, ἔδωκε κατ'

[9] Psal. XLIII, 8.

(1) Theodorus Lector scribit in Collectaneis lib. II, horum sanctorum martyrum reliquias translatas esse Constantinopolim X Kal. Octobris Theodosio Minore imperante. Vide Baronium in notis ad Martyrologium Romanum, 10 April.

ρουντες, καὶ ψάλλοντες ἔλεγον· Ἔσωσας ἡμᾶς, Κύριε, ἐκ τῶν θλιβόντων ἡμᾶς καὶ τοὺς μισοῦντας ἡμᾶς κατῃσχυνας. Οἱ δὲ εἰς τοῦτο ταχθέντες, ἐνεγκόντες ξίφη τὸ προσταχθὲν αὐτοῖς ἐποίησαν καὶ τέλος τὸ διὰ ξίφους τοῖς ἁγίοις μάρτυσιν ἐπέθηκαν· καὶ οὕτως ἐν καλῇ προθυμίᾳ ἐτελειώθησαν ἐν τῇ ὁμολογίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μηνὶ Ἀπριλίῳ. Λαβόντες δὲ τὰ τίμια σώματα τῶν ἁγίων καὶ καλλινίκων μαρτύρων Τερεντίου, Ἀφρικανοῦ, Μαξίμου τε καὶ Πομπίου ἄνδρες εὐλαβεῖς καὶ φιλόχριστοι, καὶ πάνυ κοσμίως καὶ πρεπόντως κηδεύσαντες αὐτὰ, ἀπέθεντο ἐν τῇ γῇ, ὡς ἀπὸ μιλίων δύο τῆς πόλεως Ἀφρικῆς, εἰς δόξαν καὶ τιμὴν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ

ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΚΑΙ ΕΝΔΟΞΩΝ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΜΑΡΤΥΡΩΝ

ΚΑΡΠΟΥ ΚΑΙ ΠΑΠΥΛΟΥ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΝ ΑΥΤΟΙΣ.

—

MARTYRIUM SANCTORUM ET GLORIOSORUM CHRISTI MARTYRUM

CARPI, PAPYLI ET SOCIORUM.

(Anno 150. Latine apud Surium ad diem 13 Aprilis, juxta perantiquum Romanum Martyrologium, itemque Bedæ et Usuardi. — Græca ex cod. Reg. Paris. nunc primum prodeunt. Edit Pata.)

—

Α'. Μεμνῆσθαι τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ παθόντων εἴπερ ἄλλο τι λυσιτελὲς καὶ ὠφέλιμον· ἱκανὴ γὰρ καὶ μόνη μαρτύρων μνήμη πρὸς Θεοῦ ἔρωτα ψυχὴν διεγεῖραι καὶ οἱονεί τι πτερὸν εἰς ἀρετὴν γενέσθαι καὶ τοὺς αὐτοὺς τοῖς μάρτυσιν ἄθλους νοερῶς ὑπομένειν παρασκευάσαι, διὰ τῶν ἐκεῖθεν ἀμοιβῶν τὴν ἀπόλαυσιν. Τῶν γοῦν τοὺς μαρτυρικοὺς τούτους ἀγῶνας διηνυκότων εἰσὶ καὶ οἱ στεῤῥοὶ τῆς Ἐκκλησίας οὗτοι στύλοι τε καὶ θεμέλιοι, Κάρπος καὶ Πάπυλος, οἳ πατρίδος μὲν ὑπῆρχον περιφανοῦς, τῆς Περγαμηνῶν πόλεως, πατέρων δὲ σφόδρα φιλαρέτων γενόμενοι κατέλληλον ἐπεδείκνυντο καὶ τὴν ἀγωγὴν, οἷά τινος ῥίζης εὐγενοῦς εὐγενῆ βλαστήματα, ὡς δῆλον ἐκ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γίνεσθαι καὶ τῷ ῥείθρῳ μακαρίζεσθαι τὴν πηγήν. Σῶμα μὲν γὰρ μόνοις ἐποίουν ἀρκεῖσθαι τοῖς ἀναγκαίοις, πᾶν τὸ ποικίλον καὶ περίεργον ἀπωθούμενοι, οὕτω δὲ καὶ τοῖς ἀναγκαίοις ὀλίγα χρώμενοι, ὡς σώματι μὲν παρὰ πολὺ τῶν ἀγγέλων ἀπολελεῖφθαι, τῷ δὲ περιόντι τῆς ἐγκρατείας μικροῦ καὶ παραψαύειν τοῦ ἀσωμάτου. Ἐντεῦθεν εἰς ὕψος ἀρετῆς ἀναχθέντες, ἄξιοι ἐκρίθησαν εἶναι καὶ προστασίαν λαοῦ πιστευθῆναι. Καὶ Κάρπος μὲν ἀρχιερωσύνην ἐπιβὰς τὰ τῆς εὐσεβείας μυστήρια διήγγελλε τοῖς ἐν Θυατείροις· Πάπυλος δὲ, τῷ τῆς διακονίας βαθμῷ τιμηθεὶς, ἰσόῤῥοπον ἑαυτῷ τὴν σπουδὴν ἐν τοῖς ἴσοις ἐποιεῖτο πόνοις.

Β'. Ἐπεὶ οὖν ὁ περὶ αὐτῶν λόγος πανταχοῦ διεδίδοτο, οἷα μηδὲ λανθάνειν φύσει τῆς ἀρετῆς δυναμένης, ἀλλ' ἑαυτὴν ἀεί ποτε κηρυττούσης, πολύ τι

A I. Meminisse eorum, qui pro Christo sunt passi, est plurimum utile et conducibile. Sufficit enim vel sola memoria, ut ad Dei amorem excitet animum, et sit veluti quædam ala ad virtutem, et efficiat, ut eadem certamina, quæ corpore martyres, mente ille sustineat pro fruendis iis quæ sunt illic, remunerationibus. Ex iis ergo, qui hæc martyrii peregere certamina, validæ quoque Ecclesiæ columnæ et fundamenta, Carpus et Papylus noscuntur : quorum uterque in clara quidem patria, nempe civitate Pergamena, ex valde autem piis natus parentibus, eis quoque convenientem vitæ ostendit rationem, veluti generosæ cujusdam radicis generosum germen ; adeo ut ex fructu arbor evaderet manifesta, et ex fluento censeretur fons beatus. Nam ambo
B quidem corpus faciebant esse solis contentum necessariis, repellentes quidquid erat varium et curiosum ; necessariis autem tam modice utentes, ut corpore quidem multum abessent ab angelis, insigni autem abstinentia, incorporei propemodum viderentur. Hinc cum provecti essent ad summum virtutis, judicati sunt digni, quorum fidei committeretur populi præfectura. Et Carpus quidem, cum pervenisset ad pontificatum, pietatis mysteria annuntiabat iis, qui erant Thyatiris : Papylus autem honoratus gradu diaconatus, suo muneri respondens, adhibebat studium in paribus laboribus.

II. Cum ergo eorum fama pervasisset in omnes partes, utpote quod ea sit natura virtutis, ut non possit latere, sed seipsam semper prædicet, magna

multitudo ideo confluebat, et eorum fruens doctrina, libenter accedebat ad pietatem. Sed fieri omnino non poterat, ut qui fuit ab initio bonorum adversarius, cum hæc sic fierent, quietem ageret. Non quievit itaque, sed cum invenisset egregios administros suæ malitiæ, eis persuadet ut sanctos accusent apud Decium, quod sint et in deos impii eos abominantes, et sequantur vanam Christianorum opinionem. Ille autem hac re gravissime affectus, Valerium quemdam assessorem, cum quo res omnes suas communicabat (erat autem amans dæmonum, et vir agrestis) emittit in Asiam, quæ sibi de sanctis nuntiata fuerant, ei significans, et ei in illos potestatem permittens. Statim ergo Valerius viam conficit quam celerrime : et postquam fuit in loco, ubi ii degebant, ille quidem statim deis vanis consueta voluit offerre sacrificia, ejusque jussus mox pervasit omnes terminos regionis Thyatirorum, ut quicunque in ea erant, nihil cunctantes venirent in eum locum ubi fieret sacrificium, gratiarum actiones ipsi quoque diis illius reddituri, ut qui nollet solum ægrotare, sed alios quoque vellet frui eodem morbo. Hoc autem ducebat esse sufficiens argumentum sententiæ martyrum. Dicebat enim intra se, quod si ipsos quidem viderit communiter convenientes cum multitudine ad sacrificandum, falsa apparebunt omnino, quæ dixerunt Decio. Sin minus, non est alia major exspectanda probatio.

III. Cum ergo omnes quidem in locum convenissent, ut peragerent sacrificia, soli autem abessent admirabiles duo martyres (alibi enim stabant, Deo preces, nempe verum reddentes sacrificium), iis sisti jussis, ille superbius ac elatius eos rogavit causam, cur ipsi abfuissent : deinde etiam adjecit: At saltem ante meos oculos pulchre corrigatur delictum ut accusatoribus invidia in caput eorum convertatur, et vobis clarior, quam prius, gloria oriatur. Ad hæc sancti, qui et metu et omni claritate humana erant superiores : Esset dedecus, o judex, dixerunt, apertum, inquam, dedecus, habere bovem et asinum (ut cum magno dicam Isaia) qui nos arguerent magni criminis ingrati animi, siquidem illi quidem cognoverunt possessorem [1], et eum, qui ipsos alebat : nos autem, quod alamur ab ipso, ignorare videremur, si vero relicto Domino, qui falso vocantur, deos coleremus. Hæc dixerunt: et Deus simul iis, quæ dicta sunt, est assensus. Nam magnus irruens terræ motus, convertit in pulverem ea, quæ ab insipientibus colebantur, simulacra. Et inanima quidem sic se habebant, et ita fuere dissoluta.

IV. Valerio autem firma erat ac stabilis malitia, et quæ non poterat amoveri. Nam cum admirari oporteret potentiam Dei ineffabilem, et deorum suorum magnam irridere imbecillitatem (quod quidem fecisset vir prudens et intelligens), ille evasit ma-

A πλῆθος παρὰ τοῦτο συνέῤῥεον καὶ τῆς παρ' αὐτῷ ἀπολαύοντες διδασκαλίας, ἅσμενοι προσεχώρουν τῇ εὐσεβείᾳ. Ἀλλ' οὐκ ἦν πάντως τὸν ἐξ ἀρχῆς ὑπεικείμενον τοῖς ἀγαθοῖς τούτων οὕτω γενομένων ἡσυχίαν ἄγειν· οὐκοῦν οὐδὲ ἡσύχαζεν, ἀλλὰ τῆς αὐτοῦ κακίας ὑπουργοὺς οὐκ ἀγεννεῖς εὑρηκώς, ἐνδιαβάλλειν ἀναπείθει Δεκίῳ τοὺς μάρτυρας, ὅτι τε ἀσεβεῖς τὰ πρὸς θεοὺς εἰσι, καὶ ὅτι τὴν καινὴν τῶν Χριστιανῶν πρεσβεύουσι δόξαν. Ὁ δὲ χαλεπώτατα πρὸς τοῦτο διατεθεὶς, Οὐαλέριόν τινα συγκάθεδρον, ὃς καὶ τῶν ὅλων αὐτῷ ἐκοινώνει, φιλοδαίμονα καὶ ἄγριον ἄνδρα, πρὸς τὴν Ἀσίαν ἐκπέμπει, ἅτε περὶ τῶν ἁγίων αὐτῷ ἀνηγγέλη γνωρίσας καὶ τὴν κατ' ἐκείνων ἐξουσίαν ἐπιτρέψας αὐτῷ. Αὐτίκα οὖν Οὐαλέριος τὴν ὁδὸν εἰς ταχὺ ἄνυει, καὶ ἐπειδὴ ἐν ᾧ οὗτοι

B διῆγον γέγονε τόπῳ, ὁ μὲν εὐθὺς τοῖς ματαίοις τῆς συνήθεις προσῆγε θυσίας· προστάγματα δὲ αὐτοῦ πᾶσαν ὅσην οἱ Θυατείρων ἐπεῖχον ὅροι, κατὰ σπουδὴν διελάμβανεν, ὥστε τοὺς αὐτῇ πάντας, ἔνθα ἡ θυσία γίνοιτο, μηδὲν μέλλοντας ἀπαντᾷν τὰς χαριστηρίους εὐχὰς καὶ αὐτοὺς τοῖς ἐκείνου θεοῖς συνοίσοντας, ὥσπερ οὐκ ἐθέλοντος μόνον νοσεῖν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους παραπολαύειν αὐτῷ τοῦ νοσήματος. Τοῦτο δὲ ἄρα τεκμήριον ἱκανὸν τῆς τῶν μαρτύρων ἐποιεῖτο γνώμης· ἔλεγε γὰρ ὡς, εἰ μὲν καὶ αὐτοὺς συνερχομένους, τῷ πλήθει καὶ κοινῇ τὰς θυσίας προσφέροντας ἴδοι, ψευδῆ πάντως ἃ πρὸς τὸν Δέκιον κατεῖπον αὐτῶν εἶναι· εἰ δὲ μή, μὴ πίστιν ἑτέραν ἀναμένειν μείζονα.

Γ'. Ἐπεὶ οὖν πάντες μὲν συνδραμόντες ἦσαν,

C ὥστε τὰς θυσίας ἐπιτελέσαι, μόνη δὲ ἡ θαυμαστὴ τῶν μαρτύρων ἀπελείφθη δυὰς (ἵσταντο γὰρ ἔξω, τῷ Θεῷ τὰς εὐχὰς, τὴν ἀληθῆ θυσίαν ἀποδιδόντες), παραστησάμενος αὐτοὺς σχήματι σοβαρωτέρῳ τὴν αἰτίαν ἠρώτα τῆς ἀπολείψεως· εἶτα καὶ προσετίθει· Ὅτι κἂν γοῦν ἐπ' ὄψεσι ταῖς ἐμαῖς τὸ ὑστέρημα καλῶς ἀναπληρωθήτω, ἵνα καὶ τοῖς κατηγόροις εἰς κεφαλὰς ὁ φθόνος μεταχωρήσῃ, καὶ ὑμῖν λαμπρότερον ἢ τὸ πρόσθεν το κλέος ἀναφανῇ. Πρὸς ταῦτα οἱ ἅγιοι καὶ φόβου καὶ περιφανείας πάσης ἀνθρωπίνης ἀνώτεροι γεγονότες· Ἀλλ' αἰσχύνη, βασιλεῦ, εἶπον, αἰσχύνη σαφὴς, βοῦν ἔχειν καὶ ὄνον, κατὰ τὸν μέγαν Ἠσαΐαν εἰπεῖν, μεγάλης ἀγνωμοσύνης ἔλεγχον, εἴπερ ἐκεῖνα μὲν ἔγνω τὸν κεκτημένον καὶ τρέφοντα, ἡμᾶς δὲ φαίνεσθαι ἀγνοοῦντας, εἴγε τὸν ἀληθῆ Δε-

D σπότην καταλιπόντες, ψευδωνύμοις προστεθῶμεν θεοῖς. Ταῦτα εἶπον καὶ ἅμα Θεὸς τοῖς εἰρημένοις ἐπεψηφίζετο, καὶ σεισμοῦ τι μέγα χρῆμα ἐπενεχθὲν εἰς κόνιν ἐλέπτυνε τὰ τῶν ἀφρόνων σεβάσματα, καὶ τὰ μὲν ἄψυχα οὕτως εἶχε καὶ διελέλυτο.

Δ'. Οὐαλερίῳ δὲ πάγιος ἡ κακία καὶ ἀμετάθετος· δέον γὰρ θαυμάσαι τὴν ἄφατον τοῦ Θεοῦ δύναμιν καὶ τῆς πολλῆς τῶν αὐτοῦ θεῶν ἀσθενείας καταγελάσαι (ὅπερ ἂν ἐποίησε νοῦν ἔχων καὶ συνιὼν ἄνθρωπος)· ὁ δὲ θρασύτερος ἐδείκνυτο μᾶλλον καὶ αὐτὴν, ὡς εἶχε, τὴν

[1] Isa. I, 3.

μενίαν ἐγύμνου. Ἀλλ' ἐπεὶ τὸ εὐγενὲς καὶ κόσμιον τῶν ἀνδρῶν αἰδούμενος, βαρυτέρας τέως ἀπείχετο τιμωρίας· κελεύει κλοιοῖς σιδηροῖς περιαυχενισθέντας γυμνοὺς ἀνὰ μέσην τὴν ἀγορὰν περιάγεσθαι· ἤγοντο τοίνυν οἱ ἀθληταὶ γυμνοὶ περιαυχενίῳ δεσμῷ βαρυνόμενοι, καὶ περιήεσαν ἀτίμως τὴν ἀγορὰν οἱ ἀληθῶς τίμιοι, μυκτηρισμὸς καὶ γέλως οἱ μυρίων ὄντες ἐπαίνων ἄξιοι. Ὁ δικαστὴς οὖν τὴν ἄτιμον περιαγωγὴν ταύτην αἰσχύνην ὑπολαβὼν ἐμποιῆσαι τοῖς ἁγίοις καὶ οὕτω μαλακωτέρους αὐτοὺς παρασκεύασαι περὶ τὴν ἔνστασιν, ἁπαλωτέροις ἔκρινε λόγοις αὐτοὺς ὑπελθεῖν καὶ ταύτῃ κλέψαι τῆς προαιρέσεως αὐτῶν τὴν εὐγένειαν, καί· Εἰ μὲν ἑώρων ὑμᾶς, φησὶ, μὴ φρονήματος ὑγιοῦς σαφῆ γνωρίσματα φέροντας, ἀπεσχόμην ἂν τῆς πρὸς ὑμᾶς συμβουλῆς· ἔξεστι γὰρ καὶ διὰ βασάνων ὑμᾶς ἑλεῖν, εἰ θελήσαιμεν, καὶ τὴν ἡμετέραν ἄκοντας, καὶ μὴ βουλομένους μεταδιδάξαι θρησκείαν· ἐπεὶ δὲ καὶ ὄψις καὶ ἡ τῶν ἠθῶν εὐκοσμία τὴν τῆς γνώμης ἐλευθερίαν δηλοῦσι, πείθομαι σύμβουλος ἀγαθὸς ὑμῖν καταστῆναι· οὐδὲ γὰρ οἶμαι διαλανθάνειν ὑμᾶς, ὡς ἐκ μακροῦ τοῦ χρόνου τάγε τῆς πρὸς τοὺς ἀθανάτους θεοὺς ἀρξάμενα δόξης τε καὶ τιμῆς καὶ εἰς δεῦρο καὶ ἔτι μένει, οὐ παρ' ἡμῖν γε μόνοις τοῖς τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν εἰδόσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς Βαρβάροις αὐτοῖς· ἔξεστιν οὖν δι' αὐτῆς ὁρᾷν πόλεις εὐνομίαν ἀγούσας, πολεμίων ὀφρῦν πίπτουσαν καὶ εἰρήνην ἰθυνομένην· ἢ πόθεν βασιλεῖς καὶ δυνάσται πολλοὶ μὲν καὶ πρότερον, Ῥωμαίων δὲ νῦν εἰς τοσοῦτον δόξης προῆλθον, ὡς καταστρέψασθαι μὲν ἔθνη, καταστρέψασθαι δὲ πόλεις, ὑποχειρίους δὲ ποιήσασθαι πᾶν τὸ ἀντίπαλον; Εἰ τοίνυν ἀμαθῶν λόγοις πρὸς τὴν ἄλογον ταύτην καὶ ἀρτιφανῆ τῶν Χριστιανῶν δόξαν ὑπήχθητε, οὐ μέμφομαι· τῆς ἁπλότητος γὰρ εἶναι τοῦτό φημι· ὑμεῖς δὲ ἀλλ' ἐνελαβόντες ἑαυτοὺς μετάθετε πρὸς τὸ βέλτιον, ὡς ἂν οἱ τε θεοὶ ὑμῖν ἵλεῳ γένωνται, πλειόνων τε ἀπολαύσητε τῶν παρ' ἡμῖν ἀγαθῶν καὶ τὸ τοῦ βασιλέως οὕτω φιλοτίμου περὶ τὰς εὐποιίας κερδήσητε· εἰ δὲ τοῖς προτέροις μέχρι παντὸς ἐπιμείνητε, τὰ τούτων ἐναντία ὑμῖν συμβήσεται, ἀλλὰ καὶ ἡμῶν αὐστηροτέρων (ὅπερ ἀπεύχομαι) πολλὴ ἀνάγκη πάντως ὑμᾶς πειραθῆναι.

Ε'. Ταῦτα ἐπειδὴ οἱ μάρτυρες ἤκουσαν, τὰ ὄμματα εἰς οὐρανοὺς ἀνασχόντες καὶ ὅλους ἑαυτοὺς τῇ τοῦ σταυροῦ σφραγῖδι σημειωσάμενοι. Ἔοικας εἶπον, ὥσπερ τινὰς τῶν ἀφελεστέρων, μηδὲ βραδέως, ἀλλ' εὐκόλως οὕτω πείσειν ἡμᾶς οἰηθῆναι μεταμαθεῖν τὴν εὐσέβειαν· ἀλλ' οὐκ ἀνδράσιν ἀγεννέσιν ἴσθι περιτυχών, οὐ μὰ τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ τοῦτον ἀγῶνα καὶ τὴν ἡμετέραν ἐκ παίδων περὶ τὴν εὐσέβειαν ἄσκησιν· οὐδὲ γὰρ εἴ τι ἀρχαῖον, τοῦτο καὶ τιμῆς ἄξιον· ἐπειδὴ παλαιὰ μὲν πάντως καὶ ἡ κακία· ἀλλ' οὐχὶ καὶ τιμᾶσθαι διὰ τὸν χρόνον ἀξία. Οὐ τοίνυν εἰ ἀρχαία σοῖ σκοπεῖν ἡ θρησκεία ὑμῶν, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο, εἰ δέον αὐτὴν προσίεσθαι, ἣν συμβουλεύσαιμεν ἂν ἡμεῖς ἐκκλίνειν ὁπόσῃ δύναμις καὶ ἐκ τοῦ μέσου ποιεῖν, οὕτω φρικτὴν πυρὸς γέενναν τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὴν θησαυρίζουσαν. Ὅλως δὲ, εἰ χρὴ μετ' ἀκριβείας προσέχειν, εὑρήσεις πάντως καὶ

A gis temerarius, et suam plane ostendit insaniam. Sed cum virorum nobilitatem et modestiam reveritus, tunc a graviore cruciatu abstinuisset, jubet eos, ferreis collaribus collis eorum impositis, per medium forum nudos circumagi. Nudi itaque ducebantur athletæ, colli vinculo gravati : et forum obibant cum infamia, qui vere erant honesti : irrisi et ludibrio habiti, qui innumerabilibus digni erant laudibus. Judex ergo, qui turpem hanc et infamem traductionem putabat sanctos affecturam dedecore, et sic eorum constantiam esse emollituram, statuit mollibus eos verbis aggredi, et sic cuniculos agere in generosum eorum propositum, et : Si vos quidem, inquit, viderem non ferre aperta indicia generosi spiritus, nequaquam vobis darem consilium.

B Licet enim, si velim, vos per tormenta expugnare, invitosque et nolentes ad nostram convertere religionem. Sed cum et vultus, et morum moderatio significent vestri animi libertatem, statui fungi apud vos officio boni consiliarii. Neque enim arbitror vos latere, quod longo ab hinc tempore incepta, quæ diis immortalibus exhibetur, gloria et honor, manet usque in hodiernum diem, non apud nos solos, qui Græcam linguam novimus, sed etiam apud ipsos Barbaros. Per hanc ergo religionem videre licet civitates bonis regi legibus, hostium deprimi supercilium, pacemque vigere. Undenam autem reges et principes, multi quidem etiam prius, nunc autem Romanorum, ad tantam gloriam pervenere, ut gentes quidem et civitates everterent, in potestatem autem omnes redigerent adversarios ?

C Si ergo indoctorum sermonibus inducti estis ad hanc a ratione alienam, et quæ nuper apparuit, Christianorum opinionem, non valde reprehendo. Hoc tantum dico esse simplicitatis. At vos nunc tandem resipiscentes, et ad vos redeuntes, convertimini ad id, quod est melius, ut et dii sint vobis propitii, et pluribus bonis, quæ sunt apud nos, fruamini, et imperatoris in benefaciendo munificentiam sic vobis concilietis. Sin autem in prioribus omnino perstiteritis, a tot bonis excidetis : sed et nos quoque asperiores (quod absit) vobis necesse erit omnino experiri.

V. Hæc postquam audiverunt martyres, oculis in cœlum sublatis, cum se Christi signaculo muniissent : Videris, dixerunt, nos, tanquam aliquos simpliciores non tarde, sed facile putare posse convertere ad discendam impietatem.

D Sed scias te non incidisse in viros pusilli et abjecti animi : non, per hoc, quod pro Christo suscipitur certamen, et nostram ab ineunte ætate in pietate exercitationem. Non enim propter temporis antiquitatem, honore dignam dixerim vestram religionem. Non enim si quid est antiquum est, id etiam honore dignum : quandoquidem vetus quidem est omnino etiam vitium, sed non etiam propter tempus dignum est quod honoretur. Non est ergo considerandum, an antiqua sit vestra religio : sed hoc ipsum, an eam oporteat admittere, quam nos quidem consuluerimus declinare, et de medio tollere pro viribus, quæ tam horribilem ignis gehennan

recondit et reservat iis qui ipsam diligunt. In summa autem, si velis accurate attendere, invenies omnino tu quoque eos, qui apud vos coluntur, deos, nihil aliud esse quam opera manuum hominum inanima et surda, quæ nihil omnino, non modo aliis, sed ne sibi quidem ipsis, possint opis afferre. Si ergo homo quidem est Dei opus, ut qui ab eo sit effictus, quæ vos autem simulacra adoratis, sunt opera manus humanæ : quomodo quis, nisi fuerit plane nullo sensu præditus, et plane bos et asinus, iis, quæ ipse est fabricatus, honorem tribuerit ? cum oporteret illa magis suos honorare opifices, si quis inesset eis sensus ? Quoniam ergo confessus es, nos esse intelligentes, et scis, quod homo, qui est sanæ mentis, nunquam veritati id, quod est falsum, prætulerit, adverte animum, et de eo, qui vere est Opifex universorum, disce a veridicis labris.

VI. Deus suapte natura non potest circumscribi : est enim ejusmodi, ut in eum non cadat omnino circumscriptio, et superat omnem, quæ in tempore suscipitur, cogitationem. Namque temporum Creator non subjicitur tempori. Quamobrem nec cœpit quidem esse. Omnia autem, tam quæ sub aspectum cadunt, quam quæ mente percipiuntur, ad hoc, quod sint, produxit. Homo ergo cum esset a Deo effictus, et ei esset tributum ut habitaret paradisum, et ad majoris profectus exercitationem accepisset mandatum, invidia diaboli affectus morbo inobedientiæ, non posse interire, permutavit interitu : et cum carnis subiisset voluntatem, fuit subjectus morti. Cæterum pater invidiæ non fuit contentus hoc solo lapsu ejus, cui invidebat : sed etiam ad Dei, proh dolor ! oblivionem eos deduxit, qui postea nati sunt ex eodem genere, ut non solum corporibus, sed etiam animis mors dominaretur. Relicto itaque vero Deo, et ad lucem veritatis sua sponte claudentes oculos, cultus simulacrorum subiere tenebras. Propterea ergo idem nostri generis Opifex, qui benignis visceribus nos produxit ex nihilo, non ferens videre hominem opprimi maligni tyrannide, et a Paterno sinu non excessit, et omnia factus, sicut nos, præter solum peccatum, cruci affigitur, et moritur, a lapsu peccati nos volens liberare. Cum ergo sua morte nostri lapsus auctorem dejecisset, ipse et in cœlos ascendit, e quibus descenderat : et nos illuc vocat, ut qui nobis ad se ascensum ostenderit. Potesne tu quoque tale quid ostendere, quod a tuis diis factum sit, an te jam eos vocare pœnitet ? Possessionum autem et pecuniarum, et honoris apud imperatores, quæ sunt vestra, ut dicitis, bona, nos parvam curam gerimus, ut qui ea non tanquam stantia judicare, sed tanquam fugientia, recte didicerimus a propheta, et maxime cum in Deum ipsum spem collocaverimus, et ab illius gloria toti pendeamus, propter quem etiam magno ac forti animo pati statuimus.

VII. Hæc cum audiisset Valerius, et ægritudine animi fuit affectus, et igne insaniæ incensus. Et protinus exuens fictam personam mansuetudinis, internam

A σὺ τοὺς παρ' ὑμῖν τιμωμένους θεοὺς οὐδὲν ἕτερον ἢ ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων ἄψυχα καὶ κωφά, οὐ μόνον ἄλλοις οὐδ' ὁτιοῦν, ἀλλὰ καὶ ἑαυτοῖς βοηθῆσαι τὸ παράπαν οὐ δυναμένους. Εἰ τοίνυν ἄνθρωπος μὲν πλάσμα, ἃ δὲ ὑμεῖς εἴδωλα προσκυνεῖτε, ἀνθρωπίνης εἰσὶν ἔργα χειρὸς, πῶς ἄν τις, εἰ μὴ λίαν ἀναίσθητος εἴη, καὶ βοῦς αὐτόχρημα καὶ ὄνος, τοῖς παρ' αὐτοῦ δεδημιουργημένοις τὴν τιμὴν ἀπονείμοι, δέον ἐκεῖνα μᾶλλον τοὺς οἰκείους τιμᾷν δημιουργοὺς, εἴ τις αὐτοῖς αἴσθησις ; Ἐπειδὴ τοίνυν συνετοὺς ἡμᾶς ὡμολόγησας καὶ οἶδας ὡς οὐκ ἄν ποτε φρενὸς ὑγιοῦς ἄνθρωπος ψεῦδος ἀντὶ τῆς ἀληθείας προέλοιτο, ἐπίστησον τὴν διάνοιαν καὶ τὰ περὶ τοῦ ὄντως δημιουργοῦ τῶν ὅλων Θεοῦ ὑπὸ ἀληθῶν χειλέων διδάχθητι.

B

ϛ'. Θεὸς οὐ πέφυκε περιγράφεσθαι· ἀπερίγραπτος γὰρ πάντῃ καὶ ὑψηλότερος χρονικῆς ἁπάσας ἐννοίας· ποιητὴς γὰρ χρόνων, οὐχ ὑπὸ χρόνον· ὅθεν οὐδὲ τοῦ εἶναι ἠρξατο· πάντα δὲ τά τε ὁρατὰ καὶ νοούμενα εἰς τὸ εἶναι αὐτὸς παρήγαγεν. Ὁ τοίνυν ἄνθρωπος πλάσμα Θεοῦ γεγονὼς τὸν παράδεισόν τε οἰκεῖν κληρωθεὶς καὶ λαβὼν ἐντολὴν πρὸς γυμνασίαν προκοπῆς μείζονος, φθόνῳ διαβόλου παρακοὴν νοσήσας, τὴν φθορὰν τῆς ἀφθαρσίας ἠλλάξατο καὶ θελήμασι σαρκὸς ὑποκύψας, ὑπὸ χεῖρα γέγονε τῷ θανάτῳ· καὶ ὁ τῆς βασκανίας πατὴρ οὐδὲ τούτῳ μόνῳ τοῦ φθονηθέντος ἠρκέσθη τῷ πτώματι, ἀλλὰ καὶ εἰς λήθην, οἴμοι ! Θεοῦ τοὺς ἐκ τοῦ αὐτοῦ φύντας γένους ὕστερον ἤγαγεν, ὡς μὴ σωμάτων μόνον, ἀλλὰ καὶ
C ψυχῶν αὐτῶν κυριεύειν θάνατον· ἀμέλει καὶ τὸν ἀληθῆ Θεὸν ἀπολιπόντες καὶ πρὸς τὸ φέγγος τῆς ἀληθείας ἑκοντὶ μύσαντες, τὸν τῆς εἰδωλολατρείας σκότον ὑπῆλθον. Διὰ ταῦτα τοίνυν αὐτὸς ὁ τοῦ ἡμετέρου γένους Δημιουργὸς ὁ φιλανθρώποις σπλάγχνοις ἐκ τοῦ μὴ ὄντος παραγαγὼν, μὴ φέρων ὑπὸ τοῦ πονηροῦ τὸν ἄνθρωπον ὁρᾷν τυραννούμενον, τῶν τε Πατρικῶν οὐκ ἐξέστη κόλπων, καὶ πάντα πλὴν μόνης τῆς ἁμαρτίας καθ' ἡμᾶς γεγονὼς, σταυροῦται καὶ θνήσκει, τοῦ τῆς ἁμαρτίας πτώματος ἐθέλων ἡμᾶς ἀνασώσασθαι. Τῷ ἑαυτοῦ τοιγαροῦν θανάτῳ τὸν αἴτιον τοῦ ἡμετέρου πτώματος καταβεκληκὼς, αὐτός τε εἰς οὐρανοὺς ἀνεληλύθει, ἀφ' ὧν καὶ κατῆλθεν, καὶ ἡμᾶς ἐκεῖσε καλεῖ, τὴν πρὸς αὐτὸν ἡμῖν ἄνοδον ὑποδείξας. Ἔχεις τι καὶ αὐτὸς τοιοῦτον
D ἀντεπιδεῖξαι παρὰ τῶν ὑμετέρων θεῶν γενόμενον ; ἢ καὶ τὸ θεοὺς ἤδη τούτους καλεῖν μεταμέλει σοι ; κτημάτων δὲ καὶ χρημάτων καὶ τῆς παρὰ βασιλεῦσι τιμῆς τῶν ὑμετέρων, ὥς φατε, καλῶν λόγος ἡμῖν ὀλίγος, οὐχ ὡς ἑστῶτα κρίνειν, ἀλλ' ὡς φεύγοντα καλῶς ὑπὸ τοῦ προφήτου ταῦτα πεπαιδευμένοις, ἄλλως τε δὲ καὶ εἰς Θεὸν ἤδη ἐλπίδα θεμένοις καὶ τῆς ἐκεῖθεν δόξης ὅλως ἐξεχομένοις, δι' ὃν καὶ τὸ παθεῖν εὐψύχως εἱλόμεθα.

Ζ'. Τούτων ἀκούσας Οὐαλέριος, ἀθυμίᾳ τε εἴχετο καὶ πυρὶ μανίας ἐφλέγετο, καὶ παραχρῆμα τὸ ἐπίπλαστον τῆς ἡμερότητος προσωπεῖον ἀποβαλὼν, τὴν

ἔνδον ἀγριότητα ἐξεγύμνου καὶ τὴν μὲν ὕπαρξιν τῶν ἁγίων εἰς διαρπαγὴν τοῖς κατηγορήσασιν ἐξεδίδου, πρᾶγμα τὸ λίαν ὑπ' ἐκείνων περιφρονούμενον, τοῖς πάνυ μέγα τοῦτο λογιζομένοις· αὐτοὺς δὲ ἵππων τινῶν ἀγρίων ἀποδεθέντας ἐκέλευεν ὅτι τάχος ἐπὶ τὰς Σάρδεις ἐλαύνεσθαι. Τὰς μὲν οὖν ἵππους ἀπὸ Θυατείρων τρέχειν ἀρξαμένας, ἑσπέρας ἤδη καταλαβούσης, αἱ Σάρδεις μόλις τοῦ δρόμου παύουσιν· ἀλλὰ τοῖς μάρτυσι, κἂν τῇ πικρᾷ ταύτῃ τιμωρίᾳ διημερεύσασιν, ὅμως οὐδὲ ἡ νὺξ ἄμοχθος ἦν, ἀλλ' εἰς ὕμνους θείους τὸ πλεῖστον αὐτῆς μέρος ἐδαπανᾶτο. Εἰ δέ που βραχὺ καὶ ὕπνου μετέλαβον, ἄγγελοι αὐτοῖς ἐφιστάμενοι πεπονηκότας τε ἀνελάμβανον καὶ περὶ τὰς μελλούσας ἔτι βασάνους προθυμοτέρους ἐποίουν. Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ τοῦτο μὲν ἀλλήλοις, τοῦτο δὲ καὶ τοῖς παροῦσι τὴν θείαν ἐκείνην ἐπιστασίαν οἱ ἅγιοι διηγοῦντο, καὶ πότε Οὐαλέριος ἥξει ἐπανεξετάσων αὐτοὺς περιέμενον, ὥσπερ τινὲς ἀξιόμαχοι στρατιῶται ἀγώνων ἐπιθυμοῦντες καὶ πρὸς τὸν μετὰ δόξης θάνατον εὔτολμόν τι καὶ εὐγενὲς βλέποντες. Ἐκεῖνος δὲ τὰς Σάρδεις καταλαβών, ὡς τὸ νῦν, εἰ καὶ μὴ πρότερον, εὐπειθεστέροις τοῖς μάρτυσι καὶ εὐχερώτερον ἤδη γενομένοις περιτυχεῖν, τὰ μὲν γὰρ τῆς τιμωρίας ἐγίνωσκε μόνον, τὰ δὲ τῆς παρακλήσεως, πόθεν ἡ γεώδης ἐκείνη ψυχὴ καὶ ξένη θείας ἐπιφανείας καὶ ἀγαθότητος; ἐπεὶ δὲ πλέον νῦν ἤπερ ἔμπροσθεν χαριεστάτους μὲν τὴν ὄψιν, εὐσταθεῖς δὲ τὸ φρόνημα καὶ ἀταπεινώτους τὴν ψυχὴν ἐθεάσατο, ἀπογνοὺς τὸ διὰ βασάνων ἑλεῖν, θωπείαις πάλιν καὶ δωρεῶν μειζόνων ἐπαγγελίαις τὴν τῶν γενναίων ἐνστασιν ὑποχαυνοῦν ἐπεχείρει. Ὡς δὲ ἐπὶ πλέον ἐπείρα καὶ πλείονα ἔτι τὴν στερρότητα κατενόει, πρὸς τὸ αὐστηρὸν αὖθις ἐχώρει τῷ συνεχεῖ τῆς μεταβολῆς καὶ τῷ ποικίλῳ τῆς ὁμιλίας θηρᾶσαι τὴν ἐν Χριστῷ ἀσκλότητα τῶν ἁγίων ὁ σκολιὸς μηχανώμενος.

Η'. Ἐπεὶ δὲ καὶ οὕτω νικώμενος ἦν καὶ οὐδὲ μικρὸν ὑπενδιδόντας ἑώρα τοὺς μάρτυρας, ἀλλ' ὥσπερ τις ἀλώπηξ ἐφάνη διαμαχομένη πρὸς λέοντας, ἀπορῶν τοῖς ὅλοις, ὑπέρχεται τέχνην ἑτέραν, καὶ Κάρπον μὲν καὶ Πάπυλον ἀποπέμπεται τοὺς γενναίους, ἀσφαλῶς τηρεῖσθαι κελεύσας. Τὸν δὲ θαυμαστὸν Ἀγαθόδωρον, ὃς τοῖς μάρτυσι διηκονεῖτο καὶ τὰ τῶν οἰκετῶν ἔπραττε (μάρτυς καὶ αὐτὸς ἤδη τέλειος ὢν, καὶ τῷ περὶ αὐτοὺς φίλτρῳ τῶν αὐτῶν ἐκείνοις ἀποκωνεῖ κολάσεων), τοῦτον ἐκέλευσε ταθέντα βουνόροις ἀνηλεῶς τύπτεσθαι· ἅμα μὲν λυπεῖν τοὺς ἁγίους διὰ τῆς πρὸς τὸν ὁμόπιστον τιμωρίας, ἅμα δὲ καὶ φοβεῖν βουλόμενος. Ἠμιλλῶντο οὖν ἀλλήλοις ἑκάτεροι ὅ τε κολάζων δικαστὴς καὶ ὁ μάρτυς· ὁ δικαστὴς μὲν ὥστε τῷ πλήθει τῶν πληγῶν τὸν ἄνδρα ἑλεῖν, ὁ μάρτυς δὲ ἡδέως οὕτω τὰς πληγὰς δεχόμενος, ὡς δῆλον εἶναι τοῦτο δι' εὐχῆς τίθεσθαι, τὸ διαρκέσαι τὴν τιμωρίαν καὶ μὴ ἀπαγορεῦσαι τοὺς κολαστὰς παίοντας. Ὡς οὖν τὸ μαρτυρικὸν ἐκεῖνο σῶμα πολὺν ἤδη ταῖς μάστιξιν ἐκόπτετο χρόνον, αἵματος μὲν ὥσπερ ἐκ τινος πηγῆς κρουνοὶ ἀνεδίδοντο, σπλάγχνα δὲ τῆς οἰκείας περιβολῆς ἐγυμνοῦτο, ῥίς τῶν ἁρμονιῶν διεσπῶντο, καὶ ἡ τῆς ὀδύνης

A aperuit feritatem. Et sanctorum quidem facultates dedit diripiendas iis qui accusaverant, rem, quæ valde quidem ab illis despiciebatur, plurimi autem fiebat ab iis qui id magnum existimabant : ipsos vero agrestibus quibusdam equis alligatos, jussit quam primum agi Sardas. Atque equos quidem, cum incepissent currere Thyatiris, adventante vespere, Sardis vix tandem faciunt a cursu desistere. Cæterum martyribus, qui in hoc acerbo cruciatu totum diem transegerant, nec nox tamen bonis actibus vacua remansit : sed in divinis hymnis plurima pars ejus fuit consumpta. Si quando autem parum somni caperent, eis assistentes angeli, defessos recreabant : et ad tormenta mox futura faciebant animo alacriores. Postridie autem partim quidem inter se, partim autem ii qui aderant, narrabant sancti B divinam illam apparitionem, et venturum Valerium ad eorum examinationem exspectabant, perinde ac quidam strenui milites certamina cupientes, et ad mortem cum gloria suscipiendam, generose et audacter intuentes. Ille autem cum pervenisset Sardas, tunc existimabat, et si non prius, se obedientiores et faciliores inventurum martyres. Solum enim sciebat cruciatus ; consolationem autem unde sciret terrena illa anima, et aliena a divina apparitione et bonitate ? Cum eos autem vidisset vultu, quam prius lætiores, spirituque constantiores, et animo minus dejectos, desperans se posse eos tormentis expugnare, assentationibus rursus et majorum donorum promissionibus aggrediebatur emollire virorum fortium constantiam. Cum autem magis tentasset, et adhuc majorem animadvertisset C roboris firmitatem, processit rursus ad acerbitatem, continua mutatione, et varia collocutione, moliens improbus venari eam, quæ in Christo fundata erat sanctorum simplicitatem.

VIII. Cum autem sic quoque vinceretur, et ne parum quidem cedentes videret martyres sed tanquam vulpes quædam visus est pugnare contra leones, animi plane dubius et perplexus, alia arte eos superare aggreditur ; et Carpum quidem et Papylum viros fortes ac præclaros dimittit, jubens eos tuto servari : admirabilem autem Agathodorum, qui ministrabat martyribus, et famulorum munere fungebatur (qui ipse quoque jam erat perfectus martyr, et suo in eos amore erat socius eorumdem supplicium) , eum, inquam, jussit extensum, boum D nervis cædi immisericorditer, simul quidem sanctos molestia afficere propter cruciatum ejus, qui erat ejusdem fidei, et terrefacere volens, Utrique ergo inter se contendebant, nempe et judex qui puniebat, et martyr, judex quidem, ut multudine plagarum eum expugnaret ; martyr autem, plagas tam libenter accipiens, ut evidens esset, eum hoc habere in votis, ut duraret supplicium, et non defatigarentur tortores ferientes. Cum ergo martyricum llud corpus jam longo tempore cæderetur flagellis, emittebantur quidem rivi sanguinis, tanquam ex quodam fonte, suo autem integumento nudabantur

[illegible]

[illegible] τοὺς [illegible] αἴσθησις; [illegible] καὶ οἶδας [illegible] ψεῦδος ἀ[illegible] τὴν διάνοια[illegible] τῶν ὅλων [illegible]χθητι.

ς΄. [illegible] οὐ [illegible] γὰρ πάντε καὶ [illegible] γὰρ [illegible] εἶναι [illegible] εἰς τὸ [illegible]

[illegible]

πωρίαν τῆς χθὲς ἡμέρας ἀποσκοπῶν καὶ οἰόμενος μόλις ἂν καὶ βασταζομένους τὴν ὁδὸν ἀνύσαι· ὡς δὲ οὕτως ἔχοντας ἐρρωμένους ἑώρα, καὶ τὰ τούτων πρόσωπα θάλλοντα μᾶλλον τῶν λουτροῖς καὶ ἀνέσεσι καὶ σκιατραφίᾳ διηνεκῶς προσκειμένων, γοητείαν τὸ πρᾶγμα ἐκάλει ὁ δαιμόνων ἀληθῶς ἔμπλεως, καὶ διὰ τοῦτο καὶ προσετίθει τοῖς ἐπιπόνοις, θεραπεύων ἑαυτῷ τὸν θυμὸν καὶ σιδήρῳ τὸ μέλη πανταχόθεν βαρυνομένους ἐκέλευε πάλιν ὁδεύειν. Ἐπεὶ δὲ οὗτός τε κἀκεῖνοι ἐν τῷ ὡρισμένῳ γεγόνασι τόπῳ, θύσας δαίμοσιν Οὐαλέριος, ἐπὶ δικαστικοῦ βήματος προκαθέζει καὶ τὸν μακάριον παραστησάμενος Κάρπον καὶ πρόσωπον περιθεὶς ἑαυτῷ πιστοῦ τινος φίλου καὶ θερμὴν ἔχοντος τὴν περὶ αὐτοῦ μέριμναν· Ἐχρῆν μέν, εἶπεν, αἰδούμενόν σε τὴν πολλὴν ἡμῶν ἐπιείκειαν, αὐτόματον ὁρμῆσαι πρὸς τὸ καλὸν καὶ τοῖς μεγίστοις θῦσαι θεοῖς· νῦν δὲ καὶ παρακαλούμενος πρὸς τοῦτο καὶ εὐεργετούμενος, ὡς ὁρῶ, οὐδὲ βραχεῖάν τινα χάριν αὐτοῖς ἀπονέμεις, ἀλλὰ τοῦ οἰκείου συμφέροντος ἀμελεῖς· ἰδοὺ γὰρ οὗτοί σε τοῦ γήρως οἰκτείραντες, ἀταλαίπωρόν σοι διέθηκαν τὴν πορείαν· αὐτὸς δὲ οὐκ οἶδ' ὅτι παθὼν ἀγνώμων τε περὶ τοὺς εὐεργέτας ἐλέγχῃ καὶ ἡμᾶς ἐν μηδενὶ τιθέμενος πρὸς τὴν ἐκείνων ὀλιγωρεῖς θεραπείαν· θέλησον γοῦν κἂν ἄρτι κατανεῦσαι καὶ συμβουλεύοντί μοι τὰ λυσιτελῆ πεισθῆναι, ὡς ἐμὲ ἡ σὴ δυσωπεῖ πολιὰ καὶ λύπῃ δεινῇ συνέχομαι καὶ ὥσπερ οὐκ ἀλλοτρίαν, ἀλλ' ἐμαυτοῦ συμφοραν τὸ σὸν ἀνακλαίομαι. Ἀλλὰ τί πάθω; οἶδας γάρ, ὅτι λίαν οὕτως ὑπερορώμενος οὐκ ἀνέξομαι, εἰ καὶ μὴ δι' ἐμαυτόν, ἀλλά γε διὰ τὴν εἰς τοὺς θεοὺς ὕβριν.

ΙΑ΄. Πρὸς ταῦτα ὁ θεῖος Κάρπος· Συμβουλὴν ἀπὸ φωτὸς, ἔφη, πρὸς σκότος καὶ ἀπὸ ζωῆς πρὸς θάνατον ἄγουσαν οὐκ ἄν τις λογισμοῦ κύριος συμβουλὴν, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο, ὅπερ ἐστὶν, ἐπιβουλὴν ὀνομάσοι· εἰ δὲ καὶ ἡ ἐμή σε δυσωπεῖ πολιὰ, τί τὸ ἐμποδίζον, μὴ καὶ σὺ πεισθῆναι μᾶλλον ἐμοὶ πατρικῶς συμβουλεύοντι; Ὅτι δὲ σὲ τὰ ἐμὰ λυπεῖ, ἐγὼ σὲ μᾶλλον οἰκτείρω τῆς ἀπωλείας, καὶ δῆλός εἰμι (ἡ φίλη ἴστω ἀλήθεια) συναχθόμενός σου τῇ συμφορᾷ, τοιούτοις προσκειμένου θεοῖς καὶ ψεῦδος τὴν ἐλπίδα θεμένου, τὸ τῆς θείας φάναι Γραφῆς· οἴγε πῶς ἄν ποτε δικαίως νομισθεῖεν θεοὶ, ὕλης ἀψύχου ὄντες καὶ τὴν εἰς τὸ εἶναι παραγωγὴν ἐξ ἀνθρωπίνης χειρὸς ἔχοντες; Οὐαλέριος οὖν οὕτως ὑπὸ Κάρπου τοὺς αὐτοῦ θεοὺς, κἂν ὁ λόγος ἀληθὴς ἦν, ὑβριζομένους οὐκ ἐνεγκὼν, ἀγαθῶν λόγων πονηρὰν ἀντίδοσιν ἐποιεῖτο· ἐμίσησε γὰρ ἐν πύλαις ἐλέγχοντα (κατὰ τὸν θεῖον Ἀμὼς) καὶ λόγον ὅσιον ἐβδελύξατο, ἐκέλευέ τε εὐθέως, καὶ ὁ θυμὸς ἄμετρος ἦν, καὶ δημίων χεῖρες εἶχον τὸν ἅγιον· ῥάβδοι τε αὐτὸν ἀκανθώδεις ἀνηλεῶς ἤκιζον, καὶ αἱ σάρκες ξαινόμεναι συνεχῶς εἰς ἀέρα διεσκεδάζοντο· καὶ κόρον ἐν τούτοις οὐκ ἐλάμβανε ὁ θυμός, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἕτεροι τῶν δημίων, οἱ μὲν λαμπάδας αὐτοῦ ταῖς πλευραῖς ἀνῆπτον, οἱ δὲ ἅλας τοῖς μώλωψιν ἀπανθρώπως ἐπέταττον· ἐντεῦθεν αἱμάτων μὲν ῥύσεις κατὰ τοῦ ἐδάφους ἐφέροντο,

A sternæ diei aspiciens afflictionem, et existimans eos vix tandem portatos iter posse conficere. Cum autem vidisset illos adeo valentes et robustos, et vultus eorum non minus lætos et alacres, quam eorum qui utuntur assidue lavacris, et vitam agunt umbratilem, eam rem vocabat præstigias qui vere erat plenus dæmonibus : et ideo ampliorem eis adjunxit dolorem ; nam eorum membris ferro omni ex parte gravatis, jussit eos rursus viam inire. Postquam autem et ipse, et illi in loco fuere præstituto, cum dæmonibus sacrificasset Valerius, in tribunali præsidet judiciali. Et cum beatum Carpum sisti curasset, et fidelis alicujus amici personam induisset, et qui de ipso erat admodum sollicitus : Oportebat quidem, dixit, te nostram reverentem lenitatem, B tua sponte venire ad id, quod est bonum et honestum, et diis sacrificare maximis. Nunc autem, cum et ad id suasionibus inciteris, et beneficio afficiaris, ut video, ne minimas quidem eis agis gratias : sed negligis id, quod est tibi conducibile. Ecce enim hi tuæ miserentes senectutis, effecerunt, ut iter perageres absque afflictione. Ipse autem, nescio quomodo, et ingratus esse convinceris in tuos benefactores, et nos nihili faciens, illorum cultum despicis. Velis ergo nunc saltem annuere, et mihi credere consulenti ea, quæ sunt utilia. Tuam enim revereor canitiem et magno dolore afficior, et tanquam non alienam, sed meam, tuam defleo calamitatem. Sed quid agam ? Scis enim, quod cum adeo despiciar, non feram, si non propter me ipsum, C at propter deorum contumeliam.

XI. Ad hæc divinus Carpus : Consilium, inquit, quod a luce ad tenebras, et a vita ducit ad mortem, nemo, qui fuerit compos mentis, consilium, sed idipsum, quod est, nominarit, insidias. Quod si meam reveretis canitiem, quid impedit, quominus tu mihi magis credas paterne consulenti ? Quod autem tu ex me dolorem accipis, ego magis tui misereor interitus, et aperte tuam (hoc sciat amica veritas) ægre fero calamitatem, qui tales deos colas, et spem posueris mendacium, ut dicam cum divina Scriptura[3]. Qui quidem quemadmodum possunt dii jure reputari, cum sint ex inanima materia, et ad hoc, quod sunt, productionem habeant ex manu humana ? Valerius ergo non ferens deos suos a Carpo, etsi D verum diceret, ea affectos contumelia, bona verba male est remuneratus. Odio enim habuit in portis reprehendentem, cut divinus dicit Amos[4]) et sanctum sermonem est abominatus. Statimque ex jussu ejus lictorum manus tenebant sanctum : et virgæ spineæ eum cædebant immaniter : carnesque assidue laceratæ ac discerptæ, dispergebantur in aerem. Nec his satiabatur ira : sed alii rursus lictores, partim quidem admovebant lampades ejus lateribus, partim autem inhumane aspergebant sale ejus vibices. Hinc rivi quidem sanguinis per solum ferebantur : Fibræ autem, quæ divellebantur, mar-

[3] Isa. xxviii, 15. [4] Amos v, 10.

tyri gravem dolorem afferebant. His defessum fuisset, etiam si quid inanimum ita fuisset cæsum: doluistis autem vos quoque omnino vel solum audientes. Sed martyr quo magis augebatur multitudo suppliciorum, eo magis erat ipse captus Dei amore, et tanquam ex re aliqua suavissima se voluptate explebat ex doloribus: donec ejus virtute defessus Valerius, eum transmisit in carcerem.

XII. Cum autem divinum sisti curasset Papylum, perinde ac si nunc eum primum aspexisset, rogavit, quinam essent parentes, quænam patria, et quænam esset martyri scientia. Sanctus autem: Jam, inquit, discere potuisti, me esse natum ex ingenuis parentibus; sum enim natus Thyatiris: exerceo autem medicinam, non quæ fuerit ex herbis e terra nascentibus, sed quæ alicui a Deo data fuerit. Non enim usque ad corpora circumscribimus ejus utilitatem: sed etiam morbos animæ corrigimus. Tunc judex: Non hæc, inquit, fieri potuerint sine exercitatione eorum, quæ scripta sunt a Galeno et Hippocrate, qui acceperunt a diis summam illius scientiæ. Papylus autem: Galenus quidem, inquit, et Hippocrates, et qui illorum artem exercent, tunc aliquem curaverint, quando gratiam suæ benignitatis meus quoque Christus præbuerit. Sin minus, perit eis studium, nihil commodi consequens ex sua in arte exercitatione. Quos autem deos nominas, cum nec sibi quidem possint aliquid prodesse, quomodo ii curam gesserint aliorum sanitatis. Quod si etiam velis rem ipsam vere intelligere, eum, qui propter te sedet, altero ut vides oculo orbum, faciant visum recuperare: et postea nihil dicam. Fuerit autem quispiam, ait Valerius, qui eum possit sanare? Non hoc solum, inquit sanctus, sed omnes etiam alios morbos et affectiones insanabiles facile curaverit, qui Christum omni morbo medentem invocaverit. Dixit autem Valerius: Videamus in præsentia id, quod dicis: Non ego, inquit Papylus, aggrediar primus. Vereor enim, ne cum ipse omnia adulteres, miraculum ascribas dæmonibus. Sed tui primum invocent quem velint tuorum deorum, et tunc ego quoque ostendam Christi mei virtutem.

XIII. Tunc cum quosdam deorum cultores et sacrificos adduxisset Valerius, jussit suos invocare deos, nullam, quæ ad hoc faciat, omittentes artem, nec industriam, nec rationem. Illi autem, alius alio accedentes, hic quidem Apollinem, ille autem Æsculapium, alius deinde alium invocabat ex diis adulterinis, impotentes in re, quæ fieri non poterat, quod ad homines attinet, invocantes. Eratque res valde ridicula, et plena dedecore. Quid enim de viventibus, magnus inquit Isaias[5], sciscitabuntur mortuos? Totus ergo dies præteriit, et illi quidem rogabant, supplicabant, sacrificabant, rebus illis

A ἵνες δὲ διασπώμεναι δριμυτάτην τῷ μάρτυρι τὴν αἴσθησιν ἐνετοίουν· ἔκαμεν ἂν ἐν τούτοις, εἴ τι καὶ τῶν ἀψύχων ἦν αἰκιζόμενον· ἠλγήσατε δὲ καὶ ὑμεῖς πάντως καὶ πρὸς μόνην τὴν ἀκοήν. Ἀλλ' ὁ μάρτυς ὅσῳ τὸ πλῆθος τῶν κολάσεων ἐπετείνετο, τοσούτῳ καὶ αὐτὸς μᾶλλον τῷ πρὸς Θεὸν ἠλίσκετο ἔρωτι, καὶ ὥσπερ τινὸς ἡδίστου κατετρύφα τῶν ὀδυνῶν, ἕως πρὸς τὸ τοῦ ἀνδρὸς γενναῖον ἀποκαμὼν Οὐαλέριος, τοῦτον μὲν παρέπεμψε τῇ εἱρκτῇ.

ΙΒ'. Τὸν δὲ θεῖον παραστηδάμενος Πάπυλον, ὥσπερ νῦν πρῶτον αὐτὸν θεασάμενος, ἠρώτα, τίνες οἱ γενέται, τίς ἡ πατρὶς καὶ τίς ἄρα ἡ ἐπιστήμη τῷ μάρτυρι. Ὁ δὲ ἅγιος· Μεμάθηκας ἤδη, φησίν, ὅτι ἐλευθέρων πατέρων ἐγὼ παῖς· ἐκ Θυατείρων δὲ ὡρμημαι, μετεῖμι δὲ ἰατρικήν, οὐχ ὁπόση γένοιτο ἐν ἱ B βοτανῶν τῶν ἐκ γῆς φυομένων, ἀλλ' ὅση ἂν τινι ἐκ Θεοῦ δοθείη· καὶ γὰρ οὐ μέχρι τῶν σωμάτων περιορίζομεν τὴν ὠφέλειαν, ἀλλὰ καὶ τῶν ψυχικῶν ἀρρωστημάτων ποιούμεθα τὴν διόρθωσιν. Εἶτα ὁ δικαστής· Οὐκ ἄνευ ἀσκήσεως τῶν Γαληνοῦ, ἔφη, καὶ Ἱπποκράτους ταυτὶ γένοιτο, οἱ παρὰ τῶν θεῶν τῆς ἐπιστήμης τὸ κεφάλαιον ἔλαβον. Καὶ ὁ Πάπυλος· Γαληνὸς μὲν καὶ Ἱπποκράτης, καὶ οἱ τὴν ἐκείνων μετιόντες τέχνην, τότε ἄν τινα θεραπεύσειαν, ἡνίκα τῆς ἑαυτοῦ φιλανθρωπίας τὴν χάριν καὶ ὁ ἐμὸς παράσχοι Χριστός· εἰ δ' οὖν, οἴχεται αὐτοῖς ἡ σπουδὴ μηδὲν τῆς περὶ τὴν τέχνην ἀσκήσεως ἀπολαύσασα· οὓς δέ γε ὀνομάζεις θεούς, οὐδὲ ἑαυτοὺς ὀνῆσαί τι δυνάμενοι, πῶς ἂν τῆς ἑτέρων οὗτοι φροντίσωσι θεραπείας; Εἰ δὲ καὶ μαθεῖν ἔργῳ τὸ πρᾶγμα ἐθέλεις, τὸν παρὰ σοὶ καθήμενον πεπηρωμένον, ὡς C ὁρᾷς, ὄντα τὸν ἕτερον τῶν ὀφθαλμῶν, ἀναβλέψαι ποιησάτωσαν, κἀμοὶ λόγος τὸ μετὰ ταῦτα οὐδείς. Εἴη δ' ἄν τις, εἶπεν Οὐαλέριος, ὁ τοῦτον ὑγιῶσαι δυνάμενος; — Οὐ τοῦτον μόνον, ὁ ἅγιος ἔφη, ἀλλὰ κἂν νόσος ἄλλη τις ᾖ, κἂν πάθος οὐδὲ παρ' ὀλίγον ἰάσιμον, ῥᾳδίως ἅπαντα θεραπεύσειεν, ὃς ἂν τὸν ἰώμενον πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐπικαλοῖτο Χριστόν. Καὶ τὸν Οὐαλέριον φάναι· Ἴδωμεν ἐν τῷ παρόντι ὃ λέγεις. — Οὐκ ἐγώ, φησὶν ὁ Πάπυλος, ἐγχειρήσω πρῶτος· δέδοικα γάρ, μὴ τὸ πρᾶγμα νοθεύσας αὐτὸς τοῖς δαίμοσι τὰ τοῦ θαύματος ὑπογράψῃς· ἀλλ' οἱ σοὶ πρότερον, ἣν βούλωνται, τῶν θεῶν ὑμῶν ἐπίκλησιν ποιησάτωσαν, καὶ τότε πάλιν αὐτὸς τὴν τοῦ ἐμοῦ Χριστοῦ δύναμιν ἐπιδείξω.

ΙΓ'. Τότε θεραπευτάς τινας καὶ θύτας παραγαγὼν D ὁ Οὐαλέριος, τοὺς ἑαυτῶν ἐκέλευεν ἐπικαλεῖσθαι θεούς, μηδὲ τέχνης, μηδὲ ἐπινοίας, μηδ' ἄλλης τινὸς μεθόδου πρὸς τοῦτο μεθιέντας μηδέν. Οἱ δὲ ἄλλος ἀλλαχῇ παριόντες, ὁ μὲν Ἀπόλλωνα, ὁ δὲ Ἀσκληπιόν, ὁ δὲ ἄλλος ἄλλον τῶν κιβδήλων ἐκάλει θεῶν, ἀδυνάτους κατὰ ἀδυνάτου πράγματος, ὅσα γε εἰς ἀνθρώπους ἧκεν ἐπικαλούμενοι· καὶ ἦν τὸ χρῆμα κομιδῇ γέλως, αἰσχύνη σαφῆς. Τί γὰρ περὶ τῶν ζώντων, Ἡσαΐας φησὶν ὁ μέγας, ἐκζητήσουσι τοὺς νεκρούς; Ἡμέρα γοῦν διῆλθεν ὅλη, καὶ οἱ μὲν ἐδέοντο, ἐκέτευον, ἐθυσίαζον, πᾶσαν περὶ τὰ μάταια ἐποιοῦτο

[5] Isa. VIII, 19.

ροσεδρείαν· τὰ δὲ κωφὰ κωφὰ ἦν, καὶ τῷ ἐκ
τυφλώττοντι οὐδεμία βοήθεια παρὰ τῶν ὅλως
ωμένων. Τί οὖν ὁ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς; Ὁμοῦ
ῖς ὄμμασι τῆς σαρκὸς καὶ τὰ τῆς ψυχῆς εἰς
ὺς ἄρας, τὸν ἑαυτοῦ πρὸς ἔλεον ἐκάλει Δεσπό-
ἔῖτα τί; Τὸ τοῦ σταυροῦ σημεῖον ἐπιβάλλει
ψεσιν, ἅπτεται τῇ χειρὶ, καὶ τῇ ἁφῇ τὸ φῶς
θει, καὶ ὁ σβεσθεὶς ὀφθαλμὸς ῥᾷον ἢ πρὸς
συγκαλυφθεὶς ἀνεῴγνυτο, καὶ τὸ δὴ μεῖζον,
ψυχῆς ἐλύετο πήρωσις, καὶ πιστεύων ἦν, καὶ
ς τὸ ἀληθινὸν ἑώρα, ὁ φωτίζει πάντα ἄνθρω-
χόμενον εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἅμα πολύ τι πλῆ-
θρώπων τῷ θαύματι πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας
τιν ἐχειραγωγεῖτο. Τίνα ἂν οὐ μετέβαλον
καὶ τίς ὁ τὴν ἰσχὺν ἔχων ταύτην ἐκζητῆσαι
αθεῖν παρεσκεύασεν; Ἀλλ' εἰ καὶ πάντας,
ιον γοῦν οὐδαμῶς, ἀλλὰ καὶ πολὺ μᾶλλον
τερον ἑαυτοῦ πεποιήκασι, καθάπερ ἐνηδόμε-
ἀπωλείᾳ τῆς πλάνης καὶ οὐδαμῶς ἐκκαλυ-
τὴν ἀλήθειαν ἀνεχόμενον· ὅθεν καὶ τὸν μάρ-
αύτης ἐπὶ ξύλου μετεωρίσας, αἰκίζεται δρι-
ς, τοιαύτας αὐτῷ τὰς ἀμοιβὰς τῆς εἰς τὸν
εδρον εὐεργεσίας ἀποδιδούς.

Ἐξαίνετο μὲν οὖν τὸ καλὸν ἐκεῖνο σῶμα ταῖς
. Πάπυλον δὲ οὐ τοῦτο ἐλύπει, ἀλλ' ὅτι μὴ
τεραι μᾶλλον ἐπήγοντο βάσανοι, δεινῶς
εν· ὥσπερ γοῦν ἀπ' ἐναντίας καὶ Οὐαλέριος
νας ὁρῶν πάλιν τὰς αὐτοῦ βασάνους πρὸς τὴν
ρτυρος εὐψυχίαν, πάθος ἴδιον εἶχε τοῦτο καὶ
ἔφερε· τοιγαροῦν προσετίθει καὶ ἄλλας, καὶ
ς αὐτοῦ πλευραῖς ὑπανάπτει καὶ λίθοις βάλ-
κελεύει· ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ πῦρ ὁ μακάριος
ταθεν ἀγεννὲς, καὶ οἱ λίθοι καθάπερ αἰδούμε-
ἰὰ Χριστὸν οὕτως αἰκιζόμενον σῶμα, ἀλλαχοῦ
ντίζοντο, κατ' αὐτοῦ δὲ οὐδαμῶς ἐφέροντο.
ὖν ἀπηγόρευσεν Οὐαλέριος ἤδη καὶ οὐδὲν
ὁ ἐπαγάγοι τοῖς ἁγίοις εἰς τιμωρίαν, καιρὸν
τοῖς μώλωψι, λογιζόμενος ἴσως, ὡς εἴ γε καὶ
οὕτως ἀνεθεῖεν οἱ μάρτυρες, δριμυτέραις
οἱ μώλωπες περιβαλοῦσιν ὀδύναις ἤδη φλεγ-
ς καὶ οὕτω χαυνοτέρους πρὸς τὰς μελλούσας
ς παρέξονται. Ἀλλ' οὗτοι τὸν ἰατρὸν ἐγγὺς
, δι' ὃν καὶ τὰς πληγὰς ἡδέως ἐδέχοντο, οὐ
νῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν τραυμάτων αὐταῖς
ἀπηλλάττοντο, μηδὲ ἴχνος τι τούτων ἐφ' ἑαυ-
ριφέροντες, ὥστε ἐλάνθανε πλήττων ἑαυτὸν
ος, οὐ τοὺς μάρτυρας, ὅσῳ γὰρ ἐκουφίζοντο
νων ἐκεῖθεν, τοσούτῳ τὴν καρδίαν αὐτὸς ἐμα-
, καὶ θυμὸς αὐτὸν ἴσα καὶ πυρὶ κατεπίπρα.

Βραχὺ τὸ μεταξὺ καὶ πάλιν ὁ μὲν ἐφ' ὑψηλοῦ
ηται βήματος, φονικόν τε καὶ μανικὸν βλέπων,
ι τοῦ τῆς ψυχῆς κατόπτρου, τῶν ὀφθαλμῶν,
ἶον ὑποφαίνων πικρίαν, καὶ οὐδὲ προσιτὸς
ιέσιν ὤν· περίεσταται δέ αὐτὸν πᾶν ὅσον
κὸν εἶχε τῆς σφετέρας ἀλαζονείας· εἰσάγον-
οἱ γενάδαι· μᾶλλον δὲ εἰσίασι πρόθυμοι·
ν αὐτοὺς εἰς εὐωχίαν, οὐκ εἰς ἀγῶνα καλεῖ·
καὶ ὁ μὲν καταπλήξειν αὐτοὺς καὶ πρὸ τῶν

A vanis perpetuo assidebant. Surda autem; surda erant: et ei, qui ex parte cæcutiebat nullum erat auxilium ab iis qui erant cæci penitus. Quid ergo Christi servus? Simul cum carnis oculis animæ quoque oculos ad cœlum tollens, ad misericordiam suum invocabat Dominum. Deinde quid? Crucis signum immittit oculis, manu tangit, et tactum lux est consecuta, et exstinctus oculus facilius est apertus, quam si somno fuisset opertus: et quod majus est, ejus, qui beneficio affectus fuerat, animæ quoque ablata est cæcitas, eratque credens, et veram lucem intuebatur, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: et simul etiam magna hominum multitudo deducta est miraculo ad agnitionem veritatis. Quem non hæc mutassent, et effecissent quærere et discere, quisnam is sit, qui tanta est virtute præditus? Sed et si omnes nequaquam quidem certe Valerium, imo eum etiam se ipso fecerunt longe sæviorem, perinde ac si delectaretur errore, et nequaquam sustineret aperiri veritatem. Unde etiam cum ejus martyrem sublimem supra lignum sustulisset, verberat acerbissime, tales ei reddens remunerationes pro beneficio, quo ejus affecerat assessorem.

B

XIV. Et flagellis quidem cædebatur pulchrum illud corpus: Papylum autem non hoc male habebat, sed quod non graviora infligerentur tormenta, ægre ferebat: quomodo contra Valerius, victa videns sua tormenta a martyris animi magnitudine, dolebat et acerbe tolerabat. Adjecit itaque etiam alia; et ignem accendit ejus lateribus, et jubet eum appeti lapidibus. Sed nec adversus ignem se gessit martyr ignave: et lapides veluti reveriti corpus, quod sic pro Christo torquebatur, alio quidem jaciebantur, nequaquam autem in ipsum ferebantur. Cum ergo jam defessus esset Valerius, nec jam haberet, quod sanctis inferret ad supplicium, dabat tempus vibicibus, reputans fortasse, quod si parum dimissi sic fuerint martyres, inflammati jam vibices eos gravioribus afficerent doloribus, et sic redderent molliores ad futuram quæstionem. Sed ii cum prope haberent Medicum, propter quem plagas libenter accipiebant, non solum a doloribus, sed etiam a vulneribus liberati sunt simul cum cicatricibus, ne ullum quidem in se eorum ferentes vestigium. Quare seipsum imprudens feriebat Valerius, non martyres. Quo enim illi magis levabantur laboribus, eo magis cor ejus cædebatur: iraque, perinde ac ignis, eum accendebat.

C

D

XV. Breve tempus intercessit, et rursus ille quidem præsidet in excelso tribunali, torvo et cædem spirante aspectu intuens, et per animæ speculum, oculos, internam ostendens acerbitatem, et nec pluribus quidem sui præbens adeundi copiam: illum autem tantum cirumsistunt, quicunque erant ministri ejus arrogantiæ. Introducuntur autem viri præclari, vel potius ingrediuntur prompto et alacri animo. Diceres eos vocari ad convivium, non au-

tem ad certamen. Et ille quidem videbatur, vel ante minas, eos esse territurus ipso solo aspectu: et interrogabat, sententiæ martyrum faciens periculum: et visione apprehendebat eorum mutationem. Tantum vero aberat, ut illi ita essent affecti, ut etiam ei exprobrarent tarditatem in ferenda sententia, et quod non cito morerentur, valde ægre ferrent: Cur, dicentes, et tibi, et famulis exhibes molestiam, nos quidem sæpe adducens, postremæ autem semper parcens sententiæ, sperans fortasse fore, ut nos pœniteat, et persuadeas, ut a Christo deficiamus et veritate? Quod quidem tunc aspexeris, cum videris nos æque ac deos tuos, nullo sensu præditos et surdos. Hæc cum primum dixissent, murices quidem ferrei dispergebantur in terra: præclari autem viri in eos nudi jaciebantur, et supini super eos trahebantur crudeliter: res ad cruciatum acerbissima, cum vel solum subjicitur oculis. Sed nec in hoc quidem deos suos neglexit famulos: sed statim (oportet enim rursus aliquid dicere ex divina Scriptura) ascendit inspirans in faciem eorum, et eos liberans ex afflictione. Et protinus evanuerunt murices, et conservati sunt ipsi illæsi a malis. Hoc plane judicem accendit ad furorem: et novaculæ adeo crudeliter martyrum latera laniabant, ut utrumque par rursus egrederetur naturales limites, nempe et lictores in puniendo immisericorditer, et sancti in forti animo tolerandis molestiis.

XVI. Post hæc rursus congregat bestias crudelissimas, et sanctis theatrum constituit, et ipse sedet spectator. Et cum in medium adduxisset martyres, in eos immittit ursam: et cum putasset, simul atque fuissent immissi, fore ut virorum præclarorum corpora discerperet, vidit potius naturam animalium rationes carentium, admirabiliter docentem intelligentiam eos qui sunt participes rationis. Ursa enim, veluti reverita speciosos eorum pedes, et pacem vere annuntiantes, non solum nihil noxium, nec agreste fecit, nec ut semel dicam, belluinum: sed ad eorum pedes procidit, et amice est amplexa. Nec hoc quidem suffecit insipienti ad dandam ei intelligentiam. Sed leo quoque protinus immittitur: qui ipse similiter atque ursa, divinis obediebat nutibus, iis qui pro communi Domino gravia patiebantur, nihil omnino volens mali facere. Valerius autem, tanquam ipse seipsum conans superare in scelere, in lacum quemdam nova calce et recens exstincta, vel, ut melius dicam, accensa refertum, jubet sanctos immitti, et in eo degere tres totos dies, tali modo invictos moliens vincere impius. Sed frustra laborabat adversus verum Deum depugnans. Nam divina quædam gratia, et virtus Christi aderat martyribus, qui propter ipsum erant in lacu, hebetans quidem calcis operationem, a malo autem illæsos servans athletas.

XVII. Valerius autem quo majorem gratiam videbat apparere in sanctis, eo magis iracundia ferve-

A ἀπειλῶν ἐδόκει μόνῃ τῇ θέᾳ, καὶ ἠρώτα τῆς γνω
ἀποπειρώμενος τῶν ἁγίων καὶ μεταβολὴν ἐφο
ζετο· οἱ δὲ τοσοῦτον ἀπέσχον τοῦ τε τοιούτου πεί
ὥστε καὶ ὠνείδιζον αὐτῷ τὴν περὶ τὴν ἀπόφ
βραδυτῆτα, καὶ ὅτι μὴ ταχέως ἀπέθνησκον ἐπι
ἐδυσχέραινον. Τί πράγματα, λέγοντες, καὶ σ
καὶ τοῖς ὑπηρέταις παρέχεις, ἀγωγίμους μὲν
πολλάκις ποιῶν, τῆς δὲ τελευταίας ψήφου φειδόμ
ἐλπίζων τάχα μεταβαλεῖν ἡμᾶς καὶ πεῖσαι ἀπο
ναι Χριστοῦ καὶ τῆς ἀληθείας; Ὅπερ τότε
ἐθεάσω, ὅτε ὁμοίως τοῖς σοῖς θεοῖς ἀναισθήτους
ἑώρακας καὶ κωφούς. Ταῦτα οὐκ ἔφθασαν εἰς
εἰπεῖν, καὶ σιδηροῖ μὲν κατὰ γῆς ἐσπείροντο τ
λοι· ἠκοντίζοντο δὲ κατ' αὐτῶν οἱ γενναῖοι γ
καὶ ὕπτιοι ἐπάνω τούτων ἀφειδῶς εἵλκοντο, κρ
B πικρότατον εἰς τιμωρίαν καὶ μόνον εἰς ὀφθα
ἐρχόμενον· ἀλλ' οὐδ' ἐν τούτῳ Θεὸς τῶν οἰ
ἠμέλει θεραπευτῶν, ἀλλ' εὐθέως (δεῖ γὰρ καὶ
τὸ τῆς θείας φάναι Γραφῆς) ἀνέβη ὁ ἐμφυσῶ
πρόσωπον αὐτῶν καὶ ἐξαιρούμενος αὐτοὺς ἐκ
ψεως· καὶ παραχρῆμα οἱ τρίβολοι ἀφανεῖς ἔσ
αὐτοὶ κακῶν ἀπαθεῖς ἐφυλάχθησαν. Τοῦτο
πλείονα μανίαν ἐξῆπτε τὸν δικαστὴν, καὶ ξυ
πάλιν τὰς πλευρὰς ὑπέξεον τῶν ἁγίων, οὕτως ἀ
ὡς ἀμφοτέρους αὖθις ἔξω τῶν φυσικῶν ὅρων γε
καὶ τοὺς δημίους ἐν τῷ κολάζειν ἀσυμπαθῶς κα
ἁγίους ἐν τῷ φέρειν εὐψύχως τὰ λυπηρά.

Ις'. Μετὰ ταῦτα πάλιν τὰ τῶν θηρίων ὅμ
C συναθροίζει, θέατρόν τε συνίστησι τοῖς ἁγίοις
θεατὴς αὐτὸς κάθηται· εἰς μέσον τε τοὺς μάρ
ἀγαγὼν, ἄρκτον αὐτοῖς ἐπαφίησι καὶ νομίσας
τε ἀφεθῆναι καὶ τοῖς γεννάδαις διασπαράξι
σώματα, τῶν ἀλόγων μᾶλλον ἑώρα τὴν φύσιν
δόξως τοὺς λογικοὺς συνετίζουσαν· ἡ γὰρ ἄ
ὥσπερ αἰδουμένη τοὺς ὡραίους αὐτῶν πόδα
εἰρήνην ἀληθῶς εὐαγγελιζομένους, οὐ μόνον ἐ
δὲς οὐδὲν καὶ ἄγριον καὶ τὸ ὅλον φάναι θη
εἰργάσατο, ἀλλὰ καὶ προσέπιπτεν αὐτοῖς
καὶ φιλικῶς ἠσπάζετο· οὐδὲ τοῦτο ἤρκεσε τῷ
ἑτῷ νοῦν ἐμβαλεῖν, ἀλλὰ καὶ λέων εὐθὺς ἐπαφ
καὶ αὐτὸς ὁμοίως τῇ ἄρκτῳ τοῖς θείοις νεύμασι
θαρχῶν ἦν καὶ τοῖς ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ Δεσπότ
χαλεπὰ πάσχοντας οὐχ ὅπως δρᾶσαί τε πονηρὸ
λόμενος. Οὐαλέριος τοίνυν, ὥσπερ αὐτὸς
D ὑπερβαλεῖν ἐν κακίᾳ πειρώμενος, ἓν τινι
τιτάνου πεπληρωμένῳ, ὃν σύνηθες ἄσβεστον
ζειν, νεαροῦ καὶ ἄρτι σβεσθέντος, ἢ μᾶλλον ἀν
τος εἰπεῖν, εἰσαχθῆναι τοὺς ἁγίους προστάτ
ὅλας τρεῖς ἐν αὐτῷ διάγειν ἡμέρας, τρόπῳ τιν
οὕτω νικῆσαι τοὺς ἀηττήτους ὁ δυσσεβὴς μη
μενος· ἀλλ' ἔκαμνε μάτην ἀντιμαχόμενος
Θεῷ· θεία γάρ τις χάρις καὶ δύναμις τοῖς δι'
μάρτυσιν ἐν τῷ λάκκῳ παρῆν, ἀμβλύνουσα μὲ
ἐνέργειαν τοῦ τιτάνου, κακοῦ δὲ ἀπαθεῖς τοὺς ἀ
συντηροῦσα.

ΙΖ'. Οὐαλέριος δὲ ὅσῳ πλείονα τὴν χάριν
ἁγίοις διαφαινομένην ἑώρα, τοσούτῳ μᾶλλον

ἐνανιεύετο ἰσχυρότερος, ὁ ἄφρων, καὶ Θεοῦ γενέσθαι φιλονεικῶν· κρηπῖδας οὖν σιδηρᾶς περόναις μακραῖς διαπεπαρμένας τοῖς μαρτυρικοῖς ἐκείνοις κοσὶν ὑπυδεθῆναι προστάττει καὶ ὑποδεθέντας τρέχειν τοὺς μάρτυρας, ἵνα κἂν γοῦν τῆς βασάνου ταύτης ἡττηθέντες ὀφθεῖεν· ἀλλ' εἰκῇ καὶ πάλιν ἐκόνει· ὅσῳ γὰρ καινότερα ἐπενόει, τοσούτῳ καὶ θειοτέρα δύναμις ἐπισκιάζουσα τοὺς ἁγίους κρείττους τε τῶν ἐπαγομένων ἐποίει καὶ ῥωμαλεωτέρους μᾶλλον πρὸς τὰ δεινὰ παρεσκεύαζεν. Ὁ δὲ καὶ ἔτι ἐπειρᾶτο μεταπείσειν, οὕτως ὑπὸ τῆς θείας χάριτος ἐπιδήλως βοηθουμένους· καὶ θύσειν ἐξίου τοῖς βδελυκτοῖς· τοσαύτη φρενοβλάβεια κατεῖχε τὸν ἀσεβῆ Μὴ ἔχων οὖν, ὅτι καὶ χρήσαιτο, κατησχυμμένος ἤδη καὶ φανερῶς ἡττώμενος, κάμινον ὕλῃ πολλῇ τρεφομένην ἀνάπτει καὶ κατὰ μέσης αὐτῆς ἐμβάλλει τοὺς μάρτυρας· ἡ δὲ ἐσβέννυτό τε εὐθέως καὶ τοὺς ἁγίους ἀνέψυχεν· ὅτε καὶ ἡ σεμνοτάτη Ἀγαθονίκη μάρτυρος ὄντως ἀδελφὴ οὖσα, τοῦ θείου, φημί, Παπύλου, τὴν φλόγα τε σὺν αὐτοῖς εἰσῆλθε καὶ τῶν ἀγώνων, ὥσπερ δὴ καὶ τῶν στεφάνων κοινωνὸς γέγονε. Πάλιν οὖν ἡ φρουρὰ αὐτοὺς εἶχε, καὶ πάλιν οὗτοι τῶν πρὸς Θεὸν ὕμνων καὶ τῆς εὐχῆς εἶχοντο.

ΙΗ'. Ἐπεὶ δὲ ἠπόρει τοῖς ὅλοις ὁ δικαστής, μόλις τότε τὸ διὰ ξίφους αὐτῶν κατακρίνει τέλος. Ἤγοντο οὖν οἱ μάρτυρες ἐπὶ τὸν τῆς τελειώσεως τόπον, χαρᾶς ἔμπλεω, οὐδὲ τῆς γενναίας Ἀγαθονίκης ἀπολειφθῆναι τούτων ὑπομεινάσης· εἶτα χεῖρας ὁσίας ἁπαντες πρὸς Θεὸν, οὐχ ἑαυτῶν ὑπερηύχοντο μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς αὐτῶν φονευτὰς ῥυσθῆναί τε τῆς πλάνης καὶ μεταβαλεῖν πρὸς εὐσέβειαν· τοιαύταις ἀποδοσεσι ἠμείβοντο τοὺς ἐχθροὺς οἱ τοῦ ἀγαθοῦ μαθηταὶ, καὶ ἄφεσιν τοῦ τολμήματος εὐξαμένου τοῖς φονευταῖς, ἄλλως τε δὲ καὶ αὐτοὶ μεγάλην ἐκείνοις ᾔδεισαν χάριν, ἀνθ' ὧν δι' αὐτῶν ἐξεδήμουν πρὸς τὸν ποθούμενον. Ἐπευξάμενοι δὲ τὰ λυσιτελῆ πᾶσι, τὰς κεφαλὰς ἀπετμήθησαν, τρισκαιδεκάτην ἄγοντος τότε τοῦ Ὀκτωβρίου μηνός. Τὰ γοῦν τίμια τούτων λείψανα οὕτως ἀτίμως καὶ ἀμελῶς κείμενα Χριστιανῶν ἐκελόμεναι χεῖρες, μετὰ λαμπάδων ὁμοῦ καὶ ὕμνων λαμπρῶς ἐν ἐπιφανεῖ κατέθεντο τόπῳ, πλοῦτον Χριστιανοῖς ἄσυλον, πνεύμασι πονηροῖς φοβερὰν μάστιγα, καὶ νοσοῦσι πᾶσι δρόσον καὶ ἀψευδὲς ἴαμα, εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς καὶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ πρέπει τιμὴ καὶ κράτος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

A bat ipse juveniliter, contendens stultus vel Deo esse fortior. Crepidis itaque ferreis, longis fibulis confixis, jubet calceari pedes martyrum, et calceatos illos sic currere, ut saltem viderentur victi in hoc certamine. Sed rursus quoque laboravit temere. Quo enim magis nova excogitabat, eo magis divina virtus adumbrabat sanctos, et iis quæ inferebantur, reddebat superiores, et adversus aspera et gravia efficiebat robustiores. Ille autem adhuc eos tentabat a sua traducere sententia, quibus sic aperte divina opem ferebat gratia : et volebat eos sacrificare rebus abominandis : adeo emotæ mentis erat impius. Cum ergo nesciret quid ageret, pudore jam affectus, et aperte superatus, accendit fornacem, quæ multa alebatur materia : et in medium B ejus injicit martyres. Illa autem protinus fuit exstincta, et refrigerabat sanctos. Quo quidem tempore honestissima quoque Agathonica, quæ erat vere soror martyris, divini, inquam, Papyli, et flammam cum eis intravit, et certaminum, sicut etiam coronarum, fuit particeps. Rursus ergo redierunt in custodiam : et rursus vacabant hymnis ad Deum et precibus.

XVIII. Cum autem dubius esset animi judex, nec ullum inveniret exitum, vix tandem eos condemnat, ut vitam finirent gladio. Ducebantur ergo martyres gaudio pleni ad locum consummationis, cum nec præclara quidem Agathonica ab eis abscedere sustinuisset. Deinde cum sanctas manus ad Deum sustulissent, non pro se solum preces fundebant, C sed etiam orabant, ut sui occisores ab errore liberarentur, et converterentur ad pietatem. Sic gratiam suis referebant inimicis, ejus, qui bonus est, discipuli, occisoribus suis precantes veniam ejus, quod erant admissuri, facinoris : quibus alioqui ipsi magnam habebant gratiam, quod per eos migrarent ad eum, quem desiderabant. Cum precati quoque essent ea quæ erant omnibus utilia, eis capita fuerunt amputata tertio decimo mensis Octobris. Pretiosas autem eorum reliquias, quæ abjecte et contemptim jacebant, Christianorum manus cum sustulissent, cum lampadibus simul et hymnis in loco insigni præclare deposuerunt, opes Christianis inviolabiles, malignis spiritibus flagellum D terribile, et rorem omnibus ægrotantibus et certam medelam : ad gloriam Dei Patris et Domini nostri, Jesu Christi : quem decet honor et potentia, cum sanctissimo et vivifico Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

ΑΘΛΗΣΙΣ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΕΝΔΟΞΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ
ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ

—

CERTAMEN
SANCTI ET GLORIOSI MARTYRIS
ELEUTHERIJ EPISCOPI

(Latine apud Surium ad diem 18 Aprilis, Græce apud Bolland. tom. II Aprilis, p. 976, ex cod. 1190 biblioth. Vatic.).

—

I. Cum Ælius Adrianus Romanis quidem imperaret, dæmonibus autem et simulacris diligenter serviret : admirabilis quoque Eleutherius illo tempore cognitus est, veluti quædam stella diem illustrans. Cui patria quidem fuit inclyta et magna Roma : parentes autem genere quidem nobilissimi, divitiis vero opulentissimi, gloria etiam clarissimi. Ter consulem enim fuisse ejus patrem, ejus scribit historia. Sed cum essent adeo insignes, nec eis quidem deerat nobilitas ex pietate orta et religione. Ejus enim mater Evanthia, cum divini Pauli apostolicis admonitionibus fidem accurate didicisset, cum studio virtutis. Dei quoque cultu erat valde locuples. Ea cum hunc sanctum peperisset puerum, Eleutherium quidem vocavit ex ipso ortu : adeo autem liberaliter et honeste eum educavit, ut nomini res quoque convenirent. Sic ergo educatum, cum ad virilem ætatem pervenisset, Deo et archiepiscopo Aniceto (1) dat eum, donum ipso dignum. Ipse enim tunc Romanæ præerat Ecclesiæ. Qui videns morum ejus moderationem et alias virtutes, eum quidem primum diaconum, deinde presbyterum, postremo episcopum ordinat Illyrici.

II. Sicque lucerna, ut evangelice dicam [1], posita super candelabrum, et verbi vitæque luce illuminante multorum cogitationes : et falsam quidem mendacii doctrinam proculcante, doctrinæ sermone affluente, ad solius autem Dei cognitionem multos convertente et deducente ad pietatem, non poterat malignus hæc ferre moderate : sed rabie quidem in ipsum agitabatur, et graviter spirabat contra pietatem. Totum vero subiens Adrianum, cum illo armatur contra veritatem : et ante alios omnes conten-

A Α'. Αἰλίου Ἀδριανοῦ Ῥωμαίων μὲν βασιλεύοντος. δαίμοσι δὲ καὶ εἰδώλοις ἐπιμελῶς δουλεύοντος, καὶ ὁ θαυμαστὸς Ἐλευθέριος κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, οἷά τις ἡμερολαμπὴς ἀστὴρ ἐγνωρίζετο· ᾧ πατρὶς μὲν ἡ μεγάλη καὶ περιφανὴς ἐτύγχανε Ῥώμη, πατέρες δὲ γένει, πλούτῳ τε καὶ δόξῃ περιφανέστατοι καὶ λαμπρότατοι· τρισύπατον γὰρ αὐτοῦ τὸν πατέρα γενέσθαι φασίν. Ἀλλὰ καὶ οὕτω περιφανείας ἔχοντες, οὐδὲ τῆς κατ' εὐσέβειαν ἀπελείποντο εὐγενείας· ἡ μήτηρ γὰρ αὐτῷ Εὐανθία, ταῖς τοῦ θείου Παύλου ἀποστολικαῖς παραινέσεσι τὴν πίστιν ἐκμαθοῦσα, πολλὴν ὑπῆρχε σὺν τῇ ἀρετῇ πλουτοῦσα καὶ θεοσέβειαν. Αὕτη τὸν ἱερὸν τοῦτον ἀποτεκοῦσα παῖδα, Ἐλευθέριον μὲν ὠνόμασεν, ἐλευθερίως δὲ οὕτω καὶ καλῶς ἀναθρέψασα, ὥστε τῇ κλήσει συμφωνεῖν καὶ
B τὰ πράγματα. Τραφέντα γοῦν καὶ ἀνδρωθέντα τῷ ἀρχιερεῖ τῆς Ῥωμαίων Ἐκκλησίας Ἀνικήτῳ [Ἀνακλήτῳ] δῶρον ἄξιον δίδωσιν, ὃς τὸ τοῦ ἤθους αὐτοῦ κόσμιον καὶ τὴν ἄλλην ὁρῶν ἀρετὴν, διάκονον μὲν πρῶτον, εἶτα πρεσβύτερον, καὶ τελευταῖον ἐπίσκοπον χειροτονεῖ τοῦ Ἰλλυρικοῦ.

Β'. Καὶ οὕτω δὴ τοῦ λύχνου, εὐαγγελικῶς εἰπεῖν, ἐπὶ τὴν λυχνίαν τεθέντος, καὶ πολλῷ τῷ τοῦ βίου καὶ τῷ τοῦ λόγου φωτὶ τὰς τῶν πολλῶν διανοίας περιαστράπτοντος, καὶ καθοδηγοῦντος πρὸς θεοσέβειαν, οὐκ ἦν ταῦτα πράως τὸν πονηρὸν ἐνεγκεῖν, ἀλλὰ κατ' αὐτοῦ καὶ τῆς εὐσεβείας δεινὸν ἔπνει καὶ μανικὸν, ὅθεν καὶ τὸν Ἀδριανὸν ὑποδὺς ὅλον, πρὸ
C τῶν ἄλλων ἁπάντων, τὸν Ἐλευθέριον ἐλεῖν ἀγωνίζεται, τοὺς ἐπισημοτέρους τῶν εὐσεβῶν σπεύδων ἀποθερίζειν, ὥσπερ δή τινας τῶν ἀσταχύων προέχοντας,

[1] Matth. v.

(1) Lege *Anacleto*, cum Anicetus sederit post Adrianum, sub quo passus est Eleutherius.

οὖν Φίληξ τις τῶν στρατιωτῶν πέμπεται, τὸν A
ιον τῷ βασιλικῷ βήματι παραστῆναι κεκε-
ος. Ὁ δὲ τὴν ἐκκλησίαν καταλαβών, πλήθει
ικυκλωσάμενος στρατιωτῶν, καὶ τὸν ἅγιον
ἀπολαβών, εἶτα καὶ εἰσελθών, καὶ ἀγρίῳ μὲν
ἀγριωτέρῳ δὲ φρονήματι τοῖς ὁρῶσι φανείς·
ἰδὸν αὐτὸν τὸ τῆς διδασκαλίας ἥδιστον νᾶμα
ντα, καὶ σὺν εὐκοσμίᾳ πολλῇ τοῖς συνοῦσι τὴν
κν καταγγέλλοντα, τὴν τοῦ Χριστοῦ δύναμιν
ὼν ἦν. Καὶ μεταβαλὼν αὐτίκα τῆς ἀγριότη-
ὀβατον ἀντὶ λύκου, καὶ μαθητὴς ἀντὶ διώκτου
· καὶ ὑπερορᾷ μὲν αὐτοῦ βασιλέως, προσπί-
τοῖς ποσὶ τοῦ ἁγίου, καὶ τὸ ἀπὸ τοῦδε συνῆν
οῖς ἐκείνου λόγοις πρὸς τὴν εὐσέβειαν στηρι-
. Ἀλλ' οὕτω μὲν ὁ Φίληξ ἐποίει, καὶ πρὸς
οστείλαντα οὐδαμῶς ἀναστρέφειν ἠγάπα· ὁ
δὲ Ἐλευθέριος παῤῥησιάσασθαι τὴν εὐσέβειαν B
ούμενος, πορείας εὐθὺς εἴχετο, καὶ τὸν Φί-
υνεπόμενον ἔχων. Ὡς δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν ὕδατι
χον, ἄλλος οὗτος Κανδάκης ὁ Φίληξ γίνεται,
ρὰ Φιλίππου τοῦ θείου Ἐλευθερίου βαπτίζεται,
ωλολατρείαν τε ἀποβάλλεται.

dit de medio tollere Eleutherium, ex piis studens demetere eos, qui erant insigniores, tanquam spicas quasdam cæteris præstantiores : et statim cum terribili legatione mittitur Felix quidam, unus ex ducibus exercitus, jussus ut per vim adducat Eleutherium, et eum sistat ante tribunal imperatorium. Qui cum ad Christi mandram pervenisset, ecclesiam, eam extrinsecus circumsidet multitudine militum : et cum intus intercepisset Eleutherium, tanquam prædam aliquam studebat habere agnum Christi. Deinde templum ingressus, et truculentis quidem oculis et truculentiore etiam spiritu, tanquam ipso vultu ejus, qui miserat, significans sævitiam, se ostendens iis, qui videbant : postquam vidit Eleutherium suavissimum doctrinæ fluentum profundentem, et ornatissime pietatem annuntiantem iis, qui cum eo versabantur, ille mirandum in modum admirabatur Christi virtutem : et statim mutata sævitia (visus est enim habere animum aptum ad suscipiendum semina pietatis), fit ovis pro lupo, et pro persecutore discipulus : et priorum veluti oblitus, non latro et persecutor, sed Christi, quem persequebatur, ami-

discipulus : et despicit quidem ipsum imperatorem : procedit autem ad pedes sancti, et ab eo re lubens versabatur cum magistro, illius verbis illuminatus, et in pietate confirmatus. Sed sic n fecit Felix, et nequaquam curavit reverti ad eum, qui miserat. Non erat autem, id quod videba- eutherio. Festinabat enim ad confessionem : eratque prompto et alacri animo ad pietatem libere ndam. Iter certe protinus est ingressus, habens etiam se sequentem Felicem ducem exercitus. autem inter eundum in aquam incidissent, fit hic Felix alius Candaces : et a divino Philippo atur [2], nempe Eleutherio, et idololatriæ caligine, tanquam putrido aliquo indumento, r.

Ἐπεὶ δὲ καὶ τὴν Ῥώμην κατέλαβον, Φίληξ μὲν C
Ῥώμῃ πιστοῖς τὰ κατὰ τὸν Ἐλευθέριον
λλει, Ἐλευθέριον δὲ ὁ βασιλεὺς τῷ ἑαυτοῦ
ησι βήματι· ὃν καὶ ἰδὼν νέον τε καὶ περι-
καὶ τῷ τῆς ἀρετῆς κόσμῳ ψυχὴν ἅμα καὶ
οὺς ἀγλαΐζοντα, Ἵνα τί, φησὶν, Ἐλευθέρι,
πρῶαν θρησκείαν ἀπολιπὼν, καινόν τινα πρεσ-
Θεόν, καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον; Ἐλευθέριος
ὃς οὕτως ἀσυνετοῦντα μηδὲ ἀποκρίνεσθαι θέ-
λως τε δὲ καὶ αὐτὰ δὴ τὰ τοῦ Χριστοῦ ἐν τοῖς
Χριστοῦ μιμούμενος, σιωπῶν ἑστήκει. Ἀλλ'
νε, καὶ αὖθις ὁ βασιλεὺς ἔφη, περὶ ὧν ἠρω-
Εἶτα καὶ τῆς πικρίας ἐνδοὺς, Πείσθητί μοι,
καὶ τοῖς ἀηττήτοις θῦσον θεοῖς· εἰ δ' οὔ,
ἃς ἐπάξω σοι τιμωρίας, πειθομένῳ δὲ τὰς με-
παρέξω τιμάς. Καὶ ὁ Ἐλευθέριος εὐπαῤῥη-
ος· Καὶ πῶς ἄν, ἔφη, τοιούτοις λατρεύσω
ἢ ἄλλο ἀνεχομένῳ συνθήσομαι; Πῶς δὲ οὐ
ἀποστῆναι τούτων καὶ ὑμῖν συμβουλεύσαιμι;
ῦντας δὲ δακρύσω τῆς ἀπονοίας, ὅτι λόγῳ
Θεοῦ τιμηθέντες, ξύλων καὶ λίθων ἀτιμότεροι
τήκατε, θεοὺς ταῦτα ἡγούμενοι, καὶ τὸν ἀληθῆ
ἀφρόνως ἀποστρεφόμενοι, ὃς τὰ πάντα ῥήματι
τήσατο· καὶ ἡμᾶς δὲ, τῶν αὐτοῦ κτισμάτων
λλιστόν τε καὶ τιμιώτατον, εἰ καὶ ὥσπερ ἐν νυ-
χίᾳ, τὸ φίλον τε καὶ πολέμιον ἀγνοοῦμεν, καὶ
μὲν τὸν ἡμέτερον Δεσπότην ἐκπολεμούμεθα,

III. Postquam vero itinere confecto Romam venerunt, a fidelibus quidem, qui erant Romæ, agnitus sigillatim de Eleutherio omnia annuntiat. Eleutherium autem jussus imperatoris imperabat sisti ad illius tribunal. Ille vero tam magno et excelso animo ingreditur, ac si non ad certamina, sed ad festum accerseretur. Quem cum aspexisset imperator, ut vidit eum esse et juvenem et formosum et virtutis ornamento et animo et oculis decorum : Cur, inquit, o Eleutheri, patria relicta religione, deorum cultum nihili faciens, novum quemdam Deum colis : isque cum non solum sit aperte mortuus, sed etiam mortem subierit turpissimam ? » Eleutherius autem ei, qui se tam stulte gerebat, nec respondendum quidem esse arbitratus, et alioqui ipsum Christum in iis, quæ pro Christo passurus erat, imitans stabat tacens. « Sed responde, rursus D dixit imperator : Qui fit, quod te tam stolide geras, et in hunc Christianorum cultum insanum te immiseris ? » Deinde aliquantum remittens de acerbitate : « Pare, inquit, mihi et diis invictis sacrifica. Si enim persuasus convertaris, honores tibi præbebo maximos : sin autem non pareas, gravissima inferam supplicia. Eleutherius vero Domino invocato, qui dixit : Nolite esse solliciti, quomodo aut quid respondeatis. Dabitur enim vobis, inquit ille, sapientia, cui nullus poterit resistere [3] : Quo-

ct. VIII. [3] Luc. XXI.

modo, inquit, potero sustinere talibus diis servire, aut alii sustinenti assentiar? Quomodo autem non magis vobis consuluerim ab eis deficere: et si non pareatis, vestram defleam amentiam, quod ratione a Deo honorari, effecti estis viliores lignis et lapidibus, adeo ut hæc deos esse putetis: et non solum esse, sed etiam bene esse existimetis: idque vero Deo relicto, qui ratione constituit universum? Cœlum enim et terra sunt opus manus illius. Sumus vero nos ex iis, quæ creavit, opus pulcherrimum et pretiosissimum: etiamsi tanquam in pugna nocturna ignoramus id quod est amicum et hostile: et adversus nostrum quidem Dominum bellum gerimus: eos autem, qui sunt vere nostri inimici et hostes et dæmones, inquam, nostros, o insaniam, putamus esse dominos, et eos honoribus extollimus et sacrificiis. Ego igitur Domino meo adhæreo, et semper adhærebo, et Christo meo serviam, ignominias vestras et honores, et has pueriles larvas suppliciorum, infantium esse plagas reputans. Mihi enim, ut meus dixit doctor Paulus, totus mundus est crucifixus, et ego mundo [4]: et mori pro Christo, deliciæ mihi sunt et exsultatio. »

A τοὺς δὲ ἀληθῶς πολεμίους τοὺς δαίμονας τιμαῖς θεραπεύομεν καὶ θυσίαις. Ἔγωγε οὖν τοῦ ἐμοῦ Δεσπότου ἀεὶ περιέχομαί τε καὶ περιέξομαι, ἀτιμίας ὑμῶν περιφρονῶν καὶ τιμάς, καὶ τὸ ἀποθανεῖν ὑπὲρ Χριστοῦ τρυφὴν καὶ ἀγαλλίασιν ὄντως ἡγούμενος.

IV. Ira plenus per hæc evadit imperator, et grabatum jubet afferri æneum, et ei multum quidem ignis substerni: supra eum autem nudum extendi athletam, et sic perpetuo deflagrare, donec omnino interierit. Postquam autem hæc cito facta sunt, martyr insiluit in grabatum, et totus in toto fuit extensus. Civitas vero ægre ferens id quod factum fuerat (omnes enim fere convenerant ad spectacuum) exproprabant imperatori crudelitatem: Cur, dicentes, vir adeo clarus, genereque et sapientia insignis, male perit, tanquam infamis quispiam? Deus autem dolorem allevabat e superis: et tanquam quodam rore refrigeratus, et in molli herba cubans, martyr sentiebat voluptatem. Imperator autem postquam animi rabiem tormento jam satis lenierat, existimans eum jam esse mortuum, jubet illinc tolli illius corpus. Postquam e lecto ferreo surrexit martyr, non solum illæsus, sed etiam lætus et alacer: Extollam te Deus meus, Rex meus, canebat cum gaudio, et laudabo nomen tuum perpetuo. Laudabo Deum, qui lætificat juventutem meam. Quoniam generatio et generatio laudabit opera tua, et potentiam tuam annuntiabunt, et miracula tua narrabunt [5]. Postquam vero Deo sic glorificato, audacius deinceps astitit ante tyrannum: Aspice ad me, ait, o imperator, quem tu existimasti ab igne exedendum, et intellige eum, qui a me prædicatur. Agnosce autem tuorum quoque deorum imbecillitatem.

B Δ'. Θυμοῦ πλήρης ὁ βασιλεὺς ἐν τούτοις γίνεται, καὶ κράβατον ἐνεχθῆναι κελεύει χαλκοῦν, οὗ κάτωθεν μὲν πῦρ ὑποστρωθῆναι πολύ, ἄνωθεν δὲ γυμνωθέντα διαταθῆναι τὸν ἀθλητὴν, ἕως ἂν καὶ εἰς τέλος διαφθαρῇ. Ὡς δὲ ταῦτα θᾶττον ἐγίνετο, καὶ ὁ μάρτυς ὅλως ὅλῳ τῷ κραβάτῳ ἐφήπλωτο, οἱ κατὰ θέαν ἀθροισθέντες, βαρέως ἐνεγκόντες τὸ γεγονὸς, εἰς ὠμότητα ἐλοιδόρουν τὸν βασιλέα, Ἵνα τί, λέγοντες, ἀνὴρ οὕτω γένει τε καὶ σοφίᾳ περίβλεπτος, οἷά τις τῶν ἀτίμων κακῶς ἀπόλλυται; Θεὸς δὲ ἄνωθεν ἐπεκούφιζε τὰς ὀδύνας, καὶ ὥσπερ τινὶ μαλακῇ κόᾳ καὶ δροσώδει κατακείμενος, οὕτως ὁ μάρτυς εὐπαθῶν ἦν. Ὃν ὁ τύραννος τεθνάναι ὑπολαβὼν, ἀρθῆναι ὀν ἐκείνου νεκρὸν ἐκέλευεν. Ὡς δὲ τῆς σιδηρᾶς κλίνης ἐκείνης ἀναστὰς ὁ μάρτυς, ἀπαθὴς ἦν καὶ εὔθυμος, Ὑψώσω σε, ὁ Θεός μου, ὁ Βασιλεύς μου, μεθ' ἡδονῆς ἔψαλλε, καὶ αἰνέσω τὸ ὄνομά σου διὰ παντός. Ἐπεὶ δὲ τὸν Θεὸν οὕτω δοξάζων θαῤῥαλεώτερος ἐξῆς τῷ τυράννῳ παρέττη, Βλέψον εἰς ἐμὲ, βασιλεῦ, ἔφη, ὃν σὺ πυρὸς ἔργον γενέσθαι νενόμικας, καὶ σύνες μὲν τὸν ὑπ' ἐμοῦ κηρυττόμενον, ἐπίγνωθι δὲ καὶ τῶν σῶν θεῶν τὴν ἀσθένειαν.

V. Hanc audaciam et dicendi libertatem, suam esse contumeliam imperator arbitratus, et se victum esse opinatus, quod contemneretur, supplicium eo excogitat majus et vehementius.. Rursus ergo in medio proponitur craticula, igne quidem subtus accenso: oleo autem desuper aspersa, et flammam graviter accendens. Sed ne tunc quidem gratia neglexit martyrem: sed simul atque fuit ipse impositus craticulæ, ignis statim fuit exstinctus, et carbones emarcuerunt: craticula vero, tanquam non oleum, sed aqua potius desuper fuisse infusa, ipsa quoque erat frigida, sanctum conservans illæsum. Quid vero? cum hisne fuit exstincta ira imperatoris? Nequaquam: sed rabie semel percitus, et ad alia quidem nihilo melius affectus, quam cæcus: ad hoc autem solum intuens, ut diis suis gratificaretur in sancto puniendo, qui quidem sunt omnino dæmo-

D Ε'. Ὁ δὲ τύραννος, νομίσας ὑβρίζεσθαι τῇ παῤῥησίᾳ τοῦ μάρτυρος, καὶ ἡττηθῆναι δόξας τῷ περιφρονητῷ τῆς κολάσεως, μείζονα ταύτης καὶ σφοδρότεραν ἐπινοεῖ. Ἐσχάρα γοῦν ἐν μέσῳ προτίθεται, πυρὶ μὲν κάτωθεν διακαιομένη, ἐλαίῳ δὲ ἄνωθεν διαβρεχομένη, καὶ τὴν φλογα δεινῶς ἐξάπτουσα, Πλὴν οὐδὲ τότε τοῦ μάρτυρος ἡ χάρις ἠμέλει· ὡς γὰρ ἐπετίθετο τῇ ἐσχάρᾳ, τὸ πῦρ εὐθέως ἐσβέννυτο, καὶ οἱ ἄνθρακες ἐμαραίνοντο· ἡ ἐσχάρα δὲ, ὡς οὐκ ἐλαίου μᾶλλον ἀλλ' ὕδατος ἐπιχεομένου, ψυχρὰ καὶ αὐτὴ ἦν, κακῶν ἀπαθῆ διατηροῦσα τὸν ἅγιον. Τί δέ; συνέσβεστο τούτοις ἄρα καὶ ὁ τοῦ βασιλέως θυμός; Οὐμενοῦν· αὖθις γὰρ ἐνεχθῆναι τήγανον προστάττει, κηρόν τε καὶ πίσσαν, καὶ στέαρ ἐν αὐτῷ ἐμβληθῆναι, πυρὶ δὲ πολλῷ ἐκκαῆναι κάτωθεν καὶ οὕτως ἐν αὐτῷ πάλιν διαταθῆναι τὸν μάρτυρα. Ὡς οὖν ἔργον γέγονε τὸ κεκελευσμένον, καὶ τὸ τή-

[4] Galat. VI. [5] Psal. CXLIV.

ιον ἀνθρακῶδες ἦν, ἵστατο δὲ καὶ ὁ μάρτυς ιωρίαν ὑποδεξόμενος, ὁ τύραννος πολλὰ παρ- αὐτῷ, ποικίλαις τε κολακίαις ὑπελθών, ἐπεὶ ντα ἑώρα, καὶ τὰς κολακίας εὐστόχως ὕβρε- ειδόμενον (λύκον γὰρ Ἀραβικὸν τοῦτον ἐκά- : τοῖς τοῦ Χριστοῦ προβάτοις ἐπιβουλεύοντα), ἄνω αὐτὸν κελεύει διαταθῆναι. Εὐθὺς οὖν τὰ ῆς προτέροις ἐπηκολούθει, καὶ μεταβάλλεται δρόσον τὸ πῦρ, αὔρα δέ τις ἡδίστη τὸν γεν- κέψυχεν.

A nes homicidæ, rursus jubet afferri sartaginem, ceramque et picem, et adipem in eam injici, multo vero igne subtus accendi, et sic in ea rursus extendi martyrem. Postquam ego factum fuit, quod fuerat imperatum, et sartago tota erat candens : stetit autem martyr quoque subiturus supplicium : Ne differas, inquit imperator, o Eleutheri, stas enim medius inter mortem et vitam, cura id quod tibi futurum est conducibile. Nam ego quidem magnam tui curam gerens, ne male pereas, in te sum affe-

anquam in germanum filium : nec vellem per deos, virum tam nobili loco natum, et qui est ipse onus, tam disertus, et tam pulchra specie, seipsum inconsiderate injicere in periculum : idque r nihil aliud quam propter pervicaciam vanam et inutilem. Postquam autem stetit martyr adversus nerose decertans, apte probris remunerans blanditias, et illum lupum appellans Arabicum, ut bus Christi insidietur, tandem hæc quoque adjecit : Quiquid feceris, non mihi persuadebis, ut pia et beata desistam constantia.

Ἀδριανὸς δὲ πάντων αὐτῷ πρὸς τοὐναντίον μένων, ἀπορῶν ἐκάθητο, βαθείᾳ λύπῃ τὴν πεπεδημένος· ὃν ἰδὼν οὕτως ἔχοντα ὁ τη- τῆς πόλεως ἔπαρχος, Κορέμων αὐτῷ ὄνομα, ἔ οὗτος βασάνους ἐξευρεῖν καινοτέρας, ἀλλὰ κατὰ τὸν στρατηλάτην Φίληκα μαθών, καὶ σπέρματα τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως εἰς δεξάμενος, ἔτι δὲ τῶν Ἑλληνικῶν ἐχόμενος, βασιλεῖ χαριζόμενος· οὗτος δὴ τότε τὸν ὂν διαπορούντα ὁρῶν, προσελθών· Ἐγώ σε, βασιλεῦ, ἀπαλλάξω πραγμάτων, καὶ τουτονὶ διδάξω τὸν ἀπειθοῦντά σοι μὴ τοιούτοις ἐπι- , ἀλλὰ καὶ κλίβανος μὲν ἐνεχθήτω χαλκοῦς, ται δὲ ὀξεῖς ἐφ' ἑκάτερα τῶν μερῶν αὐτοῦ ἐμ- ωσαν, καὶ ὄψει ὅσον οὔπω τὸν Ἐλευθέριον ὄμενον ἢ κακῶς ἀπολλύμενον. Ταῦτα δὲ λέγων ε τὸν λέοντα φοβεῖν καλάμου πληγαῖς οἰό- Ὅμως ἤρεσκε ταῦτα τῷ βασιλεῖ, καί τὸν ίματος σπουδῇ τελεσθέντος, ἄρας τοὺς φαινο- ἅμα καὶ τοὺς ἀφανεῖς ὀφθαλμούς, καὶ τοῦ ιον εἰς οὐρανοὺς ἀπερείσας· Εὐχαριστῶ σοι, ύριε Ἰησοῦ Χριστὲ καὶ Θεέ, ὅτι τοιούτων με ισούτων ἀγαθῶν ἠξίωσας, ὅτι χειρὶ κραταιᾷ ναμιν περιέζωσας, ὅτι ὑπὲρ σοῦ τοιαῦτα πά- ύδοκησας· καὶ νῦν ἐπίβλεψον ἐξ οὐρανοῦ, καὶ τεκταίνουσιν οἱ μισοῦντές σε κατ' ἐμοῦ, καὶ ἀπὸ βέλους αὐτῶν τὴν ψυχήν μου, ἵνα ἴδωσι , ὅτι πλὴν σοῦ οὐκ ἔστι Θεός Εἶτα καὶ ὑπὲρ ολαζόντων. ὥσπερ ἄλλος τις Στέφανος ὑπὲρ θαζόντων, εὐχόμενος, Ἆψαι τῆς αὐτῶν, ἔλεγε, ς, πολυέλεε Δεσπότα, καὶ πρὸς τὸ σὸν καθ- σον θέλημα, ἵνα γνῶσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν καὶ τῆς ὀλεθρίου τῶν εἰδώλων ἀποστῶσι λα- , ὅτι εὐλογητὸς εἶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

B VI. Hic Adrianus animo sauciatus, verbis relictis, ad facta se contulit, et jubet eum extendi in sartagine. Quod cum factum esset, eadem, quæ prius, rursus sunt consecuta : et ignis quidem mutatur in rorem : aura vero quædam suavissima fortem ac generosum virum refrigeravit. Adrianus autem nesciens, quid ageret, cum ei mutarentur omnia in contrarium, sedebat animi dubius, bovem habens in lingua, ut dicitur, et linguam vinctus profundo dolore. Quem cum vidisset sic affectum is, qui tunc erat præfectus urbis, nomine Corebo(2), ad nova invenienda tormenta vir egregius, et ad faciendum aliquid, quod adversus necessitatem esset acre et efficax (erat autem Christiani dogmatis non omnino ignarus, sed et quæ Felici exercitus

C duci acciderant, verbis acceperat, et Christianorum fidei veluti quædam semina et initia in corde acceperat : adhuc vero sectabatur res gentilium, plurimi faciens colere et observare imperatorem), ipse autem tunc videns Adrianum dubitantem, et nescientem quomodo se in sanctum gereret, accedens : Ego te, inquit, o imperator, liberabo a negotiis, et hunc juvenem, qui repugnat tuis jussis, docebo nunquam tale quid aggredi. Sed clibanus quidem inferatur æneus : acuti autem obelisci infigantur in utraque ejus parte, et mox scies Eleutherium aut paruisse aut male periisse. Hæc vero dicens, non animadvertebat se leonem putare posse terrere ictu arundinis. Hæc tamen placuerunt imperatori, et cito confecta machina, martyr in cœlum tollens

D oculos tam qui cernuntur quam qui sub aspectum non cadunt, et totam mentem in cœlum defigens, et præ gaudio totus quasi a Deo afflatus : Ago tibi gratias, inquit, Domine Jesu Christe et Deus quod

ilibus et tantis bonis sis dignatus : quod me manu tua potenti virtute accinxeris, quod pro tuo ne talia tibi pati visum sit. Et nunc aspice de cœlo, et vide qualia contra me fabricantur, oderunt : et libera animam meam a jaculo eorum, et a viris sanguinum[6], qui bonus es, serva ut sciant omnes, te esse solum Deum et gloriosum in toto orbe terrarum. Deinde etiam is ipsis, qui illum cruciabant, sicut Stephanus[7] pro iis, qui eum lapidibus appetebant, : Tange cor eorum, dicebat, o Domine, qui es multæ misericordiæ, et tuum sanctum eis no-

sal. v. [7] Act VII.

Correum hunc vocat Beda in Martyrologio ad hunc diem.

men fac sit cognitum, et deduc ad tuam voluntatem : ut cognoscant te solum verum Deum, et desistant a pernicioso cultu simulacrorum : quoniam benedictus es in sæcula. Amen.

VII. Cum Corebo sic orantem attendisset martyrem, veluti accenso, qui erat ei repositus, carbone pietatis, repente mutatur longe pulcherrima mutatione : et tanquam non is esset, qui paulo ante excogitabat supplicia adversus martyrem, accedens ad imperatorem : Pro quo, inquit, maleficio, aut pro quo crimine his pœnis afficitur Eleutherius ? aut pro qua causa morte tam acerba damnatur ? Imperator vero hac inopinata auditione valde commotus, torve intuens Corebonem : Num tu es, inquit, is, quem ego novi, Corebo ? Quidnam autem tibi accidit, aut quidnam tibi factum fuit ? Numquid te cepit aurum ab illius matre acceptum, et tam repente mutavit ? Quam multa vero etiam a multis aliis tibi data, potuerint conferri cum meis donis, quem ego et opibus et gloria mea, familiaritate et conjunctione beatum Romæ reddidi ? Quod si plura desideras, licet tibi nostris frui affatim : ubi sunt aperti omnes mei thesauri : ex his hauri ambabus manibus, neque teipsum ita prodas, a femina furto sublatus, et pauco auro emptus. Corebo autem jam totus repletus bono spiritu, et martyris precibus mentem habens illuminatam, exclamavit illud admirabile et dignum quod celebretur : Pretium tuum, dicens, tecum eat in perditionem. Tuæ vero pecuniæ sint fontes ignis, qui te manet. Quid enim tua sponte cæcutis, et conaris movere ea, quæ sunt immobilia ? idque, cum didiceris experientia, quod nullus quidem ex tuis diis potest ullum ex iis, qui adsunt, in ignem injectum servare. Is autem, quem colit Eleutherius, reddit eum et igne potentiorem et quovis alio supplicio.

A Ζ'. Οὕτως εὐξαμένῳ τῷ μάρτυρι προσχὼν ὁ Κορέμων, καὶ τὸν προαποκείμενον αὐτῷ τῆς θεοσεβείας ἄνθρακα ὥσπερ ἀναζωπυρηθεὶς, ἄφνω μεταβολὴν μεταβάλλεται τὴν καλλίστην, καὶ τῷ βασιλεῖ προσελθὼν, Ποίου, φησὶν, ἀδικήματος χάριν ὁ πικρὸς οὗτος Ἐλευθερίῳ καταψηφίζεται θάνατος; Καὶ ὁ βασιλεὺς, τῷ παραδόξῳ τοῦ ἀκούσματος ἐκπλαγεὶς, γοργόν τι καὶ βλοσυρὸν πρὸς τὸν Κορέμονα βλέψας· Σὺ αὐτὸς εἶ, ἔφη, ὃν ἐγὼ γινώσκω Κορέμονα; καὶ τί πάθοις; Μήτι σε χρυσὸς εἷλεν ὑπὸ τῆς αὐτοῦ δεδομένος μητρός; καὶ πόσα ἂν σοι καὶ παρὰ πολλῶν ἑτέρων διδόμενα, τῶν ἐμῶν δωρεῶν ἀντάξια γένοιτο, ὃν ἐγὼ καὶ πλούτῳ, καὶ δόξῃ, καὶ τῇ πρὸς ἐμὲ οἰκειωσει ζηλωτὸν ἐν Ῥώμῃ κατέστησα; ἀλλ' εἰ καὶ πλειόνων ἐρᾷς, οἱ ἐμοὶ πάντες ἀνεῖνταί σοι θησαυροί· τούτων ἀμφοτέραις ἄντλει, καὶ μὴ οὕτω καταπροδῷς σεαυτὸν, κλέμμα γυναικὸς καὶ ὀλίγου χρυσοῦ γενόμενος ὤνιον. Ὁ δὲ Κορέμων, ἤδη τῇ τοῦ μάρτυρος εὐχῇ τὴν ψυχὴν φωτισθεὶς, τὸ θαυμαστὸν καὶ ἀξιόμνηστον ἐξεβόησεν· Ἔστω, λέγων, ἡ τιμή σου σὺν σοὶ εἰς ἀπώλειαν, τα δὲ χρήματά σου ὑπόκαυμα τῷ περιμένοντί σε πυρὶ γένοιτο· τί γὰρ δὴ καὶ ἑκὼν τυφλώττεις, καὶ ταῦτα πεῖρα μαθὼν, ὅτι τῶν μὲν σῶν θεῶν οὐδεὶς τὸν ἐμβληθέντα πυρὶ σῶσαι δύναται, ὃν δὲ ὁ Ἐλευθέριος οὗτος σέβεται καὶ πυρὸς αὐτὸν δείκνυσι καὶ πάσης ἄλλης κολάσεως ἰσχυρότερον;

VIII. His sic dici non potest, quanta ira et dictis insania repletus fuerit tyrannus. Solent enim revera validæ amicitiæ validas quoque similiter parere inimicitias. Unde etiam jubet præfectum eodem puniri clibano, quo ipse consuluerat, ut puniretur Eleutherius. Cum ergo jam appropinquaret tormento, Ora pro me, clamavit Corebo martyri, et me arma his armis, nempe Christi signaculo, quibus ducem exercitus munisti Felicem. Sic ergo Corebo armatus a martyre, et protinus injectus in clibanum, ipse quoque mansit similiter ab igne non expugnatus. Adrianus autem his tormentis defessus, eum condemnat, ut ei caput amputetur. Et Coreboni quidem sic succedit finis martyrii : et qui a multis a sæculo desideratur, hic brevi tempore thesaurum arripuit. Quænam vero sunt Eleutherio postea consecuta ? Primum quidem ipse in clibanum immittitur : deinde etiam obeliscis, ut videbatur, transfigitur. Et clibanus quidem rursus, sicut prius exstinguitur : convertuntur autem protinus cuspides obeliscorum, quodammodo carnem honorantes martyris, et ejus, qui punit, animæ arguentes cæcitatem : quinetiam multos ex iis, qui astabant, attrahentes ad Dei cognitionem, qui hæc faciebat miracula : qui etiam, Magnus est Deus Christianorum, clamabant, qui nobis prædicatur per Eleutherium.

C Η'. Τούτοις οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ὅσης ὀργῆς καὶ μανίας ἐπλήσθη ὁ τύραννος· εἰώθασι γὰρ αἱ ἰσχυραὶ φιλίαι ἰσχυρὰς ὁμοίως ἔχθρας ἀπογεννᾷν· ὅθεν καὶ αὐτῷ τούτῳ κελεύει τῷ κλιβάνῳ τιμωρηθῆναι τὸν ἔπαρχον, ᾧπερ αὐτὸς κολασθῆναι τὸν Ἐλευθέριον συνεβούλευεν. Ὡς δὲ τῇ βασανῳ προσήγγισεν, Εὖξαι ὑπερ ἐμοῦ, ὁ Κορέμων τῷ μάρτυρι ἐπεβόησε, καὶ τῇ τοῦ Χριστοῦ με σφραγῖδι καθόπλισον, ᾗ καὶ τὸν στρατηλάτην περιετύχησας Φίληκα. Οὕτως οὖν ὁ Κορέμων ὑπὸ τοῦ μάρτυρος ὁπλισθεὶς, καὶ τῷ ὀργάνῳ βληθεὶς, ἀνάλωτος πυρὶ καὶ αὐτὸς ἦν. Ἀδριανὸς δὲ τὰ τῶν βασάνων ἀπειρηκώς, ξίφει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐκτμηθῆναι κελεύει. Καὶ Κορέμων μὲν οὗτος ἐν βραχεῖ τὸν πολλοῖς ἐξ αἰῶνος ποθούμενον ἥρπασε θησαυρόν. Τὰ δὲ μετὰ ταῦτα τίνα; Καὶ Ἐλευθέριος τῷ κλιβάνῳ ἐμβάλλεται, καὶ τοῖς ὀβελίσκοις τε τὸ δοκεῖν περιπείρεται· ἀλλ' εὐθὺς ὁ μὲν κλίβανος σβέννυται, στρέφονται δὲ καὶ αἱ τῶν ὀβελίσκων ἀκμαὶ, τιμῶσαι ὥσπερ σάρκας μαρτυρικὰς, καὶ ψυχῆς τύφλωσιν ἐλέγχουσαι τοῦ κολάζοντος, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς τῶν παρεστώτων εἰς ἐπίγνωσιν, Θεοῦ τοῦ ταῦτα θαυματουργοῦντος ἕλκουσαι, οἳ καὶ Μέγας ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν, ἐβόων, ὁ δι' Ἐλευθερίου ἡμῖν κηρυττόμενος.

Θ'. Αὖθις οὖν ἀπορία καὶ λύπη λαμβάνει τὸν τύραννον, καὶ τότε μὲν τῇ φρουρᾷ τὸν μάρτυρα δίδωσιν, ὕστερον δὲ δι' ὅλης ἡμέρας σκεψαμένῳ μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ, ποῦ καὶ ὅπως Ἐλευθέριος ὑπόσχῃ τὴν τιμωρίαν, ἔδοξε. Τόπος μὲν ἡ φρουρά, τρόπος δὲ οἰκτιστος ὁ διὰ λιμοῦ. Συχνὰς οὖν ἡμέρας ἐν τῇ εἰρκτῇ ἐπυκτεύετο τῷ λιμῷ· ἀλλ' ὁ τῷ Δανιὴλ ποτε, καὶ τῷ Ἠλίᾳ μετὰ ταῦτα, τροφὴν διὰ πτηνοῦ χορηγήσας, καὶ τοῦτον τρέφει διὰ περιστερᾶς. Καὶ ὁ μὲν εὐχαρίστει Θεῷ, ὅτι τῶν ἴσων τοῖς μεγάλοις τούτοις ἠξίωται· ὁ δὲ τύραννος ἐμεμήνει, ὡς ἀσθενοῦς αὐτῷ ἐλεγχθέντος τοῦ μηχανήματος· ὅθεν καὶ ἵππους ἀγρίους ὑπὸ ζυγὸν κελεύει δεθῆναι καὶ τὸν Ἐλευθέριον, ἵνα τῶν ἵππων ἀμαθῶν ὄντων ζυγοῦ καὶ ἀγρίων, τῷ ῥοίζῳ τε τοῦ ἅρματος ἄγαν ἐκταραχθέντων καὶ πλημμελῶς φερομένων, ὁ μάρτυς πέτραις καὶ ἄλλοις προσαρασσόμενος, τὰς σάρκας διασπασθῇ, καὶ μελιδὸν κατακοπεὶς ἀπορρήξῃ τὴν ψυχήν. Ἀλλ' ὥσπερ ἐκεῖνος οὐκ ἔκαμνε τὰ πρὸς διαφθορὰν ἐνεργῶν, οὕτως οὐδὲ Χριστὸς τὰ πρὸς σωτηρίαν οἰκονομῶν· ἄγγελος γὰρ ἐξ οὐρανοῦ ἐπιστὰς, τοὺς ἀγρίους ἵππους ἐκείνους ἡμέρους ἄφνω ἐποίει, καὶ τὸν Ἐλευθέριον λύσας, ἐπιβιβάζει τῷ ἅρματι, καὶ πρὸς τὸ τῇ πόλει γειτονοῦν ὄρος τοὺς ἵππους ἰθύνας, ἀλύπως καὶ ἡμαλῶς ἀνελθεῖν τὸν μάρτυρα παρεσκεύασε. Προσγίνεται δὲ τούτῳ καὶ ἕτερόν τι τῶν παραδόξων. Ἐν τῷ ὄρει γὰρ γενομένου τοῦ μάρτυρος, καὶ τὸν Θεὸν συνήθως αἰνοῦντος, ἄρκτοι καὶ λέοντες, καὶ εἴ τι ἄλλο τῶν ἀνημέρων θηρίων προσελθόντες, κυκλοῦσί τε τὸν τοῦ Θεοῦ δοῦλον καὶ περισαίνουσι, καὶ οἷα τῆς ἐκείνου συνιέντα φωνῆς, συνευλογεῖν τε καὶ προσκυνεῖν ὥρμηντο, καὶ τοῦτο δηλοῦν τῇ τε πρὸς γῆν νεύσει, καὶ τῇ πρὸς ἀέρα τῶν ποδῶν ἐπάρσει, καὶ τῇ ἄλλῃ διατυπώσει τοῦ σώματος.

A IX. Rursus ergo et hæsitatio et magnus dolor invadit tyrannum. Et tunc quidem martyrem tradit in custodiam : postea autem eximios ex iis qui ei parebant, convocatos congregat : et cum toto die deliberasset, ubi et quonam modo Eleutherius subiret supplicium, visus est ei locus quidem carcer : modus vero maxime miserabilis, nempe per famem. Et postquam hæc visa sunt, multos quidem dies in carcere decertavit cum fame. Sed qui olim Danieli [8] et Eliæ [9] per volucrem alimentum suppeditavit, eum quoque alit per columbam, et ejus animam implet bonis. Et ille quidem agebat gratias, quod his magnis bonis sit dignus habitus : tyrannus autem insaniebat, et quod ostensum esset machinationem
B fuisse imbecillam, efferabatur : et ideo equos feros et minime mansuetos, eis longe sævior, jubet jugo alligari, et eis etiam alligari Eleutherium : ut cum equi, qui jugum ferre non didicerant, et erant alioqui feri, strepitu currus valde essent perturbati, et huc et illuc temere ferrentur, martyri, petris et aliis alliso, divellerentur et lacerarentur carnes, ut sic particulatim et membratim concisus, abrumperet animam. Sed nec hæc ei processerunt ex animi sententia ; sed quomodo ille non cessabat ea operari, quæ ad vim faciendam pertinebant, et ad afferendum interitum : ita nec Christus ea providere, quæ spectabant ad salutem. Angelus enim e cœlo adveniens, et feros illos equos repente reddidit mites et mansuetos : et cum solvisset Eleutherium, eum immittit in currum : et cum direxisset
C equos ad montem vicinum civitati, effecit, ut martyr ascenderet leniter et placide. Ei vero aliud quoque accedit admirabile et contra opinionem. Nam cum sic in montem venisset martyr, et deinde rationale sacrificium, consuetam Deo laudem, sacrificaret, quæ aderant animalia, ursi et leones, et si quæ erant aliæ feræ, accedentes circumdant Dei famulum, et ei blandiuntur : et tanquam illius vocem intelligentes, benedicere cœperunt et adorare, et hoc significabant, quod et in terram annuerent, et rursus in aerem pedibus efferentur, et aliis etiam gestibus corporis.

Γ'. Ἀλλὰ τὰ μὲν θηρία οὕτω τὴν χορείαν ἐπλήρουν, ὥσπερ χορολέκτου καὶ πρωτοστάτου τυχόντα τοῦ μάρτυρος· Ἀδριανὸς δὲ οὐχ ὅτι τούτου, ἀλλ' οὐδὲ τῶν θηρίων αὐτῶν ᾐδεῖτο τὴν σύνεσιν· εἰς ἀκοὴν γὰρ ἐκείνων ἐλθὼν, Ἀδριανὸς ἦν ὁ αὐτὸς, πολλῷ καὶ θηρίων καὶ ὄνων ἀνοητότερός τε καὶ ἀγριώτερος· οὐ μόνον γὰρ βελτίων οὐδὲν ἀπὸ τοῦ θεάματος γέγονεν, ἀλλὰ καὶ στρατιώτας ξιφήρεις ἔπεμπε, θᾶττον συλληψομένους τὸν Ἐλευθέριον, τὰ δὲ θηρία, ὡς ἃ ἀκριβῶς εἰδότα καὶ φίλους κρίνειν τοῦ ἑαυτῶν δεσπότου καὶ πολεμίους, ὡς μόνον εἶδον τοὺς στρατιώτας, ταχέως ἐφέροντο, καὶ μικροῦ ἂν καὶ διεσπάσαντο τούτους κέρασι καὶ ὀδοῦσιν, εἰ μὴ ὁ μάρτυς τοῖς μὲν ὡς περί τινα χαλινὸν τὸν λόγον ἐμβαλὼν, ὅθεν ἦλθον ἐπανιέναι προσέταττε, τοῖς δὲ στρατιώταις λύσας τὸν φόβον, καὶ τὴν μεθ' ὅπλων ἔλευσιν ὀνειδίσας. Οὐ γὰρ ἐπί τινα, φησὶν, ἀνδρόφονον ἢ λῃστὴν ἤλθετε, οὓς ἔδει νεύματι μόνῳ σημή-

X. Sed sic quidem feræ, perinde ac si martyr esset chori institutor et ductor, et cum is incepisset canere, eæ quoque choream implentes circumsiliebant et quasi respondebant, et magistrum, quoad
D ejus fieri poterat, sequebantur admirabiliter. Adrianus autem non solum martyris, sed ne ipsarum quidem ferarum reverebatur intelligentiam: sed cum ad illas venisset audiendas, erat idem Adrianus multis etiam feris et asinis insipientior et efferatior. Multi enim, quibus curæ erat venatio, cum hæc suis vidissent oculis, renuntiarunt imperatori sed ille erat, ut est in proverbio, asinus ad lyram. Non solum enim miraculo nihil evasit melior, sed etiam armatos emisit milites, mox comprehensuros Eleutherium. Feræ autem non conservabant parem in illos observantiam : sed ut quæ accurate scirent sui domini discernere amicos et inimicos, cum primum eos viderunt, celerrime in eos fere-

[8] Dan. XIV. [9] III Reg. XVII.

bantur : et parum abfuit, quin eos discerperent cornibus et dentibus, nisi martyr illis quidem tanquam freno aliquo non aspectabili, injecta oratione, jussisset eas reverti unde venerant. Cum militibus vero metum solvisset, et qui cum armis fuerant eis adventum exprobrasset (neque enim ad parricidam aliquem venisse aut latronem, quos oportebat, cum nutu solum significassent, sequentem habere eum, qui ab eis quæritur), hoc cum dixisset, læto et alacri animo sequebatur, multum disserens in itinere : et si nihil aliud, dicens oportere eos revereri ferarum intelligentiam, et ex eis capere certum exemplum ad eum, qui ipsos creavit, agnoscendum. Deinde optime cum eis disseruit de regno cœlorum et gehenna : et sic per totam viam benignissime admonens et docens, tantam vim habuit, ut multis ex eis persuaderet, efficeretque, ut lux veritatis luceret in illorum animis.

A ναντας τὸν ζητούμενον ἔχειν ἑπόμενον. Οὕτως εἰπὼν προθύμως ἠκολούθει · πολλὰ δὲ κατὰ τὴν πορείαν τούτοις διαλεγόμενος, ἐπιεικῶς τε παραινῶν καὶ διδάσκων, πολλοῖς αὐτῶν τὸ τῆς ἀληθείας ἐπέλαμψε φῶς.

XI. Postquam vero Romam pervenerunt, imperator statim maximam convocat concionem, volens habere plurimos testes interitus martyris. Cum autem fuerunt omnia parata, et frequens convenit populus, secus evenit, quam putabat imperator. Qui enim aderant, non martyris occisionis, sed Christi, quæ in ipso erat, virtutis fuerunt potius testes, omni exceptione majores. Nam leæna quidem admodum sæva in eum immittitur : quæ instar teli magno impetu irruit et ad sanctum accedit, non ut Eleutherium discerperet, aut vel exiguo morsu eum offenderet : sed potius ut illius pedes præ magna amplecteretur benevolentia. Quod quidem fecit accurrens. Inclinavit enim cervicem ejus pedibus : lingua vero lambebat ejus plantas. Videbatur autem ægre ferre, quod non etiam vocem haberet humanam, quæ pro pietate loqueretur cum martyre. Sed nec hæc persuadent imperatori, qui erat duro corde, sicut et ille Pharao, ut pietatem ex eis disceret ; sed ut qui bestiam damnasset imbecillitatis, quod ea esset femina, jubet etiam marem simul immitti in martyrem. Ille vero velut contendens cum femina, et non minus benevolus volens videri in athletam, illam quidem repellit : ipse autem accurrens pedes amplectitur, adhæret, lambit, exilit, gestu, aspectu et motu suam annuntiat benevolentiam. Ex iis vero, qui aderant et hæc videbant, qui animæ quidem oculis utcunque intuebantur, protinus clamabant magnum esse Deum, qui colitur ab Eleutherio. Quorum autem mentis visus cæcutiebat, ii sanctum vocabant planum et maleficum, qui hæc solis præstigiis falso faciebat apparere. Sed fieri non poterat, ut in his divina quiesceret justitia ; sed oportebat omnino obstrui labra dolosa, ut divinus dicit David, quæ adversus justum loquebantur iniquitatem, in superbia scilicet et contemptione : sicut etiam obstructa sunt, et ultimo siluere silentio. Nam inter loquendum ictu percussi, qui non cadebat sub aspectum, protinus accipiunt mortem præmia blasphemiæ.

B ΙΑ΄. Ὡς δὲ τὴν Ῥώμην κατέλαβεν, ὁ βασιλεὺς θέατρον μέγιστον συνιστᾷ, μάρτυρας πλείστους ἔχειν βουλόμενος τῆς τοῦ μάρτυρος ἀπωλείας. Τοὐναντίον δὲ μᾶλλον ἐπέβαινεν ἢ ἐδόκει τῷ βασιλεῖ · οἱ γὰρ παρόντες οὐ τῆς τοῦ μάρτυρος ἀναιρέσεως, ἀλλὰ τῆς ἐπ' αὐτῷ δυνάμεως τοῦ Χριστοῦ μᾶλλον μάρτυρες ἦσαν φανερῶς ἀπαράγραπτοι. Λέαινα μὲν γὰρ αὐτῷ ἐπαφίεται πάνυ ἀγρία, ἥτις σφοδρῶς μὲν ἔπεισι τῷ Ἁγίῳ, οὐ μὴν ὥστε λαφύξασθαι ἢ ὀλίγῳ δήγματι λυπῆσαι, ἀλλ' ὥστε τοὺς ἐκείνου πόδας εὐνοϊκῶς περιπτύξασθαι · ἔκλινε μὲν γὰρ αὐτοῖς τὸν αὐχένα, ὑπένιξε δὲ τῇ γλώττῃ τὰ ἴχνη, καὶ ὥσπερ ἤχθετο ὅτι μὴ καὶ φωνὴν ἀνθρωπείαν εἶχε συμφθεγγομένην ὑπὲρ εὐσεβείας τῷ μάρτυρι. Οὐ δὲ ταῦτα πείθουσι τὸν κατὰ τὸν Φαραὼ σκληροκάρδιον βασιλέα μεταμαθεῖν τὴν εὐσέβειαν, ἀλλ' ὥσπερ ἀσθένειαν, ὅτι θῆλυ, καταγνοὺς τοῦ θηρίου, καὶ ἄρρενα τῷ μάρτυρι συναφεθῆναι κελεύει · κἀκεῖνος οἱονεὶ πρὸς τὴν θήλειαν ἁμιλλώμενος, ἀπωθεῖται μὲν ταύτην, οὗτος δὲ τῷ μάρτυρι προσδραμὼν περιπλέκεται τοῖς ποσὶ, περιφύεται, σαίνει, σκιρτᾷ, σχήμασί τε καὶ νεύμασι, καὶ κινήμασι, τὴν εὔνοιαν ἀπαγγέλλει. Τῶν δὲ ταῦτα βλεπόντων, οἱ μὲν ποσῶς ὁρῶντες τοῖς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοῖς, εὐθὺς ἐβόων μέγαν εἶναι τὸν Ἐλευθερίου Θεόν, οἱ δὲ τυφλώττοντες διὰ τὴν ἀσέβειαν, πλάνον καὶ φαρμακὸν τὸν Ἅγιον ἀπεκάλουν. Ἀλλ' ἐμφραγῆναι πάντως ἔδει τὰ χείλη τὰ δόλια, ὡς ὁ θεῖος ἔφη Δαυὶδ, τὰ λαλοῦντα κατὰ τοῦ δικαίου ἀνομίαν, ἐν ὑπερηφανείᾳ καὶ ἐξουδενώσει, ὥσπερ ἄρα καὶ ἐνεφράγησαν, καὶ τὴν ἐσχάτην σιωπὴν ἐσιώπησαν · μεταξὺ γὰρ τῶν λόγων ἀοράτως πληγέντες, θάνατον εὐθὺς εὗρον τὰ τῆς βλασφημίας ἐπίχειρα.

XII. Iniquus autem imperator in summam adductus dubitationem, postquam vidit omnia cedere martyris menti et gratiæ, eum morte condemnat, quæ gladio sit ei afferenda. Nam quoniam martyrii cursus non poterat aliter finem accipere, et hic ipse athleta venire ad Christum, quem desiderabat, ipsum quidem, qui sunt hujus rei ministri, gladio interimunt. Deinde matrem quoque quæ erat ejus collo circumfusa, et ei magis corde quam ore adhærebat : nihil autem muliebre aut maternum loquebatur,

ΙΒ΄. Ὁ μέντοι παράνομος βασιλεὺς τοῖς ὅλοις ἀπορηθεὶς, ἐπεὶ καὶ πάντα ἑώρα τῆς τοῦ ἀθλητοῦ γνώμης ἡττώμενα, θάνατον αὐτοῦ κατακρίνει τὸν διὰ μαχαίρας. Αὐτὸν μὲν οὖν εὐθὺς οἱ πρὸς τοῦτο διακονοῦντες ἀναιροῦσι τῷ ξίφει. Ἔπειτα καὶ τὴν μητέρα περιπλακεῖσαν αὐτοῦ τῷ τραχήλῳ, καὶ καρδίᾳ, μᾶλλον ἢ στόματι περιπτυσσομένην, γυναικεῖον οὐδὲν ἢ μητρικὸν ἐπιφθεγγομένην, οὐ δ' ἀνάξιόν τι τοιοῦδε παιδὸς, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀγῶσιν αὐτοῦ μᾶλλον φαιδρυνομένην, ἀνηλεῶς οἱ δυσσεβεῖς ἐχομένην τοῦ παιδὸς

πισφάττουσιν· τί δὲ καὶ ἄλλο ἦν οἰκειότερον, ἢ αὐτοὺς δρᾶσαι πονηροὺς ὄντας, ἢ ἐκείνην παθεῖν, φιλόθεον ὑπάρχουσαν καὶ φιλόπαιδα, ἢ οὕτω θνήσκοντι τῷ υἱῷ συναποθανεῖν, καὶ μὴ ἀπολειφθῆναι γερῶν υἱοῦ, καλῶς μητέρα παιδαγωγήσασαν, ἀλλὰ κοινῇ τούτους τῷ κοινῷ Δεσπότῃ ἐμφανισθῆναι, καὶ παρ' αὐτῷ μένειν, κατὰ τὸ ἱερὸν λόγιον, μητέρα ἐπὶ τέκνῳ εὐφραινομένην;

ΙΓ'. Οἱ δὲ παρόντες ἐκ τοῦ Ἰλλυρικοῦ εὐσεβεῖς, ἐπουδῇ τὰ αὐτῶν ἀνελόμενοι λείψανα, τοῖς ἐν Ῥώμῃ πιστοῖς περὶ τούτων φροντίζουσι, γνωρίζουσί τε αὐτὰ καὶ κοινὰ τίθενται, καὶ οὕτως ἄμφω ταῦτα μυρίσαντες, καὶ τὰ εἰκότα τιμήσαντες, θάπτουσι φιλοθέως, Χριστιανοῖς πλοῦτον ἄσυλον, τοῖς ἐν νόσοις τε καὶ πονηροῖς πνεύμασι χρῆμά τι ἀλεξίκακον, εἰς δόξαν Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος, τῆς μιᾶς ἁπλῆς καὶ ἀκτίστου θεότητος, ᾗ πρέπει δόξα, κράτος, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

[6] Psal. CXII, 9.

A neque tali filio indignum, sed ejus certaminibus lætabatur et gloriabatur : immisericorditer impii filio suo adhærentem interficiunt. Quidnam vero erat convenientius, illosne fecisse cum essent mali, an illam esse passam, cum esset pia in Deum et amans filii ? an cum sic moriente filio esse mortuam, et non abesse a præmiis filii matrem, quæ eum pulchre erudiit; sed eos communiter sisti ante communem Dominum, et apud eum manere, ut sacra dicit Scriptura, matrem propter filium lætantem ? ?

XIII. Qui autem erant pii ex Illyrico, quicunque quidem tunc aderant, cum diligenter eorum extulissent reliquias, iis qui erant Romæ fideles, qui eas diligenter inquirebant, ubinam essent, significant et communicant : et sic cum ambo eas unxissent et condivissent, et ut par est honorassent, ipsas pie sepeliunt : Christianis divitias, quæ non possunt eripi, morbis et malis spiritibus propulsandis præsens remedium : ad gloriam Patris et Filii et Spiritus sancti, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΕΝΔΟΞΟΥ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΚΑΙ ΤΡΟΠΑΙΟΦΟΡΟΥ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ (1).

MARTYRIUM SANCTI ET MAGNI MARTYRIS

GEORGII

(Aprilis die 23, anno 303. — Acta Sanctorum Bolland. ad hanc diem Græce : interpretationem Latinam adornandam curavimus.)

Α'. Ἄρτι τοῦ τῆς εἰδωλομανίας νέφους τὴν οἰκουμένην διαλαβόντος, καὶ μικροῦ πάντων ὅλῳ ποδὶ χωρούντων πρὸς τὴν ἀσέβειαν Διοκλητιανοῦ τότε καὶ Μαξιμιανοῦ τὴν βασίλειον ἰθυνόντων ἀρχὴν, οἱ τῶν ἐκ τοῦ παντὸς αἰῶνος τὰ Ἑλλήνων διαπρεσβευόντων δεισιδαιμονέστατοί τε ἦσαν καὶ δραστικώτατοι. Οὗτοι ἐπὶ μέγα τὴν ἀθεΐαν αὐξῆσαι μέγα τῷ ὄντι καὶ σπουδαιότατον εἶναι τιθέμενοι, πάντας τοὺς ἐν τέλει συγκαλεσάμενοι καὶ κοινῇ διασκεψάμενοι περὶ τούτου, ἐπεὶ κἀκείνους ἑώρων τὴν ἴσην αὐτοῖς ὁδεύοντας καὶ

C I. Quo tempore idololatria caligine sua orbem terrarum obscuraret, et tantum non omnes citato gradu impietatis viam ingrederentur, Diocletianus et Maximianus rerum summa potiebantur, viri inter omnium ætatum paganos et superstitiosissimi et audacissimi. Qui impietati undiquaque augendæ ac proferendæ omnem operam dando, magistratus undique collectos super ea re examinarunt, et ubi eos plane consentire vidissent, dicta et visa factis exæquare statuerunt. Itaque edictis per totum im-

(1) Metaphrastæ adjudicat Allatius in Diatriba de Simeonum scriptis pag. 125 in earum Vitarum catalogo quæ proprio Metaphrastæ stylo signantur : quare gratum philhelleni lectori futurum credidi, si hanc talis viri paraphrasim, quæ publicam hactenus lucem non vidit, hic exhiberem.

perium missis deos patrios, id estidola manu facta, sacrificiis coli jusserunt (stultos reges, qui ab istis sibi imperium, omnibus vero mortalibus salutem impertiri credebant!), omnibus autem qui se Christianos profiterentur dirissimis pœnis subjici, necem in pietatis præmium proponendo.

A ὀρθοποδοῦντας πρὸς τὴν ἀσέβειαν, ἔργῳ βεβαιῶσαι τὰ δόξαντα σπουδὴν ἐποιοῦντο· καὶ διὰ ταῦτα γράμματα καὶ προθέματα πολλῷ τῷ τάχει διὰ πάσης ἐφοίτα τῆς οἰκουμένης, τοὺς μὲν νομιζομένους θεοὺς, τὰ χειροποίητά φημι ξόανα καὶ βδελύγματα, θυσίαις ἁπάσαις τιμᾷν (καὶ γὰρ ἐδόκει τοῖς ἀνοήτοις βασιλεῦσι μὲν δι' αὐτῶν τὸ κράτος, ἀνθρώποις δὲ πᾶσιν τὴν σωτηρίαν βραβεύεσθαι), πάντας δὲ τοὺς ὁμολογοῦντας εἶναι Χριστιανοὺς, μετὰ τὴν εἰς τὸ βῆμα παράστασιν, ἀπώμοτον τὴν ὁμολογίαν ταύτην οὐ ποιουμένους, συχναῖς ὑποβάλλεσθαι τιμωρίαις, εἶτα καὶ θανάτου ψῆφον τῆς εὐσεβείας πορίζεσθαι τὴν ἀντίδοσιν.

II. Tunc admirabilis miles Christi Georgius seu astrum pellucidum per impietatis tenebras lucebat. Natus in Cappadocia claris parentibus, inque Palæstina educatus, majorum pietatem amplexus, candidis moribus, ætate juvenis, prudentia senex, corde simplex, ira contra impios ardebat. Igitur circa rem militarem egregie eruditus dux cohortis Invictorum præficitur, et cum imperator bellum contra Persas gereret, Georgius tempori cedens, manu fortis brevi bello inclaruit.

B' Τότε δὴ καὶ ὁ θαυμαστὸς στρατιώτης μέγας Γεώργιος, τὸ τοῦ Χριστοῦ τῷ ὄντι γεώργιον, ἀστέρα τινὰ τῶν διαφανῶν εἰκονίζων, ἐν σκότει τῆς ἀσεβείας ἐδείκνυτο. Τούτῳ πατρὶς μὲν ἡ Καππαδοκῶν, πατέρες δὲ τῶν ἐπιφανῶν, τροφὸς ἡ Παλαιστίνη, τὸ σέβας ἐκ προγόνων αὐτοῦ εὐσεβέστατος ἦν καὶ ἄσ- B χνος, τὴν μὲν ἡλικίαν νεάζων, τὴν δὲ φρόνησιν πολιός, εὐθὺς τὴν καρδίαν, ζήλου πνέων κατὰ τῆς ἀσεβείας. Καλῶς οὖν ἐκπονηθεὶς τὰ πολέμια, κόμης τοῦ νουμέρῳ (2) τῶν Ἀνικιώρων ἐπιφανεῖ προχειρίζεται· ἡνίκα δὴ καὶ τὸν βασιλέα [ἔδει] τὸν κατὰ Περσῶν (3) ὑπελθεῖν πόλεμον, αὐτὸν ἐκεῖνον ὁ καιρὸς παρεκάλει, ἐφ' ᾧ καὶ ἄθλους οὔτε μικροὺς ἀγωνίζεται, καὶ θαυμαστὴν ἔχων ἐν πολέμοις εὐτολμίαν γνωρίζεται.

III. Cum autem majoris dignitatis adipiscendæ cupidus esset, ea quam affectabat majorem, Deo ita volente, nactus est. Recepto enim patrimonio, ad imperatores reversus, Saulis sortem aliquo modo expertus est. Hic enim asinos requirens regnum invenit, noster autem mundanæ avidus gloriæ regni cœlestis compos est factus. Ubi enim, in ipso statim adventu, Deum contemptum, dæmones autem honoratos vidisset, impietatis ardore incensus Davidis exemplum secutus est qui dicit se incredulitate Dei adversariorum misere vexari. Sed Domini promissionum memor qui se eos coram Patre agnosciturum esse dicit, qui se coram hominibus confessi fuerint : hac promissione Domini arrepta, tutum se reddere voluit.

Γ'. Ἐπεὶ δὲ καὶ μείζονος ἦν τιμῆς ὀρεγόμενος, εὗρεν οὐχ ἧς ὠρέγετο, ἀλλ' ἧς ὑπῆρχεν ἐκεῖνος ἄξιος, τῆς θείας οὕτω προνοίας οἰκονομηταμένης. Λεβὼν γὰρ τὰ ἐκ πατέρων αὐτῷ περιελθόντα χρήματα, καὶ πρὸς τοὺς τότε βασιλεύοντας ἀφικόμενος, πέσχει τι τῷ Σαοὺλ παραπλήσιον. Ὁ μὲν γὰρ ὄνους ἀναζητῶν βασιλείαν ἐκτήσατο, ὁ δὲ κοσμικῆς δοξῆς ἐπιθυμῶν οὐρανῶν ἔτυχε βασιλείας. Καὶ ὅπως ἐγγὺς ἡ δήλωσις. Καταλαβὼν γὰρ, ὥσπερ εἴρηται, καὶ ἰδὼν τὸν Θεὸν ὑβριζόμενον, δαίμονας δὲ τιμωμένους, ζήλῳ θεοσεβείας διακαυθεὶς τὴν ψυχὴν, εἰς νοῦν τε τὰ τοῦ Δαβὶδ βαλλόμενος, ὅτε μὲν τῇ θείᾳ τῶν ἀσυνετούντων ἐκτήκεσθαι λέγοντος, ὅτε τὰ ὅμοια πάσχειν, διὰ τὴν C περὶ τοὺς θείους λόγους τῶν ἐχθραινόντων ὀλιγωρίαν, ἔπειτα καὶ τῶν δεσποτικῶν ῥημάτων εἰς καιρὸν διαμνημονεύσας, ἃ καθαρῶς ἐπαγγέλλεται, τοῖς ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων ὁμολογοῦσιν αὐτὸν, ἀντιδιδόναι φιλοτίμως τὴν ἔμπροσθεν τοῦ Τεκόντος ὁμολογίαν· ἔσπευσεν ὡς τάχος ἁρπάσαι τὴν ἐπαγγελίαν, καὶ χρὸς ἑαυτῷ δεσποτικὸν προσμνηστεύσασθαι.

IV. Cum autem per portam angustam intrare vellet, in divitis obstaculum videns, quibus tamen ad bonas res auxiliaribus uti volebat, pauperibus eas distribuit. Porro gravem armaturam, qua Paulus in spiritu fideles armat, Ipse induit, lumbos in veritate cingit, justitiæ lorica se vestit, galeam salutis capiti imponit, pedes ad Evangelium pacis annuntiandum tegit ; deinde fidei clypeum, et spi- D

Δ'. Πλὴν ἀλλὰ καὶ τὴν στενὴν εἰσελεύσεσθαι πύλην προελομένῳ, ἵνα μηδὲν ὁ τῶν χρημάτων ὄγκος αὐτῷ ἐμποδίσειεν, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ὡς βοηθῷ τῷ πλούτῳ πρὸς τὰ καλὰ χρήσαιτο, πενήτων αὐτὸν χερσὶ διανέμει. (4) Πρὸς δὲ καὶ τὴν πανοπλίαν, ἣν Παῦλος ἐν πνεύματι τοὺς πιστοὺς ὁπλίζει περιβαλλόμενος, καὶ τὴν μὲν ὀσφὺν ἐν ἀληθείᾳ περιζωσάμενος, ἐνδυσάμενος δὲ καὶ τὸν τῆς δικαιοσύνης θώρακα, περι-

(2) Νούμερα pluraliter *cohortes*, quam vocem in ipso Julio Cæsare restituisse gloriatur Meursius in Græco-Barbaris, certe a Latinis ad Græcos transiit, distinguebantur autem *Numeri* suis singuli cognomentis, quale hic est cognomen *Aniciorum* seu *Invictorum* : verumne, an ornatus causa hic assumptum, non dijudico.

(3) Anno 301 missus contra Persas fuit Galerius Maximianus, eo successu, quem ad annum Diocletiani 17 Theophanes describit.

(4) Expungo hæc pauca ταύτην τε τὸ θεῖον εἰκειοσάμενος, quia non video quomodo huc pertineant.

θέμενός τε καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου, καὶ τοὺς πόδας ἐν ἑτοιμασίᾳ τοῦ Εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης ὑποδησάμενος, ἔπειτα καὶ τὸν τῆς πίστεως θυρεὸν, καὶ τὴν τοῦ Πνεύματος ἀναλαβὼν μάχαιραν, ἥ ἐστι ῥῆμα Θεοῦ, καὶ ὡς οἷον τε ἦν ἀσφαλῶς καθόλου περιφραξάμενος, πρὸς τὸν κατὰ τῆς ἀσεβείας ἐχώρει πόλεμον.

A ritus ensem accingit, qui est Dei Verbum, et sic ab omnibus partibus tutus ad impietatis bellum progreditur.

Ε΄. Εὑρὼν δὲ τοὺς, ἐπ' ὀνόματι τοῦ βασιλεύειν καὶ ἄρχειν, αὐτοὺς μᾶλλον ὑπὸ τῆς ἀσεβείας κραταιοτέρων ἀρχομένους, πλήθη τε βασανιστηρίων οὐ κατὰ τῶν πονηρευομένων (ὥσπερ ἦν θέμις) καὶ ἀδικούντων, ἀλλὰ κατὰ τῶν εὐσεβούντων μᾶλλον προκείμενα, αὐτούς τε δημηγοροῦντας οὐδὲν θεοσεβὲς, οὐδὲν δίκαιον, ἀλλ' ὅσα πρὸς ἀσέβειαν ἀλείφει καὶ τὴν τῶν δαιμόνων λατρείαν (τί γὰρ ἕτερον ἡ τῶν ψευδωνύμων θεῶν προσκύνησις;) οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ προσαπειλοῦντας, εἰ μόνον ὀνομάσειέ τις τὸν Χριστὸν, ἔξω παντὸς ἐλέους, τοῖς προκειμένοις, κατακηρυττόμενον (5), ἐξαποθανεῖν· ζήλου πλησθεὶς τὴν ψυχὴν, καὶ τρυφὰς μᾶλλον οὐ πληγὰς εἶναι τὰ ἀπειλούμενα διὰ Χριστὸν λογισάμενος, εὔτολμόν τε καὶ λεοντῶδες δεικνὺς ὅρμημα, διακόψας τὸ πλῆθος, καὶ παρελθὼν εἰς μέσον, Χριστιανὸν ἑαυτὸν ἀνεκήρυξεν καὶ Χριστοῦ δοῦλον ὑπάρχειν.

V. Ubi eos qui nomine et specie solum regnarent ab impietate possessos, et tormentorum pœnam non scelestis, id quod fas erat, sed piis et fidelibus inflictam animadvertisset : imperatores enim pro sua impietate nihil juste faciebant, imo quæcunque ad impietatem et dæmonum cultum incitant fovebant (qui sane nihil aliud nisi falsorum deorum B adoratio) et iis qui Christum nomine solum profitebantur mortem crudelissimam intentabant: Georgius sancto ardore incensus et istas minas floccifaciens via per multitudinem sibi patefacta Christianum sese ac Christi servum professus est.

ϛ΄. Τὴν παῤῥησίαν ταύτην, καὶ τὸ θάρσος, καὶ τὴν τόλμαν τοῦ μάρτυρος οὐχ ἁπλῶς εἶδε τὸ τῶν ἀσεβῶν πλῆθος, ἀλλὰ καὶ ἰσχυρῶς κατεπλάγησαν. Ὁ μέντοι γεννάδας θαῤῥαλεώτερον ἔτι μᾶλλον, Θεὸν μὲν ἀληθινὸν τὸν Χριστὸν ὡμολόγει, τὰ δέ γε τιμώμενα παρ' αὐτῶν εἴδωλα καὶ τοὺς ὀνόματα μόνον θεοὺς C διέπτυέ τε καὶ ἐμυκτήριζε, καὶ τοῖς πολλοῖς ὑπόθεσιν ἐποιεῖτο σφοδροῦ γέλωτος. Πλὴν ἀλλὰ τοῖς τυράννοις ταῦτα ἀκούουσι παντοδαπὴ ἦν ἡ γνώμη· ποτὲ μὲν γὰρ τὸν ἄνδρα τῆς παῤῥησίας ἐθαύμαζον, ποτὲ δὲ ἠπείλουν, ποτὲ δὲ καὶ θωπείαις ὑπῄεισαν, ὥστε κατὰ τον θεῖον Δαυὶδ τοὺς ἐκείνων λόγους. τοῦτο μὲν βολίσιν ἐοικέναι, τοῦτο δὲ ὑπὲρ ἔλαιον ἁπαλοὺς δείκνυσθαι· τήν τε γὰρ νεότητα καὶ τὸ κάλλος ἐλέους παντὸς ἄξιον καὶ φειδοῦς ἔκριναν, τὴν ζωὴν προτιμοτέραν σαφῶς ὑπετίθουν, τιμὰς ὑπηγγέλλοντο, πλούτου καὶ τρυφῆς ὑπεμίμνησκον. Ὡς δὲ πρὸς τὰ φιλάνθρωπα ταῦτα καὶ μαλακὰ μηδὲν ἐπικλινόμενον ὀώρων, μεταβάλλοντες βασάνους ἠπείλουν, ὥσπερ τὴν ὄψιν φοβερὰς, πρὸς δὲ καὶ τὴν ἐν πικρῷ θανάτῳ τοῦ βίου καταστροφήν.

VI. Hæc dicendi libertas, hæc audacia multitudinem impiorum stupefactam mirum in modum commovere ; quod animum Georgio addidit, ita ut Christum Deum verum palam profiteretur et ipsa deorum falsorum nomina conspueret inque ludibrium verteret. Tyranni ipsi, his auditis, varia sentiebant, nunc viri sancti sermonem liberum admirantes, nunc minis eumdem insequentes ; imo usque ad blanditias descenderunt, ita ut, si cum Davide loqui licet, eorum verba cum jaculis, tum oleo comparanda viderentur. Viri enim juventutem et pulchritudinem commiseratione dignas censebant: quare meliorem ei vitæ conditionem, cum honoribus ac divitiis proposuere. Cum autem virum sanctum nec minis nec blanditiis moveri viderent, cruciatus instrumenta cum mortis terriculamento monstrarunt.

D

Ζ΄. Ἐπεὶ δὲ πρὸς πάντα ἑωρων εὐπαγῆ καὶ ἀκλόνητον, μιμούμενόν τε τὴν οἰκίαν ἀτέχνως τοῦ φρονίμου, ἣ οὐκ ἀνέμοις σαλεύεται, οὐ ποταμοῖς παρασύρεται, οὐ βροχαῖς κατακλύζεται, καὶ τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου λέοντα ξυρᾷν ἐῴκουν, ἢ πρὸς κολωνὸν κηρύττεσθαι οἱ δὲ καὶ πεῖραν ἐπήγαγον, καί θράττειν ᾤοντο, καὶ μορμολύττεσθαι τὸν ἀπτόητον, ξύλῳ τοίνυν αἰωρηθέντος, κοντῷ τὴν γαστέρα διακρούειν ἐκέλευον. Καὶ οἱ μὲν ἔργου ἥπτοντο· ὁ δὲ, ὥσπερ ἐνευφραινόμενος ταῖς πληγαῖς, ἀφεὶς τοὺς παίοντας, πρὸς Θεὸν μᾶλλον ἐκίνει τοὺς λόγους, καὶ δῆλος ἦν ὁμολογῶν αὐτῷ χάριτας τῆς κολάσεως. Εὐχαριστῶ

VII. Ad hæc omnia Georgius constans atque immotus viri prudentis domum imitatur quæ ventis non labefactatur, fluminibus non obruitur, imbribus non demergitur, et imperatorum voces ad leonem indomitum aut montem surdum datæ videbantur. Igitur quem minis, tormentis, omni formidinis genere subigere non valebant, ejus postremo crucifixi corpus hastilibus perfodi jusserunt. Et carnifices quidem dum jussa exsequuntur, martyr læto inter cruciatus animo, contemptis tortoribus, Deum alloquens gratias pro supplicio retulit : Grates tibi ago, Domine ac Deus, dicens, quod beneficiis me tuis

(5) Ecgraphum nostrum κατακρυπτόμενον, quod sensum nullum faciebat.

dignum censes. Hæc cum dixisset cuspis, quæ sancti viri corpus attingit, instar plumbi reflectitur, atque innocua in tortorum manibus evadit.

σοι, Δέσποτα καὶ Θεὲ, λέγων, ὅτι μὲ τῶν σῶν ἀγαθῶν ἄξιον γενέσθαι παρασκευάζεις. Οὕτως ἔλεγεν, καὶ ὁ κοντὸς εὐθὺς μολίβδου δίκην ἐστρέφετο, τῷ μὴ πεισθέντι τοῖς παρανομοῦσιν αὐτὸς ὑπείκων ῥᾳδίως καὶ οἷον εὐπειθὴς γινόμενος, τοῖς μέντοι βλάπτειν τὸν Ἅγιον βουλομένοις οὐδαμῶς χρήσιμος.

VIII. Inde tortores majori cum odio (probe enim noverant difficile sibi fore ut virum sanctum suplicii interimant) diriora circumspiciebant tormenta. In carcerem itaque deducitur donec novum cruciatus instrumentum invenerint. Sed ne sic quidem animo æque ac corpori quietem esse volentes, compedibus vincti pectori lapidem ingentem imponunt. Hic vero gratias de novo agens, lapidem loco supplicii pro cordis fulcro, fidem suam confirmando, futurum esse precabatur.

Η'. Ἀλλὰ γὰρ οἱ ἐχθραίνοντες, οὕτω πρὸς πλείονα θυμὸν ἐξαφθέντες (ἡττᾶσθαι γὰρ τὸ μὴ δυνατοὺς εἶναι τιμωρεῖσθαι σαφῶς ἔκρινον) πρὸς βαρυτέρας ἔβλεψαν τιμωρίας· καὶ τὸ μὲν νῦν ἔχον ἡ φυλακὴ τὸν Ἅγιον παρελάμβανεν, ἕως αὐτοῖς ἡ περὶ τοῦ πῶς δεῖ τιμωρήσασθαι σκέψις γένοιτο· ἵνα δὲ μηδὲ οὕτως ἄνετον ἔχει τὸ σῶμα ψυχὴ, κατακριθεὶς τὴν εἱρκτὴν, ἀλλὰ καὶ πέδαις μὲν τοὺς αὐτοῦ πόδας δεσμοῦσιν, ὑπτιον δὲ διατείναντες καὶ βαρεῖ λίθῳ τὰ στέρνα καταβαρύνουσιν. Ὁ δὲ καὶ οὕτως εὐχαριστεῖ τῷ Θεῷ πάλιν, καὶ τὸν εἰς τιμωρίαν ἐπιτιθέντα λίθον αὐτῷ, εἰς στηριγμὸν καρδίας εὔχετο γενέσθαι, πάγιόν τε καὶ ἀμετάθετον ἐμπεδῶσαι αὐτῷ τὴν ὁμολογίαν.

IX. Tunc Diocletianus novam mortis machinam excogitavit, indole ipsus atra et inhumana dignissimam, quo majorem condemnato dolorem afferret. Rota prægrandis conficitur, mucronibus acutissimis præfixa, quæ in gyrum circum voluta damnati corpus brevi exsangue fixis in ipsa gladiis dilacerabat. Super ea vir sanctus nudus loricisque vinctus extendebatur; sed pectore per orationem ac in Christum fidem bene confirmato se, quo duriores subiisset plagas, eo majorem in cœli mercedem nacturum esse sperabat, dummodo Paulo fides habeatur dicenti: Unusquisque autem propriam mercedem accipiet secundum suum laborem. Sic igitur Georgius, volvente rota, circumactus et gladiis fœde discissus, astantium risus ac ludibrium factus est, qui rebus præsentibus unice intenti quærebant: Ubinam est Deus Georgii, et cur e manibus eum nostris non liberat? Sicut David dicit: Dum confringuntur ossa mea, exprobraverunt mihi qui tribulant me inimici mei, dum dicunt mihi per singulos dies: Ubi est Deus tuus? Hi præ imprudentia sua intelligere non valebant; Salomon sapientissimus autem iis qui propter timorem Domini dura patiuntur hoc prædicit: Tunc, inquit sanatio cor pori tuo erit et cura ossibus tuis. Et reapse obtigit ei sanatio et cura admirabilis: quomodo vero, audi.

Θ'. Ἔπειτα εἰς τὴν ἐπιοῦσαν καὶ περὶ τῆς βαρυτέρας σκέπτεται βασάνου Διοκλητιανὸς ὁ δεινός· ἡ δὲ ὄργανόν τι τιμωρητικὸν ἦν, ἄξιον μὲν τῆς ἐκείνου πικρᾶς ψυχῆς καὶ δαιμονιώδους, ἰδεῖν δὲ φρικωδέστατον, καὶ ὑποστῆναι παντάπασιν ἀλγεινότατον. Τροχός τις ἤρμοστο παμμεγέθης, μαχαίραις ὀξυτάταις καταπαγεὶς, ὃς μεθόδῳ τινὶ κομψοτέρᾳ κινούμενός τε καὶ περιδινούμενος, τὸν αὐτῷ προσδεθῆναι κατακριθέντα, ἔξαιμον εὐθὺς ἐδείκνυ καὶ κατέκοπον ταῖς μαχαίραις. Ἐπ' αὐτῷ τοίνυν ὁ Ἅγιος γυμνὸς ὅλος περιταθεὶς καὶ δεθεὶς, εὐχῇ καὶ πίστει τῇ πρὸς Χριστὸν ἐπιῤῥώσας αὐτοῦ τὴν καρδίαν, εἶτα καὶ εὔελπις ὤν, ὅτι μειζόνων τιμωριῶν μείζους ἂν πάντως ἀντιλάβοι καὶ τοὺς μισθοὺς, εἴπερ ἄξιος πιστεύειν ὁ Παῦλος, κατὰ τὸν ἴδιον κόπον εἰπὼν ἕκαστον καὶ τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεσθαι, γενναίως εἶχε καὶ καρτερῶς, ἄνω τε καὶ κάτω στρεφομενος καὶ περιειλούμενος, καὶ ταῖς μαχαίραις δεινῶς κατακρεουργούμενος, ὀνειδισμός τε καὶ χλευασμὸς, τὸ τοῦ θείου φάναι Δαυὶδ, τοῖς κύκλῳ γενομένοις, εἰ πρὸς τὸ παρὸν μόνον βλέποντες, Ποῦ δέ νῦν, ἔφασκον, ὁ Θεὸς Γεωργίου, καὶ διὰ τί μὴ ἔλθοι τῶν ἡμετέρων χειρῶν αὐτὸν ῥυσόμενος· ὡς καὶ ταῦτα συνᾴδειν τὰ τοῦ Δαυὶδ, Ἐν τῷ καταθλᾶσθαι τὰ ὀστᾶ μου, λέγοντος, ὠνείδιζόν με οἱ ἐχθροί μου, ἐν τῷ λέγειν αὐτούς μοι καθ' ἑκάστην ἡμέραν· Ποῦ ἐστιν ὁ Θεός σου; Οἱ ἀσύνετοι ὄντες οὐμενοῦν συνιδεῖν οὐχ εἶχον, τοῖς οὖν τω διὰ το φοβεῖσθαι τὸν Κύριον δεινῶς πάσχουσιν, οια Σολομὼν ὁ σοφὸς προλέγει, Τότε, φάσκων, ἴασις ἔσται τῷ σώματί σου, καὶ ἐπιμέλεια τοῖς ὀστέοις σου. Τοιγαροῦν καὶ γέγονεν αὐτῷ ἴασις, καὶ κομιδὴ θαυμαστὴ, καὶ ὅπως ἄκουε.

X. Tortores virum sanctum cum tali modo rota affixissent, recesserunt, fame eos ad liturgiam solemnem vocante; ii, inquam, qui per esum panis, Christi populum devorant. Sanctus interea (ita enim imperatum fuerat), voto astrictus manebat haud invitus. Brevi post tempore vox cœlitus demissa et divinitus comperta quæ athletam nominatim compellebat, auditur. Paulo post angelus Dei facili negotio vincula solvit ac vulnera penitus sanat, insurperque amicum ac popularem eum ex intimo

I. Οἱ μὲν κολάζοντες μετὰ τὸ διαθεῖναι ταύτῃ τὸν Ἅγιον ἀνεχώρουν, τῆς γαστρὸς αὐτοὺς εἰς τὴν συνήθη καλούσης λειτουργίαν, ἐκείνους φαμὲν, οἵτινες διετέλουν ἐν βρώσει ἄρτου τὸν τοῦ Χριστοῦ λαὸν κατεσθίοντες· ὁ δὲ Ἅγιος, οὕτω προσταχθὲν, ἔμεινεν ὥσπερ εἶχε τῷ τροχῷ δέσμιος. Ἀλλὰ προσεκτέον ὡς οἷόν τε φιλοκόως, ἐνταῦθα γὰρ καὶ ἡ θαυμασία τοῦ ἀγαθοῦ ἐπίσκεψις. Οὐ πολὺς μετὰ τὸν δεσμὸν παρῆλθε καιρὸς, καὶ ἦχος μὲν οὐρανόθεν ἠχεῖται φαιδρὸς, φωνὴ δὲ ἐκεῖθεν οἷα θεοπρεπὴς ἐξακούεται,

πρὸς ὄνομα καλοῦσα τὸν ἀθλητήν· ἔπειτα καὶ ἄγγε- A animo appellat. Et noc quidem loco divi Davidis
λος Θεοῦ παραστὰς, λύει μὲν τῶν δεσμῶν ἐκείνων dictum impletur : « Immittet angelus Domini in
μᾶλα ῥαδίως, θεραπεύει δὲ τὰς πληγὰς ὥσπερ οὐδὲ circuitu timentium eum, et eripiet eos. »
γενομένας πρότερον, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὡς φίλον ἤδη καὶ συμπολίτην προσαγορεύει τὰ φιλικώτατα. Πληροῦται γὰρ κἀνταῦθα τὸ ὑπὸ τοῦ θείου Δαυὶδ προηγορευμένον, ὅτι « Παρεμβαλεῖ ἄγγελος Κυρίου κύκλῳ τῶν φοβουμένων αὐτὸν, καὶ ῥύσεται αὐτούς.

ΙΑ'. Εἶτα τὸν Ἅγιον ἐνησθῆναί τε τοῖς γινομένοις B XI. Georgius posthæc gaviuss de his omnibus
καὶ δοξάσαι τὸν Κύριον, Ὑψώσω σε, λέγοντα, ὁ Θεός Dominum glorificavit : Exaltabo te, Deus, dicens,
μου, ὁ Βασιλεύς μου, καὶ εὐλογήσω τὸ ὄνομά σου mi rex, et laudabo nomen tuum in æternum. Glo-
εἰς τὸν αἰῶνα· αἰνέσω τὸν Θεόν μου διὰ παντὸς, τὸν rificabo Deum meum semper, Deum qui lætificavit
Θεὸν τὸν εὐφραίνοντα τὴν νεότητά μου. Εἶτα φανε- juventutem meam. Dein sanctus coram rege cæ-
ρὸν ἑαυτὸν τῷ βασιλεῖ καὶ τοῖς ἄλλοις ποιῶν ὁ Ἅγιος, terisque se constituens qui diis inanibus sacra
μέσος αὐτῶν γίνεται, θυσίας τοῖς ἐπίσης αὐτοῖς faciebant, clara voce : Considerate, inquit, quis ego,
ἀκαισθήτοις προσαγόντων θεοῖς, φωνῇ τε λαμπρο- quem perniciei devovistis, et quis ille qui diris me
τάτῃ, Ἐπίγνωθι, βασιλεῦ, ἔφη, τίς μὲν ἐγὼ, ὃν vestris cruciatibus eripuit. Hunc cognoscite verum-
ὑμεῖς εἰς ἀπώλειαν ἐκδεδώκατε, τίς δὲ ἐκεῖνος, ὁ que Deum esse credite, diis vestris jam non studentes
τῆς πικρᾶς ὑμῶν ἀπαλλάξας με τιμωρίας. Ἐπίγνωτε qui ne sibi ipsis, nedum aliis auxilio esse possunt.
τοῦτον, καὶ Θεὸν ἀληθινὸν εἶναι πιστεύσατε, παυσάμενοι προσέχειν θεοῖς, οἵτινες οὐ μόνον ἑτέροις, ἀλλὰ καὶ ἑαυτοῖς ἀδύνατοι βοηθεῖν. Ἤκουσε ταῦτα ὁ βασιλεὺς, καὶ τὴν ὄψιν προσβαλὼν τῷ μάρτυρι, τίς τε ἢ διεπυνθάνετο, καὶ περὶ τὴν θέαν ἀμφαγνοεῖν ἤρξατο· ποῦ γὰρ καὶ εἰκὸς ἦν πιστεύειν ὅτι καὶ ζῶν διαρκέσει Γεώργιος; μὴ ὅτι καὶ τὰ ἐν τῷ τροχῷ His auditis, imperator oculis in martyrem conversis
quis esset rogavit ; jam enim oculis diffidere cœperat. Quis revera Georgium adhuc vivere suspicari
ausus fuerit ? quis eum post tot et tam dira tormenta incolumem et sanitati redditum crediderit ?
δεινὰ διακόψας, καὶ τὰς ἀνηκέστους πληγὰς ἐξυγιωθεὶς, ἀπαθὴς τὸ παράπαν ὁρᾶσθαι, καὶ μηδὲ ἰχνός τι κολάσεως ἐπισημαίνειν τῷ σώματι;

ΙΒ'. Ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος πάλιν ἑαυτὸν ἐδείκνυ, καὶ C XII. Postea publice prodeundo omnibus qui ocu-
τοῖς μὴ πάνυ πεπηρῶσθαι καὶ ὀφθαλμοὺς, καὶ νοῦν lis ac mente capti non essent, Georgium se an-
βουλομένοις ἐκδηλος ἦν, καὶ αὐτὸς εἶναι Γεώργιος, nuntiavit et veritatis testis esse creditus est, plu-
αὐτὸς ὁ τῆς ἀληθείας μάρτυς ἀκριβῶς ἐπιστεύετο· rimis salutis auctor et fidei in Christum sospitator
πολλοῖς αἴτιος σωτηρίας ἐγίνετο, καὶ τῆς εἰς Χρι- factus, ut Anatolio et Protoleonti ducibus qui in pri-
στὸν πίστεως πρόξενος ἀληθής· καὶ πρώτοις γε τῶν mis fidelibus exstiterunt. Hi unum Christianorum
ἄλλων, τοῖς καὶ πρώτοις τὴν ἐπιφάνειαν, Ἀνατολίῳ Deum verum esse unanimiter exclamarunt, et in
φημὶ καὶ Πρωτολέοντι τοῖς στρατηλάταις. Οἱ καὶ loco deserto ut capite plecterentur cum aliquibus
φανερῶς ἕνα Θεὸν ἀληθινὸν εἶναι τῶν Χριστιανῶν consortibus condemnati sunt. Pietatis igitur mer-
ἀναβοήσαντες, ἐν τόποις ἐρήμοις κατακοπῆναι μετὰ cedem nacti sunt, qua judices impii multo dignio-
τῶν ἄλλων τῶν συμπιστευσάντων αὐτοῖς κατεκρίθη- res fuerant. Ubi in locum supplicii pervenerunt,
σαν, καὶ τοῦτο μισθὸν εἶχον τῆς εὐσεβείας τὸ ἐκεῖνα omnes una voce et una mente : Domine Jesu Christe,
παθεῖν, ἃ πολλῷ μᾶλλον τοὺς τὴν κρίσιν ἐξενεγκόντας ἦν ἄξιον. Ἀπαγόμενοι δὲ εἰς τὸν τῆς τελειώσεως τόπον, πάντες ὡς ἐκ μιᾶς καὶ γλώττης καὶ γνώμης, Κύριε, ἔκραζον, Ἰησοῦ Χριστὲ, πρόσδεξαι τὰς ψυχὰς D ἡμῶν ἐν εἰρήνῃ· καὶ τὴν βραχεῖαν ὁμολογίαν ταύτην τῆς εἰς σὲ πίστεως, εἰς δικαιοσύνην λογισάμενος καὶ ἀπολύτρωσιν τῶν ἡμετέρων ἁμαρτιῶν, ὑπὸ τὴν σὴν ἡμᾶς ἀδιάδοχον κατάστησον βασιλείαν· οὕτως εἰπόντας, τὸ τῆς μαρτυρίας ἐκδέχεται τέλος. Εὑρέθη καὶ ἡ βασιλὶς Ἀλεξάνδρα, τὴν ἀγαθὴν γῆν μιμησαμένη, καὶ σπέρματα λαβοῦσα καὶ ἀφορμὸς τὰ κατὰ τὸν θεῖον Γεώργιον, εὔσταχυν ἐγεώργει τὴν εἰς τὸν Χριστὸν πίστιν· αὕτη τὸ νῦν ἔχον μικρὸν παρρησιασαμένη τὴν εὐσέβειαν, καὶ Χριστιανὴν ἑαυτὴν ἀνομολογήσασα, ἔμενεν οὕτω παρ' ἑαυτῇ τρέφουσα τοὺς εὐσεβεῖς λογισμούς.

ΙΓ'. Τον μέντοι βασιλέα κατὰ τοῦ μάρτυρος θυμὸς ὑποθήξας ἄγαν θερμὸς, χαλεπῇ πάλιν αὐτὸν ἤπειγε παραδοῦναι κολάσει. Τιτάνῳ γοῦν, ὃν σύνηθες καλεῖν ἄνδεστον, ἄρτι σβεσθέντι, ἢ τόγε ἀληθέστερον εἰπεῖν ἀναρθέντι, συγχωσθῆναι κελεύει, φύλακάς τε διὰ παντὸς παρεδρεύειν, ὡς μηδὲν ἐπ' αὐτῷ γενέσθαι φιλάνθρωπον, μηδὲ κακουργηθῆναί τι πρὸς τῶν ἐκείνου μηδετιοῦν. Εἶχε μὲν οὕτω τὸ κελευσθέν· ἡμερῶν δὲ τριῶν διαγενομένων, ὁ βασιλεὺς, ὅσον ἐπὶ

XIII. Georgii animi fortitudo effecit ut tyrannus novis eum suppliciis tradere statuerit. Igitur asbesto eum obtegi et custodibus undique cingi jussit, ne quid boni vel mali pateretur. Sic imperatum fuerat. Interjectis deinde tribus diebus imperatori ut par erat, Georgium demortuum esse et jam putrescere putabat. Igitur milites delegavit qui ossa defuncti nulla mora dispergerent Christianorumque liberalitati insultarent ; probe enim noverat quanti

hujusmodi res pretii abud religiosos homines haberent. Igitur asbesto dempta, sanctus, mirum dictu! non solum vivus inventus est, sed plane incolumis, quasi rosis obductus fuisset.

A τῷ πράγματι κρίνων, θανεῖν τε αὐτὸν ᾤετο, καὶ εἰς τέλος ὑποστῆναι διαφθοράν, ταύτῃ τοι καὶ στρατιώτας ἐπέταττεν ἀπελθεῖν, καὶ ἀνελομένους σπουδῇ τὰ ὀστᾶ ἀφανίζειν, βασκαίνειν Χριστιανοῖς ἀντικρυς τῆς ἐξ αὐτῶν μεγαλοδωρείας· ἤδει γὰρ ὅσον τιμᾶται ταῦτα τοῖς εὐσέβειαν τιμᾷν ἑλομένοις. Ὡς οὖν περιεῖλον τὴν ὑποκειμένην ἀσβεστον, ὁ δέ, ὦ τοῦ καινοῦ θαύματος! οὐ ζῶν εὑρηται μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπαθὴς τὸ παράπαν, ὥσπερ οὐδενὶ τῶν λυπούντων ὠμιληκώς, ἀλλὰ ῥόδοις μᾶλλον ἢ ἄνθεσι σκεπασθεὶς τοῖς ἀπαλωτάτοις.

XIV. Hujus miraculi, quod cum iis quæ Christus ipse operatus est, comparandum videtur, testes quotquot aderant (multi autem ad martyrem videndum convenerant), Magnus, exclamarunt, est Deus Christianorum. Id quod Alexandra quoque confessa est, et milites ipsos qui ad colligenda Georgii ossa missi fuerant ad fidem perduxit. Cum deinde ad imperatorem duceretur, stupor ac timor ejus animum ceperunt. Quis te vitæ reddidit? Georgius, Quid opus est, dicit, vanis vocibus? Nam si vobis revelarem, non crederetis. At scito, imperator, Christum Filium Dei alis invisibilibus me et omnes qui in eum credunt, tegere et ab omni malo liberare.

ΙΔ'. Τοῦτο τὸ μέγα καὶ οὐδὲ μακρὰν ἀπιστὰν (6) τοῖς ἀπείροις φημὶ τῶν Χριστοῦ θαυμασίων, πάντες ὅσοι παρόντες ἔτυχον θεασάμενοι (καὶ γὰρ πολλοὶ συνῆλθον κατὰ θέαν τοῦ μάρτυρος), Μέγας ὁ τῶν Χριστιανῶν Θεὸς, ἀνεβόησαν· τοῦτο καὶ τὴν βασιλίδα Ἀλεξάνδραν παρρησιάσασθαι, καὶ τὴν ἶσην ἀφεῖναι φωνὴν παρεσκεύασε· τοῦτο καὶ τοὺς ἀποσταλέντας ἐπὶ τὴν συλλογὴν τῶν ὀστῶν στρατιώτας, B πιστεῦσαι πεποίηκεν. Ὡς δὲ καὶ πρὸς τὸν βασιλέα ἤδη διεβιβάσθη, ἔκπληξις αὐτὸν εἶλε, καὶ ὑπὸ δέους ἐβάλλετο, ἀμέλει καὶ παραστάντα ἠρώτα, Τίς ὁ τῆς ζωῆς σοι, λέγων, καταστὰς αἴτιος; Καὶ ὅς, Ἐὰν ἀκούσαντες, ἔφη, μὴ πιστεύσητε, τίς ἄρα χρεία ῥημάτων κενῶν; Πλὴν ἀλλὰ δῆλόν σοι, βασιλεῦ, ἔστω, ὅτι Χριστὸς ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς, αὐτὸς καὶ ἐμὲ καὶ πάντας τοὺς εἰς αὐτὸν πεπιστευκότας πτέρυξί τε ἀοράτοις ἐπισκιάζει, καὶ παντὸς οὐτινοσοῦν βλαβεροῦ ῥύεται.

XV. Imperator ægre tulit verba adeo libera; igitur sancti pedibus calceos ferreos, cum clavis præacutis, igne calefactos addit atque sic incedere jubet, et cum male procederet: Curre alacriter, Georgi, clamat, in curriculo certaminis. Auxilium deinde a Christo cum lacrymis et usque ad finem perseverantiam expostulavit, Ne, dicens, inimicus dicat, C Superavi eum; et subito solamen invenit, et, ut dicit Scriptura sacra, lux tempestiva ei prorupit, ac remedia repente præsto fuerunt: siquidem vox cœlestis audita animum confirmat, et sanitatem recipit. Sed cum pluribus ei coronis opus esset ad remunerandam animi constantiam et magnitudinem, et benigna Christi manus majora datura esset, in carcerem denuo detrusus est.

ΙΕ'. Οὐκ ἤνεγκεν ἡ βέβηλος ἀκοὴ ῥήματα ψεύδους ἐλεύθερα καὶ μοχθηρίας, ἀλλὰ κακῶς αὐτὸν πάλιν τῆς ἀληθείας ἀμείβεται· καὶ ὑποδήμασι σιδηροῖς, ὧν ἥλοι ὀξεῖς προέπιπτον, πυρωθείσιν ὑποδεθέντα ἐλαύνεσθαι κελεύει· ὁ δὲ τρέχειν ἀδυνάτως ἔχων, ὥσπερ ἑαυτῷ τόλμαν ἐμβάλλων, καὶ ὑπερόνω καὶ ἀνθρωπίνων ὅρων τρέχειν ἐγκελευόμενος, Τρέχε, Γεώργιε, ἔλεγε, τρέχε τὸν τῆς ἀθλήσεως εὐπροθύμως δρόμον. Εἶτα καὶ βοήθειαν αἰτήσας παρὰ Χριστοῦ σὺν δάκρυσι, καὶ τὴν εἰς τέλος ὑπομονὴν, Ἵνα μὴ εἴπῃ, λέγων, ὁ ἐχθρός· Ἴσχυσα πρὸς αὐτὸν, ταχείας εὐθὺς τυγχάνει παρακλήσεως, καὶ τὸ τῆς θείας φάναι Γραφῆς, πρωΐμον αὐτῷ τὸ φῶς ἐῤῥάγη, καὶ ταχὺ ἀνέτειλε τὰ ἰάματα· παραχρῆμα γὰρ φωνῆς ἄνωθεν ἀκούσας ἠχηθείσης, προθυμίας τε πίμπλαται, καὶ ὑγιὴς ὅλος γίνεται. Ἐπὶ δὲ καὶ πλειόνων ἐδεῖτο στεφάνων, διὰ λογισμῶν εὐστάθειαν καὶ ψυχῆς μέγεθος, ἡ φιλόδωρός τε Χριστοῦ δεξιὰ πρὸς παροχὴν μειζόνων ἀμοιβῶν ἠύτρεπίζετο, καὶ τὸ δεσμωτήριον αὖθις αὐτὸν ὑπεδέχετο.

XVI. Cum postero die novam interrogationem subiret, imperator, Quousque, dicit, jussis nostris resistes, idque per superbiam, et maleficiis atque incantamentis usus, quibus populum ipsum decipere non dubitasti? Ad hæc martyr imperatorem et astantes oculis generosa nobilitate plenis aspiciens, Ego, inquit, quem vos ad mortem eamque duram atque inevitabilem detrudere statuistis: ecce medius inter vos asto, testis irrefutabilis potestatis Christi. Nihil dixi tormenta quæ passus sum; quodcunque aliud in me intuleritis, sine metu feram. Vos autem quid speratis, qui vana idola colitis? Nihil vos piget, aliis quoque perniciei causam esse; immo deos nominatis viros ebriosos, dissolutis moribus, homicidas, et qui hac sola con-

ΙϛΔ'. Εἶτα τὴν ἐπιοῦσαν πάλιν εἰς ἐρώτησιν παραχθέντι, Μέχρι τίνος, ὁ βασιλεὺς ἔφη, τοῖς ἡμετέροις ἀπειθήσεις προστάγμασι, παρ' οὐδὲν ἕτερον, ὅτι μὴ D μόνον αὐθάδειαν, καὶ τὸ τὰς ἑαυτοῦ προλήψεις ἀκδικεῖν οὐκ ἐπιστημόνως, μᾶλλον δὲ γοητείαις ἐλύειν ἀπειροκάλως, αἷς ὅλως καὶ τεθάῤῥηκας ἐξαπατῶν τὸν λαόν; Πρὸς ταῦτα ὁ μάρτυς, γενναῖόν τι καὶ ἀνδρῶδες πρός τε τὸν βασιλέα καὶ τοὺς συμπαρόντας περιβλεψάμενος· Ἐγὼ, ἔφη, ὁ παρ' ὑμῶν εἰς θάνατον ἐκδοθεὶς, καὶ θάνατον οὕτω χαλεπόν τε καὶ ἄφυκτον, αὐτὸς ἐγὼ νῦν μέσος ὑμῶν ἕστηκα, μάρτυς ἀπαράγραπτος τῆς τοῦ Χριστοῦ μου δυνάμεως· τάς τε ἤδη μοι ἐπενεχθείσας βασάνους ἐν οὐδενὶ θέμενος, καὶ νῦν ἕτοιμος πρὸς πᾶν ἄλλο τὸ παρ' ὑμῖν ἐπαγόμενον ὑποπτῆξαι μηδέν. ὑμῖν δὲ πῶς ἔχει τὰ τῶν

(6) Idem ἀπιστίας, quod corrigo.

ὑπίδων, οἱ ματαίοις εἰδώλοις προσκείμενοι ; οὐδὲν ἀκεῖτε καὶ ἑτέροις ἔτι ἀπωλείας ὑπόθεσις γίνεσθαι, ἐφ' οἷς αἰσχύνεσθαι δεῖ μᾶλλον θεοὺς ὀνομάζοντας, ἀνθρώπους ἐν μέθαις, καὶ ἀσελγείαις, καὶ φόνοις ἐξετασθέντας, καὶ τὸν μὲν βραχὺν τοῦτον βίον ἐπὶ τούτοις ζήσαντας, νυνὶ δὲ αἰωνίῳ πυρὶ δι' αἰῶνος τιμωρουμένους, ὅ καὶ τοὺς σεβομένους αὐτοὺς ἅπαντας περιμένει.

A ditione vixerunt, nunc vero igne perenni per omne ævum usti, quod idem omnibus eorum asseclis imminet.

ΙΖ'. Θυμὸς πάλιν ἐπὶ τούτοις εἶχε τὸν τύραννον· καὶ πάλιν ὁ καλὸς Γεώργιος ἱμαστίζετο, καὶ νεύροις βοείοις ἀνηλεῶς ἐκόπτετο· ὁ δὲ ἐπ' αὐτοῖς οὕτω γενναῖος διέκειτο, ὡς ἐπ' αὐτῷ πεπληρῶσθαι τὸ τοῦ θείου Δαυὶδ· « Συνήχθησαν ἐπ' ἐμὲ μάστιγες, καὶ οὐκ ἔγνων. » Ἐπὶ πολὺ τοίνυν οὕτω μαστιζομένου, καὶ σφόδρα γενναίως πρὸς τὰς πληγὰς ἔχοντος, ὥστε τοὺς παίοντας μᾶλλον ἀποκαμεῖν ἢ ἐκεῖνον, καὶ μέχρι βλέμματος ἐνδόσιμόν τι καὶ μαλακὸν ὑποφῆναι· προσχὼν ὁ τύραννος οἷα καὶ αὐτὸς ἐπίσης ἀποκαμών, καὶ τῆς τοῦ μάρτυρος ἡττᾶσθαι καρτερίας ἐπιδεικνύμενος, Ἕως τίνος, ἔφη, τὴν ματαίαν ταύτην δημοσιεύων φιλοτιμίαν, πολλῶν σεαυτὸν οὐκ ἠεθῶν μόνον ἀποστερεῖς, ἀλλὰ καὶ κακῶν ποιεῖς πρόξενον, ἡμῖν μὴ πείθεσθαι βουλόμενος ; Τούτων ὁ θεῖος ἀκούσας Γεώργιος, Εἶθε μᾶλλον, εἶπεν, ὦ βασιλεῦ, ὑμεῖς ἐπείσθητέ μοι, καὶ σὺν ἡμῖν τὸν μόνον προσεκυνεῖτε Θεὸν ὃ καὶ αὐτὸς ζωή ἐστιν ἄντικρυς, καὶ ζωὴν παρέχειν δυνάμενος. Τί γὰρ ἂν καὶ περὶ τῶν ζώντων τοὺς νεκροὺς ἐκεῖνος ταυτὶ τὰ παρ' ὑμῶν τιμώμενα γνησίως καλῶν.

XVII. Iratus de his tyrannus Georgium flagellari nervisque bovinis immaniter cædi jussit ; quam quidem pœnam vir sanctus cum omni patientia subiit, ut illud Davidis impleretur : « Congregata sunt super me flagella, et ignoravi .» Postquam ita verberibus male tractatus patientem tamen animum ostendisset, siquidem tortores magis quam ipse fatigarentur, quod facile erat videre, tyrannus ægre ferens se a martyris constantia superatum, Quousque, inquit, pertinacia tua continuabis non solum multis te bonis privare, sed mala multa in caput tuum ingerere ? His auditis, divus Georgius. Cur non potius, respondit, tu mihi obedis, unum Deum adorando, qui vita est et qui vitam dare potest ? qui honorem vivis ac mortuis debitum discernit ?

B

ΙΗ'. Τότε Μαγνέντιος, ὁ καὶ δευτέρων τιμῶν τῶν μετὰ Διοκλητιανὸν ἀξιούμενος, πρὸς οὓς τῷ βασιλεῖ κοινολογισάμενος, καὶ ἀνεθῆναι τῶν πληγῶν αἰτήσας τὸν μάρτυρα, ἐγγυτάτω τε αὐτοῦ παραστησάμενος· Ἀλλὰ δὴ πάντως, ἔφη, Γεώργιε, εἰ βούλει τῷ σῷ ἡμᾶς πιστεῦσαι Θεῷ, ἔργον τι πρὸς πίστιν ἐχέγγυον ἐπιδείξασθαι (7), καὶ ἕνα τῆς ἐκ γειτόνων κειμένης σοροῦ τῶν νεκρῶν ἀναστῆσαι, οὗπερ γενομένου, οὐ δυσκόλως ἡμεῖς πρὸς τὴν σὴν θρησκείαν μεταταξόμεθα. Τοιαῦτα μὲν ὁ Μαγνέντιος, ἐργῶδές τι καὶ δυσάνυστον ἢ καὶ μᾶλλον ἀδύνατον τὸ παράπαν οἰόμενος τῷ μάρτυρι προτείνει εἰς πεῖραν, ἵν' ἐντεῦθεν ἐ ὢν, οὐκ ἀλόγως τὰ τῆς ἡμετέρας διακωμῳδήσῃ πίστεως (ὁ λόγος γὰρ ὁ τοῦ σταυροῦ, ὡς Παῦλός φησιν ὁ θεῖος, μωρία τοῖς ἀπολλυμένοις ἐστί)· τὸ δὲ οὕτω Γεωργίῳ ῥᾴδιον ἦν, ὥσπερ εἰ πτῆναι τῷ ἀετῷ τις ἐκέλευεν, ἢ νήξασθαι τῷ δελφῖνι, εἰ βούλει δὲ ὥσπερ εἰ καθεύδοντά τινα ἐκείνῳ ἐπέτατεν ἀνιστᾶν. ἤδει γὰρ ὅτι τῷ βουλήματι μόνῳ τὸ σύμπαν ἐκ μὴ ὄντων εἰς τὸ εἶναι παραγαγόντι, οὐδὲν ἂν ἐμποδίσειε καὶ νεκροῖς ὀστέοις ἐμπνεῦσαι ζωήν.

XVIII. Tum Magnentius, qui post Diocletianum secundas imperii partes gerebat, appropinquans huic persuasit, ut a martyre torquendo desisteret, et Georgium sic est allocutus, At, inquit, si vis nos Deo tuo fidem habere, opus, saltem exhibe fide dignum, ac hominem qui in domo vicina mortuus jacet, expergefaciendo ; quod si feceris, nos Deum tuum sine mora pro vero habebimus. Magnentius hanc rem martyri ut difficilem aut potius plane impossibilem insinuat, materiam inde ludibrii contra sanctam nostram religionem sumpturus (verbum enim crucis, ut sanctus Paulus dicit, pereuntibus stultitia est). Res autem Georgio æque facilis erat effectu, ac si aquilæ volare, delphini natare præceperis, imo ac si dormienti alicui surgere intimaris. Probe enim sciebat, eum qui sola voluntate quæcunque vult, ex nihilo creare valet, sine difficultate, ossibus mortuis vitam insufflare posse.

C

ΙΘ'. Εἰς γόνυ τοιγαροῦν κλιθεὶς, καὶ Θεῷ δοὺς τὴν εὐλαβῆ προσκύνησιν, ἔπειτα καὶ διαναστὰς, καὶ ὀφθαλμοὺς, μετὰ τῶν αἰσθητῶν φημι καὶ τοὺς νοεροὺς, εἰς ὕψος ἐπάρας, κἀκείνου δεηθεὶς ὃν τοῖς οἰκείοις ἐδόξασε μέλεσι, καὶ οὗ τὴν ἄψευστον ἤδει ἐπαγγελίαν, ὅτι δοξάσει δὴ καὶ αὐτὸς θεοπρεπῶς τοὺς δοξάζοντας, ἕνα τῶν κειμένων νεκρῶν εὐθὺς ἀνέστησεν· ὡς πολλοὺς μὲν τῶν θεασαμένων τοῦ τε πλήθους καὶ τοῦ στρατοῦ πιστεῦσαι, τὸν δὲ βασιλέα θαυμάσαι μὲν καὶ αὐτόν, γόητα δὲ κατὰ τὸ φανερὸν ἐπικαλέσαι τὸν Ἅγιον, καὶ εἰς φάντασμα θεῖναι τὸ

D

XIX. Tum genibus flexis et invocato honoris causa Deo, oculos non corporis tantum, sed mentis ipsius sursum tollit, et carmine peculiari glorificat. haud nescius, veram illius promissionem quod rite se glorificantes glorificaturus esset. Unum tunc mortuorum in vitam revocat, quo facto multi e plebe et exercitu in Deum crediderunt ; imperator ipse autem, licet stupefactus, virum sanctum incantatorem, ipsumque factum incantationem appellavit. Quare Athanasium quemdam accersiri jussit, virum ob magicam artem clarum, qui veritati ludos

(7) An ἐνέγγυον, ut significet *fide dignum*, quomodo ἐνεγγυάω significat *fide jubeo* ? sed ἐνέγγυος ex usu auctorum probatorum contrarium videtur significare, idemque quod *spurius*, *illegitimus*, *incertus*, ut docent communiter Lexicographi.

phantasticos substitueret; sed a martyre non minus falsi convictus est quam qui Moysis miraculis olim obtestarentur. Hinc multi gentilium atque incantator ipse Athanasius, idolorum falsitate recognita, almæ pietatis luci se cum fiducia dediderunt. Qui omnes una cum eo quem Georgius ad vitam reduxerat, tyranno jubente, capitis damnati sunt, Christi sigillo antea insigniti.

A γεγόνός. Δι' ἣν αἰτίαν καὶ Ἀθανάσιόν (8) τινα εἰς μέσον παραχθῆναι κελεύει, δόξαν ὅτι πλείστην ἐκ γοητείας ἑαυτῷ περιτιθέμενον, ἀνατρέπειν οὕτω ταῖς αὐτοῦ φαντασίαις πειρώμενον τὴν ἀλήθειαν· ὃς οὐδὲν ἧττον εὐχερῶς ὑπὸ τοῦ μάρτυρος διελέγχθη, ᾗ οἱ τῷ Μωϋσεῖ πρότερον ἀντιθαυματουργεῖν νομιζόμενοι. Ταύτῃτοι καὶ πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς οὗτος, ὁ τὴν γοητείαν πολὺ Ἀθανάσιος, τῆς εἰδώλων πλάνης ἑτοιμότατα καταγνόντες, τῷ φέγγει τῆς εὐσεβείας θερμῶς προσέδραμον· οἱ, καὶ προστάγὲν οὕτω παρὰ τοῦ τυράννου, τὴν διὰ ξίφους δέχονται τελευτὴν σὺν τῷ ἐκ νεκρῶν ἀναστάντι, πρότερον τὴν ἐν Χριστῷ σφραγῖδα παρὰ τοῦ Ἁγίου δεξάμενοι.

XX. Idololatræ porro immoti his rebus in sensu abundabant suo, artes malas exercendo. Miraculo enim peracto multum abfuit ut pietatem amplecterentur, ut auctorem miraculi cognoscere vellent; e contra veritatis sectatorem pessime tractabant, in carcerem rursus detrudendo. Sed Dei osores non gratiam quoque viro sancto impertitam cum ipso concluserunt. Multitudo enim credentium ibi convenit, et argento custodibus oblato id effecerunt ut sancti vultum aspicerent, gratiarumque multiplicium ipsi compotes fierent. Quicunque enim morbis laborarent, a propinquis ad carceris fores adducebantur, ubi sanitatem desideratam adipiscebantur. Inter quos Glycerius quidam, pauper rusticus, cum bos ei inter arandum periisset, ad sanctum accessit. fusisque plurimis lacrymis Georgium permovit. Sed qui opibus non dives, is pietate non pauper erat, quippe qui animum fertilem et pietatis semini recipiendo aptum gerebat (dictitabat enim, Christum hæc facere posse utpote solum verum Deum). Dixit ei igitur vir sanctus: Si credis, bovem tuum vivum reperies.

Κ'. Οἱ δὲ τῶν εἰδώλων θεραπευταὶ ἀσάλευτοι μᾶλλον ἦσαν καὶ αὐτοὶ διαφερόντως εἰς κακίαν· δέον γὰρ τοῦ θαύματος γενομένου μεταμαθεῖν τὴν εὐσέβειαν· δέον, τίς ὁ ποιῶν ταῦτα, μαθεῖν. Οἱ δὲ οὐ B γνῶναι μᾶλλον οὐδαμῶς ἔσπευσαν, ἀλλὰ καὶ τὸν τῆς ἀληθείας προσκυνητὴν κακῶς ἠμείβοντο, καὶ τῇ εἱρκτῇ πάλιν οἱ θεομισεῖς ἐνέκλειον. Πλὴν ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὴν ἑπομένην αὐτῷ χάριν οὐμενοῦν συγκατέκλειον· τὸ γὰρ πλῆθος τῶν πιστευσάντων ἐκεῖ συνιόν, καὶ τοὺς φυλάττοντας εὖ ὑπεροχόμενον, ὠνιόν τε καὶ χρημάτων ποιούμενοι τὴν τοῦ μάρτυρος ὄψιν, πολυτίμων αὐτοὶ χαρίτων ἀτεχνῶς ἀπέλαβον· ὅσοι γὰρ ἦσαν ὁμιλοῦντες νόσοις, οὗτοι παρὰ τῶν προσηκόντων εἰς τὴν εἱρκτὴν ἤγοντο, καὶ ἧς ἐδέοντο ὑγείας οὐ διημάρτανον. Μεθ' ὧν καὶ Γλυκέριός τις πένης καὶ ἄγροικος, ἄρτι τοῦ βοὸς αὐτῷ περὶ τὴν ἄροσιν πεσόντος, προελθὼν ἐκεῖνος τῷ μάρτυρι, καὶ δάκρυα δοὺς, ἅπερ εἶχε καὶ οἷς τὸν Ἅγιον μᾶλλον καμφθήσεσθαι ἤλπισεν, εἶτα καὶ περὶ τὴν εὐσέβειαν C οὐ πένης ἀναφανεὶς, ἀλλὰ ψυχὴν ἔχων εὔγειον καὶ σπέρματα δέξασθαι τῆς εὐσεβείας ἐπιτηδείαν (εἴρηκε γὰρ πιστεύειν δύνασθαι ταῦτα τὸν Χριστὸν ποιεῖν, ἔχων, ἤκουε παρὰ τοῦ Ἁγίου· Εἰ πιστεύεις, ἀπελθὼν εὑρήσεις ζῶντα τὸν βοῦν.

XXI. Et cum revera reperiisset, ritu Judaico contempto, Samarita fit et therapeuta, qui inter eundum Deo gratias dicebat et fidem sanctam propagabat. Idcirco jam non, ut antea, in paupertate vivit, sed divitiæ ipsi magnæ et inalienabiles conceduntur. Non enim paucorum jugerum terræ dominus erat sed omnem paradisum possidebat; id autem quomodo, audi. Martyri qui ex carcere revertebatur obvii facti prævaricatores impii, cognito quanto studio rebus Christianis faveret, comprehensum eum ad imperatorem ducunt; qui ne solita quidem interrogatione eum dignatus et rerum mutatarum causam investigandi minime cupidus, solo aurium judicio finem causæ imponere gestiebat; ense enim sanctum brevi post plecti jussit. Sic igitur vitam finivit paupertate gloriosam, morte cæterorum æmulatione digna, proprio suo sanguine baptizatus.

ΚΑ'. Ἐπεὶ οὖν καὶ ἀπελθὼν οὕτως εὗρε, τὸ τῶν Ἰουδαίων μισήσας (9), Σαμαρείτης ἐν τούτῳ γίνεται, καὶ πρὸς τὸν θεραπευτὴν ἐπανέρχεται· καὶ τοὺς μὲν πόδας ἡ πορεία εἶχε, τὰ χείλη δὲ ἡ εὐχαριστία, καὶ ἡ τῆς ὑγιοῦς πίστεως ἀνακήρυξις. Διὰ ταῦτα γοῦν οὐδὲ ἀφίεται, ὡς τὸ πρότερον τὴν πενίαν σύνοικον ἔχειν, ἀλλὰ πλοῦτος αὐτῷ δίδοται πολύς τε καὶ ἄσυλος· καὶ γὰρ οὐκέτι πλέθρων ὀλίγων γῆς κύριος ἦν, ἀλλ' ὅλον κληρονομεῖ τὸν παράδεισον· καὶ ὅπως, D ὥρα μαθεῖν. Ἐπανελθόντι τῆς εἱρκτῆς καὶ τοῦ μάρτυρος, ἐντυχόντες οἱ τῆς ἀσεβείας ὑπουργοὶ δραστικώτατοι, καὶ μαθόντες ὅπως τὰ Χριστιανῶν ἐκρίσβευέ τε καὶ διαῤῥήδην ἐκήρυττε, συλλαβόντες ἄγουσι πρὸς τὸν βασιλέα· καὶ ὁς, οὐδὲ τῆς συνήθους ἐρωτήσεως ἀξιώσας, οὐδὲ τὴν αἰτίαν ἀναγνοὺς τῆς μεταβολῆς, ἕτοιμος ἦν περὶ τὴν τῶν ἀκουσθέντων τομὴν καὶ ἀπότομος· ξίφει γὰρ ἐκέλευε παραχρῆμα κατακοπῆναι. Καὶ οὕτω τελειοῦται, τῆς μὲν πενίας ζήλου μηδενὸς ἄξιος ὤν, τοῦ δὲ τέλους ἀξιοζήλωτος, μάρτυς γεγονὼς σχέδιος καὶ τῷ οἰκείῳ αἵματι βαπτισθείς.

(8) Acta omnia alia prius adducunt Athanasium quam agant de mortuo suscitato.

(9) Alluditur ad istud Evangelii, ubi ex decem leprosis mundatis, quorum novem supponuntur fuisse Judæi, Samaritanus solus rediit, ad beneficium a Salvatore receptum agnoscendum.

. Μαθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς, ὡς πολύ τε πλῆθος ἐν
λακῇ τῷ μάρτυρι προσιὸν ὅσαι ὥραι τῇ εὐσε-
προστίθενται, οὐκ ἀνεκτῶς ἔσχεν· ἀλλὰ τὸν
μετακαλεσάμενος, ὀργίλως μὲν ἔτι καὶ αὐ-
ς, οὐδαμῶς· ἀλλὰ τῆς λεοντῆς μὴ ἐξεικνουμέ-
καὶ τὴν ἀλωπεκῆν προσετίθει, καὶ τὸ πικρὸν
πότομον ὑπὸ προσχήματι καλύψας φιλανθρω-
πράως πάλιν ὑπέρχεται καὶ ἡπίως· Νὴ τοὺς
εἰρηκώς, εἴ μου ἀκούσῃς, Γεώργιε, καὶ προσ-
θύσῃς, ἀγαθῶν ἀγαθὰ εὑρήσεις, καὶ χρημά-
ν κύριος ἔσῃ συχνῶν, πρῶτον δέ σου μεθ'
ἕτερον εἰς τιμὴν οὐχ ἕξεις· Κήδομαι γάρ σου
ς εὐγενοῦς ὥρας, καὶ τῆς νεότητος οἶκτον ἔχω
καὶ βούλομαί σε ζῆν μᾶλλον ἢ θανάτῳ δια-
ναι πικρῷ. Οὕτως εἶπεν ὁ βασιλεὺς, Μαγνεν-
ῷ φίλῳ πεισθεὶς. εἰρηκότι τὴν ἐσχάτην ταύτην
τὸν Ἅγιον ὁμιλίαν, ὡς οἷόν τε θεραπευτικῆν
ισθαι. Ὁ δὲ μάρτυς εὐπρόσωπον ὥσπερ τὴν
ίαν ἐντεῦθεν εὑρών· Εἰ πρῶτον, ἔφη, ταῦτα
εἶχον ἄν καὶ χώραν οἱ λόγοι· νῦν δὲ μετα
ας αἰκίας, εἴπερ δὴ καὶ πεισθείημεν, τί ἂν
ἀντιμετρήσεις τὰ λυπηρά; Τοῦτο ἐκεῖνος, ὡς
τι σὺν ἡδονῇ μάλιστα διαρπάσας, ἅτε δὴ καὶ
τινὰ τοῦ πεισθήσεσθαι ὑποφαίνων, Ὡς πα-
ῃ, τέκνον φιλούμενον, ταῦτά μοι ἄφες, καὶ
θῶν θυσίαν προσένεγκε τοῖς θεοῖς· οὕτω γὰρ ἐκείνους τε εὐμενεῖς ἕξεις, καὶ σεαυτῷ τὰ κάλλιστα προξενήσεις.
μάρτυς, Εἰ τοῦτό σοι, ἔφη, κατὰ γνώμην, ὦ βασιλεῦ, ὥρα πρὸς θεοὺς ἀπιέναι.

A XXII. Ubi imperator audivit, martyrem a multitudine in carcere obsideri ac fidem mutare, iræ impatiens, virum sanctum arcessivit pelli leoninæ vulpinam superaddens, et mansuetudinem quam intus nequaquam sentiebat, simulans dulce ac suaviter : Per deos, inquit, si me audis, Georgi, et diis sacrificas, summum bonorum obtinebis, opes magnas nancisceris ac secundos in imperio, præter me, honores adipisceris. Miseret enim me tui et pulchritudinis tuæ et adolescentiæ teneræ, ac vivere te quam acerba morte perire malo. Talia locutus est imperator, instigante amico Magnentio, affirmante, hac ratione virum sanctum subigendum fore. Georgius vero gratanter audita ista propositione, Si prius, dixit, talia enuntiavisses, deliberandi locus fuisset. Nunc autem, si post tot tantaque B tormenta te audirem, quomodo me eorum quæ perpessus sum, oblivisci doceres ? Imperator in lucro ponens viri sancti conversionem, quam se obtenturum sperabat, Ne succenseas mihi, inquit, qui te sicut pater filium dilectum complector ; diis autem sacrifica. Sic enim illos propitios habebis, et ipse optima quæque acquires. Ad hæc martyr : Si hæc, o rex, inquit, tua sententia est, jam ad deos est confugiendum.

Ὡς οὖν ταῦτα ὁ Διοκλητιανὸς ἤκουσε, προσ-
α εὐθὺς πανταχόσε διέθει εἰς τὸ ἱερὸν ἅπαν-
ῇ συνιέναι, ὅσοι τε τῶν ἐν τέλει καὶ ὅσοι τοῦ
καὶ τῶν στρατιωτῶν ἦσαν, ὑπόλαμπρον ἐκφω-
τῷ κήρυκι, ὅτι Γεώργιος, ὁ ἐν Γαλιλαίοις πε-
ος, Ἀπόλλωνι προσέρχεται θύσων. Παρα-
γοῦν πάντες Ἕλληνες κρότοις καὶ παιᾶσιν
ενόμενοι, βασιλέα τε καὶ τὸν ἐκείνου θεὸν
ωνα νικητὴν ηὐφήμουν. Ἐπεὶ δὲ τοῦ ἱεροῦ
ῆσαν, σιωπῆς γενομένης, προσχὼν ὁ Ἅγιος τῷ
τι, ὅ τοῦ Ἀπόλλωνος ἦν, καὶ πρὸς αὐτὸ βλέ-
εἶ θεός; ἔφη, καὶ σὲ δεῖ προσκυνεῖν ἀνθρώ-
Τὸ δὲ ἐνοικοῦν αὐτίκα πονηρὸν πνεῦμα, ὥσπερ
Ἁγίου φόβῳ καταπειθὲς γενόμενον, καίτοι
δὲς ὄν, ἄκον ἐκήρυττεν τὴν ἀλήθειαν· Οὐκ
ὡ θεὸς λέγων, ὥσπερ οὐδὲ οἱ σὺν ἐμοὶ τὸν
ικοῦντες, ἀλλ' εἷς ἀληθὴς ὁ Χριστός. Εἶτα ὁ
Καὶ εἰ μὴ ἐστε θεοὶ, ἔφη. τί παθόντες, ἀν-
ς ἐξαπατᾶτε ὡς θεοῖς προσέχειν ὑμῖν; πῶς
ὑπομεῖναι ὅλως ὑμεῖς τεθαρρήκατε, ἐμοῦ ἐν-
παρόντος τοῦ δούλου Χριστοῦ; Οὕτως εἰπόντος
ίρτυρος, καὶ ὥσπερ τι ἄμαχον ὅπλον τὸ τοῦ
ῦ σημεῖον αὐτοῖς ἐπισείσαντος, τάραχος εὐθὺς
, καὶ βοὴ καὶ θρῆνος ἐκ τοῦ ἱεροῦ, δραπετευόντων τῶν δαιμονίων· αὐτά τε τὰ εἴδωλα ὥσπερ
νος κραταιᾶς χειρὸς κατασπώμενα, ἕτερον τῷ ἑτέρῳ συγκαταπίπτον ἐφέρετο, καὶ εἰς χοῦν ἐλεπτύ-

XXIII. His auditis Diocletianus edicto magistratus populum ac milites omnes in templo adesse per præconem jussit, siquidem Georgius, Galilæus bene notus, Apollini sacrificaturus adforet. Extemplo C gentiles carminibus et hymnis gaudium manifestando imperatorem et deum ipsius Apollinem laudibus efferunt. Postquam omnes templum ingressi essent, silentio facto, Georgius Apollinis statuam conspicatus : Tu deus es, inquit, et ab hominibus adorari præsumis ? Tum confessim malus dæmon inclusus, utpote sancti metu perculsus, alioquin mendax, hoc tamen loco, licet invitus, verum enuntiavit : Non sum deus, dicens, neque qui mecum hocce templum incolunt, sed unus Christus. Tum martyr, vos igitur, qui dii non estis, cur homines decipitis, inquit, pro diis haberi præsumentes ? Qui fit ut me servo Christi præsente huic fraudi non renuntietis ? Hæc cum dixisset martyr, et omnibus qui aderant, crucis signum sicut telum irresistibile injecisset, tu- D multus clamore et gemitu mistus auditus est dæmonum simul aufugientium ; idola vero ipsa, quasi manu forti correpta communi ruina in pulverem redacta jacebant.

Τί τὸ ἐπὶ τούτοις; Ἀθυμία μὲν τὸν βασιλέα
ς περὶ αὐτὸν εἶχε πολλή· εὐφροσύνη δὲ τοὺς
ἄρρητος, καὶ μᾶλλον ἐβεβαιοῦντο πρὸς τὴν
· καὶ πρό γε τῶν ἄλλων ἡ βασιλὶς Ἀλε-
ῆ καὶ μείζονος παῤῥησίας ἔνθεν ὑποπλη-

XIV. Quid postea ? Desperatio magna imperatorem, et qui cum eo erant, tenebat ; fideles autem gaudium ineffabile in fide confirmabat, inter quos Alexandra imperatrix, quæ inde audacior facta idolis non parum irrisit. Iratus jam tum imperator

cum fidelium turbam vidisset amplius in fide confirmatorum, priori lenitate exuta, integrum Diocletianum ostendit, et torve intuens martyrem : Talibus, inquit, sacrificiis, sceleste, deos sospitatores te adoraturum esse, tales iis gratias relaturum annuntiasti ? Sed non diu exsultabis ; non diu diis invictis irridebis ; nullum ex incantamentis fructum metes. Cui martyr cum multa modestia ac prudentia, Nemo, inquit, mendacii me arguet ; semper enim inde a principio eamdem sententiam conservare studui, id est Deo servire et ut S. Paulus scribit, hostiam viventem, sanctam et placentem offerre. Quid ? nonne res ipsæ clamant quod ea quæ vos adoratis, error et mendacia sunt et duntaxat nomina sine re ?

A σθεῖσα, πολλῷ τῷ κατὰ τῶν εἰδώλων ἐνετρύφα γέλωτι. Ὀργῇ τοίνυν ὁ βασιλεὺς κατάσχετος γεγονὼς, ἄλλως τε δὲ καὶ τὰ τῶν πιστῶν πλήθη ὁρῶν, ἔτι μᾶλλον πρὸς θεοσέβειαν ἐπιστηριζόμενα, τὸ μὲν ἐπίχριστον ἐκεῖνο χρηστὸν ἀποδύεται, αὐτὸν δὲ φανερῶς ἐκεῖνον τὸν Διοκλητιανὸν ἐπιδείκνυσι. Καὶ δριμύ τι καὶ μανικὸν ἐμβλέψας τῷ μάρτυρι, Τοιαύταις, ἔφη, θυσίαις, ὦ κακῶς ἀπολλύμενε, τοὺς σωτῆρας ἐπηγγείλω τιμῆσαι θεούς ; τοιαύταις χάρισι δεξιώσασθαις ; Ἀλλ' οὐμενοῦν οὐκ ἐπὶ πολὺ χαιρήσεις, οὐδὲ τῶν ἀηττήτων καταμωκήσῃ θεῶν· οὐχ οὕτω ταῖς γοητείαις ἰσχύσεις. Πρὸς ὃν ὁ μάρτυς, μετὰ πολλοῦ τοῦ εὐκόσμου καὶ συνετοῦ, Ἐγὼ, εἶπεν, ὦ βασιλεῦ, παρ' οὐδὲν ἁλίσκομαι ψεῦδος εἰπὼν, ἀλλ' ὅπερ μοι πρόθεσις ἐξ ἀρχῆς, τοῦτο καὶ εἰς δεῦρο φυλάξειν ἔσπευσα, τὸ δέ ἐστι τῷ ἐμῷ μόνον λατρεύειν Θεῷ, καὶ αὐτῷ ζῶσαν ἁγίαν τε καὶ εὐάρεστον (ὡς Παῦλος ὁ θεῖός φησι) προσφέρειν θυσίαν. Τί δέ ; οὐχὶ καὶ αὐτὰ βοᾷ τὰ πράγματα, ὅτι τὰ παρ' ὑμῶν προσκυνούμενα πλάνη καὶ ψεῦδός ἐστι, καὶ ὀνόματα μόνον πραγμάτων ἔρημα ;

XXV. Omnia deinde in vanum abire videns tyrannus prioribus tormentis ulteriora adjicere noluit, periculum enim erat ne ipse risui foret, martyr autem, spretis quibuscunque tormentis, gloriosior fieret, sententiam contra eum tulit sic dicendo : Georgius vanæ Christianorum gloriæ sectator pertinax, deorum autem salutiferorum contemptor, qui nec minis nec promissis cedere scit, imo qui Alexandram quoque imperatricem ad eadem deduxit, cum hac ipsa capite plectatur. Post hanc sententiam, quibus id imperatum erat, eos comprehensos extra urbem ad supplicii locum deduxerunt. Imperatrix autem Alexandra viam tenens et in memoriam Deum revocans, tota in precibus, id quod labiorum motus et oculorum sursum directio satis indicabant, antequam eo pervenerit, illius judicio, cujus judicia abyssus, humi prostrata, piam animam exhalavit.

B ΚΕ'. Ἀπεῖπε τοῖς ὅλοις ὁ τύραννος, καὶ περιττὸν εἶναι καὶ ἀνόητον ἡγησάμενος, τὸ ἐπὶ ταῖς πρώην πολλαῖς καὶ χαλεπαῖς τιμωρίαις ἔτι καὶ ἑτέρας ἐπινοεῖν (κινδυνεύσει γὰρ ἀντικρυς αὐτὸς μὲν αἰσχύνην ὄφλειν καὶ οὐδὲν ἀνύειν τῶν κολάσεων γινομένων, ὁ μάρτυς δὲ λαμπρότερος ἐπιδείκνυσθαι), δίδωσι τὴν κατ' αὐτοῦ ψῆφον εἰρηκὼς οὕτω· Γεώργιος, ὁ τῆς ματαίας μὲν τῶν Χριστιανῶν δόξης ἔκτοπος ἐραστὴς, τῶν σωτήρων δὲ θεῶν καταφρονητὴς, καὶ μήτε δεινῶν ἐπαγωγαῖς μήτε ἀγαθῶν ἐπαγγελίαις μεταθέσθαι πεισθεὶς, ἀλλὰ καὶ τὴν βασιλίδα μᾶλλον Ἀλεξάνδραν παρακρουσάμενος, τὸν διὰ ξίφους σὺν αὐτῇ θάνατον ὑποστήτω. Τοιαύτης δοθείσης τῆς ἀποφάσεως, οἱ πρὸς ταῦτα διακονεῖν ὑποτεταγμένοι, παραλαβόντες αὐτοὺς, ἔξω που τῆς πόλεως, πρὸς τὸν τῆς C τελειώσεως τόπον, ἐχώρουν. Ἀλλ' ἡ βασιλὶς Ἀλεξάνδρα, τῆς ὁδοῦ μὲν ἐχομένη, Θεοῦ δὲ μνήμην κατὰ καιρὸν ποιουμένη, καὶ ὅλην αὐτὴν εἰς εὐχὴν τρέψασα (ὡς ἥ τε τῶν χειλέων αὐτῆς κίνησις ἐδήλου καὶ ἡ τῶν ὀφθαλμῶν εἰς οὐρανὸν ἔπαρσις), πρὸ τοῦ τὸν τόπον καταλαβεῖν, τοῦ παντὸς κρίναντος ἀποῤῥήτως οὗ τὰ κρίματα ἄβυσσος πολλὴ, ἐπικατακλιθεῖσα τῇ γῇ, τὴν ἁγίαν αὐτῆς ἀφῆκε ψυχήν.

XXVI. Georgius porro, Christi martyr, cum ad locum supplicii pervenisset, a carnificibus ut se paulisper relaxarent petiit ; quod cum obtinuisset ab hostibus, ad orandum conversus, sublatis cœlum versus oculis, Mi Deus, de profundo cordis exclamavit, cujus sum inde a nativitate, in quem speravi, cui confisus ad hoc me certamen accinxi, o spes dulcis, promissio vera, sanctarum amor insons animarum, cujus benignitati corda nostra confidunt ; qui animi desideriis, antequam exprimantur satisfacit, fortifica me ad hocce certamen quod pro nomine tuo aggressus sum, et recipe animam meam, et contra dæmones aerios malos præmunitam iis quos ab omni tempore dilexisti, adnumera : Ignosce, quæso, Domine, quæ per ignorantiam contra me fecerunt, eosque qui te vere cognoscant dignos redde ; quia benedictus es in sæcula.

ΚϚ'. Ὁ δὲ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς Γεώργιος, ἤδη πρὸς τῷ τόπῳ γενόμενος, μικρὸν ἀνεθῆναι τοὺς δημίους ἠξίου, τὴν τελευταίαν δὴ ταύτην χάριν παρ' ἐχθρῶν αἰτησάμενος· καὶ ταύτης τυχὼν, εἰς εὐχὴν τε ἑαυτὸν συντείνας, καὶ τὸ ὄμμα διάρας εἰς οὐρανὸν, Κύριε ὁ Θεός μου, ἐκ βάθους ἀνέκραξε τῆς καρδίας, ἐφ' ὃν ἐπεῤῥίφην ἐκ μήτρας, ἐφ' ὃν ἤλπισα, ἐφ' ᾧ καὶ θαῤῥήσας εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον ἀπεδυσάμην, ἡ γλυκεῖα ἐλπὶς, ἡ ἀψευδὴς ἐπαγγελία, ὁ τῶν ἱερῶν ψυχῶν ἔρως ἀπαθὴς, οὗ καὶ τῇ ἑτοιμασίᾳ τῶν καρδιῶν D ἡμῶν προσέχει τὸ οὖς, ὃς καὶ πρὸ τῶν ἡμετέρων αἰτήσεων τὴν ἐπιθυμίαν παρέχεις τῶν καρδιῶν· αὐτός με ἐνίσχυσον μέχρι τέλους τὸν ἀγῶνα τοῦτον, ὃν ὑπὲρ τῆς σῆς ὑπῆλθον ὁμολογίας, διενεγκεῖν, καὶ πρόσδεξαί μου τὴν ψυχὴν, καὶ ἀνωτέραν αὐτὴν τῶν πονηρῶν τε καὶ ἀερίων φυλάξας πνευμάτων, τοῖς ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστήσασι συναρίθμησον· ἄφες δὲ τῷ λαῷ τούτῳ, Δέσποτα, ὅσα κατὰ ἄγνοιαν εἰς ἐμὲ διεπράξαντο, καὶ ἀξίους αὐτοὺς τῆς ἐπιγνώσεώς σου τῆς ἀληθοῦς παρασκεύασον, ὅτι εὐλογητὸς εἶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

. Εἶτα μετὰ τὴν εὐχὴν εἰς γόνυ κλιθεὶς, καὶ A
ὐχένα διατείνας, τὸ ξίφος ἅμα καὶ τὸ στέφος
τ, τὸ μὲν ὑπὸ τῶν μισούντων τὴν ἀλήθειαν,
ἀπὸ τοῦ τοὺς ἀθλητὰς στεφανοῦντος τῆς εὐσε-
ῷ καὶ τὴν ἱερὰν αὐτοῦ ψυχὴν παρετίθει, τρίτῃ
ἱκάδι τοῦ Ἀπριλίου μηνὸς ἄγοντος, τὸν δρόμον
ις, τὴν πίστιν τηρήσας, ἀριστεὺς ὄντως γεν-
ἀναφανείς, λαμπρότερόν τε κατὰ τῆς πλάνης
τὰ τῶν πολεμίων ἀναστήσας τὸ τρόπαιον· διὰ
καὶ στέφανον εἴληφε, οὐ φθαρτόν τινα καὶ δε-
φθαρτῆς προτεινόμενον, ἀλλ' ἄφθαρτον ἐξ
του, ἧς οὐ στεφανούσης μόνον, ἀλλὰ καὶ συμ-
σης ἐπειράθη τὸ πρότερον, καὶ τῶν ἀγώνων
συνεφαπτομένης. Χριστοῦ γάρ ἐστιν ἡ δύναμις
δόξα, σὺν τῷ ἀνάρχῳ Πατρὶ καὶ τῷ ζωοποιῷ
ατι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
ν. Ἀμήν.

XXVII. Denique post preces dictas humi procumbens, collo extenso, gladium et coronam una recipit, illum quidem a veritatis osoribus, hanc ab eo qui pietatis athletas coronat, cui etiam sanctam suam animam tradidit die 23 Aprilis, postquam cursum finierat, fidem servarat et nobilis antesignanus factus, vexillum contra errorem potius quam contra hostes portaverat. Hanc ob causam etiam coronam nactus est non marcescibilem, sed perennem, et quam jam in prioribus certaminibus sociam ac popugnatricem habuerat. Christo enim potestas et gloria cum Patre principio carente et Spiritu vivifico nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

ΚΑΙ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΟΥ

ΜΑΡΚΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

—

MARTYRIUM

SANCTI MARCI APOSTOLI

ET EVANEGLISTÆ

(Latine apud Surium ad diem 25 Aprilis. Græca nunc primum prodeunt ex cod. Reg. Paris. 881, sæc. XI. Edit. Patm.)

—

I. Tempore illo, cum apostoli per omnem orbem terrarum dispersi essent, divina voluntate factum est, ut vir sanctissimus Marcus in Ægypti regionem adiret. Evangelistam hunc esse, sancti apostolicæ Ecclesiæ canones constituerunt, eo quod primus ipse in tota Ægypti regione, Libya, Marmarica, Ammonica et Pentapoli, Christi Evangelium quod scripserat, et ejus ad nos adventum prædicavit. Erat enim tota illa regio hominibus referta : qui cum essent corde incircumciso et durissimo, idolis serviebant, pleni omni impuritate, et impurorum spirituum cultores. Per omnes enim urbes ac provincias, templa et lucos constituebant. Siderum etiam eventa et magicæ artes, omnisque dæmonum facultas apud eos exercebatur, quam Dominus Jesus, cum in eam regionem ivisset, dissolvendam atque evertendam præmonstravit.

II. Cum igitur divinus evangelista Marcus in Cyrenen urbem Pentapolis venisset, et cœleste Christi regnum prædicasset, et apud eos miracula ingentia fecisset (ægrotos enim curavit, leprosos mundos reddidit, ac divinæ gratiæ verbo impuros et feroces spiritus ejecit), multi per eum crediderunt in Dominum Jesum Christum, et fecerunt, ut eorum simulacra in terram dejicerentur : qui et baptismate illuminati sunt in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, Amen. Illic igitur per sanctum Spiritum ei revelatum fuit, ut ad Pharitem Alexandriam abiret, et bonam Dei sementem illic spargeret. Itaque beatus evangelista Marcus ad stadium, tanquam generosus et fortis athleta, prompto animo gradiebatur. Cumque fratres ipsos salutasset, Dominus, inquit, meus mihi dixit, ut ad urbem Alexandriam proficiscar. Fratres autem eousque illum deduxerunt, quoad in navigium ingressus est. Cumque panis buccellam degustassent, bene illi precantes, eumque deducentes, sic dicebant: Dominus Jesus Christus prosperum faciat iter tuum.

A Α'. Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν τῶν ἀποστόλων διαμερισθέντων κατὰ τὴν πᾶσαν οἰκουμένην, ἔλαχε τὸν ἁγιωτατον Μάρκον ἐν τῇ κατ' Αἴγυπτον χώρᾳ ἐλθεῖν Θεοῦ βουλήσει, ὅθεν καὶ εὐαγγελιστὴν αὐτὸν ἐθέσπισαν οἱ μακάριοι κανόνες τῆς ἁγίας καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, διὰ τὸ πρῶτον αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ Αἰγύπτῳ χώρᾳ, Λιβύῃ τε καὶ Μαρμαρικῇ, Ἀμμωνιακῇ καὶ Πενταπόλει, κηρύξαι τὸ Εὐαγγέλιον τῆς τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιδημίας. Ἦν γὰρ πᾶσα ἡ γῆ αὕτη ἀπερίτμητοι τῇ καρδίᾳ καὶ εἰδωλολάτραι, μεστοὶ πάσης ἀκαθαρσίας καὶ πνευμάτων ἀκαθάρτων σεβασταί · κατὰ πᾶσαν γὰρ οἰκίαν, καὶ ἄμφοδον, καὶ ἐπαρχίας, σηκοὺς καὶ τεμένη κατεσκευάζοντο · ἀποτελέσματά τε, καὶ γοητεῖαι, καὶ πᾶσα δύναμις ἐγρηγορητική. Μᾶλλον δὲ δαιμονικὴ B ἣν ἐν αὐτοῖς, ἣν ἐπιδημήσας ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς κατέλυσε καὶ ἀπώλεσεν.

Β'. Τοῦ οὖν θεσπεσίου εὐαγγελιστοῦ Μάρκου ἐν Κυρήνῃ τῆς Πενταπόλεως καταντήσαντος, καὶ λαλήσαντος αὐτοῦ τὸν τῆς ἀρχῆς τοῦ Χριστοῦ λόγον, καὶ ποιήσαντος εἰς αὐτοὺς τὰ παράδοξα θαύματα (ἀσθενοῦντας ἐθεράπευσε, λεπροὺς ἐκαθάρισε καὶ πνεύματα χαλεπὰ ἐξέβαλε τῷ λόγῳ τῆς χάριτος), πολλοὶ πιστεύσαντες δι' αὐτοῦ εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ἐποίησαν τὰ εἴδωλα αὐτῶν χαμαιριφῆ, ἐφωτίσθησάν τε βαπτισθέντες εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἐκεῖ οὖν ἀπεκαλύφθη αὐτῷ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύμα- C τος εἰς τὴν Φαρίτην Ἀλεξάνδρειαν ἀνακελθεῖν καὶ τὸ καλὸν σπέρμα τοῦ Θεοῦ κατασπεῖραι. Ὁ μακάριος εὐαγγελιστὴς Μάρκος, ὡς γενναῖος ἀθλητὴς, ἐπὶ τὸ σκάμμα προθύμως ἐβάδιζε καὶ ἀσπασάμενος τοὺς ἀδελφοὺς εἶπεν. Ὁ Κύριός μου ἐλάλησε πρός με, ὅπως πορευθῶ εἰς τὴν Ἀλεξανδρέων πόλιν. Οἱ δὲ ἀδελφοὶ προσέπεμπον αὐτὸν ἕως τοῦ εἰσελθεῖν αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον · καὶ γευσάμενοι ψωμὸν αὐτοῦ προσέπεμπον αὐτὸν λέγοντες · Ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εὐοδώσοι τὴν ὁδόν σου.

Ὁ δὲ μακάριος Μάρκος τῇ δευτέρᾳ ἡμέρᾳ εἰς Α
λεξάνδρειαν παρεγένετο καὶ τοῦ πλοίου ἀποβὰς
εἰς τινα τόπον καλούμενον Μένδιον. Αὐτοῦ
λην εἰσελθόντος τῆς πόλεως, εὐθὺς τὸ ὑπόδημα
διερράγη. Ὁ δὲ μακάριος ἀπόστολος γνοὺς
ντως ἡ ὁδὸς εὔλυτος. Παλαιοράφον δὲ θεασά-
ἐπέδωκεν αὐτῷ τὸ ὑπόδημα· τὸ ῥάφος τῷ
ἔπληξεν αὐτοῦ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα καὶ φη-
ἷς Θεός. Ὁ δὲ μακάριος Μάρκος ἀκούσας.
τός, ἔφη ἐν ἑαυτῷ γελάσας. Εὐώδωσε Κύριος
ὸν μου. Καὶ πτύσας χαμαὶ, ἐποίησεν πηλὸν ἐκ
ύσματος καὶ ἐπέχρισε τὴν χεῖρα τοῦ ἀνδρὸς
Ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ Υἱοῦ
ιοῦ τοῦ ζῶντος εἰς τοὺς αἰῶνας, ἴσθι ὑγιής.
θέως ἰάθη ἡ χεὶρ τοῦ ἀνδρός. Ὁ δὲ παλαιο-
ἱστορήσας τὴν δύναμιν τοῦ ἀνδρὸς, καὶ τὴν Β
ιν τοῦ λόγου αὐτοῦ, καὶ τὸ ἀσκητικὸν σχῆμα,
ὐτῷ· Δέομαί σου, ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, δεῦρο
σον σήμερον εἰς τὸν οἶκον τοῦ παιδός σου,
αγώμεθα ὁμοῦ ψωμὸν ἄρτου, ὅτε ἐποίησας
μετ' ἐμοῦ σήμερον. Ὁ δὲ μακάριος Μάρκος
ρὴς γενόμενος ἔφη· Ὁ Κύριος δώῃ σοι ἄρτον
ἐπουρανίου. Ὁ δὲ ἄνθρωπος παρεβιάσατο τὸν
λον καὶ εἰσήνεγκεν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ
.

Εἰσελθὼν δὲ ὁ μακάριος Μάρκος εἶπεν· Εὐλο-
υρίου ὧδε· εὐξόμεθα, ἀδελφοί. Καὶ ηὔξαντο
καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν ἀνεκλήθησαν. Ὡς δὲ ἠγα-
ταν, εἶπεν ὁ ἄνθρωπος· Πάτερ, τί ἄρα, καλῶ
ς εἶ καὶ πόθεν ὁ λόγος οὗτος ὁ δυνατὸς ἐν σοί; C
δὲ ὁ ἅγιος Μάρκος· Ἐγὼ δοῦλός εἰμι τοῦ Κυ-
Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Εἶπε δὲ ὁ
πος· Ἐβουλόμην αὐτὸν ἰδεῖν. Εἶπε δὲ ὁ
μάρτυς τοῦ Χριστοῦ Μάρκος· Ἐγώ σοι αὐτὸν
ίω. Καὶ ἤρξατο ὁ ἅγιος Μάρκος ἀρχὴν ποιεῖ-
τοῦ Εὐαγγελίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ,
Αβραὰμ, καὶ δεικνύειν αὐτῷ τὰ περὶ τῶν προ-
αὐτοῦ. Ὁ δὲ ἄνθρωπος εἶπε· Δέομαι, κύριε,
ραφὰς ἅσπερ σὺ λέγεις, οὐδέποτε ἤκουσα, ἀλλ'
α καὶ Ὀδυσειάδα, καὶ ὅσα σοφίζονται οἱ τῶν
τίων παῖδες. Τότε ὁ ἅγιος Μάρκος εὐαγγελί-
ι αὐτῷ τὸν Χριστὸν καὶ δεικνύειν αὐτῷ ὅτι ἡ
τοῦ κόσμου τούτου μωρία παρὰ τῷ Θεῷ ἐστιν.
τευσε δὲ ὁ ἄνθρωπος τῷ Θεῷ διὰ τῶν ὑπὸ τοῦ
ου λεγομένων σημείων καὶ τεράτων, καὶ ἐφω-
αὐτὸς, καὶ ὅλος ὁ οἶκος αὐτοῦ, καὶ πολὺ πλῆ-
οῦ τόπου ἐκείνου. Ἦν δὲ τὸ ὄνομα τοῦ ἀνθρώ-
κείνου Ἀνανίας.

Ὡς δὲ ὄχλος ἐγένετο τῶν πιστευόντων ἐπὶ τὸν
ν, ἤκουσαν οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως, ὅτι Γαλιλαῖός
παρεγένετο ἐνταῦθα, καὶ ἀνατρέπει τὰς τῶν
θυσίας, καὶ κωλύει αὐτῶν τὰς θρησκείας, καὶ
ὖν αὐτὸν ἀποκτεῖναι, καὶ ἔθηκαν αὐτῷ ἐνέδρα
. Ἐπιγνοὺς δὲ ὁ ἅγιος Μάρκος τὰς ἐπιβουλὰς

III. Beatus vero Marcus postridie Alexandriam venit (1). Cumque descendisset e navi, adiit locum quemdam, qui vocabatur Mendion. Cum autem ejus urbis portam ingressus esset, statim ipsius calceamentum dissolutum fuit. Quod beatus apostolus intelligens : Vere, inquit, via hæc expedita et facilis est. Visoque veterum calceamentorum sutore, calceamentum reficiendum ei tradidit. Ille vero calceamentorum sutor subula sinistram manum suam percussit, et continuo clamavit : Unus Deus est. Id cum beatus Marcus audivisset, secum cogitans ac ridens dixit : Prosperum fecit Dominus iter meum. Cumque in humum despuisset, ex ipso sputo lutum confecit, et ejus viri manum illinens : In nomine, inquit, Jesu Christi viventis in sæcula, esto sanus ; ac statim ejus viri manus sanata est. Sutor autem ille cum apostoli Marci potentiam, et orationis efficacitatem, habitumque virtutis exercitationi convenientem animadvertisset : Precor, inquit, te, homo Dei, ut venias hodie et divertas ad domum servi tui, ut simul pane vescamur, quoniam misericordia hodie me prosecutus fuisti. Beatus apostolus Marcus ea re valde lætatus : Dominus, inquit, dabit tibi panem vitæ cœlestis. Homo igitur ille valde hilaris, coegit apostolum domum suam divertere.

VI. Quam cum beatus Marcus introivisset : Benedictio, inquit, Domini hic sit. Precemur Deum, fratres. Ac simul precati sunt, et post preces accubuerunt. Ut vero benigne se vicissim acceperunt, dixit homo ille : Pater, obsecro te, quis es? Et undenam oratio ista tam potens in te profecta est ? Cui sanctus Marcus dixit : Ego servus sum Domini Jesu Christi, Filii Dei. Vellem, inquit ille, Deum videre. Tum sanctus Marcus : Illum ipsum tibi ostendam. Cœpitque sanctus apostolus exponere initium illius Evangelii : Liber generationis Jesu Christi, filii David, filii Abraham [1] : eique ostendere, quæ prophetæ ipsi de Christo prædixerunt. Vir autem ille : Istas, inquit, domine, Scripturas quas tu dicis, nunquam ego audivi, sed Iliadem et Odysseam, et quæcumque Ægyptiorum filii doceri solent. Tunc cœpit sanctus evangelista Marcus Christum ipsi nuntiare, atque ostendere hujus mundi sapientiam stultitiam esse apud Deum. Credidit homo ille Deo, propter ea quæ a Marco dicta sunt, et propter signa et prodigia per eum facta : ipseque et tota ejus domus, et magna ejus regionis multitudo, ab evangelista ipso illuminata est. Erat autem hominis illius nomen Anianus.

V. Cum vero crevisset numerus eorum qui in Domino crediderunt, audiverunt civitatis illius optimates, Galilæum quemdam illuc venisse, qui deorum sacrificia everteret, et ipsorum cultum impediret. Quamobrem eum interficere studebant, atque insidias multas ei faciebant. Quas cum san-

[1] Matth. I, 1, 2.

Anno 45 venit Alexandriam. Vide Euseb. in *Chron.* Baron. an 45.

ctus Marcus cognovisset, ordinavit episcopum Anianum et tres presbyteros Malchum, Sabinum et Cerdonem, ac septem diaconos, et alios undecim, qui ecclesiasticum ministerium obirent. Quo facto, aufugiens, rursus in Pentapolim venit. Ibi cum annos duos transegisset, et fratres qui illic erant confirmasset, episcoposque et clericos per regionem illam ordinasset, rursum venit Alexandriam, et ejus loci fratres multo numero et gratia et scientia Dei auctos invenit, qui et ecclesiam sibi ipsis ædificaverant in iis locis quæ Bubulci nomen habent, maritimaque sunt infra præcipitia quædam posita. Qua re justus ille vir multum gavisus est ; cumque genua in terram posuisset, divinam gloriam celebravit.

A αὐτῶν, χειροτονήσας ἐπίσκοπον τὸν Ἀνανίαν καὶ πρεσβυτέρους τρεῖς, Μελαῖον, καὶ Σαβῖνον, καὶ Κέρδωνα, καὶ διακόνους ἑπτὰ, καὶ ἄλλους ἕνδεκα εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ὑπηρεσίαν, ἔφυγε καὶ ἀπῆλθε πάλιν εἰς τὴν Πεντάπολιν. Καὶ ποιήσας ἐκεῖ ἔτη δύο, καὶ θεμελιώσας καὶ τοὺς ἐκεῖ ἀδελφοὺς, καὶ χειροτονήσας κἀκεῖ ἐπισκόπους καὶ κληρικοὺς κατὰ χώραν, ἦλθε πάλιν εἰς Ἀλεξάνδρειαν, καὶ εὗρε τοὺς ἀδελφοὺς πληθυνθέντας ἐν χάριτι καὶ ἐπιστήμῃ Θεοῦ· καὶ ἐκκλησίαν οἰκοδομήσαντες ἑαυτοῖς ἐν τοῖς καλουμένοις Βουκόλου τοῖς παραθαλασσίοις, ὑποκάτω κρημνῶν· καὶ ἐχάρη πάνυ ὁ δίκαιος, καὶ θεὶς τὰ γόνατα ἐδόξαζε τὸν Θεόν.

VI. Cum vero multum temporis transiisset, et Christiani aucti essent, idola ipsa irridebant, et Græcos qui ea colerent, subsannabant. At Græci, posteaquam audiverunt sanctum evangelistam Marcum illuc venisse, ardore quodam atque invidia repleti sunt, eo quod audirent admirabilia quædam per eum fieri. Ægrotos enim sanabat, leprosos mundabat, surdis auditum ita restituebat, ut Evangelii prædicationem ab eo percipere possent: multis denique cæcis visum præstabat. Quamobrem illum insectabantur. Quem cum non invenirent, stridebant dentibus suis, et in sacrificiis et idolorum suorum debacchationibus adversus sanctissimum virum vociferantes, dicebant: Multæ sunt hujus magi et venefici violentiæ.

B ϛ'. Ὡς δὲ ἐπληροῦτο χρόνος ἱκανὸς, καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἐπληθύνοντο, καὶ κατεγέλων τῶν εἰδώλων καὶ ἐξεμυκτήριζον τοὺς Ἕλληνας, ἔμαθον οἱ Ἕλληνες αὐτὸν παραγενόμενον τὸν ἅγιον καὶ εὐαγγελιστὴν Μάρκον, καὶ ἐπλήσθησαν ζήλου διὰ τὸ ἀκούειν αὐτοὺς τὰς θαυματουργίας αὐτοῦ, ἃς ἐποίει· ἀσθενοῦντας γὰρ ἐθεράπευεν, λεπροὺς ἐκαθάριζε, κωφοῖς εὐηγγελίζετο, καὶ τυφλοῖς πολλοῖς ἐχαρίσατο τὸ βλέπειν· καὶ ἐζήτουν αὐτὸν πιᾶσαι καὶ οὐχ ηὕρισκον αὐτὸν· καὶ ἔβρυχον τοὺς ὀδόντας ἐπ' αὐτὸν, καὶ ἐν ταῖς κωμασίαις τῶν εἰδώλων αὐτῶν κατέκραζον αὐτοῦ λέγοντες· Πολλαὶ βίαι τοῦ μάγου.

VII. Factum autem fuit, ut beatus et festus dies noster, hoc est, sanctum Pascha die Dominico celebraretur, octavo Kalendas Maii, hoc est, vicesimo quarto die mensis Aprilis, qui ab Ægyptiis Pharmutius vocatur. Illo autem tempore et Serapidis illorum Dei debacchatio celebrabatur. Cum igitur eam temporis opportunitatem nacti essent, homines quosdam subornatos miserunt, qui apostolum sanctas divinæ oblationis preces et ministerium facientem invenerunt. Quem cum comprehendissent, fune in ejus collum injecto, trahebant, ita dicentes : Trahimus bubalum hunc ad bubulci stabulum. At sanctus Marcus cum traheretur, Salvatori Christo gratias agens : Gratias, inquit, ago tibi, Domine Jesu Christe, quod dignus habitus sum, qui pro nomine tuo hæc paterer. Ejus autem carnes decidebant, et sanguine ipso lapides inquinabantur.

C Ζ'. Ἐγένετο δὲ τὴν μακαρίαν ἡμῶν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα καταλαβεῖν τὴν ἁγίαν Κυριακὴν Φαρμουθὶ κς' πρὸ ὀκτὼ Καλανδῶν Μαΐου, τοῦτ' ἔστι Ἀπριλίου κδ', ἐν οἷς ἦν καὶ αὐτῶν Σεραπιακὴ Κωμασία. Εὐκαιρίαν δὲ τοιαύτην εὑρόντες, ἐγκαθέσους πέμψαντες, κατέλαβον αὐτὸν τὰς εὐχὰς τῆς θείας ἀναφορᾶς ποιούμενον· καὶ λαβόντες αὐτὸν, ἔβαλον κάλον εἰς τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ οὕτως ἔσυρον αὐτὸν λέγοντες· Σύρομεν τὸν βούβαλον εἰς τὰ βουκόλου. Ὁ δὲ ἅγιος Μάρκος συρόμενος εὐχαριστίας ἀνεδίδου τῷ Σωτῆρι Χριστῷ λέγων· Εὐχαριστῶ σοι, Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, ὅτι κατηξιώθην ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός σου ταῦτα παθεῖν. Καὶ ἦσαν αἱ σάρκες αὐτοῦ πίπτουσαι εἰς τὴν γῆν, καὶ αἱ πέτραι ἐμολύνοντο τοῦ αἵματος αὐτοῦ.

VIII. Erat ejus diei vespera, cum in carcerem eum conjecerunt, donec inter se decernerent, quali morte ipsum de medio tollerent. Media vero nocte januis clausis, et custodibus ante januam excubantibus, ecce terræ motus magnus factus est. Angelus autem Domini cum descendisset de cœlo, tetigit ipsum, dicens : Serve Dei, Marce, summe omnium illorum sanctorum, qui sunt in Ægypti regione, en scriptum est nomen tuum in libro vitæ cœlestis, et connumeratus es cum sanctis apostolis, et memoria tua non delebitur in æternum. Ejusdem chori consors eris, cujus cœlestes et supernæ potentiæ consortes sunt. Archangeli spritum tuum

D Η'. Ἑσπέρας δὲ γενομένης, ἔβαλον αὐτὸν εἰς φυλακὴν, ἐπισκεψόμενοι, ποίῳ θανάτῳ αὐτὸν ἀπολέσουσιν. Τῆς δὲ νυκτὸς μεσούσης, καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, καὶ τῶν φυλάκων κειμένων πρὸ τῶν θυρῶν, ἰδοὺ σεισμὸς ἐγένετο μέγας· ἄγγελος γὰρ Κυρίου, καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ, ἥψατο αὐτοῦ λέγων. Ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Μάρκος, ὁ κορυφαῖος τῶν κατ' Αἴγυπτον ἁγίων, ἰδοὺ τὸ ὄνομά σου ἐγγέγραπται ἐν βίβλῳ ζωῆς αἰωνίου καὶ συγκαταριθμήθης μετὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων· ἰδοὺ τὸ μνημόσυνόν σου οὐ καταλειφθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα· σύγχορος ἐγένου τῶν ἄνω δυνάμεων ἐν οὐρανοῖς· ἀρχάγγελοι τὸ πνεῦμά σου ὑποδέξονται καὶ τὰ λείψανά σου εἰς γῆν οὐκ

ται. Ταύτην τὴν ὀπτασίαν θεασάμενος ὁ
ος Μάρκος, τὰς χεῖρας αὐτοῦ τανύσας εἶπεν·
στῶ σοι, Κύριέ μου Ἰησοῦ Χριστὲ, ὅτι οὐκ
ιπές με, ἀλλὰ συγκατηρίθμησάς με μετὰ
ίων σου. Δέομαί σου, Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ,
ξαι ἐν εἰρήνῃ τὴν ψυχήν μου καὶ μὴ με ἀπο-
σῃς ἀπὸ τῆς χάριτός σου. Καὶ ταῦτα αὐτοῦ
ς, ὁ Κύριος Ἰησοῦς παρεγένετο πρὸς αὐτὸν
ήματι ᾧ ἦν μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ οἵᾳ
ἦν πρὸ τοῦ παθεῖν αὐτὸν καὶ ταφῆναι, καὶ
ὐτῷ· Εἰρήνη σοι, ἡμέτερε Μάρκε, εὐαγγελι-
ου. Ὁ δὲ μακάριος Μάρκος εἶπεν· Εἰρήνη σοι,
ιου Ἰησοῦ Χριστέ.

Πρωΐας δὲ γενομένης, ἦλθεν πάλιν τὸ πλῆθος
λεως καὶ ἐξενέγκαντες αὐτὸν ἐκ τῆς φυλακῆς,
πάλιν τὸ σχοινίον εἰς τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ
λέγοντες· Σύρομεν τὸν βούβαλον εἰς τὰ βου-
Ὁ δὲ μακάριος Μάρκος εὐχαριστείας μᾶλλον
τεν τῷ παντοκράτορι Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ
Εἰς χεῖράς σου, Κύριε, παρατίθημι τὸ πνεῦμά
καὶ τοῦτο εἰπὼν παρέδωκε τὸ πνεῦμα. Τὸ δὲ
τῶν δυσσεβῶν Ἑλλήνων πῦρ ἀνάψαντες εἰς
αλουμένους ἄγγελους, ἐτέφρωσαν τὸ λείψανον
καίου. Τότε προνοίᾳ τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος
Ἰησοῦ Χριστοῦ κατέβη λαίλαψ, καὶ ζάλη
ἐγένετο μεγάλη, καὶ ὁ ἥλιος συνέστειλεν τὰς
, καὶ ἐγένετο βροντῶν ἦχος πολὺς καὶ ὑετὸς
ς μετὰ χαλάζης ἕως ἑσπέρας, ὥστε καὶ
τα πολλὰ καταπίπτειν καὶ πολλοὺς τεθνηκέ-
βηθέντες δὲ ἐάσαντο λείψανον τοῦ ἁγίου καὶ
Ἕτεροι δὲ διαχλευάζοντες ἔλεγον, ὡς ὅτι ὁ
κάριος Σέραπις αὐτῶν τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ ἀνδρὸς
το διὰ τὸ αὐτοῦ γενέθλιον.

A in cœlos suscipient, et reliquiæ tuæ in terris non peribuut. Hanc visionem cum beatus Marcus vidisset, manus suas in cœlum extendit ac dixit : «Gratias ago tibi, Domine mi Jesu Christe, quod non dereliquisti me, sed cum sanctis tuis me connumerasti. Precor te, Domine Jesu Christe, ut accipias in pace animam meam, neque me reprobes, aut excludas a gratia tua.» Cumque hæc ille dixisset, Dominus Jesus Christus ad eum venit figura illa quam habebat, quo tempore versabatur cum discipulis suis, et qua forma erat, antequam crucem passus, et sepultus fuisset. Qui et ei dixit : Pax tibi, Marce evangelista meus. Beatus vero Marcus dixit : Pax tibi, Domine Jesu Christe.

IX. Cum vero dies illuxisset, venit illuc civitatis
B multitudo : quæ cum illum eduxisset e carcere, rursus in ejus collum funem injecerunt, eumque pertrahentes, dicebant : Trahamus bubalum in bubulci stabulum. At beatus Marcus eo majores gratias omnipotenti Domino Jesu Christo agebat, dicens : « In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum[2] : » Cumque hoc dixisset, tradidit Deo spiritum. Impiorum vero Græcorum multitudo, cum ignem, eo in loco qui Angelorum nomine appellatur, accendisset, illius viri justi reliquias comburebat. Tunc Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi providentia factum est, ut turbo quidam erumperet, et tempestas magna fieret, et sol ipse radios suos contraheret, tonitruaque et eorum sonitus multus audiretur, plurima quoque pluvia
C cum grandine commista usque ad vesperam duraret ita ut ædificia multa corruerent, et homines non pauci mortui caderent. Ejus igitur rei timore per-
reliquias sancti Marci dereliquerunt ac fugerunt. Alii vero irridentes dicebant, beatissima
a Serapidis providentia hæc in illo viro fuisse facta propter natalem ipsius diem.

Τότε ἐλθόντες ἄνδρες εὐλαβεῖς, συνέστειλαν
ν τοῦ δικαίου ἀπὸ τῆς τέφρας καὶ ἤνεγκαν
ὰς εὐχὰς αὐτῶν καὶ τὰς ψαλμῳδίας ἐπετέλουν,
ήδευσαν αὐτὸν καθὼς ἔθος τῇ πόλει, καὶ ἀπ-
ἐν τόπῳ λελατομημένῳ ἐνδόξως τ.λοῦντες
τὴν μνήμην μετὰ σωφροσύνων καὶ προσευχῶν,
ῶτον κειμήλιον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κεκτημένοι,
; τὸ ἀνατολικὸν μέρος ἀπέθεντο. Ἐκοιμήθη ὁ
ος Μάρκος ὁ εὐαγγελιστὴς καὶ πρωτομάρτυς
ίριου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ
ς Αἰγυπτον μηνὶ κατ' Αἰγυπτίους Φαρμουθὶ λ',
δὲ Ῥωμαίους πρὸς τὰ Καλανδῶν Μαΐων· κατὰ
ραίους Νισαβρίων ἑπτακαιδεκάτῃ, ἐπὶ βασι-
Γαΐου Τιβερίου Καίσαρος· κατὰ δὲ ἡμᾶς τοὺς
ιανοὺς βασιλεύοντος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
ῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
ν. Ἀμήν.

X. Tunc venerunt homines religiosi et viri justi reliquias a cinere secreverunt, atque in eum locum tulerunt, ubi preces et psalmos suos canebat ; ejusque funus curarunt, ut civitatis mos erat. Reliquias autem deposuerunt in loco illustri e lapidibus exciso, ipsius memoriam sobrie et pie cum precibus celebrantes, quo nihil pretiosius Alexandrina civitas possidebat. Illas autem reliquias Orientem versus collocarunt. Codex MS. etiam hæc
D addit : Fuit autem forma beatissimi Marci hujusmodi : Longo naso, subducto supercilio, pulcher oculis, recalvaster, prolixa barba, velox, habitudinis optimæ, ætatis mediæ, canis aspersus, affectione continens, gratia Dei plenus. Beatus igitur Marcus evangelista, primus Christi martyr in Ægypti Alexandria, mense, qui apud Ægyptios Pharmutius, et apud Hebræos Nisan dicitur, septimo
das Maii, ut Romani numerant, hoc est, Aprilis vicesimo quinto, obiit, imperatore Claudio
e Cæsare : nobis autem Christianis imperante Domino nostro Jesu Christo ; cui gloria est et
ium cum Patre et Spiritu sancto, in sæcula sæculorum, Amen.

uc. XXIII, 46.

—

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΡΟΣ

ΑΝΘΙΜΟΥ

ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΝΙΚΟΜΗΔΟΥΣ.

—

MARTYRIUM

SANCTI MARTYRIS ANTHIMI

EPISCOPI NICOMEDIÆ

(Latine apud Surium ad diem 27 Aprilis; Græcus textus nunc primum editur ex cod. Reg. Paris. 1489. a Edit Pata.)

—

I. Quis nescit, quam pulchre quidem sita sit Nicomedia, et quanta sit ejus magnitudo, quantusque sit ejus splendor, et quanta pulchritudo, et quod ea sit arx omnium civitatum Nicomediæ (*f.* Bithyniæ)? Sed quamvis ea sic se habeat, et ad tantam processerit elegantiam, suo tamen germine magis gloriatur, quam his omnibus. Ex ea enim, tanquam generosus ramus, editus est Anthimus, floruitque et pulchros fructus produxit. Nam modo quidem excesserat ex infantia, et in eo bonorum morum florebat omnis gratia. Et jam evaserat adolescens, et erat intelligentiæ multis numeris absolutus. Postquam autem in virorum numerum est relatus, et eos fructus percepit, qui sunt inter viros, et ventri imperavit, iræque et carni est moderatus, et mundanum hunc fastum abhorruit, toto tempore vacabat orationi, et divinarum rerum meditationi. Matrem autem virtutum charitatem studiose exercuit. Se autem in hoc præclare gessit, quod semper esset gravitate præditus, et cogitabundus et sollicitus. Tanta autem ornatus erat humilitate, ut satis esset, si vel solum videretur, ad compungendas animas eorum, qui erant studiosi virtutis, et ad augendam virtutem.

II. Quoniam ergo qui sic vitam agebat, et vel maxime vocalem præconem propriam habebat virtutem, nec celari, nec latere poterat, evehitur ad excelsam sedem sacerdotii, et in presbyterorum cathedra laudat Dominum: cum tamen non repente ad id pervenisset, neque suæ vitæ procemium fecisset sacerdotium: sed cum se prius recte gessisset in multis aliis gradibus, et eis convenientem exercuisset virtutem, et hæc omnia tulissent testimonium, quod dignus esset superioribus, sic ascendit ad magnam dignitatem sacerdotii, non honorem pervenisse, non arripiens: sed ab illo potius appetiisse, etiamsi ipse se procul removebat propter summam humilitatem. Deinde excedit quidem ex hominibus, qui Nicomediæ tunc erat episcopus. Erat autem pastore vidua Ecclesia, et se esse desertam

A Α'. Τίς οὐκ οἶδε τὴν Νικομήδους, ὅπως μὲν τε καὶ μεγέθους, ὅπως δὲ λαμπρότητος καὶ ἔχει καὶ ὡς τῆς Βιθυνῶν πάσης πόλεως ἀκρ ἐστιν αὐτή. Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἔχουσα καὶ εἰς καλοῦ προελθοῦσα, τῷ οἰκείῳ βλαστῷ μᾶλ πᾶσι τούτοις σεμνύνεται· ταύτης γὰρ ὁ θεμ Ἄνθιμος κατὰ τοὺς εὐγενεῖς κλάδους ἐκφύη ἔνθησε καὶ καλοὺς ἤνεγκε τοὺς καρπούς. Ἤδη οὖν τὴν τῶν νηπίων ἡλικίαν ὑπεραενέβη καὶ χρ αὐτῷ πᾶσα χάρις ἠθῶν ἐπήνθει· μειράκιον τ ἐγεγονει καὶ πολλῇ τῇ συνέσει κατήρτυστο. Ἐ δὲ καὶ εἰς ἄνδρας ἐγράφετο, τὰ ἐν ἀνδράσι τι ἐκαρποῦτο, καὶ γαστρὸς ἦρχε, καὶ θυμοῦ καὶ σ ἐκράτει, τὴν κοσμικὴν τε ταύτην διέκτυε φαντ καὶ καιρὸς ἅπας αὐτῷ πρὸς εὐχῆς ἦν ἀσχολ

B τῶν θείων μελέτῃ. Τὴν μέντοι τῶν ἀρετῶν μ τὴν ἀγάπην, φιλοπόνως ἤσκει, καὶ τὸ ἀδιάχυτ παρ' ὅλον τὸν βίον καὶ μεμεριμνημένον μεθ' βολῆς τούτῳ κατώρθωτο· καὶ τοσαύτῃ πάντοθ τεκτεινοφροσύνῃ ἐκεκοσμητο ὡς ἱκανὸν εἶναι κ νον ὁρωμενον πολλὰς τῶν φιλαρέτων κατανύξαι καὶ εἰς ἀρετῆς ἐπίδοσιν ἀγαγεῖν.

Β'. Ἐπειδὴ τοίνυν οὕτω βιοῦντα καὶ πολ τατον τὴν ἰδίαν ἀρετὴν ἔχοντα κήρυκα, οὐ κ σθαι οὐδὲ λανθάνειν ἐξῆν, καὶ τὸν ὑψηλὸν τῆς σύνης βαθμὸν ἀνάγεται, ἐπὶ πολὺ ἐν πρεσβ καθέδρᾳ τὸν Κύριον· οὐκ ἀόρατον ἐντεῦθα ἐλθὼν τροφίμιον τοῦ βίου τὴν ἱερωσύνην πεποιημένος πολλοῖς πρότερον καὶ ἄλλοις ἐνδιεκπρεψας βι

C ἐστιμετρήσας τε αὐτοῖς ἀξίως τὴν ἀρετὴν κα πάντων τούτων μαρτυρηθείς, ὅτι καὶ τῶν ὑπὲ τος ἐστιν ἄξιος. Οὕτω τοῦ μεγάλου τῆς ἱερω ἀξιώματος ἐπιβαίνει, οὐ διώξας τὸν τιμὴν ἁρπάσας, ἀλλ' ὑπ' ἐκείνης μᾶλλον καταληφθεὶς εἰ καὶ τροφὸν πόρρω ἑαυτὸν ἐποίει τῷ μεγέθ πεπιστευκώς. Εἶτα οἴχεται μὲν ἐξ ἀνθρώπων Νικομηδείων τηνικαῦτα ἐπίσκοπος· ἐχέρευε δὲ μενος ἡ Ἐκκλησία καὶ τὴν ἐρημίαν ἐλεεινῶς ἐ

ἣν συμφορὰν ἀνωδύρετο. Νικομηδέων τοίνυν οἱ
ιτοι καὶ μάλιστα τῆς Ἐκκλησίας ὅσον τρόφι-
ίν τὸ στυγνὸν ἐκεῖνο καὶ πικρὸν τῆς ἐρημίας
οὐ φέροντες, μάρτυρά τε τῆς αὐτῶν ψήφου
εῖον ἐκάλουν καὶ ἐδέοντο θερμῶς ἐκκαλυφθῆναι
ς, εἰ τῷ Θεῷ τὰ τῆς αὐτῶν γνώμης ἀπόδεκτα
ιαὶ εἰ τὴν ἄνωθεν ἔχοιεν ψῆφον ἐπιμαρτυρεῖ-
ιαὶ αὐτὴν καὶ συμφθεγγομένην τῷ πράγματι·
δοὺ φῶς μέγα καὶ θαυμαστὸν ἤστραψε, καὶ
τις τῷ Ἀνθίμῳ θεία προσεμαρτύρει, καὶ τὴν
ἐπεκύρου, καὶ εἰς πέρας ἀγαγεῖν προετρέ-
Ὁ μὲν οὖν οὕτως ἐπὶ τῶν οἰάκων τῆς Ἐκ-
ας καθέζεται, καὶ τὸν ἄξιον ὁ θρόνος ἀπολαμ-
καὶ τὸν οἰκεῖον ἀναιρεῖται κόσμον ἡ Ἐκκλη-
καὶ τὴν κατήφειαν ἀποτίθησι, τοιούτου (κατὰ
ν) ἀνεπιλήπτου φάναι καὶ οὕτω σοφοῦ καὶ με-
τυχοῦσα τοῦ ἐπιστάτου.

Ὁ δὲ κατὰ τοὺς ἀγαθοὺς κυβερνήτας πρὸς
μόνον ὅλῳ τῷ ὀφθαλμῷ ἑώρα καὶ παρεσκεύα-
ὅπως τε τὸν χαλεπὸν τῆς ἀσεβείας κοιμίσειε
να, καὶ ὅπως τὰς τῶν συμπλεόντων ψυχὰς εἰς
ιμένα τοῦ Θεοῦ καθορμίσειεν. Οἶδεν Ἴνδης
καὶ Δόμνα· Ἴνδης ἐκεῖνος ἀνὴρ θαυμαστός τε
ἐπαινος· αὐτὸν μὲν βασιλέα καὶ τὰ περὶ βα-
πάντα καταλιπὼν, τῇ εὐσεβείᾳ δὲ μετὰ τῆς
ς προτεθεὶς καὶ τὸν κοινὸν ἄμφω βασιλέα
ήσαντες· οὐδὲ Γλυκέριος καὶ Θεόφιλος τῆς τοῦ
ς περὶ τὴν εὐσέβειαν σπουδῆς ἄγευστοι, ἱκανὸν
τεκμήριον τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ θάνατον παρασχό-
· οὐδὲ πληθὺς ἄλλη δισμυρίων διὰ πυρὸς αὐτῷ
ίτοι τελειωθέντες; · ὅσοι τε περὶ Μαρδόνιον καὶ
ινιον, Πέτρον καὶ τὸν καρτερικώτατον Ζήνωνα,
ον καὶ αὐτοὶ πρὸς Χριστὸν ἐπιδειξάμενοι πό-
ἐπεὶ μὴ καὶ τῆς ἴσης ἐκείνοις ἠνέσχοντο μαρ-
ἀπολειφθῆναι· τοσαύτη μὲν δὴ τότε πολλοῖς
ίσεβείας ἐπίδοσις ὑπὸ τοῦ θαυμαστοῦ Ἀνθίμου
· ἄφνω δὲ τις χειμὼν ἐγείρεται χαλεπώτα-
καὶ σφοδροτέρα καταιγὶς ἐμπεσοῦσα Χριστιανοὺς
ισε πάντας· ἦν μὲν γὰρ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς Μαξι-
, διωγμῶν δὲ ὁ βαρύτατος ἐπὶ μέγα τε ἤρετο
κτὰ γῆς ἁπάσης ἐχώρει καὶ οἱ μὲν ἠρευνῶντο
ιανῶν, οἱ δὲ ἔφευγον, οἱ δὲ ἀνηροῦντο. Τὸ μέν-
ῆς εὐσεβείας ἄνθος τὸν Ἄνθιμον δῆλον ἡ ἀρετὴ
ὅθα ποιεῖ καὶ μηνύεται τοῖς τὰ Χριστιανῶν
ισι, καὶ οὗτος, ὁ νῦν μὲν ἐν ἱερεῦσι μέγας,
δὲ ὕστερον κἀν τοῖς μάρτυσιν.

Ὁ μὲν γὰρ παρά τινι διέτριβε κώμῃ σπείρων
λόγῳ τῆς ἀληθείας καὶ τὸ τάλαντον τῆς πί-
πολλαπλασιάζων· πέμπει δὲ εἰς εἴκοσιν ἱπ-
ὁ Μαξιμιανὸς, ὥστε συλλαβεῖν τοῦτον καὶ παρ'
ἀγαγεῖν. Οἱ δὲ ἐν τῇ Σημάνῃ παραγεγονότες
γὰρ ὄνομα τῇ κώμῃ) ἐντυγχάνουσι τῷ Ἀν-
καὶ μὴ συμβαλόντες, ὡς οὗτος ἐκεῖνος ὁ ζητού-
εῖη, αὐτὸν Ἄνθιμον ἠρώτων περὶ Ἀνθίμου,
ντις οὗτος ὑπάρχοι, καὶ ὅπου διατρίβει τῆς κώ-
Ὁ καὶ τέως μὲν ἐπὶ ξενίαν τούτους παραλαβὼν

A deflebat miserabiliter, et deplorabat calamitatem. Nicomediensium itaque præpositi, et maxime qui erant alumni ecclesiæ, se esse desertos ægerrime ferentes, omnes inter se communi suffragio decernunt, Anthimo mandandum esse episcopatum. Cum ergo venissent ad ecclesiam, Deum vocabant testem suæ electionis, et vehementer rogabant, ut eis revelaretur, an esset Deo accepta eorum sententia, et an haberent supernum suffragium eis suffragans et astipulans. Ecce autem circumfulsit lux magna et admirabilis: et vox quædam Anthimo tulit testimonium, et eorum confirmavit electionem, et hortata est, ut ad effectum deducerent. Atque sic præficitur clavo regendo Ecclesiæ, et sedes virum dignum suscipit, et suum ornamentum accipit Ecclesia: et
B deponit tristitiam, ut quæ adeo (ut cum Paulo dicam [1]) irreprehensibilem et adeo sapientem et magnum sit assecuta præfectum.

III. Ille autem, quomodo boni gubernatores, hoc solum spectabat, et ad id se parabat, ut sedaret graves fluctus impietatis, et ut animas eorum qui simul cum eo navigabant, ad portum Dei duceret. Hoc novit Indes et Domna. Indes ille vir admirabilis et laude dignus, qui, relicto imperatore et imperatoris rebus omnibus, cum Domna accessit ad pietatem, et communem regem ambo sunt assecuti, Neque Glycerius et Theophilus fuerunt expertes studii nujus viri pietatis, qui hoc sufficiens præbuere testimonium, nempe mortem pro Christo. Neque alia multitudo viginti millium, qui fuerunt
C per ignem consummati. Mardonius quoque, et Mygdonius, et Petrus, et fortissimus Zeno, qui ipsi quoque ostenderunt parem in Christum amorem, quoniam nec a pari quidem sustinuerunt abesse martyrio. Tantum quidem in pietate incrementum tunc multi acceperunt ab Anthimo admirabili. Repente autem excitatur tempestas vehementissima et sævissima procella irruens in Christianos, omnes perculit. Nam imperium quidem obtinebat Maximianus: exorta est autem gravissima persecutio, et pervasit in omnem terram: et ex Christianis alii quidem quærebantur, alii vero interficiebantur. Atque florem quidem pietatis, Anthimum, virtus tunc facit manifestum: et indicatur quoque illis qui quærebant Christianos, is qui tunc quidem erat magnus
D inter sacerdotes, paulo post autem etiam inter martyres.

IV. Nam ille quidem versabatur in quodam pago, seminans verbum veritatis, et talentum fidei multiplicans. Mittit autem Maximianus circa viginti equites, ut eum comprehenderent et ad eum adducerent. Illi autem cum Semanam venissent (est enim hoc nomen pago), offendunt Anthimum: et, non conjicientes hunc illum esse, quem quærebant ipsum Anthimum rogabant de Anthimo, et quisnam is esset, et ubinam iu pago degeret. Ille vero cum eos quidem interim hospitio accepisset, et eis pa-

nem et fabas in cœna apposuisset, et pro viribus convivium exhibuisset, deinde se esse Anthimum renuntiat. Quod quidem cum illi audivissent, propemodum obstupuerunt, et nec ad illius quidem canos poterant omnino intueri, reputantes quidem mensam, et cœnam, et hospitium, rursus autem cogitantes, quanam de causa, et propter quid ducturi essent eum ad Maximianum, ad extrema scilicet mala, et certum supplicium. Quod quidem et eorum animis majorem afferebat dolorem, et efficiebat, ut apud Anthimum erubescerent. Hac de causa cum os illius veridicum haberent ejus indicem, et ex ejus lingua intelligerent eum esse Anthimum, eum lubenter dimittebant, et ut recederet, suadebant : sciebant enim nihil boni ei esse successurum ex suo adventu ad Maximianum. Nobis autem ad nostram, aiebant, sufficit defensionem, Anthimum quidem multum quæsivisse per universam Nicomediam, non potuisse tamen eum invenire. Sed qui Dei præcepta semper meditabatur Anthimus, eos omnino adhortans et docens, ut veritatem loquantur in corde suo, et nec illos propter ipsum vel solis labris mentiri sustinens, et alio qui propter Christum mortem sitiens, una cum eis illinc est profectus, et iter iniit. Cum eos autem multum esset exhortatus ad pietatem, et de futuris cum eis disseruisset, et si quid eis durum et asperum ex pietate inerat, id levigasset, et complanasset, et eis animæ agrum mundum, et ad pietatis semen suscipiendum aptum reddidisset, divinas prius effundit preces : deinde cum fluvium offendisset in itinere, eos baptizat, et iter rursus cœptum persequitur, donec venit in civitatem, et ad tribunal tyranni ingreditur, pone quidem manus vinctus. Sic enim propter pietatem oportebat, tanquam maleficum, sisti ante imperatorem : mentem autem ad cœlos extendebat, unde ad se sperabat venturum auxilium.

V. Volens ergo imperator vel ipso solo aspectu Anthimo ostendere, quam esset grave et acerbum aditurus periculum, ut eum statim in principio inveniret molliorem, instrumenta publica ad torquendum comparata, ei prius producit in conspectum : et cum eum intro vocasset : Tu es, inquit, qui post Christum, qui dicitur, erras, Anthimus : facilemque et simplicem turbam in eumdem adducis errorem, et deos nostros innumerabilibus contumeliis afficis ? Ille autem ex æquo ridens et tormenta proposita, et ea quæ dixerat tyrannus : Ne ad hæc quidem, inquit, tibi responderem, certo scias, o imperator, nisi mihi sacer et divinus doctor Paulus persuaderet, docens[2] nos esse paratos cuilibet petenti reddere rationem. Pollicitus est enim nobis Deus oris sapientiam, « cui non potuerunt resistere omnes nostri adversarii[3]. » Nam ego quidem prius tui in simulacra erroris, et in eos quos dicis deos, damnabam crassitudinem : nunc

A καὶ δεῖπνον αὐτοῖς παραθεὶς, ἄρτον τε καὶ κυάμους, καὶ ὡς εἶχε χειρὸς καὶ δυνάμεως ἑστιάσας, εἰτὰ ἑαυτὸν εἶναι τὸν Ἄνθιμον ἀπαγγέλλει · ὅπερ ἐκεῖνοι ἀκούσαντες, ὀλίγου δεῖν ἐπεπήγεσαν καὶ οὐδὲ ἀντιβλέπειν εἰς τὴν ἐκείνου πολιὰν ἴσχυον, ἀναλογιζόμενοι μὲν τὴν τράπεζαν, καὶ τὸ δεῖπνον, καὶ τὴν ξενίαν. Ἐνθυμούμενοι δὲ πάλιν, ὅτου ἕνεκα καὶ ἐφ' ὅτῳ μέλλοιεν αὐτὸν παρὰ Μαξιμιανὸν ἀγαγεῖν, δῆλον πάντως, ὡς ἐπὶ κακοῖς ἐσχάτοις καὶ ὁμολογουμένῳ τιμωρίᾳ · ὃ δὴ καὶ μᾶλλον ἐλύπει τε αὐτῶν τὰς ψυχὰς καὶ πρὸς τὸν Ἄνθιμον αἰδοῦς ἀνεπίπλα. Ταύτῃ τοι καὶ μηνυτὴν τοῦ ἀνδρὸς ἀψευδῆ τὸ ἐκείνου ἔχοντες στόμα καὶ ὡς αὐτὸς Ἄνθιμος εἴη παρὰ τῆς αὐτοῦ γλώττης μανθάνοντες, ὅμως ἠφίεσάν τε αὐτὸν ἑκόντες καὶ ὑποχωρεῖν προετρέποντο · ἤδεισαν γὰρ, B ὡς οὐδὲν χρηστὸν τῆς παρὰ Μαξιμιανοῦ ἀφίξεως ἀπολαύσοι. Ἡμῖν δὲ ἀπόχρη, ἔφασαν, εἰς ἀπολογίαν, τὸ πολλὰ μὲν τὸν Ἄνθιμον ἀνὰ τὴν Νικομηδέων πᾶσαν ζητῆσαι, ὅμως δὲ μὴ δυνηθῆναι ἀνευρεῖν. Ἀλλ' ἡ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ μελέτη, ὁ ἱερὸς τοῦ Θεοῦ Ἄνθιμος, λαλεῖν ἀλήθειαν ἐν καρδίᾳ πάντας προτρεπόμενος καὶ διδάσκων, ἐκείνοις μηδὲ ἐν μόνοις τοῖς χείλεσι ψεύσασθαι δι' αὐτὸν ἀνεχόμενος, ἄλλως δὲ καὶ τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ διψῶν θάνατον, συναπήρετο αὐτοῖς ἐκεῖθεν καὶ ὁδοῦ εἴχετο. Πολλὰ δὲ τούτοις πρὸς εὐσέβειαν παραινέσας καὶ περὶ τῶν μελλόντων διεξελθὼν καὶ πᾶν εἴ τι σκληρὸν ἀπὸ τῆς ἀσεβείας αὐτοῖς ἢ ἀντίτυπον ἐνυπῆρχε, λεάνας τε αὐτὸ καὶ διομαλίσας, καὶ καθαρὰν αὐτοῖς τὴν τῆς ψυχῆς ἄρουραν καὶ εἰς εὐσεβείας σπόρον ἐπιτηδείαν παρα- C σκευάσας, τὰς θείας προκαταβάλλει εὐχάς · εἶτα καὶ ποταμὸν ἐν τῇ παρόδῳ καταλαβὼν, τούτους βαπτίζει καὶ τῆς προκειμένης ἔχεται πάλιν πορείας, ἕως ἐπὶ τὴν πόλιν ἀφίκετο καὶ τὸ τυραννικὸν εἴσειει βῆμα, ὀπίσω μὲν τῷ χεῖρε δεδεμένος · οὕτω γὰρ διὰ τὴν εὐσέβειαν ὡς κακοῦργον ἐμφανισθῆναι ἔδει τῷ βασιλεῖ, εἰς οὐρανοὺς δὲ τὴν διάνοιαν ἀνατείνων, ὅθεν καὶ ἥξειν αὐτῷ τὴν βοήθειαν ἤλπιζεν.

Ε'. Ὁ βασιλεὺς τοίνυν πείρας πικρὸν καὶ ἀπὸ ψιλῆς θέας Ἀνθίμῳ βουλόμενος ἐπιδεῖξαι, ὅπως αὐτῷ καὶ μαλακωτέρῳ τὴν πρώτην προσενεχθείη, τὰ κολαστήρια πρότερον ὑπ' ὄψιν ὄργανα δημοσία προτίθησι καὶ αὐτὸν εἰσκαλέσας · Σὺ εἶ, φησὶ, ὁ ὀπίσω τοῦ λεγομένου Χριστοῦ πλανώμενος Ἄνθιμος καὶ τὸν πολὺν ἀφελῆ καὶ εὔκολον ἄνθρωπον τῇ ἴσῃ περὶ αὐτὸν ὑπαγόμενος ἀπάτῃ καὶ μυρίαν ὕβριν τῶν D ἡμετέρων θεῶν καταχέων ; Ὁ δὲ ἐπ' ἴσης τά τε προκείμενα ὄργανα καὶ τοὺς τοῦ τυράννου λόγους γελάσας · Οὐδὲ ἀπεκρινάμην ἄν σοι, φησὶ, πρὸς ταῦτα, ἴσθι, ὦ βασιλεῦ, εἰ μή με ὁ ἱερὸς καὶ θεῖος διδάσκαλος ἔπειθε Παῦλος, ἑτοίμους ἡμᾶς εἶναι διδάσκων, παντὶ τῷ αἰτοῦντι λόγον διδόναι · ἐπηγγείλατο γὰρ ἡμῖν ὁ Θεὸς διδόναι καὶ στόμα καὶ σοφίαν, ᾗ οὐ δυνήσονται ἀντιστῆναι πάντες οἱ ἀντικείμενοι ἡμῖν. Ὡς ἔγωγε πολλήν σου καὶ πρότερον παχύτητα ἤδη καταγινώσκων τῆς περὶ τὰ εἴδωλα πλάνης τοὺς ὑμετέρους, ὡς ἔφης, θεοὺς, νῦν πλείονά σου καὶ φανερὰν

[2] Hebr. XIII, 17 ; I Petr. III, 15. [3] Luc. XXI, 15.

:μαθίαν ὁρῶ, ὅτι καὶ αὐτὸν συλῆσαι ὅλως ἐμὲ
ας καὶ τοῦ τῶν ἁπάντων ἀποστῆναι Δημιουρ-
:οῦ καὶ σὲ, τὸ ἀχάριστον πλάσμα, τῇ ἑαυτοῦ
τετιμηκότος· ἵνα τί γάρ με καὶ δεσμώτην
ῷ βήματι παρεστήσω καὶ τὰ τῶν βασάνων ὑπ'
προτέθεικας ὄργανα, ἢ δῆλον ὡς καταπλήξων
ς καὶ ἢ πείσων πάντως, ἢ βιασόμενος ; Ἄλλοις
ισι ταῦτα τῶν ἀγεννεστέρων προσφέρειν, οἷς ὁ
ε ὁ παρὼν ἡδονὴ καὶ τὸ στερηθῆναι τούτου
ιῶν ἡ μεγίστη· ὡς ἐμὲ καὶ τὸ πήλινον τουτὶ
δεσμωτηρίου συνέχει παντὸς χαλεπώτερον,
ιν τὴν ψυχὴν οὐκ ἐᾷ πρὸς τὸν ἐρώμενον δια-
ἀπειλαὶ δὲ καὶ τιμωρίαι καὶ βάσανοι, τίνος
θεινότεραί μοι διατριβῆς κατὰ πόδας ἐπακολου-
τὸν θάνατον ἔχουσαι, ὅστις με τῶν τῆς σαρ-
σμῶν ἀπολύσας, πέμψει πρὸς τὸ ποθούμενα ;

Ταῦτα τοῦ μεγάλου τὴν ἀρχιερωσύνην καὶ
ς τὴν ἄθλησιν Ἀνθίμου διεξελθόντος, ὁ βασι-
Μακρὰ ταῦτα φλυαρία· ὄψει δὲ μετὰ ταῦτα,
τυτὸν ὑποψιθυρίσας, κελεύει, λίθοις αὐτοῦ τὸν
: τύπτεσθαι. Ὁ δὲ ὥσπερ ἀπαρχὴν ἤδη τῶν
ιστοῦ ἄθλων πεποιημένος καὶ τὴν τῶν στεφά-
μβάνων ὑπόθεσιν, πράως τε τὰς παρούσας
ἐδέχετο καὶ ἐπιπονωτέρας ἐζήτει, λαμπρο-
τυχεῖν καὶ τῶν ἐπάθλων ἐπιθυμῶν· καὶ τοῦτο
ιχλευάζων, καὶ ὡσανεὶ τὸν τύραννον διαπαί-
ῦτο δὲ τῇ τῆς μανίας φλογὶ σφόδρα κατακαίων
τὴν ψυχὴν καὶ ὥσπερ εἰς ἀλγεινοτέρας πολλῷ
ίζονας κολάσεις διερεθίζων· Θεοὶ, ἐπέφερεν,
οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν οὐκ ἐποίησαν, ἀπολέ-
. Ὅπερ μέσης αὐτῆς Μαξιμιανῷ καθικνού-
τῆς καρδίας περόναις σιδήρου πεπυρωμέναις
ῦ μάρτυρος διέπειρεν ἀστραγάλους, τῷ δὲ
τε καθ' ἡδονὴν ἡ βάσανος ἦν, οἷα δὴ τυγχά-
ν ἐπεθύμει διὰ Χριστὸν καὶ μικροῦ χάριν
Μαξιμιανῷ· οὕτως Ἄνθιμος τῷ Χριστῷ ἐδίψα
σθαι. Μαξιμιανὸς τοίνυν κατὰ πολλὴν ἄδειαν
ιάζων ταῖς τιμωρίαις καὶ τὸ τοῦ μάρτυρος
ν τῷ αὐστηρῷ τῶν κολάσεων νικῆσαι φιλονει-
στρακον προστάττει τῷ ἐδάφει διαστρωθῆναι·
μνὸν αὐτῷ ἐπιταθέντα τὸν ὀθλητὴν ῥάβδοις
τερον τύπτεσθαι, ὡς ἂν διπλῆ τὰ τῆς ὀδύνης
πὶ τὴν ψυχὴν καταῤῥέοι, ταῖς ἐκ τῶν ῥάβδων
γαῖς ἄνωθεν καὶ τῇ κάτωθεν τῶν ὀστράκων
:ία. Ὁ δὲ, μηδὲ ἐνταῦθα τὴν νίκην ἀπογνοὺς,
ἐπῇδε τὰ ῥήματα· Εὐχαριστῶ σοι, Δέσποτα
σιλεῦ τῶν αἰώνων, ὅτι περιέζωσάς με δύναμιν
ς καὶ τοὺς ἐχθρούς μου ἔδωκάς μοι νῶτον, καὶ
ισοῦντάς με ἐξωλόθρευσας, καὶ συνεπόδισας
τοὺς ἐπανισταμένους ἐπ' ἐμὲ ὑποκάτω μου.
Αγχι ἐφ' ἕτερα καὶ πάλιν ὁ Μαξιμιανὸς ἐχώ-
:ὶ χαλκὰς περὶ κνημίδας ἐκπυρωθείσας ὑποδε-
προστάττει τῷ μάρτυρι. Ὅπερ οὖν, ὡς ἐκέ-
γεγονὸς καὶ τῶν μακαρίων ἐκείνων ποδῶν τὸ
τατον δὴ τοῦτο καὶ εἰς ὀδύνης λόγον ἀφορητό-
τὰς πεπυρωμένας κνημίδας ἁρμωσαμένων,
ς ἄνωθεν τῷ γενναίῳ χάρις ἐφίπταται καὶ

A autem video majorem tuam et apertam ignorantiam, quod me quoque ipsum sperasti abrepturum, et me ab omnium Creatore abducturum, qui te quoque ingratum figmentum sua honoravit imagine. Cur enim me vinctum ad tuum tribunal produxisti, et tormentorum instrumenta meis oculis subjecisti ? Num clarum est te id fecisse, ut me obstupefaceres, et vel omnino persuaderes, vel vim afferres ? Oportet hæc aliquibus aliis proponere, qui sunt nimis pusilli et abjecti animi, et quibus hæc præsens vita est voluptati, et qui maximum ducunt supplicium ea privari. Nam me hoc e luto corpus continet quovis carcere gravius, quod mihi non sinat animam transire ad dilectum. Minæ autem, supplicia et tormenta, quibusnam deliciis non sunt mihi
B jucundiora, quæ habent mortem e vestigio consequentem, quæ cum me a carnis liberarit vinculis, mittet ad ea quæ desidero ?

VI. Hæc cum sacerdotio magnus, et decertatione major Anthimus disseruisset, dixit imperator : Sunt hæc quidem prolixæ nugæ : videbis autem. Cum vero apud se submurmurasset, jubet ejus cervicem verberari lapidibus. Ille autem tanquam jam suscipiens primitias certaminum propter Christum et fundamentum accipiens coronarum, placide accepit præsentes plagas, et cupiebat accipere graviores, desiderans consequi præmia præclariora. Et partim quidem irridens, et tyrannum veluti ludificans, partim autem flamma insaniæ animum ejus accendens, et ad majora et graviora irritans supplicia : Dii aiebat, qui cœlum et terram non fecerunt,
C pereant. Quod quidem cum Maximiani cor medium penetrasset, ferreis candentibus fibulis talos transfixit martyris. Illi autem tormentum erat magnæ voluptati, ut qui ea assequeretur, quæ desiderabat propter Christum, et Maximiano propemodum agebat gratias propter supplicia : adeo desiderabat Anthimus Christo gratificari. Maximianus ergo, qui libere in tormentis suam exercebat potestatem, et martyris generosum animum contendebat superare acerbitate suppliciorum, jubet testis solum consterni : deinde ei nudum athletam impositum, virgis cædi vehementius : ut duplex dolor ad ejus permanaret animum, nempe et superne ex virgarum verberibus, et inferne ex testarum duritie. Ille autem ne tunc quidem desperans victoriam,
D cantabat hæc verba : Ago tibi gratias, Domine et Rex sæculorum, quod me cinxisti virtute ex alto, et inimicos meos dedisti mihi dorsum : et eos qui me oderant exterminasti : et omnes, qui adversus me insurgebant, subter me supplantasti.

VII. Sed Maximianus rursus processit ad alia, et ænea candentia tibialia jubet alligari martyri. Quod quidem cum factum esset, sicut jusserat, et beatis illis pedibus, quod est vehementissimum, et ad doloris rationem maxime intolerandum, ignita tibialia fuissent applicata, divina quædam gratia ad generosum illum virum desuper advolat : et

illinc audit vocem eum magis roborantem, et spondentem victoriam, et præmia promittentem, et mox manum præbentem quæ imponat coronam. Vox autem ejus animum convertit ad tranquillitatem, et ejus vultum reddidit alacriorem. Porro autem jucundus quoque quidam subrisus insidet ejus labris, significans internam cordis tranquillitatem. Hæc ergo videns Maximianus, stupebat quidem, ut erat consentaneum (quidni enim stuperet?): rei tamen detrahebat, et eam vocabat præstigias, et incantationem, et rogabat causam. Justus autem, Sunt, inquit, mihi præsentia, o imperator, bona præmia et certa promissio futurorum. Brevi enim convincam te frustra esse inflatum, et deos, quos nominas, ostendam esse humanis viribus longe imbecilliores, adeo ut te sit subitura pœnitentia, quod mei feceris periculum: et quod non a nobis citius recesseris, non leve sis damnum judicaturus.

VIII. His vehementer commotus Maximianus, jubet martyrem rotæ alligatum, continenter quidem in rota versari, ignis autem lampadibus ejus carnes consumi et eliquari. Atque Maximiano quidem ad effectum statim deductus fuit jussus: et lampades in manu habentes lictores, accesserunt ad martyrem qui erat extensus in rota, ignem spirantes ignem videntes, ignem ferentes: animis in eum flammam spirantes ferventius, quam ignis, quem habebant in manibus, ac propemodum arbitrantes, se athletam facturos esse totum flammeum. Postquam autem jam venerunt prope rotam, (o admirabilem tuam, o Christe, in eum virtutem), illa quidem continuo destitit moveri: illi vero cadunt in terram, et fluunt lampades e manibus, quæ nullam earum curam gerunt: et jam dimissæ sunt vacuæ, veluti quodam sopore eas torpefaciente. Propter hæc ira percitus imperator, tortores, insectabatur maledictis, et criminabatur quod jussa exsequi negligerent, et præsentium rerum curam omnem abjicerent. Et: Quomodo, dicebat, eo venistis audaciæ, ut vos tanta invaserit socordia, et istum nostro imperio prætuleritis, adeo ut nostra quidem jussa reliqueritis imperfecta, humi autem accubueritis, ut et vobisipsis gratificemini, et labore defessos recreetis? Videt, quemadmodum ne seipsos quidem possint restituere, neque manibus uti ad id quod est opus: sed ignorabat stolidus, divinam virtutem, non autem socordiam, vires eorum exstinxisse. Illi autem: Non ita res se habent, o imperator, responderunt, neque tardi sumus in tuis jussis exsequendis: absit, ut tantum insaniamus: neque cessimus socordiæ, neque manus nostræ magno defessæ sunt labore: sed terribilis quædam visio nos sic affecit, quæ nos humi dejecit, et manus nostras dissolvit: et jam sumus membris dissoluti, et effecti omnino imbecilli. Tres enim viri, aspectu quidem candidi, et candidis induti vestibus, specie autem terribiles, nobis apparentes, torve in nos et ferociter aspexerunt: et ignis qui erat in manibus, ex lampadibus statim

A φωνῆς ἐκεῖθεν ἐπὶ μᾶλλον αὐτὸν ἐνισχυούσης ἀκούει, καὶ τὴν νίκην παρεγγυώσης, καὶ τὰ ἔπαθλα ὑπισχνουμένης, καὶ ὅσον οὐδέπω χεῖρα ὀρεγούσης στεφανηφόρον· καὶ ἡ φωνὴ προς τὸ εὐθυμότερον αὐτοῦ τὴν ψυχὴν μεταβάλλει καὶ φαιδρότερον διατίθησι τοῦ προσώπου τὴν ὥραν καὶ τι καὶ μειδίαμα χαρίεν τοῖς χείλεσιν ἐφιζάνει, τὴν ἔνδον τῆς καρδίας γαλήνην ὑποσημαῖνον. Ταῦτα οὖν ὁρῶν Μαξιμιανὸς ἐξεπλήττετο μὲν ὥσπερ εἰκὸς (τί γὰρ οὐκ ἔμελλεν;) διέσυρε δὲ ὅμως τὸ πρᾶγμα καὶ γοητείαν ἐκάλει καὶ τὴν αἰτίαν ἐπυνθάνετο. Ὁ δὲ δίκαιος· Χρηστά μοι, ἔφη, προοίμια τὰ παρόντα, ὦ βασιλεῦ, καὶ ἀψευδὴς τῶν μελλόντων ἐπαγγελία· διελέγξω γάρ σε μάτην ἀναφυσόμενον οὐκ εἰς μακρὰν καὶ θεοὺς, οὓς ὀνομάζεις, ἀσθενεστέρους πολλῷ δυνάμεως ἀνθρωπίνης

B καὶ αὐτοὺς ἐπιδείξω, ὡς μεταμελῆσαί σοι τῆς παρ' ἐμὲ πείρας καὶ ὅλως ὅτι μὴ θᾶττον ἡμῶν ἀπηλλάγης, ζημίαν οὐ τὴν τυχοῦσαν κρῖναι.

Η'. Τούτοις ὀξυκινηθεὶς Μαξιμιανὸς, κελεύει ἐπὶ τροχοῦ τὸν μάρτυρα διαδεθέντα, συστρέφεσθαι μὲν συνεχῶς τῷ τροχῷ, λαμπάσι πυρὸς τὰς σάρκας αὐτοῦ καταδαπανᾶσθαι καὶ διατήκεσθαι. Μαξιμιανῷ μὲν οὖν ἔργον ἡ πρόσταξις ἦν καὶ διὰ χειρὸς ἔχοντες οἱ δήμιοι τὰς λαμπάδας, προσήεσαν κατὰ τοῦ τροχοῦ τεταμένῳ τῷ μάρτυρι, πῦρ πνέοντες, πῦρ ὁρῶντες, πῦρ φέροντες, πολλῷ τὰς ψυχὰς ἐπ' αὐτὸν τοῦ ἐν χερσὶ πυρὸς θερμότερον ζέοντες, μονονοὺ φλόγα τὸν ἀθλητὴν ποιῆσαι οἰόμενοι. Ὡς δὲ ἤδη τοῦ τροχοῦ πλησίον ἦλθον (ὦ θαυμαστῆς σου περὶ τὸν ἄνδρα, Χριστὲ, δυνάμεως!) ἔστη μὲν εὐθὺς ἐκείνου τῆς κινήσεως· οἱ δὲ κατὰ γῆς πίπτουσι καὶ ὑποῤῥέουσι

C τῶν χειρῶν αἱ λαμπάδες· αἱ δὲ χεῖρες ἀμελοῦσιν αὐτῶν καὶ ἔρημοι ἤδη ἀφεῖνται, ὥσπερ ὕπνου τινὸς αὐτὰς καταῤῥαθυμοῦντος. Ἐπὶ τούτοις ὀργὴ λαμβάνει τὸν βασιλέα καὶ κακῶς ἔλεγε τοὺς δημίους, ὀλιγωρίαν τε αὐτοῖς τῶν προστάξεων ἐνεκάλει καὶ ἀμέλειαν τῶν ἐν χερσὶ φροντίδων καί· Πῶς εἰς τοῦτο τόλμης, ἔλεγεν, ὑμεῖς ἤλθετε, ὅτι καὶ ὄκνος εἶλεν ὑμᾶς καὶ τοῦτον τοῦ ἡμετέρου προστάγματος ἔθεσθε προτιμότερον, ὡς ἡμιτελῆ μὲν τὰ ἐπιταχθέντα καταλιπεῖν, κατακλιθῆναι δὲ τῷ ἐδάφει, ἵνα καὶ ἑαυτοῖς τι χαρίσησθε καὶ πεπονηκότας ἐκ τοῦ κόπου διαναπαύσητε; Ὁρᾷς ὡς οὐδὲ ἀναλαβεῖν ἑαυτοὺς δύνανται οὐδὲ χρήσασθαι ταῖς χερσὶν εἰς δέον; ἀγνοῶν ὁ μάταιος, ὅτι θεία δύναμις ἔσβεσεν αὐτῶν τὴν ἰσχὺν, ἀλλ' οὐχὶ ὄκνος. Οἱ δέ· Ταῦτα, ὦ βασιλεῦ,

D ἀπεκρίνατο, οὐδὲ βραδεῖς περὶ τὰς σὰς προστάξεις ἡμεῖς, οὐδὲ ἀπὸ τοῦ πολλοῦ κόπου ἔκαμον αἱ χεῖρες ἡμῖν, ἀλλὰ φοβερά τις ὄψις οὕτω διέθηκεν ἡμᾶς τῇ γῇ προσκαταβαλοῦσα, καὶ παρείμεθα τὰς δεξιὰς καὶ ἐκλελύμεθα ἤδη καὶ τὸ ὅλον ἀτονοι καθεστήκαμεν· τρεῖς γὰρ ἄνδρες, λευκοὶ μὲν τὴν θέαν, λευκοὶ δὲ τὴν ἀναβολὴν, φοβεροὶ τὸ εἶδος, ἐπιφανέντες ἡμῖν, πικρόν τε εἰς ἡμᾶς καὶ ἄγριον εἶδον καὶ τὸ ἐπὶ τῶν χειρῶν πῦρ καθ' ἡμῶν εὐθὺς ἀπὸ τῶν λαμπάδων ἔπνει· ἔπειτα κελεύσαντες ἀποστῆναι Ἀνθίμου (θεράποντα δὲ Θεοῦ τοῦτον ἐκάλουν) καταβάλλουσιν ἡμᾶς καὶ οὕτως αὐτίκα, ὡς ὁρᾷς, διατιθεῖσιν. Οὗτοι μὲν οὖν ἀλλήλοις διελέγοντο ταῦτα.

os spiravit. Deinde cum jussissent abscedere Anthimum (eum autem vocabant Dei famulum), dejiciunt: et sic statim, ut vides, afficiunt. Atque ii quidem hæc inter se disserebant.

Ἐν ὅσῳ δὲ ὁ τροχὸς τῆς περιφορᾶς ἠρέμει καὶ τὸ παράπαν εἶχε κινήματος, ἐν τούτῳ θερμοτέρᾳ μάρτυς τῷ Θεῷ προσέφερε τὴν εὐχαριστίαν πλείονος ἐκεῖθεν ἀπέλαυε τῆς χρηστότητος. Μαξιμιανὸς τοίνυν τῆς τῶν δημίων ἀφελείας, ἀλλ' οὐ μαρτυρικῆς ἐκείνης πρὸς τὸν Θεὸν παῤῥησίας τὸ πρᾶγμα ἐθέλων, κατήγαγεν αὐτὸν τοῦ τροχοῦ καὶ τὸν διὰ ξίφους, εἴγε μὴ θύσειε, θάνατον ἠπείλει. Ὁ δὲ μείζονος τὴν ἀπειλὴν εὐχαριστίας ὑπόθεσιν ἐποιεῖτο, καὶ τὸν χορὸν καταλαβεῖν τῶν εἰκοσμυρίων μαρτύρων, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ τοῦ Θεοῦ ἐδεῖτο, ὡς ἐξεῖναι καὶ αὐτῷ συμνύνεσθαι καὶ λέγειν· Ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία, ἃ μοι ἔδωκεν ὁ Θεός. » Ὁ δὲ βασιλεύς, ἐπειδὴ μᾶλλον αὐτῷ κατ' εὐχὴν τὸ τέλος ἔχει· Οἶδα, φησὶ, ὑμῶν τῶν Χριστιανῶν τὸ λίαν φιλόνικον καὶ φιλότιμον, ὅπως τυχεῖν ὁποίου δήποτε ὀνόματος διὰ τὸ παράβολον τοῦ τολμήματος ὀρεγόμενοι, τὸ κακῶν ἔσχατον ἁπάντων αἱρεῖσθε τὸν βίαιον θάνατον· ἀλλ' οὐχ αἱρήσεις, φησὶ, τούτου γε ἕνεκεν· ἐγὼ σε πολλαῖς πρότερον περιβαλὼν τιμωρίαις, τοῦ παρόντος στερήσω φωτὸς, τὸν μὴ τοσαύτης ἀξιωθεὶς τηλικούτου χρήματος ἄξιον. Καὶ ὁ μάρτυς· Οὐ γὰρ ἄν ἄλλως, φησὶ, λαμπρότερά μοι πολλῷ κατεργάσῃ τὰ ἔπαθλα.

Τί τὸ μετὰ ταῦτα; Σίδηρος αὐτὸν καὶ ἁλύσεις δεῖσι καὶ πρὸς τὸ τῶν κακούργων ἄγεται δεσμωτήριον· ἀλλὰ τὰ συνήθη καὶ πάλιν ἐκείνῳ πρὸς τὸν θεὸν ἡ γλῶττα ὑπῇδε καὶ τὰς ἁλύσεις ὁμοῦ καὶ τὰ δεσμὰ διαλύεται, οὐδὲ αὐτοὺς τοὺς ἄγοντας αὐτοὺς ἀμέτοχους ἀφεῖσα τοῦ θαύματος· ἀλλὰ πρηνεῖς ἔπεσε καὶ τούτους ἡ γῆ τῶ παραδόξῳ τῆς θείας ἐπιφοιτήσεως· θεία γάρ τις ἄνωθεν χάρις τὸν μάρτυρα περιπτᾶσα, φῶς τε αὐτῷ λαμπρότατον οἷον ἐπέβαλε καὶ τοὺς παραλαβόντας αὐτὸν δημίους τῶν σιδηρῶν ἐκείνων δεσμῶν, ὧν περιέκειτο, ἀφαιρεῖ τῷ ἐδάφει, μηδὲ ὅσον καταμῦσαί φησιν ἐπιτρέψας. Ὁ μάρτυς τοίνυν αὐτοὺς ἀναστήσας, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἀνατρέπει καὶ τὸ δεσμωτήριον καταλιπόντες, ὁ μὲν, ὥσπερ εἰς εὐωχίαν, εἴσεισι χαίρων· καὶ τοῖς ἐκεῖ τὸν τῆς πίστεως προθεὶς ἄρτον, τούτους δεξιωσάμενος τὰ μεγάλα, καὶ τὴν εὐσέβειαν αὐτοῖς προπιὼν, ὅλως τῷ Χριστῷ οἰκειοῦται καὶ προσθεεῖ διὰ τοῦ βαπτίσματος. Μαξιμιανὸς δὲ ἀκούσας τῶν ὑπὸ χεῖρα μαθὼν καὶ δείσας μὴ πολλοῖς ἄλλοις αὐτὸν ζημιώσῃ, παρίστησι πάλιν τὸν ἀθλητὴν αὐτῷ καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ θύσαι παρακαλεῖ τοῖς ἄλλοις θεοῖς· ἔνθεν τοι καὶ ἆθλον τοῦ πράγματος ἐπιδωσύνην αὐτῷ ὑπισχνεῖται.

Ὁ δὲ μετὰ παῤῥησίας· Ἀλλ' ἱερεὺς ἔγωγε πρὸ τῶν σῶν λόγων, ἔφη, καὶ ἱερεὺς τοῦ πρώτου καὶ καλοῦ ποιμένος καὶ ἀρχιερέως Χριστοῦ, ὃς ἐμοῦ μόνου μεταλαμβάνει σαρκὸς καὶ μέχρις ἐμοῦ κάτεισι δι' ἐμὲ, καὶ ταῦτα Θεὸς ὤν, ἄυλός τε

A IX. Interim autem dum rota quiescebat ab ambitu, et nihil omnino movebatur, martyr Deo ferventiorem offerebat gratiarum actionem, et illinc ampliorem consequebatur benignitatem. Maximianus itaque volens ostendere, ex lictorum simplicitate, non autem ex martyrica ad Deum fiducia, hanc rem esse profectam, eum deposuit e rota, et ei ense mortem minatur, nisi sacrificarit. Ille autem ex minis sumpsit argumentum majoris gratiarum actionis: et toto corde Deum rogavit, ut perveniret ad chorum viginti millium martyrum, ut etiam liceret ei dicere: « Ecce ego, et pueri mei, quos dedit mihi Deus ». » Imperator vero postquam vidit finem ei maxime esse in votis: Scio, inquit, quam vos Christiani sitis gloriæ cupidi et honoris appe-
B tentes, et quod projecta vestra audacia qualecunque nomen assequi cupientes, extremum omnium malorum, mortem violentam eligitis. Sed hac quidem de causa minime lætaberis. Nam cum ego te prius multis affecero suppliciis, luce præsenti sic privabo, ut qui sis indignus tantæ rei voluptate. Martyr autem, Non alia, inquit, ratione efficies, ut præmia consequar præclariora.

X. Quid postea consequitur? Ferreis catenis vincitur, et ad maleficorum carcerem deducitur. Sed ea quæ consueverat, ejus lingua ad Deum canebat: et catenas simul dissolvit et vincula, nec eos quidem qui ipsum ducebant, lictores dimittens expertes miraculi. Nam ii quoque proni humi jacebant, obstupefacti admirabili spectaculo. Quæ-
C dam enim divina gratia desuper martyrem circumvolans, et in eum lucem immisit clarissimam, et eos qui ipsum acceperant, lictores, cum ferreis quibus erat cirumdatus, vinculis humi repente dejicit, cum ne connivere quidem sustinuissent. Cum vero martyr eos fecisset surgere, jubet ut cœptum iter peragant. Cum autem pervenissent in carcerem, ingreditur ille lætus, tanquam ad convivium: et cum eis qui illic erant, fidei panem proposuisset, et eos benigne et comiter esset amplexus, et eis propinasset pietatem ac veram religionem, eos Christo totos conjungit et conciliat, et ejus adoptivos filios efficit per baptismum. Maximianus autem cum hoc accepisset ab iis qui erant ei subjecti, et timuisset, ne multorum aliorum
D faceret jacturam, jubet rursus ad se adduci martyrem, et rursus adhortatur, ut diis illius sacrificet. Quo tempore hujus quoque rei præmium ei pollicetur sacerdotium.

XI. Ille autem libere: At ego, inquit, ante tua verba sum sacerdos primi et magni et præclari Pastoris et Pontificis Christi, qui non solum meæ carnis est particeps, et ad me usque propter me descendit: idque cum sit Deus expers materiæ, et

ebr. II, 13.

qui non potest comprehendi : sed etiam sacrificavit seipsum pro ovibus ; et in crucem actus, mortem suscepit, et die tertio resurrexit, et in cœlum rursus ascendit, me quoque simul evehens, qui illinc cecideram propter inobedientiam. Hujus sum ego sacerdos, et ei meipsum statui offerre hostiam. Res autem vestræ, et vestrorum, ut dicitis, deorum, dignæ sunt nocte et angulis, et quæ lugeantur potius propter interitum et calamitatem quam appetantur maledictis.

XII. His ita percitus imperator, jubet generosum Anthimum duci ad mortem. Ducitur ergo athleta, spe futurorum habens vigentem lætitiam. Et cum pervenisset ad locum, in quo erat per mortem perventurus ad vitam (2), ad precandum tempore petito et accepto, cum postremo esset precatus, et Deum allocutus, ei beatum illud caput amputatur tertio mensis Septembris. Vespere autem accedentes quidam fideles, cum pretiosum corpus illius sustulissent, sancteque et honorifice composuissent, in ipso loco, in quo fuit consummatus, pulchre deponunt, laudantes Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, unam divinitatem et regnum ; cui omnis gloria, honor et adoratio in sæcula sæculorum Amen.

A καὶ ἀπερίληπτος· ἀλλὰ καὶ ἑαυτὸν τέθυκεν ὑπὲρ προβάτων, καὶ σταυροῦ γεύεται καὶ θανάτου, καὶ τῇ μερος ἀνίσταται, καὶ εἰς οὐρανοὺς ἄνεισι πάλιν, ἀ ναφέρων με τὸν ἐκεῖθεν διὰ τὴν παρακοὴν πεπτω τούτου ἱερεὺς ἐγὼ καὶ τούτῳ προσαγαγεῖν ἐμα θυσίαν προῄρημαι· τὰ δὲ ὑμέτερα καὶ τῶν ὑμετ ὥς φατε, θεῶν, νυκτὸς ἄξια καὶ γωνίας θρηνούμε τὴν ἀπώλειαν καὶ τὴν συμφορὰν μᾶλλον ἢ λαμ μενα.

ΙΒ'. Τούτοις ὑπερζέσας τῷ θυμῷ Μαξιμ κελεύει τὸν γενναῖον Ἄνθιμον τὴν ἐπὶ θάνατο σθαι· ἄγεται τοίνυν ὁ ἀθλητὴς ἐνεκμάζουσα τῇ τῶν μελλόντων ἐπαγγελίᾳ ἔχων τὴν ἡδονὴ τὸν τόπον καταλαβών, ἐν ᾧ διὰ τοῦ θανάτου B τὴν ζωὴν ἔμελλε διαβῆναι, καιρὸν εἰς προσ αἰτήσας, καὶ λαβών, καὶ τὰ τελευταῖα προσ νος καὶ διαλεχθεὶς τῷ Θεῷ, τὴν μακαρίαν κεφαλὴν ἀφαιρεῖται, τρίτῃ τοῦ Σεπτεμβρίου Ἑσπέρας δέ τινες παραγενόμενοι τῶν πιστῶν, ἐκείνου σῶμα τὸ τίμιον ἀνελόμενοι, καὶ ὁσίως καὶ πρῶς περιστείλαντες, παρ' αὐτὸν τὸν τῆς τελε τόπον διαπρεπῶς ἄγαν κατατιθέασι, δοξάζοντ τέρα, καὶ Υἱὸν, καὶ Πνεῦμα ἅγιον, τὴν μίαν τητα καὶ βασιλείαν, ᾗ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμ προσκύνησις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀ

(2) Vide Euseb. *Hist. Eccles.* lib. VIII, c. 6, et Baron. an. 302.

MENSIS MAIUS

DE SANCTO PHILIPPO APOSTOLO

MARTYRE HIERAPOLI IN PHRYGIA.

(Maii die 1. *Acta Sanctorum Bolland.* Maii tom. I, p. 7 Latine ; Græce p. 733, ex cod. Vat.)

1. Celebris est ad Kalendas Maii memoria S. Philippi apostoli in antiquissimis Fastis L Pervetustum Martyrologii Hieronymiani apographum, a mille prope annis exaratum, quo ab operis ut nostro usi sumus, quodque Epternacensibus ut suum exigentibus reddidimus, habet pra Indiculum de festis apostolorum diebus, et referenda ad Kalendas Maii ista suggerit : « Natalis S.P apostoli, in civitate Hierapoli provinciæ Asiæ. » Verum in contextu Martyrologii ad Kalendas Ma solum leguntur : « Natalis sanctorum apostolorum Philippi et Jacobi.» In apographo Corbeiensi F excuso ejusdem Martyrologii Hieronymiani ita habetur : « In Asia Hierapoli SS. Philippi apos Jacobi. » De S. Jacobo, qui non spectat ad Hierapolim, mox seorsim agemus. Similia de u habentur in antiquioribus Fastis mss. quos non est operæ pretium indicare. Venerabilis Beda in g suo Martyrologio, quod ante tomum secundum Actorum Martii ex octo antiquis codicibus edic ista scribit : « In Hierapoli Philippi apostoli, et Jacobi apostoli fratris Domini. » Addit Florus : « rum primus in Asia in civitate Hierapoli provinciæ Phrygiæ passus est, ibique cum filiabus suis scit. » Rabanus, ætate proximus, sic scribit : « In Hierapoli Philippi apostoli, qui Ebionitarum ha exstinxit, et quievit in pace. » Usuardus scripto mandavit hæc verba : « Natale apostolorum P et Jacobi, ex quibus Philippus postquam Scythiam ad fidem Christi convertisset, apud Hiera Asiæ civitatem, glorioso fine quievit.

2. Ado archiepiscopus Viennensis, in libello *De festivitatibus sanctorum apostolorum*, hoc elogium edidit « Natalis beatorum apostolorum Philippi et Jacobi : ex quibus Philippus, cum pene Scythiam convertisset, diaconibus, presbyteris et episcopis ibi constitutis, reversus est ad Asiam, ubi continua prædicatione per aliquot annos insistens, multitudinem populorum Christo, laboribus piis semper inserviens, lucratus est : quique apud Hierapolim Asiæ civitatem dormivit cum patribus suis, beato fine sepultus. » Hæc Ado ; quibus addit Notkerus : « Exstincta hæresi Ebionitarum, qui Christum Jesum ante Incarnationis tempus fuisse negabant. » In hodierno Martyrologio Romano adduntur nonnulla de ejus martyrio his verbis : « Natalis beatorum apostolorum Philippi et Jacobi, ex quibus Philippus, postquam omnem fere Scythiam ad fidem Christi convertisset, apud Hierapolim Asiæ civitatem, cruci affixus, et lapidibus obrutus, glorioso fine quievit. » Hæc ibi, quibus similia in suo Martyrologio tradit Galesinius. At Maurolycus aliquanto plura interserens, « Natale, inquit, beatorum apostolorum Philippi et Jacobi, ex quibus Philippus, postquam Scythiam ad fidem Christi convertit, ubi dejecto Martis simulacro erexerat crucem, et venenosum draconem exterminarat ; apud Hierapolim civitatem Asiæ glorioso fine quievit : sive ab Ebionitis cruci affixus et lapidatus occubuit : juxta quem duæ filiæ ejus virgines tumulatæ sunt ; tertia Ephesi jacet. » Hæc Maurolycus : præter quæ Constantinus Felicius nonnulla miscet ex Actis Græcis, de quibus mox agemus.

3. Vocatio Philippi ad apostolatum nonnullis etiam Fastis ad 28 Februarii ascribitur : sed ista ex die Maii latius deducenda fuere, ut via sterneretur ad acta Latina, primo loco danda, in quibus omnia continentur, quæ in citatis Martyrologiis attinguntur. Eadem Acta habemus in tribus illustribus codicibus nostris, quorum aliquis ante octingentos annos videtur exaratus. Præterea accepimus eadem descripta ex vetustis codicibus Trevirensi S. Martini, duplici Audomarensi Ecclesiæ cathedralis, Ultrajectino ecclesiæ S. Salvatoris, Romano cardinalis Baronii. Invenimus ipsa etiam in tribus reginæ Sueciæ signatis numero 81, 482 et 1604, Parisiensi cardinalis Mazarini, Duacensi monasterii Aquicinctini Bodecensi, in Westphalia, et in codice ms. hospitalis S. Nicolai prope Cusam : neque ab his diversa sunt, quæ habuit auctor historiæ de Translatione brachii S. Philippi Florentiam. Legendaria si libuisset excutere, plura possemus indicare exempla. Sed in primis memorabilis est nobis eadem Acta continens codex pervetustus quadratis litterarum ductibus et discrimine diphthongorum atque vocalium accurate servato exaratus, qui olim pertinuit ad monasterium SS. Petri et Pauli in Wissenburg diœcesis Spirensis, nunc est amplissimi baronis Blumii, sæpius a nobis memorati, ob vetustum Martyrologii Hieronymiani apographum, quod ipse ex eodem monasterio acceptum pro sua humanitate communicavit. Ex hoc vetusto codice Acta virtutum et passionum sanctorum Christi apostolorum, Reinoldus Dehnius, societatis nostræ vir eruditus, descripta nobis transmisit.

4. Præfigitur huic codici « epistola Melitonis, » aliis Melliti, « episcopi Laodicensis, ad universos episcopos et Ecclesias Catholicorum, de quodam Leucio, qui quorumdam Actus apostolorum scripserat. » Notat hunc Melito falsitatis titulo, potissimum quia dixit, « eos docuisse duo principia boni et mali, et bona a bono et mala a malo substitisse principio. » Eadem epistola præfigitur ante Acta S. Joannis evangelistæ apud Florentinum ad Martyrolgium Hieronymianum. Mentio prædicti Leucii, aliis Leontii, videtur fieri in Tractatu *De fide sive de Unitate Trinitatis contra Manichæos*, qui tomo VI Operum S. Augustini continetur : verum non habetur in Retractationibus ejus, neque in Indiculo Possidii ; asseritque Philippus Labbe *De Scriptoribus ecclesiasticis*, « evicisse Sirmondum in Historia Prædestinatiana ex fide mss. codicum, præcipue Corbeiensis, quod sit Evodii episcopi Uzalensis, » in Proconsulari provincia Africa, ad quem exstant variæ S. Augustini epistolæ : ut vel tunc ante indicatus Melito sive Mellitus episcopus vixisse videatur.

5. Sunt hæc apostolorum acta postmodum varie aucta, et sub nomine Abdiæ, Babyloniæ episcopi ab apostolis ordinati, sæpius recusa ; quasi ea ex Hebraica in Græcam linguam transtulisset discipulus Abdiæ Eutropius, et hinc in Latinam vertisse se dicat Julius Africanus, qui tertio sæculo floruit sub imperatoribus Heliogabalo et Alexandro Mammææ filio. Baronius in notis ad hunc diem, « Licet, inquit, apocrypha censeantur hæc sub nomine Abdiæ, vera tamen nonnulla ibi esse mihi facile persuadeo : » maxime quando aliunde ea Acta (ut hic de S. Philippo), satis probantur. Exstant eadem excusa anno 1531, inter Rapsodias Anonymi Philalethi Eusebiani, in Vitas, miracula passionesque apostolorum a Frederico Nausea collectas : et in plerisque horum non legitur quod Philippus « cruci affixus et lapidibus obrutus fuerit. » Verum inserta sunt illa verba apud Joninum Mombritium, in Legendario ante ducentos annos excuso : item in Breviario Romano anni 1522 atque eo quod jussu Pauli papæ III a cardinale Quignonio ordinatum et Pii V jussu postea editum hactenus asservatur, licet in hisce Acta integra non dentur, ut in antiquiori Breviario. Prior pars Actorum integra habetur in Breviario anni 1479, 1490 et sequentium : in eaque parte continentur illa quæ inde Maurolycus supra tradidit de « venenoso dracone exterminato, » aut forsan diabolo sub tetri monstri figura. Similia habent Petrus de Natalibus lib. IV *Catalogi*, cap. 107, Philippus Ferrarius *De sanctis Italiæ*, et plures alii.

6. Actis Latinis subjungimus Acta ex Græco translata: quæ nobis valde antiqua videntur, et a Symeone Metaphraste inter Vitas Sanctorum potius transcripta quam de novo composita: cui vel ideo magis ascribuntur, quia primus et antiquus auctor non est suo nomine notus. Exstant ea, interprete Gentiano Herveto, tomo quinto Vitarum sanctorum Patrum ab Aloysio Lipomano vulgatarum: et ad has Kalendas Maii a Laurentio Surio translata sunt, unde cum Græco collata et nostris notis illustrata damus; ipsum autem Græcum in mss. Vaticanis Venetisque invenimus. Vixit eodem cum Metaphraste sæculo Nicetas Paphlago, qui et David, rhetor disertissimus ac vir sapientissimus: cujus orationes plures transtulit Franciscus Combefis, et in sua *Bibliotheca Patrum concionatoria* edidit. Earum duæ referuntur ad hasce Kalendas Maii, altera de S. Jacobo Alphæi e duodenario apostolorum numero; altera de S. Philippo apostolo, quæ solum est metaphrasis jam dictorum Actorum.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

ΕΙΣ

ΤΟΝ ΑΓΙΟΝ ΦΙΛΙΠΠΟΝ

—

COMMENTARIUS

IN S. PHILIPPUM APOSTOLUM

(Ex ms. Græco Vaticano signato 1798. — Interprete Daniele Papebrochio.)

—

1. Deus Dei Verbum, semper coexsistens Patri et nullo tempore circumscriptus, propter naturæ nostræ lapsum voluit nobis assimilari et tempori subjici: itaque et Virginis ventre conclusus est, et sui communione deificavit quod assumpserat. Quoniam vero hic ejus in carne adventus salutem erat operaturus omnibus, oportuit etiam ut haberet divinæ istius et ineffabilis dispensationis spectatores atque participes mysteriorum, per quos supernam vocationem generi nostro copiose ministraret. Postquam igitur omnem Jordani finitimam regionem pervasisset Joannis prædicatio, et gratia Spiritus operante multi per illum baptizarentur (quando etiam Christus meus baptismum suscepit) ipsum incomprehensibile Dei Verbum urbanam frequentiam dimittens (eatenus enim videbatur Hierosolymis habitasse) venit in Galilæam, in qua etiam tum commorabatur admirabilis Philippus.

II. Erat hic ex Bethsaida, civitate Andreæ et Petri, tunc vero in Galilæa præsens: qui statim ab ineunte ætate a parentibus traditus liberalibus disciplinis, cum esset bonæ indolis, et ad quamvis laudabilem scientiam aptæ, statim Mosaicos libros percurrit, et quæcunque de Christo erant prædicta imbibit, quomodo scilicet venturus esset diebus novissimis, et salutem omnibus impertiturus: nec

A'. Ὁ τοῦ Θεοῦ Θεὸς Λόγος, ἀϊδίως συνὼν τῷ Πατρὶ, καὶ ἄχρονος ὢν, εἵλετο καὶ καθ' ἡμᾶς γενέσθαι ποτὲ, καὶ ὑπὸ χρόνον ἐλθεῖν, διὰ τὸ τῆς ἡμετέρας ὀλίσθημα φύσεως· ἐντεῦθεν καὶ Παρθένου σαρκὶ περιγράφεται, καὶ θεοῖ τῇ κοινωνίᾳ τὸ πρόσλημμα. Ἐπεὶ δὲ τῆς μετὰ σώματος ἐπιδημίας αὐτοῦ πᾶσι περιποιούσης τὴν σωτηρίαν, θεατὰς τοῦτο τῆς ἀῤῥήτου θείας οἰκονομίας καὶ κοινωνοὺς τῶν μυστηρίων ἔχειν ἐχρῆν, ὡς ἂν καὶ τῷ γένει παντὶ δι' αὐτῶν ἐπιδαψιλεύσηται τὴν ἀνάκλησιν· μετὰ τὸ διὰ πάσης τῆς περιοίκου τε καὶ ὁμόρου τῷ Ἰορδάνῃ χωρῆσαι τὸ Ἰωάννου κήρυγμα, τὴν χάριν δὲ διαδοθῆναι τοῦ Πνεύματος καὶ πολλοὺς ὑπ' ἐκείνου τὸ βάπτισμα δέξασθαι (ἡνίκα δὴ καὶ ὁ ἐμὸς ἐβαπτίσθη Χριστὸς) τὰς ἐν ἄστει διατριβὰς ὁ αὐτὸς οὗτος ἀπερίληπτος τοῦ Θεοῦ Λόγος ἀφεὶς (καὶ γὰρ ἦν τοῖς Ἱεροσολύμοις (a) ἐπιδημῶν) ἐπιγωριάζει τῇ Γαλιλαίᾳ.

Β'. Τῇδε ὁ θαυμαστὸς ἐνεδήμει Φίλιππος, ἐπὶ Βηθσαϊδᾶ μὲν ὤν, τῆς πόλεως Ἀνδρέου καὶ Πέτρου, τῇ Γαλιλαίᾳ δὲ τότε παρών· ὅστις ἐκ πρώτης ἡλικίας εὐθὺς μαθήμασιν ὑπὸ τῶν γεγενημένων διδακτοῖς ἐξεδόθη· δεξιᾶς δὲ τυχὼν τῆς ἀγωγῆς καὶ πᾶσαν ἐπαινετὴν παιδείαν ἀσκήσας τε ἤδη καὶ πεδευθεὶς, τὰς Μωσαϊκὰς βίβλους ἐπῄει, καὶ ὅσα περὶ Χριστοῦ προηγορεύετο ἐμυεῖτο, ὡς ἐπ' ἐσχάτου

(a) Latine reddidi, *Videbatur Hierosolymis habitasse*, propter Templum scilicet, cui peculiari modo suam præsentiam indulgebat Dei Verbum, cui alias per essentiam præsens ubique.

ι καὶ κοινῇ πᾶσιν οἰκονομήσει τὴν σωτη-
γὰρ ἐφεῖτο τοῖς τότε παιδεύουσι πρὸς ἑτέραν
τοὺς φοιτητὰς ἐκπονεῖν, εἰ μὴ τὰ Μωσέως
ἐπιλέξοιντο.

πιστὰς οὖν ὁ Ἰησοῦς τῇ Γαλιλαίᾳ, καὶ τὸν
οῦτον Φίλιππον εὑρηκώς, ἀκολουθεῖν αὐτῷ
τετο· καὶ ὃς ἀκούσας εἰς μνήμην ἧκεν εὐθὺς
ταιδὸς περὶ Χριστοῦ ἤσκησέ τε καὶ συνελέ-
αὶ τοῦτον ἐκεῖνον εἶναι διέγνω, ὃν αἱ τοῦ
βίβλοι ἐλεύσεσθαι ὕστερον διεσάφουν. Ἐν-
ὐτος τῷ καλέσαντι διδασκάλῳ τὸ ἀπὸ τοῦδε
υμπροϊοῦσάν τε εἶχε τῷ χρόνῳ τὴν ἀρετὴν,
ἷς τῶν μαθητῶν κορυφαίοις συνηριθμεῖτο.
ὧν δὲ οὕτω τοῦ ἀγαθοῦ, κοινωνοὺς παραλαμ-
αὶ ἄλλους τῆς μεταλήψεως, καὶ οὐκ ἀποκρύ-
ταύτην, ἀλλὰ πρῶτον περιτυχὼν τῷ Ναθα-
; ἐκ πολλοῦ φίλος αὐτοῦ καὶ συνήθης ἐτύγ-
ὴν τοῦ ἐρχομένου παρουσίαν, οὐχ ὡς ἔτι μέλ-
ἀλλ' ὡς ἤδη παροῦσάν, εὐηγγελίσατο· Οὐκ
ων, ἐν ἐλπίσιν ἡ σωτηρία τῷ Ἰσραὴλ, ἀλλ'
προσημαίνουσαι γλῶσσαι καὶ τῷ Πνεύματι
προεῖπον ἐπ' ἐσχάτων τῷ Ἰσραὴλ ἀναστή-
πάρεστι· τοῦτον εὑρόντες ἡμεῖς τὸν ἀπὸ
Ἰησοῦν, καὶ τῷ τῶν αὐτοῦ θαυμάτων ὑπερ-
ὴ ἔχοντες ἀπιστεῖν, μακρὰς τοῖς ἄλλοις ἅπασι

ὐτοις κατάκρας ἐλὼν τὸν Ναθαναὴλ, καιτοι
χετοῦντα τῷ πράγματι, καὶ μὴ ἂν ἐκ Ναζα-
θὸν εἶναί τι διατεινόμενον, τοῦ μὲν τὰ τοῦ
πρεσβεύειν ἀφίστησι, πειθήνιον δὲ τῷ Χρι-
οσάγει τὸν ἄνδρα, (*b*) καὶ τοῦτο πρῶτον εὐ-
ταραμίλλου παρίστησι γνώρισμα. Ὁ δὲ τῇ
ὑτίκα πίστει προσθέμενος παῤῥησιαστικωτε-
ίόησε, Ῥαββὶ, λέγων, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ
Ἐφ' ᾧ καὶ ὁ Χριστὸς αὐτὸς ἡσθεὶς ὡς ἀπὸ
ἐνδιαθέτου λεχθέντι, ἐκκαλύπτει αὐτῷ τὸ
ὥστε καὶ μύστην μειζόνων ἔσεσθαι μυστη-
κὶ βασιλείας Θεοῦ θεατήν· τί γάρ φησι;
λέγω ὑμῖν, τὸν οὐρανὸν ἀνεωγότα ὄψεσθε,
ς ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ ἀναβαινοντάς τε καὶ
ιοντας ἐπὶ τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου. » Τὸ ἀπ'
τοιγαροῦν ὁ ἱερώτατος Φίλιππος ταῖς ἱεραῖς
γίαις ὑπέχων τὸ οὖς, ὅλος ἐκείνων ἦν τὴν
, μηδεμιᾶς αὐτὸν ἀντισπώσης φροντίδος
ρα, καὶ τῷ τῆς θειοτέρας γνώσεως φωτὶ τὸν
ἐκαθαίρετο, τήν τε προτέραν ἀποσκευαζό-
γνοιαν, καὶ τὸν ἐντὸς ἀνακαινιζόμενος ἄν-
Εἰς ἄνδρας τοίνυν ἧκων, τελεωτέραν μὲν
πην τὴν εἰς Χριστὸν προσελάμβανε· τὴν ἴσην
αὐτοῦ ἀντελάμβανεν, ὡς ἐν ἴσῳ καὶ υἱοῦ λογισθῆναι
ος ἄρχων ἐπί καταστῆναι τὴν γῆν.

πεὶ δὲ καὶ ὁ τοῦ σωτηριώδους πάθους καιρὸς
ει, δι' οὗ τῷ παθητῷ γένει περιεγένετο ἡ
, καὶ ἀδιστάκτως οὗτος τῷ διδασκάλῳ συνῆν.
δὲ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, τῶν Ἑλλήνων πρεσ-

A enim iis qui juventutem docebant, fas erat doctrinam aliam discipulis tradere, nisi prius Moysen edidicissent.

III. Veniens igitur in Galilæam Jesus, et magnum hunc Philippum reperiens, sequi se jubet. Hic vero ut vocantem audiit, statim venit in memoriam eorum quæ a puero perceperat collegeratque de Christo ipsumque esse cognovit, quem libri Mosaici venturum demonstrabant. Exinde vocanti se Magistro adhæsit, et paulatim proficiens in virtute, discipulorum præcipuis fuit annumeratus. Quod autem adeptus erat bonum etiam aliis communicare voluit; illudque haud abscondens, primo cui occurrit Nathanaeli (erat hic ei amicus et familiaris a longo B tempore) præsentiam venientis, non ut futuram, sed ut jam exsistentem annuntiavit, dicens : Non jam amplius in spe consistit Israelis salus : sed quem propheticæ linguæ in Spiritu prædixerunt Salvatorem, extremo in tempore suscitandum, ipse nunc adest. Hunc ergo cum invenerimus Jesum a Nazareth, neque possimus esse increduli excellentiæ miraculorum ejus, aliis omnibus longum valere jussis conversationem illius suscipiamus.

χαίρειν εἰπόντες, τὴν ἅμα τούτῳ διαγωγὴν προει-

IV. His dictis post se Nathanaelem trahens, licet ægre persuasum, et num ex Nazareth boni aliquid esse posset percontantem, a cura Israelis abducit, Christoque obsecuturum stitit, atque hoc primum sinceræ suæ mentis argumentum præbuit. Nathanael vero integra cum fide assistens, liberrime exC clamavit : Rabbi, tu es Rex Israel. Quem ut sensit Christus ex animi incommutabilis sententia sic loqui, manifestat ei quod magnorum conscius esset futurus secretorum et regni Dei speculator. Quid enim ait? « Amen, inquit, dico vobis, videbitis cœlum apertum, et angelos Dei ascendentes et descendentes super Filium hominis[1]. » Ex illo ergo tempore sanctissimus Philippus, sacris mysteriis aurem accommodans, toto in illis erat animo, nullique alteri curæ eum advertens, lumine divinioris cognitionis in mente purgabatur ; ac primam exuens ignorantiam, renovabatur quoad hominem interiorem. Progrediente vero ætate perfectiorem erga Christum charitatem assumens, ejus vicissim æqualem erga se recipiebat amorem, ut tanquam filius reputaretur, et loco D hæredis esset, atque in adventu Spiritus sancti princeps super omnem terram constitueretur.

τὴν κληρονόμου τε πλουτῆσαι τάξιν, καὶ τῇ ἐπιλεύσει τοῦ

V. Cum autem instaret tempus salutiferæ Passionis, qua passibili naturæ comparanda impassibilitas erat, aderat ipse continue Christo. Contigit vero tunc gentilium legatos aliquos mitti Hierosolymam

ın. I, 51.

equens linea abest a versione antiqua, fortassis et in MS. Veneto defuit.

ad diei festi spectaculum : qui animo stupefacti, propter mira sibi de Christo nuntiata (magna enim quædam tunc de eo et fidem omnem excedentia dicebantur, quia Lazarum suscitarat a mortuis, et omnis turba eum laudibus extollebat, et millena alia operabatur miracula) cupiebant in ipsius venire alloquium. Huic porro tam honestæ obsequentes cupidini, Jesum meum sequuntur ; et accedentes ad Philippum, causam sui adventus exponunt : Philippus vero nuntiavit primum vocato Andreæ, et simul ambo indicarunt Jesu : qui ipsis Passionem suam et sequturam gloriam explicuit dicens : « Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, solum manet ; si autem mortuum fuerit, multum fructum affert [1]. »

A δεύτερον τοὺς τὴν ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα στεῖλασθαι κατὰ δίκην τῆς ἑορτῆς· οὗτοι τοῖς παραδόξοις περὶ τοῦ Ἰησοῦ διαγρυπνοῦσι κατακλαγέντες τὸν νοῦν (μεγάλα γὰρ ἦδε περὶ αὐτοῦ καὶ αὐτοῖς πέρα πίστεως διεγγέλωντο, ὡς ἀναστήσειε μὲν τὸν Λάζαρον ἐκ νεκρῶν, εὐφήμοις δὲ ὑπὸ τοῦ ὄχλου παντὸς παρεπεμφθείη φωναῖς, ἕτερά τε μυρία τελέσειε θαύματα) εἰς ἔρωτα τοῦ διὰ λόγων ἐλθεῖν τούτῳ κατέστησαν. Ἡττῶνται τοιγαροῦν τοῦ καλοῦ τούτου ἔρωτος, ὡς τόν ἐμόν τε ἤκουσιν Ἰησοῦ· καὶ τῷ Φιλίππῳ προσελθόντες, τὴν χρείαν διαγγέλλουσι τῆς ἀφίξεως. Ὁ δὲ τῷ πρωτωκλήτῳ Ἀνδρέᾳ τὰ περὶ αὐτῶν κοινωσάμενος τῷ Ἰησοῦ σὺν αὐτῷ προσαγγέλλει τὴν ἔλευσιν, καὶ οὗτος τὰ περὶ τοῦ πάθους αὐτοῖς καὶ τῆς τούτου δόξης τῷ λόγῳ διασημαίνει· « Ἐὰν μὴ ὁ κόκκος, λέγων, τοῦ σίτου πεσὼν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει· ἀποθανὼν δὲ πολὺν φέρει τὸν καρπόν.

VI. Et hæc quidem ipsis tunc dixit Christus ; cum vero passus et suscitatus a morte, seipsum pluries manifestaret discipulis eosque faceret spectatores rerum humanum captum excedentium ; etiam hic magnus Philippus, tanquam socius et particeps ineffabilium mysteriorum, aderat iis quæ fiebant, eorumque unus censebatur. Quando autem Dominus et Salvator noster Jesus Christus omnem susceptum pro nobis in carne dispensationis ordinem impleverat, et cœlestibus terrena mirabiliter univerat, atque in cœlum susceptus cum gloria ad dexteram Patris consederat, Spiritum quoque consolatorem, prout pollicitus fuerat, in specie linguarum ignearum miserat iis quos habuerat vitæ mortalis socios et conscios secretorum ; eodem Spiritu etiam plenus Philippus, accinxit sese ad evangelicum cursum.

B ϛ'. Ταῦτα μὲν οὖν πρὸς ἐκείνους ὁ Χριστὸς διεξῆει. Ἡνίκα δὲ μετὰ τὸ πάθος καὶ τὴν ἀνάστασιν τοῖς μαθηταῖς πολλάκις ἑαυτὸν παρεδήλου, καὶ θεατὰς καθίστη τῶν ὑπὲρ ἔννοιαν, καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ μέγας Φίλιππος, οἷα συμφοιτητὴς καὶ κοινωνὸς τῶν ἀπορρήτων τοῖς πραττομένοις παρῆν· καὶ τούτων εἷς ἐξετάζετο. Ἤδη μὲν οὖν τοῦ Δεσπότου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὴν διὰ σαρκὸς πᾶσαν ὑπὲρ ἡμῶν οἰκονομίαν τελέσαντος, καὶ τοῖς ἐπουρανίοις παραδόξως (c) ἐνοποιήσαντος τὰ ἐπίγεια, μετὰ δόξης τε εἰς οὐρανοὺς ἀναληφθέντος, καὶ ἐν δεξιᾷ τῆς τοῦ Πατρὸς μεγαλωσύνης καθίσαντος, τὸ παράκλητόν τε Πνεῦμα τοῖς αὐτόπταις αὐτοῦ καὶ μύσταις κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν ἐν εἴδει γλωσσῶν πυρίνων ἐξαποστείλαντος· τούτου καὶ Φίλιππος πληρωθεὶς, πρὸς τὸν τοῦ Εὐαγγελίου δρόμον παρεσκευάζετο.

VII. Tum vero quibusdam ex iis Orientales partes, aliis Occiduas aggredientibus, nonnullis etiam Borealia et Australia climata pervadentibus, et prædicationem sibi demandatam implentibus, admirabilis hic apostolus, sortitus Asiam (1) ipsamque circumeuns, et omnes in ea urbes oppidaque pervadens (2), innumerabilem multitudinem adduxit ad pietatem ; quos universos lumine regenerationis consignans, cœlesti adduxit Patri. Quin et infirmitatibus morbisque afflictos, et a dæmone male infestos, solo verbo sanctæque manus impositione curabat ; ipsos quidem adversarios invisibiliter pellens, visibiliter autem salvans eos qui vexabantur, dum eos prædicationis magnificentia et operatione miraculorum stupenda, velut retiis quibusdam, ad veritatis agni-

Z'. Ἐπεὶ δὲ οἱ μὲν αὐτῶν τὰς ἑῴας λήξεις, οἱ δὲ τὰς ἑσπερίους λαχόντες ἐπῄεσαν, βόρειά τε καὶ νότια περιέθεον κλίματα, τὸ προστεταγμένον αὐτοῖς πληροῦντες διάγγελμα· καὶ ὁ θαυμαστὸς οὗτος ἀπόστολος τὴν Ἀσίαν κεκλήρωτο. Ταύτην τε κύκλῳ περιιών, καὶ πάσαις μὲν πόλεσιν, ὅλαις δὲ χώραις ἐπιδημῶν, μυρίον τι πλῆθος καὶ ἀριθμὸν ὑπερβαίνον, συνθέσθαι τῇ εὐσεβείᾳ πεποίηκεν· οὓς καὶ καθάπαξ τῷ τῆς παλιγγενεσίας φωτὶ σημειούμενος, τῷ οὐρανίῳ προσῆγε Πατρί. Καὶ δὴ καὶ τοὺς πάθεσι τισὶ καὶ νόσοις πιεζομένους, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ οἷς ἐνοικοῦν τε δαιμόνιον κακῶς διατίθει, λόγῳ μόνῳ καὶ χειρὸς ἱερᾶς ἐπαφῇ ἐθεράπευε· νοητῶς μὲν τοὺς ἐπιβαίνοντάς τε καὶ ἀντικειμένους προκούμενος, αἰσθητῶς δὲ τοὺς ὑπ' ἐκείνων ἁπαγεντθέντας ἀκου-

[1] Joan. XII 24.

(1) In aliquo MS. Græco, præter Asiam, indicatur Lydia, in Menæis Græcis Mysia et Lydia, sed hæ provinciæ sunt in ipsa Asia Minori.

(2) Nicetas hæc ita exponit : « Asiæ plagas perlustrans, ac cunctis provinciis et urbibus vitæ æternam annuntians, eosque qui ad vitam erant ordinati, veræ per fidem vitæ reconcilians, exercitos omnes a diabolo, innumerisque erroribus ac seductionibus perditos, sapientiæ divinæ sermonibus ac exhortationibus captivans, ac regenerationis aqua emundans, gratiæque spiritu illuminans atque consummans, in eum modum Patri qui in cœlis est filios asciscebat. Cunctos vero, qui variis languoribus ac morbis tenebantur, aut obsessi a dæmonio erant, aut quovis alio sinistro casu afflictabantur, solo sermone ac sacræ contractu manus sanabat. »

(c) MS. Κοινωνὸς ἐκείνοις, vacuasset, quod non habet commodum sensum.

ζόμενος· οὓς τοῦ τε κηρύγματος μεγαληγορίᾳ, καὶ ταῖς παραδόξοις θαυματοποιίαις, οἷά τισι δικτύοις ζωγρῶν τῆς ἀληθείας, ἦγε κατὰ βραχὺ πρὸς ἐπίγνωσιν. Ἱερεῖς δὲ καὶ θυσιαστήρια πανταχοῦ τῶν ἐκεῖ τόπων ἀποτάξας τε καὶ δειμάμενος, ἀντὶ θυσιῶν τῶν ἐπιδωμίων τὴν ἱερὰν ἐν τούτοις τελεῖσθαι μυσταγωγίαν ἱερῶς παρεσκεύασεν, ὡς τηρεῖσθαι καὶ ἐπ' αὐτοῖς τὸν τοῦ Εὐαγγελίου θεσμόν. Οὕτω μὲν οὖν πολύ τι πλῆθος τῶν δι' αὐτοῦ πιστευσάντων τῷ Χριστῷ προσηγάγετο· ἐπεὶ δὲ καὶ τῶν ἐνθένδε τοῦτον ἔδει πάντως μεταφοιτῆσαι, ἐκδημίαν τε τὴν πρὸς τὸν Κύριον στείλασθαι, τοιόνδε τι περὶ τὸ τέλος αὐτῷ συνηνέχθη.

Π. Πόλις ἐστὶ κατὰ τὴν Φρυγίαν ἐπιφανής, Πόλις ἱερὰ καλουμένη· αὕτη πολυανθρωπία τῶν ἄλλων ἀνθήσασα, καὶ πόλεων ἑτέρων μήτηρ ὀνομασθεῖσα, τὸν ἱερώτατον Φίλιππον μετὰ τὸν μυρίον ἐκεῖνον ὑπὲρ τοῦ Εὐαγγελίου δέχεται κάματον. Παραβαλὼν οὖν οὗτος ὁ μέγας ἀπόστολος, ὥστε κἀν ταύτῃ κηρύξαι τὸ Εὐαγγέλιον, ἐπεὶ ξοάνοις εἶδε ταύτην, καὶ τῶν (*d*) ἐμπηστικῶν τοῖς ἰοβόλοις, ἐχίδνῃ τινὶ τερατώδει τὸ σέβας, οἶμοι, προσνέμουσαν, ζήλῳ θείῳ τὴν ψυχὴν καταπίμπραται, καὶ συντονώτερον προσκείμενος ταῖς εὐχαῖς, τῇ τοῦ Χριστοῦ ἐπικλήσει τὴν ὀλεθρίαν ταύτην καὶ πολλοῖς ἀπωλείας γενομένην αἰτίαν, νεκρὰν αὐτίκα δεικνύει.

Θ'. Ἐπεὶ δὲ οὕτω καλῶς ἡ κατὰ τοῦ πικροῦ τούτου θηρίου εἶχεν αὐτῷ πρὸς τὸν Κύριον ἔντευξις, τὸ ἀπὸ τοῦδε πᾶσιν ἐπιεικῶς παρῄνει καὶ συνεβούλευε, τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἡγεῖσθαι ζῶντα Θεὸν, μηδὲ τοῖς ὑπὸ γῆν ἕρπουσι προσανέχειν βοσκήμασιν· ἐπεὶ καὶ Θεὸς, ὅς ὤν ἀεὶ, Θεὸς τελειός τε καὶ ἀπερίληπτος, μετὰ τὸ παραγαγεῖν τόνδε τὸν ὁρατόν τε τοῦτον κόσμον καὶ μὴ ὁρώμενον, κατ' εἰκόνα τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος πλάσας τὸν ἄνθρωπον, καὶ τοῦτον τῷ αὐτεξουσίῳ τιμήσας, τῶν ἐν παραδείσῳ καλῶν μετέχειν πεποίηκεν, ἀπέχεσθαι τούτου μόνου κελεύσας, ὅπερ ἦν τὸ ξύλον τῆς γνώσεως. Ἐπεὶ δὲ ἠθετηκότα τὴν ἐντολὴν, καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος ὀλισθήσαντα περιιδεῖν ἦν οὐ Θεοῦ, διὰ νόμου τοῦτον πρότερον παιδαγωγήσας καὶ προφητῶν, ἐπ' ἰσχάτων καὶ τὸν ὁμοφυᾶ τούτῳ Λόγον ἐκ Παρθένου ἁγνῆς καθ' ἡμᾶς τεχθῆναι εὐδόκησεν ὁ δὲ καὶ καθ' ὁμοίωσιν ἀνθρώπων ἐπιφανεὶς, καὶ πάθεσιν ὁμιλήσας ὁ ἀπαθὴς, διὰ τρίτης τε ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν, φιλανθρωπίᾳ ἡμῖν ἐφανέρωσεν ἑαυτὸν, καὶ πρὸς οὐρανοὺς ἀπῆρεν, ὅθεν ἐτύγχανε καταβεβηκώς· τοῦτον δὲ καὶ αὖθις ἥξειν πιστευόμενος, ὃς πλάσμα μὲν τὸ ἑαυτοῦ ἀναστήσει, ἀποδώσει δὲ ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Εἴσεσθε καὶ ὑμεῖς οἱ δ' ὅτι ἀξιωθέντες τοῦ θείου φωτὸς τῆς ἀναγεννήσεως, καὶ καθαρίσει γὰρ ὑμῖν εὐαγοῦς πάθους παντὸς ἡ διάνοια, πρὸς κόρον δὲ, εἰ καὶ μὴ κόρος ὥρισται τούτοις, τῶν παρ' αὐτοῦ χαρίτων πλησθήσεσθε, καὶ ἀγαθῶν τῶν ἐπηγγελμένων κληρονομήσετε.

A tionem brevi tempore adduxit. Sacerdotes (3) vero et altaria per omnia ibidem loca ordinans et construens, pro cruentis victimis docuit incruentam offerre hostiam, et Evangelii normam etiam in istis observare; atque ita maximum credentium per se numerum adduxit Christo. Cum denique in eo res esset statu. ut omnes quidem deberent transire ad fidem, ipse vero transire ad Dominum, tale quid ei circa finem contigit (4).

VIII. Civitas quædam Phrygiæ, illustris, quæ sancta nominatur (5), et incolarum frequentia præcellit cæteras, atque aliarum mater dicitur, sanctissimum Philippum, post innumeros pro fide labores, excepit. Cum autem huc venisset apostolus ut etiam in ea B prædicaret Evangelium, eamque vidisset simulacris et inter pestifera venenata viperæ (6) cuidam monstrosæ cultum deferre, divino succensus est zelo : et orationibus assiduis enixius incumbens, Christique nomen invocans, lethiferam illam belluam, quæ multis fuerat mortis causa, neci dedit.

IX. Postquam vero adversus belluam istam crudelem tam bene ei cessisset Domini apellatio, cunctis exinde suadere cœpit, ut in cœlis vivere Deum crederent; neque serpentibus per terram animantibus adhærerent: quando revera Deus est, qui semper exsistens Deus perfectus et incomprehensibilis, postquam visibilem hunc mundum et C invisibilem produxisset, etiam hominem formavit ad imaginem magnificentiæ suæ; eumque voluntatis suæ libero ornans arbitrio, paradisi bonis perfrui voluit, solum jubens ut a scientiæ ligno abstineret. Mandata vero prætergressum suaque privatum gratia cum despicere nollet, primum quidem per legem atque prophetas eum erudiit, deinde et consubstantiale sibi Verbum ex intemerata Virgine nasci voluit, itaque in humana apparens similitudine, nostrisque communicans passionibus impassibilis ipse ,ac die tertia resurgens a mortuis, amanter se nobis manifestavit, atque ad cœlos abiit unde descenderat : ipsum vero rursus venturum credimus, ut figmentum suum resuscitet, et reddat unicuique secundum opera sua : idipsum quoque D scietis etiam vos, divino regenerationis lumine dignati; purgabitur enim mens vestra ab omni passione turpi, ejusque donis implebimini ad satietatem, si tamen eorum satietas esse possit, et bonorum promissorum hæreditatem obtinebitis.

(3) Idem Nicetas : « Sacerdotes et præsules fidelibus præfecit, altaria per loca Domino præfixit, ac sacram sanctorum sacramentorum tradidit formulam. »

(4) Cum per viginti annos in Scythia laborasset, ut Acta Latina habent.

(5) Idem Nicetas : « Hierapolis urbs Phrygiæ magna atque illustris, opum abundantia, gloriæque fastigio superba, civium robore ac multitudine nulli forte tunc magnarum per Orientem metropoleon primas concedens.»

(6) Iterum Nicetas ait, « Hierapolim portentosæ cuidam infandæque viperæ tamquam Deo addictam, eamque hostiis non absque dementia placare.»

(*d*) Ἐμπηστικός, *pestifer*, a latina voce *Pestis*.

X. Hæc et his plura divinitus apostolus disserebat publice ac privatim. Si quos vero præ cæteris videbat suscipere verbum fidei, eos admovebat regenerationis lumini (7), et in ordinem recipiebat sacerdotalem faciebatque animata Christi templa. Ita feliciter progredientem veritatem inimicus ejus videns, cohibere se non potuit quin ei insidiaretur atque offendiculum objiceret. Eis itaque qui tunc in civitate primas tenebant sese insinuans, ipsorumque indignationem velut ignem accendens, primum comprehendi ab eis Philippum fecit, multitudinem in eum subito commovens, tum ei quidquid potuit molestum atque exitiale intulit. Nam qui eum comprehenderant duro incluserunt carceri, duriusque ceciderunt aciflagellarunt; deinde funibus per talos trajectis (8) suspenderunt in altum.

A Γ. Ταῦτα καὶ πλείω τούτων ἰδίᾳ καὶ κοινῇ ὁ θεῖος ἀπόστολος· οὓς δὲ ἤδη τῶν ἄλλων μᾶ χομένων τὸν λόγον τῆς πίστεως, τῷ τῆς π σίας τούτους προσῆγε φωτὶ, καὶ τῷ τῶν ἀ κατέλεγε τάγματι, καὶ ναοὺς ἐψυχωμένους καὶ ἁγίους ἀνέγειρεν. Οὕτω κατ' εὐθὺ χ ὁρῶν τὴν ἀλήθειαν ὁ ταύτῃ βασκαίνων ἐχθ ἀνεκτὰ ἐποιεῖτο, εἰ μὴ σφᾶλοι τε αὐτῶν προσω διακωλύσοι. Ἐντεῦθεν τοὺς τότε καὶ τῆς πόλεως μετιόντας ἀρχὰς ὑπελθὼν, καὶ ἀναφλέξας αὐτοῖς τὸ ζηλότυπον, συλληφθῆ ὑπ' αὐτῶν παρασκευάζει τὸν Φίλιππον, σ τοῦ αἰφνιδίου κατ' αὐτοῦ χεῖρα κινήσας, ἐ τοῦτο κἂν εἴ τι λυπηρὸν καὶ ὀλέθριον. Κατ μὲν γὰρ οἱ συλλαβόντες αὐτὸν πικρῶς ἐν

B πικρότερον δὲ μαστιγοῦσι καὶ καίουσιν, εἰ νίοις τῶν ἀστραγάλων ἐξάψαντες, ἐπὶ μετέω κεφαλῆς ἀκαρτῶσι.

XI. Et hoc quidem significare poterat statum animi, rectam ad superna viam tenentis: non ita tamen eum dimisit Dominus; sed quoniam tunc temporis divinus apostolus Bartholomæus etiam Hierapoli erat, una cum ipso Evangelium annuntians, passionis eum consortem esse voluit ut fuerat prædicationis. Illo ergo, ut diximus, suspenso e talis cruci addicitur Bartholomæus (9). Soror etiam Mariamne (10), corpore et animo virgo, neque magis natura fratri conjuncta quam animo, aderat patienti Philippo, cum quoque patiebatur ac sustinebat cruciatum. Dum autem hæc fierent, contigit res omnino nova: concussa enim terra et tremorem insolitum patiente, cunctorum animis incubuit formido, qui oblectationis causa ad spectaculum convenerant. Subvertitur funditus locus omnis, atque in profundum in conspicuum dehiscit: simul autem absorbebatur populus, eratque in periculo miserrimæ perditionis.

ΙΑ'. Τὸ δὲ ἄρα τὴν ἐπ' εὐθὺ πρὸς τὰ ἄνω πορείαν ὡς τὸ εἰκὸς ὑπεσήμαινε· κἂν οὐκ εἰ τον ἀφῆκεν αὐτὸν ὁ Κύριος ἀπαράκλητον· κατ' ἐκεῖνο τοῦ χρόνου καὶ Βαρθολομαῖος ἀπόστολος συνεπιδημῶν ἐν τούτῳ τῇ Ἱεραπ συγκατηγγέλλων τὸ Εὐαγγέλιον, ὥσπερ δὲ ῥύγματος, οὕτω καὶ τοῦ πάθους αὐτῷ κοιν κείνου τῶν ἀστραγάλων, ὡς ἔφημεν, ἀνα σταυρὸν αὐτὸς καταπαρείσεται. Καὶ ἡ ἀδελφὴ ρεύμενη, ἡ μηδὲν ἧττον μίαν τὴν φύσιν ἢ τὴν αὐτῷ, ἢ καὶ τὸ σῶμα παρθένος καὶ τὴν παρῆν μὲν πάσχοντι Φιλίππῳ τῷ ἀδελφῷ, τ

C θος ὡς οἷόν τε τῇ προαιρέσει συνεφείλκετο ε εμαρίζετο. Ἐν ὅσῳ δὲ ταῦτα ἐπράττετο, γί πρᾶγμα καινὸν, σείεται μὲν ἐξαίφνης ἡ ἀσυνήθη κλόνον ὑφίσταται, φόβος δὲ ταῖς διανοίαις ἐνέσκηψεν, ὅσοι τέρψεως ἕνεκεν ἐποιοῦντο τρον τὰ ὁρώμενα. (e) διαθεμεῖται ἄπας ὁ ἐκεῖνος, καὶ εἰς βάθος κατῆει ἀτυμφανές, εσκάπτο δὲ τῷ ἐδάφει, καὶ πᾶς ὁ λαὸς, καὶ παραπολίσθαι διακινδυνεύετο.

XII. Cum igitur omnes obstupescerent, neque consilium ullum utile expedirent; tandem, licet sero, agnoverunt vindictam se sustinere supplicii et injuriæ Philippo illatæ, eumque circumstantes suum appellabant salvatorem, atque rogabant dexteram eis suam porrigeret, neque despiceret animas ipsius solius causa periclitantes. Narratur autem quod cum ita insisterent precibus, multaque miserationi commovendæ idonea dicerent, neque ab orando cessarent, misertus eorum quæ fiebant Jesus,

ΙΒ'. Ἀμηχανία τοίνυν ἐπὶ τῷ κακῷ παντ καὶ εἰς ἄκορον αὐτοῖς πεμπόμενα τὰ βουλεύμα γῶν καὶ σὺν χρόνῳ αἰσθόμενοι, ὡς τῆς εἰς Φ τιμωρίας καὶ ὕβρεως τὴν δίκην ἐντεῦθεν ὑπ πειστοντες τούτῳ σωτῆρα ἐκεβοῦντο, καὶ ὑπατεῖνον πρὸς ἀκάνθινον ἧττον, μηδὲ καταπ ψυχὰς, ἐπὶ μόνῳ σπουδάσας αὐτῷ. Λέγεται τῶν οὕτω ταῖς δέήσεσι προσκειμένων, καὶ πο ἔλεον λεγόντων, καὶ οὐκ παυόντων, τὸν Ἰησοῦν δεν οὓς φιλόθεον ὑπαλίσκοντα καὶ τὸ γι

D

(7) In Menæis Græcis dicitur: « Conversa Nicanoris proconsulis uxor, et Stachys domus a proconsule et populo incensa ». In Aliis Græcis MSS. dicitur: «Stachys valde dives et urbis primarius, qui fuerat annis 40 cæcus, et a sancto Philippo illuminatus. » An idem Stachys factus fuerit postea episcopus Byzantinus, ut Menæa addunt, examinabitur ad 31 Octobris, quo colitur.

(8) Citatus Nicetas: « Funiculis e calcaneis vinctum, in sublimi verso in terram capit pendunt. »

(9) Eadem de sancto Bartholomæo habet tas: et in Vita S. Bartholomæi Josephus, Hymnographus, illustranda ad 24 Augusti.

(10) Colitur S. Mariamna, Nicetæ Mar Februarii, ad quem diem ejus Acta e variis co dedimus.

(e) Διαθεμεῖται, corrigo διαθεμεῖται, ut si compositum a θεμέω, et tantumdem valeat atqu verto a fundamentis.

οἰκτηρήσαντα ἐπιφανῆναι ἀθρόον αὐτοῖς, καὶ τῇ ἐπιφανείᾳ λωφῆσαι μὲν εὐθὺς τὰ δεινά, στηριχθῆναι δὲ τὸ τέως κλονούμενον ἔδαφος, καὶ τοῖς ἐντεῦθεν θάνατον ἐλεεινῶς κινδυνεύουσι θειοτέραν τινὰ ὀφθῆναι τὴν δύναμιν, κλίμακος ἕξιν ἐπέχουσαν, καὶ τὴν ἄνοδον ῥᾳδίαν παρέχουσαν. Τοῦτο πίστεως πρὸς σωτηρίαν ὁδὸς τοῖς ἀπίστοις ἐγένετο, καὶ μέγα μὲν ἅμα τὸν Φίλιππον, μείζονα δὲ καὶ ὃν ἐκεῖνος ἐπρέσβευεν ἐκήρυξε Κύριον.

ΙΓ'. Τὸ ἀπὸ τοῦδε οὖν ἀφεῖναι μὲν οἱ σεσωσμένοι τοὺς μαθητὰς τῶν δεσμῶν διὰ σπουδῆς ἐποιοῦντο, καθεῖναι δὲ τούτους τοῦ ξύλου πρὸς τάχος ἠπείγοντο. Καὶ λύουσι μὲν τὸν Βαρθολομαῖον, ὁ Φίλιππος δὲ τούτους ἐπέσχε τῆς πρὸς αὐτὸν ἐγχειρήσεως· ᾔδει γὰρ ὅσον οὔπω ἐκδημήσων πρὸς τὸν ποθούμενον, ὅθεν καὶ τοῦ ξύλου ἀπηωρημένος, τοῖς ἀνὰ τὴν πόλιν περὶ τῶν συνοικούντων ὅλης ἡμέρας ὡμίλει καὶ διελέγετο, τῇ πρὸς τὸν Κύριον πεποιθήσει τὰς αὐτῶν στηρίξας ψυχὰς, καὶ ἱκετηρίαν ὑπὲρ τούτων ποιούμενος, τοῖς ἱεροῖς ἱερῶς συναπῆλθε λογίοις, καὶ πρὸς ὃν ἠγάπα μετεφοίτησε Κύριον, ἐν χειρὶ τούτου τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν παραθέμενος.

ΙΔ. Τὸ δέ γε τίμιον αὐτοῦ σῶμα παρὰ Βαρθολομαίου καὶ Μαριάμνης ὁσίως κατενεχθὲν, λαμπρῶς τε τῶν (*f*) ἐπὶ ταφῇ νενομισμένων τυχὸν, ὕμνοις ἱεροῖς καὶ τιμαῖς ἐν ἐπισήμῳ τόπῳ κατετύθη καὶ ἱερῷ, τεσσαρεσκαιδεκάτην ἄγοντος τότε τοῦ Νοεμβρίου. Βαρθολομαῖος δὲ ἄρα καὶ Μαριάμνη ἐπὶ βραχὺ τῷ τόπῳ προσμείναντες, καὶ τῷ τιμίῳ τῷδε λειψάνῳ τὰ τῶν ὕμνων καὶ τιμῶν ἀποδόντες, καὶ αὖθις λαμπρότερον βεβαιότερόν τε τοὺς παρόντας περὶ τὴν πίστιν ἱδράσαντες, τῆς ἐπὶ τὰ οἰκεῖα εἴχοντο, τὸ τοῦ Χριστοῦ κηρύττοντες Εὐαγγέλιον. Ὅτι αὐτῷ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

benignam ipsis aurem commodarit, subitoque apparuerit : quodque apparitione illa statim cessarit periculum, solumque eatenus tremulum constiterit firmum, et iis qui mortem exspectabant miserabilem divinior quædam apparuerit virtus, scalarum vice serviens, et facilem sursum præbens ascensum. Atque ea res infidelibus facta via fidei ad salutem, magnum quidem esse monstravit Philippum, majorem vero eum quem ipse prædicaverat Dominum.

XIII. Qui autem salvati erant festinabant quidem discipulos eximere e vinculis, eosque e ligno quantocius deponere : sed cum Bartholomæum solvissent, prohibuit Philippus ne idem sibi facerent, sciebat enim sese jamjam emigraturum ad illum quem desiderabat : ideoque e ligno pendens, die tota loquebatur cum civibus de salute ipsorum, confirmansque eorum animos exhortando et preces pro iis fundens, sancte inter sancta excessit eloquia ; atque ad Dominum quem amaverat transiit, animam suam in manus illius commendans.

XIV. Venerandum porro illius corpus a Bartholomæo et Mariamne, cum ea splendide persolvissent quæ fieri in sepulturis consueverunt, depositum est cum hymnis atque obsequiis sacris in loco sancto ac decenti, decima quarta die Novembris. Bartholomæus autem et Mariamne, modico ibidem commorati tempore, cum iterum venerando illi corpori hymnorum atque exsequiarum justa splendidius persolvissent, et præsentes amplius confirmassent in fide, ad propria reversi sunt, prædicando ubique Evangelium Christi : quia ipsi convenit omnis gloria, honor et adoratio, nunc et semper in sæcula sæculorum. Amen.

(*f*) Ita corrigo, pro ἐπιφανῇ : nam, ἐπὶ ταφῇ, legendum suadet sensus, et ita videtur in MS. Veneto invenisse interpres quo usus Lipomanus.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ
ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΙΟΝ ΙΑΚΩΒΟΝ
ΑΠΟΣΤΟΛΟΝ ΚΑΙ ΑΔΕΛΦΟΘΕΟΝ

—

COMMENTARIUS
IN SANCTUM JACOBUM APOSTOLUM
ET FRATREM DOMINI

(Acta Sanctorum Bolland. ad diem 1 Maii, Græce et Latine.)

—

PROLOGUS.

I. Nihil est viro bono et virtutis amatori æque jucundum, et quod nulla minus satietate offendatur, atque justi memoria, et maxime, si passus sit propter Christum. Ea enim illum magis excitat ad lætitiam, quam aurum pecuniæ amatores, et quæcunque sunt visu delectabilia novarum rerum cupidos. Adde quod ipsa justi memoria non solum est jucunda, sed etiam valde utilis ; cum aliquem zeli et æmulationis stimulum immittat animis, et ad similia aggredienda excitet. Agedum ergo nos quoque magnum Jacobum in medium adducentes (qui vere est Justus et nominatur, et ut Christi frater vocaretur eximie est assecuus) communem ex rebus illius utilitatem capiamus et voluptatem. Nam licet multi alii, qui in ecclesiastica scribenda historia studium posuerunt, de hoc justo narraverint, et ante omnes Hegesippus et Clemens : quorum ille quidem in quinto suo libro, hic autem in sexta earum, quæ vocantur Hypotyposes, nonnulla ex iis quæ ab ipso gesta sunt, assumentes, posteris tradiderint : nemo tamen se extendit ad omnia, neque contendit de eo dicere singulatim. Causa autem est quod non fuit eorum institutum de ipso scribere ; sed erat quidem eis aliud propositum argumentum : in parte autem, cum ita accidisset, illius meminerunt.

A Α'. Οὐχ οὕτως ἡδύ τι τῷ φιλαρέτῳ καὶ κό
δενὶ λυμαινόμενον ὡς μνήμη δικαίου· καὶ μᾶ
διὰ Χριστὸν παθόντος κατέστηκε. Καὶ γὰρ
πλείων ἐκείνῳ ἢ χρυσὸς τοῖς φιλοχρημάτοι
ὅσα τὴν ὥραν ἡδέα τοὺς (a) φιλοκαίνους εἰς
σύνηψιν παρακαλεῖ. Ἐπεὶ οὖν οὐχ ἡδεῖα μόνον
δικαίου μνήμη, ἀλλὰ καὶ λίαν ὠφέλιμος, ζή
κέντρον ταῖς ψυχαῖς ἐνιεῖσα, καὶ τῶν ἴσων ἅ
διεγείρουσα· φέρε δὴ καὶ ἡμεῖς τὸν μέγαν
Ἰάκωβον εἰς μέσον προθέντες, τὸν ἀληθῶς
ὄντα τε καὶ ὀνομαζόμενον· ὃς καὶ τὸ ἀδελφὸς
σθαι Χριστοῦ διαφερόντως πεπλούτηκε, κοινὴ
λειαν τὰ ἐκείνου καὶ ἡδονὴν ποιησώμεθα. Ι
μὲν γὰρ καὶ ἄλλοις ὑπῆρξε τῶν περὶ τὴν ἐκκ
στικὴν ἱστορίαν ἐσπουδακότων περὶ τοῦ
B τούτου διεξελθεῖν, καὶ πρό γε πάντων Ἡγη
καὶ Κλήμεντι, ὧν ὁ μὲν ἔν γε τῷ πέμπτῳ
ὑπομνήματι, ὁ δὲ ἐν τῇ ἕκτῃ τῶν καλουμένων
τυπώσεων, ἔνια τῶν αὐτῷ πεπραγμένων ἀπο
τες παρέδοσαν τοῖς εἰς ὕστερον· ἀλλ' οὐδεὶ
ἅπαντα καθῆκεν ἑαυτόν, οὐδὲ τὰ κατὰ μέρος
ἐφιλοτιμήσατο. Τὸ δὲ αἴτιον, ὅτι μὴ δὲ τὸν
σκοπὸν ἔθεντο· ἀλλ' ἑτέρα μὲν τῷ λόγῳ ὑπόθεσ
οἱ δὲ ἐν τῷ μέρει τοῦ ἀνδρὸς ἐμέμνηντο, καὶ ταῦ
ἀπὸ τοῦ παρήκοντος.

CAPUT.

Patria, epistola scripta et elucidata. Aliæ virtutes.

II. Jacobo ergo divino patria fuit Judæa, pater Joseph (1), qui propter insignem virtutem et morum bonitatem, fuit sponsus Virginis, quæ Dominum

C Β'. Ἰακώβῳ τοίνυν τῷ θείῳ, πατρὶς Ἰουδαία,
τὴρ Ἰωσήφ, ὃς διά τε τὸ τῆς ἀρετῆς περιόν, κα
τὴν τῶν τρόπων χρηστότητα, τῇ τὸν Χριστὸν

(1) Hanc aliquorum Græcorum sententiam supra rejecimus, ostendimusque fuisse filium Cleophæ, qui secundum aliquos erat dicti S. Josephi frater, vel saltem maritus Mariæ, natæ ex amita matertera Deiparæ, ideoque dictæ *Soror Ma*

(a) Φιλοκαίνους videtur legisse interpres quo Lipomanus usus in ms. Veneto.

ένη παρθένῳ εἰς μνηστῆρα ἐτέλεσε. Πρᾶξις
ει συμβαίνουσα. Ὠβλίαν γὰρ αὐτὸν κεκλῆ-
στιν, ὅπερ δὴ καὶ δηλοῦν τὸν δίκαιον βούλε-
θαλμὸς λίαν βλέπων, καὶ ἐλέους ὄντως τοῦ
τοῦ ἄξιος · ἀκοὰ ῥήμασι θείοις τὸ παράπαν
η, στόμα ὥς τι ἐντρύφημα διὰ παντὸς ἔχον
ον, χεὶρ πρὸς τὸ εὐποιεῖν ἀεὶ κινουμένη,
πρὸς τὰς ἑαυτῆς ὁρμὰς ὅλως κατηργημένη.
ν μὲν γὰρ καὶ οἴνου τοσοῦτο παρ' ὅλον τὸν
σχετο, ὡς ὕδωρ μὲν ἡγεῖσθαι ποτὸν ἥδιστον,
ἄρτον, καὶ τοῖς τῶν δακρύων σταγόσι τὸ
περβάλλειν τῆς πόσεως ἴσασι τὰ κατεσκλη-
κτα τοῦ δικαίου, καὶ ἡ τούτοις οἷον ἐναπο-
δορὰ καὶ τῆς ψυχῆς παρεστῶσα τὸ πρόθυ-
κος αὐτῷ φίλον ἔνδυμα, καὶ σινδὼν ἡνίκα
ν ἐπιβαίνειν ἔμελλε · νὺξ αὐτῷ καὶ ἡμέρα
ίνετο, ἀλλὰ καὶ νὺξ ἐνεργὸς ἐν τοῖς τοῦ
γοις, καὶ ἡμέρα τὴν νυκτερινὴν ἡσυχίαν τῶ
τῆς ζωῆς ὑπεκρίνετο · ποθεινὸς τοῖς οἰκείοις,
τρίοις αἰδέσιμος, τῷ γὰρ φιλοτίμῳ τῆς ἀρε-
ῦτο μὴ ὅτι φίλοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς τῆς εὐσε-
βήτοις ὁ ἀνὴρ ἐτετίμητο, ὡς ἐνίοις αὐτῶν καὶ
συγγράψαι μαρτύριον, καὶ μὴ μόνον δίκας
ράναι τοὺς ἀνελόντας τὸν Δίκαιον, ἀλλὰ καὶ
πόλιν χρήσασθαι συμφορᾷ, καθ' ἣν τὸ μύσος
μβέβηκε, μαρτυρεῖ τῷ λόγῳ Ἰώσηπος ἔν γε τῷ
τῆς Ἀρχαιολογίας συγγράμματι τὰ κατὰ τὸν
εξιών.

ὶ τοῦτο μὲν δὴ τοσοῦτον · ὅπως δὲ καὶ τἆλλα
ίου διὰ μνήμης τοῖς φιλαρέτοις ὑμῖν ποιη-
Ἄρτι μὲν ὁ Κύριος ὑμῖν τοῦ κατὰ σάρκα
κε μυστηρίου, καὶ ὁ μέγας οὗτος Ἰάκω-
ῶν οἰάκων τῆς τῶν Ἱεροσολύμων Ἐκκλησίας
· δύο δὲ ὄντων τῶν ἀγόντων ἄνθρωπον εἰς
θεωρίας φημὶ καὶ πράξεως, ἐξ ὧν αἱ
κράτος εἰλήφασιν, ἐξεταστέον ἐν ἑκατέρῳ
ς τὸ εὐδόκιμον. Ἀλλ' ἐπείπερ διὰ θεωρίας
πρὸς Θεὸν ἡ ἀνάβασις, πρῶτον τὸ θεωρητι-
ν καθ' ὅσον οἷόν τε διεξέλθωμεν, εἶτα καὶ τὸ
εἰς δύναμιν ἐξετάσωμεν · χρῆναι γὰρ οἶμαι
οπικὸν ὀφθαλμὸν τῷ θεωρητικῷ εὐμενέσθαι
ἄλλων, εἰ καὶ τὸ πρακτικὸν ἐπίβασιν εἶναι τοῦ
ῦ τινες ὑπειλήφασιν. Ἐνταῦθα τοίνυν δεδόσθω
χώρησιν τὸ θεωρητικὸν ἡγεῖσθαι τῆς πράξεως,
ῷ πρακτικῷ τοῦ δικαίου συνῆπται καὶ τὸ μαρ-

λ' ἔστι κατανοῆσαι τρανῶς ἐπίσκοπον ποι-
μετ' ἐπιστήμης τὸ ποίμνιον, τὸν τῇ καθο-
ἀνδρὸς Ἐπιστολῇ ἐντυγχανοντα. Καὶ πρῶτόν
τῇ ἐπιγραφῇ καλὸν μὴ παροπτέον · δηλοῦ-

A nostrum Jesum Christum peperit. Erant autem ejus actiones nomini convenientes : aiunt enim eum fuisse vocatum Obliam (2) quod quidem vult significare justum. Oculus ejus lenis et placidus, et vere dignus qui consequeretur a Deo misericordiam ; aures divinis verbis omnino apertæ : os, in quo, tanquam aliquæ deliciæ, lex erat perpetuo : manus, quæ semper movebantur ad benefaciendum : venter, omnino suis resistebat appetitionibus : nam ab animatis et vino tota vita usque adeo abstinuit, ut aquam quidem existimaret potum suavissum, quemadmodum et alimentum panem, lacrymarum guttas abundanter miscens cum potione. Norunt obdurata justi genua, et eorum velut emortua caro animi promptitudinem. Pannus erat ei gratum indu-
B mentum, et sindon, quando erat ad sacra ascensurus. Inter noctem et diem nullum erat ei discrimen : sed noctu quoque lucis exercebat opera ; et dies, vitæ tranquillitate et turbarum vacuitate, imitabatur plane noctis silentium. Suis erat jucundus, alienis venerandus : tantam enim laudem virtutis, non solum apud amicos, sed etiam apud pietatis (3) ignaro fuit affectus, ut nonnulli quoque eorum ejus conscripserint martyrium, et dixerint, non eos solum fuisse pœnas, qui Justum interemerunt ; sed civitatem quoque magnam accepisse calamitatem, in qua exsecrandum illud contigit facinus. Ei quod dico, fert testimonium Josephus, in vicesimo libro Antiquitatum id referens.

III. Quomodo autem et alia, quæ ad justum
C pertinent, vobis virtutis amantibus pro dignitate recensebimus? Postquam Dominus carnem nostram assumere dignatus fuit, magnus hic Jacobus tenuit clavum Ecclesiæ Hierosolymitanæ (4). Cum autem duo sint, quæ hominem ducunt ad perfectionem, contemplatio, inquam, et actio, ex quibus vim accipiunt virtutes ; examinandum est, quam hic esset in utroque eximius. Sed quoniam maxime per contemplationem ad Deum est ascensus, quoad ejus fieri potest, prius narremus de illius contemplatione, deinde etiam ejus actionem ponderemus pro viribus. Existimo enim oportere episcopi oculum ante alia delectari vi contemplandi, etiamsi actionem quidam putarunt esse ascensum ad contemplationem. Concedatur ergo, quod contemplatio præcedat actionem, quandoquidem justi actioni conjunctum est etiam martyrium.

IV. Quomodo episcopus gregem cum scientia pascere debeat, is aperte potest intelligere, qui Catholicam ejus legit Epistolam. Et primum quidem id, quod est in inscriptione egregium, non est

liam etiam legitur apud Eusebium, unde
s acceptus, et ex hoc apud Rufinum atque
rum: verum male hic ponitur *Oblias*, quasi
t *Justum*. cum Eusebius sic habeat ἐκαλεῖτο
καὶ Ὠβλίας ὅ ἐστιν ἑλληνιστὶ περιοχὴ τοῦ
δικαιοσύνη. Quod commodum sensum ha-
revera *Ophlias*, juxta Henricum Valesium
dicatur *arx populi*. Nicolaus tamen Felle-
Miscellan. sacrum mallet sic legi, ἐκαλεῖτο Σαδδὶκ καὶ Ὠλὰμ, ὅ ἐστιν δίκαιος καὶ περιοχὴ τοῦ λαοῦ : nominabatur Saddic et Obliam quod est justus et munitio populi.

(3) Judæos scilicet, Christianorum mysteriorum expertes.

(4) Græce ad verbum : « Nuper quidem Dominus particeps nobis factus est mysterii secundum carnem, et magnus hic Jacobus Ecclesiæ Hierosolymitanæ tenet clavum ; » quæ malui clariori paraphrasi explicare.

prætermittendum ; protinus enim, et, ut dicitur, a carceribus, significatur sancti modestia. Sic autem habet [1] : « Jacobus Dei et Domini Jesu Christi servus, duodecim tribubus, quæ sunt in dispersione, salutem. » Nam cum ei liceret seipsum vocare apostolum, aut episcopum, aut quod majus est fratrem Domini, quibus nominibus ipsum quoque Paulus significavit scribens ad Galatas[2], videtur delectari humilioribus ; se esse servum Christi Dei significat tribubus Israelis, vel maxime proprium magistri insigne habens moderationem, et ea sibi magis placens, quam episcopatus atque fraternitatis dignitate.

A ται γὰρ εὐθὺς ἀπὸ γραμμῆς τοῦ ἁγίου τὸ μέ
ἔχει δὲ οὕτως · « Ἰάκωβος Θεοῦ καὶ Κυρίου
Χριστοῦ δοῦλος, ταῖς δώδεκα φυλαῖς ταῖς ἐν τ
σπορᾷ χαίρειν. » Ἐξὸν γὰρ αὐτῷ ἀπόστολον
ἑαυτὸν, ἢ ἐπίσκοπον, ἢ τό γε μεῖζον εἰπεῖν ὁ
τοῦ Κυρίου, οἷς ὀνόμασιν αὐτὸν καὶ Παῦλος
Γαλάταις ἐδήλωσεν · ὁ δὲ τοῖς ταπεινοτέροις
ται χαίρων, καὶ δοῦλον ἑαυτὸν Χριστοῦ τοῦ Θε
φυλαῖς τοῦ Ἰσραὴλ εἶναι γνωρίζει · τὸ ἰδιαίτα
διδασκάλου παράσημον τὴν μετριοφροσύνην ἔχ
ταύτῃ σεμνυνόμενος μᾶλλον ἢ τῷ τῆς ἐπισκοπῆς
τῆς ἀδελφότητος ἀξιώματι.

V. Sed age, nonnulla, quæ leguntur in Epistola, quantum conceditur, persequamur, per quæ erit manifesta illius mentis puritas, et accurata doctrina. Nam cum fuisset in principio Epistolæ, et contemplante animi oculo considerasset, ut est consequens, quod quisquis ad Deum accedit, incidit in tentationes (Boni enim principium et radix, est Deus : bonum autem, est virtus : via autem, quæ fert ad virtutem, est aspera et difficilis, et multa habet adversa : et ideo evenit omnino, ut qui ad Deum accedunt, in res incidant inæquales) : exhortatur sanctos ad invictam patientiam et nunquam cedentem, bonos imitans puerorum præceptores, et qui convenienter legibus decertationis sciunt decertare. Dicit enim : « Omne gaudium existimate, fratres mei, quando in tentationes varias incideritis, scientes quod probatio fidei vestræ patientiam operatur (5): [patientia autem perfectum opus habeat, ut in nullo deficiatis. Si cui autem vestrum deest sapientia, petat a Deo, qui dat omnibus absolute, et non exprobra. » Considera autem, cum quanta hortatur sapientia. Non enim solummodo sustinere, sed etiam gaudere ingruentibus jubet tentationibus ; nec solum gaudere, sed id etiam omne ga ducere. Neque vero dicit quaslibet tentationes ; sed « Quando in varias incideritis tentationes]. » autem est : « Scientes, inquit, quod probatio fidei vestræ patientiam operatur. » Deinde sub in fide debere esse firmitatem, et constantiam, et nullam dubitationem, dicens : « Vir animo d et instabilis in omnibus viis suis. »

Ε'. Ἀλλ' ὅπως ἔνια καὶ τῶν τῇ Ἐπιστολῇ
νων κατὰ τὸ ἐγχωροῦν διεξέλθωμεν, δι' ὧν ε
B ἔσται καὶ τῆς διανοίας ἐκείνου τὸ καθαρὸν καὶ
διδασκαλίας ἀκρίβεια. Καὶ γὰρ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆ
στολῆς γενόμενος κρὶ σκοπήσας τῷ θεωρητι
ψυχῆς ὀφθαλμῷ, ὅτι πάντα δὴ τὸν τῷ Θεῷ
χόμενον ἀκόλουθον πειρασμοῖς περιπίπτειν
μὲν γὰρ καὶ ῥίζα τοῦ ἀγαθοῦ ὁ Θεὸς, ἀγαθὸ
ἀρετὴ, ἡ δέ γε πρὸς ἀρετὴν φέρουσα τραχεῖα
προάντης καὶ πολλὰ τὰ ἀντικείμενα ἔχουσα
τοῦτο συμβαίνει πάντως τοῖς πρὸς Θεὸν ἐρχ
ἀνωμάλοις πράγμασι περιπίπτειν) · τοῦτο δὴ
σας ἀλείφει τοὺς πιστοὺς πρὸς ὑπομονὴν ἀνί
τοὺς σοφοὺς μιμούμενος παιδοτρίβας, καὶ κ
μους ἀθλήσεως καλῶς γυμνάζειν ἐπισταμ
φησὶ γάρ · « Πᾶσαν χαρὰν ἡγήσασθε, ἀδελφοί
ἂν πειρασμοῖς περιπέσητε ποικίλοις · « καὶ ἡ
« Εἰδότες, φησὶ, ὅτι τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς
C ὑπομονὴν κατεργάζεται (*b*). » Εἶτα τὸ περὶ τὴ
ἀναμφίλογόν τε καὶ σταθερὸν ὑποτίθησιν
δίψυχος, λέγων, ἀκατάστατος ἐν πάσαις τα
αὐτοῦ. »

VI. Quod autem postea dicit, quantam cum venustate habet etiam profunditatem ? « Glorietur enim, inquit, humilis quidem in sua altitudine : dives autem in sua humilitate. » Nam cum divitiæ quidem alliciant ad superbiam, paupertas autem ad humilitatem et animi dejectionem ; ille contra jubet facere, divitem quidem suam constituere altitudinem in modestis actionibus ; pauperem vero hoc ipsum existimare dignitatem non contemnendam, si magno et excelso animo ferat paupertatem. Ita paupertatem et divitias, quæ sunt sæpe multis materia ad peccandum, materiam efficit ad Dei cultum. Deinde rursus cum sciret, cujus gloriæ, et quam multorum bonorum sint tentationes conciliatrices iis qui se fortiter gerunt, repetens dicit : « Beatus

ς'. Ὁ δὲ μετὰ ταῦτα λέγει, πόσον ἔχει μ
ρίτος καὶ τὸ βάθος ; « Καυχάσθω γὰρ, ἔφη, ὁ
πεινὸς ἐν τῷ ὕψει αὐτοῦ, ὁ δὲ πλούσιος ἐν τῇ
νώσει αὐτοῦ. » Ἐπεὶ γὰρ ὁ μὲν πλοῦτος ἐπαγω
ἀλαζονείαν, ἡ πενία δὲ ταπεινὸν καὶ μικρό
ἐκεῖνος τοὐναντίον κελεύει ποιεῖν ὕψος ἑαυτοῦ
D σθαι τὸ μετριάζειν, τὸν πένητα δὲ αὐτὸ τοῦτ
μα νομίζειν οὐ τὸ τυχὸν, τὸ τὴν πενίαν φέρ
γαλοψύχως · οὕτω καὶ πενίαν καὶ πλοῦτον, ὧν
πολλοῖς πολλάκις εἰς ἁμαρτίαν, ὕλην εἰς Θε
ραπείαν τίθησι καὶ ἀμφότερα. Ἔπειτα πάλιν
οἵας δόξης, ὅσων ἀγαθῶν πρόξενοι τοῖς καρτερο
πειρασμοὶ, ἐπαναλαμβάνων, « Μακάριος, φησ
θρωπος ὃς ὑπομένει πειρασμὸν, ὅτι δόκιμος
νος, λήψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς · « τῷ μ

[1] Jac. I, 1 seqq. [2] Galat. I, 19.

(5) Quæ hic sequuntur, uncis inclusa, desunt in nostro ms. Græco.

(*b*) Plura aliquanto habentur in ms. Veneto, quæ vide in versione Latina, [ ]uncis inclusa.

ι στεφάνων ἐλπίδι εὐπαραδέκτους τοῖς φιλαρέτοις εἶναι παρασκευά-
κὶ ὡς ἔρμαιον αὐτοῖς ἡγεῖσθαι, καὶ
χεσθαι.

τὸ τῶν πολλῶν νόσημα, οἳ καὶ ὅπως
ς ἐπιθυμίας, ἐκ φύσεως εἶναι τὸ
σι, καὶ οὐδὲ τὸν Θεὸν αἴτιον τῶν
νομίζειν, κατέλιπεν ἀθεράπευτον·
ἄριστος ἰατρός, τοῖς φυλακτικοῖς
ασι, πρὸς τὴν νόσον ἵσταται ταύτην,
πειραζόμενος λεγέτω, ὅτι Ἀπὸ Θεοῦ
γὰρ Θεὸς ἀπείραστός ἐστι κακῶν,
ὸς οὐδένα, ἕκαστος δὲ πειράζεται
ἐπιθυμίας ἐξελκόμενος καὶ δελεαζό-
ιθυμία συλλαβοῦσα τίκτει ἁμαρτίαν,
ποτελεσθεῖσα ἀποκύει θάνατον. « Οὕ-
ικαίως μεταξὺ ἀνθρώπων ἐδίκασε καὶ
ν τὸ ἀναίτιον τῶν κακῶν μαρτυρή-
πείσας γλώσσας μεγαλορρήμονας,
δὲ ἐπιγνώμονας τῆς ἑαυτῶν ἀσθε-
ἁμαρτημάτων εἶναι ποιήσας, εὐλόγως
ις, ἑαυτοῖς μᾶλλον καὶ οὐ Θεῷ τὰ ἐκ
ίας καὶ ῥαθυμίας ἐπιγράφειν σφάλματα,
μετανοεῖν μανθάνειν καὶ συγγνώμην

ὅτε ὁν δίκαιον σοφῶς ἀναιροῦντα τὸν
καυχώσει τοῦ ἀγαθοῦ τῦφον, καὶ
θεῷ μᾶλλον ἢ ἑαυτοῖς λογίζεσθαι τὸ
Μὴ πλανᾶσθε γάρ, φησίν, ἀδελφοί μου
ἀγαθὴ καὶ πᾶν δώρημα τέ-
κ καταβαῖνον ἀπὸ τοῦ Πατρὸς τῶν
ὐκ ἔστι παραλλαγὴ ἢ τροπῆς ἀπο-
εὶς ἀπεκύησεν ἡμᾶς λόγῳ ἀληθείας
ἀπαρχήν τινα τῶν αὐτοῦ κτισμά-
φρονήματος ἀποκενοῖ τῦφον, καὶ τὸ
ἅμα τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ἄτρεπτον εἶναι
δείκνυσι, καὶ ὅπως ἐξαίρετον ἢ πρὸς
α περὶ τὸν ἄνθρωπον φαίνεται τὸ

α καὶ ἠθικωτέρων ἅπτεται παραι-
λέγων, πᾶς ἄνθρωπος ταχὺς εἰς τὸ
εἰς τὸ λαλῆσαι, βραδὺς εἰς ὀργήν. »
ταχέως φυλακῆς ἄξιον, τὸ ταχέως
; μᾶλλον δεῖται τῆς ἀσφαλείας;
ὃ κατὰ ἀλήθειαν Χριστιανοῦ, οἷους
χαρακτῆρας. « Θρησκεία καθαρὰ καὶ
ῷ καὶ Πατρὶ αὕτη ἐστίν· ἐπισκέ-
ς καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν,
τηρεῖν ἀπὸ τοῦ κόσμου. « Ἐπίσης κε-
κόσμου ἀφίστασθαι, καὶ τῷ πλησίον
αῖς γὰρ ἀληθείας, τότε γνησίως
συμπαθήσομεν, ὅτε τῆς τοῦ κόσμου
τοῖς ἀπορρήξομεν. Τῷ δὲ εἰπεῖν,
ολῃψίαις ἔχετε, ἀδελφοί, τὴν πίστιν
Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς δόξης, » τὸ κατ'

A homo qui sustinet tentationem : quoniam cum fuerit probatus, accipiet coronam vitæ ; » beatitudine et spe coronarum efficiens, ut sint viris bonis acceptæ tentationes, et eas propemodum tanquam lucrum existiment, et cum voluptate excipiant.

VII. Neque multorum morbum, qui suas defendentes cupiditates, peccatum dicunt esse a natura, et neque verentur existimare Deum esse causam malorum, reliquit incuratum : sed tanquam medicus præstantissimus auxiliis præservativis utens, huic morbo resistit, dicens : « Nemo qui tentatur dicat : A Deo tentor. Deus enim non (6) tentatur a malis ; ipse autem tentat neminem : unusquique vero tentatura propria concupiscentia attractus et inescatus. Deinde concupiscentia cum concepit, parit peccatum : peccatum autem perfectum, parit mortem. » Sic vir justus juste judicavit inter homines et Deum : illi quidem suo testimonio tribuens, quod non esset auctor malorum, et linguis loquacibus persuadens, ut tacerent ; efficiens autem, ut homines suam agnoscerent imbecillitatem et sua peccata ; et ut sibi, et non Deo, ascriberent delicta, quæ ex mala consuetudine proveniunt et socordia, et sic discerent se humiliter gerere, et petere veniam.

VIII. Præterea videbis justum sapienter perimentem arrogantiam et superbiam, quæ sequitur bonum recte gestum, et persuadentem Deo potius quam sibi ipsis ascribere, quod fuerit recte factum. « Ne erretis igitur, inquit, fratres mei dilecti : omne donum bonum, et omne datum perfectum, desuper descendit a Patre luminum, apud quem non est vicissituddo nec mutationis, obumbratio : volens enim genuit nos verbo veritatis, ut simus nos primitiæ quædam ejus creaturarum. » Hæc et exinaniunt arrogantiam, et ostendunt Deum esse datorem bonorum, et esse immutabilem, nec in eum cadere alterationem : quodque is est eximius, si conferatur cum rebus creatis, et maximam videtur gerere curam hominis.

IX. Post hæc accedit ad admonitiones, quæ ad mores magis pertinent : « Sit, dicens, omnis homo velox ad audiendum, tardus ad loquendum, et tardus ad iram. » Si enim velox sermo est cavendus, quanto magis adhibenda est cautio, ne cito irascaris ? Vide autem, quomodo figuram veri exprimit Christiani. « Religio pura et immaculata Patri et Deo hæc est : visitare orphanos et viduas in afflictione eorum, immaculatum seipsum conservare a mundo. » Ex æquo jubet et a mundo recedere, et ad propinquum accedere : tunc enim vere ac sincere fratrum miserebimur, quando nos separabimus ab affectione in mundum. Dicendo autem [3], « Ne in personarum acceptionibus habeatis, fratres fidem Domini nostri Jesu Christi gloriæ, » tollit id quod fit ad ostentationem, docens ne vivamus ut

qq.

oc ex Græco quam quod Latina versio habet : « Deus enim intentator malorum est. »

placeamus ominibus, neque quæramus gloriam ex hominibus, humilia et abjecta cogitantes : sed Deum solum amemus, et ejus quod fit habeamus ipsum laudatorem, et remunerationem ab eo exspectemus. Dicendo vero eum legem implere regiam, qui diligit proximum sicut seipsum, excitat ad fratrum dilectionem, ex ejus qui legem tulerat dignitate, sciens hujus præcepti magnitudinem et pulchritudinem : et quod plena legis adimpletio, est dilectio in proximum : et hoc ipsum est summa bonorum.

X. Quomodo autem movet ad misericordiam ? Terrens immisericordi et inevitabili, quod illic est, judicio. « Judicium, inquit, sine misericordia ei, qui non fecit misericordiam : » per hoc concedens, ut misericordia glorietur plus quam judicium, quatenus illi dat victoriam. Quin etiam ita dicit fidem opus habere actione, sicut corpus eget spiritu : absque ea autem esse mortuam et inutilem, ut non confidamus in eo solum quod credamus, et inaniter gloriemur. Hoc autem probat statim, Abraham et Raab adducens in testimonium : illum quidem, qui cum fide Isaac quoque obtulit ; hanc autem quæ speculatores per aliam viam transmisit. Et quid opus est, ut singula enumerem ? Vix ullam prætermisit ex virtutibus moralibus, ad quam non incitaverit virum pium ac religiosum, cum multa probabilitate, gratia ac jucunditate. Is linguæ legem dedit, ut qui et in tempore tacendum, et in tempore dicendum accurate doceret. Is paterne docet sequi quidem veritatem, a falso autem abstinere. Porro autem linguam quoque maledicam et calumniatricem plurimum accusat. Et de propinquo clanculum detrahere, aut etiam eum judicare, ab animis hominum procul propulsat.

XI. Tuum opus est, o Juste divites quoque rursus et pauperes admonere : illos quidem, ne confidant in divitiis : hos autem, ut mala ferant patienter, ut qui sint tolerantiæ accepturi mercedem, quæ non potest auferri : et illis quidem infidelitatis argumentum divitias objicere, ut qui in eis confidant, et non in Dei sinu, qui nunquam exhauritur ; his autem, tanquam prophetam annuntiare, quod pro foribus stat is qui judicat. Illud autem, non perjurium solum, sed vel ipsum omnino jusjurandum declinari debere, cujusnam alterius, quam linguæ justæ fuerit admonitio, dicentis [4] : « Ante omnia, fratres mei, nolite omnino jurare, neque per cœlum, neque per terram, neque ullum aliud juramentum : sit autem vestrum, Certe certe, et, Non non, ne sub judicio decidatis. » Eos, qui sunt sereno et tranquillo animo, docet, ut se muniant oratione ; eos, qui ægrotant, ut oleo utantur cum oratione sacerdotis ad unctionem, et id habeant pro morbi medicina, utpote quod oratio, cui opera ferunt auxilium maxima possit efficere. Quid opus

[4] Jac. v. 12.

A ἐπίλεξιν γινόμενον ἀναιρεῖ, διδάσκων μὴ πρὸς ἀρέσκειαν βιοῦν ἀνθρωπίνην, μηδὲ τὴν ἐξ ἀνθρώπων ἐπιζητεῖν δόξαν, χαμαίζηλα φρονοῦντας καὶ ταπεινά· ἀλλὰ Θεὸν μόνον φιλεῖν, καὶ ἐπαινέτην ἔχειν τοῦ γινομένου, καὶ παρ' αὐτοῦ τὴν ἀντίδοσιν ἀπεκδέχεσθαι. Τῷ δὲ καὶ νόμον φάναι βασιλικὸν ἐκπληροῦν τὸν ἀγαπῶντα τὸν πλησίον ὡς ἑαυτόν, πρὸς τὴν τῶν ἀδελφῶν ἀγάπην διερεθίζει τῷ ἀξιώματι τοῦ νομοθετήσαντος, τῆς ἐντολῆς ταύτης εἰδὼς τὸ μέγεθος καὶ τὸ κάλλος, καὶ ὅτι πλήρωμα νόμου ἡ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη, καὶ τοῦτο δὴ τοῦτο τῶν ἀγαθῶν τὸ κεφάλαιον.

Ι'. Ὅπως δὲ καὶ πρὸς ἔλεον διεγείρει ; Μάλα σοφῶς δυσωπῶν τῷ ἀνηλεεῖ καὶ ἀπαρακλήτῳ τῆς ἐκεῖθεν κρίσεως. « Ἀνέλεον γὰρ ἔφη τὴν κρίσιν τῷ μὴ B ποιήσαντι ἔλεον· » καὶ κατακαυχᾶσθαι ἔλεον κρίσεως, τούτῳ διδοὺς ἥπερ ἐκείνῃ τὰ νικητήρια. Ἀλλὰ καὶ τὴν πίστιν οὕτω δεῖσθαί φησι τῆς πράξεως, ὡς δεῖται τὸ σῶμα τοῦ πνεύματος· ταύτης δὲ χωρὶς νεκρὰν οἷον ὑπάρχειν αὐτὴν καὶ ἀνόνητον· ἵνα μὴ τὸ πιστεύειν μόνον ἐπιθαῤῥῶμεν καὶ διὰ κενῆς ἐγκαυχώμεθα. Καὶ πείθει τοῦτο λέγων, εὐθὺς τὸν Ἀβραὰμ καὶ τὴν Ῥαὰβ παρέγων εἰς μάρτυρας, τὸν μὲν μετὰ τῆς πίστεως καὶ τὸν Ἰσαὰκ προσενέγκοντα, τὴν δὲ τοῖς κατασκόποις δι' ἑτέρας ὁδοῦ παραπεμφθεῖσαν. Καὶ τί με δεῖ τι καθ' ἕκαστον ἀριθμεῖσθαι ; σχεδὸν γὰρ οὐδὲ μίαν ὑπέλιπε τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν, πρὸς ἣν οὐκ ἠρέθισε τὸν φιλόθεον, μετὰ πολλοῦ τοῦ πιθανοῦ καὶ τῆς χάριτος Οὗτος τῇ γλώσσῃ θεσμὸν ἐπέθηκε, σιωπᾷν τε κατὰ καιρὸν καὶ C λέγειν ἀκριβωσάμενος· οὗτος τῆς μὲν ἀληθείας ἔχεσθαι, τοῦ ψεύδους δὲ καὶ μίαν ἀνέχεσθαι πατρικῶς διδάσκει· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῆς φιλοψόγου γλώττης καὶ διαβόλου πλεῖστα κατηγορεῖ, καὶ τὸ λάθρα δὲ τοῦ πλησίον καταλαλεῖν, ἢ καὶ κρίνειν τῆς τῶν ἀνθρώπων διανοίας μακρὰν ἀπωθεῖται.

ΙΑ'. Σὸν ἔργον, ὦ δίκαιε, καὶ τὸ πλουσίοις αὖθις καὶ πένησι παραινέσαι, τοὺς ἐπὶ τῷ πλούτῳ μὴ πεποιθέναι, τοὺς δὲ μακροθύμως φέρειν ὡς λημμένους μισθὸν τῆς ὑπομονῆς ἀναφαίρετον· κἀκείνοις μὲν ἔλεγχον τῆς ἀπιστίας τὸν πλοῦτον τιθέναι, τοῖς δὲ ἐπ' αὐτῷ θαῤῥήσασι, καὶ μὴ κόλποις τοῖς μέποτε κενουμένοις· τοῖς δὲ οἷα προφήτης εὐαγγελίσθαι πρὸ τῶν θυρῶν ἑστάναι τὸν κρίναντα. Τὸ δὲ τὴν ἐπιορκίαν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ὅρκον ἁπλῶς ἐκτρέπεσθαι, τίνος ἄλλης ἢ τῆς δικαίας γλώττης παραίνεσις, πρὸ πάντων λεγούσης· « Ἀδελφοί μου, μὴ D ὀμνύετε ὅλως, μή τε τὸν οὐρανόν, μή τε τὴν γῆν, μή τε ἄλλον ὅρκον τινά· ἔστω δὲ ὑμῶν το Ναὶ Ναί· καὶ τὸ Οὔ Οὔ· ἵνα μὴ εἰς ὑπόκρισιν πέσητε. » Τοὺς ἐνθυμοῦντας ἀσφάλειαν ἑαυτῶν ποιεῖσθαι τὴν προσευχὴν διδάσκει, τοὺς νοσοῦντας ἐλαίῳ μετὰ προσευχῆς ἱερέως εἰς ἀλοιφὴν χρῆσθαι, καὶ τοῦτο τῆς νόσου ποιεῖν ἴαμα· ὡς τῆς εὐχῆς ἄρα τῆς διὰ τῶν ἔργων βοηθουμένης, ἐνεργεῖν τὰ μέγιστα δυναμένης. Τί δὲ χρὴ τὰ τῆς γλυκείας ταύτης Ἐπιστολῆς πάντα διαλαβεῖν, ἐξὸν ἐντυγχάνειν αὐτῇ τῷ βουλομένῳ κἀκεῖθεν

ὡς ἐκ πηγῆς ἀρύεσθαι, καὶ γευσάμενον πιστοῦσθαι, καὶ οὕτως ἀξιόχρεων μάρτυρα γίνεσθαι τῶν Ἰακώβου καλῶν ;

A est omnia persequi, quæ hæc continet Epistola, cum eam possit qui velit legere, et illinc haurire tanquam ex fonte, et gustando factis probare, et ita fide dignus esse testis eorum, quæ pulchre dicuntur a Jacobo ?

CAPUT II.

Synodus Hierosolymis habita. Æstimatio singularis apud apostolos et Judæos. Martyrium.

ΙΒ'. Ἔστι δὲ κἀντεῦθεν τὸ ἀξιοχρεων ἐκείνου καὶ δυνατὸν ἐν λόγῳ μαθεῖν. Ζήτησις κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν κατέστη ποτὲ, εἰ δεῖ τοὺς ἐξ ἐθνῶν προσιόντας τῷ λόγῳ τῆς χάριτος κατὰ τὸ ἔθος Μωσέως λοιπὸν περιτέμνεσθαι. Οἱ ἐπὶ τῆς Ἀντιόχου τοίνυν ἀδελφοὶ τοῖς κατὰ τὰ Ἱεροσόλυμα ἀποστόλοις τὴν κρίσιν B ἐπέτρεψαν, Παύλου καὶ Βαρνάβα διακονοῦντων πρὸς τὸ ζητούμενον. Τῆς δὲ ἐν Ἱεροσολύμοις Ἐκκλησίας εἰς τοῦτο συναθροισθείσης, καὶ Πέτρου τοῦ τῶν ἀποστόλων πρώτου προεστηκότος τῆς πίστεως, καὶ τὰ τῆς εὐσεβείας σπέρματα καταβάλλοντος· « Ἄνδρες ἀδελφοὶ, φησὶν ὁ Ἰάκωβος, Συμεὼν ἐξηγήσατο καθὼς πρῶτον ὁ Θεὸς ἐπεσκέψατο λαβεῖν ἐξ ἐθνῶν λαὸν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, καὶ τούτῳ συμφωνοῦσιν οἱ λόγοι τῶν προφητῶν. » Εἶτα ἐπιθεὶς τὰ τοῦ προφήτου ῥήματα, τοῖς ζητουμένοις ὄντως ἐπεψηφίζετο· « Κρίνω ἐγὼ, λέγων, μὴ παρενοχλεῖν τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἐπιστρέφουσιν ἐπὶ τὸν Θεὸν, ἀλλὰ ἐπιστεῖλαι αὐτοῖς ἀπέχεσθαι ἀπὸ τῶν ἀλισγημάτων τῶν εἰδώλων, τῆς πορνείας, καὶ τοῦ αἵματος, καὶ τοῦ πνικτοῦ. » Οὕτως ἔφη, καὶ ὁ λόγος ἔργον ἐγένετο, καὶ τὸ παρὰ τοῦ C Ἰακώβου ψηφισθὲν εἰς τύπον τοῖς ἀποστόλοις ἐγράφετο, καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ παρεδίδοτο· οὕτω καὶ παρ' αὐτοῖς εἶχε τοῖς ἀποστόλοις ὁ ἀνὴρ τὸ αἰδέσιμόν.

XII. Porro autem hinc quoque sciri potest, quanta esset ejus auctoritatis et dicendi facultas. Fuit aliquando quæstio Antiochiæ, an oporteret eos qui ex gentibus ad verbum veritatis accedebant, more Mosaico deinceps circumcidere. Fratres ergo, qui erant Antiochiæ, apostolis commorantibus Hierosolymis permiserunt judicium, Paulo et Barnaba usi ministris ad proponendum id de quo quærebatur. Cum vero quæ Hierosolymis erat Ecclesia ad hoc esset congregata, et Petrus primus apostolorum præesset fidei, et jaceret semina pietatis : « Viri fratres, inquit Jacobus, Simon exposuit quomodo primum Deus visitavit sumere ex gentibus populum nomini suo ; et ei consentiunt prophetæ[5]. » Deinde cum subjunxisset verba unius prophetæ, de iis quæ quærebantur hanc tulit sententiam : « Judico ego, dicens, non esse molestia efficiendos eos, qui ex gentibus ad Deum convertuntur : sed scribendum ad eos, ut se abstineant a contaminationibus simulacrorum, fornicatione, et sanguine, et suffocato[6]. » Sic dixit, et quod dixerat, deductum est ad effectum : et quod a Jacobo fuerat decretum, scriptum est ab apostolis, et Ecclesiæ pro forma fuit traditum. Tanta apud apostolos fuit ejus reverentia.

ΙΓ'. Ἀλλ' ἔστιν ἀκοῦσαι καὶ Παύλου οἷα περὶ αὐτοῦ Γαλάταις ἐπέσταλκεν. « Ἀνῆλθον, φησὶ, εἰς Ἱεροσόλυμα ἱστορῆσαι Πέτρον, ἕτερον δὲ τῶν ἀποστόλων οὐκ εἶδον, εἰ μὴ Ἰάκωβον, τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου, » ὡς μεγάλου τινὸς ὄντος καὶ ἀξίου μνήμης τοῦ θεάσασθαι τὸν Ἰάκωβον. Οἷος δέ ἐστι καὶ αὐτῷ τῷ Παύλῳ παραινῶν ὁ Ἰάκωβος, ὁ τὰ τῶν Πράξεων ἐπιὼν σαφῶς εἴσεται. « Γενομένων γὰρ ἡμῶν, φησὶ ὁ Λουκᾶς, εἰς Ἱεροσόλυμα, ἀπεδέξαντο ἡμᾶς πάντες οἱ ἀδελφοί· τῇ δὲ ἐπιούσῃ εἰσῆλθεν ὁ Παῦλος σὺν ἡμῖν πρὸς Ἰάκωβον, πάντες τε παρεγένοντο πρὸς αὐτὸν οἱ πρεσβύτεροι· καὶ ἀσπασάμενος αὐτοὺς D ἐξηγήσατο καθ' ἓν ἕκαστον ὧν ὁ Θεὸς ἐποίησε τοῖς ἔθνεσιν διὰ τῆς διακονίας αὐτοῦ. Οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐδόξαζον τὸν Θεὸν, εἰπόντες τῷ Παύλῳ· Θεωρεῖς, ἀδελφὲ, πόσαι μυριάδες εἰσὶν ἐν τοῖς Ἰουδαίοις τῶν πεπιστευκότων, καὶ πάντες ζηλωταὶ τοῦ νόμου ὑπάρχουσιν· κατηχήθησαν δὲ περὶ σοῦ, ὅτι ἀποστασίαν διδάσκεις ἀπὸ Μωσέως τοὺς κατὰ τὰ ἔθνη πάντας Ἰουδαίους. Ἀλλὰ τοῦτο ποίησον ὅ σοι λέγομεν· ἁγνίσθητι σὺν (c) τοῖς οὖσιν ἀδελφοῖς, καὶ δαπάνησον, καὶ γνώσονται ὅτι περὶ ὧν κατήχηνται περὶ σοῦ οὐδέν ἐστι. » Πάντως δὲ Ἰακώβου δέον ὑπολαμβάνειν

XIII. Sed licet etiam audire, quidnam Paulus de eo scribat ad Galatas : « Ascendi, inquit, Hierosolymam ad videndum Petrum. Alium autem apostolum non vidi, nisi Jacobum fratrem Domini[7] : » utpote quod res esset magna, et digna quæ mandaretur memoriæ, videre Jacobum. Qualibus autem monitionibus ad Paulum usus sit Jacobus, aperte sciet, qui legerit Actus apostolorum . « Cum nos enim (inquit Lucas) venissemus Hierosolymam, exceperunt nos omnes fratres. Sequenti autem die ingressus est Paulus nobiscum ad Jacobum, et omnes accesserunt presbyteri : quos cum salutasset, exposuit singulatim unumquodque eorum, quæ Deus fecit gentibus per ministerium suum. Illi autem cum audiissent, glorificaverunt Deum, dicentes Paulo : Vides, frater quam multa millia sunt inter Judæos eorum qui crediderunt, et sunt omnes legis æmulatores : de te autem audierunt, quod tu doces a Mose defectionem Judæos omnesqui sunt in gentibus. Sed fac hoc, quod tibi dicimus : sunt nobis viri quatuor, votum habentes super se : his assumptis, sanctifica te cum illis, et impende in illis, ut radant capita : et cognoscent

[5] Act. xv, 14, 15. [6] Ibid. 19. [7] Galat. i, 19.

(c) Etiam hic locus ex Act. xxi magis integre habetur in eadem versione.

omnes, quod quæ de te audierunt, nihil sunt [8]. » Oportet autem omnino existimare hæc verba esse Jacobi, ut qui esset princeps illius Ecclesiæ ; propterea enim hoc egregie a Luca est additum : « Paulus nobiscum ingressus est ad Jacobum. » Tantum inter apostolos tribuebatur Jacobo, et adeo erat clarus, et habebatur in tanto honore, partim quidem hoc habens ex virtute, partim autem hoc nactus ex eo quod esset frater Domini.

A εἶναι τὰ ῥήματα, οἷα τῆς Ἐκκλησίας κατάρχοντος· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τῷ Λουκᾷ πρόκειται κατεξαίρετον, ὅτι « Παῦλος (*d*) εἰσέλθοι σὺν ἡμῖν πρὸς Ἰάκωβον. » Τοσοῦτον ἐν ἀποστόλοις Ἰακώβῳ τὸ συγκεχωρηκός, καὶ οὕτως ἦν ἐπιφανής τε καὶ ἀξιότιμος, τοῦτο μὲν καὶ ἀπὸ τῆς ἀρετῆς ἔχων, τοῦτο δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ ἀδελφὸς εἶναι τοῦ Κύριου προσειληφώς.

XIV. Judas autem, qui catholicarum septimam scripsit Epistolam, quanam ex re seipsum significat, et quomodo facit inscriptionem ? « Judas Jesu Christi servus, frater autem Jacobi, iis qui sunt dilecti in Deo Patre. » Non ex imperatoriis et inanibus dignitatibus sibi tantum claritatis tribuunt, qui sunt in mundo splendidi, quantum ille sciebat gloriari ex eo, quod esset et diceretur frater Jacobi (7). Si autem est Judæ gloria dici fratrem Jacobi, quanto est ipsi Jacobo major, quod Christi frater nominetur ? Ipse enim solus assecutus fuit hæc privilegia, et dignus est habitus, qui solus vocaretur (8) frater Domini.

ΙΔ'. Ἰούδας δὲ τὴν ἑβδόμην Ἐπιστολὴν τῶν καθολικῶν γράφων, ἐκ τίνος ἄρα δῆλον ἑαυτὸν ποιεῖ, καὶ πῶς τὴν ἐπιγραφὴν τίθησιν ; « Ἰούδας Ἰησοῦ Χριστοῦ δοῦλος, ὁ ἀδελφὸς δὲ Ἰακώβου, τοῖς ἐν Θεῷ Πατρὶ ἠγαπημένοις. » Οὐχ οὕτως ἀπὸ τῶν βασιλικῶν τούτων καὶ διακένων ἀξιωμάτων, οἳ κατὰ κόσμον λαμπροὶ τὸ ἐπίσημον ἑαυτοῖς περιποιοῦνται, ὅσον ἐκεῖνος ἀπὸ τοῦ ἀδελφὸς εἶναι καὶ λέγεσθαι Ἰακώβου σεμνύνεσθαι ἔγνω. Εἰ δὲ τούτῳ δόξα τὸ ἀδελφὸν Ἰακώβου λέγεσθαι, πόση ἐκείνῳ μᾶλλον ἀπὸ τοῦ ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου κατονομάζεσθαι ; αὐτὸς γὰρ καὶ μόνος τῶν πρεσβείων ἔτυχε τούτων, καὶ ἀδελφὸς Κυρίου μόνος λέγεσθαι κατηξίωται.

XV. Hic ergo magnus et divinus Jacobus erat sanctus (ut sacra dicunt Eloquia) ex utero matris suæ. Quamobrem statim post Christum, primun Pontificem, accipit clavum Ecclesiæ Hierosolymitanæ, et solus in Sancta sanctorum perpetuo ingreditur (9). Non enim semel, sicut iis qui legi et umbræ cœlestium serviebant, concedebatur ingressus : sed sic ingrediebatur, ut qui solus posset ingredi propter puritatem. Ingrediens autem, se inclinabat in genua, et populo conciliabat remissionem peccatorum, melius quam Moses : adeo ut instar camelorum ei genua obdurescerent, eo quod ea flecteret assidue : sic enim nobis Deus, qui homo factus est, orandum tradit. Propter insignem autem justitiam, vocabatur Justus Oblias (10), quod lingua nostra significat comprehensionem populi et justitiam.

ΙΕ'. Ὁ τοίνυν μέγας οὗτος καὶ θεῖος Ἰάκωβος ἅγιος ἦν, ὡς τὰ ἱερά φασι Λόγια, ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ· διὸ καὶ, μετὰ Χριστὸν εὐθὺς τὸν πρῶτον ἀρχιερέα, τῆς τῶν Ἱεροσολύμων Ἐκκλησίας τοὺς οἴακας ἐγχειρίζεται, καὶ μόνος εἰς τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων διαπαντὸς εἰσπορεύεται· οὐδὲ γὰρ ἅπαξ, καθάπερ τοῖς τῷ νόμῳ καὶ τῇ σκιᾷ τῶν ἐπουρανίων λατρεύσασιν, ἐγχωροῦν ἦν, ἀλλ' οὕτως εἰσῄει ὡς μόνος εἰσιέναι δυνάμενος διὰ καθαρότητα. Εἰσερχόμενος δὲ, κείμενος ἐπὶ τῶν γονάτων εὑρίσκετο, καὶ τῷ λαῷ τῶν ἡμαρτημένων ἄφεσιν, κρεῖττον ἢ κατὰ Μωσέα τι ποιούμενος, ὡς ἀπεσκληκέναι αὐτῷ τὰ γόνατα κατὰ τὰς καμήλους, διὰ τὸ ἐπὶ γόνυ τοῦτον διαπαντὸς κάμπτεσθαι· οὕτω γὰρ ἡμῖν ὁ Θεὸς, γενόμενος ἄνθρωπος, τὰ τῆς εὐχῆς παραδίδωσι. Διὰ μέντοι δικαιοσύνης ὑπερβολὴν δίκαιος ἐκαλεῖτο καὶ (*e*) Ὀβλίας, ὃ καθ' Ἕλληνας περιοχὴ δηλοῦται τοῦ λαοῦ καὶ δικαιοσύνη.

XVI. Cæterum, quomodo prophetæ (11) prius significaverunt, quidam ex septem hæresibus, quo-

ΙϛΓ. Ὥσπερ γοῦν οἱ προφῆται πρότερον δεδηλώκασι, τινὲς μέντοι τῶν ἑπτὰ αἱρέσεων, ὧν Ἄνανος

[8] Act. XXI, 20 seqq.

(7) Cum Jacobo ex matre Maria solus frater Joseph assignetur in Evangelio, dicendum erit Judam fuisse Jacobi fratrem, ex eodem quidem patre Cleopha, sed ex altera matre.

(8) Iterum Christus, Marci VI, vocatur a Nazarenis frater Jacobi et Joseph, et Judæ et Simonis. Paulus etiam I Cor. IX, 5, Fratres Domini nominat, Judam verosimiliter et Simonem intelligens, ex duodenario numero apostolorum duos, sed forte minus propinquos : ut Jacobus hic (nam de fratre Josepho, qui potuit ante Christum obiisse, nihil legitur) solus et autonomastice Adelphothei gloriosum cognomentum retinuerit. Scilicet, etc.

(*d*) Textus habet εἰσῄει.

(*e*) Vide notata ad versionem Latinam num. 10. Hic addo in ms. Græco, primum Ἰοβλίας, hic vero etiam Ἰουλίας scribi, quæ ex Eusebio censuimus corrigenda.

(9) Græce εἰς τὰ Ἅγια ἁγίων. Ast Hegesippus ex quo ista deducta, solum habet : Τούτῳ μόνῳ ἐξῆν εἰς τὰ ἅγια εἰσιέναι. Erat Sancta sanctorum locus, in quem semel in anno intrabat supremus pontifex. At Sancta locus, in quem quotidie intrabant sacerdotes. Et licet sanctus Jacobus non esset sacerdos Judæorum, tamen illi sanctitatis existimatio tantam conciliarat auctoritatem, ut intranti in sancta nullus resisteret.

(10) Commodius dixisset Saddic et Oblias, ut duplex interpretatio sequens, duplici Hebraica voci responderet.

(11) Hegesippus apud Eusebium, hæc verba

ἐξηγεῖτο (ἱερεὺς δὲ ἦν τότε ὁ Ἄνανος · ἡνίκα Παῦλος ἐπιβοησάμενος Καίσαρα πρὸς Ῥώμην ὑπὸ τοῦ Πιστοῦ δεσμώτης ἐστέλλετο παρὰ Νέρωνα) · οὗτοι γοῦν οἱ τῶν τοιούτων αἱρέσεων, τῆς ἐλπίδος καθ' ἣν Παύλῳ τὴν ἐπιβουλὴν ἐξήρτυον ἁμαρτάνοντες, ἐπὶ Ἰάκωβον τρέπονται, τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου · τοιαῦτα γὰρ αὐτοῖς καὶ κατ' ἐκείνου τετόλμητο. Καὶ μέσον ἑαυτῶν ἀπολαβόντες τὸν Δίκαιον, ἄρνησιν τῆς εἰς τὸν Χριστὸν πίστεως ἐπὶ παντὸς τοῦ λαοῦ ἐξεζήτουν αὐτόν, καὶ παρ' αὐτοῦ ἐπυνθάνοντο · Εἰπὲ ἡμῖν, ὦ Δίκαιε, λέγοντες, τίς ἐστιν ἡ θύρα τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ δὲ, πιστούμενος τὴν ἐκείνων φωνὴν, καὶ δίκαιος, ὥσπερ γοῦν ἐκαλεῖτο, φανῆναι βουλόμενος, δικαίαν καὶ τὴν φωνὴν δίδωσιν, Οὗτός ἐστιν, λέγων, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ Ἰησοῦς ὁ Χριστός. Τινὲς μὲν οὖν αὐτῶν τοῖς ὑπὸ τοῦ Ἰακώβου λεγομένοις πιστεύοντες ἦσαν · οἱ δὲ ἠπίστουν τε καὶ ἀντέλεγον κατὰ παράδοσιν οὐκ ὀρθὴν καὶ πλάνην· αἱ γὰρ αἱρέσεις αὗται παρὰ Ἰουδαίοις (ὡς τὰ θεῖά φασι Λόγια) οὔτε ἀνάστασιν ἐπρέσβευον, οὔτε ἐρχόμενον ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Πολλοὶ μέντοι καὶ διὰ τὸν Ἰάκωβον τῷ τῶν πιστευόντων χορῷ συνετάττοντο, καὶ θόρυβος πολὺς τοὺς ἄρχοντας εἶχε τῶν Ἰουδαίων ἅτε διὸ τῶν Φαρισαίων καὶ Γραμματέων φασκόντων, ὅτι κινδυνεύει πᾶς ὁ λαὸς, Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν προσδοκῶν.

ΙΖ'. Προσελθόντες τοιγαροῦν Ἰακώβῳ · Παρακαλοῦμέν σε, Δίκαιε, μάλα δεινῶς ἔλεγον, ἐπίσχες τὸν λαὸν, ἐπείπερ ἐπλανήθη εἰς Ἰησοῦν ὡς αὐτὸν ὄντα Χριστόν · ἀλλ' ὅπως πείσῃς τοὺς κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα περὶ τοῦ Ἰησοῦ συνεληλυθότας, μὴ πλανᾶσθαι περὶ αὐτοῦ · σοὶ γὰρ πάντες πειθόμεθα · καὶ μαρτυροῦμέν σοι, ἡμεῖς τε καὶ πᾶς ὁ λαὸς, ὅτι δίκαιος εἶ, καὶ πρόσωπον οὐ λαμβάνεις · τὴν μαρτυρίαν ταύτην, τὸ δίκαιον εἶναι, καὶ τὸ πρόσωπον μὴ λαμβάνειν, τούτου χάριν ἐκείνῳ προσενέγκοντες ἵν' ἐκ τοῦ δικαίου κλέψῶσι μᾶλλον αὐτὸν, καὶ πρόσωπα ἐκείνων λαβεῖν ἀνακείσωσι τῇ κολακείᾳ διαφθαρέντα. Ἐπὶ τὸ πτερύγιον οὖν, φησὶν, ἀναβὰς στῆθι τοῦ ἱεροῦ, ἵνα ᾖς ἐπιφανὴς τῷ λαῷ, καὶ ἀκουστά σου τὰ ῥήματα γένηται. διὰ γὰρ τὸ Πάσχα συνεληλύθασιν αἱ φυλαὶ ἅπασαι μετὰ τῶν ἐθνῶν. Ἔστησαν οὖν οἵ τε Γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι τὸν Ἰάκωβον ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ · καὶ φωνῇ γεγωνοτέρᾳ, Δίκαιε, ἔφησαν, σοὶ πάντες ὀφείλομεν πείθεσθαι · ἐπείπερ ὁ λαὸς ὀπίσω πλανᾶται τοῦ Ἰησοῦ, ὃν πάντες ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου σταυρὸν ὑπομεμενηκότα γινώσκομεν : ἀπάγγειλον ἡμῖν τίς ἡ θύρα τοῦ Ἰησοῦ.

ΙΗ'. Ἐπεὶ οὖν ὁ καιρὸς ἐκάλει τὸν ἀριστία στῆναι

A rum dux erat Ananus (12), (Erat autem Ananus tunc sacerdos (13), quando Paulus appellato Cæsare, Romam a Festo vinctus, missus est ad Neronem) cum essent frustrati spe insidiarum, quas struxerant adversus Paulum, convertuntur contra Jacobum fratrem Domini. Hæc autem in illum facere ausi sunt. Cum Justum intercepissent medium, petebant ab eo negationem fidei in Christum coram toto populo ,et ex ipso sunt, sciscitati : Dic nobis, o Juste, dicentes, quodnam est ostium Jesu (14). Ille vero verbum eorum confirmans, et qualis dicebatur Justus volens videri, justam similiter vocem emisit, Hic est, inquiens, Filius Dei Jesus Christus. Atque nonnulli quidem credebant iis quæ dicebantur a Jacobo ; alii autem minime credebant, et B convenienter non rectæ traditioni et errori. Quædam enim hæreses apud Judæos (ut divina dicunt Eloquia) neque tenebant resurrectionem, neque credebant Deum venturum, ut redderet unicuique secundum opera sua. Atque multi quidem propter Jacobum relati sunt in numerum credentium : magna autem murmuratio exorta est inter principes Judæorum, utpote quod dicerent Pharisæi et Scribæ in periculum venire universum populum, exspectantem Jesum Christum.

XVI. Cum ergo accessissent ad Jacobum : Te valde rogamus, o Juste, dicebant, cohibe populum: in errorem enim inductus est de Jesu, quod ipse sit Christus : et fac, ut iis qui die Paschæ convenerint, de Jesu persuadeas, ne de ipso fallantur. Tibi enim nos credimus et tibi ferimus testimo- C nium, et universus populus, quod sis justus, et personam non accipias : hoc autem testimonium, quod esset justus, et personam non acciperet, ideo illi tribuebant, ut ex hoc Justi nomine eum ad se allicerent, et persuaderent, ut illorum personas acciperet, corruptus assentatione. Asendens ergo, inquiunt, sta supra templi pinnaculum, ut cernaris a toto populo, et verba tua audiantur : nam propter Pascha convenerunt omnes tribus cum gentibus (15). Statuerunt ergo Scribæ et Pharisæi Jacobum supra templi pinnaculum, et alta voce dixerunt : Juste, debemus omnes tibi credere. Quoniam igitur populus errat post Jesum, quem omnes scimus passum esse mortem sub Pontio Pilato, D nobis enuntia, quid tibi videatur de Jesu.

XVIII. Cum ergo tempus vocaret, ut vir fortis

connectens periodo priori, de honorificis cognomentis Jacobo per Judæes additis, ait, ὡς οἱ προφῆται δηλοῦσι περὶ αὐτοῦ *sicut prophetæ de eo declarant* : nec facile est explicare quos istic Prophetas significet : suspicor applicata ei quædam loca, quæ alias de Messia sub nomine *Justi* inveniuntur : ut cum dicitur Sapientiæ II : « Opprimamus et circumveniamus Justum. »

(12) Josephus, lib. XIII, cap. 8, trium duntaxat hæreseon meminit, Pharisæ, Sadduceæ, et Essenæ : at septem a se prius descriptas in Commentariis hic ait Hegesippus, cui credimus, et Josephum locum tres præcipuas nominasse.

(12) Hic Actorum XXIII et deinceps vocatur Ananias, princeps sacerdotum.

(14) Ostium poni videtur pro exitu seu fine : intendebant enim, ut simpliciter respondendo quod obiisset in cruce videretur ejus divinitatem negare.

(15) Non solum quarumcunque tribuum Israelitas, sed etiam gentiles ad diem festum undequaque solitos Hierosolymam ascendere, notius ex Evangelio est, quam ut contra Scaligerum probari debeat : cujus etiam scrupulo de gentibus templum non ingredientibus facile satisfacit ipse locus, in eam partem prospectum habens,ad quam gentilibus quoque fas fuerit accedere.

resisteret mendacio, non est cunctatus, neque metu prodidit veritatem : sed et animo et lingua liberrimus, et magnam protinus vocem emittens : « Quid me rogatis, inquit, de Jesu ? Ipse sedet in cœlo ad dexteram virtutis Patris sui, venturus posthac in nubibus cœli, ut judicet orbem terræ in justitia. » Cum multi autem fuissent persuasi ab hoc Jacobi testimonio, clamarentque et dicerent, Hosanna Filio David : Scribas et Pharisæos subiit magna ejus, quod factum fuerat, pœnitentia, et inter se dicebant : Male fecimus, qui tale testimonium Jesu præbuerimus. Agedum ergo Jacobum dejiciamus, ut populus metu retardatus non credat Jesu. Cum sic dixissent, magna voce clamarunt : O ! o ! Justus quoque erravit.

A κατὰ τοῦ ψεύδους. οὐ μέλλων ἦν οὐδὲ δειλίᾳ τὴν ἀλήθειαν προδιδοὺς, ἀλλὰ καὶ ψυχὴν καὶ γλῶτταν ἐλευθερώτατος, καὶ μεγάλην εὐθὺς ἀφεὶς τὴν φωνήν· « Τί με ἐρωτᾶτε περὶ τοῦ Ἰησοῦ ; λέγων, καὶ αὐτὸς κάθηται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐν δεξιᾷ τῆς δυνάμεως τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ, ἐρχόμενος μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ κρῖναι τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ. » Καὶ πολλῶν πληροφορηθέντων ἐπὶ τῇ μαρτυρίᾳ ταύτῃ τοῦ Ἰακώβου, κραζόντων τε καὶ λεγόντων· Ὡσαννᾶ τῷ Υἱῷ Δαβίδ, πολλὴ τοὺς Γραμματεῖς τότε καὶ Φαρισαίους εἰσῄει μετάνοια τοῦ πραχθέντος· καὶ πρὸς ἀλλήλους, Κακῶς ἐποιήσαμεν, ἔλεγον, σοιαύτην μαρτυρίαν παρασχόντες τῷ Ἰησοῦ· δεῦτε τοιγαροῦν, καταλάβωμεν τὸν Ἰάκωβον, ἵν' ὁ λαὸς οὕτω φόβῳ περισχεθέντες μὴ πιστεύσωσι τῷ Ἰησοῦ. Οὕτως B εἰπόντες μέγα τι βεβοήκασιν· Ὦ ! ὦ ! καὶ ὁ Δίκαιος ἐπλανήθη.

XIX. Cum ergo ascendissent in templi pinnaculum, eum statim dejiciunt. Et ne sic quidem desistentes ab insania, dicebant : Justum obruamus lapidibus. Et cœperunt in eum jaculari lapides, quoniam dejectus non erat mortuus. Sed conversus (O sanctam animam !)figit humi genua dicens : Domine Deus Pater, dimitte eis, nesciunt enim quid faciunt ; eamdem vocem, quam Stephanus, divinus quoque emittens Jacobus. Cum sic ergo eum appeterent lapidibus, unus ex sacerdotibus, qui erant filii Recham, filii Rechabim, de quibus fert testimonium Jeremias (16) propheta, clamavit, dicens : Cessate : quid facitis ? Justus pro nobis precatur. Quidam autem ex eis, accepto fuste ex officina fullonis, quo comprimebat vestes, valide infligit ejus capiti : et sic Justus tradidit animam. Quem acceperunt et sepelierunt prope templum Dei.

ΙΘ'. Ἀναβάντες οὖν ἐπὶ τὸ πτερύγιον εὐθὺς καταβάλλουσι· καὶ μηδὲ οὕτω τῆς μανίας στάντες, ἔλεγον· Λιθάσωμεν τὸν Δίκαιον. Καὶ ἤρξαντο λιθάζειν αὐτὸν, ἐπείπερ καταβληθεὶς οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ στραφεὶς, ὦ ψυχῆς ὁγίας ! τίθησι τὰ γόνατα, λέγων· Κύριε Θεὲ Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς, οὐ γὰρ οἶδασι τί ποιοῦσι· τὴν αὐτὴν τῷ Στεφάνῳ φωνὴν ἀφεὶς καὶ ὁ θεῖος Ἰάκωβος. Οὕτως οὖν λιθοβολούντων αὐτὸν, εἷς τῶν ἱερέων, τῶν υἱῶν Ῥηχαυὶ, υἱοῦ Ῥαχαβὴν, τῶν ὑπὸ Ἱερεμίου τοῦ προφήτου μαρτυρουμένων, ἔκραξε λέγων· Παύσασθε, τί ποιεῖσθε ; εὔχεται ὑπὲρ ἡμῶν ὁ Δίκαιος. Καί τις αὐτῶν, ἀπὸ τῶν κναφέων τὸ ξύλον λαβὼν, ἐν ᾧ ἀπεπίαζον τὰ ἱμάτια, ἐπάγει λίαν κατὰ C τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ· καὶ οὕτως ὁ Δίκαιος παραδίδωσι τὴν ψυχήν. Καὶ λαβόντες αὐτὸν θάπτουσι πλησίον τοῦ ναοῦ τοῦ Θεοῦ.

XX, Quicunque autem erant, in civitate moderati et probi, et videbantur leges accurate servare, hoc tulerunt graviter, et clam mittunt ad Agrippam (erat enim is successor tetrarchiæ Herodis) rogantes, ut scriberet ad Ananum, ne talia auderet. Neque enim recte fecisse dicebant, quod fecerat magno Jacobo. Quidam autem ex eis Albino quoque procedentes obviam, venienti Alexandria (ipsum enim post Festum elegit Cæsar procuratorem Judææ) eum docent, non licere Anano absque ejus sententia sedere in concilio. Albinus igitur, credens iis qui dixerant, iratus scribi ad Ananum, minans eum daturum pœnas admissi facinoris. Rex vero Agrippa, Anano deposito a sacerdotio, cum fuisset Ponifex non plures quam tres menses, alterum ejus loco constituit. Mala autem extrema invaserunt Judæos post mortem Jacobi : horum testis est Josephus Judæus, qui nihil celavit veritatis.

ΙΚ'. Ὅσοι δὲ τῶν κατὰ τὴν πόλιν ἐπιεικέστατοι, καὶ τὰ περὶ τοὺς νόμους ἀκριβεῖς ἐδόκουν, βαρέως ἤνεγκαν ἐπὶ τούτῳ· καὶ πέμπουσι κρύφα πρὸς τὸν Ἀγρίππαν (οὗτος γὰρ τῆς Ἡρώδου τετραρχίας διάδοχος ἦν) ἀξιοῦνται ἐπιστεῖλαι Ἀνάνῳ, μὴ τοιαῦτα τολμᾷν, μηδὲ γὰρ τὸ κατὰ τὸν μέγαν τοῦτον Ἰάκωβον ὀρθῶς καταπρᾶξαι. Τινὲς δὲ αὐτῶν καὶ τῷ Ἀλβίνῳ ὑπαντήσαντες, ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας ὁδοιποροῦντι (αὐτὸν γὰρ μετὰ Φῆστον ἐχειροτόνησε Καῖσαρ τῆς Ἰουδαίας ἐπίτροπον) διδάσκουσι μὴ ἐξεῖναι τῷ D Ἀνάνῳ χωρὶς γνώμης αὐτοῦ καθίσαι συνέδριον. Ἀλβῖνος δὲ τοῖς εἰποῦσι πεισθεὶς, γράφει μετ' ὀργῆς πρὸς τὸν Ἄνανον, δίκας ἀπειλῶν ὑποσχεῖν αὐτὸν τοῦ τοιοῦδε τολμήματος. Ἀγρίππας μέντοι ὁ βασιλεὺς, ἀφελὼν τῆς ἱερωσύνης τὸν Ἄνανον, ἄρξαντα μῆνας οὐ πλείους τριῶν, ἕτερον ἀντ' ἐκείνου κατέστησε. Τὰ μέντοι κακῶν ἔσχατα, μετὰ τὴν Ἰακώβου τελευτὴν, Ἰουδαίους κατείληφε· καὶ μάρτυς τούτων Ἰουδαῖος Ἰώσηπος, μηδὲν τῆς ἀληθείας ὑποκρυψάμενος.

(16) Ast Rechabitæ, de quibus Hieremiæ xxxv, ex Madianitis inter Judæos habitantibus erant, uti, ex x Numerorum liquet ; quomodo ergo ex iis sacerdotes erant ? Glossema igitur hoc de suo adjecerit vel Hegesippus vel Eusebius, eo quod legeretur *filius Rechab*, adductus in hunc errorem: eum nomen hoc fere potuerit etiam ex Aaronis familia aliquis, sicut ex Judæis multi gesserunt nomen *Ismaelis*, quos ridiculum foret *Ismaelitas* dicere

ΚΑ'. Ταῦτα οὕτω συνῆλθεν, καὶ προστέθη τοῖς ἁγίοις ὁ ἅγιος, τοῖς μάρτυσιν ὁ μάρτυς, τοῖς δικαίοις ὁ δίκαιος καὶ ὢν καὶ ὀνομαζόμενος· ἐν ἐπισκόποις πρῶτος τὸν μαρτυρικὸν ἀναδησάμενος στέφανον. Ἦν μὲν γὰρ προφθάσας ἐν διακόνοις ὁ Στέφανος, ἐν ἀποστόλοις ὁ Ζεβεδαίου Ἰάκωβος· νῦν δὲ ὁ ἀρχιερεὺς τῷ πρώτῳ ἀρχιερεῖ Χριστῷ ἠκολούθησεν, ὁ μάρτυς τῷ ὑπὲρ τοῦ κόσμου παντὸς τὸ αἷμα τὸ ἴδιον ὑποσχόντι. Πόσων σοι θείων ἀξιωμάτων ποσοι χρεωστοῦνταί σοι στέφανοι, τῷ μαθητῇ, τῷ ἀρχιερεῖ, τῷ δικαίῳ, τῷ θεαδέλφῳ, τῷ μάρτυρι, τῷ ὅ τι ἂν τις εἴποι τῶν ἀγαθῶν ἐκ περιουσίας ἔχοντι, εἰς δόξαν Πατέρος, Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, τῆς μιᾶς καὶ ἀχωρίστου Θεότητος, ᾗ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ μεγαλοπρέπεια, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

A XXI. Hæc ita evenerunt, Sanctus additus est sanctis, Martyr martyribus, justis qui Justus erat et nominabatur, quippe primus inter episcopos fuit martyrica corona redimitus. Nam inter diaconos quidem præcessit Stephanus, inter apostolos Zebedæi Jacobus : nunc autem pontifex Christum primum Pontificem est secutus ; martyr eum, qui pro universo mundo proprium præbuit sanguinem. Quam multarum divinarum dignitatu quam multæ tibi debitæ sunt coronæ, discipulo, pontifici, justo, Dei fratri, martyri? qui quidquid boni dixerit quispiam, habes ex abundantia : ad gioriam Patris, Filii et Spiritus sancti, quæ est una et inseparabilis divinitas, etquam decet omnis honor et magnificentia, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. B Amen.

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΕΝΔΟΞΟΥ

ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

ΑΚΑΚΙΟΥ ΚΑΠΠΑΔΟΚΟΣ.

—

MARTYRIUM SANCTI ET EGREGII CHRISTI MARTYRIS

ACACII CAPPADOCIS

(Surius ad diem 8 Maii ; Græce nunc primum prodit ex. cod. Reg. Paris 1334, sæc. XII.)

—

Α'. Τρίτον τοῦτο τοῦ μισοκάλου καὶ παμπονήρου δράκοντος λαίλαπι κινήσαντος κατὰ τῶν τοῦ Θεοῦ δούλων ἐπὶ Μαξιμιανοῦ τοῦ γαμβροῦ Διοκλητιανοῦ, υἱοῦ δὲ καὶ ὑπερασπιστοῦ τοῦ Σατανᾶ, εὐθέως καὶ τὰ πονηρὰ καὶ ἀσεβῆ διατάγματα τούτου κατὰ πᾶσαν χώρον ἐπεφοίτησεν, ἔνθα προσέτατεν, ὥστε ἐν πάσῃ πόλει, εἴ τις μὴ βούλοιτο τῇ θεραπείᾳ τῶν θεῶν προσιέναι, τοῦτον ἀπαραιτήτως πάσῃ τιμωρίᾳ ὑποβληθῆναι. Καὶ ταῦτα μὲν πρὸς τοὺς ἔξω ἄρχοντας ἐθέσπισεν, φόβῳ πάντα καὶ κινδύνου βασιλικοῦ γέμοντα· πρὸς δὲ τούτοις καὶ τοῖς τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ ἡγεμόσι ταῦτα παρηγγέλλετο, ὥστε εἴ τις τῶν στρατιωτῶν μὴ ὑπείκῃ τοῖς προστάγμασι τοῦ βασιλέως εἰς τὴν θεραπείαν τῶν θεῶν, μᾶλλον δὲ δαιμόνων, τοῦτον δέσμιον τοῖς ἔξω δικαστηρίοις δίδοσθαι εἰς τιμωρίαν.

Β'. Ἐν τούτῳ τοίνυν τῷ καιρῷ καὶ τὰ κατὰ τὸν μακάριον καὶ ἅγιον μάρτυρα τοῦ Χριστοῦ Ἀκάκιον τὸν ἀληθῶς φερωνύμως τῇ θείᾳ πράξει μαρτυρηθέντα καὶ μηδὲν τοῦ κακοῦ μετασχόντα ἢ πράξαντά τι τῆς πονηρᾶς καὶ κακεντρεχοῦς αὐτοῦ μηχανῆς· οὗτος δὲ ἦν ὁ ἅγιος, γένους μὲν Καππαδοκῶν, τῇ δὲ τύχῃ στρατιώτης, τῇ δὲ προθέσει ἀθλητὴς τοῦ Χριστοῦ· καὶ ταῦτα ἐκόσμει, καὶ γένος, καὶ στρατείαν,

C I. Cum tertio bonorum omnium hostis, et omni ex parte improbissimus draco diabolus, adversus Dei servos turbinem commovisset sub Maximino Diocletiani genero, et ipsius Satanæ filio ac propugnatore, statim impia ejus edicta per omnes regiones missa sunt. Edictis autem illis id præcipiebatur, ut in omni urbe, si quis esset, qui nollet deorum culturam obire, sine remissione aliqua omnibus suppliciis ac tormentis subjiceretur. Edicta vero ipsa omni terrore et regalibus minis ac periculis referta erant. Ad hæc et exercitus ducibus præceptum fuit, ut si quis e militibus imperatoris edicto, quod ad deorum vel ad dæmonum potius culturam pertineret, non obediret, ille vinculis astrictus, tribunalibus ad supplicia perferenda tra-
D deretur.

II. Tempore illo sancti Acacii martyris facta efflorueruent, qui rei ipsa nomen suum comprobavit, cum nihil omnino malorum dæmonum particeps fuerit, neque quidquam egerit, quod cum malitiosi diaboli machinis conveniret. Hic vir sanctissimus fuit genere Cappadox, et conditione quidem miles, at proposito et voluntate, Christi athleta ; itaque et genus, et ordinis dignitatem exornavit. Ejus fa-

ctum hoc modo se habuit : Cum Firmus quidam militaris ordinis esset tribunus eorum qui Romanorum lingua Martii, Græce vero Ἄρειοι dicebantur, et sub eo tribuno centurio esset Acacius, Firmus ipse singulos milites ad se accersitos tentabat, ut quem animum quisque haberet, experiri ac scire posset. Cumque multos partim assentationibus, partim minis ad idolorum superstitionem atque interitum allexisset, posteaquam tribuni tentatio ad Acacium pervenit, tunc beatus ille clara voce : Christianus, inquit, ego natus fui : itaque Christianus et sum, et ero, Domino meo Jesu Christo hoc approbante : nam et ex parentibus, et ex majoribus Christianis natus sum. Hoc cum ille dixisset, et Firmus tertio eum tentaret, ac modo gravibus minis, modo promissis ingentibus promptam animi alacritatem et ejus constantiam debilitare, et illum ad se trahere conaretur, ita constans et immobilis in Christi confessione beatus ille perstitit, ut deinceps Firmus coactus fuerit, prout edicto regio jubebatur, virum sanctum Acacium vinculis astrictum, ad Bibianum quemdam mittere, qui totius exercitus imperium administrabat.

III. Cum igitur hic pro tribunali sederet, et eos interrogaturus esset, qui Dei confessionem profitebantur, Antoninus scriba ad Bibianum hæc detulit : Pridie hujus diei, Bibiane præses, Firmus eorum, qui Martii dicuntur, tribunatum gerens, Acacium centurionem vinctum misit ad potestatem tuam, quippe qui dominorum nostrorum et invictorum Augustorum edicto parere noluerit, eo quod Christianorum religionem sequatur. Diligentur quoque causam ipsius ad te scripsit. Bibianus tunc dixit : Recitentur, quæ ad me scripta sunt ab optimo viro Firmo tribuno. Recitata autem sunt, quæ scripta erant in hanc sententiam. Flaccus Firmus Bibiano duci salutem : Acacium centurionem sub me tribuno militantem, multumque a nobis partim illecebris, partim promissis, partim etiam minis provocatum, ut a Christianorum secta discederet, cum se Christianum esse asseveraret, et in ea confessione constanter permaneret, ego invictorum ac triumphantium imperatorum nostrorum jussis obediens, illum vinctum ad te misi, qui tormentis ac suppliciis subjici debet, ut legibus ipsis obediat.

IV. Hac epistola recitata, Bibianus dixit : Adducatur Acacius, quem tribunus dicit. Adest ille, inquit, Antoninus Commentariorum præfectus. Acacius vero tunc illic stetit ridenti vultu : quæ res futurum ejus viri gaudium figurabat. Judex igitur illi dixit : Quodnam tibi nomen est ? Respondit ille : Optabile et mihi et toti generi meo nomen est a Christo derivatum : illud vero, quo humano usu appellor, Acacius est. Ad hæc Judex : Quare, inquit, Acacius nominatus, ut ipse dicis, malus nunc es, non obediens editis imperatorum ? Hoc

A καὶ ἀξίωμα. Τὰ δὲ κατ' αὐτὸν οὕτως ἔχει τὸν τρόπον. Φήρμου τινὸς ταξιαρχοῦντος τῶν λεγομένων τοῦ ἀριθμοῦ κατὰ μὲν τὴν τῶν Ῥωμαίων γλῶτταν Μαρτησίων, καλουμένων, κατὰ δὲ τὴν τῶν Ἑλλήνων Ἀρείων, στρατευομένου δὲ αὐτοῦ τῷ ἀριθμῷ κεντυρίωνος, καὶ ἕκαστον τῶν στρατιωτῶν προσκαλουμένου τοῦ Φήρμου, καὶ πειρωμένου τὰ τῆς γνώμης ἑκάστου, καὶ πολλοὺς τὰ μὲν κολακείαις, τὰ δὲ καὶ ἀπειλαῖς δελεάζοντος εἰς τὴν ἀπώλειαν, ὡς ἔφθασεν καὶ εἰς αὐτὸν ἡ πεῖρα τοῦ ἄρχοντος, ἀνέκραγεν ὁ Μακάριος φωνῇ μεγάλῃ λέγων· Ἐγὼ Χριστιανὸς ἐγεννήθην, καὶ εἰμὶ, καὶ ἔσομαι, τοῦ Κυρίου μου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦτο παρακελευομένου καὶ θέλοντος· καὶ γὰρ καὶ γονέων καὶ γένους Χριστιανοῦ εἰμι· τοῦτο οὖν τρίτον ἀπόπειραν ποιοῦμένου τοῦ Φήρ-
B μου καὶ ποτὲ μὲν ἀπειλῇ βαρείᾳ, ποτὲ δὲ μείζοσιν ὑποσχέσεσιν ἐκμαλάξαι αὐτοῦ τὸ πρόθυμον βουλομένου καὶ ἐξέλκοντος, ἔμεινεν ἀσάλευτος ὁ Μακάριος τῇ ὁμολογίᾳ, ὡς λοιπὸν ἀναγκασθῆναι τὸν Φῆρμον καὶ κατὰ τὸ πρόσταγμα τὸ βασιλικὸν δεδεμένον ἀποστεῖλαι τὸν ἅγιον Ἀκάκιον Βιβιανῷ τινι τῷ διέποντι τὴν καθόλου τοῦ στρατοῦ ἀξίαν.

Γ'. Τούτου οὖν καθεσθέντος πρὸ τοῦ βήματος καὶ ἐπερώτησιν μέλλοντας ποιεῖσθαι τῶν εἰς τὸν Θεὸν τὴν ὁμολογίαν ἐσχηκότων, Ἀντωνῖνος κομενταρήσιος ἀναφέρει τῷ Βιβιανῷ λέγων· Κύριέ μου, τῇ χθὲς ἡμέρᾳ Φῆρμος ὁ τριβοῦνος τῶν λεγομένων Μαρτησίων Ἀκάκιόν τινα στρατιώτην ὄντα τοῦ νουμέρου αὐτοῦ δέσμιον παρέπεμψεν πρὸς τὴν σὴν ἐξουσίαν,
C ὡς μὴ βουληθέντα εἶξαι τῷ προστάγματι τῶν δεσποτῶν ἡμῶν των ἀηττήτων Αὐγούστων, τῇ δὲ τῶν Χριστιανῶν θρησκείᾳ ἐξακολουθοῦντα, ἀκριβῶς γράψας καὶ τὴν αἰτίαν αὐτοῦ τῇ σῇ ἀρετῇ. Βιβιανὸς εἶπεν· Ἀναγνωσθήτω πρότερον τὰ γραφέντα τῇ ἐμῇ καθοσιώσει παρὰ τοῦ κυρίου μου καὶ ἐναρέτου Φήρμου τοῦ ταξιάρχου· καὶ παρευθὺ ἀνεγνώσθη. Ἦν δὲ τὰ γραφέντα τοιαῦτα· Φλάβιος Φῆρμος τῷ κατὰ πάντα μοι σεβασμίῳ Βιβιανῷ χαίρειν. Ἀκάκιον στρατιώτην τοῦ ἀριθμοῦ τυγχάνοντα τοῦ ὑπ' ἐμὲ πολλὰ παρ' ἡμῶν τοῦτο μὲν κολακείαις καὶ ὑποσχέσεσι προτραπέντα, τοῦτο δὲ καὶ ἀπειλαῖς ὑπομνησθέντα, Χριστιανὸν δὲ ἑαυτὸν λέγοντα καὶ ἀκλινῶς περὶ τούτου ἔχοντα, πληρῶν τὸ πρόσταγμα τῶν ἀηττήτων τροπαιούχων βασιλέων ἡμῶν, ἀπέστειλα δέσμιον τῇ σῇ στερρότητι, ὀφείλοντα πρῶτον ἐρωτηθῆναι, εἶθ'
D οὕτως στρέβλαις ὑποβληθῆναι καὶ τιμωρίαις, ὅπως εἴξῃ τοῖς τῶν αὐτοκρατόρων νόμοις.

Δ'. Ἀναγνωσθείσης δὲ τῆς ἐπιστολῆς, Βιβιανὸς λέγει· Εἰσαχθήτω Ἀκάκιος ὁ καὶ ἐπιζητούμενος. Ἀντωνῖνος κομενταρήσιος λέγει· Ἕστηκε, κύριε. Σταθεὶς δὲ ὁ μακάριος Ἀκάκιος πρὸ τοῦ βήματος Βιβιανοῦ, εἶχεν τὸ πρόσωπον ὥσπερ ῥόδον μειδιῶν καὶ ἀνθοῦντα, ἤδη προεικονιζόμενος τὴν χαρὰν τὴν μέλλουσαν αὐτὸν διαδέχεσθαι. Λέγει αὐτῷ ὁ δικαστής· Τίς καλεῖσαι ; Ὁ ἅγιος Ἀκάκιος εἶπεν· Τὸ ποθεινὸν ὄνομα ἐμοί τε καὶ παντὶ τῷ γένει μου Χριστιανός· ὁ δὲ τῆς χρήσεως τῆς πρὸς ἀνθρώπους Ἀκάκιος. Ὁ δικαστὴς εἶπεν· Καὶ διὰ τί, φησὶν, Ἀκάκιος

λεγόμενος, καθὼς λέγεις, κακὸς φαίνει, μὴ πειθόμενος τοῖς θεσπίσμασιν τῶν αὐτοκρατόρων ; τοῦτο γὰρ καὶ σημαίνει τὰ γραφέντα ἡμῖν παρὰ Φήρμου τοῦ ταξιάρχου. Ὁ ἅγιος Ἀκάκιος εἶπεν· Κατασοφίζει μου, ὦ δικαστά· ἐγὼ δέ σοι λέγω, ὅτι κατὰ τοῦτο μᾶλλον Ἀκάκιος λέγομαι· οὐ γὰρ θέλω μετασχεῖν τῆς κακίας καὶ πονηρίας τῶν ἀθλίων καὶ αἱμοβόρων δαιμόνων ἢ τῶν τούτοις πειθομένων Ἑλλήνων. Ὁ δικαστὴς εἶπεν· Πόθεν ὁρμώμενος οὕτω καταθρασύνῃ τῷ λόγῳ ; Ὁ ἅγιος Ἀκάκιος εἶπεν· Τί γὰρ τοῦτο ποιῇ, ὅτι ἐρωτᾷς περὶ τῆς πατρίδος ; Ὁ δικαστὴς εἶπεν· Ἐπειδὴ ἔμπειροι γεγόναμεν καὶ τὰ ἤθη τῶν πατρίδων ἐπιστάμεθα, διὰ τοῦτο ἐπερώτησά σε, ἵνα πρὸς τὸ ἦθος τῆς πατρίδος σου ἀκούσας, οὕτω καὶ χρήσωμαι ἐν τῷ παρόντι προστάγματι. Ὁ ἅγιος Ἀκάκιος εἶπεν· Γένει μὲν εἰμὶ Ἀχαιός, ἐγεννήθην δὲ ἐν Καππαδοκίᾳ· ἐκεῖσε τοίνυν καὶ τὴν κατοίκησιν τῶν γονέων μου ἐχόντων, ἐπὶ στρατείαν ἦλθον, ὅθεν μάλιστα καὶ πολλοὺς τῶν συστρατιωτῶν μου προλαβόντας μάρτυρας τοῦ Χριστοῦ γνωρίζω, ἀλλὰ καὶ γείτονας καὶ συνηλικιώτας μου. Βούλομαι οὖν ἐκείνοις α' μᾶλλον κολουθῆσαι, εἴπερ τοῖς λεγομένοις νόμοις ἰσὰ ρπύμῶν ἀνθρώπων ἀκοῦσαι τοῖς μετ' αὐτῶν φθειρομένοις τῇ παραλλαγῇ τοῦ βίου τούτου.

Ε'. Ὁ δικαστὴς εἶπεν· Μὴ νομίσῃς, Ἀκάκιε, τὰς τυχούσας σε τιμωρίας ἐκδέξασθαι· καὶ γὰρ καὶ τὸ πάτριόν σου ληρῶδες καὶ ἀπότομον θάρσος τοῦτο ζητεῖ. Ὥστε οὖν πάντα σου τὸν λογισμὸν ἐκεῖνον ῥίψας, θέλησον πειθαρχῆσαι τοῖς νόμοις τῶν βασιλέων τῇ πρὸς τοὺς θεοὺς θεραπείᾳ, δι' οὗς κρατοῦσιν οἱ τὰ πάντα νικῶντες καὶ διέποντες Αὔγουστοι, αἰδεσθῆναι δὲ καὶ ἡμᾶς καὶ τὸ βῆμα ἡμῶν, καὶ μὴ νομίσῃς εἶναι πάντων φρονιμώτερος, ἀπονοίᾳ ἀκαίρῳ κεχρημένος, εἰς ἄνθρωπόν τινα, ὡς φασιν ὑποδικον τοῖς νόμοις γεγενημένον, τὰς ἐλπίδας ἔχων. Ὁ ἅγιος Ἀκάκιος λέγει· Σφάλλει, δικαστά, δεινὴν πλάνην τοῦ Σατανᾶ πλανώμενος· οὐ γὰρ διὰ τὴν θεραπείαν τῶν θεῶν, ὧν λέγεις, κρατοῦσιν οἱ βασιλεῖς, ἀλλὰ διὰ τὴν συγχώρησιν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ εὐσπλάγχνου Θεοῦ τοῦ τὰ πάντα ποιήσαντος καὶ διακυβερνώντος· τὸ δὲ εἰς ἄνθρωπον ὑπόδικον, ὡς σὺ λέγεις, ἔχειν με, δικαστά, τὰς ἐλπίδας, γνῶθι, ὅτι ἄνθρωπος μὲν δι' ἡμᾶς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησους Χριστὸς ἐπεφάνη τῷ κόσμῳ, ἵνα σώσῃ ἡμᾶς· Θεὸς δὲ ὢν ἀληθινὸς καὶ φέρων τὴν ἀπόρρητον αὐτοῦ οἰκονομίαν, ἣν οὐκ ἂν δυνήσῃ ἀκοῦσαι ἢ γνῶναι, εἰ μὴ πρῶτον ἑαυτὸν εὐτρεπίσῃς τῇ πίστει· πῶς ἂν κατ' ἀξίαν διηγήσομαί σοι ; Θεὸς γὰρ ὢν ἀληθινὸς, ὡς ἔφην, τὴν φύσιν καὶ Λογος ἀδιαίρετος ὑπάρχων, καὶ συναΐδιος ἀεὶ τοῦ Πατρὸς, ἐν ἰδίοις, ὅτε ἠθέλησεν, καιροῖς ἐτέλεσεν τὸ ἔργον τῆς ἡμετέρας σωτηρίας, καὶ τῆς κατακρίσεως τοῦ Σατανᾶ, τοῦ ἀπ' ἀρχῆς βασκαίνοντος, ἠλευθέρωσεν.

ϛ'. Ὁ δικαστὴς εἶπεν· Καὶ εἰ κατ' αὐτοῦ πράσσουσιν οἱ βασιλεῖς, πῶς οὐκ ἀμείβεται τούτους ὁ Χριστός σου, ὁ τὴν οἰκονομίαν, ὥσπερ σὺ ἔφης, δι' ἡμᾶς βαστάσας, εἴγε ἐστὶν Θεὸς ἀληθινὸς καὶ δυνα-

A enim significant, quæ nobis a Firmo tribuno scripta sunt. Tum Acacius : Captiosis sermonibus mecum agis, o judex ; verum ego tibi affirmo ob eam rem justius me Acacium nominari, quod nolim dæmonum istorum sanguinem volentium malitiæ particeps fieri, neque cum Græcis communicare, qui talibus obtemperant. At judex dixit : Undenam tu es, qui tam temerario sermone te jactas ? Quorsum, inquit Acacius, de patria me interrogas ? Cui judex : Quoniam rerum usum habemus, et patriarum mores recte novimus, propterea hoc a te quæsivi, ut pro ejus patriæ, ex qua tu es, moribus ac dignitate me in hac quæstione præstem. Tum Acacius : Genere, inquit, Achivus sum, in Cappadocia vero natus : quo loco cum parentes mei B habitarent, ad exercitum veni, ubi et multos ex meis commilitonibus ante me Christi martyres fuisse accepi : quin etiam vicinos et æquales meos, tales fuisse cognovi : quibus et signorum gratiam post ipsorum mortem a Deo ipso impartitam vidimus. Illos igitur sequi malui, quam eas quas vos leges dicitis, cum humanæ illæ sint, et una cum hominibus post vitæ hujus excessum corrumpantur.

V. Ad hæc judex : Ne putes mediocres cruciatus tibi parandos esse ; etenim ista patriæ tuæ nugacitas et mira temeritas hoc expostulant. Ne igitur hæc patiaris, abjice omnes istas cogitationes, et imperatorum legibus obtempera, deorum cultui C serviens, quorum nutu omnium victores ac rectores Augusti rerum potiuntur : nos etiam et tribunal hoc nostrum reverere, neque putes te omnium esse prudentissimum, temeritate ista importuna nunc abutentem, et in homine illo, quem pœnis secundum legem decretis subjectum fuisse aiunt, spes tuas collocantem. Erras, inquit Acacius, o judex, gravissimis Satanæ fallaciis deceptus ; non enim propter eorum deorum, quos tu dicis, cultum imperio Cæsares Augusti potiuntur, sed benigni Dei omnia gubernantis concessione hoc efficitur. Quod autem dicis, in homine condemnato (ut ipse ais) me spem collocasse, scito Jesum Dominum nostrum hominem nostri causa factum, in mundum hunc venisse, ut nobis salutem daret : qui cum idem esset D verus Deus, mira quadam et immensa providentia humanam suscepit naturam, et eam in se habuit. Id vero tu neque cognoscere, neque audire poteris, nisi prius teipsum fidei Christianæ accommodaveris. Cum enim natura, ut dixi, esset verus Deus, et Verbum a Patre non divisum, sed cum illo semper coæternum, propriis, quibus ipse voluit, temporibus nostræ salutis opus perfecit, et a Satanæ ipsius, qui ab initio nobis inviderat, condemnatione ac servitute nos liberavit.

VI. Ad hæc judex dixit : Si imperatores ipsi contra eum faciunt, cur et illos non punit Christus iste tuus, qui, ut ipse dicis, humanam naturam nostri causa suscepit ? Facile enim imperatores punire

potest, si est Deus vere potens. Ex hoc ipso, inquit Acacius, eum, ac ejus bonitatem et potentiam cognoscere potes, quod cum injuriæ illi fiant, non statim pœnas vobis refert, sed diutius exspectat, ut vos Græcos pœniteat, qui cultum et venerationem Deo congruentem, dæmonibus affertis. Ad hæc et servorum, qui ei grati sunt, electionem ac progressum hoc modo compellere vult. Itaque hac providentia utitur. Nam si statim vobis pœnam inferre vellet, et vos ipsi in perpetuum periissetis, et ipsius servi manifesti non fierent; quin etiam gratiæ ipsius potentia otiosa permansisset. Quomodo enim Dominus noster gloriose laudari posset, nisi diuturna in vestris sceleribus puniendis patientia uteretur? Nunc vero hæc ita fieri permittit, ut et vos, qui non resipiscitis, sed diuturnam ipsius patientiam respuentes, in vestra sævitia persistitis, et ab eo magis magisque desciscentes, ad interitum properatis, vestra culpa condemnemini, et nos, qui ejus imperium agnovimus, perpetuo cum illo vivamus. Quin etiam ipsius gloria in illis hominibus manifestior fiet, qui scelera sua recognoscentes, vitam emendaverint.

A τός; Ὁ ἅγιος Ἀκάκιος εἶπεν· Ἐκ τούτου γὰρ μᾶλλον, δικαστά, ὀφείλεις γνωρίσαι αὐτὸν, καὶ τὴν ἀγαθότητα αὐτοῦ, καὶ τὴν δύναμιν, ὅτι καὶ ὑβριζόμενος οὐκ εὐθέως ἀνταποδίδωσιν ἡμῖν, ἐκδεχόμενος ὑμῶν τῶν Ἑλλήνων τὴν μετάνοιαν καὶ ἐπιστροφὴν, τῶν τὸ αὐτῷ πρέπον σέβας τοῖς δαίμοσι προσφερόντων· ἔτι δὲ καὶ τῶν εὐαρεστούντων αὐτῷ δούλων τὴν ἐκλογὴν καὶ προκοπὴν βουλόμενος ἐκτελέσαι, οὕτως ᾠκονόμησεν. Εἰ γὰρ ἠβούλετο εὐθέως ὑμῖν ἀποδοῦναι καὶ ὑμᾶς ἀπόλλυσθαι αἰωνίως, καὶ οἱ δοῦλοι αὐτοῦ οὐκ ἐγίνοντο φανεροὶ, ἀλλὰ καὶ ἡ δύναμις τῆς χάριτος αὐτοῦ ἀργὴ διέμενεν. Καὶ πῶς εἶχεν δοξασθῆναι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, εἰ μὴ ἦν μακρόθυμος ἐπὶ ταῖς πονηρίαις ὑμῶν; Νῦν δὲ συγχωρεῖ ταῦτα οὕτως γενέσθαι, ἵνα καὶ ὑμεῖς ὅσοι οὐ B μετανοεῖτε, ἀλλὰ καταπτύσαντες τῆς ἀνοχῆς καὶ τῆς μακροθυμίας αὐτοῦ ἐμμένετε τῇ ὠμότητι ὑμῶν καὶ τῇ ἀποστάσει τῆς ἀπωλείας αὐτοκατάκριτοι γένησθε, καὶ ἡμεῖς δὲ ἐκ προθέσεως τὴν δεσποτείαν αὐτοῦ ἐπιγνόντες, ζήσωμεν ἀϊδίως σὺν αὐτῷ καὶ ἡ δόξα δὲ αὐτοῦ φανερωθῇ διὰ τῶν μετανοούντων ἀνθρώπων καὶ διορθουμένων τὸν ἑαυτῶν βίον.

VII. Tunc Bibianus: Litteras forsan didicisti, ob idque sic diserte respondes. Nam per deos ipsos sermonem rationi consentaneum habuisti, ut hominum salutem sub Dei potentia esse ostenderes. Ex hoc ipso, inquit Acacius, Dei omnium dominatoris potentiam et gratiam agnoscere potes, quod cum non didicerim litteras illas, quæ vobis valde optabiles videntur, nisi tantum pauca quædam ad C divinarum Litterarum lectionem necessaria, ipse Deus pro nobis miserabilibus suis servis respondet, facitque ut ab omnibus hominibus, quin etiam ut et a vobis ipsis, qui eruditi estis, laudemur. Nam et ab initio cum dispensationis divinæ opus perficeret, et suum ipsius regnum orbi terrarum prædicandum curaret, non hominibus genere aut divitiis, orationisve aut litterarum facultate præstantibus ad Evangelii sui prædicationem, sed piscatoribus et publicanis, ac pauperibus quibusdam usus est. Hoc autem fecit, ut ejus potentia, quæ mentem omnem exsuperat, cognosceretur, sancto ac divino Spiritu ejus discipulos adjuvante.

Ζ'. Βιβιανὸς εἶπεν· Ἀκάκιε, ἔμαθες γράμματα, ὅτι οὕτως προσόχως ἀποκρίνῃ· μὰ τοὺς θεοὺς ἐνδεχόμενον λόγον εἶπας, ὅσον τὸ ὑπ' ἐξουσίαν εἶναι Θεοῦ τὴν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν. Ὁ ἅγιος Ἀκάκιος εἶπεν· Ἐν τούτῳ γὰρ μᾶλλον, ὦ δικαστὰ, ὀφείλεις γνωρίσαι τὴν δύναμιν καὶ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τοῦ πάντων ἡμῶν Δεσπότου. ὅτι μὴ μαθόντος τὰ δοκοῦντα C ὑμῖν περισπούδαστα γράμματα, εἰ μὴ μόνον ὀλίγα πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θείων Γραφῶν, αὐτὸς ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἐλεεινῶν δούλων αὐτοῦ ἀπολογεῖ τε καὶ ποιεῖ ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ ὑφ' ὑμῶν τῶν πεπαιδευμένων ἐπαινεῖσθαι· καὶ γὰρ ἀπ' ἀρχῆς πληρῶν τὴν οἰκονομιαν καὶ μέλλων κηρύσσειν ἐν τῷ κόσμῳ τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν, οὐκ ἐχρήσατο ἀνθρώποις ἢ γένει, ἢ πλούτῳ, ἢ λόγῳ, ἢ γράμμασι δυνατοῖς πρὸς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, ἀλλ' ἁλιεῦσι καὶ τελώναις, καὶ παντελῶς ἐν πτωχαῖς περιουσίαις ἐχρήσατο. Τοῦτο δὲ ἐποίησεν ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς, ἵνα ἡ ὑπερβάλλουσα πάντα νοῦν δύναμις αὐτοῦ γνωρισθῇ, τοῦ θείου καὶ ἁγίου Πνεύματος ἐν πᾶσι συνεργοῦντος αὐτοῖς.

VIII. Post hæc judex: Omittens ego, quod opportune mihi faciendum est, tecum nugor, qui talia disseris. Tu scis imperatorum edicta omni terrore plena vobis proposita esse, ut vos Christiani homines vel sacrificetis, et deos ipsos colatis, in omnibus rebus vos illis subjicientes atque eo modo honores ab illis reportetis: vel, si sacrificare nolueritis, condemnemini, et suppliciis ac pœnis subjiciamini. Velim igitur dicas, num diis ipsis sacrifices, et legibus obtemperes, an te id facturum neges. Respondit Acacius: Sæpe et a Firmo interrogatus, Christianum me esse confessus sum. Quod ergo dixi, iterum dico, me Christianum esse, et impuris dæmonibus non sacrificare. Ego, inquit judex, etiam nunc ætatem istam tuam misericordia

Η'. Ὁ δικαστὴς εἶπεν· Ἐγὼ ἐάσας τὸ καίριον, D ὡς εἰπεῖν λῆρῶ μετὰ σοῦ τοιαῦτα διαλεγόμενος· οἶδας δὲ, ὅτι παντὸς φόβου ἡμῖν ἐστι γέμοντα τὰ προστάγματα τῶν αὐτοκρατόρων, ὥστε ἢ θύοντας καὶ θεραπεύοντας τοὺς θεοὺς ὑμᾶς τοὺς Χριστιανοὺς ἐν πᾶσι ὅτε ὑπηκόους αὐτοὺς γενομένους καὶ τιμὰς παρ' αὐτῶν κομίζεσθαι, τοὺς δὲ μὴ θύοντας τιμωρεῖσθαι κατὰ κράτος. Θύεις οὖν τοῖς θεοῖς καὶ πειθαρχεῖς τοῖς νόμοις τῶν βασιλέων, ἢ ἀκμὴν ἀντιλέγεις; Ὁ ἅγιος Ἀκάκιος εἶπεν· Καὶ ἐπὶ Φήρμου πολλάκις ἐπερωτηθεὶς, ὡμολόγησα Χριστιανὸν ἑαυτὸν εἶναι, καὶ πάλιν λέγω ὅτι Χριστιανός εἰμι, καὶ οὐ θύω δαίμοσιν ἀκαθάρτοις ποτέ. Ὁ δικαστὴς εἶπεν· Ἐγὼ ἔτι τὸ τῆς ἡλικίας σου μέτρον οἰκτείρω· ὁρῶ γὰρ σε μὴ πλέον εἴκοσι καὶ ἑ' ἐτῶν ὄντα· ἀλλὰ καὶ τὸ τοῦ στρατιώτου

σχῆμα πείθεσθείς, οὐκ ἠθέλησα τιμωρίαις σε ὑποβαλεῖν· ἐὰν δὲ ἐμμένεις τῇ μωρίᾳ ἐκείνῃ, ἀναγκάσεις με τοῦ ἐπαγαγεῖν σοι βασάνους πικρὰς καὶ ἀνηκέστους. Ὁ ἅγιος Ἀκάκιος εἶπεν· Ὁ βούλει, ποίει ἐν τάχει, κἀγὼ γὰρ ὃ νῦν ποιῶ οὐκ ἔστι μωρόν, ἀλλὰ καὶ πάνυ φρόνιμον, ἵνα τὸν ποιήσαντά με καὶ μέχρι τοῦ νῦν προνοούμενόν μοι μὴ ἐγκαταλείπω. τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν. Ὁ δικαστὴς εἶπεν· Πῶς μόνον ἔφης εἶναι ἀληθινὸν Θεόν, ὁπότε λέγεις, τὸν Χριστὸν Υἱὸν εἶναι Θεοῦ; ἀνάγκη πᾶσα, εἰ Υἱὸς καὶ ἴσος εἴη τῷ Πατρὶ, δύο αὐτοὺς εἶναι, λοιπὸν καὶ οὐχὶ ἕνα Θέον. Δύο εἶναι καὶ αὐτοὶ λέγοντες θεοὺς, πῶς νῦν ἕνα ἐκφωνεῖς; Ἀναγκάζεις με γὰρ ληρολογεῖν μετὰ σοῦ, οὕτως ἔκθεσμα καὶ ἀνάρμοστα ὁμιλῶν.

A prosequor. Video enim te non amplius quam viginti quinque annos natum. Quin etiam militarem dignitatem reveritus, nolui te statim tormentis subjicere. At si diutius in ista tua insania persistes, coges me inevitabilibus tormentis te subjicere. Ad hæc Acacius : Quod volo facere non stultum, sed valde prudens et Deo gratum opus est, ut eum, qui me creavit, et ad hunc usqus diem providentia sua prosecutus est, non deseram : illum, inquam, ipsum, qui solus est verus Deus. Quomodo, inquit judex, dixisti solum esse verum Deum, cum dicas Christum Dei Filium esse ? Omnino enim necesse est, at si Filium est, et Patri par sit ; et ita non unus, sed duo sint dii. Cum igitur et ipsi duos Deos dicatis, quare nunc unum Deum profers? Cogis enim me tecum nugari, cum ista tu nunc absurda et inconcinna dicas :

Θ'. Ὁ ἅγιος Ἀκάκιος εἶπεν· Πιστεύω τῷ Ἰησοῦ τῷ σταυρωθέντι ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, δοθῆναί μοι λόγον διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ τοῦ ἁγίου πρὸς τὴν ἐπερώτησιν ταύτην τοῦ διασαφῆσαι αὐτήν· οὐ γὰρ ἡ τυχοῦσά ἐστιν αὕτη ἐπερώτησις, πῶς δύο λέγοντες θεοὺς, ἕνα προσκυνεῖν Θεὸν ἐπαγγελλόμεθα· ἐγὼ δέ σοι λέγω, δικαστὰ, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀχώριστον εἶναι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ εἶναι μὲν τρία πρόσωπα ἐν τρισὶ προσηγορίαις, μίαν δὲ δύναμιν καὶ θεότητα τούτων τῶν ὀνομάτων ὑπάρχειν· ἕνα δὲ λέγομεν Θεὸν ἔχοντα καὶ Λόγον, καὶ ἄνευ τοῦ ζωτικοῦ Πνεύματος μὴ εἶναι. Δείξωμι δέ σοι καὶ ὑπόδειγμα ἐγχωροῦν ὅσον πρὸς τὴν ἡμετέραν ἀνθρωπίνην δύναμιν ἐν τούτῳ· ὥσπερ ὁ βασιλεὺς ὁ νῦν, ὃν σὺ ἐπιγράφεις δεσπότην, ἐγὼ γὰρ ἄνθρωπον αὐτὸν λέγω, ἀλλὰ καὶ κρίσει μείζονι ὑποκείμενον, ἔχει δὲ υἱὸν καὶ λέγεται, εἰ τύχοι, οὗτος Μαξιμιανός, ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ Μαξέντιος, καὶ εἰσὶ δύο μὲν πρόσωπα, ἡ δὲ φύσις αὐτῶν, τοῦτ' ἔστιν τῆς ἀνθρωπότητος, μία καὶ ἡ βασιλεία μία καὶ ἀδιαίρετος τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ· τιμᾶται γὰρ ὁ υἱὸς διὰ τὸν πατέρα, καὶ ὁ πατὴρ διὰ τὸν υἱόν· τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ ἐπὶ τοῦ Θεοῦ τῆς θείας οὐσίας μίας οὔσης καὶ ἀτρέπτου, Θεοῦ τε καὶ τοῦ Λόγου αὐτοῦ, καὶ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ τοῦ ἁγίου· εἷς καὶ ἀληθὴς Θεὸς ὁ παρ' ἡμῶν προσκυνούμενος.

B IX. Tum Acacius : Ego credo, et in Jesu, qui sub Pontio Pilato crucifixus fuit, spem habeo, futurum, ut mihi per sanctum ejus Spiritum sermonis facultas suggeratur, qua interrogationi tuæ respondere, et quæstionem tuam explicare possim. Non vulgaris quæstio hæc est, quare cum duos nominemus, unum Deum a nobis coli profiteamur. Dico igitur tibi et Spiritum sanctum a Patre et Filio esse inseparabilem, ac tres quidem personas esse in tribus appellationibus, sed unam tamen horum nominum potentiam esse ac divinitatem. Unum autem dicimus Deum, habentem et Verbum, et Spiritum sanctum. Absurdissimum enim esset, Deum sine Verbo, et sine vitali Spiritu dicere. Idque exemplo tibi ostendam, ad hanc ipsam rem explicandam accommodato, quatenus humanæ facultatis conditio patitur. Quemadmodum imperator, qui nunc est, quem tu dominum, ego vero hominem dico, et majori judicio subjectum, et filius ejus (quorum qui pater est, Maximianus dicitur, filius autem Maxentius appellatur) duo quidem illi sunt, sed ipsorum tamen naturæ, humanæ, inquam, conditionis ratio una est, imperiumque patris et filii unum et inseparabile ; honoratur et enim filius per patrem, et pater per filium. Eodem modo et Deus consideratur : nam cum divina Patris, Verbi, et Spiritus sancti essentia, una eademque sit immutabilis, propterea unus, et vere Deus est, qui a nobis colitur.

C

Ι'. Ὁ δικαστὴς εἶπεν· Πολλάκις καὶ ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐμοῦ προτρεψαμένου σε, σὺ τοῖς λόγοις σου τούτοις τοῖς μηδέν σε ὠφελοῦσι μεταβαλεῖν με βούλει· πείσθητι οὖν μοι, καὶ θῦσον, καὶ ἐπίγνωθι τοὺς πατρῴους θεοὺς, δι' οὗς τὰ πάντα συνέστηκεν· ἐπὶ πολὺ γάρ σου ἐφεισάμην. Ὁ ἅγιος Ἀκάκιος λέγει· Μή με νομίσῃς φόβοις κτυπεῖν· ἔχεις τὸ σῶμά μου εἰς μάστιγας ἕτοιμον· ὡς βούλει, χρῶ αὐτῷ· τὸν δὲ λογισμὸν τῆς ψυχῆς μου οὔτε σὺ, οὔτε ὁ αὐτοκράτωρ σου, οὔτε ἡ παρουσία τῶν δαιμόνων σου δύναται μετατρέψαι ἐπὶ τὸ φαῦλόν ποτε. Ὁ δικαστὴς εἶπεν· Ἐπεὶ οὖν οὕτως βούλει, ἀνάγκη μοι πᾶσα εἰς αἰκισμοὺς χωρῆσαι κατὰ σοῦ καὶ τὸ πρόσταγμα τὸ βασιλικὸν πληρῶσαι· ἀδύνατον γάρ σε τοιαύτῃ ἐξετάσει ὑποτάσσοντα, ἀναχωρῆσαι οὕτως καταπαίζοντα τοῦ

D X. Ad hæc judex : Sæpe, inquit, te hortatus sum, ut ad rem propositam redeas ; at tu istis tuis sermonibus nullam tibi utilitatem afferentibus, studes me a proposito abducere. Fac igitur, quod ipse dico, et sacrificium offeras, ac patrios deos agnoscas, per quos omnia hæc constiterunt. Diutius enim tibi peperci. Cui Acacius : Ne putes, terroribus istis me perculsum iri. En habes corpus meum ad flagella excipienda paratissimum ; utere illo, ut libet : mentem vero et animi mei propositum neque tu, neque imperator tuus neque dæmonum tuorum præsentia unquam pervertere, et ad scelus compellere poterit. Tunc illi judex : Ergo, quando tu ita vis, omnino necesse est verberibus ac tormentis te subjicere, et imperatoris edictum exsequi. Nam

fieri non potest, ut tali quæstioni subjectus, sic redeas, judicium nostrum illudens. Tunc præses furore percitus, et cohortem affatus : Figite, inquit, quatuor vectes, et in illis Acacium alligate, crudisque nervis ipsius terga et ventrem verberate, ut discat alia non nugari, neque putet se aliquid scire, cum nihil sciat. Videamus an ipsius Deus auxilium ei afferat, ejusque mens ac propositum quam firmum et immutabile sit, experiamur. Cum igitur Acacius in illis vectibus alligatus esset ; et ejus terga undique verberarentur, hanc solam vocem ille emittebat : Christe, opem feras mihi humili servo tuo ; Domine Deus, ne me derelinquas.

A δικαστηρίου. Καὶ θυμωθεὶς ὁ ἄρχων πρὸς τὴν τάξιν λέγει· Πήξατε τέσσαρας πάλους ἐν τῇ γῇ καὶ ἐκεῖ ἐνδήσαντες αὐτόν, νευροις ὠμοῖς χρήσασθε αὐτῷ καθ' ἑκάτερα μέρη νώτου καὶ κοιλίας, ἵνα μάθῃ μὴ φλυαρεῖν τοσαῦτα καὶ νομίζειν εἰδέναι τι, μηδὲν ἐπιστάμενος. Δεθέντος δὲ αὐτοῦ ἐν τοῖς τέσσαρσι πάλοις καὶ μαστιζομένου σφοδρῶς καθ' ἑκάτερα μέρη τοῦ σώματος, αὕτη μόνη ἐγένετο παρ' αὐτοῦ φωνή· Ἰησοῦ Χριστέ, βοήθει μοι, τῷ ταπεινῷ δούλῳ σου ! Κύριε, μή με ἐγκαταλείπῃς !

XI. Cum vero sex carnifices vicissim illum verberarent, et ejus sanguis in terram abunde diffunderetur, totumque corpus vulneribus acerbissimis laniatum esset, judex ipse cum miserabiles illas plagas videret, et martyris mentem ac voluntatem constantem atque immobilem esse animadverteret : Num, inquit, nunc sacrificabis ? Itane miser dici, quam amicus imperatorum esse maluisti ? Ad hæc dixit Acacius : Nequaquam ego sacrifico : habeo enim Dominum meum Jesum Christum opem mihi ferentem ; itaque istis tuis cruciatibus robustiorem ac promptiorem me reddidisti. Hactenus enim tormentorum exspectatio, aliqua ex parte cogitationes meas perturbabat : cum vero vis illata est, et hæc pati cœpi, per Jesum Christum mihi potentiam suggerentem, robustissimus factus sum, et ad omnia tormenta suscipienda paratissimus. Deo ipso sine dubitatione aliqua confisus. Tum judex : Ista, inquit, dicis, quoniam majora tormenta tibi non intuli. Sed ego temeritatem istam tuam dejiciam. Eo enim, quod hactenus tibi peperci, audacem, ut dicis, te reddidi. Cui Acacius : Fac celerrime quidquid vis. Quos enim cruciatus mihi afferre cogitas, illi utilitatem mihi afferent : et quo majora tormenta adhibebis, eo majorem Domini mei gratiam invitus mihi conciliabis. Hæc, inquit judex, loqueris, quoniam corpus tuum nondum verberibus laceratum est. Tum Acacius : Jam dixi, ut faceres, quidquid vis, non enim impuris dæmonibus sacrifico, neque voluntati tuæ, aut patris tui Satanæ morem gero. His auditis, judex commotus dixit : Plumbeis aminis ejus maxillas contundite, ne iste nostra diuturna in eum patientia temerario modo abutatur. Post hæc Acacius : En factum est, quod voluisti, neque quidquam amplius profecisti ; non enim malæ artes tuæ meam in Christum charitatem superabunt. Sacrifica, inquit judex, et ab imminentibus reliquis tormentis liber esto. Respondit Acacius : Nunquam (ut dixi) sacrificabo : tantum enim imminentes cruciatus despicio, quantum et antecedentes non curavi, Deo ipso mihi animos suggerente.

ΙΑ'. Καὶ ἀλλαγέντων ἐπ' αὐτῷ ἓξ δημίων τῶν καὶ τυπτόντων αὐτόν, καὶ τοῦ αἵματος αὐτοῦ τὴν γῆν πληρώσαντος, καὶ ὅλου τοῦ σώματος αὐτοῦ χαλεπῶς διατεθέντος τοῖς τραύμασιν, ὁ δικαστὴς ὁρῶν τὸ πάθος ἐλεεινὸν γεγενημένον καὶ τὸν λογισμὸν τοῦ μάρτυρος ἀμετακίνητον ὄντα, λέγει πρὸς αὐτόν· Θύεις, Ἀκάκιε, ἢ ἀκμὴν ἀντιλέγεις ; σὺ γὰρ ἤλω ἄθλιος μᾶλλον φανῆναι ἢ φίλος γενέσθαι τῶν βασιλέων. Ὁ ἅγιος Ἀκάκιος λέγει· Οὐ θύω ποτέ· ἔχω γὰρ τὸν Κύριόν μου Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν βοηθοῦντά μοι ἀεί· ἐμὲ γὰρ ἐκ τῶν βασάνων σου τούτων ἰσχυρότερον μᾶλλον καὶ θαρσαλεώτερον κατέστησας· ἕως γὰρ ἄρτι ἡ προσδοκία τῶν δεινῶν κάν ἐν μέρει τὸν λογισμόν μου ἐτάραττεν, γενομένη δὲ ἡ πεῖρα τοῦ πάθους καὶ ἐνεχθεῖσα διὰ τὸν ἐνδυναμοῦντά με Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, σφόδρα με γενναιότατον ἐποίησεν πρὸς πᾶσαν τιμωρίαν πιστεύσαντα ἀδιακρίτως τῷ Θεῷ· Ὁ δικαστὴς εἶπεν· Ἐπειδὴ τὰς μειζονάς σοι τιμωρίας οὐδέποτε ἐπήγαγον, ταῦτα λέγεις· ἐγὼ σου τὸ θράσος καθαιρῶ τούτο· φειδόμενος γάρ σου, θαρσαλέον σε, ὡς λέγεις, πεποίηκα. Ὁ ἅγιος Ἀκάκιος λέγει· Ποίει διὰ τάχους ὃ θέλεις· ἃς γὰρ νομίζεις βασάνους μοι ἐπάγειν, εἰς ὠφέλειάν μού εἰσιν· καὶ ὅσον μειζονάς μοι ἐπιφέρεις κολάσεις, τοσοῦτον καὶ ἐν τῷ Κυρίῳ χάριν ἄκων χαρίζῃ. Ὁ δικαστὴς λέγει· Ταῦτα λαλεῖς, Ἀκάκιε, ἐπειδὴ τὸ σῶμά σου οὐδέπω κατεξάνθη τοῖς αἰκισμοῖς. Ὁ ἅγιος Ἀκάκιος εἶπεν· Καὶ ἤδη σοι ἔφην, καὶ πάλιν λέγω, ποίει ὃ θέλεις· οὐ θύω γὰρ δαίμοσι ἀκαθάρτοις, οὔτε μὴν ποιῶ τὸ θέλημά σου, οὐδὲ τοῦ πατρός σου, τοῦ Σατανᾶ. Ὁ δικαστὴς εἶπεν· Θλάσατε αὐτοῦ τὰς σιαγῶνας μολιβδίσιν, ἵνα μὴ ἀπαυθαδίζηται τῇ ὑμετέρᾳ ἐπ' αὐτῷ μακροθυμίᾳ. Καὶ τούτου ἐν τάχει γενομένου, ὁ ἅγιος Ἀκάκιος εἶπεν· Ἴδε καὶ ἐν τούτῳ ὃ ἠθέλησας, ἐποίησας, τύραννε, καὶ οὐδὲν πλέον ὠφέλησας· οὐ γὰρ νικήσουσιν αἱ κακοτεχνίαι σου τὴν εἰς Χριστόν μου ἀγάπην. Ὁ δικαστὴς εἶπεν· Θύσω λοιπὸν καὶ ἀπαλλάγηθι τῶν μενουσῶν σε βασάνων. Ὁ ἅγιος Ἀκάκιος λέγει· Εἶπόν σοι, ὦ δικαστὴ, πολλάκις, ὅτι οὐ θύω δαίμοσί ποτε· τοσοῦτον γὰρ τῶν μελλουσῶν βασάνων κατέπτυσα, ὅσον καὶ τῶν ἤδη προλαβουσῶν οὐκ ἐφρόντισα, τοῦ Θεοῦ μου χορηγοῦντός μοι τὴν δύναμιν.

B

XII. Ad hæc judex : Quomodo, inquit tu miles atque illiteratus, ita causam tuam agis ? Cui Acacius : Putasne propria virtute nos hæc respondere ? Minime, inquam, nos hæc facimus, sed locuples et

ΙΒ'. Ὁ δικαστὴς εἶπεν· Πῶς στρατιώτης ὢν καὶ ἀγράμματος, Ἀκάκιε, οὕτως ἑτοίμως ἀπολογῇ ; Ὁ ἅγιος Ἀκάκιος εἶπεν· Τί γάρ ; νομίζεις ἡμᾶς ἀπολογεῖσθαι ἐξ ἰδίας σκέψεως ἢ μαθήσεως ; Οὐχί·

C

D

ἀλλὰ τὸ πλούσιον καὶ ἅγιον Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ χορηγεῖ τοῖς δούλοις αὐτοῦ τὴν πολλὴν καὶ ἄφθονον τοῦ λόγου παῤῥησίαν καὶ τὴν ὑπομονήν, καθὼς καὶ ὁ Σωτὴρ ἐδίδαξεν, προσειπὼν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· « Ὅτ' ἂν, φησὶ, παραδίδωσιν ὑμᾶς τοῖς ἄρχουσι διὰ τὸ ὄνομά μου, μὴ μεριμνήσητε, πῶς ἢ τί λαλήσητε· δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τὸ τί εἴπητε· οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν. Ἀντώνιος κομενταρήσιος λέγει τῷ ἁγίῳ μάρτυρι· Τί ὠφελεῖς, ἄθλιε, τοιαῦτα νουθετηθεὶς καὶ μὴ πεισθεὶς, ἐὰν ὕστερον μετὰ βασάνων βαρυτέρων ποιήσῃς τὸ πρόσταγμα τῶν βασιλέων; Ὁ ἅγιος Ἀκάκιος εἶπεν· Ὕπαγε! νουθέτησον σεαυτὸν, ταλαίπωρε! Εἰ γὰρ τοῦ ἄρχοντός σου καὶ τῶν ἀπειλῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ἐπενεχθεισῶν μοι ὑπ' αὐτοῦ βασάνων οὐκ ἐφρόντισα χάριτι τοῦ Θεοῦ μου, σοῦ ἔχω ἀκοῦσαι; Ὁ δικαστὴς λέγει· Ἀκάκιον τὸν ἀκαθοσίωτον στρατιώτην γενόμενόν ποτε, ὑπὸ ἀσφαλὴν φρουρὰν τὴν ἐνδοτέραν εἰς τρία κεντήματα τοῦ ξύλου βαλόντες, περίθετε σίδηρα βαρέα κατὰ τοῦ τραχήλου καὶ κατὰ παντὸς τοῦ σώματος, τηρηθησόμενόν μοι τῇ ἑξῆς δικασίμῳ· μὴ ὁρᾶσθαι δὲ αὐτὸν ὑπὸ τῶν συνέθνων συγχωρούμενον καθόλου, μή ποτε μακαριζόμενος ὑπ' αὐτῶν, εὐτονώτερος ἡμῖν πρὸς τὴν μέλλουσαν ἐξαίτησιν εὑρεθῇ.

ΙΓ'. Καὶ ἀπήχθη ὁ μακάριος ἐν τῇ φρουρᾷ χαίρων ἐπί τε τῇ παρελθούσῃ ἐπερωτήσει καὶ ἐπὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἀπολήψει παρὰ τοῦ ἀψευδοῦς Θεοῦ· καὶ ἐποιήσεν ἐν τῇ φυλακῇ τῆς Πειρίνθου ἡμέρας ἑπτά. Ἐγένετο δὲ τὸν Βιβιανὸν γράμματα δέξασθαι παρὰ Λικινίου τοῦ ἐπάρχου τοῦ προλαβεῖν αὐτὸν εἰς τὸ Βυζάντιον· ἐκέλευσεν δὲ καὶ τοὺς δεσμώτας ἀκολουθῆσαι αὐτῷ. Ὁ οὖν μακάριος μάρτυς Ἀκάκιος καὶ τῷ ὄγκῳ τῶν τραυμάτων τρυχόμενος καὶ τῷ πόνῳ τοῦ σώματος στενοχωρούμενος, ἔτι δὲ καὶ τῷ πλήθει τῶν σιδήρων βαρυνόμενος, καὶ τῇ ἐφήξει τῶν δημίων τῶν ἐν τῇ ὁδῷ ταλαιπωρούμενος, καὶ τῷ καμάτῳ τῆς πορείας θλιβόμενος, καὶ τῇ ἐνδείᾳ τῶν σιτίων ἐκλιμπανόμενος, καὶ τῷ μὴ συγχωρεῖσθαί τινα τῶν γνωστῶν συνέθνων ὁρᾶν αὐτὸν πρὸς τὸ ζῆν λοιπὸν ἐξαπορούμενος, ἐπακολουθούντων καὶ τῶν σὺν αὐτῷ δεσμωτῶν ἐν τῇ ὁδῷ καὶ τῶν κατεπειγόντων αὐτοὺς δημίων, ηὔξατο τῷ Θεῷ, ἀξιώσας πρότερον τοὺς δημίους, συγχωρηθῆναι αὐτῷ εὔξασθαι· καὶ σταθεὶς ἐν τόπῳ τινὶ, ηὔξατο πρὸς Κύριον καὶ εἶπεν· Δόξα σοι, ὁ κατὰ τὸ πολὺ ἔλεός σου ποιῶν καὶ τὰ ἐλέη σου μετὰ τῶν ἀγαπώντων τὸ ὄνομά σου· δόξα σοι, τῷ καὶ ἐμὲ τὸν ἁμαρτωλὸν καλέσαντι εἰς τὸν κλῆρον τοῦτον· δόξα σοι, Ἰησοῦ, τῷ εἰδότι τὴν ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς ἡμῶν καὶ δόντι μοι ἐν ταῖς βασάνοις τὴν ὑπομονήν. Ἐπεὶ οὖν βλέπεις, Κύριέ μου, πολλὰ τὰ συνέχοντά με κακὰ καὶ τοῦ μέλλειν ἐκδημῆσαι τὴν ψυχήν μου ἀπὸ τοῦ σώματος, αὐτὸς οὖν, Δέσποτα Κύριε, ἀπόστειλον ἄγγελον πρός με ἰαματικὸν, ἰώμενόν με ἀπὸ τῶν περιεχουσῶν με ὀδυνῶν καὶ ἀνάγκων, καὶ κέλευσον καταξιωθῆναί με οἵῳ δήποτε τρόπῳ μόνον ἀποφάσει δικαστοῦ τελειω-

sanctus Dei Spiritus servis suis liberam orationem et patientiam suppeditat, illis providens, quemadmodum Salvator ipse discipulos suos docuit, cum sic dixit: « Quando vos tradiderint principibus propter nomen meum, ne solliciti sitis, quomodo, aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora, quid dicatis: non enim vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis[1]. » Antoninus scriba dixit sancto martyri: Et quænam tibi, miser, utilitas futura est, si de talibus rebus admonitus persuaderi non vis, ac postea gravioribus tormentis adductus, imperatorum edicto parebis? Abi, et te ipsum admoneas, inquit Acacius, nam si neque præsidem ipsum, neque minas illius, neque cruciatus in me illatos, Dei ope adjutus curavi, putasne me talem esse qui te audiam? Tum judex ministris dixit: Acacium impium hominem olim militem, in carcere interiore tribus lignis alligatum custodite, et gravibus catenis ejus collum ac totum corpus circumdate, sequentis diei judicio reservandum: neque a suæ gentis hominibus illum videri permittite, ne forte ab ipsis beatus prædicetur, et ad futuras quæstiones constantior inveniatur.

XIII. Ductus igitur fuit beatus Acacius in carcerem, tum præterita confessione quam professus fuerat, tum futuris bonis, quæ a Deo vero acceptur-us erat, valde lætus: mansitque in carcere in urbe Perintho septem dies. Interea Bibianus accepit litteras a Flaccino, ut Byzantium se conferret: jussit autem et eos qui erant in carcere, illum sequi. Beatus igitur martyr Acacius, et vulnerum tumore, et corporis labore afflictus, ad hæc et illis multis ferreis catenis gravatus, militumque in via urgentium importunitate, et itineris lassitudine, ac ciborum inopia, denique notorum hominum, e quibus neminem videre permittebatur, absentia valde mœrens, et de vita ipsa desperans, cum et alii vincti eum sequerentur, et carnifices urgerent, petiit a carnificibus, ut orandi Dei potestatem illi facerent. Cum igitur quodam in loco stetisset, ita Deum precatus est: Gloria sit tibi, Deus, qui pro tua clementia in eos misericordem te præbes, qui diligunt nomen tuum: gloria, inquam, tibi sit, qui et me in peccatis viventem, ad hanc sortem tuam vocasti: gloria tibi, Jesu, qui nostræ carnis infirmitatem novisti, et ut tormenta fortiter ferrem, patientiam mihi præbuisti. Quoniam igitur vides, mi Domine, multis malis me oppressum, ita ut anima ipsa e corpore meo excessura videatur, tu ipse, Domine, mitte angelum, qui me curet, et ab angustiis, quibus opprimor, me sanet; ac velis mihi hoc concedere, ut quacunque ratione, modo judicis sententia decretum sit, martyrium compleam, et apud te sim. Cum ita Deum oraret, vox e nube demissa est (erat enim aer ipse nubibus contextus): Esto,

[1] Matth. x, 19.

Acaci, robustus et fortis. Vox autem illa fuit ita clara, ut carnifices et alii vincti eam audientes admirarentur, ac dicerent: Numquid et nubes loquuntur? An unquam tale quid auditum est, ut nunc ipsi audivimus? Hæc dicentes, de ea re ambigebant. Multi vero ex iis, qui vincti ducebantur, cum hæc audissent, in Dei Filium crediderunt, et ad martyris pedes se abjicientes, eum rogarunt, ut Christianæ fidei doctrinam ipsis exponeret.

A θῆναι ἐν εἰρήνῃ καὶ εἶναί με παρὰ σοὶ, ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν. Καὶ εὐξαμένου αὐτοῦ ταῦτα, φωνὴ ἐγένετο ἐκ νεφέλης (ἦν γὰρ ὁ ἀὴρ συγκεχυμένος)· Ἴσχυε καὶ ἀνδρίζου. Ἀκάκιε· ἐγὼ γάρ εἰμι πάντοτε μετὰ σοῦ· ὡς καὶ τοὺς δημίους καὶ τοὺς δεσμώτας ἀκούσαντας τὴν φωνὴν θαυμάζειν καὶ λέγειν· Ἄρα καὶ νεφέλη λαλεῖ; ἢ ἠκούσθη ποτὲ, ὡς νῦν ἠκούσαμεν; Καὶ διηπόρουν περὶ τούτου. Πολλοὶ δὲ τῶν δεσμωτῶν ἀκούσαντες ταῦτα, ἐπίστευσαν τῷ λόγῳ καὶ Θεῷ καὶ προσέπεσαν τῷ μακαρίῳ μάρτυρι Ἀκακίῳ, ἀξιοῦντες, αὐτὸν, ἐκτεθῆναι αὐτοῖς τὸν λόγον τῆς πίστεως.

XIV. Tunc igitur martyr Acacius una cum illis iter faciens: « Ego, inquit, paulum temporis miles fui, sed apud sacerdotes educatus, quin etiam genus e sacerdotibus ducens, memini audire ipsos hæc docentes, quemadmodum Deus ipse, cum homini, qui e paradiso exciderat, salutem dare, et ab inferis cum educere vellet, misit in hunc mundum coæternum Verbum suum. Veniens igitur Filius Dei, carnem suscepit ex sancta Virgine Maria, et figura apparens ut homo, crucem sustinuit, ut Adami, qui Deo non obediverat, peccatum per crucis lignum emendaret, et condemnationis remissionem ei condonaret, ipse pro nobis noster Dominus debitum solvens; nam eo quod in cruce fixus fuit, chirographum, quod contra nos erat, discidit, et peccatum dissolvit, et propria morte delevit mortem, et inferos expoliavit, omnemque diaboli potestatem confudit atque infirmavit. Cumque totum diaboli exercitum profligasset, portasque æreas confregisset, ac vectes ferreos contrivisset, triduo e mortuis resurgens, humano generi resurgendi facultatem præbuit, ut omnes omnibus futuris sæculis viveremus. Hic enim mundus ad breve tempus manet, et nihil est. » Hæc omnia cum illi audivissent, ad Christi fidem conversi sunt. Postridie vero noctis tempore eo in loco, in quo erant, viderunt quosdam splendida veste indutos et militari habitu ornatos cum Acacio ipso loquentes. Quidam autem ex his qui eos viderant, existimabant Acacii commilitones atque amicos esse, qui metuentes imperatorem, noctis tempore Acacium viserent. Alii vero visionem aliquam divinam eam fuisse dicebant. Cum autem postea nocte Byzantium venissent, et simul in unam domum conjecti essent, rursus viderunt eosdem angelos cum Acacio loquentes, et vulnera, quæ erant in illius corpore, aqua ferventi abluentes, eumque curantes, ita ut omnes, qui et tunc, et superiore nocte illos viderant, dicerent, vere sanctorum angelorum visionem martyri oblatam fuisse.

ΙΔ'. Τότε γοῦν ὁ ἅγιος μάρτυς σὺν αὐτοῖς ὁδεύων ἔλεγεν· Ἐγὼ μὲν, ἀδελφοὶ, ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ἐγενόμην στρατιώτης, αὐξηθεὶς εἰς χεῖρας ἱερέων· ἀλλὰ καὶ γένος ἔχων ἱερατικὸν, μέμνημαι αὐτῶν διδασκόντων, ὅτι ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς θέλων τὸν ἐκπεσόντα ἐκ τοῦ παραδείσου σῶσαι καὶ ἀναγαγεῖν αὐτὸν B ἐκ τοῦ ᾅδου, ἀπέστειλεν τὸν συναΐδιον αὐτοῦ Υἱὸν καὶ Λόγον εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἐλθὼν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ σαρκοῦται ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου Μαρίας καὶ σχήματι φανεὶς ὡς ἄνθρωπος, σταυρὸν ὑπέμεινεν ἑκουσίως δι' ἡμᾶς, ἵνα τοῦ Ἀδὰμ τὴν παρακοὴν πάλιν διὰ ξύλου τοῦ σταυροῦ ἰάσηται καὶ δώσει αὐτῷ τὴν ἄφεσιν τῆς καταδίκης. Αὐτὸς οὖν ὑπὲρ ἡμῶν τὸ χρέος ἀποδοὺς ὁ Κύριος ἡμῶν, καὶ διὰ τὸ προσηλωθῆναι τῷ σταυρῷ, σχίσας τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον καὶ λύσας τὴν ἁμαρτίαν, καὶ διὰ τοῦ οἰκείου θανάτου θανατώσας τὸν θάνατον, καὶ νεκρώσας τὸν ᾅδην, καὶ καταισχύνας καὶ ἐξουδενώσας τὴν δύναμιν πᾶσαν τοῦ διαβόλου καὶ πάσης τῆς στρατείας αὐτοῦ, συνθλάσας τε πύλας χαλκας καὶ μοχλοὺς σιδηροὺς συντρίψας διὰ τῆς ἁγίας καὶ τριημέρου αὐτοῦ ἀναστάσεως, χαρίζεται τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν ζωὴν, ἵνα καὶ συνζήσωμεν πάντες αὐτῷ εἰς τοὺς μέλλοντας αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ταῦτα τοίνυν ἀκούσαντες, πάντες ἐπίστευσαν τῷ λόγῳ τοῦ Χριστοῦ, τῶν δὲ πιστευσάντων τινὲς ἰδοὺ ἐν τῇ ἐπιούσῃ ἑσπέρᾳ ἐν τῇ μονῇ ἔνθα ἔμειναν ἐν τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ εἶδον λαμπροφορούντές τινας ἄνδρας, σχήματι στρατιωτικῷ περιβεβλημένους καὶ ὁμιλοῦντας αὐτῷ· καὶ οἱ μὲν τῶν εἰδότων ἐνόμιζον φίλους αὐτοῦ εἶναι συστρατιώτας καὶ ὡς διὰ τὸν βασιλικὸν φόβον ἐληλυθέναι ἐν νυκτὶ πρὸς αὐτὸν τοῦ ἐπισκέψασθαι αὐτον· οἱ δὲ ἕτεροι ὀπτασίαν τινὰ ἀπόρρητον εἶναι ἔλεγον. Πάλιν δὲ τῇ ἐπιούσῃ νυκτὶ ἐλθόντες ἐν τῷ Βυζαντίῳ καὶ βληθέντες ὁμοῦ ἐν οἴκῳ D ἑνὶ ἐν τῇ φυλακῇ, εἶδον πάλιν τοὺς αὐτοὺς ἄνδρας ἤτοι ἁγίους ἀγγέλους ὁμιλοῦντας αὐτῷ καὶ κατακλοῦντας ὕδατι θερμῷ τὰ τραύματα τοῦ σώματος αὐτοῦ καὶ θεραπεύοντας αὐτὸν, ὡς πάντας θεασαμένους τότε τὰ παράδοξα καὶ τῇ προτέρᾳ νυκτὶ εἰπεῖν· Ὀπτασία τις ἁγίων ἀγγέλων τῷ ἁγίῳ μάρτυρι ἐγένετο.

XV. Postridie vero cum martyr in carcerem interiorem conjectus, et judicis jussu ligno ac ferreis vinculis ligatus fuisset, aliique vincti in exteriore carcere servarentur, rursus multa lumina nocte accensa apud martyrem ipsum et viros alios viderunt, e vinculis eum solventes atque curantes, alios

ΙΕ'. Τῇ δὲ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ βληθέντος τοῦ ἁγίου μάρτυρος Ἀκακίου εἰς τὴν ἐνδοτέραν φυλακὴν ἐν τῷ ξύλῳ καὶ τοῖς σιδήροις, κατὰ τὸ πρόσταγμα τοῦ ἄρχοντος, ἐστιγμένου καὶ τρυχωμένου καὶ τῶν ἄλλων δεσμωτῶν εἰς τὴν ἐξωτέραν φυλακὴν ὄντων, εἶδε πάλιν φῶτα πολλὰ ἐν τῇ νυκτὶ ἁπτόμενα πρὸς τὸ

μάρτυρα, καὶ τοὺς ἄνδρας τοὺς μὲν λύοντας αὐτὸν ἐκ τῶν δεσμῶν καὶ θεραπεύοντας αὐτόν, τοὺς δὲ τροφὴν αὐτῷ προσφέροντας, καὶ ταῦτα τὰ παράδοξα ἐν πλείοσιν ἀγωγαῖς θεασάμενοι, καὶ τῷ δεσμοφύλακι ἀνενέγκαντες, ἐποίησαν καὶ αὐτὸν αὐταῖς ὄψεσι πληροφορηθῆναι, ὅθεν καὶ ὁ καπικλάριος ἐκπλαγεὶς ἐφ' οἷς ἐθεάσατο, πολλοῖς τῶν φίλων αὐτοῦ ἀπελθὼν ἐφανέρωσεν. Ὁ δὲ ἄρχων μετὰ τὸ ἐλθεῖν αὐτὸν ἐν τῷ Βυζαντίῳ, μετὰ ἑπτὰ ἡμέρας καθίσας πρὸ τοῦ βήματος, ἐξήτησεν τὸν μάρτυρα λέγων· Κάλει τὸν Ἀκάκιον τὸν τῆς ἀσεβοῦς θρησκείας τῶν Γαλιλαίων συνήγορον. Ἀντωνῖνος κομενταρήσιος εἶπεν· Ἔστηκεν, κύριε. Σταθέντος δὲ πρὸ τοῦ βήματος τοῦ μάρτυρος, ἰδὼν ὁ δικαστὴς τὸ πρόσωπον τοῦ ἁγίου φαιδρὸν ὡσεὶ πρόσωπον ἀγγέλου, ἐξεπλάγη. Ἤλπιζεν γὰρ αὐτὸν ὁ δικασνὴς ἐκ τῶν τραυμάτων τοῦ σώματος, καὶ ἐκ τῆς θλίψεως τῶν δεσμῶν, καὶ ἐκ τῆς ἐνδείας τῶν σιτίων, καὶ τοῦ κόπου τῆς πολλῆς ὁδοῦ καταπεπονημένον σφόδρα καὶ τεταριχευμένον ἰδεῖν τῷ σώματι, ὡς θαυμάσαντα αὐτὸν καὶ ἐκπλαγέντα ἐπί τε τῇ ὡραιότητι αὐτοῦ καὶ τῇ τοῦ προσώπου φαιδρότητι, εἰπεῖν πρὸς τὴν τάξιν· Ὦ κάκιστοι καὶ πονηροὶ στρατιῶται, οὐχὶ ἐκέλευσα ὑμᾶς εἰς τὴν ἰσωτέραν φυλακὴν ἐν τῷ ξύλῳ εἰς τρία κεντήματα βαλεῖν σιδήροις τε βαρυτάτοις καὶ πολλοῖς κατὰ τοῦ τραχήλου καὶ τῶν ποδῶν, καὶ κατὰ παντὸς τοῦ σώματος αὐτοῦ βληθῆναι, ὡς τῇ τούτων ἀγχόνῃ τὸ ἀκμαῖον καὶ ἀνθοῦν τῆς ἡλικίας αὐτοῦ καταπονηθῆναι καὶ μήτε ἐπισκέπτεσθαί τινας αὐτὸν πλὴν τοῦ τὴν βρῶσιν αὐτοῦ εἰσφέροντος; πῶς οὖν ὁρῶ αὐτὸν οὕτως νῦν τεθραμμένον ὡς ἀθλητὴν, ἀλλὰ καὶ τῷ κάλλει προστεθημένον καὶ πολὺ χαριέστερον αὐτὸν γεγονότα;

ΙϛΊ. Ἀντωνῖνος κομενταρήσιος εἶπεν. Μὰ τὴν σὴν ἀρετὴν καθὼς προσέταξας, εἰς πάσας τὰς τιμωρίας ἐμβέβληται καὶ ἐκ Περίνθου κατὰ τὴν ὁδὸν τὰ σίδηρα φορῶν, ἦλθεν ἕως τῶν ὧδε. Ἐὰν οὖν δοκῇ τῇ ἐξουσίᾳ σου ἐφιδεῖν καὶ τὰ σίδηρα καὶ σταθμίσαι αὐτά, ὧδε εἰσίν· μέχρι γὰρ τοῦ δικαστηρίου τούτου οὐ περιῃρέθησαν ἀπ' αὐτοῦ· ἐπερωτήσαι δὲ ἡ ἐξουσία σου καὶ τὸν δεσμοφύλακα μετὰ ἀπειλῆς, εἰ μὴ οὕτως προστέτακτο αὐτῷ κατὰ τὴν κέλευσίν σου. Ὁ δικαστὴς εἶπεν· Εἰσαχθήτω ὁ δεσμοφύλαξ. Τοῦ δὲ εἰσαχθέντος, ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁ δικαστής· Διὰ τί, τρισκατάρατε, κατὰ τὸ προσταχθέν σοι οὐκ ἐποίησας, ἀλλ' οὕτως αὐτὸν τεθραμμένον καὶ ἀνειλημμένον ἤγαγες ἡμῖν, ὡς μέλλοντα πάμμαχον ἡμῖν ποιῆσαι; Ὁ ἅγιος Ἀκάκιος εἶπεν· Τὸ ἐμόν σοι πάμμαχον, ὦ δικαστὰ, τετήρηταί σοι ἐν οὐρανῷ, ἔμπροσθεν τοῦ αἰωνίου καὶ ἀληθινοῦ ἀθλοθέτου Χριστοῦ, τοῦ καὶ τὴν φαιδρότητα καὶ ῥῶσίν μοι παρασχόντος· ὁ Κύριός μου καὶ Θεὸς οὕτως θεραπεύει τοὺς δούλους αὐτοῦ ῥήματι μόνῳ. Ὁ δικαστής· Κλάσατε αὐτοῦ τοὺς ὀδόντας, ἵνα μὴ λαλῇ μὴ ἐπερωτώμενος. Καὶ πρὸς τὸν δεσμοφύλακα λέγει· Τί λέγεις σὺ, τρισκατάρατε;

ΙΖΊ. Κάσσιος δεσμοφύλαξ εἶπεν Μὰ τὴν σὴν ἀρετὴν τὰ μὲν προσταχθέντα πάντα καὶ μετὰ προσθήκης κακῶν γεγόνασιν αὐτῷ· ἄλλοι δὲ ἦσαν οἱ δορυφοροῦντες αὐτὸν ὡς καὶ οἱ δέσμιοι πάντες οἱ σὺν τῷ ἐπίστανται, καὶ εἰ ἄλλως λέγω, κεφαλὴν ἔχω· καί σου, ἐξουσίαν ἔχεις, ποίει ὅ βούλει· ἰδεῖν

A vero cibum ipsi afferentes : idque cum sæpius vidissent, carceris custodem adduxerunt, ut ipse quoque propriis oculis factum videns, de re illa certior fieret. Eam rem cum custos carceris visam obstupuisset, multis amicis narravit. Præses vero, septimo die postquam Byzantium venit, martyrem ad se duci jubens : Vocetur. inquit, Acacius, impiæ Galilæorum religionis patronus. Cui Antoninus scriba : En præsto est ille, quem quæris. Cum igitur ante tribunal martyr constitisset, ejusque vultum hilarem, velut angeli alicujus aspectum, præses vidisset, obstupuit ; sperabat enim futurum, ut tum vulneribus corporis, tum vinculorum ærumnis, ac ciborum penuria corpore consumptum, et de via multa fessum videret. Cum igitur aliter se habentem vidisset, ejus pluchritudinem atque hilaritatem sic admiratus est, ut cohorti diceret : Annon vobis, milites pessimi, præcepi, ut hominem istum in interiorem carcerem conjectum in ligno ligaretis, ferreisque et gravissimis ac multis vinculis ejus collum et totum corpus constringeretis, ita ut ipsius florens ætas iis ligaminibus angeretur ac languesceret, neque sineretis aliquem ipsum visere, nisi qui cibum illi afferret ? Quomodo igitur ipsum, velut athletam quemdam pinguem factum video : quin etiam longe pulchriorem ac venustiorem, quam antea fuerat ?

XVI. Tum Antoninus scriba : Ita quidem factum est, ut jussisti ; in omnes enim ærumnas illas, quas dixisti, conjectus, et ex urbe Perintho hucusque per totam viam ferreis vinculis astrictus fuit. Quod si amplitudini tuæ visum fuerit vincula ipsa ferrea videre, eaque ponderare, en illa hic sunt. Nam usque ad hoc tribunal homo iste his ferreis vinculis exutus non fuit. Quære a carceris custode minas adhibens, et vide, an ita illi jussum sit, quemadmodum tu præcepisti. Tum judex ; Veniat, inquit, huc custos carceris. Cum venisset ille, judex ita eum interrogavit : Quare, scelestissime custos, facere noluisti, quod jussus es, sed ita nutritum atque instauratum istum ad nos duxisti, quasi bellator quidam futurus nobis esset ? Ad hæc Acacius : Mea, inquit, pugnandi virtus e cœlo a vero illo certaminis præfecto Jesu Christo servata est, qui et robur mihi attulit. Dominus enim meus ita curat servos suos solo verbo. Tum judex : Confringite ejus dentes, ut non loquatur, nisi cum interrogatus fuerit. Iterum autem custodem carceris interrogans : Quidnam, inquit, scelestissime, respondes ?

XVII. Tum Cassius custos carceris respondit : Per tuam amplitudinem juro, exsecutum me fuisse quæcunque te jussisti, et insuper alia mala his addidisse ; sed fuere alii, qui hunc hominem curaverunt, ut sciunt omnes qui una cum ipso vincti erant. Quod si rem aliter se habere cognoveris, en caput

meum præsto est : potestatem habes : quæso facias quidquid vis. Videbamus enim sæpius quosdam veste splendida ornatos milites, aliosque urbanis viris, alios Medis quibusdam similes esse censebamus, qui una cum ipso versabantur, quique ejus vulnera curabant, et diligenter abstergebant, multisque cibariis propositis, una cum eo vescebantur. Hæc omnia homines, qui ex urbe Perintho una cum eo vincti ducti sunt, tum in via, tum hic cum sæpius vidissent, mihi retulerunt : ita ut ego, cum ipsis non crederem, et verum scire cuperem, meis oculis videns id cognoverim. At si quando repente, cum hæc spectarem, ingredi ad eum voluissem, et ab illis quærere undenam illuc ingressi essent, aut quinam forent illi, quos una cum ipso vidissem, sæpius ad eum ingressus, neque quemquam illorum, neque quidquam e cibariis illis videbam, sed hunc solum ligno alligatum, preces ad Deum fundentem, et divinam gloriam laudantem, interdum vero dormientem.

A ροῦμεν γὰρ πλειστάκις λαμπροφοροῦντάς τινας, ὥσπερ στρατιώτας, καὶ ἄλλους ὡς σχολαστικοὺς, καὶ ἑτέρους ὡς ἰατροὺς εἶναι ἐνομίζομεν, συνόντας αὐτῷ, καὶ ἐπιμελουμένους, καὶ τῷ ὕδατι καταντλοῦντας τὰ τραύματα αὐτοῦ, ἅμα δὲ καὶ συνεσθίοντας αὐτῷ, πολλῶν ἀγαθῶν προκειμένων αὐτοῖς. Ταῦτα δὲ πάντα ταὶ οἱ δέσμιοι ἀπὸ τῆς Περίνθου ἐρχομενοι μετ' αὐτοῦ ἰδόντες καὶ ὧδε πλειστάκις ἀνήνεγκάν μοι, ὥστε καὶ ἐμὲ αὐτοψὶ πεισθῆναι μὴ πιστεύοντα αὐτοῖς. Εἴ ποτε δὲ ἀνοίξας τὴν κατῆναν εἰσελθεῖν ἠβουλήθην, αἰφνιδίως θεωρῶν ταῦτα, ἐπερωτῆσαι αὐτοὺς βουληθεὶς, πόθεν ἄρα εἰσῆλθον ἢ τίνες εἰσὶν ἐκεῖνοι οὓς ἔβλεπον μετ' αὐτοῦ, εἰσελθὼν δὲ πολλάκις πρὸς αὐτὸν, οὐδένα ἐξ αὐτῶν εὕρισκον οὐδὲ τῶν προκειμένων αὐτοῖς ἀγαθῶν, ἀλλὰ τοῦτον μόνον ἐν τῷ ξύλῳ τεταμένον εὐχόμενόν τε καὶ δοξάζοντα τὸν Θεὸν αὐτοῦ, ὅτε δὲ καὶ ὕπνῳ κατακείμενον.

XVIII. Tum judex : Pecunias, inquit, ab Acacii contribulibus accepisti, ob idque judicium vis eludere. Ac statim furore percitus, plumbeis virgis ejus terga pulsari jussit. Quin cum cruciaretur, vociferans dicebat : Quæso, judex, ut si res aliter se habet, quam dixi, me interficias. Tum ille : Veneficum igitur hominem hunc esse affirmes opus est. Cui carceris custos : Ego, inquit, quod vidi, dico, neque scio, veneficusne sit, an non. Hæc cum beatus Acacius audiret, illorum stultitiam irridebat, quamvis fractis esset maxillis. Itaque judex ipse rursus furore accensus, Acacio dixit : Tune venisti ut nos derideres, præstigiis ac veneficiis tuis confisus ? Ego, inquit Acacius, non rideo, quod vestra pernicie gaudeam : imo sempiternam vestram condemnationem multum doleo. Vos autem ipsi vestram vitam irridetis, qui verum illum Deum cœli et terræ, maris et omnium quæ in eis sunt, effectorem dereliquistis, et lapides ipsos adoratis. Tum Judex ei dixit : Ne putes ista tua constantia me victum iri ; non sinam te vivere, nisi diis sacrifices, et invictorum imperatorum edictis obedias. Cui Acacius : Si timerem minas tuas, statim tibi obtemperans, fecissem quod jubes ; quoniam vero sententia mea melior est, quam tua, minas istas nihil timeo : fac, quod libet.

ΙΗ'. Ὁ δικαστὴς εἶπεν· Σὺ χρήματα παρὰ τῶν συνέθνων αὐτοῦ λαβὼν, παίζειν θέλεις τὸ δικαστήριον. Καὶ θυμωθεὶς ἐκέλευσεν, καταυχενίοις αὐτῷ μολίβδεσι χρήσασθαι. Ὡς δὲ ἐβασανίζετο ὁ δεσμοφύλαξ, ἐβόα καὶ ἔλεγεν· Δέομαί σου, εἰ ἄλλως εἶπον, ἀπόκτεινόν με. Ὁ δικαστὴς εἶπεν· Οὐκ οὖν γόητα αὐτὸν ἀποφέρεις ; Ὁ δεσμοφύλαξ εἶπεν· Ἐγὼ ὃ εἶδον, εἶπον· εἰ δὲ ἔστιν γόης, οὐκ οἶδα. Ὁ δὲ μακάριος Ἀκάκιος ἐστὼς καὶ ἀκούων ταῦτα ἐγέλασε ἐπὶ τῇ ἀφροσύνῃ αὐτῶν, καὶ τοῦτο κλασθεὶς τοὺς σιαγόνας, ὡς τὸν δικαστὴν πάλιν ὀργισθέντα· Κατεκαίξαι ἡμῶν ἦλθες, λέγων, θαῤῥῶν ταῖς γοητείαις σου ;

C Ἀπεκρίθη Ἀκάκιος· Ἐγὼ μὲν οὐ καταπαίζω ὡς ἐπιχαίρων τῇ ἀπωλείᾳ ὑμῶν· ἀλλὰ καὶ σφόδρα λυποῦμαι περὶ τῆς ἀϊδίου ὑμῶν κρίσεως. Παίζετε δὲ ὑμεῖς τὴν ἑαυτῶν ζωὴν, καταλιπόντες τὸν ἀληθινὸν Θεὸν, τὸν ποιήσαντα τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, καὶ λίθοις προσκυνοῦντες. Ὁ δικαστὴς εἶπεν· Μὴ νομίσῃς με νικῆσαι τῇ εὐτονίᾳ σόυ· οὐκ ἐῶ σε ζῆσαι, ἐὰν μὴ θύσῃς καὶ πληρώσῃς τὸ προσταχθέν σοι ὑπὸ τῶν ἀηττήτων αὐτοκρατόρων βασιλέων. Ἀκάκιος λέγει· Εἰ ἐφοβούμην σου τὰς ἀπειλὰς, ἀπὸ πρώτης ἂν κυσθεὶς σοι ἐποίουν ὅ λέγεις· ἐπειδὴ δὲ ὁ λογισμός μου καλλίων σου ἐστι καὶ οὐ φοβοῦμαί σου τὰς ἀπειλὰς, ποίει ὅ θέλεις.

XIX. Tunc Judex furore percitus : Sacrificasne, inquit, an adhuc pergis insanire ? Respondit Acacius : Tu pergis id facere, qui homines, a quibus nihil mali commissum est neque aliquid in te peccatum fuit, sic injuste consumis ? Hæc cum audisset judex, jussit virgas quernas afferri, et ejus terga ac ventrem verberari. Cumque decem homines vicissim Acacii corpus verberarent, martyr ipse tormentis afflictus, sic clamabat : Christe, adjuva humilem servum tuum. Iratus autem judex, jussit ventrem amplius verberari. Cumque decem ill homines hoc fecissent, et beatus martyr doleret, voce magna dixit : Domine Jesu Christe, adjuva servum tuum Acacium. Iloc cum ab eo dictum fuis-

ΙΘ'. Τότε θυμωθεὶς ὁ δικαστὴς λέγει· Θύεις λοιπὸν ἢ ἔτι ἐπιμένεις τῇ μωρίᾳ σου ; Ἀκάκιος εἶπεν· D Ἐπιμένεις σὺ ἀνθρώπους μηδὲν πράξαντας κακὸν ἢ ἀδικήσαντας, ἀδίκως οὕτως ἀναλίσκων ; Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ δικαστὴς, κελεύει μηλείνας ῥάβδους ἐνεχθῆναι καὶ κατὰ τοῦ νώτου καὶ τῆς κοιλίας τύπτεσθαι αὐτόν. Ἀλλαγέντων δὲ δέκα ἀνθρώπων τυπτόντων αὐτὸν, ὁ μάρτυς ἐν ταῖς βασάνοις ἐβόα λέγων· Χριστὲ, βοήθει μοι τῷ ταπεινῷ δούλῳ σου. Καὶ θυμωθεὶς ὁ δικαστὴς κελεύει κατὰ τῆς κοιλίας τύπτεσθαι αὐτόν. Ἀλγήσας δὲ ὁ μακάριος ἀνεβόησε φωνῇ μεγάλῃ, καὶ εἶπεν· Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, βοήθει τῷ δούλῳ σου Ἀκακίῳ. Τούτου ῥηθέντος ὑπ' αὐτοῦ εὐθέως φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐγένετο λέγουσα αὐτῷ·

Μὴ φοβοῦ, Ἀκάκιε, ἀλλὰ θάρσει· σὲ γὰρ δεῖ μετὰ τῶν πατέρων σου ἀπιέναι καὶ εὐφραν θῆναι ὧδε, ὅπου νῦν ὁμολογεῖς τὸ ὄνομά μου. Καὶ γενομένης τῆς φωνῆς ταύτης, οἱ τύπτοντες αὐτὸν ναρκήσαντες ἔστησαν ἐνεοί, μὴ δυνάμενοι τὰς χεῖρας κινῆσαι, ὥστε ἐπὶ τοῦτο ἀπορρηθῆναι τὸν ἄρχοντα, καὶ θυμωθῆναι σφόδρα, καὶ πέμψαι τὸν ἅγιον Ἀκάκιον Φλακκίνῳ τῷ ἀνθυπάτῳ τῆς Εὐρώπης μετὰ καὶ ἀναφορᾶς γράψαντα οὕτως·

set, statim vox de cœlo venit, ac dixit: Ne timeas, Acaci, sed esto bono animo; decet enim te cum patribus tuis esse, et cœlo versantem oblectari, eo quod nunc nominis mei confessionem profitearis. Cum hæc vox audita esset, homines illi qui martyrem verberabant, torpescentes tanquam muti effecti sunt, neque manus ipsas amplius movere poterant, ita ut judex ipse ambigeret, et furore accensus, sanctum illum martyrem Acacium ad majora judicia, hoc est, ad Flaccinum proconsulem Thraciæ mitteret, qui et relationem talem ad eum scripsit:

Κ'. Τῷ κατὰ πάντα θαυμασιωτάτῳ καὶ μεγίστῳ δικαστῇ Φλακκίνῳ ἀνθυπάτῳ Βιβιανὸς ὁ αἰδεσιμώτατος καθολικός· Ἀκάκιον τὸν τῆς ἀσεβοῦς θρησκείας τῶν Χριστιανῶν συνήγορον πεμθφέντα μοι παρὰ Φίρμου τοῦ ταξιάρχου τῶν ἀριθμοῦ Μαρτησίων καὶ μὴ βουλόμενον εἴκειν τοῖς προσταχθεῖσίν τὰ παρὰ τῶν ἀηττήτων βασιλέων ἡμῶν· πρὸ γὰρ τούτων τῶν εἴκοσι ἡμερῶν ἀποσταλέντα δεξάμενος αὐτὸν καὶ στιβαρῶς τὴν κατ' αὐτοῦ ἀνάκρισιν ποιησάμενος, οὐδὲν πλέον ἴσχυσα ἐνεργῆσαι εἰς αὐτὸν πλὴν κόπους καὶ θυμόν· τοῦ προκειμένου γὰρ αὐτοῦ σκοποῦ ἔχεται ἐπιμελῶς. Ἐπεὶ οὖν πλέον ὁ φόβος πρόσεστιν τῇ μεγίστῃ σου ἐξουσίᾳ, τοῦτον μετὰ τῶν πραχθέντων εἰς αὐτὸν παρὰ τῇ ἐμῇ βραχύτητι ἀπέστειλα ἐπὶ τὴν μεγίστην σου ἐξουσίαν, αἰκίσας αὐτὸν πλεῖστα ἐκ τοῦ δικαστηρίου καὶ οὕτως παραπέμψας τὴν λαμπρότητά σου· οὕτως κατὰ τὴν τῶν βασιλικῶν προσταγμάτων διάταξιν πράξεις εἰς αὐτόν. Ἔρρωσο. Δεξάμενος δὲ ὁ Φλακκῖνος τὰ γράμματα τοῦ Βιβιανοῦ, ἐκέλευσεν ἐγκλεισθῆναι τὸν ἅγιον μάρτυρα Ἀκάκιον ἄνευ δεσμῶν ἐν τῇ φυλακῇ. Γυναῖκα γὰρ εἶχεν ὁ Φλακκῖνος Χριστιανήν, καὶ ἣν ἀξιωθεὶς καὶ ὁρκισθεὶς λάθρα παρ' αὐτῆς, ὥστε διὰ τὸν λόγον τοῦ Χριστοῦ παρ' αὐτοῦ ἐξεταζομένους μὴ ἐπὶ πολὺ τιμωρεῖσθαι παρ' αὐτοῦ.

XX. Admirabili et maximo judici Flaccino proconsuli, Bibianus imperatorum devotissimus salutem: Acacium, impiæ Christianorum religionis patronum, a Firmo Martiæ legionis tribuno ad me missum, neque volentem iis parere, quæ ab invictis imperatoribus nostris præcepta sunt, cum viginti diebus ante ad me missum acceperim, et vehementer de ipso inquisiverim, nihil amplius profeci: propositi enim sui tenax est. Quoniam vero potestas tua plus timoris afferre potest, propterea hominem hunc cum actis, quæ de illo a me composita sunt, cum te præstantissimum virum esse sciam, ad te misi. Cum igitur Flaccinus has litteras accepisset, jussit martyrem in carcere quidem concludi, sed servari tamen sine vinculis, et remota custodia illa tam atroci. Uxorem enim Christianam Flaccinus habebat, a qua rogatus, et jurejurando clam astrictus fuerat, ut qui propter Chrsti fidem ab ipso inquirebantur, non diu, neque multum ab eo cruciarentur.

ΚΑ'. Μετὰ οὖν ἄλλας πέντε ἡμέρας προκαθίσας ὁ ἀνθύπατος Φλακκῖνος ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐκέλευσεν ἐνεχθῆναι τὸν μάρτυρα. Τοῦ δὲ ἐλθόντος, προσέταξεν ἀναγνωσθῆναι τὰ ἐπ' αὐτῷ πεπραγμένα παρὰ Βιβιανοῦ, καὶ ἀναγνωσθέντων αὐτῶν, ὡς κατέμαθεν ὁ δικαστὴς τὴν αὐστηρίαν τῆς ἐπ' αὐτῷ ἐξετάσεως, τήν τε ἔνστασιν καὶ ἀκλινῆ ὁμολογίαν τοῦ μάρτυρος καὶ τῶν ἐπ' αὐτῷ γεγονότων παραδόξων θαυμάτων, αἰτιασάμενος τὸν Βιβιανὸν ὡς μὴ τάχειον αὐτὸν ἀνελόντα, ἀλλ' εἰς τοσαύτην ἀκρίβειαν καὶ ἐπερώτησιν πρὸς ἄνθρωπον στρατιώτην πεποιηκότα, προσέταξε ξίφει ἀποτμηθῆναι τὴν κεφαλὴν τοῦ μάρτυρος πρὸ τῆς πόλεως Βυζαντίου, εἰπών· Ἀκάκιον, τὸν τῶν Γαλιλαίων σύμμαχον καὶ λιποτακτήσαντα τῇ συμμαχίᾳ τῶν τροπαιούχων αὐτοκρατόρων ἡμῶν, βίᾳ ταύτῃ μᾶλλον αἱρησάμενον τὸ τέλος αὐτοῦ θάττον ἰδεῖν, ὡς ἡ κατ' αὐτὸν ἐξέτασις τῶν στρέβλων ἐδίδαξεν, τοῦτον κελεύει τὸ δικαστήριον τοῖς νόμοις μὴ πειθόμενον ξίφει τὴν κεφαλὴν ἀποκοπῆναι.

XXI. Jussit igitur Flaccinus post quinque dies Acacium martyrem ad se duci, et ejus acta recitari, quæ Bibianus confecerat. Quibus recitatis, inquisitionis, quæ a Bibiano facta fuerat, austeritatem et martyris constantiam, stabilemque confessionem, et miracula per ipsum facta cognovit, Bibianumque accusavit, quod non celeriter eum interfecerat, sed tam exquisite adversus militarem hominem se gesserat; jussitque martyris caput abscindi ante urbem Byzantium, ita pronuntians: Acacium Galilæorum adjutorem, et nostrorum imperatorum tropæis insignium desertorem, qui operam dedit, ut quamprimum vitæ suæ finem talem videret, sicut quæstiones de eo factæ docuerunt: hunc, inquam, hominem legibus non obedientem, tribunal nostrum jubet gladio percuti, et capite privari.

ΚΒ'. Ὡς δὲ ἔγνω ὁ μακάριος τῆς κλήσεως αὐτοῦ τελειούμενον τὸ ἔργον, βραβεύσαντος αὐτῷ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου, ἀνεβόησεν καὶ εἶπεν· Ὦ πόσοις στόμασι, Χριστέ, εὐλογήσω σε, ζωῆς ἀρχηγέ, ὦ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ὅτι οὕτως ἐλεήμων καὶ πρόθυμος εἶ ἐπ' ἐμέ, τὸν ἁμαρτωλόν, εἰς τοιοῦτον ἔργον καταξιώσας με. Καὶ ἀπαχθεὶς ἔξω τῆς πό-

XXII. Postea vero, quam beatus Acacius vocationis suæ opus jamjam perficiendum cognovit, Spiritu sancto ita decernente, clamans sic ait: Quam multis linguis te laudare vellem, Christe, Dux vitæ, et Fili Dei, quoniam ita misericors et benignus es in me peccatis obnoxium, qui et tali sorte me dignatus fuisti. Cumque ductus fuisset

extra urbem Byzantium in locum ubi martyrium obeundum illi erat, rogavit carnifices, ut paulisper Dei orandi facultatem ei concederent. Itaque positis in terra genibus, has preces ad Deum misit : Gloria tibi Deus, et immensæ tuæ magnificentiæ convenit laudatio, qui sic gloriosum in nobis peccatorum onere gravatis te ostendis. Quo enim majora beneficia nobis largiris, et quo magis iniquitates nostras remittis, eo abundantius benignitatis tuæ gloria relucet. Benedictum sit nomen gloriæ tuæ, quod ita faciendum probasti, ut in Filio tuo unigenito et Spiritu sancto hominem ipsum honorares, et nunc me tantis beneficiis indignum propter bonitatem tuam ad talem gloriam invitasti, non propter mea opera. Benedico igitur tibi, Domine Deus sanctus Israel, cum unigenito Filio tuo, et sancto Spiritu, quoniam tua est gloria, tuus honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen. Hæc cum dixisset, gladio percussus fuit, et capite truncatus. Itaque martyrium perfecit sanctus Acacius octavo die mensis Maii, imperatore Maximiano. Ejus autem corpus viri pii ac religiosi collegerunt, et omni studio ac diligentia funus ipsius curaverunt eo in loco, qui Staurius appellatur, imperante Maximiano tyranno, regnante autem super nos Domino nostro Jesu Christo : cui gloria sit et imperium in sæcula sæculorum. Amen

A λεως, εἰς τὸν τόπον οὗ ἤμελλε τελειοῦσθαι, ἀξιώσας τοὺς δημίους, ὥστε ἐπιτραπῆναι αὐτῷ ῥοπὴν ὥρας εὔξασθαι, θεὶς τὰ γόνατα αὐτοῦ ηὔξατο λέγων· Δόξα σοι, ὁ Θεός, καὶ τῇ μεγαλοπρεπείᾳ σου τῇ ἀνυπερβλήτῳ πρέπει αἴνεσις τῷ οὕτω ἐνδοξαζομένῳ ἐν τοῖς ἁμαρτωλοῖς ἡμῖν· ὅσῳ γὰρ ἡμῖν χαρίζῃ καὶ παρορᾷς τὰς ἀνομίας ἡμῶν, τοσοῦτον μᾶλλον πλεονάζει ἡ δόξα τῆς ἀγαθότητός σου. Εὐλογητὸν τὸ ὄνομα τῆς δόξης σου Κύριε, ὅτι οὕτως εὐδόκησας ἐν τῷ μονογενεῖ σου Υἱῷ, καὶ τῷ Πατρί σου τῷ ἁγίῳ, καὶ τῷ ζωοποιῷ Πνεύματι τιμῆσαι τὸν ἄνθρωπον, ὃν κατ' εἰκόνα σὴν καὶ ὁμοίωσιν ἔπλασας, καὶ νῦν με, Δέσποτα ἀγαθέ, ἀνάξιον ὄντα καὶ ταπεινόν, εἰς τοιαύτην δόξαν καὶ χαρὰν ἤγαγες διὰ τὴν σὴν ἀγαθότητα καὶ συμπάθειαν, οὐ διὰ τὰ ἐμὰ ἔργα καὶ τοὺς ἀγῶ-
B νας. Δός οὖν ἔλεος καὶ μισθὸν τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ ὄνομά σου, Κύριε, καὶ τοῖς τιμῶσι καὶ μεμνημένοις τῆς μαρτυρίας ἡμῶν μισθὸν οὐράνιον δωρῆσαι καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, νῦν τε καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, καὶ τὰ ταμιεῖα αὐτῶν ἔμπλησον παντὸς ἀγαθοῦ· πρόσδεξαι δὲ, Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, καὶ τὴν ἐμὴν ψυχὴν καὶ συγκαταρίθμησόν με μετὰ τῶν ἐκλεκτῶν σου ἐν τῇ ἀναστάσει τῆς ἀτελευτήτου σου βασιλείας εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ὁ ἅγιος μάρτυς, ἀπετμήθη τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ τῷ ξίφει· καὶ συνέστειλαν ἄνδρες εὐλαβεῖς τὸ τιμιον αὐτοῦ σῶμα καὶ ἐκήδευσαν μετὰ πάσης ἐπιμελείας ἐν τόπῳ ἐπικαλουμένῳ Σταυρίῳ. Ἐτελειώθη δὲ ὁ ἅγιος μάρτυς τοῦ Χριστοῦ Ἀκάκιος μηνὶ Μαΐῳ, ὀγδόῃ, βασιλεύοντος Μαξιμιανοῦ τοῦ τυράννου, καθ' ἡμᾶς δὲ βασιλεύοντος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Acta sanctæ Glyceriæ virginis, martyris Heracleæ in Thracia, et B. Alexandri Romani, martyris Driziparæ in Thracia, quæ apud Lipomanum et Surium extant ; Metaphrastæ abjudicant socii Bollandiani ad Maii diem 13 et 14, « cum stylus concisus sit et ab ejus periodico scribendi genere alienissimum ; » quod agnoscens Leo Allatius, in genuinis Metaphrastæ scriptis dignoscendis versatissimus, acta hæc inter illa enumerat quæ sub nomine Metaphrastæ, sed errore communi, referuntur a Lipomano et Surio.

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΒΟΝΙΦΑΤΙΟΥ.

—

MARTYRIUM SANCTI MARTYRIS BONIFACII

APUD TARSUM METROPOLIM CILICIÆ.

) 290. Latine apud Surium ad diem 5 Junii, Græce in Actis Sanctorum Bolland, ad diem 14 Maii.)

—

καὶ τὰ τῶν ἄλλων τοῦ Χριστοῦ μαρτύρων
ύ τε καὶ μέγα τοῖς σπουδαίοις τὸ κέρδος
τῆς τε γὰρ κοινῆς φύσεως ὑπερφυῆ καὶ
κατορθώματα παριστᾷ, καὶ τὸν μὲν Χριστὸν
τὸν ἐχθρὸν δὲ νικώμενόν τε καὶ προφανῶς
ινον· πρὸς τούτοις, τοὺς μὲν ἀσεβεῖς περι-
ι διελέγχει, τοὺς εὐσεβεῖς δὲ μᾶλλον ἐπι-
καὶ πρὸς τὴν πνευματικὴν ἅμιλλαν τοὺς
υς διερεθίζει. Καὶ ταῦτα μὲν ἐπ' ἐκείνων,
κὶ ὁ λοιπὸς βίος τῷ μάρτυρι σύμφωνος, καὶ
ν ἡ τῆς ἀρετῆς ἄσκησις σύντροφος. Εἰ δὲ
ν βίον τὴν μὲν ἀρχὴν ἐῤῥαθυμηκώς, μετὰ
τοσοῦτον ἐκλάμψας τοῖς ἀγαθοῖς, ὡς ἀθρόον
υρίου στέφανον ὑφαρπάσαι, ποίαν ἀπολείπει
ρίτος τοῖς εὐσεβέσιν ὑπερβολὴν ; ἐπεὶ καὶ
παρελπίδα Χριστὸν, πολὺ τοῦ συνήθους
τερον. Εἰς τοῦτο δὲ καὶ ἡ τοῦ ἀπολωλότος
δηλαδὴ εὕρεσις τῷ Δεσπότῃ φέρει. Τοιοῦ-
καὶ Βονιφάτιον ἔγνωμεν, τὸν περιώνυμον τοῦ
θλητὴν· οὗπερ ἄρα καὶ ἄξιον μὴ τὴν ἄθλη-
εῖν, ἀλλὰ μνήμῃ ὡς οἷόν τε καὶ γραφῇ παρα-
χει δὲ οὕτως.

τις ἐν Ῥώμῃ γυνὴ, Ἀγλαΐς τοὔνομα,
τούτῳ καὶ τἆλλα συνῳδὰ ἠκολούθει, γένος
ρα, καὶ πλοῦτός, ἐφ' οἷς ἀγλαΐζεσθαι ταύ-
κῶς ἦν. Γένος μὲν γὰρ τῶν εὐπατριδῶν,
ἀνθυπάτου λαχόντων τιμῆς· ὥρα δὲ σὺν
ιαθ' ἣν ἂν πρὸς ἔρωτας θερμωτέρως σχοίη
οὗτος δὲ βαθὺς καὶ καταχρήσασθαι ἱκανὸς
τοις ἐπιγενόμενον· καὶ τὸ αὐτεξούσιον τὸ
μίας πῦρ ἰσχυρῶς ἐφῆπτε, καὶ πρὸς ἀτό-
ὸν ἔρωτας παρεκάλει. Οὕτω τοιγαροῦν
λουτοῦσα, καὶ ἀγαθοῖς τῆς γῆς θάλλουσα,
τε καὶ ἐρώτων ἀκρατῶς ἔχουσα, τινὶ τῶν
αὐτῆς εἴτουν φροντιστῇ τῶν κτημάτων
ὗτος ἦν Βονιφάτιος, οὐκ (α) ἀγχινοίᾳ μονῃ

A I. Aliorum quidem Christi martyrum certamina magnum lucrum viris bonis afferunt: nam et communis naturæ maxima est quæ naturam superant, facta ostendunt: et vincentem quidem Christum, aperte autem victum et probro ac dedecore affectum inimicum. Præterea impios quidem manifestissime arguunt: pios vero magis confirmant et corroborant, et ad spiritalem decertationem acriores reddunt et vehementiores. Et hæc quidem in illis, in quibus reliqua quoque vita congruit cum martyrio, et a pueris eis coaluit virtutis exercitatio. Si quis autem ab initio quidem ignavam et dissolutam vitam egerit, postea vero bonis adeo splenduerit, ut repente martyrii coronam arripuerit, quidnam potest esse hac gratia præstantius apud
B pios? Nam natura quoque id, quod præter spem, boni evenit, est delectabilius eo quod est consuetum. Eo tendit ovis quoque perditæ a Domino inventio [1]. Talem ergo novimus quoque fuisse hunc inclytum Christi martyrem Bonifacium. Cujus non æquum est despicere certationem: sed eam litterarum mandare monimentis. Sic autem habet:

II. Erat Romæ mulier quædam nomine Aglais. Hoc autem nomen consequebantur etiam alia congruentia, genus et species et divitiæ, quæ ei magnum splendorem et decus afferebant. Nam genus quidem erat patritiorum, et eorum, qui proconsularem honorem sunt assecuti: species vero cum juventute, quæ efficere possint, ut mulier sit amori vehementius dedita: luculentæ autem divitiæ, et
C quæ vel ad eis abutendum satis essent. His omnibus accedens libera vivendi potestas, ignem valide accendebat, et ad turpes amores incitabat. Cum esset ergo adeo dives Aglais, et terræ bonis floreret, et propterea incontinenter uteretur amoribus, ea cum quodam ex suorum bonorum procuratori-

v, 4 seqq.

ια *ingenii solertia* Herveto vertitur, nobis alibi necdum lecta vox et barbariem prima spirans.

bus (is erat pulcher Bonifacius, non ingenii solum solertia et in eam benevolentia, sed etiam alia specie longe superans) non honestis utebatur congressionibus; non erubesco enim hæc dicere, cum paulo post possim ostendere vere divinam et admirabilem mutationem. Alioqui autem a vino quidem et amoribus vincebatur ab initio : sed et pecuniæ erat contemptor magnificentissimus, et ad eas egentibus distribuendas longe liberalissimus, et hospitalitati deditus, si ullus alius. Si quando ergo vidisset aliquos ex viatoribus, aut æstu et siti eliquatos, aut nive et frigore concretos, aut alia ratione itinere gravatos, ipse festinans hilariter eis ibat obviam, et rogabat ut a labore requiescerent : et cum cessissent, in domum suam introductos hospitio benigne accipiebat, et verbis et factis eorum omnem propulsabat molestiam. Hæc etiam ante martyrium ornabant Bonifacium. Neque est ille solummodo examinandus et spectandus ex aliis : sed sunt etiam conjungenda ea, quæ sunt meliora. Bonifacius enim aliquid quidem voluptati, plurimam vero partem tribuens virtuti, et pulcherrima genera virtutis accurate exercens, ne esset perfectus ex hoc solo prohibebatur, quod non esset temperans.

A καὶ τῇ πρὸς αὐτὴν εὐνοίᾳ, πολλῷ δὲ καὶ ὡραιότητι τῶν ἄλλων κρατῶν) μίξεσιν οὐ καλαῖς ἐχρῆτο· οὐ γὰρ αἰσχύνομαι ταῦτα λέγων, ἔχων καὶ μετ' ὀλίγον δείξαι θείαν ὄντως καὶ θαυμασίαν μεταβολήν. Ἄλλως τε δὲ καὶ οἴνου μὲν ἐρώτων τὸ καταρχὰς ἥττων ἦν· οὐ μὴν τἄλλα τοιοῦτος· ἀλλὰ καὶ χρημάτων ὑπεροπτης κομιδῇ μεγαλοψυχώτατος, καὶ δεομένοις ταῦτα διανεῖμαι φιλοτιμώτατος, καὶ φιλοξενίαν εἴπερ τις ἄλλος φιλοφρονέστατος. Ὁπότε γοῦν ἴδοι τινὰς τῶν ὁδοιπορούντων, ἢ καύσωνι καὶ δίψει τηκομένους, ἢ χιόνι καὶ ψύχει προσπηγνυομένους, ἢ ἄλλως ἐκ τῆς ὁδοιπορίας βαρυνομένους, αὐτὸς ἐπισπεύδων ἱλαρῶς ὑπήντα, καὶ τοῦ μόχθου διαναπαύσασθαι παρεκάλει, καὶ εἴξαντας εἰς τὴν οἰκίαν εἰσαγαγὼν ἐξένιζε φιλοφρόνως, καὶ λόγοις ἅμα καὶ ἔργοις πᾶν ὅπερ εἶχον
B ἀηδὲς διέλυε. Ταῦτα καὶ πρὸ τοῦ μαρτυρίου ἐκόσμει τὸν Βονιφάτιον· καὶ οὐχ ἁπλῶς ἐκεῖνον ἀπὸ τῶν ἄλλων δοκιμαστέον, ἀλλὰ συναπτέον πάντως καὶ τὰ βελτίονα· Βονιφάτιος γὰρ τὸ μὲν ἡδονῇ, τὸ πλεῖον δὲ καὶ τῇ ἀρετῇ νέμων, καὶ τὰ κάλλιστα τῆς ἀρετῆς εἴδη πρὸς ἀκρίβειαν ἠσκηκώς, τὸ μὴ τέλειος εἶναι παρὰ μόνον τοῦ μὴ σωφρονεῖν ἐκωλύετο.

III. Cæterum non multo interjecto tempore hæc quoque labes, tanquam in toto mundo et pulchro corpore, eluitur, et quod ex vitio suscipiebatur dedecus, tegitur longe majori gloria. Non sustinuit enim Dominus despicere animam, adeo omni ex parte pulchram, perpetuo inquinari unius vitii turpitudine : sed placuit omnino divinarum rationum dispensationi, martyrico etiam sanguine purpureum et regium ei colorem indere. Quonam modo autem hoc sit effectum, et quodnam sit jactum fundamentum martyrii, parata est docere oratio. Adhuc quidem vigebat persecutio in Christianos, et profunda illa caligo simulacrorum totum simul occupabat Orientem. Subit autem illius dominam salutaris cogitatio, et cor ejus penetrat vehemens quoddam et invictum desiderium reliquiarum martyrum. Quoniam vero existimabat Bonifacio nullum esse fideliorem, aut ad in his serviendum diligentiorem, ei sicut carnalem et turpem, ita etiam laudabilem et beatum amorem communicat, et eum seorsum accipiens, Scis, inquit, frater, qualibus simus coinquinati peccatis, nec nobis curæ esse aliquid, quod exspectamus futurum ut sistamur
D ante Deum, et pro his gravia subeamus supplicia. Cæterum audivi a quodam viro pio, quod si quis eos, qui propter Christum passi et affecti sunt martyrio, in honore habuerit et coluerit, magna quædam et præclara eum illinc ex eo manet remuneratio, et eadem, qua illi, fruetur beatitudine. Multi autem nunc quoque, ut, aiunt, pro Christo pulchra adeunt certamina. Tu vero (etenim jam venit tempus, ut meus ostendat Bonifacius, qua sit in nos affectione) ad hæc mihi inservi, et omni studio eo vadens, propera ad me afferre aliquid e sacris his reliquiis ; ut cum eas honorifice deposue-

Γ'. Πλὴν οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ· καὶ ὁ σπῖλος οὗτος καθάπερ ὅλῳ καθαρῷ καὶ παρικαλλεῖ σώματι ἐκκαθαίρεται· καὶ ἡ ἐκ τοῦ πάθους αἰσχύνη μείζονι πολλῷ δόξῃ περικαλύπτεται. Οὐ γὰρ ἠνέσχετο Κύριος ψυχὴν οὕτω παριδεῖν τὰ πάντα καλὴν, ἑνὸς πάθους αἴσχει διὰ τέλους μολύνεσθαι· ἀλλ' εὐδόκησε πάντως θειοτέρων λόγων οἰκονομίᾳ, καὶ μαρτυρικῷ αἵματι ἀλυοργὲς αὐτῇ καὶ βασιλικὸν χρῶμα περιβαλεῖν. Ὅπως δὲ τοῦτο διῳκονόμηται, καὶ οἷα τῷ μαρτυρίῳ καταβέβληται ἡ κρηπὶς, ἕτοιμος διδάσκειν ὁ λόγος. Ἤκμαζε μὲν καὶ ἔτι ὁ κατὰ Χριστιανῶν διωγμὸς, καὶ ὁ εἰδωλικὸς ἐκεῖνος καὶ βαθὺς κατὰ πάσας ὁμοῦ τῆς Ἑῴας ἐπεκράτει ζόφος· ὑπέρχεται δὲ τὴν ἐκείνου δέσποιναν σωτήριος λογισμὸς, καὶ τὴν καρδίαν αὐτῆς διατρέχει δριμύς τις ἔρως καὶ ἄμαχος λειψάνων μαρτυρικῶν. Ἐπεὶ δὲ οὐδένα Βονιφατίου μᾶλλον ἡγεῖτο πιστότερον, ἢ τοιούτοις ὑπουργεῖν ἐμμελέστερον, τοῦτον δὴ καὶ κοινωνὸν, ὥσπερ τοῦ σαρκικοῦ καὶ ἀτίμου, οὕτως ἄρα καὶ τοῦ ἐπαινετοῦ τε μακαρίου ποιεῖται ἔρωτος. Καὶ ἰδιαζόντως ἀπολαβοῦσα· Οἶδας, φησὶν, ἀδελφὲ, οἵαις συνεχράνθημεν ἁμαρτίαις, μηδέν τι μέλλον ἡμῖν, ὅτι Θεῷ παραστήσεσθαι
D προσδοκῶμεν καὶ χαλεπὰς τούτων ὑποσχεῖν τὰς κολάσεις· πλὴν ἀλλ' ἐπυθόμην τινὸς τῶν εὐσεβεστέρων, ὡς εἴ τις τοὺς διὰ Χριστὸν παθόντας καὶ μαρτυρήσαντας διὰ τιμῆς μετέλθοι καὶ θεραπείας, πολλή τις αὐτοῦ ἐκεῖθεν καὶ λαμπρὰ περιμένει ἀντίδοσις, καὶ τῆς αὐτῆς ἐκείνοις ἀπολαύσει μακαριότητος. Πολλοὶ δὲ καὶ νῦν, ὥς φασιν, ἐν τῇ Ἀσίᾳ ὑπὸ Χριστοῦ τὸν καλὸν ἀγῶνα διαγωνίζονται· σὺ δὲ (καὶ γὰρ ἦκε καιρὸς, ὅπως περὶ ἡμᾶς ἔχει τὸν ἐμὸν φανήσεσθαι Βονιφάτιον) πρὸς ταῦτά μοι καθυπούργησον, καὶ σπουδῇ τῇ πάσῃ παραγενόμενος, τῶν ἁγίων τούτων λειψάνων ἀγαγεῖν ἐπείχθητι, ὡς ἂν ἐντίμως αὐτὰ καταθέμενοι, καὶ ἱερεῖς ἐπιδημησάμενοι οἴκοις,

φύλακάς τε αὐτοὺς καὶ σωτῆρας διαπαντὸς ἔχοιμεν. Ταῦτα πρὸς αὐτὸν εἰρηκυῖα, ἐπεὶ πρὸς ἑκόντα ἔλεγε καὶ πρόθυμον τὴν ὑπηρεσίαν, χρυσίον ἐγχειρίζει συχνόν· οὐδὲ γὰρ ἐξῆν λείψανόν τι μάρτυρος προῖκα λαβεῖν, ἀλλὰ τὸ πολὺ τῶν Χριστιανῶν περὶ αὐτὰ φίλτρον πορισμοῦ τοῖς ἀσεβέσι πρόφασις ἦν, καὶ πολλοῦ πρὸς ἐκείνους αὐτὰ παρέχειν ἐποίει. Τούτου οὖν ἕνεκα, συχνὸν τὸ χρυσίον, καὶ ἵνα καὶ πένησιν εἰς διανομὴν ἀρκέσῃ. Συνεκπέμπει δὲ καὶ ἱππεῖς δώδεκα, μύρα τε καὶ σινδόνας καὶ τἆλλα ὅσα προσῆκον εἰς τιμὴν τοῖς ἁγίοις. Ἀλλὰ προσεκτέον· ἐνταῦθα γὰρ ἥκομεν ἔνθα καὶ τὸ τοῦ διηγήματος χαριέστατον.

A rimus, et sacras ædes eis ædificaverimus, eos semper habeamus custodes et servatores. Hæc cum ei dixisset, et se libenter id ministerium promptoque et alacri animo obiturum ostendisset, tradit ei multum auri. Neque enim licebat gratis accipere ullas martyrum reliquias, sed Christianorum magnus in eas amor, erat impiis causa lucri, et efficiebat ut nonnisi magni eas emptas præberent. Ea de causa mittit multum auri, et ut etiam haberet, quod distribueret pauperibus. Mittit autem cum eo equos quoque duodecim, et unguentum, et sindonas, et quæcunque alia usui erant ad honorandos sanctos. Sed est attendendum ; huc enim venimus, ubi est narratio jucundissima.

Δ'. Ὡς ἤδη πορείας ἔμελλεν ὁ Βονιφάτιος ἅπτεσθαι, εὐθὺς, ὥσπερ ὑπὸ γραμμῆς τὴν ἑαυτοῦ νίκην καὶ τὸν στέφανον προσημαίνων· Εἰ δέ πως, ἔφη, ὦ δέσποινα, ταύτης μὲν διαμαρτεῖν τῆς ἐγχειρήσεως, δεύτερος δὲ, ὅ φασι, πλοῦς τὸ ἐμόν σοι σῶμα προσκομιεῖ, ἆρα σοι ἂν τοῦτο μέτριον εἴη τοῦ σκοποῦ παραμύθιον, καὶ τιμῆς ἄξιον παρὰ σοῦ νομισθείη ; Καὶ ταῦτα μὲν ἴσως ἐκεῖνος παίζων πρὸς τὴν δέσποιναν ἢ σπουδάζων· ὁ δὲ Θεὸς τὸ μέλλον ὥσπερ διὰ τῆς ἐκείνου προηγόρευσε γλώττης. Ἡ μέντοι Ἀγλαΐς· Οὐ καιρὸς, ἔφη, Βονιφάτιε, παιδιᾶς οὐδὲ λόγων τοιούτων, ὧν ἀποσχόμενον εὐλαβῶς ἔχειν προτρέπομαι καὶ κοσμίως, ἐπεὶ καὶ τοιούτοις ὑπηρετεῖν μέλλεις, ὧν ἡμᾶς, μὴ ὅτι γε ψαύειν, ἀλλὰ καὶ βλέπειν τοὺς ἀναξίους πάντολμον καὶ θρασύ. Τούτοις ἀρκούντως ἐπιτιμήσασα καὶ ἐντρέψασα, καὶ ὥσπερ ἀντὶ παιδιᾶς ἀκαίρου εἰς φόβον εὔλογον τὴν ἐκείνου ψυχὴν καταστήσασα, εἶτα καὶ, Ὁ Θεὸς, ἐπεικοῦσα, ὁ δι' ἡμᾶς μορφὴν δούλου λαβὼν καὶ τὸ ἑαυτοῦ αἷμα ἐκχέας, αὐτὸς παρίδοι τὰ πταίσματά μου καὶ ἀποστελεῖ τὸν ἄγγελον αὐτοῦ ἔμπροσθέν σου, καὶ καθευθυνεῖ τὰ διαβήματά σου· πρὸς τούτοις καὶ δεξιὰν αὐτῷ τὴν ἐπάνοδον εὐξαμένη ἐξέπεμψε. Τὸν δὲ Βονιφάτιον ὤνησαν μὲν οὐ μετρίως τε καὶ οἱ τῆς δεσποίνης λόγοι, καὶ πρὸς τὰ θεῖά τε καὶ σεβάσμια περιδεῆ κατέστησαν, ὅθεν οὔτε κρεῶν ἥπτετο κατὰ τὴν πορείαν, οὔτε μὴν οἴνῳ ἐχρῆτο· εἰσῄει δὲ αὐτὸν καὶ λογισμὸς, ὥσπερ παιδαγωγὸς ἀγαθὸς, ὅτιπερ, Οἷα δράσας, οἷα μέλλω χερσὶν ἀνάγνοις μετακομίζειν ; Καὶ τῷ δέει τούτῳ ἠρέμα τι τῆς πρὸς τὸ σῶμα προσπαθείας κατωλιγώρει, καὶ ἑαυτῷ προσέχειν ἐκείθετο· φόβος μὲν γὰρ πατὴρ προσοχῆς· ἡ δὲ γαλήνης μήτηρ καὶ καταστάσεως, αὕτη δὲ τὴν συναίσθησιν, ὥσπερ ἐν ἀταράχῳ τινὶ καὶ καθαρῷ ὕδατι, τὰ αὐτῆς αἰσχη διαβλέπειν ποιεῖ· καὶ οὕτως ἀρχαὶ καὶ ῥίζαι τῆς μετανοίας φύονται, ἡ δὴ τότε καὶ Βονιφάτιον καλῶς συνειλήφει, καὶ ἤδη πρὸς βίου ἀκρίβειαν ἀπονεύων φανερὸς ἦν, τῆς μὲν παχυτέρας ταύτης καὶ περιττῆς τροφῆς, ὥσπερ ἔφημεν, ἀπεχόμενος, εὐχῆς δὲ ἀδιαλείπτου καὶ νηστείας κατὰ τὴν πορείαν ἐχόμενος.

IV. Cum jam Bonifacius esset iter ingressurus, statim quasi graphice victoriam suam et coronam præsignificans : Si forte, inquit, o domina, quemadmodum contingit, ut hoc quidem cœpto frustreris : secunda vero, ut aiunt, navigatio, meum ad te corpus afferat : fueritne hoc tibi mediocre tui instituti ac scopi solatium, et apud te habendum in honore ? Et hæc quidem ille fortasse magis ludens apud dominam, quam agens serio : Deus autem id, quod erat futurum, prædixit per illius linguam. Aglais vero : Non est, o Bonifaci, inquit, tempus ludendi, neque horum verborum, a quibus abstinentem jubeo, ut pie et honeste te geras. Nam iis es inserviturus, quæ nos non solum tangere, sed etiam aspicere indignos, nimiæ est audaciæ et temeritatis. Cum his satis increpasset, et pudore affecisset, et pro ludo intempestivo ad justum et rationi consentaneum metum illius animam traduxisset et dixisset : Deus, qui servi formam propter nos accipit, et suum effudit sanguinem, ipse ad mea non aspiciat delicta, et mittat angelum suum ante te, et dirigat gressus tuos. Deinde faustum ei precata reditum, eum emittit. Bonifacio vero non mediocriter quidem profuerunt verba dominæ, et ut res divinas et religiosas revereretur, effecerunt. Hinc factum est ut in itinere nec carnes tangeret, nec vino uteretur, Subibat autem ejus quoque mentem cogitatio, veluti quidam bonus pædagogus : Qualia sunt quæ feci, et qualia sum impuris manibus portaturus ? Propter hunc vero metum, sensim negligebat pristinam suam in corpus affectionem, et ut sibi attenderet, sibi persuadebat. Nam metus quidem est mater tranquillitatis et quietis ; ea vero parit conscientiam, quæ facit, ut anima tanquam in pura aliqua et non turbata aqua, sua intueatur dedecora : et sic nascuntur principia et radices pœnitentiæ. Jam tunc autem pulchre conceperat Bonifacius, et jam aperte ostendebat, se inclinare ad vitam perfectam et accuratam, ut qui a crassis quidem et supervacaneis, ut diximus, abstineret alimentis, assiduis vero precibus et jejuniis vacaret in itinere.

Ε'. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἐπιβὰς τῆς Ἀσίας κατὰ τὴν ὑπουμένην τῆς Κιλικίας Ταρσὸν ἐγένετο, ἔνθα δὴ

V. Postquam autem ascendisset in Asiam, et ad celebratam in Cilicia pervenisset Tarsum, quo in

loco etiam decertabant martyres, aliis quidem permisit, ut ipsi et equi quiescerent, apud quemdam illic hospitio excepti. Ipse vero ne viæ quidem excusso pulvere, profectus est ad videndum desideratos martyres. Et cum venisset in stadium, videt populi quidem magnam collectam multitudinem ad ea videnda, quæ fiebant ; sanctos autem variis affici tormentis, et unum quidem omnibus crimen objici, nempe pietatem ac veram religionem, non eosdem vero subire cruciatus, sed tam multos, ut nemo fere eodem damnaretur supplicio, etsi spiritu essent conjuncti, et ore nihilominus eadem loquerentur. Nam alius quidem pendebat capite, subter vero ignis erat substratus : alius autem erat extensus quatuor lignis. Alius serra secabatur. Alius discerpentium manibus comminuebatur : et illius quidem oculi effodiebantur, hujus autem manus amputabantur, et huic quidem per collum palus transactus, terræ erat affixus : illi vero manus pene circumagebantur, pedes autem contra improbe refringebantur, et utrisque sic vinctis similiter ossa conterebantur. Alium (o magnam impiorum insaniam !) licebat videre mutilatum manibus et pedibus, et humi instar globi devolutum. Sed etsi hæc paterentur viri generosi et fortes, tanquam non subirent aliquid violentum et molestum, sed perinde ac si eorum renovarentur corpora, et sustinerent quamdam in melius mutationem, sicut erat revera, lætabantur, eis divina virtute ferente auxilium, et confirmante ad certamen : non poterat enim aliter fieri, ut humana hæc pateretur natura, idque cum gaudio, nisi superna eos manus tangeret. Hæc videns Bonifacius, et non solum videns, sed etiam sedulo et diligenter singula considerans, et partim quidem stupens martyrum constantiam, partim autem pares coronas consequi desiderans, totus Deo afflatus, descendit in theatrum : et cum se fecisset manifestum omnibus, martyres, qui erant omnes viginti, singulatim amplectitur. Deinde etiam omnibus audientibus magna voce, Magnus est, inquit, Deus Christianorum : Magnus est, qui athletas sua ope adjuvit. Hæc cum dixisset, rursus lætus adhærebat martyribus, cum magno desiderio prehensabat et amplectebatur pedes. Quibus autem deerant pedes, eas, quæ restabant, partes corporis : beatos quidem eos pronuntians propter animi fortitudinem, et propterea, quæ passi fuerant, et quod breve sit id, quod est reliquum, et mox futura sit liberatio a laboribus et æterna lætitia : pro se autem rogans, ut esset eis socius certaminum, et particeps coronarum, quas sunt habituri a Christo.

VI. Cum autem fieri non posset, ut hæc laterent, maxime cum vocem altius sustulisset, præses per multitudinem acrius defigens oculos, et videns Bonifacium : Quis hic est, inquit, qui nos usque adeo negligit et magnos deos ? Ille ipse ergo dicat, accedens propius. Postquam autem ille adfuit,

A καὶ οἱ μάρτυρες ἠγωνίζοντο, τοῖς μὲν ἄλλοις ἐφῆκε διαναπαύσασθαι, αὐτούς τε καὶ ἵππους ἔν τινι τῶν ἐκεῖθεν ξενισθέντας, αὐτὸς δὲ μηδὲ τῆς ὁδοῦ τὴν κόνιν ἐκτιναξάμενος, ὡς εἶχε ποδῶν ἐχώρει τοὺς ποθουμένους μάρτυρας ἱστορῆσαι. Καὶ παριὼν εἰς τὸ στάδιον, ὁρᾷ τοῦ μὲν δήμου πολύ τι πλῆθος συνειλεγμένον κατὰ θέαν τῶν πραττομένων, βασάνοις δὲ τοὺς ἁγίους ποικίλαις ἐκδιδομένους, καὶ ἓν μὲν ἐγκαλουμένους ἅπαντας τὴν εὐσέβειαν, οὐ ταῖς αὐταῖς δὲ τιμωρίαις ὑπαγομένους, ἀλλὰ τοσαύταις, ὡς σχεδὸν μηδένα τὴν ἴσην κατακρίνεσθαι τῷ ἑτέρῳ, καίτοι καὶ πνεύματι συνημμένους, καὶ στόματι, οὐδὲν ἧττον τὰ αὐτὰ φθεγγομένους. Ὁ μὲν γὰρ ἤρτητο ἐπὶ κεφαλὴν, κάτωθεν δὲ αὐτοῦ πῦρ ὑπέστρωτο · ὁ δὲ ξύλοις τέσσαρσι διατέτατο · ἄλλος

B ἐπρίζετο, ἄλλος ξεόντων χερσὶν ἐλεπτύνετο · καὶ τοῦ μὲν ὄψεις, τοῦ δὲ χεῖρες ἐξεκόπτοντο · καὶ τῶν μὲν διὰ τοῦ τραχήλου πάσσαλος ἐλασθεὶς τῇ γῇ προσεπήγνυτο, τῷ δὲ χεῖρες μὲν ὄπισθεν περιήγοντο, πόδες δὲ πονηρῶς ἀντανεκλῶντο, καὶ ἀμφοτέρων οὕτω δεσμηθέντων, ῥάβδοις αὐτὸς τὰ ὀστᾶ συνετρίβετο · ἄλλον, ὦ τῆς πολλῆς μανίας τῶν ἀσεβῶν ! καὶ χεῖρας ἦν ἰδεῖν ἅμα καὶ πόδας ἀφαιρεθέντα, καὶ δίκην σφαίρας ἐπὶ γῆς κυλιόμενον. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα πάσχοντες οἱ γενναῖοι, καθάπερ οὐ βίαιόν τι λυπηρὸν ὑφιστάμενοι, ἀλλ' οἱονεὶ τὰ σώματα καινιζόμενοι, καί τινα πρὸς τὸ κρεῖττον ἀλλοίωσιν ὑπομένοντες, ὥσπερ ἄρα καὶ ἦν, οὕτως ἔχαιρον, τῆς θείας ἀντικρυς ἐπιβοηθούσης αὐτοῖς δυνάμεως καὶ πρὸς τὸν ἀγῶνα ἐνισχυούσης · οὐ γὰρ ἄλλως δυνατὸν ἦν ἀνθρωπείαν φύσιν ταῦτα διενεγκεῖν, καὶ τότε σὺν ἡδονῇ,

C μὴ τῆς ἄνωθεν χειρὸς συνεφαπτομένης. Ταῦτα καὶ Βονιφάτιος ὁρῶν, καὶ οὐχ ἁπλῶς ὁρῶν, ἀλλ' ἐπιμελῶς ἕκαστα καὶ φιλοπόνως ἐξακριβούμενος, καὶ τοῦτο μὲν ἐκπληττόμενος τῆς καρτερίας τοὺς μάρτυρας τοῦτο δὲ καὶ τῶν ἴσων αὐτοῖς στεφάνων ἀξιωθῆναι γλιχόμενος, ὅλος ἔνθους γενόμενος, πρὸς τὸ θέατρον καταβαίνει, καὶ τοῖς πᾶσι ἑαυτὸν ἐπίδηλον παρασχὼν, εἴκοσι τοὺς μάρτυρας ὄντας πάντας καθ' ἕνα περιβάλλει καὶ περιπτύσσεται · εἶτα καὶ εἰς ἐπήκοον πάντων μεγάλῃ φωνῇ, Μέγας ὁ τῶν Χριστιανῶν Θεὸς, μέγας ὁ τοῖς ἀθληταῖς συμμαχῶν, ἐξεβόησεν. Οὕτως εἰπὼν, τῶν μαρτύρων αὖθις γεγεθὼς εἴχετο, παρεκαθέζετο, ποθεινὸς τοὺς πόδας περιεπτύσσετο · οἷς δὲ μὴ πόδες, τὰ λειπόμενα μέλη τοῦ σώματος κατησπάζετο, μακαρίζων, ἐπιθαρρύνων,

D δεόμενος · μακαρίζων μὲν τῆς ἀνδρείας καὶ ὧν προπεπόνθεισαν, ἐπιθαρρύνων δὲ καὶ πρὸς ἃ παθὼν ἔμελλον, ὅτι τε βραχὺ τὸ λειπόμενον, καὶ πόνων ἀπαλλαγὴ μετ' ὀλίγον καί εὐφροσύνη αἰώνιος · ὑπὲρ ἑαυτοῦ δὲ δεόμενος, ὥστε καὶ κοινωνὸς αὐτοῖς τῶν ἀγώνων καὶ συμμέτοχος τῶν παρὰ Χριστοῦ γενέσθαι στεφάνων.

ϛ'. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα μαθεῖν οὐχ οἷόν τε ἦν, ἅτε καὶ τῆς φωνῆς ἐπὶ μεῖζον ἀρθείσης, ὁ ἄρχων ὀξύτερον ἀτενήσας διὰ τοῦ πλήθους, καὶ τὸν Βονιφάτιον θεασάμενος · Τίς οὗτος, εἶπεν, οὕτως ἀμελῶς καὶ ἡμῶν καὶ τῶν μεγάλων ἔχει θεῶν ; Αὐτὸς τοιγαροῦν ἐκεῖνος, αὐτὸς ὁ ἐγγύτερος παραστὰς λεγέτω. Ἐπεὶ δὲ

καὶ παρέστη, ἐρωτηθείς· Εἰμὶ μὲν, ἔφη, Χριστιανός, τῇ δὲ τοῦ ἐμοῦ Δεσπότου δυνάμει θαῤῥῶν τῶν ὁμοδούλων τοὺς μὲν πιστοὺς φιλῶ, σοῦ δὲ καὶ τῶν σῶν ὡς ἀγνωμόνων ὑπερφρονῶ. Καὶ ὁ ἄρχων· Ταῦτα μὲν λέγειν, τόγε νῦν, ἔα· λέγε δὲ τήν τε κλῆσιν τὴν σὴν καὶ τὸ ἐπιτήδευμα. Ὁ δὲ Βονιφάτιος· Ὄνομα μὲν ἐμοὶ τὸ πρῶτον καὶ ὃ μᾶλλον χαίρω καλούμενος, Χριστιανός· εἰ δὲ καὶ τὸ ἐκ γονέων τοῦτο βούλει μαθεῖν, Βονιφάτιος. Καὶ ὁ ἄρχων, ἔτι τοῦ Ἁγίου λέγοντος ἐκκόψας. Ἄγε δὴ οὖν, ἔφη, Βονιφάτιε, πρὶν ἢ τῶν σαρκῶν σου καὶ τῶν ὀστῶν ἅψωμαι, πείθου ποιεῖν τὰ κεκελευσμένα, καὶ προσελθὼν θύε τοῖς εὐμενέσι θεοῖς· τοῦτο γάρ σοι πολλὰ προξενήσει τὰ ἀγαθὰ, φιλίαν θεῶν, ἀπαλλαγὴν χαλεπῶν, καὶ παροχὴν πλούτου καὶ μεγίστων τιμῶν. Πρὸς ταῦτα ὁ μάρτυς. Οὐδὲ ἀποκρίνασθαί σοι, φησὶ, δίκαιον· πλὴν ἀλλὰ τοῦτό γε ὃ καὶ πολλάκις ἔφην, ἐρῶ, Χριστιανὸς ἐγώ· τοῦτο μόνον παρ' ἡμῶν ἄκουε· αὐτὸς δὲ, εἰ μὴ ἀνέχῃ, ὅ τι βούλει, τῷ σώματι χρῶ.

Ζ'. Ἐπὶ τούτοις χαλεπήνας ὁ ἄρχων, ἐπὶ κεφαλὴν αὐτὸν κρεμασθῆναι κελεύει, καὶ ἰσχυρῶς μὲν ξέεσθαι· τὴν βάσανον δὲ παρατείνεσθαι, ἄχρι διαφανὴς τὰ ὀστᾶ γένηται. Καὶ ταῦτα μὲν ὥσπερ ἐκεῖνος ἐκέλευε οὕτω δὴ καὶ πρὸς τάχος τοῖς δημίοις ἐπράττετο· ὁ δὲ Χριστοῦ μάρτυς καθάπερ οὐ τῷ διασπᾶσθαι τὰς σάρκας, ἀλλὰ τῷ διαιρεῖσθαι τῶν ἁγίων μᾶλλον ἀλγῶν, τοὺς ὀφθαλμοὺς μὲν ἤρειδεν ἐπ' ἐκείνους, αὐτήν τε τὴν ὄψιν ποθῶν, καὶ ἅμα ὡς πρὸς καλὸν παράδειγμα βλέπων τοὺς ἐκείνων διὰ Χριστὸν ἄθλους. Ὡς οὖν εἶδεν αὐτὸν ὁ ἄρχων οὐδὲν ἀπὸ τῆς βασάνου ταύτης ὑφέντα τοῦ παρόντος σκοποῦ, μικρὸν ἀνεθῆναι κελεύει, καὶ πάλιν ὥσπερ ἐκ διαλείμματος προσβάλλων τῷ μάρτυρι, καὶ τοιόνδε τρόπον ἀποπειρᾶσθαι αὐτοῦ βουλόμενος, Γενέσθω σοι, φησὶν, ὦ Βονιφάτιε, τὰ παθήματα ταῦτα, μαθήματα πρὸς τὸ βέλτιον, καὶ πεῖραν τῶν ἀνηκέστων τούτων λεβῶν ὀδυνῶν, ὀψὲ γοῦν, ἄθλιε, σεαυτὸν οἰκτείρας τῶν μενουσῶν σε κολάσεων, πρόσελθε θύσων. Ὁ δὲ Ἅγιος· Ἐμὲ θύειν ἐπιτάττων, ἀσύνετε, οἴει δυνατοῖς ὅλως ἐπιχειρεῖν; Ἐγὼ θεοῖς προσελεύσομαι, ὧν μόνη τοῦτον προσηγορία μηδ' ἀκοαῖς φορητή;

Η'. Θυμὸς πάλιν τὸν ἄρχοντα κατέσχεν οὐκ ἀνεκτὸς, καὶ κάλαμοι ὀξυνθέντες εὐθὺς κατὰ τῶν ὀνύχων αὐτῷ ἐνεπείροντο. Οἶδ' ὅ τι πεπόνθατε καὶ πρὸς μόνην τὴν ἀκοήν· ἐσχάτως γὰρ ἡ βάσανος χαλεπή. Ἀλλ' ὁ μάρτυς, εἰς οὐρανὸν ἀτενῶς ἀναβλέψας, καὶ ὥσπερ ὅλην ἐκεῖ μετὰ τῆς διανοίας θεὶς καὶ τὴν αἴσθησιν, οὐδὲ βραχὺ γοῦν ἐφρόντιζε τῆς ὀδύνης· ἀλλ' εὐκόλως αὐτὸς ἔφερε μᾶλλον, ἢ ὁ ἄρχων προσέταττεν· ὡς οὖν καὶ αὐτῇ τῷ δυσσεβεῖ διακενὴς ἡ βάσανος ἐξηλέγχετο, ἑτέραν αὖθις πικρὰν τιμωρίαν ἐξ ὠμότητός τε καὶ πονηρίας ἐπινοεῖ, καὶ κελεύει τὸ στόμα διανοιγέντι τῷ μάρτυρι μόλυβδον αὐτῷ ἐγχεθῆναι σφόδρα διακαέντα. Ἐπεὶ οὖν ἔγνω τοῦτο ὁ ἀθλητὴς, καὶ χεῖρας ἅμα καὶ τὴν ψυχὴν πρὸς τὸν Θεὸν ὑψώσας, Δέσποτά μου, ἔφησεν, Ἰησοῦ Χριστὲ, ὁ κρείττονά με τῶν ἤδη προλαβουσῶν δείξας τιμωριῶν, καὶ νῦν παράστηθί μοι, μόνη ἐμοὶ παράκλησις,

A rogatus : Sum quidem, inquit, Christianus; Domini vero mei fretus virtute, ex conservis fideles quidem diligo, te autem et tuos tanquam ingratos despicio. Præses vero : Hæc quidem mitte dicere in præsentia. Dic autem nomen tuum et studium. Bonifacius autem : Primum quidem mihi nomen, et quo maxime vocari gaudeo, Christianus. Quod si vis etiam scire nomen mihi impositum a parentibus, Bonifacius. Præses vero sancto adhuc loquente, eum interpellans : Age ergo, inquit, o Bonifaci, priusquam tangam carnes tuas, et ossa, pare et fac imperata, et accedens sacrifica diis propitiis. Hoc enim tibi multa bona conciliabit : deorum amicitiam, a rebus gravibus et asperis liberationem, divitiarumque et maximorum honorum suppeditationem. Ad hæc martyr : Ne tibi quidem, inquit, justum est respondere; hoc tamen, inquit, dicam, quod sæpe dixi ; Sum Christianus ; hoc solum audi a nobis. Si hæc autem non feras, fac quod tibi libuerit.

VII. Hæc cum dixisset, præses jubet eum suspendi præcipitem, et fortiter quidem cædi ; tormentum autem extendi, donec ossa fiant manifesta. Et hæc quidem, sicut ille jussit, quamprimum facta sunt a lictoribus : Dei autem martyr tanquam non dolens quod carnes distraherentur, sed potius, quod separaretur a sanctis, in illos quidem defigebat oculos, simul et ipsam desiderans visionem, et tanquam ad pulchrum exemplar, intuens ad illorum propter Christum certamina. Postquam ergo vidit eum præses hoc tormento nihil remisisse de suo scopo, jubet eum paululum relaxari : et rursus interjecto aliquo intervallo aggrediens martyrem, et hoc modo volens eum tentare : Sint tibi, inquit, o Bonifaci, hæ perpessiones, documenta ejus quod est melius, et intolerabiles hos jam expertus dolores, tandem, o infelix, tui misertus, propter ea quæ te manent supplicia, accede sacrificaturus. Sanctus autem : Mihi jubens sacrificare, o stolide, existimas te ea aggredi, quæ possint fieri ? Ego ad deos accedam, cum vel sola eorum appellatio sit auribus intolerabilis ?

VIII. Ira rursus intoleranda invasit præsidem, et acutæ mox arundines ei transfixæ sunt per ungues. Scio vos vel ad solum auditum exhorruisse ; est enim tormentum longe gravissimum. Sed martyr, fixis oculis cœlum intuens, perinde ac si totum sensum illic cum mente posuisset, ne minimum quidem curabat cruciatum : sed ferebat ipse facilius, quam præses imperabat. Postquam ergo impio hoc tormentum fuit inane et irritum, alium rursus excogitat acerbum cruciatum ex immanitate et ex improbitate : et jubet martyris ore aperto plumbum valde candens ei infundi. Postquam ergo hoc cognovit athleta, manus simul et animum extollens ad Dominum : Domine mi, inquit, Jesu Christe, qui me fecisti fortiorem iis, qui jam præcessere, cruciatibus, nunc quoque adsis mihi, qui es sola mea consolatio, me levans

dolore : et aperte ostende te mihi opem ferre ad parandam victoriam adversus Satanam et hunc præsidem. Pro te enim et tua gloria, ut scis, decerto. Hæc dixit, et sanctos simul rogavit, ut ei opem ferrent suis precibus ad decertationem. Atque illi quidem ei precabantur victoriam et finem martyrii : exstitit autem tunc quoque Christi virtutis opus plane admirabile. Nam cun tormentum jam esset paratum, et Bonifacius tanquam quidam strenuus athleta staret, exspectans adversarium : alii vero martyres, utpote non solum decertatores, sed eorum etiam, quæ in hoc fiebant, acres spectatores, et magis quam ille animo anxii, ei quidem, ut diximus, simul precarentur victoriam : tunc quæ erat congregata populi multitudo, et alioqui ex iis quæ præcesserant, mota erat misericordia martyrum : partim autem ægre ferebat nimiam præsidis crudelitatem, et propter utraque hæc sanctorum in rebus asperis et gravibus non solum tolerantiam, sed etiam lætitiam stupebat, et sic deducebatur ad fidem in Christum, universa repente simul tollit confusum clamorem, et mente et voce consentientem : Magnus est Deus Christianorum ; magnus es Rex, Christe ; omnes in te credimus. Hæc et omnes clamabant, et simul aram quidem, quæ illic est, evertebant, præsidem autem lapidibus appetebant. Ille vero, timore affectus et suæ vitæ metuens, ut qui veniret in periculum, ne mox periret, fuga suæ saluti consulit, turpiter dimisso heatro.

IX. Hæc alium quidem quamvis efferatum et immanem, ira tamen placabilem, persuasissent eadem sentire, quæ alii, et effecissent ut ad Christum accederet : at non illum sceleratum et exsecrandum. Sed tantum abfuit, ut ipse ex timore et ex hac admirablii populi consensione, aliquam acceperit utilitatem, ut statuerit etiam rem agere majori contentione, et ira eum incitante, certamen instaurare. Mane ergo præsidens in tribunali, cum curasset in suum conspectum produci martyrem, et illus exprobrabat pietatem, et quod Dominus noster fuisset crucifixus, ridebat. Cum hæc autem non ferens martyr pergeret gravioribus probris vicissim insectari judicem, pro veris et justis verbis rursus luit supplicium : et statim lebes pice repletus et valde accensus suscepit martyrem. Sed cum hoc quoque fieret, non neglexit Deus ex alto facere consueta miracula. Nam cum angelus e cœlo descendisset, illius quidem corpus, sicut etiam corpora trium puerorum, conservavit illæsum : flamma autem repente in orbem circumfusa, cum apprehendisset quosdam ex iis qui astabant, infidelibus eadem fecit quæ olim Babylone.

X. Tunc impius, timens quidem Christi virtutem, sed ne sic quidem quidquam de impietate remittens, sed tanquam ipse quoque mutari erubescens, aut amplius sanctum videre vivum, arguentem deorum illius imbecillitatem, eum morte

A κουφίζων με τῆς ὀδύνης, καὶ εἰς τὴν κατὰ τοῦ Σατανᾶ καὶ τοῦ ἄρχοντος τοῦδε νίκην μοι φάνηθι συναιρόμενος· σοῦ γὰρ ἕνεκεν καὶ τῆς σῆς δόξης, ὡς οἶδας, ὑπεραθλῶ. Ταῦτα ἔλεγε· καὶ τῶν ἁγίων ἅμα ἐδεῖτο, εὐχαῖς αὐτῷ συνεπιλήψεσθαι πρὸς τὴν ἄθλησιν. Οἱ μὲν οὖν αὐτῷ τήν τε νίκην καὶ τὸ τοῦ μαρτυρίου τέλος ἐπεύχοντο. Γίνεται δὲ καὶ τότε τῆς τοῦ Χριστοῦ δυνάμεως ἔργον ἀξιοθαύμαστον. Ἐπεὶ γὰρ ἤδη καὶ ἡ βάσανος εὐπρεπὴς ἦν, καὶ ὁ Βονιφάτιος ὥσπερ τις παλαιστὴς γενναῖος εἱστήκει περιμένων τὸν ἀνταγωνιστήν, οἱ ἄλλοι δὲ μάρτυρες, ὡς ἂν οὐκ ἀγωνισταὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπὶ τούτῳ δρωμένων θερμοὶ θεαταί, καὶ μᾶλλον ἢ ἐκεῖνος ἀγωνιῶντες, τὴν νίκην, ὥσπερ ἔφημεν, συνεπηύχοντο· τότε δὴ τὸ συνειλεγμένον πλῆθος, καὶ ἄλλως καὶ τῶν

B προλαβόντων κατὰ μικρόν, τοῦτο μὲν πρὸς τοὺς μάρτυρας πταινόμενον, τοῦτο δὲ καὶ πρὸς τὸ λίαν ὠμὸν τοῦ ἄρχοντος διεχεραίνον, καὶ δι' ἄμφω ταῦτα τὴν ἐπὶ τοῖς δεινοῖς τῶν ἁγίων οὐχ ὅσον ὑπομονὴν ἀλλὰ καὶ ἡδονὴν ἐκπληττόμενον, καὶ οὕτω πρὸς τὴν εἰς Χριστὸν ἤδη χειραγωγούμενοι πίστιν, αἴρουσιν μὲν ἄφνω πάντες βοὴν συμμιγῆ, μιᾷ δὲ ἀνεκράζουσι γνώμῃ τε καὶ φωνῇ, Μέγας ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν· μέγας εἶ, Χριστὲ βασιλεῦ, πάντες εἰς σε πιστεύομεν. Ταῦτα πάντες τε ἀνέκραζον, καὶ ἅμα τὸν μὲν ἐκεῖσε βωμὸν κατέστρεφον, τὸν δὲ ἄρχοντα λίθοις ἔβαλλον· ὃς καὶ κατάφοβος καὶ περιδεὴς περὶ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς γεγονώς, καὶ ὥσπερ ὅσον οὔπω κινδυνεύων ἀπολωλέναι, φυγῇ μόνῃ πιστεύει τὴν σωτηρίαν, ἐπ' αἰσχύνῃ λύσας τὸ θέατρον.

C Θ'. Ταῦτα δὲ ἄλλον μὲν θηριώδη τινὰ καὶ ἀπέθασσον, πλὴν ἰάσιμον τὴν ὀργήν, ἐπέσχον ἄν, καὶ τὰ αὐτὰ τοῖς ἄλλοις φρονῆσαι, καὶ τῷ Χριστῷ προσιθεῖν παρεσκεύασεν· ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὸν μιαρὸν ἐκεῖνον· ἀλλὰ τοσοῦτον ἀπέσχεν αὐτὸς ἀπόνασθαί τι τοῦ φόβου καὶ τῆς παραδόξου ταύτης τοῦ πλήθους συμπνοίας, ὅσον ἔγνω καὶ φιλονεικότερος καταστῆναι, καὶ σπουδάζειν, ἅτε καὶ τῆς ὀργῆς αὐτὸν εἰς τοῦτο παροξυνούσης, τὴν ἧττα ἀναμαχέσασθαι. Ἕωθεν οὖν τοῦ βήματος προκαθίσας, καὶ ὑπ' ὄψιν αὐτῷ παραστήσας τὸν μάρτυρα, τήν τε εὐσέβειαν ὠνείδιζε τὴν ἐκείνου, καὶ τὸ ἐσταυρῶσθαι τὸν Δεσπότην ἡμῶν ἐχλεύαζεν. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα μὴ φέρων ὁ μάρτυς πικροτέραις ὕβρεσι διετέλει τὸν δικαστὴν ἀμειβόμενος δίκην, ὑπεῖχε πάλιν ῥημάτων ἀληθῶν καὶ δικαίων.

D Καὶ λέβης εὐθέως, πίσσης τε ἀναπλησθεὶς καὶ λάβρως ὑποκαεὶς, τὸν ἀθλητὴν ὑπεδέχετο. Ἀλλὰ καὶ τούτου δὴ γενομένου, Θεὸς ἄνωθεν οὐκ ἠμέλει τὰ συνήθη θαυματουργῶν. Ἄγγελος γὰρ ἐξ οὐρανοῦ καταβὰς, τὸ μὲν ἐκείνου σῶμα, ὥσπερ καὶ τὰ τῶν τριῶν παίδων, ἐφύλαττεν ἀπαθές· κύκλῳ δὲ ἡ φλὸξ ἐξαπίνης περιχυθεῖσα, καί τινας τῶν παρεστώτων ἀπίστων διαλαβοῦσα, τὰ αὐτὰ τοῖς ἐν Βαβυλῶνι πάλαι διέθηκε.

Γ'. Τότε ὁ δυσσεβὴς τὴν μὲν τοῦ Χριστοῦ δύναμιν φοβηθεὶς, μηδὲν δὲ μηδὲ οὕτω τῆς ἀσεβείας ἀνιεὶς ἀλλ' ὥσπερ ἐπαισχυνόμενος τὸ καὶ αὐτὸς ἐκεῖνος μεταβαλέσθαι, ἢ τὸν Ἅγιον ἐν ζῶσιν ὁρᾷν ἔτι τῶν τῶν ἐκείνου θεῶν ἀσθένειαν διελέγχοντα, θάνατῳ

αὐτοῦ κατακρίνει, οὕτως εἰπών · Βονιφάτιον, βασιλέων μὲν ἀπειθήσαντα νόμοις, ἡμετέροις δὲ λόγοις οὐδαμῶς εἴξαντα, καὶ μηδὲ θῦσαι τοῖς εὐμενέσι θεοῖς θελήσαντα, ἀλλὰ τῷ ἐσταυρωμένῳ μᾶλλον ὡς Θεῷ προσανέχοντα, ξίφει τὴν κεφαλὴν ἐκτμηθῆναι κελεύω. Καὶ οὕτως αὐτὸν οἱ δορυφόροι παραλαβόντες, τοῦ δικαστικοῦ ἐξάγουσι βήματος. Ὁ δὲ καλλίνικος τοῦ Χριστοῦ μάρτυς ἔχαιρε μὲν οἷον οὐκ ἐπὶ τελευτὴν, ἀλλ' ἐπὶ ζωὴν μᾶλλον, ὥσπερ ἄρα καὶ ἦν, πορευόμενος. Βραχὺ δὲ αὐτῷ ἐνδοῦναι τοὺς ἀπάγοντας αἰτησάμενος, στὰς πρὸς ἀνατολὰς ηὔχετο · Κύριέ μου, λέγων, καὶ Θεὲ, ταχὺ προκαταλαβέτωσάν με οἱ οἰκτιρμοί σου, καὶ παράστηθί μοι καὶ νῦν βοηθὸς, ἵνα μηδέν μοι ὁ πονηρὸς ἐμποδὼν γένηται, διὰ τὰς ἐν ἀφροσύνῃ προγεγενημένας μοι ἁμαρτίας · ἀλλὰ πρόσδεξαι μου τὴν ψυχὴν ἐν εἰρήνῃ, καὶ τοῖς ὑπὲρ σοῦ τὸ αἷμα ἐκχέασι, καὶ μεχρι τέλους τὴν πίστιν διατηρήσασι, κἀμὲ συναρίθμησον · ῥύσαι δὲ καὶ τὸ τῷ αἵματί σου περιποιηθὲν ποίμνιον, τὸν σὸν λαὸν, μοῦ Χριστὲ, τὸν περιούσιον, δυσσεβείας πάσης καὶ πλάνης ἑλληνικῆς, ὅτι εὐλογητὸς εἶ καὶ μένων εἰς τοὺς αἰῶνας. Ταῦτα ηὔξατο, καὶ τὴν εὐχὴν τὸ ξίφος εὐθὺς διεδέχετο, καὶ τὴν σεπτὴν ἐτέμνετο κεφαλήν. Θαυματουργεῖ δέ τι κἀνταῦθα Θεὸς, καὶ αἷμα ὁμοῦ καὶ γάλα τῆς τομῆς ῥυῆναι ποιεῖ, ὡς τὸ μὲν τῆς φύσεως εἶναι, τὸ δὲ τῆς εὐσεβοῦς πίστεως. Καὶ οὕτω τὸ θαῦμα μέγα φανὲν εἰς ἔκπληξιν, μεῖζον ἂν εἰς ὠφέλειαν, ἄνδρας τῶν ἀπίστων πεντήκοντα καὶ πεντακοσίους (b) τῷ Χριστῷ πεῖσαν ἀκολουθεῖν, καὶ τὴν εἰδωλικὴν πλάνην μυσαχθέντας ἀπολιπεῖν.

ΙΑ'. Τοιοῦτο Βονιφατίῳ τῆς ζωῆς τὸ πέρας · οὕτως τὸ εἰκῇ καὶ ἄλλως ἐπελθὸν καὶ προῤῥηθὲν ὑπ' αὐτοῦ τέλος εἴληφεν. Οἱ δὲ, πρὸς ζήτησιν ἐκείνῳ τῶν λειψάνων συνεκπεμφθέντες, ταῦτα μὲν ἀγνοοῦντες, περιερχόμενοι δὲ ἀνὰ πᾶσαν τὴν πόλιν, ἐπεὶ ζητοῦντες αὐτὸν οὐχ εὕρισκον, οἰόμενοι ταῖς οὐ καλαῖς αὐτὸν συνήθως χαρίζεσθαι ἡδοναῖς, Ἥπου ἐκεῖνος ἄρτι, πρὸς ἑαυτοὺς ἔλεγον, ἢ πάντως γυναιξὶ σύνεστιν, ἢ καὶ προσεδρεύει ποτοῖς ὡς τὰ πολλά. Ταῦτα ἐν νῷ στρέφοντες, ὥσπερ ἔσχατον αὐτοὶ διεσάφησαν, συναντῶσί τινι τῶν πολιτῶν τοῦ τότε κομενταρησίου τυγχάνοντι ἀδελφῷ, καὶ τοῦδε διαπυνθάνονται, εἴ τινα ἴδοι (ξένον Ῥωμαῖον). (c) Ξένον μέν τινα, ἔφασκε, τὴν χορὸς ἐν τῷ σταδίῳ τὸν μαρτυρικὸν ἀγῶνα διαγωνίσασθαι, καὶ ξίφει τελειωθῆναι · μηδὲν δὲ μηδέπω ἀκριβῶς εἰδέναι, εἰ καὶ οὗτος αὐτὸς ὁ ζητούμενος. Ἀλλ' εἴπατέ μοι, φησὶν, ὁποῖός τίς ἐστι καὶ τὴν ὄψιν, καὶ τίνα δὲ τὰ παράσημα τῆς μορφῆς. Ὧ δὲ ἐκεῖνοι λόγῳ τὸν ἄνδρα ἐζωγράφουν, ὅτι τὸ μὲν σῶμα αὐτῷ βραχὺ, ξανθὴ δὲ ἡ θρὶξ καὶ τἄλλα ὅσα χαρακτηρίσαι Βονιφάτιον ἱκανά · Οὗτος ἐκεῖνος, ἔφη, ὃν ὑμεῖς ζητεῖτε, οὗτος ἄρα, καὶ ἄλλος οὐδείς. Οἱ δὲ τὴν μὲν ἀρχὴν διηπίστουν, καὶ ἠτατῆσθαι τὸν ἄνδρα ᾤοντο · Σὺ δὲ Βονιφάτιον ἀγνοεῖς, λέγοντες,

A condemnat, sic dicens : Bonifacio, qui non paruit quidem legibus imperatorum, verbis autem nostris nequaquam cessit, et diis propitiis noluit sacrificare, sed crucifixum potius colere tanquam Deum, jubeo caput ense amputari. Et ita eum assumentes satellites, e judiciali educunt tribunali. Victoria autem insignis Christi martyr, gaudebat quidem tanquam non ad mortem, sed ad vitam potius, sicut etiam revera ita habebat, proficisceretur, cum petiisset ab iis qui ipsum abducebant, ut ei parum temporis concederent, stans ad orientem precatus est : Domine mi, dicens, Domine Deus, cito me præveniant miserationes tuæ, et nunc adsis mihi adjutor, ne mihi malignus aliquid afferat impedimenti propter ea, quæ in insipientia mihi B præcesserunt peccata : sed suscipe animam meam in pace, et inter eos, qui pro te sanguinem effuderunt, et fidem usque ad finem conservarunt, me quoque adnumera. Libera autem tuo quoque pretioso sanguine acquisitum gregem, tuum populum, mi Christe, peculiarem, ab omni impietate et errore gentilium : quoniam es benedictus et manens in sæcula. Hæc est precatus, et preces statim ensis est consecutus, et amputatum fuit caput venerandum. Facit autem hic quoque Deus aliquod miraculum, et sanguinem cum lacte facit fluere ex vulnere : adeo ut ille quidem esset naturæ, hoc vero piæ fidei : et sic miraculum, quod magnum visum erat ad stuporem, majus fuit ad utilitatem : quod quingentis et quinquaginta viris infidelibus C persuasit, ut Christum sequerentur, et errorem simulacrorum abominantes relinquerent.

XI. Hic fuit exitus vitæ Bonifacii. Ita quod illi temere venerat in mentem, accepit eum finem, quem ipse prædixerat. Qui autem cum eo missi fuerant ad quærendas reliquias, hæc quidem ignorantes, totam vero civitatem obeuntes, quoniam quærentes ipsum non inveniebant, putantes eum non pulchris, ut solebat, operam dare voluptatibus : Certe ille (dicebant apud se) modo vel omnino coit mulieribus, aut in iis locis desidet, ut id magna ex parte facit. Hæc animo versantes, ut ipsi postremo explicarunt, occurrunt cuidam civi, qui erat frater Commentariensis, et eum interrogant, an vidisset aliquem hospitem illuc accedentem. Ille autem dicebat, heri quemdam D hospitem in stadio martyricum decertasse certamen, et ense fuisse consummatum : se vero non certo scire, an is sit, qui ab eis quæreretur. Sed dicite mihi, inquit, qualisnam est aspectu, et quæ sunt ejus formæ insignia ? Cum autem illi hominem verbis describerent, nempe quod breve quidem esset ei corpus, flavi vero capilli, et alia quæ satis erant ad exprimendam formam Bonifacii : Hic est ille, inquit, quem vos quæritis. Illi autem in initio quidem non credebant, et eum putabant

(b) Hunc numerum unde acceperit Metaphrastes nescio, Latina solum indefinite dicunt quod *alii*.

(c) Deerant hæc ecgrapho nostro, ex Latina versione suppleta.

esse deceptum, dicentes : Non nosti Bonifacium, qualisnam sit ei vita, et quam propensa ac proclivis ad voluptates, et quam ex diametro vitæ repugnet martyricæ. Cum vero ille diceret, nihil obstare, quominus ipsi accederent ad stadium, et corpus ipsum aspicerent, illi cedentes, accedunt quidem, viro illo eos ducente. Qui cum etiam eis corpus ostendisset, illi conjectis in corpus oculis, quod jacebat sine capite, vel ex hoc solo agnoscebant Bonifacium. Deinde etiam cum invenissent caput seorsum jacens, et ejus corpori conjunxissent, illum ipsum esse credentes, obstupuerunt : et timore contractus fuit eorum animus. Timebant enim, ne eis aliquid succenseret, quod ejus mentem accusassent, eum judicantes ex eo solo, quod præcesserat, et nescientes, quali vitæ principio qualem et quam jucundum finem imposuisset. Sed mox metum ademit martyr, se placide et benigne in eos gerens. Nam postquam caput fuit conjunctum corpori (tu es omnium Dominus, o Christe Rex, qui glorificas eos, qui te glorificant), sensim quidem aperit oculos : eos autem intuetur amice et placide, loquentis speceim præ se ferens, et ostendens se cis bene velle, et probrorum, quæ in eum ingesserant, minime meminisse. Illi vero acerbe flentes, et calidas lacrymas effundentes : Ne memineris, dicebant, serve Jesu, nostrarum iniquitatum, neque probrorum, quibus te divinum et sacrosanctum caput stulte sumus insectati. Cum sic sibi sanctum placassent, et ejus reliquias, corpus, inquam, et caput quingentis aureis emissent, et odoriferis aromatibus et unguentis unxissent, et candidis lineis involvissent, et in honorifica capsa imposuissent, Romam reversi sunt, sua nihil interesse arbitrantes accipere alterius martyris reliquias, cum illum haberent qui jam erat sibi notus, et qui eos germane et sincere amplectitur, et dat eis fidele testimonium supernæ defensionis.

XII. Interim autem, dum isti domum proficiscebantur, advenit ad Aglaidem visio, nempe angelus e cælo, dicens : Suscipe eum, qui aliquando quidem fuit tuus famulus, nunc autem est frater noster et comminister : suscipe eum qui prius quidem erat famulus, nunc autem est tuus dominus, et eum pie honora : ut qui sit tuæ qiudem servator animæ, custos autem vitæ. Illa autem surgens tremebunda, et ex ecclesiastico choro aliquos insignes assumens, et cum magno honore procedens obviam corpori martyris, id quidem suscipit, et valde honorifice deponit et magnifice, stadiis quinquaginta procul a Roma : sacram vero ei ædem instruit, materia insignem et pulchritudine, et talem, qualem omnino oportebat suscipere corpus talis animæ : ut non spiritus solus haberet æternum tabernaculum, sed illius quoque corpus frueretur domo conveniente : in qua in hodiernum usque diem fiunt multa admirabilia, et

A καὶ οἷος ὁ βίος αὐτῷ, πρὸς ἡδονὰς μᾶλλον καὶ ἀνέσεις ἔχων, καὶ ἐκ διαμέτρου τῷ μαρτυρικῷ βίῳ ἀπεναντίας κείμενος. Ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος μηδὲν εἶναι τὸ ἐμποδὼν ἔλεγεν ἐπὶ τὸ στάδιον παρελθεῖν, καὶ τῷ σώματι αὐτῷ προστυχεῖν, εἴξαντες ἐκεῖνοι παρέρχονται μὲν εἰς τὸν τόπον, τοῦ ἀνδρὸς αὐτοῖς ἡγουμένου · εἶτα καὶ τὸν νεκρὸν ὑποδείξαντος, τὰς ὄψεις ἐκεῖνοι τῷ σώματι προσβαλόντες τῆς κεφαλῆς ἄνευ κειμένῳ, ὅσον ἦν ἀπὸ τούτου τὸν Βονιφάτιον ἀνεγίνωσκον · εἶτα καὶ τὴν κεφαλὴν εὑρόντες χωρίς που κειμένην, καὶ τῷ αὐτῆς συνάψαντες σώματι, αὐτὸν ἐκεῖνον εἶναι πιστεύσαντες θάμβει συνείχοντο, καὶ δέει τὴν ψυχὴν συνεστέλλοντο · καὶ γὰρ ἐδεδοίκεσαν, μή τι καὶ μηνίσῃ αὐτοῖς, ὧν εἰς διάνοιαν αὐτοῦ κατηγόρουν, ἀπὸ μόνου τοῦ προλαβόντος αὐτὸν κρίνοντες, καὶ μὴ
B εἰδότες οἵῳ προοιμίῳ βίου οἷον τέλος ἐπέθηκε χαριέστατον. Ἀλλ' ὅσον οὔπω καὶ τὸν φόβον ὁ μάρτυς ἐξεῖλε, λίαν προσηνῶς αὐτοῖς καὶ φιλανθρώπως προσενεχθείς · ὡς γὰρ ἡ κεφαλὴ συνήφθη τῷ σώματι (σὺ εἶ πάντων Κύριος, Χριστὲ βασιλεῦ, ὁ δοξάζων τούς σε δοξάζοντας !) διανοίγει μὲν ἠρέμα τοὺς ὀφθαλμούς, ἀτενίζει δὲ πρὸς αὐτοὺς φιλικόν τι καὶ ἥμερον, ὡσπερεὶ φθεγγομένη τῷ σχήματι, καὶ δηλοῦσα, ὅτι καὶ λίαν εὐμενῶς τὰ πρὸς αὐτοὺς ἔχει, καὶ οὐδὲν ὧν ἄρα καὶ ἐξύβρισαν εἰς καρδίαν μνησικακεῖ. Οἱ δὲ πάνυ πικρὸν ἀνακλαύσαντες, καὶ δάκρυα θερμὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἀποστάξαντες, Μὴ μνησθεὶς ἡμῶν, ἔφησαν, δοῦλε Κυρίου, ἀνομιῶν, μηδ' ὧν γε ἡμεῖς εἴς σε τὴν θείαν ὄντως καὶ ἱερὰν κεφαλὴν ἀφρόνως πεπαρῳνήκαμεν. Οὕτως ἵλεω τοῦ Ἁγίου
C τυχόντες, καὶ τὸ λείψανον αὐτοῦ, τὸ σῶμά τέ φημι καὶ τὴν κεφαλὴν, χρυσίων ὅλων πεντακοσίοις ἐξωνησάμενοι, μύροις εὐωδιάσαντες, καὶ λευκαῖς ὀθόναις περιβαλόντες, καὶ φιλοτίμῳ θήκῃ ἐνθέμενοι τὴν ἐν Ῥώμῃ ὄπισθεν ἀνεχωρουν, μηδὲν αὐτοῖς ὅλως προσῆκον νομίσαντες, ἄλλου μάρτυρος ἀναλαβεῖν λείψανον, ἐκείνου δὴ ἔχοντες ἤδη τοῦ πάνυ γνωρίμου, καὶ ὃς γνησίως αὐτοὺς ἀσπάζεται. Καὶ πιστὰ δίδωσιν ἐντεῦθεν μαρτυρία τῆς ἄνωθεν προστασίας.

ΙΒ'. Ἐν ᾧ δὲ οὗτοι τὴν οἴκαδε ἐπορεύοντο, καὶ ὄψις θεία τῇ Ἀγλαΐδι ἐπιφοιτᾷ, ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ λέγων, Δέξαι τόν ποτε μὲν δοῦλον ὑπάρχοντα σόν, νῦν δὲ ἡμέτερον ἀδελφὸν καὶ συλλειτουργόν. Δέξαι τὸν πρὶν μὲν οἰκέτην, νυνὶ δέ σου Δεσπότην · καὶ τίμησον εὐλαβῶς, οἷα δὴ τῆς σῆς μὲν ψυχῆς σωτῆρα,
D φύλακα δὲ τῆς ζωῆς. Ἡ δὲ διαναστᾶσα σύντρομος, καί τινας τῶν ἐπιφανῶν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κλήρου παραλαβοῦσα, καὶ σὺν πολλῇ τιμῇ τῷ μαρτυρικῷ αὐτοῦ σώματι ὑπαντήσασα, δέχεται μὲν τοῦτο καὶ κατατίθησιν ἄγαν σεμνῶς τε καὶ φιλοτίμως, σταδίοις πεντήκοντα τῆς Ῥώμης ἀπέχον · οἶκον δὲ αὐτῷ διανίστησιν ἱερόν, τῇ τε ὕλῃ καὶ τῷ κάλλει λαμπρόν, καὶ τοιοῦτον οἷον ἔδει πάντως ψυχῆς τοιαύτης σῶμα λαχεῖν, ἵνα μὴ τὸ πνεῦμα μόνον σκηνὴν ἔχῃ τὴν οὐρανίαν, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα δὴ τὸ ἐκείνου οἰκίας ἀπολαύῃ τῆς προσηκούσης · ἐν ᾗ καὶ εἰς ἔτι πολλὰ τῶν παραδόξων ἐπιτελεῖται, καὶ δαίμονες μὲν ἀθρόως φυγαδεύονται, νόσοι δὲ ἀοράτοις νεύμασιν ἀπελαύ-

νονται, εἰσὶ δὲ οἱ καὶ τὰς ψυχὰς ὑγιῶς ἔχοντες τῇ πίστει βελτίους γίνονται.

ΙΓ'. Καὶ ἡ μακαρία δὲ Ἀγλαὶς ἄνωθεν αὐτῆς τὴν ψυχὴν ὑποτυποῦντος τοῦ μάρτυρος, πάντα τὰ προσόντα ἀποδομένη καὶ διελοῦσα πτωχοῖς, οὕτω τοῦ λοιποῦ διεβίου καλῶς τε καὶ φιλαρέτως, οὐ σώφρονα μόνον καὶ παρθενικὸν βίον ἀσπασαμένη, ἀλλὰ καὶ τραχυτάτην ἄσκησιν ἑλομένη κατὰ τῆς προλαβούσης φαυλότητος, ὡς καὶ χάριτος θαυμάτων ἀξιωθῆναι, καὶ δαίμονας οὓς ὑποσκελίζοντας εἶχε πρότερον ἐξ ἀνθρώπων ἐλαύνειν. Ὁ δὲ ἀσκητικὸς αὐτῇ βίος πεντεκαίδεκα ἔτη· οὕτω τὸν καλὸν ὑπνώσασα ὕπνον τῷ μάρτυρι προσετέθη. Τοιοῦτον Ἀγλαΐδι καὶ Βονιφατίῳ πέρας ἀπήντησεν, οὕτω δὴ καὶ αὐτοὶ τὴν καλὴν ἀλλοίωσιν ἠλλοιώθησαν, πάθεσι μὲν σαρκικοῖς ἀνθρωπίνως δουλεύσαντες, πάθη δὲ ὑπὲρ ἀνθρώπων διὰ Χριστὸν ὑπομείναντες, καὶ κατὰ παθῶν ἀτίμων νεανικῶς ἀνδρισάμενοι, εἰς δόξαν Πατρὸς, Υἱοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματος, ᾧ πρέπει τιμὴ καὶ προσκύνησις, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

A dæmones quidem repente fugantur, morbi vero expelluntur nutibus, qui non cadunt sub aspectum. Sunt autem nonnulli, qui cum non sint sani animis, fide fiunt meliores.

XIII. Porro autem beata Aglais, martyre ejus informante animam, cum omnes suas facultates distribuisset, et divisisset pauperibus, de cætero honeste vixit et e virtute, non solum temperantem et castam vitam amplectens, sed etiam asperrimam eligens exercitationem adversus præcedentem nequitiam, ut etiam digna haberetur dono miraculorum, et dæmones quos prius habebat ipsam supplantantes, expelleret ex hominibus. Monastica autem ejus vita duravit quindecim annis, et cum pulchrum sic somnum obdormisset, adjecta est martyri. Talis fuit Aglaidis finis et Bonifacii. Sic fuit quidem pulchra eorum mutatio, ut qui carnis quidem affectionibus humanitus servierint, humanam vero superarint naturam patiendo pro Christo, et adversus vitia se viriliter et fortiter gerentes, ad gloriam Patris, et Filii, et sancti Spiritus, quem decet honor et gloriatio nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ
ΒΙΚΤΟΡΟΣ ΚΑΙ ΣΤΕΦΑΝΙΔΟΣ.

—

MARTYRIUM
SS. VICTORIS ET CORONÆ.

(Latine apud Surium ad diem 14 Maii ; Græce ex cod. Reg. Paris. 1519, sæc. XII. Edit. Patr.).

—

Α'. Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἐν αἷς ἐδιώκοντο οἱ Χριστιανοὶ, ὑπὸ τοῦ τότε βασιλέως τῶν Ῥωμαίων Ἀντωνίνου, ἐθνικοῦ τυγχάνοντος, καὶ Σεβαστιανοῦ τούτου τε δουκὸς, ἦν τις ἀνὴρ ἀπὸ Ἰταλίας στρατιώτης Χριστιανὸς, εὐλαβὴς πάνυ καὶ φοβούμενος τὸν Θεὸν, ὀνόματι Βίκτωρ. Τούτῳ ὁ δοὺξ εἶπεν· Γράμματά μοι ἠνέχθησαν τοῦ βασιλέως κελεύοντα ὑμᾶς τοὺς Χριστιανοὺς θύειν τοῖς θεοῖς ἀνυπερθέτως, τοὺς δὲ ἀπειθοῦντας τιμωρίαις δεῖναις ὑποβάλλεσθαι· ἐπίθυσον οὖν καὶ σὺ, Βίκτωρ. Ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁ ἅγιος Βίκτωρ· Ἐγὼ στρατιώτης εἰμὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἀθανάτου Θεοῦ καὶ οὐχ ὑπακούω θνητῷ βασιλεῖ· ἡ γὰρ τούτου βασιλεία προσκαιρός ἐστι καὶ παρερχομένη· ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ βασιλεία ἀθάνατός ἐστι καὶ αἰωνία· καὶ ὁ μένων ἐν αὐτῇ κληρονομεῖ ζωὴν αἰώνιον. Ὁ δοὺξ λέγει· Τοῦ βασιλέως ἡμῶν τυγχάνεις στρατιώτης· πείσθητι οὖν καὶ ὑπάκουσον τοῦ

I. Quo tempore Antoninus, gentium superstitionem sequens, Romanum tenebat imperium. Sebastiano duce, persecutio adversus Christianos homines commota est. Erat autem miles quidam genere Italus et Christianus, qui Deum valde reverebatur ac metuebat, huicque nomen erat Victor. Eum virum dux ille, quem supra diximus, sic affatus est : Venerunt ad nos litteræ ab imperatore, quæ jubent vos Christianos diis sacrificare : illos vero, qui edicto non obediunt, suppliciis gravissimis subjici oportere. Sacrifica igitur, Victor : ne animæ periculum subeas. Tum sanctus Victor. Ego, inquit, miles sum magni Regis Jesu Christi, immortalis, inquam, illius imperatoris, neque mortali regi obediam. Hujus enim imperium tempore circumscribitur, et caducum est : Dei autem mei et Salvatoris Jesu Christi regnum est immortale atque æternum : cujus qui particeps effi-

citur, æternæ vitæ sortem percipiet. Tunc ait dux: Cum imperatoris nostri miles sis, obtempera imperatoris edicto, et diis sacrifica. Ad hæc respondit sanctus Victor: Si ego quo tempore sub imperatore militabam, tunc etiam Domino et Deo meo occulte serviebam, quomodo nunc committere possum, ut illo derelicto, idolis vestris sacrificem? Itaque fac quidquid libet. En corpus meum in manu tua est: animæ vero potestatem Deus habet, qui salutem et ruinam afferre potest.

A προστάγματος αὐτοῦ καὶ ἐπίθυσον. Ὁ ἅγιος Βίκτωρ εἶπεν· Καὶ ὅτε αὐτῷ ἐστρατευόμην καὶ τὰ αὐτοῦ ἐφρόνουν, Κυρίῳ τῷ Θεῷ μου ἐν τῷ κρυπῷ ἐλάτρευον, καὶ νῦν οὐ δύναμαι καταλεῖψαι αὐτὸν καὶ εἰδώλοις ἐπιθύσαι· ποίει οὖν ὃ θέλεις εἰς ἐμέ· τοῦ μὲν γὰρ σώματός μου ἐξουσίαν ἔχεις, τῆς δὲ ψυχῆς ὁ Θεὸς μόνος, ὁ δυνάμενος σῶσαι καὶ ἀπολέσαι.

II. Tum dux ille: Video te multa sapientia ornatum, eaque in respondendo valde utentem. Mea, inquit Victor, sapientia non est ex me, sed Deus meus illam mihi contulit. Ad hæc præses: Libera teipsum a multis cruciatibus, et diis sacrifica. Quinimo libenter, inquit Victor, cruciatum quemvis patiar, ne sacrificia talia offeram: sed et illud affirmo, vehementer me gaudere, quod dignus factus sim, qui pro Christi nomine tormenta patiar, et cœlesti illo Rege frui sperem. Ad hæc dux ille: Nunquid Christianorum sacerdos es tu, qui tam prudenter nobis respondes? Hoc, inquit Victor, munere indignus sum ego, sed Christi mei gratia me talem effecit: hæc enim his, qui recto corde sunt, et Christi mandata observant, sapientiam et omnia bonarum rerum copiam ex suis illis immensis divitiis largitur. Quemadmodum enim agricola ipse cum terram colit, paratam eam reddit ad fructus ferendos: ita et Dei sapientia ac gratia eos a quibus observatur, fortes, sapientes, ac tales reddit, qui Deo ipsi fructum ferre possint: neque permittit, ut ab hostibus superari queant.

B Λέγει αὐτῷ ὁ δοὺξ· Ὁρῶ σε ἐν τῇ ἀπολογίᾳ σου πολλὴν σοφίαν περικείμενον· σχέψαι οὖν τὸ συμφέρον. Ὁ ἅγιος Βίκτωρ λέγει· Ἡ ἐμὴ σοφία, ὦ δικαστά, οὐκ ἔστιν ἐξ ἐμοῦ, ἀλλ' ὁ Θεός μου ἐδωρήσατό μοι αὐτήν. Ὁ δοὺξ λέγει· Ῥύσαι σεαυτὸν ἀπὸ πολλῶν βασάνων, καὶ προσελθὼν θύσον τοῖς θεοῖς. Ὁ ἅγιος Βίκτωρ εἶπεν· Ἐγὼ ὑπὲρ τοῦ μὴ θῦσαι ἡδέως βασανίζομαι καὶ πλέον διισχυρίζομαι διαγωνιζόμενος, ὅτι κατηξιώθην ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ βασανίζεσθαι καὶ εἰς τὴν ἀγαθὴν ἐλπίδα ἐλθεῖν τοῦ Βασιλέως τῶν οὐρανῶν. Λέγει αὐτῷ ὁ δοὺξ· Μὴ ἱερεὺς εἶ τῶν Χριστιανῶν, ὅτι οὕτως συνετῶς ἀποκρίνῃ; Ὁ ἅγιος Βίκτωρ εἶπεν· Ἐγὼ ταύτης τῆς μεγίστης χάριτος καὶ δωρεὰς ἀνάξιός εἰμι· ἡ δὲ τοῦ Χριστοῦ μου χάρις ἤγαγέ με εἰς τοῦτο· αὕτη γάρ ἐστιν ἡ παρέχουσα τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ καὶ τοῖς φυλάσσουσι τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ σοφίαν καὶ σύνεσιν μετέχειν παντὸς ἀγαθοῦ· ὥσπερ γὰρ γεωργὸς καλλιεργῶν αὐτοῦ τὴν γῆν ἑτοιμάζει αὐτὴν εἰς καρποφορίαν, οὕτως καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ σοφία τοὺς ἐλπίζοντας εἰς αὐτὴν ἐνδυναμοῖ, καὶ σοφίζει, καὶ ποιεῖ καρποφορεῖν τῷ Θεῷ, μὴ συγχωροῦσα τῷ ἐχθρῷ περιγενέσθαι αὐτῶν.

III. Tum dux ait: Num tu mori decrevisti? Respondit Victor: Hujusmodi mors his vitam conciliat, qui brevia hæc tormenta fortiter ad extremum usque perferunt. Ad hæc dux ille: Sententiamne istam firmam habes? Maxime, inquit Victor. Tum dux digitorum Victoris compages eousque confringi jussit, quoad e pelle ipsa exirent. Quo facto, Victor ait: Gratias ago Deo meo, quod gratiam suam propiorem mihi ostendit. Tunc quæsivit ab eo dux, quare cibum non sumeret. Cui respondit Victor: Habeo ipse spirituaem cibum, quo fit ut non esuriam in æternum. Tum ille jussit fornacem accendi, et Victorem in eam conjectum ad tertium usque diem servari. Factumque fuit ita. Tertio autem die cum ille opinaretur Victorem ab igne consumptum fuisse, jussit fornacem aperiri, et martyris cineres in flumen demergi. Patefacta igitur fornace, invenerunt Victorem ipsum vivum, et Deum laudantem, quod ignis ejus corpus non tetigerat. Mox jussit dux venena pestifera cum carnibus commista edenda illi proponi. Quæ cum a venefico quodam homine porrecta ei fuissent, sanctus martyr Victor ait: Mihi quidem non liceret carnes gustare, sed ut cognoscas veneficia tua nihili esse, en istas carnes comedam. Cumque illas e manibus venefici hominis accepisset, Christum precatus, ejusmodi

C Γ'. Σεβαστιανὸς ὁ δοὺξ εἶπεν· Ἔκρινας μᾶλλον τὸν θάνατον ἑλέσθαι ἢ τὴν ζωήν; Ὁ ἅγιος Βίκτωρ εἶπεν· Οὗτος ὁ θάνατος ζωὴν αἰώνιον προξενεῖ τοῖς μέχρι τέλους ὑπομένουσι τὰς προσκαίρους ταύτας βασάνους. Λέγει αὐτῷ ὁ δοὺξ· Καὶ ὅλως ταύτης ἐπεκράτησας τῆς γνώμης; Ὁ ἅγιος Βίκτωρ εἶπεν· Ναί. Τότε ὁ δοὺξ ἐκέλευσε συγκλασθῆναι τὰς ἁρμονίας τῶν δακτύλων αὐτοῦ, ἕως ἂν ἐκ τῆς δορᾶς ἐξέλθωσιν. Ὁ ἅγιος Βίκτωρ εἶπεν· Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου πάντοτε, ὅτι ἤγγισεν ἡ χάρις αὐτοῦ εἰς ἐμέ. Λέγει αὐτῷ ὁ δοὺξ· Διὰ τί τὴν ἄνοιάν σου οὐ λαμβάνεις; Ὁ ἅγιος Βίκτωρ εἶπεν. Ὅτι βιαίως καὶ ἀδίκως ἀπαιτεῖται, καὶ οὔτε λαμβάνειν οὔτε ἐσθίειν βούλομαι ἐξ αὐτῆς· ἔχω δὲ τὴν πνευματικὴν τροφὴν καὶ οὐ μὴ πεινάσω εἰς τὸν αἰῶνα. Ταῦτα ἀκούσας ὁ δοὺξ, ἐκέλευσεν ἐκκαῆναι κάμινον καὶ ἐμβληθῆναι αὐτὸν ἐν αὐτῇ, ἄχρις ἡμερῶν τριῶν· καὶ ἐγένετο οὕτως. Μετὰ δὲ τὰς τρεῖς ἡμέρας, νομίσας ὁ δοὺξ ἀνηλῶσθαι αὐτὸν ὑπὸ τοῦ πυρός, ἐκέλευσεν ἀνοιγῆναι τὴν κάμινον καὶ ῥιφῆναι τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ εἰς τὸν ποταμόν· καὶ ἀνοίξαντες αὐτὴν, εὗρον αὐτὸν ζῶντα καὶ δοξάζοντα τὸν Θεὸν, διὰ τὸ μὴ ὅλως ἅψατο αὐτοῦ τὸ πῦρ. Τότε ἐκέλευσεν ὁ δοὺξ φάρμακα ἀναιρετικὰ δοθῆναι αὐτῷ φαγεῖν μετὰ κρεῶν· καὶ ἐπιδοθέντων αὐτῷ τῶν φαρμάκων ὑπὸ τοῦ μάγου, ἔφη ὁ ἅγιος Βίκτωρ· Οὐκ ἐξὸν μοι ἦν κρεῶν ἅψασθαι· ἵνα δὲ γνῷς, ὅτι οὐδέν εἰσιν αἱ μαγεῖαί σου, καὶ καταφρονῶ

αὐτάς, ἐσθίω ἀνυπερθέτως. Καὶ δεξάμενος ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ μάγου, προσευξάμενος τῷ Χριστῷ, ἤρξατο ἐσθίειν· καὶ φαγὼν οὐδὲν ἔπαθεν κακόν. Ὁ δὲ μάγος ἐπὶ τῇ οἰκείᾳ μαγείᾳ καταισχυνθείς, προσήγαγεν αὐτῷ πάλιν ἕτερα φάρμακα τῶν προτέρων δεινότερα καὶ λέγει αὐτῷ· Καὶ νῦν δέξαι καὶ φάγε· καὶ ἐὰν φαγὼν μηδὲν πάθῃς κακόν, καταλιμπάνω μου τὰς μαγείας, καὶ πιστεύω κἀγὼ τῷ Θεῷ ᾧ λατρεύεις. Λαβόντος δὲ τοῦ μακαρίου Βίκτορος, καὶ φαγόντος, καὶ μηδὲν παθόντος κακόν, ἀνεβόησε μετὰ φωνῆς ὁ μάγος καὶ εἶπεν· Ἐνίκησας, ψυχὴν ἀπολλυμένην ἐξ ᾅδου ἀναγαγών· ὥσπερ γὰρ ἀνδριὰς χαλκοῦς παλαιωθεὶς καὶ ὑπὸ τοῦ τεχνίτου σμηχθεὶς ἀνακαινοῦται, οὕτως καὶ ὁ ἄνθρωπος ὁ ἐν κακοῖς παλαιωθεὶς, ἐὰν ἐπιστρέψῃ, σώζει αὐτὸν ὁ Θεὸς τῇ αὐτοῦ χάριτι. Τότε ὁ μάγος παραχρῆμα κατέκαυσε πυρ πάσας τὰς μαγικὰς αὐτοῦ βίβλους καὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ ἀποταξάμενος, γέγονεν Χριστιανός.

Δ'. Τούτων δὲ πάντων οὕτως γενομένων, ἔφη ὁ δοὺξ τῷ μακαρίῳ Βίκτορι· ἐπίθυσον τοῖς μεγίστοις θεοῖς, καὶ γενοῦ λοιπὸν συνετὸς καὶ φρόνιμις. Ὁ ἅγιος Βίκτωρ εἶπεν· Ἐγὼ πάντοτε συνετός εἰμι τὸν Θεὸν ἐπιγνώσκων· Ὁ δοὺξ εἶπεν· Τοῦτο οὐκ ἔστι σύνεσις, ἀλλὰ μωρία, τὸ μὴ βούλεσθαι θύειν τοῖς θεοῖς. Ὁ ἅγιος Βίκτωρ εἶπεν· Τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεὸς, ἵνα τοὺς σοφοὺς καταισχύνῃ. Ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁ δοὺξ· Ποῦ γέγραπται ταῦτα; Ὁ ἅγιος Βίκτωρ εἶπεν· Παῦλος ὁ ἀπόστολος ἐδίδαξεν ἡμᾶς. Ὁ δοὺξ εἶπεν· Οὐκοῦν Θεὸς ἦν ὁ Παῦλος; Ὁ ἅγιος Βίκτωρ εἶπεν· Παῦλος Θεὸς οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ Θεοῦ, ἀπόστολος καὶ σοφὸς ἀρχιτέκτων· ἐπὶ γὰρ τῷ θεμελίῳ τῷ τεθέντι ᾠκοδόμησε καὶ ἐπλήρωσε τὴν οἰκουμένην τῆς διδαχῆς αὐτοῦ· καὶ λαβὼν σοφίαν παρὰ Θεοῦ, ἔσχεν ἐν ἑαυτῷ τὸ πλήρωμα τῶν Γραφῶν καὶ ἔδειξεν ὁδὸν τοῖς σωθῆναι βουλομένοις. Ὁ δοὺξ εἶπεν· Παῦσαι λοιπὸν τῆς μωρίας σου ταύτης, καὶ θῦσον τοῖς θεοῖς, ἐπεὶ οὐκ ὠφελήσουσί σε τὰ ῥήματα ταῦτα. Ὁ ἅγιος Βίκτωρ εἶπεν· Οὐκ εἰμὶ μωρὸς, ἀλλὰ πάνυ φρόνιμος τὸν Θεόν μου μὴ ἀρνούμενος· μωροὶ δὲ εἰσι καὶ ἄφρονες οἱ ἀκούοντές σου καὶ δαίμοσι θύοντες· καὶ γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ διάβολος ἀπ' ἀρχῆς ψεύστης ἐστὶν καὶ τὴν ἀλήθειαν οὐκ ἔγνω, ὡς καὶ ὑμεῖς οἱ διάκονοι αὐτοῦ· ἀλλὰ καὶ αἱ καρδίαι ὑμῶν πεπήρωνται, τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας μὴ ἔχουσαι.

Ε'. Τότε θυμωθεὶς ὁ δοὺξ ἐκέλευσε τὰ νεῦρα ὅλου τοῦ σώματος αὐτοῦ ἀποκοπῆναι, καὶ τούτου γενομένου, εἶπεν ὁ ἅγιος Βίκτωρ· Ταῦτα πάντα πάσχων ὑπὸ σοῦ, οὐδ' ὅλως ᾐσθόμην ἀλγηδόνος, διὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τὴν ἐνδυναμοῦσάν με, ὥσπερ γὰρ κέντρον ἀπὸ ποδὸς ἐκφερόμενον συνεκφέρει ἑαυτῷ τὴν κακοχίαν καὶ πᾶσαν τὴν ἀλγηδόνα καὶ ἀνάπαυσιν παρέχει τῷ σώματι, οὕτως κἀγὼ, τῶν νεύρων μου ἀποσπασθέντων, πάνυ ἀνεπαυσάμην διὰ τὴν ἐν Χριστῷ πίστιν καὶ τὴν ἐνισχύουσάν με χάριν. Τότε πάλιν ὁ δοὺξ ἐπὶ πλεῖον ὀργισθεὶς, ἐκέλευσεν ἔλαιον ἐκβρῶν πυρωθῆναι καὶ ἐπιχεθῆναι αὐτῷ κατὰ τῶν

A carnibus vesci cœpit, neque quidquam mali passus est. Veneficus autem ille pro suis veneficiis erubescens, alia quædam obtulit prioribus illis pejora : Hæc, inquiens, accipe : quæ cum comederis, si nihil mali passus fueris, statim artem magicam derelinquam, et credam etiam ipse Deo quem tu colis. Cum igitur beatus Victor venena illa comedisset, neque quiddam mali passus fuisset, veneficus ille magna voce clamans : En, inquit, vicisti, et animam meam jamdiu perditam, ab inferis eduxisti. Sicut enim statua ærea, quæ jam inveterata est, a fabro aliquo expolita renovatur : ita et me miserum, in malis inveteratum, Deus ipse sua gratia renovans convertit, et ad salutem traduxit. Itaque veneficus ille omnes suos libros B magicos igni combussit, et omnibus rebus renuntians, Christianus factus est.

IV. Cum hæc ita se haberent, dux ad beatum Victorem conversus : Sacrifica, inquit, diis maximis, et esto prudens. Victor respondit : Ego prudens semper sum, cum Deum cognoscam. Non est, inquit dux, prudentiæ, sed stultitiæ signum, nolle diis ipsis sacrificare. Ad hæc sanctus Victor : Stulta mundi elegit Deus, ut sapientes confundat [1]. Tunc ait dux : Et ubinam hoc scriptum legitur ? Cui respondit Victor : Paulus apostolus nos hæc docuit. Num, inquit ille, Deus erat Paulus ? Cui Victor : Minime Paulus Deus est, sed Dei apostolus, et sapiens architectus : ædificavit enim super fundamentum quod positum fuerat [2], et doctrina sua C orbem terrarum replevit : qui cum sapientiam sibi a Deo traditam accepisset, divinarum Litterarum plenam perfectamque notitiam in se habuit, et his, qui salvi esse cupiunt, viam ostendit. Tunc ait dux : Desine in posterum ab ista insania et diis sacrifica ; non enim tibi proderunt verba ista tua. Manime, inquit Victor, insanus ego sum, sed valde prudens, cum Deum meum non negem. Insani et dementes sunt, qui te audiunt, et dæmonibus victimas offerunt : Etenim pater vester diabolus mendax est, et in veritate non stetit : sicut et vos, qui estis illius ministri [3]. Quin etiam corda vestra excæcata sunt, veritatis notitiam non habentia.

V. Tunc furore accensus dux ille, jussit totius D corporis martyris nervos divelli. Quo facto, dixit sanctus Victor : Cum omnia hæc a te patior, nullum omnino sensus dolorem percipio propter Dei gratiam, quæ me corroborat. Quemadmodum enim aculeus a pede alicujus evulsus, secum una dolorem omnem aufert, et corpori deinde requiem præbet : ita et ego, nervis meis divulsis, maxime recreatus sum, divina gratia me corroborante. Tunc dux magis magisque iratus jussit oleum vehementer calefieri, et in occultas partes corporis infundi. Quo facto, beatus martyr ait : Tam

[1] I Cor. I, 27. [2] I Cor. III, 11, 12. [3] Joan. VIII, 44.

suave mihi fervens hoc oleum visum est, quam gelida aqua, cum ei datur, qui propter nimium æstum siti laborat: cum eam enim biberit, valde recreatur. Tunc dux furore intolerabili correptus, jussit, in ligno martyrem suspendi, et igneas ejus corpori faces admoveri. Ille vero divina gratia magis corroboratus, earum lampadum faces non sentiebat. Mox ad illum dux : Sacrifica, inquit, diis,diu enim te pertuli. Respondit Victor : Minime faciam quod tu vis, sed quod vult Deus meus: quem precor, ut sacrificium purum atque castum meipsum illi offerre possim, in cujus potestate anima et corpus meum est.

A κρυπτῶν μελῶν. Καὶ τούτου γενομένου εἶπεν ὁ μακάριος Βίκτωρ · Οὕτως μοι τὸ ἐκπυρωθὲν τοῦτο ἔλαιόν ἐστιν, ὥσπερ ὕδωρ δοθὲν ἐλθόντι ἀπὸ καύσωνός τινι διψῶντι καὶ πιόντι, καὶ ἀναψύξαντι. Ὁ δὲ δοὺξ θυμῷ ἀκατασχέτῳ συσχεθεὶς, ἐκέλευσεν πάλιν κρεμασθῆναι αὐτὸν ἐν τῷ ξύλῳ καὶ λαμπάδας πυρὸς προσενεχθῆναι τῷ σώματι αὐτοῦ. Ὁ δὲ μακάριος Βίκτωρ ταῦτα πάσχων οὐδ' ὅλως ᾐσθάνετο τῶν λαμπάδων, ἀλλ' ἐνεδυναμοῦτο πλέον ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ. Μετὰ δὲ ταῦτα εἶπεν αὐτῷ ὁ δοὺξ · Ἐπίθυσον λοιπόν · πολλὰ γάρ σου ἠνεσχόμην. Ὁ ἅγιος Βίκτωρ εἶπεν · Οὐ τὸ σὸν θέλημα ποιῶ, ἀλλὰ τὸ τοῦ Θεοῦ μου, καὶ εὔχομαι προσαγαγεῖν αὐτῷ θυσίαν καθαρὰν καὶ ἁγνὴν ἐμαυτῷ, ὅτι αὐτὸς καὶ ψυχῆς καὶ σώματος ἐξουσιάζει.

VI. Tunc jussit venenum cum aceto mistum in ejus fauces injici. At beatus Victor ait: Acetum et venenum hoc mihi videtur mel et favus esse. Id autem facit Christus ipse. Cum autem dux liberam ejus orationem non ferret, illius oculos compungi jussit. Cui dixit Victor : Cum corporis mei visum excæcaveris, tunc interiori animæ sensu acutius videbo. Corporei enim oculi mundi hujus vanitatem aspiciunt : at cordis acies veram illam intuetur lucem. Cogis me, inquit dux, multa et magna tormenta tibi afferre : Et ego gratias ago Deo meo, qui facultatem et robur mihi præstat sustinendi tormenta tua. Ut igitur libet, me crucies, neque ulla in re mihi parcas : paratus enim sum omnes ærumnas, quascunque mihi attuleris, libenter perpeti, Deo ipso mihi vires suggerente.

B ϛ'. Καὶ ἐκέλευσεν πάλιν ὁ δοὺξ κονίαν μετὰ ὄξους εἰς τὰ βραγχεῖα αὐτοῦ ἐμβληθῆναι · καὶ τούτου γενομένου ὁ ἅγιος Βίκτωρ εἶπεν · Τὸ ὄξος καὶ ἡ κονία ἐμοὶ ὥσπερ μέλι καὶ κηρίον εἰσὶ διὰ τὸν Χριστόν. Τότε μὴ φέρων τὴν παρρησίαν αὐτοῦ ὁ δοὺξ, ἐκέλευσε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἐκκεντηθῆναι · καὶ λέγει αὐτῷ ὁ ἅγιος Βίκτωρ · Ὅτ' ἂν τὴν τοῦ σώματος πηρώσῃς ὅρασιν, τότε διὰ τῆς ἔνδον ὁράσεως πλέον ὁρῶ τοῖς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοῖς, ὡς εἶπεν Πέτρος ὁ ἅγιος ἀπόστολος, ὅτι « Ἐὰν κατανοήσητε τὸν τῆς ψυχῆς ὀφθαλμὸν, οὐ χρείαν ἔχετε τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ σώματος · οἱ γὰρ ὀφθαλμοὶ τοῦ σώματος βλέπουσι τὰ μάταια τοῦ κόσμου τούτου, οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ τῆς καρδίας τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν ὁρῶσιν. » Ὁ δοὺξ εἶπεν · Ἀναγκάζεις με πολλὰς καὶ μεγάλας σοι ἐπιθεῖναι κολάσεις. Ὁ ἅγιος Βίκτωρ εἶπεν. Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου τῷ ἐνισχύσαντί με ὑπομένειν τὰς βασάνους σου· ὡς οὖν θέλεις, κόλαζέ με καὶ μή μου φείδου. ἕτοιμος γάρ εἰμι πάντα πόνον ὑπὸ σοῦ ἐπαγόμενόν μοι ὑπομεῖναι, τοῦ Θεοῦ μοι παρέχοντος δύναμιν καὶ ὑπομονήν.

VII. Tunc ait dux : Suspendite hominem istum capite in terram revoluto, quoad sanguis ex ejus naribus in terram defluat. Illo igitur suspenso milites discesserunt, eumque tres dies ita suspensum dereliquerunt. Cum vero tertius dies præterlisset, illuc reversi, cum vivum reperissent, quem mortuum fuisse crediderant, statim excæcati sunt Sed beatus Victor misericordia commotus, Deum orans: In nomine, inquit, Domini mei Jesu Christi visum recipite. Itaque restituta militibus videndi facultate, abierunt illi, et duci omnia, quæ facta fuerant, retulerunt. Tunc ille magis iratus est, et militibus præcepit, ut Victorem degluberent. Cui beatus martyr : Licet, inquit, corporis pellem abstuleris, mentem tamen ipsam et cogitationes meas non superabis. Tunc militis cujusdam uxor, Stephana nomine, cum illic præseus esset, annos sexdecim nata, voce magna clamavit : Beatus es, Victor, et beata sunt opera tua sancta. Sacrificium tuum Deo acceptum est, ut Abelis victima, quoniam teipsum obtulisti recto corde. Sic Deus te accepit, ut Enoch illum virum justum, qui translatus est, ne gustaret mortem, quoad certum tempus præterierit. Justus factus es, ut Noe, bonorum operum fructibus refertus. Per-

C Ζ'. Τότε ὁ δοὺξ ἐκέλευσε κρεμασθῆναι αὐτὸν κατακέφαλα, ἕως ἂν ἐκ τῶν ῥινῶν αὐτοῦ αἷμα ῥύσῃ ἐπὶ τὴν γῆν· καὶ ἐάσαντες αὐτὸν οἱ στρατιῶται κρεμάμενον, ἀπῆλθον ἀπ' αὐτοῦ ἕως ἡμερῶν τριῶν· μετὰ δὲ τὸ τέλος τῶν τριῶν ἡμερῶν παρεγένοντο πρὸς αὐτὸν, νομίζοντες αὐτὸν ἤδη τεθνάναι· καὶ θεασάμενοι αὐτὸν παραχρῆμα ἐτυφλώθησαν. Σπλαγχνισθεὶς δὲ ἐπ' αὐτοῖς ὁ ἅγιος Βίκτωρ καὶ προσευξάμενος εἶπεν· Ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου μου Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' ὃν ἐγὼ ἐνθάδε κρέμαμαι, ἀναβλέψατε· Οἱ δὲ στρατιῶται ἀναβλέψαντες παραχρῆμα καὶ ἀπελθόντες ἀπήγγειλαν τῷ δουκὶ πάντα τὰ γεγενημένα. Καὶ ὀργισθεὶς ὁ δοὺξ ἐκέλευσεν αὐτὸν ἐκδαρθῆναι καθ' ὅλου τοῦ σώματός μου δορὰν ἀφέλῃς, Βίκτωρ· Εἰ καὶ τὴν τοῦ σώματός μου δορὰν ἀφέλῃς, D ἀλλὰ κατὰ τοῦ λογισμοῦ ποιῆσαί τι οὐ δύνασαι. Τότε γυνή τις στρατιώτου τινὸς ἐκ τῆς αὐτοῦ παρεμβολῆς ὀνόματι Στεφανὶς, ἐκεῖσε παρεστῶσα, οὖσα ὡς ἐτῶν ἑξκαίδεκα, ἀνεβόησε λέγουσα· Μακάριος εἶ, Βίκτωρ, καὶ παμμακάρια τὰ ἔργα σου τὰ ἅγια· προσδεχθείη σου ἡ θυσία ὡς ἡ θυσία τοῦ Ἄβελ, ὅτι προσήνεγκας ἑαυτὸν ἐν εὐθύτητι καρδίας· καὶ ὁ Θεὸς προσεδέξατο ὡς Ἐνὼχ τὸν δίκαιον, ὃς μετετέθη, ἵνα μὴ γεύσηται θανάτου τοῦ αἰῶνος τουτου, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ ὁρισμένος χρόνος· ἐδικαιώθης ὥσπερ Νῶε πεπληρωμένος καρ-

κῶν ἀγαθῶν· τέλειος εἶ καὶ δίκαιος ὥσπερ ἐκεῖνος ἐν ὅλῃ τῇ γενεᾷ αὐτοῦ· ἐπίστευσας ὥσπερ Ἀβραάμ· προσήνεγκας ἑαυτὸν τῷ Θεῷ ὡς Ἰσαάκ· ὑπέμεινας πειρασμοὺς ὡς Ἰακώβ, ἡνίκα ἐδιώκετο ὑπὸ Ἡσαῦ· ἐσοφίσθης ὥσπερ Ἰωσήφ, ᾧ ἐγνώσθη τὰ ἀποβησόμενα περὶ τοῦ λιμοῦ· καὶ ἐγένου φρόνιμος καὶ πιστός· ἤθλησας ὡς Ἰώβ, ὃς πολλοὺς πειρασμοὺς ὑπομείνας, ἐνίκησε τὸν ἐχθρόν· ἐζήλωσας τὸν Ἡσαΐαν, ὃς μέσον ἐκρίσθη ὑπὸ Μανασσῆ. Οὐχ ἥψατό σου τὸ πῦρ, ὡς οὐδὲ τοῦ Ναβουχοδονόσορ τῶν τριῶν παίδων· ἤλπισας ἐπὶ Κύριον ὡς Δαυὶδ ὁ τοῦ Ἰεσσαί· ἀπέλαβες τὴν σοφίαν Σολομῶντος, ἕως ἂν νικήσῃς τοῦ ἀντιπάλου τὰς μεθοδείας. Προσδεχθείη σου ἡ θυσία, ὡς ἡ τοῦ Σαμουήλ· ἐγένου εἰς ὀσμὴν εὐωδίας, ὡς Ἐλεάζαρος ἐν τῇ ἱερατείᾳ αὐτοῦ· προσδεχθείη σου τὸ τοῦ διωγμοῦ αἷμα, ὡς τοῦ Δανιὴλ διὰ τῶν ὀνειράτων· εἶδον γὰρ δύο στεφάνους ἀπὸ οὐρανοῦ φερομένους, ἕνα μείζονα καὶ ἕνα ἐλάσσονα· καὶ τὸν μὲν μείζονα σοὶ φερόμενον ὑπ' ἀγγέλων δώδεκα, τὸν δὲ ἐλάσσονά μοι πεμπόμενον. Εἰ γὰρ καὶ σκεῦός εἰμι ἀσθενές, ἀλλ' ὅλως κἀγὼ ἀγωνίζομαι καὶ σπουδάζω τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἐπιτυχεῖν.

A fectus ac justus tu es, ut ille fuit in generatione sua. Credidisti, ut Abraham ; obtulisti te Deo, ut Isaac ; tentationes sustinuisti, ut Jacob ; sapiens effectus es, ut Joseph, cui rerum futurarum prænotio concessa fuit. Certamina ipsa, ut Job ille, fortiter pertulisti, qui multas tentationes perpessus, hostem diabolum expugnavit. Isaiam æmulatus es, qui a rege Manasse medius scissus est. Te ignis flamma non attigit, quemadmodum nec Nabuchodonosoris flammæ tres illos pueros attigerunt. Spem tuam in Deo ipso collocasti, ut David filius Jesse. Vidi duas coronas e cælo demissas, unam majorem, alteram minorem : et majorem quidem illam tibi allatam ab angelis duodecim, minorem vero ad me missam audivi. Nam etsi vas infirmum ego sum, B nihilominus tamen et ipsa parata sum certamen subire, ac cœleste regnum assequi studeo.

Η'. Ὁ δὲ δοὺξ ἀκούσας ταῦτα, ἐθυμώθη λίαν καὶ ἐκέλευσεν προσαχθῆναι αὐτὴν αὐτῷ καὶ λέγει αὐτῇ· Σὺ τίς εἶ; Ἡ δὲ εἶπεν· Χριστιανή. Ὁ δὲ δοὺξ εἶπεν· Πόσων ἐτῶν εἶ; Ἡ δὲ ἁγία εἶπεν· Δεκαπέντε ἐτῶν καὶ μηνῶν ὀκτώ. Λέγει αὐτῇ ὁ δοὺξ· Πρὸ ἐζεύχθης ἀνδρί; Ἡ ἁγία Στεφανὶς εἶπεν· Πότε ἐνιαυτοῦ ἑνὸς καὶ μηνῶν τεσσάρων. Ὁ δοὺξ εἶπεν· Καὶ διὰ τί οὕτως ταχέως ἀφῆκας τὸν κόσμον; Ἡ ἁγία Στεφανὶς εἶπεν· Ἐπειδὴ ἔνα μετὰ παῤῥησίας ἀπαντήσω τῷ προσδοκωμένῳ Σωτῆρί μου Ἰησοῦ Χριστῷ, τῷ ἐπουρανίῳ καὶ ἀθανάτῳ Νυμφίῳ· ὁ γὰρ ἐπίγειος νυμφίος πρόσκαιρός ἐστι καὶ θνητός, ὁ δὲ ἐπουράνιος, καὶ αἱ Χριστοῦ δωρεαὶ ἀθάνατοι, καὶ ἀκίνητοι, καὶ ἀδιάλυτοι, καὶ αἰώνιοί εἰσιν. Ὁ δοὺξ εἶπεν· Παυσαμένη τῆς ἀνωφελοῦς ταύτης φλυαρίας, προσελθοῦσα θῦσον τοῖς θεοῖς, μὴ ποικίλαις τιμωρίαις καὶ δειναῖς βασανίσας σε ἀπολέσω. Ἡ ἁγία εἶπεν· Ἐγὼ Στεφανὶς καλοῦμαι, ᾗ στέφανος ἀπόκειται ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἐπιθύω, ἵνα κομίσωμαι αὐτὸν παρὰ τοῦ δικαίου καὶ ἀληθινοῦ ἀθλοθέτου Χριστοῦ.

VIII. Hæc cum dux ille audivisset, valde iratus est, et jussit feminam illam ad se duci, quam sic affatus est : Quænam es tu ? Christiana, inquit illa, ego sum. Tum dux ab ea quæsivit, quot annos nata esset. Cui Stephana, quindecim annos et menses octo se natam esse respondit. Quæsivit præterea dux, quandiu vixisset cum viro, cui conjuncta fuerat. Cui respondit illa, se annum unum et menses quatuor cum eo vixisse. Et quare, inquit dux, tam cito mundum reliquisti ? Ad hæc ita sancta Stephana : Reliqui brevem et fragilem mundi hujus decorem, et terrenas ac fallaces corporis voluptates, ut fidenti animo Salvatori meo C Jesu Christo, quem exspectamus, occurrere valeam, ut illi videlicet divino et cœlesti Sponso ; terrestris enim sponsus ad tempus est et mortalis. Tum dux : Desistas, inquit, ab ista nugacitate inutili, et ad deos accedens, illis sacrifices, ne novis et gravioribus tormentis te cruciatam consumam. At illa dixit : Ego vocor Stephana, cui corona in cœlis reposita est. Quamobrem sacrificia ista vestra non offeram, ut a vero illo certaminum præside Christo coronam recipere possim.

Θ'. Ταῦτα ἀκούσας ὁ δοὺξ καὶ σφόδρα θυμωθεὶς, ἐκέλευσε δύο δένδρα φοινίκων καμφθέντα ἀλλήλαις πολληθῆναι ταῖς κορυφαῖς κἀκεῖσε δεθῆναι τὴν μακαρίαν ἐκ τῶν δύο ποδῶν· καὶ ἀπολυθῆναι αὐτὰ ἐῤῥώσως ἀπ' ἀλλήλων. Τούτου δὲ μετὰ πολλοῦ τοῦ τάχους γενομένου, διεσχίσθη μέσον ἡ ἁγία ἀθλοφόρος τοῦ Χριστοῦ Στεφανὶς, καὶ ἐγένετο εἰς μέρη δύο ἐν τοῖς δυσὶ φοίνιξι, καὶ οὕτως ἐτελειώθη ἐν εἰρήνῃ καὶ τὴν μαρτυρίαν αὐτῆς ἐπλήρωσεν πιστῶς, ἀποθοῦσα τὸν στέφανον τῆς νίκης παρὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τὸν δὲ ἅγιον Βίκτορα ἐκέλευσεν ὁ δοὺξ τραχηλοκοπηθῆναι. Ὁ δὲ καλλίνικος μάρτυς τοῦ Χριστοῦ ἀκούσας τῆς ἀποφάσεως ταύτης εἶπεν· Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου πάντοτε, τῷ χαρισάμενόν μοι τὴν νίκην ταύτην καὶ δωρεὰν μέχρι τέλους. Μέλλων δὲ τελειοῦσθαι ὁ μακάριος Βίκτωρ εἶπε τοῖς κουαιστωναρίοις· Γνωστὸν ἔστω ὑμῖν, ὅτι

IX. His auditis, dux ille furore nimio accensus, jussit Stephanam duabus palmarum arboribus incurvatis alligari, et repente arbores illas dimitti. Quo facto, bellatrix et martyr Stephana duabus illis palmis in duas partes discerpta est : itaque in pace martyrium perfecte in Christo complevit. D Sanctum vero Victorem jussit securi percuti. Qui cum ejusmodi sententiam de se latam audivisset, sic ait : Gratias ago Deo meo, qui tali et tanto dono me prosequitur. Cum igitur martyrium beatus Victor obiturus esset, hæc dixit quæstoribus : Post septem dies vestri oratores morientur, et vos ipsi post duodecim moriemini ; dux vero post viginti quatuor ab adversariis captivus ducetur ; nostri autem homines post tres annos venient ad tollendum corpus meum : habeo enim et loculos jampridem mihi paratos. Vos igitur rogo, ne in

alienis loculis me ponatis, neque reliquias meas detineatis, quominus in proprium locum reportentur. His dictis, securi percussus est, statimque sanguis et lac ex ejus vulneribus effluxit, ita ut omnes mirarentur. Multi vero ex Græcorum numero, cum factum illud vidissent, et victoris martyris patientiam, et constantem atque immobilem fidem animadvertissent, consilium et sententiam priorem mutaverunt. Itaque Christiani facti, ex iis quæ vir ille sanctus prædixerat, magis confirmati sunt. Omnia enim, quæ a beato illo martyre prædicta fuerant, completa sunt, ita ut et alii complures ex ea re ad Christi fidem conversi fuerint. Martyrio autem functi sunt sanctus Victor et beata Stephana quarto decimo die mensis Novembris in urbe Damasco, imperante Antonino, et Sebastiano duce. Quare sit gloria Patri et Filio et Spiritui sancto, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

A μεθ' ἡμέρας ἑπτά οἱ ῥήτορες τελευτήσωσι, καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ τελευτᾶτε μεθ' ἡμέρας δώδεκα, καὶ ὁ δοὺξ μεθ' ἡμέρας εἴκοσι τέσσαρας ἁρπαγήσεται ὑπὸ τῶν ἐναντίων· καὶ μετὰ τρία ἔτη ἐλεύσονται οἱ ἡμέτεροι ἐπὶ τὸ ἆραι τὸ σῶμά μου· ἔχω γὰρ καὶ τὴν σορὸν ἔκπαλαι ἑτοίμην· μὴ οὖν εἰς ἀλλοτρίαν τεθῶ, παρακαλῶ, μηδὲ κωλύσητε ἀρθῆναι τὸ λείψανόν μου, ἵνα εἰς τὰ ἴδια ἀποκομισθῇ ἐν εἰρήνῃ. Ταῦτα εἰπόντος αὐτοῦ, καὶ εὐξαμένου, ἐκρούσθη τῷ ξίφει καὶ ἐξῆλθεν αἷμα καὶ γάλα, ὥστε πάντας θαυμάσαι τοὺς περιεστῶτας. Πολλοὶ δὲ τῶν Ἑλλήνων θεωρήσαντες τὴν καρτερίαν καὶ ὑπομονὴν τῆς ἀκλινοῦς αὐτοῦ πίστεως, μεταβαλλόμενοι τὸν τρόπον, γεγόνασι Χριστιανοί. Ἀκούσαντες δὲ καὶ περὶ ὧν προείρηκεν, πλέον ἐστηρίχθησαν· πάντα γὰρ ὅσα προεῖπεν, ἐγένοντο, ὡς ἐκ τούτου πολλοὺς πιστεῦσαι τῷ Χριστῷ. Ἐτελειώθη δὲ ὁ ἅγιος καὶ καλλίνικος μάρτυς τοῦ Χριστοῦ Βίκτωρ σὺν τῇ μακαρίᾳ Στεφανίδι μηνὶ Νοεμβρίῳ ἑνδεκάτῃ, ἐν πόλει Δαμασκῷ τῆς Ἰταλίας, ἐπὶ βασιλέως Ἀντωνίνου καὶ Σεβαστιανοῦ δουκός, εἰς δόξαν τοῦ Πατρός, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

B

MENSIS JUNIUS.

DE S. SAMPSONE XENODOCHO

CONSTANTINOPOLI.

(Anno 530 vel 531, Junii die 27. — Acta SS. Bolland. ad hanc diem, Græce et Latine.)

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. — *Auctor Vitæ S. Sampsonis Symeon Metaphrastes.*

Leo Allatius, in sua de Symeonum scriptis Diatriba, ubi de Symeone Metaphraste fusius agit, varias sanctorum Vitas, quæ sub ejusdem nomine passim veniunt, tum quod alios auctores præferant, tum quod a scribendi methodo et stylo atque ætate Metaphrastis multum aberrent, ei plane abjudicat ; alias vero nonnullas tanquam genuinos illius fetus designat, ex quibusde cæteris fieri possit judicium ; de Vita tamen Sampsonis Xenodochi nihil pronuntiavit, forte quod Græcum textum videre ei non licuit ; difficile enim est de genuino auctoris fetu judicium ferre, nisi eum proprio idiomate loquentem audias. Nos Vitam eam Græce conscriptam, quam ex ms. bibliothecæ Mediceæ regis Franciæ nacti sumus, infra dabimus. Ut autem appareat eam a Symeone Metaphraste esse compositam, quæ fuerit illius scribendi formula et modus, ex Psello ejusdemque encomiaste, iisdemque temporibus vicino, paucis hic juvat apponere, ut est apud Leonem Allatium in Diatriba prælaudata.

C

2. « Τὰ γὰρ προοίμια τῶν λόγων αὐτοῦ ἐκτόμενα εὐθὺς τοῦ ὑποκειμένου, καὶ βαρχύ τι προιών, τὸν τοῦ συγγράμματος ἀναφαίνει σκοπόν· καὶ τὴν πᾶσαν ἐπ' ἐνίοις τῶν λόγων ὑπόθεσιν κεφαλαιωσάμενος εὐθὺς κατὰ μέρη τέμνει, πρός τε τὰ πρόσωπα καὶ τοὺς καιροὺς μεθαρμόζεται. Καὶ τὸ μὲν χρῶμα τοῦ λόγου τὸ αὐτὸ πᾶσι, καὶ ἡ ποιότης μία τῆς φράσεως, ἡ δέ γε τοῦ ἤθους μεταβολὴ ποικίλη, καὶ ὡς ἂν εἴπῃ τις, τεχνικῇ, οὐ διὰ τὴν τέχνην τὰ πράγματα μεταβάλλουσα, ἀλλὰ τῷ ἑκάστῳ τῶν παρεμπιπτόντων πραγμάτων τε καὶ προσώπων οἰκεῖον ἑρμηνεύουσα· ὡς πρὸς ἀρχέτυπα δὲ τὰ ἀρχαιότατα τῶν πραγμάτων ἐνατενίζων, ἐκείνων τε οὐκ ἐξίσταται, ἵνα μὴ δόξῃ ἄλλο τι ποιῶν, καὶ παρὰ τὸ παράδειγμα, καὶ τὴν ὅλην ἰδέαν μετατυποῖ οὐκ ἀλλάττων τὴν ὕλην, ἀλλὰ τὸ ἡμαρτημένον τῶν εὖ διορθούμενος, οὐδὲ καινοτομῶν τὰς ἐννοίας, ἀλλὰ τῆς λέξεως σχῆμα μετατιθεὶς, ἀνωμαλίαις τε καὶ

D

γημάτων ὁ λόγος αὐτῷ, καὶ μεταλλαγαῖς ὑπο-
συγχεῖται, οὐδὲ ταράττεται. » Quæ ita
.tius :
ncipium ejus orationum statim attingit
ı, et parum procedens, ostendit sui scri-
m ; et in nonnullis orationibus, cum to-
mentum recapitulet in summam, id sta-
tes dividit. Se autem accommodat perso-
ıporibus, et est quidem omnibus idem
ionis et una qualitas dictionis ; morum
:ia est mutatio, et, ut dixerit quispiam,
, non per artem res mutans, sed, quod
rei et personæ incidenti conveniebat,
ns. Tanquam autem ad archetypa exem-
res antiquiores intuens, nec ab illis rece-
.eatur aliquid aliud facere, et ad exem-
ıue totam transmutat dicendi formam,
sam faciens materiam, sed quod in di-
ere peccatum erat, corrigens ; neque sen-
ıovans, sed convertens figuram dictionis,
lens oratio in diversitatem narrationum
.em argumentorum non confunditur ne-
rbatur, » etc.
qui cum Procemio auctoris contulerit, in
ırastem agnoscet : in ipso enim initio
ı suæ scopum intentumque significat ;
ıæ documenta ad Sampsonis historiam
habuerit, exponit ; quæ quamvis inerubare essent composita, secuturum tamen
ıetur, quanquam ea meliori stylo meta-
exornet. Deinde si totam hujus scriptio-
n, stylum, frequentemque adagiorum,
erudite intercurrentium, usum conside-
ea omnia cum genuinis illius ac germa-
s, de quibus constat apud Allatium in
ıatriba, ubique Metaphrastem invenies.
certos nos reddit auctor Vitæ hujus in
se multorum aliorum sanctorum, mar-
dem labores et certamina, confessorum
ı et res gestas diligenter conscripsisse,
stantinopoli, ubi S. Sampsonis tumulus
ı clarebat prodigiis ; inde et ea narrat
quæ aut ipse oculis conspexit, vel ab
stibus ipse audivit ; quæ cui istius tem-
ori ascribentur, nisi Metaphrasti ?
non ludimagistrum trivialem fuisse, ut
mniarunt, sed summa in republica digni-
uisse, utpote qui *Magistri et Logothetæ*
ɔpelletur ; quod eorum munus est, qui
scales vel publicas cognoscunt et disce-
nptusque vel et reditus ita dirigunt, ut
ı potius quam privatorum munus susti-
jus, inquam, dignitatis fuisse Metaphra-
enter demonstratum lector inveniet apud
ı nostrum in Præfatione gen. ad Vitas
ı, cap. 1, § 3, et fusius apud Allatium in
ædicta. Nostrum vero auctorem conspi-
in republica dignitatis, ex eo licet con-
od in Vita num. 12 asserat se amicum

A fuisse, et perquam familiarem viro in summa dignitate constituto, Leoni scilicet, ὃν ὁ πατρικίων τε καὶ πραιποσίτων εἶχε χορὸς, καὶ ὃς μετῆλθε μὲν τὴν τοῦ Δρουγγαρίου τὴν τῶν πλωΐμων, μετῆλθε δὲ καὶ τὴν τοῦ Λογοθέτου τοῦ Δρόμου ἀρχήν, « qui in patriciorum præpositorumque ordinem relatus fuit, quique rei maritimæ præfecturam ac Logothetæ Cursus publice magistratum gessit, » quæ sunt inter suprema reipublicæ Constantinopolitanæ munera.

6 . Cum vero alius quidam Leo, qui Leonis patricii ministerio suberat, quique erat protospatharius (id est princeps eorum qui ad corporis custodiam erant deputati) domini sui gratia ac favore, quam ob causam nescio, excidisset, nullusque pro
B misero intercedere auderet, quod difficilis ad patricium pateret aditus, et asper esset in sermonis congressu, præsertim inter famulos; solus hujus Vitæ auctor, pro sua scilicet qua apud Leonem patricium pollebat auctoritate et gratia, pertinacem animum ad impetrandam misero veniam interpellare sustinuit, ut ipsemet refert loco præcitato. Inde inferre licet hunc quoque fuisse eximiæ dignitatis atque auctoritaiis, dignumque qui in tanti viri amicitiam familiaritatemque admitteretur. Convenit igitur auctori nostro stylus et scribendi formula Symeonis Metaphrastis, convenit vitæ institutum, convenit dignitas ; nunc superest, utrum cum ætate ejusdem convenire possit, perspicere.

C 7. Floruisse Metaphrastem ultimis annis imperii Leonis Philosophi, qui obiit anno 909, constat ex ipsiusmet testimonio in Vita S. Theoctistes, ubi ait: « Γενομένῳ μοί ποτε κατὰ τὸν Πάρον· γέγονα δέ· καὶ γὰρ ἐπὶ Κρήτην διέπλεον ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Λέοντος ἐκεῖσε πεμφθείς· Λέοντος, φημὶ, τοῦ εὐτυχοῦς ὄντως βασιλέως, καὶ τὴν εὐτυχίαν Ῥωμαίων τῷ τάφῳ ἀναθάψαντος· ἐπεμπόμην δὲ συστρατευομενος Ἡμερίῳ τῷ πάνυ, τῷ στρατηγικωτάτῳ δηλαδὴ, καὶ ἄρχοντι τοῦ τε δρόμου, καὶ τοῦ στόλου παντός.... Ἐστελλόμην τοιγαροῦν τοῦτο μὲν ἐκείνῳ συστρατευόμενος, καὶ προβιβαζόμενος εἰς πεῖραν στρατηγικὴν, οἷα πῶλος μητρὶ πρὸς τὰ γενναιότατα τῶν στρατηγημάτων συσκαίρων. Οὕτω γὰρ ἦν ὁ τοῦ
D μακαρίτου μου Βασιλέως σκοπός· τοῦτο δὲ πρεσβευόμενος πρὸς τοὺς τὴν Κρήτην ἔχοντας Ἄραβας. » Quæ sic Latine sonant Allatio : « Cum aliquando in Paro essem insula ; fui autem : nam in Cretam navigabam a Leone beatæ memoriæ eo missus ; Leone, inquam, illo vere fortunato imperatore, qui ipsam Romanorum felicitatem secum videtur in sepulcrum intulisse : mittebar autem una militans cum clarissimo illo Hemerio, utpote ducendi exercitus peritissimo, dromi præfecto, qui et universæ classi imperabat ....Mittebar igitur partim cum eo militans, et ad imperatoriæ artis documentum aliquod promovendus, ut equulus matri, ad præclara ejus stratagemata assiliens : id enim præcipue Augustus spectabat : partim

ut ad Arabas Cretam obtinentes legatione fungerer. »

8. Ex his infert Bollandus noster, in prædicta præfatione, Metaphrastem id temporis non adeo fuisse natu provectum, ut qui imperatoriæ virtutis tirocinium ponere sub veterano duce juberetur, eique additus fuerit οἷα πῶλος μητρί, « velut equulus matri, » solumque ei tribuit XX ou XXII annorum ætatem. Allatius vero hanc similitudinem non ad ætatem, sed ad docilitatem et disciplinam referens ex ultimis verbis, τοῦτο δὲ πρεσβευόμενος πρὸς τοὺς τὴν Κρήτην ἔχοντας Ἄραβας, « partim ut ad Arabas Cretam obtinentes legatione fungerer, » concludit, ea in expeditione Metaphrastem provectioris ætatis fuisse, quæ capax esset sustinendæ auctoritatis, atque illius prudentiæ, quæ in legato requiritur: quare annos XL, aut minimum XXXV ei tribuit. Multa quidem ille præter alia eaque gravissima erudite congerit, unde opinionem suam verosimilem reddat.

9. Omnia tamen, quæcunque affert, rem plane non conficiunt, idque solum convincunt, communiter id contingere secundum ordinariun rerum humanarum cursum, non vero absolute, ita factum nunquan esse. Capax etenim est nonnunquam adolescentia rerum maximarum, tum in militia, tum in republica, præsertim si prudentia et exterior corporis species, ut quandoque factum vidimus, ætatis defectum suppleat. Ut alios prætteream, Scipio Africanus, quod Romana habet historia, annos XXIV natus, imperator missus est in Hispaniam, quam quatuor mensium spatio Carthaginensibus eripuit. Pompeius Magnus, teste Cicerone in Orat. *pro lege Manilia*, « ineunte adolescentia summi ipse exercitus imperator fuit; » et tamen quanta in moderando dirigendoque exercitu prudentia rerumque usus requiritur! Juvat hic annectere quod refert Beyerlink in *Theatro vitæ hum.*, verbo: *Legatus* « Venerant, inquit, superiori ævo ad imperatorem Orientis imberbes legati, quos cum ille despiceret, quod adolescentiores missi essent, libere et audacter dixerunt: Si ex menti lanugine æstimanda sit aptitudo et dignitas, hircos potiores partes habituros. »

10. Quod igitur in paucis contigit, in Metaphraste contingere potuit, præsertim cum Michael Psellus ipsius encomiastes, ejus in prima ætate ingenium, innatamque quasi prudentiam extollat hisce verbis: « Καὶ τὸ κατὰ πάντων ἀσύγκριτον κράτος καὶ ἀπαράμιλλον, ἦν μὲν εὐθὺς τὸ ἐκ πρώτης, ὡς εἰπεῖν, γενέσεως, καὶ ἐξ ἀνθούσης ἤδη τριχός, ὥσπερ οἱ τῶν λεόντων σκύμνοι, εὐθὺς τὴν ὀφρὺν παραδεικνύοντες, καὶ τῶν ἐπαυχενίων τριχῶν τὸ λάσιον. Ὑπῆνθει γὰρ αὐτῷ τὰ τῆς συνέσεως ἄνθη, καὶ τὸ φρόνημα ῥίζαν τινὰ εἶχε βαθεῖαν, καὶ ὁ νοῦς ἐξήστραπτέ τι θαυμάσιον. Ταῦτα δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις ἀρκοῦντα ἐτύγχανεν εἰς τελείωσιν, ἐκείνῳ δὲ προχαράγματα τῆς τελείας ἐγνωρίζετο φύσεως. » Quæ ex interpretatione Allatii ita sonant: « Et vires quidem (ingenii) incomparabiles statim et a primo, ut semel dicam, ortu, etiam florente capillo ostendebat; non secus atque leonum catuli ostendunt protinus supercilium et densam colli jubam. Etenim flores pullulabant intelligentiæ, et habebat prudentiæ profundam quamdam radicem, quodam admirabili fulgore mens micabat. Hæc aliis quidem suffecissent ad perfectionem; in illo autem agnoscebantur veluti quædam prius descriptæ figuræ, quæ perfectam ejus indolem præsignificabant. » Quid miri igitur, si Metaphrastes id temporis legatione aliqua perfunctus fuerit, prudentia magis quam ætate provectus? forte etiam aliis legatis senioribus honoris causa additus, ut quemadmodum sub Himerio veterano duce rei militaris, ita sub iis rei politicæ inter exteras nationes rudimentum poneret.

11. Quod igitur fieri potuit, factum tantisper supponamus, atque ultimo Leonis Philosophi anno, æræ communis 911, Symeoni Metaphrasti XXX aut XXXII annorum ætatem tribuamus. Poterit tunc ad tempora Nicephori Phocæ pervenisse (qui anno LXIII ejusdem sæculi imperium Orientis adeptus fuit) atque octogenario major aliqua etiam elucubrasse. Hoc supposito, videamus an chronologia hæc convenire possit nostro auctori, qui num. 19 narrans miraculum quod Bardæ protospathario accidit, ait: Ἐρῴδρα δὲ οὗτος Ῥωμανῷ βασιλεῖ τῷ ἐπιεικεῖ τε καὶ χρηστῷ προσῳκείωτο, ὃν καὶ ἴσασι πάντες, υἱὸν Κωνσταντίνου γενέσθαι, τοῦ, τὰ πάντα συνελόντα εἰπών, βασιλικωτάτου. « Ei vero (Bardæ) magna intercesserat familiaritas cum Romano imperatore benigno et clemente, quem sciunt omnes fuisse filium Constantini, qui (ut omnia semel dicam) fuit imperator egregius, » quibus verbis de Romano Constantini Porphyrogeniti filio, ut jam mortuo loqui videtur, nisi forte verti possit: « Ei vero magna intercedebat familiaritas cum Romano imperatore, quem sciunt omnes esse filium Constantini; » atque ita ad Romani imperatoris tempora, qui ab anno 960 ad 63 imperium tenuit, referri posset, alias ad successoris illius Nicephori Phocæ tempora transferendus, adeoque nihil hic est, quod cum ætate Metaphrastis pugnet.

12. At terruit me quod num. 15 legatur, ut apud Surium translatum est, scilicet: « Petit a bona Joanne (ille enim tunc obtinebat imperium) ut cura hujus domus sibi demandaretur; » ubi Joannes Zemisces indigitatur, qui anno 969 regnare inceptit, ad cujus tempora Metaphrastes ægre potest pertingere, nisi eum nonagenario majorem, Vitam hanc scripsisse fateamur. Quam ob rem pro Joanne scribendum puto Constantinum: idque eo facilius adducor ut credam, quia in ecgrapho nostro Graeco nomen Joannes integre scriptum non habetur, sed duabus tantum initialibus litteris Ἰω. In authentico igitur nomen Constantinus per compendium scriptum fuerit duabus aut tribus primis litteris Κῶν tantum expressum; unde extritis edacitate temporis, in prima littera K, duabus transversis

ultima forte littera ν, Ἰῶ remanserit; ex A
annem fecerint. Cum igitur illa ita com-
plicari possint, cæteraque omnia Metaphra-
eniant, nihil obest, quominus Vitam S.
is ei ascribamus, quam in decrepita sua
composuerit, postquam plurimorum mar-
confessorum, ut ipsemet confitetur, res
lucem ediderat.
tatum invenio in Indice nostro viatorio,
ampsonis, quæ incipit, Ἀλλὰ μὲν χάρι-
καὶ θεράπείας, τῆς πρὸς τὸν μέγαν Σαμ-
, servari manuscriptam in bibliothecis
et Vallicellina Romæ; item in Florentina
ensi. Nobis illa pridem extracta fuit ex
s., ut jam dixi, Medicæo regis Christia-
sub hoc titulo, Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου B
μῶν Σαμψὼν τοῦ ξενοδόχου· « Vita et con-
sancti Patris nostri Sampsonis, exceptoris
. »Latinam impresserunt Lipomanus to-
x ipso Surius tomo 2; juxta interpretatio-
tiani Herveti: quam eamdem ego quoque
o, in paucis tamen aliquibus, cum textu
llatis, mutatam.

§ II. — *Tempus mortis.*

od ad ætatem Sampsonis attinet, Meta-
Menologium Basilii Porphyrogeniti, Me-
sa, Origines Constantinopolitanæ ineditæ
eum floruisse aiunt sub Justiniano impe-
itpote qui ab eodem sancto in vivis ex-
b immedicabili morbo fuerit liberatus;
pro tanto beneficio grates referret, magni- C
em ædificaverit xenodochium, quod dein-
itale S. Sampsonis est appellatum. Ast
s Baronius in Notis ad Martyrologium Ro-
hoc die, ea omnia erroris arguit, ex eo
ocopius, qui illis temporibus vixit, eaque
s habuit, lib. 1 *Ædific. Justiniani imp.*,
estetur, Hospitale Sampsonis nomine, ab
ampsone erectum, olim incendio confla-
umque vix quædam remansissent vestigia,
m hospitale ab eodem Justiniano impera-
ificentius instauratum fuisse, censuque
gentis pecuniæ locupletatum. Cum autem
stes num. 11 testetur, dictum incendium
e post obitum Sampsonis, quando et So-
ile templum exustum est, ac pariter teste-
ellinus in Chronico, id contigisse in tem-
Anastasii imperatoris; concludit prælauda-
inalis, longe ante Justiniani imperium
em diem suum obiisse; atque ex eodem
multo magis redarguit Cedrenum, dum
grasse domum Sampsoniam anno penul-
tiniani.
s difficultates dissolvit Nicolaus Aleman-
otis ad cap. 4 *Historiæ arcanæ* Procopii.
s verba hic annectere: « Longe antiquio-
iniano Sampsonem credit cardinalis Baro-
lotis ad Martyrologium, et vacillare fidem

illius historiæ putat, quæ habeat, nosocomium Sampsonis, eodem rogante, a Justiniano erectum, cum Procopius dicat, restauratum, quod jam antea idem Sampson exædificasset. Verum adeo exiguum fuit primum illud Sampsonis ædificium, tam illustre vero tamque magnificum a Justiniano factum, ut nihil veritati detraxisse Metaphrastes videri possit. Quod addit Baronius de conflagratione ejus nosocomii, quam tum contigisse arbitratur, cum sub Anastasio Sanctæ Sophiæ templum exustum fuit; clarum est in historiis non semel illud templum incendiis obnoxium fuisse; Justiniani vero anno v illud nosocomium incensum esse idem Procopius refert lib. 1 *De ædif.* et 1 *Belli Pers.* cap. 24, et Theophanes ad annum v Justiniani. Fortasse majoris momenti fit in hac re, quod Procopius de Sampsonis ætate ait: Ἀνήρ τις θεοσεβὴς ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις, Σαμψὼν ὄνομα. *Vir quidam pius qui superioribus annis floruit.* At hoc etiam nihil est; nam Procopius librum illum *De ædificiis*, ubi hoc habet, extremo Justiniani imperio scripsit, nempe sex et triginta atque amplius annis post mortem Sampsonis. Vigebat tamen adeo ejus memoria, ut Justinianus, Novella 59 et 131, ubi de Sampsone loquitur. Ὁ τῆς ὁσίας μνήμης Σαμψών, dicat, «Sanctæ memoriæ Sampson; » quod (ut obiter notem) cum in antiquis manuscriptis, litteris singularibus S. M. notatum esset, male in Latinis editionibus Novellæ 131 exceptum est: Sanctæ Mariæ Sampson. Quod autem in Metaphraste corrigendum plane censeo, est ratio temporis vitæ Sampsonis et annorum imperii Justiniani; nam antistite Mena Sampsonem superfuisse, haud bene Metaphrastes narrat, cum ante consulatum Behzarii obiisse, ex Novella 59 perspicue constet. Porro ejusdem Novellæ publicatio atque electio Menæ, fere in idem tempus incidunt, nempe circa annum Justiniani XI; at vero ante annum ejus V mortuum Sampsonem fuisse nemo dubitet. Ad hunc calculum revocanda sunt quæ de incendio nosocomii a Metaphraste narrantur. »

16. Hæc erudite Alemannus: at vero, contra quod hic existimat, auctor Chronici Alexandrini amplissimum ea tempestate (anno scilicet quinto Justiniani) fuisse ait nosocomium Sampsonis cum dicat: « Ξενὼν τοῦ Σαμψὼν ὁ μέγας ἐκαύθη, D καὶ ἀπώλοντο οἱ ἐν αὐτῷ ἀνάπειρμοι ἄρρωστοι. Xenodochium Sampsonis magnum conflagravit, unaque periere qui in eo erant infirmi. » Reparatum autem et reædificatum a Justiniano haud diu postea stetit, siquidem anno XXXVII ejusdem imperatoris rursum arsit, ut scribit Theophanes et ex eo Cedrenus: « Τῷ λζ' ἔτει γέγονεν ἐμπυρισμὸς μέγας, καὶ ἐκάη πόλεις ὁ Ξενὼν τοῦ Σαμψών. Anno (Justiniani) XXXVII factum est incendium magnum, et conflagravit penitus xenodochium Sampsonis. » Quamvis postea restitutum constet.

17. Quare frustra redarguit erroris Cedrenum

Baronius, quod penultimo imperii Justiniani anno incendium hoc posuerit: cum non unum, sed duplex illius xenodochii constet fuisse incendium. Dum igitur hæc omnia recte sic explicari possunt, non est cur recedamus a Metaphraste, Synaxariis, Menæisque Græcorum, Sampsonem sub Justiniano vixisse asserentibus. Porro cum primum xenodochii illius incendium accidisse ex supradictis constet anno Justiniani quinto, idque a Metaphraste num. 11 post mortem Sampsonis evenisse asseratur, anno ejusdem imperatoris III aut IV (id est anno Christi 530 vel 531) Sampsonem ad superos emigrasse statuimus.

18. At vero jure merito Alemannus Metaphrastem arguit erroris (qui error etiam est in Synaxariis Menæisque Græcorum) quod num. 4 Sampsonem a patriarcha C. P. Mena, sacerdotem ordinatum esse referat; tum propter rationes superius ab Alemanno allatas, tum præterea quod Menas ille, antequam dignitatem patriarchalem consequeretur, eodem Justiniano imperante præfuerit xenodochio Sampsonis, cui Sampson ipse usque dum vixit, præfuit, ut refert Nicephorus C. P. in Patriarchis C. P. vocans eumdem Ξενοδόχον τοῦ Σαμψών: et Liberatus diaconus de eodem ait cap. 2: « Fuit iste Menas præpositus xenodochii majoris, quod vocatur Sampson, genere Alexandrinus; » adeoque post mortem Sampsonis solum ad dignitatem patriarchalem est evectus.

§ III. — *Cultus ex Menologiis, Menæis, aliisque Fastis.*

19. Celebris apud Græcos semper fuit S. Sampsonis memoria, utpote cujus sepulcrum statim a morte miraculis claruerit, et salutarem morbis omnigenis liquorem stillare inceperit; unde illius festum inter solemniora Constantinopolitanæ Ecclesiæ numeratur: in hoc enim festo a judiciis vacandum erat usque ad Officii divini finem, ut constat ex constitutione novella Emmanuelis Commeni imperatoris de Feriis lata anno 1166. Synaxarium imperatoris Basilii Porphyrogeniti in ms. Cryptæ Ferratæ hoc in illo habet elogium: « Σαμψὼν ἐν ἁγίοις Πατὴρ ἡμῶν, ὑπῆρχε μὲν ἐκ τῆς παλαιᾶς Ῥωμης, συγγενὴς τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου. Παρασχόμενος τὸν πλοῦτον αὐτοῦ πάντα τοῖς πτωχοῖς καὶ πτωχικὸς διὰ Χριστὸν, Κωνσταντινούπολιν κατέλαβε, καὶ τοῖς ναοῖς τῶν ἁγίων Προφητῶν ἐν αὐτοῖς προσευχόμενος διετέλει. Ἡσυχίας δὲ λαβόμενος, καὶ ταῖς θεοπνεύστοις Γραφαῖς ἐμμελετήσας, φανερὸς ἐγένετο δι' ἀρετὴν τῷ ἁγιωτάτῳ πατριάρχῃ Μηνᾷ, καὶ χειροτονεῖται παρ' ἐκείνου πρεσβύτερος τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας. Καὶ λοιπὸν ἦν λιμὴν σωτήριος τοῖς πενομένοις καὶ ἀσθενοῦσι, μετέχων καὶ τέχνης ἰατρικῆς. Θεραπεύσας δὲ καὶ τὸν βασιλέα Ἰουστινιανὸν ἀπὸ πάθους δυσιάτου ἐφιλοφρονήθη παρ' ἐκείνου τὰ μέγιστα. Καὶ κτίσας ξενῶνα εἰς ἀνάπαυσιν τῶν πτωχῶν καὶ ἀσθενῶν, καὶ πολλὰ κατορθώματα καὶ θαύματα ποιήσας, ἐκοιμήθη ἐν εἰρήνῃ· τὸ δὲ λείψανον αὐτοῦ ἐτέθη ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Μωκίου. »

20. « Sanctus Pater noster Sampson ex antiqua Roma ducebat originem, Magni Constantini consanguineus: divisis vero inter pauperes omnibus suis facultatibus, et propter Christum mendicans, Constantinopolim se recepit, atque in ipsis sanctorum Prophetarum ecclesiis orationi assidue vacavit. Cum autem privatam et obscuram ageret vitam, Scripturarum divinarum meditationi intentus, virtutibus suis, sanctissimo patriarchæ Menæ enotuit, et ab ipso ordinatus est sacerdos Magnæ ecclesiæ. Cæterum portus salutaris erat pauperibus et infirmis, scientia artis medicæ imbutus. Cum vero imperatorem Justinianum a difficili morbo sanasset, ab hoc maxime dilectus est; ædificatoque xenodochio, ad pauperum et infirmorum solatium, post multa recte facta ac miracula, obdormivit in pace; ipsius vero corpus depositum est in templo S. martyris Mocii. »

21. Similia habent mss. collegii nostri Divionensis et Claromontani, nunc Ludovici Magni. Huic insuper sequens additur dystichon:

Ἐξῆγεν ὁ πρὶν ἐν γνάθου Σαμψὼν ὕδωρ,
Ὁ νῦν δὲ Σαμψὼν ἐκ τάφου βλύζει μύρους.

Aquam dedit maxilla Sampsonis prius;
Sampsonis at nunc busta stillant balsamum.

In Menæis vero excusis Officium habet proprium et Canonem sub hac acrostichide:

Ὑμνῶ σε, Σαμψὼν, πίστεως θείοις λόγοις. ΙΩΣΗΦ.
Sermone, Sampson, te sacro fidei cano. Joseph.

Cum autem canon hic nihil habeat particulare, nisi quod in elogio habetur, eum prætermittimus. Elogio duo hi præmittuntur versus:

Σαμψὼν Ὁμόρρους ἐτροποῦτο μὲν πάλαι.
Σαμψὼν δὲ θραύει δαίμονας ἄρδην νέος.

Sampson fugavit olim Homorrhæos quidem:
Sed vulnerat nunc dæmonas Sampson novus.

Additurque etiam præmisso dysticho hexametrum istud, ex quo cognoscitur præcipuus Sampsonis hoc die cultus;

Ξεινοδόχος δ' ἐνὶ εἰκάδι ἑβδομάτῃ θένε Σαμψών.
Xenodochum Sampson vicesima septima tollit.

22. Elogium vero ita habet: Οὗτος ὁ ἅγιος [Σαμψὼν] ὑπῆρχε Ῥωμαῖος τὸ γένος· ὃς διασκορπίσας τὸν καταλειφθέντα αὐτῷ πλοῦτον ὑπὸ τῶν γονέων τοῖς πένησι καὶ πτωχοῖς, τὴν βασιλεύουσαν κατέλαβε καὶ τοὺς εὐκτηρίους οἴκους καὶ σεβασμίους καταλαβὼν, καὶ ὁσιότητος αὐτῶν καταπολαύσας, ἡσυχίαν λαβόμενος, ταῖς θεοπνεύστοις Γραφαῖς ἐνετρύφα, μόνῳ Θεῷ προσανέχων. Ὅθεν κατάδηλος γενόμενος τῷ τιμιωτάτῳ πατριάρχῃ Μηνᾷ, χειροτονεῖται ὑπ' αὐτοῦ πρεσβύτερος, εἷς τῶν τοῦ κλήρου γενόμενος. Καὶ ἦν σωτήριος λιμὴν τοῖς πενομένοις καὶ χρῃζουσι βοηθείας· καὶ τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης ὢν ἐν πείρᾳ αὐτὸς, καὶ τὸν βασιλέα Ἰουστινιανὸν ἀνιάτῳ πάθει περιπεσόντα ἐλευθέρωσεν. Ἐκ τούτου ὁ βασι

λεὺς ὑπεραγασθεὶς τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρός, καὶ σέβας αὐτῷ ἀπονέμων, τὸν μέγιστον οἶκον καὶ περιβόητον δι' αὐτοῦ ἀνεγείρας, ξενῶνα κατεσκεύασε, καὶ σκευοφύλακα τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας τὸν Ἅγιον τοῦτον κατέστησεν. Αὐτὸς δὲ καλῶς καὶ θεοφιλῶς πολιτευσάμενος, καὶ πολλοῖς πρόξενος σωτηρίας γενόμενος, καὶ πολλοὺς πρὸς ζῆλον καὶ μίμησιν τοῦ αὐτοῦ ἀκραιφνοῦς βίου διαναστήσας, ἐκεῖ μὲν ἀνεπαύσατο, κατετέθη δὲ τὸ τίμιον αὐτοῦ λείψανον ἐν τῷ μεγίστῳ ναῷ τοῦ ἁγίου Μωκίου, καθ' ἑκάστην βρύον ἰαματοφόρα νάματα εἰς δόξαν καὶ αἶνον Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

23. « Sanctus ille (Sampson) genere Romanus erat. Hic distributis inter pauperes divitiis, quæ sibi a parentibus erant relictæ, ad imperatoriam civitatem venit, atque in oratoria et basilicas sese recipiens, pie locorum illorum sanctitate fruebatur privatamque atque obscuram ducens vitam, divinarum Scripturarum lectione animum oblectabat, soli Deo intentus : unde cognitus a dignissimo patriarcha Mena ab eodem sacerdos ordinatur, factus unus ex clero. Erat vero portus salutaris pauperibus atque ope indigentibus. Cumque rei medicæ esset peritus, ipsum etiam imperatorem Justinianum immedicabili morbo laborantem liberavit. Inde imperator admiratus viri virtutem, eumque magno A in honore habens, maximam et celebrem domum ipsius suasu ædificatam in xenodochium erexit. Sanctum præterea supellectili sacræ majoris Ecclesiæ præfecit. Tandem post honestam piamque conversationem, postquam plurimis salutis auctor fuisset, multosque ad zelum et vitæ suæ inculpatæ imitationem excitasset, ibidem quievit, pretiosumque ipsius corpus repositum est in maximo templo S. Mocii, in dies salutari scaturigine medelam morbis afferens, ad laudem et gloriam Christi Dei nostri. »

24. Hujus quoque sancti hoc die nomen inscriptum reperitur Kalendario Syriaco seu Chaldaico, Romæ impresso anno 1624, quod olim anno 1662 Latine reddidit D. Josephus, Italice vero Symon B Moyses, ambo collegii Maronitarum alumni. Hujus præterea meminit Martyrologium Arabico-Ægyptium, quod ex Arabico transtulit Gratia Simonius Maronita, postmodum Tripolitanus in Syria archiepiscopus. In hoc Martyrologio sequentem orationem habet cum S. Joanne Eleemosynario communem : « Possedisti omnia, o Pater sancte Sampson, dum in omnibus fuisti semper assiduus, ditans pauperes, ipsosque alens, et sublevans ; precare Christum Deum, ut liberet animas nostras. »

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΣΑΜΣΩΝ

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

—

S. P. N. SAMPSONIS

VITA ET CONVERSATIO

—

PROLOGUS.

Α'. Ἀλλὰ μὴν χάριτος ἔργον καὶ θεραπείας, τῆς πρὸς τὸν μέγαν Σαμψὼν ἐκπληροῦντες, ἅμα δὲ καὶ μέμψιν τὴν ἐξ ἀνθρώπων ἐκκλίνοντες, εἰς τὸν παρόντα λόγον καθήκαμεν ἑαυτούς, καὶ τὸν ἐκείνου συντάξασθαι βίον εὐγνωμόνως ὑπέστημεν. Καὶ πῶς γὰρ οὐ μέμψις εὔλογος καὶ δικαία, εἰ πολλῶν ἑτέρων ἁγίων, τῶν μὲν μαρτύρων, τῶν δὲ καὶ ἄλλως εὐαρεστησάντων Θεῷ, τῶν μὲν ἄθλους καὶ πόνους, τῶν δὲ καὶ βίους καὶ πράξεις κατὰ σπουδὴν συνταξάμενοι, τούτου δὴ τοῦ μεγάλου Σαμψὼν φαινοίμεθα κατολι- C I. Partim quidem magno Sampsoni gratitudinem et cultum debitum exhibentes, partim autem hominum justam vitantes reprehensionem, ad hanc accessimus orationem, et illius scribendæ Vitæ onus libenter suscepimus. Quomodo enim non optimo jure reprehenderemur, si, qui multorum aliorum sanctorum, tum martyrum, tum aliter Deo placitorum, illorum quidem labores et certamina, horum vero vitam et res gestas diligenter conscripsimus, hunc magnum Sampsonem videamur

contemnere, præsertim cum is adeo nobis propinquus, et sepulcro, ubi mirabilia operatur, propemodum vicinus sit? Adde quod nullum ex iis, qui nos præcesserunt, invenerimus, qui fuerit ejusdem, cujus nos animi, et Vitam illius scriptis exacte mandaverit. Non quidem me latet, a viro pio et pontifice, et non parum erudito, magni Sampsonis compositum fuisse encomium. Ego autem de Vita loquor distincte composita, quæ et res ab illo præclare gestas accurate tractet, et miraculorum ejus mentionem faciat sufficientem. Hoc enim qui præstiterint, in hodiernum usque diem, neque alios novimus, neque nos præstare possumus, qui ab illis temporibus sumus multum remoti; neque possumus ejus vitam perfecte prosequi, sed solum eam referre paulo diligentius, et pauca ex ejus miraculis viris piis ad Dei gloriam exponere. Ejus enim parvum Vitæ opusculum, in quod, a clero acceptum, incidimus, visum nobis est non solum negligenter compositum, sed ipsum etiam testatur, eum, qui id composuit, nihil habuisse eruditionis; imo vero nec ea ipsa, quæ narrat, satis perfecte et absolute traduntur, et longe absunt a summa perfectione. Quin etiam illud opus, quo diu usi sumus, comperimus se habere similiter, et ex eadem (ut aiunt) factum esse fidelia; idque inscriptum quidem esse Encomium divini Sampsonis, et habere singularem quamdam narrationem eorum, quæ ab illo in vita gesta sunt: sed parce admodum, et tenuiter viris bonis præbens gustum ejus miraculorum. Quod autem nos omnium maxime conturbat, est, quod ipsi illorum narrationem (neque enim aliunde quidquam habemus) sequi debeamus. Ea de causa petimus nobis dari veniam ab iis qui legent ea quæ sunt, a nobis elaborata, ut nos non condemnent negligentiæ, neque hanc minime examinatam rejiciant narrationem. Neque enim nostrum est hoc opus, ut prius diximus, sed illorum potius, quos sumus secuti. Illud itaque Herodoti hic poterit commode dici: esse potius Istiæi calceum, etiamsi ipsum induerit Aristagoras.

A γωροῦντες, καὶ μάλιστα οὕτως ἐγγυτάτω κειμένου καὶ ὅσον ἀπὸ τοῦ παραδοξοποιοῦ τάφου γειτονοῦντος ἡμῖν; καὶ ταῦτα, μηδένα τῶν πρὸ ἡμῶν εὑρόντες τῆς αὐτῆς ἡμῖν γενόμενον διανοίας, καὶ τὸν ἐκείνου βίον συγγραψάμενον φιλοπόνως. Καί με οὐ λέληθε τὸ τοῦ θεοφιλοῦς ἀνδρὸς καὶ ἀρχιερέως, ἀλλὰ καὶ παιδείας οὐ [μικρὸν] ἔχοντος, εἰς τὸν Μέγαν συντεθὲν ἐγκώμιον· ἐγὼ δὲ βίον λέγω, κατὰ μέρος συντεταγμένον, καὶ τὰ ἐκείνου διαλαμβάνοντα πρὸς ἀκρίβειαν, πρὸς δὲ καὶ τῶν θαυμασίων μνήμην ἀρκούντως ποιούμενον. Τοῦτο γὰρ οὔθ' ἑτέρους ἔγνωμεν ἄχρι καὶ νῦν δράσαντας, οὔθ' ἡμεῖς ποιῆσαι δυνατοὶ τυγχάνομεν ὄντες, πάμπολυ τοῖς χρόνοις ἀπολειπόμενοι· καὶ ἀκριβώσασθαι τά γε τοῦ βίου καλῶς μὴ δυνάμενοι, πλὴν ὅσον ἐπιμελέστερον αὐτὰ διελθεῖν, καὶ ὀλίγα τῶν θαυμάτων εἰς δόξαν Θεοῦ παρα- B θέσθαι τοῖς φιλοθέοις· ᾧ γὰρ ἐνετύχομεν ἐκ τοῦ κλήρου λαβόντες μικρῷ συντάγματι Βίου, τοῦτο δὴ οὔτε ῥαθύμως μόνον ἔδοξε συντετάχθαι, ἀλλὰ καὶ παιδείας τὸν συνθέμενον ἐνδεῶς ἔχοντα μαρτυρεῖ, μᾶλλον δὴ ταῦτα περὶ ὧν πεποίηται τὴν ἐξήγησιν, οὐ μὲν οὖν ἐντελῶς ἔχουσιν οὐδ' ἠκριβωμένως, πολλῷ δὲ μᾶλλον ἀκριβείας ἀπολιμπάνονται· πρὸς δὲ καὶ ᾧ συντάγματι πάλιν ὡμιληκότες ἐσμὲν, παραπλησίως εὕρομεν ἔχον καὶ τῆς, ὥς φασι, κεραμείας πεποιημένον ἐγκώμιον μὲν εἶναι τοῦ θείου Σαμψὼν ἐπιγεγραμμένον καὶ μερικὴν ἔχον τινὰ διήγησιν τῶν ἐκείνῳ βεβιωμένων, πάνυ δὲ φειδωλῶς καὶ μικρολόγως τῶν αὐτοῦ θαυμάτων ἀπογεύων τοὺς φιλοκάλους. Ὁ δὲ πλέον ἐστὶ πάντων, τὸ ταράττον ἡμᾶς, ὅτι καὶ αὐτοὶ C ὅσον ἀπὸ τῆς τῶν πεπραγμένων ἐξηγήσεως (οὐδὲ γὰρ παρὸν ἄλλοθεν) ἀκολουθεῖν αὐτοῖς μέλλομεν. Ταύτῃ τοι καὶ συγγνώμην ἀπὸ τῶν ἐντυγχανόντων τοῖς πονηθεῖσιν ἡμῖν αἰτοῦμεν, ὥστε μὴ ἀμέλειαν, μηδ' ὀλιγωρίαν τῆς ἀβασανίστου ταύτης καταψηφίζεσθαι διηγήσεως· οὐδὲ γὰρ ἡμέτερον, ὥσπερ ἔφημεν, τὸ προκείμενον ἔργον, ἀλλ' ἰχνῶν ἑτέρων παρακολούθημα. Τοιγαροῦν κἀνταῦθα τὸ Ἡροδότειον ἐκεῖνο λέγεσθαι χώραν ἕξει, Ἰστιαίου τὸ ὑπόδημα μᾶλλον εἶναι, εἰ καὶ Ἀρισταγόρας αὐτὸ ἐπεδύσατο. Ἔχει μέντοι τόδε οὕτως.

CAPUT I.

Sampsonis genus, patria, studium, benignitas in pauperes et ægrotos; erga imperatorem beneficium, obitus.

II. Hic ergo magnus, et cujus omnem orbem terræ pervasit fama, Sampson, genus quidem duxit ex illa celebri et inclyta Roma. Ortus est autem non ex ignobilibus nec vulgaribus parentibus, sed valde honestis et claris: quorum magnæ quidem erant opes, genus autem ducebatur ex sanguine imperatoris (1). Sed cum viri hujus maximi res externæ ita se haberent, neque internas unquam neglexit. Nam et virtutis magnam curam gerebat, et divinæ Scripturæ lectioni erat intentus, et tan-

D Β'. Ὁ μέγας οὗτος καὶ διὰ πάσης βεβοημένος τῆς οἰκουμένης Σαμψὼν, εἶλκε μὲν τὸ γένος ἐκ τῆς περιωνύμου καὶ διαφανοῦς Ῥώμης, προῆλθε δὲ οὐκ ἐξ ἀσήμων ἄρα τινῶν, οὐδὲ τῶν ἐπιτυχόντων, ἀλλὰ καὶ λίαν εὐγενῶν τε καὶ περιδόξων· πλούτου μὲν περιουσίαν βαθέως ἐχόντων, βασιλικῷ δὲ αἵματι κατὰ γένος φαιδρυνομένων. Πλὴν ἀλλὰ τῶν θύραθεν ὁ Παμμέγας οὗτος ἔχων, οὐδὲ τῶν οἰκείων ἠμέλει πόθεν· καὶ γὰρ ἀρετῆς ἐφρόντιζε λίαν, καὶ τῇ τῆς θείας Γραφῆς ἐντεύξει σπουδῇ προσέκειτο, καὶ ὡς

(1) Menologium Constantini Porphyrogeniti habet, eum fuisse consanguineum Constantini Magni, Menæa excusa nihil habent de ipsius familia.

στης τροφῆς ἐμμελῶς εἶχετο, καὶ δι' ὀλίγου
αν αὐτῆς τὴν γνῶσιν ἀφίκετο. Μηδὲ ἰατρι-
φιλανθρώπου τέχνης, ὁ φιλανθρωπότατος
Ἀλλὰ καὶ αὐτῇ φιλοπόνως προσενεχθεὶς,
ίγα μὲν ὑπῆρχε τῇ τέχνῃ χρώμενος, τῶν
παρεχώρει τῷ θεουργῷ τῆς χάριτος νοσή-
πάθη ἀνίατα θεραπεύων, καὶ ὡς προκά-
χάριτος ἐπιχειρῶν τῇ τέχνῃ διὰ ταπεινο-
ὑπερβολήν.

δὲ καὶ οἱ πατέρες αὐτοῦ τὸν βίον ἀπέλι-
ἔτι μέλλων ἦν, οὐδ' ἀναβαλλόμενος, ἀλλ'
λαβόμενος ἐπιτηδείου, ἅτε μηδενὸς ὑπ-
τοῦ κωλύσοντος, τὰ κατὰ γνώμην ἐποίει,
ου μὲν φθαρτοῦ καὶ προσκαίρου πλοῦτον
ντηλλάττετο κατὰ τὴν θείαν τοῦ Δεσπότου
τὰ ὑπάρχοντα πωλῆσαι κελεύει καὶ παρα-
ημοσύνην, ἐντεῦθεν τε βαλάντια μὴ πα-
κτήσασθαι. Ἐδίδου δὲ τὸν πλοῦτον, οὐ
ρὸν οὐδὲ φειδομένως, οὔτε μὴν κατὰ
ρέων, ἀλλα καὶ λίαν χύδην καὶ ἀνειμένως,
ιροῖν, τὸ τοῦ λόγου, πρὸς τὰς τῶν πενή-
τινώντων ἀπαντλῶν γαστέρας, καὶ τοῦτο
οὐδὲ δὶς, ἀλλὰ διὰ παντὸς τοῦ βίου ποιού-
κιῶτις γὰρ αὐτῷ καὶ σύντροφος ἄχρι τέ-
ιημοσύνη. Τὰς δὲ τῶν δούλων ἀγέλας οὐκ-
παρ' ἑαυτῷ ἠξίου, οὐδὲ τῶν ὁμοδούλων
ος κατ' αὐθεντίαν, ἀλλ' ἐλευθερίας μᾶλλον
ξίου, αὐτάρκεις αὐτοῖς παρέχων καὶ τὰς
ζῆν ἀφορμάς. Τί γὰρ ἐδεῖτο τῆς ἐξ ἀνθρώ-
ίας ὁ δοῦλον ἑαυτὸν τῷ Κυρίῳ γνήσιον ἀφ-
ος ; Οὕτω γοῦν περὶ τὰ ὄντα διατεθεὶς, τῶ-
ν καὶ οἱονεὶ δεσμῶν τινων ἀναθεὶς, κοῦ-
ιχνῶς καὶ εὔζωνος, καὶ τῷ ἑνὶ μὲν χιτῶνι-
ν οἰκετῶν ἀρκούμενος. Εἶτα καὶ τὴν Ῥώ-
πὼν ὁ Γεννάδας, πρὸς τὴν νέαν ταύτην ἀφ-
Ῥώμην, τὴν τοῦ θείου Κωνσταντίνου, φη-
ς μὲν αἰτίας κινηθεὶς πρὸς τοῦτο λέγειν
πλὴν οὐκ ἀθεεὶ πάντως, οὐδ' ἀλυσιτελῶς
ᾗ ταύτῃ καὶ βασιλίδι τῶν πόλεων ἐνδεδη-
καὶ τὸ ἱερὸν αὐτοῦ ἐναπόκειται σῶμα, θη-
υλος, πλοῦτος ἀδάπανος, νοσημάτων πάντων
ν.

γοῦν τὰ πάντα μέγας Σαμψὼν τὴν μεγά-
ν πόλιν καταλαβὼν, ἐν σμικρᾷ μέν τινι
γεν οἰκίᾳ, ἐν δὲ τῷ πλησίον κήδεσθαι πο-
ἡν γὰρ οἰκίαν ταύτην φιλανθρωπίας ὑπό-
ἰατρεῖον ἅμισθον ποιησάμενος, τοὺς νόσῳ
ς ξενίζων ἦν καὶ φιλαδέλφως ὑποδεχόμε-
μὴ μόνον ἐπιμελείας ἀξιῶν πάσης, ὥσπερ
χνης βούλονται νόμοι, ἀλλὰ καὶ τροφῆς κοι-
στρωμνῆς, ἀκολούθως ταῖς τοῦ Χριστοῦ
καὶ τοῦτο μὲν τὰ τῆς τέχνης, τοῦτο δὲ
ὶ τὰ τῆς χάριτος ἐνδεικνύμενος. Ποῦ γὰρ
γον δαίμονας ἀπελαύνειν, καὶ παθῶν ἀνιά-
κτουργεῖν ἴασιν, ἃ ἐκείνῳ δρᾶσαι, οἷα δὴ
ῆσαι ῥᾴδιον καὶ ἁπλῶς ; Ἄλλου μὲν ἄλλο

A quam jucundissimo cibo ei diligenter adhærebat et brevi tempore venit ad omnem ejus cognitionem. Verum cum neque medicinam, quæ ars valde conducit humanæ saluti, vir humanissimus neglexisset, sed se etiam ei diligenter dedisset, etsi arte parum admodum ad quæstum sit usus, in pauperibus tamen cessit divinæ gratiæ ministerio, morbos curans immedicabiles, et tanquam gratiæ velamento arte utens propter summam humilitatem.

III. Postquam autem ejus parentes e vita excessissent, non amplius cunctabatur, nec differebat; sed apta usus occasione, utpote quod nullus esset prohibiturus, ea faciebat, quæ sibi videbantur, et breves perituraque divitias commutabat cum
B æternis, obtemperans voci Dominicæ, jubenti vendere ea quæ quis habet, et præbere eleemosynam[1], et hinc parare crumenas, quæ minime veterascunt. Dabat vero opes non parce, idque nec tenuiter nec guttatim distillans, sed profuse admodum et large, ambabus, ut dicitur, manibus effundens in ventres pauperum, aut esurientium; idque non semel, aut bis, sed per totam vitam: connata enim cum ipso et connutrita usque ad mortem fuit eleemosyna. Servorum autem greges nolebat amplius apud se manere, neque in servos uti arroganter imperio: sed potius libertate ingenue dignabatur, eis abunde præbens, quod ad victum sufficeret. Quid enim ei opus erat servitute hominum, qui se verum et germanum servum Domino consecraverat?
C Sic itaque erga facultates affectus, rebusque temporalibus tanquam vinculis exutus, erat revera levis et accinctus, et una quidem tunica, uno autem famulo contentus. Deinde Roma relicta hic vir egregius in hanc novam venit Romam, divini, inquam, Constantini civitatem. Atque quænam quidem eum causa permoverit, nequaquam possum dicere. Sed non sine Dei numine, neque omnino inutiliter versatus in hac regia est civitate, in qua est etiam sacrum ejus corpus repositum, thesaurus sacrosanctus, divitiæ, quæ minime consumuntur, omnium morborum remedium.

IV. Hic ergo omni ex parte magnus Sampson, cum ad hanc pervenisset civitatem, in quadam
D parva et humili domo habitabat, in proximi cura gerenda assiduus. Nam cum hanc domum benignitatis argumentum, et gratuitam fecisset officinam, eos, qui morbo premebantur, hospitio excipiebat, et fraterne tractabat: nec solum in eos omni utebatur cura et diligentia, ut volunt leges artis, sed et cibum, et cubile eis impertiebat, secundum Christi præcepta, partim quidem artis suæ, partim vero divinæ gratiæ beneficia impertiens. Quid enim? An artis opus est dæmones expellere, et morborum mirabilem efficere curationem? Quæ quidem ei facere, non minus quam

velle, erat facile. Et alteri quidem aliquid aliud, Sampsoni autem hospitalitas et benignitas, et in egentes misericordia, erat adeo propria, ut propemodum ipsi naturalis fieret, sicut soli quidem est illuminare, igni autem urere. Hinc etiam innotuit ei qui tunc erat Christi Pontifex: bonitatis enim splendor et decus eos, qui eam exercent, cito propalat. Is autem erat Menas (2), virtute non obscurus. Ab illo ordinatur sacerdos, triginta jam annos natus, et paulo plus. Deinde et ei innotuit, qui administrabat imperium. Id autem ex eo accidit.

V. Justinianus quidem erat, qui imperabat, cujus et imperii diuturnum fuit tempus (3), et vita illustris. Ei morbus incubuit valde gravis, cum ei male affecta essent pudenda, et vesica gravi laboraret ulcere. Atque ille quidem patiebatur, et laborabat, nec dolores ferre poterat. Ei autem erat circumfusum examen medicorum et circa eum, ut mos est, aderant magno studio disputantes: qui ad promittendum quidem, et ad bona spe implendum sunt valde prompti, ut qui et ejus manum, qui laborat, hinc incitent, et efficiant, ut sit ad dandum alacrior: ut autem promissa deducant ad effectum, et laborantem liberent ab eo quod eum male habet, non solum brevi non possunt efficere, sed neque longa mora et dilatione, neque longi temporis utentes auxilio: sed parati quidem sunt eorum qui laborant, accusare tarditatem, au etiam ad id, quod est deterius, proclivitatem, ut qui vel præceptis non acquiescant, vel cibo et potu non ea, qua par est, cautione utantur: se autem, et ea, quæ ad curandum adhibent, medicamenta minime reprehendunt. Quid ergo imperator? Postquam vidit eos multa quidem dicere, et magna verba loqui, nihil autem conferre ad curationem, imo vero lædere, et majores dolores afferre, ipse agitabatur quidem doloribus, ferre vero non poterat. Atque omnes quidem medicos ex æquo condemnans, ut inutiles, in malam rem abire jussit: ad Deum autem confugit, et ei magno studio adhæret, et illinc quærit auxilium. Nonnunquam enim egestas docet, quid nobis sit utile; et efficit, ut discamus, undenam verum veniat auxilium: « Auxilium enim meum, inquit, a Domino [2]. »

VI. Cum itaque vehementer petiisset, non tarde consequitur, sed ei in somnis ostenditur multitudo medicorum, qui ordine quidem astabant, honesta vero, et quæ sacerdotibus conveniebat, erant veste induti. Vidit autem quemdam accedentem eunuchum, ex auro quidem contexta veste indutum, Præposito vero amictu similem, qui visus est ostendere unum quemquam ex medicis, quo sit

A τι· Σαμψὼν δὲ ἡ ξενοδοχία καὶ φιλανθρωπία καὶ ὁ περὶ τοὺς ἐνδεεῖς οἶκτος τὸ ἰδιαίτατον, ὡς μικροῦ καὶ εἰς φύσεως ἀποβαίνειν ἀναγκαιότητα, οἷον ἡλίῳ μὲν τὸ φωτίζειν, πυρὶ δὲ τὸ καίειν. Ἐντεῦθεν καὶ τῷ τηνικαῦτα ἀρχιερεῖ τοῦ Χριστοῦ δῆλος γίνεται (ἀρετὴ γὰρ πρᾶγμα ἴσα φωτὶ λάμπον, ὅθεν καὶ ταχὺ λίαν ἀνακηρύττει τοὺς μετιόντας). Μῆνας οὗτος ἦν ὁ τὴν ἀρετὴν οὐκ ἄδηλος, καὶ ἱερεύς· ὑπ' ἐκείνου χειροτονεῖται τριάκοντα ἤδη γεγονὼς ἔτη, καὶ μικρόν τι πρός. Εἶτα καὶ τῷ τὴν βασιλείαν διέποντι φανερὸς γίνεται· παρ' αἰτίαν δὲ τοιαύτην.

Ε'. Ἰουστινιανὸς μὲν ἦν ὁ κρατῶν, οὗ καὶ ὁ τῆς ἀρχῆς χρόνος πολὺς, καὶ ὁ βίος ἐπιφανής. Τούτῳ νόσος ἐνσκήπτει μάλα βαρεῖα τῶν αἰδοίων αὐτῷ πονη-
B ρῶς ἐχόντων, καὶ τῆς κύστεως ἕλκει χαλεπῷ κακωθείσης. Ὁ μὲν οὖν ἔπασχέ τε καὶ ἔκαμνε καὶ τὰς ὀδύνας φέρειν, οὐ δυνατὸς ἦν· ἰατρῶν δὲ σμῆνος αὐτῷ περιεκέχυτο καὶ περὶ αὐτὸν, ὥσπερ ἔθος, σπουδαιολογούμενοι παρῆσαν, οἱ ἐπαγγείλασθαι μὲν καὶ ἀγαθῶν ἐλπίδων πληρῶσαι κομιδῇ πρόχειροι, ἅτε δὴ καὶ τὴν χεῖρα τοῦ κάμνοντος ἐντεῦθεν ὑποκινοῦντες, καὶ προθυμοτέραν εἰς ἐπιδόσεις εἶναι παρασκευάζοντες· εἰς ἔργον δὲ τὸ ἐπαγγελθὲν ἀγαγεῖν, καὶ τοῦ λυποῦντος ἀπαλλάξαι τὸν πιεζόμενον, οὐ μόνον οὐκ ἐν ὀλίγῳ δυνατοὶ ποιεῖν, ἀλλ' οὐδὲ τριβῇ καὶ μελλήσει πολλάκις, οὐδὲ τὸν μακρὸν χρόνον λαμβάνοντες εἰς βοήθειαν· ἀλλ' ἕτοιμοι μᾶλλον τοὺς πάσχοντας αἰτιᾶσθαι τῆς βραδύτητος, ἢ καὶ τὰς πρὸς τὸ χεῖρον συμβαινούσας περιπετείας, ὡσεὶ μὴ τοῖς παραγγέλ-
C μασιν εἴκοντας, ἢ περὶ τὰς βρώσεις ἢ πόσεις ἀπολάκτως ἔχοντας· ἑαυτοῖς δὲ καὶ οἷς κέχρηνται εἰς θεραπείαν φαρμάκοις, μέμψιν οἱ βέλτιστοι προσάπτουσιν οὐδεμίαν. Τί οὖν ὁ βασιλεύς; ἐπὶ πολλὰ μὲν αὐτοὺς λέγοντας ἑώρα καὶ μεγαλορρημονοῦντας, οὐδὲν δὲ πρὸς θεραπείαν ἀνύοντας, ὅτι μὴ καὶ βλάπτοντας καὶ ἀκεσίαν ἅπαντας ἀποδεικνυμένους, αὐτός τε ὀδύναις ἐβάλλετο μὲν, φέρειν δὲ οὐκ ἠδύνατο. ἰατρῶν μὲν ἐπ' ἴσης πάντων τὸ ἀνωφέλητον κατεγνοὺς, οἰμώζειν ἔφασκε· προσφεύγει δὲ μᾶλλον Θεῷ, καὶ αὐτοῦ λίαν ἐμμελῶς περιέχεται, καὶ τὴν ἐκεῖθεν ζητεῖ βοήθειαν. Ἔστι γὰρ ὅτε δὴ καὶ ἡ ἀπορία διδάσκαλος ἡμῖν τοῦ λυσιτελοῦντος γίνεται, καὶ ὅθεν ἡ ἀψευδὴς ἥκει βοήθεια, μανθάνειν ποιεῖ. « Ἡ γὰρ βοήθειά μου, φησὶ, παρὰ Κυρίου. »

D ϛ'. Θερμῶς τοιγαροῦν αἰτήσας, οὐ βραδέως ἐπιτυγχάνει, ἀλλὰ κατ' ὄναρ αὐτῷ δείκνυται ἰατρῶν πλῆθος στιχηδὸν παριστάμενοι, τὴν μέν τοι στολὴν ἱεροπρεπῶς περικείμενοι· εὐνοῦχον δέ τινα παρελθόντα ἑώρα, χρυσουφῆ μὲν περιβεβλημένον, Προποσίτῳ δὲ τὴν ἀναβολὴν ὅμοιον, ὃς καὶ ὑποδεικνύειν αὐτῷ ἐῴκει τῶν ἰατρῶν ἕκαστον, ὅπως ἔχει προσώπου καὶ ἡλικίας καὶ παραστήματος, ἐφ' οἷς ἔνα

[2] Psal. cxx, 2.

(2) A Patriarcha Mena non potuisse Sampsonem ordinari sacerdotem dictum est in Comment. prævium. 18.

(3) Regnavit Justinianus Magnus ab anno Christi 527 ad 565.

ὄντα τὸ πρόσχημα ταπεινὸν, τὴν πολιὰν εὐπρεπῆ, τὴν ἔνδυσιν εὐσταλῆ, γνωρίσαι τε τοῦτον τῷ βασιλεῖ ἐμμελέστερον καὶ οἷός ἐστι πάντων παρασκευάσαι καταμαθεῖν, καὶ ὡς αὐτὸς μόνος, οὐ μέν τοι τῶν ἄλλων οὐδεὶς, φάναι, δυνατός σοι δοῦναι τοῦ πάθους ἀπαλλαγήν. Ἐπεὶ οὖν καὶ ὕπνου ἀνείθη ὁ βασιλεὺς, ἀληθῆ κρίνας τὸν ὄνειρον (ἐποίει γὰρ πιστεύειν καὶ ταῦτα οἰκονομήσας ἰδεῖν καὶ μέλλων ἐξ ἔργου τὰ ὁραθέντα πιστώσασθαι), χαρᾶς μὲν πληροῦται· μετα καλεῖται δὲ τοὺς ἰατροὺς εὐθέως. Καὶ οἱ μὲν συνῆλθον καὶ εἰς ὄψιν αὐτῷ παρίστησαν ἅπαντες· ὁ δ' ἐπῄει ἕκαστον φιλοπραγμονῶν ἐσχάτως, καὶ βασανίζων οὐχ ἧττον, ἢ τὸν χρυσὸν ἡ Λυδία λίθος, πρόσωπόν τε καὶ σχῆμα καὶ ἡλικίαν κατὰ τὰ ὑποδειχθέντα παράσημα διὰ τῶν ὀνείρων. Ὡς δὲ οὐδὲν τῶν παρόντων ἑώρα τοιόνδε γνώρισμα, λύπῃ καὶ ἀπορίᾳ συνείχετο, καὶ οἷα δεψητικώτερος ἔτι καθίστατο τοῦ ἐπαγγελθέντος ἀποτυγχάνων. Ἐντεῦθεν πολλή τε καὶ θερμὴ καὶ ὀξεῖα ζήτησις, ἐπαγγελία τε δωρεῶν καὶ τιμῶν μεγίστων, ἃς ὁ τὸν ἄνδρα τὸν ζητούμενον ἐμφανίσων, ἀκολούθως οἷς εἶδε συμβόλοις ὁ βασιλεὺς, ἔμελλεν εὐθὺς λήψεσθαι. Ὁ μὲν οὖν ἐζητεῖτο λίαν ἐκθύμως, καὶ τὸ γνώρισμα ἦν, οὐ κατὰ τοῦ Πέλοπος, ὥσπερ οἶδεν ὁ μῦθος, ἀπὸ τοῦ ὤμου, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ περιόντος τῆς ἀρετῆς καὶ προτεγουμένως ἀπὸ τοῦ μετριοπαθοῦς καὶ συνεσταλμένου.

Ζ'. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἔτι δυσχερὴς ἦν ἡ εὕρεσις (ἐκρύπτετο γὰρ οὐ τὴν μορφὴν μεταβάλλων, οἷα δὴ καὶ τὸν Πρωτέα πλάττουσιν, ἀλλ' οἰκονομίᾳ τινὶ θειοτέρᾳ τούτου συμβαίνοντος, ἵνα καὶ ἡ βραδεῖα δήλωσις ἔτι μᾶλλον αὐτὸν ἐπιπόθητον καταστήσῃ) ὀψὲ καὶ μόλις τῶν ἰατρῶν τις τῶν βασιλικῶν, τῷ μὲν βασιλεῖ γνώριμος, συνήθης δὲ τῷ Μεγάλῳ, καὶ τὰ ἐκείνου ἄριστα συνειδώς, οὐ τὰ τῆς ἀρετῆς μονον, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς χάριτός τε καὶ τῶν θαυμάτων, ἔνθεν αὐτῷ καὶ συμβαλεῖν ῥᾴδιον ἦν, ἐκεῖνον εἶναι τὸν ἰασόμενον, αὐτὸς οὗτος δῆλον εὐθὺς τὸν Μέγαν τῷ βασιλεῖ καθίστησι καὶ χαρᾶς αὐτῷ γίνεται πρόξενος, ὅσης οἱ πάθει σωματικῷ κάμνοντες καὶ ἀπαλλαγῆς ἐφιέμενοι, δυνατοὶ μόνον συνεῖναι. Εὐθὺς μὲν οὖν εἰς ὄψιν ὁ θαυμαστὸς αὐτῷ παρῄει Σαμψών· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ βραχὺ τὸ μέσον ἀκοῆς φημι, καὶ τῆς θέας γενέσθαι παρῆκεν· οὕτως αὐτὸν ἡ τοῦ ἰδεῖν ἰσχυρῶς εἶλεν ἐπιθυμία. Ἰδὼν οὖν ἀνέγνω καλῶς ἀπὸ τῶν νυκτὸς ὁραθέντων τὰ μεθ' ἡμέραν φαινόμενα, οἷον ὀφθαλμῶν ἡμερότητα, μορφῆς ἱλαρότητα, ἠθῶν εὐκοσμίαν, πώγωνος αὐχμηρίαν, ὀμμάτων κατήφειαν, σύμβολά τε αὐτῷ ἐπιτρέποντα μετριοφροσύνης. Ταῦτα ἐκεῖνος, προσιόντος τοῦ θαυμαστοῦ, θεασάμενος, οὐδὲ καθεκτὸς ἦν ἔτι, ἀλλ' ἀναστὰς ἐξ ἀμέτρου περιχαρείας περιβάλλει τε τὸν εὐτελῆ τὸ φαινόμενον, ὁ τὴν βασιλείαν περίβλεπτος, καὶ φιλεῖ ἄγαν ἡδέως, οὐ στόμα μόνον, ἀλλὰ καὶ κεφαλήν. Ἦ μὴν αὐτὸς εἶ, λέγων, Πάτερ, αὐτὸς εἶ, ὁ κατ' ὄναρ μοι παράδοξως ἐπιφανεὶς, ἀλλὰ καὶ τὸ πάθός τὸ ἐμὸν ἐπαγγελθεὶς ἰάσασθαι. Οὕτως εἰπὼν, εὐθὺς εἰς τὰ προσωτέρω συνεισῄει τῶν βασιλείων ἐγκρατὴς ὢν

A vultu, ætate et habitu; inter quos unum, qui erat specie humilis, canis decorus, vestitu honestus et compositus, diligentius curare, ut notus esset imperatori: et efficere, ut sciret qualis esset in omnibus, et dixisse: Hic solus, et nullus ex aliis, tibi potest dare, ut a morte libereris. Postquam autem a somno fuit excitatus imperator, verum judicans esse somnium (ut crederet enim, effecerat is qui providerat ut videret, et quæ visa fuerant, erat re ipsa confirmaturus), impletur quidem gaudio: accersit autem statim medicos. Et illi quidem convenerunt, et se ei omnes coram stiterunt. Hic vero unumquemque lustrabat, diligentissime perscrutans, et non minus examinans quam aurum lapis Lydius, vultumque et figuram B et ætatem, secundum signa, quæ erant ostensa per somnia. Postquam autem nullum vidit tale signum in eis qui aderant, dolore afficiebatur, et perplexo erat animo, multoque factus est avidior, quod nondum esset promissum assecutus. Hinc diligens facta est inquisitio, donorumque et maximorum honorum promissio, quos esset accepturus qui virum ostenderet ex iis indiciis quæ viderat imperator. Hic quidem diligenter quærebatur; signum autem, quo cognosceretur erat, non quomodo Pelopis (ut narrat fabula) humerus; sed virtus insignis, et præcipue moderati mores et compositi.

VII. Cum autem esset difficilis inventio (celabatur enim, non formam mutans, ut fingunt proteum, sed quodam divino hoc eveniente consilio, C ut tardior ostensio eum redderet magis desiderabilem), vix tandem unus ex medicis imperatoris, notus quidem imperatori, magno autem Sampsoni familiaris, et qui res illius optime noverat, non virtutem solum, sed etiam gratiam et miracula, eum manifestum reddit. Hinc autem illi facile erat conjicere, eum esse qui illum erat curaturus. Hic ergo ipse magnum illum Sampsonem notum reddit imperatori, et ei tantam conciliat lætitiam, quantam ii, qui laborant morbo corporis et ab eo cupiunt liberari, soli possunt intelligere. Atque statim quidem venit admirabilis Sampson: neque enim inter visum et auditum intercessit tempus vel brevissimum: tantum ejus videndi imperatorem ceperat desiderium. Cum vero eum vidisset, D ex iis quæ noctu visa fuerant, pulchre recognovit ea quæ cernebantur interdiu, utpote oculorum mansuetudinem, formæ hilaritatem, morum honestatem, barbæ squalorem, aspectus tristitiam, et quæ eum decebant signa moderationis. Hæc cum ille, admirabili accedente Sampsone, esset contemplatus, non potuit amplius contineri, sed surgens præ immoderata lætitia, eum qui specie vilis erat et abjectus, ipse, qui erat insignis imperio, amplectitur, et suaviter admodum osculatur, non os solum, sed etiam caput, dicens: Certe, o Pater, tu es ipse, qui mihi admirabiliter in somnis apparuisti: quin etiam te morbum meum pollicitus es

curaturum. Hæc cum dixisset, statim ingressus est in regiæ penetralia, Sanctum illum manu tenens : neque enim existimabat se magnum quid facere, illam honorans, cujus admirabilem virtutem mox esset experturus.

VIII. Postquam autem ingressus est imperator, et eum habuit secum sedentem, nondum sua erga eum benignitate satiatus, plura adhuc faciebat. Ejus manus capiens, suis imponebat oculis, et eas cum maxima voluptate deosculans, et in eas distillans lacrymas, lætabatur. Morbi enim, qui eum premebat, necessitas efficiebat, ut homo appareret potius quam imperator, et qui humanis flectebatur miseriis, quam qui imperatoria efferebatur magnificentia. Verumenimvero hæc magna imperatoris moderatio et religio, gravem Sancto injecit molestiam, et perinde ac si ei fieret injuria, et in eum nimia exerceretur molestia, non potuit tenere silentium, sed: Ne sic feceris, o imperator, neque tam demisse et abjecte, exclamabat ; nec eo quod te ipse immodiçe dejicias et deprimas, efficias, ut damner arrogantiæ. In quo enim sum communibus hominibus superior, qui sum miser, et peccatis obnoxius, et opus habeo magna Christi benignitate et clementia ? Verumenimvero hæc tua fidei abundantia et fervor, est futuri a Christo auxilii certus nuntius, qui est Rex regum, et potest omnia facere. Cum hæc dixisset, imposuit manum parti affectæ. Et ea quidem suo fungebatur officio. Ipse autem copia humilitatis volens celare abundantiam gratiæ, quibusdam rebus, quas parti laboranti ex arte imposuit, curationem conabatur ascribere. Sed medicinam, quæ applicabatur, vincebat, quæ celabatur, veritas : et qui in aliis fuerat cognitus rerum effector mirabilium, in hæc quoque fuit cognitus fecisse miraculum. Non multi enim dies præterierunt, et imperator fuit omnino liberatus a morbo, et est integram assecutus sanitatem, repletusque est lætitia et admiratione, illa quidem propter recuperatam valetudinem, hac autem propterea, quod qui eum sanum fecerat, Deo esset familiaritate conjunctus.

IX. Deinde etiam, ut tantæ curationisbeneficio responderet, B. Sampsoni aurum donavit splendide ac magnifice, et quæcunque poterant incitare desiderium ejus, qui secundum carnem vivit. Illi autem tenuiter et frugaliter vivere, erat bonum per se expetendum omnibus quidem divitiis beatius, quavis vero gloria ac dignitate excellentius. Imperatoris certe liberalitatem et munificentiam opportunis et validis recusavit recusationibus : Illa mihi das, dicens, o imperator, quæ lubenter reliqui propter Christum, ut qui multas possiderem pecunias, et multas haberem possessiones. Quomodo ergo ea accipiam, sine quibus vivere aperte comperi utilius esse, et a quibus prudenter discedentem Deo esse conjunctum, dilucide est ostensum ? Quod si pro summa tua benignitate et

A ἐκείνου τῆς τε Ὁσίου χειρὸς, οὐδὲ γὰρ ᾤετο μέγα τί ποιεῖν ἐκείνην τιμῶν, ἧς ἀπολαῦσαι θαυματουργούσης ἔμελλεν.

Η'. Ἐπεὶ δὲ καὶ εἰσῆλθεν ἔνδον βασιλεὺς, καὶ συγκαθήμενον αὐτὸν εἶχεν, οὔπω κόρον δεχόμενος τῆς φιλοφροσύνης, ἔτι καὶ πλέον ἐποίει, λαμβάνων αὐτοῦ τὰς χεῖρας, ὄμμασιν ἐτίθει τοῖς ἑαυτοῦ καὶ καταφιλῶν μεθ' ὅσης εἴποι τις ἡδονῆς, καὶ δάκρυα καταστάζων αὐτῶν ἥδετο · ἡ γὰρ τοῦ πιέζοντος πάθους ἀνάγκη ἄνθρωπον αὐτὸν ἐποίει μᾶλλον ἢ βασιλέα δείκνυσθαι καὶ ἀνθρωπίναις καλυπτόμενον ἀθλιότησιν ἢ μεγαλοπρεπείαις βασιλικαῖς ἐπαιρόμενον. Πλὴν ἀλλ' ἡ πολλὴ αὕτη τοῦ βασιλέως μετριοπάθεια
B καὶ τὸ σέβας βαρύτητα καὶ λύπην ἐμβέβληκεν τῷ Ὁσίῳ, καὶ ὥσπερ ἄδικόν τι πάσχων, καὶ εἰς μετριοφροσύνην πλεονεκτούμενος οὐκ ἤνεγκε σιωπᾷν · ἀλλὰ, Μὴ οὕτω ποίει, ὦ βασιλεῦ, μὴ οὕτως ἠρέμα καὶ ταπεινῶς, ὑπεφώνει, μηδὲ τῷ ἀμέτρως ἐθέλειν αὐτὸν ταπεινῶσαι, ἐμοὶ κρῖμα προξενήσας ὑπεροψίας. Τί γὰρ πλέον ἔχω ἐγὼ τῶν κοινῶν ἀνθρώπων, ταλαίπωρος ὢν καὶ ἁμαρτίαις ὑπεύθυνος, καὶ πολλῆς τῆς παρὰ Χριστοῦ χρηστότητος καὶ φιλανθρωπίας ἐπιδεής ; Πλὴν ἀλλὰ τὸ ἄφθονόν σου τοῦτο τῆς πίστως καὶ θερμὸν ἄγγελός σοι γίνεται ἀψευδὴς τῆς ἀπὸ Χριστοῦ βοηθείας, τοῦ Βασιλέως δὴ τῶν βασιλευόντων καὶ πάντα δυναμένου ποιεῖν. Οὕτως εἰπὼν, χεῖρα ἐπετίθει τῷ πάσχοντι μέρει · καὶ ἡ μὲν ἐνήργει τὰ ἑαυτῆς · ὁ δὲ κρύπτειν ἐθέ-
C λων ταπεινοφροσύνης περιουσίᾳ χάριτος ἀφθονίαν, ἐπιθέμασί τισι τοῖς ἐκ τέχνης, ἃ τῷ ἀλγοῦντι μέρει ἐπέβαλλεν, ἐπιγράφειν ἐπειρᾶτο τὴν ἴασιν. Ἀλλ' ἐνίκα ἐπιπλαττομένην οὕτω θεραπείαν ἡ ὑποκρυπτομένη ἀλήθεια, καὶ ὁ ἐν πολλοῖς καὶ ἄλλοις θαυματουργὸς γνωρισθεὶς κἂν τούτῳ δὴ θαυματουργῶν ἐγνωρίζετο. Οὐ πολλαὶ παρῆλθον ἡμέραι καὶ ὁ βασιλεὺς ὅλως ἀπηλλάγη τοῦ πάθους καὶ καθαρᾶς ἐκέλευσεν ὑγιείας, πλήρης τε ἦν εὐφροσύνης καὶ θαύματος, τῆς μὲν διὰ τὴν ἀνάστρωσιν, τοῦ δὲ διὰ τὴν τοῦ ὑγιάσαντος πρὸς Θεὸν οἰκείωσιν.

Θ'. Ἔπειτα καὶ ὡς ἀμειψόμενος τὸ μέγα τῆς θε-
D ραπείας δωρήμασιν ἐπικαίροις, χρυσόν τε ἐδίδου μεγαλοψύχως, καὶ ἄλλα ὅσα δὴ ἐπιθυμίαν οἶδε παρακαλεῖν, τοῦ κατὰ σάρκα ζῶντός φημι · ἐκείνῳ δὲ τὸ λιτῶς οὕτω καὶ ἠμελημένως ζῆν, αὐθαίρετον ἀγαθὸν, παντὸς μὲν πλούτου μακαριώτερον, πάσης δὲ δόξης ἀξιωματικώτερον · ἀμέλει καὶ τὸ τοῦ βασιλέως φιλότιμόν τε καὶ μεγαλόδωρον εὐκαίροις καὶ ἰσχυραῖς διεκρούσατο ἀπολογίαις. Ἐκεῖνά μοι δίδως, ὦ βασιλεῦ, εἰπὼν, ὧν αὐτὸς ἡδέως ἐξέστην διὰ Χριστὸν, πολλὰ μὲν ἐκ κτήμασι, πλεῖστα δὲ καὶ ἐν χρήμασι κεκτημένος. Πῶς οὖν ἐγὼ λήψομαι ταῦτα, ὧν τὸ ζῆσαι χωρὶς φανερῶς εὗρον ὠφελιμώτατον, καὶ ὧν τὸ ἀποστῆναι φρονίμως, Θεῷ οἰκειωθῆναι καθαρῶς ἀποδέδεικται ; Εἰ δὲ βούλει διὰ πολλὴν χρηστότητα καὶ φιλανθρωπίαν κεχαρισμένον ἡμῖν τί γίνε-

σθαι, μᾶλλον [θεῷ γινέσθω] καὶ οὕτω δὴ καὶ πρὸς ἡμᾶς τὸ γεγονὸς διαβήσεται. Ἔσται δὲ τοῦτο, εἰ πλησίον τοῦ ἐμοῦ οἰκίσκου, ὅν τε αὐτὸς οἰκῶ, καί τινας τῶν νοσήματι κατόχων εἰσάγων ἐπιμελείας ὡς ἐμὴ δύναμις ἀξιῶ, οἶκον τοῖς νόσῳ κάμνουσιν ἐπιτήδειον αὐτὸς ἐγερεῖς. Τοῦτο γάρ σοι ἀοίδιμον ὄνομα θήσει καὶ προξενήσει μισθὸν ἀναφαίρετον. Ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς, καὶ τὸ αἰτηθὲν ὡς δωρεὰν μᾶλλον ἢ αἴτησιν ἀσμένως προσήκατο. Καὶ παραχρῆμα (καὶ γὰρ ἦν τότε καὶ τὸν θεῖον ἐπ' ὀνόματι τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας ναὸν κατασκευασόμενος) καὶ αὐτὸν ἐπέταττε συνοικοδομεῖσθαι προθυμίᾳ τε ψυχῆς, καὶ οἰκοδομούντων πολυχειρίᾳ, καὶ δαψιλείᾳ παντὸς ἀναλώματος, αὐτοῦ μὲν παρέχοντος φιλοτίμως, κατὰ δὲ τὸ ἀρέσκον τῷ Μεγάλῳ τῆς οἰκοδομίας τελευτουργουμένης. Ἐπεὶ δὲ καὶ ᾠκοδόμητο λίαν φιλοκάλως καὶ μεγαλοπρεπῶς, καὶ ὀνόματος αὐτοῦ ἠξιοῦτο, εὐθὺς ἐκείνῳ τε ἐπετράπετο, καὶ αὐτὸς ἦν ὁ θεῖος Σαμψών, ὁ τὴν τοῦ οἴκου προστασίαν πεπιστευμένος.

Ι'. Προστίθησιν ὁ βασιλεὺς καὶ ἕτερον, βασιλικῆς ἄξιον μεγαλοδωρίας, ἀπόμοιραν οὐκ ὀλίγην, οὐδ' ἐξ ὀλίγης προαιρέσεως τῷ ἁγίῳ τούτῳ οἴκῳ καθιεροῦν, ἐκ προνομῆς δήπου διαιρεθεῖσαν, ἧς ὁ θαυμαστὸς Βελισάριος ἀπὸ τῆς τῶν Ἀσσυρίων γῆς ἐκείνῳ προσαγαγὼν ἦν, λαμπρᾶς τῷ ὄντι καὶ φιλοτίμου. Εἶτα καὶ κτημάτων δωρεαῖς κρατύνει τὸν οἶκον, ἱκανῶς ἐχόντων εἴς τε ἄλλας αὐτοῦ δαπάνας καὶ πρὸς ἰατρῶν σιτηρέσια, καὶ τῶν ἑτέρας ἐπιτετραμμένων αὐτοῦ λειτουργίας. Ἐπὶ πολλοῖς οὖν τοῖς χρόνοις οὕτως ὁ Μακάριος διαρκέσας ἐν ταῖς τῶν καμνόντων ἐπιμελείαις, καὶ πατρικῶς πάντων καὶ λίαν κηδεμονικῶς, προμηθούμενος, ἐπεὶ καὶ εἰς βαθὺ γήρας ἤδη παραδὺς ἦν, καὶ ἀδυνάτως ἔχον αὐτῷ τὸ σῶμα τὴν τελευτὴν ὤδινε, νοσοῦν μὲν ὀλίγα καὶ οἷα προοίμια δείκνυσθαι ταῦτα καὶ ἀφορμὴ θανάτου. Θνήσκει δὲ οὐκ ἀθυμῶν, οὐδὲ βαρυνόμενος, οὐδὲ τὴν μετάθεσιν δυσχεραίνων κατὰ τὰς φιλοσωμάτους ψυχάς τε καὶ φιλοκόσμους, ἀλλὰ πράως καὶ ἱλαρῶς, ἅτε γοῦν δ' ἀκριβῶς ἐπιστάμενος ὑφ' οὗ καλεῖται, καὶ ἐξ οἵας περιφορᾶς εἰς οἵαν κατάστασιν μεταβαίνει, καὶ οἷαι τὴν μακαρίαν αὐτοῦ ψυχὴν ἀπολαύσεις ἐκδέξονται· ἐκ γὰρ τῶν πόνων τὰς ἀντιδόσεις, ἐκ τῶν σπερμάτων τε ἥδει καὶ τοὺς καρπούς. Ἡ μὲν οὖν ἀξιόθεος ἐκείνου καθαρὰ ψυχὴ πρὸς οὐρανίους οἰκήσεις μεταφοιτᾷ· τὸ δὲ ἱερὸν σῶμα καὶ ἅγιον τῷ

A humanitate nobis aliqua in re gratificari cupias, id fiat Deo potius, et ita quod factum fuerit, ad nos quoque transibit. Fiet autem hoc, si prope meam domunculam, quam et ipse habito, et aliquos ex iis, qui morbis laborant, eo introducens curo pro viribus, ægrotantibus domum aptam excitaveris. Hoc enim tibi et clarum nomen pariet, et conciliabit mercedem, quæ auferri non poterit. Audivit imperator, et quod petitum fuerat, libenter admisit, tanquam donum potius, quam petitionem. Et statim (tunc enim divinum construebat templum nomine Dei Sophiæ) jussit ut id quoque simul ædificaretur prompto et alacri animi studio, et eorum quæ ædificabant, magna multitudine, et omnium impensarum copia, ipso quidem suppe-
B ditante liberaliter, ex magni vero Sampsonis sententia effecto ædificio. Postquam autem pulchre et magnifice fuit ædificatum, et ab ejus fuit nomine denominatum, protinus illi fuit permissum. Et ipse erat divinus ille Sampson, cui commissa fuerat domus administratio (4).

X. Adjicit autem imperator aliud quoque dignum imperatoria munificentia. Non exiguam enim suorum bonorum partem, et non sine egregio proposito, huic ædi sanctæ consecrat, sumptam, scilicet ex prædis, quas admirabilis ille Belisarius ad eum attulerat e terra Assyriorum (5), quæ revera erant præclaræ et opimæ. Deinde domum quoque munit donis possessionum, quæ et ad alios ejus sumptus sufficiebant, et ad alimen-
C tum medicorum, et eorum, quibus erant alia commissa munera. Cum multos autem annos sic transegisset (6) ille beatus in cura gerenda ægrotorum, de quibus omnibus erat instar patris sollicitus, et jam ad gravem devenisset senectutem, et corpus imbecillum ei mortem parturiret, parum quidem ægrotat, et quod posset ostendi esse procemium et occasio mortis. Moritur autem non tristis, neque graviter et ægre ferens decessum, ut solent animæ quæ corporis et mundi nimio tenentur amore : sed placide et hilariter, ut qui pulchre sciret a quo vocaretur, et a qua perturbatione ad quam transiret requiem, et quantæ voluptates essent beatam ejus animam excepturæ. Ex laboribus enim remunerationes, et fructus noverat ex seminibus. Atque
D Deo quidem digna et munda illius anima ad cœlestem transit habitationem: sacrum vero et san-

(4) Erat hoc xenodochium, ut habet Cangius in Constantinopoli Christiana lib. IV, inter ædem Sophianam et ædem Irenes. Et, ut ibidem ait Cangius, exstat Epistola Innocentii III Pontificis lib. XIII, epist. 17, qua confirmat præceptori et Fratribus hospitalis S. Sampsonis Constantinopolitani donationem cancelli, quod Garelis nuncupatur, factum ab Henrico imperatore CP. Meminit etiam istius xenodochii Jacobus de Vitriaco in *Hist. Occident.*, cap. 29, his verbis : « Quemadmodum sunt hospitalia sancti Spiritus in Romana urbe et S. Sampsonis in Constantinopolitana civitate, et B. Antonii in ipso capite, et B. Mariæ Ronsciovallis in introitu Hispaniæ, et alia quædam Deo grata et pauperibus peregrinis, seu infirmis valde necessaria. »

(5) Transferri id oportet post mortem Sampsonis : vivente etenim Sampsone xenodochium hoc satis misere habebat, ut habetur infra sub finem num. 17 : quamvis, quoad structuram attinet, satis magnificum fuerit, ut dictum est in Commentario prævio num. 15.

(6) Hæc non intelligenda sunt post conditum a Justiniano xenodochium : verum de cura et solicitudine quam etiam prius ægrotis et pauperibus impenderat : post structum enim xenodochium unum alterumve annum tantum supervixit.

ctum ejus corpus deponitur honorabiliter in maximo templo Mocii martyris (7), utpote quod magnus ille Sampson ex eo diceretur trahere cognationem, non corpore solum, sed multo magis animo et moribus. Quam multis autem clarus fuerit miraculis, qui est in rebus omnibus maxime admirabilis, non in vita solum, sed etiam multo magis post mortem, neque lingua potest dicere, neque auris admittere. Quomodo enim, cujus nec in hodiernum quidem diem constiterunt fluenta miraculorum? Imo vero nec consistent quidem, donec ille idem fuerit, et ejusdem misericordiæ ad intercedendum pro hominibus apud Deum. Pauca ergo, si videtur, ad Dei gloriam, et eorum, qui audiunt, delectationem ac utilitatem ex iis quæ post ejus hinc excessum facta sunt, prosequatur oratio.

A μεγίστῳ ναῷ Μωκίου τοῦ μάρτυρος πανσέπτως ἐγκατατίθεται· ἅτε δὴ καὶ συγγένειαν ἕλκειν ἐκεῖνον τοῦ Μεγάλου φημιζομένου, καὶ οἰκείως ἔχειν, οὐ κατὰ σῶμα μόνον, ἀλλὰ καὶ πλέον κατὰ ψυχὴν δηλαδὴ καὶ τοὺς τρόπους. Ὅσοις δὲ τοῖς θαύμασιν ἐδοξάσθη ὁ τὰ πάντα θαυμασιώτατος, οὐ κατὰ τὴν ἐντεῦθεν ζωὴν ἀκλῶς, ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον πολλῷ μᾶλλον, οὔτε γλῶττα δυνατὴ λέγειν, οὔτε ἀκοὴ παραδέχεσθαι. Πῶς γὰρ, οὐ μηδὲ μέχρι καὶ νῦν οἱ τῶν θαυμάτων ἵστασαν ῥύακες· μᾶλλον δὲ οὐδὲ στήσονται, ἕως ἂν ἐκεῖνος ὁ αὐτὸς ᾖ, καὶ τοῖς αὐτοῖς χρῆται σπλάγχνοις ὑπὲρ ἀνθρώπων πρὸς Θεὸν διαπρεσβευόμενος; Ὀλίγα τοίνυν, εἰ δοκεῖ, πρὸς δόξαν Θεοῦ καὶ τῶν ἀκουόντων ἡδονὴν καὶ ὠφέλειαν, τῶν μετὰ τὴν ἐντεῦθεν αὐτοῦ μετάθεσιν γενομένων τῷ λόγῳ μετειπάτω.

B

CAPUT II

Miracula post mortem.

XI. Et primum quidem sit, quod et multæ linguæ canunt, et libri ferunt, et omnes credunt, quod in populari tumultu, adversus Justinianum, magnum illum et clarissimum imperatorem excitato accidit (8). Illo tempore audacissimorum atque imprimis temerariorum hominum manus, ignem ferentes, præclarissimas et ditissimas ædes aggrediuntur, atque principium incendio dant a maximo templo Dei Sophiæ, quod cum in orbem omnia exedisset, deinde serpens venit usque ad præclaras ædes divini Sampsonis, et tectum arripit celeriter, et fremens ulterius procedit: existimabaturque fore, ut mox tota domus omnino interiret. Quid ergo est postea consecutum? Multæ quidem ex adverso in eo movebantur manus gratæ et piæ, nihil non facientes, nihil non molientes eorum quæ possunt fieri ad ignis cohibendum impetum. Sed malum erat inexpugnabile, et omne superabat auxilium. Vincitur tamen, et eo fuit potentior cura magni Sampsonis. Fuerunt enim, fuerunt, qui tunc digni sunt habiti divinum videre Sampsonem per tectum circumcirca cursitantem, et ignem increpantem, et veluti frementem, et admirabiliter ejus impetum retardantem. Cujus quidem aspectu ignis veluti obstupefactus retrocessit: deinde cum tonitru repente erupisset, copiosa quoque affluxit pluvia, quo factum est, ut ignis exstinguereretur, et domus conservaretur illæsa præter tectum (9).

ΙΑ΄. Καὶ πρώτον γε τοῦτο, ὃ καὶ γλῶτται πολλαὶ ᾄδουσι, καὶ βίβλοι φέρουσι, καὶ πάντες πιστεύουσι, καὶ ὁ κατὰ τὴν τοῦ μεγάλου, φημὶ, καὶ μέγα τὸν βασιλέα λάμψαντος Ἰουστινιανοῦ τοῦ δήμου φόβον, ἔτις γε κατ' αὐτοῦ συνέστη, γενέσθαι συνέβη. καὶ ὅπως πάντολμοί τινες χεῖρες καὶ φυσιώδεις, πῦρ ἀκόμασαι, τοῖς λαμπροῖς τῶν οἴκων καὶ πολυχρύσοις, κατὰ τὸ ἐξαίσιον ἐπιτίθενται. Ἔμελλε μὲν οὖν τὸ κακὸν ἀπὸ τοῦ μεγίστου ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, καὶ τὰ κύκλῳ διοικεμαθὲν ἅπαντα, ἐπὶ καὶ μέχρι τοῦ λαμπροῦ τοῦδε οἴκου τοῦ θείου Σαμψὼν ἕρπον ἔρχεται. καὶ τῆς ὀροφῆς ὀξέως ἐπιβάλλεται καὶ τὸ προστώιον βρέμων ἐκφέρει, ἐπιδῶ τε ἐν ὅσον οὔπω, καὶ παντελῶς θέσθαι τὴν ὁλοφόρον. Τί τοίνυν τὸ μετὰ ταῦτα; πολλαὶ μὲν ἀστόρφως ταῖς προλαβούσαις ἐκινοῦντο περὶ ἐκεῖ χεῖρες φιλοχάριστοι καὶ φιλόθρωποι, τί μὴ ποιοῦσαι, καὶ τί τῶν γενέσθαι δυναμένων οὐ μηχανώμεναι πρὸς ἐπίσχεσιν τῆς τοῦ πυρὸς ῥύμης· ἀλλὰ θεῶν ἄμαχον ἦν, καὶ πάσης ἰσχυροτέρου βουλῆς· ἡττᾶται δ' οὖν ὅμως, καὶ κρείττων ἡ τοῦ Μεγάλου προστασία γίνεται. Ἦσαν γὰρ, ἔσαν, οἱ τὸ θεῖόν ποτε Σαμψὼν ἐξιόντες διωρεῖν, κύκλῳ τῆς ὀροφῆς περιθέοντα, ἐπιτιμῶντά τε τῷ πυρὶ, καὶ οἷον ἐμβριμώμενον. καὶ τῆς ὁρμῆς αὐτῷ παραδόξως ἀναχαιτίζοντα. οὗ καὶ τὸν θεῖον ἐκεῖνον ὕπνον καταπλαγὲν, εἰς τοὔπισθεν τε ἐχώρει, καὶ ἐκόπαζε· ἔπειτα βροντῆς ἄθροον καταβροντούσης, ὄμβρος οἷος δαψιλὴς ἐπιῤῥύη, ὡς ἐντεῦθεν, τὸ μὲν πῦρ ἐκσβέσαι, διασωθῆναι δὲ καὶ τὸν οἶκον πλὴν τῆς ὀροφῆς ἀπαθῆ.

C

D

(7) De S. Mocio martyre actum est die 11 Maii.

(8) Hæc seditio facta est anno v Justiniani, atque excitata est a Victoriatis, ita appellatis, quod pro tessera τὸ Νίκα *Vince*, assumerent. Hanc fuse describunt Procopius *de bello Pers.* lib. I, cap. 24, et *Chronicon Alexandrinum* ad annum v Justiniani, etc.

(9) Hoc miraculum ægre conciliari potest cum eo, quod habet Chronicon præcitatum, asserens, quod in præ icto tumultu populari. Ξενὼν τὸν Σαμψὼν ὁ μέγας ἐκαύθη, καὶ ἐστάλησαν οἱ ἐν αὐτῷ ὄντες κείμενοι ἀρρωστοι. Magnum Sampsonis xenodochium conflagravit, et interierunt qui in illo decumbebant infirmi.

σκείσθω καὶ ἕτερα τῶν θαυμάτων, οὐ τὰ A
ὁτερον γενόμενα χρόνοις, δι' ἀπορίαν καὶ·
οσφάτων (οὐδὲ γὰρ ἐκλείπουσιν ἄχρι καὶ
ταμῶν μιμούμενα τοὺς ῥέοντας ἀεννάως),
ικρῷ πρόσθεν γεγενημένα, ἵνα καὶ πλέον
ἀ εἴη, τὰ μὲν αὐτοὺς ἐκείνους διηγουμέ-
α, τοὺς τῶν χαρίτων ἀπονεμένους, γλώτ-
θεις καὶ τῷ ψεύδει παντάπασιν ἀπεχθα-
ὰ δὲ τοὺς γένει προσήκοντας ἢ ὑπηρετή-
ἄλλως ὠκειωμένους αὐτοῖς ἐκείνοις τοῖς
άτων πεπειραμένοις. Αὐτίκα γοῦν Θεοδώ-
τῷ Σπαθαροκουβικουλαρίων διαπρέπων τά-
τολλή γε ἡ ἀρετὴ μαρτυρεῖται, χρηστότης
ἀληθείας, καὶ μετριοπαθὴς ἐπιείκεια·
ηρέτης ἦν, καὶ ὑπηρετῶν οἰκειότατος'
ἐκείνου φημὶ, ὃν ὁ τῶν Πατρικίων τε καὶ B
ν εἶχε χορὸς, καὶ ὃς μετῆλθε μὲν τὸν
γαρίου τῶν πλωίμων, μετῆλθε δὲ καὶ τὴν
του τοῦ δρόμου ἀρχὴν, ἐφ' ᾗ καὶ τέθνη-
ον μετὰ τὸν ἐκείνου θάνατον, ἢ μῆνες τὸ
πέντε. Τοῦτῳ τοιγαροῦν τῷ Θεοδωρίτῳ,
ἦν [Λέων τοὔνομα] τῶν συνυπηρετούντων
ῆ Λέοντι, ἀλλὰ καὶ οἰκείως ἐχόντων καὶ
ς, πρωτοσπαθάριός τε γάρ ἦν, καὶ ὡς
ομόζειν, ἐπὶ τοῦ Μαγκλαβίου, φίλος τε
ίτῳ ἐς τὰ μάλιστα καὶ συνυπηρέτης ὁμό-
ύτῳ τοίνυν τῷ Λέοντι ὁ Δρουγγάριος κατά
κσιν χαλεπήνας, ἐξ ὄψεώς τε ἔθετο, καὶ
αὐτὸν ἀπέστησε τῆς συνήθους, χρόνον
ύν. Μάρτυς εἰμὶ καὶ αὐτὸς τῆς πρὸς τὸν
λεπότητος τοῦ ἀνδρὸς, καὶ τὴν ἀποστρο- C
καὶ τὴν χρόνιαν ἀπόστασιν. Καὶ γὰρ καὶ
ὑν ὑπὲρ τοῦ Λέοντος, φίλος ὢν καὶ συν-
δρουγγαρίῳ. Ἠνιᾶτο τοίνυν ὁ Λέων μάλα
κὶ ἀθυμίᾳ συνείχετο, καὶ τὴν λύπην εἶχε,
ὀστέων ἁπτομένην καὶ μυελῶν, καὶ
ήκουσαν. Ἦν δὲ τὸ λυποῦν οὐ μόνον τοῦ
λλὰ μὲν καὶ Θεοδώριτος τὸν αὐτὸν εἶλκε
λόγου, καὶ συνήλγει αὐτῷ καὶ συνέπασχε,
ων φιλανθρωπίας, ἅτε δὴ φίλος ὢν καὶ
ης, ὥσπερ ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσεν.
τῃ τοίνυν μηδὲ φέρων οὕτω πάσχοντα τὸν
θορᾷν, ἀπετόλμα δηλαδὴ καὶ παρεκινδύ-
λόγοις τοῖς πρὸς τὸν ἑαυτῶν δεσπότην
ὰρ δυσπρόσιτός τε καὶ δυσομίλητος ὁ ἀνὴρ,
τα ἐν ὑπηρέταις) καὶ ἠξίου περὶ αὐτοῦ D
ν ἔμφρονα· Οἴχεται, λέγων, ὁ Λέων οἴχε-
μὴ καὶ δρᾶσαι μέν τι τῶν χαλεπῶν, ὅπερ
ὐ βουλόμεθα, μηδὲ θανάτου καταστῶμεν

XII. Adjiciantur alia quoque miracula, non quæ multis ante annis facta sunt, quod desint nova et recentia (non enim in hodiernum usque diem deficiunt, utpote perennes imitantia fluvios), sed ea quæ paulo ante contigerunt, ideoque sunt magis credibilia ; quæque relata fuerunt, tum ab iis ipsis, qui beneficia consecuti sunt, viris veridicis, et omnis mendacii osoribus : tum ab illis, qui aut consanguinei, aut famuli, aut aliter familiares fuerunt iis, in quibus miracula patrata sunt. Adsit igitur Theodoritus, Spatharocubicularius insignis (10), cujus testatissima est virtus, probitas, veracitas, et summa animi moderatio. Is erat famulus, et famulorum familiarissimus, et fidelissimus Leonis illius, qui erat ex ordine patriciorum, et præpositorum, quique gessit magistratum Drungarii (11) classiariorum, necnon ratiocinatoris (12) cursus ; in quo diem clausit extremum, non amplius quam menses, ut summum, quinque post obitum illius. Erat Theodorito huic etiam socius ex numero secum famulantium illustri Leoni, et ipse Leo dictus, domino suo charus atque familiaris. Erat enim protospatharius et ut mos est nominare (13), in Manclabio (14). Hic summus erat Theodoriti amicus, et unanimis socius in ministerio. Huic autem Leoni cum aliqua de causa succensuisset Drungarius, eum habuit suspectum, et tempore non parvo eum a consueta removit familiaritate, et ab ea, quam prius habebat, fiducia. Sum quoque ego testis Drungarii adversus Leonem indignationis, vidique aversionem ejus et diuturnam separationem. Imo ego quoque rogavi pro Leone, ut qui essem Drungario amicus et familiaris. Valde itaque angebatur Leo, et magna afficiebatur animi ægritudine, dolorque vel ipsa ossa et medullas tangebat, et valde consumebat. Quin etiam Theodoritus idem jugum trahebat, ut dicitur, ejusque movebatur misericordia, gravique dolore afficiebatur, legibus cedens amicitiæ, ut qui esset amicus, et in ministerio socius, ut prius est ostensum.

XIII. Cum itaque ferre non posset, Leonem sic affici, ausus est verbis suum aggredi dominum (neque enim facilis ad eum patebat aditus, et asper erat in sermonis congressione, maxime inter famulos) et prudenti inita ratione, pro eo rogavit : Perit, dicens, Leo perit : timendum est, ne sibi grave aliquid faciat, quod quidem certe nolimus, neque simus auctores ejus mortis. Miser enim jam

ıtharii erant, qui custodiæ corporis imerant deputati, a voce Σπάθα, quæ majo-
ium significat, quo illi armabantur. Vide in Glossario Græco-Barbaro. Spatharo-
ius, qui simul spatharii et cubicularii
ungebatur.
ıngarius, id est præfectus, a voce Δροῦγ-
Globum militum significat. Leunclavius
astico Turcico ita Græcis appellari ait
tribuni, quem instar sceptri gerit, forte a
ıa *truncus*, ut ait Cangius ; quem consule in utroque Glossario. Hic Drungarius ad classis præfecturam refertur.

(12) Λογοθέτης τοῦ Δρόμου erat is, qui rationes cursus publici expendebat. Vide Cangium ibidem.

(13) Πρωτοσπαθάριος, Præfectus custodum corporis.

(14) Μαγκλάβιον *Clavam* significat, qua armabantur qui erant imperatoriæ cohortis; hic vero sumitur pro ipsa cohorte imperatoria. Rursum vide Cangium.

extabuit, et est sane consumptus, non ferens tuam aversationem ; et statim amittet etiam animam. Hoc cum non semel, sed sæpe dixisset, assiduitate et opportuna persuasione belle reconciliat Leoni dominum suum ; jubeturque ipsum adducere in conspectum ejus. Ille vero præ nimio gaudio ac festinatione (dum forte debebat per scalas descendere) impeditum alicubi pedem graviter luxat ; jacetque sine voce, immobilis et dolore fractus, ac ægre tandem delatus est ad lectum. Tres dies præterierant, et ipse sic jacebat supinus, mutus, stupefactus, somni et cibi expers, nec aquam quidem admittens, nec omnino se movens, sed veluti lecto affixus, et a re inanima nihil differens. Sanctum tamen etiam tacendo rogans, videt eum stantem ad extremum lecti, tangentem talum pedis affecti, et dicentem : Surge, nihil erit tibi amplius mali. Simul autem atque hoc dixit, simul disparuit, spectante Theodorito, et præ stupore nihil loquente. Postquam vero magnus ille Sampson procul fuit ab oculis, ad se redit Theodoritus, et novo veluti spiritu animatur, sibique restituitur ; oris quoque et linguæ usum recipiens, læta voce glorificabat Deum subsusurrabatque : Sanctus iste est Sampson ; et statim ministrum est allocutus, dicens : Surge, Basili (ita enim is vocabatur), et da mihi vestem, ut me induam : et simul pedem tetigit. Eum autem videns sanum, alteri manum admovit, qui erat illæsus ab initio. Rei enim admirabilitas eum reddebat prope emotæ mentis, et erat tanquam sui oblitus, et dubitans et hæsitanti similis. Nimium enim gaudium et bonum inexspectatum ac præter opinionem eveniens, mentem solet dimovere. Ubi autem comperit ambos esse sanos, alacri statim animo et pedibus tendit ad sepulcrum ejus, qui misero curationem impertierat, et beneficium ei refert acceptum, gratiasque pie agit, ut solet gratus et memor animus.

A αἴτιοι· τέτηκε γὰρ ὁ δυστυχὴς ἤδη καὶ δεδεπάνηται, τὴν ἀποστροφὴν οὐ φέρων τὴν σὴν, καὶ ὅσον οὔπω ἀποβάλλει καὶ τὴν ψυχήν. Τοῦτο οὐχ ἅπαξ εἰρηκὼς, ἀλλὰ καὶ πολλάκις, τῷ συνεχεῖ καὶ εὐκαίρῳ πείθει, καὶ τὴν καταλλαγὴν πρεσβεύει καλῶς τῷ Δέοντι. Εἶτα καὶ εἰς ὄψιν αὐτὸν ἀγαγεῖν κελευσθεὶς, ἐκεῖνος ἐκ τῶν ἄγαν περιχαρείας (κλίμακα οὕτω συμβὰν κατιὼν) καὶ τῷ τάχει συμποδισθεὶς, διάστροφός τε καὶ ἕξεδρος τὴν τοῦ ποδὸς ἁρμογὴν γίνεται· καὶ εὐθὺς ἄφωνός τε καὶ ἀκίνητος ἦν, ὑπὸ τῆς περιωδυνίας ἀπορράγεις, ἡ κλίνη τε εἶχε τοῦτον, μόγις πρὸς αὐτὴν ἐκκεκομισμένον. Τρεῖς παρῆλθον ἡμέραι, καὶ αὐτὸς οὕτως ἔκειτο ὕπτιος, ἄφωνος ἄϋπνός τε καὶ ἀχανὴς καὶ ἄσιτος, οὐδὲ ὕδατος προσιέμενος οὐδαμῶς, οὐδὲ κινηθεὶς ὅλως· ἀλλ' οἱονεὶ τῇ κλίνῃ προσηλωμένος καὶ τῆς ἀψύχου διαφέρων οὐδέν. Δεόμενος
B μέντοι καὶ σιωπῶν τοῦ Ἁγίου, ὁρᾷ τοῦτον παρὰ τοὺς πρόποδας ἑστηκότα τῆς κλίνης, τοῦ ἀστραγάλου τὸν ἐπαφώμενον τοῦ πεπονθότος ποδὸς, καὶ Ἔγειραι, εἰρηκότα, κακὸν γάρ ἐστί σοι τὸ παράπαν οὐδέν· ἅμα τε ἔφη τοῦτο, καὶ ἅμα ἐξῄει, βλεπόντων τοῦ Θεοδωρίτου τῶν ὀφθαλμῶν. τοῦ στόματος μηδὲ φθέγγεσθαι δυναμένου, Ἐπειδὴ καὶ ὁ Μέγας πόρρω τῶν ὀφθαλμῶν ἦν, ἐπάνεισι μὲν εἰς ἑαυτὸν ὁ Θεοδώριτος, καὶ οἱονεὶ ψυχοῦται, καὶ κινουμένῳ παρόμοιος δείκνυται, φωνῇ δὲ καὶ τὸ στόμα ὥσπερ πρότερον εἶχε, δοξάζων τε ἦν τὸν Θεὸν, φωνῇ φαιδροτέρῳ, ὡς δὲ καὶ ὑποφθεγγόμενος, Ὁ ἅγιός ἐστι Σαμψών. Καὶ αὐτίκα [πρὸς] τὸν ὑπηρετούμενον, Ἀνάστα, ἔφη, Βασίλειε (οὕτω γὰρ ἐκαλεῖτο), καὶ τὸ ἱμάτιόν μοι δὸς ἐπενδύσασθαι. Καὶ ἅμα τοῦ
C ποδὸς ἥπτετο, καὶ ὑγιᾶ τοῦτον ὁρῶν, θατέρῳ τὴν χεῖρα προσῆγε τῷ ἐξ ἀρχῆς ἀπαθεῖ· ἐδείκνυ γὰρ αὐτὸν μικροῦ καὶ ἔκφρονα ἡ παραδοξοποιία τοῦ πράγματος, καὶ ὥσπερ ἐκλαθόμενος ἑαυτοῦ, καὶ ἀμφιγνοῶν διέκειτο, καὶ ἀπορουμένῳ ἐοίκει. Ἄλλως τε δὲ καὶ ἡ περιχάρεια καὶ τὸ ἀδόκητον ἀγαθὸν, οἷδεν ἐξιστᾷν οὐ μετρίως. Ὡς οὖν καὶ ἀμφοτέρους ἐῤῥῶσθαι διέγνω, αὐτίκα πρόθυμος προθύμοις ποσὶ, πρὸς τὸν τοῦ θεραπεύσαντος τάφον, ὁμολογεῖ τε τὴν χάριν, καὶ τὴν εὐχαριστίαν, ὥσπερ οἶδεν εὐγνώμων ψυχὴ, θεοφιλῶς ἀποδίδωσι.

XIV. Huic vero Theodorito accidit, ut Sanctus ille in alio quoque miraculo, quod circa dominum, ejus factum est (quisnam autem is sit, jam ostensum est) inserviret. Sed quomodo id accidit ? Cum Drungarius hic Leo aliquando equitaret, evenit, ut equus illius pedem muro allidens, eum feriret
D graviter Male autem se habebat pes, non brevi aliquo tempore, sed multis diebus. Deinde cum sic affectus ostenderetur medicis, eos ad necessariam sectionem et chirurgicam operationem propellebat. Atque erat quidem dies quartus, quo medicis visum fuerat sic facere. Et Nicolaus (erat autem is quoque unus ex iis qui serviebant Drungario, et ejus domum complebant) statuerat ipsi afferre sectionem. Illa vero nocte apparent Teodorito iviri tres, domum Drungarii ingredientes, habitu et amictu Romani. Quibus factus obviam, Quonam itis ? rogavit. Illi autem voce et aspectu placido : Ad dominum tuum accedimus. Ad hæc autem

ΙΔ'. Τῷ Θεοδωρίτῳ δὴ τούτῳ καὶ ἑτέρῳ θαύματι, ὅ περὶ τὸν ἑαυτοῦ πέπρακται κύριον (δῆλος δὲ ἤδη, τίς οὗτός ἐστιν) ἐξεγένετο ὑπουργῆσαι, ἀλλ' ὅπως ἄρα καὶ ἐξεγένετο. Τοῦ Δρουγγαρίου Λέοντος, τοῦ δὲ ἱππαζομένου ποτὲ, συμβαίνει τὸν ἵππον τοίχῳ
D προσαῤῥάξαντα τὸν ἐκείνου πόδα πλῆξαι χαλεπῶς. Εἶχε τοιγαροῦν πονηρῶς ὁ πούς, οὐ παρ' ὀλίγον, ἀλλ' ἐν ἡμέραις συχναῖς Εἶτα καὶ τοῖς ἰατροῖς οὕτως ἔχων ἐπιδεικνύμενος, πρὸς τομὴν αὐτοὺς ἀναγκαίως παρεκάλει καὶ χειρουργίαν. Ἡ μὲν οὖν ἡμέρα τετρὰς, ὅτε οὕτω δέδοκται τοῖς ἰατροῖς δρᾷν· καὶ ὁ Νικόλαος (εἷς δὲ καὶ αὐτὸς τούτων ἦν, τῷ Δρουγγαρίῳ τε ὑπηρετούμενος καὶ τὸν αὐτοῦ οἶκον συμπληρούσης) ὡρίζετο ἐπενεγκεῖν αὐτὸς τὴν τομήν. Κατὰ δὲ τὴν νύκτα ἐκείνην, ἐπιφαίνονται τῷ Θεοδωρίτῳ ἄνδρες τρεῖς, τὸν οἶκον εἰσιόντες τοῦ Δρουγγαρίου, τὸ σχῆμα Ῥωμαῖοι καὶ τὴν περιβολήν. Οἷς ὑπαντήσας, Ποῖ δὲ ἡ ἄφιξις ; ἤρετο· Καὶ αὐτοὶ πραείᾳ ἅμα φω πράῳ δὲ καὶ τῷ βλέμματι, Πρὸς τὸν κύριόν σ

ιν, εἶπον. Πρὸς ταῦτα τῷ Θεοδωρίτῳ
Ἀλλ' ἠγνόηται καὶ ὑμῖν τοῖς κυρίοις,
δρουγγαρίῳ τῷγε νῦν ἔχει, καὶ ὡς τή-
τοῖς ἰατροῖς τομὴν τῷ ποδὶ ἐκείνου
ἱ δέ, Οὔ, φασίν, ἀλλὰ τοῦτό σοι μὴ
· ἡμεῖς γὰρ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα
ευῆς, καὶ αὐτὸν ἐποψόμεθα. Ἕωθεν
τρούς ἔργον ἔχεσθαι βουλομένους, καὶ
γαγεῖν τὴν τομὴν, εἴργεν ὁ Θεοδώριτος,
αὐτίκα τῆς ὄψεως, κἀκείνοις ὅπως
ἀμενος, καὶ αὐτοὶ δὲ μαθόντες, καὶ οὐ
ναι τὴν ὄψιν εὐσεβῶς κρίναντες, ἐπ-
καὶ ἡ Παρασκευὴ παρῆν (ὦ Χριστὲ, τῶν
ν, ὡς θαυμαστὸς εἶ ὁ Θεὸς ἐν τοῖς σοῖς
οὺς ἦν, οἷος πρὸ τοῦ παθεῖν, ἀκραιφνὴς
ινότατος, οὐχ ὅπως τομῆς, ἀλλ' οὐδέ τινος
εἴας δεόμενος.

αὐτῆς μόνον οὗτος ὁ περιφανὴς Λέων,
ίρας ἀπέλαυσε τοῦ μεγάλου θαυματουρ-
τῶν βαρυτάτων περισχεθεὶς, τοῖς τε ἄλ-
ατος μέρεσιν ἀδυνάτοις, τοῖς δὲ γόνασι
εδὸν ἀχρήστοις αὐτοῖς, καὶ μηδὲ ἐνερ-
ἐκέχρητο · ἐν μὲν γὰρ ὁμαλεῖ τόπῳ καὶ
ζειν ἴσως αὐτῷ κατὰ σχολὴν οὐκ ἀδύνα-
ι δὲ ἀνελθεῖν, ἢ ὁδεῦσαι πρὸς ἄναντα,
κλείων ἄθλων αὐτῷ τὸ ἐγχείρημα. Ἰα-
ντων καὶ τῶν ἄλλων βοηθειῶν ἐπαγγελ-
ῶν πλέον τῶν ἐπαγγελιῶν ἀπέλαυσε καὶ
ἐνησθῆναι μόναις. Εἶτα τῆς τοῦ Ἁγίου
αθούσης, φρονεῖ τι θεοσεβέστερον καὶ
ελεῖν ἀληθέστερον, τῶν ἄλλων πάντων
ὑπεριδὼν τῷ ἐκείνου προσεὶς τάφῳ, ἐν
πραγματείαις μὲν οὐ χρῆταί τισιν,
ίροις ἄλλως προσεδρίαις, εὐχῇ δὲ μόνῃ
ιοιφῇ τοῦ ἐκεῖθεν βλύζοντος μύρου ἐπὶ
αὐτοῦ τοῖς πεπονηκόσιν· οὐ γενομένου,
μὲν εὐθέως τὰς τῆς νόσου πέδας, ῥών-
ὺς πόδας ῥῶσιν ἐντονωτάτην. Ἔπειτα
τι ὅλῳ σώματι καὶ ἡδομένῃ ψυχῇ πρὸς
πάνεισι τὸν οἰκεῖον. Πλὴν ἀλλὰ δεῖξαι
ὅτι μὴ πρὸς ῥᾴθυμον ψυχὴν, περὶ τὰς
εὐεργεσία, ἀλλὰ πρὸς εὐγνώμονα μᾶλλον
ικὴν, ἐπείπερ ὁ τοῦ θείου τοῦδε Σαμψὼν
ν ἦν τότε καὶ εἰς γόνυ κλιθεὶς, ὅσον ἐν
ἱ ἀναλώμασι τοῖς εἰς δέον, αἰτεῖται τὸν
ωσταντῖνον (ἐκεῖνος γὰρ ἦν ὁ τότε κρα-
σθῆναι οἱ τοῦ οἴκου τοῦδε τὴν προστα-
οῦν ἐδίδου, ᾔδει γὰρ οἷος τὴν ἐπιμέλειαν
ς δὲ λαβὼν, οὐκ ἀνίει, καὶ χειρὶ, τὸ τοῦ
ποδὶ συμβαλλόμενος, καὶ πᾶσαν εἰσάγων
ιυδὴν, ἕως ἀνέστησέ τε καὶ ἀρκούντως ἔχειν
παρεσκεύασεν.

A Theodorito venit in mentem, ut diceret : Sed vos, o domini, latet, quanto in præsentia dolore laboret Drungarius, et quod sint hodie medici illius pedi sectionem adhibituri? Illi autem: Nequaquam, inquiunt : et tu id ne credideris. Nos enim ad ipsum venturi sumus in Parasceve, et malum ejus inspecturi. Mane ergo medicos jam volentes manum admovere operi, et pedi inferre sectionem, prohibuit Theodoritus, statim recordatus visionis, et eis narrans quemadmodum ea se habuisset. Quam cum ipsi intellexissent, et visionem non esse despiciendam pie judicavissent, abstinuerunt. Cum vero jam adesset Parasceve (o tua, Christe, magnalia ! « Quam admirabilis Deus in sanctis tuis[a] ! ») pes erat qualis antequam læderetur, purus, et B totus sanus, non modo nulla sectione, sed nec ulla alia indigens curatione.

XV. Non hoc solum insignis hic Leo, sed aliud quoque a magno Sampsone est consecutus miraculum. Morbo enim gravissimo laborans, alias quidem corporis sui partes habebat plane impeditas ; genua vero propemodum inutilia, et quæ suo officio minime fungi poterant. In loco enim plano et æquali utcunque fortassis ingredi poterat : scalas autem ascendere, aut per locum acclivem incedere, erat ipsi labor Herculeo major. Ex medicis vero omnibus, et cæteris qui aliquam ei opem ferre pollicebantur, nihil præter promissa et spem bonam est assecutus. Deinde cum eum subiisset memoria Sancti, agitat animo aliquid magis pium, C et magis aptum ad medelam. Aliis omnibus despectis, tanquam inutilibus, accedit ad illius sepulcrum. Ad quod cum venisset, non utitur quidem aliquibus negotiosis vacationibus, neque multas alioqui dies illic assidet, sed sola precatione et unctione unguenti, quod illinc scaturit, utitur liniens genua male habentia. Quod cum factum esset, continuo morbi incommodis liberatus, pedibusque novo robore firmiter confirmatus fuit : et mox toto sanus corpore, et lætus animo domum revertitur. Verum enimvero cum vellet ostendere, non in ignavum hominem, et beneficii accepti immemorem, id fuisse collatum, sed in virum gratum et pium ; quoniam divini hujus Sampsonis domus tunc male sarta tectaque ruinam D minabatur, oblatis pecuniis ac sumptibus opportunis, quod attinebat ad pecunias et sumptus opportunos, petit a bono Constantino (15) (ille enim tunc obtinebat imperium) ut cura illam restaurandi sibi demandaretur. Atque ille quidem dedit. Sciebat enim quanta esset viri industria et diligentia. Ipse autem cum accepisset, non remittebat, sed omnem apte movebat, et manibus, ut dicitur, pedibusque confundebat, et omne ad id studium donec eam restituit, et quantum in se fuit, effecit, ut sanus bene se haberet.

[a] XVII, 36.

[b] Codicis grapho Græco scriptum erat Ἰῶ, pro Constantinum posui, scilicet Porphyrogenitum, qui ab anno 912 usque ad 60 tenuit imperium. Vide Comment. Præv. num. 12.

XVI. Nec hoc quoque prætermittendum, quod eumdem habet, qui passus est, et eumdem, qui curavit. Nam qui passus quidem est, fuit insignis Leo : Sampson autem divinus, qui curavit. Hyelos (16) est unus morbus ex iis qui corrumpunt oculos hominum. Qui cum in illius canthum incubuisset, eum valde premebat. Eum cum aliquis exsecuisset medicus, lædebat potius, quam juvabat : in hoc solo excusandus, quod non sua sponte damnum attulit. Fit enim sectio maxima, et valde periculosa, quam ipsam quoque divinus curat Sampson, dum illius unguento ungitur frequentius, quodam admodum parvo relicto foramine, idque dedita opera, et propter utilitatem. Nam per ipsum humor quidam facile effluens, et oculo et capiti multum profuit.

XVII Adjiciatur aliis magni Sampsonis miraculis miraculum quoque Genesii. Nam præter terrorem, habet etiam in se jucunditatem, et est auditu dignissimum. Hic ergo Genesius erat quidem unus ex clero ; fuit autem multos annos minister xenodochii ; non minus enim, quam triginta annorum fuit ejus ministerium. Erat autem in eo admodum socors et negligens. Una itaque nocte accedens Sanctus, multas ei plagas inflixit, dicens : Cur non ea præbes, quibus egent infirmi ? et cur negligenter versaris in hoc tuo ministerio ? Hæc autem non in somnis, neque per nudam solum visionem facta, sed opere ipso mox manifestata fuerunt. Mane enim mutum quidem erat os Genesio, livor autem et tibices manifesti in corpore, non minus, quam lingua, quod factum fuerat, significabant. Cum itaque quidnam sibi accidisset, rogatus explicare non posset, ei datur charta, in qua scripsit, quomodo se habuissent ea quæ facta fuerant. Tres interim dies præterierunt, et ille quidem adhuc erat elinguis. Cum hæc autem jam audiisset Drungarius, non amplius contineri poterat, sed ad sacram domum statim accedit, cupiens per interrogationem et responsionem audire apertius, ea quæ facta fuerant : sed modum non inveniens propter vincula, quibus adhuc erat astricta lingua ægrotantis, rem committit precibus : Sancte Dei, dicens, scis, scis quanta mea sit in te fides, et quam fuerim in tuo ministerio diligens, concede, ut Genesius sua ipse lingua, quæ passus est, enuntiet. Cum ille sic esset precaturus, non fuit fraudatus sua petitione ; sed ab ipso rogatus Genesius, primum quidem balbutiebat, exiliterque et intercise loquebatur, et ea dicebat, quæ minus intelligi poterant Lingua autem ei paulatim relaxata, omnia explicat, adjiciens etiam aliquid de domo magni Sampsonis, propter illam enim indignatio præcipue orta erat : quæ quidem domus, dum vir sanctus adhuc vivebat inter homines superstes, nullius pretii (17) erat, et contemnebatur ;

(16) Ὑελοπὴ, inquit Cangius in Glossario Græco barbaro, est vitium in accipitribus, cum scilicet oculos quasi vitreos habent. Idem videtur significare Ὑελώψ.

(17) Non adeo scilicet xenodochio Sampsonis (dum hic viveret) prospectum erat de redituibus

A Ις'. Οὐδὲ τοῦτο παραλιπεῖν ἄξιον, ὃ καὶ τὸν ἰασάμενον καὶ τὸν αὐτὸν ἐπὶ ἄμφω ἰαθέντα σημαίνει· ὁ μὲν γὰρ ἦν ὁ περιφανὴς Λέων, Σαμψὼν δὲ ὁ θεῖος ὁ ἰασάμενος. Ὑέλωψ τὸ πάθος ἓν ἐστι καὶ τοῦτο τῶν ὀφθαλμοὺς ἀνθρώπων ἐπισαινόντων, ὃ, καὶ τῷ ἐκείνου κανθῷ ἐπισκῆψαν, ἐπίεζεν ἰσχυρῶς. Τοῦτο ἰατρῶν τις ἐκκόψας, βλάπτων ὑπῆρχε μᾶλλον ἢ ὠφελῶν, καὶ τούτῳ μόνῳ δηλαδὴ μὴ πονηρευόμενος, ὅτι μὴ ἑκὼν ἐπῆγε τὴν βλάβην· μεγίστη γὰρ ἡ τομὴ γίνεται καὶ ἄκρως ἐπισφαλὴς, ἣν καὶ αὐτὴν ὁ θεῖος ἰᾶται Σαμψὼν, τῷ ἐκείνου θαμινώτερον ἐπιχριομένην, μικρᾶς τινος ἄγαν ὑπολειφθείσης ὀπῆς, καὶ αὐτῆς κατὰ πρόνοιαν δηλαδὴ καὶ τοῦ ὠφελεῖν ἕνεκεν· διὰ τῆς αὐτῆς γὰρ ἰκμάς τις εὐχερῶς ἀπορρέουσα, τὰ μεθ' ὅλα τῷ τε ὀφθαλμῷ καὶ τῇ B κεφαλῇ συνέτεινε.

ΙΖ'. Προσθήτω καὶ τὸ τοῦ Γενεσίου τοῖς ἄλλοις τοῦ Μεγάλου θαύμασιον· ἔχει γὰρ μετὰ τοῦ φοβεροῦ καὶ τὸ χαρίεν, καὶ ἔστιν ἐπιεικῶς ἀξιάκουστον. Ὁ τοίνυν Γενέσιος οὗτος ἦν μὲν εἷς τῶν τοῦ κλήρου, ἦν δὲ καὶ ὑπουργῶν περὶ τὰς τοῦ ξενῶνος τοῦδε λειτουργίας, ἔτη συχνά· καὶ γὰρ οὐκ ἐλάττων ἢ χρόνοι τριάκοντα ἡ ὑπηρεσία. Ἐτύγχανε δὲ ὢν ἀμελὴς περὶ αὐτὴν καὶ ἀτέχνως ῥᾴθυμος. Ταύτῃ τοι καὶ μιᾷ τῶν νυκτῶν, ἐπιστὰς αὐτῷ ὁ Ἅγιος, πληγὰς ἐνέτεινε πολλὰς, Διὰ τί μὴ, λέγων, παρέχεις ὧν χρείαν οἱ κάμνοντες ἔχουσι, καὶ διὰ τί περὶ ταύτην σου τὴν διακονίαν ὀλιγώρως ἔχεις; Ταῦτα δὲ οὐκ ὄναρ οὐδὲ μέχρι καὶ ψιλῆς φαντασίας ἔτυχεν εἰργασμένα, ἀλλ' ἐπ' αὐτῶν ἄντικρυς τῶν ἔργων καὶ ἡ ὑπόδειξις φανερά· ἔωθεν γὰρ ἄφωνον μὲν ἦν τῷ Γενεσίῳ τὸ στόμα, μελανίαι δὲ καὶ πελιδνώσεις περὶ τὸ σῶμα διαφανεῖς, γλώττης οὐκ ἔλαττον ἀπαγέλλουσαι τὰ πραχθέντα. Ἐπεὶ οὖν καὶ ἐρωτώμενος ὁ πεπονθὼς, C διασαφῆσαι ἀδύνατος ἦν, χάρτης αὐτῷ δίδοται, καὶ τούτῳ, ὅπως εἶχεν, ἐντίθησι τὰ γεγενημένα. Τρεῖς τὸ μεταξὺ παρῆλθον ἡμέραι, καὶ ὁ μὲν ἄγλωττος· τῷ δὲ δρουγγαρίῳ τῶν πεπραγμένων ἀκουστῶν ἤδη γενομένων, οἷος ἐκεῖνος οὐδὲ καθεκτὸς ἦν ἔτι, ἀλλὰ πρὸς τὸν ἱερὸν οἶκον τὸ παραυτίκα γίνεται. Καὶ δι- ψῶν μὲν διὰ πεύσεως καὶ ἀποκρίσεων ἀκοῦσαι τρα- νέστερον τὰ γεγενημένα· ἀπορῶν δὲ διὰ τὰς ἐγκει- μένας ἔτι πέδας τῇ γλώσσῃ τοῦ πεπονθότος, εὐχῇ τὰ τοῦ πράγματος ἐπιτρέπει· Ἅγιε τοῦ Θεοῦ, λέ- γων, εἴ μου σύνοιδας τὴν πίστιν ὅση πρὸς σὲ, καὶ ὅπως ἐμμελέστατος ἐγὼ περὶ τὴν λειτουργίαν, δὸς D αὐτῇ γλώττῃ μοι τὸν Γενέσιον ὁ πεπονθὼς ἀπαγγέλλαι. Οὕτως ἐκεῖνος εὐξάμενος, οὐ διήμαρτε τῆς αἰτήσεως, ἀλλ' ἐρωτώμενος ὑπ' αὐτοῦ ὁ Γενέσιος, πρώτα μὲν ὑποβαταρίζων ἦν, ἀμυδρῶς τε καὶ διακεκομμένως ὑποφθεγγόμενος καὶ ἧττον συνετὰ λέγων· ὀλίγον δὲ ἀνεθείσης αὐτῷ τῆς γλώττης πάντα διαφεῖ, προσθεὶς καὶ τὰ περὶ τῆς Μεγάλου οἰκίας. Ἐκείνην γὰρ καὶ μᾶλλον ἡ ἀγανάκτησις, ἥτις ζῶντος μὲν τῷ Ἁγίῳ, καὶ ἔτι περιόντι τῷ βίῳ, φαῦλον εἶχε καὶ ἱκανῶς ἐξουδενοῦντο· μεταστέντος δὲ τ

ἔτι φανεροῦ γενομένου τὴν ἁγιότητα, ἔδει
ν καὶ τιμῆς ἀξιοῦσθαι, καὶ ὡς ἐκείνου
σθαι· ὃ δὴ καὶ γέγονεν εὐσεβῶς τε καὶ
; γὰρ ναὸν μεταβέβληται, καὶ ἁγιστείας
προσηκούσης.

οὐδὲ τὸ πρὸς τὸν Εὐστράτιον θαῦμα, ὃς
ου μὲν τῶν προσπαθαρίων ἐστὶ (ἔτι δὲ
ιῶν δείκνυται), μικρὸν οἷον καὶ τὸ τυχὸν
νήμης ἄξιον. Ἤλγει μὲν γὰρ ἐκεῖνος
ἢ καὶ ἕτερον, καὶ λίαν σφοδρῶς· φίλος
καὶ συνήθης ὁ πρωτοσπαθάριος Λέων,
ηρετεῖσθαι τῷ δρουγγαρίῳ φθάσαντες
ὃς καὶ τὴν τοῦ ξενῶνος προστασίαν
ος ἦν ἐξ ἐκείνου, ὀδύναις οὕτω βαλλόμε-
τοῦ ὀφθαλμοῦ ἐπιδών· Εἰ ποιήσεις, ἔφη,
τιε, ὅπερ ἐγώ σοι ὑπόθωμαι, οὐδὲν ἕξεις
ἔχων τὸν ὀφθαλμὸν ὑγιᾶ. Ἐρομένου δὲ
ίου. Τί ποτε ἐστιν ὃ ποιήσω; Ἐλαίου
ὢν, ἔφη, καὶ εἰ παρέξεις τὸ πρὸς τὴν
μφιλέκτως ὑγιανεῖς· ὅμως, εἰ βούλει,
ς σοι τούτου παρέξω τὰς πίστεις. Οὗ-
οἱ λόγοι οὐ μέχρι καὶ λόγων ἔστησαν,
ἀ εἰς ἔργον ἐξέβαινον· ἐπιθαρσήσας τῇ
δυνάμει, καὶ οἷς ἑώρα ὑπ' αὐτοῦ θαυ-
νεις ὁ Λέων πιστοῖ τὸν Εὐστράτιον διὰ
ως ἐχούσης· Ἐγὼ Λέων πεποιθως ἐπὶ
ου δυνάμει, καὶ ᾗ πρὸς αὐτὸν ἐμβεβαιω-
ἐγγυῶμαί σοι τῷ Εὐστρατίῳ, παρέχοντι
ε πρὸς τὴν χρείαν τοῦ οἴκου ἔλαιον, παρ-
ὁ Μέγας τὸν ἐκ Θεοῦ ἔλεον καὶ τὸν
γήσεις οὐκέτι. Ὁ μὲν οὖν Ἅγιος ἔφθανε
τοῦ, ποιῶν τὴν ἐκείνου δόσιν, καὶ ἀπαθῆ
ν εἶχε τὸν ὀφθαλμὸν ὁ Εὐστράτιος.
κατὰ τὸ ᾀδόμενον, ἅμ' ἠλέητο, καὶ τέ-
γάρις· ὠλιγώρησε γὰρ ὧν ἐπηγγείλατο,
εἶν ὧν ἐβούλετο λίαν ἀναξίως καὶ σφαλε-
ς τε ἐλαίου τοῦ πρὸς τὸν ἱερὸν οἶκον
ς ἦν. Ἀλλ' ὁ Μέγας νυκτὸς ἐκείνῳ ἐπι-
δὲ χρήσασθαι τοῖς αὐτοῦ λόγοις), Ἐμοί,
εις; Φρενοῖ τὸν Εὐστράτιον ἡ ἀληθὴς
καὶ δέους αὐτὸν ἐμπίπλησιν· ἅμα γὰρ
ιον ἅπαν πρὸς τὸν Λέοντα ἐπιπέμψας,
, φησίν, ἤδη τὸ χρέος· αὐτὸς δέ μοι ἐξ-
ιον, οὐδὲ γὰρ δυνατὸς ἐγὼ φέρειν τὰς παρ'
ς.

ἔ περὶ τὸν πρωτοσπαθάριον Βάρδαν γε-
ὶ καὶ πίστεώς ἐστι κρεῖττον, ὃς ἐτύγ-
δελφὸς ὢν Ἰωάννου, φημί, τοῦ πατρι-
κ Μακεδόνων τὸ γένος ἕλκοντος· σφόδρα
ωμανῷ βασιλεῖ τῷ ἐπιεικεῖ τε καὶ χρη-
ιοῦτο, ὃν καὶ ἴσασι πάντες υἱὸν Κων-
νέσθαι, τοῦ, τὰ πάντα συνελόντα εἰπών,
ου. Τούτῳ τοιγαροῦν τῷ Βάρδᾳ πάθος

A post mortem vero ejus et manifestatam sanctimoniam, debebat omni veneratione honorari ac veluti ipsius domus reputari. Quod quidem factum est pie et religiose : mutata enim est in templum, et assecuta est eam, quam par est, venerationem.

XVIII. Sed neque quod in Eustratium factum est miraculum, qui est in protospathariorum quidem relatus numerum (est autem adhuc vivus et superstes) parvum est et vulgare, et indignum commemoratu. Nam ei quidem valde dolebat alter ex oculis. Cum ei autem esset amicus, et familiaris Leo protospatharius, quem prius diximus ministrasse Drungario, cui etiam fuerat ab illo commissa cura xenodochii, et vidisset eum affici tanto
B dolore oculi : Si feceris, inquit, o amice Eustrati, id quod ego tibi suggessero nihil, habebis, quod prohibeat, quod minus sanum habeas oculum. Cum vero rogasset Eustratius, dicens : Quidnam est, quod sum facturus? Oleo, inquit, opus est xenodochio : quod si præbueris, convalesces citra ullam dubitationem : et, si ita velis, id ego mandabo litteris ; quod tibi polliceor. Sic ait, et verba non in solis verbis constiterunt, sed etiam processerunt ad opus. Magni enim Sampsonis virtute fretus, et iis, quæ ab eo vidit fieri, miraculis, Eustratio fidem facit per scripturam, quæ sic habebat : Ego Leo fretus virtute sancti Sampsonis, et fide, qua sum in eum confirmatus, spondeo ac fide jubeo tibi Eustratio, quod præbenti tibi ad
C usum ejus domus oleum, præbebit quoque magnus Sampson a Deo misericordiam, neque tibi amplius dolebit oculus. Atque Sanctus quidem prævenit illius donationem, illæsumque et omnis doloris expertem oculum habuit Eustratius. Ille autem simul (ut vulgo dicitur) et misericordiam est assecutus, et memoria ejus illi mortua est. Contempsit enim quæ erat pollicitus, postquam, quæ voluit, est consecutus, indigne admodum et periculose ; et sanctæ domui ne nimium quidem præbuit oleum. Sed cum Magnus illi noctu apparuisset (oportet autem uti ejus verbis) : Me, inquit, habes ludibrio? Efficit vero hæc visio, ut ad se redeat Eustratius, timore correptus. Nam cum diluculo totum oleum misset ad Leonem : Jam,
D inquit, exsolvi tibi debitum : tu autem placa mihi Sanctum. Neque enim possum ferre ejus minas.

XIX. Quod autem in protospatharium Bardam factum est, fidem prope superat. Erat hic frater Joannis patricii, qui ducebat genus ex Macedonia, et magna ei intercesserat familiaritas cum Romano imperatore, benigno et clemente, quem sciunt omnes fuisse filium Constantini (18) : qui (ut omnia semel dicam) fuit imperator egregius. Hinc ergo Bardæ morbus incumbit in latus isque [illegible]

uamvis structura satis esset magnifi-

(18) Romanus imperator, Constantini Porphyrogenitis filius, regnavit ab anno 960 ad 61.

gravissimus (eum morbum medici vocant carbunculum) (19) qui totum fere latus comprehendebat, et quinque habebat foramina, laboranti vero afferebat dolores intolerabiles. Etenim neque hic mali constitit acerbitas, sed etiam usque ad mamillam ex latere dimanavit, aut etiam propagatum est quoddam aliud tuber acerbissimum, quod eam maxime tumefecit, ex quo crevit morbus, itaque invaluit; ut videretur etiam medicis superari non posse, ipsique omnem spem longioris vitæ abjicerent. Cum autem Sancti appropinquaret festivitas, medici omnes, et qui vocantur Chartularii (20), et quicunque die sequenti erant, ut mos est eis, venturi in templum præclari martyris Mocii, et solitas peracturi precationes vespere, eo relicto, plane animum despondente, et omni bona spe vacuo, recesserunt. Ipse autem mane quemdam accersit ex chartulariis, Michaelem nomine, ostiarium, qui hæc mihi narravit. Xenodochio vero tunc præerat Bardas, qui ipse morbo laborabat: ad quem cum venisset ostiarius ille, vidissetque stantem erectum, mundis indutum vestibus et sanum, impletur admiratione. Putans autem eum decipere, et esse remotæ mentis : Hei mihi! inquit, quid tibi accidit? Sed tu, respondit Bardas, cur omittens Deo, quam par est, dare gloriam, fles potius et vociferaris, perinde ac si lugeres? Michael autem eo quod præter spem acciderat, spectaculo magis obstupefactus, diligenter eum interrogabat, et ardebat discere quod factum fuerat. Ille vero clara et elata voce statim cœpit dicere : Res enim ejusmodi est nimia exsultatio.

A τῇ πλευρᾷ ἐπισκήπτει, παντάπασι χαλεπὸ
κα τὸ πάθος ἰατρῶν παῖδες κατονομάζουσι
ἅπασαν αὐτοῦ τὴν πλευρὰν μικροῦ περιέσχ
πέντε μὲν ὀπὰς διετέτρητο, ὀδύνας δὲ
ἐδίδου τῷ πάσχοντι· καὶ γὰρ οὐ μέχρις ἐ
τῆς κακίας πικρὸν ἔστη· ἀλλὰ μὴν καὶ εἰς
στὸν ἐκ τῆς πλευρᾶς διεδόθη, ἡ καὶ ἑτέρα τ
θη πικροτάτη παραφυὰς, καὶ μέγαν αὐτὸν
ῳδηκοτα διέθηκε· καὶ τὸ πάθος ηὔξετο καὶ
ἦν, ὡς καὶ τοῖς ἰατροῖς κρεῖττον ἰάσεως εἶ
καὶ τὰς τῆς ζωῆς αὐτῷ ἐλπίδας ἀπαγορεύ
δὲ καὶ ἡ τοῦ Ἁγίου μνήμη ἐγγίζουσα ἡ
πάντες, καὶ οἱ οὕτω καλούμενοι χαρτουλά
ὅσοι ἕτεροι ἔμελλον εἰς τὴν ἐπιοῦσαν, ὥσ
σμένον αὐτοῖς, εἰς τὸν τοῦ λαμπροῦ μάρτ
B κίου ναὸν ἀφικέσθαι, καὶ τὴν συνήθη λιτὴ
σαι· τήνδε τὴν ἑσπέραν ἀπολιπόντες αὐ
ἀπειρημένον, καὶ ἀγαθῶν ἐλπίδων ἔρημον,
ᾤχοντο, Ἕωθεν δὲ οὗτος μετακαλεῖται
χαρτουλαρίων (ὁ ὀστιάριος Μιχαὴλ οὗτος ἦ
ταῦτά μοι διηγήσατο· ξενοδόχος δὲ τότ
Βάρδας, ὁ τῷ πάθει τούτῳ κατειλημμένος, ἐ
ὤν. Ἐπεὶ οὖν οὗτος ἀφίκετο πρὸς αὐτὸν,
ὁρᾷ, καθαρά τε ἱματισμένον, καὶ ὑγιεινῶς
μενον· οὕτως ἰδὼν ἔχοντα, πληροῦται μὲν
παραφρονεῖν δὲ αὐτὸν οἰόμενος καὶ ἐξε
Οὐαί μοι, φησὶ, τί σοι γέγονεν ; Καὶ ὅς·
γε ἀπολιπὼν, ἔφη, τὸ δόξαν, ὥσπερ ἄτε χ
Θεῷ προσάγειν, οἰμώζεις μᾶλλον, καὶ ὅμ
θρηνοῦσι βοᾷς ; Πλὴν ἀλλ' ὁ Μιχαὴλ, καὶ
τῷ παρ' ἐλπίδα θεάματι ξενιζόμενος, ἠρώτ
C διεπυνθάνετο ἐμμελῶς, καὶ ἐδίψα μαθεῖν
γλώττῃ καὶ πομπικῶς· τοιοῦτον ὄντως

Ὁ δὲ λέγειν εὐθὺς ἤρξατο λαμπροτέρᾳ χάρεια.

XX. Postquam inquit, me ita affectum relinquentes, domo recessistis, ego a morbi doloribus agitatus, et quod nulla relicta esset spes vitæ, victus ægritudine et maxime, quod non mihi liceret cum aliis venire ad Sancti sepulcrum, et cum ipsis celebrare festivitatem ejus, totam noctem transegi insomnis. Sic autem jacens, video quemdam senem, egressum a templo domus meæ (videbatur vero esse monachus) procedere usque dum venisset in medium hujus domus; qui me despiciens : Tibi dico, inquit, surge. Cumque ego responderem : Quomodo hoc mihi imperas? Non enim possum. Ille bis et ter eadem repetiit. Tandem autem : Ego tibi dico, inquit, surge, et ad sancti Sampsonis sepulcrum vade quam primum. Cum hoc dixisset, ego statim me parum e lecto, exilui, et illum vidi rursus reversum in templum, ex quo mihi visus fuerat egressus, et tandem omnino sublatus est ex oculis. Tunc vero plane surrexi, et visus sum liberatum esse ab omni dolore : et mamillæ tumore ambabus astringens manibus, sensi spiritum quemdam retro

Κ'. Ἐπεί με, φησι, καταλιπόντες οὕτω
οἴκαδε αὐτοὶ ἐχωρεῖτε, ἐγὼ, ὑπὸ τε τῶν τοῦ
ὀδυνῶν βαλλόμενος, ὑπό τε τοῦ ἀπεγνῶσθαι
τῆς ζωῆς ἐλπίδας ἀθυμίᾳ νενικωμένος, καὶ
ὅτι μὴ καὶ αὐτὸς ἥξιωμαι σὺν τοῖς ἄλλοις
τοῦ Ἁγίου τε τάφον οἴχεσθαι, καὶ τὰ τῆς
συνεορτάσαι, ἀγρυπνος μετὰ ἅπασαν τὴν νύ
ἦλθον. Οὕτω δὲ κείμενος, ὁρῶ γέροντά τινα π
τοῦ οἴκου μου ἐξεληλυθότα (ἐῴκει δὲ καὶ μ
εἶναι)· οὗτος μέσον τῆς οἰκείας ταύτης κα
D καὶ ἀπιδὼν πρός με· Σοὶ λέγω, φησὶ, ἔγειρ
δέ· Πῶς τοῦτο ἔφης ; οὐδὲ γὰρ δύναμαι, φη
νον· ἐκεῖνος καὶ δὶς καὶ τρὶς προσεπίθει, κ
λέγων. Τελευταῖον δὲ, Ἐγώ σοι λέγω, φησὶ, ἡ
καὶ εἰς τὸν τοῦ ἁγίου Σαμψὼν τάφον ἀπέλ
τάχους. Οὕτως εἰπόντος, εὐθὺς ἐγὼ μικρὸν
κλίνης ἐμαυτὸν ἀνέσχον· κἀκεῖνον ἐθεώμην
ναὸν, ὅθεν μοι ἐξελθὼν ἐφάνη, αὖθις ἐκπε
καὶ τέλος, ἀφανὴ γενόμενον. Καὶ τότε δὴ ὡς
ἔστη, καὶ ἐῴκειν ὀδύνης ἀπηλλάχθαι πάσης
οἴδημα τοῦ μαστοῦ ἀμφοῖν ἐπισφίγγων, τ
ἠσθόμην ἀπὸ τῆς πλευρᾶς ὄπισθεν ὑπ

(19) Ἄνθραξ, *Carbunculus*, est ulcus crustosum a sanguine, in atram bilem converso et infervescente excitatum.

(20) Chartularii sunt, quibus chartarum carum custodia mandabatur. De his vid gium.

τὴν σύνοικον ἡδέως φωνήσας, Δοκῶ μοι, δὲ ὀδυνᾶσθαι, ἀλλὰ σὺ τοὺς ἐπικειμένους τῇ δεσμοὺς λῦσον ἡρέμα. Καὶ αὐτὴ οὕτως ἡ ἀηδία πολλὴ ταύτην εἶχε, καὶ, Οἴμοι [ἔφη], ὁ ἀμανίτης ὁ τῇ πληγῇ ἐπικείμενος; Τὸ δὲ τημμένη σὰρξ καὶ ἀπόβλητος τοῖς ἀμφίοις θεῖσα. Οὕτως ἰαθεὶς ἐγὼ καὶ παραδόξως εἰς, οὐκ ἔτι οἷός εἰμι ἐμαυτὸν ἐπέχειν, τοῦ ἰασαμένου πειθόμενος ἐντολῇ, πρὸς τὸν ειμι τάφον, τοῖς ἄλλοις συνεορτάσων. Οὕ-, οὕτω δὴ καὶ παραχρῆμα ἐποίει, καὶ πρὸς ν πλήρης ἡδονῆς καὶ χαρᾶς ἀπῄει, τοῖς ι μέντοι καὶ ἄπιστόν τι χρῆμα ἐδόκει, καὶ ἀμφισβητήσιμον.

A emitti e latere. Deinde conjugem hilariter allocutus: Mihi videor, inquam, nihil mali sentire; sed tu sensim solve vincula plagæ imposita. Ea autem sic fecit, non sine magna, qua afficiebatur, molestia; et, Hei mihi, dixit: Quis est hic aminates (21), qui plagæ est impositus? Id vero erat caro putrefacta et separata, quæ una cum pannis evulsa fuerat. Sic ego sanatus, et præter spem et opinionem pristinæ restitutus valetudini, non me potui amplius continere, quin parerem curatoris mei præcepto, et me conferrem ad ejus sepulcrum, cum aliis festum celebraturus. Cum sic dixisset, statim quoque sic fecit, et ad Sanctum abiit plenus gaudio et lætitia. Iis autem, qui ei fiebant obviam, res videbatur incredibilis, et vel de suis dubita-

B bant oculis.

ὐντετάχθω τοῖς προλαβοῦσι καὶ αὐτὸ τοῦ τὸ θαῦμα· οὐ φαῦλον γὰρ, οὐδὲ τὸ τυχὸν, ε καὶ παριδεῖν ἄξιον. Οὗτος οἰκέτης μὲν ὢν μοναχοῦ τινος καὶ ἱερέως, Ἐφραὶμ τῷ τοῦ ὕδρωπος δὲ περισχεθεὶς πάθει, ερῷ οἴκῳ τοῦ Μεγάλου ἀνακλιθείς· ἔπειτα ἂν κατάκλισιν δυσχεράνας, ὑπολιπὼν τὸν δεσπότου οἰκίσκον ἄπεισιν. Ὁ μὲν οὖν οὐκ ἀνίει παρκινῶν αὐτῷ καὶ ὑποτιθέμενος ιὖθις καὶ τῷ τοῦ Ἁγίου οἴκῳ προσμεῖναι· ἡ ἔπειθεν (ἐφείδετο γὰρ αὐστηροτέρων ῥη- ι τὴν τοῦ πάθους βαρύτητα)· Κἂν γοῦν εἴσω ηρίου εἴσελθε, ἔφη, αὐτὴν τοῦ Ἁγίου των εἰκόνα εἶτα τοῦ ἐλαίου λαβών τε καὶ ος τῇ κοίτῃ τῇ σῇ, ἀνακλίθητι. Καὶ ὃς κελευσθέν. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡμερα, ἦν, ἐκε- ν παρὰ τοῦ δεσπότου καὶ ἔτι τὰ ὅμοια δὲ, Ἀλλ' ἐγὼ, φησὶν, ἔῤῥωκα, καὶ τῇ τοῦ νάμει καθαρᾶς ἀπέλαυκα ὑγιείας· ταύτης νυκτὸς κατ' ὄναρ ἐπιφανείς μοι ὁ Ἅγιος ιλίας μου ἥψατο, καὶ εἴρηκέ μοι· Ἄπιθι οὐδὲν γὰρ ἔτι σοι τῶν κακῶν ἐνοχλεῖ. : πρὸς πίστιν αὐτὰ τῷ δεσπότῃ· ἀλλὰ καὶ οοσῆγε, καὶ περιειργάζετο πρόσωπόν τε ὶ κοιλίαν, καὶ πόδας, καὶ τὰ λοιπὰ μέλη ίρη, καὶ ἐπεὶ οὐδὲ λείψανόν τε ἐώρα οὐδὲ πάθους οὐδὲν, δόξῃ τῇ πρὸς Θεὸν ἐχρῆτο οιστίᾳ τῇ πρὸς τὸν Ἅγιον, ἰατροῦ τε ίσθου καὶ ἀψευδοῦς, καὶ ὑγιῶς ἔχοντα τὸν ῶν.

XXI. Conjungatur præcedentibus Georgii quoque miraculum: non est enim leve, nec vulgare, neque ullo modo contemnendum. Is erat minister monachi cujusdam et sacerdotis, nomine Ephraim. Cum autem hydrope laboraret, et in sacra magni Sampsonis æde esset repositus, omnia quidem repulit, quæ ei a medicis prius erant ad medelam adhibita, utpote a quibus omnibus nihil opis sensisset. Deinde cum ægre ferret, quod tamdiu illic decumberet, sacra illa æde relicta, abiit in domini domunculam. Non cessabat autem dominus eum monere et hortari, ut reverteretur, et in Sancti domo adhuc maneret. Cum vero non persuaderet (a verbis enim abstinebat asperioribus propter

C morbi gravitatem): Oratorium, inquit, saltem ingredere, adoraturus ipsam Sancti imaginem: deinde cum oleum acceperis, et te unxeris, in tuo lecto recumbe. Ille autem fecit, quod jussus fuerat. Postquam vero advenit, jubebatur quidem a domino adhuc facere similiter; ille autem: Sed ego, inquit, jam convalui, et Sancti virtute sum integram assecutus sanitatem. Hæc enim nocte mihi apparens in somnis Sanctus, meum ventrem tetigit, et dixit mihi: Abi, cum sis sanus; nihil enim mali te vexat amplius. Hac autem ad fidem domino faciendam non suffecerunt: sed ipsemet periculum facere voluit, et diligenter scrutatus vultum ejus, et ventrem, et pedes, et reliqua mem-

D bra, cum nullas morbi reliquias, aut vestigia reperiret, Deum laudavit, et Sancto egit gratias, ipso medicum nactus fuisset, qui certissimam famulo suo sine mercede reddidisset salu-

λλὰ καὶ τὸ τῆς Εἰρήνης πάθος ὁμοίως ἦν ψ γὰρ καὶ αὐτὸ πάθος τὸ χαλεπώτατον, ὃ ας δὴ καὶ θαυμασιωτέρας ἔτυχε τῆς ἰά- μὲν οὖν Εἰρήνη γυνή τις ἦν ἑνὸς τῶν τῷ διακονούντων, ἐφ' ᾧ καὶ ἀνακλιθεῖσα, τῶν ἰατρῶν ἀπείρητο τὴν ὑγίειαν. Ὁ μέν- ; νυκτὸς ἐπιστὰς μετά τινων καὶ ἑτέρων ὧν μὲν εἴωθεν ὡς τὰ πολλὰ ἐπιφαίνεσθαι, ς τε ἀνεργύρους εἶναι τούτους φασὶ Κο-

XXII. Similis fuit Irenæ cujusdam morbus, quæ etiam ipsa hydrope laborabat, eoque gravissimo; ac ideo magis solemnis, magisque miranda fuit ejus curatio. Habebat illa maritum ex eorum numero, qui ædi sacræ inserviunt, in qua et ipsa decumbebat, desesperans salutem a medicis obtinendam. Sanctus autem noctu apparens cum aliis duobus; cum quibus ut plurimum solebat apparere (eos vere esse dicunt divinos illos, qui sine ulla

ıanites, fungi species.

medentur pecunia, Cosmam et Daminanum) eam primum interrogavit, quidnam mali pateretur. Illa autem videbatur ipsum malum ostendere ; Sanctus vero unum e sociis suis alloqui, et dicere : Oportet ejus femori adhibere sectionem. Et ille quidem sic fecit. Mulier autem, ut quæ dolorem quemdam senserat, e somno est excitata; nihil vero cognovit ex iis quæ passa fuerat. Cum autem diluxisset, ad eam accedens famula, videnque aquam sub lecto fusam, arbitrata, ut erat verisimile, eam esse urinam : exprobravit ipsi, quod turpiter indecore se gereret, et quod neque surrexisset, neque ullam vocasset ex ancillis, sed inquinasset et vestes et stragula. Illa autem negabat, dicens, se nihil tale fecisse. Deinde remota tunica, cum visa esset sectio, et humor effluens, cognitus inde fuit medicus : et ipsa sana exstitit, et domum cum gaudio est reversa.

XXIII. Atque hæc sufficiunt ad cognoscendam gratiam quæ magno Sampsoni data fuit. Quid enim (ut est in tragœdia) numerare oportet innumerabilia (22)? Etenim qualia facta sunt, nunquam cessant fieri, sed fluminum instar se habent ; atque ideo miraculum unum sufficit pro omnibus, tanquam flumen divinitus fluens, quod procedit e sepulcro viri sancti, et quotidie oritur tamquam e fonte. Procedit autem non semper : sed paucis diebus ante festum Thaumaturgi quidam veluti humor apparet, qui deinde paulatim augetur, et remanet post festum sic scaturiens, donec aliquot, dies præterierint : deinde cessat. Atque hoc modo, ut opinor, majori est in honore et admiratione, quam si perpetuo flueret. Quoniam sic servare certum, et nunquam aberrans tempus fluendi et deficiendi, præterquam quod id gratius et admirabilius sit, est etiam magis venerabile. Quod enim est perpetuum, affert fortasse etiam satietatem ; satietas autem inducit contemptionem.

XXIV. Hoc est, quod tibi a nobis offertur donum, maxime Pater Sampson, nescio quidem, an ex tui animi sententia, sed certe pro nostris viribus. Quod quidem benigne et placide accipias, qui es benignissimus : morborumque nostrorum, atque ideo animæ potius, quam corporis, bonus sis medicus dux et custos totius nostræ vitæ, Christum reddens mihi propitium. Quem ipse quidem insigniter dilexisti, ego autem peccatorum multitudine, hei mihi, plusquam dici possit, provocavi ad iram : quem decet omnis gloria, honor et adoratio nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

A σμᾶν καὶ Δαμιανὸν, ἤρετο πρῶτον αὐτὴν ὁ Ἅγιος, τί ἂν καὶ πάσχουσα εἴη. Ἡ δὲ ὑποδεικνύναι ἐδόκει· καὶ ὁ Ἅγιος ἑνὶ τούτων προσλαβὼν ὑπεφαίνετο· Τομὴν αὐτῆς δεῖ τῷ μηρῷ ἐπιθεῖναι. Καὶ ὁ μὲν οὕτως ἐποίει. Ἡ δὲ, ὥσπερ ὀδύνης αἰσθομένη τινὸς, διυπνίζετο, ἔγνω δὲ οὐδὲν ὧν πέπονθεν. Ὡς δὲ καὶ ἡμέρα ἦν, ἡ ὑπηρέτις αὐτῇ προσελθοῦσα, καὶ ὕδωρ ὑπὸ τῇ κλίνῃ κεχυμένον ἰδοῦσα, οὐράν τε αὐτὸ εἶναι, ὡς τὸ εἰκὸς, οἰηθεῖσα, τὸ ἄκοσμον αὐτῇ ὠνείδιζε, καὶ ἀτεχνῶς ἄσχημον, ὅτι μὴ ἀνέστη, καὶ μὴ ἐκάλεσε μαδεμίαν τῶν ὑπηρετουμένων, ἀλλὰ καὶ τὰ ἱμάτια ἤσχυνεν οὕτω μετὰ τῶν στρωμάτων. Ἡ δὲ ἠρνεῖτο μηδὲν τοιοῦτον εἰργάσθαι, λέγουσα· Μηδαμῶς. Ἔπειτα τοῦ χιτῶνος ἀνασταλέντος, τῆς τομῆς τε διαφανείσης, καὶ τοῦ ὑγροῦ καταῤῥέοντος, ὁ μὲν ἰατρὸς B δῆλος ἦν, αὐτή τε ὑγιὴς ἐδείκνυτο, καὶ οἴκαδε καλῶς ἐπανήρχετο.

ΚΓ'. Ἀρχεῖ τούτοις γεύματος τὴν ὅλην ἀποδειχθῆναι τοῦ Μεγάλου χάριν. Τί γὰρ, κατὰ τὴν τραγῳδίαν, ἀναρίθμητα μετρήσασθαι δεῖ; καὶ γὰρ οὐδέποτε ταῦτα λεγόμενα λήγουσιν· ἀλλὰ τοῖς τῶν ποταμῶν ῥεύμασιν ἔχουσιν ὁμοίως· ἄλλως δέ τε καὶ ἑνὸς ἀντὶ πάντων ἀρκοῦντος, τοῦ θεορρύτου, φημὶ, νάματος, ὃ πρόεισι μὲν τοῦ τάφου, καὶ τοῦτον ἔχει γένεσιν καὶ πηγήν· πρόεισι δὲ οὐκ ἀεὶ, ἀλλ' ὀλίγαις μὲν πρότερον ἡμέραις τῆς τοῦ θαυματουργοῦ ἑορτῆς, εἶτα νοτὶς ὑποφαίνεται· ἔπειτα καὶ τὸ ὀλίγον αὔξεται, καὶ διαμένει μετὰ τὴν ἑορτὴν, οὕτωσὶ πηγάζον, ἕως καί τινες ἡμέραι παρέλθοιεν, εἶτα παύεται. Πλὴν οἶμαι C ταύτῃ θαυμαζόμενον καὶ τιμιώτερον, ἢ εἰ διηνεκῶς καὶ ἀλήκτως διετέλει ῥέον· ἐπεὶ τόγε συντηρεῖν οὕτως ἀπλανῆ τε καὶ ἀδιάψευστον τὸν καιρὸν τοῦ τῆς ἐπιῤῥοῆς, φημὶ, καὶ τὸν τῆς ἐκλείψεως μετὰ τοῦ θαυμασιώτερον καὶ χαριέστερον εἶναι, μᾶλλον ἐστὶ καὶ σεβασμιώτερον· τὸ γὰρ διηνεκὲς ἴσως καὶ προσκορές· ὁ δὲ κόρος πρᾶγμα φέρον εἰς καταφρόνησιν.

ΚΔ'. Τοῦτό τοι τὸ παρ' ἡμῶν προσαγόμενον δῶρημα, μέγιστε Πατρῶν, Σαμψὼν, οὐκ οἶδα μὲν, εἰ κατὰ γνώμην τὴν σὴν, κατὰ δύναμιν δὲ πάντως τὴν ἡμετέραν, ὃ καὶ δέχοιο προσηνῶς τε καὶ φιλανθρώπως, ὁ πάνταχοῦ φιλάνθρωπος, καὶ τῶν παθῶν καὶ νόσων τῶν ἡμετέρων, καὶ μᾶλλον τῶν ψυχικῶν, ἰατρὸς εἶης χρηστὸς, ἡγεμὼν καὶ φύλαξ παντὸς τοῦ καθ' ἡμᾶς βίου· ἵλεών μοι τιθεὶς τὸν Χριστὸν, D αὐτὸς μὲν διαφερόντως ἠγάπησας, ἐγὼ δὲ πλείω ἁμαρτιῶν, οἴμοι, ἀδιηγήτως παρώργισα· ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

(22) His annotatis minime contentus fuisset eruditus Commentator, sed quoque novam versionem adornare voluisset, si per vitam licuisset ; quæ versio minus presse inhærens Græcorum verborum ordini, et periodis usque ad fastidium aurium Latinarum prolixit ; multo clarius exhibuisset sensum auctoris, magisque intercisa minus fatig[illegible] lectorem. Sed quod hic non potuit, morte im[illegible] tura preveniente; neque nos modo possumus, p[illegible] moram non ferente : quamvis tamen negare n[illegible] mus, plura etiam nos in textu emendasse i[illegible] corrigendum typothetarum errata.

MENSIS JULIUS.

'E SS. STEPHANO EPISCOPO RHEGIENSI

ET SOCIIS,

SUERA EPISCOPO, AGNETE, FELICITATE ET PERPETUA MARTYRIBUS RHEGII IN CALABRIA.

(Julii die 5 Acta SS. Bolland, ad hanc diem.)

›res olim fuere hi sancti apud Græcos, A episcopum Bovensem, qui suffraganeus est Rhe-
.d Latinos. Meminerunt eorum nonnulla giensis.
ud nos, Chiffletianum atque Sirmundia- 3. Prædictarum Scripturarum (uti is addit, qui
orum illud die v Julii legit : Στεφάνου illas nobis submisit) archetypa asservantur penes
ἐ τῶν σὺν αὐτῷ· Hoc vero eodem die Joannem Simonem de Antonillo, U. J. D. virum
licatius : Τοῦ ἁγίου Μάρτυρος Στεφάνου, eruditum et pium, et ipsi S. Stephano satis addi-
Ῥήγιον Καλαβρίας κειμένου, καὶ τῶν ctum, cujus devotione et expensis sacellum exstat
ἁγίων μαρτυρησάντων· « Sancti Stephani (utique post acceptum illa de re responsum sacræ
qui jacet Rhegii in Calabria, et sociorum Congregationis Roma) exstructum in ecclesia Præ-
torum, qui cum eo martyrium sub- dicatorum S. Stephano dicatum, in quo annis sin-
Monachis quoque Cryptæ Ferratæ, et aliis gulis condecenti cum magnificentia Missæ sacrifi-
cis Græci ritus, celebrandum eodem die cium et Vesperæ musicis cum concentibus in festo
ar festum, Τοῦ ἁγίου Στεφάνου καὶ τῆς Sancti solemniter celebrantur. Circa iconem vero
τοῦ. Similia habent Menæa Græca bi- antistitis Stephani, ejusdem acta et martyrium hinc
Vaticanæ ; et alibi alia facile invenientur, inde figuris et versibus declarantur.
visa non sunt, quæque jam dicta potue- B 4. Iisdem fere temporibus, quibus Romæ petita
rmare. concessaque fuit facultas construendi S. Stephano
tamen apud Martyrologos Latinos Ste- altaria, sacella, templa, impressit Ferrarius utrum-
ıs et sociorum martyrum exstat memo- que catalogum suum, alterum nempe sanctorum
indicium esse possit, non adeo celebrem, Italiæ, anno 1613, alterum illorum qui in Romano
ı illorum temporibus, viguisse cultum in Martyrologio non habentur, anno 1625. In utroque
ıtina. Atque hinc factum sit, ut Rhegien- commemorat, die 5 Julii, S. Stephanum, sed absque
›iscopus, Annibal de Afflictis, vir multa sociis ; in priori quidem cum elogio hoc : « Ste-
ia clarus, initio sæculi superioris suppli- phanus, civis Rheginus, a S. Paulo apostolo, cum
›ngregationi sacrorum Rituum Romæ ex Syria Romam ductus, Rhegium, Brutiorum
suisque Rhegiensibus facultas fieret, metropolim appulisset, ad Christum conversus, et
›onendi imaginem, S. Stephano episcopo in fide instructus, primus Rhegiorum episcopus
'tyri, atque altaria et templa in honorem ab eodem apostolo ordinatur. Qui, post Apostoli
rigendi. » Affert pro motivo talia impe- discessum, dum munus episcopale prædicando im-
od « pridem, atque etiam tunc temporis pigre exsequeretur, multis jam ad fidem perductis,
ur de eodem sancto Stephano sociisque, C in Neroniana persecutione comprehenditur ; cum-
i Missa et alia Officia. » Et sacra con- que constanter in fidei confessione perseveraret,
referente illustriss. et reverendissimo atque multis affectus suppliciis, cruciatus omnes
co, Sancti Angeli in Foro Piscium Card. superasset, demum capitis obtruncatione marty-
agno, gratiam petitam concessit an- rium consummavit. » In posteriori autem Catalogo
›e hisce mihi constat, ita factum esse, idem Ferrarius sic habet : « Rhegii in Brutiis
nio Nicolai Mariæ Modofari, tunc Romæ S. Stephani, primi ejusdem episcopi et martyris
Thomæ in Parione rectoris, et hujusce sub Nerone. »
ıntis, atque eodem anno 1622 electi in 5. Non omni ex parte isthæc commendat

Actis Græcis, quæ mihi ab hisce viginti annis, tunc Romæ agenti, a R. P. Josepho Denti, domus professorum societatis nostræ præposito, Messanæ curata fuerunt describi e codicibus ms. celeberrimi prope urbem illam monasterii Sancti Salvatoris, ordinis S. Basilii; uti pluribus dixi ad Vitam S. Sebastianæ V. M. tomo VI Junii, quæ indidem ab eodem, uti multæ aliæ, mihi Græce fuerunt submissæ. Hæc, inquam, Acta S. Stephani videntur fons esse, ex quo, quotquot de illo Latine scripsere, sua hauserunt, aliis additis, aliis mutatis, pro suo cujusque sensu. Sic Stephanus, qui in Actis Græcis legitur patria Nicænus in Bithynia fuisse, et cum S. Paulo apostolo Rhegiam appulisse, ; apud Ferrarium dicitur civis Rheginus, et ab appellente illas in oras Paulo, Rhegii inventus, atque ibi ad Christi fidem conversus fuisse.

6. Hieronymus Marafioti in suo Calabriæ Chronico, Italice anno 1601 excuso, pag. 47, et Marcus Antonius Politi in suo similiter Chronico, Messanæ impresso ann. 1617, pag. 80. Idem Paulus Gualterius in sanctis Calabriæ, qui anno 1630 Neapoli prodierunt, pag. 53, et Ferdinandus Ughellus in suo *Italiæ sacræ* tomo IX edito anno 1662, habent Vitam S. Stephani, quam primus ex codice Græco interpretatus est Italice; secundus et quartus Latinam ediderunt ex alia atque alia interpretatione. Tertius e textu Latino Italicam fecit cum oratoria interpolatione. Horum ego editionibus inter se et cum textu nostro Græco collatis, quanquam eodem fere recidant omnia, malui tamen novam interpretationem facere, consimilem nostro ms. Græco, illamque simul imprimere, ut omnia magis authentica sint. Editio Ughelli propius insistit nostro ms. Græco: Marafiotina et Politiana in paucis aliquantum discordant; et in illo præcipue, quod designent diem martyrii septimum Julii: quem Ughellus noster textus Græcus, Menæa et Menologia citata, unanimiter asserunt quintum Julii.

7. Cornelius a Lapide in Acta apostolorum cap. ultimo ad illa verba, *Devenimus Rhegium*, commentans, varia habet, quæ sibi, tunc Romæ commoranti, submissa fuerunt a Rhegiensibus, viris eruditis et primariis: atque ex illorum fide hæc narrat: «Silet hic multa Lucas, ac præsertim Rhegiensium a Paulo conversionem, uno die, quo apud eos hæsit, factam: quæ ex Eclesiæ Rhegiensis monumentis, eodem ævo (nempe sæculo Christi Primo) Græce conscriptis, ac deinde in Latinum idioma translatis, et in archiepiscopali archivio asservatis, a Rhegiensibus viris eruditis et primariis ad me Romam transmissa, hic transcribam.» Transcribit autem ibi Acta Latina S. Stephani episcopi, a Paulo apostolo Rhegiensibus, ut aiunt, in transitu ordinati, quæ alia non sunt quam quæ nos infra damus Græco-Latina; nec tamen ibi sunt integra; nam desinunt in martyrio his verbis: « Quod digni fuerunt pro Christo mori ; » nec quid quam habent de sepultura sanctorum c rum. Facile condono P, Cornelio, Theolo Commentatori in sacram Scripturam eximio, fide et auctoritate Rhegiensium, virorum er rum et primariorum, talia scripserit. Ipse ir nihil per se commentatur de mora aut non Pauli apostoli apud Rhegium. Supposuit, ver quæ Rhegienses de mora ejus apud se uniu et de magna conversione gentilium illo die item de Actis S, Stephani, sæculo Christi Græce conscriptis affirmabant. Et si quid i re per se commentatus fuisset, utique obser quod si Paulus uno die Rhegii moram tra non potuisset secundo die Putoleos attigisse: Lucas factum esse ait. Sed de his mox alia.

8. Interea ex citatis editionibus animadver textu Græco nostro sphalmata quædam com esse, verosimiliter oscitantia librarii, illis in ubi ego per inclusa hisce sigis [] verba su conatus sum. Inter quas correctiones etian quod tertium nomen mulierum, simul pass Perpetua desiderabatur, quæ in Italico et l Sueræ episcopo, Agneti et Felicitati subnectit his autem ipsis nominibus dubium oriri pos omnes isti una cum Stephano passi fuerint s Christi primo. Acta quidem, etiam Græca, non antiqua sunt, nec talia, ut illud ipsis tuto c possit. Testimonia Martyrologorum nulla repe tur. Cultus nec valde antiquus apud Latinos valde celebris fuit ante sæculum XVI, quando amplificatio petita fuit a S. Rituum congre Romæ et obtenta, per facultatem exponendi imaginem sancti, ejusque nomini altaria et dedicandi: quæ eatenus nulla habuerit. L ubi sepultum fuit corpus in hodiernum usque uti scribit historicus Rhegiensis Politus ante reperiri non potuit.

9. Ex his, inquam. dubitari possit, an S phanus cum sociis suis martyrium passus sit s primo; eoque magis quod totis tribus primi culis episcopus, suæ civitatis alius, Rhegien non sit notus. Si dicas, per traditionem n esse S. Steqhanum pro sæculo primo, qu cur alius episcopus, pro eodem sæculo et di sequentibus, similiter noius non sit. Inquies antiqua civitatis scripta interciderunt; su autem vita S. Stephani, quæ ipsum S. Paul stoli discipulum facit. Audio. Sed illa ipsa vi sapit longam antiquitatem, nec potest ante lum decimum scripta fuisse, si non sit diu, post tio autem novem, decem, aut plurium sæcu tunc elapso, quando scripta fuit, potest s multa ignorasse de gestis sancti sui, quemadm nunc nihil de illis scitur ex antiquitate pr quod in vita narrantur : et magis potest igno certum tempus quo vixerit, martyrioque con fuerit, In hac porro ignoratione aut malig ditionis vulgi luce scribere exorso visum aptiori tempore Stephanum adduci Rhegiu

am quo Paulus apostolus eodem appulisse ; et præsumi poterat, ipsum ibidem pro n reliquisse episcopum.

n vero quæri potest de sociis symmarty- Stephani, Suera episcopo, et mulieribus, 'elicitate et Perpetua, unde illos acceperit ıatus forte sit scriptor Vitæ. Æque hæc liunde sunt : nec facile capiam, quomodo ;tæ religionis Christianæ initiis, duo Rhet episcopi, quando de uno solo non con-

De mulieribus quoque certiora desideınt, ne quis cogatur suspicari, Perpetuam citatem, omnium fere antiquorum Patrum ;lebratas, in Africa cum aliis sociis martyte sæculo tertio passas, Rhegium tradu-

quidem per hæc dubia mea nihil derolim veritati ; sed magis cupio, veritatem ustriorem fieri per aptas ad dubia mea ım solutiones. Aliud quoque dubium huc ıbi de prima Rhegiensium ad Christi fiversione per Paulum apostolum, sermo larium vox, et quodammodo Evangelium, bitare nefas sit, insonat auribus, Paulum, ia Rhegium appulisset, ducendus Romam ɔne et custodibus suis ad tribunal Cæsa- ngressu urbis Rhegiensis, cœpisse Chriuntiare : incolas autem obstinato animo ıisse istiusmodi anuntiationem ; tandem eprecante Paulo, ut se dicentem audirent mpore, quo parvulum candelæ frustulum, ıu tenebat accensum, deflagrasset, id per- Tum vero Paulum candelæ ardentis imposuisse columellæ, quæ forte astabat, ɐ ; et hanc columnam, consumpta brevi flammam concepisse et perrexisse arviso prodigio, incolas fidem Christi amfuisse.

factum, non tantum vulgi sermone, sed ipto celebratur a Marco Antonio Politi in Rhegiensi pag. 80, sed obiter tantum. mihi in his dubium est, utrum Paulum racula fecerit aut aliquos ad fidem conmo an istam urbem ex navigatione illa Scribit Luca, comes S. Pauli in naviyriaco-Romano, quæ vidit ; et accurate ıam quam in civitatibus obviis traxerunt, , ait, hibernasse Paulum tres menses, et m interea fecit miracula et conversiones ı, describit. Syracusis triduo substiteuteolis rogatu fratrum manserunt dies ıe Rhegio autem nihil simile meminit Lu- En verba, Actorum cap. ult : « Et cum ıs Syracusam, mansimus ibi triduo. Inde entes, devenimus Rhegium, et post unum ıte austro ; secundo die venimus Puteoinventis fratribus, rogati sumus manere dies septem ; et sic venimus Romam. » lus et Lucas, navigantes Syracusa vene-

A runt Rhegium. Non dicuntur urbem intrasse, nedum moram diurnam ibi fecisse ; sed potius iter prosecuti, e conspectu Rhegii, favente austro, post unum diem navigationis, venerunt die secundo Puteolos. Neque enim, si uno die Rhegii subtitissent, potuissent die secundo Puteolos attigisse, quibuscunque stantibus ventis, propter longinquam locorum distantiam.

13. Ita intellecto sacri scriptoris textu, uti plane videtur intelligi debere, evanescit prodigium columnæ marmoreæ ardentis in conversionem Rhegiensium, imo et conversio ipsorum per Paulum, et ordinatio Stephani tunc temporis in episcopum. Quod si quis etiam sustinere velit, Paulum civitatem ingressum fuisse, ibique die uno mansisse,

B nondum columna marmorea arserit. Quid enim ? Si id factum fuisset, Lucas, Pauli socius, utique scivisset. Si scivisset utique scripsisset. Utpote qui multo minora Pauli gesta in Melita insula et alibi, tam sedulo in memoriam posteritatis scripto consignavit. Utitur in re simili, simili argumentatione S. Hieronymus, Legebatur ipsius adhuc tempore liber de gestis Pauli et Theclæ, in quo et de baptizato leone narrabatur. Quod refutaturus ipse, sic ait : « Igitur Περιόδους Pauli et Theclæ, et totam baptizati leonis fabulam, inter apocryphas scripturas computamus. Quale enim est, ut individuus comes Apostoli Lucas, inter cæteras ejus res, hoc solum ignoraverit ? » Similiter quomodo idem ignoraverit, accensam a parva candelula, prædi-

C cante Rhegii Paulo, columnam marmoream arsisse ? » Addit Hieronymus ex Tertulliano, « Presbyterum quemdam in Asia σπουδαστὴν apostoli Pauli, convictum esse apud Joannem, quod auctor esset libri, et confessum, se hoc Pauli, amore fecisse ; et ob id de loco excidisse. » Digna fictoribus in rebus sacris ac seriis pœna, sive finxerint amore personæ privatæ, sive amore patriæ, ut res ejus gestas quam altissime repetant, aut conversionem ejus ad Christi fidem ab apostolis deducant.

14. Procedamus porro. Non tantum Pauli tempore ignotum fuit prodigium ardentis columnæ, verum etiam mille annis post, usque ad tempus, quo primaria S. Stephani vita, quam Græco-Latinam damus, conscripta fuit. Ejus quippe au-

D ctor, quamvis Paulum inducat Rhegium : ibique fidem annuntiasse, multos baptizasse, atque etiam presbyteros et episcopos ordinasse dicat, adeoque innuat longiorem moram ibidem traxisse ; tamen suo tempore nondum scivit, quod incolæ Rhegiensses initio pertinaciter prohibuerint Paulo prædicare fidem, deinde vero per prodigium columnæ marmoreæ ardentis conversi ab ipso fuerint. Quin imo satis declarat auctor vitæ, Rhegienses ab initio, absque ullo singulari miraculo, Paulum concionantem pronos auscultasse : et sicuti terra bona susceptum semen multiplicat centuplum, ita illos suscepisse verbum Dei ex ore Pauli. Debet igitur fabula ista primum nata fuisse in vulgus, post

tem dicti scriptoris et forte diu post, ex otiosi alicujus cerebro, quæ mox vulgo placuerit, atque etiam a prædicto chronographo Rhegiensi, Marco Antonio Politi, recepta fuerit. Scriptoribus aliis, Marafiotio in Chronico Calabriæ, atque Ughello in episcopis Rhegiensibus ; item Paulo Gualterio in Calabriæ Sanctis, et Vita S. Stephani, qui ante et post Politum, sua ediderunt, non ausis prædicti prodigii, ac talis conversionis Rhegiensium ad fidem Christi, vel verbo meminisse, quod faciam.

15. Superest, ut de ætate S. Stephani et sociorum ejus martyrum, verbum addamus. Satis, constare potest ex hactenus disputatis, ipsum a S. Paulo e navigatione Syriaco-Romana episcopum Rhegii constitutum non fuisse : id interim aiunt Rhegienses, atque adeo ex illorum opinione constitutus fuit anno Christi 56 quo illac transiit Paulus. De anno autem determinato martyrii nihildum apud ipsos legi. Ferrarius scribit, passum esse Stephanum sub Nerone : quod certat cum Actis, in quibus legitur, ipsum præfuisse episcopum annos decem et septem. Ex quo consequitur, martyrio defunctum esse anno 73, quod æque sustineri non potest. Quia scitur, nec illo anno, nec aliquot præcedentibus, nec aliquot subsequentibus, persecutionem ullam fuisse motam contra Christianos. Quamobrem aliud tempus quærendum est, quo episcopus factus, quoque martyrium passus sit S. Stephanus. Illud autem invenire non erit facile : cum Ughellus dicat, « post Stephanum usque ad Constantini Magni tempus, episcopos, qui in civitate Rhegiensi floruerunt, desiderari. » Rogo igitur Rhegienses, ut ipsi nova cura in rem illam tanquam suam, propius inquirant.

16. Nobis quidem experientia constat, ubique gentium obtinuisse et obtinere, estque pluribus quodammodo innatum, ut rerum suarum antiquitatem affectent, eamque quam altissime attollant: quod et frequenter usu venit in Actis sanctorum, quæ post longa tempora ex caliginosa traditione aut apocryphis scriptis colliguntur. Id accidisse sanctis Galliæ prioribus espiscopis, luculenter testatur Philippus Labbe, antiquitatis eruditus, si quis alius, in Breviario suo chronologico Historiæ sacræ et profanæ ad annum Christi 69, ita scribens anno 1665: «Ab annis facile octingentis plures majorum nostrorum crediderunt, quod primi episcopi fundatores Ecclesiarum nostrarum per Galliam, fuerint discipuli aut Christi Domini, aut sanctorum Petri, Pauli aut Clementis, etc., quodque venerint prædicare Evangelium in vastas hasce provincias sæculo primo Christianismi, S. Ursinum Bituricensium, S, Austremonium Arvernorum, S. Martialem Lemovicensium S. Frontonem Petrocoricensium, S. Eutrophium Santonensium, » et quos porro recenset magno numero alios : « quos inquit, doctissimi viri, Faber, Bosquetus, Launoyus, Patres Sirmundus et Petavius, aliique plures, censuerunt non venisse nisi sæculo tertio aut quarto. » De nonnullis sanctorum illorum et nos tractavimus in Actis nostris, et fere consentimus cum citatis auctoribus.

17 In Sicilia quoque Syracusani, qui sanctum suum Marcianum, primum civitatis episcopum nominant, contenduntque, Antiochia sibi a S. Petro apostolo submissum fuisse, ostenduntur ad diem 14 Junii nostri, aberrasse ipsumque sanctum, imperantibus Valeriano et Gallieno sæculo tertio, martyrium sustinuisse. Umbri similiter, ut nuper diximus, in tractatu præliminari ad tomum I Julii, affectant antiquitatem primorum aliquot episcoporum suorum, quos aiunt a S. Petro apostolo e Syria ad se missos fuisse ; qui non nisi temporibus Diocletiani et Maximiani vixerunt ac martyres facti sunt. Nihil attinet plura congerere exempla. Res eruditis notissima est. De S. Stephano, primo Rhegiensium episcopo, jam ostendisse mihi videor ipsum nec sæculo primo, nec a S. Paulo apostolo, quando is navigavit Romam, ordinatum fuisse episcopum ; quando autem ordinatus fuerit, nequeo divinare ; quia de hoc Stephano silent tam Martyrologi Latini, quam alii scriptores antiqui, saltem qui ante Vitam ejus scriptam vixerint. Fortassis posset ejus martyrium ad tempora Diocletiani et Maximiani referri, quia nulli alii ante illud tempus noti sunt episcopi Rhegienses. Verum certiora de his exspectabimus a Rhegiensibus ipsis, ut jam dixi.

18. Diximus quoque, unde acceperimus Acta Græca, et quia tarde fuerunt collecta, comperiuntur non magnæ fidei esse. En ipsa, cum nostra interpretatione. Titulus talis præfigebatur : Ἄθλησις τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν ἱερομάρτυρος Στεφάνου, μητροπολίτου τῆς Καλαβρίας : *Certamen sancti Patris nostri, sacri martyris Stephani, metropolitæ civitatis Rhegii in Calabria.*

ACTA AUCTORE ANONYMO

Nisi forte sit Metaphrastes.

Ex codice ms. monasterii Sancti Salvatoriis, ordinis S. Basilii prope Messanam.

Α'. Οὗτος ὁ ἅγιος ἱερομάρτυς Στέφανος ὑπῆρχεν ἀπὸ πόλεως Νικαίας· κατερχομένου δὲ Παύλου τοῦ ἀποστόλου ἐν τῇ Ῥώμῃ, συνηκολούθησεν αὐτῷ ἄχρι πόλεως Ῥηγίου τῆς Καλαβρίας. Εὑρὼν ὁ Ἀπόστολος τὴν πόλιν οὖσαν κατείδωλον, ἐκήρυξεν ἐν αὐτῇ λόγον Κυρίου, καὶ ὥσπερ ἀγαθὴ τὸν σπόρον δεχομένη νάϊ ἑκατοστεύουσα, οὕτως οἱ ἐν αὐτῇ τὸν λόγον ἐδέξαντο· κατηχήσας οὗτος αὐτοὺς ὁ Παῦλος, καὶ βαπτίσας πλείστους εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, προχειρίζει αὐτοῖς ἀρχιεπίσκοπον Στέφανον. Ὃς καλῶς ποιμάνας τὴν ἐμπιστευθεῖσαν αὐτῷ ποίμνην, πολλοὺς τῷ ἑσπερίῳ (μέρει) ὑπέστρεψεν εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ πίστιν ταῖς αὐτοῦ διδασκαλίαις. Διατρίψας οὖν ἐν ταύτῃ τῇ πόλει ἑπτὰ καὶ δέκα ἐνιαυτοὺς, καὶ ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους χειροτονήσας, καὶ τῆς Ἐκκλησίας Θεοῦ χάριτι μεγαλυνθείσης, ἐκινήθη διωγμὸς κατὰ τῶν Χριστιανῶν.

Β'. Ἐκρατήθη ὑπὸ Ἱέρακος ἡγεμόνος ὁ Ἅγιος προσαίτιος τοῦ Χριστιανισμοῦ, καὶ ἠναγκάσθη ἀρνήσασθαι τὸν Χριστὸν, καὶ θῦσαι τοῖς εἰδώλοις· ὃς δὲ οὐκ ἠνέσχετο, ἀλλὰ μᾶλλον παῤῥησίᾳ τὸν Χριστὸν ὁμολογήσας, Θεὸν ὄντα καὶ Ποιητὴν πάντων· τὰ δὲ εἴδωλα, ξύλα καὶ λίθους ἀναίσθητα, ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων, τοῦ διαβόλου ἐφευρήματα. Διὸ τύπτεται ἀφειδῶς (σὺν τῷ Σουηρᾷ ἐπισκόπῳ) καὶ λίθοις τὰς ὄψεις συνθλῶνται, καὶ εἰς κάμινον πυρὸς ἐμβληθέντες, ἐξῆλθον ἀβλαβεῖς· ὅθεν πλεῖστοι ἐπίστευσαν τῷ Χριστῷ. καὶ, Μέγας ὁ Θεὸς, ἀνεβόησαν, ὁ ὑπὸ Στεφάνου, καὶ Σουηρᾶ τῶν ἀρχιερέων κηρυττόμενος. Ἐν οἷς ὑπῆρχον γυναῖκες σεμναὶ, Ἀγνῆς, Φιλικητὰς (καὶ Περπετούα) προσαγορευόμεναι, μαθήτριαι τοῦ ὁσίου Στεφάνου ὑπάρχουσαι, παῤῥησιασάμεναι ἔμπροσθεν στᾶσαι Ἱέρακος ἡγεμόνος, ὡμολόγησαν τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, Θεὸν ἀληθινὸν καὶ Ποιητὴν πάντων ἀνακηρύξασαι.

Γ'· Τότε θυμοῦ πλησθεὶς, ἐκέλευσεν αὐτὰς ξίφει ἀποτμηθῆναι ἅμα Στεφάνῳ καὶ Σουηρᾷ τοῖς ἀρχιερεῦσιν. Οὗ γινομένου, παραυτίκα ἀπέδωκαν τὰς ἁγίας αὐτῶν ψυχὰς τῷ Κυρίῳ, εὐχαριστοῦντες καὶ ἀγαλλιώμενοι, ὅτι ἠξιώθησαν ὑπὲρ Χριστοῦ ἀποθανεῖν. Τὸ δὲ τίμιον σῶμα τοῦ ὁσίου ἱερομάρτυρος Στεφάνου, ὑπ' ἀνδρῶν εὐσεβῶν ἀωρὶ τῆς νυκτὸς κομισθὲν ἐν τῷ νοτιαίῳ μέρει τῆς αὐτῆς πόλεως, κατετέθη ἐν τῷ ἡσυχαστικῷ αὐτοῦ εὐκτηρίῳ, ὡς ἀπὸ σημείου ἑνὸς τῆς πόλεως, πλείστας ἰάσεις ἐπιτελοῦν. Τὰ δὲ τῶν λοιπῶν ἁγίων τὰ σώματα, Σουηρᾶ ἐπισκόπου, σεμνῆς Ἀγνῆς καὶ Φιλικητάτης (καὶ Περπετούας), ἔνθα ἀπετμήθησαν, ὑπὸ πιστῶν κατετέθησαν, ὑπὲρ τοῦ κόσμου πρεσβεύοντες.

I. Sanctus hic martyr Stephanus, civitate Nicæa ortus, cum Paulus apostolus proficisceretur Romam, ipsum comitatus fuit usque ad civitatem Rhegium Calabriæ. Inveniens autem Apostolus civitatem illam, totam idololatram, prædicavit ibi verbum Dei : et quemadmodum bona terra semen recipit multiplicatque centuplum, ita incolæ civitatis verbum receperunt. Interea catechizans ipsos Paulus, baptizavit plurimos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti ; atque ordinavit ibi archiepiscopum Stephanum, qui recte pascens commissum sibi gregem, multos in occidentalibus plagis, convertit doctrina sua ad fidem Christi. Postquam igitur septemdecim annos ibi exegisset, episcoposque et presbyteros consecrasset, atque Ecclesia per Dei gratiam perampla esset : mota fuit persecutio contra Christianos.

II. In illa autem comprehensus ab Hierace præside S. Stephanus, tanquam auctor Christianismi, coactus fuit negare Christum et sacrificare idolis Quod ille non sustinens, potius confessus est Christum Deum esse et creatorem omnium ; idola vero esse ligna et lapides, sensu carentia, opera manuum hominum, et diaboli inventa. Hinc sine cessatione verberatur una cum episcopo Suera, et facies eorum lapidibus conteruntur, et in caminum ignis injecti, inde exierunt illæsi. Quo miraculo plurimi crediderunt in Christum, exclamantes : Magnus est Deus, quem Stephanus et Suera episcopi prædicant. Inter hos quoque erant honestæ feminæ, Agnes et Felicitas et Perpetua nominatæ discipulæ sancti Stephani ; quæ libera voce, stantes coram Hierace præside, confessæ sunt nomen Christi, ipsum Deum verum et Factorem omnium prædicantes.

III. Tunc præses, iracundia plenus, præcepit ipsis gladio amputari caput, uti et Stephano et Sueræ episcopis. Quo facto, reddiderunt sanctas animas suas Domino, gratias agentes et exultantes, quod digni fuerint pro Christo mori. Venerabile autem sancti Stephani corpus a viris religiosis nocte intempesta deportatum fuit in [illegible] partem ejusdem civitatis, ac depositum in [illegible] ejus oratorio, quod circiter milliari [illegible] abest, plurimas operans curationes. [illegible] vero sanctorum corpora Sueræ [illegible] lis Agnetis, Felicitatis et Perpetuæ [illegible] deposita fuere, ubi occubuerant [illegible] cedentes.

DE SANCTIS XLV MARTYRIBUS

NICOPOLI IN ARMENIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS

(Acta SS. Bolland., Mai die 10.)

1. Nicopolis in Armenia, ab aliis pluribus ejusdem nominis civitatibus additione hujus provinciæ distincta, a Pompeio Magno condita ob Mithridatem ibi debellatum, auctore Dione Cassio, lib. XXXVI Historiarum Romanorum, exstitit clarissimorum martyrum XLV palæstra, constantiæ eorum testis et spectatrix, ac gloriæ theatrum ; civitas sane tum insigni hoc triumpho nobilis, tum mirifice prædicari merita, quod temporibus Valentis imperatoris inconcussa steterit adversus Arianorum procellas, ut pluribus meminit S. Basilius in epistol. addit., sicut signat Baronius in notationibus hic, 6, 9, 10, 11, et 12 edit. Nut celebratissimam vero sanctorum martyrum memoriam fuisse in sacris tabulis, abunde constabit ex iis quæ de eorum cultu subnectimus.

2. Menologium Basilianum, ad calcem tomi primi hujus mensis post annuntiationem : Eodem mense (Julio die X), passio sanctorum XLV martyrum, qui in Nicopoli martyrio affecti sunt, » ita de illis prædicat : « Quadraginta quinque Christi martyres vixerunt sub regno Licinii et præfectura Lysiæ, quorum principes fuere Leontius, Mauritius, Daniel et Antonius. Comprehensi itaque astiterunt duci Lysiæ in Nicopoli Armeniæ, Christumque confessi et idola exsecrati, cæsique ac lapidibus ora et faciem contriti, in carcerem conclusi sunt, per dies plures absque cibo permanentes. Milites, eorum constantiam conspicati, Christo crediderunt. Deinde e carcere ejecti, et crura securibus abscissi, hi quidem jam mortui, illi autem adhuc spirantes, in caminum ignis injecti, cursum consummarunt, accipientes immortale regnum, quod paratum ipsis fuit a Christo ante mundi constitutionem. » Alibi sæpius horum martyrum recurrit memoria in Græcis fastis, ac plerumque cum parvo elogio, videlicet in Menæis impressis eorumque indice et Horologio Græcorum ; item in Supplemento ad Menæa ex Synaxario Sirmondi et ms. Chiffletii, in Menæis bibliothecæ Ambrosianæ, Menæo Chiffletii, Menologio Slavo Russico, quod pro *Leontio* scribit *Leonis*, Maximo Cythetorum episcopo ; quibus addi potest ms. ex libro linguæ Arabicæ de vita nonnullorum sanctorum Typicum S. Sabæ, nec non epitome excusa Menologii : denique Menologium Sirleti : e quo postea eorum memoria transiit ad Martyrologium Romanum, sic illos referens : « Nicopoli in Armenia, sanctorum martyrum Leontii, Mauritii, Danielis et sociorum, qui sub Licinio imperatore et Lysia præside varie excruciati, tandem in ignem conjecti, martyrii cursum confecerunt. » Molanus illos etiam habet, et Galesinius.

3. Menæa impressa, uti etiam dictum eorum Supplementum, sacro martyrum agmini ita accinunt:

Παρεμβολή τις εὑρέθη τῷ Θεῷ νέα
Τόλμῃ παρεμβαλοῦσα καὶ πυρὸς μέσον.
Κτεῖνεν ἀρισθενέας δεκάτη πῦρ Νικόπολίτας.

Nova castra Numen militem invenit novum
Audacter ausum tendere in medio rogos.
Flamma necat decima generosa Nicopolitas.

Idem Supplementum habet hoc singulare de eorum cultu : Τελεῖται δὲ ἡ αὐτῶν σύναξις ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας Ἀκυλίνης πλησίον τοῦ φόρου. Celebratur autem eorum solemnitas in templo S. Aquilinæ prope Forum. » De templo S. Aquilinæ agit Cangius lib. IV *CPolis Christianæ*, pag. 144.

4. Baronius tom. III, pag. 162, num. 46, agens de hisce martyribus, agonem eorum affigit anno 316. In Menologio Slavo-Russico ponuntur passi anno 307. Liber linguæ Arabicæ, de quo supra, videtur ipsos alligare temporibus Diocletiani ; cum post annuntiationem ibidem addatur Actorum vitæ aut elogii, ut autumo, principium « in diebus Diocletiani : » et ascribitur, fol. 13. Tomo V. Maii, pag. 151, in annot. ad cap. 3 Actorum S. Donati et sociorum martyrum lit. f, ponitur Licinius cœpisse persequi Christianos anno 316. Secus opinatur Pagius in Critica hist. Chronol. tom. I, pag. 381, censens, nullos martyres in persecutione Liciniana fuisse passos ante annum 319, neque ante illud tempus Licinium persecutionem Ecclesiæ intulisse. Tillemontius tom. V, pag. 512, obiter ex Græcis tabulis sanctos Christi pugiles commemorans, annum martyrii non determinat. Et vero ea temporis ratio, quam figit Pagius, non videtur improbabilis : neque enim apparet, quem potissimum martyrio sæpe dicto assignes annum, quam illum quo Licinius varia in Christianos machinatus est, eos e palatio suo pellens, concilia celebrare, eos ve-

tans, aliaque quam plurima contra eos statuens ac gerens in odium Constantini de quibus Eusebius lib. I *De Vita Constantini*, capite 51, 52 et seqq. agit; quæ Petavius alligat anno Christi 319, ut videre est in parte altera *De doctrina temp.*, pag. 718; addens, passos esse in ea persecutione XL martyres in Cappadocia, frigore enectos, et Basilium, Amasiæ Ponticæ episcopum, martyrio affectum, citaque Eusebii Chronicon. Actum de illo est tom. III Aprilis, pag. 416, apposita epocha, circa ann. 322; de iis autem die 10 Martii. ad hæc Eusebii Chronicon Latine versum apud Josephum Scaligerum pag. 180, ad an. CCCXXI habet; «Licinius Christianos de palatio suo pellit.» Dicamus ergo, martyres obiisse circa annum 319.

5. Quid sentiam de Actis, e Græco in Latinum sermonem a me conversis, paucis intellige. Non sincera illa esse, sed episodio plus uno adornata dramaticeque composita, indubitatum mihi videtur. Spirat enimvero in illis ingenium Metaphrastis, vel saltem alterius cujusdam ei non absimilis, trægœdi sacri potius quam sinceri historici nomen promeriti. Argumento sunt sequentes observationes. Primo, preces, verbis psalmorum nimis compositæ concinnatæ, ut videsis num. 8 et 12. Secundo, inductio martyrum utriusque sexus nec non exemplum S. Potamienæ, temporibus Maximiani pro tuenda pudicitia in lebetem, pice instructum, a suo domino injectæ, nonne theatrum spirant? S. Leontius, ea narrans ut animos excitet ad fortiter pro Christo dimicandum, dicit se ea accepisse « a magistro suo, qui veniebat ex Egypto, et audisse se aieba a S. Antonio asceta. » Quæro qui hic Antonius aceta? Antonius magnus, ut opinor, celeberrimus plurium monachorum abbas: si ille est, quem conjicio, satis disparata connectere videtur scriptor; cum is tam diu obierit post S. Leontium, anno utique 356. Res illæ narrantur, a num. 8 in fine. Tertio, diabolus, Æsculapium mentitus, ducemque Lysiam contra martyres concitans, quidnam est nisi scena dramatica, num. 12?

6. Quinto, mors martyrum, hoc modo accelerata, qui refertur num. 16, fallor si plenam fidem inveniat. Sexto, prodit in scenam mulier, sanctis aquam sub vestibus clam in carcere deferens, num. 11; quæ denuo redit num. 19. Erunt, ut opinor, quibus preces et aqua e rupe elicita non omnino arridebunt, num. 22. Denique Actorum sinceritati non mediocriter officit sequens clausula, a genuinis Actis abesse consueta, quæ habetur num. 23, in qua Sisinnius ita Deum orat jamjam moriturus. « Opis tuæ indigos, teque nostro interventu invocantes, statim exaudi, Domine, in quacunque necessitate et indigentia; quamvis in viduitate et orbitate; quamvis in peregrinatione; quamvis in infirmitate corporis et animæ; quamvis in ære alieno et calumniis; quamvis in acerba servitute; quamvis in hominum ac pecudum contagione; quamvis in mari quispiam sit naufragus, etc. Tu illi, rex, per nos solatio sis, et statim exaudi, ut cognoscant mundi hujus incolæ, multum nos diligi abs te, et exaudiri, ac malo cuilibet fiat aqua hæc in medelam, nam ad invocationem tui ebullit et innovatum est vetus miraculum in gloriam *Patris et* Filii et Spiritus sancti, in laudem et memoriam martyrum tuorum quinque et quadraginta.

7. Inter martyres XXXVI Alexandriæ passos, de quibus hoc itidem die agitur superius, duo primi Leontius et Mauritius, et quintus Daniel, tribus nostris martyribus Nicopolitanis, quorum expressum vidimus nomen, prorsus homonymi sunt. Quæ homonymia suspicionem fortasse nonnulli præbere poterit, hic æque, ac alibi, plus semel, inductæ alicujus, confusionis, una fortasse martyrum turma in duas distracta, vel, si hoc non vis, alterius in alteram nominibus derivatis. Verum quoniam quid hic lateat mysterii, nobis assequi non est promptum, in duas eos classes dsitinximus, secuti Martyrologia Hieronymiana: uti indicavimus supra, ubi de dictis triginta sex martyribus egimus, et difficultatem hanc non prætermisimus.

8. Tamayus solius S. Leontii nomen exprimit, et socios martyres confuse: « Nicopoli in Armenia, S. Leontii martyris, qui cum aliis sociis agonem admirabilem complevit. » Hoc recte; sed clausulam sequentem, « cujus exuviæ sacræ in oppido Alcaudete, diœcesis Giennensis in cœnobio monialium B. Claræ debita cultus honorificentia servantur, » quorsum adjunxit? Cum in notis ad hunc locum candide profiteatur « suspicari se, erase amicum eruditum, » nimirum P. Martinum Xemena Jurado, ex cujus relatione prædictis Sancti reliquiis istum locum assignarat, « et hæc pignora esse alterius Leontii martyris Romæ passi; de quo agunt Maurolycus, Galesinius, et Philippus Ferrarius in generali catologo Sanctorum die 9 Julii fol. 284, et suademur ex eo quod comiti Beneventano ejus exuvias obtulit Paulus V, Pont. Max. extractas ex Romanis cæmeteriis; nec huc usque sciatur Nicopolitani Romæ advectas fuisse. » Recte, ut opinor, hic se et alium suum ducem corrigit Tamayus. Utinam in pluribus aliis eadem felicitate et facilitate se correxisset! Sic pluris fierent ejus merces apud eruditos hagiophilos etiam Hispanos, indignatione potius ac risu sæpe digniores, quam pretio.

MARTYRION

ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΜΕ' ΜΑΡΤΥΡΩΝ.

—

MARTYRIUM

SANCTORUM XLV MARTYRUM.

—

CAPUT I.

Vulgato a Licinio edicto contra Christianos, sistuntur coram duce Lysia sancti martyres.

I. Licinius imperator quaquaversum edicta vulgavit, ut si qui reperirentur Christiani, omnimodis plecterentur. Edicti vero exemplar expressum erat sic: Licinius imperator, maximus, augustus, his, qui per orbem terrarum præsunt, salutem: Postquam divinitas nostra facta est certior (1), quosdam eorum qui Christiani appellantur, non solum beneficis diis non sacrificare, sed etiam pio deorum cultui injurias irrogare; quin imo prætextu eis sacrificandi, plurimos deos vel ipso nocturno tempore contrivisse, punitosque sæpius non resipuisse aut honoribus affectos, aut metu absterritos; ideo potestas nostra jubet, ut ubicunque invenientur Christiani, diis hi sacrificent, magnisque honoribus ac donis fruantur: reluctantes autem, una cum uxoribus ac liberis, igni ac ferro tradantur; facultates insuper illorum omnes publicentur, in templorum, furtim ab ipsis eversorum, nec non murorum et publicorum balneorum utilitatem. Inviolabile itaque imperium nostrum edocti, quantum conniti potestis, id quod mandatum est, exsequamini, ne una vos cum impiissimis periclitemini. Hisce itaque vulgatis in plateis urbium edictis, sancti Dei famuli gavisi sunt, oblatam martyrii opportunitatem considerantes.

II. Inter hæc publicato Nicopolitarum in civitate edicto, quando timores ingruerent, et instructæ essent carnificinæ, erecta ligna ad suspensionem, ungulæ ferreæ acutæ ad abrasionem, cassides ignitæ, ollæ ferventes, rotæ, clavi, nervi bubuli indurati, aliique cruciatus atrociores; et dum advenisset dux Lysias, ubi universa Armeniælegio sortito erat distributa, comprehensi sunt nonnulli, qui Christianos se declarabant, Leontius et Mauritius et Daniel viri natalium splendore conspicui, et doctrinarum eruditione, vitæque ad Christi leges conformatione

A Α'. Λικίνιος ὁ βασιλεὺς ἀπέστειλε διατάγματα κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, ὡς εἴ τινες εὑρεθεῖεν Χριστιανοὶ, τούτους παντὶ τρόπῳ κολάζεσθαι. Ὁ δὲ τύπος τοῦ διατάγματος τοῦτον εἶχε τὸν χαρακτῆρα· Λικίνιος αὐτοκράτωρ, μέγιστος, σεβαστὸς, τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην ἄρχουσιν χαίρειν· Ἐπειδὴ ἐδιδάχθη ἡ ἡμετέρα θειότης, ὅτι τινὲς τῶν λεγομένων Χριστιανῶν οὐ μόνον οὐ θύουσι τοῖς εὐεργέταις θεοῖς, ἀλλὰ καὶ ἐνυβρίζουσι τὴν εὐσεβῆ τῶν θεῶν θρησκείαν, πλείστους δὲ θεοὺς καὶ ἐν νυξὶ συνέτριψαν προφάσει τοῦ θύειν αὐτοῖς, καὶ πολλάκις κολασθέντες οὐ μετετέθησαν, οὐ τιμαῖς εἴξαντες, οὐ φόβῳ μεταπεισθέντες, διὰ τοῦτο κελεύει τὸ ἡμέτερον κράτος, ὅπου δ' ἂν εὑρεθεῖεν Χριστιανοὶ, τούτους θῦσαι τοῖς θεοῖς, καὶ τιμῶν μεγίστων καὶ B δωρεῶν ἀπολαύειν· τοὺς δὲ μὴ πεισθέντας σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις πυρὶ καὶ μαχαίρᾳ παραδίδοσθαι, τὴν δέ γε ὕπαρξιν αὐτῶν πᾶσαν δημοσιευθῆναι εἰς ἐπιμέλειαν ναῶν, τῶν ὑπ' αὐτῶν κλοπῇ καθαιρεθέντων, καὶ τειχῶν καὶ λουτρῶν δημοσίων. Εἰδότες οὖν τὸ ἀπαράβατον τῆς ἡμετέρας κελεύσεως παντὶ σθένει τὸ προσταχθὲν εἰς ἔργον ἐνέγκατε, ὡς μὴ καὶ ὑμᾶς συγκινδυνεῦσαι τοῖς ἀθεωτάτοις. Τούτων τῶν προσταγμάτων προτεθέντων ἐν ταῖς πλατείαις τῶν πόλεων, οἱ ἅγιοι δοῦλοι τοῦ Χριστοῦ ἔχαιρον, τὸν καιρὸν τοῦ μαρτυρίου σκοπούντες.

Β'. Καὶ δὴ καὶ ἐν τῇ Νικοπολιτῶν προτεθέντος τοῦ διατάγματος, καὶ τῶν φόβων ἐπισειομένων, καὶ τῶν κολαστηρίων εὐτρεπισθέντων, ξύλων ὀρθίων εἰς ἀνάρτησιν, ὀνύχων τε σιδηρῶν ἀκμαίων εἰς εἴσξεσιν, C καὶ κασσίδων πεπυρακτωμένων, τηγάνων καὶ τροχῶν, καὶ ἥλων, καὶ βουνεύρων ξηρῶν, καὶ ἑτέρων χαλεπωτέρων κολαστηρίων, καὶ παραγενομένου τοῦ δουκὸς Λυσία, ᾧπερ ἦν ἀπόκεκληρωμένη ἡ λεγεὼν πᾶσα ἡ Ἀρμενίας, συνελήφθησάν τινες, ἑαυτοὺς καταδήλους ποιήσαντες, ὅτι Χριστιανοί εἰσιν, Λεόντιος καὶ Μαυρίκιος, καὶ Δανιὴλ, ἄνδρες ἐπίσημοι

(1) Isto quondam titulo imperatores fuisse nuncupatos, colligitur ex epistola Valentiniani ad Theodosium imperatorem data, quæ est numero vicesima quinta, et habetur parte I concilii Chalced. a. col. 512.

τῇ πόλει γένει τε καὶ παιδεύσει λόγων καὶ τὰ Χριστὸν διαπρέποντες, σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ τε μ' λέγοντες ἑαυτοὺς εἶναι Χριστιανούς, τοπροαιρέτως προελθόντες τῷ Λυσίᾳ. Ὃς νος τὴν τοσαύτην τῶν ἀνδρῶν προθυμίαν, αὐτοὺς, λέγων· Πόθεν ἐστέ; καὶ τίς ἐστιν ὁ ἡμᾶς μὴ εὐσεβεῖν, μήτε θύειν τοῖς θεοῖς τοῖς ς; Ὁ ἅγιος Λεόντιος λέγει· Ἡμεῖς πάντες νοί ἐσμεν. Καὶ οἱ μὲν τὴν πόλιν ταύτην , οἱ δὲ καὶ ἐκ τῆς χώρας τῆς ὑπὸ τὴν πόλιν ει. Καὶ πατρὶς μὲν ἡμῖν αὕτη ἡ ἐπίγειος, δὲ Χριστὸς ὁ ἐπουράνιος· καὶ αὐτός ἐστιν ὁ ἡμᾶς καὶ πείσας θεοῖς κούφοις καὶ τυφλοῖς ρεύειν, μήτε ἔργοις χειρῶν ἀνθρώπων προσ-

A illustres, et una cum ipsis quadraginta alii, Christianos se dictitantes ultro ad Lysiam accesserunt. Qui talem in viris contemplatus animi celsitudinem percontatus, illos est, dicens : Cujates estis, et quis auctor vobis est, ne cultum aut sacrificium deferatis diis cœlestibus ? Cui sanctus Leontius : Omnes nos Christiani sumus, et nos quidem urbem hanc incolimus, illi vero e regione, quæ urbi subest, advenerunt. Et patria quidem terrestris nobis eadem est, Pater vero cœlestis Christus ; atque hic est, qui nos docuit, et persuasit deos mutos ac cæcos non colere, nec opera manuum hominum adorare.

ιυσίας εἶπεν· Καὶ ποῦ ἐστιν ὁ Χριστός; σταυρώθη καὶ ἀπέθανεν; Ὁ ἅγιος Λεόντιος Μὴ μόνον τὸ ἀπέθανεν ἀκούσεις, ἀλλ' ἐννοήσει καὶ ἠγέρθη καὶ ζῶν ἐστιν ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ρ ἀπέθανεν δι' ἡμᾶς, καὶ πάλιν ἠγέρθη, ὡς τοῦ Θεοῦ. Λυσίας εἶπεν· Οὐκοῦν ζῇ νῦν; Ὁ ιόντιος λέγει· ὦ Λυσία, οἱ ὑμέτεροι θεοὶ ντες οὐ ζῶσιν· ὁ δὲ ἡμέτερος Δεσπότης καὶ τὰ πάντα τῇ ἰδίᾳ δεξιᾷ καταρτήσας, οὐρα-ν, θάλασσαν, καὶ πάντας ἀνθρώπους, ὑπὲρ πέθανεν, ἵνα ἡμᾶς ἀποσπάσῃ τῆς εἰδωλολα- ἐκεῖνος ζῇ, καὶ ἡμᾶς ἐδίδαξεν ὑπεραπο- αὐτοῦ, ἵνα καὶ ἡμεῖς, ἀποθανόντες, συν- αὐτῷ. Λυσίας εἶπεν· Οὐχὶ δώδεκά εἰσιν άνιοι; ποῖον οὖν σὺ λέγεις ἕτερον Θεὸν, ὃς ουρανὸν, καὶ γῆν, καὶ θάλασσαν; Ὁ ἅγιος λέγει· Ποῖοί εἰσιν οἱ θεοὶ ὑμῶν; Λυσίας Ζεὺς, καὶ Ἀπόλλων, καὶ Ἀσκληπιὸς, καὶ οἱ ὃς σέβει ἡ σύμπασα. Ὁ ἅγιος Λεόντιος λέ- ὺς οὖν θεός ἐστιν; Λυσίας εἶπεν· Οὐαί, , ἄνθρωπε βλασφημῶν· αὐτός ἐστιν ὁ κρα- ς οὐρανοὺς, πατὴρ ἀνδρῶν τε καὶ θεῶν. Ὁ ιόντιος λέγει· Εἰ οὖν θεός ἐστιν ὁ Ζεὺς ὅτι καὶ ἰσχυρός ἐστιν, καὶ ὑμῶν τῶν ἐκδί- χρῄζει ἀσεβούμενος· πάντως δὲ καὶ δίκαιός καὶ μισοπόνηρος, μισῶν μοιχείαν, μισῶν , μισῶν ἀῤῥητοποιίαν, μισῶν ἀδελφογα- ισῶν πολέμους, καὶ φιλῶν εἰρήνην. Ὁ γὰρ εῖλει τέλειος εἶναι, καὶ ἀπροσδεής, καὶ ἀν- τος. Ἐὰν γὰρ ἁμάρτῃ ὁ θεὸς ὑμῶν, ἐστὶν λός, καὶ ἄλλου Θεοῦ χρείαν ἔχει ἀναμαρτήτου ῶσιν ἑαυτοῦ.

B III. Dixit Lysias : Ubinam est Christus ? Numquid cruci affixus et mortuus est ? Cui sanctus Leontius : Non solum audi mortuum esse, sed resurrexisse considera, et vivere in cœlis ; sed enim mortuus est libens propter nos, et iterum resurrexit, tanquam exsistens Filius Dei. Dixit Lysias : Nempe etiam nunc vivit ? Cui sanctus Leontius : O Lysia, dii vestri, postquam mortui sunt, non vivunt ; at vero Dominus noster ac Deus, qui dextera sua gubernat omnia, cœlum, terram, mare et homines omnes, pro nobis, mortuus est, ut nos ex idolorum cultu extraheret. Vivit is, et docuit nos pro se mori, ut mortui, cum illo vivamus. Dixit Lysias : Nonne duodecim dii cœlestes sunt ? Qualem ergo tu alium dicis Deum, qui fecit cœlum et terram et mare ? Sanctus Leontius dixit : Quinam dii vestri sunt ? Lysias dixit : Insuper et Apollo et Æsculapius, aliique, quos orbis colit universus. Sanctus Leontius dixit : Jupiter ergo Deus est ? Lysias dixit: Vah ! insanis, homo blasphemé : ipse est, qui cœlos tenet, hominumque pater et deorum. Sanctus Leontius dixit : Si igitur deus est Jupiter, quia omnino fortis est, vobis defensoribus, quando injuria læditur, non indiget ; omnino justus est et mali osor, osor fornicationis, osor adulterii, osor obscenitatis nefandæ, osor incestus, osor bellorum et amans pacis. Etenim Deus perfectus sit oportet, egestatisque ac peccati expers : nam si peccat deus vester, peccator est ; et Deo eget altero peccare nescio, ad emendationem suam.

C

D

υσίας εἶπεν· Σὺ εἶ ὁ δικάζων τὰ τῶν θεῶν, ιφαλή; Μὰ τὴν σωτηρίαν τῶν θεῶν, καὶ τὴν ακῶς ἀπολέσω ὑμᾶς. Ὁ ἅγιος Λεόντιος λέ- ὴ ἀγανάκτει τὴν ἀλήθειαν ἀκούων· τοῖς ις πᾶσι νόμοι τέθεινται, οἱ μὲν λογικοὶ, οἱ ικοὶ, ὡς οὐ χρὴ ἄνθρωπον ἀλλοτρίαν ἔχειν , οὔτε ἀδελφογαμεῖν, οὔτε πολέμους ἀγαπᾷν, ξενεῖν ὄλεθρον τοῖς ἀνθρώποις. Εἴπερ σωτῆ- τοὺς καλεῖς, ὤφειλον μᾶλλον ἐκ τῆς εἰρήνης καὶ περιποιεῖσθαι τοὺς σεβομένους. Εἰ δὲ ὁ ιῶν τοιαῦτα διαπράττεται, καὶ τοὺς ἀνθρώ- ισάτω λῦσαι τοὺς νόμους· ἢ καὶ ὡς ἄνθρω-

IV. Lysias dixit : Tu causam dicis eorum quæ ad deos attinent, malum caput ? Per deorum et meam salutem, male vos perdam. Sanctus Leontius dicit : Ne indigne feras audire veritatem. Hominibus omnibus tam ratio quam natura præscripsit leges, non esse par, ut homo alienam habeat uxorem, utque committat incestum, aut bella diligat, aut hominibus perniciem inferat. Si eos vocas sospitatores, deberent potius ex pace servare et de cultoribus suis bene mereri. Si deus vester ista facit, suadeat hominibus solvere leges ; vel sicut homo, deus vester agat, et homines imitetur. Nam

si illi, qui faciunt ea quæ lex non jubet, prævaricatores dicuntur, summoque supplicio et morte ipsa digni sunt; dii vestri prævaricatores quali tandem mortis genere sunt digni? Homines novimus qui ab istis se spurcitiis continuerunt: et justi appellantur, libidinem aversantes. Ergo homines continentes diis incontinentibus præstantiores sunt. Si non ita res se habet, sed male dixi, testimonium mihi perhibe. Neque enim male dixi; nam dii non sunt, qui servant, sed pessimi dæmones, animis perniciem afferentes.

V. Sanctus Daniel dicit sancto Leontio: Belle dixisti, Pater, et nobis omnibus animos addidisti. Dux dixit: Malum caput, et omni dementia plenum; nonne Deus vester, tanquam maleficus cruci affixus est; ecquis autem deorum nostrorum affixus est cruci? Sanctus Leontius dicit: Deus noster cruci affixus est; quin imo in cruce ejus gloriamur, contra quam dii vestri nihil quidquam valent. Christus enim volens hominem servare a tali, quæ invaluerat, impietate, voluntarie se tradidit Judæis, hæc per prophetas vaticinatus, ut antiquam primi hominis prævaricationem per crucem solveret, ad infernum descenderet, cum aperiret, animas liberaret, et resurrectionem nobis donaret. Dii autem vestri, Jupiter quidem propter luxuriam factus est cygnus, taurus ac serpens. Quidnam ergo amabilius est, Deumne, postquam homo, quem fecerat, mala sua volnutate perierat, Deumne, inquam, pro ipso mori et resurgere, atque nunc ipsum simul resurgere misericordiam consecutum; an ob luxuriam fieri ciconiam et repere ob libidinem? Similiter quoque Apollo, deus vester, fulmine periit, ut in fabulis vestris in scenam datur. Æsculapius vero et Hercules fulmine itidem icti et igne cœlesti consumpti fuerunt; non enim dii erant, sed impostores.

A πος πραττέτω ὁ θεὸς ὑμῶν, καὶ μιμησάσθω τοὺς ἀνθρώπους· εἰ γὰρ οἱ πράττοντες ἃ μὴ ὁ νόμος κελεύει, παράνομοι λέγονται, καὶ τιμωρίας μεγίστης, καὶ θανάτου ἄξιοί εἰσιν, οἱ θεοὶ ὑμῶν παρανομοῦντες πύσων θανάτων ἄξιοί εἰσιν! Οἴδαμεν ἀνθρώπους ἐγκρατευομένους ἀπὸ τῶν ἀκαθαρσιῶν τούτων, καὶ λέγονται δίκαιοι, γυλασσόμενοι ἀπὸ ἀσελγείας οὐκοῦν οἱ ἐγκρατεῖς ἄνθρωποι τῶν θεῶν ἀκρατῶν κρείττονές εἰσι. Εἰ δὲ οὐκ ἔχει οὕτως, ἀλλὰ κακῶς εἶπον, μαρτύρησόν μοι· οὐκ εἶπον γὰρ κακῶς ὅτι οὐκ εἰσὶ θεοὶ σώζοντες, ἀλλὰ δαίμονες κάκιστοι, ὀλοθρεύοντες ψυχάς.

Ε'. Ὁ ἅγιος Δανιὴλ λέγει τῷ ἁγίῳ Λεοντίῳ· Καλῶς εἶπας, Πάτερ, καὶ Πάντας ἡμᾶς παρεθάρρυνας. Ὁ δοὺξ εἶπεν: Κακὴ κεφαλὴ, καὶ πάσης ἀπονοίας B πεπληρωμένη, οὐχὶ ὁ Θεὸς ὑμῶν ἐσταυρώθη ὡς κακοῦργος; τίς δὲ τῶν θεῶν ἡμῶν ἐσταυρώθη; Ὁ ἅγιος Λεόντιος λέγει· Ὁ μὲν ἡμέτερος Θεὸς ἐσταυρώθη, καὶ ἐγκαυχώμεθα ἐν τῷ σταυρῷ αὐτοῦ, δι' οὗ οἱ θεοὶ ὑμῶν οὐκ ἔτι ἰσχύουσιν· ὁ γὰρ Χριστὸς, βουλόμενος σῶσαι τὸν ἄνθρωπον διὰ τὴν ἐπικρατησασαν ταύτην ἀθεότητα, ἑκουσίως ἑαυτὸν παρέδωκε τοῖς Ἰουδαίοις, προκηρύξας ταῦτα διὰ τῶν προφητῶν, ἵνα διὰ τοῦ σταυροῦ παράβασιν ἀρχαίαν τοῦ πρωτοπλάστου λύσῃ, καὶ κατέλθῃ εἰς τὸν ᾅδην, καὶ ἀνοίξῃ τοῦτον, καὶ ἀπολύσῃ ψυχὰς, καὶ ἀνάστασιν ἡμῖν δωρήσηται· οἱ δὲ ὑμέτεροι θεοὶ, Ζεὺς μὲν, δι' ἀσωτίαν κύκνος, καὶ ταῦρος, καὶ ἑρπετὸν ἐγένετο· τί οὖν ἐστιν ἐραστότερον, Θεὸν τὸν ποιήσαντα ἄνθρωπον, καὶ ἀπολωλότα διὰ ἰδίαν ἑαυτοῦ κακὴν προαίρεσιν, ἀποθανεῖν τὸν Θεὸν δι' αὐτὸν, καὶ ἀναστῆναι, C καὶ συναναστῆναι τοῦτον ἐλεηθέντα, ἢ δι' ἀσωτίαν γενέσθαι πελαργὸν, καὶ ἕρπειν διὰ τὴν πορνείαν; Ὁμοίως δὲ καὶ Ἀπόλλων, ὁ θεὸς ὑμῶν, ἐκεραυνώθη, ὡς ἐν τοῖς μύθοις ὑμῶν τραγῳδεῖται. Ἀσκληπιὸς δὲ καὶ Ἡρακλῆς ἐκεραυνώθησαν καὶ αὐτοὶ, καὶ κατεδαπανήθησαν πυρὶ οὐρανίῳ, οὐ γὰρ ἦσαν θεοὶ, ἀλλ' ἀπατηλοί.

CAPUT II.

Sancti lapidibus percussi et in carcerem conjecti, variis exemplis a sancto Leontio confirmantur.

VI. Tum dux iratus lapidibus vultus eorum cædi jussit. Et dixit: Ora eorum percutite, ex quibus blasphemia erupit contra deos. Percussi sancti dicunt tyranno: Deus te percussurus est, minister Satanæ, quia audiens veritatem, ebrius es impietate. Sanctus Leontius dicit: Fratres, ne maledicite his, qui ex se ipsis maledicti sunt, benedicite potius, quoniam ita scriptum est: « Benedicite persequentibus vos[1]; » benedicite et non maledicite. Dux dicit: Leonti, per deos juro, si obtemperetis mihi et sacrificetis, quidquid volueritis, dabo vobis: nam hucusque vos sustinui, considerans futurum, ut mutaremini. Si itaque imperatoribus refragamini, et si non veneritis diis sacrificaturi, membra vestra corvis et canibus cibum proponam, et

D ς'. Καὶ χολώσας ὁ δοὺξ ἐκέλευσε λίθοις τὰς ὄψεις αὐτῶν δέρεσθαι, καὶ λέγει· Τύπτετε τὰ στόματα αὐτῶν, ὅθεν ἐξῆλθε βλασφημία εἰς τοὺς θεούς. Οἱ δὲ ἅγιοι τυπτόμενοι λέγουσιν τῷ τυράννῳ· Τύπτειν σε μέλλει ὁ Θεὸς, ὑπηρέτα τοῦ Σατανᾶ, ὅτι τὴν ἀλήθειαν ἀκούων μεθύεις τῇ ἀσεβείᾳ· Ὁ ἅγιος Λεόντιος λέγει· Ἀδελφοὶ, μὴ καταρᾶσθε τοὺς αὐτοκαταράτους, ἀλλὰ μᾶλλον εὐλογεῖτε· ἐπειδὴ οὕτως ἐπιγέγραπται· Εὐλογεῖτε τοὺς διώκοντας ὑμᾶς· εὐλογεῖτε, καὶ μὴ καταρᾶσθε. Ὁ δοὺξ εἶπεν· Λεόντιε, μὰ τοὺς θεοὺς, ἐὰν πεισθῇτέ μοι, καὶ θύσετε, ὃ ἂν βούλησθε, παρέξω ὑμῖν· ἕως γὰρ τοῦ παρόντος ἠνεσχόμην ὑμῶν, σκοπῶν τὴν μεταβολήν. Ἐὰν οὖν παρακούσητε τῶν αὐτοκρατόρων, καὶ μὴ, προσελθόντες, θύσητε τοῖς θεοῖς, τὰ μέλη ὑμῶν τοῖς

[1] Matth. v, 44.

οῖς κυσὶ βορὰν παραθήσω, καὶ οὐδὲν
ει ἡ ματαία ἔνστασις. Ὁ ἅγιος Ἀντω-
Ἰοίοις θεοῖς κελεύεις θῦσαι ἡμᾶς; Λυ-
θύσατε τῷ Διὶ καὶ τῷ Ἀπόλλωνι. Ὁ
ος εἶπεν· Ὁ Θεὸς ὑμῶν ἑαυτὸν σῶσαι
, Ἀπόλλων λέγεται· τοῦτο ὑμεῖς μαρ-

A nihil vobis proderit stulta pervicacia. Sanctus Antonius dixit: Cujusmodi diis sacrificare nos jubes Lysias dicit: Sacrificate Jovi et Apollini. Sanctus Leontius dixit: Deus vester, qui semetipsum servare non potest, Apollo dicitur. Id confitemini vos ipsi.

τήσας οὖν ὁ Λυσίας, καὶ ἐκ τοῦ θυμοῦ
ὸς διαπύρους ποιήσας, καὶ τρίσας τοὺς
ευσεν σιδήρῳ δεθῆναι αὐτῶν τὰς χεῖρας,
δας, καὶ κλοιοῖς βαρυτάτοις κατασφιγ-
τεθῆναι εἰς τὸ δεσμωτήριον εἰς τὸν
πόλεως τῆς βλεπούσης κατὰ βορέαν,
ἡ ὑπεκτρέχει, ῥέουσα ἔξωθεν τῆς πύ-
ως· παραγγείλας τοῖς φυλάσσουσιν αὐ-
ύταις, Μεναίᾳ καὶ Βηληράδῃ, λέγων
τε, ὦ Μεναῖα καὶ Βηληράδη, πῶς αὐ-
τε· μὰ τὸν γὰρ Ἀσκληπιὸν, ὅτι ἐὰν
ρτος ἢ ὕδωρ ἐδόθη αὐτοῖς παρά τινος,
τιμωρίαν ὑμῖν ἐπιθήσω, καὶ πυρὶ σὺν
ἀναλώσω. Οἱ δὲ στρατιῶται, τὰ δεσμὰ
ῖς ἁγίοις, ἐνέβαλον εἰς τὸν πύργον. Οἱ
ἐξ ἑνὸς στόματος ἔλεγον· Εὐλογοῦμέν σε,
βασιλέα τῆς δόξης, τὸν ἐπὶ Ποντίου Πι-
τάντα εἰς κριτήριον διὰ τὰς ἡμετέρας
ι γὰρ εἶ ἡ ἀληθινὴ ζωὴ, ὁ ὑπὲρ ἡμῶν
ῶν θυσία δοθεὶς, ὁ τοῦ Ἀληθινοῦ Θεοῦ
ς, καὶ τοῦ σοῦ Πατρὸς ἀρχιερεύς· μὴ
ᾶς τοῦ ἐλέου σου, μήτε ταύτης τῆς
ἑνώσας ἡμᾶς πάντας τῇ σῇ ὁμολογίᾳ,
ἡμᾶς ὁμοψύχους, ἕνωσον ἡμῶν καὶ τὴν
ὶ μὴ ποιήσῃς ἡμᾶς ἐν μηδενὶ χωρισθῆ-
ίλων, ὅπως ἰδόντες ἡμῶν τὴν καλὴν
ἀσεβεῖς ἐργάται, ἐπιθυμήσουσιν τὴν
πρᾶξιν. Ἰδοὺ γὰρ ἐν σκότει κατεβλή-
τες καὶ διψῶντες, καὶ ἡ ψυχὴ ἡμῶν ἐν
ιεται· ἀλλὰ σὺ, Κύριε, χάρισαι ἡμῖν τὴν ὑπομονὴν καὶ τελείωσον ἡμῶν τὸν δρόμον, ἵνα μηδένα ἐξ
ᾶς χειρώσηται.

B VII. Indignatus ergo Lysias, oculis inflammatis præ furore ac dentibus frendens, manus eorum ac pedes catenis vinciri jussit; et catenis gravissimis excarnificatos, in carcerem compingi in turri civitatis, quæ Boream respicit. Unde etiam fons excurrit, fluens extra portam civitatis. Militibus qui eos custodiebant, Menææ et Beleradæ, id mandati dedit, dicens: Videte, Menæa et Belerade, quomodo ipsos custodiatis. Nam per Æsculapium, si rescivero, aut panem aut aquam eis a quopiam data esse, pœna illorum vos multabo, et igne simul cum illis vos perdam. Milites autem, vincula sanctis circumponentes, in turrim conjecerunt. Sancti ex uno quasi ore dicebant: Benedicamus te, Domine, Regem gloriæ, qui propter peccata nostra coram Pontio Pilato astitisti judicandus. Tu enim vera es vita, pro nobis peccatoribus in hostiam datus, veri Dei verus Filius, Patrisque tui Pontifex: ne separa nos a misericordia tua, neque ab hac fraterna conjunctione, qui omnes nos unis tui confessione, et unius efficis voluntatis, mortem quoque nostram uni: nec permitte ut alter ab altero in aliquo separemur, ut videntes egregiam nostram alacritatem impii ministri exemplo nostro moveantur. Ecce enim in tenebras detrusi sumus, esurientes ac sitientes, et animus noster in vinculis tabescit; sed tu, Domine, patientiam nobis da, cursumque nostrum perfice, ut nullum e nobis Satanas capiat.

λίναντες τὰ γόνατα προσηύξαντο, καὶ
καθεσθῆναι, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι αὐτοὺς
ναι· ἦσαν γὰρ ἐν τοῖς δεσμοῖς κατα-
καὶ ἔψαλλον συμφώνως λέγοντες·
ὑπέμεινα τὸν Κύριον, καὶ προσέσχε
ήκουσε τῆς δεήσεώς μου, καὶ ἀνήγαγέν,
ου ταλαιπωρίας καὶ ἀπὸ πηλοῦ ἰλύος.
αντες τὸν ψαλμὸν, ἔπεσαν ἐπὶ πρόσωπον,
τες πάλιν ἔψαλλον λέγοντες· Εἰσάκουσον,
τευχῆς μου, ἐν τῷ δέεσθαί με πρὸς σέ·
χθροῦ ἐξέλοῦ τὴν ψυχήν μου. Ἐσκέπα-
συστροφῆς πονηρευομένων, ἀπὸ πλή-
ομένων ἀδικίαν. Καὶ πληρώσαντες τὸν
ὶ ποιήσαντες τρίτην εὐχὴν, ἐκαθέζοντο,
δεσμὰ καταφιλοῦντες, καὶ προσέχοντες
αλλιῶντο. Ὁ δὲ ἅγιος Λεόντιος ἤρξατο
αὐτοὺς καὶ λέγειν· Ἀδελφοὶ τίμιοι καὶ
ιαὶ δοῦλοι τοῦ Χριστοῦ, γενναίως ἅπαντα
· οἴδατε γὰρ ἐκ τῶν θείων Γραφῶν, ὅσα

D VIII. Et flexis genibus orabant; et postquam surrexissent, consederunt, eo quod recto corpore stare non poterant (erant quippe in vinculis incurvati) et una voce canebant, dicentes: « Exspectans exspectavi Dominum, et intendit mihi, et exaudivit orationem meam, et eduxit me de lacu miseriæ et de luto fecis[2]. » Atque expleto psalmo, ceciderunt in faciem, et surgentes rursum cecinerunt, dicentes: « Exaudi, Deus, orationem meam, cum deprecor ad te: a timore inimici eripe animam meam. Protexisti me a conventu malignantium, a multitudine operantium iniquitatem. » Atque expleto psalmo et tertia facta oratione consedere, alter alterius vincula osculantes, et se mutuo stringentes exsultabant. Sanctus vero Leontius hortari ipsos cœpit et dicere: Fratres venerandi, famulique ac servi Christi, generoso animo omnia toleremus: nostis enim e sacris Litteris, quanta sustinuerit Job (sed enim vos non latet finis Domini) memores estote,

[2] Psal. LXIX, 2, 3. [3] Psal. LXIII, 2, 3.

quod Joannes Baptista capite truncatus sit, Stephanus autem lapidatus, Petrus apostolus Romæ crucifixus, Paulus capite minutus, Thomas spiculis confossus. Quot vero sancti temporibus Maximiani imperatoris, Decii et Adriani, aliorumque impiorum imperatorum, martyrio sint affecti, et gloriose coronas consecuti, et fortunati ab omnibus prædicentur, et nostis omnino et audistis.

IX. Quorsum autem viros pugiles commemorare attinet ? Ubi mulieres quoque, religione et virili animo præstantes, imbecillitate sexus deposita, in Christo posuerunt spem, ob repositam in cœlis gloriam. Dicit enim Dominus in Evangeliis : « Qui me confitebitur coram hominibus, confitebor et ego cum coram Patre meo, qui in cœlis est : et qui negaverit me coram hominibus, negabitur et ipse coram angelis Dei [4]. » Itaque si mulieres, quarum natura infirma est, viriliter decertarunt, quanto magis nos tales ac tantos pro Christo martyrio perfungi oportet ? Audistis de sancta Euphemia, Capitolina et Julitta, aliisque sanctis mulieribus, quarum nomina scripta sunt in libris cœlorum, quam strenue dimicarint, et diabolum debellarint. E quibus dilectioni vestræ recensebo dignum sermonem, commemorans ea quæ accepi a viro, magistro nostro, qui veniebat ex Ægypto, et audisse se aiebat a sancto Antonio asceta.

X. Temporibus Maximiani persecutoris fuit puella quædam Alexandriæ, alicujus a divitibus istic degentibus, ancilla. Nomen ipsi erat Potamiena (2). Cogebatur a suo domino ad concubitum. Illa dixit : Ancilla Christi sum, non scortor. Dominus vero ad tempus aliquod ipsi insultat. Ipsa autem non gessit morem. Is itaque simul diligens, simul miserans, non cecidit, sed præfecto eam tradidit dicens : Si proposito meo obsecundet, annuntia ; sin minus, puni illam, ut Christianam. Præfecto itaque tradita, multisque adulationibus ab ipso tentata, ut heri jussis obtemperaret, respondens dixit : Ne talis unquam fiat judex, qui jubet ancillam obedire libidini domini. Cumque præfectus timorem incuteret : In lebetem te conjiciam, ut pice comburaris, cum christiana sis ; hæc dixit illi : Per caput imperatoris (multum enim hunc revereris) ne jubeas simul et semel me projici in lebetem. sed paulatim demitti, ut noris quantum patientiæ Christus mihi donet.

XI. Ipsa itaque in lebetem injecta, simul atque pix ad collum pervenit, spiritum suum tradidit. Videtis, quod mulier, quæ erat sola et ancilla et

A ὑπέμεινεν Ἰώβ, ἀλλὰ καὶ τὸ τέλος Κυρίου ἔγνωτε. μέμνησθε πάντως ὅτι Ἰωάννης μὲν ὁ Βαπτιστὴς ἀπεκεφαλίσθη, Στέφανος δὲ ἐλιθοβολήθη, Πέτρος ὁ ἀπόστολος ἐν Ῥώμῃ ἐσταυρώθη, Παῦλος ἀπεκεφαλίσθη, Θωμᾶς ἐκεντήθη· ὅσοι δὲ ἅγιοι ἐν τοῖς χρόνοις Μαξιμιανοῦ τοῦ βασιλέως, καὶ Δεκίου, καὶ Ἀδριανοῦ καὶ τῶν ἄλλων ἀσεβῶν βασιλέων, ἐμαρτύρησαν, ἐπιδόξως καὶ τοὺς στεφάνους ἀπέλαβον, καὶ μακαρίζονται παρὰ πάντων, καὶ ἔγνωτε πάντως καὶ ἀκούετε.

Θ'. Καὶ τί δεῖ περὶ ἀνδρῶν ἀθλησάντων λέγειν ; Ὅπου γε καὶ γυναῖκες θεοσεβεῖς καὶ ἀνδρεῖαι, ἀποθέμεναι τὸ τῆς φύσεως ἄτονον καὶ ἀσθενὲς, ἐνίσχυσαν τὴν εἰς Χριστὸν ἐλπίδα διὰ τὴν ἀποκειμένην ἐν οὐρανοῖς δόξαν. Ὁ γὰρ Κύριος εἶπεν ἐν τοῖς Εὐαγγε-
B λίοις· « Ὅς ἂν ὁμολογήσῃ με ἔμπροσθεν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω αὐτὸν κἀγὼ ἔμπροσθεν τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς· καὶ ὃς ἂν ἀπαρνήσηταί με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀπαρνεθήσεται καὶ αὐτος ἔμπροσθεν τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ. » Εἰ οὖν γυναῖκες, ὧν ἡ φύσις ἀσθένεια, ἀνδρικῶς ἠγωνίσαντο, πόσῳ μᾶλλον ὀφείλομεν ἡμεῖς οἱ τοιοῦτοι καὶ τοσοῦτοι ὑπὲρ Χριστοῦ μαρτυρῆσαι ; Ἀκούετε περὶ τῆς ἁγίας Εὐφημίας, καὶ Καπιτουλίνης, καὶ Ἰουλίττης, καὶ τῶν ἄλλων ἁγίων γυναικῶν, ὧν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλοις τῶν οὐρανῶν εἰσιν ἀνάγραπτα, πῶς λαμπρῶς ἠγωνίσαντο, καὶ ἐνίκησαν τὸν διάβολον· ἐν οἷς διηγεύμαι τῇ ἀγάπῃ ὑμῶν λόγον ἄξιον, μνημονεύων, ἃ ἀκήκοα παρὰ ἀνδρὸς, διδασκάλου ἡμῶν, ἐλθόντος ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου, καὶ αὐτὸς ἔλεγεν ἀκηκοέναι παρὰ
C τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου τοῦ ἀσκητοῦ.

Ι'. Ὅτι ἐν τοῖς καιροῖς Μαξιμιανοῦ τοῦ διώκτου πόρ[illegible] τις ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, δούλη τινὸς ὑπάρχουσα τῶν [illegible] πλουσίων· αὕτη δὲ ἐλέγετο Ποταμιήνα. Ἠναγκάσθ[illegible] παρὰ τοῦ ἰδίου δεσπότου συγκαθεύδειν αὐτῷ. Ἡ δὲ εἶπεν· Ὅτι Χριστοῦ εἰμι δούλη, καὶ οὐ πορνεύω. Ὁ δὲ δεσπότης ἐφήδετο αὐτῆς ἕως τινός· ἡ δὲ οὐ [illegible] ἐπείσθη· αὐτὸς μὲν ἅμα ἀγαπῶν, ἅμα δὲ καὶ ἐλεῶν, οὐκ ἔτυπτεν, ἀλλὰ παρέδωκεν αὐτὴν τῷ ἡγεμόνι, λέγων. Ἐὰν συνθῆτε τῷ σκοπῷ μου, φῆσαι αὐτῇ, εἰ δὲ μὴ, κόλασον αὐτὴν ὡς Χριστιανήν. Παραδοθεῖσα δὲ τῷ ἡγεμόνι, καὶ πολλὰ παρ' αὐτοῦ κολακευθεῖσα τοῦ πεισθῆναι τοῖς τοῦ δεσπότου κελεύμασι, ἀπαρ[illegible] θεῖσα εἶπεν· Μὴ γένοιτο τοιοῦτός ποτε δικαστὴς [illegible] κελεύει ἀσωτίᾳ δεσπότου δούλην ὑποτάσσεσθαι. Τ[illegible]
D δὲ ἡγεμόνος φοβήσαντος, ὅτι ἐν τῷ λέβητί σε ἐμβ[illegible] λω, συγκαίεσθαι τῇ πίσσῃ ὡς Χριστιανὴν οὖσα [illegible] δὲ εἶπεν αὐτῷ τὴν κεφαλὴν σοι τοῦ βασιλέως, ἐπ[illegible] πολὺ φοβῇ αὐτὸν, μὴ κελεύσεις ἀπὸ ἅπαξ ῥιφ[illegible] με ἐν τῷ λέβητι, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν χαλα[illegible] ναι, ἵνα γνῷς, πόσην μοι ὑπομονὴν ὁ Χρι[illegible] χαρίζεται.

ΙΑ'. Καὶ βληθείσης αὐτῆς ἐν τῷ λέβητι, ὡς [illegible] περὶ τὸν τράχηλον ἡ πίσσα, ἀπέδωκε τὴν [illegible] αὐτῆς. Ὁρᾶτε, ὅτι γυνὴ μόνη καὶ δούλη ὑπ[illegible]

[4] Matth. x, 32, 33.

(2) De hac S. Potamiena juniore actum tom. II. Junii pag. 6.

: μὴ ἔχουσα ἑαυτῆς ἐξουσίαν, οὕτως τῇ μεγά-
ομονῇ κατήσχυνε τὸν τύραννον. Τί ἂν εἴποι-
εἰς ; ἡ ποία ὑπέρθεσις ἔσται τοῦ μὴ ἀποθα-
ἐρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ; Μετὰ
ν τελείωσιν ἡμῶν αἱ μὲν ψυχαὶ ἡμῶν ὑπὸ
ἀγγέλων δορυφοροῦνται, καὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ
ρανῶν στέφανοι καὶ τιμαὶ ἔσονται · τὰ δὲ
: ἡμῶν μετὰ χαρᾶς καὶ δόξης κατὰ πᾶσαν
ἰκουμένην ἐκπέμπονται, Καὶ ταῦτα εἰπὼν,
παρεθάρρυνεν, ὥστε καὶ αὐτοὺς εἰπεῖν. Τοῦ
τὸ θέλημα γενέσθω. Καύσωνος δὲ ὄντος
ου, ἡνίκα ταῦτα τοῖς ἁγίοις συνέβαινε, καὶ
ένων αὐτῶν τῇ δίψῃ, καὶ κωλυομένων τῶν
ἐπιδοῦναι αὐτοῖς ἄρτον, ἢ ὕδωρ, γυνή τις
ις ὀνόματι Βασιανὴ, εὐσχημόνως ἐνδυσαμένη
ναικείαν στολὴν, καὶ μαφόριον πλατύτερον
νηθείας περιβαλλομένη, κώθωνας ὕδατος πλή-
αζωσαμένη, καὶ ὡς ἐπισκέψεως χάριν ἀνυ-
πρὸς αὐτοὺς εἰσπορευομένη, ἐπότιζεν αὐτοὺς
ντως.

A quæ non habebat potestatem sui ipsius, tam magna patientia tyrannum confuderit. Quid ergo nos dicemus? aut qualis dilatio erit non mori pro Domino nostro Jesu Christo? Nam post mortem nostram, animæ nostræ sanctorum angelorum satellitio stipabuntur; et in regno cœlorum coronæ et honores erunt: reliquiæ autem nostræ cum gaudio et honore per universum orbem transmittentur. Hæc fatus, omnibus animos addidit, adeo ut ipsi quoque dicerent: Domini voluntas fiat. Cum autem quo tempore hæc eveniebant sanctis, æstus esset intolerabilis, et præ siti exurerentur; cumque insuper interdictum domesticis esset præbere eis panem aut aquam, mulier quædam pia, nomine Basiana, muliebri amictu decore induta, maforio (3) B latiore, quam solebat, circumdata, poculis aquæ plenis cincta et tanquam visendi gratia sine suspicione ad eos profecta, clam ipsis potum dedit.

CAPUT III.

Sancti frustra ad cultum deorum incitantur; in deos et tyrannum invehitur sanctus Leontius; clam a muliere potantur.

Διανυκτερεύσαντες δὲ ἐν τῷ σκότει ἦσαν
ὑμνοι, ὡς ἐν ἡμέρᾳ, καὶ ἕψαλλον ὁμοῦ πάν-
ντες · « Ἔξελοῦ με ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου, ὁ Θεός,
τῶν ἐπανισταμένων ἐπ' ἐμὲ λύτρωσαί με ·
με ἐκ τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν, καὶ ἐξ
αἱμάτων σῶσόν με, » καὶ τὰ ἑξῆς. Οἱ γὰρ
ι αὐτῶν νεαρᾶς ἡλικίας ἦσαν ἐκμεμαθηκότες
ιαλμούς. Καὶ τελέσαντες τὴν νυκτερινὴν εὐ-
κάθηντο ἐκδεχόμενοι τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ βοή-
Ὁ δὲ δοὺξ, ἐν φροντίδι γενόμενος, ποίᾳ
κολάσει τοὺς ἁγίους, ἄυπνος διετέλει τὴν
Περὶ δὲ τὸν ὄρθρον ἀφυπνώσαντος αὐτοῦ,
η αὐτῷ ὁ Σατανᾶς, λέγων · Ἀνδρίζου, Λυ-
ἐγὼ γάρ εἰμι ὁ Ἀσκληπιός, εἰς ὃν χθὲς
· ἀλλὰ ἀναστὰς τιμώρησον τοὺς ἀνθρώπους
; · ἅπαξ γὰρ βλασφημήσαντες καὶ ἐνυβρί-
οὔκ εἰσιν ἄξιοι τῆς ἡμετέρας θεότητος · ξέ-
αὐτούς · οἶδα γὰρ τὴν ἔνστασιν αὐτῶν, ὅτι
ούσιν ἡμῖν, οὔτε προσκυνοῦσιν · πολλὰ γὰρ
κατ' ἐμοῦ ἐν τῇ φυλακῇ. Εὐθὺς οὖν, κλάσας
τὰ ὀστᾶ, καῦσον αὐτὰ πυρὶ, καὶ ἐπιζήτησον
κον ποταμὸν, καὶ ἐκεῖ αὐτὰ ἀπόλεσον · φο-
γὰρ μή πως, ἐὰν εὕρωσιν αὐτὰ οἱ Χριστια-
ἰκοδομήσαντες οἴκους μεγάλους καὶ περιφα-
κεῖ αὐτοὺς κατορύξωσιν, κἀκείνους σέβοντες
μῶντες, ἐμὲ ἐξουθενίσουσιν · σπουδῇ οὖν ἀπ-
αὐτούς.

Ἀναστὰς οὖν ὁ δοὺξ τὸ πρωὶ μετὰ σπουδῆς
καὶ φαντασίας, καὶ πλήθους στρατιωτῶν,
ἐλθὼν ἔξω τῆς πόλεως ὡς ἀπὸ βημάτων ρν',
ρὼν τόπον ὑψηλότερον, καθίσας ἐπὶ τοῦ βή-

XII. Dum vero pernoctarent, in tenebris tam exsultabant quam in luce, cantabantque una omnes: « Eripe me de inimicis, Deus meus, et ab insurgentibus in me redime me. Libera me ab operantibus iniquitatem, et de viris sanguinum salva me[5], » C etc. Quippe plurimi illorum ab ineunte ætate psalmos perdidicerant. Nocturnis precibus absolutis sedebant, exspectantes a Deo auxilium. At dux, cura confectus quonam supplicio sanctos afficeret, noctem transigebat insomnis. Sed ubi sub auroram obdormivisset, adstitit ipsis Satanas, ac dixit: Macte animis, Lysia: ego namque Æsculapius sum, per quem hesterno die jurasti, at strato te proripe, et illos homines plecte: nam semel blasphemiis et injuriis usi divinitate nostra indigni sunt. Proin cæde illos; scio quippe pervicaciam ipsorum, quod nec nobis sint sacrificaturi, nec cultum delaturi, nam multa adversum me dixerunt in carcere. Mox ergo confracta ipsorum ossa flammis combure, et fluvium Lycum inquire, et ibi hæc dis- D perde. At enim vereor, ne, si Christiani inveniant, qui domos magnas ædificarunt et illustres, ibidem eos defodiant, illosque reverentia et honore persequentes me pessumdent: perde itaque ipsos sine mora.

XIII. Dux itaque cum mane surrexisset multa cum festinatione, visionis imagine ac militum multitudine, atque egressus esset extra civitatem quasi ad spatium passuum centum et quinquaginta

al. LVIII, t. 2, 3.

ι ista significat operimentum capitis, maxime feminarum, de qua Cangius.

locumque sublimiorem invenisset, sedens in tribunali, sanctos accersi jussit. Nec mora : milites ejecerunt ipsos, ac vinctos stiterunt. Dux autem fixo obtutu illos pererrans, sic fatur : Scitis pepercisse me vobis heri, ne tormentis cruciaremini, et in hodiernum usque diem connivisse, ut hodie diis sacrificantes, imperatoribus fiatis amici, et nobis; et postquam vestrum quilibet sacrificaverit ad ducentos aureos accipiat, vestesque et dona alia imperatoria. Ecce enim, plerosque vestrum sacrificare velle video ; si ergo morem mihi geratis, mox tauros huc adduci mandavi, ut diis immoletis, prandium vobis paretur, et inter epulas splendida quoque accipiatis dona. Sin obedire recusatis, ad aliud tormentorum genus, procedere oportet. Proin auctor vobis sum ne dulcissimæ lucis usura privari, ne ab uxoribus et liberis et amicis separari vos patiamini ; sed sacrificium offeratis, et, cui libuerit deo, thus adoleatis.

XIV. Tunc uno quasi ex ore sancti dixerunt : Anathema tibi, tyranne, congruum furori tuo cognomentum sortite ; jubes enim nos a Deo vivente deficere, et impuris et abominandis dæmonibus sacrificare. Enimvero et indumentum, et cibus, et potus, et thesaurus, et pater, et amicus, et frater nobis est Dominus noster Jesus Christus, qui nos vocavit. Dux dicit : Etiamnum vobis parco vel injuria lacessitus, nam et amicorum ferre defectus æquum est ; relictisque omnibus, sancto Leontio dixit : Præ reliquis mysteria gentilium probe callere te video, plane a puero iisdem institutum. Quid ergo ? Quandoquidem Jupiter, Apollo et Æsculapius dii tibi esse non videntur ; Neptuno aut Dianæ hostiam litate. Sanctus Leonitus dicit : Erratis, dum eos dicitis esse deos. At enim immortales hominum mentes diis mortalibus præstant ; etenim si e cœlo et terra deorum vestrorum esse generationem dicunt, cœlumque ac terra obnoxia sunt corruptioni elementa ; prorsus, quoniam genitores suos imitantur filii, corrumpuntur ipsi, ut genitores. Jam vero si corruptioni obnoxii sunt, quomodo dii appellantur ? Et si mentes hominum, vinculis corporeis solutæ, non sustinent permanere, cum corpus non exsistit, at divinum quemdam locum occupant ; diine erant hi qui quærunt ea quæ hominum mentes oderunt, et venereæ libidinis pruritu gaudent ? Itaque si quisquam audeat dicere : Deus ego sum, præter unum Dominum nostrum Jesum Christum, alium quoque mundum ille condat, dicatque : Hunc ego mundum condidi, ac tum demum Deus nuncupetur, is enim Domini ac regis nostri Jesu Christi ars et opificium est.

XV. Sanctus Leontius iratum ac perturbatum conspicatus ducem sic infit : O dux, audi æquo animo : quia me dixisti rebus gentilium initiatum, audi, quæ dicam contra tuos deos. Quemadmodum tu si Cæsar nominareris, et imperatori bilem moveres, supplicio dignus fores; sic dei quoque vestri,

A ματος, ἐκέλευσεν ἀχθῆναι τοὺς ἁγίους · καὶ οἱ στρατιῶται τὸ τάχος ἐκβαλόντες αὐτοὺς παρέστησαν δεδεμένους. Καὶ ἀτενίσας εἰς αὐτοὺς ὁ δοὺξ, εἶπεν · Οἴδατε, ὅτι χθὲς, φεισάμενος ἡμῶν τοῦ μὴ προσάγειν ὑμῖν βασάνους, εἰς τὴν σήμερον ἐταμιευσάμην, ἵνα τὴν σήμερον θύσαντες τοῖς θεοῖς, φίλοι γένησθε τῶν αὐτοκρατόρων καὶ ἡμῶν, καὶ θύσας ἕκαστος ὑμῶν λάβῃ πρὸς σ' χρυσοῦς, καὶ ἐσθῆτας, καὶ ἄλλας δωρεὰς βασιλικάς · ἰδοὺ γὰρ, ὁρῶ τοὺς πλείστους ὑμῶν θέλοντας θῦσαι. Ἐὰν οὖν πεισθῆτέ μοι, ἐντεῦθεν ἤδη ἐκέλευσα ἀχθῆνσι ταύρους, ἵνα θύσητε τοῖς θεοῖς, καὶ γένηται ὑμῖν ἄριστον, καὶ ἐν τῇ εὐωχίᾳ λήψεσθε καὶ τὰς δωρεὰς λαμπράς. Ἐὰν δὲ μὴ πεισθῆτέ μοι, ἀνάγκη ἐπὶ τὸ ἕτερον εἶδος τῶν βασάνων ἐλθεῖν. Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς μὴ στε-
B ρηθῆναι τοῦ γλυκυτάτου φωτὸς, μηδὲ χωρισθῆναι γυναικῶν καὶ παιδίων, καὶ φίλων, ἀλλὰ θῦσαι, καὶ θυμιάσαι λίβανον οἵῳ βούλεσθε θεῷ.

ΙΔ'. Τότε πάντες οἱ ἅγιοι ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος εἶπον · Ἀνάθεμά σοι, τύραννε, τῆς οἰκείας λύσσης ἐπώνυμε · κελεύεις ἡμᾶς ἀποστῆναι ἀπὸ Θεοῦ ζῶντος, καὶ θῦσαι δαίμοσιν ἀκαθάρτοις καὶ βδελυκτοῖς · ἡμῖν γὰρ καὶ ἔνδυμα, καὶ βρῶσις καὶ πόσις, καὶ θησαυρὸς, καὶ πατὴρ, καὶ φίλος, καὶ ἀδελφὸς, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός ἐστιν ὁ καλέσας ἡμᾶς. Ὁ δοὺξ λέγει · Ἔτι ὑμῶν φείδομαι καὶ ὑβριζόμενος · δίκαιον γάρ ἐστι καὶ τὰ τῶν φίλων ἐλαττώματα βαστάζειν · καὶ καταλιπὼν πάντας, λέγει τῷ ἁγίῳ Λεοντίῳ · Ὁρῶ σε μᾶλλον εὖ εἰδότα
C τὰ τῶν Ἑλλήνων μυστήρια, πάντως ὅτι ἐκ παιδὸς ἐμυήθης. Τί οὖν ; ἐπειδὴ οὐ δοκοῦσί σοι εἶναι θεοὶ Ζεὺς καὶ Ἀπόλλων καὶ Ἀσκληπιὸς, καθίσατε τῷ Ποσειδῶνι, ἢ τῇ Ἀρτέμιδι. Ὁ ἅγιος Λεόντιος λέγει · Πεπλάνησθε, θεοὺς τούτους λέγοντες · ὁπότε αἱ ψυχαὶ τῶν ἀνθρώπων ἀθάνατοι οὖσαι, κρείττους εἰσὶ τῶν θεῶν τῶν θνητῶν. Εἰ γὰρ ἐξ οὐρανοῦ καὶ γῆς λέγουσιν εἶναι τὴν γέννησιν τῶν θεῶν ὑμῶν, οὐρανὸς δὲ καὶ γῆ φθαρτὰ στοιχεῖά εἰσι · πάντως, ὅτι καὶ τὰ τέκνα μιμοῦνται τοὺς γενήτορας, καὶ φθείρονται καὶ αὐτοὶ, ὡς οἱ γονεῖς · εἰ δέ εἰσι φθαρτοὶ, πῶς ὀνομάζονται θεοί ; Καὶ εἰ αἱ ψυχαὶ τῶν ἀνθρώπων, ἀποσπώμεναι τῶν σωμάτων, οὐκ ἐπανέχονται ὡς μὴ σώματος παραμένειν, ἀλλὰ τινα θεῖον τόπον καταλαμβάνουσιν, εἰ θεοὶ ἦσαν ἐκεῖνοι, οἳ ζη-
D τοῦσιν ἃ αἱ ψυχαὶ τῶν ἀνθρώπων μισοῦσι, καὶ χαίρουσιν πορνείαις καὶ κνήσει ; Εἰ οὖν τολμᾷ τις εἰπεῖν · Ὅτι Θεός εἰμι, παρὲξ ἑνὸς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ποιήσει καὶ οὗτος ἕτερον κόσμον, καὶ εἰπῇ ὅτι Τοῦτον τὸν κόσμον ἐγὼ ἐποίησα, καὶ τότε λεγέσθω Θεός · οὗτος γὰρ τοῦ Κυρίου καὶ βασιλέως ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐστι τέχνη καὶ δημιούργημα.

ΙΕ'. Καὶ θεασάμενος ὁ ἅγιος Λεόντιος τὸν δοῦκα θυμωθέντα καὶ στρεβλούμενον, λέγει αὐτῷ · Ὦ δοὺξ, ἀνεξικάκως ἄκουσον · ἐπειδὴ γὰρ εἶπές με μύστην εἶναι τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων, ἄκουε τὰ κατὰ τῶν θεῶν σου · ὃν τρόπον γὰρ σὺ ἐὰν Καῖσαρ κληθεὶς, καὶ παρεργίσας τὸν βασιλέα, τιμωρίαις

ὕτως καὶ οἱ θεοὶ ὑμῶν οἱ δαίμονες, τολμή-
υτοὺς θεοὺς καλεῖν, ἔνοχοί εἰσι μεγίστης
Ὅρα δὲ καὶ ἕτερον παράδοξον· διὰ τί
ἔκδικοι τῶν θεῶν ὑμῶν καθεκάστην ἐλατ-
μεῖς δὲ οἱ ὑπὲρ Χριστοῦ δοῦλοι διωκόμενοι
νήσκοντες πληθύνομεν; Καὶ τοῦτο πεισάτω
νε, ὅτι δοῦλοί ἐσμεν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἠγαπη-
αὶ θυμωθεὶς ὁ δοὺξ λέγει· Θύσατε τοῖς
ὶ, μὰ τὸν Ἀσκληπιὸν καὶ τὸν Ἥλιον,
ήσεσθε τὴν αὔριον. Οἱ δὲ ἅγιοι πάντες ὡς
στόματος εἶπον· Ἡμεῖς Κυρίῳ Ἰησοῦ
εν λογικὴν λατρείαν, καρπὸν χειλέων
ὶ ἑαυτοὺς ὁλοκλήρους τῶν ῥυομένων ἡμᾶς
ύσης κρίσεως· σὲ δὲ, Λυσία, ἅμα τοῖς
ολάζοντα ἐν γεέννῃ πῦρὸς ἀσβέστου.

ὶ χολάσας ὁ δοὺξ ἐκέλευσε πάντας γυμνω-
ξύλα μακρὰ, καὶ ξέεσθαι ὄνυξι σιδηροῖς,
ικοις ὀξέσιν· καὶ ἐκέλευσε βοᾶν τὸν κή-
τοῖς θεοῖς μὴ θύοντες, ἀλλὰ καὶ ἐνυβρί-
ῦτα πάσχουσιν. Οἱ δὲ ἅγιοι, ξεόμενοι, ἔλε-
τύραννε, εἰ ἔχεις δεινότερα κολαστήρια,
· ταῦτα γὰρ ἡμῖν ἐστιν εὐκαταφρόνητα.
ὥρας ἕκτης καταλαβούσης, καὶ τοῦ ἡλίου
ντος τὴν γῆν πᾶσαν, ἦσαν οἱ ἅγιοι ξεό-
δὲ δοὺξ, πεινάσας, ἐκέλευσεν αὐτοῖς κατ-
καὶ ἀποτεθῆναι ἐν τῇ φυλακῇ, ἐντειλάμε-
α θεάσαι αὐτοὺς, μήτε ὕδωρ αὐτοὺς ἀπο-
Ἦν δέ τις πολιτευτὴς ἐν τῇ πόλει τοὔνομα
Χριστιανὸς, ὑποκρινόμενος δὲ τὸν ἑλληνι-
ῷ ἔμενεν ὁ δοὺξ. Ἔσχε δὲ νοτάριον
ὀματι. Οὗτος ἦν ἀγαπώμενος παρὰ τοῦ
ντίου· καὶ μεταστειλάμενος αὐτὸν ὁ ἅγιος
λέγει· Ἀδελφὲ Φίλινε, ἀπελθὼν εἰπὲ
ια, εἰ ἔχει τινὰ εἰς τὸν δοῦκα παῤῥησίαν,
ἃς τελειώσῃ· ηὐλαβεῖτο γὰρ μή τις τῶν
λιάσας ἀπαγορεύσῃ. Ὁ δὲ ἀπελθὼν ἀπ-
ντα τῷ πολιτευομένῳ. Ὁ δὲ δοὺξ ἦν
ὐτὸν ἐπ' ἄριστον, καὶ περιέμενεν αὐτόν.
δὲ παρῃτεῖτο λέγων· Ὅτι, ἐπειδὴ χθὲς
καταδίκων ἐκείνων τὰς πλευρὰς ξεομένας,
νετράπην τοῦ στομάχου, καὶ οὐ δύναμαι
Καὶ ὁ δοὺξ ἐπηρώτησεν αὐτὸν λέγων·
ούλει ἵνα ποιήσω; Ὁ δὲ εἶπεν· Οὐχὶ ὡς
τες τοῖς τῶν αὐτοκρατόρων θεσπίσμα-
εἰσι θανάτου; Τί οὖν οὐκ ἀποθνήσκουσιν συντόμως; Ὁ δὲ ὑπέσχετο τὴν αὔριον πυρὶ παραδοῦναι
τὰ τὰ διατάγματα τοῦ βασιλέως.

ὶ ὁ Φίλινος, ἀκούσας ταῦτα, δραμὼν ἀπ-
ῖς ἁγίοις· οἱ δὲ, φαιδρυνθέντες τὰς ψυχὰς,
τὸ πέρας μετὰ καλῆς προθυμίας, καὶ εὐ-
τάντες τὸν Φίλινον διὰ τὴν ὑπακοὴν, καὶ
διὰ τὴν σπουδήν. Ἡ δὲ συνήθως ἀποφέ-
τοῖς τὸ ὕδωρ ἐλευθέρα εἶχε μὲν τὸ ὕδωρ,
ηθες, ἐπὶ τὸ διάζωσμα· κωλυθεῖσα δὲ εἰσ-
ωτᾶτο παρὰ τῶν ἁγίων, εἰ ἔχει ὕδωρ. Ἡ
ὸς παρεστῶτας ἠρνήσατο· καὶ λέγει αὐτὸ ὁ
ντιος τῇ Ἀρμενίῳ φωνῇ Βασιανῇ· Εἰ μὴ
ντι τὸ ὕδωρ ἐν ταύτῃ τῇ ἀνάγκῃ, ὅτι κατα-
καὶ αἱ καρδίαι ἡμῶν σβέννυνται, καὶ ὃ
ἡμῖν καλὸν, ὡς οὐδὲν κατεφάνη, καὶ ὡς οὔτε

A dæmones, deos sese nuncupare ausi, maximæ pœnæ rei sunt. Quin imo alteram quoque rem incredibilem vide. Cur vos, deorum vestrorum vindices, in dies deficitis; nos contra servi pro Christo persecutionem patientes, et morientes, crescimus? Vel illud tibi persuadeat, tyranne, dilecti nos Dei servos esse. Dux furore accensus dicit: Diis immolate: quia per Æsculapium et solem, non ultra crastinum vivetis. Sancti autem ex uno quasi ore dixerunt: Nos Domino Jesu offerimus rationabile obsequium, fructum labiorum nostrorum, quæ nos ipsos integre liberabunt a futuro judicio; te vero Lysia, una cum diis tuis, ignibus gehennæ addicent inexstinguibilibus.

B XVI. Duxiratus ad ligna oblonga nudari omnes jussit et ungulis ferreis ac acutis testis radi, præconemque clamare: Qui non sacrificant, sed potius injuriam inferunt, hæc patiuntur. Dum sancti excarnificarentur, dixerunt: O tyranne, si acerbiora tibi sint tormenta, profer: hæc enim contemnimus Cum jam esset hora sexta et sol accenderet omnem terram, sancti radebantur. Inter hæc dux, consilii inops, jussit eos abduci et carceri mancipari, præcipiens ne quis eos viseret, neu aquam præberet. Erat quidam reipublicæ administrator in civitate, nomine Herodes, christianus, sed gentilium sacra simulabat, apud quem dux habitabat. Habebat is notarium, nomine Philinum, qui a sancto Leontio diligebatur. Postquam illum accersivisset, sanctus C Leontius dixit: Philine. frater, vade, Herodi dic, ut, si quid apud ducem valet, impetret, ut nos cras morte afficiat: timebat enim, ne quis sanctorum præ timore deficeret. Ille autem abiens renuntiavit omnia reipublicæ administratori. Dux vero invitabat ipsum ad prandium et jam exspectabat. Herodes excusabat se, dicens: Quia, postquam heri vidi istorum reorum latera radi, male affecto stomacho reversus sum et nequeo prandere. Dux interrogavit eum, dicens: Quid igitur vis, ut faciam? Ille autem dixit: Nonne hi, qui edictis imperatorum obsistunt, morte digni sunt? Cur ergo non moriuntur propere? Ille vero promisit, cras eos igni addicturum juxta imperatoris mandata.

D XVII. His auditis, cucurrit Philinus, et sanctis renuntiavit, qui animis hilares exspectabant finem cum egregia alacritate, et omnes bene precabantur Philino, quod gessisset morem, et Herodi, quod festinaret. At generosa ista mulier, quæ aquam ad sanctos deferre consueverat, aquam de more sub cinctura condebat: verum ingressu prohibita, interrogabatur a sanctis, an aquam haberet. Negavit ipsa propter astantes. Sanctus Leontius hoc dixit sermone Armeno Basianæ: Si non attulisti aquam in hac necessitate (nam comburimur, et corda nostra exstinguuntur) sane quod nobis fecisti bonum tanquam nihil apparuit et tanquam prorsus non

factum. Hoc autem dixit, hortans eam, ut aquam afferret. Illa vero porta egressa, parvamque et angustam nacta fenestram, aquam eis per illam tradidit. Et postquam bibissent et refocillati essent, precabantur, ut filii ejus et filii filiorum ejus sacerdotes fierent, in tanti servitii compensationem.

A ὅλως γεγονός. Τοῦτο δὲ ἔλεγε προτρεπόμενος αὐτῇ ἐνέγκαι τὸ ὕδωρ. Ἡ δὲ ἐξελθοῦσα τῆς πύλης, καὶ εὑροῦσα μικρὰν καὶ στενὴν θυρίδα, διὰ ταύτης ὑπέδωκεν αὐτοῖς τὸ ὕδωρ. Καὶ πιόντες καὶ ἀναψύξαντες ἐπηύξαντο αὐτῇ τοὺς υἱούς, καὶ υἱοὺς τῶν υἱῶν αὐτῆς εἰς ἱερίας γενέσθαι διαμοιβὴν τῆς τοιαύτης θεραπείας.

CAPUT IV.

Orantibus apparet angelus; convertuntur duo carceris custodes; damnantur sancti martyres ad ignem; aqua e rupe elicita; translatio et cultus reliquiarum.

XVIII. Vespere facto, cantabant dicentes: « Domine, exaudi orationem meam, et clamor meus ad te veniat [6], etc. » Et expleto psalmo, corroborabantur in vinculis, gratias agentes Deo, orantes et dicentes: Domine Jesu, qui portas mala omnis creaturæ, nihil absconditum est coram te, qui scrutaris corda et probas renes: tu scis, quo flagremus B tui desiderio, cernis tormenta; animabus nostris medere, nam corpora nostra tradidimus propter te; dele iniquitates nostras in corruptibili nostra vita: parva quippe hæc nobis sunt, et minime molesta, ob multam in te, Domine, charitatem; te desideramus, te timemus. Aspice e cœlo, et nos erige; tu etenim consolaris nos in omni tribulatione nostra, ut possimus sustinere. Nihil loci habeat Satanas. Ne nos a fraterno hoc amore separa: omnium enim nostrum mater est fides in te. Et tu, Domine, Pater noster, glorifica nomen tuum in membris nostris, et tanquam in holocaustis arietum et taurorum et in myriadibus pinguium ovium admittamur. Sic fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo, Domine, et perficiatur coram te; quia benedictus es C et glorificatus in omnia sæcula. Et cum omnes dixissent. Amen noctem traduxerunt insomnes. Ad noctis medium, magnum psalmum sibi funebrem cecinerunt.

ΙΗ'. Ἑσπέρας δὲ καταλαβούσης, ἔψαλλον λέγοντες· « Κύριε, εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου, καὶ ἡ κραυγή μου πρὸς σε ἐλθέτω, » καὶ τὰ ἑξῆς. Καὶ πληρώσαντες τὸν ψαλμὸν, ἦσαν ἐρρωμένοι ἐν τοῖς δεσμοῖς, εὐχαριστοῦντες τῷ Κυρίῳ, δεόμενοι καὶ λέγοντες· Κύριε Ἰησοῦ, ὁ βαστάζων τὰ κακὰ πάσης B τῆς κτίσεως, οὐδὲν κρυπτὸν παρὰ σοὶ, ὁ ἐρευνῶν καρδίας, καὶ δοκιμάζων νεφρούς· σὺ ἐπίστασαι τὴν ἡμετέραν εἰς σὲ προθυμίαν· ὁρᾷς τὰς βασάνους, ἴασαι ἡμῶν τὰς ψυχάς· τὰ γὰρ σώματα ἡμῶν διὰ σὲ παρεδώκαμεν· συναπάλειψον ἡμῶν τὰ ἀνομήματα ἐν τῷ φθαρτῷ ἡμῶν βίῳ· μικρὰ γὰρ ἡμῖν ἐστι ταῦτα, καὶ ἀνάλγητα, διὰ τὴν πολλὴν περὶ σὲ, Δέσποτα, ἀγάπην· σὲ ποθοῦμεν, σὲ φοβοῦμεν. Κάτιδε οὐρανόθεν, καὶ παραθάρρυνον ἡμᾶς· σὺ γὰρ εἶ ὁ παρακαλῶν ἡμᾶς ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῖν, εἰς τὸ δύνασθαι ἡμᾶς ἐπενεγκεῖν· καὶ μὴ ἐχέτω τόπον ὁ Σατανᾶς· μὴ χωρίσῃς ἡμᾶς τῆς ἀδελφότητος ταύτης· μήτηρ γὰρ πάντων ἡμῶν ἡ εἰς σὲ πίστις. Καὶ σὺ, Κύριε, Πατὴρ ἡμῶν, δόξασόν σου τὸ ὄνομα ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν, καὶ προσδεχθείημεν ὡς ἐν ὁλοκαυτώμασι κριῶν καὶ ταύρων, καὶ ὡς ἐν μυριάσιν ἀρνῶν C πιόνων. Οὕτω γενέσθω ἡ θυσία ἡμῶν ἐνώπιόν σου, Κύριε, καὶ ἐκτελέσθω ὄπισθέν σου· ὅτι εὐλόγητος εἶ καὶ δεδοξασμένος εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας. Καὶ πάντων εἰπόντων, Ἀμὴν, διετέλεσαν ἄυπνοι, Περὶ δὲ τὸ μεσονύκτιον ἔψαλλον τὸν μέγαν ψαλμὸν, ἐπιτάφιον ἑαυτοῖς.

XIX. Hunc postquam implevissent et orassent, ecce angelus Domini astitit et lucem implevit habitaculum, et dicit ipsis: Gaudete, prope adest vester finis et nomina vestra in libro viventium scripta sunt. Confidite: Dominus vobiscum. Hæc fatus discessit ab eis angelus. Adoraverunt sancti, et gratias egerunt Deo. At vero milites, qui custodiebant fores carceris, Menæas et Belerades spectarunt quidem lumen, et vocem angeli audierunt; D sed vultum ejus non viderunt. Dicit Beleradi Menæas Ægyptiorum lingua (erant quippe genere Ægyptii): Viden' et audin', frater Belerade, qualis regis milites sint isti? Ego sane ab initio Christianis amicus fui: neque enim student quemquam lædere, sed attendunt sibi ipsis, jejunio vacantes, et Deum suum præcantes, maxime in aurora, et nullo non tempore illum adorantes. Nihil injusti, iniqui nihil faciunt; hospitales sunt, omnes diligunt. Et

ΙΘ'. Καὶ πληρωσάντων αὐτῶν καὶ εὐξαμένων, ἰδοὺ, ἄγγελος Κυρίου ἐπιστὰς ἐπλήρωσε φωτὸς τὸ οἴκημα, καὶ λέγει αὐτοῖς· Χαίρετε· ἐγγὺς ὑμῶν ἡ τελείωσις, καὶ τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐν βίβλῳ τῶν ζώντων ἀνεγράφησαν. Θαρσεῖτε· ὁ Κύριος μεθ' ὑμῶν. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ὁ ἄγγελος ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτῶν. Οἱ δὲ ἅγιοι προσεκύνησαν, καὶ ηὐχαρίστησαν τῷ Κυρίῳ. Οἱ δὲ στρατιῶται, οἱ φυλάσσοντες τὰς θύρας D τῆς φυλακῆς. Μεναίας καὶ Βηληράδης, ἐθεάσαντο μὲν τὸ φῶς, καὶ τὴν φωνὴν τοῦ ἀγγέλου ἤκουσαν, τὸ δὲ πρόσωπον αὐτοῦ οὐκ εἶδον. Καὶ λέγει Μεναίας τῷ Βηληράδῃ τῇ τῶν Αἰγυπτίων φωνῇ, (ἦσαν γὰρ Αἰγύπτιοι τὸ γένος)· Ὁρᾷς καὶ ἀκούεις, ἀδελφὲ Βηληράδη, οἷον βασιλέως εἰσὶν οὗτοι στρατιῶται; κἀγὼ ἐξ ἀρχῆς φίλος τῶν Χριστιανῶν τυγχάνω· οὐ γὰρ σπουδάζουσιν ἀδικεῖν τινα, ἀλλ' ἑαυτοῖς προσέχουσι νηστεύοντες, καὶ δεόμενοι τοῦ Θεοῦ αὐτῶν, μάλιστα ἐν τοῖς ὄρθροις, καὶ ἐν πάσῃ δὲ ὥρᾳ προσκυνοῦντες

[6] Psal. CI, 2.

αὐτὸν, μηδὲν ἄδικον ἢ παράνομον διαπρττόμενοι, φιλόξενοι, πάντας ἀγαπῶντες. Καὶ, ὡς καὶ αὐτὸς οἶδας πρὸ ἐμοῦ, τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ ἐρημίτας, ὁποσα θαυματουργοῦσιν. Τί οὖν μέλλομεν, ἢ βραδύνομεν; Νῦν καιρὸς ἀγῶνος. Ἐμοὶ δοκεῖ εἰσελθεῖν σὺν αὐτοῖς ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ παρακαλέσαι αὐτοὺς δέξασθαί με σὺν αὐτοῖς. Σοὶ δὲ τί δοκεῖ, ἀδελφέ; Καὶ ὁ Βηληράδης ἔφη· Εἰ οὗτοι οὐκ ἐφοβήθησαν τὸν θάνατον, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ αὐτῶν μετὰ χαρᾶς ἀποθνήσκουσι, καὶ τοιοῦτον φῶς βλέπουσιν, οἷον καὶ ἡμεῖς ἰδεῖν κατηξιώθημεν τῷ ἐπ' αὐτοῖς φανέντι, διατί καὶ ἡμεῖς μέτοχοι τῆς χαρᾶς αὐτῶν οὐ γινόμεθα; Ἤθελον δὲ εἴ τις τὸν δοῦκα, ἵνα ἠνάγκασεν ἀποθανεῖν ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ Ἀσκληπιοῦ, ἢ Ἀπόλλωνος, καὶ ὃν καθέξατο· ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν φιλοζωεῖ, ἡμῶν δὲ καὶ τὰς ἐπωνῶνας καὶ τὰς ἄλλας εὐεργεσίας ὑπέτεμε, καὶ ἄνδρας δικαίους ἀποκτενεῖ· προσέλθωμεν οὖν·

Κ'. Καὶ εἰσδραμόντες προσέπεσον τοῖς ἁγίοις, λέγοντες· Κύριοι ἡμῶν, καὶ δοῦλοι τοῦ Χριστοῦ, δέξασθε καὶ ἡμᾶς ἐν τῷ ἀριθμῷ ὑμῶν· ἐπιστεύσαμεν γὰρ ἡμεῖς εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν ἀγαπήσαντα ἡμᾶς. Εὔξασθε οὖν καὶ περὶ ἡμῶν, ἵνα μὴ ὡς βραδύναντες ἐκκλεισθῶμεν. Καὶ πάντες ὁμοῦ περιπλακέντες αὐτοῖς οἱ ἅγιοι κατεφίλησαν αὐτοὺς μετὰ χαρᾶς, λέγοντες· Ἀδελφοὶ ἡμῶν ἐστε· ὁ γὰρ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ τοὺς τῆς ἑνδεκάτης ὥρας ἐργάτας ἐδέξατο εἰς τὸν ἀμπελῶνα· μὴ οὖν δειλιάσητε· ᾧ γὰρ ἐπιστεύσατε Κυρίῳ, τῷ ὀφθέντι ἡμῖν καὶ λαλήσαντι, αὐτὸς ὑμᾶς ἐκάλεσεν ὡς ἀξίους ὄντας. Πρωΐας δὲ γενομένης, ἠκούσθη ταῦτα τῷ δουκὶ, ὅτι καὶ οἱ φύλακες παρέβησαν, καὶ εἰσὶ σὺν τοῖς δεσμώταις. Ὁ δὲ δοῦξ θλασφημήσας τοὺς θεοὺς αὐτοῦ εἶπεν, ὅτι ἕνα καθ' ἕτα ἀπώλεσε, μὴ δυνάμενοι ἑαυτοῖς βοηθῆσαι, ἀλλ' ἐκδέχονται τὴν διὰ τῶν ἀνθρώπον ἐκδίκησιν. Καὶ ἐξελθὼν τῆς πόλεως, ἐκάθισεν ἐν τῷ συνήθει τόπῳ, καὶ δεδωκὼς πρόοδον κατὰ τῶν ἁγίων, ἐκέλευσεν αὐτοὺς προαχθῆναι· καὶ θεασάμενος τὸν Μεναίαν καὶ Βηληράδην ἑαυτοὺς συνδέσαντας τοῖς ἁγίοις, ἐμειδίασε, καὶ λέγει Ἀππιανῷ τῷ πρίγκιπι· Θεωρεῖς, Ἀππιανὲ, ὅτι ἔστι τις καὶ ἐν τοῖς χείροσιν ἡδονὴ ἡ θάνατον φέρουσα· ἰδοὺ γὰρ οἱ στρατιῶται τὸν θάνατον μᾶλλον ἠγάπησαν ἢ τὴν ζωήν. Ἀππιανὸς εἶπεν· Δεσποτα, κόλασον αὐτοὺς ξένῃ τιμωρίᾳ. Ὁ δὲ δοῦξ λέγει· Οὔ, μὰ τοὺς θεοὺς, οὐ κολάζω αὐτοὺς, μήπως κολαζόμενοι καὶ ὁμολογήσαντες τοὺς θεοὺς ζήσουσιν, ἀλλ' ἀποφαίνομαι κατ' αὐτῶν ὅπως σὺν τοῖς ἄλλοις καῶσιν, ὃ ἐπεθύμησαν, λάβωσιν.

ΚΑ'. Ἀπεφήνατο οὖν κατ' αὐτῶν, λέγων· οὗτοι οἱ ἱστῶτες πρὸ τοῦ βήματός μου οἱ πέντε καὶ τεσσαράκοντα τῆς τῶν Χριστιανῶν θρησκείας θρησκεύοντες τυγχάνοντες, καὶ παρακούσαντες τῶν αὐτοκρατόρων βασιλέων, καὶ μὴ θύσαντες τοῖς θεοῖς, πρότερον μὲν πελέκεσι τεμνέσθωσαν χεῖρας καὶ πόδας, ἔπειτα πυρὶ παραδοθήτωσαν, καὶ ἀπωλείᾳ τοῦ Λύκου ποταμοῦ. Οἱ δὲ ὑπηρέται, ποιήσαντες καθισθῆναι τοὺς ἁγίους ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, κατέτεμνον

A sicut tu præ me nosti, quot solitarii in Ægypto miracula faciunt? Cur ergo moramur, aut tardamus? Nunc certaminis tempus est. Una cum ipsis in carcerem introire mihi placet, ipsosque obtestari, ut me in suum accipiant consortium. Quid autem tibi videtur, frater? et Belerades dixit: Si mortem illi non timent, sed propter Deum suum moriuntur cum gaudio, et tale lumen aspiciunt, quali nos quoque dignatus est ille, qui his apparuit; quid ni gaudii ipsorum participes fiamus etiam nos? Vellem, ut quis ducem cogeret ad moriendum pro deo suo Æsculapio aut Apolline, cumque apprehenderet: sed enim ille amat vitam; nostras vero annonas (4) et alia beneficia succidit, ac viros justos occidit. Accedamus itaque.

B

XX. Et accurrentes acciderunt sanctis, dicentes: Domini nostri et servi Christi, nos quoque in numerum vestrum admittite: credidimus enim nos in Dominum nostrum Jesum Christum, qui dilexit nos. Orate itaque pro nobis, ne tanquam tarde venientes excludamur. Sancti omnes illos amplexi, osculum dederunt cum lætitia, dicentes: Fratres nostri estis; ; nam Dominus noster Jesus Christus horæ undecimæ operarios admisit in vineam: nolite ergo timere nam Dominus, cui credidistis, qui nobis apparuit, et nobiscum locutus est, ipse vos vocavit, tanquam dignos. Orta autem luce, dux accepit, custodes esse prævaricatos, et a vinctorum partibus stare; et deos suos conviciatus dixit, eos unum post alterum periisse, qui non possent sibi ipsis auxiliari, sed ab hominibus pœnas pati. Civitate egressus consueto consedit loco, et misso ad sanctos qui in via præiret adduci eos jussit: exin Menæam et Beleradem contemplatus, cum sanctis vinctos, subrisit et Appiano principi (5) dicit: Cernis, Appiane, quod vel in inferioris notæ hominibus voluptas quædam sit perferre mortem. Ecce enim milites mortem dilexerunt potius quam vitam. Appianus dixit: Domine, inusitato cruciatu eos plecte. Dux vero dixit: Non, per deos, non crucio ipsos, ne cruciati, et deos confessi vivant; sed pronuntio sententiam contra illos, ut una cum aliis comburantur, et, quod optarunt, accipiant.

C

D

XXI. Sententiam itaque adversus eos tulit, dicens: Hi, qui ante tribunal meum astant quinque et quadraginta christianæ superstitionis cultores, imperatoribus Augustis reluctati, diis non immolarunt, primo quidem bipennibus amputentur manus ac pedes, dein igni tradantur, et Lyci fluvii undis pereant. Ministri autem sanctos humi collocantes, sine mora membris truncarunt: quorum alii in pyra ardente sanguinolenti animam exha-

(4) Nota est Latinis vox *annona*; hic forte sumitur pro salario.

(5) Latine *princeps*, de quo Cangius in utroque Glossario.

labant: alii vero adhuc spirabant. Inter quos Anicetus, contemplatus fractum esse crus suum, non prorsus abscissum, sed deformiter tortum, corporis sui mala ridens, dixit: Adeste, fratres, videte falcem frugiferam: atque illi simul cum ipso gaudebant. At sanctus Sisinnius, fractis organis et magno præcordia inflammatus æstu, præ isti discruciabatur, ac volutatus in subjectam petram haud procul ab aliis sanctis, aperto ore, Dominum oravit, dicens:

A καὶ ἐμέλιζον ἐν σπουδῇ· καὶ οἱ μὲν τῶν ἁγίων, ἐ πυρᾷ τοῦ καύσωνος ἐξαιματωθέντες, ἀπέδ τὰς ψυχάς· οἱ δὲ ἔτι ἐμπνέοντες ἦσαν, ἐν οἷς κ ἅγιος Ἀνίκητος θεασάμενος τὸν μηρὸν αὐτοῦ κ σθέντα, οὐ παντὶ δὲ τμηθέντα, ἀλλὰ στρεβλῶς μενον, καταγελῶν τοῦ σώματος αὐτοῦ, ἔλε Δεῦτε, ἴδετε, ἀδελφοὶ, δρεπάνην καρπικήν· καὶ τοὶ δὲ αὐτῷ συνεφαιδρύνοντο. Ὁ δὲ ἅγιος Σισίν κατεαγεὶς τὰ σκέλη, καὶ σφοδρα καταλιε τὰ ἔγκατα ἐκ τῆς δίψης, κατεσύρη, κυλισ εἰς τὴν ὑποκειμένην πέτραν οὐ μακρὰν τῶν ἄλλων ἁγίων, καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ ἐδεήθη τοῦ Κυ λέγων.

XXII. Domine, donorum magnorum dator, qui multitudinem plebis ac populi sitientem prærupta e rupe potasti, qui Rubrum mare bifariam secuisti, ut populus e manibus iniqui eriperetur; qui cataractas cœli aperuisti; qui evocasti aquas maris, et effudisti illas in faciem universæ terræ; qui benedixisti aquas, quæ sunt in Jordane, per sanctum baptisma tuum; qui dixisti: Ego sum aqua viva[7]; petram hanc aperi, aquam effunde, pauxillum potus mihi præbe: et ex hoc cognoscam si nos diligas, et si digni simus, Domine, qui te invocemus. Cernis enim, compagem corporis nostri omnem consumptam et aridos nos esse tanquam testam. Illo hæc orante in petra, ingens e petra murmur insonuit, et strepitus aquarum: ruptaque petra effudit aquam limpidam ac nitidam, quæ in hodiernum usque diem spectatur: et postquam sanctus Sisinnius bibisset, benedixit Deum, dicens; Benedico te, Domine, quod animam satiasti inanem. Laudo te, Rex, et glorifico, qui exsistens ante sæcula, natus es e Deipara Maria, quia, tanquam puer per lac matris, per opus quod condidisti saturatus sum.

B ΚΒ'. Κύριε μεγαλόδωρε, ὁ ἐκ πέτρας ἀκρο δῆμον μέγαν καὶ λαὸν διψῶντα ποτίσας, ὁ δι 'Ερυθρὰν θάλασσαν τμήματα δύο, ἵνα ὁ σὸς λα χειρῶν ἀνόμου ῥυσθῇ, ὁ ἀνοίξας τοὺς κατα τοῦ οὐρανοῦ, ὁ προσκαλούμενος τὸ ὕδωρ τῆς θα σης, καὶ ἐκχέων αὐτὸ ἐπὶ πρόσωπον πάσης γῆς, ὁ εὐλογήσας τὰ ὕδατα ἐν τῷ Ἰορδάνῃ δι ἁγίου σου βαπτίσματος, ὁ εἰπών· Ἐγώ εἰμι ὕδωρ τὸ ζῶον· διάνοιξον τὴν πέτραν ταύτ ἔκχεον ὕδωρ, καὶ πότισόν με μικρὸν, καὶ ἐ γνώσομαι εἰ ἠγάπησας ἡμᾶς, καὶ εἰ ἄξιοί ἐσμε σῆς ἐπικλήσεως, Δέσποτα. Ὁρᾷς γὰρ ὅτι πᾶσ γμὰς τοῦ σώματος ἡμῶν ἐξεδαπανήθη, κα γεγόναμεν ὡς ὄστρακον. Ἔτι δὲ τούτου ἐχομ ἐν τῇ πέτρᾳ ἄθροον, ταραχή τις γέγο πέτρας, καὶ βόμβος ὕδατος· καὶ ῥαγεῖσα ἐξέβλυσεν ὕδωρ διειδές τε καὶ καλὸν, ὅπερ μέχρι τῆς σήμερον· καὶ πιὼν ὁ ἅγιος ηὐλόγωσε τὸν Θεὸν λέγων· Ὑμνῶ σε, Κύρι ἐχόρτασας ψυχὴν κενήν. Αἰνῶ σε, βασιλε ξολογῶ τὸν προαιώνιον τεχθέντα ἐκ τῆς Μαρίας, ὅτι ἐκορέσθην τοῦ σοῦ κτίσματος, παιδίον γάλα μητρός.

XXIII. Largire mihi et sanctis fratribus consummare cursum in tua gratia et spe; et sicuti inter nos uniti animis fuimus constanter, ita uniamur ossibus. Opis tuæ indigos, teque nostro interventu invocantes, statim exaudi, Domine, in quacunque necessitate et indigentia: quamvis in paupertate quisquam exsistat, quamvis in viduitate et orbitate, quamvis in peregrinatione, quamvis in infirmitate corporis et animæ, quamvis in ære alieno et calumniis, quamvis in acerba servitute, quamvis in hominum aut pecudum contagione, quamvis in mari quisquam sit naufragus, quamvis denique in aliis rerum temporum ac locorum adjunctis; tu illum, Rex, per nos interpellatus statim exaudi, ut cognoscant omnes mundi hujus incolæ, multum nos diligi abs te, et exaudiri, ac malo cuilibet fiat aqua hæc in medelam, nam ad invocationem tui ebulliit, et innovatum est vetus miraculum in gloriam Patris, et Filii, et Spiritus sancti, in laudem et memoriam martyrum tuorum quinque et quadraginta.

C ΚΓ'. Καταξίωσόν με καὶ τοὺς ἡγιασμένους φούς μου τελειωθῆναι τῇ σῇ χάριτι καὶ ἐλπ ὥσπερ ἡνώθημεν ταῖς ψυχαῖς ἀδιστάκτως, μεν καὶ τοῖς ὀστέοις· καὶ τῶν χρείαν ἐχόντω σῆς βοηθείας, καὶ παρακολούντων σε δι' ἐμ χέως ἐπάκουσον, Κύριε, ἐν ἑκάστῃ ἀνάγκ χρείᾳ· κἂν ἐν πενίᾳ, τις ὑπάρχῃ, κἂν ἐν χη ὀρφανίᾳ, κἂν ἐν ἀποδημίᾳ, κἂν ἐν ἀσθενείᾳ σω καὶ ψυχῆς, καὶ ἐν χρέεσι, καὶ συκοφαντίαις, ἐν πικρᾷ δουλείᾳ, κἂν ἐν φθορᾷ ἀνθρώπων ἢ ζω κἂν ἐν θαλάσσῃ χειμαζόμενός τις εἴη, κἂν ἐ περιστάσει προσαχθῇ, σὺ, Βασιλεῦ, δι' ἡμῶν κλησιν ταχὺ ἐπάκουσον, ἵνα γνῶσι πάντες οἱ τὴν οἰκουμένην, ὅτι πολὺ ἠγάπησας ἡμᾶς, ἀκούεις ἡμῶν· καὶ τὸ ὕδωρ τοῦτο γενέσθ ἴασιν ἐν παντὶ πάθει· σῇ γὰρ ἐπικλήσει ἐξορ καὶ παλαιὸν θαῦμα ἀνεφάνη εἰς δόξαν Πα καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος· ἐπαινον δι μνείαν τῶν μαρτύρων σου τῶν πέντε καὶ τε ράκοντα.

XXIV. Atque hoc orante in petra, milites, qui

ΚΔ'. Καὶ τούτου εὐχομένου ἐν τῇ πέτρᾳ, οἱ στ

[7] Joan. IV, 10.

τῶται, καύσαντες κάμινον ἐν τῇ χώρᾳ πλησίον τῆς πόλεως, καὶ εἰς ὕψος θρέψαντες ξύλοις τὸ πῦρ, καὶ ποιήσαντες ὁμοίαν τῆς Βαβυλωνίας, ἦλθον ἐπᾶραι αὐτούς· καὶ ζητοῦσι τὸν ἀριθμὸν, καὶ ὁ εἷς ἔλειπεν. Ὁ δὲ ἅγιος Σισίννιος ἐβόησε λέγων. Ὧδέ εἰμι. Ὧδέ εἰμι. Ἐλθόντες δὲ καὶ ἀπάραντες καὶ τοῦτον, ἤγαγον ἐπὶ τὸ πῦρ. Καὶ λέγουσιν οἱ ἅγιοι ὁμοψύχως· « Εἰς χεῖράς σου, Κύριε, παραθησόμεθα τὰς ψυχὰς ἡμῶν· » καὶ, « Εὐλογητός Κύριος, ὃς οὐκ ἔδωκεν ἡμᾶς εἰς θήραν τοῖς ὀδοῦσιν αὐτῶν· » καὶ ψάλλοντες ἐβλήθησαν εἰς τὸ πῦρ. Οἱ δὲ δήμιοι ἐξῆπτον τὴν κάμινον, μιμούμενοι τοὺς Χαλδαίους. Καὶ τελειωθέντων αὐτῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ, ἥτις ἔστι τοῦ Ἰουλίου δεκάτη, ἐκέλευσεν ὁ δοὺξ συλλεγῆναι αὐτῶν τὰ ὀστᾶ, καὶ ῥιφῆναι ἐν τῷ ποταμῷ, τῷ λεγομένῳ Λύκῳ, τῷ ὄντι ἀποσημεῖα ἓξ τῆς πόλεως· καὶ κομίσαντες ἐζήτουν τόπον ἐπιτήδειον πρὸς ἀπώλειαν τῶν ἁγίων λειψάνων. Εἶλιξ δέ ἐστι πρὸς τῇ γεφύρᾳ βαθὺς, καὶ ἐν αὐτῷ κατεκένωσαν τοὺς μαρσίππους.

ΚΕ'. Ὁ δὲ ποταμὸς, καθάπερ παρακαταθήκην λαβὼν τῶν ἁγίων τὰ λείψανα, καὶ ὡς ὀφείλων σῶα καὶ ἀκέραια ἀποδοῦναι, αὐτὰ συναγαγὼν ἐν ἑνὶ τόπῳ παρεφύλαττεν. Ἀναχωρησάντων δὲ τῶν δημίων, ἄνδρες θεοσεβεῖς, δοῦλοι τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁμότροποι τῶν ἁγίων, λαβόντες τινὰς ἐμπείρους εἰδότας πολυπραγμονῆσαι τὰ βάθη τοῦ ποταμοῦ, ἀνήραντο ὅλα μετὰ τῆς [γῆς] συνηγιασμένης αὐτοῖς, ὡς πληρωθῆναι τὴν Γραφήν· « Φυλάσσει Κύριος πάντα τὰ ὀστᾶ αὐτῶν· » καὶ ἐνέγκαντες ἐν τῇ πόλει ἀνέθεντο ἐν τοῖς εὐκτηρίοις οἴκοις, εἰρήνης δὲ βαθείας, τῆς τοῦ Χριστοῦ φιλανθρωπίας, καὶ τῇ βασιλείᾳ τοῦ εὐσεβεστάτου Κωνσταντίνου, καὶ εἰσὶ πύργοι τῆς πίστεως ἄσειστοι, ἀστέρες λογικοὶ λάμποντες Χριστιανοῖς, ἄνθη τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην ἐκκλησιῶν, πρεσβευταὶ τῶν ἁμαρτωλῶν, φύλακες τῶν εὐσεβῶν, προστάται τῆς τε ἰδίας πόλεως καὶ τῆς οἰκουμένης, εὐεργέται τῶν κεκτημένων αὐτοὺς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ πρέπει δόξα ἅμα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ Πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

A accenderant pyram in campo prope civitatem, ignem lignis in sublime nutrientes in similitudinem fornacis Babylonicæ, venerunt, ut ipsos tollerent ; numerum ineunt, et unus desiderabatur Sanctus autem Sisinnius clamavit, dicens : Hic sum, hic sum. Venientes vero hunc quoque sustulerunt, et adduxerunt in ignem. Et dicunt sancti unanimiter : « In manus tuas, Domine, tradimus animas nostras[8] ; » et : « Benedictus Dominus, qui non dedit nos in captionem dentibus eorum[9] ; » et cantantes in ignem injecti sunt. Porro lictores accenderunt pyram, imitantes Chaldæos. Eodem quo obierant die, quæ est decima Julii, jussit dux colligi eorum ossa, ac projici in fluvium, cognomento Lycum, milliaribus sex a civitate distantem. B Quo ubi detulissent, quæsiverunt aptum locum ad perdendas sanctas reliquias. Pofundus est vortex prope pontem, in quo evacuarunt sacculos.

XXV. At fluvius depositi instar sanctorum reliquias accepit, utque pro eo, ac debebat, salvas atque incolumes redderet, eas unum in locum collectas conservavit. Lictoribus vero inde digressis, viri religione insignes, servi Dei, et sanctorum moribus consimiles, assumptis quibusdam fluvii profunda explorare peritis, integras sustulerunti cum sanctificata ipsis [terra] ut impleretur Scriptura : « Custodit Dominus omnia ossa eorum[10]. » Et postquam in civitatem invexissent, in oratoriis ea reposuerunt, cum profunda esset pax, dante Dei benignitate, piissimo Constantino regnante, et C urris ipsi sunt fidei inconcussa, stellæ ratione præditæ Christianis lucentes, flores ecclesiarum, quæ per orbem terrarum sunt, intercessores peccatorum, piorum custodes, civitatis suæ et orbis universi præsides, benefactores eorum, qui se possident in Christo Jesus Domino nostro, quem decet gloria simul cum Patre, et sancto Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen

[8] Psal. xxx, 6. [9] Psal. cxxiii, 6. [10] Psal. xxxiii, 21.

ΒΙΟΣ ΕΥΓΕΝΙΟΥ

ΚΑΙ ΜΑΡΙΑΣ ΤΗΣ ΘΥΓΑΤΡΟΣ ΑΥΤΟΥ

—

VITA BEATI EUGENII

ET MARIÆ FILIÆ EJUS

(Latine in Actis SS. Bolland, ad diem 17 Julii; Græce ex cod. ms. Paris. n. 1538).

—

I. In illo tempore erat vir quidam in Bithynia, nomine Eugenius. Is habebat uxorem valde honestam, et Deum timentem, quæ peperit filiam unicam, et vocavit nomen ejus Mariam. Mortua autem ejus uxore, educavit filiam suam Eugenius in bona et honesta vita. Cum vero crevisset adolescentula dixit ei pater ejus : Filia charissima, ecce omnes meas facultates trado in manus tuas. Ego enim vado, ut salvam faciam animam meam. Cum hæc autem a patre suo audiisset adolescentula, dicit ei : Pater, tu vis teipsum servare, et me perdere. Nescis Dominum dicere in Evangeliis: « Pastor bonus animam suam ponit pro ovibus [1] ? » Rursus vero alibi dicit : « Qui salvam facit animam, est tanquam qui creat. » Hæc cum audiisset pater ejus Eugenius, ejus verbis valde fuit lætatus. Flebat enim et ejulabat, cum hæc diceret ; et dicit ei pater ejus : Filia charissima, qui possum tibi facere ? Tu quidem es femina : ego autem volo ingredi monasterium ; et quomodo potes mecum versari? Diabolus enim propter vos bellum gerit adversus Dei servos. Hæc cum audiisset ejus filia, dixit patri suo : Domine, mi pater : non sic ingrediar quomodo tu dicis, sed tondebo comam capitis, et induta veste virili, ingrediar tecum monasterium nemine sciente, me esse feminam.

II. Beatus autem Eugenius, auditis, quæ dicebat filia, valde lætatus, cum omnia bona sua distribuisset pauperibus et mendicis, orphanisque et viduis, et totondisset suam filiam, virili amictu eam induit, et nominavit nomen ejus Marinum, hæc ei dans mandata : Vide, filia, quomodo te sis conservatura. Futura enim es in medio ignis ; non ingreditur enim femina in monasterium. Te ergo conserva Christo immaculatam, ut cum impleverimus id quod sumus polliciti, habeamur digni regno cœlorum. hæc cum dixisset Eugenius, et precatus esset assumens filiam suam Mariam in habitu adolescentis, ingressus est cœnobium. Eis autem ingressis in monasterium, in dies proficiebat puella in omni virtute, obedien-

A Α'. Γέγονέ τις ἀνὴρ ἐν τῇ Βιθυνίᾳ ὀνόματι Εὐγένιος. Οὗτος ἔσχε γυναῖκα, ἥτις ἐγέννησε θυγατέρα μονογενῆ καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτῆς Μαρίαν. Τελευτησάσης δὲ τῆς μητρὸς αὐτῆς, ἀνέθρεψεν ὁ πατὴρ αὐτῆς τὸ παιδίον ἐν πολλῇ καταστάσει διδασκαλίας καὶ σεμνῷ βίῳ. Αὐξηθείσης δὲ τῆς νεανίδος, εἶπε πρὸς αὐτὴν ὁ πατὴρ αὐτῆς· Τέκνον, ἰδού, πάντα ὑπάρχοντά μοι δίδωμι εἰς χεῖράς σου· ἐγὼ δὲ πορεύομαι ἐν τῷ μοναστηρίῳ τὴν ψυχήν μου σῶσαι. Ἀποκριθεῖσα δὲ ἡ νεᾶνις εἶπεν· Πάτερ, σὺ τὴν ἐμαυτοῦ ψυχήν σου θέλεις σῶσαι, καὶ τὴν ἐμὴν ἀπολέσαι; Οὐκ οἶδας, ὅτι λέγει ὁ Κύριος· « Ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων ; » καὶ πάλιν λέγει· « Ψυχὴν ὁ σώζων ἔσται ὡς ὁ κτίσας αὐτήν. » Ταῦτα ἀκούσας ὁ πατὴρ αὐτῆς λέγει· B (ὡς ἑώρα αὐτὴν ὀδυρομένην καὶ κλαίουσαν)· Ἰδοὺ μου, τί σοι ἔχω ποιῆσαι, ὅτι ἐγὼ βούλομαι ὁ μοναστηρίῳ εἰσελθεῖν, καὶ πῶς δύνασαι σὺν ἐμοὶ εἶναι; Ὁ διάβολος γὰρ δι' ὑμῶν ὀχλεῖ, καὶ ταράσσει τοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ. Ἡ δὲ ἀποκριθεῖσα λέγει· Ὀμνύω, Πάτερ, οὐκ εἰσελεύσομαι καθὼς σὺ λέγεις, ἀλλὰ ἀποθρίξασα τὴν κόμην τῆς κεφαλῆς μου, καὶ ἀνδρικὸν σχῆμα ἀναλαβοῦσα, οὕτως μετὰ σοῦ ἐλεύσομαι.

Β'. Ὁ δὲ πάτηρ, διανείμας πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτῷ τοῖς πένησι, καὶ ἀποθρίξας τὴν κόμην τῆς κεφαλῆς αὐτῆς, περιέβαλεν αὐτὴν ἀνδρεῖον σχῆμα καὶ ἐπωνόμασεν αὐτὴν Μαρῖνον, καὶ παρήγγειλεν αὐτῇ λέγων· Βλέπε, τέκνον, πῶς διατηρεῖς σεαυτόν. C Ἀνὰ μέσον γὰρ τοῦ πυρὸς μέλλεις διάγειν· οὐδὲ οὖν ἑαυτὴν ἄμεμπτον τῷ Χριστῷ, ὅπως πληρώσωμεν τὴν ἐπαγγελίαν ἡμῶν. Καὶ λαβὼν αὐτὴν εἰπὼν ἐν κοινοβίῳ. Ἡμέρα δὲ καὶ ἡμέρᾳ προέκοπτε ἡ παῖς εἰς πᾶσαν ἀρετὴν καὶ εἰς πολλὴν ἄσκησιν. Πάντες οὖν οἱ ἀδελφοὶ ἐνόμιζον αὐτὴν εὐνοῦχον εἶναι διὰ τὸ ἀγένειον καὶ λεπτὸν τῇ ἀφωνίᾳ· ἐκεῖνοι δὲ ὑπελάμβανον, ὅτι ἀπὸ πολλῆς ἐγκρατείας τὴν ἡμέραν δύο ἡμερῶν ἐσθίειν αὐτήν. Συνέβη δὲ τὸν πάτερα αὐτῆς

[1] Joan x, 11.

τελευτῆσαι, καὶ προσέθηκε τῇ ἀσκήσει καὶ ὑπακοῇ, ὥστε καὶ χάρισμα αὐτὴν λαβεῖν παρὰ τοῦ Θεοῦ κατὰ δαιμόνων · ᾧτινι γὰρ τῶν ἀσθενούντων ἐπετίθει τὰς χεῖρας, παραχρῆμα ἰᾶτο. Εἶχε δὲ τὸ κοινόβιον τεσσαράκοντα ἄνδρας σὺν αὐτῇ ἁγίους · κατὰ δὲ μῆνα τέσσαρες τῶν ἀδελφῶν ἀπεστέλλοντο εἰς τὰς ἀποκρίσεις τοῦ μοναστηρίου, διὰ τὸ ἔχειν αὐτοὺς καὶ ἄλλων ἀναχωρητῶν τὴν φροντίδα. Ἦν δὲ μέσον τῆς ὁδοῦ πανδοχεῖον · καὶ ὑπάγοντες καὶ ἐρχόμενοι οἱ ἀδελφοὶ διὰ τὸ μακρὸν τῆς ὁδοῦ ἀνεπαύοντο ἐκεῖσε · ἐν οἷς πολλὴν θεραπείαν παρεῖχεν αὐτοῖς ὁ πάνδοξ, ὑποδεχόμενος αὐτοὺς ἰδιάζοντας.

A tiaque et humilitate et in majori exercitatione. Cum vero aliquot annos peregisset beate in monasterio, existimabant monachi eum esse eunuchum, propterea quod esset imberbis et voce gracili. Alii autem existimabant, præ nimia exercitatione, et quod solum secundo quoque die comederet, eum esse voce adeo tenui. Aliquo vero post tempore contigit ejus patrem decedere: incrementum autem accepit ejus exercitatio, obedientia et humilitas; adeo ut ipsa quoque donum Dei acceperit contra dæmones. Unumquemque enim eorum qui laborabant et vexabantur, manus eis imponens et orans, curabat protinus. Habebat autem illud cœnobium quadraginta viros omni virtute et sapientia exornatos. Singulis vero mensibus mittebantur quatuor monachi ad responsa monasterii, propterea quod ipsi haberent in aliis quoque locis diversas possessiones. Erat autem in media via diversorium, et qui ibant et veniebant, propter itineris longitudinem illic requiescebant. Inter cæteros autem magnam eorum curam gerebat is, qui præerat diversorio, eos seorsum accipiens. Invidus vero et malignus diabolus, qui rebus bonis semper invidet, mala autem ad se attrahit, ægre ferens hujus beatæ in Deum amorem, pulcherrimamque et honestissimam vivendi rationem, studuit aliquantulam ei labem inurere et eam affligere.

Γ. Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν προσκαλεσάμενος ὁ ἡγούμενος τὸν ἀββᾶν Μαρῖνον λέγει αὐτῷ · Ἀδελφέ, ἐπίσταμαί σου τὴν πολιτείαν καὶ τὸ περὶ τὴν ὑπακοὴν σπουδαῖον ὅτι τέλειος εἶ ἐν πᾶσιν · θέλησον οὖν ἐξελθεῖν εἰς τὴν διακονίαν τοῦ μοναστηρίου, ἐπειδὴ οἱ ἀδελφοὶ λυποῦνται μὴ ἐξερχομένου σου · τοῦτο γὰρ ποιοῦντός σου, πλείονα μισθὸν κομήσει παρὰ τοῦ Θεοῦ φιλανθρώπου. Καὶ ὁ Μαρῖνος ταῦτα ἀκούσας προσπεσὼν αὐτῷ λέγει · Εὖξαι, Πάτερ, καὶ ὅπου ἂν κελεύῃς μοι, ἐγὼ ἀπέρχομαι. Ἐξελθόντος οὖν ἐν μιᾷ τοῦ ἀββᾶ Μαρίνου σὺν τοῖς ἄλλοις τρισὶν ἀδελφοῖς διακονῆσαι, καὶ καταλυσάντων αὐτῶν ἐν τῷ πανδοχείῳ, συνέβη τινὰ στρατιώτην διαφθεῖραι τὴν θυγατέρα τοῦ πανδόχου, ὡς καὶ λαβεῖν αὐτὴν κατὰ γαστρός. Εἶπε δὲ αὐτῇ ὁ στρατηλάτης, ὅτι, Ἐὰν γνωσθῇ τῷ πατρί σου, εἰπὲ ὅτι Ὁ νεώτερος ὁ τοῦ κοινοβίου ὁ εὐειδὴς ὁ λεγόμενος Μαρῖνος ἐκεῖνος ἐκοιμήθη μετ' ἐμοῦ. Καὶ δοὺς αὐτῇ τὸ τῆς φθορᾶς ἐπορεύθη. Γνοὺς δὲ μεθ' ἡμέρας ὁ πατὴρ αὐτῆς, ἐξήτησεν αὐτὴν λέγων · Πόθεν σοι τοῦτο ; Καὶ ἔβαλε τὴν αἰτίαν ἐπάνω τοῦ Μαρίνου.

B III. Quodam itaque die, præfectus monasterii accersito Marino, dicit ei: Frater Marine, scio tuam vitæ agendæ rationem esse perfectam in omnibus, et præcipue in obedientia. Velis ergo tu quoque egredi, ut ministres monasterio? Fratres enim ægre ferunt, te ad id non egredi. Hoc autem faciens, o fili, majorem accipies mercedem a benigno et clementi Deo. Etenim Dominus quoque noster Deus non dedignatus est ministrare suis discipulis. Hæc cum audiisset Marinus, se projecit ad pedes præfecti, dicens: Bene precare mihi, venerande Pater, et ego ibo quocunque volueris. Egresso autem Marino et aliis tribus monachis ut ministrarent, diverterunt, ut consueverant, ad illud diversorium. Qui autem præerat diversorio, habebat filiam unicam. Miles vero quidam ingressus diversorium, ei attulit vitium: ea vero concepit. Præcepit autem ille miles, dicens: Si hæc res fuerit cognita, et te examinaverint tui parentes, unde hoc factum sit, dic eis: Formosus ille junior monachus mecum dormiit, et ex eo concepi. Postquam ergo egressi fuissent monachi simul cum Marino, rescivit pater puellæ filiam suam utero concepisse. Qui rogavit eam dicens: Undenam hoc tibi factum est? Puella autem respondit, dicens: Junior ille cœnobii formosus monachus, qui dicitur Marinus, mecum dormiit, et me prægnantem reddidit.

Δ. Ἐπάρας οὖν αὐτὴν ὁ πανδοχεὺς, παραγίνεται ἐν τῷ μοναστηρίῳ κράζων καὶ λέγων · Ποῦ ἐστιν ὁ πλάνος ἐκεῖνος, ὃν λέγουσι Χριστιανόν ; Ὡς δὲ συνήντησεν αὐτῷ ὁ ἀποκρισιάριος ἔφη αὐτῷ · Τί κράζεις, ἑταῖρε ; Ὁ δὲ εἶπεν · Ὅτι κακῇ ὥρᾳ συνέτυχον ὑμῖν, καὶ μὴ γένοιτό μοι ἔτι ἰδεῖν μοναχοὺς καὶ ὅσα τοιαῦτα. Ὁμοίως δὲ καὶ τῷ ἡγουμένῳ ἔλεγε ταῦτα, ὅτι Τὸ θυγάτριόν μου, πάτερ, ὁ μονογενὲς εἶχον, ἐν ᾧ προσεδόκων, ὅτι τὸ γῆράς μου ἔχει ἀναπαυθῆναι, καὶ ἰδοὺ τί ἐποίησε μοι Μαρῖνος, ὃν λέγετε Χριστιανόν. Λέγει αὐτῷ ὁ ἡγούμενος · Ἀδελφέ, τί σοι ποιήσω, μὴ ὄντος αὐτοῦ ὧδε ; ἐν δὲ τῷ ὑποστρέφειν αὐτὸν τῆς διακονίας, οὐδέν μοι ἄλλο ἐστιν εἰ μὴ κιῶξαι αὐτὸν ἐκ τοῦ μοναστηρίου. Φθάσαντος δὲ τοῦ

C IV. Cum hæc autem audiisset præfectus diversorii, cursu et cum magna ira venit in monasterium, eum accusans, et dicens: Ubi est ille planus, ille falsus christianus, quem dicitis esse monachum? Ei vero factus est obviam apocrisiarius monasterii, et dicit ei: Bene venisti, frater. Cur es adeo tristis, D et cur tam temere loqueris? Cessa parumper, rogo te. Respondens autem præfectus diversorii, dicit ei: Pereat hora, qua unquam cognovi monachum. Hei mihi, quid accidit? Quid faciam autem, nescio. Cum vero hæc rescivisset præfectus, eum accersiit, et dicit: Quid tibi vis, frater? Quid es tristis? Præfecto autem monasterii dixit is, qui præerat diversorio: Quid mihi volo? De cætero

nullum amplius videam aut conveniam monachum. Postquam autem a præfecto rursus fuit rogatus is, qui præerat diversorio: Propter quam causam hæc dicis? respondit et dixit: Filiam habebam unicam, in quam spem meam collocabam, quod ea esset requies meæ senectutis. Ecce vero quid fecit Marinus? eam prægnantem reddidit, quem dicitis esse Christianum et pium. Hæc cum audiisset præfectus, stupefactus dicit ei: Quid possum tibi facere, cum ipse non sit hic? Sed quando venerit ex ministerio, nihil est aliud quod agam, nisi ut expellam e monasterio. Cum autem venisset Marinus cum aliis tribus fratribus, accersit eum præfectus, et dicit ei: Abba, hæc ne est tua vivendi ratio et exercitatio? Quando diversatus fuisti in diversorio, attulisti vitium filiæ præfecti diversorii. Huc autem veniens ejus pater tanquam per theatrum traduxit nos monachos. Marinus, vero his auditis, se humi projecit in faciem, dicens præfecto: Condona mihi humili et peccatori propter Dominum, o pater, quoniam tanquam homo erravi. Tunc præfectus ei iratus, ejecit eum e monasterio.

A ἀδδᾶ Μαρίνου σὺν τοῖς ἄλλοις τρισὶν ἀδελφοῖς, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ ἡγούμενος· Αὕτη ἔστιν ἡ πολιτεία σου καὶ ἡ ἄσκησις, ὅτι καταλύσαντος σου ἐν τῷ πανδοχείῳ, διέφθειρας τὴν θυγατέρα τοῦ πάνδοχος; καὶ ἐλθὼν ἐκεῖνος ὧδε θέατρον ἡμᾶς τοῖς κοσμικοῖς ἐποιήσεν; Ταῦτα δὲ ἀκούσας ὁ Μαρῖνος ῥίπτει ἑαυτὸν ἐπὶ πρόσωπον λέγων· Συγχώρησόν μοι, πάτερ, διὰ τὸν Κύριον, ὅτι ὡς ἄνθρωπος ἐπλανήθην. Ὁ δὲ ἡγούμενος ὀργισθεὶς ἐξέβαλεν αὐτὸν ἔξω τοῦ μοναστηρίου ἐν ὀλίγαις.

V. Egressus autem beatus extra vestibulum monasterii, mansit sub dio, sustinens frigus et æstum annos tres. Qui ergo ingrediebantur et egrediebantur ex monasterio, rogabant ipsum, dicentes: Cur sic sedes, abba, afflictus in vestibulo? Ille autem dixit eis: Quoniam sum fornicatus, propterea ejectus sum ex monasterio. Cum vero venisset pariendi tempus filiæ præfecti diversorii, peperit puella filium masculum. Puerum autem tollens pater ejus, venit ad monasterium; et cum invenisset Marinum sedentem extra monasterium, projecit ei puerum, et statim recessit. Marinus vero sumens puerum in manus, dicebat lamentans: Hei mihi misero et abjecto: ego certe humilis et nequam, accipio pro meritis meorum peccatorum. Cur autem hic quoque infelix puer mecum moritur? Cœpit vero accipere lac a pastoribus, et sic alebat puerum ut pater. Non satis autem erat Marino afflictio et pudor quo afficiebatur quotidie: sed puer quoque flens et excernens, contaminabat et sordidabat ejus vestes. Post spatium autem trium annorum, seditionem agitarunt omnes fratres, dicentes præfecto: Pater venerande, sufficit fratri Marino pœna, quam sustinuit. De cætero rogamus, accipe eum rursus in monasterium: maxime vero, quod coram omnibus confessus est lapsum suum. Cum autem contradiceret præfectus, et non persuaderetur eum accipere, cœperunt monachi ei rursus dicere: Nisi fratrem Marinum rursus acceperis in monasterium, o Pater, nos quoque recedimus. Quomodo possumus a Deo petere, ut condonet nobis nostra peccata, cum frater noster tres annos sub dio sedeat in vestibulo?

B Ε. Ὁ δὲ ἐξελθὼν ἐκαθέζετο αἴθριος ὑπομένων τὸ ψῦχος γενναίως καὶ τὸν καύσονα. Οἱ οὖν εἰσερχόμενοι καὶ ἐξερχόμενοι ἐπηρώτων αὐτὸν λέγοντες· Διὰ τί ὧδε καθέζεσαι; Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· Ὅτι ἐπόρνευσα, καὶ διὰ τοῦτο ἐξεβλήθην ἐκ τοῦ μοναστηρίου. Φθάσαντος δὲ τοῦ τόκου τῆς θυγατρὸς τοῦ πάνδοχος, ἐγέννησεν ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ παῖδα ἄῤῥενα, καὶ ἐπέρας αὐτὸ ὁ πάνδοξ, παραγίνεται ἐν τῷ μοναστηρίῳ. Εὑρὼν δὲ τὸν Μαρῖνον ἔξωθεν τοῦ πυλῶνος καθήμενον, προσρίψας αὐτῷ τὸ παιδίον λέγει· Ἰδοὺ τὸ κακῶς ἔσπειρας τέκνον σου, λαβὲ αὐτό. Καὶ εὐθέως ἀνεχώρησεν. Λαβὼν οὖν ὁ Μαρῖνος τὸ παιδίον, ἐθλίβετο περὶ αὐτοῦ λέγων· Ναὶ ἐγὼ τὰς ἁμαρτίας μου ἀπολαμβάνω· διὰ τί δὲ καὶ τὸ ἄθλιον βρέφος τοῦτο σὺν ἐμοὶ ἀποθνήσκει; Ἤρξατο οὖν γυρόειν, C καὶ λαμβάνειν γάλα ἀπὸ τῶν ποιμένων, καὶ τρέφειν τὸ παιδίον ὡς πατήρ· οὐκ ἤρκει δὲ αὐτῷ ὁ περισπασμὸς ὃν εἶχεν, ἀλλὰ καὶ τὸ παιδίον κλαῖον καὶ ὀδυρόμενον ἠχρείου τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. Μετὰ δὲ τρία ἔτη ἰδόντες οἱ ἀδελφοὶ τὴν τοσαύτην αὐτοῦ θλίψιν καὶ ὑπομονὴν, προσελθόντες λέγουσι τῷ ἡγουμένῳ· Ἀρκεῖ αὐτῷ ἡ ἐπιτιμία, ὅτι ἐπὶ πάντων ὁμολογεῖ τὸ ἑαυτοῦ σφάλμα. Τοῦ δὲ ἡγουμένου ὅλως μὴ πυθομένου δέξασθαι αὐτὸν, λέγουσιν οἱ ἀδελφοὶ, ὅτι, Ἐὰν μὴ δέξῃ αὐτὸν, καὶ ἡμεῖς ἀναχωροῦμεν τοῦ μοναστηρίου· ἄρα πῶς ἔχομεν αἰτήσασθαι συγγνώμην περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν σήμερον τριετοῦς χρόνου καθημένου αὐτοῦ αἰθρίου;

VI. Hæc cum audiisset præfectus a monachis, dicit eis: Revera propter peccatum, quod fecit, non est dignus huc ingredi: propter vestram tamen charitatem et preces eum accipio, et cum accersiisset Marinum coram omnibus, dicit ei: Frater, non es dignus stare in primo tuo loco, propter peccatum quod fecisti: propter fratrum autem charitatem et preces, accipio te omnium postremum in regulam. Marinus vero cœpit præfecto dicere cum lacrymis: Hoc quoque mihi magnum est, o venerande Pater, quod me dignum feceris, qui ingrederer intra vestibulum, ut sic quoque dignus habear, qui serviam sanctis meis Patribus. Et cum

D ϛ'. Τότε ἐδέξατο αὐτὸν ὁ ἡγούμενος λέγων· Ἰδοὺ διὰ τὴν ἀγάπην τῶν ἀδελφῶν δέχομαί σε, ἔσχατον μέντοι πάντων ὄντα. Ὁ δὲ ἔβαλε μετάνοιαν λέγων· Μέγα μοί ἐστι, πάτερ, ἵνα ὅλως ὑπὸ τὴν στέγην ὑμῶν εἰσέλθω· Ἔβαλε δὲ αὐτὸν ὁ ἡγούμενος εἰς τὰ ἀτιμότερα ἔργα τοῦ μοναστηρίου· καὶ ἐποίει αὐτὰ μετὰ σπουδῆς ἐν πολλῷ πόνῳ διάγων· εἶχε δὲ καὶ τὸ παιδίον ὄπισθεν αὐτοῦ κράζοντα καὶ ζητοῦντα τὰ πρὸς τὴν βρῶσιν καὶ ὅσα ἐστὶ τοῖς νηπίοις σιτίσια. Αὐξηθὲν οὖν καὶ ἀνατραφὲν ἐν πολλῇ ἀρετῇ ἠξιώθη τοῦ μοναχικοῦ σχήματος.

eum accepisset præfectus, immisit ad viliora et abjectiora opera monasterii. Is vero ea faciebat cum studio et magno metu et compunctione. Habebat autem puerum quoque Marinus, eum retro sequentem et clamantem : Ta ta ta, et requirentem ea quæ sunt pueris necessaria ad alimentum. Non solum enim his ærumnis et afflictionibus premebatur Marinus, sed etiam de alendo hoc puero erat valde sollicitus. Cum crevisset autem puer, degebat in monasterio, educatus in virtute et in temperantia. Porro vero sancto quoque et monastico habitu est dignatus. Sicque proficiebat in humilitate et multa obedientia, ut amaretur ab omnibus.

Ζ'. Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν ἠρώτησεν ὁ ἡγούμενος τοὺς ἀδελφοὺς λέγων · Ποῦ ἐστιν ὁ ἀδελφὸς Μαρῖνος ; ὅτι ἔχω σήμερον τρίτην ἡμέραν οὐκ οἶδα αὐτὸν εἰς ψαλμῳδίαν · ἀεὶ γὰρ πρὸ πάντων εὑρίσκετο · εἰσέλθατε εἰς τὸ κέλλιον αὐτοῦ μὴ ἀῤῥωστία τινὶ κατὶκειται. Ἀπελθόντες οὖν εὗρον αὐτὸν τελειωθέντα, καὶ ἀπήγγειλαν τῷ ἡγουμένῳ, ὅτι ὁ ἀββᾶς Μαρῖνος ἐτελειώθη, καὶ εἶπεν · Ἄρα πῶς ἀπῆλθεν ἡ ἀθλία αὐτοῦ ψυχή ; ποίαν ἀπολογίαν βουλομένη δοῦναι ; Καὶ προσέταξε κηδευθῆναι αὐτόν. Καὶ ὡς ἦλθον ἀποπλύναι αὐτὸν, εὗρον ὅτι γυνὴ ἦν, καὶ πάντες ἐκέκραξαν τό · Κύριε, ἐλέησον. Ὁ δὲ ἡγούμενος ἐπυνθάνετο · Τί ἐστιν, ὃ ἔχετε ; Οἱ δὲ εἶπον ὅτι Ὁ ἀδελφὸς Μαρῖνος γυνή ἐστιν. Τότε εἰσελθὼν ῥίπτει ἑαυτὸν εἰς πρόσωπον κλαίων καὶ λέγων · Ὧδε ἀποθνήσκω εἰς τοὺς ἁγίους αὐτοῦ πόδας, ἕως οὗ ἀκούσω συγχώρησιν. Ἦλθε δὲ αὐτῷ φωνὴ λέγουσα ὅτι, Εἰ μὲν εἰδὼς τοῦτο ἔπραξας, οὐκ ἄν σου συνεχωρήθη ἡ ἁμαρτία · ἐπειδὴ δὲ ἐν ἀγνοίᾳ ἐποίησας, ἀφεθήσεταί σοι.

A VII. Post hæc autem cum vidisset Dominus perfectam esse ejus fidem et tolerantiam, et esse dignam regno cœlorum, accepit eam in æterna paradisi tabernacula, nemine sciente. Nam cum is obiisset, et nec egrederetur ad servitium monasterii, et nec ad psalmodiam regulæ, rogavit præfectus fratres, dicens : Ubi est abbas Marinus ? Ecce enim jam præterierunt tres dies ex quo eum Primus autem, omnium inveniebatur in regula. Ingredimini ergo ejus cellam, et videte, num in non vidi in psalmodia, neque in suo ministerio. aliquam ceciderit ægritudinem. Cum autem venis sent fratres in cellam, beatæ, ingressi invenerunt eam consummatam in Domino, et puerum ei assidentem et flentem. Tunc propere egressi fratres, præfecto renuntiarunt, dicentes : Frater Marinus B dormiit. Ille vero cum audiisset, miratus est et dixit : Quomodo excessit ejus anima. aut quam Deo allaturus est excusationem de iis quæ peccavit ? Tunc de cætero jussit, ut ei justa facerent.

Cum autem venissent fratres, ut eum componerent ad sepeliendum, invenerunt eum esse mulierem : et stupefacti, cœperunt omnes una voce clamare : Domine, misere. Præfectus vero cum tumultum audiisset et conturbationem, rogavit, dicens : Quidnam hos sibi vult ? Illi autem dicunt ei cum admiratione : Frater noster Marinus est sexu mulier. Cum venisset ergo præfectus, et vidisset rem admirabilem et præter opinionem, se humi projecit, et tenens pedes beatæ, cum multis lacrymis clamabat, dicens : Ignosce mihi, Domine Jesu Christe, quod per ignorantiam peccavi in sanctam et castam tuam sponsam. Et rursus procidens ad venerandas et sanctas ejus reliquias, clamabat, dicens : Hic moriar ad sanctos et venerandos tuos pedes, donec audiero mihi esse condonata ea quæ in te peccavi. Cum is autem diu defleret et plangeret, venit ad eum vox de cœlo, dicens : Si hoc quidem sciens fecisses, non tibi condonassem ; quia autem nesciens hoc fecisti, peccatum fuit tibi condonatum.

Η'. Καὶ ἐγερθεὶς δηλοῖ τῷ πανδοχεῖ · καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ λέγει · Ἰδοὺ ὁ Μαρῖνος ἐκοιμήθη. Ὁ δὲ λέγει · Ὁ Θεὸς συγχωρήσει αὐτῷ, ὅτι ἔρημόν τὸν οἶκόν μου ἐποίησεν. Λέγει αὐτῷ ὁ ἡγούμενος · Μετανόησον, ἀδελφὲ, ὅτι ἥμαρτες ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ κἀμὲ σὺ ἐπῆρες τοῖς λόγοις σου · ὁ γὰρ Μαρῖνος γυνή ἐστιν. Καὶ ἐπιγνοὺς τοῦτο ὁ πάνδοξ ἐξέστη καὶ ἐδόξασε τὸν Θεόν. Καὶ ἰδοὺ, ἐν ὀλίγῃ ὥρα παραγίνεται ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ ἐλεγχομένη καὶ λέγουσα τὴν ἀλήθειαν, ὅτι Ὁ στρατιώτης ἐπάτησέ με, καὶ ἐμίανε, καὶ παραχρῆμα ἰάθη· Καὶ λαβόντες οἱ ἀδελφοὶ τὸ λείψανον τῆς ὁσίας Μαρίας, μυρίσαντες κατέθεντο ἐν τόπῳ σεμνῷ μετὰ πάσης δωροφορίας. Χριστὸν ἀνυμνοῦντες τὸν Σωτῆρα τῶν ἁπάντων, τὸν ἀεὶ δοξάζοντα τοὺς δοξάζοντας αὐτόν. Αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

C VIII. Tunc surgens præfectus a venerandis ejus reliquiis, statim misit ad præfectum diversorii, dicens : Veni cito ad nos, nam te volo convenire. Cum autem venisset præfectus diversorii, dicit ei præfectus monasterii : Ecce frater Marinus est mortuus. Is vero dicit præfecto monasterii : Deus ei condonet id quod fecit in abjectam meam filiam. Dicit ei præfectus monasterii : Pœnitentiam age, o frater. Nam peccasti coram Deo. Sed me quoque tuis verbis decepisti, et peccavi ego quoque propter te. Ecce enim Marinus revera est mulier, Cum hæc autem audivisset præfectus diversorii, et præfecti verbis fuisset obstupefactus, mansit mutus et attonitus. Eum vero manu apprehendens præfectus monasterii, duxit eum in locum, in quo ja- D cebat beata Maria : et cum eam honeste et decore

locasset ac composuisset, ei ostendit ipsam esse sexu feminam, et eam fuisse temere maledictis appetitam. Tunc cœpit diversorii quoque præfectus deflere propter inopinatum ab eo visum miraculum Post hæc autem justa fecerunt sanctis et venerandis ejus reliquiis, et deposuerunt in insigni loco monasterii, cum psalmis et hymnis et multis luminibus, octavo mensis Februarii. Statim vero venit filia præfecti diversorii a dæmone correpta, et confitens omnem veritatem, et dicens : Talis miles me fe-

fellit, et persuasit, ut falso accusarem hanc beatam. Deinde cum appropinquasset loculo beatæ, pre fecto et fratribus rogantibus sanctæ venerandas reliquias, protinus ipsa hora fuit curata et mundata dæmone. Tunc cum vidissent miraculum, quod erat præter opinionem, laudarunt omnes clementem benignum Deum propter signum quod factum fuerat, et propter patientiam et tolerantiam beatæ, quo perstitisset usque ad mortem, non aperiens se esse mulierem, propter regnum cœlorum. Et nos ergo fratres dilecti, æmulemur ejus fortitudinem, constantiam et tolerantiam, ut inveniamus misericordiam gratiam in futuro sæculo, a magno Deo et Salvatore nostro Jesu Chrisro, cui gloria et potentia sim cum Patre et Spiritu sancto nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΟΣ

ΜΑΥΡΙΚΙΟΥ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΒΔΟΜΗΚΟΝΤΑ ΜΑΘΗΤΩΝ ΑΥΤΟΥ.

—

MARTYRIUM SANCTI ET MAGNI MARTYRIS

MAURICII

ET SEPTUAGINTA EJUS DISCIPULORUM.

(Latine apud Surium ad diem 18 Julii ; Græca nunc primum prodeunt ex cod. ms. 1542. sæc. x. EDIT. PAT

—

I. Martyrum memoria est ostensio pietatis in Deum et mentis quæ tenetur amore sapientiæ, cum Deo conjunctio : materiæ commistio cum rebus expertibus materiæ et pax impatibilitatis, quæ refrenat animi perturbationes. Quis enim venerandum et divinum eorum certamen mentis intuens oculis, non erit remotus a carne et a mundo, conculcatam intelligens eorum carnem propter suam in Deum pietatem ? Non enim caro his concupiscit, neque pulvis terræ rebellat contra Dei imaginem. Sed sapienter ducebatur id quod est deterius, gubernatum ab eo quod est præstantius, et habens mentem quæ dimoveri non poterat a meta cœlesti. Tale certamen aliquando proponitur septuaginta martyribus, quorum pretiosum et Christi amantem sanguinem, Apameensium excipiens civitas, sanctum et Deo gratum emisit sacrificium, pro pretioso unguento totum corpus Christi, nempe sanctam Ecclesiam, in eorum sanguine inungens.

II. Maximianus enim in primis impius et iniquus imperator, quamlibet, quantumvis magnam, crudelitatem contendens superare, studebat ut omnes qui subjecti erant ejus imperio, offerrent exsecrandis et immundis simulacris : ut per eorum adorationem et deorum qui falso nominantur falsam religionem, suo imperio acquireret præsidium et magnificentiam. Cum hoc ergo facere statuisset, ipse seipsum ad hoc sedulum et industrium constituit ministrum. Non enim sustinebat jubendo

A Α'. Μαρτύρων μνήμη φιλοθείας καθέστη[illegible] δειξις καὶ φιλοσόφου διανοίας πρὸς Θεὸν [illegible] ὕλης ἐπιμιξία πρὸς τὴν ἄυλον λῆξιν ἀπαθε[illegible] νη χαλινούσης τὰ πάθη οὐρανίων πνευμάτω[illegible] γηΐνων σωμάτων σπενδομένων ἀλλήλοις · τ[illegible] αὐτῶν τὸν ἀγῶνα τοῖς νοητοῖς θεώμενος [illegible] οὐκ ἔξω σαρκὸς καὶ κοσμου γενήσεται [illegible] τὴν σάρκα θεοφιλῶς κατανοῶν ; Οὐ γὰρ τ[illegible] σάρξ ἐπεθύμει, οὐδὲ ὁ χοῦς τῆς γῆς κατὰ τ[illegible] εἰκόνος ἐτραχηλίαζεν · ἀλλ' ἤγετο σοφῶς τὸ χ[illegible] ὑπὸ τοῦ κρείττονος κυβερνώμενον, ἀκλινῆ τὸν [illegible] σμὸν ἐπὶ τὴν οὐράνιον νύσσαν κεκτημένον · τ[illegible] ἆθλός ποτε καὶ τοῖς ἑβδομήκοντα προχειρίζεται [illegible] σιν, ὧν τὸ φιλόχριστον αἷμα ἡ τῶν Ἀπαμέων [illegible] μητρόπολις θυσίαν ἁγίαν καὶ εὐάρεστον ἀνέπ[illegible] B Θεῷ, ἀντὶ μύρου πολυτίμου τὸ πᾶν σῶμα τοῦ Χ[illegible] τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν ἐν τῷ αἵματι τούτων [illegible] σασα.

Β'. Μαξιμιανὸς γὰρ, ὁ δυσσεβέστατος βασ[illegible] πᾶσαν ὠμότητος ὑπερβολὴν νικᾷν φιλοτιμούμε[illegible] ὅλην τὴν ὑπ' αὐτὸν πολιτείαν τοῖς ἀκαθάρτοις [illegible] φέρειν ἐσπούδαζε δαίμοσιν, ὡς ἂν δῆθεν διὰ [illegible] προσκυνήσεως τῆς τῶν ψευδωνύμων θεῶν θρ[illegible] φυλακὴν τε καὶ μεγαλοπρέπειαν τῇ οἰκείᾳ βασ[illegible] περιποιήσοιτο. Τοίνυν ποιεῖν δοκιμάσας αὐτὸς [illegible] τὸν εἰς τοῦτο σπουδαῖον λειτουργὸν προχειρίζ[illegible] οὐ γὰρ ἠνείχετο διὰ κελεύσεως γράφειν, ὡς [illegible] αὐτοῦ βασιλεῖς, τοῖς κατὰ χώραν ἄρχουσι τῆς [illegible]

λολατρείας φροντίζειν· ἀλλὰ ἀόκνως αὐτὸς τὴν οἰκουμένην περιήρχετο ὑπηρέτης ὀξὺς τῶν βωμῶν τῶν δαιμόνων γινόμενος, ἐλπίζων διὰ τῆς παρουσίας αὐτοῦ καὶ τοὺς ἀποστάντας τῆς δεισιδαιμονίας αὐτοῦ καὶ πρὸς τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας τοῦ Χριστοῦ προσφοιτήσαντας αὐτομολῆσαι παρασκευάζειν πρὸς τὴν πλάνην τῶν ἀκαθάρτων αὐτοῦ καὶ βδελυκτῶν θεῶν. Μετὰ τοιαύτης οὖν γνώμης τὴν Ῥώμην καταλιπὼν Μαξιμιανὸς ὁ δυσσεβέστατος τύραννος καὶ διὰ τῶν ἀνατολικῶν μερῶν τὴν ὁδοπορίαν ποιούμενος, κατήντησεν εἰς Ἀπάμειαν τὴν μητρόπολιν τῆς δευτέρας τῶν Σύρων ἐπαρχίας, ἔνθα τῶν εἰδώλων οἱ ἱερεῖς προσελθόντες αὐτῷ κατηγόρουν τῶν Χριστιανῶν λέγοντες· Ὦ θειότατε βασιλεῦ, παῤῥησίαν ἡμῖν πρὸς τὴν εὐσέβειαν τῶν θεῶν δωρησαμένων ἀναφέρομεν ἐπὶ τὸ ἀήττητον σου κράτος, ὅτι τῶν παρ' ἡμῖν ἕκαστος μετὰ φόβου καὶ πόθου τοὺς πατρῴους σου τιμᾷ θεούς, μάλιστα δὲ τὸν Δία τὸν πατέρα τῶν θεῶν καὶ τὸν Ἀπόλλωνα τὸν θαυμάσιον τοὺς ὑπὲρ τοὺς ἄλλους θεοὺς συνετῶς φυλάττοντάς τε καὶ περιποιουμένους τὴν βασιλείαν τῆς ἐξουσίας σου. Μαυρίκιος δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἑβδομήκοντα στρατιῶται τοῦ κράτους σου, ἐκ τῶν σῶν ὑψωθέντες δωρεῶν καὶ τὰς φιλοτίμους σου, καρπωσάμενοι χάριτας, ἀτιμάζουσι τοὺς θεοὺς καὶ κατὰ τῆς ἀηττήτου σου τετυραννήκασι βασιλείας, τῇ πλάνῃ συναπαγόμενοι τῶν λεγομένων Χριστιανῶν.

Γ'. Ταῦτα ἀκούσας ὁ τύραννος Μαξιμιανὸς ἐθυμώθη τῇ ψυχῇ, καὶ τὰς φρένας ἠλλοιώθη, καὶ τὴν διάνοιαν ὑπὲρ κάμινον ἐξεκάσθη, ἐξαιρέτως διδαχθεὶς ὅτι ἐν ταῖς αὐτοῦ στρατείαις τοιούτους στρατιώτας ὑπάρχειν. Καὶ δὴ ἡμέραν ἐπιτηρήσας ἐπίσημον καὶ τόπον ἐπιτήδειον εὑρηκὼς πρὸς θεωρίαν τοῦ δήμου, μέσον τῶν ἀρκτῴων πυλῶν τῆς Ἀπαμέων μητροπόλεως Γιτνείας Ἀμαξικῆς λεγομένης, κἀκεῖσε τὸ δικαστήριον εὐτρεπισθῆναι κελεύσας, ἀχθῆναι τοὺς ἀοιδίμους προσέταξε μάρτυρας. Ἐφ' ὑψηλοῦ τοίνυν βήματος τοῦ δυσσεβεστάτου τυράννου καθεσθέντος, πάσης τῆς πόλεως καὶ πάσης ἡλικίας εἰς τὴν τούτων θεωρίαν συνδραμούσης, ὡς μηδὲ τῶν θαλαμευομένων παρθένων καταλειφθεισῶν ἐν τοῖς οἰκείοις καταγωγίοις, ἦγον οἱ δορυφόροι τοὺς ἑβδομήκοντα στρατιώτας τοῦ Χριστοῦ, οὓς θεασάμενος ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν τούτων ἔξαρχον εἶπεν· Ἡμεῖς ἐλπίζομεν, ὦ Μαυρίκιε, ὡς τῶν ἡμετέρων ἀπολαύοντες δωρεῶν, καὶ βασιλικῇ τροφῇ ἐναβρυνόμενοι, καὶ τῶν κοσμουμένων ἐν ἀξιώμασι τὰ πρωτεῖα παρ' ἡμῶν εὐτυχήσαντες κατίχνως τῆς ἡμετέρας ἰθύνεσθαι γαληνότητος, καὶ τοὺς ἐπιχειροῦντας τῆς ἡμετέρας θεοφιλοῦς θρησκείας ἀ.... πηδᾷν πράξεσιν ἀνῳδείαις καὶ διδασκαλίαις παντοδαπαῖς εἰς τὸ ὑγιὲς ἐπιστρέφεται τὸ ὅλον θεραπεύοντες, καὶ τὸ χωλοῦν διορθούμενοι, καὶ τὸ πολεμοῦν εἰρηνεύοντες, καὶ συντόμως εἰπεῖν, ἐκεῖνο τὸ μὴ κατὰ τὸν ἡμέτερον σκοπὸν πολιτευόμενον ὡς πολέμιον ὑποτάττοντες. Ἐδιδάχθημεν δὲ πᾶν τὸ ἐναντίον, ὡς ἔοικε, περὶ ὑμῶν· πρὸς οἷς γὰρ ἑτέρους ἐκ τῆς ἡμετέρας δεισιδαιμονίας ἀφηνιάσαντας οὐκ ἐπεστρέψατε, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ κατὰ τῶν

scribere ad locorum præsides, ut imperatores qui eum præcesserant, ut idolorum cultus curam gererent; sed ipse impigre et diligenter obibat orbem terræ, effectus velox minister altarium dæmonum, sperans infelix per suum adventum se effecturum, ut qui defecerant ab ejus superstitione, et accesserant ad veritatis Christi cognitionem, transfugerent ad errorem suorum immundorum et exsecrandorum deorum. Tali ergo animo Romam relinquens Maximianus impius tyrannus, et per Orientis partes iter faciens, pervenit Apameam, quæ est metropolis secundæ provinciæ Syrorum. Quo in loco idolorum sacerdotes ad eum accedentes, accusabant Christianos, dicentes ei: O divinissime imperator, cum dii nobis dederint loquendi libertatem apud tuam pietatem, deferimus ad tuam invictam potentiam, quod unusquisque eorum qui sunt apud nos, cum timore et desiderio honorat maximos et patrios deos: maxime autem Jovem patrem deorum, et Apollinem admirabilem, qui sunt aliis diis superiores, et imperium tuæ potestatis valde conservant et tuentur. Mauricius autem et qui sunt cum eo septuaginta milites tuæ potentiæ, in altum elati honoribus tuis et muneribus, et qui ditia et magnifica dona ex te perceperunt, deos habent contemptui, et adversus magnum tuum et invictum imperium exercent tyrannidem, abducti ab errore Christianorum.

III. Hæc ergo cum audisset tyrannicus imperator Maximianus, animo valde fuit iratus, et præcordiis incensus, et mente magis arsit quam fornax: præcipue cum accepisset, quod in suo exercitu tales essent milites. Et cum diem observasset insignem, et locum invenisset aptum ad populi spectaculum, in medio portarum septentrionalium metropolis Apemeensium, quæ dicitur Vicinia Amaxica, et jussisset illic parari judicium, jussit duci inclytos martyres. Cum in alto autem tribunali impius sedisset tyrannus Maximianus, concurrisset vero universa civitas et omnis ætas ad eos spectandos, adeo ut nec virgines quidem, quæ degunt in thalamis, remanserint in suis habitaculis, duxerunt satellites septuaginta Christi milites. Quos cum aspexisset imperator, dixit eorum duci: Nos sperabamus, o Maurici, quod nostris fruentes donis, et alimento educti imperatorio, primosque honores et dignitates a nobis consecuti, insisteretis vestigiis nostræ tranquilitatis, et eos qui conarentur resilire a nostra deo grata legione, fortibus factis et omne genus doctrinis converteretis ad sanitatem, quod ægrotaret curantes, et quod claudicaret corrigentes, et quod bellum gereret pacificantes: et ut semel dicam, quiquid se non ex nostro haberet instituto, tanquam inimicum et hostile subjicientes. Sed de vobis, ut videtur, contrarium accepimus. Non solum enim non convertistis eos qui adversus nostram rebellarunt religionem, sed etiam ipsi adversus deos nostros omnipotentes tyrannidem exercentes, et qui eis sunt constituti honores

et sacrificia ac libamina abolentes, aliis fuistis duces ad barathum interitus, si vera sunt quæ de vobis ad nostras aures pervenerunt.

IV. Dixit sanctus Mauricius : Imperator, quæ a nobis exercetur tyrannis adversus deos, qui sunt nullo sensu præditi, nobis validam acquirit victoriam a vero Deo, et coronam gloriæ. Non enim aspernamur et nihili facimus Deum, qui nos finxit, ut stulta est tua traditio : sed glorificamus eum, qui est solus verus Deus, qui fecit cœlum et terram et mare, et omnia qui in eis sunt. Improbos autem et immundos dæmones et qui hominibus afferunt exitium, quæ sunt surda et cæca simulacra, et nullo sensu prædita, non convenit deos vocare, o imperator. Dixit imperator Maximianus : Cum honorem a diis sis consecutus, et militiæ primum locum sortitus, o Maurici, eis pulchram refers gratiam. Dixit sanctus Mauricius : Nunquam honorem accepi a diis vestris, neque volo eos honorare. Quis enim unquam ex hominibus, qui Dei habet cognitionem, sustinuerit honorare materias nullo sensu præditas ? Sed quibus non est mens, quæ rectis gubernatur rationibus, propterea quod jumentis comparati sint insipientibus, et similes facti sint eis [1], ii lapides et ligna in deos referunt, mentemque eis tribuunt, et honorant tanquam deos. Dixit imperator Maximianus : Quoniam primas partes obtinuisti in ordinibus nostræ administrationis, o Maurici, id tibi magnam præbuit confidentiam et effecit audaciorem : adeo ut splendide et citra ullam conturbationem respondeas nostræ serenitati. Jubetque, eo separato, reliquos interrogari, et blande eis dicit imperator : Quis vobis tantam fecit injuriam, o fratres, ut deficeretis a diis servatoribus : accederetis autem errori hominum qui adorant hominem crucifixum tanquam unum homicidam ? Non enim sic vos erudiimus, neque in tali doctrina eduximus.

V. Tunc vere beati Theodorus et Philippus, tanquam ex ore sanctorum septuaginta martyrum, dixerunt imperatori : Nos, o tyranne imperator Maximiane, tantum absumus ab errore, ut te quoque optemus liberari ab errore, a quo nos quoque fuimus liberati, unum et solum adorantes verum Deum, Patrem omnipotentem, et unigenitum ejus Filium Jesum Christum Dominum nostrum, qui est Dei virtus et Dei sapientia [2] : et sanctissimum ejus Spiritum, qui nobis inspiravit cognitionem et intelligentiam, ut confitearis quidem Trinitatem, quæ est ejusdem essentiæ : abomineris autem immundam tuam religionem : et hanc quidem abjicias, quæ est ad tempus, militiam : Deo vero milites, qui est Rex exercituum. Dixit Maximianus imperator : Video, o Philippe, te senectutem quidem habere reverendam : intelligentia autem multum cedere juvenibus. Confuge ergo ad deos, et sis bo-

A ἡμετέρων παντοκρατόρων θεῶν τυραννήσαντες τὰς νενομισμένας αὐτοῖς τιμάς τε καὶ θυσίας σπονδὰς ἀθετήσαντες, ὁδηγοὶ πρὸς βάραθρον ἀπω[illegible] ἑτέροις γεγόνατε· ἥπερ ἀληθείᾳ κυροῦται τὰ εἰς ἡμ[illegible] ρας ἀκοὰς καθ' ὑμῶν ἀφικόμενα.

Δ'. Μαυρίκιος εἶπεν· Ἡ παρ' ἡμῶν τυρα[illegible] κατὰ τῶν ἀναισθήτων σου θεῶν, βασιλεῦ, κα[illegible] ἡμῖν ἰσχυρὰν παρὰ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ στε[illegible] νον δόξης περιτίθησιν· οὐ γὰρ ἀθετοῦμεν τὸν τε[illegible] . . . . . τα ἡμᾶς Θεὸν κατὰ τὴν [illegible] . . . . . παράδωσιν· ἀλλὰ δο . . . . (ξ) ἄζομεν τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν . . . . . (τὸν) ποιήσαντα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν . . . . (γῆν) καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ὁ [illegible] Τοὺς δὲ δαίμονας τοὺς τῶν ἀνθρώπων [illegible] B οὐ πρέπει σοι καλεῖν θεούς, ὦ βασιλεῦ. Μαξιμιανὸς εἶπεν· Ἐπειδὴ, τῆς τῶν θεῶν ἀπολαύσας τιμῆς τῶν πρωτείων τῆς στρατείας ἠξιώθης, Μαυρίκιε, καλὴν αὐτοῖς ἀποδίδως τὴν ἀμοιβήν. Μαυρίκιος εἶπεν· Οὐδὲ τιμὴν ἐδεξάμην παρὰ τῶν ὑμετέρων θεῶν, οὐδὲ τιμᾷν αὐτούς, βούλομαι· τίς γὰρ ἀν[illegible] θρώπων ποτὲ γνῶσιν ἔχων Θεοῦ τὰς ἀναισθήτους τιμᾷν ἀνέξοιτο ; ἀλλ' οἷς οὐχ ὑπάρχει νοῦς, [illegible] σμοῖς ὀρθοῖς κυβερνώμενος διὰ τὸ παραπεμφθῆναι τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις καὶ ὁμοιωθῆναι αὐτοῖς· οὗτοι θεοποιοῦσιν τοῖς λίθοις καὶ τοῖς ξύλοις ἀπονέμουσι γνώμην καὶ τιμῶσιν ὡς θεούς. Μαξιμιανὸς ὁ βασιλεὺς εἶπεν· Ἡ τῶν τρωτείων [illegible] ὑμετέρου τάγματος διοίκησις, Μαυρίκιε, [illegible] παῤῥησιαν παρέσχε, καὶ θρασύτερον ἀπερ[illegible] C εἰς τὸ λαμπρῶς καὶ ἀκαταπλήκτως πρὸς τὴν [illegible] ραν ἀποκρίνεσθαι γαληνότητα, καὶ κελεύ[illegible] σθέντος αὐτοῦ, τοὺς λοιποὺς ἐρωτᾶσθαι. [illegible] πρὸς αὐτοὺς ὁ βασιλεύς· Τίς τοσοῦτον ὑμᾶς [illegible] σεν, ἀδελφοὶ, ὡς ἐκ τῶν σωτήρων ἀποστῆναι [illegible] προστεθῆναι δὲ παρασκευάσας τῇ πλάνῃ τῶν [illegible] κυνούντων ἄνθρωπον σταυρωθέντα ὡς ἕνα τῶν φο[illegible] Οὐ γὰρ οὕτως ὑμᾶς ἐπαιδεύσαμεν οὐδὲ τοιαύταις [illegible] καλίαις ἐθρέψαμεν.

Ε'. Τότε Θεόδωρος καὶ Φίλιππος ὡς ἐκ στόματος τῶν ἁγίων ἑβδομήκοντα μαρτύρων εἶπον· Ἡμεῖς, ὦ τύραννε Μαξιμιανὲ, τοσοῦτον πλάνης ἐπχω[illegible] ὡς καὶ σε τῆς ἀπατης οἰκτείρομεν, ἧς ἠλευθερω[illegible] μεν τὸν ἕνα καὶ μόνον ἀληθινὸν προσκυνοῦντες Θεὸν, Πατέρα παντοκράτορα, καὶ τὸν μονογενῆ [illegible] D τοῦ Υἱὸν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Κύριον ἡμῶν, θε[illegible] δύναμιν καὶ Θεοῦ σοφίαν ὑπάρχοντα, καὶ τὸ Πνεῦ[illegible] αὐτοῦ τὸ πανάγιον τὸ ἐμπνεῦσαν ἡμῖν γνῶσιν [illegible] σύνεσιν· ὁμολογεῖν μὲν Τριάδα ὁμοούσιον, βδελύσσεσθαι δὲ τὴν ἀκάθαρτόν σου θρησκείαν· καὶ τὸν πρόσκαιρον ταύτην ἀποβάλλεσθαι θρησκείαν, στρατεύεσθαι δὲ τῷ Θεῷ τῷ βασιλεῖ τῶν δυνάμεων. Μαξιμιανὸς ὁ βασιλεὺς εἶπεν· Βλέπω σε, φίλιππε, γῆρας μὲν αἰδέσιμον ἔχοντα, σύνεσιν δὲ πολὺ τῶν νέων λειπόμενον· αὐτομόλησον οὖν πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ γενοῦ σύμβουλος ἀγαθὸς τοῖς λοιποῖς σου στρατιώταις τῆς εἰς τοὺς θεοὺς προσκυνήσεως, ὅπως [illegible]

[1] Psal. XLVIII. [2] I Cor. I.

ζόνων ἀξιωθῇς παρ' ἡμῶν. Ὁ δὲ ἅγιος εἶπεν· Ἐγὼ σύμβουλος πονηρὸς οὐ γενή- αὐτοπροαιρέτως ὁδηγηθεῖσιν εἰς τὸν φόλληθινοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ γέγραπται· « Οὐαὶ, κακὸν ἔρχεται ! Μαξιμιανὸς εἶπεν· Τὸ ν τῆς ἡμετέρας ἀνεξικακίας τολμηρότερόν κεν, Φίλιππε. Μὴ οὖν ἐπιμείνητε τοῖς κ μὴ δικαίως τὴν δίκην καθ' ὑμῶν παρκαὶ γένησθε δεῖγμα τῆς ἡμετέρας ἀγαναλμῶντες, ὀνομάζειν τὸν παρ' ὑμῶν θεοποιούωπον. Ἀποκριθέντες δὲ οἱ ἅγιοι ἑβδομήκοντα ράννῳ· Ἡ κενοδοξος ἀπειλὴ τῆς σῆς, βασιρίας δύναμιν ἐξ ὕψους ἡμῖν χαρίζεται· οὐ ἡ φόβος βασάνων, εἰς διάνοιαν βεβαίων τῶν τὸν Κύριον.

ιτε ὁ βασιλεὺς Μαξιμιανὸς ἐκέλευσεν κι τῶν ἁγίων ἑβδομήκοντα τὸ σχῆμα ιτείας καὶ κοπῆναι αὐτῶν τὰς ζώνας ιτῆναι αὐτῷ μετὰ πολλῆς ἀτιμίας. Καὶ ν ὑπασπιστῶν μετὰ πολλοῦ τοῦ τάχους ένων, ἔφη πρὸς αὐτοὺς ὁ τύραννος, Ἴδε, ις ἐτύχετε διὰ τὴν ἀπείθειαν ὑμῶν. Οἱ δὲ πρὸς τὸν τύραννον· Εἰ καὶ σὺ, ὡς νομίισας ἡμᾶς, ἀλλ' ἔστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐν οὐ λατρεύομεν, ἐνδύων ἡμᾶς στολὴν τῆς ὀξης, ἣν αὐτὸς οὐδὲ ἀκούειν καθέστηκας τὸν Σατανᾶν τὸν πατέρα σου, τὸν λαλουντα τε θυμωθεὶς ὁ τύραννος εἶπεν· Ὦ μιαρῶτῆς τῶν θεῶν εὐμενείας ἀνάξιοι, ὑμεῖς τῆς ἑαυτῶν ἀτιμίας πρόφασις· ἐξ ἡμῶν θέντες, καὶ τοὺς θεοὺς ἐνυβρίσατε, καὶ τῆς φιλίας κατεφρονήσατε. Ἀποκριθέντες οἱ ν τῷ τυράννῳ· Ἡ στρατεία σου, ὡς μηδὲν παρέρχεται, καὶ ἡ παροῦσα τιμὴ ἀτιμία ἐπειδὴ τοῦ δεδωκότος σοι τὴν ἐξουσίαν Θεοῦ, τὰ δὲ ἄψυχα εἴδωλα, τὰ μὴ ὠφεδιὰ τὸ μὴ γινώσκειν τὸν τιμῶντα αὐτὰ ντα, ἀνοήτως θεοποιεῖς. Ὁ τύραννος εἶπεν· ιλανθρωπίαν τῆς ἡμετέρας βασιλείας φειδόν καὶ βουλόμενος περιποιήσασθαι τὴν ζωὴν ἀνέχομαι ὑμῶν. Καὶ ἐκέλευσε τρεῖς ἡμέρας ι αὐτοὺς· ἐν τῇ φρουρᾷ, ἵνα τὸ συμφέρον νται.

nus consiliarius reliquis tuis militibus de diis adorandis, ut majora dona et honores a nobis consequaris. Dixit sanctus Philippus : Notum tibi sit, o imperator, me non futurum malum consiliarium iis qui sua sponte deducti sunt ad timorem veri Dei. Scriptum est enim [3]: «Væ ei, per quem malum venit.» Dixit imperator Maximianus : Lenitas nostræ patientiæ te audaciorem effecit, o Philippe. Nolite ergo in his insistere, ne justas pœnas in vos irritetis et evadatis exemplum nostræ indignationis, audentes nominare hominem, qui a vobis est relatus in deos. Respondentes vero sancti septuaginta martyres, dixerunt tyranno imperatori : Vanæ et inanes minæ, o imperator, tuæ abominationis, virtutem nobis ex alto largiuntur. Non enim ingreditur aut inhabitat metus tormentorum in bona mente et stabili eorum qui diligunt Dominum.

VI. Tunc Maximianus imperator valde iratus, jussit auferri a sanctis septuaginta militibus habitum militiæ, et eis abscindi zonas, et deinde sic eos ad ipsum adduci cum magna ignominia. Cumque hæc magna celeritate effecissent satellites, dixit eis tyrannus : Videte, a quali gloria et honore excidistis, et quale vobis obtigerit dedecus et contemptio propter vestram inobedientiam. Sancti dixerunt tyranno : Etiamsi tu, ut existimas, nos exuisti habitu militiæ, et abscidisti zonas nostras, est Deus noster in cœlis, quem colimus, qui nos induit vestibus et zonis incorruptæ et æternæ ejus gloriæ, quam ipse non es dignus videre aut audire propter Satanam patrem tuum, qui in te loquitur et operatur. Tunc valde iratus tyrannus, dixit sanctis : O exsecrandi et indigni deorum benevolentia, vos vestram ignominiam vobis conciliastis. A nobis enim honore affecti, maximos deos affecistis contumelia, et nostram contempsistis amicitiam. De cætero accipite convenienter vestris factis. Respondentes autem sancti, dixerunt tyranno: Imperator, hæc militia tua, ut quæ nihil sit, præteriit, et qui adest honor, est tibi dedecus : quoniam oblitus es Dei, qui hanc tibi dedit potestatem. Vana vero et inanima simulacra, quæ te nihil juvant, quod ea non cognoscant eum qui ipsa honore afficit aut contumelia, in deos stolide, ut qui plane sensu careas, refers. Dixit tyrannus : nostri imperii clementiam vobis parcens, et volens vitam vobis esse salvam, adhuc vos paritque eos tres dies includi in carcere, ut caperent consilium quod eis expediret.

ν δὲ ὑπασπιστῶν πληρωσάντων τοῦ βασι- πρόσταγμα καὶ εἰς φυλακὴν αὐτοὺς μετὰ αθειρξάντων, εἶπον πρὸς ἀλλήλους οἱ ἅγιοι· ωμεν ἅπαντες, ἀδελφοὶ, ὁμοθυμαδὸν τὰς ιμῶν εἰς προσευχὴν, καὶ δεηθῶμεν τοῦ Θεοῦ ενῶς δοῦναι ἡμῖν σοφίαν τε καὶ γνῶσιν διὰ υ αὐτοῦ Πνεύματος, καὶ ἐμβαλεῖν εἰς τὸ μῶν τί ἀπολογήσασθαι, ὅπως θαυμάσῃ ὁ τύ- ἣν ἀλήθειαν τῆς πίστεως ἡμῶν. Καὶ στα- ς προσευχὴν οἱ ἅγιοι ἑβδομήκοντα ὡς ἐκ χῆς εἶπον· Ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, οὗ ἡ

VII. Cum autem satellites implessent jussum imperatoris, et eos in custodia inclusissent cum collaribus, sancti dixerunt inter se : Fratres charissimi, paremus omnes nostras animas ad orationem, et intense oremus benignum et clementem Deum nostrum, ut det nobis sapientiam et cognitionem per sanctum Spiritum, et injiciat in os nostrum, quid respondeamus imperatori : ut ita [illegible]tur ipse quoque tyrannus veritatem nostræ fidei. Et se ad precandum conferentes sancti septuaginta Christi martyres dixerunt tanquam ex [illegible]

h. XVIII.

ore et una anima: Domine Jesu Christe, Deus omnipotens, cujus potestas æterna, et regnum non interibit, mitte ad nos sanctissimum tuum Spiritum, et nos per eum erudi, ut in ipso exsultemus et lætemur [4], et vincamus erroris nequitias, et extollamur in vera tua fide per sanctum Spiritum, qui loquitur in nobis convenienter tuæ veræ et a mendacio alienæ promissioni, et pro a nobis ablata mundana dignitate, efficiamur milites in sancta tua civitate, et ascribamur in numerum civium cum omnibus tuis sanctis, qui tibi a sæculo recte in fide placuerunt. Quoniam tu es solus Deus, et te decet gloria et potentia in sæcula. Amen.

VIII. Completis autem tribus diebus, præsidens rursus Maximianus, in eumdem locum portæ Amazizæ rursus concurrente universa civitate, accersiit sanctos. Sancti vero martyres accesserunt tracti a ministris, et steterunt ante impium. Iniquus autem imperator minas temperans clementia, dixit eis : O viri, discite tandem qui vobis expediat : et accedentes, diis sacrificate, et vitam accipite, et non mortem acerbam. Dixerunt sancti martyres : De hoc bonum consilium cepimus, o imperator. Audi attente, et ne nos amplius cogas, aut vim nobis ullam afferas : Statuimus enim odio habere hanc vitam, quæ est ad tempus diligere vero mortem propositam propter Christi desiderium. Per ipsum enim vitam æternam speramus lucrifacere. De cætero ergo fac breviter in nos quod vis. Nos enim non negamus Deum nostrum, neque dæmones tuos unquam adorabimus. Nam in condemnatione hujus mortis, quæ est ad tempus, liberamur ab æterna condemnatione. Hæc cum dixissent sancti martyres, videns tyrannus in medio eorum adolescentem dixit ei : Dic, adolescens, quod est tibi nomen, et cujas es genere? Dixit adolescens : Nominor quidem Photinus, a vera luce accepto nomine. Sum autem miles Christi, qui pudore affecit patrem tuum Satanam. Et sum genere quidem Romanus : filius vero et carnalis et spiritalis Mauricii clarissimi. Ex eo enim ortus, et ab eo accepta Dei cognitione, in Christi fide sum educatus, quem tu negans, o imperator, comparatus es jumentis insipientibus, et similis factus es illis.

IX. Dixit tyrannus : Stultus es adolescens, et sunt tua verba ætate digna. At jam disce, quod est tibi conducibile : et accedens, sacrifica maximo Jovi, et parce tuæ juventuti. Dixit adolescens : Propterea quod non facio, quod vis, neque sacrifico simulacris, dicis me stultum esse. Nam quod attinet quidem ad fidem Domini mei Jesu Christi, valde sapio. Tunc dixit tyrannus rursus Sanctis : Quousque importunitatem vestram sustinemus, o miseri, et tormenta differimus ex benignitate incomparabili ? Sacrificate ergo diis, ne in vos armetis justitiam. Dixerunt sancti martyres tyranno :

A ἐξουσία αἰώνιος καὶ ἡ βασιλεία οὐ διαφθαρήσεται, ἐξαπόστειλον ἡμῖν τὸ Πνεῦμά σου τὸ πανάγιον, ἵνα ἐν αὐτῷ ἀγαλλιασώμεθα καὶ εὐφρανθῶμεν, καὶ νικήσωμεν τὰς πονηρίας τῆς πλάνης, καὶ ὑψωθῶμεν ἐν τῇ ἀληθινῇ σου πίστει διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τοῦ λαλοῦντος ἐν ἡμῖν, κατὰ τὴν ἀληθινήν σου ἐπαγγελίαν, καὶ ἀντὶ τῆς ἀναιρεθείσης κοσμικῆς ἀξίας παρ' ἡμῶν γενώμεθα στρατιῶται ἐν πόλει ἁγίᾳ σου, ἐν ᾗ συνελεύσονταί σοι πάντες οἱ συναγόμενοι τῇ πίστει τοῦ Χριστοῦ σου, μεθ' οὗ σοι τῷ Πατέρι πρέπει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ ἁγίῳ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Η'. Καὶ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν τριῶν ἡμερῶν προκαθίσας πάλιν ὁ Μαξιμιανὸς κατὰ τὸν αὐτὸν
B τόπον τῆς Ἀμαξικῆς πύλης, συνδραμούσης καὶ πάσης τῆς πόλεως, μετεπέμψατο τοὺς ἁγίους. Οἱ δὲ παρεγένοντο, ἑλκόμενοι ὑπὸ τῶν ὑπηρετῶν, καὶ ἔστησαν ἔμπροσθεν τοῦ δυσσεβοῦς. Ὁ δὲ φιλανθρωπίᾳ τὴν ἀπειλὴν κεράσας, ἔφη πρὸς αὐτούς· Κἂν ὀψέ ποτε τὸ συμφέρον ὑμῖν μάθετε, ὦ ἄνδρες, καὶ προσελθόντες θύσατε τοῖς θεοῖς, καὶ κομίσασθε τὴν ζωὴν καὶ μὴ τὸν πικρὸν θάνατον. Οἱ ἅγιοι εἶπον· Τοῦτο καλῶς ἐβουλευσάμεθα, βασιλεῦ, τὴν πρόσκαιρον ταύτην ζωὴν μισῆσαι, ἀγαπῆσαι δὲ τὸν προκείμενον θάνατον διὰ τὸν εἰς Χριστὸν πόθον· ἐλπίζομεν γὰρ δι' αὐτοῦ κερδάναι τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον. Λοιπὸν οὖν ποιεῖ συντόμως ὃ βούλει· ἡμεῖς γὰρ οὐκ ἀρνούμεθα τὸν Θεὸν ἡμῶν, οὐδὲ τοὺς δαίμονάς σου προσκυνοῦμεν· ἐν γὰρ τῇ κατακρίσει τοῦ προσκαίρου τούτου θανάτου, τῆς αἰωνίου κατακρίσεως ἐλευθερούμεθα. Ταῦ-
C τα εἰπόντων τῶν ἁγίων, θεωρήσας ὁ τύραννος ἐν μέσῳ αὐτῶν νεανίαν, ἔφη πρὸς αὐτόν· Τί σου τυγχάνει τὸ ὄνομα, καὶ πόθεν ὑπάρχεις τῷ γένει; Τὸ μειράκιον ἔφη· Φωτεινὸς ὀνομάζομαι παρὰ τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς τὴν κλῆσιν δεξάμενος, καὶ στρατιώτης εἰμὶ Χριστοῦ, τοῦ καταισχύνοντος τὸν Σατανᾶν, τὸν πατέρα σου· Ῥωμαῖος δὲ ὑπάρχω τὸ γένος, Μαυρικίου τοῦ ἐνδοξότατου τυγχάνων υἱὸς σαρκικός τε καὶ πνευματικός· ἐξ αὐτοῦ γὰρ προελθὼν καὶ τὴν γνῶσιν παρ' αὐτοῦ εἰληφὼς τοῦ Θεοῦ, εἰς τὴν πίστιν ἀνετράφην τοῦ Χριστοῦ, ὃν σὺ ἀπαρνούμενος, βασιλεῦ, παρασυνεβλήθης τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις, καὶ ὡμοιώθης αὐτοῖς.

Θ'. Ὁ τύραννος εἶπεν· Ἀνοητεύεις, μειράκιον, καὶ τῆς ἡλικίας ἄξια τυγχάνει τὰ ῥήματά σου. Διδάχθητι οὖν τὸ συμφέρον, καὶ προσελθὼν θῦσον τῷ μεγίστῳ θεῷ Διί, καὶ φείσαί σου τῆς νεότητος. Τὸ μειράκιον ἔφη· Ἐν τῷ μὴ ποιεῖν τὸ θέλημά σου λέγεις μοι ἀνοηταίνειν, ἐπεὶ καὶ πάνυ φρονῶ περὶ τὴν πίστιν τοῦ Κυρίου μου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τότε εἶπεν ὁ τύραννος πρὸς τοὺς ἁγίους πάλιν· Ἕως πότε τῆς ὑμετέρας σκαιότητος ἀνεχόμεθα καὶ ταῖς βασάνοις ἀνοχὴν ἐξ ἀσυγκρίτου φιλανθρωπίας παρέχομεν; θύσατε οὖν τοῖς θεοῖς, ἵνα μὴ τὴν δίκην καθ' ὑμῶν ἐξοπλίσητε. Οἱ ἅγιοι εἶπον τῷ τυράννῳ· Ἐὰν ἔχῃς γνῶσιν, ὑπ-

[4] Matth. x.

XI. Cum omnes autem qui audiebant propter hæc verba admirarentur, tyrannus, qui ab initio erat vas interitus, perseveravit velle sanctos perdere, et neque persuasus fuit verbis gloriosorum martyrum, neque rebus ipsis fuit obstupefactus. Quam obrem jubet eis rursus palis affixis, ferreis unguibus latera fortiter cædi. Cum ergo sancti et generosi martyres hoc quoque certamen strenue decertarent, et omnes admirarentur imperatoris amentiam et furorem, præclarus martyr Mauricius dixit tyranno: Non sentis tuam imbecillitatem et miseriam, o immunde et profane tyranne, quod Photinus parvus hic adolescens tui imperii fregerit audaciam? Talia enim et tam multa subiisse tormenta, est tui crudelissimi imperii confractio. Quomodo ergo universam nostram phalangem frangere poteris, qui a tantillo adolescente fueris superatus? Propter hæc verba ira percitus sceleratus Maximianus, et ardentibus eum intuens oculis, et stridens in eum dentibus, et volens sanctum et beatum Christi martyrem Mauricium acerbe ulcisci, jubet spiculatori, ut ante oculos patris filium conficiat et occidat, Eo itaque præsente, et filium aspiciente, ejus caput abscidit spiculator.

XII. Cum ergo hoc modo beatissimi Photini caput venerandum fuisset amputatum, isque pulchre et gloriose migrasset ad Dominum, dixit præclarus Mauricius: Nostrum desiderium implevisti, o tyranne, et de cætero firmum et stabilem habemus cursum cœlestem. Quis enim ex nostra multitudine sustinebit superari a Photino Christi milite, qui migravit in cœlum, et pudore affecit patrem tuum diabolum? Ad hæc majori studio et contentione tormentorum in nos excogita cruciatus, et nihil a te prætermittatur eorum quæ probant an firmam et immobilem fidem Christo servemus. Quando autem vidit Maximianus sanctos Christi martyres prompto et alacri animo perpetientes, et rectam suam fidem non deserentes, convocato suo belluino et inhumano senatu, cum eis consultabat, quemadmodum sanctos martyres morte afficeret acerbissima, per quos terrorem afferret Christianis, qui erant in toto orbe terrarum, et efficeret, ut deficerent a sancta et nulli affini reprehensioni religione Christianorum. Tunc cum ipsi multa consultassent, et alius alia dixissent: quidam ex iis qui in senatum convenerant, qui erat radix acerbitatis, et fructus nequitiæ, et cujusvis alterius malitiæ et injustitiæ arbor feracissima, consuluit tyranno, dicens: Imperator, hic mensis est tempus maximi æstus (erat enim tunc mensis Julius), situs est vero extra civitatem versus occidentem inter duos, qui propter eam siti sunt, fluvios et lacum, locus positura quidem planus, feno autem plenus et infinita alia materia, quem, qui in eo loco habitant, vocant Rogam, propterea quod sit vesparum ac crabronum acerbum habitaculum, quos meridie ne facile quidem potest aliquis transire sine periculo. Jube ergo

A ΙΑ'. Πάντων οὖν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις θαυμα
ῥήμασιν, σκεῦος ὑπάρχων τῆς ἀπωλείας ὁ τ
διέμεινεν ἐνιστάμενος τοῦ ἀπολέσαι τοὺς ἁγίο
οὔτε τοῖς λόγοις ἐπείθετο τῶν ἀοιδίμων μα
οὔτε τοῖς πράγμασιν ἐξεπλήττετο· καὶ κελεύ
σκολωπισθέντας τοὺς ἁγίους σιδηροῖς ὄνυ
πλευρὰς αὐτῶν εὐτόνως ξέεσθαι. Τῶν οὖν
μαρτύρων καὶ τούτων ἰσχυρῶς διαθλούντω
ἀγῶνα, καὶ πάντων θαυμαζόντων τὴν τοῦ βα
ἄνοιαν, Μαυρίκιος, ὁ ἀοίδιμος μάρτυς, πρὸς
ραννον ἔφη· Οὐκ αἰσθάνῃ τῆς σῆς ἀσθενείας,
λυρώτατε τύραννε, ὅτι Φωτεινός, τὸ βραχ
μειράκιον, κατέλυσεν τὴν βασιλείαν; τὸ γὰρ
τας καὶ τηλικαύτας ὑποστῆναι βασάνους, κα
τῆς σῆς ὠμότατης βασιλείας ἐστίν· πῶς τῶν
B σαν ἡμῶν διαῤῥήξεις τὴν φάλαγγα, τοσαυτ
μειρακυλλίου τηλικούτου καταπεσών; Θυμω
ἐπὶ τοῖς τοιούτοις Μαξιμιανὸς ὁ παμμιαρ
σιν, καὶ πυρίνοις αὐτὸν περιβλεψάμενος
τρίζων κατ' αὐτοῦ τοὺς ὀδόντας καὶ βουλ
θεν τὸν τρισμακάριον Μαυρίκιον πικρῶς
ψασθαι, κελεύει τῷ σπεκουλάτωρι κατ' ὄψ
τοῦ πατρὸς διαχειρίσασθαι τὸν παῖδα, καὶ
αὐτοῦ καὶ θεωμένου τὸν υἱὸν τὴν τοῦ
ἀποτεμεῖν.

ΙΒ'. Τούτῳ τοίνυν τῷ τρόπῳ Φωτεινο
μακαρίου τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθέντος καὶ τ
ἐκδημίαν πρὸς Θεὸν ἐκδημήσαντος, Μαυρ
ἀοίδιμος, ἔφη· Ἐπλήρωσας ἡμῶν τὴν ἐπι
τύραννε, καὶ λοιπὸν βέβαιον ἐκτησάμεθα τ
C νιον δρόμον· τίς γὰρ ἐκ τῆς ἡμετέρας
θύος ἧττον φανῆναι τοῦ Χριστοῦ στρατιω
νοῦ, τοῦ πρὸς οὐρανὸν ἐκδημήσαντος
πατέρα καταισχύνοντος διάβολον; Πρὸς
τίμους τῶν βασανιστηρίων ἐπινόει κα
κολάσεις καὶ μηδέν σοι παραλελείφθω
ζοντων ἡμᾶς εἰ βεβαίαν τῷ Χριστῷ κ
τὴν πίστιν παραφυλάττομεν. Ὅτε οὖν εἶδ
μιανὸς τοὺς ἁγίους τοῦ Χριστοῦ μάρτυρ
βαίῳ καρτερούντας καὶ τῆς αὐτῶν ὀρθ
μένους πίστεως, συγκαλεσάμενος αὐτοῦ τ
θρωπον σύγκλητον, ἐβουλεύετο μετ' αὐτ
ἁγίους θανάτῳ πικροτάτῳ διάθοιτο, δι' ὧ
πᾶσαν τὴν οἰκουμένην Χριστιανοὺς ἐκφοβ
τῆς ἀμωμήτου θρησκείας ἀποστῆσαι
D Εἷς οὖν τῶν συνελθόντων ἐν τῇ συγκλήτῳ,
κρίας ὑπάρχων καὶ πανηρίας καρπός, κα
ἀδικίας πολυφορώτατον δένδρον, συνεβούλευ
ράννῳ λέγων· Ὁ μὴν οὗτος καύσωνός ἐστ
πάνεμος γὰρ μὴν τηνικαῦτα καθέστηκε
ται δὲ ἔξω τῆς πόλεως κατὰ τὸ δυτικ
μεταξὺ τῶν προσκειμένων ταύτην δύο
τῆς λίμνης, τόπος ὅμαλος μὲν τῇ θέσει,
καὶ λυτῆς ὕλης ἀπείρου μεστός, ὃν οἱ
γαν ἐπονομάζουσιν διὰ τὸ σφηκῶν καὶ
πικρὸν καταγώγιον ὑπάρχων, κωνώπων τε
πῶν πεπληρωμένον χωρίον, οὓς οὐδὲ
τινα ἀκινδύνως ἐν μεσημβρίᾳ καθέστηκε
κέλευσον οὖν χρισθῆναι μέλι τὰ σώματα

ἐν αὐτῷ δεσμευθῆναι ζωῦφίοις, καὶ ἐν ταύτῃ καταλήψονται πάντων τῶν προλαβουσῶν βασάνων ἀλγεινότερον ὄλεθρον, καὶ γνώσονται μὴ βλασφημεῖν τοὺς αἰωνίους ἡμῶν θεοὺς, καὶ τί τὸ βαδίζειν τὴν ἐναντίαν τοῖς βασιλεῦσιν ὁδὸν τοὺς τολμήσαντας ὤνησαν.

ΙΓ'. Καὶ ἤρεσεν τὸ ῥῆμα καὶ ἡ βουλὴ αὕτη τῷ βασιλεῖ καὶ πάσῃ τῇ συγκλήτῳ· καὶ κελεύει ὁ βασιλεὺς ταύτῃ τῇ τιμωρίᾳ αὐτοὺς παραδοθῆναι. Οἱ δὲ τῆς ἀθεικίας ὑπηρέται τὴν μεσημβρίαν σκοπήσαντες, καὶ καιρὸν ἠρεμίας ἐπιτηρήσαντες, ἐν ᾧ πνοῆς ἀνέμων ἀμοιροῦντα τῶν ζωῦφίων τὰ πλήθη τυγχάνουσι τοῖς παρεμπίπτουσι σώμασι βαθεῖαν τὴν τρῆσιν καὶ ἐπώδυνον ἀπεργάζονται· δήσαντες ἁλύσεσι τοὺς ἁγίους κατήγαγον εἰς τὸν τόπον καὶ δίυγρον ἐκλεξάμενοι τόπον, ἀεννάῳ πηγῇ παρακείμενον, ἐξ ἧς ἰλυώδη τέλματα πέφυκε γίνεσθαι, οὗ καὶ ἐπιχωριάζειν φιλεῖ ἡ τῶν προῤῥηθέντων ζωῦφίων πληθὺς, χρίουσι μὲν τῶν ἁγίων μέλι τὰ τίμια σώματα, δεσμοῦσι δὲ βιαίως ξύλοις κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον, ῥίψαντες καὶ τὸ τίμιον σῶμα Φωτεινοῦ, τοῦ ἀοιδίμου μάρτυρος, πρὸ προσώπου τοῦ αὐτοῦ πατρὸς Μαυρικίου τοῦ πανευφήμου, μείζονα τιμωρίαν ἐκ τούτου προσάγειν αὐτῷ λογιζόμενοι. Τοῦτο πράξαντες τὴν ταχίστην ἀνεχώρησαν, μὴ φέροντες τὴν τῶν ἰοβόλων ζωῦφίων προσβολήν. Διακαρτερήσαντες οὖν οἱ ἅγιοι ἡμέρας τε καὶ νύκτας δέκα, τῇ πικρᾷ ταύτῃ καὶ ἀνυποίστῳ βασάνῳ, ἀνατείναντες τὸ ὄμμα πρὸς τὸν Θεὸν, ἔλεγον λέγοντες· Κύριε, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ κτίσας ἡμᾶς κατ' εἰκόνα σὴν καὶ ὁμοίωσιν, καὶ ὁδηγήσας ἡμᾶς πρὸς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς σῆς ἀληθείας καὶ θεότητος, καὶ τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, καὶ τοῦ παναγίου Πνεύματος, σοὶ παρακατατιθέμεθα τὰς ἡμετέρας ψυχὰς καὶ παρακαλοῦμεν κατατάξαι αὐτὰς μετὰ πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος εὐαρεστησάντων σοι ἁγίων. Καὶ προσευξάμενοι παρέδωκαν ἐν εἰρήνῃ τὰς ψυχὰς αὐτῶν τῷ Θεῷ, καὶ τῶν στεφάνων ἠξιώθησαν τῆς ἀθλήσεως.

A eorum corpora ungi melle, et in eo alligabuntur animalcula, ut in hoc cruciatu sentiant interitum graviorem tormentis omnibus, quæ præcesserunt, et cognoscant, non esse maledictis incessendos invictos nostros et æternos deos.

XIII. Hæc ergo cum dixisset pessimus et sceleratissimus ille senator, ejus consilium placuit imperatori et universo senatui, et jubet imperator eos tradi huic supplicio. Cum itaque meridiem observassent ministri iniquitatis, et tempus quietum, in quo, flatu ventorum carentia animalia, corporibus, quæ incidunt, gravem et molestam efficiunt perforationem, catenis vinctos deduxerunt sanctos in prius dictum locum: et cum obiissent et elegissent locum humidum, situm prope fontem perennem et B limosum, ex quo enasci solent limosæ lacunæ et voragines, ubi etiam solet degere multitudo ejusmodi animalculorum, melle quidem ungunt sanctorum veneranda corpora: lignis autem eos vehementer alligant in eo loco, jacientes etiam venerandum corpus inclyti martyris Photini ante faciem patris sui benedicti Mauritii, reputantes se ex eos ei majus allaturos supplicium. Hæc ergo cum fecissent, quam primum recesserunt, ut qui venenatorum animalculorum minime ferrent impetum. Cum itaque sancti decem dies et noctes hoc intolerabile et acerbum pertulissent supplicium, sublatis ad Deum oculis, Dominum precati sunt, dicentes: Domine Deus noster, qui nos creasti ad imaginem et similitudinem tuam, et deduxisti nos C ad agnitionem tuæ veritatis et divinitatis, et unigeniti tui Filii, et sanctissimi et vivifici Spiritus, apud te nostras animas deponimus, et rogamus ut eas colloces cum omnibus sanctis, qui tibi placuerunt a sæculo. Quoniam te dileximus, et te desideravimus ex toto animo nostro, et pro te nosipsos ad mortem tradidimus. Tu es enim Deus solus benignus et clemens, et te decet gloria in sæcula. Amen. Hæc cum dixissent, Deo tradiderunt beatas et divinas animas, et sic dignati fuerunt coronis decertationis.

ΙΔ'. Ὁ δὲ παμμιαρὸς βασιλεὺς Μαξιμιανὸς καὶ μετὰ θάνατον τοῖς ἀεὶ ζῶσι θυμούμενος μάρτυσι (Θεῷ γὰρ ζῶσιν οἱ κατὰ Θεὸν ἐκδημήσαντες κἂν ἐνθένδε ἐκπλαγῶσιν), ἀκούσας ὅτι παρέδωκαν τὰς ψυχὰς, κελεύει τοῖς δορυφόροις τὰς τιμίων αὐτῶν κεφαλὰς ἐκτεμεῖν καὶ ῥίψαι κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον. Οἱ δὲ κατεγαγόντες ἀπὸ τῶν ξύλων τὰ ἔνδοξα αὐτῶν λείψανα, οὐκ ἐνάρκησαν τὰς σεβασμίους αὐτῶν ἀποτεμεῖν κεφαλὰς, ἀλλὰ ταύτας ἐκκόψαντες, πανταχῇ κατὰ τὴν ὕλην ἐκείνην διεσκόρπισαν. Τινὲς δὲ πιστοὶ ἀδελφοὶ, νυκτὸς μετὰ πολλοῦ φόβου παραγενόμενοι, συνέλεξαν τὰς τιμίας αὐτῶν κεφαλὰς καὶ τὰ παναγία αὐτῶν σώματα, καὶ μετὰ τιμῆς καὶ εὐωδίας πολλῆς καὶ ψαλμῳδίας ἐνθέου καὶ εὐχῆς ἐκτενοῦς ὀρύξαντες τῇ γῇ ταῦτα κατέθεντο ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ ἔνθα καὶ ἠγωνίσαντο οἱ γενναῖοι τοῦ Χριστοῦ στρατιῶται, ἐν ᾧ καὶ ἐπιφαίνονται ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ. Εὐφραίνου τοίνυν, Ἀπάμεια, στέφανον ἀναδησαμένη πνευματικὸν, ἐκ διαφόρων λίθων πολυτίμων συγκείμενον, καὶ μίαν ἁρμονίαν θεοπρεποῦ ἐλλάμψεως ἀπεργα-

XIV. Sceleratus autem et tyrannicus imperator Maximianus, etiam post mortem irascens semper viventibus martyribus (Deo enim vivunt, qui ex Deo emigrarunt, etiamsi hinc excesserint), cum audivisset eos emisisse animas, jubet abscindi ve- D neranda et sancta eorum capita, et jaci in eumdem locum. Pessimi vero ministri scelerati imperatoris, cum e ligno deposuissent venerandas et gloriosas eorum reliquias, non veriti sunt amputare colenda eorum capita. Cum ea autem abscidissent, ubique per illam silvam projecerunt ac dissiparunt. Quidam vero fratres fideles, noctu cum magno timore accedentes, collegerunt veneranda eorum capita et sanctissima et honoranda eorum corpora, et cum eo, quo par est, honore, et multo ac suavi odore, divinaque psalmodia, et intensis precibus, in terra fodientes, deposuerunt ipsa in eo loco, ubi decertaverunt præclari et fortes Christi milites. In quo etiam apparent tanquam luminaria in mundo. Quorum nos quoque omnes dignemur esse celebris

conventus participes et gratiæ, uno animo et consensu fruentes, quæ ab eis proficiscitur, curatione: in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria et potentia, cum Patre et sancto Spiritu nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

A ζόμενον, θησαυρὸν οὐράνιον ἔχουσα, διαφοροῦ μαργάριτας πλούτου ἐκλάμποντα, πρὸς μίαν δὲ τὴν αὐτὴν τῆς ἀκτίστου Τριάδος φωταγωγόν στιν, οὐρανὸς ἀγάλλεται, γῆ τῷ τῆς δικαιοσύνης φωτιζομένη καὶ παμποικίλοις ἄστροις ἐκλάμ τοῖς ἑβδομήκοντα μάρτυσιν τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ διαγγέλλουσιν, ὧν καὶ ἡμεῖς ἀξιωθείημεν κοινωνοὶ γενέσθαι τῆς γύρεως καὶ τῆς χάριτος μέτοχοι, καὶ τῆς ἑορτῆς ὁμογνώμονες τῆς παρ' αὐτῶν ἰάσεως ἀπολαύοντες, ἐν Χριστῷ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας αἰώνων. Ἀμήν.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

ΕΙΣ

ΤΟΝ ΜΕΓΑΝ ΠΡΟΦΗΤΗΝ ΔΑΝΙΗΛ

καὶ τοὺς ἁγίους τρεῖς παῖδας

ΑΝΑΝΙΑΝ, ΑΖΑΡΙΑΝ, ΜΙΣΑΗΛ.

—

COMMENTARIUS

DE

SANCTO PROPHETA DANIELE

ET DE SS. TRIBUS PUERIS

ANANIA, AZARIA ET MISAELE.

(Latine apud Surium ad diem 21 Julii ; Græcus textus nunc primum editur ex cod. ms. Paris. 1490, sæc. nb

—

I. Cum Nabuchodonosor rex Assyriorum civitatem Jerusalem bello cepisset, et magnam illinc prædam egisset, et plurimos abduxisset bello captos, et splendide ac magnifice reversus esset Babylonem, sui imperii sedem, nobilissimos pueros Judæorum delegit, et sibi ad suum attribuit ministerium. Inter quos erant etiam quatuor ex iis, qui a rege Davide ducebant originem : pulchri quidem specie corporis, pulchri autem specie quoque animæ, ingenuumque et liberalem aspectum pulchre ex utrisque ostendentes : qui etiam ad Ezechiam et Josiam viros justissimos genus proxime referebant. Cum illos ergo excidisset, et providisset ut ex mensa regia alerentur, tradit pædagogis, ut in externa sapientia et ipsa Chaldæorum doctrina pulchre erudirentur. Ex his unus quidem vocabatur Daniel : qui ipsum vero sequebatur, Ananias : et tertius Azarias, et alius Misael. Mutatis autem eorum nominibus, Danielem quidem vocat Baltassar, Ananiam Sidrach, Azariam vero Misach, et Misaelem

B Α'. Ἄρτι Ναβουχοδονόσορ ὁ βασιλεὺς Ἀσσ τὴν Ἱερουσαλὴμ πολέμῳ κατακτησάμενος, με πολλὴν ἐκεῖθεν ἐλάσας καὶ δορυαλώτους ὡς λαβών, λαμπρῶς τε εἰς Βαβυλῶνα πάλιν τῷ ἀρχὴν ἀναζεύξας, τοὺς εὐγενεστάτους τῶν Ἰου παῖδας ἀπολεξάμενος, εἰς ὑπουργίαν ἑαυτῷ, ἐν οἷς καὶ τέσσαρες ἦσαν τῶν τοῦ βα Δαυὶδ ἀπογόνων, καλοὶ μὲν τὴν τοῦ σώματος καλοὶ δὲ καὶ τὴν τῆς ψυχῆς, καὶ πολὺ τὸ εὐγε ἀμφοτέρων ἐπιδεικνύμενοι, οἱ καὶ εἰς Ἐζεκ Ἰωσίαν τοὺς δικαιοτάτους προσεχῶς τὸ γένος ἕτερον· τούτους οὖν ἐκεῖνος ἐκτομίας ποιη χορηγεῖσθαι αὐτοῖς τάγε πρὸς τροφὴν ἀπὸ τῆς σιλικῆς τραπέζης οἰκονομήσας, παιδαγωγοῖς π δίδωσιν, ὡς ἂν τήν τε θύραθεν σοφίαν καὶ C ἄριστα παιδευθῶσι τὰ τῶν Χαλδαίων. Τούτω Δανιὴλ ἐκαλεῖτο· ὁ μετ' αὐτὸν δ' Ἀνανίας ρίας τε ὁ τρίτος καὶ ὁ λοιπὸς Μισαήλ· διαμ δὲ αὐτοῖς τὰ ὀνόματα, τὸν μὲν Δανιὴλ Βαλ καλεῖ, Σεδράχ δὲ τὸν Ἀνανίαν, τὸν Ἀζαρίαν

αὶ Ἀβδεναγὼ τὸν Μισαὴλ ὀνομάζει· οὓς δή- A nominat Abdenago. Quos quidem et rex amabat, et
ὶ ἐφίλει ὁ βασιλεὺς καὶ λίαν εὐμενὲς πρὸς benigne admodum eos aspiciebat, eorum laudans
ἔβλεπε, τῆς ἀγχινοίας ἀποδεχόμενος, καὶ ὅτι indolem : et quod non solum valebant ingenio ad
ίνον εὐφυῶς διέκειντο περὶ τὰ μαθήματα, disciplinas, sed eis quoque magnum afferebat or-
αὶ πολλή τις ἐπέπρεπεν αὐτοῖς σύνεσίς τε καὶ namentum solertia et modestia. Sed sic quidem
της. Ἀλλ' οὕτως μὲν πρὸς τοὺς παῖδας ὁ βα- erat rex affectus in pueros.

ανιὴλ δὲ ὁ θυμάσιος οὐκ ἐπαινέτης μόνον II. Divinus autem Daniel non solum erat lau-
ετῆς ἦν, ἀλλὰ καὶ μετῄει ταύτην ἐπιμελῶς· dator virtutis, sed eam etiam diligenter exercebat.
ὲ τοῦτο σκληραγωγίαις τε ἐξεδίδου τὸ σῶμα, Et ideo asperitate vitæ corpus affligebat, et ciborum
τῆς βασιλικῆς τραπέζης ἐδεσμάτων οὐ μό- mensæ regiæ non solum recusabat esse particeps,
ὶτος παρῃτεῖτο μεταλαμβάνειν, ἀλλὰ καὶ τοῖς sed aliis etam cognatis, tribus, inquam, pueris
καὶ συγγενέσι, τοῖς τρισὶ λέγω παισὶν, οὕ- sic suasit ut facerent. Cum utrisque ergo visum
εἶν παρηγγύα. Δόξαν οὖν ἀμφοτέροις, καθ- esset, ab omnibus abstinere animatis, et vesci solum
ὶντων τῶν ἐμψύχων ἀπέχεσθαι καὶ σπέρμασί seminibus et oleribus, accedentes ad Aschanetem
καὶ λαχάνοις σιτεῖσθαι, προσελθόντες Ἀσχά- B archieunuchum, cui erat commissa eorum cura a
τὴν ἐπιμέλειαν αὐτῶν ἐπιτετραμμένῳ ἀρχι- rege, eum rogarunt, ut quæ ab ipso rege ad eos
ο, τὰ μὲν παρὰ τοῦ βασιλέως αὐτοῖς κομιζο- afferentur, ipse accipiens consumeret : pro eis
ξίουν αὐτὸν λαμβάνοντα ἀναλίσκειν, παρέχειν autem præberet legumina et dactylos ad nutrimentum,
αὐτῶν ὄσπριά τε καὶ φοίνικας εἰς διατροφὴν, et si quid aliud vellet ex inanimis. In hac
τι τῶν ἀψύχων ἕτερον αὐτοὶ βούλοιντο· πρὸς enim vitæ ratione dicebant se esse educatos ab
ν τοιαύτην δίαιταν, ἔλεγον, ἐξ ἀρχῆς κεκονί- initio, aliam vero despicere. Ille autem dicebat se
ῆς δὲ ἑτέρας ὀλιγωρεῖν. Ὁ δὲ εἶναι μὲν ἕτοι- esse quidem paratum inservire eorum voluntati :
γεν, ὑπηρετεῖν αὐτῶν τῇ θελήσει. ὑφοράσθαι sed timere, ne id rex rescisceret ex corporum gra-
κατάδηλοι τῷ βασιλεῖ γενηθέντες ἔκ τέ τῆς cilitate et vultus pallore. Necesse enim esse, ut
ιμάτων ἰσχνότητος καὶ τῆς ὠχρότητος τῶν eis simul mutentur corpora et colores cum ratione
ων· συμμεταβάλλειν γὰρ αὐτοῖς ἀνάγκη τὰ victus : et maxime, ne cum alii pueri sint bonæ
: καὶ τὰς χρόας ἅμα τῇ διαίτῃ, καὶ μάλιστα habitudinis, ipsi sint ei causa periculi et supplicii.
λων παίδων εὐπαθούντων, αἴτιοι κινδύνου Cum itaque cautione hac in re uteretur Aschanes,
ιωρίας αὐτῷ καταστῶσιν. Ἔχοντα οὖν πρὸς ei persuadent pueri illi egregii, ut decem dies hæc
ύλαβῶς τὸν Ἀσχάνην, πείθουσιν οἱ γενναῖοι illis præberet experiendi causa : et si non mutaretur
:α ἡμέρας ταῦτα παρασχεῖν αὐτοῖς πείρας C quidem eis corporum habitus, sineret in eis per-
καὶ μὴ μεταβαλούσης μὲν αὐτοῖς τῆς τῶν severare. Sin autem viderit diminutos, et aliis se
ν ἕξεως, ἐὰν τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένειν ὡς οὐδὲν habentes deterius, eos ad priorem victus reducat
εβησομένους· εἰ δὲ μειωθέντας ἴδοι καὶ τῶν rationem, et faciat ut fuit ei imperatum. Cum vero
ἀειδέστερον ἔχοντας, ἐπὶ τὴν προτέραν αὖ- eo alimento utentes nihil offenderentur, sed et
γειν δίαιταν καὶ κατὰ τὰ κελευσμένα ποιεῖν. corpora eorum melioris essent habitudinis, quam
οὐ μόνον οὐδὲν αὐτοὺς ἐλύπει τὴν τροφὴν aliorum, et aspectu pulchriora, adeo ut qui eos
προσφερομένης, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων εὐτρα- videbant, putarent Danielem quidem et tres alios
ι τὸ σώματα καὶ καλοὶ τὴν ὄψιν ἐγίνοντο, Ὡς vivere in omnibus lautitiis et deliciis : alios autem
ῶντας τοὺς μὲν περὶ τὸν Δανιὴλ δοκεῖν ἐν ἀφθονίᾳ pueros vesci parcius, nec eis suppetere ea, quæ
φῇ τῇ πάσῃ βιοῦν, τοὺς ἑτέρους δὲ τῶν παίδων sunt ad usum necessaria.
ιρον σιτεῖσθαι καὶ μὴ κατὰ χρείαν ἀπολαύειν
ὀμένων.

:ξ ἐκείνου μετὰ ἀδείας ὁ Ἀσχάνης ὅσα μὲν III. Ex illo tempore, cum reverentia, Aschanes
ῦ δείπνου καθ' ἡμέραν συνήθως ἔπεμπε τού- quæcunque quidem e sua cœna, ut solebat, ad eum
βασιλεὺς, αὐτὸς ἐλάμβανεν, ἐχορήγει δὲ αὖ- D mittebat rex ipse accipiebat : quæ prædicta sunt vero,
προειρημένα· οἱ δὲ ὡς καὶ τῶν ψυχῶν αὐτοῖς eis suppeditabat. Illi autem, utpote quod eis animæ
ῦτο καθαρῶν καὶ πρὸς τὴν τῶν μαθημάτων propterea evaserant mundæ et aptæ ad suscipiendas
ν ἐπιτηδείων ἐκ τούτου γεγενημένων, πᾶσαν diciplinas, omnem cito didicere doctrinam, tam
ἐξέμαθον τὴν παιδείαν, ἥτις ἦν παρά τε quæ erat apud Hebræos, quam quæ apud Chaldeos : maxime vero Daniel, qui cum jam esset
ραίοις καὶ τοῖς Χαλδαίοις, μάλιστα δὲ Δα- satis doctrina provectus, studium quoque posuerat in judicio somniorum : eique Deus manifeste
; ἱκανὸς ἤδη περὶ τὴν παίδευσιν γεγονὼς καὶ apparebat : a quo cum ejus mens informaretur, ex
ίσεως ὀνείρων ἐσπουδάκει, καὶ τὸ Θεῖον αὐτῷ futuris multa evidenter prædixit. Secundus annus
ἐγίνετο· ὑπ' αὐτοῦ τε τυπούμενος τὴν διά- præterierat, ex quo capta fuerant Hierosolyma,
πολλὰ τῶν μελλόντων ἐναργῶς προηγόρευεν. et rex Nabuchodonosor somnium videt admirabile,
ν παρῆλθεν ἔτος τῆς τῶν Ἱεροσολύμων ἁλώ- cujus eventum in somnis ipse Deus ei significavit
:αὶ ὁ βασιλεὺς Ναβουχοδονόσορ ὄναρ ὁρᾷ θαυ-
οῦ τὴν ἔκβασιν κατὰ τοὺς ὕπνους αὐτὸς αὐ-

Ille autem cum surrexisset e cubili, et ipsius somnii est oblitus, et illius, quam a Deo habuit, conjecturæ. Chaldæis ergo protinus accersitis, tam qui erant inter magos eximii, quam qui periti divinationis, dixit eis se vidisse somnium, et quid significaverit: porro accidisse, ut eorum oblivisceretur, quæ viderat: et jubebat eos dicere quodnam esset somnium, et quænam esset significatio. Illis vero dicentibus fieri non posse ab hominibus, ut nisi ipse exposuisset visionem, conjecturam enuntiarent: ipse mortem minatus est sapientibus, nisi ei et visionem revocarent in memoriam, et conjecturam simul enuntiarent. Et statim jussit eos omnes interimi, cum pronuntiassent se non posse facere id, quod jussi fuerant.

IV. Cum hoc intellexisset Daniel, jussisse regem omnes occidi sapientes, inter hos autem se quoque cum cognatis venire in periculum, accedit ad Arioch unum ex regis satellitibus, et rogat, ut ei dicat causam, propter quam rex tam improbe jussisset occidi omnes sapientes, Chaldæos et magos. Cum vero de somnio ex eo intellexisset, et quod jussi a rege hoc ei declarare, qui fuerat oblitus, dixerunt se non posse: et propterea rex ira motus, eos morte damnavit: rogavit Arioch, ut intraret ad regem, et peteret magis unam noctem, et in ea hanc differret interemptionem. Dicebat enim se sperare fore ut cum in ea Deum orasset, somnium cognosceret. Et ille quidem hæc regi quam primum renuntiavit. Ille autem cupiens scire, quænam esset visio, et quænam esset ejus significatio, jubet sustineri magorum interemptionem, donec sciret, quidnam dicturus esset Daniel, et quænam esset ejus virtus. Hic ergo beatus cum tota nocte cum cognatis ad se secessisset, tota nocte Deo supplicavit, ut magos servaret et Chaldæos, cum quibus ipse quoque simul erat periturus, et liberaret ab ira regis, aperiendo ei visionem, cujus rex erat oblitus. Deus autem simul et misertus eorum qui erant in periculo, et volens suum prophetam reddere gloriosum, ei significat somnium, et aperit conjecturam: et cum protinus Daniel hæc Azariæ et cæteris aperuisset, eos, qui vitæ spem abjecerant, et in mortem suam defixerant cogitationem immutat et reddit lætiores et animo alacriores.

V. Cum Deo autem cum eis egisset gratias, qui misertus fuerat eorum ætatis, et esset dies, accedit ad Arioch, et rogat, ut eum ducat ad regem. Dixit enim, se ei velle somnium significare, quod ei accidit ut nocte videret præterita. Ingressus vero, primum se excusavit, nolens aliis Chaldæis videri sapientior: et quod cum nullus illorum potuisset invenire somnium, ipse id esset dicturus. Non enim per experientiam, neque quod sit subtilioris et solertioris ingenii, hoc accidit: sed nostri, inquit, misertus Deus, qui veneramus in mortis periculum mihi pro mea anima et eorum, qui sunt ejusdem

A τῷ ἐδήλωσεν ὁ Θεός· ὁ δὲ τῆς κοίτης διανα[illegible] αὐτοῦ τε τοῦ ὀνείρατος λήθην ἔσχε καὶ ἧς ἔτυχε δ[illegible]που παρὰ Θεοῦ τῆς συγκρίσεως. Τοὺς οὖν Χαλδαίο[illegible] αὐτίκα μεταμεμψάμενος, ὅσοι τε τῶν μάγων ἐξαί[illegible]τοι καὶ ὅσοι τὴν μαντικὴν ἔμπειροι, ὡς εἴη τε [illegible] ἑωρακὼς αὐτοῖς ἔλεγεν καὶ τὸ συμβεβηκὸς περὶ τ[illegible] λήθην ὡς εἶδεν ἀπήγγελλεν· ἐκέλευέ τε λέγειν [illegible]τοὺς, ὅ τι τε ἦν τὸ ὄναρ καὶ τίς ἡ δήλωσις· τῶν [illegible] ἀδύνατον εἶναι λεγόντων ἀνθρώποις, εἰ μὴ τὰ τ[illegible] ὁράσεως αὐτοῖς ἔκθοιτο, τὴν σύγκρισιν ἀπαγγέλλ[illegible] αὐτὸς θάνατον ἠπείλει τοῖς περὶ ταῦτα σοφοῖς, [illegible] καὶ τὴν ἀνάμνησιν αὐτῷ τοῦ ὁράματος καὶ τὴν [illegible]κρισιν ὁμοῦ διαγγείλωσι, καὶ εὐθὺς προσέταττε [illegible] αὐτοὺς ἀναιρεθῆναι πρὸς τὸ κελευσθὲν ἀδυνάτως ἔχ[illegible] ἀπαγορεύσαντας.

B Δ'. Τοῦτο μαθὼν Δανιὴλ, ὅτι προστάξει [illegible] βασιλεὺς ἀποθανεῖν τοὺς σοφοὺς, ἐν τούτοις [illegible] αὐτὸν μετὰ τῶν συγγενῶν κινδυνεύειν, [illegible] Ἀριὼχ τῷ τοῦ βασιλέως σωματοφύλακι καὶ [illegible] παρ' αὐτοῦ τὴν αἰτίαν μαθεῖν, δι' ἣν οὕτω [illegible] βασιλεὺς πάντας εἴη κελεύσας ἀναιρεθῆναι τοὺς σ[illegible]φούς τε καὶ Χαλδαίους καὶ μάγους· καὶ μαθ[illegible] περὶ τοῦ ἐνυπνίου καὶ ὅτι κελευσθέντες [illegible] βασιλέως τοῦτ' αὐτῷ δηλοῦν ἐπιλελησμένου μὴ δ[illegible]σθαι εἶπον· καὶ διὰ ταῦτα πρὸς ὀργὴν κινηθεὶς [illegible]νατον αὐτῶν κατακρίνοι, ἠξίου τὸν Ἀριὼχ [illegible]τα πρὸς τὸν βασιλέα μίαν αἰτήσασθαι νύκτα τ[illegible]γοις καὶ ταύτῃ τὴν ἀναίρεσιν ἐπισχεῖν· ἐλπίζ[illegible] διὰ ταύτην, ἔφασκε, δεηθεὶς τοῦ Θεοῦ, γνώσ[illegible] ἐνύπνιον· καὶ ὁ μὲν κατὰ τάχος ἀπήγγελλε [illegible]

C τῷ βασιλεῖ· ὁ δὲ μαθεῖν ἄρα γλιχόμενος, τίς [illegible] καὶ τίς ταύτης ἡ σύγκρισις, κελεύει τὴν [illegible] τῶν μάγων ἐπισχεθῆναι, ἕως γνῷ, τίνες [illegible] τοῦ Δανιὴλ, καὶ τίς ἂν ἡ παρ' αὐτοῖς εἴη δ[illegible] μακάριος οὗτος τοίνυν μετὰ τῶν συγγενῶν [illegible]ρήσας πρὸς ἑαυτὸν, δι' ὅλης ἱκέτευε τῆς [illegible] Θεὸν, σῶσαι καὶ τοὺς μάγους καὶ τοὺς Χαλδ[illegible] οἷς δὴ καὶ αὐτὸς μέλλει συναπολέσθαι, καὶ [illegible] τῆς τοῦ βασιλέως ὀργῆς ἐμφανίσαντα τὴν [illegible] καὶ ποιήσαντα δήλην, ἧς ὁ βασιλεὺς ἐπιλέλη[illegible] δὲ Θεὸς ἅμα τούς τε κινδυνεύοντας ἐλεήσας [illegible] αὐτοῦ προφήτην δοξάσαι βουλόμενος, τό τε [illegible] τῷ γνωρίζει καὶ τὰ τῆς συγκρίσεως δῆλα παρίστη[illegible] καὶ Δανιὴλ εὐθὺς ταῦτα τοῖς περὶ Ἀζαρίαν [illegible]ψας, τοὺς μὲν ἀπεγνωκότας ἤδη τοῦ ζῆν καὶ [illegible]

D τεθνάναι τὴν διάνοιαν ἔχοντες, εἰς τὸ εὐθυμότερον [illegible]ταβάλλει.

Ε'. Εὐχαριστήσας δὲ τῷ Θεῷ μετ' αὐτῶν [illegible]λαβόντι τῆς ἡλικίας αὐτῶν, γενομένης ἡμέρας [illegible] γίνεται πρὸς τὸν Ἀριὼχ καὶ ἄγειν αὐτὸν [illegible] πρὸς βασιλέα· δηλῶσαι γὰρ αὐτῷ βούλεσθαι [illegible]ύπνιον ἔφη, ὅπερ ἰδεῖν τῆς παρελθούσης [illegible] τούτῳ συμβέβηκεν. Εἰσελθὼν δὲ παρῃτεῖτο τὰ [illegible]τα, μὴ σοφώτερον αὐτὸν δόξαι τῶν ἄλλων Χαλδ[illegible] βουλόμενος, καὶ ὅτι μηδενὸς ἐκείνων τὸ ὄναρ [illegible] δυνηθέντος, αὐτὸς αὐτὸ μέλλοι λέγειν· οὐ γὰρ [illegible] ἐμπειρίαν, οὐδ' ὅτι τὴν διάνοιαν αὐτῶν μᾶλλον [illegible] πεπόνηται, τοῦτο γίνεται, ἀλλ' ἐλεήσας, φησ[illegible] Θεὸς κινδυνεύοντας ἀποθανεῖν, δεηθέντι περί τ[illegible]

ἐμῆς ψυχῆς καὶ τῶν ὁμοεθνῶν, καὶ τὸ ὄναρ καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτοῦ φανερὰν ἐποίησεν· οὐχ ἧττον γὰρ τῆς ἐφ' ἡμῖν λύπης ἡ περὶ τῆς σῆς δόξης ἐφρόντιζον, ὦ βασιλεῦ, ἀδίκως οὕτως ἄνδρας καλοὺς τε καὶ ἀγαθοὺς ἀποθανεῖν ἐπιτρέψαντος, ἐξ ὧν οὐδὲν μὲν ἀνθρωπίνης σοφίας ἐχόμενον ἤτησας, ὁ δὲ ἦν ἔργον μόνου Θεοῦ ἐπεζήτεις. Σοὶ τοίνυν, ὦ βασιλεῦ, φροντίζοντι περὶ τοῦ τίς ἄρξει τοῦ κόσμου παντὸς μετὰ σέ, βουλόμενος δηλῶσαι Θεός, ὄναρ ὑποδεικνύει τοιοῦτον· Ἔδοξας ὁρᾷν ἀνδριάντα μέγαν ἑστῶτα, οὗ τὴν μὲν κεφαλὴν συνέβαινεν εἶναι χρυσῆν, τοὺς δὲ ὤμους καὶ τοὺς βραχίονας ἀργυροῦς, ἀπὸ χαλκοῦ δὲ τὴν γαστέρα καὶ τοὺς μηροὺς, κνήμας καὶ πόδας σιδηροῦς· ἔπειτα λίθον εἶδες ἐξ ὄρους ἀπορραγέντα ἐμπεσεῖν τε τῷ ἀνδριάντι καὶ τοῦτον καταβαλόντα συντρίψαι καὶ μηδὲν αὐτοῦ μέρος ὁλόκληρον ἀφεῖναι, τὸν δὲ χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον καὶ τὸν χαλκὸν καὶ τὸν σίδηρον λεπτότερον γενέσθαι καὶ κόνεως· καὶ τὸν μὲν ἀνέμου πνεύσαντος εἰς ἀέρα διασπαρῆναι, τὸν δὲ λίθον αὐξῆσαι τοσοῦτον ὡς ἅπασαν δοκεῖν τὴν γῆν ὑπ' αὐτοῦ πεπληρῶσθαι. Τὸ μὲν ὄναρ, ὅπερ αὐτὸς εἶδες, τοιόνδε· ἡ σύγκρισις δὲ αὐτοῦ τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον· ἡ μὲν χρυσῆ κεφαλὴ σέ τε ἐδήλου καὶ τοὺς πρὸ σοῦ βασιλέας Βαβυλωνίους αἱ δύο δὲ χεῖρες καὶ οἱ ὦμοι ὑπὸ δύο καταλυθήσεσθαι βασιλέων τὴν ἡγεμονίαν ὑμῶν, Πέρσας εἶναι καὶ Μήδους τούτους φημί· τὴν δὲ ἐκείνων ἕτερός τις ἀπὸ τῆς δύσεως καθαιρήσει χαλκὸν ἠμφιεσμένος. Ἀλέξανδρος οὗτος ὁ Μακεδών· καὶ ταύτην ἄλλη παύσει, τὴν ἰσχὺν ὁμοία τῷ σιδήρῳ· καὶ κρατήσει μὲν εἰς ἅπαν διὰ τὴν τοῦ σιδήρου φύσιν· εἶναι γὰρ αὐτὴν στερροτέραν τῆς τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου καὶ τοῦ χαλκοῦ· ἡ τῶν Ῥωμαίων αὕτη μεγαλοδύναμος βασιλεία. Ἐδήλωσε δὲ αὐτῷ καὶ περὶ τοῦ λίθου λέγων· ὅτι Ὁ λίθος ὁ τμηθεὶς ἄνευ χειρῶν, ὁ Χριστός ἐστι· τὸ δὲ χειρῶν ἄνευ τὸ χωρὶς συνουσίας, ἐκ τῆς ἀμώμου τεχθῆναι γαστρὸς αὐτὸν προεφήτευσεν.

gentis, precanti, et somnium aperuit et ejus expositionem. Non minorem enim nostri doloris, quam tuæ gloriæ curam gerebam, o rex, qui viros tam bonos et tam honestos, inique mori jusseras, cum nihil petiisses, quod esset humanæ sapientiæ: sed hoc ab eis exegisses, quod erat solius Dei opus. Tibi ergo, o rex, cogitanti, quis post te esset mundo imperaturus, volens Deus significare, tale ostendit somnium. Visus es tibi videre magnam statuam stantem, cujus caput quidem contigit esse aureum: humeros autem et brachia, argentea: ex ære vero, ventrem et femora, tibias et pedes ferreos. Deinde lapidem vidisti abruptumo monte, incidere in statuam : et eam comprehendere ac conterere, et nullam ejus partem relinquere integram : aurum autem et argentum et æs et ferrum vel pulvere fieri subtilius : et statuam quidem vento spirante dispersam fuisse in aerem : lapidem vero adeo crevisse, ut videretur universa terra ab eo fuisse repleta. Atque somnium quidem, quod ipse vidisti, fuit tale. Ejus autem conjectura hoc modo se habet: Aureum quidem caput, te significabat, et qui ante te fuerunt, reges Babylonios. Duæ vero manus et humeri, a duobus regibus dissolvendum esse vestrum principatum, a Persis, inquam, et Medis. Illorum autem principatum destruet quidam alius ex occidente, ære indutus. Is est Alexander Macedo et eum faciet alius cessare, viribus ferro similis. Superabit autem omnino propter ferri naturam ; est enim is fortior auro, argento et ære : est vero id potentissimum Romanorum imperium. Significavit autem ei etiam de lapide, dicens : Lapis qui fuit scissus sine manibus, est Christus. Illud vero, Sine manibus, prædixit eum sine coitu esse nasciturum ex utero a labe alieno.

ϛ'. Ὁ δὲ βασιλεὺς Ναβουχοδονόσορ ἀκηκοὼς ταῦτα καὶ τοῦτ' αὐτὸ εἶναι τὸ φανὲν ὄναρ συνεὶς, ἐξεπλάγη τὸν Δανιὴλ τοῦ μεγαλείου τῆς φύσεως, καὶ παραχρῆμα μικρὰ πάντα καὶ βασιλείαν αὐτὴν καὶ ὄγκον τῆς ἰσχῆς θέμενος, τοῦ θρόνου τε ἐξανίσταται καὶ ἰσοθέοις ἐκεῖνον ἐτίμα τιμαῖς· ἔτι δὲ καὶ τὴν προσηγορίαν αὐτοῦ τοῦ ἰδίου Θεοῦ θέμενος, ἁπάσης αὐτὸν ἐπίτροπον τῆς βασιλείας ἐποίησεν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοὺς συγγενεῖς αὐτῷ καὶ τὴν ἀρετὴν ὁμοτρόπους, τοὺς περὶ Ἀζαρίαν φημὶ, ἄρχοντας ἀναδείκνυσι Βαβυλώνος, οὓς μετ' ὀλίγον ὑπὸ φθόνου καὶ βασκανίας εἰς κίνδυνον ἐμπεσεῖν συνέβη, τῷ βασιλεῖ προσκρούσαντας ἐξ αἰτίας τοιαύτης· ὁ Βαβυλώνιος βασιλεὺς ἐκεῖνος ταῖς κατὰ τὸν βίον εὐθηνίαις εἰς ἀπόνοιαν ἐκπαρθεὶς, ἔτι δὲ καὶ τῷ ἀμυθήτῳ πλούτῳ καὶ τῷ πλήθει τῶν ὑποταγέντων ἐθνῶν ἐπὶ μέγα τε φυσηθεὶς καὶ μικροῦ καὶ Θεὸς εἶναι διὰ κουφότητα φαντασθεὶς, μονονουχὶ καὶ θεοὺς πλάττειν αὐθημερὸν ᾤετο καὶ τὰ οἰκεῖα τῶν αὐτοῦ χειρῶν ἔργα θεοὺς ἀποδεῖξαι δεῖν ἔσπευδεν· ἐντεῦθεν καὶ χρυσοῦν ἀνδριάντα κατασκευάσας, πηχῶν τὸ μὲν ὕψος ἑξήκοντα, τὸ πλάτος δὲ ἓξ, ἔστησε τοῦτον ἐν μέσῳ τοῦ

VI. Nabuchodonosor autem cum hæc audivisset, et hoc esse quod ei apparuerat, somnium intellexisset, stupuit Danielis ingenii magnitudinem : et protinus parva omnia, et ipsum regnum, et imperii magnitudinem esse ducens, surgit e throno, et Deo paribus illum afficit honoribus. Præterea vero ei quoque sui dei imposita appellatione, eum totius regni esse effecit curatorem. Quin etiam ejus cognatos, qui erant ei virtute pares, Azariam, inquam, et cæteros, creat principes Babylonis : quos paulo post contigit propter invidiam incidere in periculum cum regem offendissent hac de causa : rex ille Babylonis, felici rerum successu, et infinitis divitiis, et multitudine earum quas * subjunxerat gentium, in superbiam elatus et valde inflatus, et propemodum propter levitatem se deum esse visione apprehendens, propemodum se vel deos eo ipso die putabat posse fingere, et suarum manuum opera deos contendebat efficere. Hinc factum est, ut cum auream construxisset statuam, sexaginta quidem cubitorum altitudine, sex autem latitudine, eam statuerit in medio campo Babylonis, qui vocatur

Deera. Et cum esset eam consecraturus, ex tota terra, cui imperabat, convocavit primos satrapas. Dederat vero eis quoque signum, ut non tam temere, nec absque aliqua ratione ei honorem tribuerent : sed tanquam signo dato accedentes, cum magno metu adorarent. Fuit autem tale signum : Quando, inquit, audierint tubam, hoc magna voce significantem, tunc oportet, inquit, procidentes adorare statuam : eos vero, qui hoc non fecerint, continuo injici in fornacem ignis ardentis. Ut enim esset ei majus et clarius certamen pro statua, jubet fornacem ex diametro distantem, pice, sarmentis, naphtha et stuppa accendi e regione statuæ : ut si quis convinceretur jussui regis non assentiens, in fornacem statim conjiceretur.

VII. Cum omnes ergo, ut jussi fuerant, jam resonante tuba, adorarent statuam, hi tres soli recusarunt hoc facere, ut sacra docent Eloquia : ut qui patrias leges transgredi minime sustinerent, et Deum dedecore afficere, et simulacro offerre adorationem. Hinc factum est ut apud iniquum regem accusarentur. Accedentes autem, qui eos accusabant : Rex dixerunt ii, quibus a te datum est imperium regionis, Sidrach, inquam, hic, Misac, et Abdenago, neque omnino sustinent adorare imaginem, neque tuis jussis obediunt. Hæc cum illi dixissent, ii statim producti sunt ante tribunal regium. Quid ergo deinceps est consecutum ? Ille quidem rogavit, an vera essent, et nollent auream statuam adorare cum aliis. Dicebat enim se non credere hæc esse vera. Illi vero magno et excelso animo dixerunt se nullum alium habere, nisi solum Deum in cœlis : qui nos potest, o rex, eripere ex hac fornace ardente, et ex tuis manibus. Cer o enim scias, quod nos deos tuos non colemus, et auream, quam posuisti, statuam non adorabimus. His tyrannus non minus ira accensus, quam fornax ardens, jubet iratus viros robustos, Azariam cum cæteris, vinctos cum vestibus et tibialibus, ita ut erant, in fornacem injicere. Et illi quidem statim in ignem injecti, divina providentia conservantur illæsi, et admirabiliter ac contra opinionem manifestum effugiunt periculum. Non enim eos omnino ignis attigit, neque eos ulla affecit molestia. Sed cum una cum eis descendisset et Angelus, statim quidem a circumpositis relaxantur vinculis : aura autem rore aspergens, eis evasit ignis, et tanquam in thalamo in media flamma stantes, laudabant Deum universorum : Benedictus es, dicentes, Domine, Deus patrum nostrorum et laudabile et gloriosum est nomen tuum in sæcula : et quæ deinceps sequuntur in cantico. Eos vero qui ipsos accusabant, Chaldæos, et multos alios ex Assyriis, ignis excurrens perdidit et interemit. Sic gloria et honore coronare novit Deus eos, qui revera nomen illius glorificant. Sic fide dignus est, qui promisit, quod etiamsi per ignem venias, non combureris,

A πεδίου Βαβυλῶνος Δειρὰ καλουμένου καὶ μέ
καθιεροῦν αὐτόν, συνεκάλεσεν ἐξ ἁπάσης ἧς
γῆς τοὺς πρώτους τῶν σατραπῶν, δεδώκει δὲ
σημεῖον αὐτοῖς, ἵνα μὴ ἁπλῶς οὕτω μηδ' ὅτου
τινὸς τὸ σέβας αὐτῷ νέμοιεν, ἀλλ' ὥσπερ ἐκ
θήματος προσιόντας σὺν φόβῳ πολλῷ προσκ
Καὶ τὸ σημεῖον τοιόνδε. Ἡνίκα, φησίν, σημαν
ἀκούσουσι μέγα τῆς σάλπιγγος, τότε, φησί, π
τας προσκυνεῖν τὸν ἀνδριάντα· τοὺς δὲ μὴ
ποιοῦντας εὐθέως τῇ τοῦ πυρὸς ἐμβληθῆναι κα
Ἵνα γὰρ μείζων αὐτῷ καὶ περιφανέστερος ὁ
τοῦ ἀνδριάντος ἀγὼν καταστῇ, καὶ κάμινον ἐκ
μέτρου κατέναντι τῆς εἰκόνος ἐκκεῖσθαι πρ
πίσσῃ καὶ κληματίδι, πρὸς δὲ καὶ νάφθῃ κε
πείῳ ἰσχυρῶς τρεφομένην, ἵν' ὅστις ἐλέγχοιτο
B λικῷ δόγματι μὴ κατατιθέμενος, αὐτίκα
τῇ καμίνῳ.

Ζ'· Πάντων οὖν κατὰ τὸ κελευσθὲν ἐκ σα
ἠχούσης ἤδη τῆς σάλπιγγος προσκυνούντων τ
δριάντα, οἱ τρεῖς οὗτοι μόνοι τοῦτο πρᾶξαι
σαν, ὡς καὶ τὰ ἱερὰ διδάσκουσι Λόγια, ἵν
πατρῴους νόμους παραβῆναι μὴ ἀνασχόμε
τὸν ὕψιστον Θεὸν ἀτιμάσαι καὶ εἰδώλ
κεῖν τὴν προσκύνησιν· ταύτῃ τοι καὶ τῷ
διαβάλλονται βασιλεῖ· καὶ προσελθόντες οἱ
λοντες αὐτούς· Βασιλεῦ, ἔφησαν, οἱ παρ
χώρας ἄρχειν λαχόντες, Σεδράκ οὗτος καὶ Μισ
Ἀβδεναγώ, οὔτε τῇ εἰκόνι προσκυνεῖν ὅλ
ται, οὔτε μὴν τοῖς σοῖς διατάγμασι
Ταῦτα εἶπον ἐκεῖνοι, καὶ ταχὺ τούτους
C σιν τὸ βασιλικὸν ἐδέχετο βῆμα· τί οὖν
Ὁ μὲν εἰ ἀληθῆ ταῦτα διεπυνθάνετο κα
εἰκόνι μετὰ τῶν ἄλλων οὐ προσκυνεῖν
δὲ γὰρ πιστεύειν ἔλεγεν ἀληθείας ἐχεσθαι
δὲ μεγαλόφρονι διανοίᾳ οὐδὲν ἕτερον
Θεὸν ἐν οὐρανοῖς ἔφασκον, ὃς ἐξελέσθαι
ται τῆς καμίνου ταύτης τῆς καιομένης
χειρῶν, ὦ βασιλεῦ. Γνωστὸν γὰρ ἀληθῶς
ὅτι τοῖς θεοῖς σου οὐ λατρεύομεν καὶ τῇ
χρυσῇ ἣ ἔστησας οὐ προσκυνοῦμεν. Τούτοις
νος οὐδὲν ἧττον τῆς ἀναφθείσης καμίνου
ἄνδρας ἰσχυροὺς ἐν ὀργῇ κελεύει τοὺς περὶ
αὐταῖς στολαῖς καὶ περικνημῖσιν ὡς εἶχον
τες, ἐμβαλεῖν εἰς τὴν κάμινον· καὶ οἱ μ
πῦρ εὐθέως βληθέντες, ἐκ προνοίας θείας
D διασώζονται καὶ παραδόξως τὸν προφαν
ὑποφεύγουσιν· οὐ γὰρ ἥψατο αὐτῶν τὸ κα
πῦρ οὐδὲ μὴν ἐλύπησε τὸ παράπαν, ἀλλ
βάντος αὐτοῖς ἀγγέλου, ἀνίενται μὲν τῶν
νων αὐτίκα δεσμῶν· αὔρα δὲ δροσίζουσα
τοῖς ἐγγονεῖ, καὶ ὡς ἐν παστάδι τῇ φλογ
ἑστῶτες τὸν ἐπὶ πάντων ὕμνουν Θεόν· Εὐλογ
Κύριε, λέγοντες, ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν,
νετὸν καὶ δεδοξασμένον τὸ ὄνομά σου εἰς τοὺς
καὶ τὰ ἑξῆς τῆς ᾠδῆς· τοὺς δὲ διαβαλόντας
Χαλδαίους καὶ πολλοὺς ἄλλους τῶν Ἀσσυρίων
ἐκδραμὸν διέφθειρέ τε καὶ εἰς τέλος ἀπώλε
τω δόξῃ καὶ τιμῇ στεφανοῦν οἶδε Θεὸς τοὺς
ἐκείνου δοξάζοντας ὄνομα· οὕτω πιστὸς ἐ

λάμενος, ὅτι Κἂν διὰ πυρὸς διέλθῃς, οὐ μὴ κατα- A
καυθῇς οὐδὲ μὴ συμφλεγῇς. Εἶχε μὲν οὕτω ταῦτα· καὶ οἱ τρεῖς παῖδες ἐν τῇ καμίνῳ διῆγον, ἔτι τὸν ἐπὶ πάντων αἰνοῦντες Θεόν.

Η'. Ὁ βασιλεὺς δὲ τὸ πρᾶγμα διὰ θαύματος θέμενος, τοῦ θρόνου μὲν εὐθὺς ἐξανίσταται· διαπορῶν δὲ ἦν, πῶς ἄρα τρεῖς παρ' αὐτοῦ τῇ καμίνῳ βληθέντες τέσσαρες ἄρτι καθορῶνται, μηδὲν λυπηρὸν ἢ ἀηδὲς ὅλως ἔχοντες· ἡ τοῦ τετάρτου δὲ ὄψις ὁμοία Υἱῷ Θεοῦ, καὶ αὐτίκα πρὸς τῇ θύρᾳ τοῦ καμίνου γενόμενος· Σεδράχ, ἔφη, καὶ Μισὰχ καὶ Ἀβδεναγώ, οἱ δοῦλοι τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου, ἐξέλθετε καὶ δεῦτε· οἱ δὲ ἐξῆτον σῶοι καὶ ἄθικτοι, μηδὲ τριχὸς αὐτῶν τοῦ πυρὸς κυριεύσαντος. Ταῦτα ὡς εἶδεν ὁ βασιλεὺς, τὴν ὑπερβολὴν τοῦ θαύματος, μᾶλλον δὲ τῶν θαυμάτων καταπλαγεὶς, ὅτι τε κρείττους ὤφθησαν τοιοῦδε B πυρὸς, καὶ ὅτι μὴ ἁπλῶς κρείττους, ἀλλὰ μηδὲ θρὶξ αὐτῶν τὸ εὐμαραντότατον τοσαύτῃ παρῤῥύη φλογί· τρὸς τούτοις ὅτι δεδεμένοι ὄντες εὐθὺς ἀνείθησαν, καὶ ὅτιπερ ἐν τῇ καμίνῳ παρόντες ἔτι καὶ ᾄδειν ἠκούοντο, ὃ τοῖς ἐν φλογὶ θάνατον ὀξέως οἶδεν ἐπάγειν αὐτῇ παραχρῆμα τῇ διανοίξει τοῦ στόματος, καὶ ὅτι τὸ πῦρ ἐκεῖνο ὃ τῆς οἰκείας ἐν τούτοις ἐξιλάθετο φύσεως, ἐν τοῖς περὶ τὴν κάμινον οὖσι Χαλδαίοις πῦρ ἀκριβὲς ἦν καὶ οὐδὲ κατὰ χώραν μένον, ἀλλ' ἐξιὸν καὶ ἁλλόμενον καὶ τοὺς ἀξίους εὐμαρέστατα καταφλέγον· ταῦτα πάντα ἐκεῖνος ὡς εἶδεν, εἰς γῆν τε εὐθὺς ἔπιπτε καὶ, Εὐλόγητος εἶ, Κύριε, μεγάλῃ ἔκραζε τῇ φωνῇ, ὁ Θεὸς τοῦ Σεδράχ, Μισὰκ καὶ Ἀβδεναγώ, ὃς ἀπέστειλε τὸν ἄγγελον αὐτοῦ καὶ ἐῤῥύσατο τοὺς ὁσίους αὐτοῦ παῖδας ἐκ τοῦ C πυρὸς καὶ κακῶν ἀπαθεῖς διετήρησεν· εἶτα καὶ δόγμα ἐκτίθησιν, Πᾶς ὅστις, λέγων, οὐ προσκυνεῖ τὸν Θεὸν Σεδράχ, Μισὰκ καὶ Ἀβδεναγώ, εἰς ἀπώλειαν· ἔσται καὶ τὰ ἐκείνου πάντα εἰς προνομήν· αὐτοὺς δὲ τοὺς μακαρίους παῖδας νῦν ἢ πρότερον μείζοσι δοξάσας τιμαῖς, ἄρχειν καὶ τῶν Ἰουδαίων αἰχμαλώτων ἐπέτρεπεν.

Θ'. Βραχὺ τὸ μετὰ ταῦτα, καὶ πάλιν ὅρασις ἑτέρα κατὰ τοὺς ὕπνους τῷ βασιλεῖ δείκνυται, καὶ ἡ ὅρασις τοιάδε· δένδρον ὁρᾷν ἐδόκει μέγα τε καὶ θαυμάσιον, ὃ ἐῤῥίζωτο μὲν ἐπὶ γῆς, ἐμεγαλύνθη δὲ καὶ ἴσχυσε μέγα, καὶ τὸ ὕψος αὐτοῦ κατειλήφει τὸν οὐρανὸν καὶ φύλλοις ὡραίοις ἐκόμα καὶ ἔθριθε πολλῷ τῷ καρπῷ, τὰ θηρία τε τοῦ ἀγροῦ πάντα καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ ἐν τούτῳ κατῴκει· εἶτα καὶ φωνή τις ἄνω- D θεν ἀθρόα προῄει ἐκτεμεῖν τὸ δένδρον κελεύουσα, μόνην δὲ τὴν τῆς ῥίζης ἐαθῆναι φυήν· καὶ δὴ καὶ ἐτέμνετο καὶ τὰ φύλλα τοῦδε παραχρῆμα ἐξεῤῥυέντα, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ πάντα ζῶα καὶ πετεινὰ θᾶττον ἀφίστατο. Ὁ μὲν ὄνειρος οὗτος· ὁ δὲ βασιλεὺς τοῦ ὕπνου διαναστὰς καὶ πάλιν τοὺς μάγους καλέσας, διεξῄει τὸ θεαθὲν καὶ ἅμα τί σημαίνοι λέγειν ἠξίου· παραυτίκα τῶν μὲν ἄλλων οὐδεὶς ἐδυνήθη τὴν τούτου δήλωσιν ἐφευρεῖν καὶ τὸ μέλλον ἐμφανίσαι τῷ βασιλεῖ, Δανιὴλ δὲ μόνος καὶ τοῦτ' ἔκρινεν καὶ καθὼς οὗτος προεῖπεν, ἀπέβη· εἴρηκε γὰρ, ὅτι Σὺ εἶ τὸ δένδρον, ὅπερ εἶδες, ὦ βασιλεῦ, καὶ οὐ μετὰ βραχὺ τῆς ἀρχῆς ἐκπεσῇ· τοῦτο γὰρ ἡ τομὴ ἐδήλου·

neque ardebis. Atque hæc quidem sic habuerunt, et tres pueri degebant in fornace laudantes Deum universorum.

VIII. Rex autem rem admiratus, statim quidem surgit e throno: dubitabat autem, quomodo tres ab eo conjecti in fornacem, nunc cernantur quatuor, qui nihil omnino grave aut molestum sensere. Aspectus vero quarti est similis Filio Dei. Et statim accedens ad ostium fornacis, Sedrach, inquit, et Misac, et Abdenago, servi Dei altissimi, exite et venite. Illi autem salvi egressi sunt et intacti, cum ne in unum quidem pilum dominatum obtinuisset ignis. Hæc cum vidisset rex, miraculi vel potius miraculorum summam stupens magnitudinem, nempe quod et tali igne fuerint superiores, et quod non solum superiores, sed nec eorum quidem pilus, res, quæ facillime flaccescit et marcescit, tanta flamma effluxerit: et præterea, quod cum essent vincti, continuo fuere soluti: et quod cum adhuc essent in fornace, auditi sunt canentes: quod quidem iis, qui sunt in flamma, ipsa statim oris apertione mortem solet afferre protinus: et quod ille ignis, qui in eis propriæ est oblitus naturæ, in Chaldæis, qui erant circa fornacem, fuit verus et perfectus ignis, et nec in loco quidem manens, sed egrediens et saliens, et eos, qui digni erant, comburens facillime. Postquam ille vidit hæc omnia, statim humi cecidit, et Benedictus es, Domine, magna voce clamavit, Deus Sidrach, Misac et Abdenago qui misit angelum suum, et liberavit sanctos suos pueros ab igne, et a malis conservavit illæsos. Deinde etiam edit decretum, Quicunque, dicens, non adorabit Deum Sidrach, Misac et Abdenago, interibit, et illius bona omnia prædæ erunt. Ipsos aut embeatos pueros majori, quam prius, honore afficiens, jussit Judæis captivis præesse.

IX. Non multum intercessit temporis, et rursus alia visio regi apparet in somnis. Videbatur sibi videre arborem magnam et admirabilem, quæ radices quidem egerat in terra: crevit autem et valde fortis evasit, et altitudo ejus cœlum attingebat, et speciosis erat comata foliis, et plena erat multo fructu: omnes vero bestiæ agri et volucres in ea habitabant. Deinde vox quoque quædam repente ex alto exstitit, quæ jubebat arborem exscindere, solum autem dimitti germen radicis. Fuit itaque excisa, et ejus folia repente effluxerunt: et quæ erant in ea, omnes animantes et volucres, cito recesserunt. Atque fuit quidem hoc somnium. Rex autem e somno excitatus, Magis rursus vocatis narrat id, quod visum fuerat: et simul rogavit, ut dicerent, quidnam significaret. Atque aliorum quidem nullus potiut statim invenire significationem, et aperire regi quidnam esset futurum: Daniel vero solus hoc conjecit: et evenit, sicut is prædixerat. Dixit enim: Tu es arbor quam vidisti, o rex. Non multo post autem excides ab imperio,

hoc enim significabat sectio. Deinde etiam vitam ages simul cum feris, et feno pasceris sicut bos : cumque sic septem annis vixeris in solitudine, imperium rursus accipies. Hoc enim sibi vult vox illa, sed germen radicum dimittite. Propterea, o rex, tibi meum placeat consilium, et iniquitates tuas eleemosynis redime, et peccata tua in miserationibus pauperum : et fortasse in tuis delictis exercebitur lenitas et patientia.

X. Atque hæc quidem postea evenerunt, et finem acceperunt, sicut dixerat Daniel. Cum enim dictos septem annos versatus esset rex in solitudine, neque ullus esset ausus regnum aggredi, Deum precatus, ut suum regnum reciperet, cum successione potentiæ excelsam rursus mentem induens, in regnum revertitur: et cum regnasset quadraginta tres annos, excedit e vita: vir in rebus gerendis acer et vehemens, et eorum, qui ipsum præcesserunt, regnum longe felicissimus. Post decessum autem Nabuchodonosoris, ejus filius regnum suscipit : qui statim Jechoniam regem Hierosolymorum, quem pater Nabuchodonosor captivum duxerat Hierosolymis, solvens e vinculis, habuit inter amicos maxime necessarios : ei donans multa munera, et honore afficiens inter eos, qui erant in regno Babyloniorum. Nihil enim boni Jechoniæ omnino ostenderat pater Nabuchodonosor: sed eum in vinculis tenebat et affligebat, et si Jechonias fecerat rem humanissimam, et dignam multis laudibus, ut qui seipsum tradiderat cum uxoribus et liberis, et toto genere manibus Babyloniorum, ne urbs ab hostibus capta everteretur : ut hæc leges apud Josephum narrantem singulatim. Cum autem is quoque e vita decessisset, postquam regnasset octodecim annos, ejus filius ei succedit in imperio : quod cum tenuisset quadraginta annos, e vita excedit. Deinde Balthasar quoque ejus nepos fit hæres imperii. Non nultum intercessit temporis, et Cyrus rex Persarum, et Darius Medorum, expeditionem suscipiunt adversus Babylonem. Cæterum cum regnum accepisset Balthasar, et accidit novum quidnam et prodigiosum.

XI. Accumbebat ille, cœnans in magna domo, et facta ad convivia regalia, cum suis concubinis et amicis. Ipse autem, cum sic ei visum esset, præ magna arrogantia jubet e suo templo afferri vasa Dei, quæ Nabuchodonosor ejus avus cum rapuisset Hierosolymis, iis nequaquam usus fuerat, sed in suo templo pie deposuerat. Hic vero inconsiderata et a ratione aliena inductus audacia, eis utebatur; et dum biberet et maledicam linguam moveret adversus Excelsum, ex pariete videt manum procedentem, et in muro syllabas inscribentem. Conturbatus vero a visione, Magos simul et Chaldæos, et quotquot erant Babylone ejus generis, qui poterant signa et futura conjicere,

A εἶτα καὶ θηρίοις ἔσῃ συνδιαιτώμενος καὶ χόρτον [illegible] βοῦν ψωμιοῦσί σε· καὶ διαζήσας οὕτως ἐπὶ τῆς [illegible] μίας χρόνους ἑπτὰ, αὖθις τὴν ἀρχὴν ἀπολήψῃ· τὸ γὰρ ἡ φωνὴ· Πλὴν τὴν φυὴν τῶν ῥίζων ἐάσατε. [illegible] τοῦτο, ὦ βασιλεῦ, ἡ βουλή μου ἀρεσάτω σοι, καὶ [illegible] ἀνομίας σου ἐν ἐλεημοσύναις λύτρωσαι καὶ τὰς ἁμαρτίας σου ἐν οἰκτιρμοῖς πενήτων ἴσως ἔσται μακροθυμία τοῖς παραπτώμασί σου.

Ι'. Ἐξέβη μὲν ὕστερον ταῦτα καὶ τέλος εἴληφε, ὡς ὁ Δανιὴλ εἰρήκει· διατρίψας γὰρ ἐπὶ τῆς ἐρημίας ὁ βασιλεὺς τὸν εἰρημένον ἑπτεστῆ χρόνον, οὐδεὶς τολμήσαντος ἐπιθέσθαι τοῖς πράγμασι, καὶ δεηθεὶς τοῦ Θεοῦ τὴν βασιλείαν αὖθις ἀπολαβεῖν, εἰς [illegible] τὸν ὑψηλόφρονα νοῦν, τῇ διαδοχῇ τοῦ κράτους [illegible] ἀποδὺς, πάλιν εἰς αὐτὴν ἐπανέρχεται καὶ ἐτῶν [illegible] B καὶ τεσσαράκοντα βασιλεύσας, τελευτᾷ τὸν βίον, ἀνὴρ δραστήριος καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ βασιλευσάντων [illegible] μενος εὐτυχέστατος. Μετὰ δὲ τὴν τελευτὴν Ναβουχοδονόσορ, ὁ παῖς αὐτοῦ τὴν βασιλείαν παραλαμβάνει, ὃς εὐθὺς τὸν τῶν Ἱεροσολύμων βασιλέα Ἰεχονίαν, ὃν ὁ πατὴρ Ναβουχοδονόσορ αἰχμάλωτον ἤγαγε [illegible] τῆς Ἱερουσαλὴμ, τῶν δεσμῶν ἀνεὶς, ἐν τοῖς [illegible] καιοτάτοις τῶν φίλων εἶχε, πολλὰς αὐτῷ δωρεὰς [illegible] καὶ ποιήσας ἔντιμον ἐπὶ τῶν ἐν τῇ Βαβυλωνίων βασιλέων· οὐκ ἦν γὰρ ὅλως ἀγαθόν τι πρὸς Ἰεχονίαν ἐνδειξάμενος ὁ τούτου πατὴρ Ναβουχοδονόσορ, [illegible] δεσμοῖς εἶχεν αὐτὸν καὶ τῇ ἄλλῃ κακώσει, [illegible] Ἰεχονίου πρᾶγμα φιλανθρωπότατον καὶ [illegible] ἄξιον ἐπαίνων ἐργασαμένου, ὡς ἂν ἑαυτὸν [illegible] C τος σὺν ἅμα γυναιξὶ καὶ τέκνοις καὶ [illegible] χερσὶ τῶν Βαβυλωνίων, ἵνα μὴ ἐκείνη [illegible] ληφθεῖσα ὑπὸ τῶν πολεμίων, ὡς Ἰωσήπου κατὰ μέρος ἐντεύξῃ διηγουμένῳ· Τελευτήσαντος τούτου μετὰ ἔτη ὀκτωκαίδεκα τῆς βασιλείας παῖς αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν διαδέχεται καὶ κατασχὼν τὴν ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη, καταστρέφει τὸν βίον· εἶτα καὶ Βαλτάσαρ ὁ τούτου ἀπόγονος κληρονόμος τῆς ἀρχῆς γίνεται· οὐ πολὺς ἔῤῥει τὸ μεταξὺ χρόνος καὶ Κῦρος ὁ Περσῶν βασιλεὺς καὶ Δάρειος ὁ Μήδων ἐπιστρατεύουσι κατὰ Βαβυλῶνος· πλὴν ἀλλὰ Βαλτάσαρ τὴν βασιλείαν παραλαβόντος, καινόν τε καὶ παράδοξον οἷον συμβέβηκε.

ΙΔ'. Κατέκειτο μὲν γὰρ ἐκεῖνος δειπνῶν, ὁ [illegible] μεγάλῳ καὶ πρὸς ἑστιάσεις πεποιημένῳ βασιλικῷ μετὰ τῶν παλλακίδων αὐτοῦ καὶ τῶν φίλων· [illegible] D δὲ οὕτω δόξαν ἐκ πολλῆς ἀπονοίας κομισθῆναι [illegible] τοῦ ἰδίου ναοῦ τὰ τοῦ Θεοῦ σκεύη, ἃ Ναβουχοδονόσορ ὁ τούτου πάππος συλήσας ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων, [illegible] ἐχρῆτο μὲν, εἰς δὲ τὸν αὐτοῦ ναὸν εὐλαβῶς [illegible] θεικεν· οὗτος δὲ θράσει προαχθεὶς ἀλόγῳ ἐχρῆτο [illegible] μεταξὺ πίνων καὶ βλάσφημον γλῶτταν κατὰ τοῦ Ὑψίστου κινῶν, ἐκ τοῦ τείχους ὁρᾷ χεῖρα προιοῦσαν καὶ τῷ τοίχῳ τινὰς συλλαβὰς ἐγγράφουσαν. [illegible] χθεὶς δὲ ὑπὸ τῆς ὄψεως, μάγους ἅμα καὶ Χαλδαίους καὶ πᾶν τοῦτο τὸ γένος, ὅσον ἦν ἐν Βαβυλῶνι σημεῖά τε καὶ ὀνείρατα κρίνειν εἰδὸς, εὐθὺς [illegible]

(1) Evilmerodach nomine.

λει, μαθεῖν τὰ γεγραμμένα παρ' ἐκείνων βουλόμενος· τῶν δὲ μάγων οὐδὲν ἐν τούτοις συνεῖναι λεγόντων, ὑπὸ μεγάλης ἀγωνίας ὁ βασιλεὺς καὶ πολλῆς τῆς ἐπὶ τῷ παραδόξῳ λύπης ἐπισχεθεὶς, ἐκήρυξε κατὰ πᾶσαν ἐν βραχεῖ τὴν χώραν, τῷ τὰ γράμματα ταῦτα καὶ τὴν ὑπ' αὐτῶν δηλουμένων διάνοιαν σαφῆ καταστήσοντι δώσειν ἐπαγγελλόμενος στρεπτόν τε περιαυχένιον χρύσεον καὶ πορφυρᾶν ἐσθῆτα φορεῖν, ὥσπερ οἱ τῶν Χαλδαίων εἰώθασι βασιλεῖς, πρὸς δὲ καὶ τὸ τρίτον μέρος τῆς ἰδίας ἀρχῆς· οὕτως ἐκδηλότατα διακηρυχθὲν, ἔτι μὲν πλέον οἱ μάγοι συνέδραμόν τε καὶ πρὸς τὴν εὕρεσιν ἐφιλοτιμήσαντο τῶν γραμμάτων, οὐδὲν δὲ ἔλαττον ἀπορούντες ἱστήκεσαν.

ΙΒ'. Ἐν τούτῳ τὸν βασιλέα μεστὸν ἀθυμίας γενόμενον ἡ αὐτοῦ μάμμη θεασαμένη, ἀναλαμβάνειν τε ἠρξατο καὶ τὰ περὶ τοῦ προφήτου Δανιὴλ γνώριμα καθιστᾷν, ὅσα τῷ ἐκείνου πάππῳ, τῷ Ναβουχοδονόσορ φημὶ, ἐφ' οἷς ἑώρακεν ἀπορρήτοις, αὐτὸς διεσάφησεν· Ἔστι τις, λέγουσα, ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας αἰχμάλωτος ἐνταῦθα ἀχθεὶς (Δανιὴλ αὐτῷ ὄνομα), ἀνὴρ δεινὸς εὑρεῖν τὰ ἀπόρρητα καὶ Θεῷ γνώριμα μόνῳ, ὃς Ναβουχοδονόσορ τῷ βασιλεῖ, μηδενὸς ἄλλου δυνηθέντος εἰπεῖν περὶ ὧν ἐδεῖτο μαθεῖν, ἐγνώρισε πάντα καλῶς καὶ εἰς φῶς ἤγαγε τὰ ζητούμενα· μεταπεμψάμενος οὖν αὐτὸν εὑρήσεις εὐθέως ὃ γνῶναι ζητεῖς. Καὶ ὃς τάχιστα τοῦτον μετεκαλεῖτο καὶ διαλεχθεὶς ὅσα πύθοιτο περὶ αὐτοῦ καὶ ἧς ἔχει σοφίας καὶ ὡς τὸ θεῖον αὐτῷ Πνεῦμα συμπάρεστι καὶ μόνος ἐξευρεῖν ἱκανώτατος, ἃ μὴ τοῖς ἄλλοις εἰς ἐπίνοιαν ἔρχεται, φράζειν αὐτῷ τὰ γεγραμμένα καὶ διαλύειν ἐξίου, κἂν σκυθρωπὸν ᾖ, φησὶν, τὸ ὑπὸ Θεοῦ σημαινόμενον· τοῦτο γὰρ ποιήσαντι πορφύραν δώσω ἐνδύσασθαι καὶ χρύσεον περὶ τὸν αὐχένα στρεπτὸν καὶ τὸ τρίτον τῆς ἀρχῆς μέρος, τιμὴν καὶ γέρας τῆς σοφίας ἐσόμενον, ὡς ἂν ἐξ αὐτῶν ἐπισημότατος ἅπασι γένοιο καὶ περίβλεπτος.

ΙΓ'. Δανιὴλ δὲ τὰς μὲν δωρεὰς αὐτὸν ἔχειν ἠξίου· τὸν γὰρ σοφὸν καὶ θεῖον δώροις οὐχ ἁλώσιμον εἶναι δεῖ προῖκα· δὲ τοὺς δεομένους ὠφελεῖν βούλεσθαι· μενοῦν δὲ αὐτῷ τὰ γεγραμμένα τοῦ βίου καταστροφὴν, ὅτι μηδὲ οἷς ὁ πρόγονος αὐτοῦ Ναβουχοδονόσορ διὰ τὰς εἰς Θεὸν ὕβρεις ἐκολάσθη, τούτοις αὐτὸς ἔμαθεν εὐσεβεῖν καὶ μηδὲν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως πέρα φρονεῖν· ἀλλ' ὅτι καὶ Ναβουχοδονόσορ μεταβλασθέντος εἰς θηρίων διαγωγὴν ἐφ' οἷς ἠσέβησε, καὶ μετὰ πολλὰς ἱκεσίας καὶ δεήσεις ἐλεηθέντος, ὥστε πάλιν ἐπανελθεῖν εἰς τὸν ἀνθρώπινον βίον καὶ τὴν βασιλείαν αὐτὴν καὶ διὰ ταῦτα τὸν Θεὸν ὡς τὴν ἔπεσιν ἔχοντα δύναμιν καὶ προνοούμενον τῶν ἀνθρώπων, ἄχρι καὶ τελευτῆς ὑμνοῦντος λήθην αὐτὸς ἔλαβε τούτων καὶ πολλὰ μὲν ἐβλασφήμησεν εἰς τὸ θεῖον, τοῖς δὲ σκεύεσιν αὐτοῦ μετὰ τῶν παλλακίδων διηκονεῖτο· ταῦτα οὖν ὁρῶντα τὸν Θεὸν, ὀργισθῆναι αὐτῷ καὶ διὰ τῶν γεγραμμένων προκαταγγέλλειν, εἰς οἷον αὐτὸν καταστρέψαι δεῖ τέλος· ἐδήλου δὲ τὰ γράμματα τάδε· μάνη, θέκελ, φαρές· τοῦτο δὲ ἔλεγον Ἑλλάδι γλώσσῃ σημαίνειν, ὅτι Τὸν τῆς ζωῆς σου χρόνον ἠρίθμηκεν ὁ Θεὸς καὶ σταθμῷ περιέ-

A statim convocavit, ex illis volens discere ea quæ scripta fuerant, Dicentibus autem magis, se eorum nihil intelligere. Rex valde anxius, et magno animi dolore oppressus, propter hanc rem inopinatam et valde admirabilem, publico præconio brevi edixit per totam regionem, se ei, qui has litteras et quidnam significarent, esset declaraturus; pollicens esse daturum torquem aureum, et vestem gestandam purpuream, sicut solent ferre reges Chaldæorum, et præterea tertiam partem sui imperii. Cum hoc publico præconio sic fuisset promulgatum, adhuc quidem magis concurrebant magi, et contendebant invenire, quid sibi vellent litteræ. Nihilominus autem stabant dubitantes.

XII. Interea regem angore animi plenum videns B ejus avia, cœpit repetere, et de Daniele propheta ei significare, quæ illius avo, Nabuchodonosori, inquam, propter ea quæ viderat arcana, ei exposuerat, Est quidam, dicens, qui fuit ductus huc e Judæa captivus, nomine Daniel, vir egregius ad invenienda arcana, et quæ sunt soli Deo cognita: qui regi Nabuchodonosori, cum nullus alius posset dicere de iis quæ quærebat, omnia pulchre significavit, et edidit in lucem ea quæ quærebantur. Si eum ergo accersiveris, id quod scire cupis, mox invenies. Ille vero eum celerrime accersiit: et cum dixisset, quæ de ipso et de ejus audiebat sapientia, et quid divinus sit cum eo Spiritus; et sit ad inveniendum solus vel maxime idoneus ea quæ non veniunt aliis in mentem, rogabat ut ei diceret et solveret ea, quæ scripta fuerant; etiamsi C sit inquit, injucundum et asperum quod a Deo significatur. Hoc ergo si feceris, dabo tibi purpuram, qua te induas: et torquem aureum, quem collo tuo imponas, et tertiam partem mei imperii, futuram præmium et honorem tuæ sapientiæ: ut ex ipsis evadas longe clarissimus, et ab omnibus suspiciendus.

XIII. Daniel autem rogabat quidem, ut sibi sua haberet munera, virum enim sapientem et divinum non esse capiendum muneribus: se vero gratis velle juvare eos qui opus habeant. Declarat autem ei ea quæ scripta fuerant, nempe vitæ exitum: quod nec iis quidem, quæ avus ejus Nabuchodonosor passus erat, suppliciis propter suas in Deum contumelias, ipse didicerat esse pium, et ultra modum humanæ naturæ non sumere spiritus: D sed quod etiam cum Nabuchodonosor mutatus esset in vitam ferinam propterea quæ impie gesserat, et post multas preces et supplicationes misericordiam esset consecutus, et rediisset ad vitam humanam et ipsum regnum: et propterea Deum, ut qui omnem haberet potentiam, et hominum curam gereret, usque ad mortem laudaret, ipse eorum est oblitus: et Deum quidem multis insectatus est maledictis, vasis autem ejus ut sibi ministraretur, effecit simul cum pellicibus. Hæc ergo videntem Deum ei esse iratum, et per ea quæ scripta sunt, ei præsignificare, qualis sit futurus vitæ exitus. Significabant autem hæ litteræ, *Mane, Thecel, Phu-*

res, hoc vero dicebat lingua. Latina significare : *Tempus vitæ tuæ numeravit Deus, et in libra appendit, et ablatum regnum tuum dividet Medis et Persis.* Cum regi sit dixisset Daniel, quænam significarent hæ in muro litteræ, Baltasar quidem angore et animi dolore fuit oppressus propter aspera illa et tristia, quæ ei significabantur. Neque tamen ei tanquam prophetæ malorum, non dat ea munera, quæ fuerat pollicitus, sed præbuit omnia quam minatus quidem erat regni eversione, definitæ esse necessitatis, sed non ejus qui prædixit, esse reputans : ea autem, quæ promissa fuerant, implere, boni esse viri judicans, justique et veri.

XIV. Præterfluxit breve spatium temporis, et captus fuit ipse et civitas, sicut prædictum fuerat a Daniele, cum Rex Persarum in ipsum duxisset exercitum. Sed Baltassar quidem sic e vita excedit : Darius vero, qui Babyloniorum dissolvit principatum, qui erat etiam filius Astyagis, regni sexagesimum secundum annum transegerat, quando cepit Babylonem. Qui etiam admirabilem hunc prophetam secum accipiens, tanquam rem aliquam magnam et pretiosissimam, duxit in Mediam, magnum suum in eum studium ostendens et observantiam. Daniel ergo cum esset in tanto honore et exsistimatione apud Darium, et ipse ejus sermones acciperet, ut qui haberent aliquid divinum, in eum quoque excitata est invidia ab iis qui primas partes ferebant in Media. Etenim invidebant satrapæ, videntes eum esse in majore exsistimatione, et esse majus in eum regis studium, et haberi in majori apud eum honore. Quærentes autem calumniæ occasionem et accusationis, minime inveniebant ; nullam enim eis præbebat causam, nam neque a pecuniis vinci poterat, et omnem quæstum despiciebat. Hinc factum est, ut cum nihil possent invenire, quod de eo dicentes apud regem, de ejus honore possent aliquid detrahere, alium modum quærerent, quo eum depellerent a regis benevolentia. Videntes ergo Danielem ter in die precantem, arbitrati sunt se invenisse occasionem, per quam sint ei allaturi exitium : et accedentes ad Darium, ei renuntiant, visum esse omnibus ejus satrapis et principibus, ut nullus ex omnibus spatio triginta dierum ullam omnino petat petitionem, neque a Deo neque ab homine, nisi ab ipso rege. Qui hanc autem legem fuerit transgressus, in lacum leonum injiciatur.

XV. Rex vero non intelligens eorum malignitatem, nec suspicans eos hæc esse machinatos adversus Danielem, cessit eorum sermonibus. Et alii quidem omnes caventes, ne transgrederentur ea quæ eis imperata fuerant, quiescebant : Daniel autem hoc minime curabat : sed, sicut ei mos erat, stans orabat. Hinc cum eum observassent satrapæ, et apparuisset ea, quan in ipsum studebant accipere, occasio, statim venerunt, ad regem, et accusarunt Danielem, ut qui solus transgrederetur ea quæ fuerant imperata. Nam cum nullus, aiebant,

A στησε καὶ περιελών σου τὴν βασιλείαν Μη[δοις] αὐτὴν καὶ Πέρσαις διανεμεῖ. Οὕτω Δανιὴλ τοῦ[τον] βασιλεῖ σημαίνειν φράσαντος τὰ ἐν τοίχῳ γράμ[ματα] τὸν μὲν Βαλτάσαρ οἷον εἰκὸς ἐφ' οὕτω χαλεπῶ[ς] διεθλωμένοις λύπῃ καὶ συμφορᾷ κατεῖλεν, [...] ὡς προφήτῃ κακῶν αὐτῷ γενομένῳ τῷ προφήτ[ῃ] δωρεὰς ἃς ὑπέσχετο δώσειν, οὐ δίδωσιν, ἀλλ' [...] παρέσχετο, τὴν μὲν ἠπειλημένην τῆς βασι[λείας] καθαίρεσιν τῆς ὁρισθείσης ἀνάγκης, ἀλλ' οὐχ [...] προφητεύσαντος εἶναι λογισάμενος, τὰ δὲ [...] ἠγγελμένων ἐκπλήρωσιν ἀνδρὸς ἀγαθοῦ κρίνω[ν] δικαίου καὶ ἀψευδοῦς.

ΙΔ'. Βραχὺ διῆλθε τὸ μεταξύ, καὶ αὐτὸς [...] καὶ ἡ πόλις, ὡς τῷ Δανιὴλ προειρήκει. [...] B τῶν Περσῶν βασιλέως ἐπιστρατεύσαντος [...] ἀλλὰ Βαλτάσαρ μὲν οὕτω τὸν βίον ἀμείβ[ει] δὲ τῷ καταλύσαντι τὴν Βαβυλώνιον ἀρχ[ήν], καὶ Ἀστυάγους υἱὸς ἦν, ἕτος ἑξηκοστὸν καὶ [...] τῆς βασιλείας ἠνύετο, ἡνίκα τὴν Βαβυλῶν[α ἑλεν], καὶ τὸν θαυμάσιον τουτονὶ προφήτην μ[ετ' αὐτοῦ λα]βών ὡς μέγα τι χρῆμα καὶ ἀξιότιμο[ν], ἤγαγ[εν εἰς] τὴν Μηδικήν, πολλὴν τὴν περὶ αὐτὸν [...] ἐπιδεικνύς. Δανιὴλ τοίνυν ὢν ἐν τοιαύτῃ τιμῇ [καὶ δόξῃ] λαμπρᾷ σπουδῇ παρὰ τῷ Δαρείῳ, μόνος τ[ῶν πάν]λος αὐτῷ ἐχρημάτισε, καὶ τοὺς αὐτοῦ λόγ[ους ἀκ]θεῖον ἔχοντας ὁ βασιλεὺς ἀποδεχόμενος [...] καὶ φθόνος αὐτῷ ὑφεῖρπε παρὰ τῶν τὰ πρω[τεῖα φέρ]ροντων ἐν Μηδικῇ· ἐβάσκαινον γὰρ αὐτῷ [...] παι παρευδοκιμοῦντα ὁρῶντες καὶ πλείω [...] C μενον τῆς ἐκ βασιλέως θεραπείας τε καὶ τι[μῆς] ζητοῦντες διαβολῆς ἀφορμὴν καὶ κατηγορ[ίας] εὕρισκον· παρεῖχε γὰρ αἰτίαν οὐδεμίαν [...] καὶ χρημάτων ἀνώτερος ἦν καὶ παντὸς [...] ὑπεροπτής· ἐντεῦθεν ὡς οὐδὲν εἶχον εὑρ[εῖν] εἰπόντες αὐτοῦ πρὸς τὸν βασιλέα ζημιώσου[σι] εἰς τὴν παρ' αὐτοῦ τιμήν, τρόπον ἄλλ[ον ἐζη]καθ' ὃν αὐτὸν τῆς βασιλικῆς ἐκστήσουσι [...] Ὁρῶντες οὖν τὸν Δανιὴλ τρίς τῆς ἡμέρας [προσευχό]μενον τῷ Θεῷ, πρόφασιν ἔγνωσαν εὑρηκέ[ναι] αὐτῷ συσκευάσουσι τὴν ἀπώλειαν· καὶ [...] Δαρεῖον ἐλθόντες ἀπήγγελλον, ὡς τοῖς [...] αὐτοῦ πᾶσι καὶ ἡγεμόσι δόξειεν, ἐπὶ ἡμέρ[ας τρι]κοντα μηδένα τῶν πάντων αἰτήσασθαί τι [...] αἴτημα, μήτε παρὰ Θεοῦ μήτε παρὰ ἀνθρώπ[ου] D μὴ μόνον παρὰ σοῦ, βασιλεῦ, τὸν δὲ τὸν νόμ[ον] παρα[βε]βηκότα τοῦτον εἰς τὸν λάκκον ἐμβληθήσεσθ[αι τῶν] λεόντων.

ΙΕ'. Ὁ δὲ βασιλεὺς οὐ συνιδὼν τὴν κακ[ο]τ[εχνίαν] αὐτῶν, οὐδ' ἐπὶ τὸν Δανιὴλ ταῦτα συσκευασ[θέντα] ὑποψήσας, εἶξε τοῖς αὐτῶν λόγοις καὶ πρ[ο]κ[ατε]πρόγραμμα δηλοῦν τῷ πλήθει τὰ δόξαντα τ[αῖς σατ]ράπαις· καὶ οἱ μὲν ἄλλοι πάντες φυλαττόμενο[ι τὰ] προστεταγμένα μὴ παραβῆναι ἠρέμουν, τῷ [Δανιὴλ] δὲ τούτων φροντὶς οὐδεμία, ἀλλ' ὥσπερ ἔθος [ἦν ἱστά]μενος ηὔχετο· ἔνθεν τοι καὶ παρατηρήσαντες [...] οἱ σατράπαι, τῆς ἀφορμῆς, ἣν ἐσπούδαζον [...] ἐπ' αὐτὸν ὥσπερ παραγανείσης, εὐθὺς ἧκον πρὸς [τὸν βα]σιλέα καὶ κατηγόρουν ὡς παραβαίνοντος μόνο[υ τῶν]

προστεταγμένα · Μηδενὸς γάρ, φησὶ, τῶν ὄντος προσεύχεσθαι τοῖς θεοῖς, ὁ Δανιὴλ τειν οὐ βούλεται, καὶ ἅμα ὡς παραβάτην ν κατὰ τὸν νόμον εἰς τὸν λάκκον ἐμβλη- λεόντων. Θαρρήσας δὲ ὁ Δαρεῖος, ὅτι ρύ- θεῖον αὐτὸν καὶ οὐδὲν οὐ πάθοι δεινὸν ὑπὸ , ἐκέλευσεν αὐτὸν εὐθύμως τὸ συμβὰν ἐ βληθέντος εἰς τὸν λάκκον τοῦ Δανιὴλ, τὸν ἐπὶ τοῦ στομίου κείμενον ἀντὶ θύ- ὁ βασιλεὺς, ἀνεχώρησεν, ὅλην τὴν νύκτα

A alius auderet deos orare ; Daniel hoc non vult facere : et simul tanquam legis transgressorem, volebant eum ex lege jaci in lacum leonum. Confidens autem Darius fore ut Deus eum eriperet, et a feris nihil grave pateretur, jussit eum alacri animo ferre quod acciderat : et in lacum injecto Daniele, cum obsignasset rex lapidem, qui erat litus in aditu loco ostii, recessit, totam noctem insomnis transigens, ut qui premeretur cura de Daniele.

διαγαγὼν ἄϋπνος, φροντίδι τῇ περὶ τὸν Δανιὴλ συν-

' ἡμέραν δὲ ἀναστὰς, ἐπὶ τὸν λάκκον ωζομένην τὴν σφραγῖδα εὑρὼν, ᾗ σημη- ν λίθον καταλελοίπει, ἀνοίξας ὀνομαστί ιὴλ ἐκάλει καὶ διεπυνθάνετο εἴγε καὶ νῦν τοῦ δὲ κάτωθεν ὑπακούσαντος καὶ μηδὲν ὄντος ἀνιαρὸν, ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀνελκυ- ι λάκκου · οἱ δὲ ἐχθροὶ θεασάμενοι τὸν Δα- ι πεπονθότα δεινὸν, Οὐ μὲν οὖν, ἔλεγον, ὦ ιὰ τὸ Θεῖον καὶ τὴν τούτου πρόνοιαν οὗτος ἀλλὰ τῷ τοὺς λέοντας κεκορεσμένους ὑπ- ιφῆς. Τοῦτο ἐκεῖνοι μὲν ἔτι βασκανίας εἶπον. Ὁ βασιλεὺς δὲ μισήσας τῆς πονη- ς, παραβληθῆναι μὲν πολλὰ κελεύει τοῖς α, κορασθέντων δὲ αὐτῶν, εἰς τὸν λάκ- βληναι τοὺς διὰ μίσους τὸν Δανιὴλ ἔχοντας, ιὰ κόρον αὐτοῖς οὐ προσέξουσιν οἱ λέοντες ὲς δὲ ἐγένετο τῷ Δαρείῳ, ὅτι θεία χεὶρ Δανιὴλ σώσασα, παραβληθέντων ἤδη τοῖς ι σατραπῶν · οὐδενὸς γὰρ αὐτῶν τὸ παρά- ντο ἀλλὰ πάντας αὐτοὺς ὄνυξι καὶ ὀδοῦ- διεσπάραξάν τε καὶ βορὰν ἐποιήσαντο, ῷ λιμῷ κάμνοντες καὶ τροφῆς ἀστοχοῦν- αρέντων οὖν οὕτω τῶν ἐπιβουλευσάντων , ὁ βασιλεὺς Δαρεῖος ἄνδρα φρόνιμον ἑαυ- ς καὶ πειθόμενον ἀληθείᾳ, πράγμασί τε αὶ ἀναντιρρήτοις, καθ' ὅλην ἔπεμψε τὴν ινῶν τὸν Θεὸν, ὃν ὁ Δανιὴλ προσκυνεῖ, καὶ ὸν εἶναι ἔλεγεν ἀληθῆ καὶ τὸ πάντων άτος · ἔσχε δὲ καὶ τὸν Δανιὴλ διὰ τιμῆς ῳ παραπλησίας, πρῶτον αὐτὸν ἀποδείξας · συνῆσαν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ ἑταῖροι καὶ οἱ περὶ Ἀζαρίαν φημὶ, καὶ αὐτοὶ ἴσης αὐτῷ καὶ προνοίας καὶ τιμῆς ἀπο-

XVI. Cum autem, postquam dies esset, surrexisset, venit ad lacum : et cum salvum invenisset signaculum, quo reliquerat obsignatum lapidem aperiens nominatim vocavit Danielem, et rogavit, an adhuc esset salvus. Cum ille vero inferne audiisset, et dixisset se nihil molestum esse passum, jussit eum extrahi e lacu. Cum vidissent autem inimici Danielem nihil mali fuisse passum. Non fuit, dicebant, iste conservatus propter Deum et propter ejus providentia, sed quod leones essent cibo satiati. Hac illi quidem dicebant, victi ab invidia. Rex vero odio habens eorum improbitatem, jubet quidem multas carnes objici leonibus : cum ii autem fuissent satiati, eos in lacum injici, qui, odio habebant Danielem, ut sciret, an propter satietatem eos non tangerent leones. Planum vero factum est Dario, fuisse divinam manum, quæ servavit Danielem, cum injecti fuissent satrapæ ; nulli enim eorum omnino pepercerunt : sed eos omnes unguibus et dentibus protinus discerpserunt et devoraverunt, perinde ac si fame laborarent et alimento egerent. Cum ii ergo interiissent, qui Danieli paraverant insidias, Rex Darius seipsum ostendens virum prudentem et parentem veritati, rebusque apertis et contra quas nihil dici poterat, misit per totam regionem, laudans Deum, quem adorat Daniel : et eum solum dicebat esse verum, et qui in omnes obtinet dominatum. Habebat autem Danielem in majori honore, quam ullum alium, ostendens eum esse primum ex amicis. Simul vero cum eo erant etiam cognati : Azarias, inquam, cum cæteris, in quos et par erat studium regis, et in pari eos honore habebat.

δὲ οὕτως ἐπίσημος καὶ λαμπρὸς, ᾠκοδό- Εκβατάνοις τοῖς Μηδικοῖς καὶ βᾶριν ἐκ- ν τι κατασκεύασμα καὶ θαυμασίως πε- ῆ μέχρι δεῦρο μὲν ἔστι καὶ σώζεται · ῶσι δοκεῖ προσφάτως κατεσκευάσθαι καὶ ἡμέρας, ἧς ἕκαστος αὐτὴν ἱστορεῖ · οὕτω τῆς τὸ κάλλος καὶ μηδαμοῦ γεγηρακὸς ὂν σούτου χρόνου φαίνεται. Θάπτονται δὲ ἐν ταύτῃ οἵ τε Μήδων καὶ Περσῶν βασιλεῖς, ὅτην πεπιστευμένος Ἰουδαῖός ἐστιν ἱερεύς. καὶ ταῦτα πρὸς λέξιν τῷ Ἰουδαίῳ συν- Ἐπεὶ δὲ οὐ θαυμαστὸς μόνον ὑπῆρχεν ὁ ἱρων ἐπιλύειν ὀνείρους, ἀλλὰ καὶ πολλῷ υμασιώτερος, ἐφ' οἷς αὐτὸς ἐκεῖνος ὁρῶν

XVII. Cum is autem esset insignis et splendidus, exstruxit in Medicis Ecbatanis, turrim, pulcherrimum quoddam ædificium et factum admirabiliter, quæ in hodiernum usque diem conservatur ; iis autem qui vident, videtur nuper fuisse constructa, atque adeo eo ipso die, quo illam aspicit unusquisque, tam recens ejus pulchritudo, et quæ minime consenuit tanto tempore, cernitur. Sepeliuntur vero in hac turre reges Medorum et Persarum : et is cui ea est commissa, est Judæus sacerdos. Hæc ab Joseph Judæo ad verbum conscripta sunt. Quoniam autem non solum fuit admirabilis in solvendis aliorum somniis, sed longe admirabilior in iis quæ ille ipse vidit,

operæ pretium est hic quoque eorum meninisse, et ostendere, quam esset ejus mens pura et Deo digna.

XVIII. A magno hoc propheta, cum adhuc degeret Baltasar in terra Chaldæorum, visi sunt quatuor venti cœli in mare irruere, et quatuor magnæ bestiæ ex eo ascendere, quæ significabant quator magna regna. Quarum una quidem visa fuit tanquam leæna, et ejus pennæ tanquam aquilæ. Ea significabat regnum Chaldæorum. Ursa autem secunda, quæ in ore tria habebat latera: cui vox quoque audiebatur, dicens: Surge, comede carnes multas, ea significabat regnum Medorum et Persarum. Et tertia, pardus: quæ etiam ostendebatur habens quatuor pennas volucris supra ipsam: et in ea quoque bestia cernebantur quatuor capita. Regnum Græcorum per eam significabatur. Quorum potentissimos reges vidit postea in forma arietis et hirci. Darium quidem tanquam arietem, in omnibus terræ partibus cornu petentem; Alexandrum vero tanquam hircum in eum insurgentem, et viribus ac impetu conculcantem et prosternentem. Quartam autem bestiam vidit terribilem et stupendam, et mirandum in modum fortem: cujus ferrei quidem dentes, ungues autem ænei. Ea vero superabat omnes, quæ ipsam præcesserant, viribus et audacia :excedebatque et comminuebat, et reliquas conculcabat pedibus. Per hæc docens manum Romanorum, quæ jamdiu tenet imperium. In cujus capite animadverti, inquit propheta, decem cornua et aliud quoque parvum, quod inter ea nascebatur, et tria ex prioribus evellebat radicitus. Jam enim in ipso fine Romani imperii, quod secatur in multos principatus, dicit quidem fore ut decem reges simul exsurgant. Hoc enim significabat visio decem cornuum, tria autem ex his regnis a parvo illo cornu dissolvi, quod cernebat habere oculos hominis, et os magniloquum, et superaturum esse vitium omnium vitiorum, quæ fuere a sæculo, quæ quidem aperte significant Antichristum.

XIX. Cum sic ergo in visione valde fuisset admirabilis propheta, vidit etiam quosdam thronos intelligentes positos et supramundanos: et Deum gloriæ, tanquam Antiquum dierum, præsidentem: qui eo, quod sit ante sæcula, sic videnti voluerit videri: cujus etiam indumentum erat album, sicut nix: et capillus ejus cernebatur tanquam lana pura. Nihil enim obscurum, nihil triste, nihil sordidum apud veram et magnam et primam lucem. Quin etiam thronum quoque ejus dicit apparuisse, tanquam flammam ignis, et rotas ignem emittentes, et fluvium ignis ante eum fluentem, et horrenda omnia et terribilia, et admirabilia omnia, et quæ Deum decebant. Mille enim millia, inquit, et decies mille millia ei assistentes, pie admodum ministrabant. Deinde cum nubibus tanquam Filium hominis, Filium Dei dixit se vidisse venientem, et eum ad Patrem usque euntem, et tanquam ab eo dilectum, cum eo honorifice sedentem, et ei uni-

A ἐτύγχανεν, ἄξιον ἐνταῦθα καὶ περὶ αὐτῶν μνη
καὶ δεῖξαι τῆς τοῦ ἀνδρὸς διανοίας τὸ καθαρὸν
καὶ ἀξιόθεον.

ΙΗ'. Ὤπται τῷ μεγάλῳ τούτῳ προφήτῃ, Βα
ἔτι ἐν τῇ τῶν Χαλδαίων διάγοντος, τοὺς τέ
ἀνέμους τοῦ οὐρανοῦ προσβαλόντας τῇ θαλάσσ
τέσσαρα θηρία μεγάλα ἀπ' αὐτῆς ἀναβαίν
καὶ τὰς μεγάλας τέσσαρας βασιλείας αὐτ
ἦν, ὧν τὴν μὲν ὡσεὶ λέαιναν ὤφθαι, καὶ πτε
τῆς ὡσεὶ ἀετοῦ · τῶν Χαλδαίων αὕτη τὴν βα
ὑπογράφουσα ἦν · ἄρκον δὲ τὴν δευτέρα
πλευρὰ ἔχουσαν ἐν τῷ στόματι, πρὸς ἣν κα
λέγουσα διηκούετο · Ἀνάστηθι, φάγε σάρκας
— αὕτη τὴν Μήδων καὶ τῶν Περσῶν διήκ
σιλείαν · καὶ πάρδαλιν τὴν τρίτην, ἥτις κα
B τέσσαρα πτεινοῦ ὑπεράνω αὐτῆς ἐδείκνυ ἔχο
καὶ τέσσαρες δὲ τῶν θηρίων κεφαλαὶ
Ἑλλήνων βασιλεία δι' αὐτῆς ἐδηλοῦτο
νατωτάτους βασιλείας ἐν κριοῦ καὶ τρ
Δαρεῖον μὲν οἷα κριὸν κατὰ πάντα τὰ μέρ
κυρίττοντα · αὐτῷ δὲ τὸν Ἀλέξανδρον εἰς
ἐπανιστάμενον καὶ ὁρμῇ ἰσχύος συμπατ
καταβάλλοντα · τὸ τέταρτον δὲ θηρίον φοβερ
καὶ ἔκθαμβον καὶ ἰσχυρὸν περιττά, οὗ πόδ
ο ὀδόντες, οἱ ὄνυχε, δὲ ἀπὸ χαλκοῦ · καὶ τ
βάλλειν ἰσχύϊ τὰ πρὸ αὐτοῦ πάντα καὶ
ἐσθίον καὶ λεπτύνον καὶ τὰ ἐπίλοιπα τοῖς
πατοῦν · τὴν ἄρτι κατέχουσαν χεῖρα διὰ τ
σκόμενος τῶν Ῥωμαίων · οὗ πρὸς τῇ κε
δέκα κέρατα προσενόουν, φησὶν ὁ προφ
C μικρὸν ἄλλο μεταξὺ τούτων φυόμενον κα
προτέρων ἐκριζοῦν · ἤδη γὰρ ἐπ' αὐτῷ τ
Ῥωμαίων ἀρχῆς εἰς πολυαρχίαν κατ
δέκα μὲν ἀναστήσεσθαι βασιλεῖς ὁμοῦ
γὰρ ἡ τῶν δέκα κεράτων ὄψις ἐδήλου · τ
τοιούτων βασιλειῶν ὑπὸ τοῦ μικροῦ κέρ
καταλυθῆναι, ὃ καὶ ὀφθαλμοὺς ἔχειν ἀνθρ
μα λαλοῦν μεγάλα καὶ τὴν κακίαν πάντ
τῶν ἀπ' αἰῶνος κακῶν ἐῶρα, τοῦ Ἀντιχρίστ
προδήλως σημαντικά.

ΙΘ'. Ὧδε τοιγαροῦν τῆς ὑπερφυεστάτης
σεως γεγονὼς ὁ προφήτης, ἐθεώρει καὶ
νοεροὺς τινας καὶ ὑπερκοσμίους τεθειμένους
Θεὸν τῆς δόξης οἷα Παλαιὸν ἡμερῶν πρε
τῷ προαιώνιον αὐτὸν εἶναι, οὕτως ὀφθῆναι
D ποντι βουληθέντα, οὗ καὶ τὸ ἔνδυμα λευ
χιὸν καὶ τὴν τρίχα τῆς κεφαλῆς ὡσεὶ ἔριον
ὁρᾶσθαι · οὐδὲν γὰρ ἀλαμπές, οὐδὲν κατ
ρυπῶν παρὰ τῷ μεγάλῳ καὶ ἀληθινῷ κα
φωτί · ἀλλὰ καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ ὡς πυρὸς
νεσθαι φλογα καὶ τροχοὺς πῦρ ἀφιέντας
μὸν πυρὸς ἔμπροσθεν ῥέοντα καὶ πάντα φο
φρικτὰ καὶ πάντα θαυμαστὰ καὶ θεοπρεπ
γὰρ χιλιάδες, φησί, καὶ μυρίαι μυριάδες
εστῶσαι πανευλαβῶς ἐλειτούργουν. Εἶτα μ
νεφελῶν ὡς Υἱὸν ἀνθρώπου τὸν Υἱὸν ἐρχ
Θεοῦ εἶπεν ὁρᾶν καὶ τοῦτον ἄχρι τοῦ Πα
καὶ ὡς ἀγαπητὸν αὐτῷ ἐστίμως συνεδριάζ
τούτῳ τὴν ὅλην ἐξουσίαν καὶ τὴν βασιλείαν

ίνην καὶ τὴν τιμήν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ βί-
γομένας καὶ κρύφια φανερούμενα καὶ
νὰ τῷ κριτῇ καὶ τετραχηλισμένα παρ-
τῶν μὲν ἄλλων τὴν ἐξουσίαν καταργου-
τὴν ἀρχήν· ἐκεῖνο δὲ τὸ πονηρότατον
τὴν κακίαν ἀσύγκριτον, ὅ καὶ τὸν μετὰ
ἐτόλμησε πόλεμον καὶ στόμα λαλοῦν εἶχε
ναιρούμενον καὶ εἰς καῦσιν πυρὸς ἄσβε-
τεμπόμενον· ἐντεῦθεν δὲ τὴν μεγαλοσύ-
τῶν ὅλων βασιλείαν εἰς αἰῶνας τοῖς ἁγίοις
ν.

οὐ ταῦτα μόνον (ὦ μακαρίας ὄψεως) τε-
ήλ, ἀλλὰ καὶ προσευχόμενος μετὰ ταῦτα
ἐξομολογήσεως τὸν ὑπεράγαθον ἐξευμε-
Ἤμην, φησί, τὸ ἑξῆς ἐν Σούτοις τῇ
Περσίδος, καὶ ὡς ἐξῆλθον εἰς τὸ πεδίον
ῶν ἑταίρων, ἰδοὺ σεισμὸς μέγας ἐγένετο·
ων τῶν σὺν ἐμοὶ, μόνος ἀπολέλειμμαι
ι πεσών. Καὶ ἰδού τις ἑστηκὼς ἤψατό
στησε καὶ τὰ μέλλοντα συμβήσεσθαι τοῖς
τὰ πολλὰς ὅσας ἐμυσταγώγησε γενεάς.
οὗτος ἦν ὁ μέγας καὶ πρώτιστος τῶν οὐ-
άμεων Γαβριήλ, ὃς καὶ ἀναστάντι αὐτῷ
ριὸν ἐσήμαινε μέγαν, πολλὰ μὲν ἐκπε-
ατο, τελευταῖον δὲ αὐτὸν ἓν ὑψηλότερον
ιτα ἀναβλέψας μὲν εἰς τὴν Δύσιν, θεά-
γον ἔφη ἀπ' αὐτῆς δι' ἀέρος φερόμενον·
δὲ τῷ κριῷ καὶ τοῖς κέρασι κυρίξαντα,
εῖν αὐτὸν ἐπὶ γῆν καὶ πατῆσαι· εἶτα τὸν
ῖν ἐκ τοῦ μετώπου μέγιστον ἀναφύντα
κλασθέντος, ἀναβλαστῆσαι τέσσαρα, καθ'
ὶν ἀνέμων ἐκτετραμμένα, ἐξ αὐτῶν δὲ
κὶ ἄλλο βραχύτερον, ὅ καὶ αὐξῆσαι ἔλεγεν
κνὺς καὶ πολεμήσειν αὐτοῦ τὸ ἔθνος καὶ
κίρῆσαι ἀνὰ κράτος καὶ πάντα τὰ τοῦ νό-
ῖν· καὶ ταῦτα ἐπὶ ἡμέρας χιλίας καὶ
νενήκοντα ἕξ. Ταῦτα μὲν ἰδεῖν ἐν τῷ
ἐν Σούτοις ὁ Δανιὴλ ἔγραψε· κρῖναι δὲ
ὄψιν τῶν ὁρασθέντων ἐδήλου τὸν Θεόν
μὲν γὰρ κριὸν βασιλείας τὰς Μήδων καὶ
ιαίνειν αὐτῷ ἔφασκε, τὰ δὲ κέρατα τοὺς
ασιλεύειν. Αὐτὸ δὲ τὸ κέρας τὸ ἔσχατον
ίνειν τὸν ἔσχατον βασιλέα· τοῦτον γὰρ
ἔλεγε τῶν λοιπῶν, πλούτῳ τε καὶ δόξῃ
ῃ περιφανείᾳ· τὸν δὲ τράγον δηλοῦν, ὡς
ν τις βασιλεύων ἔσται, ὃς τῷ Περσῃ
ῖς κρατήσει τῇ μάχῃ καὶ παραλήψεται
ίαν ἅπασαν. Δηλοῦσθαι δὲ ὑπὸ τοῦ με-
τος τοῦ ἐν τῷ μετώπῳ τοῦ τράγου τὸν
σιλέα. Εἶτα καὶ τὴν τῶν τεσσάρων ἀνα-
βασιλέων ἐκπεσόντος ἐκείνου· τῇ δὲ πρὸς
α κλίματα τῆς γῆς αὐτῶν ἀποστροφῇ
ς διαδόχους μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πρώτου
εἰκονίζεσθαι, καὶ τὸν εἰς αὐνοὺς διαμερι-
σθαι· γενέσθαι δὲ καί τινα ἕτερον ἐκ
τιλέα, ἀναιδῆ μὲν τῷ προσώπῳ, ἱκανὸν
προβλήματα, ὃς καὶ δόλῳ διαφθερεῖ
ἐπὶ ἀπωλείᾳ πολλῶν στήσεται· πολε-
ὸ ἔθνος καὶ τοὺς νόμους αὐτῶν ἰσχυρῶς

versam potestatem et regnum omnium dari et honorem. Quin etiam libros ei esse apertos, et occulta ei esse manifesta, et omnia adstare nuda et detecta: et aliorum quidem aboleri potestatem et imperium: illam autem pessimam bestiam et improbitate incomparabilem, quæ movit bellum adversus sanctos, et os habuit, quod magna et superba loquebatur, deletam et transmissam ad ignis conflagrationem, qui nunquam exstinguitur. Deinde vero majestatem et universorum regnum datum sanctis in æternum.

XX. Neque vero hæc solum (o beatam visionem) vidit Daniel: sed orans quoque postea, et verbis confessionis placans eum qui est summe bonus: Eram, inquit, deinceps, Susis, quæ est metropolis Persidis, et postquam egressus sum in campum cum familiaribus, ecce factus est magnus terræ motus, et fugientibus iis qui mecum erant, relictus sum solus. Et ecce quidam stans me tetigit, et fecit surgere: et quæ civibus erant eventura post multas generationes mystice enarravit. Is autem erat magnus ille et primus cœlestium potestatum Gabriel. Qui etiam sibi, cum surrexisset, significavit fuisse magnum ostensum arietem, cui multa quidem enata erant cornua; habebat autem unum altius. Et hæc quidem cum aspexisset, ait se vidisse in Occidente hircum, qui inde ferebatur per aerem; confligentem vero cum ariete, et bis cornu petentem, ipsum humi prostravisse et conculcasse. Deinde vidisse hircum, cui magnum cornu nascebatur in fronte: quo fracto, germinasse quatuor, versa ad singulos ventos. Ex ipsis autem exortum esse aliud quoque brevius: quod is qui ostendebat, dicebat fore ut cresceret, et ejus gentem bello invaderet, et civitatem vi caperet, et quæcunque sunt legis, tolleret: idque diebus mille ducentis et nonaginta sex. Hæc quidem se vidisse in campo, qui est Susis, scripsit Daniel: Deum autem eorum, quæ adspexerat, visionem dicebat sic sibi declarasse. Nam arietem quidem dicebat significare regna Medorum et Persarum; cornua autem, eos qui erant regnaturi. Ipsum vero cornu ultimum, significat ipsum ultimum regem. Dicebat enim fore, ut is præstaret cæteris, et divitiis et gloria et alio splendore. Hircum autem, significare futurum ex Græcis regem quemdam, qui bis cum Persa confligens, eum pugna vinceret, et universum assumeret principatum: significari vero a magno cornu, quod est in fronte hirci, primum regem. Deinde etiam ortum quatuor regum, cum ille excessisset: uniuscujusque autem eorum conversione ad quatuor climata terræ describi successores post mortem primi regis, et significari factam ab eis divisionem. Futurum autem alium quoque quemdam exiis regem, vultu quidem impudentem: idoneum vero ad intelligenda problemata: qui et dolo multos interimet, et stabit ad interitum multorum: bellabit autem adversus gentem, et eorum leges fortiter dissol-

vet: quin etiam templum quoque spoliabit, et delebit rempublicam, et prohibebit tres annos fieri sacrificia. Hæc quoque sic facta sunt et ad effectum pervenerunt, Antiocho videlicet regnante, qui fuit cognominatus Epiphanes.

XXI. Prædixit autem ipsa Daniel multis ante generationibus, cum Deus ei ea ostendisset, et ut scriberet effecisset: ut et qui ea legunt, et considerant ea quæ eveniunt, et Danielem admirentur propter honorem, quo fuit dignus a Deo judicatus, et inveniant Epicureos hac in re valde errare, qui et providentiam e vita expellunt, et Deum non censent rerum humanarum curam gerere: neque a beata essentia, et in quam non cadit interitus, ad hoc ut universa permaneant gubernari omnia, carentia auriga et curatore. Mundum autem universum dicunt sua sponte ferri: sic male sentientes et dicentes aperte stolidi et nescientes, quod ne navis quidem in portu servari potuerit, defecta gubernatore et nautis. Sed quis in rebus honestis fuerit adeo socors et ignavus, aut auditores tantæ damnarit negligentiæ et somnolentiæ, ut non aliorum etiam meminerit prophetæ hujus admirabilis, quæ et possunt afficere admiratione, et magnam afferre utilitatem animis auditorum?

XXII. Erat enim tunc apud Babylonios simulacrum, quod in magno habebatur honore. Ei nomen erat Bel: cui etiam tanquam deo constructum erat templum et ara, eique suppeditati fuerant largi sumptus: et circa illum erat frequens turba sacerdotum. Sumptus vero specie quidem ac prætextu suppeditabantur idolo: revera autem ab ejus sacerdotibus latenter consumebantur. Id ipse quoque rex colebat Is erat Cyrus, qui Dario successerat. Qui etiam, similiter atque Darius, honorem conservans in Danielem, eum habebat convictorem et gloriosissimum omnium suorum amicorum. Hinc etiam factum est, ut ei suaderet ut Bel coleret tanquam deum viventem. An non vides, inquit, quod similæ quidem Artabas duodecim quotidie, oves autem non pauciores quam quadraginta comedat? vini vero sex totas ebibat metretas? Est hoc error manifestus et aperte deceptio, ait Dei propheta. Nam quod intus quidem, est lutum, æs autem extrinsecus, neque potest esse, neque bibere. Irascitur hæc, audiens Cyrus et statim vocat sacerdotes minaturque mortem, nisi Bel comedentem ostenderint. Illi vero, Mensæ cibos, aiunt, appone; nos autem egrediemur, et clavibus ac signaculis obserata janua, redi die sequenti: et nisi omnia consumpta inveneris, nos digni erimus supplicio; sin minus, Daniel, qui et de nobis, et de ipso deo est mentitus. Atque Cyrus quidem statim, sicut dixerant, cibos apposuit: Daniel autem, eis imprudentibus, cinere templi solum conspersit: et cum sic ambo clausissent et obsignassent, recesserunt. Sequenti vero die accedentes, vident vestigia mulierum et virorum et puerorum in cinere. Qui etiam capti, osten-

A καταλύσει· ἔτι γε μὴν συλήσει καὶ [illegible] ἀφανιεῖ τε τὴν πολιτείαν καὶ τὰς θυσίας [illegible] ἔτεσιν ἀπείρξει τελεῖσθαι. Γέγονε μὲν οὖ[illegible] καὶ εἰς ἔργον ἐξέβη, Ἀντιόχου δῆτα τοῦ [illegible] βασιλεύοντος.

ΚΑ'. Προεῖπε δὲ αὐτὰ Δανιὴλ πολλαῖς [illegible] πρότερον, τοῦ Θεοῦ δείξαντος αὐτῷ ταῦτα [illegible] ψαι παρασκευάσαντος, ὥστε τοὺς ἀναγιγνώ[illegible] καὶ τὰ συμβαίνοντα σκοποῦντας θαυμάζειν [illegible] Δανιὴλ τῆς τιμῆς, ἧς ἄξιος ἐκρίθη παρὰ Θεοῦ, [illegible] σκειν τε τοὺς Ἐπικουρείους ἐντεῦθεν πεπλη[illegible] νωμένους, οἳ τήν τε πρόνοιαν ἐξαιροῦσι τῶν [illegible] καὶ Θεὸν οὐκ ἀξιοῦσι τῶν πραγμάτων ἐπιμέλ[illegible] οὐδὲ ὑπὸ τῆς μακαρίας καὶ ἀφθάρτου φύσεως [illegible] διαμονὴν τῶν ὅλων κυβερνᾶσθαι τὴν [illegible] ἄμοιρον δὲ ἡνιόχου καὶ φροντιστοῦ. Τὸν κόσμον αὐτο[illegible] μάτως ἅπαντα φέρεσθαι λέγουσι, τῶν [illegible] φρονοῦντες καὶ λέγοντες οἱ προφανῶς [illegible] οὐκ εἰδότες, ὡς οὐδὲ ναῦς ἐν λιμένι [illegible] κυβερνήτου καὶ ναυτῶν ἔρημος. Ἀλλὰ τί ὁ [illegible] μως οὕτω περὶ τὰ καλὰ γένοιτο ἐ[illegible] νων ῥαθυμίαν τοσαύτην καὶ ὑπνον [illegible] μὴ καὶ τῶν ἄλλων τοῦ θαυμαστοῦ [illegible] ἐπιμνησθῆναι θαυμάσαι τε ἱκανῶν [illegible] ὠφέλειαν ταῖς τῶν ἀκροατῶν ψυχαῖς [illegible] μένων;

ΚΒ'. Ἦν γὰρ τότε τοῖς Βαβυλωνίοις [illegible] τιμώμενον εἴδωλον· ὄνομα τούτῳ Βήλ, [illegible] θεῷ ναὸς κατεσκεύαστο καὶ βωμὸς [illegible] χορήγηντο δαψιλεῖς· καὶ ὄχλος ἱερέων [illegible] ἐκείνου συχνός· αἱ δαπάναι δὲ πρόφασιν μὲν [illegible] C δώλῳ χορηγούμεναι, τὸ δὲ ἀληθὲς τοῖς ἱερεῦσι [illegible] κατὰ τὸ λεληθὸς δαπανώμεναι· τοῦτο [illegible] αὐτὸς βασιλεύς. Κύρος ἦν οὗτος, ὁ τῷ Δαρείῳ [illegible] δεξάμενος, ὅς ἄρα καὶ πρὸς τὸν Δανιὴλ [illegible] Δαρείῳ διασώζων τιμὴν, συμβιώτην τε [illegible] αὐτοῦ φίλων ἐπιδοξότατον. Ἔνθεν τοι [illegible] αὐτῷ καθάπερ θεῷ ζῶντι προσέχειν τῷ Βήλ. [illegible] ὁρᾷς, φησὶν, ὡς Ἀρτάβας μὲν σεμιδάλεως [illegible] ἡμέρας δυοκαίδεκα, πρόβατα δὲ οὐ μείω [illegible] κοντα ἐσθίει, οἶνον δὲ ἓξ τοὺς πάντας [illegible] πίνειν; Πλάνη τοῦτο σαφὴς καὶ ἀπατη[illegible] γισμὸς, ὁ τοῦ Θεοῦ ἔφη προφήτης· ὁ γὰρ [illegible] πηλὸς, ἔξωθεν δὲ χαλκὸς ὤν, οὔτ' ἐσθίειν [illegible] νειν δυνατῶς ἔχει. Ὀργίζεται ὁ Κύρος [illegible] καλεῖ παραυτίκα τοὺς ἱερεῖς, ἀπειλεῖ θάνα[illegible] D μὴ ἀποδείξαιεν ἐσθίοντα τὸν Βήλ· οἱ δὲ Τί [illegible] παράθες, ἔφασαν, τὰ βρώματα, βασιλεῦ· [illegible] ἡμεῖς, καὶ αὐτὸς κλεισὶ καὶ σφραγῖσι [illegible] ἀσφαλισάμενος, τὴν ἑξῆς ἴθι, καὶ εἰ μὴ [illegible] ἀνηλωμένα πάντα, ἄξιοι τιμωρίας ἡμεῖς εἰ[illegible] ἀλλὰ Δανιὴλ πάντως, ὁ καὶ αὐτοῦ θεοῦ [illegible] ψευσάμενος καὶ ἡμῶν. Κύρος μὲν οὖν κε[illegible] γον τῶν βρωμάτων εὐθὺς πεποίηκε τὴν [illegible] Δανιὴλ δὲ τούτους λαθὼν, σποδιᾷ τὸ τοῦ [illegible] ἔδαφος καταπάττει· καὶ οὕτω κλείσαντες [illegible] καὶ σφραγίσαντες ᾤχοντο· τῇ ἑξῆς δὲ [illegible] ἴχνη γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν καὶ παιδίων [illegible] τῆς σποδιᾶς, οἱ καὶ ληφθέντες τὰς κρύ[illegible]

υς, δι' ὧν εἰσιόντες πρώην, ἀνήλουν ταῦτα ὁ βασιλεὺς ἰδών, ὀργῆς ὁμοῦ ὁπλεως γίνεται καὶ τῆς μέχρι τότε αὐτὸν ἀπάτης τοὺς ἱερεῖς ἀμυνόαὐτοὺς ἀναιρεῖ, τὸν ναὸν δὲ καὶ ν εἰς καταστροφὴν παρέσχε τῷ

A dunt occultos aditus, per quos nuper ingredientes, consumebant ea quæ apponebantur. Hæc cum rex vidisset, ira simul repletur et pudore, et ulciscens sacerdotes propter eam quæ ad hoc usque tempus latebat, fraudem, eos omnes interimit; templum autem et Bel præbuit evertendum Danieli.

ρῶτον Βαβυλωνίοις ὁ Δανιὴλ ἐπιδεί- οὐδενὸς τῶν ἔν τε συνέσει καὶ ἀγχιων ἀπολειπόμενον εἶτα καὶ δεύτεοὐ γὰρ μόνον οἱ ἀναίσθητοι οὗτοι τὸν ντο Βήλ, ἀλλὰ καὶ δράκοντά τινα τα οἴκῳ τινὶ θεραπεύοντες, ὡς θεῷ ν τοῦτο τὸ νοητοῦ δράκοντος, τοῦ λων ἀφιστᾷν, θηρίῳ δὲ πείθειν προσίτῳ· πειρᾶται γοῦν κἀν τούτῳ Κύ- καὶ ὡς ἀληθῶς ἐσθίοντι καὶ πίνοντι προσκυνεῖν παρηγγύα· Οὐ γὰρ ἄν, πεῖν, ὅτι κἂν οὗτος οὐκ ἔστι θεὸς οίῳ τῷ Θεῷ μου προσκυνήσω· μόἀληθῶς ζῶν, δι' οὗ ζῶμεν καὶ κινού- ὁ δὲ δράκων οὗτος ἰοβόλος ὄφις καὶ ισθαι μὲν εἰδώς, ὠφελεῖν δὲ οὐδένα δ' ὅτι καὶ θνητός ἐστι γνῶναι θέλεις, φθαρτός, ἀλλ' οὐ μὲν οὖν θεὸς οὐδαῶ βασιλεῦ, κἀγὼ τοῦτον μαχαίρας υ καταχτενῶ. Ἐπινεύσαντος οὖν ἐν ιλέως, πίσσαν ὁμοῦ καὶ στέαρ καὶ κστὸς οὗτος ἀνὴρ ἑστηκώς, εἶτα καὶ ς, εἰς τὸ στομα καθῆκε τοῦ δράκόνὼν ῥήγνυται παραχρῆμα. Πρὸς ταῦτα νίων δεισιδαιμονέστατοι βαρέως διβασιλεῖ τε προσῆλθον καὶ τὸν Δανιὴλ κν γὰρ ἀτέχνως ὑπὸ τοῦ ἀφανοῦς ιβλημένοι καὶ πολλὴν ὅσην κατὰ τοῦ ιανίαν ὠδίνοντες. Προσίασι τοίνυν τῷ ος ἡμῖν τὸν Δανιὴλ, λέγοντες· εἰ δ' ιποκτενοῦμεν. Δῆλος γὰρ ἡμῖν ἀπὸ τῶν ται, ὅτι καὶ αὐτὸς ἤδη τὰ Ἰουδαίων καὶ παραδίδωσι τοῦτον εἰς χεῖρας τοὺς, οὐχ ἑκὼν ἄλλως οὐδὲ βουλόμενος, οὖν ὅμως· οἱ δὲ λάβοντες εἰς τὸν τῶν εὐθὺς καθιᾶσιν· ἑπτὰ δὲ ἦσαν οὗτοι ῖς δύο τε σώματα καὶ πρόβατα δύο τετύπωτο, ἐν ἓξ δὲ ταῖς ὅλαις ἡμέαιος αὐτοῖς συγκαθείργνυτο, ἄσιτοι τὸ τροφῆς ἠστινοσοῦν ἄγευστοι καταλείῳ λιμῷ μὲν πιεζόμενοι, ἀπάσης δὲ ἀποροῦντες, κἂν ἔχοι τινὰ δύναμιν ὁ ουσαν αὐτοῖς τὴν ὁρμὴν, ἀλλ' οὖν ὑπὸ ιούμενοι βιαίτερον, τὴν γένυν αὐτῷ τα- ι καὶ λαφύξωνται. Τί οὖν ὁ Κύριος: ρίοις ψυχὴν ἐξομολογουμένην αὐτῷ ἢ σώζει μὲν ἐκ στόματος λεόντων, τῷ ισθαι καταλείπει; ἢ τροφὴν μὲν εἰς διά τινος τῶν ἀλλογενῶν καὶ ἀπεριοῦ γε καὶ δεῖ, ἀλλ' ἵνα διὰ πάντων

XXIII. Cum Daniel Babyloniis hoc præclarum primum ostendisset factum, quod nullo eorum, quæ propter intelligentiam et ingenii acumen in admiratione habentur, est inferius, deinde etiam secundum adjicit. Non solum enim isti nullo plane sensu præditi, nullo sensu præditum Bel colebant: sed etiam magnum quemdam draconem, qui in domo quadam delitescebat, tanquam deum cole- B bant. Hoc opus est ejus, qui intelligentia percipitur draconis, abducere quidem a Deo universorum: persuadere autem, ut adhæreant bestiæ nequissimæ. Tentatur ergo in hoc quoque Daniel a Cyro: et jubebat ut eum adoraret tanquam vere comedentem et bibentem et viventem deum. Non potes enim, aiebat, dicere hunc non esse deum viventem. Ille autem, Dominum, inquit, meum adorabo. Is enim est solus vere vivens, per quem vivimus et movemur et sumus [1]. Hic vero serpens est draco venenatus et malus, qui scit quidem nocere, nemini autem potest prodesse. Quod si velis scire eum etiam esse mortalem, et in quem natura cadit interitus, non autem deum, permitte, o rex, et ego eum occidam sine gladio et virga. Cum vero C ei rex hoc annuisset, et picem simul et adipem et pilos coxisset hic vir admirabilis, et deinde etiam offas fecisset, demisit in os draconis. Ille autem cum comedisset, confestim rumpitur. Hæc cum graviter tulissent quicunque ex Babyloniis erant superstitiosi et falsæ religioni dediti, ad regem accesserunt et petierunt Danielem. Erant enim revera instigati a dracone, qui non cadit sub aspectum, et adversus prophetam magnum furorem conceperant, et jam parturiebant. Accedunt ergo ad regem, dicentes: Trade nobis Danielem; sin minus, te occidemus. Jam enim nobis ex tuis factis evasit manifestum, te quoque ipsum eadem sentire quæ Judæi. Eum itaque tradit rex in ma- D nus eorum, non libens alioqui nec volens, tradit tamen. Illi vero cum eum accepissent, rursus demittunt in lacum leonum. Ii erant septem numero, quibus et duo corpora et duæ oves singulis diebus erant deputatæ ad eorum alimentum. Sex autem totis diebus, quibus justus fuit cum eis inclusus, relicti sunt omnino jejuni et omnis alimenti expertes: ut fame quidem oppressi, et omni alio nutrimento carentes, etiamsi propheta haberet aliquam virtutem, quæ eorum arceret impetum, at fame certo impulsi violentius, maxillas celeriter in eum immitterent ac discerperent. Quid ergo Dominus? Traditne feris animam, quæ confitetur? aut servat

καὶ ἐν ἡμέρᾳ εἰκοστῇ καὶ τετάρτῃ τοῦ πρώ-
, ἐγὼ ἤμην ἐχόμενα τοῦ ποταμοῦ τοῦ με-
ιάρ καὶ ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου καὶ εἶδον·
νὴρ ἐνδεδυμένος βαδδὶν καὶ ἡ ὀσφῦς αὐτοῦ
ένη ἐν χρυσίῳ Ὀφὰτζ, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ
τεῖς, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡσεὶ ὅρασις
καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡσεὶ λαμπάδες πυ-
βραχίονες αὐτοῦ καὶ τὰ σκέλη ὡς ὅφασις
ιλδοντος, καὶ ἡ φωνὴ τῶν λόγων αὐτοῦ ὡς
υ. Ταῦτα εἶδον καὶ ἡ ἰσχύς μου ἐξέλιπεν
καὶ ἡ δόξα μου μετεστράφη εἰς διαφθορὰν
ἐπὶ τὴν γῆν πίπτω· καὶ ἰδοὺ χεὶρ ἁπτο-
καὶ ἤγειρέ με ἐπὶ τὰ γόνατά μου καὶ,
φησὶ, πρός με, Δανιὴλ, ἀνὴρ ἐπιθυμιῶν,
ἐπὶ τῇ στάσει μου, ὅτι νῦν ἀπεστάλην
σὲ, ὅτι ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς πρώτης, ἧς
ν καρδίαν σου ταπεινωθῆναι ἐναντίον τοῦ
Θεοῦ σου, ἠκούσθησαν οἱ λόγοι σου καὶ
πρὸς σὲ καὶ ὁ ἄρχων τῆς βασιλείας Περ-
ει ἐξ ἐναντίας μου εἴκοσι καὶ μίαν ἡμέ-
ῶν ἀνδρίζου καὶ ἴσχυε, ὅτι ἐγὼ μετὰ σοῦ
θα πολλὰ μὲν τῶν ἐσομένων ὁ φανεὶς ἄγγελος
ῃ μυσταγωγεῖ περί τε τῆς Περσῶν βασιλείας
πεως καὶ εἰς οὓς ἔμελλε μεταπίπτειν· ἔπειτα
τῆς βασιλίσσης Νότου, ἃ καὶ πέρας ἔλαβε
ι καὶ τοῖς καλουμένοις Μακκαβαϊκοῖς ἐνε-

A dies trium hebdomadum; et vicesimo et quarto die primi mensis, ego sedebam prope magnum fluvium Chobar; et sustuli oculos meos, et vidi. Et ecce vir indutus sacra stola, et lumbus ejus accinctus auro Hophatz: et corpus ejus tanquam Tharsis, et vultus ejus tanquam aspectus fulguris: et oculi ejus tanquam lampades ignis, et brachia ejus et tibiæ tanquam aspectus æris resplendentis, et vox verborum ejus tanquam vox tubæ. Hæc vidi, et virtus mea defecit a me, et gloria mea conversa fuit in interitum: et continuo cado in terram, et ecce manus me tangens, erexit me et super genua mea; et Attende, inquit, ad me, Daniel, vir desideriorum, et sta in statione mea: quoniam nunc ego missus sum ad te: quoniam a primo die, quo dedisti cor
B tuum, ut humiliareris coram Domino Deo tuo, ego veni ad te: et princeps regni Persarum stetit contra me viginti et unum diem. Et nunc esto vir fortis et robustus, quoniam ego sum tecum. Hic multa quidem futura, qui apparuit angelus, prophetæ mystice enuntiat de regno Persarum et ejus eversione: et ad quos erat deventurum. Deinde etiam de regina Austri, quæ quidem postea finem acceperunt, et scripta sunt in libris, qui vocantur Machabæorum.

: ἐκ τούτων δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἑτέρων
ἐγας τε τὴν θεωρίαν καὶ θαυμάσιος τὴν
ιφάνη· καὶ ἵνα τἆλλα παρῶμεν, ἀλλὰ τὸ
κρίσιν Σωσάννης, ὃ πολλῶν πρότερόν
ὢν, εἴργαστο, τίνα ἄλλην συνέσεως ὑπερ-
είπει; Ἦν πιστὴν μὲν τῷ ἀνδρὶ γενομέ-
ον δὲ κατακριθεῖσαν ἐκ συκοφαντίας ἀδι-
ῶν ἀκολάστοις ὀφθαλμοῖς μᾶλλον ἐκείνην
παραπλήσιά τε τῷ Ἰωσὴφ κινδυνεύου-
ναι, ὁ ἐκεῖνον τότε ῥυσάμενος καὶ ταύτην
ως διὰ Δανιὴλ ῥύεται σοφῇ κρίσει κακο-
ν πρεσβυτέρων ἐλέγξαντος καὶ αὐτοὺς
ς θανάτου δείξαντός τε καὶ γενέσθαι παρα-
.

XXVI. Non ex his autem solis, sed etiam ex aliis, Daniel apparuit magnus in contemplatione et admirandus intelligentia. Et ut alia omittamus, quod
C de Susanna factum est judicium, quod diu ante fecit, cum esset adhuc juvenis, quidnam reliquit intelligentiæ, quo id possit superare? Quæ quidem cum fuisset marito fidelis, morte autem esset damnata ex iniquissima calumnia eorum qui illam impudicis aspexerant oculis, et erat similia passura iis quæ Joseph passus est, qui illum tunc eripuit, is eam quoque admirabiliter servat per Danielem: qui sapiente judicio seniorum convicit malignitatem, et eos magis morte dignos ostendit, et ut mortem paterentur effecit.

ι συνέσεως ἔχων, οὕτω χάριτος καὶ με-
ιῶν κατηξίωται· αὐτά τε τὰ τοῦ Θεοῦ
τῆς δίττης τοῦ λόγου παρουσίας μυστη-
ύματι καταθεωρήσας· καὶ ὅσα δὲ τῶν
ογώτατα καὶ ὅσα πρὸς τῷ τοῦ αἰῶνος
ισεσθαι μέλλει καὶ τὴν τότε θλῖψιν καὶ
χώματος ἐξανάστασιν τῶν ἀνθρώπων
ίων τε δόξαν καὶ τὴν τῶν ἀσεβῶν αἰσχύ-
ἔποτε λήγουσαν, τὰ βάθη τε τοῦ Θεοῦ,
οἷόντε τῷ σάρκα περικειμένῳ διὰ τοῦ
αὐτὰ πνεύματος ἐγνωκώς· ἔπειτα τοῦ
ίς καὶ τὴν γῆν ἡδέως τῇ γῇ παραδοὺς,
ἐπόθει Θεὸν ὁ τῶν ἐπιθυμιῶν ἀνὴρ
οῖς τε τοῖς τρισὶ καὶ φίλοις παισὶ καὶ
εἰς ἀεὶ συνὼν καὶ μηδὲ ἡμῶν κατά
ίπειν καὶ βοηθεῖν ἀφιστάμενος, εἰς δό-
, Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος τῆς ὑπερ-

XXVII. Cum tanta esset intelligentia, tanta gratia et tam magnis dignus est habitus contemplationibus: cumque ipsa Dei arcana, et duplicis Verbi adventus mysteria spiritu esset contemplatus: quin etiam quæcunque sunt aliis pluris facienda, et quæcunque sunt eventura in fine sæculi,
D et eam, quæ tunc erit, afflictionem, et hominum ex terræ aggere resurrectionem, et sanctorum gloriam, et impiorum ignominiam, quæ nunquam desinit, et Dei profunda, quantum potest is qui est carne indutus, per ipsa scrutantem spiritum cognovisset, deinde vinculo solutus, [illegible] libenter tradita, ad Deum, quem desiderabat, [illegible] desideriorum abiit, cum his tribus et [illegible] et prophetis perpetuo conversans, et [illegible] quidem, quod ad defendendum et [illegible] tinet, abscedens. Ad gloriam Patris et [illegible]

Spiritus sancti, supernaturalis et divinæ Trinitatis : quam decet honor et adoratio in sæcula sæculorum. Amen (2).

A φυοῦς καὶ θείας Τριάδος, ᾗ πρέπει τιμὴ προσκύνησις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

(2) *Humatus est S. Daniel in angusta caverna honoribus magnis in Babylone, ubi adhuc suo tempore ejus monumentum exstare habet Epiphanius* De vita prophetarum, cap. 10, in fine. *Inde vero ejus et trium puerorum reliquiæ translatæ sunt Alexandriam et in ecclesiam SS. Joannis et Cyri positas dem Venetias translatas esse, et crus Danielis cellis, et magnam trium puerorum sacrorum gnorum partem Romæ in diaconia S. Adrian vari, ait Baronius in notis ad Martyrologium*

MARTYRION
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΕΝΔΟΞΟΥ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΟΣ
ΠΛΑΤΩΝΟΣ.

—

MARTYRIUM
SANCTI ET GLORIOSI MARTYRIS
PLATONIS.

(Latine apud Surium ad diem 22 Julii ; Græca nunc primum prodeunt ex cod. ms. Paris. n. 1[illegible] sæc. XII EDIT.)

—

I. Non sum nova dicturus de Galatis, neque alienа ab iis qui Ancyram habitant : nec dicam incredibilia de confessore, et eo cui verbum Dei fuerat commissum. Stulte enim fecerunt Galatæ, ut consueverant : fuit autem Plato revera sanctissimus, qui sibi Dei creditam habebat sapientiam : et ea passus est a Galatis, quæ confessore pati jubet lex Christi. Eum enim captum sævi et immisericordes conjecerunt in carcerem, ut qui verbum Dei annuntiaret, et violaret leges imperatoris. Acerbe ergo et inhumane iis eum affecerunt suppliciis, quæ non fas est ipsam humanam sustinere naturam, gravem ostendentes insolentiam, et in belluinam conversi crudelitatem. Fortiter autem ferebat venerandus et purissimus Platonis animus, ut qui afflictiones omnes et calamitates propter Christum ferre esset meditatus. Nam non eamdem, quam is qui erat ejusdem nominis, Plato exercuerat philosophiam, nec erat in eadem doctrina philosophatus : sed erat quidem præstantissimus verbi sapientia : fide autem antecellebat iis qui unquam fuerunt.

B Α΄. Οὐ ξένα Γαλατῶν ἔστιν ἃ μέλλω λέγειν τῶν τὴν Ἄγκυραν οἰκούντων ἀλλότρια, οὐδὲ ὁμολογητοῦ καὶ Θεοῦ λόγον πεπιστευμένου περὶ αὐτοῦ. Ἔπραττον Γαλάται ἀνοήτως ἃ σύνηθες ἦν. Ὑπῆρχεν δὲ Πλάτων ὁ ἁγιώτατος ἀληθῶς καὶ σοφίαν πεπιστευμένος καὶ κεκτημένος καὶ ἐν ᾗ ὑπομένειν ὁμολογητῇ νόμος Χριστοῦ κελεύει. Λαβόντες οὖν αὐτὸν ἔθεντο ἐν φρουρᾷ κακῶν καταγγέλλοντα καὶ νόμους βασιλέως παραβαίνοντα. Οὕτως οὖν αὐτὸν ἐτιμωροῦντο ἃ μὴ θέμις ἐστὶν εἶναι τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἐνδεικνύμενοι κακοήθειαν χαλεπὴν καὶ ὠμοτάτην μεταστρεφόμενοι εἰς θηρίον. Ἔφερεν δὲ ἡ καθαροτάτη Πλάτωνος ψυχὴ πάσας τὰς συμφορὰς φέρειν μεμελετηκυῖα· σοφίαν γὰρ, οὐ τὴν αὐτὴν τῷ ὁμωνύμῳ φιλοσοφοῦντα τὸν αὐτὸν ἐκείνῳ λόγον ἀσκήσας, ὑπερεῖχε σοφίᾳ λόγου, διέφερε δὲ πίστει τῶν πώποτε γενομένων.

II. Hic ergo beatus Plato multos quidem ex iis qui Ancyram habitabant affecit beneficio : multos autem verbo illuminans, fecit Christo credere : et multos ex iis, qui a potentioribus opprimebantur calumniis, liberavit ab injuriis. Pro iis vero, quibus ipsos affecerat beneficiis, pœnæ ab eo exactæ sunt ; aut potius seipsum libens tradidit, fortique et excelso animo tulit calamitates. Erat enim ejus semper ad Deum scopus, cujus etiam fuit imitator.

Β΄. Οὗτος οὖν ὁ μακάριος πολλοὺς μὲν τῶν τὴν Ἄγκυραν οἰκούντων εὐηργέτει, πολλοὺς δὲ λόγῳ φωτίζων ἐποίει πιστεῦσαι, πολλοὺς δὲ τῶν ἐν τοῖς κρείττοσι καταστενομένων ἠλευθέρου καὶ ὑπὲρ ὧν ἐποίει τούτου χάριν δίκας ἀπῃτεῖτο· καὶ ἑκὼν ἐδίδου καὶ ὑπέμενεν τὰς συμφοράς. Ἦν γὰρ αὐτοῦ ἐνεκεν πρὸς τὸν Κύριον, οὗ καὶ μιμητὴς ἐγένετο καὶ θαρρῶν ἀπῄει ἐπὶ τὴν τιμωρίαν ἐγκαρτερῶν. Ὁ δὲ βιακάριος Ἀγριππῖνος προκαθίσας ἐν τῇ

τικρυς τοῦ Διός, ἐκέλευσεν παραστῆναι τὸν A Quamobrem cum abduceretur, confidens ibat ad
:. Ὁ δὲ βοηθὸς ἔφη· Ἕστηκεν πρὸ τοῦ supplicium. Vicarius autem Agrippinus cum aperte
; σου, κύριε. Ἀγριππῖνος εἶπεν· Πάσης τῆς præsedisset in Jovis basilica, jussit sisti martyrem.
ης ἐν ἡσυχίᾳ διαγούσης, ἵνα τί αὐτὸς ἐν Apparitor autem dixit : Stat ante tuum tribunal,
καὶ τηλικαύτῃ καθέστηκας πλάνῃ ; Πλάτων domine. Dixit Agrippinus : Cum totus orbis terræ
Ὑμεῖς ἐστε οἱ ἐν πλάνῃ διάγοντες τὸν Θεὸν degat in lætitia, cur es in tali et tanto errore con-
ησαντα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν σὺν παντὶ stitutus ? Dixit sanctus Plato : Vos estis, qui in
μῳ αὐτοῦ καὶ σεβόμενοι λίθους πεπελεκημέ- errore degitis : et reliquistis Deum, qui fecit
ἀ ξύλα σαθρὰ ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων. Ὁ δὲ cœlum et terram cum toto eorum ornatu : et ex-
ῖνος ἔφη· Τὸ νέον τῆς ἡλικίας προπετεῖν σε cisos colitis lapides et ligna putrida, opera manuum
ἀ ὕβριν οὐ τὴν τυχοῦσάν σοι προξενεῖ. Εἰπὲ hominum. Dixit Agrippinus : Juvenilis tua ætas te
ποίας θρησκείας εἶ, καὶ ποίας τύχης τυγ- facit temerarium, et efficit ut sis valde insolens.
ἢ τί τὸ ὄνομά σου ; Πλάτων εἶπεν· Θέλεις Dic ergo mihi, cujusnam es religionis, et cujus
ποίας θρησκείας εἰμί ; Χριστιανός εἰμι. conditionis et civitatis, et quod est tibi nomen.
ῖνος ἔφη· Τὸ παρὰ ἀνθρώπων σοι κληρωθὲν Sanctus dixit Plato : Si velis scire cujusnam sim
ίγω· ὅτι γὰρ Χριστιανός εἶ, κἀγὼ οἶδα· B religionis, sum Christianus. Dixit autem Agrippinus:
ἔλευσεν ὁ αὐτοκράτωρ μηδένα ἄνθρωπον Dic nomen, quod tibi fuit impositum a parentibus.
θαι Χριστιανόν. Πλάτων εἶπεν· Εἰ μαθεῖν Nam ipse quoque scio te esse Christianum. Jussit
τοίας θρησκείας εἰμὶ, εἶπον ἤδη ὅτι Χρι- vero imperator nullum hominem vocari Chri-
εἰμι· εἰ δὲ καὶ τὸ ὄνομα θέλεις μαθεῖν τὸ stianum. Dixit sanctus Plato : Si velis scire cujus
ὖν γονέων μου κληρωθὲν, Πλάτων λέγομαι ἐκ sim religionis, jam dixi tibi me esse Christianum.
Χριστοῦ δοῦλός εἰμι ἐκ κοιλίας μητρός Si autem vis etiam scire nomen mihi tributum a
λεως δὲ τῆς ἐνταῦθα τυγχάνω· ἐκρατήθην parentibus, dicor Plato a pueritia; et sum quidem
ιοσεβὴς καὶ δοῦλος Χριστοῦ· καὶ σοὶ προσ- Christi servus ab utero matris meæ : sum vero civis
καὶ πρόκειταί μοι διὰ Χριστὸν θάνατος, hujus civitatis. Nunc autem sum captus et ad te ad-
τῆναί με δεῖ παρὰ σοῦ. Ποίει οὖν ὃ θέλεις. ductus, tanquam pius et Christi servus. Quamob-
rs est mihi proposita propter Christum, quam oportet me a te exspectare. Fac ergo cito quod
statuisti.

δὲ Ἀγριππῖνος ἔφη. Οὐ συμφέρει σοι τὸ ὄνομα C III. Vicarius dixit : Non expedit tibi, o Plato,
στοῦ κατὰ διάνοιαν ἔχειν· τοὺς γὰρ ὁμολο- Crucifixi nomen habere in mente. Nam qui eum
αὐτὸν θανάτῳ παραδίδοσθαι ὁ αὐτοκράτωρ confitentur, jubet imperator tradi morti acerbæ :
, τοὺς δὲ ἀρνουμένους τιμαῖς καὶ δωρεαῖς eos autem, qui ipsum negant, donis maximis affi-
αι. Διὸ συμβουλεύω σοι πεισθῆναι τῷ τοῦ cere. Quamobrem tibi consulo, ut pareas legi im-
ορος νόμῳ, καὶ κερδῆσαι τὸ κακοῦ θανάτου peratoris, et hoc lucrifacias, ne mortis acerbæ
ιαβεῖν. Ἀποκριθεὶς δὲ Πλάτων εἶπεν· Ἐγὼ facias periculum. Respondens autem dixit sanctus
πείθομαι βασιλεῖ, ᾧ κεκλήρωμαι· τὸν δὲ Plato : Ego pareo meo Regi, cui etiam milito ;
ον τοῦτον αἱροῦμαι θάνατον, ἵνα τὴν αἰώνιον mortem autem, quæ est ad tempus, eligo, ut sim
κληρονομήσω βασιλείαν. Ἀγριππῖνος, λέγει· hæres regni æterni. Dicit Agrippinus : Considera, o
κέψαι τὸ συμφέρον σοι, ἵνα μὴ καὶ κακῶς Plato, quidnam sit tibi conducibile, ne male pereas.
;. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἅγιος Πλάτων εἶπεν· Τὰ Dixit sanctus Plato : Curabit Dominus ea quæ sunt
τά μοι ὁ Κύριος μεριμνήσει. Ἀγριππῖνος λέ- mihi conducibilia. Dixit Agrippinus : Nosti Plato,
νως τὰ προστάγματα τοῦ αὐτοκράτορος, ὡς jussa imperatoris, quomodo jubeant intemeratæ
ιν οἱ ἄχραντοι αὐτοῦ νόμοι πανταχοῦ πάν- ejus leges omnes Christianos aut diis sacrificare,
; Χριστιανοὺς ἢ θύειν ἢ τὸ ζῆν ἀπαλλάττε- D aut vita privari? Tu ergo quomodo audes hæc jussa
ὺ οὖν πῶς τολμᾷς ἀνατρέψαι τὰ προστάγματα evertere, et per inobedientiam eos etiam qui tibi pa-
τελέως διὰ τῆς παρακοῆς καὶ τοὺς ὑπακούον- rent, evertis? Dixit sanctus Plato : Cognovi jussa
τρέπεις ; Πλάτων γελάσας εἶπεν· Ἔγνως τὸ Dei mei, sicut jubent ejus intemeratæ leges
μα τοῦ Θεοῦ μου, ὡς κελεύουσί μοι ἄχραν- et vivifica præcepta, nempe dæmonum mysteria
οῦ νόμοι, ἀνατρέπειν τὰς τῶν δαιμόνων τε- evertere, et ei soli servire. Neque enim est tibi
εἰ αὐτῷ μόνῳ λατρεύειν, οὔτε σοι ξένον novum et alienum, excogitare tormenta : neque
τινοεῖν βασάνους. οὔτε δὲ ἐμὲ αἰκιζόμενον rursus mihi, mori pro pietate. Tu enim jam multos
ς εὐσεβείας ἀποθνησκειν. Σὺ γὰρ ἤδη πολ- sustulisti de medio propter hanc confessionem,
: τῇ τοιαύτῃ ὑποθέσει ἀνεῖλες, οἵτινες νικη- qui, morte devicta, justitiæ acceperunt coronam
τὸν θάνατον ἀνεδήσαντο κατὰ τοῦ διαβόλου τὸν adversus diabolum.
ιοσύνης στέφανον.

αὶ ὁ Ἀγριππῖνος ταῦτα ἀκούσας αἱρεσίτρο- IV. Agrippinus autem cum hæc audiisset, ut qui
ὑπάρχων καὶ κατὰ τῶν ἀθλητῶν τῆς εὐσε- esset sævus et belluinis moribus, et adversus athle-
περβαλλόντως ἠγριωμένος καθάπερ τινὰ ἐπὶ tas pietatis supra modum efferatus, veluti quam-
ιόντα ἢ ἐπί τινι ἑτέρῳ πλημμελήματι. Μετὰ dam cædis reum, aut alicujus alterius magni am-

minis convictum, postquam ipse ab initio didicisset ejus in Dominum nostrum Jesum Christum virtutem et fidem firmam et immobilem jubet, extensum sæve cædi nervis bubulis. Quod cum quam primum factum esset, et quatuor milites sanctum verberarent multas horas, et defessi essent, alii autem duodecim milites ad id mutati essent, ne ulla quidem inventa est macula in corpore sancti Platonis : adeo ut omnes quidem obstupefacti, supra modum admirati fuerint, et a se discesserint ; ipse autem alacrius et constantius perseveraverit in confessione Christi, et per multas afflictiones contenderit ingredi in regnum Dei, in quod non cadit interitus.

V. Dixit Agrippinus : Ego tibi consulo ut amico ut mortem quidem declines, ad vitam autem accedas. Dixit sanctus Plato : Recte admones, o Agrippine. Fugio enim mortem æternam, et ad vitam me confero sempiternam, Dixit Agrippinus : Dic, cacodæmon, quot sunt mortes ? Dixit sanctus Plato : Duæ : una quidem ad tempus ; altera vero æterna. Ita etiam, duæ vitæ : una quidem brevis ; altera vero sempiterna. Dixit Agrippinus : Diis sacrifica, et declina cruciatus. Dixit sanctus Plato : Fac cito, o Agrippine, id quod tibi videtur. Ego enim nunquam sacrifico. Neque enim ignis, neque crux, neque ira bestiarum, neque ablatio membrorum nobis persuadent a Deo vivo deficere. Neque enim diligimus quod nunc est sæculum : sed qui pro me est mortuus et resurrexit, Christum.

VI. His auditis, Agrippinus jussit eum reduci in carcerem. Sequebatur autem multa turba Christianorum, propter ejus sanctam et gloriosam confessionem. Fortis autem et magnanimus Christi martyr Plato jussit sibi fieri silentium. Et postquam ipsi cessarunt a tumultu, voce sublata dixit eis : Viri qui Christum diligitis, et estis amatores veritatis, non levi de causa adeo hoc certamen : sed propter effectorem cœli et terræ et omnium quæ sunt in eis. Ne vos ergo conturbent, rogo, ea quæ fiunt. *Multæ* enim sunt *afflictiones justorum, et ex eis omnibus liberabit ipsos Dominus*[1]. Adeste de cætero, et confugiamus omnes simul ad portum, qui nullis agitatur tempestatibus, nempe Christum, et ad petram, quam magnus dixit Apostolus : *Petra autem erat Christus*[2]. Ne ergo cedamus, o dilecti, periculis, quæ suscipientur pro pietate : cum sciamus, quod passiones hujus temporis non sunt dignæ, quæ conferantur cum gloria quæ est in nobis revelanda[3]. Hæc ergo cum dixisset Christi martyr Plato, et turbis, quæ aderant, addidisset animum, et mentem eorum confirmasset, ingressus est carcerem lætus et Deum glorificans. Ingressus autem, humi fixis genibus, Dominum precatus est, sic dicens : Domine Jesu Christe, omnium creator et opifex, et qui tua providentia curam geris universorum, qui omnibus tuis fa-

A τὸ μαθεῖν αὐτὸν ἐκ προοιμίων τὴν τούτου πρὸς Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἀρετήν τε καὶ λευτον πίστιν, παρεκελεύσατο, τοῦτον ἐκτε δέρμασιν ὠμοῖς καὶ βοείοις αἰκίζεσθαι. Καὶ τ γενομένου καὶ τεσσάρων στρατιωτῶν τυπτόντω ἅγιον ἐπὶ πολλαῖς ὥραις καὶ ἀτονισάντων ἐ στρατιωτῶν δώδεκα ἀλλαγέντων, οὐδὲ ὁ τυχὸν π εὑρέθη ἐν τῷ σώματι τοῦ ἁγίου Πλάτωνος, πάντας ἐκπλαγέντας θαυμάσαι, αὐτὸν δὲ πρό τερον ἐμμεῖναι τῇ τοῦ Χριστοῦ ὁμολογίᾳ, κα πολλῶν θλίψεων σπεύδοντα εἰσελθεῖν εἰς τὴν τ ἄφθαρτον βασιλείαν.

Ε'. Ἀγριππῖνος εἶπεν· Ἐγώ σοι πρ ναι τὸν θάνατον καὶ προσδραμεῖν τῇ ζ εἶπε· Καλῶς παραινεῖς, ὦ Ἀγριππῖν τὸν αἰώνιον θάνατον καὶ προσφεύγω τῇ ἀ Ἀγριππῖνος εἶπεν· Εἰπέ, κακόδαιμον, π θάνατοι ; Πλάτων εἶπε· Δύο· ὁ μὲν ὁ δὲ αἰώνιος· οὕτως δὲ καὶ ζωαὶ ὀλιγοχρόνιος, ἡ δὲ ἀείζωος. Ἀγριππῖνος ἐ θύσον τοῖς θεοῖς, καὶ τὰς τιμωρίας ἐκκ Πλάτων εἶπεν· Ποίει τὸ δοκοῦν σοι ἐγὼ γὰρ οὐ θύω· οὔτε γὰρ πυρὸς, οὔτε θυμοῦ μερὶς ποιήσουσίν με ἀποστῆναι ἐκ ζῶντος· οὐ γὰρ τὸν νῦν ἀγαπῶ αἰῶνα, ἀλλ' λοντα καὶ τὸν ὑπὲρ ἐμοῦ ἀποθανόντα Χρ ἀναστάντα.

Ϛ'. Καὶ ὁ Ἀγριππῖνος αὐτὰ ἀκούσας αὐτὸν ἀναληφθῆναι ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ πολὺς ἠκολούθει τῶν Χριστιανῶν ἐπὶ τῇ καὶ ἐνδόξῳ ὁμολογίᾳ. Ὁ δὲ μεγαλόφρων δρεῖος τοῦ Χριστοῦ μάρτυς ἐκέλευσεν γενέσθαι καὶ μετὰ τοῦ παύσασθαι αὐτοὺς βου, ἐπάρας τὴν ἰδίαν φωνὴν εἶπεν· Ἄνδ χριστοι καὶ τῆς ἀληθείας ἐρασταὶ, οὐ κεν αἰτίας ἐπὶ τόνδε πάρειμι ἀγῶνα, ἀλλ' Ποιητοῦ οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ πάντων τῶν Μὴ τοίνυν ἡμᾶς θορυβείτω, παρακαλῶ, τ Πολλαὶ γὰρ αἱ θλίψεις τῶν δικαίων, καὶ ρύσεται αὐτοὺς ὁ Κύριος. Ἀλλὰ δεῦτε ὁμοῦ καταφύγωμεν ἐπὶ τὸν ἀχείμαστον Χριστοῦ καὶ τὴν πέτραν, ἣν ὁ μέγας Ἀπ εἶπεν· Ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Κύριος. Μὴ ἐνδῶμ ὑπὲρ εὐσεβείας κινδύνοις, εἰδότες ὅτι οὐκ ἄξ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσ ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς. Ταῦτα εἰπὼν καὶ θαρσύνας τοὺς περιεστῶτας ὄχλους, καὶ τὴν διδασκαλίαν εἰσῆλθεν εἰς τὸ δεσμωτήριο εἰσελθὼν, θεὶς τὰ γόνατα αὐτοῦ, ἐξ ὅλης τῆς στενάξας, ηὔξατο πρὸς τὸν Κύριον λέγω Ὁ πάντων κτίστης καὶ δημιουργὸς, ὁ τῶν Θεὸς, ὁ πᾶσιν τοῖς δούλοις σου τὴν ὑπομονὴ ζόμενος, χάρισαι καὶ ἐμοὶ, τῷ δούλῳ σου ὑπ καὶ ἐξαπόστειλον Μιχαὴλ, τὸν ἀρχάγγελόν σ

[1] Psal. xxxiii, 20. [2] I Cor. x, 4. [3] Rom. viii, 18.

scio, quid mihi expediat, et nunquam avertar ab hac confessione. Dixit Agrippinus : Quis est Christus, quem dicis ? Num potest te vivum eripere e meis manibus non sacrificantem? Nunc ergo vis male mori. Scias autem, quod qui fuit crucifixus a Judæis, non potest te servare, etiamsi præstigiis tuis valde confidas. Sin autem magno deo Apollini sacrificaris, et tuo sacrificio eum tibi placaris, potest te ab hoc, qui te detinet; candentis ignis grabato et dolore eripere. Sanctus autem Plato dixit: Nunquam sacrificabo, nec Apollini, nec reliquis diis tuis. Nam qui Apollo dicitur, pellit ad interitum: et omnes, qui in eum credunt, eodem peribunt interitu. Vis autem scire, o stulte et gravi corde, delire et mente capte, quod non sunt dii, qui fiunt per manus hominum, sed aurum et argentum, et ligna, et lapides formati variis et diversis coloribus ? Qui oculos habent, et non vident: manus habent, et non palpant : pedes habent, et non ambulant, aures habent, et non audiunt : nares habent, et non odorantur [4]; et, ut semel dicam, sunt opera fabrorum, et aurificum, et tornatorum, et lapicidarum. Isti enim, quos tu deos esse dicis : quomodo non possunt alicui benefacere, ita nec possunt unquam lædere eos qui timent Dominum. Sunt enim nullo sensu præditi, vobis similes: et non sentiunt, nec cum eis offertur sacrificium. nec cum libamen, nec cum eis ullus alius exhibetur cultus. Deus autem, qui omnia fecit, et cœlum extendit tanquam pellem, et terram fundavit super aquas [5], qui potest animam et corpus perdere in gehenna [6] : ipse in omnes dominatum obtinens, rationalia et incruenta suscipit sacrificia, quæ ex puro corde ei offeruntur: et quomodo non est absurdum, ut nos relicto effectore universorum, sacrificemus lignis et lapidibus ratione carentibus, qui creati sumus ad Dei imaginem?

IX. Dicit Agrippinus: Miserere tui de cætero, o miser; et si nolis sacrificare, dic solum: Magnus est Apollo, et jubebo te auferri ab hoc gravi ignis, quo vexaris, cruciatu, abique sospes et noster amicus. Sanctus autem dixit Plato: Absit, ut ego ita mei miserear, ut meo parcens corpori, et parva accepta, ut tu censes, relaxatione, cum anima vadam ad gehennam ignis. Dixit Agrippinus: Recte facis, infelicissime, tibi mortem afferens. te hac suavissima volens luce privare. Dixit Plato: Pro Christo mori, conciliat mihi regnum cœlorum ; non mihi autem solum, sed etiam omnibus, qui ipsum timent. Ego vero tibi dico, quod non possunt vincere, qui cum Deo conantur bellum gerere, et pietatis athletas diversis tormentis subjiciunt : quomodo rursus nec qui Christum habent opem ferentem, possunt malos homines et Deo invisos vincere propter insignem eorum malitiam. Quamobrem dico tibi, tyranne, quod neque vita, neque mors, neque gladius, neque

A γενέσθαι · ἐγὼ γὰρ τὸ συμφέρον ἐμαυτῷ γνω[illegible] καὶ οὐ μετατρέπομαι ἀπὸ τῆς ὁμολογίας ταύτης. [illegible] δὲ Ἀγριππῖνος ἔφη · Τίς ἐστιν ὁ Χριστὸς ὃν [illegible] γεις ; Μὴ δύναταί σε ῥύσασθαι ἐκ τῶν χειρῶν [illegible] θύοντα ; νῦν οὖν βούλει κακῶς ἀποθανεῖν. Γνω[illegible] οὖν, ὅτι ὁ σταυρωθεὶς παρὰ τῶν Ἰουδαίων οὐ δυ[illegible] ται σε σῶσαι, εἰ καὶ σφόδρα θαρρεῖς ταῖς γοητ[illegible] σου. Ἐὰν δὲ θύσῃς τῷ μεγάλῳ θεῷ Ἀπόλλω[illegible] θεραπεύσῃ αὐτὸν διὰ τῆς θυσίας σου, δυνατὸς [illegible] ἀπὸ τῆς κατεχούσας σε ταύτης ὀδύνης καὶ [illegible] πυρίας ἐξελέσθαι. Πλάτων εἶπεν · Οὐ θύσω [illegible] λοιποῖς θεοῖς, οὔτε Ἀπόλλωνι · ὁ γὰρ λεγ[illegible] Ἀπόλλων ἀπώλειά ἐστιν, καὶ πάντες δὲ οἱ [illegible] πιστεύοντες, τῇ αὐτῇ ἀπωλείᾳ ἀπολοῦν[illegible] δὲ γνῶναι, ἀνόητε καὶ βαρυκάρδιε, [illegible]

B καὶ λυμεών, ὅτι οὐκ εἰσὶ θεοὶ οἱ διὰ χειρῶν ἀνθρ[illegible] πων γενόμενοι, ἀλλὰ χρυσός, καὶ ἄργυρος, [illegible] καὶ λίθοι, μεμορφωμένοι ποικίλοις καὶ [illegible] χρώμασιν · οἱ ὀφθαλμοὺς ἔχουσι καὶ οὐ βλέπο[illegible] ὦτα ἔχουσι καὶ οὐκ ἀκούουσι, ῥῖνας ἔχουσι [illegible] οὐκ ὀσφρανθήσονται, χεῖρας ἔχουσι καὶ οὐ [illegible] λαφήσουσι, πόδας ἔχουσι καὶ οὐ περιπατ[illegible] σι · καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, ἔργα χειρῶν τεχνιτ[illegible] χρυσοχόων καὶ τορνευτῶν καὶ λιθοξόων [illegible] Οὗτοι γάρ, οὓς λέγει εἶναι θεούς, ὥσπερ οὐ[illegible] δύνανται ποιῆσαι, οὕτως οὐδὲ βλάψαι τοὺς [illegible] μένους τὸν Θεὸν δύνανται, ἀλλὰ ἀνόητοι [illegible] ὅμοιοι ὑμῶν καὶ οὐκ αἰσθάνονται οὔτε θυσ[illegible] φερομένης οὔτε μὴν ἑτέρας τινὸς θεραπε[illegible] πάντα ποιήσας, καὶ τὸν οὐρανὸν τανύσας [illegible]

C ρίν καὶ τὴν γῆν θεμελιώσας ; ἐπὶ τῶν ὑδάτ[illegible] νάμενος καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ἀπολ[illegible] γεέννῃ, αὐτὸς δεσπόζων πάντων, προσδέχεται [illegible] κὰς θυσίας καὶ ἀναιμάκτους, τὰς ἀπὸ καθαρ[illegible] προσφερομένας καὶ πῶς οὐκ ἄτοπόν ἐστιν [illegible] τας ἡμᾶς τὸν τῶν ὅλων ποιητὴν, ξύλοις καὶ [illegible] ἀλόγοις θύειν ἢ σπένδειν τοὺς κατ' εἰκόνα [illegible] Θεοῦ ;

Θ'. Ὁ δὲ Ἀγριππῖνος ἔφη · Οἴκτειρον σ[illegible] λοιπὸν, τρισάθλιε, καὶ, εἰ μὴ θέλεις θύ[illegible] μόνον · Μέγας ὁ Ἀπόλλων, καὶ κελεύσει σ[illegible] ενεχθῆναι ἀπὸ τῆς κατεχούσης σε δεινῆς π[illegible] κολάσεως, καὶ ἄπελθε ὑγιαίνων καὶ φίλος [illegible] ἡμέτερος. Πλάτων εἶπεν · Μὴ γένοιτό μοι [illegible] ἑαυτὸν ἐλεῆσαι, ἵνα φειδόμενός μου τοῦ σ[illegible] καὶ ὀλίγον, ὡς σὺ νομίζεις, ἄνεσιν λαβὼν [illegible]

D ψυχῇ ἐμπέσω εἰς τὴν γέεννα. Ὁ δὲ Ἀγρ[illegible] ἔφη · Καλῶς, δυστυχέστατε, θάνατον [illegible] ἄγεις, βουλόμενος ἑαυτὸν στερίσαι τοῦ ἐλεύθ[illegible] τός. Ὁ ἅγιος Πλάτων εἶπεν · Τὸ ὑπὲρ Χριστ[illegible] θανεῖν βασιλείαν οὐρανῶν προξενεῖ μοι, [illegible] μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσιν τοῖς φοβουμένοις [illegible] δέ σοι λέγω ὅτι οὐ δύνανται νικῆσαι οἵτινες [illegible] πειρῶνται νικᾶν τοὺς τῆς εὐσεβείας ἀθλητ[illegible] βασάνοις διαφόροις ὑποβάλλωσιν, ὥσπερ [illegible] Χριστὸν ἐπαμύνοντα ἔχοντες νικᾶσθαι τοῖς [illegible] ἀνδράσι καὶ μισοθέοις οὐ δύνανται. Διὸ [illegible]

[4] Psal. cxiii, 5-7. [5] Psal. cm, 3, 5. [6] Matth. x, 28.

ζωὴ, οὔτε θάνατος, οὔτε μάχαιρα, οὔτε λιμὸς, A
κίνδυνος, οὔτε ὕψωμα, οὔτε βάθος, οὔτε τις κτί-
σμα χωρίσει με ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τῆς
ἐν Χριστῷ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. Τούτου χάριν πειστέον σοι,
ὀφείλεις ἐπαγγελλομένῳ σοι οὐ φθαρτῶν τινων
πραγμάτων καὶ σαθρῶν ἀπόλαυσιν, ἀλλὰ βασιλείαν
οὐρανῶν, ἣν οἱ εἰς τὸν Χριστὸν ἐπιστρέφοντες ἔχου-
σιν, ὅθεν ἀπέδρα ὀδύνη καὶ λύπη καὶ στεναγμός.
Ἵνα οὖν τοίνυν τὴν ἐλπίδα τοῦ διαβόλου, ἣν
ἔχει ἐπὶ σοὶ, καὶ ἀπόστηθι ἀπὸ τῆς μανίας ταύτης·
ἀναλαβὼν τὸ λογικὸν ἀξίωμα, γνῶθι τίς ἐστιν
ὁ τῇ σαρκὶ ζωὴν χαριζόμενος. Οὕτω γὰρ ἔσῃ
θαυμαστὸς μετατεθεὶς ἀπὸ τῆς πονηρίας ταύτης
καὶ ἀκοφθάρτου πλάνης. Δέχεται γὰρ τοὺς μετα-
νοοῦντας ὁ Κύριος ὁ πάντας θέλων σώθῆναι καὶ
εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν, ὁ μὴ βουλόμενος B
θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν

Ὁ δὲ Ἀγριππῖνος ταῦτα ἀκούσας ἔφη· Ἀπο-
λέσθαι, καὶ τῶν θεῶν ἀλλότριε, καὶ τῶν αὐτο-
κρατόρων ἐχθρὲ, καὶ τῶν νόμων τῶν βασιλικῶν καθ-
αιρέτα, εἰς τοσαύτην μανίαν ἦλθες, ὥστε καὶ
τὴν ἐμοῦ ἐκτεῖναι τὴν πλάνην σου καὶ πειρᾶσθαι
τῆς τῶν θεῶν εὐμενείας ἀποστῆσαί με καὶ
ἀγαγεῖν εἰς τὴν τοῦ ἐσταυρωμένου θρησκείαν;
Ὁ δὲ εἶπεν· Ταῖς ἐμαῖς οὐ πείθῃ παραινέσεσιν,
ἀποκαλεῖς με ταῦτα τυγχάνειν, ἐπειδὴ ἐνου-
θετῶ σε καὶ τὸ συμφέρον σοι συνεβούλευσα. Πλὴν
ἴσως μέμνησό μου, ὅτε ἥξει καιρὸς, ὅτε μετὰ
δακρύων ἀναμνησθήσῃ μου τῆς νουθεσίας καὶ οὐδὲν C
ὀνήσεις, ἀλλὰ βυθοῖς Ταρτάρων παραδοθεὶς,
ἀπῇ εἰς αἰωνίαν κόλασιν. Ποίει οὖν ὃ θέλεις·
ἐκκαθαρὰ τῆς καρδίας σου ὀφθαλμοὺς οὕτως ἐτύ-
φλωσε ὁ διάβολος, ὥστε μὴ διαβλέψαι σε πρὸς τὸ
ἐπιγνωσίας φῶς, ἀλλὰ πρὸς τὸ σκότος ὁρᾷν,
ἡτοίμασται τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον σοί τε καὶ τῷ
πατρί σου, τῷ Σατανᾷ. Ὡρῶν δὲ τριῶν διαγενομέ-
νων καὶ κατενεχθέντος αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ κραββάτου,
ἔλαμπεν τὸ σῶμα τοῦ μακαρίου Πλάτωνος
ὡς ὁ λουτροῦ ἐξελθόντος αὐτοῦ, καὶ εὐωδία μύρου
τινὸς ἐξεπορεύετο ἐξ αὐτοῦ· εἶχεν γὰρ τοῦ
Χριστοῦ τὸ ἀληθινὸν λουτρὸν καὶ τὴν ἀληθινὴν
γνῶσιν, δι' ἧς καὶ εὐωδίας τοὺς παρεστῶτας ἐπλή-
σθη καὶ πᾶς ὁ παριστὰς ὄχλος ἐδόξαζε τὸν Θεὸν
ἐπὶ ὑπομονῇ τοῦ μακαρίου Πλάτωνος, ὥστε λέ- D
γειν, Ἀληθῶς μέγας ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν·
τοσαῦτα γὰρ βασάνους ὑποβληθεὶς παρὰ τοῦ ἀν-
ομοδικαστοῦ, οὐκ ἠρνήσατο τὸ φοβερὸν ὄνομα,
ἀλλὰ τῷ γενναίῳ λογισμῷ ἐνίκησεν τὴν μανίαν τοῦ
τυράννου.

Ὁ δὲ Ἀγριππῖνος μετὰ τὸ ἀφόρητον αὐτῷ
γενόμενον τοιαύτην βάσανον προσαγαγεῖν εἶπεν· Οὐκ
ἔπεισέ σε, Πλάτων, ἐκ τῆς φροστενεχθείσης σοι δει-
νοτάτου θῦσαι τοῖς θεοῖς; πλὴν εἰ μὴ βούλει

fames, neque periculum, neque altitudo, neque profundum, neque ulla alia res creata potest nos separare a charitate Dei, quæ est in Christo Jesu Domino nostro [7]. Ea de causa tu magis debes mihi parere, pollicenti fore, ut fruaris non rebus aliquibus caducis, et in quas cadit interitus, sed regno cœlorum et vita æterna : quam habent, qui ad ipsum convertuntur; unde aufugit dolor, tristitia et gemitus [8]. Fac ergo ut vana sit spes, quam in te habet diabolus, et discede ab hac insania, et rationali accepta dignitate, cognosce quisnam sit qui omni carni vitam largitur. Sic enim eris admirabilis, traductus ab hac improbitate et ab errore, qui affert animæ exitium. Eos enim excipit, qui moventur pœnitentia, Dominus noster Jesus Christus, *qui vult omnes homines salvos fieri, et venire ad agnitionem veritatis* [9]; *qui non vult mortem peccatoris et impii, sed ut convertatur et vivat* [10], ductus pœnitentia.

X. Agrippinus autem, his auditis, furore percitus dixit : Amentissime, et a diis aliene, et inimice imperatorum, et legum eversor imperatoriarum, eousque processisti insaniæ et amentiæ, ut ad me usque tuum errorem extenderes, et me a deorum benevolentia conareris abducere, et ad religionem Crucifixi traducere ? Dixit sanctus Plato : Scio ego, o tyranne, quod tu non pares meis admonitionibus : sed me vocas planum et præstigiatorem, quod quidem tu es : quoniam te admonui et consului id quod est tibi utile. Cæterum sic mei quoque memineris, quando venerit tempus : quo tempore cum lacrymis recordaberis meæ admonitionis, nec ea tibi quidquam proderit, o infelix, sed in Tartari profundo ibis ad supplicium æternum. Fac ergo cito id quod vis. Cordis enim tui oculos ita excæcavit diabolus, ut non aspicias ad lucem Dei cognitionis : sed intuearis ad tenebras, ubi est paratus ignis æternus tibi et patri tuo Satanæ. Cum tres autem horæ intercessissent, et ipse depositus fuisset ex grabato, corpus ita resplendebat sancti et beati Platonis, perinde atque si ipse exiisset e balneo, et suavis quidam odor tanquam unguenti pretiosi ex eo egrediebatur. Habebat enim Christi verum lavacrum, et pretiosam et veram cognitionem, per quam bono odore implebat eos qui aderant : et tota quæ circumsistebat turba Deum glorificabat propter fortitudinem et tolerantiam beati Platonis, adeo ut ipsi dicerent : Vere est magnus Deus Christianorum. Tam multis enim tormentis subjectus a crudeli et immisericordi judice, non negavit sanctum et terribile nomen Christi : sed in præclaro perseverans animi instituto, vicit insaniam præsidis.

XI. Agrippinus autem postquam ei intolerabile et tale tormentum attulisset, dixit : Non [illegible] persuasit, o Plato, gravissimum tormentum, [illegible] fuit illatum, ut diis sacrificares ; sed si [illegible]

[illegible]m. VIII, 38, 39. [8] Isa. XXXV, 10. [9] I Tim. II, 4. [10] Ezech. XVIII, 23.

ficare, solum nega Crucifixum, et te dimittam. Dixit sanctus Plato: O cor perversum, et mens exstincta, et anima malis tradita, et quæ nihil cogitat quod Deum deceat. Quid est, quod dicis? Qui mihi tot beneficia conciliavit, Servatorem Christum negabo propter te, o crudivore et vindex simulacrorum, rerumque inanimarum et mutarum defensor, et patrone erroris, ut reddar miser, tibi similis et iniquus? et non sufficit tibi solum esse talem, sed eos etiam qui jam relati sunt in numerum militum Christi, vis esse socios tuæ impietatis, in eadem via interitus studens eos supplantare, qui recta via ingrediuntur? Discede a me, qui operaris iniquitatem. Statuisti enim alios quoque ad eam trahere. Confido autem in Deo meo, quod non faciet sanctum suum videre interitum. Dixit Agrippinus: Quoniam tui sum misertus, evasisti insolens ac contumeliosus, stulta loquens et emotæ mentis; ego autem te cito tam gravibus afficiam suppliciis, ut ex teipso mihi dicas: Da mihi, ut sacrificem. Egregius autem Christi athleta Plato dixit: Christus est Deus, et non est sanctum ejus nomen negandum. Non est æquum, ut ego relinquens fontem vitæ, colam dæmonia et libem lapidibus, quorum quidem mater est ars. Si enim non fuissent artes inventæ ab hominibus, non eratis deos habituri, sed plane eratis futuri sine diis. Tunc Agrippinus, multa ira repletus propter fiduciam et dicendi libertatem martyris, surrexit e throno suo: et quam citissime indutus fibulatorio jubet sphæras accendi ferreas, et poni in ejus mammillis. Ministri autem Satanæ cito fecerunt ea quæ jubebantur. Sphærarum autem ignis fuit tanta vehementia, ut non solum apparerent ejus latera, sed etiam corrumperetur interna ejus viscerum structura, ut per nares ejus et cerebrum emissus fuerit fumus ex calore ei per sphæras accenso.

XII. Beatus autem Plato, qui jam a multis reputatus fuerat esse mortuus, dixit Agrippino: Parva sunt tua tormenta, o potor sanguinis, et bestiis moribus similis, et sæve canis, si consideretur ira tua et immanitas. Ira tua erit parva, tormenta autem tua sint magna. Nam per tormenta, quæ mihi intentas, cognosces potentiam Christi, qui mihi fert auxilium. Apparitor autem veniens prope sanctum Platonem, dixit ei: Pare, o homo, jussis imperatoris et diis sacrifica et lucrifac, ne male moriaris. Non potes enim mortem effugere, nisi ea feceris, quæ a me tibi dicta sunt. Qui autem erat vere magno et excelso animo et vere Christi Plato, apparitorem quidem non parvis incessens contumeliis, ei os obstruxit tanquam malo consiliario: interrito autem spiritu et animo immobili, et mente non perturbata, oculos in cœlum extollens, dixit: *Dorsum meum dedi ad flagella, et genas meas ad alapas: faciem autem meam non averti a dedecore sputorum* [11]. *Ne discesseris a me, Domine, quoniam*

[11] Isa. L, 6.

A θῦσαι, ἄρνησαι τὸν ἐσταυρωμένον, καὶ ἀπολύω σε. Πλάτων εἶπεν· Ὦ καρδία διεστραμμένη, καὶ διάνοια ἐσβεσμένη, καὶ ψυχὴ κακοῖς δεδομένη, καὶ οὐδὲν πρέπον τῷ Θεῷ διανοουμένη, τί ἐστιν ὃ λέγεις; Τοσούτων εὐεργεσιῶν πρόξενόν μοι γενόμενον Σωτῆρα Χριστὸν ἀρνήσομαι διὰ σέ, αἱμοβόρε, καὶ τῶν εἰδώλων ἔκδικε, καὶ τῶν ἀψύχων καὶ ἀφώνων προστάτα, καὶ τῆς πλάνης συνήγορε, ἵνα γένωμαι ὁμοιός σου, παράνομος καὶ οὐκ ἀρκεῖ σοι μόνον εἶναι τοιοῦτος, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἤδη στρατολογηθέντας τῷ Χριστῷ κοινωνοὺς τῆς ἀσεβείας σου θέλεις εἶναι, εἰς τὴν αὐτὴν ἀπωλείας ὁδὸν σκελίσαι σπεύδων τοὺς ὁδεύοντας τὴν εὐθεῖαν ὁδόν; Ἀπόστηθι ἀπ' ἐμοῦ, ὁ τὴν ἀνομίαν ἐργαζόμενος· προῄρησαι γὰρ καὶ ἄλλους εἰς αὐτὴν ἑλκύσαι, καὶ θαρρῶ τῷ Θεῷ μου, ὅτι οὐ μὴ ποιήσει τὸν ὅσιον αὐτοῦ ἰδεῖν διαφθορά.

B Ἀγριππῖνος ἔφη· Ἐπειδὴ ὤκτειρά σε, ἀλαζὼν καὶ μωρολόγος καὶ φρενοβλαβὴς γέγονας. ἐν τάχει τιμωρίαις χαλεπαῖς παραδώσω, ἵνα μοι ἐξ ἑαυτοῦ εἰπῇς· Δός μοι ἵνα θύσω. Ὁ δὲ γενναῖος τοῦ Χριστοῦ ἀθλητὴς εἶπεν· Ἔστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν καὶ ἀνεξάρνητον ἔσται τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον αὐτοῦ· οὐκ ἔστιν οὖν τὴν πηγὴν τῆς ζωῆς καταλιπὼν προσέχειν δαιμονίοις καὶ σπένδειν λίθοις, ὧν μήτηρ ἐστὶν τέχναι· καὶ γὰρ τέχναι παρὰ τῶν ἀνθρώπων εἰ μὴ ἦσαν ἐφευρημέναι, οὐκ ἐμέλλετε θεοὺς ἔχειν, ἀλλὰ ὑπάρχειν ἄθεοι. Ὁ δὲ Ἀγριππῖνος θυμωθεὶς διὰ τὴν παῤῥησίαν τοῦ μάρτυρος, ἐξανέστη τοῦ θρόνου καὶ τὸ φιβλατόριον περιζωσάμενος σπουδῇ πολλῇ κελεύει σφαίρας σιδηρᾶς πυρωθῆναι καὶ τεθῆναι εἰς τὰς μασχάλας αὐτοῦ. Οἱ δὲ ὑπηρέται τοῦ Σατανᾶ θᾶττον τὰ κελευσθέντα αὐτοῖς διεπράξαντο. τοσαύτη γὰρ σφοδρότης ἐκ τῶν σφαιρῶν ἐκαίετο πυρός, ὥστε μὴ μόνον ἀναφανῆναι τὰς πλευρὰς αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἔνδοθεν οἰκονομίαν τῶν σπλάγχνων διαφθαρῆναι, ἕως διὰ τῶν μυκτήρων αὐτοῦ καὶ τοῦ στόματος ὁ καπνὸς ἀνεφέρετο ἐκ τῆς ὑπαφθήσης ἐκείνου τῶν σφαιρῶν θερμότητος.

ΙΒ'. Ὁ δὲ μακάριος Πλάτων ἤδη νομισθεὶς τεθνάναι, εἶπεν πρὸς τὸν Ἀγριππῖνον· Μικραί σου αἱ βασάνοι, αἱμοπότα καὶ θηριότροπε καὶ ἀναιδὲς κύων πρὸς τὸν θυμόν σου καὶ ἀγριότητα· ἔστω ὁ θυμός σου ἔστω μικρός, αἱ δὲ βάσανοί σου ἔστωσαν μεγάλαι· γνώσῃ γὰρ διὰ τῶν βασάνων, ὧν ἐπάγεις μοι τὴν δύναμιν τοῦ βοηθοῦ μου Χριστοῦ. Ὁ δὲ βοηθὸς προσελθὼν πλησίον τοῦ ἁγίου Πλάτωνος εἶπεν αὐτῷ· Πείσθητι τοῖς προστάγμασι τοῦ αὐτοκράτορος καὶ θῦσον τοῖς θεοῖς, καὶ τὸ κακῶς ἀποθανεῖν φύγοις. Οὐ γὰρ δύνασαι ἀποφυγεῖν τὸν θάνατον, ἐὰν μὴ ἀνάσχῃ τῶν λεχθέντων σοι παρ' ἐμοῦ. Ὁ δὲ ὄντως μεγαλόφρων καὶ εὐγενὴς τῇ ψυχῇ καὶ ἀληθῶς ἐκείνος τοῦ Χριστοῦ Πλάτων τὸν μὲν βοηθὸν οὐ μικραῖς ὕβρισας, ἐπεστόμισεν ὡς κακοσύμβουλον, ἀτρόμῳ δὲ φρονήματι καὶ ἀμετακινήτῳ τῇ ψυχῇ καὶ ἀτάρακτῳ τῇ διανοίᾳ ἀνατείνας τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν εἶπεν· Τὸν νῶτόν μου ἔδωκα εἰς μάστιγας, τὰς δὲ σιαγόνας εἰς ῥαπίσματα· τὸ δὲ πρόσωπόν μου οὐκ ἀπέτρεψα ἀπὸ αἰσχύνης ἐμπτυσμάτων

μὴ ἀποστῇς ἀπ' ἐμοῦ, Κύριε, ὅτι θλῖψις
μή ποτε εἴπωσιν τὰ ἔθνη, Ποῦ ἔστιν ὁ
θεοῦ; Αὐτὸς οὖν, Κύριε, Ἰησοῦ Χριστέ, εὐ-
εἰς ἐμὲ, ἵνα τελείως τὴν τυραννίδα τοῦ δια-
καφυγὼν παραστῶ τῷ βήματί σου τῷ φο-
ὸν καλὸν ἀγῶνα ἀγωνισάμενος· σοὶ γὰρ
καὶ ἐν ἐκκλησίαις καὶ ἐν παντὶ τόπῳ τῆς
ας σου τιμὴ, κράτος, μεγαλωσύνη, νῦν καὶ
εἰς τοὺς αἰῶνας. Καὶ πολλῶν ἐπακουσάντων
, ἐσείσθη ὁ τόπος τῆς βασιλικῆς καὶ οὐδὲ
νῆκεν ὁ Ἀγριππῖνος, ὅτι βοηθούμενος ἦν
Χριστοῦ, ἀλλ' εἶπε πρὸς αὐτόν· Ἀνόσιε,
ὕτω ἀπονενόησαι καὶ οὐ φείδῃ τοῦ ἰδίου
ὁρῶν αὐτὸν οὕτως διαφόρως τιμωρούμε-
θητι οὖν μοι καὶ θῦσον τοῖς θεοῖς, ἵνα μὴ
ποθάνῃς. Πλάτων εἶπεν· Εἶπόν σοι πολ-
καὶ νῦν σοι λέγω, ὅτι Θεοῦ ζῶντος λάτρης
τούτου τὰ δόγματα καταλείψαι οὐ δύναμαι
ματαίοις τὸ ὄνομα ἔχουσι θεοῖς τοῖς κίβ-
τούτοις προσκυνῆσαι καὶ μυσαροῖς εἰδώλοις
ζομαι. Ἀλλὰ καθ' ἡμέραν οὐ παύσομαι τῷ
εὐχόμενος, προσπίπτων καὶ δεόμενος τῆς
τοῦ ἀληθινῆς σωτηρίας τυχεῖν. Σὺ δὲ,
νε, ματαίοις εἰδώλοις προστετηκὼς καὶ τὸν
τυλημένος τὸν εἰς θεογνωσίαν σε ἕλκοντα
ὑ πατρός σου τοῦ Σατανᾶ, καὶ ὅλως αὐτοῦ
, καὶ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ζωῆς ἐλθεῖν μὴ
ος εἰς αἰῶνα παρὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ βοηθοῦντός
ωρηθήσῃ ὡς ἐνυβρίζων τοὺς δούλους αὐτοῦ,
μεταβαλεῖν αὐτῶν τὴν εἰς Θεὸν ἀγαθὴν
ιν.

Ἀγριππῖνος ἔφη· Ἴδε, Πλάτων, ὅσα σε εἴασα
ντα μωρολογῆσαι· πλὴν εἰ καὶ ἀνάξιος
τῶν παρ' ἡμῶν λόγων διὰ τὴν θρασύτητά
ἀμετάβλητον καρδίαν· ἄκουσον ὅπερ λέγω
λάκις πολλὰ ἀκήκοα τοιαῦτα τῶν ὁμολο-
τὸν Γαλιλαῖον, καὶ οὐδεὶς ἀνέλυσεν ἐκ τῶν
ρῶν ζῶν, εἰ μὴ ἐπείσθη καὶ ἔθυσεν. Εἰ οὖν
ις ἀνασχέσθαι μου καὶ θῦσαι τοῖς θεοῖς,
μέλλεις πάσχειν· καὶ γὰρ πολλὰ βασανι-
μένουσίν σε. Ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ μάρτυς
γελάσας εἶπεν· Ἄθλιε, καὶ ταλαίπωρε, καὶ
ωπε, καὶ ἀνήμερε, καὶ πάσης παρανομίας
ἀλλοτριε τοῦ Θεοῦ, καὶ ὑπηρέτα τοῦ Σατανᾶ,
γεέννης τοῦ πυρὸς κληρονόμε, καὶ πάσης
τολάσεως ἄξιε, οὐ πείθουσί με οἱ λόγοι σου·
ὁ ἐμὸς Δεσπότης Χριστὸς τὸ ἑαυτοῦ αἷμα
ὑπὲρ ἐμοῦ, ἵνα ἀπὸ πάσης ἀνομίας τὸν
αὐτοῦ λυτρώσηται, πόσῳ μᾶλλον ἡμεῖς οἱ
οὶ ὀφείλομεν ἀποθνήσκειν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἵνα
τούτου εὐγνώμονες ὀφθῶμεν τῷ ὑμετέρῳ

Ὁ δὲ Ἀγριππῖνος προσέταξεν λωροτομηθῆ-
ὸν εἰπών· Εἰ ἄρα βοηθήσει αὐτὸν ὁ Θεὸς
λπίζει, τῶν δὲ βασιλικῶν διατάξεων καὶ τῶν
ν προσταγμάτων καταφρονῶν. Καὶ ὁ ἅγιος
ἀκούσας ταῦτα εἶπεν· Ἀναιδέστατε καὶ

A *afflictiones prope*[12]; *ne forte dicant gentes: Ubi est Deus eorum*[13]? Tibi ergo placeat, o Domine Jesu Christe, ut ego famulus tuus, perfecte adversarii effugiens tyrannidem, cum audacia et fiducia sistar ante tuum tribunal terribile, hoc pulchro confecto certamine. Te enim decet et in Ecclesis et omni loco tuæ dominationis gloria, honor, potentia et majestas, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Et cum multi audiissent, Amen, motus est locus basilicæ: et ne sic quidem intellexit miser Agrippinus, quod Christus ei ferret auxilium, sed dixit ei: Impie, cur es adeo emotæ mentis, et non parcis tuo corpori, cum id videas variis modis tam acerbe cruciari? Pare ergo mihi, et sacrifica diis intemeratis, ne male moriaris. Sanctus Plato dixit:
B Dixi tibi sæpe, quin etiam nunc tibi dico, me esse Dei cultorem, necut ejus decreta deseram, me posse in animum inducere, nec ut eos adorem, qui temere nomen habent deorum, sunt autem adulterina et exsecranda simulacra. Sed non cessabo in dies assidue Deo meo procidere et eum orare, ut salutem ab eo consequar. Tu autem, Agrippine tyranne, vanis affixus simulacris, et a patre tuo Satana privatus mente, quæ te trahebat ad Dei cognitionem, et totus redactus in ejus potestatem, et ad viam vitæ nolens ascendere, in æternum punieris a Deo, qui mihi fert opem. Quem contumelia afficiens, ejus servos variis tormentis subjicis, existimans te mutaturum eorum bonum in Deum propositum.

C XIII. Agrippinus dixit: Vide, Plato, quam multa sivi te nugantem stulta dicere. Sed etsi sis indignus nostris sermonibus propter tuam audaciam et cor immutabile, audi quod tibi dico: Sæpe audivi multa ejusmodi ab iis qui confitentur Galilæum, nec ullus recessit vivus a meis manibus, nisi persuasus sit et sacrificarit. Si ergo non vis mihi morem gerere, et diis sacrificare, vide quid sis passurus. Te enim multa manent tormenta, si non audiveris me tibi consulentem. Sanctus autem Christi martyr Plato dixit: Infelix et inhumane, et homines habens odio, et auctor ac princeps omnis iniquitatis, a Deo aliene et minister Satanæ, et hæres ignis gehennæ, et digne omni suplicio, non me terrent tua verba, nec minæ mihi persuadent. Meus enim Do-
D minus pro me suum effudit sanguinem, ut mundum redimeret ab omni iniquitate: quanto magis nos peccatores debemus pro ipso mori, ut vel per hoc grati et beneficii memores conspiciamur Domino nostro Jesu Christo.

XIV. Vicarius autem Agrippinus cum hæc audívisset, et magno furore esset percitus, jussit eum cædi loris, dicens: Videamus an Deus sit ei opem laturus, in quo sperans imperatorias constitutiones contemnit et nostra jussa. Sanctus

al. XXI, 11, 12. [13] Psal. LXXVIII, 10.

autem Plato, his auditis, dixit : Impudentissime et sceleratissime canis, novorum tormentorum inventor et excogitator Agrippine : convenienter enim tuo animi studio et instituto fuit ab initio tibi nomen impositum. Es enim agrestis quidam lupus, et effrenatus tanquam equus indomitus, eos præcipitans qui sequuntur impudentem et sceleratam tuam mentem. Miser et infelix, esne adeo stultus et insipiens, et excæcatus a patre tuo Satana ? Non vides, quemadmodum Christus mihi in prioribus adfuit tentationibus, et nunc quoque adest, levans meos labores, et curans plagarum notas, quæ a te mihi imprimuntur ; et, ut semel dicam, nunquam reliquit eos qui ipsi serviunt ? Fac ergo quam celerrime ea quæ tuo sedent animo, ut per tormenta, quæ mihi inferuntur, et indignas plagas, cognoscas Christum mihi opem ferre, qui a tua, quæ cum Deo pugnat, lingua nunc afficitur contumelia. Ego enim semper habens opem, quæ ab eo mihi fertur, non timebo tuas minas, neque cruciatus.

XV. Ministri autem Satanæ cito fecerunt imperata, et quamprimum tanquam inanimam eum tangentes statuam, sancti membra conscindebant immisericorditer, incipientes ab humeris. Sanctus autem Plato dicebat : *Exspectans exspectavi Dominum, et intendit mihi et exaudivit deprecationem meam* [14]. Omnes autem qui eum aspiciebant ægre ferebant propter ei illatum cruciatum. Erat enim Agrippinus supra modum inhumanus et plane ferus. Egregius vero Christi athleta Plato, tanquam turris quædam quæ pulsatur, inconcussus manens et immotus propter suam fidem in Christum, in somnis quodammodo torqueri videbatur. Hoc enim tormentum non formidans, neque ab eo obstupefactus, non solum pusillo et abjecto animo non cessit : sed se ostendens magnanimum, lorum unum e suo latere evulsum ex iis quæ lictores ex ejus corpore abscindebant, projecit ante tribunal judicis, dicens : Inhumanissime et omnibus feris sævior, esto, cor tuum est adeo excæcatum, ut Deum non agnoscas, qui ad suam nos fecit, imaginem : quomodo non misereris corporis, iisdem quibus tu, obnoxii perpessionibus, quod membratim conscinditur : sed tibi est voluptati membrorum meorum dissectio ? Hæc autem dico, non ut qui fugiam mori pro pietate, sed crudelitatem tuam et inhumanitatem reddam omnibus manifestam. Ego enim propter Christum meum libenter patior omnia mala, quæ mihi a te inferuntur, et libenter sustineo dolorum acerbitatem, ut in futuro sæculo æternam inveniam requiem. Tu autem, o crudelissime et immanissime homo, accepta pelle mei corporis, eam habe testem tuæ impietatis, quæ te mittit ad æternum, et quod nunquam desinit, supplicium, cum simulacris tuis et dæmonibus. Dixit Agrippinus : Cur es insipiens, et odio habes tuum corpus, o Plato, et non curas, quod intestina

A μιαρώτατε κύων καὶ βασάνων κακουργέ, ἐπινο
Ἀγριππῖνε ! πρὸς γὰρ τὴν προαίρεσιν τὴν ἐξ ἀρχ
ἐπιτέθη σοι καὶ τὰ ὄνομα· ἄγριος γάρ τις κάθ
ἵππος ὑπάρχεις, ἀχαλίνωτος κρεμνίζων τοὺς ἐξ
λουθοῦντας τῇ μιαιφόνῳ σου γνώμῃ. Τοσοῦτον ὑπ
χεις ἄφρων καὶ ἐτυφλώθης παρὰ τοῦ πατρός σ
τοῦ Σατανᾶ, καὶ οὐχ ὁρᾷς πῶς καὶ ἐν τοῖς πρότ
παρίστη μοι· καὶ ἐν τοῖς δευτέροις δὲ παρίστη
ὁ Χριστός, ἐπικουφίζων τοὺς πόνους καὶ θερα
τοὺς παρὰ σοί μοι γενομένους τῶν πληγῶν
καὶ ἁπλῶς ἐρῶ, οὐδέποτε καταλιμπάνει τὸ
δούλους. Ποίει οὖν τὰ παριστάμενά σοι ὁ
ἵνα καὶ διὰ τῶν βασάνων τῶν προσφερομένων
καὶ τῶν αἰκισμῶν γνώσῃ τὸν βοηθοῦντα Χρ
τὸν παρὰ τῆς σῆς θεομάχου γλώττης ὑπ
B νον. Ἐγὼ γὰρ ἔχω τὴν αὐτοῦ βοήθει
μοι, καὶ οὐ φοβηθήσομαί σου τὰς ἀπ
τιμωρίας.

ΙΕ'. Οἱ δὲ ὑπηρέται θᾶττον ἐποίουν τὰ
χθέντα αὐτοῖς καὶ μετὰ πολλοῦ τοῦ τέχνου
ἀψύχου ἀνδριάντος ἁπτόμενοι, ἀνηλεῶς τὰ τοῦ
κατέτεμνον μέλη ἀπὸ τῶν ὤμων ἀρξάμενοι. Ὁ
ἅγιος Πλάτων ἔλεγεν· Ὑπομένων ὑπέμεινα
Κύριον, καὶ προσέσχεν μοι καὶ εἰσήκουσεν
δεήσεώς μου. Καὶ ἅπαντες οἱ θεωροῦντες
ἀπεδυσπέτουν διὰ τὴν τιμωρίαν τὴν προσφερ
αὐτῷ· ἦν γὰρ ὁ Ἀγριππῖνος ὑπερβαλλόντως
θρωπος. Ὁ δὲ γενναῖος ἀθλητὴς τοῦ Χριστ
C τις πύργος βαλλόμενος καὶ ἀσάλευτος
ἀμετακίνητος, ἐν ὀνείροις ἐδόκει βασανίζε
δειλιάσας γὰρ τὴν βάσανον ταύτην μηδ
γεις ὑπ' αὐτῆς, οὐ μόνον οὐδὲ ἐνέδωκεν
ἀλλὰ γὰρ καὶ μεγαλοψυχήσας, λῶρον
σας ἐκ τῆς αὐτοῦ πλευρᾶς ὃν οἱ δήμι
ἀπὸ τοῦ σώματος αὐτοῦ, ἔρριψεν πρὸ τοῦ
τοῦ δικαστοῦ λέγων· Ἀσυμπαθέστατε κ
θηρίων ἀγριώτατε, ἡ καρδία σου οὕτως
καὶ τὸν Θεὸν οὐκ ἐπιγινώσκεις, τὸν καὶ
ἡμᾶς πεποιηκότα πῶς οὐδὲ τὸ ὁμοιοπα
οἰκτείρεις κατὰ μέρος τέμνον· τέρπει σε ἡ
λῶν μου κατακοπή ; Ταῦτα δὲ λέγω, οὐχ
τὸ ὑπὲρ εὐσεβείας ἀποθανεῖν, ἀλλὰ τὴν σ
τητα πᾶσιν ποιῶν κατάδηλον· ἐπεὶ πῶς
D τὸν Χριστὸν πάσχω καὶ τὰ παρὰ σοῦ
ὑπομένω τὴν τῶν πόνων δεινότητα οὐ φεύγ
ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι τὴν ἄνεσιν εὕρω· σὺ δ
ηνέστατε, δεξάμενος τὴν τοῦ σώματός μου
μάρτυρα τῆς ἀσεβείας ἔχεις, πέμπουσάν σ
αἰωνίαν καὶ ἀτελεύτητον κόλασιν μετὰ τῶν
σου. Ἀγριππῖνος ἔφη· Ἰνατί ἀσύνετος εἶ, κ
σησας τὸ ἑαυτοῦ σῶμα, καὶ οὐ φροντίζεις
ἐγκατά σου διὰ τῶν πλευρῶν σου σὺν τῇ
φέρεται, ἀλλ' ἔτι καὶ νῦν ἀναισθητεῖς· π
τούτοις, οὐκ ἀρκεσθεὶς τοῖς εἰρημένοις σ
οὐκ ἐπαύσω τοὺς θεοὺς ἐνυβρίζων καὶ παρο

[14] Psal. cxx, 1, 2,

δικαστήριον. Ὁ ἅγιος Πλάτων εἶπεν· Εἰ A tua per tua latera feruntur cum stercore: sed adhuc
ως τοιαύτας ὑπὸ σοῦ δεινὰς τιμωρίας πα- nunc quoque es nullo sensu præditus: præter hæc
ιστὴς καλοῦμαι καὶ βλάσφημος, σὺ ὁ ἐπι- autem non contentus iis quæ dicta sunt, non ces-
ιαύτας βασάνους ὀφείλεις φονεὺς ἐν τοῖς ἔρ- sasti nunc deos incessere contumeliis, et veneran-
χθῆναι καὶ βλάσφημος ἐν τοῖς λόγοις. Ὁ δὲ dum meum irritare judicium. Sanctus Plato dixit
νος ἔφη· Τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς αὐτοκράτο- subridens: Si ego, qui tot cruciatus et supplicia
ὰ ἐνυβρίσας καὶ ἐμὲ οὐ μικρῶς παροργίζεις· sum a te passus, contumeliosus vocor et maledi-
τοῦτο ποιεῖς, ἵνα διὰ τάχους σε ἀποκτείνω· cus: tu qui ea mihi infers, revera et factis debes
χειροτέρας βασάνους προσενέγκω καὶ κατὰ dici parricida, et verbis maledicus. Dixit Agrippi-
αλώσω σε, ἐὰν μὴ πεισθῇς καὶ θύσῃς τοῖς nus: deos et imperatores jam sæpe multis affecisti
ς θεοῖς. Ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ μάρτυς εἶπεν· contumeliis, et ad iram me non parum provocas.
σοι εἶπον καὶ νῦν λέγων οὐ παύσομαι, Μὴ Scio autem te hoc facere, ut te quam primum occi-
ιοι λόγοις, ἀλλ' ἔργοις δείξον εἰς ἐμὲ τὰς dam; ego autem tibi tormenta inferam acerbiora,
, ἵνα γνωσθῇς ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς et te per partes consumam, nisi mihi parueris, et in-
Σατανᾶ καὶ τοῦ αὐτοκράτορός σου· ἐξουσίαν B temeratis diis sacrificaveris. Sanctus martyr Christi
τοῦ σώματός μου, τῆς δὲ ψυχῆς ὁ Θεός. dixit Plato: Sæpe tibi dixi, et rursus dico, et non
dicere: Ne minare verbis, sed reipsa in me ostende tormenta, ut cognoscaris faciens voluntatem
i Satanæ et tui imperatoris; habes enim, ut prius dixi, potestatem mei corporis, animæ autem Deus.

ὁ δὲ Ἀγριππῖνος ταῦτα ἀκούσας εἶπεν· Ἔγνως XVI. His auditis, dixit Agrippinus: Jam expe-
ίρα διὰ τῶν βασάνων (a) τῶν ἐπενεχθέντων rientia cognovisti per tormenta, quod nec philoso-
ι σοῦ, ὅτι οὔτε τοῦ σώματος μου φείδομαι pho quidem Platoni pepercissem propter deorum
πρὸς τὸν Θεόν μου εὐσέβειαν, φοβηθεὶς τοῦ benevolentiam, timens jussum imperatoris. Sanctus
υ βασιλέως τὸ πρόσταγμα· τότε Ἀγριππῖ- Dei martyr Plato dicit: Cognovisti jam tu quoque,
υσεν αὐτὸν ἀναρτηθέντα εἰς τὸ ξύλον ἐπὶ o tyranne, experientia per tormenta quæ mihi a te
ξέεσθαι, ὥστε τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν sunt illata, quod corpori meo non parco propter
· καὶ ὁ κήρυξ ἐβόα φωνῇ μεγάλῃ· Θύσον, pietatem in Deum meum, timens jussum Regis
καὶ ἀπολύῃ. Τοῦ δὲ ἁγίου Πλάτωνος ἀρνου- cœlestis. Agrippinus autem cum hæc audivisset, et
ὶ μὴ βουλομένου θῦσαι, ἐκέλευσεν ὀγκίνοις fuisset magno furore percitus, jussit eum in ligno
ιὰς αὐτοῦ ξέεσθαι, ὥστε μηκέτι ὁρᾶσθαι suspensum tamdiu cædi, donec omnes ejus carnes
ν ἀνθρώπινον, διὰ τὸ γυμνωθῆναι τὰ ὀστᾶ simul cum sanguine in terram effunderentur. Præco
C autem magna voce clamabat: Sacrifica, Plato, et
a vinculis. Cum vero sanctus Plato negaret se sacrificaturum, jussit tyrannus uncis ferreis ejus
scerpi ac laniari. Adeo autem sunt laniatæ, ut facies hominis non cerneretur amplius, propterea
sent ejus ossa plane nudata.

ὁ δὲ Ἀγριππῖνος ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ XVII. Postquam autem jussit Agrippinus eum de
ιτενεχθῆναι, καὶ πρὸς αὐτὸν εἶπεν· Παν- ligno deponi, dixit ei: Infelicissime, quid de cæ-
προσδοκᾷς λοιπόν; πάσης γὰρ τῆς δορᾶς tero exspectas, cum sit tota tua caro excoriata, et
ὀδαρείσης καὶ τῶν ὀστέων γυμνωθέντων, nudata sunt ossa? Morem mihi gere, et cessa ab
μοι, καὶ παῦσαι τῆς τοιαύτης φιλοσοφίας καὶ hac vana philosophia, et diis sacrifica, et ne persi-
ῖς θεοῖς, καὶ μὴ ἐπίμενε τῇ ἀντιθέσει τῶν stas in hac verborum contentione, ne malus male
ούτων, ἵνα μὴ κακὸς κακῶς ἀποθάνῃς. pereas. Dixit martyr: Quid exspectas, o tyranne,
ος εἶπεν· Τί προσδοκᾷς ἕτερον ἀκούειν ἢ τὴν a me aliud audire, nisi fidem Domini nostri Jesu
οῦ Κυρίου μου Ἰησοῦ Χριστοῦ; τῆς γὰρ δο- Christi? Carne enim mea excoriata et nudatis os-
ἀποδαρείσης καὶ τῶν ὀστέων μου γυμνω- sibus, adsum, ut vides, cum majore audacia. Si
θαρσαλεώτερος, ὡς ὁρᾷς, σοὶ παρέστηκα. ergo tibi restat aliquid aliud, quod mihi debet fieri,
ν ὑπολείπεται ἕτερόν σοι ὀφείλειν εἰς ἐμὲ D fac cito quod vis. Tunc impius Agrippinus mar-
ναι, ποίει ἐν τάχει ὃ βούλει. Ὁ δὲ Ἀγριπ- tyris admirans fortitudinem, jussit eum rursus sus-
υμάσας τὴν καρτεροψυχίαν τοῦ μάρτυρος, pendi in ligno, et vehementer ejus cædi ulnas et
πάλιν αὐτὸν ἀναρτηθῆναι καὶ ξέεσθαι εἰς femorum ejus latitudinem. Ita fecerunt lictores,
ίλας καὶ εἰς τὰ σπλάγχνα. Ὁ δὲ ἅγιος τοῦ eum cædentes spatio trium horarum. Dixit autem
ρτυς εἶπεν· Ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου εἰς Sanctus Christi marty: *Levavi oculos meos in mon-*
ὅθεν ἥξει ἡ βοήθειά μου, καὶ τὰ ἑξῆς. Ὁ *tes, unde veniet auxilium meum. Auxilium meum*
ιππῖνος ἔφη· Ἀνόσιε καὶ τῆς τῶν θεῶν εὐ- *a Domino, qui fecit cœlum et terram* [15], Dixit
ἀλλότριε, ἐπειδὴ ἔδωκά σοι παῤῥησίαν, μὴ Agrippinus: Impie et a benevolentia deorum
σε κατὰ λόγον, φθέγγεσθαι τολμᾷς ἀθετῶν aliene, quoniam dedi tibi fiduciam, non te puniens

ıl. CXX 1, 2.

ısunt quædam verba propter homœoteleuton quæ, sic restituo: Ὅτι οὐδὲ φιλοσόφου Πλάτωνος ν ἂν διὰ τὴν τῶν θεῶν εὔνοιαν φοβηθεὶς τὸ τοῦ αὐτοκράτορος πρόσταγμα· ὁ δὲ ἅγιος Θεοῦ μάρτυς Πλάτων ἶπεν· Ἔγνως ἤδη καὶ σὺ διὰ τῶν βασάνων. EDIT. PATR.

ut par erat, audes nunc loqui, violans jussum imperatorum ? Liba ergo diis, et te dimittam. Dixit sanctus Plato : Si nos, qui pie Deum colimus, punimur, ut qui existimemur impii, vos qui Deum abhorretis, et corpus, quod est iisdem, quibus vos, obnoxium perpessionibus, immisericorditer et indigne cæditis : quomodo damnabimini in justo Dei judico, in die, in qua judicabit Deus occulta hominum[15]? Dixit Agrippinus : Fero te loquentem audacter et confidenter. Miserere, o charissime Plato, tuæ florentis ætatis; hoc enim tibi dedit fortuna, quæ est ejusdem nominis ; aspicio enim te talem esse futurum, qualis ille fuit sapientissimus Plato. Nam cum fuisset princeps philosophiæ, deorum dogmata constituit. Quamobrem benigne tecum loquor, et consulo ut sis benignus in deos : et leges suscipias, quas ipsi tulerunt imperatores, et meis pareas admonitionibus. Si mihi autem non parueris, scias aperte, forte ut ego te cogam hoc facere diversis et acerbis suppliciis, ut qui falso sis appellatus Plato : ejus, inquam, nomine suscepto, qui inter homines maximam sibi paravit philosophiam, cum tu in deos ingratus evaseris.

A τὸ προστάγματα τῶν βασιλέων. Θῦσον τοῖς θεοῖς, καὶ ἀπολύω σε. Ὁ ἅγιος Πλάτων εἶπεν· Εἰ ἡμεῖς θεοσεβοῦντες ἀνόσιοι ὑπονοούμενοι κολαζόμεθα, πῶς σοι καταδικασθῆναι οἴῃ ἐν τῇ δικαιοκρισίᾳ τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, ἐν ᾗ κρινεῖ ὁ Θεὸς τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων ; Ἀγριππῖνος ἔφη· Ἀνέχομαί σου παῤῥησιαζομένου, οἰκτείρων σου τῆς ἡλικίας νέον, δι' ἣν ἐχαρίσατό σοι ὁμωνυμίαν ἡ τύχη· καὶ γὰρ τοιοῦτόν σε ἔσεσθαι προσδοκῶ, οἷος ἐκεῖνος ὁ Πλάτων· φιλοσοφίας γὰρ ἀρχηγὸς γεγονώς, τὰ τῶν θεῶν συνεστήσατο δόγματα, διὸ καὶ λόγου πολλοῦ μεταδίδωμί σοι καὶ εὐνοεῖν σε ἐπὶ τοῖς θεοῖς συμβουλεύω καὶ ἀνειλέσθαι σε τὸν νόμον, ὃν οἱ αὐτοκράτορες ἔθεντο· πεισθῆναι δὲ καὶ ταῖς ἐμαῖς παραινέσεσιν. Εἰ δὲ μὴ πεισθεὶς, γίνωσκε ὅτι ἀναγκάσαι σε ἔχω διαφόροις καὶ στρεβλωτέραις τιμωρίαις τοῦτο ποιῆσαι, ὡς ψευδώνυμον ὀφθέντα Πλάτωνος τοῦ μεγίστην φιλοσοφίαν ἐν ἀνθρώποις κτησαμένου, ἄγνώμονός σου δειχθέντος περὶ τοὺς θεούς.

XVIII. Christi autem verus ac germanus miles Plato dixit : Valde magnum solœcismum admittis, o Agrippine, errans in veritate. Nam cum pater tuus Satanas ab initio fuerit perniciosus, merito tu quoque, qui es ejus minister, facis ei similiter, et te in ejus exerces actionibus. Dæmonum enim fortunam invehis in homines Christianos, qui nec ferre quidem possunt audire aliquid ejusmodi. Sum ergo ejusdem quidem nominis, cujus Plato : sed non sum iisdem moribus præditus. Quos enim mores non conjungunt, ne nomen quidem eos conciliat, neque locus copulat, nisi solum pietas. Quamobrem nulla in rei ei similis sum Plato, præterquam in solo nomine : hoc autem mihi piam mentem nunquam poterit lædere. Et ego quidem exerceo eam, quæ est in Christo, philosophiam : illius autem philosophia est apud Deum meum stultitia. Scriptum est enim : *Perdam sapientiam sapientum, et prudentiam prudentum abolebo*[16]. Nam deorum dogmata, quæ ille, ut dicis, posuit, sunt falsæ et fictæ fabulæ, quæ adumbrantur deceptione dæmonum, qui animis afferunt interitum, et verborum astutia vestras mentes excæcantes, abducunt a simplicitate fidei, quæ est in Christum.

ΙΗ'. Ὁ δὲ ὄντως γνήσιος τοῦ Χριστοῦ μαθητὴς Πλάτων εἶπεν· Σολοικίζεις, Ἀγριππῖνε, σφόδρα σφαλλόμενος περὶ τὴν ἀλήθειαν· τοῦ γὰρ πατρός σου τοῦ Σατανᾶ λυμεῶνος τυγχάνοντος, εἰκότως καὶ σὺ αὐτοῦ ὑπάρχων ὑπουργὸς, τὰ ὅμοια αὐτῷ διαπράττει καὶ τὰς πράξεις αὐτοῦ μελετᾷς· τύχην γὰρ παρεισφέρεις δαιμόνων ἀνθρώποις Χριστιανοῖς τοῖς μηδὲ ἀκοῦσαί τι τοιοῦτον ἀνεχομένοις ποτέ. Οὐκοῦν ὁμώνυμός εἰμι Πλάτωνος, ὁμότροπος δὲ οὐκ εἰμί· οὓς γὰρ οὐ συνάπτει τρόπος, οὐδὲ ὄνομα τούτους συνίστησι. Ὁ δὲ τρόπος συζευγνύει, εἰ μὴ μόνον εὐσέβεια, ὥστε εἰς οὐδὲν ἐοικώς εἰμι Πλάτωνι, εἰ μὴ μόνον κατὰ τὸ ὄνομα τοῦτο βλάψαι μου τὸν εὐσεβῆ λογισμὸν οὐ δύναται πώποτε· φιλοσοφίαν γὰρ ἐν Χριστῷ μετέρχομαι· ἡ δὲ ἐκείνου φιλοσοφία παρὰ τῷ Θεῷ μωρία ἐστὶν καὶ ἀπωλείας πρόξενος τοῖς πειθομένοις αὐτῇ· γέγραπται γάρ· Ἀπολῶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν, καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν ἀθετήσω. Τὰ γὰρ δόγματα τῶν θεῶν ἃ σὺ λέγεις, ἐκεῖνος ἔθετο μύθοις ψευδέσιν καὶ πεπλανημένοις· τῇ γὰρ ἀπάτῃ τῶν δαιμόνων τῶν ψυχοφθόρων στοιχειαζόμενος, καὶ πάντες οἱ κατ' αὐτὸν τυφλοῦντες τὰ νοήματα ὑμῶν διὰ τῆς πανουργίας τῶν λόγων ἀπὸ τῆς ἁπλότητος τῆς εἰς τὸν Χριστὸν ἀπήγαγον.

B

C

XIX. Postquam autem cessasset loqui martyr, ejus quidem responso obstupefactus Agrippinus, mansit mutus, non valens ei respondere. Cum autem paulo post jussisset eum de ligno deponi, aggressus est eum rursus blandis verbis admonere, sic dicens : Ego de cætero, o Plato, quod ad te quidem attinet, sum plane animi dubius nec scio quid debeam facere. Qui itaque te multis affeci cruciatibus, nec quidquam effeci, et adhibui blanditias, et hoc nihil profuit, nunc statui aliquod dies tibi concedere. Forte cum sic agnoveris id, quod est tibi utile, hanc tuam relinques pervicaciam, et

ΙΘ'. Μετὰ δὲ τὸ παύσασθαι τὸν μάρτυρα λαλοῦντα, πρὸς μὲν ὀλίγον ἐκπλαγεὶς ὁ Ἀγριππῖνος τὴν ἀπόκρισιν αὐτοῦ ἔμενεν τέως ἀποκριθῆναι μὴ δυνάμενος. Βραχὺ δὲ κελεύσας ἀπὸ τοῦ ξύλου αὐτὸν κατενεχθῆναι, ἐπεχείρησε πάλιν λόγοις ἐπαινετικοῖς πείθειν αὐτὸν λέγων· Ἐγὼ λοιπὸν, Πλάτων, ἀπορῶ τὰ περὶ σοῦ καὶ οὐκ οἶδά τί ὀφείλω διαπράξασθαι. Ἐπεὶ οὖν καὶ τιμωρίας πολλὰς ἐπήγαγον, καὶ οὐδὲν πλέον ἤνυσα, καὶ κολακείας προσέθηκα, καὶ οὐδὲ οὕτως ὠφέλησα, νῦν ἐσκεψάμην ἐνδοῦναί σοι ἡμέρας τινὰς, ἴσως κἂν οὕτως ἐπιγνῷς τὸ συμφέρον, καὶ καταλείψας τὴν ἔνστασίν σου ταύτην προσέλθοις τοῖς τὴν οἰκουμένην

D

[15] Rom. II, 16. [16] Isa. XXIX, 14 ; I Cor. I, 19.

παλλαγῆς τῶν περιεχόντων σε κα-
ιπών, ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀπενεχθῆναι
παραγγείλας τῷ κομενταρησίῳ,
δοσθαι αὐτῷ καθ' ἑκάστην ἡμέραν
ς καὶ παρὰ μηδενὸς ὁρᾶσθαι αὐτόν·
τις τῶν διαφερόντων αὐτῷ ἐπιδωσῃ
ρέψαι αὐτὸν δυνάμενον, ἀγνοῶν ὁ
ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος,
ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόμα-
ίγιος Πλάτων ἐποίησεν ἐν τῇ φυλακῇ
ας· καὶ ἵνα πληρωθῇ τὸ γεγραμ-
ίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται, οὐκ
ῦ κομενταρησίου ἄρτον ἢ ὕδωρ λα-
τῷ Δανιὴλ ἐν μέσῳ λεόντων τροφὴν
καὶ αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ διαθρέψει.
ἐθεώρουν, μηδενὸς τοῦτον γευόμε-
μὴ διαφθαρῇ ὑπὸ τοῦ λιμοῦ, παρε-
γοντες· Φάγε, ἄνθρωπε, μή πως
εῖς σοῦ μηδενὸς θέλοντος γεύσασθαι
ν σοι παρ' ἡμῶν. Ὁ δὲ μακάριος
Μὴ νομίσητε, ὦ ἄνδρες, ὅτι ἐγὼ
χάριν τοῦ μὴ θέλειν ἐσθίειν με·
ίρτος, ἐμὲ δὲ λόγος ἀληθινὸς διαμέ-
νος· καὶ ὑμᾶς μὲν χορτάζει κρέας,
ς εὐφραίνει οἶνος, ἐμὲ δὲ Χριστός,
ἀοράτου Πατρὸς ἄμπελος. Ὑμεῖς
ον παρὰ ἀνθρώπων ἀκοῦσαι, ἐγὼ
κὴν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως,
Λυτρωτὴς τοῦ κόσμου Χριστός·
ίνοι τοῦ Πατρός μου· κληρονομήσατε
ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσ-

A accedes ad deos, qui universum orbem terræ administrant : et liberaberis a gravibus tormentis, quæ te circumsistunt. Hæc cum dixisset, jussit eum reduci in custodiam, jubens commentariensi quotidie ei dare unciam panis et potum aquam, et prohibens ne ab ullo videretur. Verebatur enim, ne quis ex iis qui ad ipsum attinebant ei daret alimenta : ignorans stultus, quod *Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod exit per os* Dei [18]. Sanctus autem Plato transegit decem et octo dies in custodia, et ut in ipso quoque impleretur id quod scriptum est : *Justus ex fide vivet*, [19], noluit a commentariensi panem omnino aut aquam accipere. Sciebat enim, quod qui Danieli misit nutrimentum, qui erat in medio leonum [20], ipse ipsum quoque
B nutriet in custodia. Postquam autem custodes cum viderunt nihil sumere, veriti ne interiret a fame, eum hortabantur, dicentes : Comede, o homo, ne forte veniamus in periculum, si tu nolis quidquam gustare eorum quæ tibi a nobis offeruntur. Beatus autem Plato dixit . Ne existimetis, o fratres, me moriturum propterea, quod non comedam. Vos enim nutrit panis, me autem verbum Dei permanens in æternum, et vos quidem satiant carnes, me autem puræ preces. Vos lætificat vinum, me autem Christus vera vitis Patris, qui non cadit sub aspectum. Vos exspectatis audire laudem ab hominibus : ego autem vocem Dominicam in die judicii, qua dicet Redemptor mundi Christus : *Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis*
C *regnum ante mundi constitutionem* [21].

μέρας τινὰς προκαθίσας ὁ Ἀγριππῖ-
λικῇ, ἐκέλευσεν ἀχθῆναι τὸν ἅγιον
τος δὲ αὐτοῦ, εἶπεν πρὸς αὐτόν·
ιπόν, καὶ θῦσον τοῖς θεοῖς, καὶ τὸ
κέρδησον. Ὁ ἅγιος Πλάτων εἶπεν·
τὸς καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος. Ποίει
ὲ ὃ βούλει· ἐγὼ γὰρ οὐ θύω εἰδώ-
ότε ἰδὼν τὸ ἀμετάθετον τῆς πίστεως
ποφασιν κατ' αὐτοῦ, ἵνα ἀποτμηθῇ
βόντες δὲ αὐτὸν οἱ δήμιοι, ἀπήγαγον
τῷ τόπῳ ἐπιλεγομένῳ Κάμπῳ. Καὶ
τυς παρεκάλεσεν τὸν σπεκουλάτορα,
τῷ προσεύξασθαι, καὶ ἐπάρας τοὺς
εἰς τὸν οὐρανὸν, εἶπεν· Κύριε Ἰησοῦ
ι ἐν εἰρήνῃ τὴν ψυχήν μου· καὶ ἐκ-
τράχηλον, εἶπεν τῷ σπεκουλάτορι·
χθέν σοι. Τότε ὁ σπεκουλάτωρ κρού-
ίφει, ἀπέτεμεν αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν καὶ
ῦμα αὐτοῦ τῷ Κυρίῳ. Τὸ δὲ λείψανον
μακαρίου Πλάτωνος λαβόντες οἱ
θεντο ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ. Ἐτελειώθη
ων μηνὶ Νοεμβρίῳ ιη', βασιλεύοντος
ιῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ
καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

XX. Post dies autem aliquot præsidens Agrippinus in basilica, jussit sanctum Platonem ad ipsum duci e custodia. Cum autem ductus esset, dicit ei : Pare mihi de cætero, et diis sacrifica, et lucrare, ne male moriaris. Dixit sanctus Plato : Mihi vivere, Christus : et pro ipso mori, et lucrum [22] et gloria. Fac ergo mihi cito, quod velis, ego enim nunquam sacrificabo simulacris inanimis. Tunc cum vidisset Agrippinus fidem ejus immutabilem, tulit in eum sententiam, ut caput ei amputaretur. Cum ergo eum accepissent lictores, abduxerunt extra civitatem in loco, qui vocatur Campus. Stans autem sanctus martyr, rogavit spiculatorem, ut ei
D parum spatii concederet ad orandum. Qui sublatis in cœlum suis oculis, Dominum oravit, dicens : Ago tibi gratias, Domine Jesu Christe, quod sancto tuo nomine protexisti me servum tuum, et dedisti mihi gratiam, ut perfecte cursum conficerem pro te suscepti certaminis. Et nunc rogo te, suscipe in pace animam meam : quoniam es benedictus in sæcula, Amen. Tunc cum collum suum extendisset dixit spiculatori Fac amice, id quod fuit tibi imperatum. Spiculator autem eum gladio percutiens, abscidit ejus sanctum caput : et statim tradidit Domino suum spiritum. Pretiosæ autem et sanctæ

3 ; Matth. IV, 4. [19] Habac. II, 4 ; Hebr. X, 38. [20] Dan. XIV, 32. seqq. [21] Matth. XXV, 1, 21.

προσχωρούντων εἰς τὰς θυσίας τῶν A
ι εὑρεθέντες ἑδραῖοι ἐν τῇ πίστει ἐν
νῳ, ἑστήκασιν ἐπὶ τὴν πέτραν τῆς
ῆ τὸν λογισμὸν ἔχοντες, καὶ μὴ φο-
πειλὰς τῶν τυράννων, δεχόμενοι δὲ ἐν
ῶν τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ, καὶ τὰ λοιπὰ
ενναίως ὑπέφερον.

numero in Christi fide stabiliores inventi sunt, mentem atque cogitationem firmam conservantes, neque tyranni minas extimescentes, sed nequissimi diaboli tela suis corporibus libenter excipientes, cruciatus omnes forti animo perferebant.

ίρκες τῶν ἁγίων ἐταπεινοῦντο ὑπὸ τῶν
τὸ αἵματα ἐκ τῶν μελῶν αὐτῶν ἔῤῥεεν
ὶ ἐπ' ἄνω τῶν πύργων καὶ τῶν τειχέων
οέμοντο τὰ σώματα τῶν ἁγίων· τὰς δὲ
ἐκόντευον ἐπὶ ξύλον ἔμπροσθεν τῶν
εως, καὶ οἱ κόρακες, καὶ οἱ γῦπες, καὶ
πετεινῶν ἐκύκλουν ἐπάνω τῶν τειχέων,
τὰ σώματα τῶν ἁγίων μαρτύρων, καὶ
ατεῖχε τοὺς πιστοὺς ὑπὲρ τῆς τόλμης B
ἦν ὁ ἀγὼν μεστὸς φόβου τοῖς ὁρῶσιν
ν ἡ ἀπειλὴ ἡ πεπληρωμένη θανάτου ἦν
οἱ ἐπίγειοι ἐθαύμασαν, οἱ λίθοι ἐπέν-
ιν τὴν γενομένην. Καὶ αἱ ἀγοραὶ τῆς
ντο ἐκ τῶν συρμάτων τῶν μελῶν τῶν
υρομένων ἐπάνω αὐτῶν. Δάκρυα δὲ
ντο ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν πιστῶν,
σώματα τῶν ἁγίων ἐῤῥιμένα, καὶ τὰ
ινῶν κατεσθίοντα αὐτά. Ποῖον πένθος
ἦν; Ἢ ποῖος τρόπος τούτου σκληρό-
ε οἱ πιστοὶ ἔφευγον καὶ τὰς χεῖρας
ὕψουν δεόμενοι ὅπως ῥυσθῶσιν ἐκ
τυραννοῦντος, πατέρες τὰ ἴδια τέκνα
ως καὶ τέκνα τοὺς ἑαυτῶν πατέρας,
χίζοντο, ὑπὸ τῆς θλίψεως τῆς γενο- C
ιλιανὸς δὲ καὶ Ἰάμβλιχος, καὶ Μαρ-
άννης, καὶ Διονύσιος, καὶ Ἐξακοστο-
ωνῖνος, οἵτινες καὶ ἦσαν ἑδραῖοι ἐν
Χριστοῦ, βαστάζοντες τὰ πάθη τοῦ
σώματι αὐτῶν· ὁρῶντες τὰ γινόμενα
ἡμέραν ἔκλαιον καὶ ἐστέναζον, καὶ ἡ ὅρασις τῆς ὄψεως αὐτῶν ἠλλοιοῦτο, καὶ νηστείαις καὶ
ταν προσκαρτεροῦντες διὰ παντός, ἐπειδὴ τῶν ἐμφανῶν τοῦ παλατίου, καὶ τῶν πρώτων τῆς
κνα.

III. Itaque sanctorum martyrum carnes multis variisque tormentis lacerabantnr, ita ut ex illorum vulneribus multus sanguis deflueret. Quorum corpora in urbis mœnibus ac turribus suspendebantur: capita vero palis affixa, erigebantur ante portas. Itaque corvi, vultures et ejusmodi aves, mœnia illa circumdantes, sanctorum martyrum carnes dilaniabant. Quæ res Christianis hominibus mœrorem afferebat. Tale tantumque certamen propositum erat his, qui Christi fidem confitebantur. Tales erant minæ terroris plenæ, omnibus plane formidolosæ: tales ærumnæ, lapides fere ipsos commoventes. Sanctorum martyrum cadaveribus urbis plateæ coarctabantur. Flebant autem fideles, quod sancta illa corpora in terris dejecta, viderent a volucribus lacerari. Quæso, quodnam facinus tantopere dolendum? Quæ cædes sic immanis et acerba? Tunc Christiani homines, manibus in cœlum erectis, precabantur Deum, ut eriperentur e manibus tyranni. Patres filios, filii patres abnegebant. Calamitates ipsæ amicissimos viros a se vicissim disjungebant. At (1) Maximilianus, Jamblicus, Martinus, Joannes, Dionysius, Exacustadius et Antoninus, simul versantes, omnesque pariter in Christi fide stabiles, et Christi passiones in corporibus suis gestantes, cum viderent quæ quotidie contra Christianos efficerentur, fletu, gemitu, jejuniis ac precibus assidue se communiebant. Erant autem illustrium virorum et optimatum urbis filii.

ῷ καιρῷ ἐν ᾧ συνήθροιζεν ὁ βασιλεὺς
τὴν θυσίαν τῶν ματαίων εἰδώλων, τότε
τοὺς οἱ ἅγιοι οὗτοι καὶ εἰσήρχοντο εἰς
, καὶ ἔπιπτον ἐπὶ τὴν γῆν. Καὶ χοῦν
ὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ ἔκλαιον καὶ
τιον τοῦ Θεοῦ. Παρετηρήσαντο δὲ αὐ-
ράκτορες αὐτῶν, ὅτι ἐν τῷ καιρῷ τῆς D
ῶν ἀνεχώρουν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν
ς ἐξητεῖτο ἕκαστος τοῦ θῦσαι ἐνώπιον
ὄντες οἱ παρατηροῦντες αὐτοὺς εἶπον·
ὺς αἰῶνας ζῆθι, σὺ τοὺς εἰς μακρὰν
οσεγγίζεις τῇ θυσίᾳ τῶν θεῶν, καὶ
οντές σοι καταφρονοῦσι τῆς βασιλείας
προστάγματά σου ἀκυροῦσι, καὶ μακρὰν
οῦνται, καὶ τῇ θρησκείᾳ τῶν Χριστια-
ι. Μαξιμιλλιανὸς δὲ ἦν υἱὸς τοῦ ἐπάρ-
τος αὐτῶν, καὶ οἱ ἑταῖροι αὐτοῦ ἦσαν
στρατείαις τῶν διαβαλλόντων αὐτούς.

IV. Cum vero imperator turbas gentilum ad inanium idolorum sacrificia congregasset, tunc sancti viri, quos paulo ante nominavimus, in unum locum convenerunt, simulque ad Christianorum ecclesiam ingressi, prostraverunt se in terram, et pulvere capita sua conspergentes, ante Deum gemitus et lacrymas effundebant. Quod cum facerent, observati sunt a speculatoribus quibusdam quod scilicet tempore illo, quo sacrificia diis offerebantur, ipsi ad Christianorum ecclesiam secederent. Cumque singuli diligenter exquirerentur, ut diis sacrificarent, accesserunt qui homines illos observaverant, et imperatori dixerunt: Vivas, imperator, æterno tempore. Tu eos, qui longe absunt, cogis sacrificiis præsto esse, et qui prope sunt, contemnunt imperium tuum, et jussa tua pro nihilo faciunt, Christianorum observantes religionem. Erat autem Maximilianus (2) ipse præsidis filius,

ianus, etc. Alia nomina habet Gregorius, cui consentit Martyrologium Romanum.

(2) Alias Maximianus primus inter martyres.

τοῦ, καὶ ἠκροᾶτο τί ἐλέγετο ἐν τῷ παλα- A nor, et obeundis ministeriis aptior atque expe-
λέως. Καὶ οὕτως ἠγόραζε τὴν χρείαν αὐ- ditior, impositum fuit negotium, ut in urbem
χετο, ἀναγγέλλων αὐτοῖς τὰ λεγόμενα καὶ descenderet, et si quid fieri opus esset, ipse fa-
ατ' αὐτῶν ἐν τῷ παλατίῳ τοῦ βασι- ceret. Erat autem juvenis ille valde prudens.
Itaque cum ad urbem descendebat, ne agnosci
m mutabat, et unus aliquis e numero mendicorum videbatur : cumque pecunium secum
tem aliquam pauperibus distribuebat : dabat etiam operam, ut subauscultaret, quidnam
e diceretur.

θ' ἡμέρας τινὰς, ἐπανῆλθεν ὁ βασιλεὺς VII. Post aliquot dies rediit imperator Decius in
φεσον, καὶ παραχρῆμα ἐκέλευσε τοὺς urbem Ephesum : et statim jussit optimates cum
πόλεως, ἵνα τοῖς περὶ Ἀχιλείδην καὶ his qui Achillidem sequebantur, et aliis qui erant
αὐτοῦ, θυσίαις ἐπιτελεῖν τοῖς ματαίοις illic, sacrificia vanis idolis offerre : de falsis enim
ὶ αὐτῶν γὰρ ἐνεθυμεῖτο. Καὶ γὰρ diis suis erat valde sollicitus, cum eorum vanita-
ούς. Καὶ οὕτω κατεσχέθησαν οἱ πι- tem non cognosceret. Quamobrem Christianæ fidei
άλῳ, καὶ αὐτὸς δὲ Διομήδης ὁ καὶ Ἰάμ- sectatores timore magno afficiebantur. Hæc cum
ις ταῦτα, ἐξῆλθε τῆς πόλεως ἔχων μεθ' B Jamblicus audivisset, egressus est ex urbe, paucos
ς ἄρτους, καὶ ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος ἐν τῷ panes secum ferens, et ad montis speluncam, ubi
ν ἦσαν οἱ ἑταῖροι αὐτοῦ · καὶ διηγήσατο erant socii, reversus est. Narravit Jamblicus, quæ
τῆς εἰσόδου τοῦ τυράννου ἐν τῷ πα- in tyranni palatio ad ejus ingressum audierat,
τι ἐξητήθησαν μετὰ τῶν πολιτευομένων et quemadmodum quæsiti fuerant et ipsi, ut una
θῦσαι ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ ἀκούσαντες cum aliis civibus, præsente imperatore, sacrifica-
ἐφοβήθησαν, καὶ ἐδεήθησαν τοῦ Θεοῦ rent. His auditis, timuerunt illi, et multo cum
ν καὶ στεναγμοῦ μεγάλου. Ἀναστὰς gemitu ac lacrymis Deum precati sunt. Apposita
παρέθηκεν ἐνώπιον αὐτῶν τράπεζαν, καὶ est igitur illis mensa et panes, quos Jamblicus
ς ἠγόρασε τοῦ μεταλαβεῖν αὐτοὺς καὶ emerat, ut cibum sumerent et ad tyranni certa
πρὸς τὸν πόλεμον τοῦ τυράννου, men sustinendum promptiores fierent. Consedere
θέντων αὐτῶν ἐν μέσῳ τοῦ σπηλαίου igitur in media spelunca, et sole occidente ci-
ῆς, περὶ δυσμὰς ἡλίου · ὡς οὖν ἐκαθ- bum sumpserunt. Cum vero tristes sederent, et
ενοι καὶ ὁμιλοῦντες ἀλλήλοις, ἐνύστα- inter se colloquerentur, dormire cœperunt; erant
μήθησαν · ἦσαν γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν enim eorum oculi propter mœrorem gravati.
τὸ τῆς λύπης τῆς οὔσης ἐν τῇ καρδίᾳ (

τίρμων καὶ φιλάνθρωπος Θεὸς, ὁ πάντοτε VIII. At clemens ac benignus Deus, qui servis
ῶν δούλων αὐτοῦ, προσέταξεν αὐτοὺς suis semper providet, fecit illos mortis genus
ετὸν θάνατον καὶ χρηστὸν, ἕνεκεν quoddam obire, ut per eos miracula quædam op-
ἀποκαλύπτεσθαι θαυμάτων. Καὶ οὐκ portuna fierent. Itaque cum sopore omnes corrupti
τῆς κοσμήσεως τοῦ ὕπνου αὐτῶν. essent, in terra jacentes obierunt, animas suas
ήθησαν ἐπὶ τῆς γῆς, ὁ ὡς ὕπνος καθ- Deo reddentes, et divinam gloriam concelebrantes.
κπέδωκαν τὰς ψυχὰς αὐτῶν. Ὡς ἔστιν Argentum autem, quod habebant in suis marsupiis,
τῷ στόματι αὐτῶν, καὶ τὸ ἀργύριον apud illos eo in loco, in quo jacebant, remansit.
αλαντίοις αὐτῶν, ἦν παρ' αὐτοῖς ἔνθα Postridie mane imperator inter optimates jussit
ἐπὶ τὴν γῆν. Τῇ δὲ ἑξῆς ἕωθεν ἐπ- iterum septem illos adolescentes requiri. Qui cum
ς ὁ βασιλεὺς, μεταξὺ τῶν πρώτων non invenirentur, ad optimates conversus : Magno-
υομένων ἐν παντὶ τόπῳ τῆς πόλεως, pere, inquit, doleo propter adolescentum illorum
ισαν. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς τοῖς με- calamitates, eo quod illustribus et claris parentibus
· Πολὺ ἐλυπήθην διὰ τὸν θλῖψιν τῶν D orti sunt. Opinor enim illos, arbitratos imperii
ων, ὅτι τέκνα λαμπρῶν καὶ μεγάλων nostri majestatem sibi valde iratam esse, propter
λαβον ὅτι ἡ βασιλεία ἡμῶν ὀργίσθη pietatis nostræ religionem ab eies violatam, au-
ιὰ τὴν ἀσέβειαν τῆς παραβάσεως αὐ- fugisse. Sed imperii nostri benignitas non succen-
ισθέν μου · καὶ ἡ φιλανθρωπία τοῦ set his qui resipiscunt, et ad deorum nostrorum
οῦ μνησικακεῖ τοῖς παραβαίνουσι καὶ clementiam animos reducunt. Hæc dixit imperator.
ρὸς τοὺς εὐμενεῖς θεούς. Ἀπεκρί- Cui optimates responderunt : Quod ad illos ado-
ρῶτοι τῆς πόλεως, καὶ εἶπον τῷ βασι- lescentes pertinet religionis desertores, imperii tui
ων τῶν νεωτέρων τῶν ἀποστατῶν, μὴ majestas nequaquam doleat, neque resipuisse illos
τὸ κράτος σου, ἐπειδὴ ἀκμὴν ἐν τῇ arbitretur, adhuc enim in pristina sua ignorantia
ἀγνωσίᾳ τυγχάνουσι. Καὶ ὡς ἠκού- perseverant, et ut audivimus, eo ipso tempore,
τὸν καιρὸν τὸν δωθέντα αὐτοῖς μετα- quod ipsis præscriptum fuit ad mutandum consili-
μᾶλλον ἐκάθηντο πληροῦντες τὸ κακὸν um, pertinaciores facti, obstinatam voluntatem
Καὶ ἔλαβον τὸ χρυσίον καὶ τὸ ἀργύ- retinent. Itaque argentum et aurum pauperibus

per urbis plateas dispositis distribuerunt, neque amplius quisquam eos vidit. Si placet igitur majestati tuæ, parentes illorum capiantur, et tormentis cogantur dicere, ubinam eorum filii lateant. Hæc audiens imperator, ira percitus jussit adolescentum parentes accessiri. Quos cum præsentes vidisset: Et ubinam, inquit, sunt filii vestri, imperii et jussorum nostrorum contemptores? Propterea vos etiam insolentiæ ipsorum causa interfici jubeo.

IX. Tunc illi dixerunt: Precamur te, benignissime imperator, ut nostram causam audias. Nos imperii et majestatis tuæ jussa non violavimus neque propitia deorum numina deseruimus. Quare igitur nos illorum, qui desertores sunt, causa moriemur? Quod vero ad argentum et aurum pertinet, illi a nobis pecuniam subripuerunt: quam cum pauperibus distribuissent, aufugerunt in montem, et tibi delitescunt in spelunca. Sive igitur vivant, sive mortui sint, nos ignoramus. Hæc audiens imperator viros illos dimisit, et multum secum cogitabat, quidnam faceret adolescentibus. Benignus autem Deus in ejus mentem injecit, ut speluncæ illius aditum lapidibus obstrueret, quo sanctorum martyrum corpora sepulta illic jucerent, neque sanctæ reliquiæ amoverentur, sed usque ad resurrectionem ipsam servari possent.

X. Decius ergo imperator sententiam contra illos adolescentes talem pronuntiavit: Quoniam nostris edicis parere noluerunt desertores adolescentes, et nostrorum deorum numen contempserunt, propterea et ipsi benignitate nostri imperii priventur, neque amplius in conspectum hominum appareant. Quamobrem speluncæ aditus saxis magnis obstruatur, et sigillorum munimine imprimatur, ut vivi obruantur, et in ejusmodi carcere moriantur. Existimabat enim tam imperator, quam tota civitas adolescentes illos adhuc vivere, Theodorus vero et Barbus, qui fuerant a cubiculo imperatoris, et ministri admodum fideles, cum essent et ipsi Christiani, propter persecutionem sese occultaverant. Tum inter se ita dicebant: Scribamus martyrium septem adolescentium in plumbeis tabulis, quoniam propter Christi fidem mortui sunt, et martyres facti sunt. Quæ autem scripserimus, in æreis loculis reponsamus, et loculos ipsos sigillo munitos, inter lapides qui sunt in eo loco, ponamus (fortassis enim Dominus ante novissimi adventus diem martyres visitabit), ut si quo tempore spelunca hæc patefacta et sanctorum martyrum corpora in apertum prolata fuerint, ex litterarum monumentis illorum facta illud possint. Fecerunt igitur Theodorus et Barbus quod inter se communicaverant.

XI. Temporis intervallo mortuus est Decius imperator, et tota mina illa interiit. Successerunt autem imperatores suo quisque tempore, quoad Theodosius imperator sceptrum tenere cœpit. Qui

A ριον ταύτῶν καὶ διέδωκαν αὐτὰ πτωχοῖς, εἰς τὰς
ῆς πόλεως, αὐτοὶ δὲ ἔκτοτε οὐκ ἐφάνησαν. Εἰ
δοκεῖ τῷ κράτει σου, συσχεθῶσιν οἱ γονεῖς αὐτῶν
βασανισθῶσιν, καὶ αὐτοὶ δεικνύουσιν ἐμοῦ τοῦ
σαν. Ὅτε δὲ ἤκουσε ταῦτα ὁ βασιλεύς, ὀργίσθ
μετεπέμψατο τοὺς γονεῖς αὐτῶν, καὶ εὐθὺς
ἐνώπιον τοῦ βασιλέως, καὶ ἐπερώτησεν αὐτ
λεύς λέγων· Ποῦ εἰσιν ἐκεῖνοι οἱ ἀποστάτ
τάντες ἐκ τῆς βασιλείας μου, καὶ ἀθετήσαν
στάγμα ἡμῶν; διὰ τοῦτο κελεύω ὑμᾶς ἀπο
τῆς τυραννίδος αὐτῶν.

Θ'. Τότε ἀπεκρίθησαν οἱ γονεῖς αὐτῶ
βασιλέως καὶ εἶπον· Δεόμεθά σου, βασιλ
πρόσταγμα τοῦ κράτους σου οὐ παρέβη
τοὺς εὐμενεῖς θεοὺς οὐκ εἰκάσαμεν· δι
B ἐκείνων τῶν ἀποστατῶν ἡμεῖς ἀποθνήσ
τὸ ἀργύριον ἡμῶν καὶ τὸ χρυσίον ἥρπασ
καν πτωχοῖς, καὶ ἰδοὺ εἰσὶν κεκρυ
σπηλαίῳ· καὶ ἐν πολλῇ θλίψει καὶ
γουσιν· εἴτε τοίνυν ζῶσιν εἴτε καὶ ἀπέθ
μεν. Καὶ ταῦτα ἀκούσας ὁ βασιλεύς, ἐπέλυσ
Ἐν πολλῇ οὖν σκέψει ὑπῆρχεν ὁ βασιλ
ἐκείνοις τοῖς παιδίοις. Ὁ δὲ φιλάνθρωπος θε
εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ ἐνεπόρευσε τὸ σπήλ
λαίου ἐκείνου λίθοις, καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ἰδίου
τοῦ Θεοῦ, ἵνα ταφῶσιν ἐκεῖ τὰ σώματα τῶν ἁγ
τύρων, ἵνα μὴ κινηθῶσι τὰ λείψανα αὐτῶν, ἀλ
τε κρεμάσε εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς ἀναστάσε
ρίου.

Γ'. Τότε ἀπεφήνατο κατ' αὐτῶν Δέκιος κα
C Ἐπειδὴ ἐπείθησαν τοῖς ἡμετέροις κελεύ
ἀποστάται ἐκεῖνοι, καὶ κατεφρόνησαν τῶν
θεῶν, καὶ αὐτοὶ στερηθῶσι τῆς ἐκεῖ
βασιλείας, καὶ μηκέτι φανῶσιν ἐνώπιον
πων. διὰ τοῦτο προσαγιοθήτω τὸ στόμιον τ
λίθοις μεγάλοις ἐπὶ τὸ κατακοθῆναι κ
τὴν ζωὴν αὐτῶν, καὶ ἀποθάνωσιν ὁ
Ἐπειδὴ ἐνόμιζεν ὁ βασιλεὺς καὶ πᾶσ
ζῶσιν ἔτι οἱ ἅγιοι. Θεόδωρος δὲ καὶ
κουβικουλάριοι καὶ πιστοὶ τοῦ βασι
Χριστιανοὶ καὶ ἐκρύβον ἑαυτοὺς ἀπὸ τ
διωγμοῦ. Καὶ οὗτοι πρὸς ἀλλήλους
καὶ εἶπον· Γράψωμεν δὴ εἰς πτυχία
μαρτυρίαν τῶν ἁγίων τούτων, ὅτι διὰ
ἀπέθανον, καὶ μάρτυρες εἰσί, καὶ θέ
D ἐν γλωσσόκομα χαλκῷ καὶ σφραγίσ
σφραγίδι καὶ κρύψωμεν αὐτὰ μεταξ
λίθων τῶν ὄντων ἐκεῖσε. Τάχα γὰρ
τι αὐτοὺς ὁ Κύριος πρὸ τῆς ἐλεύσεω
εἴποτε καιρῷ ἀνοιγεῖ τὸ σπήλαιον, καὶ
τὰ σώματα τῶν ἁγίων ἀποκαλυφθῶσι
καὶ ἐπιγνωσθῶσι ἀπὸ τῶν γραμμάτων τ
ὥσπερ ἐνδυναμήσασιν οἱ πιστοὶ ἐκεῖνοι ἄνδρες,
ἐποίησαν.

ΙΑ'. Ἀπέθανε δὲ ὁ βασιλεὺς Δέκιος κα
γενεὰ ἐκείνη καὶ πᾶσα βασιλεῖς ἐδεσπόσ
αὐτὸν ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τῆς βασιλείας αὐτ
ἐκέστε Θεοδόσιος ὁ πιστὸς βασιλεύς. Καὶ ὁ τ

δοῳ ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἐπεφοίτη-
τῶν αἱρετικῶν βουλόμενοι διασκεδάσαι
ασιν τῶν νεκρῶν, ἣν ὁ Χριστὸς ἐχαρίσατο
αὐτοῦ Ἐκκλησία. Οἱ δὲ εἰδωλολάτραι οἱ
ενοι ἐν τῷ παλατίῳ, διωγμὸν φανερὸν
ατενώπιον τοῦ βασιλέως, καὶ οἱ δῆθεν
ι ἐπίσκοποι ἀγαπῶντες διαστρέφειν τὰς
ρίου τὰς εὐθείας, πολλὰς παραβάσεις
ἐν ταῖς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαις· ἦν δὲ ὁ
αὐτῶν καὶ πάντων τῶν κακῶν αἴτιος,
ὁ ἐπίσκοπος αἰγεῶν τῆς πόλεως ἅμα τῶν
ὄντων, οὐκ ὀφειλόντων ὀνομάζεσθαι ἐν τῇ
τῇ ἐπειδὴ, ἐδίωξαν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ.
ιλεὺς Θεοδόσιος καθ' ἑκάστην ἐν τῇ διανοίᾳ
καὶ ἐδέετο μετὰ δακρύων ἱκετεύων τὸν
πων ταλαντευομένην τὴν πίστιν τῶν ἁγίων
ν. Τινὲς γὰρ ἔλεγον ὅτι οὐκ ἔστι παρά-
ς νεκροῖς· ἄλλοι δὲ ἔλεγον ὅτι τὸ σῶμα τὸ
καὶ ἀφανισθὲν καὶ διασκορπισθὲν οὐ
ται, ἀλλ' ἡ ψυχὴ αὕτη μόνη δέχεται τὸ
τῆς ἀφθαρσίας καὶ ζωῆς. Καὶ ἐπλανήθη-
οῖς ματαίοις αὐτῶν λόγοις, καὶ οὐκ ἐνεθυ-
ἐν ἑαυτοῖς, ὅτι βρέφος οὐδέποτε ἐκυήθη
μητρὸς αὐτοῦ ἄνευ σαρκὸς, οὔτε ἐξέδη
ἐκ μήτρας ψυχῆς ζωτικῆς. Καὶ ἔδυσαν
τῶν διανοιῶν αὐτῶν τοῦ μὴ ἀκοῦσαι τοῦ
ίου εἰπόντος ὅτι, Ἀκούσονται οἱ ἐν τοῖς
τῆς φωνῆς τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου·
λέγει· Πολλοὶ τῶν καθευδόντων ἐκ γῆς
ἐξεγερθήσονται· καὶ πάλιν γέγραπται·
ἀνοίγω τὰ μνήματα ὑμῶν, καὶ ἐξάξω
ὶν τάφων, λαός μου. Οἱ δὲ αἱρετικοὶ ἐπλα-
πὸ τῆς ὁδοῦ τῆς ζωῆς, καὶ ἔστρεψαν τὴν
τῆς πίστεως, εἰς πικρίαν τῶν ψυχῶν αὐτῶν.

A cum religiose et Christiane imperaret, surrexerunt quidam hæretici, qui negabant mortuorum resurrectionem (1), quam Christus ipse in sua sancta Ecclesia firmiter credi voluit. Milites enim quidam idolorum cultores, cum in palatio imperatoris versarentur, apertam persecutionem adversus aliquos apud imperatorem commoverunt. Quin etiam episcopi quidam rectas Dei semitas pervertere cupientes, in ecclesiis multarum prævaricationum erant auctores. Quorum princeps et malorum omnium caput habebatur Theodorus Æginensiumepiscopus, simul cum iis quos secum habebat: qui ne nominari quidem debent, cum Dei Ecclesiam persecuti fuerint. At imperator Theodosius in dies magis perturbabatur ac dolebat, cum sanctarum Ecclesiarum B fidem fluctuantem videret. Itaque a Deo ipso ejus mali curationem poscebat. Erant enim, qui dicerent mortuis hominibus consolationem nullam futuram. Alii affirmabant corpus vetustate consumptum, ipsum quidem consolationem nullam habiturum, sed solam animam immortalis vitæ participem futuram. Ejusmodi homines vanis opinionibus decepti sic errabant, neque animadvertebant infantem puerum nunquam in ventre matris fuisse sine carne, neque carnem e vulva exiisse sine anima vitali. Item claudentes mentis oculos, sacras Litteras non considerabant, in quibus scriptum est: *Audient, qui sunt in monumentis, vocem Filii hominis et vivent* [1]; et alio loco: *Et multi de iis qui dormiunt in terræ pulvere, evigilabunt: alii in vitam æternam, et alii* C *in opprobrium* [2]; cum illud etiam in eis scriptum inveniatur: *Ecce ego aperiam sepulcra vestra, et educam vos de sepulcris vestris, populo meus* [3]. Hæc sunt divinarum Litterarum testimonia. Sed homines a recta vitæ semita deviantes aberrabant, et fidei sinceritatem obliquis suarum cogitationibus pervertebant.

δὲ βασιλεὺς Θεοδόσιος ἐλυπεῖτο καὶ ἐκά-
σάκκου καὶ σποδοῦ ἐν τῷ ταμείῳ τοῦ
ὐτοῦ· ὁ δὲ ἐλεήμων Θεὸς ὁ μὴ βουλόμενος
τινα ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τῆς πίστεως· ὁ βου-
ιφᾶναι τὸ μυστήριον τῆς αὐτοῦ ἀναστά-
αλεν εἰς τὴν καρδίαν ἀδολίου τοῦ Κυρίου
ἐκείνου, ἐν ᾧ ἦν τὸ σπήλαιον ὅπου ἦσαν
οι οἱ ἅγιοι μάρτυρες, οἰκοδομῆσαι μάν-
θρεμμάτων αὐτοῦ, καὶ οἱ δοῦλοι αὐτοῦ
ἐργατῶν, ἐκύλιον λίθους εἰς τὴν οἰκοδομὴν
ας τοῦ σπηλαίου. Τότε προστάγματι τοῦ
ῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐδώθη ζωὴ τοῖς ἁγίοις
ῖς οὖσιν ἐν τῷ σπηλαίῳ, καὶ ἡ φωνὴ ἡ D
τὸν Λάζαρον ἐκ τοῦ μνημείου καὶ χαρι-
ὐτῷ τὴν ζωὴν, αὐτός ἐστιν ὁ παρασχὼν
ς τοῖς ἁγίοις πνεῦμα ζωῆς. Καὶ ἐξανέστη-
ἐκάθισαν ἐν ἀγαλλιάσει, καὶ ὡς ἐνόμισαν
τὴν ἡμέραν. Ἠσπάζοντο ἀλλήλους, διότι
ιώσεως οὐκ ἐφαίνετο ἐν αὐτοῖς· τὰ γὰρ

XII. Imperator igitur Theodosius eam rem moleste ferebat, ob idque mœrore afficiebatur. Verum cum clementissimus Deus neminem velit a fidei via errantem perire, fecit ut resurrectionis mysterium omnibus patefieret. Immisit enim in mentem cujusdam hominis, qui dicebatur Adolius, ejus montis et speluncæ dominus, ubi sancti martyres dormierant, ut ovile quoddam suis pecudibus construeret. Ejus igitur servi una cum his qui operi faciendo vacabant, lapides pro ædificio ex ejus speluncæ ostio revolvebant. Tunc Domini nostri Jesu Christi jussu sanctis illis viris, qui in spelunca dormierant, vita restituta est, et vox illa, quæ Lazarum e monumento excitavit, eadem et sanctis martyribus vitæ spiritum restituit. Surrexerunt igitur, et Deum laudantes consederunt, et quemadmodum quotidie consueverant, se vicissim salutabant, quoniam nullum in eis signum exsistebat, ex quo mortuos se fuisse judicare possent: nam

3 Baronium in notis ad Martyrologium hoc die.

v, 28. [2] Deut. II, 3. [3] Ezech. XXXVII, 12.

et vestes tales erant, quales et antea, quam obiissent: corpora etiam ipsa florebant, hilaritatem præ se ferentia: denique tales erant, ut si pridie vesperi somnum cœpissent, et postridie mane experrecti fuissent. Adhuc et de idolorum superstitione solliciti, a Decio imperatore se inquiri existimabant: ob idque multa cura affecti, vertebant oculos ad Jamblicum procuratorem, et ab eo denuo quærebant quænam pridie vesperi audivisset de ipsis in civitate. Quibus Jamblicus respondit: Quemadmodum vobis dixi heri vesperi, et nos una cum reliquis civibus quæsiti fuimus, ut diis immolaremus coram imperatore: qui nisi ejus jussui obtemperaverimus, tormenta se nobis allaturum constituit. Quid autem facturus sit, nescio.

XIII. Tunc respondit Maximilianus (2): Agite, fratres, parati simus prodire in conspectum imperatoris illius terribilis et veri Dei Jesu Christi, neque timeamus mortalem istum imperatorem. Tu vero, Jamblice, da operam ut paretur nobis cibus ad horam constitutam. Accipe argentum, ingredere in urbem, eme panes multos: pauci enim fuerunt quos heri vesperi attulisti, ob idque esurimus. Eadem opera discas, quid Decius imperator de nobis decernat. Cogitabant enim se nocte superiore cubuisse, et postridie mane experrectos fuisse. Tunc igitur bene mane surrexit Jamblicus, et argentum sumpsit ex loculis, quemadmodum consueverat. Erat autem moneta illa vetere nota impressa quæ partim quadraginta, partim sexaginta nummorum pretio pendebatur veterum imperatorum temporibus, cum sancti viri de quibus verba facimus, prius vivebant. Præterierant autem trecenti et septuaginta anni ex quo dormierant usque ad diem quo resurrexerunt.

XIV. Cum igitur illuxisset, exiit Jamblicus ex spelunca, et vidit lapides ante speluncam positos, atque obstupuit: nihil enim de lapidibus illis cognoverat. Descendens autem de monte, timebat deambulare. Itaque in via totus trepidabat, metuens in urbem ingredi, ne quo modo agnosceretur, et ad imperatorem Decium vinctus duceretur: quippe ignorabat ejus tyranni ossa in sepulcro putrefacta esse. Cum vero in urbem ingrederetur, et venerandæ crucis signum ante urbis portas erectum vidisset, sic obstupuit, ut a mente fere exciderit: atque in quamcunque partem oculos vertisset, rerum novitate perculsus, magis obstupescebat. Accessit ad aliam urbis portam, et illic etiam crucem ipsam supra muros erectam vidit. Cumque omnes portas obiisset, venerandæ crucis figuram aspiciens, præ stupore mutus factus est Itaque cum ad primam illam portam se contulisset, ita secum loquebatur: quidnam hoc est? Heri vesperi hujus crucis signum in latibulis servabatur, et nunc aperte in ipsius urbis foribus erectum vide

A ἱμάτια αὐτῶν ὥσπερ ἦσαν ἐνδεδυμένοι πρὸ τ
τοὺς κοιμηθῆναι καὶ ἀναστῆναι, οὕτως ἦσαν
αὐτῶν. Καὶ τὰ σώματα αὐτῶν ἦσαν ἀνθηρὰ κ
δρὰ καὶ οὕτως ἦσαν ὡς κοιμηθέντες ἀπὸ ὁ
ἐγερθέντες πρωΐας, ἔχοντες τὴν φροντίδα κ
λύπην τῆς εἰδωλολατρείας, καὶ ἐλογίζοντο ὅτι
ὁ βασιλεὺς ἐπιζητεῖ αὐτούς. Καὶ ἐν πολλῷ φ
ἀγῶνι ὑπῆρχον, καὶ ἐπέβλεψαν πρὸς Ἰάμβλι
οἰκονόμον αὐτῶν, καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν τ
λαλούμενων ὀψὲ ἐν τῇ πόλει, καὶ εἶπεν αὐτοῖ
βλιχος, ὥσπερ πρόειπον ὑμῖν, ὅτι ἐζητήθη
μετὰ τῶν πολιτευομένων ἐπιθύσαι τοῖς
ἐνώπιον τοῦ βασιλέως, καὶ ἰδοὺ ἐντεθύμητ
περὶ ἡμῶν· τί ποιήσει δὲ οὐκ οἶδα.

B ΙΓ'. Τότε ἀπεκρίθη Μαξιμιλλιανός καὶ
Ἀδελφοί, ἑτοίμως ἔχομεν παραστῆναι
βασιλέως ἐκείνου τοῦ φοβεροῦ καὶ φρικτ
τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ μὴ δειλιάσω
τοῦ φθαρτοῦ τούτου βασιλέως· εἶπε δὲ
Ἰάμβλιχον ὅπως ἑτοιμάσῃ αὐτοῖς τὴν
εἰς τὴν ὡρισμένην ὥραν, καὶ εἶπεν· Λάβε
ἐν ταῖς χερσί σου καὶ εἴσελθε εἰς τὴν
ἀγόρασον περισσοὺς ἄρτους, ὅτι ὀλίγα
ἤνεγκας ἑσπέρας, καὶ ἰδοὺ πεινῶμεν,
ἐντέλλεται περὶ ἡμῶν Δέκιος ὁ βασιλεύς
ἐνόμιζον ὅτι τὴν νύκτα ἐκείνην
ἀνέστησαν. Ἕωθεν δὲ ἀναστὰς Ἰάμβλιχος
ἀργύριον ἐκ τῶν βαλαντίων αὐτῶν,
ἀπὸ τῆς μονίτας τῆς μεμονετευμένης
νουμίων, καὶ τῆς ἄλλης μονίτας
τῆς οὔσης ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν ἀρχαίων
τῶν ὄντων ἐν τοῖς χρόνοις τῶν ἁγίων
ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ ἐφάνη, καὶ εἶχον τριακό
κοντα δύο ἔτη ἕως ὅτου ἐξυπνίσθησαν
οἱ ἅγιοι παῖδες.

ΙΔ'. Ὅτε δὲ ἐγένετο ἡμέρα ἐξῆλθεν
τοῦ σπηλαίου καὶ εἶδεν τοὺς λίθους κειμ
θεν τοῦ σπηλαίου καὶ ἐξεπλάγη, οὐδὲν
περὶ αὐτῶν, κατῆλθεν δὲ ἀπὸ τοῦ ὄρους
περιπατεῖν ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ εἰσελθεῖν
ἐφοβεῖτο γὰρ μή πως γνωσθῇ ὑπό τ
νίσῃ περὶ αὐτοῦ, καὶ κατασχόντες
αὐτὸν τῷ βασιλεῖ, καὶ οὐκ ᾔδει ὅτι
τοῦ τυράννου ἐν τῷ ἅδῃ. Καὶ ὅτε ἔρθ
βλιχος εἰς τὴν πόλιν ἀτενίσας εἶδεν τ
τιμίου σταυροῦ πεπηγμένον κατὰ τῶν
πόλεως, καὶ ἐξέστη ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτ
ενόει ὧδε καὶ ὧδε καὶ ἐξεπλήττετο, ὁρ
θὼν καὶ εἰς τὴν ἄλλην πύλην τῆς πόλε
κεῖσε σταυρὸν πεπηγμένον ἐπάνω αὐτ
μαζεν, καὶ περιελθὼν ὅλας τὰς πύλ
τὸν τύπον τοῦ τιμίου σταυροῦ, καὶ
ἐκπληττόμενος ἐπὶ τούτοις· Ὅτε οὖν
πρώτην διελογίζετο ἐν ἑαυτῷ, καὶ ἔλεγ
ἐστι τοῦτο τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ὅτι
τῷ κρυπτῷ ἦν, καὶ νῦν πεφανέρωται,

(2) Vide Baronium ubi supra.

:ῶν πυλῶν τῆς πόλεως, ἔλεγεν δὲ ἐν τῇ A mus. Verene hoc video, an spectri alicujus illusione
οὔ μήτι ὅραμά ἐστι τοῦτο; Μετὰ δὲ decipior? Cum hæc diceret, et crucis figuram ubi-
θάρσος ἐσκέπασε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ que fixam videret, animo magis confirmato, in ur-
εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἤκουσε πολλῶν bem aperto capite ingressus est. Cumque longius
ὀμνυόντων ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου progrederetur, audivit multos per Jesu Christi nomen
Χριστοῦ, καὶ νῦν ἑκάστη γλῶσσα τε- jurare. Quare magis perculsus: Quid hæc sint,
αὐτῷ, πάλιν δὲ ἔλεγεν ἐν ἑαυτῷ, τάχα inquit, ignoro. Heri vesperi nemo libere Christum
ίτη ἡ πόλις Ἔφεσος διατί τὰ οἰκήματα nominabat, et nunc tam multis linguis Christi no-
ἐνηλλαγμένα, καὶ ἡ διάλεκτος αὐτῆς men celebratur? Rursus secum ambigens, dicebat:
ἐν τῷ Χριστῷ, καὶ ἄλλην πόλιν οὐκ οἶδα Fortasse urbem Ephesum non video, quoniam ejus
ην μόνην. Καὶ περιερχόμενος, ἠρώτα ædificia omnino mutata sunt, et ipsius lingua alia
ολιτῶν λέγων, πῶς καλεῖται ἡ πόλις quædam est Christum edocta: quod in nulla alia
εἶπεν· Αὕτη Ἔφεσός ἐστι· καὶ εἶπεν urbe fieri vidi, nisi in hac sola. Progressus igitur,
:αρ' ὀλίγον Ἐγὼ ἐπελαθόμην καὶ ἐπλα- quæsivit a quodam cive, quo nomine urbs illa voca-
ὶ νοῖ μου, ἀλλ' ἐξέλθω ἐκ τῆς πόλεως retur: Ephesus, inquit ille, hæc vocatur, Non cre
ως πλανηθῶ. B didit Jamblicus, sed secum cogitans: Deceptus,
e sum, locorum oblitus, totaque mente aberrans. Exeundum igitur mihi est ex hac urbe,
rem.

ν ἐν πολλῷ φόβῳ καὶ ἀγωνίᾳ ἦν, βουλό- XV. Cum ergo sollicitudine magna teneretur
ν ἐκ τῆς πόλεως, προσῆλθε πρὸς τοὺς et illinc exire vellet, prius voluit panes emere, et
; τοὺς ἄρτους ἀγοράσαι, καὶ ἐκβαλὼν argentum sumpsit, ut pretium daret. Qui vero
ὤκεν αὐτοῖς· αὐτοὶ δὲ λαβόντες καὶ panem vendiderant, cum monetam illam magnam
μονίταν ὅτι μεγάλη ἦν καὶ ἐνηλλαγμένη, et diversam vidissent, mirati sunt, et vicissim
αὶ ἀλλήλοις ἐπεδείκνυον αὐτήν, καὶ παρ- eam sibi ostendebant. Per manus igitur tradita,
σῶν τῶν καθεδρῶν τῶν πωλούντων τοὺς moneta illa per omnes qui panem vendebant,
ἐψιθύριζον μετ' ἀλλήλων καὶ ἔβλεπον transiit. Qui vicissim in aurem insusurrantes, et
βλιχον καὶ εἶπον· Οὗτος θησαυρὸν εὗρεν, Jamblicum intuentes, dicebant: Vere homo iste
ολλῶν ἐτῶν. Ὁ δὲ Ἰάμβλιχος βλέπων thesaurum invenit, veterem illum quidem, et multis
ζοντας αὐτῷ ψιθυρίζοντας, ἐφοβήθη· abhinc annis reconditum. Jamblicus cum illos
ὅτι ἐγνώριζον αὐτὸν καὶ βούλονται susurrantes videret, cœpit timere: existimabat enim
ιὐτὸν Δεκίῳ τῷ βασιλεῖ, πολλοὶ δὲ προσ- C se ab illis agnosci, et Decii imperio tradendum
λέποντες εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ ὡς esse. Cum vero multi accessissent, et ejus formam
έχοντες αὐτὸν ἐν μέσῳ τῆς ἀγορᾶς, nequaquam cognoscere possent, in medio foro illum
ὄχλος πολὺς καὶ ἐξῆλθεν ὁ λόγος οὗτος detinebant. Itaque turbæ multæ confluxerunt, et
τὴν πόλιν λεγόντων ὅτι Κατεσχέθη τις sermo hic per totam civitatem vulgatus est, adoles-
ν θησαυρόν. Καὶ συνήχθησαν ἐπάνω centem quemdam comprehensum fuisse, qui the-
πολὺς φάσκοντες· Οὗτος ὁ ἄνθρωπος saurum invenerat. Turbæ autem ad eum congregatæ
αὶ οὐδέποτε ἴδομεν αὐτόν. Καὶ ἠτένιζον dicebant: Homo iste peregrinus est, neque unquam
τωπον αὐτοῦ. Καὶ ἐβούλετο Ἰάμβλιχος illum vidimus. Hæc dicebant, et intentis oculis,
αὐτοῖς ὅτι οὐχ εὗρε θησαυρόν, καὶ magis magisque ipsum intuebantur. Volebat Jam-
λήξεως συνεχόμενος οὐκ ἴσχυσε· προσ- blicus causam suam agere, quod falsum esset, quod
ιεσκόπει εἰς τὸν ὄχλον, καὶ οὐδ' ἕνα de thesauaro invento dicerent: sed stupore deten-
καὶ γὰρ λαμπρὸν καὶ περιφανὲς γένος tus, id facere non poterat. Cumque omnes turbas
παλατίῳ Ἐφέσου, καὶ καθὼς ἐνόμιζεν circumspiceret, neminem agnoscebat, et nemini
γνωστὸς ἦν πᾶσι καὶ ἔωθεν οὐδ' ἕνα notus erat, licet claro et illustri genere apud Ephe-
ἐθαύμαζεν, καὶ ὡς ἐξεστηκὼς προσ- D sum natus esset. Quapropter admiratione maxima
ὄχλον ἰδεῖν τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τινα τῶν detinebatur, quod pridie vesperi omnibus notus
οὐδ' εἷς ὑπῆρχεν ἐξ αὐτῶν. fuisset, et postridie mane neminem agnosceret,
ɔse ignotus. Dabat operam ut inter turbam illam patrem vel aliquem ex fratribus inveniret,
ıquam videbat.

ἐγνώσθη ὁ λόγος ἐν ὅλῃ τῇ πόλει καὶ XVI. Tunc ea res per totam urbem vulgata, usque
κοπείου. Εὑρέθη δὲ καὶ κατοικονομίαν ad episcopi aures pervenit. Divina quoque Providen-
ὁ ἀνθύπατος τῆς πόλεως κατ' αὐτὴν tia factum est, ut ejus urbis proconsul illa ipsa hora
ερχόμενος πρὸς τὸν ἐπίσκοπον. Καὶ ὡς veniret ad episcopum. Qui dum diceret de thesauro
περὶ τοῦ θησαυροῦ ἐγνώσθη ἡ ἀνάστα- que ab adolescentem illo inventum cogitabat, ea res
ρῶν πᾶσι τοῖς λαοῖς, καὶ ἐκέλευσαν fecit, ut mortuorum resurrectio pateret omnibus.
φιλανθρωπίας φυλαχθῆναι τὸν νεανί- Jusserunt enim tam proconsul, quam episcopus,
ιχθῆναι πρὸς αὐτούς, ἔχοντα τὸ ἀργύ- adolescentem illum benigne tractatum custodiri, et
ρετο, καὶ ὡς εἶλκον τὸν Ἰάμβλιχον ad se duci cum argento, quod secum habebat. Cum

igitur Jamblicus ad ecclesiam traheretur, putabat ad Decium imperatorem se trahi. Itaque huc et illuc circumspiciebat, ut aliquem suorum videret, vel consanguineorum, vel eorum quibus notus fuerat. Adolescentem ita circumspicientem turba, ut insanum aliquem, irridebat: itaque violentius ad ecclesiam impellebatur. Jam vero proconsul et Stephanus episcopus monetam illam in manus sumptam inspicientes, admirabantur. Tunc proconsul Jamblicum interrogans: Ubinam, inquit, est thesaurus, quem invenisti? Moneta enim hæc e thesauro subrepta est. Minime, inquit Jamblicus, thesaurum inveni, quemadmodum me vos insimulatis. Illud unum certo scio, ex paternis meis pecuniis argentum hoc esse, ejus monetæ nota impressum, quæ huic urbi consueta est. Sed certe miror, neque cogitare possum, undenam tentatio hæc mihi acciderit. Ad hæc præses: Undenam, inquit, es tu? Illi autem respondit Jamblicus: Ex hac urbe, ut opinor, ego sum. Quo patre natus? inquit præses. Estne aliquis, qui te agnoscat? Veniat, et testimonium dicat pro te, et credemus tibi. Protulit Jamblicus patris et fratrum suorum nomina: neque quisquam noverat, quos diceret. Tum præses: Vera, inquit, non sunt, quæ dicis. Hæc audiens Jamblicus, perplexo erat animo, nec habens quid responderet, silebat. Quem cum ita perplexum tristem vidisset: Fortasse, inquit, insanus est, alii dicebant: Nequaquam insanus est, sed insaniam simulat, ut pericula effugiat. Acerbioribus verbis præses increpans: Qua ratione, inquit, te ferre possumus, aut tibi credere, argentum hoc ex paternis pecuniis ad te pervenisse, cum moneta hæc ex inscriptione et nota significet, quod trecentis et octoginta annis ante nos fuerit, ac priusquam Decius imperaret, neque ulla ex parte similis sit illi, quæ nunc in urbe impenditur? Num parentes ita veteres, et ante trecentos annos genitos habere potes tu, qui adolescens es? An putas te sic astutum esse, ut senes et Ephesinæ urbis sapientes decipias? His de causis jubeo te in vincula conjici, et flagellis verberari, donec confitearis, ubinam sit thesaurus iste.

XVII. Hæc audiens Jamblicus, et timens, faciem in terram prostravit, et his verbis illos affatus est: Precor vos, ut mihi non gravemini dicere, quod quæsiero: omnia enim libere vobis confessus fuero. Decius imperator, qui erat in hac urbe, vivitne, an non? Ad hæc Stephanus episcopus: Non est, inquit, fili, qui hodie in hac regione Decius imperator nominetur. Tunc Jamblicus: Venite, quæso, mecum, et ostendam vobis in spelunca montis Ochlon socios meos, ut ab illis discatis verum esse, quod dico. Certe scio ab imperatore Decio nos illuc fugisse: quem Decium et ego heri vesperi in urbem Ephesum ingredientem vidi. Sit autem necne urbs ista Ephesus, nescio. Tunc episcopus Stephanus in eam cogitationem veniens, quod Deus per juvenem illum aliquid eis revelare vellet: Eamus, inquit, et videamus. Statimque episcopus et proconsul cum

A εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐνόμιζεν ὅτι πρὸς Δέκιον τὸν βασιλέα ἄγουσιν αὐτόν. Καὶ περιεσκόπει ὧδε καὶ ὧδε ἰδεῖν τινὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ καὶ γνωρίμων, καὶ ὁ ὄχλος κατεγέλα αὐτοῦ καὶ προσεῖχον αὐτῷ ὡς μωρῷ. καὶ οὕτω μετὰ βίας, ὤθουν αὐτὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ὁ δὲ ἀνθύπατος καὶ Στέφανος ὁ ἐπίσκοπος, λαβόντες παρ' αὐτοῦ τὸ ἀργύριον, εἶδον καὶ ἐθαύμαζον. Τότε ἀποκριθεὶς ὁ ἀνθύπατος, εἶπεν πρὸς τὸν Ἰάμβλιχον, Ποῦ ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὃν εὗρες, ἐπειδὴ τὸ ἀργύριον ὃ βαστάζεις, ἐξ αὐτοῦ ἐστιν· Ἰάμβλιχος εἶπεν· Θησαυρὸν μὲν οὐδέποτε εὗρον, καθὼς κατηγορεῖτέ μου, ἀλλ' οἶδα ἐγὼ ὅτι τῶν πατρικῶν μου ἐστὶ, καὶ τῆς συναλλαγῆς τῆς πόλεως ὑπάρχει τὸ ἀργύριον, τίς δέ ἐστιν ὁ πειρασμὸς ὁ συμβεβηκώς μοι νῦν, οὐκ οἶδα. Καὶ ὁ ἀνθύπατος ἔφη· B Πόθεν εἶ, ὁ δὲ Ἰάμβλιχος ἀπεκρίνατο, Ὡς νομίζα ἐκ τῆς πόλεως ταύτης, καὶ ὁ ἀνθύπατος εἶπεν· Υἱὸς τίνος εἶ, ἤ τίς σε γινώσκει ἐνταῦθα, ἐλθὼν μαρτυρήσει περὶ σοῦ, καὶ πιστεύομέν σοι. Τότε Ἰάμβλιχος εἶπεν τὴν προσηγορίαν τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, καὶ οὐδεὶς ἐπεγίνωσκεν αὐτούς. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἀνθύπατος εἶπεν. Οὐκ ἀληθεύεις, ὁ δὲ Ἰάμβλιχος ἀπορούμενος ἔστηκεν ἡσυχάζων. Καί τινες ἰδόντες αὐτὸν ἐν τοιαύτῃ ἀθυμίᾳ εἶπον· Τάχα μωρός ἐστιν· ἄλλοι δὲ ἔλεγον, Οὐχὶ ἀλλὰ προσποιεῖται, ὅπως ῥυσθῇ ἐκ τῆς ἀνάγκης ταύτης, ὁ δὲ ἀνθύπατος αὐστηρῶς αὐτῷ ἐπαπειλησάμενος εἶπεν· Πῶς ἀνασχώμεθα καὶ πιστεύσωμέν σοι ὅτι τὸ ἀργύριον τοῦτο τῶν πατρώων σου ἐστίν· ὅτι ἡ μονῆτα αὕτη δηλοῖ ἐκ τῆς ἐπικειμένης C αὐτῇ γραφῆς καὶ σφραγῖδος, ἀπὸ τριακοσίων ἑβδομήκοντα ἐτῶν ὑπάρχειν, καὶ ὅτι ἐστὶ πρὸ Δεκίου τοῦ βασιλέως, καὶ οὐκ ἠλλάγη, καὶ οὐκ ἔστιν ὁμοία αὕτη ἡ μονῆτα καὶ τῆς πολιτευομένης νῦν, ἐν ᾗ ἐστιν ἡ δοσις καὶ ἡ κλῆσις τοῦ καιροῦ τούτου. Μὴ ἐκ τῶν παρωχημένων καὶ τῶν τοσούτων χρόνων ὑπάρχουσιν οἱ γονεῖς σου ὅτι σὺ νέος ὢν βούλῃ πλανῆσαι τοὺς γέροντας καὶ σοφοὺς Ἐφέσου. Διὰ τοῦτο ἐντέλλομαι νῦν εἰς δεσμὰ καὶ μάστιγας καὶ θλίψεις παραδοθῆναί σε, ἕως οὗ ὁμολογήσῃς, ποῦ ἐστιν ὁ θησαυρὸς οὗτος.

ΙΖ'. Ταῦτα ἀκούσας Ἰάμβλιχος πάνυ ἐφοβήθη, καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ εἶπεν· Δέομαι ὑμῶν, κύριοί μου, ὁμολογήσω ὑμῖν, Δέκιος D ὁ βασιλεὺς ὁ ὢν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ἵσταται ἕως τοῦ νῦν, ἢ οὔ; Ἀκούσας δὲ ταῦτα Στέφανος ὁ ἁγιώτατος ἐπίσκοπος, εἶπεν αὐτῷ· Τέκνον, οὐκ ἔστιν ἐν τῇ γῇ σήμερον λεγόμενος βασιλεὺς Δέκιος· τότε ἀποκριθεὶς Ἰάμβλιχος εἶπεν, Διὰ τοῦτο δέομαι ὑμῶν, δεῦτε μετ' ἐμοῦ, καὶ δείκνυω ὑμῖν τοὺς ἑταίρους μου ἐν τῷ σπηλαίῳ τῷ ὄντι ἐν τῷ ὄρει μοχλῷ, καὶ μανθάνετε παρ' αὐτῶν ὡς κἀγὼ οἶδα, ὅτι ἀπὸ προσώπου Δεκίου τοῦ βασιλέως πεφεύγαμεν ἐκεῖσε, κἀγὼ εἶδον ὀψὲ εἰς τὴν πόλιν Ἔφεσον τὸν Δέκιον. Εἰ οὖν αὕτη ἐστὶν ἡ πόλις Ἔφεσος, οὐκ οἶδα. Τότε ὁ ἁγιώτατος Στέφανος ὁ ἐπίσκοπος ἐνεθυμήθη ἐν τῇ διανοίᾳ, καὶ εἶπεν· Ἀποκάλυψίν τινα ὁ Θεὸς βούλεται ἡμῖν φανερῶσαι σήμερον διὰ τοῦ νεανίσκου τούτου· καὶ δὴ

ἐπέλθωμεν καὶ θεασώμεθα. Παραχρῆμα δὲ ἀναστάντες ὁ ἁγιωτατος ἐπίσκοπος καὶ ὁ ἀνθύπατος ἅμα τοῖς πρώτοις τῆς πόλεως καὶ πλήθη πολλὰ, ἀνέβησαν εἰς τὸ ὄρος ἐν ᾧ ἦν τὸ σπήλαιον. Ὁ δὲ Ἰάμβλιχος εἰσῆλθεν ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ ἐγνώρισε πάντα τὰ γεγονότα τοῖς ἁγίοις, καὶ αὐτοὶ εἰσῆλθον ὀπίσω αὐτοῦ μετὰ παντὸς τοῦ λαοῦ. Καὶ ὡς εἰσήρχοντο, εὗρεν ὁ ἐπίσκοπος γλωσσόκομον κατὰ τὴν θύραν τοῦ σπηλαίου, μικρὸν χαλκοῦν κεκρυμμένον μεταξὺ τῶν λίθων ἔχων σφραγίδας δύο ἀργυρᾶς, καὶ λαβὼν αὐτὸ, ἔστη ἔξω τῆς θύρας, καὶ συγκαλεσάμενος τὸν ἀνθύπατον καὶ τοὺς πρώτους τῆς πόλεως, ἐνώπιον αὐτῶν ἤνοιξε, καὶ εὗρεν δύο πτυχία μολιβδᾶ καὶ ἀναγνόντες τὰ γράμματα, εὗρον οὕτω γεγραμμένα, ὅτι ἀπὸ προσώπου Δεκίου τοῦ τυράννου ἔφυγον οὗτοι οἱ ἅγιοι, Μαξιμιλλιανὸς ὁ υἱὸς τοῦ Ἐπάρχου, καὶ Ἰάμβλιχος, καὶ οἱ λοιποὶ ἑπτὰ παῖδες, καὶ διὰ προστάγματος τοῦ τυράννου ἐνεφράγη τὸ στόμιον τοῦ σπηλαίου, καὶ ἡ μαρτυρία αὐτῶν ἦν ἐγγεγραμμένη εἰς τὸ ὕφος τῶν πτυχίων. Καὶ ὅτε ἀνέγνωσαν ἐθαύμαζον καὶ ἐδόξαζον τὸν Θεὸν ἐπὶ τοῖς μεγαλείοις οἷς ἐδωρήσατο τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀνεβόησαν πάντες οἱ ὄντες ἐκεισε καὶ εὐλόγησαν τὸν Θεόν.

A optimatibus et turbis multis ascenderunt in montem ad speluncam, quam Jamblicus antecedens demonstravit. Dum autem episcopus, et qui cum eo erant, ingrederentur in speluncam, in ejus ostio arculam quamdam æream invenit episcopus, inter duos lapides positam, et duobus argenteis sigillis impressam; quam coram præside et optimatibus aperiens, duas plumbeas tabulas in ea invenit, in quibus scriptum erat, a Decio tyranno fugisse Maximilianum Eparchi filium, Jamblicum, et reliquos adolescentes, et ipsius Decii tyranni jussu speluncæ illius aditum obstructum fuisse. Erat et eorum martyrium in earumdem tabellarum latitudine B conscriptum. Quo lecto admiratione affecti sunt, et Deum ipsum, qui tanto miraculo adolescentes illos prosecutus fuerat, summis vocibus collaudarunt.

ΙΗ΄. Καὶ εἰσελθόντες ἐν τῷ σπηλαίῳ εὗρον τοὺς ἁγίους ἐκείνους καθημένους ἐν ἀγαλλιάσει πολλῇ, καὶ αἱ ὄψεις αὐτῶν ἔλαμπον ὡς φῶς, καὶ ἰδόντες αὐτοὺς προσέπεσον αὐτοῖς καὶ προσεκύνησαν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ εὐχαρίστησαν τῷ Κυρίῳ τῷ καταξιώσαντι αὐτοὺς θεάσασθαι τὸ παράδοξον τοῦτο θέαμα· καὶ οὕτως ἐλάλησαν αὐτοῖς οἱ ἅγιοι μάρτυρες, καὶ ἐδίδαξαν αὐτοὺς ἅπαντα τὰ γεγενημένα ἐπὶ τῶν χρόνων Δεκίου τοῦ βασιλέως. Καὶ εὐθέως ἔπεμψαν γράμματα πρὸς τὸν βασιλέα Θεοδόσιον. Ἐντέχει κελεύσει ἡ σὴ θειότης παραγενέσθαι καὶ ἰδεῖν τὰ θαυμάσια ἃ ἔδειξεν ὁ Θεὸς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς βασιλείας σοῦ. Φῶς γὰρ ζωῆς ἀνέτειλεν ἡμῖν, καὶ ἡ ἀνάστασις ἡ μέλλουσα ἐμφανίζεσθαι τῷ κόσμῳ, ἐδείχθη ἡμῖν ἐν τοῖς σώμασι τῶν ἁγίων τῶν ἀναστάντων. Παραχρῆμα δὲ ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ἐχάρη, καὶ ἀνέστη, καὶ ἐδόξαζε τὸν Θεόν· ἦλθεν δὲ μετὰ τοῦ βασιλέως πλήθη πολλὰ καὶ ἄπειρα ἀπὸ Κωνσταντινου πόλεως εἰς Ἔφεσον, ἐξῆλθεν δὲ εἰς ἀπάντησιν τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου πᾶσα ἡ πόλις μετὰ τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν πρώτων τῆς πόλεως καὶ οὕτως ἀνέβησαν εἰς τὸ σπήλαιον πρὸς τοὺς ἁγίους· ἐξῆλθον δὲ οἱ ἅγιοι εἰς ἀπάντησιν τοῦ βασιλέως καὶ προσηγόρευσαν αὐτόν. Εἰσῆλθεν δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ σπήλαιον, καὶ προσεκύνησεν αὐτοῖς, καὶ περὶ τοὺς τραχήλους αὐτῶν ἐπιπόσων ἔλαυσε, καὶ ἐδόξαζε πὸν Θεὸν καὶ ἠγαλλιᾶτο τὸ καρδίᾳ αὐτοῦ, καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἅγιος Μαξιμιλλιανὸς εἶπεν τῷ βασιλεῖ· Ἀπὸ τοῦ νῦν ἔτι καὶ ἔτι διαμενεῖ ἡ βασιλεία σου ἐν τῇ βεβαιότητι τῆς πιστώς σου. Καὶ Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος φυλάξει τὸν βασιλείαν σου ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, ἐκ παντὸς πειρασμοῦ, καὶ πίστευσόν μοι ὅτι ἕνεκεν σοῦ ἐξήγειρεν ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ χώματος τῆς γῆς.

XVIII. Ingressi vero in speluncam, sanctos illos sedentes invenerunt: quorum facies instar luminis effulgebat. Ad eorum igitur pedes se abjicientes, eos venerati sunt, et Deo gratias egerunt, qui tanti miraculi spectaculum ipsis concesserat. Cæterum sancti martyres de omnibus, quæ sub Decio facta fuerant, eas docuerunt. Statim vero episcopus et proconsul miserunt litteras ad imperatorem in hanc sententiam: Celerrime jubeat majestas tua huc C aliquos venire, et videre miracula, quæ Deus ostendit imperii tui tempore: quandoquidem futuræ in extremis temporibus resurrectionis signum nostra ætate mundo ipsi præmonstratum est, in sanctorum virtorum corporibus quæ nunc resurrexerunt. Ea re gavisus est imperator, et Dei gloriam laudabat. Quin etiam ad eum locum ex urbe Constantinopoli cum multis hominibus profectus est: eique tota civitas Ephesina obviam processit. Illico autem ab episcopo, proconsule et optimatibus deductus, in speluncam ingressus est: cumque adolescentes salutasset et amplexus esset, flere cœpit, et Dei gloriam celebrans, toto animo exultavit. Cui Maximilianus vir sanctissimus: Ex hoc, inquit, tempore imperium tuum propter fidei tuæ stabilitatem firmum erit, et D Jesus Christus Filius Dei vivicus tod iet ipsum in nomine suo ab omni tentatione. Mihi credas, tui causa fuisse nos a Deo ipso exsuscitatos.

ΙΘ. Ὡς οὖν ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ ἐπίσκοπος καὶ πάντα πλήθη ἠτένιζον εἰς αὐτοὺς, καὶ ἤκουον τοὺς λόγους τούτους, ἠγαλλιῶντο· οἱ δὲ ἅγιοι κλίναντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν εἰς τὴν γῆν ἐπὶ τὸ παοσεύξασθαι ἐκοιμήθησαν, καὶ οὕτω παρέδωκαν τὰ πνεύματα αὐτῶν τῷ προστάγματι τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Καὶ ἐκέλευσεν ὁ βασιλεὺς γενέσθαι ἑπτὰ σωροὺς

XIX. Imperator, et episcopus, et tota turba hunc sermonem audientes, mirum in modum lætabantur. Sancti vero martyres cum sua capita in terram declinassent, et Deum precabantur, dormierunt et ita divino nutu suos spiritus Domino tradiderunt. Imperator igitur jussit septem aureas arcas componi quibus septem illorum juvenum corpora conderenutr. Nocte

vero illa juvenes in somnis apparuerunt imperatori, eique dixerunt, ut in spelunca, in qua fuerant supra terram, eos requiescere sineret. Quamobrem imperator usque ad hodiernam diem illic eos esse voluit Deinde magnus episcoporum cœtus illic convenit. et diem festum celebravit, virosque beatissimo, ut ipsorum dignitas postulabat, debitis honoribus omnes prosecuti sunt. Ad hæc imperator illius regionis pauperibus multa dedit, et qui erant in carcere eos dimitti jussit. Quo facto, Theodosius lætus rediit in urbem Constantinopolim multo comitatu. Omnes autem exsultantes Christum Deum nostrum collaudabant, sanctos suos mire gloriosos efficientem : cui convenit gloria, honor et adoratio nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

A χρυσᾶς εἰς τὴν ταφὴν αὐτῶν, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ νυ
ἐφάνησαν κατ' ὄναρ τῷ βασιλεῖ λέγοντες· Ἐν τῷ τό
ἐν ᾧ ἐσμεν ἐν τῷ σπηλαίῳ ἐπάνω τῆς γῆς, ἐπι
ἡμᾶς. Καὶ ἀφῆκεν αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς ἐκεῖσε, ἀ
τῆς ἡμέρας ταύτης, καὶ συναθροισμὸς μέγας ἐ
σκόπων ἐγένετο, καὶ ἑορτὴν μεγίστην ἐπετέλε
καὶ ἀξίως ἐτίμησαν τοὺς ἁγίους, ἐν τῇ ἀξία
αὐτῶν. Καὶ ὁ βασιλεὺς δώματα ἱκανὰ δέδω
πτωχοῖς τοῦ τόπου ἐκείνου, καὶ τοὺς ἐν ἐπ
ἀπέλυσεν. Ἐξῆλθεν δὲ ὁ βασιλεὺς ἀπὸ Ἐρέσ
πόλεως καὶ σὺν αὐτῷ πλήθη πολλά, πομπεύ
αὐτὸν ἐπὶ Κωνσταντινούπολιν ἐν ἀγαλλιάσ
χαρᾷ, δοξάζοντες Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν, τὸν δο
ζοντα τοὺς ἁγίους αὐτοῦ· ὅτι αὐτῷ πρέπει δό
τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύμ
B καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμ

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΕΥΔΟΞΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ.

MARTYRIUM SANCTI ET INCLYTI MARTYRIS PANTELEEMON

(Latine ap. Surium ad Julii 27 ; Græce ex cod ms. Patris. n. 1475. sæc. XII,)

I. Cum idolorum caligo diffusa esset per totum orbem terræ, quando Maximianus tenebat sceptra Romani imperii, tunc cognitus fuit Nicomediæ admirabilis et magnus inter martyres Panteleemon. Ex ea enim sui generis ducebat originem : et vocabatur quidem Pantoleon : erat autem filius Custorgii, opibus quidem insignis, inpietate autem clarioris. Erat enim deditus supeastitioni gentilium et ardenti zelo in eam erat incensus. Erat vero illi mater fidelis, quæ, quod ad religionem attinet, cum marito pugnabat ex diametro : et bene affecta erat Eubula (id enim erat ei nomen) in res Christianorum. Cum a tali ergo matre et magistra bonuse ducaretur filius, corporali simul et spiritali ejus privatur nutrimento, lege mortis et communis naturæ, imperfectam et immaturam agens ætatem, cum parum, proh dolor! esset usus materna illa curatione.

II. Postquam autem vidit pater eum per ætatem esse aptum disciplinis, tradit grammatico, deinde præceptoribus et institutoribus. Postquam vero fuit in Græcis satis doctus diciplinis, docetur medicinam, in ea arte illo tempore viro excellentissimo, nomine Euphrosyno, traditus in disciplinam. Ille autem celeritate ingenii, tanquam avis quædam secans aerem, magna facilitate omnia pervasit, parum indigens eorum qui eum adjuvarent, laboribus, propter vires ingenii. Sicque brevi æquales omnes a tergo reliquit. Erat autem et moribus modestus, et sermone jucundus, et pulchritudine insignis. Quæ quidem faciebant, ut cum magna voluptate esset in ore omnium, et haberetur ab omnibus in admiratione : adeo ut ipse Maximianus, cum illum aliquando vidisset (ventitabat enim in regiam,

A'. Τῆς εἰδωλικῆς ἀχλύος κατὰ πάσης διεσπ
σης τῆς οἰκουμένης, ἡνίκα Μαξιμιανὸς ε
σκήπτρων τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς καθίστατο, τ
καὶ ὁ θαυμαστὸς καὶ μέγας ἐν μάρτυσι Πα
κατὰ τὴν Νικομήδειαν ἐγνωρίζετο· ἐκεῖθ
C καὶ τὰς τοῦ γένους πηγάς. Παντολέων
μενος, υἱὸς δὲ ὢν Εὐστοργίου, ἐπιφανοῦς τ
ἐπιφανεστέρου πολλῷ τὴν ἀσέβειαν· τὰ θ
νων σεβόμενος ἦν καὶ θερμὸν ἔχων περὶ
ζῆλον. Μήτηρ δὲ ἐκείνῳ πιστὴ, καὶ ὑπ
σέβας, ἐκ διαμέτρου πρὸς τὸν αὐτῆς ἀν
μένη εὐβούλως τε ἡ Εὐβούλη (τοῦτο γὰρ
πρὸς τὰ τῶν Χριστιανῶν ἔχουσα. Ὑπὸ τοι
νυν μητρὶ καὶ διδασκάλῳ ὁ ἀγαθὸς τρεφόμ
τὴν σωματικὴν ἅμα τροφήν τε καὶ τὴν
ἀποστερεῖται ταύτης νόμῳ θανάτου καὶ τ
φύσεως, ἀτελῆ ἔτι καὶ ἄωρον ἄγων τὴν ἡλικίαν.

B'. Ἐπεὶ οὖν ὁ πατὴρ ὥραν αὐτὸν ἔχει
ἑώρα, γραμματιστῇ φέρων δίδωσιν· εἶτα διδ
καὶ παιδευταῖς. Ὡς δὲ ἱκανῶς εἶχε μαθημάτ
D λόγων Ἑλληνικῶν, τὰ τῶν ἰατρῶν ἐκπονεῖ
τῷ διαφορωτάτῳ τὴν τέχνην κατ' ἐκεῖνο κα
φροσύνῳ τοὔνομα πρὸς μαθητείαν παραδίδω
ὃς τάχει φύσεως ὥσπερ τις πτηνὸς ἀέρα
κατὰ πολλὴν εὐκολίαν τομῶς πάντα διῄει, ὀλίγ
νῶν διὰ τὴν πολλὴν ῥώμην τῆς φύσεως· εἰς
γίαν δεόμενος καὶ οὕτως ἐν βραχεῖ πάντας ἠλ
ὀπίσω ἐτίθει, καθάπερ τὸ Αὔδιον ἅρμα ἐκεῖν
παιδείαν ἐλαύνων. Ἦν δὲ καὶ τὸ ἦθος ἐπιεικ
τὴν ὁμιλίαν ἐπιτερπὴς καὶ τὸ κάλλος ἐξαίσιος,
δὴ καὶ ἔργον αὐτὸν καὶ τρυφὴν πάσης γλ
ἐποίουν καὶ παρὰ πᾶσι σχεδὸν διὰ θαύματος ἦ
ὥστε καὶ αὐτὸν ἐκεῖνον Μαξιμιανόν ποτε θε

(ἐφοίτα γὰρ εἰς τὰ βασίλεια τῷ διδασκάλῳ ἑπόμενος) οὐ σιγῇ παρελθεῖν, ἀλλὰ δι' ἐρεύνης τὰ ἐκείνου ποιεῖσθαι προσκαλεσάμενον καὶ ὅπου εἴη καὶ ὅθεν καὶ τἄλλα διερωτῶντα οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῷ διδασκάλῳ ἐπισκῆψαι πρὸς τάχος αὐτὸν τὴν ἰατρικὴν πᾶσαν ἐκμελετῆσαι· ἥσθη γὰρ ἐπὶ τῷ αὐτοῦ ἤθει ἀρετῇ τε τῇ ἄλλῃ καὶ ἔκρινεν ἔχειν ἐκεῖνον εἰς τὰ βασίλεια.

Γ'. Κατ' ἐκεῖνο δὲ καιροῦ πρεσβύτης τις τοὔνομα Ἑρμόλαος ἐν δωματίῳ τινὶ σὺν καὶ ἄλλοις ἅμα Χριστιανοῖς κρυπτόμενος ἦν (τοῦτο γὰρ ὁ τοῦ κρατοῦντος φόβος ἐποίει). Ὃς ἀπιόντα τὸν Παντολέοντα εἰς διδασκάλου θεώμενος καὶ τῷ θύραθεν ὀστράκῳ τὸν εἴσω ἐγκαλυπτόμενον μαργαρίτην κατανοῶν, ὅπως τε εἶχε κινήματος, ὅπως βλέμματος καὶ ὡς οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῷ ἤμερον ἐώρων καὶ γαληνόν· ταῦτα ἐκεῖνος ὁρῶν καὶ ὥσπερ τινὰ εὐγενῆ ἵππον, οἷον οἱ περὶ ταῦτα δεινοί, καὶ ἔτι πῶλον ὄντα κρίνας ἄριστον ἔσεσθαι, γνούς τε διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅτι σκεῦος ἐκλογῆς ὀφθήσεται κατὰ Παῦλον, μέγα ἐποιοῦτο καὶ πολλοῦ τοῦτο ἠξίου τὸ τοιαύτην ἐκεῖνον ἀγρεῦσαι ψυχήν. Ποτὲ γοῦν παριόντα προσκαλεσάμενος, εἰσελθεῖν ἔνδον ἠξίου ἐν ᾧ ἐκεῖνος ἐκρύπτετο δωματίῳ καὶ ὃς εἰσῄει καὶ πλησίον αὐτὸν παρακαθισάμενος, ἠρώτα γένος τε καὶ πατέρας καὶ ὁποῖον ἀσπάζοιτο σέβας καὶ ἑξῆς ἕκαστα. Καὶ ὁ Παντολέων εὐθὺς ἅπαντα πρὸς ἀλήθειαν καταλέγει, καὶ ὡς ἡ μὲν μήτηρ ἀποθάνοι ἤδη τὰ Χριστιανῶν σεβομένη, ὁ πατὴρ δὲ ζῶν τέθνηκε τὴν Ἑλλήνων μετιὼν θρησκείαν. Εἶτα ὁ πρεσβύτης προσθείς· Αὐτὸς δέ, παῖ καλέ, ἔφη, τίνος μέρους εἶναι βούλει καὶ ποτέρου σεβάσματος; Καὶ ὁ Παντολέων· Ἡ μὲν μήτηρ, εἶπεν, ἔτι περισοῦσα τοῖς αὐτοῖς με συνθέσθαι παρῄνει, ὅπερ δὴ καὶ αὐτὸς ἠβουλόμην· ὁ δὲ πατὴρ ἅτε καὶ μείζονα τὴν ἰσχὺν ἔχων, τῇ αὐτοῦ προσέχειν ἀναγκάζει θρησκείᾳ, ἐπεὶ καὶ βούλεται τοῖς τοῦ παλατίου ἡμᾶς ἐνταῦξαι. Τίς δὲ ἂν μετέρχῃ παιδείαν ὁ πρεσβύτης φησίν; Ἀσκληπιοῦ, ἔφη, καὶ Ἱπποκράτους τέχνη καὶ Γαληνοῦ. Τοῦτο γὰρ καὶ τῷ πατρί μου δοκοῦν· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ διδάσκαλός με βεβαιῶν πάρεστιν, ὡς εἰ ταύτην μάθοιμι ἀκρίβως, δυνατὸς εἶναι πᾶσαν ἀνθρωπίνην ἰᾶσθαι νόσον καὶ παντὸς πάθους ἰσχυροτέραν προβάλλεσθαι ταύτην· καὶ ὁ Ἑρμόλαος, ἀφορμὰς ἤδη καὶ σπέρματα παρὰ τῶν ἐκείνου λόγων λαβών, καθάπερ ἀγγείου τυχὼν καλοῦ, τὸ θεῖον τῆς πίστεως μύρον ἐμβαλεῖν ἠξίου. Καὶ πίσθητί μοι, ἔφη, κάλλιστε νεανίσκων, καὶ γνῶθι ὅτι τὰ Ἀσκληπιοῦ ταῦτα καὶ Ἱπποκράτους καὶ Γαληνοῦ μικρὰ καὶ πρὸς μικρὸν τοῖς χρωμένοις βοηθεῖν δύναται· ἀλλὰ καὶ θεοὶ αὐτοὶ οὓς σέβεται Μαξιμιανὸς μῦθοι κενοὶ κουφοτέρων ἀκοῶν κλέμματα, ὠφελεῖν δὲ οὐδὲν τὸ παράπαν δυνάμενοι, ἀλλ' ὁ μόνος ἀληθὴς Θεὸς ὁ Χριστός, εἰς ὃν πιστεύσας αὐτοῦ μόνῳ τῇ ἐπικλήσει ἅπαν νόσημα φυγαδεύων ἔσῃ, ὃς τυφλοῖς μὲν φῶς, νεκροῖς δὲ ἀνάστασιν, λεπροῖς δὲ κάθαρσιν ἐδωρήσατο, καὶ ὃς τοὺς ὑπὸ Μαξιμιανοῦ προσκυνουμένους δαίμονας λόγῳ μόνῳ καὶ ἐπιτάγματι ἐξήλαυνε τῶν ἀνθρώπων, οὗ καὶ τοῦ κρασπέδου γυνὴ ἁψαμένη τοῦ ἱματίου ὀχετοὺς αἵματος ἐφ' ὅλοις δώδεκα χρόνοις ῥέοντας εὐθὺς ἔστησε. Καὶ τί δεῖ τὰ

A sequens magistrum) non silentio præterierit : sed eum accersens, de ipso inquisierit, cujusnam esset filius, et unde, et alia rogaverit : quin etiam præceptori mandaverit ut eum, quam citissime fieri posset, in omni exerceret medicina : ejus enim moribus et flore virtutis delectabatur, et statuit illum habere in regia.

III. Illo autem tempore quidam senex religione Christianus, nomine Hermolaus, erat absconsus in quadam domuncula cum aliis Christianis (id enim faciebat metus imperatoris). Qui cum videret Pantoleonem euntem ad præceptorem, et externa testa animad verteret celari margaritam, considerans quisnam esset ejus incessus, quis motus, quis aspectus, quanta esset ejus oculorum serenitas et tranquillitas; B hæc, inquam, cum ille videret, et, sicut generosum quemdam equum ii, qui tenent harum rerum scientiam, etiamsi sit adhuc pullus, judicant fore optimum : aut ex tenera adhuc planta arborem aptam ad fructum : cognovisset per spiritum fore, ut Pauli sententia cerneretur vas electionis, magni ducebat et plurimi hoc faciebat, si talem illam venatus esset animam. Cum eum itaque prætereuntem aliquando accersiisset, rogavit, ut ingrederetur in illam, in qua latebat, domunculam. Ille autem ingressus est. Quem cum prope fecisset sedere, rogavit de genere, et parentibus, et cujusnam esset religionis, et deinceps singula. Pantoleon vero statim omnia refert, ut rei habebat veritas : et quod mater quidem jam esset mortua, quæ erat religione Christiana : pater autem vivens sit mor- C tuus, gentilium sequens superstitionem. Deinde cum adjecisset senex : Tu autem, bone fili, cujusnam vis esse partis, et utrius religionis? Pantoleon vero : Mater quidem, inquit, cum esset adhuc superstes, suasit, ut assentirer ejus religioni, quod quidem mihi placebat ; pater autem, ut qui sit fortior, cogit me religioni suæ dare operam ; vult enim me referre in numerum palatinorum. Quænam vero est ea, cui studes, disciplina ? ait senex : Æsculapii, inquit, et Hippocratis, et Galeni. Nam hoc quoque visum est patri meo. Quin etiam ipse nobis affirmavit magister, quod si eam accurate didicero, potero curare omnem morbum humanum et eam, ut fortiorem, objicere cuivis affectioni. Hermolaus autem ex illius verbis D occasione accepta et semine, tanquam pulcherrimum nactus receptaculum, cœpit divinum fidei fluentum in id effundere : Crede mihi, dicens, o optime adolescens, vera dicenti, Hæc Æsculapii, Hippocratis et Galeni parva sunt, et parum possunt prodesse iis qui eis utuntur. Quin etiam dii ipsi, quos colit Maximianus, sunt vana omnino fabula, et leviorum mentium deceptio. Unus autem solus verus Deus est Christus : in quem si credideris, ejus sola invocatione omnes morbos solves et fugabis : qui cæcis quidem lucem, mortuis autem vitam, leprosis dedit purgationem : qui eos qui a Maximiano adorantur, dæmones, solo verbo et jussu expulit

ab hominibus: cujus etiam vestimenti fimbria, cum eam solum tetigisset mulier, statim stitit canales sanguinis, qui duodecim annos integros fluxerat. Et quid opus est, res illius dicere? perinde enim est, ac arenam, stellas, et aquæ guttas dimetiri, ejus miracula enumerare et magnalia. Et nunc quoque adest suis adjutor inexpugnabilis, consolans in molestiis, dilatans in afflictione: in rebus, inquam, adversis, et iis quæ præter nostram voluntatem accidunt, preces minime exspectans, sed præveniens ipsum quoque motum cordis. Qui etiam iis qui ipsum diligunt, majora quam ipse fecit, prædicenda miracula, donat deinde vitam, quæ nullum habet finem.

A ἐκείνου λέγειν; ἴσον γάρ ἐστιν ψάμμον τε μετρ
ἀστέρας χόας τε θαλάττης καὶ τὰ αὐτοῦ θ
καὶ μεγαλεῖα ἐξαριθμεῖν· ὃς καὶ νῦν πάρεστ
αὐτοῦ δούλοις, σύμμαχός τε καὶ βοηθὸς ἄμαχ
ρακαλῶν ἐν λύπαις, πλατύνων ἐν θλίψει, ἐν
στάσει καὶ τῶν ἀβουλήτων ἀπαγωγῇ, μὴ ἐκ
τὴν δέησιν, ἀλλ' αὐτὴν προφθάνων τὴν τῆς κ
ἑτοιμασίαν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῖς αὐτὸν φ
νοις μείζονα ἢ ἐκεῖνος ἔδρασε, παρέχων θ
γεῖν, εἶτα καὶ ζωὴν δωρούμενος αἰωνίαν.

IV. Hæc verba cum Pantoleon, tanquam bona terra, corde accepisset et abscondisset, credebat, et vera esse judicabat, et ab eis omnino pendebat, et suaviter in eis meditabatur, et dicebat Hermolao, se ea sæpe audivisse a matre, et vidisse eam orantem, et Deum, quem ipse prædicat, invocantem. Volebat autem hæc quoque suo magistro significare. Quotidie ergo ibat Pantoleon ad senem, et se pulchris his fluentis oblectabat et ad veram fidem paulatim confirmabatur: et ad magistrum quotidie ventitans, non prius domum redibat, quam suas aures oblectasset verbis senis. Aliquando itaque revertens a præceptore, cum parum a via propter usum aliquem declinasset, videt infantem mortuum, quem momorderat vipera, et ipsam belluam prope eum stantem, et veluti ostendentem, quisnam cædem fecisset. Eum ergo, cum id vidisset, invasit timor, et secessit paululum. Deinde cum rursus seipsum collegisset, est reversus, et stetit juxta puerum. Judicabat enim hoc esse sufficiens signum eorum quæ senex dixerat, si vera essent: Surget enim, inquit, puer ejus verbo, et id patietur bellua, quod ipsi fecit. Hoc ei in mentem venit, et precibus petivit, et simul visus est infans vivus, et bellua mortua, et quæ apud eam erat, ea quæ intelligentia apprehenditur, bellua multo magis perdita et enecta.

Δ'. Ταῦτα ὁ Παντολέων, ὥσπερ γῆ ἀγαθή, τ
ματα εἰς καρδίαν παραλαβὼν καὶ κρύψας, ἐπ
τε καὶ ἀληθῆ ἔκρινεν εἶναι καὶ ὅλως ἐκ
B τητο καὶ μελέτην εἶχε ταῦτα γλυκεῖα
παρὰ τῆς μητρὸς αὐτὸ πολλάκις ἀκεῦσ
χομένην τε αὐτὴν ὁρᾷν καὶ ὃν σὺ κηρύττ
μένην Θεόν· ἠβούλετο δὲ τῷ διδασκάλῳ
ταῦτα θέσθαι· ἡμέρας οὖν ἑκάστης ἐπ
λέων πρὸς τὸν πρεσβύτην καὶ τῶν κα
ἐτρύφα ναμάτων καὶ πρὸς τὴν εὐσεβῆ
μικρὸν ἐστηριζετο καὶ πρὸς τὸν διδάσκ
πάσης ἐφοίτα καὶ οὐ πρότερον οἴκαδε ἐπ
τὰς ἀκοὰς ηὔφρανε καὶ τοῖς ῥήμασι τοῦ
ποτὲ τοίνυν ἀπὸ τοῦ διδασκάλου Εὐφρο
καὶ μικρὸν τῆς ὁδοῦ κατά τι δεῆσαν
παιδίον ὑπ' ἐχίδνης δεδηγμένον καὶ
τε τὸ θηρίον ἐγγύς που παρὸν καὶ ὥσπ
ὅστις εἴη εὔδηλον καθιστόν· ἰδόντα οὖ
C καὶ μικρὸν ὑπεχώρει· εἶτα πάλιν ἑαυτ
ἐπανῄει καὶ τῷ παιδίῳ παρίστατο·
αὔταρκες σημεῖον τοῦτο τῶν τοῦ πρεσβ
ὀφθῆναι εἰ ἀψευδῶς ἔχοιεν· ἀναστήσεται
δίον, ἔφη, τῷ αὐτοῦ ῥήματι καὶ τὸ θηρίον
ἐκεῖνο, πείσεται. Τοῦτο εἰς νοῦν τε ἔλαβε
ἤτησε καὶ ἅμα ὡρᾶτο ζῶν τὸ παιδίον, ὁ θ
ὁ νοητός τε παρ' ἑαυτῷ θὴρ καὶ τῆς ἀσέβ
(πῆρ) πολλῷ πλέον ἀπολωλὼς καὶ διεφθαρμένος.

IV. Cum ad perfectionem ergo fidei in Christum sic pervenisset Pantoleon, statim aspexit in cœlum externis oculis, et Deo, qui eum vocaverat a tenebris interitus ad lucem veritatis, benedixit cum multa animi tranquillitate. Deinde cum ferre non posset lætitiam, ad senem accedit Hermolaum, et exponit id quod acciderat, et venerandum ab eo petit baptismum. Ille autem (sciebat enim quidnam cuinam largitur) in hoc libenter inseruit, et eum, qui erat luce dignus, divino perficit baptismate. Cum vero septem dies mansisset apud senem, poculentis ipsius verbis cor ejus irrigatur, et pinguefit anima, venterque divinis impletur fluminibus. Sicque vixit sub bono spiritu, multis conservatus utilitas et illuminatio. Cum fuisset autem dies octavus, venit ad patrem. Ille vero: Ubi eras, inquit, fili, prioribus diebus, et me conjecisti in magnam animi ægritudinem? Numquid tibi accidit aliquid præter exspectationem? Is vero: Ad quemdam, inquit, ex iis qui versantur in aula regia,

Ε'. Ταύτῃ τοιγαροῦν ὁ Παντολέων εἰς τὴν
τητα τῆς κατὰ Χριστὸν πίστεως κατεστήσ
εὐθὺς εἰς τὸν οὐρανὸν τοῖς ἔξω ἅμα καὶ τοῖς
ὀφθαλμοῖς καὶ τὸν καλέσαντα Θεὸν ἐκ τῆς
ἀπωλείας σκότους εἰς τὸ φέγγος τῆς ἀληθ
πολλῆς εὐλόγει τῆς εὐθυμίας. Εἶτα οὐχ
D φέρειν τὴν ἡδονὴν, τῷ πρεσβύτῃ πρόσειμ
λάῳ καὶ τὸ γεγονὸς ἐξηγεῖται καὶ τὸ θεῖον
αὐτοῦ βάπτισμα. Ὁ δὲ (ᾔδει γὰρ οἷον οἵῳ χ
ἄσμενος ἀσμένῳ ὑπηρετεῖ καὶ θείῳ βα
τὸν τοῦ φωτὸς ἄξιον τελειοῖ. Ἑπτὰ δὲ ἡμ
γέροντι παραμείνας, τοῖς ποτίμοις αὐτοῦ
ἄρδεται τὴν καρδίαν, πιαίνεται τὴν ψυχ
κοιλίαν ποταμῶν θείων ἔμπλεως γίνεται.
ὑπὸ τῷ ἀγαθῷ πνεύματι ἔζη πολλοῖς ὠφ
φωτισμὸς συντηρούμενος· ἡμέρας δὲ γενομ
δόης, καταλαμβάνει πρὸς τὸν πατέρα. Καὶ ὅ
ῆς, τέκνον, τὰς πρὸ τοῦ ἡμέρας, φησὶν, καὶ
περιέβαλες ὀδύνῃ, μή σοί τε τῶν ὀδεκ
Ὁ δέ· Ἄνδρα, ἔφη, τῶν περὶ τὰ βασίλ

νόσῳ βαρείᾳ κατειλημμένον περιοδεύοντες ἤμεν ἐγώ τε καὶ ὁ διδάσκαλος· καὶ ἐπεὶ τῷ βασιλεῖ οὗτος κεχαρισμένος ἦν καὶ φροντίδος ὅτι πολλῆς ἄξιος, οὐκ ἦν ἐκεῖθεν ἡμῖν τὸ ἀποστῆναι ῥᾴδιον, ἀλλὰ διετελέσαμεν ταύτας δὴ τὰς ἑπτὰ παρόντες ἡμέρας, ἕως καθαρᾶς ἐκεῖνος ἀπέλαυσε ὑγιείας. Ταῦτα εἴρηκεν οὐ ψιλοψευδὴς ὤν, ἀλλ' οἰκονομῶν ἐν κρίσει τοὺς λόγους· ἔστι γὰρ ὅτε καὶ τὸ ψεῦδος προτιμητέον· οὐ κατά τι φαῦλον, καὶ ἀνελεύθερον σπουδάζομενον, ἀλλὰ κατ' οἰκονομίαν ἐπαινετὴν προσκρινόμενον.

ϛ'. Ταύτῃ τοι καὶ τὴν ἐπιοῦσαν πρὸς τὸν διδάσκαλον Εὐφρόσυνόν γεγονὼς, ἐπεὶ κἀκεῖνος τὰ ὅμοια ἤρετο, παραπλησίαν δέδωκε καὶ αὐτῷ τὴν ἀπολογίαν. Ὁ πατὴρ, λέγων, ἀργὸν ὠνήσατο καὶ τοῦτον ἐμὲ παραλαβεῖν προσετρέψατο· οὗπερ οὐκ ἦν μοι ἀποστῆναι σχολὴ, ἕως πάντα τὰ αὐτοῦ ἐπόψομαι προσεχόντως, καὶ οἷς προσῆκον ἐκείνου τὴν ἐπιμέλειαν ἐγχειρίσω. Πολλοῦ γὰρ ἄξιος οὗτος καὶ οὐδενὶ ἄλλῳ κτημάτων παραβαλλόμενος. Τοῦτο δὲ ἔλεγε τὴν τοῦ θείου βαπτίσματος ὑπαινιττόμενος χάριν. Ἔργον δὲ ἐποιεῖτο καὶ λίαν ἐπιμελὲς ἀποστῆναι τῆς πλάνης τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ συνθέσθαι τῇ εὐσεβείᾳ παρασκευάσαι χρέος ὅτι μάλιστα δυσαπόδοτον υἱοῦ πρὸς πατέρα τῆς εἰς τὸ εἶναι δηλονότι παραγωγῆς φιλοτίμως ἀποδοῦναι σπουδάζων καὶ τὸν κατὰ σάρκα γεγεννηκότα διὰ πνεύματος ἀναγεννῆσαι βουλόμενος. Ὅθεν οὐ διέλιπε σοφῶς αὐτὸν ὑπιὼν πεύσεις τε προτείνων οὐκ εὐλύτους καὶ οὕτω διασαλεύειν τὴν θρησκείαν αὐτοῦ πειρώμενος. Τί ποτε γὰρ, ἔλεγε, οἱ θεοὶ, πάτερ, οἱ μὲν ἐξ ἀρχῆς ἱστάμενοι ἔτι καὶ νῦν ἵστανται, μηδέποτε καθέδρας μνησθέντες; Ὅσοι δὲ κάθηνται πάλιν, οὕτω διὰ παντὸς μένουσι καὶ οὐδέποτε ὤφθασαν ἀνασταντες; Τούτων καὶ ἄλλων ὁμοίων ὁ πατὴρ ἀκούσας, ἀπόρως εἶχε πρὸς τὴν ἐπίλυσιν καὶ ἤδη περὶ τοὺς αὐτοὺς διεσέσειστο καὶ ὑπόψυχρος ἦν, ὅπερ ὁ Παντολέων ὁρῶν ἐμεγάλυνε τοῦ Χριστοῦ τὸ ὄνομα καὶ χάριτας αὐτῷ ὡμολόγει, ὅτι τέως γοῦν ἐπιδοιάζοντα ἔθηκε τὸν αὐτοῦ πατέρα καὶ (ὃ φησιν Ὠσηὲ ὁ θεῖος) μερίζοντα καρδίαν, ὅθεν οὐδὲ ἑώρακα τὰ τὴν προλαβοῦσαν συνήθειαν δαψιλῶς αὐτὸν προσφέροντα τὰς θυσίας.

Ζ'. Βουληθεὶς οὖν τὴν πρώτην συντρίψαι καὶ καθελεῖν τὰ τοῦ πατρὸς εἴδωλα πολλὰ ὄντα παρὰ τῷ αὐτοῦ κοιτῶνι, ἐπέσχε, μὴ παροργίσαι βουλόμενος· πολλοῦ γὰρ ἐτίμα τὸ πατέρα τιμᾷν. Ἔλεγε δὲ, ὅτι παθοῖ μᾶλλον αὐτὸν ἐπάξομαι καὶ ἐπιεικείᾳ τῷ Χριστῷ πιστεῦσαι, καὶ οὕτως ἀμφοτέροις ἔσται, ταῦτα καταβαλεῖν. Διά τοῦτο καὶ ὁ τὴν ἐντολὴν δοὺς πατέρα τιμᾷν, τῆς πολλῆς ταύτης εὐλαβείας ἐκεῖνον ἀνδειξάμενος, ἀφορμὴν παρέσχεν ἐπιτηδείαν, ἣ καὶ τὸν αὐτοῦ πατέρα ὁμαλῶς οὕτω καὶ ἠπίως πιστεῦσαι πεποίηκε, κἀκεῖνον ἑαυτοῦ μισθοῦ ὅσου κατέστησε πρόξενον. Ταῦτα γὰρ ἐνθυμωμένῳ τῷ Παντολέοντι προσέρχονταί τινες χειραγωγούμενον τυφλὸν ἀγόμενοι. Κόψαντες οὖν τὴν θύραν, ἐπυνθάνοντο εἰ παρῶν εἴη Παντολέων ὁ ἰατρός. Μαθόντες δὲ παρεῖναι, προσέμενον· καὶ ὃς ἀκούσας, μετὰ πολλῆς

A gravi morbo laborantem, profecti eramus ego et magister, et quoniam is erat gratus imperatori, et dignus cujus magna cura gereretur, non erat omnino facile nobis illinc recedere, sed perpetuos septem dies illic fuimus præsentes, donec ille sanitatem puram est consecutus. Hæc dixit, non dicens mendacium, sed mystice verba dispensans in judicio œconomiæ, non autem mali alicujus consilii causa.

VI. Itidem cum sequenti quoque die venisset ad magistrum Euphrosynum (quoniam ille quoque eadem interrogavit), ad eum simili usus est excusatione : Pater, dicens, emit agrum, et me eum jussit accipere, a quo non est mihi otium disce-
B dendi, donec ejus omnia attente inspexero, et iis quibus oportet, curam illius tradidero. Est enim magni pretii ; et qui cum nulla alia potest conferri possessione. Hoc vero dicebat, tacite innuens gratiam divini baptismatis. Porro autem magnum adhibebat studium et diligentiam, ut patrem ab errore abduceret, et efficeret, ut pietati assentiretur, eum qui ipsum genuerat secundum carnem ipse per spiritum studens regenerare. Quo circa nunquam cessavit ipsum sapienter aggredi, et proponere interrogationes, quæ non facile solvi possent, et sic ejus in falsos deos superstitionem conari dissolvere. Quanam enim de causa, dicebat, o pater, qui ab initio quidem stabant, nunc adhuc stant, sedendi nunquam memores? Quicunque
C autem rursus sedent, sic manent perpetuo, et nunquam visi surgere? Hæc et alia similia pater audiens, hæsitabat in eorum solutione, et jam in sua de diis opinione labescebat, et erat ancipitis sententiæ. Quod quidem videns Pantoleon, Christi nomen magnis laudibus efferebat, et magnas ei agebat gratias, quod patrem suum saltem reddidisset dubitantem, et (quod divinus ait Oseas [2]) cor dividentem. Quocirca nec eum videbat, ut solebat, frequentia et optima offerentem sacrificia.

VII. Cum itaque primo voluisset conterere et destruere patris simulacra, quæ in ejus cubiculo erant multa, se continuit. Is enim honorare patrem magni faciebat. Dicebat enim : Ego eum potius indu-
D cam persuasione, lenitate que et mansuetudine efficiam, ut Christo credat : et sic ambobus ea licebit dejicere. Et ideo is, qui patrem præcepit honorare, illius magnam amplectens pietatem aptam præbuit occasionem, quæ fecit, ut ejus pater plane et placide crederet : et procuravit, ut ille magnam sibi pararet mercedem. Hæc cum cogitaret Pantoleon, accedunt quidam, cæcum, qui manu deducitur, adducentes : Cum fores autem pulsassent, rogabant an adesset Pantoleon medicus. Cum vero adesse intellexissent, exspectabant. Ille autem cum audiisset, cum maximo studio egreditur, patrem quoque simul assu-

mens. Cum autem vidisset cæcum, rogavit quonam opus haberet. Ille vero : Luce, inquit, qua sum privatus, et qua nihil est hominibus jucundius. Misericordia ergo motus meæ calamitatis, da, ne sic vivam imperfecte, et veluti ex dimidio : sed videam solem, videam cœlum. Nam nos quidem sic viventes, nihil differimus ab iis qui sunt apud inferos. Et cum facultates omnes medicis præbuerimus, modicum quoque lumen, quod erat nobis reliquum, amisimus : hoc solum a præclaris illis medicis assecuti, quod cum facultatibus luce quoque simus privati. Pantoleon autem : Cum aliis, inquit, medicis tuas dederis facultates, et nullam acceperis utilitatem, si rursus aspexeris, quid mihi dabis? Ille vero : Quæ sunt, inquit, reliqua ex meis facultatibus, exsolvam prompto et alacri animo. Deinde Pantoleon : Donum quidem, inquit, lucis per nos tibi dabit Pater luminum : tu autem, quæ mihi es pollicitus, vade, et da pauperibus.

VIII. Hæc cum audiisset pater, eum a cœpto abducebat : Noli, dicens, o charissime, ne tu etiam irridearis. Quid enim plus poteris, quam priores medici? Pantoleon autem : Nemo, inquit, ex aliis medicis scit hunc hominem tractare, ut ego sum tractaturus. Multum enim interest inter eos, et eum qui nos docuit. Cum putasset autem pater eum hæc dixisse de Euphrosyno ; illum quoque, inquit, fili, audio in hoc curando suam adhibuisse diligentiam, et nihil profecisse. Pantoleon vero : Exspecta, inquit, pater, et ipsa res indicabit. Hæc cum dixisset, et cæci oculos tetigisset, et magnum Christi nomen vocasset, et ab ipso precibus petiisset illius curationem, statim illi quidem oculorum, patri autem solvit tenebras impietatis, et effecit ut aperte confiteretur pietatem : vel potius cæco duplicem dedit medelam. Carnis enim et animæ cæcutiebat oculis, ut qui esset adorator idolorum, et per lucem jam corpoream apertos cordis habuisset oculos. Ambos ergo, cum credidissent, divino dignatur baptismate, et refert in numerum fidelium. Sed non eo usque sisti poterat Eustorgii studium pietatis, ut qui esset pater magni Pantoleonis : sed apertissime ostendens se errorem habere odio, cum contrivisset idola quæ erant in cubiculo, ea jacit in fossam, ut quæ essent oblivione et profundo vere digna.

IX. Haud ita magnum intercedit spatium, et moritur pater Pantoleonis. Moritur autem morte corporis : nam a morte animæ jam erat omnino liberatus per fidem et divinum baptismum. Quocirca Pantoleon cum invenisset tempus opem ferre voluntati, famulos quidem liberat a servitute, et eis satis dedit pecuniæ : alia autem habuerunt manus pauperum. Deinde eos etiam, qui erant in carceribus, et qui tormentis vexabantur et morbis, circumiens curabat, et ea præbens, quæ erant necessaria : ut non solum morbi videretur medicus, sed etiam egestatis. Qua ex re quidnam accidit? Universa

A ἐξῄει τῆς σπουδῆς, παραλαβὼν ἅμα καὶ τὸν [illegible]
Ἰδὼν οὖν τὸν τυφλὸν ὅτου δέοιτο ἐπηρώτα. [illegible]
Οὐ ἐστέρημαι φωτός, ἔλεγε, καὶ οὐ μηδὲν ἡδ[illegible]
θρώποις· ἔλεον τοίνυν λαβὼν μου τῆς συμφορᾶς
οὕτω μὴ ἀτελῶς ζῇν καὶ οἷον ἐξ ἡμισείας, [illegible]
ἥλιον, ὡς νῦν γε οὐδὲν ζῶντες ἡμεῖς τῶν ἐν [illegible]
νόχαμεν. Πάντα γὰρ τὰ ὄντα ἰατροῖς παρεσχ[illegible]
καὶ ἡ περιελίπετο μᾶλλον μετρίαν αὐγὴν [illegible]
μεν. Τοῦτο τῶν καλῶν ἐκείνων ἰατρῶν [illegible]
τὸ στερηθῆναι τῆς οὐσίας μετὰ τοῦ φω[illegible]
Παντολέων· Τοῖς μὲν ἄλλοις ἰατροῖς, ἔφη, [illegible]
δοὺς οὐδεμιᾶς ἀπελαύσας ὠφελείας, [illegible]
ἀναβλέψας παράσχοις ; Καὶ ὅς, Τὰ [illegible]
εἶπε, τῆς οὐσίας προθύμως καταβαλῶ. [illegible]
τολέων· Τὴν μὲν τοῦ φωτὸς, ἔφη, [illegible]
B φώτων Πατὴρ Θεὸς δι' ἡμῶν ἔσται [illegible]
σὺ δὲ, ἃ ἐμοὶ ἐπηγγείλω, πορευθεὶς [illegible]
σχου.

Η'· Τούτων ὁ πατὴρ ἀκούων, [illegible]
ἐγχειρήματος· Μὴ σύγε, φίλτατε, [illegible]
γέλωτα ὄφλοις. Τί γὰρ ἂν πλέον τῶν [illegible]
ἰατρῶν αὐτὸς δυνηθῇς. Καὶ ὁ Παντολέων [illegible]
βούλομαι, ἔφη, τῷ ἀνδρὶ τῷδε χρήσασθαι [illegible]
τῶν ἄλλων ἐπίσταται ἰατρῶν· πολὺ γὰρ [illegible]
αὐτῶν τε καὶ τοῦ ἡμᾶς μαθητεύσαντος. [illegible]
τῷ πατρὶ αὐτοῦ περὶ Εὐφροσύνου [illegible]
Κἀκεῖνον, εἶπεν, ἀκήκοα, τέκνον, ἐπιμεῖ[illegible]
σαι τὸν ἄνδρα καὶ μηδὲν πλέον ὀνῆσαι. [illegible]
τολέων· Ἐπίμεινον, ἔφη, πάτερ, καὶ [illegible]
C πρᾶγμα. Ταῦτα εἰπὼν καὶ τῶν ὀφθαλμῶν [illegible]
τοῦ τυφλοῦ, τὸ μέγα τε ὄνομα τοῦ Χρι[illegible]
καὶ παρ' αὐτοῦ ἴασιν ἐπευξάμενος, [illegible]
μὲν τὸ τῶν ὀφθαλμῶν, τῷ πατρὶ δὲ [illegible]
θείας ἔλυσε σκότος καὶ τρανῶς ὁμο[illegible]
σκεύασεν τὴν εὐσέβειαν, μᾶλλον δὲ τῷ [illegible]
παρέχει τὴν ἴασιν· ἦν γὰρ καὶ σαρκὸς [illegible]
ψυχῆς τυφλώττων, ἅτε καὶ αὐτὸς [illegible]
κυνητὴς ὤν. Καὶ διὰ τοῦ σωματικοῦ φω[illegible]
τῆς καρδίας διανοιγεὶς ὀφθαλμούς· [illegible]
ἀμφοτέρους τοῦ θείου βαπτίσματος ἀξι[illegible]
τῶν πιστῶν μερίδι συντάττει. Καὶ οὐ μη[illegible]
τὸν Εὐστόργιον στῆσαι τὸ φιλευσεβὲς [illegible]
λέοντός γε ὄντα τοῦ μεγάλου πατέρα· ἀλλὰ [illegible]
ἐκεῖνος τοῦ μισῆσαι τὴν πλάνην ἐκρεβὲ[illegible]
τὰ ἐν τῷ κοιτῶνι συντρίψας εἴδωλα, τῷ [illegible]
δωσι, τὰ λήθης ὄντως καὶ βυθοῦ ἄξια.

Θ'. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ καὶ ὁ τοῦ Παντ[illegible]
οὗτος πατὴρ θνήσκει, θνήσκει δὲ θάνατον τὸ [illegible]
τικὸν, ἐπεὶ τοῦ τῆς ψυχῆς διὰ τῆς πίστε[illegible]
ἀνείθη, καὶ τοῦ θείου βαπτίσματος· Ὅθεν [illegible]
τολέων τὸν καιρὸν εὑρὼν συμπράττοντα τῷ [illegible]
ματι, τοὺς μὲν οἰκέτας ἀφίησι τῆς δουλείας, [illegible]
χρήματα παρασχόμενος, τάλλα δὲ χεῖρας [illegible]
πενήτων. Εἶτα καὶ τοὺς ἐν φυλακαῖς καὶ [illegible]
περιών, ἐθεράπευε τὰ ἐπιτήδεια παρεχόμε[illegible]
διδοὺς μετὰ τῆς ὑγιείας καὶ τὴν τοῦ μὴ [illegible]
θεραπείαν, ὡς μικροῦ πᾶσαν τὴν πόλιν ἰατρ[illegible]
ἄλλοις χαίρειν εἰπόντας, τῷ Παντολέοντι [illegible]

ὧν ἕκαστος εἶχεν ἀνίεσθαι νοσημά- A fere civitas, cum alios jussisset valere medicos,
ἀρ αὐτῷ καὶ ἡ τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύμα- accedunt ad Pantoleonem, et ab eo liberantur ab
το πρὸς πολὺν φθόνον ἐκμαίνει τοὺς iis quos unusquisque habebat, morbis: ut qui sibi
κριόντι ποτὲ τῷ πρὸ τοῦ τυφλῷ, οὗ quoque opem ferentem haberet boni spiritus gratiam
γον τῆς τοῦ Παντολέοντος εὐσεβείας, Hoc eum apud medicos in magnam vocat invidiam:
καὶ πρὸς ἀλλήλους· Οὐχ οὗτος, et cum aliquando præteriret, qui prius fuerat cæcus,
ὁς, ὃς τὴν ἡμετέραν ἤλεγξε τέχνην cujus videndi facultatis restitutio erat opus pietatis
τονάμενος; Τίς οὖν ὁ τὴν ἴασιν δοὺς, Pantoleonis, ægre ferebant, et inter se dicebant:
τὰ τοιαῦτα δυνάμενος; Καὶ προ- Non est hic cæcus, qui nostram arguit artem, ut
τυνθάνοντο, καὶ ὁς οὐκ ἔκρυψε τὸν quæ nihil ei profuerit? Quis est ergo is qui eum
curavit, et qui potest talem præbere medicinam? Cumque eum advocassent, rogabant. Ille autem non celavit eum, qui fuerat medicatus.

καὶ Παντολέοντα εἶναι τοῦτον τὸν X. Postquam vero intellexerunt eum fuisse
αθητὴν ἐμάνθανον, Μεγάλου διδα- Pantoleonem, Euphrosyni discipulum: Magni, aiunt,
τῷ ὄντι, ἔλεγον, καὶ ὁ μαθητής. B magistri magnus est revera discipulus. Sic ignoran-
ντες εἰς Χριστὸν προεφήτευον. Δει- tes de Christo prophetabant. Atque quærebatur
ὶν πρόφασις διὰ τὸν φθόνον τοῖς quidem a medicis occasio propter invidiam ut, de eo
κατειπεῖν αὐτοῦ πρὸς τὸν βασιλέα. detraherent apud imperatorem. Cum autem inve-
εν τῶν ὁμολογητῶν τινα θεραπευό- nissent ex confessoribus quemdam ab ipso curari
τοῦ, προσελθόντες τῷ Μαξιμιανῷ· accedentes ad Maximianum, dixerunt: O imper-
, ὃν σὺ πάσῃ σπουδῇ τὴν ἰατρικὴν ator, quem tu jussisti omni studio discere medi-
θεῖν, ὥστε χρήσιμον εἶναι τῷ κράτει cinam, ut esset potentiæ tuæ utilis, is, ut videtur,
ὡς ἔοικεν, ὀλίγα καὶ τοῦ φόβου καὶ et metum et benevolentiam tuam parum curans,
ῆς σῆς φροντίσας, περίεισι τούς τε obit eos medicans, qui sunt in deos contumeliosi,
θεῶν θεραπεύων, καὶ τὰ αὐτὰ ἐκείνοις et eadem quæ illi non solum sentiens, sed alios
ρονῶν, ἀλλὰ καὶ ἑτέρους σέβειν κατὰ quoque ad eadem colenda attrahens, cui nisi cito
λκόμενος, ὃν εἰ μὴ τάχιον τοῦ ζῆν vitam ademeris, tibi non parvam afferet molestiam
ύπῃς οὔ τι μικρᾶς σαυτῷ πρόξενος ut qui multos quidem videas ab illo abduci a
ούς μὲν ὁρῶν ὑπ' ἐκείνου τῆς τῶν deorum sacrificio, Christo autem adscribi Æscula-
ἀφισταμένους, τὰς δὲ τοῦ Ἀσκληπιοῦ C pii curationes. Cum hoc dixissent, ad fidem
ριστὸν ἀναφερομένας. Τοῦτο εἰπόντες faciendam eorum quæ dicta fuerant, rogabant ut
ν εἰρημένων καὶ τὸν ποτὲ τυφλὸν τὸν accederet is qui aliquando fuerat cæcus: eum autem
τος ἰαθέντα παρελθεῖν ἠξίουν. Ἐπεὶ curarat Pantoleon. Postquam vero auditi sunt,
καὶ παρέστη· Πῶς ὁ Παντολέων, et is adstitit: Quomodo, dixerunt, Pantoleon tuos
σου τοὺς ὀφθαλμούς; Ὁ δέ· Χριστὸν curavit oculos? Ille autem: Christo, inquit, iuvocato; idque cum nec breve quidem tempus mecum
ἔφη, καὶ ταῦτα οὐδὲ βραχύ μοι esset moratus, ut aliqua cogitatio artis nobis posset
, ἵνα καὶ τέχνης ἔννοιά τις παρε- in mentem venire: sed invocationem propemodum
σχεδὸν ἔφθανε τὴν ἐπίκλησιν ἡ τοῦ præcessit visio oculorum. Tibi autem quid videtur
Σοὶ δὲ τί παρίσταται; ὁ βασιλεὺς inquit imperator: Christum esse dicis, qui te cura-
εἶναι λέγεις τὸν ἰασάμενόν σε ἢ τοὺς vit, an deos: Qui vero curatus fuerat; Imperator
ὁ θεραπευθείς· Βασιλεῦ, εἴρηκεν, inquit, hujus rei judicium est rebus ipsis permit
ράγμασι τὴν κρίσιν ἐπιτρεπτέον· τού- tendum. Hi quidem, quos vides, medici cum pro
ς ὁρᾷς ἰατρούς, πολλὰ ἐπ' ἐμοὶ καμόν- me multum laborassent, sibi quidem profuerunt, ut
μὲν ὤνησαν, τὴν οὐσίαν κατακείραντες qui meas attonderint facultates: mihi autem nihil,
τὰς ματαίας, φεῦ, τοῦ φωτὸς ἐλπίδας, D imo vero etiam obfuerunt, qui modicam lucem
ὅτι μὴ καὶ προσέβλαψαν διαφθείραντες quam habebam, corruperint. Quem nam ergo oportet existimare adjutorem? Æsculapiumne, qui a
μετρίαν αὐγήν. Τινα οὖν χρὴ βοηθὸν multis fuit vocatus, et nihil profuit: an Christum,
κληπιὸν τὸν ὑπὸ πολλῶν κληθέντα καὶ qui a solo Pantoleone invocatus charam mihi lucem
νήσαντα, ἢ Χριστὸν τὸν ὑπὸ Παντολέοντος statim donavit? Hoc, o imperator, quonam modo
ραχρῆμα τὸ φίλον πᾶσι φῶς ἐμοὶ δω- m? Nam hoc ipsum est, vel cæco ut dicitur, evidens.
ούτο, βασιλεῦ, δῆλον ἀληθῶς καὶ τυφλῷ.

ταῦτα Μαξιμιανὸς ἀπορῶν λόγου καὶ XI. Ad hæc Maximianus cum non haberet, quod
ιτάγματος μόνου πειθὼ παρέχειν δυνά- diceret, et quasi solo jussu ei posset persuaderi: Noli, inquit, stulte gerere, et ne Christum quidem omnino nominare; aperte enim dii tibi
μώραινε, ἔφη, μηδὲ Χριστὸν εἰς ἅπαξ lucem donarunt. Is autem ad veritatem, non ad
ο· ἄντικρυς γὰρ οἱ θεοί σοι τὸ φῶς potestatem, omnino aspiciens, et liberius loquens
Ὁ δὲ πρὸς τὴν ἀλήθειαν, οὐ πρὸς τὴν
παρέπαν ἰδὼν καὶ ὑπὲρ τὸν τοῦ Εὐαγ-

quam cæcus Evangelii : Tu, inquit, te stulte geris, qui eos qui sunt cæci vocas datores lucis, quibus consimiliter tu quoque cæcus permanes, qui talia opinaris, et non potes intueri ad lucem veritatis. Propter hæc tyrannus fuit ira incitatus. Quomodo enim omnino aures, quæ emarcuerunt et corruptæ sunt assentationibus, asperiorem, quæ ex veritate dicitur, sustinuerint orationem? Statimque vera esse judicans, quæ ei prius dicta fuerant a medicis, jubet amici Christi caput amputari, pœnam veritatis ei mortem inferens, et invitus efficiens, ut pulchras Christo referret gratias, qui eum curaverat, nempe confessionem. Bonus autem Pantoleon ne sic quidem neglexit ea facere, quæ tempori et rebus conveniebant; sed cum martyris cor pus emisset ab iis qui interfuerant, id cum patre suo sepelit, ut qui per suam in Christum confessionem, eum sibi proprium esse duxisset, et cognatione sanguinis eum reputasset longe conjunctiorem.

XII. Deinde imperator ad se accersiit Pantoleonem. Ille vero cum abduceretur, labris canebat psalmum tempori convenientem: *Deus*, dicens, *laudem meam ne tacueris : quoniam os peccatoris et dolosi in me apertum est. Locuti sunt adversum me lingua dolosa, et verbis odii circumdederunt me et oppugnaverunt me gratis. Pro eo ut me diligerent, calumniabantur : ego autem orabam. Et reddiderunt mihi mala pro bonis, et odium pro dilectione mea. Sed fer mihi opem, Domine Deus meus, et salvum me fac secundum tuam misericordiam. Induantur, qui me calumniantur, confusione et amiciantur, tanquam diploide, ignominia sua : servus autem tuus lætabitur in te* [1]. Cum finita autem esset ejus precatio, stetit coram rege, aut, ut melius dicam, non coram illo, sed coram immortali, et eo qui est in æternum. Coram eo enim vere stabat, et mente conversabatur. Cui ille primum placide et benigne : Non bona sunt, o Pantoleon, ea quæ de te audivimus, a te magnum quidem esse contemptui habitum Æsculapium, et alios, qui sunt apud te, deos : in illum autem Christum, qui male periit, te tuam spem posuisse, et eum solum Deum nominare. Quanquam non ignoras omnino, quam ego te benignis aspexerim oculis, et quemadmodum, cum ego te in meam adscivissem familiam, præceptori tuo Euphrosyno diligenter mandaverim, ut te quamprimum faceret in medicina præstantissimum, ut mihi ea in re posses esse usui. Tu autem... Sed omnino homines multa falsa dixerint et inania. Et ideo te accersivi, ut illa quæ a me sunt audita, arguantur esse vana, et in vidorum alioqui hominum calumniam: et maximis diis, ut par est, offeras sacrificium.

XIII. Ad hæc Pantoleon : Facta, inquit, o imperator, sunt verbis magis credibilia et fortiora, et ante omnes quidem res alias præcedere oportet

A γελίου τυφλὸν ἀτεχνῶς παῤῥησιασάμενος· Σὺ μωραίνεις, ἔφη, φωτὸς δωτῆρας τοὺς τυφλοὺς ὀνομάζων, οἷς καὶ αὐτὸς ὁμοίως τυφλώττων εἶ, τοιαῦτα δοξάζων καὶ πρὸς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας ἀπιδεῖν μὴ δυνάμενος. Θυμὸς ἐπὶ τούτοις εἶχε τὸν τύραννον· Ποῦ γὰρ ὅλος κολακείαις ὑπόσαθρος καὶ διεφθαρμένη ψυχὴ λόγων ὑπ' ἀληθείας δριμυτέρων ἀνάσχοιντο ἄν; καὶ εὐθέως ἀψευδῆ κρίνας τὰ ὑπὸ τῶν ἰατρῶν ἐκείνων λεχθέντα, κελεύει τὴν κεφαλὴν ἐκκοπῆναι τοῦ φιλοχρίστου, ἐπιτίμιον αὐτῷ τῆς ἀληθείας ἐπενεγκὼν τὸν θάνατον καὶ ἄκων παρασκευάσας, καλὰς αὐτὸν ἀποδοῦναι χάριτας τῷ θεραπευκότι Χριστῷ τὴν μαρτυρίαν. Ὁ μέντοι Παντολέων οὐδὲ οὕτως ἠμέλει ταῦτα προσήκοντα τῷ καιρῷ καὶ τοῖς πράγμασι ποιεῖν· ἀλλὰ χρήμα-
B των ὀνησάμενος παρὰ τῶν ἀνελόντων τὸ σῶμα τοῦ μάρτυρος, τῷ πατρὶ συνθάπτει τῷ ἑαυτοῦ, καθάπερ διὰ τῆς εἰς Χριστὸν ὁμολογίας αὐτὸν ἐξιδιωσάμενος· καὶ πολλῷ τῆς δι' αἵματος συγγενείας τοῦτον οἰκειότερον τῷ ἑαυτῷ λογισάμενος.

ΙΒ'. Εἶτα ὁ βασιλεὺς τὸν Παντολέοντα ἐκάλει πρὸς ἑαυτόν, καὶ ὃς ἀπαγόμενος οἰκεῖον τῷ καιρῷ τοῖς χείλεσι ψαλμὸν ᾖδεν· Ὁ Θεός, τὴν αἴνεσίν μου, λέγων, μὴ παρασιωπήσῃς, ὅτι στόμα ἁμαρτωλοῦ καὶ στόμα δολίου ἐπ' ἐμὲ ἠνοίχθη· ἐλάλησαν κατ' ἐμοῦ γλώσσῃ δολίᾳ, καὶ λόγοις μίσους ἐκύκλωσάν με, καὶ ἐπολέμησάν με δωρεάν, ἀντὶ τοῦ ἀγαπᾷν με, ἐνδιεβάλλόν με, ἐγὼ δὲ προσηυχόμην, καὶ ἔθεντο κατ' ἐμοῦ κακὰ ἀντὶ ἀγαθῶν καὶ μῖσος ἀντὶ τῆς ἀγαπήσεώς μου· ἀλλὰ βοήθησόν μοι, Κύριε ὁ Θεός μου, καὶ σῶσόν με κατὰ τὸ ἔλεός σου· ἐνδυσάσθωσαν οἱ διαβάλλοντές με ἐντροπὴν, καὶ περιβαλέσθωσαν ὡς διπλοΐδα αἰσχύνην αὐτῶν· ὁ δὲ δοῦλός σου εὐφρανθήσεται ἐπὶ σοί. Καὶ τῆς εὐχῆς αὐτῷ ληξάσης, εἱστήκει τοῦ βασιλέως ἐνώπιον, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, οὐκ ἐκείνου, τοῦ ἀθανάτου δὲ καὶ διαιωνίζοντος. Αὐτῷ γὰρ ἦν παριστάμενος ἀληθῶς κατὰ νοῦν οἱ συγγινόμενος, ὃν ἐκεῖνος ὁμαλῶς τὰ πρῶτα καὶ λίαν ἠπίως· Οὐκ ἀγαθὰ, ἔλεγεν, ὦ Παντόλεον, ἃ δὴ περὶ σοῦ ἀκηκόαμεν, ὡς ἠμελῆσθαι μὲν τὸν μέγαν Ἀσκληπιὸν καὶ τοὺς ἄλλους παρὰ σοὶ θεοὺς, ἐπὶ Χριστὸν δὲ ἐκεῖνον τὸν ἀπολωλότα κακῶς ἀναρτῆσαί σε τὰς ἐλπίδας καὶ τοῦτον μόνον ὀνομάζειν Θεὸν, καίτοιγε οὐκ ἠγνόησας τὰ ἐμὰ πάντως, καὶ οἷον εὐμενῶς
D ἑώρων πρός σε καὶ ὅπως ἐξοικειούμενός σε πολλὰ τῷ διδασκάλῳ σου Εὐφροσύνῳ ἐπήγγειλα, ἄριστόν σε τὴν ἰατρικὴν ὡς τάχιστα ἀποδεῖξαι, ὥστε μοι τὰ πρὸς τούτῳ εὔχρηστον εἶναι. Σὺ δὲ, ἀλλὰ πολλὰ πάντως εἴποιεν ἄνθρωποι ψευδῶς καὶ ματαίως, καὶ διὰ τοῦτό σε προσκέκλημαι, ὥστε κἀκεῖνα ἅπερ δὴ καὶ ἠκούσθη μοι, κενὰ δήπου καὶ βασκάνων ἄλλων συκοφαντίαν ἀπελεγχθῆναι καὶ σὲ τοῖς μεγίστοις θεοῖς, ὡς προσῆκε, θυσίαν προσενεγκεῖν.

ΙΓ'. Πρὸς ταῦτα ὁ Παντολέων· Ἔργα λόγων, βασιλεῦ, ἔφη, πιστότερά τε καὶ ἰσχυρότερα, καὶ πάντων μὲν καὶ τῶν ἄλλων πραγμάτων πίστιν προ-

[1] Psal. CVIII, 1-5, 26, 28, 29.

ἀλήθειαν. Ἡ δὲ περ τὸ Θεῖον ιοτέρα, τοσοῦτον ἄρα καὶ πλείονος ᾽είας. Ὁ μὲν οὖν παρ᾽ ἐμοῦ προσ- ᾽ ἐποίησε, γῆν ὑπέστησε, νεκροῖς ς ἀνέβλεψιν, λεπροῖς κάθαρσιν, ωσιν θελήματι μόνῳ καὶ λόγῳ οἱ παρ᾽ ὑμῶν λεγόμενοι καὶ σεβό- υι τοιοῦτον ἢ εἰργάσαντο ἢ ὅλως σασθαι. Εἰ δὲ βούλει, καὶ νῦν βασιλεῦ, τὴν βάσανον δῶμεν, καὶ αὖθα τῶν ἀνίατα νοσούντων καὶ χνη καὶ χεὶρ ἀπαγορεύει τὴν ἴτωσαν δὲ καὶ οἱ παρ᾽ ὑμῖν ἱερεῖς. κείνοις μὲν πρώτοις τοὺς ἑαυτῶν ν ὑπ᾽ ἐμοὺ λατρευόμενον καὶ, ὃς γάδα θείη τὴν νόσον, οὗτος Θεὸς ᾽ω δήπου καὶ σεβαζέσθω· τοὺς δὲ μεν, λήθην αὐτῶν μακρὰν καταχέαν- α τῷ βασιλεῖ. Θεοῦ γὰρ ἦν τοῦτο ᾽ρονοίας οἰκονομία, ἵνα δὴ τὰ τῆς ᾽χθροῖς ἀναμφίλογα ᾖ, καὶ οὕτως ἐν ᾽ νικήσειεν ἡ ἀλήθεια.

᾽ίνυν εἰς μέσον παρειμένος ἀνὴρ, ᾽ τῷ παραμόνῳ παρέσει μικροῦ ς αὐτὸν κλίνης μηδὲ κινεῖσθαι δυ- ᾽τες οὖν οἱ τῶν ματαίων θεῶν ἱε- ᾽ ματαιότατοι, οἱ μὲν Ἀσκληπιὸν, Ἄρτεμιν, ἄλλοι δὲ ἄλλους ἐπεκα- ἀνοήτων ἱκέται δεικνύμενοι, καὶ ; ἐκτόπῳ καὶ ὑπερφυεῖ πράγματι· ὶν ῥᾶσθῆναι καὶ τοὺς ἐκείνων θεοὺς καὶ λόγον ἔχοντας. Τίνα οὖν τὰ κωφὰ, τίνα παρέχειν ἄλλοις ἡδύ- ᾽ῦκουν οὐδὲ παρέσχον, ἀλλὰ πολλὰ ᾽ησαμένων, αὐτὸ τοῦτο ὅπερ ἦσαν ἐφάνησαν. Οὓς ὁ Παντολέων ὁρῶν ᾽εῖ τὴν ματαιοπονίαν αὐτῶν ἐμυ- ᾽ὲ καὶ αὐτὸς τὴν ἐπίκλησιν ἐπε- τὸ ὄμμα εἰς τὸν οὐρανὸν, συναναι- ᾽αὶ τὴν διάνοιαν, καὶ, Κύριε, εἰσ- ; προσευχῆς μου, καὶ ἡ κραυγή ᾽έτω· μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσω- ᾽, ἐν ᾗ ἂν ἡμέρᾳ θλίβωμαι κλῖνον σου· ἐν ᾗ ἂν ἡμέρᾳ ἐπικαλέσω- ᾽ίκουσόν μου, καὶ δεῖξον τοῖς σε ᾽ῖς μὴ οὖσι σεβομένοις θεοῖς, ὅτι Βασιλεῦ, ἀδυνατεῖ δέ σοι οὐδέν. ῆς χειρὸς ἁψάμενος τοῦ κειμένου, λέγει, Χριστοῦ τοῦ ἀνορθοῦντος υς, ὑγιὴς ἔσο καὶ ὑγιῶς τοῖς μέ- ᾽ίπεν καὶ ὁ λόγος εἰς ἔργον ἐξέβη, παρειμένον οὐκέτι, ἀλλ᾽ οἱ πόδες ᾽ούντως βαίνοντα καὶ σχεδὸν ᾄττοντα ᾽ετὰ θερμῆς ὅσης τῆς ἡδονῆς πο-

A fidem et veritatem. In Deum autem pietas, quo est excelsior, eo majori perfectione et absolutione indiget. Atque is quidem, qui a me colitur et adoratur, cœlum fecit, terram constituit, mortuos suscitavit, cæcis visum reddidit, leprosos curavit, paralyticos erexit : idque sola voluntate et verbo. Qui autem a vobis dicuntur et coluntur dii, nescio an aliquid tale fecerint, aut possint omnino facere. Et si velis, id nunc re ipsa experiamur. Accedat huc aliquis ex iis qui laborant immedicabiliter, et quorum curationem desperat ars humana et manus. Accedant autem etiam, qui sunt apud vos sacerdotes. Deinde ab eis quidem sunt primum dii illorum invocandi : a me autem is quem colo. Et qui nominatus morbum fugaverit, is Deus solus reputetur et colatur : alios autem in malam rem amandemus, eos magna obruentes oblivione. Placuerunt hæc imperatori. Erat enim hoc Dei et divinæ ejus providentiæ consilium, ut sic recta fides vel apud ipsos inimicos esset citra controversiam, et in aperto magis vinceret veritas.

B

XIV. Adducitur itaque in medium vir paralyticus, qui jam longo tempore decumbebat in lecto, et qui propemodum non poterat magis moveri, quam qui eum tenebat lectus. Cum itaque accessissent vanorum deorum sacerdotes, et ii qui versati fuerant in medicina, alii quidem Æsculapium, alii vero Jovem, alii autem Dianam, alii vero alios deos invocabant, amentes iis rebus supplicantes, quæ mente et sensu carent, et maxime in re tam magna, et quæ usque adeo superabat naturam. Erat enim æque difficile, et ipsum convalescere, et videri illorum deos sensu et ratione præditos. Quænam enim adeo muta et surda possunt aliis ullam præbere curationem ? Ergo nec præbuerunt : sed cum multa petiissent ii qui dicti sunt, hoc ipsum quod erant, nempe lapides, iis qui rogabant, aperte apparuerunt. Rogantes autem videns Pantoleon, inanem eorum laborem decore subridendo, subsannavit. Postquam vero ipse quoque jussus fuit invocare, tollit quidem in cœlum oculos, cum iis autem extollit vocem, et, *Domine*, inquit, *exaudi orationem meam, et clamor meus ad te veniat. Ne avertas faciem tuam a me ; in quacunque die tribulor, inclina ad me aurem tuam. In qua die invocavero te, celeriter exaudi me* ; et ostende iis qui te ignorant, et eos qui non sunt, deos colunt, te omnia posse, o Rex, tua potentia. Nihil est autem quod a te non possit fieri. Sic dixit : et cum tetigisset manum ejus, qui jacebat, dicit : In nomine Christi, qui erigit eos qui sunt confracti, esto sanus, et sane utere membris tuis. Dixit, et verbum effectus est consecutus : neque amplius lectus paralyticum, sed ejus pedes sustinebant, audacter ingre-

C

D

emodum exsilientem, et statim cum magna voluptate domo egredientem.

XV. Neque vero ad eum usque constitit curatio,

sed ipse quidem corpore, multi autem alii animo paralytici, et morbo impietatis enervati, cum vidissent quod factum fuerat, surrexerunt et erecti sunt: et postremo priori errore condemnato, verum Deum coluerunt. Sic enim Dominus et illuminat cæcos, et scit erigere confractos. Atque sceleratos quidem sacerdotes et medicos, qui sua sponte erant immedicabiles, non subiit lumen veritatis: sed cum a malis rebus liberari non possent, ut qui essent iis diu assuefacti, accedentes ad Maximianum, ad iracundiam provocarunt eum adversus sanctum. Si siveris illum vivere, dicebant, et dii simul tibi peribunt et sacrificia: et aperte fabula nostra videbitur religio et sacra orgia; Christiani autem nos profuse ridebunt, et res illorum magis florebunt, et erunt nostris multo validiores. Hæc cum dixissent, ille facilem eis aurem præbuit, et paruit. Sanctum itaque accersit imperator, et tanquam escam benignitatis ei imperator porrigens admonitionem: Crede mihi, inquit, Pantoleon, et diis offer sacrificium. An non vides, qod quibuscunque non est persuasum, ut facerent quod dictum fuerat, ii gravissima supplicia et mortem habuerunt incredulitatis remunerationem? Horum est testis, qui nuper misere vita privatus est. Anthimus ille senex. Ego autem curam gero tuæ juventutis, neque volo te tam male perire. Scito enim, fore ut te multa et gravia excipiant supplicia, si eamdem sequaris inobedientiam.

XVI. Pantoleon vero, vitans quidem admonitiones, tanquam apertam fraudem, minas autem contemnens, tanquam ipsis somniis imbecilliores: Ne existimes, inquit, o imperator, fore ut me persuadeas admonitionibus, nec ut me minis terreas. Quid enim me vel ex bonis mundi capiet, vel terrebit ex rebus terribilibus, qui non solum mortem contemno, sed eam etiam optandam arbitror propter Christum? Pro eo autem tormenta tantum abest ut extimescam, ut etiam magnum damnum existimem, si non sint plura et gravissima, et in iis clementiam quavis crudelitate duco esse graviorem. Egregium certe Anthimum, non ut tu miserum, sed valde etiam beatum esse judico, et ejus mortem cuivis vitæ præfero, quod tali fine talem ornavit senectutem, et canitiei alborem sanguine cruentavit martyrii. Quod si ille, qui erat tam provectæ ætatis, adeo fortem et constantem se ostendit, me, qui sum adhuc juvenili ætate, quæ non oportet gravia sustinere, ut iisdem, quibus senex, coronis dignus habear? Non ergo persuadebis, non expugnabis, non nos ab hac abduces confessione: non per sacra mihi et divina signa, quibus ego factus sum certior de veritate. Patriam enim pudore affecerim, et matris, quæ me peperit, pietatem, a qua in iis quæ ad pietatem pertinent, pulchre prius fui informatus et cum qua in æternis tabernaculis propero requiescere. Hæc dixit Pantoleon, et paucis ostendit, qualem virum offendisset is qui de sceptris et throno se ja-

A αὐτὸν μὲν κατὰ σῶμα, πολλοὶ δὲ ἄλλοι παρειμένοι καὶ ψυχὴν καὶ ἀσεβείας πάθει κατερράγμένοι τὸ γεγονὸς θεασάμενοι, ἀνέστησάν τε καὶ ἐνωρθώθησαν, καὶ τῆς προτέρας πλάνης πολλὰ καταγνόντες τὸν ἀψευδῆ Θεὸν ἐσεβάσθησαν. Τοῖς μιαροῖς μὲν οὖν ἱερεῦσι καὶ ἀνιάτως ἔχουσιν ἰατροῖς ἐθελοκακοῦσιν οὐκ εἰσέδυ τὸ φέγγος τῆς εὐσεβείας, ἀλλὰ δυσαπαλλάκτως εἶχον τῶν μοχθηρῶν, ὡς ἂν ἐπὶ πολὺ τούτους συνειθισμένοι, ὅθεν καὶ τῷ Μαξιμιανῷ προσελθόντες, ἐξώργιζον αὐτὸν κατὰ τοῦ ἁγίου καὶ, Εἰ ζῇν ἐκεῖνον ἐάσεις, ἔλεγον, οἴχεταί σοι μετὰ τῶν θυσιῶν καὶ τὰ θεῶν, καὶ μῦθος ἄντικρυς δοξει θρησκεία τε ἡμετέρα καὶ ἱερὰ ὄργια, Χριστιανοὶ δὲ πλατὺ γελάσουσι καθ' ἡμῶν καὶ ἰσχύσουσι, καὶ τὰ αὐτῶν ἀνθήσει μᾶλλον, καὶ πολὺ ἔσται τῶν ἡμετέρων ἐπι-
B κρατέστερα. Ταῦτα εἰπόντες, ἀκούοντος ἔτυχον καὶ πειθομένου τοῖς λεγομένοις. Μετακαλεῖται τοίνυν ὁ βασιλεὺς τὸν Παντολέοντα καὶ οἱονεὶ δέλεαρ φιλανθρωπίας τὴν παραίνεσιν αὐτῷ προτείνων· Πείσθητί μοι, ἔλεγε, Παντόλεον, καὶ θυσίαν προσένεγκε τοῖς θεοῖς· ἢ οὐχ ὁρᾷς, ὅτι ὅσοι τοῦτο ποιῆσαι ἠπείθησαν, βαρυτάτας κολάσεις καὶ θάνατον ἔσχον τῆς ἀπειθείας ἀντίδοσιν; καὶ μάρτυς τούτου ὁ πρὸ μικροῦ ἀθλίως τοῦ ζῆν ἀπορραγεὶς Ἄνθιμος ὁ γέρων. Ἐγὼ δέ σου κήδομαι τῆς νεότητος καὶ οὐ βούλομαι οὕτως κακῶς ἀπολέσθαι. Ἴσθι γὰρ, ὅτι πολλαί σε καὶ χαλεπαὶ διαδέξονται βάσανοι τῆς αὐτῆς ἐχόμενον ἀπειθείας.

ΙϛΓ. Καὶ ἡ Παντολέων τὰς μὲν παραινέσεις ὡς φα-
C νερὰν ἀπάτην ἐκκλίνων, τὰς ἀπειλὰς δὲ ὡς ἀσθενεστέρας καὶ ὀνειράτων περιφρονῶν· Μηδὲ παραινέσεσιν, ἔφη, βασιλεῦ, οἷου με πείσειν, μήτε καταπλήξειν ταῖς ἀπειλαῖς. Τί γὰρ ἢ τῶν τοῦ κόσμου ἀγαθῶν αἱρήσει, ἢ τῶν φοβερῶν δεδίξεται τὸν οὐχ ἁπλῶς θανάτου καταφρονοῦντα, ἀλλὰ καὶ μακάριον τοῦτον καὶ ἐράσμιον εἶναι διὰ Χριστὸν λογιζόμενον; τὰς δὲ ὑπὲρ αὐτοῦ βασάνους τοσοῦτον ἀπέχω δεδοικέναι, ὥστε καὶ ζημίαν οὐ μικρὰν ἡγημαι, εἰ μὴ πλείους εἶεν καὶ χαλεπώταται καὶ τὴν περὶ ταύτας φιλανθρωπίαν πάσης ὠμότητος τίθεμαι βαρυτέραν· ἀμέλει καὶ Ἄνθιμον τὸν καλὸν, οὐχ ὡς σὺ ἄθλιον, ἀλλὰ καὶ σφόδρα μακάριον εἶναι κρίνω καὶ τὸν αὐτοῦ θάνατον ζωῆς προτιθεμαι πάσης, ὅτι τοιούτῳ τέλει τὸ σεμνὸν ἐκόσμησε γῆρας καὶ λευκότητα πολιᾶς αἵματι ἐφοίνιξε μαρτυρίου. Εἰ δὲ ἐκεῖνος οὕ-
D τως ἡλικίας ἔχων, οὕτως ἐφάνη καρτερικὸς, ἐμὲ τὸν ἐνταῦθα νεότητος ὄντα, ποῖον οὐ δεῖ τῶν χαλεπῶν ὑποστῆναι, ἵνα τῶν ἴσων τῷ γέροντι στεφάνων ἀξιωθῶ; Οὐ τοίνυν πείσεις, οὐχ αἱρήσεις, οὐ τῆς ὁμολογίας ταύτης ἐκστήσεις ἡμᾶς, βασιλεῦ, οὐ μὰ τὰ ἱερά μοι καὶ θεῖα μαρτύρια, οἷς ἐγὼ πεπληροφόρημαι τὴν ἀλήθειαν· αἰσχυναίμην γὰρ ἂν καὶ πατρίδα καὶ τῆς ἐμὲ τεκούσης μητρὸς τὸ φιλόθεον, παρ' ἧ μοι καλῶς καὶ τὰ τῆς εὐσεβείας προσετυπώθη καὶ ἧπερ ἐν σκηναῖς αἰωνίοις συναναπαύεσθαι κατεπείγομαι. Ἔφη ταῦτα ὁ Παντολέων, καὶ διὰ βραχέων ὑπέδειξεν, οἷῳ προσδεδληκὼς ἦν ὁ τοῖς σκήπτροις καὶ τῷ θρόνῳ μεγαλαυχούμενος, καὶ ὅτι ἐκεῖνο

πείσειν ἐλπίσας δικτύῳ θηράσειν αὔρας ἤλπισεν ἢ ἀστὸν ἑλεῖν ἐν νεφέλαις ὑπεριπτάμενον. Ὅθεν καὶ ἀπορῶν τοῦ πείθειν, πεῖραν αὐτῷ καθῆκε τὴν διὰ τῶν βασάνων, ὃ τῆς ἐξουσίας ἦν, οὐχὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς φρονήσεως.

ΙΖ'. Καὶ πρῶτα μὲν ξύλου ἀπήρτητο καὶ σιδηροῖς ὁ μάρτυς ὄνυξι κατεξέετο· πρὸς δὲ καὶ λαμπάδες πυρὸς ταῖς αὐτοῦ πλευραῖς ὑπεκαίοντο. Ὁ δὲ οὐ ταῖς πληγαῖς καὶ ταῖς καύσεσιν, ἀλλὰ τῷ δυναμένῳ βοηθεῖν προσεῖχε καὶ τὸ ὄμμα αἴρων εἰς οὐρανὸν, προσηύχετο καὶ διὰ τοῦτο παρῆν εὐθὺς ὁ ῥυόμενος· καὶ ὁ Χριστὸς ἐν σχήματι Ἑρμολάου ἐπιφανεὶς αὐτῷ τοῦ πρεσβύτου, παρακαλῶν ἦν πάνυ γνησίως καὶ ἀνακτώμενος· Ἐγὼ γάρ εἰμι μετὰ σοῦ, ὥσπερ πρότερον ἔφη τοῖς ἀποστόλοις, ἐν πᾶσιν οἷς πάσχων δι' ἐμὲ καρτερεῖς· καὶ ὅτι παρῆν, ἐγγὺς ἡ ἀπόδειξις. Ἅμα γὰρ καὶ αἱ τῶν δημίων παρεῖντο χεῖρες, καὶ αἱ λαμπάδες, ἐσβέννυντο, καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ τοῦ κολάζειν πλέον ἀπείχετο. Κελεύει τοιγαροῦν αὐτὸν κατενεχθῆναι τοῦ ξύλου, οὐκ ἐλεῶν μᾶλλον, ἀλλ' ὅ τι πράξοιτο διαπορῶν καὶ τοῦ πλείονος τόγε γοῦν ὑπὸ τῆς ἄνω χειρὸς εἰργόμενος. Εἶτα προσεχὼν αὐτῷ, Τίς ἡ τέχνη αὕτη τῆς γοητείας, ἔλεγε, Παντόλεον, ἣ σοι καὶ τὰς λαμπάδας ἔσβεσε καὶ τοὺς δορυφόρους ἐν ἀτονίᾳ κατέστησεν; Ὁ δέ· Ἡ ἐμὴ, ἔφη, γοητεία, Χριστός ἐστιν, ὃς καὶ παρίσταταί μοι ταῦτα διενεργῶν. Εἰ οὖν μείζονας, ὁ βασιλεὺς εἶπεν, ἐπάξομα· τὰς βασάνους, τί ποτε δράσεις; Τί ἄλλο, φησὶν ὁ μάρτυς, ἢ καὶ αὐτὸς μειζόνων ἀπολαύσω τῶν ἀντιλήψεων: Ἤκουεν ἡ πονηρία καὶ πεῖραν ἐπήγαγεν· οὔτε γὰρ πιστεύειν ἤδει τοῖς ἀγαθοῖς, οὔτε τῶν βλαπτόντων ἀπείχετο. Ἐκέλευεν οὖν λέβητα σιδηροῦν, ᾧ μόλιβδος ἐνῆν, παραχθῆναι, πυρί τε αὐτὸν κάτωθεν ὑποκαίεσθαι καὶ τούτῳ τὸν ἀθλητὴν ἐμβληθῆναι. Ἐπεὶ δὲ σπουδῇ τὸ κελευσθὲν ἠνύετο, ἀπαγόμενος πρὸς τὴν τιμωρίαν ὁ μάρτυς, τὴν προσευχὴν πάλιν ὥς τι σβεστήριον καὶ παράκλησιν ἱκανῶς ἀναχύψειν αὐτὸν δυναμένην, λαμβάνει τῷ στόματι καὶ ταύτην τοῦ δεινὸν ἀπειλοῦντος ἐκείνου κατῆδε λέβητος· Εἰσάκουσον, ὁ Θεός, φωνῆς μου, λέγων ἐν τῷ δέεσθαί με πρὸς σε, ἀπὸ φόβου ἐχθροῦ, ἐξέλου τὸν ψυχήν μου. Σκέπασόν με ἀπὸ συστροφῆς πονηρευομένων, ἀπὸ πλήθους ἐργαζομένων ἀδικίαν. Οὕτως ηὔξατο, καὶ σὺθις ἐν εἴδει τοῦ ἱεροῦ γέροντος Ἑρμολάου ὁ Χριστὸς αὐτῷ καθωρᾶτο, τῷ λέβητί τε σὺν αὐτῷ ἐγκατέδυ καὶ τὸ πῦρ εὐθέως ἀπεσβέννυτο, καὶ ὁ μόλιβδος εἰς τὴν φυσικὴν ψυχρότητα μετεβάλλετο. Καὶ πάλιν εὐχὴ αὐτῷ καὶ ψαλμὸς κατὰ καιρὸν ᾔδετο· Ἐγὼ πρὸς τὸν Θεὸν ἐκέκραξα, καὶ ὁ Κύριος εἰσήκουσέν μου. Ἑσπέρας καὶ πρωὶ καὶ μεσημερίας διηγήσομαι καὶ ἀπαγγελῶ, καὶ εἰσακούσεται τῆς φωνῆς μου.

ΙΗ'. Τῶν μὲν παρόντων τοὺς ἄλλους ἅπαντας ἔκπληξις εἶχε· μόνος δὲ ὁ βασιλεὺς ὑπὸ τῆς αὐτῆς πλάνης ἰσχυρῶς εἶχετο, καὶ τοῦτο ἦν διὰ μεριμνῶν ποίᾳ κολάσει τὸν τοῦ Χριστοῦ μάρτυρα τιμωρήσαιτ, καὶ ἢ μεταθέσθαι τῆς εὐσεβείας πείσει ἢ κακῶσ

A ctabat. Quamobrem cum nesciret, quanam posset ratione persuadere, expertus est per tormenta : quod erat potestatis, non autem sapientiæ et prudentiæ.

XVII. Et primum quidem in ligno fuit appensus, et ferreis martyr laniabatur ungulis. Præterea autem ignis quoque lampades lateribus ejus admovebantur. Ille vero non plagis et ustionibus, sed et qui potest· opem ferre, attendebat, et oculos in cœlum tollens, orabat. Et ideo statim adfuit liberator, et Christus apparens in habitu Hermolai senis, eum vere ac germane consolabatur et recreabat : Ego enim sum tecum, dicens, in omnibus, in quibus propter me patiens, te B fortiter geris. Quod autem adesset, non procul abfuit probatio. Nam simul laxatæ fuerunt manus lictorum, exstinctæ quoque sunt lampades, et a castigando abstinuit imperator, et plane dubitabat quid ageret. Jubet ergo eum demitti de ligno, non quod misereretur, sed potius quod plane nesciret, quid ageret. Deinde propius accedens : Quænam est, inquit, o Pantoleon, ars præstigiarum, quæ tibi exstinxit lampades, et satellitibus vires et vigorem abstulit ? Ille autem, Meæ, inquit, præstigiæ est Christus, qui etiam adest mihi hæc operans. Si ergo, inquit, majora tibi tormenta infligam, quidnam facies ? Quid aliud, inquit martyr, quam ipse quoque majores consequar remunerationes ? Audivit improbitas, et voluit experiri. Neque enim C bonis noverat credere, neque abstinebat a malis. Jussit ergo afferri lebetem ferreum, cui inerat plumbum, ipsumque igne inferne succendi, et in eum athletam injici. Postquam autem diligenter factum est, quod jussum fuerat, cum duceretur martyr ad supplicium, rursus orationem tanquam ad exstinguendum comparatam, et consolationem, quæ satis possit eum refrigerare, sumit in ore, et eam in terribili illo cecinit lebete : *Exaudi, Deus, vocem meam*, dicens, *dum oro ad te : timore inimici libera animam meam. Protege me a conventu malignantium, a multitudine operantium iniquitatem*[5]. Sic oravit, et rursus in forma sancti senis Hermolai Christus ab eo visus est et lebetem una cum eo est ingressus, et ignis protinus D est exstinctus, et plumbum in naturalem mutatum est frigiditatem. Et rursus oratio, et psalmus opportune ab eo canebatur : *Ego ad Deum clamavi et Dominus exaudivit me. Vespere et mane et meridie narrabo et annuntiabo, et exaudiet deprecationem meam*[6].

XVIII. Ataque ex iis quidem, qui aderant, alios omnes cepit admiratio : solus autem imperator valide in suo hæsit errore : qui apud se cogitabat, quonam supplicio Christi puniret martyrem, et aut eum a pietate traduceret, aut male vita priva-

[5] Psal. LXIII. 2, 3. [6] Psal. LIV, 17, 18

ret. Cum autem considerent, qui aderant, ut in A profundum maris jaceretur sanctus (nam etiam post decessum Christianis ejus invidebant reliquias), audiens imperator est persuasus, et jubet gravissimum lapidem ejus collo alligari, et sic in mare immitti. Curæ autem fuit ministris, ut id, quod eis imperatum fuerat, exsequerentur: Deo vero, ut maxime præberet adjutorem ei qui propter ipsum patiebatur. Quod quidem etiam factum videre licuit. Nam illi quidem eum ad mare recissent, et ejus collo lapidem alligassent, in profundum transmiserunt. Christus autem cum in priore Hermolai forma rursus apparuisset, effecit, ut lapis quidem, non secus atque folium arboris, mari supernataret: illum vero, non secus atque magnum prius Petrum, manu deducens, fecit B pedibus ambulare super fluctus. Ipse enim, qui redimebat et servabat, ipse erat, cujus in mari viæ, et in multis aquis semitæ et vestigia, ut divinus ait David [1], non sunt cognita. Ingrediebatur ergo Pantoleon ille admirabilis, et jam erat in littore, laudem contexens ei qui servaverat, dignam quidem illius anima, et rebus admirabilibus. Quem cum sic vidisset salvum præter spem imperator: Quid hoc est, inquit, Pantoleon, mare quoque tuis superasti præstigiis? Ille autem: Etiam mare, inquit, fecit, quod jussum est a Domino. Ei etenim cedit mare et terra, et quæcunque sunt, ei magis cedunt, quam tibi imperatori, qui nunc ad tempus serviunt.

XIX. Ad hæc tyrannus, volens potius male per- C suadere, quam bene persuaderi et salutariter, jubet omne genus feras produci adversus virum egregium. Quæ cum adductæ essent, et illum prope statuisset, partim quidem ei metum incutiens, partim autem fingens se moveri misericordia, et in omnem se partem versans, ut persuaderet: Hæ, inquit, o Pantoleon (ei feras ostendens), adductæ sunt propter te et tuum interitum. Si tui ergo ulla moveris misericordia (ego enim tuæ curam gero formæ et ætatis), velis persuaderi, et videri esse prudens et cordatus, ut qui possis vitam morti præferre, lætitiam doloribus, ignominiæ gloriam et delicias. Cui sanctus: Si antequam essem expertus Dei, quam mei suscipit defensionem, a tuis verbis non potui persuaderi: nunc eo D quo sum tantum consecutus auxilium, persuadebor? Cur me ferarum crudelitate perterrefacere quæris, o imperator? Qui enim satellitum tuorum ad torquendum paratas manus inutiles effecit et imbecillas, et ignem reddidit frigidum, et plumbum in aquam transmutavit, et ipsum mare constrinxit compedibus, poterit omnino feras quoque mansuefacere, et eas nobis efficere ovibus mansuetiores.

XX. Cum ergo non parens Christi martyr, esset pugnaturus cum bestiis, ut qui levius esse reputas-

[illegible]

ΙΘʹ. [illegible]

Κ. [illegible]

[1] Psal. LXXVII, 20.

ιλῶς γε ποιῶν καὶ τὸ θηρίοις ἐκδοθῆναι κακὸν
ιουφότερον λογισάμενος· συνέρρει μὲν πᾶσα
ς ἰδεῖν τὸ γινόμενον, νεανίαν οὕτω καλὸν, εὐ-
ὸ σῶμα, εὐγενῆ τὴν ψυχὴν, οὐδὲν ὅ τι κακὸν
ντα κακῶς μέλλοντα παθεῖν καὶ θηρίοις ἐκδο-
νον. Ἀπήγετο καὶ ὁ δίκαιος ὡς λέων πεποι-
τὰ τὸ ᾀδόμενον καὶ οὐδὲν ὑφειμένον ἢ μαλα-
πρὸς ἔλεον ἕλκον ὁρῶν. Καὶ πῶς γὰρ ἔμελλε,
νήθους βοηθοῦ πάλιν εἰς ὄψιν Ἑρμολάου συν-
αὐτῷ καὶ θαῤῥεῖν ἐπιτρέποντος; Εἶτα τῶν
ἐπαφεθέντων τῷ ἀθλητῇ, οὕτω κελεύσαντος
λλῷ τούτων ἀγριωτέρου τυράννου, οἱ μὲν παρ-
ὐθὺς ᾤοντο τὸν ἅγιον διασπαραχθήσεσθαι,
ος τοῦ ῥυομένου μηδὲ σώζοντος· οὐχ οὕτω δὲ
ιοσεβεῖς παρεσκεύασεν ὁ λέγων· Τὸν Ὕψι-
θου καταφυγήν σου· οὐ προσελεύσεται
τὲ κακὰ, καὶ μάστιξ οὐκ ἐγγιεῖ ἐν τῷ
ατί σου· καί· Ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον
ῃ, καὶ καταπατήσεις λέοντα καὶ δράκοντα·
οὐδὲ διέψευσε τοῦ πιστεύσαντος τὴν ἐλπίδα.
ον γὰρ ἀπέσχον οἱ θῆρες τοῦ κακῶς διαθέ-
ὸν ἅγιον, ὡς μικροῦ καὶ τὸ μὴ θῆρας εἶναι
ὐτοὺς νομισθῆναι, θῆρας, ἔφην, μηδ' ἁπλῶς
καὶ τοῦ φρονεῖν ἀπεστερημένα, ἀλλ' οἷόν τι-
ρονας καὶ τῆς τῶν λογικῶν ὄντας μερίδας,
τολλῆς τῷ μάρτυρι προσιόντας εὐλαβείᾳ,
ας δὲ ἡδέως καὶ φιλανθρώπῳ γλώσσῃ κα-
ατικῇ τῶν ποδῶν παραψαύοντας, ἄλλως τε δ-
ιήλοις διαμιλλώμενοι, τίς πρῶτος αὐτῶν προς
οὐ πρότερον ἀφιστάμενοι, πρὶν ἂν ὁ μάρτυ
ἐπιθῇ τὴν χεῖρα καὶ εὐλογήσειεν.

Ἦν οὖν ἰδεῖν πρᾶγμα κομιδῇ καινότατον·
ρ τοιαύτῃ τοὺς ἀνθρώπους ὑπῆλθε κακία,
μοῦ καὶ ἀλόγων αὐτοὺς ἄνοιαν καὶ ὠμότητα
ὑπερβαλεῖν, τὴν μὲν ἐν τῷ μὴ σέβεσθαι τὸν
ότα, τὴν δὲ ἐν τῷ τιμωρεῖσθαι τοὺς αὐτὸν
ους, ὡκονόμησεν ὁ πάντα μετασκευάζων
ἔμπαλιν τοὺς θῆρας οἷα λογικοὺς ὀφθῆναι
ἀνθρώπων ἡμερότητα μιμουμένους, κήρυκας
ῖς ὄντας τῆς ἐκείνων κακίας καὶ τῆς αὐτοῦ
ου μακαριότητος. Ὅθεν καὶ οἱ παρόντες ἐπὶ
ομένῳ· Μέγας ὁ τῶν Χριστιανῶν Θεός ἐστιν,
ς καὶ ἀψευδὴς, ἐβόων, καί· Ἀφιέσθω ὁ δί-
Τί οὖν ὁ ἀληθῶς θὴρ καὶ ὠμότατος βασι-
Ἐπάγει τὸν θυμὸν κατὰ τῶν θηρίων καὶ πάντα
ἀναιρεῖ, ὥσπερ διαφθονήσας αὐτοῖς τῆς συ-
καὶ τὸν ὑπ' ἐκείνων οὐκ ἐνεγκὼν ἔλεγχον.
καὶ οὕτως ἀναιρεθέντα ἐπὶ πολλαῖς ἔμενε
μέραις, οὐδενὶ βρῶσις τῶν σαρκοβόρων γινό-
τιμῶντος κἂν τούτῳ ἀθλητὴν τοῦ Θεοῦ καὶ
ὐσέβειαν τοὺς ἄλλους παρακαλοῦντος, ὥστε
ύνετον βασιλέα τοῦτο μαθοντα, προστάξαι τὰ
κατορυγῆναι τῇ γῇ, πολλοῖς οὕτω τὴν πίστιν
ρίζοντα. Διαπορηθεὶς τοίνυν ὁ Μαξιμιανός·
ήσαιμι, ἔλεγε, Παντολέοντι; ἤδη γὰρ, ὡς
τοὺς πλείους ἀπέστησεν ἀπὸ τῶν θεῶν· Οἱ
οχός, φασὶ, γενέσθω, καὶ ἐφ' ὑψηλοῦ οὗτος

A set, tradi bestiis, quam adorare dæmones, confluxit quidem universa civitas ad videndum id quod fiebat, tam pulchrum scilicet juvenem, et corpore et animo præstantem, qui nihil mali fecisset, male passurum, et feris tradendum bestiis. Abductus est autem justus confidens ut leo, sicut canitur, et nihil molle ac remissum intuens, aut quod moveret ad misericordiam. Quomodo enim id erat facturus, cum rursus in conspectum veniret Hermolaus, et juberet eum esse bono animo? Deinde cum bestiæ jam cum athleta essent congressæ, sic jubente tyranno, qui aderant quidem, putabant fore, ut sanctus statim discerperetur, perinde ac si non esset qui servaret et eriperet: sed de viro pio non sic statuerat is, qui dicit: *Al-*
B *tissimum posuisti refugium tuum: non accedent ad te mala, et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo*, et, *Super aspidem et basiliscum ambulabis, et conculcabis leonem et draconem*[8]. Itaque nec spem fefellit ejus, qui crediderat. Tantum enim abfuit, ut feræ sancto malefacerent, ut eæ propemodum ne feræ quidem viderentur; feræ, dixi, imo nec, ut semel dicam, animantia ratione carentia, et vi intelligendi privata: sed tanquam prudentia, et ex numero eorum quæ sunt ratione prædita, cum magna reverentia accederent ad martyrem, suaviter blandientes, benignaque et medicante lingua pedes tangentes: et alioqui inter se contenderent, quænam prima ad eum accederet, et non prius recederet, quam martyr ei manum imposuisset et ei benedixisset.

C XXI. Licebat ergo videre rem maxime novam, et longe jucundissimam, homines quidem mutatos in ferarum sævitiam, rursus autem videri feras, tanquam ratione præditas, et credi humanam habere mansuetudinem. Ii certe, qui aderant, admirati id quod factum fuerat, clamabant: Magnus est Deus Christianorum, qui quidem est solus et verus; et: Dimittatur justus. Quid igitur? Qui vere erat ferus et crudelissimus, imperator iram infert in bestias, et omnes statim tollit de medio, perinde ac eis invidens prudentiam, et non potens ferre earum reprehensionem. Illæ autem cum sic essent interfectæ, multos dies manserunt a nullo comesæ ex carnivoris, Deo in hoc quoque athletam honorante, et ad pietatem alios hortante: adeo ut cum hoc stultus
D rescivisset imperator, eas jusserit infodi, sic multis fidem confirmans, Sic ergo dubitans Maximianus Quid faciam, dicebat, Pantoleoni? jam enim, ut videtis, multos abduxit a deis. Illia utem: Fiat, aiunt, rota, et ea in altum locum feratur. Deinde cum ei fuerit alligatus Pantoleon, per declive mittatur: accidet enim omnino, ut cum deorsum feratur, ipse per partes et membra conteratur, et sic malus male pereat. Et hæc quidem illi prompti ad malum inveniendum, et qui nihil æque bene faciebant, aclædebant. Deus autem, qui semper protegit eos qui

[8] Psal. xc, 10-13.

illum diligunt, ne nunc quidem deserit Pantoleonem, sed eum rursus defendit, sicut charum filium.

A τοῦ τόπου ἐνεχθήτω. Εἶτα τοῦ Παντολέοντος αὐτῷ προσδεθέντος, ἀφεθήτω κατὰ τοῦ τροχοῦ κατὰ μέρος αὐτὸν ἐπιτριβῆναι καὶ μέλος κακῶς ἀπολέσθαι. Καὶ ταῦτα μὲν οἱ πορευόμενοι τὴν κακίαν καὶ πρὸς τὸ βλάπτειν εὑρεθεῖσι. Ὁ ἀεὶ τῶν ἠγαπηκότων αὐτὸν ὑπερασπίζων Θεὸς, οὐδὲ νῦν ἀφίστατο Παντολέοντος, ἀλλ' οἷα φίλου παιδὸς αὖθις προίστατο.

XXII. Atque interim quidem mansit in carcere, donec constructa esset rota. Cum vero ea esset jam constructa, rursus concurrente magna multitudine, utpote quod imperator ipse adesset spectator, alligatur martyr rotæ, et ipse desuper per declive dimittitur. Et illi quidem psalmus movebat labra, et preces, quæ Potentem vocabant ad auxilium. Ille autem protinus aderat, eum confirmans : et ad ostendendam præsentiam, rumpebantur vincula, martyr relaxabatur, et erat ab omni malo integer. Rota autem non tam contra illum, quam pro illo acta, occidit multos infideles ; et sic fit pœna ultrix eo modo, qui dici nequit ; *et cognoscitur Deus judicia faciens* [9], et *Deus ultionum libere agit* [10]. Propter hoc timor invasit civitatem, imperatorem admiratio. Et cum esset adhuc crassus vitio, nec posset lucem suscipere veritatis, rogavit sanctum : Quid hæc sibi volunt ? et quousque ex nostro populo alios quidem a diis abduces, alios autem morti dedes, ut horum quidem detrimentum patiamur, illos autem etiam nobis habemus adversos ? Deinde etiam rogavit, quemnam habuisset doctorem, et ex quo didicisset Christianismum.

ΚΒ'. Τὸ μὲν οὖν παρὸν ἐλάμβανεν αὐτὸν εἰς κτὶ, ἕως ἡ τοῦ τροχοῦ κατασκευὴ γένοιτο. Ἡ ἤδη καὶ κατεσκεύαστο, πλήθους πολὺ συνδρα- τος πολλοῦ, ἅτε βασιλέως αὐτοῦ θεατοῦ παρόν- δεσμεῖται ὁ μάρτυς πρὸς τῷ τροχῷ, καὶ ἐπικυλι- θεν κατὰ τοῦ πρανοῦς ἀφίεται. Καὶ τῷ μὲν ψαλ- τὰ χείλη ἐκίνει καὶ εὐχὴ καλοῦσα τὸν δυνατὸν ἐπικουρίαν. Ὁ δὲ τὸ τάχος παρῆν ἐνισχύων, καὶ B δεῖγμα τῆς παρουσίας ἐρρήγνυντο τὰ δεσμά, ἐλυ- τυς ἀνίετο καὶ κακοῦ παντὸς ἄθικτος ἦν. Ἡ τροχὸς δὲ οὐ κατ' ἐκείνου μᾶλλον, ἀλλ' ὑπὲρ αὐτοῦ πε- μενος, πολλοὺς ἀπόλλυσι τῶν ἀπίστων, καὶ γίνε- οὕτω τιμωρὸς ἀῤῥήτως ἡ τιμωρία, καὶ γνωστὸς Κύριος κρίματα ποιῶν καὶ Θεὸς ὁ τῶν ἐκδι- σεων ἐκδήμως παῤῥησιάζεται. Φόβος ἐπὶ τὴν ἔσχε τὴν πόλιν, θαῦμα τὸν βασιλέα, καὶ ἐπὶ τῶν τὴν κακίαν καὶ τοῦ τῆς εὐσεβείας φωτὸς ἐ- δεκτος, ἐπυνθάνετο παρὰ τοῦ ἁγίου· Ποῖον τὸν καὶ ἄχρι τίνος, φησὶν, τοὺς μὲν ἡμετέρους ἐκ θεῶν ἀποστήσεις, τοὺς δὲ θανάτῳ παρα- ἵν' ἐκείνους μὲν τέλεον ζημιοίμεθα, τούτους καθ' ἡμῶν ἔχοιμεν ; Εἶτα καὶ τίνα ἔσχε τὸν τὴν ἤρετο, καὶ παρὰ τίνος μάθοι τὸν Ἰησ- σμόν.

C

XXIII. Christi vero martyr confidenter confitetur Hermolaum, ut qui non posset eum celare, qui non erat angulo dignus et oblivione : sed luce. Cum autem jussisset, ut ei produceretur in conspectum, minime distulit martyr, ut qui didicisset experientia, qualis esset apud eum lingua et ingenium, quæ facilius capere possent, quam capi. Abiens ergo ille justus simul cum tribus militibus, quibus credita fuerat ejus custodia, venit in domum, in qua latebat divinus Hermolaus. Quem cum ipse aspexisset : Cur huc venisti, fili, et quanam de causa ? rogavit. Ille vero : Te vocat, inquit, imperator, domine mi senex. Is vero dixit, se hoc scire, quoniam adest tempus patiendi et moriendi pro Christo, ut ipse ei significaverat illa nocte. Postquam ergo illi constiterunt ante imperatorem, ille rogavit, quisnam esset ei nomen. Is vero et nomen dixit, et non celavit se esse Christianum. Deinde cum rogasset imperator, an etiam secum alios haberet Christianos, ille cum esset verax, dixit, Hermippum et Hermocratem, quos habebat. Cum eos ergo jussisset etiam sisti cum Hermolao, ubi affuerunt : Vos estis, inquit, qui Pantoleonem a cultu deorum abduxistis ? Illi antem : Eos, inquiunt, qui ipso digni sunt, Christus scit ad lucem vocare. Imperator autem : Missis, inquit, nugis, si vultis ab hac priore culpa absolvi, et iis qui a nobis amantur, et primos honores a nobis consequuntur,

ΚΓ'. Ὁ δὲ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς θαῤῥαλέως ὁμο- λογεῖ καὶ φανεροῖ τὸν Ἑρμόλαον, οὐ κρυπτόμενον δὼς τὸν μὴ γωνίας καὶ λήθης, ἀλλὰ φωτὸς. Ἐπεὶ δὲ ἐκέλευσεν καὶ εἰς ὄψιν αὐτῷ παρα- μάρτυς οὐκ ἀνεβάλλετο, πεῖρα μαθὼν, τίς αὐτῷ γλῶττα καὶ φρένες θηρᾶν μᾶλλον ἢ θη- σθαι δυνάμεναι. Ἀπελθὼν τοίνυν ὁ ἄδικος ἅμα τρισὶ στρατιώταις τοῖς τὴν φυλακὴν ἐπι- στευθεῖσι, προσβάλλει τῷ δωματίῳ, ἔνθα ὁ Ἑρμόλαος κρυπτόμενος ἦν, ὃν αὐτός· Τί ἧκες ἐνταῦθα, τέκνον, καὶ τίνος χάριν ; θάνετο. Καὶ ὅς· Ὁ βασιλεὺς, ἔφη, κελεύει σε μου πρεσβύτα. Ὁ δὲ γινώσκειν ἔλεγε τοῦτο, ὅτι ὁ καιρὸς πάρεστι τοῦ ὑπὲρ Χριστοῦ πάθε- καὶ θανεῖν, ὡς μοι τῆς νυκτὸς ταύτης εἰπεῖν λωκεν. Ὡς οὖν ἀπελθόντες τῷ βασιλεῖ παρε- προσχὼν ἐκεῖνος τῷ πρεσβύτῃ τίς τι ἐστὶ τὸ ὄνομα αὐτῷ ἤρετο. Ὁ δὲ καὶ τὸ ὄνομα ἔφη καὶ Χριστιανὸς εἶναι οὐκ ἀπεκρύψατο. Εἶτα ἐρω- τοῦ βασιλέως, εἰ καὶ ἄλλους ἔχοι Χριστιανοὺς αὐτῷ, φιλαλήθης ὢν ἐκεῖνος, Ἑρμιππὸν τε καὶ Ἑρμοκράτην οὓς εἶχεν, εἴρηκεν. Τούτους ἐκ- ναι καὶ σὺν Ἑρμολάῳ παραστῆναι αὐτῷ κε- ἐπεὶ παρέστησαν· Ὑμεῖς ἐστε, ἔφη, οἱ τὸν Πα- τολέοντα τῆς τῶν θεῶν ἀπεστήσατε θρησκείας ; δέ· Τοὺς ἀξίους ὁ Χριστὸς οἶδε καλεῖν πρὸς τὸ Καὶ ὁ βασιλεύς· Ἀφέντες τὸ κενολογεῖν, ἔφη,

D

[9] Psal. IX, 17. [10] Psal. XCIII, 1.

βούλεσθε καὶ τῆς προτέρας ταύτης αἰτίας ἀπολυθῆναι καὶ τοῖς παρ' ἡμῶν φιλουμένοις καὶ τῶν πρώτων ἠξιωμένοις τιμῶν συνταγῆναι, πεισθῆναι τοῦτον παρασκευάσατε τοῖς θεοῖς θῦσαι. Οἱ δέ· Πῶς ἂν τοῦτο δράσειαν, εἶπον, οἱ πρώτους ἑαυτοὺς πείσαντες μὴ ἀποστῆναι Χριστοῦ μηδὲ κωφοῖς εἰδώλοις θυσίαν προσενεγκεῖν; Ταῦτά τε εἰπόντες καὶ εἰς οὐρανοὺς ὄμματα αἰσθητά τε ἅμα καὶ νοητὰ ἦραν. Οὕτω δὲ εὐχομένοις ἐπιφαίνεται ὁ Σωτὴρ, καὶ ὁ τόπος εὐθὺς ὅλος κλόνῳ καὶ σεισμῷ βάλλεται.

A annumerari, efficite ut ei persuadeatur diis sacrificare. Illi vero, Quomodo, inquiunt, hoc fecerimus qui primum nobis persuaserimus Christum non deserere, nec surdis simulacris offerre sacrificium? Hæc dixerunt, et sensus et mentis oculos in cœlos sustulerunt. Sic precantibus autem apparet Salvator: et totus statim locus agitatur et movetur.

ΚΔ'. Ὁ δέ γε ταῖς ἀληθείαις διασεσεισμένος τὸν νοῦν βασιλεὺς τοὺς θεοὺς ἔφη ἀγανακτήσαντας σεῖσαι τὴν γῆν; πρὸς ὃν ὁ μάρτυς μάλα συνετῶς καὶ γενναίως· Εἰ δὲ καὶ αὐτοὺς συμβαίη τοὺς θεούς σου καταπεσεῖν· Οὔπω πέρας εἶχεν ὁ λόγος, καί τις τῶν τοῦ βασιλέως παραγενόμενος ἦν ἄγγελος ἐκείνῳ τῆς συμφορᾶς· Οἱ θεοὶ, ὦ βασιλεῦ, λέγων, ἔπεσόν τε καὶ συνετρίβησαν. Οὕτως οἱ φοβεροὶ καὶ τὴν γῆν σείοντες, πτῶμα ἔκειντο πονηρὸν, τοῖς οὐχ ὁμοίως τυφλοῖς οὐδὲ αὐτόχρημα λίθοις πολλοῦ γέλωτος ἀληθῶς ἄξιοι. Ἕτερος μὲν οὖν καὶ βραχείας ἀπολαύων φρενὸς καὶ μὴ τῇ μορφῇ μόνῃ τοῦ μὴ κτῆνος εἶναι φανερῶς πιστευόμενος κἂν ἐπέγνω τὸν ἀψευδῆ Θεὸν καὶ ποιεῖν ταῦτα δυνάμενον· ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνος· ἀλλ' εἴ τι βελτίων ὑπῆρχε καὶ ὅσον ἀπώνατο ἀπὸ τῆς θεοσημείας, ἀπὸ τῶν ἔργων εὐθὺς δῆλος γίνεται. Αὐτίκα γὰρ τῶν μὲν τριῶν ἁγίων ἐκείνων μετὰ τὸ πολλὰ τούτους κολάσαι τὸν διὰ ξίφους θάνατον διακρίνει· Παντολέοντα δὲ τὸν μέγαν τῷ δεσμωτηρίῳ κατὰ τὸ παρὸν δίδωσι. Τὰ μὲν οὖν ἀναιρεθέντα τῶν μαρτύρων σώματα οὕτω κείμενα Χριστιανοῖς ἐμέλησεν ἐνελέσθαι καὶ ὡς προσῆκον ἦν αὐτὰ θάψαι.

XXIV. Emotæ autem revera mentis imperator dicebat, deos indignatos movisse terram. Cui martyres prudenter admodum et fortiter: Si contigerit ipsos quoque deos tuos, inquiunt, una cadere? Nondum finita erat oratio, et quidam ex ministris imperatoris accessit ad illum, nuntius calamitatis: Dii, dicens, o imperator, ceciderunt et contriti sunt. Sic B illi terribiles et terram quatientes, jacebant in terram dejecti tristi casu, iis qui non erant æque cæci et plane lapides, ridiculi. Atque alius quidem, qui vel parum habuisset prudentiæ, et non ei sola forma obstaret, ne aperte crederetur esse pecus, Deum verum agnovisset, et qui posset hæc facere, sed non ille: qui quantum melior evasisset, et quantam utilitatem ex pietate percepisset, statim ex rebus ipsis aperit. Statim enim tres illos sanctos, postquam eos multis affecisset suppliciis, damnat capitis. Magnum autem Pantoleonem interim mittit in carcerem. Atque martyrum quidem sic interfectorum corpora curæ fuit Christianis tollere, et ea, ut par erat, sepelire.

ΚΕ'. Παντολέοντα δὲ ἀπὸ τῆς εἱρκτῆς καλέσας ὁ βασιλεύς· Δοκεῖ σοι, ἔφη, ὅτιπερ ζῶν τὰς ἐμὰς χεῖρας δυνήσῃ διαφυγεῖν, εἰ μὴ προσελθὼν πρότερον θύσῃς τοῖς θεοῖς, καὶ ταῦτα τοῦ διδασκάλου σου Ἑρμολάου, Ἑρμίππου τε καὶ Ἑρμοκράτους τὸ καλὸν ἤδη μαθόντων καὶ τοῖς θεοῖς θυσίαν προσενεγκόντων, οἳ καὶ ἀμοιβὴν τῆς εὐπειθείας, τὸ πρῶτοι εἶναι νῦν ἐν τῷ παλατίῳ παρ' ἡμῶν εἰλήφασιν; Εἴπερ οὖν καὶ σὺ τὴν καλὴν αὐτῶν ζηλώσας μεταβολὴν θύσεις, τότε ὄψει, Παντόλεον, οἷος ἐγὼ βαρὺς ὢν τῷ κολάζειν τοὺς ἀπειθοῦντας, παρὰ πολὺ τῶν πειθομένων ὑπάρχω τῷ εὐγνωμονεῖν, θεραπεύειν φιλοτιμότατος· τοῦτο δὲ κατὰ πολλὴν ἔφη τὴν κακοήθειαν, ὅσα πρὸς τὸ πεισθῆναι, φημὶ, τοὺς ἁγίους. Πῶς γὰρ, οὓς ἤδη φθάσας ἀνεῖλεν; Ἀλλ' ἐκ τῷ ὁμοίῳ δελεάσῃ τὸν ἐκ Θεοῦ φωτιζόμενον, ὅθεν οὐδὲ λαθεῖν ἴσχυσεν, ἀλλ', Ἴδω τούτους καὶ αὐτὸς, εἴρηκε, βασιλεῦ, πρὸ τοῦ σοῦ προσώπου παρεστηκότας· Ὁ μέντοι Μαξιμιανὸς ἔτι τοῦ δολιοῦσθαι καὶ μηδὲν ὑγιὲς λέγειν οὐκ ἀφιστάμενος (ἔθετο γὰρ καὶ τὸ σέβας καὶ τὴν ἐλπίδα ψεῦδος, κατὰ τὸν μέγαν Ἠσαΐαν φάναι, καὶ τῷ ψεύδει ἔκρινε σκεπασθήσεσθαι), Οὐ πάρεισιν ἐνταῦθα, ἔφη, ἀλλὰ κατὰ χρείαν τινὰ καλοῦσαν εἰς ἑτέραν πόλιν παρ' ἡμῶν ἐξεπέμφθησαν. Ὁ δὲ μάρτυς· Καὶ ἄκων, ἔφη, τἀληθὲς εἴρηκας ὁ τὸ ψεῦδος φιλῶν· ἐν οὐρανοῖς γάρ εἰσι νῦν ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ πόλει διάγοντες.

XXV. Pantoleonem autem cum imperator vocasset e carcere: Putasne, inquit, te posse vivum meas C manus effugere, si non accedens prius diis sacrificaveris? idque cum doctor tuus Hermolaus, Hermippusque et Hermocrates id, quod bonum est, mutati jam didicerint, et diis sacrificium obtulerint, qui etiam a nobis obedientiæ acceperunt remunerationem, ut sint primi in palatio? Si ergo tu sacrificaveris, eorum pulchram imitatus mutationem, tunc videbis, Pantoleon, quam ego, qui sum gravis in puniendis iis qui non parent, sim liberalis et munificus in benefaciendo iis qui parent. Hoc autem dicebat maligne et malitiose (quod attinet, inquam ad sanctos) ad illi persuadendum. Quomodo enim, quos jam ante interfecerat? sed ut inescaret eum, D qui a Deo illuminabatur. Quamobrem nec latere potuit; sed: Eos ipse quoque videam, inquit, o imperator, ante tuam astantes faciem. Maximianus autem nondum cessans fraude agere (posuit enim in se quoque spem mendacium, ut dicam cum magno Isaia [11], et statuit se mendacio tegere): Non adsunt hic, dixit, sed aliqua necessaria de causa missi sunt a nobis in aliam civitatem. Martyr autem: Vel invitus, inquit, verum dixisti, cum diligas mendacium; sunt enim nunc in cœlis, degentes in civitate Dei.

[11] Isa. XXVIII, 15.

XXVI. Cum vero nullum non movisset lapidem, lapidum adorator, videret autem eum nihil de sua remittere constantia, et neque cedere assentationibus, nec verborum suasionibus, nec donorum promissis, nec suppliciorum minis, neque aliquo alio ex iis quæ vel delinire, vel perterrere possunt, abduci a pietate, ubi eum adhuc flagellis vehementer cecidisset, non quod speraret se aliquid posse efficere sed, ut expleret suam animi libidinem, ut gladio mortem subiret, eum condemnat: et deinde post mortem pulchrum corpus igni mandari; is, inquam, condemnat, qui æterno igne vere erat dignus. Ducebatur itaque athleta ad locum consummationis, commissus manibus lictorum. Quo quidem cum venisset, et esset ejus animus plenus gaudio (sciebat enim ex quibus affiictionibus quales eum essent excepturæ voluptaes), psallebat hoc Davidicum: *Sæpe expugnaverunt me a juventute mea: et enim non potuerunt mihi. Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores, prolongaverunt iniquitatem suam. Dominus justus concidet cervices peccatorum*[12]. Deinde facit hic quoque Deus miraculum non minus prioribus miraculis. Oleæ enim plantæ eum alligant, collum autem ejus quidam ense ferit, Statim autem ferri quidem conversa est acies ceræ similis, mansit autem collum sicut erat ab initio, sectionis nullum penitus habens signum.

XXVII. Ea de causa tremor invasit occisores, et accedentes ei fiunt supplices, quem prius existimabant ne dignum quidem esse apud eos vivere: cujus etiam pedes speciosos prehensantes, quid non dicebant, quid non faciebant, audaciæ petentes veniam, et in Christum fidem aperte confitentes? Ille autem non solum, quod ad se attinet, remittit, sed etiam eis a Christo perfectam petit remissionem. Quamobrem vocem quoque audiit de cœlis confirmantem, consummanda ea quæ petiverat, eumque non amplius esse vocandum Pantoleonem, sed Panteleemonem. Res autem, dicebat ea vox, nomini conveniet. Plurimi enim per te consequentur misericordiam. Hanc vocem cum ille audiisset et de iis quibus dignus erat habitus, certior factus esset, conversus, jussit lictores facere, quod eis imperatum fuerat. Illi autem renuebant, et judicabant hoc esse minime tolerandum. Cum vero instaret martyr, facerent quod a tyranno eis imperatum fuerat, aperte dubitantes, et quid facerent ignorantes, seipsos utrisque dividunt, nempe pietati, et sancti viri jussui. Et cum omnia prius membra essent deosculati, quamque eum re vererentur et colerent, satis testati essent, beatum ejus caput deinde ense amputant vicesimo septimo Julii. Quod quidem, ut arbitror, non potuissent, si ille non annuisset, ut qui nollet a martyrii magna dignitate excidere

XXVIII. Suntque rursus miracula miraculis consequentia, eo, qui glorificabatur, glorificante eum, qui propter ipsum hæc pati delegit. Lac enim flu-

[12] Psal. cxxviii, 1-4.

A ΚϛΊ. Ἐπεὶ δὲ, τὸ τοῦ λόγου, πάντα λίθον κινήσας ὁ τῶν λίθων προσκυνητὴς ἀνένδοτον αὐτὸν ἑώρα καὶ πάσης πέτρας στερρότερον καὶ οὔτε κολακείαις, οὐ λόγων πειθοῖ, οὐ δωρεῶν ἐπαγγελίαις, οὐ τιμωριῶν ἀπειλαῖς, οὐκ ἄλλῳ τινὶ τῶν ἢ θέλγειν, ἢ φοβεῖν δυναμένων τῆς εὐσεβείας παρατρεπόμενον, μάστιξι καὶ ἔτι σφοδραῖς αἰκισάμενος, οὐδὲν πλέον ἐλπίζων ἀνύειν, ἀλλὰ τῷ θυμῷ χαριζόμενος, τὸν διὰ ξίφους θάνατον καὶ αὐτὸν κατακρίνει, εἶτα καὶ μετὰ τῦλος πυρὶ τὸ καλὸν σῶμα παραδοθῆναι, ὁ τοῦ αἰωνίου πυρὸς ὄντως ἄξιος. Ἤγετο τοιγαροῦν εἰς τὸν τῆς τελειώσεως τόπον χερσὶ δημίων ὁ ἀθλητὴς πιστευθείς. Ἔνθα δὴ καὶ γενόμενος καὶ χαρᾶς ὅσης πλησθεὶς τὴν ψυχὴν (ᾔδει γὰρ ἐξ οἵων θλίψεων οἵαι τοῦτον διαδέξονται ἡδοναὶ) τὸ Δαυϊτικὸν τοῦτο B ὑπέψαλλε λέγων· Πολεμάκις ἐκπολέμησάν με ἐκ νεότητός μου· καὶ γὰρ οὐκ ἠδυνήθησάν μοι· ἐπὶ τὸν νῶτόν μου ἐτέκταινον οἱ ἁμαρτωλοί, ἐμάκρυναν τὴν ἀνομίαν αὐτῶν· Κύριος δίκαιος συνέκοψεν αὐχένας ἁμαρτωλῶν. Εἶτα θαυματουργεῖ κἀνταῦθα Θεὸς, οὐδὲν τῶν προλαβόντων θαυμάτων ἔλαττον. Ἐλαίας μὲν γὰρ αὐτὸν προσδεσμοῦσι φυτῷ· παίει δέ τις αὐτοῦ τὸν αὐχένα ξίφει. Εὐθὺς δὲ τὸ μὲν τοῦ σιδήρου στόμα κηρῷ ἐοικὸς ἀνεστρέφετο, ἔμεινε δὲ ὁ αὐχὴν ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς ἓν μηδ' ὁτιοῦν ἔχων τομῆς σύμβολον.

ΚΣΊ. Τρόμος ἐπὶ τούτῳ λαμβάνει τοὺς φονευτὰς, καὶ προσελθόντες ἱκέται γίνονται τοῦ μηδὲ ζῆν πρὸ αὐτοῖς ἀξίου, ἀλλὰ τὸ θανεῖν ἀτίμως κατακριθέντος, οὗ καὶ τῶν ὡραίων ποδῶν ἐχόμενοι, τί μὲν οὐκ ἔλεγον, τί δὲ οὐκ ἐποίουν συγγνώμην τε τῆς τόλμης C αἰτούμενοι καὶ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν διαῤῥήδην ὁμολογοῦντες; Ὁ δὲ οὐκ ἀφίησι μόνον, τόγε εἰς αὐτὸν ἥκον, ἀλλὰ καὶ παρὰ Χριστοῦ τούτοις τελείαν αἰτεῖται τὴν ἄνεσιν, ὅθεν καὶ ἀκούει φωνῆς οὐρανόθεν αὐτήν τε τὴν τελείωσιν βεβαιοῦσαν τῶν αἰτηθέντων, καὶ ὡς Οὐκ ἔτι Παντολέων, ἀλλὰ Παντελεήμων ἔσῃ καλούμενος καὶ τὰ πράγματα συμφθέγξονται τῷ ὀνόματι· πλεῖστοι γὰρ ἔλεους διὰ σὲ τεύξονται. Ταύτης ἐκεῖνος τῆς φωνῆς ἀκουστὴς γενόμενος καὶ οἵων ἠξιώθη βεβαιωθεὶς, ἐπιστραφὲς ποιῆσαι τὸ κελευσθὲν αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ τυράννου ἐπέταττε· οἱ δὲ ἀνένευον καὶ ἥκιστα τοῦτο ἀνεκτὸν ἔκρινον εἶναι. Ἐπεὶ δὲ ὁ μάρτυς ἐπέκειτο ἢ μὴν γενέσθαι τὸ κελευσθὲν αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ τυράννου φανερῶς ἀποροῦντες καὶ μὴ ἔχοντες ὅ τι δράσουσι, D ἀμφοτέροις μερίζουσιν ἑαυτοὺς τῷ τε τῆς εὐσεβείας πράγματι καὶ τῷ ὑπὸ τοῦ ἁγίου κελευομένῳ· καὶ φιλήσαντες πᾶν μέλος πρότερον καὶ τὴν αἰδῶ καὶ τὸ σέβας ἱκανῶς γνωρίσαντες, εἶτα καὶ ξίφει τὴν μακαρίαν τέμνουσι κεφαλὴν, εἰκάδα ἑβδόμην ἄγοντος Ἰουλίου μηνὸς, οὐκ ἄν, οἶμαι, τοῦτο δυνηθέντες, εἰ μὴ ἐκεῖνος ἐπένευε, τοῦ μεγάλου τῆς μαρτυρίας ἀξιώματος ἐθέλων μὴ ἐκπεσεῖν.

ΚΗΊ. Καὶ πάλιν θαύματα θαύμασιν ἀκολουθεῖ δοξάζοντος τοῦ δεδοξασμένου τὸν δι' ἐκεῖνον τὰ προῃρημένον παθεῖν. Γάλα γὰρ ἀντὶ αἵματος εὐθὺς

ι τὸ τῆς ἐλαίας φυτὸν ᾧ προσεδέθη ἅπαν A
ι βρῖθον ἐδείκνυτο. Ὅπερ εἰς γνῶσιν τῷ
τι ἐλθόν, ἐκκοπῆναί τε τὸ φυτὸν προσ-
αὶ τὸ σῶμα τοῦ μάρτυρος παραδοθῆναι
περ δὴ καὶ πρότερον ἐκέλευσθη. Οὐκ ἔτι
πιστεύσαντες στρατιῶται πρὸς τὸν βασιλέα
ν, πολλὴν ὠμότητα τούτου κατεγνωκότες
ὧν μάγων πρὸς Ἡρώδην ζηλώσαντες, δοξά-
Θεὸν καὶ τὸν αὐτοῦ μάρτυρα διετέλουν·
τῶν πιστῶν τινες συνελθόντες ἐν αὐτῷ τῷ
τῆς πόλεως, ἔνθα καὶ τὴν τελείωσιν ὁ μάρ-
η, τὸ ἱερὸν ἐκείνου σῶμα ἐν προαστείῳ
οῦ τινος (Ἀδαμάντιος αὐτῷ ὄνομα) ὁσίως
κατέθεντο, εἰς δόξαν Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ
ύματος, τῆς μιᾶς θεότητος καὶ βασιλείας,
τιμὴ καὶ προσκύνησις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν B
ιμήν.

xit protinus pro sanguine, et planta oleæ, cui fuerat alligatus, conspecta est tota fructu onusta. Quod quidem cum venisset ad tyranni notitiam, jubet plantam exscindi, et corpus martyris igni tradi, sicut etiam prius jusserat. Atque milites quidem, qui crediderant, non amplius reversi sunt ad imperatorem, eum condemnantes magnæ crudelitatis, et quod Magi Herodi fecerunt, imitantes; Deum autem et ejus martyrem perpetuo glorificabant. Quin etiam cum quidam fideles convenissent in eo ipso loco extra civitatem, in quo martyr subiit consummationem, sacrum illud corpus in suburbano cujusdam scholastici (erat autem ei nomen Adamantius) sacrosancte deponunt: in gloriam Patris, et Filii, et Spiritus sancti, cui est una divinitas, et regnum: cui convenit honor et adoratio in sæcula sæculorum. Amen.

ΑΘΛΗΣΙΣ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ.

—

CERTAMEN

SANCTI MARTYRIS CALLINICI.

pud Surium ad diem 29 Julii; Græcus textus nunc primum prodit ex cod. ms. Paris (*ancien fonds.*) n. 1475, sæc. XI Edit.).

—

ῆς εἰδωλικῆς μανίας ἐπικρατούσης καὶ C
ινεμομένης καὶ διαφθειρούσης, δαίμοσι
οῖς τὸ θεῖον σέβας ἐπεφημίζετο, Θεῷ δὲ
ι τῶν ὅλων καὶ δημιουργῷ οὔτε προσέχειν
τσεβείᾳ προστετηκότες ἐβούλοντο, οὔτ' ἀπο-
ὴν τὴν προσήκουσαν· τὰς γὰρ ψυχὰς πη-
οὶ τὸ κατ' εἰκόνα λαχόντες παρὰ Θεοῦ, τὸ
ἀληθείας ἀπεστράφησαν φῶς μύσαντες τὰς
πρὸς τὴν τοῦ πεποιηκότος ἐπίγνωσιν, τῷ
ς πλάνης προσέδραμον σκότει, μητ' αὐγα-
τῆς χάριτος αἴγλῃ θελήσαντες, μήθ' ὅλως
ι καὶ κατιδεῖν πανταχοῦ ἡπλωμένην τὴν
ῆς γνώσεως· πολλὴν γάρ τινα καὶ ζοφώδη
τῶν ἀνθρώπων ὁ πονηρὸς ἄγνοιαν καὶ
ταντοίως ὑποποιησάμενος, τοῦ μὲν ἀληθινοῦ
διέστησε Θεοῦ καὶ ἀπήγαγεν, εἰδώλοις δὲ D
ὶ ἄλλοις αἰσχίστοις ἀφομοιώμασι λατρεύειν
καὶ τιμᾶν, ὡς ἂν ἐντεῦθεν ὁλοσχερῶς ἕλῃ
στήσεται. Ἀλλ' οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ ὁ φυ-
μᾶς καὶ φρουρῶν Κύριος τὴν ὅλην αὐτοῦ
ἡμῶν ἐμπλῆσαι δυσμένειαν, οὐδὲ τοσοῦτον
ύσασθαι, ὡς πάτημα πάντας ποιῆσαι

I. Cum simulacrorum invalesceret insania, et omnia exederet et corrumperet, malis quidem dæmonibus divinus honor attribuebatur: Deo autem creatori et opifici universorum neque animum volebant adhibere, qui erant dediti impietati, neque ei, quem par est, honorem tribuere. Nam cum mutilatis essent animis ii quibus obtigerat ut fierent ad Dei imaginem, veritatis quidem lucem aversabantur, conniventes oculis ad ejus, qui illos fecerat, agnitionem: currebant autem ad tenebras erroris, neque volentes illustrari splendore suæ gratiæ, neque omnino contra intueri et aspicere ubique diffusum radium cognitionis. Nam cum multam et tenebricosam effudisset malignus in homines ignorationem, et eos omnino in suam redegisset potestatem, a vero quidem et solo Deo disjunxit et abducit: surda autem et muta simulacra turpissime persuasit colere et adorare, ut sic eos omnino expugnaret et subjugaret. Sed qui nos custodit et servat Dominus, non concessit ei, ut omnino suum in nos impleret odium: neque se adeo impudenter gereret, ut nos omnes concul-

caret. Multi enim eum vicerunt, et omnes ejus vires perdiderunt. Domini enim amore inflammatis eorum animis, et totis ejus qui est potens, charitate confirmatis, ad bellum gerendum adversus inimicum strenue et audacter processerunt, omnibus quidem membris lacerati, et carnis compagibus resoluti, recreationem autem ac delicias ea quæ magnos dolores afferunt, tormenta existimantes : quos adhuc certaminum sanguine distillantes accepit Christus agonotheta. Puræ namque ei oblati sunt hostiæ, et victimæ voluntariæ. Propter quæ communis superatus inimicus, cecidit admirabili quodam casu illis spectantibus. Cum eo congressus magnus quoque athleta, et corona redimitus Callinicus, cujus luctam et certamina in præsenti prosequitur oratio, usque adeo derisit ea quæ sunt ejus terribilia, ut tanquam infantem prima statim lucta prostraverit, et humi affixerit. Sed ejus quidem egregii viri omnia singulatim dicere et referre nec ulla posset oratio, nec quæ ab eo gesta sunt, auditione fuerunt accepta ab omnibus, ut possint omnia proferri ab omnibus. Quædam autem pauca, et quæ eorum qui audierunt, minime fugiunt memoriam (etenim interfuerunt quidem, cum decertaret martyr, et viderunt nonnulla eorum quæ fiebant), præsenti oratione tradentur memoriæ. Sic enim et nostro satisfaciemus desiderio, et athletæ afferemus brevem laudem martyrii.

II. Hic ergo divinus et magnus Callinicus, in bona et rerum omnium fertili Ciliciæ regione natus, fuit præclare educatus. Deum quidem omnium Salvatorem et effectorem ab infantia confitens et honorans, simulacra autem, nullo sensu prædita et plane surda abhorrens et habens odio. Qui cum etiam vellet pietatem ubique disseminare, usus est multis et longis peregrinationibus, vitam quidem dignam religione exercens, vitæ autem institutum exornans religione. Fidem enim in Christum non solum in sinu ferre, sed etiam publice prædicare, pium esse exstimans, cognitus fuit a multis magister veritatis : quos perinde ac quidam magnes trahebat ap seipsum, et avertebat ab errore. Ab ejus enim, tanquam alicujus sirenis, dulcissimo verborum capti sono ii qui audiebant, statim deducebantur ad fidei agnitionem, pulchra ei effecti præda.

III. Cum vero multos vicos et civitates obiens, pervenisset Ancyram Galatiæ civitatem magnam, et populo frequentissimam (erat autem verbum divinum in ea explicans et dividens), et multi ex iis qui tunc illic erant, fuissent ejus doctrinæ participes, accensa est ab aliquibus in eum invidia et odium inconsideratum. Qui enim divinas insolenter despiciebant admonitiones, et aversati quidem erant veritatem, tanquam terra autem petricosa semen verbi non admittebant, fidei præconem accusant apud eum, qui tunc erat præses civitatis, virum quidem plenum impietate, plenum item

A αὐτῷ. Πολλοὶ γὰρ οἱ τοῦτον καὶ νικήσαντες καὶ πᾶσαν αὐτοῦ διέσαντες δύναμιν. Τῷ γὰρ τοῦ δεσπότου φίλτρῳ τὰς ψυχὰς πυρωθέντες, οἷς ἐνέσκηψε καὶ ὅλους αὐτοὺς τῇ ἐκείνου δυνατοῦ ἐπιῤῥώσαντες, εὐθαρσῶς καὶ γενναίως τὸν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐχώρησαν πόλεμον· πάντα τὰ μέλη κοπτόμενοι καὶ τὰς τῆς σαρκὸς παραλυόμενοι, ἄνεσιν δὲ μᾶλλον ἢ τὸν τῶν λυωδύνους βασάνους ἡγούμενοι, οὓς ἔτι καὶ τῶν ἀγώνων περιστάζοντας αἵματα ὁ ἀγωνοθέτης Χριστὸς προσελάβετο, θύματα ἄμωμα πεπαρασκευασμένα αὐτῷ καὶ σφάγια ἑθελούσια, ἐφ' οἷς ἐπεσε τοῦ θεῖος δυσμενὴς πτῶμα πέπτωκε τοῖς θεωμένοις. Τούτῳ συμπλακεὶς καὶ ὁ μέγας ἀθλητὴς στεφανίτης Καλλίνικος, οὗ τοὺς ἄθλους καὶ τοὺς ἀγῶνας ἐν παρόντι ὁ νῦν λόγος διέξεισιν, ἐπὶ πολὺ τῶν φοβερῶν κατεγέλασεν, ὡς οἷα νήπιον ἐκ πρώτης εὐθὺς πάλης καταβαλὼν καὶ καταῤῥάξασθαι. Ἀλλὰ πάντα μὲν τὰ τοῦ ἀνδρὸς λέγειν τε ἀνὰ μέρος καὶ διεξιέναι οὐκ ἂν ἐστὶν ὁ πᾶσιν ἐναργῶς ἐπιέναι δυνάμενος· πολλὰν ἀκοαῖς τὰ τούτῳ ἐνεχθέντα πεφοιτηκὼς ἂν καὶ πᾶσι πάντα γένοιτο ἔκφορα. Ὅσα δὲ καὶ ὅσα τὴν μνήμην τῶν ἀκουσάντων οὐ φεύγει (ἐπεὶ καὶ παρῆσάν τινες ἀγωνιζομένου τοῦ ἀθλητοῦ ἔνια τῶν γινομένων θεώμενοι) διὰ τοῦ παρόντος λόγου ὑπομνήματι στήσεται. Οὕτω γὰρ καὶ τὸν ἡμέτερον πόθον ἀφοσιωσόμεθα, καὶ τὸν τῶν βραχὺν τὸν τοῦ μαρτυρίου εἰσοίσομεν ἔπαινον.

B. Οὗτος τοίνυν ὁ θεῖος καὶ μέγας Καλλίνικος τῇ Κιλίκων καὶ φυὸς καὶ τροφεῖς, χρηστὸς τὰ πάντα χρηστῆς, ἀγωγῆς ἔλαχε τῆς ὑπερφυοῦς. Θεὸν μὲν τὸν πάντων Σωτῆρα τὴν ἐκ πρώτης ἅμα τριχὸς ὁμολογεῖν καὶ τιμᾶν, εἴδωλα δὲ τὰ ἀναίσθητα καὶ κωφὰ βδελυττόμενος καὶ μισῶν, ὃς καὶ τὴν εὐσέβειαν ὑποσπεῖραι πανταχοῦ. ὁδοιπορίαις ἐκέχρητο τοιαύταις καὶ μακραῖς, βίον μὲν ἐπάξιον ἀσκούμενος τῆς θρησκείας, τὴν δέ γε πολιτείαν ἐπικοσμῶν τῇ θρησκείᾳ. Οὐ γὰρ εἰς Χριστὸν πίστιν οὐκ ἐγκόλπιον μόνον, ἀλλὰ καὶ δημοσίᾳ κηρύττειν ἡγούμενος εὐσεβὲς πολλοῖς τῆς ἀληθείας διδάσκαλος ἐγνωρίζετο· καὶ ὡς εἴ τις μαγνῆτις εἷλκέ τε καὶ ἀπέστρεφε τῆς πλάνης ἀπέστρεφε. Τούτου γὰρ τῆς ἡδυφώνου λόγων ἠχοῦς οἷα Σειρῆνος ἀψευδοῦς ἐκ τῶν ἀκροωμένων πρὸς τὴν τῆς πίστεως εὐθὺς ἐξεκομίζοντο ἐπίγνωσιν, καλὸν αὐτῷ γενόμενοι θήρευμα.

Γ. Ὡς δὲ πολλὰς κώμας καὶ πόλεις παρελθὼν τὴν ἐν Ἀγκύρᾳ τῆς Γαλατίας κατέλαβε, οὖσαν μεγάλην καὶ πολυάνθρωπον (ἦν δὲ τοῦ λόγου ὑφαπλῶν κἀν ταύτῃ καὶ διαιρῶν) καὶ τινὲς τῶν ἐκεῖσε τῶν αὐτοῦ διδασκαλίας μετέσχον, ἐφθόνησε κατά τινων καὶ μῖσος ἐκίνει κατὰ αὐτοῦ. Οἱ γὰρ ἀπειροκάλως τῶν θείων ἔχοντες καὶ ἀπεστρεμμένοι μὲν τὸ ἀληθὲς, ὡς γῆ δὲ πετρώδης τὸν τοῦ λόγου σπόρον μὴ δεχόμενοι, ἐνδιαβάλλουσι τὸν τῆς πίστεως κήρυκα τῷ νικαύτῳ τῆς πόλεως προεστεκότι, ἀνδρὶ μὲν ἀσεβείας ὄντι, πλήρει δὲ θυμοῦ καὶ ὀργῆς

ad supplicia. Est enim mihi unum solum terribile et formidandum, ne quid timeatur plusquam Deus, et ab ea quæ illic est, separer beatitudine. Alia autem omnia, quæ meo corpori intuleris, voluptatem mihi potius reputabo, quam cruciatum, propter meum in Deum amorem.

A ναί τι πρὸ Θεοῦ καὶ τῆς ἐκεῖθεν χωρισθῆναι μακαριότητος. Τὰ δ' ἄλλα πάντα, ὅσα ἂν τῷ ἐμῷ ἐπάξαις σώματι, ἡδονή μοι μᾶλλον ἢ τιμωρία διὰ τὸν πρὸς Θεὸν λελόγισται ἔρωτα.

VI. Tunc præses cum desperasset fore ut mutaretur, jubet ei totum corpus cædi nervis crudelissimis. Qui cum cæderetur, clamabat præco : Agnosce deos, Callinice, et eos invoca, ut te ab hoc tormento eximant. Ille autem tam leniter plagas accipiebat, ut ne videretur quidem omnino pati : tantum abest, ut concideret, aut flecteretur, ad Deum solum totam mentem dirigens, et ei constanter agens gratias, pro quo hæc pati delegerat. Et quo magis videbat corpus sanguine diffluere, eo magis subsannabat eos qui verberabant, quod non plures et vehementiores ei plagas inferrent. Sunt eæ enim, inquit, longe minores et imbecilliores, quam ego exspectavi, et quam sim tolerare paratus. Propter quæ majori furore percitus Sacerdos, jubet eum pendere a ligno, et ferreis laniari ungulis. Quem cum etiam circumstetissent lictores agrestes et crudeles, scrutati sunt totam compagem corporis, nulli corporis parti parcentes. Dixisses eum habere naturam lapidis, aut aliquam aliam eorum, quæ sunt dura et repugnantia, cum vidisses eum nulla affici molestia, nec ullo frangi dolore. Sic eum mutavit ejus amor in Christum, ut ejus, quam habebat, oblivisceretur naturæ. Tantum enim abfuit, ut summo tormento succumberet, ut, voce libera irrideret et ludificaretur tyrannum. Qua de causa videbatur hic quidem inexpugnabilis, ille autem pudore affectus, et sola quadam inani se exsultatione jactitans.

ϛ'. Τότε ὁ ἡγεμὼν τὴν μεταβολὴν ἀπελπίσας προστάσσει νεύροις ὠμοτάτοις κατὰ παντὸς τοῦ σώματος τύπτεσθαι, ᾧ καὶ τυπτομένῳ ἐπεβόα ὁ κῆρυξ· Ἐπίγνωθι, Καλλίνικε, τοὺς θεοὺς καὶ αὐτοὺς ἐπικάλεσαι, ὅπως σε ταύτης τῆς βασάνου ἐξέλωνται. Ὁ δὲ οὕτως ἀτρέμας ἐδέχετο τὰς πληγάς. ὡς μηδὲ πάσχειν ὅλως δοκεῖν, πολλοῦ γε δεῖ καταπίπτειν ἢ ἐπικάμπτεσθαι, Θεῷ μόνῳ τὴν ὅλην τείνων διάνοιαν καὶ αὐτῷ ἐπιμόνως εὐχαριστῶν, ἀνθ' οὗ ταῦτα παθεῖν εἵλετο, καὶ
B ὅσῳ μᾶλλον ἑώρα τοῖς αἵμασι τὸ σῶμα κατάῤῥυτον, τοσούτῳ τοὺς τύπτοντας ἐμυκτήριζεν, ὅτι μὴ πλείους αὐτῷ καὶ σφοδροτέρας τὰς πληγὰς ἐπιφέροιντο. Ἐλάττους γὰρ αὐταί, φησί, καὶ ἀδρανεῖς κατὰ πολὺ ὧν προσεδόκησα καὶ πρὸς ἃ παρεσκεύασμαι. Ἐφ' ᾧ καὶ πλέον ὁ Σακερδὼς ἐκμανεὶς, ἀναρτᾶσθαι αὐτὸν ἐπὶ ξύλου κελεύει καὶ σιδηροῖς τοῖς ὄνυξι ξαίνεσθαι, ὃν καὶ δήμιοι περιστάντες ἄγριοι καὶ ὠμοὶ τὴν ὅλην ἁρμονίαν τοῦ σώματος διηρεύνησαν, μηδενὸς τῶν τῆς σαρκὸς μορίων φεισάμενοι. Εἴπες ἂν αὐτὸν λίθου φύσιν ἢ τινα ἄλλην ἔχειν τῶν ἀντιτύπων τε καὶ στερῥῶν τὸ ἀνάλγητον αὐτοῦ τεθειαμένος καὶ ἀτέραμνον, οὕτως αὐτὸν ὁ πρὸς Χριστὸν ἔρως ἠλλοίωσεν, ὡς καὶ αὐτῆς ἐπιλαθέσθαι ἧς εἴληχε φύσεως. Τοσοῦτον γὰρ ἀπεῖχε τῇ ὑπερβαλλούσῃ ταύτῃ ὑποκατακλίνεσθαι βασάνῳ, ὡς καὶ πεπαῤῥησιασμένῃ ἤδη φωνῇ ἐπιτωθάζειν τὸν τύραννον καὶ αὐτῷ ἐπιγελᾷν· ἐφ' ὧν οὗτος μὲν ὡρᾶτο ἀκαταγώνιστος, ἐκεῖνος δ' ἠσχημονεῖτο καὶ μόνῳ τῷ διακένῳ φρυάγματι βρενθυόμενος.

VII. Cum autem omnino desperasset stolidus, ad hoc ultimum conversus est supplicium, quod solus, vel cum admodum paucis excogitavit et invenit : quod quidem erat signum ejus furiosæ et amentis animæ. Nam cum crepidas clavis acutis confixisset, jubet alligari pedibus martyris, et imperat iis qui eum abducebant, lictoribus, ut tractus iniret viam Gangram usque. Ut autem majores et acriores ei afferrentur dolores ex perforatione clavorum, cum alios lictores collocasset in
D equis pernicissimis, cogebat ante eos currere athletam clavis confixum. Omnino vel ad solum spectaculum fractus esset omnis animus, ne apertis quidem oculis hæc ferens aspicere. Sed non ille immanis, et corde plane lapideo, aut natura est ullo modo commotus, aut dolorem reputavit insuperabilem : sed tanquam iis quæ gerebantur, insultans, præsidebat superbus, impiam suam animam implens talibus spectaculis. Qui etiam jussit lictoribus, ut simul atque dictam accensent civitatem, vehementissimam fornacem accenderent, et sanctum in eam injicerent : ut etiam qui illic sunt, aiebat, viderent ejus inobedientiam

Ζ'. Ὡς δὲ τοῖς ὅλοις ἀπεγνώκει ὁ μάταιος, ἐπὶ τὴν ἐσχάτην ταύτην τιμωρίαν ἐτράπετο, ἢ μόνος ἢ κομιδῇ σὺν ὀλίγοις καὶ διενοήσατο καὶ ἐξεῦρε σύμβολον οὖσαν τῆς ἐμπλήκτου αὐτοῦ καὶ παραφόρου ψυχῆς. Κρηπῖδας γὰρ ἥλοις ὀξέσι διαπερνήσας ὑποδεσθῆναι προστάσσει τὸν μάρτυρα καὶ τοῦτον συρόμενον τὴν μέχρι Γαγγρῶν βαδίζειν ὁδὸν τοῖς ἐπάγουσιν αὐτὸν δημίοις παρήγγειλεν· Ὡς ἂν δὲ μείζους αὐτῷ ὀδύναι καὶ δριμύτεραι ἐκ τῶν τῆς ἥλων γένοιτο διατρήσεως,
D ἑτέρους δημίους ἵπποις ἐπιβιβάσας ὠκυτάτοις καὶ ταχινοῖς, θέειν ἔμπροσθεν αὐτῶν τὸν τοῖς ἥλοις διαπεπαρμένον ἀθλητὴν κατηνάγκαζε. Πάντως καὶ πρὸς μόνην τὴν θέαν ἐκλάσθη ἂν πᾶσα ψυχὴ μηδ' ἀναγόσιν ὀφθαλμοῖς τοιαῦτα γέρουσα καθορᾷν· ἀλλ' οὐχ ὁ λιθοκάρδιος καὶ ἀπηνὴς ἢ τι πρὸς τὴν φύσιν ἔπεθεν ἢ τὸ τῆς ὀδύνης ἐλογίσατο ἀνυπέρβλητον, ἀλλ' ὡσανεὶ τοῖς δρωμένοις ἐπεντρυφῶν, προυκάθητο σοβαρὸς, τὴν ἀνοσιουργὸν αὐτοῦ ψυχὴν τοιούτων θεαμάτων κατεμπιπλῶν· ὅς γε καὶ τοῖς δημίοις παρεκελεύσατο ἅμα τῷ ἐπιβῆναι τῆς εἰρημένης πόλεως κάμινον σφοδροτάτην ἐκκαῦσαι καὶ ταύτῃ τὸν ἅγιον ἐμβαλεῖν, ὡς ἂν καὶ οἱ ἐκεῖ, φησὶ, τὸ ἀπειθὲς αὐτοῦ θεάσοιντο καὶ ἀπόσκληρον, ἐπεὶ κἂν ταύτῃ τῇ πόλει

ὡς ἀνέγνωμεν, τῆς τῶν θεῶν λατρείας A
ν.

ὁ οὖν μεγίστου Χριστοῦ ἀθλητὴς τὴν κατάκο-
ην ἀγόμενος ὁδὸν, εἶχε τὴν ἄνωθεν χάριν
ουσαν αὐτὸν καὶ ὑποστηρίζουσαν, ᾧ καὶ
δρόμος ἠνύετο καὶ τῆς τῶν ἵππων ταχυτῆ-
ρον. Οἷα γὰρ κοῦφος καὶ εὔδρομος μετὰ
ροδέτων ἐκείνων κρηπίδων διέθεεν, ὑποψάλ-
α τὰ τοῦ Δαβίδ· Ὑπομένων ὑπέμεινα τὸν
καὶ προσέσχεν μοι. Καὶ ἀνήγαγέ με ἐκ
ταλαιπωρίας καὶ ἀπὸ πηλοῦ ἰλύος, καὶ
ἐπὶ πέτραν τοὺς πόδας μου, καὶ κατεύ-
θιαβήματά μου, καὶ τό· Κύριος φωτισμὸς
σωτήρ μου, τίνα φοβηθήσομαι; Κύριος
ττὴς τῆς ζωῆς μου, ἀπὸ τίνος δει- B
Ὡς δὲ μίλια ἑξήκοντα τρέχων διήνυσε καὶ
ν Ματρίκα οὕτω λεγόμενον κατείληφε, θαυ-
τι ἐν ἐκείνῳ παράδοξον καὶ ἐξαίσιον. Τῶν
γοντων αὐτὸν δημίων δίψει τὰς γλώσσας κα-
μένων καὶ τῇ τε ὑπερβολῇ τοῦ πνίγους (ἦν
μηνῶν ὁ Ἰούλιος) τῇ τε ταλαιπωρίᾳ τῆς
ιείψειν μόνον οὐ μελλόντων καὶ μήτε
ποθεν ἐπιφαινομένου, ὅθεν τὸ δίψος ἰά-
κὶ ἑαυτοὺς λειποθυμοῦντας ἐπανακτήσαιντο,
ης μηχανῆς εἰς θεραπείαν τοῦ πάθους εὑ-
ης, πάντων ἀπογνόντες πρὸς μόνον τὸν
εστράφησαν, τοῖς αὐτοῦ ποσὶ προσπίπτον-
αὐτῷ τοιαῦτα σὺν δάκρυσι λέγοντες· Μὴ
τῶν ἡμετέρων κακῶν, ἅγιε, μηδὲ ἐνθυμη-
ἐν σοὶ πεπαρῳνήκαμεν, ἀλλὰ τούτων πάντων
ν λαβὼν, βοήθησον ἡμῖν κινδυνεύουσι καὶ
διψώσαις ψυχαῖς καὶ τῇ βίᾳ ἐκτετηγμέναις
ωνος· ἀνάλωται γὰρ ἡμῖν ἡ φυσικὴ νοτὶς,
ὡς ὁρᾷς, ἡ ἰσχὺς, ὁ καύσων ὑπὲρ κεφαλῆς.
κοῦ συνέσχεν ἡμᾶς τὰ δεινὰ, ἃ σοῦ μόνου
βαλεῖν καὶ ἰάσασθαι.

ιῦτα τῶν δημίων λεπτῷ καὶ ἀτόνῳ λεγόντων
ματι, ἔλεον τούτων λαμβάνει ὁ συμπαθέστα-
ἑαυτὸν εἰς ἱκεσίαν τρέψας, ἐπεκαλεῖτο
ησίκακον Θεὸν καὶ ἐδέετο μὴ παριδεῖν τοὺς
πιεζομένους ἀνάγκῃ, ἀλλ' οἰκτειρῆσαι καὶ
εῖν παρασχεῖν, ὥσπερ πάλαι τὸν ἐν ἐρήμῳ
ὶ τῇ δίψῃ κεκαυμένους παραμυθήσασθαι·
τοῦ θαύματος! ἅμα τῇ ἐπικλήσει τοῦ ἁγίου
σευχῇ, ὕδωρ ἀπό τινος πέτρας ῥυὲν καὶ D
φθόνως βλύσαν, ὥσπερ ἀπὸ πηγῆς, τῶν
ων τὰ καταφρυγέντα ἀνέψυξε στόματα τοῦ
ἱκείνου καὶ ποτίμου νάματος ἐμπλησθέντα,
ἐξῆς πᾶσι πλήσμιον ἐτηρήθη τὸ πόμα καὶ
Οὐ γὰρ ἐπέλιπεν ἐκ τότε ῥέον καὶ μηδέποτε
ιενον. Τοιαύτη τοῦ μάρτυρος ἡ πρὸς τὸν
ῥῆσία καὶ δύναμις· οὕτω τοὺς δοξάζοντας
οξάζει ὁ Κύριος. Ὁ γὰρ ἀνατέλλων τὸν ἥλιον
πὶ δικαίους καὶ ἀδίκους καὶ τρέφων ἅπαντας
ῇ πονηροὺς τε καὶ ἀγαθοὺς, τί θαυμαστὸν εἰ
εῖς ἀνδράσι τούτοις καίπερ οὖσι τὸν τρόπον

atque contumaciam : quoniam in ea quoque civitate multos, ut accepimus, abduxit a cultu deorum.

VIII. Ille ergo magnus Christi athleta per hanc viam ductus laboriosam, habebat supernam gratiam eum confirmantem et sustentantem : a quo etiam perficiebatur cursus celerius, quam ab illis equis, quamtumvis pernicibus. Nam perinde levis, ac si fuisset ad cursum expeditus, cum illis ferro alligatis percurrebat crepidis, psallens illa Davidis : *Exspectans exspectavi Dominum, et attendit mihi. Et eduxit me de lacu miseriæ, et de luto fæcis. Et statuit supra petram pedes meos, et direxit gressus meos*[2]. Et illud : *Dominus illuminatio mea et Salvator meus, quem timebo? Dominus protector vitæ meæ, a quo trepidabo*[3]? Postquam autem currens peregit sexaginta stadia, et pervenit ad quemdam locum, qui dicebatur Matrica, facit in eo quoddam insigne miraculum. Nam cum lictoribus, qui eum abducebant, linguæ siti torrerentur et æstu immodico (erat enim mensis Julius), et propter viæ molestiam propemodum deficerent, et nec aqua alicunde appareret, qua sitim sedarent et se exanimatos recrearent, et nec alia inveniretur ratio, qua malo afferrent remedium, omni spe abjecta, ad solum sanctum conversi sunt, ad ejus pedes provoluti, et hæc ei dicentes cum lacrymis : Ne recorderis nostrorum malorum, o sancte, nec veniant in mentem nostræ in te contumeliæ. Sed eorum omnium oblitus, fer nobis opem periclitantibus, et da aquam sitientibus animabus, et quæ sunt vi æstus liquefactæ : consumptus enim est nobis humor naturalis. Defecit, ut vides, virtus, æstus imminet capiti. Nos omnia simul opprimunt mala, quæ tuum est solius mutare et curare.

IX. Hæc dicentibus lictoribus tenui et imbecilla voce, eorum movetur misericordia vir maxime misericors : et cum se convertisset ad preces, invocavit Deum, qui injuriarum et malorum obliviscitur, ne eos despiciatur tanta oppressos necessitate : sed misereatur, et aquam eis bibendam præbeat sicut olim populo, qui erat in solitudine, et eos consoletur qui sunt adusti siti. Simul autem cum sancti invocatione et precibus (o miraculum !) aqua ex quadam petra effluens, et tanquam ex fonte copiose scaturiens, et lictorum torrida ora refrigeravit, repleta illo novo et copioso fluento, quod posteris est conservatum plenum et perenne. Non enim defecit fluens ab eo tempore et nunquam est consumptum. Talis fuit martyris ad Deum fiducia et virtus. Ita eos, qui glorificant ipsum, Deus glorificat. Qui enim solem suum oriri facit super justos et injustos, et nutrit omnes tam malos, quam bonos[4], quid mirum, si his etiam viris, licet sint moribus sævi, et cædes spirantes, abunde

[2] Psal. XXXIX, 2, 3. [3] Psal. XXVI, 1. [4] Matth. V, 45.

suppeditarit suam misericordiam? Qui cum etiam, ut diximus, abunde bibissent ex illa aqua quæ affluxerat, et suos recreassent et erexissent animos, perrexerunt iter facere, sequente eos quoque martyre. Quod cum totis septuaginta stadiis confecissent, Gangram pervenerunt, sicut eis imperatum fuerat.

X. Cæterum lictores non lubentes quidem (habebant enim ante oculos martyris beneficium), sed victi metu eorum, qui obtinebant dominatum (habebant enim animos molles et flexibiles et hiantes ad ea sola quæ videbantur), festinarunt facere id, quod jussi fuerant, eos maxime incitante martyre ut abiret celerius ad eum quem cupiebat. Quocirca cum fornacem succendissent, et sanctum prope statuissent, jam lætantem et exsultantem in eam injecerunt. Qui cum etiam ultimis verbis Deum laudasset, et in certaminis consummatione egisset gratias, in manus Domini tradidit spiritum, et ad eam quæ illic est, transiit beatitudinem, vicesimo nono mensis Julii. Sed tu quidem, o beate, martyrum decus et ornamentum, sic e vita egressus, et præmiorum stigmatibus decoratus, nunc purus sedes cum Christo sponso purissimo, in hoc te oblectans et exhilarans, et corona gloriæ ab eo coronatus. Memento autem nostri quoque deinceps, qui te colimus, et hoc sacrum tuum festum celebramus: et da nobis, ut æquabiliter et sine ulla offensione transigamus vitæ asperitatem: ut cum non obruti enataverimus ex hoc mari tentationum, in portum quietis appellamus, ipsum habentes gubernatorem tuis intercessionibus Dominum nostrum et Salvatorem Christum: quem decet omnis honor et adoratio in sæcula sæculorum. Amen.

A φονικοῖς, τὸν αὐτοῦ ἐπεδαψιλεύσατο ἔλεον; Οἱ καὶ ἀρθόνως ἐκ τοῦ καταῤῥεύσαντος ἐκείνου ὕδατος πεπωκότες, ὡς ἔφαμεν, καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς ἀναζωπυρήσαντες, εἶχοντο τῆς ὁδοῦ, ἑπομένου αὐτοῖς καὶ τοῦ μάρτυρος, ἣν καὶ ἑβδομήκοντα ὅλοις σταδίοις συμπεράναντες τὴν Γάγγραν ἤδη κατέλαβον, καθὰ τούτοις προσέταχτο.

Ι΄· Ἀλλ' οἱ δήμιοι εὐλαβούμενοι (εἶχον γὰρ ἤδη πρὸ ὀμμάτων τὴν εὐεργεσίαν τοῦ μάρτυρος), φόβου δὲ ὅμως τοῦ παρὰ τῶν κρατούντων ἡττώμενοι (ἄλλως τε καὶ ψυχὰς ἔχοντες ἐκλύτους καὶ μαλακὰς καὶ πρὸς μόνα κεχηνυίας τὰ ὁρώμενα) τὸν κελευσθὲν ποιῆσαι ἠπείγοντο, μάλιστα καὶ τοῦ μάρτυρος παρορμῶντος αὐτοὺς ὡς ἂν θᾶττον ἀπίῃ πρὸς τὸν ποθούμενον. Ὅθεν καὶ κάμινον ὑπανάψαντες καὶ πλησίον τὸν ἅγιον περιστήσαντες, χαίροντα ἤδη καὶ ἀγαλλιώμενον, ταύτῃ ἐνέβαλλον, ὃς καὶ ῥήμασι τελευταίοις τὸν Θεὸν ὑμνήσας, καὶ αὐτῷ ἐπὶ τῇ τοῦ ἀγῶνος τελειώσει εὐχαριστήσας ταῖς τοῦ Δεσπότου χερσὶ τὸ πνεῦμα παρέδωκε καὶ πρὸς τὴν ἐκεῖθεν ἀπέδη μακαριότητα, εἰκάδα ἐνάτην τοῦ Ἰουλίου ἄγοντες. Ἀλλὰ σὺ μὲν, ὦ μαρτύρων ἐντρύφημα καὶ καλλώπισμα, οὕτω καὶ βιοὺς καὶ μεταστὰς καὶ τοῖς στίγμασι τῶν ἄθλων ὡραϊσθεὶς, νυν καθαρὸς τῷ καθαρωτάτῳ νυμφίῳ παρίστασαι Χριστῷ, ἐνηδόμενος τούτῳ καὶ ἐπευφραινόμενος καὶ τῷ τῆς δόξης στεφάνῳ παρ' αὐτοῦ ταινιούμενος, μέμνησο δὲ καὶ ἡμῶν λοιπὸν τῶν τιμώντων σε καὶ τὴν ἱεράν σου ταύτην ἑορταζόντων πανήγυριν, καὶ δίδου ἡμῖν ὁμαλῶς καὶ ἀπροσκόπως τὴν τοῦ βίου διανῦσαι τραχύτητα, ὡς ἂν ἄκλυστοι τὴν τῶν πειρασμῶν διανηξάμενοι θάλασσαν τοῖς τῆς ἀναπαύσεως λιμέσι καθορμισθείημεν, αὐτὸν ἔχοντες κυβερνήτην διὰ τῶν σῶν πρεσβειῶν τὸν Κύριον ἡμῶν καὶ Σωτῆρα Χριστὸν, ᾧ πρέπει πᾶσα τιμὴ καὶ προσκύνησις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

VITA

SANCTI ET JUSTI EUDOCIMI.

(Apud Surium ad diem 29 Julii. Græcum textum non invenimus.)

—

I. Eudocimi, qui convenienter suo nomini ex Deo laudem est assecutus, vitam bonum est exponere. Hinc enim simul voluptas et utilitas non redit solum ad expositores, sed multo magis ad auditores; non solum quod se ostenderit vehementem amatorem virtutis, et quod est honestum, statim elegerit ab ineunte ætate; cum multis enim aliis fuit hic vitæ zelus ei communis: sed quod in illo præcipuum et pene sing[illegible] ti, vel magna ex parte excell[illegible] mundum vita [illegible] tumultuum [illegible] nibus tempestatibus sordibusque plenæ sunt, puram et tranquillam, et minime inquinatam suam conservaverit animam: et ostenderit esse timidi et pusilli animi, mundi fugam persequi, et adjutrice uti solitudine, perinde ac si quis in maris tranquillitate navigans, et absque ullis fluctibus ventisque vehementibus, velit vocari peritus navigationis, et intelligens eorum quæ ad mare pertinent. Quoniam ergo illius vita est exemplar sufficiens cum omnibus, ut semel dicam, qui virtutis studii sibi vendicant, ut iis qui in mundo vivunt, mundo (ut cum divino Paulo dicam) uti soli[illegible]

igunt, dicantur res illius, et virorum imis apponatur mensa divina, et opunquam consumuntur.

ergo Eudocimus genus quidem duxit ibus, piorum parentum pia soboles. er quidem Basilius, Eudocia autem genuerat, erant genere insignes, opiantes, illustresque auctoritate. Patria dignitate clarus erat Basilius. Cum os autem generis fontes haberet filius, is est nobilis ex parentibus, neque tanccepit gloriam, quantam ipse præclaris se nobilitatam suis attulit parentibus. uidem, qui ex claris orti sunt parenultos invenies : parentes autem talium i in medio mundo vitam nulli repreinem transegerunt, admodum paucos. trinæ et disciplinis jussus attendere, his posuit studium, non verberibus, us, non aliquo alio indigens ex iis quæ rilem ad res honestas excitare socoripse erat sibi stimulus ex propensione critate ad ea quæ bona sunt. Multo is invigilabat lectioni divinorum elo- assidue in eis versabatur, adeo ut ipse eret cum divino Davide : *Exsultabo oquia tua, ut qui invenit spolia multa* [2]. *tilexi legem tuam, Domine : tota die ea est* [3]. Propterea ei reputatum est suauri et argenti[4], juxta divinum Proco Davidem. Et Dei eloquia dulcia gutterunt, et supra mel ori ejus [5].

at autem divinis templis et assidue ad t. Et cum ejus æquales et familiares t venationibus, et equorum cursibus, escentum studiis, ille ea ægre ferebat, inime movebatur, et nulli cedebat ex ivenilibus blandiuntur cupiditatibus. ero et libenter versabatur Eudocimus, o orationis, aut in lectione divinorum , per quæ studebat seipsum reddere Deo dignum ut qui nihil ostenderet n, nihil turpe ex deformitate animi mum, et in eas collato studio. Non res on secundæ, non aliquid ex iis quæ ssunt aut efferre, aut deprimere, fuit im ad eum a suo instituto dimovendum : s et sinistris armis (ut dicit Paulus [6]) batur, et ea materiam faciebat philoso- etiam cum viam sæpe ingrederetur, tam t ad regiam, quam quæ in ullum alium tem simul et linguam habebat intentam c quidem canentem Psalmos Davidis, n attendentem, et quæ dicebantur intel- et jubenti ipsi Davidi parentem. Non , quod multis, usuveniebat, qui psalm, sed non intelligunt : quique cum iis quæ dicunt, ipsi prius pugnant, et re ipsa aperte contradicunt, cum procul ab iis quæ dicuntur, aberret eorum animus. Temperantiam autem, quæ vere publica est, et pulchritudine alias excellit virtutes, sic amavit, et ab ea ita aperte est superatus, ut eam in vita sociam, et quæ secum habitaret, delegerit, et audacter cum Job diceret non hoc solum : *Oculum meum non est cor consecutum* [7], sed etiam, quod illo est majus, pactum fecisse cum oculis, nullo modo intellexisse super virginem [8] : et usque adeo vitaverit cum muliere colloqui, ut soli matri non esset prohibitum ad eum accedere, quam in magna habebat veneratione : ut qui non solum maternis, sed virtutis etiam cederet legibus. Præterea autem nulli licebat mulieri cum eo omnino loqui, aut ad eum adire.

IV. Cum temperantia vero conjunxit etiam eleemosynam, cum pulcherrima eam quæ est maxime hilaris : adeo ut illius quidem lumine illustraretur facies, hujus autem oleo cor pinguefieret, essetque et mundus et misericors : adeo ut altitudo, quæ procedit ex puritate, ad proximum (ut par est) ex consensu se inclinans, in tuto esset. Tam splendide autem attendebat eleemosynæ, et eam ita amplectebatur, ut non solum superfluis, sed etiam necessariis se pie gereret : et non parce seminaret, sed in benedictionibus : et non solum pecuniis, sed etiam carnibus, si ex iis pauperibus dari posset auxilium minime parceret, idque admodum hilari, promptoque et alacri animo, motus dilectione in Deum et proximum. Fructus enim charitatis, est in fratrem misericordia, adeo ut ipse promptior esset ad dandum, quam ille ad accipiendum, qui opus habebat misericordia : et cum dedisset, ipse magis lætaretur, et plus se juvari crederet, quam is, qui acceperat, quomodo res vere habebat. Majores enim sunt divinæ gratiæ, quam humanæ, quas ipse larga manu emebat largius illinc scaturientes. Et, ut semel dicam, orphanorum erat pater Eudocimus, curator viduarum, indumentum nudorum, panis esurientium, animarum quæ ægritudine gravabantur solatium.

V. Is cum et ab imperatore honores, et quæ est ad tempus, gloriam assequeretur propter virtutem, nihil ex eo lædebatur, ut cujus nec calor animæ tepesceret, neque ad cursum spiritualem fieret impetus hebetior : sed potius eam quoque Deo ascribens gratiam, hinc sumebat occasionem majoris in ipsum desiderii, et eum colendi promptius et alacrius. Certe cum esset electus, ut præesset parti exercitus Cappadocum, et moraretur circa id, quod vocatur Charsianum, gerebat magnam curam populi, ut qui non solum de eis esset paterne sollicitus, sed eas etiam, quæ erant inter se invicem, ut solent, controversias solveret, nullam in partem propendente trutina justitiæ : et judicans orphanum (ut dicam cum Isaia), [9] et vi-

xviii, 162. [2] ibid. 97. [4] ibid. 72. [5] ibid. 103. [6] II Cor. vi, 7. [7] Job. xxxi, 7. [8] ibid. 1. [9] Isa. i, 17.

duam justificans, et omnibus idem apparens per æqualem in omnes benevolentiam. Et quid opus est, ut dicam singula ? Erat virtute perfectus Eudocimus ; erat insignis charitate in Deum, et insignis charitate in proximum. Quamobrem ejus exitium et interitum, proximo, inquam, clanculum detrahere, adeo odio habebat, ut non solum ipse nihil tale faceret, sed etiam si alius vellet facere, minime sustineret non honestis verbis aures præbere : et quod ad se attinet, illas quoque conservaret peccatis superiores.

VI. Illum sic viventem, piumque vitæ institutum excercentem, et recte se gerentem communis in regione aliena finis occupat, cum esset triginta tres annos natus, et necdum quidem canis capillos albefecisset, multorum autem canos superaret prudentia. Male autem habebat Eudocimum, non quod absolute moreretur, ut qui per totam vitam id esset meditatus, et quam cum egisset vitam, quænam sors esset eum consecuta : et alioqui cum esset sapiens, non ignorabat omnino, qualis esset lex inter composita : nempe quod cum accepisset principium, necesse esset finem quoque consequi ; quamobrem non eum conturbabat corporis separatio, sed quod cum matrem non vidisset charissimam, longe esset peregrinatus. Quomodo autem est mortuus ? est enim hoc simul philosophiæ et utilitatis particeps. Ægrotabat quidem vir ille, et morbus eum jam eo deduxerat, ut ultimum ageret spiritum. Ipse vero cum suos accersiisset familiares, primum quidem diligenter mandavit, et eos jurejurando adegit, ut eum mandarent sepulcro, sic Indutum, et nequaquam in ipsum observarent, quæ solent in mortuis. Deinde cum omnes jussisset extra fores egredi, ipse solum inclusus dat se orationi. Oratio autem erat (audita enim fuit a quodam, qui prope fores auscultabat) ut ejus ad Deum excessus esset obscurus, et nulli cognitus, quomodo etiam tota fere ejus vita nulli evasit manifesta. Cum vero alia quoque adjecisset orationi, et egisset gratias, et postremo dixisset : *In manus tuas commendo spiritum meum* [10], vere sanctam emisit animam. Quidam autem ex iis qui sepulturæ ejus inserviebant, magis rustice, quam pie, in hoc mandato exsequendo affecti, non solum cum vestimentis et calceis, quibus erat indutus, sed etiam cum stragulis, in quibus jacebat, in lignea capsa sic impositum, humi condunt eum, qui nihil habebat dignum tenebris, nube omnino solem, aut lignum modio, aut potius, si mavis, in cella penaria pretiosissimum thesaurum, et qui non potest consumi. Sed ille sic quidem fuit conditus : Deus autem non passus est eum latere, sed eum reddit manifestum causa multorum utilitatis. Sic autem facit.

VII. Vir quidam a spiritu vexabatur dæmoniaco, Elias nomine, cum post mortem sancti non multi dies præteriissent. Repente accedit ad sepulcrum,

A multa quidem dicens, multa autem facie solet facere nequitia dæmonum in dami manæ naturæ, quæ desuper bello ab eo a Dæmone quidem moto a sancto, aut a Cl tius virtute, ut eum manifestum faceret raret, movente autem et torquente, et tempestate hominem conturbante, cum mortuum Eliam humi jecisset, scelerati dæmonium statim abiit, ut quod fuerat h luti quædam disciplina, et medicamentu pianda peccata iis, quæ Deus novit, jud que Elias quidem sic fuit liberatus a Deus autem non eousque fecit consistere gloriam : imo vero cum tanquam tu clamans, in multos esset dispersum mi

B multitudinem eorum, qui laborabant va bis, vocavit ad sepulcrum, sepulcrum, in quo admirabiliter multis scaturiebat vita e

VIII. Ex his vero una mulier, quæ habeb cujus solutæ erant manus, quique eas fer secus atque lapis ac statua, cum ardenter set ad sepulcrum, non longa opus habu non negotiis, non diebus : sed cum primu ei opem tulit ad liberandum a morbo filiu sumptum ex lucerna beati sepulcri : quo filii manum unxisset, vidit statim eum tot sum, et utentem manibus simul liberis fungentibus officio. Alius autem puer eod dem modo affectus, in hoc vero solo d quod priori quidem manus, ei autem pede

C immobiles : is ergo simili fide oblatus, s quoque consecutus fuit curationem. Nam quoque unctus esset in pedibus oleo ... protinus exsiliit, et fuit causa magnæ ... actionis, quæ offerebatur ipsi ... curaverat, et Deo, qui præbuerat gratiam ... tionum.

IX. Rursus autem mulier vexata a ... liberata est a maligno spiritu eam vexante, ... solum accessisset ad sepulcrum, et pulchre ... cisset, quemadmodum lux persequitur tenebras et quam sit terribilis, bonus et gratus servus ... servo et fugitivo, propter eam quæ ei cum Domino intercedit, conjunctionem et familiaritatem. ... autem alii quoque mulieri, quæ gravi morbo ...

D rabat, fuit mirabilis curatio solutio sepulcri ... vis sumptus cum fide, deinde aqua ... sus, aut ut melius dicam, ejus lacrymis, et ... positus parti corporis, quæ male se habebat ideo cum seminasset in lacrymis ferventis Deum fidei, messuit exsultationem curationis Non paucis quoque aliis male affectis, qui ... aberant, fide autem non erant longe, hic ... ad eos allatus, visus est aptum in omni ... medicamentum, et quod multis quoque aliis ... erat jucundissimum. Nam cum eo, quod ... certissime, habebat etiam celeritatem, et ...

[10] Psal. xxx, 6. [11] Psal. cxxv, 5.

confirmanda validissimum. Decem et octo menses præterierant post mortem, et qui tot ante dies erat mortuus, nullum habuit signum, non corporis fluxionem, non compaginis solutionem, non carnis consumptionem, non nigrorem, non aliquid quod esset evanidum, aut quod emarcuisset, et esset liquefactum : sed totus videbatur recens, perinde ac si nuper eum reliquisset anima. Propemodum videbantur esse membra cum motu, genæ cum rubore, labra cum flore, os cum anhelitu. Existimasses, te eum omnino videre non mortuum, sed potius dormientem, aut seipsum colligentem, et diligentius aliquid meditantem. Porro autem ipsæ tunicæ, ipsæ vestes stragulæ adeo erant integræ et illæsæ, et nullo detrimento affectæ (quod attinet ad sepulturam) atque si fuissent positæ in arca, et diligenter custoditæ. Est mortuis corporibus ex se quid injucundum ac tetrum. Est vestibus quoque quæ longo tempore jacuerunt, et aliis ejusmodi malus quidam odor, et qui offendit odoratum. Illic autem nihil ejusmodi, sed bonus odor, et gratia, et delectatio, tanquam non aliquod supulcrum et loculus, sed hortus esset apertus. Probantur ea quæ dicta sunt, et quod corpus esset adhuc integrum et recens, ex hoc quod sequitur.

XIV. Quidam monachus, Joseph nomine, sacerdos, et qui pietati studebat, cum tunc adesset, subjectis manibus, et amplexus mortuum, conabatur erigere. Ille autem cedebat et videbatur parere, et seipsum tradere. Erectus itaque fuit vir ille admirabilis, articulis et compagibus recte inter sese habentibus. Quod cum vidisset presbyter, et metu esset repletus, rogavit ut permitteret ea auferre, quibus erat indutus. Ipse autem rursus paruit, et manus remisit presbytero et pedes, ut iis uteretur ut vellet. Exuit ergo eum sacerdos tunica, et eum altera induit. A pedibus vero amovet non solum calceos, sed ea etiam, quæ intus erant ex serico imposita pedibus. Hæc ergo omnia tam facile fecit, et citra ullum laborem, perinde ac si ille opem ferret sacerdoti, et se traderet, ut eo commode uti posset. Deinde eum rursus reclinat in ea, qua prius erat, figura : adeo ut id totum divino factum sit consilio, quod sic sepultus fuerit, ut erat antea : ut vel ex hoc esset manifestum omnibus, quod post sepulturam manserit corpus potentius interitu et dissolutione. Quod quidem visum multis dæmonibus et morbis causa fuit, ut fugerent; et merito. Si enim etiam cum esset absconsum, erat eis terribile, postquam apparuit quomodo non esset ejusmodi, ut non posset omnino sustineri ?

XV. Quid post hæc est consecutum ? Contendebat mater, sacro sublato corpore, demum reverti. Hæc enim, dicebat, stella ex meo ventre orta est. Qui autem in ea habitabant regione, contendebant non concedere, ut id aggrederetur. Nametsi, dicebant, ex te processit illa stella, cernitur tamen apud nos occidisse. Quomodo ergo eum a nobis auferes, qui

A miraculorum tales ostendit radios ? Ex quidem germinavit palmes, sed apud n botros miraculorum, et ei placuit, ut nos musto gratiarum et curationum. Nor difficile, si unde processit, eum voluisset divertere. Ne videaris ergo repugnare j et voluntati, neque nobis divinas gratia Ne nos fonte privaveris, qui non nobis etiam communiter omnibus est ad fruen situs. Ad gloriam tibi sufficit, quod apparueris, de cujus etiam mortuo cor est contentio. Nos prius ex ac expe quam hoc bono nobis a Deo dato nost patriam. Illa postquam hæc audiisset, sibi aliquod sapientius capiendum

B quivit. Deinde autem cum jussisset om domum revertitur. Ille vero pius in pri chus et sacerdos, de quo prius diximus, c sisset, et dierum multitudine omnem suspicionem, et in eo custodiendo effeciss socordiores, noctu ingressus, divinum est thesaurum, et cum furto aufugit. Se raculorum ostendit unguentum, quod ce morborum curatio fuit furti accusatrix.

XVI. Mulier enim quædam, dum is in tur, et qui eum ferebant in quodam, ut sentaneum, vellent loco requiescere : illa cum a maligno vexaretur spiritu, in locu et graviter insiliit, et veluti a magno fluct gitata. Deinde cum sanctum turpissi

C insectata maledictis, non illa quidem om qui eam inhabitabat, quem adversarium fortis ille ab eo percussus recessit, abien ad quæ a Deo fuerat condemnatus. Illa domum rursus est reversa. Non longum intercesserat, et virgo quædam præfecta rii, quod vocabatur Mantineum, cum secre dam et gravi morbo laboraret, et non posset quos sentiebat ex eo, ferre dolores, cum res illud mortuum vitam afferens corpus af magna fide et animi ardore ei facta obvian quam viventi et audienti sancto ad loculum bum dixisset, ardentis fidei mercedem, invenit curationem. Ejusmodi miracula fac eam a Deo gloriam adipiscens, Byzantium introducitur corpus parentibus jucundis

D mortalibusque utilissimum, malis spiritibus tius, ægritudinibus et morbis validius, medi tum vere inexpugnabile : neque valens sol versus unum morbum, sed, ut semel dica stens omnibus.

Mater ergo læta tali reditu filii, et simul Christo tollens, splendoremque et magnifi in tempore ostendens, argenti magno capsam induit : non solum id faciens, tanq gratiam filii, sed eum studens honorare, t Dei amicum : ut illud quidem esset natur vero pii animi, et mentis Deum amantis. C ergo capsam argento parentes optimi circu

hoc vere sacrum templum deponunt in pul- A mones fugantur, morbi solvuntur, et Deus in omemplo, quod ipsi Deiparæ construxerant, com- nibus, et per omnia glorificatur. Quoniam eum de- is hominibus effecti benefactores, dato dono, cet omnis gloria, honor et adoratio, nunc et sem- extenditur in sempiternum : per quem dæ- per et in sæcula sæculorum. Amen.

MENSIS AUGUSTUS.

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ
ΣΟΦΙΑΣ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΘΥΓΑΤΕΡΩΝ ΑΥΤΗΣ
ΠΙΣΤΕΩΣ, ΕΛΠΙΔΟΣ ΚΑΙ ΑΓΑΠΗΣ.

MARTYRIUM SANCTARUM MULIERUM
SOPHIÆ
ET EJUS FILIARUM
FIDEI, SPEI ET CHARITATIS.

(Latine apud Surium ad diem 1 Augusti ; Græce ex cod. ms. Græc. Paris n. 1526, sæc. XII.)

Μετὰ τὸ διαγγελθῆναι πανταχοῦ τὸ σωτήριον B μα, πλωρηθῆναί τε τὰ πάντα τοῦ γνῶναι τὸν ν, οἱονεὶ λείψανον κακίας Ἀδριανὸς τὴν αὐτο- ρα Ῥημαίων διέπων ἀρχὴν, πολλὴν εἴπερ τις τὴν πρὸς τοὺς ψευδωνύμους θεοὺς ἐπεδείκνυτο ιμονίαν, τοὺς μὲν θωπείαις ὑπερχόμενος, ὲ καὶ ἀπείλαις καταπλήττων. Κατ' ἐκεῖνο τοί- κιρου, γυνή τις εὐσεβὴς καὶ φιλόθεος, τοὔνομα γένους τῶν ἐπιφανῶν, χώρας Ἰταλῶν, χηρείαν ἄσα ἀνδρὸς θυγατράσι μόναις τρισὶ τὸν βίον ον. Αὕτη τῇ περιωνύμῳ τῶν πόλεων Ῥώμῃ ιήσασα ταῖς παρθένοις ὁμοῦ πολὺ τὸ χάριεν καὶ γὸν ἐχούσαις κατά τε σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, πήχθη τῇ πλάνῃ, οὐδὲ πρὸς τὴν τοῦ δυσσεβοῦς τύοντος θρησκείαν ἀπεκλινε, λίαν τὴν κλῆσιν ῶν ἔργων δεικνύουσα, ἡ τῆς ἄνωθεν ὄντως σο- C ιπώνυμος. Ἡ γὰρ ἄνωθεν σοφία, φησὶν ὁ θεῖος ῖος, πρῶτον μὲν ἁγνή ἐστιν, ἔπειτα εἰρηνική, ὴς, μεστὴ ἐλέους καὶ καρπῶν ἀγαθῶν. Ἐξ ὰρ ὁ τῆς ἀρετῆς παρ' αὐτῇ καρπὸς ἐγνωρίζετο θυγατράσι τὰς προσηγορίας ἡρμόζετο· καὶ ι πάλιν ἀληθευούσας ταύτας παρ' ἑαυταῖς υον. καὶ οὐδὲν ἀπᾷδον οὐδὲ ἀλλότριον εἶχον οἱ ι τῆς ῥίζης.

Ἐπεὶ δὲ παρὰ πᾶσι διεβεβόητο ἥ τε σύνεσις ν καὶ ἡ ἀρετὴ καὶ τὸ πρὸς Χριστὸν σέβας, νεγκὼν ὁ τοῦ φθόνου πατὴρ, διὰ βασκάνων ῶν Ἀντιόχου τινὸς ἀνδρὸς, τὴν τῆς πόλεως ον πεπιστευμένου τὴν εὐσέβειαν αὐτῶν τῷ

I. Postquam fuisset salutaris prædicatio ubique annuntiata, et omnia essent repleta cognitione Domini, veluti quædam sceleris reliquiæ Adrianus Romanorum administrans imperium, in falsos deos, qui nominantur, ostendebat plurimam, si ullus alius, superstitionem, alios quidem alliciens blanditiis, alios autem etiam minis territans. Illo autem tempore mulier quædam pia et religiosa, nomine Sophia, clara genere, Itala natione, cum esset viduata marito, cum tribus filiabus solis vitam agitabat. Ea cum simul cum virginibus, quæ erant valde honestæ, et elegantes animo et corpore, Romæ versata esset, non fuit errore seducta, neque ad impii imperatoris reclinavit religionem, factis ipsis pulchre suam ostendens appellationem quæ nomen vere sumpsisset a superna sapientia, et diceretur Sophia. Quæ est enim desuper Sapientia, inquit divinus Jacobus, primum quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, obediens, plena misericordia et fructibus bonis. Eo enim, quod virtutis fructus apud eam agnoscebatur, adaptavit filiabus suis appellationes : et illæ rursus in se ostendebant esse veras, neque habebant aliquid rami, quod discreparet aut esset alienum a radice.

II. Cum autem celebraretur apud omnes et illarum prudentia et virtus, et in Christum religio, non ferens pater invidiæ, per invidos oculos cujusdam Antiochi, cujus fidei commissa fuerat præfectura urbis, significat imperatori earum pietatem, et eas defer-

lingua dolosa impius et verbis odii. Protinus ergo ille ira percitus inconsiderata, eos quos solent vocare apparitores, mittit ad eas adducendas. Illæ autem cum didicissent causam eorum adventus, cumque corporibus essent inseparabiles, magis etiam conjungerentur spiritu, nihil ostendentes filiæ, quod non cum matre conveniret, ut quæ inveniebantur inter se fraterne consentire, et erant veluti corona sibi æqualis: quæ per ipsas et matrem complebatur, alacriter iverunt. Postquam autem sederunt pro tribunali præfecti urbis, cum ipsæ eum qui dixit, non esse timendos eos qui occidunt corpus [1], et pollicitus est a se dandam esse sapientiam, Dominum invocassent, et se crucis figura muniissent, omni timore deposito, steterunt cum forti et generoso animo. Judex autem, conjectis in eas oculis, cum vultum vidisset liberalem, mentemque magnam et præclaram, cui ferebat testimonium oculorum et habitus modestia, mittens fungi muliere judicis, conversus est ad admirationem.

III. Cum autem matrem prope curasset sistendam, et illas semovisset: Non parva sunt, inquit, o mulier, quæ adversus te deferuntur. Si quidem non parva res est, morum a parentibus traditorum et religionis negatio. Cur ergo Romanorum regionem implevisti tumultu et dissensione, omnino non esse deos, sed eos esse solum nomina quæ rebus ipsis careant, asserens? Dic ergo quam primum patriam, genus, nomen et religionem. Illa autem: Primum quidem, inquit, mihi est præcipuum nomen, ex Christo appellari. Sophia autem, est mihi impositum nomen a parentibus. Genus duco ex iis qui primos magistratus gesserunt in Italia, in qua etiam sum nata. Inter omnia vero, ut a me dictum est, glorior invocatione mei Christi et Domini, cui fui oblata continuo ab ortu, et cui obtuli fructum mei uteri: propter quem etiam venimus in hanc Romanorum civitatem, ut cum rectam fidem usque ad mortem conservaverimus, pulchrum viaticum afferentes, pro Christo susceptam decertationem, et transeuntes a morte in vitam, hæredes simus bonorum quæ sunt illic promissa.

IV. Horum verborum libertatem, et cum libertate sapientiam admiratus est impius. Ut qui autem jam primo facto periculo esset superatus, tunc quidem distulit virginum interrogationem; apud quamdam autem mulierem ordinis senatorii, nomine Palladiam, jubet eas cum matre servari, imperans ut eas tertio die produceret ad examinationem. Illæ autem otio quod eis datum fuerat, recte utentes animum adhibebant matri, quæ eis suabebat ea quibus erat opus. Dicebat enim eis: Ego quidem, o dilectæ filiæ, cum vos secundum carnem genuissem, omni doctrina et sacris Litteris erudii. Quoniam autem tempus vos vocat ad certamen, meorum verborum fructus qualis sit, in vobis appareat: et diu a vobis meditatam

[1] Matth, x, 28.

A βασιλεῖ δήλην ποιεῖ, καὶ τὰ κατ' αὐτὰς γλώσσῃ δολίᾳ καὶ λόγοις μίσους ὁ δυσσεβὴς φανεροῖ. Παραχρῆμα τοίνυν αὐτὸς ἀλογίστῳ θυμῷ ἐπιτρέψας οὓς ἡ τάξις προτίκτωρας οἶδε καλεῖν, ἐπὶ τὸ ἀγαγεῖν ἐκείνας ἐκπέμπει. Αἱ δὲ τῆς παρουσίας αὐτῶν μαθοῦσαι τὸ αἴτιον, ἀδιαίρετοι σωματικῶς οὖσαι καὶ κατὰ πνεῦμα μᾶλλον συνήπτοντο, οὐδέν τε ἀσύμφωνον, ὥσπερ εἴρηται, πρὸς τὴν μητέρα ἐπιδειξάμεναι, καὶ ἀλλήλαις ἀδελφὰ φρονοῦσαι ηὑρίσκοντο, καὶ οἱονεὶ στέφανος ἦσαν ἑαυτῷ ἴσος, δι' αὐτῶν τε καὶ τῆς μητρὸς συμπληρούμενος· Ὡς δὲ ἐπὶ τοῦ ἡγεμονικοῦ κατέστησαν βήματος, τὸν εἰπόντα μὴ φοβηθῆναι ἐκ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, δοθήσεσθαί τε παρ' αὐτοῦ σοφίαν ἐπαγγειλαμένου ἐπικαλεσάμεναι Κύριον, καὶ τῷ σταυρικῷ τύπῳ περιφραξάμεναι, παντὸς ἀποστᾶσαι δέους, μετὰ γενναίου τοῦ φρονήματος ἔστησαν. Ἐπεὶ δὲ ταύταις τὸ ὄμμα ἐπέβαλεν ὁ δικάζων, ἰδὼν παράστημα εὐγενὲς καὶ μέγεθος διανοίας, ἀπό τε τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῆς τοῦ σχήματος μαρτυρούμενον εὐκοσμίας, τὸ δικάζειν ἀφεὶς, πρὸς τὸ θαυμάζειν ἐτράπετο.

Γ'. Τὴν οὖν μητέρα πλησίον παραστησάμενος, κἀκείνας που μεταθεὶς, Οὐ μικρὰ, φησὶν, ὦ γύναι, τὰ κατὰ σὲ, εἴπερ οὐδὲ μικρὸν πατροπαραδότων ἐθῶν καὶ σεβασμάτων ἄρνησις· ἵνα τί οὖν τὴν Ῥωμαίων ταραχῆς ἐνέπλησας καὶ διχοστασίας, μηδὲ τὸ παράπαν εἶναι θεοὺς, ἀλλ' ὀνόματα μόνον αὐτοὺς τιλεῖν πραγμάτων ἔρημα, διατεινομένη; Λέγε τοίνυν τὸ τάχος πατρίδα, γένος, ὄνομα καὶ τὸ σέβας. Ἡ δὲ, Πρῶτον μὲν ἐμοὶ, ἔφη, καὶ ἐξαίρετον ὄνομα, τὸ καλεῖσθαι ἀπὸ Χριστοῦ· Σοφία δὲ τὸ ἀπὸ τῶν γεννητόρων λέγομαι· γένους τυγχάνουσα τῶν τὰς πρώτας ἀρχὰς περιβεβλημένων ἐν Ἰταλίᾳ· ὅθεν καὶ ὥρμημαι. Ἐν πᾶσι δὲ, ὡς μοι εἴρηται, τῇ ἐκκλήσει τοῦ ἐμοῦ Δεσπότου Χριστοῦ σεμνύνομαι μᾶλλον, ᾧ καὶ προσηνέχθην εὐθὺς ἐκ γεννήσεως, καὶ τὸν τῶν ἐμῶν ὠδίνων καρπὸν προσενήνοχα· δι' ὃν καὶ εἰς τήνδε τὴν Ῥωμαίων παραγεγοναμεν, ὡς ἂν τὸ περὶ τὴν πίστιν ὑγιὲς μέχρι καὶ αὐτοῦ θανάτου διατηρήσασαι, καὶ καλὸν ἐφόδιον τὴν ὑπὲρ Χριστοῦ ἄθλησιν ἐπαγόμεναι, μεταβᾶσαί τε ἀπὸ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἐν ἐπαγγελίαις ἐκεῖθεν κληρονομήσωμεν ἀγαθῶν.

Δ'. Τῶνδε τῶν ῥημάτων ὁ δυσσεβὴς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὸ μετὰ παῤῥησίας εὐσύνετον διὰ θαύματος ποιησάμενος, ὡς ἤδη διὰ τῆς πρώτης πείρας τὴν ἧττον δεξάμενος, τοτε μὲν της πρὸς τὰς παρθένους ἐρώτησιν ὑπερέθετο, παρά τινι δὲ γυναικὶ τῶν τῆς συγκλήτου τάξεως, τοὔνομα Παλλαδίᾳ, προστάττει φυλάττεσθαι, τρίτην ἡμέραν παραγαγεῖν αὐτὰς εἰς ἐρώτησιν κελεύσας. Αἱ δὲ τὴν δεδομένην σχολὴν εὖ διαθέμεναι τῇ μητρὶ προσεῖχον τὰ δέοντα παραινούσῃ. Ἔλεγε γὰρ αὐταῖς· Ἐγὼ μὲν ὑμᾶς, ὦ τέκνα ποθούμενα, τὸ κατὰ σάρκα γεννήσασα, παιδείᾳ πάσῃ καὶ ἱεροῖς λόγοις ἐξεθρεψάμην. Ἐπὶ οὖν καιρὸς εἰς ἀγῶνα παρακαλεῖ, ὁ τῶν ἐμῶν λόγων παρπὸς ὁποῖος, ἐν ὑμῖν ὀφθήτω· καὶ μὴ τὴν ἐκ

διαμελετηθεῖσαν ὑμῖν ἀρετὴν, ἡ δι' ὀλίγου θησομένη ἐπήρεια διελέγξῃ, μηδὲ τὸ τῆς πλάνης ἰσχυρὸν τὴν παντὸς ἰσχυροτέραν κατισχύσῃ. Ὑποπτόν μοι τῆς ἡλικίας ὑμῶν τὸ νεάζον, μὴ δειλιάτω τὸν κίνδυνον· ἕξετε γὰρ βοηθὸν ἰσχυρὸν τοῦ Χριστοῦ συμμαχίαν. Δότε τοιγαροῦν τῷ γήρᾳ, δότε τοῖς ὑμετέροις ἀγῶσιν ἐνσκιρτεῖν νικωτέρου, ἀνένδοτον ἄχρι τέλους τὴν εἰς αὐτὸν διατηροῦσαι ὁμολογίαν, ὃς καὶ χειρὶ στέψει ἀκάτῳ, καὶ ἀμαράντους ὑμῖν παρέξει τοὺς στεφάνους, μεθ' οὗ καὶ εἰς αἰῶνας ἔσεσθε συγχορευταὶ, καὶ ἄφθαρτον τρυφῶσαι τρυφὴν, πλοῦτον ἄπτωτον, καὶ ἡδονὴν κτησούμεναι μηδέποτε παυομένην. Φρονίμων οὖν ἐστιν ἀντικαταλλάξασθαι μικρῶν τὰ μέγιστα, τῶν ἀστάτων τὰ μένοντα, ἀνιόντων τὰ ἀνανεούμενα· ἔτι καὶ πασῶν ἀτόπων αὐτὸ τιμιώτερον, ὀλίγου αἵματος οὐρανοῦσθαι τὴν βασιλείαν. Καὶ ταῦτα μὲν ἡ Σοφία.

Αἱ δὲ μητρὶ τοιαῦτα τεκμηρίωσαι συμφωνεῖν, εἶπον, ὦ σεβασμία μῆτερ, ἐχεῖς τὰς ταῖς παρέπεμψον, φυλακτήριον καὶ σκέπην παρασχοῦσα. Ὁ δὲ προειπὼν Κύριος, Μὴ μεριμνᾶτε πῶς ἢ τί ἀπολογήσεσθε, ὅταν ἐπὶ βασιλεῖς ἀχθῆτε καὶ ἡγεμόνας, οὗτος πάντως, ὡς ἀληθὴς, οὐ διαψεύσεται, ὡς δὲ δυνατὸς, ἐκπλήρωσει. Ὧν ἡμῖν σοφίαν, δι' ἧς δυνησόμεθα τὴν μωρὰν καὶ καταργουμένην νικῆσαι σοφίαν, καὶ ἀντιτροπώσασθαι τὴν ἀσέβειαν. Τῶν οὖν ὡρισμένων τριῶν ἡμερῶν ἤδη παρηκουσῶν, πρὸς τὴν ἀνάκρισιν αἱ ἅγιαι ἤγοντο. Εἶτα ὁ δικάζων δεινὸς ὢν σκοπήσας τί χαλάσειεν ἂν νεανίδων ἀπαλῶν τὸν, πολλῇ ταύτας ὑπεκχεῖτο κολακείᾳ· καὶ· Ὑμῶν, ἔφη, τὸ κάλλος, ὦ παῖδες, καὶ τὴν ἐκ μορφῆς ταύτην ἀπορρέουσαν ἡδονὴν, οὐκ ἐξ ἀνθρώπου ἡγοῦμαι προελθεῖν ὑμᾶς φύσεως, ἀλλὰ θειοτέρας ἐπὶ θαύματι τῶν ὁρώντων ἀποτελεσθεῖσαι· διὰ ταῦτα καὶ πατρικὴν ἐνδεικνύμενος τὴν ἀγάπην, ἀξιῶ ὑμᾶς, φίλταται, μὴ βουληθῆναι ὅλως ἀπειθεῖν φιλοῦντι πατρί, ἀλλὰ πρώτα μὲν ἐπὶ τῇ λαβεῖν ἐνθα ἡλικίας ἡ μήτηρ ὑμῶν ἐστιν, ἧς ἀπαιτίζεσθαι δεῖ τὸ γῆρας, εἴπερ ὑμεῖς ἀπειθοῦσαι γένεσθε. Ἔπειτα δὲ καὶ τὸ νέον τῆς ὑμῶν ἡλικίας εἰς καρδίαν θέσθαι, τοῦ κάλλους τε τὸ ἄνθος καὶ τὴν ἀπόρρητον εὐμορφίαν, ἣν ὅσον ἐθαυμάσαμεν, τοσοῦτον ἔσομαι κολάζων καὶ μὴ βουλόμενος, ἐὰν ὑμεῖς τῷ μὴ πείθεσθαι λυποῦσαί με πρὸς ὀργὴν ἐρεθίζητε· καὶ τότε, φεῦ! ἀπολεῖσθε κακῶς ὅταν μᾶλλον ὑμᾶς χαίρειν, εὐπραγεῖν, πλούτου καὶ δόξης καὶ βασιλικῆς ἀπολαύειν εὐμενείας, αὐτῶν τε τῶν καλῶν τοῦ καιροῦ καὶ τῆς ἡλικίας καταπτυφῆν, ἐκεῖνα μὲν ὁ δικάζων.

Ζ'. Αἱ δὲ παρθένοι, τὰ τῆς Σοφίας βλαστήματα· ἔφασαν, εἶπον, οὔτε τῶν ἐπαγγελιῶν σου τούτων, ὡς ἔφασας, ἐφιέμεθα, οὔτε τῶν ἀπειλῶν καὶ βασάνων ἐφόβεθα· ἀφθάρτων γὰρ ἐρῶμεν ἀγαθῶν, καὶ ἀφθάρτου Νυμφίου, τῶν ἀνθρωπίνων πάντων καταφρονήσασαι. Ὅτι δὲ τὴν μητέρα κολάσειν ἀπειλεῖς,

A virtutem, quæ vobis brevi et [illegible] vincat injuria : neque errori [illegible] fortiorem superet veritatem. Mihi [illegible] vestra juvenilis et tenera ; sed non ex[illegible]culum. Vobis enim opem ferat [illegible] auxilium. Date ergo meæ senectuti, date, ut [illegible] certaminibus juveniliter exsultem, firmam et [illegible]lem servantes usque ad finem Christi confessionem qui et manu coronabit immortali, et quæ non possunt marcescere, vobis præbebit coronas, post quam [illegible]cula choros simul ducetis, et fruemini deliciis, in quas non cadit interitus, et consequemini divitias, quæ non possunt subripi, et quæ nunquam desinit, voluptate potiemini. Est ergo prudentium parvis permutare maxima, instabilibus permanentia, fluentibus

B ea quæ non exinaniuntur. Est enim omnium negotiorum hoc longe præstantissimum, pauco sanguine emere regnum cœlorum. Et hæc quidem Sophia.

V. Matri autem congruentes filiæ : Tu quidem, inquiunt, o veneranda mater, nos maternis precibus prosequere, eas nobis præbens bonum tutamen : Dominus autem, qui dixit : Ne solliciti sitis quomodo aut quid respondeatis, quando ducemini ad reges et præsides[a] ; is omnino, ut qui sit verax, non mentietur, ut qui sit autem potens, promissum implebit, præbens nobis sapientiam, per quam poterimus vere stultam sapientiam et quæ exinanitur vincere, et adversum impietatem aperte tropæum erigere. Cum tres ergo prestitutidies jam præteriissent, ducuntur sanctæ ad interrogationem. Deinde judex cum esset callidus, et

C considerasset quidnam tenerarum adolescentularum animum maxime remittere et emollire posset, eas multis aggressus est blanditiis ; et : Cum videam, inquit, o puellæ, vestram pulchritudinem, et quæ ex ea forma effluit, voluptatem, non existimo vos ex humana processisse natura, sed e diviniore aliqua esse editos, ad eorum qui vos cernunt, admirationem. Et ideo in vos paternam ostendens benevolentiam, rogo vos, charissimæ, ne amanti patri [illegible] inobedientes : sed primum quidem [illegible] ætate mater vestra, cujus necessa[illegible] senectus, si vos non parueritis. Deinde [illegible] vestram teneram ætatem, florem [illegible] speciem, quæ non potest verbis [illegible] tantum admiror, tantum puniam [illegible]

D non parendo molestiam afferentes [illegible] caveritis. Et tunc, proh dolor! [illegible] vos maxime oporteret gaudere [illegible] et gloria, et imperatoria frui [illegible] temporis et ætatis vos [illegible] quidem judex.

VI. Dixerunt autem virgines, [illegible] Nos neque promissa, quæ [illegible] minas, nec tormenta [illegible] bona, in quo non cadit [illegible] non perit, humana [illegible] autem minaris matrem [illegible]

Matth. x, 19.

tanquam hoc modo nos territurus propter natu- A
ralem inter nos invicem consensionem, nescis te
nobis et illi annuntiare bonorum perfectionem.
Quid enim Christianis potest esse jucundius,
quam pati pro Christo? Etiamsi non haberemus
tales, quæ sperantur, remunerationes, quam non
gloriæ præstantiam superat, pati pro eo qui nos
formavit? Quando autem nobis etiam paratum est
regnum cœlorum, et divitiæ, in quas non cadit
interius, et perceptio bonorum æternorum, co-
nari nos traducere a nostra sententia promissione
bonorum, quæ sunt ad tempus, est aperta insania.
Ne fallaris ergo, judex. Neque enim assentans tra-
hes, neque puniens nos convertes: sed tunc ma-
jorem afferes molestiam, si parcens huic, quam
tu magnifacis, juventuti et pulchritudini, non sis B
graves illaturus cruciatus. Nos enim damno afficies
majorum bonorum remunerationis. Postquam au-
divit judex hanc firmam et constantem defensio-
nem statuit eas separare a se invicem, et singula-
tim eas adducere ad examinationem, ut sic quo-
que eas majore afficeret molestia, ut eis uteretur
imbecillioribus. Cum autem interrogasset de ætate
et nominibus uniuscujusque, et a matre accepisset,
unam quidem vocari Fidem, et jam agere annum
duodecim; alteram autem duobus annis esse priore
ininorem, quæ vocater Spes; tertiam autem no-
minari quidem Charitatem, uno autem anno
esse secunda minorem: primam jussit primum
produci, et: Sacrifica, dixit, Dianæ, o adolescen-
tula: non hoc tibi novum imperamus, sed quod C
a nobis quoque fit jamdiu.

VII. Illa autem tanquam eo ipso vellet ostendere
eos frustra ipsas separasse, volentes ex tribus con-
textam comminuere catenam, ut qui ignorarent
esse ei ex alto audaciam et doctrinam, quonam
scilicet modo oporteat respondere: O vestram,
dicebat, quæ in profundum usque penetrat, cæci-
tatem, qui tam misere cæcutientes, aliis etiam
vultis esse viæ duces: et cogere vultis, ut proce-
damus vobiscum ad eamdem viam interitus! Quis-
nam autem homo, si sapiat, persuadebitur a vero
quidem Deo recedere, cujus manuum opera sunt
cœli et terra, et omnia quæ sunt in eis: ad opera
autem manuum hominum, tanquam ad deos acce-
dere, et iis quæ sunt mentis expertia, et surda,
eliget cultum offerre? Fuerit hoc summus stupor,
et tam eorum qui jubent, quam qui parent, amen-
tia. Fac ergo quod vis, et quibus vis nos trade
malis. Melius est enim prius pati omnia, dum sa-
pimus, quam persuaderi ut talia faciamus. Quæ
dicta fuerant, replent ira judicem; et cum non
posset persuadere. ad vim faciendam se contulit.
Jubet ergo ei adimi vestem, et manibus pone vin-
ctis, eam virgis verberari gravissimis. Cum autem
experientia majorem ostenderet constantiam et
vehementiores spiritus, et martyr, non ut quæ
virgis cæderetur, sed ut quæ rosis spargeretur,
potius esset affecta, ne vibicibus quidem in corpore

ὡς τῷ τρόπῳ τούτῳ φοβήσων ἡμᾶς διὰ τὴν φυσικὴν
πρὸς ἀλλήλας συμπάθειαν, λήθας ἡμῖν τε κἀκείνῃ
τὴν τελειότητα τῶν ἀγαθῶν εὐαγγελιζόμενος. Τί
γὰρ ἡδύτερον Χριστιανοῖς τοῦ ὑπὲρ Χριστοῦ παθεῖν;
Καὶ εἰ μὴ τοιαύτας ἐλπιζομένας εἴχομεν ἀντιδόσεις,
ἀλλ' αὐτό γε τὸ πάσχειν ὑπὲρ τοῦ πλάσαντος τίνα
δόξης ὑπερβολὴν καταλείπει; Ὅταν δὲ καὶ οὐρανῶν
ἡμῖν ἑτοιμάζηται βασιλεία, καὶ πλοῦτος ἄφθαρτος,
καὶ αἰωνίων ἀπόλαυσις ἀγαθῶν, τὸ μεταπείσειν ὅλως
ἐπιχειρεῖν ἀγαθῶν προσκαίρων ἐπαγγελίαις, μωρία
σαφής. Μὴ τοίνυν ἀπατῶ, δικαστά· οὔτε γὰρ κολα-
κεύων ἑλκύσεις, οὔτε κολάζων μετατρέψεις ἡμᾶς·
ἀλλὰ τότε μᾶλλον ἀνιάσεις, εἴγε φειδόμενος ἡμῶν
τῆς μέγα παρὰ σοὶ ταύτης νομιζομένης νεότητος
καὶ τῆς ὥρας, οὐ χαλεπὰς ἐπάξεις τὰς κολάσεις·
B ζημιώσεις γὰρ πάντως τῶν μειζόνων ἀγαθῶν τὴν
ἀντίδοσιν. Ταύτην ὡς ἤκουσε τὴν ἀτενῆ καὶ ἀπό-
τονον ὁ δικάζων ἀπολογίαν, ἔγνω διελεῖν αὐτὰς ἀπ'
ἀλλήλων, καὶ κατὰ μίαν εἰσάγειν πρὸς τὴν ἐρώ-
τησιν, ἵνα καὶ μᾶλλον οὕτω λυπήσῃ, καὶ ὡς ἀσθέ-
νεστέραις χρήσαιτο. Ἐρωτήσας δὲ καὶ περὶ τῆς
ἡλικίας ἑκάστης καὶ περὶ τῶν ὀνομάτων, καὶ ὑπὸ
τῆς γεννησαμένης μαθὼν, τὴν μὲν Πίστιν τε κα-
λεῖσθαι καὶ ἤδη δωδέκατον ἔτος ὀνύειν· τὴν δὲ δυσὶ
χρόνοις λείπεσθαι τῆς προτέρας ἧς ἡ κλῆσις Ἐλπίς,
τὴν δὲ τρίτην Ἀγάπην μὲν ὀνομάζεσθαι, ἑνὶ δὲ τῆς
δευτέρας ὑστερεῖν ἔτει τὴν πρώτην παραντησάμε-
νος· Θῦσον, ὦ νεανίς, ἔλεγε, τῇ Ἀρτέμιδι· οὐ και-
νόν σοι τοῦτο προστάττομεν τὸ ἐπίταγμα, ἀλλ' ὅπερ
ἐκ πολλοῦ ἤδη καὶ παρ' ἡμῶν γίνεται.

Ζ'. Ἡ δὲ ὥσπερ αὐτόθεν ἐπιδείξασθαι βουλομένη
ὅτι ἐπὶ ματαίῳ τὴν διαίρεσιν αὐτῶν ἐποιήσαντο τὴν
ἐκ τριῶν σειρὰν λεπτῦναι βούλομενοι, ἐγνωοῦντες
ὅτι ἄνωθεν τὸ θάρσος αὐταῖς, καὶ ἡ τοῦ πῶς δεῖ
ἀπολογεῖσθαι διδασκαλία· Ὦ τῆς εἰς βάθος ὑμῶν
διικνουμένης πωρώσεως, ἔλεγεν· οἱ ἀθλίως οὕτω
τυφλώττοντες, καὶ ἑτέροις εἶναι ὁδηγοὶ βούλεσθε,
καὶ πρὸς τὴν αὐτὴν ὑμῖν χωρῆσαι τῆς ἀπωλείας
ὁδὸν ἀναγκάζετε. Τίς δ' ἂν εὐφρονῶν ἄνθρωπος
πεισθείη ἀποστῆναι μὲν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, οὗ
ἔργα χειρῶν οὐρανὸς καὶ γῆ καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς
ἅπαντα, ἔργοις δὲ χειρῶν ἀνθρωπίνων ὡς θεοῖς
προσελθεῖν, καὶ αὐτοῖς ὁ νοῦν ἔχων ἀνοήτοις οὖσι
καὶ κωφοῖς προσαγαγεῖν λατρείαν; δεινὴ τοῦτο παρα-
D πληξία, δεινὴ, καὶ τῶν κελευούντων καὶ τῶν πειθο-
μένων ἄνοια. Πράττε τοιγαροῦν ὃ βούλει, καὶ οἷς ἂν
βούλει παραδίδου κακοῖς· βέλτιον γὰρ πάντα πα-
θεῖν πρότερον, ἕως τὸ φρονεῖν ἔχομεν, ἢ τοιαῦτα
δρᾶσαι πεισθῆναι. Θυμοῦ τὰ ῥηθέντα πληροῦσι τὸν
δικαστὴν καὶ τοῦ πείθειν ἀπορήσας ἐχώρει πρὸς τὸ
βιάζεσθαι. Κελεύει ταύτης ἀφαιρεῖσθαι τὴν ἐσθῆτα,
καὶ χεῖρας ὀπίσω δεθεῖσαν ῥάβδοις βαρυτάτοις τύ-
πτεσθαι. Ἐπεὶ δὲ πλέον ἡ πεῖρα τὸ στερρὸν ἐδείκνυ
τοῦ φρονήματος, καὶ ἡ μάρτυς ὡς οὐ ῥαβδιζομένη,
ἀλλὰ ῥόδοις μᾶλλον βαλλομένη διέκειτο, μηδὲ μω-
λώπων τῷ σώματι αὐτῆς ἐπιφαινομένων, πρὸς
ὠμότητα μᾶλλον ὁ δικαστὴς, ἠρεθίζετο, καὶ ἀμφο-

·ῆς ἐκκοπῆναι τοὺς μαστοὺς προστάττει. A
δεῖν ἐν τούτῳ τεράστιόν τι πρᾶγμα καινο-
·. Ἀντὶ γὰρ αἵματος κρουνοὶ κατέῤῥεον
ὅπερ καὶ ἔτι πλείονα τῷ δικαζοντι τὸν
πτε, καὶ πρὸς ἰσχάρᾳ πυρακτωθείσῃ ἐπι-
·αὐτὴν διεκελεύετο. Ἀλλ' ὥσπερ ἐκεῖνος
ὶν ἐπινοίας οὐκ ἠπόρει πρὸς τὸ κολάζειν,
ιγαθὸς πάλιν διὰ τῶν ἐπαγομένων δοξάζειν
οὐ διελίμπανεν· ὅπερ οὖν κἀνταῦθα γί-
πῦρ γὰρ αὐτὴν παραλαβὸν ἀπαθῆ διετήρει
ἀποβαλὸν ἐνέργειαν· εἶτα καὶ αὖθις ἀρ-
ῖθεν, εἰς τήγανον βληθῆναι κελεύει πίσσῃ
καὶ ἀσφάλτῳ. Ἐφ' οὗ στᾶσα μέσου ἀτρέπτῳ
ῖ τῷ προσώπῳ τὴν ἄνωθεν ἐκάλει ἐπικου-
εὐθὺς τὸ πῦρ οὐκέτι ἦν πῦρ, καὶ τὸ φλέ-
ψυχρότητα μετεβάλλετο, ὡς δοκεῖν παρὰ B
ροσώδει καὶ ἐν πόᾳ τινὶ μαλακῇ τὴν ἁγίαν
εσθαι.

ὡς οὖν πάντων τῶν ἐπαγομένων κολαστη-
μὲν τὴν μάρτυρα τοῦ Χριστοῦ βλαπτόν-
ὁρῶντας δὲ μᾶλλον εἰς θαῦμα κινούντων,
ί τι καὶ δράσειεν ὁ τοῦ πονηροῦ γνήσιος
τὸν διὰ ξίφους θάνατον ἀποφθέγγεται
ς. Οὗ διαγγελθέντος, φανερὰ ἦν ἡ μάρτυς
ῖσα χαρᾶς· τῇ μητρί τε προσῆγε δέησιν
πρὸς εὔχεσθαι, καὶ ταῖς ἀδελφαῖς παρῄνει
πρὸς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως καθ-
πουδῆς· Οἶδατε, λέγουσα, τίνι συνεταξά-
οὗ τῇ σφραγῖδι ἐνεσημάνθημεν. Τούτου
ον ἐμμεῖναι τῇ ὁμολογίᾳ μή ἐκκακήσωμεν·
ἡμᾶς ἐγείνατο, ἡ αὐτὴ τὰς τρεῖς ἀνεθρέ- C
μιᾶς ἐτράφημεν τὴν σωματικὴν τροφὴν
ν πνευματικήν· ἓν τὸ τέλος καὶ ταῖς τρισὶν
ἀδελφαῖς ἀδελφὰ φανήτω καὶ τὰ φρο-
κεῖον ὑπόδειγμα ταῖς μετ' αὐτὴν, ἡ πρώτη
Τούτοις αἱ ἀδελφαὶ τοῖς λόγοις ἐπιῤῥω-
αὶ τὴν μάρτυρα προσειποῦσαι τὰ τελευ-
ἀσπασάμεναι, ἠξίουν ὑπὲρ αὐτῶν τοῦ
ῆναι Δεσπότου, τὸν ἴσον αὐτῇ δρόμον
ἐπροσκόπως, ἵνα καὶ τῶν ἴσων ἀξιωθῶσι

δὲ γενναία μήτηρ οὐδὲν ἀγεννὲς οὐδὲ
ν τι καὶ γυναικεῖον πάσχουσα, ἀλλ' ὥσπερ
ταπεινὸν καὶ ἀνάξιον θυγατρὸς τοιαύτης
καὶ εἰπεῖν, ὅλως ἦν ὑψηλὴ, ὅλως μεγα-
ῦτο λυπουμένη μόνον, μὴ τὰς ἄλλας ἴδοι D
τοῦ παραδείγματος τῆς πρώτης ἀπολει-
αὶ κινδυνεύσῃ μιᾶς ὀφθῆναι μόνης καὶ οὐ
ύτων εἶναι μήτηρ γνησία. Διὸ καὶ ἀξίοις
ι προέπεμπε λόγοις· Ἐγὼ μέν σε, θύ-
ννησα, λέγουσα, καὶ πόνους ὠδίνων ἐκαρ-
ὶ σοὶ, καὶ εἰς τοῦνό σε ἡλικίας τρέφουσα
λλὰ ἀπέχω τὰ τροφεῖα νῦν, ἀπέχω
τὰς ἀντιδόσεις πολλῷ τῷ μείζονι Εἰ
ηδεὶς δύναται γονεῦσιν ἀντιδοῦναι χάριτας
γὰρ παρ' ὧν αὐτὸ τὸ εἶναι εἴληφεν ;)
μοι πάντα μεγαλοπρεπῶς ἀποδέδωκας,
μὲ θυγατρὸς μητέρα δείξασα, οὕτως ὑπὲρ
γαλοψύχως ἀθλήσασα. Πρὸς ὃν ἄπιθι,

ejus apparentibus, incitabatur magis judex ad crudelitatem, et jubet ei mamillas exscindi. Tum licebat in ea videre rem novam et prodigiosam. Ei enim pro sanguine fluebant rivi lactis. Quod quidem judici majorem adhuc iram accendebat, et supra candentem focum eam jussit imponi. Sed quomodo ille cum esset malus, facile excogitabat supplicia : ita etiam bonus Deus per ea quæ intentabantur, sanctam non cessabat glorificare. Quod hic quoque usuvenit. Nam cum ignis eam apprehendisset, conservabat illæsam, amissa propria operatione. Deinde rursus quoque illinc sublatam, jubet injici in sartaginem pice accensam et bitumine. In cujus stans medio, constanti et minime turbato vultu supernum invocavit auxilium. Et continuo ignis non erat ignis, et ardor mutatus fuit in frigiditatem : adeo ut videretur in roscido prato et in molli herba sancta requiescere.

VIII. Sic ergo omnibus, quæ inferebantur, suppliciis martyrem quidem Christi nihil lædentibus, eos autem qui aspiciebant, moventibus ad admirationem, nesciens quidnam ageret maligni minister germanus, in eam mortis gladio inferendæ pronuntiat sententiam. Quod cum esset ei renuntiatum, apertum erat, gaudio plenam esse martyrem. Quæ matrem est precata, ut oraret pro filia, et sorores est exhortata, ut non dubitarent mori pro consequendo bravio æternæ vocationis : Scitis, dicens, cui nomen dedimus et cujus sumus signatæ signaculo. In ejus ad finem usque persistere confessione, ne ignavia adductæ dubitemus. Una mater nos genuit, eadem tres aluit, ab una sumus educatæ tam corporali alimento quam spiritali : sit unus finis etiam tribus, sororibus sint sororiæ et germanæ voluntates. Sit prima domesticum exemplar, iis quæ eam consequentur. His verbis confirmatæ sorores, cum martyrem alloquentes, extremum ei vale dixissent, rogarunt ut pro se communem precaretur Dominum, ut sine offensione cursum ei parem peragerent, ut pares quoque consequerentur coronas.

IX. Generosa autem mater, non illiberaliter, neque pusillo et effeminato animo se gerens, sed perinde ac erubescens aliquid facere, aut dicere, quod esset abjectum et indignum tali filia, erat omnino magni et excelsi animi, hanc solum animo accipiens molestiam, ne videret alias primæ exemplum non assequi, et veniret in periculum, ne unius solius et non trium videretur esse mater germana. Quocirca filiam dignis verbis prosequebatur : Ego quidem, o filia, te genui, dicens, et propter te tuli partus dolores, et te nutriens deduxi ad hanc usque ætatem : sed nunc accipio mercedem alimentorum, accipio laborum remunerationes, easque mutiplicatas. Nam etsi nullus possit parem gratiam referre parentibus (quomodo enim cum ab iis ipsum, quod sumus, acceperimus?) tu tamen mihi omnia abundanter reddidisti, cum me talis filiæ matrem esse ostenderis, et tam

magnifice pro Christo decertaveris. Ad quem vade, filia, vade, tuo sanguine pro eo effecta purpurea, quo tuo sponso conspicieris, quo coram ipso sisteris quovis colore et flore colorata speciosius. Hæc cum illa a sororibus et matre audivisset, porrecta continuo cervice, ei caput amputatur: et sustollitur ad Christum, qui est caput omnium.

X. Impius autem judex non ferens ignominiam, ex se partæ victoriæ damnum cogitabat ex aliis reparare: multo autem magis per eas quoque victus apparuit. Continuo ergo accersita ea, quæ erat secunda: Crede mihi, inquit, filia, et cum maximam deam Dianam adoraveris, læta discede. Illa autem, Spes revera, quæ pudore affici non potest: Quomodo, inquit, credidisti me esse sororem præcedentis, cujus jam fecisti periculum: ita tuo sit etiam animo persuasum, fore ut constantia conspiciar ejus soror: et nihil esse omnino nec lætum, nec molestum, quod me ab hac traducat constantia. Hæc cum ille audisset, convertitur continuo ad puniendum, producere interrogationem, inane esse judicans et supervacaneum. Veste ergo nudatam, jubet ipsam quoque, sicut primam, crudis boum nervis flagellari. Cum autem par supplicium sustinens, ei quoque parem ostenderet fortitudinem, major ira judici est excitata: et jubet fornacem valde accensam, venerandam excipere martyrem. Sed Deus sororis ejus quoque curam gerebat similiter. Idipsum autem nunc quoque accidit, quod in flamma Babylonica; nam ingressam martyrem flamma nequaquam tangebat. Propterea ergo Spes emittebat voces, quibus simul et gratias ageret, et supplicaret. Agebat enim gratias Deo, quod in malis illæsa fuisset conservata: supplicabat autem propterea quæ erant futura, ut in omnibus illus nomen glorificaretur, et pudore afficerentur impii.

XI. Eam ergo non reveritus impius, quam ipse quoque ignis visus est revereri, jubet eam ligno suspendi, et ferreis laniari ungulis. Illa autem tunc quoque eamdem præ se ferebat animi magnitudinem, quam in malis præcedentibus ostenderat. Quamobrem liberalis quidem gratia illustrabat oculos, membris vero dilaceratis quidam odor suavis aderat. Leniter autem summis labris subridens: Tu quidem, inquit, o sanguinarie, putas robur meum enervare suppliciis. Ego autem a meo Christo confirmata, confido fore, ut te infirmum reddam et imbecillum, et irritos efficiam tuos conatus, qui cum femina bellum gerere sis agressus, idque cum sim juvencula, et ad opem mihi ferendam nihil habeam paratum, nisi quod in Deo vero confido. His ad furorem incitatus, jubet lebetem pice et resina plenum, et vehementer accensum sanctæ subjici, Deo autem de more operante, lebes quidem dissolvebatur tanquam cera a facie ignis: quod vero in se habebat incensum, repente diffusum, non paucos perdidit ex iis qui circumsistabant, infidelibus. Sed ne sic quidem

A τέκνον, ἄπιθι τοῖς αἵμασι τοῖς ὑπὲρ τούτου [illegible] νιγμένη, οἷς καὶ ὀφθήσῃ τῷ σῷ νυμφίῳ, οἷς παραστήσῃ παντὸς φυκίου καὶ ἄνθους ὡραιο κεχρωσμένη. Τοιαῦτα πρὸς τῶν ἀδελφῶν [illegible] τοιαῦτα πρὸς τῆς μητρὸς ἀκούσασα, τὸν [illegible] εὐθὺς ὑποσχοῦσα τὴν κεφαλὴν τέμνεται, καὶ πρὸς [illegible] τὸν τὴν πάντων ἀναφέρεται κεφαλήν.

Ι΄. Ὁ δυσσεβὴς μέντοι δικαστὴς τὴν αἰσχύν[illegible] φέρων ἐκ τῶν λοιπῶν ὑπενόει τὴν ἧτταν ἀ[illegible] σασθαι· πολλῷ δὲ μᾶλλον καὶ δι' αὐτῶν ἐφα[illegible] κώμενος. Εὐθὺς οὖν τὴν ἐλάττονα τοῖς ἔτι[illegible] δευτέραν καλέσας· Πείσθητί μοι, θύγατε[illegible], καὶ τῇ μεγίστῃ θεῷ Ἀρτέμιδι προσκυνήσε[illegible] χαίρουσα ἄπιθι. Ἡ δὲ ἀκαταίσχυντος τῷ ὄν[illegible] πίς· Ὃν τρόπον ἐπίστευσας, ἔφη, ἀδελφῆς [illegible] τῆς προλαβούσης, ἧς ἤδη καὶ πεῖραν εἴλη[illegible] πείσθητι καὶ τῇ γνώμῃ καὶ τῇ ἐνστάσει [illegible] ταύτης ὀφθήσεσθαι, καὶ μηδὲν εἶναι μεῖ[illegible] τῶν εὐφραινόντων, οὐ τῶν λυπούντων, ἵ[illegible] τοιαύτης μεταπείσει ἐνστάσεως. Τούτων [illegible] ἀκούσας ἐπὶ τὸ κολάζειν εὐθὺς τρέπεται, [illegible] ἐρώτησιν παρατείνειν ὥς τι μάταιον κρίνας [illegible] ριττόν. Τῆς ἐσθῆτος οὖν γυμνωθεῖσαν κέλε[illegible] αὐτὴν ὁμοίως τῇ πρώτῃ βουνεύροις ὡμοῖς [illegible] ξεσθαι. Ἐπεὶ δὲ ἴσην τὴν κόλασιν ὑπομένου[illegible] τὴν καρτερίαν ἴσην αὐτῇ ἐπεδείκνυτο· καὶ ὁ [illegible] μείζων τῷ δικαστῇ διανίστατο, κάμινον [illegible] λεύει πρὸς μέγα διακαυθεῖσαν τὴν σεμν[illegible] σθαι. Ἀλλ' ὁ τῆς ἀδελφῆς Θεὸς πάντως [illegible] ἣν ὁμοίως αὐτῆς κηδομενος. Γίνεται οὖν [illegible]

B Βαβυλωνία φλογὶ παραπλήσιον, καὶ τῆς [illegible] ἐπιβάσης οὐδαμῶς ἥπτετο· διὰ ταῦτα [illegible] στηριους ἡ Ἐλπὶς ἅμα καὶ ἱκετηρίους [illegible] ἐφ' οἷς μὲν ἤδη κακοῖς ἀπαθὴς τετήρη[illegible] ρίους, ἐφ' οἷς δὲ ἔμελλεν ὠσίκετηρίους, [illegible] τὸ ἐκείνου ὄνομα δοξασθῆναι, καὶ [illegible] τοὺς ἀσεβεῖς.

ΙΑ΄. Οὐκ αἰδεσθεὶς οὖν ὁ ἄνομος [illegible] πυρ αἰδεσθὲν ἐφάνη, ἀναρτᾶσθαι ξύλ[illegible] ὀνυξί τε σιδηροῖς ξέεσθαι. Ἡ δὲ τὴν ἰσ[illegible] ἐπὶ τοῖς προλαβοῦσι δεινοῖς, καὶ νῦν [illegible] Διὸ καὶ χάρις μὲν τὰς ὄψεις ὑπηγαζ[illegible] μέλεσι δὲ τοῖς ἀποξεομένοις πολὺ τὸ εὐῶδ[illegible] Ἄκρῳ δὲ μειδιάματι καὶ ὅσον ἦν τοῖς χε[illegible] τρέχειν· Σὺ μέν, ὦ μιαιφόνε, φησίν, οἴ[illegible] τιμωρίαις τὸν τόνον ἐκλύειν· ἐγὼ δὲ τῷ ἐμ[illegible]

D ρωννυμένη πέποιθα μᾶλλον ἄτονόν σε καὶ [illegible] ἀποδεῖξαι, γυναικὶ προσβαλόντα πόλεμον, [illegible] νεαρᾷ οὔσῃ καὶ μηδὲν ἐχούσῃ πρὸς ἀρω[illegible] ἐπὶ Θεῷ μόνῳ ἀψευδεῖ θαρρούσῃ. Τούτοις [illegible] μανίαν παροξυνθεὶς, λέβητα κελεύει πίσσ[illegible] ρητίνης ὑποπλησθέντα καὶ λάβρως ἐκκαί[illegible] ἁγίαν ὑπολαβεῖν. Θεοῦ δὲ κατὰ τὸ σύνη[illegible] γούντος, ὁ μὲν λέβης καθάπερ κηρὸς ἀπὸ [illegible] πυρὸς διελύετο· ὅπερ δὲ καιόμενον εἶχ[illegible] ἐξαπίνης διαχεθὲν, οὐκ ὀλίγους τῶν [illegible] ἀπίστων διέλυμήνατο. Ἀλλ' οὐδὲ οὕτω [illegible] εἶχεν ὁ τυφλῶττων ἀκριβῶς τὴν δύναμ[illegible] θαυματουργοῦσα ταῦτα δύναμις ἦν. Ὅθεν κ[illegible]

ς, καὶ ἀπόρως A
ῇ ποιῶν, τὸν διὰ
φῇ, καὶ κατ' αὐτῆς
τὴ τὴν μητρικὴν μὲν
τὴν τελευταίαν δὲ καὶ
ίστη πρὸς τοὺς ἀγῶνας
λὲς διδοῦσα, καὶ πιστοὺς
λόγους παρέχουσα. Εἶτα τῷ
ειψάνῳ τῆς ἀδελφῆς περιείχετο,
σσετο· τοῦτο μὲν ὡς ἁγίας τι-
λὶ θαῤῥοῦσα ὡς ἀδελφῆς δακρῦσαι
γενείας ἐφέλκετο, καὶ πρὸς ἡδονὴν
ν, τῷ συνειδέναι μάρτυρα τὴν κει-
ς γὰρ ἂν καὶ ἐδάκρυσε πρὸς ἣν ἤδη
ἴσου τρόπου τῆς τελευτῆς; δέχεται
ὐτὴ τὸν διὰ ξίφους θάνατον, καὶ ἄπεισι
κν, τὴν μακαρίαν οὕτως ὁδὸν, καὶ πᾶσι
ἐπιθυμητὴν, ὀλίγοις δὲ βάσιμον.

potuit ille mente cæcus intelligere, quænam esset hæc virtus, quæ faciebat miracula. Unde etsi in omnibus, quæ fecit, superatus fuisset, nesciens tamen quid ageret, in eam mortis per gladium inferendæ, æque atque in ejus sororem, pronuntiat sententiam. Rursus autem ea quoque in decessu prece implorabat maternas: postremam autem post ipsam sororem excitabat ad certamina, seipsam pulchrum et certum exemplar præbens, et ex uno quod passa sit, orationem faciens fide dignam Deinde adjacentes sororis accedens reliquias, eas amplectebatur: et partim quidem ex eo commota, quod esset soror, ad lacrymandum attrahebat a cognatione: partim autem intelligens martyrem eam esse, quæ jacebat, reliquias honorabat, tanquam sanctas, et ad gaudium retrahebatur. Quomodo enim propter sanctam lacrymaretur, ad quam libenter pari modo mortis jam tendebat. ipsa quoque mortem gladio, et pulchram viam ingreditur, viam vere beatam, et quæ quidem omnibus Christianis, sed quam pauci ineunt.

ν ἄνομος δικαστὴς εἰς ἔσχατον ἀπο-
τὸ τῆς αἰσχύνης περιφανὲς ὑπενεγ-
τος, ὅμως ἐπὶ τῇ ἐσχάτῃ τῶν ἀδελ-
ὰς ἐλπίδας. Ἔδακνε γὰρ αὐτὸν τὸ
ἰς μάρτυρος, ὡς εὐεπιχείρητον αὐτῷ
ροσδοκώμενον. Ἐπεὶ δὲ καὶ προστῆγε
καὶ λόγους ἐκίνει πείθειν δυναμέ-
τάτω σε, φησὶν ἡ Ἀγάπη, τὸ νεαρὸν
ις, ὡς εὐεξαπάτητον ἔσται, καὶ λόγοις
λως δολώμενον· διδάξει γάρ σε μετ'
ι ὅτι τῆς αὐτῆς ῥίζης ὄρπηξ ἐγὼ,
ης γαστρὸς γέννημα, ὧν ἤδη δύο
τέκνων εἰς πειραν ἐλήλυθας. Οὐ γὰρ
ὧν προλαβουσῶν αἰσχυνθήσεται, οὐδὲ
νένειαν ἐγὼ ψεύσομαι, ἀλλὰ τοσούτῳ
ῶ καὶ τῇ καρτερίᾳ, ὅσῳ καὶ τῇ
ὐ, τὴν τοῦ Χριστοῦ βοήθειαν ἐπὶ
γμένῃ. Οὐκ ἤνεγκε τὴν παῤῥησίαν
ὸς, ἀλλ' ἐκρίῳ τὴν Ἀγάπην ἀναρ-
, καὶ ἱμᾶσι τείνεσθαι πανταχόθεν,
λῶν ἁρμονίας τῷ σφοδρῷ τῆς ἐνστά-
φύσιν συνθέσεως διασπᾶσθαι. Ἀλλὰ
ὐναμις ἡ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν προ-
αὐτῆς ἦν, ἀπαθῆ κακῶν συντηροῦσα.
γαροῦν καὶ αὐτῇ κάμινος ἐκ παν-
πρότερον τοῦ προστάξαντος ἰσχυρῶς
ίνος· Ὁρᾷς οὖν, ἐκεῖνός φησι τῇ
κατὰ σου καιόμενον πῦρ; Ἑτέρως
ναιο τὴν ἀπειλὴν αὐτοῦ ἐκφυγεῖν, εἰ
ττόμενον οὐδὲν ὑπερτιθεμένη τελέσαι
ὼ δέ σοι καὶ φιλανθρωπότερον χρή-
ὰρ κατὰ πρόσχημα ῥήματι μόνῳ,
ρτεμις, καὶ εὐθὺς ἀπολύῃ πάσης
Μὴ γένοιτό μοι, φησὶ, μηδὲ ῥήματι
τι δρᾶσαι καὶ ἀπρεπὲς, καὶ γλῶσσαν
εβείας.

XII. Iniquus autem judex cum ad extremam venisset dubitationem, et non posset apertam ferre ignominiam, in extrema tamen sorore adhuc spe tenebatur. Eum enim movebat valde tenera illius ætas, quæ ei existimabatur fore expugnatu facilis. Postquam autem adhibuit interrogationes, et movit verba, quæ poterant persuadere: Ne te decipiat, inquit Charitas, ætas mea tenera, ut quæ facile possit decipi, et a tuis verbis allici. Te docebit mox experientia, me esse ramum ejusdem radicis, et fetum illius unius uteri, cujus jam duorum germinum et filiarum fecisti periculum. Non enim quantum in me erit, priores pudore afficiam neque degenerabo ab eadem nobilitate: sed tantum superabo fortitudine, quanto majorem habeo experientiam, ut quæ Christi auxilium in eis didicerim! Hanc libertatem non tulit sceleratus, sed jubet suspendi Charitatem, et omni ex parte extendi loris adeo ut membrorum compages vehementi illa contentione divellerentur a naturali sua compositione; sed Dei virtus, quæ aliarum sororum curam gesserat, cum ipsa quoque erat, illam illæsam servans a malis. Accenditur ergo ei quoque fornax ex omnis generis materia, cum is qui jusserat, prius vehementi ira fuisset incensus: Vides, dicit ille martyri, ignem qui contra te [illegible] Non poteris aliter minas ejus effugere, nisi [illegible] imperatur minime tergiversans, effectum [illegible] studueris. Ergo autem te utar etiam [illegible] enim solum: Magna Diana, et statim ab omni [illegible] liberaberis. Illa autem: [illegible] ut vel solo verbo faciam alquid [illegible] rum, et linguam tali polluam [illegible] aliena a pietate in eum, qui creavit.

πὸ τοῦδε; Τοὺς λόγους ἀφεὶς, τὸ ὑπὸ
ισθὲν ἐποίει, καὶ ἀκοντίζεσθαι ταύτην
ἄττεν. Ἣν δὲ οὐ τοὺς συλλαψομένους

ρυπῶσαι τοιούτῳ φθέγματι, [illegible]

XIII. Quid deinde? Verbis relictis [illegible] jubebat ira, et jussit eam jaci in ignem. [illegible] non solum eos qui ipsam erant com[illegible]

sed propemodum ipsum etiam jussum præveniens, in mediam flammam insiluit, tanquam in aquas calidas et lavacra suavissima. Protinus ergo flamma quidem diffundebatur, et apprehendebat eos qui circumstabant. Tetigit autem ignis ipsum quoque judicem, tum ut ulcisceretur impietatem, tum ut ipse minime dubitaret, sed uteretur seipso teste divinæ potentiæ. Sic ergo res quidem impiorum afficiebantur dedecore; glorificabatur autem Deus per suam martyrem. Judici autem male se habebat ea pars corporis, quam flamma tetigerat, et mittit quosdam, qui sanctam adducerent. Qui autem missi fuerant, vident quosdam candidis indutos vestibus, eleganti et honesta specie, qui vel sola forma poterant adducere in admirationem; qui etiam sæpe visi fuerant cum beata versari in fornace, et simul cum ea preces fundere. Cum autem eis sanctam conantibus capere solutæ essent dexteræ, non valentes aliquid amplius facere: Egredere, clamabant, ancilla Dei: vocat te judex. Quæ etsi ex igne egressa esset illæsa, cum ei omnino non nocuisset ignis, et impius corpus haberet adhuc semiustulatum, et ex ipso posset intelligere: crassam tamen nubem ferens in oculis, erat plane insipiens. Propterea in eam rursus alia induxit supplicia, et jubet ejus membra transfigi terebris. Cum autem martyr habens omnino mentem ad Deum sublatam, parum aut nihil curaret tormenta, eam morte condemnat. Quod quidem cum audiisset adolescentula, cujus non erant pusilli et muliebres spiritus, et reputasset hoc esse veluti signaculum et firmitatem suæ in Deum confessionis, magnas Deo egit gratia: Ago tibi gratias, dicens, divina Trinitas, una divinitas, una gloria, una potentia, quod te et tuis martyribus meis sororibus dignam me, quæ sum minima, reddidisti. Concede autem, ut mater mea post meum decessum tandiu sit in hac misera vita superstes, ut tuis ancillis justa faciat.

XIV. Cum sic precata esset beata Charitas admirandæ filiæ mater admirabilis pro ea est precata, non ut eam videret vivam, et longo tempore viveret, mortem effugiens, et eam solam haberet consolationem et spem senectutis, cum ab aliis esset deserta filiabus; nihil horum est precata, aut voluit; hæc enim judicabat esse matrum illiberalis et pusilli animi, et quæ intuentur solum ad id quod adest, et quod videtur: sed ut convenienter ejus proposito acciperet consummationem et bona facta bonus sequeretur exitus. Quamobrem ad mortem ei addens animum, et ad finem, cursus confirmans: Euge, dicebat, o filia; o mei uteri revera felix plantal o quæ honoravisti parentes! o quæ Deum in tuis glorificasti membris. Quis non tuam laudabit fortitudinem? Quis non animi robur et constantiam? Vade ad communem Dominum, ad thalamum, in quem non cadit interitus, ad quietem revera beatam, laborum

A μόνον, ἀλλὰ μικροῦ καὶ αὐτὸ τὸ πρόσταγμα
νουσα, ἐπὶ μέσης ἤλατο τῆς φλογός, ὥσπερ
θερμῶν ὑδάτων καὶ λουτρῶν ἥδιστα. Παρα-
γοῦν ἡ μὲν φλὸξ διεχεῖτο, καὶ τῶν περιεστ-
ἐπελαμβάνετο· ἥπτετο δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ δικάζ-
ἅμα μὲν τὴν ἀσέβειαν ἀμυνόμενον, καὶ πρὸς
μηδὲν αὐτὸν ἀμφίβολον ἔχειν, ἀλλ' ἑαυτῷ μά-
χρῆσθαι τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως. Οὕτως οὖν τ
τῶν ἀσεβῶν κατῃσχύνετο, Θεὸς δὲ διὰ τῆς
μάρτυρος ἐδοξάζετο· εἶχε δὲ καὶ τῷ δικαστῇ
ρως τὸ παραπολαῦσαν τῆς φλογὸς μέρος τοῦ
τος, καὶ πέμπει τινὰς ἄξοντας τὴν ἁγίαν. Οἱ
πεμφθέντες λευκημονοῦντας εὤρων τινὰς
πους ὅτι μάλιστα καὶ χαρίεντας ἔκπλῆξιν
μορφῆς ἐμποιεῖν δυναμένους· οἳ καὶ πολλάκις
τῇ καμίνῳ συνόντες τῇ μακαρίᾳ καὶ σ
αὐτῇ τὰς εὐχὰς ἐθεάθησαν. Ἐπεὶ οὖν
τούτοις τὴν ἁγίαν λαβεῖν παρεῖντο αἱ δε
δυνάμενοί τι δρᾶσαι πλέον· Ἔξιθι, ἔφασ
Θεοῦ δούλη, ὁ δικάζων καλεῖ. Ὡς οὖν ἄθικτ
τοῦ πυρὸς ἐξῆλθεν οὐδὲν αὐτὴν τὸ παράπαν
ψαντος, ὁ δυσσεβὴς καίτοι ἡμίφλεκτον ἔτι τὸ σ
ἔχων, καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ συνεῖναι δυνάμενος,
παχὺ φέρων τὸ ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς
ἀσύνετος ἦν. Καὶ διὰ τοῦτο καὶ αὖθις
ἐπῆγεν ἑτέρας, καὶ τρυπάνοις αὐτὴν κ
ροιᾶσθαι τὰ μέλη. Ἐπεὶ δὲ τὴν διάνοι
τὸς πρὸς Θεὸν ἔχουσα τῶν ἐπαγομένων
τιζεν ἢ οὐδὲν, τὸν διὰ ξίφους θάνατον
κατακρίνει, ὅπερ ἡ μηδὲν ἀγεννὲς μηδὲ
C σα νεᾶνις ἀκούσασα, καὶ ὥσπερ σφραγῖδ
ἀσφάλειαν τῆς πρὸς Θεὸν ὁμολογίας
πολλὰς ὡμολόγει τῷ Θεῷ χάριτας· Ἐγ
λέγουσα, θεία Τριάς, μία θεότης, μ
δύναμις, ὅτι καί με τοῦ νυμφῶνος τ
σῶν μαρτύρων τῶν ἐμῶν ἀδελφῶν
ἐλαχίστην ἔδειξας. Δὸς δὲ καὶ τὴν
μετὰ τὴν ἐμὴν τελευτὴν τῷ ταλαιπώρῳ
σαι βίῳ, ὅσον τὰ νενομισμένα ταῖς σαῖς
νίσιν ἀφοσιώσασθαι.

ΙΔ'. Οὕτω τῆς μακαρίας δεηθείσης
τῆς θαυμασίας θυγατρὸς θαυμασία
ὑπὲρ αὐτῆς δέησιν ἐποιεῖτο, οὐχ ἵνα ζῶσ
ὁρᾷ, οὐδ' ἵνα μακρὸν χρόνον βιώῃ
D ἐκφυγοῦσα, καὶ παραμυθίαν αὐτὴν μόνη
γηροκόμον ἐλπίδα τῶν ἄλλων θυγατέρων
οὖσα· οὐδὲν τοιοῦτον ἠξίωσε ἢ ἐθέλ
γὰρ ἀγεννῶν ἔκρινε μητέρων καὶ πρὸς
μόνον βλεπουσῶν, ἀλλ' ὥστε κατὰ τὴν
θεσιν καὶ τὴν τελείωσιν δέξασθαι καὶ
ξεσι καλὸν ἀκολουθῆσαι καὶ τέλος. Διὸ
τὸν θάνατον ἐπαλείφουσα ταύτην, καὶ
δρόμου τέλος ἐπιῤῥωννῦσα· Εὖγε, ὦ
ἔλεγε, ὦ γαστρὸς ἐμῆς μακάριον ὄντως
γονεῖς τιμήσασα, ὦ Θεὸν ἐν τοῖς σοῖς
μέλεσι· τίς σε τῆς ἀνδρίας οὐκ ἐπαινέσει;
καρτερίας, τίς τῆς ἐνστάσεως; Ἄπιθι
κοινὸν Δεσπότην, πρὸς τὸν νυμφῶνα τ
πρὸς τὴν μακαρίαν ὄντως ἀνάπαυσιν;

ν τὰς ἀμοιβάς. Ὡς σου τὸν στέφανον φαν- A
δεξιᾷ Δεσποτικῇ προτεινόμενον! Ὡς τοὺς
ὁρῶ χαίροντας, καὶ τὴν σὴν τελείωσιν
ας! Ὦ οἷαις ἐγὼ τρισὶ θυγατράσι τὴν
ετίμηκα! Οἷα δῶρα, οἷα θύματα προσ-
κύτῃ! Τοιαύτας εὐχὰς, τοιούτους λόγους ἡ
ηρ ἐφόδιον τῇ θυγατρὶ παρασχουσα, πρὸς
υμένην ὁδὸν παρέπεμψε· τὸν αὐχένα οὖν ἡ
προτείνασα τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ θάνατον
προθύμως, ἧς τὸ σῶμα ἡ μήτηρ περιπαθῶς
εὐλαβῶς κατησπάζετο, τό τε τῆς φύσεως
τῆς γνώμης ποιοῦσα, εὐωδιάσασά τε καὶ
κσα, ὅπως ἔδει τὴν καὶ μητέρα καὶ φιλο-
μεγαλοπρεπῶς τε καὶ φιλοτίμως, καὶ ὅσα
τὶ τοιούτοις γίνεσθαι λειψάνοις τελέσασα,
ἀδελφῶν καὶ τοῦτο συνάπτει, καὶ τῷ ναῷ B
τι ταῦτα, ὃν ἔτυχε πρότερον ἀναστήσασα
, μέγα τι χρῆμα καὶ θησαυρὸν ἀδαπάνητον
ριστος ὄντως δωρησαμένη Χριστιανοῖς,
χῆς, ἴασιν σώματος, ἀπρόσκοπον βίου δια-
τρὸς Θεὸν οἰκείωσιν, μεγάλων ἀγαθῶν πα-
ορεῖσθαι δυνάμενον. Εἶτα μετὰ τὴν ἐκείνης
, τριῶν ὅλων ἡμερῶν διαγενομένων, ἡ
αὕτη μήτηρ ἐξελθοῦσα τὴν ὑπὲρ τῶν
ίδων τελέσουσα μνήμην, προσφῦσα τῇ τῶν
σορῷ· Τίμια παρὸ Θεῷ θύματα, ἔφη,
ίνα καλλιερήματα, δέξασθε τὴν ὑμῶν μη-
σκηνον τοῖς ὑμετέροις οἷς κατοικεῖτε
τιν. Ταῦτα ἔφη, καὶ συναπήχθη τοῖς ῥή-
γενναία, καὶ ὕπνον ὕπνωσε τὸν δικαίοις
α, ἡ μήτηρ προστεθεῖσα ταῖς θυγατράσι, C
πάλιν τῷ τῶν ἁγίων χορῷ. Αἱ γοῦν συνελ-
θιλευσεβεῖς τὰ νενομισμένα καὶ ἐπ' αὐνῇ
, τῇ κοινῇ τῶν θυγατέρων σορῷ κατ-
Εδει γὰρ ὥσπερ τῶν ψυχῶν, οὕτω δὴ καὶ
ἄτων μίαν αὐτῶν εἶναι τὴν κατοικίαν, εἰς
κτρὸς, Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος· τῆς μιᾶς
ῇ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις,
ἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

acceptura remunerationes. Ut visione apprehendo coronam, quæ dextera Domini porrigitur. Ut video angelos lætantes, et exspectantes tuam consummationem. O quibus ego tribus filiabus honoravi Trinitatem : qualia dona, quales ei obtuli suffitus? Tales preces, talia verba cum egregia mater filiæ præbuisset viaticum, prosecuta est ad viam desideratam. Collum itaque porrigens beata, prompto et alacri animo subiit mortem pro Christo. Cujus corpus mater simul cum magna affectione et pietate est amplexa : faciensque quod volebat ratio et natura, cum ipsum sufflisset, et ut decebat matrem et martyrum amantem, splendide et magnifice composuisset, et ea fecisset, quæ de more fiunt in rebus hujusmodi, id quoque in templo deponit simul cum sororibus, quod illa prius præclare excitaverat, rem magnam et thesaurnm, qui consumi non potest, vere amans Christi femina largita Christianis medelam animæ, medelam corporis, inoffensam vitæ transactionem, Deo conjunctionem, et qui potest magna bona præbere. Deinde cum tres integri dies intercessissent post ilius consummationem, egressa hæc egregiarum filiarum mater pro sacrosanctis filiabus peractura commemorationem, accedens ad loculum reliquiarum : Pretiosæ, dixit, apud Deum hostiæ, consummata et pulchre litata sacrificia, accipite vestram matrem contubernalem in vestris, quæ habitatis, tabernaculis. Hæc dixit, et simul cum his verbis abscessit mulier egregia, et somno, qui justis congruit, obdormiit mater addita filiabus, et communi rursus choro sanctorum. Cum autem piæ convenissent feminæ, ei quoque justis factis deposuerunt in communi loculo filiarum. Oportebat enim, quomodo animarum, ita etiam corporum esse unam habitationem : ad gloriam Patris et Filii, et Spiritus sancti, unius divinitatis, quam decet omnis gloria, houor et adoratio, nunc et in sæcula sæculorum. Amen.

VITA
SANCTI STEPHANI

PAPÆ ET MARTYRIS.

(Latine apud Surium ad diem 2 Augusti. Græce non exstat.)

—

empore Valerianus et Gallienus impietatis D
res imperabant, Christianorum quamplurimi
simos tyrannos declinantes, latitabant. Non
tamen qui fidei certamen subeuntes, marty-
iam assequerentur. Erat enim lex proposi-
ticunque Christianum hominem latitantem

detulisset, omnes ejus facultates ipse haberet et quoscunque honores in exercitu petiisset, obtinere posset. Illo igitur tempore B. Romanæ urbis episcopus Stephanus, cum totum clerum congregasset, sic eum affatus est : Audistis, fratres et commilitones mei, crudelissimum edictum diaboli, ut si quis

Christianum deprehenderit, omnes ejus facultates ipse possideat. Moneo igitur vos, fratres, ut terrenas divitias contemnatis, quo cœlestis regni hæreditatem percipere possitis : Nolite hujus mundi principes extimescere : sed Deum cæli et terræ Dominum, ejusque unigenitum Filium Jesum Christum adorate illum colite, ad illum confugite, qui potest nos omnes eripere de manibus inimicorum nostrorum et de diaboli malitia liberatos sua gratia corroborare.

II. Tunc presbyter quidam, nomine Bonus : Nos, inquit, terrenas nostras facultates relinquere in animo habemus, quinimo sanguinem ipsum propter Dominum nostrum Jesum Christum, et ejus nominis confessionem effundere parati sumus, ut illum assequi digni efficiamur. His dictis, omnes clerici ad beatissimi pontificis pedes prostrati, significarut, quod quisque gentiles domi suæ haberet, qui baptizari optarent. Itaque a pontifice quærebant num alio, an ad eum illos ducturi essent, quo baptizari possent. Jussit igitur beatissimus episcopus, ut postero die ad cryptam, quæ appellatur Nepotiana, omnes convenirent. Cum igitur ad eam cryptam convenissent, inventi sunt illic tam mares, quam feminæ, centum et octo ; quos illo ipso die Pontifex in nomine Domini nostri Jesu Christi sanctissimo baptismate et aliis divinis mysteriis consecravit, et ut illis placatum ac propitium Deum redderet, sacrificium obtulit, sicque omnes sacramentorum participes facti sunt.

III. Eo autem die, qui deinceps secutus est, beatus Stephanus ordinavit tres presbyteros, et septem diaconos, ac sexdecim clericos et sedens omnes illos docebat de regno Dei, ac de sempiterna illa vita, quæ futura est. Mox cœperunt populi ex Græcis et reliquis gentibus ad eum venire, qui divinos sermones audientes, a Stephano pontifice baptizabantur. Interea venit quidam tribunus militum, Nemesius nomine, cui erat filia unica quæ ab incunabulis : apertos quidem oculos habuerat, sed nihil omnino aspiciebat. Ille se ad beati pontificis pedes prostravit, ac dixit : Oro te, pontifex, ut me et filiam meam baptizas, quo et ipsa illuminetur, et animas nostras ab æternis tenebris eripias, quoniam ad hanc usque diem semper in ærumnis et doloribus propter hujus filiæ meæ cæcitatem versatus fui. Tunc beatus episcopus : Si credis, inquit, ex toto corde, omnia tibi credenti concessa fuerint. Ad hæc Nemesius tribunus : Ego ad hanc usque diem toto animo credidi, et nunc credo Dominum Jesum Christum Deum esse qui aperuit oculos cæci nati : neque enim humanis consiliis impulsus, sed ejus ipsius vocatione, ad sanctitatem tuam veni.

IV. His auditis, statim beatus pontifex hominem illum adduxit ad locum quemdam, qui vocatur Titulus pastoris; cumque et ipsum, et ejus filiam catechismo instruxisset, quemadmodum Christianæ fidei canones et ordo postulat, jussit eos jejunare usque ad vesperam. Cum autem venisset hora vespertina, benedixit aquæ in eo loco, quem pastoris Titulum vocatum fuisse diximus, itaque Nemesium in aquam demisit, et baptizavit in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Cum vero ex piscina exiisset, cœpit ipsius filia clamare : En hominem video, qui tetigit oculos meos, in cujus circuitu magnæ lucis splendor apparet. Tunc Stephanus et ipsam Nemesii filiam baptizavit, quæ Lucilla vocata est. Ex hoc tempore multi cœperunt ad pedes beati pontificis Stephani se prosternere ; et cum lacrymis baptismum ab eo petere. Illo itaque die, quo Lucilla baptizata est, mares et feminæ sexaginta duo baptizati sunt. Sic igitur, divina gratia et ope adjuvante, multi viri Deum metuentes ex gentibus, beatum pontificem Stephanum adierunt, ut ab illo Christi baptismum acciperent. Mox ille sanctissimus pontifex, Spiritus sancti gratia refertus, cœpit Christianorum multitudinem in unum locum convocare divinaque officia celebrabat in martyrum latibulis, quæ cryptæ appellantur : quo tempore Nemesium patrem Lucillæ ordinavit diaconum.

V. Impietatis vero sectatores quidam cum hæc audivissent, insuper et Nemesium tribunum cum tota familia Christi fidem sectari, baptismoque et fidei lumine adjutum, cæcitatem pristinam abjecisse, rem detulerunt ad Glabrionem et Maximum consules, homines scilicet impietatis valde studiosos. Tunc illi de ea re consultantes, præceperunt, ut quocunque in loco Nemesius diaconus inveniri posset, omnino gravissimis suppliciis affigeretur. Cum autem Nemesius ipse quodam die per viam Appiam iter faceret, et esset prope Martis templum, et Valerianum ac Maximum impios homines videret, qui ut antea consueverant fœdissima dæmonibus sacrificia offerebant, ita Deum ipsum flexis genibus oravit : Domine Deus creator cœli et terræ, dissipa consilia et machinas, quibus diabolus humanas mentes pervertit; dissipa eas, quæso, per nomen Domini nostri Jesu Christi Filii tui, quem misisti in hunc mundum. Contere Satanam, ut miseri et infelices isti ab ejus laqueis quibus irretiti sunt eripiantur, ac humanis manibus fabricata simulacra derelinquentes, agnoscant te omnium rerum creatorem, Deum et Patrem omnipotentem, et unicum Filium tuum Dominum Jesum Christum. Illa ipsa hora impius Maximus a dæmone correptus, voce magna cœpit clamare : Nemesius nunc factus Christianus me incendit. Ecce illius oratio me cruciat. Ex illa igitur hora egressi e templo, jusserunt Nemesium detineri. Cum vero qui eum tenuerant, verberibus pulsarent, repente Maximus consul efflavit animam.

VI. Itaque Nemesius statim ductus est ad Valerianum in palatium, quod Claudii nomine appellatur. Quem sic affatus est Valerianus : Et ubinam est, o Nemesi, prudentia illa tua, quam semper in te cognovimus, tum in consiliis ineundis, tum in rebus gerendis firmissimam ? An ignoramus nos, quid optimum, quidve pessimum sit, quippe qui non aliud te adhortamur ut facias, nisi quod utilitatem tibi affere possit, ut scilicet quæ vera sunt ample-

ipsos non deseras, quos omni tempore
:oluisti et veneratus es ? Ad hæc Ne-
onus : Ego, inquit, scelestissimus verita-
lereliqueram, et sanguinem innocentem
et ad hoc usque tempus peccatis one-
n ; sed Christi Domini et Dei miseri-
o adjutus, tandem Creatorem meum
jus baptismo illuminatus sum, qui et
oculos aperuit, et corporeis filiæ meæ
ıen restituit. Hunc adoro, hunc timeo,
n et preces supplex offero, cujus auxi-
ır implorabo, et simulcra omnia, quæ
sse cognovi, et ipsa, et eorum cultores
ksecror. Tunc ait Valerianus : Nota mihi
ia tua, quibus humanas cædes patrare
ippe quiet Maximum consulem tuis præ-
ıdio sustulisti : quin etiam adhuc contra
reipublicæ salutem temere christiano-
talia veneficia exercere non desistis.
lictis, Valerianus ira percitus, jussit
vato carcere detineri, quem, cum opus
ndum præcepit. Jussit etiam Sempro-
ıii famulum, domino suo fidelissimum,
esse, a quo ejusdem Nemesii tum facta,
nnia inquirerentur : cujus etiam filiam
stodiri præcepit apud sceleratam quam-
'em, nomine Maximam. Postero autem
niquissimus Valerianus Sempronium
n tribuno, qui vocabatur Olympius, ut
, et de domino ipsius per eum inqui-
m igitur Olympius his verbis aggressus
ne qua de causa hic ante nos con-
Hæc ille ait. Ad quæ Sempronius nihil
Sed nihilominus Olympius : Ausculta,
proni, et fac quod jubent imperatores
minus, multis et variis tormentis cru-
tendas igitur nobis Nemesii domini tui
einde vero propitiis deorum nostrorum
acrifices. Ad hæc Sempronius : Si facul-
i mei Nemesii requiris, scito illas a me
se oblatas ; non enim nostra, sed illius
Quod vero dicis et me hortaris, ut diis
ım, nullo modo faciam : Christo enim
i viventis Filio sacrificium laudis et
, cui et dominus meus Nemesius seipsum
ı hæc dixisset Sempronius, furore ac-
Olympius, et satellitibus dixit : Proster-
ım istum, et virgis percutite. Afferte
leum Martem ac tripodem, ut vel diis
offerat, vel sine intermissione aliqua
ıtiatur. Allatum igitur aureum [æreum]
.m una cum tripode, in conspectu Sem-
um fuit. Quod cum Sempronius vidisset :
ıquit, te Dominus Jesus Christus Filius
ıc dixit Sempronius, ac repente idolum
ıefactum est, quasi cera igne admoto.
ridisset Olympius, stupore perculsus
ıox vero domi suæ illum custodiri jussit,
nocte omnia tormenta tibi afferam, et

A miseris modis te consumam. Hæc dixit, et Sempronium custodiendum tradidit Tertullo cuidam, domus suæ gubernatori. Exuperiæ autem conjugi Olympius ipse narravit, quemadmodum Sempronius Jesu Christi Dei sui nomine invocato, Martis idolum comminuerit.

VIII. Tunc Exuperia uxor : Si tanta, inquit, est Christi potentia, quantam dicis, satius nobis est dehinc illos ipsos deos relinquere, qui neque sibi neque nobis opem ferre possunt. Quæramus igitur Deum illum, qui Nemesii tribuni filiæ lumen restituit. Tunc Olympius Tertullo præcepit, ut mitius se gereret cum Sempronio, siquidem Nemesii pecuniis inquirendis ipse operam dare vellet. Hoc mandatum exsecutus est Tertullus. Olympius vero
B cum conjuge Exuperia, et unico filio Theodulo, illa ipsa nocte venerunt, et ad pedes Sempronii prostrati, dixerunt : Nos paulo ante Christi potentiam cognovimus, verum scilicet Deum illum esse, qui Nemesii tribuni filiæ oculorum lumen dedit. Quamobrem te precamur, ut cures nobis dari salutare baptisma in nomine Jesu Christi, quem tu prædicas. Respondit Sempronius : Si pœnitentiam agitis ex toto corde vestro, benignus est Deus meus, et accipiet vos pœnitentiam agentes. Tunc Olympius : Jamjam, inquit, faciam, ut credas me toto corde Christi Dei fidem sequi. Hæc dixit, et statim cubiculum patefecit, in quo habebat multa et varia idola. Quibus ostensis : En, inqui, Semproni, hæc omnia simulacra in potestate tua sunt : fac illis quidquid libet. Cui Sempronius : Age, simulacra
C ista omnia manibus propriis contere, auroque et argento, ex quibus confecta sunt, igne conflatis, pauperes congrega, et illis hæc distribue. Fecit omnia, quæ Sempronius dixerat, Olympius, nihil prorsus dubitans. Repente vero audita est vox e cœlo, dicens : In te, Semproni, requievit spiritus meus. Audierunt vocem illam Olympius et ejus uxor, et in fide ipsa facti sunt firmiores, ob idque ad salutare baptisma promptiores. Itaque Sempronium precabantur, petentes ut sigillum Christi acciperent, et per aquam ac Spiritum denuo nascerentur.

IX. Omnia hæc Sempronius Nemesio domino suo retulit. Quæ cum Nemesius accepisset, celeriter adiit ad beatissimum pontificem Stephanum, eique rem omnem exposuit. Ille vero Christo Deo
D nostro gloriam dedit, et proxima nocte Olympii domum adiit. Quo viso, statim Olympius prostravit se ad pontificis pedes una cum uxore Exuperia, et filio Theodulo. Erexit autem illos sanctissimus pontifex, atque interrogavit, an crederent in Dominum nostrum Jesum Christum. Cui omnes concordi animo responderunt : Credimus, Pater sanctissime, in Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum. Tunc pontifex eos baptizavit in nomine sanctæ, consubstantialis et individuæ atque vivificantis Trinitatis. Ostenderunt autem illi et idola, quæ propriis manibus comminuerant. Qua de re sanctissimus pontifex gratias egit Deo, et pro illis sacri-

ficium obtulit benigno et salutis nostræ auctori Domino Jesu Christo; eosque sanctæ oblationis participes fecit. Itaque tota illa domus gaudio magno et hilaritate repleta est.

X. Tertius dies præterierat, cum Valerianus et Gallienus imperatores valde impii hæc audierunt, qui furore accensi, jusserunt Nemesium et ejus filiam Lucillam, indicta causa, torqueri. Sed cum nullis tormentis de sententia moveri possent, illos obtruncari jusserunt. Et quia cupiebant Lucillæ patri persuadere, ut sententiam mutaret, præceperunt Lucillam prius obtruncari. Cum vero et Nemesii propositum stabile atque immobile cognovissent, illum etiam securi percuti jusserunt in loco illo, qui est inter duas vias, Appiam et Latinam, non longe ab urbe Roma. Postera die nefarius Valerianus jussit Sempronium, publice audiendum, sisti. Cui dixit: Quare non consulis tibi ipsi, et diis te subjicis, per quos universa natura regitur et gubernatur? Christus me regit et gubernat, inquit Sempronius, qui et hanc sententiam mihi confirmavit. Tunc jussit Valerianus Sempronium in ignem conjici. Milites igitur cum ignem multum accendissent, sanctum illum virum Sempronium, vinctis post terga manibus, in mediam flammam conjecerunt. Itaque beatissimus martyr Sempronius in media flamma positus; spiritum Jesu Christo commendavit. Pretiosæ autem ipsius reliquiæ intactæ permanserunt. Venit autem beatus pontifex Stephanus cum clericis et viris religiosis, sanctique Sempronii reliquias collegit, et illas cum Olympii et sociorum, qui prius propter Christum interfecti fuerant, sanctissimis reliquiis collocavit.

XI. Post multos dies Valerianus et Gallienus cœperunt beatum episcopum Stephanum et ejus clerum inquirere: quin etiam edicto proposito jusserunt, ut ubicunque inventi fuissent, post multa et varia tormenta, morte acerbissima necarentur. Itaque detenti sunt clerici duodecim, quorum nomina hæc sunt: Faustus, Maurus Primitivus, Columnius [*Calumniosus*], Joannes, Exuperantius, Cyrillus, Honoratus, Theodosius [Theodorus], Basilius, Castulus, Donatus. Qui cum multis cruciatibus torquerentur, neque adduci possent ut facerent quod jussi erant, postremo imperatores jusserunt illos obtruncari in via quæ appellatur Aquæductus. Quorum veneranda corpora curavit Tertullinus, qui fuerat Olympii servus quamvis adhuc esset gentilis, et eorum reliquias reposuit prope corpora sanctorum Juvini et Basilei, in via Latina. Cal. Aug.

XII. Hæc cum audivisset beatus Stephanus pontifex, jussit ad se accersiri Tertullinum, quem multis hortationibus ad Christianam fidem conversum docuit de regno Dei, et sempiternæ, vitæ mysteriis initiavit, sanctissimoque baptismate purgavit, atque illum adhuc alba veste indutum, ordinavit presbyterum. Quem cum docuisset de salute ac cœlesti regno sanctus pontifex: Esto, inquit, tibi, frater, hoc onus impositum, ut multorum martyrum reliquias diligenter inquiras. Cum hoc datum accepisset Tertullinus, post duos dies presbyter ordinatus est, a Marco tribuno co hensus, ad Valerianum ducitur. Cui Valeria Age, inquit, domini tui pecunias huc affer; interficieris. Ad hæc Tertullinus respondit: cunias domini mei et tu habere cupis, æternam assequi poteris; nam ille pro Christo morien ipsi facultates suas obtulit, in futuro illo æv recepturus. Si ergo et tu vere in Deum credi mutaque ac sensus expertia idola exsecratus misericors et clemens Deus te pœnitentiam tem amplectetur. Tunc dixit Valerianus: domini tui pecuniæ æternam vitam illi affe Maxime, inquit Tertullinus, et non solum nam vitam, sed perpetuum etiam regnum liant.

XIII. His auditis, Valerianus ad eos serm dirigens, qui aderant: Delirat, inquit, Tertu iste. Prosternatur igitur in terram, et multis percutiatur. Itaque cum B. Tertullinus sine ricordia verberaretur, voce magna dicebat: ago tibi, Domine Jesu Christe, quod non dis sti me a domino meo et servo tuo Olympio, me antecessit martyrio functus. Cum itaqu verbera et plagas hoc diceret, jussit imperat lateribus ignem subjici. Cui nefarii atque homines hoc sæpe inculcabant: Tertulline sac redde pecunias domini tui. Beatus vero T nus constanti animo atque hilari vultu dicel leriano: Age, miser, fac celerrime quidqui ut per incendium et flammas istas me sacri Deo gratum offerre possim. Tunc jussit Vale Tertullinum non amplius verberari, sed tra pritio urbis præsidi, cui dixit: Age, requi isto pecunias Olympii domini sui; deinde illum diis libare: quod nisi fecerit, variis to tis crucietur.

XIV. Cum hoc mandatum accepisset Sap statim tribunal sibi parari jussit in eo loco Mamertini domus appellatur, præcepitque a ad se martyrem, præcone sic indicente: Addu huc sacrilegus Tertullinus: Adductus itaque Tertullinus, quem præses interrogavit, quo no vocaretur. Cui Tertullinus: Peccator, inquit, ego, servus servorum Jesu Christi. Tunc Sap præses sic eum affatus est: Considera quæ tibi præcipiuntur, et sine mora facias, quod ut vivas. Eia igitur diis sacrifica, et redde, jubemus, bona Olympii domini tui; sin m tormentorum suppliciis consumptus fueris. Ad respondit Tertullinus: Si nosses æternæ vitæ citatem, non esses de præsenti sæculo anxiu sollicitus, ea curans quæ a dæmonibus, quo colitis, suggeruntur, et tibi et tui similibus nos cruciatus afferent. His auditis, Sapritius ses jussit Tertullini faciem lapidibus collidi. ctus vero Tertullinus, Deo gratias agens, præsidi: Tu meum os confringi jussisti, et

sus Christus, quem ego colo, te ac olatriæ auctorem conteret. Tunc præ- ui præsentes erant : Curnam iste apii pecunias reddere ? Et ad eum ge, inquit, affer pecunias quas debes, ica, ne capite obtruncatus, vitam ondit Tertullinus : Ego in Domino risto, cui credidi, confirmatus ita um habere cupio, ut præsentem hanc ilo ducam, cujus nullos certos fines deo.

udiens Sapritius, furore accensus, ium in ligno extendi, et nervis diu m igitur nervis cæderetur Tertullinus, mine Jesu Christe, ne deseras servum em et spem suam in te collocavit : ut in sancta et recta confessione tua quoniam tu es spes mea, Fili Dei ssit Sapritius Tertullinum in rota n igitur in rota penderet beatus ille, i auxilium invocabat. Cum autem n ac propositum ita firmum et stabile tius, ut moveri non posset, retulit nno, Tertullinum nullis minis, nullis us, nullis denique cruciatibus aut uci posse, ut vel diis immolet, vel do- ltates ac pecunias in medium afferat. ius sententiam ferens, jussit Tertulli- ri. E rota igitur depositus, ductus est per ad secundum urbis lapidem, quo in loco truncatus. Ejus autem reliquias B Ste- git, et sepelivit in crypta, quæ arenosa Kalendas August. [Cod. Kal. Augusti]. o autem die Valerianus misit cohor- um pontificem Stephanum cum multis yteris ac diaconis comprehenderet. ntifex et ejus clerici cum eo compre- plurimi Christiani lugentes a longe ntur. Postea vero quam B. Stephanus ni ante ipsius tribunal stetit : Tune, issimus imperator, es ille Stephanus, cam nostram pertubare ac dissolvere , quique consiliis et præstigiis tuis o, ut a deorum cultu desciscat? Adhæc opus Stephanus respondit : Ego rem- n perturbo, sed admoneo et hortor ies, ut derelictis dæmonibus, qui ado- is vestris idolis, ad verum Deum se Ergo, inquit Valerianus, tu statim in- es, ut alii exemplo tuo perterrefacti, t vivant. His dictis, jussit in templum hanum pontificem duci, atque illic de illo pronuntiari. Ductus est igitur

A beatissimus pontifex a satellitibus extra mœnta et portam Appiam ad templum Martis. Quo in loco episcopus ipse, omnibus spectantibus, oculos in cœlum erexit, ac dixit : Domine Deus, Pater Domini nostri Jesu Christi, qui evertisti turrim confusionis apud Babylonem, destrue, quæso, nunc et locum hunc, in quo diaboli superstitio per idolorum cultum exercetur. Cum hæc dixisset pontifex, repente facto tonitruo et fulgure maximo, templum Martis magna ex parte corruit. Quod videntes milites, perterrefacti aufugerunt, ac reliquerunt beatissimum Stephanum cum omnibus Christianis, qui eum secuti fuerant. Itaque illa ipsa hora B Stephanus abiit cum omnibus Christianis, quos secum habebat, ad cœmeterium B. Lucillæ [*al.* Lucinæ], ubi multis adhortationibus Christianos consolabatur, ipsos hortans et corroborans, ne tyrannorum minas et tormenta formidarent, cum Dominus ipse dicat : *Nolite timere eos qui possunt occidere corpus, animam vero non possunt occidere : timete illum, qui potest et animam et corpus perdere in gehennam*[1]. His adhortationibus bonus ille pastor proprias oves confirmans, obtulit Christo Deo omnipotenti oblationem.

XVII. At impius Valerianus, cum et Martis templum eversum fuisse, et Christianorum multitudinem cum pontifice Stephano esse audivisset, misit milites longe plures his quos antea miserat. Qui cum venissent, invenerunt beatum pontificem Stephanum Deo sacrificium offerentem. Illorum autem adventu sanctus episcopus nihil perturbatus est, sed tranquillo et quieto animo Christo Deo sacrificium obtulit, atque ibidem capite obtruncatus est, quarto Nonas Augusti. Christiani vero, qui erant illic, cum se tali pastore orbatos vidissent, multas lacrymas effuderunt. Ejus autem venerandum corpus in illa eadem crypta deposuerunt, ubi et ejus sanguis effusus fuerat, in via Appia, in qua martyr ille multa cum pace requievit (1).

XVIII. Eodem die milites idolorum cultores diaconum (2) quemdam invenerunt, Tharsitium nomine, qui purissimum Christi corpus ferebat. Comprehenderunt igitur illum milites : cumque curiosius ab eo inquirerent, quidnam secum ferret, et ipse indignum judicaret ante porcos margaritas projicere, nulla ratione adduci potuit, ut sanctissimum ac purissimum sacramentum impuris hominibus revelaret. Virgis igitur et lapidibus eousque Tharsitium contuderunt, quoad spiritum efflavit. Cum vero ejus corpus exanime per terram volutaretur, curiosi et sacrilegi milites neque sub ulnis intra manicas, neque sub vestibus aliquid invenire potuerunt. Relicto igitur sic, ut erat venerando

, 28.

d. « *Sepelierunt corpus ejus cum ipsa e ejus aspersa in eadem crypta, in loco Cœmeterium Calisti.* »

d. *acoluthum*. Nam non acoluthis tantum, sed et laicis olim persecutione urgente concessum erat acceptam in Ecclesia Eucharistiam domum ferre.

illo Tharsitii corpore, multo cum stupore aufugerunt, et ad Appiæ viæ portam venientes, Christianos multos invenerunt. Mox Valeriano rem omnem exposuere. Illo autem ipso die Christiani venerandum gloriosi martyris Tharsitii corpus in cœmeterio Calisti in via Appia deposuerunt. Post hæc Christianorum Ecclesia in unum collecta, in san-

A ctissimi Stephani pontificis et martyris loc stum Romanæ urbis episcopum constitueru Kalendas Septemb. tertio anno Valeriani, lieni secundo (3): in nobis autem regnante I nostro Jesu Christo : cui sit gloria et im nunc et semper, et in secula sæculorum.

(3) Mendum hic irrepsisse vult Baronius anno 260 ponendumque annum Valeriani quartum lieni tertium.

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΝΕΝΔΟΞΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ
ΕΥΠΛΟΥ.

—

MARTYRIUM
SANCTI GLORIOSISSIMIQUE MARTYRIS
EUPLI

(12 Augusti. — Ex monumentis Eccl. Græcæ Joan Bapt. Cotelerii, tom. I, p. 194).

—

II. Temporibus Diocletiani et Maximiani imperatorum, tantus idololatris fervor insederat per omnes regiones et insulas, ut idola cuncta erigerent. Miserunt autem imperatores quemdam nomine Pentagurum in fines provinciæ Siciliæ, qui omnia idola erigeret, Christianos vero impune disperderet gravibusque torqueret suppliciis. Ut ergo pervenit ad Catanam civitatem, Calvisianus de more plebi urbis præcepit obviam prodire ei qui ab imperatoribus missus fuerat. Ea quippe gentilium consuetudo est. Et ingressus est Pentagurus in urbem. Tunc jussit Calvisianus tribunal suum constitui in loco qui Achillius appellatur ; ad hæc præcones mitti per plateas civitatis, quo universi convenirent.

B Α'. Κατὰ τοὺς καιροὺς Διοκλητιανοῦ [illegible] νοῦ τῶν βασιλέων, τοιοῦτος θυμὸς τῇ [illegible] ἐγένετο καθ' ἑκάστην χώραν καὶ νῆσον, [illegible] τὰ εἴδωλα ἐξεγεῖραι. Ἀπέστειλαν δὲ οἱ [illegible] ὀνόματι Πεντάγουρον ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς [illegible] Σικελίας, πάντα τὰ εἴδωλα ἐξεγεῖραι, [illegible] Χριστιανοὺς ἀθώως ἀναλωθῆναι καὶ [illegible] βασανισθῆναι. Ὡς δὲ ἔφθασεν ἐν τῇ [illegible] λει, κατὰ τὸ εἰωθὸς ἐκέλευσεν ὁ Καλβισιανὸς [illegible] ὄχλοις τῆς πόλεως ἀπάντησιν ποιήσασθαι [illegible] λέντος ὑπὸ τῶν βασιλέων, ὡς ἔθος ἦν τῶν [illegible] Καὶ εἰσῆλθεν ὁ Πεντάγουρος ἐν τῇ πόλει. [illegible] λευσεν ὁ Καλβισιανὸς τὸ τριβωνάλιον αὐτοῦ [illegible] ἐν τῷ τόπῳ τῷ λεγομένῳ Ἀχιλλίῳ. Καὶ [illegible] κηρύκας ἀποσταλῆναι κατὰ τὰς πλατείας τῆς [illegible]

C ὥστε πάντας συναθροισθῆναι.

II. igitur cum Pentagurus in diabolico suo solio sederet una cum Calvisiano, universus populus congregatus est ante tribunal eorum. Tunc Pentagurus postulavit, his ad Calvisianum verbis usus : Istine omnes deorum nostrorum religionem observant ? Respondit Calvisianus sic : Cuncti hi quos pietas tua conspicit, deorum nostrorum cultui dediti sunt. Quæ postquam audivit a Calvisiano, turbas jussit dimitti. Deinde Pentagurus edictum

Β'. Τότε ὁ Πεντάγουρος καθεσθεὶς ἐν τῷ [illegible] αὐτοῦ θρόνῳ σὺν τῷ Καλβισιανῷ, συνηθροίσθη [illegible] ὁ λαὸς ἔμπροσθεν τοῦ βήματος αὐτῶν. Τότε [illegible] ὁ Πεντάγουρος, λέγων πρὸς Καλβισιανόν [illegible] πάντες τὴν τῶν θεῶν ἡμῶν λατρείαν [illegible] Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Καλβισιανὸς εἶπεν· Τοῦτο [illegible] τας οὓς καθορᾷ ἡ σὴ εὐσέβεια τὴν τῶν θεῶν [illegible] τρείαν ἐπιτελοῦσιν. Ταῦτα δὲ ἀκούσας ὑπὸ [illegible] νοῦ, ἐκέλευσε τοὺς ὄχλους ἀπολύθῆναι. Τότε

ἄνισεν Καλβισιανῷ τὸ πρόσταγμα τῶν A imperatorum patefecit Calvisiano, cumque præsi-
ζώννυσιν αὐτὸν ἔπαρχον τῆς πο- dem urbis declaravit, necnon tradidit ei imperiale
ποδίδωσιν αὐτῷ τὸ πρόσταγμα τὸ βα- edictum, ut Christianos inquireret. Confestim ita-
πειράσαι τοὺς Χριστιανούς. Παρευθὺ que Pentagurus ad alias urbes iter suum dirigebat;
ουρος ὁδοιπορίαν ἐποιεῖτο ἐπὶ τὰς ἑτέ festinabat porro ut Agrigentinorum civitatem pe-
πουδὴν δὲ ἐποιεῖτο ζητῶν τὴν τῶν teret. Tunc Calvisianus elatus a diabolo, et im-
πόλιν. Τότε ὑψωθεὶς ὁ Καλβισιανὸς piissimorum imperatorum edicto munitus, plenus
λου, ἐνδυσάμενός τε τὸ πρόσταγμα τῶν furoris, edixit ministris suis in hæc verba: Exite
βασιλέων, θυμοῦ πλησθεὶς ἐκέλευσε ad urbis plateas et finitimas nostræ regiones inda-
ς αὐτοῦ λέγων· Ἀκριβῶς ἐρευνῶντες gate, ac si quem inveneritis qui Christum confi-
τὰς πλατείας τὰς πόλεως, καὶ ἐν τοῖς teatur vinctum ad me adducite, ut adductori an-
ῖς ἐπικειμένοις ἡμῖν, καὶ ἐὰν εὕρητέ nonam adjiciam, doneturque majori honore.
τὸν ὁμολογοῦντα, δέσμιον προσενέγκατέ μοι αὐτὸν, ὅπως ἀννώνας προσθήσω αὐτῷ, καὶ τιμὴν

οὖν τῶν παρεστώτων εἶπον αὐτῷ· B III Quidam ergo ex adstantibus dixerunt illi:
ν ἐνθάδε τις ξένος ὀνόματι Εὔπλος Domine, est hic aliquis peregrinus, nomine Euplus,
βιον μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ ἐν τούτῳ ἀπατᾷ τὸ qui secum libellum habet, in quo plebis multitu-
λαοῦ, λέγων ὅτι μέγας ὁ Θεὸς τῶν dinem decipit, dicens quod magnus sit Deus Chri-
στιν. Τότε ἀκούσας ὁ Καλβισιανὸς καὶ stianorum. Quo audito Calvisianus perturbatus ait:
τεν· Σπουδαίως δέσμιον προσαγάγετέ Festine vinctum ad me adducite hominem. Proinde
πελθόντες δὲ οἱ ὑπηρέται, καὶ διαδρα- abierunt satellites: et percursis urbis plateis, in-
τλατείας τῆς πόλεως, εὗρον αὐτὸν ἐν venerunt eum in cellula morantem, Deique Evan-
τα καὶ διδάσκοντα τοὺς λαοὺς τὸ Εὐαγ- gelium populo exponentem. Unde ingressi, impe-
ειοῦ. Καὶ εἰσελθόντες, ἐπέδραμον πρὸς tum adversus illum fecerunt, ligatumque duxerunt
ήσαντες αὐτὸν, ἤνεγκαν ἔμπροσθεν τοῦ ad tribunal Calvisiani præsidis. Tunc impiissimus
λβισιανοῦ τοῦ ἐπάρχου. Τότε ὁ ἀσεβέ- ac diabolus Calvisianus, cum pedes suos innexuis-
διάβολος Καλβισιανὸς ἐπιπλέξας τοὺς set, manusque ad genua colligasset: Tunc, in-
τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐνδεσμήσας ἐπὶ τὰ quit, es seductor, deorum atque imperatorum
· Σὺ εἶ ὁ ἀπατηλὸς, τῶν θεῶν καὶ τῶν contemptor? At sanctus Euplus dixit: Quinam sunt
καταφρονητής; Ὁ δὲ ἅγιος Εὔπλος C dii vestri, ut adorem eos? Excepit Calvisianus:
εἰσὶν οἱ θεοὶ ὑμῶν, ἵνα προσκυνήσω Adorandi dii sunt Jupiter, Æsculapius, Diana,
ὲ Καλβισιανὸς εἶπεν· Διὶ καὶ Ἀσκλη- Galenus. At beatus Euplus ait: In his cæcus es,
τέμιδι καὶ Γαληνῷ. Ὁ δὲ μακάριος quod Dominum nostrum Jesum non cognoscis,
· Ἐν τούτοις εἶ τυφλὸς, ὅτι τὸν Κύριον conditorem cœli et terræ, quique hominem e terra
οὐκ ἐπιγνώσκεις, τὸν ποιήσαντα τὸν formavit, ac nos Christianos induit veste immor-
ὴν γῆν, καὶ τὸν ἄνθρωπον ἐκ γῆς δια- talitatis, pretioso videlicet, gloriosissimo, sanctis-
ἐνδύσαντα ἡμᾶς τοὺς Χριστιανοὺς ἐν- simo, terribili atque illuminatorio baptismate. Ad
ας, τὸ τίμιον καὶ ὑπερένδοξον καὶ παν- hæc Calvisianus subridens infit: Quia tormenta
καὶ φωταγωγὸν βάπτισμα. Πρὸς ταῦτα nondum subiisti, adeo tyrannice ac superbe loque-
ὑπομειδιῶν, ἔφη· Εἰς βασάνους μὴ εἰσ- ris. Responsum dedit sanctus Euplus: Tormenta
ικῶς ταῦτα λέγεις. Ὁ δὲ ἅγιος Εὔπλος illa tua, mihi corona sunt, tibi vero sunt tene-
σανοί σοι ἐμοὶ στέφανός εἰσιν· σοὶ δέ bræ.

ασεβέστατος Καλβισιανὸς ἀκούσας ταῦτα IV. Quæ postquam audivit impiissimus Calvi-
ὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τοῦ διαβόλου· καὶ D sianus, a patre suo diabolo conturbatus est; ac
γῆναι ξύλον, καὶ κρεμασθῆναι ἐπὶ τοῦ jussit lignum in terra defigi, illumque in eo sus-
ῖρας σιδηρᾶς γενέσθαι, καὶ καταξέεσθαι pendi, necnon manus ferreas confici, et carnes
αὐτοῦ ἐπιμελῶς. Ὁ δὲ μακάριος Εὔπλος ejus dilacerari. Porro beatus Euplus hæc verba
Ἰησοῦ Χριστὲ, εἰ οὗτοι τὰς σάρκα, protulit: Domine Jesu Christe, si isti carnes meas

ιν αὐτὸν ἔπαρχον τῆς πόλεως. Mar- Eustathii, ζώννυται κατὰ τὸ πρότερον Ubi a Niceta Paphlagone, περιζώννυ-
νην στρατηγικήν. Hinc *cincti, præcin-* ut *cinguli honore præcingi*, etc Con-
ico Alexandrino, p. 744, Ἀποζωσθεὶς *ıv.* Juris Græco-Romani P. I, p. 73: Τὴν
ίας ἀρχῆς ἀφαιρούμενος. Latini dicunt *mittere, cingulo honoris exui, cinguli dari.* Nam juxta Suidam ζώνη significat quod legimus apud Sozomenum, lib. I. cap. 6: Ἐπὶ τῆς αὐτῆς μένειν ἀξίας; lib. VII cap. 13: Προὐτρέπετο μείζονος τιμῆς ἐπαγγελίαις δελεάζουσα vertitur in historia Tripartita: *In suo cingulo permanerent. Majoribus eum cingulis invitabat.* Ut in Novellis *cingulum* Græce ἀρχή. Ad hæc ἀποθέσθαι τὴν ζώνην vel ῥίπτειν, cingulum deponere, balteum ponere, projicere, est abdicare se potestate. Denique ex Homilia de uno legislatore utriusque. Testamenti, tom. VI S. Chrysostomi, Ἔστιν ἡ ζώνη βασιλέως γνώρισμα καὶ κριτοῦ. Quid enim multa de re triviali?

dilaniant, nudumque me volunt astare ante diabolicum suum tribunal, indue me carne incorruptionis, neque istorum tormenta adversus me prævaleant. Tum vox e cœlo audita est, hujusmodi ad eum : Confide, Euple ; forti sis animo. Nam vera vestis tibi præparata est. Post quod Calvisianus præses dixit : Vel nunc non destitisti ab istis tuis nugis ? Ingredere, diis sacrifica, ut multa bona ab invictis imperatoribus accipias, nosterque evades amicus, et ingentia præmia per nos consequeris. Sanctus Euplus ita locutus est : In hoc cognosce, perditionis fili, operarie diaboli, quod auro argentoque hos omnes adducas ad cultum idolorum. Ad hæc ira accensus tyrannus Calvisianus, imperavit malleos fabricari, et verberari crura illius. Sed beatus Euplus istum habuit sermonem : Insane, insipiens, corde cæce, cur mihi infers tormenta tua ? Si potes, aliis suppliciis propera me afficere.

V. Tunc ad iram concitatus tyrannus Calvisianus, jussit beatum Euplum devinciri, et magnum immaculatumque Evangelium alligari collo ejus, sicque quasi per ludibrium abduci in carcerem. In quem ingresso beato Euplo, præcepit Calvisianus, fores carceris signari annulo ejus, utque milites eumdem carcerem sedulo custodirent. Cum autem beatus Euplus in carcere septem dies ac septem noctes transegisset, siti cœpit laborare. Quorcirca extensis manibus oravit : Here Domine Jesu Christe, verus Deus noster, qui das escam omni carni [1], qui per Moysem servum tuum filiis Israelis aquæ abundantiam largitus es [2], qui Sampsonem per aquam ex maxillam eductam irrorasti [3], qui lætificasti nos pretioso maximeque glorioso baptismate, qui Jordanico fluento et lavacro vitæ immortalis etiam super terram contrivisti inimicum ; tu ipse nunc, Domine Jesu Christe, impera fontem aquæ vivæ scaturire ex carcere hoc, de qua exsatier ; ut agnoscant cuncti, non esse Deum alium præter te, Domine. Hanc precem cum ille complevisset, repente aquæ copia intra carcerem manavit ; isque gratiis actiis bibit, et glorificans sanctam, consubstantialem, vivificam Trinitatem, cœpit psallere, ac ineffabilem Dei erga homines amorem laudibus celebrare.

VI. Cæterum post septem illos dies, iterum mandavit impiissimus Calvisianus, beatum Euplum vinctum duci ad tribunal. Cumque profecti fuissent lictores, et aperuissent carcerem, confestim viderunt aquarum affluentiam. Verum beatus Euplus aquam increpuit manu, illaque evanuit. Quam rem in carcere gestam intuiti satellites, dixerunt inter se : Magnus est Deus hominis istius. Et eductum Beatum e carcere, adduxerunt ad Calvisiani tribunal. Qui in faciem beati Eupli oculos conji-

A μου καταξέουσιν, καὶ γυμνόν με βούλο
ραστῆσαι ἐπὶ τὸ διαβολικὸν αὐτῶν βῆμα
με σάρκα ἀφθαρσίας, καὶ μὴ τὰ τούτων β
ισχύσωσιν ἐπ' ἐμέ. Καὶ φωνὴ ἐξ οὐρανοῦ ἠκ
γουσα πρὸς αὐτόν· Θάρσει, Εὔπλε, καὶ ἴσχυ
ἔνδυμα τὸ ἀληθινὸν ἡτοιμάσθη σοι. Τότε
νὸς ὁ ἔπαρχος εἶπεν· Κἂν νῦν οὐκ ἀπίστη
φλυαρίας σου ; Εἴσελθε, καὶ θύσον τοῖς θε
πολλὰ ἀγαθὰ παρὰ τῶν ἀηττήτων βασιλέ
λήψῃ, καὶ ἡμῶν φίλος ἔσῃ, καὶ πολλὰς ἐ
παρ' ἡμῶν ἀποτεύξῃ. Ὁ ἅγιος Εὔπλος εἶπ
τούτῳ γνῶθι, υἱὲ τῆς ἀπωλείας, ἐργάτα τοῦ δι
ὅτι ἐν χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ τούτους πάντας
προσκυνεῖν τὰ εἴδωλα. Πρὸς ταῦτα θυμωθὶς
οκινος Καλβισιανὸς, ἐκέλευσε σφύρας γενέσθα
B ταῖς κνήμαις τύπτεσθαι. Ὁ δὲ μακάριος Εὔπλ
πεν· Ἄφρων καὶ ἀσύνετε καὶ τυφλὲ τῇ κ
δίᾳ, τί μοι ἐπιφέρεις τὰς βασάνους σου; Εἰ δυ
τόν σοί ἐστιν, ἑτέρας βασάνους ἐπιφέρ
σπεῦσον.

Ε'. Τότε θυμωθεὶς ὁ τύραννος Καλβισιανὸς,
λευσεν δεθῆναι τὸν μακάριον Εὔπλον, καὶ τὸ
ἄρχαντον Εὐαγγέλιον δεθῆναι ἐπὶ τὸν τράχηλο
καὶ ὡς ἐπὶ ἐμπαίγματος ἀπάγεσθαι αὐτὸν
σμωτηρίῳ. Εἰσελθόντος δὲ τοῦ μακαρίου Εὔπλ
φυλακῇ, ἐκέλευσεν ὁ Καλβισιανὸς σφραγισθῆν
θύραν τοῦ δεσμωτηρίου τῷ δακτυλιδίῳ αὐτ
στρατιώτας ἀσφαλῶς φυλάττειν τὴν φυλακ
ποιήσας ὁ μακάριος Εὔπλος ἐν τῇ φυλακῇ ἐπτ
ρας καὶ ἑπτὰ νύκτας, ἐδίψησεν. Ἐκτείνας τὰς χε
C ρας αὐτοῦ ὁ μακάριος Εὔπλος εἶπεν· Δέσποτα Κ
Ἰησοῦ Χριστὲ, ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν, ὁ δι
φὴν πάσῃ σαρκὶ, ὁ διὰ Μωϋσέως τοῦ δ
δώσας πλησμονὴν ὑδάτων τοῖς υἱοῖς Ἰσρ
σας τὸν Σαμψὼν ὕδατι ἐκ σιαγόνος, ἐρρ
τῷ τιμίῳ καὶ ὑπερενδόξῳ βαπτίσματι, ὁ τ
ρείθρῳ καὶ λουτρῷ τῆς ἀθανάτου ζω
τὸς ἀλλότριον συντρίψας· καὶ νῦν ἐπ
Ἰησοῦ Χριστὲ, κέλευσον ἐκ τοῦ δεσμωτη
ὕδατος πηγὴν ζῶντος ἐκβλύσαι, καὶ ἐξ ἐπ
πλησθῆναί με, ἵνα γνῶσι πάντες ὅτι οὐκ ἔστ
ἄλλος πλὴν σοῦ, Κύριε. Καὶ πληρώσαντος τὴν
εὐχὴν ταύτην, ἄφνω ἀνῆλθεν πλησμονὴ ὕδ
δοθεν τῆς φυλακῆς. Καὶ εὐχαριστήσας ἐπ
δοξάσας τὴν ἁγίαν καὶ ὁμοούσιον καὶ ζωοποι
D ἤρξατο ψάλλειν καὶ αἰνεῖν τὴν ἄφατον ἐπ
θρωπίαν.

ϛ'. Καὶ μετὰ τὰς ἑπτὰ ἡμέρας, ἐκέλευσε
ἀσεβέστατος Καλβισιανὸς, δέσμιον τὸν
Εὔπλον ἀχθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ βήματος
Ἀπελθόντων δὲ τῶν ὑπηρετῶν, καὶ ἀνοίξαν
φυλακὴν, ἄφνω εἶδον τὴν πλησμονὴν τοῦ
Ἐπιτιμήσας δὲ τὸ ὕδωρ ὁ μακάριος Εὔπλ
αὐτοῦ, ἀφανὲς ἐγένετο. Ἰδόντες δὲ τὸ γεγ
φυλακῇ οἱ ὑπηρέται, εἰς ἀλλήλους ἔλεγ
ἐστὶν ὁ Θεὸς τοῦ ἀνθρώπου τούτου. Καὶ
τες τὸν μακάριον ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου,

[1] Psal. cxxxv, 25. [2] Exod. xvii, 6. [3] Judic. xv, 19.

οῦ βήματος Καλβισιανοῦ. Καὶ ἐμβλέ- A ciens : Saltem nunc, inquit, sacrifica diis no-
πρόσωπον τοῦ μακαρίου Εὔπλου εἶπεν· stris, antequam gladio perimaris. Respondit sanctus
ν τοῖς θεοῖς ἡμῶν, πρὸ τοῦ τῷ ξίφει Euplus : Improbe, cæce corde, minister diaboli ejus-
ι. Ὁ δὲ ἅγιος Εὔπλος εἶπεν. Παράνομε que socie in solio, quis diei lumen relinquit, ut in
καρδία, ἐργάτα τοῦ διαβόλου, καὶ σύν- tenebris ambulet? His auditis Calvisianus tyrannus,
τίς παρεῖ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, καὶ commotus est, ac indixit ministris suis, beatum
τῇ σκοτίᾳ ; Ταῦτα οὖν ἀκούσας Καλβι- Euplum ligari, atque ferreis uncinis aures ejus
ανος, ἐταράχθη, καὶ ἐκέλευσε τοῖς contundi. Ducunt ergo illum ad tribunal : convenit
ὐτοῦ δεθῆναι τὸν μακάριον Εὔπλον, vero universus populus tam fidelium quam infide-
ὀγκίνοις τὰς ἀκοὰς πιέζεσθαι. Καὶ lium, quasi ad maximum spectaculum. At impiis-
ν ἐπὶ τὸ βῆμα· καὶ συνήχθη πᾶς ὁ simus Calvisianus voluit solium suum poni juxta
πιστῶν καὶ ἀπίστων, ὡς ἐπὶ μεγίστῳ carcerem, coram lavacro quod carceri adjacet
δὲ ἀσεβέστατος Καλβισιανὸς ἐκέλευσε versus meridiem. Cumque sedisset super impium
ρόνον αὐτοῦ πλησίον τῆς φυλακῆς ἔμ- solium suum, jussit beatum Euplum capite trun-
λουτροῦ τοῦ ὄντος πλησίον αὐτῆς κατὰ cari. Hic vero impium maxime præsidem rogavit,
Καὶ καθεσθέντος αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἀσεβοῦς B ut temporis intervallum ipsi ad precandum conce-
ἐκέλευσεν ἀποκεφαλισθῆναι τὸν μακά- deretur. Quare, aperto sancto Dei Evangelio, præ-
Ὁ δὲ μακάριος Εὔπλος παρεκάλεσε dicare cœpit Domini nostri Jesu Christi miracula,
ον Καλβισιανόν, λαβεῖν αὐτὸν διορίαν adeo ut e plebe multi per eum illuminati fuerint.
θαι. Καὶ ἀνοίξας τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον Postea cum orasset, audivit vocem e cœlo dicenten :
ξατο ἀναγγέλλειν τὰς θαυματουργίας Bono sis animo, Euple ; beatus es tu ; veni, re-
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ πολλοὶ ἐκ quiesce cum iis qui ab initio hucusque mihi pla-
τίσθησαν δι' αὐτοῦ. Καὶ μετὰ ταῦτα cuerunt. Tandem accepta sententia, per gladium
ἤκουσε φωνῆς ἐξ οὐρανοῦ λεγούσης· martyrio consummatus est.

· καὶ μακάριος εἶ σύ· δεῦρο, ἐπαναπαύου μετὰ τῶν ἀπ' αἰῶνος εὐαριστητάντων μοι. Καὶ λαβὼν τὴν
ειώθη διὰ τοῦ ξίφους.

ἐ τῶν φιλοχρίστων μοναχῶν λαβόντες VII. Quidam vero e Christi amatoribus monachis,
τοῦ λείψανον, κατέθεντο αὐτὸ ἐν ἐπι- C pretiosas ejus reliquias collectas, deposuerunt in
ἐν ᾧ ἰάματα ἐπιτελοῦνται. Ἐτελειώθη loco insigni : ubi morborum curationes peraguntur.
ιαρτυρία ἐν καλῇ ὁμολογίᾳ μηνὶ Αὐ- Porro ejus martyrium in præclara confessione com-
άτῃ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν pletum fuit duodecimo die mensis Augusti ; in no-
ῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, σὺν τῷ mine Domini nostri Jesu Christi, cui gloria ac im-
ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς perium, cum Patre et sancto Spiritu, nunc et semper
ίνων. Ἀμήν. et in sæcula sæculorum. Amen.

ORATIO

actat a venerando ortu et educatione sanctissimæ Dominæ Nostræ Deiparæ,
Et ortu Christi Dei nostri,
Et quæcunque contigerunt ad vivificum ejus decessum.
Et præterea quomodo in apertum prolata sit pretiosa ejus vestis.
Et quemadmodum hæ magnæ opes fuere Christianis reconditæ.

e Symeone Metaphraste, qui gravissimorum Patrum utitur testimoniis

ad diem 15 Augusti. — Fragmenta Græca nonnulla subjecimus quæ exstant in Catena ad Lucæ Evangelium quam edidit card. Ang. Mai in Vet. Script. tom. IX.)

—

at revera Virginem, sicut ipsa Dei D que, Filii cedens legibus, gratum habere id, quod
enturi inventa est dignum et Deo con- fit pro viribus. Dicendum est ergo, et diligenter
itaculum, ita nunc illam ad encomii narrandum, et unde orta sit, quos parentes habue-
: nobis propositum, dignam linguam rit, deque educatione ejus, et fine vitæ : quin
tam, quæ res ejus eleganter narraret, etiam quæcunque illi contigerunt ex divina Provi-
tem ei laudem afferret. Sed quoniam dentia et arcanis rationibus. Quod si [illegible]
najus, eo difficilius explicari potest, quoque comprehendit, et necessario [illegible]
altem alacri animo danda est opera, non est a ratione alienum, quod factum est
jus laudationem. Scit enim ipsa quo- omnia enim ad eam referuntur, ejusque sunt [illegible]

et encomia. Quorum narratio non erit nobis absque fide dignis testibus, nec sumetur ex personis quibuslibet : sed quam viri, quibus jure credendum est et qui simul cum doctrina egregiam quoque vitam attulerunt, diligenter composuerunt ; Gregorius, inquam, Nyssenus, Athanasius Alexandrinus, Dionysius Areopagita, et multi alii, qui nec sunt vulgaris, ut diximus, eruditionis, et sunt vita admirabiles : et, quod majus est, quam ipsum quoque divinum refert Evangelium.

II. Jam enim divinus Gregorius in oratione quæ de ortu Christi ab ipso est composita (*a*), hæc de ea tractat : Audivi, dicens, arcanam quamdam et occultam historiam, de ea hæc narrantem : Erat insignis in accurata vitæ, quæ est ex lege, institutione, et inter optimos apprime notus, pater Virginis. Consenuerat autem sine liberis, quod non erat ejus conjux apta ad procreandos filios. Erat vero ex lege quidam honor matribus, quem non adipiscebantur, quæ carebant filiis. Imitatur ergo ea quoque illa, quæ narratur de matre Samuelis [1]. Et cum fuisset intra templa sanctorum, fit supplex Deo, rogans ne excideret ab ea, quæ est ex lege, benedictione, cum in legem nihil peccaret : fieret autem mater, et Deo consecraret id quod pareret. Cum nutu autem divino confirmata esset ad gratiam, quam petierat, postquam peperit puellam, eam quidem nominavit Mariam : ut vel ipsum nomen significaret, a Deo datam esse gratiam. Cum vero jam crevisset puella, ut non amplius opus haberet sugere mamillam, eam Deo tradidit, et promissum implevit, et ad templum adduxit. Sacerdotes autem interim quidem, ad similitudinem Samuelis, inter sanctos educabant puellam.

III. Cum vero crevisset, consilium ceperunt, quidnam sacro illi corpori facientes, in Deum non peccarent. Eam enim legi naturæ subjungere et eam dare in servitutem ei qui illam duceret, videbatur absurdissimum. Existimatum est plane sacrilegium, si divini donarii homo fieret dominus : quandoquidem a lege est constitutum, ut maritus esset dominus conjugis [2]. Ut autem in templis versarentur mulieres cum sacerdotibus, et inter sanctos viderentur, neque lege permittebatur, nec res erat honesta. Eis vero de his consultantibus, a Deo datur consilium, ut eam quidem dent viro nomine desponsationis ; is autem talis esset, qui ad virginitatis aptus esset, custodiam. Inventus est itaque Joseph, qualem quærebat ratio, ex eadem tribu qua erat virgo : et ex consilio sacerdotum sibi despondet Virginem. Conjunctio autem processerat usque ad desponsationem. Tunc virgini a Gabriele aperitur mysterium. Erant autem verba mysterii benedictio. A *Ave, gratia plena*, inquit, *Dominus tecum*. Contraria illi primæ voci, quæ facta est mulieri, verba fiunt Virgini. Illa doloribus in partu condemnata fuit propter peccatum : in hac autem gratiam expellitur tristitia. In illa partum præcedunt dolores : hic vero lætitia est obstetrix partus. *Ne timeas*, inquit. Quoniam enim omni mulieri affert partus exspectatio, metum expellit dulcis tus promissio : *In utero concipies, et pariet filium, et vocabis nomen ejus Jesum* [3].

IV. Quid autem Maria ? Audi puram vocem virginis. Angelus partum annuntiat, et illa [illegible] virginitati, non corrumpi, judicans esse [illegible] tius, quam apparitionem angeli. Et neque [illegible] angelo non credere, neque discedit ab [illegible] B statuerat. Est, inquit, mihi [illegible] consuetudo. Quomodo erit mihi hæc, [illegible] virum non cognosco ? Hæc vox Mariæ, [illegible] stratio eorum quæ arcane et occulte narrantur. [illegible] enim eam Joseph acceperat in matrimonio, [illegible] quemadmodum ei visum est alienam, quod [illegible] ante significaret, si ipsa omnino exspectabat [illegible] mater lege naturæ ? Quando quidem carnem [illegible] Deo fuerat consecrata, veluti quoddam donarium, intactum conservari oportebat : [illegible] pterea : Etsi sis angelus, inquit, et si de cœlo [illegible] etiamsi sit super hominem id quod apparet, [illegible] potest tamen fieri, ut virum cognoscam [illegible] ergo ero mater absque viro ? Nam Joseph [illegible] novi sponsum, virum autem non cognosco. [illegible] C ergo paranymphus Gabriel, qualem [illegible] parat puro et impolluto matrimonio [illegible] quit, *sanctus superveniet in te, et virtus [illegible] obumbrabit tibi* [4]. O beatam illam [illegible] propter insignem puritatem, [illegible] attraxit. In aliis enim omnibus [illegible] sancti Spiritus adventum acceperi ; [illegible] caro Spiritus receptaculum. Quin [illegible] Domini obumbrabit tibi. Quid hæc [illegible] ficat oratio ? *Christus Dei virtus, et Dei [illegible]* inquit Apostolus [5]. Altissimi ergo Dei virtus [illegible] est Christus per adventum sancti Spiritus [illegible] in virginitate. Quomodo enim umbra [illegible] conformatur figuræ eorum quæ præcedunt, [illegible] etiam character et signa, quibus Filii Dei [illegible] D scitur divinitas, apparebunt in ejus, qui [illegible] virtute, ut qui imago et signaculum et [illegible] et splendor primi exemplaris, per [illegible] ostendatur operationes. Et hæc quidem [illegible] Gregorius. Alia autem et sacrum Evangelium [illegible] alii viri pii, ac Dei amantes, quos nominatim [illegible] quorum nominatim non meminimus, [illegible]

V. (1) Hæc ergo postquam Virgo audivit,

[1] I Reg. I, 1 seqq. [2] Gen. III, 16. [3] Luc. I, 28-31. [4] ibid. 35. [5] I Cor. I, 24.

(1) Τοῦ Μεταφραστοῦ. Ὡς γὰρ ἤκουσε τούτων, εὐθὺς ὑπὸ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτῇ Πνεύματος διαυγασθεῖσα τὸν νοῦν, ἀσμένως τε δεχεῖται τὸ ῥῆμα· καὶ Ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου, φησί [illegible]

(*a*) Opp. Gregorii Nysseni, *Patrologiæ* tom. XLVI, col. 1138 D, inter dubia Edit.

trata a Spiritu, qui ei inhabitabat, A
epit promissum : et *Ecce ancilla Do-*
;elo, *Fiat mihi secundum verbum tuum* [6];
d angeli vocem ea utens, qua par est,
; postquam fide digna visa essent ea
uerant, noluit amplius esse incredula :
dem evasit primæ matris deceptionem,
vitavit Zachariæ incredulitatem, quæ
ı deceret, processit.
tque angelus quidem ab ea recessit.
ıst autem paulo post et Mariæ cum stu-
tana adventus, et ejus in domum Za-
ressus. Magno enim studio contendit
isabethæ, ut quæ ab angelo didicisset
conceptionem. Accedit ergo, et beni-
. Fit autem salutatio dulcis exsultatio B
i erat in utero Elisabethæ. Jam enim ex
ɔat servus Dominum, qui erat in utero :
sisset ejus in mendum adventum, mi-
modum lætabatur. Hoc enim aperte
ı illa exsultatio. Non te autem lateat
reverentia et submissio, cum prædi-

tione admirabili. Virginis enim adventum admiratur, quippe qui ejus superaret conditionem, *Unde hoc mihi*, dicens : sicut etiam illius filius de Domini adventu in tempore baptismi. Jam vero hanc quoque matrem et dominam suam nominat : sed etiam benedictam dicit in mulieribus, et eum, qui in utero gestabatur, fructum ventris vocat admirabiliter, ut qui cum viri semine nihil habuisset commune.

VII. Cujusmodi vero est illa quoque rursus admirabilis Mariæ prædictio, fore ut celebraretur ab omnibus generationibus. Non enim (3) se beatam prædicat vana mota arrogantia, neque lingua communi hæc loquitur : sed divino Spiritu serviens, et id quod fit in æternum, divinans. Magnificat autem Deum Maria, se et credere ostendens propter vocem Elisabethæ : *Beata* enim, inquit, *quæ credidit fore, ut ea perficiantur, quæ si dicta sunt a Domino* [6]; et se ei tam magnæ rei inservire. Sed hæc quidem sic habent. In domo autem Elisabethæ (4) circa tres menses habitavit Maria. Deinde sic, inquit, *reversa est in domum suam*. Sic enim me docet Evangelium [7]. Quid

38. [6] ibid. 45. [7] ibid. 56.

ἐνοιτο μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου· ἅμα τὴν
εἰς ὅσον ἔδει πρὸς τὴν τοῦ ἀγγέλου φωνὴν
καὶ μὴ πλέον μετὰ τὴν ἀξιοπιστίαν τῶν εἰ-
μένη διαπιστεῖν· ἀλλὰ τῷ μὲν, τῆς προ-
ἀπάτην διαφυγοῦσα· τῷ δὲ τὸ δυσπειθὲς
αχαρίου καὶ πέρα τοῦ καλῶς ἔχοντος.
φθάνει γοῦν ἀσπασαμένη τὴν Ἐλισάβετ ἡ
; Δέσποινα· καὶ ὁ ἀσπασμὸς, σκίρτημα
τρὶ αὐτῆς βρέφους ἡδὺ γίνεται. Καὶ γὰρ
; ἐμάνθασεν ἤδη τὸν ἐν γαστρὶ Δεσπότην ὁ
τὴν εἰς τὸν κόσμον αὐτοῦ πάροδον ἠσθη-
ινῶς ἤδετο. Τοῦτο γὰρ τὸ ἐν ἀγαλλιάσει
ινερῶς ἐδήλου. Μὴ λάθοι δέ σε μηδὲ τὸ
ν τε καὶ ὑποχωρητικὸν Ἐλισάβετ μετὰ
τῆς τῆς προῤῥήσεως· ᾐδεῖτο γὰρ τὴν τῆς
πιστασίαν, ὡς ὑπὲρ ἀξίαν οὖσαν αὐτῆς·
ὅτα διαποροῦσα, Πόθεν μοι τοῦτο, λέγει ;
ιὶ ὁ παῖς ἐκείνης πρὸς ἐτὴν Δεσποτικὴν
ἐλευσιν, Καὶ σὺ ἔρχῃ πρός με, λέγων,
ιρὸν τοῦ βαπτίσματος. Ὅρα δὲ πῶς καὶ
, καὶ μητέρα ταύτην ἤδη καὶ κυρίαν D
ιάζει· ἀλλὰ καὶ εὐλογημένην ἐν γυναιξὶ
ὃν κυοφορούμενον ἐν αὐτῇ καρπὸν κοιλίας
ἀποκαλεῖ. Τί τοῦτο σημαίνουσα ; ὅτι σπέρ-
ος οὐδαμῶς ἐκοινώνει.
Μεταφραστοῦ. Οὐ μακαρίζει δὲ ἑαυτὴν,
κινηθεῖσα, οὐδὲ γλώσσῃ κοινῇ φθέγγεται
: θείῳ Πνεύματιλειτουργοῦσα, αὐτὸ τὸ εἰσ-
νον προθεσπίζει, καὶ οὐ τὰ ἴδια μόνον,
τὰ κοινά. Ποῦ γὰρ τὸ ἀλαζονεύεσθαι παρ'
καὶ δούλην ἑαυτὴν καλεῖ, καὶ τὴν ταπεί-
ογεῖ, καὶ ἀπορεῖ τὴν ἐπ' αὐτῇ θείαν ἐπί-
εύματι τοίνυν θείῳ κινουμένη, οὐ κενά τινα
ιμπα, ἀλλ' αὐτὰ ταῦτα προσαγορεύει τὰ

ἐσόμενα. Μεγαλύνει δὲ τὸν Θεὸν ἡ Μάρια, ὅτι τε
πιστεύει δεικνῦσα διὰ τὴν τῆς Ἐλισάβετ φωνήν·
Μακαρία γὰρ, φησὶ, ἡ πιστεύσασα τοῖς λελαλημένοις
αὐτῇ παρὰ Κυρίου· καὶ ὡς μεγάλῳ τοιούτῳ ὑπηρετεῖ
πράγματι· ἀλλὰ Καὶ ἠγαλλίασε τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ C
τῷ Θεῷ·
(4) Τοῦ Μεταφραστοῦ. Εἶχε μὲν ἡ τῆς Ἐλισά-
βετ οἰκία τὴν Παρθένον ἔνοικον περὶ μῆνας τρεῖς·
ἐβούλετο δὲ αὐτῇ ἡ παραμονὴ, τυχὸν μὲν καὶ τοῦ
παραδόξου κατανοῆσαι τὴν ἔκβασιν· ἠπορεῖτο γὰρ,
ὡς εἰκὸς, τοῖς καθ' ἑαυτήν· καὶ ἔκπληξις εἶχε ταύ-
την οὐχὶ μετρία· τυχὸν δὲ καὶ συνησθῆναι τῇ Ἐλι-
σάβετ τὰ τοιαῦτα μεγαλεῖα καὶ εὐαγγέλια· ὅτου δὲ
χάριν ἐπὶ τρεῖς μῆνας καὶ μὴ πλέον ἡ συνοικία, ἢ
πάντως ὡς τίκτειν μελλούσης τότε τῆς Ἐλισάβετ ;
Εἰ γὰρ περὶ τὸν ἕκτον μῆνα τοῦ ταύτην δὴ συλλαβεῖν
ἡ τοῦ ἀγγέλου γέγονε πρὸς τὴν Παρθένον ἀποστολὴ,
αὐτὴ δὲ γενομένη πρὸς Ἐλισάβετ μῆνας τρεῖς παρ'
αὐτῇ διαμένῃ, εὔδηλον ὅτι τοῦ χρόνου τῆς συλλήψεως.
ὃν ὁ ἕνατος περιγράφει μὴν, πέρας ἔχοντος, εἰς τὸν
αὐτῆς οἶκον ἐπάνεισιν ἡ Παρθένος· καὶ τούτου τυχὸν,
διὰ τὸ μέλλον ἀπαντᾷν πλῆθος εἰς τὸν Ζαχαρίου οἶ-
κον, τόκου μὲν ὥραν τῆς Ἐλισάβετ ἐχούσης· τῆς δὲ
παρθενικῆς ταῦτα αἰδοῦς οὐκ ἀνεχομένης· ἔθιμον δὴ
ὂν ὑποχωρεῖν τὰς παρθένους, ἐπειδὰν μέλλῃ τίκτειν
ἐν γαστρὶ ἔχουσα· δεῖ γὰρ καὶ τοῦτο σκοπεῖν· ἤδη
καὶ τῆς Ἐλισάβετ τόκου ὥραν ἐχούσης, ἡ Μαρία καί-
τοι ἀτεχνῶς οὖσα ἔγκυος, ἀλλ' οὖν, ὡς παρθένος ἐξ-
ίσταται. Ἐπεὶ δὲ καὶ εἰς τὸν οἶκον τὸν ἑαυτῆς ἐπ-
ανῆλθεν, ἀλλαχοῦ μὲν, οὐδαμοῦ· ἐκεῖ δέ τὸ μετὰ τοῦτο
διάγουσα ἦν, ἕως ἐγγίζειν ἤδη τὸν τῆς κυοφορίας
καιρὸν ἔγνωκεν. Ἀλλὰ τῷ Ἰωσὴφ ἡ τῆς Παρθένου
γαστὴρ εἰς ὄγκον ἀρθεῖσα (ἠγνόει γὰρ ὅτι Πνεύμα-
τος ἦν ἁγίου) λογισμοὺς ἐνῆκεν οὐκ εὐπρεπεῖς

ferre munera. Quoniam autem edictum, scilicet descriptionis, unumquemque in suam compellebat patriam, Joseph quoque ei parens, ex Galilæa, ex civitate, inquam, Nazareth, venit in Judæam, in Bethleem civitatem, quæ est civitas David. Causa vero erat, eo quod esset (inquit) de domo et familia David, hoc est cognatione. Venit autem ad descriptionem cum hac ex mulieribus maxime admirabili Maria, quæ erat gravida. Etenim Galilæa quidem est quædam regio Palæstinæ : Nazareth autem est civitas Galilææ. Rursus autem Judæa est quædam, quæ sic dicitur, regio ; Bethleem vero civitas Judææ. Atque Christum quidem omnes prophetæ, non ex Nazareth venturum dicebant, sed ex Bethleem, et fore ut illic pareretur. Ecce enim tibi evestigio proposita est prophetia : *Et tu Bethleem terra Juda, nequaquam es minima in principibus Juda* [13]. Et quæ sequuntur deinceps, tibi declaret Evangelium [14]. Quoniam ergo manifestum erat omnibus Christum venturum ex Bethleem, idcirco Josephum et Mariam, qui et si cives essent Bethleemitæ, ea terra dimissa (quod multis sæpe accidit, ut dimissis iis quæ ipsos tulerunt, malint in aliena habitare civitate), ipsi quoque habitabant in Nazareth, compellebat, ut dictum est, eos vel invitos, in Bethleem edictum, Deo admirabiliter et præter opinionem hæc dispensante et versante.

XII. Cum illic ergo fuissent propter descriptionem *Impleti sunt*, inquit [15], *dies ut Virgo pareret ; et parit* (6) *filium suum primogenitum et fasciis involvit eum*, qui nullis potest terminis circumscribi ; et *propterea quod non esset eis locus in diversorio*, o tuam ineffabilem, Christe, propter me paupertatem, *in præsepi reclinat eum*, qui omne alimentum suppeditat ; eum qui nequaquam capi potest, ea quæ ipsum arcana ratione ceperat. Cum enim multi ex [illegible] locis ad descriptionem confluerent (ut est consuetudo) et loca scilicet præoccuparent, et ex eo [illegible] qui postremi veniebant, in magnas abducerent [illegible] gustias, illum, sic cum aliis loco egentem, pre[illegible] suscipit : illum, inquam, qui paupertatem elegi[illegible] initio, et eam honoravit in seipso. Sed pastores quoque, inquit, erant in hac regione, agentes [illegible] nocte custodias. Ad quos Dei quoque advenit a[illegible] gelus et eos Domini gloria circumfulsit. Cum [illegible] ex territi fuissent spectaculo : *Timuerunt* enim, inqu[illegible] *timore magno*, angelus timorem, ut qui non decem[illegible] eos invasisset, expellit : *Nolite timere*, dicens ; ec[illegible] *enim annuntio vobis gaudium magnum quod erit [illegible] verso populo*, non Judæis solis, sed omnibus. Adjic[illegible] adhuc apertiorem gaudii significationem : *Quoniam*, inquit, *natus est vobis hodie Salvator* qui et Christus Dominus, *in civitate David*. Ut autem Deo probe[illegible] ta et vera vox judicaretur, ejus statim sequitur confir[illegible] matio. Repente enim cum angelo laus quoque [illegible] tur a multitudine angelici exercitus dicens : *Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis* [16].

XIII. Quænam vero (7) erant ea quæ tu admirabi[illegible] conservabas, Maria, et in tuo corde conferebas ? Num omnino et id quod tibi dixerat angelus, et quæcunque rursus dixerunt pastores ? Hæc ipsa in [illegible] corde componens, et cum illo ipso conferens, videbis omnia ad unum convenire quod Deus reverera [illegible] qui est ex te natus, et te fecit miraculum, quem [illegible] et terra non capitur. Qui etiam suscipit circumcisionem confirmans suam cum Judæis cognationem [illegible] illis ocasionem præberet eum negandi. Circumcidit autem octavo die seu die Dominico, qua fit etiam resurrectio ; et Jesus nominatur. Significat [illegible]

[13] Mich. v, 2. [14] Matth. II, 6. [15] Luc. II, 6, 7. [16] ibid. 8-15. [17] ibid. 19.

(6) Τοῦ Μεταφραστοῦ. Τίκτει τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, ἡ ἀμίαντος κόρη, καὶ σπαργανοῖ τὸν ἄοριστον, καὶ παρὰ τὸ μὴ εἶναι τόπον αὐτοῖς ἐν τῷ καταλύματι, ὦ τῆς ἀφάτου σου, Χριστέ, δι' ἐμὲ πτωχείας ! ἐν τῇ φάτνῃ τὸν τῆς τροφῆς ἁπάσης χορηγὸν ἀνακλίνει, τὸν μηδαμοῦ χωρούμενον ἡ ἀχωρήτως χωρήσασα. Πολλῶν γὰρ πολλαχόθεν πρὸς τὴν γραφὴν ὥσπερ εἰκὸς συρρεόντων, καὶ πολλὴν ἐντεῦθεν τοῖς ἔσχατον ἐπιγενομένοις περιποιούντων τὴν στένωσιν, ὦ τῆς δι' ἐμὲ στενοχωρίας καὶ ξενιτείας τοῦ διὰ πάντων χωροῦντος καὶ πᾶσαν κτίσιν ἐμπεριέχοντος ! ἐκεῖνον μετὰ τῶν ἄλλων οὕτω καὶ τόπου διαπορούμενον, οὐχ' εὑρίσκει γὰρ τόπον οὐδὲ κατάλυμα, ἡ φάτνη δέχεται τὴν πτωχείαν ἑλόμενον ἐξ ἀρχῆς, καὶ ταύτην ἐν ἑαυτῷ τιμήσαντα. Ἐντεῦθεν ὁ ἀπερίγραπτος ἐν σπηλαίῳ, ὁ Λόγος ἐν φάτνῃ, ὁ τοῦ κόσμου δημιουργός, αὐτουργὸς καὶ τοῦ τόκου, καὶ ὁδηγὸς τοῦτό που γίνεται αὐτὸς μὲν μαιεύων, αὐτὸς δὲ μαιευόμενος καὶ τῇ μητρὶ τὸν θάλαμον χαριζόμενος. Ἐντεῦθεν ὁ πάντων συνοχεύς, ἐν σπαργάνοις · ὁ πάντων τροφεύς, ἐν τοῖς γαλακτοτροφουμένοις ὁ πάντων ἀπογραφεύς, ἐν τοῖς [illegible] μένοις.

Ποιμένες δέ, φησίν, ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τεῖνα[illegible] λακὰς περὶ νύκτα ποιούμενοι, οἷς καὶ ἄγγελος θε[illegible] ἐπέστη, καὶ δόξα Κυρίου αὐτοὺς περιέλαμψεν. Ἐπεὶ κατάφοβοι γεγόνασι τῷ θεάματι, ὁ ἄγγελος, ὡς μὴ [illegible] ὥραν ἐπελθόντα τὸν φόβον ἔξω ποιεῖ, Μὴ φοβεῖσθε, [illegible] γων, ἰδοὺ γὰρ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν, ἥτις ἔσται [illegible] οὐκ Ἰουδαίοις μόνοις, ἀλλ' ἅπασι. Καὶ προσπίπτ[illegible] τρανώτερον τὴν τῆς χάριτος δήλωσιν · Ὅτι σήμερ[illegible] ἐτέχθη ὑμῖν Σωτήρ.

(7) Τοῦ Μεταφραστοῦ. Ποῖα γὰρ ἦν ἕτερα, ἐπ[illegible] ἡ θαυμαστὴ συνετήρεις Μαρία, καὶ εἰς καρδίαν [illegible] ἐβαλλες, ἢ πάντως ὅσα τε εἰρήκει πρὸς σὲ ὁ ἄγγ[illegible] λος, καὶ ὅσα δὴ πάλιν οἱ ποιμένες εἶπον ; Ταῦτα [illegible] καρδίαν αὐτὴ συντιθεῖσα, καὶ τοῦτο ἐκείνῳ σ[illegible] νουσα, πρὸς ἓν ἑώρας συνᾴδοντα πάντα, καὶ [illegible] εὕρισκες. ὦ μῆτερ σοφίας, τὴν συμφωνίαν · ἐπ[illegible] πρὸς ἀλήθειαν ὁ ἐκ σοῦ γεννηθεὶς, καὶ σὲ [illegible] δείξας παρὰ ταῦτα πάντα, καὶ παρὰ πάντων τ[illegible]

a populi. Quod etiam Virgini prædicit angelus A
nceptionem, *Et vocabis*, inquiens, *nomen ejus*
[illegible], idemque Josepho postea, atque subjungit:
im salvum faciet populum suum a peccatis
[19]. Deinde etiam rursus exspectat tempus puri-
iis. *Postquam* enim *impleti sunt*, inquit, *dies*
ionis ejus secundum legem Moysi (comple-
n autem dierum erat quadragesimus), *tulerunt*
m Jesum in Jerusalem, ut *sisterent eum*
[illegible], *sicut scriptum est in lege Domini : Quia*
masculinum adaperiens vulvam, sanctum
vocabitur : et ut darent hostiam, secundum
ictum est in lege Domini, par turturum, aut
illos columbarum [illegible]

Sed satius fortasse [illegible]
repugnare inter evangelistas [illegible]
e dicit Jesum, postquam natus [illegible]
Ægyptum; hic autem, divinus scilicet [illegible]
post quadraginta dies venisse Hierosolyma
nil dicunt, quod inter se discrepet neque
ei obstet consequentiæ. Cum enim, post-
natus esset, secundus annus præterisset,
is abducitur in Ægyptum. Lucas ergo ea
iterim facta sunt, et quæ prætermisit Mat-
circumcisionem scilicet tractat et purifica-

tionem : *Et ecce*, dicens, *homo erat in Jerusalem*
cui nomen Simeon, et homo erat justus, et Spiritus
Domini erat in ipso. Quin etiam *venit*, inquit, *in*
Spiritu in templum, et si ulnas prebuit ad eum
suscipiendum [22], Quodnam est autem salutare
quod senex suis vidit oculis ? Ipse, qui desiderabatur, Jesus. Hoc enim nomen quoque significat. Paratum vero fuerat ejus mysterium omnino ad salutem, non solis Judæis, sed mundo etiam universo. Hoc enim sibi vult illud : *Omnium populorum* ; sicut etiam illud : *Lumen ad revelationem gentium, et gloriam populi tui Israel*. Vide vero (9), quam accurate loquitur evangelista : *Erant autem*, inquit, *Joseph et mater ejus admirantes propter ea quæ de ipso dicebantur*. [23] Matrem quidem dicens, ut quæ vera esset et ab ipsa vocans habitudine ; illum autem [illegible], ut qui videretur quidem pater esse, [illegible] ; relevo autem [illegible] Mariam solam, ut quæ fuerat [illegible] *Ecce enim*, inquit, *hic positus est in ruinam et resurrectionem multorum, et in signum cui contradicetur*[24]. Quamobrem autem (10) a re, studiose agitur, accipitur quasi : *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius* [25] ? Quas-

[19] Luc. I, 31. [20] Matth. I, 21. [20] Luc. II, 21-14. [21] Matth. II, 13, 14. [22] Luc. II, 25, 27. [23] Ibid. 33. [24] Ibid. 34. [25] Matth. II, 1 seqq.

ιθειμένων, οὐρανῷ καὶ γῇ χωρούμενον, ἀλλὰ μηδὲ C
; ὑμνολογούμενον.

) Τοῦ Μεταφραστοῦ. Ἐνταῦθα, οὐκ ἄχαρι, ἀλλὰ
αναγκαῖον τὸ δοκοῦν ἐναντιολογεῖσθαι τοῖς εὐαγγε-
ιῶς, ἐπιλῦσαι. Πῶς γάρ φησι Ματθαῖος μὲν, Μετὰ
γέννησιν εἰς Αἴγυπτον ἀπάγει τὸν Ἰησοῦν · οὗτος
θεῖος δηλονότι Λουκᾶς, Μετὰ τεσσαράκοντα δι-
ιν ἡμερῶν, εἰς Ἱεροσόλυμα ; οὐδὲν ἀπᾷδον λέ-
ς ἀλλήλοις, οὔτε μὴν τῇ ἀκολουθίᾳ τοῦ πράγμα-
προσιστάμενον. Δεύτερον γὰρ ἔτος ἤδη μετὰ τὴν
ισιν παρελθὸν εἰς Αἴγυπτον ὁ Χριστὸς ἀπάγεται,
ᾶς δὲ τὰ ἐντὸς τούτου γενόμενα, καὶ ἃ παρῆκε
ιαῖος, τὰ τῆς περιτομῆς λαμβάνει καὶ τοῦ καθα-
οῦ. Ἐπεὶ καὶ τοῦτο τοῖς εὐαγγελισταῖς σύνηθες,
ιηδεὶς ᾖ περιττὸς, ὡς μηδὲν ἔχων εἰπεῖν πλέον ·
ὕτω τὰ πᾶσι παρειμένα, πᾶσι καὶ πεπλήρωνται.
δὲ κἀκεῖνο ἐπιλυτέον ἡμῖν ἀμφιλογούμενον ;
μὲν γὰρ τὸν θεῖον Ματθαῖον χρηματισθεὶς
σὴφ, εἰς Ναζαρὲτ ἔρχεται · ὁμοῦ τε τὸν κίνδυνον
ων, καὶ τῇ πατρίδι ἐμφιλοχωρεῖν βουλόμενος ·
Λουκᾶς οὔ φησι κατὰ χρησμὸν αὐτῷ τὴν ἄφιξιν
τε γενέσθαι, ἀλλ' ὅτι τὸν καθαρμὸν πληρώσαν-
τάντα, πρὸς Ναζαρὲτ αὖθις ἐπανελθεῖν ἔγνωσαν,
καὶ πατρίδα ἐπεγράφοντο, ὡς ἐκεῖ τὴν οἴκησιν
ίμενοι. Ἰστέον οὖν ὅτι τὸν πρὸ τῆς εἰς Αἴγυπτον
δου χρόνον ἱστορῶν ὁ Λουκᾶς, οὐδὲ γὰρ πρὸ τοῦ
ρμοῦ κατήγαγεν ἂν αὐτοὺς ἐκεῖσε, ἵνα μηδὲ
τὸν νόμον · μηδ' ὅτι οὖν γένηται, ταῦτά
ν · ἔμενον γὰρ καθαρθῆναι πάντως, εἶτα εἰς Να-
ρ ἐλθεῖν, καὶ τότε δὴ καταβῆναι εἰς Αἴγυπτον ·

εἶθ' οὕτως ἐκεῖθεν ἀνιόντες, [illegible]
ἐλθεῖν ἐγκελεύονται. Πρὸ τούτου δὲ [illegible]
χρηματισθέντες ἐκεῖσε φοιτᾷ. [illegible]
ὡς ἔφημεν τῇ πατρίδι, [illegible]
Ἐπεὶ γὰρ παρ' οὐδὲν [illegible]
γέγονεν, ἢ διὰ τὴν ἀπογραφὴν [illegible]
μοῦ εἶχον, πληρώσαντες ἅπαν [illegible]
Ναζαρὲτ κατῆεσαν. Οὐ [illegible]
γελισταῖς, ἀλλὰ διάφορος [illegible]
φόρως εἰπεῖν, καὶ ἄλλα [illegible]

(9) Τοῦ Μεταφραστοῦ [illegible]
γελιστοῦ τὴν ἀκρίβειαν [illegible]
δὴ καὶ ἀληθῶς οὖσα. [illegible]
τὸν δὲ ἀπὸ ψιλοῦ τοῦ [illegible]
μὲν, μὴ ὄντα δὲ πρὸς [illegible]

D (10) Τοῦ Μεταφραστοῦ [illegible]
ἀκροατῇ ταῦτα [illegible]
ρομφαίαν ταύτην [illegible]
τὸν σκανδαλισμὸν, [illegible]
τοῦ σταυροῦ, τὴν [illegible]
Καὶ σοῦ οὖν [illegible]
ἄνωθεν ἐδιδάχθη, [illegible]
καθ' ἑαυτὴν ἔσῃ · [illegible]
διὰ τῆς ῥομφαίας · [illegible]
συνέισχεν αὐτὴν, [illegible]
ἔσται περιχρατὴς [illegible]
τὸ, Ὅπως ἂν [illegible]
διαλογισμοὶ · [illegible]
τὴν καρδίαν [illegible]
βραχὺ τὸ ἐν [illegible]

nam ergo existimare oportet hunc esse gladium ? Num dubitationem, ostensionem, tentationem, quæ in tempore crucis tuam, o Virgo, pervaserunt animam ? Te ergo ipsam quoque etiamsi desuper Domini pulchre res didicisti, attinget aliquid ? Convenientius est autem, quod dolorem ipsum gladii nomine significaverit, qui quidem tempore Passionis eam invasit. Nam id quod dicitur : *Ut revelentur ex multis cordibus cogitationes*, ad discipulos magis, quam ad eam pertinere videtur : nempe quod post tentationes et dubitationes, quæ cor eorum concusserunt, non multum temporis intercessit, et velox quædam illuxit a Deo curatio, eorum animos replens tranquillitate, et ad fidem suam confirmans magnitudine resurrectionis.

XV. Sed id quod cœpit, persequatur oratio, et rursus accipiat ea quæ prætermisit. *Cum* enim, inquit, *natus esset Jesus in Bethleem Judæ, in diebus Herodis regis* [25*]. Vides ? Et tempus nobis evangelista, et locum, et auctoritatem similiter significat : auctoritatem quidem, ut eum ab altero Herode discernat ac distinguat, qui Joannem interfecerat [26] ; ille enim erat tetrarcha, hic autem rex ; locum vero et tempus, nos transmittens ad prophetias. Quarum alteram quidem prædixit Michæas : *Et tu Bethleem*, dicens, *terra Juda, nequaquam es minima in principibus Juda* [27], Alteram vero Jacob patriarcha : *Non deficiet* enim, inquit, *princeps ex Juda, et dux de femoribus ejus* [28]. Quomodo autem Magis venit in mentem, ut tantum iter conficerent, et venirent ad adorandum infantem, qui erat adhuc in fasciis ; idque cum esset ejus mater pauper et nullius nominis, et quæ nihil habebat præter solum tugurium ? Numquid planum est, Deum eorum animos ad hoc movisse ? Vide enim eorum quoque claram fuisse virtutem, non solum eo quod venerint, sed etiam quod audacter et libere loquantur. Ne enim existimarentur fuisse suppositi, et viæ ducem ostendunt : *Vidimus* enim, dicentes, *ejus stellam* ; et viæ magnitudinem : *in Oriente*, scilicet. Deinde etiam addunt insignem fiduciam, cum dicunt : *Et venimus ad eum adorandum*. Neque iræ populi, neque regis tyrannidis ullam ducunt rationem. Quæ cum audiisset Herodes, *conturbatus est*, inquit. De imperio enim eum metus ceperat. Et ideo ad se quoque congregat pontifices et scribas populi, et eos diligenter interrogat, ubinam Christus nasceretur.

XVI. Considera autem admirabilem rerum dispensationem, et quemadmodum veritas etiam suorum inimicorum utitur auxilio. Cum enim interrogarentur Judæi, ubinam Christus nasceretur, ii, *In Bethleem Judæ*, ut res se habebat, dixerunt : et statim testem adduxerunt prophetam, qui Bethleem magnifacit, et ex ea ducem exituru et populum Israeliticum ab eo esse pascendu prædicit. Sic ii qui erant revera inimici, nece habebant vel inviti aperire prophetiam, etsi n omnem. Quod enim deinceps sequitur, reticuer quod est : *Egressus ejus ab initio, a diebus æter tatis*. Cur sic fecerunt ? Quod regi loquere *ad gratiam*. Ille autem quid facit ? Clanculu vocat Magos, diligenter perscrutatur stultus te pus stellæ, quæ apparuit eis, jam aggredi de medio tollere id quo natum fuerat. Qu quidem non solum erat amentiæ, sed etiam i saniæ. Cujus modi enim erant ea quæ clam Ma gis vocatis loquitur ? *Ite, et diligenter inquirite de puero : postquam autem inveneritis, renuntiate mihi, ut ego quoque veniens, eum adorem*. Videas et aperta insania. Si enim vera quidem v verba, et non insidiosa, cur cum eis latente congrederis ? Sin autem vis aliquid sinistru celare et dolosum, quomodo ne hoc quidem p tuisti perspicere, quod sic a Magis deprehende maligne et scelerate gerere, quod quæras latere Hinc cum stella eis rursus apparuisset, eis d efficitur, sicut ab initio. Absconsa enim e postquam apparuerat ad Orientem, ut cum ducem perdidissent, necessario Judæos inter garent, et sic res evaderet manifesta omnib Postquam vero vel ipsos inimicos habuere ma stros, eis rursus apparet.

XVII. Vide autem, a quam multis fit ejus m Nam nunc quidem stella, nunc populus Jud deinde etiam insidiæ, et præterea, prop cent id quod quærebatur. Deinde cum stella accepisset ex Hierosolymis, postq rege collocuti essent, deducit in Bethle simpliciter vadens, sed eos trahens, et d meridie : ut vel ex eo notum esset omnibus, non esse stellam unam e multis, neque omn similis cum aliis ordinis. Ideo enim vadens Jerusalem, non prius consistit, donec ad ipsum venerit præsepe. Postquam autem stetit sup puerum, statim constitit. Et propterea quod nu quidem absconderetur, nunc autem apparet, deinde cum apparuisset, rursus staret, ostendeb se esse majoris virtutis, quam quæ in stell cederet, et eis faciebat accessionem fidei. Cu longe maxima afficientur lætitia, quod et inve sent id quod quærebatur, et iter non frustra co fecissent, ei quod fetus esset divinus, et q fuissent nuntii veritatis. Quæ quidem omnia illius admirabilis puellæ encomia propter Deu qui ex ipsa natus est : et eorum magnitudi illam, ut præcipuam, eximunt a mulieribus. Po quam autem fuerunt intra domum, videru

[25*] Matth. II, 1. [26] Matth. XIV, seqq. [27] Mich. V, 2. [28] Gen. XLIX, 10.

Θεοῦ διεκπεσεῖν, τὰς ψυχὰς αὐτῶν γαλήνης πλησθῆναι, καὶ πρὸς τὴν αὐτοῦ διδασκαλίαν πίστιν τῷ μεγέθει τῆς ἀναστάσεως.

infantem cum Maria matre ejus[29]. Quid magnum viderunt, quod eum adorarunt, nnia essent ejusmodi, ut nihil posset esse Speluncamne, præsepe, fascias : an maquæ tanta erat simplicitate ? Quid ergo ıta affecit admiratione, ut non solum ɔnt, sed etiam dona offerrent, eaque hujusquæ ipsum esse Deum et Regem significa- Hoc enim sibi volunt, nempe Regem ı aurum, thus vero Deum, myrrha autem ıificabat mortem, quam pro me erat subi- Quidnam ergo eos movit ? illud, quod ffecit, ut domo excitarentur, et tantum iter rent : stella omnino, et quæ eorum animis ı Deo iliuminatio.

. Sed qui consentaneum erat animo verıtrem, hæc cernentem ? Cujusnam filii esset ad quem viri tam insignes sic accesserant, uce utentes : qui eum adorabant in fasciis offerebant, tanquam ei se conciliare studenıibi aliquid magnum quod hinc erat secuturocurantes ? Vel quantum eam gaudere par quantum illustrari, quantæque spei fructum rcipere non ex his solum, sed ex illis etiam, ecesserant, admirabilia colligente ? Hæc puer ; ei præmia : sic opponit humilibus ea quæ ıustria ; ne solam videns speluncam, et tuguet præsepe, et viles fascias, parva, ut conservidebatur, opinaretur, et distraheretur cogibus : sed ut hæc magna considerans, rursus ım extolleretur, et propter hunc novum ı se posset beatam ducere. Quod enim ab ɔonsuevit Dominus facere, ut quæ sunt vilia ıilia, extollat præter opinionem, sicut econea quæ sunt superba, deprimat : hoc quidem ıideret etiam facere in seipso.

Sed cur Magis est imperatum, ne rursus ıt ad Herodem ? Et quorsum illa abjecta et decora in Ægyptum fuga Christi, perinde non posset aliter esse salvus ? *Futurum est* inquit, *ut Herodes quærat puerum ad perm eum*[30]. Num ut per hæc parva et humana, ıeretur ipse carnem sumpsisse, et dispensaillius crederetur magnitudo ? Maxime : pronec primo statuit in omnibus facere miracula. nim ab initio facta sunt, propter Matrem omacta sunt, propter Joseph, propter pastores, ır Magos. Qua de causa Magis quoque datum ıponsum ne reverterentur ad Herodem, ut et res cito mitterentur in Persarum regionem, et ıi furor interrumperetur sciretque se ea aggredi ffici non possent. Quod si non evasit melior, non ı, qui hæc providit, et qui hæc eo fecit consilio, summam illius insania culpa est conferendam ; rea ut tu quoque, qui ex Christo vivere elenon parvas ad philosophiam ex eo invenias iones : nempe ut et statim ab initio exspectes tentationes, et sis paratus adversus insidias. Jubetur autem assumere puerum et matrem ejus et fugere in Ægyptum, non sicut prius. Nam tunc quidem dicit, *Uxorem tuam* ; nunc vero hanc vocat *matrem*, cum esset egressus partus, et mota suspicio, Fugæ autem causa, est metus insidiarum. Vide ergo rursus cum magnis et suspiciendis conjungi humilia, et cum jucundis ea quæ sunt molesta. Post illam per stellam deductionem, post illorum tanquam Regi, vel potius tanquam Deo exhibitam adorationem, et donorum oblationem, in eo fuit metus mortis, et fuga occulta. Et de quo prius renuntiatum fuerat fore ut salvum faceret populum, ne se quidem videtur posse salvum facere. Quæ quidem quomodo rursus animum Virginis affecerunt ? Et quid consentaneum est eam interea cogitasse ? Sic etiam in omnibus sanctis consequenter invenies, cum iis quæ sunt ex animi sententia, misceri quoque molesta. Verum enimvero sic quidem Christus venit in Ægyptum.

XX. Herodes autem cum a scopo aberrasset, in infantes, qui nullam fecerant injuriam, tota ira erumpit, eo modo eos ulciscens, qui illum illuserant : vel potius propter suam in Christum insaniam, quam concepit ob metum regni, communiter adversum omnem irruit naturam, et interficit omnes infantes qui erant in Bethleem, in hac universa cæde infantium existimans se et unum illum omnino assecuturum, et ut ille solutus esset a metu, omnes lugere procurans immisericorditer : quod vel in rebus inanimatis abstinuisset facere alius, et teneras plantas aspiciens, misericordia ductus, eas noluisset exscindere. Sed videte vos, qui imperium amatis, et estis a vana superati gloria, in quantam ea insaniam adigat amatores, et quonam eos ferri persuadet, et quænam eos cogit facere. Hanc autem infantium cædem Jeremias quoque multis ante annis prænuntiat, et prædicit tragœdiam, et introducit Rachelem flentem suos filios, et consolationem minime admittentem[31]. Quorcirca non ignorante scilicet Deo hæc fiebant, sed et sciente, et volente quidem arcere, permittentem autem arcanis quibusdam rationibus. Sed Herodes quidem percipiens eorum, quæ fecit, fructus convenientes, divinitus immissa plaga, toto corpore sauciatur, et vere malus male perit, ejus regno in quator partes diviso : Archelao quidem imperium obtinente in Judæa, Herode autem, et Philippo, et Lysania, illo quidem Galilææ, hoc vero Iturææ et Trachonitidis, postremo autem, tetrarchatum sortito Abilinæ[32,33].

XXI. Postquam autem excessit Herodes ex humanis, angelus rursus in somnis Josepho apparet in Ægypto, et jubet infantem accipere, et proficisci in terram Israel. Quam multæ, o Christi Mater, fuerunt tibi casuum inæqualitates ? quam multæ rerum mutationes ? Ecce enim rursus quidem fuisti soluta ab exsilio, et ad propriam reverteris regio-

[29] Matth. II, 11. [30] Matth. II, 13. [31] Jerem. II, 15. [32,33] Luc. III, 1 ; Matth. 20, 21.

nem, et eum, qui tibi male facere aggressus fuerat, ipsa potius eum vidisti male periisse. Cum domum autem venisses, rursus invenis malorum successionem et vides filium tyranni, qui fuit tui Filii (pro dolor !) insidiator, pro eo regnantem. Sed rogaverit quispiam ex studiosis, quomodo Archelaus Judææ imperabat, Pontio Pilato tunc præsidente ? Num quod nuper decessisset Herodes, et nondum in multa regnum esset divisum, illius filius interea habebat imperium ? Non est autem evangelistæ supervacanea patris quoque adjectio. *Pro Herode* enim, inquit, *patre ejus* [34], ut scilicet eum a fratre distingueret, ut qui ipse quoque Herodes vocaretur similiter.

XXII. Venit ergo Joseph Nazareth, ut qui in somnis responsum accepisset (ita enim divinus ait Matthæus) simul et periculum fugiens, et volens habitare in patria. Ut autem posset magis confidere, responsum accipit ab angelo. Atqui non dicit Lucas illum venisse ex responso : sed cum omnem implessent purificationem, statuisse rursus reverti Nazareth. Quomodo ergo est a nobis solvenda controversia? Quod tempus, quod fuit ante descensum in

A Ægyptum, narrans Lucas (neque enim ante ficationem eos illuc duxisset, ut nihil omnin contra legem) hæc dicit. Erat enim omnino candus, deinde venturus Nazareth, et tunc d surus in Ægyptum. Deinde cum sic ex Æ rediissent, jubetur rursus in Nazareth venire. enim, nullo accepto responso, ut illuc venire cum libenter habitarent, ut diximus, in patri sponte hoc faciebant. Cum enim ascensus fuisset propter aliam causam, quam propter criptionem, et nusquam stare possent, eo imp propter quod venerant, descenderunt in Nazar Angelus certe, qui postea eos reddebat qu domi restituit. Nec hoc ab re, sed cum prophet hoc ipsum multis ante annis significasset. Ut enim,
B inquit, *impleretur, quod dictum fuerat a prophetis, Nazarenus vocabitur* [35]. *Puer autem* [illegible] *crescebat et invalescebat, spiritu repletus* [illegible], *et gratia Dei in ipso* [36]. Hæc accipienda sunt, ut dicta sint, quod attinet ad humanitatem.

XXIII. Cum autem (11) esset natus annos duodecim, ascendit quidem simul cum parentibus [illegible]

[34] Matth. II, 22. [35] Luc. II, 23. [36] ibid. 40.

(11) Τοῦ Μεταφραστοῦ καὶ τοῦ Γεωμέτρου· Ὅμως, ὅτε δώδεκα ἐτῶν γεγονὼς ἦν, ἄνεισι μὲν ἅμα τοῖς γονεῦσιν, εἰς Ἱερουσαλὴμ, τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα τελεσόμενος· ὡς δὲ ἐκείνη πέρας εἶχεν ἐν ἡμέραις ἑπτὰ τελουμένη, αὐτοὶ μὲν ὑπέστρεφον, Ἰησους δὲ ὑπομένει, τούτους λαθών. Καὶ οἱ μὲν ἐζητοῦν, ὁ δὲ τριῶν ἡμερῶν ἄδηλος ἦν. Εἶτα φανερὸς αὐτοῖς γίνεται ἐν τῷ ἱερῷ μὲν καθεζόμενος, ὁμοῦ τε ἀκούων τῶν διδασκάλων, καὶ πρὸς ἐκείνους διαλεγόμενος, ἐκπλήπτων τε τοὺς ἀκροατὰς ἐν ταῖς ἀποκρίσεσι· κατὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὸ κραταιοῦσθαν αὐτὸν πνεύματι, καὶ σοφίᾳ προκόπτειν καὶ χάριτι, ὡς πολλοῖς τοιοῦτον ἀναφαινόμενον. Λανθάνει δὲ τοὺς γυνεῖς ὥστε μὴ παρ' αὐτῶν κωλυθῆναι τὴν πρὸς τοὺς νομομαθεῖς ἐκείνους διάλεξιν· εἰδότων ὥσπερ αὐτοῦ τὸ ἀγράμματον, καὶ τοῦ μὴ προσπταίειν τοῖς λόγοις εὐλαβουμένων· ἢ ταῦτα τάχα καὶ διαφεύγων, μὴ δόξῃ τοὺς γονεῖς ἀτιμάζειν, τῷ ἀπειθεῖν ἐγκελευομένοις τὰ ἀνθρώποις ἀκόλουθα. Διὰ ταῦτα ὑπομένει λάθρα, καὶ οὐδὲ τοῖς γονεῦσιν αὐτοῖς γινώσκεται· ἵνα μηδέτερον, ἢ φανερὸς γενόμενος κωλυθῇ, ἢ καὶ ἀπειθῇ κωλυόμενος. Ὅρα δὲ ὅπως καὶ ἃ προσήκει παιδίῳ ποιεῖ. Οὐ γὰρ προπετῶς διδάσκει τοὺς νομομαθεῖς διδασκάλους καὶ ἱερεῖς, καίτοι μόνος αὐτὸς αὐτόχρημα σοφία καὶ λόγος ὢν καὶ χορηγὸς τῆς σοφίας· ἀλλὰ δι' αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο, μέτρα καὶ ἡλικίας καὶ ἀξίας αὐτός τε καλῶς εἰδὼς καὶ τοῖς ἄλλοις ὁρίζων, τοῖς ἱερεῦσι καὶ διδασκάλοις τοῦ διδάσκειν παραχωρεῖ. Αὐτὸς δὲ ἀκούει τε καὶ ἐπερωτᾷ μετὰ πολλῆς ἀμφότερον τῆς συνέσεως· λογικῶς τε γὰρ ἐρωτᾷ· καὶ ἀκροᾶται συνετῶς, καὶ ἀποκρίνεται συνετώτερον, ὃ καὶ τὸ θαῦμα πολλῷ μεῖζον ἐποίει τῆς ἀκροάσεως.

Τοῦ αὐτοῦ. Ἡ μὲν θαυμασία μήτηρ, σπλάγχνων μητρικῶν ἡττωμένη, καὶ τέκνον αὐτὸν περιπαθῶς καλεῖ, καὶ ὡς ἐγκαλοῦσα, προτείνει τὴν μετ' ὀδύνης ζήτησιν, καὶ πάντα ὁμοῦ ὡς μήτηρ, καὶ [illegible] κώτερον, καὶ ἀνθρωπινώτερον, καὶ [illegible] διαλέγεται· Τί τοῦτο, τέκνον, ἐποιήσ[illegible] ὅτι Ἰδοὺ ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ σου ὀδ[illegible] τοῦμέν σε. Αὐτὸς δὲ λύει πάντα διὰ [illegible] πατρὸς ἐκείνης τοῦ δοκοῦντος εἰπούσης, ὁ [illegible]
C ὥσπερ τὸ ῥηθὲν διορθούμενος, περὶ τοῦ [illegible] Πατρὸς, εἰς ἔννοιαν αὐτὴν ἐμβάλλων τῆς [illegible] καὶ μὴ χαμαὶ βαίνειν, ἀλλ' εἰς ὕψος [illegible] ρασκευάζων· Οὐκ ᾔδειτε, λέγων, ὅτι [illegible] Πατρος μου δεῖ εἶναί με ; Οὕτω δεί[illegible] ὄντα φύσει Θεὸν, εἴγε τῆς αὐτῆς φύσεως [illegible] τῷ τεκόντι. Ἐπεὶ δὲ τοῦ Πατρὸς ὁ ναος, [illegible] Πατρὸς ἦν ἐκεῖνος, κἂν αὐτοῖς τὸ ῥῆμα [illegible] γέγονεν. Ἐνταῦθα πρώτως ἀνδρικώτερον [illegible] εἰπεῖν θειότερον, πρὸς τοὺς οἰκείους διαλέγεται, [illegible] δείκνυσιν ὅτι καὶ ἕτερος ὁ Πατὴρ αὐτῷ, καὶ [illegible] ὡς ἀνθρώπῳ ψιλῷ, ἀλλὰ καὶ ὡς Θεῷ, καὶ τὴν [illegible] αὐτῷ προσεκτέον, καὶ ὅτι ὁ τοῦ Πατρὸς [illegible] ὁ ναὸς δηλαδὴ, καὶ αὐτοῦ οἶκός ἐστι, καθάπερ [illegible] ἄλλα πάντα τὰ τοῦ Πατρός· καὶ ὅτι αὐτοὺς [illegible]
D τέον μᾶλλον ἀγνοοῦσι ταῦτα, καὶ μηδὲν [illegible] λοῦσι μήτε φρονοῦσι τῶν πρὸς ἀλήθειαν. Ἐνταῦθα πρώτος τοῦ ἀληθῶς Πατρὸς φανερώτερον [illegible] καὶ παραγυμνοῖ αὐτοῦ τὴν θεότητα. Κάτεισι [illegible] τῶν γονέων ἐξ Ἱερουσαλὴμ εἰς Ναζαρὲτ ὁ Κύριος καὶ διατελεῖ τούτοις ὑποταττόμενος, γονεῖς [illegible] παιδεύων ἐκ τοῦ οἰκείου· καὶ ὅπερ αὐτὸς ἐντελέ[illegible] νος ἦν, τοῦτο πρῶτος πληρῶν, καὶ τιμᾷν [illegible] διδάσκων γονεῖς, τιμᾷν δὲ πάντως μετὰ Θεὸν [illegible] νων γὰρ προτιμοτέραν εἶναι τὴν θεοσέβειαν. [illegible] τουτο καί παραλιπὼν αὐτοὺς, τῷ ναῷ προσμένει, [illegible] τὸν αὐτοῦ πόθον, ἰσχυρότερον εἶναι δεῖν τοῦ φυσικ[illegible] κελεύει καὶ πατρικοῦ.

Paschæ celebraturus. Cum vero illud
set, ipsi quidem reversi sunt : Jesus
eos latens. Et illi quidem quærebant,
ies latuit. Deinde eis fit manifestus,
idem sedens, simul autem audiens
um illis disserens, et in responsis
iens admiratione. In hoc enim imple-
illo scriptum est, quod *puer confor-*
,et proficiebat sapientia et gratia apud
nes, eo quod multis talis esse decla-
tem parentes, ne ab eis prohiberetur
jurisperitis, ut qui scirent eum non
as, et caverent, ne laberetur in ser-
rtasse cavens, ne videretur parentes
ıptui, eo quod non parentibus pareret
quæ sunt hominibus consequentia.
quemadmodum ea facit, quæ puero
lon enim docet legisperitos, etiamsi
ator sapientiæ, sed audit et interro-
e cum magna sapientia. Sed cur non
ecundo, sed tertio invenitur, qui
rentibus? Hinc fortasse sepulturam,
es dies futura erat, resurrectionem
, Tunc enim, cum sepulcro contectus

quomodo rursus Mater admirabilis,
a visceribus, et cum magna affectio-
n, et tanquam reprehendens, adducit
ı dolore fiebat, inquisitionem? *Ecce,*
tuus et ego dolentes quærebamus
cum illa dixisset de patre, tanquam
ebatur, Christus veluti corrigens id
uerat, dicit de eo, qui est vere pater,
vocans in memoriam, et providens,
rpat, sed in altum extollatur : *Nesci-*
od me oportet esse in iis quæ sunt
Sic se ostendit Deum esse natura,
s ejusdem est naturæ cum Patre. Quo-
lud templum Patris erat, in iis quæ
versabatur. Quod verbum nondum
lis erat. Ille autem descendit cum
ı, et mansit eis subjectus, ex se do-
parentes, et quod ipse jusserat, hoc
ns; honorare autem omnino post
e esse præferendum Dei cultum.
elictis, in templo remanserat, osten-
rem naturali et paterno validiorem

hi rursus (12) vide mulierum sapien-

A tissimam Mariam, Matrem ejus, qui vere est sapientia et arcana cognitio. *Conservabat* enim, inquit, *omnia verba hæc in corde suo* [39] : sicut etiam prius in adventu pastorum, et iis quæ illi visa et audita narrabant. Et tunc Lucas similiter hæc omnia dixit Mariam conservare. Non enim ei, tanquam alicui infanti attendebat, sed quæ dicebantur, plurimi faciebat : et nihil erat ex iis quæ ab ipso dicebantur et fiebant, quod non ea magno studio dignum duceret, et corde diligenter celaret, divinarum quarumdam rerum et arcanarum ea esse semina, easque illis præmonstrari recte judicans.

XXVI. Post hæc baptisma, post quod miracula quoque; sed (ut divinus dicit Joannes [40]) id quod primum fecit (in nuptiis, inquam, aquæ in vinum B mutationem) fecit Matre Præsente. Illa quidem certe prima admonet vinum deesse, Filio præbens occasionem et materiam faciendi miraculum. Is autem quamvis ægre ferre videbatur, et ideo recusare : facit tamen ea quæ a Matre suggerebantur, honorans omnino ut Matrem, et veluti ei reddens mercedem, quod ipsum in alvo gestaverit. Vide autem hic quoque Dei Matris insignem moderationem et prudentiam. Nec enim jubet audacter, tanquam Mater Filio, ut faciat miraculum, sed eum solummodo admonet, idque cum quadam magna reverentia et submissione, et quantum sufficeret ad suam declarandam voluntatem. Quid enim est, quod dicit Filio? *Vinum non habent.* Nam etsi ea illum esse suum cognoscebat Filium, non ignorabat tamen C eum esse suum quoque effectorem. Et ideo simul quidem volens ostendere, cujusnam esset Mater, et simul etiam referre gratiam iis qui invitaverant, prudenter ei suggerit miraculi effectionem. Deinde etiam ministris : *Quodcumque dixerit*, inquit, *vobis facite*, hoc dicens de Filio; jam enim veniebat ad notitiam virtutis Filii, ut quæ vidisset multa admirabilia, quæ etiam paulatim in corde conferebat, ut recte cognovimus ex iis quæ præcesserunt.

XXVII. Quoniam autem non alio spectat argumentum propositum, quam solum ad ostendenda Virginis magnalia, erit hoc quoque unum ex iis quæ illius sunt bona et præclara, si ostenderimus eam fuisse perpetuo versatam cum Filio, et ei semper assedisse, et nec in tempore quidem rerum D adversarum, nec in Passione fuisse ab eo separatam, quando et discipuli, et amici, et omnes noti, alii quidem ipso omnino relicto, se in pedes conjecerunt: alii vero, cum paululum exspectassent, nega-

[38] ibid. 49. [39] ibid. 51. [40] Joan. ii, 1 seqq.

εταφραστοῦ. Ὅρα μοι καὶ αὖθις τὴν εἰκὼν Μαρίαν· τὴν μητέρα τῆς ὄντως ῥῥήτου γνώσεως. Διετήρει γὰρ, φησὶ, κατα ταῦτα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς, πρότερον ἐπὶ τῇ τῶν ποιμένων ἐπιστα- ἐκεῖνοι ἑωρακότες καὶ ἀκούσαντες ἐξ- τότε γὰρ ταῦτα πάντα ἡ Μαρία συν- ετήρει· οὐ γὰρ ὡς παιδίῳ τινὶ προσεῖχεν· ἀλλὰ περὶ πλείστου τὰ λεγόμενα ἐποιεῖτο, καὶ ὅλδεν ἐν τῶν παρ' αὐτοῦ λεγομένων, ὃ μὴ ἄξιον αὐτὴ σπουδῆς ἐποιεῖτο, καὶ εἰς καρδίαν ἔκρυπτεν ἐμμελῶς, σπέρματα εἶναι ταῦτα καὶ μηνύματα θείων τινῶν καὶ ἀπορρήτων πραγμάτων, ἀκριβῶς κρίνουσα ·

Metaphrastes in Catena Græca textum Latinum partim repræsentat ; in sequentibus [illegible] aliisque

verunt. Itaque quoniam hæc ita se habent, aliis relictis, nos ea dicamus. Cum enim tempus jam adesset Passionis, et ille seipsum traderet, et staret in medio eorum qui in eum cædem spirabant, et jam abduceretur ad Pilatum, et ante Caipham sisteretur, et ad Herodem mitteretur examinandus, et tandem in eum ferretur sententia, et cruce condemnaretur, Mater, sicut in aliis superabat mulierem, ita etiam hic quoque videtur plusquam mulier, quæ ab illo minime recedit, sed propius sequebatur, nihil timens quod esset formidabile : non quod tantum maternis vinceretur visceribus, quam quod potius divino induceretur judicio, adeo ut alias quoque duas mulieres, duas, inquam, Marias, ut docet Evangelium [41], ad hoc adhortata sit, et ut secum versaretur, persuaserit : ut quæ essent forti et generoso animo, et vellent adhærere huic sponso, qui non videtur, et tamen cum non cernatur, appropinquat. Erant enim, inquit, mulieres quoque, quæ consequebantur a Galilæa, et ministrabant ei. Ea ratione videntur ne abfuisse quidem a tempore mysteriorum, sed cum duodecim quidem minime accubuisse, fuisse tamen ejus domus consequenter participes. Nam dicipulos quidem, cum mysteria et humilitatis summæ traderet doctrinam, una habuit accumbentes; Matrem autem jussit curam gerere mulierum, quæ ministrabant, tanquam per eam ipsam ipsas benigne accipiens, et adimplens officium humanitatis, et simul cum eis vescens, et sic pro ministerio eis referens gratiam.

XXVIII. Sic autem una quoque ingressa est in atrium Annæ et Caiphæ, cernens unumquodque eorum quæ gerebantur, et apud eum quidem manens, dum judicaretur : una autem proficiens, dum adduceretur ad mortem, eorumque qui ibant, egressus et ingressus considerans, et omnium ora attendens, ut sciret, quænam in eum ferretur sententia : quinam vero erant ii qui ei assentiebantur, aut qui reprehendebant. Nulli enim obscurum est, eam hæc vidisse omnia, quandoquidem in cruce quoque una aderat, quando ab ipso crucifixo Filio fuit commendata discipulo. Et ideo licet considerare, cujusmodi illa esset, quæ hæc difficilia cernebat et molesta, illusiones, flagella, alapas, purpuræ amictum, coronæ impositionem, contumeliosam traductionem. Oportet quoque considerare, quemnam haberet animum, sive ex Filio eam simpliciter judices, naturalem ferentem vim passionis : sive quod eum cognosceret homine superiorem, admirans summam ejus tolerantiam : aut potius utrumque, adeo ut et naturali flecteretur affectione, et miraculo afficeretur

XXIX. Postquam autem scelerati venerunt in locum Calvariæ, et fixa quidem fuit crux, in ea vero pendebat ejus Filius, quomodo erat animo affecta, eum videns sic patientem? Quomodo videbat eum nudatum vestibus, qui cœlum tegit nubibus? Quomodo habentem puras carnes clavis confixas? Quo modo non in ejus potius carnis tela immitteba ut etiam hinc finem acciperet, quod dixerat ad bilis Simeon : *Tuam quoque ipsius animam pert ibit gladius* [42]. Quomodo sanguinis guttis effu bus non acerbiores lacrymarum aquæductus bant ex illius oculis? Quomodo illum tulit vide cruce distentum, ipsam, et eos qui aderant, aspi tem aspectu benignissimo? Quid vero irrisio quid impia transeuntium scommata, ingrato subsannationes, probra eorum quid circumstab Quæ quidem omnia eam transverberabant pro dius, quam ulli clavi. Et innumerabilibus qui plagis sauciabatur : stimulis autem confodieb innumerabilibus. Hoc vero erat ei omnium m stissimum, quod ad illum quidem accedere, et alloqui sitiebat, repellebatur autem a multitudi canum eam circumstantium. Sic enim divinus i Pater eos prius nominavit [43].

XXX. Postquam autem quæcunque volebant, pleta fuerunt a Dei parricidis, et non exp bant amplius, fore ut ab eis evaderet : cum p mi quidem amici effugissent, aut potius (ut d cum propheta [44]) a longe starent, ipse auten clavis confixus, custodia ab eis omnino negl tur, tunc verisimile est, Deiparam, sibi dis cultate, ad eum accessisse, et intemerato dem ejus pedes, et impressas eis plagas lib esse deosculatam, et sanguine miscentem lacry oculos et genas attrivisse, cum maxime am animi motu eum aspicientem dixisse: Quid hæc o Domine et Deus? suntne hæ remuneratio inexplicabilis in homines clementiæ? Ecce ha retributio tuæ benignitatis? Iine, quo beneficio, tales tibi gratias retulere? induunt irrisionis, quos tanquam nasti stola gloriæ, et tanquam aquila gens, alis expansis suscepisti [45], et in dorso portasti. Contumeliæ coronam tibi imposuerunt, quos bonæ voluntatis armis ipse coronasti, et adversus inimicos caput tollerent, confirmasti. Ov vis tibi dolores afferunt, qui a laboribus Ægypti cæ servitutis, et ab innumerabilibus afflictio sunt liberati. Arundine tuum caput feriunt, qu mare virga percussum cessit fugientibus. Sed a re aliquid modicum ad tuam Matrem recreand non fero enim dolores, quæ te peperi sine dol Ubi te videbo postea? Quod erit mihi solat Quis mei curam geret ac defendet?

XXXI. Cum eam vidisset tam acerbe affectam, stantem prope dilectum discipulum, illud (sicut consentaneum) est omnino elocutus, quod divi narrat Evangelium. Eam enim Primum asp *Mulier*, inquit, *ecce filius tuus* [46], ostendens di lum. Sic vel cruci affixus, curam gerebat mat eam commendavit dilecto discipulo, nos docen negligere parentes usque ad extremum spir

[41] Marc. xv, 40. [42] Luc. ii, 35. [43] Psal. xxi, 17. [44] Psal. xxxvii, 31. [45] Deut, xxxii. 11. [46] Ib ix, 26.

rius videbatur etiam repellere, ut quæ A
ore ei esset molesta. *Quid enim mihi*
nuptiis inquit), *mulier*[47] ? et postea :
r mea ? Hic autem apertam osten-
em, et discipulo quidem eam com-
consolans, illum autem magis hono-
ndatione, et quod valde eum diligeret,
timonio (quid enim aliud faciens, aut
n tali honore est dignatus ?), simul
d permansisset, ei referens gratias.
etiam aspexisset discipulum, *Ecce in-*
ua[49]. Hoc autem erat conjungentis ad
et simul etiam ostendentis amborum
. *Ab eo* ergo *tempore*, inquit, *discipulus*
n propria[50], intelligens quorsum ten-
et Domini voluntati sincere inser-

tquam autem finem acceperunt om-
quit Salvator[51]. Qui vero erant velo-
m, et ingratorum ingratissimi, ei ace-
mmistum, qui aqua (proh dolor !) in
terra arida sunt potati ; et qui melle
runt[52], fel porrigunt ; quorum uva,
t ira, draconum domus[53]. Sed quo-
illam hæc videntem, oportebat cru-
Quando autem mortuum quoque vidit,
lit ? quomodo non etiam ipsam una
nam ? Quomodo sustinuit videns ini-
te post mortem quidem adhuc erant
Filio, sed cædem adhuc in eum spira-
dio ejus latus confodiebant ? Sed hæc
vinum narrat Evangelium. Dicuntur
quoque a linguis, quæ plurimi faciunt
uod cum hæc nova et admirabilia per-
oculis Deiparæ, et post mortem Filii,
i viveret, ex ejus latere aqua et san-
ret, illa tum quidem haurit reverenter
.

einde ea sic se totam dedit parandæ
et quemadmodum divinum illud cor-
deponeretur, et aptum monumentum
tur. Cum autem non posset hæc per se
s mentem movet omnino ejus Filius, ut
in loco Calvariæ. Quod cum factum
dit ut ejus scopus facile succederet.
nim quoddam monumentum recentis-
ulcherrimum, et elegans locus in quo
llo quidem nequaquam dignus : Quid
no ex rebus terrenis ? sed non indignus
uærebat, desiderio. Atque erat quidem
plane, ut dixi, novum et omnino inta-
quo nullum adhuc esset sepultum : ne,
ta fuissent corpora, dubitaretur quod-
exisset : et locus in optimo aere positus,
speciem ornatus. Postquam autem sci-
lexit, non solum esse amicum horti do-

minum, sed etiam discipulum, verum occultum
(hoc enim docet Evangelium[54]), ut qui Dei timeret
parricidas, venit ad eum Virgo, et verbis ei suadet
accommodatis, ut in suo monumento, tanquam in
aliquo armario, magnam vim opum reponat, et
sic domum custodientem apud se vitam habeat. Fi-
nem enim, inquit, acceperunt res adversariorum,
et maxime probrosam hi mortem Magistro attu-
lerunt, nulla quantumvis magna, injuria et
ignominia in eum prius prætermissa. Cæterum
nunc quoque in ligno jacet mortuus et nudus,
mihi et creatæ naturæ horrendum spectaculum,
ut quem potius irrideant, quam ejus misereantur.
Da ergo mihi gratiam, et communi, inquam, huic
Magistro. Audacter pete illius corpus, ut depona-
B tur, et mandetur sepulturæ, si non etiam post
mortem sit illis Jesus invisus. Sic nobis omnibus
magnam afferes consolationem, qui in omnem
redacti sumus egestatem, et quorum nemo move-
tur misericordia : *Amici* enim *mei et propinqui mei*
ex adverso appropinquaverunt et steterunt, et proxi-
mi mei a longe steterunt[55]. Ex me non possum
quidquam facere, ut vides, cum sim sola et ho-
spita, et cum uno solo ex discipulis attenta sim
crucifixo. Sic mihi sistes dolorem, sic repri-
mes lacrymas.

XXXIV. Cum Josephum Deipara talibus verbis
inflexisset et incitasset, emittit ad Pilatum. Ille
autem, expulsa omni timiditate, et ab illo, qui
mortuis vitam inspirat, mortua audacia inspira-
C tus, audacter (inquit Marcus[56]) ingreditur ad Pi-
latum, et iis usus, quibus opus erat, verbis peti-
tum accipit divinum illud corpus, et cui nihil po-
test exæquari, ostendens animum, Judæ tanquam
ex diametro contrarium. Nam ille quidem cum
haberet, tradidit iis qui erant interfecturi ; hic au-
tem ab iis qui interfecerant, petiit et accepit.
Verum enim vero rursus persequatur oratio,
quomodo Mater se haberet. Dicunt enim ii qui de
his rebus tractarunt, eam ab initio usque ad fi-
nem se fortiter et constanter gessisse, honeste
quidem, et non indecore utentem motu animi :
factis tamen ostendentem se esse Matrem, sed omnino
Matrem illius qui amico mortuo et ostendit amo-
rem, et motum animi certis finibus continuit.
Mortuum itaque videns Filium, ea motu animi usa
D est ut oportuit. Quin etiam in eo a cruce depo-
nendo maternis manibus inserviit, et clavos, qui
extrahebantur, suo sinu accepit, et membra illius
amplexa est, partim quidem ulnis stringens, par-
tim autem suis quoque lacrymis plagas emundans
deinde etiam tota toti corpori circumfusa. Ecce
tibi ab omni sæculo præfinitium mysterium ad fi-
nem usque venit, o Domine, placida voce dicit.
Et Josepho in manu tradens sindonem : Tibi au-
tem, inquit, deinceps erit curæ, ut in hac eum,

1,4. [48]Matth. XII, 48. [49] Joan. XIX, 27. [50] Ibid. [51]Ibid. 28. [52]Exod. XVI, 31 [53] Deut
13. [54] Joan. XIX, 38-42. [55] Psal. XXXVII, 12, 13. [56] Marc. XV 43.

ı Matri Deo honor ab omnibus
ı vero et mortis eam participem
ɜt, (cur enim hoc passura non
ɔei Filius ex ea genitus revera
ım, inquam, ætate provecta ad
ɜm pervenisset, et peregrinatio-
ıs esset, per angelum, se migratu-
edocta est, sicut et antea, quo
ventrem ingressurus erat, nun-
Cum igitur excessus sui myste-
ɜam rem lætitiæ tantæ, quanta
non potest, materiam judicans
suavius evenire poterat, quam
e et una regnare?) statim jussit
ɔmum afferri ; idque factum est.
mundata est. Lectus item, et
ur : et convocabantur quotquot
ɜicini, ut cum ea lætitiæ fierent
ıparata erant omnia ad excessum.
is qui convenerant, id quod ei
n nuntiaverat. Ostendit autem
ɔi ab eo datum fuerat. Id vero
ɜ, ut linguæ assuefactæ vera lo-
: signum victoriæ mortis, et
rtalis : sicut etiam Hebræorum
ɜbant Filio, inspirati divinitus.
ıquanti ad passionem, ii ramos
ant, eum futurum victorem mortis
ɜ. Cum autem jam adesset tempus
lem veræ vitæ mater jacebat in
ɜero is, qui eam domo exceperat,
: etiam, quicunque erant electi
ɜæque et cognatæ simul astabant.
nnem aspiciens virginem, cum
set locuta, deinde : Duas, inquit,
vitæ tempore habui tegumentum
dari jubeo hisce duabus mulie-
ıidem dixit. Qui aderant vero,
cessus, ex oculis multas funde-
Quis enim tali privari muliere tu-
? Deinde e cœlo quidem descendit
ivinam assumpturus animam, per
ɔs congregat discipulos, ut vene-
ɔus mandarent sepulturæ.
ım vero vidit eos Deipara, co-
sam, propter quam omnes statim
et uniuscujusque audiit petitio-
ut par erat, impertiit benedictio-
omnibus dixisset verba quæ in
t : Vos, inquit, valete, filii; meum
ɜsum ne luctu, sed lætitia potius
quandoquidem vobis est persua-
e ad gaudium : et videte, ut cor-
letis sepulturæ in hac figura, in
posuero. Hæc est enim, inquit,

A mea voluntas. Accersit autem Petrum, deinde alios : et cum lucernas ipsi accendissent, illa in spiritu exsultans, diductis labris, Benedico tibi, inquit, datori omnis benedictionis, causæ luminis; qui meum ventrem inhabitasti. Benedico tuæ charitati, qua nos dilexisti. Domine : et magnifico verba tua, quæ nobis data sunt in veritate et credo mihi affutura, quæ dixisti. Cum sic dixisset, se reclinat in lecto, et manibus in alium sublatis, cum nulli reprehensioni affine suum corpus in honestam et decoram figuram composuisset, et eos venerandum apperuisset (etenim videbat jam Dominum ad ipsam venientem cum multitudine angelorum), tota impletur gaudio et voluptate, et cum rursus dixisset : *Fiat mihi, Domine, secun-*
B *dum verbum tuum,* emittit tanquam in somno spiritum, et eum in amicis deponit Filii manibus. Ne autem videatur esse inane, quod dictum est de congregatione apostolorum, quæ facta est in dormitione Virginis ; satius fuerit ea summatim addere, quæ a Dionysio Areopagita dicuntur in tertio libro (1), et capitis quidem. *Quæ sit vis orationis et de beato Hierotheo, de pietate et de theologica* inscriptum est *conscriptione.* Dicuntur autem ea quidem Timotheo Ephesi episcopo. Ea vero sunt in hoc capite sic ad verbum posita :

XL. « Quandoquidem apud ipsos quoque nostros Deo afflatos sacrorum principes, quando nos quoque, ut ipse nosti, et multi, ex nostris sacris fratribus ad videndum corpus, quod vitæ principium
C dedit, et Deum suscepit, convenimus (aderat autem Dei quoque frater Jacobus, et Petrus, qui erat theologorum suprema et antiquissima summitas), visumque est, ut post illud spectaculum, omnes sacrorum principes hymnum canerent, et laudarent, prout poterat unusquisque, infinitam bonitatem divinarum virium : post theologus ille, ut scis, vicit omnes alios mystas sacrorum, ut qui plane exce deret, et a se omnino abduceretur, et in ea quam hymnis celebrabat, afficeretur societate et communicatione, et ab omnibus, a quibus audiebatur et videbatur, et cognoscebatur, et non cognoscebatur, judicaretur esse a Deo afflatus et divinus scriptor hymnorum. Et quid tibi amplius dixerim de iis quæ illic de Deo divine dicta sunt ? Etenim nisi
D sum mei quoque oblitus, scio multos a te audisse quasdam partes illorum Deo afflantium hymnorum.» Sed hæc et quidem sacer Dionysius. Nobis autem pergat oratio ad ea quæ deinceps sequuntur.

XLI. Cum autem in orbem sanctum Virginis corpus circumdedissent apostolorum chorus, et quidquid erat electum ex viris et mulieribus, et hymnis honorabant qui illud deducebant, et omnia membra reverenter simul et amanter amplectebantur, non solum suum ostendentes desiderium, sed vel

ıominibus, cap. 3.

ex tactu credentes percipere utilitatem. Fidem autem consecuta quoque est operum demonstratio. Cæcis oculi illuminabantur, surdis aures aperiebantur, claudis bases pedum confirmabantur, et quodlibet morborum et ægritudinum genus facile dissolvebatur. Cur non dico quæ sunt perfectiora? Aer quidem et cœlum ascensu spiritu sanctificabatur : terra autem similiter depositione sacri corporis. Cæterum nec aquæ quidem natura erat expers benedictionis : sed ipsa quoque lavacro purissimi corporis fuit particeps sanctificationis. Neque enim illud habebat opus purgationibus (quis enim hoc diceret, nisi emotæ mentis) sed suo contactu potius sanctificabat id quod attingebatur, Deinde quid? Mundis sindonibus mundum corpus involutum, rursus in lecto ponitur. Deinde cum lucernis et unguentis, intelligentibus quidem desuper laudantibus virtutibus, apostolicis autem et divinis Patribus Deo digna cantica canentibus divina arca ex Sion vecta apostolicis manibus et humeris, ad Gethsemane sacrum prædium exportatur, angelis, ut est consentaneum, præcurrentibus, circumcursantibus, sequentibus, angelicis pennis adumbrantibus, longe, inquam, splendidiore et venerabiliore facta deductione, quam propter translationem veteris illius arcæ testamenti Domini, ut sacra narrant Eloquia [71].

XLII. Accidit huic pulchræ et divinæ rei grave quidem quid et odiosum, non tamen silentio, sed memoriæ mandatum et ad gloriam quidem et laudem piorum, dedecus autem improborum, qui infidelitatis malum semper sectantur. Cum hoc sacrum et impollutum corpus in Gethsemane efferetur, ubi sepulcro tradi Deipara ipsa præceperat, Judæis, qui semper fuerunt repleti invidia, ne in hoc quidem succurrit tacere, sed ad ejus, quod fiebat, splendorem claudere oculos, et ad eis innatum motum animi erumpere qui, erat ergo aliis insanior et impudentior, is cum venerandum portaretur grabatum, in id irruit plenus inconsiderato impetu et furore. Ejus autem scopus erat, hunc sacrum lectum in terram allidere, et tali afficere injuria, ut qui esset vir insigni audacia. Non neglexit autem divina justitia : sed manus quæ grabatum, apprehenderant, ex ulnis protinus fuerunt abscissæ. Verum quæ in partu gaudio totum orbem terrarum repleverat, non erat ulli omnino in morte futura causa molestiæ. Cumque qui passus fuerat, esset quidem improbus, non amen omnino ejus improbitas videretur insanabilis, ex his quæ erat passus, justam eorum quæ male senserat, petiit pœnitentiam. Et quoniam carebat manibus, nec eas poterat ad preces extendere, emittit lacrymas ex oculis, et sic petit curationem. Disciplinam autem, vide, simul et medicationem. Statim enim ii quidem, qui lectum ferebant, constituerunt, accedit vero is qui passus fuerat sectionem, et quæ amputatæ fuerant, bus ulnis applicatis (hoc autem jusserat P statim consecuta est manu umcuratio.

XLIII. Hinc ad sacratissimam abducitur (mane, et illic sanctissimum quidem corpu datur sepulturæ. Quidni enim, cum etiam q Deus, ejus Filius, more hominum sepelitu ipsum autem ad cœlestia et divina transm tabernacula. Quod dicimus confirmat Ju divinus Hierosolymarum episcopus. Fuit hic vir sanctus, et a Deo inspiratus, qui ab qua et vera traditione narrationem dicens sic fuisse deductam, ait : Quod tres totos d sepulcrum sancti permanserunt apostoli, di hymnodias ex alto audientes. Deinde post ter diem, cum unus ex apostolis tardius venisset exsequias, vel quod ita contigisset, vel quod vinum ita providisset consilium, ut nota e omnibus translatio admirabilis, tunc et ipse dem accessit, et, ut est consentaneum, mag ex eo cepit dolorem, quod tanti boni mans expers, idque omnino tolerare non poterat. S itaque ordo apostolorum non justum esse judi ut ipse quoque vivificum illud corpus non vi et amplecteretur, jubet statim aperiri sepulcr Et illud quidem fuit apertum ; thesaurus a nequaquam erat in eo : sed solæ erant v in quibus fuerat conditus, quomodo etiam in e Filii resurrectione. Quas cum ipse esset am xus, et qui cum eo aderant, et repleti e inexplicabili odore et gratia, rursus quidem clau dunt sepulcrum, Miraculum autem posteris Filius a patre accipiens deinceps tradit ; atque vivifi quidem corporis divinæ sepulturæ in se habet narratio. Siquidem quod ex ea natura erat, totam eam Verbum ad se transtulit, et voluit eam apud se et esse, et perpetuo simul vivere. Verum enim vero pro ejus impolluto corpore suam vestem, boni nostri magnam semper ducens rationem, veluti quamdam dat huic civitati hæreditatem. Quemadmodum autem hoc factum sit, et quo modo beatum illud donum ad nos venerit, sacrosancto hoc thesauro ditata sit Constantinopolis, jam declarabit oratio.

XLIV. Leo ille magnus, qui illo tempore me Romanorum administrabat imperium, d se habebat, qui curam gerebant exercitus : rum uni quidem erat nomen Galbius, alteri Candidus, fratres genere, fratres virtute, semel dicam, in cæteris quidem valde i et paucis similes : sed unum eis deerat, maximum. Siquidem non rectam habere est laborare in rebus maximis et pr Arianæ enim pestis erant participes, cum terna forte traditione malum hoc, tanquam dam hæreditas ad eos venisset. Dicebant fuisse proximi genere Ardaburio et As

[71] II Reg. VI, 1 seqq ; III Reg VIII, 4 seqq.

poribus in regia obtinuere tyrannidem: A
ım Ario sensisse, aperte arguit veritas.
enim vero Galbium et Candidum, qui
ıe recte gerebant, et Deo placebant, non
rina gratia non esse illuminatos in eo
t præcipuum salutis : sed eos ab errore
ad veritatem, adeo constanter et stabiliter,
olum recte se haberent, et tuti essent,
inet ad pietatem : sed etiam alios, quos
non recto pede ingredi ad veritatem, stu-
ıro viribus efficere, ut ejusdem essent se-
tentiæ. Ii cum pie essent affecti, magno
et excelso animo se dedunt misericordiæ
iæ in pauperes, ut qui pro agnitione veri-
ıgerent Christo reddere gratias. Castissima
ıer illius magni Dei et Salvatoris nostri,
ıctum thesaurum, nempe suam vestem,
uæ largiri civitati, ut hoc fiat, per dilectos
ıs providet quodam modo diviniore. Mo-
ım ita habet :

Immittit eis desiderium odorandi sancta
ı sunt Hierosolymis. Quod plane et ab illis
ıst. Cumque Leoni et Verinæ rem aperuis-
nitatum non exiguum eorum familiarium
ırum secum adduxerunt. Cum autem iter
essent, et jam venissent Palæstinam, viam,
ıit in Galilæam, præferunt maritimæ, plu-
ntes contemplari Nazareth et Capernaum,
naritimis frui delectationibus. Ex quibus
ıem fuit sacrum Deiparæ habitaculum,
multo tempore vidit Deum Verbum ex se
; hæc autem ejus filii charum et consue-
ersorium. Cum hic ergo fuissent, ut dixi-
ıoniam non permittebat tempus ut ulterius
ırentur (jam enim erat vespera, et nox
; provisum autem omnino hoc quoque
livinitus), vicus quidem eos excipiebat,
ırvus. In eo autem habitabant et alii non
t muliercula quoque quædam insignis ca-
ıt plane honestissima et moderatissima :
ıpter profundum quidem senium et canos
a, sed propter magnum virtutum orna-
longe honoratior erat. Apud eam autem
livinus fuerat hic thesaurus reconditus.
lo vero fuisset illa tantæ rei custos, nisi
um fuisset ornata pulchritudine, et animi
? Quanquam enim Hebræa quidem erat D
ier (est namque amica veritas), illius ta-
mam locum dixisses, qui est in præsentia
obscurus, aptus est autem ad lumen ex-
ım, et valde accommodatus. Divinum vero
hoc quoque aperte consilium, ut res apud
ılierem recondita, quæ sic affecta erat, ut
s viribus celare studeret, postea in lu-
ıiata, majorem fidem haberet.

Vide ergo, quam eleganter processerit
ı consilium. Nam apud eam venientes,
ıtur hospitio Galbius et Candidus sapien-
sic divina deducente gratia. Erat vero
propter id solum, quod in ea latebat, domus ad-
mirabilis : alioqui autem nihil habebat magni, sed
erat plane vilis et abjecta. Cum eos autem tempus
vocaret ad cœnam, ubi accubuissent, vident inte-
rius aliam domunculam : quæ multo quidem lucer-
narum lumine illustrabatur, multis vero sufflitibus et
unguentis suave spirabat : in ea autem sitam ma-
gnam ægrotorum multitudinem. Ex quo divinum
quidem quippiam suspicabantur esse et venerabile,
rei tamen veritatem omnino excogitare non pote-
rant. Invitant itaque ad convivium egregiam illam
aniculam, cupientes ex ea aliquid scire ejus, quod
desiderabant ; illa autem hoc recusabat, causans
religionem, et quod non fas sit ei, cum sit Hebræa,
vesci cum Christianis. Illi vero, cum propter ma-
B gnam sitim cognitionis ejus, quod erat propositum,
nihil de propenso suo studio remitterent, eam
adhuc invitant ardentius, et illius non parendi
pertinaciæ objiciunt aliud validius : Quid, dicentes,
obstat, si cum tu acceperis cibos, quibus pro
more vesceris, nobiscum quidem colloquaris, sola
autem tuis alimentis utaris ? His itaque paret mu-
lier, et congreditur.

XLVII. Postquam autem comedissent, apud eam
viri illi precibus egerunt, ut eis id significare non
recusaret, quænam essent ea quæ fiebant in do-
mo interiori. Existimabant enim esse aliquid lega-
le, et ex umbratilibus illis et veteribus. Illa au-
tem ea quidem dicit, quæ, fiebant : causam vero,
quamobrem ea fierent, minime persuadetur ut
aperiat. Videtis enim, inquit, o viri dignissi-
C mi, ægrorum multitudinem. Etenim cum Deo ita
videatur, in hoc quidem loco dæmones expelluntur : cæcis autem ut libere videant, claudis ut ambulent, surdis ut audiant, et mutis ut loquantur, efficitur mirabiliter ; et alii morbi, et corporum mutilationes, quæ medicorum artibus nullo sint modo medicabiles, curantur facile. Illi autem (non enim erant imprudentibus hominibus similes, neque quod interrogare oportebat, ipsi præ simplicitate prætermittebant). Undenam vero, rogabant, principium cepit locus talia operandi? Illa vero : Apud nos, inquit, Hebræos a patribus tradita habetur narratio, quod Deus in hoc loco visus sit cuidam ex patribus : ex quo factum est, ut loco hæc servaretur gratia. Hæc cum ea diceret, illi ei
D corde minime assentiebantur : sed videbatur eis muliercula, sicut res erat, probabilium verborum pulchra specie celare veritatem. Ipsi ergo eam quidem adhuc rogabant vehementius, ut eis rem, ut se habebant, aperiret, respiciens, si nihil aliud, laborem saltem tanti itineris, qui nulla alia de causa erat susceptus, nisi ut viderent sancta loca, et audirent ea quæ a piis et sanctis dicuntur hominibus. Illa autem ne sic quidem cedebat, sed manebat, ut statuerat, apertum religionis existimans esse dedecus, si aperiretur veritas, et dicens se nihil scire amplius quam quod locus sit plenus divina gratia.

XLVIII. Cum autem illi pulchre sensissent eam optime quidem scire, vitare autem ne eam scire esset apertum, et ideo præ se ferre ignorationem, evadunt avidiores inveniendi ejus, quod quærebatur, et sicut Cleophas et ille alius discipulus, corde cœperunt ardere[72]. Eos enim Virgo beatissima incitabat, volens Byzantinis divinum hunc et sacrosanctum largiri thesaurum. Omnem ergo statim movebant lapidem, ut mulier, remittens immobilem hanc occultationem, eis id quod tacuerat, in apertum proferret. Quin etiam jurisjurandi necessitatem adhibebant, ejusque adeo validi, ut animum quamvis inexpugnabilem suo possent loco movere. Cum sic eam omni ex parte astrinxissent, et tanquam inevitabilia ei vincula imposuissent, vix tandem persuadent ut eis rem aperiat. Cum itaque ex alto et cum lacrymis suspirasset, et in terram fixisset oculos, perinde ac si eam puderet enuntiare : O viri, inquit, nunquam in hodiernum usque diem, divinum hoc mysterium viro evasit manifestum. Quæ enim in genere meo me præcesserunt, jurejurando adhibito, uni mulieri, eique virgini, ita tradiderunt, ut singulis ætatibus ea res sic traderetur ; sed quoniam video vos esse viros reverendos et pios : et alioqui (nam hoc quoque vobis significabo) ad me usque redactæ sunt mei generis feminæ, nec ulla superest alia post me virgo, cujus fidei a me credi possit cognitio mysterii, rem modo vobis aperiam. Existimo enim fore, ut quod a nobis dicetur, apud vos conservetis. Mariæ illius Deiparæ (hoc enim est nobis ab alto traditum) hic custodita sita est vestis. Obstupuerunt viri illi, cum solum rei audiissent principium. Deinde adjiciens mulier, Etenim hæc, inquit, Deipara vitam finiens, duabus mulieribus virginibus duas suas vestes donavit loco benedictionis ; ex quibus una fuit ex mei generis majoribus, quæ id accepit, quod donatum fuerat, et in arca deposuit : et omnino jussit iis qui erant sui generis, ut esset virgo unaquæque, quæ eam acciperet. Est ergo arca recondita in interiore domo quam nunc videtis : et quæ in ea est vestis, est causa omnium, quæ fiunt, miraculorum. Hæc, o viri, est vera narratio ejus quod a vobis quæritur : et videte, ut ad vos usque solum deducta sit cognitio, et nemo sciat ex iis omnibus, qui sunt Hierosolymis.

XLIX. Cum hæc audissent, adhuc major metus viros subiit et lætitia. Metus quidem, propter magnitudinem eorum quæ audita fuerant : lætitia autem, quod essent participes talium sacramentorum. Quid ergo deinceps consequitur ? Viri seipsos humi dejiciunt, et pedes illius deprehensantes, Nulli quidem, inquiunt, ex iis qui sunt Hierosolymis, notum erit id quod nobis dictum est, ne dubites, domina ; dominam enim jam te vocamus, quæ sis talibus dignata mysteriis ; ipsam tibi hujus rei testem citamus Deiparam. Unum autem aliud concede nobis rogantibus. Rogamus vero, ut dormiamus eo loco, in quo hic divinus reconditus est thesaurus. Cum hoc autem statim concessisset mulier, stragulæ quidem vestes portatæ sunt in eum locum. Illi vero non se somno dederunt, sed cum noctem accepissent silentium, totam noctem perseverabant in oratione, et cum lacrymis agebant gratias Deiparæ, quod talibus auditionibus et spectaculis digni essent habiti. Cum autem eos qui ægrotabant vidissent somno oppressos, metiuntur ex omni parte ambitum arcæ, in qua erat divinum repositum mandumentum : ipsamque ligni speciem et habitudinem, ex quo erat arca, accurate admodum et diligenter considerant. Deinde mane egressi, et hospitem salutarunt mulierem, et cum rogassent eam audacter juberet, si quid sibi opus esset [illegible] mis, se enim rursus ad ipsam venturos per eandem viam, inierunt iter versus Jerusalem, cum illa [illegible] se nullo alio egere, nisi eorum precibus, et ut eos rursus lætos videret et alacres.

L. Cum fuissent itaque Hierosolymis Gaius Candidus, et partim quidem Deo preces fudissent, partim autem pauperibus et egentibus liberam dextera eleemosynam erogassent, secrete vocant quosdam fabros lignarios, quibus jubent, ut construant arcam et forma, et figura, et magnitudine illi, quam viderant, similem, mandantes insuper, ut formaretur etiam ex ligno veteri, ut nihil in ea cerneretur, quod non esset omni parte simile prædictæ. Excogitant deinde [illegible] aliud idoneum ad celandum id quod erat factum. Comparant sibi auratum operculum, [illegible] tegeretur. Postquam autem et precata [illegible] eis satis bene habere visa fuit, eo [illegible] fuerat fabrefactum, redeunt in vicum [illegible] cres : aromatibusque suffitibus aptis [illegible] cium, venerandam donant mulierem. Illa quidem rursus viros, tanquam sibi familiares, [illegible] accipit. Illi autem rursus ab ea petunt, [illegible] ut scilicet in sacro habitaculo totam noctem [illegible] igerent. Illa vero rursus quoque permittit, [illegible] omnino suspicans. Qui ingressi, summo [illegible] bantur precibus ad inculpatam, et ab omni [illegible] hensione alienam Dei Matrem, eas tanquam [illegible] hostiam lacrymis pingue facientes : Non ignoramus nos servi tui, dicentes, o divinissima, et in [illegible] illustris Domina, quænam olim Ozæ evenerit [illegible] ausus est tangere arcam, quæ erat secundum [illegible] Quomodo ergo nos, qui sumus multis obnoxii [illegible] catis, te non jubente, ausi fuerimus divinam arcam omnino tangere, intra quam est tal[illegible] saurus repositus : et non solum tangere [illegible] manibus, sed etiam eam alio transferre? [illegible] ergo voluntati nostrarum animarum, o bona [illegible] bona Mater. Ad tuam enim civitatem est [illegible] tio, quæ est omnium aliarum Regina, et te [illegible] magno studio statuit honorare. Ad eam [illegible]

[72] Luc. XXIV, 32.

›num exportare statuimus, ad ejus tute-
iam, quæ nunquam exstinguatur. Hæc
licentes in oratione, et solum lacrymis
tes, repente implentur fiducia, fiducia,
ntemperata reverentia. Deinde ad divi-
ıntarcam, simul læto et tremente animo,
ınes, qui illic erant, efficeret somnus
præditos (o beatas manus, o furtum,
lla potest omnino cadere reprehensio!)
unt eis quoque omnino hac in re fa-
ı. Et eam quidem sic tollunt: apponunt
m Hierosolymis ad ejus similitudinem
ɛrant, cum ei etiam imposuissent oper-
d quidem erat aureum, ut diximus.
primum autem illuxisset, sanctam
uidem jubent valere, et rogant ut non
is orare, et eorum facere commemora-
ıde ei quoque digito ostendunt oper-
i veram illam tegeret et primam arcam,
ri quoque visum est ab illis allatum
gratia. Et cum præterea iis qui fue-
:i, pauperibus suppeditassent quæ
saria, valde læti protinus iter ingressi
m reversuri. Postquam autem venis-
tium, non honestum esse statuerunt,
tempore erant, imperatoribus myste-
communicare, quam patriarchæ. Eos
at timor, ne quod ipsi suum esse bo-
'ant, eo ab illis privarentur. Cum ergo
ultassent, eis hæc visa est optima
atenter eos ad hoc quoque monente
ıt eis prædium apud muros civitatis,
ı marini sinus cornui (huic loco no-
lacchernæ). In eo exstruunt quidem
toriam. Cum autum eis magnæ esset
erent, Petri apostolorum principis et
m nominant. Cum in eo certe sacrum
rum posuissent, omne statim studium
, ut in templo esset perpetua hymnodia,
dor aromatum, et assiduus splendor
: sic quidem longo tempore hoc divi-

A num mysterium, fuit semper revera mysterium

LII. Quoniam autem ei, quæ per ipsum honorabatur, et cujus erat ille amictus, visum est, tantum bonum ad solos duos testes non debere contrahi, et tanquam profundo aliquo contegi silentio, et communes divitias esse eorum tantum proprias, et communi epulo eos se solos explere : movet ipsos ad id quod tacuerant, proferendum in lucem : et accedentes, annuntiant iis qui tunc erant, imperatoribus, et aperiunt quale sit miraculum, et declarant quemadmodum sit allatum. Eos autem, cum audiissent, magnum invasit gaudium, et protinus fit publicum, quod fuerat occultum. Et beati quidem inter omnes reputantur Galbius et Candidus propter tale ministerium, et
B publicis honorantur honoribus. Divina autem ædes in eo loco regiis impensis Deiparæ ædificatur : et capsa ex argento et auro constructa, sacrum illum thesaurum excipit: plurimis aliis muneribus et donis domus honoratur. Leo vero et Verina (ii enim tunc imperabant; quorum tempore hoc quoque magnum et revelatur mysterium, et ad regiam urbem exportatur) cum pulchre et pie imperassent, et Galbius et Candidus, qui hoc ministerium pulcherrime obierunt, transferuntur postea ad senectuti non obnoxiam vitæ conditionem.

LIII. Cum ergo hæc sacra arca nobis contineat, non quasdam tabulas, manu Mosaica politas, sed vestem plane divinam, et summe venerandam, quæ non solum intemeratum et ab omni labe alienum corpus texit, sed in qua (ut audacter
C dicam) cum esset infans, Deus Verbum fuit involutus et auctus : adeo ut ea sæpe conspersa sit guttis lactis venerabilis, quo nutritus fuit is qui est omnium alimentum et vita ; ad eam quidem vere laudandam nulla sufficit oratio. Sola autem gratiarum actione res est prosequenda, et ipsi Deiparæ sunt agendæ gratiæ, et ejus Filio communi Salvatori et Regi, qui omnia ad nostram utilitatem et salutem dispensat. Ei gloria et potentia nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen

MARTYRIUM

S. MARTYRIS MAMANTIS.

(Latine apud Surium ad diem 17 Augusti. — Græca non occurrunt in mss Paris).

—

magnus et insignis martyr Christi, pa-
n habuit Paphlagoniam : erat autem
ɛtate et genere. Nam erat ei quidem
ıtus, mater vero Ruffina, religione qui-
ıdeles, genere autem insignes, ut qui

D orti essent ex patriciis, et qui [illegible]
sed etiam in omnibus qui [illegible]
varent nobilitatem. Hi, [illegible]
amor in Christum, et [illegible]
continere desiderium : [illegible]

pietatem, et multos ad eam excitarent, accusantur apud Alexandrum, qui tunc erat legatus civitatis Gangræ, et cui mandatum fuerat ab Imperatore, ut deorum quidem cultum omni studio augeret et extolleret : qui invenirentur autem, Christianos multis subjiceret suppliciis. Quod si in sua perseverarent religione, etiam morti traderet.

II. Alexander ergo divinum Theodotum, productum ante suum tribunal, cogebat sacrificare simulacris. Sed ille ne aurem quidem præbebat iis quæ dicebantur. Legatus autem, cum esset paratus eum punire, prohibebatur a dignitate parentum. Non enim ei permittebatur contumelia afficere filios patriciorum, nisi imperator permitteret. Eum itaque mittit In Cappadociæ Cæsaream ad Faustum præsidem. Ille autem, qui quo erat in impietate ardentior, eo erat sævior, cum accepisset Theodotum, eum statim conjecit in carcerem. Ejus vero conjux etsi esset gravida, maritum tamen est secuta, et cum Theodoto ingrediente carcerem, una quoque est ingressa. Interim autem dum simul degerent, Theodotus et sciens carnis imbecillitatem, et non ignorans tyranni sævitiam, statuit ad Deum confugere : quem precabatur, ut ipse potius moreretur cum uxore, quam aliquid accideret eorum mente indignum, dum non possent sustinere vehementiam suppliciorum. Deum itaque rogabat, dicens : Domine Deus virtutum, dilecti Filii tui Pater tibi benedico, et te glorifico, quod vel in carcere habitare propter nomen tuum sum condemnatus. Sed te rogo, Domine, suscipe animam meam in his vinculis, qui meam nosti imbecillitatem, ne aliquando in me glorietur inimicus. Hæc ergo is est precatus. Qui vero finxit singulatim corda nostra, qui intelligit omnia opera nostra, mente ante opera suscepta, post finem orationis, ei mortem affert evestigio. Atque sic quidem excessit Theodotus, corpore mortuo relicto in custodia.

III. Conjux autem ejus Ruffina, non ferens afflictionem carceris cum ipsa quoque intempestive peperisset filium, utpote quod magna illa afflictio effecisset, ut pareret præter naturam, distrahebatur multis ac variis animi perturbationibus. Eam graviter angebat mors mariti, premebant gravissimæ de infante sollicitudines, et præsidis crudelitas efficiebat ut extrema timeret et contremisceret ; et tamen a nullo horum vincebatur, sed Deo quidem infantem commendat et dedicat ; ipsa autem assidens mariti reliquiis, et partim quidem miserabiliter deflens solitudinem, partim autem non sustinens conjugi relictam esse superstitem, in lacrymis et suspiriis hæc dicebat Deo : Qui finxisti hominem, et ex ejus latere Evam es fabricatus, concede ut ego quoque eadem via ingrediar qua maritus et liberata ab ; is rebus caducis et fluxis, transeam ad ea quæ sunt apud te tabernacula et mansiones, quæ sunt æternæ et in quas non cadit interitus. Hæc Deum precata est Ruffina, et, voti facta compos, perinde ac pro consequens, ipsa quoque decedit.

IV. Ea ergo beatum illud ad Deum iter ing diente, solus infans jacebat vivus inter parent reliquias. Protinus autem quædam divina vis habitu et figura adolescentis, apparet cuidam lieri claræ et genere et opibus, neque minus pi te ac religione, vocabatur autem Ammia : e jubet, ut petat quidem a præside corpora sanctor qui dormierunt in carcere : tollat autem infan quoque, qui jacet inter eos, et eum sibi adop in filium, et magnam ejus curam gerat illa v (carebat enim liberis, et erat vidua) sicut ei man vit somnium, ad præsidem cito accedens, habu eum facile annuentem ejus petitioni. Nam eum quoque morem gerentem effecit divina gratia. Statim enim reddidit, quæ Ammiæ jussa fuerant. Quamobrem cum et sanctorum corpora et infantem exportasset, illa quidem splendide simul magnifice in suo horto sepelit : infantem autem educat in filium, et non secus, atque si ipsa peperisset eum alebat et erudiebat, atque majorem, quam si fuisset mater ejus, curam gerens.

V. Peractus autem jam erat annus, ex quo fu adoptatus : et quo magis puer crescebat, eo procedente tempore, simul quoque crescebat eum amor Ammiæ. Dum enim videbat, tam fructum sui uteri, et existimabat se eum ha rum, qui ipsam pulchre in senectute alere secundum annum infans attingebat, et finem nera Ammiam vocat mammam. Hoc autem Romanorum significat *matrem*. Itaque fantis balbuties proprium nomen ei Mamas vocabatur ab omnibus, et de scebatur. Cum fuisset autem quinquennium, eum commendat Ammia magistris vero movebatur earum vehementi doctrina ac disciplinis erat longe suis superior ; eratque ejus animus totus plane defixus in eruditione.

VI. Romanorum autem sceptra tunc imperator Aurelianus, qui cogebat omnes re dæmonibus, non solum viros et mulieres, etiam pueros. Maxime autem ei curæ erant Existimabat enim se facile eos esse induc propter ætatis teneritatem. Sed alii quidem revera cedebant voluntati imperatoris : qui cum Mamante ventitabant ad ludum litter imitabantur ipsi quoque canam pueri prude et nec verba quidem audire necesse habe Quotidie enim docebantur honesto illo p Mamantis spectaculo et exemplo solum agnoscere Deum universi opificem, et ei ra animorum offerre sacrificium : eos autem, impiis et coluntur et adorantur dii, nugas mare, et plenos probro et dedecore. Fausti Cæsareæ præsidis, successor creatus Demo vir valde spirans impietatem, et accensus menti ejus æmulatione, cum primum

n, bonum Mamantem ad eum statim
, quod non solum ipse deos non coleret,
quoque æquales et condiscipulos ad erro-
n omnes induceret. Mamas autem jam
decimum agebat annum ætatis ; et ho-
ıtrona (hoc enim erat Ammiæ epithetum)
ivatus, fit successor et hæres ejus faculta-

emocritus ergo, cum hæc audisset de
ı, fuit protinus efferatus in puerum. Et
ecisset ut ad suum tribunal sisteretur,
quidem interrogat an esset Christianus :
n ille esset, qui neque ipse diis sacrificat,
ıdet condiscipulis, ne pareant imperatori.
n, majorem, quam ætas patiebatur, præ se
ıimi constantiam, et nihil conturbatus.
uit, vestram valde condemno canitiem,
ta circumfusi sitis erroris caligine, ut nec
quidem adspicere ad radios veritatis, sed,
vivo Deo relicto, accessistis ad dæmones
ı et surdos. Nam ego quidem a meo Chri-
uam recedam, et quoscunque potero ad
lucam. Admiratus est Democritus pueri
libertatem et statim ab initio desperans
eum inducere, simul et minatus est ado-
ɜt iis qui eum circumstabant, jussit ducere
ad aram Serapidis, ut vel invitus deo
et. Ille autem nihil a minis effeminate
ɜt illiberaliter. At non licet, inquit, tibi
re, qui sum educatus a matre maxima
ima, et fuculentam ab ea accepi hæredita-
ıaximas divitias, adjiciens nomen Ammiæ.
ı autem audiisset Democritus et ab iis qui
abant, de beata matrona et Mamante
omnia didicisset, et cognovisset se non
m punire, ferreis vinctum vinculis Ægas
tit ad imperatorem, omnia ut se habent
ıs litteris imperatori.

e autem cum litteras accepisset, et eas
et, puerum varie aggreditur : et cum
ıum conspectum adduxisset, nunc quidem
ır et magnum terrorem intendebat, nunc
omissis invitabat, et ei proponebat mu-
ıonores, et dicebat : Si ad magnum acce-
ıpidem, ei sacrificaveris, o pulcher puer,
scum in palatio : et primum quidem aleris
deinde te multi mirabuntur et laudabunt,
ıe eris de cætero, et cui possit invideri.
m faciebat Aurelianus, et hæc duo simul,
t minas proferebat, et promissa, ut vel
m terreret, et extremum ei metum afferret,
ıissis ejus solidam frangeret constantiam,
ıma eum molliret, ejusque oculos præ-
t, et adduceret ad impietatem. Hæc au-
is acuebant alacre et promptum studium
ıtis : et, Absit, respondit, o imperator, ut
a vobis honorantur, statuas in honore ha-
ıt earum ullam ducam rationem quæ sunt
nanimæ, et quæ arguunt, quam sitis cras-

A si et nullo sensu præditi, quod ea colere et in honore habere omnino sustinetis. Desine ergo minas intentare terribiles, ut tibi videntur, et maxima polliceri. Nam puniens quidem, benefacies : benefaciens autem damno afficies maximo. Pro Christo enim mori, est mihi quovis honore et lucro præstantius. His vehementer irritatus Aurelianus jubet corpus pueri cædi flagris. Atque adolescenti quidem prudentia cano cædebatur tenerum et modo florens corpus ; ille vero perinde afficiebatur atque si quateretur in somnis.

IX. Cum autem imperator eo ipso tempore, quo torquebatur puer, ei adularetur, et eum omni ratione conaretur emollire, dicebat enim : Dic vel solis labris te sacrificaturum: et statim liberaberis ad
B omni supplicio: Non ego, inquit Mamas, o imperator, solum mihi verum Deum et Regem Christum, neque labris nec corde negaverim, etiam si præsentibus longe graviora excogitaveris. Quin etiam magnas tibi habeo gratias, quod me per hæc tormenta ei quem desidero concilies ; et opto solum, ne manus defatigentur tortoribus, quæ jam, ut vides, mihi magna bona procurant : sed robustæ potius reddantur et valentes. Aurelianus autem postquam vidit eum tam parum curare verbera, jubet ei nudatum corpus totum torreri lucernis ignis : ut cum carnes paulatim eliquarentur, et diutius versaretur in tormento, et dolores sentiret graviores. Et hoc quidem deductum est ad effectum, et admotæ sunt lucernæ corpori martyris. Sed et ignis reverebatur
C athletam, et in milites spirabat vehementius. Atque martyr quidem sine dolore admittebat lucernas ; illæ autem magis urebant animum persecutoris. Nam cum ne minimum quidem corpus martyris attingerent eo illi majorem flammam excitabant insaniæ. Deinde jubet martyrem verberari lapidibus. Ille autem perinde erat affectus, atque si aspergeretur rosis, et spe futuri lætabatur.

X. Cum itaque valde animi dubius esset omni ex parte Aurelianus, et nullum supplicii genus posset excogitare, quod cor Mamantis attingeret, jubet globum plumbeum ejus collo alligari, et sic in medium mare ductum martyrem, projici in profundum. Et jussus quidem, deductus est ad effectum ; sed ne tunc quidem, o Mama, Deus tui est oblitus, angelis enim suis mandat de te, ut te custodiant. Et statim
D angelus forma humana in orbem circumiens, terrorem quidem affert iis qui ipsum ducebant, et eos vertit in fugam ; jubet autem martyrem venire in montem, qui est Cæsareæ, et illic degere. Cum fuisset ergo in monte, et totos quadraginta dies mansisset jejunus, fit hic alius Moses. Ei in manus novum traditur testamentum, quod non tunc quidem primum esse cœperat, sed jam fuerat datum patribus. Et quod tunc deerat Mosi, hoc nunc adimpletur in martyre. Nam Moses quidem solummodo e cœlo accipit tabulas : ad hunc autem et vox, et virga ab alto descendit. Cum autem virgam accepisset, et ut vox significabat, ea terram

cuisset, quomodo prius mare Moses, accipit Evangelium editum e terræ visceribus.

XI. Quid opus est ea dicere, quæ sunt postea consecuta? Non amplius nobis martyr Moses, sed fit alius Paulus prædicans Evangelium. Cum quoddam autem templum construxisset, in quo orare consueverat, quoniam oportebat eum, sicut Paulus[1], operari manibus, divina virtute ad se ducit omnes feras: et lac mulgens feminarum, quæcumque id scilicet præbent poculentum hominibus, efficiebat caseum; et ejus quidem parum sibi relinquebat et reponebat: reliquum autem descendens Cæsaream, distribuebat gentibus. Quoniam autem magnus Mamas fama et sermone multorum celebrabatur, Alexander quidem alius, non is quem prius diximus, tunc creatus præses Cappadociæ, vir crudelis, si ullus alius, et contendens in impietate a nemine superari, cum de eo omnia intellexisset, mittit quosdam equites ad eum quærendum, ut cum invenissent, ad eum adducerent. Cum illorum itaque adventum præscivisset martyr, fit eis obviam. Illi autem postquam simul convenissent, neque scirent hunc esse illum, rogabant eum, ubinam, et in quo loco esset Mamas. Ille vero: Vos quidem, inquit, o amici, oportet nunc ex equis descendere, ut eamus ad cœnam; postea autem ostendam vobis Mamantem. Hi ergo ab eo hospitio accepti, caseum et panem libenter comederunt; his enim egregius eos accepit Mamas, dominus convivii.

XII. Interim autem ad martyrem accedunt, ut consueverant, feminæ animantes, ut unaquæque suo lacte mulgeretur. Quod cum vidissent equites, eos invasit stupor et timor, et cœna relicta, confugiunt ad martyrem. Ille vero cum metum eis ademisset, et eos bono et fidenti animo esse jussisset, deinde vellet etiam eorum animos a cura liberare, dixit se quidem vere eum esse, qui quærebatur, Mamantem, ne amplius eum quærerent. Eos ergo dimittit, pollicitus seipsum quoque mox venturum. Deinde cum equites protinus recessissent (tali enim viro credebant, neque in eo poterant ullum suspicari mendacium) cum unum ex iis qui erant in monte, leonibus, martyr nutu ad se vocasset, jubet eum, postquam ipse ingressus fuerit stadium, cursim pergere ad Græcos et Judæos, qui lingua maledica nomini Unigeniti detrahunt, et id maledictis incessunt, et eis afferre interitum. Hæc cum jussisset feræ, e monte proficiscitur: et accedit ad equites, qui eum exspectabant ad portam civitatis. Cum ii itaque eum assumpsissent, ducunt ad Alexandrum. Ille autem protinus: Tune es, inquit, ille qui es magia insignis? Martyr autem Mamas prudenter dicit: Ego sum Christi servus, qui eis quidem qui credunt in ipsum, et faciunt ejus voluntatem, dat salutem; magos autem et incantatores, et eos qui adorant idola, igni tradit æterno. Sed quanam de causa me accersisti? Quod nec possum quid[illegible] inquit præses, perspicere, quibusnam utens p[illegible] stigiis et incantationibus, viribus inexpugnabili[illegible] fera animalia inducis, ut cum eis degas, et apud [illegible] verseris: imperes autem propemodum, tanqu[illegible] ratione præditis. Respondens autem martyr: [illegible] servit, inquit, Deo meo, qui solus vivit, et est [illegible] rus, ne vel parum quidem sustinuerit versari et [illegible] tam agere cum idololatris et maleficis. Quamobr[illegible] ego mihi duco esse præstantius, versari simul c[illegible] feris, quam vobiscum habitare. Nam illæ quid[illegible] non nostris inducuntur, ut putas, incantationib[illegible] et ideo mihi redduntur cicures et domesticæ, neq[illegible] enim scio quid sibi velit vel solum nomen incan[illegible] tionis; sed et si sint prudentiæ expertes et ratio[illegible] nis, sciunt tamen ipsæ quoque meum revereri Do[illegible] minum, et in honore habere ejus famulos. Vos vero estis longe, quam ipsæ, minus participes ratio[illegible] nis, quod cum illas habeatis exemplar honoranti[illegible] Domini, ne sic quidem intelligitis.

XIII. Præses autem cum adversus hæc ne pos[illegible] quidem contradicere, conabatur aperte vim affer[illegible] Cur autem eo, aiebat, processisti stultitiæ et au[illegible] ciæ, ut insurgas quidem adversus imperiales constitutiones, impudenter autem nos quoque ci[illegible] cias contumeliis? Sed tormenta te vel invitum [illegible] nino ea quæ oportet, docuerint. Et statim ja[illegible] eum suspensum valde cædi. Ille autem, et sim[illegible] acerbe laceraretur, perinde erat affectus, ac si nullum dolorem sentiret penitus. Neque enim [illegible] tores aspexit effeminate, nec se mollem præbu[illegible] tormento, non humile et illiberale aliquid [illegible] tus: sed recta in cœlum suos defixerat oculos [illegible] consolationem expectabat a superis. Cum præses suppliciorum et dolorum acerbitatem [illegible] deret, et instaret ut martyr laniaretur [illegible] tius, vox quædam divina, quæ exstitit e superis, [illegible] quidem levat magnam partem doloris: confirmat autem et corroborat id, quod laborabat, et reddit eum quibusvis tormentis superiorem. Eam cum multi audissent ex fidelibus, firmiores et constantiores evaserunt in pietate. Alexander autem postquam vidit generosum Mamantem nihili facere [illegible] reas illas ungulas, quibus laniabatur, corde magis lacerabatur ab insania; et ipsum quidem illinc [illegible] ducit: accendit autem fornacem ignis, ut abi[illegible] in eam jaceretur. Atque jam quidem accendebat[illegible] fornax ignis: præses vero, quoniam tunc erat [illegible] cupatus in aliis, satius esse putavit parumper [illegible] tyrem tradere in custodiam. Quadam enim spe [illegible] cebatur, quod si ei tempus daretur, ut apud [illegible] esset, et consideraret accuratius, fore ut et ex[illegible] rientia malorum, quæ præcesserant, et metu fu[illegible] fornacis, accederet mollior ad secundas interro[illegible] tiones, et non parum priorem suam mutaret [illegible] tentiam. Atque ille quidem vir generosus conjec[illegible] in carcerem: ad quadraginta autem Christian[illegible]

[1] I Cor. IV, 12.

eo prius detinebantur, ibi inventos liberat lis: et cum carceris claves et vectes labet, sola precatione, et totas portas aperuisquidem concedit, ut sine labore exeant, tur autem ille solus in custodia, in qua ansentia excitabatur et confirmabatur ad futamina.

nterea ergo jam accensa erat fornax : et abjectis aliis curis, rursus producit martytribunal, et dicit: Tanta omnino nostra in axime necessariis occupatio, et diuturna ıora, præbuerunt tempus ineundi consilii set tibi utile. Sin minus, tu vides, quam ornax : nihil tamen dicam, donec inconsiæc tua constantia effecerit, ut te multum ı. Ille autem vir egregius : Jam tibi, o præıs meam aperui sententiam; cur de iisdem ɔi rursus exhibes negotium? Cum inceperis, ıpone ; ne differas ea quæ mihi es minases autem eum protinus immittit in for- Sed qui pueris, qui erant in Assyria, forliquando rore aspersit Deus, is hic quoque ıuferens ignis operationem. Martyr autem tur in flamma, tanquam in prato florido. te tempore, quo in igne est moratus, cammnos ad Deum. Atque tres quidem dies ıuit fornax. Deinde cum flamma cessasset in cinerem dissoluti carbones, jubet præibus, ut efferant, si quid sit reliquum ex martyris. Illi autem cum venissent ad forlius vocem apertissime audiunt Deum lau- Illi vero protinus reversi, Præsidi renunıillam admirabilem. Ille vero: Per magnum, erapionem, et alios omnes deos, hoc est cantatio et præstigiæ. Et multa alia nugatus rsus veritatem : adeo erat attonitæ et plaue ıentis. Populus autem, quicunque, in quam, n poterant intueri ad veritatem, cum nec tigium, neque ullam fuliginem aspexissent letam, illius Deum laudabant, et ei soli ant miraculum.

olidus autem præses, postquam ex fornace ıtitit martyr sanus et salvus ante illius cum nec ejus quidem pilum ignis attigisset, eum effudit nugas, eum insimulans magiæ cii, et hæc vocans dæmoniaca. Ille autem nso quidem eum est dignatus. Et præses eum deduxit ad certamen, futurum, ut cœnam bestiis. Ille autem sequebatur ıs. Et in martyrem quidem immissus fuit et sævus ursus. Sed ursus quidem eum A reverenter adorabat, et ad ejus pedes procumbebat. Dixisses, si vidisses, eum amplecti illius vestigia. Pardus autem lenis et mansuetus, in ejus humeros citra, ullam insiliens molestiam, lingua abstergebat ejus sudorem, et eum demulcebat, perinde ac eum deliniens, et ægre ferens ea quæ patiebatur. Et quæ a præside quidem immissæ sunt bestiæ, sic, ut videtis, meum tractarunt athletam. Sed non sic leo, qui ab illo signum accepit, quem ipse armavit adversus impios, ut prius diximus. Nam dentibus stridens, et iram spirans, propere descendit de monte: cum conturbasset theatrum, et in partes dissecasset, ex eis quidem multos discerpsit dentibus et unguibus. Quo quidem tempore innumerabilis multitudo infidelium, intelligentes virtutem divinam, quæ B erat in martyre, ejus Deum magnifice extollebant. Hæc, quæ vel ipsos poterant mollire lapides, reddebant præsidem duriorem : et leonem rursus in ipsum immittit. Ille autem, quantum qui præceserat, efferatus fuerat in impium theatrum, et eis quavis morte vitam effecerat acerbiorem, tantum hic accessit mitis et mansuetus martyrem : adeo ut multis videretur immissus esse a præside ad eum consolandum, non autem ad puniendum.

XVI. Cum itaque spem omnem abjecisset impudens ille præses, rogat quemdam ex iis qui ei parebant, ut id præclari hujus martyris viscera ferreum adigat tridentem. Et ille quidem eum ambabus manibus torquet in martyrem. Martyr autem sanguine manantia fert intestina, adeo ut quædam mulier ex C iis quæ benevolæ erant martyribus, quam primum accurrens, cratere guttas sanguinis susceperit, et lætus ingreditur per medium theatrum ; magnam enim a vinculis securitatem præbebat ei finis, qui mox exspectabatur, et egreditur lætus e civitate, onere, quod gestabat, sibi placens dum internam naturæ compositionem in manibus suavissime circumferebat, ut qui gauderet, quod ea oblata esset hostia ei qui formaverat, et grato animo reddita esset ei qui dederat. Cum ergo duo stadia pervasisset, et Christo agonothetæ visum esset eum satis laborasse, recumbit in quadam spelunca, et aspicit ad eas, quæ illic sunt, coronas. Vox autem desuper exstitit, vocans athletam ad æterna illa tabernacula et præmia, ad eum qui illic est splendorem, D et delicias, ad quas transit protinus, ab illis exceptus secundo mensis Septembris. Quas detur omnibus nobis consequi gratia et benignitate Domini nostri Jesus Christi, cum quo Patri simul cum sancto Spiritu gloria, honor et potentia, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

—

MARTYRIUM

SANCTORUM PAULI ET JULIANÆ

QUI APUD URBEM PTOLEMAIDEM PASSI SUNT.

(Latine apud Surium ad diem 17 Augusti. — Græce non exstat in mss. Paris)

I. Aurelianus imperator per totum orbem terrarum contra Christianos edictum proposuit, ut omnes idolis sacrificarent: qui vero id facere noluissent, vita pessime privarentur. Ille igitur cum in Isauriam venisset, in urbem Ptolemaidem se contulit, ut omnes Christianos cogeret idolis sacra facere. Cum vero beatissimus Paulus una cum sorore sua Juliana imperatorem in urbem ingredientem vidisset, Christi signo frontem notavit, et ad sororem conversus, Esto, inquit, bono animo, soror mea, neque timeas; dico enim tibi magnam quamdam tentationem Christianis imminere.

II. Vidit Aurelianus, cum Paulus Christi signo frontem notavit, et misit qui illum corriperent. Quem cum in media turba stare jussisset, Miserrime, inquit, homo, quidnam tibi proposuisti, ut me urbem ingrediente frontem signare auderes? An ignoras edictum contra Christianos propositum? Respondit Paulus: Audivi equidem edictum tuum, sed nemo unquam poterit tantum timorem nobis injicere, ut Christum verum Deum abnegemus tuam; enim tormenta brevia sunt, neque eos lædere possunt, qui Deum metuunt. At Dei tormenta, sempiterna illa sunt. Eodem modo voluptas et gloria, quam Deus Christianorum generi largitur æterna est. Quis igitur tam amens est ut viventem Deum derelinquat, et surda atque muta ista vestra idola colere velit, cum ipse auctor nostræ salutis Christus Jesus dixerit[1]: *Quicunque negaverit me coram hominibus, negabo et ego eum coram Patrem eo, qui in cœlis est?*

III. Cernis, inquit, Aurelianus, quandiu te nugantem passus sum ac sustinui? Accede jam, et diis sacrifica, ne pessimo mortis genere consumaris. At Paulus: Ego nullum alium Deum cognovi, nisi Dominum. Jesum Christum, quem colui semper inde usque a patribus meis puro corde atque animo. Tum Aurelianus dixit: Suspendite hominem istum, et acriter torquete, donec venerit Dominus ipsius, et eum liberet. Suspenderunt igitur illum carnifices, et cruciatibus affligere cœperunt. Cumque affligeretur, voce magna Deum invocans, dicebat: Domine, Jesu Christe, vera Dei veri et Patris progenies, cujus ortum nemo comprehendere potest, non Angeli, non Archangeli, non Throni, non Dominationes, non Principatus, non Potestates, non Virtutes, non Cherubini, aut Seraphini, nisi Pater solus; tu, inquam, [illegible] feras opem mihi humili et abjecto servo tuo [illegible] Abusureliani me liberes. Deus autem protinus [illegible] ciatus illos leves effecit, ut beatus Paulus nil [illegible]

IV. Sancta vero Christi sponsa Juliana, cum [illegible] trem suum ita cruciari vidisset, cucurrit ad tribunal et voce magna clamans: Aureliane, inquit, tyranne cur ita crudeliter fratrem meum innocentem [illegible] cias? Tum Aurelianus: Detegite mox istius [illegible] caput, et ejus genas vehementer percutite, ne [illegible] temere loquatur; istum vero nefarium homi[illegible] constanter cruciate, eo quod Christi, quem [illegible] patrocinium et adjumentum se habere ait, [illegible] Juliana, et: Miror, inquit, quomodo imperator [illegible] sis, deliras, neque potentiam Christi cognoscis, [illegible] admodum scilicet tormenta his hominibus, [illegible] eum invocant, levioria efficit. Aurelianus [illegible] conversus, dixit: Muliercula ista ex me[illegible] majorem in modum elata est; itaque illam [illegible] ens: Accede, inquit, et diis immola, [illegible] nus meas te evasuram confidere [illegible] Juliana: Ego neque tua tormenta [illegible] minas tuas ad me pertinere arbitror; [illegible] Deus in cœlis, qui poterit eripere nos de [illegible] manibus tuis. Quæcunque igitur habes [illegible] instrumenta, mihi admoveas, ut ex his ipsis [illegible] et Salvatoris Jesu Christi opem mihi [illegible] esse cognoscas.

V. Hæc dixit Juliana, Cui Aurelianus: [illegible] inquit, pulchritudinem tuam talem esse, ut [illegible] rationem habens te perdere nolim. Te igitur [illegible] tor ut sacrifices quo legitimam mihi uxorem [illegible] deligere possim, et mecum una regnes, imperium [illegible] omni tempore fruens. Quin etiam fratri tuo injuria [illegible] compensabo, et faciam, ut amplissimum digni[illegible] gradum apud me habeat. Erexit Juliana, oculos [illegible] in cœlum, et crucis signo cum frontem [illegible] risit. Cui Aurelianus, Cur, inquit, Juliana, [illegible] benignitatem meam contemnens, risisti? Non, [illegible] quit illa, contempsi benignitatem tuam; sed [illegible] gaudens, quod Sponsus meus cœlestis, qui vult [illegible] homines salvos fieri[2], sedet in solio sancto suo, [illegible] que divinitatis pulchritudinem contemplor; [illegible]

[1] Matth. x, 23. [2] I Tim. II, 4.

ıe hortatur ut certamina ipsa libenter sus-
te vero nugacem et futilem hominem con-
ı, quippe qui cum te imperatorem appellari
t ligna et lapides adoras. Audiens hæc Aure-
bili percitus : Suspendite, inquit, mulierem
amque constanter cruciate, ut intelligat se
peratoris tribunal consistere. Cœperant jam
es illam cruciare, cum Paulus ejus frater
uens, Ne timeas, inquit, soror, tyranni cru-
neque ipsius minas formides. Sustineamus
er, ut perpetuo requiescere possimus. Infli-
c, inquit Aurelianus, cruciatus assiduos ei-
ulcate, ne surpeba et stulta verba effutiat.
ı hæc Juliana, iterum risit, et ait : Aureliane
ı atque inique, Dominus Jesu Christus facit,
ıe labores, neque tormenta hæc sentiam.
urelianus, Quamvis, inquit, multas nugas
s, et simules te cruciatus non sentire, faciam
ut diutius crucieris, et doloribus suc-
ı. Non sinet, inquit illa, Christus ipse, me
n a te superari. Ille est, qui mihi opem
t nunc, et semper ad finem usque opitulabi-
o ipsius potentiam, et nostram Chrisitiano-
tientiam cognoscere possis. Te vero ipse
ıeus æterno igni puniet ; exiget enim a te
quas perdidisti.

is verbis magis exarsit Aurelianus, et jussit
ı afferri, ac picem in eum conjici, atque
multum infra lebetem accendi, ita ut nemo
s accedere posset. Jussit autem in illum con-
ulum et Julianam. Qui cum fuissent conjecti,
in cœlum erigentes, ac tanquam uno eodem-
re precantes, hæc dicebant : Domine Deus
ı nostrorum, Abraham, Isaac et Jacob, qui
disti in fornacem ignis ad Sidrach, Misach
enago in Babylonis regione, neque illos
ɔdi permisisti : tu, Domine Jesu Christe, lux
mensa, Patris mysterium et gloria, Deique
ni dextera, qui homo factus propter peccata
inter homines versatus es, da salutem ani-
, quas inimicus diabolus miserrime deceptas
ıptas, usque ad infimam tartareæ sedis vora-
detrudere conatur : quemadmodum Aure-
iste, ipsius diaboli discipulus, nunc facit.
ım illi precantes dixissent, pix effervescens
ıam aquam conversa est, ita ut qui præsentes
Dei potentiam admirarentur.

Nihilominus tamen Aurelianus, proprio furore
ısus, Deo gloriam non reddebat, sed magicis
s ea fieri existimabat. Jussit postea e lebete
ıtrahi, in quibus nec picis odor aliquis ine-
uin etiam neque in lebete ipsos picis aliquid
ıum est, sed tantum frigida aqua. Tunc Au-
ıs : Existimatisne, inquit, eos, qui præsentes
ı vobis circumveniri et adduci, ut putent auxi-
. Deo vestro vobis allatum, et non magicis
artibus hæc facta esse? Non ita, per deos ipsos,
ıabebit; faciam, enim ut cruciatibus affecti, igne
namini, nisi diis ipsis victimas obtuleritis. Ad

A hæc Paulus respondit: Minime nos possumus viventem Dominum Deum relinquere, cœli et terræ creatorem, qui nos e tenebris eripuit, et a manibus tuis eosdem liberavit. Nunquam igitur, Aureliane imperator, nobis persuadere poteris, ut lapidibus et statuis vestris, voce auditu et anima carentibus, cultum præbeamus. Itaque de cætero tormenta quæcunque vis, nobis admoveas, ut Dei nostri vim cognoscas.

VIII. Jussit Aurelianus duas ferreas sedes illuc afferri, et e balneis publicis carbones congeri, et sedes illas vehementer succendi ; suum vero abdomine illitos martyres ipsos supra candentes sedes imponi. Quod cum mox factum esset : Jam, inquit Aurelianus, artibus vestris omnibus superatis, potestis discere, quisnam sit Aurelianus imperator.
B Veniat nunc Christus vester, si potest, et vobis laborantibus opem afferat. Respondit statim Aureliano Juliana : Nobiscum hoc in loco Christus, est, nobis opem affert, neque sinit ab igne nos tangi. Tu vero illum non vides, cum ejus visione indignus sis. Moneo te Aureliane, ut insaniam istam omittas, et ad Christum accedas, nam si ei credere volueris, te resipiscentem amplectetur cum benignus sit ac misericors, et humana peccata condonet. Quodsi non credideris, æterno igno punieris.

IX. Magis iratus est Aurelianus, et jussit carnifices capite truncari, quasi pecunias a Christianis accepissent, ut illis parcerent. Cum vero ad mortem deducerentur carnifices, hortabatur eos Paulus his verbis : Nolite timere, neque enim in æternum mo-
C riemini, sed sanctorum participes futuri estis, et cœlestis regni hæredes. Hæc cum audissent carnifices, constiterunt, ita Deum orantes ; Domine Jesu Christe, quem Paulus et Juliana prædicant, adesto nobis, et in confessione tua fac nos perfectos esse, quoniam nihil mali fecimus, et morimur. Hæc cum dixissent, obtruncati sunt. Eorum alter, Quadratus ; alter, Acacius dicebatur.

X. His igitur martyrio consummatis, jussit Aurelianus alios carnifices ignem afferre, et supra carbones sal aspergere, ut ignis ipse vehementer accenderetur. Tum Juliana : Aureliane, inquit, Tyranne et nefarie, cur teipsum affligis? Video enim te cruciari, et omnibus modis furore detentum affligi, denique ut serpentem aliquem exsibilantem,
D venenum contra nos effundere ; sed nihil tamen proficies, cum Deus ipse nos corroboret, ut pravas tuas cogitationes sustinere possimus. Itaque cum adversus nos nihil efficere potueris, magis erubesces, et a nobis ipsis abstinebis. Aurelianus jussit illos exsolvi, et in carcerem detrudi, atque ligna quædam maximi ponderis in eorum cervices imponi, pedes etiam compedibus ligari, catenis manus devinciri, et ferreos clavos sterni, ut illis configerentur neque Christianorum aliquem permitti ad eos ingredi, ne cibus afferretur. Illos igitur carnifices in carcerem duxerunt, quæque ab Aureliano jussi fuerant, eis fecerunt. Cum vero media nocte martyres Deum precarentur, lux quædam magna

effulsit in carcere, et angelus coram illis stetit, cisque dixit : Paule et Juliana, servi Dei altissimi, surgite et Deum orate. Hæc dixit angelus, et ad eos accessit : ac statim instrumenta, quibus eorum colla constricta erant, tetigit, statimque tam illa, quam reliqua ferrea et lignea vincula confracta, de justorum, martyrum corporibus exciderunt : duæ autem sedes pannis stratæ, et mensa coram ipsis illico apposita est, omnigenis ferculis plena, eisque angelus dixit : Venite, requiescite, et cibum sumite, quem misit vobis Jesu Christus. Paulus et Juliana, ea re lætati, discubuerunt. Cumque panem ipsunt in manus sumpissent, et oculos in cœlum erexissent, Deo ipsi gratias egerunt, et cibi participes facti sunt. Viderunt carceris custodes lucem illam magnam; cumque ad eos repente introivissent, quod factum fuerat didicerunt, ipsos insuper comedentes, et hilares factos viderunt. Itaque cum illis recumbentes et ipsi comederunt, Deoque laudem et gloriam dederunt, qui talem gratiam filiis hominum contulisset, ita ut plerique ex ipsis Deo crediderint, et Christiani evaserint.

XI. Tertio post die Aurelianus, cum in tribunali sedisset, jussit sanctos martyres Paulum et Julianam illuc duci, quibus ait : An nondum tormenta ipsa vos docuerunt, ut ab ista insania vestra discedatis, et deos adeuntes, illis victimas offeratis? Hæc, inquit Paulus, stultitia mihi sit, et omnibus, qui Deum ipsum diligunt. *Quod* enim *stultum est Dei, sapientius est hominibus; et sapientia hominum stultitia est apud Deum.* Desipiens profecto et insanus essem, si a Deo ipso deficiens, dæmones vestros colerem. Denuo Aurelianus, bili percitus, jussit illos in ligno suspendi, et cruciari. At illi Deum orantes, hæc dicebant : Domine Jesu Christe, Fili Dei viventis, lux Christianorum, et fides, quæ neque concuti, neque ab adversariis expugnari, aut dissolvi potest : ostende faciem tuam, et nobis opem feras, neque nos destituas propter sanctum nomen tuum. Cum igitur carnifices diutius illos cruciarent, et Christus eorum cruciatus subleva ret, nihil omnino martyres tormenta illa sentiebant.

XII. Unus vero e carnificibus, nomine Stratonicus, cum staret ad sinistrum Julianæ latus, et tormenta in eam inferret, ejus pulchritudine captus, manus ab ea continebat. Cujus sensum atque animum cum beata et sancta Juliana cognosceret, sinistrum pedem extendit, et calce illum verberans : Satratonice, inquit, fac quod jussus es a tyranno Aureliano, neque manus a me contineas mihi parcens ; ego enim habeo Regem meum Dominum Jesum Christum, Deum æternum, et animæ meæ curatorem, qui corporeis laboribus me sublevat, atque ita præsentes cruciatus non sentio. Hæc cum Stratonicus audivisset, statim ensem, quem manu tenebat, abjecit; cumque ad tribunal Aureliani cucurrisset, clamans : Aureliane, inquit, tyranne et temerarie, cur nam hæc facinora contra Ci nos patrare audes? Quidnam homines De vientes commiserunt, ut ita crudeliter et imm eos crucies? An quia Christum omnium dom rem venerantur? Hæc cum audiret Aurelian obstupuit, ut hora una mutus remanserit. Ta respondens : Tune etiam, inquit, Strat istorum stultitiæ atque insaniæ particeps facti An Julianæ pulchritudo te decepit, et ejus j dis sermonibus allectus es? Stratonicus cu cœlum oculos erexisset, dein Paulum ac Juli in ligno supensos circumspexisset, crucis munitus, illorum aspectus tales vidit, quales a lorum Dei facies esse solent. Mox accurrit, et rum aram calcibus conculcavit, eamque eret ait : En et ego Christianus sum ; facias licet quid libet. Furore accensus Aurelianus, jussit ej caput abscindi. Cumque sententiam imperator set, venit ad eum locum in quo martyrum cor rus erat ; ubi cum genua inclinasset, ita orav Domine Jesu Christe, quem Paulus et Juliana fitentes, invicti permanent a divinitate tua ser ti, et Aureliani tyrannidem confundentes; te, quæ et animam meam accipe in cœleste regnum tuu meam, inquam, animam, qui brevissimæ hore tio nomen tuum confessus sum, præsente liano. His dictis, ille caput extendit, et cum obtruncatus est. Venerunt autem Christia ejus reliquias collegerunt.

XIII. Paulus vero et Juliana cruciatu sustinebant. Tunc Aurelianus Julianam alo: O scelesta, inquit, et impia mulierculi in tormentis exsistens, carnificem dec eique mortis causam afferre? Non era liana, illum decepi, vel mortis causam qui me assumpsit Jesus Christus, ille ipse dignum fecit, ac vocavit ; nisi enim digni nunquam ad martyrii palmam pervenire Illum igitur in regno cœlorum requiescen cies, te vero in geheneæ flamma puniri Tunc quidem pectus tuum, infelix, perc inferiorem hominem, teipso apud Christu stantiorem videbis, et dolore affectus, Dei misericordiam implorans, quam tam trare non poteris. Post hæc jussit Aurelian e ligno detractos, in carcerem interiorem con et omnes, veneficos ac præstigiatores voc feras omnes, quascunque haberent, acerbi hoc est, viperas, aspides, cerastes ac dr afferrent, ut una cum Paulo et Juliana in concluderentur. Cum igitur feras attulisset, admodum a tyranno jussi fuerant, sim Paulo et Juliana eas concluserunt. Serpeb tem feræ illæ, et ad pedes beatorum mart assidebant, intentis quidem oculis eorum aspicientes, sed nihil tamen nocentes. Pau

[a] I Cor. I, 20, 25.

. sedebant psallentes, et Deum col-

'unt autem serpentes illæ tres dies
ɔum martyribus clausæ. Tertio autem
lianus sub noctis tempus, ut disceret,
ɔus consumpti essent. Venerunt, qui
ad eum locum : cumque ad januam
ɔos, psalmos canentes et Deum lau-
ɔrunt. Cum vero accuratius scire vel-
ɔ res se haberet, ascenderunt in lo-
n superiorem. Unde per fenestram
ɔrunt Paulum sedentem simul cum
ıliana, et angelum Dei stantem in
ırum, neque permittentem feras ac-
rerunt igitur illi, et Aureliano omnia,
nuntiarunt. Surrexit Aurelianus di-
t pro tribunali, et jussit veneficos
ıc evocare, et martyres duci ad tri-
ɔrunt venefici ac januam, et feras eo
lebant, vocare cœperunt. Cum vero
ı non obedirent, januam patefece-
no impetu omnes exierunt, et quos-
es homines prope januam invene-
nterfecere, et ad deserta loca aufu-

autem custodes Paulum et Julianam
tribunal duxerunt. Tyrannus igitur
c ridens : Beatum, inquit, me hodie
l vestra consuetudine fruor ; fortasse
ı aliquid a vobis lucrifaciam, et per
quidem mihi verum dixeritis, multa
a a me percipietis, et regni mei po-
ɔs erit. Nunquid vos deum Apollinem
t vobis opitulantem, ut audivi a
ɔculatoribus, vidistis ? Nos, inquit
. Apollinem cognovimus, nam sumus
ıero, quibus Deus salutem dedit. Tua
l mortem usque perdita est. Non
que resipiscere vis ; quin imo multus
ɔ furor ad blasphemiam te convertit,
ngelum, quem misit Dominus Jesus
ɔbturanda ora serpentum, quæ tua
et temeritas, Apollinem fuisse dicis.
Aurelianus, jussit plumbeis globis
s contundi, atque illi dici : Ne ita
arroganter loquaris, cum scias te
istere.
postea e tribunali Paulum abduci,
ıus sororem coram sisti, quam his
ıus est : Quæso, animæ meæ domina
ɔ, inquam, et te hortor, ne fratris tui
teris. Video te puellam prudentis-
sapientia refertam. Obtempera con-
ɔolumnas aureas per totum terrarum
omine inscriptas, erigam. Tunc illi
ne, inquit, me decipies, Aureliane
pie. Non circumvenies Dei altissimi
ihi æternam mortem suggeras. Vis-
Dei gloria et cœlesti regno, quo ut

A indignus es et alienus ? Jussit Aurelianus Julianum semoveri, et Paulum reduci ; cui dixit. En, Paule, soror tua promisit mihi se diis sacrificaturam ; quæ idcirco mihi uxor erit, totiusque regni mei domina. Fac igitur et tu quod dico, et sinas tibi persuaderi ut diis sacrifices. Ad hæc Paulus : Vere, inquit, mentitus es, idque tuo malo ; sed nihil alienum fecisti a patris tui diaboli disciplina, cum id facias, quod ille solet : neque enim aliquem subripere potestis, nisi mendacia confingendo. Sed frustra laboras, namque nos non decipies ; ne si totius quidem orbis terrarum imperium nobis pollicereris. Minime, inquam, nos circumvenire poteris.

XVII. Quousque tandem, inquit Aurelianus, injuriam nobis facis ? An non erubescis, nugator et insidiens ? Per deos ipsos ego omnium generum tormentis affligam, et nemo e manibus meis auferre poterit. Jussit igitur ignem afferri, et quatuordecim virgas ferreas, easque in ignem conjici, et valde accendi : tum Pauli manus et pedes ligari, ferreumque vectem inter manus et pedes injici, et in terram defigi, ac sic virgis ignitis binis per vices Paulum percuti, Juliana vero jussit in lupanari constitui. Itaque multi e turba illa, quæ circumstabat, scelesti et nefarii homines, certatim contendebant, quis ad eam primus ingrederetur. Erant enim velut equi hinnientes, ejus puellæ forma incitati. Cum vero in eo loco, in quo Aurelianus jusserat, constituta esset, statim angelus Domini descendit de cœlo, et dixit : Ne timeas, Juliana ; Dominus enim Jesus Christus, quem tu colis, misit me, ut te protegam, et sanctum nomen ejus notum faciam omnibus timentibus eum. Cum vero multi ad virginem accederent, et ejus pulchritudine frui vellent, angelus excussit e pedibus suis pulverem, et in eorum oculos injecit, ita ut eos excæcarit. Quapropter neque amplius cernebant, ubi essent, aut quo irent, neque ad illam accedere poterant. Id cum turbæ vidissent, quod admirabiliter factum fuerat, uno animo clamabant : Magnus est Deus Pauli et Julianæ qui ubique eos servat et protegit, qui illum timent. Qui autem excæcati fuerant, flexis genibus supplices ejus opem implorabant, dicentes : Juliana serva Dei altissimi, peccavimus quidem contra te, cum stulte atque insipienter nos gesserimus ; sed tu da, quæsumus, nobis veniam, ut Dei serva : et precare Christum tuum, ut nobis visum restituat. Eorum misericordia commota Juliana, paululum aquæ accepit : et cum oculos in cœlum extulisset, Deum invocavit, ita dicens : Domine Jesu Christe, auctor omnium salutis, exaudi me, et nunc etiam ostende miracula et prodigia quæ facis propter nos filios hominum. Restitue his viris facultatem videndi, ut sanctum et gloriosum nomen tuum celebretur. Hæc cum dixisset, aquam supra turbas illas infudit, et omnes, qui excæcati fuerant, visum receperunt. Tum illi ad terram prostrati, gratias Deo reddebant, pœnitentiam agentes. C

que peccata sua confessi essent, Christiani facti sunt.

XVIII. Paulus vero, de quo dicebamus, cum a carnificibus cruciaretur, virgis illis ferreis diutius percussus vociferabatur, hæc dicens : Aureliane tyranne et nefarie, quidnam mali commisi, ut sic crudeliter et impie me crucies ? Verum me quidem a tormentis Dominus meus Jesus Christus sublevat : te vero manet hæreditas æterni illius ignis, qui paratus est tibi, et diabolo hæc adversus nos suggerenti. Et ubinam, inquit Aurelianus, Paule, est Juliana soror tua, quam ais esse temperantem et virginem ? En illa ad lupanar ducta est. Num putas adhuc esse virginem ? Ad hæc Paulus : Scio, inquit, illum ipsum Deum, qui semper a tuis pravis cogitationibus me liberavit, sororis etiam meæ propugnatorem fuisse, et intactam ab omni labe conservasse. Misit enim angelum suum e cœlo, ut eam custodiret. En ut sine macula, et virginitatem puram habens, revertitur, ut videat vincula mea. Miserat enim Aurelianus, ut Juliana duceretur. Quæ cum venisset ad tribunal, et Paulus eam vidisset, multo gaudio plenus risit. Aurelianus vero : Num, inquit, Juliana, amatores tui pulchritudine tua satiati sunt? At illa dixit : Mea pulchritudo, meum ornanemtum et decus Christus est, qui misit angelum suum, et me abjectam atque humilem servam protexit : quoniam fidem et spem meam in illo fixam habeo. Quapropter gratias illi ago, et sanctum ejus nomen collaudo, quod ipse est, qui facit mirabilia solus [4], et non est alius Deus præter ipsum.

XIX. Jussit deinceps Aurelianus Paulum exsolvi, et foveam quamdam effodi, tam longam, quanta est trium hominum statura ; tum ligna et ignem afferri, atque in fovea illa succendi. Fecerunt carnifices, quod jussum fuerat, admodum studiose ; nam et foveam statim effoderunt, et ignem vehementer accenderunt. Itaque Aurelianus jussit Paulum et Julianam in ignem illum conjici. Sancti vero martyres, Deum collaudantes, Salvatorem ac Dominum Jesum Christum invocabant ad opem sibi ferendam. Cum autem ad eum locum venissent, sua membra crucis Christi signo munierunt, et sponte se in ignem conjecerunt. Erant autem in igne illo Deum laudantes, et ejus gloriam prædicantes. Ecce autem angelus Domini descendit de cœlo, et fumum una cum igne foras excussit, neque permisit sanctos martyres vel paululum ab igne perturbari. Stabant itaque in fovea illa rectis corporibus, divinas laudes proferentes in hanc sententiam : Benedictas es, Domine Deus Rex sæculorum, qui memor fuisti humilitatis nostræ et præsentia tua ignis flammam exstinxisti propter bonitatem tuam, quæ facit ut peccata nostra non recorderis. Tu nos indignos, salvos atque incolumes eripuisti a cogitationibus tyranni Aureliani, qui suo imperio ita intumescit, quasi futurus sit immortalis. Hæc cum martyres precarentur, multi ex G[illegible] Dei potentiam contemplantes, animo comp[illegible] ab idolorum superstitione defecerunt, et [illegible] fidem secuti sunt ; multi etiam carnifices, q[illegible] verberaverant, cum Dei tanta in illos be[illegible] collata vidissent, mutato consilio, Christi [illegible] ampilexi sunt.

XX. Perlata vero sunt hæc omnia ad Au[illegible]num, qui jussit, illos ita ut erant, in fovea lapi[illegible] obrui. Sed ecce repente tonitrui sonitus cum [illegible] fulguribus, et nubes huc atque illuc agita[illegible] ignis plenæ, usque ad Aureliani conspectu[illegible] venerunt, et ignem illum in terram effude[illegible] voxque hæc e cœlo ad eum demissa est : A[illegible]liane, ingredere in abyssum gebennæ ignis, pa[illegible]tam tibi et patri tuo diabolo. Hæc cum facta [illegible] misit Aurelianus, et jussit athletas et Christi mar[illegible]tyres ex fovea illa extrahi, et in carcerem [illegible] Itaque sancti martyres Dei gloriam laudabant [illegible] omnibus his, quæ Deus ipse mirabiliter [illegible] causa fecerat. Septimo die postea diluculo Au[illegible]lianus sedit in tribunali, et jussit sacerdotes [illegible] quotcunque idola habebant argento et auro [illegible] ac pretiosis lapidibus ornata. Quæ sacerdotes [illegible] mox in conspectu Aureliani constituerunt, [illegible] stravissent sub ejus pedibus purpuram [illegible] Tum Aurelianus : Vocate, inquit, Paulum et [illegible]nam. Quos cum vidisset ante tribunal consi[illegible] animo et vultu valde irato illis minatus, [illegible] nunc, et diis sacrificate ; nolim enim [illegible] manus meas vos evasuros. Subrisit Paulus, [illegible] Nunquam, tyranne, Deum nostrum dereli[illegible] qui cœlum et terram effecit. Ne [illegible] idolis tuis cultum nos allaturos. [illegible]nus : Violenta, inquit, morte dign[illegible] tibi hæc videntur ? Neque intelligis, [illegible] illis sit ?

XXI. ad hæc Paulus : Jupiter iste, [illegible] deum esse dicis, homo quidam fuit [illegible] filius, qui artem magicam bene edoctus [illegible] cumque præter cæteros homines esset [illegible]tissimus, et libidini maxime deditus, ac [illegible]dam pulcherrimas uxores atque filias [illegible] se continere non potuit quin cum illis [illegible]retur. Qui modo in taurum mutatus, [illegible] avi similis, aquilæ scilicet, ac cygno, [illegible]res nonnullas ex jam dictis circum[illegible] et a mente alienatas in eam miseriam [illegible]pulit, ut ipsum tanquam deum colerent. Ad [illegible] et alias mulieres per formæ mutationem [illegible]stigias decepit, aurum commutatus. Et [illegible] ejus libidinosa facinora hoc loco narrem [illegible] ad iracundiam concitari : sed licet irascaris, [illegible] tamen nihil veritus) iste, qui prope Jovem [illegible] est, et Apollo dicitur, an non ex adulterio [illegible] est e muliere quadam, quæ Latona dic[illegible] quæque illum peperit inter duas arbores, [illegible]

[4] Psal. LXXI, 18.

ristianorum, a Trajano, dum in Oriente nefaria commisit, patrem Jovem imitan modo et Dionysius vester ille deus, ipse ex adulterio genitus est ex Semele ? Nugator, inquit Aurelianus, et sceleste, Junone deorum matre Bacchus genitus Paulus, et ait : Estne deus, qui ex nitus incipiat esse deus, aut qui uxorem inc Aurelianus: Quousque, inquit, multas dens diis maledices ? an non et vester uem vos Christiani Deum cœlestem esse mullere genitus est ? Respondit Paulus: lignus, qui Dei mysterium audias. Verum e tua multos eorum, qui præsentes sunt, ias, necesse est aperire id, quod quæris. itio Deus ipse cum cœlum et terram, nnia, quæ in eis sunt, effecisset, homi- cit ad imaginem et similitudinem suam. im a malitia, innocentem, justum, pie- itum creavit illum Deus, et in paradiso pleno eum collocavit. Pater autem vester on ferens tantam hominis felicitatem, ixit, et per illam, Adam ad divini præ- gressionem impulit. Quo factum est, ut ipse tanquam transgressor e paradiso it, et genus omne humanum morti et enæ obnoxium evaserit. Quamobrem ater et omnipotens Deus misericordia mano generi subvenire volens, misit m, ut humanam carnem susciperet, et eret, eosque qui ab injusto detinebantur, Deus, Verbum Dei ac Patris Filius, la omnia est sapientia ipsius, et poten- era : qui per archangelum Gabrielem s fuit sanctæ illi Virgini puræ atque æ, ex prophetico et regio genere originem cujus utero Deus ipse, hoc est, cœleste uod oculis corporeis non cernitur, habi- pit corpus, cum Gabriel ita Mariam ipsam et : *Ave gratia plena : Dominus tecum* ; ost : *Spiritus sanctus superveniet in te, et ssimi obumbrabit tibi : ideoque quod x te sanctum, vocabitur Filius Dei* [5]. itur fuit Deus et cœleste Verbum per omni labe purissimam, corpore, tanquam dam, indutus propter humanæ salutis onem. Nemo enim poterat Deum verum, præsentem videre, cum Deus ipse sit umens [6], neque homo aliquis vivens Dei lere possit. ! Hujus igitur dispensationis us noster, quod ad carnem pertinet, it, et ut infans lacte nutritus est, cum en divinitate perfectus. Insuper factus est uvenis, cumque hominibus, ut homo, us est annos triginta tres, urbes, regio- astella orbis terrarum pertransiens, et

A benefaciens omnibus, ac liberans eos [8], qui a diabolo vexabantur. Postea in ligno crucis suffixus est, ut salutem daret mundo, qui perierat diaboli violentia et fallacia. Idem corpore mortuus est. Cumque ad inferos descendisset una cum sancta anima illa sua, contrivit portas æreas, et vectes ferreos confregit [9] : atque in caliginosa inferorum penetralia ingressus, eripuit eos qui vinculis detinebantur, et ex carcere diaboli illos in superiorem regionem eduxit [10]. Quod totum ipsius benignitati acceptum referetur. Cum vero ita post tres dies a mortuis resurrexisset, apparuit suis discipulis atque apostolis, et aliis multis, qui vere in eum crediderant: et cum aliquoties commedisset et bibisset cum apostolis per dies quadraginta, sic postea B in cœlum assumptus est, et sedet ad dexteram Patris cum corpore illo, quod ipse Deus Verbum sibi copulavit. Nunc igitur diabolus dolore affligitur, Illum enim Christus ipse Christianorum pedibus conculcari fecit, qui per sanctum ipsius nomen ingrediuntur in regnum cœlorum : a quo regno tu alienus es. Habes enim sortem et partem æternam ignis gehennam, hæreditatem diaboli patris tui precipiens.

XXXIII. His auditis, Aurelianus præ furore vultu mutatus est, et dentibus stridere cœpit, exardescens in illum, cui et respondens : Multas, inquit, nugas te modo effundentem passus sum, patientiam in te, nugax et sceleste, audiendo retinens. Tu vero quandiu perges me contemnere, et C diis maledicere ? Nunc igitur nisi diis immola veritis, pessimis modis vos perdam, ita ut nemo possit e manibus meis vos eripere. Tum Paulus et Juliana concordi animo et magna voce clamantes : Nos, inquiunt, Christiani sumus, et in Christo ipso spes nostras collocatas habemus ; dæmones non adoramus idolis tuis non servimus, tormenta tua non timemus. Excogita igitur quoscunque vis cruciatus, fidem enim in Deo habemus, fore ut a nobis supereris, quemadmodum pater tuus diabolus a Christo superatus fuit, qui nos etiam robustos facit, et pravas artes tuas expugnat. Hæc cum audisset Aurelianus, jussit lignum quoddam magnum afferri. Quod cum allatum fuisset, fecit Paulum in eo alligari. Carnifices vero ejus manus colligarunt. Tunc Aurelianus præcepit accensas lampades D afferri, et in ejus faciem injici, præcone ita vociferante : Ne in orbis terrarum dominos contumeliosus sis, neve in ipsos maledicta conjicias.

XXIV. Juliana cum fratrem suum igne comburi spectaret, summa voce clamavit : O tyranne et sceleste, quid mali frater meus commisit, ut ita crudeliter eum crucies ? Jussit Aurelianus et Julianam in ligno alligari et accensas faces in os ejus et in totum corpus adhiberi ; cui et dixit : impudentissima mulier erubesce, quemadmodum

, 28, 32. [6] Deut. IV. 24 ; Hebr, XII, 29. Exod. XXXIII. 20. [8] Act. X, 38. [9] Psal. CVI, 16. III, 19:

ıi nostri pugiles in variis aliis
ıorantur: et enim in Kalendario
Possevinum fit mentio S. Mart.
ɔ Chiffletii, Ἀνδρέου Στρατηλάτου,
lucis. Martyrologium Arabico-
Taurinense cum ipsius tum so-
meminere ; quorum numerum
.ogium Slavo-Russicum Spar-
ıem modo, quo Typicum ac
.Synaxarium e Menologio, jussu
collecto, post hunc titulum,
ıegalomartyris Andreæ militiæ
ı ejus, ponit Actorum compen-
Grœcus excusus datur ad calcem
gusti, Latine autem sic sonat :
nte Maximiano, dux militum in
ıb Antiocho, qui universo mili-
rat. A quo postquam una cum
s missus esset adversus Persas,
sset, in fugam egit Persas, et post
ım socios nos ad Christi fidem
vero apud Antiochum, tanquam
ipso astitere : et ipse quidem in
fuit extensus ; sociorum autem
s manus transfixi sunt clavis.
aliis mille, jubente Antiocho, e
acti : quos ubi instruxisset San-
ıem adduxit. Rem ubi compe-
eosque simul cum his quibus
cutus, omnes ense interemit, om-
um Andream, illustrem Christi
athletas fama celebrem.»
iIe hujus nostri Megalomartyris
ı nomen est apud Græcos, tam
.pud Latinos, antiquissimis uti-
Martyrologiis inscriptum. Nam
ita eum refert : « Natalis sancti
Andreæ martyris, cum sociis
us quingentis nonaginta et sep-
nnuntiationem ista jam pridem
s edito et illustrato observata
pud Græcos inclytissimum Mega-
ologi nostri Latini verosimillime
ɔne binomium fecerint Magnum
etenim Beda, prout apud nos
ıanus, Romanum parvum, Ado,
ba dedimus, Usuardus. Melius
magni Andreæ : neque enim ve-
tyrologos nostros Andream tri-
um Magno episcopo Anagnino
e. » Hanc observationem de du-
nostro martyri perperam indito,
ɜ conabimur. Habemus interim
ppe cogit omnes illas annuntia-
s transcribere) magni nominis
. Andream in Ecclesia Latina.
postea agemus. Martyrologium
ıum ita de illo legit ac sociis,
ıerum non determinat : «In Cili-

A cia natalis sancti Andreæ tribuni, et sociorum militum, qui victoria de Persis divinitus adepta, ad fidem Christi conversi, et hoc nomine accusati, sub Maximiano imperatore in angustiis Tauri montis ab exercitu Seleuci præsidis trucidati sunt. »

4. Quia vero circa annuntiationem apud Galesinium nonnulla mox erunt notanda, illam quoque hic præmittere visum est. Sic igitur sonat : « Cæsareæ, sanctorum martyrum Magni, Andreæ, et sociorum, quingenti et nonaginta septem, cum leonem conspexissent in homines a fide alienos sævientem, ad beati martyris Magni pedes mansuetum et prostratum jacere ; rei admirabilitate commoti, ad Christi fidem se contulerunt. Quamobrem Alexandri præsidis jussu capite plectuntur, Magnus vero
B lapidibus obruitur. » Annuntiatio hæc convenit S. Magno, cujus martyrium pluribus describit Petrus de Natalibus lib. 7, cap. 79 ; in quo tamen cum nullum de S. Andrea inveniam vestigium, mirum mihi accidit, ipsius nomen intrusum legi in dicta annuntiatione. Sed res hæc pluribus tractatur apud nos hac die, qua de sancto Magno Cappadoce agitur, pag. 717. Nunc de hallucinatione Martyrologorum superius indicata et hic pluribus refellenda tractabimus ; e qua videtur originem traxisse Galesiniana.

5. Et ea quidem est duplex ; altera in eo versatur, quod S. Andreæ addiderint nomen non suum, Magni videlicet ; altera incertior priore, quod alicubi forte S. Magnus aliter annuntietur,
C quam debeat, uti mox referam. Ad priorem quod attinet, præter illa, quæ paulo ante præmisimus, hæc addo ad majorem illorum confirmationem. Baronius in notationibus hac die 19 Augusti ad annuntiationem Martyrologii Romani Andreæ tribuni et soc., « De his, ait, hac die Usuard. et Ado ; licet Andream cum S. Magno confundant. » Hunc errorem etiam castigat Lambecius Commentariorum de biblitheca Cæsarea Vindobonensi, lib. VIII, pag. 202, ubi occasione versionis Latinæ et exordii Actorum S. Andreæ ac sociorum apud Surium hac die, Martyrium S. Andreæ, ducis exercitus, et sociorum, auctore Symeone Metaphraste. Vocatur autem hic Andreas etiam magnus,» etc., sic scribit : « Hoc non est intelligendum de nomine proprio Magni ; quippe quod S. Andreas Stratelates non
D habuit, sed tantum de titulo Μεγαλομάρτυρος sive *Magni martyris*, qui illi in hujus narrationis inscriptione Græca honoris causa tribuitur. Perperam igitur et absurde in Adonis archiepiscopi Viennensis Martyrologio die 19 Augusti legitur : Natalis sancti Magni seu sancti Andreæ,» etc. Merito itaque ista, « Vocatur autem hic Andreas etiam Magnus » omissa sunt in editione Surii, anno 1618 Coloniæ edita. Hæc de errore isto In alium forte lapsus est Wandelbertus, dum eidem martyrum manipulo videtur adjunxisse S. Magnum Cappadocem, cui aliam martyrii palæstram supra assignavimus. Sic enim canit.

Magnus et Andreas quarta denaque coruscant :
Septem nonaginta et quingenti comitantur,
Quos pariter sancti simul his bis mille sequuntur.

6. Varia sunt Actorum exemplaria. Lambecius loco citato pag. 201 *et* 202 unum affert hoc titulo ac principio : Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ. Ἄθλησις τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Ἀνδρέου τοῦ Στρατηλάτου, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ τελειωθέντων δισχιλίων πεντακοσίων ἐννενήκοντα τριῶν. Ἐν τοῖς χρόνοις τῆς τοῦ ἀσεβεστάτου Μαξιμιανοῦ βασιλείας διωγμὸς κατὰ Χριστιανῶν ἐγένετο μέγας, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς μέρεσι τῆς Συρίας· εἶχεν δὲ τότε τὴς ἐκεῖσε στρατηγικῆς τάξεως τὴν ἀρχὴν Ἀντίοχός τις, δεισιδαίμων ἄνθρωπος ὤν, *etc.* Id est : *Eadem die* (19 Augusti) *certamen sancti et gloriosi magni martyris Andreæ, ducis exercitus, et bis mille quingentorum nonaginta trium cum eo peremptorum. Temporibus impiissimi Maximiani imperatoris magna adversus Christianos mota est persecutio, maxime in partibus Syriæ. Quidam autem Antiochus, superstitioni deorum addictus homo, ibidem tunc ordinis militaris imperium tenebat*, etc. Observat Lambecius hanc narrationem Latine exstare apud Laurentium Surium, ac Symeoni Metaphrastæ ibidem tribui, ut modo indicatum est. Sed nullum ejusdem vestigium invenio apud Allatium in Diatriba de Symeonum scriptis a pag. 124. ubi Vitas enumerat, quas tanquam Metaphrastæ proprias signat. Consule quæ dicta sunt tomo III hujus mensis pag. 719 de Actis S. Eupli martyris. Habemus etiam exemplar Græcum in nostro codice † ms. 194, cujus exemplaris titulo prænotatur eadam in ms. Cæsar. 45 pag. 221 exstare. Aliud Græcum apographum asservamus hoc titulo : Μαρτύριον τοῦ ἁγίου μάρτυρος τοῦ Στρατηλάτου, ex cod. Ambros. N. f. n. 152, sicut additur in eodem apographo. Incipit : Τὸν θαυμαστὸν Ἀνδρέαν τὸν στρατηλάτην. *Mirabilem Andream exercitus ducem, etc.*

7. Baronius anno Christi 301 collectionem historicam Actorum intexuit : quæ quidem, ait ibidem num. 5 germana noscuntur. At, bona eminentissimi cardinalis venia, non paucæ occurrunt difficultates, quæ illis incommodant. Nam primo, ea non esse exarata a scriptore contemporaneo, illud est indicio, quod in principio illorum dicantur ista : « Persecutio quædam magna contra Christianos commota est. Erat tempore illo Antiochus quidam. » Et inferius : « Celeberrimus martyr » vocatur Sanctus. Postea vero sequitur : Statim autem, quemadmodum sanctus martyr precibus suis postulaverat, locus in quem venerandus sanguis ille *martyrum* defluxerat, fons quidam effectus est, omnigenarum ægrotationum sanitatem afferens, qui fons ad hodiernum usque diem gratiis redundat. » An illa auctori synchrono conveniunt ? Secundo, oratio S. Andreæ, in qua dicit : « Domine Deus.. accipe mei peccatoris.. preces, eorumque omnium qui mecum sunt.. omnibusque his qui necessitatis tempore nostra, qui sumus

A indigni, nomina invocaverint, præsta
illas, quæ ad salutem pertinent ; quique
hunc confugerint, eos protege.. et quc
milis sanguis noster effusus fuerit, fiat
tionum fons, » etc. Oratio, inquam, illa n
episodium, cum a nemine potuerit audir
lis ipsis martyribus, quibus per tempus
eam aliis referre. Accedit eo, quod non
deatur consentanea humilitati Christian
martyribus elucere debet.

8. Tertio, mirum etiam videri pote
dream, Christi fidem amplexum, prælic
imo pluribus, prout apparet, sese e
antequam petiisset atque obtinuisset b
Audiantur Acta : « Inter idolorum cul
B rosa florebat inter spinas.. fidelissimu
vus et martyr Andreas.. Hic.. Jesu Ch
assecutus adversantium bellorum hostes
et multis egregiis ac strenuis facinorib
bat. Bello autem contra Persas ipsi con
solos, quos manifeste cœlestis gratia e
vit, secum habens, oppositis hostibus
tulit. Jam vero cum esset congressurus
bus, eorum ingentem multitudinem divi
nis argumentum suis militibus proposu
enim Christi Dei nostri fide donati fu
illustrem de hostibus ipsis victoriam de
Sequitur postea S. Andreæ confessio,
ignito lecto æneo, sociorum militum
etc., quibus tandem cum ipsius tum n
ditur baptismus, quem dicuntur suscep
C urbis Tarsensis episcopo, postquam eo
cessissent. Nos interim ex dictis conc
hujusmodi Actorum historia non tam n
ceram narrationem, quam Græculi s
quisquis demum ille fuerit, compositione
confirmabitur ex aliis quibusdam incom
inferius proponentur. Vide Adnotata.

6. Numerus sanctorum martyrum n
eodem modo apud Græcos ac Latinos.
exstitisse illos memorant bis mille quin
naginta septem, ex præmissis supra nu
tyrologium Romanum non signat num
cujus determinatione Fasti Græci, nu
fere cum Latinis antiquis consentiunt. Ac
quidem etiam numerum determinant : se
D fuerit necesse est, cum ingentem Pers
titudinem debellarit, et « Andreas cum
forti et a Deo electa phalange, » uti loquu
martyrium sit consecutus ; quamvis « ill
qui ex iis qui cum ipso fuerant : apud A
detulerunt, quod Deum.. confiteretur et c
in cruce suffixus fuerat. » Verum q
tantus cohæret numerus, cum Eusebio,
siasticæ Historiæ a Valesio editæ lib. vi
pag. 296, hæc refert : Postquam.. dux
exercitus nescio quis (intellige Maximia
lerium) Christianos milites persequi
eos, qui in exercitu merebant, lustrare

re, et Christianis liberam eligendi fecisset, ut vel imperatorum jussis :es honoris sui gradum retinerent, vel llent, honore militiæ nudarentur; com- Jesu Christi milites, nominis illius a sæculari gloriæ ac felicitati, qua frue- ue ulla cunctatione prætulerunt. Ex ;i admodum (in Græco est εἷς που καὶ ›st, unus et alter) non modo dignita- etiam vitam amittere pro defensione nuerunt : cum is qui religioni nostræ dias, parce adhuc et raro sanguinem fundere auderet. Verum ubi apertius . accinxit, dici non potest, quot et isti martyres in omnibus locis atque im cernere licuerit, » post famosum ctum contra ecclesias propositum Ni- › quo cap. 5 meminit idem Eusebius. aque pugilum nostrorum martyrium et atque ad illam crudelissimam m, qua in omne genus hominum a ty- ım est, textus Eusebii non crearet diffi- d cum eo usque non videatur differen- ı secundum Acta, prout videlicet ea ; non videamus, quo pacto satis com- ba Eusebii responderi queat. Diximus, ıdum Acta etc., quæ S. Andreæ ac so- .tum cædem narrant accidisse post icum ; circumstantia vero illa fortasse a non satis cauto exornatore Actorum, non sunt magnæ admodum auctorita- sit, nos ingentem illum sociorum umerum, in Græcis pariter ac Latinis natum, relinquimus in antiqua sua ita tamen ut, Martyrologium Romanum in titulo ante hunc Commentarium ı determina verimus. Nunc a numero ergamus ad tempus martyrii.

§ II.

Tempus martyrii expensum.

, inquiunt Acta, martyrii sui beatissi- s cum tota sua forti et a Deo electa rfecit decimo nono die mensis Augusti,). » Littera G, quæ hic est littera diei ıon invenitur tanquam littera Domini- ad nostrum propositum, nisi anno ınde consequens est, ut secundum debeat martyrium illud anno alterutri. no 305 id affigas, satagendum est, ut componatur cum modo, quo Maximia- s tractari jussisse fertur in Actis, et eorumdem Actorum serie, rebus ibi- ositis, ut dictu difficile videatur, eas ıpore persecutionis generalis Diocletia- uod memorent accidisse palmam mar- › erat bellum illud contra Persas, quo ejusque sociis insignis victoria relata de nde fit, ut tempus martyrii pendeat tius belli secundum Acta. Baronius ad annum Christi 301, num. 1, Diocletianum imperatorem cum suo collega Maximiano tunc triumphasse de Persis affirmat ; et ibidem num. 2. « Porro, ait, enituit in bello Persico eximia virtus Andreæ tribuni militum, » etc.

11. Sed Pagius ad dictum annum, num. 2, illum triumphum celebratum affirmat « anno 303 » quo Lactantius lib. *De mortibus persecutorum*, cap. 17, Diocletianum Romæ Vicennalia celebrasse tradit. Nam cum triumphus ille Romæ exhibitus fuerit, ut Eusebius in Chronico, Eutropius et Cassiodorus testantur, et ante annum 303 post victoriam Persicam Diocletianus Romæ non fuerit, liquet eo anno triumphum hunc actum esse. Præterea triumphos cum Vicennalibus et id genus festis de more exhibitos fuisse, sæpeque dilatos non semel insinuavi. Quare licet pax inter Romanos et Persas jam ab anno 297 sancita fuisset, tamen triumphus de Persis anno tantum 303 actus. Et, nonnullis interjectis, ad anni 301 numerum 2, quos e Baronio citabam, et seqq. observat ista : « Diocletianus.. nullum hoc anno de persecutione Christianorum promulgavit edictum, sed tantum in milites sævitum, Quare martyres, de quibus Baronius, ante annum 303 passi non sunt. » Alii martyres isti huc non spectant, sed L. Andreas cum suis militibus, quorum martyrium ex jam dictis apud Baronium, ac criticum ejus, consummatum sit anno 301.

12. Sed quo minus eorum adstipulemur sententiæ, obstat 1° : Pax inter Romanos et Persas jam ab anno 297 sancita fuerat, uti modo fatebatur Pagius, Persis videlicet a Galerio Cæsare tunc victis, ex eodem auctore ad istum annum num. 6 et 7. Cur ergo sanctorum nostrorum militum martyrium differri debeat ad annum Christi 301 ? Cur Pagius secundum sua principia illud non ponit citius, cum anno 298 militum persecutionem affigat, dicens ad eumdem annum num. 2 : « Persecutio adversus milites hoc anno inchoata, ut recte Prosper in Chronico. Sicut igitur persecutio generalis in ipsis utriusque Augusti (sermo est de Diocletiano et Maximiano Herculio) Vicennalibus cœpit; sic et jeus quædam velitatio in utriusque Quindecennalibus. » 2° : Cum dicant Acta, num. 2 : « Tempore illo accidit, ut Persicarum copiarum pars quædam fines transiliret, et bellum adversus Antiochum suscitaret ; » cumque bellum illud S. Andreæ ab Antiocho demandatum fuerit, non utique ex dictis post annum 297, quo « pax inter Romanos et Persas sancita; » quidnam cogit illius ac sociorum martyrium procrastinare usque ad annum Christi 301 ? 3° : Cum denique hic annus componi non possit cum ratione temporis, quo martyrium accidisse memorant Acta, nimirum « decimo nono die mensis Augusti, die Dominico, » sicut supra observatum est ; melius quidem nobis videretur, Acta in hoc defendere, et erroris non condemnare, si

probabili aliquo argumento eo non compelleremur. Est autem illud.

13. Theodericus Ruinartius inter Acta sincera et selecta a se vulgata, pag. 309 et seqq. editionis primæ, exhibet Acta S. Maximiliani martyris, in quibus præter alia, anno Christi 295 quarto Idus Martii eum impellentia ut militiæ nomen daret, dicuntur ista : « Maximilianus respondit : Militia mea ad Dominum meum est. Non possum sæculo militare. Jam dixi, Christianus sum. Dixit Dion proconsul : In sacro comitatu dominorum nostrorum Diocletiani et Maximiani, Constantii et Maximi, milites Christiani sunt et militant. » Quomodo igitur, si anno 295 milites Christiani fuerint inter turmas Maximiani et in aula ejus, quomodo, inquam in milites nostros Christianos anno Christi 294 sub Maximiano sævitum est? Accedit eo, quod non satis verosimile videatur, tyrannidem persequendi Christianos a solo Maximiano esse executioni mandatam, nisi post victoriam, quæ anno 297 de Persis relata fuerit, quæque animum ejus inflarit, cristasque ejus erexerit ad audendum quidlibet. Et vero contextus Actorum S. Andreæ non obscure insinuat, Maximianum tunc temporis rem gessisse in Oriente : et extra tempus belli Persici videtur semper egisse suas partes Illyricum versus, cum apud Lactantium lib. *De mortibus persecutorum*, cap 18 dicat : « Jam fluxisse annos quindecim in Illyrico vel ad ripam Danubii, quibus relegatus cum gentibus barbaris luctaret, cum alii intr et quietores terras delicate imperarent.

14. Atque hæ sunt difficultates, quæ i tempore martyrii sese offerunt. Quan vero non est mihi promptum solvere hu saltem inhærendo Actis, satius esse dux scindere, et nostrorum Pugilum martyri cum Actis sub Maximiano, sub quo etia gnat Martyrologium Romanum, non d ejusdem martyrii anno. Dixi « saltem i Actis ; » nam si eorumdem scriptor hab se documenta melioris notæ, illaque ita marit ornatu ac interpolatione, ut incom perius expensa ad istam causam sint tunc non video cur tempus martyrii in possit persecutioni Diocletianeæ ; cur diei Dominico, atque adeo anno æræ vu post imperatoria videlicet illa edicta (num. 8) quæ inde anno ab 303 adversus prodiere ; cur denique cum Actis dic illud accidisse imperatore Maximiano, n ac proprii nominis imperatore intellig ante dictum annum 305 Cæsar dunta quamquam cum adjecto jam tum ab ann titulo imperatoris, uti legitur apud auct tericum Gallum *Historiæ imperatorum*, Diocletiano, art. 9, pag. 21. Quia vero pervacaneum judico, alterutrum e du apud me sunt, Græcis exemplaribus sup in Latinum convertere, exhibeo.

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΝΔΡΕΟΥ

ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΛΑΤΟΥ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΝ ΑΥΤΩ.

MARTYRIUM S. ANDREÆ TRIB

ET SOCIORUM.

(Græce nunc primum editur ex cod. ms. Paris., n. 548, sæc. XII.)

1. Imperatore Maximanio homine valde impio, persecutio quædam magna contra Christianos commota est præcipue autem in regionibus Syriæ. Erat tempore illo Antiochus quidam, superstitioni plurimum deditus, militares ordines sub imperio suo regens : qui propter idolorum insaniam, contra pios homines furorem acrem spirabat, Sub eo viro, quem Antiochum nominatum diximus, multi

Α'. Ἐν τοῖς χρόνοις τῆς τοῦ ἀσεβεστάτου νοῦ βασιλείας, διωγμὸς κατὰ τῶν Χριστιαν μέγας, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς μέρεσι τῶς Συρί δὲ τότε τῆς ἐκεῖσε στρατηγικῆς τάξεως τ 'Αντίοχος δεισιδαίμων τις, καὶ σφοδρὸν τῶν εἰδωλομανίας κατὰ τῶν εὐσεβούντων πνέ Ὑπὸ τοῦτον οὖν τὸν 'Αντίοχον πολλοὶ στ τῆς αὐτῆς συμμετέχοντες πλάνης ἐτάττον

ἐ αὐτῶν ὥσπερ εἰς ἀκάνθας ῥόδον καὶ μεταξὺ
ας θυμίαμα ὁ πιστὸς τοῦ Θεοῦ δοῦλος καὶ μάρ-
ᾳδρέας λανθάνων ἐφαίνετο. Διὰ γὰρ τὴν τοῦ
ος αὐτῷ ζήλου θερμότητα τῆς παρὰ τοῦ
ι Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ
ας καταξιούμενος, τῶν ὑπεναντίων ἐν τοῖς
ς ἐκράτει καὶ πολλοῖς διέπρεπε τοῖς ἀνδρα-
σιν.

Κατ' ἐκεῖνον τον καιρὸν συμβέβηκεν μοῖραν
ερσικῆς δυνάμεως παρεκδραμεῖν τὰ μεθόρια,
ιμον πρὸς τὸν Ἀντίοχον ἄρασθαι. Ἐπεὶ οὖν
ιφνίδιον τῆς ἐφόδου καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐπελ-
οῦ μετρίως τοῦτον ἐτάραξεν, εἰς μνήμην ἐλ-
ὼν Ἀνδρέου στρατηγημάτων, μετάπεμπτον
ὐτὸν ἐπὶ τὴν ἠθάδα, παρακαλῶν εὐτολμίαν,
εὐτοις πρὸς αὐτὸν χρώμενος λόγοις ἔλεγεν·
ἀνδρείας σου, φησίν, ἔργα, καὶ ὅσα κατὰ
εμίων ἠρίστευσας, καὶ ἐμοὶ δῆλα καὶ αὐτῷ
κασι τῷ τὰ σκῆπτρα διέποντι, ἀνθ' ὧν καὶ
ας ἔλαχες ταύτης. Τοιγάρτοι καὶ τὸν μέγαν
ι σχέδιον τῇ σῇ προθυμίᾳ καταπιστεύω πό-
ίνα σοι κἀὶ μᾶλλον διὰ τῶν ἐπὶ τοῦ παρόντος
ἡ εὔκλεια περιγένηται. Τούτων ὁ τοῦ Χριστοῦ
; τῶν λόγων ἀκηκοώς, καὶ οὐ πλήθει καὶ
καὶ ἅρμασιν, μόνῳ δὲ τῷ παντοδυνάστῃ Θεῷ
ς, τὸν μέγαν ἐκεῖνον ἐζήλωσε Γεδεών, καί
ῶν ἑπομένων ὀλίγους καὶ εὐαριθμήτους εἰς
ιεκαύτην παράταξιν παραλαβών, οὓς προδή-
ίνωθεν χάρις αὐτῷ κατεσήμανεν, τὴν πρὸς τοὺς
ηγμένους παράταξιν ἐποιήσατο.

Ἤδη δὲ τῆς συμπλοκῆς ἄρχεσθαι μέλλων, τῆς
ντίων πληθύος τὴν ὑπερβολὴν θεογνωσίας
ι τοῖς ἰδίοις παρείχετο· οὔπω γὰρ ἦσαν τῆς
στὸν τὸν Θεὸν πίστεως κατηξιωμένοι· ταῦτα
πρὸς αὐτούς· Καιρὸς ὑμῖν οὗτος, φησίν, τῆς
ουρανίου Θεοῦ ἐπιγνώσεως· αὐτίκα γὰρ γνώ-
ς οἱ θεοὶ τῶν ἐθνῶν ὄντως δαιμόνιά εἰσιν.
ήρ ἐστιν ἀληθινὸς ὁ ἐμός, ὃς τὸν οὐρανὸν καὶ
ἐποίησεν. Αὐτὸς τοιγαροῦν παντοδύναμος ὢν
τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτόν, ἀναδείκνυσί τε
ἰσχυροὺς ἐν πολέμῳ, καὶ παρεμβολὰς κλίνου-
ατρίων. Ἰδοὺ τοίνυν ὁρᾶτε ὡς ἐξ ἐναντίας
ἱ πολέμιοι ἐν πολλῷ ἔστησαν ἀριθμῷ καὶ κε-
ινται τέως ὑπὲρ ἡμᾶς· ἀλλὰ δεῦτε τὴν
ἀφέντες, τὸν ὄντως ὄντα Θεὸν ἐπικαλέσασθε
ὶ, καὶ ὄψεθε τούτους ἐκλελοιπότας ὥστε
καὶ ὡς κονιορτὸν ἀπὸ ἅλωνος ἔμπροσθεν
πεληλαμένους. Ταῦτα ὁ μὲν εἶπεν· οἱ δὲ τοῖς

A tribuni militares ejusdem erroris participes numerabantur. Inter quos velut rosa florebat inter spinas et inter graveolentes odores fragrans aliquis vapor, fidelissimus Dei servus et martyr Andreas: qui latuerat quidem antea, sed postea manifeste apparuit. Hic propter ardentem zelum atque pietatem, magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi opem assecutus, adversantium bellorum hostes superabat, et multis egregiis ac strenuis facinoribus excellebat.

II. Tempore illo accidit, ut Persicarum copiarum pars quædam fines transiliret, et bellum adversus Antiochum suscitaret. Quoniam igitur repentina hostium incursio, et eorum multitudo non mediocriter ipsum perturbavit, Andreæ tunc tribuni mi-
B litarem (1) peritiam et strenuitatem recordatus, illum ad consuetos ordines accersiri jussit, hortanseum, ut forti animo esset, utens autem his sermonibus : Tuæ, inquit, fortitudinis facinora quæque adversus hostes, et mihi et ei, qui sceptra imperii tenet, maxime nota sunt, et admodum manifesta : quapropter et dignitatis istius gradum sortitus es. Itaque magnum hoc et repentinum bellum fortitudini (2) tuæ committo, ut per præsentis certaminis occasionem ad gloriam tuam superiorem major cumulus accedat. Hos cum audisset sermones optimus Christi miles Andreas, non copiis, non armis aut curribus, sed solo præpotente Deo fretus, magnum illum Gedeonem æmulatus est, et paucos quosdam milites ad ejusmodi aciem assumpsit. Eos
C enim solos, quos manifeste cœlestis gratia ei designavit, secum habens, oppositis hostibus prælium intulit (3).

III. Jam vero cum esset congressurus cum hostibus, eorum ingentem multitudinem divinæ cognitionis argumentum suis militibus proposuit : nondum enim Christi Dei nostri fide donati fuerant. Hæc igitur illis, enarrabat : Præsens opportunitas, cœlestis et divinæ cognitionis conciliatrix, vobis erit : statim enim cognoscetis, quod dii gentium vere dæmonia sunt, quodque verus Deus ille est, quem ego colo, qui cœlum et terram effecit. Ipse igitur cum omnia possit, opem affert iis qui eum invocant, eosque fortes in bello
D efficit, et hostium cohortes facit terga vertere. En igitur, ut videtis, hostes ipsi e regione nobis sunt oppositi, copiis innumerabiles et nobis validiores; sed, agite, errorem idolorum omittentes, mecum una Deum, qui vere Deus est, invocate, ac statim videbitis hostes ipsos, velut fumum quemdam aut pulverem, coram vobis deficientes. Hæc

'ribunus militaris præerat militum legioni
.rti exercitus. Apud Græcos vocatur στρατ-
quod ducem exercitus etiam interpretari
, etsi subesset Antiocho totius exercitus
nam dicebatur et ille etiam dux exercitus
uni tantum ab imperatore legioni præfectus
t Ulpianus declarat apud Baronium ad an-
hristi 304, num 2. De tribunis autem varia
at Vossius in Etymologico linguæ Latinæ ad

vocem *tribus*.

(2) De bello ac pace cum Persis agit Commentarius prævius, § 2.

(3) Mirum, quod jam amplexus Christi fidem, nondum tamen baptizatus, mortis se periculo exposuerit (vide Commentarium § 1), nisi recurras ad miraculum, quo victoriam præsciverit, quodque hic videtur insinuari.

ille dicebat. Cui, milites credentes, et cum multa fiducia irruentes oppositas phalanges in fugam converterunt, et illustrem de hostibus ipsis victoriam deportarunt. Milites autem illos ejus prælii victores, reliquæ admirabilis supra omnium opinionem testes, sanctus vir Dei Andreas, ut electos Christi viros, perfecte, quantum in illo erat confirmavit, et ad Dei cognitionem adduxit.

IV. Ea re putatisne parum adversarium diabolum conturbatum, qui victoriam illam contra se tropæum quoddam erectum cogitavit, neque aliquid aliud eam rem fuisse, nisi propriæ potestatis casum, existimavit? Cæterum maximus Dei athleta, ad stadium progredi paratus, quasi pignora quædam cœlestia, præstantia dona ab ipso Deo percipiebat, cum et ejiciendorum dæmonum miraculis abundaret. Multos igitur in singulos dies impuris spiritibus perturbatos liberabat, eioque lethale vulnus diabolo infligebat, et invidum et superbum hostem maxime subjiciebat. Cum vero quæ ad bellum pertinebant, viro sancto ex sententia processissent, et adversus Persas tropæum statuisset, venit cum suis militibus in urbem Antiochiam. Statim autem illum milites quidam ex iis qui cum ipso fuerant, invidia et livore incitati, cum bonum illud non voluntarie (4) delegissent, apud Antiochum detulerunt, quod Deum dux confiteretur et celebraret, qui in cruce suffixus fuerat. Ea res maximam iram Antiocho attulit, et misit quosdam ex ordine militari, qui ab eo discerent quod verum erat, et planum facerent. Cumque per eos qui missi fuerant, rem ita se habere certo audivisset, apud eum per internuntios partim admonitionibus usus est: commemoransque suum in Christianos odium et acerbitatem, per ipsos internuntios ei dicebat: Cum noveris, quemadmodum et qualibus tormentis sustulerim Eutychium Polyeucti filium (5), et multos eorum qui una cum illo Christi fidem secuti sunt, ac quemadmodum neminem ipsorum misericordia prosecutus fuerim, tu quo nunc consilio, aut qua spe hominis in cruce suffixi mentionem proponis?

V. Ad hæc Andreas respondit: Maxime istis verbis, quæ dicit, constantiam meam Antiochus corroborat. Nam si omnes, quos nominatim protulit, gravibus tormentis ab illo subjecti, victores ipsius existiterunt, et Christo Deo coronati ad lætæ astiterunt, quare non et ego studere debeo amicus, vel potius Domini mei Jesu Christi servus, omni tempore permanere, ut eadem, quæ illi, consequar præmia? Has voces per eos qui celeriter, quæ dicebantur, excipiebant, et hinc mandabant a sancto viro prolatas accepit Antiochus ille arrogans, et a Dei potestate abhorrens, eumque virum ad se duci jussit, et omnibus audientibus interrogari, et aperte fateri, num imperatoris edicta, an suo

A λεχθείσαν πιστεύσαντες, καὶ μετὰ πολλοῦ τοῦ θαρσους ὁρμήσαντες τὰς ἀντιμετώπους ἐτρέψαν φαλαγγας, καὶ μεγάλην κατ' αὐτῶν ἤραντο νίκην. Οἷς μάρτυρας τῆς παρατάξεως καὶ τῆς παραδοξοτάτης ἅγιος τοῦ Θεοῦ τοὺς ἐκλεκτοὺς ἑαυτοῦ ποιησάμενος καὶ τελείως ἐντεῦθεν αὐτοὺς βεβαιώσας, τῇ τοῦ Θεοῦ προσήγαγεν ἐπιγνώσει.

Δ'. Καὶ πῶς οἴεσθε τοῦτο τὸν ἀντικείμενον διάβολον συνετάραξεν, καθ' ἑαυτοῦ τὸ τρόπαιον λογισάμενον, καὶ οὐδὲν ὅτι μὴ πτῶσιν ἰδίαν τὸ πρᾶγμα ἡγησάμενον; Ἀλλ' ὁ τοῦ Θεοῦ μέγιστο; ἀθλητὴς τὸ στάδιον κατὰ μέρος χωρῶν, ὥσπερ τινὰς δῶρα ἐπουρανίους τὰ κρείττονα τῶν χαρισμάτων ἐλάμβανεν ἄνωθεν, καὶ τῇ κατὰ δαιμόνων ἐκβάλλειν θαυματουργίᾳ. Πολλοὺς γοῦν ἡμέρας ἑκάστης πνευμάτων ἀκαθάρτων ἐνοχλουμένους ἐν καιρίαν πληγὴν ἐτίτρωσκε τὸν διάβολον, καὶ μᾶλλον κατεδουλοῦτο τὸν βάσκανόν τε καὶ ὑψηλόν. Ἐπειδὴ δὲ τὰ τοῦ πολέμου κατὰ νοῦν τῷ ἁγίῳ προὐχώρησε, καὶ κατὰ Μήδων στησάμενος τρόπαιον γέγονεν σὺν τοῖς ἀμφὶ αὐτὸν πρὸς τὴν Ἀντιόχειαν ἀξίας κομούμενος ὡς ἐχρῆν ἀμοιβάς. Εὐθέως καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ στρατιώτας τινὲς φθόνου καὶ ζηλοτυπίας ἔργον ἐπιτηδεύοντες, ἀγαθὸν ἑκούσιον ἐργαζόμενοι, διέβαλλον ὡς Θεὸν τὸν ὁμολογούντα τε καὶ δοξάζοντας. Τοῦ δὲ ὀργῆς τὸ πρᾶγμα ποιησαμένου καὶ στείλαντος αὐτὸν τοῦ στρατιωτικοῦ καταλόγου τινὰς τὰ μαθησομένους τὰ καὶ διασαφήσοντας, καὶ οὕτως ἔχειν διὰ τῶν ἀπεσταλμένων τὸν ἄνδρα καὶ πῇ μὲν κολακείαις, πῇ δὲ καὶ ἀπειλαῖς, πῇ δὲ καὶ ἀναμνήσεσι χρησαμένου τῆς πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς δυσμενείας τε καὶ πικρίας, καὶ τῆς ἀφίξεως τε διεξελθόντος· ὅτι Οἶδας ὅπως τε καὶ ἁπλῶς τὸν βασάνοις Εὐτύχιόν τε τὸν υἱὸν Πολυεύκτου, πολλοὺς τῶν σὺν ἐκείνῳ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν ἀναδεξαμένων, καὶ οὐκ ἐλέησα αὐτούς, φησὶ, καὶ ὅτῳ τινὶ σκοπῷ καὶ ποίᾳ ἐλπίδι τὸν ὑπὲρ τοῦ ἐσταυρωμένου λόγον προβάλλῃ;

Ε'. Πρὸς ταῦτα ἀπαντῶν ὁ Ἀνδρέας· Μάλιστα διὰ τούτων ὧν εἶπας ἰσχυροποιεῖς καὶ τὴν ἐμὴν ἀνδρείαν· εἰ γὰρ οὗτοι πάντες, οὓς ὀνομαστὶ προέβαλλε, βασάνοις βαρυτάταις ὑποβληθέντες, νικηταὶ γεγονότες καὶ στεφανωθέντες Χριστῷ τῷ Θεῷ παρεστάσιν ἀλύπητοι, τοὺς δὲ καὶ τοιούτοις ἀγῶσι δεῖ τὸν ἐμὸν τοῦ Κυρίου μου Ἰησοῦ Χριστοῦ δοῦλον ἀεὶ τοῦτο, ὅπερ τοῦ αὐτοῦ τυγχάνω διάθεσιν; Ταῦτα οὖν τὰς φωνὰς ἐκ τῶν ἀγγέλων τῶν ἐκ τοῦ αὐτοῦ τοῦ ἁγίου ἀνδρὸς ἐκφωνούμενα, παρεστῶτες πάντες ἐν κύκλῳ ἀκροώμενοι καὶ πάντων ἀκούοντων καὶ ἐρωτῶντες καὶ ἀπαιτοῦντες ἐξηγεῖσθαι, τοῖς ἐκεῖθεν ἐπιστέλλοντο. Ἃ τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ

4) Eaquis igitur illos ad hoc coegit?

5) S. Polyeuctus, celeberrimus martyrus Melitenus et Armeniæ passus. Acta quæ eodem sunt illustrata apud nos die 13 Februarii in quibus idem pag.

[illegible] meum [illegible] Sanctus [illegible] Eutychius ille, de q[illegible] Spiritus in [illegible] Menæus magnis [illegible] 2 Septembr[illegible]

:ιθαρχεῖν. Τοῦ δὲ εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων τε A
λων καὶ πάσης τῆς κτίσεως τρανῶς τε καὶ
ς ὁμολογήσαντος τὸν Χριστόν· κόλασιν ἐπ-
ατ' αὐτοῦ πονηρὰν ὁ σοβαρώτατος ἡγεμὼν,
ευόμενος δῆθεν αὐτοῦ καὶ λέγων· Ἐπειδὴ
αίνεται λαβὼν Ἀνδρέας ἐν τοῖς πολέμοις,
ις οὐκ ὀλίγας ἀναδησάμενος, ἀνέσεως αὐτὸν
παύσεως ἐφευρεῖν ἐμηχανησάμεθα καὶ τρό-

Καὶ δὴ προσέταξε κλίνην κατασκευασθῆναι
καὶ ταύτης γενναίως ἐκπυρωθείσης, ὑπερ-
τεθῆναι τὸν ἅγιον ἐκέλευσεν. Ὁ δὲ λίαν εὐ-
ἐπεισπηδήσας τῇ κλίνῃ ὥσπερ ἐπί τινος
ς ἁπαλῆς ἑαυτὸν διανέπαυσε, καὶ παραυτὰ
ρα ἤσθετο τῆς κολάσεως, παντὸς αὐτῷ περι-
ου καὶ περιδραττομένου τοῦ σώματος. Ὑ-
ι ῥαστώνης ἐτύγχανε καὶ ἀναψυχῆς τῇ ἄγαν
ι τῆς αὐτοῦ πίστεως τοῦ πυρὸς ὑπενδεδω-
Ἀγαγὼν δὲ ὁ παράνομος δικαστὴς καί τινας
αὐτῷ κατὰ τὸν πόλεμον ἀριστευσάντων
ῶν, τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπὶ ξύλου τετραγώ-
σηλωθῆναι τελείως διέταξε μειδιῶν, καὶ
ινος εἰ πρὸς ἡδονὴν ἔχουσι τοῦτο, ὡς αὐ-
λα προθύμως ἐκείνους συνθέσθαι, καί· Εἴθε
ε, φησὶν, Χριστοῦ γενοίμεθα μιμηταὶ τοῦ δι'
ὶ τῷ τοῦ σταυροῦ ξύλῳ προσηλωθέντος. Ἀλλ'
πάλιν ἐπὶ τὸν θεοφορον ὁ τύραννος ταῖς
σεσιν ἐπαναδραμὼν ἐπειρᾶτο διαπυνθάνεσθαι,
τῆς πείρας προσενεχθείσης αὐτῷ μεταμελεῖ-
δεδογμένων, καὶ τῆς Χριστιανῶν μετατίθε-
τεως. Τοῦ δὲ εἰρηκότος τὸν τῶν εἰς τέλος
των ἀναμένειν τε καὶ ἀπεκδέχεσθαι στέφα-
μηδέποτε τῶν καλῶς αὐτῷ κεκριμμένων
θαι, προσέταξεν τοῦτον φρουρᾷ κατασφα-
, τὸ μὲν δοκεῖν ὅπως καιρὸν ὁ μάρτυς
ως πρὸς τὸ δῆθεν μεταβουλεύσασθαι λάβοι,
τῷ πράγματι καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἵνα τῆς τοῦ
ος συνεὶς ὁ Ἀντίοχος γένηται γνώμης.

Doe, parere vellet. Ille autem præsentibus hominibus, angelis, et tota spectabili et creata natura, distincte,,aperte et confidenter Christum confessus est. Itaque superbissimus præses acerbissimum supplicium adversus illum excogitabat, et ironia quadam utens : Quoniam, inquit, multum laboris Andreas in bellis perpessus est et victoriis non paucis coronatus fuit, remissionis et requiei viam ac rationem ipsi excogitavimus.

VI. Jussit igitur æreum lectum componi : qui cum valde accensus fuisset, sanctum virum Andream supra illum poni jussit. At ille præsenti et alacri animo in lectum illum, tanquam in molle aliquod stratum insilivit, et in illo decubuit, statimque vehementem cruciatum sensit, cum totum ejus B corpus combureretur, et undique ignis ardore fervesceret. Mox vero propter eximium fidei suæ fervorem, requiem et recreationem habuit, cum ignis ipse relaxatus esset. Duxit etiam nefarius ille judex quosdam ex eorum militum numero, qui una cum ipso strenue in bello se gesserant, et vere in Deum crediderant, ipsorumque manus in lignis, quadratam figuram habentibus, suffigi jussit, ridensque ab eis quæsivit, num ea res esset illis voluptati. Repente illi animo valde prompto sibi eam rem jucundissimam esse affirmarunt, hæc addentes : Utinam Christi simus imitatores, qui propter nos in ligno crucis suffixus fuit ; Deinceps ad divinum Andream tyrannus interrogationes suas convertens C periculum faciebat, num talem cruciatum expertus, sententiam mutasset, et a Christianorum fide animum avertisset. Sed cum is respondisset, se coronam illam quam, qui ad finem usque patientiam retinent, adipiscuntur, a Deo exspectare, neque unquam ab iis quæ recte et firmiter statuta sunt, se decessurum, jussit tyrannus Andream e lecto illo eductum, in carcere diligenter custodiri, verbo quidem, quod martyri tempus dare vellet, ut ım melius consideraret, et sententiam mutare posset : re autem vera hoc faciebat, ut ipse scire posset, quænam esset super Andrea, cæterisque militibus Christianis, imperatoris sen-

:τίκα γοῦν μήνυσις παρ' αὐτοῦ πρὸς Μαξι-
:ποστέλλεται ὃς ἐπειδὴ τὰ κατὰ τὸν θεοφόρον
καὶ τοὺς ἀμφὶ αὐτὸν διὰ τῶν εἰρημένων
αμμάτων, κρίνει οὐ μικρὸν οἴσειν αὐτῷ
ὸν τε καὶ τάραχον, εἰ τοιοῦτον περιφανῆ
ὸν καὶ τοσούτους μετ' αὐτοῦ καὶ οὕπως D
ὁπλίτας τῇ διὰ ξίφους ἐκδῷ τιμωρίᾳ, ἀντι-
ρὸς Ἀντίοχον ὥστε αὐτὸν μετά τινος ἐπιτε-
τε καὶ πανουργίας τὸ πρακτέον κατὰ τὸ
ἐξανῦσαι, καὶ μὴ δοῦναι διὰ τούτου καιρὸν
μοῦ τε καὶ ἀταξίας τῷ ὅλῳ στρατεύματι.
δὲ διεξῆλθεν εἰδὼς ὡς εἴ τις ἐνίους ἐκ τοῦ
παραλυπήσειεν μὴ προφανὲς ἄδικον εἰρ-
ς, κἂν ἄδηξοί τινες εἶεν, κἂν ἀναρίθμητοι,
ὺς ἡ ῥοπὴ γίνεται τῶν πλειόνων, ἐνταῦθα
αὶ ἡ τοῦ προσώπου ἀξίωσις πλείστη ὑπῆρ-
μαρτυρούμενοι κάματοι καὶ τῶν αὐτῷ συν-
πλῆθος οὐ μέτριον. Διὸ δὴ καὶ ἐπήγαγεν ὁ

VII. Statim igitur ad Maximianum litieras misit, et rem illam significavit. Maximianus cum de Andrea et iis qui cum illo erant, certior factus est per eas litteras, quas supra diximus, existimans non parum perturbationis et tumultus ad eum perventurum, si tam insignem et clarum ducem exercitus, totque et tantos viros, qui cum ipso erant, milites optimos gladio percuti juberet, rescripsit ad Antiochum, ut arfificio aliquo aut versutia viro latenter ad id quod vellet, perficiendum alliceret, neque rerum novandarum, aut seditionis occasionem toti exercitui præberet. Hæc scripsit imperator, illud considerans, quod si, cum aliquibus obcuris hominibus, quorum crimina sint incerta, pœnam judex inferre vult, ad illorum causam defendendam plerique propensi sunt, eo magis in hoc viro id fieret, qui et dignitatis gradum tenebat, et non vulgares labores, multorum virorum testimo-

niis comprobatos, pertulerat, ac ordini militum non contemnendo præerat. Quamobrem in suis ad Antiochum litteris adjunxit: Placet mihi, hujus modi viros a carcere liberari, quasi anteactarum rerum venia iis concessa: paulo autem postea, nisi resipuerint, tanquam ob aliud crimen delatos, illos ipsos graviter puniri.

VIII. Antiochus igitur cum has litteras a Maximiano accepisset, fecit quod imperator jusserat, et insignem Dei servum Andream, et omnes qui cum ipso erant, ex vinculis eduxit, et libero ac securo animo vitam degere permisit. At sanctus Dei minister Andreas ejusmodi fallaciæ inventum divinitus sibi patefactum cognovit, et eos qui cum ipso laboraverant, ejusque admonitionibus ad divinam cognitionem perducti fuerant, secum habens, in Ciliciam ad Tarsum mettropolim se contulit: jam dudum enim propositum habuerat, per Petrum, qui tempore illo religiose et sancte præsidebat jam dictæ metropoli, et multis egregie factis præstabat, Deoque ipsi gratus erat, ad salutarem baptismum perduci. Nam etsi fuerat ab initio, ut supra dictum est, fidelissimus Dei minister, et ejus donis refertus, nondum tamen divini baptismatis particeps factus erat. Antiochus cum Andreæ, et eorum qui cum ipso erant, discessionem (6) cognovisset, furore accensus, consiliarios suos, et, quibus uti consueverat, accersivit, quæque Andreas fecerat, cum illis communicavit, et litteras misit ad Seleucum, qui in Ciliciæ administratione, quod ad militare opus pertinebat, ejus vicarius erat. Litteræ autem illæ ita se habebant: Puto te audivisse de Andrea, qui olim dux fuit in exercitu maximorum imperatorum, quod nunc non solum seipsum amentiæ tradidit, sed plurimos etiam militum, quos secum habebat, concitatos, ad eam sententiam impulit, ut regalibus et divinis edictis adversarentur. Quoniam vero cognovimus clam hinc ipsum discessisse, et in Cilicum provincia nunc exsistere, æquitati tuæ placeat, regiæ voluntati obtemperanti, et Andream, et eos qui cum ipso sunt, persequi, ac detentos et vinctos nostris manibus tradere. Quod si adversati fuerint, aut fugere jam cœperint, militaribus gladiis confice.

IX. Seleucus cum ejusmodi litteras accepisset, expeditos et probatissimos milites, quos Romani ordinarios (7) appellant, quamplurimos secum habens, (erat enim et ipse contra Christi servos nimio furore percitus), ad Tarsensium urbem properavit, cum sanctorum hominum catervam illic esse didicisset. Andreas vero sanctus vir, cum id præ-

A Μαξιμιανὸς ἐν τοῖς πρὸς τὸν αὐτὸν Ἀντίοχον γρά-
σιν· ὅτι Δόξαν μὲν αὐτοὺς τῆς εἱρκτῆς ἀπολύειν
τῶν ἤδη προγεγονότων συγγνώμην χαρίζεσθαι
παραβύστῳ δὲ μετ' ὀλίγον, ὡς ἐφ' ἑτέρῳ πλημμελεῖ
τούτους μετελθεῖν.

Η. Ἀντίοχος οὖν τὰς τοιαύτας ἀντιγράφους ἀ-
μενος Μαξιμιανοῦ συλλαβὰς ἐπ' ἔργον ἤγαγεν
προστεταγμένα, καὶ τὸν μὲν ἔνδοξον τοῦ Θεοῦ δ
Ἀνδρέαν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ πάντας ὑπεξή
τῶν δεσμωτηρίων καὶ ἀδεῶς δῆθεν καὶ ἀμερί
διάγειν ἐπέτρεπεν. Ὁ δὲ ἅγιος τοῦ Θεοῦ θερ
τῆς τοιαύτης ἐξαπάτης τὸν τρόπον ἐκ θείας
B καλύψεως ἐγνωκώς, παρέλαβε τοὺς αὐτῷ συγκα
τας καὶ διὰ τῆς αὐτοῦ παραινέσεως τὴν θεία
βόντας ἐπίγνωσιν, καὶ κατὰ τὴν Ταρσέων μητρο
λιν τῆς Κιλικίας γέγονεν ἐπαρχίας. Ἦν γὰρ καὶ
πολλοῦ σκοπὸν ἔχων διὰ Πέτρου τοῦ τηνικ
ὁσίως τῆς εἰρημένης προεδρεύοντος μητροπόλ
καὶ πολλοῖς τοῖς κατὰ Θεὸν διαλάμποντος κατ
μασι τῷ σωτηρίῳ προσαχθῆναι βαπτίσματι.
ἀρχῆς μὲν γὰρ, ὡς προείρηται, πιστὸς ὑπῆρχο
ράπων Θεοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ χαρισμάτων πλ
ρωμένος, οὔπω δὲ μεταλαχὼν τοῦ θείου βαπτ
τος, Ἀντίοχος δὲ τὴν τοιαύτην αὐτοῦ τε καὶ
σὺν αὐτῷ μαθὼν ἀναχώρησιν, καὶ θυμοῦ πλη
τοὺς ἑαυτοῦ συμβούλους τε καὶ συνήθεις προσκ
σατο καὶ τὰ περὶ τούτου αὐτοῖς κοινωνήσας
C γράμμα πρὸς Σέλευκον διεπέμψατο τὸν αὐτοῦ τ
ἀναπληροῦντα ἐν ταῖς ἐπὶ τῆς Κιλικίας στρατη
καῖς διοικήσεσιν, ὧδέ πως ἔχον· Ἀκηκοέναι σε οἴ
νομίζομεν τὰ περὶ Ἀνδρέου τοῦ πρώην μεγ
λάτου τῶν μεγίστων αὐτοκρατόρων, νυνὶ δὲ μὴ μό
ἑαυτὸν εἰς ἀπόνοιαν ἄραντος, ἀλλὰ καὶ πλείστους τῶν
σὺν αὐτῷ στρατιωτῶν πρὸς ἐναντίωσιν τῶν βασιλι
κῶν ἀναῤῥιπίσαντος θεσπισμάτων. Ἐπειδὴ τοίνυν
ἔγνωμεν αὐτὸν λαθραίως ἐντεῦθεν ὑποχωρήσαντα
κατὰ τῆς Κιλικίων νῦν ἐπαρχίαν ἀναφαινόμενον, δίκαιον
ἡ σὴ ἐπιείκεια τῷ βασιλικῷ κατακολουθοῦσα πάσι
ἐπιδιώξαι τοῦτον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, καὶ κατεχόν
καὶ δεσμίους ταῖς ἡμετέραις παραδοῦναι χερσί· εἰ δὲ
πρὸς ἐναντίωσιν ἢ φυγὴν ἰδεῖν ἐγχειρήσουσι, πρ
τιωτικοῖς ξίφεσιν αὐτοὺς ἐξαναλῶσαι.

D Θ'. Ὁ δὲ Σέλευκος τὸ τοιοῦτον γράμμα δεξάμ
καὶ τῶν εὐζώνων καὶ δοκιμωτάτων στρατιω
οὓς δὴ ταξάτους καλοῦσιν, ὅτι μάλιστα πλείστ
παραλαβὼν (ἦν γὰρ καὶ οὗτος τῆς κατὰ τοῦ
Χριστοῦ θεραπόντων μανίας πεπληρωμένος), ἐπὶ τ
εἰρημένην Ταρσέων μητρόπολιν ὥρμησεν, ἐπεὶ
τῶν ἁγίων στῖφος διάγειν μεμαθηκώς. Ὁ δὲ ἅ

(6) Non satis equidem concipio, quomodo discessio illa fieri a Sancto potuerit invito Antiocho, cui suberat secundum Acta Estne hujusmodi factum disciplinæ militari ac legibus civilibus consonum? Utramque certe transgressionem semper obnixe cavebant Sancti. Ad hæc, cum Sanctus ac socii ejus voluerint fugere persecutionem, secundum Acta, num. 9, cur manserunt simul, ac separati non sunt? Separatio certe illa ex natura rei erat maxime conducens, si non necessaria, ut persecutoribus sese subducerent. De his itaque vide Actorum auctor.

(7) *Ordinarios.* In nostro exemplari Græco quod habetur in codice † Ms. 194, ταξάτους legitur. Cangio in glossario Græco-barbaro sunt ταξάτοι, *milites quivis*, a voce τάξις, « Nisi, inquit, quis malit sic appellatos, quod iis taxetur aliquid in stipendium pecuniæ summa. » Deinde observat voce ταξάτοι maxime dici milites præsidiarios seu qui in castrorum præsidia inducuntur.

τρογνοὺς καὶ αἰτήσας παρὰ τοῦ μακαρίου τοῦ ἐπισκόπου τὸ σωτήριον βάπτισμα, καὶ μετὰ πολλοῦ τοῦ πόθου καὶ ἀθλητικοῦ τοῦ ἐξάμενος, ἅμα τοῖς σὺν αὐτῷ πιστοῖς στρα- συμπαρόντος τοῦ Πέτρου καὶ Νόννου τοῦ ν Βερροίας· σπουδῇ τε χρησάμενος ἐξῆλθεν λεγομένην Ταξανῖτιν, οὐκ ἐκ δειλίας τοῦτο , ἀλλὰ δεσποτικὸν ἐκτελῶν θέσπισμα τὸ · Ὅταν διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, εἰς τὴν ἑτέραν. Γνοὺς δὲ ὁ Σέλευκος τὸν ἐκεῖθεν ἀπάραντα, ἀδημονίᾳ τε συγχυθεὶς ιώσας τῇ λύπῃ τὸ πρόσωπον, ἐδίωκεν αὐτὸν τοὺς περὶ αὐτὸν ἐπιτεταμένως· ὁ θεοφόρος ἀπὸ τῆς λεγομένης Ταξανίτιδος ὁδοιπωρίαν νος ὥδευσεν ὅλον τὸν Ταῦρον μέχρι τῆς κα- Ταμαλινῆς ἐνορίας· καὶ ἐλθὼν εἰς τὰ ; κόμης τῆς λεγομένης Ὀρχηστῶν, καὶ διαν τῇ πρώτῃ τῶν Ἀρμενίων ἐπαρχίᾳ πλη- ς Μελιτινῶν περιφανοῦς μητροπόλεως, παρ- τοῖς καλουμένοις Χαυσόριος καὶ Χαραβά- ις. Ὡς δὲ τοῦτο οὐκ ἔγνω Σέλευκος καὶ ἀπο- ῷ παντάπασιν ἦν τὸ μαθεῖν διὰ ποίας ὁ ευσεν, εἰσδραμών τις ἀνὴρ πρὸς αὐτὸν Μαρ- ῖνομα κατεμήνυσεν ὡς τὸ ὄρος τοῦ Ταύρου ; δι' ἐκείνου πορείᾳ τὴν πάροδον ἐποιήσατο.

τε οὖν ὁ διώκτης ἐκεῖνος τοῦτο μαθὼν, κατ- ὸν τόπον τὸν λεγόμενον Χαυσούριος· ὁ δὲ ιος μάρτυς συνόντων αὐτῷ πανταχόσε τῶν ἐκείνων στρατιωτῶν ὥρμησεν ἐπὶ τὸ μέρη ταγορευόμενα Ἀνδροκαλῶν, οὗ πόρρω τῆς θείσης Ὀρχηστῶν τυγχάνοντα κόμης, καὶ εν εἰς αὐτὰ τὰ στενὰ τοῦ Ταύρου. Ὅτου στενὰ προσαγορεύεται τὸ σχῆμα τοῦτό ίστησιν· αὐχένες γὰρ δύο τοῦ ὄρους ἀντίθε- βραχὺ συνιόντες, σχεδὸν μὲν ἀλλήλοις συν- · ἐκ δὲ τοῦ κάτω παρέρποντος ποταμοῦ ινοι στενοὶ μὲν γίνονται μικροῦ δεῖν καὶ ι· χάσμα δὲ μεταξὺ κρημνῶδες ἀποτελοῦσι, καὶ τοῖς ὅλως προσβλέπουσιν. Ἀλλὰ τούτου ν οὕτως ἡ τοιαύτη χρηματίζειν ἔλαχε θέσις. μέγας καὶ περιώνυμος μάρτυς ἐκ θείας προ- ως τούτους προορισθῶναι τοὺς τόπους τῇ καὶ τῶν ἀμφὶ αὐτὸν τελειώσει προεγνω- ρῆν γὰρ ἄρα τὸν θεόδρομον. τὴν στενὴν καὶ νην ὁδεύσαντα ὁδὸν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ σελθεῖν), τῆς περαιτέρω πορείας ἐπαύσατο.

h. x, 23.

A cognovisset, petiit a beato Petro episcopo sanctissimum baptisma. Quod multo cum desiderio et certandi ardore suscepit una cum fidellisimis militibus, quos secum habebat (8). Erat autem cum Petro episcopo et Nonnus episcopus Berœæ. Post hæc Andreas celeritate usus, exiit in locum, qui dicitur Taxanite, non metu id faciens, sed ut præceptum Domini servaret, quod ita definit: *Cum persecuti vos fuerint, ex una civitate fugite in aliam*[1]. Seleucus vero cum audivisset divinum illum virum ex ea urbe migravisse, sollicitudine et confusione quadam affectus, et præ tristitia vultum mutatum habens, intento cursu et ipsum, et ejus socios insequebatur. Porro Andreas, cum et e loco Taxanite discessisset, totum montem Taurum peragravit B usque ad fines ejus regionis, quæ Tamalme (9) dicitur. Cum venisset autem ad castellum quod dicitur Orchesum, in Armeniorum provincia situm prope Melitinensium illustrem metropolim, pervenit inde ad Chausorii et Charavatinensium regiones. Id cum nesciret Seleucus, neque rationem aliquam inire posset, qua sciret, per quam viam sanctus ille vir iter fecisset, venit accurrens ad eum homo quidam, Martinus nomine, qui significavit, Andream ad Taurum montem pervenisse, et per eum et alia loca transiisse.

X. Tum persecutor ille, cum id didicisset, celeriter venit ad locum, qui dicitur Capsurius. Celeberrimus autem martyr una cum fidellisimis illis militibus secum versantibus, properavit ad eam re- C gionem, quæ dicitur Androcaloni, et in Tauri montis angustias (10) se dejecit. Causam vero quare angustiæ vocentur, ejus loci figura declarat. Duo enim montis juga vicissim sibi opposita, ac paulatim coeuntia, fere inter se copulantur : sed flumine (14) præterfluente distincta, angustias quasdam efficiunt, quæ fere inviæ sunt : hiatum vero præcipitem inter se habent, magnum illum quidem, et vel iis qui ipsum accipiunt, terribilem. Hac de causa ejus loci situs talem appellationem accepit. Magnus (12) ergo et celeberrimus martyr, cum ex divina prædictione loca illa suo et eorum omnium, qui cum ipso erant, martyrio præfinita esse cognovisset (oportebat enim eum, qui divinum cursum conficiebat, et per angustam et arctam viam ambulabat ad cœleste Dei regnum ingredi), ulterius D regredi destitit. Tunc Seleucus venit, et vidit loca,

ndem aliquando ponitur hic S. Andreas is baptismum suscepisse. Vid. Commentarævium, § 1.

amalme, Androcalon, Chausorium, Chaum (in textu nostro Suriano est Charavam) regiones, et Taxanite atque Capsurium r apud Ortelium, sed quod nihil vel paunde de illis didicerit, inde colligo, quod e Loca ista habet circa Armeniam mino- Ciliciam Metaphrastes in S. Andræ ducis is Vita. »

ugustias. In nostro dicto Græco exemplari ἀ, qua voce etiam usus est Strabo, lib. I pag. 53 editionis Parisiensis anni 1620, e quo dictarum augustiarum situm subdo. Postquam enim egisset de Pyramo fluvio Ciliciæ, «Navigabilis, ait ille ex mediis Cataoniæ campis effunditur, ac delatus per Tauri angustias in Ciliciam, in fretum, quod inter hanc et Cyprum est, exit. »

(11) Pyramo videlicet, ex mox dictis.

(12) *Magnus*. Nomen hoc, uti vides, est appellativum suffragante nostro apographo Græco, ὁ δὲ μέγας καὶ περιώνυμος μάρτυς, non proprium S. Andreæ, ac proin cave ne ex hac voce vel binominem facias sanctum, vel non recte annunties. Consule Commentarium, § 1.

in quibus viri illi a Deo ducti constiterant : in eos autem exercitum, quem secum habebat, immisit. Id cum sensisset Dei minister, et se et socios suos ad preces excitans, ait : O amici et commilitones, ac filii mei, nunc est tempus acceptabile, nunc dies salutis : perstemus in Dei amore, resistamus animo æquo et forti, quemadmodum præcepit nobis Deus : manus nostras non ad ulciscendos persecutores, sed ad Deum precandum, eique gratias agendum erigamus, quod nobis concesserit, ut ad horam hanc venire potuerimus, quo partem et sortem cum omnibus iis qui sanctitate præditi sunt, assequamur. Supplices ab illo postulemus, quod martyrum primus celeberrimus Stephanus, cum lapidibus obrueretur, a Deo petivit dicentes et nos : Domine Jesu Christe, accipe spiritus servorum tuorum, quos in manus tuas commendamus.

XI. Cum vero in medio ipsorum constitisset, manibus atque oculis in cœlum erectis, Deum oravit hæc dicens : Domine Deus, qui magnus es et omnipotens, accipe mei peccatoris et indigni servi tui preces, eorumque omnium, qui mecum sunt, et fidem tuam immobilem servaverunt : omnibusque his, qui necessitatis tempore nostra, qui sumus indigni, nomina invocaverint, præsta petitiones illas, quæ ad salutem pertinent : quique ad locum hunc confugerint, eos protege, et a malo ac necessitate libera, largiens ipsis sanitatem animæ et corporis : et quo loco humilis sanguis noster effusus fuerit, fiat illic curationum fons, et spirituum impurorum redargutio ac liberatio, ut terribilis et sancti, benedictique nominis tui, unigeniti etiam Filii tui Christi Dei nostri sanctissimi, et vitam dantis Spiritus sancti gloria celebretur in sæcula sæculorum, Amen (13). Completis his precibus, astiterunt statim persecutores, feris immitibus crudeliores. Ipsi vero, tanquam agni simplices ad immolandum ducti, mansuete et leniter seipsos illorum manibus tradiderunt, communem omnium Dominum imitantes.

XII. Profani igitur illi et nefarii persecutores, ferociter, et cum quodam (ut ita dicam) dentium stridore ac fremitu irruentes, strictis gladiis beatissimos viros interfecerunt, et illorum multo sanguine præterlabentem fluvium impleverunt. Statim autem, quemadmodum sanctus martyr precibus suis postulaverat, locus, in quem venerandus sanguis ille defluxerat, fons quidam effectus est, omnigenarum ægrotationum sanitatem afferens : qui fons ad hodiernum usque diem gratis redundat et curationem singulis accommodatam largitur. Quamobrem non ad eos solum qui prope, et in eo loco ac finitima regione sunt, sed ad ipsos etiam, qui longe absunt, et ab illis locis multum distant hujus viri sancti fama celeriter pervenit : quæ facit, ut omnes tam parvi, quam mediocres et summi viri, concursu magno illuc proficiscantur,

A Τότε ὁ Σέλευκος ἐλθὼν καὶ ἰδὼν τὰ χωρία ὁ
οἱ θεοδιήγητοι ἐκεῖνοι ὑπῆρχον, ἐπεσπάρκεν αὐτοῖς
ἑπόμενον αὐτῷ στρατόν. Τοῦτον δὲ ὁ τοῦ Θεοῦ
πων αἰσθόμενος, εἰς προσευχὴν ἑαυτόν τε καὶ
σὺν αὐτῷ διανέστησιν λέγων· Ὦ φίλοι στρατι
καὶ τεκνία μου, νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος καὶ
σωτηρίας· στῶμεν θεοφιλῶς, στῶμεν ἐπιεικῶς,
προσέταξεν ἡμῖν ὁ Θεὸς, τὰς χεῖρας ἡμῶν, ἐφ
ᾧ τοὺς διώκοντας ἀμύνασθαι, ἀλλ' εἰς δέησι
ροντες τοῦ καταξιώσαντος ἡμᾶς Θεοῦ, εἰς τὴν
ταύτην ἐλθεῖν, ἵνα λάβωμεν μερίδα καὶ κλ
ἐν πᾶσι τοῖς ἡγιασμένοις· ἱκετεύσομεν αὐτ
παρακαλέσομεν, λέγοντες ὅπερ λιθοβολούμε
τῶν μαρτύρων προηγησάμενος ἀοίδιμος
Στέφανος· Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, δέξαι τὰ τῶν
B λων σου πνεύματα, εἰς τὰς σὰς γὰρ ἑαυτοὺς
τιθέμεθα χεῖρας.

ΙΑ'. Καὶ στὰς ἐν μέσῳ αὐτῶν καὶ ἐκτείνας
χεῖρας καὶ τὸ ὄμμα εἰς τὸν οὐρανὸν, προσηύ
λέγων· Ὁ Θεὸς ὁ μέγας, ὁ παντοκράτωρ, πρόσδ
μου τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ ἀναξίου σοῦ δούλου
προσευχὴν, καὶ πάντων τῶν σὺν ἐμοὶ ἐκλινή
εἰς σὲ πίστιν τετηρηκότων, καὶ πᾶσι τοῖς ἐπικα
νοις ἐν καιρῷ βοηθείας τῆς ἀναξιότητος ἡμῶν
ὀνόματα, παράσχου πᾶσιν τὰ πρὸς σωτη
ματα, καὶ τοὺς ἐπὶ τὸν τόπον κατεφύγ
τοῦτον σκέπασον, καὶ ῥῦσαι ἀπὸ παντὸς κακ
πάσης ἀνάγκης, δωρούμενος αὐτοῖς ὑγιεία
χῆς τε καὶ σώματος· καὶ ἔνθα τὸ τεταπει
αἷμα ἐκχεῖται, γενέσθω ἐκεῖ πηγὴ ἰαμάτ
C πνευμάτων ἀκαθάρτων ἔλεγμός τε καὶ ἀνάτ
ἵνα δοξάζηταί σου τὸ εὐλογημένον καὶ φόβ
ἅγιον ὄνομα, καὶ τοῦ μονογενοῦς σοῦ Υἱοῦ
τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ τοῦ παναγίου καὶ ζωοπ
Πνεύματος, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν. Μετὰ δὲ
προσευχὴν, ἐπέστησαν εὐθέως αὐτοῖς οἱ δ
θηρίων ἀνημέρων δεινότεροι. Αὐτοὶ δὲ ὡς ἀ
ἀγόμενοι ἄκακα τοῦ θύεσθαι, οὕτως ἡσύχως
καὶ ἠπίως ταῖς ἐκείνων χερσὶν ἐκδεδώκασι, τ
νὸν Δεσπότην μιμούμενοι.

ΙΒ'. Ἀγρίως δὲ καὶ μετά τινος, ὡς εἰκάσ
θμοῦ ἐπελθόντες τούτοις οἱ βέβηλοι, τοὺς
ἀπέκτειναν ξίφεσιν, καὶ τοῖς τούτων αἵμα
παραρέοντα ποταμὸν ἐπλήρωσεν. Κατὰ δὲ τὸ
D τοῦ μάρτυρος προσευχὴν ὁ τόπος ἐν ᾧ τὸ
τον αὐτοῦ καὶ τίμιον ἔῤῥευσεν αἷμα, πηγὴ γ
φορὰν ἀναπέμπουσα παντοδαπῶν ἰαμάτ
μέχρι τῆς ἡμέρας ὑπερεκχεῖται καὶ κλ
καὶ τὰ πρὸς ἰατρείαν ἑκάστῳ χαρίζεται. Ο
μὲν γὰρ, ὡς ὁ φθάσας ἐδήλωσε λόγος, τῶν
τόνων ὁ μάρτυς ἠξίωται χαρισμάτων· δι
δὲ καὶ κατεξαίρετον τὸ κατὰ δαιμόνιον ἐλλ
χάρισμα. Ὅθεν οὐ τοῖς ἔγγιστα μόνον καὶ
τόπον αὐτὸν καὶ τὴν ἐνορίαν, ἀλλὰ καὶ τοῖς
ἀποῦσι καὶ πόῤῥω διεστῶσί τε καὶ ἀπέχουσι
του ἔδραμεν ἀκοὴ· καὶ πάντας μικροὺς
μέσους καὶ ὑπερέχοντας ἐκεῖσε συντρέχω

(13) Orationem hanc castigavimus ibidem num. 7.

, καὶ δοξάζειν τὰ γινόμενα ταῦτα. Τὸν μὲν οὖν ὁ μακάριος οὗτος μετὰ πάσης αὐτοῦ τῆς θεολέκαρτερᾶς ἐτέλεσε φάλαγγος, τῇ ἑνεικαιδεκάτῃ ὀύστου μηνὸς, καὶ ταύτῃ τῶν ἡμερῶν τῇ κυρίᾳ, τέρᾳ.

ΙΙΙ. Πέτρος δὲ ὁ τῆς Ταρσέων ἐπίσκοπος ὁ καὶ τὸ ὐτῷ κεράσας λουτρὸν τοῦ βαπτίσματος, καὶ ὁ ἐπίσκοπος τῆς Βερροίων, Θεόδουλός τε καὶ διάκονοι, Μαρῖνός τε καὶ Νικόλαος, Εὐσέ- καὶ Λαμυρίων ἀναγνῶστοι, ἐν τῷ μέλλειν ε καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ τὸν ἀγῶνα πληροῦν ήσεως, μακρόθεν ἐπηκολούθουν ἐπιποθοῦνπέρας ἰδεῖν· καί γε καὶ εἶδον τὴν κοινὴν ἐν Κυρίῳ τελείωσιν καὶ τὰ τίμια τούτων ατέθεντο λείψανα μετὰ τοῦ προσφόρου σε- ς. Ἐθεάσαντο δὲ καὶ τὴν πηγὴν ἐκείνην ἁσμιόν τε καὶ πολυθαύμαστον τῷ σιαγόνι τοῦ τοῦ δικαίου μεγαλομάρτυρος ὑπακούσασαν ῆμα καὶ μετὰ τῆς τῶν ἱαμάτων ἀθρόων ἀνα- ν χάριτος· εὐθὺς γοῦν ἐν πρώτοις τὸν ἕνα ημένων ἀναγνωστῶν Λαμυρίονα ὑπό πνεύκρυφαίου παρενοχλούμενον ἀκαθάρτου, καὶ ἄχρι τότε φανερωθέντα ἰάσατο, καὶ σὺν αὐτο γενόμενος ὑγιής. Ἐφ' οἷς ὑμνήσαντες τὸν ὡς ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ εὐδοξαζόμενον Θεὸν, ικίαις ὁδὸν παρῃτήσαντο· διότι Πέτρον τὸν σέων ἐπίσκοπον τὸν ἅγιον, ὡς εἴρηται, βα- κ μάρτυρα, συλλαβεῖν ὁ Σέλευκος ἐπεζήτει. ν δὲ μετ' εἰρήνης τὴν Ἰσαυρίαν, αἰνοῦντες ὶ εὐλογοῦντες τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν Θεὸν ἡμῶν ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ ησις σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

A et miracula, quæ illic fiunt, gloriose celebrent. Cursum igitur martyrii sui beatissimos Andreas cum tota sua forti et Deo electa phalange perfecit decimo nono dei mensis Augusti, die Dominico (14), hora secunda.

XIII. Petrus vero Tarsensis urbis episcopus, qui divino baptismatis lavacro eum purgavit, Nonnus episcopus Berœensium Theodulus et Synesius diaconi Marinus et Nicolaus, Eusebius et Lamyrion lectores, cum Andreas ipse, et ii qui cum eo erant, certamen perpessuri essent, e loginquo sequebantur, cupientes eorum finem cognoscere (15) quem et cognoverunt, communem, inquam, illorum omnium in Domino consummationem : quorum se venerandas reliquias reposuerunt, congruentem B venerationem adhibentes. Viderunt et fontem illum venerandum, et multorum miraculorum effectorem ex justi et magni martyris defluente sanguine scaturientem, qui fons cum primum scaturiit, repente curationum gratiam emisit : statim enim unum ex lectoribus, quos diximus, Lamyrionem, a spiritu quodam pravo et impuro perturbatum, neque ad illum usque diem liberatum, imprimis curavit, qui cum aliis lectoribus sanus rediit. Idcirco illi Deum hymnis celebrarunt, qui vere in sanctis suis gloriosus efficitur. Cæterum in Ciliciam amplius redire noluerunt, quoniam Petrum Tarsensis urbis episcopum, qui martyrem Andream cum sociis, ut dictum est, baptismate purgaverat, Seleucus capere studebat. Abierunt igitur, divina providentia ducti n Isauriam (16), laudantes simul et benedicentes C Domino Jesu Christo : cum quo Patri simul et sancto Spiritui sit gloria nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

De hac temporis nota disputat Commen- § 2.

Magis mihi placeret auctor. si diceret, *Se- tur* ac comitabantur Sanctum ejusque so- illos in fide confirmarent, et ad martyrium arent, quam ut eorum finem cognoscerent. m bono subserviebat, e loginquo illos se-

qui ea de causa ?

(16) Esto, Petrus aliquam rationem habuerit, quia nempe Seleucus eum capere studebat, si Actis credimus, abeundi in Isauriam ; verum cur idem fecerunt Nonnus episcopus Berœensis, aliique ecclesiastici, et cur non potius rediere ad propria ?

DE SANCTO ROMULO

MARTYRE IN GRÆCIA

ITEM

DE SS. MARTYRIBUS EUDOXIO, ZENONE, MACARIO ET MCIV MILITIBUS MELITINÆ IN ARMENIA MINORI.

(Acta sanctorum Bolland. ad diem 5 Septembris, tome II.)

—

ltus apud Latinos Græcos intricata et non ærens Menologii Basiliani narratio.

ɣrologium Romanum sanctos hosce Pugiles ptembris ita annuntiat : « Eodem die sancti D Romuli, aulæ Trajani præfecti, qui cum sævitiam imperatoris in Christianos detestaretur, cæsus virgis capite truncatus est. Melitinæ in Armenia passio sanctorum militum Eudoxii, Zenonis, Macarii, et

sociorum mille centum et quator, qui abjicientes militiæ cingulum, in persecutione Diocletiani pro confessione Christi necati sunt.» Patet hic Romulum sejungi a reliquis ; et recte, uti Acta inferius danda ostendent. Fallitur tamen Baronius, dum in Notationibus ad Martyrologium ait, « Græci de eodem (Romulo) item hac die in Menologio agunt : nam Menologium Latine versum a Sirleto cardinale, quod ipse Baronius ad Januarii profitetur se Menologii nomine semper intelligere, aliique Græcorum fasti ecclesiastici nihil prorsus hac die de Romulo habent ; sed eum una cum cæteris martyribus celebrant 6 Septembris.

2. Accipe verba laudati Menologii Sirletani ab Henrico Canisio editi : « Eodem die [6] certamen sanctorum martyrum Eudoxii, Zenonis, Romuli, Macarii et reliquorum. Sanctus Romulus capite obtruncatus est a Trajano imperatore, qui Christianos plurimos in diversas regiones exsules misit, sed in Christianæ fidei confessione permanentes mortis supplicio subjecit. Eudoxius vero comes sub Diocletiano detentus a præside Melitinæ obtruncatus est cumque eo milites numero 1104. Paucis post diebus B. Zeno cum reliquis S. Eudoxii sociis, martyrii coronam accepit. » Clara hæc et distincta sunt : at Menologium jussu Basilii imperatoris Porphyrogennetæ sæculo x collectum, et Urbini anno 1727 impressum Græco-Latine, certamen SS. MM. Eudoxii, Romuli, et sociorum ad dictum diem valde intricate et confuse narrat hoc modo : « Eudoxius Christi martyr, Trajano Romanorum imperatore, comes ordine fuit, multisque militum milibus (Græce μυρίους καὶ χιλίους, id est, xi mille) in Gallia imperavit. Romulus autem aulæ imperatoriæ præpositus, auctor fuit eidem Trajano, ut in Galliam mitteret, qui Christianos milites diis immolare compellerent. Quo peracto, cum milites ad id faciendum induci nequirent in Melitinam Armeniæ urbem relegati sunt. Post hæc Romulus pœnitentia ductus, cum in Christum credidisset, Trajanumque objurgasset, capite plexus est. Deinde cum imperio potitus esset Maximianus, edixissetque Christianos interfici, mandavit per litteras et Melitinæ præfecto, ut Christi cultores occideret. Quare Eudoxium comitem, ejusque socios milites comprehensos, quod idola adorare nollent, primum quidem multis suppliciis vexavit demum capite obtruncavit. »

3. Versio Arcudii col. 250 inter Anecdota Ughelliana tomo X *Italiæ sacræ* Venetiis recusæ, quoad sensum eadem fere est, qualem et Galesinius ante dederat in suo Martyrologio : nostrum quoque ms. exemplar Græcum Menologii Basiliani statuit Eudoxium comitem sub Trajano, martyrem sub Maximiniano. Conciliari hæc forsan utcunque possent, si per Trajanum significetur Decius, utpote Trajanus prænomine ; at si Eudoxius, imperante Trajano proximo Nervæ successore, initio sæculi II comes fuit, quis credat illum vitam produxisse ad tempora Maximiani ? Vidit haud dubie M[illegible] ista non cohærere ; ideoque in additionib[illegible] Usuardum 5 Septembris scripserit : « Eode[illegible] SS. MM. Eudoxii, qui et Marianus, Romuli nis, et Macarii, qui sub Trajano martyrio nantur. » Sed Metaphrastes, quem allegat, [illegible] tradit Romulum jussu Trajani necatum, End[illegible] vero aliosque diu post martyrio affectos es[illegible] Diocletiano. Ferrarius in Catalogo generali s[illegible] rum ad 6 Septembris videtur martyres vell[illegible] nare : præmissa enim hac annuntiatione, tenæ in Armenia SS, Martyrum Eudoxii, R[illegible] et sociorum sub Trajano, » quam notat ex sinio desumptam esse, subdit : « De Eode[illegible] soc. Melitenæ passis agitur in Martyrol. Rom[illegible] præced ; sed sub Diocletiano : hi vero sub jano passi traduntur. De Romulo dumtaxa[illegible] Martyrol. Rom, præcedenti die. » Nicolao [illegible] infra citando videntur omnes ejusdem agonis[illegible] phatores esse ; at non edisserit sub quo imp[illegible] tore.

4. Festum S. Eudoxii et sociorum in Typic[illegible] Rituali S. Sabæ colendum præscribitur 6 Sep[illegible] bris his verbis : Καὶ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Εὐδόξ[illegible] καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἀθλησάντων ἁγίων Μ[illegible] id est, *Et S. M. Eudoxii, ac SS. Martyrum cum ipso passorum*, Menæa magna impressa [illegible] diem Græce sic habent : « Certamen SS. MM. Eudoxii, Zenonis, Romuli et Macarii, » [illegible] eos ornant versiculis :

Τμηθέντες Εὐδόξιος, Ῥωμύλος. Ζήνων.
Καὶ Μακάριος, μακαριστοὶ τοῦ τέλους.

Capite minuti Eudoxius, Romulus Zenon
Ac Macarius finem beatum obtinent.

Μακάριος et μακαριστὸς sonant *beatus* ; [illegible] lusit poeta, significatum nominis propri[illegible] martyris per appellativum omnibus [illegible] Subditur elogium satis prolixum, cujus hoc [illegible] est : Οὗτος ἅγιος Ῥωμύλος ἐπὶ Τραϊανοῦ [illegible] φαλὴν ἀφῃρέθη. *Hic S. Romulus sub Trajano capite trancatus est*. Dein agitur de Eudoxio [illegible] tempore Diocletiani coronatis. Pauca illa [illegible] huc transtuli, ne quis solos versiculos ac [illegible] legens existimaret, in Menæis conjungi hos martyres tanquam in eadem persecutione passos, quod sane pronum esset opinari ex titulo, hum[illegible] lum aliis intermiscente.

5, Post memoratum elogium sequitur alia [illegible] tiatio : Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἑκατὸν τέσσαρες καὶ χ[illegible] στρατιῶται... ξίφει τελειοῦνται. Id est, *eodem [illegible] centum quatuor ac mille milites... gladio cen[illegible] summant martyrium*. His deinde bini accin[illegible] versiculi ;

Δεκὰς δεκαπλῆ καὶ χιλιὰς μαρτύρων
Καὶ τετρὰς ἁπλῆ συντελευτῶσι ξίφει.

Quos Latine sic vertas.

Decas decupla et chilias Martyrum.
Quaternioque simul ense vitam finiunt,

Istis versiculis addunt Menæa disticho[illegible]

ıile martyrium S. Calodotes, quam A est Post Trajanum autem et reliquos imperatores
tione mox data conjungunt laudatis non paucis annis elapsis, cum Diocletianus imperium adeptus esset, Eudoxius comes capites plexus est cum Zenone et Macario, ἅμα σὺν τοῖς ὑπ' αὐτῶν στρατιώταις, τὸν ἀριθμὸν οὖσι χιλίοις ἑκατὸν τριάκοντα τέσσαρσιν id est, una cum militibus, qui eis parebant, numero mille centum triginta quatuor. Ἡ δὲ αὐτῶν σύναξις τελεῖται ἐν τῷ μαρτυρείῳ τοῦ ἁγ. Προκοπίου ἔνδον τοῦ ἁγ. μ. Μηνᾶ. Celebratur autem ipsorum memoria in oratorio S. Procopii, quod est in templo S. M. Menæ. » De sacra æde a Constantino Magno dicata sancto Menæ martyri potest videri Cangius, libro IV *Constantinopolis Christianæ*, sect. 9, num. 62; ibidem num. 38, templum S. Eudoxi consecratum fuisse sæculo IV vel V, narrat his verbis: « S. Eudoxio ædes exstructa patricio et præfecto, Constantino M. imperante, si qua fides Codino pag. 394 certe Eudoxium præfectum prætorio sub Theodosio juniore vixisse indicant leges aliquod in Cod. Th.

perperam : nam sancta illa martyr
em non pertinet. Dabitur cum sociis
ıtembris. Martyres autem 1104, de
ıarate agitur, haud dubie sunt illi
elogium citatum narrat projecisse
præside exemplo S. Eudoxii ; utrobi-
.m in Actis et ms. Menologio Slavo-
'naxario Ruthenio infra memorando
ɜrus 1104, nec ullum apparet distin-
nentum.

ıtur sancti nostri in duobus Armeno-
is ab Assemano editis tomo III Biblio-
lis Clementino-Vaticanæ, pag. 645
ms. Catalogo sanctorum Armenis B
quem Papebrochio misit D. Ludovi-
doctor Sorbonicus, hæc num. 50
Testimonium S. Euductii (Εὐδξίου)
ocatus est. Item Romeli et Macari,
tempore Trajani, Septembris sexto. »
ıus, qui multos annos in Armenis
uit, parte I Conciliationis Ecclesiæ
omana in Annotatione ad caput 2 pag.
yres ibidem passos recenset Eudo-
n, Macarium sociosque sub Diocle-
ıli nusquam meminit. Porro eximius
ɔnet, prædictum Catalogum Latine
ɛ ingenti regiæ bibliothecæ codice
14, uncialibus litteris scripto ante
1687 circiter sexcentos; sed interpre-
ırchiepiscopum Armenum, haud satis
ı incondite dictasse amanuensi, imo
nisisse. Addit in litteris posterioribus
1687, se dumtaxat usque numerum
ıtinam versionem cum textu Ar-
ɜe : quod utinam vir eruditus et
reliquis 111 numeris fecisset, si-
a ab Oscano supplevisset. Meminit
ndem diem S. M. Eudoxii Synaxa-
um ms., quod anno 1688 Moscua sub-
lic missionarius p. Georgius David,
Synaxarium istud esse commune
ıuthenicæ. Aliud peculiare diœcesis
ɔdem interprete, ita habet : « Et S.
cum eo 1104. »

ıæ Græca bibliothecæ Ambrosianæ
carum conventus S. Marci Floren-
mentum ad Menæa excusa collectum
'io membranaceo antiquo P. Sirmondi
ınte alios annuntiant, prima quidem
Romyli, Eudoxii, Zenonis, Macarii
ıulum addunt, « Romulus præposi-
Zenon Macarius ; » tertium vero
abet; « Passio SS. MM. Romuli,
nis et Macarii. » Elogium subjunc-
ab Actis diversa continet, proinde
ɔntraho. « Ex hisce sanctis Romulus
b Trajano imperatore decollatus est.

§ II. *An sanatio Justiniani imperatoris martyribus hisce ascribenda sit. 1 Numerus S. Eudoxii sociorum; figmenta de S. Romulo; ejus cultus in Hispania, quando et ubi martyres passi. Acta Græca, et Baronii conjectura de mille militibus.*

Baronius in Notationibus ad Martyrologium Romanum hac die scribit sequentia : « Ex horum militum numero, qui Melitinæ in Armenia coronati sunt, quator sacra corpora delata Constantinopolim, reperta sunt temporibus Justiniani imp. , quorum beneficio imperator lethali morbo curatus C est. Rem gestam perpetuis dignam monumentis conscripsit Procopius, lib. I *De ædificis Justiniani imperatoris.* » Inventionem harum reliquiarum in templo S. Irenes M. , et beneficium sanationis per eas Justiniano præstitum ex eodem Procopio Cæsariensi refert ad annum Christi 500 num. 2 Verum Procopius, anno 1663 cum interpretatione nostri Claudii Maltreti Parisiis editus, libro I, cap. 7 non habet quator, sed οὐχ ἧσσον ἢ τεσσαράκοντα, id est, non minus quam quadraginta ; et licet subdat hos fuisse Romanos milites legionis duodecimæ, quam olim stationariam habuit urbs Armeniæ Melitene ; npn tamen dicit in ea urbe martyrium esse passos. Hinc dubium est, an corpora [illegible] fuerint aliquorum ex hodiernis militibus, et consequenter an ipsis ascribit debeat patratum miraculum Tillemontius, tomo II *Monumentorum ecclesiasticorum* secundæ editionis, pag. 344 [illegible] fuisse reliquias celebrium 40 Martyrum Sebastenorum, quæ prope Constantinopolim sub Theodosio II inventæ sunt, de quibus ad diem X Martii

9. Tillemontius citatus numerum S. Eudoxii sociorum auget trecentis. Scribit enim [illegible] 1104, idque bis reperit, allegans Menæa [illegible] Græcorum editionis Venetæ anni 1595 [illegible] illa mihiad manum non est; sed quoniam [illegible] quæ anno 1595 Venetiis prodierunt. [illegible] cardinalis Sirleti, Actis a Metaphraste [illegible]

et alibi computantur duntaxat 1104 ; existimo Tillemontium perperam Græca vertisse. Unde autem in Supplemento ad Menæa excusa, cujus verba dedi num. 7, ad prædictos 1104 accesserint triginta, compertum non habeo : neque ob solam Synaxarii Sirmondiani auctoritatem numerum in Martyrologio Romano descriptum augere volui. Ad S. Romulum quod attinet, eum Pseudo-Dexter in Chronico ad annum Christi 100 num. 2 Hispanum facit ac Trajano homopolum, ita scribens : « S. Romulus Trajani Cæsaris præfectus patria Italicensis, Hispanus in Hispaniam ab eodem relegatus in Celtiberia patitur. » Nempe innumeri martyres ad Orientem passi, quorum duntaxat meminit ex antiquis Græcorum Menologium, Pseudo-Archimedis hujus (Dextri) opera in hos tractus terrarumque finem, Gades transferunt inquit vir spectatæ eruditionis D. Nicolaus Antonius in litteris ad Bollandum datis anno 1658. Quid vero speciatim de S. Romulo senserit accipe ex mss. ipsius posthumis, quæ Cuperus noster anno 1721 Madriti magna ex parte descripsit.

10. « Romulum oportet quidem apud Græcos martyrio sublatum : quomodo enim homo Hispanus, et in Hispania pro vera fide occisus, omnem sui memoriam ad Græcos transportaverit, nullam domi et apud suos reliquerit ? De hoc docere non debuerunt gravi propugnatores mendacissimi Chronici. Et referunt hoc sermone Græci occisionem martyris, nullum ut relinquat locum relegationi. Romulus dicitur, postquam suasisset Traiano militum Christianorum cædem, in se conversus credidisse in Christum, imperatoremque impietatis accusasse. » Tum subdit verba quædam ex Menologio Basilii et ex Metaphraste, dein sic prosequens : « Nullum hic fateri opus est Hispaniensi relegationis, Celtiberique martyrii vestigium ; siquidem Trajanum in Hispaniam venisse nunquam, ex Dione et aliis compertissimum est. » Hactenus de adducto Chronici loco ; quob sequitur ferit potissimum Joannem Tamayum Salazar martyrologum Hispanum, qui in Notis ad 5 Septembris alia falsa ex Bivario superaddidit.

11. « Non autem contenti Romulo cive et martyre Dextri vindices Bivarius et Tamajus progressi sunt ulterius, et quod in Actis Onesimi a Simeone scriptum fuerit Metaphraste (Februario 16 apud Surium tom. I,) oblatum eum Tertullo præsidi una cum sociis Romulo et Papia ; statim, quasi revelatum sibi divinitus fuisset, Bivarius non dubitanter affirmare ausus est, eumdem hunc esse cum nostro Romulo ; cui temerario ausui obstringere nil veritus Joannes Tamajus, in Acta ipsa Romuli, quæ ad obruzam veri et comperti non alias formari fas et æquum fuit, vanissimam admisit Bivarii conjecturam ; Romulumque Trajani hunc præfectum Onesimi socium illum constituit. Sed quænam, ais, injecerunt hanc mentem Bivario ? An solam nominis rationem secutus fuit ? Nam huic tot abversantur argumenta, quot Rom illo pares esse potuerunt, nedum pares vi Habemus Actorum verba pro mille testibu: *adductum (Onesium) ad tribunal Tertul Romulo adjutore et Papia spirituali com interrogavit Tertullus, dicens : Quies ?*

12. « Plane vel hic Onesimus ille Phil Collossensis servus, de quo agit Paulus Ap Epistola ad Philem, atque idem Ephesinu episcopus, ut apparet ex Epistola S. Ig Ephesios ; vel martyr alius SS. Alphii Ph phii et Cyrini præceptor, Puteolis aut in una cum iis passus, quod magis placet h in Catal. Sanctorum 19 Februarii et 31 Henschenio tom. II Februarii pag. 858, confudisseque Metaphrastem utriusque Si primum dixeris, fateri oportet Romulum, quem apellant adjutorum Onesimi, alium prorsus ab eo fuisse, qui opprobratam Trajano impietatem, magister erat, causam coram eo dixit. simul esse poterat prætorii Augusti Ephesini episcopi coadjutor ? jejune Acta de Romulo tantæ in viro agerent, ut quærendi locum quis illet esset. Si vero Puteolanum dixeris, nihil ad eum pertinere ethnicis imperatoribus, hoc est, nio triumphavit, Romulum Trajani compellamur. Porro quid mirum deveniri, quando undique argumentis tam sacræ res tractantur ! sunt, certe nequeunt comprobari et movere aliquid oportet, ut nihil contra fabulatores illos eruditus Hispan

13. Cæterum ista persuasio de patria occasionem dedit solemni ejus cultui dicœcesi Hispalensi, prout narrat Tamayu his verbis : « Denique cum archipresul trus de Castro et Quinones, Hispalensis tropolita, referentibus Decano et illustrissimæ Ecclesiæ et aliis doctissim cognovisset hunc sanctum martyrem suæ dicœcesis urbe oriundum fuisse ; illi cultum cum Officio duplici in dicœc cundæ classis in loco, ubi olim Italica fuit, et hoc in posterum observari præcepit, privilegiorum a summis pontificibus conce præsulibus Hispaniæ. » Sed novum hic errorem admiscuit ; nam Rodericus Caro citat, in *Antiquitatibus Hispalensibus*, quadriennio citius id factum tradit, nimirum 1620 : certe fieri debuit ante 20 Decembris quo prædictum archiepiscopum Petrum de a vivis excessisse Tamayus ipse ad 11 Mart 201, aliique auctores Hispani asserunt.

14. De tempore, quo passi fuere, obser gius in Critica Baronii ad annum 106, contigere non potuisse martyrium S. B

i addictorum, ante annum 112, quo is in Orientem transmisit. Castellanus in io universali, pag. 979 certamen S. Rognat ipso anno 112 : utrum recte, non rere : Tillemontius enim tom. II *Impe*lota 17 et 22 in Trajanum, probabiliter licem profectionem Trajani in Orientem, ino 106, alteram non nisi anno 114. Ad ium et socios quod spectat, martyrium marunt sub Diocletiano ex antedictis, rius notat, 290. Baronius autem in Anmum de ipsis meminit ad annum 311, lorum palæstra fuit Melitina seu Melinenia Minori ad Euphratem fluvium. S. ero passus videtur in Græcia, sicuti eum annuntiat, cum aliis quidem martyribus, ostea scribit alibi coronatos esse, videnenia et tempore Maximiani. Vide supra enologium.

Græca, quorum apographum, nescio ptum, habemus hoc titulo : Μαρτύριον καὶ ἐνδόξων τοῦ Χριστοῦ μαρτύρων Εὐδόξου, Ζήνωνος καὶ Μακαρίου, id est : *sanctorum et gloriosorum Christi martyii, Romuli, Zenonis et Macarii,* ex anumentis conscripsit Metaphrastes, eique anter attribuit Leo Allatius in Diatriba ium scriptis, pag. 129 initium recitans. a edidit Aloysius Lipomanus episcopus tomo VI *Vitarum* SS., quam interpreferius recudam, sed more nostro divisam numeros, ut Græcæ narrationi similiter respondeat. Baronius ad hunc diem ea S. Romuli, quia nempe de ipso agit m pars ; at rectius ab aliis appellantur etiam martyrum nomine, quorum agodoxii præsertim magis fuse describunt tum Romuli martyrium. Miror tamen, i sanctorum tam diversis temporibus, ut ipsi tradunt, passorum res gestas in unam eamdemque narrationem conjecerint. Ex collatione Actorum cum Elogio, quod exstat in Menæis magnis impressis, patet illa ex hoc concinnata esse, at multum aliunde amplificata : ex quibus autem monumentis, ignoro.

16. Certe quidem illa amplificatio facta non est ex narratione seu elogio Menologii Basiliani : in hoc namque dicitur S. Romulus auctor primum fuisse Trajano, ἀποστεῖλαι εἰς τὴν Γαλλίαν etc., ut mitteret, vel, uti Galesinius et Arcudius verterunt, iret in Galliam, Asiaticam nempe, id est, Galatiam, militesque Christianos diis immolare compelleret ; deinde pœnitentia ductus credidisse in Christum. Metaphrastes vero, mirabilia omittere haud solitus, impium illud Romuli consilium, secutam pœnitentiam et conversionem ne verbo quidem attingit : imo contra insinuat, eum jam ante Christianum fuisse. Mitto alias discrepantias, facile ab erudito lectore observandas. Quod spectat ad undecim mille relegatos milites, « Conjectura ducimur, inquit Baronius ad annum 108, ut existimemus hos illos ipsos esse decem mille præstantissimos martyres, qui in silvis montis Ararat in Armenia sunt crucifixi. » Hoc si verum sit, manifestæ falsitatis convincuntur istorum crucifixorum Acta ; Baronius quippe loco citato præmittit, undecim mille milites inventos fuisse Christianos a Trajano exercitum lustrante : martyres autem Crucifixi idololatræ adhuc erant tempore Adriani, quando angelus in campo apparens fidem Christi eis prædicavit, uti narratur tom. IV Junii ad diem 22 in ipsorum Actis, quæ ibidem, a pag, 175, Commentario critico excussit Papebrochius ac fabulosa esse monstravit. Verisimile etiam non est, undecim millia hominum simul neci data fuisse a Trajano : certe id Metaphrastes non siluisset, si in antiquis monumentis reperisset.

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ
ΤΟΥ
ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΕΥΔΟΞΙΟΥ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΝ ΑΥΤΩ ΑΘΛΗΣΑΝΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ.

—

MARTYRIUM S. EUDOXII
ET SOCIORUM.

—

CAPUT I.

ristianos in exsilium pellit Trajanus : id improbans S. Romulus et aperte Christum confitens gloriosum subit martyrium.

ινοῦ τοῦ δυσσεβοῦς βασιλέως πολλὴν μὲν I. Trajano (1) impio imperatore in exsecrandum anus imperium suscepit anno Christi 98, mortuus est 117.

errorem simulacrorum magnum quidem studium conferente, valde autem et atrociter spirante adversus pios ; et alii sacrificare dæmonibus, et aut omnes cogebantur milites. Litteræ enimim peratoriæ mittebantur in omnes partes, urgentes ad impietatem et Christianos cogentes vel sacrificare, vel variis subjici suppliciis. Quæ quidem postquam venerunt ad exercitum, qui erat in Oriente, illi quidem eo tempore ea comparantes, quæ ad bellum pertinebant, continuisque et gravibus se exercentes militiæ meditationibus, alioqui autem religionem amplectentes, nihil curabant litteras illas imperatorias. Qui cum magna pugna eis esset exorta, præclaram adversus inimicos obtinent victoriam (2).

II. Hoc fuit relatum ad imperatorem Trajanum. Ille autem propterea quod sua edicta despexerant, ne communis quidem omnium boni, nempe victoriæ, ullam ducit rationem : sed eos qui imperatorias contempserant constitutiones, erant autem numero undecim millia (3), relegat in Armeniæ Melitenam (4) et loca, quæ circa eam sita sunt. Reliquus vero exercitus erat in metu propter eorum relegationem, ne dolore affecti molirentur res novas, et eis aliquid mali afferrent, ut qui nec Christianismi, neque propter Christum susceptæ relegationis fuissent eis socii. Verum illi nihil nihil tale fecerunt aut cogitarunt : sed ut qui erant discipuli ejus qui vere est mitis, fuerunt etiam imitatores mansuetudinis et lenitatis Magistri ; et placide ferebant exsilium, et minime ægre ferebant contumeliam.

III. Romulus autem aulæ imperatoriæ tunc præpositus (5) apud Trajanum imperatorem, neque ei, neque civitati omnino dicebat expedire ea quæ facta fuerant. Ille autem, cum oporteret Romulo agere gratias, ut qui benevole esset in eum affectus, stulte et ingrate se gerens, eum potius maledictis insectabatur et ei irascebatur, et tanquam crimen objiciebat pietatem. Romulus vero verba illius ne tantillum quidem curans, gloriabatur potius contumeliis propter Christum susceptis :

A πρόνοιαν καὶ σπουδὴν ὑπὲρ τῆς βδελυρᾶς τῶ
λων πλάνης εἰσφέροντος, μέγα δὲ καὶ ἐκπνη
τῶν εὐσεβῶν πνέοντος, ἄλλοι τε θυεῖ [*lege*
τοῖς δαίμοσι, καὶ πρό γε πάντων τὸ στρατ
ἠναγκάζοντο. Βασιλικὰ γὰρ ἐπέμπετο παντα
ματα σπουδάζοντα τὴν ἀσέβειαν, καὶ Χρισ
ἢ θύειν κελεύοντα, ἢ ποικίλαις ὑποβάλλεσθαι
ρίαις. Ἅπερ ἐπειδὴ καὶ εἰς τὸ πρὸς Ἕω ἀφίκ
τευμα, ἐκεῖνοι μὲν τὰ πρὸς τὸν πόλεμον κατ
τῆς ὥρας συσκευαζόμενοι, καὶ μελέταις
καὶ βαρείαις τὰ πολεμικὰ ἐξασκούμενοι, εἴλ
καὶ τὰ Χριστιανῶν ἀσπαζόμενοι, οὐδὲ ὀλίγ
σιλικῶν ἐκείνων συλλαβῶν ἐπεστρέφοντο. Ἀρ
μάχης αὐτοῖς καρτερᾶς συρραγείσης,
ἐναντίων καὶ μέλα λαμπρῶς.

B Β'. Τοῦτο καὶ εἰς βασιλέα Τραϊανὸν ἀνέχθη.
διὰ τὴν τῶν οἰκείων ἀποτεταγμάτων
τοῦ κοινοῦ πάντων ἀγαθοῦ τῆς νίκης λόγ
ἀλλὰ τοὺς τὰς βασιλικὰς διατάξεις ὑπερι
πλῆθος δὲ χίλιοι ἐπὶ τοῖς μυρίοις ἦσαν
τῆς Ἀρμενίας Μελιτηνὴν καὶ τὰ πέριξ
ορίζει. Ἡ γε μὴν ὑπόλοιπος στρατιὰ
καταφοβος διὰ τὴν ἐκείνων ὑπερορίαν
θέντες πρὸς νεωτερισμὸν ἀποβλέψωσι,
τοὺς κακώσωσιν, ὡς μήτε τοῦ Χριστι
τῆς δι' ἐκεῖνον ὑπερορίας αὐτῶν
Ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνοι ἢ ἔπραξάν τε τοι
ἀλλ' οἷα τοῦ πράου ὡς ἀληθῶς
τῆς τοῦ Διδασκάλου πραότητος
ἦσαν · ἡμέρως τε ἔφερον τὴν ὑπερορίαν,
ὕβρεως ἐδυσχέραινον.

C Γ'. Ῥωμύλος δὲ ὁ τῆς βασιλικῆς αὐλῆς
πραιπόσιτος πρὸς τὸν βασιλέα Τραϊανὸν,
πάντως οὔτε τῇ πόλει συμφέρειν ἔλεγε
μένα. Ὁ δὲ, δέον χάριτας ὁμολογεῖν
ἅτε πρὸς αὐτὸν εὐνοϊκῶς ἔχοντι,
ἀχάριστος, ἐλοιδορεῖτο μᾶλλον αὐτῷ
καὶ ὡς ἔγκλημα προέτεινε τὴν εὐσέβ
δὲ, τῶν ἐκείνου λόγων μηδὲ τὸ βραχ
ἐσεμνύνετο μᾶλλον ταῖς διὰ Χριστὸν ὕβρ
περὶ αὐτὸν ζήλῳ διαπυρώτατα τὴν ψυχ

(2) Nescio de qua victoria hic agat Metaphrastes.

(3) Quid Baronius de iis conjiciat, vide num. 16 Commentarii.

(4) Hanc *Melitenem* seu *Militinam* Trajanus ex castro urbem fecit gentisque metropolim, teste Procopio Cæsariensi lib. III *De Ædificiis Justiniani*, cap. 4 ; Tillemontius tom III *Imperatorum*, pag. 119 id refert ad annum Christi 107, Trajani 10. Civitatem illam cum regione cognomine Ptolomæus aliique geographi ascribunt Armeniæ Minori ; Strabo autem, Plinius et Stephanus tribuunt Cappadociæ, quibuscum sentit Christophorus Cellarius *Geographiæ antiquæ* lib. III, cap 8, eamque in tabula Asiæ Minoris collocat ad confluentem Melæ et Euphratis in Cappadocia ; utpote ex cujus nobilioribus olim fuit præfecturis : verum in tabula Orientis, quam postea exhibet, tractum illum comprehendit Armenia Minore. Idem fit in aliorum tabulis anno 1741 editis. Urbs porro de qua agimus, etiam dicta reperitur Melita, nunc Turcis vulgo *Malatyah*. Distinctionis causa recte addidit Metaphrastes, τῆς Ἀρμενίας, *Armeniæ* : nam et tractus Sustanæ ad Tigrim fluvium a Ptolomæo Melitene nom
teste laudato Cellario, cap. 19.

(5) Tillemontius tom. II *Monumentorum*, pag.
negat, titulum *aulæ imperatoriæ præpositi*
tum fuisse tempore Trajani. Sed cum Suet
D Trajano et Adriano synchronus, militum pr
tos in Othone appellaverit *præpositos*, et
Statii Papinii poetæ, qui sub Domitiano flor
curator ærarii majoris diceretur ærarari sacr
positus, teste Salmasio in Notis ad Vitam A
Diadumeni ; cur non potuit etiam vocari sub
jano *aulæ imperatoriæ præpositus*, cui ej
custodiæ vel ministerio aulico invigilan
erat demandata ? imo quis rite probare que
titulo appellatum non fuisse ? Ait enim Ill
tius tom. II *Imperatorum*, pag 195, penitus
disse Vitam Trajani a variis auctoribus
Cæterum Cangius in Glossario ad vocem
barbaram Πραιπόσιτος profert hunc ipsum
Vitæ S. Romuli, quam in Indice auctorum
notat desumptam ex codice Colberteo
fortassis et apographum nostrum accepta

VII. Cum ergo parasset convivium, eos excipit liberaliter. Illis autem mensa satis exhilaratis, et promissum deinde exigentibus et rogantibus, ut eum ostenderet quem quærebant; ille continuo eum, qui erat intus, aperit Eudoxium, dicens: Ego sum, quem quæritis. Hoc gladio vehementius illorum percutit animum; et respondentes dixerunt: Non te prodemus, qui nos accepisti convivio, neque pro hospitalitate tam male referemus gratiam. Sed hoc ad nostram sufficiet excusationem, quod cum in quærendo multum laboraverimus, non potuimus tamen invenire Eudoxium. Illi quidem pro hospitio has Eudoxio retulere gratias.

A Ζ'. Παρασκευασάμενος οὖν τὰ πρὸς τὴν φιλοτίμως, δεξιοῦται τοὺς ἄνδρας. Τῶν δὲ ἱκανῶς τῇ τραπέζῃ, εἶτα καὶ τὴν ὑποσχε τούντων καὶ δεομένων φανερὸν αὐτὸν ποιῇ ζητούμενον, ἐκεῖνος εὐθὺς τὸν ἔνδον αὐτοῖ λύπτει Εὐδόξιον· Ἐγώ εἰμι ὃν ζητεῖτε, Τοῦτο μαχαίρας ὀξύτερον καθίκετο τῆς ἐκε χῆς· καὶ ὑπολαβόντες, Οὐ προδώσομέν σε τ ρον ἑστιάτορα, εἶπον, οὐδὲ οὕτω τὴν φιλοξ κῶς ἀμειψομεθα· ἀλλὰ τοῦτο ἡμῖν εἰς ἀ ἀρκέσει τὸ πολλὰ περὶ τὴν ζήτησιν κεμόντε μὴ δυνηθῆναι ὅλως τὸν Εὐδόξιον ἀνευρεῖν. μὲν οὖν ταύτας Εὐδοξίῳ τῆς ξενίας τὰς χ ἀπεδίδοσαν.

VIII. Ille autem, qui et sciebat latere cum opus esset, et rursus non latere quando hujus rei esset tempus (divina enim, quæ aderat gratia et docebat Athletam, jussit ut eos sequeretur), cum uxorem vocasset Basilissam aut, si velis, Mandanem, nam ea quoque duplici nomine vocabatur, ei mandat quæ spectant ad familiam. Et cum omnia ejus curæ commisisset, hoc quoque postremum et germanum ei dat mandatum, ne ejus defleat decessum neque propter mortem ejus lamentetur, sed lampadibus (9) et alia lætitia potius illum diem honoret. Statim ergo suam quidem cognationem despicit Eudoxius: obliviscitur autem propter Christum sui amoris in filios, validi et inevitabilis vinculi parentibus. Ut enim illum lucrifaciat, omnia damnum existimat et stercora. Et vadit ad præsidem.

B Η'. Ὁ δὲ καὶ λαθεῖν εἰδὼς ὅτε δέον, κα θεῖν αὖ ὅτε τούτου καιρός· θεία γὰρ χάρις ἡ οὖσα καὶ διδάσκουσα τὸν ἀθλητὴν ἀκολουθῆσαι τοῖς ἀνδράσιν ἐσκέψατο· καὶ γυναῖκα καλέσας Βασίλισσαν, ἢ καὶ Μανδάνην, ἐ λει· διπλοῖς γὰρ καὶ αὐτῇ τοῖς ὀνόμασι ὅσα τε ἔδει τῶν κατ' οἶκον αὐτῇ ἐπιτρέπει, πάντα τῇ αὐτῆς ἀναθεὶς φροντίδι, ἰσχάτην γνησίαν ἐντολὴν δίδωσι· μὴ ἐπιδακρύσαι τῇ ἐκδημίᾳ, μὴ ἀποδύρασθαι, μὴ θρηνῆσαι τὴν τελευτήν· ἀλλὰ καὶ λαμπροφορίᾳ καὶ τῇ φαιδρότητι ἐκείνην τιμῆσαι μάλιστα τῶν ἡ Εὐθὺς οὖν καταφρονεῖ μὲν τῆς οἰκείας γενε Εὐδόξιος· ἐπιλανθάνεται δὲ διὰ Χριστὸν τῶν τέκνα στοργῆς, τοῦ ἰσχυροῦ δὴ τούτου καὶ ἀνυπο τοῦ τοῖς πατράσι δεσμοῦ· ἵνα γὰρ ἐκεῖνον κερδ

C ζημίαν ἡγεῖτο πάντα καὶ σκύβαλα· καὶ ἀπαντᾷ ἡγεμόνα.

IX. Is autem cum ipsum vidisset, Salve, inquit, comes Eudoxi. Ille autem vicissim reddit salutem, dicens: Tu quoque salve, præses. Præses autem rursus: Tuam, inquit, accersivimus claritatem, ut jussis parans imperatoris, et diis, ut par est, offeras sacrificium, et maxime patri omnium deorum magno Jovi, et Phœbo Apollini, et charæ Virgini Dianæ. Martyr autem: Mihi unum est, inquit, sacrificium veri Dei, qui hoc produxit universum; et ei sacrificabo sacrificium laudis, qui est Deus in trinitate personarum, vitæ autem suppeditator et veræ salutis dispensator. Quos autem deos nominas, ligna eos video et lapides, nihil differentes penitus a quavis alia ina-

Θ'. Καὶ αὐτὸς τὸν ἄνδρα ἰδὼν, Χαῖρε, φί μης Εὐδόξιε. Ὁ δὲ τοῖς ἴσοις εὐθὺς ἀνταπ καὶ αὐτός, εἰπών, ὦ ἡγεμών. Καὶ ἐκ τῶν στειλάμεθά σου, ἔφη, τὴν περιφάνειαν σου, βασιλικοῖς ὑπηρετῆσαι προστάγμασι, καὶ τὴν προσήκουσαν θυσίαν προσενεγκεῖν πατρὶ πάντων θεῶν τῷ μεγάλῳ Διὶ, Ἀπόλλωνι Φοίβῳ, καὶ τῇ φίλῃ παρθένῳ Ἀρτέμιδι. Ἐμοὶ μία, ἔγη, θυσία, ἡ τοῦ ἀληθινοῦ τοῦ τὸ πᾶν τόδε παραγαγόντος· καὶ αὐτῷ θυσ αἰνέσεως, ὃς ἐν τριάδι θεολογούμενος ἐστὶ ζωῆς ταμίας καὶ οἰκονόμος ἀληθοῦς σωτηρ ρίζεται. Οὓς δὲ θεοὺς ὀνομάζεις ξύλα τοῦτους θους ὁρῶ τῆς λοιπῆς ἀψύχου ὕλης μηδὲ

ni ultus est, occiso perduelli Apro. Et prioribus quidem imperii sui annis Diocletianum favisse Christianis testatur Eusebius, lib. VIII, cap. I. Persecutio autem adversus milites inchoata est anno 298 secundum Pagium. ac deinde anno 305 ad Christianos omnes extensa.

(8) Ἐσκέψατο a verbo σκέπτομαι non significat *jussit*, sed *deliberavit*, sive *statuit*, et referri debet ad personam initio periodi, quod etiam exigit subsequens conjunctio copulativa καὶ, et, quam interpres omisit. Rectius itaque sic vertes: « Ille autem, qui et sciebat latere cum opus esset, et rursus non latere quando hujus rei esset tempus (divina enim aderat gratia docebatque athletam) sequi viros statuit: et cum uxorem vocasset, » etc. Menæa dicunt, satellites suasisse sancto, ut fugeret; quod disertis verbis non expresserit Metaphrastes, ligi tamen potest ex numero præcedente.

(9) Græce λαμπροφορία, id est *gestatio* vel *splendidæ vestis*. In prima significatione illam adhibet S. Gregorius Nazianzenus in Pascha, ex interpretatione Jacobi 676 Pro secundo significatu, nimirum *splendidæ vestis*, citatur etiam Gregorius Joannis Scapulæ, col. 1736. Cangius λαμπρός ostendit variis exemplis, terdum esse *vestibus splendidis*, *vestiri*; et pro hoc adducit locum Gregorii zianzeni, p. 157, apud Billium pag. 400, προφορία vertitur Latine *vestitus candor*.

ρὸς ταῦτα διαβλέψαι οὐκ ἔχων ἐκεῖνος ὑπὸ βαθείᾳ τῆς ἀσεβείας ἐκάθευδε μέθῃ ;) τοῦ βασιλέως ἐκτελέσαι προστάξεις, καὶ εοὺς τὰ εἰθισμένα δρᾶσαι προετρεψάμην, τὺ καὶ θεῶν, ὡς ὁρῶ, καὶ βασιλέως ὑπερμὲν ἀναίδην εἰς οὓς ἐκεῖνος σέβει θεοὺς οὕτω δὲ καινοφανῆ τινα λατρείαν παρὰ θεῶν, καὶ ταύτῃ, ὡς εἰς ἐμὰ ὦτα ἥκει, ; ἀναπείθων.

A nima materia. Ad hæc ille non valens intueri, (quomodo enim, qui dormiebat oppressus profunda crapula impietatis ?) Ego te, inquit, sum hortatus, ut exsequereris jussa imperatoris, et diis faceres ea quæ solent fieri : sed tu, ut video, et deos despicis et imperatorem, ut qui, quos ille quidem colit, deos tam impudenter probris affeceris et contumeliis ; novam (10) autem præter hanc introducas religionem, et ut eam suscipiant (ut ad meas aures pervenit) multis persuadeas.

τα, πολλῶν περιεστώτων στρατιωτῶν, ιελέγετο. Καὶ μεταξὺ ἄγριον καὶ δριμὺ 'ιε τούτοις] ἐμβλέψας· Ὅσοι καὶ ὑμῶν, ῖς βασιλικοῖς θεσπίσμασιν ἕπεσθε, τὰς ς διαλυσάμενοι ζώνας γυμνοὺς ἑαυτοὺς ίας συμβόλων γνωρίσατε. Τί τοῦτο λέγων κεῖνος ; Ὅπως εἴ τινες διὰ τὴν τῆς στρα-ίαν φιλίως τῷ Εὐδοξίῳ ἔχοντες, κοινωαὶ τῆς γνώμης βούλοιντο, αἰδεσθῶσιν ἐν ήθει ἀποστατοῦντες αὐτοὶ μόνοι· ὀλίγους ταντάπασιν αὐτοὺς ᾤετο· κἀντεῦθεν ὁμοῦ ὀξιον αἰσχύνοι, ἀλλότρια οὕτω τῆς στρα-φρονοῦντα· ὁμοῦ δὲ καὶ μόνον εὑρὼν, ιτῷ ὅ τι καὶ βούλοιτο. Ἀλλ' ὁ δρασσόμε-φοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν, κατὰ τῆς ιλον κεφαλῆς τὴν μεθοδείαν περιέτρεπε τω γὰρ ὁ πᾶς λόγος αὐτῷ εἴρητο, καὶ ὁ δόξιος (ἐτύγχανε γὰρ τότε τὰ παράσημα περικείμενος) τὴν ζώνην εὐθὺς ἀφελὼν τῷ ὁ ἄρχοντος ἐπιῤῥίπτει. Τοῦτο δὲ προτροπὴ ἐγένετο καὶ ζῆλον [*adde* ἀνῆψε]· καὶ ἅπας κατάλογος, τέσσαρες ἐπὶ τοῖς ἑκα-ι ὄντες, ἀγαθῷ ὑποδείγματι τῷ Εὐδοξίῳ ιενοι, τὰς ζώνας καὶ οὗτοι κατὰ τῶν ι ἀπέῤῥίπτουν.

B Cur hoc autem dicebat ille improbus ? Ut, si qui propter militiæ societatem bene vellent Eudoxio, et essent in eadem, in qua ipse sententia, erubescerent ipsi soli deficientes in tanta multitudine ; existimabat enim eos omnino esse paucos, et simul quidem volens pudore afficere Eudoxium, qui sic videretur sentire diversa a toto exercitu ; et si solum eum invenisset, de eo faceret, quod vellet. Sed qui apprehendit sapientes in astutia eorum, id, quod excogitarat, convertit in ejus caput. Nondum enim totam absolverat orationem, et egregius ille Eudoxius (tunc enim erat indutus insigni magistratus) zona statim ablata, eam projicit in faciem præsidis (11). Hoc autem visum est aliis adhortatio et zelus (12) : et, totus, qui circumstabat numerus, qui erant mille, centum et quatuor (13), bono exemplo protinus utentes Eudoxio, ii quoque projecerunt zonas in faciem illius.

τήξας οὖν τὸ πλῆθος ὁ ἡγεμὼν ἀναφέρει τὰ τοῦ πράγματος. Ὁ δὲ τοὺς μὲν τῆς ιμης αἰτίους καὶ ἀρχηγοὺς βαρυτάτας ιμωρίας κελεύει· τὴν δὲ περὶ τῶν ἄλλων ουλῇ ἐπιτρέψαι, Τοιαύτην ἐκεῖνος παρὰ ῆς ἀπονοίας τὴν ἐξουσίαν λαβὼν, τὸν ὀξιον τῷ ἑαυτοῦ παραστησάμενος κή-ματι], Τὰς μωρὰς, ἔφη, ζητήσεις καὶ ιὰ τῆς διανοίας ὁμοῦ καὶ τῆς γλώττης ίσον τοῖς θεοῖς ἑκών· ἐπεὶ καὶ ἄκοντά σε πάντως τῶν βασάνων παρασκευάσει. εσμὰ, καὶ πληγὰς, καὶ ἱερκτὴν, καὶ πῦρ, ἃ τὰ βαρύτατα καὶ πρὸς ἀκοὴν μόνην Ἠιγγιάσατε καὶ ὑμεῖς ἀκούσαντες, ιρὶ τῶν ἑξῆς ἀγωνιᾶτε τοῦ διηγήματος· ιόγος τὸν νῦν ἀθλητὴν ἐθορύβησεν. Ἀλλὰ

XI. Dubitans autem præses de multitudite, rem defert ad Diocletianum. Ille autem auctores quidem tantæ audaciæ jubet gravissimis affici suppliciis ; sententiam autem de aliis ferendam relinqui senatui. Hanc cum ille accepisset potestatem ab imperatoris amentia, generosum Eudoxium sistendum curans pro suo tribunali, Stultas, inquit, quæstiones et mentis et linguæ mittens contradictiones, tua sponte diis sacrifica : nam alioqui ut id invitus facias omnino coget acerbitas suppliciorum. Et statim enumeravit vincula, et plagas, et carcerem, et ignem, et quæcunque vel solo auditu sunt gravissima. Caligastis vos quoque, sat scio, hæc audientes, et anxii estis de narratione eorum quæ deinceps sequuntur : num scilicet ea oratio conturbarit athletam. Sed estote bono ani-

e καινοφανῆ id est, *noviter apparentem* ova *apparet*, a καινὸς et φαίνω. Vocem ανῆς in nullo inveni Lexico.

, *coram præside*. P. Matthæus Raderus ostræ in Historia sacra ex magnis Ecæ Menæis quam inter mss. servamus rasin elogii horum martyrum τῷ προertit *in conspectu præsidis abjecit*. Tesristiani illa zonæ abjectione se nolle fidem abnegare, ideoque ultro renuntiare honoribus tum militaribus tum palatinis, quod S. Basilius docet de S. Gordio M. tomo III Januari, pag. 131.

(12) Melius sic vertas : « Hoc autem aliis fuit hortamento zelumque accendit ; » nam accusativus ζῆλον regi debet ab aliquo verbo, quod omissum est in apographo nostro.

(13) Vide Commentarium, num. 9.

ικών, ἀλλὰ θερμότερος ἑαυτοῦ πολλῷ τὴν γενόμενος, σφαίραις τὸν τένοντα μολιβδίναις ει, καὶ ἀναμοχλεύει τούτου τὰ ἄρθρα, ὃ θα- πάντων πικρότερον. Προσήγετο τοιγαροῦν τὸ ιυτὶ μηχάνημα τῷ ἀθλητῇ καὶ καινόν· ὁ δὲ ις ἀνάλωτος ἑστηκε πύργος, μηδὲ βραχὺ ταῖς προβολαῖς διασαλευόμενος. Ὁ ἡγεμὼν τοίνυν, ἔφερεν αἰσχρῶς οὕτω διὰ πάντων ἡττώμενος, αὐτοῦ καταχρίνει· ἠγάπα γὰρ εἰ καὶ οὕτω τοῦ :παλλαγείη.

λῆθος οὖν αὐτὸν δημίων παραλαβόντες ἐπειδὴ τιμωρίας κατέλαβον τόπον, χεῖρας ὁ μάρτυς ατα πρὸς οὐρανὸν ἀνασχών, Δέσποτα Κύριε εἶπε, ὁ προσδεξάμενος Ἄβελ τὴν θυσίαν, ὁλοκαρπώσεις, τῶν ἀπ' αἰῶνος σου μαρτύ- προφητῶν καὶ δικαίων τὰ αἵματα, καὶ τοὺς πόνους, καὶ τὴν ὑπερφυᾶ καρτερίαν. αὐτὸς καὶ νῦν ὀφθαλμῷ τὴν ἐμὴν ἴδε θυσίαν, καὶ ίδῃς, Κύριε, τοῦ διὰ σὲ μέλλοντος ῥυῆναι μι- ματος, ἐκ θερμοτάτης σοι προαιρέσεως κατα- ι· ἰδοὺ γὰρ ὡς ὁρᾷς, τὴν ψυχὴν διὰ σὲ σή- ποτίθεμαι. Εἶτα πάλιν προσθεὶς, Ἀπολαυέτω- ιάνθρωπε Δέσποτα, ἔφη, τῆς παρὰ σοῦ βοη- δεῖ' ἐμοῦ τὸ σὸν καλοῦντες ἅγιον ὄνομα· μνή- ιοῦ λαοῦ σου, μνήσθητι τῆς κληρονομίας σου, σω· καὶ μὴ ἐπιλίποι τούτους τὸ παρὰ σοῦ ύριε. Ταῦτα διαλεχθεὶς τῷ Θεῷ, τὴν σύζυγον αφεὶς ἐκεῖθεν ὁρᾷ· καὶ ὧν ἐνετείλατο αὐτῇ ι ἀναμνήσας, καὶ ἀσφαλῆ τὰ πιστὰ λαβὼν ιταπράξαι πάντα καὶ πέρας αὐτοῖς ἀγαθὸν ι, τελευταίαν ἐντολὴν αὐτῇ ἐπισκήπτει τάφον τῷ χωρίῳ Ἄμιμνα καλουμένῳ ἐπιχῶσαι ἐν : αὐτοῦ καταθάψαι τὸ σῶμα.

Πλήθους οὖν αὐτὸν οὐκ ὀλίγου περιστάντος, ι μέσον ἑστῶτα Ζήνανα [l. Ζήνωνα] φίλον λιστα καὶ συνήθη πενθοῦντα τὴν ἐκείνου τε- καὶ κοπτόμενον· καὶ, Ὦ φίλε Ζήνων, μὴ ιη· σὺ μὲν γὰρ, οἶδα, τὸν ἡμέτερον θρηνεῖς ν· ἀλλ' ὁ Θεὸς, ᾧ ἐγὼ λατρεύω καὶ εἰς θα, οὐ διαστήσει ἀλλήλων ἡμᾶς, οὓς θερμὴ ιλία, καὶ ὁ πρὸς αὐτὸν ἔρως συνῆψεν· ἀλλ' ἐφ' ἑνὸς σκάφους, οὕτω τὸν βίον συμπλεύσο- ὸς ταῦτα ὁ Ζήνων διαθερμανθεὶς τὴν καρδίαν ξέσας, ἐθάρσησε καὶ Χριστιανὸν εὐθὺς ἑαυτὸν πάντων ὄψει καὶ ἀκοῇ ἐμαρτύρει. Ἐν ὅσῳ δὲ ιτὰ παῤῥησίας τοῦτο ἐβόα, συλλαβόντες αὐ- δήμιοι κατὰ τὸ προστεταγμένον ὑπὸ τοῦ , ξίφει τὴν κεφαλὴν ἀφαιροῦνται· καὶ ἡ τοῦ ι πρόῤῥησις οὕτω ταχὺ τὸ πέρας λαμβάνει, φίλον ὁρᾷ Ζήνωνα τῷ μαρτυρίῳ τελειω-

Οὕτω τὰ τῆς φιλίας πραγματευσάμενος, καὶ τέλει τὸν Ζήνωνα τελειωθέντα ἰδὼν, ἐπεὶ ὴν φωνή τις ἄνωθεν καὶ κατὰ πόδας ἐκάλει, ερ τινὰ καὶ οὗτος εὐωχίαν ἀπῄτει τὸν θάνα- ίφει τὴν μακαρίαν αὐτοῦ κεφαλὴν ἄσμενος

A præses irrisionem, sed longe acriore percitus insania, ferreis [plumbeis] globis conterit cervicem, et ejus emovet articulos, quod quidem est omnibus mortibus acerbius. Adhibita est ergo hæc nova et insolita athletæ machinatio. Ille autem stabat tanquam turris, quæ non potest expugnari, ne tantillum quidem labefactatus illius insultibus. Præses itaque cum non ferret se tam turpiter ab eo superari, eum morte condemnat : satis enim ducebat, si vel sic ab eo liberaretur.

XV. Cum eum ergo accepisset multitudo lictorum, postquam pervenerunt ad locum supplicii, martyr manus et oculos simul tollens ad cœlos : Domine Deus, inquit, qui Abelis suscepisti sacrificium, Abrahæ oblationes, eorum qui fuerunt B a sæculo, martyrum et justorum sanguinem, longosque labores, et admirabilem tolerantiam ; tu quoque nunc benignis oculis meum vide sacrificium, et ne despicias, Domine, hunc paucum propter te effundendum sanguinem, qui ferventissimo animo tibi sacrificatur. Ecce enim, ut vides, animam propter te hodie depono. Deinde rursus adjiciens : Consequantur, inquit, benigne Domine, a te auxilium, qui propter me tuum sanctum nomen invocant. Memento hæreditatis tuæ, quam acquisiisti, et ne eis deficiat, Domine, tua misericordia. Hæc cum Deo dixisset, illinc conversus videt conjugem, et cum quæ ei prius jusserat, revocasset in memoriam et fidem ab ea accepisset, se omnia recte exsecuturam, hoc postremo ei C mandat, ut ei fossam fodiat in loco, qui dicitur, Amimna (18), et in eo corpus ejus sepeliat.

XVI. Cum autem eum non parva circumsisteret multitudo, vidit quemdam in medio stantem, nomine Zenonem, ei valde amicum et familiarem illius mortem plangentem. Cui ille : O chare Zeno, tu quidem, inquit, sat scio, nostram fles separationem ; sed Deus, cui ego servio et in quem confido, non nos a nobis invicem sejunget, quos vehemens amicitia et ardens in ipsum amor conjunxit ; sed perinde ac in una scapha nos vitam transmittemus. His Zeno corde accensus et inflammatus sumpsit audaciam, et continuo omnibus videntibus et audientibus se statim esse martyrem D [Christianum] est protestatus. Interim autem dum sic clamabat libere, eum comprehendentes lictores, ut eis jusserat tyrannus, caput illi adimunt. Itaque Eudoxii prædictio tam cito effectum est sortita, et ipse amicum Zenonem statim videt cunsummatum martyrio.

XVII. Cum sic amico providisset, quoniam eum quoque vox quædam e vestigio vocabat, ipse vero tanquam convivium quoddam mortem poscebat ; beato suo capite ensi dato, moritur post amicum (19). Ejus autem conjux

.*mimna* quis locus fuerit, apud geographos veni. Menæa tantum habent ἄμνημον uod citatus Raderus monumentum humile interpretatur.

(19) In Menæis dicitur capite truncatus μετὰ τοῦ φιλτάτου αὐτοῦ Ζήνωνος... ἀποτμηθέντος ξίφει τὴν

non solum corpore, sed etiam animo, cum vidisset maritum propter Christum interfectum, neque eum neglexit, neque illiberale aut effeminatum aliquid est locuta : sed quamprimum accurrens, in lanæ quidem vellere suscipit Athletæ sanguinem, hoc enim ei mandarat maritus (20). Cum autem sustulisset corpus, id honorifice sepelit, ubi jussa fuerat, nec alia quidem illius mandata negligens ; non quod eum amisisset, sed quod non una cum eo excessisset, reputans viduitatem.

XVIII. Unde etiam ad tyrannum accersita (21), statim a seipsa accedens, irridebat illius deos et habebat ludibrio, ne ipsum quidem dimittens immunem a contumelia, qui eos sustineret honorare. Sed tu quidem, inquit tyrannus, hæc facis volens a me interfici et studens venire ad maritum, ut aliquod nomen assequaris apud hos impios Galilæos (22) ; ego autem nequaquam tibi mortem afferam, etsi sis digna pluribus mortibus ; ne existimes fore ut id a me assequaris. Illa autem : Cor meum, inquit, videt meus Dominus, et mentem accipit ante facta. Non ergo frustrata sum coronis quod a te non fuerim interfecta : sed quod prompto animi studio me ipsam sacrificavi, ero cum marito particeps eorumdem præmiorum, et paribus fruar remunerationibus. Eam, cum hæc dixisset, expellit e tribunali.

XIX. Nondum autem transierant septem dies (23) cum gloriosus martyr Eudoxius in somnis apparens conjugi, jubet ut mittat ad prætorium Macarium, suum familiarem et amicum. Ea autem cum renuntiasset Macario visionem, ille quam primum venit in prætorium, et cum satellites, quisnam esset, cognovissent, eum statim comprehendunt et ducunt ad præsidem. Ille autem statim eum interrogavit, quænam ejus esset religio, et quod genus. Is vero : Sum, respondit, Christianus : deos autem gentium (24) et profundam eorum deceptionem jam olim didici contemnere, cum me hoc admirandus docuisset Eudoxius. Hinc fit ut ego contendam meipsum sacrificare hostiam vero Deo, per quod potero cito ad dominum meum pervenire Eudoxium.

XX. Præses autem postquam nomen audivit Eudoxii, et hunc cognovit esse illius discipulum ; ille mirandum in modum animi dubius, sciebat enim, se nihil amplius effecturum in discipulo, quam fecisset in magistro : Huic quoque, inquit, infelici Macario sceleratum caput ense quampri-

A δοὺς, ἐπαποθνήσκει τῷ φίλῳ. Ἡ μέντοι ὁμόζυγος οὐ τὸ σῶμα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν διὰ Χριστὸν ἀναιρεθέντα τὸν ἄνδρα θεασαμένη οὐ ῥαθύμως εἶδεν, οὐδὲν ἀγεννὲς, οὐδὲ θῆλυ ἐφθέγξατο · ἀλλὰ προσδραμοῦσα τὴν ταχίστην πόκῳ μὲν ἐρίου τὸ ἀθλητικὸν αἷμα δέχεται · τοῦτο γὰρ ἐντεταλμένον ἦν αὐτῇ παρὰ τοῦ ἀνδρός · ἀνελομένη δὲ καὶ τὸν νεκρὸν, ὅπῃ προστέτακτο αὐτῇ, φιλοτίμως κηδεύει · μηδὲ τῶν ἄλλων ἐκείνου ἐντολῶν ἀμελήσασα · οὐχ ὅτι ἀπέλαβε τῷ ἀνδρὶ δεινὴν, ἀλλ' ὅτι μὴ καὶ αὐτὴ συναπῆλθε, τὴν χηρείαν λογισαμένη.

ΙΗ'. Ὅθεν καὶ τῷ τυράννῳ αὐτόκλητος παραστᾶσα διεχλεύαζέ τε τοὺς ἐκείνου θεοὺς, καὶ γέλωτα ἐποιεῖτο, μηδὲ αὐτὸν ὕβρεως ἀφιεῖσα τὸν τὰ τοιαῦτα τιμᾷν ὀνεχόμενον. Ἀλλὰ σὺ μὲν, ὁ τύραννος ἔφη, ταῦτα B ποιεῖς ἀναιρεθῆναι παρ' ἐμοῦ βουλομένη, καὶ φθάσαι τὸν ἄνδρα σπουδάζουσα, ἵνα τινὸς καὶ παρὰ τοῖς ἀσεβέσι τούτοις Γαλιλαίοις ὀνόματος τύχῃς · ἐγὼ δὲ οὐδαμῶς σοι, καίτοι πολλῶν ἀξία θανάτων οὖσῃ, τὸν θάνατον ἐπαγάγω · μὴ τούτου παρ' ἐμοῦ τυχεῖν οἴου. Ἡ δὲ, Τὴν καρδίαν, εἶπεν, ὁ ἐμὸς Δεσπότης ὁρᾷ, καὶ τὴν γνώμην ἀποδέχεται πρὸ τῶν ἔργων · οὐκοῦν, ὅτι μὴ ἀνῄρημαι παρὰ σοῦ, τῶν στεφάνων ἐξέπεσον · ἀλλ' ὅτι προκατέθυσα ἐμαυτὴν τῇ προθυμίᾳ, τῶν ἴσων ἀμοιβῶν ἀπολαύσομαι. Ταῦτα εἰποῦσαν ἐκβάλλει τοῦ βήματος.

ΙΘ'. Ἑπτὰ δὲ οὔπω παρῆλθον ἡμέραι καὶ ὁ καλλίνικος Εὐδόξιος ὄναρ ἐπιστὰς τῇ συζύγῳ Μακάριον C τὸν συνήθη καὶ φίλον αὐτοῦ πέμψαι πρὸς τὸ πραιτώριον ἐπισκήπτει. Τῆς δὲ τὰ τῆς ὄψεως τῷ εἰρημένῳ Μακαρίῳ ἀπαγγειλάσης, τὴν ταχίστην ἐκεῖνος παρὰ τὸ πραιτώριον ἔρχεται · καὶ γνόντες αὐτὸν οἱ τῆς τάξεως, ὅστις εἴη, συλλαβόντες εὐθὺς ἄγουσι πρὸς τὸν ἡγεμόνα. Καὶ αὐτίκα τὴν θρησκείαν ἐκεῖνος καὶ τὸ γένος ἠρώτα. Ὁ δὲ, Χριστιανός εἰμι, Χριστοῦ δοῦλος, πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίνατο. Ἑλλήνων δὲ θεῶν καὶ τῆς βαθείας περὶ αὐτοὺς ἀπάθης [l. ἀπάτης] πάλαι καταφρονεῖν μεμάθηκα, τοῦτό με τοῦ θαυμαστοῦ Εὐδοξίου διδάξαντος. Ἔνθεν τοι καὶ τῷ ἀληθινῷ Θεῷ θυσίαν ἐμαυτὸν θύειν ἐπείγομαι, δι' ἧς δυνήσομαι καὶ τὸν κύριόν μου Εὐδόξιον ταχέως καταλαβεῖν.

Κ'. Ὁ ἡγεμὼν τοίνυν ὡς τὸ τοῦ Εὐδοξίου ἤκουσεν ὄνομα, καὶ τοῦτον ἐκείνου μαθητὴν ἔγνω · τοῖς D ὅλοις εὐθὺς ἐξαπορηθεὶς, ᾔδει γὰρ ὡς οὐδὲν ἐν τῷ μαθητῇ πλέον ἀνύσειεν, ἐν τῷ διδασκάλῳ τοῦτο μαθών · Καὶ ὁ κακοδαίμων, εἶπεν, οὗτος Μακάριος ξίφει τὴν μιαρὰν κεφαλὴν τὸ τάχος ἀφαιρεθήτω. Καὶ αὐτίκα

αὐτοῦ κεφαλὴν μετὰ τῶν λοιπῶν σὺν τῷ ἁγίῳ Εὐδοξίῳ ἁγίων μαρτύρων, id est : *Una cum carissimo sibi Zenone... qui gladio occubuit cum reliquis Eudoxii sociis et martyribus*, videlicet militibus 1104, quos postea eodem mortis genere secutus est S. Macarius, uti narratur numero ultimo.

(20) Potuit uxor ex pietate et reverentia sanguinem mariti colligere ; sed verisimile non est, martyrem id mandasse.

(21) Græca non dicunt, accersitam fuisse : sed αὐτόκλητοι παραστᾶσα, id est, *ultronea se sistens.*

(22) Christianos per contemptum Galilæos appellabant ethnici, quo convicio dein sæpe usus est Julianus apostata. Videri possunt Macri in Hierolexico.

(23) Menæa habent : Ἑπτὰ δὲ ἡμερῶν παρελθουσῶν, id est, *septem diebus elapsis.*

(24) Ἑλλήνων proprie sonat Græcorum ; sed hic, ut alibi sæpe, significat gentilium seu ethnicorum,

τὰ προστεταγμένα ἐποίουν. Οὕτω Μακάριος ς ὁ μακάριος γίνεται, καὶ τῷ τῶν πρὸ αὐ- ύρων χορῷ κατατάττεται. Καὶ τοιοῦτον ɔι κατὰ τοῦ κοινοῦ τῆς φύσεως πολεμίου τρόπαιον, ἐν αὐτῷ Χριστῷ, Πατρὶ, καὶ τῷ καὶ ἀγαθῷ Πνεύματι· ὅτι αὐτῷ πρέπει δόξα, ιμὴ, καὶ προσκύνησις νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς ας τῶν αἰώνων Ἀμήν.

A mum amputetur. Lictores autem protinus fecerunt, quæ jussi fuerant. Sicque Macarius fit revera Macarius, quod est beatus (25). Et hi generosi viri tale tropæum erexerunt adversus communem hostem naturæ in ipso Christo Deo, et Patre principii experte, et sancto et bono Spiritu, quoniam eum decet gloria et potentia, honor et adoratio nunc et in sæcula sæculorum. Amen.

ɔographum nostrum Græcum addit se- *Et illorum, qui ante ipsum passi fuerant, martyrum choro inseritur*; quæ apud Lipomanum et Surium omissa sunt.

ΑΘΛΗΣΙΣ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΕΝΔΟΞΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

ΣΩΖΟΝΤΟΣ

ΠΑΘΟΝΤΟΣ ΕΝ ΚΙΛΙΚΙΑ ΠΑΡΑ ΜΑΞΙΜΙΑΝΟΥ ΤΟΥ ΔΥΣΣΕΒΟΥΣ.

—

MARTYRIUM

SANCTI ET GLORIOSI MARTYRIS CHRISTI

SOZONTIS

QUI PASSUS EST IN CILICIA JUSSU IMPII MAXIMIANI.

(Latine apud Surium ad diem 7 sept.; Græce ex cod. Græc. Paris, n. 1523, sæc. XII.)

ξιμιανοῦ τῆς Κιλικίας ἡγεμονεύοντος, καὶ B τεβείας αὔξειν τε καὶ ἐπὶ μέγα αἴρειν κατὰ ν τῶν κρατούντων ἐπίταγμα διὰ σπουδῆς παραγεγονότος δὲ καὶ ἐν αὐτῇ Πομπειου- Κιλικίας, καὶ τὸ ἐκεῖ τιμώμενον χρυσοῦν σίᾳ τε φιλοτίμῳ καὶ τῇ ἄλλῃ σπουδῇ τι- αὶ ταύτην τὴν οἰκείαν δεισιδαιμονίαν ἐπι- ς· νεανίσκος τις πατρίδα μὲν ἔχων Λυκαο- Ταράσιος, τὸ ἀπὸ γενέσεως ὄνομα, Σώζων ίῳ βαπτίσματι μετονομασθεὶς, καὶ τῷ προ- συναποβαλὼν καὶ τὸ ὄνομα, προβάτων ν, οὐδὲν ἧττον καὶ ἀνθρώπων ἐγίνετο. Οἷς κτὰ ποιμαντικὴν ἐπιχωριάσειε τόποις, εἰ- ὺς ἐκεῖ πάντας τῷ λόγῳ τῆς εὐσεβείας, καὶ ς τὴν τοῦ Θεοῦ μάνδραν εἰσήλαυνεν. Ἀνὴρ ὸς μὲν τὸ ἦθος καὶ πρᾶος, ἐν τῷ νόμῳ δὲ C ιν τὸ θέλημα ἔχων, καὶ ἐν αὐτῷ μελετῶν καὶ νυκτὸς, ταύτῃ τοι μηδὲ τοῦ προφητικοῦ μακαρισμοῦ.

I. Cum Maximianus esset præses Ciliciæ, et impietatem augere et extollere, convenienter edicto imperatorum, magno studio contenderet, venisset autem in ipsam quoque Ciliciæ Pompeiopolim, et aureum, quod illic colebatur, simulacrum splendido sacrificio et alio studio honoraret, et sic ostentaret suam falsam religionem: quidam adolescens patriam habens Lycaoniam, et ab ortu quidem Tarasius, in divino autem baptismo Sozon denominatus, cum priore vita amisso quoque nomine, cum esset pastor ovium, fit etiam nihilominus pastor hominum. Nam in quibus locis degebat in pastione, illic omnes excipiebat convivio verbi pietatis, et introducebat in Dei mandram. Hic vir cum esset moribus quidem hilaris et mitis, in lege autem Domini haberet voluntatem, et in ea noctes et dies meditaretur [1], ea ratione nec prophetica frustratur beatitudine.

ά τινα γοῦν ποτε πηγὴν τῷ Σώζοντι γενο- τῇ τε πηγῇ τῇ τε περιπεφυκυίᾳ τὴν πα-

II. Cum autem fuisset aliquando Sozon in quodam loco, qui habebat fontem, et fonte herbaque, quæ nata

erat juxta fontem, gregem pasceret, eum valde opportunus et suavis somnus invasit, et divina quædam ad eum accedit visio. Visio autem eum magis confirmat, et ei animum addit ad pietatem. Deinde etiam revelat gratiam, quæ ad locum erat desuper devolatura. Erit enim, inquit, hic præsens locus multis utilis, et apud ipsum salutem invenient, et glorificabunt Trinitatem. Cum illinc autem surrexisset egregius ille pastor, venit Pompeiopolim, et cum in ea quidem vidisset florere impietatem, contemptas autem esse res Christianorum, et summe neglectas, non potuit id ferre placide ; sed cor illius repente invasit impetus, et cum venisset ad templum, in quo stabat aurea statua, confringit manum ejus dexteram ; et cum eam vendidisset, succurrit multis, qui illic erant, egentibus. Non latuit hoc ædituos ; sed propterea quod nescirent quis fecisset, multi statim comprehendebantur miseri, qui nihil tale fecerant, et accusabantur sacrilegii, reputati maleficorum omnium sceleratissimi, ut qui suffurati essent dei imaginem. Nemo autem eis opem ferebat ; sed qui erant prius amici eos aversabantur ; et custodes carceris (ita enim existimabant se diis esse gratificaturos) graviter affligebant eos, qui capti fuerant.

III. Generosus autem Sozon libere volens profiteri pietatem, et eos liberare, qui nihil sciebant ex iis quæ facta fuerant, seipsum defert, veniens ad æditnos, et dicens se eum esse, qui maleficium admisit in imaginem. Postquam autem hoc dixit, abductus protinus fuit ad Maximianum. Ipse vero in alto sedens tribunali, cum eum curasset sistendum, et cum quanto potuit fastu apparuisset, primum quidem nomen, deinde religionem, et postremo patriam, quæ eum tulisset, rogavit. Ille autem : Patria quidem mihi est Lycaonia, ea enim me tulit ; parentes vero ab ortu mihi nomen imposuerunt, Tarasius ; Sozontem autem in divino me vocarunt baptismate. Sum enim Christianus, Christum solum verum Deum adorans, qui creavit cœlum et terram. Cujusnam autem rei usus, inquit Maximianus, te huc adduxit ? Præsum, inquit, Sozon, gregi ovium : et quæ mihi loca florida, et aqua abundantia, et ad pascendum herbida anni tempora ostenderunt, ad ea ago oves. Deinde : Quomodo autem, inquit Maximianus, eo processisti audaciæ, ut dei dexteram abstuleris ?

IV. Excipiens vero Sozon : Quod non audacis quidem cœpti sit, quod factum est, neque id peccato debeat imputari, tuus quoque, ut mihi quidem videtur, deus testatur. Neque enim ægre fert, nec tanquam injuria affectus, aspere quidquam loquitur. Quod si vox quoque ei aliqua adesset, videtur mihi potius vos esse accusaturus, et aperte reprehensurus, quod relicto omnium Opifice, inanimam suspiciatis materiam, et eam deum esse existimetis, vos in benefactorem ostendentes ingratos et immemores. Sed si vis, inquit præses, non solum

A γὴν πόᾳ τὸ ποίμνιον ἐστιῶντι. Ὕπνος αὐτῷ
εὔκαιρος ἐφίκετο καὶ γλυκὺς καὶ ὄψις παρα
θειοτέρα. Ἡ δὲ ὄψις ῥώννυσί τε μᾶλλον αὐτὸν
εὐσέβειαν, καὶ θάρσος ἐνίησιν. Εἶτα καὶ χάρ
θεν καταπτῆναι τῷ τόπῳ μέλλουσαν ἐκεῖ
Ἔσται γὰρ ὁ παρὼν οὗτος, ἔφη, τόπος πολλοῖς
ὠφέλειαν, σωτηρίαν τε παρ' αὐτῷ εὑρήσουσι,
τὴν Τριάδα δοξάζοντες ἔσονται. Ἐκεῖθεν τοῦ
καλὸς ἐκεῖνος ποιμὴν ἀναστὰς εἰς τὴν Πομπη
λιν ἦκε, καὶ ἀνθοῦντα μὲν οὕτω τὰ τῆς ἀσε
ἰδὼν ἐν αὐτῇ, παρεωραμένα δὲ τὰ Χριστιανῶν,
εἰς ἔσχατον ἀμελούμενα, οὐκ ἠδυνήθη πρᾴως
νεγκεῖν, ἀλλ' ὁρμή τε τὴν ἐκείνου καρδίαν ἐ
ὀξεῖα εἰσέδυ, καὶ παρὰ τὸν ναὸν ἔνθα τὸ ἄγα
εἱστήκει τὸ χρυσοῦν ἀφικόμενος τὴν χεῖρα τοῦ
B δεξιὰν ἀποθραύει, καὶ τιμῆς αὐτὴν ἀποδόμενος
λοῖς ἐκεῖθεν τῶν ἐνδεῶν ἐπαρκεῖ. Οὐκ ἔλαθε δὲ
τοὺς νεωκόρους, ἀλλ' ἀγνοίᾳ τοῦ δράσαντος
αὐτίκα συνελαμβάνοντο ἄθλιοι, μηδὲν τοιοῦτο
γασμένοι, καὶ ἱεροσυλίας ἀπηταῦντο δίκας ὡς
τῶν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ κακούργων μιαρώτατοι
σθέντες, ὡς τοῦ θεοῦ σεσυληκότες τὸ ἄγα
Ἐβοήθει δὲ οὐδείς, ἀλλὰ καὶ οἱ τέως ἑταῖροι
ἀπεστρέφοντο, καὶ οἱ ἐπὶ τῶν δεσμῶν (οὕτω
ῴοντο χαρίζεσθαι τῷ θεῷ) βαρεῖς τοῖς εἰωθ
ἐφεστῶτες.

Γ'. Ὁ γε μὴν γενναῖος Σώζων παῤῥησιάζε
τε τὴν εὐσέβειαν, καὶ ἀπολῦσαι τούτους ἐθέλων
τῶν γεγενημένων εἰδότας, προσαγγέλλει ἑαυτὸν
θῶν εἰς τοὺς νεωκόρους ὡς εἶη αὐτουργὸς τοῦ
C τὸ ἄγαλμα ἐκεῖνος ἐπεβουλήθη. Ὡς δὲ τοῦτο ἔφη,
ἀπήγετο εὐθὺς πρὸς τὸν Μαξιμιανόν. Αὐτὸς δὲ
ὑψηλοῦ μάλιστα τοῦ βήματος πρωτάτου ἑστ
παραστησάμενος καὶ ὡς οἷόν τε ἐπιφανῆ
πρῶτα μὲν τὴν κλῆσιν, εἶτα τὸ σέβας, ἔσχατον δὲ
ἐνεγκαμένην ἐπυνθάνετο. Ὁ δέ, Τὸ μὲν τῆς γε
σεως, ἔφη, Ταράσιον οἱ τεκόντες ἐθέτο, Σώζοντα
δέ με τῷ θείῳ βαπτίσματι μετωνόμασαν. Χριστιανὸς
δέ μοι πατρὶς, αὕτη γάρ με καὶ ἔνεγκε. Χριστιανὸς
δέ εἰμι, Χριστὸν μόνον τὸν ἀληθῆ θεὸν προσκυνῶν,
ὃς ἔκτισε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Τίς δὲ ἦν χρεία,
Μαξιμιανὸς ἔφη, ἐνταῦθά σε ἤγαγε ; Ποίμνης, ἔφη,
προβάτων, ὁ Σώζων, προΐσταμαι, καὶ ἄγω ὃ ἐκεῖ
τῶν χωρίων, καὶ ἔνυδρα, καὶ χλοερὸν εἰς ἔτος ἅπαν
λοντα δείξωσιν αἱ ὧραι, ἐκεῖσε δὴ καὶ τὰ πρόβατα
εἰσελαύνω. Εἶτα, Καὶ πῶς ἄρα, φησὶ Μαξιμιανὸς,
D εἰς τοῦτο τόλμης εἰλήλυθας, ὡς καὶ τὴν δεξιὰν
ελεῖν τοῦ θεοῦ.

Δ'. Ὑπολαβὼν τοίνυν ὁ Σώζων· Ὅτι μὲν οὐκ
τόλμης τὸ γεγενημένον, ἔφη, οὐδ' ἐν ἁμαρτίᾳ
λόγῳ θεῖτο ἄν τις αὐτὸ, καὶ ὁ σὸς, ἔμοιγε δοκεῖν,
θεὸς μαρτυρεῖ. Οὔτε γὰρ νεμεσᾷ, οὔθ' ὡς ὑβρισμένος
υβρισμένος δεινὸν ὅλως φθέγγεται· εἰ δέ τοι καὶ
καὶ φωνῆς εὐπορήσειε, δοκεῖ μοι μᾶλλον ἂν
αὐτὸς ἐγκαλέσαι καὶ φανερῶς μέμψασθαι, ὅτι
Δημιουργὸν τῶν ὅλων ἀφέντες πρὸς τὴν ἄψυχον
ὕλην ἐπτόησθε, καὶ ταύτην ἡγεῖσθε θεὸν, ἀχάριστοι
δηλαδὴ καὶ ἀγνώμονες περὶ τὸν εὐεργέτην φαι
νόντες· Ἀλλ' εἴγε βούλει, φησὶν ὁ ἡγεμὼν, μὴ

μόνον τυχεῖν, ἀλλά τινος ἀξιωθῆναι καὶ A
ς, τῶν λήρων τούτων ἀφέμενος, σῶσον, Σω-
αυτόν, καὶ προσελθὼν θῦσον τοῖς θεοῖς. Ὁ δέ·
ὡς οὐ μακρῷ καὶ αὐτοῦ γε ἂν εἴην ἀναισθητό-
τοῦ ὑμετέρου θεοῦ, ἔφη, τοῦτο τιμᾷν εἰ ὁμε-
οὐδὲ αὐτὸς πάσχων, ἀμύνειν οἷός τε ἦν ἑαυτῷ,
ωνήν τινα προέσθαι, οὐδὲ καλέσαι τοὺς βοηθή-
, οὐδέ, τὸ πάντων γοῦν ἀθλιώτατον, οἷα πά-
μαρτύρασθαι ; Ὥρα γοῦν σοι τοιαῦτα τιμῶντι-
ἀττειν ἑκάστης ἡμέρας θεούς, καὶ μεταπλάτ-
λους, ἐν τῇ τῶν χειρῶν τέχνῃ τὴν δημιουρ-
ν θεῶν τιθεμένῳ·

Τούτοις θερμὸν ζέσας ὁ Μαξιμιανὸς πικραῖς
ρτυρα παραδίδωσι τιμωρίαις, καὶ πρῶτα μὲν
ἰς ὄνυξι διαξαίνει. Ἐπειδὴ δὲ ἡ μὲν βάσανος
ν ὀστέων αὐτῶν καθικνεῖτο, ὁ δὲ σύμμαχον B
τὸ Θεῖον ἐκάλει, καὶ καθάπερ ἀπὸ σιδήρου
μενον ἔχων τὸ σῶμα, οὕτω κούφως ἔφερε
ὢν ζεόντων ἀπαθέστερος ἦν, ἐφ' ἕτερα Μαξι-
πάλιν ἐτρέπετο, καὶ ὑποδήμασιν ἥλοις ὀξεῖσιν
ρμένοις τὸν ἀθλητὴν ὑποδεῖ, καὶ τούτοις ἐμ-
τεῖν αὐτὸν ἀναγκάζει. Ὁ δὲ ὡς ἐπὶ ῥόδα
ἔτρεχε, καὶ ῥύακας ὁρῶν αἵματος τῶν ποδῶν
ας, περιῤῥεῖσθαί τινι τῶν ἡδέων ἐδόκει, καὶ
οῦ τυράννου καὶ τῶν περιεστώτων χλευασμοὺς
κν ἡγεῖτο. Καὶ ἐκαλλωπίζετο ταύτῃ μᾶλλον ὁ
ς ἢ τῇ χλαμύδι ἐκεῖνος τοῦ ἀξιώματος. Εἶτα
ωνευόμενος αὐτοῦ Μαξιμιανός· Αὔλησον,
Σώζων, αὔριον ἐξιούσης τῆς μεγάλης θεᾶς,
ὐτὴν ἐκείνην ὄμνυμί, πάσης εὐθύνης αὐτίκα
μωρίας ἀπολελύσῃ. Καὶ ὁ μάρτυς· Σὺ μὲν C
λῶν, ἔφη, καὶ διαπαίζων ἡμᾶς τὰ τοιαῦτα
, τοῦ συμπνέοντός σοι πονηροῦ δαίμονος
καθ' ἡμῶν ὑποβεβληκότος. Ἐγὼ δὲ καὶ πρό-
κὲν τὸ καλὸν ηὔλησα εἰς ἀγρὸν, συνάγων καὶ
ῶν τὰ ἐμὰ πρόβατα· καὶ νῦν δὲ ᾄδω τῷ Κυ-
ου ᾆσμα καινὸν, εὐαγγελιζόμενος πᾶσι τὸ
σωτήριον. Ἡ δὲ σὴ θεὸς ὄνος ἂν εἴη πάντως, τὸ
ου, πρὸς τὸν αὐλὸν, ἄψυχός τε οὖσα παντελῶς
εἴσθητος.

Πρὸς ταῦτα πλέον ὁ Μαξιμιανὸς τῷ θυμῷ
ὐτοῦ διανίσταται, καὶ σφοδροτέρας αὐτῷ μά-
τῶν προτέρων ἐπάγει, ἵν' οὕτω, φησὶν, ἀνα-
θῇ μὲν αὐτῷ τὰ ἄρθρα, παρεθῶσι δὲ καὶ αἱ
κι, καὶ διαῤῥυῇ τὰ ἔγκατα ὡσεὶ ὕδωρ. Εἶτα
ῥ ἀνάψας, εἴ τι τῶν μελῶν ὑπολειφθείη, κα-
εῖν καὶ τοῦτο ἠπείλει, ὡς ἂν μηδὲ τῆς κοι-
τάντων τύχοι ταφῆς. Μαξιμιανὸς οὖν οὕτω
εύασατο, καὶ οὕτως ἐποίει· καὶ τῷ μάρτυρι
σάρκες ταῖς πληγαῖς διεκόπτοντο, καὶ ἡ ἔν-
γυμνοῦτο διάπλασις. Ὁ δὲ ὥσπερ ἐν λειμῶνι
ὁ διατρίβων, καὶ ἠρέμα δρεπόμενος ἄνθη,
διέκειτο, καὶ χαίρων ἀποδίδωσι τὴν ψυχὴν τῷ

Ὡς δὲ καὶ ἡ φλὸξ ἐπὶ μέγα ἤρετο ἤδη, βροντὴ
φρικῶδές τι καὶ φοβερὸν ἀπηχήσασα, καὶ
ὄμβρον καὶ χάλαζαν συγκατενεγκοῦσα, δια-
τε μὲν τοὺς δημίους καὶ ἐκ μέσου πεποίηκεν.
φιλομάρτυρες καὶ μάλιστα τούτων οἱ σπου-

consequi veniam, sed aliquam etiam remunerationem, missis his nugis, serva te ipsum, Sozon, et accedens diis sacrifica. Et quomodo, inquit, non essem vel ipso vestro deo minus sensu præditus, si eum statuerem colere, qui nec si ei aliquid fiat, se potest defendere, neque vocem aliquam emittere, neque vocare eos qui sint opem laturi, neque, quod est omnium miserrimum, qualia patiatur, protestari? Est itaque in tua potestate, qui hæc colis, deos quotidie fingere, et alios rursus refingere, cum in arte manuum ponas deorum fabricationem.

V. Maximianus, cum his ei efferbuisset animus, tradit martyrem gravibus et acerbis cruciatibus. Et primum quidem ferreis eum laniat unguibus. Quoniam autem Sozon, etsi tormentum quidem ad ipsa usque ossa pervadebat, Dei tamen invocans auxilium, ita ferebat leviter, ut videretur habere corpus ex ferro compositum ; convertitur rursus ad alia Maximianus, et calceis acutis clavis confixis induit athletam, et cum ipsis eum cogit ambulare. Ille autem currebat, tanquam super rosas incedens; et videns rivos sanguinis descendentes ex pedibus, videbatur suavibus rebus circumfluere ; tyrannique et eorum qui circumstabant, irrisiones ducebat esse laudationem ; et ea re magis gloriabatur athleta, quam ille chlamyde dignitatis. Deinde eum illudens Maximianus : Tibia, inquit, cane, Sozon, cras magna procedente dea, et per illam ipsam juro, quod ab omni examinatione et cruciatu statim liberaberis. Martyr autem : Tu me, inquit, irridens hæc loqueris, ea maligno dæmone in nos tibi suggerente. Ego autem et prius quidem tibia in agro recte cecini, congregans et revocans meas oves, et nunc quoque cano Domino meo canticum novum, ejus salutare omnibus annuntians. Tua autem dea fuerit omnino, ut est in proverbio, asinus ad tibiam, ut quæ sit plane inanima, et nullo sensu prædita.

VI. His Maximianus magis in eum irritatur, et prioribus vehementiores ei plagas imponit: ut sic quidem ei moverentur articuli, et dissolverentur compages, et intestina tanquam aqua diffluerent. Deinde cum ignem etiam accendisset, si quod reliquum esset membrum, id quoque se minabatur D combusturum, ut ne quidem omnium communem assequeretur sepulturam. Sic ergo se parabat Maximianus, et sic faciebat: et martyri quidem carnes plagis laniabantur, et interna aperiebantur viscera ; ille autem tanquam in herbido prato versans, et vernos flores decerpens, erat affectus, et lætus Deo reddit animam.

VII. Cum autem jam flamma in altum esset sublata, terribile et horrendum tonitru resonans, multumque imbrem et grandinem simul dejiciens, lictores quidem depulit et dispersit; amici autem martyrum, et maxime ii qui erant diligentiores,

secure colligebant martyris reliquias, Interim autem cum nox quoque advenisset, non fuit retardatum illorum promptum et alacre studium. Neque enim erat nox amplius, sed lux clarissima protinus illucescens, ea reddebat manifesta, quæ non oportebat latere, et præstabat ut ea facile tollerentur et colligerentur a piis. Quæ quidem omnia sancte collecta septimo Septembris, præclaram et magnificam assecuta sunt sepulturam. Lux enim illa etiam usque ad ipsum venit sepulcrum, et permansit in sepultura reliquiarum. Deinde reversa est nox ad suam naturam; et ubique fuit Sozon prædicatus victor præclarus ad gloriam Dei Patris, et Domini nostri Jesu Christi, quem decet honor, gloria et potentia in sæcula sæculorum. Amen.

A δαιότεροι, ἀδείας λαβόμενοι τῆς ἀπὸ τῶν δημίων, ἄσμενοι τὰ μαρτυρικὰ συνέλεγον λείψανα· ἐν τοσούτῳ καὶ ἡ νὺξ ἐπιγενομένη τὴν ἐκείνων οὐκ ἐπέκοπτε προθυμίαν, οὐκέτι γὰρ οὐδὲ αὐτὴ νὺξ ἦν, ἀλλὰ φῶς λαμπρότατον οἷον αὐτίκα ἐκλάμψαν δῆλά τε τὰ μὴ τοῦ λαθεῖν ἄξια ἐποίει, καὶ ἀναιρεῖσθαι τοῖς εὐσεβέσι ῥᾳδίως αὐτὰ καὶ συλλέγειν παρεῖχεν. Ἃ δὴ που πάντα καὶ ἱερῶς συλλεγέντα ἑβδόμῃ τοῦ Σεπτεμβρίου φιλοτίμου ταφῆς ἔτυχε καὶ λαμπρᾶς. Τὸ φῶς γὰρ ἐκεῖνο καὶ πρὸς αὐτὸν ἦλθε τὸν τάφον καὶ τῇ τῶν λειψάνων ταφῇ παρέμεινε πάντων, εἶτα καὶ οἰκείαν πάλιν ἡ νὺξ ἀνείλετο φύσιν, καὶ διὰ πάντων ὁ λαμπρὸς ἀνετηρύττετο στεφανίτης, εἰς δόξαν τοῦ Θεοῦ Πατρὸς, καὶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ πρέπει τιμὴ, κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΣΕΥΗΡΙΑΝΟΥ.

MARTYRIUM SANCTI ET MAGNI MARTYRIS SEVERIANI.

(Græce ex Cod ms. Paris, n. 1525, sæc. XII; Latine apud Surium ad diem 9 Sept.)

I. Licinio impio imperante, Lysias, qui tunc erat dux, properabat e Cæsarea venire Sebasten. Eum enim vocabat tempus martyrum Christi: illorum, inquam, victoria insignium quadraginta. Postquam autem illis ad finem pervenit martyrium, Severianus quoque ad ducem defertur. Fuit autem hic vir insignis virtute. Nuntiabatur vero, quod hic Severianus non solum Christianam teneret religionem, et cultum gentium probris ac contumeliis aperte afficeret; sed etiam multos ex gentibus decipiens, ad suum Deum adduceret. Præter hæc etiam alias intentabant ei criminationes, nempe quod quadraginta illorum, qui paulo ante viriliter decertaverant, et neque tormentorum experientiæ, neque bonorum promissis cessissent, sed eumdem statum usque ad mortem præ se tulissent, Severianus fuerit præcipua causa eorum tolerantiæ: et quod cum multas haberet facultates, nullum sineret egere ex iis qui erant ejusdem sententiæ; quin etiam eos qui includebantur in custodiis, propterea quod mutarint religionem, non sineret, propter rerum necessariarum indigentiam, meliorum suscipere sententiam: sed affatim eis suppeditans, redderet impudentiores. Et hæc quidem invidia, ex veritate sumens.

B Α'. Λικιννίου τοῦ δυσσεβοῦς βασιλεύοντος, Λυσίας, τὸ τηνικαῦτα δοὺξ ὢν, ἐκ Καισαρείας γενέσθαι κατὰ τὴν Σεβαστείαν ἔσπευδεν· ἐκάλει γὰρ αὐτὸν ὁ καιρὸς τῶν Χριστοῦ μαρτύρων, τῶν καλλινίκων, φησὶ, τεσσαράκοντα. Ὡς οὖν ἐκείνοις τὸ μαρτύριον πέρας εἶχε, γνώριμα τῷ δουκὶ καὶ τὰ περὶ Σευηριανοῦ γίνεται. Ἀνὴρ δὲ οὗτος τὴν ἀρετὴν διαβόητος. Ἠγγέλλετο δὲ ὅτι Σευηριανὸς οὗτος οὐ μόνον τὰ Χριστιανῶν εἴη πρασσεύων, ἐξυβρίζων δὲ πρὸς τὰ Ἑλλήνων ἐπιφανέστατα, ἀλλ' ὅτι καὶ πολλοὺς ὅσαι ἡμέραι τῶν ἡμετέρων ἐξαπατῶν τῷ ἑαυτοῦ προσάγει Χριστῷ. Πρὸς τούτοις καὶ ἄλλας αὐτῷ κατηγορίας ἐπῆγον, ὅτι τε, τῶν πρὸ μικροῦ τεσσαράκοντα γενναίως ἀνδρισαμένων, καὶ μήτε βασάνων πείρᾳ, μήτε ἀγαθῶν ἐπαγγελίαις ἐνδεδωκότων, ἀλλὰ μέχρι θανάτου C διενεγκόντων τὴν ἔνστασιν, Σευηριανὸς εἴη τῆς καρτερίας ταύτης ὁ αἰτιώτατος, καὶ ὅτι, φησὶ, πολλῶν χρημάτων κύριος ὢν οὐδένα τῶν ὁμοδόξων πένεσθαι παρορᾷ, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν φυλακαῖς κατακλειομένους διὰ τὴν ἐκ τῆς θρησκείας αὐτῶν μετάθεσιν οὐκ ἐᾷ τῇ ἐνδείᾳ τῶν ἀναγκαίων φρονῆσαί τι βέλτιον, ἀλλὰ δαψιλῶς παρέχων ἰταμωτέρους καθίστησι. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ φθόνος ἐκ τῆς ἀληθείας λαμβάνων τὰς ἀφορμάς.

Ἡ δὲ τοῦ δουκὸς ἀκοὴ ἐδέχετο τὰ προσαγγελ- A
τοῦτο μὲν ἡδομένη, τοῦτο δὲ καὶ πρὸς ὀργὴν
ἐρεθιζομένη. Ἥδετο μὲν γὰρ οἷς καὶ αὖθις
ν ἔμελλεν, ὅπερ ἦν αὐτῷ δι' ὠμότητος περιου-
ὸ χαριέστατον · ἐξήγετο δὲ πρὸς ὀργὴν οἷς
μάνθανεν εἶναί τινα τὸν θαρροῦντα τῆς τοσαύ-
ύτου μανίας ὑπερίδεῖν. Ἐβούλετο γὰρ καὶ
ῇ φήμῃ τῆς ἀγριότητος τοὺς τὸν Χριστὸν
νοῦντας ὑποπτήσσειν αὐτόν, καὶ εἰς ἐσχάτους
ἀποκρύπτεσθαι · ἵνα δὲ καὶ μὴ μάτην Λυσίας
ιάζοιτο (ἐλύττα γὰρ κατὰ Χριστιανῶν λύτταν
), ἀποστέλλει τινὰς μετὰ φοβεροῦ τοῦ κελεύ-
ἀνάρπαστον αὐτίκα Σευηριανὸν ἄξοντας.
ὁ τοῦ Χριστοῦ στρατιώτης ; Οὐδὲ ἀνέμεινε
εμφθέντας, ἀλλὰ φθάσας αὐτῶν τὴν ἄφιξιν
καὶ παρέστη, καὶ παρρησίας εἶναι τὸν καιρὸν B
ιενος, Ὦ Λυσία, φησὶν, οὐχ ἱκανόν σοι τὸ
ἀπόλλυσθαι καὶ κατὰ σεαυτοῦ τὸ ξίφος ὠθεῖν,
αὶ τὰς ἡμετέρας βούλει παραπολέσαι ψυχὰς,
ἔρμαιόν τι ταύτας τοῖς δαίμοσι τοῖς σοῖς
ρεῖν ; Ἀλλ' ἴσθι μὲν ὡς οὐκ ἀγεννέσιν οὐδὲ μι-
ροις περιτύχοις · ἐμοὶ γὰρ κατὰ τὸν ἐμὸν διδάσ-
λαῦλον τὸ ζῆν Χριστός, καὶ τὸ δι' ἐκεῖνον ἀπο-
τέρδος μέγιστον.

ούτοις ὁ ἀθλητὴς τὸν τῆς ἀπονοίας πύργον εὐ-
σεισε τοῦ ἀλάστορος, τοῦτο μὲν ὅτι παρ' ἐλ-
πίδα ἦν μηδὲ κληθῆναι περιμείνας ἀπήντησε ·
δὲ ὅτι καὶ ἀπίστῳ τόλμῃ παρ' αὐτὸ τὸ φανῆ-
νον ἐχρήσατο. Ἐσιώπα γοῦν ἐφ' ἱκανὸν τοῖς
διαπορῶν. Εἶτα δεινὸν ἐμβλέψας τοῖς παρ- C
, καὶ τῇ χειρὶ παραδείξας τὸν μάρτυρα · Νεύ-
ίπεν, ὠμοῖς ὡς τάχος καταξαινέσθω, ἵνα κἂν
αἴσθηται οἵων αὐτῷ πρόξενον τὸ πεπαρρη-
ι μὴ κατὰ καιρὸν γίνεται. Ὁ μὲν δὴ οὕτω
ενος ἔχαιρεν οἷς ὑπὲρ Χριστοῦ τὰς βασάνους
, καὶ τὸ ψαλμικὸν ἐκεῖνο καθάπερ ᾠδὴν
κον ἐπῇδε τοῖς τραύμασιν, Ἐπὶ τῶν νώτων
ήγων, ἐτέκταινον οἱ ἁμαρτωλοὶ, ἐμάκρυναν
ομίαν αὐτῶν · καὶ τὰς πληγὰς ἐποιεῖτο τῆς
ριστὸν ἀγάπης ὑπέκκαυμα. Ὁ τύραννος δὲ
ὺς μαστίζοντας ἑώρα κάμνοντας μᾶλλον, τὸν
α δὲ τῷ πάσχειν φαιδροτέραν τὴν ὄψιν τῷ
δεικνύντα τοῦ πνεύματος, τῶν μαστίγων ἀνε-
διακελεύεται. Εἶτα πρὸς τὸ πραότερον δῆθεν
ών · Οὐκ ἀσθενὴς, ἔφη, εἰ στρατιώτης, ὅσον D
ἰς πρώτης πείρας μαθεῖν, ἀλλὰ ἐρρωμένως
καὶ ἀνδρικῶς, καὶ πρὸς κίνδυνον παραβαλέσ-
νάμενος. Ἔξεστι δέ σοι τοῖς παροῦσι μαθεῖν
εὐφροσύνης τινὸς, οὐδὲ δεξιᾶς τύχης ὁ Χρι-
τοι καθέστηκε πρόξενος. Ὁ δὲ μάρτυς ἀνα-
τας μᾶλλον, καὶ οἷον εὐστομωτέραν τὴν γλῶτ-
πείρᾳ τῶν ἀλγεινῶν ποιησάμενος · Εἴ σου τὰ
χῆς, εἶπεν, ὄμματα μὴ τῷ σκότει τῆς δυσσε-
ημαύρωτο, ἔδειξα ἂν σοι ὅσων ἀγαθῶν μοι
ν πρόξενος ἦν ἐπήγαγες τιμωρίαν. Νῦν δὲ τί
ειμι πρὸ τυφλοῦ φαίνων καὶ ᾄδων ἐπὶ κωφῷ ;

II. Quæ vero nuntiabantur, dux audiit, partim quidem lætus, partim autem ad iram protinus incitatus. Nam lætabatur quidem, quod mox esset puniturus, quod propter summam crudelitatem erat ei jucundissimum : ira autem concitabatur, quod intelligeret omnino esse aliquem, qui auderet despicere tantam ejus insaniam. Volebat enim vel sola fama auditionis eos qui Christum adorabant, ipsum formidare, et in extremis latere penetralibus et latibulis. Ne autem temere appellaretur Lysias (erat enim vehementi rabie percitus adversus Christianos), mittit quosdam cum jussu terribili, qui Severianum mox arriperent, et ad se adducerent. Quid autem Christi miles ? Ne exspectavit quidem eos qui missi fuerant, sed eorum adventum anticipans, accessit ad ducem, et reputans esse tempus loquendi libere : O Lysia, inquit, non sufficit tibi solum perire et in teipsum ensem impellere, sed nostras vis quoque perdere animas, et eas tanquam lucrum aliquod tuis præbere dæmonibus ? Sed scias nunc te incidisse in viros fortes, et qui non sunt pusilli et abjecti animi. Mihi enim (ut ait meus doctor Paulus) *vivere est Christus*, et propter illum *mori lucrum* est maximum [1].

III. His athleta amentiæ arcem statim labefactavit hujus cacodæmonis, partim quidem, quod præter spem omnem, ne exspectavit quidem ut vocaretur ; partim autem quod dum comparuit, incredibili usus est audacia. Siluit itaque aliquantulum, plane animi dubius et perplexus. Deinde eos qui aderant, horribiliter intuens, et manu martyrem ostendens : Crudis, inquit, nervis quamprimum laceretur, ut sciat, quidnam conciliet libere loqui non in tempore. Atque ille quidem, dum sic verberabatur, lætabatur tormentis, quæ sustinebat propter Christum, et illud psalmicum, tanquam salutare remedium, afferens carmen, cantabat ad vulnera : *Supra dorsum meum*, dicens, *fabricaverunt peccatores, prolongaverunt iniquitatem suam* [2] ; et plagas ducebat esse incitamentum ad Christi dilectionem. Tyrannus autem cum videret eos quidem esse fessos, qui flagris cædebant : martyrem vero esse vultu alacriorem luce spiritus, jubet eum relaxari a verberibus. Deinde cum traductus esse ad mansuetudinem : Non es, inquit dux, miles ignavus, quantum potest intelligi ex prima experientia, sed fortis et strenuus, et qui potes audacter adire pericula. Potes autem scire ex præsentibus, quod nullam lætitiam, neque prosperam aliquam fortunam tibi Christus conciliet, Martyr autem animo magis confirmatus, et ut qui rerum asperarum perpessione linguam magis acuisset : Si oculi, inquit, animæ tuæ non essent hebetati tenebris impietatis, ostendissem tibi, quam multa bona mihi conciliasset id quod mihi intulisti supplicium. Nunc autem quid agam

[1] Philipp. I, 21. [2] Psal. CXXVIII, 3.

cæco prælucens, et surdo canens? Si enim non sic affectus esses, o judex, intellexisses Christi gratiam et virtutem, quæ me confirmat. Num enim putas sine ea tam facile affectum iri erga tormenta carnem et sanguinem? Si ergo sic sentis, si ea quæ sunt præ pedibus, non potes intueri, quomodo non sunt omnia tua surda, et cæca, et diis tuis similia.

IV. Dux autem valde ridens, etsi martyr nondum cessasset dicere: Tantum abest, inquit, ut te recte sentire existimem, et credam iis quæ a te dicuntur, ut futuris tormentis sim effecturus, ut modestior reddaris et sapientior. Rursus autem dicit martyr: Hæc verba te magnæ arguunt amentiæ; sed quoniam confidis in tormentis, et credis fieri posse ut his me persuadeas, ego quidem sum prope: manus autem lictorum non sunt procul. Libere ergo loquar in necessitate spiritus mei, et, ut ait divinus Job [3], aperiam os meum, quod amaritudine animæ coarctatur: et videbis me quavis statua solidiorem, et patibili natura superiorem. Apud Deum enim meum est virtus et potentia mea, et in ipso est spes mea et auxilium. Cum hæc verba accepisset Lysias: Es, inquit, audax concionator, et in nos fluens magna dicendi copia, et adversus deos glorians te jactitas. Tuamne mentem fugit, te alloqui præsidem, qui tuæ vitæ habet potestatem, cum sis unus ex multis, et relatus sis in numerum militum? Ille vero: Non ignoro, inquit, sed in Christum pietas dat mihi tantam audaciam, et loquendi libertatem. Angor autem animo, quod non sit aliquis sine affectione, simul et sapienter judicaturus. Forte enim, o Lysia, Dei omnium effectoris agnovisses virtutem, et deos falsos contempsisses. Sed cur studium nostrum nihili fecisti? In quonam autem ipse tibi places, et præclare de te sentis? Es enim præses, et ex sublimibus, non id negaverim; nihil tamen a nostra differs communi natura. Nam tu quoque es homo, in quem mors cadit et interitus. In nos autem absolutam non habes potestatem, præter quam in solum corpus. Ipsa autem me docent divina Eloquia [4], non timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere, sed illum potius extimescere, qui corpus et animam potest gehenna condemnare: quæ te accipiet, licet nunc immodice gloriantem, cum ipsis diis tuis et dæmonibus in æternum puniendum.

V. His magis ad iram concitatus Lysias, jubet martyrem trabi appensum ferreis laniari ungulis. Postquam autem martyr sensit tormentum gravius (quomodo enim essent coronæ, nisi exciperent labores et dolores?), Jesu Christe, exclamavit, qui solus facis a sæculo mirabilia, qui suspensus fuisti in cruce, et sic superbum dejecisti: qui in hodiernum usque diem magnifis et extolleris propter opera tua admirabilia: veni ad me servan-

A Εἰ γὰρ οὕτως, ὦ δικαστά, μὴ διέκεισο, συνῆδε τὴν ἐνισχύουσάν με τοῦ Χριστοῦ χάριν καὶ δύν Ἄρα γὰρ οἴει ταύτης χωρὶς ῥᾴδιον οὕτω πρὸς ἡ νους αἷμα καὶ σάρκα διακεῖσθαι; Εἰ οὕτω φρ εἰ τὰ ἐν ποσὶ ταῦτα βλέπειν ἀδύνατεῖς, πῶς πάντα σου κωφὰ καὶ τυφλὰ καὶ τοῖς θεοῖς τοῖς ὅμοια;

Δ'. Ὁ δὲ μάλα γελάσας ὁ δοὺξ, μήπω τοῦ λ παυσαμένου τοῦ μάρτυρος, Τοσοῦτον, φησὶν, ο τοῦ καλῶς σε φρονεῖν οἴεσθαι, καὶ τοῖς παρ λεγομένοις πεισθῆναι, ὅτι καὶ σὲ μᾶλλον ἐγκ μαι ταῖς μελλούσαις βασάνοις μεταβαλεῖν καὶ σωφρονέστερον. Καὶ ὁ μάρτυς αὖθις φησι· Μα ἄνοιάν σου κατηγορεῖ τὰ ῥήματα ταῦτα· κἂν B βασάνοις τὸ θαῤῥεῖν ἔχεις, καὶ ταύταις οἴει με ταπείσειν, ἐγγὺς μὲν ἐγω, αἱ δὲ δημίων χεῖρ πόῤῥωθεν. Παῤῥησιάσομαι γοῦν ἐν ἀνάγκῃ τοῦ πν ματός μου, καὶ, κατὰ τὸν Ἰώβ, ἀνοίξω τὸ στόμα πικρίᾳ τύχης συνεχόμενος· ὄψει με παντὸς ἀνδ τος στερρότερον, καὶ παθητῆς ἀνωτέρον φύσ Παρὰ γὰρ τῷ Θεῷ μου ἡ ἰσχὺς καὶ τὸ κράτος καὶ παρ' αὐτῷ ἡ ἐλπίς μου καὶ ἡ βοήθεια. Ἰκ ὁ Λυσίας τὸν λόγον παραλαβὼν· Θρασύς τις εἶ μηγόρος, ἔφη, καὶ καθ' ἡμῶν πολὺς ῥέων, κατ θεῶν φρυαττόμενος. Ἡ διεπέφευγέ σου τὸν ν ἄρχοντι διαλέγῃ τῆς σῆς κεφαλῆς κατεξουσιάζ ἀνὴρ τῶν πολλῶν ὤν, καὶ τάγμασι στρατιω ἐναρίθμιος; Καὶ ὁς, Οὐκ ἀγνοῶ, ἔφη, ἀλλ' τ Χριστὸν εὐσεβὴς οὕτω θαῤῥεῖν καὶ παρρησιάζ C δίδωσι. Πλήρης δὲ γίνομαι λύπης, ὅτι μὴ ἔστι τις δικάσων ἡμῖν ἀπαθῶς ἅμα καὶ συνετῶς· ἴσως γ ἄν', ὦ Λυσία, καὶ παντουργοῦ Θεοῦ ἐγνωκὼς ἀρ μεν, καὶ ψευδῶν θεῶν κατεφρόνησας. Πῶς καὶ τὸ ἐπιτήδευμα τοὐμὸν ἐξουδένωσας καὶ αὐτὸς μεγαφρονεῖς; Ἄρχων μὲν τῶν ὑψηλῶν, οὐκ ἀρνήσομαι· οὐδὲν ἧττον φύσει παραλλάττων ἡμῶν· ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ἄνθρ θανάτῳ ὑποκείμενος καὶ φθορᾷ. Ἐξουσίαν ἡμῶν ἡμῶν ἁπλῶς, ἀλλὰ μόνον τοῦ σώματος· αὐτὰ γὰ με τὰ θεῖα διδάσκουσι λόγια μὴ φοβεῖσθαι τοὺς ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν ἀπκτείν μὴ δυναμένων· ἐκεῖνον δὲ μᾶλλον φρίττειν καὶ δοικέναι τὸν καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα δυνάμενον τῇ γεέν καταδικάζειν, ἥτις ἐκδέξεταί σε τὸν ἀμέτρως νῦν D τόμενον, αὐτοῖς θεοῖς σου καὶ δαίμοσιν αἰωνίως κο σθησόμενον.

Ε'. Τούτοις εἰς ὀργὴν πλείονα ὁ Λυσίας ἐξαγ κελεύει τὸν μάρτυρα ἰκρίῳ ἀναρτηθέντα ὀνυξ σῶμα σιδηροῖς ξέεσθαι. Ὡς οὖν ὁ μάρτυς ἐμ τέρας ᾔσθετο τῆς βασάνου (καὶ πῶς γὰρ ἂν δικ οἱ στέφανοι, εἰ μὴ πόνους ἠμείβοντο καὶ ὀδύνα Ἰησοῦ Χριστὲ, ἐβόησεν, ὁ ποιῶν μόνος ἐξ αἰ θαυμάσια, ὁ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ κρεμασθεὶς, καὶ ὑπερήφανον οὕτω καταβαλὼν, ὁ μέχρι καὶ νῦν παραδόξοις τῶν ἔργων μεγαλυνόμενος, ἔλθε εἰς

[3] Job VII, 11. [4] Matth. x, 28.

ιε, καὶ τὸν μὲν βραχίονα τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ σύντριψον, τὰ δὲ τῶν ἐμῶν ἄρθρα μελῶν ι σύσφιγξον, ἀγαθέ, καὶ δός μοι τὸν ἀγῶνα διανυσαι τοῦ μαρτυρίου· λῦσον δὲ καὶ τὴν ὀνὴν τῷ παντὶ σου ποιμνίῳ σκοτόμαιναν. ἰς ὅσον ἤρθη, καὶ ὅπως πάντα σχεδὸν περιέ Εἶχε μὲν οὖν οὕτως εὐχῆς ὁ μάρτυς κρεμά- ὁ τύραννος δὲ ἄλλους ἐπ' ἄλλοις ἔπεμπε τῶν τὰς ὀδύνας ἐκ τούτου δριμυτέρας ἐπιτεχνώ- Ἐπεὶ δὲ ἑώρα τὸν ἅγιον ἀτρέπτῳ καὶ συνε- ῷ προσώπῳ τὰ ἐπαγόμενα φέροντα, διαπορη- θῆναι μὲν τῶν μαστίγων αὐτὸν, τῇ εἰρκτῇ δὲ θῆναι διακελεύεται. Ὁ μάρτυς οὖν ἀπαγόμενος, ι αὐταῖς πληγαῖς σημυνόμενος διὰ μέσου ς πόλεως: Οἱ τὰ τραύματα τῶν τοῦ Χριστοῦ ις ἀθλητῶν, ἐννοεῖτε τούτων τὰς ἀμοιβὰς ἔπαθλα. Οὔτε γὰρ νῷ λητὰ, οὔτε λόγῳ ῥητὰ, ἐθάνατος Βασιλεὺς τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχουσι δίδωσι ἀγαθὰ, καὶ εἰς τὸ ἐπιὸν ἐν οὐρανοῖς ται. Καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν τὸ δὲ καὶ δι' αὐτὸν ἀποθανεῖν ἥδιον. Καὶ ρείποντο πολλοὶ τῷ ἀνδρὶ, ἐπέρρει δὲ καὶ ὁ ὄχλος τὰ σωτήρια ὑπ' αὐτοῦ διδασκόμενοι, φυλακῆς ἐπέβη καὶ αὐτῆς εἴσω γεγένητο.

Πέμπτη τοίνυν μετὰ τὴν φρουρὰν περιῆλθεν καὶ ἄγει πάλιν τὸν ἀθλητὴν ὁ Λυσίας, καὶ ; τὸν πρᾶον ὑποκρινάμενος, ταύτῃ μετενεγ- τὸν τῆς εὐσεβείας ἐμηχανᾶτο. Καὶ, Ἴστω- θεοὶ ἅπαντες, ἔλεγε, Σευηριανὲ, ὅτι πάνυ ἐκπλήττομαι, ἀναλογιζόμενος ὅπως ἀνὴρ ν ἀγαθὸς τὴν ὥραν, καὶ ὅσα ἰδεῖν ἀνδρείως, ι ἐμπειρίαις πραγμάτων μεμελετημένος θά- ροφανῇ τοῦ ἡδέος τούτου ἀλλάττῃ φωτός σου τὸ σταθερὸν, ἀλλ' εἰ κατὰ τῶν ἐχθρῶν ο τῷ πλεονεκτήματι. Τὸ δὲ καὶ σιδήρῳ, καὶ ιὶ θηρσὶ, καὶ λίθοις παλαίειν ἠλίθιον κομιδῇ ἴε μανίας ἐλεύθερον. Ἢ οὐχ ὁρᾷς εἰ μή τι ς παρεῖται μέν σοι τὸ γενναῖον τῆς ῥώμης; νται; διαῤῥεῖ δὲ καὶ αὐτὸ ἤδη τὸ σῶμα καὶ ; τούτοις ὁ Λυσίας ἐκλῦσαι πανούργως τὸν ὑτῷ ἐπεχείρει. Ὁ δὲ, Μὴ πρὸς τὰς δαπανη- αῖς μάστιξι σάρκας σκόπει, φησίν· ἃς εἰ καὶ ὸς ἀναλώσεις, ἀλλ' ὁ θάνατος ἐπελθὼν οὐ πάντως· ἀλλ' ἐστί μοι προαίρεσις, ἣν οὔτε καταπλήξει, οὔτε βάσανος ἅψεται· τοὐναν- ν οὖν ἅπαν, καὶ ῥώννυσι μᾶλλον αὐτὴν ὑπὲρ ι καὶ προθυμοτέραν ἐργάζεται. Ὅθεν μὴ , μηδὲ ἀνάρτα, μηδὲ διάξαινε μόνον, ἀλλὰ οις βάλλε, καὶ πυρὶ δίδου, καὶ πᾶν ὅπερ ᾖ νῷ σοι δυνατὸν, ἐπάγειν μὴ ἀναβάλλῃ. Ὡς ἂν σὺ κολάζων ἀπαγορεύσῃς, ᾗ αὐτὸς διὰ ἐμαυτοῦ φείσομαι. Ἐχθρὸς δὲ ὁποῖος ἂν ἐμοὶ σοῦ χαλεπώτερος ἔσται, συνιδεῖν οὐκ γε οὐ πόῤῥωθεν ἀκροβολίζεις, οὐδὲ κατὰ τοῦ ; ἀφίης τὸ βέλος, ἀλλ' αὐτὴν σκυλεῦσαι φι- ; τῆς εὐσεβείας ὅπλων γυμνῶσαι, καὶ δούλην ἶν καὶ αἰχμάλωτον.

A dum, et brachium quidem peccatoris et maligni contere, meorum autem membrorum articulos dissolutos colliga et uni, o bone : et concede mihi, ut possim peragere hoc certamen martyrii. Solve autem etiam eam, quæ tuo gregi imminet, caliginem. Vides quam sit in altum elata, et quemadmodum omnia fere comprehendit. Atque sic quidem precabatur martyr suspensus. Tyrannus autem alios post alios mittebat lictores, graviores ex hoc dolores machinans. Postquam autem vidit sanctum immutabili et constanti vultu ferentem ea quæ intentabantur, animi dubius, jubet eum quidem relaxari a vinculis, conjici autem in carcerem. Martyr ergo dum abducebatur, et gloriabatur quodammodo plagis, per mediam clamabat civitatem:

B Qui athletarum Christi videtis vulnera, eorum remunerationes cogitate et præmia. Neque enim mente comprehendi, neque verbis exprimi possunt bona, quæ Rex immortalis et nunc dat iis qui pro ipso patiuntur. et in cœlis reservantur in posterum. Quin etiam ipsum quoque pro ipso pati, est jucundum, propter ipsum autem mori, est jucundius. Eum autem multi sequebantur, et major affluebat turba, quæ ab eo docebatur ea quæ sunt salutaria, donec ascendit in custodiam, et ipsam est ingressus.

VI. Quintus dies præterierat, ex quo conjectus fuerat in custodiam, et athletam rursus curavit adducendum Lysias ; et impudenter se mitem esse simulans, sic eum moliebatur traducere a

C pietate. Et, Sciant omnes dii, dicebat, Severiane, valde miror, reputans quod vir quidem adeo forma elegans, et quod videri potest, fortis, et qui rerum tantam nactus es experientiam, aperta morte a suavi hac luce discedas. Laudo tuam stabilitatem et constantiam, si ea usus esses adversus hostes. Cum ferro autem, igne, bestiis et lapidibus decertare, est plane stultum, et nonnihil affine insaniæ. An non vides si nihil aliud, robur quidem tuum esse fractum et dissolutum, ipsum autem corpus jam diffluere et perire ? His Lysias callide conabatur ejus enervare constantiam. Ille autem : Ne consideres, inquit, carnes consumptas flagellis, quas si tu non consumpseris, at mors adveniens minime omnino eis parcet. Sed

D est mihi libera animi voluntas, quam neque minæ terrebunt, neque tormentum attinget : contra autem eam magis omnino pro Christo confirmant, promptioremque efficiunt et alacriorem. Quocirca non solum flagris cæde, suspende et lacera : sed etiam obrue lapidibus, et jace in ignem, et quidquid, quod vis et potes facere, in me ne cuncteris intentare. Nam tu eris citius defessus puniendo, quam ego mihi parcam propter Christum. Quisnam autem te mihi gravior futurus sit inimicus, non possum perspicere : qui non solum eminus jacularis, ac telum in corpus immitis, sed studes ipsam spoliare animam, et eam omnino nudare armis pietatis, et servam abducere et captivam.

VII. Hæc cum dux audiisset, continuo personam et scenam abjicit, et rursus erat Lysias cum solita crudelitate et immanitate, et jubet lapidibus conteri os martyris, et deinde etiam ei dictitari : Noli Christum crucifixum in lingua circumferre, neque illum commemorando esse molestus ducis auribus. Sed strenuus athleta etiam decertans cum tali supplicio, tamen responsionem quoque adjecit : Miser, dicens, qui tuam animam semel fecisti dæmonum habitaculum, merito ne solo quidem auditu potes ferre Christi mei nomen. Ad hæc rursus dux : Ego, o Severiane, existimans te factum esse moderatiorem tormentis præcedentibus, et sermonem imperii, et quæ opus sunt, quod ad me quidem attinet, suasi. Quoniam autem ipse magis contendis vincere priora secundis, et quæ præcesserunt perpessiones, exsuperatione delere posteriorum, ut aliquam referas gloriam a Christianis, qui æque ac tu sunt stulti, te omnimodo docebo experientia, quod te tuus Christus ne tantillum quidem juverit. Tunc Severianus, qui ipse quoque, sicut divinus Paulus, erat plenus divino Spiritu : Nos, inquit, non ea, quæ videntur, o judex, sed ea etiam, quæ non videntur, consideramus [5]. Veniet autem, qui liberat, et sanctus e cœlo visitabit, et quæ a te in me intentantur supplicia, omnia efficiet inania, ut sunt revera. Hæc cum martyr respondisset, dux conversus ad circumstantes : Quoniam, inquit, Severianus præsentium malorum exspectat remunerationes, interim pendeat sublimis in ligno, et hujus latera ungulæ ferreæ consumant. Sint autem etiam circa eum satellites, ut vehementius lanietur, et nobis aliquas fortasse agat gratias, qui sic etiam auctores sumus plurium bonorum.

VIII. Hæc ille quidem dixit, veluti subsannans ; multitudo autem lictorum statim circumsistens, et eum sublime tollens, latera lacerabat crudeliter. Ille autem : Unam hanc, dicebat, plagam gravem existimo, quæ me a Christo disjungit. Sunt vero hæ omnes mihi potius voluptati. Me enim ab iis quæ sunt in terra, separantes, soli Christo conjungunt. Interim autem dux quidem dicebat : Diis sacrifica, Severiane, et liberare a suppliciis. Ille vero ipsius verba ne tantillum quidem curans, neque eum aliqua dignans responsione, apud se tacite loquebatur : Non sunt dignæ passiones nunc temporis, quæ conferantur cum gloria revelanda [6]. Dux itaque martyris silentium, contemptum, sicut erat, arbitratus, graviora in eum excogitabat ; et rum eum de ligno deposuisset, deducit ad mucum, cumque duos lapides maximos et gravissimos, unum quidem collo, alterum autem alligasset pedibus, et martyrem fune cinxisset, dimittit e muro sublime pendentem, ut lapidum pondere membris ei divulsis, violenter abrumpat animam. Sed revera in te speravit, Domine, et non est affectus

A Ζ'. Τούτων ὁ δοὺξ ἀκούσας, τὸ προσωπεῖον καὶ τὴν σκηνὴν ἀπορρίπτει, καὶ Λυσίας ἦν μετὰ τῆς συνήθους ἀπηνείας καὶ τῆς ὠμο λίθ.ις τε τὸ μαρτυρικὸν ἐκέλευε συντρίβεσθαι εἶτα καὶ ἐπιλέγειν αὐτῷ· μὴ ἐπὶ τῆς γλώττ ριφέρειν τὸν ἐσταυρωμένον Χριστὸν, μηδὲ τῇ νου μνήμῃ τὰς τοῦ δουκὸς λυπεῖν ἀκοάς. γενναῖος οὗτος καίτοι αὐτῇ παλαίων κολάσει, καὶ τὸ αἴτιον προσετίθει· Ἄθλιε, λέγων, δαιμό κητήριον ἅπαξ τὴν αὐτοῦ ψυχὴν ποιησάμενος, ε οὐδὲ ἀκοῇ μόνῃ το τοῦ ἐμοῦ Χριστοῦ ὀνο ενεγκεῖν δύνασαι. Πρὸς ταῦτα πάλιν ὁ δοὺξ· σωφρονέστερόν σε γενέσθαι ταῖς προλαβούσαι σάνοις οἰηθεὶς, Σευηριανὲ, καὶ λόγου μετέδω τὰ δέοντα τό γε εἰς ἐμὲ ἧκον, παρῄνεσα· ἐπ B μᾶλλον αὐτὸς νικῆσαι φιλονεικεῖς τοῖς ἐκείνοι πρότερα, καὶ τὰ φθάσαντα πάθη τῇ τῶν ὑπ ὑπερβολῇ ἀμαυρῶσαι, ὅπως τινὰ καὶ δόξαν παρ ἐπ' ἴσης σοι ἀνοήτων ἀπενέγκῃ Χριστιανῶν, σε διδάξω πάντως ὡς οὐδὲ βραχύ σε ἄρα ὁ σὸς τὸς ὠφελήσειεν. Ἐνταῦθα Σευηριανὸς, θείου Πα καὶ αὐτὸς κατὰ Παῦλον πλησθεὶς· Ἡμεῖς, ἐ οὐ τὰ βλεπόμενα ταῦτα σκοποῦμεν, ἀλλὰ βλεπόμενα, δικαστά· ἥξει δὲ ὁ ῥυόμενος, ἅγιος ἐξ οὐρανοῦ ἐπισκέψεται, καὶ τὰς ἐπη ἐμοὶ παρὰ σοῦ κολάσεις ματαίας ἀποδείξει κενὰς ἁπάσας, ὅπερ ἐστί. Ταῦτα τοῦ μά ἀποκριναμένου, ὁ δοὺξ πρὸς τοὺς περισ ἐπιστραφεὶς· Ἐπεὶ, φησὶ, Σευηριανὸς δεχόμε τῶν παρόντων κακῶν τὰς ἀντιδόσεις ἐκδέχ C μετεωρισθήτω τέως ἐπὶ τοῦ ξύλου, καὶ τὰς πλευρὰς ὄνυχες σιδηροῖ δαπανάτωσαν· ἔστω δὲ περὶ αὐτὸν καὶ δορυφορία, ὅπως συστενάζω νοιτο, καί τινας ἴσως ἡμῖν ὁμολογεῖν ἐπὶ χάρι πλειόνων οὕτως αἰτίοις ἀγαθῶν αὐτῷ γεγενῆσ.

Η'. Ταῦτα ὁ μὲν οἷον ἐπιχλευάζων ὑπὲ δεξ δὲ πλῆθος εὐθὺς περιστάντες, καὶ τοῦτο μὲν σαντες, τὰς πλευρὰς ὠμότερον διεσπάθιζον. Ὁ Μίαν πληγὴν, ἔλεγε, ταύτην ἐπώδυνον ἡγεῖμαι, ἀπὸ Χριστοῦ διιστῶσάν με· αὗται δέ μοι μᾶλλο καθ' ἡδονὴν εἰσι πᾶσαι· τῶν ἐπὶ γῆς γὰρ με τέμνουσαι Χριστῷ συνάπτουσι μόνῳ. Ἐν τούτ ὁ μὲν δοὺξ, Θῦσον, ἔλεγε, τοῖς θεοῖς, Σευηριαν τῶν κολάσεων ἀπαλλάττου. Ὁ δὲ, τῶν ἐκείνου ῥ τῶν οὐδὲ τὸ βραχύ φροντίζων, οὐδέ τινος αὐτ κρίσεως ἀξιῶν, Οὐκ ἄξια, ἐν ἑαυτῷ ὑπελάμ D παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλ ἀποκαλυφθῆναι δόξαν. Ὁ δοὺξ τοίνυν τὴν σ τοῦ μάρτυρος καταφρόνησιν, ὅπερ ἦν, νομίσας ρύτερα κατ' αὐτοῦ ἐπενοεῖτο, καὶ τοῦ ξύλου καταγαγὼν, ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀνάγει καὶ δύο τινὰς λ τὸ μέγεθος μεγίστους, βαρεῖς τὴν ὁλκὴν, τὸν μ τραχήλου, τὸν δὲ τῶν ποδῶν ἐκδήσας, καὶ σ πάλιν τὸν μάρτυρα διαζώσας μετέωρον ἐπ τείχους ἀφίησιν, ὅπως τῷ τῶν λίθων βάρει τ λῶν διασπασθέντων αὐτῷ, βιαίως τὴν ψυχὴν ῥήξῃ. Ἀλλ' ὄντως ἐπὶ σοὶ, Κύριε, ἤλπισε, καὶ οὐ

[5] II Cor. iv, 18. [6] Rom. viii, 18.

. Ἡ μὲν γὰρ τῶν μελῶν διάπλασις τῆς οἰ-
ρμοσίας διεσπᾶτο καὶ τὰ ὀστᾶ τῶν σαρκῶν
το· ἡ δὲ προαίρεσις ὅλως ἦν ἀπαθής. Δια-
δὲ αὐτὸν ἄνωθεν καὶ ὁ Λυσίας· Ὑπόμεινον,
ευηριανέ, τάχα γὰρ οὕτω παρὰ τῷ σῷ Χρι-
ὶ ὁ μισθός σοι μείζων γενήσεται. Ὁ μάρτυς
ἐκλείπων ἤδη, καὶ πρὸς τελευταίας ἀναπνοὰς
ῆδεις, ἔλεγε, τύραννε, τίνα μοι προξενεῖς
ύτου, ἐπεθύμησας ἂν τὰ ἴσα καὶ αὐτὸς ὑπο-
· τί δηλῶν ἐντεῦθεν, ὅτι καὶ μειζόνων διὰ
ν ἄλλων ἠφίετο. Θαυμάζων τοίνυν ὁ Λυσίας
τοσαύτῃ τοῦ ἀνδρὸς ὑπομονῇ τε καὶ γενναιό-
κὶ μάλιστα ἐφ' οἷς εὐκαίρως οὕτω, καίτοι γε
ς ἀπειλημμένος κακοῖς, ἀπεκρίνατο· Ὤμην,
ευηριανέ, ἰδιώτην εἶναί σε, καὶ γραμμάτων
τον, οἷα στρατιώτην ὄντα, καὶ περὶ πολέμοις B
ιναζόμενον· ἀλλ' ὡς ὁρῶ, πολὺς εἶ τὴν γλῶτ-
κὶ λέγειν ῥητορικώτατος. Πρὸς ταῦτα ὑπολα-
ἅγιος· Ὁ Θεός, φησίν, ᾧ ἐγὼ λατρεύω, ὑπο-
θαι πάντα δυνατὸς ὤν, ἂν ἰδιώτην λάβῃ, σο-
ργάζεται, ἂν δειλόν, ἀνδρεῖον ποιεῖ, ἂν μογ-
καὶ βραδύγλωσσον, εὔγωνον ῥήτορα καὶ
ἀναδείκνυσι. Ταῦτα εἶπε, καὶ βραχὺ τὰς
διανασχὼν, Εὐχαριστῶ σοι, Κύριε ὁ Θεός,
τι ἐνίσχυσάς με, καὶ ἔθου τόξον χαλκοῦν
ραχίονάς μου, καὶ ἐῤῥύσω τὴν ψυχήν μου
εθοῦς ῥομφαίας, ἀπὸ ἐχθρῶν τῆς χειρός σου,
ὸ τῶν ἐπανισταμένων ἐπ' ἐμὲ ὕψωσάς με.
ῦν ἐν ταῖς αὐλαῖς σου, Δέσποτα, ἐν τοῖς
; τοῦ οἴκου σου κατασκήνωσόν με· ὅτι εὐ-
ιένων πάντων ἡ κατοικία ἐν σοί. Ταύτην C
τὴν εὐχὴν ἀποδοὺς, εὐθὺς αὐτῷ συναποδίδωσι
ὁ πνεῦμα, ἐννάτην τότε τοῦ Σεπτεμβρίου
ἴγοντος.

ῇ δὲ ἑξῆς, τῶν εὐσεβῶν τινες, οἷς διαζῶν ἔτι
ι τῆς ταφῆς ὁ μάρτυς ἐπέσκηψεν, ἐπὶ τὸ αὐτὸ
ντες καὶ τὸ μαρτυρικὸν ἐκείνου σῶμα διαπρε-
ριστείλαντες, καὶ ὕμνους ἐπ' αὐτῷ, καὶ ὅσα
κνοῖς νόμος διατελέσαντες, ποθούσαις ἅμα δὲ
ιαις χερσὶν ἀνελόμενοι, διὰ μέσης νυκτὸς εἰς
τρίδα τοῦ μάρτυρος ἀνεκόμιζον. Ἐπεὶ δὲ κατά
ίον ἀφίκοντο, μηνύεται μὲν τῇ πατρίδι ἐκεῖθεν
ειψάνου ἐπιδημία· καὶ ἕκαστός τε προϋπαντᾷν
καὶ ὁμοῦ πάντες ἐξῄεσαν, καὶ οὐδεὶς ἦν ὃς
ίτα, οὐ γέρων, οὐ παῖς, οὐκ ἀσθενὴς, οὐ φύσει
· ἀλλ' ἕκαστος προαρπάσαι τὴν εὐλογίαν ἐνό- D
μόνον εἰ φθάσειε τῷ λειψάνῳ προϋπαντήσας.
τοίνυν ἁπάντων σὺν προθυμίᾳ ἐπειγομένων,
τεθνεῶτος σύζυγος ὑπολέλειπτο μόνη (τε-
ηκει γάρ τις κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τῶν τοῦ μάρ-
οἰκετῶν)· καὶ ἦν τῇ γυναικὶ πικρὰ πάντα, ἥ τε
δρὸς ζημία καὶ ἡ τοῦ παρακαλοῦντος ἐρημία,
μὴ ἔχειν ὅπως εἰς ὑπάντησιν καὶ αὐτὴ συνεξίοι.
τοίνυν ἔνδον ὑπολειφθεῖσα, ἐπειδὴ ἐζήτησε τὸν
λοῦντα, καὶ οὐχ ὑπῆρξε, καὶ τὸν συλλυπούμε-
ὶ οὐκ εὗρε, παραθεμένη τὸν τοῦ συζύγου νεκρὸν
το, ἔστενεν, ὠλοφύρετο, οἷα ζῶντι τῷ τεθνη-

A pudore. Nam membrorum quidem forma a sua compage divellebatur, et ossa nudabantur carnibus, voluntas autem et liberum animi institutum erat omnino impatibile. Eum autem ex alto ludificans Lysias : Sustine, dicebat, Severiane, fortasse enim sic apud Christum erit tibi major merces. Martyr autem cum jam deficeret, et extremum ageret spiritum, Si scires, tyranne, dicebat, quænam pro his mihi concilies, ipse quoque desiderares pati eadem : quid aliud hinc significans, quam quod majora cupiebat propter Christum ? Admirans itaque Lysias tantam ejus tolerantiam et fortitudinem, et maxime quod tam opportune, etiamsi talibus esset malis implicatus, respondisset, Existimabam, Severiane, inquit, te esse hominem rudem et ignarum
B litterarum, ut qui sis miles, et in bello te semper exercueris : sed, ut video, es facundus et summa vi dicendi præditus. Ad hæc respondens sanctus : Deus, inquit, cui ego servio, qui potest facere ut omnia consistant, cum sit omnipotens, si virum rudem acceperit, eum reddit sapientem ; si mutum tardæque et impeditioris linguæ, eum efficit disertum et elegantem oratorem. Hæc dixit et cum manus paululum extendisset : Ago tibi, inquit, gratias, Domine Deus, quod me confirmasti, et posuisti arcum æneum brachia mea, et eripuisti animam meam ab impia rhomphæa, ab inimicis manus tuæ et ab iis qui insurgebant adversus me extulisti me. Et nunc in atriis tuis, Domine, in bonis domus tuæ colloca me. Quoniam lætantibus omnibus habitatio est in te [7]. Cum has preces edidisset Domino, simul etiam ei reddit spiritum nona mensis
C Septembris.

IX. Sequenti autem die quidam ex piis, quibus martyr vivus suam mandarat sepulturam, simul convenientes, cum martyricum illud corpus magnifice composuissent, et super id hymnos cecinissent, et quæcunque solent Christiani peregissent, desiderantibus simul et colentibus manibus elatum media nocte tulerunt in patriam martyris. Cum autem venissent in quemdam locum, illinc quidem patriæ significatur adventus reliquiarum. Cogitabat vero unusquisque eis ire obviam ; et omnes simul egressi sunt, neque fuit ullus, qui non ve-
D nerit : non senex, non puer, non infirmus, non natura tardus ; sed existimabat unusquisque se prærepturum esse benedictionem, si modo prius occurrisset reliquiis. Sic ergo omnibus alacriter festinantibus, mortui servi conjux sola relicta fuerat (decesserat enim eo tempore quidam ex servis martyris), erantque uxori acerba omnia, mariti damnum, et ejus qui eam consolaretur, solitudo : et quod nesciret quonam modo posset ire obviam martyri. Sola ergo intus relicta, quoniam quæsiit qui eam consolaretur, et non fuit, et qui simul doleret, et non invenit, mortui conjugis corpore

al. XVII, 36 seqq.

apposito, plangebat, gemebat, lamentabatur, mortuum perinde ac vivum alloquebatur : Surge, o marite, surge, dicens, eamus obviam domino nostro, ne videamur soli pigri et desides, neque quispiam nos negligentiæ accuset in nostrum dominum. Sensim autem et tangebat tunicam, et lacrymas cum voce emittebat. Hæc postquam brevi tempore suggessit, et dixit conjugi, etiam corpus martyris mox erat adventurum, repente (o miraculum!) vivus cernitur, qui erat mortuus, et iis abjectis quæ erant ei imposita, cum se protinus cinxisset, ipse quoque vadit obviam martyri. Quod insigne miraculorum, et tulit athletæ testimonium de majore ejus fiducia ad Dominum, et ad majus desiderium accendit omnium animos. Non enim quod factum fuerat erat ejusmodi ut posset rejici, neque de eo poterat esse ulla dubitatio : sed quos decessus habuit spectatores, et qui curam gesserant funeris, fuerunt ii quoque testes resurrectionis.

X. Cum longo autem tempore assedisset famulus sepulcro martyris, decimo quinto anno ab illo tempore, et paulo plus, ipse quoque excessit e vita. Atque tunc quidem considerantibus omnibus, qui ad hoc congregati fuerant, ubinam ab eis martyricum corpus deponeretur, quoniam dubitationis non dabatur solutio, meliori et diviniori providentiæ id statuendum reliquerunt, et coronam ex floribus contextam imponunt reliquiis. Protinus autem, tanquam ab aliquo missa, desuper advolans aquila, accepit coronam, et sensim movit pennas, et eas minus pernices habuit ad volandum. Sed illam quidem statim sequebatur populus. Ipsa autem quodam modo eum ducebat, tantum ante eos volans, ut non esset multum remota ab oculis. Et cum venisset ad propinquam silvam et deinde coronam ex alto demisisset in pulchro loco montis et volare cœpit celerius, et profecta est ad suam habitationem. Hoc illi conjicientes divinam esse indicationem, cum voluptate et magno studio concurrentes sacrum illud et divinum corpus illic sancte et divine deponunt. Quo in loco in hordiernum usque diem sanctus illic frequentes operatur curationes, et multa miracula, cuilibet roganti benigne apparens, et ejus curam gerens, in Christo Jesu Domino nostro : cui gloria et potentia, cum Patre et sancto Spiritu, nunc et semper, et in infinita sæcula sæculorum. Amen.

A κότι συνδαλέγετο· Ἔγειραι, ὦ ἄνερ, ἔγειραι, λέγω· ὑπαντήσωμεν τῷ ἡμετέρῳ δεσπότῃ, ἔγειραι, μή ποι φανῶμεν νωθεῖς μηδὲ ῥᾴθυμοι, μηδὲ ὀλίγος τις ἡμῶν περὶ τὸν οἰκεῖον καταγνώτω δεσπότ[illegible] ἠρέμα δὲ καὶ χιτῶνος ἥπτετο, καὶ δάκρυα μετὰ φωνῆς ἠφίει. Ταῦτα ἐπεὶ βραχὺν ὥσπερ ὑπὲρ χρόνον τῷ συζύγῳ καὶ διελέγετο, ἤδη γὰρ καὶ μαρτυρικὸν σῶμα ὅσον οὐδέπω ἐπιδημεῖν ἔμελλεν ζῶν ἐκ τοῦ αἰφνιδίου, ὦ τοῦ θαύματος! ὁ νεκρὸς ὁρᾶται, καὶ τὰ περικείμενα ῥίψας, διαζωσάμενος θύς, τῷ μάρτυρι καὶ αὐτὸς προϋπήντα, καὶ τὸ [illegible] βάλλον τοῦδε τοῦ θαύματος πλείονα πρὸς τὸν [illegible] παῤῥησίαν τῷ ἀθλητῇ ἐμαρτύρει, καὶ εἰς μᾶλλον πόθον τὰς ἁπάντων ψυχὰς ἀνέφλεγεν. Οὐ γὰρ δυσπαράδεκτον ἦν τὸ γεγονὸς οὐδ' ἀμφίβολον, [illegible] B οὓς τῆς τελευτῆς θεατὰς εἶχε, καὶ περὶ τὰ [illegible] πονουμένους, τούτους καὶ τῆς ἀναβιώσεως [illegible] μάρτυρας.

Ι'. Χρόνον δὲ τῷ τοῦ μάρτυρος ὁ οἰκέτης [illegible] ἑδρεύσας τάφῳ, μετὰ πέμπτον ἐξ ἐκείνου πρὸς [illegible] δέκα ἔτος, καὶ ὀλίγῳ τι πλέον, καὶ αὐτὸς ἐξ[illegible] Τότε μὲν οὖν διασκοπουμένων ἁπάντων τῶν τούτῳ συνειλεγμένων, ὅπου ἄρα καὶ τὸ μαρτυρικὸν αὐτοῖς κατακείσεται σῶμα, ἐπεὶ καὶ λύσις τῆς ἀπορίας οὐκ ἦν, κρείττονι καὶ θειοτέρᾳ προνοίᾳ [illegible] ψῆφον ἀνέθεσαν, καὶ στέφανον ἄνθινον διαπλέξαντες τῷ λειψάνῳ ἐπιτιθοῦσιν. Αὐτίκα δὲ ὥσπερ ἐκ τινος ἀποστολῆς ἀετὸς ἄνωθεν ἐπιπτὰς τὸν στέφανον ἐ[illegible]φει, καὶ ἠρέμα τὸ πτερὸν ἐκίνει, καὶ ἀργότερον τὴν πτῆσιν εἶχεν. Ἀλλὰ τῷ μὲν τὸ πλῆθος ἐπ[illegible] εἵποντο· ὁ δὲ οἷον αὐτὸς ἀφηγεῖτο τοσούτῳ [illegible]μενος τούτων, ὅσῳ μὴ τῶν ὄψεων ἐκ[illegible]τασθαι· καὶ δὴ πρὸς τῇ πλησίον ὕλῃ [illegible] τὸν στέφανον ἐν καλῷ τοῦ ὄρους [illegible] πτήσεώς τε ἥπτετο ταχυτέρας, καὶ [illegible] ἤθη ἐχώρει. Τοῦτο ἐκεῖνοι θείαν εἶναι [illegible] ἐπίδειξιν, σπουδῇ μεθ' ἡδονῆς συνδρομοῦντες, τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο καὶ θεῖον σῶμα ἱερῶς ἐκεῖ καὶ [illegible] κατέθεντο. Οὗ δὴ καὶ πολύς ἐστι μέχρι καὶ [illegible] ὁ μάρτυς ταῖς ἰάσεσι καὶ ταῖς θαυματουργίαις [illegible] δεομένῳ παντὶ φιλανθρώπως ποιούμενος τὴν ἐπι[illegible]νείας, καὶ θερμῶς προϊστάμενος, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, σὺν [illegible] τρὶ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς D ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

ΜΗΝΟΔΩΡΑΣ, ΜΗΤΡΟΔΩΡΑΣ ΚΑΙ ΝΥΜΦΟΔΩΡΑΣ.

—

MARTYRIUM SANCTARUM MULIERUM

MENODORÆ, METRODORÆ ET NYMPHODORÆ.

(Latine apud Surium ad diem 10 Sept. ; Græce ex cod. ms. Paris. n. 1526.)

—

ὐδὲ γυναιξὶν οὐδὲ κόραις τὸ τῆς μαρτυρίας
ισται στάδιον, ἀλλὰ καὶ αὗται θανάτου κα-
σι, καταπαίζουσι τελετῆς · μᾶλλον δὲ καὶ
αὐτὴν καὶ ἀσπάζονται, καλὴν ἐντεῦθεν ἐμ-
τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν ποιούμεναι.
το καὶ ἡ θαυμαστὴ τῶν παρθένων τριάς,
ια, λέγω, καὶ Νυμφοδώρα καὶ Μητροδώρα,
παρθενίας ὡς ἀληθῶς δῶρα καὶ ἀναθήματα,
ς ἐπὶ τοῦτο ἦλθον καὶ σὺν ἡδονῇ τὸ κέρδος,
θάνατον ἀνδρειότατα εἵλοντο, οὐ παρὰ τὸν
τὰς κατάγοντα, οἷπερ δὴ καὶ θανάτου τρόπος·)
λὰ πρὸς τοὺς ἀθανάτους νυμφῶνας, πρὸς τὰς
ς τὰς ἱερὰς, πρὸς αὐτὸν τὸν φαιδρὸν νυμφίον
θυμότατα παραπέμποντα.

τράφησαν μὲν γὰρ ἐν τῇ Βιθυνῶν σωφρό-
μάλα καὶ ἐλευθερίως (αὕτη γὰρ κατὰ τοὺς
κλάδους ἤνεγκε τὰς παρθένους), χάριτες δὲ
αρθενικαὶ περιίσταντο) · συνανέτελλε δὲ καὶ
οῦ προσώπου ἄνθος, καὶ τὸ ἐπὶ τῶν παρειῶν
Φαιδροτάτην μὲν γὰρ τὴν θέαν παρεί-
ιαὶ διὰ τῆς τοῦ σώματος ὥρας, ἡ εὐγένεια
ῆς αὐταῖς ἡρέμα ὑπαύγαζε, καὶ ἀπεριέργως
λαί. Κατὰ βραχὺ δὲ αὐταῖς ἀνέτρεχεν ἡ ἡλι-
παρθενίας ἐρῶσαι, τὴν τῶν ἀνδρῶν ὁμιλίαν
καὶ τὴν ἐρημίαν ἐπόθουν. Διὰ Χριστὸν
τὴν ἐνεγκαμένην ἀπολιποῦσαι καταλαμβά-
εώλοφόν τι τῶν Πυθίων θερμῶν οὐ πόῤῥω,
ωσύνῃ τε ἐν αὐτῷ διέζων καὶ περὶ τὴν ἅλ-
ἀρετῆς ἄσκησιν φιλοπόνως διέκειντο. Χρόνῳ
εν τὴν τοῦ θείου Πνεύματος εἰσοικισάμεναι
διέλαμπόν τε τοῖς καλοῖς ἔργοις καὶ τοῖς
, καὶ τῇ ἀφθονίᾳ τῶν χαρίτων πόλις ἦσαν
ἐπάνω ὄρους κειμένη. Καὶ διὰ τοῦτο καὶ
ῆλαι γίνονται, καὶ πολλοὶ πρὸς αὐτὰς συρ-
ῆσαν, οἱ οὐ μόνον νοσων τε καὶ πνευμάτων
ἀπηλλάττοντο ἀλλὰ καὶ φῶς ψυχῆς καὶ
ἐπλούτουν. Ταῦτα καὶ εἰς Φρόντωνα φοιτᾷ,
ἀρχὴν τηνικαῦτα τῆς περιχώρου ταύτης
το, Μαξιμιανοῦ τὴν Ῥωμαίων βασιλείαν

I. Nec mulieribus quidem, nec puellis clausum est stadium martyrii : sed et eæ mortem contemnunt, et decessum habent pro ludo: imo vero ipsum honorant et amplectuntur, ex eo pulchras sibi merces comparantes, nempe regnum cœlorum. Propterea admirabilis quoque trinitas martyrum, et virginum, Menodora, inquam, et Nymphodora et Metrodora, quæ vere erant dona virginitatis, prompto et alacri animo ad hoc venerunt, et cum voluptate mortem susceperunt fortissime, non quæ ad inferos deducit, ut mors solet impiorum : sed ad æternos thalamos et sacros porticus, ad et ipsum jucundum sponsum Christum transmittit alacriter.

II. Atque modeste quidem et liberaliter fuerunt educatæ in Bithynia (ea enim tanquam generosos aliquot ramos has tulit virgines), et eas circumvolarunt gratiæ virginitatis : simul autem exortus est etiam flos in vultu, et rubor in genis. Nam et jucundissimum exhibebant spectaculum, et per speciem corporis animæ nobilitas sensim in eis relucebat : et erant pulchræ citra curiositatem. Paulatim autem eis excurrebat ætas, et amantes virginitatem fugiebant hominum consuetudinem, et desiderabant solitudinem. Propter Christum ergo, relicta quæ eas tulerat patria, veniunt in quemdam tumulum non procul a Pythiis thermis, et temperanter in eo vivebant, et in omni alia virtutis exercitatione studiosæ erant et diligentes. Cum autem procedente tempore admisissent omnem gratiam divini Spiritus, bonis resplendebant operibus, et miraculis, et copia gratiarum erant revera civitas sita supra montem. Et ideo cito evadunt manifestæ, et multi ad eas confluebant: qui non solum liberabantur a morbis et a malis spiritibus, sed fiebant etiam divites luce animæ et salute. Hæc perveniunt etiam ad aures Frontonis, cujus fidei commissa fuerat regionis illius administratio, Maximiano tenente Romanorum imperium : et continuo mittit Fronte

suum assessorem cum ministris et satellibus jubens ut quæreret virgines.

III. Cum autem inventæ fuissent, Undenam, dicebat judex, tanta est vobis audacia, ut, mitto cætera, Deum colatis, quem neque ipse magnus Maximianus, neque nos honorantes in hodiernum usque diem conspecti sumus? Nequaquam autem perturbatæ, sed in eodem animæ statu manentes virgines, Nos, o judex, dixerunt, non humano decreto Deum nosse didicimus; sed eum utique, qui semper est, et universum intuetur, confitemur: qui etiam hunc continet ordinem universorum, et potestate, non essentia, mente comprehenditur: qui munda vita delectatur et virtute, et iis qui sic ex virtute vitam agunt suæ bonitatis gratia solet apparere: et sub quo reges imperant, et tyranni terram sua obtinent ditione. Virgines hæc valde constanter et concinne respondentes præses intuens, et modestiam valde est admiratus, et responsorum sapientiam. Diu itaque tacens, et hæc ducens pro miraculo, vix tandem secundam intulit interrogationem, rogans quænam essent earum nomina, et quæ patria. Illæ autem: Primum quidem, a Christo vocatæ sumus, dixerunt. Quod si etiam nomen a baptismo impositum oporteat addere, una quidem Menodora, altera autem Metrodora, deinde tertia Nymphodora, dicimur. Patria autem nobis est Bithynia. Ex eodem vero semine productæ sumus, et ab eadem matre sumus educatæ, et ab eisdem parentibus dilectæ sumus, et eamdem matrem et eumdem patrem appellavimus. Eamdem quoque vitæ rationem secutæ sumus, et eamdem adhuc tenemus sententiam.

IV. Morum itaque et verborum liberalitatem ille silentio admiratus, curiose admodum et callide vafer ille conatus est protinus virgines seducere: Ne ergo, dicens, quæ dii ad concordiam bona dederunt, vos, o charæ puellæ, reddatis vana et inania, sed super hæc etiam alia ædificate, et mihi parentes, diis quoque communiter sacrificate et tanquam sorores in benevolentia erga eos consentite protinus, nec sustineat altera alteram sororem videre turpissima, o dii! et acerbissima patientem, et florem pulchritudinis probris et contumeliis miserabiliter affici. Hæc ergo, ut qui, quæ oportet dicam et vobis utilia, a me accipite, et mihi parete, tanquam patri, in vos paternam servanti affectionem. Sic enim imperatoris benevolentiam assequemini et gloriam, et vos excipiet affluentia et mare bonorum; et merito felices semper existimabimini, et memoriæ mandabimini: sin minus immane et crudele supplicium consumet pulchram vestram et teneram speciem. Ad hæc excipiens Menodora, At nobis, inquit, o judex, nec quæ tu promittis videntur esse magna, nec quæ tu rursus minaris possunt

A διέποντος· καὶ πέμπει τὸν συμπάρεδρον [illegible]
Φρόντων μετὰ πολλῆς τῆς ὑπερασπισάντων [illegible]
δορυφόρων πληθύος τὰ κατὰ τὰς παρθένου[illegible]
ἐπιτρέψας.

Γ'. Ὁ δὲ διὰ τῶν ὑπηρετουμένων αὐτῷ [illegible]
μεταστειλάμενος ταύτας, Πόθεν ὑμῖν ἡ [illegible]
ἔλεγε, τόλμα, ὡς, ἵνα τἆλλα παρῶ, Θεὸν σέ[illegible]
οὔτε Μαξιμιανὸς αὐτὸς ὁ μέγας οὔθ' ἡμεῖς [illegible]
ἄχρι καὶ νῦν ὤφθημεν; Ὑπὸ τῷ αὐτῷ τοίν[illegible]
ἅπερ τῆς ψυχῆς παραστήματι αἱ παρθένοι,
ὦ ἄρχων, ἔφησαν, οὐκ ἀνθρωπίνῳ δόγματι
δεύμεθα εἰδέναι Θεόν, ἀλλὰ τοῦτον δήπου [illegible]
ὄντα καὶ τὸ πᾶν ἐφορῶντα ὁμολογοῦμεν, ὃς κα[illegible]
τὴν τῶν ὅλων συγκρατεῖ τάξιν καὶ δυνάμει
οὐσίᾳ κατανοεῖται, ὃς καθαρᾷ τε ἥδεται [illegible]
καὶ ἀρετῇ, καὶ τοῖς οὕτω μὲν καθαρῶς,
δὲ ἐναρέτως βιοῦσι, τῇ τῆς οἰκείας ἀγα[illegible]
χάριτι φιλεῖ ἐπιφαίνεσθαι, καὶ ὑφ' οὗ βασ[illegible]
ἄρχουσι καὶ τύραννοι κρατοῦσι τῆς γῆς. Τα[illegible]
παρθένους ἀτρέπτως πάνυ καὶ ἐμμελῶς ἀπ[illegible]
μένας ὁ ἄρχων ἐμβλέψας, ὑπερηγάσθη τὴν [illegible]
σμίαν παράστασιν καὶ τὸ τῶν ἀποκρίσεων [illegible]
καὶ εὐσύνετον. Καὶ οὕτως ἦν ἐπὶ πολὺ σιωπ[illegible]
ἐν θαύματι ταύτας ποιούμενος. Ὀψὲ δ' οὖν [illegible]
δευτέραν ἐρώτησιν ἐπῆγε, τίνα τε τὰ ὀνόμα[illegible]
ἥτις αὐταῖς πυνθανόμενος ἡ πατρίς. Αἱ δὲ [illegible]
μὲν ἀπὸ Χριστοῦ κεκλήμεθα, εἶπον. Εἰ δὲ κα[illegible]
ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος ὄνομα δεῖ [illegible]
Μηνοδώρα ἡ δὲ Μητροδώρα, καὶ [illegible]
Νυμφοδώρα, λεγόμεθα. Πατρίδος [illegible]
Βιθυνῶν. Ἔφυμεν δὲ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σπ[illegible]
ὑπὸ τῆς αὐτῆς μητρὸς ἐτράφημεν, καὶ [illegible]
τῶν γονέων ἠγαπήμεθα, καὶ τὴν αὐτὴν [illegible]
τὸν αὐτὸν πατέρα προσηγορεύσαμεν. Κ[illegible]
δὲ ἡψάμεθα τῆς αὐτῆς, καὶ τῆς ἴσης [illegible]
γνώμης.

Δ'. Τὸ ἐλευθέριον τοίνυν τοῦ τε τρόπ[illegible]
ῥημάτων ἡσυχῇ ἐκεῖνος θαυμάσας, [illegible]
ὁ δεινὸς καὶ ὑπούλως, κλέψαι τὰς [illegible]
ἐπεχείρει, Μὴ οὖν ἃ οἱ θεοὶ, λέγων, [illegible]
ταῖς ἀδελφαῖς παρέσχον τὰ ἀγαθὰ, [illegible]
ὦ φίλαι κόραι, ποιήσητε· ἀλλ' ἐπὶ ταῦτα [illegible]
οἰκοδομεῖτε φιλικὰ ἔργα, καὶ ἀδελφά μοι [illegible]
λοιτοῦ φρονεῖτε· καὶ πειθήνιοί μοι [illegible]
κοινῇ οὕτω καὶ τοῖς θεοῖς θύσατε καὶ [illegible]
φαὶ, καὶ μὲν περὶ τὴν εἰς αὐτοὺς [illegible]
διαστᾶσαι ἀλλήλων, ἀνάσχεσθε ἀδελφὴν [illegible]
τὰ αἴσχιστα, ὦ θεοὶ, καὶ πικρότατα [illegible]
καὶ τὸ τῆς ὥρας ἄνθος ἐλεεινῶς ὑβριζόμε[illegible]
οὖν τὰ δέοντα καὶ λυσιτελῆ, λέγοντος ἐμοῦ, [illegible]
ἀποδέχεσθε, καί μοι ὅσα καὶ περιπείθεσθε [illegible]
κὴν πρὸς ὑμᾶς τηροῦντι διάθεσιν. Οὕτω γὰ[illegible]
εὐμενείας τε ἀπολαύσητε βασιλικῆς καὶ δόξης [illegible]
ροιά τε βίου ὑμᾶς καὶ ἀγαθῶν ἐκδέξηται θέ[illegible]
καὶ μακαρίζοισθέ γε δικαίως τὸν ἀεὶ χρόν[illegible]
μνήμης τυγχάνοιτε. Εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ χεὶρ [illegible]
κόλασις ὠμοτέρα, τὸ καλὸν, οἶμαι τῆς ὥρας [illegible]
καὶ ἁπαλὸν ἀναλώσουσι. Πρὸς ταῦτα Μη[illegible]
ὑπολαβοῦσα, Ἀλλ' ἡμῖν, ὦ ἄρχων, εἶπε, [illegible]

σοῦ ὑπισχνούμενα μεγάλα, εἶναι δοκεῖ, οὔτε
κλιν τὰ ἀπειλούμενα φόβον ἐμποιεῖν δύναται.
υ μὲν γὰρ, καὶ τρυφῆς, καὶ δόξης, καὶ ἡ τῶν
ἡδέων ἀπόλαυσις, ὅσῳ πρόσκαιρον ἔχει τὴν
, τοσούτῳ μόνιμον ἐκεῖθεν τὴν τιμωρίαν· αἱ
λάσεις καὶ ἡ τοῦ φθαρτοῦ τούτου σώματος
ς λυπήσουσι μὲν ἴσως ἐνταῦθα καὶ μικρὸν
ι παρασκευάσουσιν, εὐφροσύνης δὲ ἡμῖν
πρόξενοι μηδέποτε παυομένης. Σοῦ μὲν γὰρ
κακὸν πρόσκαιρον καὶ τὸ ἀγαθὸν παρερχόμε
ῦ ἡμετέρου δὲ Δεσπότου καὶ τὸ λυποῦν αἰώ-
ι τὸ εὐφραῖνον ἀεί ποτε διαμένον. Ταύτῃ δὲ
λον ἀδελφαὶ δόξομεν, καὶ ἀδελφαὶ τὰς ψυχὰς
ἢ τὰ σώματα, εἰ ὥσπερ μία γαστὴρ ἡμᾶς
οὕτω καὶ θάνατος εἷς ὑπὲρ ἀσεβείας τελειώ-
θάλαμος ὁ αὐτὸς ὑποδέξεται. Οὕτως οὐ λυ-
ἡμῖν ἡ φιλία οὐδὲ ἀφ' ἡμῶν διαστησόμεθα,
ηνεκῆ τὴν ἀδελφότητα ἑαυταῖς καὶ τὴν συζυ-
ηρήσομεν, εἰ τῷ ἀδελφὰς ἡμᾶς πλάσαντι
καὶ τὰ φρονήματα παραστήσομεν. Ἀλλ' οὐκ
ιεθά σε, νυμφίε Χριστὲ, ἔμπροσθεν τῶν ἀν-
, μὴ τοίνυν μηδὲ αὐτὸς ἡμᾶς ἔμπροσθεν
τρός σου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Πρὸς ταῦτα,
στὰ, κόλαζε τὸ καλόν σου τοῦτο τοῦ σώματος
καὶ καταδαπάνα ταῖς μάστιξιν, οὐδεὶς γὰρ οὕτω
ος κόσμος, οὐδὲ χρυσὸς, οὐδὲ πολυτελὲς ἐπί-
καὶ ποικίλον οὕτω κοσμήσειεν ὡς αἱ σαὶ πληγαὶ,
μάστιγες, ἃς ἐκ πολλοῦ ἡμεῖς διψῶμεν διὰ
, καὶ ὧν ἔτι γλιχόμεθα.

Ταῦτα οὐκ ἠνεγκε πράως ὁ δικάζων, ἀλλὰ
θυμὸν κατὰ τῆς παρθένου ταύτης ἀφῆκε·
ιραχρῆμα κελεύει Μηνοδώραν περιδυθεῖσαν,
τσαρσι διαξαίνεσθαι τοῖς δημίοις καὶ ταύτῃ
ουκα ἐμβοᾷν· Θεοὺς τίμα, βασιλέα εὐφήμει,
ιμένους νόμους μὴ ὕβριζε. Ἡ δὲ καὶ ὡρῶν
ῖς πληγαῖς διαξαινομένη, οὐδεμιᾶς ὥσπερ
ἠσθάνετο, περιουσίᾳ μέντοι γενναιότητος
ιστέναξε ταῖς πληγαῖς. Τὸ δὲ τῆς ὄψεως ῥό-
ὲ ὀλίγον ὠχρία· ὅλῳ γὰρ ὄμματι πρὸς τὰ
ι ἑώρα, καὶ ταῖς ἐκείνων ἐλπίσι τὴν ψυχὴν
ρτο. Ὁ μέντοι ἀνόητος ἄρχων, διαβλέψαι
ῦτα οὐκ ἔχων, τετύφλωτο γὰρ τοὺς τῆς
ὀφθαλμοὺς μαλακωτέρᾳ ὑπὸ τῶν μαστίγων
θαι τῇ μάρτυρι ᾤετο, καὶ ἐπὶ τὰ πρότερα
ει καὶ θύειν αὖθις ἐκέλευεν. Ἡ δὲ, Καὶ τί
ῦτο ἕτερον, ἔφη, μάταιε, τὸ ἔργον ἐμοί; Ἢ
ᾗς ὡς ὅλην ἐμαυτὴν τέθυκα τῷ ἐμῷ Θεῷ;
τῷ αἵματί μου ὠφέλεια ἐν τῷ καταβαίνειν
διαφθορὰν, εἰ μὴ τῷ ἐμῷ τοῦτο προλαβοῦσα
ω νυμφίῳ; Ταῦτα, ὥσπερ τις σπινθὴρ τῷ
ιπαρέδρου θυμῷ ἐμπεσόντα, ἐξῆπτε μᾶλλον
καὶ ἀνέφλγε, καὶ σφοδροτέραν κατὰ τῆς
υχῆς ἐκείνης ὥπλιζε τὴν μανίαν, καὶ ῥά-
νετρίβετο τὰ ὀστᾶ ἡ γενναία καὶ συνεθλᾶτο,
υμένη ὅλως, μὴ μεταπίπτουσα. Τῷ γὰρ
τοῦ Χριστοῦ πόθῳ ἐδέδετο πάντοθεν. Εἶτα
ίῳ τὴν ἄφιξιν προμηνύει, καὶ, Κύριε Ἰησοῦ
μέγα βοήσασα, τὸ ἐμὸν ἀγαλλίαμα, ὁ ἐμὸς
τὶ σὲ τὴν ἐλπίδα τὴν ἐμὴν καταφεύγω·

A ullum terrorem incutere. Nam frui quidem divitiis, et deliciis et gloria et aliis jucundis, quo majorem habet ad tempus voluptatem, eo stabilius ac diuturnius illic habet supplicium. Supplicia autem, et hujus, in quod cadit interitus, corporis afflictio, nos quidem hic fortasse molestia afficiunt, et efficiunt ut dolor aliquis sentiatur: lætitiam autem conciliabunt, quæ nunquam est desitura. Nam malum quidem quod a te infertur est ad tempus, et bonum quod confertur præterit; nostri autem Domini et id quod affert molestiam est æternum, et id quod lætitia afficit semper manet. Sic et magis videbimur sorores, et sorores animis potius quam corporibus, si sicut nos venter unus peperit, ita etiam mors consumet pro pietate, et idem suscipiat thalamus.

B Sic non dissolvetur nobis amicitia, neque a nobis invicem separabimur: sed perpetuam servabimus nobis fraternitatem et conjunctionem, si ei qui nos finxit sorores exhibeamus etiam sororias voluntates. Sed te non negabimus, sponse Christe, coram hominibus. Nec tu ergo nos neges coram Patre nostro, qui est in cœlis. Castiga itaque, o judex, hunc tibi pulchrum florem corporis, et consume flagellis. Nullum enim ornamentum pulcherrimum, neque aurum, neque tegumentum ullum magnificum et varium, ita ornaverit corpus, ut tuæ plagæ, tua flagella, quæ nos jamdiu sitimus propter Christum, et quæ adhuc magis desideramus.

V. Hæc non moderate tulit judex, sed omnem

C iram in hanc immisit virginem; et statim jubet, aliis duabus abductis, exutam Menodoram cædi a quatuor lictoribus, et sic exclamare præconem: Deos cole; bonis verbis et laudibus prosequere imperatorem; latas leges noli injuria afficere. Illa autem, cum duabus horis cæderetur, nullum sensit dolorem. Nam propter insignem generositatem ne plagis quidem ingemiscebat. Vultus autem rubor nihil omnino expalluit; toto enim oculo aspiciebat ad futura, speque suspensus et erectus erat ejus animus. Stultus autem judex, qui hæc perspicere non poterat (occæcatos enim habebat oculos animæ), existimabat se propter tormenta molliorem habiturum martyrem, et ad ea, ad quæ prius, eam hortabatur, et jubebat rursus sacrificare. Illa vero:

D Et quodnam, inquit, aliud, præter hoc, opus a me factum est? Annon vides, quod me totam Deo meo sacrificavi? Quænam enim est meo sanguini utilitas, dum descendo in interitum, si non eum prius meo sponso sacrificavero? Hæc cum veluti quædam scintilla cecidissent in animum assessoris, eum magis accenderunt, et ejus furorem vehementius inflammarunt et armaverunt contra sacram illam animam. Et virgis ossa conterebantur, et confringebantur genæ roseæ martyri, quæ non movebatur omnino, nec concidebat. Erat enim omni ex parte alligata valido ac firmo Christi desiderio. Deinde sponso suum adventum significat. Et cum magna voce clamasset: Domine Jesu Christe, mea exsul-

tatio, meus amor, ad te spem meam confugio, accipe in pace meam animam, et ipsum emisit spiritum, et præclare ascendit ad sponsum, quem diligebat, pro ipso susceptis stigmatibus et vulnerum cicatricibus exornata, et quovis flore speciosius et jucundius variata.

VI. Post quartum autem diem cum apud se consultasset assessor, ne ab aliis quoque ejus sororibus vinceretur, et animum versasset in omnem partem, et mentis quodammodo intima explicasset penetralia, Metrodoram quidem et Nymphodoram ducit ad tribunal. Eas autem ille quidem miser sub suum producit conspectum, et ponit ante pedes virginales pulchrum illud corpus sororis, quod non habebat amictum, non integumentum, totum tumidum et confectum vibicibus, apertaque flagrorum et plagarum vestigia ferens in omni membro, et quasi sentibus obsitum vulneribus, mirabile quoddam spectaculum et nec ipsis quidem oculis credibile. Sic enim existimabat fore, ut eas obstupefaceret, et metum eis afferret, timentibus ne eis tale aliquid eveniret. Sed illius quidem corpus sic fuit propositum, et omnes qui circumsistebant, animo perturbabantur, et manifestas effundebant lacrymas, et eo spectaculo movebantur ad misericordiam, præter sævam et immanem animam judicis. Eum enim non misericordia sed ira potius subibat et indignatio. Illæ autem trahebantur quidem a propriis visceribus ad lacrymandum; sed id eis nequaquam permisit conscientia. Sciebant enim et martyrem esse sororem, et ipsas quoque hoc postea futuras, et ad ipsam mox esse venturas per consummationem. Itaque sic fuerunt affectæ, perinde ac si venissent ad thalamos sororis; erantque valde lætæ et plenæ voluptate, ut quæ eam deducerent ad thalamos, in quos non cadit interitus, et ut ne ipsæ ab iis essent remotæ properarent. Sed judex etiamsi tam forti et tam excelso fuissent animo ad conspectum sororis, non desperavit tamen se eas esse persuasurum; sed (ut est in proverbio) omnem movit lapidem, partim quidem minis tormentorum tentans earum labefactare animum partim autem bonorum promissis illicere; et, Si sacrificaveritis, inquit, scribam statim ad imperatorem. Ille autem pecuniis et opibus multis vos donabit, vosque viris genere et dignitate clarissimis conjunget matrimonio, et invenietis sponsos dignos vestra pulchritudine.

VII. Et is quidem hæc; illæ autem: Quousque, dicebant, non cessabis, miser, non nostro solum scopo, sed etiam tibi ipsi dicere contraria? et nunc quidem nos vocare sorores hujus beatæ, nunc autem nos aggredi, tanquam alienas, et quæ facile possunt vinci? Si nos ergo credidisti esse sorores genere, hanc etiam pro pietate constantiam, et nihil abjectum et illiberale, neque tali sorore, neque illa, ex qua tres rami orti sumus, radice indignum inventurum existima. Sin autem vis scire, qualis sit nostra constantia, ex ea quæ præcessita ccurate intellige.

A δέξαι μου τὴν ψυχὴν μετ' εἰρήνης· αὐτό τε ἐ
τὸ πνεῦμα καὶ πρὸς ὃν ἠγάπα νυμφίον λα
ἀνέρχεται, τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ στίγμασι καὶ τοῖ
τραυμάτων οὐλαῖς κάλλιστα διεσκευασμένη.
παντὸς ἄνθους εὐχροώτερόν τε πεποικιλμένο
χαριέστερον.

ϛ'. Μετὰ μέντοι τετάρτην ἡμέραν σκεψάμε
συμπάρεδρος ὅπως ἂν μὴ καὶ τῶν ἄλλων ἐ
ἀδελφῶν ἡττηθείη, καὶ πανταχόθεν συγκρο
καὶ ὥσπερ τινὰ βαθυτέραν ἀνεκτύξας φρένα, Μ
φοδώραν μὲν ἄγει καὶ Μητροδώραν τῷ δικ
παράγει δὲ ὁ ἄθλιος ὑπὸ τὴν ὄψιν αὐτὰς κα
τῶν ποδῶν τίθησι τῶν παρθενικῶν τὸ κάλλι
τῆς ἀδελφῆς σῶμα· οὐκ ἐπίβλημα ἔχον, οὐ τ
λυμμα, ὅλον διῳδηκὸς τοῖς μώλωψι καὶ κε
B σμένον, σαφῆ τὰ τῶν μαστίγων ἴχνη καὶ τῶ
γῶν ἐπὶ παντὸς φέρον μέλους καὶ ἠκανθωμένο
τραύμασι, παράλογόν τε θέαμα καὶ οὐδὲ ἐπ
στὸν ὄμματι. Ταύτῃ γὰρ αὐτὰς κατεπλήξει
εἰς δέος ἐμβαλεῖν ᾤετο, δεδοικυίας μὴ καὶ ἐ
τὰ παραπλήσια παθεῖν γένοιτο. Ἀλλὰ τ
ἐκείνης σῶμα οὕτω προέκειτο, καὶ πάντ
περιεστηκότες ἐπληροῦντο πάθους, καὶ ἐκ
κρυα φανερὰ κατήγοντο, καὶ εἰς οἶκτον καὶ
θέας ἐκινοῦντο πλὴν τῆς τοῦ δικαστοῦ ψυχῆς
ἀπηνοῦς τε καὶ ἀνημέρου. Τοῦτον γὰρ οὐ δι
ἀλλ' ὀργὴ μᾶλλον καὶ νέμεσις ὑπεδύετο. Αἱ δὲ ἐ
κρύσαι μὲν ὑπὸ τῶν οἰκείων σπλάγχνων ἐκάλουν
τὸ συνειδὸς δὲ αὐταῖς οὐκ ἐπέτρεπε. Ἤδεσαν γὰ
μάρτυρά τε τὴν ἀδελφὴν εἶναι, καὶ τάχ
C μικρὸν ὕστερον ἔσεσθαι, καὶ πρὸς αὐτὴν ἐκ
δέπω χωρῆσαι διὰ τῆς αὐτῆς τελειώσεως
καὶ ὡς ἐπὶ παστάδας τῆς ἀδελφῆς ὑπεκ
διέκειντο, καὶ φαιδραί τε ἦσαν καὶ ἐδόκ
οἷα ἐπὶ τοὺς ἀκηράτους νυμφῶνας ἐκείνο
πουσαι ταύτην, ὧν μηδὲ αὐταὶ ἀπολειφθῆν
γοντο. Ἀλλ' ὁ δικαστής, καίτοι γενναίως
τεθεισῶν τῶν παρθένων πρὸς τὴν τῆς ἀδελ
ὅμως τὸ πείσειν αὐτὴν οὐκ ἀπέγνω. Ἀλλ'
λόγος) πάντα λίθον ἐκίνει· τοῦτο μὲν ἀπει
σάνων κατασείειν αὐτῶν τὸ στερρὸν τοῦ
τος, τοῦτο δὲ καὶ ἀγαθῶν ἐπαγγελίαις ὑπ
αὐταῖς πειρώμενος· καὶ ὡς Εἰ θύσετε, φησί,
παραχρῆμα τῷ βασιλεῖ. Ὁ δὲ καὶ χρήμα
πλούτῳ πολλῷ χαριεῖται, καὶ ἀνδράσι γένει
D ἀξιώμασι περιφανεστάτοις πρὸς γάμον ὑμᾶς
ἄψεται, καὶ ἀξίους τοῦ κάλλους ὑμῶν εὑρήσετε
νυμφίους.

Ζ'. Καὶ ὁ μὲν ταῦτα· αἱ δέ, Μέχρι τίνος,
παύσῃ, ἄθλιε, οὐ τῷ ἡμετέρῳ μόνον σκοπῷ,
καὶ σεαυτῷ τὰ ἐναντία διαλεγόμενος; καὶ τ
ἀδελφὰς ἡμᾶς τῆς μακαρίας ταύτης καλῶν,
ὡς ἀλλοτρίαις οὔσαις εὐχειρώτοις προσβάλλ
τοίνυν ἀδελφὰς εἶναι τὸ γένος πεπίστευκας,
καὶ τὴν καλὴν ταύτην ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας
ὑπολάμβανε, καὶ μηδὲν ἀγεννὲς ἐν ἡμῖν
μηδὲ ἀδελφῆς τοιαύτης μηδὲ ῥίζης ἐκεῖ
οἱ τρεῖς ἔφυμεν κλάδοι ἀνάξιον. Εἰ δὲ καὶ
ἡμῶν βούλει μαθεῖν ὁποῖα ἂν τὴν ὑστατον

προλαβούσης ἀκριβῶς μάνθανε. Εἰ γὰρ καὶ τοδείγματος τηλικαύτη ὤφθη τὴν ἀρετὴν, τί ἡμεῖς δράσαιμεν πρὸς τοιοῦτον ὑπόδειγμα ιφὴν βλέπουσαι; Ἢ οὐχ ὁρᾷς ὅπως ἡμᾶς ένη προτρέπεται, καὶ τῆς συγγενείας ὑπομι- καὶ πρὸς τὸν ὅμοιον παραθαῤῥύνει ζῆλον, θλήσεται τύπον ἑαυτὴν παρασχοῦσα; Ἧς ολειφθησόμεθα ἴσθι, οὐδὲ τὴν ἐκείνης εὐγέ- ιμάσομεν. Οὐ ψευσόμεθα τοὺς τεκόντας, πατέρας εἶναι πείθουσαι μόνης, εἰ περὶ τὴν ἡμᾶς κινδυνεύσομεν. Ἐῤῥέτω πλοῦτος, ὀξα, τὰ ἐπὶ γῆς ταῦτα καὶ εἰς γῆν αὖθις ἐῤῥέτωσαν φθαρτοὶ μνηστῆρες. Ἔχομεν ἡμεῖς τὸν ἡμέτερον νυμφίον, οὗ σφόδρα ῷ καὶ προῖκα μόνον τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ δοῦσαι παστάδας τε ἱερὰς, καὶ θαλάμους ἀθανάτους, ρῶνας διηνεκεῖς ἀντιλάβοιμεν, καὶ παρ' αὐτῷ βασιλεύσομεν.

ὸς ταῦτα ὁ δικαστὴς, εἰδὼς ὡς ἀνύσειε μὲν ὀδὲν, φλεγμαίνοντι δὲ ὅμως τῷ θυμῷ χαρι- τὴν δευτέραν τῶν ἀδελφῶν δευτέρᾳ δίδωσι τάνοις. Καὶ μετεωρίζει μὲν ἐπὶ τοῦ ξύλου ἡ γυνὴ Μητροδώρα, λαμπάδες δὲ πυρὸς αὐτὴν πάντοθεν· καὶ ὡρῶν δύο τῇ ἀπηνεῖ τιεζομένη κολάσει, τὸν ἐραστὴν ἐπεβοᾶτο αὶ τὴν ἐκεῖθεν ἐκάλει ἐπικουρίαν. Ἀλλὰ ὲ τῆς εἰδωλικῆς ἠμέλει ἀπάτης, ἀλλ' ἐμυ- τε αὐτὴν καὶ, ὅπερ ἦν ἀληθῶς, αἰσχύνην ἐδεί- γέλωτα. Ἔνθεν τοι καὶ κατάγει μὲν τὴν ἐκεῖθεν· μοχλοῖς δὲ σιδηροῖς ὑποβάλλει καὶ αὐτῆς πιέζει σῶμα καὶ καταθλᾷ. Ἐκείνη ὴν φύσιν ἤδη ἀπαγορεύσασαν αἰσθομένη, τῷ ῳ συλλαλεῖ Νυμφίῳ, οἷα δὴ διὰ τοῦ θανάτου ιτὸν πλησιάζουσα, καὶ τὸν νυμφῶνα ἑαυτῇ κευάζει. Εἶτα καὶ τὴν ψυχὴν ταῖς ἀγγέ- τὶ πιστεύει, καὶ ὅλη πρὸς αὐτὸν ἐκδημεῖ. Ὁ ς δὲ ἄρχων ἐκεῖνος τοῖς ὅλοις ἀπαγορεύσας, τῆς αἰσχύνης ὑπερφυὲς ὑπενεγκεῖν οὐ δυνά- πελίπετό τινα ὅμως ἑαυτῷ παραμυθίαν, τὴν ῶν ἀδελφῶν· καὶ παραστησάμενος Νυμφο- πρᾶον ἀναισχύντως καὶ ἱλαρὸν ὑπεκρίνατο, σθητί μοι κἂν αὐτὴ, ἔλεγεν, ὦ καλὴ νεᾶνις, πλέον τῶν ἄλλων, αἱ φίλαι τῶν θεῶν ἴσασι καὶ τοῦ κάλλους ἄγαμαι καὶ τῆς ἡλικίας· πείσθητί μοι τῷ οὕτως ὡς παιδὸς γνησίας ρικαιομένῳ, καὶ προσελθοῦσα, τί τοῦτο τροσκύνησον τοῖς θεοῖς μόνον, καὶ αὐτίκα μὲν εἴσεταί σοι χάριν ὁ βασιλεὺς· δώσει χρήματα καὶ τιμὰς, καὶ τό γε μεῖζον, παρ- ὴν πρὸς αὐτόν. Εἰ δὲ μὴ, ἀλλὰ κακῶς, οἴμοι! τὴ ἀπολεῖ, καὶ οὐδὲν πάντως τῆς πικρᾶς ὀνήσῃ τελευτῆς ὥσπερ οὖν οὐδ' αἱ ἀδελφαὶ αντο.

ὕτως οὖν τοῦ ἄρχοντος εἰρηκότος, ἐπὶ τέλει φρόνιμον καὶ τῶν ἀδελφῶν συνετωτέραν εἰ- ἐκείνη τῶν ἄλλων αὐτοῦ λόγων ὅσα καὶ λή- τίσασα· τὸ φρόνιμον δὲ μόνον ὑπολαβοῦσα, ι αἰσχύνῃ, ἔφη, οὐδὲ ἐρυθριᾷς, νῦν μὲν φρό- ομάζων, νῦν δὲ τὸν ἀληθῆ καταλιποῦσαν

A Si enim ea, eum nullum haberet exemplar propositum, tantam ostendit virtutem, quidnam fecerimus nos tale exemplar, nempe sororem, aspicientes? An non vides, quemadmodum illa vel jacens nos adhortatur, et cognationem revocat in memoriam, et ad talem zelum nobis addit animum, seipsam præbens pulchrum exemplar decertationis? A qua certo scias nos non esse discessuras, neque illius nobilitatem habituras contemptui. Non fallemus parentes, illius solius parentes esse persuadentes, si in periculum veniamus de pietate. Valeant divitiæ, valeat gloria et hæc quæ sunt e terra et rursus in terram revertuntur. Valeant proci, in quos cadit interitus. Habemus nos Christum nostrum sponsum, quem valde amamus, et cui cum B dotem solum dederimus, eam quam pro ipso subimus mortem, sacros immortales et æternos accipiemus thalamos, et præclare apud ipsum regnabimus.

VIII. Ex his intelligens judex se nihil quidem effecturum, ferventi tamen iræ indulgens, secundam sororem seorsum dat secundo loco torquendam. Et sublime quidem in ligno pendet mulierum fortissima Metrodora, lampades autem ignis eam urebant ex omni parte; et cum spatio duarum horarum hoc gravi premeretur supplicio, solum suum clamabat amatorem, et ejus invocabat auxilium. Sed neque idolorum negligebat deceptionem, sed et eam subsannabat, et, id quod erat revera, turpem ostendebat et ridiculam. Deinceps autem generosam quidem illam virginem illinc deducit, ferreis vero vectibus C subjicit et universum ejus corpus premit et confringit. Illa autem, defatigatam jam sentiens naturam, sponsum dilectum alloquitur, ut quæ per mortem ei appropinquaret, et sibi parat thalamum. Deinde animam suam credit manibus angelorum, et tota ad ipsum excedit. Iniquus autem ille judex spem omnem abjiciens, et non valens ferre summum dedecus, sibi tamen quamdam relinquebat consolationem, nempe tertiam sororem. Et cum producendam curasset Nymphodoram, mansuetudinem et hilaritatem impudenter simulavit, et ei dixit: Mihi morem gere, o pulchra adolescentula, quam ego plus quam alias (deorum amicæ id sciunt Gratiæ), et admiror propter pulchritudinem, et ætatis misereor. Morem mihi gere, qui non minus, quam germanæ filiæ tuo incendor amore; et accedens (quidnam est hoc grave?) D deos solum adora, et statim maximam quidem tibi gratiam habebit imperator; dabit autem pecunias et honores, et quod est longe maximum, apud ipsum fiduciam. Sin minus, hei mihi, tu quoque ipsa male peribis; neque hæc mors acerba tibi quidquam omnino proderit, quomodo nec tuis profuit sororibus.

IX. Cum sic dixisset judex, postremo autem eam et prudentem et cæteris vocasset sapientiorem, illa alia ejus verba non magis curans, quam nugas, id autem solum, quod eam vocabat prudentem, excipiens, Non te pudet, inquit, nec erubescis, nunc quidem nominare prudentem, nunc autem verum Deum

relinquentem, jubere ad tuos accedere dæmones? Et quonam modo, inquit, extremæ non fuerit hoc insaniæ, et mentis plane emotæ, a communi Domino et universorum opifice deficientem sequi manuum opera, quæ carent sensu et intelligentia, et ea colere tanquam deos? Quænam ex eis possim sperare, et quænam lucrifacere, dic mihi, et accipio. Ostende mihi, quid boni sis consecutus ex tua in illos spe; et parebo. Sed nihil potes dicere. Revera enim *simulacra gentium argentum et aurum, opera manuum hominum. Similes illis fiant qui colunt ea* [1]. Et ideo ne parcas ea quæ velis facere. En tibi carnes paratæ pati propter Christum, et magis quam tu nos punire. Tunc ignorans scelestus, quid ageret, et quamnam spem aprehenderet (per omnia enim fuerat repulsus), hanc quoque sublimem in ligno extollit, et ferreis eam discerpit ungulis. Sed illa ad hoc nullam neque vocem, neque gemitum emittebat: aperte autem ostendebat se cum Deo colloqui. Et hoc docebant et labra quæ movebantur, et oculi quos ad cœlum extollebat. Ille autem stolidus rursus quoque verbis eam est aggressus; non citra violentiam, et per præconem jussit eam sacrificare, et liberari a tormentis. Illa vero dicebat: Me Domino meo sacrificavi, propter quem vel pati est voluptas, et mori lucrum. Illud autem injusto judici majorem accendit furorem. Deinde autem eam quoque ferreis contrivit et confregit vectibus. Sed hujus quoque omnino curam similiter gerebat Deus ut sororum, et efficiebat ut immane vinceret supplicium, et adversus ipsam fortis staret naturam. Deinde eam quoque ad se accersit, et virgo libenter deponit animam in sinu amatoris.

X. Impius autem judex, iræ utens auxilio, etiam in ipsa mortua corpora bellum gerit; et cum accendisset fornacem, eamque aluisset multa et apta materia, in ipsam jaculatur corpora martyrica. Deus autem amator animarum, nec corpora quidem neglexit; sed magna vis repente erumpens tonitruum et fulgurum prævenit ignem fornacis, et ipsum judicem, et quæ ei serviebat multitudinem in favillam redigit et fuliginem. Et hoc invenerunt procemium gehennæ, quæ nunquam desinit, qui erant illa sola revera digni. Vehemens autem repente erumpens pluvia extinguit fornacem: et cum statim avidis manibus virginum corpora pii sustulissent, magnifice que ornassent et composuissent, foderunt eis sepulcrum in loco earum consummationis: Deo hoc quoque providente admirabiliter, ut quas unus pepererat uterus, eis quoque unum daretur sepulcrum; et quarum animæ unum et eumdem sunt thalamum consecutæ, earum ne surdus quidem cinis separaretur, sed sorores in vita, sorores in cœlis, sorores etiam in terra ostenderentur. Templum autem in hodiernum usque

[1] Psal. CXIII, 4, 8.

A κελεύων τοῖς δαίμοσι τοῖς σοῖς προσελθεῖν; Καὶ ποίας οὐκ ἐσχάτης τοῦτο μανίας καὶ διαφθορᾶς τῶν φρενῶν, Δεσπότου κοινοῦ καὶ τοῦ τῶν ὅλων τούτων ἀποστᾶσαν Δημιουργοῦ, χειρῶν ἔργοις, αἰσθήσεώς τε καὶ φρενῶν ἐρήμους ἀκολουθῆσαι, καὶ αὐτοῖς ἴσα καὶ θεῶν προσανέχειν; Ἵνα τίνα γοῦν ἐκεῖθεν ἐλπίσω; Ἵνα τί δὲ κερδάνω; Εἰπὲ, καὶ δέχομαι· δεῖξόν μοι τί χρηστὸν τῆς ἐπ' αὐτὰ σὺ προσδοκίας ἀπέλαυσας, καὶ πείθομαι. Ἀλλ' οὐκ ἂν ἔχοις εἰπεῖν· ἀληθῶς γὰρ τὰ εἴδωλα τῶν ἐθνῶν ἀργύριον καὶ χρυσίον, ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων. Ὅμοιοι αὐτοῖς γένοιντο οἱ τιμῶντες αὐτά. Πρὸς ταῦτα μηδενὸς ἀπέχου ὧν βούλει. Ἰδού σοι καὶ σάρκες πάσχειν διὰ Χριστὸν ἕτοιμοι, καὶ μᾶλλον ἢ σὺ κολάζειν ἡμᾶς. Ἐνταῦθα μὴ ἔχων ὁ μιαρὸς ὅ τι καὶ δράσειε, καὶ

B ποίας ἄρα τῆς ἐλπίδος ἀνθέξεται (διὰ πάντων τροπῶν ἀπεκρούσθη), καὶ ταύτην ἐπὶ τοῦ ξύλου μετεωρίζει, καὶ διαξαίνει σιδηροῖς ὄνυξιν. Ἀλλ' οὐδεμίαν πρὸς ταῦτα ἐκείνη οὐδὲ φωνὴν οὐδὲ στεναγμὸν ἐφίη, φανερὰ δὲ ἦν συλλαλοῦσα Θεῷ. Καὶ τοῦτο αὐτῇ τά γε ὑποκινούμενα χείλη ἐδίδασκον, καὶ οἱ πρὸς οὐρανοὺς αἰρόμενοι ὀφθαλμοί. Ὁ τοίνυν ἀσύνετος ἐκεῖνος λόγους, αὐτῇ καὶ πάλιν οὐκ ἀβιάστως ἐκβῆγε, καὶ θύειν διὰ τοῦ κήρυκος ἐκέλευε, καὶ ἀπαλλάττεσθαι τῶν βασάνων. Ἡ δὲ, Τέθυκα ἐμαυτὴν, ἔλεγε, κἀγὼ τῷ Κυρίῳ μου, δι' ὃν καὶ τὸ παθεῖν ἡδονὴ, καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος. Τὸ δὲ ἄρα μείζονα τῷ ἀδίκῳ κριτῇ τὴν μανίαν ὑφῆπτεν. Ὅθεν καὶ μοχλοῖς αὐτὴν σιδηροῖς συνέτριβε καὶ συνέθλα. Ἀλλὰ καὶ ταύτης ἦν

C πάντως ὁ τῶν ἀδελφῶν Θεὸς ὁμοίως κηδόμενος καὶ τῆς τε βασάνου κρατεῖν ἐποίει τῆς ἀπηνοῦς, καὶ πρὸς αὐτὴν ἵστασθαι γενναίως τὴν φύσιν· εἶτα καὶ πρὸς ἑαυτὸν μετακαλεῖται, καὶ τὴν ψυχὴν ἡ παρθένος τοῖς κόλποις ἡδέως τοῦ ἐραστοῦ ἀποτίθεται.

Γ'. Ὁ ἄδικος τοίνυν κριτὴς, τὴν ἐκ τοῦ θυμοῦ συμμαχίαν παραλαβὼν, καὶ αὐτοῖς ἐπιστρατεύει τοῖς νεκροῖς σώμασι, καὶ κάμινον ἀνάψας, καὶ πολλῇ ταύτην ὕλῃ καὶ ἐπιτηδείᾳ θρέψας, ἀκοντίζει κατ' αὐτῆς τὰ μαρτυρικὰ σώματα. Θεὸς δὲ ὁ τῶν ψυχῶν ἐραστὴς οὐδὲ τῶν σωμάτων ἠμέλει· ἀλλὰ βροντῶν μέντοι χρῆμα καὶ ἀστραπῶν ἀθρόον καταρραγεῖσα προφθάνουσι τὸ τῆς καμίνου πῦρ, καὶ αὐτὸν τὸν δικάζοντα καὶ τὸ ὑπηρετούμενον αὐτῷ πλῆθος, εἰς θάλην δεικνύουσι καὶ ἀσβόλην. Καὶ τοῦτό γε προοίμιον τῆς ἀτελευτήτου γεέννης εὗρον, οἱ καὶ μόνοι

D ἐκείνης ὡς ἀληθῶς ἄξιοι. Ὑετὸς δὲ κατὰ πόδας ῥαγδαῖος ἐπιπεσὼν σβεννύει τὴν κάμινον, καὶ τεθούσαις αὐτίκα χερσὶ τὰ παρθενικὰ λείψανα οἱ εὐσεβεῖς ἀνελόμενοι, καὶ διαπρεπῶς κοσμήσαντές τε καὶ περιστείλαντες, τάφον αὐτοῖς ἐν τῷ τῆς τελευτήσεως ἔχωσαν τόπῳ, Θεοῦ καὶ ταῦτα θαυματουργοῦντος, ὅπως ἃς μία γαστὴρ ὤδινε, ταύτας καὶ τάφος εἷς πιστευθῇ· καὶ ὧν ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἔλαχον αἱ ψυχαὶ νυμφῶνα, τούτων μηδὲ ἡ κωφὴ διαστῇ κόνις· ἀλλ' εἶεν ἀδελφαὶ κἂν τῷ βίῳ, ἀδελφαὶ κἂν τοῖς οὐρανοῖς, ἀδελφαὶ κἂν τῇ γῇ δεικνυόμεναι. Τίμιος

ὕρο πρὸ τῷ τάφῳ αὐτῶν ἱερὸν ἵδρυται, οἱονεί ἰμὸν, ἔνδον προχέοντα θαύματα.

A diem positum est in earum sepulcro, instar cujusdam fluvii intus effundens miracula.

ἀκουσάτωσαν ταῦτα καὶ ἀδελφαὶ καὶ παρ- ἰ ὅσαι ὑπὸ ζυγόν. Καὶ αἱ μὲν οὕτως ἀλλή- ίτωσαν, αἱ δὲ μὴ τῆς οἰκείας καταγινωσκέ- ύσεως· Ἀνέῳγε γὰρ καὶ γυναιξὶν ἡ τοῦ υ θύρα· πᾶσαι δὲ ὁμοίως καὶ θανάτου διὰ καὶ πάντως καταφρονείτωσαν, ἵνα καὶ τῶν ἀρὰ τῆς αὐτοῦ φιλανθρωπίας καὶ τῆς χρηστό- τολαύσειαν, ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν κὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρισ- οῦ τῷ Πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι δόξα, ίτος νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώ- ῆν.

XI. Hæc audiant sorores, et universæ mulieres, tam virgines, quam quæ sunt conjunctæ matrimonio. Et illæ quidem sic se invicem diligant; hæc autem suam non condemnent naturam. Nam feminis quoque aperta est janua martyrii. Omnes autem similiter et mortem et omnia contemnant, ut similia quoque consequantur ab ejus bonitate et benignitate. Quæ detur nobis omnibus consequi gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri simul cum sancto Spiritu gloria, honor et potentia, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΤΗΣ ΟΣΙΑΣ ΜΗΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΘΕΟΔΩΡΑΣ ΤΗΣ ΕΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ.

VITA ET CONVERSATIO

S. MATRIS NOSTRÆ

THEODORÆ ALEXANDRINÆ.

(Latine apud Surium Sept. 11, Græce ex ms. Paris. 1526.)

νων μὲν ἤδη τὴν αὐτοκράτορα Ῥωμαίοις ἀρχὴν, Γρηγόριος δὲ τὴν τοῦ ὑπάρχου ἐν τῇ κατ' Αἴγυπτον εἶχεν Ἀλεξανδρείᾳ. ὁ τοσοῦτον ἐπ' ἄλλῳ τῶν ἁπάντων Ἀλεξάν- σον ἐπὶ Θεοδώρᾳ μᾶλλον ἐκαλλωπίζετο, τρὸς αὐτῆς ὑπάρξασα καὶ πατρὶς, καὶ ἀγενῆ κλάδον ἀναδοῦσα, καὶ οὕτω πάσαις χάρισιν. Ἐν αὐτῇ γὰρ ἡ σεμνὴ τῷ ὄντι, ία τοῖς ἤθεσι, τὰς ἐν κόσμῳ διατριβὸς· ἀνδρὶ μὲν συνοικεῖν λαχοῦσα συναφείᾳ κατὰ νόμον, ταύτῃ δὲ καὶ ἄλλως μὲν τὴν ην τοῖς ἀνδράσι τιμὴν ἀπονέμουσα μάλιστα ωφρονεστάτη τε εἶναι· τῶν ἐν τῇ πόλει ἰκείως τε πρὸς τοῦτον καὶ πιστῶς διακεῖ- ὶ καθαρὰν αὐτῷ τὴν στοργὴν φυλάττειν καὶ υπαροῖς ἀνεπίμικτον. Ἐπειδὴ δὲ ἀνεπι- ἰγαπῶντας βιοῦν οὐκ ἔτι μὴ καὶ τὰς ἐκ τοῦ προσβολὰς δέχεσθαι, πειρασμὸς ἐγείρεται ῃ δεινός. Ἐκεῖνος γὰρ τό τε τοῦ ἀνδρὸς ῶν, τῇ τε σεμνότητι τῆς ὁσίας διαφθονῶν ο καὶ σπουδὴν τὴν τοιαύτην συζυγίαν διατε-

B Zeno quidem Romanum jam tenebat imperium, Gregorius autem præfecti gerebat magistratum in Alexandrina Ægypti civitate. Alexandria autem nullo ex omnibus aliis tantum gloriabatur, quantum Theodora, ut quæ esset ejus mater, et quæ eam pepererat patria, et ramum edidisset tam pulchrum et omnibus adeo scatentem gratiis. In ea enim suam mundanam habebat conversationem ista vere veneranda, et ornata moribus, cum viro conjuncta legitimo matrimonio, ei quidem eum qui maritis debetur honorem tribuens; maxime autem ab eo dilecta, quod esset castissima omnium quæ erant in civitate, benevoleque et fideliter in eum esset affecta, et purum ei servaret amorem, et nullis turpibus immistum desideriis. Quoniam vero ii quibus placet vivere citra reprehensionem fieri non C potest, ut non oppugnentur maligni insidiis, gravis quoque in eam ab ipso excitatur tentatio. Ille enim tunc videns hujus mariti moderationem, et hujus sanctæ invidens honestati, adhibuit omne studium et diligentiam, ut hanc rescinderet conjunctionem.

ιὶ δὴ τινα ῥεόντων χρήμασι καὶ πλούτῳ

II. Quemdam itaque juvenem, pecuniis et opibus

onustum, quibus rerum copia suppeditabat materiam ad stimulum amoris, incitavit ad eam amandam propter florentem ejus speciem. Illa autem non nutum, non gestum, nec quidquam tale omnino sustinente, nullus non lapis ab eo movebatur, ut ad effectum omnino deduceret id quod desiderabatur; adeo ut ejus familiares et vicinas, ad hoc ei inservientes, assidue transmitteret quidquid erat desiderabile et blandiens cupiditati se daturum pollicens. Illa autem his verbis et illecebris opponebat diem judicii et timorem gehennæ: Quin etiam erubesco, dicebat, vel ipsum solem habere testem talis flagitii. Quod quidem verbum cum apprehendisset una ex lenis, mali accessionem habens artem magicam, hoc ei proposuit probabiliter: Sed hoc inquiens, a te fiat post solis occasum et nullus erit qui te cognoscat: neque futurus est ullus omnino testis apud Deum, aut apud homines. Hæc audivit et fuit cor ejus protinus illectum et seductum. Erat enim mulier quæ natura facile capi potest et decipi, et maxime quod futurum esset ut factum Deum lateret, per fraudem audiverat et crediderat. Et sic ad effectum deductum est malum ejus consilium.

III. Postquam autem re facta quam turpis et indecora res sit peccatum, agnoscit, acerbos habens stimulos et valde compuncta conscientia cruciari animo cœpit et amara duci pœnitentia dicens: Ex quali honore ad quantam transii ignominiam! « Putruerunt et corruptæ sunt cicatrices meæ a facie insipientiæ meæ [1]; » et: « Conversa sum in ærumnam, dum infixa est mihi spina. » Hæc dicebat et lacrymarum emittebat fontes calidos, sic peccati abstergens fœtorem et deformitatem. Conjux autem ignorans causam ejus tristitiæ, omnia dicebat et faciebat, eam consolans et pro viribus eam conans recreare. Sed illa, peccato tanquam quodam ulcere interna depascente et cogitationem non sinente quiescere, erat inconsolabilis, et nullam attendebat orationem, quæ eam recrearet. Propterea statuit venire ad unum ex sacris monasteriis, in quo piæ exercebantur feminæ, et sic aliqua ratione parare sibi consolationem. Cum ergo abiisset, et ejus quæ præerat pedes apprehendisset, eam valde rogabat et petebat, ut quamprimum afferretur divinum Evangelium. Causa autem erat, ut hinc certior fieret, an quod vespere ei factum fuerat, evasisset evidens Dei oculis. Et quid, ait ei præfecta, est Deo incognitum? Num enim (sicut ait divinus David [2]) qui plantavit aurem non audit? aut qui finxit oculum non considerat, cui vel ipse primus et exilis cordis nostri motus evadit manifestus? Sed si dolorem nolis habere intensiorem, mihi expone quidnam sit, quod tuum mordet animum; et fortasse nobis non deerit remedium. Illa autem recordatione ejus, quod factum fuerat, commota ad lacrymas, quod ab initio petierat, denuo petiit Christi Evangelium.

A βαρυνομένων, οἷς ὕλη πρὸς αἴστρον ἡ εὐθηνία, τὸν ταύτης διὰ τὴν ἐπανθοῦσαν ὥραν ἐπ ἔρωτα. Ἐκείνης δὲ μὴ νεῦμα, μὴ σχῆμα, μ ὅλως τῶν τοιούτων ἀνεχομένης, λίθος αὐτῷ ἐκινεῖτο τοῦ πάντως εἰς ἔργον ἀγαγεῖν τὸ ὑπ μενον· ὡς καὶ τὰς συνήθεις αὐτῇ, καὶ τ γειτόνων πρὸς τοῦτο διακοσμουμένας συ διαπέμπεσθαι πᾶν ὅπερ ἐφετὸν καὶ σαῖνον ἐπι δώσειν ἐπαγγελλόμενος. Ἡ δὲ τοῖς ῥήμασι τ καὶ ὑποκνίσμασι τὴν τῆς κρίσεως ἡμέρα τὸν τῆς γεέννης ἀντετίθει φόβον· ἀλλὰ μ Τὸν ἥλιον αἰσχύνομαι, φησί, μάρτυρα τοῦ τ μιάσματος..... δραξαμένη ῥήματος τῶν πρ μία προσθήκην τοῦ κακοῦ καὶ τὴν μάγον ἰ τέχνην, πιθανῶς δῆθεν αὐτῇ προέτεινε· μετὰ δυσμὰς ἡλίου, λέγουσα, τόδε σοι πραχ B οὔτε τινὰ τὸν συγγινώσκοντα ἕξεις, οὔτε μὴν ἡ πρὸς ἀνθρώπους, μάρτυρα τὸ παράπαν ἔσ Ταῦτα ἤκουσέ τε, καὶ τὴν καρδίαν εὐθὺς ὑπέδυ γυνὴ γὰρ ἦν φύσις εὐεξαπάτητος καὶ ἁλώσιμος, κ λιστα ὅτι καὶ Θεὸν τὸ πραχθὲν λάθοι δολερ καὶ ἐπίστευσε· καὶ οὕτως εἰς ἔργον ἐξέβη τὸ π βούλημα.

Γ'. Ἐπεὶ δὲ μετὰ τὴν πρᾶξιν, ὅπως π καὶ ἄσεμνον ἡ ἁμαρτία γνωρίζεται, παρὰ ἰχ τὰς ἀκίδας καὶ ἰσχυρῶς τὸ συνειδὸς κατ καὶ μάλιστα τοῦ πράξαντος σεμνὸν τὸ π μεταδιώκοντος βίον καὶ φιλοσοφίᾳ π ἠρξαντο καὶ αὐτὴ σπαράττεσθαι τὴν ψυχ πικρὸν οἷον τὸν μετάμελον δέχεσθαι· Εἰ ἀ οἵας τιμῆς τὴν αἰσχύνην μετέβη! Προσ C ἐσάπησαν οἱ μώλωπές μου, λέγουσα, ἐπ τῆς ἀφροσύνης μου, καὶ ὅτι ἐτράφη ρίαν, ἐν τῷ ἐμπαγῆναί μοι ἄκανθα. Ἐπ τε καὶ θερμὰς δακρύων ἠφίει πηγ οὕτω καὶ ἀκαλλὲς τῆς ἁμαρτίας ἀπ Ὁ μέντοι σύνοικος, τὴν αἰτίαν τῆς σ ἀγνοῶν, πάντα τε ἔλεγε καὶ ἐποίει αὐτὴν, καὶ ὅση δύναμις, ἀναλαμβάνει ἀλλ' ἐκείνη ὥσπερ τινὸς ἕλκους τῆς ἁμ βοσκομένης τὰ ἔνδον, καὶ τὸν λογισμ οὐκ ἐώσης, ἀπαράκλητος ἦν καὶ οὐδενὶ ἐν ηγορροῦντι προσέχουσα. Διὰ ταῦτα καὶ εἰς ὁ τῶν ἱερῶν ἀφικέσθαι φροντιστηρίων, ἐν ᾧ γυ ἠσκοῦντο θεοσεβεῖς καὶ οὕτω τρόπον τινὰ π χῆς ἑαυτῇ μηχανήσασθαι. Ἀπελθοῦσα γ D τῶν τῆς προεστώσης λαβομένη ποδῶν, πολ ἣν δεομένη ταύτης, καὶ τὸ θεῖον Εὐαγγέλιο αχθῆναι τὸ τάχος αἰτοῦσα· καὶ τὸ αἴτιο πληροφορίαν ἐκεῖθεν λαβεῖν, εἰ τὸ διαπ ἐσπέρας αὐτῇ τοῖς τοῦ Θεοῦ δῆλον γέγονεν ὀφ Καὶ τί, φησὶν ἡ καθηγουμένη πρὸς αὐτὴν, ι ται τῷ Θεῷ; Μὴ γὰρ (ὡς ὁ θεῖος ἔφη Δ φυτεύσας τὸ οὖς οὐχὶ ἀκούει; ἢ ὁ πλάσ ὀφθαλμὸν οὐχὶ κατανοεῖ, ᾧ καὶ αὐτὴ πρω λεπτὴ κίνησις τῆς καρδίας ἡμῶν δῆλη γ πλὴν, εἰ μὴ μέλλοις ἐπιτείνειν τὸ ἕλκος

[1] Psal. XXXVII, 6. [2] Psal. XXXI, 4. [3] Psal. XCIII, 9.

:θου, τί τὸ δάκνον σου τὴν ψυχὴν, καὶ ἴσως
ρήσομεν θεραπείας. Ἡ δὲ, τῇ μνήμῃ τοῦ
ς κινηθεῖσα πρὸς δάκρυα, τὸ ἐξ ἀρχῆς
καὶ αὖθις ἐζήτει τοῦ Χριστοῦ Εὐαγγέλιον.
ὐθὺς ἀνελίξασα ἅμα τῇ ἐπιβολῇ τῶν ὀφθαλ-
ῖνο εὗρεν ἐγκείμενον, τὸ ὃ γέγραρα γέγραφα.
τίκα λύπῃ βαρείᾳ τὴν ψυχὴν πληγεῖσα, ταῖς
τὴν ὄψιν πατάξασα, Οὐαί μοι τῇ ἀθλίᾳ, μέγα
φεῦ τῆς πλάνης, φεῦ τοῦ τολμήματος! εἰς
τοῦ ἀνδρὸς ἐξύβρισα κοίτην. Ταῦτα λέ-
καὶ συγχύσεως μὲν τὴν καρδίαν, δακρύων
οοῦσα τὸ ἔδαφος, καὶ μηδὲ τὸ ὄμμα πρὸς
; αἴρειν τολμῶσα, ἀλλὰ καὶ τούτου ἀπείρ-
λέγουσα, ὡς καὶ τῷ ἀέρι μολυσμὸν δοῦσα τῇ ἀτοπίᾳ τοῦ ἐγχειρήματος, μὴ προσθεῖναι τὸν
ἔγνω κόσμῳ προσμεῖναι καὶ τοῖς ἐν κόσμῳ, ἀλλὰ σοφωτάταις ἐπινοίαις πτερνίσαι τὸν ἀπατή-

.αὶ ἀνδρεῖον αὐτίκα σχῆμα περιθεμένη, ὡσὰν B
ὺς διάκοντας λάθῃ (ᾔδει γὰρ ὡς σφόδρα τῷ
ιελήσει περὶ αὐτὴς καὶ οὐ παύσεται ταύτην
ν), ἀνδρῶν πρόσεισι κοινοβίῳ, σημείοις ὀκτω-
τῆς Ἀλεξανδρέων ἀπέχοντι· καὶ ἔτι τοῦ
ἔξω τυγχάνουσα, εἰσδεχθῆναί τε αὐτὴν
καὶ τοῦ ἀριθμοῦ γενέσθαι τῶν ἀσκουμένων.
οὐ πρότερον ἔφησαν αὐτὴν εἰσοικίσασθαι,
ἄνδρα τούτοις καὶ οὐχὶ γυναῖκα νομιζομέ-
μὴ παρ' ὅλην ἐκεῖ τὴν νύκτα αἴθριος δια-
καὶ δοκίμιον οὕτω καρτερίας παράσχῃ τοῖς
ς. Ἡ δὲ οὐ μόνον ἡδέως ἐδέξατο τὸ
καὶ ταῦτα μὴ ἀγνοοῦσα ὅτι θηρία πολλὰ
τὸς προσβάλλει διὰ τὸ τοῦ τόπου ἔρημόν τε
ιδῆ ἄγριον, ἀλλὰ καὶ εἰς ἔργον τὸ προστα-
γαγε· καὶ διενυκτέρευσεν οὕτω προσμένουσα C
ῶνι. Διὸ καὶ ὁ τῷ Δανιὴλ πάλαι καθημερώσας
ντείαν ὠμότητα, αὐτὸς καὶ νῦν τὴν ὁσίαν
ς εἰς οἷον ὕψος ἀναδραμεῖται τῆς ἀρετῆς,
σὶν ἅληπτον διετήρησεν· ὃ καὶ αὐτῇ πεῖρα
ὀντες οἱ μοναχοὶ τὸ συνεῖναι τούτοις θεο-
ριναν. Ἀσμένως οὖν εἰσδεχθείσης, ὁ τῆς
προεστὼς, ἐντυχὼν αὐτῇ κατὰ μόνας, ἐπι-
ρώτα, τίς τε εἴη, καὶ κατὰ ποίαν δὴ τὴν
πρὸς τὰ τῶν μοναχῶν παραγένοιτο. Μὴ
ασι χρεῶν, φησὶ, βαρυνόμενος, ἢ φόνῳ
ούς, ἢ τρέφειν παῖδας ἠπορηκὼς, τὸ κοσμι-
βαλεῖν σχῆμα προείλου; Δι' οὐδὲν τούτων,
ρα εἶπεν, ὦ πάτερ, ἀλλὰ παρὰ τὸ σχολάσαι
ν τοῦ κοσμικοῦ θορύβου, καὶ τὰς οἰκείας
σασθαι ἁμαρτίας. Πῶς δὲ καὶ, ἀνθυπέφε- D
έγας, καλῇ; Καὶ ἡ γενναία, Θεόδωρος, εἶπεν,
ὄνομα. Ὁ δὲ, καὶ μὴ ὑπολάμβανε, ἔφη,
Θεόδωρε, ὅτι ἐκτὸς ἔσται σοι πόνων ἡ
διαγωγή· ἀλλ' εἰ βούλει τῷ ὄντι τὸν τῆς
; ζυγὸν ὑπελθεῖν, πάσαις ἴσθι χρείαις
σων τῶν ἀδελφῶν, οὐ ταῖς ἐν τῇ μονῇ
οἷον τῶν φυτῶν καὶ λαχάνων ἐπιμελούμενος,
τε μετακομιδῇ λειτουργῶν καὶ ἀμελλητὶ
ἀλλὰ δὴ καὶ ταῖς ἔξω ταύτης διακονούμενος,
χρεία καλοίη πρὸς τὴν πόλιν ἀπιέναι, μὴ

A Quod quidem cum primum evolvisset, simul atque injecit oculos invenit illud scriptum: Quod scripsi, scripsi [4]. » Et simul gravi animi dolore sauciata, et manibus suam pulsans faciem : Hei mihi miseræ, magna voce exclamavit ; o errorem, o audax facinus ! violavi viri cubile. Hæc dicens, et cor quidem confusione, solum autem replens lacrymis, et nec ad cœlum quidem audens oculos attollere, sed etiam ab hoc dicens se arceri, ut quæ nefario suo flagitio ipsum etiam aerem polluerit, statuit deinceps non amplius manere in mundo, et in iis quæ sunt mundi, sed sapientissimis cogitatis supplantare eum qui deceperat.

IV. Virili autem induta habitu, ut lateret eos qui eam persequerentur (sciebat enim fore, ut ipsa marito magnæ esset curæ, et eam non cessaret quærere) accedit ad virorum cœnobium, quod decem et octo milliaria distat Alexandria. Et cum esset extra vestibulum, rogabat ut intro admitteretur, et esset ex numero eorum qui exercebantur. Illi autem dixerunt, se non prius eam esse intromissuros, etsi vir ab eis existimaretur esse et non femina, nisi tota nocte illic maneret sub dio, et tolerantiæ experimentum sic præberet fratribus. Illa autem libenter accepit, quod dictum fuerat ; idque cum non ignoraret, quod noctu multæ bestiæ ingrediebantur per locum desertum et admodum agrestem, sed etiam deduxit ad opus id quod imperatum fuerat : et sic pernoctavit, manens ante vestibulum. Quamobrem qui olim Danieli leoninam mansuefecit crudelitatem [5], ipse quoque sciens ad quantam virtutis altitudinem sit sancta perventura, conservavit eam, ne a feris caperetur. Quod cum monachi ipsa didicissent experientia, judicarunt esse Deo gratum, ut cum eis versaretur. Ea ergo libenter admissa, præfectus monasterii eam seorsim allocutus, diligenter eam rogavit quisnam esset, et quanam de causa venisset ad monasterium. Num, inquit, fœnore gravatus, aut factæ cædis convictus, aut cum non haberes unde filios aleres, statuisti mundanum deponere habitum ? Propter nullum horum, o Pater, dixit Theodora, sed ut solus quietem agam a mundano tumultu, et mea defleam peccata. Quomodo autem, subjunxit magnus præfectus, appellaris ? Dixit autem illa generosa mulier : Est mihi nomen Theodorus. Ille autem, Ne existimes, inquit, o frater Theodore, citra laborem tibi futuram eam quæ est hic conversationem : sed si velis revera subire jugum obedientiæ, scias te inserviturum fratribus in omnibus quæ sunt necessaria, non solum in monasterio, ut qui sis curaturus plantas et olera, et ministraturus in aqua exportanda, et hortum irrigaturus, sed

n. xix, 22. [5] Dan. vi, 1 seqq.

foris etiam serviturus, et quando usus exegerit, ut eas in civitatem, minime recusaturus. Neque tamen hoc prætextu contemptui habebis labores exercitationis, sed oportet nihilosecius vacare jejunio et orationi, et de more psallere, vespertinamque et matutinam glorificationem quotidie peragere ; præterea autem nec horarum, quæ vocantur, ullam prætermittere ; quin etiam in genibus flectendis laborare, et sic corpus affligere propter insidias eorum qui bellum gerunt. Atque beata quidem, cum hæc omnia suis accepisset auribus, et ea esse putasset, tanquam aliquas animæ delicias, cum magno et alacri animi studio se ea esse facturam est pollicita. Et sic admittitur in eumdem ordinem cum egregio illo choro monachorum.

A παραιτούμενος. Οὐ μὴν ἔσται σοι ταῦτα πρόφασις πρὸς τοὺς ἀσκητικοὺς πόνους ὀλιγωρεῖν, ἀλλὰ καὶ οὕτω μᾶλλον ἀπαραλείπτως νηστείᾳ δεῖ σε προσανέχειν καὶ προσευχῇ, ψάλλοντα συνήθως καὶ τὴν ἑσπερινὴν ὁσημέραι καὶ ὀρθρινὴν δοξολογίαν ἐπιτελεῖν· πρὸς δὲ καὶ τῶν καλουμένων ὡρῶν μηδεμίαν παραλιμπάνειν, προσπονεῖσθαι δὲ καὶ γονάτων κλίσει, καὶ οὕτω τρύχειν τὸ σῶμα διὰ τὰς ἐκεῖθεν τῶν πολεμούντων ἐπιβουλάς. Ἡ μακαρία μὲν οὖν, ταυτὶ πάντα ἐνθεῖσα ταῖς ἀκοαῖς, καὶ ὥσπερ τι ψυχῆς εἶναι λογισαμένη ἐντρύφημα, μετὰ πολλῆς αὐτὰ τῆς προθυμίας ἐπηγγείλατο πράττειν, καὶ οὕτως ὁμοτελὴς τῷ καλῷ ἐκείνῳ τῶν μοναχῶν χορῷ γίνεται.

B

V. Quoniam autem ejus cum Deo pacta conventa futura erant vera, et a mendacio aliena, valere jubens omnem carnis prudentiam, se statim exuit ad certamina, nullam moram, neque prætextum ullum afferens, quo minus ministraret. Cum ergo octo annos quotidie perseveraret in irrigatione plantarum et olerum, quæ usum præbebant iis qui erant in monasterio, molendique et pinsendi frumentum et ad panem præparandi munus nihilosecius exsequeretur, et coqueret olus quo se alebant qui corpus studebant mortificare, nunquam tamen abfuit a synaxi, quæ peragebatur in ecclesia, sed in ea quoque pium suum ostendebat animum. Sed licet ita degeret, et vitam elegisset tam laboriosam, præcedentis delicti cogitatio non sinebat eam omnino quiescere ; sed nocte, quæ sequebatur hæc diurna ministeria, quando et somno et mediocri oportebat quiete frui, pectus pulsans, et animam movens ad lacrymas : Condona mihi peccatum, dicebat, Domine, quod perdidit decus meæ continentiæ. Cum monachis autem aliquando defecisset oleum, jubetur ut accipiat camelos, et veniens in civitatem, eis afferat oleum, quo sibi erat opus. Cum autem jam iter esset ingressa, accidit ut præter exspectationem maritum aspiceret, divina huic omnino opem ferente Providentia. Nam cum seipsum consolari non posset ejus maritus, ut qui esset a tali conjuge separatus, et ea de causa absque intermissione effunderet lacrymas, et nec tempore quidem posset extinguere animi ægritudinem, petiit a Deo, qui noverat telum, quod ejus cor sauciabat, ut sibi manifestum fieret, an Theodora statuerit alium virum sequi. Hoc enim suspicabatur, et propterea major flamma cordis alebatur.

C

D

Ε'. Ἐπεὶ δὲ αἱ πρὸς Θεὸν αὐτῆς συνθῆκαι τὸ ἀψευδὲς ἕξειν ἔμελλον, πᾶσι τοῖς τῆς σαρκὸς φρονήμασι χαίρειν εἰποῦσα, εὐθὺς ἀπεδύσατο πρὸς τοὺς πόνους, μηδένα ὄκνον μηδὲ πρόφασιν εἰς διακονίαν προβαλλομένη. Εἰσιν οὖν ὀκτὼ τῇ τε τῶν φυτῶν ἀρδείᾳ καὶ τῶν λαχάνων ἃ τοῖς ἐν τῇ μονῇ τὴν χρείαν παρεῖχεν, ὅσαι ἡμέραι προσκαρτερούσε· τοῦ τε ἀλήθειν τὸν σῖτον καὶ τρυγᾶν τὸ ἀλούμενον, καὶ εἰς ἄρτους παρασκευάζειν, οὐχ ὑστερίζουσα, ἕψουσά τε τὸ λάχανον ᾧ καὶ ἀπέτρεφον ἑαυτοὺς οἱ νεκροῦν τὸ σῶμα σπουδάζοντες, οὐδὲ τῆς ἐν ἐκκλησίᾳ τελουμένης συνάξεως ἀπελείφθη ποτέ, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐν ταύτῃ τῆς ψυχῆς ἐνέφαινε τὸ φιλόθεον. Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἔχουσαν ἀγωγῆς, καὶ βίον ἄγων ἐπίπονον ἑλομένην, ὁ τοῦ προλαβόντος σφάλματος λογισμὸς οὐκ ἀνῆκεν ὅλως αὐτὴν ἡρεμεῖν, ἀλλὰ ταῖς πανημέροις ταύταις διακονίαις τῆς νυκτὸς ἐπούσης, ὅτε καὶ ὕπνου καὶ μετρίας ἔδει μεταλαχεῖν ἀναπαύσεως, πλήττουσα τὸ στῆθος, καὶ τὴν ψυχὴν κινοῦσα πρὸς δάκρυα, Συγχώρησόν μοι τὴν ἁμαρτίαν, ἔλεγε, Κύριε, ἡ τὸ εὔσχημον τῆς ἡμῶν ἐκώλυσε σωφροσύνης. Ἐλαίου δέ ποτε τοὺς μοναχοὺς ἐπιλιπόντος, ἐπιτρέπεται αὐτὴ τὰς καμήλους λαβεῖν, ἐφ' ᾧ πρὸς τὴν πόλιν ἀφικομένη τὸ εἰς χρείαν μετακομίσειν αὐτοῖς ἔλαιον. Ὡς οὖν εἴχετο τῆς ὁδοιπορίας, εἰς θέαν ἀδοκήτως τοῦ ἀνδρὸς περιπίπτει, τῆς θείας εἰς τοῦτο πάντως συνεργούσης προνοίας. Παρηγορεῖν γὰρ ἑαυτὸν οὐχ οἷός τε ὢν ὁ ταύτης ἀνὴρ τοιαύτης συζύγου διατμηθείς, ἐπιστόν τε τὸ ἐπὶ ταύτῃ σταλάζον δάκρυον· καὶ μηδὲ τῷ χρόνῳ δυνάμενος σβέσαι τὴν ἀθυμίαν, τὸν εἰδότα οἷον αὐτῷ τὸ βέλος ἐτίτρωσκε τὴν καρδίαν ᾔτει τὸν Θεὸν φανερὸν αὐτῷ γενέσθαι, εἰ Θεοδώρα προσείλετο ἀνδρὶ ἑτέρῳ ἀκολουθεῖν· τοῦτο γὰρ αὐτῷ καὶ ὑπονοούμενον ἦν, καὶ διὰ τοῦτο μείζων ἡ τῆς καρδίας ἐτρέφετο φλόξ.

VI. Qui contritis ergo medetur animis ad eum mittit angelum, qui ejus suspicionis depelleret molestiam : Si velis inquiens, venire in ejus conspectum, fac ut mane surgas, et vadas recta ad martyrium Petri apostoli, et attendas vultum ejus qui tibi primo est occursurus, et te contemplaturus. Sic enim fiet, ut nequaquam frustreris eo

ϛ'. Ὁ τοίνυν ἰώμενος τὰς συντετριμμένας ψυχὰς ἄγγελον αὐτῷ ἐπιπέμπει τὸ λυπηρὸν τῆς ὑπονοίας διασκεδάζοντα· Εἰ βούλοιτο δέ, φησί, καὶ εἰς ὄψιν αὐτῇ προσελθεῖν, ὀρθριώτερον ἀναστῆναι καὶ εὐθὺς βαδίσαι τοῦ μαρτυρίου Πέτρου τοῦ ἀποστόλου, προσέχειν τε τῇ ὄψει τοῦ πρώτου αὐτῷ συναντήσοντος καὶ προσαγορεύσοντος. Οὕτω γάρ, εἴπεν, οὐκ

ξῃ τοῦ ζητουμένου. Ἤκουσεν ἐκεῖνος, καὶ τὰ ἐπηγγελμένα ποιεῖ, καὶ συνίασιν ἀλλήλοις ὀσωπον καὶ κατ' ὀφθαλμούς. Ἀλλὰ πόθεν ἐνῳ συμβαλεῖν τὴν ὁμόζυγον εἶναι, ἄνδρα τὸ ενον καθορῶντι, καὶ κατ' ἄνδρας ἐνδεδυμέ- αἱ ἄλλως ἐσθῆτος οὔσης μοναχικῆς, ἤδη δὲ ῆς ὥρας ὑπομαρανθείσης αὐτῇ τῇ ἀμέτρῳ κθείᾳ καὶ τῷ τραχεῖ τῆς ἀσκήσεως; Ἐκείνη τῷ μόνον αὐτὸν ἰδεῖν, καὶ τὴν ὄψιν αὐτῇ αι τίς ὁ βλεπόμενος (ἔσωζε γὰρ ὁ χαρακτὴρ ἀτρέστατα τὰ γνωρίσματα), ἀνάμνησιν εὐθὺς νε τοῦ εἰς αὐτὸν φίλτρου καὶ ἁμαρτήματος, ἴ μοι! ἄνερ, ἀνακλαύσασα εἶπεν, εἰς οἵους ἐκδέδωκα ἐμαυτὴν θεραπείαν μηχανωμένη ρὸς σὲ σφάλματος, καὶ δάκρυσιν ἐκεῖνο πολλοῖς ῥαι σπουδάζουσα. Καὶ δὴ καὶ πλησίον αὐτοῦ νη, Χαῖρε τε αὐτῷ προσφωνήσασα, τὸ τάχος φήρχετο. Ὁ δὲ τῇ ὁμοίᾳ μὲν καὶ αὐτὸς ἀντι- γορεύει φωνῇ. Παρῆλθε δὲ τῶν ῥηθέντων αὐτῷ οῦ ἀγγέλου καθάπερ ἐπιλαθομενος, ὡς τῇ μεταβο- τοῦ σχήματος καὶ τῷ ἀνομοίῳ τῆς ὄψεως τὸ παρά- τατηθείς.

Πολλῇ οὖν τῇ ἀθυμίᾳ βαλλόμενος οἷα δια- ς τὴν ἐπαγγελίαν, Ἵνατί με, δέσποτα, παριδὼν, μὴ εἰς τέλος τὰ ἐπηγγελμένα προήγαγες; εὐθεῖς ὁ φανεὶς αὐτῷ παραστάς, Οὐκ ἠπάτησαι, Ὁ τῇ προτεραίᾳ γὰρ συναντήσας σοι μοναχὸς αῖρέ σοι προσειπὼν, αὐτὸς ἦν, ἐκεῖνος αὐτὸς, σπουδαίως ἐπιζητεῖται γυνή. Καὶ οὕτω μὲν τὰ τῆς ὑπονοίας ἐλύετο, τὸ μὴ ἑτέρῳ ταύτην προσελθεῖν ὅπερ ἡ τῶν μοναχικῶν ἀμφίων περιβολή. Ἔμενε δ' οὖν οὕτω περιαλγῶν, ῇ τῆς ὁμοζύγου στερήσει διακαιόμενος. Ἡ δὲ ία Θεοδώρα, τὸ πρὸς Κύριον φιλάνθρωπον ἐξάπτουσα, ἅτε καὶ τῆς αὐτοῦ γλυκύτητος ἤδη ιένη, καὶ μείζοσιν ἀγῶσιν ἑαυτὴν ἐμβαλεῖν ιος ἦν, καὶ ἅπαξ, τῆς ἡμέρας ἐσθίειν τὸ σῶμα ιγώγει· ἔπειτα τοῖς πόνοις προσθεῖσα κατὰ τὰ σιτία παρεῖχε, καὶ οὕτω κατολίγον τοῖς ωτέροις προσβαίνουσα, καὶ εἰς ἕξιν ἄκρας τείας ἐλθοῦσα κινεῖ πρὸς ἱκεσίαν τοὺς συν- μένους αὐτῇ μοναχοὺς, ἐπιτροπὴν τοῦ προ- ος λαβεῖν, ἀρκεῖσθαι δι' ἑβδομάδος προσαγωγῇ ιοφῆς. Ἀλλὰ καὶ τούτου κατὰ γνώμην τυχοῦσα ἑτέραν ἀπεῖδε δέησιν, τριχίνοις ἐνδύμασιν ψαι τὸ σῶμα, ὥσπερ ἀμυνομένη τὴν πλήξασαν ν. Οὔπω γὰρ οὐδὲ μετὰ τοσούτους ἀγῶνας ἠδύνατο τῆς πληγῆς ἐκείνης λαβεῖν, ἀλλ' ν ἀεὶ τῇ προσθήκῃ τῶν ἐπιπόνων, τὸν βεβληκότα υσα, καὶ πολλῷ μείζονα τὴν αἰσχύνην ἧς αὐτὴ θεν ἐκείνῳ περιτιθεῖσα, γυνὴ τὸν καὶ πολλοὺς νικη- : τῶν ἀνδρῶν καὶ σάρκα φοροῦσα τὸν ἀσώματον υμένη.

Ἵνα δὲ καὶ ὁ πολὺς ἐν ἐλέει Θεὸς δοξασθῇ, ἡ ἐκείνης ἀξιοθαύμαστος ἀγωγὴ γνώριμος ιτῇ, θαυματουργεῖταί τι τοιοῦτον λόγου καὶ ας ἄξιον. Λίμνη τῆς μονῆς ὑπῆρχεν ἐγγύς· ι κροκόδειλος ἐμφιλοχωρῶν, ᾧ ἂν ἐντύχοι τῇ

A quod quæris. Audivit ille, et fecit sicut jussus fuerat. Et conveniunt adversis frontibus, et se invicem aspicientes; sed undenam posset ille conjicere eam esse suam conjugem, cum id quod ei apparebat videret esse virum, et virili veste indutum, maxime cum vestis esset monastica, et jam ei emarcuisset species immodica afflictione et asperitate exercitationis? Illa autem cum eum solum vidisset, et ei indicaret vultus, quisnam esset qui videbatur (servabat enim illius figura indicia immutabilia), recordata est protinus sui in eum amoris et peccati, et, Hei mihi, o marite, flens et humili voce dixit, ad quantos me labores tradidi, dum mei in te delicti quæro medicinam, et studeo multis illud delere lacrymis! Et cum ei fuisset propius, B et ei, Salve, dixisset quam primum præteriit. Ille autem eam quoque simili voce resalutavit. Præteriit autem veluti oblitus eorum quæ ei dixerat angelus, ut qui figuræ mutatione et vultus dissimilitudine fuisset omnino deceptus.

VII. Multa itaque afflictus animi ægritudine, ut qui frustratus fuisset promissione: Cur me, Domine, despiciens, dicebat, non deduxisti ad finem ea quæ promissa fuerant? Sed rursus accedens is, qui ei apparuerat: Non fuisti deceptus, dixit. Nam qui tibi pridie occurrit monachus, et dixit tibi, Salve, is ipse erat illa tua conjux, quæ a te studiose quæritur. Et sic quidem soluta ei fuit suspicio, quod ea ad alterum virum non accessisset: quod quidem sig- C nificabat amictus monasticarum vestium. Ille tamen deinceps manebat dolore affectus et cruciatus propter privationem conjugis. Beata autem Theodora amore Domini magis accensa, ut quæ jam gustarat ejus suavitatem, et parata erat seipsam in majora conjicere certamina, et semel in die comedens, corpus castigabat; deinde adjiciens laboribus, secundo quoque die cibum sumebat; et sic paulatim aggrediens magis laboriosa, cum pervenisset ad habitum summæ abstinentiæ, monet monachos, qui cum ea exercebantur, ut a præfecto peterent ei permitti, ut cibum semel tantum sumeret in hebdomada. Sed cum id quoque esset, ut volebat, consecuta, ad alteram aspexit petitionem, D nempe ut corpus contereret cilicio, veluti ulciscens eam, quæ ipsam sauciarat, voluptatem. Nondum enim nec post tam multa quidem certamina poterat eam capere oblivio illius plagæ, sed semper pergebat, adjiciendo labores, ferire eum qui percusserat, et ei majorem inurere ignominiam ea quam passa fuerat, femina eum qui multos viros vicerat, et carnem gestans, eum fundens ac profligans, qui erat incorporeus.

VIII. Ut autem glorificaretur Deus, qui est magnus et copiosus in misericordia, et cognosceretur illius vita admirabilis, fit tale miraculum, dignum quod scribatur et mandetur memoriæ. Erat quidam lacus prope monasterium. In eo

habitans crocodilus, in quemcunque incidisset hominem vel bestiam, seu parvam seu magnam, eam protinus exedebat. Iis itaque, qui in ea regione habitabant, erat malum adeo terribile, ut ipse præfectus civitatis (erat autem hic ille Gregorius, quem quæ præcessit significavit oratio) in eo loco statuerit milites ad arcendos eos qui illac transibant. Cum ergo scivisset præfectus monasterii, qualis esset vita Theodoræ, et quod prope conferri posset cum ipsis angelis, et quod non esset expers divinæ gratiæ, eam accersivit et ei dixit : Fili, Theodore, tolle urnam, et propera nobis aquam afferre ex hoc lacu. Illa autem ex apostolico præcepto sciens esse parendum iis qui præsunt, implevit quod jussa fuerat. Et multis jubentibus illam e loco excedere, si non mortem cuperet apertissime, illa tamen freta fide in Deum, et peragens opus obedientiæ, quæ novit vitam conciliare, non mortem, cum effugisset omnes qui arcebant, accedit ad locum : et (o admirabilia tua opera, o Domine [6]) conspecta fuit vehi a bellua ; et cum aquam hausisset, et implesset vas quod erat in manibus, vecta rursus ad illa bellua terræ redditur. Et sic illa quidem in terra conservatur illæsa ; bellua autem, cum sancta ipsam increpasset, luit pœnas eorum quæ ad hoc usque tempus admiserat, et eo in loco statim cernitur mortua. Evadit ergo res aliis quoque manifesta, utpote quod qui percepissent oculis, eam multorum auribus tradere voluerint : et propterea Deo omnes egerunt gratias.

IX. Erat autem hic quoque invidia factura, quæ ei conveniunt, et ejus sunt propria. Quidam enim ex monachis (nemo est enim, qui non appetatur inimici insidiis) invidentiæ stimulis icti, quod viderent beatam venire ad summum virtutis, insciente præfecto, eam mittunt in quoddam Procul remotum monasterium, tradentes ei epistolam, specie quidem, ut quæ haberet aliquid quod urgeret, et postularet celeritatem ; revera autem ita structæ fuerant insidiæ, quoniam hoc noctu fiebat, ut devoraretur a bestiis. Erat enim illa via deserta, et in qua solæ alebantur feræ. Sed frustra has insidias molitus est adversarius, et secus evenit quam ipse machinabatur. Ad sanctam enim in via errantem accedit quædam bestia, fitque ei dux viæ non fallax, donec eam deduxit ad monasterium, ad quod fuerat missa : imo vero ne tunc quidem discessit. Cum ea enim ingressa, ipsa quoque introiit; et cum illa ivisset, ut præfecto redderet litteras, ingressa est fera ad janitorem, cumque mox erat discerptura, nisi ille clamasset; et cum ex clamore conversa beata cognovisset quisnam esset tumultus, offendit virum, qui jam exedebatur a bestia. Illa ergo statim, apprehenso

A λίμνῃ παραβάλλοντι ἀνθρώπῳ ἢ κτήνει, τε καὶ μείζονι, τοῦτο δεῖπνον εὐθὺς ἐποιεῖτο· οὖν κατέστη τοῖς ἐπιχωριάζουσιν ἐπίφοβον κόν, ὡς καὶ αὐτὸν τὸν τῆς πόλεως ὑπαρχον [Γ ριος δὲ οὗτος ἦν ὃν καὶ πρόσθεν φθάσας ἐδήλωσε) στρατιώτας παρακαθίσαι τῷ τόπ γειν τοὺς δι' ἐκείνης ὁδεύοντας. Εἰδὼς οὖ μονῆς προεστώς, οἷος ἦν ὁ τῆς Θεοδώρας β ὡς μικροῦ καὶ ἀγγέλοις αὐτοῖς ἀμιλλώμε ὡς, οὐκ ἂν εἴη καὶ χάριτος θείας αὐτ μετάλλητον αὐτὴν ποιησάμενος, Τέκνον, ἄ δωρε, τὸ κεράμιον ἄρας, ὕδωρ ἡμῖν ἐκ τ λίμνης ἐπείχθη τι ἀγαγεῖν. Ἡ δὲ πεῖθαρ ἡγουμένοις ἀποστολικὴν εἰδυῖα παραίνεσ τὸ κελευσθὲν, καὶ πολλῶν αὐτὴν ἀναχω που διακελευομένων, εἰ μὴ θανατῇ B ἐκείνη πίστει τῇ εἰς Θεὸν θαῤῥοῦσα ἔργον ἀνύουσα, ἢ ζωὴν μᾶλλον οἶδε, προξενεῖν, πάντας ὁμοῦ διαφυγοῦσα τῇ λίμνῃ προσβάλλει, καὶ, ὦ τῶν σου, Κύριε ! ἐπάνω τοῦ θηρὸς, ἑωρᾶτο ἀῤῥυσαμένη τε ὕδωρ καὶ τὸ ἐν χερσὶν ἄγη σασα, ἔποχος πάλιν ὑπ' ἐκείνου δὴ τοῦ ξηρᾷ παραδίδοται. Καὶ οὕτως ἐκείνη τῇ γῇ διασώζεται· τὸ δὲ θηρίον παρ' αὐτ μηθὲν εἰσπράττεται δίκην τῶν μέχρι τοῦ θέντων αὐτῷ, καὶ παρ' αὐτίκα τῷ τόπῳ νεκρόν· γίνεται οὖν τὸ πρᾶγμα ἐπίδηλον, ἅτε τῶν ὀφθαλμοῖς τοῦτο πολλῶν ἀκοαῖς χαρίσασθαι βουληθέντω C εἶχε Θεὸς δι' ἐκείνης εὐχαριστοῦντας αὐτ

Θ'. Δεῖ κἀν τούτῳ τὰ οἰκεῖα ὁ σθαι. Τινὲς γὰρ τῶν μοναχῶν (ἐπ ἐπηρείαις ἀχείρωτος τοῦ ἐχθροῦ), βεβ βληθέντες, οἷς ἑώρων τὴν μακαρίαν τῆς ἠκουσαν, λάθρα τῆς τοῦ προεστ εἰς ἕν τι τῶν μακρὰν ἀσκητηρίων πουσιν, ἐπιστολὴν ἐγχειριζοντες, τὸ μὲν, ὥστε τῶν ἐπειγόντων ἔχουσαν, δεόμενον ὀξυτέρου, τὸ δὲ ἀληθὲς συσκ καὶ νυκτὸς διεπράττετο, κατάφρωπα θηρίων· ἔρημος γὰρ ἡ ὁδὸς ἐκείνη μόνων τροφός. Ἀλλ' εἰς μάτην ἐ τῷ ἀντικειμένῳ, καὶ τοὐναντίον μᾶλλον, ἐτεχνάζετο. Πλανωμένῃ γὰρ καθ' ὁδὸν D προσέρχεταί τι θηρίον, καὶ γίνεται ἀπλανὴς ἕως ἄγων τῇ μονῇ παρέστησε, πρὸς ἔτυχεν ἐκπεμφθεῖσα· μᾶλλον δὲ οὐδὲ οὐ ἔστη· εἰσελθούσῃ γὰρ καὶ αὐτὸ συνεισέρ νης πρὸς τὸ ἐγχειρίσαι τῷ προεστῶτι τὴν ἐ ἀπελθούσης, ὁ θὴρ τῷ πυλωρῷ ἐπῄει, οὔπω διασπᾷν αὐτὸν ἔμελλεν, εἰ μὴ β ἐκείνου, καὶ συνδρομῆς γεγονυίας ἐπιστρ μακαρία, καὶ ὅστις εἴη ὁ θόρυβος διαγνοι λαμβάνει τὸν ἄνδρα βρῶσιν ἤδη, τοῦ θηρὸς νον. Εὐθὺς οὖν ἐκείνη τοῦ φάρυγγος αὐτ

[6] Psal. xxxix, 6.

διαφθορᾶς τὸν ἄνθρωπον ἀπαλλάττει, ἐλαίῳ φουσα τὰ βλαβέντα μέλη, καὶ Χριστοῦ τὸ ιοσεπᾴδουσα, τοῦτον μὲν ὡς τὸ προτερον δείκνυσι, τὸ δὲ θηρίον πεσεῖν τε καὶ διαρ-ταραχρῆμα ποιεῖ.

ὅτα ἐκείνῃ μὲν λαθεῖν ἠβούλετο, καὶ οὐδὲν ν ἐπάνοδον ἐφανέρου τοῖς μοναχοῖς· οἱ δὲ τῆς εὐεργεσίας ἅμα πρωὶ αὐτάγγελοι ζθέντος γίνονται, Εὐχαῖς Θεοδώρου, λέγον-ιποῦ θανάτου ῥύεται ἄνθρωπος καὶ θηρίου ιμῖν χαρίζεται, τὸν εἰς βρῶσιν ἤδη λη-Ων καὶ τοὺς λόγους ὁ προεστὼς τοῦ φρον-καταπλαγεὶς τίς ὁς ἐκεῖσε τοῦτον ἀπεί-κπορούμενος διηρώτα· ὡς δὲ ἦσαν ἅπαντες τὴν μακαρίαν προσβλέψας· Τίς οὗτος, ἔφη, ὁς ἐπὶ προφανεῖ κινδύνῳ ἀωρίσε τῶν νύκ-ιπειγὲ τὰ ἐκεῖσε καταλαβεῖν; Καὶ θέα μοι εὐθείας ἀνάπλασμα, καὶ τὸ ἄτυφον γὰρ ριποιουμένῃ, καὶ τοῖς ἀδελφοῖς φυλάττουσα λητον· Ὕπνῳ, εἶπεν, τότε τοὺς ὀφθαλμοὺς ν τε καὶ τοὺς ἔξω βαρυνομένη, μὴ εἰπεῖν τι τοὺς ἀποσταλέντας ἐξ ὀνόματος· διει-ινῶς ὁ διάβολος, αὐτὴν μὲν τὴν ὑποσκελι-ῶν τοσαύταις νίκαις τὴν ἧττον ἀναπα-ἑαυτὸν δὲ κατακράτος ἡττώμενον. Ἀφέ-τοῦ κατὰ τὸ λανθάνον ἐπιβουλεύειν φανε-ς παραστὰς ἠπείλει μὴ ἀνήσειν τοὺς πει-ἐπάγοντα, ἕως αὐτὴν θείῃ πτῶμα γελώμε-νῦν ἀπὸ πάντων θαυμαζομένην. Εἶπε καὶ ἀφῆκε τὸν μεταξὺ χρόνον γένεσθαι, ἀλλὰ ς μονῆς εἰς ἔνδειαν καταστάσης, κελεύεται ὁ προεστῶτος ἡ μακαρία μὴ μέλλειν, ἀλλὰ ἵλους· αὖθις λαβοῦσα καὶ πρὸς τὴν πολιν ν σῖτον αὐτοῖς πρίασθαι. Ἐπετέτραπτο οὗτο, ὡς εἴ γε ἀδυνάτως αὐτῇ γένοιτο πρὸ ἑρας ἐπανελθεῖν, καταλύσειν ἐν τῷ τοῦ ονοντιστηρίῳ, κἀκεῖσε τὰς καμήλους διανα-Ἐπανιουσα τοιγαρουν ἐκ τῆς πόλεως, ἐπεί-πρὸς δυσμὰς ἑώρα τὸν ἥλιον, τῇ τοῦ ἐνά-τὸ ἐπίταγμα μονῇ προσφοιτᾷ, δοθῆναί τε ὐτῇ καὶ ταῖς καμήλοις πρὸς ἀνάπαυσιν ιαὶ γενομένου, πρὸς ποσὶ αὐτῃ τῶν καμήλων ιτο.

ἐντευθεν οὖν ἀρχὴ γίνεται τοῦ πολέμου τοῦ ήν· ὁ γὰρ τοῖς πονηροῖς ἔργοις ἐπιτερπό-ίμων, καὶ τοὺς κατὰ των αγίων πειρασμοὺς ἀεὶ μηχανώμενος, καὶ τῆσδε καὶ πλείω ταν ἐπιδεικνύμενος, ἅτε δὴ καὶ μετὰ τὴν ις ἐκείνου χεῖρας διαφυγούσης, τὰ ἑαυτοῦ ὐκ ἠμέλει, ἀλλὰ νεάνιδά τινα, τότε τῶν τινὶ συγγενείας λόγῳ συνδιατρίβουσαν πτρον ἀνερεθίζει λαγνείας, ἣ καὶ ἄνδρα μακαρίαν ἐξ ὧν ἑώρα λογισαμένη, πρὸς συγκαθευδῆσαι προσεκαλεῖτο, αἰδῶ πᾶσαν καὶ προσώπου καὶ τῆς ψυχῆς. Ὡς δὲ οον ἑώρα πρὸς τοῦτο, καὶ προτιμῶσαν μαλ-ἐπὶ ψιλῷ τῷ ἐδάφει καὶ ταῖς καμήλοις τὸ ἐνδομυχοῦν ἐκείνῃ τοῦ οἴστρου μὴ κι πῦρ δυναμένη, ἐκδίδωσιν ἑαυτὴν ἑνὶ τῶν

A ejus gutture, ipsum liberat ab interitu. Oleo autem membra læsa inungens, et Christi nomen super ea cantans, eum quidem, sicut prius, reddit sanum; efficit autem, ut bestia protinus caderet, et disrumperetur.

X. Hæc illa quidem volebat latere, et post reditum nihil aperiebat monachis: qui autem beneficium fuerant assecuti, statim ipsi id quod factum fuerat renuntiant, dicentes: Precibus Theodori liberatus est homo a gravi morte, et bestiæ gula nobis restituit eum, qui jam cœptus erat devorari. Quorum verbis obstupefactus præfectus monasterii, quisnam eum miserit, dubitans interrogabat. Postquam autem omnes negassent, beatam intuitus: Quis est, inquit, o Theodore,
B qui, cum esset manifestum periculum, te intempesta nocte impulit, ut illic proficiscereris? Mihi vero considera rectæ animæ figmentum. Sibi enim attribuens simplicitatem, et conservans fratres tanquam nulli crimini affines: Tunc, inquit, tam interni quam externi oculi erant mihi somno adeo gravati, ut non possim nominatim dicere eos qui miserunt. Ægerrime autem ferebat diabolus, videns ipsam quidem supplantatam, talibus victoriis a se dedecus repulisse; se autem vi esse superatum. Mittens ergo clanculum insidiari, aperte ad eam accedens, minatus est se non cessaturum intentare tentationes, donec effecerit, ut ipsa cadat, quæ habetur ab omnibus in admiratione. Dixit: et non sivit multum intercedere temporis; sed cum laboraret
C monasterium inopia frumenti, jubet præfectus beatæ ne cunctetur; sed accipiens rursus camelos, et vadens in civitatem, eis emat frumentum. Porro autem hoc quoque ei imperatum fuerat, quod si ea non posset redire ante vesperam, diversaretur in monasterio Nono, et efficeret ut cameli illic requiescerent. Revertens ergo e civitate, quoniam jam solem videbat in occasu, venit ad Nonum monasterium, sicut ei fuerat imperatum; et petiit sibi et camelis dari locum ad quiescendum. Quod cum factum esset, ipsa requiescebat ad pedes camelorum.

XI. Hinc ergo oritur belli in ipsam principium. Qui enim improbis factis delectatur dæmon, et adversus sanctos semper molitur excitare tentationes, in
D ipsam autem majorem etiam ostentans rabiem, ut quæ post venationem effugisset illius manus, non neglexit facere quæ sunt sua, sed quamdam adolescentulam, quæ tunc versabatur cum quibusdam monachis ratione consanguinitatis, incitat ad stimulum libidinis: quæ beatam illam ex iis quæ videbat, arbitrata esse virum invitabat ut secum dormiret, deposito omni pudore et ex vultu et ex animo. Postquam autem vidit eam non obedire, et male in nudo solo dormire prope camelos, non valens illa extinguere latentem intus ignem libidinis, dat se uni ex iis qui illic dormiebant, qui ipse quoque erat viator, et in transitu diver-

satus erat in monasterio. Cum is ergo, qui fecerat iniquitatem, sub auroram recessisset in eum locum, unde processerat, procedens tempus jam intumescentem ostendebat uterum virginis. Quæ a cognatis interrogata a quo hoc factum esset, dixit, Theodorum monachum Octavidecimi monasterii cum ea coivisse. Iis, quæ dicta fuerant, statim credunt monachi. Nam qui beatæ minatus fuerat tentationes docuit etiam puellam hoc dicere, et illos credere. Deinde cum accessissent ad monasterium, ubi se exercebat illa beata, cum magna vociferatione et tumultu dicebant : Theodorus, qui est apud vos monachus, non veritus est tantum admittere flagitium. Rogata autem a præfecto, an rem fecisset tam abominandam, ipsa dixit ei se non habere rem ullam cujus jure teneretur. Atque illi quidem tunc reversi sunt ad suum monasterium.

XII. Postquam autem infans jam editus fuit in lucem, eum tollentes, projiciunt in medium monasterium, in quo erat illa beata. Hoc autem erat insidiæ et artificium inimici, studentis ei injicere animi ægritudinem, et ejus impedire institutum. Sed frustra rursus a te, o maligne, paratæ sunt insidiæ ; imo vero non frustra, sed eas in teipsum es machinatus, te feriente generosa muliere illis ipsis telis, quibus te eam sperabas sauciaturum. Quid enim hinc consequitur ? Infantis esse pater creditur Theodora ; silentio autem accipit eam, quæ ipsam condemnat, sententiam ; et simul cum infante expellitur e monasterio. Ipsa itaque fit nutrix, et tanquam pater, eum cogitur alere, lacte quidem ovium (neque enim poterat aliter) infantem nuper natum nutriens ; lanas autem petens et etiam a pastoribus, ad usum vestis eas puero contexit. Sed quisnam animus acceperit adeo gravem calumniam ? Quænam autem manus non ægre tulisset tam molestum ministerium ? Spatio enim septem annorum afflicta fuit hæc beata. O Dei, qui cuncta intuimini, oculi, inani et falsa opressa calumnia, et e monasterio ejecta, nihil pusilli et abjecti animi aut fecit, aut est locuta : sed talis probri delegit ignominiam, ut quod turpe fecit volens, rursus voluntario tegeret dedecore, et quos non latuit oculos prius malum faciens, placaret rursus : eos solos habens testes, cum rei improbæ sustineret calumniam. Quali autem vivendi ratione utebatur cum aliis ? Illi enim nutrimentum erant herbæ agrestes, potus autem erat aqua, quæ e lacu utcunque ab eo hauriebatur, nisi malis dicere, ejus lacrymæ. Nullum enim erat tempus, quo eæ non effluerent ex ejus oculis, adeo ut Psalmus in ea impleretur : « Et potum meum cum fletu miscebam [7]. » Sic ergo cum corpus ei liquesceret, et negligeretur, erant qui-

[7] Psal. CI, 10.

A ἐκεῖσε προσκαθευδόντων, ὁδίτῃ καὶ αὐτῷ
ἐκ παρόδου τῇ μονῇ καταλύσαντι. Τοῦ τ
ἀνομίαν ἐργασαμένου, ὑπὸ τὴν ἕω τῆς μον
ρήσαντος, καὶ τῆς ὁσίας ἐξ οὗ προῆλθεν
σης, ἡ τοῦ χρόνου παράτασις, αἰρομένην
ὄγκον τὴν γαστέρα τῆς κόρης ἐδείκνυ· καὶ ὁ
παρὰ τῶν συγγενῶν εἰπεῖν ἀναχρινομ
μοναχὸν, εἶπε, Θεόδωρον, τὸν τῆς Ὀκτ
μονῆς, αὐτῇ συμφθαρῆναι. Πιστεύουσιν αὐ
λεχθεῖσιν οἱ μοναχοί· ὁ γὰρ τῇ μακαρίᾳ
ρασμοὺς διαπειλησάμενος, καὶ τὴν κόρ
λέγειν ἐδίδασκε, κἀκείνους πιστεύειν. Εἶτα
προσελθόντος, ἥπερ εἶχεν ἀσκουμένην τ
ρίαν σὺν βοῇ καὶ θορύβῳ, Θεόδωρος, ἔλε
ὑμᾶς τελεῖ μοναχὸς, τοιόνδε μῦσος πρ
B ἔφριξεν. Εἰς ἐρωτήσεις οὖν ἐλθοῦσα παρ
μένου, εἰ κατῆρξεν οὕτω βδελυρᾶς πρ
πρᾶγμα μὴ ἔχειν εἶπε πρὸς αὐτὸν ἐνοχ
Ἐκεῖνοι μὲν οὖν τότε πρὸς ἰδίαν μον
ἐστρεφον.

ΙΒ'. Ὡς δὲ καὶ τὸ βρέφος τεχθὲν ἤδη
εἰς φῶς, ἀράμενοι τοῦτο, κατὰ μέσην ἐνθ
ρία διῆγε τὴν μονὴν ἀπορρίπτουσι. Τοῦτο δ
μεθοδεία καὶ τέχνη τοῦ δυσμενοῦς ἦν α
βαλλεῖ, αὐτῇ σπουδάζοντος ἐμποδιών τε τ
παρασχεῖν. Ἀλλ' εἰς μάτην σοι καὶ αὖθις τ
πονηρὲ, μᾶλλον δὲ οὐκ εἰς μάτην, ἀλλ
σοῦ τεκταινόμενα· ὥσπερ οἷς τρώσειν ἔλπ
τοῖς ἐκείνοις τοῖς βέλεσι πληττούσης σε τ
ναίας. Τί γὰρ τὸ ἐντεῦθεν ; πατὴρ εἶναι πι
C τοῦ νηπίου ἡ Θεοδώρα, σιγῇ τε τὴν κατ
ψῆφον δέχεται, καὶ αὐτῷ βρέφει τῆς μ
ται. Τιθηνὸς οὖν αὐτὴ γίνεται, καὶ οἷα κ
δοτροφεῖν ἀναγκάζεται, γάλακτι μὲν
μὴ ἄλλως εἶχε, τὸ νεογενὲς ἀποτρέφουσ
κεῖνα παρὰ τῶν ποιμένων αἰτοῦσα,
ἀμφίων ταῦτα τῷ παιδὶ σχεδιάζουσα.
καὶ ψυχὴ παρεδέξατο βαρυτάτην οὕτ
Ποία δὲ καὶ χεὶρ οὐκ ἂν ἐδυσχέρανε
τοιαύτην ὑπηρεσίαν ; Ἔτη γὰρ ἑπτὰ
ἐν οἷς ἐταλαιπώρει γυναίου φύσις, ὦ θε
βλέποντες ὀφθαλμοὶ, διαβολὴν ματαίαν
σθεῖσα, καὶ τῆς μονῆς ἔξω βληθεῖσα, καὶ
ψυχόν τι καὶ ἀγεννὲς ἢ ἔδρασεν ἢ ἐφθέγξ
εἵλετο τοιαύτης ἀτιμίαν αἰσχύνης, ἵν' ὅπε
D ἔπραξε βουλομένη, ἑκουσία πάλιν αἰσχύν
λύψῃ, καὶ οὓς οὐκ ἔλαθεν ὀφθαλμοὺς
τὸ πονηρὸν πράττουσα, θεραπεύσῃ πάλ
ἔχουσα μάρτυρας πονηροῦ πράγματος,
συκοφαντίσν. Οἷα δὲ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ
ἐχρῆτο ; Τροφὴ μὲν γὰρ ἐκείνῃ τὸ ἐκ τῶν
ὅσον ἄρτον, ποτὸν δὲ τὸ ἐκ τῆς λίμνης
αὐτῇ ἀρυόμενον, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον εἴποις
δακρύων· οὐκ ἦν γὰρ ὅτε οὐκ ἀπέῤῥει
ὀφθαλμῶν, ὡς τὸ τῶν Ψαλμῶν ἐπ' αὐτῇ
« Καὶ τὸ πόμα μου μετὰ κλαυθμοῦ ἐκίρνων. »
οὖν αὐτῇ τοῦ σώματος τηκομένου, καὶ ἀμελῶς
τος, οἱ μὲν ὄνυχες ἐπιμήκεις ἦσαν, καί τι

ρων ζώων μᾶλλον ἁρμόζοντες, αἱ δὲ τρίχες, αί τε καὶ λάσια, καὶ δεινῶς ταῖς νάπαις προσ·. Ἡ ὄψις δὲ τῇ ἀμέσῳ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων ἤδη κατοπτηθεῖσα, πρὸς τὸ Αἰθιοπικώτερον ιτο· τὰ βλέφαρά τε ἠλλοίωτο τῇ συντόνῳ κατατῆς ἀγρυπνίας, καὶ ὅμως οὕτως ἐγκαρτεροῦσα νῶν ἐπαγωγῇ τοιαύτῃ παλαίουσα καὶ νιφασιν ρίοις μονον, ἀλλὰ καὶ ταῖς ἐκ τῶν πειρασμῶν ένη, οὐδὲ πρὸς βραχὺ τῆς μονῆς ἀποστῆναι ·ο, ἀλλὰ διέμεινεν οὕτω καλύβην πηξαμένη πρὸς ῶνι, καὶ ἡδέως αὐτῷ παραῤῥιπτεῖσθαι κατὰ τὸν ην ἀνεχομένη.

Τί δὲ πάλιν ὁ τοῖς ἀγαθοῖς ἀντικείμενος; Ἆρα ις αὐτὴν καθυποβαλὼν πειρασμοῖς, κόρον ῶν προσβολῶν, καὶ ταῦτα νικώμενος; Οὔμε- λλ' ἐπὶ ταῖς προλαβούσαις καὶ ταύτην ἐπιτε- κε. Τὴν γὰρ μορφὴν τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ὑποδύς, ' ὄψιν αὐτῇ παραστὰς δάκρυά τε ἀφίει τῶν ῶν καὶ λόγοις ἐχρᾶτο οἷς ἂν ἀνὴρ σύνευνον ίνη ὑπάγων χρήσαιτο· φωστῆρα λέγων αὐτὴν, ιμα, ἡδονὴν, τῶν ὀφθαλμῶν φῶς, τῶν ὀδυνῶν ρημα, καὶ, Δεῦρο, φησὶν, ὦ κυρία, τὸ ἐπὶ σοὶ οὕτων χρόνων ἐπίσχες μοι πένθος, καὶ πρὸς ον αὖθις οἶκον ἐπανελθεῖν προθυμήθητι. Ὡς νη τὸν ἄνδρα εἶναι ταῖς ἀληθείαις ὑπέλαβε, ν ἔδωκε τὴν ἀπόκρισιν, ἣν ἐχρῆν ἐκεῖνον ι, εἰ ὅπερ ὑπείληπτο τοῦτο ἦν, καὶ μὴ φάν- τὸ ὁρώμενον. Ἐγὼ τοῖς τοῦ κόσμου ματαίοις κμένῃ, ἀδυνάτως ἔχω τοῖς ἐκείνου πάλιν συμ- κε· πῶς δὲ καὶ συνοικεῖν σοι καταναιδεύσο- ταύτην μόνην ἔχουσα τῆς φυγῆς αἰτίαν, τὴν ραχθεῖσάν μοι ἁμαρτίαν; Καὶ ὡς εἰς μνήμην ἦλθε, καὶ τὰς χεῖρας εἰς οὐρανὸν ἐπῆρε, κυτὴν εἰς εὐχὴν τρέψασα, ἣν ἐκεῖνον ἰδεῖν ρώμενον, καὶ μηδὲ τὸ πρόσχημα τῆς εὐχῆς ον ὑποστῆναι· καὶ τοτε ἔγνωστο τῇ ὁσίᾳ, τίς λθὼν, καὶ ἡ κατ' αὐτῆς ἐκείνου, πολυμήχανος ή.

Ἄλλοτε δὲ πάλιν τὰ θηρία ὁμοῦ πάντα, ὅσα τε αν καὶ ὅσα γῆν κατοικεῖ, ἐδόκει κατ' αὐτῆς · τὸ δὲ οὐχ οὕτως ἦν, ἀλλ' αὐτὰ τῆς κακίας τὰ πνεύματα, τὴν ἐκείνων ὑποκριθέντα μορ- νθρωπος δὲ τούτοις ἐπιφαινόμενος ἐπιδραμεῖν ᾳ, καὶ καταφαγεῖν ταύτην ἐνεκελεύετο, Ἐκείνη ὁπλῳ τῷ Δαυϊτικῷ ᾄσματι χρησαμένη, ὡς μό- η, Κυκλώσαντες ἐκύκλωσάν με, καὶ τῷ ὀνό- Κυρίου ἠμυνάμην αὐτούς· εὐθὺς εἰς ἀέρα τὸ μα διελύετο· προβάλλει καὶ ἑτέραν πεῖραν ὁ ος. Πάλιν γὰρ στρατὸς αὐτῇ πολυάνθρωπος ατο, καὶ ὁ ἄρχων τούτων, μετὰ πολλοῦ τοῦ ς, σοβαρῶς πορευομενος· ᾧ καὶ τὴν προσκύ- απονέμειν οἱ λειτουργοῦντες ἐπέταττον. Αὐτῆς ι μόνον εἰπούσης δεῖν προσκυνεῖν, πληγὰς ἐν- ταύτῃ ὁ δῆθεν ἄρχων διεκελεύετο, καὶ τὸ κε-

A dem ungues prolixi, et quibusdam feris bestiis magis congruentes ; pili autem densi et sordidi, et valde similes saltibus. Vultus autem, propterea quod nulla re intercedente eum ferirent radii solis, jam tostus, Æthiopis instar niger evaserat, et mutata erant supercilia intensa necessitate vigiliarum. Et tamen sic perseverans, et cum malis quæ intentabantur, sic luctans et nivibus non aeris solum, sed etiam tentationum vexata, ne tantillum quidem sustinuit discedere a monasterio, sed sic permansit tugurio fixo in vestibulo, et libenter in eo abjici (ut ait Propheta)sustinens.

XIII. Quid autem rursus bonorum adversarius ? Num, cum eam in tales injecisset tentationes,
B illum cepit eam invadendi satietas, idque cum vinceretur? Nequaquam, sed præter ea quæ præcesserant, hoc quoque est machinatus. Ejus enim mariti formam suscipiens, et in conspectum ejus veniens, lacrymas emittebat ex oculis, et iis verbis utebatur, quibus usus fuerit maritus ad charam suam accedens conjugem, eam dicens suum luminare, exsultationem, voluptatem, lucem oculorum, solatium malorum ; et: Age, inquit, o domina, siste mihi luctum tot annorum tua causa susceptum, promptoque et alacri animo domum revertere. Cum autem illa putaret revera esse maritum, id dedit responsi, quod illum oportuisset audire, si id fuisset quod putabatur, et non visum, quod cernebatur: Ego, dicens, qui renuntiavi vanis rebus hujus mundi, non possum rursus cum
C illis congredi. Quomodo autem tanta potero esse impudentia, ut tecum habitem, cui sola fugæ causa fuit a me factum in te peccatum? Cum autem illa eorum recordata, manus in cœlum sustulisset, se totam ad preces convertens, licebat illum videre fugientem, et nec valentem quidem ferre speciem orationis. Et tunc cognovit sancta quisnam is esset, qui accesserat, et quam essent multiplices ejus in illam insidiæ, et quam varia machinatio.

XIV. Rursus autem aliquando omnes simul bestiæ, tam quæ habitant in mari, quam quæ in terra, videbantur eam invadere ; revera autem non ita erat, sed erant spiritus malitiæ, qui formam illorum induerant. Post hæc autem homo
D apparens, jussus est ad sanctam accurrere, et eam devorare. Illa vero tanquam armis Davidico utens cantico, postquam solum dixit : « Circumdantes circumdederunt me, et nomine Domini ultus sum eos[3], » visum statim evanuit. Objicit malignus aliam quoque tentationem. Rursus enim cernebatur ab ea ingens exercitus. Ejus autem princeps cum magna multitudine superbe incedebat, quem quidem ut adoraret, jubebant ejus ministri. Cum ipsa autem dixisset Deum solum esse adorandum, jussit princeps ei plagas infligi. Et jussus ad

[3] Ps. LXXXIII, 11.

effectum est deductus. Id enim declarabant et plagæ, quæ apparebant, et ipsa visa mortua iis, qui aspexerant. Fuerunt autem hi pastores, qui iverunt in monasterium, et dixerunt Theodorum esse mortuum, et oportere eum mandare sepulturæ. Sed beata illa, cum media nocte ad se rediisset, sibi ascribebat causam, et id quod acciderat, dicebat esse sui delicti disciplinam. Cum se ergo muniisset armis orationis, petiit inducias tentationum : O Deus meus, dicens, Domine universi, oblitus mei peccati, libera me ab insultu inimici, qui tuo invidet figmento. Cum eam autem precantem vidissent, qui illic erant pastores, quæ ab eis paulo ante visa erat mortua, Deum quidem laudarunt, monachis autem, quod revixisset annuntiarunt.

XV. Statuit vero præfectus monasterii infantem recipere, reputans quam diuturna fuisset sanctæ afflictio. Non enim eam parva afficiebat molestia errans puer per aspera loca solitudinis. Sed ne sic quidem destitit hostis eam invadere, Deo sic permittente, uti ea sibi plures coronas contexeret. Ei enim rursus visum est aurum humi projectum. Aderat autem magna virorum multitudo, quæ illud colligebat. Id vero non erat aliud, quam visio inanis. Nam ut eam solum deciperet, et ut aurum amaret efficeret, id totum erat machinatus. Non multi dies præterierant, et ei rursus visa est adesse servorum multitudo, ei in manus tradentium obsonia varie condita quæ ei dixit : Qui tibi plagas imposuit, his te donat obsoniis. Quæ quidem in nihil, sicut erant, dissolvit, cum se signasset luce vultus Domini. Cum ex his eam vidisset invictam is qui minatus erat se terram et mare esse deleturum, cumque ex bello, quod adversus eam gesserat, pudore esset affectus, statuit discedere.

XVI. Cum autem septem anni præteriissent, monachi laureæ noni monasterii, qui illati stupri eam accusaverant, eam esse mulierem ignorantes, cum omnibus supplices petunt a præfecto monasterii, ut in quo loco ea prius se exercebat, eam rursus admitteret, et referret in numerum cæterorum monachorum. Satis enim, aiebant, luit pœnas, qui tanto tempore fuit extra monasterium, et in ipso aditu totos septem annos transegit. Adjiciebant autem, per divinam quoque apparitionem sibi factam esse fidem, quod jam sit peccatum remissum Theodoro. Quorum ille cedens precibus, relaxat Theodoram ab injusta illa condemnatione, jubens eam de cætero manere in intima cella, et nunquam progredi, neque ullum ei committi ministerium monasterii. Duo deinde anni præterierant, ex quo ea sic majore exercebatur continentia et intentioribus precibus. Deinde cum orta esset siccitas, et cisternæ, quæ erant in cœnobio, ostenderent se ne minimum quidem habere aquæ humorem : quoniam et iis quæ audierat, et iis quæ ipse viderat præfectus monasterii,

A λευσθὲν ἔργον ἦν · ἐδήλουν γὰρ αἵ τε πληγαί φα-
ναι, καὶ αὐτὴ νεκρὰ δόξασα τοῖς θεασαμένοις.
μένες δὲ ἦσαν οὗτοι), οἱ καὶ ἐν τῇ μονῇ ἀπῆ
εἶπον ὅτι τεθνήκοι Θεόδωρος, καὶ ὡς ἐχρῆν
ἀξιῶσαι ταφῆς. Ἀλλ' ἡ μακαρία περὶ μέσας
ἀνανευκυῖα ἑαυτῇ ἐπέγραφε τὴν αἰτίαν,
συμβὰν ἔλεγε τοῦ οἰκείου σφάλματος εἶναι
Τὸ γοῦν ὅπλῳ τῆς εὐχῆς ἑαυτὴν περιῤῥάξα
χειρίαν ἤτει τῶν πειρασμῶν, Θεέ μου, λέγων,
Δέσποτα τοῦ παντός, ῥῦσαί με τῆς ἐπηρείας
τῷ σῷ πλάσματι διαφθονοῦντος ἐχθροῦ, τῆς
ἐπιλαθόμενος ἁμαρτίας. Εὐχομένην δὲ αὐ
μένες, ἰδόντες τὴν πρὸ μικροῦ νεκρὰν
μισθεῖσαν, τῷ μὲν Θεῷ δόξαν ἀνέφερον, τοῖς
μονῆς ὡς ἀναστᾶσαν πάλιν εὐηγγελίζοντο.

B

ΙΕ'. Ἔκρινε δὲ καὶ ὁ τῆς μονῆς ἐξηγούμενος
παιδίον ἀναλαβεῖν ἀναμετρήσας ὅσῳ καὶ
τῆς ὁσίας ἡ κακοπάθεια, καὶ τοῦτο χωρὶς
ἔπλησε τὴν ψυχήν. Οὐ γὰρ μικροῖς αὐτὸν
τοῖς τραχέσι τῆς ἐρήμου περιπλανώμενον,
οὕτως ἀφίστατο τῆς προσβολῆς ὁ πολέμιος,
τοῦτο παραχωροῦντος, ἵνα καὶ πλείονας αὐτῇ
τοὺς στεφάνους. Ἑωρᾶτο γὰρ αὐτῇ χρυσίον
νον εἰς γῆν, πλῆθός τε παρῆσαν ἀνδρῶν
σπουδῇ συνέλεγον. Τὸ δὲ οὐδὲν ἕτερον ἢ
σία κενή. Ἵνα γὰρ ἀπατήσῃ μόνον, καὶ
δείξῃ χρυσοῦ, τὸ πᾶν ἐσκαιώρησεν. Οὐ
ἦλθον ἡμέραι, καὶ πάλιν οἰκετῶν
ἐῴκει παρίστασθαι, ὄψα φερόντων
λως ἐσκευασμένα, καὶ Ὁ τὰς πληγάς
ἄρχων, φησὶ, τούτοις σε δεξιοῦται,
ὥσπερ ἦσαν διέλυσε, τῷ φωτὶ τοῦ
σημειώσασα ἑαυτήν. Ἀπὸ τούτων
ἰδὼν καὶ ἀήττητον, ὁ γῆν καὶ
ἠπειληκώς, τοῦ πρὸς αὐτὴν πολέμου
ἀποστῆναι διέγνωκε.

Ις'. Τῶν ἑπτὰ δὲ διαγεγονότων
ρας τοῦ ἐνάτου μονάζοντες οἱ καὶ τὴν
γραφὴν προσῆψαν τῇ μακαρίᾳ, τὸ
ταύτην μετὰ πάντων ἡγουμενεύοντες,
τοῦ τῆς μονῆς προεστῶτος, ἔνθα
ἀσκουμένη, δέξασθαί τε πάλιν αὐτὴν,
τῶν μοναζόντων ἐναριθμῆσαι τάγματι ·
ἔφασκον, ἔδωκε δίκην, ἐπιτοσοῦτον ἔξω
καὶ παρ' αὐτὴν τὴν εἴσοδον ὅλους ἑπτὰ
νεγκοῦσα · προσέθεντο δὲ καὶ διὰ θείας
πίστιν, ἐκείνους λαβεῖν, ὡς ἤδη συγχω-
τὸ ἁμάρτημα Θεοδώρῳ. Ὧν καὶ εἴξας
τῇ παρακλήσει, ἀνίησι τῆς ἀδίκου κατα-
Θεοδώραν, εἰς ἐνδότατον κελλίον τὸ μετὰ
λεύσας μένειν ἀπρόσιτον, καὶ μηδεμίαν αὐτῇ
κονίαν τῆς μονῆς ἐγχειρίζεσθαι. Δύο τὸ
παρέδραμον ἔτη, οὕτως ἀσκουμένης ἐμ-
μείζονι, καὶ συντονωτέραις εὐχαῖς. Εἶθ'
αὐχμοῦ γενομένου, καὶ τῶν ἐν τῷ κοινοβίῳ
οὐδὲ νοτίδα μικρὰν ὕδατος ἔχειν ὑποφαινόν-
περ οἷς τε ἤκουεν, οἷς τε αὐτὸς ἐθλεπεν ὁ τῆς
ἀρχηγός, τοῦ χαρίσματος ἠξιῶσθαι τῶν ἱερ-

:ν πεπληροφόρητο, μεταστέλλεται ταύ- A certior factus erat beatam esse consecutam donum
λάκκῳ τὸ κεράμιον καθεῖναι προστάττει miraculorum, eam accersit, et in cisternam jubet
ενεγκεῖν. Ἡ δὲ εἴκειν μαθοῦσα λόγοις demittere amphoram, et haurire aquam. Illa au-
ἓν πολυπραγμονήσασα, μηδὲ ἀναβαλλο- tem, quæ didicerat cedere verbis Patris, nihil
ι τὸ κελευσθέν· καὶ εὐθὺς ὕδατος μεστὸν curiose inquirens, nec differens, facit quod fue-
κεράμιον, ἐξ οὗ καὶ οἱ ἄλλοι τῶν λάκκων rat imperatum, et protinus aqua plenam extulit
ος καθεωρῶντο. amphoram. Qua ex re aliæ quoque cisternæ con-
spectæ sunt aqua plenæ.

ων δὲ παρελθουσῶν ἡμερῶν ἀραμένη XVII. Cum pauci autem dies præteriissent, ea
π' ὄψεσι πολλῶν ἤδη τῆς ἑσπέρας κατα- tollens infantem in conspectu multorum cum jam
ει ἑκυτὴν ἐγκλείσαμένη, οἷα πατὴρ πρὸς esset vespera, et seipsam includens, cœpit eum
, νουθεσίας ἤρξατο πρὸς αὐτόν. Τοῦτο adhortari non secus, ac pater germanum filium.
προεστῶτι γενομένον, ἐκπέμπει τινὰς Hoc cum rescivisset præfectus monasterii, mittit
ἀκουσομένους ἀκριβέστερον τῶν πρὸς τὸ quosdam ex fratribus accuratius audituros verba,
των, οἱ καὶ τῇ θύρᾳ τὴν ἀκοὴν προσε- quæ diceret puero. Qui cum aurem ostio admo-
αὶ τὸν νοῦν συντείναντες, ἐμμελῶς B vissent, et mentem diligenter adhibuissent, au-
ν λεγομένων. Τοιαῦτα δὲ ἦν, ἃ μετὰ diebant ea quæ dicebantur. Hæc autem erant,
φιλημάτων, ἐπέσκηπτε τῷ παιδί· Ὁ quæ puero præcipiebat, eum deosculans : Tempus
τῆς ἐμῆς ζωῆς, υἱέ μου φίλτατε, πρὸς vitæ meæ, fili mi charissime, jam spectat ad
καὶ πρὸς τὸν ἐκεῖσε λοιπὸν αἰῶνα χωρεῖν finem, et de cætero festino ire ad sæculum, quod
Ἐγὼ δὲ σε τῷ πατρὶ τῶν ὀρφανῶν καὶ illic est. Ego autem te patri orphanorum, et Deo
ημι καὶ τῷ κυρίῳ ταύτης ἡμῶν τῆς commendo, et domino hujus nostri monasterii.
δὲ καὶ ἀδελφῶν διάθεσιν ἀποσώζοντάς Habebis autem monachos quoque qui in te ser-
αχούς. Τί οὖν, εὐγένειαν τάχα ζητήσεις; vabunt fratrum affectionem. Quid ergo? Quæres
λόθεν γνωρίσεταί σοι, ἢ ὅθεν ἡ ἀληθὴς fortasse nobilitatem? Illa autem non aliunde tibi
αφαίνεται. Μὴ πρὸς τιμὴν ἀπίδῃς τὴν ἐξ cognoscatur, quam unde vera apparet nobilitas. Ne
ὐδὲ γὰρ αὕτη μακαρίους οἶδε τοὺς τι- aspexeris ad honorem hominum. Neque enim is eos,
ιεῖν· οὐκ ἀγνοεῖς γὰρ ὅτι τοῦ ἐν Κυρίῳ qui honorantur, potest beatos efficere. Sed neque
οἱ τὸ ἐξ ἀνθρώπων ὄνειδος καὶ τὴν ignoraveris, quod eam quæ est in Domino, bea-
τὰ ψευδῶς αὐτῶν καταμαρτυρούμενα titudinem illi magis consequuntur, qui hominum
ῖνοι μᾶλλόν εἰσιν οἱ τυγχάνοντες. Εἰ δὲ C ferunt probra et contumelias, et falsa, quæ in
φέρει σε πρὸς τοῦτο, τὸ τιμῆς πάντως ipsos feruntur, testimonia. Si tenearis autem
ὁ τιμᾷν πρῶτος ἀγάπησον, ὕπνον μίση- aliquo desiderio omnino assequendi honoris, ipse
ηρὸν ἄσπασαι τῆς διαιτῆς, τῷ μαλακῷ primum dilige honorem exhibere. Somnum odio
ὁ ἐνδύματος, τῶν συνήθων εὐχῶν μηδέ- habe. Duram et asperam vivendi rationem am-
ωρήσῃς, μηδὲ τῶν τοῖς ἀδελφοῖς ἀποτε- plectere. Renuntia mollibus vestimentis. Consue-
άξεων· ὄρθρου φημὶ καὶ τρίτης ἕκτης tas preces nunquam neglexeris, neque horas,
ς, καὶ τῶν ἑσπερινῶν· ἀλλὰ καὶ τροφῆς quæ sunt constitutæ fratribus ad conveniendum,
ν μνήσθητι καὶ ἑτέρου πεινῶντός, καὶ Matutinæ, inquam, Tertiæ, Sextæ, et Nonæ, et
σοὶ περιττεῦον θησαύρισον. Ἀλλοτρίων Vesperarum. Abstine ab alienis. Accusare fratres
τηγορεῖν ἀδελφοῦ, μηδὲ κατὰ νοῦν λάβῃς ne tibi quidem veniat in mentem. Interrogatus
ώμενος, νεύων εἰς γῆν ἀπόκριναι. responde, respiciens in terram. Alterius casum
γελάσῃς ἑτέρου, θρήνησον, ἵνα παρακλη- ne irriseris. Luge, ut consolationem consequaris.
βιοῦντας ἀκούων τινὰς ὑπὲρ αὐτῶν εὔ- Aliquos audiens male viventes, ne negligas pro
ἀμέλει τὸ πρὸς ἀσθενοῦντας ἀπιέναι, μὴ eis precari. Ire ad eos, qui sunt infirmi, ne re-
καὶ συνελόντα φάναι, παντὸς ἐκκλίνων D cuses. Et ut semel dicam, omne malum declinans,
ῆς πάσης ἀντιποιήθητι· δούλευσον τοῖς vindica tibi virtutem : servi fratribus, tanquam
; δεσπόταις ἵνα Χριστοῦ φίλος γένῃ τοῦ dominis, ut evadas Christi amicus, qui pro te
ὴν δούλου ἐνδυσαμένου. Εὐχὴ ἔστω σοι servi formam induit. Assidue precare, ne incidas
ειρασμῷ μὴ περιπεσεῖν· εἰ δὲ καὶ περι- in tentationem. Quod si inciderit, ei fortiter
ναίως ἀντίστηθι, καὶ πάλιν ὥστε μὴ resiste ; et rursus precare, ne supereris. Si sic
ρεύχου. Οὕτως βιοτεύων, ἀγαπητέ, οὐ vivas, o dilecte, non procul aberit, qui tibi opem
ις τὸν βοηθοῦντα, καὶ ὀρέγοντά σοι ferat, et qui bello appetito tibi sit porrecturus
τὴν δεξιάν. Τοιαῦτα παραινέσασα dexteram. Cum hæc suasisset puero, jucunde in
ταῖς χερσὶν ἡδέως τὸ πνεῦμα παρέθετο Dei manus tradidit spiritum.

τὸ μὲν παιδίον θρήνοις παραχρῆμα ἐκό- XVIII. Et puer quidem statim lugebat, et plan-
ὁ οἰκίσκος βοῆς ἐπληροῦτο· τὰ ἀκου- gebat, et vociferatione plena erat domuncula. Quæ
εὐθὺς οἱ πρὸς τοῦτο πεμφθέντες, τῷ audierant autem ii quid ad hoc missi fuerant,

declaraverunt ei qui miserat. Qui postquam audivit, ipse quoque id, quod viderat in somnis, dixit suis monachis : Existimabam, inquiens, me videre duos viros, qui me in altum extollebant. Altitudo autem erat tanta, quanta conjici non poterat. A me autem visi sunt ordines angelorum, et vox in meis auribus resonuit : Vide, dicens, qualia bona sunt parata sponsæ meæ Theodoræ. Præter hæc, mihi quoque apparebat lectus, fidei angeli creditus, et thalamus pulchritudine ineffabilis. Cum autem significarem de lecto illo et thalamo doceri, quænam esset illa, cui hæc parata essent, et de iis rogarem eos qui inducebant, statim mihi apparuit chorea prophetarum, apostolorumque et martyrum cum aliis justis. Chorea autem mediam habebat mulierem, gloria diviniore ornatam, quæ et medium ingrediebatur thalamum, et mihi videbatur sedere in medio lecto. Qui eam autem adducebant, dicebant eam esse abbatem Theodorum, cujus etiam confictum fuerat crimen stupri, et quæ sustinuit potius totos septem annos e monasterio ejecta affligi, et censeri esse patrem filii, qui erat alterius, eumque suscipere alendum et educandum, quam quænam esset ipsa, significare, et simul a tanto liberari dedecore et afflictione : et adeo assecuta est, dicebant, eam, quam vides, gloriam. Hæc cum vidissem, me reliquit somnus, et me converti ad mea deflenda peccata.

XIX. Hæc cum narrasset, pervenit statim ad [illegible] monachis quoque eum sequentibus; [illegible] puerum. Jam [illegible] Surrexit ergo, et aperto ostio [illegible]. Illi [illegible] sunt, et eam, quæ est vere viva, videns mortuam [illegible] in sacrum corpus [illegible] autem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] principem. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

XX. [illegible] quidem opo- [illegible] ac sin- [illegible] conservaverat, [illegible] jubet [illegible] monachis [illegible] eam, [illegible] [illegible] [illegible] esset [illegible]

A ἀποστείλαντι διεσάφησεν· ὅς ἐπεὶ ἤκουσε κα[ὶ] ὄναρ τὸ θεαθὲν αὐτῷ τοῖς ὑπ' αὐτὸν ἔλεξε μο[ναχοῖς]· Ὤμην, εἰπὼν, ἄνδρας δύο ὁρᾷν, μετέωρον [εἰς] ὕψος αἴροντας· τὸ δὲ ὕψος, οἷον ἀνείκαστον, [τάξεις] δέ μοι ἀγγέλων ἑωρᾶτο, φωνή τε ἠχεῖτο ταῖς [ἀκοαῖς]· Βλέπε, λέγουσα, οἷα ἡτοίμασται Θεοδώρᾳ, τ[ῇ] νύμφῃ, τὰ ἀγαθά. Πρὸς τούτοις καὶ κλίνη μ[οι] φαίνετο ἀγγέλῳ πεπιστευμένη, καὶ νυμφῶ[ν] κάλλος ἀπόρρητον, περὶ πολλοῦ δέ μοι π[οιου]μαθεῖν. Τίς ὁ νυμφὼν, ὁ βλεπόμενος, καὶ τ[ίς ἡ] κλίνη, καὶ τίς ἐκείνη ᾗ ταῦτα ἡτοίμασται, κα[ὶ] τούτου τοὺς ἀπάγοντας ἐρωτῶντι, εὐθὺς χορ[ὸς] προφητῶν, ἀποστόλων τε καὶ μαρτύρων μετ[ὰ] ἄλλων καθεωρᾶτο δικαίων, καὶ ἡ χορεία, μέσ[ην] γυναῖκα δόξῃ θειοτέρᾳ κεκοσμημένην [illegible] B τοῦ νυμφῶνος εἰσῄει, καὶ ἐπ' αὐτῆς ἑωρᾶτο [illegible] καθεζομένη, οἱ δὲ ἀσπάζοντες, ταύτην [illegible] τὸν ἀββᾶν Θεόδωρον, ἧς καὶ τὸ τῆς πορνείας [illegible] κατεψεύσθη, καὶ ἠνέσχετο μᾶλλον [illegible] ἔτεσι τῆς μονῆς ἀπόκλητος προσ[illegible] καὶ πατὴρ εἶναι παιδὸς ἀλλοτρίου νομίζεσθαι [illegible] τροφὴν ἐκείνου καὶ ἀνατροφὴν [illegible] ἑαυτὴν ὅστις εἴη γνωρίσαι, καὶ αἰσχύνης [illegible] τοσαύτης ἀπαλλαγῆναι κακοπαθείας· διὰ [illegible] τοιαύτης ἧς ὁρᾷς, ἠξίωται τῆς φαιδρότητος· [illegible] ἰδόντα ὁ ὕπνος ἀνῆκε, καὶ πρὸς τὸ θρηνῶ[illegible] ὡρμησα ἁμαρτίας.

ΙΘ'. Τοιαῦτα διηγησάμενον [illegible] C [illegible] τῆς ὁσίας [illegible] τῶν μοναχῶν, καὶ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] D [illegible] σωματικοῖς.

Κ'. [illegible] ἀγγέλος [illegible] [illegible] [illegible] ὁ ἀββᾶς [illegible]

ς νῦν τὸν βίον ἐκλείπουσαν ἀναμαθὼν, τελευταῖα δακρύων αὐτήν. Ἀναβιβάσας τὸν ἵππον αὐτὸν, εἰς τὴν μονὴν ἤγαγεν θεῖον σκῆνος προέκειτο, ᾧ καὶ ἐπιπεσὼν, μα τὴν ὁσίαν ἀνεκαλεῖτο, πικροῖς ἅμα νος δάκρυσιν, ὡς καὶ πάντας τοὺς συν- ; (καὶ γὰρ πολλοὶ καὶ τῶν πέριξ ἠθροί- ονάχων), εἰς οἶκτον διερεθίσαι πρὸς ὑπό- τῶν βεβιασμένων αὐτοὺς ἀγαγεῖν, ὡς εἶ- ι, τά τε ὁρώμενα, τά τε μὴν ἀκουόμενα , ἀνάπτυξις, καὶ ψυχῆς ἀτεχνῶς ἴαμα.

ψὲ δὲ καὶ μόλις τοῦ πένθους λήξαντος ὶ ὕμνοι τὰ τῶν θρήνων εὐθὺς διεδέχοντο, ; ἐξοσιωσάμενοι τὸ πολύαθλον ἐκεῖνο σῶμα ατον, κόλποις τῆς γῆς κρύπτουσιν οὗ τὸ τοῦ Ἀβραὰμ κόλποι νοεροὶ ὑπεδέξαντο, ἀ ταῦτα; Τὰ ἐκείνης, ὁ ταύτης ἀνὴρ διεδέ- ὶ τοῖς τοῦ κόσμου πᾶσιν ἀποταξάμενος, μοναχοῖς ἐναρίθμιον ἑαυτὸν θέμενος, εἰς ἡσυχίας ἐλθὼν, τὸ κελλίον λαμβάνει τῆς σπουδαῖόν τε καὶ φιλάρετον βίον ἐπανε- χρηστῷ τέλει τὴν ζωὴν καταλύει. Ἐπεὶ τὴν ἀγωγὴν οἱ μοναχοὶ ἐθεάσαντο, οὐδὲν νόμισαν τὸ ἀμφοτέροις ἕνα καὶ τὸν τάφον διὰ τοῦ καὶ κοινῇ τὰ λείψανα τῶν δύο , οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ παιδίον τοιούτων ιφετῆς ἤψατο, ὡς καὶ τῆς μονῆς ἐκείνης κρίσει δικαίων τῶν τὸν βίον αὐτῷ συνει- ὶ προστασίας τοιαύτης ἐφιεμένων. Τοιοῦτον ῶν πόνων τῆς μακαρίας τὸ πέρας. Αὕτη ίων ἄθλων αὐτῆς ἡ διήγησις. Εἰ οὖν ἀλη- ρ καὶ ἀληθὴς ὁ Παύλου λόγος, τὸ ἕκαστον πόνον λήψεσθαι, πῶς οὐ μακαρία τῷ ὄντι δῶρον ἡ Θεοδώρα, τοσούτων πόνων τοσ- πολαμβάνουσα τοὺς μισθούς· ἧς ταῖς ; καὶ ἡμῶν γένοιτο τῆς τῶν σωζομένων μερίδος, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ Χρι- θινοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κρά- καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

A respondit : Cum meam uxorem longo tempore non viderim, et eam nunc e vita excessisse resciverim, vado eam extremo defleturus. Cum eum ergo in equum sustulisset, duxit in monasterium, in quo jacebat divinum illud tabernaculum. Ad quod cum irruisset, sanctam vocabat nominatim, acerbas simul fundens lacrymas, adeo ut omnes, qui erant congregati, (convenerant enim multi ex iis qui habitabant circumcirca monachis) provocaret ad lacrymas, et deduceret ad eorum vitæ recordationem. Itaque erant omnia, tam quæ videbantur, quam quæ audiebantur, conscientiæ refrigeratio, et revera animæ medicina.

XXI. Cum luctus autem vix tandem desiisset, psalmi et hymni statim luctum sunt consecuti. Et B sic justis factis illi laborioso et sacrosancto corpori, id sinu terræ abscondunt, cujus spiritum sinus Abrahæ, si intelligentia spectetur, exceperunt. Quidnam est hæc consecutum ? Fit rerum illius maritus ejus successor : et cum rebus omnibus hujus mundi renuntiasset, et seipsum retullisset in numerum monachorum, et captus esset amore quietis et silentii, cellena accipit Theodoræ ; et cum bonam vitam, et ex virtute agendam elegisset bono fine vitam claudit. Cum ergo vidissent monachi eum sic vitam egisse, nihil alienum existimarunt, esse amborum unum et idem sepulcrum ; propterea communiter, et in eodem loco deposuerunt amborum reliquias. Porro autem puer quoque eo processit virtutis, ut etiam præfuerit illi monasterio, C justo eorum judicio, qui vitam illius cognoscebant, et eum sibi præfici desideraverant. Talis fuit finis laborum hujus beatæ, et hæc est narratio ejus præclarorum certaminum. Si ergo verum est, ut verum quidem certe, quod dicit Paulus[9], unumquemque accepturum propriam mercedem secundum proprium laborem ; quemadmodum non est beata, et revera Dei donum Theodora, quæ mercedem accipit tot laborum ? Cujus intercessionibus concedatur, ut nos quoque simus e numero eorum qui salvi fiunt gratia et clementia Christi veri Dei nostri, cui gloria et potentia; nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

, III, 8.

ΑΘΛΗΣΙΣ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΕΝΔΟΞΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

ΑΥΤΟΝΟΜΟΥ.

—

MARTYRIUM S. MARTYRIS CHRISTI AUTONOMI.

(Latine apud Surium ad diem 12 Septembris ; Græce ex cod. ms. Paris. 1523 sæc. XII.)

—

I. Æque esse absurdum existimo, et loqui ea quæ non oportet, et quæ sunt pulchra et honesta mandare silentio. Quantum enim auditorum lædit animos is, qui narrat ea, quæ non sunt honesta ; tantum is, qui silentio præterit bonas actiones, privat pios utilitate, quam erant ex eis percepturi. Ea de causa religiosissimam Autonomi vitam, quæ ad nos usque pervenit, statuimus non tegere silentio, sed studuimus eam tradere piis auribus. Etenim ad nos pervenerunt res martyris, partim quidem a quodam qui eas scripsit ante nos : cujus fuit quidem bona mens, non adfuit autem et lingua, quæ posset consequenter suam explicare sententiam, imo propter inscitiam multa confundebat, et contegebat: partim autem a viris qui in sacrum ordinem erant allecti in sacro templo martyris, et qui rerum ipsarum veritatem diligentius inquisierant et collegerant.

II. Hic ergo divinus Autonomus, strenuus athleta veritatis, ac episcopali dignitate ornatus in Italia, postquam tempore Diocletiani cognovit acre et vehemens bellum erupisse adversus Christi Ecclesiam, recordatus divinorum ejus mandatorum, per quæ jubet ut qui expelluntur ex una civitate, fugiant in aliam (nam qui manet quidem, præter id, quod non potest docere verbum, ipse quoque peribit ; quodsi fuerit remotus ab iis, qui persequuntur, poterit litteris, aut etiam lingua convenire quandoque gregem Christi, eumque exhortari et confirmare ad pietatem ; quinetiam eos qui erant in tenebris impietatis, deducere ad lucem veritatis) ; relicta Italia, venit in Bithyniam, et divinum nutum sequens, venit in locum quemdam, cui nomen quidem erat Sorei ; situs est autem ad dexteram ei qui navigat in sinum Nicomediæ : et hospitio excipitur a quodam nomine Cornelio Apud quem cum longo tempore fuisset versatus,

A Α'. Τῆς ἴσης ἀτοπίας εἶναι νομίζω τὸ γεσθαι τὰ μὴ δέοντα, καὶ τὸ τὰ καλὰ δι Καὶ γὰρ ὅσον ὁ τὰ μὴ καλὰ διηγούμενος ἀκροατῶν ἔβλαψε ψυχάς, τοσοῦτον ὁ τῆς τῶν πράξεων σιγῇ παραδοὺς τῆς ἐξ αὐτῶν τοὺς φιλευσεβεῖς ἀπεστέρησε. Ταύτῃ τοι τὸν μέχρις ἡμῶν ἐλθόντα φιλοθεώτατον βίον οὐκ ἔγνωμεν σιγῇ κατακρύψαι, ἀλλὰ φ αὐτὸν ἀκοαῖς παραδοῦναι προεθυμήθημ γὰρ καὶ εἰς ἡμᾶς τὰ τοῦ μάρτυρος, τὸ ἀπό τινος τῶν πρὸ ἡμῶν τὰ ἐκείνου καὶ διανοίᾳ μὲν ἀγαθῇ χρησαμένου ὀυδαμῶς εὐπορήσαντος τῇ γνώμῃ ἀμαθίᾳ τὰ πολλὰ συγχέοντος καὶ τοῦτο δὲ καὶ δι' ἀνδρῶν τῶν ἱερᾶσθ αὐτὸν τὸν τοῦ μάρτυρος εὐαγῆ ναόν, τῶν τῶν πραγμάτων ἀλήθειαν δι' ζητήσεως ἐφανισαμένων.

B Β'. Οὗτος τοίνυν ὁ θεῖος Αὐτόνομος, τῆς εὐσεβείας ἀγωνιστής, τῷ τῆς ἐπισκ ματι κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἐμπρέπων, ὡς ἀφόρητον ἔγνω τὸν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ κατ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ῥαγέντα πόλεμον, ἐ ἐλθὼν τῶν θείων αὐτοῦ ἐντολῶν, δι' ὧν τοὺς ἐκ τῆσδε τῆς πόλεως ἀπελαυνομένο εἰς τὴν ἑτέραν, καὶ εἰδὼς ὅτι μένων μὲν δύνασθαι τὸν λόγον διδάσκειν καὶ αὐτὸς πόρρω δὲ τῶν διωκόντων γενόμενος δυν γράμμασιν ἢ καὶ γλώσσῃ ποτὲ τῷ ποιμ Χριστοῦ διαλέγεσθαι καὶ πρὸς εὐσέβειαν

C ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν σκότει πλανωμένους τῆ πρὸς τὸ τῆς ἀληθείας φέγγος χειραγωγεῖν, τ καταλιπὼν ἀφικνεῖται πρὸς Βιθυνίαν, ἐπακολουθῶν νεύμασι πρόσεισι χωρίῳ τι νομα μὲν Σωρεοί· κεῖται δὲ ἐν δεξιᾷ τῷ τὸν τῆς Νικομηδίας κόλπον· καὶ ξενίζ ἀνδρὶ Κορνηλίῳ τὴν κλῆσιν. Συχνόν τε χρ

: αὐτῷ, καταρτίζει μὲν αὐτὸν ταῖς διδα-
οἶκον δὲ Θεοῦ οἰκοδομήσας εὐκτήριον, Μι-
τῶν ἀγγέλων ἀρχηγῷ καθωσιωμένον, χει-
ὸν Κορνήλιον ἐν αὐτῷ τῆς διακονίας τῷ
· καὶ αὐτῷ παραδοὺς τὴν τῶν πιστῶν
, ἐπὶ τὴν Λυκαόνων καὶ Ἰσαύρων ἐκεῖνος
κῆρυξ κἀκεῖ γενέσθαι τῆς εὐσεβείας προ-
ς. Εἶτα πάλιν ἐπανελθὼν πρὸς Κορνήλιον
καταβληθέντα σπόρον αὐτῷ τῆς θεογνωσίας
βλαστήσαντα καρπὸν εὑρηκὼς, ἐπὶ τὸν τοῦ
ου βαθμὸν εὐθέως ἀνάγει. Ἐπεὶ δὲ καὶ
νὸς εἰς τὴν Νικομήδους ἥκοντα ἔγνω, πᾶν
Χριστιανῶν, καὶ ἡλικίαν πᾶσαν ἐκτέμνειν
ντα, ἐξαίρετον δέ τινα καὶ μεμεριμνημέ-
ὑπ' Αὐτονόμου ποιουμένην ζήτησιν, ἐπὶ τὸ
καὶ τὴν Κλαυδιούπολιν οὗτος ἀπαίρει,
ι αὗται περὶ τὸν τοῦ Εὐξείνου κείμεναι
ἀνταῦθα τὸν λόγον τῆς εὐσεβείας διασπεῖ-
μενος. Ὡς δὲ κατὰ νοῦν αὐτῷ πάντα συνερ-
τοῦ προσεχώρει, αὖθις ἐπὶ Σωρεοὺς ἀνα-
τὸν Κορνήλιον καὶ τὴν κατ' αὐτὸν Ἐκ-
ἐπισκεψόμενος. Ἣν πολυπλασιασθεῖσαν
ὼν, τὸν μὲν Κορνήλιον τῷ τῆς ἐπισκοπῆς
τελειοῖ· αὐτὸς δὲ τὴν Ἀσιανῶν ἐπέρχεται
ἃς μὲν τῆς πλάνης ἀκάνθας προῤῥίζους
εὐσεβῆ δὲ σπέρματα φιλοπόνως καταβαλ-
ῆς δὲ θείας χάριτος τοῖς Αὐτονόμου ὀμ-
πολὺ τῆς εὐσεβείας τὸ λήϊον ἀναδεικνύσης,
πρὸς Κορνήλιον καὶ τὴν ὑπ' αὐτῷ ποίμνην
δον ἐποιεῖτο· κἀκεῖθεν ἐν Λίμναις γίνεται.
ι τοῦτο Σωρεοῖς πλησιάζον, οὗ τοὺς οἰκή-
ῖ σκότῳ τῆς ἀγνοίας κρατουμένους ὁρῶν,
τούτους πρὸς τὸ φέγγος τῆς ἐπιγνώσεως.
πολὺς αὐτῷ χρόνος πρὸς τὴν ὁδηγίαν
ς τὰς τῶν πλειόνων ἐνήργει ψυχὰς, καὶ
ροστίθεντο.

των τοίνυν εὐμενείᾳ Θεοῦ κατ' εὐχὰς τῷ
ιλεσθέντων, συμβαίνει τοὺς ἐπὶ τῇ πλάνῃ
ίας κατεχομένους ἐν τῷ δηλωθέντι χωρίῳ
παρ' αὐτοῖς τιμωμένην δαίμονος ἑορτὴν
τοῖς εἰδώλοις προσφέρειν, κἀκεῖνα ποιεῖν,
πονηρῶν δαιμόνων ἐκβακχευθεῖσαι ψυχαί
Ταῦτα πολλάκις οἱ τῆς τοῦ Χριστοῦ
ρῶντες γινόμενα, καὶ θείου πιμπλάμενοι
τ' ἐκείνην δὲ τὴν ἡμέραν σὺν πλείονι τε-
σσῃ) πρὸς ὀργὴν δικαίαν ἀνίστανται, καὶ
παρακροτήσαντες ἐπίασι κατὰ τῶν εἰδώλων·
εὐθὺς συντρίψαντες, καὶ εἰς χοῦν θέμενοι
ἐπεδείκνυον τοῖς λατρευταῖς ἐκείνοις τὴν
ιυομένων ἀσθένειαν. Τοῦτο τοὺς Ἑλληνί-
τε μὲν εἰς ἔκπληξιν καὶ δέος ἐνῆγε, καὶ
ἄλλον ἢ ἐκδικήσεως τὸν καιρὸν ἡγοῦντο.
; δὲ ἡμέραν καθ' ἣν ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων
ἐλειτούργει τὰ μυστικὰ, καὶ ξύλοις τε καὶ
καστὸς τὴν δεξιὰν καθοπλίσαντες, ἀθρόον
σι τοῦ ἐν Σωρεοῖς εὐκτηρίου· καὶ τρέ-
τοὺς παρατυχόντας, οἷς δὲ εἶχον ἐν χερ-
;, τὸν ὅσιον ἀναιροῦσι, παρ' αὐτὴν τὴν
πεζαν τοῦ αἵματος ἐκχυθέντος, ὥσπερ

A eum quidem perficit doctrina : Dei autem oratoria æde ædificata, quæ dedicata est Michaeli principi, in ea ordinat Cornelium dignitate diaconatus : et cum ei curam mandasset fidelium, proficiscitur in Lycaoniam et Isauriam, desiderans ipse quoque fieri præco pietatis. Deinde reversus ad Cornelium, cum a se dejectum semen invenisset produxisse multiplicem fructum Dei cognitionis, eum provehit ad gradum presbyteratus. Postquam autem cognovit Diocletianum venire Nicomediam, qui Christianorum quidem omne genus, et ætatem omnem studebat exscindere, præcipue autem et admodum sollicite quærebat Autonomum, is enavigavit Mantinium, et Claudiopolim (sunt autem hæ urbes positæ in ponto Euxino), hic quoque seminare

B studens verbum pietatis. Postquam vero, Deo adjuvante, ei processerunt omnia ex sententia, revertitur ad Soreos, visitaturus Cornelium et ejus Ecclesiam. Quam cum rursus invenisset multiplicatam, Cornelium quidem ad dignitatem provehit episcopalem, ipse autem regionem obit Asianorum, erroris quidem spinas evellens radicitus, pia autem semina diligenter dejiciens. Divina autem gratia imbribus Autonomi ostendente magnam segetem pietatis, redit rursus ad Cornelium et ejus gregem. Illinc venit Limnas. Est autem hic locus prope Soreos. Cujus habitatores cum videret teneri profundis tenebris ignorantiæ, eos quoque ducit ad lucem agnitionis. Non multum tempus ab eo consumptum fuit ad eos in viam deducendos, qui con-

C vertebantur : sed et brevi operata est gratia in animos permultorum, et salutare baptisma requirentes, sacro gregi Christi accesserunt.

τῶν ἐπιστρεφόντων ἀνάλωτο· ἀλλ' ἐν βραχεῖ τὰ τῆς τὸ σωτήριον βάπτισμα ἐπιζητοῦντες, τῇ ἱερᾷ ποίμνῃ

III. Cum hæc ergo Dei benignitate, ut martyri erat in votis, effecta essent, accidit, ut qui tenebantur errore impietatis in dicto loco, in quodam dæmonis festo, quod ab eis celebrabatur, simulacris offerrent libamina, et ea facerent : quæ faciunt animæ furore percitæ a dæmonibus. Hæc sæpe videntes fieri ii qui erant gregis Christi, et divino zelo repleti, (illo autem die peragebantur cum majori rabie) ad justam iram incitantur, et se invicem adhortati, invadunt simulacra : et cum omnia protinus

D contrivissent, et in pulverem et cinerem redegissent, ostenderunt illis cultoribus imbecillitatem eorum qui colebantur. Hoc gentiles tunc quidem stupore affecit et metu, et qui lamentationis potius esse tempus putabant, quam vindictæ. Cum autem observassent diem quo Dei servus Autonomus mysticum celebrabat ministerium, lignoque et ferro armasset unusquisque dexteram, repente simul irruunt in oratorium, quod erat Soreis : et eos quidem vertunt et fundunt, qui incederant : armis autem, quæ habebant in manibus, sanctum interficiunt, ad ipsam sacram mensam fuso sanguine, quo modo prius divini Zachariæ, qui

ad Deum magis clamabat, quam Abelis sanguis injuste fusus. Et ideo eorum quidem, qui interemerunt, in æternum testatur impietatem, eos igne pro cæde ulciscens, et non brevi tempore dolorem præbens, sed æternum cruciatum : martyri autem, quæ non desinit, lætitiam, vitam perpetuam, et regnum Dei conciliat.

IV. Sed pontificis quidem et præconis veritatis hunc gloriosum exitum habuit martyrium : sanctissimæ autem ejus reliquiæ a quadam Maria, quæ diaconatus dignata fuerat charismate, cum simul cum iis qui ex propinquis emporiis non solum sibi vendicabant pietatem, sed etiam virtutem, illis præclare et sancte justa fecisset, mandatæ sunt sepulturæ, honorifice in capsa depositæ. Procedente autem tempore, quando Constantinus impri mis pius imperator, sceptra Romana divina potius manu, quam exercitu et armis fretus, tenebat : Severianus quidam, Alexandriæ accepta rectione, cum metu maris per viam, quæ est circa sinum, iter faceret, venit quidem prope sacram capsam, Autonomi retinetur autem virtute, quæ non cadebat sub aspectum : cum muli quidem scuticis cæderentur, tantillum autem non moverentur, sed tanquam lapides starent immobiles. Severiano autem mirante id, quod factum fuerat, quidam vir pius et religiosus, et qui gratiam solvendi ænigmata a Deo acceperat, suam profert sententiam, mulorum statum hoc significare, oportere eum qui vehitur, hic sistere, et excitare templum divino martyri. Quod autem recta esset admonitio, ostendemus e vestigio. Si enim, inquit ille, solum operi annueris, videbis salientes protinus, qui sunt immobiles. Et ille quidem annuit prompto et alacri animo : ingrediebantur autem muli maximo impetu. Protinus vero Severianus jussit ædificari oratorium, et viam est ingressus. Cum autem reverteretur, templum dedicat, et efficit, ut posteris sit martyris perpetua memoria.

V. Cum non parum autem temporis interim præterfluxisset, invitaret autem memoria martyris, ut divino templo fieret incruentum sacrificium, accedit quidem ad sacrum is, qui tunc fungebatur munere sacerdotali, sacra mystica peracturus. Aqua autem ex tabulatis, quæ juxta ascensum posita erant, effusa arbitratus hoc fuisse factum ad contumeliam, sacrum quidem ministerium peragit illo die : deinde cum illud diruisset oratorium, ædificat alterum in locis, quæ sunt prope mare, nesciens quod supra religiosam thecam martyris Severianus olim exstruxit oratorium, quod ipse diruerat. Cum sexaginta autem anni præteriissent usque ad tempus mortis Zenonis, qui fuit imperator Romanorum, Joannes quidam miles, qui erat in numero eorum, qui vocantur excubitores, ut imperatori aliqua in re deserviret, versabatur in his locis circa Soreos et Limnas. Et cum corpus aliquando exerceret, egressus est ad venationem : et cum fuisset in eo loco, in quo martyricæ sepultæ fue-

A Ζαχαρίου τοῦ θείου πρότερον, ὁ δὴ καὶ ἐδέα
Θεὸν μᾶλλον, ἢ τὸ τοῦ Ἄβελ ἀδίκως χυθέν· κα
ταῦτα τῶν μὲν ἀνελόντων δι' αἰῶνος μαρτυρεῖ
ἀσέβειαν, πυρὶ τούτους ἀντὶ τῆς σφαγῆς ἀμ
νον, οὐκ ἐν βραχεῖ τὴν ὀδύνην, ἀλλ' αἰωνίαν τ
λασιν παρεχόμενον, τῷ μάρτυρι δὲ χαρὰν ἀ
διηνεκῆ ζωὴν καὶ βασιλείαν Θεοῦ μνηστευόμενο

Δ'. Ἀλλὰ τοῦ μὲν ἀρχιερέως καὶ κήρυκος τ
σεβείας τὸ μαρτυρικὸν οὕτως ἔσχε καὶ καλ
τέλος· τὸ δὲ πανάγιον αὐτοῦ λείψανον Μαρ
διακονικοῦ χαρίσματος κατηξιωμένη ἅμα τ
πλησίων ἐμπορίων, οὐκ εὐσεβείας μόνον, ἀλλ
ἀρετῆς ἀντιποιουμένοις, λαμπρῶς τε καὶ ἱσ
δεύσασα, ταφῇ παραδίδωσιν, ἐν θήκῃ τοῦ
μως καταθεμένη. Χρόνου δὲ παρϊόντος,
B σταντῖνος ὁ εὐσεβέστατος βασιλεὺς τ
σκῆπτρα θεϊκῇ χειρὶ μᾶλλον ἢ στρατῷ
θαῤῥῶν ἐκράτυνε, Σευηριανός τις, τὴν ἐκ
Ἀλεξανδρέων παραλαβὼν, καὶ δέει τῆς
διὰ τῆς ἐν κύκλῳ τοῦ κόλπου πορείαν τ
ποιούμενος, γίνεται μὲν τῆς ἱερᾶς Αὐτονόμ
πλησίον· ἀοράτῳ δὲ δυνάμει κατέχεται, τῶν
ἰσχυρῶς μὲν παιομένων ταῖς μάστιξιν, οὐδ
δὲ κινουμένων, ἀλλ' ἴσα δὴ καὶ λίθοις
μενουσῶν. Τοῦ Σευηριανοῦ δὲ τὸ γεγονὸς
τομένου, τῶν εὐσεβῶν τις, καὶ τὰ μάλιστα
καὶ λύειν αἰνίγματα χάριν ἐκ Θεοῦ
γνώμην εἰσάγει τὴν τῶν ἡμιόνων στάσ
λοῦν· ὡς ἄρα δεῖ τὸν ἐποχούμενον
ναι, καὶ τέμενος ἐγεῖραι τῷ ἱερῷ
ἀσφαλὴς ἡ ὑποθήκη, κατὰ πόδας
B Εἰ γὰρ ἐπινεύσοις, φησὶ, μόνον τῷ
εὐθὺς θεάσῃ τὰς ἀκινήτους. Καὶ
προθύμως· αἱ δὲ ὁρμητικώτερον
τὸ εὐκτήριον ὁ Σευηριανὸς προσ
μεῖσθαι, καὶ εἴχετο τῆς ὁδοῦ. Ἐπ
ἐγκαινίζει τὸ τέμενος, καὶ ταῖς ἔπειτα
τοῦ μάρτυρος εἶναι τὴν μνήμην παρασ

Ε'. Οὐκ ὀλίγου δὲ διαῤῥεύσαντος
εἶτα τῆς μνήμης τοῦ μάρτυρος τὴν
ρουργίαν κατὰ τὸ θεῖον τέμενος τελε
ἐφίσταται μὲν τῷ ἱερῷ ὁ τηνικαῦτα τ
ἔχων ἀρχὴν, ἐπιτελέσων τὰ μυστικά·
αὐτῷ ἐκ τῶν παρακειμένων τῇ ἀνόδῳ
ἐπιχυθέντος, ἐφ' ὕβρει τοῦτο γεγενῆσθαι
D τὴν μὲν ἱερὰν λειτουργίαν κατ' ἐκείνη
ἡμέραν· εἶτα τὸ εὐκτήριον καθελὼν, ἐν τ
θάλασσαν τόποις οἰκοδομεῖ ἕτερον, οὐκ εἰ
ὅτι κατὰ νότου τῆς εὐαγοῦς τοῦ μάρτυρος
Σευηριανὸς τὸ εὐκτήριον ὁ αὐτὸς ἄρτι κα
λαι ἀνήγειρεν. Ἑξήκοντα δὲ παρωχηκότω
τῆς Ζήνωνος, ὃς Ῥωμαίων ἐβασίλευσε,
Ἰωάννης τις, στρατιώτης ἐν τοῖς καλουμένο
κουβίτορσιν ἀριθμούμενος, κατά τινα βασιλι
ρεσίαν ἐν τοῖς χωρίοις διέτριβε τοῖς περ
καὶ Λίμνας. Καί ποτε γυμνασίᾳ τὸ σῶμα
ἐπὶ θήραν ἐξῄει, καὶ κατὰ τὸν τόπον γενό
ᾧ τὸ μαρτυρικὸν ἐτέθαπτο λείψανον, λαγω

εβληκώς, αὐτόχειρ γίνεται τοῦ θηράματος. ἀ
ὶ ἄλλα τῶν ζώων θηρεύσας, ἐπάνεισι, καὶ
ὀνείρου τὸν μάρτυρα προτρεπόμενον ἐν
ῷπερ ἔτυχε τὸν λαγὼν θηράσας, σκηνὴν
ησιν πήξασθαι, κἀκεῖσε διαμένειν ἐκ γειτό-
ῷ. Τοῦ δὲ θᾶττον τὸ διατεταγμένον ἀνύσαν-
ά τινας χρόνους ἐμφανέστερον ὁ ἱερομάρτυς
ι, καὶ ὅστις εἴη διδάσκει, καὶ ὅτι τῆς σκη-
οῦ κάτωθεν τὸ ἱερὸν ἐκείνου τεθησαυρίσθαι
. Ὁ δὲ στρατιώτης, οὐκ ἀκίνδυνον ἡγησά-
ῶν θεόθεν αὐτῷ μηνυθέντων τὴν σιωπὴν,
ὕτα τῷ βασιλεύοντι καθιστᾷ. Ἀναστάσιος
ἦν, ὃς εὐσεβεῖν μὲν καθαρῶς οὐκ ἐβούλετο,
ῶν εὐσεβῶν πολλάκις ὑποκρινόμενος, τὴν ἐξ
ν εὔνοιαν ἐθηρᾶτο. Διὸ κατασκευάζεται
ἐκείνου ὁ νῦν ἑστηκὼς εὐκτήριος οἶκος·
ται δὲ παρὰ τοῦ μετ' αὐτὸν τὴν βασιλείαν
, Ἰουστίνου δὴ τοῦ φιλευσεβοῦς· ὃς καὶ
ιαμένει, πολλῶν ἀνθρώποις κακῶν ἐλευθερία
. Ἐν τούτοις μὲν οὖν τὰ κατὰ τὸν μέγαν
ν διηγήματα.

Ἐγὼ δέ, νικῶντα τὸν ἀθλητὴν ὁρῶν τὴν φύσιν
ἐ θάνατον πρὸς δοξολογίαν Θεοῦ διανίστα-
τιβαλὼν γὰρ τότε τὰς ὄψεις τῷ τάφῳ τοῦ
, τὸ ἱερὸν αὐτοῦ σκῆνος ἐθεασάμην, καὶ ἣν
ὑπό γε τῆς ἰσχύος τοῦ θανάτου μεμενηκός·
πᾶσαν τοῦ ζώου τὴν σύμπηξιν τριημέρῳ
ατι λύειν αὐχῶν ἔτεσιν ἤδη διακοσίοις τρίχα
αίου διαφθεῖραι οὐκ ἴσχυσεν· ἀλλ' ἥ τε κόμη
αλῆς δαψιλὴς καὶ ἀλύμαντος, ὅ τε τῆς μορ-
ρακτὴρ συνεστηκὼς καὶ ἀλώβητος τῇ τῆς
τονίᾳ, μηδὲ τὰς τῆς ὑπήνης τρίχας ἀποβα-
ίωγε δὲ αὐτῷ καὶ ὁ τῶν ὀμμάτων κύκλος.
ἐμοὶ δοκεῖν καὶ θεώμενος οἰδοῖ τοῦ νόμου
υτῆς, τὴν σιωπὴν προτιμᾷν. Ἔστηκε δὲ καὶ
οῦ σώματος τύπος· τὴν ἰδίαν συντηρῶν ἁρ-
καὶ οὔτε τῆς κεφαλῆς οὐδόλως ἀποδράγεις,
ν λοιπῶν μορίων τὴν διάστασιν ὑπομείνας·
ρ ὁ μεγαλόδωρος Κύριος ἀντιδοξάζειν οἶδε
ίοις αὐτὸν μέλεσι δοξάσαι προελομένους·
πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις,
κεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

A rant reliquiæ, leporem arcu feriens, prædam sua manu occidit. Deinde cum etiam alia venatus esset animalia, revertitur, et in somnis videt martyrem ei præcipientem, ut in loco in quo erat venatus leporem, tabernaculum figeret ad habitandum, et permaneret illic ei vicinus. Cum is autem cito perfecisset id, quod jussus fuerat, post aliquot annos ei martyr apparet evidentius, et docet, quisnam sit, et quod sub illius tabernaculo conditæ sunt sacræ suæ reliquiæ. Miles vero non esse a periculo remotum arbitratus eorum, quæ sibi divinitus significata fuerant, silentium, hæc aperit imperatori ; is autem erat Anastasius, qui nolebat quidem pure ac sincere esse pius ; pietatem autem sæpe simulans, captabat hominum benevolentiam. Quamob-
B rem ab illo quidem construitur, quæ nunc est, ædes oratoria ; dedicatur autem ab eo, qui post ipsum obtinet imperium, pio, inquam, Justino. Quæ nunc quoque permanet, et in ea liberantur homines a multis malis. Atque hæc quidem sunt, quæ de magno narrantur Autonomo.

VI. Ego autem videns athletam etiam post mortem vincentem naturam, exsurgo ad Deum glorificandum. Injiciens enim aliquando oculos in sepulcrum martyris, aspexi sacras ejus reliquias, quæ invictæ manserant a mortis viribus. Quæ enim universam animalis compositionem se trium dierum spatio gloriatur dissoluturam, jam ducentis annis non valuit præclari illius viri vel pilum corrumpere : sed et coma capitis est densa et illæsa, et
C formæ character consistit integer, pelle firma et intensa, ne amissis quidem pilis labri superioris. Et autem ei orbis quoque apertus oculorum. Per quos intuenti mihi videbatur, quod legem tantum mortis ipse reveritus, silentium simularet. Stat autem universa quoque figura ejus corporis suam conservans compagem, et nec ejus capitis ruptum est aliquid, nec reliquarum corporis partium facta est ulla a se invicem disjunctio. Sic enim munificus Dominus scit vicissim glorificare eos, qui suis membris voluerunt eum glorificare : quoniam eum decet gloria, honor et adoratio, nunc et semper, et in sæcula Amen.

DE SANCTO NICETA GOTHO

MARTYRE IN GOTHA ULTRA ISTRUM.

(Acta SS. Boll. ad diem 15 Sept., tom. V.)

lebris sancti cultus : locus et tempus martyrii investigatur : nonnulla de conversione Gothorum observata : Acta Græca edenda.

ebris admodum est hodie apud Græcos et D Gothi, de quo Baronius in Martyrologio Romano
s cultus sancti Nicetæ martyris natione ita meminit : Eodem die sancti Nicetæ Gothi

qui ab Athanarico rege ob catholicam fidem jussus est igne comburi. » Petrus de Natalibus, lib. v, cap. 4, elogium contexuit ex Actis infra dandis, sed non sine erroribus aliquot, mortemque sancti, quem Nicetum vocat, fixit 25 Maii. Hinc factum, ut Grevenus aliique pauci martyrologi Nicetum, aut potius Nicetam, ad 25 Maii suis Fastis inseruerint. Alii tamen Latini cum Molano sanctum Nicetam hodie memorarunt. Antiquiores martyrologi Latini sanctum hunc ignorarunt : sed Græci magno consensu, et cum his Moschi sanctum Nicetam hodie celebrant, ut magnum martyrem, de quo officium ecclesiasticum eodem die peragendum in libris eorum ritualibus præscribitur. In Menologio Sirletiano hoc sancti Nicetæ datur elogium : « Commemoratio sancti martyris Nicetæ, qui sub imperio Constantini Magni natus, atque educatus in regione Gothorum ultra Danubium, non communicabat cum Barbaris, sed cum viris piis Deum colentibus, edoctus Christi fidem a sanctissimo episcopo Gothorum Theophilo, comprehensus ab Athanasio (lege Athanarico) principe propter Christianæ fidei professionem, et multis tormentis cruciatus, igne consumptus, consummatus est. » Consonant omnino Menæa impressa, ubi nomen Athanarici, pro quo hic mendose Athanasius legitur, recte est expressum.

II. In Menologio Basiliano Acta sancti Nicetæ compendio exponuntur. Nam post hanc annuntiationem, « Certamen sancti magni martyris Nicetæ, » sequitur elogium ita conceptum : « Nicetas, præclarus Christi martyr, fuit imperante Constantino Magno, genere Gothus, nobilitate ac divitiis inter populares suos florens, a Theophilo religiosissimo Gothiæ episcopo fidem edoctus. Cum autem in duas factiones tota Gothorum gens scissa fuisset, atque utraque suum sibi principem creasset ; confugit alter principum ad Romanorum imperatorem : qui cum suscepta in contrariæ factionis tyrannum expeditione, insignem ex eo reportasset victoriam, Gothosque subegisset, ex eo tempore genus Christianorum inter Gothos multiplicatum est. Horum primus sanctus Nicetas fuit, qui et summa libertate Christianam fidem populo annuntiabat. Sed postquam reversus est imperator, Gothi infideles furore perciti, commota in Christianos persecutione, alios quidem aliter torsere, Nicetam autem multiplicibus suppliciis excruciatum igni tradidere. » Hactenus Menologium satis recte.

III. De translatione corporis sancti Nicetæ Gothi agunt Acta edenda, iisque consentit Petrus de Natalibus jam laudatus. Utrobique etiam legitur, ecclesiam sancto ædificatam esse Mopsuestiæ in Cilicia, quo sacrum corpus erat delatum. Addit deinde Petrus de Natalibus : « Post temporis decursum corpus ipsum Venetias translatum, quiescere dicitur in ecclesia S. Nicolai. » De corpore ibidem servato astipulatur Nicolaus Doglioni in opusculo Italico *de Notabilibus urbis Venetæ*, lib. II, pag. 345 ; uti et opusculum Latinum *de Urbe Veneta*, quod impressum est in *Thesauro Antiquitatum* tom. v, part. II. In illo enim tractatur de h S. Nicolai, parochia presbyterorum in re Dorsi duri, atque in fine dicitur : Hic sanc cetæ corpus aliæque sanctorum reliquiæ hab

IV. Quod spectat ad tempus, quo sanctus tas martyrio coronatus est, illud utcumque ass potest ex tempore, quo Gothorum princeps naricus persecutionem movit adversus Christi De numerosa Gothorum martyrum classe Martii egit Papebrochius noster breviter a dum. Prolixius et accuratius de sancto Saba6 in eadem quoque persecutione passo, idem 12 Aprilis, quo occisus est anno 372. Eode san anno, certe non multis annis citius au coronatus est sanctus Nicetas. Locus marti in ditione Gothorum, ultra Danubium tunc tium. Nescio sane, quo memoriæ lapsu Cart in Martyrologio universali ad marginem, et dice, notare potuerit, prope Mopsuestiam in occisum esse sanctum, nisi locum, ad quem pus translatum est, cum loco martyrii conf Nulla enim est ratio, cur dicamus, occisum Sanctum extra ditionem Athanarici Gothorum gis, quæ immenso terrarum intervallo a G distabat. Si porro ditionem Athanarici prop inquirere velimus, ex Ammiano, gesta Vale imperatoris contra Athanaricum referente, l XXVII, cap. 5, facile deprehendemus, Athanaricu eo tempore dominatum esse in hodierna Moldav ac forte in Valachia et Bessarabia, aut cert parte aliqua illarum provinciarum : neque novimus, quam late imperaret.

V. Loca ab Ammiano memorata, ubi Vale trum primo et tertio illius belli anno trajec anno secundo transitum frustra tentavit, et Mœsia inferiore, dictis provinciis, præsertim daviæ opposita, soloque Istro ab iis divisa. I anopolis ejusdem provinciæ urbis, in qua V hiberna habebat, ac pax in ipso Istro inter que principem inita, similiter ostendunt, A rici ditionem a Mœsia inferiore solo Istro s nubio diremptam fuisse. Itaque dubitandu est, quin sanctus Nicetas passus sit in ho Moldavia, vel huic contermina Valachia aut rabia. Nam persecutionem contra Christian vit Athanaricus, priusquam Gothi Istrum transgressi, quando hæresis Ariana necdum valuerat apud Gothos, ut observat sanctus stinus, lib. XVIII de civitate, *cap.* 52. ut scribit : « Rex Gothorum in ipsa Gothia p tus est Christianos crudelitate mirabili, c non essent nisi Catholici, quorum plurimi rio coronati sunt ; sicut a quibusdam fratri tunc illic pueri fuerant, et se ista vidisse ctanter recordabantur, audivimus. » Paulus lib. VII, cap. 32, de eadem persecutione sic « Præterea Athanaricus rex Gothorum, Chri in gente sua crudelissime persecutus, pl

θομεν, ἀλλ' ὅν (τό γε πρὸς εὐφημίαν τε καὶ τιμιώτερον) Βάρβαρος μὲν ἤνεγκε βαρα δὲ ἐθρέψανιο ἤθη, καὶ τὴν ἔμφυτον εὐγένειαν οὔμενουν οὐκ ἐνοθευσαν. Ἴσασι ν ποταμὸν Ἴστρον μεγέθει καὶ εὐθηνίᾳ, ὅσα φέρουσι, τὸ περιδοητον ἔχοντα, ὃν καὶ Δα- ἡ ἐπιχώριος οἶδε γλῶττα καλεῖν. Γοτθους δὲ ῖνο καιρου μεταναστάτας τῆς πατρίδος γεγο- τροσοίκους ὁ ποταμὸς ἔφερεν· Οὗτος οὖν ὁ ὁς Νικήτας, Γοτθικῶν σπερμάτων ἐκφυς, καὶ ν πρώτην παρ' ἐκείνοις λαχὼν, διά τε τὸ ς τοῦ γένους καὶ τὴν ἄλλην τοῦ σώματός τε ψυχῆς εὐφυΐαν ὅσην καὶ δεξιότητα, οὐ Γοτ- ὸν βίον, οὐ τοὺς τροπους, οὐδὲ τὴν πίστιν. γὰρ ἡ μὲν γνώμη τὸ γένος, τὸ δὲ εἰς Χριστὸν τὴν βάρβαρον δοξαν, ὁ δὲ τῶν ἀρετῶν ἔρως ιικὴν ἀκρασίαν καὶ ἀγριοτητα.

ιοφίλου δὲ ἦν οὗτος ἐπὶ νεαζούσῃ τῇ ἡλικίᾳ ῶν τῆς διδασκαλίας ἀπερυσάμενος ρευμάτων. δὴ Θεοφιλον, τὴν ἀρχιερατικὴν εφορειαν τῶν πεπιστευμένον, καὶ τῇ εν Νικαίᾳ οἰκουμενικῇ τῳ συνόδῳ ἐμάθομεν ἐνεπιστῆναι καὶ τὰ τῆς ς χειρί τε καὶ γλώσσῃ παρὰ πᾶσι κρατύναι ι. Ἐπεὶ δὲ οὐ πολὺς ἐν μέσῳ διέδη χρόνος, Γοτθων ἔθνος εἰς ἀντιπάλους διερράγη καὶ υς μοίρας, καὶ εἰς δύο τε γεγονασι μέρη· καὶ ἡγεῖτο θατέρου μὲν Φριτιγέρνης, θάτερον δὲ ίχῳ ὑπήκουε τὰ πάντα δεινῷ· Ἀθανάριχος ατὰ τῆς ὁμογενους καὶ ἀποστάδος τοῦ Φριτι- μερίδος πλήθει χειρὸς ἐπιστρατεύσας, τρο- στησιν. Ὅθεν Φριτιγέρνης ἀπορρηθεὶς, πρὸς ωμαϊκὴν ἀπέβλεψε δεξιάν, αὐτόμολος τε προσ- ἀμύνειν ἐδεῖτο. Οὐάλεντι δὲ τηνικαῦτα τῷ στῳ, τὰ Ῥωμαϊκὰ διείπετο σκῆπτρα. Οὗ τοῖς ἄκην στρατιώταις τῷ φυγάδι βοηθεῖν ἐγκελεύ- Φριτιγέρνης λαβὼν τον τε Θρᾴκιον, καὶ ' αὐτῷ Γοτθικὸς στρατὸς κατελέλειπτο, δια- ὸν Ἴστρον. Καὶ τὸν θεῖον τοῦ Χριστοῦ σταυ- τῆς προηγούμενον τῆς δυνάμεως φέροντες, ονται τοῖς ἀντιπάλοις εἰς μάχην, κρατουσί τε ὁ κρατήσαντος· καὶ τὸ ἐκείνου πλῆθος αἰχμα- καὶ ξίφος διεμερίζετο· μόλις μετ' ὀλίγων ίχου τὴν σφαγὴν αἰσχροτατα διαπεφευ-

ὕτη γέγονε πρόφασις καὶ αἰτία πολλαπλασίους ολαβόντων τὰ Χριστιανων ἀσπάσασθαι Γοτ- ὑρφιλος δὲ διάδοχος μὲν τῶν ἀρχιερατικῶν

A quidem est præclarius et præstantius) regio tulit barbara, mores vero enutrierunt Barbari : et innatam nobilitatem minime adulterarunt (2). Sciunt omnes fluvium Istrum, magnitudine quidem inter fluvios clarum, quem lingua ejus regionis appellat Danubium. Gothos autem, qui illo tempore excesserante patria (3), fluvius habebat accolas. Hic ergo admirandus Nicetas, natus e Gothicis seminibus, et primum honorem apud illos nactus, tam propter claritatem generis, quam propter aliam animi et corporis indolem et dexteritatem, non erat vita Gothus, nec moribus, nec fide. Nam genus quidem vincebat ingenium : amor autem in Christum barbaram opinionem : studium vero virtutis intemperantiam Gothicam et feritatem.

B

II. Hic autem in adolescentia hauserat sacra fluenta doctrinæ Theophili. Quem quidem Theophilum (4) cum ejus fidei fuisset commissus Gothorum pontificatus, accepimus interfuisse primæ universali synodo Nicænæ, manuque et lingua apud omnes confirmasse dogmata pietatis. Cum autem non multum intercessisset temporis, et in gente Gothorum bella erupissent intestina et essent divisi in duas partes, et uni quidem præesset Phritigernes, altera autem valde terribili pareret Athanarico, hic Athanaricus, suscepta maximis copiis expeditione adversus Phritigernem, erat quidem ejusdem generis sed erat ab eo avulsus, victoria parta, erigit tropæum. Quamobrem Phritigernes in rebus suis afflictis spectavit ad Romanam dexteram, et veniens transfuga, petivit auxilium. Valens autem Christi inimicus, eo tempore tenebat sceptra Romana. Qui cum jussisset iis qui erant in Thracia, militibus ferre opem exsuli, Phritigernes, Thracio exercitu accepto, et eo, qui sibi remanserat, transmittit Istrum. Itaque ferentes divinam Christi crucem, præcedentem omnes suas copias, prælio confligunt cum adversariis, et eum qui vicerat, facile vincunt, et illius multitudo partim cæditur, partim capitur, cum Athanaricus (5) turpissime cum paucis suæ vitæ fuga consulnisset.

C

III. Hæc fuit causa et occasio, cur multus ex iis qui præcesserunt Gothis (6) religionem amplexi sint Christianam, Urphilas (7) autem fuit Theophili suc-

D

ic multa verba Latine erant omissa.
ertum est, Gothos non semper in Dacia ad habitasse ; sed ex alia regione remotiore ano imperio ad Istrum progressos esse, postea per multas imperii provincias se erunt. An vero ex Scandinavia, sive ex no regno Suecico, ut vult Jornandes, oriuxerint. non est hujus loci inquirere.
Theophilus Gothiæ metropolita concilio Nicevera subscriptus legitur.
am in Commentario num. 7 monui, totum flum non videri certum, et fortasse ex sola ione ortum esse. Aliquid tamen veri subesse , si Phritigernes cum Valente fœderatus fuit, quando hic anno 367 contra Gothos bellum gessit, clade Athanarici anno 369, secutaque eorum [illegible] pace finitum.

(6) Erant quidem inter Gothos Christiani [illegible] pauci ; sed ea occasione multo plures [illegible] potuerunt.

(7) Urphilas aut Urphila commu[illegible] alias. Aliqua hic non recte de ipso [illegible] Consule itaque de Urphila dicta [illegible] num. 9 et 10, ex quibus liquet, [illegible] synodo œcumenica intelligi posse [illegible] si vera sunt, sed de synodo [illegible] 360.

cessor in munere pontificali, qui cum eo quoque synodo Nicænæ interfuerat eadem sentiens, et postea consederat cum iis qui Constantinopoli in secunda sancta synodo fuerant congregati. Hic cum esset vir prudens et doctus, invenit figuras litterarum, et sonos Gothicæ voci convenientes : et cum in eis sacram nostram et divinitus inspiratam Scripturam e Græca in linguam Gothicam vertisset, omni studio et diligentia effecit, ut eam discerent, qui erant suæ gentis. Quamobrem magnum incrementum accipiebat pietas apud Barbaros, et in dies proficiebat. Athanaricus autem cum procedente tempore se a damno, quod acceperat, recreasset, et in locum pristinum revertisset, non pervenit tamen ad pietatem : sed multos quidem ex Christianis Gothicis et Barbaris subjiciebat suppliciis : magis autem movebatur adversus generosum Nicetam, qui et generis claritate, et pietate superabat eos qui erant sui generis.

IV. Gratiano autem pio et clementi Romanum ac paternum administrante imperium, impius et cædem spirans Athanaricus, ipse per se adversus pios cædem parabat, et efficiebat, ut qui ei parebant, ipsum imitarentur. Isti ergo Dei hostes exsecrandi, occulta (8) quotidie impietate, martyris causa indignabantur, cum pietas martyris in dies prædicaretur, discruciabantur animis, minabantur, aggrediebantur eum de medio tollere. Quæ quidem Nicetas parum curans, nihilominus pergebat prædicare pietatem. Tandem in iram apertam erumpentes, repente martyrem invadunt eo tempore, quo prædicabat, ipsumque rapiunt, et vi trahunt, et urgent, ut fidem abjuret. Sed ille quidem nec verbis, nec factis desistens a pietate, et libera Christi confessione, et ab honorando eo ut Deo, ludum et irrisionem esse ostendebat illorum invasionem. Illi autem cum contrivissent partes ejus corporis (o insania!) eum etiam in ignem injiciunt. Sed sic quoque patiens sanctus, neque lingua desistebat Deum hymnis celebrare, neque corde in eum credere. Quocirca ad finem usque immobilem servans confessionem, cum multis aliis qui erant ejusdem generis et fidei, dignus fuit habitus coronis martyricis, anima sua in manus Dei tradita.

V. Marianus autem quidem vir pius, Cilix genere, ex civitate, quæ illic est, ortus, nomine Mopsuestia (9), illo tempore versans in locis, quæ sunt circa Istrum, propter fidei conjunctionem et morum similitudinem, quæ quidem magna ex parte inter se conveniunt, evaserat martyri familiaris et amicus, et degebat in eisdem ædibus multo tempore. Hic postquam ille finem accepisset martyricum, considerabat, et multas apud se versabat co-

A θεσμῶν ἐχρηματίζε Θεοφίλου, συμπαρών δὲ
πάλαι κατὰ τὴν Νίκαιαν καὶ τὰ ἴσα φρονῶν,
δρευσεν ὕστερον καὶ οἷς ὅτι ὅτ' ἐν Κωνσταντινο
ἁγία καὶ οἰκουμενικῇ δευτέρᾳ συνεκροτήθη σύ
Οὗτος ἀνὴρ λόγιός τε καὶ νουνεχὴς ὤν, τύπους
μάτων καὶ ἀπηχήσεις αὐτῶν τῇ Γοτθικῇ συμ
τας ἐξεῦρε φωνῇ· τούτοις τε τὴν ἱερὰν ἡμῶν
φὴν καὶ θεόπνευστον ἀπο τῆς Ἑλλοδος εἰς τὴ
θικὴν γλῶσσαν μεταβαλών, τοὺς ὁμοφίλους ἐκ
νειν πάσῃ σπουδῇ παρεσκεύασε. Διὸ καὶ
ἐπεδίδω παρὰ τοῖς Βαρβάροις ἡ εὐσέβεια, κ
μέγα καθ' ἑκάστην προέκοπτεν. Ἀθανάριχ
χρόνῳ ὕστερον τῆς ἥττης ἀναλαβὼν ἑαυτὸν τῆ
βείας οὐκ ἀνελάμβανεν, ἀλλὰ πολλοὺς μὲ
Χριστιανῶν ταῖς Βαρβάροις καὶ Γοτθικαῖς βα
B ὑπέβαλλεν· ἐπὶ μᾶλλον δὲ κατὰ τοῦ γενναίου Ν
ὅσῳ καὶ τῷ περιφανεστέρῳ τοῦ γένους καὶ τῆς
βείας τῶν ὁμογενῶν ἐκράτει, κινούμενος ἦν.

Δ'. Γρατιανοῦ δὲ τηνικαῦτα τοῦ εὐσεβοῦς καὶ
τὴν Ῥωμαϊκήν τε καὶ πατρικὴν διέπο
δυσσεβὴς καὶ μιαιφόνος Ἀθανάριχος αὐτὸς δ
ου τὴν κατὰ τῶν εὐσεβῶν μιαιφονίαν ἐπύκ
καὶ τοὺς ὑπὸ χεῖρα μιμεῖσθαι παρεκελεύετο. Οἱ
θεομισεῖς οὗτοι καὶ ἀλιτήριοι, κρυπτομένης
ἑκάστην τῆς ἀσεβείας, τοῦ μάρτυρος ἡμέρα
ἠπείλουν, ἐσφάδαζον τοῖς θυμοῖς, ἀνελεῖν ἐπεχ
Ὥνπερ δὴ Νικήτας βραχέα φροντίζων, οὐδὲ ἐπα
τῆς εὐσεβείας κηρύγματος περιείχετο. Τέλος
φανερὰν ἐκραγέντες ὀργήν, ἀθρόον ἐπιστάντες,
C τὸν τῆς ἀληθείας λόγον ὁ μάρτυς ἐκήρυττε. Α
πάζουσί τε αὐτὸν καὶ ἕλκουσι βίᾳ, καὶ τὸ τ
ἀπώμοτον θέσθαι καταναγκάζουσιν. Ἀλλ' ὁ μ
ὧν τε ἔλεγε, δι' ὧν τε ἐποίει, τῆς εὐσεβ
ἀφιστάμενος, καὶ τοῦ παρρησίᾳ τὸν Χριστ
γεῖν, καὶ ὡς θεῷ τούτῳ προσάγειν τὸ σέβ
καὶ παιδιὰν ἀπέφαινε τὴν ἐκείνων ἐπίθεσ
δώματος συντρίψαντες μέρη, φεῦ τῆς μα
καὶ πυρὶ ῥιπτοῦσιν. Ἀλλὰ καὶ οὕτω πάσχων
οὔτε τὴν γλῶτταν εἶχε τῶν εἰς Θεοῦ ὑμνω
βένην, οὔτε τὴν καρδίαν τῆς πρὸς αὐτὸν πίσ
Διὸ καὶ μέχρι τέλους ἀκλινῆ τὴν ὁμολογίαν
σάμενος, σὺν ἄλλοις πολλοῖς τῶν ὁμογενῶν τῶν
τυρικῶν ἠξιώθη στεφάνων, εἰς χεῖρας Θεοῦ τὴν ψυ
παραθέμενος.

D Ε'. Μαριανός δέ τις ἀνὴρ εὐσεβής, Κίλιξ τὸ γ
ἐκ τῆς ἐκεῖσε πόλεως Μοψουεστίας ὁρμωμενος
ἐκεῖνο καιροῦ τοῖς περὶ τὸν Ἴστρον διατρίβων τ
κοινωνίᾳ πίστεως, καὶ ὁμοιότητι τρόπων (ὅπερ
ὡς τὰ πολλὰ συμβαίνειν) ξυνήθης καὶ φίλος τῷ
τυρι καὶ ὁμορόφιος γίνεται χρόνον πλείονα.
μετὰ τὸ μαρτυρικὸν ἐκείνου τέλος, διεσκοπεῖτ
πολλοὺς ἔτρεφε καθ' ἑαυτὸν λογισμούς, τίνα τ
δυνατὸν γένοιτο τὸ τοῦ φίλου σῶμα, τοιούτῳ μά

(8) Hic dissentit interpretatio Latina apud Lipomanum, illaque nequit conciliari cum apographo nostro Græco : res tamen est nullius momenti pro historia.

(9). Mopsuestia urbs est episcopalis Ciliciæ, apud geographos et historicos satis nota. Aliq autem ex Cilicia fuisse apud Gothos, non videri incredibile ; cum S. Augustinus, nu Commentarii testetur, se egisse cum fratr qui illic similiter fuerant.

εκοσμημένον· ἠβούλετο γὰρ ἀχωρίστως αὐ-
ιν, ὡς οἷόν τε καὶ μετὰ θάνατον· οὕτω τοιγα-
κοπούμενος, ἀωρί ποτε τῶν νυκτῶν διὰ τὸν
ίχου φόβον (αὐτὸς γὰρ αὐτῷ τὴν τοῦ μαρτυ-
τώματος ἀνάληψιν οὐ μεθίει) ἐπιστὰς ἐν ᾧ τὰ
ίων διέρριπτο λείψανα, ἐπεὶ ἀγνοεῖν εἶχε
στι τὸ ἐπιζητούμενον, παρὰ τούτου διδάσκε-
αρ' οὗ καὶ μάγοι τὴν ἐκείνου προσκύνησιν.
; γὰρ οὐρανία τις καὶ ἀσώματος, ἀστέρος
ίσα μορφὴν, τοῦ χρηστοῦ προηγεῖτο Μαρια-
λα σαφῶς καὶ γνωρίμως· καὶ οὐκ ἀπέση
ποιῶν ὁ φαινόμενος ἐκεῖνος ἀστὴρ, ἕως ὑπέ-
ὸ ποθούμενον. Τὸ δὲ ἦν, οὐ λείψανόν τι καὶ
ἀλλὰ σῶμα ὁλόκληρον τῆς μακαρίας ὄντως
μετὰ τῶν ἄλλων, κρεῖττον φανὲν καὶ πυρὸς,
ἄρα καὶ κλῆσις ἠβούλετο, πλὴν ὅσον ἴχνη
ώζειν, καὶ οὐδὲ ταῦτα σαφῆ, ἀλλ' ὥστε δῆλον
ὅτι πυρὶ προσωμίλησεν. Τοῦτο τοίνυν τὸ ἱερὸν
ήκῃ ἐνθεὶς, καὶ μαρτυρικαῖς, ὥσπερ ἔδει, τι-
ρολογίαις, εἰς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα μετακο-

Καὶ τῇ ἰδιωτικῇ παραμένον οἰκίᾳ, δημοτελεῖς
ε τὰς ἰάσεις. Καὶ γὰρ ἀγαθῆς ὢν ψυχῆς οἶκος,
ιγράφειν οἰκίᾳ τὰς ἰδίας οὐκ ἠγάπα θαυμα-
ις, ἀλλὰ κοινὸν ἦν Μοψουεστηνῶν ἐντρύφημα·
δὲ καὶ τῶν ἀλλαχόθεν φοιτώντων, ἀπόλαυσις
τανωμένη. Χρόνῳ δὲ ὕστερον καὶ ναὸς τῷ
ι ἀνεγείρεται, καὶ αὐτὸς τὸ τίμιον ὑποδέχεται
φανερωτέρας τοῦ λοιποῦ τὰς ἑαυτοῦ παρέχον
ίας, καὶ μηδέποτε λῆγον κατὰ παντοίων
καὶ νόσων ἱστάμενον. Ὅμως ἡ τὸν ἀθλητὴν
; οἰκία ξενοδοχήσασα τῆς ἁγίας ἐκείνης χειρὸς
τὸν ἀντίχειρα καὶ ταύτην ἰδιάζουσαν χάριν τῷ
Μαριανῷ Νικήτας ὁ καλὸς δίδωσι, καὶ φιλίας
νόμους καὶ ξενίας τιμῶν ὅπερ οὐδενί τινι
ποιῆσαι παραχωρεῖ, καὶ τούτῳ τάχα τὸν φίλον
ν. Καὶ γὰρ Αὐξέντιος, ὃς τῆς εἰρημένης πόλεως
τος ἦν, ἐπιχειρήσας ἀπομερίσαι τι τοῦ σώματος
ίειν, εἴληφε μὲν οὐδὲν, ὧν ἐξήτει, ἔλαβε δὲ δέος,
κρὸν οὐδ' ὅλον ἀνέκφορον μεῖναι καὶ λαθεῖν, ἀλλ'
αὶ αὐτοῦ τὴν ψυχὴν λίαν κατασεισθῆναι, καὶ
αλον τοῖς ἄλλοις γενέσθαι οἷς τε εἶδε καὶ οἷς
ξεδειματώθη, μηδένα τὸ λοιπὸν χεῖρα τολμηρὰν
ειν, μηδὲ μέρος τι τοῦ σώματος παρὰ γνώμην ὃν
αρασπᾷν.

Οπως δὲ συνέβη τὸ δέος καὶ τίσι λόγοις εἴργε-
ς ἐπιχειρήσεως, ὁ λόγος δηλώσει. Ἀνέστησε
ρ ὁ φιλόμαρτυς οὗτος ἀρχιερεὺς τοῖς καλλινί-
ν μαρτύρων ναὸν, Ταράχῳ τέ φημι καὶ Πρό-

A gitationes, quonam modo posset corpus amici accipere, maxime tali fine ornatum : volebat enim ab ipso non separari, quantum poterat, etiam post mortem. Cum ergo sic consideraret, tandem intempesta nocte propter metum Athanarici, (ipse enim non permittebat, ut acciperetur corpus martyris) accedens in eum locum, in quo erant projectæ sanctorum reliquiæ, quoniam ignorabat quodnam esset quod quærebatur, ab eo docetur a quo Magi didicerunt illius adorationem. Virtus enim quædam cœlestis et incorporea, stellæ forma suscepta, bonum præcedebat Marianum aperte et evidenter, neque destitit hoc facere illa stella, quæ apparebat, donec ostendit id quod desiderabatur. Id autem erat non reliquiæ aliquæ et pars, sed corpus integrum illius
B vere beatæ animæ. Quod quidem apparuit igne fuisse potentius, sicut etiam volebat ejus appellatio, nisi quod solum quædam servabat vestigia, neque ea aperta, sed ut tantum appareret, id cum igne esse congressum. Hoc ergo sacrum corpus cum thecæ imposuisset, martyricis, ut oportet, et sacris id honorans orationibus, transfert in suam patriam (10).

VI. Et cum sic maneret in domo privata, publicas tamen effundebat curationes. Etenim cum esset domus bonæ animæ, non satis habebat unis ædibus sua circumscribere miracula : sed erat communes deliciæ Mopsuestanorum, imo vero eorum quoque qui aliunde ventitabant, usus fructus, qui non consumebatur. Procedente autem tempore, templum
C quoque excitatur martyri, et ipsum corpus suscipit venerandum, apertissima de cætero conferens beneficia, et resistens omnibus morbis et vitiis. Illa tamen domus, quæ athletam primo accepit hospitio, ditatur pollice sacræ illius manus, hanc propriam gratiam amico Mariano dat ille egregius Nicetus, honorans amicitiæ leges et hospitalitatis. Quod quidem nulli alii sinit facere, in hoc quoque amico gloriam tribuens. Etenim Auxentius (11), qui erat dictæ civitatis episcopus, cum aggressus esset ejus corporis aliquid dividere et accipere, nihil quidem accepit eorum, quæ volebat : eum autem non parvus invasit metus, nec ejusmodi, ut non in apertum prodiret, aut lateret, sed quo ejus quoque anima fuerit valde agitata, et alios docuerit iis quæ vidit, et terrore, quo est affectus, ut nemo deinceps
D manum audacem porrigeret, neque ullam partem ejus corporis, cum esset præter ipsius sententiam, avelleret.

VII. Quonam modo autem metus hic accidit, et quibusnam verbis prohibitus fuerit, ne aggrederetur, explicabimus. Excitavit hic quidem pontifex, amicus martyrum, templum victoria insignibus

Additur in Latina versione : (Et tunc ipomi suæ deponit.) At illa non sunt in apo- nostro Græco. Ex sequentibus tamen li- n privata domo corpus fuisse positum.

In Catalogo antistitum Mopsuestenorum .equien., tom. II *Orientis Christiani*, col. 890 et seq. duo reperiuntur Auxentii, quorum primus sancto Niceta videtur paulo antiquior, aut certe eidem non supervixisse. Alter Auxentius, qui ex solis fere diptychis innotescit, secundum ordinem ibi fixum sedit seculo quinto. Hoc autem tempus satis congruit hic relatis.

martyribus, Taracho, Probo et Andronico (12), quod positum est ante muros civitatis Mopsuestiæ. Cum autem ipsorum sanctorum ei deessent reliquiæ ad consecrationem templi ædificati, eas autem haberet urbs illi propinqua, nomine Anazarba (13), ei promissa parte reliquiarum hujus præclari Nicetæ, illorum martyrum accipit reliquias. Cum itaque oporteret impleri id quod promissum fuerat, et sepulcrum fuisset effossum, et sublatus esset lapis, qui fuerat impositus, protinus quidem confringitur marmor, nulla apparente causa : apparet autem mortuus, habens membra honeste composita, et corpus a priori corpore nihil differens. Cum ergo eum oporteret accipere partem corporis, et illud tetigisset manus ejus, qui sepulcrum effoderat (hic mihi attendendum est) nihil quidem ea accipit, fit autem mox arida, metusque et tremor statim invadit eum qui id ausus fuerat. Deinde fit terræ motus, et erumpunt tonitrua, et frequentia micant fulgura, iis, qui aderant, afferentia metum intolerabilem.

VIII. Quod quidem cum sacrosanctus aspexisset Auxentius (satis enim intelligebat, quid Deus significaret), ejus quidem, qui passus fuerat, manum aridam adducit ad reliquias, non ut rursus alquid accepturam, sed potius ut tacite petituram veniam audaciæ, et consecuturam curationem. Est enim, dicebat, tibi, o sancte, multo facilius, cum sis bonus et boni imitator, curare quam lædere : et si illud vel nolens præbuisti, quomodo non hoc magis dabis ex tui animi sententia? Curatur itaque affecta manus, et prædicat virtutem et bonitatem ejus, qui curaverat, illam quidem ob castigationem, hanc vero ob sanationem post agnitionem erroris. Deinde vero pontifex, cum sacrum ejus sepulcrum honorasset hymnis et glorificationibus, ei pristinam figuram restituit, nulla in re mutato, nisi quod se habebat melius et honestius. Sic glorificat Deus eos, qui ipsum glorificant ; sic magnificat eos, qui ipsum magnificant. Non universum hic donans ; minime : sed ex his futura præbens conjicienda. Nam quæ hic dantur, etsi inter omnia sensilia sint præstantissima, auribus tamen significantur, et oculis comprehenduntur. Quæ autem illic sanctis manent, neque oculus vidit, neque auris audivit, neque in cor hominis ascenderunt. Talia enim sunt ut didicimus, quæ a Deo parata sunt iis qui ipsum diligunt. Quæ detur nobis omnibus consequi gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et potentia in sæcula sæculorum Amen.

A τῷ καὶ Ἀνδρονίκῳ, ὃς καὶ πρὸ τῶν τειχῶν λεως τῇσδε Μοψουεστίας ἵδρυται. Ἐπει δε ψάνων ἐδεῖτο τῶν αὐτων ἁγίων ἐπὶ καθιερ οἰκοδομηθέντος ναοῦ, ἐπλούτει δὲ ταυτα ἡ ἐκείνης πολις Ἀνάζαρβα, ἐπαγγελία λειψα τυρικου, μαρτύρων λαμβάνει λείψανα, καὶ μενος δουναι Νικήτα του φαιδρου μερίδα τ μένων ἀνακομίζεται. Ὡς οὖν ἔδει πληρου ἐπηγγελμένον, καὶ ὁ τάφος ἀνώρυκτο, καὶ ὁ μενος ἀνῄρητο λίθος, θραύεται μὲν εὐθὺς ἡ ρος παρ' οὐδεμίαν ἐμφανῆ αἰτίαν · ἀναφαίνε νεκρὸς, ἔχων τε τὰ μέλη κατὰ σχῆμα κειμε τὸ σῶμα, οὐδὲν του προτέρου χρωτος παρα Ἐπεὶ οὖν καὶ λαμβάνειν ἐχρῆν μέρος τοῦ τ καὶ ἡ χεὶρ ἥπτετο τοῦ τὸν τάφον ὀρύξαντος, μοι προσεκτέον τὸν νοῦν) λαμβάνει μὲν γε γίνεται δὲ παραχρῆμα ξηρὰ, καὶ ὅος ἐν τρομος εἶχε τον τολμητήν. Εἶτα σεισμὸς ἐπ καὶ βρονταὶ καταρρήγνυνται, καὶ ἀστρα ματα συνεχῆ, φοβον ἐμβάλλοντα τοῖς παρουσι τον.

B

Η'. Ἅπερ ὁ ἱερὸς Αὐξέντιος θεασάμενος καὶ θείων μηνυμάτων οὐκ ἀμαθὴς) τὴν θεῖσαν χεῖρα του παθοντος προσάγει τοῖς ου χ ὡς αὖθις τὰ ληψομένην, ἀλλ' ὡς μᾶλλον ἀφθέγκτως συγγνώμης ὑπερ τῆς καὶ τευξομένην τῆς θεραπείας. Πολλῷ γὰρ ἔλεγεν, ἀγαθὸν ὄντα, καὶ του αγαθοῦ βλαψαι τὸ θεραπευσαι · καὶ ἐκεῖνο βουλόμενος, πῶς οὐχὶ μᾶλλον τουτο δώσεις ; Ἰᾶται τοιγαροῦν ἡ παθουσα χει ρυξ γίνεται τῆς τοῦ ἰασαμένου καὶ χρηστοτητος τὸ μὲν ἀπὸ τῆς παιδειας, τὸ δὲ μετὰ τὴν ἐπίγνωσιν του σφάλματος. λοιπὸν τοίνυν ὁ ἀρχιερεὺς τὸν ἱερὸν τάφον τε καὶ ὕμνοις τιμήσας, τὸ ἀρχαῖον σχῆμα, τῷ κοσμιωτέρῳ μονῷ τὴν παρ Οὕτω δοξάζει Θεὸς τοὺς αὐτὸν δοξάζε οὕτω μεγαλύνει τοὺς μεγαλύνοντας · ταῦθα διδοὺς, οὐμενοῦν · ἀλλὰ τὰ μέλλο τεκμαίρεσθαι παρεχομενος. Τὰ γὰρ ἐνθά τοῖς αἰσθητοῖς ἅπασι το ἐξαίρετον ἔχει, ἀκοῇ δηλουται, καὶ ὄψει καταλαμβάνεται · ἁγίους ἐκεῖ περιμένει, οὔτε ὀφθαλμὸς οὓς οὐκ ἤκουσε, οὔτε εἰς ἀνθρωπίνην ἀνέβ Τοιαῦτα γὰρ ὡς ἐμάθομεν τὰ πρὸς Θεοῦ τοῖς αὐτὸν τεθησαυρισμένα. Ὧν γένοιτο πάντες ἡμ τυχεῖν χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμ σου Χριστοῦ, ᾧ ἡ δοξα καὶ τὸ κρατος εἰς τους αἰώνων. Ἀμήν.

(12) Præclari hi martyres, qui passi sunt in Cilicia, coluntur leguntur que in Martyrologio Romano ad XI Octobris, ubi eorum danda sunt Acta.

(13) Anazarba, alias Anazarbus, subinde etiam dicta Cæsarea ad Anazarbum, montem vicinum, a quo nomen traxisse creditur, in divisione Ciliciæ facta est metropolis Ciliciæ secundæ. Passo ea urbe sanctos martyres Tarachum, Probum Andronicum, ex sinceris horum Acus ostend Cæterum quæ sequuntur Græca, prolixiora p sunt quam Latina ; sed Latina verba suffic ad rem exponendam.

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ
ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΕΥΦΗΜΙΑΣ.

—

MARTYRIUM
SANCTÆ EUPHEMIÆ.

(Latine ap. Surium ad diem 16 Septembris, Græce ex cod. ms. Paris.)

—

ιανοῦ τὰ Ῥωμαίων σκῆπτρα διέποντος, περὶ τὴν Ἀσίαν ἀνθυπατεύοντος, ὁ κνῶν διωγμὸς δεινὸν ἔπνει καὶ ἐπὶ ἱερὸν ᾤρετο. Ἦν δὲ τῷ Πρίσκῳ συμτῶν σοφιστῶν, Ἀπελλιανὸς ὄνομα, κν πληρῶν, τῷ παρ' αὐτοῖς ψευδωνύμῳ πεὶ οὖν ἐτήσιος ἑορτὴ τοῦ νόθου τοῦ θεοῦ, γράμματα καὶ προθέματα κατὰ τὴν Χαλκηδόνα· ἐν αὐτῇ γὰρ καὶ τὰ τελεῖτο. Καὶ ναὸς ἦν τοῦ Ἄρεος καὶ ν τῶν ἐπισήμων· ἐκάλει δὲ καὶ πολίς Χαλκηδόνος πέριξ, εἰς τὴν ἑορτὴν ι, θάνατοι δὲ καὶ τιμωρίαι συνηπεί-οστάγμασιν, οἷς περιπίπτειν ἔμελλον, ιντο, δαίμοσι προσκυνεῖν, σάλπιγξ τε σα καὶ φοβερὸν σύστημα ἦν τῆς πρὸς ομῆς τε καὶ συνελεύσεως. Ὁπόσοις οὖν σίαι καὶ σεβάσματα μιαρὰ τοιαῦτα ότης δὲ καὶ εὐσέβεια καὶ ἡ πρὸς ίρωτο· οὗτοι δὲ ἄρα τὴν μετὰ παρα-ίλευσιν καὶ τὴν ἐν συνεδρίῳ ματαιό-γοντες παρουσίαν, κατὰ συμμορίας κοις ἢ ἐρημίαις ἑαυτοὺς ἐγκλεισάμενοι ὶ δεήσεσι σχολάζοντες ἦσαν, καὶ τῷ ινῳ Θεῷ τὴν λογικὴν λατρείαν προς ς ἅγιος ὑπῆρχε χορὸς καὶ ὁ τῇ παν-αμπρᾷ μάρτυρι Εὐφημίᾳ ἐλλαμπρυ-μίᾳ τῇ πᾶσαν φερωνύμως τῇ αὐτῆς ούσῃ τὴν οἰκουμένην, ἣ πατέρα μὲν ήτου τινὰ καὶ τούτων δὴ τῶν ἄρχειν λόφρων αὐτῷ ὄνομα, μητέρα δὲ λίαν οσμίαν, Θεοδωρησιανὴν οὕτω καλου-καὶ δῶρον ἐκ Θεοῦ πενομένοις πᾶσι αὐτῆς ἐκείνων πάντα ποιοῦσα. Καὶ χεὶρ ψιλή τε καὶ μεγαλόδωρος, ἐξ ὧν Εὐφη-α, βλαστὸς ἐφάνη τῇ ῥίζῃ προσήκων, ν εἰς θεοσέβειαν καὶ καρπὸς ὄντως ἐλέους

ὖν δαιμονικῆς ἐκείνης ἐπιτελουμένης λιανὸς οὐ παροπτία, οὐδὲ φροντίδος

A

B

C

I. Diocletiano tenente sceptra Romani imperii, Prisco autem Asiæ proconsule, adversus Christianos gravis spirabat persecutio, sævaque et formidabilis. Erat autem Prisco assessor quidam Sophista, nomine Apellianus, fungens munere sacerdotii dei, qui apud eos falso nominatur, Martis. Cum ergo hujus adulterini dei festum instaret anniversarium, litteræ et edicta per universam venerunt Chalcedonem. In ea enim peragebantur sacrificia ; nam ibi erat templum Martis, et insigne illius simulacrum. Vocabant autem edicta cives ad festum, et eos qui habitabant circa Chalcedonem. Minabantur vero mortem et supplicia iis, ad quos erant ventura, si non persuaderentur, ut adorarent dæmones. Tubæque clare sonantes et terribiliter, erant signum conveniendi ad templum. Quibuscunque ergo exsecranda quidem sacrificia et abominanda ejusmodi religio erat odio, contra autem firma erat sanctitas, et pietas, et fides in Christum, ii vitantes congressionem cum impiis et concilium vanitatis, per quasdam classes se in domibus includentes, aut in solitudinibus, vacabant precibus et orationibus, veroque et soli Deo cultum offerebant rationalem. Quorum unus quoque erat chorus, qui imprimis benedicta et clara martyre Euphemia decorabatur, Euphemia, inquam, quæ convenienter suo nomini universum orbem terræ sua fama erat complexa. Quæ patrem quidem habebat quemdam e senatu, et qui aliquot gesserat magistratus : erat autem ei nomen Philophron [Philosophron, *Ado*] : matrem vero valde piam et honestam, quæ vocabatur Theodorosia [Theodora, *Ado*] : quæ etiam a Deo donum data fuerat omnibus egentibus, illorum faciens omnia, quæ sua erant, et cujus erat in eos manus larga et munifica. Ex quibus orta Euphemia, apparuit germen radici conveniens, ramus annuens ad pietatem veramque religionem, et longe pinguissimus fructus misericordiæ.

II. Cum illud ergo dæmonum peragereturr sacrificium, non negligendum, sed maxime curandum

ομεν ἢ ἐπάξεις αὐτὸς τὰς κολάσεις.

: τὸν τύραννον εἰς ὀργὴν ὁ λόγος, καὶ
ι τοὺς μάρτυρας εἶχον. Αἱ βάσανοι δὲ
δὲ ἐπὶ μικρὸν ἀρκέσασαι χρόνον, ἀλλ'
ιιᾶς δεούσης ἡμέρας παραταθεῖσαι.
ίντως ὅσοι πεῖραν τῶν ἀλγεινῶν ἔχου-
λληγαῖς σώματος ἐπιγινόμεναι πάλιν
τῆς προτέρας ὑπομαρανθείσης ὀδύ-
σφοδρὸν ἔτι καὶ ἀκμάζον ἐχούσης·
ν καὶ δεινὴν τὴν αἴσθησιν τοῖς πό-
ιοῦσιν. Τὸ μὲν οὖν βῆμα ξεομένους τοὺς
ίτριζε καθ' ἡμέραν, εἶτα καὶ εἱρκταὶ
τὰς πληγὰς διεδέχοντο, κάκωσις ἄλλη
καὶ προσθήκη τῶν λυπηρῶν. Οἱ δὲ
εἶχον τοῦ λύπην αὐτὰ καὶ ὀδύνην
ὥστε καὶ διπλῇ χαίρειν, τῷ τε διὰ
ίζεσθαι, καὶ τῷ τῇ προσθήκῃ τῶν
ισθήκην αὐτοῖς τὰ ἐν ἐλπίσιν ἀγαθὰ
ς εἰκοστῆς δὲ ἤδη ἐπιστάσης ἡμέρας,
ιάλιν οἱ γενναῖοι τῷ τυράννῳ καθ-
ἡ καλλίνικος δὲ συμπαρὴν Εὐφημία,
διαφαινόντων σελήνη μέσον αὐτῶν
ὸν λίαν καὶ ἡδὺ λάμπουσα. Τί οὖν ὁ
αὐτούς; Εἰς πεῖραν, ἔφη, καταστάντες
ἂν πειραθῆναι ᾠήθητε, εἰ μεταβεβού-
ιτήριον καὶ λυσιτελὲς ὑμῖν, εἴπατε.
ἀπολιπόντας τὴν ματαίαν ταύτην τῆς
ομίαν, καὶ τὸ μόνους ἐπὶ κακῷ τῆς
ιντιφέρεσθαι, ὃ πάντες δρῶσι καὶ ὑμᾶς
καὶ προσελθόντας θύειν. Ὁ δὲ τοῦ
εἷος στρατὸς ἅμα τῇ πανευφήμῳ, Μέχρι
ὦ δικαστὰ, σεαυτὸν ἀπατᾷς, ἐπιχειρῶν
ὑνάτοις; Τὸ γὰρ ἡμᾶς δοκεῖν μετα-
ν ἐστι τῷ τοὺς ἀστέρας οἴεσθαι τῆς
εῖναι στάσεως ἢ πορείας, ἢ ἕν τι
ῶν ἀκινήτων. Ὥστε βέλτιον ἦν σεαυτὸν
λάνης μεταβαλεῖν, καὶ τὸν ἀληθῆ θεὸν
κονόμον ἄριστον τῆς ἰδίας γενόμενον

πλείονι ὁ Πρίσκος κατασχεθεὶς, σκύτε-
ύει τὰ τῶν ἁγίων τύπτεσθαι πρόσωπα,
ὺς πονηροῖς ἔργοις ἀμειβόμενος ὁ
, καὶ τὴν καινὴν ταύτην ἀνδρείως ὑπο-
ανον, λαμπρότεροι τὰς ὄψεις ἐδεί-
εἴματος μὲν τῆς σαρκὸς ἀπορρέοντος,
ὃ δὲ χάριτος ἐξωραΐζούσης ἃ διέπλασε
μαστίζοντες δὲ τοὐναντίον ἀπαγορεύ-
νῆτες εἰς τὴν γῆν κατέπιπτον. Ἀλλὰ
ους ἁγίους κελεύσει πάλιν τοῦ δικαστοῦ,
τὸ δικαστήριον, ἕως αὐτοὺς Διοκλη-
ίμψει· οὕτω γὰρ Ἀπελλιανὸς εἰσηγή-
νεύφημος δὲ πρὸ τοῦ βήματος αὐτῷ
μόνη (ᾤετο γὰρ μονωθεῖσαν οὕτω
ιγέσθαι). Ἐγγύτατα οὖν ταύτην παρα-
να καὶ βλέψῃ ταῖς οἰκειώσεσι, Πείσθητί
ι ἀριστά σοι συμβουλεύοντι, Εὐφημία,

A laturos esse cruciatus, quam tu sis intentaturus.

IV. Ad iram tyrannum accendit hæc oratio, et statim tormentis subjecti fuere martyres. Tormenta autem fuerunt non parva, neque parvo tempore durarunt, sed ad novemdecim dies fuere producta. Sciunt autem omnino, quicunque rerum asperarum et tristium faciunt periculum, quod plagis corporis rursus accedentes aliæ, cum prior dolor nondum emarcuerit, sed sit adhuc in ipso vigore, iis qui patiuntur, efficiunt gravem sensum et intolerabilem. Atque tribunal quidem martyres, qui cædebantur, producebat quotidie, veluti in theatrum. Deinde post plagas eos quoque excipiebant carceres, alia afflictio accedens afflictioni, et dolorum additamentum. Tantum autem aberat, ut illi ea dolorem existimarent et molestiam, ut etiam gauderent dupliciter, et quod propter Christum punirentur, et quod propter rerum molestarum augmentum bona quoque quæ erant in spe, accessionem acciperent. Cum jam autem dies adesset vicesimus, a tyranno rursus viri accersuntur præclari, cum quibus gloriosa quoque aderat Euphemia, veluti in medio stellarum luna toto orbe plena, pulchre et jucundissime resplendens. Quid ergo eis tyrannus? Ea, inquit, experti, quæ nunquam putastis fore ut experiremini, an aliquod salutare et vobis utile consilium ceperitis, dicite. Satius est enim, ut relicta hac vana et nova gloriæ cupiditate, et mittentes soli vestræ vitæ malo vestro repugnare, quod omnes faciunt, id vos quoque faciatis, et accedentes sacrificetis. Christi autem fortis exercitus simul cum benedicta Euphemia: Quousque, dixerunt, o judex, teipsum decipis, res aggrediens, quæ non possunt fieri? Putare enim posse te nos a nostra traducere sententia perinde est, ac si putes posse te transmovere stellas a sua statione vel motione, aut transferre aliquid ex iis quæ sunt immobilia. Quamobrem satius est, ut a tuo errore convertaris, et verum Deum agnoscas, qui fuit tuæ salutis optimus dispensator.

V. Majori ira percitus Priscus, jubet crudis loris feriri vultus sanctorum, pro bonis verbis mala facta rependens stolidus. Illi autem hoc quoque novum fortiter ferentes tormentum, evaserunt facie splendidiore, sanguine quidem e carne defluente, Opificis autem gratia reddente pulchros et elegantes eos vultus, quos effinxerat. Contra autem, qui flagellabant defessi, ceciderunt in terram semimortui. Sed alii quidem sancti jussu judicis rursus conjiciuntur in carcerem, donec eos transmitteret ad Diocletianum (sic enim constituerat Appellianus), benedicta autem ante tribunal ejus stabat Euphemia; existimabat enim fore, ut sola sic facile induceretur. Cum itaque curasset, ut ea proxime sisteretur, ut se familiaritate magis insinuaret: Crede mihi, aiebat, tibi optime consulenti, o Euphemia, et accedens magno deo Marti sacri-

fica; nam sic quidem et liberaberis ab omnibus molestiis, citra laborem autem lucraberis, quæ sunt maxime optanda, nempe ut et divitiis, et gloria potiaris, et agas deinceps vitam beatam et felicem. Christi autem martyr: Mulierem quidem videns, o judex, inquit, putas posse facile decipere: videbis vero me non esse, ut existimas, mulierem tuis insidiis expositam. Confido enim in Christum, quod adjutricem habens invictam ejus dexteram, tuas callidas superabo insidias. Postquam ergo sic responso victus fuit tyrannus, et qui solo aspectu putabat se posse quod volebat efficere, ab una contemnebatur femina, pudore quidem fuit affectus: pudor autem movit iram. Res est enim ejusmodi supercilium, cui accessit potestas. Deinde perinde ac ea quæ præcesserant, tormenta parva esset arbitratus, et quæ imponere non possent necessitatem, nova excogitavit: et jubet construi rotas inauditis quibusdam machinis, quæ carnes premere, et ab ossibus exprimere, et ipsa confringere possent violentissime, et in eas sapientissimam injici Euphemiam.

VI. Postquam autem ipsæ machinæ dicto citius fuerunt constructæ, et martyr in eas erat injiciendæ, validis continuo in se paratis armis, nempe divina crucis figura ac ea signata, aut, ut melius dicam, munita, adversus rotas processit, nullam quidem vultu ostendens tristitiam, sed severo et honesto vultu, Deumque benedicens, et aperte ostendens se iis quæ pro ipso patiebatur, admodum gaudere. Quin etiam proferens aliquid generosum et valde dignum ejus candore: Tuæ rotæ, dicebat, o tyranne, et hæ imbecillæ tuæ machinationes majus mihi accendunt Christi desiderium. Hæc audientes ministri, rotas versabant, quam poterant fortissime, graviorem sensum doloris martyri afferentes. Quamobrem ejus quidem membra et partes confringebantur, et disrumpebantur, et divellebantur omnes compages; mens autem non abscedebat a Christo, sed in cœlum tollens oculos, unde se speravit habituram auxilium: Domine mi, clamabat, Jesu Christe, animæ meæ illuminatio, fons vitæ, qui das salutem eis, qui in te confidunt, adsis nunc mihi adjutor, et cognoscatur ab omnibus, quod tu es Deus solus, certa spes eorum qui in te habent fiduciam: et quod non accedent mala, neque appropinquabit flagellum tabernaculo eorum qui te altissimum suum posuerunt refugium[1]. Sic quidem martyr est precata: Deus autem effectum reddidit, quod precabatur. Cœlestis enim continuo adveniens virtus, momento temporis facit hæc omnia. Eam quidem solvit a rota: corpus autem curat a plagis adeo pulchre, ut ne minimum quidem vulnerum vestigium in eo appareret. Deinde etiam ministros iniquitatis specie terrens terribili, facit ut non operentur. E rotis vero

A καὶ προσελθοῦσα τῷ μεγάλῳ θεῷ Ἄρει, θύσιν [illegible]
καὶ ἔσται σοι τῶν μὲν λυπηρῶν ἀποστῆναι [illegible]
κερδῆσαι δὲ ἀπόνως τὰ εὐκταιότατα, ὅπερ [illegible]
πλούτου τε καὶ δόξης ἀπολαῦσαι, καὶ τὸ [illegible]
Χριστοῦ μάρτυς. Γυναῖκα μὲν, εἶπεν, ὁρῶν, [illegible]
καστὰ, οἴει προχείρως ἡμᾶς ἀπατᾷν· οὐμὶ [illegible]
κατὰ γυναῖκα πρὸς τὰς σὰς ἐνέδρας [illegible]
πέποιθα γὰρ εἰς Χριστὸν ὅτι βοηθὸν [illegible]
ἄμαχον πλουτήσασα δεξιὰν, κρείττων [illegible]
σου τῶν κακοτέχνων ἐπιβουλῶν. Ὡς οὖν [illegible]
ἀποκρίσεσιν ἡττήθη ὁ τύραννος, καὶ ὁ [illegible]
μονῷ πλήθη φοβεῖν οἰόμενος ὑπὸ γυναικὸς [illegible]
νεῖτο μιᾶς, αἰσχύνη μὲν αὐτὸν εἶχεν· ἡ αἰσχύ[illegible]
τὸν θυμὸν ἐκίνει· τοιοῦτον γὰρ ὀφρὺς [illegible]
ἐπειλημμένη. Εἶθ' ὥσπερ τὰς προλαβούσας [illegible]
B μικρὰς εἶναι νομίσας καὶ ἀνάγκην [illegible]
δυναμένας, καινὰς ἐπενόει, καὶ κελεύει [illegible]
ξέναις τισὶ μηχαναῖς κατασκευασθῆναι, [illegible]
σάρκας, ὀστᾶ ἀποθλίβειν, αὐτά τε συνθλᾶν [illegible]
δυναμένους, ἐν αὐτοῖς τε τὴν πάνσοφον ἐμβιβᾶν [illegible]

ϛ'. Ὡς δὲ καὶ τουτὶ τὸ μηχάνημα [illegible]
προσετάγη κατεσκευάσθη, καὶ ἡ μάρτυς [illegible]
ἐμβληθῆναι, ὅπλον εὐθὺς ἰσχυρὸν τὸν [illegible]
σταυροῦ τύπον ἑαυτῇ σχεδιάσασα, καὶ [illegible]
γισαμένη ἢ καὶ φραξαμένη μᾶλλον [illegible]
τροχῶν ἐχώρει, ἐμφαίνουσα μὲν [illegible]
καὶ ἀπρόσωπον, εὐκόσμῳ δὲ ἤθει [illegible]
C στήματι. Εὐλογοῦσά τε τὸν Θεὸν καὶ [illegible]
ἔπασχεν ἑορτὴν ἄγειν φανερὰ γινομένη [illegible]
ὑπολαλοῦσα γενναῖόν τε καὶ τῆς ὥρας [illegible]
Οἱ γὰρ τροχοί σου, ἔλεγε, τύραννε, [illegible]
ταυτὶ μηχανήματα, πλείονά μοι [illegible]
ἅπτουσι τοῦ Χριστοῦ. Τούτων ἀκούοντες [illegible]
ὅσον ἦν τοὺς τροχοὺς ἔστρεφον, [illegible]
μάρτυρι τῆς ὀδύνης τὴν αἴσθησιν [illegible]
ὅθεν μέλη μὲν αὐτῆς καὶ μέρη συνθραύε[illegible]
διερρήγνυντο. Καὶ τῶν ἁρμονιῶν ἅπαντα [illegible]
ὁ νοῦς δὲ τοῦ πρὸς Χριστὸν ὁρᾷν οὐκ ἀφίστατο, [illegible]
τὸ ὄμμα εἰς οὐρανοὺς αἴρουσα ὅθεν [illegible]
καὶ τὴν βοήθειαν, Κύριέ μου, ἐβόα, Ἰεσοῦ [illegible]
ὁ τῆς ἐμῆς ψυχῆς φωτισμὸς, ἡ πηγὴ τῆς [illegible]
σώζων τοὺς ἐπὶ σοὶ πεποιθότας, πάρεσό μοι [illegible]
D νῦν βοηθὸς, καὶ γνωσθήτω πᾶσιν ὅτι σὺ [illegible]
μόνος, ἐλπὶς ἀδιάψευστος τῶν ἐν σοὶ τὸ [illegible]
ἐχόντων, καὶ ὅτι οὐ προσελεύσεται κακὰ, [illegible]
μάστιξ ἐγγιεῖ τῷ σκηνώματι τῶν σὲ τὸν [illegible]
καταφυγὴν τιθεμένων. Οὕτως ἡ μάρτυς μὲν [illegible]
Θεὸς δὲ τὴν εὐχὴν ἐτελείου· οὐρανία γὰρ [illegible]
ἐπιστᾶσα δύναμις ἐν ἀκαρεῖ πάντα ποιεῖ, [illegible]
μὲν αὐτὴν τοῦ τροχοῦ, τὸ σῶμα δὲ τῶν [illegible]
ἰᾶται, οὕτω καλῶς, ὡς μηδὲ βραχύ τι τῶν [illegible]
των ἴχνος ἐν αὐτῷ φαίνεσθαι· εἶτα καὶ τοὺς [illegible]
ἀνομίας ὑπηρέτας ἐμφανείᾳ κατεκπλήξασα [illegible]
ἥκιστα ἐνεργοὺς δείκνυσι, τῶν τροχῶν δὲ [illegible]

[1] Psal. xc, 9.

ι, οὐ μόνον ἄρτιός τε καὶ ὑγιὴς, ἀλλὰ καὶ τὴν ὄψιν ἐωρᾶτο, ὦ τῆς θαυμαστῆς σου, υνάμεως, ὅπου γε καὶ, πασχόντων ἄλλων, πολλάκις τῇ ὄψει τῶν φιλανθρωποτέρων

ὁ Αἰθίοψ οὐκ ἐλευκαίνετο, καὶ τὸ ξύλον εθλὸν οὐκ ὠρθοῦτο, καὶ ὁ καρκῖνος ὀρθῶς ὐκ ἐδιδάσκετο. Ὁ Πρίσκος ταῦτα ὁ μιαν κακίαν οὐδ' ὁτιοῦν ἰάσιμος, καὶ τοιαύγενομένης θεοσημείας, ἐκεῖνος ὥσπερ τῶν τυφλότερος ὤν, οὐ μόνον οὐδὲν συνῆκεν, ὴν μάρτυρα ζῶσαν ἠπείλησε κατακαύσειν· ὑποστειλαμένη τὸ μὲν πρόσκαιρον εἶπεν· , τοῦτο τὸ πῦρ ὅπερ ἐμοὶ νῦν ἀπειλεῖς, ἀνάπτεται, ταχὺ δὲ καὶ τῷ βουλομένῳ Καὶ οὐχ οὕτως ἐγὼ τὴν ψυχὴν ἀγεννὴς τοιοῦτον πῦρ ἀποδειλιάσαι, οὐ μὰ τοὺς νας τῶν διὰ Χριστὸν γενναίως ἀνδρισαένα ἐμβάλλει τοῦτο φόβον ἐμοὶ, ἀλλ' πῦρ δέδοικα, ἐκεῖνό μοι καὶ εἰς νοῦν ὁμενον καθίσταται φόβερὸν, ὁ τοὺς ἀρτὸν Χριστὸν περιμένει, αἰωνίαν ἔχον βραχὺ λήγουσαν τὴν ἐνέργειαν. Ὁ τύραντοι τὰ ἠπειλημένα πρὸς ἔργον ἐξάγων, ἁφθῆναι κελεύει, πίσσῃ καὶ θείῳ καὶ κὶ κληματίδι λίαν ἐκτρεφομένην, καὶ ἡ τήχεις πέντε καὶ τεσσαράκοντα ἤρετο. αι δὲ ἡ μάρτυς μέλλουσα τῷ πυρὶ, τὸ παίδων ὅπλον, τὴν προσευχὴν περιβάλπῦρ εὐχῆς ἀνάπτει κατὰ πυρὸς, τὸ ὄμμα ανοὺς ἄρασα, Ὁ Θεός, εἶπεν, ὁ ἐν ὑψηιῶν καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν, ὁ τοὺς ἐν ρεῖς παῖδας διὰ τὸν σὸν νόμον ἐκδοθέντας γίου ἀγγέλου σου κακῶν ἀπαθεῖς συντηδρόσον αὐτοῖς ἄνωθεν ἐπιπέμψας, αὐτὸς ῇ σῇ δούλῃ παράστηθι βοηθὸς, τῆς σῆς, ξης ὑπεραθλούσῃ. Οὕτω τε εἶπε, καὶ τῷ ταυροῦ πάλιν ὡς ἑτέρῳ ὅπλῳ ἑαυτὴν καθεὐτρεπὴς ἵστατο τὸ τυράννικὸν ἐπίταγμα κ.

δὲ ἐκεῖνος τῇ καμίνῳ ταύτην ἐδίδου, καὶ τὴν ἔμελλον συλλαβεῖν, Σωσθένης καὶ προηγούμενοι τῶν εἰς ταῦτα διακονούνλθόντες τῷ Πρίσκῳ, ὅτι μὲν, ἔφησαν, οἷς πρόθυμοι λειτουργεῖν ἡμεῖς· καίτοι οντες μάρτυρας, οὐκ ἄλλους ἢ τοὺς σοὺς θα ὀφθαλμούς. Νυνὶ δὲ οὐχ οἷοί τέ τῆς παρθένου ταύτης ἅψασθαι σώματος, ὁρῶμεν φοβεροὺς τὴν ὄψιν ἑστῶτας, δριμὺ λίαν καὶ βλοσυρὸν προσβλέποντας, ὄντας τῆς παρθένου προστῆναι, καὶ ὴν κρείττονα δεῖξαι. Τί γὰρ ἄλλο αὐτοῖς ὁ διασκορπίζειν ἔνθα καὶ ἔνθα τὸ πῦρ; Πρίσκος ἤκουσε ταῦτα, τούτους μὲν ἤδη ας τὴν θεοσέβειαν, τῇ εἱρκτῇ παραπέμρα δὲ καὶ Βικάριον οὕτω καλουμένους, ίνων ἀντικαθίστησι λειτουργίαν. Καὶ οἱ ίμως τὴν καλλιπάρθενον Εὐφημίαν τῆς ν θείας παραχωρούσης δυνάμεως· οὐ γὰρ

A egressa gloriosa certatrix, non solum conspecta fuit integra et sana, sed etiam vultu alacris (o admirabilem tuam, Christe, virtutem) cum, aliis etiam patientibus sæpe insit tristitia in vultu eorum qui spectant et sunt humaniores.

VII. Sed Æthiops non deanbatur, et lignum incurvum non dirigitur, et cancer recte ingredi non docetur. Hæc Priscus sceleratus, et cujus nullo modo poterat curari vitium. Nam cum divinitus factum esset tale signum, ille, ut qui esset suis diis cæcior, non solum nihil intellexit, sed minatus est etiam se esse vivam exsuturum martyrem. Illa autem nequaquam se reprimens : Ad tempus quidem est, inquit, o tyranne, ignis, quem mihi nunc minaris : et cito quidem accenditur, cito B etiam a volente exstinguitur ; neque ego sum tam pusilli et abjecti animi, ut hunc ignem formidem. Non, per sacra certamina eorum qui se pro Christo strenue et fortiter gesserunt, hoc quidem mihi ullum affert timorem : sed illum ignem extimesco, ille mihi vel solum in mentem veniens ignis est terribilis, qui manet eos qui Christum negant, ut qui æternam habeat operationem, et ne tantillum quidem desinentem. Itaque tyrannus quidem ad effectum deducens ea quæ minatus fuerat, jubet accendi fornacem, quæ valde aleretur pice, sulfure, stuppa et sarmentis. Et alta quidem erat flamma quadraginta et quinque cubitos. In ignem autem injicienda martyr, induit arma trium puerorum, nempe preces; et contra ignem accendit ignem orationis, et oculos in cœlum tol- C lens : Deus, inquit, qui in excelsis habitas, et humilia intueris : qui Babylone tres pueros, propter tuam legem igni traditos, per sanctum angelum tuum a malis illæsos conservasti, et eis rorem desuper immisisti, tu quoque mihi tuæ ancillæ adsis adjutor, quæ pro tua, o Christe, decerto gloria. Sic dixit : et cum figura crucis rursus, tanquam aliis armis, seipsam armasset, stabat parata, exspectans jussum tyranni.

VIII. Cum autem ille jussisset eam in ignem conjici, et eam manus essent lictorum comprehensuræ, Victor et Sosthenes, qui præerant iis qui ad hæc inserviebant, ad Priscum accedentes : Quod iis quidem, quæ imperas, prompto et alacri animo inserviamus, aiunt, etsi multos habeamus testes, D non alios, quam tuos oculos producimus. Nunc autem non possumus tangere corpus hujus virginis. Videmus enim viros stantes aspectu formidabiles, nos quidem torve admodum intuentes, et paratos virginem defendere, et eam efficere flamma superiorem. Quid enim aliud sibi vult, quod ignem huc et illuc dispergunt ? Postquam autem hæc audivit Priscus, eos quidem, ut qui jam a cultu deorum defecissent, mittit in carcerem : æsarem autem ac Vicarium (sic enim vocabantur) sufficit in eorum ministerium. Et illi quidem prompto et alacri animi studio egregiam virginem Euphemiam, cedente divina virtute an-

gelorum (neque enim poterant ipsi mutationem suscipere ad pietatem), injiciunt in fornacem. Sed eos continuo arguebant res inanimæ, et puniebantur impii. Ignis enim repente effervescens, et in orbem circumfusus, quomodo prius Babylone, ultus est eos, qui injecerant: gloriosa autem virgo perinde ac si non ad supplicium, sed ad recreationem tradita esset et delicias, mansit quidem aliquandiu ab igne illæsa; securissime autem movebat labra ad hymnos divinos, aura molli et roscida eam refrigerante.

IX. Postquam autem et flamma contabuit, et in Cæsarem et Vicarium divinitus immissum supplicium alios ministros procul dispersit; egreditur martyr adeo integra et illæsa, ut ne in tunica quidem ignis ullum servaret vestigium. Sed ipsam quidem rursus vinctam tenebat custodia. Die autem sequenti educit proconsul Victorem et Sosthenem, et jussit eos sacrificare diis suis. Illi autem: Nos, aiebant, o proconsul, magno prius errore implicati, quomodo tu quoque hucusque, nunc tandem bono Dei nutu resipiscentes, digni habiti sumus, qui veritatem agnosceremus per hanc virginem. Scias ergo nos neque diis inanimis sacrificaturos (absit ut simus adeo emotæ mentis), neque tuis esse cessuros edictis. Postquam hæc dixissent, abducti sunt in stadium, et jussi sunt pugnare cum bestiis. Illi autem imperatum libenter accipiebant, et exsultabant, non solum quod existimarent esse satius decertare cum feris, quam cum tam malis hominibus, sed etiam quod per dentes ferarum erant illi confracturi maxillas bestiæ, quæ caret carne. Quod quidem cum precati essent, audierunt de cœlo vocem, quæ significabat fuisse auditam eorum orationem. Cum ergo immisæ fuissent bestiæ in martyres, et in eos insiliissent, gravi flagello incitatæ, nempe fame, et eos solum momordissent, et bibissent sanguinem (oportebat enim ad effectum deduci illorum preces), abstinuerunt a corporibus, et ea nullo modo devorarunt. Nam neque tunc negligens erat gratia, quæ prius Danieli frenavit ora leonum, et sic breve pro Christo martyrium pertulerunt athletæ. De ipsis autem sacris corporibus curæ fuit iis qui ex piis erant paulo studiosiores, ut ea tollerent, psalmisque et hymnis mandarent sepulturæ.

X. Die autem sequenti pro judiciario tribunali præsidens tyrannus, gloriosam Euphemiam educit e carcere. Et erat quidem læta vultu, animo autem lætior. Submisse vero canebat accedens ad judicem hæc cantica Davidica: « In via testimoniorum tuorum delectata sum, tanquam in omnibus divitiis. In justificationibus tuis meditabor, non obliviscar legis tuæ [2], » et quæ deinceps consequuntur. Dicit ergo ei tyrannus: Quousque te adeo afflictam despicis, et deos quidem molestia afficis, et ipsum ad iram provocas imperatorem? Fac aliquid sa-

A αὐτοὶ οἷοί τε ἦσαν μεταβολὴν δέξασθαι πρὸς εὐσέβειαν, ἐμβάλλουσιν εἰς τὴν κάμινον. Ἀλλ' εὐθὺς ἠλέγχοντο παρὰ τῶν ἀψύχων, καὶ οἱ ἀσεβεῖς ἐκολάζοντο. Τὸ γὰρ πῦρ ἀθρόον ἀναπαφλάσαν καὶ κύκλῳ περιχυθὲν, ὥσπερ ἐν Βαβυλῶνι, τὸ πρότερον τοὺς ἐμβαλόντας ἠμύνατο· ἡ δέ γε καλλίνικος ἀθλοφόρος ὥσπερ οὐκ εἰς τιμωρίαν, ἀλλ' εἰς ἔνεσίν τε καὶ τρυφὴν ἐκδοθεῖσα, ἐφ' ἱκανὸν μὲν τῷ πυρὶ παρέμεινεν ἄψαυστος. Κατὰ πολλὴν δὲ τὴν ἄδειαν πρὸς θείους ὕμνους ἐκίνει τὰ χείλη, αὔρας αὐτὴν ἀναψυχούσης μαλακῆς τε καὶ δροσερᾶς.

Θ'. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ φλὸξ ἐμαραίνετο καὶ ἡ περὶ τὸν Καίσαρά τε καὶ Βικάριον θεόπεμπτος τιμωρία τῶν ὑπηρετῶν τοὺς ἄλλους πόρρω που διεσκέδασεν, ἔξεισιν ἡ μάρτυς, οὕτως ἀδλαβὴς, ὡς μηδ' ἐν τῷ B χιτῶνι μηδὲν ἴχνος τοῦ πυρὸς διασώζεσθαι, ἀλλ' αὐτὴν μὲν καὶ αὖθις ἡ φυλακὴ δεσμῶτιν ἐτήρει. Ἄγει δὲ τῇ ἑξῆς ὁ ἀνθύπατος τὸν Βίκτωρά τε καὶ τὸν Σωσθένην, καὶ θύειν ἐκέλευε τοῖς αὐτοῦ θεοῖς, οἱ δὲ, Ἡμεῖς, ἔφησαν, ὦ ἀνθύπατε, μακρᾷ πλάνῃ τὸ πρότερον χειρωθέντες, καθάπερ δὴ καὶ αὐτός, εἰ ἔτι νῦν, μόλις Θεοῦ νεύμασιν ἀνανήψαντες, ἐπιγνῶναι τὴν ἀλήθειαν διὰ τῆς παρθένου ταύτης, ἠξιώμεθα. Ἴσθι οὖν ὡς οὔτε θύομεν ἀψύχοις θεοῖς (μὴ οὕτω νοῦ τε καὶ φρενῶν διαμάρτωμεν), οὔτε τοῖς σοῖς ὑπείκομεν διατάγμασιν. Ἐπεὶ ταῦτα εἶπον, εἰς τὸ στάδιον εὐθὺς ἀπήγοντο καὶ θηριομαχεῖν ἐκελεύοντο. Οἱ δὲ ἀσμένως τὸ κελευσθὲν ἐδέχοντο καὶ ἠγάλλοντο οὐ μόνον ὅτι βέλτιον ἡγοῦντο τὸ πρὸς θῆρας μᾶλλον ἢ οὕτω πονηροὺς ἀνθρώπους διαπαλαίειν, ἀλλ' ὅτι καὶ δι' C ὀδόντων θηρίων ἔμελλον τὰς μύλας συνθλᾶν ἀκάρνου τοῦ ἀσάρκου θηρός. Ὃ καὶ δι' εὐχῆς θέμενοι φωνὴν ἤκουον οὐρανόθεν διασαφοῦσ, ἀκουστὴν αὐτῶν γενέσθαι τὴν αἴτησιν. Ὡς οὖν τὰ θηρία τοῖς μάρτυσιν ἐπαφείθη, ἐφήλλατό τε αὐτοῖς, χαλεπῇ μάστιγι παρορμώμενα τῷ λιμῷ, καὶ ἐνδακόντα καὶ ἐπιόντα τοῦ αἵματος μόνον (ἔδει γὰρ τὴν ἐκείνων εὐχὴν εἰς πέρας ἐλθεῖν)· ἀπέσχοντο τῶν σωμάτων, καὶ οὐδαμῶς αὐτὰ βοράν ἔθεντο, ἠμέλει γὰρ οὐδὲ νῦν ἡ χάρις ἡ τῷ Δανιὴλ πρότερον δεινῶν λέοντων στόματα ἐχαλίνου, καὶ οὕτω σύντομον τὸ ὑπὲρ Χριστοῦ μαρτύριον οἱ ἀθλοφόροι διήνεγκαν. Περὶ μέντοι τῶν ἱερῶν σωμάτων αὐτῶν ἐμέλησε τῶν εὐσεβῶν τοῖς σπουδαιοτέροις, ἀνελέσθαι τε αὐτὰ καὶ ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις ταφῇ παραδοῦναι.

D Ι'. Εἰς τὴν ἐπιοῦσαν δὲ τοῦ δικαστικοῦ βήματος ὁ τύραννος προκαθίσας, ἄγει τὴν καλλίνικον Εὐφημίαν ἐκ τῆς εἱρκτῆς, καὶ ἦν φαιδρὰ μὲν τὴν ὄψιν, φαιδροτέρα δὲ τὴν ψυχὴν, ὑπέψαλλε δὲ καὶ προσιοῦσα τῷ δικαστῇ τὰ Δαυιτικὰ ταυτὶ ᾄσματα· Ἐν τῇ ὁδῷ τῶν μαρτυρίων σου ἐτέρφθην ὡς ἐπὶ παντὶ πλούτῳ. Ἐν τοῖς δικαιώμασί σου μελετήσω, οὐκ ἐπιλήσομαί τοῦ μόνου σου, καὶ ὅσα τούτοις ἑξῆς. Ἔφη οὖν πρὸς αὐτὴν ὁ τύραννος· Μέχρι τίνος καὶ σεαυτὴν οὕτω ταλαιπωροῦσαν ὑπεροράᾳς, καὶ τοὺς θεοὺς μὲν λυπεῖς, παροργίζεις δὲ καὶ τὸν αὐτοκρά-

[2] Psal. cxviii, 15, 16.

ν τι συνετὸν, καὶ τοῖς θεοῖς πείσθητι
τενεγκεῖν. Ἢ δὲ, Πρᾶξαί τι συνετὸν,
πεις ἡμᾶς, ὦ δικαστά; καὶ τί δ' ἄν τις
δράσειεν, ἢ τὸ μὴ πείθεσθαι λίθους
καὶ κωφοὺς ἡγεῖσθαι θεούς; ὥσπερ τοῦ-
πείθεσθαι ἀνοίας ἐστὶ μεστὸν, καὶ οὐδὲ
ίθερον. Ὀργισθεὶς ἐπὶ τοῖς ῥηθεῖσιν ὁ
πρὸς καινοτέραν τρέπεται τιμωρίαν·
ὶ σίδηρος τὴν τοιαύτην βάσανον διεσκεύα-
τῶν τιμωρητικῶν ὀργάνων κατά γε τὰς
ιτημένοι, ὁ σίδηρος δὲ τῇ τῶν λίθων βίᾳ
κὶ κάτω συνεχῶς περισπώμενος, κατατέ-
ιαὶ σπαράττειν εἶχε τὸ σῶμα τῆς μάρτυ-
καὶ ἡ κόλασις αὕτη παρείληφε τὴν γεν-
ν πάσχουσαν γυναικεῖον οὐδ' ἀγεννὲς,
ιολογοῦσαν χάριν τῷ δι' ὃν ἔφερε ταῦτα
ν τῶν δημίων ἔκαμον χεῖρες τῇ μηχανῇ
ἑλκύουσαι, οἱ λίθοι δὲ πάλιν ἐκ βίας
συνετρίβησάν τε καὶ εἰς μικρὰ διελύθη-
ι μάρτυς ἀπαθὴς ὅλως ἐν τούτοις ἐω-

οὐδὲ οὕτως ὁ Πρίσκος τῆς ὀργῆς κρείσ-
ι τῶν κολάσεων, δεινὸν μὲν εἶναι καὶ γε-
ενος, εἰ γυναικὸς ἥττων ὀφθείη. Ἀγνοῶν
ις ὡς οὐχὶ τῷ βιάζεσθαι κρείττων, ἀλλὰ
ῆσαι μᾶλλον ἑωρᾶτο νενικημένος, ὥσπερ
ι μάρτυς τῷ μὴ τῶν βασάνων ἡττᾶσθαι,
ἤρατο. Προστάττει τοιγαροῦν κατὰ τὸ
υ μεσαίτατον, λάκκον ὀρυγῆναι μέγαν,
πλησθῆναι καὶ θηρία τούτῳ ἐμβληθῆναι
κοδόρα θάλασσα τρέφει, εἶθ' οὕτως ἐκέ-
αριστημένοις ἐγαγεῖν τε ὡς τάχος καὶ ἐν
ναι τὴν μάρτυρα, βρῶσιν οὕτω τοῖς
ιμον ἐσομένην. Ὡς οὖν ἔγνω τοῦτο ἡ μα-
ίλητος παραστᾶσα, ὠνείδιζέ τε τὸν τύραν-
οὕτως ἀνηνύτοις ἐπεχείρει κατὰ τῶν τοῦ
ύλων, μετὰ τοῦ κακὸς φαίνεσθαι καὶ γέ-
, εἶτα τὰς χεῖρας εἰς οὐρανὸν ἀνατεί-
δακρύων τοὺς ὀφθαλμοὺς πλήσασα. Τὸ
ιεγεν, Ἰησοῦ, τὸ ἐμὸν καύχημα, ἡ ἐμὴ
ἐμῆς ἀσθενείας ἐπίκουρος, ὁ ἐν ἀπόροις
ὁ γαστέρα μὲν θηρὸς δείξας, καλὸν τῷ
ιον, λεόντων δὲ στόματα τὸν Δανιὴλ
α, αὐτός με, Δέσποτα, τῇ κραταιᾷ, καὶ
δεξιᾷ διάσωσον, δόξης μὲν ὑπόθεσιν
ῶν σεβομένων τὸ κράτος σου, αἰσχύνης
ίας τῶν ἀσεβῶν πληροῦσαν τὰ πρόσωπα.
ευξαμένη, καὶ σφραγισαμένη ὅλῳ τῷ
ήλατο τῷ ὕδατι μάλα γενναίως. τὰ δὲ
ῆει μὲν εὐθὺς μετὰ πολλῆς τῆς ὁρμῆς.
ἐγγὺς τοῦ μαρτυρικοῦ χρωτὸς γένοιτο,
ς ἐπελανθάνετο, καὶ δορυφόρων ἀπεπλή-
Καὶ ὑπολαβόντα τὴν μάρτυρα, νώτοις τοῖς
χον οἱονεὶ πρόνοιαν αὐτῆς ἔχοντα, μή τι
τοσταίη προσκαταβᾶσα τῷ ὕδατι.
ι Πρίσκος, συμβάλλων ἐν ἑαυτῷ τὰ πα-
λούμενα, διηπορεῖτο μὲν καὶ ἐθαύμαζεν.
δὲ πρὸς τὸ φέγγος τῆς ἀληθείας, καὶ
; ἡ τῶν γενομένων δύναμις οὐχ οἷός τε

A pienter, et persuadere diis offerre sacrificium. Illa autem : Suades, inquit, nobis, o judex, ut aliquid sapienter faciamus : et quidnam fecerit quispiam sapientius, quam non persuaderi, ut lapides inanimos et surdos, deos existimet ? quomodo contra persuaderi, plenum est stultitia, et nec liberum quidem ab insania. His dictis ira percitus tyrannus, ad novum convertitur supplicium. Lapides autem et ferrum tale tormentum instruxerunt. Illi quidem a tormentorum instrumentis suspensi per angulos, ferrum autem violentia lapidum susque deque assidue attractum, sic lacerabant corpus virginis. Cum autem sic cruciaretur virgo, nec muliebre aliquid præ se ferret aut illiberale, sed Deo etiam ageret gratias, propter quem hæc fere-
B bat, defessæ quidem erant lictorum manus, machina trahentes lapides, rursus vero lapides, qui vi trahebantur, contriti erant, et in minuta fragmenta dissoluti. Martyr autem in his omnino cernebatur illæsa.

XI. Sed ne sic quidem Priscus iram remisit et supplicia, grave quidem esse arbitrans et ridiculum, si videretur superari a femina. Sed ignorabat stolidus, quod non eo quod vim afferret, superior, sed eo quod non persuaderet, victus potius videretur. Jubet ergo in medio stadio effodi magnam cisternam, aqua autem impleri, et in eam injici, quæcunque animantia carnivora alit mare. Deinde jussit iis qui aderant, ut martyrem quamprimum
C adducerent, et in eam injicerent, sic protinus exedendam a bestiis. Postquam ergo cognovit hoc beata, sua sponte astans, exprobrabat tyranno, quod res aggrederetur adeo inefficaces adversus Christi servos : et quod videretur improbus, et haberetur ludibrio. Deinde cum manus in cœlum sustulisset, et oculos implesset lacrymis : Lux mea, dixit, Jesu, mea gloriatio, mea vita, adjutor meæ imbecillitatis, qui in rebus dubiis facilem exitum invenis : qui belluæ quidem ventrem, Jonæ pulchrum fecisti thalamum, leonum autem ora revereri Danielem, tu me, Domine, valida et invicta tua conserva dextera, ut sim quidem argumentum gloriæ iis, qui tuam colunt potentiam : vultus autem impiorum, dedecore impleam et ignominia. Cum sic precata esset, et se toto signasset
D corpore, in aquam forti et generoso animo insiluit. Bestiæ autem protinus quidem cum magno impetu accesserunt ; postquam vero fuerunt prope corpus martyris, cibi omnino sunt obliti, et [illegible] munere sa tellitum : et martyrem excipientes, [illegible] dorsis suis sustinebant, perinde ac si [illegible] gererent, ne quid ei grave esset [illegible] scendenti.

XII. Priscus autem apud se [illegible] bant admirabiliter, [illegible] admirabatur : [illegible] tatis, et intellig[illegible]

virtus, non posset, undenam hoc esset, rogabat Apellianum. Ecce enim, ut vides, et ignis, et plagæ, et rotæ, et bestiæ, ab una femina victa sunt omnia. Ille autem (quid enim aliud existimasset scelesta anima, et ad divinam lucem plane cæcutiens ? (præstigiis et artibus magicis ascribebat universum, et eam sic dicebat efficere, ut esset superior. Cui proconsul, perinde ac mentis profunda penetrans, et altiorem inducens interrogationem : Cur autem, inquit, non ulti sunt eam dii, cum malos odio habeant ? Ille vero cum non posset veram reddere rationem, imbecillitatem nominabat benignitatem : Cum sint, inquit, clementes, ei pepercerunt. Interim martyr, cum integra et illæsa emersisset ex aqua, videntibus omnibus, astitit coram proconsule. Tyranni autem simul inter se disserebant, non in occulto, sed palam : ita ut qui aderant, audirent, et aliquid lucrifacerent ex iis quæ dicebantur, suos deos aut dæmones defendentes, et præstigias et artem magicam attribuebant martyri, et ea dicebant ipsam aquas superasse. Propter hæc cum Priscus simul cum assessore perplexo essent animo, et nescirent quidnam facerent amplius, tanquam in consilium suam adhibentes sævitiam, ad puniendum rursus se contulerunt. Quid enim possent aliud facere, cum essent discipuli ejus, qui fuit homicida ab initio [3] ? Illi ergo rursus exsculpserunt lapides, et effecerunt acutos ferreosque obeliscos, et serras sunt fabricati : deinde jusserunt etiam fodi fossam, quæ acutos hos lapides et obeliscos et serras latentes infixas esset habitura, pauca terra ei desuper infusa, ut procedens martyr, in eam imprudens incideret, et sic interiret. Existimabant enim stolidi, eam illa solum posse vincere arte magica, quorum jam accepisset prius cognitionem, et ideo studebant efficere, ut non esset manifestum periculum. Eos autem latebat, quod tu, Domine, qui corda hominum seorsum finxisti, es cum ipsis, et intelligis omnia opera ipsorum [4].

XIII. Certe cum eam urgerent ministri, ut per eum locum transiret, in quo fossa facta fuerat, illa quidem, cum nihil omnino prævidisset, quæ autem cohabitabat gratia, ipsam sublevaret, percurrit supra constructam fossam, perinde ac si terram non tangeret, sed alata sublime ferretur. Deinde quid fit ? Res justa, et per quam cognoscitur Deus judicia faciens, et factum revera dignum ea quæ omnia intuetur, Providentia. Quidam enim ex iis qui martyrem traducebant, forte ignorantes paratas insidias, et volentes, postquam illa sine lapsu transiit, eodem uti transitu : ut id totum, quod a divino Davide dictum est [5], esset prædictio ejus, quod tunc factum est : nempe illos quidem fodisse foveam, et in eam fossam, quam facerant, cecidisse : cum repente fracta esset, quæ in superficie disjecta erat terra, inciderunt in foveam : et

A ὧν, πόθεν ἂν εἴη τοῦτο πρὸς τὸν Ἀπελλιανὸν ἐπυνθάνετο. Ἰδοὺ γάρ, ὡς ὁρᾷς, καὶ πῦρ, καὶ πληγαὶ, καὶ τροχοὶ, καὶ θηρία, μιᾶς γυναικὸς ἥττηνται πάντα. Ὁ δὲ (καὶ τί γὰρ ἄλλο, ψυχὴ μιαρὰ καὶ πρὸς τὸ θεῖον τυφλώττουσα φῶς ὑπέλαβεν ἄν ;) γοητείας ἐδίδου τὸ πᾶν, καὶ οὕτως ἔλεγεν αὐτῇ περιγίνεσθαι τὰ κατὰ γνώμην ἀνύειν. Πρὸς ὃν ὁ ἀνθύπατος, ὥσπερ εἰς νοῦν βάπτων καὶ βαθυτέρας φρενὸς ἐπάγων ἐρωτήματα, Τί δὲ μὴ ἠμύνοντο ταύτην οἱ θεοὶ, ἔφη, μισοπόνηροι ὄντες ; Καὶ ὃς οὐκ ἔχων ἀπὸ τῆς ἀληθείας εἰπεῖν, φιλανθρωπίαν ὠνόμαζε τὴν ἀσθένειαν, Εὐμενεῖς ὄντες, λέγων, ἐφείσαντο ταύτης. Ἐν τούτῳ δὲ ἡ μάρτυς, ἀβλαβὴς τοῦ ὕδατος ἀναδῦσα, πάντων ὁρώντων, παρέστη τῷ ἀνθυπάτῳ· καὶ ἅμα πρὸς ἀλλήλους οἱ τύραννοι οὐκ ἐν παραδύστῳ, ἀλλ'

B ἐν τῷ προφανεῖ διελέγοντο, τῷ καὶ τοὺς παρεστώτας ἀκούειν, καὶ παρακερδαίνειν τι τῶν λεγομένων, ἐφ' οἷς ὑπὲρ τῶν οἰκείων θεῶν ἢ δαιμόνων ἀπολογούμενοι γοητείαν τῇ μάρτυρι περιῆπτον· καὶ ταύτῃ ἔλεγον κρατῆσαι καὶ τῶν ὑδάτων. Ἐπὶ τούτοις ὁ Πρίσκος ἅμα τῷ συμπαρέδρῳ διαπορούμενοι, καὶ μὴ ἔχοντες ὅπερ ἂν δράσωσι πλέον, σύμβουλον ὥσπερ τὴν οἰκείαν παραλαβόντες ὠμότητα, καὶ αὖθις πρὸς τὸ κολάζειν ἐχώρουν. Καὶ τί γὰρ ἄλλο εἶχον ποιεῖν, μαθηταὶ τοῦ ἐξ ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνου τυγχάνοντες ; Λίθοι οὖν πάλιν αὐτοῖς εἰς ὀξὺ διεγλύφοντο, ὀβελίσκοι τε σιδήρου καὶ πρίονες ἐχαλκεύοντο, εἶτα καὶ βόθρον ὀρυγῆναι διεκελεύοντο, ὃς ἔμελλεν ἔνδον τοὺς ὀξεῖς τούτους λίθους καὶ ὀβελίσκους καὶ πρίονας ἀφανεῖς ἔχειν ἐμπεπηγότας, ὀλίγης αὐτῷ γῆς

C ἐπιχυθείσης ἄνωθεν, ὥστε τὴν μάρτυρα διιοῦσαν ἐμπεσεῖν αὐτῷ κατὰ τὸ λανθάνον, καὶ οὕτω διαφθαρῆναι. Ἐνόμιζον γὰρ οἱ ἄφρονες ἐκείνων μόνον ἐπικρατεστέραν γίνεσθαι διὰ γοητείας, ὧν ἤδη ῥᾴστα τὴν γνῶσιν παραλαβεῖν. Καὶ διὰ τοῦτο ἐσπουδάζον ἄδηλον αὐτῇ τὸν κίνδυνον διαθεῖναι· ἐλάνθανε δὲ αὐτοὺς ὅτι σὺ, Κύριε, μετ' αὐτῆς εἶ, ὁ κατὰ μόνος πλάσας τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων.

ΙΓ'. Ἀμέλει καὶ συνωθούντων αὐτὴν τῶν ὑπηρετῶν δι' αὐτῆς διελθεῖν, ἔνθα δὴ καὶ ὁ βόθρος ἐτύγχανε ῥᾳδιουργηθεὶς, ἐκείνη μηδὲν ὅλως προειδομένη, τῆς συνοίκου δὲ χάριτος αὐτὴν ὑποκουφιζούσης, ὑπέρα μὲν ὑπεράνω τοῦ σκαιωρηθέντος ὀρύγματος,

D ὥσπερ οὐ γῆς ἁπτομένη, ἀλλὰ μετέωρός τις καὶ ὑπόπτερος φερομένη. Εἶτα τί γίνεται ; Πρᾶγμα δίκαιον καὶ δι' ὧν γινώσκεται Κύριος κρίματα ποιῶν, καὶ ἔργον τῆς πάντα ἐφορώσης Προνοίας ἀληθοῦς ἄξιον. Τῶν γὰρ τὴν μάρτυρα διαβιβαζόντων τοῖς ἄγνοιαν ἴσως ἔχοντες τοῦ πραχθέντος ἐνέδρου, βουληθέντες μετὰ τὸ ἐκείνην ἄπτωτον διελθεῖν τῇ αὐτῇ χρήσασθαι διόδῳ, ἵν' ὅλον τὸ ὑπὸ τοῦ θείου Δαυὶδ εἰρημένον προαγόρευσις ᾖ τοῦ τότε γενομένου, τὸ λάκκον ὀρύξαι μὲν ἐκείνους καὶ ἀνασκάψαι, ἐμπεσεῖν δὲ παραδόξως εἰς βόθρον ὃν εἰργάσαντο, ὑπωραγείσης αὐτῆς ἀθρόον τῆς ἐξ ἐπιπολῆς ἄνω δια-

[3] Joan. VIII, 44. [4] Psal. XXXII, 15. [5] Psal. LVI, 7.

ς. Ἐμπεπτώκασί τε τῷ βόθρῳ, καὶ ὑπὸ ἐκείνων ὀργάνων, ὀξέως ἐμπεσόντες, ρθάρησαν. Ἡ ἁγία δὲ χαριστηρίους δε τῷ σεσωκότι Θεῷ, Τίς λαλήσει τὰς ου, λέγουσα, ἀκουστὰς ποιήσει πάσας σου, Κύριε ; ὅτι μεμαστιγωμένην τὴν μαστίγων ἀπείρατον διεφύλαξας · ὅτι ας · ὅτι θηρῶν, καὶ ὕδατος, καὶ τροχῶν ιαὶ βόθρου διέσωσας. Καὶ νῦν, Δέσποτα αι τὴν ψυχήν μου ἐκ χειρὸς τοῦ ἐκ πολεμίου τῆς φύσεως. Ἁμαρτίας νεότι ἀγνοίας μου μὴ μνησθῇς · ἀλλὰ ταῖς ρυέντων αἱμάτων μου ρανίσι, κάθαρόν σμὸν σαρκός τε καὶ πνεύματος. Σὺ γὰρ ἁγιασμός τε καὶ φωτισμὸς τῶν δούλων ἐν ταῦτα ηὔξατο, καὶ τῆς εὐχῆς οὐ διή-

A cum in illa acuta incidissent instrumenta, celeriter interierunt. Sancta autem cecinit hymnos, quibus Deo agebat gratias : « Quis loquetur, dicens, potentias Domini, auditas faciet omnes laudes tuas, Domine[6] ? » Quoniam flagellatam ancillam tuam a flagris illæsam conservasti ; quoniam ab igne rapuisti. Quoniam a bestiis, et aqua, et rotis custodiisti, et a fossa conservasti. Et nunc, Domine misericors, libera animam meam e manu ejus qui a priscis temporibus est hostis naturæ. « Peccata juventutis meæ, et ignorantias meas ne memineris[7] » sed guttis tui sanguinis, quæ pro me fluxerunt, expurga sordes meæ carnis et spiritus. Tu es enim purgatio, sanctificatio et illuminatio servorum tuorum. Et illa quidem hæc est B precata, et non fuit fraudata sua petitione.

ίσκος δὲ ἄλλον ἐπινοεῖ πάλιν τῇ μάρτυρι σώματος ἀπώλειαν, ἀλλὰ ψυχῆς ἐμπερὶ πίστιν τὸν κίνδυνον ἐπιφέροντα. νος γὰρ αὐτὴν, καὶ τὸ μὲν ὀργίλον ὸν ἀποθέμενος, ὑπὸ δασεῖ δὲ τῷ κωδίῳ ύκον, πάνυ τε τὸν πρᾶον ὑποκριθεὶς, ται, ἔφη · καὶ τί γὰρ θαυμαστὸν εἰ γυνή ; ιαὶ ἡμεῖς ὡς οὐκ ἔδει πεπαρῳνήκαμεν νναίαν. Ἐφ' οἷς συγγνώμην ἡμῖν παρα- τῷ μεγάλῳ θεῷ Ἄρει, καὶ τοσοῦτός αὶ δόξα καὶ ὀγαθῶν ἐκδέξεται θάλασσα, κείνων ἀμνημονήσασαν ζῆσαι τὸ μετὰ καὶ ἡδέως, ὥσπερ ἄρα καὶ χρὴ παρ- ν, οὕτω μὲν καλὴν, οὕτω δὲ γένους ίας ἔχουσαν. Ἡ δὲ πανεύφημος ἀληθῶς ιαῖόν τε καὶ ἀνδρῶδες ἐμβλέψασα τῷ ψυχὴ κακότεχνος, ἔφη, δόλου δηλαδὴ πικρίας · ὦ δαιμονία γνώμη ἀνθρω- εμιμημένη, οὐ παύσῃ ποτὲ ληρῶν τε ὢν ἄπρακτα, καὶ κατὰ τῶν τοῦ Χρι- υρίας τεκταινόμενος τὰς παγίδας ; Ἐγὼ δαίμοσι καὶ εἰδώλοις μετὰ τοσαύτας, ἐμοῦ Δεσπότου τὰς ἀντιλήψεις ; μετὰ ούτων ἔργων τῆς ἀληθείας ἀπόδειξιν ; ερῶς ἐμὲ καὶ ἀναντιῤῥήτως καταισχῦ- τὴν ἀλαζονείαν, ἀπελέγξαι δὲ τὴν τῶν ἀσθένειαν καὶ μεγάλην οὕτω κατὰ τῆς ίκην ἄρασθαι ; Πολλοῦ ἂν σοι γέλωτος δακρύων δὲ μᾶλλον παρὰ τοῖς εὖ φρο- δουμένοις τὸν Κύριον. Λύσας οὖν τὴν τὸν τεχνητὸν ἄρνα καὶ τὴν ἐπίχριστον ιτὸν ἡμῖν τὸν συνήθη Πρίσκον ἐπίδειξον, ης ὠμότητος καὶ τοῦ θράσους · κἀκεῖνα τα σοι κατὰ γνώμην ἐστὶ ποιεῖν, ἢ μᾶλλον ἐσκαλός σου καὶ παιδευτὴς διάβολος ὑπο-

XIV. Priscus autem rursus aliam fossam martyri excogitat, quæ non afferebat interitum corporis, sed animæ, et circa fidem creabat periculum. Nam cum eam accersivisset, et iracundiam quidem et superbiam deposuisset, denso autem vellere lupum texisset, et maximam simulasset lenitatem : Tu quidem, inquit, falsa es. Nec est mirum ; es enim femina. Sed nos quoque in te præclaram virginem (quod utinam factum non esset !) nimis fuimus petulantes. Quorum nobis dans veniam, sacrifica magno deo Marti : et te tantæ excipient divitiæ, et tantum mare bonorum, ut omnium illorum oblita, honeste deinceps vivas et jucunde, ut talem decet virginem, tam pulchram, et tam C claram genere. Revera autem benedicta Euphemia tyrannum generose et virililer intuens : O vafra, inquit, anima, dolo plena et amaritudine ! O mens dæmoniaca, humanam imitata speciem, nunquam cessabis nugari, et frustra scelerata inire consilia, et adversus Christi servos laqueos tendere innumerabiles ? Ego nunquam sacrificabo dæmonibus et simulacris, maxime cum me Dominus toties defenderit, cum tam multis operibus demonstrarit veritatem, cum tam aperte et citra ullam controversiam, vestram arrogantiam dedecore affecerim, et eorum quæ colitis, arguerim imbecillitatem, atque adversus errorem tam præclaram adepta sim victoriam. Judicarer ego tibi plane ridicula, vel potius digna lacrymis apud eos qui recte sentiunt, D et timent Dominum. Ablata ergo scena, et agno, quem arte suscepisti, et simulata mansuetudine, ipsum solitum nobis Priscum ostende, cum, quæ est ei grata, sævitia et audacia : et illa fac, quæ sunt tibi cordi facere, aut potius, quæ magister et præceptor tuus tibi suggerit diabolus.

ις ἐπὶ τούτοις ὁ Πρίσκος ὑποπλησθεὶς ἐν βραχεῖ τὸ προσποιητὸν, καὶ ἀπέδυ ἡ γαλῇ), ῥάβδοις τὴν μάρτυρα βαρυτά- ύπτεσθαι. Ἐπεὶ δὲ ῥαβδιζομένη καὶ τῶν

XV. Priscus propter hæc ira repletus (brevi enim deprehensa fuit simulatio, et felis exuit crocoton), jubet martyrem virgis verberari gravissimis. Cum autem virgis cæsa, plagas simul irri-

2. [7] Psal. XXIV, 7.

deret et tyrannum, is ad majorem iram accensus proponit quidem serras acutas, et ferreas sartagines ! Jubet autem ferris quidem in duas partes secari corpus martyris, sartaginibus vero dissectas carnes valde eliquari, ut usque ad ipsa ossa dissolverentur in cinerem. Cum autem serræ adducerentur ad corpus virginale, perinde atque si adamantinam aliquam tangerent materiam, eis quidem obtundebatur acies, et secandi vi privabantur ; ignis autem exstinguebatur, et martyr conservabatur illæsa. Sed quid hæc ad animam, quæ est sua sponte surda, et non potest ullam piam suscipere cogitationem ? Etenim cum hæc fierent, Priscus idem esse pergebat et non cessabat adversus Deum bellum gerere. Nam lux quoque, quæ est amica omnibus, non est amica, sed inimica ægris oculis. Quamobrem rursus producit in stadium benedictam Euphemiam, et jubet eam decertare cum bestiis. Illa autem, ut quæ quod non citius ad suum sponsum excederet, sed vincula corporis adhuc ferret, ægre ferens, manus simul, et mentem, et oculos tollens ad Christum : Domine, inquit, omnis principatus, ostendisti in me tuam invictam potentiam, et dexteram inexpugnabilem ; arguisti dæmonum imbecillitatem, tyrannorum amentiam ; me tormentis et plagis effecisti fortiorem ; nunc quoque sicut eorum qui præcesserunt, cædem suscepisti et sanguinem, meum quoque suscipe sacrificium in anima contrita tibi oblatum, et in spiritu humilitatis ; et in tabernaculis sanctorum et choris martyrum meam acceptam animam fac requiescere, quoniam es benedictus in sæcula.

XVI. Ea sic precante, in ipsam immittuntur quatuor leones, et tres ursæ. Quæ divisim et preces illius exauditas fuisse, et magnum a Deo factum in ea miraculum ostenderunt. Nam leones quidem et duæ ursæ, caute simul et reverenter ad eam accedentes, plantas ejus pedum humane deosculabantur ; tertia vero ex ursis, cum parum quidem momordisset carunculam, vulnus quidem nequaquam fecit, fuit tamen occasio ejus ad Deum decessus sexto decimo Septembris. Vox autem e cœlis resonans, admirabilem vocabat Euphemiam ad divina tabernacula : Accurre, dicens, ad datorem coronarum, quæ pulchrum certamen decertasti, et jam cursum perfecisti, acceptura præmia tuorum certaminum. Voce adhuc resonante, magnus terræmotus conquassabat civitatem, et magis, quam ullas res creatas, corda eorum qui inhabitabant. Unde etiam illius parentes oportuni tatem nacti et potestatem, non flentes, sed lætantes, illud martyricum et pretiosum corpus, non aliorum manibus, sed suis credentes, in loco quodam non procul a civitate Chalcedone, honorifice simul et pie sepelierunt : pulchram accipientes mercedem ejus educationis, quod dicerentur patres talis filiæ, et darent Deo fructum, benedictione et oblatione quavis sacratiorem. Quoniam eum decet omnis honor, gloria et adoratio in sæcula. Amen.

A πληγῶν ἅμα καὶ τοῦ τυράννου κατεμωκᾶ-
πλείονα τὴν ὀργὴν οὗτος ἀνακαιόμενος, πρί-
προτίθησιν ὀξεῖς, καὶ σιδηρᾶ τήγανα. Κ-
τοῖς μὲν πρίοσι διχοτομεῖν τὸ σῶμα τῆς μ-
τοῖς τηγάνοις δὲ τὰ διχοτομούμενα τῶν σα-
τήκειν μᾶλα σφοδρῶς, ὡς αὐτοῖς ὀστέοις εἰς-
λύεσθαι. Ἐπεὶ δὲ οἱ πρίονες τῷ παρθεν-
γοντο σώματι, οἷα δή τινος ἀδαμαντίνης ε-
φύσεως, αὐτοὶ μὲν ἠμβλύνοντο τὰς ἀκμάς, κ-
ροῦντο τὴν τμητικὴν δύναμιν · τὸ πῦρ δὲ ἐ-
καὶ ἡ μάρτυς ἀπαθὴς διεσώζετο. Ἀλλὰ τ-
πρὸς ἐθελοκωφοῦσαν ψυχὴν, καὶ διανοίας π-
σεβοῦς ἀπαράδεκτον ; Καὶ τούτων γὰρ γ-
ὁ Πρίσκος ἔτι τῶν αὐτῶν εἶχετο, καὶ τοῦ θ-
οὐκ ἀφίστατο. Ἐπεὶ καὶ τὸ φίλον πᾶσι φ-
B ὀφθαλμοῖς οὐ φίλον, ἀλλὰ πολέμιον. Ὀ-
στάδιον πάλιν τὴν πανεύφημον ἄγει, καὶ π-
πυκτεῦσαι διακελεύεται. Ἡ δὲ, ὥσπερ τῷ π-
ἐκδημῆσαι πρὸς τὸν αὐτῆς νυμφίον, ἀλλὰ τ-
τοῦ σώματος ἔτι φέρειν βαρυνομένη, χεῖρ-
φρένας καὶ ὄμματα πρὸς Χριστὸν ἄρασα, -
ἔφη, καὶ Κύριε πάσης ἀρχῆς, ἔδειξας ἐν ἐμ-
ἀήττητόν τε καὶ ἄμαχον δεξιάν · ἔλεγξας δ-
ἀσθένειαν, ἰσχυροτέραν ἐμὲ βασάνων κ-
παρεσκεύασας · καὶ νῦν ὡς προσδέξῳ τῶν -
των ἤδη μαρτύρων τὰς σφαγὰς καὶ τὰ αἵ-
τὴν ἐμὴν πρόσδεξαι θυσίαν, ἐν ψυχῇ τετ-
καὶ πνεύματι ταπεινώσεώς σοι προσφερ-
σκηναῖς ἁγίων καὶ μαρτύρων χοροῖς τὴν ἐμ-
προσλαβὼν ἀνάπαυσον · ὅτι εὐλογητὸς εἶ
C αἰῶνας.

ΙϛΊ. Οὕτω προσευχομένης, ἐπαφίεται-
σαρες μὲν λέοντες, ἄρκτοι δὲ τρεῖς. Ἐ-
τὰ θηρία τὴν εὐχήν τε ἅμα καὶ τὸ -
τυρος · καὶ οἱ μὲν λέοντες καὶ τῶν -
εὐλαβῶς ἅμα καὶ πεφεισμένως ἐγγίσα-
ταύτης ἀνθρωπικῶς κατεφίλουν · μία δ-
ἐνδακοῦσά που τοῦ σαρκίου, πληγὴν -
οὐδαμῶς, ἀφορμὴ δὲ ὅμως γέγονε τῆς -
αὐτῆς ἐκδημίας, ἕκτην ἐπὶ δεκάτῃ τέτ-
βρίου μηνὸς ἄγοντος. Φωνὴ οὐρανόθεν -
μένη τὴν θαυμαστὴν ἐκάλει πρὸς τὴν -
Εὐφημίαν, Ἀνάδραμε, λέγουσα, πρὸς τὸν -
ἡ τὸν καλὸν ἀγῶνα ἠγωνισμένη καὶ τὸν -
D τελέσασα τὰ τῶν ἀγώνων γέρα σου λ-
τῆς φωνῆς ἠχουμένης, καὶ σεισμὸς μέγας -
πόλιν, καὶ μᾶλλον ἢ τὰ κτίσματα τὰς κ-
κατοικούντων. Ὅθεν καὶ οἱ τῆς γενναίας -
νήτορες, οἷα καιροῦ καὶ ἀδείας ἐπιλ-
κλαίοντες, ἀλλὰ χαίροντες, τὸ μαρτυρικ-
καὶ πολύτιμον σῶμα χερσὶν οὐκ ἄλλων -
οἰκείαις πιστεύσαντες, ἐν τόπῳ τινὶ οὐ μ-
τῆς πόλεως Χαλκηδόνος ἐντίμως ἅμα καὶ -
κατατίθενται, καλὰ τροφεῖα ταύτης ἀπολαβόντ-
δὸς τοιαύτης ἀκοῦσαι πατέρες καὶ δοῦναι Θεῷ -
εὐλογίας, καὶ πάσης προσφορᾶς ἱερώτατον, ἐ-
πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις εἰς τ-
νας. Ἀμήν.

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ

ΤΡΟΦΙΜΟΥ,

ΣΑΒΒΑΤΙΟΥ ΚΑΙ ΔΟΡΥΜΕΔΟΝΤΟΣ.

—

MARTYRIUM SS. MARTYRUM

TROPHIMI,

SABBATII ET DORYMEDONTIS.

(nunc primum prodeunt ex cod. ms. Paris. n. 1492 ; Latina edidit Surius ad diem 19 Septembris.)

—

ιν τοῦ δυσσεβοῦς τὸ βασίλειον σκῆπτρον ἱέποντος, τὴν τῶν βικαρίων ἀρχὴν, κατὰ ζειαν Ἀττικὸς ἤνυεν· ὃν δήπου καὶ ἑκάωρον. Τῶν γενεθλίων δὲ φθοροποιῶν γε- ῆ Δαφναίου Ἀπόλλωνος, ἡ μὲν Ἀντιόχου καὶ μέθαις καὶ θυσίαις καὶ κώμοις διη- τ' ἐκείνην δὲ τὴν ἡμέραν ἐξ ἀλλοδαπῆς Τρόφιμος καὶ Σαββάτιος, ἄνδρες θεοσε- ῆς ἀληθείας προσκυνηταὶ, ὅπου δὲ καὶ εὐσέβειαν, ὡς τηλικαύτην τῶν ψυχῶν ν ἐθεάσαντο, βαρύ τι καὶ ἐγκάρδιον στε- όφιμος, Ὁ Θεός, ἐνεβόησε, τῇ φωνῇ κε- δάκρυον, ὁ λόγῳ μὲν τὸ πᾶν ἐκ μὴ ὄντων νος, τὸν ἄνθρωπον δὲ κατ' εἰκόνα σὴν δημιουργήσας, αὐτὸς ἔπιδε καὶ νῦν καὶ τικειμένου χειρὸς αὐτοὺς ἐξελοῦ. Ταῦτα : ἔλεγε πρὸς τὸν Θεόν· καὶ συλλαβόντες ς τῶν Ἑλληνιστῶν ἄγουσι παρὰ τὸν αὶ ὃς κατὰ προσώπου τούτους παραστη- στησι μὲν τοῦ τόπου εὐθὺς ἀπ' ἀλλήλων· διαστῆσαι τῷ πνεύματι· ἐπερωτᾷ δὲ τοῦ τρότερον κλῆσιν, καὶ τύχην, καὶ ὁποῖον ας. Ὁ δὲ δεινὸς ἀνὴρ, Ὄνομα μὲν, ἔλεγε, αὐτῆς γενέσεως Τρόφιμος· εὐγενὴς δὲ ῆς ἐλεύθερος ἐδουλώθην ἐξ ἐπηρείας τῇ λλὰ τῷ τοῦ ἐμοῦ Κυρίου πάλιν βαπτί- πρώτην ἐκείνην εὐγένειαν καὶ τὴν ἐλευ- εθον.

ὁ βικάριος, Τίνα γοῦν τιμᾷς ἔφη, θρη-

A I. Impio Probo tenente sceptra imperii Romanorum, vicarii magistratu Antiochiæ fungebatur Atticus, quem etiam vocabant Heliodorum (1). Cum perageretur autem exitialis natalis Daphnæi Apollinis, Antiochia quidem, ut est consentaneum, in tripudiis, ebrietatibus et sacrificiis totum diem transigebat. Illo autem die ex externa regione advenientes Trophimus et Sabbatius, viri pii et adoratores veritatis, sed quorum nondum erat manifesta pietas, cum animarum tantam aspexissent captivitatem, graviter et ex imo pectore suspirans Trophimus : Deus, exclamavit (voci quoque commistis lacrymis), qui verbo quidem ex iis quæ non erant, universum constituisti, hominem autem ad imaginem tuam propria manu es fabricatus, tu benigne nunc aspice, et eripe istos a manu adversarii. Hæc Deo dixit Trophimus. Repente autem eum cum Sabbatio comprehendunt quidam ex gentilibus, et ducunt ad vicarium. Qui cum eum coram curasset sistendum, loco quidem statim separat a se invicem, quos non poterat spiritu sejungere. Rogat autem prius Trophimum, quodnam esset ei nomen, quæ vitæ conditio et quæ religio. Vir autem divinus : Nomen quidem meum, dixit, ab ipso ortu est Trophimus. Cum vero ab initio ingenuus essem et liber natus, non sine probro et dedecore servii peccato ; sed rursus mei Christi baptismate recepi primam illam ingenuitatem et libertatem.

II. Vicarius vero : Quamnam autem, inquit, se-

Augusti temporibus, licet persecutio ab n Christianos indicta quieverit, tamen furore Heliodori, vicariam præfecturam gerentis, in Trophimum et sabbatium nova oblata occasione, recruduit, ut notat Baronius an. 281.

ίδοται κακώσει, καὶ εἰς τέσσαρας ξύλου ὁ Πατὴρ ἀποτείνεται, ὅπως φησίν, ἔχοι μηδ' ἐπὶ μικρὸν ἀναπνεῦ-

ει δὲ τῷ βήματι μετ' αὐτὸν ὁ γενναῖος ὐὶ αὐτίκα πρὸς αὐτὸν, Οὐκ ἐρωτῶ, ων, εἰ Χριστιανὸς εἶ· ἀπεστρέφετο γὰρ των τὸ ῥῆμα· ἐπεὶ οὐδὲ νοσῶν ὀφθαλ- ῶ πᾶσι φῶς ἰδεῖν ὑπομείνειεν· ἀλλὰ ίωμα, πρῶτον εἰπέ. Καὶ ὁ Σαββάτιος, ῶ δικασταὶ, καὶ ἀξίωμα, καὶ πατρὶς, περιουσία Χριστός ἐστιν ὁ τοῦ Θεοῦ ῶν, οὗ τῇ προνοίᾳ τὸ πᾶν τόδε κυβερ θύνεται. Καὶ ὁ δικαστὴς τῇ τοῦ μάρ- αῤῥησίας ἀποκρίσει τὰ ἔσχατα ἐξυβρί- , πληγὰς ἐντείνει κατὰ κορῆς αὐτῷ, ε· Πρὸς ἔπος ἀπόκριναι· καὶ βασάνων .... προσελθὼν, θῦσον τοῖς θεοῖς. ταῦτα θῦσαι ἄχαρί τε καὶ οὐχ οὕτως ἄλλως τε καὶ προλαβοῦσα βάσανος τὴν ὀνὴν ὑποτέμνεται· καὶ ὁ Σαββάτιος· καὶ ῥεούσης ἡδονῆς ὧδε καθὰ καὶ μόνη σις σφαλερὰ, φησίν· εἰ δὲ καὶ τὴν μένην ἔχοι, τὸ κακὸν ἡλίκον· ὥστε ς ἐμοὶ αἱ διὰ Χριστοῦ κολάσεις· αὗται ῖς ταμιεύονται, καὶ ἀεὶ μένουσι τὰς δὲ ὑμέτερα, ὅσῳ μᾶλλον εὐφραίνει, λυπήσει πλέον. Καὶ εἴθε γε καὶ τὸν , ἀλλ' εὐφραίνει μὲν πρόσκαιρα τυχὸν λυπήσει δὲ ἀθάνατα καὶ αἰώνια.

ιοῦται πρὸς ταῦτα ὁ ἄρχων, καὶ ἐγ- εται· καὶ μετεωρίζει μὲν ἐπὶ ξύλου καὶ τὰς πλευρὰς σιδηροῖς ὄνυξι διαξέει ι δὲ τὰ ὀστᾶ, καὶ αὐτῶν ἅπτεται τῶν ιαλγῆ τοίνυν ἐπὶ τούτοις τὸν μάρτυρα ῖ γλυκύ σοι τὸ διὰ Χριστοῦ πάσχειν, ος, πόθεν οἱ στεναγμοὶ καὶ τὰ θερμὰ ; Ἵν' εἰδῇς, ὁ μάρτυς φησίν, ὅπως ἐγὼ ιψῶ· καὶ ὅσου τιμῶμαι τὸ δι' ἐκεῖνον καὶ οὕτω δριμυτάτην ὀδύνης δεχόμενος καὶ εἰς δάκρυα φανερὰ κατάγεσθαι καὶ ειν, ὅμως θερμότερον ἔτι τοῦ εἰς αὐτὸν ει, καὶ οὐδὲ οὕτω τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ ἀπο- ἐθέλω· Ταῦτα ἔλεγε. Καὶ τὸ σῶμα οἱ ιοντο· καὶ σφοδροτέρα μᾶλλον ἡ ὀδύνη, πὶ τὴν καρδίαν εἰσέπιπτεν· ἐπειδὴ δὲ ῆδη αἱ σάρκες κατέῤῥεον, καὶ γυμνὰ ἀλέλειπτο, καὶ τὴν κοιλίαν ἡ βάσανος ίχνα κατείργαστο, καὶ οὐκ εἶχον οἱ δή- ονται τοῦ ὑποκειμένου μὴ ὄντος, κατά- ξύλου ὁ ἀθλητής· μικρὸν δὲ τοῦ στα- ὶς τὴν ψυχὴν τῷ Θεῷ παρατίθεται.

οῶς τοίνυν τοῦ Σαββατίου καὶ μετὰ πολ- ντος τῆς περιουσίας, ἀπογνοὺς ἐντεῦθεν ρίμου ὁ ἄρχων, Περεννίῳ Διονυσίῳ τῷ Σαλουταρίας ἡγεμονεύοντι, οὗ καὶ πρό- ἐμνήσθη, πέμπειν τὸν ἄνδρα ἐσκέψατο,

ction, tum etiam extenditur in quatuor foraminibus ligni ad torquendum comparati, ut ne minimum quidem posset respirare.

IV. Ad tribunal autem post ipsum introducitur egregius Sabbatius. Ei autem statim dicit præses: Non rogo, an sis Christianus (hoc enim verbum adeo aversabatur, ut ne vellet quidem audire, quoniam nec æger oculos sustinuerit videre lucem gratam omnibus), sed dic primum, quænam sit tua dignitas. Sabbatius autem: Mihi, inquit, o judex, et dignitas, et patria, et gloria, et facultates Christus est Dei Filius semper vivens, cujus providentia hoc universum regitur et gubernatur. Judex autem libero martyris responso arbitratus se esse extrema affectum contumelia, ei impingit alapam, acclamans: Responde ad propositum, et priusquam tormentorum facias periculum, procede, et diis sacrifica. Postea enim sacrificare erit ingratum, et non adeo acceptum, et alioqui præcedens tormentum detrahit de gaudio, quod postea consequitur. Sabbatius vero: Caducæ, inquit, et fluxæ voluptatis, o judex, vel sola perceptio est lubrica et periculosa. Quod si etiam consequentem habet impietatem, quantum malum? Quamobrem sunt mihi meliora, quæ suscipiuntur propter Christum, supplicia. Ea enim reservant, et habent perpetuas, et quæ semper manent, remunerationes. Res autem vestræ quo majori afficiunt voluptate, tanto majori dolore afficient. Atque utinam pari tempore, sed brevi quidem tempore, atque adeo momento temporis delectant, immortali autem et sempiterna afficient molestia.

V. His efferatur et acri ira movetur præses et in ligno quidem sublime tollit athletam, atque ungulis ferreis discerpit latera, ossa autem emovet et elocat, et ipsa tangit intestina. Propter hæc ergo tristem et dolore affectum contemplatus martyrem: Si est tibi, inquit, o Sabbati, jucundum pati propter Christum, undenam sunt genitus, et hæ calidæ lacrymæ? Ut scias, inquit martyr, quantum ego rem sitio et quanti facio pati propter illum. Nam etsi accipiam sensum gravissimi doloris, adeo ut et aperte mihi erumpant lacrymæ, et feram graviter, adhuc tamen vehementius [illegible] amore teneor, et ne sic quidem vult desistere a suscipiendis pro ipso laboribus. Hæc dum [illegible] corpus dilaniabant ungulæ, a [illegible] tior dolor cor penetrabat. Cum autem jam ad [illegible] carnes defluxissent, et nuda [illegible] ventrem tormentum confecisset [illegible] haberent carnifices, quid tangerent [illegible] subjectum, e ligno quidem deducitur [illegible] autem parum abductus esset extra [illegible] tradit animam.

VI. Cum ergo tam præclare decertasset [illegible] et longo intervallo evasisset superior [illegible] phimo spem abjiciens præses, ad [illegible] nysium, Phrygiæ Salutaris [illegible] prius meminimus, eum statim [illegible]

quod tormentis ab eo subjectus esset scripsisset, et quemadmodum lictoribus longe evasisset fortior, et quod solum Christum colens, illorum deos rideret et nihili faceret ; cumque calceos ferreos clavis acutis et subtus, et ex obliquo confixos, martyricis illis Trophimi pedibus prius subjici jussisset, et clavos per pedes transegisset, jubet deinde agi in Phrygiam. Hic enim dicebatur versari Dionysius. Ille autem libenter, et cum gaudio clavos sibi subjiciens, longe præcedebat consequentes pedites, et simul currentes equites. Non enim dolor pedum potuit generosum illius animum vincere : sed leves potius ei addebat alas, firmioremque reddebat et constantiorem.

VII. Confecto itaque trium dierum itinere, veniunt Synadam Phrygiæ civitatem. Hic cum Heliodori litteras legisset Dionysius, et intellexisset quemadmodum se haberent singula, jussisset autem martyrem sisti ad suum tribunal : Tu es, inquit, Trophimus? Martyr vero : Ego, inquit, Trophimus vocor, sumque servus Christi veri Dei, in quem qui crediderunt, nequaquam afficientur pudore. Quid tu, inquit ille, in his adhuc persistis, inanemque et vanum hunc invocas Christum, qui multis fuit causa mortis ? Sed etsi non prius, at nunc saltem, dimissa in ipsum fiducia diis sacrifica, mortem effugiens : et lucrare vitam præsentem. Generosus autem excipiens Trophimus : Mortem quidem, inquit, nec si velim effugerim. Nam etsi non tu eam, at natura omnino afferet, et ei, quæ debentur, exsolvam, cum sim homo. Licet autem ea vitam comparare perpetuam, quæ longo intervallo superat hanc fluxam et caducam, quod ad voluptatem attinet et beatitudinem : adeo ut quæ sunt illius vitæ, nec possint cerni oculis, nec audiri auribus, nec in cor hominis ascendere. Hujus ego vitæ sum nunc magno amore captus, et magnas tibi habeo gratias, quod me illuc transire properantem, urgeas per eam, quam minitaris, mortem.

VIII. Tunc totus in eum iram spirans Dionysius, jubet a quatuor extensum crudis boum nervis verberari : et continuo dum verberaretur (nescit enim vitium differre et cunctari) : Dic solum, aiebat, Trophime, diis sacrificabo, et illico a malo liberaberis. Ille autem verba illius existimabat, tanquam vocem spinarum sub lebete. Sciebat enim, quod quanto graviora essent sua certamina, tanto se victorem futurum clariorem, et eo splendidiorem habiturum coronam. Quid ergo facit ille ? In eum excogitat novum modum insidiarum, ut inusitato supplicio perturbaret athletam. Cum acetum sinapi contemperasset, infundit naribus martyris. Ille autem aperte ostendit se nullam omnino accepisse mutationem ex acerbissima illa temperatione. Dedecus ergo non ferens scelestus, ligno alligavit athletam per eos, qui inserviebant ejus iniquitati,

A ὅσαις τε βασάνοις ὑπ' αὐτοῦ παραδοθείη κ
Διονύσιον γράψας, ὅπως τε ἰσχυρότερος καὶ
δημίων γένοιτο, καὶ ὅπως μόνῳ Χριστῷ προσ
τοὺς αὐτῶν τε γελῷη θεοὺς, καὶ παρ' οὐδὲν
ποιοῖτο Ὑποδήματα τοίνυν σιδηρᾶ ἥλοις ὀξέσι
θέν τε καὶ ἐκ πλαγίου διαπεπαρμένα τοὺς μ
κοὺς ἑλκεινοὺς τοῦ Τροφίμου πόδας πρότερο
δεθῆναι εἰπὼν, καὶ διαπείρας τοὺς ἥλους δι
ποδῶν, εἶτα ἐπὶ Φρυγίαν ἐλαύνεσθαι κελεύε
γὰρ Διονύσιος ἐλέγετο· διατρίβειν. Ὁ δὲ, ἐ
καὶ μεθ' ἡδονῆς τοὺς ἥλους ὑποβαλλόμενος,
σθεν ἦγε παραπολὺ τῶν τε ἑφεπομένων πε
τῶν συμπαραθεόντων ἱππέων· οὐ γὰρ ἡ τῶν
ὀδύνη ἐλέγξαι τὴν τῆς ἐκείνου ψυχῆς ἰσχύν
ότητα, ἀλλὰ κοῦφον αὐτῇ μᾶλλον εἰργάσατο
B καὶ εὐτονώτερον ἐποίει.

Ζ'. Τριῶν τοίνυν ἡμερῶν τὴν μετ
ἀνύσαντες, εἰς Σύναδα πόλιν τῆς Φρυγίας
Ἐνταῦθα τὰ Ἡλιοδώρου γράμματα Δι
γνοὺς, καὶ ὅπως ἕκαστα εἶχε μαθὼν, τῷ
τὸν μάρτυρα, παραστήσας, Σὺ εἶ, φησί,
Καὶ ὁ μάρτυς, Ἐγὼ, ἀποκρίνεται, δοῦλος δὲ
στοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, εἰς ὃν οἱ πεπιστευκ
καταισχύνονται. Τί οὖν ἐπιμένεις ἔτι τοῖς
καὶ μάταιον τοῦτον ἀνακαλεῖς Χριστὸν, ἐξ
αἴτιος θανάτου γεγένηται; Ἀλλ' εἰ καὶ μὴ
νῦν γοῦν τῆς ἐπ' αὐτὸν ἀφειμένος
θύσον τοῖς θεοῖς, τὸν θάνατον διαφυγὼν,
σον τὴν παροῦσαν ζωήν. Ὁ γενναῖος
δὼν Τρόφιμος, Θάνατον μὲν οὐδ' ἂν
νος φύγοιμι, ἔφη· εἰ γὰρ καὶ μὴ σὺ
C φύσις ἐπάξει πάντως, καὶ ταύτῃ τὰ
λειτουργήσω ἄνθρωπος ὤν· ἔξεστι δὲ
σασθαι τούτου διηνεκῆ, πολλῷ τῷ μετ
καιρον ταύτην καὶ ῥέουσαν κατάγα
λόγον καὶ τῆς μακαριότητος ὑπερ
σοῦτον, ὅσῳ μηδὲ ὀφθαλμῷ τὰ
ὁρατὰ, μηδὲ ὠσὶν ἀκουστὰ, μηδ' ἐπὶ
που ἀναβῆναι δυνάμενα. Ταύτης ἐκ
θερμότατα ἐρᾷν τῆς ζωῆς· καὶ πολλὴν
εἰδείην, οὕτω με σπεύδοντα, καὶ αὐτὸν
δι' οὗπερ ἀπειλεῖς θάνατον ἐπείγοντι.

Η'. Ἐνταῦθα ὅλος κατ' αὐτοῦ πνεῖ
κελεύει ἐκ τεσσάρων διαταθέντα
τερον τύπτεσθαι, καὶ τυπτομένῳ εὐθὺς
βάλλεσθαι οἶδεν ἡ κακία καὶ διαμέλλει
D μόνον, Τρόφιμε, ἐπὶ τοῖς θεοῖς, ὁ
καὶ τοῦ κακοῦ ἀπαλλαγήσῃ αὐτίκα. Ὁ δὲ
ἀκανθῶν ὑπὸ λέβητα, οὕτω τοὺς
ἡγεῖτο· ἤδει γὰρ ὅσῳ χαλεπωτέροις
τερος τοσούτῳ γενόμενος στεφανίτης.
νος ποιεῖ; Καινὸν ἐπιβουλῆς
ἵνα τῷ ἀμελετήτῳ καὶ
βήσῃ τὸν ἀθλητὴν· ὄξος τοίνυν
μάρτυρος ἐπιχεῖ μυκτῆρσιν· ὁ δὲ
μηδ' ἡντιναοῦν μεταβολὴν ὑπὸ τοῦ
κράματος ἐκείνου παθών. Οὐκ
αἰσχύνην ὁ πονηρὸς ξύλῳ τὸν ἀθλητὴν
ρετουμένων αὐτοῦ τῇ παρανομίᾳ

; πλευράς, καὶ βαθείας ἐν αὐταῖς τε- A et latera dilaniavit : et cum in eis profundos sulcos
αίμάτων κατήγαγε ποταμούς. Ὁ δὲ dissecuisset, sanguinis deduxit fluvios. Ille autem
ρθη τῆς γῆς, τοσούτῳ πλεῖον ἐγγίζειν quo altius sublatus erat e terra, eo magis videbatur
αὶ, Πολλοὶ αἱ θλίψεις, ἔλεγε, τῶν δι- Deo esse propinquus : et, Multæ, dicebat, afflictiones
πασῶν αὐτῶν ῥύσεται αὐτοὺς ὁ Κύ- justorum, et ex eis omnibus liberabit eos Dominus [1].
ς δὲ, τούτων ἀκούσας, Ἡ ματαία σε Dionysius autem cum hæc audivisset : Vana te spes,
ἶπε, Τρόφιμος, καὶ κενοφολογία κακῶς inquit, Trophime, et levis cogitatio male perdunt.
γάρ σοι καὶ ἀπὸ τῶν ὀδυνῶν ἕξει τῶν Quis enim ad te veniet e cœlis, a præsentibus malis
μενος ; ἀλλ' ἐάσας, παραινῶ, τὰ πολλὰ, liberaturus ? Sed multa, tibi suadeo, verba dimittens, et vanam, quam dicis, felicitatem, accedens
ν ἣν λέγεις εὐδαιμονίαν, θῦσον προσ- diis sacrifica. Sic enim tibi proderis, et non aliter.
ῖς · οὕτω γὰρ ἂν ὀνήσῃ σαυτὸν καὶ Nam hæc sunt solum strepitus, qui effunduntur in
Ἐπεὶ ταῦτα ψόφοι μόνον εἰσὶ τῶν aures. His ille auditis, irridebat præsidis improbitatem, et : Nunquam, aiebat, o Dionysi, dum ero apud
μενοι. Τούτων ἐκεῖνος ἀκούων κατε- me, meum Deum, qui est verus et vivus, negaverim.
γεμόνος κακουργίας. Καὶ οὐκ ἄν ποτε, B Si est ergo tibi facile transformare homines, et alios
τῷ, Διονύσιε, ὤν, τὸν ἐμὸν Θεὸν, τὸν facere ex aliis, exspecta fore, ut ex me aliquid forte
ηθῆ, ἀρνησαίμην. Εἴπερ οὖν σοι καὶ audias contrarium. Nam ego quidem dum sum idem, qui nunc, Trophimus, obliviscar citius esse homo, quam meum ignoraverim Dominum et Creatorem.
νθρώπους ῥᾴδιον, καὶ ἄλλους ἐξ ἄλλων
ὀκα τι παρ' ἐμοῦ καὶ τῶν ἐναντίων
ὡς ἔγωγε ὁ αὐτὸς Τρόφιμος ὑπάρχων,
ῦν εἰμι, θᾶττον ἐπιλάθωμαι τοῦ ἄνθρω-
οἰκεῖον Δεσπότην καὶ Δημιουργὸν ἀγνοή-

ιγεμών · Ὥσπερ εἰ παρῃνοῦμεν, Τρόφι- IX. Præses autem : Perinde nobis respondes, o
τῆναί σε τῆς ὁμολογίας, ἀλλὰ τοῖς αὐ- Trophime, atque si tibi suaderemus, non desistere
καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ περίσχεσθαι, a confessione, sed in eisdem perseverare, et amplecti Christianismum. Et conversus ad lictores :
ἄς ἀποκρίνῃ. Καὶ τοὺς δημίους ἐπι- Vehementius, inquit, si quomodo tandem ab his de-
ρότερον, ἔλεγεν, εἴ πως ὀψὲ γοῦν ταύ- sistat nugis. Ille autem patiebatur quidem, et corpus
τῆς φλυαρίας. Ὁ δὲ ἔπασχε μὲν καὶ τὸ ei consumebatur : vigebat vero ac florebat alacri
ιτο · ἤκμαζε δὲ καὶ ἀνέθαλλε τῇ προ- promptoque animi studio, et pro pietate decertabat vehementer. Eum autem ludificans præses :
θερμὸν οἷον ὑπὲρ εὐσεβείας ἔπνει. Δια- C Nondum, inquit, sensisti, o Trophime, tormenta ?
τὸν ἄνδρα ὁ ἡγεμών. Οὔπω, φησὶ, Martyr autem : Jam, inquit, scio te magis sentire
ε, τῶν βασάνων ; Καὶ ὁ μάρτυς αὐτίκα, perpessionem : aperte enim ostendis, iram in te
, ἔφη, του πάθους αἰσθάνεσθαι · δῆλος magnam exercere tyrannidem. Mihi vero quo magis
τὸ τοῦ θυμοῦ τυραννούμενος · ἐμοὶ δὲ corpus consumitur, eo magis solvitur a vinculis,
καταναλοῦται, τοσούτῳ λύεται τῶν liberaturque omnino, et fit anima divinior. Non enim
ὅλον ἐλευθεροῦται, καὶ θειοτέρα γί- manens in corpore una cum eo moritur : sed
Οὐ γὰρ μένουσα ἐν τῷ σώματι συν- transit ad ea quæ desiderat, et propriam recipit
λὰ πρὸς τὰ ποθούμενα διαβαίνει, καὶ hæreditatem. Ille quidem hæc dicebat ; lictores
ολαμβάνει κλῆρον. Ὁ μὲν οὖν ταῦτα autem se invicem alter alterum excipientes, ei graviores dolores afferebant. Ille autem : Aspice de
ιοι δὲ ἀλλήλους ἐν τῷ ξέειν διαδεχό- cœlo, et me libera, dicebat, Deus, de laqueo venantium. Quoniam tu es patientia mea, Domine [2]. Et
ας αὐτῷ τὰς ὀδύνας ἐπῆγον · ὁ δὲ, hoc solo verbo valde percussit caput præsidis, et in
ὐρανοῦ καὶ ῥῦσαί με, ὁ Θεὸς, ἔλεγεν, beatum suum caput universam vim illius movit et
ς τῶν θηρευόντων · ὅτι σὺ εἶ ἡ ὑπο- D insaniam. Itaque cum salem injecisset in acetum,
ίμνιε. Καὶ τούτῳ ψιλῷ τῷ ῥήματι et hujus acrimoniam illius temperasset salsedine,
ἡγεμόνος ἔπληττε κεφαλὴν, καὶ κατὰ jussit ea infundere in vulnera martyris, sic arbitrans
ἑαυτοῦ κεφαλῆς ὅλην ἐκείνου τὴν δύ- se expugnaturum athletam pietatis. Quod si non
μανίαν ἐκίνει. Ἀμέλει καὶ ἅλας εἰς expugnavero, aiebat, aut imbecilliorem eum reddam
καὶ τὴν ἐκείνου δριμύτητα τῇ τούτων ad futura. Sed qui comprehendit sapientes in astutia eorum, id, quod excogitaverat, convertit adversus illius malitiam. Et martyr ; Sic, dixit, o præses,
τῶν τοῦ μάρτυρος ἐκέλευε καταχέειν corpus meum non diffluet, nec peribit ; imo contra,
ύτῃ ἑλεῖν τὸν τῆς εὐσεβείας ἀγωνι- sal quidem ipsum conservabit sanum et confirmabit et corroborabit adversus tuos insultus, adeo ut
Ἂν δὲ καὶ μὴ ἕλω, φησὶν, ἀσθενέστε-
ς παρέξομαι πρὸς τὰ μέλλοντα. Ἀλλ'
τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν,
ου μᾶλλον κακίας τὸ σόφισμα περιε-
ιάρτυς, Οὕτω τοίνυν, ὦ ἡγεμών, ἕλε-
ήσεταί μοι τὸ σῶμα, οὐδὲ οἰχήσεται ·
ν οὖν ἅπαν καὶ ὑγιὲς αὐτὸ μᾶλλον οἱ

[1] Ps. xc, 20. [2] Psal. xc, 3.

ipsos superet, et calliditatem vincat adversarii. Tunc cum seipso judex evasisset sævior, jubet lampades admoveri lateribus egregii martyris: Ut quæ restant, aiebat, carnes ignis consumat. Atque igne quidem minuebatur et consumebatur caro, martyri autem magis vigebat crescebatque animi institutum. Et videbatur quidem sentire externam flammam, flagrabat autem cor ejus majore Christi desiderio.

X. Hæc postquam omnia simul fortiter tulisset Trophimus, admirationeque ac stupore totum affecisset Dionysium, e ligno quidem deponitur; traditur autem carceri, ne eum quidem benignum assecutus, sed in ligno inclusus, et nec tibias quidem valens extendere. Quidam autem Dorymedon, vir qui et colebat pietatem, et exercebat virtutem, et inter senatores primum tenebat locum, ingrediens carcerem, et curam gerebat martyris, et abstergebat vulnera, et saniem emundabat: deinde linteis involvebat et alligabat, atque ei omnem aliam adhibebat curationem, et aliquo quidem tempore latebat hæc faciens. Postea autem cum venissent Dioscoria, id est, festum Castoris et Pollucis, et Synade dies festus præclare celebraretur, festo quidem intererat universus senatus, solus autem aberat Dorymedon. Deinde cum præses eum accersisset ne sic quidem accessit, significans quod, cum esset Christianus minime eum oporteret sacrificare simulacris et dæmonibus. Cum ergo fuissent hæc renuntiata Dionysio, vel invitum eum adducit per satellites, et rogat causam, propter quam non venisset ad festum, idque ab eo accersitus. Ille autem: Ad alia quidem, inquit, o præses, in quibus nihil detrimenti acceptura est anima, nunquam non veni, si tu me vocasti, neque ullam attuli excusationem ubi autem res spectat ad detrimentum animæ, et a Deo alienationem, non ego, qui non accessi, sum causa quod non accesserim, sed is qui ad ea vocat.

XI. Cum hæc autem audiisset præses, quæ de Dorymedonte ne sperasset quidem unquam, ne si Deus quidem prædixisset, valde quidem fuit obstupefactus. Et cum propter rem inopinatam ne plures quidem potuisset cum eo conferre sermones: Interim, inquit, eum teneat custodia. Cras vero considerabimus, quomodo res ejus se habeant. Atque ille quidem venit in carcerem, tanquam in quamdam palæstram: Dionysius autem, quibusdam ex suis ad eum missis, conabatur adducere eum ad pœnitentiam. Quos torve et truculenter martyr intuens: Discedite a me, dixit, omnes qui operamini iniquitatem [3]: » et continuo tacuit, « et erat tanquam homo non audiens, et non habens in ore suo redargutiones [4]. » Die autem sequenti cum sedem judicialem ascendisset Dionysius, accersit Dorymedontem, et: Indigne, inquit, senator, quidnam

A ἄλις διατηρήσουσι καὶ ῥώσουσι πρὸς τὴ
σοῦ ἐπιβουλὰς, ὥστε καὶ περιγένεσθαι αὐτῶν, ·
τῆσαι τῆς τοῦ ἐστακειμένου κακοτεχνίας. '
χαλεπώτερος αὐτὸς ἑαυτοῦς γεγονὼς ὁ δικάζων,
δας πυρὸς κελεύει προσάγεσθαι ταῖς τοῦ γενναί
ραῖς Ὡς ἂν τὰ περιλειφθέντα, φησὶ, τῶν σαρκῶ
ἐπινεμηθείη. Ἔληγε μὲν οὖν τῷ πυρὶ καὶ ὀλ
σὰρξ, ἡ προαίρεσις δὲ τῷ μάρτυρι μᾶλλον ἐν
ἐκώει μηδὲν τῆς ἔξωθεν φλογὸς ἐπαισθάνεσθαι
τέρῳ γὰρ πόθῳ τῷ πρὸς Χριστὸν ἐκέκαυτο τ
δίαν.

Ι'. Ταῦτα ἐπειδὴ καὶ ὁμοῦ πάντα γενναί
κε Τρόφιμος, καὶ ὅλον εἰς ἔκπληξιν ἤγαγ
σιον, κατάγεται μὲν τοῦ ξύλου ὁ ἀθλητής·
σωμωτηρίῳ δὲ παραδίδοται, οὐδὲ τούτου ἐπτη
λανθρώπου, ἀλλὰ κατακλεισθεὶς ἐν τῷ ξύ
μηδὲ ἀποτείνειν τὰ σκέλη δυνάμενος. Ἐν
δέ τις ἀνὴρ εὐσέβειάν τε τιμῶν καὶ ἀρετ
καὶ παρὰ βουλευταῖς τῶν πρωτείων ἐξ
τὸ δεσμωτήριον εἰσιὼν, ἐπεμελεῖτό τε τ
ρος, καὶ τὰ τραύματα περίεπε, καὶ τοὺς
ἀπέματτεν, εἶτα καὶ ὀθονίους περιείλι
εδίσμει, καὶ πᾶσαν ἄλλην θεραπείαν
χρόνον μέν τινα ποιῶν οὕτως, ἐλάνθανε
δὲ τῶν Διοσκορίων ἐπιστάντων, καὶ τῆς
περὶ τὰ Σύναδα λαμπρᾶς ἀγομένης, ἡ μὲν
πᾶσα τῇ πανηγύρει παρῆσαν· μόνος δὲ ἐν
πτο Δορυμέδων· εἶτα καὶ μετακαλεσαμένου
τοῦ ἡγεμόνος, οὐδὲ οὕτω παρῆν, δηλώσας ἐν
στιανὸν ὄντα με, ἥκιστα θύειν εἰδώλοις
C χρή. Ὡς οὖν ἀπηγγέλη ταῦτα Διονυσίῳ,
ἄκοντα διὰ τῶν δορυφόρων αὐτὸν, καὶ
πυνθάνεται, δι' ἣν οὐκ ἀφίκοιτο πρὸς
καὶ ταῦτα μετακληθεὶς ὑπ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ
μὲν, ἔφη, ὦ ἡγεμὼν, ὅπου μὴ λυμαίνεται
μηδὲ βλάπτειν ἔστιν, οὐπώποτε ἤδη
τός σου οὐκ ἦλθον· οὔτε ἀσχολίαν
φασισάμην· ἔνθα δὲ πρὸς βλάβος
ψυχῆς, καὶ Θεοῦ ἀλλοτρίωσιν, οὐχ
νὼς ἐγὼ, τοῦ μὴ ἀφικέσθαι αἴτιος ὁ
ΙΑ'. Ἀκούσας ταῦτα ὁ ἡγεμὼν οἷα μ
προειπόντος περὶ Δορυμέδοντός ποτε
πλήξει τε εἶχετο δεινῶς καὶ τῷ
γματος μηδὲ εἰς πλείονας αὐτῷ λόγους
νηθεὶς, Τέως μὲν, φησὶν, αὐτὸν ἐχέτω
αὔριον δὲ τὰ κατ' αὐτὸν ὅπως ἔχει
D μὲν οὖν τὸ δεσμωτήριον ὥσπερ τινὰ
παλαίστραν· ὁ Διονύσιος δὲ τῶν ὑπ' αὐτ
ἀποστειλας, μετάμελον αὐτὸν ποιεῖν
Οἷς αὐστηρὸν ἐμβλέψας ὁ μάρτυς καὶ
Ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ, ἔλεγε, πάντες οἱ
ἀνομίαν· καὶ εὐθὺς ἐσιώπα, καὶ ἄνθρωπος
ἀκούων καὶ οὐκ ἔχων ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ
τῆς δ' ἐπούσης ἐπὶ τὸν δικαστικὸν θρόνον
Διονύσιος μεταπέμπεται τὸν Δορυμέδοντα,
Ἀνάξιε τῆς βουλῆς, φησὶν, τί παθὼν χθὲς,
νοηθεὶς, καὶ τοὺς θεοὺς ἐξώμνυσο, καὶ τὰ βα

[3] Matth. VII, 23. [4] Psal. XXXVII, 15.

ματα ; ἢ αἰσχρὸν εἶναί σοι δοκεῖ τὸ A
τάχθαι, καὶ κοινῇ τὰ τῶν θεῶν τιμᾷν,
; βουλῆς φαίνεσθαι πρῶτος, ἧς ἀγαπή-
καὶ ὁ σφόδρα φιλότιμος, εἰ καὶ τὸ πολ-
ς φέροιτο ; Ἀλλ' οὐ μέγα ταῦτα, φη-
τῷ Θεοῦ μόνου ἐρῶντι, καὶ τὰ παρ'
φανταζομένῳ, καὶ τὴν ἐκδεχομένην
λαμπρότητα. Τί γὰρ ἐμοὶ τυράννου
υλλαβοὶ, καὶ χλαμὺς ἀλλοτρίοις ἀνθοῦσα
αὶ τὸ παρὰ τῇ βουλῇ ὀγκῶδες, τί καὶ
γγεσθαι, καὶ Θεὸς ἄψυχος, καὶ θεὰ τούτῳ
λίθος ἴσως, ἢ καὶ χαλκὸς, χειρῶν τέ-
υργημένη, παρακαθημένη τάχα ἢ παρ-
δὲ καὶ ὁ τεχνίτης ἐθέλοι, κειμένη καὶ
ὶ ἐν ἑτέρῳ σχήματι μένουσα ; Αἰσχρὰ
μὴν ἔρχεσθαι μόνον, καὶ οὐδὲ ψόγου B
ν δυνάμενα, ἵνα τὰ ἐντεῦθεν παρασιω-
τὴν τῶν σεβομένων ταῦτα ψυχῶν ἀπώ-
ναμένουσαν αὐτὰς τοῦ πυρὸς γέενναν,
σκότος, τὸν διαιωνίζοντα σκώληκα, τὸ
ἐκεῖνο πένθος, καὶ ἀληθῆ Θεὸν ἀθε-
λῆται. Τί γὰρ ταῦτα πρὸς τὴν τῶν οὐ-
λείαν, ἣν τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν ἐπηγγεί-

heri tibi accidit, aut quid tibi venit in mentem, ut et deos abjurares, et edicta respueres imperatoria? Turpene tibi esse videtur in eumdem, in quem nos, referri ordinem, et deos honorare communiter et hujus senatus videri primus, cujus si vel minimam partem fuerit assecutus aliquis valde ambitiosus, præclare secum actum esse duxerit? Sed non sunt hæc, inquit ille, magna ei, qui Deum solum diligit, et visione apprehendit eam, quæ est apud ipsum, pulchritudinem et splendorem, qui manet sanctos. Quid enim mea refert tyranni appellatio, et chlamys flerens alienis coloribus, et in senatu elate loqui et cum auctoritate, et deus inanimus, et dea cum eo cohabitans, lapis fortasse, vel æs, artificio manuum fabricata, sedens fortasse, vel stans : quod si velit etiam artifex, jacens, et patiens, aut in alio etiam manens habitu? Sunt hæc turpia, si vel solum veniant in mentem, et quæ nec satis quidem vituperari possint pro meritis, ut sileam mala quæ hinc proficiscuntur : animarum, quæ ea colunt, interitum ; quæ-eas manet, ignis gehennam ; tenebras quæ verbis explicari nequeunt ; vermem, qui durat in æternum ; dolorem illum inconsolabilem ; et alias, quæ intentantur, minas iis qui verum Deum non agnoscunt et colunt. Quid hæc enim ad regnum cœlorum, quod idem promisit iis qui ipsum diligunt?

ταῦτα πλείονι ἐκπλήξει ληφθεὶς Διονύ-
φησὶ, τοσαύτῃ εὐπορήσας τῆς παῤῥησίας
ἢ καθ' ἡμῶν στόματι ; Ὅτι ἀψευδής, ὦ
παγγειλάμενος ἔφη· Ὅταν δὲ παραδῶσιν
βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας, μὴ μεριμνή- C
τε λαλήσετε· δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐκείνῃ
μα καὶ σοφία, ᾗ οὐ δυνήσονται ἀντειπεῖν
ντικείμενοι ὑμῖν. Ἐπὶ τούτοις πνεύσας
νούσιος καὶ δεινῶς ἀγριώνας. Ἀλλ'
ρη, πυρὶ τὸ τῆς γλώττης ῥεῦμα ξη-
αὐτίκα κελεύει πεπυρακτωμένοις ὀβε-
τοῦ μάρτυρος πλευρὰς κατακαίειν. Τοῦ
ικρὸν ἐνδιδόντος, ἀλλὰ καὶ Χριστὸν εἰς
αλοῦντος τὸ πῦρ ἐκεῖνος οὐκ ἔστεγε τῆς
λει καὶ ξύλῳ τὸν ἀθλητὴν ἀναρτήσας
ίσας τοῖς ὀβελίσκοις πλευρὰς σιδη-
ταξαίνει, καὶ, Ἴδω, φησὶν, εἰ Χριστὸς
σων αὐτῷ. Ὁ μὲν οὖν συντονώτερον τῶν
ιὸν εἶχετο ῥημάτων, καὶ ἔτι μᾶλλον τὸ
ποθουμένου ἐπεβοᾶτο. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ
ονυσίου ἠμέλει θεῶν, ἀλλ' ὑβριζέ τε εἰς
κακῶς ἔλεγε, καὶ ἐπ' ἄλληλα ταῦτα
τραύματα τῷ ἡγεμόνι ἀντεδίδου. Διο-
υν ἠπόρει τό τε ὅλως, καὶ πολλὰ τοῖς
στρατιώταις ἐμέμφετο, κρατῆσαι μιᾶς
τῆς οὐ δυναμένοις. Ἐντεῦθεν ἐπὶ τὰς
ος παρειὰς οἱ ὄνυχες ἐβάδιζον, καὶ τὰς
ρεύνων καὶ τοὺς ὀδόντας ἀνώρυττον·
καὶ κατασεῖσαι τὸν τῆς διανοίας πύργον
Εἶτα πῦρ μὲν ὑποστρώννυται, κατ-
ὁ τῆς εὐσεβείας ὁπλίτης καὶ τοῖς μὲν

XII. His magis obstupefactus Dionysius. Undenam, inquit, tantam nactus fiduciam, et loquendi libertatem, tam audaciore in nos inveheris? Quod verax sit, o præses, is qui dixit : « Quando autem vos tradiderint regibus et præsidibus, ne solliciti sitis, quid loquamini ; dabitur enim vobis in illa die os et sapientia, cui non poterunt contradicere omnes, qui vobis adversantur [5]. Propter hæc furiose spirans Dionysius, et valde efferatus : At ego inquit, igne exsiccabo linguæ tuæ fluentum, et protinus jubet candentibus obeliscis uri latera martyris. Eo autem ne minimum quidem cedente, sed Christi auxilium invocante, ignis ille Dionysii non repressit insaniam. Itaque cum ligno suspendisset athletam, latera obeliscis assata ferreis discerpit unguibus, et : Videam, inquit, an Christus veniat opem tibi laturus. Atque ille quidem intensius Deum alloquebatur, et adhuc magis invocabat nomen ejus, quem desiderabat. Sed nec deos quidem D Dionysii negligebat ; ipsos enim contumeliis afficiebat et maledictis, hisque densis et crebris vulneribus vicissim sauciabat præsidem. Dionysius autem erat animo valde perplexus, et multum suos insectabatur milites, quod non possent unam linguam vincere. Hinc procedebant ungues ad genas martyris : et scrutabantur maxillas, et dentes effodiebant, sed non poterant etiam labefactare turrim ejus animi. Deinde ignis quidem substernitur, deducitur autem miles pietatis : et pedibus quidem in igne ingreditur, caput vero et barbam manu tenebant lictores, et pilos vellebant acer-

[5] XI, 14, 15.

ἐφύλατο, οὐκ ἄγριον εἶδεν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἕλκη, καὶ ἀπέματτε τοὺς ἰχῶρας ἣν τούτους τιμῶσα, καὶ διὰ πάσης αἰδοῦς, Γαῦτα ὁ μὲν περιεστὼς δῆμος θαῦμα ἐ διεθερμαίνοντο πρὸς εὐσέβειαν. Ὁ δὲ διαθεὶς Διονύσιος, ἐλάνθανε καθ' ἑαυτοῦ ἐτας συνειλοχώς, καὶ τῆς οἰκείας μᾶλλον θεωροὺς, οὐ τῆς τῶν μαρτύρων ἀγωνίας ρ' οἷς μᾶλλον αὐτὸς ἐξεθηριοῦτο· καὶ τῷ ν ἐπιμελητῇ βαρύτατον θανάτου τρόπον ὁ δὲ δείσας, καὶ λέοντα κατὰ τῶν μαρτύ- ν· ἀλλ' οὐδὲ οὗτος τῶν φθασάντων θηρίων νη πρὸς ἡμερότητα. Τοὐναντίον μὲν οὖν, ὶν τι κατὰ τοῦ λεοντοκόμου ἐπεδείξατο. ὁ ἠρέμα πρόσεισι τοῖς ἁγίοις, καὶ κάτω κεφαλὴν, οὐδὲ ἀντιβλέπειν αὐτοῖς εἶχεν. ρέθιζε τοῦτον ὀξὺ ἐμβοῶν, καὶ κατὰ τῶν ελεύετο. Ἀμέλει καὶ ἀθρόον ἐπιπηδήσας τῷ παραχρῆμα διασπαράττει Ἁπάντων ογνοὺς Διονύσιος, τὸν διὰ ξίφους αὐ- τον κατακρίνει, καὶ κελεύει θυμῷ τοῖς στάδιον εἰσπηδήσαντας, τὰς τῶν γενναίων ιλάς· ἦγε μὲν οὖν ἐνάτην τότε πρὸς τοῖς ίμβριος, καὶ οἱ τοῦ Χριστοῦ μάρτυρες ἅτ' αὐτὸν τέλους ἐπιτυχόντες, τὰς ἑαυτῶν ς ἐκείνου χερσὶ παρατίθενται. Τὰ μέντοι τούτων σώματα, σπουδῇ πολλῇ διὰ τὸν ος φόβον, τῶν εὐλαβῶν τινες ἀνελόμενοι, ως αὐτὰ περιστείλαντες, ἐν ἀποκρύφῳ κατατιθέασι· δοξάζοντες Πατέρα, καὶ Υἱὸν, καὶ Πνεῦμα ἅγιον, , καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

A batur, et inflammabatur ad pietatem. Qui autem theatrum coegerat Dionysius, non animadverterat se eos qui aderant, contra se congregasse : et sui potius dedecoris spectatores, quam certaminis martyrum convocasse. Propter quæ ipse magis efferabatur, et ei, qui curam gerebat bestiarum, mortem minabatur gravissimam. Ille autem timore affectus, leonem quoque immisit in martyres. Sed nec is fuit minus placidus, quam priores bestiæ. Contra autem rem fecit præclaram in eum, qui illius curæ præerat. Nam ille quidem sensim, et caput deorsum inclinans, accedit ad sanctos. Is autem ipsum irritabat acriter exclamans, et exhortabatur adversus sanctos. Leo autem in eum repente insiliens, lacerat et discerpit protinus. Omni itaque spe abjecta, Dionysius eos condemnat, ut gladio eis mors afferatur: et ira percitus, jubet carnificibus, ut irrumpentes in stadium, præclarorum martyrum capita amputarent. Tunc autem erat nonus decimus Septembris. Et Christi martyres propter ipsum hunc finem assecuti, in illius manus suas tradiderunt animas. Martyrica autem eorum corpora cum magno studio, occulte tamen propter metum præsidis, quidam pii sustulissent, et ea honorifice composuissent, deposuerunt, glorificantes Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

DE S. MATTHÆO APOSTOLO

ET EVANGELISTA,

(Acta Sanctorum Bolland. ad diem 21 Septembris, tom. VI.)

—

ia Sanctii in Fastis variarum gentium di- ebus annuntiata: acta plura aliaque de ıonumento enumerantur.

loquidem pauca de gestis sancti Matthæi t evangelistæ comperta sunt et indubi- que ob causam plura de eo examinanda uam simpliciter enarranda; enumerare acet vetustiora Martyrologia, quibus san- ia legitur inserta; et mox non modo as- d etiam utcunque ponderare documenta quibus gesta sancti Matthæi haurienda ısia Latina sanctum Matthæum præcipue ie 21 Septembris, quo omnibus fere Mar- et Kalendariis Latinis memoria ejusdem . Hac enim die legitur in Martyrologiis ianis, in Romano Parvo, apud Bedam, Rabanum, Wandelbertum, Adonem, ı, Notherum, in Martyrologiis et Kalen-

C dariis plerisque particularium ecclesiarum, ac demum in Romano Martyrologio et Breviario, et in omnibus passim recentioribus. Elogia hic nulla affero, quia suis singula producam locis, ubi expedire videbitur ad prædicationem, mortem, aut alia ad sanctum spectantia elucidandum. Martyrologiis consonat liber Sacramentorum a Menardo editus, et S. Gregorio attributus, in quo ad hunc diem legitur Missa de sancto Matthæo, et pridie notatur vigilia, quemadmodum ejusdem vigilia annuntiatur in multis Kalendariis et Martyrologiis recentioribus.

2. Celebratur tamen aliis quoque diebus sanctus Matthæus in aliquot Martyrologiis Latinis Nam in Hieronymianis etiam legitur ad 1 Maii, rursum ad

D 6 Maii, et ad 9 Octobris. In aliquot etiam codicibus, videlicet in Epternacensi, Corbeiensi, aliisque sancti Matthæi fit mentio ad 21 Maii, ubi apud Flo-

ı, qui præfatas apostolorum passiones A
ɜ se certissime incerta et falsa scri-
derit. Dicit enim, quia Candacis eu-
m baptizasset Philippus in Judæa eo
ɜrit in Æthiopia, quo Matthæus ibi
ue docenti auxilium tulerit, cum ma-
Candacem nomen esse non viri, sed
est, non eunuchi, sed dominæ ejus,
ılicet Æthiopum, quæ, sicut ex vete-
nentis comperimus, omnes antiquitus
solebant. » Hæc Beda, non solum Acta
phis habens, sed eorum etiam
endacii arguens. Possent et multa alia
ıgari ad fidem iis detrahendam, cum
itio usque ad finem mirabilia magis
n credibilia ; multaque plura nugetur B
terrestri, quam observavit Hesselius;
ınem beatissimæ Virginis exponat modo
t indecenti, ut mittam alia. Verum di-
t ad omnem fidem Abdiæ personato
ı : at ex his alia mihi oritur dubitatio.
753 in bibliotheca Vaticana invenimus
hæi Acta in codice Latino 1188, eaque
curavimus, et nos ipsi cum codice
Hæc Acta carent omnibus vitiis modo
[uæ Hesselius Acta pseudo-Abdiæ re-
ımdem de rebus gestis sancti Matthæi
lationem. Quare dubitari potest, utrum
lias vetustiora sancti Apostoli Acta in-
, et multis ineptiis impleverit ; an vero
bdiæ de S. Matthæo lucubrationem cras- C
oribus voluerit expurgare, et sic Acta
stoli utcunque probabilia reddere.
eri potuit, sed secundum verisimilius
ıs rationes. Primo ex allegatis Bedæ
mus, apocrypham illam de gestis apo-
storiam certo antiquiorem esse sæculo
ɜda floruerit sub initium illius sæculi
toriam alleget, non ut novellam aut
ctam, sed ut multorum judicio apo-
x eo ulterius colligo, jam sæculo VI,
at Venantius Fortunatus, vetustam
illam Historiam, cum verisimiliter ex
corpus S. Matthæi esse in Naddaver.
non est vetustas codicis Vaticani, in
iliora exstant S. Matthæi Acta. Qua-
ɜntur in illo codice nonnihil correcta D
ısurdioribus vitiis expurgata, præser-
liqui passim codices Acta contineant,
apud Abdiam, et necdum alium vide-
n, qui consentiat cum illo Vaticano.
hoc codice præfatio vulgaris omissa
ıtituta alia, quæ cum ipsis pugnat
secundum præfationem S. Matthæus
ı Perside; secundum Acta, in Æthiopia.
ssutum est aliud principium de scri-
tthæum Evangelio, et post illud se-
ta personati Abdiæ, sed nonnihil ex-
ıque vix dubitare possim quin hæc
recentiora sint, eademque cum aliis, sed utcunque emenda.

7. Verumtamen non tanta adhibita fuit correctio, ut gesta in iis relata fierent satis probabilia, etiamsi non constaret de origine ex fonte impuro. Nam primo statim advenienti in Æthiopiam Matthæo dicitur occurrisse eunuchus reginæ Candacis, qui baptizatus erat a Philippo Act. VIII, ut auctor omnino asserat, Matthæum venisse ad urbem, in qua regina Candace regnabat, quando dictus eunuchus fuit conversus. At ibi tum dicitur fuisse rex Egyppus, regina Eufenissa. De Candace, quæ paulo ante regnasset, nulla fit mentio. Itaque nomen reginæ Eufenissa videtur contrarium verbis Bedæ mox datis, cum asserat, omnibus commune fuisse nomen Candace. Consentit Plinius, lib. VI, cap. 29 docens, « regnare feminam Candacem, quod nomen multis jam annis ad reginas transiit, » in illo nimirum Æthiopiæ regno, cujus metropolis erat Meroe. Asserit autem laudatus Plinius, ea de regnis Æthiopiæ et Meroes cognita et relata fuisse per exploratores Neronis. Regnabat igitur regina Candace Nerone imperante et diu Candace aliqua ibidem regnaverat, saltem a temporibus Augusti, ut colligitur ex Strabone, qui sub Augusto floruit. Strabo enim, lib· XVII, pag. 820, narrat bellum, quo « Candace, quæ per nostra, inquit, tempora Æthiopibus imperavit, » Romanos Ægypti dominos impetiit, imperante Augusto. Itaque regnarunt in Æthiopia reginæ, quibus nomen erat Candace, saltem ab Augusto usque ad Neronis tempora ; nec addit Plinius, alio modo suis temporibus administratum fuisse Æthiopiæ regnum. Atqui sanctus Matthæus, si prædicavit in Æthiopia, eo verisimiliter venit ante imperium Neronis, aut certe Nerone non diu imperante. Omnia igitur, quæ de statu regni Æthiopiæ traduntur in Actis, prorsus videntur fictitia, nec ullam merentur fidem.

8. Non minus fictitia videntur, quæ de progressu fidei Christianæ in Æthiopia tradunt Acta. Si quis enim Actis credere voluerit, convertit S. Matthæus regem Egyppum, reginam Eufenissam, eorumque filium, a morte prius suscitatum, qui Eufranon vocatur, filiamque Ephigeniam, modo Iphigeniam passim dictam. Ecclesia quoque constructa dicitur, in qua Matthæus sederit annis 23. Hoc tempore multas fabricavit ecclesias, « constituit presbyteros et diacones,... et per civitates et castella ordinavit episcopos. » Præterea « omnia simulacra, omniaque templa » asseruntur « destructa. » Filia regis « Ephigenia » virginitatem professa, « erat præposita virginum amplius quam ducentarum. Hæc omnia facta dicuntur, vivente rege Egyppo. Eo defuncto, occisoque S. Matthæo ob recusatum ab Ephigenia matrimonium cum novo rege Hyrtaco, res Christianorum modico tempore minus erant prosperæ. At cum punitus a se esset Hyrtacus, et proprio se gladio occidisset, frater Ephigeniæ dici-

n clero suo. Cum ibi essent, circa sex-
ım videt e longinquo episcopus sanctum
ıter duos viros ambulantem per mare:
videt crucem e mari emergentem, et
ucis arcam, in qua erat Sancti corpus.
crucem sequebatur usque ad terram.
ellecta, accurrit populus, et rex ipse,
ni incredulitate, accedit, prostratus ve-
ɜt fidem amplectitur. Quare honorifice
ı portatur corpus sancti Matthæi. Ba-
noctu sanctus Matthæus apparuit, et
'ocari jussit, et presbyterum ordinavit,
ejus diaconum, utriusque uxores dia-
ınium quoque mutatis nominibus. Rex
ɜ in regno suo jussit esse Christianos,
ı constituto, et mortuo post triennium
tus est episcopus, uti et filius ejus post
enus Acta satis prolixa, sed multo ma-
ı, quæ patienter perlegi et in compen-
ıxi, omissis tamen visionibus et aliis
non paucis, ut quilibet videre possit,
ıue fidei esse tradita apud Nicephorum,
ɜt fortasse alibi. Civitas Myrmene, quæ
Actorum loco nominatur, æque ficti-
ıor, quam reliqua omnia; et regio An-
ɔrum, etiamsi non defuerint Anthropo-
ıumana vescentes carne, similiter ab
ɜtur conficta. Plato episcopus, ejusque
'hulbanus, et hujus filius non minus
lentur commentitiæ. Certe de Platone
nihil invenio, nedum de aliis, ut om-
ɜisimile, Platonem ex his quoque Actis
ı elogio S. Matthæi, quod reperitur in
asiliano, et plura in isto elogio ex his
npta esse, licet non omnia congruant.
ırsum sancti Matthæi Acta conscripsit
ıphrastes, quæ Græca ad manum non
anti facienda sunt, ut studiose modo
xistimem: nam ea Latine edidit Lipo-
. V, fol. 137 et 138, et Surius ad hunc
ıinus fabulosa sunt, sed brevia omnino
vix quidquam afferant de Sancto, quod
sit notum. Pauca autem illa, quæ de
ɜ Sancti dicuntur, non sunt fidei indu-
tantæ solum auctoritatis, quanta solet
uctoritas Metaphrastis. Surius eamdem
hrastis lucubrationem, sed alio modo
tam, quo factum est, ut Baronius di-
ɜerit lucubrationes, cum non sit nisi
ıue Græca, quam inter Vitas a Meta-
ɔtas memoravit Allatius de Simeonum
. 126, recitans initium Actorum Græ-
μὲν τὸν παρὰ τοῦ πλάσαντος ἡμᾶς δο-
ντες ἐντολὴν, quod ita expressum est
anum: « Jam quidem nos, quod ab eo,
ɜrat, datum fuerat præceptum, servan-
Surium vero: « Si præceptum illud,
qui formavit, injunctum nobis fuit,
issemus. Utraque expositio apta est,

A et in idem recidit, sicut et reliqua omnia, duobus exceptis locis, in quibus interpres alteruter aberravit, aut codicem habuit corruptum, ut latius dicam, ubi agetur de prædicatione sancti Matthæi, ad quam locus uterque spectat, aut in Adnotatis. Dabo hæc Acta, etiamsi non sint auctoritatis summæ, quia non habemus meliora de sancto Matthæo; sequarque editionem Surii, altera planiorem, melioremque, ut existimo, imo ab ipso etiam Lipomano datam, tom. VII, ubi fol. 256 docet, interpretis esse Sirleti. Ex his autem Actis prudens lector colligere poterit, Metaphrasten non esse fabularum inventorem, ut frequenter asserunt aliqui critici, maxime Bailletus. Si enim fingere voluisset, id facere potuisset non minus de sancto Matthæo B et aliis apostolis, de quorum gestis pauca solum commemoravit, quod non reperiret plura apud antiquiores. Non confinxit igitur Vitas fabulosas Metaphrastes, sed nonnullas adoptavit, et suo stylo exposuit.

15. Orationem encomiasticam de sancto Matthæo apostolo evangelista etiam scripsit Nicetas David, aut Paphlago, qui eodem fere cum Metaphraste vixit tempore, paulo tamen videtur antiquior. Hanc Nicetæ orationem Græco-Latinam edidit Combefisius in *Auctario novissimo*, pag. 401. Illam recudere nequaquam libet, quia nihil fere habet de gestis sancti Matthæi præter vocationem et Evangelium scriptum. De prædicatione vero pauciora narravit, quam Metaphrastes, cum tamen oratio multo sit prolixior ob vagas laudationes. C Afferam itaque ex ea in Commentario, quidquid utile videbitur ad propositum nostrum. Laudatus Allatius pag. 122, inter Vitas Sanctorum, quæ non sunt Metaphrastæ, recenset. « Acta sancti apostoli et evangelistæ Matthæi, quorum tale dat principium: Ματθαῖος ἀπόστολος καὶ εὐαγγελιστὴς ἦν μὲν ἐκ πόλεως Ἱερουσαλήμ. « Matthæus apostolus et evangelista erat ex civitate Hierosolymitana. » Auctoris est ignoti, et verisimiliter posterioris Niceta et Metaphraste. Prodit ille jam allegatis verbis, quam nihili sit faciendus, dum sanctum Matthæum facit Hierosolymitanum, cum vix ullum sit dubium, quin sit Galilæus, ut suo loco dicetur; ut certe nulla sit ratio quæ persuadere possit Hierosolymitanum fuisse. Non habeo ad manum D hæc Acta, facitque allegatum initium, ut ea studiose quærenda non censeam. Exstant et plures de sancto Matthæo sermones, sed qui ad gesta ipsius examinanda aut enarranda nihil conducunt. Tres id genus sermones habet S. Petrus Damianus tom. II Operum.

16. Scriptores posteriorum sæculorum Latini, qui gesta S. Matthæi enarrare voluerunt, omnia fere hauserunt ex Actis primo loco edendis, quæ certo antiqua magis sunt, quam probabilia. Illa fere integra dat Vincentius Bellovacensis, in *Speculo*, lib. IX. cap. 74 et seqq. Jacobus Januensis cap. 135 ex iisdem Actis omnia deprompsit præter

. Cum tamen posteriora minus saltem pareant, quod scriptor hisce propinquior subinde conferam cum aliis documentis, latis ab illustrissimo Columna Marsilio, nentario studiosus lector sit inventurus, olerabile in illis scriptis apparet Ughel- /II *Italiæ sacræ* in archiepiscopis Saler- riis locis de translatione et inventione thæi agit, et multum laudat Opusculum uod ex mss., de quibus agimus, concin- t. Quapropter studiose ex scriptoribus singula suis locis examinare conabimur.

tthæiv ocatio ex Evangelio cum observa- Patrum : aliquot controversiæ ad San- ctantes.

admodum de sancto Matthæo innotuerunt io, in quo sola Sancti vocatio cum secuto et deinde electio ad apostolatum enarra- tis tamen nonnullis, quæ generatim de postolis referuntur Matthæus ipse cap. Capharnai sanatione paralytici, ℣ 9 voca- m narrat his verbis : « Et cum transiret , vidit hominem sedentem in telonio, nomine, et ait illi : Sequere me ; et cutus est eum. » Marcus cap. II, ℣ 13 idem c modo : « Et egressus est rursus (Jesus) omnisque turba veniebat ad eum, et s. Et cum præteriret, vidit Levi Alphæi ad telonium, et ait illi : Sequere me, et cutus est eum. » Uterque subjungit illa, sunt, quando in domo Matthæi accum- s. At satis erit, si de illo convivio dede- a Lucæ, qui cap. V a ℣ 27 de vocatione onvivio ita loquitur : « Et post hæc exiit, blicanum nomine Levi, sedentem ad et ait illi : Sequere me. Et relictis om- gens secutus est eum. Et fecit ei con- agnum Levi in domo sua, et erat turba icanorum, et aliorum, qui cum illis erant ites. Et murmurabant Pharisæi et Scribæ entes ad discipulos ejus : Quare cum et peccatoribus manducatis et bibitis ? lens Jesus, dixit ad illos : Non egent, qui medico, sed qui male habent. Non veni tos, sed peccatores ad pœnitentiam. » evangelistæ de vocatione.

allegata autem evangelistarum verba possumus, sanctum Matthæum fuisse prope civitatem Capharnaum ad mare ive Tiberiadis, alias lacum Genesareth in dictum, ubi erant solvenda vectigalia. us clare ait ℣ I, Jesum venisse Caphar- que sanasse paralyticum, tum rursum ssum, et Matthæum sive Levi vocasse. vero dicit, Jesum venisse in civitatem nimirum tunc habitabat, ut idem Mat- . IV ℣ 13 testatur his verbis : « Cum lisset Jesus, quod Joannes traditus esset, Galilæam : et relicta civitate Nazareth, venit, et habitavit in Capharnaum maritima, in finibus Zabulon et Nephthalim, ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam prophetam : Terra Zabulon et terra Nephthalim, via maris trans Jordanem, Galilæa gentium, populus, qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam ; et sedentibus in regione umbræ mortis lux orta est eis. » Recte Chrysostomus, hom. 29, aut 30 in Matthæum, de verbis allegatis dicit : « Civitatem suam hic Capernaum appellat : nam, quæ tulit ipsum Bethleem fuit : quæ educavit. Nazareth ; quæ inhabitantem habuit, Capernaum. » Habitabat igitur Capharnai Jesus, ubi Matthæus procul dubio eum frequenter viderat, multaque audierat miracula, quæ partim Capharnai, partim in locis vicinis patrata fuerant a Jesu, antequam ipsum vocabat, ut rursum observat Chrysostomus, hom. 30, aut 31. Datæ autem observationes sanatioque paralytici paulo ante facta ostendunt, quam inepte Julianus et Porphyrius vocationem Matthæi Christianis objecerint tanquam incredibilem, ut recte advertit S. Hieronymus in caput IX Matthæi, ubi illis plura respondet.

22. Vel sic tamen nihil detrahendum est promptæ obedientiæ Matthæi, de qua laudatus Chrysostomus ita ratiocinatur : « Ut didicisti vocantis potestatem, sic disce vocati obedientiam. Neque enim repugnavit, neque dubitans dixit : Quid hoc est ? Num me hominem hujusmodi fraudulenter vocat ? Nam certe intempestiva fuisset hujusmodi humilitas. Sed statim obedivit : neque petiit ut domum ire liceret, ut rem cum suis communicaret, quemadmodum etiam piscatores fecerunt. Ut enim illi retia, naviculam, et patrem, ita et hic teloniariam mensam et lucrum reliquit, ut sequeretur, ad omnia paratum animum exhibens : et a rebus omnibus sæcularibus se statim abscindens, per obedientiam perfectam testificabatur, quam tempestive vocatus fuisset ». S. Basilius in Regulis fusius tractatis, interr. 8, magis etiam exaggerat promptam sequentis obedientiam, ita scribens : « Matthæus vero, cum ab ipso telonio surrexit, Dominumque secutus est, (nos docuit :) qui non tenui solum emolumenta reliquit, sed pericula etiam contempsit, quæ a magistratibus tum sibi tum consanguineis suis impendebant, quod vectigalium rationes reliquisset infectas. Antiquus anonymus ad præsidium, cujus Epistola inter Opera S. Hieronymi editionis Martianeæ habetur tom. V, col. 146, observat etiam alia, ita loquens : « Matthæus sedens ad teloneum audit : Sequere me. Numquid prius, [illegible] putavit, et reversus domum [illegible] lacrymas, prædiorumque auct[illegible] quam potuit Domini sequi [illegible] prius onere liberaret ? » Ita [illegible] cum S. Basilio videtur [illegible] reddendas sancto Matthæo [illegible] bus pecunia, nec tamen [illegible] sollicitum. Verum [illegible]

certa et parum probabilis apparet, ac aliis jam visa est, nisi eam solum interrigamus de prompta voluntate ad faciendum quidquid jubaret Dominus, cum satis nosset posset nihil mali jussurum. Quoi vero spectat ad rationes officii magistratibus reddendas, conjecere possumus, aut obligatum non fuisse Matthæum ad eas reddendas, quod fortasse pater ipsius Alphæus etiam tum viveret, aut, si Matthæus omnino caput familiæ suæ esset, et vectigalibus præfectus, Dominum eidem post primam obedientiam mandasse, ut vel rationes cito redderet, vel eam curam alteri demandaret. Certe convivium, quod in domo sua Christo multisque publicanis exstruxit Matthæus, abunde insinuat, ipsum facile in alios transfundere potuisse, quidquid obligationis ex officio contraxerat.

23. Porro laudati Chrysostomus et Hieronymus eum laude observant candorem et humilitatem S. Matthæi, quod ipse in Evangelio professus sit, publicanum se fuisse, usuque sit nomine suo magis vulgato, cum Marcus et Lucas Levi ipsum nominent, dum scribunt vocationem : Matthæum vero, dum eumdem apostolis annumerant. Si idem fecisset Matthæus ipse, et similiter in catalogo apostolorum publicanum se non nominasset, nullus deinde ex Evangelio nescire potuisset, publicanum fuisse Matthæum, aut eumdem cum Levi. Audiamus verba sancti Hieronymi : « Cæteri evangelistæ, inquit, propter verecundiam et honorem Matthæi, noluerunt eum nomine appellare vulgato, sed dixerunt, Levi ; duplici quippe vocabulo fuit. » Ipse autem Matthæus secundum illud, quod a Salomone præcipitur : « Jesus accusator est sui in principio sermonis. » Et in alio loco : « Dic tu peccata tua, ut justificeris ; Matthæum se et publicanum nominat, ut ostendat legentibus, nullum debere salutem desperare, si ad meliora conversus sit, cum ipse de publicano in apostolum sit repente mutatus. » Eadem fere observat Chrysostomus, qui adjungit etiam sequentia : « Cur porro dixit, ipsum sedisse in telonio ? Vocantis vim ostendens, quod cum nondum destitisset, et improbo telonio hæreret, ex mediis ipsum malis extraxerit. » Et mox de officio publicanorum ita mentem suam declarat : « Hæc autem lucrandi ratio impudentia plena erat ac petulantia, quæstus iniquus ac mercatura illiberalis. » Hinc S. Gregorius, hom. 24 in Evangelia advertit, Petrum quidem aliquando rediisse ad piscationem, sed Matthæum nunquam ad officium publicani periculo plenum. « Quia aliud est inquit, victum per piscationem quærere, aliud autem telonii lucris pecunias augere. Sunt enim pleraque negotia, quæ sine peccatis exhiberi aut vix aut nullatenus possunt. Quæ ergo ad peccatum implicant, ad hæc necesse est ut post conversionem animus non recurrat. Laudatus Gregorius, lib. XVIII Moralium in Job cap. 27 de magna sancti Matthæi mutatione ita loquitur : « Annon Matthæus in terra inventus est, qui, terrenis negotiis implicatus, telonii usibus serviebat ? Sed de terra [illegible] fortitudinem ferri convalut : [illegible] quasi acutissimo gladio. Evangelii [illegible] Dominus infidelium corda transfixit : [illegible] mus prius despectusque fuerat : per [illegible] fortis postmodum factus est ad omnia [illegible] menta.

24. Quod ab Hieronymo supra [illegible] gemino nomine apostoli, qui Matthæus [illegible] et Levi, ut omnes passim animadver[illegible] Evangelia clarissime insinuant, vide[illegible] Origenes, lib. I *Contra Celsum*, [illegible] habet : « Sit et Levi publicanus, cui Jesus [illegible] sit. At non fuit ille ex apostolorum [illegible] juxta quædam Evangelii secundum He[illegible] plaria. » Novissimus editor Operum Or[illegible] rolus Delarue, tom. I, pag. 376 in Alexan[illegible] alios, ita scribens : « Levin a Matthæo [illegible] etiam Heracleon hæreticus Valentinianus [illegible] Clementem Alexandrinum IV *Strom.* pag. [illegible] inter recentiores Hugo Grotius, [illegible] Calvinianos aliosque heterodoxos nonnul[illegible] de Origene, quod « Levi eum Matthæo [illegible] prorsus hominem esse videatur [illegible] tione explanationis in Epistolam ad Romanos. Verba ipsa Origenis ex antiqua [illegible] mum IV novæ necdum habemus : [illegible] vat Origenes, multis duo aut tria [illegible] interque eos nominat Matthæum, in [illegible] « Nam et Matthæus ipse refert de [illegible] transiret Jesus, invenit quemdam [illegible] telonium, nomine Matthæum. Lucas [illegible] dicit, quia cum transiret Jesus, [illegible] publicanum, nomine Levi, et dixit. [illegible] Certum est autem, evangelistas non [illegible] minibus apostolorum ; sed quia [illegible] vel ternis nominibus uti Hebræos, [illegible] que viri diversa singuli nominum [illegible] suere. » Hic non modo Matthæum et Levi [illegible] declarant Origenes ; sed etiam ostendit [illegible] esse, cum Lucas, uti et Marcus, idem [illegible] Levi narraverit, quod Matthæus de se. Quasi Origenes, contra Celsum scribens, [illegible] alium a Matthæo credideriit, postea frequ[illegible] usu sacræ Scripturæ errorem correxit. At Origenes allegata verba solum protulit [illegible] aut dictis Celsi, contra quem de re omn[illegible] disserebat. Quod spectat ad Heracleonem [illegible] tium, relinquemus illis opinionem suam [illegible] bilem, a variis jam refutatam, et perg[illegible] aliam controversiam magis ambiguam.

25. Recentiores Græci, sive illi, qui m[illegible] floruerunt, S. Matthæum existimant fra[illegible] S. Jacobi Alphæi apostoli, sibique favent nonnullos e Patribus ; sed aliqui resistu[illegible] neoterici. Henschenius noster ad I Maii e[illegible] sententiam Græcorum in S. Jacobo, si[illegible] Maii, pag. 19, ubi pro illa sententia lauda[illegible] gium Basilianum, Synaxarium pervetus

itanum, Menæa impressa et varios
ı. Græcorum, Nicetam Davidem Paphla-
:uli IX scriptorem, aliosque. Ostendit
ırysostomum et Theodoretum ejusdem
i sententiæ, quia prior inter apostolos
ıos publicanos Matthæum et Jacobum,
nulla sit ratio cur dicamus Jacobum
sse publicanum, nisi quod videatur
r Matthæi, alter vero utrosque dicit
ıs, quod similiter nulla ratione dicere
i credidisset fratrem Matthæi, qui habi-
.rnai : neque enim ullibi in Scripturis
natus fuerit Jacobus Alphæi, aut quale
:e apostolatum gesserit. Papebrochius
. VI Maii in Alphæo, quem utriusque
uit, pag. 354, eamdem amplexus est et
sententiam. Ratio Græcorum haud du-
d Jacobus æque ac Matthæus patrem
lphæum, nec ulla sit ratio dicendi,
ɜ Alphæum patrem Matthæi, alium pa-
ıi. Tillemontius in Matthæo agnoscit,
.um, Theodoretum, recentioresque Græ-
in eam conspirasse sententiam, ut
ım et Jacobum Alphæi fratres crede-
mbo dicuntur Alphæi utique filii. Asse-
ıconica brevitate, nullam ea in re esse
n. Tillemontii Laconismum adoptavit
nitio præfationis suæ in Matthæum,
ıe dicens, et locum Operis nostri vitiose
apud Tillemontium, eodem plane modo
ıt ne legisse quidem videatur argumenta
in Opere nostro.

ıdem brevitate dixero, ineptam esse
ıontii crisim, quam adoptavit Calmetus,
;re ferre poterit, quia, sicut opinio majo-
'um visa est ipsi carere veri specie, ita et
ım istud omni videtur ratione destitu-
ue ineptissimum. Nolim tamen solum
.ihil probare. Quare rationes latius vi-
ɜ supra dictis breviter explico. Admittit
s, sancto Matthæo cognomen Alphæi
niliter a patre. Jacobus autem in omni-
r apostolorum catalogis. id est, Matth.
. Luc. VI, et Act. I constanter nominatur
phæi, nec unquam in sacris Litteris
ı designatur. Velim modo scire unde
ıen tam constanter habeat Jacobus, nisi
.rte nulla ratio dabitur idonea præter
vero adverto, Alphæi nomen nullibi in
ris reperiri, nisi ubi agitur de Matthæo
, ut minime dicere possimus, nomen
is commune : et hac de causa tanto
ɜest, eumdem fuisse Alphæum, qui pater
ɜi et Jacobi, prout Græci omnes existi-
Chrysostomum et Theodoretum. Ratio
usque cognomine petita non debebat
mbecillis videri Tillemontio, qui eadem
nota 2 in sanctum Judam Jacobi, aut-
., ubi disserit contra Chrysostomum, dis-

A tinguentem inter sanctum Judam Thaddæum apostolum, et Judam fratrem Jacobi minoris. Si eo in loco visum est argumentum idoneum et summi momenti, ubi tamen non valebat, quia adhibebatur ad fratrem inquirendum, non debebat hic videri carens specie veri, cum adhibetur ad communem utriusque patrem investigandum : pater enim istis cognomentis in genitivo positis solet significari, ut Simon Joannis, id est filius Joannis, Jacobus Zebedæi, id est filius Zebedæi, non frater ; aut certe non produxit Tillemontius ullum exemplum fratris per tale cognomen indicati.

27. Itaque minime contemnendum videri debet argumentum : nec credo, tale visum esse Tillemontio. At habuit aliam rationem negandi, fratres
B fuisse Matthæum et Jacobum Alphæi, eamque, ut existimo, noluit indicare. Sustinuerat, contra auctoritatem plerorumque Patrum, et contra satis clara, ut videtur, sacræ Scripturæ argumenta, Jacobum Alphæi eumdem esse cum Jacobo fratre Domini. Quare cum certum sit, Matthæum non esse fratrem Jacobi fratris Domini, non poterat amplius dicere, fratrem esse Jacobi Alphæi ; ideoque maluit argumenta Henschenii contemptim abjicere, quam difficili responso iis satisfacere. Verum illam quæstionem tum hac de causa, tum ob S. Cleopham cum eadem connexum, examinavi in Dissertatione prævia, credoque me satis ostendisse sententiam Tillemontii nec cum sacris Litteris conciliari posse, et Patribus certo contrariam esse, ne nihil plane
C ex illa haberi possit contra germanitatem Matthæi et Jacobi. Quæro itaque rationem idoneam cur fratres esse nequeant Matthæus et Jacobus Alphæi, et nullam plane invenio. Etenim cum Matthæus convivium Christo exstruxerit, cui cum multis publicanis interesse dignatus est Dominus ; satis est verisimile, quosdam ex convivis fuisse conversos, et ad Christi discipulatum pertractos, et nominatim Jacobum Alphæi ea occasione secutum. Murmurantibus de illo convivio Pharisæis respondit Christus : « Non veni vocare justos, sed peccatores. » Cur igitur suspicari non possumus, in illo convivio aut illius occasione vocatum esse Jacobum Alphæi, qui in catalogo apostolorum Matth. X statim post Matthæum sequitur, quemadmodum etiam
D fit Act. I ? In duobus aliis catalogis Thomas iis interponitur solus. Itaque ubique in catalogis apostolorum Jacobus Alphæi sequitur non longe post Matthæum, ut verisimillimum fiat Jacobum non diu post Matthæum a Christo ad sequendum fuisse vocatum.

28. Dicet fortasse nonnemo, Matthæum et Jacobum Alphæi nullibi in Evangelio fratres vocari, prout fratres subinde vocantur Petrus et Andreas, Joannes et Jacobus. Verum id nequit objici a Tillemontio et Calmeto, nec ab ullis qui Jacobum Alphæi dicunt fratrem Judæ Thaddæi. Si enim credant, hos fratres esse potuisse, etiamsi in catalogis apostolorum nunquam fratres vocantur :

immerito idem negabunt de Matthæo et Jacobo Alphæi. Imo non deerit ratio, qua horum germanitatem omittere potuerint evangelistæ. Nam Matthæus ex proprio Evangelio notus erat, ut publicanus. Quare si evangelistæ Jacobum Alphæi dixissent Matthæi fratrem, insinuassent simul publicanum fuisse, aut certe publicani fratrem. Atqui, ut observarunt Chrysostomus et Hieronymus Marcus et Lucas, quando narrant Matthæi vocationem, ipsum Levi vocant, ne indicent, Matthæum fuisse publicanum. Cur igitur non potuerunt omnes de honore sancti Jacobi Alphæi æque fuisse solliciti, ideoque silere fratrem fuisse publicani? Sententia igitur Chrysostomi, Theodoreti et totius Græcorum Ecclesiæ, mihi admodum verisimilis apparet et probabilis, cum quia solido nititur argumento ex utriusque apostoli cognomine Alphæi deducto, tum quia nullas patitur difficultates. Calmetus quidem in Dictionario Biblico duos statuit Alphæos, alterum sancti Matthæi patrem, alterum patrem S. Jacobi Alphæi, eumque vult alio nomine Cleopham dictum. At respondeo, nullam esse necessitatem statuendi duos Alphæos, aut dicendi, Cleopham alio nomine Alphæum dictum, nisi illis, qui contra sanctos Patres Jacobum Alphæ, cum Jacobo fratre Domini confundunt, minimeque dubitare me, quin statim agnoscerent, fratres videri Matthæum et Jacobum Alphæi, nisi hunc fratrem Domini esse vellent.

29. Annum et mensem, quo contigit vocatio S. Matthæi, non inquiro, ne cogar quæstiones alias pertractare. De ordine solum, quo inter duodecim vocatus est, pauca libet dicere. Non fuit inter primos vocatus sanctus Matthæus : nam certo præcesserant Andreas, Petrus, Jacobus, Joannes, Philippus et Nathanael sive Bartholomæus, qui in omnibus quoque apostolorum catalogis numerantur ante Matthæum. De Thoma dubitari potest, fueritne ante, an post Matthæum, discipulis Christi annumeratus. Matthæus ipse Thomam sibi præponit, et Act. I, Thomas non solum Matthæo, sed etiam Bartholomæo præponitur. Apud Marcum vero et Lucam in Evangeliis Thomas Matthæum sequitur. Itaque, cum vocatio Thomæ non sit exposita in Evangeliis, et modo præponatur modo postponatur Matthæo, plane dubium est et incertum, uter ex illis vocatus sit prior. Reliqui vero quatuor, nimirum Jacobus Alphæi, Judas Thaddæus, Simon Chananæus, et Judas Iscariotes proditor, cum constanter in omnibus catalogis post Matthæum recenseantur, etiam verisimiliter post ipsum sunt vocati, ita ut Matthæus videatur septimus aut octavus fuisse inter duodecim apostolos : in duobus enim catalogis septimus ponitur, in aliis duobus octavus. Porro electio duodecim apostolorum a tribus evangelistis refertur non diu post vocationem Matthæi, prætermissa vocatione quatuor posteriorum, uti et Thomæ. Deinde nihil particulare de S. Matthæo narratur in Evangeliis aut in Actibus apostolorum. Varia tamen referuntur apostolis omnibus generatim, videlicet quod Christus ipsos donaverit potestate expellendi dæmones infirmosque sanandi, ac præclaris instructos donis, ad prædicandum per Judæam miserit; quod in ultima cœna cum Christo fuerint, exiverint ad villam Gethsemani, et deinde, eo capto, fugerint, quod Christum variis vicibus viderint post resurrectionem, et demum in cœlum ascendentem conspexerint, quod unanimiter in oratione persveraverint cum Maria Matre Dei et aliis quibusdam, ubi et Mathias Judæ substitutus, donec omnes Spiritum sanctum acceperint. Hæc certo de apostolis generatim narrantur, et de sancto Matthæo vera sunt. Sic videtur de omnibus apostolis narrari, carceri infectos fuisse a principe sacerdotum, per angelum vero eductos; iterumque capti et cæsos, atque ita dimissos. Post quæ subditur, v. 41 : « Et illi quidem (apostoli) ibant gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati. Omni autem die non cessabant in templo et circa domos docentes et evangelizantes Christum Jesum. » Mitto autem non æque certo de omnibus dicta.

§ III. *Evangelium scriptum : spectantia ad illum examinantur.*

30. De Evangelio per sanctum Matthæum conscripto, priusquam Judæa excederet, aliis quoque gentibus prædicaturus, Eusebius, lib. III, cap. 24 ita loquitur : « Matthæus cum Hebræis primum Christum prædicasset, inde ad alias quoque gentes profecturus, Evangelium suum patrio sermone conscribere, id, quod præsentiæ suæ adhuc superesset relictum, scripto illis, quos relinquebat, supplere, innuat allegatis verbis Eusebius, Matthæum scripsisse sermone Hebraico, qualis tunc erat vulgata apud Judæos, non quidem puro et vetusta, sed vocabulis corrupto ex Chaldaico et Syriaco, ut alii jam observarunt. Innuit præterea, primum omnium a evangelistis scripsisse Matthæum; mox enim addit, postea scripsisse Marcum et Lucam, ac denique Joannem. Deinde cap. 38 hæc allegat Papiæ, qui cum discipulis apostolorum vixerat de sancto Matthæo verba : « Matthæus quidem, inquit, Hebraica sermone divina conscripsit oracula : interpretatus est autem unusquisque illa, prout potuit. Verba sancti Irenæi laudatus Eusebius, lib. V, cap. 8 de Matthæo adducit hoc modo : Matthæus, inquit, apud Hebræos propria eorum lingua conscripsit Evangelium edidit, dum Petrus ac Paulus Christum prædicarent et Ecclesiæ fundamenta jacerent. » Data verba leguntur apud Irenæum lib. III *Contra hæreses*, cap. I, ubi similiter innuit primum inter evangelistas fuisse Matthæum : in alias non careant aliqua difficultate pro tempore Evangelii a Matthæo scripti, ut postea videbimus. Adducit Eusebius, lib. VI, cap 25 etiam verba Origenis, dicentis ex traditione, « primum scriptum Evangelium scriptum esse a Matthæo,... qui ab

) sermone conscriptum Judæis ad fidem
s publicavit. »

Hieronymus in Catalogo scriptorum ec-
corum de sancto Matthæo ita habet : « Mat-
qui et Levi, ex publicano apostolus, primus
a propter eos, qui ex Circumcisione (id
Judæis) crediderant, Evangelium Christi
is litteris verbisque composuit. Quod quis
n Græcum transtulerit, non satis certum
ro ipsum Hebraicum habetur usque hodie
riensi bibliotheca, quam Pamphilus martyr
ssime confecit. Mihi quoque a Nazaræis,
ercæa urbe Syriæ hoc volumine utuntur,
ndi facultas fuit. In quo animadvertendum,
bicunque evangelista, sive ex persona sua,
persona Domini Salvatoris, veteris Scri-
estimoniis abutitur, non sequatur Septua-
anslatorum auctoritatem, sed Hebraicam. E
lla sunt: « Ex Ægypto vocavi Filium meum. »
uoniam Nazaræus vocabitur. » Chrysosto-
m. 1, in Matthæum de iisdem hæc scribit :
tur porro, Matthæum, accedentibus ro-
sque Judæis, qui crediderant, ea quæ verbis
at, litteris descripta iisdem reliquisse, et
e Evangelium scripsisse. Idem, hom. 4,
, primum ex evangelistis scripsisse Mat-
Sanctus Augustinus, lib. 1 *De consensu*
istarum, cap. 2, cæteris consentit de scripto
a Matthæo Evangelio, et de sermone, quo
nscripsit, ait : « Horum sane quatuor solus
s Hebræo scripsisse perhibetur eloquio. »
liis, qui idem affirmant, solum addo verba
anii Hæres. 51, cap. 5, ita scribentis :
æus igitur primus Evangelii scribendi pro-
nactus est, ut diximus; idque ei jure
ontigit. Oportebat enim, eum ipsum, qui
iliandam humano generi salutem advene-
que ita dixerat : « Non veni vocare justos,
catores ad pœnitentiam : « ad eorum, qui
i erant exemplum, ei homini potissimum
ndæ salutis munus injungere, qui ab innu-
eccatis conversus, et a telonio suscitans fue-
se ab omni scelere et injustitia revocarat;
o, quanta sibi esset adventu Christi huma-
ollata, mortales discerent... Hic igitur Mat-
lebraica lingua scripsit ac prædicavit Evan-
» etc.

e scripto per Matthæum Evangelio, et qui-
itequam alii evangelistæ scriberent, con-
nt posterioribus saltem sæculis ita omnes,
esse non sit plura de iis dicere. Verum,
cunque etiam sit auctoritas et antiquitas
consentientium, scriptum fuisse sermone
o, fuerunt heterodoxi nonnulli, qui illam
ommunem Patrum sententiam oppugnare
bitarunt, et existimare maluerunt, Græce
criptum fuisse Evangelium a Matthæo. In-
est Samuel Basnagius, qui in *Annalibus*
-ecclesiasticis ad annum Domini 64, num. 13

A fatetur consensum antiquorum his verbis : « Magna antiquorum omnium conspiratio est, Hebraico sermone Evangelium Matthæi fuisse vulgatum. » Tum subdit : « Quæ eruditis bene multis etiamnum arridens traditio, non æquis sane auribus a nobis auditur. » Fatetur igitur Basnagius, ne æquis quidem auribus a se audiri, quod toti placuit antiquitati. Audiamus ac de re judicium alterius heterodoxi, videlicet Guilelmi Cave in *Historia litteraria*, sæc. 1, pag. 6, in S. Matthæo : « Et quidem Historiam suam evangelicam Hebraice scripsisse, inquit, miro sane consensu tradunt veteres, adeo ut totius pene antiquitatis testimonio refragari hæc in re nefas sit. » At ego non expendam, quantæ sit temeritatis a tota antiquitate sacra recedere, cum
B noverim heterodoxos id facere solitos in rebus multo gravioribus ; sed solum examinabo, an ejusmodi sint rationes Basnagii, ut natæ sint prudens ingerere dubium : alios vero, qui ante aut post Basnagium simili modo antiquam sanctorum Patrum sententiam rejecerunt, prorsus relinquam indictos, ne disputatio fiat prolixior quam sit necesse, et quia omnium opera ad manum non habeo.

33. Accipe igitur, lector, objectiones Basnagii : Fons, inquit, traditionis hujus Papias, pertenuis ingenii credulusque scriptor.... Tenet et fama Pantænum in India Evangelium Matthæi reperisse, quod Bartholomæus Hebraicis litteris conscriptum reliquerat, quod ad prædicta usque tempora ser-
C vatum esse memoratur. Pigmentis Eusebio incognitis traditionem istam Hieronymo armari placuit : Pantænus, inquit, Matthæi Evangelium, Hebraicis litteris scriptum, revertens Alexandriam secum retulit. Hæc Basnagius pro sua in sanctos Patres reverentia, ne dicam, stulta confidentia. Omnes Patres in errorem pertrectatos a Papia innuit, Papiamque pertenuis ingenii scriptorem dicit, ut insinuet, ipsum quoque facile ea in re errare potuisse. At Papias, qui cum discipulis apostolorum vixit, ab iisque petere solebat quid Andreas, quid Petrus, quid Philippus, quid Thomas, quid Jacobus, quid Joannes, quid Matthæus, quid cæteri Domini discipuli dicere solebant, ut ipse loquitur apud Eusebium lib. III, cap. 38, saltem satis habebat in-
D genii ad interrogandum, quo sermone Evangelium suum scripsisset Matthæus, et satis bonæ fidei et judicii ad illud enarrandum, sicut ab apostolorum discipulis non raro, et subinde etiam cum filiabus Philippi conversatus, cognoscere posset, quo sermone in scribendo usus fuisset. S. Matthæus, Hebraicone an Græco, quo Papias ipse utebatur, multo tenuioris judicii merito videbitur, quam ingenii fuerit Papias. Quapropter auctoritas Papiæ nequaquam contemnenda est in re tam facilis cognitionis, sed potius maximi facienda ob viri antiquitatem, præsertim cum eidem nullus contradixerit : neque enim deerant alii scriptores ecclesiastici, qui contradicere poterant, si falsum

dixisset. Vel sic tamen existimare non debemus, ex solo Papiæ testimonio profluxisse omnia quæ de Hebraico Matthæi Evangelio Patres tradiderunt, ut infra ostendam.

34. At prius elucidabo argumentum, quod ex invento per Pantænum Evangelio habetur. Floruit Pantænus insigni eruditionis fama, et scholæ Alexandrinæ præfuit ineunte sæculo III. Hunc ad Indos profectum ait Eusebius, lib. v, cap. 10, ibique invenisse relictum a S. Bartholomæo apostolo « Matthæi Evangelium, Hebraicis conscriptum litteris. » At non addit, istud a redeunte Pantæno Alexandriam portatum, sed solum dicit: « Quod quidem ad prædicta usque tempora servatum esse memoratur, » id est, usque ad tempora Pantæni. S. Hieronymus in Catalogo scriptorum, cap. 36, plusculum asseruit, quando scripsit de Pantæno, « Quod Hebraicis litteris scriptum, revertens Alexandriam, secum detulit. » Hæc Hieronymi pigmenta Eusebio incognita vocat modestissimus Basnagius. At ego non video cur pluscula de his cognoscere non potuerit Hieronymus, quam scripta erant ab Eusebio. Certe admodum verisimile est, non relictum in India a Pantæno Evangelium Hebraicum, sed Alexandriam delatum; idque vel ex Commentariis Pantæni ipsius, vel aliunde didicisse Hieronymum. Undecunque autem id sanctus doctor intellexerit, tantæ fuit integritatis, ut dicenti fidem habere oporteat, et non nisi per summam impudentiam dicere possimus, ab Hieronymo id fuisse confictum. Jam vero si Pantænus in India invenerit « Evangelium Matthæi, Hebraicis litteris scriptum, » in hoc Eusebius Hieronymusque consentiunt; fuerat igitur Hebraice a Matthæo scriptum, ut communi consensu Patres affirmant.

35. « Multis vero de causis, reponit Basnagius, veterum ea traditio fidem a nobis non impetrat. » Causas igitur examinemus. « Primum omnium, inquit, Patrum nullus est, qui certe certoque testetur, se manibus oculisve trivisse Matthæi Hebraicum illud Evangelium, quod tamen a Christianis Hebræis descriptum ad legendum, ubique locorum, qui Hebraice sciebant, dispersum fuisset. » Hoc primum Basnagii argumentum. Objicit secundo, sancto Hieronymo in emendando Evangeliorum textu Latino non præluxisse Hebraicum Matthæi exemplar, sed Græcum. Tertio late probat linguam Græcam fuisse magis vulgarem et longe pluribus gentibus usitatam, quam Hebraicam, indeque inferre nititur Matthæum debuisse potius Græce quam Hebraice scribere, cum apostoli essent jussi docere omnes gentes. Quarto observat usum videri Matthæum lingua tunc Judæis usitata, non veteri puraque lingua, si Hebraice scripsit. Suspicatur tamen Patres cogitasse de lingua pura Hebraica: « Ex quo intelligitur, inquit, in veterum ea de re testimonio non multum esse præsidii. » Quinto suspicatur Evangelio Nazaræorum decep-

A ptos fuisse Patres, idque ab illis sumptum pro thentico Matthæi. Sexto demum ait Matthæi tographum diligentissime fuisse custodiendum Ecclesia Hierosolymitana, si in gratiam Judæo Hebraice scripsisset Matthæus; non fuisse ar conservatum, nisi Evangelium Nazaræorum, que suspicatur fuisse non nisi antiquam versio ex textu Græco Matthæi factam. Hæ sunt ratio aut imaginationes Basnagii, qui non dubitat Pa frequenter erroris arguere, ut somniis suis pro bilitatem aliquam conciliet. Itaque videam tantum fuerit Basnagii acumen, ut ipse ni perspicere potuerit, quæ doctissimis Patribus, et tempore rebus disputatis longe propinquiori in mentem non venerunt; et ad argumenta ipsa

B quæ brevitatis causa summatim tantum propo discutienda aggrediamur.

36. Respondeo igitur primum Basnagii a mentum absolute falsum esse; nam S. Hieronym num. 31 laudatus, et mox uberius laudan testatur Hebraicum S. Matthæi Evangelium a disse interpretatum esse, idemque affirmat, illud fuisse Origeni, et visum a Pantæno. Ac studiose lector, alium ex S. Hieronymo ioc ex Epistola ad Damasum de duobus filiis ia olim erat 149, in editione Veronensi est 211; ut nique Matthæus, inquit, qui Evangelium Hebr sermone conscripsit, ita posuit: Hosanna barana id est, Hosanna in excelsis. » Quomodo verba H braica Matthæi recitat, si Evangelium ipsum H braicum non viderit? Ad secundum respond

C sanctum Hieronymum non correxisse textum La tinum ex Hebraico, sed ex Græco, quia minus erat certus de integritate et puritate textus Hebraici, quam Græci. Ad tertium dico antiquam revera magis fuisse Matthæi tempore linguam Græcam quam Hebraicam, in mundo: sed linguam He braicam fuisse Judæorum. Quapropter, cum Chr stus Dominus voluerit ut apostoli primum pr dicarent fidem Judæis, deinde gentibus, ut revo fecerunt: sic erat congruum ut primum Evang lium in gratiam Judæorum scriberetur, et con quenter eo sermone quem omnes intelligebat certe in Judæa. Quod quarto irreverenter dicit Patres, certo falsum est de Hieronymo, Epiph

D nio, Origene, Pantæno, Papia, Eusebio, qui ne ignorabant, aut ignorare poterant, qua lingua u rentur Judæi, quando Evangelium scripsit sanct Matthæus. Imo nullus, opinor, Patrum existim vit, alia lingua Hebraica usum esse Matthæu quam usitata suo tempore. Quod vero dem quinto et sexto objicit Basnagius de Evangel Nazaræorum, paulo prolixius explicandum e quia ad propositum nostrum spectat, et expositione ad alias quoque dubitationes resp debo.

37. De Evangelio Nazaræorum, quod i vocat juxta Hebræos, non raro loquitur sanc Hieronymus, et varia ex illo adducit locis va

num reddidit, et post examen tam exactum, judicavit cum S. Epiphanio, ipsum esse Matthæi Hebraicum, sed aliquot locis corruptum, ideoque debita auctoritate carens ; Basnagius vero, qui nunquam illud vidit, contendit Evangelium illud meram fuisse versionem ex Græco Matthæi textu ; id, inquam, contendit contra omnium Patrum auctoritatem, et sine ullo vetusti scriptoris testimonio. Ego sane non capio quo illud judicio cogitare potuerit, qua fronte ausus fuerit edicere ; quandoquidem tantum non aperte pronuntiat, rectius judicare se potuisse de Evangelio nunquam viso : quam doctissimum Hieronymum de eodem frequenter perlecto collatoque cum Græcis et Latinis exemplaribus.

41. Ne tamen nihil videretur ex antiquis allegasse Basnagius, locum adducit ex Epiphanio Hæres. 30, cap. 3, ut probet Novum Testamentum ex Græco fuisse Hebraice redditum. Afferam ego locum integrum quem ille medium, recitavit, ut videat lector hunc ipsum esse Basnagio maxime contrarium. « Etenim, inquit Ephiphanius, vere illud affirmare possumus, unum ex omnibus Novi Testamenti scriptoribus Matthæum Hebraice ac litteris Hebraicis evangelicam historiam texuisse. Nec defuere qui de Joannis Evangelio confirmarent, illud Hebraice translatum Tiberiade in Judæorum gazophylaciis asservari et in secretioribus quibusdam penetralibus recondi : id quod nonnulli mihi, qui se ad Christi fidem e Judaismo transtulerant, accuratissime declararunt. Imo et apostolorum Actus in Hebraicum sermonem perinde conversos e Græco iisdem in thesauris haberi multorum sermone percrebruit : et qui nobis ista narrabant, indidem Christianæ amplectendæ fidei occasionem acceperunt. » Hæc Epiphanius. Ex eo autem loco discere debebat Basnagius, Patres distinxisse inter libros primum Hebraice scriptos, et illos, qui ex Græcis redditi sunt Hebraici ; et longe accuratiores esse in factis enarrandis, quam ut ipsorum auctoritatem temere abjicere oporteat. Nam ex allegato loco inferre etiam Matthæi Evangelium ex Græco Hebraicum esse redditum, id amentis potius est, quam ratiocinantis. Quale etiam est, quod addit, ex antiquissima versione Hebraica ortam esse traditionem de scripto Hebraice Evangelio. Nisi enim Patres omnes intolerabili fastu velimus contemnere, ne suspicari quidem poterimus, adeo omnes fuisse deceptos, ut neque antiquissimi et apostolorum temporibus proximi scire potuerint qua lingua in scribendo usus fuerit Matthæus, nec doctissimi illorum, linguæque Hebraicæ peritissimi, (quales fuerunt certo Hieronymus et Origines, imo et Epiphanius) deprehendere voluerint, ex Græco Matthæi usum est Evangelium Hebraicum, quod habebant Nazaræi. Verum plus quam satis de ineptiis Basnagii.

42. De anno, quo sanctus Matthæus Evangelium conscripsit, nihil certi affertur. Illud tamen cer- A tum est, primum ex omnibus evangelistis scripsi et Evangelium composuisse, priusquam ex Ju discederet ad prædicandum aliis gentibus. S. næus lib. III *Contra Hæreses*, cap. 1, vid scriptionem Evangeliorum serius figere, qu reliqui Patres, nisi verba ipsius alio sensu ho exponi valeant. Latina interpretatio in edit novissima sic habet : « Ita Matthæus in Hebr ipsorum lingua scripturam edidit Evangeli, Petrus et Paulus Romæ evangelizarent, et fund rent Ecclesiam. » Omnibus certe Patribus ant rius erit Irenæus, si ita sit explicandus ut tempore scripserit Matthæus, quo Romæ Evan lium prædicabant Petrus et Paulus. At sup noluisse Irenæum id indicare, sed solum insinu B quinam essent auctores Evangeliorum, qui vero traditionis Romanæ Ecclesiæ, eaque de sic locutum esse. Certe hæreticos in illo libr futat ex traditione primum Romanæ Eccles cujus auctores Petrum statuit et Paulum ; e Scripturis Novi Testamenti, ex quibus prim dicit Evangelium Matthæi. Et sane textus Gre non est necessario exponendus eo sensu, ut Evan gelium eodem plane tempore scriptum dicatur, Petrus et Paulus Romæ prædicarunt. Verba ex litterali explicatione subjungo : Ὁ μὲν δὴ Ματθ ἐν τοῖς Ἑβραίοις τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ αὐτῶν καὶ φὴν ἐξήνεγκεν Εὐαγγελίου, τοῦ Πετρ καὶ Παύλου ἐν Ῥώμῃ εὐαγγελιζομένων καὶ θεμελιο τὴν Ἐκκλησίαν. « Matthæus quidem in Hebrai C propria ipsorum lingua et scripturam prof Evangelii, Petro et Paulo Romæ evangelizantibus et Ecclesiam fundantibus. » Hæc verba hoc sic possunt intelligi, ut sanctus Irenæus sentiat utrumque eodem tempore factum. Hæc magis difficulter exponi posse verba Irenæi non sequentia de reliquis evangelistis, nam videtur dicere illos omnes scripsisse post mortem SS. Petri et Pauli, nisi textus sit corruptus, ut suspicatur Tillemonitus, tom. II, nota 3 in sanctum Marcum. Quidquid sit, si ea sit sancti Irenæi sententia, qualis apparet, malim credere, ipsum minus studuisse ad exactam illorum omnium chronologiam, quod illa ad propositum ipsius parum conducat, quam ad res ipsas quas sibi habebat propositas, sic reverenter ab ipso recedere, quam a reliquis D omnibus.

43. Baronius in Annalibus scriptum Matthæi Evangelium refert ad annum Christi 41 ; sed, cum illum numeret Caii imperatoris tertium, designatur ex chronotaxi Pagii, et aliorum annus ante Christianæ tricesimus nonus. Laudat Baronius pro designato anno Caii tertio Chronicon Eusebii, in quo illud legitur, prout editum Latine erat ab Baronium. At, quemadmodum observavit Tillemontius, non leguntur ea in editione Græca, nec in Latina Scaligeri, neque etiam in Chronico Latino ms. Eusebii, quod servatur in Museo nostro. Quare saltem dubitari potest an id nunquam

Evangelio scripserit Eusebius, vel etiam Hieronymus; et consequenter multo etiam est, an illo anno fuerit conscriptum. ius, tom. I in Indice chronologico tam ıem apostolorum quam Evangelium Mat- : circa annum 36. Alii malunt fateri, sse incertum, prout annus divisionis um nequit certis assignari argumentis. s ad 15 Julii de divisione apostolorum t, ibique ea fixa anno æræ vulgaris qua- secundum chronotaxim Henschenii a Christi Domini obitus figitur sub con- ıorum Geminorum, sive anno 29 æræ ta ut duodecimo post Christi Ascensionem ıtur apostolorum divisio. Videri poterunt divisione apostolorum, et Diatriba Hen- ıte tomum I Aprilis; neque enim hic locus repetam alibi disputata. Dixisse sufficiat, m tempus a Matthæo scriptum fuisse m, aut paulo ante, priusquam separati stoli.

o incertum æque est, quis primus fuerit Græcus Evangelii secundum Matthæum. i sancto Athanasio vulgo attributa, tom. II ıancti Athanasii editionis Montfauconi, hæc leguntur: « Evangelium secundum ı ab ipso Matthæo Hebraico dialecto con- est, et editum Hierosolymis, interpreta- ıst a Jacobo fratre Domini secundum ıui et primus Hierosolymorum episcopus ıs est a sanctis apostolis. Non placet hæc Tillemontio nota 2 in Matthæum. Primo ılum legi in additione Synopsi adjecta. At ıegat rationem, cur existimet, illa non esse ynopseos partem: nec ego ullam invenio tfauconum. Secundo ait, vocem Græcam posse exponi æque de nuda explica- m de translatione in aliam linguam. Vere le voce Græca libens agnosco; sed cum omnia et paulo post sequentia ostendant, nslatione in linguam Græcam, non est ata illa objectio, aut justa suspicio, vocem elligendam: nam eadem vox frequenter e translatione in aliam linguam, de eaque agitur. Tertio ait Tillemontius: « San- bus, cui cura de Judæis Hierosolymitanis nissa, is erat inter omnes apostolos, cui ıt opportunitas et necessitas transferendi ım sancti Matthæi in aliam linguam. » ın video, quis apostolorum id officium portune et commode obire potuerit. Nam manebat Hierosolymis; apostoli omnes proficiscebantur provincias, nec scire po- uandiu in singulis civitatibus aut etiam s manerent. Habitanti autem in una con- vitate commodius est librum scribere aut ıri, quam de civitate in civitatem trans- ıerpetuo peregrinanti. Itaque illa senten- ı non minus verisimilis est, quam alio-

A rum, qui aut sancto Joanni apostolo, aut sancto Paulo, aut sancto Barnabæ, aut sancto Lucæ, aut ipsi Matthæo versionem Græcam attribuerunt, teste Calmeto in præfatione ad Matthæum, pag. 26. Nam auctor Synopsis, etsi forte non sit Athanasius, saltem eruditus admodum fuit, et antiquior videtur aliarum sententiarum patronis. Verum, quisquis fuerit interpres, certum videtur, interpretationem Græcam apostolorum tempore esse factam.

45. Theodorus lector, lib. II, pag. 557 editionis Valesii in Zenone hæc scribit: « Barnabæ apostoli reliquiæ in Cypro sub arbore siliqua repertæ sunt. Super cujus pectore erat Evangelium Matthæi, ipsius Barnabæ manu descriptum... Id Evangelium B Zeno deposuit in palatio, in æde S. Stephani. » Plura de his scribit Alexander monachus Cyprius in Actis sancti Barnabæ, apud nos editis ad 11 Junii. Nam pag. 450, sanctus Barnabas dicitur apparuisse Anthemio Salaminæ episcopo, eique indicasse ubi depositum esset corpus suum cum Evangelio sancti Matthæi. Verba nonnulla, quæ sanctus Barnabas Anthemio dixisse scribitur, huc transfero: « Sub arbore siliqua effodias: speluncam enim atque arcam invenies, quoniam illic totum corpus meum conditum est, et Evangelium manu propria scriptum, quod a sancto apostolo et evangelista Matthæo excepi. » Et mox corporis inventio refertur, et de Evangelio additur: « Invenerunt etiam Evangelium supra Barnabæ pectus impo- C situm. » Deinde vero, cum Anthemius rem gestam exposuisset Zenoni imperatori, et obtinuisset, ut Cyprus non subesset patriarchæ Antiocheno, petiit vicissim Zeno, ut ad se mitteretur inventum Matthæi Evangelium. « Assensus est ejus petitioni episcopus, ait Alexander, num. 44, et quemdam ex iis, quos secum habebat (Constantinopoli), una cum fidelissimo imperatoris ministro episcopum misit, qui Evangelium illud in urbem Constantinopolim attulerunt. Erant autem libri tabellæ thyinis lignis compositæ. Evangelium illud imperator in manum sumpsit, et deosculatus est, auroque multo exornatum in palatio suo reposuit, ubi ad hodiernum usque diem servatur, et in magna quinta Paschæ feria quotannis in palatii oratorio D Evangelium ex eo libro recitatur. » Hæc lectio demonstrat, Græce scriptum fuisse istud exemplar, cum sola lingua Græca Constantinopoli esset vulgaris; indeque confirmatur, versionem Gæcam apostolorum tempore factam esse.

46. Papebrochius noster in Adnotatis ad verba jam data apparentis Barnabæ observat sequentia: « Nativus verborum sensus videtur esse, quod Barnabas Evangelium, primitus Hebraice editum, propria manu exceperit ex ore ipsiusmet sancti Matthæi, illud Græce dictantis, et secum tulerit, sicut etiam fecisse dicitur sanctus Bartholomæus (de Hebraico nimirum), plures forsitan alii, uno eodemque tenore et tempore, citra ullam differen-

ıcti Matthæi exstare habet ex tradi- A Candaces reginæ fuisse Ægypto proximum et con-
pum (et litteris missionariorum terminum, cum Candace aliquando sine transitu
n laudet) Cornelius a Lapide cap. 3 alterius ditionis in Ægyptum ex regno suo exercitum duxerit, et rursum Romani similiter ditionem
.thæum. Regnum illud Æthiopiæ, ipsius invaserint ex Ægypto. Qua igitur ratione
:, alii Sennar nominant, situm est negare potuit fidem in Æthiopia septemtrionali
et regnum hodiernum Habessiniæ. prædicatam fuisse ante sæculum IV ?
ı, in *Historia Æthiopica*, lib. I, 52. Audiamus modo, qua ratione Tillemontius
num Sennar esse partem veteris probet in Frumentio, tom. VII, nota 2, fidem non
re in Dictionario geographico Sen- fuisse prædicatam in Æthiopia septemtrionali ante
n regno Nubiæ idem facit. Verum sæculum IV. Sanctus Frumentius sæculo IV, testibus
ad propositum nostrum latius id Rufino lib. X, cap. 9, Socrate aliisque, fidem annun-
est indicasse regnum Sennar esse tiavit gentibus, quos illi vocant Indos ulteriores, et
ntrionali Æthiopiæ et proxima quibus fidem ante nunquam prædicatam fuisse
em quoque Æthiopiæ parte aposto- testantur. Ex litteris vero Constantii imperatoris
ıs regnasse Candacen reginam, cu- B apud sanctum Athanasium in Apologia ad Constan-
sancto Philippo diacono baptizatus tium, tom. I, pag. 315, ostenditur Frumentium
igitur ex dictis § 1 ; at rursum non fuisse episcopum Auxumitanum sive Axumitanum
latius aut minus late regnaret. in Æthiopia. Per Indos igitur intelligendi sunt
ı illorum, qui existimant in illa Æthiopes, et consequitur, ut his fidem nunquam
prædicasse sanctum Matthæum, ante sæculum IV prædicatam fuisse dicamus. Re-
probabilis apparet et verisimilis : spondeo totum hoc ratiocinium tolerabile futurum,
ma erat Romano imperio ex parte si Axuma esset in Æthiopia septemtrionali. Verum
ia eunuchus reginæ Candaces erat Axuma est in Habessinia, cujus olim fuit metro-
illius conversione certo constabat polis, nec est in parte septemtrionali Æthiopæ, de
uia ecclesiæ sancti Matthæi, ibidem qua disputamus. Totum regnum Sennar, ut hodie
ınt populi antiquam traditionem, ac vocatur, sive Nubiense regnum, aut regnum Me-
riptores testantur Æthiopiam fuisse roes, ubi olim regina Candace late imperabat, inter
atam ; nec ulla regio magis proprie Ægyptum et Auxumense vel Axumense regnum
ocata, quam illa, cui nomen Æthio- est intermedium, sicut modo regnum Sennar Ha-
mnes geographi antiqui. bessiniam inter et Ægyptum jacet. Quapropter tale
ıen ea opinio displicuit Tillemon- C est omnino argumentum Tillemontii, ac si quis pro-
ıta 2 in Matthæum, allegata opinione basset fidem non fuisse prædicatam in Frisia ante
le, quam Florentinius retulit potius, sæculum VII, indeque inferre vellet eamdem non
st, rotunde edicit non prædicasse fuisse ante dictum sæculum in Gallia prædicatam.
ıum in Æthiopia septemtrionali. Princeps Auxumæ, apud quem tempore Constantii
r secutus est Tillemontium. Unica et Athanasii fidem prædicavit sanctus Frumentius,
eaque ex errore nata, hæc est, poterat quidem pacem cum Romanis aut inimicitias
eptemtrionalis, et Ægypto proxima, exercere, quia dominabatur ad sinum Arabicum ;
dem Christianam, nisi sæculo IV per sed alias longe aberat a finibus imperii Romani ;
. Promittit autem uterque id se sed hæc latius examinanda venient in sancto Fru-
Vita sancti Frumenti. Verum non mentio ad 27 Octobris, ubi simul inquiretur, an
ıevitate respondere, ex sola igno- recte India vocata fuerit regio per sanctum Fru-
profectam esse utriusque objectio- mentium conversa.
num Habessiniæ confuderint cum 53. Quod argumentum Tillemontii utcumque
mtrionali ; historiam vero sancti D evincit, et latius probat Jobus Ludolfus in Historia
non obstare sancti Matthæi prædi- Æthiopica sive regni Habessinorum, lib. III, cap. 2,
ıpia septemtrionali, ut potius hæc fidem Apostolorum tempore prædicatam non fuisse
similior fiat ex illa historia. Prius- in regno Auxumitarum sive Habessinorum, magis
gumentum ipsius discutiam, lubet verisimilem facit prædicationem S. Matthæi in Æthio-
re quam belle secum ipse cohæreat. pia Ægypto contermina. Hinc laudatus Ludolfus in
ım. II in S. Philippo diacono, expo- Annotatis ad lib. III, cap. 2, pag. 280 ex Historia
ıi reginæ Candaces, quem Philippus Æthiopica Balthasaris Tellezii, quam frequentis-
Christianam docuit et baptizavit. sime laudat, hæc adducit et sequitur verba : « Quod
bi sanctum Irenæum, lib. III, cap. 12, nonnulli dicunt sanctum Matthæum Evangelium
um Hierosolymitanum Cat. 17, Hie- prædicasse in Æthiopia, res inter Habessinos nova
ıbium aliosque, docentes, eunuchum est, et fundamento caret. Cum religiosi nostri illis
ıiam fuisse missum ad prædicandum ex historiis nostris id narrarent, responderunt (et
isque assentitur, aut certe non con- quidem recte, ait Ludolfus) hoc intelligendum esse
ıntius. Atqui certum est, regnum

de Æthiopia inferiori (scilicet et proprie dicta, addit Ludolfus) quæ extenditur a Suaquena usque in Ægyptum. Quandoquidem nullam unquam notitiam habent, quod sanctus Matthæus aut apostolus alius Habessiniam intraverit (ante sanctum Frumentium, ut rursum addit Ludolfus) uti certo docent libri illorum atque viri illorum docti, qui maxime gnari sibi videntur esse antiquitatis. » Subdit Ludolfus : « Proxime igitur ad veritatem accedere videntur ii, qui Nubiæ conversionem Matthæo apostolo assignaverunt, quæ indubie Æthiopiæ antiquæ et proprie dictæ pars est. » Ex hisce igitur liquet, Æthiopiam Ægypto proximam, quæ nomine maxime proprio Æthiopia fuit dicta tempore sancti Matthæi, et ubi incolæ nigro sunt colore magis quam in Habessinia, nullo argumento exclusam fuisse a prædicatione sancti Matthæi.

54. Porro Æthiopiam fuisse conversam diu ante concilium Nicænum, videtur probari ex canonibus Arabicis concilii Nicæni, quos habemus apud Labbeum tom. II Conciliorum; nam in his cap. 36, col. 302, ita legitur : « Ut non possint Æthiopes creare nec eligere patriarcham ; quin potius eorum prælatus sub potestate ejus sit, qui tenet sedem Alexandriæ. Sit tamen apud eos loco patriarchæ, et appelletur catholicus. Non tamen jus habeat constituendi archiepiscopos, ut habet patriarcha : siquidem non habet patriarchæ honorem nec potestatem. Quod si acciderit ut concilium in Græcia habeatur, fueritque præsens hic prælatus Æthiopum, habeat septimum locum post prælatum Seleuciæ. Et quando facta fuerit ei potestas constituendi archiepiscopos in provincia sua, non licebit illi constituere aliquem ex illis : et quicumque non paruerit, synodus eum excommunicat. » Nolim tamen contendere, hunc canonem fuisse factum a concilio Nicæno ; cum non ignorem, canones Arabicos ab eruditis passim rejici. Id unum observo, canonem, si quid valet, unice valere pro Nubia, sive pro Æthiopia inter Habessiniam et Ægyptum media. Attulerat eumdem Ludolfus in Historia sua ad conversionem Habessiniæ probandam ; sed postea in Adnotatis pag. 282 vidit et indicavit anachronismum, cum Habessinia fuerit conversa post concilium Nicænum, ut ipse agnoscit Lequienus, tom. II Orientis Christiani, pag. 641 eumdem producit canonem pro conversione Habessinorum, et vel sic eorum conversionem attribuit Frumentio post concilium Nicænum ordinato. Verum nequit pro aliorum Æthiopum fide canon ille adduci, si Nicænus credatur, quam pro Æthiopibus Ægypto proximis, et eo nomine maxime notis apud antiquos. Hos autem olim fuisse Christianos constat, nec satis innotuit, a quo fuerint conversi. Eunuchum reginæ Candaces, quæ certo in illa parte Æthiopiæ regnavit, Patres multi ibidem faciunt apostolum : at certe eunuchus ille solus, cum laicus esset, ecclesias ibi instituere non potuit. Rufinus et Socrates, quibus consentiunt S. Gregorius Fortunatus, Eucherius, Ado, Usuardus et Ra[illegible] Matthæum in Æthiopia prædicasse tradunt, probabilissimum puto, si non etiam historicum dicere oporteat.

55. Verumtamen nominantur et aliæ pro[illegible] in quibus prædicaverit, aut mortem obierit [illegible] Matthæus. S. Ambrosius *in Psalmum* XLV, [illegible] ait, Matthæo Persiam patuisse, et Thoma [illegible] insinuans fidem a sancto Matthæo in Per[illegible] dicatam. Sanctus Paulinus Nolanus in P[illegible] ait : « Parthia Matthæum complectitur. » [illegible] tiunt Martyrologia Hieronymiana inferius [illegible] in quibus mors sancti in Perside figitur. [illegible] tur dicere in Parthia sanctum esse mor[illegible] censendi sunt Parthiam non distinxisse a [illegible] imperio, quod Parthi tempore Matthæi [illegible] rentur. Indiculus Hippolyti apud Combef[illegible] III, col. 831, ita habet : « Matthæus, cum E[illegible] Hebraice scripsisset, Hierosolymis edidit, [illegible] vitque Hiereæ Parthorum civitate. » Verum [illegible] potest esse auctoritas illius Indiculi, aperti[illegible] erroribus fœdati, cujus auctor est incertus; Combefisius in Annotatis : « Etiam Doroth[illegible] ropoli Parthiæ obiisse tradit. » At pseudo-D[illegible] nihilo melior est Hippolyto. Freculphus, in [illegible] nico, lib. II, cap. 4, post elogium Matthæi [illegible] Hieronymo datum hæc addit : « Is primum ab [illegible] dæa evangelizavit, postmodum in Macedonia p[illegible] dicavit ; requiescit in montibus Parthorum. » Qui de Macedonia dicitur, mihi non satis fit [illegible] quia notius id fuisset Græcis, si factum esset. [illegible] dem de causa dubito, an satis probabile sit Ma[illegible] thæi prædicatio Hierapoli in Syria, quam [illegible] Nicetas Paphlago, in eadem etiam [illegible] scribens.

56. Metaphrastes Parthos [illegible] attribuit, sed Æthiopiam ultimam [illegible] tionis Matthæi et martyrii palæstram. Apud [illegible] manum in *Bibliotheca Orientali*, tom. III, part. 1, pag. 5, Amrus, scriptor sæculi XIV, de Matthæo : « Ferunt Matthæum evangelistam Indiam p[illegible] ibique prædicasse. » Verum nec Amrus [illegible] ritas tanta est, ut persuadere nobis possit [illegible] Indiam venisse sanctum Matthæum. Assemanus, pag. 3, observat a Syris et Chaldæis [illegible] rari Matthæum inter apostolos qui prædicaverit Syria et Chaldæa ; non tamen annumerari [illegible] illarum provinciarum apostolis. Quod [illegible] cum Menæis Matthæum Mirmenæ apud Ant[illegible] phagos ait prædicasse et occubuisse, vix [illegible] retur, cum oriatur ex historia fabulosa et [illegible] dicula. Videt studiosus lector, quantum [illegible] omnia illa de Matthæi prædicatione magis [illegible] esse, quam ut aliquid tuto affirmari possit ; [illegible] tamen consentire in Persidem aut Parthiam, [illegible] provinciæ, licet distinctæ sint, facile con[illegible] tuerunt, cum quod invicem vicinæ sint, tum [illegible] tempore sancti Matthæi imperium esset apud [illegible] thos, quod postea Persæ receperunt.

) mortis aut martyrii non minus varia
ontraria reperiuntur. In Martyrologiis
iis quatuor diebus memoria S. Matthæi
; sed duobus locus omittitur, aliis vero
agitur. Ad hunc diem textus Florentinii
In Persida civitate Tarseum natalis
æi apostoli et evangelistæ. » In Cor-
. Persida civitate Tarrium. » In Epter-
s antiquiore solum legitur, « In Per-
ia civitate; uti etiam fit in Rhinoviensi
chenoviense vero consonat Corbeiensi,
itate Tarrium, quemadmodum et Cor-
ius. Reliqua Hieronymiana aut solum
icant, aut locum prorsus omittunt. Sic
In Persida annuntiatur sanctus Mat-
designato propius martyrii loco. Flo-
Annotatis ad hunc diem dat conjectu-
em : « Tarsiana urbs Carmaniæ seu
mæo est, et Tarsium Carmaniæ seu
ontorium, de quo Arrianus in Indicis. »
Persidi proprie dictæ contermina ad
um versus Indiam, eratque provincia
ci, habens ad latus septemtrionale Par-
facile sic explicari possent Martyro-
ortem Sancti ponunt in Perside aut in
rthorum, quorum tunc erat Persicum
osset similis fieri conjectura de Tariana
civitate, quam in Susiana, altera Per-
rovincia, recenset Cellarius in Geogra-
. pag. 488. Neutri conjecturæ obstabunt
runt Matthæum occubuisse in monti-
m, ut Freculphus superius, et Petrus
lib. VIII, cap. 100. Anonymus apud
, qui Matthæum scribit obiisse in
Parthiæ, teste Florentinio, pag. 159,
Hippolytus, et Dorotheus Hieropoli
minant locum plane ignotum in Par-
erio. Nec magnopere audiendos puto
ierapoli in Syria prope Euphratem
unt Matthæum, ut Nicetas Paphlago,
ologii Basiliani. Etenim non videntur
eronymus, Chrysostomus, Theodore-
atres, qui in Syria aut Palæstina flo-
ies ignoraturi aut tacituri fuisse locum
ancti Matthæi, si Hierapoli in Syria

edenda habent sanctum Matthæum
onatum esse in Æthiopia, in civitate
bidem *Natdaber*, alias *Naddaber* scri-
ntia autem hæc de prædicatione et
. Matthæi in Æthiopia plures videtur
nos et meliores, quam ulla alia. Nam
um et Socratem, sanctus Eucherius
, scriptor sæculi V, in opere *De quæ-
ni Testamenti*, tom. VI *Bibliothecæ Pa-*
ngdun. pag. 852, ita loquitur : « Bar-
Indos, Thomas tetendit in Parthos :
hiopes, Andreas Scythas prædicatione
tc. S. Gregorius in librum primum

A Regum, lib. IV, cap. 4, num. 13, sanctum Matthæum vocat Æthiopiæ prædicatorem. S. Venantius Fortunatus Gregorio contemporaneus, lib. V, cap. 2, ita canit :

Matthæus Æthiopes attemperat ore vapores,
Vivaque in exusto flumina fudit agro.

Idem rursum, lib. 8, carm. 4 :

Inde triumphantem fert India Bartholomæum,
Matthæum eximium Naddaver alta virum.

In sequenti carmine de Naddaver rursum meminit Fortunatus, insinuans Matthæum ibi mortuum et sepultum, quemadmodum Andreas Patris, Joannes Ephesi fuerunt defuncti et sepulti. Versiculus hic est :

Quos Patra, quos Ephesus, Naddaver arce tenet.

B Hæc Fortunatus, qui procul dubio credidit Naddaver esse urbem Æthiopiæ, cum loco primum allegato non alios, quam Æthiopes docentem inducat Matthæum.

59. Attamen contrariæ opinionis est Muratorius in Annotatis ad S. Paulinum col. 451, ubi dicit : « Urbem Naddaverem in Parthia positam arbitrarer, quo sancti Matthæi ossa post mortem fuerint translata. » Hoc ille, ut sanctum Paulinum conciliet cum sancto Venantio Fortunato, credens in utroque regno prædicasse Matthæum, sed in Æthiopia defunctum, corpusque ex Æthiopia in Parthiam aut Persidem a discipulis translatum. Verum cum venia viri eruditissimi, a paucis annis defuncti, conjectura illa mihi omni verisimilitudinis specie C destituta videtur, omnique carere fundamento. Si Fortunatus urbem Naddaver in Parthia positam credidisset, postquam docentem Æthiopes exhibuerat Matthæum, translati corporis etiam meminisset, ne lectores suos in errorem induceret. Facilius itaque et verisimilius dici potest, sanctum Paulinum aut solum loqui de prædicatione Matthæi apud Parthos, ubi ejusdem aqud Persas prædicationem solummodo affirmat sanctus Ambrosius; aut utrique minus perspectas fuisse regiones extra Romanum imperium positas, ideoque utrumque credere potuisse, Matthæum in provincia aliqua famosissimi imperii Persici aut Parthici occubuisse. Hoc certum est, neutrum edicere, in qua parte latissimi illius imperii fuerit sanctus Mat- D thæus : ideoque illorum auctoritatem non esse hic tanti faciendam, quanti foret, si minus vage loquerentur.

60. Ado in libello *De festivitatibus apostolorum*, pag. 34 martyrium sancti Matthæi similiter collocat in Æthiopia, dicens : « Qui primus in Judæa Evangelium Christi Hebræo sermone conscripsit. Post vero apud Æthiopiam prædicans, martyrium passus est. » Consentiunt Rabanus et Usuardus de prædicatione et martyrio in Æthiopia, recentioresque plurimi. Omnibus autem consideratis et expensis, hæc mihi sententia probabilior videtur, quam quæ in Perside aut Parthia defunctum tradit. Ratio prima est, quod Æthiopia esset Ægypto conter-

ıoricam per mercatores Britannos tem- A bentur, tom V. *Scriptorum Italiæ*, pag. 32, eadem
alomonis, qui regnavit post medium clarius et melius leguntur. Verba accipe : « In ip-
ıam pro fictitio nunc habetur alius Sa- sius principis Gisulphi temporibus inventum est
m aliquot sæculis citius in Armorica sacratissimum corpus B. Matthæi in Lucaniæ fini-
qui olim crediderunt) depositumque in bus, atque cum debito honore per jussionem jam
onensi. At non ignorassent hoc, neque fati Gisulphi principis Salernum deducitur. Sed
nnes scriptores Galli illorum temporum quot evenerint signa et miracula et quomodo fuerit
osteriorum, si factum esset. Deinde repertum, omnimodo nunc pandere omittimus :
Salomonem regem anno quinquage- postmodum, Deo annuente, innotescemus atque
latione corporis a Britannis suis occi- huic Historiæ adnectere faciemus. » Hactenus
de causa Valentinianum imperatorem, auctor, quicumque sit, quod non inquiro.
æculis ante Salomonem fuit mortuus, 66. De anno inventionis, quem 954 dixit Leo
ıtem misisse classem ad expugnandam Ostiensis, etiamsi forte non omnino sit certus, litem
et sic, capta civitate Legionensi, cor- movendam non censeo ; cum certe illo anno prin-
atthæi in Lucaniam translatum. Hæc cipatum Salernitanum obtineret Gisulphus Guai-
ssis etiam improbabilibus translationis B marii filius, sub quo inventionem contigisse ait
futasse est. anonymus Salernitanus. Ughellus, tom. X, col 157
ap. 7, fatetur auctor, omnem memo- in episcopis Pæstanis, et Antonius Mazza in Histo-
ato in Italia corpore sancti Matthæi ria urbis Salernitanæ, cap. 5, num. 15, de anno
ercedisse ; inventionemque ait conti- etiam consentiunt. De loco ait Ughellus, corpus
illesimum et quinquagesimum annum inventum esse in eversæ urbis (Pæstanæ) ruderibus.
to. Hisce de corpore diu abscondito et Mazza solum dicit, in Lucaniæ finibus inventum.
nto consentiunt scriptores fide digni, Translationem vero enarrat his verbis : « Gisulphus
llud figunt toto fere sæculo citius, ut Guaimarii filius etiam parvulus patri succedendo
n. Interea observo, priora omnia, quæ regnavit. Beati apostoli, evangelistæ ac martyris
e gemina translatione, nimirum ex Matthæi corpus, Lucaniæ finibus inventum,... e
Britanniam, et ex Britannia in Luca- Pæstana civitate anno 954, tempore præsulatus
jecturis incertis potuisse confingi ; sed Bernardi II, summa cum veneratione in urbem
ıbiliter fuisse exposita, ut malim igno- Salernitanam transtulit, cujus adventum sanctus
ıdo et quo tempore sacrum illud cor- Grammatius II Salernitanus episcopus, ultimis
ıiam pervenerit, quam vel minimum C ejus vitæ horis his prædixit verbis : « Non post
illa adoptare. De capite sancti, quod multa tempora ecclesia Salernitana cœlesti the-
nt Armorici, postea agetur suo loco. sauro decorabitur, atque ad summum honoris
s in *Chronico Casinensi*, lib. II, cap. 5, apicem ducetur. Festum vero dictæ translationis
m nostrum hæc scribit : Quinto hujus singulis quibusque annis pridie Nonas Maii solem-
erni) anno, qui est a Nativitate Domini niter per octo dies hymnis, rosis et floribus, ma-
us quinquagesimus quartus, beatissimi ximo populi concursu celebratur : universusque
angelistæ Matthæi corpus, quod primo clerus, abbates, ac comprovinciales cuncti episcopi
ıiam, ubi et passus fuerat, postmodum primis vesperis, nec non missæ solemni interesse
Britanniam per tempora diversa quie- compelluntur. » Hæc Mazza. Quod autem spectat
m ejusdem sancti evangelistæ revela- ad prædictionem sancti Grammatii, eam etiam
ım, atque in Salernum translatum est. refert Ughellus, in *Archiepiscopis Salernitanis*, sive
ıi data Leonis verba allegavit ad an- tom. VII, col 352 in sancto Grammatio, qui ibidem
ım. 2, in margine notavit, pro vocibus, dicitur coli die 11 Octobris ; ad quem diem latius
ıiam, alias legi, apud Bithyniam. apud nos examinari poterit. De reliquis similiter
mus Salernitanus in Chronico cap. 143, Mazzæ assentitur Ughellus in Bernardo II, col 362,
Scriptorum Italiæ, part. II, col. 280, D additque corpus delatum esse in ecclesiam majo-
e ita loquitur : « In ipsius temporibus rem sanctæ Mariæ. Gaspar Musca in Compendio
t sacratissimum corpus B. Matthæi in Vitæ sancti Matthæi de his ait : « Anno vero 954
ibus, atque cum debito honore per jus- sub Agapito secundo (*papa*), Bernardus secundus
fati principis Salernum deducitur. Sed hujus nominis episcopus, ac Gisulphus princeps
et miracula, et quomodo fuerit reper- Salernitanorum die sexta Maii, corpus apostoli ex
ıodo nunc pandere omittimus. Postmo- Pæstana civitate Salernum, in cathedralem eccle-
nnuente, fideliter innotescamus, atque siam sub vocabulo Sanctæ Mariæ Angelorum
e annectere faciamus : Hæc anonymus, transferri curarunt, in qua requievit annos 121. »
o principe Salternitano memorans in- De hac translatione itaque non videtur dubitan-
icet id non appareat loco allegato, quia dum.
, in quo de Gisulpho agitur, est eo loco 67. Attamen alia nonnulla veniunt examinanda,
ı Excerptis quæ Heremperti nomine ha- quæ in corporis inventione et ante translationem

Salernitanam narrat Marsilius, et breviter laudatus Musca perstringit his verbis : « Quo tempore beatissimus apostolus Pelagiæ cuidam moniali vetulæ in somnis corpus suum manifestans, ipsa filio Athanasio monacho, qui in altari quodam a barbaris diruto, et vepribus undequaque contecto, sacrum corpus reperiens, exinde ad parvam ecclesiam prope Pæstanam civitatem locavit. Hinc vero Joannes Pæstanus episcopus ad cathedralem vocabulo Sanctæ Mariæ eximia pompa deportavit. » Marsilius cap. 7 una cum relatione ms. habet, Pelagiæ apparuisse sanctum Matthæum tribus consequenter noctibus, eique varia indicasse signa, quibus sacrum corpus reperiretur, jussisseque omnia eam indicare Athanasio filio, et cum eo corpus quærere. Tertia autem nocte, si rem recte enarravit auctor, eadem visio apparuit etiam Athanasio monacho, et utrique pœnam minitatus est apparens apostolus, nisi ad sacrum corpus quærendum se accingerent. Quapropter mane simul egrediuntur per viam indicatam, quærunt data indicia, et cito reperiunt. Fodiendo igitur altare detegunt, amotaque mensa marmorea, sacrum corpus inveniunt. Hoc vero defert Athanasius ad matris domum, ibique asservari jubet, inquit Marsilius, « quandiu divina quapiam revelatione moneatur, quid de eo sit deinceps ab ipsis agendum. » Nihil in ms. legitur de exspectata hac revelatione, nihil quoque de mandato apostoli, quod Marsilius astruit, cap. 8, ut corpus transferretur Salernum.

68. Post apparitiones Pelagiæ et Athanasio factas, in quarum ultima minæ erant adjunctæ, in ms. inventio sic refertur : « Qua comminatione compulsus Athanasius, falcastrum (instrumentum falcis instar ad rescindendum vepres) arripiens, prædictum sibi locum curiosa indagatione cœpit inquirere. Sed is locus tanta erat veprium densitate contectus, ut nullus, qua ingredi posset, pateret aditus. Et cum veprium densitatem toto nisu succideret, tandem eversa ecclesia, ut sibi per revelationem ostensa fuerat, oculis illius apparet : sed altare, quia congerie spinarum atque urticarum admodum erat contectum, minime poterat intueri. Tunc cæsis, quæ supererant, spinis ac sentibus, ad quod jam flagrandi desiderio intendebat, ipsum etiam altare invenit : inventum cum magna cautela reserare tentavit : et ut marmor, quo idem altare erat opertum, ex suo loco movisset, illico locus quadris contextus lateribus, in quo corpus sanctissimi apostoli et evangelistæ quiescebat, apparuit. Inde Athanasius tremebundus corpus apostoli detegens, cum multa diligentia sindone munda involvit, suisque imponens humeris ad proprium habitaculum remeavit, et pretiosum thesaurum matri custodiendum dedit . » Mox in ms. sequitur, voluisse Athanasium primo Constantinopolim, deinde Romam, cum sacro corpore navigare; sed ab utroque itinere impeditum. Eadem narrat, cap. 8, Marsilius, sed non sine adjunctis aliquot, quibus facta in ms. relata magis improbabilia, et magis, quam necesse est, [illegible] Athanasius.

69. Quare ista quoque ex ms. hæc tra[illegible] « Interea clam sanctissimum corpus Constantinopoleos deferre meditabatur ad urbem, [illegible] religionis gratia, sed lucri cupiditate [illegible] Ignorante itaque matre, tollens apostoli [illegible] Amalphiam adire tentavit, sperans se ibi [illegible] inventurum esse navigium, quo Constantinopolim properaret. Cumque festinus lembum [illegible] velo remoque nitentibus nautis, ad loc[illegible] disposuerat, pergit ire. Sed ut navis [illegible] terra discessisset, ruunt agmina ventorum [illegible] et tempestas exorta est, in tantum [illegible] vix ad portum, quem reliquerat, remeare [illegible] ille frustratus consilio, iterum secum [illegible] qualiter cum sanctissimo corpore Romam [illegible] raret : sed nequaquam Dei valuit obsistere [illegible] tati, qui tale in has partes dignatus est tra[illegible] donum. Nam denuo navigio præparato, [illegible] validis in remigando viris, placida æqu[illegible] ingressus. Sed antequam littus vix oculis [illegible] set, ingens procella subito erupit, ita ut vix [illegible] ginem evaderent pelagi. Tandem, quamvis [illegible] magna mœstitia, semivivus suos redit ad [illegible] cumque cognovisset veraciter, sibi Deum [illegible] et adeo contra se insensibilia elementa pugn[illegible] in ecclesia, quæ non longe a cella illius [illegible] sacratissimum abscondit thesaurum. » Hæc [illegible] ex quo nequit certo colligi, Athanasium Constantinopoli aut Romæ sacrum corpus [illegible] luisse, ut scribit Marsilius. Lucrum [illegible] poterat, etiamsi corpus non vendere, [illegible] lentia et liberalitate eorum, quibus [illegible] Alia Marsilii adjuncta mitto.

70. Post data verba auctor [illegible] tuisse Joanni episcopo Pæstano inventum [illegible] poris sancti Matthæi ; eumque cum clericis [illegible] perrexisse per auram pluviam et ventosam [illegible] cum, ubi depositum erat ; eoque vocari [illegible] Athanasium. Hunc, ubi advenerat, de inven[illegible] pore interrogat, ac tergiversantem minis [illegible] sic obtinet, ut ad videndum sacrum corpus [illegible] tur, illudque cum clericis videat. « Episcopus ait auctor, sacrum corpus (jam visum) sindo[illegible] rum involutum annuli sui impressione sig[illegible] gnatum in arca seris munita, sigillis simili[illegible] signata, reposuit. » His factis, si credimus [illegible] petiit episcopus, ut Athanasius monachus [illegible] tibus cibum quæreret et apponeret. At ill[illegible] quidem habebat, sed vino prorsus carebat. [illegible] pus igitur inter comedendum afferri jussit [illegible] vasculum, quod omnibus sufficiens vinum [illegible] si vera narrat anonymus, qui ea pluribus [illegible] Marsilius vero plura etiam adjungit. Mihi, [illegible] omnia illa magis suspecta sunt falsitatis, [illegible] ipsa verba huc transferre lubeat. Apertius [illegible] mentum, quod sequitur, ac si noctu per fe[illegible]

enarravit Marsilius, cap 10: « Cum autem fama signis miraculisque longe lateque vulgaretur, et Landulphus Beneventanus princeps audisset, Salernitanum populum beatissimi Matthæi corpus, Christo donante, possidere, convocans suos magnates et sapientes, Scitote, inquit, a Deo donatam salutem Salernitanis advenisse, eosque corpus sanctissimi apostoli et evangelistæ Matthæi, ipso revelante, in Lucaniæ finibus repertum, cum hymnis et laudibus intra urbis suæ mœnia collocasse. Unde, si placet, Salernitanum principem atque pontificem pariter obsecrando mandemus, ut ad tutelam nostræ quoque civitatis ex eodem sanctissimo corpore partem aliquam largiri dignentur. Illis autem principis dicta probantibus, missi sunt protinus illustres viri Salernum, magni muneris preces humillimas deferentes. Quos princeps et pontifex benigne suscipientes, atque eorum petitionibus annuentes, brachium illis sacri corporis summa cum reverentia tradunt suis concivibus deferendum. Quo accepto, plurimum gratulantes, immensasque Deo atque apostolo Christi gratias referentes, incomparabilique dono tripudiantes, Beneventum concito gradu regressi sunt. Sed antequam urbis mœnibus applicuissent, idem princeps et episcopus, qui tunc eidem civitati præerant, cum omni populo utriusque sexus et ætatis eis obviam exierunt, atque cum hymnis et laudibus sacri corporis brachium honorabiliter transtulerunt, atque intra urbis mœnia reverenter collocarunt. »

76. His additur beneficium, quod accepisse asseritur Landulphus cognomento Græcus, qui Beneventi carcere erat reclusus, et manibus pedibusque vinctus. Dum enim audiebat sonitus festivos, intelligebatque eos edi ob allatum sancti Matthæi brachium, eidem sancto se commendavit, et mox omnia vincula sua dirupta vidit, mirantibus cunctis, qui aderant. « Cumque hoc principi fuisset relatum, inquit auctor, eum ocius de carcere educi mandavit, atque ante suum conspectum adduci: quem placitis correptum verbis suo confestim honori restituit, pristinamque illi gratiam redonavit. » Hactenus auctor anonymus, qui verisimiliter floruit sæculo x, cum nihil tradat de iis, quæ sequenti sæculo facta videbimus; imo vehementer suspicor, non alium esse ab anonymo Salernitano, qui verbis num. 65 datis de hisce uberius se scripturum promisit.

§ VI. *Corpus iterum inventum Salerni, et ad novam ecclesiam translatum. Varia Sancti beneficia.*

77. Quanquam non satis novimus, quo tempore aut cujus opera corpus sancti Matthæi in Lucaniam fuerit delatum, illud tamen ibidem anno 954 inventum, et Salernum opera Gisulphi principis et Bernardis episcopi Salernitani translatum scriptores testantur tam antiqui, nimirum Anonymus Salernitanus, qui fere eodem vixisse tempore videtur, et Leo Ostiensis, ut fidem iis negare nequeamus. Quam facile autem illius corporis memori rire potuerit in Lucania, ubi depositum fu ecclesia prope Pæstum, civitatem bellicis m prorsus dirutam, clare perspiciemus ex iis sequenti sæculo contigerunt in ipsa civitate nitana, ubi similiter primo fuit oblivione per ac postea feliciter inventum. Baronius ad 1080 ex conjectura verisimillima dicit, o bellorum discrimina occultatum fuisse. et, didit, ex hominum memoria jam effluxer fere solum ignotus erat locus, ubi fuerat depo Hoc autem non raro contigit de aliis quoqu ctorum corporibus, quæ timore nimio, ne au tur a quoquam, deposita fuerant loco pau gnito, et sic aut multo tempore latuerunt aut num latent.

78. Certum quoque est, tempore S. Gregorii VII inventum fuisse Salerni corpus sancti M et secundam hanc esse inventionem sacr thesauri in regno Neapolitano, licet M cap. 9 secundam inventionem cum prima dat. Annum inventionis secundæ nullibi a tum invenio. At cum, temporibus Gregorii phani archiepiscopi Salernitani, et Salernum Roberto Guiscardo, facta sit illa inventio, ut ex litteris Gregorii ad Alphanum mox rec non potest longe abesse ab anno 1080, quo a Baronio. Nam anno 1077 Salernum a Guiscardo occupatum existimat Murato *Annalibus Italiæ*, ad annum 1077. Alii aut 1076 illius civitatis expugnationem r Obiit autem laudatus Robertus anno 108 Gregorius VII, imo et Alphanus archiep secundum Ughellum. Inventio igitur certo inter annum 1075 et 1085, ideoque, ut mi centum et viginti annis post primam, ut nu tione cum illa confundi valeat. Recte igitur inventiones distinguit Gaspar Musca in Com de Vita et translationibus sancti Matthæ archiepiscopis Salernitanis.

79. Epistola S. Gregorii VII, ex qua jan colliguntur, apud Baronium ad annum 10 tatur hoc modo: « Gregorius episcopus servorum Dei fratri et coepiscopo Salernita phano salutem et apostolicam benedictione vinæ pietatis respectui gratias ingentes refe cujus dignatio thesaurum magnum totique profuturum nostris temporibus misericordi velavit. Non immerito tuæ quoque dilectio tulamur, quæ tantæ lætitiæ cœlitus revera o participes nos efficere sollicite procuravit. mus siquidem et incunctanter asserimus, de corporis inventione non solum ipsum beatu thæum apostolum, verum etiam cæteros coap los cum Sanctis omnibus ipsisque cœlestibu ritibus, et gloriosa Dei Genitrice Maria, morta congaudere, atque ipsorum omnium studia humanum genus hoc tempore, quam aliis, propensiora multumque esse uberantior

æteris temporibus sanctorum nos pa- A
pia non deserunt; certissime tunc po-
n speranda sunt eorum auxilia, cum san-
eorum corpora nobis quasi rediviva divino
ınifestantur: et sicut per corporei aspectus
ı tanquam fides cernitur, spes jam te-
ita eorum beneficia tunc erga devotos
i, uberiusque redundare credendum est.
iam sancta universalis Ecclesia, dudum
turbinibus variisque procellis impulsa, cla-
suum a Domino exauditum non dubitet, sed
:i littoris securitatem alacres oculos e vi-
ɔndens, beati Matthæi apostoli præsidium
ɔntempletur: quoniam jam nunc non dubie
ɔortu, cui suam præsentiam ostendit guber-
ıtiquus. Quapropter de tanti thesauri reve-
tua fraternitas exsultet in Domino, et bea-
; reliquias debitæ venerationis obsequiis
ımplectens, gloriosum ducem Robertum,
ıe nobilissimam conjugem hortetur et mo-
uatenus tam insigni patrono, qui se eis
trare dignatus est, reverentiam et honorem
r exhibentes, ipsius gratiam et auxilium
ıque promereri nisibus summæ devotionis
ant. Dat. Romæ XIII Kal. Octob. » Hacte-
gorius, cujus Epistola procul dubio data
tquam pacem inierat cum Roberto Gui-
quod factum est anno 1078, ut ostendi ad
embris in B. Victore III, § 8, cum hono-
de Roberto faciat mentionem. Rursum
certo est epistola Gregorii, antequam Roma
084 discederet, et verisimiliter ante condi-
oberto sancti Matthæi ecclesiam, de qua
am, ut necesse sit, tam inventionem, quam
nem Epistolæ Gregorii figere circa annum
ıoc enim ipso anno contigerit, aut uno
ı anno citius aut serius.

ɜ constructo sancti Matthæi templo post
atum Salernum in *Chronico Casinensi*, lib. III,
, leguntur sequentia: « Civitate autem po-
ɔertus ecclesiam sancti apostoli et evan-
Matthæi inibi construi jussit, in qua etiam
ejusdem apostoli corpus summa cum ve-
ıe locavit, os integrum brachii ejus, argen-
:a reconditum ad suam filiorumque tutelam
ns. » De hujus ecclesiæ constructione illu-
.us Marsilius, cap. 9, pag. 71, ista scribit:
ınte igitur Roberto Guiscardo, ac sedente
o VII, triginta circiter anni ab inventione
ant (imo centum et circiter viginti quinque
ntione illa, de qua loquitur, in partibus
e) magnificentissimum templum divo apo-
ɔnstruitur æræ ipsius Roberti peculiari, in
novam veluti translationem sacræ reliquiæ
repositæ sunt, et hodie quoque religiosis-
ɜservantur, et singulis quibusque annis
lonas Maii festum ipsius divinæ translatio-
ımniter celebratur, quo clerus universus,
:, et comprovinciales episcopi omnes con-
venire ac primis Vesperis nec non missæ solemni
pontificalibus induti interesse, certa proposita
pœna tenentur. Quod et sine intermissione hactenus diligentissime servatum est, et assidue servatur. » Post hæc laudatus auctor vergit ad descriptionem regionis Picentinorum, et urbis Salernitanæ quæ, ejus est metropolis ad mare Tyrrhenum et sinum Salernitanum sita. Tum templum jam dictum, quod metropolitanum est, late describit, illudque ait esse longitudinis passuum nonaginta, latitudinis vero triginta, et justæ itidem altitudinis.

81. Cryptam templi subterraneam, in qua depositum est corpus sancti Matthæi, similiter describit, et de corpore ibi servato ita loquitur, pag. 80:
B « Sed quod est in ipsa crypta venerabilius, et ex orbe toto Christianos homines allicit; quiescit ibidem sanctissimum et gloriosissimum Matthæi apostoli et evangelistæ corpus religiosissime collocatum: siquidem quadratum est in media crypta spatium, quod lapidei cancellatique parietes bicubitales ambiunt ad ulnas ex omni latere duodecim, quo veluti septo altare cingitur vetustissimum, sub quo thesaurus ille repositus est, ita ut locus ipse per ferreos cancellos commode videri possit. Tanta fuit autem olim et est hodie quoque celebritas loci hujus, ut non Salernitani modo, sed omnium circumquaque provinciarum incolæ assidue concurrant; imo vero et remotissimæ quoque gentes ex Europa tota frequenter confluant, et tam ingentem visuræ beatitudinem, et a Deo Domino ex hujus
C apostoli meritis petituræ divitias, honorem, vitæ diuturnitatem, optatam denique felicitatem in hoc sæculo, et (præcipue quidem, si sapiunt, gratiam Deo bene serviendi, obtinendique) gloriam in futuro perpetuam. Auget cum admiratione pietatem liquor pretiosus et sanctus (*manna* vulgo dicitur) qui ex beatissimo corpore manat, ad mala omni a propellenda antidotus præsentissima, quemadmodum frequens docuit experientia plurium sæculorum. Hæc de sacra corporis novissima translatione sufficiant, » inquit auctor, qui transit ad miracula quædam exponenda. At nonnulla ex illis jam exposui, alia quædam ad alios potius sanctos, quam ad sanctum Matthæum spectare videntur. Quapropter ea tantum huc traduco breviter, quatenus
D sancti Matthæi patrocinio prudenter adscribi possunt.

82. Mitto igitur quæ, cap. 11, refert Marsilius de translatis ad ecclesiam sancti Matthæi corporibus SS. Fortunati, Caii et Anthes martyrum: neque enim spectant ad sanctum Matthæum, et de dictis martyribus apud nos actum est ad 28 Augusti, ubi translatio ulla accuratius est exposita. Quod subjungit de pia anu, cui nomen erat Polisena, nequit certo attribui beneficio sancti Matthæi. Verba tamen pleraque auctoris huc transfero. Frequentabat illa diligentissime, ut pluribus refert, ecclesiam Sancti Matthæi, quotidie accedens ap

sacrum officium. « Factum fuit, inquit, ut, cum A solemni quodam die templi ingressa, toto corde gloriosum apostolum salutaret, et instrali sese aqua perfunderet, guttæ omnes, quæcumque pallium atque linteolos tetigerant, in aurum purissimum verterentur, quod et populus universus magna cum admiratione perspexit, et familiæ nomen ex accidenti edidit, quæ de Aurofino fictur, prout per patrum traditiones ad nunc usque diem fama pervenit. » Verum non apparet mihi factum istud ex sola traditione satis certum, nedum certo attribuendum sancto Matthæo. Ex traditione sola etiam fortasse scripsit Marsilius, quod subjungit de Salerno divinitus defenso contra Ferdinandum Sanseverinum principem Salernitanum. Factum tamen breviter subjicio. Valdemontius Lotharingus regnli frater, inquit, facili negotio occupaverat Salernum, ut pluribus narrat Muratorius, in *Annalibus Italiæ*, ad annum 1527. Ferdinandus princeps, re intellecta, confestim turmam colligit militarem ad civitatem recuperandam et cives punienda. « Tantum abfuit, inquit auctor, ut voti compos existeret, ut et confestim repulsus fuerit, et plurimos ex suis militibus omnis opis spatio desideraverit. Nec vero tam felicem fortemque operam opponant præstiterunt, qui et paucissimi inermes erant, sed stetere magno quidem numero in hostium conspectu pro civibus galea thoracaque milites cœlestis exercitus sub quatuor inductoribus eximiis, quos fuisse gloriosissimum Matthæum et res tutelares sanctos Fortunatum et socios, haud sane dubium fuit : cum copiarum fuerit spectaculum, et princeps ipse singulique milites ut ipsum, pacatis postea rebus, prædicaverint. » Hactenus auctor, qui eodem sæculo scripsit, rebus tamen gestis non adfuit, utpote necdum natus.

83. Subjungit aliud factum, quod ait contigisse circa idem fere tempus. Pauca nobis de illo sufficient. Fur sacrilegus locum sepulcri sancti Matthæi expilavit. Comprehensus ille fuit alia de causa, eaque occasione istud quoque crimen utro confessus. « Et post dies aliquot, inquit, tanto est fœdore (fœtore, opinor) ac mœrore corruptus, ut contracta propriæ carnis corruptio in pediculos fuerit paulatim conversa, quorum tanta epullulabat vis, ut non modo tunicas ejus omnes impleret, sed totum plane corpus passim erroderet. Quamobrem fœdissimis illis vermibus celeriter putrit, et justa divini Numinis ira quemadmodum ipse palam omnibus fatebatur, eo ipso morbo miseram evomuit animam. » In pauca similiter contraham, quod anno 1525 et 1526 contigisse auctor affirmat. Bernardinus quidam e Naccarellorum familia, dum feria sexta in parasceve prioris anni erat in ecclesia sancti Matthæi, dubitabat de particula sacrosanctæ crucis, venerationi proposita, et impia hæc verba protulit : « Eheu ! quid si Christi crux mons ipse Vesuvius fuisset ? » His dictis, statim obmutuit, mutusque mansit usque ad eumdem diem sequentis anni, licet de peccato suo multum doleret. Pridie illius diei, cum ad ecclesiam pergeret, monetur a mendico sancti Germiniani episcopi Salernensis opem implorare. Quando autem postridie ecclesia sancti Matthæi divino servitio interesset, proferente episcopo verba illa : « Ecce lignum crucis, ait auctor, Bernardinus, qui summa devotione procideret, divino Spiritu agitante, clamavit voce magna : Ecce lignum crucis, cæteraque verba singula deinceps explicuit, quæ per antiquos dicta sunt, et statim veluti mortuus cecidit; B vero, quia notus civibus erat, et nemo ignorabat illum antea loqui non potuisse, acclamavit populus universus : Miraculum ! miraculum ! et tunc per id tempus nullus sit in ecclesiis campanarum usus, sed ex veteri Ecclesiæ ritu ligneis indumentis soleat strepitus excitari lugubris, quandoquidem in sepulcro Salvator, pro miraculi tamen hujus novitate omnes campanæ confestim pulsatæ, cæteraque instrumenta omnia, quæ habebantur ecclesiis ad psallendum.

84. Interim ad se reversus Bernardinus profecit omnibus, quod hactenus agitaverat, non tantum, nempe ante annum ea ipsa die impudenter se nudelemque fuisse, quod sacratissimæ crucis particulam adulterinam et commentitiam existimarit; dieque loquendi facultate merito privatus fuisse : nunc vero præcedenti illa nocte secundum somnium locutum fuisse beatum Geminianum Salernensem, monuisseque, ut eadem ipsa hora, quæ tunc anno recurrente jamjam appetebat, suorum loco suum deploraret peccatum coram principe apostolo Matthæo ; et crederet eam Christi crucis esse portionem in quo Salvator Deus pro humana gente pependit : fecisse quidquid vir ille sanctus monuerat, et vehementissime Matthæum exorasse, ut fidei suæ protestationem Christo Domino dignaretur offerre, ac statim loquendi vim amissam recuperasse. Hæc omnia fusius ipse perque multos gemitus palam exposuit, rogavitque præsulem, ut miraculum istud curaret in acta referri ad perpetuam rei memoriam. Quamobrem publicis documentis jussit hoc diligenter comprehendi : quod tum ipsius Bernardini jurejurando, tum canonicorum omnium qui præsentes fuerant, solemni fuerant attestatione firmata. »

85. Post hæc pergit auctor ad beneficium delatum divinitus contra classem Turcarum Salerni. Hoc accidit, ipso saltem vivente, sed necdum Salernum degente. Secundum Annales Muratorii res facta est anno 1544. Audiamus Marsilium, rescisis tamen adjunctis aliquot non necessariis : « Eo tempore... Carolus V Romanorum imperator, Francisus I Gallorum rex de totius fere Italiæ primatu contendebant, impetravit Gallus a Solymano Turcarum principe classem validam et numerosam Haradieno Barbarussa præfecto, ut maritimas oras quæ cæsareæ factionis erant, vexaret atque diri-

ıctum hoc anno 1543. At, cum sequenti A anciscus I terribilem illam classem, quæ ilitatis attulerat, meliori consilio remitteret; ıssa in transitu varias civitates maritimas as partim frustra tentavit, et partim cepit uit, ut pluribus exponit auctor. Salernum invadere voluit. « Plane ubi in ejus con- devenit, inquit Marsilius, armorum ful- aspectus feritate terribilis, civibus cunctis et compedes, urbi autem barbaram vasta- denuntiabat. Quocirca ad trucem tympano- ıitum et minaces tibiarum modulos, usque ›pulus universus expavit, ut demigrantes ınimo consternato, et summa cum trepi- fere omnes ad montana confugerent Fer- ım maxime æstas sub septimum Kalendas B es, et tanta erat cœli marisque tranquilli- immobile plane videretur pelagus : Barba- utem prædensa navigiorum acie jamjam s, tormentis in fronte collocatis, pronun- t milites descensionem facerent, et prædæ cendiis incumberent : cum ecce tempestas ıtissima repente exoritur, et veluti prodi- horribili terræ motu mare concutitur inter ıam atque Salernum : inusitata præterea um ventorum conjuratione usque adeo um intimuit, ut immensis fluctibus ja- ıssis in littus adigeretur, navesque om- ıntibus malis, atque inter se proris ad- ıc puppibus concurrentes ingenti cala- collisæ ac diffractæ, luctuoso naufragio C ıntur. »

Accessit quoque miraculo visus in cœlo ımmæ proceritatis, ipsaque prolixæ barbæ la canitie conspicuus, qui videbatur illam procellam, et pro sua quasi civitate pu- visæ sunt etiam validissimæ promptissi- militum et civium cohortes, fulgentibus ri coronam galeis atque thoracibus, urbem a quasi statione defendere. Unde constat, ım illum barbarum ea die contremuisse, issimis triremibus,quæ vix evaserunt inco- ultra Palinurum, invalescentibus ventis, fuisse. Cætera navigia cujuscumque generis ıe quassata sensim absorpta sunt, vel fatali e desederunt, prædaque omnia, quam per D nefas barbarus undecumque collegerat, nitanum littus ejecta, incolis occupantibus sita. Cum igitur imminentem cladem tam ventu, non humanæ vires, sed Deus Opt. vertisset, acceptum id Salernitati tulerunt s et meritis Matthæi et Andreæ apostolo- c Almalphitanam, ille Salernitanam plagam ırat. Quamobrem sequenti die Salernitanus s Deo ingentes gratias egit : et deinceps ıis ea ipsa die miraculi memoria renovatur, t proprium ob id Officium celebratur in majoris ecclesiæ, et per civitatem solemni ione discurritur, in qua alternis precibus Diva Divæque omnes propitiantur, et sacrum missæ solemne conficitur. » Hactenus Marsilius annis circiter triginta quinque post rem peractam, quando multi procul dubio vivebant Salernitani, qui factum illud viderant, et de adjunctis omnibus poterant judicare. Eadem brevius referunt Musca, qui Marsilio convixit, in archiepiscopis Salernitanis, pag. 56, Mazza, in *Historia Salernitana*,cap. 6, et Ughellus, tom. VII in *Archiepiscopis Salernitanis*, in Nicolao Rodulpho, qui tunc præerat Salernitanæ ecclesiæ. Redeo ad Marsilium.

87. « Novissime placet illud non reticere, inquit, quod nobis ipsis in hac ecclesia sedentibus ante biennium contigit. Tametsi enim ab eo die, quo locus ille fuit per sacrilegium contaminatus, ubi B gloriosissimus apostolus jacet, divinus liquor perexiguus semper emerserit, adeo ut vix multorum dierum spatio modica potuerit ejusdem quantitas hauriri ; advenientibus tamen illustribus ex Sarmatia viris Georgio Radziroil, episcopatus Wilnensis coadjutore, et Alberto Radziroil fratre, et duce in Olica ; ac devote petentibus, ut et loci videnti et mannæ ipsius in patriam deferendæ copiam faceremus, libenter utrumque concessimus : lagenamque ipsam, quæ pridie arida pene fuerat, sacro humore adeo repletam undantemque reperimus, ut liberaliter principibus ipsis viris eorumque comitibus potuerimus ipsam distribuere. Imo vero et duas ampullas eodem liquore plenas ad Gregorium XIII P. M. deferri curavimus , quas C et gratissimas exstitisse per litteras accepimus. Tantæ igitur rei novitatem valde admirati sumus; et veriti, ne beatissimus apostolus huic populo ob scelera multa succenseat, precari numquam desistimus illum, ut civitatem istam civesque omnes dignetur pro sua consueta bonitate protegere. »

88. « Tandem et illud placet inter miracula recensere, quod ex universa provincia frequentissime afferuntur homines utriusque sexus, qui malis spiritibus acerrime divexantur : et eos omnes ante ipsum D. Matthæi altare constitutos sacerdos unus imposita manu liberat. Quod sane, tametsi ab ipso translationis initio factitatum assidue fuit, quia tamen ad hæc usque tempora perseverat, et nobis etiam videntibus quandoque peractum est, D non fuit ulla ratione prætereundum silentio. » Ita auctor. Ex ultimis verbis colligo, multa sancti Matthæi beneficia scriptis consignata non fuisse : neque enim energumenorum liberationes invenio scriptas.

89. Ex illis unum Sancti beneficium Salernitanis præstitum refertur a Romualdo II archiepiscopo Salernitano, qui omnia præsens videre potuit, cum patria fuerit Salernitanus, et secundum Ughelli chronotaxim jam patriæ suæ præesset archiepiscopus, quando res peracta est, aut quadriennio post archiepiscopus fuerit factus ex chronotaxi Gasparis Musca. Factum a Muratorio, in *Annalibus Italiæ*,

refertur ad annum 1162, atque ita exponitur a Romualdo, tom. VII *Scriptorum Italiæ*, col. 205. Guilhelmus I Siciliæ rex cognomento Malus, Post compressos rebellionis motus in regno Neapolitano, « et sic recuperata terra tota (cum exercitu), Salernum venit. Et quia indignatus erat Salernitanis civibus, urbem intrare noluit, sed juxta eam tentoria fixit. Cœpit autem a civibus magnam pecuniam petere. Quam quum illi statim solvere non possent, inventa occasione plurimum indignatus, quosdam ex eis suspendi fecit, comminatus aliis, quod, nisi pecuniam cito solverent, urbem destrueret. Beatus autem apostolus Matthæus, qui Salernitanæ civitati a Deo patronus datus est et defensor, civitatem suam in tanto discrimine non reliquit. Nam quum rex in eo esset proposito, quod multa mala Salernitanis inferret, media die, quum tanta esset serenitas, quod nulla in aere nubes appareret, subito a Septemtrione ventus validus cum ingenti pluvia, et turbo impetuosus erupit, qui totius exercitus tentoria universa dejecit, et tentorium regium in eminenti positum sic a loco, in quo fixum fuerat, impulit et commovit, quod regem dormientem pene prostravit. Expergefactus rex, et tanta inundatione attonitus, cœpit fugere, et Apostoli auxilium invocare, et vix in quodam parvo tentorio fugiens se recepit.

90. Et licet rex animi sui timorem super hoc facto dissimularet, magnates tamen curiæ et viri prudentes manifeste noverunt, hoc miraculum virtute apostolica perpetratum. Apostolus enim in hoc facto et commisso sibi populo et regi manifeste consulit, dum et commissum sibi populum a periculo eruit et regem, ne propositum malum perficeret, impedivit. Rex ergo, quod factum fuerat, secum recogitans, et indignationem apostolicam pertimescens, quum se moraturum circa Salernum aliquantulum disposuisset, mutato proposito, altera die galeas (id est triremes) intravit, et festinanter in Siciliam rediit. » Hugo Falcandus qui eodem etiam sæculo scripsit, in *Historia Sicula*, ibidem post Romualdi chronicon edita, de facto prodigioso plane consentit ; sed causam prodigii attribuit morti alicujus innoxii Salernitani, qui regis jussu cum aliis fuerat suspensus. De turbine hanc, ut credit, ob causam exorto, ita loquitur col. 299 : « Cum enim adeo serenus esset aer, ut nullum prorsus in eo nubis vestigium appareret, tanta repente tempestas exorta est, tonitrua, coruscationes, et imbrium inundatio subsecuta, ut per totum exercitum instar rapidissimi torrentis aqua decurreret, et tam ipsius regis, quam cæterorum omnium tentoria, paxillis avulsis ruptisque funibus, procella subverteret, tantusque regem et universum exercitum terror invasit, ut, rerum omnium jactura posthabita, cogerentur de salute propria desperare. » Hoc ille, ut dixi, evenisse putat ob cædem civis innocentis, Romualdus ad conservationem urbis et plurium innocentium a damnis inferendis. Occulta Dei consilia neuter scire potuit ; at mihi conjectura Romualdi præferenda videtur, quia terribilis ille [illegible] eum revera effectum produxit, ut nullum [illegible] damnum Salernitanis sit illatum ; sed vitam [illegible] non reddidit.

§ VII. *Reliquiæ variis locis servatæ : loca [illegible] sacra S. Matthæo dicata.*

91. Restant nonnulla dicenda de reliq[illegible] Matthæi, quæ a reliquo corpore separata ser[illegible] Mazza quidem, in *Historia Salernitana*, cap. [illegible] sancti Matthæi apostoli corpus integrum, [illegible] dente ac brachio, servari in altari eidem [illegible] de quo egi num. 81. At illud certiori [illegible] sive ossium inspectione probatum velim, [illegible] tam stricte sumendum non est, ut credam [illegible] nihil reliquiarum sancti Matthæi ad alia [illegible] loca pervenisse. Interim laudatus auctor [illegible] dentem unum et brachium Sancti in supe[illegible] crario ejusdem ecclesiæ conservari. De [illegible] etiam loquitur Marsilius, cap. 9, pag. 79, ub[illegible] nit servata in sacrario, atque dentem illum p[illegible] esse in cruce argentea variis reliquiis ditat[illegible] dextra (parte crucis) gloriosissimi Matthæ[illegible] alius, de quo et nos, inquit, supra loci[illegible] Insinuat igitur, esse illum ipsum dentem, [illegible] cessus fuerat Athanasio monacho corpus [illegible] tori, ut dictum num. 74 ; quique eidem [illegible] deinde est, quemadmodum expositum [illegible] De brachio laudatus Marsilius ita loqu[illegible] et D. Matthæi brachium illud, quod [illegible] quondam princeps a Gisulpho precibus [illegible] rat : quamvis argento concluditur, [illegible] tamen carnis et ossium aspectus [illegible] Hæc Marsilius, non explicans, qu[illegible] chium, quod sæculo x Beneventi [illegible] asseritur, postea relatum fuerit Salernum. Verum sicut corpus S. Januarii sæculo IX [illegible] Neapoli Beneventum, indeque rursum [illegible] demumque Neapolim relatum, tali [illegible] modo brachium sancti Matthæi Salernum [illegible] potuit. Certe illud modo Salerni esse, [illegible] tem, etiam asserit Musca in Compendio [illegible] dato.

92. Si autem illud ipsum sit brachium, [illegible] fuit sæculo x Beneventi, videtur et alterum [illegible] chium a reliquo corpore separatum fuisse sæc[illegible] Quippe Robertus Guiscardus ex invento co[illegible] integrum os brachii pro se retinuit, ut vidimus [illegible] 80. De illo osse in *Chronico Casinensi*, i[illegible] cap. 57, relata Roberti morte; hæc leguntur interea (Robertus) ad diem obitus sui bra[illegible] sancti apostoli et evangelistæ Matthæi cap[illegible] suis, filio suo, Salerni reportandum, atque r[illegible] dum reliquit. Sed illi substantia pauperes, pauperiores, thecam argenteam, in qua s[illegible] brachium erat reconditum, inter se dividun[illegible] que Hierosolymam pergentes, sanctas r[illegible] usque ad diem obitus sui apud se retinue[illegible]

:tem autem venientes, supradictas reli- A
is sociis, pueris suis contradunt, qui
.ctum brachium temporibus Girardi ab-
ınc locum detulerint, loco suo scribe-
.de lib. IV, cap. 73, laudatus auctor hæc
ic interea abbas (Casinensis Girardus)
Beneventum in Apostolico servitio per-
. certo certius brachium sancti apostoli
ıtæ Matthæi in eadem civitate recondi-
dicisset, ad se jam dicti brachii custodes
qualiter, vel quo ordine ejusdem sancti
ıchium habuissent, percunctari studio-
ɔit. Qui dum retulissent, qualiter illud
ɔertus dux detulisset in expeditione,
'a Alexium imperatorem habuerat, ac
ɔellanis suis ad mortem reliquerat, ipsi-
ɔdum in die obitus sui sibi dimiserant,
ıere illos attentius cœpit, ut tanta di-
nensi cœnobio conferrent.
ıutem ocius se hæc adimplere fatentur,
os quacumque hora ad conversionem
ɔnt, absque aliquo pretio illos in hoc
reciperet. Quod cum abbas libentissime
um spopondisset, illi confestim sanctas
l hunc locum ferendas eidem abbati
. Suscipiens igitur idem abbas sanctas
diuque deosculans, per hujus nostræ
ɔnis fratres ad hoc monasterium trans-
ıduit. Ad cujus adventum omnes ter-
ınc inhabitabant, cum ingenti devotione
obviam processerunt. Sane cum hæc ad
ræ congregationis notitiam pervenissent, C
li exsultatione repleti, ac solemnibus
ı induti, cum lampadibus et thymia-
ɜque ad portam veterem exierunt, ac
'ati sanctum evangelistam adoraverunt:
ue cum maxima reverentia deosculave-
n hymnis et laudibus illud in monaste-
lucentes, atque in argentea capsa, tur-
: aptata, sanctum brachium recluden-
ntea trabe ante beati Benedicti altarium
ınt, anno Dominicæ Incarnationis mil-
tesimo vicesimo secundo. » In Adnota-
le Nuce editoris additur brachium illud
ari, in theca argentea, brachii forma.
ıus noster in Itinerario Ms., quod a
ana usque ad reditum in Belgium con- D
ıg. 108, inter reliquias, quas vidit in
ısinensi, illud os brachii sancti Matthæi

ı in variis ecclesiis reliquias nonnullas
lthæi exhibet. Inter numerosas autem
esias una est sancto Matthæo dicata,
minatur *in Marulana*, pro *in Martana*,
ɜqua est tropæis Marii, ut varii scripto-
ıt. Martinellus, in *Roma sacra*, pag. 257,
c sancti Matthæi ecclesia *in Merulana*,
ma, in regione montium, eundo a Basi-
:iæ Majoris ad Lateranum. Annexum

habet monasterium, et, ut laudatus auctor observat, olim erat Fratrum, qui appellantur Cruciferi, nunc est sub cura Fratrum S. Augustini, nimirum Hybernorum, ut addit auctor recentissimus. Observant præterea auctores, ecclesiam illam recenseri inter titulos Cardinalitios, et quidem inter antiquiores, ut pleriquê addunt. Nonnulli etiam asserunt, constructam fuisse circa annum 600 quod non lubet examinare. Hoc certius est, dedicatam fuisse a Paschale II, sive id factum fuerit post constructionem primam, sive post instaurationem. Etenim laudatus Martinellus longam recitat inscriptionem, quæ consecratio illa asseritur in hunc modum. « In nomine Domini nostri Jesu Christi. Amen. Anno Incarnationis Dominicæ 1110, indictione III, feria VI quartæ Dominicæ in Quadragesima, die Incarnationis ejusdem D. N. Jesu Christi, pontificatus D. Paschalis Papæ II anno 11 (omnes notæ concordant anno 1110) dedicata est venerabilis hæc ecclesia in honorem Dei, B. Mariæ semper Virginis, et beati apostoli et evangelistæ Matthæi, cum quatuor altaribus, quæ sunt in ea. Quæ consecratio facta est a præfato domino, et venerabilissimo Pontifice Paschali II papa. In majori siquidem altari celebravit idem D. papa missam in honorem B. Matthæi. Coadjutores vero ejus fuerunt septem ; videlicet Raynerius de Ostia, Riccardus de Portu, Petrus de Tibure, Julianus de Ferentino, Anastasius de Alba, Petrus de Tusculano, Antonius de Amelia, præsentibus omnibus, S. R. E. Cardinalibus, presbyteris, et diaconibus, nec non innumera cleri et populi Romani multitudine.

95. In majori autem altari, consecrato a præfato D. papa, cui etiam præfati episcopi astiterunt, fuerunt hæ reliquiæ collocatæ : et primo de ligno sanctæ Crucis, brachium sancti Matthæi, de lapide sepulcri Christi etc... Et ego Paschalis papa universalis Ecclesiæ cum præfatis episcopis has sanctorum reliquias oculis propriis vidi, manibusque meis attrectavi, et recondidi cum antiquo titulo in arca marmorea sub altari majori. » Addit indulgentias visitantibus ecclesiam illam a die consecrationis 25 Martii usque ad Octavam Pentecostes ; et in festo sancti Matthæi 21 Septembris. Cæterum per brachium sancti Matthæi, quod in altari reconditum, aliquod os brachii intelligendum puto, non totum brachium. Pancirolus in opere Italico *De Thesauris absconditis*, Romæ in ecclesia sancti Matthæi pag. 137 asserit, aliud brachium sancti Matthæi servari in basilica sactæ Mariæ Majoris, aliud rursum in ecclesia sancti Marcelli papæ : et in indice reliquiarum adjungit sancti Matthæi costam haberi in ecclesia S. Nicolai in Carcere. His omnibus consentit Piazza in Hemerologio sacro ad hunc diem, ubi addit, nonnihil etiam reliquiarum sancti Matthæi servari in basilica Vaticana sancti Petri, et in ecclesiis sanctorum apostolorum et S. Cæciliæ ; variaque enumerat Romæ sancti Matthæi sacella, quæ brevitatis causa mitto.

ianorum, pag. 483 ecclesiæ Carmeli- A tensis in Brabantia prope Iovanium. Hæc laudatus
47 ecclesiæ S. Maximini monialium Rayssius, qui et dentem Elnone, sive in S. Amandi
tiniani, pag. 560 ecclesiæ monialium cœnobio, jam supra memoratum, reliquiis accenset.
iis in majore Nazareth, pag. 584 eccle- 100. Transeo in Galliam, ubi variis locis cre-
tii tertiæ Regulæ S. Francisci, et de- dunt se habere caput sancti Matthæi. Albertus le
l sacello S. Margaritæ. At omnes istæ Grand in opere Gallico de sanctis Britanniæ Armo-
itur esse particulæ, ut difficultatem ricæ pag. 600 in Vita S. Tanguidi abbatis refert,
am pariat. caput sancti Matthæi sæculo VI per mercatores Ar-
o, nostro plurimis etiam locis osten- moricos clanculum fuisse ablatum ex Ægypto,
Matthæi reliquiæ, interque eas una translatumque in Britanniam Armoricam, ibique in
s. Et sane mirandum nemini esset, si diœcesi Leonensi constructum monasterium, in quo
toli reliquiis plus obligisset Belgio, sancti caput fuerit depositum. Addit geminum pro-
ovinciis, cum Carolus V imperator in digium, videlicet scopulum in mari exstantem
t sæpe degere solitus sit, idemque ali- fuisse a navi perruptum, dum caput advehe-
ii fuerit, ubi eas accipere potuit, et batur; alterum in constructione monasterii patra-
m portare aut transmittere. Aliis quo- B tum; sed utrumque indiget documentis multo anti-
iquiæ sancti Matthæi in Belgium diu quioribus, quam proferri possint, ut fidem inveniat.
i potuerunt. At quomodo allatæ fue- Ipsa quoque allatio capitis ex Ægypto non videtur
nio apud Rayssium, qui eas recenset certior quam ante memorata corporis ex Æthiopia
hylacio Belgico. Primum certe locum translatio. Verumtamen dictam capitis translatio-
Sancti, quod pag. 394 attribuit ora- nem narrant etiam Carolus le Cointe in *Annalibus*
xellensis his verbis: « Locum hunc *ecclesiasticis Francorum*, ad annum 555, num. 21, Lu-
m in modum venustat rarum illud dovicus Bulteau in *Compendio Historico ordinis*
ssimi videlicet apostoli et evangelistæ *S. Benedicti*, lib. II, cap. 28, num. 2, uti et con-
integrum, sumptu et valore maximo structionem monasterii, sancto Matthæo dicati, de
rgentea imagine, eumdem apostolum qua nequit dubitari. Mabillonius, in *Annalibus Be-*
naturalem hominis altitudinem exce- *nedictinis*, tom. I, pag. 152 ad annum 563 fundatio-
nte, circa cujus humeros circumvo- nem monasterii exponit, de translatione vero capitis
atramentarium illi vasculum porrigit. sancti Matthæi dubitanter loquitur hoc modo:
æediviti ex ebeno pegmate artificiosis- « Dein monasteria a Paulo (episcopo Legionensi,
o, in quo præcipua dicti apostoli mi- de quo apud nos actum tom. II, Martii a pag. 108)
is crustis et laminis incisa, variaque C constructa, in primis Gerberense, cui Tanguidus
condecorata complectuntur. Idem, abbas præfectus, is qui S. Matthæi monasterium in
ribit ossa sancti Matthæi, id est, ali- extremo Armoricæ apud Leonenses promontorio
us, ecclesiæ collegiatæ S. Salvatoris sub medium sæculum sextum construxisse perhi-
dria; rursum pag. 314, ecclesiæ ca- betur, ob id in Finibus-Terræ cognominatum. Oc-
censi de sancto Matthæo apostolo et casionem tradunt sancti apostoli caput ex Ægypto
o ossa, unum grande, aliud medio- a quibusdam mercatoribus Leonensibus allatum.
451, Rutilensi Cartusiæ ad Mosam Novum asceterium consecravit Paulus, eoque Tan-
n) in ducatu Luxemburgensi « sancti guidus e Gerberensi monasterio, cui Relecense suc-
toli et evangelistæ os magnum, » cessit, coloniam duxit. Perstat ad nostrum tempus
atiæ Phalempinensi ordinis S. Au- S. Matthæi monasterium sub S. Mauri congrega-
andria argenteum brachium, « Ubi, tione, situm, ut mox dicebam, in diœcesi Leonensi,
ia pars brachii S. Matthæi... asser- haud procul a Conquitto, paulo longius a Brestensi
g. 216 nonnihil de reliquiis sancti celeberrimo portu. Nulla fere de hoc monasterio
itum dono Margaritæ principis Flan- vetera monumenta supersunt post varias ab Anglis
dicit in abbatia Flinensi virginum D illatas clades; tametsi antiquum ejus splendorem
i. Lætiensis et Maricollensis abbatiæ, arguit insignis basilica, quæ variis sanctorum reli-
ctinæ in Hannonia, aliquid similiter quiis ornata est. » Cæterum persuasio de capite
ncti Matthæi possidere se credunt. sancti Matthæi servato in illo monasterio viguit sal-
Rayssius tribuit partem digiti sancti tem a sæculo XIII: nam Matthæus Westmonaste-
toli et evangelistæ una cum carne; riensis ad annum 1295 de classe Anglorum eo per-
aliquid de costa ejusdem. Canonici lata, fugientibus incolis monasterii, hæc scribit:
ustini in abbatia S. Nicolai Ognia- « Post hæc abbatiam S. Matthæi quamplures ingressi,
m habens, eodem teste pag. 387, al- ecclesiastica utensilia cum capite ejusdem sancti
Jacobi de Vitriaco S. R. E. cardi- ablato ad dominum Eadmundum ducem exercitus
ue cum aliis reliquiis aliquid de contulerunt. Quæ omnia sequestrata fecit dominus
de quo nonnihil demum attribuit Eadmundus viris ecclesiasticis restaurari. » Ex his
atiæ Parcensi ordinis Præmonstra- tamen recte deduci nequit, integrum esse caput,

quod ibidem habetur pro capite sancti Matthæi; neque enim id asserit Westmonasteriensis. An vero caput illud, quod ibi habetur, sit sancti Matthæi, non inquiro.

101. Andreas Saussayus in Martyrologio Gallicano ad 21 Septembris consentit cum sententia fere communi de corpore sancti Salernum translato; additque: « E quo (corpore) excerptum venerandum caput, pridem in Galliam delatum fuit, reconditumque in summa basilica Bellovacensi, in qua egregio cultu conservatur, dempto vertice, qui Carnuti in sacrario nobilis ædis Virginis Deiparæ magna cum veneratione habetur. » In Necrologio Bellovacensi, quod laudatur tom. IX Galliæ Christianæ, col. 742. in Milone I episcopo Bellovacensi inter alia leguntur sequentia: « Dedit (Milo) caput B. Matthæi apostoli et Virgam Aaron. » At unde illud caput acceperit, non adjungitur in laudata Gallia Christiana. Fuit Milo in Ægypto cum crucesignatis, fuit similiter notabili tempore in Italia. An vero etiam fuerit Constantinopoli, ibique caput illud acceperit, ut refert Bailletus ad hunc diem in sancto Matthæo, et quidem tempore Philippi Augusti, anno 1223 defuncti, nuspiam invenio. At videtur Bailletus Necrologium conciliare voluisse cum scriptis a Cangio, et sic dixisse, quod nemo ante dixerat. Certe Cangius, quem etiam laudat in Historico tractatu de capite sancti Joannis Baptistæ, alia omnino dicit, recensens pag. 104 reliquias a Latinis post occupatam Constantinopolim in Occidentem missas. Nam de capite sancti Matthæi sic loquitur: « Gervasius de Château-Neuf, canonicus Carnotensis, et postea episcopus Nivernensis, donavit ecclesiæ Carnotensi caput sancti Matthæi. » Consentit Sebastianus Rouillard, in *Historia Carnotensi*, cap. 8, pag. 207. Itaque Carnotenses crediderunt, accepisse se caput illud Constantinopoli; sed probare nequeunt, caput sancti Matthæi unquam Constantinopoli fuisse, ut Carnotensis æque ac Bellovacensis ecclesiæ traditio admodum videatur incerta.

102. Jam vidimus, tribus locis caput sancti Matthæi assignari in Gallia. Accedit et quartus in Lotharingia, nimirum abbatia Præmonstratensis in diœcesi Tullensi, Regnis-vallis dicta, non confundenda cum altera, quæ Regia vallis dicitur, ejusdemque est ordinis, et in eadem diœcesi. Saussayus in Supplemento martyrologii Gallicani ad 21 Septembris annuntiat venerationem sancti Matthæi hodierni in cœnobio Regis vallis, ut aliquando etiam vocatur, et adjungit: « Cujus... pars capitis laureati,... dicto in monasterio honorificentissime asservatur, et hodie colenda religiosissime exhibetur. » Partem capitis dicit, opinor; quia jam caput Bellovaco et Carnoto asseruerat. Certe Calmetus, in *Historia Lotharingiæ*, tom. II primæ editionis col. 22 caput sancti Matthæi abbatiæ Regis-vallis attribuit, et col. 265 ait, ex Palæstina allatum fuisse per Gobertum Asperi Montis domi-

A num. Hugo, in *Annalibus Præmonstratensis* tom. II, col. 649, de illo capite scribit sequentia abbatia Regnis-vallis: « Sancti Matthæi caput gentea inclusum capsa, populorum concursu sæculo XIV celebre: neque enim antehac in vetustioribus monumentis legimus quidquam, unde ulterior ei possit antiquitas adjudicari. » Satis ... advertet studiosus lector, non posse omnia illa capita sancti Matthæi, si integra, aut fere integra sint. Quapropter ipsi examinare poterunt, an habeant modicam capitis particulam factitiam impositam, eique capitis nomen fuerit impositum, uti alias factum esse experimentis plane ... didici; an vero habeant reliquias Sancti ... jus incerti, quæ per errorem sancti ... B fuerunt creditæ, quemadmodum etiam ... contingit.

103. Memorantur et aliæ reliquiarum ... aliis locis. Inter reliquias plures, quæ ... delatæ sunt Remis in pagum Veromandorum depositæque in vico Memnico in ecclesia S. ... tino dicata, recensetur etiam aliquid reliquiarum sancti Matthæi, ut videri potest, tom. I Januarii pag. 180, tom. III Februarii, pag. 99. In ... Angilberti, abbatis Centulensis in Pontivo ... abbatia S. Richarii passim vocatur) qui ... tempore Caroli Magni, refertur construcio ... dicatio templi Centulensis B. Mariæ cum ... altaribus et reliquiis, quæ in singulis ... Ad propositum autem nostrum ibi ... « Altare sancti Matthæi, in quo ... C Marci et Lucæ. » Rursum, pag. ... scriptum nomine Angilberti, enumeratur ... quas ope Caroli Magni et aliorum ... nibus obtinuerat, cum plurimis ... sancti Matthæi reliquiæ. Non additur tamen, ... fuerit aliquid ex ossibus Sancti, an solum de vestimentis. In Catalogo prolixo reliquiarum, ... anno 1585 Ulyssiponem translatæ sunt, ... donatæ domui professæ Societatis Jesu, enumeratur etiam reliquiæ sancti Matthæi apostoli, ... nos tom. II Januarii, pag. 612. Verum ... hæc enumeratio, cum nequeant ulla humana industria enumerari omnes reliquiarum particulæ, ... habent ecclesiæ aut personæ privatæ, ... cum per donationes frequenter ab uno loco ... D alterum transferantur. Ejusmodi particulam ... me habeo, dum hæc scribo, acceptam anno ... Venetiis ab excellentissimo domino Flaminio Cornelio, senatore Veneto, superius laudato, ... aliam sibi retinuit.

104. Loca sancto Matthæo sacra, præter ... rata hactenus in Occidente, certo plura exstant ... aliqua etiam in provinciis orientalibus. De ... monasterio S. Matthæi in Mesopotamia, quæ ... Diarbechia dicitur, apud urbem Mosul aut Nini novam, frequenter meminit Assemanus, in *Bibliotheca Orientali*, tom. II. Ex iis autem, quæ pag. ... refert de illo monasterio, clare liquet, saltem

a sæculo IV. Idem, tom. II, pag. 403, me- cœnobii Chuchæ, quod monasterium S. dicitur in monte Elpheph. » Ex illo autem rio duodecim monachi cum episcopo Ni- cisi dicuntur jussu Pherozis Persarum re- rbe Ninive sive Mosul. Eadem historia nar- pud Assemanum, tom. III, pag. 393, ubi similiter « cœnobium Cuchtæ, » hoc est, S. in monte Elphephic ; monachique in illo rio dicuntur cum Metropolita Ninives com-

A prehensi, ductique Niniven, ubi postea occisi sunt, quod consentire nollent in hæresim Nestorianam. Ex eo autem, quod metropolita Ninives in monasterio comprehensus est, quodque omnes Ninivem fuerunt ducti, satis certo colligitur, idem hoc esse monasterium cum præcedente apud Mosul aut Niniven. Pro eodem etiam habuit Assemanus, apud quem plura de illo monasterio videri poterunt, cum illa ad sanctum Matthæum minus pertineant.

—

ACTA

Auctore Metaphraste interprete Sirleto.

(Græcum textum exscribendum curavimus ex cod. ms. Paris. n. 1 430. Edit. Patr.)

—

ὴ μὲν τὴν παρὰ τοῦ πλάσαντος ἡμᾶς δο- λάττοντες ἐντολὴν, τῆς μακαρίας ἐν παρα- ήσεώς τε καὶ διαγωγῆς ἀπελαύομεν, παντὸς οὖν τῶν περὶ τὸ σῶμα ὑπερφρονοῦντες, ε τοῖς θείοις ἐνασχολοῦντες τὸν νοῦν, καὶ ηνεκῶς φανταζόμενοι, ἤδη δὲ καὶ ὁ τῆς πρὸς τερον οἰκειότητος ὀλισθήσας διάβολος, ἅμα ἐκπεπτώκει τῆς δόξης εἰδώς· ἅμα δὲ καὶ ωπείῳ γένει διαφθονούμενος. Κάντεῦθεν γκατενεγκεῖν ἑαυτῷ εἰς βάραθρον μηχανώ- ; λήθην τῆς ἐντολῆς τὸν ἄνθρωπον ἤγαγε, ῶτος πλασθεὶς, ἐσυλήθη, φεῦ, ἐλεεινῶς τὸν ν· οὐκ ἦν δὲ ἅμα τοῦ πλάσαντος ἡμᾶς, ἀπωλείας κατενεχθέντας περιϊδεῖν, καὶ τὸ ἐποβαλόντας ἀξίωμα, ἐν οὕτως ἀτίμῳ κα- τῇ διαγωγῇ. Ἀλλ' αὐτὸς ὁ τῷ Πατρὶ συν- λόγος καὶ συναΐδιος τῶν πατρικῶν κενώσας ἑαύτον ἐπὶ μητέρα παρθένον κάτεισι δι' σάρκα φορεῖ, καὶ πάντα πλὴν μόνης τῆς ὑπέρχεται τὰ ἀνθρώπινα, ὡς ἂν τὴν μὲν ἀνέλῃ καινὴν δέ τινα πρὸς οὐρανοὺς ἐπ- ῖς ἐπι γῆς ὑποδείξῃ. Ἐπεὶ δὲ καὶ διακόνους ο καὶ ὑπηρέτας ἔχειν ἐχρῆν, δι' ὧν τε τὰ νομίας καὶ τῶν μυστηρίων ἀνακαλύψειε, σωνηρίας ὁδὸν τοὺς ἀνθρώπους χειραγω- προσκαλεῖται μὲν Ἀνδρέας καὶ Πέτρος, τούτους Ἰάκωβός τε καὶ Ἰωάννης, εἶτα , ὁ νῦν ἡμῖν ὑπόθεσις ὤν.

B I. Si præceptum illud, quod ab eo, qui nos formavit, injunctum nobis (1) fuit, servare voluissemus, beata illa paradisi habitatione et vita frui nobis licuisset, omniaque corporea commoda negligentes, solis divinis rebus mentem occupatam haberemus, ac eas assiduis cogitationibus semper meditaremur. Cum ille, qui a divina familiaritate simul atque a gloria excidit, in qua prius erat, generi humano invideret, ob idque ad suam ruinam secum una omnibus machinis illud præcipitare studeret, auctor fuit homini, ut primi illius præcepti oblivisceretur. Itaque homo ipse, qui omnium primus a Deo formatus est, miserabili quodam modo, proh dolor! paradiso privatus fuit. Non tamen ipsius, qui nos formavit, benignitas patiebatur, ut ad tantam ruinam prolapsi despiceremur, neque ut, prima illa dignitate amissa, tam ignobili statu condemnati relinqueremur. Ille igitur ipse, qui ab initio cum Patre semper fuit, qui coæternus est, ex paterno sinu descendens, seipsum exinanivit, et propter humani generis salutem matrem Virginem subiit, carnem gestavit, et humana omnia sustinuit præter peccatum : humana enim omnia suscepit, ut peccatum mundi tolleret, et his, qui sunt in terra, novum quemdam ad cœlos aditum præpararet. Quoniam vero ejus rei ministros habere oportuit, per quos divinæ dispensationis et mysteriorum disciplinam Deus et

C et, atque homines ipsos ad salutis viam perduceret, ob eam causam vocati sunt Andreas, acobus, Joannes et Matthæus, de quo nobis hoc loco dicendum est.

ος τοίνυν ὁ τοῦ Χριστοῦ μαθητὴς ὕστερον, πρό . . . . . καὶ χρημά . . . τωρ καὶ λογιστ . . . . . ς ἐν . . . . . στήρης καὶ

D II. Hic, inquam, Christi discipulus, olim fuerat publicanus, pecuniarum exactor et ratiocinator, quippe qui omnes quæstus faciendi vias et artes noverat, mentis acrimonia, multoque rerum usu

bis, in primo nimirum parente Adamo. m initium modo nonnihil diverso Latine m esse apud Lipomanum, tom. V, fol. 137, credidisse aliquos, alia esse Acta, quæ dedit Lipomanus, adnotavi in Commentario num. 14, ibique ostendi, Acta esse eadem, diversos vero interpretes.

ων γλωσσῶν τοῖς ἀποστόλοις ἐκπέμπει
ούτου ἐμπνεύσει τὴν χάριν τοῖς ἔθνεσιν
ν, ἄλλος τε τῶν μαθητῶν ἀλλαχοῦ ἐπο-
πᾶν τῆς οἰκουμένης ἔθνος ὡς ἕκαστος
λάχοι.

A Jesus crucem passus est, et Domini corpus post crucem ipsam sepulturæ traditum fuit, et ille post resurrectionem aliquando discipulis suis apparuisset, sæpius vero illorum oculos latuisset, postremo in cœlum assumptus est, et Spiritum illinc sub ignea linguarum specie ad apostolos suos misit, ut per ejus ipsius Spiritus entibus gratiam nuntiaret, tunc Discipuli, alio alii, profecti sunt ad totius orbis terra- (4), prout unusquisque ab illo ipso Spiritu ducebatur.

οὖν οὕτω ταῦτα, καὶ οἱ μαθηταὶ τὰς
δον, τότε καὶ ὁ θαυμαστὸς οὗτος Ματ-
μέγας ἀπόστολος οὐκ αὐτὸς μόνος τοῦ
σχὼν, ἑτέροις ἀπεκρύψατο τὴν μετάλη-
ὶ τοῖς ἄλλοις κοινοῦται τὸ ἀγαθόν. Καὶ
οἷον συναγαγών τε καὶ συγκροτήσας
τὸ κατ' αὐτὸν Εὐαγγέλιον καὶ λογαγρα-
δειαν, ἵν' ἅπερ οἱ ἄλλοι διὰ γλώττης ἐδί-
τα οὗτος ἐγγράμμασι παραδῷ. Ἄνωθεν
Ἀβραὰμ τῆς γενεαλογίας ἀρξαμενος,
αθεξῆς προϊὼν, πρῶτα μὲν τὴν κατὰ
ριστοῦ γέννησιν εὐαγγελίζεται, τὴν ἀνά-
ἣν βάπτισιν, τὴν τῶν ἀποστόλων ἐκλο-
ειρασμοὺς, αὐτήν τε ἑαυτοῦ πρόσκλησιν,
μυσταγωγίας, ὅσας τε διὰ παραβολῶν
ὶ ὅσας ἐν παῤῥησίᾳ τοῖς μαθηταῖς σὺν
ὡμίλει, τὰς ὑπερφυεῖς θαυματοποιίας,
ύντων θεραπείας, τὰς τῶν δαιμονώντων,
ντων ἀπαλλαγὰς, τὴν τῶν ἄρτων εὐλό-
ἐν θαλάσσῃ περίπατον, καὶ τὴν ἐν τῷ
ὕδωρ μεταμόρφωσιν. Ἔπειτα καὶ τὰ τῆς
τοῦ παρουσίας ἀκριβῶς τῷ λόγῳ προ-
ας, τότε περὶ τοῦ μυστικοῦ δείπνου
ὶ τὴν ἐν αὐτῷ προδοσίαν συνηνέχθη
ν ὑποκεκριμένην τε τοῦ Πιλάτου κρί-
τοῦ δικαίως ἐλθόντος κρῖναι κατάκρι-
ταφὴν, τὴν ἀνάστασιν, τὴν ἐπὶ τῆς Γα-
ἀποστόλοις ἐμφάνειαν, ὅτε καὶ δοθῆναι
ίαν αὐτῷ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἴρηκε.

IV. Cum igitur hæc ita se haberent, et discipuli regiones alias alii aggressi fuissent, tunc admirabilis et magnus apostolus Matthæus, tantarum bonarum rerum solus particeps esse noluit, sed aliis etiam beneficium impertivit. Itaque cum se totum collegisset. Evangelium suum, et religionis ac pie-
B tatis doctrinam, litterarum monumentis consignavit, ut videlicet, quæ alii ore ac lingua docuissent, ea ipse scriptis mandaret. Altius igitur inde usque ab ipso Abraham Christi originem exorsus, atque ita deinceps progressus, primum Christi originem secundum carnem nobis nuntiavit, deinde quemadmodum baptizatus fuit, discipulos elegit, tentationes superavit, et ipse a Jesu vocatus est, quemadmodum etiam sacra divinarum rerum mysteria edocuit, partim parabolis, partim aperte discipulis et turbis ea pronuntiane. Scripsit idem miracula supra humanæ naturæ captum ab eodem Jesu facta, item ægrotantium curationes, eorum, qui a dæmonibus vexabantur, liberationes, panes illos, quibus ipse benedixit, et multos pavit, qaemadmodum per mare pedibus ambularit, et in monte
C Thabor in aliam quamdam formam se transtulerit. Deinde alterum ejus adventum diligentiori oratione conscripsit : quæque de mystica ejus cœna, et de ipsius proditione facta erant, perstrinxit. Ad hæc falsum illud Pilati judicium, et ejus, qui venit, ut juste alios judicaret, iniquam condemnationem, sepulturam, resurrectionemque, et quemadmodum apud Galilæam apparuit apostolis, quo tempore datam sibi dixit omnem potestatem in cœlo et in terra.

ν οἰκονομίαν συντόμως φάναι τοῦ λόγου
ινος, οὕτω Παρθυαίοις μήπω τῇ Περσῶν
εμένοις τὴν σωτηρίαν εὐηγγελίσατο,
ὰ τὴν Παλαιστίνην περιελθὼν κλίματα,
συμπλακεὶς πολυγλώσσοις. λιμῷ τε καὶ
υχναῖς προσπαλαίσας κακώσεσι καὶ κιν-
μὲν ἐκ τῶν τῆς ἀσεβείας προεστώτων
τοῖς δὲ καὶ ἀπὸ τῶν χαλεπωτάτων
κγωγῶν, τὸν Σωτῆρα Χριστὸν θαῤῥαλέᾳ

V. Cum igitur, ut summatim dicam, totam Christi dispensationem explicavisset, Parthos adlit, qui nondum Persarum imperio adjuncti erant (5), ipsisque salute nuntiata, Palæstinæ regionis fines peragravit, ubi cum ingenti multitudine variis linguis prædita congressus est, cum fame, siti et
D crebris ærumnis ac periculis luctatus, quorum alia superstitiosæ impietatis præsides, alia acerbissimi populorum tribuni crudelissime afferebant.

am cito Judæa excesserunt Apostoli, uctor insinuat : neque Matthæus videe in Judæa ad scribendum Evangelium, jam proficiscebantur ad longinquas remox innuit; sed Evangelium scripsit nem apostolorum. Vide dicta in Comum. 42 et 43.

Lipomanum pro : Parthos adiit, dicitur « apud Thebanos, qui imperio Persarum cesserant. » Uter rectius textum Græsserit, certo scire nequeo, cum Acta oculis non habeam. Attamen conjicio, urii esse probabiliorem, cum alii etiam dicant, apud Parthos prædicasse Matthæum, Parthique, qui tempore Matthæi habebant in illis partibus principatum, postea multis sæculis fuerint sub imperio Persarum. At de prædicatione Matthæi apud Thebanos nullus loquitur, nec illi postea fuerunt sub Persarum imperio. Itaque videtur Metaphrastes credidisse, Matthæum, aliquo tempore prædicasse in imperio Parthorum, deinde regressum esse in Palæstinam, ac demum profectum in Æthiopiam. Illic autem ordo prædicationis ipsius non est improbabilis, ut colliget prudens lector ex disputatis de prædicatione sancti Matthæi in Commentario § 4.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΕΝΔΟΞΟΥ

ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ

ΘΕΚΛΗΣ ΤΗΣ ΕΝ ΙΚΝΙΩ.

—

; SANCTA, GLORIOSA AC VICTRICE MARTYRE

THECLA INCONIENSI.

ieptembris die 23. — Græce et Latine edidit Petrus Pantinus. Antwerpiæ 1608, in-4°.)

—

ου μεγάλου τῆς ἀληθείας εὐαγγελιστοῦ
ς, Παύλου φημὶ τῆς πολυφθόγγου τοῦ
ιγγος, ἀπὸ Ἀντιοχείας τῆς ἐν Συρίᾳ,
ἀφικομένου, καὶ τὸν τῆς ζωῆς λόγον,
θεῖον, ἐκεῖ καταβαλλομένου, Δημᾶς
ης, ἄνδρες οὐ πρὸς ἀλήθειαν ζῶντες,
ιως ὄντες πεπληρωμένοι, αὐτῷ συνεί-
ῦλος οὖν, ἅτε τοῦ Χριστοῦ μαθητής,
ὖν ἀγαθότητος τὴν ψυχὴν, ἁπλοϊκῶς
ιλίως προσέκειτο· καὶ πάντα ἦν τὰ
ποτικὴν οἰκονομίαν αὐτοῖς διοικούμενος,
ε τοῦ Θεοῦ διαγγέλλων, καὶ ὅπως ἀπο-
τῷ Κύριος, καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἐπισπά-
ὴ δὲ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πόλει τῶν Ἰκονιέων
ενοῦται παρά τινι ἀνδρὶ Ὠνησιφόρῳ
ισεβής τε ὢν καὶ τἄλλα ἀγαθὸς ἀνὴρ,
Ἰκονίου παραλαβεῖν τὸν Παῦλον ἀνή-
ἅμα γυναικὶ καὶ τέκνοις αὐτῷ ὁπαντᾷ.
παρὰ Τίτου, ὁποῖος ἄρα τὴν ἰδέαν ὁ
πόθῳ τῷ ἐκείνου βληθεὶς κατὰ θέαν
Ἰδὼν δὲ Παῦλον ἐρχόμενον, ἄνδρα οἷον
ὑπέγραψε, βραχὺν τὴν ἡλικίαν, ψιλὸν
ἀγγύλον τὰς κνήμας γρυπὸν, σύνο-
ον φάναι καὶ καιριώτατον χάριτος, θείης
· Χαῖρε, φησὶ. πρὸς αὐτὸν, ὑπηρέτα
ου. Ὁ Παῦλος δὲ, καὶ αὐτὸς Πνεύματι
α καταμαθὼν, σεμνόν τε προσώπου μει-
ος χαρίεν αὐτῷ ἐπιδείξας· Ἡ χάρις, ἔφη,
μετὰ σοῦ, καὶ τοῦ οἴκου σου. Δημᾶς δὲ
ης, οὓς ἤδη καὶ ἀκολουθεῖν αὐτῷ ἔφη·
ῷ πρὸς τὸν Παῦλον τὰς ψυχὰς πλη-
ν ὠδῖνα τῆς καρδίας οὐχ οἷοί τε ὄντες
εἰς φῶς ἐνεγκόντες· Ἡμεῖς δέ σοι,
ησιφόρον φασὶν, οὐ δοκοῦμεν εἶναι τοῦ
ὅτι μὴ καὶ πρὸς ἡμᾶς, ἀλλὰ πρὸς
τὴν πρόσρησιν ἐποιήσω; Ὁ δὲ καὶ ἀπ'
ημάτων τὴν ὑποκαθημένην αὐτοῖς ἔνδον
οήσας, Ἐπεὶ οὐχ ὁρῶ ἐν ὑμῖν, εἶπε,

A I. Cum primum Paulus magnus ille veritatis nuntius ea præco, et sonora Christi tuba, relicta Antiochia, Syriæ urbe, Iconium venisset, ibique vitæ verbum, instar divini seminis, spargeret, Demas et Hermogenes, non ex veritatis præscripto viventes, sed fictione pleni, una illum comitabantur : quos Paulus, quippe Christi discipulus, animo omni humanitate imbuto, candide atque amice amplectebatur, omniaque illis, quæ ad Dominicam disciplinam, vivendique rectam rationem pertinerent, suppeditabat, magnalia Dei, modumque quo Dominus ipsi apparuisset, et ad se traxisset, illis enarrans. In ipsam porro Iconiensium urbem jam ingressus, hospitio excipitur a quodam viro, cui Onesiphoro nomen, qui cum
B cætera vir probus esset, tum etiam pius, simul atque audivit, Paulum ad urbem adventare, cum uxore et liberis obviam procedens (intellexerat enim ex Tito, qua forma Paulus esset) ejus videndi desiderio tactus, exivit. Quem accedentem conspiciens, virum videlicet, qualem Titi sermo descripserat, brevi corporis statura, capite exili, tibiis incurvis, naso adunco, ciliis contractis, animo ac mente attenta, utque, quod majus est, et maxime ad rem facit, referam, virum (inquam) divina gratia plenum, Salve, inquit, serve Dei benedicti, cui Paulus et ipse virum, Dei Spiritu docente, cognoscens, lætam quamdam vultus gravitatem, gratamque ingenii suavitatem ostendens, Gratia, inquit, Dei tecum et cum tua famlia esto.
C Demas porro et Hermogenes (quos ipsum comitari diximus), animis per invidiam in Paulum concitatis, et cordis sui dolorem, instar partus, minime tegere valentes, sed in apertum proferentes : Quid, aiunt, Onesiphore, an nos quoque ad Deum benedictum non videmur tibi pertinere, quod nobis præteritis, unum Paulum sis allocutus? Ex quibus verbis cum improbitatem in ipsis insidentem perspexisset,

Hoc ideo, inquit, a me actum est, quod non deprehendam in vobis ullum justitiæ fructum : nihilominus tamen vos quoque domum meam venite, et in ea requiescite.

II. Paulus igitur eo ingressus, capta primum quiete, deinde sumpto cibo, verba facere instituit, et pietatis doctrinam animis eorum, qui convenerant, disseminare. Cujus doctrinæ principium ac fundamentum illi fuit. Beatitudines a Christo depræedicatæ. Beati enim, inquit, pauperes spiritu : quoniam ipsorum est regnum cœlorum [1]. Beati mundo corde : quoniam ipsi Deum videbunt. Beati continentes, et stulto huic mundo valedicentes, quia Deo imprimis placebunt. Beati timorem Dei in cordis velut utero parturientes, ipsisque oracula trementes : quoniam ipsum videbunt, et tanquam angeli perpetuo cum ipso degent. Ad quem enim, inquit ille, aspiciam, nisi ad mitem, et tacitum et trementem sermones meos ? Beati qui postquam Dei lavacrum susceperunt, corpora sua pura deinceps ac omni sorde custodientes, pacifice seipsos vita ac moribus exhibent : quoniam filii Altissimi vocabuntur. Beati misericordes : quoniam misericordiam consequentur, et in die judicii nullas supplicii pœnas experientur. Beati quorum corpora pariter atque animæ, castæ, instar virginum, servatæ fuerint : quoniam Deo accepti erunt, et justitiæ puritatisque suæ mercedem apud ipsum invenient, quietem sempiternam adepturi [1]. Et Paulo quidem ejusmodi verba in domo Onesiphori coram illis, qui ad se venerant, disserente, et nonnullis quidem libenter placideque illum audientibus, aliis autem sermocinationem hanc negligenter accipientibus, et surdorum instar affectis, aliis denique, non solum ad hæc attentionem non præstantibus, sed mala insuper in corde agitantibus, Thecla, virgo quædam nobilis, Theocleæ filia, viro desponsa, cui nomen Thamyris, in vicinia Onesiphori habitans, per fenestram aurem avidam audiendi porrigens, Pauli verba auscultabat : cujus quantumvis faciem minime aspiceret, ita tamen ex ejus sermone pendebat, ut reliquarum rerum omnium cura demissa, ad ipsum solum attenderet, et per ipsum Christo coaptaretur. Cumque videret multas tam matrimonio conjunctas, quam virgines ad Paulum ingredientes, desiderabat quidem et ipsa viri aspectum intueri, ex cujus sermone tantum fructum hauriebat, cæterum, quod ipsi tum temporis id facere minime liceret, fervidos amantes imitata, in sola fenestra acquiescebat, eique continuo ædhærebat. Pauli verbis indesinenter, tanquam lignum juxta aquas, quarum in Psalmis mentio est, plantatum, irrigata. Quam ubi mater advertit, tanto jam tempore fenestræ illi affixam, ignorans scilicet quæ in corde illi inclusa latenter, suspectam tamen interim numeratam hanc ad fenestram sessionem habens,

A χαρπὸν οὐδένα δικαιοσύνης · οὐδ' οὖν ἀλλὰ καὶ ὑμεῖς ἔρχεσθε εἰς τὸν ἐμὸν οἶκον, καὶ ἀναπαύεσθε.

Β'. Ὁ Παῦλος οὖν ἐκεῖσε γενόμενος, καὶ τὸν μὲν ἀναπαύσεως, ἔπειτα δὲ καὶ τραπέζης μετα-
B χών, λόγον ἤπτετο, καὶ ταῖς ψυχαῖς τῶν συνε-
μένων τὸ τῆς εὐσεβείας δόγμα κατασπείρειν ἐ-
χετο. Γίνονται δὲ αὐτῷ ἀρχὴ καὶ καταβολὴ τῆς
σαλίας οἱ μακαρισμοὶ τοῦ Χριστοῦ. Μακάριοι
εἶπεν, οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστιν
βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Μακάριοι οἱ ἐγκρατεῖς, οἱ
τῷ ματαίῳ τούτῳ κόσμῳ ἀποταξάμενοι, ὅτι
θεῷ εὐαρεστοῦντες ἔσονται. Μακάριοι οἱ τὸν
θεοῦ φόβον ἐν γαστρὶ καρδίας ὠδίνοντες, καὶ
αὐτοῦ τρέμοντες λόγια, ὅτι αὐτὸν ὄψονται, καὶ
B ἄγγελοι τούτῳ διὰ παντὸς συνέσονται. Ἐπὶ τίνα
γὰρ ἀπόβλεψω, εἰ μὴ ἐπὶ τὸν πρᾶον καὶ
ἡσύχιον καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους; Μακάριοι
οἱ τὸ θεῖον δεξάμενοι βάπτισμα, εἶτα ἀεὶ
τὰ ἑαυτῶν τηρήσαντες σώματα, καὶ τῷ τρόπῳ
εἰρηνοποιοὶ καταστάντες · ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ Ὑψίστου
κληθήσονται. Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες · ὅτι ἐλεηθήσονται, καὶ κολάσεως οὐχ ἕξουσι πεῖραν ἐν ἡμέρᾳ
κρίσεως. Μακάριοι οὖν καὶ τὰ σώματα καὶ τὰς ψυ-
χαὶ παρθένοι διετηρήθησαν · ὅτι εὐαρεστήσουσι τῷ
θεῷ, καὶ τὸν τῆς δικαιοσύνης καὶ ἁγνείας μισθὸν
παρ' αὐτῷ εὑρήσουσι, καὶ ἀνάπαυσιν εἰς αἰῶνα
ἕξουσι. Τοιαῦτα τοῦ Παύλου, κατὰ τὸν Ὀνησιφόρου
οἶκον, τοῖς προσελθοῦσι διαλεγομένου, οἱ μὲν
μὲν ἡδέως καὶ προσηνῶς τὴν ἀκοὴν ἐπο-
C ένων δὲ κατολιγωρούντων τοῦ λόγου, καὶ
ἐπίσης διακειμένων, ἄλλων δὲ πρὸς τῷ μηδὲν
ἔτι καὶ πονηρὰ λογιζομένων ἐν ταῖς καρδίαις,
κλα τις εὐγενὴς παρθένος, Θεοκλείας θυγα-
μνηστευμένη ἀνδρὶ οὗ τὸ ὄνομα Θάμυρις, ἐν τῇ
τόνων τῷ Ὀνησιφόρῳ τὰς οἰκήσεις ποιουμένη, διὰ
τῆς θυρίδος φιλήκοον οὖς ὑποσχοῦσα, τῶν Παύλου
λόγων ἐπηκροᾶτο · καὶ πρόσωπον μὲν ἐκείνου τι-
εἶχεν ὁρᾶν, οὕτω δὲ τῶν αὐτοῦ λόγων ἐξήρτα-
ὥστε πάντων ἀμέλειαν καταγνοῦσαν τῶν ἄλλων
αὐτῷ μόνῳ προσκεῖσθαι, καὶ δι' αὐτοῦ Χριστῷ συν-
αρμόζεσθαι. Ὁρῶσα δὲ πολλὰς τῶν γυναικῶν καὶ
παρθένων πρὸς Παῦλον εἰσιούσας, ἐπόθει μὲν καὶ
αὐτὴ ὄψιν ἰδεῖν, οὗ τοιοῦτον ἀπέλαβε τῶν ῥημάτων
Ἐπεὶ δὲ κατὰ τὸ παρὸν τοῦτο ἀδύνατον ἦν, τοὺς ἐρα-
D μοὺς μιμουμένη τῶν ἐραστῶν, ἠρκεῖτο λαὶ μόνῃ
θυρίδι, καὶ ταύτῃς διαπαντὸς εἶχετο, τοῖς ἐκείνου
λόγοις ἀδιαλείπτως ἀρδευομένη, καὶ οἱονεὶ ξύλον
οὖσα περυτευμένον παρὰ τοῖς ψαλμικοῖς ὕδασι.
Ἡ μέντοι μήτηρ αὐτῆς, ἐπὶ χρόνον οὕτω συνεχῆ
ὁρῶσα ταύτην τῇ θυρίδι πρόσηλωμένην. καὶ τὸ
μὲν εἰς καρδίαν ὅλως ἀμαθὴς οὖσα, πλὴν ἀλλὰ
αὐτὴν τὴν ἄμετρον ὑποπτεύουσα προσεδρίαν, ἀπὸ
πρότερον, καὶ τοῦτ' αὐτὸ ῥήμασι μητρικοῖς ἐπιχ-
κωλύειν · Τέκνον, λέγουσα, Θέκλα, τί σοι καὶ
ξένῳ τούτῳ καὶ γόητι, ᾧ προσέχεις διαπαντὸς,

[1] Matth. v, 3.

ἥλω τοῖς αὐτοῦ ῥήμασι; βλέψον ἤδη καὶ πρὸς καὶ λόγου μετάδος, καὶ μετασχεῖν τροφῆς μήθητι. Ἐπεὶ δὲ οὕτω λέγουσα μηδὲν ἤνυεν, τὸ τοῦ λόγου, νεκρῷ πρὸς οὗς διελέγετο, ἡ δὲ στηροτέρων ἥπτετο ῥημάτων· Ἵνα τί ὥς τις, τα, μία τῶν ἀφρόνων καὶ τὰς αἰσθήσεις αὐτὰς λεκυῖα, ἀνδρὶ ἀγνῶτι καθέξῃ ἀτενῶς προσέ; αἰδέσθητι συγγενεῖς· αἰδέσθητι φίλους, ἡλιας· φύσιν αὐτὴν δυσωπήθητι. Καὶ ὅπως ἐλευυγχάνουσα δούλην ἔχεις ψυχήν, καὶ ταῦτα ρ μὲν Θεοκλείας οὖσα, μνηστὴ δὲ Θαμύ- Ταῦτά λέγουσα, καὶ τὸν μνηστῆρα μετε, καὶ ὃς παρῄει πτηνὸς, τῶν γάμων ἕνεκα ῆσιν οἰόμενος. Ὡς οὖν ἤκουε παρ' αὐτῆς ὅπως α, καὶ ὅτι τρεῖς ἡμέραι καὶ νύκτες ἴσαι παρ, καὶ αὐτὴ τῆς θυρίδος τὸ παράπαν οὐκ ίη, βρωτοῦ μὲν καὶ ποτοῦ μηδὲ βραχὺ μνη- ασα, τῶν Παύλου δὲ μόνου λόγων ἐκκρεμα- ἐπεὶ ταῦτα ὁ Θάμυρις ἤκουεν ἀπὸ τῆς μη- ῖτα καὶ προστιθείσης, Σὺ δὲ, μνηστὴρ γὰρ εἶ, θε ταύτῃ, καὶ ἀποστῆναι τοῖς σοῖς λόγοις τῆς ; αὐτὴν παρασκεύασον· πρόσεισιν εὐθέως ὁ ς, καὶ παντοδαπὸς γίνεται τοῖς λόγοις, τοῦτο λακεύων, τοῦτο δὲ παραινῶν, τοῦτο δὲ καὶ κωτέροις αὐτὴν ῥήμασιν ἐπιστρέφειν πειρώ- καὶ· Τί μὴ πρὸς τὸν Θάμυριν τὸν σὸν ὁρᾷς, τὸν νυμφίον, φιλτάτῃ, τὸν σόν; τίνα δὲ φιλεῖς τοὺς ἐμοὺς ἔρωτας ἀτιμάσασα; τί οὕτως ας, τί οὕτω κάτοχος εἶ; μή τι σοι κα' ἄκων ρουσα, φιλτάτῃ; μὴ τοῖς κατὰ σὴν θέλησιν ντες οὐχ ὑπουργήσαμεν; τάχα μέλλομεν εἰς άμους. Ὀψίζουσι τοῖς ᾠδικοῖς οἱ ὑμέναιοι. βούλει, τελείσθωσαν πάντα. Ἦ καὶ ἔτι πεμεν; τοῦ σοῦ γὰρ θελήματος, Θέκλα, καὶ τοῦ νεύματος αὐτὸς ἤρτημαι. Ταῦτά τε καὶ σχήμασι παρακλητικοῖς ἔτι ἕλκειν εἰς ἐπειρᾶτο, ἡρέμα δὲ καὶ ὀθόνης ἁπτόμενος, θι, φάγωμεν, ὑπεφώνει· ἀνάστηθι, πίω- γὰρ ἡμῖν καὶ τὸ πολὺ τοῦτο τῆς αἰτίας εἰς ; Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐκεῖνος· πλὴν καὶ τοῖς ἐν ῳ πᾶσι κοινὸς ἦν ὁ θρῆνος· Θαμύριδι μὲν ς ἀστοχοῦντι· Θεοκλείᾳ δὲ, τέκνου· ταῖς δίσκαις, κυρίας· καὶ σύγχυσις ἦν ἐν τούτῳ καὶ πένθος ἀπαρηγόρητον.

A blandis primum, hoc est maternis verbis, ipsam ab illa prohibere contendit: Filia, inquiens, mea Thecla, quid tibi cum extraneo illo præstigiatore rei, quem ita assidue auscultas, cujusque verbis usque adeo capta teneris? nos quoque jam adspice, et colloquii tui participes redde, ac de cibo sumendo cogita. Quo illa sermone usa, cum nihil proficeret, sed ut dici solet, mortuo in aurem verba faceret, asperiori loquendi genere uti aggressa: Et quid, inquit, instar insanæ, et sensibus ipsis spoliatæ, continuo hic assidens, ad virum ignotum ita attendis? reverere cognatos, reverere amicos, reverere æquales, naturam ipsam reverere, cur libera cum sis, animum servilem geris, idque filia Theocleæ, sponsa Thamyridis? Quo B dicto, ipsum sponsum arcessit, qui et festinus, et velut alatus advenit, nuptiarum se causa advocari existimans. Cæterum ubi ex ea, quo loco res Theclæ essent, intelligeret, quodque post exactos jam tres dies, et totidem noctes, illa omnino a fenestra non recessisset, cibi potusque ne tantillum quidem memor, tantum ex Pauli verbis suspensa: hæc, inquam, cum Thamyris ex matre intelligeret, illaque, adderet: Adi tu illam (quippe sponsus ejus es) et verbis a fenestra ut absistat efficere contende, accedit protinus Thamyris, omnigenoque sermone, nunc quidem assentando, nunc admonendo, nunc increpando, illam a proposito revocare conatur. Et quid, inquit, Thamyrim sponsum tuum non aspicis, mihi charissima? numquid forte alium amas, in despectum amoris C erga te mei? cur ita, veluti attonita, a te abiisti? num per imprudentiam forte te offendi, dilectissima? num voluntati tuæ obsequioque in te meo uspiam defui? nimis fortean diu nostras hactenus moramur nuptias: nimis diu hymenæi nostri cantus musicis differtur. Quare si lubet, age, omnia conficiantur. An etiamnum cunctabimur? ex voluntate enim tua, mea Thecla, soloque nutu pendeo. Hæc et dicebat, et gestu quodam corporis ad permovendum efficaci illam in suam sententiam pertrahere nitebatur, quin et vestem lineam ipsius remisse tangens, Surge, subjecit, edamus; surge, bibamus: quid enim tanta inedia nobis pro- communis luctus invasit, Thamyridem quidem, uxore excideret, Theocleam, quod filia, ancillas denique, quod domina: hincque, confusio ror exortus omni consolatione major.

Ἀλλὰ τῇ Θέκλᾳ, καὶ τούτων γινομένων, ὀλίγη ; · τῶν αὐτῶν δὲ εἴχετο, καὶ τῆς θυρίδος οὐ- ἀφίστατο, καὶ οἱ Παύλου λόγοι μελέτη ταύτῃ ῆς. Ὁ Θάμυρις οὖν, εἰδὼς ὡς ἀνονήτοις ἐπι- ζήλου πικροῦ, θυμοῦ τε καὶ ὀργῆς ἐντεῦθεν ισθεὶς, πρόεισιν ἔξω κατὰ ἄμφοδον, καὶ ἦν ταρατηρῶν, τίς τε πρὸς τὸν Παῦλον εἰσίοι, ἐξέρχοιτο. Καὶ δὴ δύο τινὰς ὁρᾷ μαχομένους λλήλους τε καὶ στασιάζοντας. Δημᾶς οὗτοι ομογένης ἦσαν· οὓς ὁ λόγος φθάσας ἐδήμησε, ς Παύλῳ μὲν εἵποντο, ἥκιστα δὲ τῷ ἐκείνου νείποντο· οἷς καὶ ὁ Θάμυρις ἐντυχὼν, καὶ

D III. Cæterum Theclæ parva etiam horum omnium cura, et in iis, quæ cœperat, perseverans, fenestra nullatenus absistebat, unius Pauli sermonibus tota animi contentione studioque intenta. Quod ubi Thamyris videt, seque rei nequaquam successuræ operam dare, acri zelotypia atque iracundia perculsus, foras in plateam progreditur, quis ad Paulum intraret, quisve inde exiret, observans: cum duos quosdam inter se depugnantes et rixantes videt, Demam nempe et Hermogenem (de quibus antea diximus, Pauli quidem asseclas, non item vitæ imitatores fuisse), in quos cum Tha-

myris incidisset, et de Paulo quæsivisset, voluntati suæ conformes reperit : virum se illum, quisnam esset, accurate nequaquam novisse asserentes, virginitatem autem velut legem sancire, hisque verbis uti : Nisi in castitate persistatis, corpora vestra post mortem nequaquam resurgent, neque vos vitæ hæreditatem adipiscemini. Quo sermonis genere juvenes uxoribus privat, virgines maritis, cœlibatum astruens, eoque facto animos simpliciorum decipiens. Quos viros Thamyris ex tempore sibi conciliatos domi suæ hospitio excipit, appositoque perquam sumptuoso prandio, omnia de Paulo curiosius percunctatus, illos in consilium adhibet : quonam modo illo devicto, et de medio sublato, desponsa sibi Thecla minime spoliaretur. Cui Demas et Hermogenes, Cæstellio, inquiunt, præsidi vitæ ipsius institutum denuntia, imbuere multitudinem nova et extranea Christianorum doctrina : curæ nimirum illi de cætero fuerit Paulum ad Cæsaris edictum perdere : atque ea ratione uxorem tuam liberam libere tibi habere licebit, qua in re ne nos quidem te negligemus, quin potius, quoad ejus facere poterimus, una adjuvabimus.

IV. Thamyris igitur, zelotypia adhuc et iracundia plenus, diluculo consurgens, domum Onesiphori pergit cum magistratu, et manu non pauca : deinde in Paulum incidens, Corrupisti, inquit, o homo, Iconiensium urbem, Theclæque mihi desponsatæ, conjugium meum ut nihili æstimaret, persuasisti ; veni proinde rationem hujus tui facti coram præside redditurus. Quæ ubi dixit, omnis multitudo illi est assensa, Apage præstigiatorem, clamantes, omnes enim nostras uxores perdidit. Stans igitur Thamyris ante tribunal, magna hominum multitudine cinctus, ingenti voce : Hic homo, inquit, unde sit ignoramus, virgines autem ne nubant prohibet, tumultuque urbem hanc complet, dicat ergo cur hæc faciat. Demas autem et Hermogenes, rerum præstantium indocti discipuli, neque quidquam Judæ scelerata improbitate inferiores, eidem suggesserunt, diceret Paulum Christianum esse, atque ita citissime periturum.

V. Præses porro animum accuratius intendens, Paulo ad se propius constituto, Quis tu es, ait, et quænam illa, et qualia quæ doces ? neque enim de re nihili te accusant. Ad quæ Paulus sublata voce : Si hodie super doctrina convenior, audi quid dicam, proconsul. Deus vivens, Deus ultionum, Deus nullius rei indigens, sed solam hominum expetens salutem, misit me, Jesum Christum Filium suum denuntiare : quem etiam denuntio, et ut in ipso spem habeant homines doceo : qui solus mundum errantem commiseratus est, ne deinceps simulate mortales vivant, sed fidem teneant, animosque Dei timore coercentes, pravis omnibus operibus renuntient, et in puritate, veritatisque amore vivant. Quare si ego, o proconsul, ea quæ mihi revelata a Deo sunt, doce o, quidnam injuste facere invenior ? Quibus ille auditis, Pau-

A περὶ Παύλου ἐρόμενος, εὗρε συναιρομένους αὐτοῦ τοῖς θελήμασιν. Εἰρήκασι γάρ, ὡς τὸν ἄνδρα τοῦτον, ὅς τις μὲν εἴη, μὴ ἔχειν ἀκριβῶς εἰδέναι, νομοθετεῖ δὲ παρθενίαν, Ἢν μὴ ἁγνοὶ μείνητε, λέγων, ἄλλως οὐκ ἂν μετὰ θάνατον τὰ σώματα ὑμῶν ἀνασταίη, καὶ ζωῆς γένοισθε κληρονόμοι. Καὶ ταῦτα λέγων, ἀποστερεῖ μὲν νέους γυναικῶν, παρθένους δὲ ἀνδρῶν · νομοθετῶν ἀγαμίαν, καὶ οὕτω τὰς ψυχὰς τῶν ἁπλουστέρων ἐξαπατῶν · Ὁ Θάμυρις οὖν τοὺς ἄνδρας παραχρῆμα ὑποποιούμενος εἰς τὸν ἑαυτοῦ οἶκον ξενίζει · καὶ δεῖπνα πολυτελῆ παρατιθεὶς, τὰ περὶ τοῦ Παύλου τε περιεργότερον ἀνηρώτα, καὶ συμβούλους ἐλάμβανε, πῶς ἂν τούτου περιγενόμενος ἐκ μέσου τε ποιήσας, τῆς μεμνηστευμένης αὐτῷ Θέκλης μὴ ἀστοχήσοι, Δημᾶς δὲ καὶ Ἑρμογένης, Τῷ

B ἡγεμόνι Καστελλίῳ, εἶπον, τὰ περὶ αὐτοῦ διασάφησον, ὡς ἀναπείθει τοὺς ὄχλους τῇ καινῇ καὶ ξένῃ ταύτῃ τῶν Χριστιανῶν διδασκαλίᾳ · καὶ τὸ λοιπὸν αὐτῷ μὲν μελήσει κατὰ τὸ δόγμα τοῦ Καίσαρος, Παῦλον ἀπολέσαι · σοὶ δὲ οὕτως ἔσται τὴν γυναῖκα τὴν σὴν ἔχειν ἐλευθέραν ἐλευθέρως. Πλὴν ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς οὐ περιοψόμεθά σε, ἀλλὰ τὰ δυνατὰ ἐσόμεθα συνεργοῦντες.

Δ'. Ἔτι οὖν ζήλου καὶ ὀργῆς Θάμυρις πληρωθεὶς ὄρθρου διαναστὰς. εἰς τὸν οἶκον Ὀνησιφόρου γίνεται, μετὰ καὶ ἀρχόντων, καὶ χειρὸς οὐκ ὀλίγης · εἶτα τῷ Παύλῳ περιτυχὼν, Διέφθειρας, ἔλεγεν, ἄνθρωπε, τὴν Ἰκονιέων πόλιν · καὶ τὴν ἡρμοσμένην ἐμοὶ Θέκλαν ἀνέπεισας περὶ οὐδενὸς τοὺς ἐμοὺς θέσθαι γάμους. Ἔρχου τοιγαροῦν, λόγον ὑφέξων πρὸς τὸν ἡγεμόνα. Οὕτως ἔλεγε, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος αὐτῷ συνηγόρουν,

C Ἄπαγε τὸν γόητα, λέγοντες · πάσας γὰρ ἡμῶν ἐπώλεσε τὰς γυναῖκας. Στὰς οὖν ὁ Θάμυρις πρὸ τοῦ βήματος, ἔχων ὑπ' αὐτῷ καὶ τὸ πλῆθος, φωνῇ μεγίστῃ, Ὁ ἄνθρωπος οὗτος. ἔλεγεν, ὅθεν μὲν, ἀγνοοῦμεν · γαμεῖσθαι δὲ τὰς παρθένους οὐ συγχωρεῖ, καὶ ταραχῆς μὲν τὴν πόλιν πληροῖ · εἰπάτω γοῦν ὅτου χάριν τοῦτο ποιεῖ. Δημᾶς δὲ καὶ Ἑρμογένης, οἱ ἄμαθεῖς τῶν καλῶν μαθηταὶ, καὶ μηδὲν τάχα τῆς Ἰούδα μοχθηρίας ἀπολειπόμενοι, ὑπετίθουν αὐτῷ. Λέγε, φάσκοντες, ὅτι Χριστιανὸς εἴη, καὶ τάχιστα ἀπολεῖται.

Ε'. Ὁ ἡγεμὼν δὲ τὴν διάνοιαν ἐπιστήσας, καὶ τὸν Παῦλον ἐγγυτέρω παραστησάμενος · Τίς εἶ λέγει · τίνα δὲ καὶ ἅπερ διδάσκεις ; οὐ γὰρ ἀ τυχόντα σε κατηγοροῦσιν. Ἄρας δὲ τὴν φωνὴν ὁ Παῦλος · Ἐ

D γὼ σήμερον, ἔφη, περὶ διδαχῆς ἀνακρίνομαι, ἄκουε τῶν ἐμῶν λόγων, ἀνθύπατε. Θεὸς ζῶν, Θεὸς ἐκδικήσεων, Θεὸς ἀπροσδεὴς, μόνης δὲ χρῄζων ἀνθρώπων σωτηρίας, ἀπέσταλκέ με, τὸν αὐτοῦ παῖδα εὐαγγελίζεσθαι Ἰησοῦν Χριστὸν, ὅνπερ δὴ καὶ εὐαγγελίζομαι, ἐν ἐκείνῳ ἔχειν τὰς ἐλπίδας τοὺς ἀνθρώπους διδάσκων, ὃς μόνῳ συνεπάθησε πλανωμένῳ κόσμῳ· ἵνα μηκέτι εἰς ὑπόκρισιν ὦσιν, ἀλλὰ πίστιν ἔχωσι, καὶ φόβῳ Θεοῦ συνεχόμενοι τὰς καρδίας, πᾶσιν ἀπετάξωνται πονηροῖς ἔργοις, καὶ ἐν ἁγνείᾳ ζήσωσι, καὶ ἀγάπῃ τῆς ἀληθείας. Εἰ οὖν ἐγὼ, ἀνθύπατε, τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ μοι ἀποκεκαλυμμένα διδάσκω, τί ποτε ἄδικον εὑρίσκομαι δρῶν; Ταῦτα ἐκεῖνος ἀκού-

Tum illa intra se : Quod animo, inquit, non satis magno ac generoso sim, idcirco Paulus se mihi conspiciendum offert, dumque intente illum intuetur, ipsa vidente, in cœlos abit : pueris interim et virginibus ligna et herbam, ad Theclam exurendam, comportantibus, quæ ut nuda inducta fuit, protinus præsidem inspectæ pulchritudo, formæque, præstantia percellit, commiseratioque ipsi magna injecta, quod talis virgo statim esset peritura, adeo ut etiam in lacrymas manifestas ea res hominem adigeret. Lignis autem jam substratis, tortores, ut conscenderet, præceperunt, conscendit illa, figura se crucis consignans, illi ignem accendunt : qui plurimam illam materiam corripiens et vehementer auctus, illam omnino non attigit. Nempe oportebat in illa compleri, quod ab Isaia prænuntiatum fuerat : « Etiamsi transieris per aquam, tecum sum, et flumina non concludent te : et si transieris per ignem, non comhureris [2], neque sane combusta fuit, nube aquæ ipsam inumbrante, grandineque in totam arenam ita effusa, ut et ignis exstingueretur, et multi qui aderant ea interirent, Thecla autem sine noxa conservaretur.

VIII. Paulus interea cum Onesiphoro ac ejus uxore atque liberis, in monumento quodam intecto, quod juxta viam, quæ ab urbe Iconio Daphnem fert, situm erat, jejunio insistebat, quo diutius protracto, fames pueros invasit : qui Paulum adeuntes, Esurimus, inquiunt, neque habemus quo panes emamus. Onesiphorus enim, jam mundi rebus valere jussis, eum tota sua familia Paulum sequebatur : qui se penula sua exuens, puero tradit, et, Abi, inquit, hacque panes quam potes plurimos coemptos ad nos adfer. Quos cum emeret, ecce, Theclam videt, et præ admiratione obstupefactus (agnoverat enim illam, quippe quæ in eadem secum vicinia habitasset), Et quo, inquit, o Thecla, quo pergis ? Paulum, ait, ex igne recens servata, persequor, cui puer, Ducam ad illum : quoniam tua causa in maxima sollicitudine est, totosque jam sex dies jejunio et orationi intentus. Quæ ubi ad sepulcrum accessit, Paulo in genua proclinato, dicenteque, Domine Jesu Christe, ne attingat ignis famulam tuam Theclam, illa a tergo assistens, Pater clamabat, qui cœlum et terram fecisti, benedico te, quod me ex igne servaveris, ut Paulum videam. Qui ut surrexit, Theclamque aspexit, lætitia plenus, Deus, inquit, qui nosti cordia, Pater Domini mei Jesu Christi, gratias tibi ago, quoniam, quod a te postulavi, mihi dedisti. Eratque in monumento multa prorsus hilaritas, Paulo et Onesiphoro, quique cum illis erant, præ gaudio exultantibus (panes autem habebant quinque, ad hæc olera atque aquam) et ob opera Christi quæ in se percipiebant, sese oblectantibus. Deinde Thecla ad Paulum : Defonsa, inquit, coma et veste mutata, prompto animo te

A δὲ καθ' ἑαυτήν, ὡς μικροψύχῳ πάντος οὖσα [illegible] ἀγεννεῖ, ἔλεγεν, ἦλθε. Παῦλος ὀφθῆναί μοι, [illegible] προσεῖχεν οὕτως ἀτενὲς βλέπουσα, καὶ ὃς εἰς [illegible] νοὺς ἀπῄει, ὁρώσης αὐτῆς. Οἱ παῖδες μέντοι [illegible] παρθένοι, ξύλα καὶ χόρτον συνέφερον, ὥστε θε[illegible] κατακαυθῆναι. Ὡς δὲ εἰσήχθη γυμνή, ἐκπλήττει [illegible] εὐθέως τὸν ἡγεμόνα, τὸ κάλλος αὐτῆς θεασάμε[illegible] καὶ τὴν ὥραν· ἔλεος δὲ αὐτῷ δεινὸν ἐμβάλλει [illegible] οὔπω ἀπόλλυσθαι μέλλουσα τοιαύτη παρθένος [illegible] δὴ καὶ εἰς δάκρυα τοῦτο φανερὰ κατήνεγκε. [illegible] ξύλων δὲ ἤδη καταστρωθέντων, ἐκέλευον αὐτ[illegible] δήμιοι ἐπιβῆναι. Ἡ δὲ ἐπέβη τῷ τοῦ σταυροῦ [illegible] ἑαυτὴν σημειώσασα, καὶ οἱ δήμιοι τὸ πῦρ ἐφῆ[illegible] εἶτα διαδραμὸν πλείστην ὕλην, καὶ εἰς πολὺ [illegible] θὲν, ἐκείνης οὐδ' ὅλως ἥψατο. Ἔδει γὰρ πλη[illegible] σθαι καὶ ἐπ' αὐτῇ. ὃ τῷ θείῳ Ἡσαΐᾳ προῃγόρευ[illegible]

B ὅτι Κἂν διαβαίνῃς δι' ὕδατος, μετὰ σοῦ εἰμι, κα[illegible] ταμοὶ οὐ συνεγκλείσουσί σε· καὶ ἂν διέλθῃς δι' [illegible] ρὸς, οὐ μὴ κατακαυθῇς. Οὔκουν οὐδὲ κατεκαύ[illegible] νεφέλη γὰρ ὕδατος αὐτὴν ἐπεσκίασε, χάλαζα [illegible] ἅπαν τὸ ἔδαφος ἐξεχύθη, ὥστε τὸ μὲν πῦρ σβε[illegible] ναι, πολλοὺς δὲ τῶν ἐκεῖ τυχόντων διαφθαρῆνα[illegible] Θέκλαν δὲ ἀβλαβῆ διαφυλαχθῆναι.

Η'. Ἦν δὲ ὁ Παῦλος νηστείᾳ προσκείμενος [illegible] Ὀνησιφόρου τε καὶ τῆς αὐτοῦ γυναικὸς, [illegible] τέκνων, ἔν τινι ἀσκεπεῖ μνημείῳ κατὰ τὴν [illegible] κειμένῳ, τὴν ἀπὸ Ἰκονίου εἰς Δάφνην [illegible] Ἐπὶ πολὺ οὖν τῆς ρηστείας αὐτῆς παρτεινομ[illegible] ὁ λιμὸς τῶν παίδων καθίκετο· καὶ προσιόντες [illegible] Παύλῳ. Πεινῶμεν, ἔλεγον, καὶ οὐκ ἔχομεν ὅ[illegible]

C τους ἐξονησόμεθα. Ἦν γὰρ ὁ Ὀνησιφόρος [illegible] τοῦ κόσμου ἀφέμενος, καὶ ὅλῳ οἴκῳ τῷ [illegible] λουθῶν. Παῦλος οὖν τὸν ἐπενδύτην [illegible] δίδωσι, καὶ, Ἄπιθι, λέγει· καὶ τούτῳ [illegible] ἄρτων πριάμενος, ἔνεγκε. Ὡς δὲ ὠνεῖ[illegible] τοὺς ὁ παῖς, θεωρεῖ Θέκλαν, καὶ ὅλως ἐκπλ[illegible] ἐπέγνω γὰρ ταύτην, ἅτε ἐγγειτόνων αὐτῷ [illegible] Ποῦ οὖν, ἔφη, Θέκλα, ποῦ δὴ πορεύῃ; ἡ δὲ [illegible] λον ἤδη μεταδιώκω, ἐκ πυρὸς ἄρτι σωθεῖσα [illegible] παῖς· Ἀλλ' ἐγὼ, ἔφη, ἐπάξω σε πρὸς [illegible] καὶ πολλὴν ἔχει τὴν περὶ σοῦ μέριμναν, καὶ [illegible] ἤδη ἡμέρας ἓξ νηστείᾳ διαπονεῖται καὶ [illegible] Ὡς δὲ ἐπέστη Θέκλα ἐπὶ τὸ μνημεῖον, Παύλ[illegible] γόνατα κλιθέντος, καὶ, Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, λέγο[illegible] μὴ ἁψάσθω Θέκλης τῆς σῆς δούλης τὸ πῦρ· [illegible] ὄπισθεν ἑστῶσα. Πάτερ, ἐβόησεν, ὁ ποιήσας τὸν [illegible]

D ρανὸν καὶ τὴν γῆν, εὐλογῶ σε, ὅτι με ἐκ πυρὸς [illegible] σας, ἵνα Παῦλον ἴδω. Ὡς δὲ ἀνέστη Παῦλος, [illegible] εἶδε Θέκλαν, χαρᾶς ἔμπλεως γεγονὼς, Θεὲ, [illegible] καρδιογνώστα, Πάτερ τοῦ Κυρίου μου Ἰησοῦ Χρ[illegible] στοῦ, εὐχαριστῶ σοι, ὅτι, ὃ ἠρετισάμην, [illegible] μοι. Καὶ ἦν ἔσω ἐν τῷ μνημείῳ εὐφροσύνη πολ[illegible] Παύλου τε καὶ Ὀνησιφόρου, καὶ πάντων τῶν [illegible] αὐτοῖς ἀγαλλιαμένων. Ἦσαν δὲ αὐτοῖς ἄρτοι πέν[illegible] καὶ λάχανα, καὶ ὕδωρ· καὶ ἐφ' οἷς ἔπραττον [illegible] Χριστοῦ ἔργοις, ἀδιαλείπτως εὐφραίνοντο. Ἔν[illegible] Θέκλα φησὶ πρὸς τὸν Παῦλον Περικειρούμε[illegible]

[2] Isa. XLIII, 2.

καὶ τὸ σχῆμα ἀμείψασα πρόθυμος ἕψομαι
ι ἂν καὶ ἀπίῃς. Ὁ δὲ, Ὁ καιρὸς, εἶπεν, αἰ-
καὶ σὺ καλὴ τὴν μορφήν· μή ποτε οὖν σε
ὸς ἐκδέξηται ἕτερος, τοῦ προτέρου χείρων·
δειλίᾳ εἶξῃς, καὶ οὐ δυνατὴ γένῃ ὑπομεῖναι.
ῆς ἐν Χριστῷ μόνον σφραγῖδος, ἔφη, ἀξιω-
καὶ οὐδεὶς ἂν πειρασμὸς ἅψαιτό μου. Πρὸς
ῦλος, Δεῖ, εἶπε, μακροθυμεῖν, καὶ ἡ δωρεὰ
οῦ ἥξει σοι. Οὕτως ὁ Παῦλος εἰπὼν, Ὀνη-
μὲν πανοικεσίᾳ εἰς τὸν αὐτοῦ οἶκον ἐκπέμ-
κλαν δὲ λαβὼν. ἀπῄει εἰς Ἀντιόχειαν.
μα δὲ τῷ εἰσιέναι αὐτοὺς εἰς τὴν πόλιν, Σύ-
; Ἀλέξανδρος τοὔνομα, πρωτεύων Ἀντιο-
καὶ πολὺς ὢν ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ ἀρχῇ, ἰδὼν Θέ-
φίλησέ τε αὐτὴν, καὶ Παῦλον θερμῶς ὑπὲρ
ἐδεῖτο, συχνὰ χρήματα καὶ δῶρα κατατιθεὶς,
Οὐκ οἶδα, ἔφη, τὴν γυναῖκα ταύτην, οὐδὲ
σα τυγχάνει. Καὶ ὡς θαῤῥήσας τῷ πολλὰ
ῇ πόλει δύνασθαι. ἀναίδην τε αὐτὴν περιβάλ-
ἦν οὕτως ἐν τῷ ἀμφόδῳ καταφιλῶν, ἡ δὲ
ό τε καὶ οὐκ ἠνείχετο, ἀλλὰ Παῦλον τὸν
κὸν ἐζήτει νυμφίον· καὶ τὴν φωνὴν ἄρασα,
σῃ με τὴν τοῦ Θεοῦ δούλην, ἔφη, μὴ βιάσῃ,
ν εἰμὶ πρώτη, ἐκβέβλημαι δὲ τῆς πόλεως
τὸ τοῦτο τὸ μὴ βούλεσθαι Θαμύριδι γαμη-
Ταῦτα ἔλεγε σὺν βοῇ τῇ μεγάλῃ, καὶ τῆς
ος ἐπιλαβομένη τοῦ Ἀλεξάνδρου, αὐτήν τε
ε, καὶ τὸν στέφανον ἀφεῖλετο τῆς αὐτοῦ κε-
κἀκεῖνον θρίαμβον ἐποίησεν ἐπὶ πάντων. Ὁ
αἰσχύνην οὐκ ἐνεγκὼν, ἄγει αὐτὴν πρὸς τὸν
α· ἐπεὶ δὲ μὴ ἔξαρνος ἦν, ἀλλ' ὡμολόγει τὸ
έναι, θηρίοις κατεκρίνετο ἐκδοθῆναι. Αἱ μέν-
αῖκες, ὅσαι παρῆσαν, τῇ πρὸς τὸ γένος νι-
ι συμπαθείᾳ, καὶ οἱονεὶ τὸ πρᾶγμα κοινὸν
ιαι, καὶ ἐμέμφοντο τὴν ἀπόφασιν, καὶ, Κακὴ
παρὰ τὸ βῆμα φανερῶς ἔκραζον. Ἀλλ' ἡ Θέ-
ἐ οὕτω σωφροσύνης ἐπιμελουμένη, ἐδεήθη
μόνος, ἄχρι καὶ τοῖς θηρίοις ἐγχειρισθῆναι,
αὐτὴν διαμεῖναι. Ἦν οὖν γυνή τις πλουσία,
κ Τρύφαινα, ἧς ἡ θυγάτηρ Φαλκόνιλλα τεθ-
ῆν· αὕτη τοιγαροῦν πιστεύεται Θέκλαν, καὶ
ιεταξὺ ταύτης εἰς πορεμύθιον. Εἶτα πρὸς τὸ
αχῆσαι προαχθεῖσαν, δεσμοῦσιν αὐτὴν λεαίνῃ
Τρύφαινα δὲ οὐκ ἀφίστατο ταύτης, ἀλλ' ἠκο-
ῶς ἤδη καὶ τὸ θέατρον αὐτὸ εἰσέλθοι. Δέαινα
ἐπιβάσης αὐτῆς τῆς Θέκλας, οὕτως εἶχεν
ς καὶ πεφυλαγμένως, ὡς μὴ μόνον μηδὲν
ον μηδὲ θηριῶδες ἐπ' αὐτῇ ἐπιδεῖξαι, ἀλλὰ
λακῶς ἐπαφᾶσθαι τῇ γλώττῃ, καὶ περιλείχειν
τοὺς πόδας. Ἡ δὲ αἰτία ἦν τῆς ἐπενεχθείσης
ραφῆς, ἱεροσυλία. Ἐξίστατο δὲ ὁ ὄχλος ταῦτα
καὶ τούτων ὅσοι θερμότεροι, καὶ τοῦτο διὰ
τὸ πρᾶγμα ποιούμενοι, ἐπεμαρτύροντο τὸν
νοσίαν εἶναι τὴν κρίσιν λέγοντες. Εἶτα λαμ-
τάλιν τὴν Θέκλαν ἡ Τρύφαινα, ὡς καὶ μετὰ
μέλλουσαν θηριομαχεῖν. Ἡ μέντοι τεθνηκυῖα
ρ αὐτῆς, ὄναρ ἐπιστᾶσα Τρυφαίνῃ· Θεοῦ δὲ
καὶ τῆς ἐκείνου φιλανθρωπίας οἰκονομία·
ἐμὴ, ἔφη, ἡ ξένη Θέκλα τὸν ἐμὸν ἀναπληρού-

A quocunque ieris, comitabor. Cui ille: Turpe, ait. hoc tempus est et tu forma præclara: vide, ne te alia tentatio priore deterior excipiat, tuque illi præ timiditate succumbas. Tum illa: Christi modo signaculo, inquit, digna habear, nulla me tentatio prorsus attigerit. Ad quam Paulus: Patienti animo sis oportet, et donum illud Dei ad te perveniet. Quo dicto Onesiphorum, cum tota sua familia, domum remittit: Thecla autem secum assumpta, Antiochiam abiit.

IX. Ibi, simul atque in urbem ingrediuntur, vir quidam Syrus, Alexander nomine, primus inter Antiochenses, et per totam illam provinciam potentia præstans, conspectam Theclam protinus B adamavit, Paulumque calide super ipsa rogavit, pecuniam multam et dona adjiciens. Cui ille: Non novi, inquit, mulierem hanc, neque ad me pertinet. Ille autem auctoritate, qua plurimum in illa urbe valebat, confisus, impudenter illam amplectitur, et in via deosculatur. Illa hominem minime ferre, sed a se repellere, Paulum sponsum suum spiritualem requirere: et voce sublata, Ne vim, inquit, mihi famulæ Dei afferas, ne violes, inter Iconienses prima sum, ex urbe mea ejecta, hanc ipsam ob causam, quod Thamyridi nubere noluerim, hocque altum inclamans, arreptum Alexandri pallium dilaceravit, et coronam capiti ejus detraxit: hunc que triumphum de illo, in præsentia omnium, reportavit. Quam ille contumeliam non ferens ad præfectum Theclam trahit: C et quoniam illa factum non negaret, sep palam fateretur, ad bestias est condemnata. Cæterum mulieres quæ aderant, commiseratione erga comparem sui sexus commotæ, et rem totam quodammodo communiter ad se quoque pertinere interpretatæ, sententiam præsidisincussabant, palam iniquum judicium ante tribunal vociferantes. Thecla interea, sic quoque pudicitiæ suæ sollicita, petiit a præside, ut quousque bestiis traderetur, incontaminata permaneret. Erat igitur mulier quædam opulenta, Tryphæna nomine, cujus filia Falconilla obierat: huic Thecla concreditur, quæ illi interea consolationi fuit. Deinde productam, et cum bestiis certamen inituram, feræ leænæ vinctam objiciunt: Tryphæna interim ab ea non D recedente, sed quoadusque ipsum theatrum ingrederetur una subsequente. Qua ingressa, ita se circunspecte cauteque leæna gessit, ut non tantum nihil indomiti aut ferini adversus ipsam designaret, sed lingua sua molliter pedes ejus contingens lamberet (accusatio autem criminis in Theclam intentati sacrilegium erat), quæ ubi multitudo videt, etiam vehementiores quique et inciiatiores obstupuere, et odio totum hoc factum prosequentes, iniquum esse judicium, Deum testabantur. Deinde Tryphæna Theclam ad se recipit: sed ut quæ iterum cum bestiis esset depugnatura. Defuncta interim Tryphænæ filia (nempe Dei ha-

erat, ejusque erga homines benevolentiæ provida dispositio) in somno illi astans, Mea, inquit, mater, hospes hæc Thecla, meum apud te locum impleat. Potest enim, si tantum pro me roget, me in justorum transmittere sedes. Tryphæna porro, de somno experrecta, filiæ suæ Falconillæ sermonum ejusmodi memor, Altera mea filia, ait, Thecla, Deum tuum comprecare, quo Falconilla in sæcula vivat: hoc enim illa per insomnium a me petivit. Quo illa audito, cum voce sublatis manibus, Deus, inquit, Fili Dei veri, placeat tuæ voluntati Tryphænæ concedere, quo filia ejus vitam apud te vivat sempiternam. Quibus verbis auditis, gavisa quidem Tryphæna est, sed aliunde discruciabatur, quod Thecla rursus esset bestiis objicienda. Ut igitur diluxit, Alexander (quippe cui venationis illius cura incumbebat) domum Tryphænæ venit, Theclam comprehensurus. Cæterum nihil illa in Thecla ipsi permisit, sed, Quid hoc? altum exclamat: quid hoc? iterum mihi luctem intra domum introducitis? neque quisquam est, qui opem ferat? non maritus, vidua enim sum: non filia, obiit quippe: quod superest, Deus filiæ meæ Theclæ, tu ipsi auxilio sis. Quibus summo mœrore animi dictis, inanem a se Alexandrum rejicit. Quod ubi præses rescivit, milites submittit, qui Theclam addu-

A τω σοι τόπον. Δύναται γὰρ προσευξαμένη εἰς τῶν δικαίων ἐμὲ μεταθεῖναι τόπον. Ἐπεὶ δὲ Τρ φαιναν ὁ ὕπνος ἀνῆκεν, εἰς νοῦν ἔχουσα τοὺς θυγατρὸς Φαλκονίλλης λόγους· Τέκνον δεύτερόν φησὶ πρὸς τὴν Θέκλαν, δεήθητι τοῦ σοῦ Θεοῦ, Φαλκόνιλλαν εἰς αἰῶνας ζῆν. Τοῦτο γαρ με δι' ὀνείρων ᾔτησε. Θέκλα δὲ ἀκούσασα ταῦτα, ἀναβαλλομένη χεῖρας, ἄρασα καὶ φωνήν· Θεὲ Υἱὲ Θεοῦ ἀψευδοῦς, δὸς Τρυφαίνῃ κατὰ τὸ θέλημα, ὥστε τὴν αὐτῆς θυγατέρα, τὸν αἰώνιον παρὰ σοὶ χρόνον. Τρύφαινα δὲ ἔχαιρε μὲν, ἀκ σασα ταῦτα· ἠνιᾶτο δὲ διὰ Θέκλαν, θηρίοις ἐνδοθήσεσθαι μέλλουσαν. Ὡς οὖν ἤδη ὄρθρος ἔρχεται Ἀλέξανδρος εἰς τὸν οἶκον Τρυφαίνης λαβεῖν· ἐκείνῳ γὰρ ἔμελε τῶν κυνηγεσίων.

B φαινα δὲ οὔθ' ὁτιοῦν παρεχώρει αὐτῷ τῆς Θέκλης· ἀλλὰ, Τί τοῦτο; μέγα βοήσασα, τί δὲ δεύτερόν με ἐπάγετε πένθος εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ οὐδεὶς ὁ βοηθ σων; οὐκ ἀνὴρ. χήρα γὰρ εἰμί· οὐ τέκνον, τέθνη γάρ. Ὁ Θεὸς Θέκλης τοῦ τέκνου μου, βοηθὸς θεὲ γενοῦ. Οὕτως ἐν ὀδύνῃ ψυχῆς εἰποῦσα ἡ ψυχῇ Ἀλεξάνδρου ἀποπέμπει. Μανθάνει ταῦτα ἡγεμὼν, καὶ στρατιῶται στέλλονται Θέκλην ἀγεῖν.

X. Cæterum Tryphæna, ne sic quidem a Thecla recedebat, sed correpta manu, una cum ipsa abibat, his verbis usa: Filiam meam Falconillam ad sepulcrum antea deduxeram: te, filia mea Thecla, cum bestiis depugnaturam prosequor. Quibus auditis, martyr in lacrymas prorupit et gemitus: et, O Domine, inquit, Domine et rex meus, cui ego credidi, ad quem confugi, a quo ex igne servata sum, redde Tryphænæ sua in me famulam tuam humanitatis, quodque me intaminatam hactenus custodierit, dignam mercedem. Tumultus interim, fragor et clamor maximus in populo, atque adeo confusio erat, mulieribus una sedentibus, invicemque contradicentibus: his quidem, Induc sacrilegam, aliis autem tali facinore minime acquiescentibus, clamantibusque; Cur nos quoque, o præses, omnes non una tollis? perversum judicium, injusta in virginem lata sententia. Thecla interim ex manibus Tryphænæ erepta exuebatur, et sumpto subligaculo, in circum impulsa est, leonesque et ursi in ipsam immissi. Inter quos una leæna cæteris magis effera confestim ad pedes martyris se proclinavit. Quo viso acclamatio per mulierum agmen protinus est consecuta. Cumque ursa ad sanctam hanc virginem accurreret, leæna, ut ei propugnaret, obviam progressa, ursam discerpsit. Deinde leo ad homines devorandos exercitatus, qui Alexandri erat, in ipsam quoque incitatur. Cum quo dum leæna similiter in certamen venit, uterque mutuo laniatu pereunt. Quo facto, maximaque interim feratum copia in illam immissa, stans erecta, ad Deum preces faciebat. Quibus absolutis, conversa, lacum videt aquæ plenum: et, Nunc, inquit, tempus est ut abluar, et una cum

Γ'. Τρύφαινα δὲ οὐδὲ οὕτως ἀφίστατο Θέκλης· ἀλλὰ λαβοῦσα ταύτην τῆς χειρὸς, ἀπῄει· Τὴν θυγατέρα τὴν ἐμὴν Φαλκόνιλλαν, λέγουσα, ἐν μνημεῖον προτοῦ παρέπεμψα· σὲ δὲ, τέκνον Θέκλη, πρὸς τὸ θηρίοις νῦν μάχεσθαι παραπέμπω. Ἡ μάρτυς ἀκούσασα, εἰς δάκρυά τε ἐστενάγμους, καὶ, Ὦ Κύριε, ἔφη, Κύριέ μου καὶ βασιλεῦ, ᾧ ἐγὼ ἐπίστευσα. ἐφ' ὃν ἐγὼ κατέφυγον, ἐκ πυρὸς ἐρρύσθην, ἀπόδος μισθὸν ἄξιον Θέκλης τῆς πρός με τὴν δούλην σου συμπαθείας, ἣ τὴν οὕτως ἁγνὴν διεσώσατο. Θόρυβος οὖν καὶ κραυγὴ καὶ βοὴ πλείστη τοῦ δήμου καὶ ἔγχυσις γυναικῶν τε ὁμοῦ παρεδρευουσῶν, καὶ ἀλλήλαις ἀντιλεγομένων, καὶ τῶν μὲν, Εἰσάγαγε τὴν ἱερόσυλον λεγουσῶν· τῶν δὲ τοῖς γινομένοις ἀπαρεσκομένων, καὶ, Τί μὴ καὶ πάσας αἴρεις ἡμᾶς, ἡγεμών; διεφθειρομένων· κακὴ κρίσις, ἄδικος κατὰ τῆς παρθένου ἀπόφασις. Ἡ Θέκλα τοίνυν εἰς χεῖρας Ἰουλιανῆς ληφθεῖσα περιεδύθη· καὶ λαβοῦσα διάζωμα, εἰς τὸ στάδιον ἐνεβλήθη, λέοντές τε καὶ ἄρκτοι ἀφεθεῖσαι κατ' αὐτῆς. Μία γοῦν λέαινα, τῶν ἄλλων ἀγριωτέρα, σὺν τάχει παρὰ τοὺς πόδας τῆς μάρτυρος ἀνεκλίθη· καὶ τὸ τῶν γυναικῶν πλῆθος εὐθὺς ἐπεβόησεν. Ἀρκτου δὲ τῇ ἁγίᾳ ἐπιδραμούσης, ἡ λέαινα, ὥσπερ ἀμυνοῦσα τῆς προασπίζουσα, ὑπήντησέ τε καὶ διεῤῥήξε τὴν ἄρκτον. Ἔπειτα λέων ἀφίεται κατ' αὐτῆς· ὃς Ἀλεξάνδρου μὲν ἦν, ἤσκητο δὲ ἀνθρώπους βιβρώσκειν· ᾧ καὶ αὐτῷ τῆς λεαίνης πρὸς συμπλοκὴν ἐλθούσης, ἀναιροῦνται ὑπ' ἀλλήλων ἀμφότεροι. Καὶ τότε καὶ τῶν θηρίων ἀφιᾶσιν, ἑστώσης Θέκλης, καὶ προσευχομένης Θεῷ. Ἐπεὶ δὲ κἀὶ τέλος εἶχεν ἡ προσευχὴ, ἐπιστραφεῖσα, λάκκον ὁρᾷ, μεστὸν ὕδατος. Καὶ, Νῦν καιρὸς, ἔφη, τοῦ λούσασθαί με· καὶ ἅμα καθῆκεν ἑαυτὴν εἰς τὸ ὕδωρ. Ἐν τῷ ὀνόματί σου, λέγουσα,

Ἰησοῦ Χριστὲ, τῇ ὑστεραίᾳ τῇδε ἡμέρᾳ
ιαι. Αἱ μέντοι γυναῖκες περιπαθήσασαι,
ν αὐτῆς λαβοῦσαι · καὶ ἔρρξεν αὐταῖς ἀπο-
Μὴ οὕτω δράσῃς, ἐπεβόησαν. Οὐ ταύταις
, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ τῷ ἡγεμόνι, ἐλέους ἄξιον
τὸ γεγονὸς, εἰ κάλλος οὕτω θαυμαστὸν
αν αἱ τῷ ὕδατι ἐμπεφυρῶσαι φῶκαι. Τοῦτο
ἔμελλεν ἔσεσθαι, ἐπεὶ μηδὲ ἠμέλει Θέκλης
οὗ ἐκείνη ὅλην ἑαυτὴν ἀνήρτησεν. Ἀμέλει
αὶ ἀστραπῆς φέγγος ταῖς φώκαις ἐπιφα-
ρὰς πάσας ἀναπλεῦσαι πεποίηκε · Θέκλαν
η πυρὸς ἐπεσκίαζεν, ὃ οὐ μόνον ἄψαυστον
οῖς θηρσὶν ἐποίει, ἀλλὰ καὶ γυμνὴν θεω-
μηδενὶ παρεῖχεν. Αἱ γυναῖκες δὲ πάλιν,
ἐπιβληθεισῶν αὐτῇ θηρίων, ἠλάλαξαν · καὶ
ρδου, ἡ δὲ κασίας, ἡ δὲ ἀμώμου, ἡ δὲ ἄλλου
ὐτῇ ἐπέβαλλον, ὡς θεοειδεῖ ἄλλως πρυσ-
ταύτῃ, καὶ κρείττονι πάντως ἢ κατὰ ἀν-

ἄντα δὲ τὰ ἀφεθέντα ἐπ' αὐτὴν θηρία, οἷά
ῳ, ἢ κάρῳ κατασχεθέντα, οὐδὲ βραχὺ ἥψαντο
ὡς τὸν Ἀλέξανδρον ἀπειτόντα τοῖς ὅλοις,
ε παρ' ἐμοὶ φοβεροὶ λίαν, πρὸς τὸν ἡγεμόνα
τούτοις οὖν προσδήσωμεν Θέκλαν · κἀκεῖνον
άσαντα, Τὸ δοκοῦν σοι, εἰπεῖν, ποίει. Ἐκ-
τοίνυν τῶν ποδῶν Θέκλαν μέσον τῶν ταύ-
πτουσιν · εἶτα πυρωθέντα σίδηρα τοῖς αἰ-
κείνων ὑποτιθοῦσιν, ἵν' οὕτω διαταραχθέντα
καὶ τὴν φυσικὴν ἀγριότητα ἐπὶ μᾶλλον
τα, ἐλκύσωσί τε θρασύτερον, καὶ ἀπολέ-
ελαν. Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἦσαν ἄπρακτα δια-
μενοι · καὶ « Ἡ ἀδικία, τὸ τοῦ θείου φάναι
ψεύσατο ἑαυτήν. » Εὐθὺς γὰρ οἱ μὲν ταῦροι
δεινὸν ἐμβοῶντες, τῷ πυρὶ δὲ τὰ παρακεί-
ν κάλων δεσμὰ κατεκαύθη · καὶ ἦν ἄνετος
καὶ ὡς οὐ δεδεμένη ἐν τῷ σταδίῳ. Τοῦτο
νέβαλε πάσῃ τῇ πόλει. Τρύφαινα δὲ πάθει
ι, νεκροῖς ὁμοία, πρὸς τοῖς ἄβαξιν ὡρᾶτο
Ἀλέξανδρός τε αὐτὸς, τὰ μεγάλα δείσας,
τοῦ ἡγεμόνος ἀνεθῆναι Θέκλαν · Μὴ ποτε,
τοῖ ἡ πόλις σὺν σοί τε καὶ ἐμοὶ ἀοόληται.
γὰρ εἰ ἀκουστὰ γένηται Καίσαρι, καὶ ὅπερ
ι ἡ συγγενὴς αὐτοῦ πάθος (1) ἄρδην
ἀπολεῖ. Μεταπεμψάμενος οὖν ὁ ἡγεμὼν
ἐκ μέσου δὴ τοῦ θεάτρου · Τίς εἶ σύ; διη-
αὶ τίνα τὰ περὶ σὲ, ὅτι μηδὲ ἕν τῶν θηρίων
ου; Ἡ δὲ Δούλη, ἔφη. εἰμὶ Θεοῦ τοῦ ζῶντος.
περὶ ἐμὲ ταῦτά ἐστιν, ὅτι εἰς ὃν εὐδόκησεν
τοῦ Ἰησοῦν Χριστὸν πεπίστευκα · παρ' ὃ
μου τῶν θηρίων ἔψαυσεν, αὐτὸς γὰρ μού
τηρία, καὶ ζωῆς ἀθανάτου ὑπόστασις · καὶ
ὑτὸν μὴ πιστεύσειε, ζωῆς οὗτος οὐχ ἕξεται·
ς αἰῶνας ἀποθανεῖται. Τούτων ἀκούσας ὁ
, καὶ οἷα τὴν μάρτυρα καὶ τοὺς αὐτῆς λόγους

A dicto se in aquam conjecit. In nomine tuo, inquiens, Domine Jesu Christe, hac ultima die tingor. Mulieres interim vehementer indolentes, ejusque commiseratione (quod putarent illam mox perituram) commotæ, Ne ita facias, exclamant: nec ipsis modo, sed ipsi quoque præsidi id facinus commiseratione dignum videbatur, si phocæ, quæ aquæ inerant, pulchritudinem adeo admirabilem essent perdituræ. Cæterum nequaquam id futurum erat: quando Christus, ex quo illa tota pendebat, Theclæ curam gerebat. Splendor quippe ignis et fulminis, super phocas refulgens, illas omnes supernatantes exstinxit: Theclam vero nubes ignea obumbrans, non solum feris inviolabilem reddidit, sed nec nudam a quoquam conspici permisit. Mulieres autem, aliis rursum in illam bestiis incitatis,
B perstrepebant: et hæc nardum, illa casiam, tertia amomum, alia denique aliud aromatis genus in Theclam conjicientes, illam, tanquam divinitatis quidpiam habentem, et omni humana sorte superiorem, attendebant.

XI. Cæterum omnes in illam feræ immissæ, veluti aut vinculis constrictæ, aut torpore præpeditæ, ne tantillum quidem eam attingebant: ita ut Alexander omnibus suis artibus diffisus, Tauri, inquit, o præses, apud me sunt formidabiles admodum: his igitur Theclam alligemus. Cui ille, tristitia victus, Fac, inquit, quod tibi videtur. Theclam itaque exutam, mediam inter tauros ex pedibus alligant, deinde ferramenta igne candentia membris eorum genitalibus subjiciunt, quo illis animalia infestata,
C et ad naturæ insitam feritatem magis irritata, Theclam citius differant, interimantque. Sed hi quoque illorum conatus frustra fuere: et juxta divinum Davidem, « Mentita est iniquitas sibi [3], » nam tauri quidem statim exsiliere, horrendum mugitum edentes, et funium nexus iis adaptati igne conflagrarunt: Thecla autem, tanquam vincta omnino non fuisset, soluta in stadio apparuit. Quod timorem universæ civitati incussit. Cæterum Tryphæna tanto malo perculsa, mortuæ similis, in caveæ tabulatis jacere conspiciebatur. Alexander vero multum sibi quoque metuens, rogabat præsidem ut dimitteret Theclam: Ne forte, inquit, urbs hæc tecum mecumque pereat. Nam si hæc Cæsar resciscat, quodque consanguinea sua Tryphæna per nos tantum
D mali sustineat, simul nos omnes perdet. Accersita proinde Thecla ex medio theatri: Quæ tu es? ait præses, et quænam illa in te efficacitas, quod nulla ferarum omnium te omnino attigerit? Tum illa: Famula sum Dei viventis: quæ vero in me habeo, hæc sunt in remedium, quod in Jesum Christum Filium ejus, in quo sibi complacuit, credidi: unde factum, quod nulla me ferarum attrectaverit: ipse enim est salus mea, et vitæ immortalis fundamentum, et qui in ipsum non crediderit, vitam minime

l. xxvi, 12.

orte deest vocula πέπονθε, certe aliquid tale.

adipiscetur, sed morte multabitur sempiterna. Quibus præses auditis (quippe martyrem jam verbaque ipsius reveritus) vestes afferri, iisque se illam induere imperat. Ad quem illa: Qui me nudam, contra feras depugnantem vestivit, ipse in judicii die salute te vestiet: sumptasque sibi circumdedit. Quod beneficium hoc insuper merito præses accumulavit, ut et epistolam Iconiensibus scriberet in hæc verba: Theclam piam Dei cultricem vobis dimitto. Quo facto, mulieres omnes gavisæ, magna voce Deo laudes referebant: Unus Deus Theclæ; unus Deus qui Theclam servavit, inclamantes. Qua voce tota civitas personabat: Tryphænaque tam læto nuntio accepto, cum magna multitudine, quo illam amplecteretur, obviam ivit: Nunc, inquiens, credere possum Theclam filiam meam vivere, veni domum nunc ergo ad me, mea filia: omnes meas facultates in te transcribam. Abit illa cum Tryphæna, et dies paucos ibidem conquiescentes, ambæ Dei verbum docebant: ita ut multæ ex ancillis repleretur.

XII. Cæterum non sinebat Theclam spiritalis in Paulum amor diutius quietam esse, sed animo sollicita quoquoversus ad illum inquirendum mittebat. Cumque Myris Lyciæ urbe esse didicisset, multis secum famulis et ancillis assumptis, ipsa tunica in penulam, virilem in speciem, commutata, ad illum magno cum desiderio spiritusque ardore profecta est. Quem Myris de rebus divinis disserentem invenit, illique desubito, nihil tale præsciente, astat: quam ut ille turbaque quæ una aderat, aspexit, stupore perculsus est, ne quod videbat, nova esset tentatio, secum reputans. Thecla autem accedens, Accepi, inquit, o Paule, lavacrum, qui enim una tecum operatus est in Evangelium, mihi quoque ille ipse, ut abluerer, concessit. Tum Paulus illam ad se receptam in domum Hermeiæ deduxit, ibique sigillatim, quæcunque sibi Antiochiæ accidissent, Thecla Paulo enarrat: ut plurimum et ille miraretur, et audientium fides confirmaretur, Tryphænæque benignitatem amplectentes, pro ipsa Deum deprecarentur: quod magnam illa auri et argenti vestiumque copiam, per Theclam ad Paulum, quo pauperibus succurreretur, misisset.

XIII. Thecla porro ex Pauli sententia cum Iconium pervenisset, Dei verbum ibidem docebat: accedensque Onesiphori domum, eo loci ubi Paulus sedere et docere solebat, sese humi prosternit. Talis est enim desiderii vis, ut quando ipsummet, quem videre exoptat, habere non possit, aliquid eorum, quæ ad illum pertinuerant, ardori illius solatium adferat. Magno igitur cum gaudio in terram procumbens, calidis eam lacrymis conspergebat, manusque in orationem expandens, Gratias, inquit, tibi ago, Domine Deus meus, et hujus domus, ubi tu Christe Jesu, Fili Dei viventis, mihi lux resplenduisti, qui mihi adjutor in carcere, adjutor in præside, adjutor in bestiis et igne fuisti: gratias,

A δυσωπηθεὶς, ἱμάτια ἐνεχθῆναι κελεύει, καὶ ἐ
ἐνδύσασθαι ταῦτα. Ἡ δέ· Ὁ ἐνδύσας με γυ
ἔφη, πρὸς θηρία πυκτεύουσαν. αὐτὸς ἐν τῇ
κρίσεως ἐνδύσει σε σωτηρίαν. Καὶ λαβοῦσα π
βάλετο. Πρὸς τούτοις ὁ ἡγεμὼν τῷ ἀγαθῷ τοῦ
θεὶς, γράμμα Ἰκονιεῦσιν ἐκπέμπει, γράψας οὕ
Θέκλαν τὴν θεοσεβῆ ἀφίημι ὑμῖν. Ἤθησαν οἱ
γυναῖκες ἐπὶ τούτῳ πᾶσαι καὶ φωνῇ μεγάλῃ ἐ
ξασαν τὸν Θεόν· Εἷς Θεὸς ὁ Θέκλαν διασωσα
ὡς ὑπὸ τῆς φωνῆς ταύτης διαθρυλληθῆναι τὴν
ἅπασαν· Γρυφαινά τε εὐαγγελισθεῖσαν ἀπ
σὺν πλήθει, περιβαλεῖν τε τὴν Θέκλαν, καὶ
φάναι, πιστεύειν δύναμαι, ὅτι Θέκλα τὸ τέκνο
τὸ ἐμὸν ζῇ. Δεῦρο τοίνυν ἐμοὶ, θύγατερ. εἰς τὸν
οἶκον, καὶ τὰ ἐμὰ πάντα σοι ἐπιγράψω. Ἤλθε
B οἴκαδε Θέκλα μετὰ Τρυφαίνης· καὶ ἡμέρας ὀλ
ἐκεῖ διαναπαυσάμεναι ἐδίδασκον ἄμφω τὸν λ
Κυρίου, ὥστε πιστεῦσαι τὰς πλείους τῶν παιδισ
καὶ χαρᾶς πλησθῆναι τὸν οἶκον Τρυφαίνης.
fidem susciperent, et lætitia domus Tryphæ

ΙΒ'. Θέκλαν μέντοι οὐδ' ὅλως ἡρεμεῖν παρεῖ
Παύλου πνευματικοὶ ἔρωτες· ἀλλ' ἦν ἀλύουσ
καρδίαν. πέμπουσά τε πανταχοῦ γῆς, κα
ἐπιζητοῦσα. Ἐπεὶ δὲ μάθοι ἐν Μύροις τῆς
τῆς Λυκίας, πολλοὺς τῶν νεανίσκων λαβοῦσα
παιδισκῶν, κατ' ἄνδρα δὲ τὸν χιτῶνα εἰς ἱμάτ
μεταβαλοῦσα, ἀπῄει πρὸς αὐτὸν, μετὰ π
C πόθου καὶ θερμοῦ πνεύματος. Εὑρίσκει π
Παῦλον ἐν Μύροις. τὰ περὶ Θεοῦ διαλε
καὶ ἀφεστὼς αὐτῷ παρίσταται μηδὲν προμαθ
δὲ, ἐκείνην τε θεασάμενον. καὶ τὸ περὶ αὐτ
θος. ἐκπλήξις εἶχε, λογιζόμενον, μή καὶ π
ἕτερος ἦ τὸ φαινόμενον. Θέκλα δὲ συνεῖσ
ἔφη, τὸ λουτρὸν, Παῦλε. Καὶ γὰρ ὁ σὺν ἐμ
πρὸς τὸ Εὐαγγέλιον, κἀμοὶ οὗτος πρὸς ἐ
συνεψηφίσατο. Καὶ λαβόμενος αὐτῆς ἐ
ἀπήγαγε πρὸς τὸν οἶκον Ἑρμείου, ἔνθα π
ἅπαντα, ὅσα συμβέβηκεν ἐν Ἀντιοχείᾳ τῷ
τῷ Παύλῳ διασαφεῖ· ὡς πολλὰ κἀκεῖνο θαυμ
καὶ τὴν τῶν ἀκουόντων ἐπιστηριχθῆναι π
Τρυφαίνης τε τὸ εὔγνωμον ἀποδεξαμένοις ἐ
εὔξασθαι ταύτης. Τρύφαινα μὲν οὖν συχνὰ χρ
D τε καὶ ἀργύριον, πρὸς δὲ καὶ ἱματισμὸν, διὰ θεοῦ
τῷ Παύλῳ πέμπει διακονοῦσα πένησι.

Η'. Θέκλα δὲ γνώμῃ Παύλου εἰς Ἰκόνιον ἐ
μένη, τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον ἐδίδασκεν· ἀπελθοῦσα
καὶ εἰς τὸν Ὀνησιφόρου οἶκον, πέμπει τὸ παρὰ ἐκ
ὅπου Παῦλος ἦν καθεζόμενος καὶ διδάσκων. Τοι
τον γὰρ ὁ πόθος, ὅταν αὐτὸν ἐκεῖνον μὴ ἔχῃ
ποθούμενον καθορᾷν, ποιεῖταί τι τῶν ἐκείνου
φλογὸς παραμύθιον. Πεσοῦσα τοίνυν σὺν ἡδονῇ
τὸ ἔδαφος, δάκρυσι τοῦτο θερμοῖς ἔβαλλεν· ἐκ
τε χεῖρας εἰς προσευχὴν, Εὐχαριστῶ σοι, ἔφη
Κύριε ὁ Θεός μου, καὶ τοῦδε τοῦ οἴκου ἔνθα μοι
φῶς ἔλαμψας, Χριστὲ Ἰησοῦ, Υἱὲ τοῦ ζῶντος Θεοῦ
ὁ ἐμοὶ βοηθὸς ἐν φυλακῇ γενόμενος, βοηθὸς ἐν ἡγ
μόνι, βοηθὸς ἐν θηρίοις τε καὶ πυρί. Εὐχαριστ
σοι, ὅτι αὐτὸς μόνος εἶ Θεὸς, καὶ σοὶ μόνῳ τιμ

effecti, de rebus suis inter se communicant. Virgo hæc, inquiunt, cum magnæ Dianæ sacerdos sit (et ita enim amentibus illis videbatur), maxime ab illa, quod virginitatem exactissimam servet, adamatur : atque inde fit, ut super quacunque re illis opem poscat, protinus sibi obsequentem ex voto habeat. Quare, cum nulla alia sit causa, quod dea ita illi familiaris sit quam castitatis illa præstantia, agite, illam solvamus virosque et adolescentes perditissimæ vitæ ad id assumptos, multaque vini et auri copia comiter præbita, illorum animis excitatis, in illam immittamus. Id consilium ineuntes, idem quoque exsequuntur, juvenesque omnium petulantissimi et sceleratissimi ab ipsis electi, adversus virginem mittuntur, certamen longe turpissimum depugnaturi : quodque pejus erat, improbitatem suam jam tum mercede obstrictam habentes, ante ipsam victoriam, facinoris sui pessimi recepto præmio. Spelæo ergo astantes fores pulsant, illa autem (quippe noverat divino beneficio qua de causa illa sceleratorum colluvies advenisset), Filii, inquit, quid vultis ? Sic illa placide, volebat enim morum suavitate, et verborum simplicitate, impudentem illorum et truculentum conatum in sui reverentiam flectere. Illi autem, num illic Thecla nomine esset, interrogant. Et quæ, inquit beata illa, vobis Theclam quærendi ratio ? Ego enim sum. Illi statim ostendentes se illos esse, quorum guttur sepulcrum patens est[4], responsum impurum tanquam ex fonte impuro impurum laticem emittentes. Et quæ alia, impudenter subjiciunt, quam ut cum ipsa dormiamus ? ad hoc enim huc venimus. Tum illa (o sacram animam, simul et vocem !) : Ego, inquit, humilis vetula sum, at vero famula Domini nostri Jesu Christi : etiam si improbe quid me statuere tentetis, nequaquam id efficere poteritis. Persistebant illi parvi, hoc solum, re ipsa ostendentes, esse se tales, omnino fieri non posse dicentes, ut illinc nisi flacinore, quod moliebantur, perpetrato discederent. Hæc dicentes, illam aggrediebantur, et arcte tenebant. Tum illa habitu et verbis mitissimis, At exspectate, inquit, filii, et videbitis potentiam Dei. Cumque non haberet quod ageret, a cœtu illo maleficorum detenta, multisque canibus circumventa (jam enim manibus comprehensam tenebant, et furiose vim illi inferre nitebantur), in cœlos illa oculos attollens : Domine, inquit, omnipotens, solus potens et misericors, spes desperatorum, auxilium ope destitutorum, qui me ex igne, bestiis, Thamyride, Alexandro et lacu liberasti, ubique manum auxiliatricem præbens, cuique placitum fuit, ut nomen in me tuum glorificaretur, etiam nunc, Domine Deus meus, eripe me ex manu horum iniquorum, neque permittas virginitatem meam injuria violari, quam propter te et nomen tuum conservavi ; quia te amo, sponse irreprehense, teque veneror, Pater, Fili et Spiritus

A δρα γενόμενοι, κοινολογοῦνται καθ' ἑαυτοὺς, παρθένος αὕτη, λέγοντες. Ἱέρεια τῆς μεγάλης τέμιδος οὖσα, ὥς γε αὐτοῖς ἐδόκει διὰ πολλὴν ἣν φιλεῖται πρὸς αὐτῆς τῷ παρθενίαν ἀκριβῶς τηρεῖν. Καὶ παρὰ τοῦτο, ἐφ' ᾧ ἄν καὶ δεηθεῖν τῆς, ὑπακούουσαν ἔχει, καὶ συντελοῦσαν τὰ θέλησιν. Ἐπεὶ οὖν οὐδὲν αἴτιον ἄλλο τῆς πρὸς θεὰν αὐτῆς οἰκειώσεως, ἢ τὸ τῆς ἁγνείας καλὸν, τοῦτο λύσωμεν, καὶ ἄνδρας αἰσχροῦ βίου νεανίσκους πρὸς ταῦτα λαβόντες, οἴνῳ τε καὶ χρυσοῦ δεξιώσει τὰς ὁρμὰς αὐτῶν παρεσκευάσαντες ἐπαφῶμεν αὐτῇ· Οὕτω σκεψάμενοι, οὕτως ἐπράξαν. Καὶ νέοι τῶν ἀκολάστων καὶ βδελυρῶν αὐτοὶ γένοντες, πέμπονται κατὰ τῆς παρθένου, τὸν ἐξ ἄθλον ἀγωνιούμενοι, καὶ τὸ χαλεπώτερον, ἐμπρ

B ἔχοντες τὴν κακίαν, καὶ περὶ τῆς νίκης τὰ πα κοῦ ἐπίχειρα δεδειγμένοι. Ἐπιστάντες τῷ σπηλαίῳ, κόπτουσι τὴν θύραν. Ἡ δὲ (ἐπ ἔγνω διὰ τῆς χάριτος, ὅτου χάριν τῶν ἄφιξις προσελθοῦσα), Τεκνία, φησὶ, τί βο Οὕτως εἴρηκε πράως· ἤθελε γὰρ τῷ κοσμ ἤθους, καὶ τῶν λόγων τῇ ἁπλότητι, ἀναιδ καὶ ἰταμὸν καταιδέσαι. Οἱ δὲ, τίς εἴη ἐκεῖ γουσι, τοὔνομα Θέκλα ; Καὶ ἡ μακαρία Ε ὑμῖν τὸ ταύτην ζητεῖν ; Ἐγώ εἰμι. Ἐκεῖνο χρῆμα δείξαντες αὐτοὶ εἶναι, ὧν ὁ λ ἀνεῳγμένος ἐστὶν, ὥσπερ ἐκ μιαρᾶς πηγ ἀφέντες νᾶμα τὸν λόγον, Τί δὲ ἄλλο ἢ ὅτ θευδῆσαι ταύτῃ ; ἔλεξαν ἀναιδῶς. Εἰς πάρ πάριμεν. Ἡ δὲ, ὦ τῆς ἁγίας ἐκείνης καὶ φωνῆς ! Ἐγὼ, ἔφη, ταπεινὴ γρ

C ἀλλὰ δούλη γε τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰη κἂν τι πονηρὸν ἐμὲ δρᾶσαι πειράσ ἔσεσθε. Ἐπεμένον οἱ κακοί, αὐτὸ τὰ ὅτι κακοὶ, ἀδύνατον εἶναι λέγοντες τέρον, εἰ μὴ πράξαιμεν ὃ βουλόμεθα. τες καὶ ἐπείρων, καὶ ἁπρὶξ κατέσχον καὶ σχήματι καὶ λόγῳ ἐπιεικεῖ, Ἀλλὰ ἔφη, τέκνα, καὶ τὴν δόξαν ὄψεσθε τοῦ θεοῦ ὑμ οὐκ εἶχον ὅ τι καὶ δράσειε, συναγωγῇ μένων περισχεθεῖσα, καὶ πολλῶν αὐτὴν τῶν περικυκλωσάντων (εἶχον γὰρ ἐν χερσὶ, καὶ σθαι μανικῶς ἐφώρμων), εἰς οὐρανὸν τὸ ὄμμα ἐπ ρασα, Κύριε παντοκράτορ, ἔφη, ὁ μόνος ἐπιεικ οἰκτίρμων, ἡ ἐλπὶς τῶν ἀπηλπισμένων, ἡ τῶν ἐπ θήτων βοήθεια, ὁ ἐκ πυρὸς μὲν καὶ θηρῶν, θυμ

D δός τε καὶ Ἀλεξάνδρου, καὶ βυθοῦ διασώσας, ταχοῦ τε βοηθὸν ὀρέξας μοι χεῖρα, καὶ τὸ ὄνομά σου εὐδοκήσας ἐν ἐμοὶ δοξασθῆναι· Κύριε ὁ Θεός μου, ῥῦσαί με ἐκ χειρὸς τῶν τούτων, καὶ μὴ ἐάσῃς ὑβρισθῆναί μου τὴν νίαν, ἣν διὰ σὲ καὶ τὸ σὸν διεφύλαξα ὄνομα, φιλῶ, νυμφίε ἄμωμε. καὶ σοὶ προσκυνῶ τῷ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι νῦν τοὺς αἰῶνας. Καὶ ἐπειπούσης αὐτῆς τὸ Ἀμὴν, οὐρανόθεν πρὸς αὐτὴν γίνεται, Μὴ φοβοῦ, Θέκλα· μετὰ σοῦ γάρ εἰμι, δούλη ἐμὴ ἐκ

[4] Psal. v, 10.

δὲ τοὺς ὀφθαλμούς, ἴδε ὅπως σοι πέτρα ἠνοικται· καὶ γὰρ ἔσται σοι αὕτη αἰώνιος αὐτῇ τε τὴν ἀνάπαυσιν δέξῃ τὴν σήν. Καὶ τα ἡ μάρτυς, ὁρᾷ κατ' ὄψιν πέτραν διανοιῶσον ἀνθρώπῳ εἰσελθεῖν χωρητόν. Εὐθὺς ἀ τὸ ἐπίταγμα, τῶν ἐχόντων διαδρᾶσα τὰς εἰς τὴν πέτραν ἐσέδυ, καὶ ἅμα ἀμφότερα ἀ μέρη, καὶ εἰς ἓν γέγονεν οὕτως, ὡὸ μηδ' ὅλως ἁρμογὴν φαίνεσθαι. Ἐκείνοις εβήλοις, τὸ μέγα τοῦτο θεασαμένοις θαῦμα, αὶ ἔκπληξις ἠκολούθει. Καὶ οὐδὲν ἔτι δρᾶτοὶ ὑπῆρξαν, ὅτι μὴ ταύτην ὡς ἐν χερσὶν ῦ ὠμοφορίου ἐπιλαβόμενοι, διασπάσαι μέτὰ θείαν τοῦτο πραχθὲν οἰκονομίαν, ἅμα ίστιν τοῦ γενομένου, ἅμα δὲ καὶ εἰς εὐλοπαραμύθιον τῶν εἰς ὕστερον θεοσεβῶν τε ριστων.

A sancte, nunc et in sæcula. Cumque adderet, Amen, vox de cœlo ad ipsam defertur : Ne timeas, mea Thecla : tecum enim sum, vera mea famula : sustolle tantum oculos, et vide, quomodo tibi petra ante conspectum aperta sit, illa tibi perpetuum erit habitaculum, in illa requiem tuam recipies. Ad quæ martyr attendens, videt ante se petram apertam, quantum homini recipiendo satis esset. Quare illa, prout ipsi præceptum fuerat, manibus se tenentium elapsa, in petram se immisit, cujus statim ambo partes coiere, itaque in unum coaluere, ut nulla omnino junctura appareret. Impuris porro illis magnum hoc miraculum intuentibus, ingens consilii inopia animique consternatio oboriebatur : neque quidquam amplius quod facere poterant, nisi quod cum illam manibus adhuc tenerent, amiculo, quod humeris gestabat, comprehenso, partem ejus dis-

B

t : idque divina dispensatione factum, partim in rei tantæ fidem, partim etiam in laudem lationem eorum, qui deinceps pii Dei cultores et amici essent futuri.

μὲν οὖν εἰς τὸ μαρτύριον ἡ γενναία, περὶ καὶ ὀκτὼ ἔτη οὖσα· ἐν δὲ τῇ ὁδοιπορίᾳ καὶ σει τῇ ἐν τῷ ὄρει, καὶ πάσῃ τῇ περιόδῳ, ισιν ἔτη δύο καὶ ἑβδομήκοντα· ὡς ἐκδημῆπρωτομάρτυρα πρὸς Θεὸν ἐνενηκοστὸν ἔτος ἄγουσαν. Τοιοῦτον τὸ τῆς θαυμαστῆς έλος, τοιοῦτος ὁ βίος, τοιοῦτον τὸ ὑπὲρ Χριρτύριον ἦν. Καὶ ἔχοιμεν ἡμεῖς ἄγρυπνον ψυχῶν φύλακα, πρέσβυν εὐπρόσωπον πρὸς ἷαν ἐν κινδύνοις ἀντίληψιν. Ἧς ταῖς πρεαὶ τῶν αἰωνίων τύχοιμεν ἀγαθῶν ἐν Χριοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Acta igitur ad martyrium præclara hæc virgo fuit decimo octavo ætatis suæ anno ; in itinere autem exercitioque pietatis in monte ab ipsa obito, reliquoque vitæ circuitu, anni septuaginta duo illi transacti, ita ut ad Deum princeps hæc martyr profecta sit, nonagesimum jam annum agens. Et hujusmodi quidem admirandæ Theclæ finis, hujusmodi vita, hujusmodi pro Christo martyrium. Hanc nos pervigilem semper animarum nostrarum custodem habeamus, hanc acceptam apud Deum nostri patronam, promptamque in periculis auxiliatricem. Cujus intercessione æternam felicitatem consequamur in Christo Jesu Domino nostro : cui sit gloria et potestas nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

C

DE S. CYPRIANI ANTIOCHENI

VITA ET CERTAMINE

D. ÆMILII BLAMPIGNON

MONITUM.

libello quem Facultati litterarum Parisiensi licentiatus proponebat, *de S. Cypriano et de primæva Carthaginiensi Ecclesia.* — 1862.

—

nus ille, qui Carthaginiensis episcopus apud Græcos falso haberi solet, Antiochenus vel Nicome-
uarto sæculo martyr fuisse videtur. Cujus historia, casibus repleta mirificis, præsertim cum
ue et notissimi Cypriani niteretur nomine, Orientis populos vulgo prodigiis gaudentes, summo-
ctabat. Photius sane in *Bibliotheca* (*a*) declarat Eudociam Augustam, Leontii philosophi Athe-

). 183. — Opus Eudociæ Augustæ ex codice Mediceo Florentiæ anno 1761 edidit Ang. Mar.

τὸν παρὰ τῶν ἱεροκηρύκων Χριστοῦ μα-
ριχαρῶς καταβληθέντα σπόρον ἐδέξατο, καὶ
ὶ πρῶτον ἐν αὐτῇ κατὰ τὸν μέγαν Λουκᾶν
σαν [3], καὶ ὅτιπερ ἄνδρας τῷ βίῳ προήνεγ-
(τρίακοντα) [5] καὶ ἑκατὸν καὶ ἑξήκοντα τῆς
αγγελικῶς τὸν στάχυν ἐκθρέψαντας [6], οὐκ
μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν γυναικῶν οὐκ ὀλίγας.
ν κάλλη [7] θαυμάζειν ναῶν, καὶ μεγέθη [8]
καὶ πλήθη [9] φυτῶν, εὐθηνοῦσαν [10] τε γῆν
ἣν ἄρδει παραῤῥέων Ὀρόντης [11], Ἰουστίναν
διήγημα θήσομαι· ἤ τὴν παρδίαν μετὰ μα-
ι ἱερῶν ἀποστόλων χρόνους νεώσασα τοῖς
ιδάγμασι, στάχυν ἀθλητικὸν ἀνεβλάστησε,
ν ὡραῖον, μάλα δὲ τῷ καρπῷ βρίθοντα.
κτρὶς μὲν, ἣν ἐδηλώσαμεν, Ἀντιόχεια [12],
ὶ καὶ Κληδονία γεννήτορες. Ἀλλὰ τουτὶ τὸ
τὸν πολλαῖς ἐκόμα πρότερον ταῖς ἀκάνθαις,
καὶ αὐτὴ τῶν πατέρων ἀκολουθοῦσα τῇ
ἰδώλων δὲ οὗτοι θεραπευταὶ καὶ ἀντίθεοι),
ν τιμῶσα ἦν καὶ σεβομένη τὰ εἴδωλα.
πεὶ δὲ χρόνῳ τὴν ἡλικίαν προκόπτουσα,
ερρότερου φρονήματος ἥπτετο, φέγγος αὐ-
ι θεογνωσίας, ἅτε δοχεῖον οὖσαν [14] φωτι-
ούτου καὶ χάριτες ἄξιον· καὶ τῶν μὲν εἰδώ-
ίνειαν καταγινώσκειν ἤρξατο, τὸν ἀληθῆ [15]
μόνον ἐπιγινώσκειν Θεόν. Ταῖς τοιαύταις
ογισμῶν ἀναβάσεσι τὴν ψυχὴν ἡ παρθένος
αίρουσα [17], εἰς τὴν τοῦ σωτηρίου σπόρου
ν ηὐτρεπίζετο. Ἐν ᾧ δὲ καθ' ἑαυτὴν ἔτρεφε
αὶ σχολάζουσα τὴν ἀκριβῆ γνῶσιν ἐζήτει
ῦ, Πραΰλιός τις τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ διάκο-
ηκόῳ τῆς κόρης, οὕτω συμβὰν, τὰ περὶ
Σωτῆρος ἡμῶν καὶ Θεοῦ οἰκονομίας τε καὶ
ς διεξῆει· ὅπως μὲν ὁ τῶν αἰώνων δη-
εἰς οἶκτον ἦλθε τοῦ πλαστουργήματος, ὅπως
ριὴλ ὁ τῶν ἄνω τάξεων ἀρχηγὸς τῇ πρὸ
ετηρημένῃ Παρθένῳ τοῦ μυστηρίου κήρυξ
; [20] γέγονε, καὶ ὡς συνέλαβεν ἐν γαστρὶ,
ίσασα τέτοκε, καὶ ὡς τὴν τοῦ παιδίου γέν-
ήρ τῶν ἄλλων ἐπιδηλότατος [21] τοῖς Μάγοις
τούτοις ἐπεξῆει τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ κόσμῳ
[22] αὐτοῦ [23] ἐπιφάνειαν, τὴν ἐν τούτῳ δια-
τὰ σωτηριώδη [24] διδάγματα, τὰ θαύματα,
[25] ταῦτα φθόνον, τὸν σταυρὸν, τὴν ταφὴν,
ς αὐτὴν τὴν θείαν ἀνάστασιν. Καὶ ταῦτα
αύλιος· Ἰούστα δὲ τῇ ἐαυτῆς ψυχῇ τὰ ἀκού-
ῦτα, ὡς ἀγαθὴ γῆ [26] σπέρματα, παρεδίδου,
ς ἀκριβέστερον ὅσαι ὥραι πρὸς τὴν ἀλή-
βαθύνουσα [27], τῶν μὲν εἰδώλων πολὺ [28]
γέλωτα, τὰ δὲ τῆς ὑγιοῦς πίστεως ταῖς
νέγραφε τῆς καρδίας· ὅθεν ἠθέλησε μὲν εἰς

A terræ læta accepit semen dejectum a sanctis Christi discipulis ; et Christiani primum in ea sunt vocati, ut scribit magnus Lucas: et quod in vitam produxerit ad centum et sexaginta viros, qui aluerunt spicam virtutis evangelicæ : non solum autem viros, sed etiam non paucas feminas. Mittens ergo admirari templorum ejus pulchritudinem, et murorum magnitudinem, et plantarum multitudinem, et terram bonis uberem, quam rigat Orontes præterfluens, de Justina mihi proponam narrationem. Quæ cum post longa tempora sanctorum apostolorum renovasset cor illorum doctrina, athleticam produxit spicam, valde quidem speciosam, fructu autem admodum refertam. Ei erat patria, quam diximus, Antiochia, Ædesius autem et Cledonia, parentes.

B Sed hæc pulchra planta multas quidem prius ferebat spinas. Nam ipsa quoque sequens errorem parentum (erant vero ii cultores idolorum et Dei adversarii), honorabat et colebat illorum simulacra.

II. Cum autem, ætate procedens, ad solidiorem pervenit intelligentiam, eam lux subiit divinæ cognitionis ut quæ esset receptaculum dignum illuminatione ejusmodi et gratia; et cœpit quidem damnare idolorum imbecillitatem, agnoscere autem verum et solum Deum. Talibus ergo rationem ascensionibus virgo animum prius expurgans, parabatur ad dejectionem salutaris sementis. Interim autem, dum hæc apud se versaret, et intenta a Deo perfectam quæreret cognitionem, quidam Praylius diaconus Antiochenus, audiente virgine, cum ita contigisset de Salvatoris nostri et Dei dispensatione, et

C carnis susceptione narravit : quemadmodum sæculorum quidem opifex sui figmenti motus est misericordia ; quemadmodum vero Gabriel, princeps superiorum ordinum, ei, quæ servata fuerat Virgo ante generationes, fuit faustus nuntius mysterii, et quod concepit in utero; et cum uterum tulisset, peperit; et quod ortum Infantis stella aliarum omnium clarissima Magis significavit. Post hæc persecutus est ejus manifestam in proprio mundo apparitionem, in eo conversationem, salutarem doctrinam, miracula, propter hæc ortam invidiam, crucem, sepulturam, et postremo divinam ipsam resurrectionem. Et hæc quidem Praylius. Justa autem (ita enim prius appellabatur) has animæ

D suæ mandabat auditiones tanquam bonæ terræ semina, et sic veritatem in dies accuratius penetrans, profuse quidem ridebat simulacra, rectam autem fidem cordis inscribebat tabulis. Quamobrem voluit quidem venire in conspectum Praylii ; solum

ant quatuor voces, E. [3] ἐχρημάτησαν. B. D. — χρηματίσαι τε πρῶτον ἐν Ἀντιοχείᾳ τοὺς Χριστιανούς. Ἡράξεις ἀποστ., κεφ. ΙΑ'. κστ' [4] προήνεγκαν, B. [5] Uncis incl., quia CLX dat Latina lectio. [6] ἐκθρέψαντος, B. [7] κάλλει, B. [8] μεγέθει, B. E. [9] πλήθει, B. ῦσαν, E. F. [11] Ὀῤῥόντης, F. — Cf. Ptol. V, 15. — Ἀυτιόχεια ἡ ἐπὶ τοῦ Ὀρόντου. [12] Ἀντιό-. [13] add. ἦν, B. [14] οὖσα, B. [15] ἀληθεῖ, B. [16] add. οὖν, E. [17] προεκκαθέρουσα, B. [18] inear-. [19] τὰ, B. [20] ἄγγελος, B. [21] ἐπιδηλώτατος, B. [22] deest, B. [23] add. τὴν, E. [24] σωτήρια, B. τὸν. [26] ἀγαθῇ γῇ, F. [27] ἐκβαθύνουσα, D. E. [28] πολὺν, C. D. E. F.

enim audierat ea quæ ab ipso dicta fuerant, et desiderabat perfectius imbui eorum cognitione.

III. Vultum autem virginalem non volens adhuc aspici, statuit quidem non videre diaconum; clanculum vero ventitans ad ecclesiam, sic desiderabat videre Dominum, qui appropinquat iis qui quærunt. Non multo interjecto tempore, statuit impertire matrem iis quæ cognoverat: Cur, o mater, dixit, deos colimus, quos manus nostræ constituunt? cur artificis opera adoramus? cur autem ignem quidem in ara, animæ autem lucernam non accendimus, neque mercamur margaritam? Non nosti Galilæos? (Sic enim Christi asseclas solent vocare ii qui illic habitant.) Ii sunt multo terribiliores diis, qui apud nos existimantur. Ex his enim si quis aliquando ubi sunt idola apparuerit, illico ii qui a nobis adorantur, perinde atque fures aut fugitivi timent et horrent. Et merito. Suffurantur enim illi Dei honorem, præterea nostras quoque perdentes animas.

IV. Hæc dixit quidem Justa. Mater autem iis quæ dicebat non assentiebatur; valde enim a stulta tenebatur impietate. Quocirca: Vide, inquit, ne pater cognoscat tuum in deos contemptum. Justa autem: Esset, inquit, mihi magis gratum, si hæc cognita essent a patre, et a quolibet. Neque enim ego amplius sustinebo de cætero ambulare in tenebris, quando quidem solum Dominum, qui per Praylum fuit mihi significatus, Deum fortem esse cognovi, et viventem, et eos excipientem, qui convertuntur ab errore. Sensim itaque mater conveniens, nihil quidem contendebat adversus ea quæ dicebantur, silentio autem tacite potius significabat assensionem. Postea vero una nocte, marito quoque aperuit ea quæ audiverat a filia. Ille autem id, quod audierat, neque perfecte repulit, neque rursus erat facilis ad id accipiendum. In somno autem decertans, luctabatur cum sollicitudinibus, donec a somnio correptus, dum ei angelica castra apparuissent, quæ habebant in medio Christum, ab eis stipatum, Visione quidem fuit obstupefactus. Ipso autem vocante, audivit eum dicentem: Venite ad me et dabo vobis regnum cœlorum. Deinde surgens, non quæsivit aliud testimonium, sed cum uxore accepta quoque filia, rogavit quemdam diaconum Ecclesiæ, ut eos deduceret ad Optatum, qui tunc erat civitatis episcopus. Atque illi quidem supplices petebant, ut signarentur signo Christi. Ille autem differebat, donec Ædesius pater ei narravit spontaneam filiæ suæ conversionem, et visionem ei diligenter exposuit. Quæ cum ille audisset, non amplius distulit, neque

A ὄψιν ὀφθῆναι [29] τῷ Πραϋλίῳ. Καὶ γὰρ ἐκεῖνος μόνον ἦν τῶν παρ' αὐτοῦ λεγομένων, καὶ τὴν τούτων γνῶσιν τελεώτερον ἐζήτει [30] μυηθῆναι.

Γ'. Ἔτι δὲ τὴν παρθενικὴν ὄψιν ἀθέατον βουλομένη, οὐκ ἔκρινε [31] μὲν ἰδεῖν τὸν διάκονον φοιτῶσα δὲ λάθρα παρὰ τὴν ἐκκλησίαν, ἐπεθύμει τὸν τοῖς ζητοῦσιν ἐγγίζοντα Κύριον, τὸ ἐν μέσῳ, καὶ κοινωνὸν συνεῖδε [32] ποιήσασθαι μητέρα τῶν ἐγνωσμένων. Καὶ ἵνα τί, ὦ μῆτερ, θεοῖς προσανέχομεν, οὓς συνιστῶσι χεῖρες; ἵνα τί τεχνιτῶν [33] ποιήμασι προσκυνοῦμεν; ἵνα τί δὲ τὸ μὲν ἐπιβώμιον ὑφάπτομεν [34], τὴν πάδα δὲ τῆς ψυχῆς οὐκ ἀνάπτομεν [35]; οὐδὲ μαργαρίτην ἐμπορευόμεθα [36]; οὐκ οἶσθα τοὺς Γαλιλαίους (οὕτω γὰρ τοὺς τοῦ Χριστοῦ θιασώτας τοῖς ἐνταῦθα B ρίοις καλεῖν σύνηθες); πολλῷ οὗτοι τῶν παρ' ἡμῖν νομιζομένων θεῶν φοβερώτεροι [37]. Τούτων τις ποτέ τις τοῖς εἰδώλοις ἐπιφανῇ, εὐθὺς οἱ παρ' ἡμῖν προσκυνούμενοι κλέπταις ὁμοίως ἢ ὀρφανίσταις φεύγουσί τε καὶ ὑποφρίττουσι. Καὶ δικαίως· κλέπτουσι γὰρ ἐκεῖνοι τὴν τοῦ θεοῦ τιμήν, ἔνι καὶ τὰς ἡμετέρας [38] παραπολλύντες [39] ψυχάς.

Δ'. Ταῦτα ἔλεγε μὲν Ἰούστα· ἡ μήτηρ δὲ τοῖς λεγομένοις οὐ κατετίθετο. Πάνυ γὰρ ὑπὸ τῆς μωρίας κεκράτητο δυσσεβείας· ὅθεν, Μηδὲ ὁ πατὴρ, ἔφη, γνώτω τὴν ἐπιγενομένην σοι πρὸς τοὺς θεοὺς παρφρόνησιν. Ἰούστα δέ· Ἀγαπητόν μοι [40], ἔλεγε, καὶ τῷ πατρὶ, καὶ παντὶ γνωσθήσεται [41]· ταῦτα· οὐδὲ γὰρ ἐν τῇ σκοτίᾳ ἔτι [42] περιπατήσω τὸ λοιπὸν ἀνέξομαι, καθότι μόνον τὸν διὰ Πραϋλίου γνωρισθέντα μοι Κύριον, Θεὸν ἰσχυρὸν καὶ C ζῶντά τε καὶ τοὺς ἐκ πλάνης ἐπιστρεφομένους δεχόμενον. Ἠρέμα γοῦν συνιοῦσα ἡ μήτηρ οὐδὲν ἀντετίθει τοῖς λεγομένοις· τῇ σιωπῇ δὲ μᾶλλον τὴν συγκατάθεσιν ὑπεσήμαινεν [43]. Ὕστερον δὲ μιᾷ τῶν νυκτῶν, ἃ παρὰ τῆς θυγατρὸς ἤκουσε καὶ τῷ ἀνδρὶ διεσάφησεν. Ὁ δὲ τὴν ἀκοὴν οὔτε τελείως ἐκβαλεῖν, οὔτε πάλιν εὐπαραδέκτως [44] πρὸς αὐτὴν ἔχων· ὑπνομαχῶν δὲ φροντίσιν ἐπάλαιεν, ἕως ὑπνῳ κατεχθεὶς ἀγγελικῆς ἐπιφανείσης αὐτῷ παρεμβολῆς ἐν μέσῳ Χριστὸν ἐχούσης δορυφορούμενον, κατεπλάγη [45] μὲν ἐπὶ τῷ ὁράματι [46], αὐτοῦ δὲ καλοῦντος ἤκουσεν [47] εἰρηκότος· Δεῦτε πρός με, καὶ τὴν τῶν οὐρανῶν ὑμῖν χαρίσομαι βασιλείαν. Εἶτα διεγείρας ἑτέραν οὐκ ἐζήτησε μαρτυρίαν· ἀλλὰ σὺν γυναικὶ καὶ τὴν θυγατέρα λαβὼν [48], διάκονόν τινα τῆς D κλησίας ἠξίωσεν Ὀπιάτῳ τούτους [49] προσαγαγεῖν, ὃς τηνικαῦτα [50] τῆς Ἐκκλησίας ἐπίσκοπος ἦν [51]. Οἱ μὲν οὖν τῇ τοῦ Χριστοῦ σφραγῖδι σημειωθῆναι ἐδεοῦντο· ὁ δὲ ἀνεβάλλετο ἕως Αἰδέσιος ὁ πατὴρ αὐτοῦ τήν τε τῆς θυγατρὸς αὐτόματον ἐπιστροφὴν πρὸς Κύριον, καὶ τὰ τῆς ὀπτασίας ἀκριβῶς ἐξηγήσατο. Ὧν ἐκεῖνος ἀκούσας, οὐκέτι διαμφιβάλλων [52]

[29] ἐλθεῖν, B. [30] deest, D. F. [31] οὐ κέκρινε, B. D. [32] συνοῖσε. [33] τέχνῃ τοῖς, B. C. D. E. — τεχνητοῖς, F. [34] κατωμεν, B. [35] ἀνάπτωμεν, B. [36] εὐ, κατὰ Ματθ., κεφ. Η', με'. μστ. [37] φοβερότεροι, B. [38] ὁμετέρας, C. [39] παραπολοῦν ες, E. [40] deest. E. [41] γνωσθήσεται. B. C. D. F. [42] deest, B. [43] ὑπεσήμανεν, E. [44] παράδεκτος, B. [45] κάτεπλάγει, A. Cæteri κατεπλάγη. [46] ὁρώματι, B. [47] ὑπήκουσεν, E. [48] παραλ[illegible] B. [49] τούτοις, E. [50] deest, B. [51] Nullus optatus Antiochiæ episcopus fuit Cf. Le Quien *Oriens C[illegible]stianus*, tom. II, pag. 670 et seq. [52] διαμφιβάλων, F.

ολλῶν ἐδεήθη τῶν βουλευμάτων· ἀλλὰ ἅμα τύπῳ τοῦ σταυροῦ καθάπερ τίνι φρουρίῳ [53] ; περιτειχίζει, ἅμα δὲ τοῦ φωτίσματος ἀξιοῖ. τέλει Αἰδέσιος τὸ λοιπὸν [54] χλευάζων καὶ διατὰ τῆς ἀπάτης ἱδρύματα· Ἱερεὺς γὰρ πρὸ [55] ν εἰδώλων ἐτύγχανεν ὤν.

Ἔπειτα δὲ [56] βαθμοῦ τοιοῦδε καταξιωθεὶς, καὶ δρᾳ πρεσβυτέρων, τὸ τοῦ Θείου [57] φάναι Δατὸν Χριστὸν αἰνέσας, ἑλόμενός τε βίον [59] τῷ λον καὶ καθαρώτατον, ἓξ μῆνας ἐπιβιοὺς πρὸς δεκα, πρὸς ὃν ἐπόθησε [60] Κύριον ἐξεδήμησεν. τοι παρθένος οὐδὲν ἔπαθεν ἀγγεννὲς [61] οὐδὲ εὐγενοῦς ἀνάξιον· ἀλλὰ τῷ θεμελίῳ μᾶλλον τεως τὰς χρυσοῦ καὶ λίθων τιμίων πολὺ τιας ἀρετὰς ἐποικοδομοῦσα [62] προέκοπτε· πάνοὐκ ἦν οὕτω βιοῦσαν διαδρᾶναι τὰ τοῦ πονηνδαλα· ὅθεν οὐδὲ διέδρα, ἀλλὰ καὶ πειρᾶται , καὶ πολεμίως ἄγαν [63] προσφέρεται. Ηλήν ροσεκτέον, ὅτι τε οὐκ ἄχαρι τὸ διήγημα, καὶ μαθεῖν καὶ ὅπως αὐτὴ [64] τὴν πεῖραν ἐπήνεγ-

Αγλαΐδας τις σχολαστικὸς [65] (ὅσπερ [66] ἐκ λους ἴσως καὶ τὸ τοιοῦτον ἔλαχεν ὄνομα), α οὖν οὗτος, γένους ὢν τῶν εὐπατριδῶν, καὶ κομῶν, ἀφορμὰς εἶχε ταῦτα πρὸς ἡδονὰς, λάστοις ὁρμαῖς ἐξεδίδοτο [67]. Διὸ καὶ τὴν ν πολλάκις ἰδὼν παροδεύουσαν, καὶ πρὸς τὸν ὃ οἶκον ἀφικνουμένην, τῷ κάλλει ταύτης οἷα εινῶς βάλλεται· καίτοι μαραίνειν αὐτὸ καὶ ν ἐκείνης, ἅτε σφαλερὸν καὶ ἐπίβουλον, νηἅμα καὶ προσευχαῖς δι' ὅλου μηχανωμένης [68]. ὅτος πάνυ λίχνους ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς, πρόὲν τὰς ὁδοὺς ἐτήρει, καὶ παρεφύλαττε, καὶ εὐφήμει [69] ταύτην, ἐπῄνει τοῦ κάλλους, ν ἐκάλει τοῦ εὐτυχήματος· εἶτά τὸν πόθον συμβόλων τινῶν ἐπεσήμαινε, καὶ πολλοῖς [70] , ὡς ἄν εἴποι τις, τὴν θήραν προκατελάμ- ἀλλὰ τῇ παρθένῳ ταυτὶ πάντα λῆρος ἀκρι- νέμεσις ἐλογίζετο, καὶ γελᾷν μᾶλλον ἢ ιν σώφροσιν ὀφθαλμοῖς καὶ ἀκοαῖς [71] ἐδόκει

ιπορήσας οὖν Ἀγλαΐδας τοῦ τοιοῦδε σκοποῦ, ὁδεύειν ἔγνω· καὶ πρὸς γάμου κοινωνίαν [72] αι ταύτην ἐζήτει. Ἰουστίνα [73] δὲ νύμφην μόνῳ τῷ Χριστῷ καθομολογήσασα, τοὺς εὐγενῶς ἀπηξίου· Ἀρκεῖος [74], λέγουσα, ὁ τὴν παρθενίαν ἐμοὶ φυλάττων, καὶ μολυτηρῶν ἀνεπίμικτον. Τούτοις Ἀγλαΐδας τοῖς πλέον ἢ βέλεσι τιτρωσκόμενος γνώμῃ [75] (καὶ τοτυγχάνων ἔρως βαρύτερός τε καὶ βιαιότεἐπεὶ πάντα λίθον, ὅ λέγεται, κινήσας, εὕρι-

A amplius opus habuit multis consiliis ; sed simul quidem figura crucis veluti quodam 'præsidio eos munit, et dignatur illuminatione. De cætero autem Ædesius perpetuo irridebat et reprehendebat statuas deceptionis. Fuerat autem prius sacerdos simulacrorum.

V. Cum vero eodem gradu fuisset dignatus in Ecclesia, et in cathedra presbyterorum, ut cum divino David dicam [1], Christum laudasset, vitamque elegisset Deo gratam et purissimam, cum annum unum superstes fuisset et sex menses, migravit ad Dominum, cujus tenebatur desiderio. Virgo autem nequaquam erat affecta illiberaliter, neque secus quam animam decuit generosam, sed fidei fundamento, quæ auro et lapidibus pretiosis longe sunt
B pretiosiores, superædificans virtutes, proficiebat. Cum autem sic viveret, fieri omnino non poterat, ut maligni effugeret offensiones, sed eam ille tentat, et valde hostiliter aggreditur. Cæterum oportet attendere, quoniam non est injucunda narratio et quod scire oporteat, quonam modo ei adhibuerit tentationem.

VI. Aglaidas quidam scholasticus, qui forte hoc nomen fuerat nactus ex pulchritudine, cum esset honesto loco natus, ut qui genus duceret ex patriciis et abundaret opibus, iis tanquam instrumentis usus est ad voluptates, et impudicis deditus erat appetitionibus. Quamobrem cum sæpe virginem vidisset transeuntem, et in domum Dei venientem, ejus pulchritudine, tanquam telo, graviter sauciatur; etsi ut ea flaccesceret et aboleretur, tanquam
C lubrica et insidiosa, illa jejuniis simul et orationibus perpetuo machinaretur. Sed is cum admodum lascivos haberet oculos, prius quidem vias observabat, et occurrens, eam bonis verbis prosequebatur, laudabat pulchritudinem, beatam vocabat, quod ea illi obtigisset ; deinde etiam desiderium per quædam signa significabat, et multis, ut quispiam dixerit, retibus prædam præoccupabat. Sed virgini hæc omnia reputabantur meræ nugæ ac probra, dignaque potius videbantur quæ riderentur, quam quæ attenderent pudici oculi et aures.

VII. Cum hunc ergo scopum non potuisset attingere Aglaidas, alia via ingredi statuit, et eam petiit, ut duceret in societatem matrimonii. Justa autem, quæ se soli Christo professa fuerat fore sponsam,
D alios constanter dedignabatur, dicens: Sufficit sponsus, qui mihi servat virginitatem, et custodit puram ab omni inquinamento. His verbis Aglaidas magis, quam telis, sauciatus fuit ; amor enim qui quod vult non assequitur, fit gravior et violentior. Postquam autem omni moto, ut dicitur, lapide,

[1] Ps. CVI, 32.

[53] add. τῷ, F. [54] τοῦ λοιποῦ, E. [55] add. τὸ, F. [56] deest B. C. D. E. F. [57] Θεοῦ, A. [58] ψαλμ. [59] τὸν, B. C. D. [60] ἐπόθει, B. [61] ἐναγὲς, B. [62] ἐπωκοδομοῦσα, D. [63] deest, F. [64] αὐτῇ, F. [65] tota parenth. B. [66] ὥσπερ, A. — ὥπερ, D. F. [67] ἐξεδίδοτο, B. C. D. E. F. [68] μηχανομένης, E. F. [69] ut duæ voces, D. [70] πολὺς, B. [71] ἀκοῆς ἄξια (ita leg. sent. B. C.) — ἀνάξια, A. [72] κοινωνείαν, B. [73] ἀρκετα, A. [74] ἄρκετος, F. [75] deest, C. D. F. [76] βιαιώτερος, B.

τοῦτον οὖν Ἀγλαΐδας ἐλθὼν, καὶ τὰ τοῦ
ς εἶχε διηγησάμενος, καὶ ὅτι [82] Τέχνην
εἶρα κινήσας οὐδεμίαν εὗρον τοῦ κακοῦ
ἀλλὰ πάντων κρείττονα τὴν παρθένον
τὸ τελευταῖον προστίθησιν· ὅτι. Σὺ μό-
λείφθης τῆς συμφορᾶς παραμύθιον, καὶ
ῳ θαῤῥήσας, τοῦ μὴ προκρίναι μέχρι
θάνατον τῆς ζωῆς τὴν ὁρμὴν ἐπέσχον [83],
ὐδὲ φροντίσεις [84], τῆς τοιαύτης ἀπολύ-
φορᾶς, ὅσον ἄρα πλοῦτον καὶ χρυσίον
ξεις, ὡς ἔγωγε ἄφθονά σοι ταῦτα παρέξω,
πασῶν ἄμεινον. Εἶπε [85], καὶ Κυπριανὸν
ἔσχε, καὶ ὡς τάχος λύσειν αὐτῷ τὴν
ελλόμενον [86]. Ὁ μὲν οὖν ἀπῄει χαίρων,
τω τὴν παρθένον διὰ χείρὸς ἕξειν φαν-
Κυπριανὸς δὲ εἰς τὰς βίβλους εὐθὺς
ὰς [87] τοιαῦτα ἐνεργεῖν δυναμένας, καὶ ἓν
πνευμάτων καλέσας, ἅ πρὸς τὰ φαῦλα
γεῖν οἶδε προθύμως, καὶ οἷς ἐκεῖνος
ρῆτο [88], μέγα τι καὶ τερατῶδες ἀνύειν
Εἰ καλῶς μοι καὶ ταχέως, ἔφη, τελέ-
ύργημα τόδε, τὸ μετὰ ταῦτα χαριοῦμαί
τα, καὶ τῶν ἄλλων πάντω θήσω προ-
τὰ προσφιλῆ καὶ συνήθη τῆς ὑπερηφα-
γόμενον· Καὶ τί, εἶπεν, ὅ μὴ ῥᾳδίως
ται βουλυμένῳ; πολλάκις μὲν γὰρ ὅλας
σεισα, πολλάκις δὲ χεῖρα πατροκτόνον
αι πρὸς τοῦτο καὶ τολμηρὰν παρεσκευά-
ελφοῖς τε καὶ ὁμοζύγοις ἄσπονδον ἐνῆκα,
πολλοὺς βουλομένους ἀπεῖρξα [3], μονα-
τι διαιτωμένοις [4], καὶ [5] νηστείᾳ πάσῃ [6]
ις, καὶ μικροῦ μηδὲ σαρκὸς ὅλως μνείαν
ἐπιθυμίαν σαρκὸς ἐνέσπειρα, καὶ εὐ-
ψαι πρὸς ἡδονὰς παρεσκεύασα· ἄλλους
τοῖς σαρκικοῖς πᾶσι καὶ οἷς ἡμεῖς χαί-
πρὸς ἀρετὴν μεταθέσθαι [8] βουλομένους
ἑτέρωθεν ἀπογνῶναι τούσδε τοὺς λογι-
ηκα, καὶ τῶν συνήθων πάλιν [9] ἐπιμελῶς
λως τί πολλὰ λέγειν προῆγμαι; αὐτὸ
πρᾶγμα καὶ νῦν ὁποῖός εἰμι τὴν διακο-
ύτατος. Λαβὼν οὖν τουτὶ τὸ φάρμακον
ἦν τὸ διδόμενον πλῆρες), τῷ οἴκῳ ἐπίῤ-
αρθένου, καὶ εἰ μὴ πάντα ἕξει σοι κατὰ
οπτέος ἐγώ σοι τὸ λοιπὸν [11] καὶ ἄχρη-
θένειαν ἡμῶν κατάγνωθι τὴν ἰσχάτην.
οὖν [12] οὕτω ταῦτα.

ἡ παρθένος ἀναστᾶσα περὶ [13] τρίτην τῆς
, τὰς εὐχὰς ἀποδοῦναι Θεῷ, διεθερμαί-
ς νεφροὺς ἤδη, καὶ τῆς προβολῆς ἠσθά-
ειράζοντος· ὅσῳ δὲ ταῦτα ἦν, κἀκείνη
ς εὐχῆς παρετείνετο. Ἐπεὶ δὲ δαψιλῶς
τὸ τοῦ ἀντικειμένου πνεύματος πῦρ,
διαζομένη, Ἐμνήσθην ἐν νυκτὶ τοῦ

A XI. Ad eum ergo cum venisset Aglaidas, et narrasset, quomodo esset affectus, et quod cum omnem artem et manum movisset, nullum mali invenisset remedium, sed omnibus superiorem aspexisset virginem, postremo adjicit: Tu solus restas, qui meam consoleris calamitatem, et in te solo collocans fiduciam, me repressi, ne mortem vitæ præferrem. Omnino autem cogitare non posses, quantas opes et quantum auri sis a nobis habiturus, cum me liberaris a tali calamitate. Nam ego quidem ea tibi abunde et plura quam speres præbebo. Dixit, et eum exaudiit Cyprianus, et pollicitus est se mox esse eum molestia soluturum. Ille ergo abiit lætus, et se mox in manu habiturum esse virginem, visione apprehendens. Cyprianus autem mox aspexit ad
B libros, qui ea possunt operari: et cum unum ex malignis vocasset spiritibus, quos prompto et alacri animo noverat opem ferre ad hæc flagitia et quibus ille utebatur ministris, cum vellet efficere magnum quid et prodigiosum: Si mihi, inquit, vacaveris, et hoc ministerium cito effectum reddideris, deinceps maxima tibi largiar, et efficiam, ut omnes alios antecellas. Ille autem arroganter et superbe loquens, ut solebat: Et quid est, inquit, quod a me, si velim, non facile fiat? Sæpe quidem totas labefeci civitates, sæpe effeci, ut esset manus prompta et velox ad patris fundendum sanguinem: fratribus et conjugibus odium immisi implacabile; multos, qui volebant esse virgines, prohibui; monachis, qui degebant in montibus, et cuivis jejunio assueverant, et propemodum ne carnis quidem omnino me-
C minerant, immisi carnis cupiditatem, et perfeci ut lubenter aspicerent ad voluptates; alios, qui volebant renuntiare omnibus carnalibus, et iis quibus nos delectamur, et sectari virtutem; aliunde adoriens, effeci, ut curam abjicerent talium cogitationum, et rursus diligenter adhærerent iis quibus consueverant. Attamen quid, ut multa dicerem, sum adductus? Res ipsa nunc indicabit, quam sim ad ministrandum longe utilissimus. Accipe hoc medicamentum (erat autem vas quoddam plenum quod dabatur) et eo asperge domum virginis, et nisi tibi omnia successerint ex sententia, sum ego de cætero despiciendus, et habendus inutilis; tuque nos extremæ argue imbecillitatis. Hæc sic quidem facta sunt.

D XII. Virgo autem cum tertia hora noctis surrexisset ad reddendas Deo preces, jam quidem incalescebat, et insultum sentiebat tentatoris. Quo autem hæc magis crescebant, illa magis augebat preces. Cum autem valde accenderetur ignis adversarii, illa vim patiens: *Memini noctu*, dicebat, *nominis tui, Domine, et lætata sum* [2]. *Laqueum paraverunt*

[2] Psalm. cxviii, 55.

[82] ἰ, B. D. F. [83] ἀπέσχον, D. F. [84] οὐ φροντίσης, B. [85] add. ταῦτα, B. [86] ἐπαγγειλάμενον, τε, E. [87] add. τὰ, C. [88] ἐχρεῖτο, B. [1] τελέσης, E. [2] ὑπερηφανείας, D. [3] ἀπῆρξα, D. E. ς, B. [5] undecim voces desunt, B. [6] πᾶσι, C. D. [7] εὐμενές, C. D. E. F. [8] μετατίθεσθαι, E. [10] δείξῃ, D. [11] τοῦ λοιποῦ, E. [12] deest, D. [13] add. τὴν, D. [14] desunt duæ voces, D.

pedibus meis, et inflexerunt animam meam. [3]. *Ego autem, dum ipsi me molestia afficiunt, induor sacco. Et humilavi in jejunio animam meam, et deprecatio in sinum meum convertetur* [4]. *In hoc cognovi quod voluisti me, quoniam non gaudebit inimicus meus super me* [5]. *Gladius eorum intret in corda ipsorum, et arcus eorum confringantur* [6]. *Tibi enim Deo viventi tota anima et corde me ipsam dedicavi.* His armis utens generosa virgo adversus tentatorem, et deinde etiam inimicis intolerandum crucis signum in eum immittens, pudore affectum cum magno metu expulit dæmonium.

A ὀνόματός σου, Ἔλεγε, Κύριε, καὶ [illegible] Ἠγίδα ἡτοίμασαν τοῖς ποσί μου, καὶ [illegible] ψαν τὴν ψυχήν μου [17]. ἐγὼ [18] δὲ ἐν τῷ [illegible] παρενοχλεῖν μοι, ἐνεδυόμην σάκκον, καὶ [illegible] νουν ἐν νηστείᾳ τὴν ψυχήν μου· καὶ ἡ [illegible] μου εἰς πόλπον μου ἀποστραφήσεται [19]. [illegible] ἔγνων ὅτι τεθέληκάς με [20], ὅτι οὐ μὴ [illegible] ἐχθρός μου ἐπ' ἐμέ [21]. Ἡ ῥομφαία αὐτῶν [illegible] εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν, καὶ τὰ τόξα αὐτῶν [illegible] δείη [22]· σοὶ γὰρ τῷ ζῶντι Θεῷ ὅλη ψυχῇ καὶ [illegible] ἐμαυτὴν [23] ἀνατέθεικα [24]. Τούτοις χρησ[illegible] ὅπλοις κατὰ τοῦ πειράζοντος ἡ γενναία, εἰς [illegible] τοῖς ἐχθροῖς ἀνυπόστατον τὸ τοῦ σταυροῦ σημεῖον αὐτῷ [25] ἐπαφεῖσα, αἰσχύνῃ καλυψάμενον σὺν πολλῷ [illegible] ἐξήλασε τὸ δαιμόνιον.

XIII. Ille autem reversus ad Cyprianum, erubescebat quidem fateri se esse victum : et multis se circumagens anfractibus, huc et illuc vertebat. Diligenter tamen et subtiliter rogatus, etsi sit amicus mendacii, et invitus vera dicat, manifeste aperit quod volebat celare : Vidi, dicens, quoddam signum, quod valde horrui, et vires illius non sustinui. Illo ergo sic condemnato, ejus dæmon mox accersitur, ad agendum longe priore acrior. Qui cum abiisset, et statim fecisset similia, similibus armis fuit rejectus et propulsatus, et cum dedecore accessit ad eum qui miserat. Post hæc aderat ille qui dicebatur pater et princeps dæmonum, qui iis quidem qui prius emissi fuerant, minatus est supplicium, ut qui non artificiose nec apte hac in re versati fuerant, ut putabat. Dæmonibus enim præter alia mala, arrogantia redundat et jactantia. Cyprianum autem jussit esse bono animo et nihil ei esse curæ id quod erat propositum.

B ΙΓ'. Ἐπανελθὸν δὲ πρὸς Κυπριανὸν [illegible] νετο μὲν τὴν ἥτταν ὁμολογῆσαι, καὶ πολλὰ [illegible] πλοκὰς, ταύτην ἦει [26] κἀκείνην μετ[illegible] ἐρωτώμενον δὲ ὅμως ἀκριβῶς καὶ λεπτολο[illegible] (κἀίτοι φιλοψευδὲς ὢν καὶ ἄκον φιλάλη[illegible] καὶ φανερῶς ἐκκαλύπτει ὃ λίαν κρύπτειν [illegible] Εἶδόν τι [27] σημεῖον, εἰρηκὸς, καὶ ἰσχυρὸς [illegible] καὶ τὴν ἐκείνου δύναμιν οὐχ ὑπέστην. Ὅπ[illegible] ἐκεῖνο καταγνωσθὲν [28], ἕτερος αὐτίκα δ[illegible] καλεῖται, πολὺ τοῦ προτέρου τὸ [29] δοκεῖν [illegible] τερος. Καὶ [30] ὃς ἀπελθὼν αὐτίκα τὰ ὅμοι[illegible] τοῖς ὁμοίοις ὅπλοις ἐξεκρούετό τε καὶ [illegible] καὶ τῷ πέμψαντι μετ' αἰσχύνης [illegible] τούτοις αὐτὸς παρῆν ὁ πατήρ τε καὶ [illegible] μόνων εἶναι λεγόμενος· ὃς τοῖς μὲν [illegible] φθεῖσιν ἠπείλει κόλασιν, οἷα μὴ τεχνικ[illegible] τηδείως περὶ τοῦτο διαγενομένοις, [illegible] νάζει γὰρ τοῖς [31] δαίμοσι τῶν [illegible] ἀλαζονικὸν καὶ μεγάλαυχον. Κυπ[illegible] ἐκέλευε, καὶ [32] μηδὲν αὐτῷ μέλλε[illegible] μένου.

C

ΙΔ'. Τί οὖν τὸ μετὰ ταῦτα ; Νέον [illegible] πίζει καὶ διαλλάττοντα πόλεμον, πολὺ τ[illegible] καὶ δολερὸν ἔχοντα, καὶ ἀπελθὼν ἐν σχ[illegible] ναικείῳ τῇ κόρῃ [33] παρεκαθέζετο [34]· καὶ [illegible] μος παρὰ Θεοῦ ἀπεστάλθαι πρὸς αὐτὴν [illegible] λέγειν [37]. Ὡς ἄν συνῶ σοι, φησὶ, καὶ [illegible] καρτερήσω τὴν συνδιαίτησιν· τὸν γὰρ ἴσον [illegible] θενίας ὠδίνω σοι καὶ αὐτὴ [38] πόθον· πλὴν [illegible] μισθὸν ταύτης ἕνεκεν λήψομαι, βούλομ[illegible] παρὰ σοῦ· μέγα γάρ μοι καὶ παρα[illegible] τὸ πρᾶγμα δοκεῖ, καὶ πολλῶν δεόμενον τῶν [illegible] Ἢ δὲ δεῖσθαι μὲν ἱδρώτων ἔλεγε τὸ πρ[illegible] ἀληθείας [39]· πλὴν, ὅταν εἰς τὰς ἀμοιβὰς [illegible] τοὺς στεφάνους, πολλὴν καταγνώσῃ ῥᾳθυμίαν

D

[3] Psal. LVI, 7. [4] Psal. XXXIV. 13. [5] Psal. XL, 12. [6] Psal. XXXV, 15.

[15] ψαλμ. ριη'. νε'. [16] desunt quinque voces, B. [17] ψαλμ. νστ', ζ'. [18] desunt duo versus, D. ψαλμ. λδ', ιγ' καὶ ιδ' [20] μοι, B. [21] ψαλμ. μ', ιβ'. [22] ψαλμ. λστ', ιε'. [23] ἑαυτὴν, B. [24] ἀντέθη[illegible] E. — ἀντέθεικα, C. [25] αὐτοῦ, D. [26] εἴη, B. F. [27] deest, E. [28] ἐκείνου καταγνωσθέντος, D. F. C. E. F. [30] desunt tres voces, E. [31] deest, E. [32] desunt sex voces. B. [33] μέλειν, D. F. [34] [illegible] [35] τῆς κόρης, E. [36] In actis diabolus esse in feminam atque in avem versum fuisse de[illegible] πετεινὸν ἐγενόμην, εἰς γυναῖκα μετεμαρφούμην. Jam in passeris formam Aglaidam Cyprianus cos[illegible] Ἐποίησα στρουθίον Ἀγλαΐδαν. Videsis Cypriani Confession. et Acta Comment. apud Fell., Maran et [illegible] land., tom. VII, sept. c. XI. [37] λέγων, E. [38] αὐτῇ, E. [39] ταῖς ἀληθείσις, B. C. D. E. F. [illegible] τοῦ B.

ιούτου [41] παραμελούντων. Ἐντεῦθεν ἡ πο-
ιβομένη προφάσεως ἐποίει τὰ ἑαυτῆς· Τίς [42],
ἡ Εὔᾳ ὠφέλεια πρὸ τῆς τοῦ ξύλου γεύσεως;
ι καὶ ὁ κόσμος ἐγένετο ἄν; πόθεν οἱ νυν
εἶναι εἶχον λαβεῖν, γάμου καὶ συναφείας
νων, εἰ μὴ τοῦ ξύλου Εὔα [43] τῆς γλυκείας
βρώσεως, εἰ μὴ τὸν ἄνδρα ἔγνω τὸν διὰ
καὶ γενόμενον, εἰ πᾶσαι παρθενεύειν προ-
Πόθεν ἂν ἐτίκτοντο παῖδες, τὸ πᾶσιν ἀν-
ἡδὺ παραμύθιον, ἡ τοῦ κατὰ μικρὸν ἐκλεί-
ὁσμου ἀναζώωσις;

ούτων ἀκούσασα τῶν λόγων Ἰούστα [44], οὐ
ρομήτορος ὑπέμεινεν Εὔας, ἀλλ' εὐθὺς ἐξαν-
καὶ τὸν πονηρὸν ἐξέκλινε σύμβουλον, ὅθεν
ῃ ὅπλον τὸ τοῦ σταυροῦ σημεῖον ἀφῆκε
τ' αὐτοῦ· καὶ ὁ μὲν, πλείονι τῶν ἄλλων
ᾳ σεσοβημένος, πλείονα καὶ τὴν αἰσχύνην
ὺς ἐξηλαύνετο. Αὐτὴ δὲ πάλιν ταῖς πρὸς
ῃαῖς καὶ δεήσεσιν ἑαυτὴν ἀνελάμβανεν· ἐπὶ
ὁ τὰ μεγάλα φυσῶν [46] ταπεινὸς ὤφθη Κυ-
καὶ σύμβολα σαφῆ τῆς ἥττης φέρων ἐπὶ
ως. Ὁ δέ· Καὶ ὁ τοσοῦτος, ἔφη, σὺ τῆς
κόρης ἡλάττωσαι; εἰς [47] τί δὲ ἐκείνη [48] τὸ
ἔχουσα, μεγάλα τοιαῦτα κατὰ τῶν μεγάλων
ται; Τότε ὁ δαίμων (θεία δὲ ἦν πάντως ἡ
δύναμις ἔκφορα ταῦτα ποιεῖν τὸν τῆς ἀλη-
τείπαλον)· Οὐχ ὑπομένομεν, ἔφη, τὸ τοῦ
σημεῖον, οὐδὲ μόνον ἰδεῖν τυποῦμενον, ἀλλὰ
[49] ἑνὰ κράτος φεύγοντές τε καὶ διωθού-
ῖν ἢ τελείως αὐτὸ τυπωθῆναι. Πόσης ἀνάγ-
ταῦτα ἐκκαλύψαι τὸν τοῦ ψεύδους πατέρα,
κακίας δημιουργόν τε καὶ πρόξενον, ὥστε
ττον ὑπῆρξε θαῦμα τοῦ ἐκεῖνον [50] οὕτως
ς καταβληθῆναι, τὸ τὴν ἰδίαν ἥτταν ἀνακα-
ὸν ὑπερήφανον· πάντως δὲ πρὸς συνετὸν
αῦτα, καὶ ἀφορμὴν λαβὼν ὁ σοφὸς, σοφώ-
συνεῖκε [51] γὰρ εὐθέως ὡς, εἴγε [52] τοιαῦτα
θεὶς δύναται, πόση ἄνοια, τοῦτον ἀπολι-
τοῖς ἐχθροῖς ἐκείνου λίαν οὕτως εὐπτοήτοις
ἀδυνάτοις προσέχειν [54].

ιῦτα Κυπριανὸς ἐννοήσας εὐθὺς κατὰ τῶν
ἐχώρει, καὶ ὡς κακῶν πηγὰς, ὡς ὀργίων
ὺν θησαυροὺς, ὡς τῆς αὐτῶν μοχθηρίας
ατά τε καὶ ἀναθήματα, δοῦναι πυρὶ ταύτας
σειν [56] οὖν εἰπὼν τοῖς θεράπουσι [57], κατα-
τὴν ἐκκλησίαν, καὶ τῷ ἐπισκόπῳ συγγε-
(Ἄνθιμος αὐτῷ ὄνομα) [58] ἐγγραφῆναι τοῖς
τοῦ προβάτοις ἠξίου. Ὁ δὲ (καὶ γὰρ τὸν
γίνωσκε καὶ λύκον αὐτὸν ἀτεχνῶς ᾔδει),
ναι τὸ πρᾶγμα νομίσας, τοὺς [59] ἐκτὸς τῆς
ις ἀρκεῖν αὐτῷ παρηγγύα, μὴ καὶ τοῖς
λετῶν ἐπιτίθεσθαι, Μήποτέ σοι, φησὶ, καὶ

A condemnaris negligentiæ eos, qui tale bonum negligunt. Hinc improbitas, accepta occasione, suas implebat partes; et: Quænam, dicebat. Evæ fuit utilitas ante gustum ligni? Undenam autem genitus esset mundus? Undenam qui nunc sunt, habuissent essentiam, si matrimonium ablatum fuisset et conjunctio? Si non dulcis gustus Eva lignum gustasset, si non virum cognovisset, qui etiam propter hoc erat genitus: si omnes esse virgines constituissent, undenam nati essent filii, jucundum hominibus omnibus solatium et mundi, qui paulatim deficit, in vitam revocatio?

XV. Cum hæc verba audiisset Justina, non id ei usu venit quod primæ parenti Evæ: sed statim surrexit, et malum declinavit consiliarium. Unde
B etiam in eum quoque consueta emisit arma, nempe signum crucis. Et ille quidem, qui plus quam alii se jactaverat, majori pudore affectus, statim fuit ejectus. Ipsa autem rursus rediit ad suas ad Deum preces et orationes. Post hæc is, cujus erant prius insolentes et gloriosi spiritus, humilis et abjectus apparuit Cypriano, et quod victus esset, aperta signa vultu præ se ferens. Ille autem: Et tu, inquit, qui es tantus, a tali puella fuisti superatus? Quo autem freta illa, adversus vos, qui estis tam magni, tam magna potest facere? Tunc dæmon (erat autem omnino divina virtus, quæ adversarium veritatis movebat, ut hæc proferret): Signum, inquit, crucis, ne dum figuratur quidem, videre omnino sustinemus, sed
C totis viribus nos prius in fugam conjicimus, quam id perfecte figuretur. Quantæ erat necessitatis, mendacii patrem hæc aperire, vitiique opificem et conciliatorem? Non fuit itaque minus miraculum, arrogantem illum et superbum significare se esse superatum, quam illum sic prostratum fuisse a puella. Dicebantur autem hæc omnino intelligenti: et accepta occasione, sapiens erat sapientior. Protinus enim intellexit, si hæc potest Crucifixus, quanta sit amentia, eo relicto, illius sequi inimicos, qui sunt tam imbecilles, et tam facile terrentur.

XVI. Hæc cum mente agitasset Cypricnus, statim perrexit ad libros; et tanquam malorum fontes, et orgiorum dæmoniacorum thesauros, eorumque nequitiæ delicias et donaria, eos igni mandare
D statuit. Cum ergo dixisset famulis, ut eos afferrent, venit ad ecclesiam: et cum episcopo congressus (ei nomen erat Anthimus), rogabat, ut describeretur in numerum ovium Christi. Ille autem (Cyprianum enim cognoscebat, et eum plane esse lupum sciebat) eam rem esse artem arbitratus: Tibi, inquit, sufficiant, qui sunt extra Ecclesiam: neque eos coneris aggredi, qui sunt intra

cis D reliquæ paginæ laceræ sunt. [42] add. καὶ, F. [43] εὖ, B. [44] Ἰουστίνα B. [45] deest, B. υχα, E. [47] deest, B. [48] deest, B. [49] φθάνωμεν, B. [50] ἐκείνου, B. [51] συνῆκε, B. C. E. F. B. Videtur autem abundare ὡς nempe ex repetitione ultimæ syllabæ in εὐθέως. [53] ἀπολεί- [54] προσανέχειν, F. [55] βιβλίων, B. [56] φέρει, B. [57] τοὺς θεράποντας, B. C. F. [58] Nullus s Anthimus episcop. Cf. *Orient. Christ.*, tom. II, pag. 670. [59] τοὺς, B. C. — τοῖς cæteri.

eam, ne forte malus tibi contingat exitus. Audivit Cyprianus, et omnia adduxit, quibus ei fidem faceret, cum summa moderatione, et testabatur esse fidem Christi inviciam. Dicebat enim Justam illi eam nuper notam reddidisse, per quam illa in fugam multos verterat dæmones. Accipe autem, dicebat, hos quoque libros, qui mihi fuerunt malorum principium, et da eos igni consumendos, ut dæmones quoque sciant nihil posthæc fore mihi cum illis commune. Ii enim fuerunt intercessores ad amorem in eos mihi conciliandum. His persuasus episcopus, virum esse mutatum, illos quidem, ut digni erant, statim igni mandavit ; illum autem, cum ei benedixisset, dimisit, multum admonens, et ei cavens, ut staret iis quæ decreverat.

A κακὸν τὸ πέρας οὐκ ἀπαντήσοι. Ἤκουσε δὲ ἐκεῖνος, καὶ πᾶσαν εἰσῆγε [60] πίστιν μετὰ πολλοῦ τρίου [61], τήν τε τοῦ Χριστοῦ δύναμιν ἀνίκητον ἐπεμαρτύρει. Ἰούσταν γὰρ αὐτῷ ταύτην ἔλεγε γνωρίσαι, δι' ἧς ἐκείνη πολλοὺς ἐτρέψατο μονας· Λαβὲ δὲ καὶ τὰς βίβλους, ἔφη, ταύτας μοι τῶν κακῶν ἐξηγήσαντο, καὶ δίδου παρὰ τῷ πυρί, ἵνα καὶ δαίμονες γνῶσιν ὅτι μηδὲν κοινὸν ἐμοὶ καὶ ἐκείνοις τὸ μετὰ ταῦτα· αὗται γὰρ φίλτρῳ [63] τῷ εἰς αὐτοὺς ἐμεσίτευον. Τούτοις δεβλῆσθαι τὸν ἄνδρα πεισθεὶς ὁ ἐπίσκοπος, πυρὸς ἔργον, ὥσπερ ἄρα καὶ ἦσαν ἄξιαι, τὴν ἐποίει· ἐκεῖνον δὲ εὐλογήσας ἀφῆκε, πολλὰ νουθετήσας, καὶ τοῖς δεδογμένοις ἐμμένειν ἐπιμείνας.

B

XVII. Statim ergo Cyprianum priorum magna subit pœnitentia : et deinceps ab improba et flagitiosa vita tantum destitit, et tantus fuit hostis turpium vitiorum, quanta prius ei intercesserat cum ipsis amicitia. Quin etiam in ea, quæ sunt honesta et Deo grata tantum adhibuit studium, quantum nec prius in ea quæ sunt mala. Indicium pulchræ hujus mutationis, post librorum conflagrationem, fuit etiam simulacrorum dissolutio : quæ fuit tam absoluta, ut ne eorum quidem omnino esset reliquum vestigium, si quid tale præcedens tempus apud eum vidisset. Deinde quid? Cum ille ad suam contumeliam caput cinere aspersisset, graves edens gemitus ac suspiria, et seipsum lavans lacrymis, solus cum eo solo, qui est ubique præsens, colloquebatur : tantoque in Deum amore cor ei inflammabatur, et sic ignis ejus omnem deprimebat mentis altitudinem, ut ipse recusaret ore Deo offerre supplicationem, propter insignem humilitatem. Itaque magnus quidem erat Cyprianus, quando suum studium conferebat in dæmones, præcipuam honoris partem apud eos obtinens : major autem rursus apud Deum et Christianos, quando fuit mutatus pulchra mutatione, et ingressus est viam, quæ ducit ad virtutem. Cum ergo totam sic transegisset noctem in confessione, gemitibus et lacrymis, mane diei magni Sabbati venit in Dominicum, multos habens, qui inter se invicem contendebant, et eum studebant prævenire, et illic videre. Ingrediens, ergo, existimabat faustum esse signum ingressus in templum, si scopo suo verba quoque auditionis habuisset convenientia. Atque habebat quidem pedes intra ecclesiam ; habebat autem admirabiliter quoque et præter opinionem diaconum, hæc Apostoli verba pronuntiantem : *Christus nos redemit a maledicto legis, factus pro nobis male-*

ΙΖ'. Αὐτίκα γοῦν πολὺς τῶν προτέρων κακῶν Κυπριανὸν μετάμελος, καὶ τὸ ἀπ' ἐκείνου τῆς μοχθηρίας [64] ἀπέστη, καὶ τοσοῦτον ἐκείνου ἀτίμοις ἐξεπολέμωσε πάθεσιν, ὅσην ἄρα πρὸ τοῦ πρὸς αὐτὰ φιλίαν ἐσπείσατο [65]· οὐ μὴν ἀλλὰ περὶ τὰ καλὰ καὶ φίλα Θεῷ τοσαύτην εἰσήνεγκε σπουδήν, ὅσην οὐδὲ περὶ τὰ πονηρὰ πρότερον. Δεῖγμα τῆς καλῆς ταύτης μεταβολῆς, μετὰ τὴν τῶν βίβλων καῦσιν, καὶ ἡ τῶν εἰδώλων κατάλυσις οὕτω γοῦν σὺν ἀκριβείᾳ, ὡς μηδὲ ἴχνος αὐτῶν [66] τι πάνυ ὑπολειφθῆναι, εἴ τι δὴ καὶ τοιοῦτον ὁ κρείττων χρόνος παρ' αὐτῷ [67] ἐθεάσατο. Εἶτα τί; Κόνιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐκεῖνος καταχεαμενος, βαρεῖς ἀναφέρων τοὺς στεναγμοὺς, καὶ λούων τὸν ἑαυτόν, μόνος μόνῳ τῷ πανταχοῦ παρόντι τοσούτῳ [69] τε τὴν καρδίαν τῷ τοῦ θεοῦ ἐμαίνεν ἔρωτι, καὶ οὕτως αὐτῆς πᾶν ὕψος ἐκβάθυνεν, ὡς παραιτεῖσθαι καὶ αὐτὴν τὴν τῶν θεῶν ἱκετείαν [70] προσφέρειν [71] τῷ στόματι διὰ τὴν φροσύνης ὑπερβολήν. Διὰ ταῦτα μέγας μὲν Κυπριανὸς ἡνίκα δαίμοσι τὴν ὁρμὴν εἰδώς, τὴν πρεσβεῖα τῆς τιμῆς παρ' αὐτοῖς ἔχων, μείζων παρὰ Θεῷ, καὶ Χριστιανοῖς πάλιν, ὁπότε τὴν ἀλλοίωσιν ἠλλοιώθη, καὶ τὴν πρὸς ἀρετὴν ἔσαν ὥδευσεν. Οὕτως οὖν ἐν ἐξομολογήσει, πόνοις τε καὶ δάκρυσιν ὅλην τὴν νύκτα διηνεκῶς, τὸν ὄρθρον ὃς [72] τὴν τοῦ μεγάλου Σαββάτου εἴχεν, εἰς τὸ Κυριακὸν ἀφικνεῖται, πολλοὺς ἔχων ἀντιφιλοτιμουμένους [74].[75] ἀλλήλοις, καὶ τοῦτον ἐκεῖσε καὶ ἰδεῖν σπεύδοντας· εἰσιὼν δεξιὸν ἐποιεῖτο σύμβολον [76] τῆς εἰς τὸν ναὸν εἰ τῷ σκοπῷ ἐκείνου καὶ τὰ τῆς ἀκροάσεως συμβαίνοντα ἔξοι· εἶχε οὖν τοὺς πόδας τῆς κλησίας ἐντὸς, εἶχε δὲ παραδόξως [77] καὶ τὸν διάκονον ταῦτα δὴ τὰ τοῦ ἀποστόλου διατρανοῦντα [78] ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα· ὡς δὲ καὶ

[60] εἰσήγαγε, B. [61] συμμετρίου, B. [62] κακὸν, B. [63] τὸ φίλτρον τὸ, B. quæ forsitan verior scriptura [64] μοχθηρᾶς ἀγωγῆς, B. C. E. [65] ἐπείσατο, B. [66] αὐτῷ, B. [67] ἑαυτῷ, B. [68] ὁμιλεῖ, B. [69] τε B. C. [70] ἱκεσίαν, B. [71] προφέρειν, C. [72] μεῖζον, B. [73] ὡς, B. [74].[75] ἀντιφιλοτιμωμένους, B. [76] σύμβολον, B. C. E. — σύμβουλον, A. [77] τῷ παραδόξῳ, B. [78] τρανοῦντα, B.

ου· Εἴδες. Κύριε, μὴ παρασιωπήσῃς· μὴ ἀποστῇς ἀπ' ἐμοῦ. Κατ' αὐτὸ δὲ καὶ ταῖαν [79,81] ὑπανεγίνωσκεν ἕτερος. Ἰδοὺ συνιέγων, ὁ παῖς μου ὁ ἀγαπητὸς ὃν ἠρετίσα- Ἅπερ ἅπαντα συνᾴδοντα [83] τῷ ἰδίῳ κρίνας ἐντελέστερον πρὸς τὴν εἰς Θεὸν [84] πίστιν ζε τὴν ψυχήν, ἅτε συνετὸς ὢν [85] ἄγαν, καὶ [86] συνιδεῖν ὀξύτατος. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ καιρὸς τοὺς κατηχουμένους τῆς ἐκκλησίας βαδίζειν δὲ ἐπέμενεν ἔνδον ὤν, διάκονός τις, ᾧπερ [87] ος ὄνομα, ἐπέτρεπεν ἐξιέναι [88]· ὁ δὲ κάτὸ θερμὸν, ὡς ἔοικε, καὶ μεγαλόψυχον, καὶ φρονήματος ἀταπείνωτον δεῖξαι βουλόμενος, οὐκ [90] εὔκολός ἐστι τῷ [91] παντὶ μηδὲ πρόχειν τι μᾶλλον ἐνδούς. Τίνος χάριν, ἔφη, διάοῦλόν με γεγονότα Χριστοῦ ἔξω βάλλειν [92] κλησίας φιλονεικεῖς; Ἵνα τί δέ μου καὶ τὸν ῆς προθέσεως παραλύεις; Ἐπὶ τούτοις ὁ διάιὲν ἐφ' οἷς ἔκρινεν ἔμενε, καὶ τῆς ἐκκλησίας παρεβιάζετο, προσθεὶς οὕτως εἰπεῖν· Οὔπω ; τέλειος. Τὸν δὲ πληγῆναί τε ἰσχυρῶς τῷ , καὶ, Ζῇ μου ὁ Χριστὸς [93], φάναι, ὁ τοὺς ις καταργήσας, ὁ τὴν παρθένον σώσας, ἀνάξιον οἰκτείρας ἐμέ· οὐ τῆς προόδου κκλησίας ἀπείρξεις [94] με, οὐκ ἀποχωρήσω . εἰ μὴ καὶ τέλειος γένωμαι. Τοῖς ῥηθεῖσιν διάκονος σφόδρα καταπλαγεὶς, γνωρίζει ταῦτα σκόπῳ, καὶ ὅπως μὲν αὐτὸς ἐξώθει [95] τῆς ίας Κυπριανὸν, ὁ δὲ ἐντὸς μένειν ἠγάπα, καὶ ῶν κατηχουμένων οὐκ ἠξίου χωρεῖν, ἑαυτὸν οὐ τούτου μόνου, ἀλλὰ καὶ τῶν τελειοποιῶν ίων ἐπιτυχῇ γενέσθαι καὶ ἄξιον. Ὁ δὲ περὶ αι ψυχὴν εὐτεχνότατος Ἄνθιμος, τὸ πρᾶγμα κριβῶς λογισάμενος [96], μεταπαλεῖται τάχιστα πριανὸν, καὶ κατηχήσας, εἶτα καὶ τῷ θείῳ ματι καθαίρει, καὶ τῇ μὲν ὀγδόῃ τῶν ἡμερῶν ρυκα καὶ ἐξηγητὴν τῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηποδεικνύει, τῇ εἰκοστῇ δὲ ὑποδιάκονον, τῇ δὲ στῇ τοῖς διακόνοις συναριθμεῖ.

Οὕτω μέντοι Κυπριανὸς καλῶς περὶ τὰ καλὰ ιτο, καὶ οὕτω περὶ [97] τὴν πρώτην ὁρμὴν γέ- ἔνθεος, μεμένηκέ τε ἐπ' αὐτῆς πρὸς οὐδεμίαν ιὴν τῆς φύσεως ταπεινὸν [98] βλέπων καὶ ὑπ' καμπτόμενος, ὡς καὶ θεῖα ἄνωθεν τῆς ἐλλάμ- καταξιωθῆναι, καὶ χάριν πλουτῆσαι κατὰ ὁμοῦ καὶ δαιμόνων ὑψηλοτέραν σχεδὸν ἀκοῆς ίστεως.

Ἐπεὶ δὲ ἔτος ὅλον ἠνύετο, καὶ τῆς τῶν πρερων ἀξιοῦται καθέδρας, οὐ τοῦτο ἀνάβασιν ς κρίνων, ἀλλὰ τὴν πρὸς ἀρετὴν ἐπίδοσιν, οὕτω ίμως τὴν στενὴν καὶ τραχεῖαν ὁδεύων [99], καὶ

A *dictum* [7]. Similiter autem ea quoque dicta Prophetæ: *Vidisti, Domine, ne silueris; Domine, ne discesseris a me* [8]. Isaiam quoque legebat alius: *Ecce intelliget*, dicens, *puer meus dilectus, quem elegi* [9]. Quæ omnia cum judicasset suo convenire instituto, perfectius ad fidem in Deum, suum confirmavit animum, ut qui esset intelligens, et ad ea quæ oportet, videnda perspicacissimus. Cum autem vocaret tempus, et foras egrederentur ecclesiæ catechumeni, ille vero maneret intus, quidam diaconus, cui nomen Asterius, jussit eum exire. Ille autem illic quoque, quam esset acri magnoque et excelso animo, volens ostendere, neque esset facilis ad parendum cuilibet, ei minime cedens: Quanam de causa, inquit,
B o diacone, me qui factus sum servus Christi, extra ecclesiam contendis ejicere? cur dissolvis mei propositi constantiam? Post hæc diaconus quidem persistebat in iis quæ statuerat, et vim afferebat, ut eum expelleret ex ecclesia, ei sic dicens præterea: Nondum factus es perfectus. Ille autem verbo valde perculsus dixit: Vivit meus Christus, qui dæmones abolevit, qui virginem servavit, qui mei indigni est misertus, non me arcebis ab ingressu ecclesiæ; ab ea non recedam, nisi factus fuero perfectus. His quæ dicta fuerant valde obstupefactus diaconus, hæc significat episcopo, nempe quod ipse quidem ex ecclesia ejiceret Cyprianum; ille vero vellet intus manere, non autem exire cum catechumenis, nec hoc solum, sed etiam quæ perfectos reddunt, vellet consequi
C sacramenta. Qui igitur ad servandas animas erat artificiosus Anthimus, cum rem esse divinam accurate considerasset, accersit quamprimum Cyprianum; et cum catechismo instituisset, divino quoque eum expiat baptismo. Et octavo quidem die sacrum facit eum præconem et expositorem Christi mysteriorum, vicesimo autem subdiaconum, tricesimo vero refert in numerum diaconorum.

XVIII. Sic quidem Cyprianus pulchre versabatur in rebus honestis; et sic in primo accessu fuit inspiratus divinitus; et sic perseveravit, ad naturam, eum retrahentem, non humiliter nec abjecte respicere, neque permittere se ab ea flecti, adeo ut et desuper dignus divina censeretur
D illuminatione, et adversus vitia et dæmones majore ditaretur gratia, quam quæ auribus fere percipi, aut credi possit.

XIX. Cum autem totus annus esset transactus, dignus judicatur cathedra presbyterorum, non hoc ascensum solummodo judicans, sed etiam ad virtutis incrementum, tam prompto et alacri animo

alat. III, 13. [8] Psal. XXXIV, 22. [9] Isa. XIII, 10.

[1] Ἰδοὺ συνήσει ὁ παῖς μοῦ, Ἡσ. νβ', αγ', LXX. [83] ἠρέτησα, B. F. — ἠρήτισα C. E. [83] deest, [84] τοῦ Θεοῦ, B. [85] deest, B. [86] τὰ δέοντα, C. [87] ὅπερ, B. [88] ἐπεξιέναι, B. [89] κἀκεῖσαι, A. , B. C. E. [91] τὸ, B [92] βαλεῖν, E. [93] Θεὸς, B. [94] ἀπείρξῃς, E. [95] ἐξώθη, E. [96] Ἠγησάμε-). [97] παρὰ, B. C. E. [98] desunt septem voces, B. [99] Εὐαγ. κατὰ Μαθ., ζ', ιγ', ιδ'.

per viam arctam et asperam ingrediens, quam ullus alius per planam et latam, et ad ingrediendum facilem. Parvo itaque tempore summum virtutis apprehendit, et creatus est pastor Carthaginensium (*b*). Non solum autem Carthaginem, sed etiam universum Occidentem, atque adeo etiam totum Orientem, comprehendit sui admiratione. Is generosam quoque virginem Justam, cum mutato nomine Justinam appellasset, et in diaconissarum numerum retulisset, ei tradit præfecturam earum quæ erant in monasterio, et eis illam præfecit tanquam matrem. Eos autem, qui orthodoxæ fidei adversabantur, luce vitæ et linguæ suavitate inducens, quotidie innumerabiles addebat Ecclesiæ, et, ut semel dicam, quoscunque aut præsens lingua aut absens scriptis alloqueretur, ad rectam partem traducebat. Quamobrem res gentilium florentes tunc sunt exstinctæ, et tanquam herba quædam paulatim emarcuerunt. Cum ita se haberet, in eum a doloso hoste bellum est excitatum, non ut eum unquam superaret (sciebat enim fieri non posse, ut ipse Cypriano evaderet superior), sed ut cum Christi oves a pastore desertas effecisset, tunc tanquam lupus invadens, eas mactaret et perderet.

XX. Cum ergo totum subiisset Decium (ipse enim tunc imperabat Romanis), acerbissimo eum ciet furore adversus Christianos. Magis autem studebat ipse unum venari Cyprianum, quam omnes capere Christianos. Sciebat enim, quam esset illius lingua utilis Christianis, et quod cum illum cepisset, facile eos subjugaret, qui ab ipso pascebantur. Cum in eo ergo omnes adhibuisset machinas, et nec bonorum promissis allici, neque malorum minis vidisset persuaderi, eum tandem damnat exsilio. Ille autem tantum abfuit, ut existimaret magnum quid esse supplicium, et si extremum esset malum, ut seipsum non curans, aliorum curam gereret, nec cessaret scribere, admonere, confirmare, adhortari, ut ad sola intuerentur præmia, quæ sunt virtuti proposita, et a sola quæ est illic penderent gloria: enses autem, ignem et bestias, tanquam bonorum causas, amplecterentur, ut quæ pro brevi, et qui est ad tempus, dolore reddant regnum cœlorum. Hæc Cyprianus non solum dicebat, sed etiam quæ dicebat faciebat, ut qui sciret, facta magis posse persuadere quam verba: et suo exemplo provocabat ad similem æmulationem. Quomodo autem? dicetur: Videns enim tandem malignus Cyprianum contendentem sic exstinguere errorem cultus simulacrorum, graviter ferebat, et erat ei intolerandum

A οὕτως ὀξέως διὰ ταύτης φερόμενος, ὡς οὐδεὶς ἕτερος τὴν ὁμαλὴν καὶ πλατεῖαν καὶ· τοῖς πολλοῖς βάσιμον, ἀμέλει καὶ δι' ὀλίγου τοῦ ἄκρου τῆς ἀρετῆς ἐπιλέβετο. Καὶ ποιμὴν κατέστη Καρχηδονίων, οὐ Καρχηδόνος δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἑσπερίου πάσης [1]· μᾶλλον δὲ καὶ Ἑῴαν ὅλην περιλαμβάνει τῷ κατ' αὐτὸν θαύματι. Οὗτος καὶ τὴν ἀληθῶς εὐγενῆ [2] παρθένον Ἰούσταν, Ἰουστίναν μετονομάσας, καὶ ταῖς [3] διακόνοις ἐγκαταλέξας, τὴν προστασίαν αὐτῇ [4] τῶν κατὰ τὸ ἀσκητήριον [5] ἐγχειρίζει, καὶ ὡς μητέρα ταύταις ἐφίστησι. Τοὺς δὲ τὴν ἐναντίαν τῷ ὀρθοδόξῳ τῆς πίστεως τεταγμένους, τῷ τε τοῦ βίου φωτὶ καὶ τῇ τῆς γλώττης ἡδονῇ ἐπαγόμενος, ἀριθμῷ κρείττους ἑκάστης ἡμέρας προσετίθει [6] τῇ Ἐκκλησίᾳ· καὶ, συνελόντα φάναι, ὅσοις ἂν ἢ παρὼν τῇ γλώττῃ ἢ ἀπὼν ὡμίλει [7] τοῖς γράμμασι, τῆς ὀρθῆς
B ἐποιεῖτο μερίδος· διόπερ ἀνθοῦντα τὰ τῶν Ἑλλήνων ἀπέσβη τότε, καὶ ὡς χλόη τις κατὰ μικρὸν ἐμαραίνετο. Οὕτως αὐτῷ ἔχοντι παρὰ τοῦ δολίου πόλεμος ἐπανέστη, οὐχ ἵνα τούτου [8] ποτὲ κατισχύσῃ (ᾔδει [9] γὰρ ὡς ἀδύνατον αὐτῷ περιγίνεσθαι Κυπριανοῦ), ἀλλ' ἵνα ποιμένος ἔρημα τὰ Χριστοῦ [10] πρόβατα θέμενος, τότε καθάπερ λύκος ἐπιβὰς λύσῃ ταῦτα καὶ ἀπολέσῃ.

Κ'. Ὅλον [11] τοίνυν τὸν Δέκιον ὑπελθὼν (αὐτὸς γὰρ τότε Ῥωμαίων ἐκράτει), πικρότατα τοῦτον ἐκμαίνει κατὰ Χριστιανῶν· τῷ δὲ τοσοῦτος [12] ἀγὼν ἦν ἴδιον αὐτοῦ θήραμα θέσθαι Κυπριανὸν ὅσον οὐδὲ Χριστιανοὺς ἑλεῖν ἅπαντας. Ἤδει γὰρ οἷον ἐκείνου [13]
C γλῶττα Χριστιανοῖς ὄφελος [14], καὶ ὅτιπερ ἐκείνων ἑλὼν καὶ τοὺς ὑπ' αὐτῷ ποιμαινομένους [14] εὐκόλως ἂν παραστήσεται. Πᾶσαν οὖν μηχανὴν καὶ πᾶσαν κατ' αὐτοῦ κινήσας, ὡς οὔτε ἀγαθῶν ἐπαγγελίαις χαυνούμενον, οὔτε κακῶν ἀπειλαῖς πειθόμενον [15] εἶδε, τέλος ὑπερορίαν τοῦ ἀνδρὸς καταχρίνει. Ὁ δὲ τοσοῦτον ἐδέησε τοῦ μέγα τι νομίσαι τὴν τιμωρίαν, καίτοι κακῶν [16] ἔσχατον οὖσαν, ὅσον, οὐδὲν τοῦ οἰκείου φροντίσας, τῶν ἄλλων εἶχε τὴν ἐπιμέλειαν· καὶ οὐκ ἐπαύσατο γράφων, νουθετῶν, ὑπαλείφων, παρακαλῶν πρὸς μόνους τοὺς ὑπὲρ τῆς [17] ἀρετῆς ἄθλους ὁρᾷν, καὶ μόνης τῆς ἐκεῖθεν ἐκκομῶσθαι δόξης· ξίφη [18] δὲ καὶ πῦρ καὶ θῆρας ὡς ἀγαθῶν αἴτια μᾶλλον ἀσπάζεσθαι, καὶ ὀδύνης οὕτω προσκαίρου καὶ βραχείας οὐρανῶν βασιλείαν ἀντιδιδόντα [19]. Ταῦτα Κυπριανὸς οὐκ ἔλεγε μόνον, ἀλλὰ
D καὶ πρῶτος [20] ἐποίει, ἔργα λόγων εἰδὼς πολλῷ πλείω δυνάμενα πείθειν, καὶ τῷ καθ' ἑαυτὸν ὑποδείγματι πρὸς τὸν ὅμοιον ζῆλον ἐκάλει, καὶ ὅπως ὁ λόγος δηλώσει. Ὁρῶν γὰρ ὁ πονηρὸς εἰς τέλος οὕτω Κυπριανὸν τὴν περὶ τὰ εἴδωλα πλάνην σβέσαι φιλονει-

[1] Carthaginiensem episcopum in Afros *jus primi et summi sacerdotii* habere declarat *Novell* 131. [2] deest. F. [3] τοῖς, E. [4] αὐτὴν, A. — αὐτῇ τὴν, B. — αὐτῇ τῶν, C. E. F. [5] Nec lepidus est qui ita Decii ætate monasterium excogitat. [6] προσεττίθη, B. E. [7] ὁμίλει, B. [8] τοῦτον, B. C. F. [9] ἤδη, B. [10] add. τοῦ, B. E. [11] τοσοῦτον, B. C. F. [12] add. ἡ, B. C. F. [13] ὤφελος, B. [14] ποιμαινομένους, B. C. E. F. [15] πειρόμενον, A. [16] κακὸν, F. [17] deest, B. [18] ξίφει, B. [19] ἀντιδιδοῦντα, B. [20] παρόντος, A. — παρόντως, E.

(*b*) Alii rectius sentiunt Antiochenorum creatum pastorem.

ι ἐποίει, καὶ φορητὸν ἦν οὐδ' ὅλως αὐτῷ · ἀμέλει καί τινας τῶν τὴν εὐσέβειαν [21] ὑποδὺς, πείθει κατηγορῆσαι αὐτοῦ, πρὸς ιτολῆς κόμητα (Εὐτόλμιος ἦν ἐκείνῳ τὸ 'Αναπείθει μὲν ἅπαντας δεινῇ χρώμε- ὑκτῳ τῇ γοητείᾳ· πολλοῦ δὲ κατὰ τῶν ῶν ἐμπίπλησι τοῦ φρονήματος, καὶ τὸ ὅτι μὴ πρὸς μόνους τοῦτο ποιεῖ, οἷς ἄν οι καὶ κατὰ τὸ λεληθὸς [22] συγγένηται, ἄν ἀδεῶς ἐντύχῃ [23] τοῖς γράμμασι, καὶ ιστιανῶν μὲν πρεσβεύει μηδεμίαν φειδὼ τῆς ἡμετέρας δὲ καταπαίζει θρησκείας, τοὺς πατρίους ἐξυβρίζει θεούς. Τούτοις ιακαυθεὶς εἰς θυμὸν ὁ κόμης, καὶ μάλι- ιάθηκε καὶ τὴν παρθένον Ἰουστίναν [25] υπριανῷ φρονεῖν, δεσμοῖς αὐτοὺς [27] καὶ ἄλλῃ παραδοὺς, τῷ ἐν Δαμασκῷ βήματι

A omnino, quod flebat. Subiens itaque quosdam ex iis qui erant in impietate acriores, persuadet, ut eum accusent apud comitem Orientis (illi nomen erat Eutolmius); quod omnes quidem persuadet, miris quibusdam eos inducens præstigiis: adversus nostros autem deos ingentes eis facit spiritus: et, quod est gravius, non solum id facit cum eis, in quorum venerit conspectum, et cum quibus fuerit latenter congressus, sed cum illis etiam, quos litteris convenerit: et quod libere quidem amplectitur sectam Christianorum, eorum autem irridet religionem, et deos patrios afficit contumeliis. His comes ad iram vehementissime accensus, et maxime, quod rescivisset virginem quoque Justinam eadem sentire, quæ Cyprianus, cum eos in vincula conjecisset, et in aliam tradidisset custodiam, reservat tribunali Damasci.

ἐντων [28] οὖν τῶν ἁγίων εἰς τήνδε τὴν ὁ τῶν Χριστιανῶν διδάσκαλος; τῷ Κυ- ὁμης φησὶν, ἀφ' ὑψηλοῦ τοῦ βήματος ς κινῶν, ὁ τοὺς προσανέχοντας τοῖς πείθων καὶ συνταράττων, ὃς τῷ ἀσθενεῖ πρὸς πᾶσαν εὐχερῶς δόξαν ἐκπίπτεις; ν πολλοὺς [30] τοῖς θεοῖς προσήγαγες πρό- ίοις, ὡς ἐμάνθανον τοῖς περὶ αὐτῶν [31] Πῶς οὖν ἄρτι μεταβέβλησαι; καὶ τί τὸ ῆς αἴτιον; ἵνα τί δὲ καὶ τὸν ἐσταυρωμέ- ν ἀπατᾷν εἵλου τοὺς ἀνθρώπους [32] διδά- οκότοις; Ἐπὶ τούτοις ὁ ἅγιος ἡσυχίαν τὸν ἀνελάμβανέ τε [34] καὶ ἀνεθάρρυνεν· ν μετὰ πολλοῦ τοῦ κόσμου [35] καὶ σεμνοῦ ος, πρὸς τὸν κόμητα ἔφη· Ἐγὼ πολ- καὶ αὐτός μοι μαρτυρεῖς, τὴν περὶ τὰ πουδὴν ἔχων, καὶ περὶ λόγους καὶ τὴν ν βίβλων [37] μελέτην [38] θερμότατα [39] οὐδὲν μέγα ἢ πρὸς ψυχὴν φέρον [40] τὸ ν ἐπορισάμην· οὕτω δέ μοι διακειμένῳ, ταίοις ἐνασχολουμένῳ πόνοις οἰκτείρας ὁ ὢν κενῶν ἱδρώτων, καὶ τοῦ πρὸς τοὺς θεοὺς σεβάσματος ὁδηγὸν ἀπλανῆ καὶ ηγεμόνα τῆς πρὸς αὐτὸν φερούσης ὁδοῦ ν ταύτην ἐκπέμπει, καὶ εἰ προσεχῶς ήσειας, τὸν τρόπον, οἶδα, τῆς οἰκονομίας ρεις· ἔχει δὲ οὕτως.

B

XXI. Cum ergo ducti essent sancti in prædictam civitatem: Tu es magister Christianorum (dicit comes Cypriano, verba faciens ex alto tribunali), qui eis, qui deos colunt, persuades contrarium, et eos conturbas, qui propter mentis imbecillitatem facile in omnem laberis opinionem? Non tu prius multos ad deos adduxisti, aptis, ut accepi, de eis narrationibus? Quomodo ergo nuper es mutatus? et quænam est causa mutationis? Cur autem Crucifixum prædicans, statuisti homines decipere alienis doctrinis? Post hæc sanctus quietem agens, seipsum colligebat, et confirmabat. Deinde propius accedens, comiti dixit ornate et honorifice: Ego cum, ut tu testaris, in res gentilium multum studii ponerem, et in dicendi facultatem, et magicorum librorum meditationem essem vehementissime affectus, nullum hinc magnum, aut quod ad animam pertineret, lucrum percepi. Mihi autem sic affecto et in vanis occupato laboribus, inanium meorum sudorum, et cultus deorum insipientium Deus misertus, bonam et certam ducem viæ, quæ ad ipsum tendit, hanc mittit virginem. Quod si modum consequenter audire volueris, quo id fuit administratum ac gestum, sat scio, valde miraberis. Sic autem habet.

C

αἴδας τις τῶν ἐκ Κλαυδίου ἡττήθη τῆς παρ- ; ἔρωτι μανικῷ, καὶ ὁ μὲν ἐς γάμον ἐζήτει· , τὴν [43] σύζυγον στέργουσα παρθενίαν. Ὁ τοῦτο μὲν ἱκετεύων, τοῦτο δὲ καὶ βίαν ἐπά- ῆς πρώτης οὐκ ἀπέστη βουλήσεως. Ὡς δὲ ἀκλινῶς ἔχουσαν πρὸς ἐκείνου πᾶσαν ἐπί- ράττουσαν, ἡσυχίαν ἄγειν οὐδαμῶς ἴσχυσεν, ς ἐμὲ Ἀγλαΐδας ἐξεῖπε μὲν τὸ ἀπόρρητον· ν ἐκ τῆς παρθένου παρόρασιν. Καὶ τέλος

D

Aglaidas quidem ex iis, qui nati fuerant ex Claudio, ab hac virgine victus fuerat amore magico. Et ille quidem eam petebat in matrimonium: illa autem recusabat, conjuge contenta virginitate. Ille persistebat, partim quidem supplicans, partim autem vim afferens. Illa econtra a prima voluntate non destitit. Postquam vero vidit eam immobilem, et ei omni ratione resistentem, nullo modo potuit quiescere. Itaque ad me veniens Aglaidas, exposuit quidem

σέβειαν, E. — τὴν ἀσέβειαν, F. [22] λεληθῶς, A. B. [23] ἐντύχοι, B. C. [24] deest, E. B. E. [26] add. τῷ, B. [27] αὐτοῖς, B. [28] τοιγαροῦν, B. C. [29] τοὺς θεοὺς, B. [30] deest, A. C. F. [32] τοῖς ἀνθρώποις, B. [33] ἄγων, B. C. E. F. [34] ἀναλαμβάνεται, B. [35] deest, B. C. ιt, E. [37] βιβλίων, B. [38] deest, B. [39] θερμότητα, B. [40] φέρων, B. [41] ἀνονήτους, C. [42] [43] τὸν, B. C. F.

arcanum, narravit autem se fuisse despectum a virgine, et postremo rogavit, ut pro viribus opem ferrem infortunio, et amatorium medicamentum, quod si vincendæ par esset, ad eam immitterem, et ad amatoris moverem cupiditatem eam, quæ tam superbe despiciebat. Ego vero in libris magicis habens fiduciam, et in dæmonibus, jussi ne curaret, ei citissimum promittens auxilium. Cum igitur unum vocassem ex dæmonibus, ei rem aperio, et si quid posset rogavi, ut opem ferret. Ille autem, antequam experiretur quidem, erat elato supercilio et vehemens in promittendo, et qui videbatur posse omnia facere. Cum autem abiisset, et cum puellam esset congressus, apparuit mus leonem aggressus, aut scarabeus luctatus cum aquila. Fugiens enim ad me est reversus, et valde territus, qui prius erat magnus, et cujus intolerandus erat impetus. Me vero invasit stupor, quomodo virgo adeo mollis, et quæ re qualibet solet facile terreri, non solum non cessit vi et inductioni dæmonis, sed ei etiam evasit terribilis. Quibusnam autem armis nitens, non solum eum repulit, sed etiam ad nos transmisit fugitivum? Propterea eram plenus suspicione, et gravibus agitabar cogitationibus. Me autem interrogante et sitiente scire causam, volebat quidem celare dæmonium, et omni ratione tegere. Cum autem ego eum non dimitterem, vix tandem vel invitus confitetur, et arcanum aperit, dicens divinam esse in ea virtutem, et sibi quoddam horrendum apparuisse signum, cujus ne solum quidem sustinuit aspectum, sed rediit fugiens. Sic illo condemnato, ipse non fui negligens, sed alium quoque misi, qui, ut existimabat quidem, erat priori longe fortior: viribus autem nihil erat dissimilis. Nam ille quoque cum eadem vidisset, et passus fuisset, reversus est. Ego autem rem adhuc volens magis examinare, emitto ipsum principem dæmoniorum, ignaros et inexpertos vocantem eos, qui prius missi fuerant, et qui nullis insidiis, nec ulla arte uti scirent ad mentem decipiendam: me autem bona spe implebat, quod et virginem expugnaret, et eam, cui vellem, quolibet facilius redderet morigeram. Postquam autem ipse quoque eam est aggressus, quid quidem non dixit, quid autem non fecit ex iis quæ possunt inducere? Quamnam autem omisit speciem deceptionis? Quæ quidem omnia illa arguit esse inania et imbecilla: et tandem illum ipsum, cujus erant tam ingentes spiritus, adeo humilem reddidit et fugitivum, ut aperte fateretur Crucifixi vires esse inexpugnabiles, et ab ipsa illos fortiter expelli. Ad hæc quid me oportebat facere, dic per ipsam veritatem, o judex. Remne mente agitare et judicare dignam, quæ consideretur, quænam sit ipsa Christi virtus, quæ vulgo jactatur, quo ipsi quoque terrentur dæmones, et

A ἡξίου βοηθεῖν [44] ὅση δύναμις τῇ ἀποτυχίᾳ, καὶ ρ[illegible] αὐτῇ ἀντίβροπον ἐπιπέμψαι. καὶ κινῆσαι πρὸ[illegible] θυμίαν τοῦ ἐραστοῦ τὴν οὕτως ὑπεροπτικῶς [illegible] σαν. Ταῦτα μὲν ἐκεῖνος ᾔτει· ἐγὼ δὲ βιβλ[illegible] θαῤῥεῖν ἔχων ταῖς μαγικαῖς καὶ τοῖς δαίμοσι[illegible] λεῖν ἐκέλευον, ταχεῖαν ὅσην ἐπαγγειλάμεν[illegible] βοήθειαν. Ἕνα γοῦν τῶν δαιμόνων καλέσας [illegible] γυμνῶ τὸ πρᾶγμα, καὶ εἴ τις αὐτῷ δύναμις [illegible] πράττειν ἠξίουν· ὁ δὲ, πρὸ μὲν τῆς πείρας [illegible] ἦν τὴν ὀφρῦν, καὶ θερμὸς τὴν ἐπαγγελίαν, [illegible] πάντα πράττειν τῷ δοκεῖν δυνάμενος· ἀπλ[illegible] καὶ τῇ κόρῃ συνάψας, μῦς ἐφάνη λέοντι πρ[illegible] ἢ κάνθαρος ἀετῷ πρὸς πάλιν ἐρίσας· φυγὰς [illegible] ἡμᾶς ἐπανῆκε, καὶ λίαν καταδεὴς ὁ πρὸ τοῦ [illegible] καὶ τὴν ὁρμὴν ἀνυπόστατος. Ἐμὲ δὲ ἐκπλ[illegible] πῶς οὕτως ἁπαλὴ παρθένος καὶ τῷ παντὶ [illegible]

B εἶναι μέλλουσα, οὐ μόνον οὐκ εἶξε βίᾳ καὶ [illegible] δαίμονος, ἀλλὰ καὶ ῥοβερὰ τούτῳ κατέπτη, [illegible] καὶ ὅπλῳ ἐρειδομένη [46] οὐχ ὅπως ἀπώσατο, [illegible] φυγάδα τουτον ὡς ἡμᾶς παρεπέμψατο. [illegible] μεστὸς ὑποψίας ἦν καὶ δειναῖς ἐννοίαις [illegible] ἐμοῦ δὲ πυνθανομένου, καὶ διψῶντος [illegible] αἰτίαν, κρύπτειν μὲν ἠβούλετο τὸ δαιμ[illegible] πάσῃ μηχανῇ συγκαλύπτειν. Ὡς δὲ οὐκ [illegible] μόλις ποτὲ καὶ ἄκων [49] ὁμολογεῖ, καὶ τὸ [illegible] ἐκκαλύπτει, δύναμιν εἰπὼν [50] θείαν [illegible] εἶναι, καὶ Μοί τι σημεῖον φανῆναι [illegible] οὐδὲ μόνην ἁπλῶς τὴν θεὰν ὑπέστην, [illegible] ἐπάνειμι. Οὕτως ἐκείνου καταγνωσθ[illegible] οὐκ ἠμέλουν· ἀλλὰ καὶ ἕτερον ἔπεμψα, [illegible] πολλῷ τοῦ προλαβόντος ἰσχυρότερον, [illegible]

C κατ' οὐδὲν ἀνόμοιον· τὰ γὰρ αὐτὰ [illegible] καὶ παθὼν ἐπανῆκεν· ἐγὼ δὲ καὶ [illegible] πρᾶγμα διδοὺς, αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν [illegible] μόνων [52] ἐκπέμπω, ἀμαθεῖς καὶ ν[illegible] αὐτοῦ πεμφθέντας ἀποκαλοῦντα, καὶ [illegible] πον [53], οὐδὲ τεχνικὸν πρὸς φρενῶν [illegible] δυναμένους, ἐμὲ δὲ χρηστῶν ἐλπίδων [illegible] τὸ τὴν παρθένον ἑλεῖν, καὶ ᾧ βούλομαι [illegible] καταπειθῆ [54] δεῖξαι, τίνος οὐκ ἔλεγεν [illegible] Ἐπεὶ δὲ καὶ αὐτὸς προσέβαλεν ἀπελθὼν, τί [illegible] ἔλεξε; τί δὲ οὐκ ἔδρασε τῶν ἐπάγεσθαι [illegible] ποῖον δὲ ἀπάτης ἐνέλιπεν [55] εἶδος; Ἅπαντα [illegible] μάταια ἤλεγξε καὶ σαθρά. Καὶ τέλος, [illegible] τὸν τὰ μεγάλα φυσῶντα οὕτω ταπεινὸν [illegible] φυγάδα, ὡς ἐπιδήλως ὁμολογεῖν τὴν τοῦ [illegible]

D μένου δύναμιν ἄμαχον εἶναι, καὶ ὑπ' ἐκείνης [illegible] κραταιῶς ἐλαύνεσθαι. Πρὸς ταῦτα, τί με ἔδει [illegible] εἰπὲ πρὸς τῆς ἀληθείας αὐτῆς [56], ὁ δικάζων [illegible] νοῦν βάλλεσθαι τὸ πρᾶγμα. καὶ κρίνειν ἐπι[illegible] ἄξιον, τίς ἡ θρυλλουμένη αὕτη τοῦ Χριστοῦ δύν[illegible] ᾗ καὶ δαίμονες κατάφοβοι γίνονται, καὶ μόν[illegible] τῷ φεύγειν σώζονται· ἢ οὕτως ἀλόγως ἐπεσθαι [illegible] παραδεδομένοις οἷα τῶν ῥινῶν ἑλκόμενον; Ἐν[illegible] οὖν ζητήσας εὗρον, καὶ κρούοντι διηνοίχθη [illegible]

[44] μαθεῖν, B. [45] add. ἡ, B. [46] deest, C. [47] πρώτου, B. [48] ἐνειδομένη, B. [49] ἄκων, B. [50] [illegible] B. [51] αὐτὴν, B. [52] δαιμονίων, B. C. F. [53] ἐπίκολπον, B. [54] καταπειθεῖ, A. — κατάπειθῆ, C. [55] ἐνέλειπεν, B. [56] αὐτῆς, B. F. [57] μονόν, B. [58] κατὰ Ματθ., ζ', ζ'.

ᾳνώσεως ἐπιλάμψαντός μου τῇ καρδίᾳ [59] A sola fuga servantur : an sic citra rationem sequi
νων ὅτι τὰ μὲν εἴδωλα ταυτὶ τὰ παρ' ea quæ sunt tradita, perinde ac si traherer nari-
ιενα, ἀπάτη μόνον εἰσὶ καὶ ψεῦδος, ἐπ' bus ? Ego itaque cum quæsiissem inveni, et pul-
ῦ προσκυνούμενα· εἷς δὲ ἀληθὴς [60] Θεὸς santi mihi fuit apertum. Et cum lux cognitionis
τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας δυνάμενος meo cordi illuxisset, pure cognovi, quod hæc qui-
dem simulacra, quæ a vobis coluntur, sunt solum
ι mendacium, quæ sub Dei nomine adorantur. Unus autem verus Deus est Christus, qui
are eos, qui in ipsum credunt.

:οις ὁ κόμης εἷς ὀργὴν κινηθεὶς, μὴ ἔχων XXIII. His comes ad iram motus, cum non
ὸς τοιαύτην λόγων ἰσχὺν ἀντιφθέγξαιτο, haberet quid talibus dicendi viribus responderet,
ν ἐποίει, καὶ τοῖς ὀργῇ κινηθεῖσιν ἀκό- facit id, quod erat in promptu, et quod est conse-
[61] τὸν ἅγιον μὲν ἐκέλευε κρεμασθέντα quens iis qui fuerint irati. Sanctum quidem jussit
ωστίναν δὲ κατὰ τὸ πρόσωπον καὶ τοὺς suspensum discerpi : Justinæ autem os verberari
τύπτεσθαι, κἂν ἐκείνη [62] τοὺς βασανι- et oculos, etsi illa non tam videretur cædi a torto-
ικίζειν ἐδόκει μᾶλλον ἢ πρὸς Θεοῦ δοξο- B ribus, quam quodammodo meminisse Dei glorifica-
περ ὑπομιμνήσκειν [63]. τυπτομένη γὰρ tionis. Nam cum sic verberaretur, alta voce cla-
ρότερον ἐξεβόησε· Δόξα σοι, ὁ Θεὸς, ὁ mabat : Gloria tibi, Deus, qui me, cum essem
οῦσαν οἰκειωσάμενος, καὶ ὑπὲρ τοῦ σοῦ indigna, tibi fecisti familiarem, et dignam cen-
αταξιώσας ὀνόματος. Καὶ οὕτω πάσχουσα suisti, ut pro tuo paterer nomine. Et sic patiens,
ὡς αὐτὴν μηδὲν [64] ἀγεννὲς, ἢ τῇ θη- adeo se fortiter gessit, ut nihil ostenderet ignavum,
καὶ ἀσθενεῖ κατάλληλον ἐπιδείξασθαι· aut muliebri et imbecillæ naturæ conveniens : qui
τας δὲ ἀτονήσαντας τῆς βασάνου παύ- autem verberabant, deficientibus eis viribus, a
πριανὸς δὲ ὁ θεῖος ξεόμενος [65] αὐτῆς tormentis cessaverunt. Divinus autem Cyprianus,
πον, οὕτως ἦν ἀταπείνωτός τε καὶ μεγα- cum os ejus cæderetur, plane erat magno et ex-
ὶ τοιαύτας ἀνδρώδεις [66] καὶ μακαρίας celso animo, nec frangi aut dejici poterat, virilesque et beatas tales edebat voces, ut audientes eos
ς, ὡς τοὺς περιεστῶτας ἀκούοντας εἰς qui circumsistebant, ad se attraheret et ab incre-
πᾶσθαι, καὶ τοῦ τῆς ἀπιστίας [67] βάθους dulitatis profundo eriperet. Dicebat enim comiti,
ιν· ἔλεγε γὰρ πρὸς τὸν κόμητα, ἀποβλέ- magno et generoso animo, ingentique spiritu eum
ενναῖον καὶ πλῆρες φρονήματος εὐγενοῦς· intuens : Cur es adeo emotæ mentis, indignæ sci-
ως ἀπωνενόησαι, ἀνάξιε δηλαδὴ τῆς τῶν C licet regno cœlorum pro quo ego omnia pati
πιλείας. ὑπὲρ ἧς ἐγὼ πάντα παθεῖν εἱλό- statui, ut tui quoque sunt testes, qui non vident,
ὶ αὐτοὶ μάρτυρες οἱ σοὶ μὴ βλέποντες oculi ? Non respicies, non cognosces, quænam sit
οὐ συνήσεις ; οὐκ ἀναβλέψεις ; οὐκ εἴσῃ τί vera lux : et relictis tenebris, ad ipsam transibis ?
θινὸν, καὶ τὸ σκότος ἀπολιπὼν πρὸς αὐτὸ
ήσῃ ;

ὶ τούτοις ὁ κόμης πρὸς ἕκαστον τῶν λε- XXIV. Propter hæc comes ad unumquodque
οδροτέραν αὐτῷ τὴν ὀδύνην ἐπιτιθεὶς [68] eorum quæ dicebantur, graviorem ei imponens
ανάτου βασιλείας, ἔλεγε, φαίνομαι σοι dolorem : Si, inquit, tibi videor immortale regnum
, ἔτι σοι πολλαπλασιάσω τὴν τιμωρίαν, conciliare, tibi supplicium adhuc multiplicabo, et
μοι πάντως ὀφλήσεις τῆς εὐεργεσίας καὶ omnino mihi habebis gratiam propter beneficium
ν, ὧν ἐγώ σοι πρόξενος γίνομαι. Ταῦτα et commoda quorum ego sum tibi conciliator. Hæc
μικρόν τι ξέειν πυραχωρήσας, εἶτα τῆς cum dixisset, et adhuc paululum eum cædi conces-
ταύσατο, οὐκ ἐκ φιλανθρωπίας, ἀλλὰ ἐξ sisset, deinde cessavit cruciare, non ex humanitate, sed quod inops esset consilii, ut qui desperasset fieri posse, ut, sancti mutarentur. Propter
ογνοὺς ὥσπερ τὴν τῶν ἁγίων μετάθεσιν. :α, καὶ εἰς φρουρὰν μὲν τον Κυπριανὸν, D hæc in carcerem quidem Cyprianum, Justinam
ὲ εἰς τὸ τῆς Τερεντίνης [69] λεγόμενον autem jubet adduci in Terentinæ, quod dicitur,
ον ἀπαχθῆναι προστάττει· αὖθις δὲ μετὰ monasterium. Rursus autem post tempus non
πολυήμερον, εἰς ἐξέτασιν δευτέραν παρα- multorum dierum, cum sanctos ad secundam produxisset examinationem, simulans mansuetudinem : Nolite, inquit, sequi hominem mortuum, neque morte affecto vestram fidem credere. Non est enim omnino vitæ dator, qui ne sibi quidem potuit opem ferre, et suam servare animam.
τοὺς ἁγίους, πραότητά τε ὑποκριθεὶς· τε, ἔφη, ἀνθρώπῳ [70] τεθνεῶτι ἀκολουθῆ- τιστεῦσαι τῷ τεθανατωμένῳ τὰ τῆς ὁμε- · οὐ γὰρ ζωοδότης πάντως ὁ μηδὲ [71] θεὶς ἐπαρκέσαι, καὶ τὴν οἰκείαν ψυχὴν αι.

περαίνεσιν ταύτην οἱ ἅγιοι ὡς περιττὴν XXV. Hanc admonitionem reputantes sancti

ρδίαν, B. [59] ἄληθεινὸς, B. [61] Deest, B, recte, ut mihi quidem videtur. [62] κἀκείνη, B. κειν, B. [64] add. μὲν, B. C. F. [65] ξεώμενος, B. [66] ἀνδριώδεις, B. [67] ἀπιστείας, B. [68] ἐπι- [69] Τερεντίνος, B. [70] ὦ ἄνθρωποι, B. [71] μὴ, B.

supervacaneam et stultam, imo vero improbam et noxiam, sic dixerunt comiti : Quid vero tu, qui es tam acuto et subtili ingenio ? Non didicisti, quod absque morte non accedit immortalitas ? Nec intellexisti quodnam sit mysterium ejus, qui vicit mortem morte trium dierum ? Sed tu es revera hebeti et obtuso ingenio circa res magnas et utiles : et ideo videns non videbis, et cum sis insipiens, non intelliges. Propter hæc comes ne exspectato quidem fine orationis, ira statim fuit percitus, et ficta mansuetudo facile est dissoluta. Unde etiam martyribus gravem paravit pœnam, sartaginem valde accensam jubens eos excipere.

XXVI. Cum divinus ergo Cyprianus prius forti et generoso animo insiluisset, eum statim secuta est Justina. Quam cum martyr vidisset timore correptam, quantum licebat conjicere ex tarditate ingressus, verbis ei animum addebat, et memoria recte factorum, quibus illa et fugavit dæmones, et eam revocavit ab incredulitate. Cum his verbis confirmasset Justinam, deinde rursus figura venerandæ crucis, tanquam armis muniti, veluti super rorem sensim descendentem, super ferri flammam recubuerunt. Quo quidem judex et si valde obstupefactus, præstigias tamen, non veritatem, esse putabat id, quod fiebat. Unde etiam ejus fovens amentiam quidam Athanasius, unus ex iis qui considebant, et qui erat ei familiaris : Ego, inquit, Christi vestri mox arguam imbecillitatem. Dixit, et simul etiam ausus est ingredi ardentem flammam ignis, invocato Jove et Æsculapio, illo quidem, ut qui sit princeps ignis ætherei et terreni : hoc autem, ut qui existimaretur suppeditator salutis. Non prius autem ignem attigit, quam e vita, etiam stultus excessit, protinus, quos vocavit, defensoribus dignum consecutus auxilium.

XXVII. Sancti autem diu in sartagine permanserunt illæsi, illuminati potius, quam ardentes. Ignis enim eis cededat, et coercebat eam, quam habebat, operationem, veluti reveritus communem Dominum et opificem, pro quo hæc pati statuerant. Videns ergo judex res novas et stupendas, et ignem, tanquam unum ex iis, quæ sunt ratione prædita, discernentem amicum ab inimico, et sanctos quidem illæsos protegentem et conservantem, Athanasium autem pro meritis ad mortem transmisisse, ipse quoque propemodum suffocabatur : et, Curæ mihi est amicus, dicebat, et maximæ curæ, et propter eum maximum sentio dolorem. Cum vero vocasset quemdam ex cognatis, cui nomen erat Terentius, eum seorsum ab aliis adhibuit in consilium, quonam modo se gereret in iis quæ ad sanctos pertinebant. Terentius autem dixit :

A καὶ ἀσύνετον, μᾶλλον δὲ κακοῦργον καὶ βλ[illegible]
λογισάμενοι, οὕτωσί πως πρὸς τὸν κόμητα [illegible]
Τί δὲ, ὁ πολὺς σὺ τὴν διάνοιαν καὶ ἀγχίνους, [illegible]
μάθηκας ὅτι θανάτου χωρὶς οὐκ ἐπιγίνεται [illegible]
νατον; οὐδὲ συνῆκας τί τὸ μυστήριον τοῦ τῷ [illegible]
μέρῳ θανάτῳ νενικηκότος τὸν θάνατον [73], [illegible]
βλὺς σὺ τῷ ὄντι καὶ παχὺς τὴν διάνοιαν [illegible]
μεγάλα τε καὶ Χρηστὰ, καὶ διὰ τοῦτο βλ[illegible]
βλέψεις, καὶ ἀσύνετος ὢν [74] οὐ μὴ συνῆ[illegible]
τούτοις ὁ κόμης. οὐδὲ τὸ τῶν λόγων ἀναμ[illegible]
πρὸς ὀργὴν εὐθέως ἐξήγετο, καὶ τὸ τῆς [illegible]
πεπλασμένον εὐχερῶς διελύετο· ὅθεν [illegible]
τοῖς μάρτυσι ποινὴν μέλα δεινὴν, τήγανον [illegible]
κελεύσας σφόδρα διακαυθὲν ὑποδέξασθαι.

Κς'. Τοῦ θείου τοίνυν Κυπριανοῦ γεν[illegible]
B τερον εἰσπηδήσαντος, Ἰουστίνα μετ' αὐτὸν [illegible]
ἣν ἐπεὶ [εἶδε] ὁ μάρτυς δειλίᾳ [77] λη[illegible]
εἰκάσαι εἶχε τῷ σχολαίῳ καὶ νωθεῖ τοῦ β[illegible]
λόγοις αὐτὴν [78] ἀνελάμβανε καὶ μνήμ[illegible]
ρων κατορθωμάτων, οἷς ἐκείνη δαίμονας [illegible]
ψατο, καὶ αὐτὸν τῆς ἀπιστίας [79] ἀνεκ[illegible]
ούτοις θαρρύνας [80] ῥήμασιν Ἰουστίναν, [illegible]
ὅπλῳ πάλιν τῷ τύπῳ τοῦ τιμίου σταυρ[illegible]
μενοι, καθάπερ ἐπί τινος κατιούσης [illegible]
τῆς τοῦ σιδήρου φλογώσεως ἀνεκλίνοντο. [illegible]
καὶ ὁ δικάζων οὐχ ἥκιστα ἐκπλαγεὶς, [illegible]
ἀληθείας εἶναι τὸ γινόμενον ὑπελάμβανε· [illegible]
τὴν ἄνοιαν αὐτοῦ θεραπεύων Ἀθανάσ[illegible]
τῶν συνεδριαζόντων αὐτῷ, καὶ συνήθ[illegible]
Ἐγὼ, ἔφη, τὴν τοῦ Χριστοῦ ὑμῶν [illegible]
C χιστα διελέγξω. Εἶπε καὶ ἅμα θρασ[illegible]
πυριφλεγοῦς τηγάνου καύσεως κατ[illegible]
Ἀσκληπιὸν ἐπιβοησάμενος, τὸν μὲν [illegible]
τε καὶ περιγείου πυρὸς ἄρχοντα, [illegible]
ὑγιαίνειν χορηγὸν νομιζόμενον· οὐκ [illegible]
προσψαῦσαι, καὶ τοῦ ζῆν εὐθὺς ὁ μ[illegible]
τετο, ἀξίας ὢν κέκληκεν ὑπερασπιστ[illegible]
τῆς βοηθείας.

ΚΖ'. Οἱ ἅγιοι δὲ παρὰ [83] πολὺ τῷ τηγ[illegible]
καρτεροῦντες, ἀπαθεῖς ἔμενον, [illegible]
μᾶλλον ἢ φλεγόμενοι. Καὶ γὰρ ὑπεχώρει [illegible]
πῦρ, καὶ ἣν εἶχεν ἐνέργειαν ἀπηρνεῖτο, [illegible]
ὑπὲρ οὗ ταῦτα πάσχειν εἵλοντο κοινὸν Δεσπ[illegible]
δημιουργὸν εὐλαβούμενον. Ὁρῶν οὖν ὁ δικάζ[illegible]
γμάτων ἔκπληξιν καὶ καινοτομίαν, καὶ [illegible]
D ἕν τι τῶν λογικῶν φίλου καὶ δυσμενοῦς [illegible]
ποιούμενον, καὶ τοὺς μὲν ἁγίους ἀπαθεῖς [illegible]
καὶ συντηροῦν [84]. Ἀθανάσιον δὲ τῷ θανάτῳ [85] [illegible]
πέμψαν ὀξέως, μικροῦ καὶ αὐτὸς ἀπεπνίγετ[illegible]
Μέλει μοι τοῦ φίλου, ἔλεγε, σφόδρα μέλει [illegible]
λύπης ὅσης ἐπὶ τούτῳ [87] αἰσθάνομαι. Καλέσ[illegible]
τῶν συγγενῶν, ᾧ Τερέντιος ὄνομα, τοῦτον, [illegible]
κατὰ τοὺς ἁγίους διάθηται, χωρὶς τῶν ἄλλων [illegible]
συμβουλὴν [89] ἀπελάμβανε. Τερέντιος δὲ, Μηδ[illegible]
καὶ τοῖς δικαίοις, ἔλεγε πρὸς αὐτὸν, μηδ[illegible]

[73] deest phrasis integra, B. [74] ων, B. [75] Sartaginem. [75] αὐτοῖς, B. [76] ἠπείγετο, B. [77] δειλίᾳ, [78] αὐτοῖς, B. [79] ἀπιστείας, B. [80] θαῤῥήσας, B. [81] τιμίῳ σταυρῷ, B. [82] συνήθεις, A. [83] ἄρα, B. [84] περιέπων καὶ συντηρῶν, B. [85] add. παράπαν, B. [86] add. μοι, B. [87] τοῦτο, B. — τούτοις, F. [88] γέλων, B. [89] βουλὴν, B.

:ιπίπτειν βούλου [90] τῇ ἀληθείᾳ · ἡ τοῦ
ιμις φανερῶς ἄμαχος, ἄριστα δὲ περὶ
διασκέψῃ, εἰ τούτους τῷ βασιλεῖ παρα-
ορίσεις τε ἀκριβῶς ὅσα μὲν οὐ κάτ' αὐ-
ιξαι, καὶ ὡς [92] σὺ μὲν οὐδὲν ἐνέλιπες
ἰς τιμωρίαν ἡκόντων · ἀλλὰ καὶ αὐτῶν
ν θηρίων κολάζων [93] παρήλασας · ἐκεί-
ία τῶν τοιούτων ἥψατο βάσανος, ἀλλὰ
ἀπασεῖς διαμεμενήκασι.

ων ἀκούσας ὁ κόμης, ἐπιστολὴν ὧδέ πως
Νικομηδείαν πρὸς τὸν τότε κρατοῦντα
ἦν) εὐθέως ἐκπέμπει · εἶχε δὲ οὕτως ·
ης Εὐτόλμιος [94] Κλαυδίῳ Καίσαρι τῷ
καὶ θαλάσσης δεσπόζοντι, χαίρειν. Γα-
ῖς τοὺς ὑπὸ τὴν σὴν ἐξουσίαν ἀπολαύον-
ίγιστε βασιλεῦ, τῆς τῶν μεγάλων θεῶν
:ερὶ σὲ διασώζουσι, καὶ τῆς προσούσης
ονίας ἄξιον τοῦτο γινώσκω τὸ ἀνταπό-
ὶ δέ τινες τῶν λεγομένων Γαλιλαίων τὰ
φρυαττόμενο: Χριστὸν μᾶλλον ὃν Ἰου-
ς ὡς κακοῦργον ἄνεσκολόπισαν, σέβουσί
κυνοῦσι, τούτου χάριν καὶ ἡμεῖς πᾶσι
πασιώδεις αὐτοὺς καὶ λοιμοὺς, μετὰ τὴν
παράστασιν οὐ μετατιθεμένους, ἐξελαύ-
ειν περὶ πολλοῦ ἐποιούμεθα · καὶ οἷς
ε μεταμέλειά τις ἐπὶ τοῖς καλῶς δεδογ-
ιτο, τῇ τῶν μεγάλων εὐμενείᾳ θεῶν
εἰσδέχεσθαι τούτους καὶ τὴν προσήκου-
ιν χάριν οὐ παρητούμεθα · οὓς δὲ ἀνιά-
ις διενευνώμενος [96] εὕρισκον, τούτους
:σταυροῦν, ὄνυξι ξέειν [97], πᾶσι τρόποις
τὰ τοὺς κειμένους νόμους οὐκ ἠμελήσα-
: γὰρ οὐκ ἔνι περιγενέσθαι ψυχῶν ἀπο-
καὶ τὸ δύσερι πάθος προσενωκηκὸς [98]
ῶν · ἵνα δὲ μὴ λόγον [99] ἄλλως ὑπολάβῃς
θαι [1], καὶ Κυπριανὸν τοῦτον, οὐχ ὑπ'
ις, ἀλλ' ἑκοντὶ τῶν σωτηρίων θεῶν μετα-
ἐσταυρωμένῳ τε ὅλον ἑαυτὸν ἀναθέμε-
ὁ σφοδρῶς αἰκίσαι, τῷ κράτει σου νῦν,
ἄνθρωπον πιθανὸν τοῖς λόγοις, πονη-
ποις, ἑτοιμότατον εἰς ἀπολογίαν · τούτῳ
νέτυχον, οὐδὲ τὸν νοῦν μοι προσέχοντὰ
ον · εἰ αὐστηρῶς ἐχρηφάμην, καὶ βασά-
γον, οὐχ ὡς ἀνδρὶ μᾶλλον ἢ ἀνδριάντι,
ἰ τῶν ἀψύχων ἐπᾶγειν ταύτας ἐνομιζό-
ρουρᾷ κατακλεῖσαι προσέταττον, ἀπορίας
προσταττόμενον, οὐ φιλανθρωπίας · καὶ
ὁ μάταιος, ὅσα γε εἰς θεοὺς καὶ τὸ ὑπη-
κν ἄγειν ἠγάπα, ἀλλ' ὑπὸ κλεῖθρα τυγ-
φυλακὰς, τῆς [3] ἀνοχῆς κατετρύφα, πολ-
ῦ οἰκείου νοσήματος ἐμπιπλᾷν οὐκ ἀνεί-
ἰ γοῦν ἐφάνη [5] τι καὶ χειρὸς τιμωροῦ,
ἡμῖν, καὶ δημίων ὑπέρτερος, εἴσμεν δὲ
δσην [6] ὁ ἥλιος ἐφορᾷ σοί νε προσανέχει

A Nihil sit tibi rei cum sanctis, nec velis tam inconsiderate resistere veritati. Christi virtus est plane inexpugnabilis. Tibi autem optime consules, si eos transmittas ad imperatorem, et ei accurate significaveris quæcunque in eos fecisti; quam magno autem et excelso animo ii se gesserunt in omnibus; et quod a te nullum fuit prætermissum supplicium, sed puniendo etiam ipsas superasti bestias; illorum vero tormentorum nullum eos attigit, sed hucusque permanserunt illæsi.

XXVIII. Hæc cum audiisset comes, Nicomediam ad eum, qui tunc rerum potiebatur, (is autem erat Claudius) talem statim mittit epistolam:

XXIX. Comes Eutolmius Claudio Cæsari magno, terræ et maris domino, salutem. Eos, qui tuæ
B sunt ditionis, videns magna frui tranquillitate, imperator maxime, magnorum deorum, quam in te conservant, benevolentiæ, et ejus, quæ tibi adest, religionis novi hanc esse dignam remunerationem. Quoniam autem quidam ex iis qui dicuntur Galilæi, in ipsos frementes, Christum, quem Judæi, tanquam maleficum, cruci affixerunt, magis colunt et adorant, ea de causa nos quoque eos omnibus modis, tanquam seditiosos ac perniciosos, postquam ad tribunal producti sunt, non mutatos, e civitatibus pellere magnifacimus; et quos quidem vix tandem eorum quæ male senserant, aliqua subit pœnitentia, magnorum deorum freti benevolentia, eos admittere, et quam par est, gratiam reddere non recusavimus. Quos autem perscrutans inveni esse immedicabiles, eos flagris
C cædere, in crucem agere, ungulis discerpere, omnibus modis punire, convenienter iis quæ latæ sunt, legibus, non negleximus. Non possunt enim aliter superari emotæ mentis animi, et qui difficilem habent affectionem in eis habitantem. Ne autem me putes ea quæ dicuntur, fingere, hunc quoque Cyprianum, qui non aliqua adductus necessitate, sed sua sponte defecit a diis servatoribus, et Crucifixo totum seipsum dedicavit, postquam valde punivi, ad tuam nunc misi potentiam, hominem, qui est verbis aptus ad persuadendum, moribus autem improbus, et ad se defendendum promptissimus. Eum si blande ac leniter conveniebam, ne animum quidem mihi
D omnino adhibentem inveniebam; si aspere tractabam, et tormenta inferebam, non tam viro, quam statuæ, aut alicui alteri inanimato ea me inferre censebam; si carcere includi imperabam, existimabat imperatum esse inopiæ consilii, non autem humanitatis; et ne sic quidem stolidus, quod ad deos quidem attinet, et eos qui illis parent, volebat quietem agere. Sed cum esset sub claustris et custodibus, insultabat eorum tolerantiæ: et nec desistebat quidem multos suo morbo implere.

:, C. [91] αὐτοῦ, B. [92] deest, B, [93] deest, B. — ἐν τῷ κολάζειν, C. F. [94] Εὐστόλμιος, B.
υμα, B. [96] διερευνόμενος, B. [97] ξαίνειν, B. [98] προσενοικηκὸς, B. — προενοικηκὸς, C. F.
B. [1] κράττεσθαι, B. [2] βασάνους, B. [3] add. αὐτῶν, B. C. F. [4] ἀπείχετο, C. F. [5] καὶ
η τιμωροῦ, B. C. F. [6] deest, B.

Cum ergo visus esset et ultrice manu, et carnificibus, quod ad nos quidem spectat, superior, sciamus autem omnes, quod quamcunque terram sol aspicit, ea tibi paret, et a te regitur, Cyprianum ad te misi simul cum Justina virgine; quos aut efficies, ut declinent ab odiosa et exsecranda religione, aut circa illos ea facies, quæ magno Jovi placent, et diis aliis. Illorum autem inobedientiam singulatim declarabunt acta, quæ sunt de eis facta.

XXX. Litteras itaque legentem imperatorem subit admiratio; et antequam eorum faceret periculum, victus fuit a forti et magno eorum animo. Cum ergo visum esset sufficere tormenta, quæ præcesserant, et plura inferre judicaret non solum esse crudele, sed etiam superfluum (acceperat enim eos quidquid inferebatur, insigniter despicere), communicato cum amicis consilio, ubi illos invenit laudantes, imposuit finem iis quæ præcesserant: Cyprianus, dicens, et Justina, qui adversus deos fremuerunt, et ne suppliciis quidem, ut sententiam mutarent, inducti sunt, neque bonorum promissis, gladio mortem subeant.

XXXI. Hæc cum sancti audiissent, non tristem vultum, non verbum indecorum et illiberale, neque aliquid aliud, quod esset pusilli et abjecti animi, ostenderunt: sed potius alacres, et magnam animi lætitiam vultu significantes, propter fluvium Gallum ad mortem ducebantur, cum accessissent plurimi ad spectaculum, utpote quod fama curreret, et omnes statim vocaret propter personarum claritatem.

XXXII. Cum ergo aliquod breve tempus ad orandum petiissent, et impetrassent, et Ecclesiæ tranquillitatem, omnibusque pacem a Christo postulassent, magnus Cyprianus ne tum quidem moriturus, sapientiæ oblitus est, et animi magnitudinis; sed habens suspectam feminæ imbecillitatem, eos quibus mandata fuerat cædes, rogavit, ut prius interficerent Justinam. Quod cum factum esset, et beatum finem ea accepisset, ille magnas Deo agens gratias propter hanc pulchram et optandam vocationem, ipse quoque mox lætus gladio consummatur, et ad cœlum evehitur.

XXXIII. Jacentibus ergo sic corporibus, nemo audebat ea toliere propter magnam gentilium feritatem, et ad supplicia sumenda proclivitatem. Nam cum in sanctos martyres jam lata fuisset sententia, transiens quidam, cui nomen Theoctistus, et videns abduci sanctos solum dixit: Quam injuste morti traditi fuerunt sancti! et martyr fuit repente absque ullo negotio. Simul atque enim hoc dixisset, eum ex equo dejiciens assessor Felicius, cui imperator principaliter mandarat in sanctos animadversionem, parem Christi martyribus ei quoque mortem attulit. Cum ergo non parum temporis intercessisset, et sic pretiosæ

A καὶ παρὰ σοῦ διεθύνεται, καὶ Κυπριανὸν σύναμά τινι Ἰουστίνῃ παρθένῳ, ἣν καὶ αὐτὴν στείλα, οὓς [7] ἢ τῆς μισητῆς ἐκκλίνει θρησκείας, ἢ ἐπὶ τῷ μεγάλῳ Διὶ καὶ τοῖς θεοῖς ἀρέσκοντα καὶ ἐπ' αὐτοῖς κατεπείγῃ [8] δυσπειθὲς καὶ τὰ περὶ αὐτῶν ὁπομνήσει μέρος δηλώσει.

Α'. Διεξιόντα γοῦν τὰ γεγραμμένα τὸν βασιλέα μάζειν ἐπῄει, καὶ πρὸ τῆς πείρας τῆς [illegible] αὐτῶν καὶ μεγάλης ἡττᾶτο ψυχῆς. Ἐπεὶ [illegible] ἐδόκει τὰς προλαβούσας βασάνους, καὶ τὰ [illegible] ἐπιθεῖναι [9] οὐκ ἄγριον μόνον, ἀλλὰ καὶ [illegible] ἔκρινεν (ἐμάνθανε γὰρ αὐτοὺς πολλῷ τῷ [illegible] παντὸς τοῦ ἐπαγομένου καταφρονεῖν), κοινω- B καὶ τοῖς φίλοις αὐτοῦ τὸ βούλευμα, ἐπὶ [illegible] ἐπαινοῦντας εὗρε, τέλος τοῖς [illegible] Κυπριανὸς, εἰπὼν, καὶ Ἰουστίνα καὶ [illegible] ξάμενοι, καὶ μήτε κολάσεσι μετανοῆσαι [illegible] τες, μήτε μὴν ἀγαθῶν ὑποσχέσεσι, τὸν [illegible] ὑπομενέτωσαν θανατον.

ΑΑ'. Τούτων ἀκούσαντες οἱ ἅγιοι, οὐ [illegible] οὐκ ἀγεννὲς ῥῆμα. οὐκ ἄλλο τι [illegible] δείξαντο· ἀλλὰ φαιδροὶ μᾶλλον καὶ [illegible] ψυχῆς ἡδονὴν ἐπὶ τοῦ προσώπου [illegible] τὸν ποταμὸν Γάλλον τὴν ἐπὶ θάνατον [illegible] στῶν ὄσων πρὸς τὴν θέαν ἐπειγομένων [illegible] τρεχούσης τῆς ἀκοῆς καὶ πάντας [illegible] τὸ τῶν προσώπων ἐπίσημον.

C ΑΒ'. Βραχὺν οὖν καιρὸν [12] εἰς [illegible] καὶ τυχόντες. εὐστάθειάν τε τῇ [illegible] νην πᾶσι παρὰ Χριστοῦ αἰτησάμενος [illegible] πριανὸς, οὐδὲ θνήσκειν μέλλων [illegible] σοφοῦ τε καὶ μεγαλόφρονος, ἀλλὰ [illegible] ὑποπτεύων ἀσθενὲς, τοὺς τὴν [illegible] μένους Ἰουστίνην ἠξίου διαχειρίσασθαι [illegible] οὗ γενομένου, καὶ τὸ μακάριον τέλος [illegible] νης, πολλὴν [14] ἐκεῖνος ὁμολογήσας τῷ [illegible] τῆς καλῆς ταύτης καὶ ποθεινῆς κλήσεως [illegible] καὶ αὐτὸς διὰ ξίφους εὐθὺς τελειοῦται, [illegible] ρανὸν [15] ἀναφέρεται.

ΑΓ'. Οὕτως οὖν τῶν ἱερῶν κειμένων [illegible] καὶ μηδενὸς θαρροῦντος αὐτῶν τὴν [illegible] πολὺ τῶν Ἑλληνιστῶν ἄγριον καὶ [illegible] D ρίας ἐξιδεῖν. (σημεῖον δὲ, καὶ γὰρ [illegible] ἁγίων μαρτύρων δοθείσης τῆς [illegible] θείου τινὸς, ᾧ Θεόκτιστος ὄνομα, καὶ [illegible] ἀγόμενον [16] θεασάμενος, ὡς μόνον [illegible] ἀτίμῳ θανάτῳ δοθεῖς [17] ἀνὴρ παραδίδοται. [illegible] παραχρῆμα σχεδὸς, ἅμα γὰρ τῇ φωνῇ [illegible] κατεσκόνων αὐτὸν Φήλικιος [18] ὁ συγκλητικὸς [illegible] τὰ περὶ τῶν ἁγίων ὁ βασιλεὺς [illegible] ἐσκηψε, τὸν ἴσον καὶ αὐτῷ τοῖς τοῦ Χριστοῦ [illegible] ἐπήγαγε θάνατον. χρόνου οὖν οὐχὶ [illegible]

[7] deest, B. C. [8] κατεπείξει, B. [9] ἐπιθῆναι, B. [10] [illegible] γομένων, B. [11] add. τινὰ, C. F. [12] add. καὶ, B. [13] [illegible] Ἑλλῆνες, B. — Φήλιξ, F. [14] [illegible] B. [15] [illegible] ρανὸν, B. [16] ἐπαγόμενον, B. [17] add. [illegible]

τῶν τιμίων οὕτω λειψάνων κειμένων ἐκ τῆς Ῥώμης πορείαν τινὲς τῶν Χριτελλόμενοι, ἐπεὶ τὸν μὲν ἅγιον ἰδόντες ρισαν, οὐκ εἶχον δὲ τοὺς τῶν φυλάκων λμούς· οἱ ἐπ' αὐτὸ τοῦτο [19] παρέμενον ιψάνων φυλακὴν ἐπιτετραμμένοι, τοῦ μὴ ν ἀποκλαπῆναι ταῦτα ἕως ἂν φθάσωσι ετεινοῖς καὶ θηρίοις γινόμενα, οὐδ' αὐτοὶ δρίας [21] ἠμέλουν ἄχρις οὗ [22] οἱ φύλακες ἠττήθησαν. αὐτοὶ δὲ τοὺς πολυτίμους θησαυροὺς ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἀνέπλεον, οι καὶ τὰ τῆς ἀθλήσεως αὐτῶν ὑπομνήτνι τῶν περιφανεστάτων μετὰ καὶ τῶν ιάτων πιστεύουσι γυναικῶν (Μαρτώνῃ μὲν Ῥουφίνῃ δὲ τὸ ἐπώνυμον) Κλαύδιον αὐοῦ γένους ἀρχηγόν· ἥπερ ἐν τῷ ἐπεσημοτῆς πόλεως τιμίως ἐν τιμίᾳ ταῦτα καταῃ, ἰάσεις ἀφθόνους οὐ τοῖς ἐν τῇ Ῥώμῃ [24] οῦσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς πανταχόθεν [25] ἐκεῖσε σαι ἡμέραι παρέχοντα εἰς δόξαν Θεοῦ Πα-Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ [26] ἡ δόξα ῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

A jacerent reliquiæ, quidam ex Christianis, qui Roma in transmarinas veniebant regiones, ubi sanctum vidissent et eum statim agnovissent, non possent autem fallere custodum oculos, qui ad hoc ipsum manebant, quod esset eis imperatum, ut custodirent reliquias, ne eæ ab aliquo subriperentur, donec essent devoratæ a volucribus et bestiis: neque ipsi tempus observare neglexerunt, cum custodes quidem a somno victi fuere. Tunc enim ipsi, acceptis pretiosis thesauris, Romam denuo navigarunt, afferentes etiam monumenta eorum decertationis. Quæ quidem simul cum sacris corporibus credunt fidei cujusdam mulieris clarissimæ, cui nomen quidem erat Martona, cognomen autem Ruffina: quæ dicebat se genus ducere a Claudio. B Ea autem in maxime insigni tumulo civitatis illa honorifice deponit in una theca, affatim curationes non iis solis, qui Romam habitant, sed etiam iis qui illuc veniunt ex omni parte, præbentia quotidie: ad gloriam Dei Patris, et Domini nostri Jesu Christi: quem decet omnis honor, majestas et magnificentia, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

, D. [20] τροφῇ, B. [21] προσεδρείας, C. [22] οὖν, B. [23] αὐχούσης.... αὐτῆς, B. — αὐχούσῃ.... D. F. [24] deest, B. [25] add. οἰκούσιν, D. [26] πρέπει τιμὴ, πᾶσα μεγαλοσύνη τε καὶ μεγαλοπρέαὶ ἀεὶ καὶ εἰς.... B. C. D. F.

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ

ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΟΣ

ΚΑΛΛΙΣΤΡΑΤΟΥ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΝ ΑΥΤΩ

—

MARTYRIUM SANCTI

ET MAGNI MARTYRIS

CALLISTRATI

ET SOCIORUM

Latine apud Surium ad diem 27 Septembris, Græce nunc primum ex cod. ms. Paris.)

—

τοῦ Κυρίου ποίμνην ὅσαι ἡμέραι πληθυ- C I. Cum Christi gregem in dies multiplicari videret inimicus, in eum magno irruit furore, totum perdere cogitans. Improbis enim et agrestibus quibusdam lupis in eum immissis, Diocletiano, inquam, et Maximiano tyrannis, et bestiis potius, quam imperatoribus, acerbissime et crudelissime

eum per illos laceravit. Tantum enim eis immisit impetum in Christianos, ut alia quidem parvia et levi cura digna ducerent: hoc autem solum magnifacerent, Christianos omnes, si fieri posset, perdere funditus: et hoc opus fore eis majori gloriæ putarent, quam alia omnia. Præsides itaque ab illis acerbiores mittebantur per omnes partes terræ, et edicta in omnem regionem, quæ parebat illorum imperio, pervadebant, quæ erant digna et mente imperatorum et animo ministrorum. Sed non Christi ovibus erant perpetuo futuri superiores malt persecutores; qui enim eas emiserat in medio luporum, effecit, ut novo quodam modo superarent persecutores.

II. Atque multi quidem alii et minis et tormentis effecti superiores, ornati fuere corona martyrii: inter cæteros autem generosus quoque Christi miles, et qui viam pulcherrimam transegit martyrii, Callistratus: qui ortus quidem erat Carthagine, et postea relatus in numerum cohortis, quæ dicebatur Calendarum. Cum fuisset autem Romæ cum tota cohorte, essetque recens electus, solus veluti quædam stella in nocte, in quo luna non lucet, gratum emittebat splendorem, Christi fide illuminatus, cum tenebris erroris detinerentur commilitones. Ejus enim patris pater, nomine Neocorus, Pontio Pilato administrante Judæam, cum illuc venisset, et Christi viderat perpessiones, et audiverat divinam ejus resurrectionem, et cum putasset ea, quæ tunc facta sunt, admirabilia, accedit ad apostolos, et se eis efficit familiarem, Christi fidem, veluti quidpiam pretiosum, mercatus. Deinde domum reversus, omnes qui erant ei genere conjuncti, his bonis impertitur mercibus. Sic hujus hæreditatis fit successor Callistratus, et quæ est in Christum fidem ubique induxit, tanquam divitias, quæ non possunt subripi. Quamobrem cum evasisset suspectus militibus, diligenter observatur ab eis quidnam ageret.

III. Cum ergo una nocte eum e cubili surrexisse, et consuetas preces Deo fudisse aspexissent, ea duci exercitus Persentino significant. Ille autem, eo statim accersito: Num, inquit, o Callistrate, vera sunt, quæ dicuntur a tuis commilitonibus? Is autem: Nescio, inquit, quidam de me dicant: ego enim sum nullius mihi mali conscius. Ille vero jubet milites dicere. Ii autem: Jube, aiunt, eum diis sacrificare: et sic scies, quidnam sentiat, et quænam sit ejus religio. Statim autem jussus sic facere Callistratus: Ego, inquit, non didici diis sacrificare: sed potius Deo vero et vivo, qui omnia produxit ex nihilo, et hominem formavit de terra; deos vero, qui coluntur a vobis, quos fabricatæ sunt manus artificum, sculptura et fusione elegantiam ac decorem eis largitæ, eos ego, cum non deos, sed esse dæmonia potius a divina didicerim Scriptura, ita nomino. « Omnes enim, in-

A αὐτὸν καὶ ὠμοτάτως δι' ἐκείνων ἐπέρασε.
γὰρ τοσαύτην αὐτοῖς ἐνῆκε κατὰ Χριστιανῶν
ὁρμήν, ὡς τὰ μὲν ἄλλα μικρὰς καὶ τῆς τυχ
ἀξιοῦν φροντίδος, μόνον δὲ τοῦτο τὸ Χριστ
πάντας εἰ δυνατὸν ἄρδ . . . . . οἴχεσθαι
θρίους περὶ παντὸς ποιεῖσθαι; καὶ ἔργον εὐπρ
τῶν ἄλλων πάντων τὸ σπουδαιότατον. Ἀλλ
τοιγαροῦν ἐκείνων πικρότεροι πανταχοῦ γ
πέμποντο, διατάγματά τε πρὸς πᾶσαν τὴ
ὑποκειμένην, ἄξια καὶ τῆς τῶν βασιλέων
καὶ τῆς τῶν ὑπηρετούντων ὑπάρχοντα διανοί
οὐκ ἔμελλον ἄρα τῶν τοῦ Χριστοῦ προβάτω
διῶκται κρείττους εἰς τέλος ὀφθῆναι· ὁ γὰρ
λύκων ἐκπέμψας αὐτὰ κάινῷ τινι τρόπῳ
νέσθαι τῶν διωκόντων πεποίηκε.

B Β'. Πολλοὶ μὲν οὖν καὶ ἄλλοι ἀπειλ
βασάνων ἀνώτεροι καταστάντες τῷ μαρτυρ
φάνῳ κατεκοσμήθησαν, πρὸς τούτοις ἄ
γενναῖος τοῦ Χριστοῦ στρατιώτης, καὶ
ὁδὸν τοῦ μαρτυρίου διανύσας, Καλλίστρατος
Καρχηδονίων μὲν ὥρμητο, σπείρᾳ τῇ τῶν
λεγομένῃ κατειλεγέντος, ἐν Ῥώμῃ, γενόμενος
ὅλῳ τῷ τάγματι, κομιδῇ νεόλεκτος ὤν, μόνος
τις ἀστὴρ ἀσελήνῳ νυκτὶ χάριεν οἷον
τοῦ Χριστοῦ πίστει πεφωτισμένος, τῶν
τιωτῶν ζόφῳ τῷ τῆς πλάνης κατεχομένων
πρὸς πατρὸς τούτου πατὴρ τοὔνομα
Ποντίου Πιλάτου τὴν Ἰουδαίαν
πεφοιτηκώς, αὐτόπτης τε τῶν τοῦ
ἐγεγόνει, καὶ τῆς θείας αὐτοῦ
Τὰ παράδοξά τε τῶν τότε γενομένων
C στόλοις προσέρχεται, καὶ τούτοις
καθιστᾷ, τὴν τοῦ Χριστοῦ πίστιν
τίμων ἐμπορευσάμενος. Εἶτα
ἐπανελθών, τοῖς πρὸς γένους
μεταδίδωσιν ἐμπορεύματος. Οὕτω
δε διάδοχος ὁ Καλλίστρατος γίνεται,
Χριστὸν πίστιν ὥς τινα πλοῦτον
πανταχοῦ, παρὰ καὶ τοῖς στρατιώταις
ταστὰς παρετηρεῖτο παρ' αὐτῶν
δρῴη.

Γ'. Μιᾶς οὖν τῶν νυκτῶν τῆς
στάντα, καὶ τὰς συνήθεις εὐχὰς τῷ θεῷ
θεασάμενοι, τῷ στρατηλάτῃ ταῦτα
σημαίνουσιν. Ὁ δὲ αὐτίκα μεταπεμψάμενος
γε, Καλλίστρατε, ἔφη, τὰ παρὰ τῶν σῶν
D καὶ συστρατιωτῶν λεγόμενα κατὰ σοῦ
χάνουσιν ὄντα; Ὁ δὲ, Οὐκ οἶδα, φησὶ, τί
ἡμῶν λέγουσιν· ἐγὼ γὰρ οὐδὲν ἐμαυτῷ
σύνοιδα. Καὶ ὃς κελεύει τοῖς στρατιώτα
Ἐκεῖνοι δὲ, Κέλευσον αὐτῷ, φασὶ, τοῖς θ
καὶ οὕτως εἴσῃ, ποῖον αὐτῷ τὸ φρόνημα κ
Αὐτίκα γοῦν οὕτω ποιεῖν ἐπιτραπεὶς ὁ Κ
Ἐγὼ θεοῖς, ἔφη, θύειν οὐκ ἔμαθον, ἀλλὰ
τῷ μόνῳ ζῶντι καὶ ἀληθεῖ, τῷ πάντα
δντων παραγαγόντι, καὶ τὸν ἄνθρωπ
διαπλάσαντι· θεοὺς δὲ τοὺς παρ' ὑμῶν
οὓς χεῖρες ἐδημιούργησαν τεχνιτῶν, γλ
χωνείᾳ τὸ εὐπρεπὲς αὐτοῖς χαρισάμενοι,

ἀλλὰ δαιμόνια μᾶλλον παρὰ τῆς θείας
ῆς μεμαθηκὼς ὀνομάζω. « Πάντες γὰρ,
ποὶ τῶν ἐθνῶν δαιμόνια, καὶ τὰ εἴδωλα
ἀργύριον καὶ χρυσίον, ἔργα χειρῶν
Θύειν δὲ τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως καὶ
τῷ Ὑψίστῳ τὰς εὐχὰς παρὰ τῆς αὐτῆς
ῆς πεπαίδευμαι. Εἰ μὲν οὖν τὸ διαφέρον
ος ἐμποδών μού τι πρὸς τὴν στρατιω-
υργίαν καθίστατο, εἰκὸς ἦν καὶ τοῦτο
αβάλλειν με, καὶ τὸ σὸν μεγαλοπρεπὲς
ῆς διαβολῆς ἀκούειν, καὶ ἐφ' οἷς ἐνδεῶς
ἂν ἐπάγειν· ἐπεὶ δὲ κατ' οὐδὲν τυγχά-
οὔντες, τίνος χάριν ἐκ μόνου τοῦ μὴ τῷ
ιμβαίνειν δόγματι, τούτοις τε ῥᾳδίως
ἀκοὰς, κἀμὲ ὑπὸ δίκην ἄγεις;

ς ἐπὶ τούτοις ὁ στρατηλάτης ἀναπλη-
ρήτορικῶν, ἔφη, λόγων ὁ νῦν ὑπάρχει
λὰ βασάνων μάλιστα πικροτάτων καὶ
οβερῶν ὧν οὐκ εἰς μακρὰν πείρας ἕξεις,
πεισθεὶς ἐμοὶ, τοῖς θεοῖς θύσεις οἷς καὶ
ὐτὸς προσκυνεῖ. Οὐδὲ γὰρ ἀγνοεῖς οἷος
, ἅτε δὴ καὶ βλέμματι μόνῳ καὶ λεοντίῳ
ἱκανὸς ὢν καταπλῆξαι πρὸ τῶν αἰκι-
Καλλίστρατος, Ὁ σὸς, ἔφη. βρυγμὸς ὁ-
αὶ ἦ, πρόσκαιρον ἔχει τὸ φοβοῦν καὶ
ν· ὁ δὲ τῶν ὀδόντων ἐκεῖνος αἰώνιος, ᾧ
ίνω φρίττω, καὶ μόνῃ τῇ μνήμῃ περιδεής
δὲ στρατηλάτης, οὐκέτι κατέχειν οἷός τε
μὸν, κελεύει ταθέντα τοῦτον, ὑπὸ στρα-
ιδῶς τύπτεσθαι. Ὁ δὲ καὶ τυπτόμενος
ὀδυνωμένου φωνὴν, οὐκ ἀνέπεμψε πρὸς
στεναγμὸν, ἀλλ' ὥσπερ ἄλλου τὴν βάσα-
ντος αὐτὸς ἔψαλλε, λέγων· « Ὤμοσα καὶ
φυλάξασθαι τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης
α· » καὶ αὖθις· « Ἐταπεινώθην ἕως σφό-
ζῆσόν με κατὰ τὸν λόγον σου, » καὶ μὴ
μα τῷ λυμεῶνι τούτῳ γενέσθαι· ἀλλ' ἐνί-
Δέσπατα, τὰς βασάνους ταύτας ὑπενεγ-
δύναμιν τῷ ταπεινῷ τούτῳ καὶ ἀσθενεῖ
τὴν ψυχὴν ἰσχυροτέραν ἀπεργαζόμενος.
πολλαῖς ταῖς ὥραις τυπτομένου τοῦ μάρ-
μα τούτου ἴσα καὶ ποταμοῖς ἀπορρέον ὁ
δικαστὴς ἐθεάσατο, ἀνεθῆναι τῶν βασά-
καὶ φησι πρὸς αὐτὸν, Αὗται αἱ ἀρχαὶ,
τὰ προοίμιά σοι τῆς ἀπειθείας, Καλλί-
φρονι τοίνυν χρησάμενος λογισμῷ, τοῖς
θητι λόγοις, ὥστε τῶν ἔτι μενουσῶν σε
παλλαγῆναι. Ὄμνυμι γάρ σοι θεοὺς, εἰ
σιλικῷ θεσπίσματι εἴξας, θυσίας προσοί-
βάσανοί σου τὸ σῶμα διαφθεροῦσι, καὶ
τὸ αἷμά σου λάψουσι, λέοντες δέ σου τὰς
ονται. Ὁ δὲ γενναῖος Καλλίστρατος,
ἐ τὸν Θεὸν, εἶπε, τὸν ἰσχυρὸν, τὸν σώζοντα,
κσπάσει με ἐκ στόματος λέοντος, καὶ ἐκ
ὧν τε μονογενῆ μου ψυχὴν ῥύσεται. Μόνη
τι ἐν πάσῃ τῇ γε ὑπό σε στρατιᾷ τοῦτον
Θεόν. Ἀλλὰ γὰρ αὐτῷ πεποιθώς εἰμι

A quit, dii gentium dæmonia [1]; » et : « Simulacra gentium, argentum et aurum, opera manuum hominum [2]. » Deo autem sacrificare sacrificium laudis, et reddere Altissimo vota [3], ab eadem rursus didici Scriptura. Atque si differentia quidem dogmatis esset mihi impedimento ad munus militare, consentaneum esset, et eos me juste criminari, et tuam magnificentiam diligenter audire insidias, et propterea quod non plene officio functus essem, me accusare. Sed cum nulla in re delinquam, quanam de causa ex eo solo, quod cum vestro dogmate non conveniam, et eis facile aures præbes, et me ducis in judicium?

B IV. His ira repletus dux exercitus : Non est, inquit, rhetoricarum nunc tempus orationum, sed tormentorum longe acerbissimorum et suppliciorum terribilium, quæ brevi experieris, nisi mihi parens, diis sacrificaveris, quos et ipse adorat imperator. Neque enim ignoras, quam sim ego terribilis, ut qui solo aspectu et voce possim perterrere vel ante supplicia. Callistratus autem : Tuus, inquit, stridor, cujusmodicunque fuerit, terrorem affert ad breve tempus : est vero æternus stridor ille dentium [4], in quem valde horreo incidere, et sola terreor memoria. Dux autem exercitus, cum iram non posset cohibere, jubet eum a militibus extensum valide verberari. Ille vero etiam cum verberaretur, non emisit vocem dolentis : non ad movendam misericordiam aliquem edidit gemitum :
C sed perinde ac si alius tormentum sustineret, ipse psallebat, dicens : « Juravi et statui servare judicia justitiæ tuæ [5], Domine. » Et rursus : « Humiliatus sum valde : Domine, vivifica me secundum verbum tuum [6] : » et ne permittas ut sim ludibrio huic viro pestifero : sed me confirma, o Domine, ut feram hæc tormenta, dans vires huic humili et imbecillo corpori, et animum efficiens fortiorem. Cum autem, dum multis horis verberaretur martyr, ejus sanguinem instar fluvii defluentem aspexisset iniquus judex, jussit relaxari a tormentis, et dixit ei : Hæc sunt principia præmiorum inobedientiæ, Callistrate. Sapienter ergo tibi consulens, morem gere iis, quæ dico, ut ab iis, quæ adhuc te manent, libereris tormentis. Deos
D enim tibi juro, nisi imperatorio cedens decreto, eis sacrificaveris, tormenta corpus tuum perdent, et canes quidem sanguinem tuum lingent, leones autem tuas carnes edent. Generosus autem Callistratus : Spero, inquit, in Deum fortem, Deum viventem, quod ipse me extrahet ex ore leonis, et ex manu canum unigenitam meam animam. Sola autem revera nunc in toto, qui tibi paret exercitu, hunc Deum agnoscit. Verum in eo confido, quod non solam, sed cum pluribus aliis eam accipiet, eis quoque indita cognitione hujus sancti et adorandi nominis.

xcv, 5. [2] Psal. cxiii, 4. [3] Psal. xlix, 14. [4] Matth. viii, 12. [5] Psal. cxviii, 106. [6] Ibid. 107.

ὅτι μὴ μόνην, ἀλλὰ σὺν πλείοσι καὶ ἑτέροις αὐτὴν λήψεται, τὴν ἐπίγνωσιν καὶ αὐτοῖς ἐνθεὶς τοῦ ἁγίου καὶ προσκυνητοῦ ὀνόματος.

V. His verbis magis irritata illa bestia, jubet multas minutas testas substerni, et martyrem supinum super ipsas trahi, ut corporis plagis sic discerpti, dolorum esset sensus acrior. Hoc autem dicto citius effecto, jubet rursus infundibulum ori ejus immitti, et pelvim aquæ ei infundi, ut instar utris impleretur sanctus. Postquam autem hoc supplicium fortiter sustinuit: Nisi mihi parueris, inquit judex, maris habebit te profundum. Clarum est enim, quod nisi te brevi de medio sustulero, alios quoque mihi perdes milites. Callistratus autem: Tibi quidem, inquit, o sceleratissime, magnæ est curæ, ut qui est sub patre tuo diabolo, custodias gregem non diminutum; mihi autem in Deo spes est et fiducia, quod hunc acquiram Christo meo, et vera fide confirmabo, et in media hac civitate figam eis ecclesiam. Dux vero exercitus magis animo conturbatus: Impie tu, dixit, et infelix, mortis sententia tuo jam impendet capiti, et cogitas figere ecclesiam, et multos ex nostris ad Deum tuum adducere? Hoc cum dixisset, jubet sibi afferri saccum, et in eum injici sanctum, et statim demitti in profundum maris. Ipse autem stabat in littore, nulli alii rem credens, nisi propriis oculis. Saccus vero, divina quadam providentia, impetu aquarum petræ, quæ in mari latebat, allisus, fuit disruptus, justo tanquam in ventre cœti, in eo orante. Erat autem omnino Deus admirabilium, sicut prius Jonam, ita ipsum quoque servaturus. Duo itaque delphini, tanquam jussi, adnatantes, cum sanctum tergo excepissent, sublime tollunt, deinde ad littus accedentes, sensim et caute eum deponunt in terra. Quo in loco sanctus martyr opportune canens ea, quæ David: Veni, dicebat, in profundum maris; sed neque procella me obruit [7], neque laboravi clamans, dum orarem ad te [8], Domine. Quoniam celeriter meas audiisti preces, et ex vinculis inevitabilibus, et ex profundo infimo me abripuisti admirabiliter, ac præter opinionem: et sacco meo disrupto, circumdedisti me lætitia [9].

A Ε'. Ἐπὶ πλέον τοῖς λόγοις τούτοις ὁ θὴρ ἐκ παροξυνθεὶς, πλῆθος λεπτῶν ὀστράκων ὑπο θῆναι κελεύει, τὸν μάρτυρά τε ὕπτιον ἐπ' ἐλκεσθαι ὥστε τῶν πληγῶν, οὕτω τοῦ σώματος ξαινομένου, δριμυτέραν αὐτῷ τὴν αἴσθησιν τῶν νῶν γίνεσθαι. Τούτου δὲ θᾶττον ἢ λόγος ἐκ σθέντος, κελεύει πάλιν χώνην αὐτοῦ τῷ στόμα θῆναι, καὶ λεκάνην αὐτῇ ὕδατος ἐσχυθῆ ἀσκοῦ δίκην πληρωθῆναι τὸν ἅγιον. Ὡς ταύτην ὑπήνεγκε γενναίως τὴν τιμωρίαν, πεισθῆς μοι, ὁ δικαστὴς ἔφη, ὁ βυθὸς ἕξει θαλάσσης. Εὔδηλον γὰρ ὡς, εἰ μή σε ἐκτρίψω, καὶ ἑτέρους τῶν στρατιωτῶν μοι πολέσεις. Ὁ δὲ Καλλίστρατος, Σοὶ μὲν πολλὴ σπουδὴ, μιαρώτατε, τὴν ὑπὸ τῷ πατρί σου διαβόλῳ τεταγμένην ποίμνην διαφυλάξειν B ἐμοὶ δὲ ἐλπὶς ἐν Θεῷ καὶ πεποίθησις, ὅτι μεύσω ταύτην τῷ ἐμῷ Χριστῷ, καὶ τῇ πίστει βεβαιώσω, αὐτοῦ τε τὴν Ἐκκλησίαν μέσῳ τῇσδε τῆς πόλεως καταπήξω. Καὶ ὁ λάτης μᾶλλον τὴν ψυχὴν διαταραττόμενος σὺ καὶ κακόδαιμον, εἶπεν, ἡ τοῦ θανάτου ἤδη ὑπὲρ κεφαλῆς σου ᾐώρηται· σὸ δὲ Ἐκκλησίαν καὶ νῦν πῆξαι διανοεῖς καὶ πολλοὺς τῶν ἡμετέρων τῷ Θεῷ σου προσαγαγεῖν; Τοῦτο εἰπὼν, ἐνεχθῆναι προστάττει, καὶ τὸν ἅγιον αὐτῷ ἐμβλη θῆναι ἀφεθῆναί τε κατὰ τὸ μέσον εὐθὺς τῆς θαλάσσης. Αὐτὸς δὲ παρὰ τὸν αἰγιαλὸν εἱστήκει ἄλλῳ ὅτι μὴ ὀφθαλμοῖς ἰδίοις τὸ πρᾶγμα πιστεύων. Ὁ δὲ σάκκος θείᾳ τινὶ προμηθείᾳ τῇ τῶν ἀβύσσων φορᾷ πέτρας ὑφάλου ῥήγματι προσεκρεῖν ἐπιβάσεως, C τοῦ δικαίου καθάπερ ἐν κοιλίᾳ κήτους ἔτι τούτου προσευχομένου. Ἔμελλε δὲ πάντως ὁ τῶν θαυμασίων Θεὸς, ὥσπερ τὸν Ἰωνᾶν πρότερον, οὕτω δὴ καὶ αὐτὸν διασώσασθαι. Δύο τοιγαροῦν δελφῖνες ἐξ ἐπιτάγματος ὥσπερ ὑπονηξάμενοι, κατὰ νώτου τὸν ἅγιον ὑπολαβόντες, μετεωρίζουσιν, εἶτα τῷ αἰγιαλῷ προσελθόντες, ἠρέμα καὶ λίαν πεφυλαγμένον τῇ γῇ αὐτὸν ἀποτίθενται. Ἔνθα καὶ ὁ ἅγιος μαρτὰ τὰ τοῦ Λαυὶδ ἐπικαίρως ψάλλων, Ἦλθον, ἔλεγεν τὰ βάθη τῆς θαλάσσης· ἀλλ' οὔτε καταιγίς με κατεπόντισεν, οὔτε μὴν ἐκοπίασα κράζων, ἐν τῷ δέεσθαί με πρὸς σὲ, Κύριε· ὅτι μου ταχέως τῆς δεήσεως ἤκουσας, καὶ ἐξ ἀφύκτων δεσμῶν καὶ βυθοῦ κατωτάτου παραδόξως ἀφήρπασας· τὸν σάκκον διαρρήξας εὐφροσύνην με περιέζωσας.

VI. Sed hæc quidem sic canebat athleta in voce exsultationis. Multitudo autem militum obstupefacta eo quod factum erat præter opinionem, protinus procidentes, sancti pedes prehensabant (erant autem numero quadraginta et novem), petentes liberari ab errore simulacrorum, et ad Christum adduci. Ecce enim, aiunt, cognovimus Deum tuum esse revera magnum, qui te vel ex profundo maris liberavit admirabiliter. Beatus autem martyr: Meus, inquit, Dominus Christus non repellit eos, qui ad ipsum accedunt. Ille enim di-

ς'. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτως ἐν χείλει ἀγαλλιάσει D ὁ ἀθλητὴς ᾖδε. Τὸ δὲ τῶν στρατιωτῶν πλῆθος, παραδόξῳ τοῦ γενομένου καταπλαγέντες, προσόντες εὐθὺς τῶν τοῦ ἁγίου ποδῶν εἴχοντο (ἦν δὲ καὶ τεσσαράκοντα τὸν ἀριθμὸν ἦσαν), ῥυσθῆς τῆς τῶν εἰδώλων πλάνης αἰτούμενοι, καὶ τῷ Χριστῷ προσαχθῆναι. Ἰδοὺ γὰρ, φασὶν, ἔγνωμεν ὅτι μὲν ἐν ἀληθείᾳ ὁ σὸς ὑπάρχει Θεὸς, ὅς σε καὶ βυθοῦ τῆς θαλάσσης ὑπερφυῶς ἐρρύσατο. Ὁ μακάριος μάρτυς, Ὁ ἐμὸς, ἔφη, Δεσπότης Χριστὸς τοὺς αὐτῷ προσιόντας οὐκ ἀπωθεῖται· ἐκείνου

[7] Psal. LXVIII, 3, 4. [8] Psal. XXX, 23. [9] Psal. XXIX, 12.

vestræ utilitatis, et vobis inspirabit intelligentiam, ut pulchre agnoscatis mysteria pietatis. Cum sic dixisset, alius rursus, nomine Bibrachmus : Opus est, inquit, nobis prius scire, quomodo Christus, cum esset Deus, homo quoque voluit fieri similiter, ludibriaque, et proba quomodo sustinuerit, colaphosque, et contumelias, et flagra, et postremo mortem crucis.

IX. Sanctus autem ab alto incipiens, fusius eis narravit mysterium Dei cognitionis : Deus, dicens, cum ex nihilo universum constituisset, manu propria fingit hominem ad suam similitudinem [15], et paradisum, quem ille fecerat, illi donat ad delicias, dans ei liberum arbitrium, et faciens dominum omnis rei creatæ, quæ videtur [16]. Diabolus ergo ei invidens hoc vitæ genus, et hunc honorem, fraude eum aggreditur, et efficit, ut offendat Creatorem. In primum ergo hominem decernitur mors supplicium, et communis ab illo paradiso et deliciis (hei mihi) expulsio [17]. Quod cum factum esset, valde elatum fuit supercilium diabolo, qui eum supplantaverat, ut qui per hanc fraudem hominem sibi subjecerat. Et quid non mali quidem faciebat? Cuinam autem errori, et exsecrandorum simulacrorum adorationi, serpentiumque et belluarum, non subjiciebat, hominumque cædibus ut docebat ad offerendum dæmonibus sacrificium : et præterea eum misere trahebat ad passiones ignominiæ [18]? Sic ergo videns Dominus suum figmentum dominio teneri a diabolo, non sustinuit id relinquere omnino expers auxilii ; sed legem quoque dedit, quæ malorum reprimebat impetus ; et misit prophetas, qui docebant, quemnam oporteat adorare [19], et viam indicabant salutis. Postquam autem vidit non sufficere auxilium adversus tantas mali vires, victus a propriis visceribus, propter sui figmenti interitum, dat illum ipsum suum Filium unigenitum : et effecit ut fiat homo, sicut nos, cum nec ipsum quidem, quod Deus esset, perdidisset : ut prætextu carnis, et humana forma inescaret eum, qui nos deceperat, ut dum putaret se hominem aggredi, in Deum incideret. Quod etiam evenit. Nam cum invadentem inimicum vi vicisset, nobis hanc dedit victoriam per carnem ex nobis assumptam. Sed ne sic quidem abstinuit adversarius ab amica sibi malignitate. Sed cum videret multos attrahi ad agnitionem veritatis, tam iis quæ docebat, quam iis, quæ faciebat, miraculis, cæcos illuminans, et mortuos suscitans, paralyticos confirmans ac corroborans et curans dæmoniacos [20], movet in eum genus Judæorum, invidia movens improbas illas animas. Et crucifigunt quidem, cum volentem comprehendissent, sublimiori permittente providentia, et morte afficiunt [21]. Hoc enim factum est potius ad extremum adversarii exitium, et ad perfectam nostram erectionem. Nam

A θρωπον γνῶσιν, » καὶ ἡμῖν λόγον ὀρέξει, τῆς ἡμ
ρας ἕνεκεν ὠφελείας, καὶ ὑμῖν ἐμπνεύσει τὸ
ὥστε καλῶς ἐπιγνῶναι τὰ τῆς θεοσεβείας μυ
Οὕτως εἰπόντος, ἕτερος πάλιν ὀνόματι Βίβρα
μεθα μαθεῖν πρότερον, ἔφη, πῶς ἄρα θεὸς
Χριστὸς καὶ ἀνθρώποις ἴσος ἠξίωσε γενέσθ
παιγμῶν τε καὶ ὀνειδισμῶν πῶς ἠνέσχετο
ῥαπίσματα, καὶ ὕβρεις, καὶ μάστιγας, κ
ταῖον τὸν διὰ σταυροῦ θάνατον πῶς κατεδέξ

Θ'. Σαὶ ὁ ἅγιος, ἄνωθεν ἀρξάμενος, τὸ
αὐτοῖς διεξῆει τὸ τῆς θεογνωσίας μυστ
Θεὸς, εἰπὼν, ἐκ μὴ ὄντων τὸ πᾶν σύστ
χειρὶ τὸν ἄνθρωπον ἰδίᾳ κατ' εἰκόνα τ
πλάττει, καὶ παράδεισον ὃν ἐκεῖνος ἐπο
τροφὴν αὐτῷ δίδωσιν, αὐτεξούσιον ἀπ
κύριον πάσης τῆς ὁρωμένης κτίσεως. Ὁ
B διάβολος, φθονήσας αὐτῷ τῆς διαγωγῆς τα
τῆς τιμῆς, δι' ἀπάτης αὐτὸν ὑπέργει
πεποιηκότι προσκροῦσαι παρασκευάζει.
ἡ τιμωρία τῷ πρωτοπλάστῳ, καὶ ἡ τοῦ
οἴμοι! καὶ τῆς τροφῆς ἐκείνης ἀπόπτω
γενομένου πολλὴ τῷ πτερνίσαντι διάθ
ἤρετο, ἅτε διὰ τῆς ἀπάτης ταύτης ὑπὸ χε
βόντι τὸν ἄνθρωπον, καὶ τί μὲν οὐ ποιοῦν
Ποίῃ δὲ πλάνῃ, καὶ εἰδώλων μιαρῶν
καὶ ἄλλων ἑρπετῶν καὶ κνωδάλων οὐχ
σφαγαῖς τε ἀνθρώπων, δαίμοσιν εἰς θυσ
αγομένων, χρῆσθαι διδάσκοντι καὶ τὸ
τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας ἐλεεινῶς αὐτὸν ὕπνω
οὖν ὑπὸ τοῦ διαβόλου κεκυριευμένον
πλάσμα ὁ Δεσπότης ὁρῶν, οὐκ ἠνέσχ
C καταλιπεῖν ἀβοήθητον, ἀλλὰ καὶ νόμ
φαύλων ὁρμὰς ἀνακόπτοντα, καὶ
ἔστειλε, τίνα δεῖ προσκυνεῖν διδ
τῆς σωτηρίας ὑποδεικνύντας ὁδόν.
κοῦσαν ἔβλεπε τὴν βοήθειαν πρὸς
κακοῦ. ἡττώμενος τῶν οἰκείων σπ
τοῦ ἰδίου πλάσματος ἐπὶ πλείστων
ἐκεῖνον τὸν Υἱὸν αὐτοῦ δίδωσι τὸν μον
καθ' ἡμᾶς αὐτὸν ἄνθρωπον γενέσθαι
μηδ' αὐτὸ τὸ εἶναι Θεὸς ἀποβεληκότα
σαρκὸς προβλήματι καὶ τῇ ἀνθρωπίνῃ
ἡμᾶς ἀπατήσαντα δελεάσῃ, καὶ ἀνθρώπ
προσβαλεῖν. Θεῷ περιπέσῃ. Ὁ δὴ, καὶ
τὸν ἐχθρὸν προσβαλόντα κατακράτος
νίκην ταύτην ἡμῖν διὰ τῆς προσληφθείσης
D σαρκὸς ἐδωρήσατο. Ἀλλ' οὐδὲ οὕτως ἀπ
φίλης αὐτῷ κακίας ὁ ἀντικείμενος· ἀλλ'
πολλοὺς πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν
μενον, οἷς τε ἐδίδασκε, καὶ οἷς ἐτέλει
τυφλούς τε φωτίζων, καὶ νεκροὺς ἀνιστῶν,
τους ῥωννύων, καὶ δαιμονῶντας ἰώμενος,
Ἰουδαίων γένος κινεῖ κατ' αὐτοῦ, φθόνῳ
ρὰς ἐκεῖνος ψυχὰς βεβληκώς· καὶ σταυ
ἑκόντα λαβόντες, δι' οἰκονομίαν ὑψηλοτέραν,
νατοῦσι. Τοῦτο γὰρ μᾶλλον εἰς παντελῆ τε

[15] Gen. I, 26. [16] Gen. II, 15. [17] Gen. III, 24. [18] Rom. I, 26. [19] Exod. XX, 5. [20] Matth. [21] Matth. XXVII, 35 ; Marc. XV, 25 ; Luc. XXIII, 33 ; Joan. XIX, 23.

ἐγονεν ὄλεθρον, καὶ εἰς ἡμῶν τελείαν
ἷς ᾅδου γὰρ κατελθὼν, εἶτα τριήμερος
ροῖ μὲν οὕτῳ τὸν νεκρωτὴν διάβολον,
κύτοῦ ἐγέρσει συνανιστᾷ, καὶ εἰς οὐρα-
ι, ἅτε τῷ ἡμέτέρῳ συνανελθὼν προσ-
ὸ μὲν οὖν τῆς μετὰ σαρκὸς αὐτοῦ παρ-
α καὶ συγγνώμης τινὸς ἐτύγχανον
πολογία τις ὑπελείπετο τοῖς τῇ ἀπάτῃ
δι' ἄγνοιαν τῆς ἀληθείας προστετηκόσιν·
ἵνος τῇ γῇ ἐπεδήμησε, καὶ τὸ τοῦ Πα-
τι φανερὸν κατέστησε βούλημα, οὐδεμία
ῷ τὸ ψεῦδος προτιμῶν τῆς ἀληθείας
τίγνωσιν, μετὰ τοῦ φωτὸς ἔλλαμψιν·
ὶ ὑμᾶς πεποιήκατε καταλιπόντες, ὅπερ
εἰδώλων προσκύνησις, καὶ Χριστῷ τῷ
τὶ προσελθόντες, ἵνα καὶ ζωῆς αἰωνίου
αὐτοῦ θάνατον καταξιωθῆτε.

διδάξαντος τοῦ ἁγίου, ἕτερος πάλιν ᾧ
ὡρος ἀναστὰς, Εἰπέ μοι, ἔφη, κύριέ μου
, ποῦ ἡ ἑκάστου ψυχὴ πορεύεται δια-
ὶ σώματος, καὶ ποία λῆξις αὐτὰς ὑπο-
ὶ ποία ταύτῃ κατάστασις διαδέχεται;
μακάριος, Δύο χῶροι, φησὶν. ἀνεῖνται,
ὑματος διαιρουμέναις ψυχαῖς, ὧν ὁ μὲν
ε ἄγαν καὶ χαρίτων μεστὸς καὶ πολ-
ων ταῖς λαχοῦσαις αὐτὸν ψυχαῖς ἡδονήν.
φου τε περίπλεώς ἐστι, καὶ ἰδεῖν ἀηδὴς
ἐμποιεῖν δυνάμενος τὴν κατήφειαν. Ὅσαι
ψυχαὶ, καὶ ὅσαι φαύλως αὐτῶν ἔχουσαι,
ν προσήκοντα λαγχάνουσι χῶρον· οὔπω
τῶν ἀμοιβῶν ἀντίδοσις οὔτε τοῖς ἀγα-
τοῖς ἐναντίως ἔχουσι γίνεται, μέχρις ἂν
ιαναστάντα ταῖς ψυχαῖς καύταις τὰ σώ-
ῆῃ· τότε γὰρ ἐλεύσεται μὲν αὖθις ἐπὶ
τὸς, παραστήσονται δὲ αὐτῷ πάντες ἄν-
ὶ ἀξίας τῶν βεβιωμένων ἕκαστος τὰς
λήψεται.

τιανὸς ἐπὶ τούτοις ἐξαναστὰς, Ἆρ' ὅς, ἔφη,
ατὰ τὸν παρόντα βίον ἐξαμαρτάνοντες,
τὴν δίκην διδόασιν, ἀλλ' ἐκεῖ τούτοις ἡ
τῶν πονηρῶν ἔκτισις τεταμίευται; Ὁ
αλλίστρατος ἀπεκρίνατο· Ἐκεῖ μὲν ἡ
σις, καὶ τῶν ἰδίων ἔργων τολεία τοῖς
ς ἀντιμισθία τετήρηται· πλὴν ἀλλὰ πολ-
ονηρῶν καὶ ἐνταῦθα ἡ τοῦ Θεοῦ ἔπεισι
θυμος γὰρ ὢν ὁ Θεὸς, καὶ διῴων τὴν
ν ἁμαρτανόντων διόρθωσιν, στιλβοῖ μὲν
αν, καὶ τὸ τόξον ἐντείνει, φοβῶν διὰ τῆς
τῶν ὅπλων, καὶ πρὸς μετάνοιαν ἐκκα-
Ἐπειδὰν δὲ ἴδοι μηδὲν ἐντεῦθεν βελτιου-
ὰ καὶ ἑτέροις μᾶλλον ῥᾳθυμίας ὑπόθεσις
εὐθὺς τὴν τομὴν ἐπάγει, καὶ τὴν τιμω-
ήττει· τοῖς μὲν ἀναλόγως οἷς ἥμαρτον,
ἐπ' ἔλαττον, ὡς κἀκεῖ πάλιν μενούσης
ίσεως, οἷον ἐπὶ Φαραὼ γέγονε καὶ Σοδό-
ιρ καὶ κατὰ πόδας ἐπῆλθε τούτοις ἡ κό-
' οὔπω τὸ πᾶν τῆς τιμωρίας ἀνέπλησαν.

A cum ad inferos descendisset; deinde tertio die resurrexisset, sic morte quidem afficit diabolum, qui morte affecerat; nos autem sua resurrectione simul facit resurgere, et extollit ad cœlos, ut qui simul ascenderit cum nostri assumptione. Atque ante ejus quidem cum carne adventum, forte erant digni aliqua venia, et aliqua relinquebatur excusatio iis, qui propter ignorantiam veritatis adhærebant fraudi simulacrorum: ex quo autem ille venit in terram, et Patris voluntatem reddidit omnibus manifestam, nulla est danda venia iis, qui falsum præferunt veritati post agnitionem veritatis, et tenebras luci, postquam lux illuxit. Ergo vos quoque bene fecistis, qui tenebras reliquistis, qui est cultus simulacrorum, et ad Christum veram lucem accessistis, ut vitam æternam per mortem ab ipso susceptam con-
B sequamini.

X. Cum sic docuisset sanctus, surgens rursus alius, cui nomen Heliodorus: Dic mihi, inquit, domine mi Callistrate, quo vadit uniuscujusque anima a corpore separata, et quænam sors eam excipit? Cui beatus: Duo, inquit, loca sunt parata animabus, quæ separantur a corpore: quorum unus quidem est valde pulcher, et plenus gratiis, et magnam afferens voluptatem iis, quæ ipsum sortitæ sunt, animabus; alter vero plenus est caligine, et teter visu, et qui potest magnam afferre tristitiam. Quæcunque ergo sunt bonæ animæ, et quæ contra secus sunt affectæ, utræque sortiuntur locum sibi convenientem. Neque vero fit perfecta remuneratio, neque bonis, neque iis, qui contra se habent, donec e
C sepulcris surgentia corpora, his animabus rursus conjuncta fuerint. Tunc enim veniet quidem rursus Christus in terram [22]; coram eo autem sistentur omnes homines, et recipiet unusquisque dignam vita, quam egerit, remunerationem [23].

XI. Domitianus autem post hos surgens: Qui ergo, inquit, multum in vita præsenti peccant, non hic dant pœnas; sed iis illic est reservatum, quod luant pro factis sceleratis? Respondit autem beatus Callistratus: Illic quidem est perfectum judicium, et perfecta suorum operum merces iis qui operantur, illic reddenda reservatur; sed tamen hic quoque multos malos Dei persequitur justitia. Nam cum sit Deus lenis et patiens, et uniuscujusque
D peccatoris sitiat correctionem, gladium quidem suum vibrat et arcum tendit [24], terrens apparatu armorum, et evocans ad pœnitentiam. Postquam autem viderit eos nihil hinc effici meliores, sed aliis potius præbere occasionem ignaviæ, statim infert sectionem, et sumit supplicium; aliis quidem convenienter peccatorum magnitudini, aliis autem minus, utpote quod eos rursus illic maneat supplicium: quomodo Pharaoni factum est [25] et Sodomis [26]. Nam etsi eos vestigio supplicium est insecutum, at nondum totam implerunt pœnam. Est au-

xxv, 31. [22] II Cor. v, 10. [24] Psal. vii, 13. [25] Exod. xiv, 24, 25. [26] Gen. xix, 24.

tem hinc évidens : « Tolerabilius enim erit Sodomis in die judicii, quam civitati [27], » inquit, illi, quæ non accipit fidei Christi prædicationem. Sic enim ostenditur, non sufficere Sodomitis, quod est hic supplicium, si eorum, quæ peccaverunt, habeatur ratio ; sed adhuc illic reservatur fæx calicis judicii Dei. Quod si nonnullis quoque justis inferuntur acerba quædam et aspera in præsenti vita, minime est mirandum : ea enim sunt probatio virtutis quam collegerunt, aut etiam delictorum quorumdam punitio, per quæ penitus emundati, mundi omnino transmittuntur ad vitam, quæ illic est. Est ergo vobis quoque studendem ne stetis a partibus eorum qui puniuntur propter peccata ; sed ex partibus eorum, qui Deo placent, et æterna consequamini præmia. Effecti enim estis vasa electionis, cum Deo credideritis ; efficiemini autem perfecti, divino baptismo illuminati ; efficiemini denique perfectiores, si martyrii cursum forti et alacri animo peragatis. Stemus ergo magno et excelso animo, fideque muniti resistamus diabolo, legitime decertemus, fundamusque et vertamus adversarios. Sic enim maxima præmia consequemur a Christo agonotheta.

XII. Hæc et his plura monita diu noctuque eis dans divinus Callistratus, docensque tanquam præceptor puerorum, parabat et animum addebat ad certamen propositum. Die autem sequenti dux exercitus, cum in insigni quodam loco civitatis præsedisset, ejus quoque assistente exercitu, accersit gloriosum victorem Callistratum, et eos, qui cum illo erant, martyres. Qui cum producti essent : Dic mihi, inquit, Callistrate, tene et hos admonuisti, ut diis sacrificetis, et ab intolerandis tormentis liberemini ? an adhuc in priori persistitis inobedientia ? Magnus autem Callistratus : De meipso quidem, dixit, do responsum, quod neque sum honestam inficiaturus confessionem, neque mihi persuasi omnino deficere a partibus Christianorum, nec mihi unquam poterit persuaderi, ut non stem pactis conventis cum Christo initis. De his autem ipse interroga; ipsi de se tibi enuntiabunt: satis enim sapiunt. Ad eos itaque intuitus dux exercitus : Vos autem, dixit, quid dicitis, qui seducti estis artibus maleficis ? Illi autem : Quid, dixerunt, frustra teipsum decipis, putans fore ut nos decipias ? Nam si de exercitu quidem vis nos examinare, in quo tibi subjicimur, in omnibus tibi cedimus, et nullo modo tibi resistimus. Si autem de fide et religione, a nobis nihil aliud audies, nisi quod Christiani sumus, et Deum unum agnoscimus, effectorem cœli et terræ, in quem etiam credimus, et Filium ejus unigenitum Dominum nostrum Jesum Christum et Spiritum sanctum, quomodo nos docuit hic sapiens noster præceptor.

XIII. Hæc cum quadraginta et novem martyres tanquam uno ore respondissent, eos verberari jubet

A Δῆλον δ' ἐντεῦθεν· « Ἀνεκτότερον γὰρ ἔσται [illegible] ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ τῇ πόλει, » φησί, τῇ μὴ δεχ[illegible] τὸ τῆς Χριστοῦ πίστεως κήρυγμα. [illegible] γὰρ οὕτως ὅτι μὴ ἀρκοῦσα Σοδομίταις [illegible] ταῦθα κόλασις πρὸς ἀναλογίας ὧν ἡμαρτ[illegible] ἀλλ· ὁ τρυγίας ἔτι τοῦ ποτηρίου τῆς τοῦ θε[illegible] ἐκεῖ συντηρεῖται. Εἰ δὲ καὶ δικαίοις τισὶν [illegible] δυσχερῆ κατὰ τὸν παρόντα βίον, θαυμάζει[illegible] δοκίμιον γάρ ἐστι ταῦτα καὶ βάσανος, ἢ [illegible] ἀρετῆς, καὶ σφαλμάτων τινῶν ἔκτισις, δι' [illegible] ἀπορρυφθέντος, καθαροὶ παντάπασι τῷ [illegible] ραπέμπονται βίῳ· Καὶ ὑμῖν τοιγαροῦν σπ[illegible] μὴ τῶν διὰ ἁμαρτίας κολαζομένων, ἀλλὰ τῆς [illegible] ρεστούντων τῷ Θεῷ γενέσθαι μερίδος, [illegible] αἰωνίων ἀξιωθῆναι γερῶν. Σκεύη μὲν γὰρ [illegible] γεγόνατε, πιστεύσαντες τῷ Θεῷ· τέλειοι δ[illegible]

B σθε, τῷ θείῳ βαπτίσματι φωτιζόμενοι, εἰ δ' [illegible] τεροι πάλιν ἀναδειχθήσεσθε, τὸν τοῦ μαρτυρ[illegible] μον εὐψύχως καὶ ἀνδρικῶς διανύοντες. Ἐπὰν [illegible] γαροῦν γενναίως, τῇ πίστει περιφραξάμενο[illegible] στῶμεν τῷ διαβόλῳ, νομίμως ἀθλήσωμεν, κ[illegible] ἐναντίους στρεφώμεθα· οὕτω γὰρ καὶ τῶν με[illegible] ἄθλων παρὰ τοῦ ἀγωνοθέτου Χριστοῦ τυχ[illegible]

ΙΒ'. Ταῦτα καὶ τούτων πλείονα διὰ [illegible] τε καὶ τῆς νυκτὸς ὁ θεῖος Καλλίστρατος [illegible] αὐτοὺς καὶ διδάσκων, οἷά τις παιδοτρίβης, [illegible] προκείμενον εἴληφεν ἀγῶνα. Τῇ δὲ ἐξῆς [illegible] λάτης, ἔν τινι τόπῳ περιφανεῖ τῆς πόλεως [illegible] παρισταμένης αὐτῷ καὶ τῆς στρατιᾶς, [illegible] κον μεταβάλλεται Καλλίστρατον, καὶ [illegible]

C μάρτυρας. Ὧν δὴ καὶ παραστάντων, [illegible] Καλλίστρατε, νενουθέτηκας σαυτόν [illegible] ὥστε θῦσαι τοῖς θεοῖς, καὶ βασ[illegible] ἀπαλλαγῆναι, ἢ ἔτι τῆς προτέρας [illegible] Καὶ ὁ μέγας Καλλίστρατος. Περὶ μὲν [illegible] ὑρηκε, τὴν ἀπόκρισιν δίδωμι, ὡς οὔτε τὴν [illegible] λογίαν ἐξήρνημαι, οὔτε πέπεικα ἐμαυτ[illegible] τῆς μερίδος ἀποστῆναι Χριστοῦ, οὔθ' ὅλως [illegible] σθήσομαι τὰς πρὸς αὐτὸν ἀθετῆσαι [illegible] δὲ τούτων αὐτοὺς ἐρώτα· αὐτοὶ τὰ [illegible] ἀπαγγελοῦσιν· ἐπεὶ καὶ φρονήσεως μετέχο[illegible] νῶς. Ἀποβλέψας οὖν πρὸς αὐτούς, ὁ στρατη[illegible] Ὑμεῖς δὲ τί φατε, εἶπεν, οἱ γοητικαῖς τ[illegible] παρακρουσθέντες ; Οἱ δὲ, Τί μάτην, ἔφησαν, [illegible] ἀπατᾷς, ἀπατήσειν ἡμᾶς οἰόμενος ; Εἰ μὲν γ[illegible]

D τῆς στρατείας ἐξετάζειν βούλει, καθ' ἣν ἄρα κα[illegible] κείμεθά σοι, ὑπείκομεν ἐν πᾶσι, καὶ οὐδένα [illegible] ἀντιτατόμεθα· εἰ δὲ περὶ πίστεως καὶ θρη[illegible] οὐδὲν ἀκούσῃ παρ' ἡμῶν ἕτερον ἢ ὅτι Χρ[illegible] ἐσμεν, καὶ Θεὸν ἕνα ἐπιγινώσκομεν, ποιητὴν [illegible] νοῦ τε καὶ γῆς, εἰς ὅνπερ δὴ καὶ πιστεύομεν, [illegible] Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν Κύριον ἡμῶν [illegible] Χριστὸν, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καθὼς ἡμ[illegible] δαξεν ὁ σοφὸς ἡμῶν οὗτοσὶ διδάσκαλος.

ΙΓ'. Ταῦτα τῶν τεσσαρακονταεννέα στρα[illegible] ὡς ἐξ ἑνός στόματος ἀποκριναμένων, τύπτεσθ[illegible]

[27] Matth. x, 15.

τους ὁ στρατηλάτης, εἶτα δεθέντας χεῖρας
, εἰς τὴν πλησίον ἀποῤῥιφῆναι κολυμβήθραν
οὕτω καλούμενον. Ἐπεὶ οὖν δεσμήσαντες
τούτους τῷ ὕδατι ἔμελλον, ὁ Καλλίστρατος
:ο λέγων· Δέσποτα Κύριε, ὁ ἐν ὑψηλοῖς
καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν, ἐπίβλεψον ἐπὶ
σου τουτὶ ποίμνιον, καὶ καταξίωσον αὐτὸ
ᾶσι τοότοις λούσασθαι λουτρὸν παλιγγε-
καὶ υἱοθεσίας διὰ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ
Πνεύματος, ὡς ἂν, δι' αὐτὸν πᾶσαν ἀπορ-
τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου τὴν ματαιότητα,
γένωνται τοῦ κλήρου τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι
ἄντων. Ἅμα δὲ τῷ ῥιφῆναι αὐτοὺς τοῖς
ᾶγμα συνῆλθεν ἀκοῆς τε καὶ θαύματος
ονται γὰρ αὐτοῖς τὰ δεσμὰ, καὶ φαιδραῖς
ι, φαιδραῖς ταῖς στολαῖς τοῦ ὕδατος εὐθὺς
. Ὁ δὲ γε θεῖος Καλλίστρατος, καὶ στέφα-
ῆς κεφαλῆς οἷον ἐκπρεπέστατον ἐωράθη φο-
ωνὴ πρὸς αὐτὸν οὐρανόθεν γίνεται, Θάρσει,
ιτε, λέγουσα, σὺν τῷ ποιμνίῳ τούτῷ τῷ
δεῦτε ἤδη ταῖς αἰωνίαις σκηναῖς ἐπαναπαυ-
Ἅμα δὲ τῇ φωνῇ, καὶ μέγα ὁ Θεὸς ἔσεισεν,
τλησίον που ἄγαλμα καταπεσεῖν, καὶ εἰς
υθῆναι· Ἅπερ ἰδόντες τε καὶ ἀκούσαντες
ν στρατιωτῶν ἄνδρες πέντε καὶ τριάκοντα
ἑκατὸν, πιστεύουσι καὶ αὐτοί. Οὐ συλλαμ-
δὲ μετὰ τῶν λοιπῶν ἐννέα καὶ τεσσαρά-
λ' ἐκεῖνοι μόνοι, τεσσαρακονταεννέα φα-
τοῦ στρατηλάτου κελεύσαντος, τῇ φρουρᾷ
ται. Ἄγει τοίνυν πρὸς αὐτοὺς ὁ Καλλί-
Ἰδοὺ, ἀδελφοὶ, τῇ τοῦ Κυρίου χάριτι, τοῦ
ῆς παλιγγενεσίας κατηξιώθητε. Χρὴ τοιγαρ-
τροτήκουσαν αὐτῷ χάριν ὁμολογῆσαι· καὶ
ίντες προσευξώμεθα. Εἰς τὸν οὐρανὸν γοῦν
ς διαπετάσας, Κύριε ὁ Θεὸς, εἶπεν, ὁ πάν-
αι θέλων καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν,
ιτό σου τὸ ποίμνιον τοῦ νοητοῦ λέοντος
ς, καὶ πρὸς σωτηρίαν καλέσας αἰώνιον, καταξίωσον ἐν τῇ σῇ πίστει τελειωθῆναι πάντας ἡμᾶς,
τὸν Δεσπότην ἀσπίλους φοιτῆσαι καὶ καθαρούς· ὅτι εὐλογητὸς ὑπάρχεις εἰς τοὺς αἰῶνας.

λλὰ ταῦτα μὲν ἐν τῇ φρουρᾷ τοῖς ἁγίοις
. Ὁ δὲ στρατηλάτης, δείσας μήποτε διὰ
ον θαυματουργίας αὐτοῦ τε ἀποστῶσί τινες
γένηται τῷ Χριστῷ μερὶς, κοινολογησά-
συγκατακλείστῳ τούτου Τίρῳ Δουκιναρίῳ,
ῶς αὐτῷ συνδιασκεψάμενος, στρατιώτας
υκτὸς, τοῦτο κεκελευσμένους, τὸ μεληδὸν
ους ἐν τῇ φρουρᾷ κατακόψαι. Ὃ δὴ καὶ γέ-
ὲ τὴν ἑβδόμην καὶ εἰκοστὴν τοῦ Σεπτεμ-
ινός. Οἱ δὲ πιστεύσαντες πέντε καὶ τριά-
καὶ ἑκατὸν στρατιῶται παραγενόμενοι τὰ
ν ἀνείλοντο σώματα, ἐντίμως τε ἔθαψαν-
αὐτοῖς οὐ πολλοῖς ὅμοιον τῷ καλλει
· καὶ οὗτος κατὰ μέσην ἔστηκε Ῥώμην,
λικωτάτην τῶν πόλεων. Εὗρον δὲ καὶ χάρ-
φρουρᾷ, ᾗ διδασκαλία τις καὶ διατύπωσις
το τοῦ Καλλιστράτου μάρτυρος. Μετὰ
κείνων τελείωσιν μαρτυρεῖ καὶ Μαρῖνος,

A dux exercitus; deinde vinctos pedibus et manibus projici in propinquam piscinam, quæ vocabatur Oceanus. Cum ergo eos vinxissent, et essent in aquam immissuri, precatus est Callistratus, dicens: Domine, qui in altis habitas, et humilia respicis [28], ad hunc minimum tuum gregem oculos dirige, et dignare ipsum in his aquis lavari lavacro regenerationis et adoptionis per adventum sancti tui Spiritus, ut per ipsum emundati ab omni veteris hominis vanitate, fiant socii hæreditatis eorum, qui tibi placuerunt a sæculo. Simul autem atque ipsi fuere in aquas projecti, evenit res digna auditu et admiratione. Eis enim solvuntur vincula, et læto vultu et alacri habitu statim emergunt ex aqua. Divinus autem Callistratus visus est in capite ferens coronam longe speciosissimam, et vox ad eum
B exstitit e cœlis, dicens: Esto bono animo, Callistrate, cum tuo grege, et jam venite, in æternis requieturi tabernaculis. Simul autem cum voce magnum quoque Deus excitavit terræ motum, adeo ut, quæ propinqua erat, statua ceciderit, et in pulverem sit resoluta. Quæ cum vidissent et audiissent alii milites, qui erant numero centum et triginta quinque, ipsi quoque credunt. Non comprehenduntur autem cum jam dictis; sed illi soli quadraginta novem, cum sic jussisset dux exercitus, traduntur in custodiam. Dicit eis itaque Callistratus: Ecce, fratres, Christi gratia, dignati estis lavacro regenerationis [29]. Oportet ergo, quas par est, ei agere gratias. Itaque surgamus et oremus. Tunc expansis in cœlum manibus: Domine Deus, inquit,
C qui vis omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem venire veritatis; qui etiam tuum gregem eripuisti ex ore leonis, et vocasti ad salutem æternam, dignare in tua fide nos omnes consummari, et ad te Dominum venire immaculatos et mundos; quoniam es benedictus in sæcula.

XIV. Sed hæc quidem fiebant a sanctis in custodia. Timens autem dux exercitus, ne per ea, quæ ab eis fiebant, miracula, multi ab eo deficerent, et alia pars Christo accederet, re communicata cum suo assessore Vero Ducenario, cum communiter cum eo consultasset, noctu mittit milites, quibus hoc imperatum fuerat, ut membratim sanctos conscinderent in custodia. Quod quidem etiam factum est
D vicesimo septimo Septembris. Qui autem crediderant centum et triginta quinque milites, cum accessissent, sustulerunt sanctorum corpora, et honorifice sepelierunt: et eis templum postea excitaverunt, cui pulchritudine sunt pauca similia: quod stat in media Roma, civitatum omnium maxime regia. Porro autem chartam quoque invenerunt in custodia, in qua erat quædam doctrina et descriptio gloriosi et victoria insignis martyris Callistrati. Post illorum autem consummationem,

. CXII, 5. [29] Tit. III, 5.

martyrium quoque suscipit Marinus, vir et gloria clarissimus et doctrina eruditissimus, qui ad finem usque fortitudinem ostendit et constantiam, ad gloriam Domini nostri Jesu Christi, quem decet omnis honor et adoratio in sæcula sæculorum. Amen.

A ἀνὴρ δόξῃ τε περιφανέστατος καὶ λόγῳ πο[illegible] ἀνδρικὴν τὴν ἔνστασιν ἄχρι τέλους ἐπιδε[illegible] εἰς δόξαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ [illegible] πει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, νῦν [illegible] καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν [illegible] Ἀμήν.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΚΑΙ ΑΓΩΝΕΣ

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΚΑΙ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ

ΧΑΡΙΤΩΝΟΣ.

—

VITA ET CONVERSATIO ET CERTAMEN

S. P. N. ET CONFESSORIS

CHARITONIS

(Græce nunc primum prodit ex cod. ms. Paris. n. 1523 : Latine apud Surium ad diem 28 Septembris.)

—

I. Multa sunt exempla doctrinæ eorum, qui vitam bene, et ut Deo placet, egerunt : ex quibus licet ei, qui velit, servare quidem Christi præcepta totis viribus, effugere autem offensiones, quas inimicus ponit in via. Oportet enim revolvere libros sanctarum Scripturarum, et tanquam ex perennibus quibusdam fontibus, virtutum salutare fluentum illinc haurire. Utrumque enim testamentum, doctorumque divinitus inspiratorum et exercitatorum scripta, oratione, veluti quadam tabula, ostendit iis, qui volunt audire, res recte et ex virtute gestas uniuscujusque sancti. Sed licet his plena sint ea, quæ dicta sunt, quoniam tamen sunt plures imbecilli et hebetes, et opus habemus, utpote tardi auribus, magnis et continuis sonis sermonis, ut sic vix tandem auris accipiat quod resonat, oportere existimavi non omnino mandare silentio ea, quæ sunt digna prædicari super domos, de divino, inquam, et pleno gratia Charitone. Nam etsi nos sumus graves corde propter cordis ad terrena inclinationem, diligentes vanitatem, et quærentes mandacium, ut dicit divinus David : verumtamen, sicut quædam petra, densam et assiduam suscipiens verbi guttam, anima hominis tangitur omnino quodam desiderio, et excitatur ad excelso et forti animo ferendum ea, quæ sancti sustinuerunt ab hostibus, tam qui sub adspectum cadunt, quam qui non cadunt. Hinc ergo incipiam.

II. Fuit quando, veluti quædam vertigo et caligo, impietas effudit tenebras omnibus sanctis Dei ecclesiis, et instar gravissimæ procellæ tumultus per-

B Α'. Πολλὰ τῆς διδασκαλίας τῶν [illegible] φίλον βεβιωκότων τὰ ὑποδείγματα, [illegible] βουλομένῳ τὰς μὲν ἐντολὰς πάσῃ [illegible] τοῦ Χριστοῦ, διαφεύγειν δὲ ἅπερ ἐ[illegible] τρίβου σκάνδαλα τίθησι. Δεῖ γὰρ [illegible] Γραφῶν ἀνελίττειν βίβλους, καὶ οἷ[illegible] γῶν ἀεννάων σωτήριον ἐκεῖθεν τῶν [illegible] νᾶμα. Ἑκατέρα τε γὰρ διαθήκη, καὶ [illegible] θεοπνεύστων διδασκάλων τε καὶ ἀσκητῶν [illegible] γραφαὶ οἷον πίνακί τινι τῷ λόγῳ τὰ [illegible] ἁγίων τοῖς ἐπαίειν βουλομένοις ὑποδεικνύα[illegible] ορθώματα. Ἀλλ' εἰ καὶ τούτων πλήρη τὰ [illegible] ὅμως, ἐπείπερ ἀσθενεῖς καὶ νωθεῖς οἱ πλεί[illegible], [illegible] δεόμεθα καθάπερ οἱ βραδεῖς τὰ ὦτα [illegible] συνεχῶν τῶν τοῦ λόγου ψόφων, ἵν' οὕτω [illegible] C ἐνηχηθὲν ἡ ἀκοὴ παραδέξηται, δεῖν νενόμι[illegible] παντελεῖ παραδοῦναι σιωπῇ τα ἐπὶ τῶν [illegible] κηρύττεσθαι ἄξια, τοῦ θείου φημὶ καὶ μεστοῦ [illegible] ρίτων Χαρίτωνος. Εἰ γὰρ καὶ βαρυκάρδοι ἐσμὲ[illegible] τὴν πρὸς τὰ γήϊνα τῆς καρδίας ῥοπὴν ἀγα[illegible] ματαιότητα, καὶ ζητοῦντες ψεῦδος, ὡς ὁ θεῖος [illegible] Δαυίδ, ἀλλ' οὖν, καθάπερ τις πέτρα, τὸν [illegible] καὶ ἀδιάπαυστον τοῦ λόγου σταλαγμὸν ἡ τοῦ [illegible] που δεχομένη ψυχὴ πλήττεται πάντως πόθ[illegible] καὶ τοῦ τὰ αὐτὰ γενναίως ὑπενεγκεῖν δι[illegible] ἅπερ οἱ ἅγιοι πρὸς τῶν ἀοράτων τε καὶ [illegible] ὑπομεμενήκασι πολεμίων. Ἄρξομαι γοῦν ἐν[illegible]

Β'. Ἦν ὅτε οἷόν τις σκοτόμαινα ὁ τῆς [illegible] ζόφος ἁπάσαις ταῖς τοῦ Θεοῦ ἁγίαις [illegible] τησεν ἐκκλησίαις, καὶ θυέλλης τεινοτάτης ὁ

θόρυβος. τὰς τῶν πιστῶν ἔτάραξε δια-
αθάπερ τι κῦμα ἡ αὐτῶν ἐπανάστασις
τῶν Χριστιανῶν τῷ τῆς ἀσεβείας βυθῷ
Τῆς γὰρ Ῥωμαίων βασιλείας Αὐρη-
Σατανᾶ θεράπων κομιδῇ γνήσιος, τὰ
ιστευμένος, τὰ μὲν πρῶτα, εἰ καὶ τῶν
ρης θερμότατος ἦν, ἀλλ' οὖν γε Χριστια-
ώλυε τὸν ἀληθῆ Θεὸν προσκυνεῖν· εἶτα,
' αὐτοῦ θεραπευομένων δαιμόνων ὑπο-
ντας τοὺς τὸν Χριστὸν Θεὸν ἀνομολο-
: τὸ πολλαῖς ὅτι μάλιστα καὶ πικραῖς
βασάνοις, χαλεπῶς καὶ τοῦ ζῆν ἀπήλ-
φει ἀναιρῶν, ἢ θηρίοις παραδιδοὺς, ἢ
βαρυτάτους λίθους αὐτῶν ἐξαρτῶν, καὶ
ίῳ παραπέμπων βυθῷ. Ἐντεῦθεν καθ'
καὶ χώραν ὑποτελῆ τούτῳ τυγχάνου-
δὲς ἐπ' ἀγορᾶς προτιθεὶς διάταγμα,
νει τὰ κεκελευσμένα ποιεῖν. Ἦν οὖν
λύκων ἐσμοῦ, μεγάλῳ ἐπεισελθόντος
τοῦ ἀληθινοῦ Ποιμένος τῇδε κακεῖσε
θρέμματα. Ὅσοι μὲν γὰρ τὸ ἄθεον
σίᾳ προτεθειμένον προανεγνώκεισαν
ἱ μὲν δρασμῷ χρησάμενοι ᾤχοντο, οἱ
τὸ πρότερον ἐγκλεισάμενοι, εἶθ' ὑπὸ
ἀσκουσιν· οἱ δὲ, ἀθρόως ἐξ αὐτῆς οἰ-
ήντες, ἐπὶ τὸ δεσμωτήριον ἤγοντο· ἕτε-
τὰς πρώτας ὑπομείναντες ἐρωτήσεις,
ου ἀπωλείας! ἑαυτοὺς ἐνεγκόντες τῇ
ωλώσαντο, τὸν νῦν ἀγαπήσαντες κατὰ
ῶνα, καὶ Χριστὸν ἄνευ κινδύνων ἐξομο-
ι, τῷ τῆς ἀσεβείας ζήλῳ τὰς ψυχὰς
ποσὶν αὐτομάτοις προσήρχοντο τῷ
ιμοι λέγοντες εἶναι πάσας τε βασάνους
ἱ οὕτω τοῦ ζῆν βιαίως ὑπεξελθεῖν, ἢ
ὸν πίστεως ἐκπεσεῖν.

ἡ τότε καὶ κατὰ τὴν Ἰκονιέων πόλιν
ἐπαρχίας τοῦ τοιοῦδε διαγγελθέντος
· ἥτις καὶ πατρὶς Χαρίτωνος ἦν,
τοῦ Σωτῆρος ἐντολαῖς ὁ μέγας οὗτος
ος, περιβόητος ἅπασιν ἐτύγχανεν ὤν,
ιθὺς ἐπὶ τὸ τοῦ ἀσεβοῦς ἄρχοντος ἄγε-
λὰ ἀκούσωμεν οἷα ἐρωτώμενος ὁ ἅγιος,
ρήσίας ἐφθέγγετο. Τί οὖν ὁ ἡγεμών;
ὄνομα αὐτῷ διηρώτα καὶ τίς ἡ θρη-
Χριστιανὸν εἶναι, καὶ τὰ πρῶτα φέρειν
ἐμάνθανε πόλεως. Τί δήποτε, ὦ οὗτο,
κρατίστου βασιλέως ἀντιφθεγγόμενος
ἀθανάτοις θύειν ἥκιστα βούλει θεοῖς;
οἱ, ὦ ὑπατικὲ, οἱ θεοὶ ὑμῶν, ὁ γενναῖος
Χριστοῦ ἀπεκρίνατο, δαιμόνια δὲ πο-
τὰ θεῖά φησι λόγια, ὅτι Πάντες οἱ
δαιμόνια, ὁ δὲ Κύριος τοὺς οὐρανοὺς
τέρωθι. Θεοὶ, οἳ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν
σαν, ἀπολέσθωσαν. Αὐτοὶ τοίνυν ὑμᾶς,
ιάζοντας τὸν Θεόν, ᾗ φησιν ὁ Ἀπό-
ἐν ἐπιγνώσει, πείθουσι θεοὺς τούτους
ν χάριν, ἵν' αὐτοῖ μὲν τῇ προσηγορίᾳ
ντο· ἥδονται γὰρ, ἅτε πλήρεις ἀλαζο-
ς θεοὶ τιμώμενοι· ὑμᾶς δὲ, οὓς ἠπα-

A secutorum, mentes conturbavit fidelium, et non secus ac unda quædam, eorum insurrectio, non paucos Christianos obruit profundo impietatis. Cum enim Aurelianus, satanæ valde germanus minister, suscepisset sceptra imperii Romanorum, primum quidem, etsi ardentissimus esset cultor simulacrorum, Christianos tamen nihil prohibebat verum Deum adorare. Deinde cum id ei suggessissent, qui ab eo colebantur, dæmones, omnes, qui Christum Deum confitebantur, postquam plurimis et acerbissimis affecerat suppliciis, graviter etiam vita privabat, aut ense interimens, aut tradens bestiis, aut igni, aut etiam gravissimos eis appendens lapides, et in maris sic profundum transmittens. Deinde in unaquaque civitate et regione, quæ ejus
B parebat imperio, in foro impium proponens edictum, hortabatur diligenter exsequi ea, quæ jussa fuerant. Licebat ergo videre, perinde ac si agmen luporum in magnum gregem irruisset, veri pastoris oves huc et illuc dispergi. Quicunque enim illud impium publice propositum edictum prius legerant, alii quidem fuga sibi consulebant: alii autem prius inclusi penetralibus, deinde sub noctem effugiebant: alii vero repente in ipsa domo comprehensi ducebantur in carcerem: alii autem, cum nec primas quidem sustinuissent interrogationes (o, qui animam perdit, interitum), errori seipsos mancipabant, quod nunc est, si ut Demas, sæculum diligentes, et Christum sine periculis
C abjurantes: alii cum zelo pietatis animas confirmassent, ad judicem sua sponte accedebant, dicentes se esse paratos ad omnia ferenda tormenta, et sic per vim vita excedere potius quam a fide in Christum excidere.

III. Tunc, tunc etiam in civitate Iconiensi provinciæ Lycaonia hoc annuntiato edicto, quæ quidem erat patria Charitonis, quoniam mandatis Salvatoris hic vir magnus illuminatus, clarus erat apud omnes, arreptus statim ducitur ad tribunal impii præsidis. Sed audiamus, cum quanta interrogatus Sanctus loquebatur fiducia. Quid ergo præses? Prius interrogavit, quod esset ei nomen, et quæ religio. Postquam autem esse Christianum intellexit, et primas obtinere partes in civitate:
D Quare, inquit, o tu, sententiæ ac decreto repugnans imperatoris, minime vis sacrificare diis immortalibus? Quoniam non sunt dii, o consularis, vestri dii, respondit generosus Christi martyr, sed mala dæmonia, sicut dicunt divina eloquia: Omnes dii gentium dæmonia, Dominus autem cœlos fecit. Et alibi: Dii, qui cœlum et terram non fecerunt, pereant. Ipsi ergo vobis, qui non probatis Deum, ut ait Apostolus, habere in agnitione, persuadent eos deos existimare duabus de causis, nempe ut ipsi quidem glorificentur hac appellatione, (gaudent enim, ut qui sint pleni arrogantia, se tanquam deos honorari), vos autem, quos deceperunt, attrahant in sibi daratum ignem, qui non

exstinguitur. Præses dixit: Oporteret quidem indignari, et protinus tibi ultimum inferre supplicium, qui diis omnipotentibus ita insultaveris: sed quoniam il sunt placidi, et ad iram non propensi, eos ego quoque in præsentia imitans, suggero, ut facias id, quod tibi conducit. Illud autem est, ut, longis relictis orationibus, diis offeras sacrificium. Sic enim tibi licebit laudem parare ex imperatore.

IV. Sin ii quidem sunt hæc surda et inania, respondit Christi servus, non recte facis, o consularis, leviter ferens eas, quibus aflicimus ipsos, contumelias. Sin autem non sunt dii, sicut revera non sunt, temere minaris, et te incassum inique geris. Me enim non vincet ullum periculum, neque quidquam persuadebit ex omnibus, Deum quidem relinquere viventem, scelestos autem et invidos venerari dæmones. Nam ipse quoque sum discipulus Theclæ, quæ instar luminaris in hac civitate Iconiensium resplendet splendoribus martyrii: et Pauli magni præconis veritatis, qui ipsam quoque instruxit, et adornavit ad certamina propter Christum suscipienda. Et ideo ego quoque cum ipso hodie dico: Quis me separabit a charitate Dei? tribulatio, an angustia, an persecutio, an periculum, an gladius, an aliquid aliud ex omnibus? Dixit præses: Si non sunt dii, ut dicis, quos pii adorant imperatores, quomodo nos, qui in ipsos credimus, illinc vitæ habemus occasionem? Erratis, o præses, dicit magnus Chariton, deos esse dicentes ea, quæ fabricatæ fuerunt manus hominum, et quæ carent omni ratione, sensu et sapientia. De quibus dicit etiam divina nostra Scriptura: Os habent et non loquentur: oculos habent, et non videbunt: aures habent et non audient: neque enim est spiritus in ore ipsorum. Similes eis fiant, qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis. Annon vera dicit hæc proferens Scriptura? Admove, si velis, ignem eorum lateribus, aut jube securi frangi eorum tibias, et scies omnino, nisi ipse quoque sis similiter affectus, ea esse nullo sensu prædita, et neque omnino posse moveri, aut loqui.

V. His ad iram motus iniquus consularis, jubet sanctum veste nudari, et in quatuor partes extensum, nervis crudeliter verberari. Deinde cum hoc processisset ad effectum, dicit ei judex: Sacrificabisne, o Chariton, diis immortalibus, an vis tuo corpori plures inferri plagas? Non, inquit martyr, eis sacrificabo. Si enim fieri posset, ut millies morerer pro meo Salvatore, libenter id susciperem prompto et alacri animo, potius quam ejus negarem divinitatem, et exitialibus dæmonibus offerrem sacrificium. Tandiu ergo jussit eum rursus verberari boum nervis, ut qui eum torquebant, viscera propemodum tangerent. Cum ergo multas horas mutus mansisset Sanctus, lictoribus in infligendis plagis minime cedentibus, eos cessare

A τήκασιν, εἰς τὸ ἡτοιμασμένον αὐτοῖς ἀσβεστον [illegible] σωσι πῦρ. Ὁ ἡγεμὼν ἔφη· Ἀσχάλλειν μὲν [illegible] τὴν ἐσχάτην εὐθὺς ἐπάγειν σοι τιμωρίαν, [illegible] παντοδυνάμους οὕτως ἐμπεπαρῳνηκότι θεοὺς [illegible] ἐπεὶ μειλίχιοι οὗτοι καὶ λίαν ἀόργητοι, [illegible] τῷ παρόντι καὶ αὐτὸς μιμησάμενος, τὸ [illegible] σοι ποιεῖν ὑποτίθημι. Τὸ δὲ ἐστι, τοὺς μακρ[illegible] σοντα λόγους, τοῖς θεοῖς θυσίαν προσενεγκ[illegible] γὰρ ἐξέσται σοι κερδῆσαι καὶ τὸ τοῦ βασι[illegible] λότιμον.

Δ'. Εἰ μὲν θεοὶ ταυτὶ τὰ κωφά τε καὶ [illegible] θεραπων ἀπεκρίνατο τοῦ Χριστοῦ, οὐκ εὖ [illegible] ὑπατικὲ, μακροθυμῶν ἐφ' οἷς περ αὐτοὺς [illegible] ὕβρεσιν· εἰ δὲ μὴ θεοὶ, ὥσπερ οὐδὲ τῇ [illegible] θεοὶ, μάτην ἀπειλεῖς ἄρα καὶ διακενῆ [illegible]

B Ἐμὲ γὰρ οὐχ αἱρήσει κίνδυνος οὐδεὶς, οὐδὲ [illegible] τῶν ἀπάντων θεὸν μὲν ἐγκαταλιπεῖν ζῶντα, [illegible] δὲ προσέχειν ἐναγέσι καὶ φθονεροῖς. Ἐπ[illegible] εἰμι καὶ αὐτὸς Θέκλης, ἥτις φωστῆρος ἄκ[illegible] τήνδε τὴν Ἰκονιέων ταῖς τοῦ μαρτυρ[illegible] μαρμαρυγαῖς, Παύλου τε τοῦ μεγάλου τῆς [illegible] κήρυκος, ὃς καὶ αὐτὴν πρὸς τοὺς διὰ Χρ[illegible] ψεν ἀγῶνας. Καὶ διὰ τοῦτο κἀγώ φημι μ[illegible] σήμερον· Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς [illegible] Θεοῦ; θλίψις, ἢ στενοχωρία, ἢ διωγμ[illegible] ἢ μάχαιρα, ἢ ἄλλο τι τῶν ἁπάντων; [illegible] Καὶ εἰ μὴ ὄντως θεοὶ, ὡς φῆς, οὓς [illegible] κυνοῦσιν οἱ βασιλεῖς, πῶς ἡμεῖς, [illegible] κότες, τὰς τοῦ ζῆν ἐκεῖθεν ἔχομεν [illegible] νᾶσθε, ἡγεμὼν (ὁ μέγας ἔφη Χαρίτων, [illegible] λέγοντες τὰ ὑπὸχειρῶν ἀνθρώπων [illegible]

C καὶ λόγου παντὸ, καὶ φρενῶν [illegible] ἔρημα· περὶ ὧν καὶ ἡ θεία ἡμῶν [illegible] « Στόμα ἔχουσι, καὶ οὐ λαλήσουσιν [illegible] καὶ οὐκ ὄψονται· ὦτα ἔχουσι, καὶ [illegible] ται· οὐδὲ γὰρ ἐστι πνεῦμα ἐν τῷ [illegible] Ὅμοιοι αὐτοῖς γένοιντο οἱ ποιοῦντες [illegible] τες οἱ πεποιθότες ἐπ' αὐτοῖς. » Ἢ οὐκ [illegible] οὕτω λέγουσα ἡ Γραφή; Πρόσθες γὰρ [illegible] τῶν, εἰ βούλει, πλευραῖς, ἢ ἀξίνῃ τὰ [illegible] γῆναι πρόσταξον σκέλη, καὶ εἶσῃ πάντως, [illegible] αὐτὸς ἔχεις ὁμοίως, ὡς ἀναίσθητά εἰσι, καὶ [illegible] νεῖσθαι ἢ φθέγγεσθαι τὸ παράπαν δυνάμενα·

Ε'. Τούτοις ὁ παράνομος ὑπατικὸς εἰς ὀργ[illegible] νηθεὶς, γυμνοῦσθαι τῆς ἐσθῆτος κελεύει τὸν [illegible]

D καὶ τετραχόθεν τεινόμενον, νεύροις ἀφειδῶς τυ[illegible] σθαι. Εἶτα, ἔργῳ τούτου προβάντος, φησὶ πρ[illegible] τὸν ὁ δικάζων· Θύεις, ὁ Χαρίτων, τοῖς ἀθ[illegible] θεοῖς, ἢ πλείονας ἐπενεχθῆναι βούλει τῷ σώματ[illegible] πληγάς; Οὔ, φησίν ὁ μάρτυς, οὐ θύσω τοιο[illegible] εἰ γὰρ καὶ μυριάκις δυνατὸν ἦν ὑπὲρ τοῦ [illegible] Σωτῆρος ἀποθανεῖν, εἱλόμην ἂν προθύμως, [illegible] αὐτοῦ θεότητα διαρνήσασθαι, βαὶ δαίμοσιν ὀλε[illegible] θυσίαν προσενεγκεῖν. Ἐπὶ τοσοῦτον οὖν αὐτ[illegible] πτεσθαι πάλιν νοῖς βουνεύροις ἐκέλευσεν, ὡς μ[illegible] καὶ τῶν σπλάγχνων ἅψασθαι τοὺς αἰκίζοντας. Ἀ[illegible] νος τοίνυν ἐπὶ πολλὰς ὁ ἅγιος τὰς ὥρας μεμ[illegible] καὶ τῶν δημίων ἀνενδότως ἐπαγόντων αὐτῷ

ασθαι τούτους ὁ μιαρὸς προσέταττεν
δοῦς τινος αὐτὸν ἀξιῶν, (πόθεν) ; ἀλλ'
ον ἀποθανόντα τὰς μακροτέρας ἐκφυ-
Καὶ δὴ τοῦτον οἱ ὑπηρετοῦντες ἐπω-
δὲ γὰρ οἵές τε ἦν οἰκείοις βαδίζειν
ῳ δεσμωτηρίῳ ἐναποθέμενοι, δευτέρᾳ
ξετάσει, καὶ ἵνα συντόμως εἴπω
νελεῖν). πάλιν κατὰ τὸ δικαστήριον
ν ἑλκῶν ἄγεται θεραπείαν, καὶ κολα-
ν, εἶτα καὶ τιμῶν ὑποσχέσεσιν ὥστε
ιδώλοις, ὁ δεινότατος ἡγεμὼν ἐπείρα
τονον ὑπεκλύειν. Ἐπεὶ δὲ μᾶλλον τοῦ
ος ἰσχυρότερος καὶ βασάνων καὶ θω-
ίνετο, καὶ τοὺς αὐτοῦ μυκτηρίζων
νων ἢ πρότερον καὶ αὖθις κολάσεων
ι τὰ στέρνα ταῖς λαμπάσι καταφλε-
τῇ σιδηρόδετος παραδίδοται.

A jubet scelestus præses, non quod ei censeret parcendum, (quomodo enim?) sed ne citius per mortem longiora effugeret supplicia. Atque eum quidem cum, qui ministrabant, sustulissent humeris (neque enim fieri poterat, ut suis ingrederetur pedibus), et in carcere deposuissent, eum secundæ reservant examinationi : et ut paucis dicam (oportet enim rem in pauca conferre), rursus deducitur ad deos colendos more gentium. Et prius blanditiis, deinde etiam honorum promissis, ut sacrificaret simulacris, conabatur callidissimus præses ejus constantiam dissolvere. Postquam autem et tormentis et blanditiis Christi martyr visus est superior, et ea quæ is dicebat, subsannare, cum majoribus quam prius affectus fuisset suppliciis, et fuissent ejus pectora lampadibus
B ustulata, ferro vinctus iterum traditur in custodiam.

ν τὸ μέσον, καὶ ἀξίας ὧν κατὰ Χρι-
ιάχος ἐτόλμησε βασιλεὺς δίκας εἰσπρα-
θρώπινον ὁ κακὸς κακῶς ὑπέξεισι βίον.
ῦθεν ; Ὁ τὰ σκῆπτρα τῆς Αὐρηλιανοῦ
διαδεξάμενος βασιλείας, τῷ τοῦ προ-
ς ὑποδείγματι σωφρονίζεται, καὶ δεί-
τὰ αὐτὰ κατὰ Χριστιανῶν δρῶν, καὶ
ὑπόδικος γένηται τιμωρίαις, τὸν κατὰ
νῶν παύσασθαι διωγμὸν κατὰ πᾶσαν
ρχίαν. Ἵνα δὲ μὴ τέλει μαρτυρίου τοῦ
τελειωθέντος ἀνδρὸς ζημιωθῶσι πολλοὶ
ζημίαν, διαμαρτόντες ἧς ἀπολαύειν
λείας, καὶ βίῳ τυπούμενοι παρ' αὐτοῦ,
ς ἀρετὴν προτρεπόμενοι, οἰκονομεῖταί
αλῶς πάντα διοικούσης. Προνοίας κοι-
Καὶ τῶν μὲν δεσμῶν καὶ τῆς φρουρᾶς
ῖται, βασιλικοῦ τοῦτο συγχωρήσαντος
ὥσπερ δὲ ἤδη νεκρωθεὶς τῷ βίῳ, καὶ
ἦν ἐθέλων, εἰ καὶ τοῦ θανεῖν ἀφείθη
τὰ ἐκείνου στίγματα ἐν τῷ σώματι
ριφέρων, τὴν πρὸς τὴν ἁγίαν πόλιν ὁ-
ει. Καὶ τῆς μὲν στερῆς εὐθέως ἐπιλαμ-
ρασμοῖς δὲ κατάσκοπον περιβάλλεται·
πλησίον αὐτῆς γενόμενος, ἑτέροις πε-
ταις, τῶν προλαβόντων εἰς κακίαν ἐν-
λῶς οὐδέν. Ἄνδρες γὰρ πονηροὶ καὶ
παιδιᾶς μέρος τὸ σφαγιάζειν ἀνθρώ-
ι. καὶ αὐταῖς ὁδοῖς τοὺς παριόντας λω-
ἐπεὶ τὸν ἅγιον μόνον ἰόντα κατὰ τὴν
το, εἴ τι μὲν ἐφοδίων χάριν ἐπήγετο, τὸ
ντο· ἄμφω δὲ τὼ χεῖρε εἰς τούπίσω
καὶ κλοιῷ σιδηρῷ τὸν ἐκείνου περι-
έχηλον, ὥσπερ τι θήραμα θῆρες ἄγριοι
ν ἀπήγαγον ἄντρον. Πάλαι μὲν οὖν τῶν
τηγορεῖτο πληθὺς, ὡς λῃστῶν σπήλαιον
ἐκεῖνον πεποιηκυῖα ναόν· τὸ δὲ νῦν

VI. Non multum intercessit temporis et meritas luens pœnas eorum, quæ ausus fuerat in Christianos, imperator malus e vita excessit humana. (1) Quid deinde consequitur? Qui impii Aureliani sceptra suscipit, ejus qui prius imperaverat, exemplo castigatur : et timens ne forte eadem faciens adversus Christianos, fieret etiam obnoxius eisdem suppliciis, jussit persecutionem adversus Christianos cessare per omnes provincias. Ne autem fine martyrii divino hoc viro consummato, multi maximum damnum acceperent privati utilitate, quam erant consecuturi, vita ab eo formati,
C et verbis incitati ad virtutem, a Providentia, quæ omnia recte dispensat, providetur aliquid utilius. Et a vinculis quidem et custodia martyr relaxatur (2), imperatoris hoc jussu concedente : tanquam autem jam morte affectus esset, et Christo tantum volens vivere, etiamsi a morte subeunda pro Christo sit relaxatus, illiusque stigmata in suo corpore circumferens, incipit iter ingredi ad sanctam civitatem. Et arctam quidem viam protinus aggreditur : in tentationes autem, quæ scopum impediebant, incidit. Cum enim non procul ab ea abesset, in alios incidit persecutores, qui prioribus nihil omnino cedebant improbitate. Viri enim mali et sævi, et qui vel itinere spoliabant eos, qui accedebant, vel pro ludo ducebant homines interficere,
D cum vidissent sanctum solum per viam euntem, si quid quidem afferebat viatici, id cito abstulerunt : pone autem vinctum ambabus manibus, et ferreo collari collo ejus injecto, veluti quamdam prædam feræ immanes in suam speluncam abduxerunt. Atque olim quidem fuit accusatus populus Judæorum, quod sacrum illud templum fecisset speluncam latronum : in præsentia autem res contra se habet. Nam hanc latronum speluncam, videbis

78 Aurelianus imp. in Thracia a suis ei succedit Tacitus VII Kal. Octob., piscous. Vide Baron. hoc anno.

(2) S. Chariton dimittitur e custodia, ex Taciti edicto teste Baronio anno 279.

ab eo fuisse factam Dei ecclesiam : quemadmodum autem, deinceps ostendemus.

VII. Illi autem scelerati, cum sanctum reliquissent vinctum in dicta spelunca, huc et illuc, ut eis mos erat, vias obibant publicas, si forte viatoribus solitum afferre possent exitium. Ille autem primum quidem fudit preces, et Deo egit gratias, molestias lubenter suscipiens propter eam, quæ illinc speratur, remunerationem : deinde etiam malignum dæmonem, qui hæc adversus eum erat machinatus, sic fortissime alloquitur : Tanquam qui mortis periculum formidarem, hisne me tradidisti parricidis, o sceleste : an prohibiturus, ne ad effectum meum veniat propositum ? Si primum quidem, ut qui Dei gratiam bonam habeam custodem, mortem omnino despicio : sin autem, ut me prohibeas a meo ex Christo vivendi desiderio, nihil omnino efficies, si ipse velit : vult vero omnino, quoniam gaudet vitæ et animæ videns purgationem, utque habeat occasionem, cum sit bonus, bona præbendi iis, qui sunt studiosi virtutis. Sed cum hæc quidem sic ab eo dicerentur, vipera in vas quoddam proserpens, quod erat vino plenum, impleta est usque ad satietatem : deinde non secus, atque mali homines, pro beneficio malum reddens, et potum veneno remunerans, recessit. Latrones autem cum domum rediissent, ut qui siti laborarent merum quidem statim hauriunt, et simul moriuntur : et sic mali a malo puniuntur, et pro multis injuria affectis divina justitia de iis meritas sumit pœnas. Dehinc exsecrandorum illorum latronum habitaculum, sicut sum pollicitus dicere, fit sanctum Dei templum, quod nunc vocatur Antiqua ecclesia, et sita est prope sanctissimam Lauram, quæ Pharus dicitur, condita ab hoc magno Charitone : vide autem hæc quoque quam pulchram et admirabilem invenerunt dispensationem. Quid enim fit, et quo res ejus procedunt ?

VIII. Captus improborum manibus, ut jam ante ostendimus, a via, quæ tendebat Hierosolyma utiliter arcetur : instar captivi ducitur in speluncam, adversus parricidas struit aciem, non ensem, non clypeum, non telum, non aliqua alia arma inferens, quibus se posset ulciscі : sed sanctis precibus, sicut olim adversus Amalecitas Moses, etiamsi non extensis manibus (erat enim vinctus), sed quæ easdem haberent vires, et ex æquo audiri possent, veluti quibusdam telis sceleratos ferit veneno viperæ. Deinde quid ? Sua sponte solvitur ab iis, quibus tenebatur, vinculis : fit autem successor pecuniæ, quæ male collecta fuerat. Ea vero recte distribuitur, fitque ipse divini præcepti administer, ut qui partem quidem pauperibus, et iis, qui in solitudine agebant, Patribus distribuerit. Erant autem tunc rari et non valde magno numero : qui ipsi quoque tempore persecutionis,

A ἔμπαλιν πεπραγμένον ἐστί· τὸ γὰρ τῶν [illegible] τουτὶ σπήλαιον ἐκκλησίαν Θεοῦ παρ' αὐτοῦ [illegible] ὄψει· ὅπως δὲ καὶ τίνα τὸν τόπον, τᾷ ἑξῆς τοῦ [illegible] δηλώσει σαφῶς.

Ζ'. Ἐκεῖνοι μὲν οὖν, ὥσπερ ἔφημεν, οἱ [illegible] δέσμιον ἐν τῷ δηλωθέντι ἤδη σπηλαίῳ κατ[illegible] τὸν ἅγιον, καὶ ὧδε περὶ τὰς λεωφόρους, ὡς [illegible] τοῖς, περιήεσαν. εἴ που καὶ ἄλλοις τῶν ὁδοπ[illegible] σύνηθες αὐτοὶ κακὸν ἔσονται. Ὁ δὲ πρῶτα [illegible] χὰς ἀπεδίδου καὶ ὡμολόγει Θεῷ χάριτας, [illegible] ὑπομένων τὰ λυπηρά, διὰ τὴν ἐκεῖθεν ἐλπ[illegible] ἀντίδοσιν· ἔπειτα καὶ τῷ τοιαῦτα τεχνασ[illegible] αὐτοῦ πονηρῷ δαίμονι οὕτωσί πως ἀνδρικ[illegible] λέγετο· Ὡς δειλῶντά με τὴν τοῦ θανάτ[illegible] τοῖς ἀνδροφόνοις τούτοις φέρων [illegible] μιαρὲ, ἢ ὡς τὴν ἐμὴν κωλύσων εἰς ἔργο[illegible] πρόθεσιν ; Εἰ μὲν οὖν τὸ πρῶτον αὐτά [illegible] πράγματα ὡς ἐγὼ τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν [illegible] ἔχων φρουρὸν, παντὸς θανάτου καταφρονῶ· [illegible] κωλῦσαί με τῆς ἐπιθυμίας τοῦ ζῆσαι κατὰ Χρ[illegible] ἀνύσεις τὸ παράπαν οὐδὲν αὐτοῦ βουλομένου [illegible] λεται δὲ πάντως· ἐπεὶ καὶ χαίρει, βίον [illegible] ὁρῶν κάθαρσιν, ἵν' ἔχοι πρόφασιν, [illegible] παρέχειν τοῖς φιλαρέτοις. Ἀλλὰ τούτων [illegible] αὐτοῦ λεγομένων, ἔχις, τῶν σκευῶν τι [illegible] σασα, ὅπερ οἴνου μεστὸν ἦν, καὶ εἰς κόρ[illegible] θεῖσα· εἶτα κατὰ τοὺς πονηροὺς τῶν [illegible] κακῷ τὴν εὐεργεσίαν ἀμειβομένη, καὶ [illegible] τῆς πόσεως, ἀπηλλάττετο. Οἱ λῃστὰ [illegible] λαβόντες, ἅτε δίψει κατειλημμένοι, [illegible] τοῦ ἀκράτου, θνήσκουσι δὲ ὁμοῦ [illegible] κακοὶ τῷ κακῷ τιμωροῦνται, καὶ [illegible] νων ἐκδίκησιν ἡ θεία δίκη ποιεῖ. [illegible] μιαρῶν ἐκείνων λῃστῶν καταγώγ[illegible] λάμην εἰπεῖν, ναὸς Θεοῦ ἅγιος γ[illegible] νῦν Ἐκκλησία κατονομάζεται, καὶ [illegible] στάτῃ Λαύρᾳ, τῇ λεγομένῃ Φάρ[illegible] ὑπὸ τοῦ μεγάλου τούτου Χαρίτωνος [illegible] ἔσχεν. Ὅρα δὲ καὶ ταῦτα, πῶς καλὴν [illegible] μαστὴν τὴν οἰκονομίαν. Τί γὰρ γίνεται [illegible] κατ' αὐτὸν πρόεισιν ;

Π'. Ἥλω ταῖς ἀνόμοις τῶν κακούργων χε[illegible] ἤδη φθάσαντες ἐδηλώσαμεν, τῆς ἐπὶ τὰ Ἱερο[illegible] φερούσης λυσιτελῶς εἴργεται αἰχμαλώτ[illegible] ἐπὶ τὸ σπήλαιον ἄγεται, παρατάσσεται τοῖς [illegible] νοις· οὐκ αἰχμὴν, οὐκ ἀσπίδα, οὐ βέλος, οὐ [illegible] τι τῶν ἀμυντηρίων ἐπαγόμενος ὅπλων· [illegible] ἁγίαις, καθάπερ κατὰ τῶν Ἀμαλῃκιτῶν [illegible] εἰ καὶ μὴ ἐκτάσει χειρῶν οὗτος (ἐδέδετο γὰρ) [illegible] δυνάμοις δὲ καὶ τὸ εὐήκοον ἐπίσης ἐχούσας [illegible] τοὺς παλαμναίους οἷόν τισι βέλεσι τῷ τῆς ἱ[illegible] ἔῳ. Εἶτα τί ; Τῶν οἷς μὲν ἐκρατεῖτο δεσμῶν, [illegible] μάτως λύεται· διάδοχος δὲ τῶν κακῶς συνε[illegible] νων χρημάτων γίνεται. Οἰκονομεῖ ταῦτα καλῶς [illegible] ὑπουργὸς θείας ἐντολῆς δείκνυται, ἵνα μὲν τοῖς [illegible] καὶ τοῖς ἐπ' ἐρημίας ἁγίοις διανείμας. [illegible] Σπάνιοι δὲ οὗτοι καὶ ἀριθμῷ βραχεῖς, καὶ [illegible] κατὰ τὰς τοῦ διωγμοῦ ἡμέρας τὴν ἔρημον τῆς [illegible] καμένης φειδοῖ τῶν διωκόντων ἐλόμενοι, [illegible]

τοῖς τοῦ καλαμῶνος διέτριβον σπηλαί-
του τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης διακειμένου.
λοιποῖς τῶν χρημάτων τὴν ἤδη μνη-
ερὰν Λαύραν οἰκοδομεῖ· πρὸς δὲ καὶ
ν αὐτῆς ἐκκλησίαν, ἣν ὁ θεῖος ἐγκαι-
ριος, τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις τότε Θεοῦ
διεθύνων τοὺς οἴακας, ὅς καὶ τοῦ ἐν
λθόντος εὐσεβοῦς ἐτύγχανε καταλόγου.

ῷδε τοιγαροῦν τῷ σπηλαίῳ ἡσυχάζειν
μακάριος, δῆλός τε πᾶσι διὰ τῶν θαυμά-
ος, πλῆθος ἀριθμοῦ κρεῖττον, Ἑλλή-
Ἰουδαίων, τὸ σωτήριον δέξασθαι βάπτι-
καὶ οὐ μέχρι τούτου στῆναι, ἀλλὰ καὶ
βίον ἑλέσθαι παρασκευάζει. Οὐ θαύμασι
λλὰ καὶ τῷ βίῳ πολλοὺς ἐφείλκετο.
ἦν ἐκεῖνον ὁρᾷν τοσαύτῃ πρὸς τὴν κατὰ
αν χρώμενον τῇ σπουδῇ, καὶ τρυφὴν
ον τὴν ἐγκράτειαν· πλοῦτον δὲ, τὸ μη-
αι· χαμευνίαν δὲ καὶ τὸ πάννυχον ἐν
ίαις οὕτω στέρξαντα, ὡς μηδὲν πλέον
αι τοὺς φιλοζώους οἱ παρ' ὅλην νύκτα
παλαῖς, ἐπὶ κλινῶν καθεύδουσι τῶν
τῷ τρυχίνῳ δε ἐνδύματι τῷ τοὺς ἱεροὺς
τι μώλωπας ἡδόμενον μᾶλλον, ἢ οἱ
ἐσθῆτας ἐνδεδυμένοι· ἡ γὰρ τῆς αἰω-
ίτητος ἐλπὶς, ἅπαντα πόνον ῥᾷον φέρειν
θεν. Ἐλεήμων ἦν, συμπαθὴς, φιλόξε-
ἥσυχος, εὐπρόσιτος πᾶσι, διδασκαλικὸς,
πολλῷ πλέον οἴνου τὰς τῶν ἀκροατῶν
καρδίας. Ὅθεν ποταμοῦ δίκην, τοῦ
ὡς σὺτὸν ῥέοντος, καὶ πόλιν ὥσπερ
ῃ τὴν ἔρημον ἐπιδεξαμένων, ἐωρακὼς
άριος ἐκ τοῦ ἐντεῦθεν γινομένου θορύ-
ης ἀπαγόμενον ἡσυχίας, ἄλλως τε δὲ
ἀνθρώπων δόξαν φεύγειν ἐσπουδακὼς
ι χαλεπὴ αὕτη συγχέαι κόσμον ψυχῆς)
ἐν περὶ πάντων τοῖς φοιτηταῖς, ὅσα
ει προσήκει μοναχικῇ, καιρόν τε τρο-
ς, ὅσπερ ἐστὶ ληγούσης ἡμέρας· καὶ
κόρον ἐσθίειν, ἀλλὰ ζητούσης ἔτι γα-
ίαι, εἶναι δὲ τὴν τροφὴν, ἄρτον μόνον,
ας ἡδύσματος χώραν ἀποπληροῦντας·
ὕδωρ, καὶ αὐτὸ μέτρῳ καὶ φειδοῖ λαμ-
ίτα καὶ περὶ ψαλμῳδίας, καὶ προσευ-
ιενος ἡμερινῆς ἅμα καὶ τῆς ἐν νυκτὶ
μισεῖν τε ἀργίαν ὡς πολλῶν αἰτίαν κα-
ὶ ταῖς χερσὶ διδόναι, τοῖς ἱεροῖς ψαλ-
ιενον, εἰ δέ τις λογισμὸς φαῦλος οἷόν τι
ὰ τοῦ κοινοῦ πάντων ἐχθροῦ ἐν τῇ τῆς
καρῇ τῇ, νηστείᾳ τοῦτο καὶ προσευχῆς
ίφει ταύτης ἐκτέμνειν· ἵνα μὴ χώραν
ικρὸν τῆς ἡδυπαθείας γεωργῆσαι καρ-
ὃν ἂν μᾶλλον ἁρμόσει τὸ τοῦ Χριστοῦ.
γένος οὐδὲν ἕτερον ἡ νηστεία ἐξώσει καὶ
ρὸς τούτοις ἐδίδασκε, μὴ δεῖν τὰς προ-
ῖς ποιεῖσθαι, ἡσυχίᾳ δέ χαίρειν ὡς τὰ
ἰ τῶν ἀρετῶν οὖσῃ, καὶ ὀφθαλμῶν ψυ-
ἐπιτηδείως καθαίρειν ἐχούσῃ. Οὐδὲ

A patriæ præferebant solitudinem, et sparsim versabantur in speluncis arundineti, quod situm est prope mare mortuum. Reliquis autem pecuniis ædificat sacram Lauram, cujus prius meminimus. Præterea autem sanctissimam quoque ejus ecclesiam, quam divinus dedicat Macarius, clavum tenens Dei Ecclesiæ, quæ tunc erat Hierosolymis, qui etiam fuit unus ex pio catalago, qui convenit Nicææ.

IX. Cum in hac ergo spelunca silentium et quietem agere statuisset Chariton, et omnibus per miracula evasisset manifestus, efficit, ut innumerabilis multitudo gentilium et Judæorum sanctum baptismum accipiat, et non illic consistat, sed etiam vitam eligat monasticam. Non solum autem miraculis
B sed etiam vita multos attrahebat. Erat enim mirandum videre, illum tantum, ponere studium ad vitam ex Christo agendam, et delicias quidem existimare continentiam : divitias autem, nihil possidere : humi vero cubationem et in Psalmodiis pernoctationem adeo diligere, ut nihilo melius agi existimaret cum iis, qui vitæ sunt cupidi, si tota nocte dormiant in mollibus stragulis super lectos eburneos : cilicioque sacros ejus premente vibices, magis delectari, quam ii, qui sunt mollibus induti vestibus. Spes enim æternæ beatitudinis ei facile persuadebat omnem ferre laborem. Erat clemens, misericors, hospitalis, mansuetus, quietus, ad quem omnibus facilis patebat aditus, habens sermonem, qui magis lætificabat corda auditorum, quam vinum. Quamobrem instar fluvii universo ad eum con-
C fluente populo, et turbæ multitudine quodammodo civitatem efficiente solitudinem, cum vidisset beatus se ex eo qui hinc oriebatur, tumultu, a sibi grata abduci solitudine, et maxime cum studeret fugere gloriam hominum (sciebat enim eam magnam vim habere ad confundendum animæ ornatum), de omnibus quidem, suis mandat discipulis, ea quæ statui monastico conveniunt, tempus cibi sumendi statuens, quod quidem esi die desinente : et non vesci ad satietatem, sed ventre adhuc postulante cessare : esse autem alimentum panem solum et salem, qui impleat locum condimenti : potum autem aquam, quæ ipsa quoque modice et parce sumatur. Deinde cum de psalmodia mandasset et oratione, tam diurna, quam quæ noctu fieret, jubet
D eos odio habere otium, ut causam multorum malorum : opus autem tradere manibus, quod sacris Psalmis irrigetur. Si qua vero mala cogitatio, veluti quædam zizania, a communi hoste omnium sata fuerit in terra cordis, jejunio et assiduæ orationis ense eam exscindere, ne locum occupet ad producendum acerbum fructum voluptatis. Sic enim impletum iri illud Christi : Hoc genus dæmoniorum nihil aliud expellet, quam jejunium et oratio. Præter ea autem docebat non oportere assidue procedere : silentio vero et quiete gaudere ut plurimum, quæ est mater virtutum, et apte expurgare lemasa oculorum animæ. Neque vero prætermisit

ρομένων, οἳ τῇ τοῦ κόσμου μὲν, ὡς ἄν
ἐπετάττοντο ἀκοσμίᾳ. Θεῷ δὲ καὶ τοῖς
ζῶσιν εὐλαβῶς συνετάττοντο (ἤκουσαν
ου τούτου καὶ ἱεροῦ ῥήματος· Ἀγαθὸν
ἄν ἄρῃ ζυγὸν ἐκ νεότητος αὐτοῦ), καθ-
.ὸνας, εἰς ἔργον αὐτοῖς τὸ κατὰ νοῦν
ι ταῦτε καὶ ἑτέραν ἐκεῖσε κατασκευά-
ὁ θαυμαστὸς οὗτος Χαρίτων, ἥνπερ
Σύρᾳ γλώττῃ Σουκὰν ὀνομάζουσιν.
ἥκεν ἡμῖν κατὰ βραχὺ βαδίζων ὁ λόγος
ιαῖον μὲν τῇ τάξει, πρῶτον δὲ τῇ δυ-
τῷ μεγαλείῳ τοῦ θαύματος. Ἐπεὶ γὰρ
ἄλλου ἐφρόντιζεν ἡσυχίας, μὴ ἀγνοῶν
ρετὴν αὕτη δύναται συντελεῖν σπήλαιόν
ν ἐπί τινος ὄρους, κρημνώδους καὶ
ίμενον, οὐ πόῤῥω δὲ τῆς ἱερᾶς ταύτης
ιτηκὸς, ὅ τὸ Κρεμαστὸν εἰς δεῦρο κα-
μον γὰρ οὐκ ἄλλως εἰ μὴ κλίμακι τῷ
γίνεται), τοῦτο ὁ γενναῖος οἰκεῖ. Χρόνου
ς συχνοῦ, καὶ τοῦτο μὲν γήρᾳ, τοῦτο δὲ
ερροῖς τῆς ἀσκήσεως πόνοις ἐνδεδωκότος
ώματος· καὶ οὐχ οἷόν τε ὄντος ἑαυτῷ
καὶ ὕδωρ μετακομίζειν, αὐτὸς μὴ βου-
ν ἑτέρῳ ἐπιτρέψαι τὴν λειτουργίαν· ἀλλὰ
(sic), δοκεῖν διαφεύγων, τί ποιεῖ; Θεοῦ
ἀδύνατα δυνατὰ ποιεῖν δυναμένου, καὶ
οὐχὶ ῥάβδῳ, ἀλλ' εὐχῇ παταχθεῖσα,
ν οὐκ ἀπειθεῖ λαῷ καὶ ἀνύμῳ, ἀλλὰ
λίαν, καὶ Θεοῦ νόμοις εἴκοντι. Ἐκ μιᾶς
τρου πλευρᾶς ὕδωρ εὐθὺς ἔῤῥυσε ψυ-
καὶ διειδέστατον, ὅ καὶ εἰς δεῦρο μένει,
λῶς ἰώμενον, ἀλλὰ καὶ μαρτύριον ἀκρι-
ν, ἧς εἶχε Χαρίτων πρὸς Θεὸν οἰκειώ-

; Τὴν τῆς ἐκδημίας τοῦ σώματος ἡμέ-
δὲ πρὸς Θεὸν ἐκδημίαν (οὕτω γὰρ εἰ-
ρον), ἐκ θείας ἀποκαλύψεως ἐπὶ θύραις
κὼς, ἅπαντας μὲν ὡς αὐτὸν καλεῖ τοὺς
ων τριῶν σεμνείων ποιμένας ἅμα καὶ
ἅπασιν ὁμοῦ τούτοις εἰς τὴν ἱερὰν
Λαύραν Φαρὰν, ἵνα δὴ τὸ πρῶτον
γώνων ἱδρῶτας ἔσταξεν. Ὥσπερ δέ τινα
ῖς ἀφιεὶς τὰς ἱερὰς αὐτοῦ ἐντολὰς οὐ
ἰ πλοῦτον ἐπίκηρον προξενούσας, ἀλλ'
ρα καλῶν τοῖς τῶν ὁμοίων ἐρῶσιν οὐ-
ρεσθαι δυνατὸν, λόγων οὕτως ἐχόντων
ἄρχεται. Ἐγὼ μὲν, τέκνα, ἤδη πρὸς
μαι καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἐφέστηκεν
Χρὴ οὖν ὑμᾶς ἐπιμέλειαν τῶν οἰκείων
ν, ἕως ἐστὶ καιρὸς, εἰδότας ὅτι μετα-
θάνατον ἰσχὺς οὐδεμία· ἀλλ' ἐκεῖ μὲν
ων ὁ καιρὸς, ἐνταῦθα δὲ τῶν πόνων
ώνων, καὶ ὅτι τῶν παρόντων κἂν τερ-
τὶ ὀφθαλμὸν εὐφραῖνον ἢ φάρυγγα, ἀλλὰ
καὶ εἰς τὸ μὴ ὂν περτίσταται, κἂν τι
ἐπίπονον, καὶ τοῦτο ταχὺ λυομένην ἔχει
ρον τὴν ὀδύνην· τῶν μελλόντων δὲ,
αῖνον αἰώνιον· καὶ τὸ ἄλγυνον ἀεί ποτε

A multi fratres congregarentur, qui mundi quidem, ut ita dixerim, immunditiæ renuntiabant (audiverant enim divinum hoc et sacrum verbum : Bonum homini, quando tulerit jugum a juventute sua, et sederit seorsum), processit ad opus, quod erat ex eorum sententia. Propterea aliam quoque illic ædificat Lauram admirabilis hic Chariton : quam nonnulli quidem lingua Syra Sucam nominant, alii autem voce Græca veterem Lauram appellant.

XII. Sed nobis paulatim procedens venit oratio ab id, quod est ultimum quidem ordine, primum autem virtute et miraculi magnitudine. Nam cum curam gereret quietis et silentii ut nullius alterius rei magis, non ignorans quantum posset conferre ad virtutem, cum rescivisset esse quamdam speluncam in præcipiti quidem et prærupto monte sitam, B sed non longe distantem ab hac sacra Laura, quæ usque in hodiernum diem appellatur Cremastos, id est, pensilis (non enim potest quis ad ipsam accedere, nisi scalis), eam habitat vir ille egregius. Cum autem multum temporis præteriisset, et partim quidem senio, partim autem longis laboribus exercitationis, ei remissum esset corpus : et neque sibi posset ministrare et aquam afferre, ipse nolens alii rursus hoc mandare ministerium, quid facit? Deum rogat, qui, quæ fieri non possunt, facere potest ut fiant : et petra rursus, non virga percussa, sed precatione, aquam emittit, non in obedienti contumacique populo et iniquo, sed valde obedienti, et cedenti Dei legibus. Ex uno enim antri latere protinus scaturiit aqua frigidissima et limpidissima, C quæ manet usque in hodiernum diem, non solam sitim sedans, sed quæ est etiam perfectum testimonium necessitudinis, quam cum Deo habebat Chariton.

XIII. Quid amplius? Cum suum a corpore excessum, vel potius ad Deum accessum (sic enim magis convenit dicere) ex divina revelatione in foribus adesse cognovisset, omnes quidem dictorum trium monasteriorum pastores simul et greges ad se accersit, et simul cum his omnibus venit ad sacram Lauram Pharum dictam, ubi primum distillavit sudores certaminum exercitationis. Tanquam autem quamdam hæreditatem sacrosancta eis relinquens præcepta, quæ non pecunias et momentaneas opes conciliabant, sed ea, quæ ipse amabat, bona iis, D qui similia diligunt, nunquam interitura, sic loqui incipit : Ego quidem, o filii, jam ad Deum contendo, et venit tempus meæ resolutionis. Oportet ergo vos vestrarum animarum curam gerere, dum est tempus, scientes post mortem nullas esse vires pœnitentiæ, sed illic quidem esse tempus remunerationum, hic autem laborum et certaminum : et præsentium quidem, seu sit aliquid jucundum, et quod delectat oculos aut guttur, id cito fluere et redigi ad nihilum : seu molestum et laboriosum, id quoque habere, qui resolvitur et est ad tempus, dolorem : futurorum autem et quod delectat, esse æternum : et quod molestia afficit, semper perma-

nere. Atque primum quidem sit vobis recta et firma fides, nullo labascens periculo: deinde vita quoque sit pura, aut expurgetur. Et ante omnia vobis sit curæ corporis sanctificatio, ut in templa impolluta ad vos accedat et inhabitet, qui est purus, et sanctificatione sua et bono odore animam impleat. Res enim mala est ira, et si quid aliud lædere potest fratrum amorem. A vobis autem omnino retineatur ac foveatur pax et mansuetudo. Quod si inter vos aliquando contigerit offensio, ne sol occidat vobis, a luce adeo remotis ex odio. Sed revocandum est, quam diligentissime fieri poterit, bonum charitatis, utpote quod sine eo non liceat videre Solem, qui percipitur intelligentia. Si mala autem cogitatio in vestris sata sit animis, curæ vobis sit eam cito expellere. Sic enim facilius eam ejicietis. Quo enim magis ea sinitur permanere, eo plus exhibebit negotii, et erit expugnatu difficilior ei, qui adversus illam voluerit decertare. Sint autem vobis arma ad bellum, jejunium, oratio, lacrymæ, memoria mortis et gehennæ, et quod est omnium validissimum et inimicis maxime terribile, beata humilitas: cautioque, ne unquam vos pravæ occupent cogitationes: ac observatio sensuum, et præ cæteris, oculorum et aurium. Hinc enim est illis adversus nos ingressus, et mors, quæ ad nos ingreditur per fenestras.

XIV. Possessionem omnium pretiosissimam novi nil possidere, et hæ sunt veræ divitiæ ei, qui est vere generosus et plane liber, nulla eorum, quæ adsunt, vinctum esse cupiditate. Dimetitur autem divinus Apostolus usum corpori necessarium: Habentes, dicens, alimenta et quibus tegamur, his contenti simus. Res est gravis, elate de se sentire: neque est aliud, quod magis posset evertere. Id autem solet ut plurimum consequi opes recte factorum: et tunc timendum est earum naufragium. Sed stat dexteram porrigens nobis rursus divinus Apostolus, et verbo iis, qui habent aures, magnam præbens securitatem. Qui enim videtur stare, inquit, videat ne cadat. Fratrem judicare, cavendum est pro viribus. Hic est enim fœtus animæ, more Pharisaico alios despicientis, et ejus, qui per aliorum condemnationem se vult justificare. Sed tu, eo dimisso, si judicandi tenearis desiderio, cum te proxime habeas, ne cesses te quotidie judicare et examinare, et quam optime corrigere. Ad petulantiam ac contumeliam propensa res est venter, qui curatur, qui curantem misere remuneratur. Laboribus autem flectitur, et jejunio domatur, et, ut audax equus, ab immodestis arcetur saltationibus. Non est a vobis oblivioni mandanda hospitalitas. Hospitio autem excipientes, pedes quoque humiliter lavate: hoc est enim Christi præceptum: et quod ipse primus fecit, nos jussit facere similiter. Per id enim non solum geritur cura proximi, sed potest etiam curari gravis animæ morbus, nempe

A διαμένον. Πρῶτα μὲν οὖν ὑμῖν τὰ τῆς [illegible]
ὑγιῶς ἐχέτωσαν καὶ βεβαίως, κινδύνῳ μηδ[illegible]
λευόμενα. Ἔπειτα δὲ καὶ ὁ βίος καθαρὸς [illegible]
καθαιρέσθω. Καὶ πρὸ γε πάντων ὁ τοῦ [illegible]
ἁγιασμὸς σπουδαζέσθω, ὥστε ναοῖς ἀμολύν[illegible]
σιν, ἐπιφοιτῆσαι τὸ καθαρὸν ὑμῖν πνεῦμα [illegible]
κῆσαι, καὶ τοῦ ἁγιασμοῦ αὐτοῦ καὶ τῆς [illegible]
ψυχὴν πληρῶσκι. Πονηρὸν ὀργή, καὶ [illegible]
εἴ τι ἄλλο βλάπτειν τὸ φιλάδελφον δύναται [illegible]
ἀλλὰ παντὶ τρόπῳ περιποιείσθω τὸ εἰρηνικ[illegible]
ἥμερον. Εἰ δὲ καὶ συμβαίη ποτὲ ἀλλήλοις [illegible]
σκάνδαλον· μὴ ἐπιδυέτω ὑμῖν ὁ ἥλιος, [illegible]
γῶς ἔχουσιν ἐκ τοῦ μίσους. Ἀλλ' ἀναλ[illegible]
οἷόν τε σπουδαίως τὸ τῆς ἀγάπης καλὸν, [illegible]
τούτου χωρὶς, τὸν νοητὸν ἰδεῖν ἥλιον, [illegible]
γισμοῦ ταῖς ὑμετέραις ἐνσπαρέντος ψυχαῖς [illegible]
B λὲξ ὑμῖν γινέσθω τάχιον αὐτὸν ἐξωθεῖν. Ὅσ[illegible]
εὐχερεστέρῳ πρὸς τὴν ἐκβολὴν χρήσεσθε, [illegible]
ὅσῳπερ ἂν πλέον παραμένειν ἐῶτο, τοσ[illegible]
πλείονα παρέξει τὰ πράγματα καὶ δυσμαχ[illegible]
ἔσται τῷ καταγωνίσασθαι βουλομένῳ. Ὅπλα δὲ [illegible]
ἔστω πρὸς τὸν αὐτοῦ πόλεμον, νηστεία, [illegible]
δάκρυα, μνήμη τε θανάτου καὶ γεέννης, καὶ [illegible]
των ἰσχυρότατόν τε καὶ φοβερώτατον τοῖς ἐχθ[illegible]
ἡ μακαρία ταπείνωσις, ἀσφάλεια δὲ πρὸς [illegible]
δόλως τοῖς τοιούτοις ἀλίσκεσθαι λογισμ[illegible]
σεων φυλακὴ, καὶ πρὸ γε τῶν ἄλλων, [illegible]
καὶ ὤτων. Ἐντεῦθεν γὰρ ἐκείνοις ἡ [illegible]
δος, καὶ ὁ διὰ τῶν θυρίδων εἰσιὼν ἡμῖν [illegible]

ΙΔ'. Κτῆμα πάντων τιμιώτατον οἶδα τὴν [illegible]
καὶ τοῦτο πλοῦτος τῷ εὐγενεῖ ὄντως [illegible]
C ἐλευθέρῳ, τὸ μηδεμιᾷ δεδέσθαι τῶν [illegible]
θυμίᾳ. Ἐπιμετρεῖ μέντοι τὴν [illegible]
ματι χρείαν ὁ θεῖος Ἀπόστολος [illegible]
διατροφὰς καὶ σκεπάσματα τ[illegible]
μεθα· δεινὸν ὑψηλοφροσύνη καὶ ὡς [illegible]
αἱρεῖν δυνάμενον, ἢ πέφυκε μὲν [illegible]
πλούτῳ κατορθωμάτων ἕπεσθαι, εἶτα [illegible]
του χαλεπὸν ἐκεινη ναυάγιον. Ἀλλ' [illegible]
ἡμῖν ὑποτείνων ὁ θεῖος πάλιν Ἀπόστολος, [illegible]
ῥήματι πολλὴν παρέχων τοῖς ὦτα ἔχουσι τὴν [illegible]
λειαν. Ὁ γὰρ δοκῶν ἑστάναι, φησὶ, βλεπέτω [illegible]
πέσῃ. Τὸ κρίνειν τὸν ἀδελφὸν, εὐλαβητέον [illegible]
δύναμις· γέννημα γὰρ τοῦτο ψυχῆς ὑπερηφ[illegible]
ἐχούσης, καὶ φαρισαϊκῶς καὶ δικαιοῦν [illegible]
τῆς τοῦ πλησίον κατακρίσεως βουλομένου. Ἀλλ' [illegible]
D τούτου ἀποστὰς, εἴ σοι φίλον κρίνειν, [illegible]
σεαυτὸν ἔχων, μὴ διαλίποις ὅσαι ἡμέραι κρίνων [illegible]
ἀνακρίνων, καὶ ὡς ἄριστα διορθούμενος. Πρόχειρ[illegible]
εἰς ὕβριν γαστὴρ, καὶ τὸν θεραπευτὴν ἀθλίων [illegible]
μένη· πόνοις δὲ κάμπτεται καὶ νηστείᾳ δα[illegible]
ται, καὶ ὡς θρασὺς ἵππος, τῶν ἀτάκτων ἐξ[illegible]
ακιρτημάτων. Τῆς φιλοξενίας ὑμῖν οὐκ ἐπιλη[illegible]
ξενίζοντες δὲ, καὶ τοὺς πόδας μετριοπαθῶς [illegible]
τοῦτο γὰρ ἐντολὴ Χριστοῦ, καὶ πρῶτος αὐτὸς [illegible]
σας, ἡμῖν ἔχεσθαι τοῦ ὁμοίου παρεκελεύσατο. [illegible]
γὰρ οὐ θεραπευτικὸν τοῦ πλησίον μόνον, ἀλλὰ [illegible]
τὸ χαλεπὸν νόσημα τῆς ψυχῆς τὴν οἴησιν, [illegible]
ἄλλο τι θεραπεύειν δυνάμενον. Πολλὰ μὲν καὶ [illegible]

ου τῆς ἁμαρτίας καθάρσια, ὁ Ποιητής καὶ
:ῶν ἡμετέρων ἐξεῦρε ψυχῶν, οἷον, δάκρυα,
ιτα, συντριβὴν καρδίας, νηστείαν, προσευ,
μευνίαν, καὶ εἴ τι ἄλλο φάρμακον τῆς φιλαδ
δεικται μετανοίας. Ἀλλ' ἐπίπονα καὶ κα
ταῦτα, κἂν πολλὴν παρέχωσι τὴν ὠφέλειαν.
οἶδα πάνυ μὲν ἄπονον, πάνυ δὲ καθᾶραι ῥύ
ῆς ἰσχυρότατον. Τί τοῦτό ἐστι; Τὸ ἀφιέναι
ίσασι τὸ ἁμάρτημα. Ὅπερ οὐ τῷ θεῷ μό
ον ἐστὶ, καὶ λύσιν ἀπ' ἐκείνου τῶν ἡμετέ
ρδεύει κακῶν, ἀλλὰ καὶ τιμωρίας πολλάκις
ρον ἅπτεται τοῦ ἡμαρτηκότος, καὶ δοῦλον
θέρου τῷ συνεγνωκότι ποιεῖ ᾗ δοκεῖ καὶ
αθεν, Συγγνώμη, λέγουσι, τιμωρίας κρείτ-

κῦτα καὶ πολλὰ ἄλλα τοιαῦτα τοῖς φοιτηταῖς
ἐπευξάμενός τε ψυχῆς σωτηρίαν, καὶ εὐ
αὐτοὺς, οὐδεμίαν νόσου λαβὼν αἴσθησιν,
γήσας τι τῶν μορίων τοῦ σώματος, ἀναπε
:ινι τῶν σκιμπόδων ἀνῆκε μὲν τοὺς πόδας,
: τὴν μακαρίαν ψυχὴν, χαίρουσι χαίρουσαν
θοῖς αὐτὴν παραδοὺς ἀγγέλοις, χερσί τε
ὥσπερ εἰκὸς ἦν, τῷ τάφῳ παραπεμφθεὶς,
ἄληκτον μεταβαίνει ζωὴν, ἔνθα ἀπέδρα
ύπη καὶ στεναγμός· ἔνθα πρόσωπον πρὸς
ν, τοῖς καθαροῖς τὴν καρδίαν, ἡ τῆς θείας
ἐμφάνεια γίνεται· ἔνθα παράκλησις καὶ
, τοῖς τῷ καλῷ προσιδρώσασιν ἀμπελῶνι,
ἐπίπονὸν καὶ τραχεῖαν τῆς ἀρετῆς ὁδεύ-
ἣν ἀλλὰ τοιοῦτον μὲν ἔσχε Χαρίτων τὸ τῆς
λος, οὐκ ἄδηλον δὲ, οὐδὲ πρὸ τοῦ θανάτου
ρὶ τούτου προγνούς τε καὶ προφθεγξάμενος,
δη καὶ φθάσαντες ἐγνωρίσαμεν· ἀλλὰ καὶ
οῦ, καὶ τοῦ μέλλοντος ἐκταράττειν σάλου
ησίας προμυηθεὶς ἀκριβέστατα,

τα τοίνυν, ἀγαπητοὶ, τῶν ἐκείνου πράξεων
ιάτων, χρόνον τε καὶ λήθην ἠδυνήθη δια
:αῦτα φιλοκάλοις ὑμῶν ἀκοαῖς παραδεδώ-
οὐδὲ γὰρ ὀλίγον τὸ μεταξὺ τῆς Αὐρηλιαλ
λείας καὶ μέχρι τήμερον τοῦ χρόνου διά-
Ἐπεὶ καὶ παρ' οὐδενὸς οὐδὲν ἐγγράφως
ῆν ἡμεῖς παρελάβομεν, ἐκ τοῦ σπανίζειν
χρόνον, οὐ μοναχῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ Χρι-
ἁπλῶς καὶ τῷ φωτὶ σημειωθέντων τῆς
ως, πρὸς δὲ καὶ αὐτῶν τῶν ὄντων κλονου-
ιθεκάστην τοῖς διωγμοῖς. Ἐκεῖνα δὲ εἰσιν,
ἷς ἐνταῦθα τὴν μνήμην ἐποιησάμεθα, ἃ
ἄνδρες καὶ φιλαλήθεις, παῖς παρὰ πατρὸς
δάνων, σωματικοῦτε, φημὶ, καὶ πνευματικοῦ
αὶ ἡμῶν διεσώσαντο· εἰς δόξαν Πατρὸς
καὶ ἁγίου Πνεύματος, τῆς μιᾶς καὶ ὁμοου-
τητος, ᾗ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμή τε καὶ
σις νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους
ῶν αἰώνων. Ἀμήν.

A nimia de se persuasio. Atque multas quidem etiam alias peccati sordium expiationes invenit Creator et Salvator nostrarum animarum, utpote lacrymas, gemitus, cordis contritionem, jejunium, precationem, humi cubationem, et si quod est aliud medicamentum benignæ pœnitentiæ. Sed difficilia sunt hæc et laboriosa, etiamsi multam præbeant utilitatem. Unum autem novi, quod est admodum quidem expers laboris, ad purgandas autem animæ sordes est validissimum. Quid hoc est? Iis qui delinquunt, peccata dimittere. Quod quidem non est solum Deo gratum, et nostrorum malorum ab eo exorat solutionem, sed etiam supplicio sæpe vehementius attingit eum, qui peccavit, et pro libero facit servum ei, qui ignovit: quomodo etiam videtur, externis dicentibus: Et venia supplicio potentior.

B XV. Cum hæc et multa alia ejusmodi dixisset discipulis, et precatus esset salutem animæ, et eis benedixisset, nullum autem accepisset morbi sensum, neque partium corporis ullum sensisset dolorem, in quodam lecto accumbens, remisit quidem pedes, emisit autem beatam quoque animam, lætantibus lætam eam tradens angelis; manibusque sanctis, ut par erat, mandatus sepulturæ, transit ad vitam, quæ nunquam desinit. Quo in loco aufugit dolor, molestia et gemitus. Quo in loco facie ad faciem iis, qui sunt mundo corde, cernitur divina Trinitas. Quo in loco est lætitia et exsultatio ineffabilis. Quo in loco est consolatio et requies iis, qui in pulchra sudaverunt vinea, et ingressi sunt laboriosum et asperum iter virtutis. Sed talem quidem habuit vitæ exitum Chariton, non qui ante mortem nihil præscivisset, aut prædixisset, sicut prius diximus: sed de ea, et de tempestate, quæ erat vexatura Ecclesias, accuratissime significasset.

C

XVI. Quæcunque ergo, o dilecti, ex illius factis et miraculis, tempus et oblivionem potuerunt effugere, ea studiosis vestris auribus tradidimus. Neque enim intervallum modicum inter Aureliani imperium et hoc tempus intercedit. Nos enim a nullo scriptis quidquam mandatum accepimus ex hoc, quod eo tempore essent pauci non solum monachi, sed etiam omnino Christiani, et qui essent signati luce cognitionis: ii autem, qui erant, agitabantur quotidianis persecutionibus. Illa autem sunt, quorum hic fecimus mentionem, quæ viri pii et veritatis amatores, filius a patre accipiens, corporali, inquam, et spiritali, conservarunt ad nostra usque tempora: ad gloriam Patris, et Filii et Spiritus sancti, unius et ejusdem essentiæ Divinitatis: quam decet omnis gloria, honor, et adoratio nunc, et in sæcula sæculorum. Amen.

D

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ[1]

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΠΜΩΝ

ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΤΟΥ ΑΝΑΧΩΡΗΤΟΥ.

—

VITA ET CONVERSATIO

SANCTI PATRIS NOSTRI

CYRIACI ANACHORETÆ.

(Septembris die 29. — Græce et Latine in *Analectis* Montfauconii, ex interpretatione domni Antonii Pouget, [illegible]nachi Benedictini Congregationis Sancti Mauri.)

—

Benedicentes te, inquit Deus Abrahæ, *benedicam ; et maledicentes te maledicam :* non eos solum, qui virtutem exercent, hinc remunerans ; sed ad eos etiam qui ipsos laudant, trajiciens benedictionem. Hinc fit, ut oporteat beati hujus Cyriaci pro virtute certamina et sudores, non solum ferventissime audire, admirari et laudare ; verum etiam ad eum pro viribus imitandum excitari, et ad similem zelum accingi : ut non solum benedictionem consequamur propterea quod laudaverimus ; sed et simus cum eo coronarum participes, et præmiorum socii.

Quem tulit quidem quæ est in Græcia, Corinthus : parentibus autem nomen erat, patri quidem Joannes, qui etiam presbyter ecclesiæ quæ est Corinthi, ordinatus fuerat : matri vero Eudoxia. (1) Tempus ejus ortus fuit finis imperii Theodosii, junioris scilicet. Sancto autem avunculus erat Petrus Corinthiorum episcopus. Qui Petrus, beatum Cyriacum in Lectoris gradum ejusdem ecclesiæ in tenera adhuc cooptat ætate.

Ille autem divinis deditus Scripturis, easque assidue percurrens, noctesque in eis totas et dies versans, apud se mirabatur, uti Deus (ab initio) propter salutem humani generis omnia dispensaverit : utque eos qui sibi in unaquaque genera-

A « Τοὺς εὐλογοῦντάς σε, φησὶ πρὸς τὸν Ἀβρ[illegible] Θεὸς, εὐλογήσω, καὶ τοὺς καταρωμένους [illegible]μαι· » οὐ τοὺς ἀρετὴν μετιόντας μόνον [illegible]μειβόμενος, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἐπαινοῦντας [illegible] τὴν εὐλογίαν διαβιβάζων. Ἔνθεν τοι χρῆ [illegible] ἀρετῆς τοῦ μακαρίου τούτου Κυριακοῦ [illegible] καὶ τοὺς ἱδρῶτας, οὐ θερμότατα μόνον [illegible] θαυμάζειν καὶ ἀποδέχεσθαι, ἀλλὰ καὶ [illegible] ὅση δύναμις διανίστασθαι, καὶ πρὸς [illegible] ἀποδύεσθαι ζῆλον· ὥστε μὴ εὐλογίας [illegible] τὴν αποδοχὴν ἀξιοῦσθαι, ἀλλὰ καὶ [illegible] τοὺς στεφάνους αὐτῷ καὶ κοινω[illegible] βείων.

Ὃν ἤνεγκε μὲν ἡ πρὸς τῇ Ἑλλ[illegible] ὄνομα δὲ τοῖς τεκοῦσι, τῷ μὲν [illegible] καὶ πρεσβύτερος τῆς ἐν Κορίνθῳ [illegible]
B ροτόνητο, τῇ δὲ μητρὶ Εὐδοξία. Ὁ δὲ [illegible] τῆς γενέσεως τὸ τέλος ἦν τῆς βασιλείας [illegible]σίου [Θεοδοσίῳ [2]], δηλαδὴ τοῦ νέου [illegible] Καὶ θεῖος δὲ ἦν πρὸς [τῆς [2]] μητρὸς τῷ [illegible] Πέτρος ὁ Κορινθίων ἐπίσκοπος. Οὗτος [illegible] Πέτρος τὸν μακάριον Κυριακὸν εἰς τὸν [illegible] γνώστου βαθμὸν τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας, ἐν [illegible] καταλέγει τῇ ἡλικίᾳ.

Ὁ δὲ ταῖς θείαις Γραφαῖς προσκείμενος, [illegible] τας συνεχῶς ἐπιὼν, καὶ νύκτας αὐταῖς [illegible] ἡμέρας συνὼν, ἐθαύμαζεν ἐφ' ἑαυτοῦ, ὅπως [illegible] τὴν ἀρχὴν ὁ Θεὸς ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ [illegible] [ἀνθρωπίνου [1]] γένους, ᾠκονόμησε πάντα, [illegible]

(1) Ex duobus MSS. Codicibus bibliothecæ Colb. quorum primus hoc numero 772 indigitatur ; secundus vero hunc habet præfixum numerum 1891. Quæ vero in textu his clauduntur notis [ ] apud eum tantum Codicem leguntur, cujus nota in margine apponitur. Quæ autem in interpretatione Latina his notis [ ] includuntur, apud Surium desiderantur.

(2) Theodosius junior fine vitæ functus est an. 450, IV Kal. Aug. ex Baronio et aliis. V[illegible]
C duobus ante annis natum fuisse Cyriacum, [illegible] constat quod annus vitæ ipsius 18 conju[illegible] infra cum 9 imperii Leonis magni anno, q[illegible] Christi 465. Unde 1 Cyriaci annus, est [illegible] idque saltem ante diem 5 Martii. Ea quipp[illegible] anno 478, Cyriacus jam 27 inchoaverat [illegible] inf.

monasterium, jam ab illo prope sanctam civitatem Sion constructum, hyemasset, majoris secessus desiderio premitur; utque ipsam nanciscceretur solitudinem, illicque consisteret, omne ponebat studium.

Cum de divino itaque Euthymio ab omnibus fere doceretur (eum enim virtus ubique indicabat), vehementer capiebatur amore ejus conveniendi. Itaque magnum Eustorgium obnixe rogat, ut ejus dignatus precibus cum pace dimitteretur.

Quod cum nactus fuisset, ad Lauram mirabilis Euthymii accedens, hospitio excipitur a quodam Anatolio presbytero, et Olympio monacho, fratribus quidem genere, patria autem Corinthiis: cumque multos dies apud eos degisset, deinde etiam magnum vidit Euthymium, et beatæ illæ manus sacrum ejus caput tetigerunt: una et eum monastico induentes habitu, una et in eum uberiorem vocantes Spiritus operationem.

Eum tamen hoc in loco manere non sivit Euthymius, propter ætatem: valde enim cavebat imberbium et adolescentum in sua Laura conversationes, ne ad turpes cogitationes reliquis Fratribus offendiculo essent. Sed cum magnus jam Theoctistus, ad Jesum, quem desiderabat, excessisset, ipse Cyriacum ad sanctum Gerasimum juxta Jordanem mittit. Cum ergo divinum revera munus Cyriacum Gerasimus accepisset, et ea illum ætate vidisset, cœnobii ministeriis ipsum destinavit. Sic autem in eo admirabilis ille degebat, ligna findens, aquam comportans, alimenta Fratribus parans, et coquinæ officiis inserviens. Sed quamvis ita se haberet, et in tantis laboribus et fatigationibus totum diem transigeret, in divinis colloquiis et oratione pernoctabat; ferventiusque rursus et acrius post opus manuum sacros hymnos incipiebat: et ut paucis dicam, vitam anachoreticam, in cœnobio et tam multis negotiis, per omnia exhibebat, pane solum et aqua, idque secundo quoque die altus.

His inductus est Gerasimus, ut eum valde diligeret, et sic vita delectabatur adolescentis, deque illius moribus, et amore in res spirituales, adeo ipsi compertum erat, ut in diebus jejuniorum eum in Rubæ solitudinem assumeret, illicque, socium laborum et spiritualis ascensus haberet.

Hic etiam mirabilis Euthymius versari dicebatur, et singulis Dominicis divina illis sacramenta impertire, donec dies Palmarum advenisset.

Interim brevi elapso tempore, pulchro itinere ad

A ἁγίας πόλεως Σιὼν περιφανεῖ μονασ[illegible] χειμάσαντα τὸν Κυριακὸν πλείονος ἡσυχ[illegible] αἱρεῖ· καὶ ὥστε τὴν ἔρημον αὐτὴν κατ[illegible] τῇδε οἰκῆσαι, σπουδὴν ἐτίθετο πᾶσαν.

Τὰ κατὰ τὸν θεῖον τοιγαροῦν Εὐθ[illegible] πάντων σχεδὸν διδασκόμενος, [ἡ ἀρετὴ γὰ[illegible] ἐμήνυε πανταχοῦ] ἔρωτι δεινῶς τῆς τοῦ [illegible] συντυχίας ἡλίσκετο· καὶ δεῖται ὡς δυνατ[illegible] γάλου Εὐστοργίου, εὐχῆς ἀξιωθέντα τῆς [illegible] μετ' εἰρήνης ἀπολυθῆναι.

Τούτου δὴ ἄρα γενομένου, τῇ τοῦ θεομακ[illegible] θυμίου Λαύρᾳ διαβαλὼν, Ἀνατολίῳ τῷ [illegible] τέρῳ, καὶ Ὀλυμπίῳ μοναχῷ, ἀδελφοῖς μὲν [illegible] Κορινθίοις δὲ τὴν πατρίδα, ξενίζεται· καὶ [illegible] παρ' αὐτοῖς ἡμέρας διαγαγὼν, εἶτα καὶ τὸν [illegible] Εὐθύμιον ἐθεάσατο, καὶ αἱ μακάριαι χεῖρες [illegible] τῆς ἱερᾶς αὐτοῦ ἥψαντο κεφαλῆς, ὁμοῦ [illegible] μοναχικὸν ἔνδυμα περιβαλλόμεναι τοῦτον [illegible] ὁμοῦ δὲ καὶ δαψιλεστέραν ἐπ' αὐτὸν [illegible] Πνεύματος τὴν ἐνέργειαν.

Μεῖναι μέντοι ὅμως ὁ Εὐθύμιος τοῦτο [illegible] οὐκ εἴασε, διὰ τὴν ἡλικίαν· πάνυ γὰρ [illegible] τὰς τῶν ἀγενείων καὶ μειρακίων [illegible] Λαύρᾳ διατριβὰς, ὅπως μὴ σκάνδαλόν τι [illegible] σμοὺς ἀτόπους τῶν ἀδελφῶν τοῖς [illegible] ἄρχοιεν· ἀλλὰ τοῦ μεγάλου ἤδη θεασ[illegible] τὸν ποθούμενον ἐκδημήσαντος Ἰησοῦ, [illegible] Κυριακὸν πρὸς τὸν ἐν ἁγίοις Γεράσιμον, [illegible] Ἰορδάνην ἐκπέμπει. Τὸ θεῖον τοίνυν [illegible] θῶς ὁ Γεράσιμος δεξάμενος τὸν Κυ[illegible] κίας οὕτως ἔχοντα ἰδὼν, ὑπηρετεῖν [illegible] αὐτὸν ἐν τῷ κοινοβίῳ. Διῆγε μὲν [illegible] αὐτῷ οὕτος, ξύλα τε διακλῶν, κα[illegible] ζων, ταοφήν τε τοῖς ἀδελφοῖς ἑτοιμ[illegible] τὰ τοῦ μαγειρείου διακονούμενος, [illegible] ἔχω καὶ κόποις τηλικούτοις καὶ [illegible] ρεύων, ἐν τῇ πρὸς τὸν Θεὸν ὁμιλίᾳ [illegible] τὰς νύκτας ἀνήλισκε, καὶ θερμότερον [illegible] ἀκμαιότερον μετὰ τὸ τῆς χειρὸς ἔργον, [illegible] ὕμνων ἀπήρχετο· καὶ συνελόντα φάναι, [illegible] τοσούτοις, ἐπεδείκνυτο διὰ πάντων, ἔρῳ [illegible]

Ἐκ τούτων ὑπερφιλῆσαί τε αὐτὸν ὁ Γε[illegible] προήχθη, καὶ οὕτω τῇ τοῦ νεωτέρου ἥδετο [illegible] καὶ τοιαύτην ἐπὶ τοῖς ἐκείνου τρόποις καὶ [illegible] τὰ πνευματικὰ ἔρωτι τὴν πληροφορίαν εἶχε, [illegible] καὶ παραλαμβάνειν αὐτὸν ἐν ταῖς τῶν νη[illegible] ἡμέραις εἰς τὴν ἔρημον τοῦ Ῥουβᾶ, καὶ [illegible] ἔχειν τῶν ἐκεῖ καμάτων καὶ τῆς πνευματικῆς [illegible] βάσεως.

Ἐνταῦθα καὶ ὁ θαυμαστὸς Εὐθύμιος [illegible] ἐλέγετο, καὶ μεταδιδόναι τῶν θείων αὐτοῖς [illegible] ρίων Κυριακῆς ἑκάστης, ἕως ἡ τῶν Βαΐ[illegible] κοιτο,

Βραχέος δὲ ὑποῤῥεύσαντος μεταξὺ χρόνου,

(4) Theoctistus migravit ad Dominum anno vitæ S. Euthymii 90 (ineunte) die 3 Sept. initio 5 indictionis, ut habetur in Vita S. E[illegible] nempe anno Christi 466.

πρὸς τὸν Θεὸν πορείαν ὁ μέγας Εὐ-
τὴν ἱερὰν ἐκείνου ψυχὴν ὁ Γεράσι-
ων προπεμπομένην, καὶ λαμπρῶς
οῦσαν, ὅθεν ἐκέκλητο. Αὐτίκα τοίνυν
Κυριακὸν, ἄνεισί τε εἰς τὴν αὐτοῦ
ίγιον [τῷ ἁγίῳ *minus bene*] τούτου
ούσαις, αἰδοῖ τῇ προσηκούσῃ θάπτει,
ἐνταῦθα τελέσας, ἀναστρέφει πάλιν.
ῆς ἐν Παλαιστίνῃ τοῦ Κυριακοῦ
καὶ ὁ θαυμαστὸν Γεράσιμος τελευ-
ς τὸν κοινὸν Δεσπότην, καὶ οὗτος
ίαν, πέμπτῃ Μαρτίου μηνὸς ἱστα-
δὲ καὶ εἰκοστοῦ ὁ Κυριακὸς ἥπτετο
ρήσας ἐκεῖθεν, εἰς τὴν τοῦ Εὐθυ-
κετο· εἰσδεχθεὶς μέντοι ὑπὸ Ἠλιοῦ·
κάδε αὐτῆς προηγεῖτο, κελλίον τ
ήφει, καὶ τῆς ποθουμένης ἀφθόνως
ας· θερμοτάτην εἰσενεγκάμενος τὴν
τὴν λαύραν εἰς κοινόβιον μετασκευ-

A Deum abiit magnus Euthymius (5), cujus sacram animam Gerasimus videt ab angelis deduci, et splendida ad cœlos unde vocatus fuerat, ascendere. Statim igitur assumpto Cyriaco, ascendit in ejus Lauram, et sanctum ejus corpus gratis manibus, cum ea qua par est reverentia sepelit, omnibusque ex more peractis, iterum revertitur.

Nono autem Cyriaci in Palæstinam adventus anno, mirabilis quoque Gerasimus vitam finivit, et ad communem Dominum æque migravit, quinto mensis Martii. Septimum autem et vicesimum annum Cyriacus jam attigerat; inde itaque recedens, venit in Euthymii Lauram, susceptusque est ab Elia (6), (is enim tunc temporis eidem præerat, cellulaque B ab ipso accepta, optata quiete abunde fruebatur) vehementissimo incensus studio, ut Laura in cœnobium mutaretur (7).

ν αὐτῇ Θωμᾶς, ἥδιστα τοὺς ὑπὲρ
ιενος πόνους, καὶ πολλὴν ὅσην τῆς
ίμενος τὴν φιλοσοφίαν. Τούτῳ συν-
τὸν τοῦ πνεύματος σύνδεσμον, καὶ
ῇ καὶ τοῖς τρόποις ἑπόμενος, εἰς
τὴν ἐγυμνάζετο, καὶ τὸν ἐκείνου
αὶ πρὸς τὴν ὁμοίαν παρεσκευάζετο

Erat autem in ea quidam Thomas, qui pro virtute labores lubentissime suscipiebat, et maximam animi philosophiam exhibebat. Huic Cyriacus vinculo spiritus conjunctus est, ejusque institutum et mores sectatus, ad perfectiorem virtutem se exercebat, illiusque vitam æmulabatur, et ad ejus imitationem se comparabat.

Θωμᾶς, καὶ εἰς Ἀλεξάνδρειαν ὑπὸ
φθη τοῦ διακόνου, ἐφ' ᾧ πρὸς τὴν
ίκοδομὴν ὠνήσαιτο ἀναλώματα· τὰ
ν Εὐθυμίου καὶ Θεοκτίστου μονα-
ν τῶν ὀνομάτων μόνων τηνικαῦτα
ζετο· κοινὴν τὴν ἀγωγὴν ἔχοντα
αὶ ὑφ' ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ ποιμένι
ε καὶ ποιμαινόμενα, ροῦ μεγάλου

Hic ergo Thomas, Alexandriam a Phido diacono missus est, ut necessaria ad cœnobii constructionem emeret. Patrum namque Euthymii et Theoctisti monasteria, id temporis, penes solum nomen C diversa esse agnoscebantur : commune namque habebant institutum, communemque vitæ rationem sectabantur, et ab uno eodemque pastore regebantur et administrabantur (8), (ut magnus Eu-

ıthymius ex hac vita migravit in- Sabbati, die 20. Janu. anno 473 a Cyrillo conscripta), cum vixisset ; insuper mensibus. Natus quippe consulatu (hoc est anno 377), Augustum, ut initio ejusdem Vitæ t V Idus Aug. ; nam hac die, qua ıntem imperatorem incensum esse nempe 378, nondum elapsus erat I. mii ortu, ut ibidem asseritur. Non ıem Maium, ut existimavit eruditus ıbrochius tom. III Maii pag. XXII, a quod in ejusdem Vita legerit, mii 52 Juvenalem Patriarcham, 7. (quæ anno Christi 428 convenit) clesiam dedicasse. Verum in textu ıliciter habetur, *anno* 52, sed, *circa* τὰ τὸν πεντηκοστὸν δεύτερον, etc. ısdem Vitæ S. Euthymii loco, sup. ıcludere possumus. S. Euthymium mensem Maium, verum etiam post n natum fuisse. Ait enim idem 54 vitæ Euthymii, τῷ Σπευτηκοστῷ primam œcumenicam Synodum (quæ cœpta est 22 Junii ann. 431). cœptus erat annus 55.
ıto Euthymio moriente suæ Lauræ usdem Euthymii Vita.
thymius jam moriturus, Eliæ sibi

in Lauræ præfecturam successuro significat voluntatem Dei esse, ut Laura in cœnobium mutaretur, idque brevi post tempore futurum. Ex ejusdem Vita.

(8) Theoctisto defuncto anno 466, Euthymius Pater (ut in ejus Vita legitur) ipsius Lauræ suffecit Marim Therebonis avunculum, quo post duos annos demortuo, in ejus locum Euthymius Longinum præfectum constituit anno 468. In fine autem ejusdem Vitæ, Euthymius vita excedens anno 473, (quo Longinus in Theoctisti Laura quintum agebat præfecturæ annum) Lauræ suæ Eliam præficit, qui Cyriacum excepit supra pag. 107. Itaque eodem D tempore, Longinus Lauræ beati Theoctisti. Elias Lauræ Sancti Euthymii præerat. Ab uno itaque et eodem hic regi et administrari dicuntur (ut videtur) Euthymii et Theoctisti monasteria, quod una mente, unanimique consensu administrarentur. Simile quidquam legitur in Vita Sancti Benedicti Biscopi Abbatis Vuiremuthensis primi, tomo II : Act. SS. Ord. S. Bened. p. 1005, n. 7, et seqq. Hic nempe Benedictus eodem tempore Uvirensi Monasterio Sancti Petri Easteruvinum. Girwiensi Sancti Pauli Ceolfridum Abbates constituit, *ea duntaxat ratione, ut una utriusque loci pax et concordia, eadem perpetua familiaritas conservaretur et gratia.* Non desunt etiam alia exempla, quibus idem comprobari potest.

thymius successoribus suis jusserat). Sed et divinus Thomas (9), (cum præsentem explesset vitam) in æterno habitaculo receptus, et justorum cœtui adnumeratus fuerat.

Duodecim autem post ejus decessum advenientibus annis, Longinus etiam, monasterii Theoctisti præfectus, vita functus est. Cui cum Paulus in monasterii præfecturam successisset, Terebon Agarenus, qui sacris olim Euthymii manibus baptizatus fuerat, cum esset ipse quoque jam morti vicinus, magnas ambobus monasteriis reliquerat facultates.

Cum autem Paulus in tractandis pecuniis injustius esset versatus, et in exsequendis mandatis se gessisset iniquius, ipsumque Terebonis corpus cum pecuniis abstulisset, seditio inter monasteria excitatur, et seditionem etiam divisio consequitur: adeo ut Paulus prædia quæ Euthymii Lauræ adjecta fuerant, muro cinxerit, vallum ipsis circumjecerit, et turrim superstruxerit : quin etiam diversorium publicum a Laura Sucæ emerit prope turrem Davidicam, et id etiam Euthymii Lauræ attribuerit.

Beatus ergo Cyriacus, Fratrum divisione offensus; quod quos sol insimul semper videt, amor, non virtutis, neque solitudinis, sed pecuniæ disjunxisset : illinc recedit, et in Sucæ Lauram venit (10). Cumque longo tempore in ea esset versatus, et quatuor his ministeriis, nempe panis ac reliqui Fratum victus cura, infirmorum curatione, hospitum exceptione, Lauræ administratione, diversis annis esset perfunctus (11) : et Fratrum omnium conscientias suæ patientiæ testes invenisset, atque humilitatis, nec non reliquæ perfectionis quam divini Canones a sacerdotibus exigunt, quadragesimo ætatis anno ad presbyteratus honorem provehitur. Sacrorum autem vasorum custodia, et Ecclesiæ cura, decem et octo annos (12) fidei ejus credita est.

Hæc quoque de Cyriaco dicuntur : quod tot annorum spatio, non modo sol non occiderit super ejus iracundiam, sed ne minime omnium ira commotus fuerit, neque eum viderit dies comedentem : quodque divinorum hymnorum tempus Fratribus significans, non prius umquam pulsatione cessaverit quin pura et immaculata lingua totum immaculatum (id est Psalmum, *Beati immaculati in via*) percurrisset.

Septimo autem et septuagesimo ætatis suæ anno (13), tradita sacra supellectili, cujus custodia sibi credita fuerat, ad eremum Natupha secedit, se-

A τοῦτο Εὐθυμίου τοῖς μετ' αὐτὸν ἐντειλαμένου. [illegible]
εἶχε μὲν ἤδη καὶ τὸν θεῖον Θωμᾶν, ἡ ἐκεῖθεν [illegible]
κατοικία· τὸν ἐνταῦθα διανύσαντα βίον· [illegible]
τῶν δικαίων καὶ οὗτος χορῷ συνηρίθμητο.

Δώδεκα δὲ μετὰ τὴν τελευτὴν περιελθόντων [illegible]
τῶν, Λογγῖνος ὁ τῆς τοῦ Θεοκτίστου μονῆς [illegible]
μενος τελευτᾷ καὶ οὗτος τὸν βίον. Καὶ Παῦ[illegible]
τῆς μονῆς προστασίαν ἐκδεξαμένου, Τερ[illegible]
Ἀγαρηνός, ὃς ταῖς ἱεραῖς πάλαι τοῦ Εὐθυμί[illegible]
σὶν ἐβαπτίσατο, πρὸς τῇ τελευτῇ καὶ αὐτ[illegible]
πολλήν τινα τοῖν μοναστηρίοιν ἀμφοῖν οὐσία[illegible]
λελοίπει.

Τοῦ Παύλου δὲ ἀδικώτερόν τε περὶ τὰ χρήμ[illegible]
ἐκείνον ἀνομώτερον περὶ τὰς ἐντολὰς πρ[illegible]
τος, καὶ αὐτὸν τὸν τοῦ Τερέβωνος νεκρὸν μ[illegible]
B χρημάτων ἀφελομένου, στάσις μεταξὺ τῶν [illegible]
ρίων ἐγείρεται· καὶ τῇ στάσει, καὶ διαίρεσ[illegible]
λουθεῖ, ὡς ἀποτειχίσαι τε τὸν Παῦλον τὰ [illegible]
θέντα τῇ τοῦ Εὐθυμίου λαύρᾳ χωρίς, καὶ [illegible]
αὐτοῖς περιβαλεῖν, καὶ πύργον ἐποικοδομ[illegible]
ἀλλὰ μὴν καὶ πανδοχεῖον ἀπὸ τῆς τοῦ [illegible]
λαύρας πλησίον τοῦ Δαυϊδείου πύργου ὠνήσ[illegible]
καὶ τῇ τοῦ Εὐθυμίου καὶ αὐτὸ ἀποτίμησ[illegible]

Ὁ τοίνυν μακάριος Κυριακὸς ἐπὶ τῇ διαι[illegible]
τῶν ἀδελφῶν προσοχθίσας, ὅπως οὐκ ἐπ[illegible]
[ταυτῷ] ἥλιος εἰς ἀεὶ ἑώρα· ἔρως οὐκ ἐκεῖ[illegible]
ἡσυχίας, ἀλλὰ χρημάτων ἄρτι διέστη, ἀπ[illegible]
τε ἐκεῖθεν, καὶ εἰς τὴν τοῦ Σουκᾶ λαύρ[illegible]
Συχνὸν τοίνυν ἐν αὐτῇ διατρίψας χρόνο[illegible]
σαρας ταύτας διακονίας, τήν τῶν ἀρρω[illegible]
C λοιπῆς διαίτης τῶν ἀδελφῶν πρόνοια[illegible]
νοσούντων ἐπιμέλειαν] τὴν ὑποδοχὴν τῶν [illegible]
τῆς λαύρας οἰκονομίαν ἐν διαφόροις ἔτε[illegible]
σας, καὶ τὰς τῶν ἀδελφῶν ἁπάντων [illegible]
μάρτυρας τῆς οἰκείας ὑπομονῆς καὶ τῆς [illegible]
σεως εὑρηκώς, τῆς τε ἄλλης ἀκριβείας ἣν [illegible]
κανόνες τοὺς ἱερεῖς ἀπαιτοῦσιν, ἐν ἔτει [illegible]
στῷ τῆς ἡλικίας, εἰς τὴν τοῦ πρεσβυτέρου [illegible]
ἀνάγεται. Τήν γε μὴν τῶν κειμηλίων τῶν [illegible]
φυλακὴν, καὶ τὴν τῆς Ἐκκλησίας ἐπιμέλεια[illegible]
δέκα πρὸς τοῖς ὀκτὼ ἔτεσιν ἐπιστεύθη.

Λέγεται μέντοι περὶ Κυριακοῦ καὶ ταῦτα, ὡς [illegible]
ὅλους τοὺς τοσούτους χρόνους, οὐ μόνον οὐκ [illegible]
ἐπιδύσειεν ὁ ἥλιος τῷ ἐκείνου παροργισμῷ, [illegible]
οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ὅλως ὀργισθείη, οὐδὲ ἐσθίοντα [illegible]
τον ἡ ἡμέρα ἴδοι· καὶ ὡς οὐ πρότερον πρ[illegible]
D καιρὸν τοῖς ἀδελφοῖς τῶν θείων ὕμνων σημ[illegible]
τοῦ κρούματος παύσαιτο, ἕως ὅλον τῇ καθα[illegible]
ἀμώμῳ γλώσσᾳ διέλθοι τὸν ἄμωμον.

Ἑβδόμῳ μέντοι πρὸς τοῖς ἑβδομήκοντα [illegible]
αὐτοῦ ἡλικίας, τὰ κειμήλια ὧν τὴν φυλακὴ[illegible]
στευτο παραδοὺς, ὁ μὲν ἐπὶ τὴν τοῦ Νατουφ[illegible]

(9) Thomas vitam explet anno 474, forte uno aut altero mense post obitum Gerasimi.

(10) Cyriacus in Lauram Sucæ se contulit, anno 484 exeunte.

(11) Nempe incompletis, videlicet ab exeunte 484 ad inchoatum 488.

(12) Ab *anno* 506 *ad* 5 2 4.

(13) Cyriacus mansit in laura Sucæ 3 [illegible] infra, hoc est, ab exeunte 484 ad 524 inch[illegible] vitæ 76 expletum, et inchoatum 77. In N[illegible] mansit 5 annis.

ɔεῖ· τῷ δὲ ἄρα καὶ μαθητὴς, εἶπετο.
ιοι τοίνυν τροφῆς, καὶ οὐκ ἔχοντες ὅθεν
ɛεως ἀνάγκην παραμυθήσονται· οὐδὲ γὰρ
:λάγρια κατὰ τὴν ἔρημον πεφύκει· ταῦτα
τούτοις ἐστίασις ἦν, εὔχεται ὁ θεῖος
:ῷ Θεῷ, τροφὴν αὐτοῖς ἐκ τῶν ἐνταῦθα
λλῶν [σκιλῶν]· δαψιλῶς γὰρ τούτων ἡ
ἰ ἀφθόνως εἶχε. Καὶ πρὸς τὸν μαθητὴν
:. Συνάγαγε, φησὶ, τέκνον ἐκ τουτωνὶ
ῶν [σκιλῶν 1], καὶ ἅλας ἐπιβαλὼν αὐτοῖς,
ψησον· καὶ εὐλογητὸς ὁ Θεὸς, ὅτι ἔσται
αὐτῶν χορτασθῆναι.

μὲν τῷ μαθητῇ ἐπισκήπτει, Θεὸς δὲ τῆς
θεν ἐπήκοος ἦν, ὁ καὶ ὕδωρ ἐκ πέτρας
αὶ τὴν πολλὴν ἐκείνην τῆς Μερρᾶς [Με-
ιρίαν εἰς ἀνάλογον ἀμείψας γλυκύτητα.
σκίλλαι, τῆς ἐμφύτου καὶ αὕται πικρίας
καὶ εἰς τέσσαρας ἐξ ἐκείνου χρόνους
: μακαρίοις ἐγένοντο [ἐγίνοντο 1]. Ἀλλ',
ατελείψει Κύριος τοὺς ὁσίους αὐτοῦ, »
:ῷ ἱερῷ Δαυὶδ ἐνταῦθα εἰρήσεται. Ἀνὴρ
ὁ τῆς κώμης Θεκωῶν [Θεκόων 1], παρὰ
ἐρήμῳ θρέμματα νεμόντων πυθομενος
ὸν Κυριακὸν, ἄρτους θερμοὺς ἐπὶ τὸν
ὄνων 1] ἐνθέμενος ἥκει· καὶ παρ' αὐτῷ
ὸν φόρτον, ἀπιὼν ᾤχετο· καὶ τούτοις
τοῦ λοιποῦ σὺν τῷ μαθητῇ διέζη. Ἀλλὰ
μαθητὴς τὸν συνήθη τρόπον τὰς ὀκίλλας
ἡ ἐπιτραπὲν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ μακαρίου
ἔθετο δεῖπνον. Εἶτα τὴν αὐτῶν πικρίαν
ντι, καὶ ἡ δύναμις αὐτῷ μετὰ τῆς φωνῆς
εἰ ὡσεὶ νεκρὸς ἔκειτο. Συμβαλὼν τοίνυν
υριακὸς τῆς συμφορᾶς τὴν αἰτίαν, καὶ
προσευχὴν ὑπὲρ τοῦ μαθητοῦ διάρας,
οῦτον, καὶ τῶν θείων αὐτῷ μεταδους
ἠπίως ἀναλαμβάνει.

ὲ ὕστερον ἐπιλιπόντων αὐτοῖς [αὐτοὺς 2]
, [χαλεπωτάτῳ λιμῷ συνείχοντο πάλιν.
] ὁ μακάριος οὗτος τὸν μαθητὴν σκίλλας
ῖπνον παρασκευάσαι προτρέπεται. Ὁ δὲ
ὴν ἐξεργασάμενος, καὶ ταύτην προθεὶς,
δοίκει χρήσασθαι. Εἰσῄει γὰρ αὐτὸν ἡ
α πικρία· καὶ ὅπως φαγόντα, οὐ τὸ φθέγ-
ον, ἀλλὰ καὶ τὸ κινεῖσθαί αὐτὸν ἐπέλιπεν.
τος μέν τοι τοῦ Κυριακοῦ, καὶ τὸν τοῦ
:ύπον ἐπιβαλόντος, εἶτα καὶ ἀψαμένου
ειμένων καὶ πρώτου φαγόντος, ἀναθαρ-
ὁ μαθητὴς, εὐθὺς ἥπτετο· καὶ ἔφαγόν τε
ἱκανως ἀνεκτήσαντο.

: τῆς ἐν τῷ Νατουφᾷ τούτῳ διατριβῆς
όνος· καί τινός μὲν υἱὸς τῶν ἐν τῇ Θεκωῶν
] πονηρῷ συνείχετο πνεύματι· καὶ δυσφό-
καὶ χαλεπῶς. Τὰ περὶ τοῦ θείου δὲ Κυ-
θὼν ἕκαστα ὁ πατὴρ, παρ' αὐτόν τε ἄγει
, καὶ θερμῶς ἐδεῖτο, ἀμῦναι τῷ παιδὶ
ιάμνοντι. Ὁ δὲ καὶ ἀμφοτέρους οἰκτείρας,
:οῦ πάθους, τὸν δὲ τῆς ἐπὶ τῷ παιδὶ

A quente discipulo. Cum itaque cibo destituti essent, nec haberent unde naturæ necessitatem solarentur (in illa quippe eremo ne melagria quidem nascebantur, quæ certe eis ad convivium sufficissent); Deum rogat divinus Cyriacus, ut cibum ipsis ex illic exstantibus scillis impertiret; iis enim abundabat illa solitudo. Conversusque ad discipulum, Collige, inquit, fili, ex his scillis, et salem illis aspergens, coque in olla: et, Benedictus Deus, quoniam ex illis nobis vesci licebit.

Hæc ille quidem discipulo mandat. Deus autem cœlitus preces audivit, qui et aquam ex petra scaturire fecit, et maximam illam Maræ amaritudinem in congruam dulcedinem commutavit. Scillæ namque innatam amaritudinem deposuere, et exinde per quadriennium beatis illis in cibo fuere. Sed illud, *Non derelinquet Dominus sanctos suos*, opportune a sacro David, hic dicitur. Vir enim quidam ex vico Thecoorum, cum ex iis, qui in eremo pecora pascebant, de Cyriaco audivisset, panibus calidis asino impositis accedit, et onere apud eum deposito, abiit, hisque in reliquum Cyriacus cum discipulo vitam traduxit. Tuncque discipulus, coctis de more scillis, non jussus a beato Cyriaco eas in cœnam apposuit. Deinde cum earum non ferret amaritudinem, una cum voce vires ejus exstinctæ sunt, et tamquam mortuus jacebat. Cum itaque divinus Cyriacus infortunii causam intellexisset, et manus ad orandum pro discipulo sustutisset, ipsum erexit; divinaque illi impertiens sacramenta, sanum protinus reddidit, et benigne a timore recreavit.

Post paulo autem deficientibus panibus, gravissima rursus fame premebantur. Beatus autem ille discipulum iterum ex scillis cœnam parare jubet. Ille vero cum cibum paratum apposuisset, eo tamen uti verebatur. Venerat enim ei in mentem præcedens amaritudo, et quemadmodum cum comedisset, non modo vox, verum etiam motus eum defecisset. Cyriacus autem data benedictione, signoque crucis efformato, ex appositis sumpsit, et prior comedit; [discipulus vero resumpta fiducia ex cibo accepit,] amboque jucunde comederunt, et abunde refecti sunt.

Quintus jam explebatur annus (14), ex quo in Natupha isto versabatur: et cujusdam filius ex vico Thecoorum maligno spiritu correptus tenebatur, graviterque ac moleste agebatur. Cum autem de divino Cyriaco singula didicisset pater, filium ad eum adducit, vehementerque rogat ut male laboranti filio opem ferat. Ille autem utriusque misertus, hujus quidem, morbi, illius vero,

μυστηρίων, ὑγιῆ τε ἀποκαθίστησιν αὐτίκα, καὶ

doloris, et inconsolabilis super filio ægritudinis, preces pro adolescentulo adhibet, crucisque unctum oleo amara illa liberat insania.

Cum igitur per multos jam pervasisset miraculum, innumerabilis ad eum confluebat multitudo, quietem ejus et orationem interrumpentes.

Hæc vitens præclarus Cyriacus, in interiorem Rubæ solitudinem transit (16). Et quinque in ea transigens annos, radices melagriorum, et arundinum summos ramos in cibos admittebat : eaque amplum illi erant opsonium, nihil quoad voluptatem divitum mensæ cedens.

Sed divinorum Cyriaci charismatum efficacia, hanc quoque solitudinem, advenientium multitudine, civitatem efficiebat. Omnes enim quos vel malus vexabat spiritus, vel alius premebat morbus, prompto et alacri animo, ad virum tamquam ad exploratam sanationem accurrebant : et nemo illinc revertebatur vacuus. Verum accedentium multitudinem iterum pertæsus divinus Cyriacus, in eam se confert solitudinis partem, in qua anachoretarum nullus neque manserat, neque pertransierat aliquando. Nominabatur locus ab accolis Susacim (17) ; in quo et Sucæ et Novæ Lauræ ambo fluvii, eorum quos novimus maximi et profundissimi, conjunguntur et confluunt. Feruntur autem ii esse de quibus Christo dictum est a Davide : *Tu siccasti fluvios Etham.* Sed plane inviam hanc solitudinem aditu omnino facilem hominibus reddebat quam in eum habebant fides, seu potius divinarum illius gratiarum copia ; quæ et fidem ferventius excitabat, st in desiderium pias inducebat animas. Cum enim Cyriacus septem illic annos transegisset, (quando quæ ingruebat [pestis] omnia circumcirca [affligebat, multosque de medio tollere non intermittebat) timentes qui erant Lauræ Sucæ, in inviam hanc solitudinem ascendunt, rogantque et obsecrant Cyriacum, ut iterum ad Lauram revertatur ; quo saltem efficacissimum adversus [pestem] remedium habeant, illius adventum.

Illos itaque miserata bona illa et clemens anima iterum in Lauram descendit (18). Cumque ad beati Charitonis cellulam quintum exegisset annum, strenuissime eos qui cum Origene sentiebant, expugnabat. Tunc quoque admirabilis Cyrillus, qui a magni Euthymii ad beati Sabæ Lauram accesserat ut Joannem Silentiarium episcopum videret, fit ei minister litterarum ad beatum hunc Cyriacum. Litteræ autem bellum adversus sanctam civitatem suscitatum significabant, eumque obsecrabant, ut Deum impensius oraret, ut qui in Nova Laura cum Nonno et Leontio ex Origenis dogmatis so-

A λύπης καὶ τῆς ἀπαρακλήτου βαρυθμίας (15), εὐχήν τε τῷ νεανίσκῳ ἐπιλέγει, καὶ τῷ [τοῦ] σταυροῦ χρίσας ἐλαίῳ, τῆς πικρᾶς ἐκείνης ἀπαλλάττει μανίας.

Τοῦ θαύματος τοίνυν εἰς πολλοὺς ἤδη διοφοιτήσαντος, μυρίον παρ' αὐτὸν πλῆθος συνέῤῥεον, τὴν ἡσυχίαν αὐτῷ καὶ τὴν προσευχὴν ἐπικόπτοντες.

Ταῦτα ὁ γενναῖος Κυριακὸς ἐκκλίνων ἐπὶ τὴν ἐνδοτέρω [ἐνδοτέραν 1] τοῦ Ῥουβᾶ ἔρημον διαβαίνει. Καὶ πέντε παρ' αὐτῇ διαγαγὼν ἔτη, ῥίζας τε μελαγρίων καὶ ἀκρέμονας [ἄκρεμόνας 2] καλάμων προσίετο · καὶ ταῦτα ὄψον τε ἱκανὸν αὐτῷ ἦσαν, καὶ οὐδὲν εἰς ἡδονὴν τῆς τῶν πλουσίων τραπέζης ἀπολειπόμενον.

B Ἀλλ' ἡ τῶν χαρισμάτων τοῦ Κυριακοῦ τῶν θείων ἐνέργεια, πόλιν καὶ τὴν ἔρημον ταύτην τῷ πλήθει τῶν ἐπιδημούντων ἐποίει. Καὶ πάντες οἷς εἴτε πονηρὸν ἐνοχλοίη πνεῦμα, εἴτε νόσος ἑτέρα πιέζοι, πρόθυμοι πρὸς τὸν ἄνδρα ὥσπερ ἂν εἰς ὁμολογουμένην ἴασιν ἔτρεχον · καὶ κενὸς ἐκεῖθεν οὐδεὶς ἐπανήεσαν. Δυσχεραίνων δὲ τῷ πλήθει τῶν προσιόντων καὶ αὖθις ὁ θεῖος Κυριακὸς, εἰς τοῦτο τῆς ἐρήμου φοιτᾷ. ἐν ᾧ τῶν ἀναχωρητῶν οὐδὲ εἰς οὔτε μείνας ἦν, οὔτε διελθὼν πώποτε · ὁ τόπος δὲ ἄρα Σουσακεὶμ [Σουσακεὶμ 2] τοῖς ἐγχωρίοις ὠνόμαστο. Καὶ ἐν αὐτῷ, ὅ τε τῆς νέας λαύρας καὶ ὁ τῆς τοῦ Σουκᾶ οἱ ποταμοὶ ἄμφω συμβάλλουσι, βαθύτατοι ὧν ἴσμεν καὶ μέγιστοι ῥέοντες. Καὶ τούτους εἶναι, περὶ ὧν πρὸς τὸν Χριστὸν εἴρηται τῷ Δαυΐδ, Σὺ ἐξήρανας ποταμοὺς Ἠθὰμ, λέγεται. Ἀλλ' εὐχερῆ πάντως ἀνθρώποις καὶ ῥᾳδίαν καὶ τὴν ἄβατον δήπου ταύτην C ἔρημον ἡ περὶ τὸν ἄνδρα πίστις ἐποίει · μᾶλλον δὲ ἡ τῶν ἐκείνου θείων χαρίτων ἀφθονία · ἣ καὶ τὴν πίστιν θερμότερον ἀνεκίνει, καὶ τὰς εὐσεβεῖς ψυχὰς εἰς πόθον ἐπήδετο. Ἑπτὰ γὰρ ἐνταῦθα ἔτη τοῦ Κυριακοῦ διαγαγόντος, ἐπειδὴ λοιμὸς ἐπιστήσας τότε κακῶς τὰ πέριξ πάντα ἐποίει, καὶ πολλοὺς ἀναιρῶν οὐκ ἀνίει [ἀνῆκε 2], δείσαντες οἱ τῆς τοῦ Σουκᾶ λαύρας, ἐπιβαίνουσι καὶ τῆς ἀβάτου ταύτης ἐρήμου · καὶ δέονται τοῦ Κυριακοῦ, καὶ τούτων ἐκλιπαροῦσι, τῇ λαύρᾳ καὶ αὖθις ἐπιδημῆσαι · ὅπως τοῦτό γ' οὖν [γοῦν] ἀνυσιμώτατον κατὰ τοῦ λοιμοῦ φάρμακον ἔχοιεν, τὴν ἐκείνου ἐπιδημίαν.

Ἔλεον τοίνυν αὐτῶν [αὐτὸν] ἡ ἀγαθὴ καὶ φιλάνθρωπος ἐκείνη λαβοῦσα ψυχὴ κάτεισί τε εἰς τὴν λαύραν πάλιν · καὶ πρὸς τῷ τοῦ μακαρίου Χαρίτω D νος κελλίῳ πέμπτον διατελέσας ἐνιαυτὸν, ἀνδρειότατα τοὺς τὰ Ὠριγένους φρονοῦντας κατηγωνίζετο. Τοῦ μὲν δὴ καὶ ὁ θαυμάσιος Κύριλλος, ἀπὸ τῆς τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου λαύρας, τῇ τοῦ μακαρίου Σάββα [Σάββα *et ita deinceps*] παραλαβὼν, ἐφ' ᾧ τὸν ἡσυχαστὴν ἐπίσκοπον Ἰωάννην ἴδοι, ὑπηρέτης αὐτῷ γραμμάτων πρὸς τὸν μακάριον τοῦτον Κυριακὸν γίνεται. Τὰ δὲ γράμματα τόν τε κατὰ τὴν ἁγίαν πόλιν ἀναῤῥιπισθέντα ἐδήλου πόλεμον, καὶ ἱκέτευον

(15) *Lege* βαρυθυμίας, παραμυθίας *male.*
(16) Anno 529.
(17) Venit in Susacim ann. 534. ubi manet 7 annos.
(18) Anno 541.

ὖν ὁ θεῖος Κυριακὸς, καὶ ὁμιλίᾳ τοι-
ήμασιν ἡδονῆς τὴν ἐκείνου ψυχὴν
τέλυσεν ἐν εἰρήνῃ. Ἐπειδὴ δὲ ὅ τε
νόμων ἀκριβὴς φύλαξ αἰσχίστῳ τέ-
ν ἀπέῤῥηξε Νόννος, ἥ τε ἰσχὺς αὐτῶν
· καὶ ὁ πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους ἐλώφησε
κατ' ἀλλήλων [καταλλήλων 2] ἐκεῖνοι
τοὺς κινδύνους ἐκίνησαν · καὶ πολλοὶ
ρίτωνος φοιτῶντες σπηλαίῳ, οὐκ ὀλί-
Κυριακῷ παρεῖχον τὴν ὄχλησιν, τὴν
κράττοντες, ἐπὶ τὸν Σουσακὶμ [τοῦ
sic et infra] ἀναχωρεῖ πάλιν, ἕνατον
οστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας ἀνύων. Ἐκεί-
γδοον ἐν αὐτῷ διαμεμενηκότος χρόνον,
τοτε τὸν Κύριλλον πόθος τῆς τοῦ Κυ-
;. Καὶ εἰς τὴν λαύραν ἐλθὼν τοῦ
ὶν τούτου μαθητὴν Ἰωάννην παραλα-
σακὶμ ἄμφω καταλαμβάνουσιν · οὐκ
ενήκοντα σταδίους τῆς λαύρας ἀπ-
ν πλησίον ἐγένοντο ἤδη, λέων αὐτοῖς
ος καὶ φοβερώτατος ἰδεῖν ὑπαντήσας,
τὸν Κύριλλον, ὥσπερ εἰκὸς, καὶ εἰς
Οὕτω τοίνυν ὁ μαθητὴς Ἰωάννης
ρα ἰδὼν, Μὴ δέδιθι, ἔφη. Καὶ ὁ λέων,
ἔγιον αὐτοὺς ἀπιόντας ἔγνω, ὑπεῖξέ τε
ς, καὶ αὐτοὶ κακῶν ἀπαθεῖς διῆλθον.
ρὰ κεφαλὴ ἐκείνη θεασαμένη, ὑπερ-
α, καὶ ἡδὺ αὐτοὺς καὶ οἰκεῖον ἰδοῦσα,
εὖ μάλα καὶ χαριέντως, Ἰδοὺ, φησὶ,
οβιώτης μοι [μου 1] Κύριλλος. Εἶτα
καὶ παιδιᾶς ὁ μαθητὴς Ἰωάννης ·
εἶπεν, ὁ λέων, Πάτερ, δεινῶς ἐφό-
ιλὸν ἀπέδειξε φανερῶς. Ἡ δὲ ἱλαρὰ
Σὺ δὲ ἀλλὰ μὴ φοβοῦ, εἶπε, τέκνον · ὁ
ὶτος ἐνταῦθά μοι παραμένει φύλαξ
λαχάνων · καὶ οὔτε θηρίῳ εἰσφοιτᾷν
ινὶ, οὐδὲ ἀγρίου αἰγὸς ἔφοδον, οἶμαι,
ὶεν, ἐγρηγορότος τοῦ φύλακος.
ὶ περὶ τῶν κατὰ τὴν ἔρημον Πατέρων
ταύτῃ διανεστήρας, καὶ κινητικώτα-
ἀρετὴν, αὐτοῖς ἔρωτα ἐμβαλὼν, τρά-
θησιν. Ἐνταῦθα ὁ λέων ἐφίσταται. Ὁ
μὲν ἄρτον τε τῇ χειρὶ ὀρίγει, καὶ εἰς
σι τῶν λαχάνων. Πρὸς δὲ τοὺς συγκα-
, Ἀγαθόν γε, ὦ τέκνα, εἶπε, τοῦ
κέκτημαι. Οὔτε γὰρ ἄρκτος ἐνταῦθα,
ιλο τι, ἀλλ' οὐδὲ λῃστὴς, οὐδὲ βάρβα-
ποιοῦσι τὸν ἀγρὸν ἐπιτίθεται. Κολάζει
ndice 2 deletum est καὶ] αὐτοὺς δεινῶς
ὁ λέων.
ὖν ὅλην παρ' αὐτῷ ἡμέραν διαγαγοῦσι,
πκαλίας ἐκείνης καὶ τῆς ἐκκεχυμένης
σι αὐτοῦ χάριτος ἀπολαύσασιν, εὐλο-
ὴν ἑξῆς μεταδίδωσι, καὶ ἐν εἰρήνῃ ἀπο-
λέων ὑπεῖξέ τε αὐτοῖς αὖθις, καὶ ὑπ-
ς [ἥκοντας 2, εἴκουσι 1], καὶ τῆς ἐπὶ
οντες εἶχοντο.

A Divinus itaque Cyriacus, cum hujusmodi colloquio et narrationibus ita illius animam voluptate complesset, in pace dimisit. Quando autem, et ipse legum Origenis diligens custos, Nonnus, turpissimo exitu vitam abrupit, fractæque fuerunt omnes eorum vires; et cessavit bellum adversus orthodoxos; et illi inter sese prælia cierunt et pericula; multique in Charitonis spelæum ventitantes, non parvam divino Cyriaco molestiam exhibebant, ejus silentium et quietem interturbantes; ad Susacim rursum recedit (20) cum nonum jam et nonagesimum ætatis annum expleret. Cum autem ille octo in eo mansisset annos, Cyrillum aliquando incessit desiderium conveniendi Cyriaci. In lauram itaque Sucæ veniens, ac hujus
B discipulum Joannem assumens, ambo Susacim perveniunt, qui locus non minus quam nonaginta stadia aberat a laura. Cum autem adventarent et prope jam essent, leo ipsis magnitudine maximus, visuque terribilissimus, occurrens, Cyrillum, ut consentaneum est, conturbavit, et in metum conjecit. Cum igitur discipulus Joannes ita affectum virum vidisset: Ne metue, inquit. Leo autem, ut eos ad sanctum euntes agnovit, via cessit protinus, et ipsi malorum immunes pertransierunt. Hos cum sacrum illud caput aspexisset, supramodum statim gaudio oblectatus est, eosque blande ac benevole intuens, seniliter bene plane ac venuste, Ecce, inquit, concœnobita meus (21) Cyrillus. Deinde nonnihil quoque joci admiscens discipulus Joannes: Sed eum, inquit, Pater, mirum
C in modum leo terruit, manifestoque pavore perculit. Hilaris autem illa anima: At tu, noli timere, inquit, fili: Leo enim iste hic mihi manet, diligens custos olerum, qui nullam feram ingredi sinit: quapropter nec agrestis capreæ incursum, ut puto, timuerint olera, hoc vigilante custode.

Deinde cum multa de Patribus, qui in eremo degebant, narrasset, ac sic eis animos excitasset, acerrimumque, erga virtutem videlicet, amorem incussisset, mensam apponit. Hic leo supervenit. Ille autem bestiæ panem manu porrigit, et ad olerum custodiam remittit. Ad accumbentes autem: Habeo, ait, o filii, bonum agri custodem. Neque enim hic ursus, neque alia quæpiam fera,
D sed neque prædo, neque barbarus eos qui agrum pertranseunt invadit. Illos namque acriter ulciscitur ac perimit leo.

Cum igitur totum apud eum diem transegissent, ac doctrina illa et diffusa in ejus labiis gratia fructi essent, benedictionem imposterum impertit, ac in pace dimittit. Leo autem eis rursus cessit, et blanditus est; sicque ad propria læti remearunt.

:e 546 vel ineunte 547.

(21) Cyrillus in eodem quo Cyriacus manserat

Sanctus autem hic Cyriacus adhuc in Susacim permanens, cum aquam ex fontibus non haberet (quo cum ipse uteretur, tum etiam olera rigaret), eam quæ in petrarum concavitatibus congregabatur exhauriens, æstate illa ad meridiem irrigabat, nec amplius sitire sinebat. Tempore enim autumni tempestas ipsa ea satis abundeque irrigabat. Cum autem magna siccitas aliquando per æstatem contigisset, et quæ sunt in petris concavitates ne vestigium quidem haberent aquæ, ille, oculis in cœlum sublatis, petit a Deo aquam. Et ecce repentina quædam nubes super caput condensata erupit in pluviam, ejusque hydrias et petrarum concava omnia implevit : eaque et sancti usui, et olerum irrigationi diu multumque suffecit. Hic illud mihi venit in mentem, quod, etsi narrationi de sancto non cohæret, non mediocrem tamen, si dicatur, afferet utilitatem.

A Ὁ δὲ ἅγιος οὗτος Κυριακὸς τῷ Σουσακὶμ ἔτι παραμένων, ἐπειδὴ ὕδωρ αὐτῷ ἐκ πηγῶν οὐ παρῆν (ὥστε ὁμοῦ μὲν αὐτὸν χρῆσθαι, ὁμοῦ δὲ καὶ τὰ λάχανα ὑρδειν), τὸ ἐν τοῖς τῶν πετρῶν κοιλώμασιν ἐπισυναγόμενον ἐξαντλῶν, ἐπότιζέ τε θέρους αὐτὰ κατὰ μεσημβρίαν, καὶ οὐκέτι διψᾷν συνεχώρει. Τὸν γὰρ περὶ τὸ μετόπωρον χρόνον, ἤρδεν αὐτὰ ἱκανῶς ἡ ὥρα. Αὐχμοῦ δέ ποτε κατὰ θέρος πολλοῦ γεγονότος, καὶ αὐτῶν τῶν ἐν ταῖς πέτραις κοιλωμάτων οὐδὲ ἴχνος ἐχόντων ὕδατος, τὰ ὄμματα ἐκεῖνος εἰς οὐρανοὺς ἀνασχὼν, αἰτεῖ παρὰ τοῦ Θεοῦ ὕδωρ· Καὶ ἀθρόον τι νέφος ὑπὲρ κεφαλῆς παχυνθὲν, εἰς ὑετὸν ἐῤῥάγη· καὶ τὰς ὑδρίας αὐτοῦ, καὶ τὰ κοῖλα τῶν πετρῶν ἐπλήρωσε πάντα· καὶ τῇ τε τοῦ ὁσίου χρείᾳ, τῇ τε τῶν λαχάνων ἀρδείᾳ, μέχρι πολλοῦ τρῦτο ἐπήρκεσεν. Ἐκεῖνο δέ με [*in codice* 2 *deletum est* με] γενόμενον ἐνταῦθα εἰσέρχεται, ὅπερ εἰ καὶ μὴ τῆς τοῦ ἁγίου ἔχεται διηγήσεως, ἀλλ' οὐ μετρίαν οἴσει λεχθὲν καὶ αὐτὸ τὴν ὠφέλειαν.

B

In solitudinem aliquando venienti hujus sancti discipulo, una cum condiscipulo Paramono, apparet circa myricas agrestes, stans quoddam hominis idolon. Illi, id quod cernebatur ex anachoretis unum esse existimantes (multi enim id temporis solitudinem hanc habitabant), ad eum statim sunt conversi. Cumque jam prope adessent, et nusquam esset quod apparuerat, illi contra, malum arbitrantes esse spiritum, apprecati sunt, et precationi, Amen, subjungentes, huc et illuc spectant, et spelæum quoddam ipsis subterraneum apparet. Quod signum rursus dexterum judicantes, et quemdam Dei servum esse, eum qui apparuerat, ac in illud se occuluisse, atque in eo delitescere putantes, rogant ut benedictionem ipsis impertiat et pacem.

Παριόντι κατὰ τὴν ἔρημον τῷ μαθητῇ πατε τοῦ ἁγίου τούτου μετὰ [καὶ 2] τοῦ συμφοιτητοῦ Παραμόνου, ἐπιφαίνεταί τι περὶ μυρίκῃ ἀγρίᾳ ἑστὼς, ἀνθρώπου εἴδωλον. Οἱ δὲ, τῶν ἀναχωρητῶν [ἀναχωριτῶν 1] ἕνα τὸ φαινόμενον οἰηθέντες (πολλοὶ γὰρ τὴν ἔρημον ταύτην τὸ τηνικαῦτα ᾤκουν) πρὸς αὐτὸν εὐθέως ἐτράποντο. Ἐπεὶ δὲ πλησίον ἦσαν ἤδη καὶ τὸ φανὲν οὐδαμοῦ, ἔμπαλιν ἐκεῖνοι πονηρὸν πνεῦμα νομίσαντες εἶναι, προσηύξαντο· καὶ τῇ εὐχῇ τὸ, Ἀμὴν, ἐπειπόντες, ὁρῶσι τῇδε κἀκεῖσε· καὶ σπήλαιόν τι αὐτοῖς ὑπόγεων ὑποφαίνεται. Ὅπερ σημεῖον αὖθις κρίναντες δεξιὸν, καί τινα δοῦλον τοῦ Θεοῦ τὸν φανέντα εἶναι, καὶ εἰς αὐτὸ κατεδῦναι ὑπολαβόντες, εὐλογίας αὐτοῖς μεταδοῦναι καὶ εἰρήνης ἠξίουν.

C

Tandem aliquando vox intrinsecus sonuit ex spelæo, dicens : Quid me vultis ? sum etenim femina. Sed, Quo proficiscimini ? rogavit. Ad anachoretam, inquiunt, Cyriacum. Sed dic nobis, qui vocere, et qua ratione hic es, et quamobrem huc accessisti ? Illa vero, Nunc quidem abite, inquit ; redeuntibus autem rursus, dicam. Cum ergo illi impensius instarent, et ne tantillum quidem se abscessuros dicerent, ni prius quæ beatam illam spectabant, audiissent : Nomen quidem mihi est Maria, inquit ; cum autem essem psaltria, scio me multis scandali occasionem præbuisse. Deum itaque rogavi, eumque suppliciter obsecravi, ut a mali laqueis liberarer. Aliquando autem corde contrita, et anima divino igne succensa, in sanctum Siloe descendi : cumque hoc vas aqua implessem (quod apud me adhuc manet, lupinis in sporta acceptis, huc accessi. Nihil autem horum usque in hodiernum diem est diminutum. Sed neque ex illo tempore hominem vidi : neque

Ὀψὲ γοῦν ποτε φωνὴ ἔνδοθεν ὑπηχήθη [ἐπηχήθη 1] ἐκ τοῦ σπηλαίου· Τί θέλετε ἐπ' ἐμοῦ; Γυνὴ γάρ εἰμι. Ἀλλὰ, Ποῦ πορεύεσθε; ἤρετο. Οἱ δὲ. Πρὸς τὸν ἀναχωρητὴν, ἔφησαν. Κυριακόν. Ἀλλ' εἰπὲ ἡμῖν, ἥτις καλῇ, καὶ ὅπως ἐνταῦθα εἶ, καὶ ἐφ' ᾧ παραγέγοτπς. Ἡ δὲ, Νῦν μὲν ἀπάγετε, ἔφη ἐπανήκουσι δὲ αὖθις, ἐρῶ. Ὡς οὖν ἐπέκειντο πλέον οὗτοι, καὶ οὐκέτι [οὐκ ἔτι 1] οὐδὲ ἐπιστήσεσθαι μικρὸν ἔλεγον μὴ πρότερον τὰ κατὰ τὴν μακαρίαν ἐκείνην ἀκούσαντες, Ὄνομα μὲν ἐγὼ Μαρία· γενομένη δὲ ψάλτρια, ἔφη, πολλοῖς οἶδα σκανδάλου πρόφασιν παρασχοῦσα. Ἐδεόμην τοίνυν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἱκέτευον αὐτὸν, ῥυσθῆναί με τῶν τοῦ πονηροῦ παγίδων. Καί ποτε τὴν καρδίαν συντριβεῖσα, καὶ πυρὶ θείῳ τὴν ψυχὴν διαθερμανθεῖσα, εἰς τὸ ἅγιον Σιλωὰμ κατῆλθον· καὶ τὸ σκεῦος τοῦτο πλήσασα ὕδατος (ὅ παρ' ἐμοὶ καὶ εἰς ἔτι μένει), καὶ θέρμια ἐν τῇ σπυρίδι λαβοῦσα, ἐνταῦθα παραγενόμην. Καὶ τούτων οὐδὲν εἰς δεῦρο ἠλαττονήθη. Ἀλλ' οὐδὲ ἄνθρωπον ἐξ ἐκείνου εἶδον, οὐδὲ εἰς ὁμιλίαν

D

cœnobio, sed nunquam cum illo. Ideo minus bene vertisse videtur interpres apud Surium : *Neu in cœnobio sodalis.*

religione maxime orthodoxus. Cum itaque in corporis infirmitatem incidisset, naturæ debitum exsolvens, spiritum ipsi Jesu quem desiderabat commisit (23). Et nunc est in quiete justorum, in splendore angelorum, ea videns quæ semper desiderabat, et totum sanctæ Trinitatis fulgorem in se recipiens : in ipso Christo Domino nostro, cum quo Patri principii experti, et sanctifico vivificoque Spiritui gloria, imperium, honor et adoratio nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

(23) Anno 557.

A πον, τὸ σέβας ὀρθοδοξότατος. Ἀσθενείᾳ τοίνυν σώματος περιπεσὼν, καὶ τὸ τῆς φύσεως ἀποτίσας χρέος, τὸ πνεῦμα τῷ ποθουμένῳ Ἰησοῦ παρατίθεται. Καὶ νῦν ἐστιν ἐν τῇ ἀναπαύσει τῶν δικαίων· ἐν τῇ λαμπρότητι τῶν ἀγγέλων, ἅπερ εἰς ἀεὶ ἐπόθει ὁρῶν, καὶ ὅλην τῆς ἁγίας. Τριάδος τὴν ἔλλαμψιν εἰσδεχόμενος· ἐν αὐτῷ Χριστῷ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ τῷ ἀνάρχῳ Πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ καὶ προσκύνησις νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· Ἀμήν.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΗΟΛΙΤΕΙΑ

ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΑΡΜΕΝΙΑΣ.

—

VITA ET CONVERSATIO ET MARTYRIUM

SANCTI MARTYRIS GREGORII

MAGNÆ ARMENIÆ.

(Textus Græcus nunc primum prodit ex duobus codicibus mss. Paris. n. 1489 et 1492 notatis ; Latine edidit Surius ad diem 30 Septembris.)

—

I. Cum Persarum imperium rediisset ad Parthos, et Parthorum dominatio ad tantam venisset potentiam, ut non solum imperarent Persis, sed etiam Armeniis et Indis qui in Oriente sunt Persis finitimi, præterea autem Massagetas quoque in suam redegissent potestatem, cumque tantarum curarum pondus unus non posset sustinere, quatuor fratres, Parthi quidem genere, Arsacidæ autem cognomine, dominatum quatuor gentium ad se transferunt. Et primus quidem ex fratribus, communem appellationem in proprium nomen sibi vindicans, appellabatur Arsacides, et Parthorum tenebat imperium, sicut tempore, ita etiam dotibus et commodis aliis antecellens. Qui autem illum est consecutus, fuit rex Persarum. Tertius autem prædictorum Indorum sortitus est imperium. Quarti autem potestati parebant Massagetæ. Non fuit autem brevi tempore dimensa felicitas Arsacidis. Postea vero eum Artabanes filius Valarsi, qui erat et ipse ex Arsacidis, et in Persas obtinebat imperium, vacaret Chaldæo-

B Α'. Τῆς τῶν Περσῶν ἀρχῆς εἰς Πάρθους διελθείσης, καὶ τῆς τῶν Πάρθων ἐπικρατείας εἰς τοῦτο δυνάμεως ἐφιγμένης, ὡς μὴ μόνον Περσῶν ἄρχειν, ἀλλὰ καὶ Ἀρμενίων καὶ Ἰνδῶν προσοίκων τοῖς ἐπ' Ἀνατολῆς Πέρσαις· ἔτι δὲ καὶ Μασσαγέτας μέρος ποιεῖσθαι τῆς ἐξουσίας, ἐπεὶ τὸ βάρος τῶν τοσούτων φροντίδων εἷς ἀνέχειν οὐχ οἷός τε ἦν, τέσσαρες ἀδελφοὶ Πάρθοι μὲν τὸ γένος. Ἀρσακίδαι δὲ τὴν ἐπωνυμίαν, συμμερίζονται τὰς ἐπικρατείας τῶν τεσσάρων ἐθνῶν εἰς ἑαυτούς. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος τῶν ἀδελφῶν τὴν κοινὴν κλῆσιν εἰς ὄνομα ἐξιδιωσάμενος, Ἀρσακίδης τε ἐκαλεῖτο, καὶ τῆς τῶν Πάρθων ἀρχῆς εἶχε τὸ κράτος, ὥσπερ τῷ χρόνῳ τῶν ἄλλων, οὕτω δὴ κἀν τοῖς ἄλλως προέχων πλεονεκτήμασιν. Ὁ δὲ μετ' ἐκεῖνον Περσῶν ἐβασίλευσεν. Ὁ δὲ τρίτος τῶν προειρημένων ἀνδρῶν τὴν τῶν Ἰνδῶν ἀρχὴν ἐκληροῦτο. Τῷ δὲ τεταρτῳ Μασσαγέται ἦσαν τὸ ὑποχείριον. Καὶ χρόνος οὐ βραχὺς τὴν εὐδαιμονίαν τοῖς Ἀρσακίδαις ἐμέτρει· Ἀρταβάνης δὲ παῖς Οὐαλάρσου, Ἀρσακίδης τε ὢν καὶ Πάρθων ἔχων

υσίαν, περὶ τὴν ἀστροθεάμονα τῶν Χαλδαίων
ζε σοφίαν, καί τι συνιδὼν ἐκεῖθεν, τῇ γυ-
κατὰ τὴν σκηνὴν συγκαθεύδων ἄν εἶπεν, ὡς,
μὲ διδάσκουσιν οἱ τῶν ἀστέρων δρόμοι, εἴ τις
σιν κατὰ τοῦ οἰκείου δεσπότου ἐν τῷ παρ-
ιρῷ μελετήσειεν, οὐκ, ἔγω γε οἶμαι, τοῦ
ἐκεῖνος καὶ τῆς ὁρμῆς ψευσθήσεται.
αὶ ταῦτα εἰπὼν, εἰς ὕπνον ἐτράπη. Μία δὲ
τηρετουμένων τῇ βασιλίδι, τῶν κατὰ γένος
ν αὕτη θυγάτηρ οὖσα, συνήθης ἦν ἐπὶ σω-
ὁμιλίᾳ τινὶ τῶν τὰς πρώτας ἀρχὰς διοικούν-
Ἀσσυρίων μὲν καταγομένῳ, καλουμένῳ δὲ
ίρας. Ὃς πολλάκις μὲν καὶ καθ' ἑαυτὸν
ε τὴν τυραννίδα, καὶ τοῖς πιστοτάτοις τῶν
μυστικώτερον ἐκοινοῦτο, ἀγαγεῖν δὲ ταύτην
ον ἀνεβάλλετο φόβῳ τῷ τῆς ἀποτυχίας· τῆς
οὖν αὕτη λαθραίως ὑπεξελθοῦσα, μηνύει τὸν
ν πάντα τῷ Ἀρτασείρᾳ, παροξύνει τε πρὸς
ν καὶ λόγους ἀπαιτεῖ, ὡς ἄν, εἰ ἐγκρατὴς
τῆς Πάρθων ἀρχῆς, κοινωνὸν αὐτὴν ἔχοι
ἐ τὴν βασιλείαν αὐτῇ ὀνόματί τε καὶ πρά-
υμμερίζοιτο. Ὁ δὲ προθύμως ὤμνυ τε τοὺς
ος θεοὺς, καὶ πέρας ἐπηγγέλλετο λαβεῖν τὰ
μένα, ἅ κατὰ τὴν ἀρχὴν αὐτίκα τῆς ἀναῤῥή-
αὶ ταῦτα αἰτησαμένη καὶ τὰ πιστὰ λαβοῦσα,
τουδῆς αὖθις τὴν βασιλικὴν σκηνὴν, πολλὴν
εῖν ποιουμένη πρόνοιαν ἀποτρέχει· ὄνομα δὲ
ιαίῳ Ἀρταδοῦκτα. Ὁ οὖν Ἀρτασείρας εἰς
ς γυναικὸς τὴν ἀγγελίαν βαλόμενος, δεινῶς
ἀρχῆς ἡλίσκετο ἔρωτι, καὶ συναγαγὼν τοὺς
Περσῶν τε καὶ Ἀσσυρίων, οἷς μάλιστα ὡς
τοις ἐθάῤῥει, καὶ κατεῖπεν ἐν τοῖς λόγοις
ρθων ἀλαζονείας, τὰ ὅμοια συμβουλεύοντας
ὺς εὑρίσκει· καί γὰρ ηὔχοντο κἀκεῖνοι, τῆς
θικῆς ἀπαλλαγῆναι τυραννίδος, ἐξ αἵματος
ίου τὴν Περσῶν ἰδεῖν ἐξουσίαν ἰθυνομένην.
νται γοῦν ὥσπερ τῆς βουλῆς ἡγεμόνα, οὕτω
πράξεων αὐτοῖς γενέσθαι τὸν Ἀρτασείραν.
ιπουσιν ἀγγέλους πρὸς Ἀρταβάνην, ἐκστῆναι
ὄντες τῆς βασιλείας χωρὶς κινδύνων καὶ
ων ἐκ τοῦ πολέμου συμβαινόντων κακῶν. Ὁ
τὸ οἰκεῖον ἀνενεγκὼν μάντευμα, καὶ χρόνον
ραλὴν ἐπικλίνας, ἀπράκτους μὲν τοὺς ἀπ-
νους ἐκπέμπει, ἐπαπειλεῖ δὲ, ὡς εἰ πάλιν
τι ἀπαγγελοῦντες ἐλεύσονται, ἀπ' αὐτῶν
τὰς τῆς ὕβρεως λήψεται δίκας. Ζήκας ἦν
ίνας αὐτοῖς τὰ ὀνόματά.

ἰαὶ ὑποστρέψαντες ἀπαγγέλλουσιν Ἀρτασείρᾳ
ς λοιποῖς, ὅσα ὁ βασιλεὺς εἶπέ τε καὶ ἠπει-
Εἶτα συγκροτεῖται καὶ παρ' ἑκατέροις πό-
Πρὶν ἢ δὲ συῤῥαγῆναι τοῦτον Ἀρτασείρας
ἄγει τὴν Ἀρταδούκτάν πρὸς ἑαυτὸν, καὶ
ἐν ἰσχυρωτάτῳ φρουρίῳ μετὰ τῆς οὐσίας αὐ-
σης καθίστησιν. Ὡς δὲ εἰς χεῖρας τῶν τε
καὶ τῶν Πάρθων αἱ δυνάμεις συνῆθδον, πί-
μὲν ἑκατέρωθεν πλεῖστοι· ἀπέβλεψε δὲ πρὸς
σασείραν ἡ νίκη. Δευτέρας δὲ συμβολῆς γενο-
τὸ μὲν Παρθικὸν τῷ πολεμίῳ κατακρᾶτος
ετο ξίφει, εἰς φυχὴν δὲ καὶ αὐτὸς Ἀρταβάνης

A rum sapientiæ, quæ versatur in contemplandis astris, et ex illis aliquid animadvertisset, cum uxore dormiens in tabernaculo, ei dixit: Ex iis, quæ me docent cursus astrorum, si quis in præsenti tempore meditetur insurrectionem adversus suum dominum, ille quidem, ut arbitror, non frustrabitur suo scopo et desiderio.

II. Hæc cum dixisset, conversus est ad somnum. Una autem ex iis quæ serviebant reginæ, ex iis nata qui erant illustri genere, corpoream habebat consuetudinem cum quodam ex iis qui primos gerebant magistratus, qui originem quidem ducebat ex Assyriis, vocabatur autem Artasiras. Hic sæpe quidem apud se animo meditabatur tyrannidem, et cum iis qui ex amicis erant fidelissimi illud arca-
B num communicabat: id autem ad affectum deducere differebat, quod timeret ne res succederet. Ea ergo, clam egressa e tabernaculo, totam rem indicat Artasiræ, et ad opus excitat, promissum ab eo exigens, ut, si Parthorum potiatur imperio, eam et vitæ habeat sociam, et cum ea regnum et nomine et re dividat. Ille autem prompto et alacri animo juravit deos patrios: et quæ juravit pollicitus est finem acceptura, cum primum rex fuerit renuntiatus. Cum hæc petiisset, et fidem ab eo accepisset, propere recurrit in regium tabernaculum, ut lateret, diligenter providens. Mulieri autem nomen erat Artaducta. Artasiras ergo, mulieris nuntium animo agitans, captus erat vehementi regnandi desiderio: et cum collegisset ex Persis et Assyriis eos qui gerebant magistratus, quibus, utpote fidelissimis,
C confidebat maxime, et in sua ad eos oratione in medium adduxisset Parthorum arrogantiam, invenit eos quoque similia consulentes. Etenim illi quoque optabant a Parthica quidem liberari tyrannide: a suo autem sanguine videre regi Persarum imperium. Decernunt itaque, ut quomodo consilii, ita etiam rerum ipsarum gerendarum esset dux et princeps Artasiras: et mittunt nuntios ad Artabanem, roganies ut e regno excederet sine periculo, et aliis malis, quæ e bello eveniunt. Ille autem cum ad suam divinationem et tempus caput inclinasset, eos quidem qui missi fuerant dimittit re infecta: præterea autem minatur, quod, si tale quid venerint ei rursus nuntiaturi, sumet primum pœnas de eorum contumelia. Zecas et Carenas erant eis nomina.

D

III. Reversi autem renuntiant Artasiræ et reliquis ea quæ rex dixerat et minatus fuerat. Deinde bellum ab illis comparatur. Priusquam vero id erumperet, misit Artasiras, qui ad se duceret Artaductam: et eam in validissimo collocat præsidio cum omnibus suis facultatibus. Cum autem Persarum et Parthorum copiæ manus conseruissent, utrinque quidem cadunt plurimi: ad Artasiram autem aspexit victoria. Secundo autem commisso prælio, Parthi quidem per vim ab hostili ense fuere consumpti, in fugam autem versus fuit ipse Artabanes. Cum se autem rursus collegisset, et ad bel-

lum gerendum rursus coegisset copias, animo confidit. Cæterum totum annum aliquando quidem Persis contra Parthos, aliquando autem Parthis adversus Persas ostendentibus multa audaciæ facinora et belli experientiæ, cum postremo utriusque partis acies prope essent, aiunt Artasiram dixisse Artabani regi, ne temere faceret, et perderet genera Persarum et Parthorum: regnum enim nolle deinceps manere apud Artabanem, sed transire ad Artasiram. Tu autem, inquit, si me audias, vives citra ullam molestiam. Dabo enim tibi regionem, quæ affatim suppeditabit omnia quæ ad usum pertinent. Oportet autem non alio quam teipso uti magistro ejus quod est utile, et meminisse responsi quod aliquando reginæ dixisti in tabernaculo. Sed hæc quidem Artasiras.

IV. Artabanes autem prius aspiciens ad quosdam suos familiares: Quam gravis res est, inquit, femina. Amor conjugii potius læserit, quam juverit. Hæc cum dixisset, jubet transire quemdam ex satellitibus, et interficere reginam. Existimabat enim eam prodidisse secretum. Conversus autem ad Artasiram, respondit esse sibi longe optabilius mori, quam Artasiræ, qui erat servus, regno cedere. Quæ simul atque dixisset, insane et bacchantis more irruit in Persas, et ex eis quidem multos sauciat, plures autem occidit: dirigit vero etiam hastam adversus Artasiram. Ille autem (habebat enim manus sagittandi peritas, et quæ hac in re semper magna cum laude versabantur) fugam quidem simulat. Dum eum autem persequitur, Artabanes immittit telum in pectus propter mammillam ejus qui persequebatur. Quod cum, ob vires ejus qui fuerat jaculatus, sustineri non potuisset, rumpit Artabani thoracem: et trajecto pectore, excidit e dorso, et morte statim afficit Artabanem. Mox autem convenientes inter se Parthi et Persæ, regem renuntiant Artasiram, qui ostendebat se magnam eorum gerere curam, et non parvam esse suam in eos humanitatem. Et ille quidem cum sic se haberet, Artaductam ducit uxorem, quam datum jujusrandum ei prius desponderat: et eam eligit reginam.

V. Cusaro autem Artabanis frater, qui regnum magnæ obtinebat Armeniæ, cum intellexisset ea, quæ evenerant, et quod ad Persas fuit translatum Parthorum imperium, magno dolore est affectus: et valido coacto exercitu ex Albanis et Iberis, et præterea ex Hunnis, toto anno comparavit ea quæ ad bellum pertinebant. Magnam autem manum secum ducens, expeditionem suscipit contra Persas, et ipsum Artasiram. Qui autem Persarum imperium nuper sibi usurparat Artasiras, vel invitus struit et educit aciem adversus regem Armeniæ. Fit autem in prælio magna cædes Persarum. Fugit autem Artasiras, et hostes insequentes irruunt: et Persidem tegunt corporibus eorum qui interficiebantur: et cum multos cepissent captivos, cum rege suo redeunt in Armeniam, dexteris onustis opibus. Anno autem sequenti rursus Armeniorum regi in Syriam

A ἐχώρει. Ἀναλαβὼν δὲ πάλιν ἑαυτὸν, καὶ συναγαγὼν δύναμιν εἰς τὸ πολεμεῖν, ἀνεθάρσησε καὶ ὅλον ἐνιαυτὸν, τῇ μὲν Περσῶν, πῇ δὲ Πάρθων πολλὰ κατ' ἀλλήλων ἔργα τόλμης τε καὶ ἐμπειρίας ἐπιδεικνυμένων, ἐπειδὴ τὸ τελευταῖον αἱ παρατάξεις ἐγγὺς ἑκατέρου μέρους ἐγένοντο, φασὶν Ἀρτασείραν πρὸς Ἀρταβάνην εἰπεῖν τὸν βασιλέα, μὴ μάτην ποιεῖν, καὶ φθείρειν τὰ Περσῶν τε καὶ Πάρθων γένη· τὴν γὰρ βασιλείαν οὐκ Ἀρταβάνη λοιπὸν ἐθέλειν παραμένειν, ἀλλ' εἰς Ἀρτασείραν μεταβαίνειν. Σὺ δὲ βιώσεις ἀλύπως, ἢν ἐμοὶ πείθῃ, δώσω γάρ σοι χώραν, δαψιλῶς τὰ πρὸς τὴν χρείαν πάντα παρέχουσαν· δεῖ δὲ μὴ διδασκαλον ἄλλον, ἀλλὰ σεαυτὸν τοῦ συμφέροντος ποιεῖσθαι, καὶ τοῦ χρησμοῦ μνημονεύειν ὅν ποτε κατὰ τὴν σκηνὴν ἀνεῖπες τῇ βασιλίδι. Ἀλλὰ

B ταῦτα μὲν Ἀρτασείρας.

Δ'. Ἀρταβάνης δὲ πρός τινας τῶν οἰκείων πρότερον ἀποβλίψας. Ὡς χαλεπὸν, ἔφη, γυνὴ, καὶ τὸ τῆς συζυγίας φίλτρον βλάψειε μᾶλλον ἢ ὠφελήσειε. Ταῦτα εἰπὼν, ἑν ὀργῇ τινὰ τῶν δορυφόρων κελεύει διαβάντα ἀνελεῖν τὴν βασιλίδα· ταύτην γὰρ ᾤετο προδότιν τοῦ χρησμοῦ γεγενῆσθαι. Ἐπιστραφεὶς δὲ πρὸς Ἀρτασείραν, θανεῖν ἀπεκρίνατο πολὺ ἂν αὐτῷ μᾶλλον αἱρετώτερον εἴη, ἢ δούλῳ γε ὄντι τῷ Ἀρτασείρᾳ τῆς βασιλείας παραχωρῆσαι. Καὶ ἅμα τοῖς λόγοις κατὰ Περσῶν ἐφορμᾷ παράβακχόν τι καὶ μανικόν. Καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν τιτρώσκει, καταβάλλει δὲ πλείους, ἰθύνει δὲ καὶ πρὸς τὸν Ἀρτασείραν τὸ δόρυ. Ὁ δὲ (χεῖρας γὰρ εἶχε τοξεύειν ἀγαθὰς, καὶ περὶ τοῦτο εὖ μάλα φιλοτίμως ἀεὶ πονουμένας) ὑποκρίνεται μὲν τὴν φυγὴν, πέμπει δὲ

C διωκόμενος τὸ βέλος κατὰ τὰ στέρνα παρὰ τὸν μαζὸν τοῦ διώκοντος, καὶ τῇ ῥώμῃ τοῦ βαλόντος ἀνυπόστατον γεγονὸς, τόν τε θώρακα ῥήγνυσι τοῦ Ἀρταβάνου, καὶ διελάσαν τὰ στέρνα, τῶν νώτων διεκπίπτει, καὶ νεκρὸν αὐτίκα δεικνύει τὸν Ἀρταβάνην. Εἰς ὁμολογίαν δὲ τὸ Παρθικὸν εὐθὺς καὶ Περσικὸν συνελθόντες, Ἀρτασείραν ἀναγορεύουσι βασιλέα, πολὺ τὸ πρὸς αὐτοὺ δεικνύντα κηδεμονικὸν καὶ φιλάνθρωπον. Καὶ ὁ μὲν οὕτως ἔχων τὴν Ἀρταδούκτου ἄγεται γυναῖκα, ἣν αὐτῷ καὶ πρότερον οἱ ὅμα κατηγγυήσαντο, καὶ βασιλίδα ταύτην χειροτονεῖ.

Ε'. Κουσαρὼ δὲ ὁ ἀδελφὸς Ἀρταβάνου τὴν βασιλείαν ἔχων τῆς μεγάλης Ἀρμενίας, τὰ συνενεχθέντα μαθὼν, καὶ ὡς ἡ Πάρθων ἀρχὴ μετέπεσεν εἰς Πέρσας, ἐν μεγάλῃ λύπῃ ταῦτ' ἐποιεῖτο· καὶ στρατιὰν

D ἐξ Ἀλβανῶν τε καὶ Ἰβήρων, πρὸς ἔτι δὲ καὶ διαφόρων Οὔννων ἰσχυρὰν συναγείρας, ἐπ' ἐνιαυτὸν ὅλον τὰ τοῦ πολέμου συνεσκευάζετο· πολλὴν δὲ χεῖρα μθ' ἑαυτοῦ ἄγων, ἐκστρατεύει κατὰ Περσῶν καὶ αὐτοῦ Ἀρτασείρα. Καὶ ὁ τὴν Περσῶν βασιλείαν ἄρτι περιβεβλημένος Ἀρτασείρας, ἀντιπαρατάσσεται καὶ ἅμα τῷ βασιλεῖ Ἀρμενίας. Καὶ γίνεται κατὰ τὴν μάχην πολὺς τοῦ Περσικοῦ φόνος. Φεύγει δὲ καὶ Ἀρτασείρας, καὶ ἐπελαύνουσιν οἱ πολέμιοι, καὶ τὴν Περσίδα γῆν τοῖς σώμασι τῶν ἀναιρουμένων κατεκαλύπτουσι, καὶ πολλοὺς δορυαλώτους λαβόντες καὶ λείαν πολλὴν ἐλάσαντες, εἰς τὴν Ἀρμενίαν ἅμα τῷ βασιλεῖ τῷ ἰδίῳ πλούτῳ βριθούσαις δεξιαῖς ἐπαν-

prævenire. Quocirca nec eis frustra cessit studium. Cum eos enim fugientes in medio quodam ponte intercepissent, in fluvio submerserunt. Et cum reversi essent persecutores, ipsius Anac et fratris interficitur omnis generatio, cum agens spiritum rex Armeniorum hoc extremum mandasset, ut genus eorum qui ipsum interemerant funditus interiret. Et sic quidem perierunt omnes, præter duos filios Anac eosque valde infantes, et qui erant adhuc involuti fasciis, et lactabant. Quos cum seduxisset quidam ex iis qui ad eum attinebant, unum quidem deposuit in partibus Persidis, alterum autem in Romana ditione. Is fuit Gregorius, cujus præclara pro pietate certamina agressa est ab initio dicere oratio. Rege autem Armeniorum eo modo quo diximus interfecto, felici rei successu motus Persa, movet exercitum adversus conturbatos Armenos : et magna acta præda, et multis abductis captivis, præclare rursus in suam revertitur regionem. Cum autem invenisset inter captivos unum ex filiis Cursaro, nomine Teridatem, eum quidem non interficit propter teneram adhuc ætatem : mittit autem in exsilium in Romanorum regionem. Hic est Teridates, qui regnum Armeniorum posteriori tempore Romano auxilio acquisivit et accepit, et magnum Gregorium tormentis subjecit innumerabilibus : et qui non solum eum abduxit a pietate, sed ipse potius ejus admirabili constantia et plaga desuper immissa a divina Providentia, ad illius fidem fuit conversus. Sed hæc quidem singulatim procedens declarabit oratio.

VIII. Artasiras igitur, qui tunc erat rex Persarum, partem sui imperii ipsam quoque fecit Armeniam. Gregorius autem filius Anac, ut diximus, qui Cursaro interfecerat, degens in civitate Cæsareæ Cappadociæ, et aliam didicit doctrinam, et in rebus Christianis diligenter fuit exercitatus. Teridates proinde, qui erat ex sanguine regio, referebatur in numerum Romanorum magistratuum. Non ignorans autem Gregorius et quæ fecit ejus pater Anac, et quæ ab ipso passus est pater Teridatis, ea tamen secreta apud se tenens, accedit ad Teridatem, se ad voluntarium ejus tradens ministerium, et citra ullam excusationem Teridati in omnibus fidelem suam præbebat operam. Cum autem accepisset Gregorium Christianam tenere religionem, ægre ferebat Teridates, qui, etsi proficeret, non cessabat tamen eum increpare. Gotthi vero illo tempore populabantur et vastabant agros Romanæ regionis. Unde qui tunc Romanum obtinebat imperium surrexit ipse quoque totis viribus : et quæ ad bellum pertinebant parabat, eosque advocat qui ejus parebant ditione, ac se omnino instruebat ad ulciscendos Gotthos. Cum itaque alter ex adverso alterius castrametati essent, et aciem utrique instruxissent, et manus mox essent conserturi, dux Gotthorum provocavit regem Romanorum ad singulare certamen. Ille autem (neque enim poterat suis ma-

A διενοοῦντο · ὅθεν οὐδὲ εἰς μάτην αὐτοῖς ἐχώρησεν ἡ σπουδή, ἀλλὰ φεύγοντας τούτους κατὰ γέφυράν τινα μέσην ἀπολαβόντες. ὑποβρυχίους τῷ ποταμῷ ἔδοσαν. Κἰα τῶν διωκόντων ὑποστρεψάντων γίνεται τῆς γενεᾶς φόνος ἀπάσης, αὐτοῦ τε τοῦ Ἀνὰκ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ, τελευταῖον τοῦτο ἔπος τοῦ Ἀρμενίων βασιλέως ἐν ἐσχάταις πνοαῖς ἐπισκήψαντος, τὴν πεντελῆ τοῦ γένους τῶν ἀνελόντων ἀπώλειαν. Καὶ οὕτω μὲν ἀπώλοντο πάντες, πλὴν δύο τινῶν τοῦ Ἀνὰκ παίδων, καὶ τούτων κομιδῇ νηπίων καὶ ἐν σπαργάνοις ἔτι καὶ γάλαξιν ὄντων, οὓς τῶν προσηκόντων τις ὑφελόμενος, τὸν μὲν ἐν τοῖς τῆς Περσίδος μέρεσι, τὸν δὲ ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ ὑπεξέθετο ἐπικρατείᾳ. Γρηγόριος ὁ θεῖος οὗτος ἦν, οὗ τοὺς λαμπροὺς ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγῶνας ὁ λόγος ἀπαρχῆς εἰπεῖν ὥρμητο. Τοῦ δὲ Ἀρμενίων βασιλέως ὃν εἴρηται τρόπον ἀνῃρημένου, τῷ εὐτυχήματι ἐπαρθεὶς ὁ Πέρσης, τεταραγμένοις ἐπιστρατεύει τοῖς Ἀρμενίοις, καὶ πολλὴν περιβαλόμενος λείαν καὶ δορυαλώτους ὅτι πλείστους λαβών, εἰς τὴν οἰκείαν λαμπρῶς ἐπανῆκεν αὖθις. Εὑρὼν δὲ ἐν τοῖς αἰχμαλώτοις ἕνα τῶν υἱῶν Κουσαρὼ Τηριδάτην ὄνομα, οὐκ ἀναιρεῖ μὲν αὐτὸν διὰ τὸ Ῥωμαίων ἤθη φυγαδεύει. Οὗτός ἐστι Τηριδάτης ὁ καὶ τὴν Ἀρμενίων ἀρχὴν χρόνῳ ὕστερον Ῥωμαϊκῇ συμμαχίᾳ καὶ ψήφῳ κατακτησάμενος καὶ ὑπολαβών, καὶ τὸν μέγαν Γρηγόριον βασάνοις ἀμυθήτοις ὑπολαβών, καὶ μὴ μόνον μὴ ἀποστήσας τοῦτον τῆς εὐσεβείας, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς δήπου τῇ τε τοῦ ἀνδρὸς ὑπερφυεῖ καρτερίᾳ, καὶ τῇ ἐκθείας προνοίας ἄνωθεν μάστιγι, πρὸς τὴν ἐκείνου πίστιν μεταβαλών. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν κατὰ μέρος προϊὼν ὁ λόγος δηλώσει.

B

C

Η'. Ἀρτασείρας δ' οὖν τότε ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς μέρος τῆς ἰδίας ἀρχῆς καὶ τὴν Ἀρμενίαν αὐτὴν ἐποιήσατο. Ὁ δὲ τοῦ Ἀνὰκ παῖς τοῦ τὸν Κουσαρὼ ἀνελόντος ἅμα βτῷ ἀδελφῷ Γρηγορίῳ ἐν πόλει Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας διάγων, παιδείαν τε τὴν ἄλλην ἐμάνθανε, καὶ τὰ Χριστιανῶν φιλοπόνως ἠσκεῖτο. Τηριδάτης τοίνυν οἷα δὴ βασιλικοῦ αἵματος ὢν τοῖς ἐν τέλει συνηριθμεῖτο Ῥωμαίων. Οἷα ἀγνοῶν οὖν ὁ Γρηγόριος ἅ τε ὁ τούτου πατὴρ Ἀνὰκ διεπράξατο καὶ ἃ ὁ Τηριδάτου παρ' αὐτοῦ πέπονθεν ἀνέκφορα δὲ ὅμως παρ' ἑαυτῷ κατέχων, πρόσεισι τῷ Τηριδάτῃ εἰς ἑκούσιον ἑαυτὸν ὑπηρεσίαν ἐγχειρίζων, καὶ ἣν ἀπροφάσιστον ἐν πᾶσι τῷ Τηριδάτῃ καὶ πιστὴν ἀποδιδοὺς ὑπηρεσίαν. Μαθὼν δὲ ὅτι τὰ Χριστιανῶν θησκεύει Γρηγόριος, ἐδυσχέραινέ τε οὗτος ὁ Τηριδάτης καὶ εἰ μηδὲν ἤνυεν, ὅμως ἐπιτιμῶν οὐκ ἀνίει. Γότθοι δὲ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τὰ Ῥωμαίων χωρία ἐδῄουν τε καὶ ἠνδραποδίζοντο. Καὶ ὁ Ῥωμαίαις δὲ τότε τὴν βασιλείαν διέπων, διανίστατο καὶ αὐτὸς παντὶ σθένει, καὶ τὰ εἰς τὸν πόλεμον μετὰ τῶν ὑπὸ χεῖρα ἠύτρεπίζετο, καὶ ἀμυνεῖσθαι Γότθους συσκευάζετο. Ἔνθεν τοι ἀντὶ στρατοπεδευσαμένων ἐκ τοῦ ἐναντίου ἀλλήλοις, καὶ τὴν στρατιὰν ἑκατέραν διαταξάντων, καὶ εἰς χεῖρας ὅσον οὐδέπω ἰόντων, ὁ τῶν Γότθων ἀρχηγὸς εἰς μονομαχίαν προεκαλεῖτο τὸν βασιλέα Ῥωμαίων. Ὁ δέ (οὐ γὰρ οἷός τε ἦν χερσὶν οἰκείαις καταβαλεῖν

D

ότητος· καὶ σανίσι τὰ ἀντικνήμια τούτου
ἔτα σχοίνῳ ταύτας ἰσχυρῶς διασφίγξας
ει, ὡς καὶ αὐτῶν δὴ που τῶν ἄκρων
ακτύλων σταγόνας αἵματος ἀποστάξαι.
τῆς κακώσεως ἐκείνης τοὺς πόδας
δηροῦς κατὰ τῶν πελμάτων ἐμπήγνυσιν
ρέχειν τὸν ἀθλητὴν ἀναγκάζει, πολλῷ τὸ
δαφος αἱματι ῥαίνοντα, Ἐφ' ᾧ καὶ ἀλ-
ύδρα τὴν καρδίαν ὁ μάρτυς (καὶ πῶς
λγοῦντος ὁ πόθος ὁ πρὸς Χριστὸν ἐδεῖ-
ρευόμενοι ἐπορεύοντο, ἔλεγε καὶ ἔκλαιον
ι σπέρματα αὐτῶν· ἐρχόμενοι δὲ ἥξου-
ιάσει αἴροντες τὰ δράγματα αὐτῶν. »
ἡδέως ὑπέψαλλεν. Ὁ δὲ Τηριδάτης
τὸν τοῖς περιεστῶσιν ἐκέλευε παίειν·
ὀδύνῃ πλείονι καὶ κλαυθμῷ ἡ προσδο-
ον ἡδονὴ καταλάβοι· Ἀλλ καὶ τοιαῦτα
καὶ κορεννύειν τοῖς πάθεσι καὶ μι-
ὰς ὅμως ἀνδρειότατα διὰ Χριστὸς ἔφε-

τούτοις ἁπλοῦσιν αὐτὸν ὕπτιον κατὰ
τοῦτο κελεύσαντος τοῦ τυράννου· καὶ
ραλὴν τεκτονικῷ τινι ἐναπολαβόντες
ρότατα ἐκπιέζουσι, τῇ ῥινὶ δὲ αὐλίσκον
ι, νίτρον καὶ ἅλας ὄξει κεκραμένους,
ῆρέμα ἐγχέουσι, καὶ τὴν δριμύτητα
τῆς κεφαλῆς κοιλώματα καὶ παρ' αὐτὸν
τὸν ἐγκέφαλον. Ἐντεῦθεν ἕτερον αὐτῷ
όπον ἐπινοοῦσι, καὶ τὴν ἐκείνων ὠμό-
ν τοῦ μάρτυρος ἀνδρίαν ἐπίσης ἄμφω
ύλακον γὰρ ἐνεγκόντες καμιναίας πλη-
ης, καὶ τοῦτο τὴν μαρτυρικὴν ἐκείνην
εφαλήν, καὶ τῷ τοῦ δικαίου τραχήλῳ
ἀποδέουσι, καὶ εἰς ἕκτην αὐτὸν ἡμέραν
ταύτῃ βασάνῳ πιέζεσθαι καταλείπουσι.
ίνων μεταπεμψάμενος αὐτὸν Τηριδάτης
ήθους μυκτῆρος καὶ τῆς φίλης μωκίας·
ὁ οὗτος, νῦν ἐπανῆκες, ἔφη, ἄρά γε ἀπὸ
; καὶ τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων, ἃ πρότερον
τῷ στόματι διεξῄεις, καὶ ὧν ἀπολαύ-
δόκας. Καὶ ὁ γενναῖος ἀπαῤῥησιάστως·
ὦ βασιλεῦ, πρὸς τὴν ἄῤῥητον ἐκείνην
ἐποδεδήμηκα. Ἔτι γὰρ τὸ βαρὺ τοῦτο
ὁ σώματος φορτίον. Ἀλλ' ἐπεὶ τοιούτων
οῦ Λεσπότου ἠξίωμαι, ἥξω μετὰ τῆς
μικρὸν ὕστερον, ὅτε γυμνὰ μὲν καὶ
να τῷ ἐκείνου βήματι παραστήσεται
ται δὲ αὐτὸς ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος κρι-
σεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας, διικνούμε-
ισμοῦ ψυχῆς καὶ ὀστέων καὶ μυελῶν,
στῳ τὰ κατ' ἀξίαν, ἡνίκα, φεῦ! οἷός σε
ίνδυνος, οἷαν, ἄθλιε, τὴν τιμωρίαν κα-
ῦτα ἐπὶ πλέον ἐκμαίνει τὸν βασιλέα,
θείς τοὺς πόδας ὁ μάρτυς, κατὰ κεφα-
ι, καὶ ὕδωρ πολὺ διὰ τῆς ἐκείνου ἕδρας
ὴν γαστέρα, κόλασιν ἅμα τοῦτο κἀὶ

A esse aliquid crudelius: et cum tabulis anteriores tibiæ partes comprehendisset, et deinde eas fune constrinxisset, sic exprimit, ut ex ipsis etiam summis pedum digitis guttæ sanguinis distillarent. Cum ergo vix tandem pedes eduxisset ex illa afflictione, in plantis pedis ferreos infigit clavos, et cogit athletam currere, multo sanguine solum subjectum aspergentem. Quamobrem magnum corde dolorem sentiens martyr (quomodo enim, nisi dolorem sentiret, ostenderetur ejus in Christum desiderium?): « Euntes ibant, dicebat, et flebant, mittentes semina sua: venientes autem venient in exsultatione, tollentes manipulos suos[2]. » Hæc sanctus quidem psallebat suaviter. Teridates autem jubebat circumstantibus ferire crudelius: Ut, inquit, in B majori dolore et fletu ad eum perveniat, quæ ab eo exspectatur, voluptas. Sed licet tot et tanta pateretur, ut suis perpessionibus eorum etiam, qui ipsum odio habebant, animos satiaret, fortissime tamen ea ferebat propter Christum.

XII. Post hæc eum humi supinum extendunt, cum hoc jussisset tyrannus: et cum caput quidem fabrili quodam intercepissent instrumento, exprimunt validissime. Cum naso autem fistulam applicassent, nitrum et salem mistum aceto, in eam infundunt, et acorem ad profunda capitis et ad ipsum transmittunt cerebrum. Deinde ejus vexandi alium quoque modum excogitant, qui et illorum crudelitatem et martyris animi fortitudinem ex æquo ostendebat. Nam cum calathum attulissent, C camini eum implent fuligine, et in eum martyricum illud caput immittunt, et justi collo calathum alligant, et sex dies eum relinquunt premi hoc gravi tormento. Septimo autem die cum eum accersivisset Teridates, cum consueta subsannatione, et ei grata irrisione: Undenam, inquit, nunc ad nos redis? An a regno et a bonis illis, quæ prius prolixe persequebaris, et quæ exspectabas te esse percepturum? Generosus autem ille libere et magna cum fiducia: Nondum, inquit, o rex, ad illam ineffabilem migravi felicitatem. Sum enim adhuc implicatus gravi hoc onere corporis. Sed quoniam his sum pro Domino meo dignatus, veniam paulo post cum illius gloria, quando nuda quidem et aperta sistentur omnia ante illius tribunal. Se- D debit autem ipsum Dei Verbum judex non tantum factorum, sed et animi conceptionum, et cogitationum cordis penetrans usque ad divisionem animæ, et ossium, et medullarum, et unicuique tribuens pro meritis. Quo tempore, hei mihi! quale te circumsistet periculum! quali, o infelix, supplicio damnaberis! Hæc regem cient majori furore, et statim pedibus vinctus martyr, præceps suspenditur, et per posteriores partes multum aquæ immittunt in ventrem, hoc simul pro supplicio et ludibrio habentes scelerati. Nullus enim pudor talibus

ῦρ. Ἐγὼ δὲ πέποιθα ἐπὶ τῷ Κυρίῳ πτωρ μου ἐστὶ καὶ καταφυγή μου, πισα. Τῶν δὲ παρὰ σοῦ μοι διασπα- ρκῶν ὀλίγη φροντις. Ὅσῳ γὰρ τὸν ρεσθαι ἄνθρωπον, τοσούτῳ τὸν ἔσω- θαι, καὶ διδασκόμεθα καὶ πιστεύο-

ris. Ego autem confido in Domino meo, qui est meus defensor, et refugium meum : et in ipsum speravi. Quæ autem mihi a te laniantur carnes, parum sunt mihi curæ. Quantum enim externus noster corrumpitur homo, tantum internum renovari et docemur [2] et credimus.

ἐπὶ τούτοις λαμβάνει τὸν βασιλέα, μάρτυρι ἐνιδών. Ἐπειδή, φησί, σὺ μὲν εἶπας, ἡμᾶς δὲ πυρὶ ἀσβέστῳ δοθή- ῳ, ἀλλ' ἐγώ σε τέως τῷ σβεννυμένῳ μὴ οὕτω φανερῶς τοῦ ἡμετέρου θαδιάζεσθαι. Καὶ αὐτίκα μόλυβδον ἐμβληθέντα ἰσχυρῶς τε ἄγαν παφλά- καταχυθῆναι τοῦ μάρτυρος. Τὸ μὲν γέγονεν. Ὁ δὲ οὕτως εἶχε γενναίως, αὐτῷ ψυχροῦ καταχεομένου. Καὶ ἐξ ὧν φανερώτατα μὲν τὴν ἐκείνου παρ' αὐτὸν τὸν τῆς βασάνου καιρόν· νως δὲ τοῖς παροῦσι τὸν τῆς εὐσε- λόγον· οἷς δή που καὶ ὑπερεκπλητ- μένιος, ἐσπούδαζεν ἐκ παντὸς τρόπου ἄνδρα, καὶ εἰ τούτου ἀποτύχοι, τὰ ῆναι τὸ ἑλληνικὸν ᾤετο. Ὑποσκελίσαι βουλόμενος καὶ τῆς στερρότητος ῆς προθυμίας ἑλκῦσαι, κολακείαις τε μεῖν διεσκέψατο, καὶ πλούτου, καὶ τιμῆς, καὶ ἀγαθῶν τῶν ἄλλων ὑπο- ται. Ἀλλὰ μεταξύ τις τῶν σατραπῶν· αὐτὸν οὐδὲ τουτονὶ τὸν ἥλιον ὁρᾷν, ὦ πρᾷ καὶ γεγωνοτέρᾳ τῇ φωνῇ ἀνα- δα ὄντα τοῦ Πάρθου Ἀνὰκ, ὃς δόλῳ τέρα Κουσαρὼ ἀνεῖλε, καὶ τῷ Περ- αἰχμάλωτον πᾶσαν κατεστήσατο τὴν

XV. Ex his ira incessit regem, et acerbe martyrem intuens : Quoniam, inquit, tu quidem dixisti te renovari, nos autem minatus es esse tradendos igni qui non potest exstingui, ego interim hoc, qui exstinguitur, te docebo, ne sis tam aperte insolens in nostram potentiam. Et protinus jubet plumbum in lebetem injectum, valde incendi ac liquefieri, et totum in martyrem injici. Atque hoc quidem sic factum est, ut jussit. Ille autem non minus fuit forti et generoso animo, quam si aqua in eum effunderetur. Hoc autem fuit ex eo evidens, quod ipse apertissime quidem illius arguebat errorem in ipso tempore tormenti : libere autem et confidenter iis qui aderant suggerebat verbum pietatis. Quibus quidem mirandum in modum obstupefactus Armenius, studebat eum omnino lucrifacere ; nam si hoc non posset assequi, putabat gentium religionem magnum esse damnum accepturam. Volens ergo eum supplantare, et abducere ab illa infirmitate et constantia, promptoque et alacri animi studio, cogitavit eum pellicere blanditiis et assentationibus, divitiarumque, voluptatum, honoris et aliorum bonorum promissis inescare. Sed interim quidam ex satrapis : Non licet ei vivere, neque hunc solem aspicere, o rex, clara et alta voce loquitur, cum sit filius Parthi Anac, qui dolo patrem tuum Cursaro interfecit, et Persarum tyranno totam captivam reddidit Armeniam.

ἀκούσαντα Τηριδάτην σφοδρός τε ὸς εἰσέδυ ζῆλος· καὶ εὐθὺς πάντων ἐσκοπεῖτο λήσην διὰ τὸ πατρῷον αἷ- ελεύει δεθέντα τὸν ἅγιον, τράχηλον α καὶ πόδας τῷ παρὰ τῇ πόλει Ἀρ- θῆναι. Ὁ δὲ ἦν ὁ λάκκος οὗτος, ἀκοῦσαι φόβου μεστὸν, σεσηπὸς βόρ- ν, καὶ ἰοβόλοι ὄφεις καὶ σκώληκες, ὅσα κατὰ γῆς ἕρπει, διατριβή, ἐκ Ἀρμενίοις εἰς ἐπίνοιαν φοβερᾶς κολά- γμένος. καὶ οὐδενὸς πρὸ τοῦ πώποτε βληθέντων, οὐχ ὅπως οὐκ ἀναδύντος οὐδὲ εἰς ἡμέραν ὅλην ἀρκέσαντος. ίνων λάκκῳ μετὰ τὰς πολλὰς ἐκνείνας ήτους κατάγε τὸν τῆς κακίας λόγον ἱερὸς ἐναπορρίψεις Γρηγόριος, ἐπὶ ς πρὸς τοῖς δέκα χρόνους τῇ ἐντεῦθεν κακώσει. Γυνή δέ τις συζύγου κεχη- τῷ Ἀρταξᾷ φρουρίῳ οἰκοῦσα, ὄψεως ὄναρ ἐπιφανείσης, ἄρτου τι τρύφος ας εἰς τὸν λάκκον ἠφίει· ὅπερ τροφὴ γινόμενον, ἀνελάμβανέ τε αὐτῷ

XVI. Hæc cum audiisset Teridates, eum pro patre subiit vehemens zelus : et statim omnium, quæ apud se cogitabat, eum cœpit oblivio propter paternum sanguinem. Jubet autem sanctum ligatum collo, simul et manibus et pedibus, dejici in lacum, qui est in civitate Artaxat. Erat autem hic lacus res vel solo auditu terribilis : putrefactum cœnum habebat intrinsecus, et venenatos serpentes et vermes, et erat habitaculum omnium quæ serpunt in terris, jam olim ab Armeniis effossus ad excogitandum terribile supplicium. Quapropter ex iis qui in eum antea injecti fuerant, non modo non illinc ullus emersit, sed nec toto quidem die durare potuit. In hunc ergo lacum, post multos illos et insuperabiles, quod attinet ad vitii rationem, insultus, sacrosanctus injectus Gregorius, quatuor decim totos annos nimia, quæ illinc oriebatur, obsidebatur afflictione. Quædam autem mulier viduata conjuge, quæ habitabat in præsidio Artaxat, cum ei apparuisset visio, aliquod frustum panis quotidie in eum immittebat. Quod quidem cum esset beato alimentum, recreabat ei corpus, quod laboraverat, et non

Ἔνθεντοι καὶ ἀπαίρουσιν ἐκεῖθεν σὺν
αὶ ἐν Ἀραρὰτ κατάγονται πόλει. Αη-
αὐταῖς ἡ καταγωγή. Ἐπειδὴ δὲ παν-
ρουν τῶν ἀναγκαίων, μία τις αὐτῶν
ἐ τὴν ἐλπίδα τοῦ βίου θεμένη, περὶ τὴν
τε εἶχε τέχνην καὶ ὑπ' αὐτὴν ἐπονεῖτο
ὔθεν αὐτῇ ποριζόμενον, εἰς διατροφὴν
ν παρθένων. Διοκλητιανὸς δὲ πονήρως
ωτι ἔχων, καὶ οὐκέτι οἷός τε ὢν ἡρεμεῖν,
λίθον κινήσας ἔμαθεν παρὰ τῇ Ἀρ-
τὴν Ῥιψίμην μεταναστεῦσαι, ὡς εἶχεν,
τῷ τῆς Ἀρμενίας βασιλεῖ Τηριδάτῃ,
ι Χριστιανῶν οὐκ ὀλίγα, καὶ ὡς τὴν
ὐτῷ Ῥιψίμην πανούργῳ καὶ γόητι
ραμόντες, ἀνέπεισαν τῆς μετ' ἐκείνου
τὴν ἐπὶ ξένης ἐλέσθαι διατριβήν, καὶ
ὐτῇ πλανῆτιν περιιέναι. Εὔκολον γὰρ
πάτην καὶ κοῦφον· Δεῖν δὲ αὐτὴν ἐκ
ου ἐν τῇ Ἀρμενίων ἀνευρόντα, παρ'
ιπειν. Εἰ δὲ καὶ ἑαυτῷ, φησί, συνοικί-
ῦτο αὐτὸν εὐφρανεῖν οὐδὲν ἧττον.

ἐπειδὴ ὡς τὸν Τηριδάτην τὰ γράμ-
ἀνίχνευε τὰς παρθένους ἐκεῖνος παρα-
ηρεύνα. Ὡς δὲ καὶ ἐν τοῖς ληνοῖς αὐτὰς
εμαθήκοι, δείσας μή, προαισθόμεναι τὴν
ἐν τε διαφύγοιεν καὶ ἐν ἀδήλῳ ἀποχω-
ρᾷ τὸ χωρίον διαλαμβάνει. Καὶ μαθὼν
των. Ῥιψίμην, ὡς εἴη περιττὴ τὸ κάλλος,
ἀφθονίᾳ πολὺ τὸ ἐπαγωγὸν ἔχουσα,
ίη τῷ πρὸς αὐτὴν ἔρωτι, καὶ βασιλικὰς
εὐθὺς καὶ κόσμον ἄλλον ἐκπέμπει, καὶ
Ῥιψίμην, ταῦτα ἐνδῦσαν, εἰς τὰ βασί-
ὸν ἐλθεῖν, τὰς δὲ λοιπὰς ὑπὸ τῇ φρουρᾷ
εἶνη μέντοι τῳ εἰς Χριστὸν πόθῳ δια-
αὶ σφόδρα περικαῶς αὐτοῦ ἔχοοσα, ὃν
ἤδει νομφίον, ταῖς παραινέσεσί τε καὶ
αἴανῆς ἥτις ἀνεθρέψατό γε αὐτὴν ἐκ
εἰς τόδε προήγαγεν ἡλικίας, ἐπὶ μᾶλ-
ρσα, τοὺς τε τοῦ μισουμένου ἐραστοῦ
ς, καὶ τὰ πεμφθέντα διέπτυε, καὶ προσ-
ῶν σὺν αὐτῇ προσανεῖχεν. Ἐν ὅσῳ δὲ
διηνύετο, καὶ βροντὴ ἄθροον ὑπερράγη
υθεν τῇ βροντῇ ἀπηχεῖτο, Ἀνδρίζεσθε,
θυροεῖτε, μεθ' ὑμῶν γὰρ εἰμι· καὶ φω-
ρι ἀνέπαφοι ταῖς τοῦ ἐχθροῦ ἐπηρείαις,
θε μετ' ἐμοῦ εἰς τὸν νυμφῶνα τὸν ἐμόν,
μασμένην ὑμῖν ἀπολήψεσθε βασιλείαν.
ωνὴ ἔλεγε, καὶ ἡ βροντὴ φοβερὸν ἐκτύ-
τολὺ ταύτῃ συμπαρατείνετο, καὶ πολλοὺς
ρνιδίου τᾷ ἀκοῇ προσραγεῖσα, εἰς γῆν κατ-
φθέγγεσθαι αὐτῶν ἀφείλετο, πολλοὺς δὲ
τῶν ἀπέβαλε τῶν ἵππων, καὶ περιδάντες
υμπατήσαντες οἱ ἵπποι, ἀπέκτειναν καὶ
ησε τοὺς παρόντας καὶ εἰς ἀμηχανίαν
μέντοι πρὸς τοῦ βασιλέως Τηριδάτου
ρ' ᾧ τὴν Ῥιψίμην μεταχαλέσονται,

A fuerint in hac civitate, fugite in aliam[4]. » Prompto itaque et alacri animo illinc proficiscuntur, et veniunt in civitatem Ararat. Torcularia autem erant eis habitaculum. Cum autem eis omnia deficerent necessaria, quædam ex eis, spe parandi sibi victus posita in manibus, versabantur et laborabant in arte lanificii, et quod hinc sibi parabant, consumebant ad cæteras alendas virgines. Diocletianus autem cum et amore jam improbe captus esset, et non posset amplius quiescere, postquam, omni moto lapide, accepit migrasse Ripsimem in regionem Armeniorum, scribit statim ad regem Armeniæ Teridatem, et alia non pauca adversus Christianos, et quod a se dilectum Ripsimem vafro et venefico sermone pellicientes, ei persuaserunt, ut
B mallet in externa vivere regione, et eam cum probro et ignominia errantem obire, quam cum eo habitare. Est enim femina, aiebat, res deceptu facilis. Rogabat autem, ut cum omnibus modis ipsam invenisset in Armenia, ad eum remitteret. Quod si eam quoque sibi conjungere mallet, id eum non minori gaudio affecturum.

XIX. Postquam hæ litteræ venerunt ad Teridatem, ille statim virgines investigabat et scrutabatur. Cum autem accepisset eas latere in torcularibus, timens ne, si præsensissent se quæri, illinc aufugerent, et in locum incertum recederent, eum locum occupat præsidio. Et cum accepisset ex iis, qui viderant Ripsimem, eam esse insigni pulchritudine, leporisque et gratiæ copia magnas habere illecebras, jam in ejus amorem exarserat: et regias
C protinus ad eam vestes, et alium mundum emittit: et jubet Ripsimem his indutam ad se venire in regiam, reliquas autem teneri custodia. Illa autem Christi incensa desiderio, et ejus amore ardens quem etiam solum noverat sponsum, suasionibusque et monitis Gaianæ, quæ et ipsam aluerat ab infantia, et ad eam perduxerat ætatem, magis fervens, æque et verba ejus, qui erat ei odio, amatoris, et quæ missa fuerant abhorrebat et respuebat, et cum iis, quæ secum erant, vacabat orationi. Interim autem dum peragebatur oratio, tonitru repente erupit, et vox desuper e tonitru resonuit, dicens: Estote forti animo, et confidite. Sum enim vobiscum: et conservabimini mihi intactæ ab insultibus inimici, et ingrediemini mecum in meum
D thalamum, et accipietis regnum vobis paratum. Hæc et vox dicebat, et tonitru resonabat horribiliter, et una cum ea diu affuit: et multos quidem, cum repente erupisset ad aures, humi dejecit, et sermonem eis abstulit: quin etiam multos equites ejecit ex ipsis equis, quos equi, insultantes et concultantes, occiderunt: et ad summum conturbavit penitus eos qui aderant, eosque reddidit animi dubios et perplexos. Qui autem missi fuerant a rege Teridate, ut accerserent Ripsimem, animo conterriti, revertuntur ad regem deorsum intuen-

tes, et si renuntiant ea quæ facta fuerant, et quod nec acciperet Ripsime ea quæ missa fuerant, nec omnino ad eum venire in animum induceret. Ille autem valde efferatus, et nihil cogitans eorum quæ renuntiabant illis evenisse (quomodo enim id faceret anima amore ebria ?), neque reveritus probro afficere virginem : Sed vos, inquit, eam vel invitam adducite. Illi ergo cum quam citissime concurrissent ad Ripsimem, et eam alius aliunde prehendissent, et magna vi simul attraxissent, ad regem adducunt. Illa autem, etiamsi sic capta, et ad hoc malum esset redacta, magno et forti animo illud canebat : « Eripe a rhomphæa, dicens, animam meam, et a manu canis unigenitam meam [5] : » et invocabat nomen sponsi desiderabilis.

XX. Postquam autem fuit in ipso cubiculo regio, oculos ad Christum cum mente attollens, revocabat in memoriam mirabilia, quæ facta fuerant in Rubro mari et solitudine : et Jonam adducebat in medium cum naufragio admirabili, et, quæ fuit præter opinionem, ejus in vitam revocationem : Danielis et trium meminerat puerorum et quemadmodum illi tanquam in herba roscida in flamma incedebant : deinde etiam Susannæ referebat factas insidias, et redemptionem : et sibi similem adesse adjutorem petebat in casu simili. Interim autem in cubiculum ingressum Teridatem invadit gravior dæmon intemperantiæ, amenterque et insane præ amore exclamabat, et ardebat, et eliquabatur : illiciebatque Ripsimem, et ei blandiebatur, et vaferrime omnibus modis eam aggrediebatur. Illa autem et accedentem aversabatur, et dum eam tangeret, ægre ferebat, et collum extendentem, ut impudicis oscularetur labris, non sustinebat, ut decebat recte institutam virginem : ejusque vultus implebatur pudore, et acerbis verbis insectabatur hominem impudicum, et sponsum vocabat Christum, et illius ferventiori amore incendebatur : et ut paucis absolvam, superavit eum, qui tanta erat magnitudine, et tantis viribus, et puram sponso Christo corporis pulchritudinem et animæ conservavit nobilitatem. Sic nihil est æque inexpugnabile, atque in Christum benevolentia et spes : quibus si te solum armaveris, non accedent ad te mala, neque flagellum, appropinquabit tabernaculo tuo [6]. »

XXI. A virgine ergo turpissime victus Teridates, egreditur e cubiculo, et eluere volens ignominiam, aut potius non valens continere intemperantiam, neque vivere sustinens, si non impudenter probrum afferret virgini, jubet collari vinctam adduci Gaianam, et foris stantem ad januam cogi a ministris suadere Ripsimæ, quæ erat intus, ut regi pareret, et nulli rei, quam ille velit, repugnaret. Sciebat enim Gaianam esse illius pædagogam et magistram in iis quæ pertinent ad virtutem : et si illa solum voluerit, Ripsimen nihil esse contradicturam. Iu-

[5] Psal. XXI, 21. [6] Psal. XC, 7, 8.

A φόβου τὰς ψυχὰς ὑποπλησθέντας, ἐπείγο-
νεύοντες πρὸς τὸν βασιλέα, εἰ αὐτῷ ἀπαγγεί-
τὰ γεγενημένα, καὶ ὡς οὔτε δέχοιτο ἡ Ῥ
πεμφθέντα, οὔθ' ὅλως παραγενέσθαι ἐνέχοιτο
χαλεπῶς ἀγριάνας καὶ μηδὲν μήτε ὧν
αὐτῷ συμβαλών (πῶς γὰρ ἔρωτι μεθύουσα
μήτ' αἰσχῦναι τὴν παρθένον εὐλαβηθεί· Ἀλλ'
ἀγάγετε ταύτην καὶ ἄκουσαν, ἔφη. Ὅτι
ταχίστην ἐπὶ τὴν Ῥιψίμην συρρεύσαντες,
ἄλλοθεν λαβόμενοι ταύτης καὶ βίᾳ πολλῇ
σάμενοι τῷ βασιλεῖ παριστῶσιν. Ἡ δ'
ἀπολειφθεῖσα, καὶ εἰς τοῦτο κακοῦ
δρειότατα δ' οὖν ὅμως ἐκεῖνο ὑπῇδε, « Ῥ
ρομφαίας, λέγουσα τὴν ψυχήν μου, καὶ
νὸς τὴν μονογενῆ μου, » καὶ τὸ ὄνομα
B νυμφίου ἐπεβοᾶτο.

Κ'. Ἐπειδὴ δὲ καὶ αὐτοῦ ἔνδον
λείου κοιτῶνος, τοὺς ὀφθαλμοὺς Χρ
φρενῶν ἀνασχοῦσα, τῶν κατὰ τὴν ἐρ
ἀνεμίμνησκε θαυμασίων, καὶ τὸν Ἰω
παρήγαγε μετὰ τοῦ θαυμαστοῦ
παραδόξου ἀναβιώσεως· τοῦ Δανιήλ
τριῶν ἐμέμνητο παίδων, καὶ ὅπως
πόας ἐκεῖνοι τῆς φλογὸς ἔβαινον,
σάννης διεξῄει τὴν ἐπιβουλὴν καὶ τὴν
καὶ ὅμοιον αὐτῇ παραστῆναι βοηθὸν
ταῖς περιστάσεσι. Καὶ μεταξὺ εἰσπηδῶσα
κοιτῶνα τῷ Τηριδάτῃ, βαρύτερος
ἐμπίπτει δαίμων, καὶ παράφορον
καὶ ἐμμανὲς ἀνεβόα, καὶ διεφθίγγετο
κετο· καὶ ὑπέτρεχε τὴν Ῥιψίμην
C πάντα τρόπον πανουργότατα ἐπ
ἀπεστρέφετο προσιόντα, καὶ
καὶ τὸν αὐχένα ἐκτείνοντα ἀκολ
λεσιν οὐχ ὑπέμενε, παρθενικῶς
δευμένως· ἐρυθήματός τε σώφρ
τὴν ὄψιν· καὶ οἰμώζειν τὸν ἀκόλαστ
νυμφίον ἐκάλει Χριστὸν, καὶ θερμ
ἐκεῖνον ἔρωτι ἀνεφλέγετο· καί τε γὰρ
τοσούτου τὸν ὄγκον καὶ τηλικούτ
ὑπερέσχε, καὶ καθαρὸν τῷ νυμφίῳ Χρ
τοῦ σώματος κάλλος, καὶ τὴν τῆς ψυχ
διεσώσατο. Οὕτως οὐδὲν ἄμαχον ὡς
εὔνοια καὶ ἐλπίς· καὶ εἰ ταύτῃ μόνον
προσελεύσεται πρὸς σὲ κακὰ, οὐδὲ μάστιξ
σκηνώματί σου.

D ΚΑ'. Τῆς παρθένου τοίνυν Τηριδάτης
τηθείς, ἔξεισι τοῦ κοιτῶνος, καὶ ἀπ
ἀδοξίαν ἐθέλων, μᾶλλον δὲ μὴ στέγων τὴν
μηδὲ ζῆν ἀνεχόμενος εἰ μὴ ἀνεδῆν εἰς τὴν
ἐνυβρίσοι, κελεύει ὑπὸ κλοιῷ ἀχθεῖ σε Γαϊ
πρὸς τὰς θύρας ἔξωθεν στᾶσαν ἀναγκάζ
των ὑπηρετούντων ἔνδον οὖσῃ παρα
μῃ, πεισθῆναί τε τῷ βασιλεῖ, καὶ πρ
ἐκεῖνος βούλοιτο ἀντιλέγειν. Ἤδει γὰ
γόν τε Γαϊανὴν οὖσαν Ῥιψίμης καὶ δ
εἰς ἀρετὴν, καὶ εἰ μόνον ἐκείνη ἐθ
ἀντεροῦσαν Ῥιψίμην, ἄθλιος, ὅς γε

:ηθεὶς τῆς Ῥιψίμης, ἀλλὰ καὶ Γαϊα-
ῦ κεφαλῇ δεύτερον ἐπῆγε κακόν. Ἣτις
παρέστη, ἐτύπτετο μὲν ὑπὸ τῶν ἐκείνου
τὰ Ῥιψίμην καὶ ἐσπαράττετο· ἡ δὲ, καὶ
χουσα, ὅμως τὸ ἐναντίον ἅπαν ἐποίει.
: γὰρ τὴν παρθένον τῶν πρὸς τὸν Θεὸν
ὑπέγραφε τὴν ἐκεῖθεν τῶν δικαίων
τῷ λόγῳ· τὴν ἠπειλημένην τοῖς φαύλοις
ίθει πάλιν. Καὶ οἱ δορυφόροι, μεταξὺ
ὧν εἰρημένων, λίθοις τε αὐτῆς ἐκκρούουσι
καὶ τῷ βασιλεῖ τὰ κατὰ γνώμην ἠνάγ-
σθαι. Ἡ δὲ ὥσπερ ῥωσθεῖσα ταῖς πλη-
, ἀλλ' οὐκ ἀλγήσασα ὅλως, καὶ ἕτερα
Ἀλλὰ τὴν μὲν οἱ δορυφόροι εὐθὺς ἀρ-
ῥῷω που ἔθεσαν κελεύσαντες ἀπιέναι
ρίκετο.

A felix, qui non satis habuit a sola victum esse Ripsime, sed etiam Gaianam suo capiti secundum invexit malum. Quæ quidem postquam adstitit, verberabatur quidem et lacerabatur ab ilius satellitibus propter Ripsimem : illa autem etiamsi hæc pateretur, totum tamen faciebat illorum imperatis contrarium. Virgini enim revocabat in memoriam pacta conventa, quæ cum Deo fecerat. Describebat sermone justorum, qui illic est, splendorem : contra opponebat gehennam, cujus minæ malis sunt intentatæ. Interim autem satellites, cum sensissent ea, quæ dicta fuerant, lapidibus ejus dentes excutiunt, et mandant ea loqui, quæ regi futura erant ex sententia. Illa autem, tanquam verberibus potius confirmata, quam ullum omnino dolorem accepisset, alia quoque primis suasionibus adjiciebat. Sed

B

m cum satellites protinus arripuissent, procul removerunt, eam rursus jubentes abire unde

δάτης δὲ κἀνταῦθα ἐκφανέστερον ἡττη-
; τοῦ πρὸς Ῥιψίμην ἀποσφαλεὶς ἔρωτος,
αυτὸν εἰς ἔδαφος ἐκυλίετο. Ἡ μέντοι
Ῥιψίμη, ἀνακράτος τοῦ ἀντιπάλου κρα-
ιν ὥσπερ τις Ὀλυμπιονίκης, (ἐδίδου γὰρ
ἄδειαν καὶ ἡ νὺξ ἤδη), καὶ διὰ τῆς
ῦσα μέσης, ἄγγελος ταῖς ἄλλαις παρ-
ίκείας νίκης καὶ τῶν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ
αίων, μᾶλλον δὲ αὐτὴ τρόπαιον ἥκει,
ἀνταγωνιστὴν χαλεπὸν πτῶμα κασαβα-
ικέραιον ἑαυτὴν διασωσαμένη τὴν παρ-
ίνην μὲν οὖν κλέψναι τὴν νύκτα, καὶ
ς ἐνῆν αὐταῖς δυνατὸν διαλαθεῖν ἐκχωρη-
τινός τε ἀμμώδους πλησίον ἐγένοντο
τῷ νυμφίῳ Χριστῷ εὐχαρίστουν, καὶ
συνῆσαν, καὶ ταύτῃ παρεμυθοῦντο τὸν
ι καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀνάλυσιν ἤτουν·
ὲ ὀούτων τῇ εὐχῇ ἐγκειμένων, ἐφίσταται
ἤδη τῆς νυκτὸς ὁ τοῦ βασιλέως ἀρχιμά-
δορυφόρων ὑπ' αὐτοῦ ἐσταλμένος, λαμ-
ιρὸς ἔχοντες. Καὶ λαβόμενοι τῆς μακα-
ης καὶ ὀπίσω τὼ χεῖρε περιαγαγόντες
εἰ τὴν γλῶσσαν προτείνειν κελεύουσι.
τοῦ λόγου θᾶττον τὸ κελευσθὲν ποιησάσας,
ταύτην, εἶτα τὸν χιτωνίσκον οἱ παλαμ-
ηξάμενοι, καὶ τῶν χειρῶν ἀποτείναντες
τῶν ποδῶν, καὶ ὀρθοῖς ἐνδησάμενοι
λαμπάσι κατέκαιον. Ἐξῆς δὲ λίθῳ τὰ
αστέρα διατεμόντες ὀξεῖ, κατὰ γῆς τε
ρκατα, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς μικρὸν ὑπασ-
ίτι ἐκκόπτουσι, καὶ ὅλην εἰς λεπτὰ διε-
λλ' ἡ μὲν οἷά περ ἄρτι τῶν παρθενικῶν
ξορμηθεῖσα, οὕτω καλὴ καὶ ἐπίχαρις
τὸ σῶμα, τῷ νυμφίῳ Χριστῷ παρέστη,
ὶν τῶν ἐκείνου καὶ παστάδων ἀξία, λίθων
ὶν μᾶλλον καὶ περιδεράιων καὶ ὅρμων,
ῶν περιβλημάτων ἁπάντων, τοῖς ὑπὲρ
μασι πάντοθεν διακεκοσμημένη. Τοῦ γε
γῆς αὐτῇ κοινωνήσαντος τῶν παρθένων

XXII. Teridates autem hic quoque apertius superatus, cum amore Ripsimes omnino esset frustratus, seipsum dejiciens, humi volutabatur. Victrix autem Ripsime, per vim victis adversariis, egreditur, tanquam quidam victor in certamine Olympico, (Nox enim jam ei magnam dabat securitatem) et per mediam veniens civitatem, fit aliis virginibus nuntia suæ victoriæ, et tropæorum adversus inimicum : vel potius ipsa venit tropæum, sic truci prostrato adversario, et sibi conservata integra virginitate. Illam ergo noctem suffuratæ, cum ex illo torculari, dum potuerunt latere, excessissent, appropinquarunt cuidam loco arenoso, et sponso Christo egerunt gratias, et mente cum eo sunt versatæ, et sic amorem suum consolabantur : deinde etiam petebant suam ad ipsum resolutionem. Eis autem orationi diligenter intentis, cum quidam nuntiassent, ubi illæ essent, accedit, procedente jam nocte, regis coquorum princeps ab ipso missus cum satellitibus habentibus in manu lampades. Qui cum beatam Ripsimem accepissent, manibus pone circum actis eam vinciunt, et eam jubent linguam proferre. Cum illa autem verbo citius fecisset, quod jussa fuerat, eam exscindunt. Postea fracta tunica, et extensis utrisque illius manibus et pedibus, cum eam rectis lignis aligassent scelerati, urebant lampadibus. Deinceps autem cum acuto lapide ventrem exsecuissent, in terram effundunt intestina, et ejus adhuc parum palpitantis oculos effodiunt : et totam minutatim discerpserunt. Sed illa quidem, ut quæ adeo pulchra et venusta e virginalibus egressa erat thalamis, sponso Christo adstitit, digna illius oculis et thalamis, lapidibusque pretiosis, torquibus et monilibus, et sponsalibus omnibus indumentis, nempe pro eo susceptis stigmatibus, omni ex parte exornata. Chori autem virginum, quæ ejus fugæ sociæ fuerant, triginta septem numero, triginta tres (1); quæ venerant ad venandas martyris reliquias, cum fuissent deinde deprehensæ a satellitibus,

C

D

m Ripsime et Gaiana fuisse habet Menologium Græcorum.

ipsæ quoque, ense mortem subiere, præda longe quæstuosiore invento periculo, ut quæ, cujus studebant solum venari reliquias, totam ipsam vitam et finem acceperint, et ingressæ sint in eumdem, in quem ipsa thalamum, eodem sponso dignæ habitæ. Earum autem corpora bestiis diviserunt parricidæ, quarum cum maximam partem illi tormentis exedissent, ea, quæ restabant, edenda apposuere bestiis, ne pauca quidem terra ea impertire studiosos illarum Christianos permittentes.

A χοροῦ εἰς ἑβδομήκοντα οὐσων δύο (sic) [illegible] τριάκοντα εἰς ἄγραν τῶν μαρτυρικῶν λειψ[illegible] μήσασαι, εἶτα κατάφοροι γενόμεναι τοῖς [illegible] τὸ διὰ ξίφους καὶ αὐταὶ τέλος ὑπέστησαν, [illegible] δέστιρον πολλῷ τῆς ἄγρας εὑροῦσαι τὸν [illegible] καὶ ἧς ἔσπευδον καὶ λείψανον θηρᾶσαι μόνο[illegible] αὐτὴν ζῶσαν ἀπολαβοῦσαι, εἰς τὸν αὐτὸν [illegible] νυμφῶνα εἰσελθοῦσαι, καὶ τοῦ αὐτοῦ [illegible] νυμφίου. Τὰ μέντοι σώματα τούτων θηρίο[illegible] σαντο οἱ μιαιφόνοι, καὶ τὰ πλείω τοῖς [illegible] ἐκεῖνοι πρῶτον καταφαγόντες, τὰ ὑπολειπόμενα δεῖπνειν ἔθεντο τοῖς θηρίωις, μηδὲ γῆς αὐτοῖς δοῦναι βραχείας τοὺς διψῶντας αὐτὰ Χριστιανοὺς ἀνασχόμενοι.

XXIII. Reverso autem principe coquorum, et rogante, quonam modo interimeret Gaianam. Jam enim, inquit, ut fuit nobis mandatum, de medio sublata est Ripsime : Teridates, ut qui nihil meminisset eorum, quæ jusserat (miserum enim perdebat amor, et nec sinebat quidem respirare liberum) Ripsime, dicebat, ubi est? Sed ubi videbo Ripsimem? Postquam autem, tanquam e somno vel ebrietate ad se rediens, omnia plane intellexit, quæ et ipse jusserat, et quæ fecerant, quibus jussum fuerat, ægre ferebat, ejulabat, vociferabatur, et postremo dicebat, se non esse victurum, nisi esset una cum Ripsime. Et protinus jussit linguam Gaianæ pone tractam per tendinem, avelli e gutture : deinde eam crudeliter simul et inhumane tolli de medio ; nam ne sic quidem dicebat eam meritas pœnas esse daturam. Hæc enim mala, inquit, lingua, mihi meam abstulit Ripsimem, ipsa perdidit meam animæ voluptatem. Cum hæc, quæ interim dicebantur, audivisset princeps coquorum, educit Gaianam cum duabus, quæ erant cum ea, virginibus ad pontem fluvii, super quem solebant maleficos afficere supplicio. Ipse autem ex se quoque plura adjicit tormenta. Existimabat enim se regi maxime gratificaturum, si vehementer et insane spiraret in virgines. Et primum quidem perrumpit earum vestes : deinde earum etiam extensis manibus et pedibus, et talis perforatis, illinc per fistulas vento implet inspirato. Ubi autem disjuncta est pellis a sua cum carne coalita conjunctione, virgines miseri excoriant : quod nec adspicere quidem humanus sustinuisset oculus. Illæ autem, et si ita exuerentur pellibus, tamen divina non nudabantur gratia : a qua etiam adjutæ, requirebant Christum, cujus tenebantur desiderio, dicentes : « Memento nostri, benigne et clemens Domine : quoniam propter te morte afficimur tota die, et tanquam oves occisionis propter te sumus reputatæ [2]. »

ΚΓ'. Τοῦ ἀρχιμαγείρου δὲ ἀναστρέψαντος, [illegible] τὸν τρόπον καὶ τὴν Γαϊανὴν ἀνελεῖ πυνθανομένο[illegible]

B γὰρ, φησί, ἀνῄρηται κατὰ τὰ διατεταγμένα ἡμῖν· Ῥιψίμη· ὁ Τηριδάτης, οἷα μηδενὸς τῶν εἰρημένων [illegible] μενος, (ἀπώλλυε γὰρ τὸν ἄθλιον ὁ ἔρως, [illegible] ἀναπνεῖν ἐλεύθερον συνεχώρει.) Ἡ δὲ Ῥιψίμη, [illegible] ποῦ; Ἀλλὰ ἄν ἴδω Ῥιψίμην τοῖς ὀφθαλμοῖς; [illegible] δὲ ὥσπερ ἐξ ὕπνου ἢ μέθης ἀνενεγκών, [illegible] βῶς ἐμάνθανεν, ὅσα τε αὐτὸς ἐπέταξε, καὶ [illegible] κελευσθέντες ἔδρασαν, δεινὰ ἐποίει, καὶ [illegible] καὶ ἐβοᾶ, καὶ τέλος ὡς οὐ βιώσεται [illegible] συνὼν τῇ Ῥιψίμῃ. Καὶ αὐτίκα τὴν τῆς Γαϊανῆς [illegible] λευε γλῶσσαν ὄπισθεν διὰ τοῦ τένοντος [illegible] ἀποσπασθῆναι τοῦ φάρυγγος, εἶτα καὶ [illegible] ἄγαν καὶ ἀπανθρώπως ἀναιρεθῆναι· οὐ γὰρ [illegible] οὕτως ἀξίαν ἔλεγε τὴν δίκην ἐκτίσειν. Ἡ γὰρ [illegible] αὕτη γλῶσσα, φησίν, αὕτη μου τὴν [illegible] Ῥιψίμην, τὴν τῆς ἐμῆς αὕτη ψυχῆς [illegible]

C νήν. ἣν ἀνοσίως ἡγεῖσθε καὶ [illegible] ἐπειδὴ μεταξὺ ὁ ἀρχιμάγειρος [illegible] ἐξάγει τὴν Γαϊανὴν μετὰ καὶ [illegible] πρὸς τῇ τοῦ καλουμένου βαθυτάτου [illegible] ἐφ' ἧς τοὺς κακούργους κολάζειν [illegible] πλείους αὐτὸς οἴκοθεν προστίθησι. [illegible] Ἤρετο γὰρ τῷ βασιλεῖ τὰ μέγιστα χαρ[illegible] δρὸν οὕτω πνεύσειε κατὰ τῶν παρθένων [illegible] κόν. Καὶ πρῶτα μὲν περιῤῥήγνυσιν αὐτῶν τὰ [illegible] τας, εἶτα καὶ χεῖρας καὶ πόδας αὐτῶν ἐπτα[illegible] κατὰ τοὺς ἀστραγάλους διατρήσας, φυσήματι [illegible] ἐμπίπλησι δι' αὐλίσκων. Ὡς δὲ καὶ τῆς [illegible] σάρκα συμφυΐας τὸ δέρμα διέστη, [illegible] ἄθλιοι τὰς παρθένους· ὃ μηδὲ φιλάνθρωπος [illegible] σασθαι ὑπέμεινεν ὀφθαλμός, Αἱ δὲ καὶ οὕτω [illegible] ματα ἐκδυόμεναι, ὅμως τῆς θείας οὐκ [illegible]

D χάριτος ὑφ' ἧς καὶ θαλπόμεναι τὸν [illegible] ἐζήτουν Χριστὸν, « Μνήσθητι καὶ ἡμῶν, φιλάν[illegible] Δέσποτα, λέγουσαι· ὅτι ἕνεκα σοῦ θανα[illegible] ὅλην τὴν ἡμέραν, καὶ ὡς πρόβατα σφαγῆς [illegible] ἐλογίσθημεν. »

XXIV. Princeps autem coquorum cum vidit eas ita exuisse pellem absque ulla molestia, perinde ac si quis vestem exuisset, et simul eas interim audivisset dominum alloquentes, ut jusserat Teridates, eis fecit linguas eximi. Cum itaque virginibus collum fuisset pone porforatum, eis linguæ exscin-

ΚΔ'. Ὁ δὲ ἀρχιμάγειρος, ἐπειδὴ τὴν δορὰ[illegible] πως οὕτως ἀποθεμένας εἶδεν, ὥσπερ ἄν εἴ τις [illegible] τιον ἀποδύσαιτο, καὶ ἅμα καὶ πρὸς τὸν θεὸν [illegible] μεταξὺ διαλεγομένων, κατὰ τὸ τοῦ Τηριδάτου [illegible] ταγμα, καὶ τὰς γλώττας ἐκέλευεν ἐξελεῖν. Εἶ[illegible] τα τοὺς αὐχένας ὄπισθεν αἱ παρθένοι διατρ[illegible]

[2] *Psal.* XLIII, 22.

, τὰς γλώττας ἐκτέμνονται. Εἶτα καὶ
ρῶν δίκην ἐστομωμένοις καὶ τέμνουσι
; ἀνακοπεῖσαι, καὶ τὴν ἐντὸς πᾶσαν
ὸ τῶν ποδῶν χυθεῖσαν ἰδοῦσαι, οὕτω
λὰς ἀφαιροῦνται. Ἕκτῃ μὲν οὖν καὶ
Σεπτεμβρίου μηνὸς, ἡ γενναία Ῥιψίμη
κὸν ἀνείλετο στέφανον. Τὰς ἐπὶ τῇ
ἐκείνης λειψάνων ὁρμηθείσας· ἡ αὐτὴ
εν ἡμέρα. Τῇ ἑπομένῃ δὲ καὶ ἡ μα-
μετὰ τῶν συμπαρθένων τὸ τῆς τε-
ιμον στάδιον. Ἕκτη τοίνυν ἐξ ἐκείνου
α, καὶ ὑπομαραινομένης ἤδη τῷ Τη-
ν ἐρώτων φλογὸς, μελέτη θήρας αὐτῷ
παρασκευή. Καὶ ὁ μὲν ἐπ' ὀχήματος
λεως· ἡ δίκη δὲ οὐκ ἐβράδυνεν, ἀλλὰ
τροσπαλαίει μανία. Καὶ δαιμονιώτατα
ιτο, καὶ παράφορος ἦν ὅλος ὑπὸ τῆς
δίων τε σαρκῶν παρέτρωγε τοῖς ὀδοῦσι,
ν ἠμείψε καὶ τὸ εἶδος, καὶ μετηλλάγη
σορ εἰς τὴν μορφὴν, μεταλαβὼν γὰρ ταύ-
, τοῦτον τὸν μανθανέτω τρόπον καὶ Τηρι-
ὐτὴν ἐκείνῳ μεταβολὴν ὑποστάντα, καὶ
ἐκολασίαν εἰσπραττόμενον καὶ τὸ ἄγος
ρῶς. Καὶ ἦν τὰ ἔξω τοῦ Τηριδάτου
ἔνδον ὠμότητός τε καὶ τοῦ βορβόρου
καὶ τῆς ἄλλης χοιρείας καὶ ψυχῆς καὶ
ν ἅμα καὶ εἴσπραξις. Οὐχ ὁ Τηριδά-
ς ταῦτα ὁ μιαρὸς, ἀλλὰ καὶ τὸ περὶ
τιωτικὸν ἅπαν, καὶ ὅσον ἐν ἄρχουσι,
ιο τοῦ πολιτεύματος τοῖς τετολμημένοις
αὐτῷ δαίμονι διαπαλαῖον. Ἦν οὖν καὶ
ις τῷ πάθει ὁπότε καὶ ἀνανήψειαν,
ἐπαλλαγῆς ἡ ἐπιθυμία, καὶ τοῖς οἰκείοις
ὐκ ἐλάττων, τοῦτο μὲν ὥστε μὴ τοῖς
πεσεῖν, τοῦτο δὲ ὥστε τῆς νόσου τοὺς
κβυφισθῆναι.

ῷ δὲ τοιούτοις ἐξητάζετο πάθεσιν ἡ
ειρος τῇ τοῦ βασιλέως ἀδελφῇ Κουσα-
ιφοιτᾷ. Ὁ δὲ ὄνειρος φῶς ἦν ἀνθρώπῳ
ιν ἐοικός. Ἐδόκει δὲ λέγειν ὡς, εἰ Γρη-
ον ὃν παρὰ τῇ πόλει Ἀρταξᾷ βαράθρῳ
ιμήσαιντο ἐκεῖθεν, κατὰ πόδας εὐθὺς
ἀκολουθήσει τῆς συμφορᾶς. Εἰ δὲ μὴ
οὕτω ποιητέον αὐτοῖς, ἀλλὰ μὴ ἑτέραν
θεραπείαν εὑρήσειν. Ταῦτα τοῦ ὀνεί-
; παρελθοῦσα εἰς τὸν δῆμον ἡ Κουσα-
ἑνίκα γὰρ τὴν αἰδῶ ἡ ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ
οῦται τὴν ὄψιν. Οἱ δὲ μαίνεσθαι καὶ αὐ-
ις, (ποῦ γὰρ ἄν καὶ ὁστοῦν ἔτι περιλεί-
γγορίου παρ' αὐτοῖς ὅλως ἠλπίζετο ;) ἐν
τοὺς τῆς Κουσαροδούκτας λόγους γέλωτι
Ἐπειδὴ δὲ τὸ κακὸν ἐπὶ πλέον ἐτείνετο,
ρὸς ἐπιφοιτῶν οὐκ ἀνίει, καὶ ἡ γυνὴ
ροδροτέρα ἀναγκάζουσα τὸν δῆμον εἰς
ῖν τὴν ὄψιν, στέλλεταί τις παρὰ τῷ
ουρίῳ τῶν ἐπισήμων. Αὐταΐας ὄνομα

A duntur radicitus. Deinde cum lapidibus instar gladiorum acutis et secantibus, exsecti fuissent ventres, et universum internum figmentum vidissent fusum pro pedibus, eis capita amputantur. Atque vicesimo quidem sexto mensis Septembris gloriosa Ripsime coronam suscepit martyricam (2). Eas vero, quæ venerant ad venandas illius reliquias, idem dies vidit martyres. Die autem sequenti beata quoque Gaiana cum sociis virginibus percurrerunt stadium consummationis. Ab illo ergo tempore transiit sextus dies, et jam flamma amorum Teridatæ sensim marescente, ille egressus est ad venationem. Non tardavit autem justitia : sed eum quædam invadit insania, qua furebat plane dæmoniace, et præ morbo erat emotæ mentis, et dentibus suas
B arrodebat carnes : et mutata fuit forma ejus in porcum. Quod si quis sit, qui non ignoret fuisse Nabuchodonosorem mutatum in hanc formam, eodem modo sciat etiam Teridatem eamdem, quam ille, subiisse mutationem. Sicque de libidine et flagitio sumptæ sunt tam acerbæ pœnæ (3). Et erat Teridates extrinsecus porcus : internæ crudelitatis et cœni voluptatum, et alterius porcinæ animæ ac vitæ simul imago et pœna. Non sic autem solus erat affectus exsecrandus Teridates : sed et omnes, qui erant cum eo milites, et quicunque ex magistratibus et aliis civibus simul lætabantur iis, quæ perpetrata fuerant, cum eodem luctabantur dæmone : non quod essent ipsi quoque porcorum induti specie, sed in furorem redacti erant, et a se plane discesserant. Erat igitur iis, quos hæc tenebat affectio,
C quando resipiscebant, liberationis magnum desiderium : eorumque necessariis non minor hujus rei cura, partim quidem, ne inciderent in similia : partim autem, ut morbo levarentur, qui ad eos attinebant.

XXV. Interim autem dum in his malis conflictabatur Armenia, apparet somnium regis sorori Cusaroductæ. Somnium autem era lux homini figura similis. Videbatur autem dicere, quod si Gregorium illum, quem in civitate Artaxat in barathrum demiserunt, illinc hauserint, e vestigio mali sequetur solutio. Sin minus autem hæc sic fiant, nequaquam sunt inventuri aliam curationem. Hæc cum dixisset somnium, ad populum accedens Cusaroducta (vincebat enim pudorem is, quem de fratre
D accipiebat dolor) communicat visionem. Illi autem eam arbitrati insanire (quomodo enim speraretur apud eos omnino reliquum esse vel os ullum Gregorii ?) verba Cusaroductæ subsannabant et irridebant. Cum autem malum intenderetur, nec intermitteret adventare somnium, et mulier instaret vehementius, cogens populum, ut visionem ad effectum deduceret, mittitur quidam vir clarus ad oppidum Artaxat, nomine Autaias. Cum ergo, qui in eo erant, rogassent, cur veniret Autaias, et quæ-

ime, Gaianæ et sociarum martyrum
d Græcos 30 Septembris sub una solennitate celebratur. Latini, 29 Septembris.

(3) Dan. 4.

nam esset causa ejus adventus, simulque et riderent et mirarentur, quomodo inter vivos adhuc quæratur, quem nec mortuum quidem arbitrabantur conservari ob tempus, quod intercesserat, sed in pulverem jam esse dissolutum, somnium ejus satrapa (hunc enim fuerat honorem consecutus) et responsum recensuit: et accedens ad barathrum, nominatim vocavit Gregorium. Hic autem statim respondet. Cum is autem illius solum audisset responsum, demissis funibus, eum statim rogavit, ut iis captis, sursum traheretur. Dixit enim illius Deum jussisse, ut ascenderet. Funibus itaque illinc extractus sacrosanctus Gregorius, toto quidem corpore a diuturna in cœno et limo afflictione fuerat denigratus: sed cum eum aqua, quoad ejus fieri potuit, abluissent, et pure induissent, solemniter ducunt ad urbem, in qua rex erat.

XXVI. Hic rex Teridates in forma porcina, et a furore vexatus et rabie, satrapæque et omnis alia multitudo non prima quidem sub specie, sed et morbo insanientes ei occurrunt. Procidentes ergo omnes ab beatos illos pedes, ut Deum eis placaret, et a maligni illius dæmonis insania et malo liberaret, vehementissime obsecrabant. Ille autem cum ante alia sanctarum martyrum quæsiisset reliquias, et postquam eas illi ostendissent, collegisset (jacuerant enim disjectæ novem dies, et totidem noctes, neque male olentes, et omnino intactæ a canibus, volucribus et bestiis) earumque vestibus decore composuisset, licet ipse rex, et qui cum eo erant magistratus, offerrent vestes pretiosissimas, cum ipsis vestibus deponit in torculari, quod etiam vivas prius habuit martyres, et calcatum fuit ab illarum pedibus virgineis. Cum autem tota nocte orasset, et Deum esset precatus, die sequenti ad regem et suos catecheticam fuse et prolixe habet orationem. Erant enim hæ ejus ad Deum preces, ut priusquam formam porcinam exueret Teridates, sermonis acciperet intelligentiam, et conciperet singula eorum, quæ dicebantur. Sed tunc quidem cum Dei potentiam, et quam nostri gerit curam, sacrosanctus adduxisset Gregorius, et quemadmodum eum conservasset admirabiliter, et præter opinionem (quæ enim ei evenerunt, superant humanam naturam: et nisi divinam gratiam ad eum desuper advolasse dixeris, haud quidem facile est credere), deinde cum eorum in sanctas virgines audaciam et crudelitatem reprehendisset, et docuisset, oportere eos prius desistere ab errore simulacrorum, deinde ad verum Deum accedere: et quod si conversi fuerint ab impietate, e vestigio eorum calamitatis consequetur solutio: et cum pauca de ortu mundi, et futuro sæculo, et Novi Testamenti mysterio, et magna erga homines Dei benignitate et clementia disseruisset, et adjecisset etiam, quod desuper ad eum advolans angelus aderat in lacu, eique vires addebat, et conservabat eum illæsum a malis, qui ne tum quidem volebat abscedere, sed adhuc appa-

A ὁ ἀνήρ. Τῶν ἐν αὐτῷ τοίνυν ἐφ' ᾧ τε ἥκει
καὶ ἤ τις αὐτῷ ἠχρεία τῆς ἀφίξεως πυθόμε-
γελώντων ἅμα καὶ θαυμαζόντων ὅπως ἐν τῷ
ἔτι ζητεῖται, ὃν οὐδὲ νεκρὸν ἂν ὑπὸ τοῦ μεταξ-
νου ᾤοντο σῶον τηρεῖσθαι, ἀλλ' εἰς κόνιν ἤδη
ἤδη, τὸν ὄνειρον αὐτοῖς ὁ σατράπης (τοῦ-
ἐτετίμητο. Αὐταΐας) καὶ τὸν χρησμὸν ἐξ-
τῷ βαράθρῳ ἐπιστὰς, ὀνομαστὶ τὸν Γρη-
λει. Ὁ δὲ εὐθὺς ἀποκρίνεται. Καὶ ὡς μόνον
τῆς ἀποκρίσεως ἤσθετο, σχοίνους κατ-
ἐδεῖτο λαβόμενος αὐτῶν ἀνελκύεσθαι. Τὸν
νου ἔφησι Θεὸν προστάξας τὴν ἄνοδον. Ἐ-
τοίνυν ἐκεῖθεν τοῖς καλῶδίοις ὁ ἱερὸς
ὅλον μὲν τὸ σῶμα ὑπὸ τῆς χρονίας περι-
ρον καὶ τὴν ἰλὺν κακώσεως μεμελάνωτο·
τούτων ὡς οἷόν τε ἀπολούσαντες, καὶ
B ριστείλαντες, ἐντίμως ὁμοῦ καὶ σεβασμίως
βασιλείαν ἄγουσι πόλιν.

Κς'. Ἐνταῦθα ὁ βασιλεὺς αὐτῷ Τηρι-
χοιρείᾳ τῇ μορφῇ καὶ τῇ μανίᾳ δὴ καὶ
καὶ οἱ σατράπαι, καὶ ὅσον ἄλλο πλῆθος
τῶσιν, οὐ χοίρων μέντοι περικείμενοι
τοι, πλὴν ὑπὸ τῆς νόσου καὶ αὐτοὶ
καὶ παράφοροι. Πεσόντες οὖν πάντες
μακαρίους ἐκείνου πόδας, ἐξιλεώσασθαι
θεῖον, καὶ τῆς τοῦ πονηροῦ δαίμονος
καὶ τοῦ κακοῦ ἀπαλλάξαι, θερμότατα
Ὁ δὲ πρὸ τῶν ἄλλων, τὰ τῶν ἁγίων
τεῖ λείψανα, καὶ ὑποδειξάντων
(ἔκειντο γὰρ ἐπὶ ἐννέα ἡμέρας
μήτε τι ἀηδὲς ἀπόζοντα, καὶ
C πασι καὶ πετεινοῖς καὶ θηρίοις)
αὐτὰ, καὶ ἱματίοις ἐνθέμενος
τοί γε αὐτοῦ βασιλέως καὶ τῶν
τῦ πολυτελέστατα τῶν ἱματίων
ἀποτίθεται τῇ σορῷ μετὰ τῆς
καὶ ζώσας πρότερον τὰς μάρτυρας
μενος μέντοι παρὰ πᾶσαν τὴν νύκτα
τοῦ Θεοῦ. Κατηχητικὸν οὖν τὴν ἐπιοῦσαν
τὸν βασιλέα καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν
Καὶ τοῦτο γὰρ εὐχὴ πρὸς τὸν Θεὸν
καὶ πρὶν ἢ τὴν χοιρείαν μορφὴν
δάτην, λόγου τε λαβεῖν σύνεσιν, καὶ
τῶν λεγομένων συμβάλλειν. Ἀλλὰ τότε
Θεοῦ δύναμιν καὶ τὴν περὶ ἡμᾶς
Γρηγόριος παριστάτο, πέρα γὰρ ἀνθρωπίνης
D αὐτόν ἐστι φύσεως θείαν ἐφίπτασθαι
πιστεῦσαι τούτοις ῥᾴδιον. Ἔπειτα καὶ
ἁγίας παρθένους τόλμαν τε αὐτῶν καὶ
διελέγξας, καὶ διδάξας ὅτι δεῖ πρότερον
εἰδωλικῆς ἀποστῆναι πλάνης, εἶτα τῷ
προσελθεῖν, καὶ ὡς, εἰ μεταβαλοῦσι τῆς
παρὰ πόδας εὐθὺς καὶ ἡ λύσις, ἀκολουθήσει
φορᾶς· βραχέα τε περὶ τῆς κοσμογενείας
μέλλοντος αἰῶνος, τῆς τε κατὰ τὴν Καινὴν
πους φιλανθρωπίας διαλεχθεὶς, προσθεὶς
ἄγγελος αὐτῷ ἐπικαταπτὰς ἄνωθεν ἐν τῷ
παρῆν, ἐνίσχυέ τε αὐτὸν καὶ κακῶν
καὶ ὡς οὐδὲ ἀφίστασθαι νῦν ἐθέλει, ἀλλὰ

ὀφθαλμοῖς ἐπιφαίνεται, ἡδύ τε λίαν καὶ πολάμπων· τέλος δὲ καὶ ναοὺς ἐγεῖραι ›σιν ἐπισκήψας καὶ πολλὰ ἕτερα διεξελ- ὺς παρόντας μυσταγωγήσας, ὡς ἤδη πρὸς ›, τὸν σύλλογον διελύσατο.

ῇ ἑξῆς δὲ νηστείαν μὲν καὶ εἰς ἑξήκοντα ›ας τῷ πλήθει παντὶ παραγγέλλει, αὐτὸς προμυσταγωγηθέντα ἐν ταύταις ἀναλαμ- ὶ τὰ λείποντα προστιθεὶς, καὶ τοὺς βίους ῇ διενεγκόντων εἰς τὸ μέσον παράγων, σιν τε τὰς ἐκείνων ψυχὰς διεθέρμαινε καὶ τοιούτων αὐτοῖς τῶν συνάξεων ἀφθόνως παρεῖχεν. Ἐνταῦθα καὶ τὴν ὀπτασίαν ›κεῖνος ἠξίωτο, εἰς κοινὴν ἁπάντων ἀκρο- τίθει· ἡ δὲ ἦν οὐδὲ μίαν παραλείπουσα ὑπερβολὴν, ἀλλ' οἷα ὀρπθῆναι μὲν φο- ζηθῆναι δὲ ταῖς ἀκοαῖς σωτήριος. Ἐδό- ιοι, φησὶν, ὁ οὐρανὸς ἀνεῷχθαι καὶ τὰ ἐν πολειφθέντα τῷ κυρτώματι ὕδατα, ἔνθεν ἱαιρεθέντα, ἑστηριγμένα ἐφ' ἑκατέρου τμή- ειν. Μορφὴ δέ τις ἀνθρωπεία, λαμπρὰν οἵαν ιεῖσα, καὶ πολλῷ πάντοθεν φωτὶ περιλαμ- ζρυσῇν τῇ χειρὶ κατέχουσα σφύραν, τὴν . Φῶς τε ἄνωθεν ἐκ τῶν οὐρανῶν πυκνὰ ι διᾷττον, τὰ τῆς γῆς πέρατα ἐπλήρου. ὑπόπτεροί τινες στρατιαὶ, αὐταὶ ἕκασται ., πρὸς οὐρανοὺς ἐπεδήμουν. Καὶ στῦλος βάσει χρυσῇ ἱδρυμένος, εἰς ἐκείνους ἀν- ἰ φῶς πάλιν. Ἀλλὰ τὸ μὲν αὐτοῦ τοῦ φω- ς σταυροῦ φέρον, τὸ δὲ στύλῳ ὑπερμεγέθει ς ἦν. Καὶ τρεῖς ἐλάττονες ἄλλοι στῦλοι, ων τῶν βάσεων βεβηκότες ἦσαν. Ἀλλ' ὁ ῦ μαρτυρικοῦ τῆς τε μακαρίας Ῥιψίμης ἐπὶ τῶν τριῶν ἐπὶ ταῖς τριάκοντα παρθέ- κει. Ἄτερον δὲ ὁποιπερ ἡ γενναία Γαϊανὴ δύο καὶ αὕτη συμπαρθένων, τὸν τῆς τε- ἀνείλοντο στέφανον· ἐπὶ δὲ τῆς ληνοῦ πρότερον μὲν πάσας ὁμοῦ φευγούσας ὑπ- ὰς παρθένους, μιᾶς δὲ ὕστερον καὶ οἴνου λυκύτερον τὸ αἷμα ἐδέξατο· ἥτις ἐπειδὴ αὐτὴν περιπέσοι, οὐκ ἔχουσα ὅπως ταῖς οιτο συμπαρθένοις αὐτοῦ παρὰ τῇ ληνῷ, ; ὡραῖος ἱλαρόν τι ταῖς ὄψεσι καὶ ἡδὺ προσ- , οὐ ποσὶ δικαίων ἐκβλίβεται, ἀλλὰ χερσὶν ναιρεῖται. Ἐπὶ τούτοις πολὺ μὲν πλῆθος θυσιαστηρίων ἐδίδου βλέπειν ἡ ὅρασις, ὸν ὕπερθεν ἐφ' ἑκάστου θυσιαστηρίου τῆς ῆς διαμορφούμενον. Πηγὴ δέ τις ἐκ τούτων ὁδός τε ἅμα καὶ οὕτω τι ἄφθονον ἐκδιδοῦσα, ζειν ἅπαν τοῦ ὑποκειμένου πεδίου τὸ πρόσ- ιλὰ μὴν καὶ ἀγέλη μοι καθεωρᾶτο αἰγῶν, λανι τῶν τριχῶν στέλβουσαι. Ἐπεὶ δὲ τὸ ίνο περάσειαν, ἡ ἰδέα μὲν αὐταῖς εἰς πρό- ιβάλλετο· τὸ δὲ τῶν τριχῶν μέλαν εἰς ι χιόνος ἠμείβετο. Εἶπες ἂν ἐν ἀκαρεῖ τὰς ὑπορρεῦσαι, καὶ τὰς ἑτέρας ἀναφῦναι τὰς Γὰ μέντοι πρόβατα τίκτειν ἐφῴκεσαν· καὶ καὶ τοῖς νεογνοῖς ἡ θρὶξ, τὸ δὲ πλῆθος, ὸν καὶ τόπον ὅσον ὀφθαλμὸς ὡρίζετο, ὑπε-

A rebat ejus oculis valde suaviter resplendens et evidenter; postremo autem et templa jussisset exstrui martyribus, et multa alia esset oratione persecutus, et eos qui aderant, mysteriis initiasset, cum jam advesperasceret, cœtum dimisit.

XXVII. Sequenti autem die jejunium quidem ad sexaginta usque dies totos universo populo denuntiat: et ipse ea, quæ in mysteriorum initiis prius dicta fuerant, in his repetens, et quæ deerant adjiciens, et vitam eorum, qui in virtute excelluerunt, in medium adducens, ad imitationem et æmulationem illorum animos accendebat, et abunde eis præbebat tales fruendas conciones. Hoc in loco visionem quoque, quam solus ille fuerat assecutus, publice apud aures omnium deposuit. Illa autem est
B ejusmodi, ut nihil possit esse admirabilius: et quæ visu quidem fuit terribilis: si auribus autem accepta fuerit, salutaris. Videbatur enim mihi, inquit, cœlum esse apertum, et quæ initio incurvitatibus interceptæ erant aquæ, hinc et hinc divisæ, firmæ ac stabiles manere in utraque parte. Forma autem quædam humana, lucidum quoddam jubar emittens, et multa luce omni ex parte refulgens, aureum manu tenens malleum, terram pulsabat. Et lux desuper e cœlis radiis frequenter emicans, implebat fines terræ. Quin etiam quidam alati exercitus, qui erant etiam unusquisque lux, movebantur in cœlis. Et columna ænea basi aureæ imposita, ad illos pertingebat. Sed pars quidem ipsius lucis videbatur ferre figuram crucis, pars autem erat magnæ columnæ similis. Et tres aliæ minores columnæ
C locatæ erant super bases similes. Sed una quidem stabat super martyricum stadium beatæ Ripsimes, et triginta trium virginum, altera autem, ubi præclara Gaiana cum duabus sociis virginibus, consummationis coronam accepere, Alia autem erat super torcular, quod prius quidem omnes simul fugientes excepit virgines: unius autem postea vel quovis mero aut nectare dulciorem excepit sanguinem. Quæ cum in eo in morbum incidisset, nec posset alias sequi virgines, ibidem apud torcular, tanquam una speciosa oculis hilaritatem afferens, et suavitatem non justorum pedibus exprimitur, sed manibus impiorum de medio tollitur. Post hæc magnam quidem igneorum altarium multitudinem dedit aspicienti visio, et super unumquodque
D crucem formatam ex eadem materia: fons autem quidam ex his emanabat, perspicuum quoddam edens fluentum, et adeo copiosum, ut mundaret universam subjecti campi faciem. Quin etiam mihi cernebatur grex caprarum resplendens in nigrore pilorum. Postquam autem aquam transmiserant, species quidem eis mutabatur in oves: nigrore autem pilorum, mutabatur in alborem nivis. Dimisses momento temporis effluxisse nigras, et mox exortas esse, nempe albas. Atque oves quidem visæ sunt parere: et cani pili erant etiam recens natis fœtibus. Multitudo autem superabat et numerum, et locum, quantumcunque definiebat oculus

autem, quæ nuper natæ erant, videbantur rursus quoque nasci aliæ. Et quidam agni mutati in lupos, malefaciebant ovibus, et eas aggrediebantur comedere ac discerpere. Sed ex his quidem aliæ interim producebant alas, et volabant ad exercitus lucis: aliæ autem capiebantur a lupis. Cum hoc fieret, repente rivi ignis effusi contra lupos, in eos incidebant et exurebant, et non licebat eis amplius effugere. Post hæc omnia aliæ rursus columnæ cernebantur fixæ in nubibus: et caput lucidum supra columnas præbebat quoddam spectaculum admirabile.

XXVIII. His, inquit, et talibus eram ego animo obstupefactus, et maxime quod quasdam res tacite videbatur significare visio admirabilis. Sed qui una mecum aderat, et quæ videbantur, ostendebat (erat angelus Domini omnipotentis) ipse et stuporem convertebat in dulcem admirationem, et explicabat, quid significarent singula eorum, quæ cernebantur. Nam latitudinem quidem cœli apertam in duabus partibus, docebat significare viscera divinæ clementiæ prius quidem suo figmento fuisse clausa, deinde fuisse aperta. Aquæ autem, quæ firmatæ ac stabilitæ fuerunt super aquas, nullum amplius esse innuunt impedimentum iis, qui e terra volunt ad cœlum transire. Gloriosæ enim, inquit, martyres et reliquum concertatorum agmen via tam lata ingressæ sunt cœlos absque molestia, cum eam dedicassent, et prius ea iter iniissent. Qui autem manu aureum tenet malleum, et terram ferit, is divinam significat visitationem, per quam error quidem idolorum ab ea fuit expulsus, fuit autem ejus loco introducta veritas. Lux vero, quæ fuit diffusa in universam terram, dilatationem prædicationis Evangelii, et ex eo procedentem fulgorem, qui omnia comprehendit. Angelorum autem congressus cum martyribus concursusque, et cum aliis hominibus ipsorum consuetudinis et conversationis, hujus luminosi et alati exercitus descensus est signum evidens. Columna est basis aurea, ea fidei Christianorum divinitatem significat et puritatem. Doni autem sacerdotii signum est crux lucis. Nam primi quoque Pontificis imaginem fert sacerdos, qui propter nos suscepit mortem crucis. Columna lucis, est imago catholicæ Ecclesiæ, per quam extollimur ad pietatis simul et salutis lucem, ad quam non patet aditus. Tres autem breviores columnæ, quæ locatæ sunt super bases, describunt infinitum numerum templorum, quorum in unoquoque loco consummationis eorum, qui propter Christum mori elegerint, fundamenta jacientur et excitabuntur. Rursus autem oratorium ædium ædificationis, quæ fit per eam, quæ est circumquaque, regionem, hæc altaria dicebat esse signum. Crux autem ignea super ea, significat, quod igne sanctissimi Spiritus, incruentum, quod in holocaustum offertur, sacrificium adoletur in memoriam et gloriam ejus, qui pro nobis est crucifixus.

A ρέβαινον. Τίκτεσθαι δὲ καὶ ἀπὸ τῶν ἀρνῶν [illegible] τῶν πάλιν ἕτερα ἐδόκει, καί τινες ἀρνὶς [illegible] μεταβαλόντες, κακῶς τὰ πρόβατα ἐποίουν, [illegible] εσθίειν τε αὐτὰ καὶ διασπᾷν ὥρμηνται, [illegible] μὲν αὐτῶν πτέρυγάς τε ἐν τοσούτῳ ἔφυ[illegible] τὰς στρατιὰς τοῦ φωτὸς διεπέτοντο, τὰ δὲ [illegible] ὑπὸ τῶν λύκων. Ἐν τούτῳ πυρὸς ἐκ τῶν [illegible] ῥύακες κατὰ τῶν λύκων διεχυθέντες, [illegible] αὐτοῖς καὶ ἐπίπρων, καὶ οὐκέτι οὐδὲ [illegible] τούτοις ἐνῆν. Ἐπὶ πᾶσι τούτοις στῦλοι [illegible] ἕτεροι πάλιν ἐκ τῶν νεφῶν ἐωρῶντο· [illegible] μῆκός τε καὶ πλάτος ὁμοία θαυμαστὴν [illegible] θέαν παρείχετο.

KΒ'. Τούτοις ἐγὼ καὶ τοιούτοις, φησί, [illegible] ἐναποπληττόμενος ἦν, μάλιστα ὅτι [illegible] B τεσθαί τινα ἐδόκει τὸ παράδοξον τῆς ὁράσε[illegible] τὴν ἀρχὴν ἐμοὶ συμπαρὼν καὶ τὰ παρ[illegible] κνύων (ἄγγελος δὲ Κυρίου παντοκράτορος [illegible] αὐτὸς καὶ τὴν ἔκπληξιν εἰς γλυκὺ μ[illegible] θαῦμα, καὶ ὡς ἐδήλου τῶν ὁρωμένων ἕκ[illegible] φει. Τὸ μὲν γὰρ ἀνεῳγμένον κατὰ δύο [illegible] οὐρανοῦ κύτος τὰ τῆς θείας σπλάγχνα [illegible] ἐδίδασκεν ὑπαφαίνειν, κεκλεισμένα πρὶ[illegible] πλάσμα πρότερον, εἶτα διανοιχθῆναι, [illegible] ἄνω τῶν τμημάτων ἐστηριγμένα ὕδατ[illegible] τοῖς ἀπὸ γῆς πρὸς τὸν οὐρανὸν βουλομ[illegible] ἐμπόδιον εἶναι. Αἱ γὰρ καλλίνικοι, φησί, [illegible] καὶ ὁ λοιπὸς τῶν συνάθλων χορὸς δι' [illegible] τὴν εἰς οὐρανοὺς πορείαν ἀταλαίπωρ[illegible] ἐγκαινίσασαι ταύτην καὶ προδείξασ[illegible] C χρυσῆν ἐν τῇ χειρὶ σφύραν ἔχων κ[illegible] γῆν, τὴν ἐπισκοπὴν οὗτος ὑποφαίνει τ[illegible] ἧς ἡ τῶν εἰδώλων μὲν πλάνη πᾶς ἐπλ[illegible] ἀντεισενεχθεῖσα δὲ ἡ ἀλήθεια. Ἡ δὲ ὡς [illegible] χυθὲν τὴν γῆν φῶς τὸν πλατυσμὸν τοῦ κη[illegible] τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τὴν ἐκεῖθεν τὸ σύμπα[illegible] βοῦσαν ἀστραπήν. Τῆς δὲ πρὸς τοὺς μάρτυ[illegible] λεύσεως τῶν ἀγγέλων καὶ τῆς συνδρομῆς [illegible] πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ὁμιλίας δι' [illegible] ἀναστροφῆς, ἡ τῆς φωτοειδοῦς ταύτης κ[illegible] ρου στρατιᾶς κάθοδος ἐναργές ἐστι τεκμ[illegible] στῦλος καὶ ἡ χρυσῆ βάσις αὕτη τῆς τῶν [illegible] πίστεως τὸ θεοειδὲς ὑποσημαίνει καὶ κα[illegible] δε τῆς ἱερωσύνης χαρίσματος ὁ τοῦ φω[illegible] σύμβολον, ἐπεὶ καὶ τὴν εἰκόνα φέρει τ[illegible] ἀρχιερέως ὁ ἱερεὺς, τοῦ δι' ἡμᾶς κατ[illegible] D διὰ σταυροῦ θάνατον. Ὁ τοῦ φωτὸς [illegible] καθολικῆς εἰκὼν Ἐκκλησίας, δι' ἧς εἰς [illegible] φῶς τῆς εὐσεβείας τε ὁμοῦ καὶ τῆς σωτ[illegible] γόμεθα. Οἱ δὲ τρεῖς βραχύτεροι στῦλοι οἱ ἐπ[illegible] βεβηκότες τὸν τοσοῦτον ὑπογράφουσι [illegible] ἀριθμὸν οἵ ἑφ' ἑκάστου τῶν διὰ Χριστὸν [illegible] ἑλομένων τῆς τελεώσεως τόπου τὸν θεμέλ[illegible] λοῦσι καὶ ἀνεγείρονται. Τῆς δὲ ἀνὰ [illegible] περίχωρον πάλιν τῶν εὐκτηρίων οἰκο[illegible] θυσιαστήρια ταυτὶ ἔλεγε σημεῖον. Ὁ δὲ [illegible] σταυρὸς ὕπερθεν, ὅτι τῷ πυρὶ τοῦ παναγίου [illegible] τος ἡ ἀναίμακτος ὁλοκαυτουμένη θυσία ε[illegible] καὶ δόξαν τοῦ δι' ἡμᾶς σταυρωθέντος ἱερ[illegible]

Ἡ μέντοι τῶν αἰγῶν ἀγέλη καὶ ἡ τοῦ ὕδατος διάβασις, ἥ τε εἰς πρόβατα τούτων μεταβολὴ καὶ ἡ τοῦ μέλανος εἰς τὸ λευκὸν τῶν ἐρίων τροπὴ καὶ ὁ πληθυσμὸς, τὴν διὰ τοῦ βαπτίσματος τῶν ἁμαρτωλῶν κάθαρσιν, καὶ τὴν τῶν ἡμαρτημένων ἄφεσιν, τὴν πρὸς τὴν εὐσέβειάν τε μετάθεσιν, καὶ τὸ γονιμώτατον τῶν ἀρετῶν καὶ τὸ εὔκαρπον, καὶ τὴν εἰς πλῆθος τῶν εὐσεβῶν ἐπίδοσιν καὶ αὔξησιν προαγγέλλει. Ὅσον δὲ καὶ εἰς λύκους μετέβαλε, τὴν εἰς ὕστερον τῶν ψευδοχρίστων κατὰ τῆς εὐσεβείας καὶ τῶν ὁμογενῶν ἐπανάστασιν προσημαίνει. Καὶ τοὺς πρὸς ταύτην γενναίως τὴν ἐπήρειαν στησομένους, τούτους φησὶ καὶ πρὸς τὸν οὐρανὸν αὐτὸν ταχεῖ τῷ τῆς πίστεως πτερῷ ἀναπτῆναι λαὶ κούφῳ. Οἵ γε μὴν τοῦ πυρὸς ῥύακες τὴν ἐκδεξομένην τοὺς ἐπαναστησομένους τῇ εὐσεβείᾳ γέενναν ὑπογράφουσι. Τὰ μέντοι θηριάλωτα τῶν προβάτων τοὺς ἀγρευθησομένους ἀθλίως τῇ τοῦ πονηροῦ θήρᾳ δηλοῦν βούλεται· οἱ δὲ ἐπὶ τῶν νεφῶν στῦλοι τὴν ἀπὸ γῆς ἄνοδον μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν. Ἀῤῥῆς γὰρ ἡ ἀνάβασις καὶ κούφη. Τὸ δὲ τῶν δικαίων ὄχημα, ἐφ' οὗ εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου ἐν τῇ δευτέρᾳ τούτου ἁρπαγήσονται παρουσίᾳ, ἡ ἐπὶ τῶν στύλων κεφαλὶς ἐκείνη ἐστὶν, ἱκανὸν τῆς ἀναμενούσης λαμπρότητος τούτους τεκμήριον.

ΚΘ'. Οὕτω μὲν οὖν ὁ ἱερὸς Γρηγόριος τὴν παράδοξον ἐκείνην θέαν διιξελὼν, καὶ εἰς ταῦτα ὑπὸ τοῦ παρεστηκότος ἀγγέλου ἀνενεχθῆναι αὐτὴν φήσας, καὶ ταύτῃ ἐκπλήξας, τὴν τῶν μαρτυρικῶν λειψάνων μετάθεσιν αὐτοῖς ἐπιτρέπει. Οἱ δὲ πρῶτα μὲν περὶ τὴν τῶν εὐκτηρίων οἴκων οἰκοδομὴν φιλοπόνως πάνυ καὶ φιλεργῶς ἐπονοῦντο, οἱ μὲν λιθοφοροῦντες, οἱ δὲ ξύλα κέδρου, καὶ ταῦτα τῆς εὐώδους κομίζοντες, καὶ πλίνθους ἄλλοι· καὶ οὕτω διέκειτο, ὥστε καὶ πᾶσα χεὶρ μειονεκτεῖν ἐδόκει, εἰ μὴ τὸ ἴδιον ἑκάστη μέρος ὕλης τῆς καλλίστης εἰς τὴν οἰκοδομὴν ἀποφέροι· καὶ πάντες δὲ οὕτως ἂν εὐδαίμονες ᾤοντο γενέσθαι, εἴ τι πρὸς τὴν τῶν ναῶν οἰκοδομὴν ταῖς μάρτυσι χαρίσαιντο· καὶ ἃς πρότερον ἀγριώτατα, οἴμοι, ἀνεῖλον, ταύτας νῦν τὰ μεγάλα ὡς ἕνι τιμῶντες, φανεροὶ ἦσαν. Τοσοῦτον αὐτοὺς τὸ γλυκὺ ἐκεῖνο τοῦ Γρηγορίου στόμα καὶ ἡ ἐπικαθημένη τοῖς χείλεσι χάρις εἰς τιμὴν τῶν μαρτύρων ἐπῆραν. Ἀλλὰ θεὸς κἀνταῦθα ἦν, τὴν εἰς αὐτὸν εὔνοιαν τῶν παρθένων σὺν πλείονι ἀμειβόμενος, ὁ μηδ' ἐν τοῖς δεινοῖς μέσοις μηδ' ἐν αὐτῷ τῷ λάκκῳ τοῦ οἰκείου διαστὰς Γρηγορίου. Ἀλλ' οὗτος μὲν ὁ θεῖος Γρηγόριος, ἵν' ἐπὶ τὰ ἑξῆς τὸν λόγον ἀγάγωμεν, σπαρτίῳ τὴν οἰκοδομὴν ὑπέγραφε καὶ προετυποῦτο, οἱ οἰκοδόμοι δὲ εὐθὺς ἔργου εἴχοντο. Καὶ οἱ τέκτονες πάλιν σορούς κέδρου ξύλου τοῦ καλλίστου ἐποίουν· Ἐπειδὴ δὲ ταχὺ τῶν σορῶν ἑκάστη συναρμοσθείη, ἀλλ' ἐνταῦθα καὶ βασιλέα ὁ θεῖος Γρηγόριος καὶ τοὺς ἐν τέλει ἀπείργει τῆς ὑπουργίας, Οὐκ ἔξεστιν ὑμῖν, εἰπὼν. οὐδὲ χεῖρας τοῖς μαρτυρικοῖς λειψάνοις ἐπιβαλεῖν οὐδὲ πλησιάσαι, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτι μένουσι πάθους, καὶ μηδὲ τοῦ θείου ἀξιωθεῖσι βαπτίσματος. Ἀλλ' ἐγὼ, φησί, ταῖς ἐμαυτοῦ χερσὶ τῇ καταθέσει διακονήσομαι. Καὶ

A Grex autem caprarum, et aquæ transitus, et nigræ lanæ in albam mutatio et multiplicatio, eam, quæ fit per baptismum, expiationem peccatorum et scelerum, quæ admissa fuerint, remissionem, translationem ad pietatem, virtutumque fertilitatem et fecunditatem, piorumque multitudinis incrementum et augmentum prænuntiant. Quicquid autem in lupos quoque est mutatum, eam, quæ posterius fiet, pseudochristianorum impietatem, et eos, qui illam amplectuntur insurrectionem, præsignificat. Eos autem, qui hic insultui excelso et forti animo resistent, dicit ad cœlum ipsum evolasse pernici et levi ala fidei. Ignis autem rivi significant gehennam, excepturam eos, qui insurrexerint adversus pietatem. Oves vero captæ a B feris, volunt eos significare, qui a maligni venatione misere capti fuerint. Columnæ autem, quæ erant in nubibus, e terra ascensum post resurrectionem a mortuis, nusquam enim declinans et levis est ascensus. Currus vero justorum, in quo in occursum Domini in ejus secundo rapientur adventu, caput illud, quod est supra columnas, est sufficiens indicium, nec non splendoris, qui eos exspectat.

XXIX. Cum sanctus ergo Gregorius illud admirabile recensuisset spectaculum, et dixisset se ad hæc fuisse deductum ab angelo, qui assistebat : et sic simul obstupefecisset et deliniisset eos, qui aderant, jubet ut transferantur, et condantur martyrum reliquiæ. Ipsi autem primum quidem in C sepulcris, oratoriarum ædium instar, ædificandis studiose et diligenter laborabant, alii quidem portantes lapides, alii autem ligna cedri odorifera ferentes, et alii lateres : atque ita affecti erant, ut omnium manus cessare viderentur, nisi unaquæque propriam pulcherrimæ materiæ partem ferret ad ædificium : omnesque existimabant se ita demum futuros esse beatos, si quid gratificarentur martyribus ad sepulcrorum ædificationem : et quas prius (heu mihi) crudelissime intcremerant, eas se quammaxime fieri poterat, honorare aperte ostendebant. Tantum suave illud os Gregorii, et ejus labris insidens gratia, eos incitavit ad honorem martyrum. Sed hic quoque erat Deus, qui virginum in ipsum obsequium magis remune- D rabatur, quique nec in mediis malis, nec ipso lacu a suo discessit Gregorio. Itaque divinus quidem Gregorius, ut redeamus ad ea, quæ consequuntur, descripsit formam ædificiorum : ædificandi autem artifices protinus instabant operi, et fabri rursus faciebant capsas ex cedro ligno pulcherrimo. Cum autem cito compacta fuisset unaquæque capsa, tunc regem divinus Gregorius et magistratus arcet a ministerio: Non licet vobis, dicens, ne manus quidem admovere martyrum reliquiis, neque appropinquare, manentibus in eadem affectione, nec adhuc divinum baptismum consecutis. Sed ego, inquit, meis manibus inserviam depositioni. Et ille quidem la-

borabat in sepultura, et ei summo vacabat studio. Teridates autem et conjux et familia eorum, quin etiam magistratus et universa multitudo, pretiosas vestes et indumenta auro variata, aurum quoque et unguenta ferentes, posuerunt ante portas torcularis. Omnium ergo illarum martyrum corpora cum totidem capsis condidisset sacrosanctus Gregorius in torculari, et ea, quæ par erat, propter festum peregisset, postquam fuit in januis, et vidit quæ oblata fuerant, illorum quidem promptitudine animi valde fuit lætatus: sed ea non admisit, dicens, oportere ea conservari apud eos, qui obtulerunt, donec sacra fuerint perfecte ædificata sepulcra, et ipsi per baptismum abluerint inquinamentum impietatis. Atque Teridates quidem porcina adhuc forma indutus, sanctum rogabat ex animo, ut aliqua saltem ex parte homo aperiretur. Etsi, dicens, non sum dignus exuere totam personam dedecoris, et totum Teridatem in priore nunc quoque videre forma: sed manibus, sed pedibus saltem consolare aliqua ex parte calamitatem, ut ipse quoque per me laborem in opere ædificii.

XXX. Misericordia ergo motus magnus Gregorius, et ipse fit Deo supplex, et mittit ad eum martyres, quæ intercedant. Fuitque protinus Teridates homo manibus et pedibus, et meminerat accepti beneficii, et reddebat gratias, ipse quoque laborans in fodiendis fossis in quibus capsas erant deposituri. Atque ille quidem fodiens terram sursum jaciebat, regina autem Asichene (erat enim hoc nomen conjugi) et soror Cusaroducta, cum hoc a divino Gregorio petiisset Teridates, suis tunicis efferebant pulverem. Ut autem fossæ convenirent capsarum magnitudini, rex lapides ea magnitudine, ut nullus alius eos tollere posset, deferebat ad ædificandum. Deinde etiam sepulcrorum postes ostiorum, et superliminaria, non aliorum credens manibus, sed ipse humeris imposita ferebat. Jam autem omnia perfectum acceperant ornatum ædificationis. Itaque accensis lampadibus et cereis, transferunt capsas martyrum: et earum unamquamque proprius accipit locus: et divinus Gregorius signum Dominicæ passionis, venerandam Christi crucem, statuit in unaquaque earum. Non hæc autem solum sepulcra fuere ædificata: sed etiam templum ea magnitudine quod catholicam Ecclesiam vel solus nominabat aspectus et circa id altum ædificarunt parietem, ut passim ad ipsum non pateret aditus. Martyr igitur (4) crucem hic quoque statuit, et jubet multitudinem, quæ illic assidue versabatur, et eo ventitabat, prompto et alacri animi studio Deo cultum offerre per adorationem crucis. Hæc autem omnes faciebant, non jussui solum parentes, sed jam etiam e domo fidem, et jejunia, et preces, tanquam ex

A ὁ μὲν περὶ τὴν ταφὴν εἶχε, καὶ ταύτῃ ἐπ[...] φιλοτίμως. Τηριδάτης δὲ καὶ ἡ σύζυγος [...] γένος, ἀλλὰ μὴν καὶ οἱ ἐν τέλει καὶ τὸ [...] ἅπαν, στολάς τε πολυτελεῖς καὶ κατάστικτα [...] περιβλήματα, καὶ χρυσὸν δὲ αὐτὸν καὶ [...] τῶν θυρῶν τῆς ληνοῦ ἐτίθεσαν φέροντες [...] τριῶν τοίνυν μαρτύρων λείψανα ταῖς τοσα[...] ροῖς ὁ ἱερὸς Γρηγόριος παρὰ τῇ ληνῷ κα[...] καὶ τελεσάμενος ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τὰ εἰκότα, [...] πρὸς ταῖς θύραις γένοιτο καὶ τὰ προσ[...] ἴδοι, ὑπερήσθη μὲν τῇ ἐκείνων γνώμῃ, τὰ [...] προσήκατο, ἀλλὰ δεῖν αὐτὰ παρὰ τοῖς πρω[...] κεῖσθαι εἶπεν, ἕως ἂν τά τε ἱερὰ τεμένη [...] οἰκοδομηθείη, καὶ αὐτοὶ διὰ τοῦ βαπτίσ[...] τῆς ἀσεβείας μολυσμὸν ἀπολούσαιντο. Ἡ[...]

B μὲν οὖν τὴν χοιρείαν ἔτι μορφὴν περικείμενος [...] ἀπὸ καρδίας τοῦ ἁγίου μέρος γοῦν τὸ [...] ἄνθρωπον ἐκκαλυφθῆναι, εἰ καὶ μὴ ὅλον, [...] εἰμί, λέγων, τὸ τῆς αἰσχύνης ἀποδύσασθ[...] ωπεῖον, καὶ τὸν ἐμὸν σύμπανσα Τηριδάτη[...] μορφῆς καὶ νῦν τῆς προτέρας ἰδεῖν, ἀλλὰ κα[...] ἀλλὰ τὰς χεῖρας, παραμύθησαί τι τῆς [...] ὅπως αὐτουργὸς εἴην καὶ αὐτὸς τῆς οἰκοδομ[...]

Λ'. Ἔλεον τοίνυν αὐτοῦ λαβὼν ὁ μέγας [...] αὐτός τε ἱκέτης τοῦ Θεοῦ γίνεται, καὶ [...] αὐτῷ τὰς μάρτυρας πέμπει. Καὶ τὰ [...] εὐθὺς ὁ Τηριδάτης καὶ τοὺς πόδας ἀνέ[...] καὶ τῆς εὐεργεσίας ἐμέμνητο, καὶ χάρι[...] δου, αὐτουργὸς ὢν τοῦ ὀρύγματος ἐν ᾧ τὰ [...] ἔμελλε καταθεῖναι. Ὁ μὲν οὖν ὀρύττων, [...]

C τὴν γῆν πρὸς τὰ ἄνω, ἡ βασιλὶς δὲ Ἀσχήνη [...] γὰρ ἦν ὄνομα τῇ συζύγῳ), καὶ ἡ [...] δούκτα, αἰτηθὲν πρὸς τὸν θεῖον Γρηγόριον [...] Τηριδάτου, τοῖς ἰδίοις χιτῶσι τὴν γῆν ἤρτα[...] Ὡς δὲ καὶ τῷ τῶν σορῶν μεγέθει ἀνάλογα [...] γμα γένοιτο, λίθους ὁ βασιλεὺς μέγεθος οὗ [...] ἕτερος ἄροιεν, ἀπέφερε πρὸς τὴν οἰκοδομ[...] καὶ τὰ θυρώματα τῶν ναῶν καὶ τὰς [...] καὶ τὰ ὑπέρθυρα, οὐχ ἑτέρων χερσὶ [...] αὐτὸς διανατιθέμενος ἐπὶ τῶν ὤμων [...] γὰρ τὸν τέλειον τῆς οἰκοδομῆς καὶ [...] φεσαν κόσμον. Ἐξῆς δὲ λαμπάδας ἀν[...] κηρούς, τὰς τρεῖς μετκφέρουσι τῶν μα[...] ρούς· καὶ ταύτας ὁ ἴδιος ἑκάστην ὑποδέχε[...] καὶ ὁ θαυμαστὸς Γρηγόριος τὸ τοῦ δεσποτικ[...] σύμβολον, τὸν σεβάσμιον τοῦ Χριστοῦ [...]

D ἑκάστῃ τούτων ἐφίστησιν. Οὐχ οἱ τρεῖς [...] ᾠκοδόμηντο ναοὶ μόνοι, ἀλλὰ καὶ ὁ τούτ[...] γεθος ὑπεραναστήκως, ὃν Καθολικὴν Ἐκ[...] καὶ ἡ θέα μόνον ὠνόμαζε, καὶ τούτῳ ὑψηλ[...] ᾠκοδομήσαντο τεῖχίον, καὶ ἄβατον τοῖς πολ[...] αὐτὸν δή που τὸν πλησίον θέμενοι τόπον [...] τοίνυν τὸν σωτήριον ὁ μάρτυς σταυρὸν ἵστ[...] κελεύει τὸ πλῆθος ἐκεῖ συνεχὲς ἐπιχωριάζ[...] ἁπαντῶντας σὺν προθυμίᾳ προσάγειν τῷ [...] σέβας διὰ τῆς τοῦ Σταυροῦ προσκυνήσε[...]

(4) Citat hunc locum Euthymius ex Actis his, seu Armeniorum libris, ut ipse vocat in I part III, titul. 20, ut notat Baronius ad an. 311.

:τον οὐ προστάγματι μόνον ὑπηρε-
λὰ καὶ πίστιν οἴκοθεν ἤδη καὶ νηστείας
ὰς, ὥσπερ ἀπὸ καλῶν σπερμάτων τῶν
ου λόγων καὶ αὐτοὶ φύοντες. Ὁ δὲ εἰς
παρελθὼν τοὺς συνειλεγμένους ἐκτε-
ισιν ἑαυτὸν μετὰ τοῦ πλήθους εὐχῇ, καὶ
εἰς τὸν ἀρχαῖον Τηριδάτην ἐπάνοδον
Ἀρμενίας αἰτούντων, ὁ τοὺς φοβουμέ-
ὥσπερ τέκνα πατὴρ οἰκτείρων Θεὸς
ταῦθα τὸν ἔλεον. Καὶ αὐτόν τε τὸν
ίμενον τῷ Τηριδάτῃ ἀφαιρεῖ χοῖρον,
ρὸν σύνοικον ἔνδοθεν ἀπελαύνει.

οὐ μέχρι τούτου τὸν ἔλεον ἵστησιν,
ρὸς τοὺς ἐν τέλει καὶ τὸ στρατιωτι-
, καὶ βαθείας καὶ αὐτοῖς γαλήνης ἀπέ-
χῆ, τῆς τοῦ μιαροῦ δαίμονος ἐπηρείας
. Ἐνταῦθα καὶ μυρίον ἄλλο πλῆθος
ιν εὑρίσκει, καὶ λεπροὶ καὶ παρειμένοι
ες καὶ λελωβημένοι, καὶ ὅσους ἄλλο τι
, πάντα ἐκεῖθεν ἀποτίθενται, καὶ τὰ
ὧν οὐδὲν ἧττον στίγματα καὶ τὰς κηλῖδας
υσι, καὶ μετὰ πολλοῦ κέρδους μιτὰ
ήκουσι τῆς ἡδονῆς, οὐ σωμάτων μόνον,
χῶν θεραπείαν τρυγήσαντες. Ἔνθεν τοι
πρὸς τὸν ἅγιον πανταχόθεν τὰ πλήθη,
τὴν εὐσέβειαν ὑπ' αὐτοῦ ζητοῦντες,
είων τοῖς κάμνουσιν ἀκίνητον δρέψασθαι
τὴν παραμυθίαν. Ὁ μέντοι βασιλεὺς
καὶ ὅσον ἐν τέλει οἱ ἐν στρατιᾷ τε καὶ
τὴν Ἀρμενίαν ᾤκει, τὰς τῆς εὐσεβείας
ῷ τῆς καρδίας προθύμως ὑποδεξάμενοι
εῖ τῷ τῆς ψυχῆς ὄμματι καὶ καθαρῷ
ὐκ ἤνεγκαν τὸ μὴ καὶ τὰ ἀπάτης κατ-
ὐτῶν ἀνασπᾶσαι κρηπίδων, ἀλλ' ὀφθαλ-
ρᾷν οἷς καὶ τὴν ἀλήθειαν εἶδον. Ἀμέλει
γορίῳ τοὺς τῶν Ἑλλήνων θεοὺς καὶ
ὺς βωμοὺς περιστάντες, ἐπολιόρκουν,
ώρυττον τὸ ἔδαφος, ἐξεκάλυπτον τοὺς
ὺς αὐτὰ ἔνδον ἐβόδιζον τῶν χρημάτων
ρηροῦντο τὸν πλοῦτον, ἐξεφόρουν τοὺς
πάντα διηρευνῶντο μὴ λάθῃ τούτους
λείψανον τῆς ἀσεβείας καταλειφθέν. Εἶτα
καὶ τοῖς αὐτοῦ μάρτυσι τεμένη ἀντ-
καὶ τειχίοις ἔξωθεν παρελάμβανον, καὶ
πλοῦτον αὐτοῖς καὶ τὰς πολυτελεῖς ἐσ-
ὰ κτήματα καὶ τοὺς θησαυροὺς ἀνετί-
ὴν ἄτιμον πρότερον ὕλην καὶ περιττὴν,
ῦθεν καὶ ὠφέλιμον ἐποιοῦντο. Οὕτω
ὲ οἱ παρὰ τοὺς βωροὺς ἐκείνους καὶ
διατρίβοντες μιαροὶ δαίμονες, ἀγαθόν τι
ῆς συνοικίας, ἀλλὰ διωγμῷ καὶ αὐτοὶ
ἠλαύνοντο, καὶ τὴν ἄμαχον τοῦ Θεοῦ
καὶ τὴν ἐξουσίαν δεδιότες σφόδρα καὶ
, ἐβόων.

ἡ Ἀρμενία δὲ ταύτῃ μόνον θερμότερον
εὐσέβειαν διεκινεῖτο καὶ ἠρεθίζετο,
καὶ τῶν προσοίκων ἐθνῶν ἐπὶ τὸν

A bonis seminibus Gregorii sermonum, ipse quoque producentes. Ille autem cum accessisset in medios eos, qui tunc erant congregati, dat se intensiori cum populo precationi : et, omnibus Teridati regi Armeniæ petentibus in antiquam formam restitutionem, qui eorum, qui ipsum timent, tanquam pater filiorum, miseretur, Deus hic quoque confirmat et corroborat misericordiam : et aufert ipsam porci speciem (5), quæ erat Teridati imposita extrinsecus, et expellit malignum, qui intus cohabitabat.

XXXI. Neque vero hactenus restrinxit misericordiam, sed ea quoque transit ad magistratus, et ad milites : et profundam tranquillitatem sunt
B eorum quoque animæ consecutæ, ab insultu scelerati et exsecrandi dæmonis liberatæ. Tunc quoque salutem invenit innumerabilis alia multitudo : et leprosi, et paralytici, et hydropici, et qui membris erant manci et mutili, et quoscunque premebat aliquod aliud malum, illic deponunt omnia, et nihilominus exuunt etiam inustas animæ notas et maculas : et cum magno lucro, et cum magna redeunt lætitia, ut qui non solum corporum, sed etiam animarum perceperint curationem. Hinc factum est, ut ad sanctum omni ex parte confluereat populus, quærens ab eo initiari mysteriis pietatis, et eorum, qui variis morbis laborabant, stabilem et immobilem colligere curationem. Rex autem Teridates et omnes magistratus, militesque et quicunque alii habitabant in Armenia, cum radios
C pietatis prompto animi studio in corde accepissent, et sano mundoque animæ oculo aspexissent, non sustinuerunt, qui minus fraudis et erroris habitacula ab ipsis evellerent fundamentis, ne viderent ea iis oculis, quibus videbant pietatem. Itaque cum Gregorio gentium templa et altaria circumsistentes obsidebant, demoliebantur, solum effodiebant, fundamenta aperiebant, ingrediebantur in ipsa pecuniæ æraria, opes auferebant, thesauros efferebant, et omnia faciebant, ne os laterent vel minimæ impietatis relictæ reliquiæ. Deinde Deo sacra, et ejus martyribus templa contra ædificabant : et ea extrinsecus cingebant parietibus : et eis illorum opes et pretiosas vestes, possessionesque et thesauros dedicabant, materiamque, quæ prius in nullo erat
D honore, et plane erat superflua, ut usui esset, effecerunt, et converterunt ad utilitatem. Sic ergo qui in illis altaribus et templis versabantur dæmones exsecrandi, nullius commodi participes facti, gravissima expellebantur persecutione, et inexpugnabilem Dei nostri potentiam formidolosi et valde trementes declarabant.

XXXII. Non sola autem Armenia certatim movebatur et incitabatur ad pietatem, sed multæ etiam gentes finitimæ ad similem deducebantur æmula-

iceph., c. 35 lib. VIII. Menolog. Græcorum 30 Septembris.

tionem. Ad pietatem vero plurimum contulit ipse quoque rex, qui omnibus videntibus et audientibus suam priorem referebat impietatem, et accusabat suam in magnum Gregorium crudelitatem, et in gloriosas virgines immanitatem et cædem, et agrestis illius amoris faciens mentionem, et dicens quales pro eo pœnas luerit, Deo ei irascente, et qualem rursus benignitatem, et quantum acceperit beneficium admirabilis Gregorii intercessionibus. Hæc rex singulatim persequens, erat bonum multis exemplum, multosque accendebat et inflammabat ad eamdem sententiam. Res enim ejusmodi est potestas, ut sibi conformes semper reddat eos, qui parent ejus imperio: eademque ii solent amare, et illa exercere, quibus senserint ipsum lætari principem. Hinc mirandum in modum eis crescebat pietas. Unde etiam statuerunt magnum Gregorium creare præsulem suæ Ecclesiæ, ut quem prius invenerunt dispensatorem salutis, eumdem etiam de cætero haberent gubernatorem, et eos ipse deduceret ad Dei portum. Ille autem et præfecturæ altitudinem, et sollicitudinem cogitans gravitatem, et quod eum sit tenera planta fidei, magna opus habet diligentia, et copiosa irrigatione, dubitabat et differebat suspicere præfecturam Ecclesiæ, donec visio angeli Domini, quæ et ipsi regi Teridati, et magno Gregorio apparuit, illi quidem persequi institutum, huic autem jussit suscipere pontificatum. Rex autem, quoniam habebat annuentem eum, qui prius non parebat, cum ex iis, qui gerebant magistratum sexdecim viroselegisset præstantissimos, eos in Cæsaream Cappadociæ mittit una cum Gregorio, ut a Leontio (is enim tunc in ea erat pontifex) acciperet donum pontificatus, scripta quoque ad eum epistola, quæ sic habet: τότε περὶ αὐτὴν οὗτος ἦν). τὸ τῆς ἀρχιερωσύνην χάρισμα δέξα το, γράψας αὐτῷ καὶ ἐπιστολή.

XXXIII. Profundæ tenebræ, cum aliorum peccatorum, tum impietatis maxime nos diu operuerunt. Hinc factum est, ut nec ad veritatem aspicere, nec communem omnium Opificem potuerimus olim intelligere. Cum enim et alium nobis solem in terra magnum misisset Gregorium, et sanctas ostendisset virgines, ut per ipsas nos quoque agnosceremus illius bonitatem et humanitatem, eos immanissime præ furore punivimus: et ipse quidem miserabiliter (proh dolor!) a nobis interfectæ fuerunt: hic autem Dei invicta confirmatus virtute, sævitiæ nostræ et insidiis semper superfuit. Verum ne sic quidem abyssus illius miserat ionum, et infinitum pelagus clementiæ nos despexit pereuntes: sed hujus divini Gregorii doctrina et precibus et gloriosarum illarum virginum et martyrum intercessionibus, crassam illam caliginem abstulit a nostris animæ oculis, et ad lucem veritatis deduxit, illiusque agnitionem et fidem. Eum ergo, qui fuit nobis auctor tot bonorum, nostræque salutis dux certus et dispensator,

A δμοιον ἐχειραγωγοῦντο ζῆλον. Μέγα δὲ μέρος τὴν εὐσέβειαν ἐγενετο καὶ ὁ βασιλεὺς, ὑπὸ τῆς τῶν ὅλει καὶ ἀκοῇ τήν τε προτέραν ἀσέβειαν θῶν, τὴν οἰκείαν τε κατὰ τοῦ μεγάλου Γρ ὠμότητα καὶ μιαιφονίαν ἐλέγξας, τῆς καλλινίκων τε παρθένων ἀπηνείας καὶ τῆς καὶ τοῦ ἀγρίου ἐκείνου μνησθεὶς ἐρωτος τούτων ἔτι σε δίκας εἰπὼν, μηνίσαντος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡλίκης πάλιν ταῖς τοῦ θαυμαστ ρίου πρεσβείαις ἀπολελαύκει. Ταῦτα ὁ βα μέρους ἕκαστα διεξιὼν, ἀγαθὸν πολλοῖς ἦν, καὶ πολλοὺς ἐπὶ τὴν οἰκείαν γνώμη καὶ ἐξῆπτε. Τοιοῦτον γὰρ ἡ ἐξουσία, ἀεὶ ταύτῃ τὸ ὑποχείριον, τῶν αὐτῶν τε κἀκεῖτα ἐπιτηδεύειν οἷς περ ἂν τὸν ἄρχοντ

B ται χαίροντα. Ἐντεῦθεν καὶ κατὰ πῆχυ δὴ λέγεται, ἡ εὐσέβεια ηὔξανέ τε καὶ ἐπ καὶ τὸν μέγαν Γρηγόριον προστάτην τῆς τοῖς Ἐκκλησίαις ἐσκέψαντο ἀναδεῖξαι, πρότερον εὗρον τῆς σωτηρίας τῆς ἐπ μον, τὸν αὐτὸν καὶ κυβερνήτην ἔχοιεν καὶ οὗτος αὐτοὺς εἰς τὸν λιμένα τοῦ θεο σειεν. Ὁ δὲ τό τε τῆς ἀρχῆς ὕψος, τό τε τίδων βάρος ἐννοῶν, καὶ ὅτι ἁπαλὸν τῆς πίστεως ὄν, πολλῆς μάλιστα τῆς καὶ ἀφθονωτέρας δεῖται τῆς ἀρδείας, τὴν προστασίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὄψις ἄγγελον Κυρίου αὐτῷ τε τῷ βασιλεῖ καὶ τῷ μεγάλῳ Γρηγορίῳ δεικνῦσα, τοῦ σκοποῦ, τῷ δὲ τὴν ἀρχιερωσύνη παρηγγύα. Καὶ δῆτα ὁ βασιλεὺς

C εἶγε τὸν πρότερον ἀπειθοῦντα τέλει τοὺς ἀξιολογωτάτους ἀπολ σάρειαν τὴν ἐν Καππαδοκίᾳ τῷ στέλλει, ἐφ' ᾧ παρὰ Λεοντίου

ΛΓ'. Σκότος ἡμᾶς ἐκ πολλοῦ βαθ τε τῶν ἄλλων ἐκάλυπτε καὶ ἀσεβείας. πρὸς τὴν ἀλήθειαν διαβλέψαι καὶ τὸν των Δημιουργὸν καταμαθεῖν ἐδυνάμεθα. ἄλλον ἡμῖν ἐπὶ τῆς ἥλιον τὸν μέγ ἀποστείλαντος καὶ παρθένους ἀναδείξαντος τε δι' αὐτῶν καὶ ἡμᾶς τὴν ἐκείνου χρη τὴν φιλανθρωπίαν ἐπιγνῶναι, ἡμεῖς καὶ τὸν μοι, τοῦτον Γρηγόριον, καὶ τὰς τιμίας θένους ἀγριώτατα ὑπὸ μανίας ἐτιμωρησ

D τὰς μὲν ἐλεεινῶς φεῦ ἀνείλομεν. Οὗτος δὲ τοῦ Θεοῦ δυναμούμενος ἰσχύϊ, διὰ τέλους ἡμετέραν ὠμότητα καὶ τὰς ἐπιβουλὰς Ἀλλ' οὐδὲ οὕτως ἡ ἐκείνου τῶν οἰκτιρμῶν καὶ τὸ ἄπειρον τῆς εὐσπλαγχνίας πέλαγος μένους ἡμᾶς περιεῖδεν, ἀλλὰ ταῖς τοῦ βίου Γρηγορίου διδασκαλίαις, καὶ προσευχαῖς, τῶν καλλινίκων ἐκείνων παρθένων καὶ πρεσβείαις, τὴν παχεῖάν τε ἀχλὺν ἐκείνην τῶν τέρων τῆς ψυχῆς ὀφθαλμῶν περιεῖλε, καὶ τῆς ἀληθείας φέγγος καὶ τὴν ἐκείνου ἐκείνω

(6) Vide Baron. an. 311

:ραγώγησε. Τὸν γοῦν τηλικούτου ἡμῖν
:ντα αἴτιον, καὶ ὁδηγὸν ἀπλανῆ καὶ
: ἡμετέρας σωτηρίας γεγενημένον,
κλόν τε καὶ ποιμένα τοῦ λοιποῦ βίου
ῆς, οὐχ ἡμεῖς εἱλόμεθα μόνον, ἀλλὰ
τὴν τοιαύτην ψῆφον ἐπεσφραγίσατο
: ἐπινεύσαντα καὶ αὐτὸν τῇ ὑμετέρᾳ
ότητι, ὥστε παρὰ τῆς σῆς καὶ χειρὸς καὶ γλώττης, τελεσθῆναί τε αὐτὸν τὰ τῆς ἀρχιερωσύνης,
ἐν τῷ ποιμνίῳ ἀποδοθῆναι.

A doctorem et pastorem reliquæ vitæ et virtutis non nos solum elegimus, sed divina quoque visio talem sententiam e superis obsignavit. Per quam ipsum quoque annuentem ad vestram misimus sanctitatem, ut ab ejus manu et lingua ipse consecretur in pontificatu, et cito nobis, qui grex ejus sumus, reddatur.

ὁ Λεόντιος δεξάμενος τὴν ἐπιστολὴν
μέγαν Γρηγόριον ὑποδέχεται καὶ
καὶ σὺν ἅμα ἐπισκόποις τοῖς παροῦσι
ὑτὸν. μετὰ τῆς ἴσης φιλοφροσύνης τε
πέμπει. Ἐπανιὼν τοίνυν ἐκεῖθεν ὁ
ιος, οὓς ἂν κατὰ τὰς παρακειμένας
ς ἴδοι, ἱερωθῆναί τε ἱκανοὺς, καὶ τὸν
ας πιστευθῆναι λόγον ἐπιτηδείους, τὰ
οῖς παρῄνει, καὶ παραλαμβάνων ἐπ-
συλληψομένους τε αὐτῷ τὰ τῆς εὐσε-
ουργοὺς αὐτῆς τε Ἀρμενίας καὶ τῶν
λεων ἐσομένους. Ἄρτι δὲ τῶν τῆς
δάντι ὁρίων, ναός τις αὐτῷ ἐν γειτο-
θαι ἀγγέλλεται Ἡρακλέους τοῦ ποτα-
ὑπερκείμενος, καὶ βωμός τε παρ' αὐτῷ
ὶ θυσίας δαίμοσι καὶ Ἡρακλεῖ τελεῖ-
ι. Τοῦτον τοίνυν καταλαβὼν τὸν ναὸν,
ὁ γὰρ ἄνθρωπείας τις αὐτῷ ἐπέβαλε
αὐτῷ δαιμονίων μηχανῇ τῇ πάσῃ καὶ
τὴν καταστροφὴν ἀπομαχομένων) αὐ-
θεμελίοις, καὶ ἕτερον ἀντίῤῥοπον τῷ
, καὶ λείψανά τε αὐτῷ τοῦ Προδρόμου
ῦ καὶ τοῦ μάρτυρος ἐναποτίθησιν
ταῦτα γὰρ ἐπεφέρετο. Εἶτα καὶ θυ-
ρουργεῖ, τὰς ἀναιμάκτους τε θυσίας
ἐρει Θεῷ. Καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ σατρά-
πρώτους. Ἐξῆς δὲ εἴκοσιν ἡμέρας
εἰς πλείους τῆς μιᾶς πρὸς ταῖς δέκα
ίου βαπτίσματος ἀξιοῖ. Ἑβδόμῃ τοῦ Ὀκ-
ἣν ἄγειν κελεύσας (ἐν αὐτῇ γάρ που καὶ
οῦτο πρῶτον ἱερώσατο τῷ Θεῷ), ἱερεῖς τε
Λευΐτας· καὶ τὴν περίχωρον πᾶσαν
εσβυτέροις καὶ διακόνοις διαλαμβάνει.

XXXIV. Hac accepta epistola. Leontius magnum Gregorium et legatos accepit honorifice, et cum eum, simul adhibitis aliis, qui aderant, episcopis, consecrasset (7), cum pari humanitate dimittit et honore. Illinc ergo reversus divinus Gregorius, quos in prope viam sitis civitatibus vidisset dignos, qui fierent sacerdotes, et aptos, quorum fidei crederetur verbum doctrinæ, eis ea suasit, quibus erat opus: et illos assumens, adduxit in pietate sibi opem laturos, futurosque sacerdotes ipsius Armeniæ et propinquarum urbium. Cum autem jam ingressus esset fines Armeniæ, nuntiatur ei relictura esse quoddam templum Herculis, situm super flumen Euphratem, et in eo esse aram, in qua dæmonibus et Herculi fiunt sacrificia. Cum ergo ad hoc templum venisset, sola oratione (neque enim ei humanas quispiam admovit manus: qui in eo erant dæmonibus, machinis omnibus et spectris depugnantibus adversus eversionem) ab ipsis evertit fundamentis, et alterum excitat Domino, quod ei ex adverso responderet, et in eo deponit reliquias Præcursoris et Baptistæ, et martyris Athenogenis: eæ enim inferebantur. Postmodum etiam aram consecrat, et in ea Deo incruenta offert sacrificia. Tum eos quidem, qui secum erant, primos baptizat satrapas. Deinde autem cum viginti dies illic esset moratus, plures quam undecim myriades divino impertit baptismate. Cum igitur septimo Octobris eis jussisset festum agere (in eo enim die aram illam Deo consecraverat), sacerdotes constituit et Levitas: et universam, quæ est circumcirca, regionem ornat munitque ecclesiis, presbyteris, et diaconis.

τῶν Ἀρμενίων βασιλεὺς Τηριδάτης,
η τὸν ἀρχιερέα μαθῶν, σὺν ταῖς πα-
εσι, καὶ τῇ συζύγῳ, καὶ τῇ ἀδελφῇ,
παρὰ τὴν τοῦ Εὐφράτου ὄχθην, καὶ
ους ὁρῶσι, καὶ σὺν ἡδονῇ ἀσπάζονται
φροσύνης ἦσαν. Ἀλλ' ὁ μὲν τὴν τῶν
τεδείκνυτο διδασκαλίαν, οἱ δὲ σπού-
ον, καὶ θερμότατα περὶ τὴν ἀκρόασιν
άκοντα τοίνυν ὅλας ἡμέρας νηστείαν
σευχὴν ἐπιτρέψας, ἀπ' αὐτοῦ τε ἄρ-
, τῆς βασιλίδος τε καὶ τῆς ἀδελφῆς,
ν τέλει καὶ διὰ πάντων ἐλθὼν, ἐν τῷ
ίζει πάντας, καὶ φωτὸς υἱοὺς ἀνα-

XXXV. Armeniorum autem rex Teridates, cum jam accepisset appropinquare pontificem, cum iis, quæ aderant, et conjuge, et sorore, procedunt ei obviam propter ripam fluvii Euphratis: et se jucunde invicem intuentur, et cum gaudio complectuntur: et erant pleni lætitia. Sed ille quidem apostolorum ostendebat doctrinam: ipsi autem diligenter audiebant, et in auscultando erant attentissimi. Cum totos ergo triginta dies eis jejunium imperasset et orationem, ab ipso rege incipiens, et regina, et sorore, et per eos postea, qui magistratus gerebant, et per cæteros demum pervadens, baptizat omnes in Euphrate, redditque fi-

nsecrationis meminit S. Nicon in Epist. ad Enclystium, quæ exstat tom. I. Biblioth. SS.
nium ad an. 311.

lios lucis et diei. Deinde aliud templum excitat propter Euphratem, et in eo divina celebrat mysteria, atque ut par est, sacrificat. Deus vero ne hic quidem in eos suorum obliviscitur miraculorum. Sed illi quidem baptizabantur in Euphrate (8), ejus autem retinebatur fluentum: et videbatur columna lucis, tanquam super basim, posita super aquas, ipsos solis radios, quod ad splendoris attinet rationem, longo intervallo superans. Simul autem cum ea crux quoque oriebatur in capite. Et erat id quidem visu mirabile. Toto autem illo die cernebatur oculis eorum, qui fuerant baptizati. Ipsius autem multitudinis plenus et perfectus numerus, erat quindecim myriades. Cum septem vero dies pontifex esset cum eis versatus, et aliam multitudinem baptizasset innumerabilem (si autem credendum est famæ, quæ in vulgus manavit, quadringentas myriadas), octavo die illinc recedens, et ecclesias ædificavit per universam Armeniam, et sacerdotes in eis constituit.

XXXVI. Communibus autem usibus ecclesiarum rex etiam inserviit Teridates, non parce nec socorditer, sed et sufficientes eis providit redditus, et latissimas possessiones larga et liberali manu eis præbuit. Non hactenus autem sistit pontifex suum studium et diligentiam, sed etiam ludos litterarios construxit per omnes civitates, eisque doctores et magistros constituit, rege ita jubente, et ad hæc adjuvante, et pontificis animo magnam opem ferente, publice quidem per civitates prædicatum fuit a pontifice, ut filii Armeniorum undique ad eos ventitarent, et sacras docerentur Litteras. Dehinc non solam Armeniam complexus est prædicatione Evangelii: sed etiam Persarum, et Assyriorum, et Hunnorum, et Medorum non paucos benigno et facili Christi jugo subjunxit. Sed enim ut ad agnitionem quidem veritatis homines deduceret, erat adeo velox, ut a nulla eorum, quæ accidebant, difficultate prohiberetur: ut autem iis, qui male patiebantur, opem ferret, minime socors erat et otiosus, et minorem adhibebat curam et diligentiam, imo omnibus qui laborabant corporibus, promptum suppeditabat auxilium: et medebatur iis quoque, qui laborabant animis, eorumque intestinas sedabat seditiones, et ad prius dandam curationem erat celerior, quam ad petendam infirmi ut acciperent, et illo ipso erat pastor ille bonus, qui nec ipsi quidem, si opus esset, animæ suæ parceret pro ovibus. Exinaniebantur certe carceres, debitorum vero rumpebantur schedulæ, et profunda pace fruebatur Armenia. Sic ergo citra offensionem et æquabiliter procedente pietate, et universa virtute, et gratia circa eos choros ducente, multi quidem vitam eligebant monasticam, et in diversis locis exstruebant monasteria, et amplectebantur quietem.

(8) Citantur hæc ibidem apud Euthymium.

A δείκνυσι καὶ ἡμέρας, εἶθ' ἑξῆς, ναὸν παρὰ τῷ Εὐφράτῃ ἄλλον ἐγείρει, καὶ τὰ μυστήρια ἐπ' αὐτῷ τελεῖται τὰ θεῖα, καὶ τὰ εἰκότα ἱερουργεῖ. Θεὸς δὲ, οὐδὲ ἐνταῦθα τῶν οἰκείων περὶ αὐτοὺς ἠμέλει θαυμάτων. Ἀλλ' οἱ μὲν ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ Εὐφράτῃ, τὸ ῥεῖθρον δὲ αὐτῷ ἐπείγετο, καὶ φωτὸς βεβηκέναι στῦλος ἐπὶ τῶν ὑδάτων ἐδόκει, αὐτὴν τὴν τοῦ ἡλίου ἀκτῖνα κατά γε τὸν τῆς λαμπρότητος λόγον, πολλῷ τῷ μεταξὺ παριών. Συνανέτελλε δὲ αὐτῷ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ σταυρὸς, καὶ ὅσα μὲν οὗτος εἶδε, θαῦμα ἦν. Παρ' ὅλην δὲ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, τοῖς τῶν βαπτισαμένων ὀφθαλμοῖς ἐωρᾶτο, τὸ δὲ πλῆθος αὐτὸ, πέντε πρὸς ταῖς δέκα μυριάδας ὁ ἀκριβὴς εἶναι λόγος ἔχει. Ἑπτὰ δὲ διατρίψας ὁ ἀρχιερεὺς ἐπὶ τοῦ τόπου ἡμέρας καὶ πλῆθος ἄλλο βαπτίσας ἀριθμοῦ κρεῖττον, (εἰ δὲ χρὴ πιστεύειν τῷ εἰς πολλοὺς διαφοιτήσαντι λόγῳ, εἰς μυριάδας τετρακοσίας ὄντας), τῇ ὀγδόῃ ἐκεῖθεν ἀπάρας, ἐκκλησίας τε ἀνὰ πᾶσαν ᾠκοδόμει τὴν Ἀρμενίαν, καὶ ἱερεῖς ἐν αὐταῖς καθίστα.

B

Λς'. Ὑπηρετεῖτο δὲ ταῖς κοιναῖς τῶν ἐκκλησιῶν χρείαις, καὶ ὁ βασιλεὺς Τηριδάτης, οὐδὲ μικρολόγως οὐδὲ ῥᾳθύμως, ἀλλὰ προσόδους τε αὐταῖς διαρκεῖς ἐπενόει, καὶ κτήματα τῶν ὀνομαστοτάτων δαψιλεῖ τῇ χειρὶ καὶ φιλοτιμοτέρᾳ παρείχετο. Οὐ μέχρι δὲ τούτων ἵστησι τὴν ἐπιμέλειαν ὁ ἀρχιεράς· ἀλλὰ καὶ μουσεῖα, καὶ παιδευτήρια, ἀνὰ πᾶσαν κατεσκευάσατο τὴν πόλιν, καὶ παιδευτὰς αὐτοῖς κατεστήσατο καὶ διδασκάλους, τοῦ βασιλέως καὶ πρὸς τοῦτο τὸ μέρος συλλαβομένου, καὶ τῇ τοῦ ἀρχιερέως γνώμῃ συντελέσαντος τὰ μεγάλα, κηρυκεύετό γε μὴν ἀνὰ τὴν πόλιν ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως, τοὺς τῶν Ἀρμενίων παῖδας ἑκάστοτε παρ' αὐτοῖς φοιτᾶν. καὶ τὰ ἱερὰ παιδεύεσθαι Γράμματα. Ἐνταῦθεν οὐ τὴν Ἀρμενίαν μόνον τῷ τοῦ Εὐαγγελίου κηρύγματι περιέλαβεν, ἀλλὰ καὶ Περσῶν καὶ Ἀσσυρίων καὶ Οὔννων καὶ Μήδων οὐκ ὀλίγους, τῷ χρηστῷ τοῦ Χριστοῦ ζυγῷ προθύμως ὑπήγαγεν. Ἀλλὰ γὰρ οὐχ ὥστε μὲν πρὸς ἐπίγνωσιν ἀγαγεῖν, οὕτω ταχὺς ἦν, καὶ οὐδενὶ τῶν ὡς εἰκὸς συμβαινόντων δυσχερῶν κωλυόμενος. ὥστε δὲ κακῶς πάσχουσιν ἀμῦναι, ῥᾴθυμον ἔβλεπε καὶ ἀργὸν καὶ ἥττονα τὴν πρόνοιαν καὶ τὴν σπουδὴν εἰσεφέρετο, ἀλλὰ καὶ τὰ σώματα κάμνουσιν, ἕτοιμον τὴν ἰατρείαν ἐπήρκει, καὶ τὰς ψυχὰς νοσοῦντας, ἰᾶτο καὶ τὰς ἐμφυλίους αὐτοῖς ἐκοίμιζε στάσεις, καὶ ἦν τοῦ αἰτῆσαι λαβεῖν, ἢ φθάσαι δοῦναι τὴν θεραπείαν [ὀξύτερος, καὶ τοῦτο ἐκεῖνο, ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς ὑπῆρχε, μηδὲ αὐτῆς ἂν εἰ δέοι τῆς ψυχῆς ὑπὲρ τῶν προβάτων φειδόμενος. Ἀμέλει καὶ δεσμωτήρια μὲν ἐκενοῦντο, χρεῶν διερρήγνυτο γραμματεῖα, καὶ εἰρήνης ἀπέλαυον ἡ Ἀρμενία βαθείας. Καὶ ἡμερώτατα ἔζων οὕτω τοι γαροῦν ἀπταίστως καὶ ὁμαλῶς ὁδευούσης τῆς εὐσεβείας, καὶ ἀρετῆς ἀπάσης καὶ χάριτος περὶ αὐτοὺς χορευούσης, πολλοὶ μὲν τὸν μονότροπον ἐπανῃροῦντο βίον, καὶ ἀσκητήρια κατὰ διαφόρους ἵδρυον τόπους, καὶ τὴν ἡσυχίαν ἠσπάζοντο.

C

D

[illegible] ῶν πρότερον ἀπίστων πα-
[illegible] ος, καὶ ἀγωγῆς ἀμείνονος
[illegible] ερας ἀξιώσας, καὶ τοῦ πνευ-
[illegible] ς χάριτος μεταδοὺς, εἰς τοῦτο
[illegible] τῶν ἤγαγεν, ὡς καὶ εἰς αὐτοὺς
[illegible] λους τῶν ἐπισκόπων ἀναβιβάσαι
[illegible] μὲν τὰ παρὰ τὸν Εὐφράτην ἐγχει-
ὄνομα ἦν, τῷ δὲ (Εὐθάλιος οὗτος
Βασινῶν περίχωρον. Καὶ τριτος δὲ
ος, καὶ μέχρι τοῦ δεκάτου προῆλθεν ὁ
λοῖς μέντοι καὶ ἄλλοις γένους ἑτέρου
ἐπισκοπὴν ἀνέθετο. Καὶ πάντας εἰς τε-
βραχεῖ τῷ χρόνῳ γενέσθαι λέγεται.
Ἀλκῖνον ὅσα πρὸς ἀρετῆς ἄσκησιν ἄκρον
λως ἐπιεικῆ καὶ μέτριον, ἡνίκα ὁ μέγας
ὑψηλότατα τῶν Ἀρμενικῶν ὀρῶν ἀπαί-
φίλῃ συνεσόμενος ἐρήμῳ, τοῖς βασιλείοις
Ἀλκῖνον ἐφίστη, ἐκεῖνα ποιεῖν ἐντελ-
ερ ἂν καὶ αὐτὸς εἰ παρῆν, καὶ τοι γε
τῇ ἐκδημίᾳ μετὰ τοῦ ποιμνίου ὁ βασι-
ηγορίῳ προσκείμενοι, μηδαμῶς αὐτῶν
ὺ διαστῆναι, ἀλλ' ἐνίκα ὅμως ὁ τῆς ἡ-
τὴν δέησιν, καὶ ἀπιέναν ὅσον οὐδέπω
. . . . σὺν ὀλίγοις τῶν μαθητῶν πέτραις
κήσει χρήσαιτο, καὶ κατιδίαν ὁμιλήσει
ῳ, μηδὲ ὀλίγα τῇ τοῦ σώματος θερα-
λλώμενος. Ἄρτου γὰρ ἢ τῶν ἄλλων
ἐπιτηδείων παρ' ὅλας τεσσαράκοντα ἡμέ-
ίετο.

ιεὺς, δὲ Τηριδάτης ὀλίγῳ ὕστερον, ἐπειδὴ
ου χωρισμῷ ἤχθετο, καὶ βαρύτατα τὴν
ασιν καὶ τὴν ἀποδημίαν ἐπένθει, ἀνα-
αῖδας ἐξ αὐτοῦ τε καὶ γυναικὸς γνησίας
ου νεότητος ἔτι καὶ ἀκμῆς γεγεννῆσθαι,
ρθάνης ὄνομα ἦν, τῷ δευτέρῳ δὲ Ἀρω-
ς ἀρετῆς ἄμφω καὶ φύλακας εὐσεβείας.
ν γε τοῖν δυοῖν παίδοιν τὸν μὲν καὶ εἰς
καταλεγῆναι βαθμὸν, (Ὀρθάνης οὗτος ὁ
) Ἀρωστάνην δὲ τὸν ἐρημικὸν βίον καὶ
ἐξ αὐτοῦ γάλακτος ἔτι κομιδῇ παῖδα ἐλέ-
ίτωνά τε γὰρ ἐπὶ τῆς ἐρημίας διατρίβειν
ει καὶ θάλπει παλαίοντα, καὶ λάχανα
α, παννύχους δὲ στάσεις καὶ ἀγρυπνίας
ινὰς προσευχὰς, καὶ Γραφῶν θείων ὁμι-
δὸς καὶ ταῦτα τῷ Ἀρωστάνᾳ συνηυξή-
οὖν ταῦτα ὁ βασιλεὺς, ἐπειδὴ ἀρετὴν
οὗτος ἐτίμα, μεταμέλειά τε αὐτὸν ἐπὶ
ις κακοῖς εἶχε, καὶ δῆλος ἦν ἀπονίψα-
τοῖς τελευταίοις φιλοτιμούμενος, τρεῖς
τάτων ἄνδρας κατὰ ζήτησιν τῶν τοῦ
αίδων πρὸς Καισάρειαν ἀποπέμπει. Πα-
τοίνυν οὗτοι, καὶ τὸν μὲν ἐκκλησιάζοντα
, τὸν δὲ ἀνὰ τὴν ἐρημίαν φιλοσοφοῦντα,
ὖν μόχθῳ τὸν Ἀρωστάνην πείσαντες
τὸν βασιλέα. Ὁ δὲ, χαριέστατα τούτους
ινῇ ἀποδεξάμενος, ἐκλιπαρεῖ τὸν ἱερὸν
ετὰ τοῦ πλήθους, καθάπερ τινὰ εἰκόνα
ον ἑαυτοῦ, τὸν Ἀρωστάνην τούτους κα-
ὶ ἀναβιβάσαι τε αὐτὸν ἐπὶ τὸν θρόνον,

A XXXVII. Porro autem cum nonnullos quoque filios illorum, qui prius erant infideles, sacrosanctus assumpsisset Gregorius, meliusque educandos curasset et erudiendos, vitaque spiritali et gratia eos impertiisset eo perfectionis deduxit et virtutis, ut etiam in ipsas magnas episcoporum sedes eos provexerit : et uni quidem eam tradiderit regionem, quæ est ad Euphratem : ei autem nomen erat Alcinus : alteri vero (vocabatur is Euthalius) Basinorum, quæ est circumcirca, regionem. Porro autem tertius quoque fuit Bassus : et ad decimum usque processit numerus. Jam vero multis quoque aliis alterius generis, Ecclesiarum mandavit episcopatus. Dicunturque brevi tempore fuisse omnes quadringenti. Alcinum autem, qui pervenerat ad
B summam virtutis exercitiationem, et erat alioqui mitis et moderatus, quando magnus hic Gregorius erat ad altissimos montes Armeniæ profecturus, ut in chara degeret solitudine, ipsum, inquam, Alcinum præficit regiæ, jubens ut illa faceret, quæ ipse, si adesset. Quanquam vero dum esset recessurus, rex cum grege a Gregorio vehementer contendit, ut ab eis nequaquam discederet : vicit tamen eorum preces amor quietis et silentii : et mox eo voluit abire, ubi cum paucis discipulis in petris subterraneis uteretur habitatione, et cum eo, quem desiderabat, seorsum haberet consuetudinem, ne minimum quidem vacans curando corpori. Panem enim aut alia esculenta, quadragesimo quoque die semel gustabat.

XXXVIII. Rex autem Teridates paulo post, qui Gregorii ægre ferebat separationem, illiusque disjunctio-
C nem et absentiam lugebat gravissime, cum rescivisset duos filios ex ipso et legitima conjuge in flore illius juventutis esse natos, quorum uni quidem nomen erat Orthaes, secundo autem Arostanes, ambos amicos et custodes pietatis : sed ex his quidem duobus filiis alterum fuisse relatum in numerum gradus presbyteratus (Erat autem is Orthanes major natu), Arostanem autem vitam solitariam, et cui cum nullo intercedit congressio, ab ipso lacte et adhuc plane infantem elegisse : nam et unica indutus tunica, dicebatur versari in solitudine, cum algore et calore decertans, et solis vesci oleribus, nocturnas autem stationes et vigilias et diurnas precationes, et cum divinis Scripturis familiaritatem ab inuente ætate ei coaluisse. Cum hæc, inquam,
D rex rescivisset, quoniam is jam et virtutem habebat in honore, et priorum malorum ducebatur pœnitentia, et aperte ostendebat se contendere, ut prima ultimis factis elueret, tres viros maxime insignes mittit Cæsaream ad quærendos filios Gregorii. Cum ii ergo profecti essent, et alterum quidem invenissent concionantem, alterum autem philosophantem in solitudine, cum vix et non sine magno labore persuasissent Arostani, eos ducunt ad regem. Ille autem cum eos gratissime et cum voluptate accepisset, sacrosanctum per nuntios obsecrat Gregorium simul cum populo, ut sui veluti quamdam imaginem et exemplar arche-

Arostanem eis relinqueret, et eum in sedem proveheret, et ei pontificalem traderet rectionem. Ille autem non leviter et temere hoc facit : sed quoniam sciebat omnem virtutem plantatam in anima illius, cito sacras illi manus imponit. Cumque eum consecrasset, et universam circumcirca regionem cum eo obivisset, et verbo fidei eos amplius confirmasset, in eam, quam jam olim parturierat, revertitur solitudinem.

XXXIX. Ejus autem tempore Constantinus quoque Constantii filius, renuntiatur imperator Romanorum : qui cum virtute crucis, et in Christum pietate tyrannos dejecisset, ipse solus obtinet imperium Romanorum. Eum inter imperatores dixerim etiam Christi discipulum, et ipsius præconem pietatis, ut qui exsecranda dæmonum templa et altaria diruerit : et sacras ædes Deo exstruxerit, et puram in Christum confessionem, et rectum dogma litteris regiis et edictis, universæ, quæ ejus dictioni parebat, regioni exposuerit : et pro pietate tantum studium posuerit, ut trecentos decem et octo Patres convocaverit, et sacrum illud concilium congregaverit, ut et quæ exorta erant zizania exscinderet, et a frumento rectæ fidei segregaret. Erant autem hi, Constantinus, inquam, et Teridates, tanquam lucidæ stellæ, alter quidem Occidentem, Constantinus scilicet, alter autem Orientem lustrantes, honesteque et suaviter resplendentes. Evaseratque Teridates jam in pietate ferventissimus, et nulli jejuniis cedens et oratione, ne monachis quidem, qui se in his exercent in monasteriis. In hac ergo sacra synodo, et alter alterum juverunt reges, et cum alio honore se invicem affecerunt, tum etiam per litteras collætati sunt sententiæ communione in vera pietate. Porro autem accessit etiam Armeniæ episcopus Arostanes, cum imperator Constantinus eum accersisset, qui ipse quoque fuit pars sacri cœtus. Et cum quæ communi sententia fuerant scripta, dogmata accepisset, reversus est in suam civitatem, jucundissime et libentissime visus a suis post peregrinationem : religiosissimumque regem Teridatem, et omnem Armeniorum regionem gaudio implevit propter dogmatum consensionem. Quæ etiam longo tempore sic manserunt, semper pietate in populo crescente, et per omnia Deo pacis glorificato, in Christo Jesu Domino nostro : cum quo Patri simul cum sancto Spiritu gloria, potentia, et honor nunc, et in sæcula sæculorum. Amen.

A καὶ τούτῳ τὴν ἀρχιερατικὴν ἀρχὴν ἐγχειρίσαι. Ὁ δὲ οὐ παρέργως τοῦτο ποιεῖ, ἀλλ' · ἐπειδὴ πᾶσαν τὴν ἀρετὴν ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ παιδὸς πεφυτευμένην ταχάως ἐπ' αὐτῷ τὰς ἱερὰς ἐπιτίθησι χεῖρας. χειροτονήσας τοῦτον. καὶ τὴν περίχωρον αὐτῷ περιελθὼν, καὶ τῷ λόγῳ τῆς πίστεως ἐπιπλείους τους στηρίξας, εἰς ἣν ἐκ πολλοῦ ὤδινεν ἐστι καὶ αὖθις ἀναχωρεῖ.

Αθ'. Ὑπὸ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Κωνσταντίου παῖς βασιλεὺς Ῥωμαίων ἀγορεύεται, καὶ τῇ τοῦ Σταυροῦ δυνάμει καὶ τῇ τοῦ Χριστὸν εὐσεβείᾳ, τοὺς τυράννους καταβαλὼν, καὶ μόνος τὴν Ῥωμαίων ἐξουσίαν καὶ τὴν ἀρχὴν ἀναβάλλεται. Τοῦτον ἐν Βασιλεῦσι καὶ Χριστοῦ μαθητὴν εἴποιμι ἂν ἔγωγε, καὶ αὐτῆς κήρυκα εὐσεβείας, τά τε μιαρὰ τῶν διαμόνων τεμένη καὶ τοὺς βωμοὺς καθελόντα, ἱεροὺς τε τῷ θεῷ ἀνεστηκότας οἴκους, καὶ τὴν εἰς Χριστὸν καθαρὰν ὁμολογίαν, τὸ ὀρθόδοξον δόγμα καὶ γράμμασι βασιλικοῖς καὶ προσταγμασι τῇ ὑπὸ χεῖρα πάσῃ ἐκθέμενον, καὶ τοιαύτην ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας εἰσενεγκόντα σπουδὴν, ὡς καὶ δέκα καὶ ὀκτὼ ἐπὶ τοῖς τριακοσίοις συγκαλέσαι θείους Πατέρας, καὶ τὴν ἱερὰν ἐκείνην σύνοδον συγκροτῆσαι, ἐφ' ᾧ τὰ ὑπαναφυόμενα ζιζάνια ἐκτεμεῖν, καὶ τοῦ τῆς ὀρθῆς πίστεως διακρῖνα σίτου. Καὶ ἦσάν γε οὗτοι, Κωνσταντῖνος καὶ Τηριδάτης, κατὰ τοὺς διαφανεῖς ἀστέρας, ὁ μὲν τὴν Ἑσπέρια, ὁ Κωνσταντῖνος, φημὶ, ὁ δὲ τὰς Ἕω περιπολοῦντες καὶ καλὸν καὶ ἡδὺ λαμπρυνόμενοι. Ἐξαμύτατός τε γὰρ ἦν καὶ Τηριδάτης τὴν εὐσέβειαν, καὶ οὐδενὸς τά γε εἰς νηστείαν καὶ εὐχὴν ἀπολειπόμενος, οὐδὲ αὐτῶν τῶν τὰ τοιαῦτα ἐν ἀσκητηρίοις μοναχῶν ἀσκουμένων. Ἐν τῇ ἱερᾷ τοίνυν ταύτῃ συνόδῳ ὠνήσαντο ἀλλήλους οἱ βασιλεῖς, καὶ τῇ τε λοιπῇ τιμῇ τὸν ἕτερον ἕκαστος ἐδεξιοῦντο, καὶ δὴ καὶ τῇ περὶ τὴν εὐσέβειαν κοινωνίᾳ τῆς γνώμης συνήδοντο. Παραγίνεται μέντοι καὶ ὁ Ἀρμενίας χιεπίσκοπος Ἀρωστάνης, τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦτον μεταπεμψαμένου, καὶ μέρος τοῦ ἱεροῦ συλλόγου καὶ οὗτος γενόμενος. Τὰ κοινῇ ψήφῳ κρατήσαντα δόγματα γεγραμμένα λαβὼν, εἰς τὴν ἰδίαν ἐπανήκει πόλιν, γλυκεῖά τις ὄψις καὶ ἡδίστη τῆς ἀποδημίας τῇ ποίμνῃ ἐπιφανείς· καὶ αὐτὸν τὸν φιλοθεώτατον βασιλέα Τηριδάτην, καὶ πᾶσαν τὴν Ἀρμενίαν εὐφροσύνης ἐπὶ τῇ τῶν δογμάτων συμφωνίᾳ πληρώσας. Ἃ δὴ καὶ διέμεινεν οὕτω χρόνον ἐπὶ μακρὸν, τῆς εὐσεβείας ἐκάστοτε εἰς πλεῖστον ἐπιδιδούσης, καὶ τοῦ τῆς εἰρήνης, Θεοῦ διὰ πάντων δοξαζομένου, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν· μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι δόξα, τιμὴ, κράτος νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

MENSIS OCTOBER.

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ
ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΧΑΡΙΤΙΝΗΣ.

MARTYRIUM
SANCTÆ CHARITINÆ.

(Græce et Latine in Actis SS. Bolland. ad diem 5 Octobris (*).)

ἴτει ποτὲ τὰ τῆς ἀσεβείας, καὶ βασιλεῖς ἐπὶ ρριστιανῶν φρονοῦντας ἐξέμαινεν. Ὑπασπιστοῖς καὶ ὑπηρέται τὴν τοῦ Χριστιανῶν γον ἐποιοῦντο, καὶ πολυειδεῖς τοῖς εὐσε- ίληντο βάσανοι. Μηνύεται οὖν κόμητι τινὶ ιαιοτάτη Χαριτίνη, ὅτι μὴ μόνον τὰ Χρι- πάρχει τιμῶσα, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς πρὸς θρησκείαν ὑπάγεται, καὶ δὴ καὶ τοὺς τὰ ν ἑλομένους ἀσφαλεστέρους ἐπὶ τὸ οἰκεῖον ασκευάζει. Ἐφίσταται οὖν ὁ κόμης αὐτῇ ι κατοικούσῃ καὶ κατὰ μόνας ἑαυτῇ τε ῃ καὶ τῷ Θεῷ. Ἐφίσταται δὲ καὶ θυμοῦ καὶ παραυτίκα πληγὰς αὐτῇ ἐντείνει, κλοιόν ῶν περιτίθησι, καὶ τὴν δικαίαν ὑπατικῷ πάντα ἀδίκῳ δικαστῇ παραδίδωσιν. Ὁ δὲ κολάσεων εὐθὺς προτίθησιν ὄργανα, τὴν ε τῷ αὐτοῦ βήματι παραστήσας, Οἴκτειρον, τῆς τῶν κολαστηρίων πείρας σαυτὴν, σώφ- αμένη τῷ λογισμῷ, καὶ τοῖς ἀθανάτοις θυ- σένεγκε. Τρία γὰρ ἂν οὕτω τὰ μέγιστα τό τε τῶν θεῶν κράτος ἐξιλεώσῃ, τήν τε τούντων εὐμένειαν ἐπισπάσῃ καὶ τὸ ἀπαν- ῶρας οὐ βασάνων δριμύτητι μαρανεῖς.

I. Dominatum aliquando obtinuit impietas et imperatores furore concitavit adversus eos, qui Christianorum tenebant opinionem (1). Satellitum autem et ministrorum erat officium scrutari Christianos; et piis intentabantur minæ multiplicium tormentorum. Ad quemdam ergo comitem (2) generosa quoque defertur virgo Charitine, quod non solum in honore habeat Christianos, sed etiam multos inducat ad suam religionem; quin etiam eos, qui opinionem susceperunt Christianorum, tutiores reddat ad suum cultum. Ad eam ergo accedit comes (3) in spe habitantem, et seorsum secum, et cum Deo versantem. Accedit autem ira plenus et statim ei plagas infligit, et ferreum ei collare (4) imponit; et eam tradit consulari injustissimo judici. Ille vero et statim proponit instrumenta suppliciorum; et cum martyrem curasset sisti ad suum tribunal; Miserere, inquit, tui, antequam periculum facias suppliciorum, sapienti utens consideratione; et immortalibus offer sacrificium. Sic enim tria lucrifacies maxima. Nam et deorum potentiam tibi reddes propitiam; et imperatorum attrahes benevolentiam; et florentem speciem acribus tormentis non facies flaccescere.

a hæc, quæ ex Græco Latine versa Aloyomanus, Veronensis episcopus, anno 1558 enuinum esse Symeonis Metaphrastis Opus, i Leoni Allatio in Diatriba de Symeonum pag. 124 et 126, consentiunt, quantum novi, eruditi ad unum omnes.

le, quæ de epocha martyrii S. Charitinæ ctura diximus in Commentario num. XI, c. 12. nc alia Græcorum monumenta Domitium, itianum vocant. Consule num. 13 et sequens ım.

sonat nonnihil hæc Metaphrastis narratio a ii Basiliani et Menæorum verbis. Sed forte sic utraque narratio concilianda est, ut Domitius comes, et Amisenorum, ut nobis videtur, judex consularis, prius ad Claudium Charitinæ dominum; scripserit, quo hic eam ad se mitteret, ac mox comite quemdam ex administris suis legarit, qui eam ad se vinctam perduceret, suoque sisteret tribunali.

(4) De plagis ante juridicam ullius criminis probationem Charitinæ inflictis, videsis quæ in Commentario sub initium numeri 15 dicta sunt: Collare autem, quod Christi martyri injectum fuisse narratur, erat vinculi genus, quo captivorum collum constringebatur, ne e satellitum aut lictorum manibus elabi ullo modo possent.

II. Hæc cum audisset martyr, ad cœlum quidem tollit oculos, quod illinc proficiscitur, evocans auxilium ; signo autem Christi munita (5) : Es moribus quidem, ait, varius, o consularis, vaferque et callidus ; sed ad nullam utilitatem aperte tibi redibit hæc perversitas ; neque enim me capies adulans, nec me minans perterrefacies, nec consulens me poteris in aliam traducere sententiam, nec mollire id, quod est in me promptum propter Christum patiendi studium. Confido enim in solo et vero Deo, et in eo omnem vitam meam reposui. Si mihi ergo credas, miserere potius tui erroris. Consule tibi ea, quæ sunt utiliora, nempe surda non colere simulacra ; de quibus alicubi dixit noster propheta in spiritu : « Dii, qui cœlum et terram « non fecerunt, pereant (6) : » et : « Dii gentium « dæmonia, Dominus autem cœlos fecit [2]. » Et rursus : « Simulacra gentium argentum et aurum, « opera manuum hominum. Similes eis fiant, qui « colunt ea [3] (7). »

III. Postquam hæc audivit judex, ira rursus repletus, jussit quidem ejus capillos radi in superficie (8). Illud autem factum est, et maximum consecutum est miraculum. Caput enim rursus fuit comatum. Ex quo judex majore ira motus, jubet prunas ardentes imponi ejus capiti, deinde etiam acetum ei infundi, dolores sic præbens acriores. Propter quæ generosa virgo, Domine Jesu Christe, dixit, eorum, qui in te fiduciam posuerunt, certum et firmum auxilium, qui tuos sanctos tres pueros in medio flammæ ardentis incombustos conservasti (9), tu quoque nunc mihi adsis, et ad ea, quæ propter te suscipiuntur, confirma supplicia, ne quando de me liceat dicere inimicis veritatis : « Ubi est Deus eorum [4] ? » Post preces autem relaxata fuit martyr a doloribus, et Deum laudabat ei agens gratias. Quæ quidem statim ægre ferens consularis, ferreos candentes obeliscos (10) jubet infigi uberibus martyris. Hoc ergo gravi ei illato tormento, carnes quidem ferreis illis obeliscis consumebantur ; cordis autem ejus amor in Christum magis accendebatur ; deinde etiam jubet lampades ignis ejus admoveri lateribus. Illa vero, etiam dum lampades

A Β'. Τούτων ἡ μαρτυς ἀκούσασα πρὸς οὐρανὸν μὲν αἴρει τὰ ὄμματα τὴν ἐκεῖθεν ἐκκαλουμένην βοήθειαν, τῷ δὲ τοῦ σταυροῦ φραξαμένη σημείῳ, Ποικίλος μὲν εἶ τὸν τρόπον, ὑπατικὲ, καὶ τὸ ἦθος ὕπουλός τε καὶ ἀπατηλὸς, ἔφη· ἀλλ' εἰς ἀνόνητόν σοι τὸ σκολιὸν τοῦτο σαφῶς ἀποδήσεται. Οὔτε γάρ με κολακεύων αἱρήσεις, οὔτε ἀπειλῶν καταπλήξεις, οὐ συμβουλεύων μεταπεῖσαι δυνήσῃ, οὐδὲ μαλαξαι τὸ ἐν ἐμοὶ τοῦ διὰ Χριστὸν παθεῖν πρόθυμον· ἐπὶ τῷ μόνῳ γὰρ καὶ ἀληθεῖ Θεῷ πέποιθα, καὶ ταύτῳ τὸ πᾶν τῆς ἐμῆς ζωῆς ἀνατέθεικα. Εἰ τι οὖν ἐμοὶ πείθῃ, σαυτὸν μᾶλλον οἴκτειρον τῆς ἀπάτης. Σαυτῷ συμβούλευσον τὰ χρηστότερα· ὅπερ ἐστὶ τὸ μὴ ξοάνοις κωφοῖς προσανέχειν περὶ ὧν εἶπέ που ὁ ἡμέτερος προφήτης ἐν πνεύματι· « Θεοὶ, οἱ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν οὐκ ἐποίησαν, ἀπολέσθωσαν. » καὶ « Οἱ B θεοὶ τῶν ἐθνῶν δαιμόνια. » καὶ πάλιν· « Τὰ εἴδωλα τῶν ἐθνῶν ἀργύριον καὶ χρυσίον, ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων. » Ὅμοιοι αὐτοῖς γένοιντο οἱ τιμῶντες αὐτά.

Γ'. Ἐπειδὴ τούτων ἤκουσεν ὁ δικάζων, θυμῷ πάλιν ὑποπλησθεὶς, αὐτὸς μὲν ἐκέλευεν ἐν χρῷ τὰς τῆς κεφαλῆς τρίχας ἐκτεμεῖν· τὸ δὲ ἐγίνετο, καὶ τούτῳ θαῦμα μέγιστον ἠκολούθει· αὖθις γὰρ ἡ κεφαλὴ κατάκομος ἦν· καὶ ὁ δικαστὴς πλείονι τῷ θυμῷ κινηθεὶς ἀνθρακιὰν ἐπιτεθῆναι τῇ κεφαλῇ προστάττει· εἶτα καὶ ὄξος αὐτῆς καταχέεσθαι, τὰ τῶν ἀλγηδόνων οὕτω δριμύτερα παρέχόμενος. Ἐφ' οἷς ἡ γενναία, Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, εἶπε, τῶν ἐπὶ σοὶ πεποιθότων ἡ ἀσφαλὴς βοήθεια, ὁ τοὺς σοὺς ἁγίους τρεῖς, παῖδας ἐν μέσῳ καιομένης φλογὸς ἀφλέκτους διατηρήσας, αὐτὸς μοι καὶ νῦν παραστὰς πρὸς τὰς διὰ σὲ πλάσεις ἐνίσχυσον, μήποτε τοῖς τῆς ἀληθείας ἐχθροῖς C εἰπεῖν ἐπ' ἐμοὶ γένοιτο· « Ποῦ ἐστιν ὁ Θεὸς αὐτῶν ; » Καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν τῶν ὀδυνῶν ἡ μάρτυς ἐνίεται, καὶ ἦν οὕτω ῥήμασιν εὐχαριστηρίοις δοξάζουσα τὸν Θεόν. Πρὸς ἅπερ αὖθις ὁ ὑπατικὸς χαλεπήνας σιδηροῦς ὀβελίσκους ἐκπυρωθέντας κατὰ τῶν μαστῶν τῆς μάρτυρος ἐμπαγῆναι προστάττει. Τῆς οὖν χαλεπῆς αὐτῇ προσενεχθείσης βασάνου, αἱ μὲν σάρκες τοῖς σιδηροῖς ἐκείνοις ὀβελίσκοις ἐδαπανῶντο. τὸ δὲ τῆς καρδίας τοῦ πρὸς Χριστὸν διάπυρον ἔρωτος ἐπὶ πλέον ἀνήπτετο· εἶτα καὶ λαμπάδας πυρὸς κελεύει

[1] Jerem. x, 11. [2] Psal. xcv, 5. [3] Psal. cxiii, 8. [4] Psal. cxiii, 2.

(5) Quam fuerit ab omni retro tempore Christianis usitatum ac solemne, præsertim, dum quid grande inceptarent, se crucis signo munire, seu ut Lactantius *De mortibus persecutorum* cap. x, ait, suis frontibus immortale crucis signum imponere, patet tum ex hoc S. Charitinæ exemplo, tum etiam ex Tertulliano libro *De corona militis* cap. iii, ubi is ita loquitur : « Ad omnem progressum atque promotum, ad omnem aditum et exitum, ad vestitum et calceatum ; ad lavacra, ad mensas, ad lumina, ad cubilia, ad sedilia, quacunque nos conversatio exercet, frontem crucis signaculo terimus. »

(6) Voces, quæ respondeant his Latinis : Dominus autem cœlos fecit, a Græco textu absunt.

(7) Prior textus reperitur apud Jeremiam cap. x, ℣ 11 ; posteriores Psalmo xcv, ℣ 5 et Psalmo cxiii, ℣ secundo 4 et 8. Porro non esse a veri specie alienum, quod duriora hæc in tyrannum verba a D Christi martyre congesta fuerint, ostendi in Commentario num. 15.

(8) Summæ ignominiæ nota mulieribus inuritum temporis credebatur, si eis summa capitis superficies decalvaretur. Vide Galonium tractatu *De instrumentis martyrum eorumque cruciatibus*, pag. 140 et 142.

(9) Legesis Danielis caput iii.

(10) Obelisci illi ferrea erant instrumenta, ex crassiore sui parte in acutam cuspidem desinentia, cerdonum subulis non absimilia, quæ et acumine suo et igneo ardore non poterant non in tam teneris virginei corporis membris vehementissimos cruciatus excitare, dum carnes ita lente torrebant.

ταῖς πλευραῖς αὐτῆς ἐπικαίεσθαι· ἡ δὲ, καὶ τῶν λαμπάδων ὑφαπτομένων, τῶν εὐχῶν ἐκτενέστερον εὔχετο, καὶ τῆς τιμωρίας ἀνεθεῖσα πρὸς τὸ θῦσαι τοῖς θεοῖς ἠναγκάζετο.

Δ'. Ἐπεὶ δὲ καὶ καρδίᾳ καὶ χείλεσιν ἀμετάθετος ἦν τὴν ὁμολογίαν, ἐπίσης αὐτῇ καὶ ὁ δικάζων, τὴν ἐπὶ τῷ κακῷ ἔνστασιν ἀνένδοτος ὤν, κελεύει ταύτην λίθον τοῦ τραχήλου ἐκδεθῆναι, καὶ οὕτως αὐτὴν κατὰ βυθοῦ θαλάσσης ἀποῤῥιφῆναι· οὗπερ δὴ γενομένου, Εὐχαριστῶ σοι, Κύριε, ἡ μάρτυς ἔβόα, ὅτι με διελθεῖν δι' ὕδατος θαλαττίου διὰ τὸ σὸν εὐλογητὸν ὄνομα, ὥστε καὶ καθαρὰν εὑρεθῆναι κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀναστάσεως. ἀλλά σου δεῖξον, ὡς ἀεὶ καὶ νῦν ἐπ' ἐμοὶ τὰ θαυμάσια, δι' ὧν ἐπὶ πλέον δοξασθήσεται τὸ μέγα σου ὄνομα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν. Ταῦτα οὕτως ἐκείνη τε προσηύχετο, καὶ τὰ δεσμὰ διελύετο, μόνος τε ὁ λίθος τῷ βυθῷ κατεδύετο. Ἡ δὲ (ὦ τοῦ θαύματος!) ἀτρόμῳ ποδὶ τοῖς τῆς θαλάσσης νώτοις ἐφίστατο καὶ τῶν ὑδάτων οἷα στερεᾶς ἐπιβαίνουσα πρὸς τὸν αἰγιάλὸν ἐπορεύετο. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ τὸν ὑπατικὸν ἰδοῦσα προσμένοντά τε καὶ τὸ τοῦ πράγματος πέρας ἰδεῖν, ὅπερ ἂν γένοιτο, ἐκδεχόμενον, Χαίροις, ὑπατικὲ, λέγει· οὐδὲ μέχρι καὶ νῦν συνῆκας τὴν εἰς ἐμὲ τοῦ ἐνεργοῦντος ἐν ἐμοὶ Χριστοῦ δύναμιν; Ἦ τυφλώττειν ἔτι φιλονεικεῖς, καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἀπομάχεσθαι; Εἰ μὲν οὖν, τοῦ σκότους ἀφέμενος τῷ ἀληθινῷ προσδράμῃς φωτὶ, σεαυτῷ πραγματεύσῃ τὴν σωτηρίαν· εἰ δὲ καὶ ἔτι τοῖς προτέροις ἐμμεῖναι θελήσεις, ἐμοὶ μὲν πολλῶν αἴτιος ἀγαθῶν, τῇ δὲ σῇ ψυχῇ ἀπωλείας πρόξενος ἔσῃ. Ταύτην ὁ κατάρατος τὴν παῤῥησίαν οὐκ ἐνεγκὼν, ἔτι δὲ καὶ τὸ περὶ αὐτὴν θαῦμα καταπλαγεὶς ἐξίστατό τε ἑαυτοῦ, καὶ ἀφωνίᾳ κατείληπτο. Ὀψὲ δέ ποτε καὶ μόλις ἀνενεγκὼν συνιέναι μὲν οὐκ ἐβούλετο· φησὶ δὲ· Μεγάλην οἴεσθαί με τοῦ Γαλιλαίου τὴν δύναμιν πειθουσι τὰ γεγενημένα, ἀλλ' ἔγωγε γοητείᾳ μᾶλλον ἐξειργασμένα διαλέξαι ταῦτα πειράσομαι. Οὕτως ἔφη, καὶ τοῖς παρεστῶσιν αὐτίκα τας ὄψεις ἐπιβαλὼν γυμνῶσαί τε τὴν μακαρίαν εὐθὺς καὶ περιαγκωνῆσαι προστάττει τροχῷ τε

A accendebantur (11), intensius perseverabat in orationibus. Sed a cruciatu relaxatæ vis fiebat, ut diis sacrificaret.

IV. Cum autem et corde et labris in confessione esset immutabilis, judex, qui æque atque ipsa in tormentis constans, ad malum erat obstinatus, jubet lapidem collo ejus alligari et sic eam dejici in profundum maris (12). Quod quidem cum factum esset, Ago tibi gratias, Domine, clamabat martyr, quod ut per aquam marinam transirem, propter sanctum tuum nomen, tibi visum sit, quo inveniar munda in die resurrectionis; sed tua ostende, ut semper, nunc quoque in me miracula, per quæ magnum tuum nomen magis glorificetur in sæcula B sæculorum. Amen. Hæc illa sic oravit, et dissoluta sunt vincula, et solus lapis fuit in profundo demersus. Illa autem (o miraculum!) firmo ac stabili pede stabat super dorsum maris, et per aquas, tanquam per terram solidam ingrediens, proficiscebatur ad littus (13). Interim vero cum vidisset manentem consularem et exspectantem, quisnam futurus esset rei exitus, dicit: Salve, consularis. Ne nunc quidem intellexisti virtutem Christi, qui in me operatur? An adhuc contendis cæcutire et repugnare veritati? Si ergo relictis tenebris ad veram lucem accesseris, tibi procurabis salutem. Quod si persistere velis in prioribus, mihi quidem eris causa multorum bonorum, tuæ autem animæ interitum conciliabis. Hanc dicendi libertatem cum non ferret vir exsecrandus, eo autem, quod in eam acci- C derat, miraculo esset obstupefactus, a se discessit, eumque vox et sermo defecit. Cum autem vix tandem ad se rediisset, nolebat quidem intelligere. Dixit autem: Ut magnam Galilæi (14) putem esse potentiam, persuadent ea, quæ facta sunt; sed ego conabor ostendere, ea potius facta esse præstigiis (15). Sic dixit, et in eos, qui astabant, statim oculos conjiciens, jubet eos statim nudare sanctam et manibus post tergum vinctis eam rotæ (16) alli-

(11) Incensas faces, non tantum lateribus martyrum, sed et singulis eorum membris admotas quandoque fuisse, testatur Lactantius *De Mort. persecut.* cap. XXI. Lampades autem illæ, ut ex Galonio et Laurentio de Rebus publicis docet Pitiscus in suo *Lexico Antiquitatum*, fiebant hoc modo: « Desumebantur, inquit laudatus Pitiscus, vasa quædam lata unius palmi longitudinis, vel aliquantulum majoris, quæ deinde a summo ad arctiorem formam paululum præposteræ perversæque pyramidis instar contrahebantur atque adstringebantur. Erant autem vasa, vel terrea, sicuti indicant illa, quæ ex ruinis hujusce Urbis (Romæ) nonnunquam eruuntur; vel ferrea, ut innuit Colum. XII, 18, ... Postea vero vasa hæc hastulis quibusdam quadratis et simul colligatis septa, quæ ad vasorum similitudinem et ipsæ a summo paulatim astringebantur, igne flammam emittente repleri solebant. Porro has hastulas, si ad ea, ad quæ lampades usui erant, animum referamus, intelligemus, quinque aut sex palmis plus minusve exstitisse oblongas. » Harum effigiem exhibet Galonius citato Tractatu pag. 75. Cæterum, ut Lactantius, supra laudatus, innuit cap. 21, nonnunquam tortores lampades illas quantum ad flammantia lumina, haut vero quantum ad calorem, paulo ante exstinguebant, quam martyrum corporibus eas admoverent, ut sic lentiori igne cremandis martyrum membris aptiores essent.

(12) Mare istud fuisse Pontum Euxinum, Amiso urbi proximum, ex conjectura docui num. 13. D

(13) Ita S. Petrus, ut testantur evangelistæ, divina virtute ambulavit super aquam, quod et aliis sanctis contigisse, perhibent Ecclesiasticæ Historiæ.

(14) Hoc nomine impius judex per blasphemiam Christum Dominum vocat, sceleris sui imitatorem pessimum postea nactus Julianum Apostatam, qui et victricem Dei ultoris manum agnoscere coactus fuit.

(15) Nempe cum prodigia illa, tota quandoque civitate inspectante patrata, negare non possent iniquissimi judices, ne Christianos veri Dei cultores esse, fateri cogerentur, per summam insaniam miracula illa dæmonum præstigiis ascribebant.

(16) Hujusmodi fere rotam exhibet Gallonius pag. 27 littera B, nisi quod ardentium carbonum

μερας τόν νεκρὸν εἶχεν ἡ θάλασσα, A
ιn ἐκείνην ?] φυλάξασα καὶ μηδὲν
η, ἀλλὰ τὸ τὸν κοινὸν Δεσπότην θε-
καὶ αὐτὴ πάντως καταιδεσθεῖσα,
χέρσῳ προσφιλῶς παραδίδωσι, καὶ
ύδιος ὄνομα ἐπιεικὴς τὸν τρόπον καὶ
:ὴν μάρτυρα ἐκ πρώτης τριχὸς ἀνε-
; ἀνελόμενος, λαμπρῶς τε μυρίσας
λαμπρότερον ἔν τινι τιμίῳ τόπῳ
αὐτῇ σχεδιάσας, οὐχ ὡς ἐκείνῃ
ὺς ὁ καιρὸς ἐδίδου, καὶ ὁ τῶν τότε
ς ἤπειγε. Τοιοῦτον τῇ Χριστοῦ μάρ-
ὶ τέλος, πέμπτην τὸ τηνικαῦτα τοῦ
ὸς ἄγοντος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ
ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας
ήν.

totos dies corpus tenuit mare, pulchre servatum, et nullo penitus detrimento affectum. Deinde corpus idem, quod communem coluit Dominum, ipsum quoque omnino reveritum, amice tradit propinquæ cuidam terræ. Vir autem quidam, cui nomen Claudius (20), moribus mitis ac moderatus, qui martyrem aluerat ab ineunte ætate, cum id fideliter sustulisset, et præclare condiisset, in quodam venerando loco id deposuit, ei raptim constructo sepulcro, non ut illam decebat, sed ut tempus dabat, et eorum, qui tunc rerum potiebantur (21), præscribebat metus. Hic fuit finis Christi martyris Charitines, quinto mensis Octobris, in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria et potentia in sæcula sæculorum. Amen.

B

um Sirmondianum Claudium hunc
ero S. Charitinæ, quem Claudianum
ı facit. Ego Metaphrastem aliosque
inæ herum Claudium vocavi, quem
ır domesticos suos habuisse virum
m, cui Charitinæ a teneris unguicu-
et instruendæ ac demum ejus corpo-
ugustiæ patiebantur, sepeliendi cu-
ram demandarit.

(21) Hi nobis videntur fuisse Diocletianus, Maximianus Herculius et Galerius Maximianus, quos Lactantius cap. 16, tres acerbissimas bestias vocitat, quosque, ne martyrum corpora rite sepelirentur, omni modo præcavisse, innuit Eusebius supra citatus.

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ

ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ

ΕΡΓΙΟΥ ΚΑΙ ΒΑΚΧΟΥ.

—

MARTYRIUM

SS. MARTYRUM

SERGII ET BACCHI.

(Acta SS. Bolland, ad diem 7 Octobris.)

—

ινοῦ βασιλεύοντος τοῦ τυράννου, καὶ C
; σχεδὸν ἀπάσης ὑπὸ βαθεῖ σκότῳ τῆς
ης, λίθους τε καὶ ξυλα τῶν ἀνθρώ-
θεοὺς ἀναγκαζομένων, καὶ μιαρωτά-
εύεσθαι θυσιῶν. Σέργιος καὶ Βάκχος,
νος ἄμφω, τῇ περὶ τὸν Χριστὸν ὁμο-
τει κατὰ τοὺς διαφανεις ἀστέρας ἐν
, τὸ τηνικαῦτα διέλαμπον, οὐ τῶν πολ-
ἀσήμων, ἀλλὰ μὲν πριμικήριος τῆς
σχολῆς ὁ Σέργιος, σεκουνδουκήριος
ἀκχος ἦν· μεγάλα μὲν παρὰ Βασιλεῖ
ονάμενοι, μείζονα δὲ τὴν παρὰ τῷ

I. Cum Maximianus tyrannus imperaret, et universus fere orbis terræ jaceret in profundis tenebris ignorantiæ, lapidesque et ligna cogerentur homines adorare tanquam deos, et maxime exsecranda (proh dolori), gustare sacrificia, Sergius et Bacchus, ambo Romani genere, in Christum confessione et fide, non secus ac lucidæ stellæ, tunc refulgebant in regia. Non erant autem plebeii, nec obscuri: sed Sergius quidem erat primicerius scholæ Centiliorum, secundicerius autem hujus, Bacchus: qui multum quidem poterant apud imperatorem Maximianum, majorem autem sibi paraverant fiduciar

apud Regem et Deum immortalem, ut qui tabernaculum quidem et incolatum, et exsilium, et si quid aliud est his vilius, hanc vitam existimarent. Cum essent autem boni mercatores suæ salutis, et, quæ est in futuro, vitam compararent per præsentia, velutiquamdam artem ad illam acquirendam, divinas exercebant Scripturas, et eas semper habebant præ manibus. Quocirca hæc non potuit tolerare invidia : et cum quidam alii, tum alias quoque virtutes, tum apud ipsum imperatorem fiduciam, viris præclaris inviderent, apud illum ipsum eorum fiduciæ auctorem, nempe imperatorem, eos accusant : quod illius quidem contempserunt amicitiam, deorumque cultum quoque neglexerunt : jam autem ad aliam declinarunt religionem, se Christianos et Dei servos vocantes.

II. Maximianus autem, etiamsi sciret, quod sæpe multi calumniæ invidiam causam habent, non veritatem, maxime autem eum non ignoraret, quanta esset eorum in ipsum benevolentia : quinetiam animo versaret suam sævitiam et acerbitatem (ea enim vel maxime aliis contendebat antecellere) et quod si forte deorum benevolentiam, et illius amicitiam statuissent despicere, periculum quidem certe timuissent : existimaretque esse non probabilia, sed falsa, quæ dicebantur : ea tamen admittenda non esse citra examinationem, ut consentaneum erat, considerabat. Quid ergo facit ? Cum splendidum et magnificum parasset sacrificium, et quicunque erant clari et illustres, in templum convenire, et sacrificii cum eo esse participes prius jussisset, rem deinceps examinare constituit. Atque ipse quidem primus ingreditur : simul autem cum eo ingreditur etiam magna multitudo, et erat universa in templo congregata. Et alii quidem diligenter peragebant sacrificium, et præsentem observabant Maximianum. Sergius vero et Bacchus viri generosissimi, ne templi quidem portam ingressi, foris stabant alicubi, ipsi Deo potius purum et verum peragentes sacrificium, et pro aliis rogantes : Domine, Domine, dicebant, Deus Rex singulorum, exaudi vocem nostræ orationis, et propitius esto hæreditati tuæ. Parce, Domine, et ne eos dederis ad gloriandum adversario. Sed illumina, Domine, illumina oculos cordium eorum, et eos deduc ad tui agnitionem, qui nunc in tenebris ambulant ignorantiæ, et « mutaverunt gloriam tuam, qui es solus Deus, et alienus ab interitu, in similitudinem bestiarum, quadrupedum, et serpentium [1], » et a te defecerunt, et sacrificarunt eorum sculptilibus et nomen sanctum tuum contemptui habuerunt. Converte eos, Domine, et cognoscant mirabilia tua, et unigenitum tuum Filium, et Salvatorem nostrum, qui voluntaria cruce et morte nostram procuravit salutem. Porro autem nos quoque conserva alienos a reprehensione in via testimoniorum tuorum, et in custodia tuorum mandatorum. Atque quidem foris stantes extra portas templi, hæc precabantur, et sic Deum placabant.

[1] Rom. I, 23.

A ἀθανάτῳ βασιλεῖ καὶ Θεῷ παῤῥησίαν κ[illegible] ἄτε σκηνὴν μὲν τὸν τῇδε βίον καὶ παροι[illegible] τι ἄλλο τῶν εὐτελῶν ἡγούμενοι, ἔμποροι [illegible] τῆς ἑαυτῶν γινόμενοι σωτηρίας, καὶ τὴν ἐ[illegible] λοντι ζωὴν διὰ τῶν παρόντων πραγματε[illegible] ὥσπερ τινὰ πρὸς τὴν ἐκείνης κτήσεως [illegible] καὶ τέχνην τὰς θείας μετιόντες Γραφ[illegible] διὰ χειρὸς ἔχοντες. Ὅθεν οὐδὲ ἀνεκτὸ[illegible] φθόνῳ κατέστη, ἀλλὰ τινες τοῖς γεννα[illegible] ἄλλης ἀρετῆς καὶ δὴ καὶ τῆς εἰς αὐτὸ[illegible] παῤῥησίας χήναντες πρὸς ἐκεῖνον τὸν τῆς [illegible] αἴτιον βασιλέα, τοὺς ἄνδρας ἐνδιαβάλλο[illegible] ὠλιγωρήκασι μὲν ἐκείνου φιλίας, ἠλόγη[illegible] τῆς πρὸς θεοὺς θεραπείας, καὶ πρὸς ἑτέρ[illegible] σκείαν ἀπέκλιναν, Χριστιανοὺς ἑαυτοὺς κ[illegible]

B δούλους ἐπιφημίζοντες.

Β΄. Μαξιμιανὸς μέντοι καὶ αὐτὸς εἰδὼς [illegible] πολλάκις αἱ διαβολαὶ φθόνου αἰτίαν ἔχο[illegible] ἀλήθειαν, ἄλλως τε δὲ καὶ τὴν τῶν ἀλλ[illegible] ὁπόση μὴ ἀγνοῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν οἰκείαν [illegible] καὶ αὐστηρίαν ἐπὶ νοῦν ἔχων· τοῦτο [illegible] μάλιστα διαφέρειν τῶν ἄλλων αὐτοῖς [illegible] καὶ ὡς εἰ τάχα καὶ τῆς εὐνοίας ἐκεῖνο[illegible] τῆς φιλίας ὑπεριδεῖν ἔκριναν, ἀλλὰ τὴ[illegible] ἐφοβήθησαν· ἀπίθανά τε ἡγεῖτο καὶ [illegible] μενα, καὶ ὅτι μὴ ἀβασανίστως τα[illegible] δεῖ, κατὰ λόγον ἐσκόπει. Τί οὖν [illegible] λότιμον καὶ πολυτελῆ παρασκευασ[illegible] θεῖν εἰς τὸ ἱερὸν ὅσον περὶ αὐτὸ [illegible] κοινωνῆσαί τε αὐτῷ τῆς θυσίας [illegible] γείλας, ἐντεῦθεν δοκιμάσαι τὸ [illegible]

C βουλὴν διεσκέψατο. Εἴσῃει μὲν οὖν [illegible] εἰσῃει δὲ αὐτῷ καὶ πολύ τι [illegible] τὸ ἱερὸν ἤθροιστο. Καὶ οἱ μὲν [illegible] διετέλουν, καὶ παρόντα τὸν Μαξιμιανὸν [illegible] Σέργιος δὲ καὶ Βακχος οἱ γενναιότατοι, [illegible] τοῦ ἱεροῦ προσβαλόντες, ἔξω [illegible] αὐτοὶ μᾶλλον Θεῷ τὴν καθαράν τε καὶ [illegible] τες θυσίαν, καὶ ὑπὲρ ἐκείνων δεόμενο[illegible] λέγοντες, ὁ βασιλεὺς τῶν αἰώνων, ἐπάκου[illegible] νὴν τῆς δεήσεως ἡμῶν, ἱλάσθητι τῇ κλη[illegible] Φεῖσαι, Κύριε, καὶ μὴ δῷς αὐτοὺς εἰς κα[illegible] ἀντικειμένῳ, ἀλλὰ φώτισον, Κύριε, [illegible] ἀφθαλμοὺς τῶν καρδιῶν αὐτῶν, καὶ εἰς [illegible] γνωσιν αὐτοὺς καθοδήγησον, οἱ ἐν σκότει [illegible] ἀγνοίας πορεύονται, καὶ ἠλλάξαντο τὴν δό[illegible]

D τοῦ μονογενοῦς καὶ ἀφθάρτου θεοῦ, ἐν ὁμοι[illegible] θηρίων, καὶ τετραπόδων καὶ ἑρπετῶν ἀπε[illegible] ἀπὸ σοῦ, καὶ ἔθυσαν τοῖς γλυπτοῖς αὐτῶ[illegible] ὄνομα τὸ ἅγιόν σου ἠθέτησαν. Ἐπίστρεψο[illegible] Κύριε, καὶ γνώτωσαν τὰ θαυμάσιά σου, κα[illegible] νογενῆ σου Υἱὸν καὶ Σωτῆρα ἡμέτερον [illegible] σταυρῷ καὶ θανάτῳ τὴν ἡμῶν ἐκραγμπ[illegible] τηρίαν. Καὶ ἡμᾶς δὲ ἀμώμους ἐν τῇ ὁδῷ [illegible] τυρίων σοῦ καὶ τῇ τῶν ἐντολῶν σου φυλ[illegible] ρησον. Οἱ μὲν οὖν ἔξω πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ [illegible] τῶτες τοιαῦτα προσηύχοντο.

ιμιανὸς δὲ εἰσελθὼν, καὶ τῇδε κἀκεῖσε μενος, ὡς μόνους ἐκείνους Σέργιον οὐκ ἄκχον εἴσω τοῦ ἱεροῦ μετὰ τῶν ἄλλων πα- ε δὴ πίστιν ἀκριβῆ τὸ γενόμενον τῆς κατ' ὅλης ἐποιεῖτο. Καὶ εὐθὺς ἡ συνήθης ἀπή- αὶ ἀγριότης καὶ ἡ ὀργή· καὶ τί μέλλετε, παρεστῶτας· καὶ πολὺ ἀχθήτωσαν οἱ κα· μετὰ φοβεροῦ τοῦ κλεύσματος. Ἄγονται μακάριοι στολαῖς αὐταῖς καὶ χλανίσι καὶ τὸ μιᾷ γλώττῃ τὴν γλυκεῖαν ἐκείνην εὐ- ρέφοντες. Εἶτα τὴν ἀρχικὴν ἄρας ἀφρὺν ὁ καὶ σοβαρὸν αὐτοῖς καὶ ἄγριον ἐνιδὼν, ἔφη, παῤῥησίας οὐ κατὰ καιρὸν ἀπολαύ- ; ἐμῆς, ἄλλως τε δὲ καὶ τῇ πολλῇ ταύτῃ ἧς ἐκέχρήμεθα, εὐμενείᾳ, πολλὴν εὐήθειαν ις ἡμῶν, καὶ διὰ τοῦτο κατεπαρθῆναί τε ρου κράτους, καὶ ἀνόσιοι μὲν τὰ περὶ τοὺς οὺς, ἀχάριστοι δὲ περὶ ἡμᾶς ὀφθῆναι καὶ λλ' εἰ μὴ θύσετε καὶ θεοῦς ἅμα καὶ ἡμᾶς , ἐγὼ τὴν ἐμὴν ἱκανῶς ἰάσομαι μέμψιν· αὐτίκα χανερῶς εἴσεσθε, οἷας ἡμερότητος ῃνείας οὐκ ἐθέλοντες ἀπολαύειν, οἷόν μου ν ἄρτι καθ' ὑμῶν κεκινήκατε. Τούτων ; οἱ γενναῖοι, καὶ γνόντες ὅτι δῆλοι πάν- τῷ βασιλεῖ γεγόνασι, καὶ ὅτι κρύπτειν ἔτι ιαν ἥκιστα χρὴ καὶ τὸν καιρὸν παριέναι, ιοσιεύειν μᾶλλον ὡς οἷόν τε, καὶ πολλὴν ῖς εἰσφέρειν τὴν παῤῥησίαν ἐλευθέρᾳ καὶ γλώττῃ. Θεὸν μὲν ἀληθῆ τὸν Χριστὸν ὡμο- Εἴδωλα δὲ τοὺς αὐτῶν θεοὺς καὶ χειρῶν ἀν- ἔργα πνοῆς ἔρημα καὶ κωφὰ καθαρῶς ἀνεῖ- δὲ ὑμῶν, λέγοντες, ἀργύριον καὶ χρυσίον ῶν ἀνθρώπων, » καὶ ὅσα ἑξῆς ἐπιλέγοντες, Ἡμεῖς, ὦ βασιλεῦ, τοῦ τόσοι μόνον ὀφείλο- εἰς τὴν ἐπίγειον ταύτην στρατείαν εὐγνωμο- ῃτεῖν, καὶ τὴν ἀνήκουσαν ἑκατέρῳ τάξιν ν. Οὔτε δὲ τοῖς κωφοῖς τούτοις καὶ ἀψύχοις μεν, οὔτε τοῦ ἡμετέρου καὶ ἀληθῶς Θεοῦ στησόμεθα, κἂν εἰ καὶ χαλεπώτερον ἀγριά- εἰ μηδὲν εἰς ἡμᾶς φιλάνθρωπον ἐπιδείξῃς. σιδήρῳ καὶ πυρὶ καὶ ταῖς ἄλλαις παρα- ίσεσι. Τί γὰρ ἰσχυρότερον εὐσεβείας ἢ τοῦ ς πάσχειν μακαριώτερον;

; ταῦτα ὀξύτερον καὶ Μαξιμιανὸς κινηθεὶς, κι μὲν αὐτοὺς τὰ παράσημα τῆς ἀρχῆς λεύει· ἐσθήματα δὲ γυναικεῖα μεταμφια- καὶ σιδηροῖς κλοιοῖς ἅμα περιαυχενι- ιὰ μέσης τῆς ἀγοιᾶς μέχρι τῶν βασιλείων εσθαι. Ἤγοντο μὲν οὖν εὐθὺς οἱ μακάριοι ρέαν ὄντως ἐκείνην ὁδὸν καὶ εἰς Χριστὸν ουσαν, οὐκ αἰσχύνην εἶναι τὸ πρᾶγμα νο- ἀλλ' ὡς τὴν εὐσέβειαν μᾶλλον ἐν ἑαυτοῖς οντες, περιφανῶς βαρυνόμενοι. Καὶ τοὺς ἡ πορεία, τὰ χείλη δὲ εὐχαριστία εἶχε ὸς Θεὸν ὁμιλία καὶ δέησις. Ἔλεγον γάρ, ὶ πορευθῶμεν ἐν μέσῳ σκιᾶς θανάτου, οὐ ιεθα κακά, ὅτι σὺ μεθ' ἡμῶν εἶ, Κύριε. »

A III. Maximianus interea templum ingressus, cum huc et illuc circumspexisset, solos vero illos, Sergium et Bacchum, non vidisset templo adesse cum aliis, tunc id, quod fiebat, statuit aperte probare eam, quæ in ipsos intendebatur, accusationem : protinusque exarsit consueta illius sævitia, feritas et ira : et, Quid cunctamini? dixit iis qui astabant : et frequenter repetiit illud. Ducantur exsecrandi, cum jussu terribili. Ducuntur ergo martyres cum iisdem vestibus, tunicis, et zonis, una lingua versantes illam dulcem precationem. Deinde imperator principis extollens supercilium, superbeque et torve eos intuens : Videmini, inquit, non in tempore mea esse abusi fiducia, et propter hanc, qua in vos usi sumus, benevolentiam nos magnæ damnasse stultitiæ, et contra nostram insurrexisse potentiam, et impii quidem esse in deos ipsos, ingrati autem in nos et injusti. Sed nisi sacrificaveritis, et deos, et nos simul placaveritis, ego meæ satis medebor querelæ; et vos statim aperte scietis, summa benignitate et mansuetudine frui nolentes, qualem meam in vos iram nuper movistis. Hæc cum viri illi præclari audiissent et cognovissent se jam omnino manifestos, evasisse imperatori, et non oportere amplius celare pietatem, et occasionem præterire, sed potius quam possunt maxime publicare et pro ipsa magnam afferre fiduciam et dicendi libertatem, libera anima et lingua Christum Deum verum sunt confessi : simulacra autem eorum deos, et humanarum manuum opera, spiritu carentia et surda, manifesto ostenderunt : « Dii vestri, dicentes, argentum et aurum, opera nanuum hominum [2] : » et subjungentes ea, quæ deinceps sequuntur : et, Nos, o imperator, hoc solum tibi debemus, ut in hac terrena militia tibi grato animo inserviamus, et quod utrique mandatum fuit munus, impleamus. Neque vero his surdis et inanimis diis sacrificabimus, neque a nostro et vero Deo solo deficiemus, etiamsi supra modum effereris, etiamsi in nos nullam ostendas humanitatem : sed et ferro, et igni, et aliis tradideris suppliciis. Quid est enim pietate fortius, aut quam pro ipsa pati beatius?

IV. His vehementius motus, Maximianus jubet eis quidem statim auferri insignia magistratus : mulieribus autem vestibus indutos, et collaribus ferreis simul in collo circumdatos, per mediam duci civitatem usque ad ipsam regiam. Atque statim quidem ducebantur sancti ad beatam illam, quæ vere est, viam, et quæ ducit ad ipsum Christum, non eam rem existimantes esse dedecus; sed tanquam impietatem dedecore magis afficerent, aperte gloriantes, et sibi placentes. Et ingrediebantur quidem pedes, labra autem versabantur in gratiarum actione, et cum Deo consuetudine et precatione. Dicebant enim : « Etiamsi ambulaverimus in medio umbræ mortis, non timebimus mala,

quoniam tu nobiscum es, Domine [3]. » Propterea exsultabit anima nostra in te, quoniam induisti nos vestimento salutaris, et tunica lætitiæ circumdedisti nos. Sed exsurge. Domine, in adjutorium nostrum, et redime nos propter nomen tuum. Nondum finitæ erant preces, et producti fuerunt coram imperatore, qui e templo redierat in regiam. Ille ergo cum assentationem cum consueta contemperasset sævitia, et vellet simul lenire pudorem, quo affecti erant, ut videbatur, ex hac eis illata ignominia : Grave est, et valde grave, o vos qui adestis, dicebat, maximos honores tam leviter et inconsiderate prodere. Solent enim ea, quæ immeritis feliciter succedunt, stultos non tam incitare ad benevolentiam, quam erigere ad temeritatem adversus benefactores. Isti enim, ut videtis, magnam apud nos gloriam consecuti, nostramque adepti amicitiam, et maximam fiduciam, et nobiscum loquendi potestatem, adeo ut non solum ipsi primas partes ferrent in familiaritate, sed alios quoque nobis possent facere familiares, beatosque brevi reddere, et suspiciendos, horum omnium obliti, postremo maximis quoque diis, et ipso Jove contempto, qui omnium quidem opifex, omnium autem deorum et hominum pater esse dicitur, Jesum prætulerunt, qui dicitur fuisse filius mulieris et fabri, et ad crucem cum duobus maleficis fuit damnatus a Judæis, et subiit mortem revera acerbissimam. Sed ego sum omnino causa omnium, qui cum vellem esse supra modum benignus, eos feci amicos et socios felicitatis.

V. Cum hanc tam vehementem intendisset orationem, eos rursus blandis verbis conans illicere, eosque benigne ac amice intuens : Sed si iidem, inquit, nunc quoque estis Sergius et Bacchus, neque vestram mentem invidus occæcavit dæmon, revereamini magnam auctoritatem, revereamini puram et non falsam amicitiam, neque conspiciamini vos in deos tam impie gerere, novam et insolitam inducentes religionem, et in eorum cultu a nobis discidentes, quos oportet etiam usque ad ipsam mortem in amicitia nobiscum conspirare. Nam ego quidem cum gravioribus uti possem suppliciis, et tyrannice vobis, o amici, vim inferre : (adhuc enim consueta utar appellatione) attamen, o dii, revereor amicitiam, et propterea retardo cruciatus, et vim lubens differo.

VI. Hæc cum audiissent viri egregii, scite, placite et plane dixerunt : Quod tuæ quidem non simus obliti amicitiæ, nec fuerimus ingrati in tua beneficia et honores : sed te et amemus, si ullum alium, et dominum existimemus, et tu sis nobis omnia, signum est manifestum, quod et fideliter hucusque servivimus, et tecum diligenter rempublicam sustinuimus, neque ulla in re, nec parva, nec magna, conspecti sumus ingrati, neque aliquid prodidimus, aut negleximus, eorum quæ oportet.

[3] Psal. XXII, 4.

A Διὰ τοῦτο ἀγαλλιάσεται ἡ ψυχὴ ἡμῶν ἐπὶ σοὶ, ἐνέδυσας ἡμᾶς ἱμάτιον σωτηρίου καὶ χιτῶνα εὐφροσύνης περιέβαλες ἡμᾶς. Ἀλλ' ἀνάστηθι, Κύριε, τὴν βοήθειαν ἡμῶν, καὶ λύτρωσαι ἡμᾶς ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός σου. Οὔπω πέρας εἶχεν αὐτοῖς ἡ ἐντευξις, ὅτε τῷ βασιλεῖ παρέστησαν αὖθις ἀνασωθέντες τῆς βασιλείας. Θωπείαν οὖν ἐκεῖνος τῇ συνήθεσι τῆς ὠμότητος συγκεραννύμενος, καὶ οἷα καὶ φοβεῖν ἅμα καὶ αἰδεῖσθαι ποιοῦν τὴν ἐπενεχθεῖσαν αὐτοῖς, τῷ δοκεῖν, ἀτιμίαν, ἐκ τῆς ἀτιμίας ταύτης βουλόμενος, Δεινὸν, ἔφη, οἱ παρόντες. καὶ σφόδρα δεινὸν, τὸ τὰς μεγίστας τιμὰς ἁπλῶς οὕτω καὶ ἀλογίστως προΐεσθαι. Εὐφραίνουσι γὰρ αἱ παρ' ἀξίαν εὐπραγίαι τοὺς ἀνοήτους οὐκ εἰς εὔνοιαν ἐρεθίζειν μᾶλλον, ἀλλ' εἰς θράσος κατὰ τῶν εὐεργετούντων ἐπαίρειν. Οὗτοι γὰρ ὡς ὁρᾶτε τοσαύτης παρ' ἡμῖν δόξης ἐπιτυχόντες, φιλίας τε ἐξουσίας καὶ παῤῥησίας οὐδ' ὅσης εἰπεῖν ἀπολαύσαντες, μὴ μόνον αὐτοὶ τὰ πρῶτα φέρειν εἰς οἰκειότητα, ἀλλὰ καὶ ἑτέρους ἐξοικειοῦν ἡμῖν δύνασθαι, καὶ μακαρίους ἐν βραχεῖ καὶ περιβλέπτους ἐφεστῶτας πᾶσι μεκρὰν ἐπιθέντες λήθην, οὐκ ἔτι τῶν μεγίστων θεῶν καὶ αὐτοῦ Διὸς καταφρονήσαντες, ὃς πάντων μὲν δημιουργὸς, πάντων δὲ θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων πατὴρ εἶναι πιστεύεται, τὸν λεγόμενον τετιμήκασιν Ἰησοῦν, γυναικὸς υἱὸν ὄντα καὶ τέκτονος, καὶ σταυρὸν ἅμα δυσὶ κακοῦργοις ἐν Ἰουδαίων καταχριθέντα καὶ πικρότατον ὄντως ὑπομείναντα θάνατον. Ἀλλ' ἐγὼ πάντως τούτων αἴτιος εἰμι· καὶ γε καὶ πέρα τοῦ μετρίου φιλάνθρωπος ἐπιδιδόμενος, φίλους οὐτοὺς καὶ κοινωνοὺς τῆς εὐπραγίας ἐποιησάμην.

B

C

Ε'. Οὕτω σφοδρὸν κατατείνας τὸν λόγον, πάλιν ὑποκλέπτειν αὐτοὺς τῷ [illegible] ἥμερόν τι βλέψας καὶ φιλικὸν, Εἰ οὖν, ἔφη, καὶ νῦν ἐστε, ἔφη. Σέργιός τε καὶ Βακχὸς, καὶ μή τις ὑμῶν τὴν διάνοιαν φθόνος τυφλώσας δαίμων, αἰδέσθητε μὲν τὸ μέγα τῆς ἀξίας, αἰδέσθητε δὲ τὸ καθαρὸν καὶ ἄψευστον τῆς φιλίας, μὴ τὰ εἰς τοὺς θεοὺς οὕτως εὐσεβοῦντες ἀσυνήθη καὶ ξένην θρησκείαν εἰσάγοντες καινοτομεῖν περὶ τὸ σέβας διαφερόμενοι, οὓς ἐχρῆν ἕως αὐτοῦ θανάτου τὸν τῆς φιλίας ἡμῖν συμπνεῖν. Ὡς ἔγωγε καὶ βαρυτάταις κολάσεσι χρῆσθαι δυνάμενος, καὶ τυραννικῶς ὑμᾶς, ὦ φίλοι, βιαζόμενος, σέβομαι γὰρ ἔτι τῷ συνήθεσι προσρήματι· ἀλλὰ τὴν φιλίαν, ὦ θεοὶ, δυσωποῦμαι καὶ διὰ τοῦτο τὴν τιμωρίας ὀκνῶ, καὶ τὴν βίαν ἑκὼν ἀναβάλλομαι.

D

ς'. Τούτων ἀκούσαντες οἱ γενναῖοι, μάλα ἡδέμα καὶ ὁμαλῶς, Ὅτι μὲν οὐκ ἐπελάθομεν τῆς φιλίας, εἶπον, οὐδὲ ἀχάριστοι περὶ τὰς εὐεργεσίας καὶ τιμὰς γεγενήμεθα· ἀλλὰ καὶ φιλοῦμεν καὶ τινα ἕτερον, καὶ δεσπότην ἡγούμεθα, εἰ σὺ ἡμῖν εἶ σύ, τεκμήριον ὑπάρχει σαφὲς τὸ καὶ εἰς δεῦρο ὑπηρετεῖσθαι, καὶ συνδιαφέρειν τὴν κοινὴν σπουδαίως, καὶ μηδὲν μήτε μικρὸν μήτε μεῖζον, ἀγνωμονοῦντες φανῆναι, μηδέ τι παρεῖναι ἢ ἀμελοῦντας τῶν καθηκόντων. Οὔτεν

γνωμοσύνην ἢ φιλίας ὀλιγωρίαν ἐγκαλεῖ-
οὐδ' ὅτι σοι κατὰ μῖσος διαφερόμεθα,
τατε βασιλεῦ. Ἀλλὰ διέστησεν ἡμᾶς ἡ
περὶ τὰ εἴδωλα πλάνη καὶ τὸ εἰς σαφῆ
ὁμολογουμένηο καταπίπτειν ἀπώλειαν, καί
σον κατενεχθῆναι κίνδυνον ἀναγκάζειν.
ἀρ περὶ μόνην τὴν κοσμικὴν στρατείαν
, οὐδὲν τῶν δεόντων ἡμεῖς ἐνελίπομεν.
ς ἡμῖν καὶ αὐτὸς ὅτιπερ οὐ ῥᾳθυμίαν
ἀμέλειαν τῶν ἐν χερσὶ κατεγνώσθημεν,
περὶ ταῦτα τὸν ζῆλον εἴχομεν, καὶ ὅσα
νόμῳ Χριστιανοῖς ἐτελοῦμεν ἑκάστοτε,
τὰ δυνατὰ ὑπὲρ ὑμῶν ἱλεούμεθα. Ἐπειδή
ν καλῶν τὸ κεφάλαιον ἀφελέσθαι φιλο-
ς, τὴν ἀσέβειαν, καὶ Θεὸν ζημιῶσαι τὴν
ύτην ζημίαν καὶ ἣν οὐδὲ ὑπενεγκεῖν ἂν
ἡ δύναιτο, τιμῶν τε διὰ τοῦτο καὶ φιλο-
ιμνήσκεις, πῶς οὐκ ἀμαθῶς ἔχειν σε τοῦ
ως ἂν εἴποιμεν· ὅτι καὶ παραβάλλεις
προσάλληλα καὶ οἱονεὶ τοῦ κρείττονος
ίρεσιν ἐπιτρέπεις, ἀσεβείας φαμὲν, τῆς
ὸν, καὶ φιλίας ἀνθρωπίνης καὶ δόξης τῆς
εούσης ὕδατι; Πῶς δὲ σοι καὶ κοινωνή-
ύτῳ, καὶ οὐχὶ τούναντίον καὶ τὴν φιλίαν
μὴν καὶ εἴ τι ἄλλο μεῖζον ἦν, ἀρνησό-
δὲ οὐ σὺ μᾶλλον ἀγνωμονῶν νά γε πρὸς
τὸν καὶ αὐτό σοι τὸ εἶναι καὶ τὸ ἀνα-
ρχόμενον, ὃς ἄναρχος ὢν καὶ συναΐδιος
ότι, καὶ τοὺς οὐρανοὺς τῷ λόγῳ καὶ
τοστήσας, τὸν ἄνθρωπόν τε χερσὶν οἰκείαις
τε, καὶ ἀθανασίᾳ τοῦτον ἐτίμησε, καὶ,
ν ἐπὶ γῆς κατεστήσατο, καθάτερ τινὰ
κάλλιστον ἁπάντων ἀποτάξας αὐτῷ τὸν

A Nos ergo nec ingrati animi criminis, aut contemptionis amicitiæ jure possumus accusari; neque quod a te propter odium dissideamus, o benignissime imperator. Sed nos disjunxit ipse vanus error, cultus simulacrorum, et quod tu in certum ac manifestum incidas interitum, et nos quoque cogas in idem deturbari periculum. Nam quandiu quidem agebatur de sola mundana militia, nos nihil prætermisimus eorum, quæ oportet. Tu ipse nobis feres testimonium, nos in nulla re, quæ esset expedienda, ullius socordiæ aut negligentiæ unquam fuisse damnatos, sed in iis rebus nobis fuisse acrem zelum. Et rursus quæcunque de more Christianorum peregimus, iis Deum quoque pro viribus vobis reddidimus propitium. Quoniam autem ipsum
B quoque bonorum caput, nempe pietatem, nobis contendis adimere, et Deo nos privare, quod est damnum extremum, et quod pia non possit ferre anima, et propterea honores et laudes nobis revocas in memoriam, quomodo te boni et honesti ignarum non jure dixerimus, quod et ea, ut quodammodo præstantioris nobis facias optionem, inter se invicem omnino confers, pietatem, inquam, in Deum, et humanam amicitiam et gloriam, quæ æque ac aqua præterfluit? Quomodo autem hac in re tecum conveniemus, et non contra, amicitiam et honorem, et si quid sit aliud majus, negabimus? Quomodo autem non tu magis ingrati in Deum animi criminis convinceris, qui idipsum tibi, quod et sis, et respires, præbuit? Qui cum careat prin-
C cipio, verbo effecit ut cœlum et terra consisterent: et hominem propriis manibus est fabricatus, et honoravit cum immortalitate, et eorum, quæ sunt in terra, veluti quemdam regem constituit, id quod est omnium pulcherrimum, nempe paradisum, ei attribuens.

ἀλλὰ μηδὲν ἡμῖν ἀχθεσθῇς, ὦ βασιλεῦ,
ροτέραν ὁ λόγος ποιήσεται τὴν διήγησιν.
μὲν οὕτω φιλότιμος, τὰς εὐεργεσίας
τὸν ἄνθρωπον· ὁ δὲ φθόνῳ κλαπεὶς καὶ
μοι), δελεασθεὶς ἀθλίως τούτων ἐξέπεσε
ὁ πρὶν ζηλωτὸς ἐλεεινὸς ἐωρᾶτο καὶ δα-
ὴν ἐσυμφορὰν ἄξιος. Ὁ πλάσας τοίνυν καὶ
ς ἡμᾶς Θεὸς, φιλανθρώποις πάλιν ἰδὼν
τὸ τῶν οἰκείων χειρῶν ἔργον τὸ Θεὸς
ταβαλὼν ὅπερ ἦν, ἐγένετο δι' ἡμᾶς ἀνα-
περ ἡμεῖς. Καὶ σταυρὸν ἑκουσίως καὶ
λθὼν τὸν ἄνωθέν τε τῷ ἡμετέρῳ γένει
ι πολέμιον, καὶ ἡμᾶς τῆς πικρᾶς ἐκεί-
κλωσίας ἀνασωσάμενος, τὴν προτέραν
λαγάθως ἐλευθερίαν, καὶ ὅθεν διὰ τὴν
πεπτώκαμεν ἐκεῖν πάλιν διὰ φιλανθρω-
ἐπανήγαγε. Τὸν δὴ τοιαῦτα διά σε πα-
τοιούτων σε πάλιν καταξιώσαντα, (κοινὴ
τοις ὥσπερ ἡ ἀπώλεια πρότερον, οὕτω
ερία), τοῦτον αὐτὸς ἀθετῶν καὶ εἰς τὸν
ρὸν ἀποσκώπτων ποίαν ἄγνωμοσύνης
καταλείπεις; Ἴσθι τοίνυν ὡς οὐ κοινωνή-
τῆς τοιαύτης ἀχαριστίας, οὐδὲ τὸν ἡμέ-

VII. Cæterum ne nobis succenseas, o imperator, si oratio longiorem factura sit narrationem. Et Deus quidem fuit, ut dixi, tam munificus in beneficiis in hominem conferendis. Ille autem invidia seductus, et voluptate (hei mihi!) inescatus, misere omnino ab iis excidit: et qui prius censebatur beatus, conspectus est miserabilis, et lacrymis dignus propter calamitatem. Qui itaque nos finxit et fabricatus est Deus, cum benignis rursus oculis
D vidisset opus suarum manuum, Deum esse non mutans, quod quidem erat, factus est propter nos citra peccatum id, quod nos. Cumque crucem et mortem sua sponte subiisset, et superiorem inimicum nostro genere prostravit, et nobis ab illa acerba servatis calamitate, benigne priorem reddidit libertatem; et unde excidimus propter inobedientiam, illuc nos reduxit propter suam clementiam. Eum autem, qui propter te talia passus fuerat, idque cum esset Deus, et te tantis rebus dignum censuerat [communis est enim hominibus, sicut prius interitus, ita nunc libertas], tu ipsum contemnens, et crucem illius ridens, quomo longe ingratissimus? Scias ergo nos non

socios ingrati animi crimine, neque nostrum benefactorem et verum Deum esse negaturos. Quæ autem a te proferuntur, o imperator, sive sint bona, sive difficilia, et vel ipsam mortem inferentia, sunt æque a nobis propter Christum despicienda, et a nobis non curanda.

VIII. Iis adeo opportune et jucunde dictis a martyribus. Maximianus quidem fuit ita motus et volebat acerbe punire sanctos. Rursus autem cunctabatur, et differebat aggredi, respiciens eorum splendorem, et non volens talium virorum facere jacturam. Verebatur enim, ne cruciati, cum veritatem in medio multorum libere essent elocuti, deinde permanerent omnino immobiles. Eos itaque statuit transmittere ad Antiochum ducem Orientis, ut qui omnium, qui erant in ejus potestate, esset crudelissimus, et vel solo nomine posset eos perterrere : et quod propter majoris honoris desiderium, ille Maximianum observandi curam gerens, a nullis abstinebit machinis, quo eos oppugnet, et ad suam traducat sententiam. Præterea ut et longum iter et ignominiosum tam intensam relaxaret constantiam, et eos sensim a pietate dimoveret, et maxime quod ipse quoque Antiochus erat eis prius subjectus, apud quem erant sistendi, et a quo judicandi. Id enim maxime tangit animum eorum, qui sunt honesto loco nati, quod qui prius parebant, eis postea imperent, et eis utantur, tanquam subjectis, non multo ante fuerant eorum domini et benefactores. Consecutus namque fuerat hunc ducatus magistratum Antiochus ipsius admirabilis Sergii intercessione. Sed revera nihil videtur tam facile marcescere, atque beneficium in animo ingrato plantatum. Is enim non solum apparuit minime esse recordatus beneficii, ut procedens ostendet oratio ; sed perinde ac ab illis summa affectus injuria, eos tractavit, et eis gravia intulit supplicia. Atque mittebantur quidem ad eum sancti, vincti gravi catena. Ad eum autem scripta erat etiam epistola ab imperatore, quæ sic habebat : Deorum maxima providentia omnes quidem homines, maxime autem mei imperii satellites et stipatores, in illos esse pios, et iis rursus, quos illi dignos censuerunt imperio, vult obedire, et in eos esse grato animo. Propterea hunc Sergium et Bacchum, qui in deos quidem apparuerunt impii, et se Christianorum adjunxisse religioni, convicti sunt autem criminis ingrati in me animi, et jam nostro tribunali, et nostra examinatione judicati sunt indigni, sub tutissima custodia et vinculis ad tuam transmisimus constantiam. Si ergo pœnitentia ducti diis sacrificaverint, solvantur ab eis impositis vinculis, et digni censeantur honore et benevolentia. Revocabuntur enim rursus a nostra potentia, recipientque priores honores, aut etiam majores, eruntque deinceps in loco et ordine eis convenienti. Sin autem immobiliter priori hæreant sententiæ, legum subjecti sint austeritati, ipsaque essentia et vita ense priventur cum aliis. Vale.

A τερον εὐεργέτην καὶ ἀληθῆ Θεὸν ἀρνησόμεθα. Τι [illegible] ὁρᾷ σοῦ προτεινόμενα, βασιλεῦ, εἴ τε ἀγαθὰ [illegible] εἴτε καὶ δυσχερῆ, καὶ αὐτὸν ἐπάγοντα θάνατον, [illegible] σης ἡμῖν ἅπαντα παροπτέα διὰ Χριστὸν καὶ [illegible] τίδος οὐδεμιᾶς ἄξια.

Π'. Τούτων εὐκαίρως οὕτω καὶ ἡδέως τοῖς [illegible] σιν ὑπαγορευθέντων, ὁ Μαξιμιανὸς ἐκπε[illegible] ὑπὸ τοῦ θυμοῦ, καὶ πικρῶς αἰκίζειν τοὺς [illegible] ἠβούλετο· ὤκνει δὲ πάλιν καὶ ἀνεβάλλετο [illegible] χείρησιν, τὸ περιφανὲς αὐτῶν εὐλαβούμε[illegible] οὐκ ἐθέλων ἀνδρῶν τοιούτων ὑποστῆναι [illegible] Ἐδεδίει γὰρ μὴ καὶ τιμωρηθέντες τὴν ἀλ[illegible] παῤῥησιασάμενοι εὐσεβῶν ἐν μέσῳ πολλῶν [illegible] παράπαν ἀμετάθετοι διαμείνωσιν. Ἀμέλει [illegible] τιόχῳ τῷ τῆς Ἀνατολῆς δουκὶ παραπέμπει [illegible] ἔγνω, ὡς ἂν ὠμοτάτῳ πάντων τῶν ὑπ' αὐτ[illegible] καὶ ἀπὸ ψιλοῦ τάχα καὶ τοῦ ὀνόματος, κατ[illegible] αὐτοὺς δυναμένῳ· καὶ ὅτι διὰ μείζονος τι[illegible] σιν τὴν Μαξιμιανοῦ θεραπείαν ἐκεῖνος [illegible] οὐδεμιᾶς ἀφέξεται μηχανῆς, ὅπως αὐτοὺς [illegible] μεταπείσειε. Πρὸς τούτοις, ἵνα καὶ ἡ μακρ[illegible] καὶ ἄτιμος τῆς ἐνστάσεως αὐτοῖς ὑπο[illegible] εὐτονίαν, καὶ ἠρέμα μεταστήσῃ τῆς εὐσε[illegible] μάλιστα ὅτι καὶ ὑπὸ χεῖρα πρότερον αὐτοῖς [illegible] Ἀντίοχος· ᾧ καὶ παραστῆναί τε καὶ [illegible] σεσθαι ἔμελλον. Ὁ δὴ καὶ πλέον τῆς τῶν [illegible] νότων ψυχῆς ἅπτεται, τὸ τοὺς πρότερον [illegible] ἄρχειν τε αὐτῶν ὕστερον καὶ ὑπηκόους [illegible] οὐ πρὸ πολλοῦ δεσπόταις αὐτῶν καὶ [illegible] γενημένοις. Ἐτύγχανε γὰρ τὴν τοιαύτ[illegible] ἀρχὴν ὁ Ἀντίοχος μεσιτείᾳ πρότερον [illegible] Σεργίου παρειληφώς. Ἀλλ' ἔστι [illegible] οὕτως εὐμάραντον εἶναι, ὡς [illegible] ἀχαρίστῳ ψυχῇ φυτευθεῖσα, Οὔτε [illegible] νημονεύσας μόνον αὐτοῖς τῆς εὐεργεσ[illegible] τὰ τοῦ λόγου προϊόντα δηλώσει, ἀλλ' [illegible] ἔσχατα ὑπ' ἐκείνων ἀδικηθεὶς, οὕτως [illegible] σατο· καὶ οὕτω χαλεπὰς ἐπήγαγε τιμω[illegible] ποντο μὲν οὖν οἱ ἅγιοι πρὸς αὐτὸν, [illegible] δεδεμένοι. Ἐγέγραπτο δὲ αὐτῷ καὶ [illegible] βασιλέως ἔχουσα οὕτως. Ἡ τῶν θεῶν [illegible] πρόνοια, καὶ πάντας μὲν ἀνθρώπους, μ[illegible] τοὺς τῆς ἐμῆς βασιλείας ὑπασπιστάς τε [illegible] φόρους, εὐσεβεῖς τε τὰ εἰς ἐκείνους κ[illegible] ἐκείνων πάλιν ἄρχειν ἠξιωμένοις, ἡμῖν [illegible] εἶναι βούλεται, καὶ εὐγνώμονας. Διὰ ταῦτ[illegible] Σέργιον τοῦτον καὶ τὸν σὺν αὐτῷ Βάκχον [illegible] τὰ περὶ τοὺς θεοὺς ἀναφανέντας, καὶ τῇ τ[illegible] στιανῶν προσθεμένους θρησκείᾳ, περὶ ἡμ[illegible] νώμονάς τε καὶ ἀχαρίστους ἐλήλεγμένους, [illegible] τοῦτο πολλαῖς τιμωρίαις ὑπυβληθῆναι [illegible] ἄναξίους ἤδη τοῦ ἡμετέρου βήματος καὶ τ[illegible] ἡμῶν αὐτῶν ἐξετάσεως νομισθέντας, [illegible] στάτῃ φρουρᾷ καὶ δεσμοῖς τῇ σῇ στερρότη[illegible] πέμψαμεν. Εἰ μὲν οὖν μεταμεληθέντες θύσω[illegible] θεοῖς, τῶν δεσμῶν τε τῶν ἐπικειμένων αὐτοῖς [illegible] τωσαν, καὶ τιμῆς ἀξιωθήτωσαν μᾶλλον κ[illegible] νείας· ἀνακληθήσονται γὰρ αὖθις καὶ [illegible]

ι κράτους· καὶ τάς τε προτέρας ἀπολήψονται τιμὰς ἢ καὶ μείζους, καὶ ἐν τάξει τῇ προσηκούσῃ τὸ
ξόνται· εἰ δὲ τῆς προλαβούσης ἀμεταθέτως ἔχονται γνώμης τῇ αὐστηρότητι τῶν νόμων ὑπο-
ς, καὶ αὐτὸ μετὰ τῶν ἄλλων τὸ εἶναι καὶ τὸ ζῆν δια ξίφους ἀφαιρεθήτωσαν. Ἔρρωσο.

τοιαῦτα γράλματα λαβόντες οἱ στρατιῶται, A
τοὺς ἁγίους παραλαβόντες ὁδοῦ εἶχοντο.
ετῶν δὲ τινες, τῷ τε ὁμοίῳ περὶ τὴν εὐσέ-
λῳ καὶ δὴ καὶ πρὸς τοὺς δεσπότας εὐνοίᾳ
ίνοι, συνείποντο καὶ αὐτοὶ, καθάπερ οὐ
ὰ σώματα δεδουλῶσθαι μόνον, ἀλλὰ καὶ πόθῳ
χὰς βουλόμενοι. Οἵ καὶ τῶν ἁγίων ἤκουον
λήλους μεταξὺ κοινολογουμένων· ὡς ἄρα
ὸς καθ' ἣν τῆς πόλεως Ῥωμαίων ἐξήεσαν,
τις ὄψις ἐπιφανεῖσα, θαῤῥεῖν αὐτοῖς ἐκέ-
ἀγῶνα, καὶ προθυμότερον τῆς καλῆς ἐκεί-
ι Χριστὸν ἔχεσθαι πορείας. Διὸ καὶ ὑπὸ τῇ
τῇ σιδηρᾷ βαίνοντες ἐκεῖνοι καὶ τοῖς δεσμοῖς,
μεθ' ἡδονῆς ἔψαλλον. Ἐν τῇ ὁδῷ τῶν μαρτυ-
ου ἐτέρφθημεν, Κύριε, ὡς ἐπὶ παντὶ πλούτῳ·
δικαιώμασί σου μελετήσομεν καὶ τοῦ νόμου B
ἐπιλησθησόμεθα. Ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου ἀδο-
μεν, καὶ ἐκζητήσομεν τὰς ὁδούς σου. Ζησό
ὶ φυλάξομεν τοὺς λόγους σου. Πᾶσαν οὖν τὴν
είνην ἀπόνως ἄνυσαντες, ἔν τινι Βαρβαλησῷ
ῆς Αιμητανέων ἐγγὺς κατάγονται. Ἐνθά
ντι τῷ δουκὶ παρέστησαν Ἀντιόχῳ, χαρίεντες
φαιδροὶ τὴν ὄψιν, τὴν δὲ τῆς ψυχῆς εὐγέ-
ὁ τοῦ ἤθους εὖ μάλα διαδεικνύντες ἐλευθερίῳ
καὶ οἱ τῶν περιεστώτων ὀφθαλμοὶ τῆς ἐκεί-
ις ὅλως ἐξήρτηντο· καὶ οὐδὲ ῥᾳδίως ἀπ' αὐτῶν
σθαι ἤθελον, ἀλλ' ἐκτενῶς εἰς αὐτοὺς ἐώρων,
υκεῖά τις ἦσν θεάτρῳ πανήγυρις.

εασάμενος τοίνυν αὐτοὺς ὅπως εἶχον ὁ δοὺξ.
ὶ τὰ βασιλέως ἀναγνοὺς γράμματα, σιγῇ καθ'
ἀπεθαύμαζε· καὶ πάλιν αὐτοὺς ἐπανεθεᾶτο
ι καὶ καινὸν εἶναι οἰόμενος, ὅπως εἰς τοῦτο
ίτητός τε καὶ τόλμης ἦλθον, ὡς καὶ κολάσεων C
σιλῶν καὶ δόξης καὶ αὐτοῦ δὴ καταφρονῆσαι
ασιλέως καὶ περὶ ἐλαχίστου θέσθαι τὸν θάνα-
ὸν τῆς τάξεως δὲ ὅμως κομενταρήσιον καλέ-
ὸὺς δεσμίους τούτους, ἔφη, παραλαβὼν, ὑπὸ
μὲν τήρει μοι τῇ ἀσφαλεστάτῃ· πλὴν μηδ'
λυπηρὸν ἢ ἀβούλητον ὑπομένοντας· ὄψομαι
αὶ εἰς δευτέραν αὐτοὺς ἐξέτασιν. Οὗτοι μὲν
ιτὰ τὸ δουκὸς πρόσταγμα ἐν τῷ ἀσφαλεῖ κλει-
; τῆς φυλακῆς ἑσπέρας καταλαβούσης, εἰς
χὴν ἑαυτοὺς ἀνῆκαν· Ἐπίβλεψον ἐφ' ἡμᾶς,
ες. ἐξ ἁγίου σου, Δέσποτα, κατοικητηρίου·
ἐχθρὸς ὠνείδισεν ἡμᾶς διὰ τὸ σὸν ὄνομα, καὶ
ἔφρων παρώξυνε τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον· καὶ
κραδῶς ἀνθρώποις θηρίων ἀγριωτέροις ψυχὰς
λογουμένα. σοι· ἀλλ' ἐπίβλεψον εἰς τὴν διαθή-
ου, καὶ ἀντιλαβοῦ ἡμῶν, Κύριε, καὶ λύτρωσαι
ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός σου· ὅτι ἡ ὑπερήφανεια
ισούντων σε, γέγονεν ἐφ' ἡμᾶς ἰσχυρά. Καὶ
ὅλης ἤδη τελεσθείσης, βραχὺ πρὸς ὕπνον δια-
σιν ἄγγελος αὐτοῖς ἐπιστὰς, ἡλίῳ μὲν τὴν
ν ἐοικὼς, φαιδρὸν δὲ καὶ τῆς ἐσθῆτος αὐτῆς
μπον, Θαρσεῖτε, φησὶ πρὸς αὐτοὺς, οἱ τοῦ
οῦ δοῦλοι, καὶ μὴ φοβεῖσθε· ἑδραῖοι δὲ μᾶλλον

κράτους· καὶ τάς τε προτέρας ἀπολήψονται τιμὰς ἢ καὶ μείζους, καὶ ἐν τάξει τῇ προσηκούσῃ τὸ ἔσονται· εἰ δὲ τῆς προλαβούσης ἀμεταθέτως ἔχονται γνώμης τῇ αὐστηρότητι τῶν νόμων ὑποκείς, καὶ αὐτὸ μετὰ τῶν ἄλλων τὸ εἶναι καὶ τὸ ζῆν δια ξίφους ἀφαιρεθήτωσαν. Ἔρρωσο.

IX. Cum has litteras et sanctos viros accepissent milites, viam sunt ingressi. Quidam autem ex famulis, et simili zelo in pietatem, et in dominos victi benevolentia, eos quoque sunt secuti, quasi non corpora solum legi, sed etiam animas volentes Deo servire. Qui etiam audierunt sanctos inter se colloquentes, et dicentes, quod nocte, qua egressi sunt e civitate Romanorum, divina quædam apparens visio jussit eos confidere, et bono esse animo ad certamen, et alacriter ingredi bonum iter propter Christum. Quamobrem etsi essent ferrea illa vincti catena, citra molestiam et cum voluptate psallebant: In via testimoniorum tuorum delectati sumus, Domine, tanquam in omnibus divitiis. In justificationibus tuis meditati sumus, et legis tuæ non sumus obliti. In mandatis tuis meditabimur, et exquiremus vias tuas. Vivemus, et custodiemus sermones tuos. Cum ergo totum illud iter citra laborem confecissent, diversantur in quadam civitate, nomine Barbaleso, prope regionem Limitaneorum. Quo in loco cum dux versaretur Antiochus, ante eum sunt producti, læti quidem et vultu alacri, animi autem nobilitatem liberalibus ostendentes moribus. Eorum itaque, qui ipsos circumsistebant, oculi erant omnes in eos conjecti: et nec facile desistebant, sed firmo et intento obtutu eos aspiciebant; erantque ipsi theatro jucundum quoddam spectaculum.

X. Cum eos ergo vidisset dux quomodo se haberent, et deinde etiam legisset litteras imperatoris, tacitus apud se admirabatur, et eos rursus contemplabatur, magnum quid esse et novum existimans, quod ad tantam processissent animi magnitudinem, ut et supplicia, et minas, et gloriam, et ipsum etiam despicerent imperatorem, imo mortem quoque minimi facerent. Accersito autem commentariensi: Accipe, inquit, hos vinctos, et in custodia quidem serva tutissima, nihil autem grave aut molestum sustinentes: eos enim reservo examinationi. Atque ii quidem jussu ducis in tuta inclusi custodia, cum venisset vespera, seipsos dederunt orationi: Adspice ad nos, dicentes, Domine, e sancto tuo habitaculo: quoniam inimicus nos probris affecit, et populus insipiens irritavit nomen sanctum tuum. Et ne tradas hominibus feris immanioribus animas tibi confitentes: sed aspice ad testamentum tuum, et suscipe nos, Domine, et redime nos propter nomen tuum. Quoniam superbia eorum, qui te oderunt, in nos evasit vehemens ac potens. Peractis autem precibus, cum ad somnum essent conversi, eis apparens angelus, soli quidem forma similis, et ex ipsa quoque veste lætum splendorem emittens: Confidite, eis dixit, servi Christi, et nolite timere; sed state firmi et stabiles in Domini nostri Jesu Chri- confessione. Ipse enim est vobiscum, defensor v

Illo quidem hæc dixit. Illi autem cum e somno fuissent excitati, et inter se, et famulis, qui cum eis versabantur, angelicam illam narrarunt visionem. Et cum essent illorum animi rursus repleti fiducia, læti psallebant singuli. « Ad Dominum, cum tribularer, clamavi : et exaudivit me de monte sancto suo. Ego dormivi, et soporatus sum. Exsurrexi, quoniam Dominus me suscipiet : non timebo a millibus populi, qui me in orbem invadunt. Surge, Domine, serva me. Quoniam tua est salus, et super populum tuum benedictio tua[4]. »

XI. Statim ergo sumno mane, dux quidem sedebat in excelso tribunali : ei autem assistebat universa quoque caterva militaris. Cum ergo accersivisset sanctos e custodia, jubet legi litteras eis audientibus. Quod cum factum esset : Oportebat quidem, inquit, vos, parentes jussui gloriosi imperatoris, diis sacrificare, et non illius humanitatem ad iram provocare. Quoniam autem nescio qui factum sit, ut et illum ad illam provocaveritis, et a tanta gloria excideritis, et illas profundas amiseritis divitias : at nunc saltem nobis velitis obedire, vobis consulentibus ea quæ sunt conducibilia. Sic enim priore longe majorem gloriam, et majores opes, et alia bona apud imperatorem consequemini. Quid enim est grave, si quod non potuistis prius intelligere, sive forte fortuna, seu aliquo alio casu, nunc cum diligentius consideraveritis, id, quod oportet, accurate eligatis? Est enim multo levius peccare propter ignorantiam ejus quod est bonum et conducibile, quam ubi agnoveris perseverare in deterioribus, et non transire ad id quod est melius. Nam illud quidem est peccatum ignorantiæ, hoc autem malæ mentis, et quæ sunt mala, sua sponte eligentis. Nam ego quidem valde accendor, et aliam vestram reputans amicitiam, et recordans ejus, quod a vobis accepi, beneficii, et maxime a te, domine mi Sergi, per quem hunc mihi paravi magistratum. Sed nescio quid agam, cum fortuna res sic administraverit, ut ego quidem hodie sedeam judex ; vos autem, tanquam rei, stetis ante meum tribunal, reddituri rationem vestræ in deos ipsos invictos impietatis, et pium imperatorem inobedientiæ.

XII. Sic ergo et his allicientibus verbis Antiochus conveniebat sanctos, et amice quodammodo eos alloquebatur consulens, et bona, ut videbatur eis suggerens, quo sibi imperatoris benevolentiam compararet. Sciebat enim, quantus esset illius amor in eos, et quod plurimi faceret tales viros non amittere : hoc cum ex multis aliis conjectans, tum ex hoc, quod eos nullo voluerit tormento subjicere, sed per hanc solam ignominiosam ad illum missionem studeret eos in contrariam traducere

A ἐν τῇ πρὸς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ὁμ[illegible]
γίᾳ στῆτε· αὐτὸς γὰρ ἐστι μεθ' ὑμῶν ἀντιλή[illegible]
ὑμῶν. Ὁ μὲν δὴ ταῦτα εἶπε· τοῦ ὕπνου δ' ἐγ[illegible]
στάντες ἐκεῖνοι, ἀλλήλοις τε καὶ τοῖς συνοῦσι [illegible]
ταις τὴν ἀγγελικὴν ἐκείνην διηγήσαντο ὄψ[illegible]
Καὶ τὰς ψυχὰς θάρσους ὑποπλησθέντες, μεθ' ἡ[illegible]
πάλιν ἔψαλλον· Πρὸς Κύριον ἐν τῷ θλίβεσθ[illegible]
ἐκέκραξα, καὶ ἐπήκουσέ μου ἐξ ὄρους ἁγίου [illegible]
Ἐγὼ ἐκοιμήθην, καὶ ὕπνωσα· ἐξηγέρθην, ὅτι [illegible]
ἀντιλήψεταί μου· οὐ σοβοθήσομαι ἀπὸ μυ[illegible]
λαοῦ τῶν κύκλῳ συνεπιτιθεμένων μοι. Ἀ[illegible]
Κύριε, τῶσόν με, ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ σωτηρία κ[illegible]
τὸν λαόν σου ἡ εὐλογία σου.

ΙΑ'. Εὐθὺς δὲ ἅμα πρωΐ, ὁ δοὺξ μὲν ἐπὶ μ[illegible]
καθῆστο τοῦ βήματος, παρειστήκει δὲ αὐτῷ [illegible]
B ἅπαν τὸ στρατιωτικὸν σύνταγμα. Μεταπεμψάμε[illegible]
οὖν ἀπὸ τῆς φυλακας τοὺς ἁγίους, εἰς ἐπήκοο[illegible]
τῶν ἀναγνωσθῆναι κελεύει τὰ γράμματα. Ὡς [illegible]
μένου, ὑπολαβὼν αὐτὸς, ἔδει μὲν ἀπ' ἀρχῆς [illegible]
Τῷ τοῦ καλλινίκου βασιλέως πρόσταγμα πει[illegible]
ὑμᾶς, θῦσαί τε τοῖς θεοῖς, καὶ τὴν ἐκείνου [illegible]
ροργίσαι φιλανθρωπίαν· ἐπεὶ δὲ, τί πεπόνθα[illegible]
οἶδα, ἐκεῖνόν τε παρωξύνατε, καὶ τοσαύτης [illegible]
πτώκατε δόξης, καὶ τὸν βαθὺν ἐκεῖνον πλοῦτ[illegible]
βεβλήκατε. ἀλλὰ νῦν οὖν ὑπακοῦσαί τε ἡμῖν [illegible]
μάθητε τὰ λυσιτελῆ συμβουλεύουσι, καὶ τοῖς [illegible]
θῦσαι θελήσασε. Οὕτω γὰρ ἂν δόξης τε μείζ[illegible]
ραπολὺ τῆς προτέρας καὶ πλούτου καὶ [illegible]
τῶν παρὰ βασιλεῖ καλῶν ἀπολαύσ[illegible]
τοῦτο δεινὸν, τὸ μὴ δυνηθέντας τὸ [illegible]
τερον, εἶθ' ὑπὸ τύχης καὶ τινος ἄλλ[illegible]
C νῦν μὲν γοῦν σκεψαμένους τὸ προσῆκον [illegible]
ἀκριβείᾳ; Πολλῷ γὰρ κουφότερον δι' ἄγν[illegible]
καλοῦ καὶ συμφέροντος ἁμαρτεῖν, ἢ ἐπιγνόν[illegible]
χείροσιν ἐπιμεῖναι καὶ μὴ μεταπεσεῖν [illegible]
τιον. Τὸ μὲν γὰρ ἄγνοίας ἐστὶν ἁμάρτημα, [illegible]
γνώμης ἐθελοκάκου καὶ μοχθηρᾶς προαιρέσε[illegible]
ἔγωγε πάνυ σφόδρα ὑμῶν περικαίομαι, τῆς τ[illegible]
ἀναλογιζόμενος φιλανθρωπίαν, καὶ ὃ, καὶ [illegible]
μονεύων ὑμῖν τοῦ καλοῦ καὶ τῆς εὐεργεσ[illegible]
μάλιστα σοὶ τῷ κυρίῳ μοι Σεργίῳ, δι' οὗ [illegible]
ἀρχὴν ταύτην ἐκτησάμην. Ἀλλ' οὐκ οἶδα τί [illegible]
δράσω, τῆς τύχης οὕτω τὰ πράγματα [illegible]
ὥστε κριτὴν καὶ ἐμὲ καθῆσθαι τήμερον [illegible]
ἴσα καὶ καταδίκοις τῷ ἐμῷ παρίστασθαι [illegible]
λόγον ὑφέξοντας ὧν εἰς τε τοὺς ἀηττήτους θε[illegible]
D τοὺς, καὶ τὸν εὐσεβῆ βασιλέα παρηνομήσατε.

ΙΒ'. Οὕτω μὲν οὖν καὶ τοιούτοις ἐπαγωγοῖς [illegible]
σιν ὁ Ἀντίοχος τοῖς ἁγίοις ὡμίλει, καὶ ὡσαύ[illegible]
λίως αὐτοῖς διελέγετο, συμβουλεύων οὐδὲ τὰ χ[illegible]
ἐκείνοις ὑποτιθείς· ἀλλ' ἑαυτῷ μᾶλλον τὴν [illegible]
κὴν μνηστευόμενος θεραπείαν. Ἤδει γὰρ ὅσος [illegible]
ἐκείνῳ τῷ βασιλεῖ, καὶ ὅπως αὐτῷ περὶ πλε[illegible]
τὸ μὴ τοιούτους ἄνδρας ἀποβαλεῖν, ἐκ πολλῶ[illegible]
ἄλλων τοῦτο δὴ τεκμαιρόμενος, καὶ τῷ μηδεμιᾷ [illegible]
τους ἐθελῆσαι βασάνῳ περιβαλεῖν· ἀλλὰ διὰ [illegible]
τῆς ἀτίμου ταύτης πρὸς ἐκεῖνον ἀποστολῆς, [illegible]

[4] Psal. CXIX, 1 ; III, 6 sqq.

αὐτοὺς βουληθῆναι, ὁποῖος δὴ Μαξιμιανὸς ἦν καὶ ταῦτα βαρύτατός τε καὶ ποικιλώτατος. τοιούτοις μὲν ὁ Ἀντίοχος, ὥσπερ ἔφημεν, ποίοις ὑποκλέπτειν τὰ πρῶτα λόγοις αὐτοὺς ο; Εἶτα προσετίθει τὸ καὶ τοῖς φοβερωτέροις ποῦ μετακινῆσαι, καὶ τῆς ἐργάσεως. Εἰ γὰρ πισθείητέ μου, λέγων, ταῖς παραινέσεσιν, μοι πάντως ἔσται καὶ τὰ προστεταγμένα καὶ ὡς ἐχθρὸν μᾶλλον τῇ ὑμετέρᾳ προσφέμεγαλοπρεπείᾳ. Καὶ πολὺς ἦν ἐφεξῆς τοῖς τῶν ρίων ὀνόμασι καὶ ταῖς ἀπειλαῖς. Ἀλλ' οἱ μάρτυρες οὔτε θωπείαις μαλαττόμενοι, οὔτε ς ταπεινούμενοι, Τοῖς τὸν Χριστὸν μόνον, ὦ δικαστά, καὶ τὴν παρ' αὐτῷ κρυπτομένην ρδάναι προελομένοις, οὐδενὸς μέλει τῶν ῥεόντων καὶ φθειρομένων, οὐ τιμῆς, οὐ δόξης, αμένων. Ἴδε γὰρ, ἡμεῖς, καὶ ἀπειλῶν τῶν σοῦ καὶ καλακειῶν ἐπίσης καταφρονοῦμεν, ενὸς ὅλως τῶν ὑμετέρων φροντίζομεν. Παῦσαι ὖν πονηρὰ κατὰ τὸν ὄφιν ἡμῖν καὶ αὐτὸς λεύων. Ὁρῶμεν γὰρ ὑπὸ τὰ χείλη σου τὸν διὰ τοῦτο καὶ τὴν συμβουλὴν ὡς χαλεπὴν ἐπιβουλὴν ἐκτρεπόμεθα. Μὴ τοίνυν ἐξαπατῶ ιρὸν εἰς μάτην ἀναλίσκων καὶ κενῶν ἐλπίδων ος. Οὔτε γὰρ κολάζων αἱρήσεις, οὔτε ἀπειλίσεις καταλιπεῖν τὸν ζῶντα Θεὸν, δαίμοσι ποῖς καὶ ἀναισθήτοις θυσίαν προσενεγκεῖν. γὰρ καὶ το διὰ Χριστὸν ἀγαθὸν, καὶ τὸ δι' πάλιν ἀποθανεῖν κέρδος. Σὺ δὲ ἀλλ' οὐκ ἂν ι καὶ αὐτὸς τοιοῦτον περὶ τῶν οἰκείων εἰδώλων Ἀληθῶς γὰρ ἀργύριόν εἰσι καὶ χρυσίον ἔργα, ἀνθρώπων, οὐδὲν τοὺς εἰς αὐτὰ πεποιθότας δυνάμενα. Ὅμοιοι αὐτοῖς γένοιντο οἱ τιμῶνὰ, καὶ πάντες οἱ πεποιθότες ἐπ' αὐτοῖς.

Ο δοὺξ τοίνυν τοιαῦτα φανερῶς φθεγξαμένους, ως ἐλευθερίως ἔχοντας τοὺς γενναίους ἰδὼν, ὺς ὡς οὐκ ἄν ποτε λόγοις αὐτοὺς μεταπεῖσαι ἡ πρὸς τὴν διὰ βασάνων πεῖραι ἐχώρει· καὶ ἐν μεκάριον Σέργιον ἀσφαλεστάτῃ φρουρᾷ ίου τούτῳ δῆθεν ἀμειβόμενος αὐτὸν τῆς ίας· τὸν Βάκχον δὲ διὰ τεσσάρων ἰσχυρῶς τα, βουνεύροις ὠμῶς ἐκέλευε καταξαίνεσθαι. ν ἰδεῖν γνώμην πολλῷ φύσεως ἰσχυροτέραν, αίρεσιν σωματικῆς πάσης βίας ὑψηλοτέραν. μὲν γὰρ τοῦ παναγίου σώματος ἐκείνου ταῖς ν ἀποσπώμενα, πρὸς αὐτὸν ἀέρα διεῤῥιο· αἱμάτων δὲ κατὰ γῆς ἐφέροντο ῥύακες, λάγχνα μὲν τῶν σαρκῶν ἐγυμνοῦντο τὴν τῆς αὐτῆς διάπλασιν τοῖς παροῦσιν ἀνακαλύ. Ψυχὴ δὲ καὶ αὐτὴ ἀπολιπεῖν τὸν ἀθλητὴν ἐπειγομένη, ὅμως ἐπέμενε καὶ πλείους ἐπια κολάσεις, ἵνα φιλοτιμοτέρων πάντως ἐπιαὶ τῶν βραβείων. Ἔχαιρον ἄγγελοι τὴν ὑπερτοῦ μάρτυρος καρτερίαν ὁρῶντες. Ἠνιῶντο ἐς τε ἑαυτῶν ἡττᾶν ὑπὸ ταῖς πάντων ὄψεσι εύοντες. Ἀπαγορεύοντες οἱ δήμιοι τῇ γῇ ίνοντο· καὶ ὁ μάρτυς, εἴπες ἂν αὐτὸν ὄντως

A sententiam, utpote quod ad hæc excogitanda Maximianus esset vaferrimus et ingeniosissimus. Sed his quidem blandis et pellicientibus verbis prius conabatur eos illicere Antiochus. Deinde conatus est etiam terrore eos a scopo traducere et constantia : Si enim meis, dicens, non parueritis adhortationibus, erit mihi omnino necesse facere quæ sunt imperata : et me, tanquam inimicum, gerere in vestram magnificentiam. Et post hæc multus fuit in enumerandis nominibus tormentorum, et minis intentandis. Sed sancti martyres, neque blanditiis emolliti, neque minis dejecti : Iis, dixerunt, qui Christum solum, o judex, et quæ apud ipsum absconsa est, vitam lucrati statuerint, nihil est curæ ex iis quæ fluunt et intereunt, non B honor, non gloria, non potentia, non aliquid aliud eorum, quæ aut demulcere possunt, aut molestia afficere. Nos enim et tuas minas, et blanditias ex æquo contemnimus. Cessa ergo tu quoque, sicut serpens nobis mala consulere. Videmus enim virus sub tuis labris : et ideo consilium tuum tanquam graves aversamur insidias. Ne ergo fallaris, tempus frustra consumens, et a vana spe pendens : neque enim puniens expugnabis, neque minans persuadebis, ut viventem quidem Deum relinquamus, dæmonibus autem surdis et nullo sensu præditis offeramus sacrificium. Nobis enim et propter Christum vivere, est bonum : et propter ipsum rursus mori, lucrum. Tu autem nihil tale potueris dicere de tuis simulacris. Vere enim sunt « argentum et aurum, opera manuum hominum[5], « quæ C nihil possunt prodesse iis, qui in ipsis suam collocarunt fiduciam. Similes ergo eis fiant ii, qui ipsa colunt, et omnes qui confidunt in eis.

XIII. Cum ergo dux vidisset eos tam aperte locutos, tantaque esse præditos libertate et animi magnitudine ; et intellexisset fieri non posse ut verbis eis persuaderet, processit ad periculum per tormenta faciendum : et beatum quidem Sergium in tutissimam tradidit custodiam, pro accepto beneficio eum sic remunerans : Bacchum autem a quatuor fortiter extensum, boum nervis jussit cædi crudeliter. Sed licebat videre mentem longe natura fortiorem, et animi institutum vi quavis corporis excelsius. Nam sanctissimi quidem illius corporis partes avulsæ flagellis, disjiciebantur in ipsum D aerem, per terram autem ferebantur rivi sanguinis : et viscera quidem nudabantur carnibus, ipsius naturæ formationem aperientia iis qui aderant : anima autem, quæ ipsa quoque athletam festinabat relinquere, sustinebat tamen, etiam plura requirens supplicia, ut omnino munificentiora assequeretur bravia. Lætabantur angeli, videntes admirabilem martyris constantiam. Cruciabantur dæmones, quod parta de eis victoria, in conspectu omnium quodammodo duceretur in triumphum. Lictores fessi humi accumbebant. Martyrem autem

al. CXIII, 4.

δοὺξ τοίνυν ὡς ἑώρα κολακειῶν τε κρείτ-
ἀπειλῶν τὸν Σέργιον, καὶ οὐδ' ὁπωσοῦν
:α τῆς παῤῥησίας, αὐτίκα τὴν κατεψευσμέ-
ιην φιλίαν καὶ τὸ προσωπεῖον ἀποδυσάμε-
ῆν ἐναργῶς ἀπεδείκνυτο, καὶ ὡς ἔοικεν.
μου, φησὶν, ἡμερότης, καὶ τὸ ἀκαίρως τοῦτο
φιλάνθρωπον, ταῦτά σε πρὸς ἀλαζονείαν
καὶ οὕτω καθ' ἡμῶν τε αὐτῶν καὶ θεῶν
ῶν μεγάλων. Ἀλλὰ καὶ τὸν τῦφον ἀπομα-
οῖδα, καὶ ἐπιμελήσῃ τῆς αὐθαδείας, καὶ
αὐτὸν οὐ μεσίτην ἄρτι τῶν κοινῶν ὄντα,
ἀ βασιλεῖ τὰ μεγάλα δυνάμενον, ἀλλὰ κα-
καὶ δεσμώτην καὶ εἴ τι ἄλλο τοῖς οὕτω
κακὸν ἕπεται. Καὶ αὐτίκα τὴν ἀπὸ τοῦ
Σουρῶν ἐπὶ τὴν πόλιν Ῥωσαφὼν στελ-
ποθείαν ὁ δοὺξ, σιδηραῖς κρηπῖσιν ἥλοις
πεπαρμέναις τὸν ἀθλητὴν ὑποδεθῆναι πα-
ει· καὶ ἀχήματος αὐτὸς ἐπιβὰς, ἔμπρος-
εῖχε ποδῶν τρέχειν τὸν ἄγεον ἐπὶ ἑβδομή-
ου σταδίους ἄχρι Τετραπυργίας ἠνάγκαζεν.
ὶν οὖν ἀποῤῥέον τὸ ποδῶν αἷμα ἑώρων
ν τε αὐτοῖς ἀτεχνῶς ἐπῄει, καὶ τὸν ἀθλη-
καρτερίας ἐκπλήττεσθαι. Ἐκείνῳ δὲ ἄρα
προσδοκωμένων ἐλπίδες ῥανίδες παρακλή-
αν ἐξ οὐρανοῦ στάζουσα κτὶ τὸ βαρὺ τῶν
ὑπεκύφιζον, ἀλύπως, τε εἴχετο τῆς ὁδοῦ,
ηδονῇ ταῦτα ὑπέψαλλεν· « Ὑπομένων ὑπέμεινα
ιον· προσέχε μοι καὶ εἰσήκουσε τῆς δεήσεώς
ἀνήγαγέ με ἐκ λάκκου ταλαιπωρίας, καὶ
οῦ ἰλύος, καὶ ἔστησεν ἐν εὐρυχώρῳ τοὺς πόδας
ς δὲ καὶ τὴν τετράπυργιαν ἤδη κατελα-
ὸν μὲν ἐν φυλακῇ δεσμώτην ἐλάμβανεν·
ισταχθὲν ὑπὸ τοῦ δουκός· ἐκεῖνον δὲ φρον-
χερσὶ δημοσίων πραγμάτων εἶχον. Ἑσπέρας
γενομένης μόνος παρὰ τῇ φυλακῇ ὁ μάρτυς
ιεῖς « Οἱ ἐσθίοντες, » ἔψαλλεν, « ἄρτους μου
ιαν ἐπ' ἐμὲ πτερνισμόν. » Καὶ σχοινίοις
παγίδα τοῖς ποσί μου, καὶ διελογίσαντο
σκελίσαι τὰ διαβήματά μου. Ἀλλ' αὐτὸς,
Κύριε, πρόφθασον αὐτοὺς καὶ ὑποσκέλισον
καὶ ῥῦσαι ἀπὸ ἀσεβῶν τὴν ψυχήν μου καὶ
ὸς κυνὸς τὴν μονογενῆ μου. Ὅθεν οὐδὲ
ητον αὐτοῦ τὴν ψυχὴν πάλιν ὁ τοὺς στεφά-
ῷ πλέκων ἄνωθεν περιεῖδεν· ἀλλὰ κηδεμονίαν
ἣν περὶ τοῦτον ἐπιδείκνυται, καὶ ἄγγελον
τὰ μέσην ἐκπέμπει τὴν νύκτα· ὃς πρότερον
ίνου ψυχὴν ἡδέως ἀνακτησάμενος, εἶτα καὶ
ματος ἐπιμεληθεὶς, καὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ
ὑπὸ τῶν πληγῶν ἔχοντας ὑγιάσας, καὶ
ἑταίρῳ τινὶ καὶ συμπολίτῃ φιλικώτατα
εἰς καὶ κατασπασάμενος, προσθυμότερον πολ-
τὸν ἄγῶνα διέθηκεν.

Ἕωθεν τοίνυν καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος
ὁ δοὺξ, κελεύει τισὶ τῶν περιεστώτων ἀφε-
ς τὸν μακάριον ἀπὸ τῆς φυλακῆς (οὐ γὰρ
ὑνατὸν εἶναι χρήσασθαι τοῖς ποσὶν ὑπὸ τῶν
ῥέτο) πρὸς ἑκυτὸν καὶ τὸ βῆμα κομίσαι.

A illos deos. Dux autem postquam vidit Sergium et blanditiis, et minis esse superiorem, et nihil remittentem de loquendi libertate, illam statim ementitam exuens amicitiam et personam, aperte ostendit id quod erat : et, Magna mea, inquit, mansuetudo, et hæc in te importuna benignitas, ad arrogantiam te extulerunt, et sic in nos ipsos, et deos magnos provocarunt. Sed dedisces (sat scio) superbiam, et oblivisceris tuæ arrogantiæ, et cognosces teipsum non esse rerum communium amplius intercessorem, neque posse plurimum apud imperatorem, sed esse damnatum et vinctum, et si quod aliud malum sequitur eos, qui ita sentiunt. Et statim a præsidio Surorum dux proficiscens in civitatem Rosaphorum, efficit ut calceatur athleta
B crepidis, ferreis clavis confixis : et conscendens vehiculum, coegit sanctum ita pedibus affectum, ante ipsum currere ad septuaginta stadia usque ad Tetrapyrgiam. Atque quicunque quidem videbant sanguinem e pedibus defluentem, eis plane admirari veniebat in mentem, et athletæ stupere tolerantiam. Martyri autem spes eorum, quæ exspectabantur, erant guttæ consolationis, quæ cadebant e cœlo, et levabant dolorum gravitatem. Et citra molestiam pergebat iter ingredi, ei hæc psallebat cum lætitia : « Exspectans exspectavi Dominum, et intendit mihi. Et exaudivit deprecationem meam : et eduxit me de lacu afflictionis, et e luto fæcis. Et statuit in latitudine pedes meos, et direxit gressus meos[6]. » μου καὶ κατεύθυνε τὰ διαβήματά μου.

XVII. Postquam autem jam pervenissent Tetrapyrgiam, ipsum quidem excepit custodia, duce ita jubente : illum autem urgentes curæ reipublicæ
C tenuerunt occupatum. Cum autem jam esset vesper, martyr relictus solus in custodia, psallebat : « Qui comedebant panes meos, magnificarunt super me supplantationem[7]. » Et funibus extenderunt laqueum pedibus meis, et cogitaverunt supplantare gressus meos. Sed tu, Domine, Domine, præveni, et supplanta eos : et libera ab impiis animam meam : et de manu canis unicam meam. Quare nec consolationis expertem ejus animam rursus dexpexit is, qui e superis ei nectebat coronas, sed et multam se ejus curam gerere ostendit, et angelum ei misit media nocte : qui, cum prius illius animam jucunde recreasset, et deinde etiam corpus curasset, et pedes, qui male se habebant, sanasset, et tanquam cum quodam amico et concive suo ami-
D cissime esset locutus, et eum amplexus, longe alacriorem reddidit ad certamen.

XVIII. Mane ergo sedens dux in tribunali, jubet quibusdam ex iis, qui adstabant, ut sanctum tollentes e custodia (neque enim putabat fieri posse præ plagis, ut uteretur pedibus), ad suum deferant tribunal. Cum illi autem accessissent in custodiam,

[6] Ps. XXXIX, 1 sqq. [7] Psal. XL, 10.

statim fuit martyr, ut aquila, renovatus, non ablata senectute sed omnibus vulneribus. Neque enim opus habuit manu, quæ eum sustineret, aut ei omnino opem ferret ad ingrediendum, sed et leviter ingrediebatur, et pulchre movebatur, et erat revera testis fide dignus invictæ et omnipotentis Christi virtutis. Cum enim sic affectum dux aspexisset eminus, apud se mirabatur tacitus. Cum autem jam prope esset, eam rem vocabat magiam, et deos jurabat, et eos vocabat in testimonium eorum quæ dicebat. Quid est enim aliud, aiebat, quod et apud imperatorem ei prius tantam præbuit fiduciam, et nunc statim sopiit et obtudit acres dolores vulnerum, nisi aperta magia, et verba quæ ut plurimum curiose et sophistice incantantur? Exhinc jam de Sergio spem adjiciebat: et cum eum curasset quam proxime sistendum, si forte familiaritate eum sic alliceret, placide eum alloquens, et ad priorem revertens assentationem: Rem quamdam, aiebat, arbitror divinam et incredibilem, quod in multis deliciis, et divitiis, et honestis moribus educatus, tam fortiter tuleris hoc tam grave tormentum. Sed ejus sermonem statim interrumpens martyr: Non sunt mihi, inquit, o judex, tormentum præsentia, sed sacra propter Christum pompa, et festum celebre, me ad ipsum cœlum jucundissime transmittens. Dux itaque adhuc magis desperans, sanctum transmittit in custodiam. Ipse autem interim operam dabat mensarum lautitiæ et lætitiæ, ut qui non solum iræ et crudelitatis sed etiam voluptatis vellet esse servus.

XIX. Cum autem viam rursus esset ingressurus, et ad Rosaphorum contenderet præsidium, ad quod tendens, a Sutis profectus fuerat, athletam rursus prioribus calceatum crepidis, a Tetrapyrgia duxit usque ad Rosapha. Cum autem eum eadem rursus luctantem necessitate vidisset martyrem, eamdem, aut etiam majorem ostendere fortitudinem, et viam, quæ est a Suris usque ad Rosapha, cum ferreis illis crepidis citra laborem confecisse, omnino desperans fore ut mutaretur, jubet beati martyris caput amputari gladio. Ducitur itaque martyr a militibus ad locum consummationis. Magna autem multitudo virorum et mulierum et omnis ætatis consequebatur, ut eum viderent et decertantem, et vincentem, et coronatum. Quinetiam ipsæ quoque feræ veluti captæ quodam amore athletæ, relictis propriis cavernis, eum placide et mansuete deducebant, illius quidem beatum iter quodammodo probantes, et commendantes, impios autem re ipsa arguentes, quod quem feræ sunt reveritæ, ipsi plane cæci interficiunt. Ille autem cum ab iis, qui eum ducebant, militibus breve aliquod tempus petiisset ad orationem, et ab illis impetrasset, ad suum statim Dominum totam animam extollit cum oculis. Deinde, cum ei revocasset in memoriam suam commiserationem ad eorum quo

A Τῶν δὲ πρὸς τὴν φυλακὴν παραγενομένων, αὐτὸς ἦν ἐκ καινῆς ὁ μάρτυς οὐ τὸ γῆρας, ἀλλὰ τὰς πληγὰς πάσας ἀποξυσάμενος. Οὐδὲ γὰρ ἐδεήθη χειρὸς ἀνεχούσης, ἢ τὸ παράπαν αὐτῷ συλλαμβανούσης πρὸς τὴν πορείαν, ἀλλὰ κούφως τε ἔβαινε καὶ σοβαρὸν ἐκινεῖτο, καὶ μάρτυς ἦν ἀληθῶς ἀξιόπιστος τῆς ἀμάχου καὶ πανσθενοῦς τοῦ Χριστοῦ δυνάμεως. Οὕτω δὲ αὐτὸν ὁ δοὺξ ἔχοντα πόῤῥωθεν κατιδὼν, ἡσυχῇ καθ' ἑαυτὸν ἀπεθαύμαζεν· ὡς δὲ καὶ πλησίον γένοιτο ἤδη, μαγείαν τε τὸ πρᾶγμα ἐκάλει, καὶ θεοὺς ἐπώμνυ, καὶ μάρτυρας αὐτοὺς ἐποιεῖτο τῶν λεγομένων. Τί γάρ ἐστιν ἕτερον, ἔλεγεν, ὃ καὶ παρὰ βασιλεῖ πρότερον αὐτῷ τοσαύτην παρεῖχε τὴν παῤῥησίαν, καὶ νῦν πάλιν τὰς ὀξείας τῶν πληγῶν ὀδύνας ἐκοίμισέ τε καὶ ἤμβλυνεν, ὅτι μὴ μαγεία σαφὴς καὶ λόγου περιέργως ὡς τὰ πολλὰ καὶ σοφιστικῶς ἐπᾳδόμενοι; Ἐντεῦθεν καὶ ἀπεγίνωσκεν ἤδη Σέργιον, καὶ τὸν ἄνδρα ὅτι ἐγγυτάτω παραστησάμενος, εἴ πως κἂν οὕτως ὑποκλέψῃ ταῖς οἰκειώσεσιν, ἡμέρως τε διατεθεὶς ὡς μάλιστα, καὶ τῆς πρότερας πάλιν πρὸς αὐτὸν θωπείας γενόμενος, θεῖόν τι, ἔλεγεν, ἡγοῦμαι καὶ ἄπιστον, πῶς ἐν πολλῇ θεραπείᾳ καὶ πλούτῳ καὶ ἤθεσιν ἄλλοις τραφεὶς, τὴν βαρυτάτην βάσανον ταύτην οὕτω γενναίως ὑπήνεγκας. Ἀλλὰ τὴν ὁμιλίαν εὐθὺς ὁ μάρτυς αὐτῷ ἐπικόψας· Οὐ βάσανός μου τὰ παρόντα, ὦ δικαστὰ, ἀλλ' ἱερὰ διὰ Χριστὸν πομπὴ καὶ πανήγυρις πρὸς αὐτόν με τὸν οὐρανὸν ἥδιστα παραπέμπουσα. Ὁ δοὺξ τοίνυν ἐπὶ πλέον αὖθις ἀπεγορεύσας, τῇ φυλακῇ παραπέμπει τὸν ἅγιον. Αὐτὸς δὲ
B περὶ τραπέζας εἶχε καὶ τὸν μεταξὺ πάντα καθυπήγα καιρὸν ὥσπερ οὐ θυμοῦ μόνον καὶ ὠμότητος ἀλλὰ καὶ ἡδονῆς εἶναι βουλόμενος.

ΙΘ'. Ἐπεὶ δὲ ἅπτεσθαι καὶ πάλιν ὁδοῦ ἔμελλε, καὶ πρὸς τὸ Ῥωσαφῶν ἠπείγετο φρούριον, ἐφ' ᾧ καὶ τὴν ἀρχὴν ἀπορῶν ὥρμητο, ταῖς προτέραις αὖθις τὸν ἀθλητὴν ὑποδήσας κρηπῖσι, τὴν ἀπὸ Τετραπυργίας μέχρι Ῥωσαφῶν αὐτὸν ἤλαυνεν. Ὡς δὲ τῇ αὐτῇ πάλιν ἀνάγκῃ παλαίοντα, τὴν αὐτὴν ἢ καὶ μείζω καρτερίαν ἐπιδεικνύμενον εἶδε τὸν μάρτυρα, καὶ τὴν ἀπὸ Σουρῶν ἄχρι Ῥωσαφῶν ὁδὸν μετὰ τῶν σιδηρῶν κρηπίδων ἐκείνων ἀπονητὶ διανύσαντα, τὴν μεταβολὴν παντάπασιν ἀπογνοὺς, ξίφει τὴν μακαρίαν αὐτοῦ κεφαλὴν ἀποτμηθῆναι κελεύει. Ἄγεται μὲν οὖν ὑπὸ τῶν τῆς τάξεως λοιπὸν, ἐπὶ τὸν τῆς τελειώσεως τόπον ὁ μάρτυς. Ἀνδρῶν δὲ
D πολύ τι πλῆθος καὶ γυναικῶν καὶ ἡλικίας ἁπάσης, ὥσπερ ἐν σκότῳ φωτὸς εἰς τὴν πόλιν προηγουμένου, πάντες ἐπηκολούθουν ὥστε ἀγωνιζόμενον αὐτὸν ἰδεῖν, καὶ νικῶντα καὶ στεφανούμενον. Ἀλλὰ καὶ θῆρες ἄγριοι; καθάπερ τι ἐρωτικὸν καὶ οὗτοι πρὸς τὸν ἀθλητὴν παθόντες, τῶν οἰκείων ἀπάραντες φωλεῶν, ἡμέρως αὐτὸν καὶ προσηνῶς, παρέπεμπον, ἐκεῖνον μὲν τῆς μακαρίας ὥσπερ πορείας ἀποδεχόμενοι, τοὺς ἀσεβεῖς δὲ πράγματι διελέγχοντες, ὅτι ὃν καὶ θῆρες ἠδέσθησαν αὐτοὶ λίαν τυφλώττοντες ἀναιροῦσιν. Ὁ δὲ τοὺς ἄγοντας στρατιώτας βραχύ τινα καιρὸν εἰς προσευχὴν αἰτήσας, καὶ παρ' ἐκείνων λαβὼν ὅλην εὐθὺς πρὸς τὸν ἑαυτοῦ δεσπότην

αλμῶν αἴρει καὶ τὴν ψυχήν. Εἶτα τῆς ταθείας αὐτὸν ἄναμνήσας, ἤδη καὶ εἰς ονευτῶν ἐκείνων ἐξεκαλεῖτο, Ὁ μόνῃ, ότητι τὰ πάντα δημιουργήσας, ἃ κατ' ὸν ἄνθρωπον διαπλάσας καὶ ἄρχειν τῶν προχειρισάμενος, ὁ καὶ τὴν ἐντολὴν παι ἠθετηκότας σε τὸν δεσπότην, καὶ περὶ τὸν εὐεργέτην ἀναφανέντας μή ἀλλὰ κἀὶ δι' ἡμᾶς γενόμενος ἄνθρωλου μορφὴν ἀναλαβὼν, καὶ πάντα ἐκών αὶ μηδὲ θάνατον τὸ τελευταῖον παραιὐτὸς σύγγνωθι καὶ νῦν τοῖς εἰς ἡμᾶς ι· καὶ τὸ παχὺ τοῦτο τῆς ἀσεβείας ιὼν, καὶ τῆς τοῦ ἐχθροῦ τυραννίδος ; ἐλευθερώσας φῶς τε θεῖον αὐτοῖς τῆς ῥον χάριτος, καὶ ἀνακάλεσαι πεπλανηὺς τῷ μεγάλῳ καὶ θαυμαστῷ ὀνόματι θείᾳ σου. Καὶ ἡμᾶς δὲ τοὺς ὑπὲρ σοῦ, αγιαζομένους, καὶ τὰς ψυχὰς αὐτὸς τῇ καὶ τὰ σώματα καταθύοντας ὡς ἱερεῖα θυσίαν εὐάρεστον πρόσδεξαι, καὶ εἰς τὸ ῥιον τὸ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν εὐφραισήγαγε. Ταῦτα προσηύξατο, καὶ φωνὴ ιν αὐτίκα ἐκάλει· καὶ ταύτης ἀσμένως μεθ' ἡδονῆς ἀκούσας. τὸν τράχηλον εὐθὺς ὑποσχὼν, τὴν μαρτυρικὴν ἐκτέμνεται κεφαλὴν τότε τοῦ ἀκτωβρίου μηνὸς ἄγοντος, ν καλοῦντα τρέχει Δεσπότην, καὶ πρὸς ους ὁρᾷ, καὶ φιλοτίμους ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ ὑποτελεῖς ὑποδέχεται. Τῶν γε μὴν τινὲς τῆς τελειώσεως συνεληλυθότων, τὸ τίμιον ἐκεῖνο σῶμα εὐλοβέσιν ἅμα καὶ ποθούσαις ταῖς χερσὶ, καὶ ὅσα νόμοι εἰς ταφὴν τελέσάντες, λαμπρῶς καὶ φιλοτίμως παρ' αὐτῷ τῷ τῆς ὁπῳ κατέθεσαν.

A que, qui illum occidebant, vocabat misericordiam, dicens : Qui sola bonitate omnia es fabricatus, qui genus humanum ad tuam imaginem effinxisti, et præfecisti omnibus : qui etiam, cum tuum transgressi essent præceptum, et te Dominum contempsissent et in benefactorem ingrati apparuissent, eos non repulisti, imo propter nos homo factus es, et servi formam accepisti, et omnia voluntarie sustinuisti, et nec mortem quidem postremo recusasti, ipse quoque nunc ignosce iis, qui in nos peccaverunt, et hac crassa nube impietatis discussa, et a tyrannide inimici liberatis miseris, illucesce eis divina luce tuæ gratiæ, et revoca eos errantes magno tuo et admirabili nomine et veritate. Porro autem nos quoque, qui pro te, o Domine, mactamur, ipsasque animas et corpora nostra sponte sacrificamus, suscipe tanquam acceptas hostias et gratum sacrificium, et ad aram tuam, quæ est supra cœlos, introduc lætantes. Hæc oravit ; et eum statim vox illinc vocavit. Quam cum ille lubenter et cum voluptate audiisset, collum protinus alacriter porrigens, truncatur martyrico capite, septimo mensis Octobris ; et currit ad vocantem Dominum, a quo coronas, easque magnificas et præclaras suspicit. Ex iis autem nonnulli, qui ad spectandam venerant consummationem, cum pretiosum illud corpus piis et optantibus sustulissent manibus, et peregissent ea, quæ de more fiunt in sepultura, præclare et magnifice deposuerunt apud ipsum locum martyrii.

ου δὲ συχνοῦ διαγενομένου, τῶν θερμοπερὶ τὴν εὐσέβειαν, ἀπὸ τοῦ φρουρίου ικόμενοι, ὑφελέσθαι τὸ τοῦ μάρτυρος τεχείρουν. Ὁ δὲ, εἴτε μὴ θέλων ἑαυτὸν ἣν πόλιν, εἴτε μὴ ἄνασχόμενος τὸν κοινὸν ἴδιον γενέσθαι τινὸς, φλόγα μεγάλην ς κλοπῆς, μηνυτὴν· καὶ πῦρ ἀναφθὲν ῥόον δημοσιεύει τὸν δόλον. καὶ τὴν ζηπαραδείκνυσιν. Οἱ ἐν τῇ Ῥωσαφῶν τοίλιων ἐπιδημίαν τὸ πρᾶγμα εἶναι ὁπολαπλοι πάντες ἐκ τοῦ αἰφνιδίου τῷ τοῦ ἐρίστανται τάφῳ. Καὶ μαθόντες ὅπερ φαίρεσίν τε διεκώλυον καὶ οὐκέτι οὐδὲ τῷ τόπῳ τοὺς ἀπὸ Σουρῶν ἠνείχοντο, οι πολλὰ δεηθέντας ὀψὲ καὶ μόλις παραχυ συνεχώρησεν. Οἱ δὲ τὴν προσεδρίαν ἔχειν μηδὲ ἄπρακτον βουληθέντες, ναόν ν ἐπὶ τῷ τάφῳ ἐδείμαντο, καὶ οὕτω μεθ' ανῆκον τῷ δοῦναι μᾶλλον ἢ λαβεῖν, τὸν ἀθλητὴν πόθον ἀφοσιώσαντες. Κατὰ μιῆς περὶ τὸν Σωτῆρα καὶ Κύριον ἡμων Ἰηὸν εὐσεβείας ἐπιδιδούσης, ἐπίσκοποι τὸν τεντεκαίδεκα τῆς πόλεως Ῥωσαφῶν εἴσω ναόν ὀε τοῖς ἁγίοις περιφανῆ ἀνιστῶσι, καθιερῶσαντες, ἐν αὐτῷ τὰ θεῖα καὶ μαρ-

C XX. Cum autem multum intercessisset temporis, quidam ex iis, qui erant pietate ferventiores, venientes a præsidio Surorum, agressi sunt surripere reliquias martyris. Ille autem, seu non volens damno afficere civitatem, seu non sustinens communem thesaurum esse alicujus proprium, magnam flammam effecit furti indicem : et ignis illic accensus, dolum manifeste publicans, damnum repente ostendit. Qui igitur erant in civitate Rosaphorum, opinati adventum hostium eo significari, armati omnes statim adveniunt ad sepulcrum martyris. Qui cum rescivissent id quod erat, et ne auferrent prohibuerunt, non passi sunt Surenos amplius manere in eo loco. Illi autem cum nollent frustra et inutiliter advenisse, parvum quoddam templum in sepulcro extstruxerunt : et sic cum D gaudio redierunt, dando, magis, quam accipiendo, suo in sanctum desiderio satisfacientes. Paulatim autem crescente pietate in Salvatorem et Dominum nostrum Jesum Christum, episcopi [illegible] quindecim, ingressi civitatem Rosaphorum, insigne templum sanctis exstruunt et cum id consecrassent, in eo deposuerunt divinas martyrum reliquias ; ad gloriam Dei, et [illegible] Christi, quem decet honor, [illegible]

ξένοις, τοῖς οἰκείοις φιλάνθρω-
ῖς οὐκ ἐπίδειξις, ὑποκαθημένην
σκαιότητα ἔχουσα, ἀλλὰ τι σαφὲς
ής, καὶ τῆς ἔνδον χαρακτὴρ διαθέ-
ὲ Ἀθήνησι Παῦλος ἐγένετο, καὶ τοῖς
τὰ Πυθαγόρου κρατύνουσι συμβαλών,
τῷ τῆς ἀσεβείας αὐτοὺς ἀποστῆσαι δογ-
μεταθεῖναι πρὸς τὴν εὐσέβειαν, τούς τε
ν καταστρέφεσθαι ναοὺς. καὶ πεῖσαι. Ἀθη-
ἐσχατῃ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως ἀναστήσεσθαι
δίκας τῶν αὐτοῖς εἰργασμένων εἰσπραχθή-
οι δὲ τῶν ἄλλων ἅτε δεισιδαιμονέστερον
καὶ εἰς πολλὰς δόξας καὶ πίστεις μερι-
κτηρίζειν αὐτὸν ἐπεχείρουν, καινῶν τινῶν
αιμονίων καταγγελέα καλοῦντες· ὅπως δὲ
σμῷ μόνον παρ' αὐτῶν βάλλοιτο, ἀλλὰ τι
ρῶν ὑποσταίη δίκας τῶν ὑπ' αὐτοῦ κη-
διδοὺς, ἐπιλαβόμενοι αὐτοῦ ἐπὶ τὸν Ἄρειον
ον· ὃς τόπος μὲν ἦν συναγωγῆς, καὶ τῶν
καθίστατο δικαστήριον. Εἰ γὰρ καὶ Ῥω-
ων τότε ἐκράτουν, ἀλλ' Ἀθηναίους καὶ
ους αὐτονόμους ἀφῆκαν. Εἴρηται δὲ μυ-
καθάπερ ἐκεῖνοί φασιν, ἀπὸ τοῦ δίκην
Ποσειδῶ κατὰ τοῦ Ἄρεως ὑποσχεῖν, ὅτι
υἱὸν ἀπέκτεινεν Ἁλιρρόθιον. Ἀγαγόντες
ἐπεὶ καὶ τῷ τῶν θρόνων ὕψει, καὶ τῇ κα-
σοφίᾳ μέγα ἐφρόνουν, καὶ ἅμα τῶν γινο-
ατοὶ καὶ κριταὶ προεκάθηντο· ὧν εἷς καὶ
ν, κἂν τοῖς λόγοις κἂν τοῖς δικαστηρίοις
ποφερόμενος)· « Τίς ἡ καινὴ αὕτη καὶ ὑπὸ
ένη, » πρὸς τὸν Παῦλον ἔφησαν, « διδαχὴ,
καὶ περινενοημένα σοφίσματα; καὶ τίς ὁ
Ἰησοῦς; καὶ ὁ ἐπὶ ξύλου ζωοδότης καὶ
νόμενος; ξενίζοντα γάρ τινα φέρεις εἰς
μῶν. Βουλόπεθα οὖν γνῶναι, τί ἂν βού-
ι, καὶ πρὸς ὃ φέρουσι. » Καὶ ὃς, τὸ πρῶτον
ἅμα τὰ ἐκείνων καὶ δι' ἐπαίνου τιθέμενος
ἵνα μὴ τοῖς ἀήθεσι καὶ ξένοις λόγοις τρα-
υμὸν γὰρ ὑποστρέφει, φησίν, ἀπόκρισις
α). « Ἄνδρες, εἶπεν, Ἀθηναῖοι, περὶ ὧν
ὕστερον, εἰ δοκεῖ, διηγήσομαι· νῦν δὲ
ὡς δεισιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ. Διερ-
ρ καὶ τὰ σεβάσματα ὑμῶν ἀναθεωρῶν, εὗρον
ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο· Ἀγνώστῳ Θεῷ. Ὃν
ντες εὐσεβεῖτε, τοῦτον ἐγὼ καταγγέλλω
α ψηλαφήσετε σύτὸν, καὶ εὕροιτε, καί γε
ἀφ' ἑκάστου ὑμῶν ὑπάρχοντα. Ἐν αὐτῷ
καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν. » Τούτων ἐκεῖνοι
, καὶ ὅτι πλήρης ὁ λόγος κομψῆς ἐτύγχανεν
ῖα βροντῆς ἦχῳ καταπλαγέντες, ἀφωνίᾳ
. Ὀψὲ δὲ καὶ μόλις « Ἀκουσόμεθά σου τῇ
» ἐπιφθεγξάμενοι, τοῦ δικαστηρίου τοῦτον
Ἐξεισιν οὖν ὁ Παῦλος οὐ κεναῖς χερσὶ, τὸ
ἀλλ' ἐφεπόμενον τὸν πρόεδρόν τε καὶ κορυ-
τῶν σοφιστῶν συμμορίας παραλαβών, τὸν
όν φημι Διονύσιον· καὶ ὥτπερ τις Ὀλυμ-
στρατηγὸς, τῆς ἰδίας γλώττης τρόπαιον

A mansueti hospitalibus, benigni in familiares, et vera bonitas erat eis bonitas, non ostentatio, quæ habet improbitatem magna ex parte insidiantem; imo quidam apertus animæ fœtus, et character internæ affectionis. Postquam autem fuit Paulus Athenis, et congressus cum Epicureis et Stoicis, qui Pythagoræ dogmata sectabantur, instabat operi, nempe ut eos abduceret a dogmatibus impietatis, et traduceret ad pietatem, et everteret templa simulacrorum, et persuaderet Atheniensibus, fore ut resurgerent in ultimo die judicii, et darent pœnas eorum quæ fecissent: ii, ut qui essent aliis affecti superstitiosius, et in multas divisi essent opiniones, aggrediebantur eum subsannare, vocantes eum annuntiatorem novorum quorumdam dæmoniorum. Ne autem ab
B eis appeteretur sola subsannatione, sed molestum etiam aliquid sustineret, dans rationem eorum quæ ab ipso prædicabantur, apprehendentes eum duxerunt in Areopagum, qui tunc quidem erat locus congregationis, et Athenarum erat adhuc judicium. Nam etsi tunc Romani in omnes obtinerent imperium, Athenienses tamen et Lacedæmonios sui juris demiserant. Fabula autem, sicut ipsi dicunt, nomen accepit, quod Neptunus in eo contra Martem causam sustinuerit, quod hujus filium Halirrothium occidisset. Cum eum ergo adduxissent in illorum conspectum, qui et propter sedium altitudinem, et, quæ evacuatur, sapientiam, se magnifice circumspiciebant: et simul eorum quæ flebant, auditores et judices præsidebant, quorum unus etiam erat
C Dionysius, cujus et in dicendo, et judicando præcipuæ erant partes: « Quænam est hæc nova, quæ a te dicitur, doctrina, » Paulo dixerunt, « sapientiaque et ingeniosa decreta? et quis est Jesus Deus et homo, et in ligno vitæ dator et judex, a quo in jus vocatur quilibet redditurus rationem? Quædam enim nova et aliena defers ad aures nostras. Volumus ergo scire, quid hæc sibi volunt, et quo tendunt. » Ille autem res eorum primum extollens et laudans, ne insuetis et alienis verbis irritarentur (iram enim, ait ille, avertit se submittens responsio (*h*): « Viri inquit, Athenienses, de iis quæ interrogatis, postmodum si ita videbitur disseram: nunc autem per omnia quasi superstitiosiores vos video. Transiens enim, et aspiciens ea quæ colitis, inveni etiam
D aram, in qua inscriptum erat: *Ignoto Deo*. Quem ergo ignorantes colitis, eum annuntio vobis; si eum forte contrectaveritis, et inveneritis, etsi non sit longe ab unoquoque vestrum. In ipso enim vivimus, et movemur, et sumus. » Hæc cum illi audiissent, quoniam gravibus sententiis plena erat oratio, tanquam sono tonitru essent obstupefacti, elingues et muti evaserant. Cum autem vix tandem dixissent: « Audiemus te postridie, » eum dimiserunt e judicio. Egreditur ergo Paulus, non inanibus, ut vulgo dicitur, manibus, sed secum accepto, qui eum seque-

. XV.

ότρόπῳ καὶ ὁμογνώμονι κοινωσάμενος, προτρέπεται καὶ πρὸς ἑσπέρια μετα- ἄλλους μὲν οὖν τῶν ἑπομένων αὐτῷ λλαχοῦ τῶν κωμῶν τε καὶ πόλεων δια- τὸ τοῦ Θεοῦ σωτήριον εὐαγγελίζεσθαι ενος, Ῥουστικὸν αὐτὸς καὶ Ἐλευθέ- ν ἱερωσύνης χρίσματι, διακονίᾳ δὲ τε- ὸν Ἐλευθέριον, συνεργοὺς, καθάπερ ὁ τολος Σιλουανὸν καὶ Τιμόθεον, παρα- τοὺς ἑσπερίους καταλαβὼν Γαλάτας, όνον ῥήμασιν, ἀλλὰ καὶ σημείων ἔργοις ργον εἰργάζετο, μέσος τοῖς καθ' ἑκά- ιν ἐκφαινόμενος, τούς τε τῆς εὐσε- ἀδιαλείπτως ἀνακινῶν, καὶ πρὸς τὴν ὅτος ἐπίγνωσιν τοὺς ἀκροατὰς ἐπαγό- ς οὖν τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας κηρυσ- τῆς μὲν θείας κρατυνομένης πί- νικῆς δὲ πάσης ἀπάτης ἐκ ποδῶν γι- ν ἐπὶ τούτῳ τινὰ συνόντων, Λουκιανόν διμον, ὅς καὶ τῇ τοῦ πρεσβυτέρου ἀξίᾳ υνήπτοντο γὰρ αὐτῷ πολλοὶ τῶν ἀρετῆς ων· τῷ ὁμοίῳ, φασὶ, τὸ ὅμοιον.) πρὸς υακένσις νήσου πόλιν ἐκπέμψας κηρύ- ύσεβειαν, αὐτὸς ἅμα Ῥουστικῷ καὶ ἡν Γαλλίαν λιπὼν, ἄνωθεν αὐτῷ κε- ν, ἐν Παρισίᾳ λεγομένῃ τῇ πόλει γίνε- ετὸ παῤῥησίας αὐτῇ τὸν τῆς ἀληθείας τασπείραντι, καὶ τὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον, μετὰ παῤῥησίας καὶ τῷ παραστῆναι Θεῷ γένηται, ὅ δὴ τῶν τὸ ἀκρότατου· καὶ ὃ μοὶ προϊὼν ὁ ιεν.

τῇ Παρισίᾳ ταύτῃ γενόμενος, καὶ τόλιν ἀπιστίας εὑρὼν, κάλλει μὲν καὶ λήθει τῶν ἐν αὐτῇ πολύ τι τῶν μεγά- ἀπολειπομένην· τῇ δὲ ἀσεβείᾳ τοσούτῳ ῦσαν, ὅσῳ μηδὲ παραβαλεῖν δύνασθαι πάντοθεν ἀπειλημμένην οἰκήτορσι, καὶ τειχίῳ περιπεφραγμένην ἰσχυρῶς τῇ ίτητι, καὶ ταύτην ἀντ' ἄλλου τινὸς προΐσχουσαν· ἄλλως τε δὲ καὶ ὅτι ἀπάντων φορὰν γόνιμος ἦν ἡ πόλις, τίμοις πᾶσιν εὐθηνοῦσα καὶ περιττοῖς, τοὺς πολίτας ἤλειφεν εἰς κακίαν· ἐν ούτως ἐχούσῃ γενόμενος, περιῄει ἀνε- ου τινὰ πρὸς ἡσυχίαν εὕροι τόπον ἑαυτῷ Καὶ δὴ τὸν ζητούμενον τυχὼν ναὸν, ύναμις εἶχε, καὶ οἷα ἐν ἀλλοτρίᾳ ξένος αὶ ἔπηλυς, καὶ πολλοὺς ἔχων τοὺς ἀν- διὰ τὸ ἑτερόδοξον, ἀνεγείρει εὐκτήριον αὐτόχρημα σωτηρίαν ψυχῶν. Πάμπολυ ος θεοσεβῶν ἐν τούτῳ συναγαγὼν, καὶ ούς τῷ Θεῷ παραστησάμενος, ποίμνην πείν, τὸν ναὸν ἀπειργάσατο ἧς ποιμὴν σθωτός· πάντα τὸν ἀπιστίᾳ πλανώμενον ηθείας σύριγγι πρὸς πίστιν ἀνακαλού- τοὺς μὲν τῇ πλάνῃ νοσοῦντας τοῖς σω- τῶν Γραφῶν φαρμάκοις ἰώμενος, τοὺς τετριμμένους τῇ διδασκαλίᾳ καταδεσμῶν

A lium, et opus sacri ministerii, ut qui esset iisdem moribus et sententia communicasset, ipse eum adhortatur ut transeat ad partes occidentales. Cum ex iis ergo, qui eum sequebantur, ministris per vicos et civitates alios alibi distribuisset, et salutare Dei Evangelium jussisset prædicare, ipseque Rusticum et Eleutherium, illum quidem chrismate sacerdotii, hunc autem, nempe Eleutherium, honestatum diaconatu, accepisset adjutores, non secus ac magnus Apostolus Sylvanum et Timotheum et ad Gallos venisset occidentales, non solum verbis doctrinæ, sed etiam signorum operibus fungebatur munere apostolatus, medius apparens iis qui in unaquaque civitate conveniebant, et de pietate verba faciens sine in-
B termissione, et inducens auditores ad agnitionem ejus, qui ipsos creavit. Cum sic ergo veritatis verbum prædicaretur, et divina quidem fides confirmaretur, amoveretur autem omnis fraus dæmonum, quemdam ex iis qui cum eo versabantur, inclytum, inquam, Lucianum, qui etiam presbyteri dignitate erat ornatus (eum enim sequebantur multi ex iis qui virtutem amplectebantur; simile enim, ut dicitur, simili delectatur), misit ad civitatem insulæ Belvacensis, prædicaturum pietatem; ipse vero simul cum Rustico et Eleutherio Gallia Cisalpina relicta, cum hoc responsum habuisset ab angelo, venit in civitatem, quæ dicitur Parisii, ut cum in ea verbum seminasset pietatis, et redimitus esset corona martyrii, cum fiducia sisteretur coram Deo agonotheta, quod equidem ei in
C votis erat, et hoc in sequentibus narrare satagam.

Cum ergo venisset ad hanc Parisiorum civitatem, et eam invenisset plenam incredulitate; quæ eorum quidem, quæ in ipsa erant, pulchritudine et excellentia civitatibus magnis erat longe inferior, impietate autem adeo erat omnibus superior, ut ne possent quidem cum ea conferre, undique ab immanibus occupata habitatoribus, et tanquam vallo aliquo valde munita illorum crudelitate, et eam opponens, tanquam aliquod aliud præsidium. Adde quod cum omnium fructuum esset fertilissima, et abundaret maxima rerum omnium copia, cives suos magis incitabat ad vitia. Cum in hanc ergo sic affectam venisset civitatem, obibat perscrutans si quem locum aptum inveniret ad quie-
D tem. Quod autem quærebat consecutus, pro viribus statim templum habuit: et ut qui in regione aliena esset hospes et advena, et multos haberet adversos propter diversitatem opinionis, excitat oratorium et templum, quod plane erat salus animarum. Nam cum maximam piorum multitudinem in eo congregasset, et puros sacrificatores Deo exhibuisset, sanctum gregem, ut semel dicam, templum efficit; cujus ipse erat pastor non mercenarius: quemlibet, qui errabat incredulitate, veritatis fistula ad fidem revocans, et eos qui errore agrotabant, curans salutaribus medicam Scripturarum: eos autem, qui jam erant co

ἐδάρθη μὲν, οὕτω κακῶς ἔχων· ἑσπέρα
περὶ δὲ μέσας νύκτας (εἰώθει γὰρ εἰς
τιρὸν αὐτὸς ἐφ' ἑαυτοῦ πρὸς τοὺς θείους
ηγορέναι.) διανίσταται μὲν, οὐδὲ τῶν
ὸν, πολλῶν γε ὄντων, καὶ ἀεὶ ἐγκοπτο-
ν ταραχῆς παραπολαύσας· ἐστὼς δὲ
ν θείαν ὁμιλίαν οὐκ εὐαγῶς ἠνιᾶτο καὶ
, οὐκ εἶναι δίκαιον λέγων, εἰ ζῷεν ἄν-
καὶ διαστρέφοντες τὰς ὁδοὺς Κυρίου τὰς
ταῦτα λέγων, ἐδεῖτο τοῦ Θεοῦ πρη-
τὰς ἀμφοτέρων εἰσάπαξ ἀνηλεῶς ἀπο-
ς. Ταῦτα δὲ εἰπὼν, ἔλεγε δόξαι ἰδεῖν
ιον ἐν ᾧπερ εἰστήκει διαδονηθέντα πρό-
: τῆς ὀροφῆς εἰς δύο μέσον διαιρεθέντα,
ρὰν πολύφωτον ἐπίπροσθεν αὐτοῦ, καὶ
κει γὰρ λοιπὸν ὕπαιθρος ὁ τόπος), ἐκ
υ χώρου μέχρις αὐτοῦ καταφερομένην·
ινὸν αὐτὸν ἀναπεπταμένον, καὶ ἐπὶ τῷ
οὐρανοῦ τὸν Ἰησοῦν, ἀπείρων ἀνθρωπο-
παρεστηκότων ἀγγέλων. Καὶ ταῦτα μὲν
θαι, καὶ αὐτὸν θαυμάζειν· κάτω δὲ
πος, ἰδεῖν ἔφη καὶ τοῦδαφος αὐτὸ πρὸς
χάσμα καὶ σκοτεινὸν διερρηγμένον· καὶ
ρας ἐκείνους, οἷς ἐπηρᾶτο, πρὸ αὐτοῦ
μιον ἐστηκέναι τοῦ χάσματος, ὑποτρό-
νοὺς, ὅσον οὔπω καταφερομένους ὑπὸ
είων ποδῶν ἀστασίας· κάτωθεν δὲ ἀπὸ
ος ὄφεις ἀνέρπειν, καὶ περὶ τοὺς πόδας
ινουμένους, ποτὲ μὲν ἀποσύρειν, ἐπαν-
ἅμα καὶ ἐπιβαροῦντας, καὶ ἐπανέλ-
ὲ δὲ τοῖς ὀδοῦσιν, ἢ τοῖς οὐραίοις ὑπο-
ὑπογαργαλίζοντας, καὶ διὰ παντὸς εἰς
ἐμβαλεῖν μηχανωμένους· εἶναι δὲ καὶ
ἐν μέσῳ, τοῖς ὄφεσι κατὰ τῶν ἀνδρῶν
νους· διαδονοῦντας ἅμα καὶ ὑπωθοῦν-
απαίοντας. Ἐδόκουν δὲ εἶναι πρὸς τὸ
οι τὰ μὲν ἄκοντες, τὰ δὲ ἑκόντες,
οῦ κατ' ὀλίγον βιαζόμεννι ἅμα καὶ πει-

A nas dando resipiscere cogerentur; tum tamen id quod nunquam sibi usuvenisset, haud scio quomodo magno quodam et acerbo animi dolore confectum, quieti se dedisse, ac quidem dormiisse ita male affectum (erat enim vespera); media autem circiter nocte (solitus enim erat hoc tempore per se ad divinos hymnos vigilare) surrexisse quidem, cum nec somnum ipsum qui altus fuisset, et semper interruptus, sine conturbatione cepisset; stantem tamen ad divina colloquia, irreligiose doluisse et acerbe tulisse, dicentem non esse æquum viros impios vivere, et qui vias Domini rectas perverterent; hæc dicentem, precatum esse a Deo, ut amborum vitam sine misericordia turbine aliquo igneo abrumperet. Quæ cum dixisset, commemorabat

B se visum esse videre repente domum in qua staret agitari primum, deinde a vertice in duas partes dimidias dividi, et ante se rogum quemdam magni luminis, eumque (sub dio enim locus ille esse videbatur) e cœlo usque ad seipsum deferri: cœlum vero apertum, et in convexa cœli superficie Jesum, assistentibus innumerabilibus angelis, hominum figura et specie. Atque hæc quidem a cœlo videri summa cum sua admiratione. Cum autem ipse deorsum oculos convertisset, cernere se dicebat etiam terram ipsam ita discessisse, ut obscurus quidam et tenebricosus hiatus exsistere videretur: atque homines quidem illos quibus male precatus esset, ante se ad os hiatus stare trementes et miseros, et qui fere præ pedum suorum instabilitate demergerentur: ab inferiore autem

C loco ex hiatu angues sursum serpere, atque ad eorum pedes, cum sensim moverentur, interdum quidem trahere complicatos simul et deprimentes, atque detrahentes; interdum dentibus aut caudis incendentes, vel demulcentes, omnique ratione agentes, ut eos in illam immensam voraginem præcipites darent; fuisse etiam viros quosdam in medio, qui una cum serpentibus in homines

erent, exagitatione, pulsu, et percussione; visos autem esse viros illos decidere, partim sponte, quod a molo sensim cogerentur.

ὁ Κάρπος ἑαυτὸν ἥδεσθαι κάτω βλέ-
ἄνω δὲ ἀμελεῖν· δυσχεραίνειν δὲ καὶ
ὅτι μὴ πεπτώκασιν ἤδη, καὶ τῷ πρά-
ἀκις ἐπιθέμενον καὶ ἀδυνατήσαντα, καὶ
καὶ ἐπαράσασθαι· καὶ ἀνανεύσαντα
μὲν αὖθις τὸν οὐρανὸν, ὥσπερ καὶ πρό-
ι· τὸν δὲ Ἰησοῦν, ἐλεήσαντα τὸ γιγνό-
ιστῆναι τοῦ ὑπερουρανίου θρόνου, καὶ
καταβάντα, καὶ χεῖρα ἀγαθὴν ὀρέγειν,
γέλους αὐτῷ συνεπιλαμβανομένους, ἄλλον
ἐέχεσθαι τοῖν ἀνδροῖν· καὶ εἰπεῖν τῷ
Ἰησοῦν, τῆς χειρὸς ἤδη προτεταμένης·
ἐμοῦ λοιπόν· ἕτοιμος γάρ εἰμι καὶ ὑπὲρ
ἀνασωζομένων παθεῖν, καὶ προσφιλές
μὴ ἄλλων ἁμαρτανόντων ἀνθρώπων. Ἠλὴν
ῶς ἔχει σοι, τὴν ἐν τῷ χάσματι καὶ
ὄφεων μονὴν ἀνταλλάξασθαι τῆς μετὰ
ν ἀγαθῶν καὶ φιλανθρώπων ἀγγέλων. »

Narrabat porro Carpus se voluptatem capere solitum, cum inferiora aspiceret, superiora vero negligere: graviter autem ferre et indignari, quod nondum decidissent; atque in hanc rem cum sæpe incubuisset, nec profecisset, et acerbe

D tulisse, et male precatum esse; cum vix tandem cœlum aspexisset, vidisse quidem illud rursum, quemadmodum etiam antea viderat; Jesum autem, quem ad misericordiam id quod gerebatur commovisset, manum benignam porrexisse, et angelos qui una auxilium ferrent, viros alium alia ex parte retinuisse, dixisseque Carpo Jesum porrecta adhuc manu: « Feri me jam; paratus sum enim rursum, salutis hominum causa, mortem perpeti: mihique hoc pergratum est, dum alii homines non peccent. Sed vide, num tibi utile sit hanc in hiatu et cum serpentibus mansionem, mansioni cum Deo et benignis hominumque amantibus angelis ante

ɪεδέσμασι, τὸν οἰκεῖον αὐχένα, ταῖς Διο-
ɪαῖς, ἐκεῖθεν ὑπεξελοῦσα, τῷ τοῦ Χριστοῦ
ίγετο. Ὡς οὖν εἰς γνῶσιν αὐτοῖς, οὕτω
ɔολλὰ ἕτερα γεγονέναι ἀφίκετο, τήν τε
ποίμνην αὐξανομένην, καὶ τοὺς ἑαυτῶν
ραμένους ἑώρων, τάς τε τελετὰς περιυ-
καὶ εἰς γόνυ κλίνασαν τὴν ἀσέβειαν, ἐπὶ
ίονται, καὶ τὸν τούτων αἴτιον ὅπου καὶ
ῃ, πυνθάνονται· καὶ τὸν μακάριον, ἀθρόον
ς, σὺν ἅμα δεσμοῦσι τοῖς μετ' αὐτοῦ,
ἀ στόμα διδαχὴν ἔτι φέροντα, καὶ προ-
ɪσῶδές τι καὶ μανικὸν ἐπὶ τὴν ἐξέτασιν
ɪεισιν οὖν ὁ γεννάδας ἅμα Ῥουστικῷ καὶ
ἀτρόμῳ διανοίᾳ καὶ πεπαρρησιασμένῃ
ι εἰς ἑορτὴν, οὐκ εἰς ἀγῶνα καλούμενος.
έως οὕτω καὶ αὐστηρῶς, ἵν' ἐκ προοι-
ɪαταπλήξωσι, φασὶ πρὸς αὐτόν· « Σὺ εἶ,
κεφαλὴ, ὁ τοὺς ἡμενέρους θεοὺς ἐν μη-
ος, καὶ τὴν ἡμῶν ἐκ μέσου ποιῆσαι θρη-
νεικῶν ; Ἀπόκριναι οὖν, τὸ γένος, τὴν
, τὸ ἐπιτήδευμα. » Ὁ δὲ, θαῤῥαλεώτερος
πρὸς Χριστὸν γενόμενος ἔρωτι· « Ἐγὼ
ɔς, φησὶν, ἵνα τὰ τοῦ γένους τό γε νῦν
ν πατρίδα παρῶ, Χριστοῦ δοῦλος εἶναι
αὶ μόνῳ τούτῳ τῷ τε ἀνάρχῳ Πατρὶ καὶ
ῳ αὐτοῦ λατρεύω Πνεύματι· πέφευγα
ὑμῶν πλάνης· τῷ γὰρ ἐμῷ Χριστῷ πέ-
ιρέτης στερῤῥότατος, ἀλείπτης Χριστια-
ίρετὴν ἑτοιμότατος. Πρὸς ταῦτα εἴ τι
ένον ὑμῖν, πράσσετε. » Καὶ τὴν τοῦ ἁγίου
δυσμενεῖς μετὰ συνέσεως ἔνστασιν, τὸν
υπείαν ἀμείβουσι, καὶ, « Μὴ τὴν σὴν ἔντι-
ἀτιμώσῃς, φασὶ, Διονύσιε, μηδὲ τέλει τὴν
ίαν πικρῷ παραδῷς· πείσθητι τὰ χρηστὰ
ɔσι, καὶ τὸ τοῦ βασιλέως κράτος δι' ἡμῶν
δυσωπήθητι· πείσθητι, φίλε χρηστὲ Διο-
ἡμετέροις θῦσαι θεοῖς, πείσθητι· καὶ
ὑπὸ τὴν βασιλείαν ἔσῃ μετὰ τῶν σῶν. »
λάνησθε, φησὶ, τῆς προτέρας πλάνην οὐ (*)
ιμὲ συλήσειν ἤ τινα τῶν ἐμῶν ὅλως ᾠή-
γὰρ, εὖ ἴστε, οὐ τιμαὶ, οὐκ ἀτιμίαι, οὐ
βάσανοι, οὐκ ἄλλο τι τῶν ἁπάντων οὐδὲν
στοῦ. »

A servierat et factis, quinetiam subjecta erat cultui simulacrorum, collum suum ex his subtractum, doctrina Dionysii, subjunxit jugo Christi. Cum ergo hæc, et multa alia facta esse, ad eorum venisset cognitionem, et Christi gregem augeri, et suos deos vidissent habitos despectui, et sua mysteria contemni, et inclinatam esse impietatem, magis accenduntur, et rogant ubinam habitaret, qui eorum erat auctor : et repente in beatum irruentes Dionysium, eum simul ligant cum iis qui cum ipso erant, in ore divinam adhuc habentem doctrinam ; præsident, rabiem et furorem spirantes ad examinationem. Ingreditur ergo vir generosus simul cum Rustico et Eleutherio, mente firma ac stabili et libero animo, perinde ac si vocaretur ad festum, non ad
B certamen. Arroganter igitur et aspere, ut eum perterrefacerent statim in principio, ei dicunt : « Tu es, o exsecrandum caput, qui nostros deos nihili facis, et contendis de medio nostram tollere religionem ? Responde ergo, quod sit tuum genus, quæ te tulerit patria, et quod tuum studium. » Ille autem, amore in Christum ei addente animum, et faciente eum confidentiorem : « Ego quidem, inquit, o vos, ut et genus et patriam omittam in præsentia, me Christi servum esse confiteor, et eum solum, et Patrem, qui caret principio, et coæternum ejus colo Spiritum. Aufugi autem a vestro errore, validissimus (in meo enim Christo habeo fiduciam) vestrorum deorum deturbator, christianorumque ad virtutem exhortator promptissimus. Ad hæc facite, si quid est vobis imperatum. »
C Videntes autem molevoli, sancti constantiam cum prudentia conjunctam, iram mutant in adulationem, et, « Ne tuam, o Dionysi, dicunt, canitiem affeceris contumelia, neque charos sodales morti acerbæ tradideris ; pare recte consulentibus, et imperatoris potentiam, per nos te rogantem, revereri persuadearis, o chare et bone Dionysi ; diis nostris sacrificare persuadearis et eris cum tuis primus eorum qui sunt sub imperio. » Ille autem : « Vester, inquit, hic error est pejor priore, si putetis fore, ut me aut meorum aliquem seducatis. Hoc enim sciatis, quod nos non honores, non contumeliæ, non blan-
ɔormenta, neque aliquid aliud omnino separabit a Christo. »

ἐπεὶ μὴ οἷοί τε πείθειν ἐτύγχανον, τὸ
καὶ τὴν ὑπόκρισιν ἀποθέμενοι, τῷ τε
ζέσαντες, καὶ τῆς καθέδρας μανικόν τι
ɪνημένον ἐξαναστάντες. « Παρ' ὑμῶν, ὦ
ɔνυσίῳ φασὶ καὶ τοῖς μετὰ αὐτοῦ, τά τε
τιμοῦται, καὶ τὰ τοῦ αὐτοκράτορος μυκτη-
μαγικαῖς ἐπινοίαις δῆθεν ὡς θαυματουρ-
τοὺς ὑπὸ τὴν τούτων ἀρχὴν ὑποσυλᾶτε καὶ
; » Οἱ δὲ ἅγιοι, « Ὅμοιοι αὐτοῖς γένοιντο
! » μιᾷ πρὸς αὐτοὺς ἔφησαν τῇ φωνῇ·
οὐ μαγικαῖς ἐπινοίαις, ὡς αὐτοί φατε,
ὁ Θεοῦ ἡμῶν καὶ τῇ τοῦ ζωοποιοῦ αὐτοῦ
ἐπικλήσει καὶ ἐνεργείᾳ τυφλοῖς τὸ βλέ-
ς τὸ λαλεῖν, βάσιν τε χωλοῖς, καὶ δαιμο-

D Deinceps ergo cum non possent persuadere, deposita persona et simulatione, cum ira magis [illegible] buissent, et e cathedra furiose, et mente [illegible] modo emota surrexissent : « A vobis, [illegible] Dionysio dicunt, et iis qui cum ipso erant, [illegible] temnuntur, et imperator irridetur : et [illegible] gicis, perinde ac miraculis, eos, qui [illegible] imperio, ab eo abducitis, et ad vestras [illegible] ducitis ? » Sancti autem, « Similes eis fiant, [illegible] colunt, » eis una voce dixerunt ; « nos autem [illegible] gicis artibus, ut dicitis, sed Dei [illegible] ejus Spiritus invocatione et operatione [illegible] sum, mutis sermonem, claudis [illegible] moniacis præbemus curationem. [illegible]

gendum χείρονα sine οὐ, cum interprete, aut scribendum οὐ κρείττονα [illegible]

quidem possunt vestri dii quidquam præbere, ut qui sint ligna et lapides. *Os enim habent, et non loquuntur : oculos, et non vident : aures, et non audiunt* [k]. Unum hoc solum vobis efficiunt : accendunt ignem, qui nunquam desinet. » Adversus hæc cum non possent tyranni contradicere, torve et insane eos aspicientes, strictis gladiis se parant ad cædem ; et cum, tanquam signo dato, eos eduxissent extra civitatem, vinctos ducunt ad quoddam cacumen, et tradunt lictoribus, ut eos interficiant. Interea autem petunt sancti tempus precandi, flectunt genua. Tum sacrosanctus Christi martyr Dionysius, sublatis in cœlum oculis : « Domine Deus omnipotens, Fili, inquit, unigenite, et sancte Spiritus, sancta Trinitas principio carens, et in quam non cadit divisio, suscipe servorum tuorum in pace animas, quoniam propter te morte afficimur. » Et cum sancti, « Amen, » acclamassent, conversus ad lictores : « Facite, inquit, quod fuit vobis imperatum. » Illi autem primum quidem beati Dionysii, deinde Rustici et Eleutherii caput amputant. Sed nec in hoc quidem (o Dionysi) is, qui propter te passus est, fuit oblitus ejus qui propter ipsum moritur ; sed miraculum etiam ostendit in amputatione. Etenim cum suum caput tanquam aliquod præmium martyr suis accepisset manibus, transit ad remotiorem locum. Ferebat ergo ipse caput in manibus, tanquam aliquod trophæum, a divina omnino portatus gratia, neque prius dimisit, quam mulieri divina quadam omnino occurrens providentia, in illius manibus deposuit, veluti quemdam thesaurum. Jacebant autem neglecta sanctorum martyrum veneranda corpora, feris et avibus ad edendum exposita, et nec justa quidem sepulturæ consecuta.

Lictores autem ne hactenus quidem irasci desierunt, sed etiam in ipsas furunt reliquias, statuentes eas in maris profundum projicere, ne vel inanimatæ efficerent miracula, et ideo attraherent multos ad agnitionem. Quod etiam, ut eis visum erat, factum esset, nisi hoc malum consilium ad effectum deduci Deus prohibuisset. Nam cum sensisset eorum consilia, ea quæ pretiosum martyris caput acceperat (mulieri nomen erat Catula), mentem suam communicabat fidelibus, ut Deo gratam et acceptam. Et cum splendidam et lautam apparasset mensam, lictores accepit convivio. Interim vero, dum ii convivium inibant apud mulierem, quidam ex fidelibus accipiunt martyrum reliquias, et eas abscondunt. Deinde, finito convivio, cum eam rem deprehendissent lictores, ira valde erant perciti ; sed fervorem iræ sedarunt munera, et vehementem furorem dissolvit mulier pecunia. Cum illi autem recessissent, in quadam domo deponit Catula martyrum reliquias tertio mensis Octobris, miraculis affatim profluentibus, perinde ac aliquo fonte pulchre et suaviter manante. Non multum temporis interces-

[k] Psal. CXIII, 5, 6.

A νῶσι προσέχομεν ἶασιν· ὧν οὐδὲ ἑαυτοῖς οὐδὲν οἱ ὑμέτεροι θεοί, ἅτε ξύλα καὶ λίθοι, δοῦναι δεδύνηνται· Στόμα γὰρ ἔχουσι, καὶ οὐ λαλοῦσιν· ὀφθαλμοὺς, καὶ οὐ βλέπουσιν· ὦτα, καὶ οὐκ ἀκούουσιν. Ἓν τοῦτο μόνον ὑμῖν ἐνεργοῦσι, τὸ ἀτελεύτητον πῦρ ἀναφλέγουσιν. » Τούτοις ἀντειπεῖν οὐ δυνηθέντες οἱ τύραννοι, δριμύ τι καὶ παράφορον εἰς αὐτοὺς ὑπιδόντες, καὶ τὰ ξίφη σπασάμενοι, πρὸς τὸν φόνον ὁπλίζονται· καὶ δὴ ὡς ἀπὸ σημείου τούτους ἐξαγαγόντες τῆς πόλεως, ἐπί τινα κορυφὴν δεσμώτας ἀνάγουσι, καὶ τοῖς δημίοις τὰ πρὸς σφαγὴν ἐγχειρίζουσι. Μεταξὺ δὲ καιρὸν οἱ ἅγιοι αἰτοῦσι προσευχῆς, καὶ γόνυ κλίνουσιν. Ἐν τοσούτῳ δὲ ὁ ἱερομάρτυς τοῦ Χριστοῦ Διονύσιος, τὸ ἄμμα εἰς οὐρανοὺς ἀνατείνας· « Δέσποτα Θεὲ παντόκρατορ. Υἱὲ, φησὶ, μονογενὲς, καὶ ἅγιον Πνεῦμα, Τριὰς ἁγία ἄναρχε καὶ ἀμέριστε, πρόσδεξαι τὰς τῶν σῶν δούλων ἐν εἰρήνῃ ψυχὰς, ὅτι ἕνεκά σου θανατούμεθα. » Καὶ τῶν ἁγίων τὸ « Ἀμὴν » ἐπιφωνησάντων, πρὸς τοὺς δημίους ἐπιστραφεὶς, « Τὸ κελευσθὲν ὑμῖν ἐκτελεῖτε, » φησίν. Οἱ δὲ πρῶτα μὲν τὴν τοῦ μακαρίου Διονυσίου, εἶτα Ῥουστικοῦ καὶ Ἐλευθερίου ἐκτέμνουσι κεφαλήν. Ἀλλ' οὐδὲ τούτῳ σοῦ, Διονύσιε, ὁ διὰ σὲ παθὼν τοῦ δι' αὐτὸν θνήσκοντος ἐπιλέλησται· ἀλλὰ τι καὶ περὶ τὴν ἐκτομὴν τεράστιον ἐπιδείκνυται. Καὶ γὰρ τὴν ἑαυτοῦ κεφαλὴν, ὥσπερ τι βραβεῖον, ἐν ταῖν χερσὶν ὁ μάρτυς δεξάμενος, ἐφ' ἱκανὸν τόπον δίεισιν. Ἔφερεν οὖν τὴν κεφαλὴν, καθάπερ τι τρόπαιον, ἐπὶ τῶν χειρῶν αὐτὸς, ὑπὸ θείας πάντως φερόμενος χάριτος, καὶ οὐ πρότερον ἀνῆκε, πρὶν ὅτε δὴ γυναικὶ κατὰ θείαν πάντως συνενεχθεὶς πρόνοιαν ἐκείνης παλάμαις, οἷά τινα θησαυρὸν, ἐναπέθετο. Ἔκειντο δὲ ἀμελούμενα τὰ τῶν ἁγίων μαρτύρων τίμια σώματα θηρσὶ βορὰ καὶ ὀρνέοις προκείμενα, μηδὲ τῆς νενομισμένης λαχόντα ταφῆς.

Οἱ μέντοι δήμιοι οὐδὲ μέχρι τούτου τῆς ἐρρῆς ἔστησαν· ἀλλὰ καὶ τοῖς λειψάνοις αὐτοῖς ἐπιμαίνονται, θαλάσσῃ δοῦναι καὶ βυθῷ προθυμούμενοι, ὡς ἂν μὴ τὰς αὐτὰς καὶ ἄψυχα ὄντα, θαυματουργίας ἐνδείξαιντο, κἀντεῦθεν ἕλξωσι τοὺς πολλοὺς πρὸς ἐπίγνωσιν. Ὃ δὴ, ὡς αὐτοῖς ἔδοξε, γέγονεν ἄν, εἰ μὴ τῇ πονηρᾷ ταύτῃ πέρας ἐπενεχθῆναι βουλῇ διεκώλυσεν ὁ Θεός. Αἰσθομένη γὰρ τοῦ βουλεύματος ἡ τὴν τιμίαν τῷ Θεῷ κεφαλὴν δεξαμένη (ὄνομα Κατούλα τῇ γυναικί) κοινοῦταί τινα τοῖς πιστοῖς γνώμην ὡς ἀρεστὴν τῷ Θεῷ καὶ ἀπόδεκτον· καὶ πολυτελῆ παραθεμένη τὴν τράπεζαν, εἰς εὐωχίαν τοὺς δημίους παρέλαβεν. Ἐν δσῳ δὲ οὗτοι εἰστιῶντο παρὰ τῇ γυναικὶ, τῶν πιστῶν τινες τὰ τίμια τῶν μαρτύρων ὑπολαμβάνουσι λείψανα καὶ ἐν τῷ ἀφανεῖ κατατίθενται. Εἶτα, τῆς εὐωχίας διαλυθείσης, τοῖς δημίοις τὸ πρᾶγμα φωράσασιν ἐπὶ μέγα καὶ πέλαν ἀνεκινεῖτο τὰ τοῦ θυμοῦ καὶ διεθερμαίνετο· ἀλλὰ τὸ τῆς ὀργῆς ζέον τὰ δῶρα κατέψυξε, καὶ τὸ πολὺ τοῦ θυμοῦ χρήμασιν ἡ γυνὴ παραλύει. Κἀκείνων ἀπελαγέντων, ἔν τινι τὰ τῶν μαρτύρων λείψανα ἡ μακαρία Κατούλα δομήματι κατατίθησι, τρίτην τοῦ

:ηνὸς ἄγοντος. Τῶν δὲ θυμάτων οἱά
ὁμοῦ ναούσης καὶ ἥδιστον, ἀφθόνως
, οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ συνελθόντες
ιαὸν τοῖς καλλινίκοις ἀνεγείρουσι, καὶ
ίτων ἐν αὐτῷ ἀποτιθέασι λείψανα· εἰς
Πατρὸς, καὶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ πρέπει τιμὴ καὶ προσκύνησις εἰς τοὺς
ίν.

A sit, et convenientes christiani templum gloriosis excitant victoribus, et in ipso eorum pretiosas deponunt reliquias: ad gloriam Dei Patris, et Domini nostri Jesu Christi: quem decet honor et adoratio, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

VITA S. ANDROCINI
ET EJUS CONJUGIS.

ı ad diem 27 Februarii; Græce non exstat in mss. Paris.; socii Bollandiani Vitam S. Andronici Græce et Latine exhibent ex Menæis ad diem 9 Octobris)

—

us Theodosii Magni imperatoris, erat
·be Antiochia juvenis quidam argen-
ine Andronicus. Accepit autem uxorem
tarii, nomine Joannis. Erat vero ejus
nasia. Erat enim revera Athanasia, id
ilis, et factis, et cogitatione. Erat autem
valde pius, et plenus bonis operibus.
ro ejus quoque uxor: erant autem
ı. Sic vero vitam suam agebant argen-
ıcultates suas diviserunt in tres partes:
ım in rationem pauperum, et aliam in
onachorum, et aliam in rationem facul-
ficinæ. Universa autem civitas amabat
ndronicum propter ejus modestiam.
vit autem suam uxorem; et cum con-
sperit filium, et nominaverunt eum
ium vero adhuc in utero concepisset,
.m, et nominavit eam Mariam, neque
propinquavit uxori Andronicus. Confe-
ı suum studium ad diligenter et lubenter
ı, cum aliis Christi amantibus argenta-
ıico et die secundo et quarto et in
a vespera usque ad matutinum ibat
ı ad lavandos viros suos fratres. Simi-
ı ejus quoque uxor ad lavandas dili-
lieres. Post tempus vero duodecim
ngressa est quodam die mane domina
a voluntario illo labore ad videndos suos
venit eos suspirantes. Illa autem contur-
dit in lectum suum, et posuit ambos
us suum. Beatus vero Andronicus in-
cœpit clamare in uxorem suam, quod
ırmiret. Illa autem dixit: Noli irasci,
, pueri enim sunt infirma valetudine:
tigisset, invenit eos teneri a febre, et
irans: Fiat voluntas Dei: et ivit extra
ad precandum sanctum Julianum. Illic
ıant ejus parentes. Fuit autem illic

A usque ad horam sextam: et reversus, audit ejulatum et tumultum, qui fiebat domi suæ. Ille vero conturbatus cucurrit, et invenit omnem fere civitatem domi suæ et pueros mortuos.

III. Cumque vidisset infantes in lecto simul jacentes, ingressus in suum oratorium, se projecit ante Servatorem, et flens dixit[1]: « Ipse egressus sum nudus ex utero matris meæ, nudus quoque illuc revertar. Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino visum est, ita fiat. Sit nomen Domini benedictum ex hoc nunc et usque in sæculum. » Uxor autem ejus quærebat se suffocare, dicens: Moriar cum meis filiis. Convenit vero universa civitas ad efferendos pueros, adeo ut illic esset patriarcha cum toto clero suo. Eos vero B deposuerunt in martyrio sancti Juliani supra avos suos. Accipiens autem beatum Andronicum episcopus ingressus est in ædes ejus. Illius autem uxor noluit abire in domum suam, sed dormiit in martyrio. Media vero nocte apparet ei martyr in habitu monachi, dicens ei: Cur non sinis eos, qui hic sunt, requiescere? Illa autem dixit: Domine mi, ne mihi irascaris, nam sum valde afflicta. Habebam autem duos solos filios, et hodie ambos simul extuli. Ille vero dicit: Quot annos nati erant tui pueri? Illa vero dicit ei: Unus erat duodecim annos natus, alter vero decem. Ille autem dicit ei: Cur igitur illos defles? Utinam defleres peccata tua. Dico enim tibi, mulier, quod quomodo natura hominis exigit cibum, et fieri non potest, ut non detur ad comedendum, ita etiam pueri in illo die C poscunt a Christo bona futura, dicentes: Juste Judex, privasti nos rebus terrenis, ne nos etiam prives cœlestibus. Illa autem cum audivisset, est compuncta, et mutavit luctum in gaudium, dicens: Si ergo vivunt filii mei in cœlo, quid fleo? et conversa, quæsiit abbatem qui ei fuerat locutus, et cum totum locum obiisset, non invenit. Et sciscita-

1.

ɔnit eum magnis compressum angustiis, A
ɔre abbas Athanasius : et dicit ei senex :
orteret gaudere, quod migras ad Domi-
maris ? Dicit ei abbas Athanasius : Non
propter abbatem Andronicum. Sed fac
itatem, postquam me sepelieris. Inve-
dulam sitam ad caput meum, lege eam,
abbati Andronico. Cumque ipsi preces
communicavit et dormiit in Domino.
ıutem ad ei faciendas exsequias : et ecce
it sexu mulier, et auditum fuit in tota
mittens senex, excivit universam Sce-
riorem solitudinem : et venerunt omnes
andriæ, et convenit universa civitas, et
cetæ, ferentes legumina ; ita enim mos
e. Cum ramis ergo et palmis extulerunt
ı reliquias Athanasiæ, Deum glorifican-
tantam tolerantiam præbuit mulieri.
; autem senex septimum diem beatæ
Postea vero voluit senex accipere se-
.em Andronicum, sed non id sustinuit,
ɔriar cum mea domina. Cumque eum
isset valere senex, priusquam ipse iret
ı Menam, venit ad eum frater, dicens :
bas Andronicus, et est redactus ad an-
ɔnex vero rursus misit in Scetem, di-
ıte huc venientes, abbas enim Andro-
ıitur abbatem Athanasium. Illi autem
ɔissent, accesserunt et invenerunt eum
viventem. A quo cum accepissent benedictionem, dormiit in Domino.

VIII. Exortum est ergo bellum inter Patres Decimi octavi, et Monachos Scetiotas, dicentes : Noster est frater, et eum habebimus in Scete, ut nobis opem ferant ejus preces. Patres autem Octavi decimi, dicebant : Ponemus eum cum sua sorore. Vehementer igitur instabant Scetiotæ et dicit archimandrita Octavi decimi : Si quid senex dixerit, faciamus. Abbas vero Daniel dicebat eum oportere illic sepeliri. Illi autem non audiebant eum, dicentes : Est senex, et non timet amplius bellum corporis. Nos autem sumus juniores, et volumus fratrem, ut nobis opem ferant ejus preces. Sufficit enim vobis, quod reliquimus vobis abbatem Athanasium. Cum vero vidisset senex esse B magnam perturbationem, dicit fratribus suis : Si me non audiatis, ego quoque hic manebo, et sepeliar cum meo filio, et tunc quieverunt, et extulerunt fratrem Andronicum. Dicunt ergo seni : Eamus in Scetem. Dicit eis senex : Sinite ut faciam septimum diem fratris, et non siverunt eum manere. Ita confidit abbas Daniel suo discipulo. Oremus nos quoque ut veniamus ad mensuram abbatis Andronici, precibus omnium sanctorum Christi : cui gloria et potentia simul cum Patre et sancto Spiritu, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ

ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ

ΛΑΜΠΙΟΥ ΚΑΙ ΕΥΛΑΜΠΙΑΣ.

—

MARTYRIUM

SS. MARTYRUM

EULAMPII ET EULAMPIÆ.

(Latine apud Surium ad diem 10 Octobris, Græce ex cod. ms. Paris, n. 1480)

—

ει τῆς θεογνωσίας εἰς πάντα κόσμον δια- C
καὶ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ
Θεοῦ ἡμῶν τοὺς ἑαυτοῦ μάρτυρας ἐπιρ-
αὶ ἐπαλείφοντος, τοῦ δὲ πονηροῦ καὶ μι-
αίμονος τοὺς οἰκείους θεράποντας πρὸς
ιαν ἐρεθίζοντος, νεανίας τις τὸ γένος
τὴν ὄψιν περικαλλὴς, εὐπατρίδης τε γνω-

I. Jam Dei cognitione totum orbem pervadente, et Salvatore quidem Christo Jesu, qui solus est Deus noster, suos martyres confirmante ac corroborante : maligno autem et bonis infesto dæmone suos ad impietatem incitante famulos : adolescens quidam, Eulampius dictus, genere insignis, eleganti specie, et qui bona ac clara noscebatur esse natu-

patria, nempe Nicomedia, et erat ornatus operibus pietatis, cum nollet habitare in tabernaculis peccatorum, et divinum Christi nomen videre tam impudenter irrideri ac subsannari non ferendum esse censeret, relicta urbis habitatione, amplectitur solitudinem. Et cum vitæ abstinentia, et secessu internum hominem expurgasset, zelo sicut magnus Elias refertam omnino haberet animam, relicta pariter solitudine, descendit ad habitandum in civitate.

II. Cum autem ad imperatorias constitutiones intendisset oculos, quæ supra portas proscriptæ erant omnibus valde ridens talem conatum, fuit ab impiis deprehensus protinus, et statim vinctus fuit conjectus in custodiam, tanquam aliqua præda sistendus coram judice. Postquam autem, quod factum fuerat, delatum fuit ad aures magistratuum, jussit judex eum duci ad tribunal. Et protinus aspiciens ad eum qui ductus fuerat, cum propter teneram ætatem sperasset fore ut virum expugnaret fortissimum: Quænam est, inquit, tanta tua, quæ dicitur, amentia, quæ etiam prope effecit ut deduceret ad asperitatem, nisi ipsa quæ fuit conspecta species persuasisset rem non ita se habere : est enim omnino alienum, et non consentaneum, hanc liberalem formam, et apertum characterem nobilitatis, facta aggredi tam audacia. Ecce ergo tibi proponitur multitudo deorum, quæ diversis operationibus et invocationibus sibi affatim comparat venerationem ; ipsum quoque templum est tibi apertum : sanguine autem conspersa cernuntur altaria ; publicum festum celebratur et parata sunt quæcunque conveniunt sacrificio. Et tibi ergo optime consules, et nobis rem gratam facies, si deos colueris, et eis sacrificaveris. Hæc tyrannus.

III. Martyr autem Spiritu sancto totus repletus, cum se signo crucis, veluti quibusdam armis, muniisset : Vana sunt, respondit, o præses, quæ a te proponuntur. Neque enim ex rebus externis et quæ minime fuerint in potestate alicujus, metienda est pietas, quæ aperte est boni instituti et in nostri liberi arbitrii sita est potestate. Atque, si quidem fieri non potest (ne te non velle dicam), ut ad unum et trinum omnium aspicias principium, ab eorum saltem, quæ producta fuerunt bono ordine, disce Deum universorum. Sin autem deorum præfers multitudinem, per quos simpliciores deducis ad barathrum interitus, at ego quidem nec ea quæ tu dicis audire sustineo, neque in animum induco, ut talibus delecter sacrificiis, ut qui sim præditus anima participe rationis, et ad supernum mundum aperte properem : soli autem natura Deo, et qui non est aspectabilis, sacrificabo sacrificium laudis, et ipsi reddam vota mea coram toto populo ejus. His sic dictis, tyrannus, deposita persona lenitatis, jubet quidem exui martyrem, et humi extensum, vehementer verberari.

A ριζόμενος, τῆς γὰρ Νικομήδους ὁρμᾶται [illegible]
τῆς εὐσεβείας ἔργοις κοσμούμενος ἐν [illegible]
ἁμαρτωλῶν κατοικεῖν οὐχ αἱρούμενον, [illegible]
οὕτω τὸ τοῦ Χριστοῦ θεῖον ὄνομα ὁρᾶν [illegible]
μενον, ἀνεκτὸν οὐχ ἡγούμενος. ἀπάρας [illegible]
ἄστυ διατριβῶν. τὴν ἐρημίαν ἀσπάζεται, [illegible]
ἐγκρατεῖ καὶ ἀναχωρητικῷ βίῳ τὸν ἐντὸς [illegible]
τηρήμενος ἄνθρωπον, καὶ ὅλος ζήλου [illegible]
μέγαν Ἠλίαν πλησθεὶς τὴν ψυχήν, τῇ [illegible]
ἀπολιπῶν αὖθις, πρὸς τὰς ἐν πόλει διεγ[illegible]
εισιν.

B'. Ὡς δὲ πρὸς τὰς βασιλικὰς ἠτένισε [illegible]
αἱ τῶν πυλῶν ὑπερθεν ἀνέγραπτοι πᾶσιν [illegible]
μέγα καταγελάσας τοῦ ἐγχειρήματος, [illegible]
εὐθὺς τοῖς ἀσεβέσιν ἐγένετο, καὶ φολ[illegible]
B εἶχεν αὐτίκα δέσμιον, οἷόν τι θήραμα [illegible]
μενον τῷ δικάζοντι. Ἐπεὶ δὲ πρὸς τὰς τῶν [illegible]
ἀκοὰς ἀνηνέχθη τὸ γεγονὸς, ἀγώγιμον [illegible]
δικαστὴς πρὸς τὸ βῆμα γενέσθαι διεκ[illegible]
ὃς εἰς αὐτὸν ἀχθέντα εὐθὺς ἀπιδὼν, [illegible]
νεάζον τῆς ἡλικίας συλήσειν ἐλπίζων τὸν [illegible]
τον, Τίς, ὦ οὗτος, ἡ τοσαύτη περὶ σοῦ, [illegible]
λουμένη ἀναίδεια, ἤ τις μικροῦ με καὶ [illegible]
χύτητα ἐξενεχθῆναι πεποίηκεν, εἰ μὴ [illegible]
θεαθὲν, μὴ οὕτως ἔχειν ἀνέπεισεν· [illegible]
πάντῃ καὶ ἀνακόλουθον, αἰδῶ τοιαύτην [illegible]
κτῆρα σαφέστατον εὐγενείας, ἔργοις [illegible]
ἐπιχειρεῖν. Ἰδοὺ σοὶ τοίνυν πληθὺς [illegible]
διαφόροις ἐνεργείαις καὶ κλήσεσι [illegible]
τὸ τίμιον, ἀνέῳγέ σοι καὶ ναὸς αὐτός. [illegible]
λύθρῳ τῶν αἱμάτων περιῤῥεόμενοι [illegible]
C πάνδημος ἑορτὴ συγκεκρότηται, καὶ τῶν [illegible]
ὅσα πρὸς θυσίαν κατάλληλα [illegible]
κάλλιστα γοῦν σεαυτῷ καὶ ἡμῖν [illegible]
θεοὺς τιμήσειας καὶ αὐτοῖς ἐπιθύσ[illegible]
τοῦ τυράννου τοιαῦτα.

Γ'. Ὁ δὲ μάρτυς ὅλος ὅλως τοῦ [illegible]
τοῦ ἁγίου γενόμενος, καὶ τῷ τοῦ [illegible]
μείῳ οἷον ὅπλῳ τινὶ περιῤῥαξάμενος, [illegible]
ὧν ἡγεμὼν, ἀπεκρίνατο, τὰ παρὰ σοῦ [illegible]
μενα, οὐδὲ γὰρ ἀπὸ τῶν ἐκτὸς, καὶ ὧν [illegible]
τις γένοιτο κύριος, τὸ εὐσεβεῖν [illegible]
προαιρέσεως ἀγαθῆς καὶ τῶν ἐφ' ἡμῖν [illegible]
ὑπάρχον. Εἰ μὲν οὖν ἀδύνατον ἵνα μὴ λέγω [illegible]
τον πρὸς τὴν μίαν σε καὶ πάντων τριαδ[illegible]
ἀπίδεῖν, κἂν ἀπὸ τῆς τῶν παρηγμένων [illegible]
D τὸν γενεσιουργὸν τῶν ὅλων Θεὸν μαθ[illegible]
δὲ θεῶν πλῆθὺν προτιμᾷς, δι' ὧν τοὺς ἁπλοῦ[illegible]
χλευάζων πρὸς τὸ τῆς ἀπωλείας κατάγεις [illegible]
ἀλλ' ἐγὼ οὔτε ἀκούειν ὧν σὺ φῂς ἀνέχομαι, [illegible]
θυσίαις τοιαύταις χαίρειν προῃρημαι, ἅτε ψυ[illegible]
γικῇ τιμηθεὶς, καὶ πρὸς τὸν ἄνω κόσμον [illegible]
ἐπειγόμενος· μόνῳ δὲ τῷ φύσει ἀοράτῳ θε[illegible]
σίαν θύσω αἰνέσεως, καὶ αὐτῷ τὰς εὐχάς μου [illegible]
δώσω ἐναντίον παντὸς τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. [illegible]
οὕτω λεχθέντων, τὸ τῆς ἐπιεικείας ἀποθέμενος [illegible]
ωπεῖον ὁ τύραννος, περιδύεσθαι μὲν [illegible]
τὸν μάρτυρα, καὶ ἐπὶ γῆς ταθέντα [illegible]
τύπτεσθαι.

δὲ γενναίως καὶ ἀνδρικῶς ὁ μάρτυς ἀντ-
τὰς βασάνους, καὶ οὐδὲ μικρὰν ἐπεπόνθει,
υσιν, διπλασιάζει τὸ δριμὺ τῆς κολάσεως
, καὶ νεύροις λεπτοτάτοις μαστίζεσθαι
ηνέστερον διατάττεται. Ἃ δίκην νιφάδων
ρικῷ ἐπιφερόμενα σώματι, πολλὴν τοῖς
μέρεσι τὴν τῆς ὀδύνης αἴσθησιν ἐνειργά-
καὶ οὕτως ὁ μάρτυς οὐδὲν ὤφθη τοῦ φρο-
ύπανεὶς, ἢ τῆς πρὸς τὸν Κύριον ἡμῶν
πίστεως. Ἐντεῦθεν ἀλλεπάλληλοι βασά-
καθάπερ κύματα τῷ μάρτυρι προσερρήη-
θὺς γὰρ ὁ τύραννος πρὸς ἑτέραν εὕρεσιν
ἐτρέπετο, καὶ ξύλῳ τὸν ἀδάμαστον ἀν-
ροσαναρτῶν, ξεσμοῖς τὰς σάρκας κατε-
ἢν μέχρι μυελῶν καὶ ὀστέων αὐτῶν τὸ
οδυόμενον, καὶ τῶν καιρίων μερῶν τοῦ
φαπτόμενον. Ὁ δὲ μάρτυς, εὐχὴν τῇ βα-
κεραννὺς, καὶ εἰς ἐπικουρίαν τὸν αὐτοῦ
ἐπιβοώμενος, οὐ πάσχειν μᾶλλον, ἢ ἑτέ-
ντος, αὐτὸς εἶναι θεατὴς ἐνομίζετο. Ἐπεὶ
ἐνήθλησε τοῖς ξεσμοῖς, καὶ πᾶν διατα-
σῶμα προὔκειτο δυσειδὲς, δαίμονες μὲν
τεξανίσταντο, Θεὸς δὲ τὸν οἰκεῖον ἄνωθεν
εφανίτην, καὶ ὁ δικάστης ἑαυτὸν ἡττώ-
ρῶν, ὡς μήτε λόγοις οἷός τε ὢν πείθειν
ντα, μήτε θωπείαις, μήτε τισὶν ἄλλαις
ἐπὶ τοιαύτην χωρεῖ βάσανον, ἧς ἡ ἀκοὴ
αὶ μόνον ἐμπίπτουσα, συνταράττειν δύνα-
υγχεῖν καὶ νοῦν καὶ διάνοιαν. Ἱμᾶσι γὰρ
ὺς τῶν ποδῶν καὶ χειρῶν περισφιγχθέντας
εἰς τοὐπίσω περιενεχθῆναι βιαίως δια-
καὶ δίκην πτόρθου, τὰ τοῦ μάρτυρος μέρη
ς, ἀφόρητον οὕτω τὴν τιμωρίαν εἰργάζετο.
γὰρ συνθραυομένων, σφυρῶν συνθλωμέ-
ῶν συντριβομένων, καὶ οἱονεὶ διατετρι-
βίᾳ τῆς στάσεως. μικροῦ θανατοῦσθαι
ὸν ἀθλητὴν, ἅτε τῆς ἁρμονίας τῶν ὅλων
ος μελῶν, τῆς οἰκείας, ἐξισταμένων ἔνδρας
;, καὶ τῷ περιόντι τῆς ἀλγηδόνος πρὸς
λκομένων καὶ ἄψυχα.

' ὁ μὲν τύραννος πρὸς τὴν διὰ τῶν ἔργων
πειθοῖ πρὸς τὴν διὰ τῶν λόγων αὖθις
ι τῆς διαλέξεως προσωπείῳ, τὸ οἰκεῖον
ον ἀδύνατον, καὶ πρῶτα μὲν ἅτε δεισι-
ρον περὶ τὸ ἴδιον διακείμενος σέβας, τήν
ῆ τοῦ λόγου διέσυρε σάρκωσιν, καὶ τὰ
ῆ καὶ σταυρὸν αὐτὸν, καὶ ὅσα τῆς ἡμε-
βολα σωτηρίας, προσκόμματα σκανδάλου
πὶ τούτοις καὶ τὴν τῶν στοιχείων δη-
προὐβάλλετο, ὡς μὲν ἡδεῖαν οὖσαν, ὡς
ον, καὶ ἀνθρώποις εἰς ἀπόλαυσιν προκεί-
ὡς μηδ' ἂν ἐθέλειν, μηδὲ τὸν ἄγαν
τα, τῆς ἐκ ταύτης στέρεσθαι ἡδονῆς. Ὁ
(ἦν γὰρ τῆς ἀληθοῦς σοφίας ἀνάπλεως)
ε τῶν ἐκείνου θεῶν τὸ ἀσθενὲς καὶ
, τὸ πρὸς ἀλλήλους μάχιμόν τε καὶ στα-
καὶ τὸ σωματικοῖς ἐγκαλινδεῖσθαι παθή-
τὸ μηδ' ὁτιοῦν τῶν παρηγμένων ἀφ' ἑαυ-
ένεσιν ἔχειν καὶ ἄναρχον εἶναι, ἀλλ' εἰς

A IV. Postquam autem martyr generose et fortiter restitit tormentis, et nec tantillum quidem fuit mutatus, acerbitatem supplicii judex auget, eumque nervis cædi tenuissimis imperat crudeliter. Qui cum nive spissius martyris corpori infligerentur, affectis partibus afferebant magnum sensum doloris. Sed sic quoque martyr nihil visus et remisisse de sua animi magnitudine aut de sua fide in Christum Dominum nostrum aliquid relaxasse. Hinc frequentes, et se invicem consequentes tormentorum species, tanquam fluctus, erumpebant in martyrem. Statim enim conversus est tyrannus ad inveniendum aliud supplicium: et ligno appendens indomitam statuam, consumebat carnes lacerationibus, et ad medullas et ossa usque subibat dolor et principales partes corporis attingebat. Martyr autem pre-
B cibus tormentum contemperans, et sui Agonothetæ auxilium invocans, non magis censebatur pati quam alio patiente ipse esse spectator. Postquam autem satis decertavit adversus dilacerationes, et universum discerptum corpus propositum fuit aspectu tetrum, dæmones quidem, ut par erat, merebant, Deus autem e superis exsultabat propter suum corona redimitum athletam. Judex deinde cernens se esse superatum, cum nec verbis posset persuadere patienti, nec blanditiis, nec ullis aliis rationibus, procedit ad tale tormentum, quod si vel solum ad aures perveniat, potest conturbare ac confundere mentem et cogitationem. Tenuibus enim loris pedum et manuum adstrictos digitos jubet violenter circumtrahi, quod ei intolerandum red-
C debat cruciatum. Nam cum confringerentur articuli, et violenta extensione quodammodo striderent, contigit athletam prope morte affici, quod compages omnium membrorum corporis a sua sede et ordine dimoverentur; adeo ut propter ingentem dolorem ad misericordiam traherentur etiam inanima.

V. Sed tyrannus quidem cum non potuisset factis persuadere, ad persuadendum verbis rursus se confert, persona disputationis suam tegens impotentiam. Et primum quidem, ut qui esset superstitiosius affectus in suam religionem, lacerabat divinam Verbi carnis susceptionem, ejusque perpessiones et
D ipsam crucem, et quæcunque sunt signa nostræ salutis, ea scandali ducebat offensiones. Post hæc proferebat etiam fabricam elementorum, ut quæ esset quidem dulcis et amabilis, et ad fruendum proposita hominibus, et quod nollet ne valde quidem cæcus, quæ ex ea oritur, privari voluptate. Martyr autem (erat enim vera plenus sapientia) contra afferebat illius deorum imbecillitatem et effeminationem, quæ inter se invicem fuerunt, pugnas et seditiones, et quod volutarentur in corporis affectionibus; et quod nihil eorum, quæ producta sunt, ex se ortum habeat, et sit sine principio, sed statim referatur ad primam et efficientem causam.

[illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] jam [illegible] non [illegible] salutationem [illegible] et [illegible] salutatione. [illegible] [illegible] tyrannus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] martyrem. [illegible] autem [illegible] in [illegible] corpore [illegible] carnes [illegible] igni- [illegible] consumebantur, et dissol- [illegible] et in [illegible], [illegible] et vulnera ma- [illegible]. [illegible] etiam [illegible] membra in cinerem [illegible] [illegible]. [illegible] vero tormenta fortiter [illegible], tanquam [illegible] quodam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible]

VI. Cum autem martyrem nulla caperet satietas [illegible], quas per [illegible] [illegible] perpessus [illegible], sed zelo fidei [illegible] magis incitaretur, [illegible] esse [illegible] [illegible] verum quidem Deum un- [illegible], [illegible] autem imbecillitatis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], et magis [illegible], generosum [illegible] dam et juvenile [illegible], [illegible] eius animi magnitudine. Nam cum [illegible] se assen- tiri [illegible], et ea [illegible] fecisset tyrannus, cum quadam pompa a [illegible] [illegible] [illegible], venit in templum idolorum, partim quidem pro- pter repentinam martyris mutationem iis lætanti- bus, qui erant vocii impietatis, partim autem om- mino exspectantibus id quod erat eventurum. Martyr autem valde misertus insipientiæ eorum qui adora- bant, ad unam insignem imaginem ad dexteram positam, prope accedens, cum esset usus solis pre- cibus, et verbis, cum auctoritate imperii, eam humi protinus dejecit et in pulverem comminuit. Quod quidem cum vidisset populus, qui aderat, et imbe- cillitatem eorum, quæ adorabantur, simul cogno- vissent et condemnassent, deponunt protinus de- ceptionem, et amplectuntur pietatem, Deum potentem, et solum prædicantes, quem nuper ignorantes, habebant ludibrio. Fitque eis martyr causa salutis, a quibus, cum prius stulti essent, præco esse stultitiæ putabatur.

VII. Hæc cum essent præsidi iræ materia et oc- casio, aliud quid novi incidens, magis conturbavit et ad iram concitavit intolerandam. Quædam enim adolescentula, quæ nuper ex virginalibus thalamis processerat et ausa erat venire in conspectum vi- rorum, cum se admiscuisset multitudini et athletam fratrem esse agnovisset, accedens in medium thea- trum, eum complexa, statim docebat signa generis, se eosdem videlicet nosse parentes, eodem utero esse editos, ac eadem suxisse ubera. Deinde revo- cabat in mentem parentum benevolentiam, et co-

A [illegible]

B [illegible]

[illegible] καὶ [illegible] τῇ [illegible] ἐξ [illegible]. [illegible] καὶ ταύτῃ [illegible] μετά τινος πομπῆς καὶ δορυφορίας [illegible]

C [illegible] ἀφίκετο, ὧν μὲν τὴν ἄφνω [illegible] μεταβολὴν ἐν ἡδονῇ τιθεμένων, [illegible] ἀπιστίας ἐτύγχανον, ὧν δὲ [illegible] τι τὸ ἀποβησόμενον. Ὁ δὲ μάρτυς [illegible] προσκυνοῦντας κατοικτείρας τῆς [illegible] τῶν ἐπισήμων ἀγαλμάτων τῇ δεξιᾷ [illegible] εὐχῇ τε μόνῃ χρησάμενος, καὶ λόγῳ [illegible] προστάγματος, εἰς γῆν εὐθὺς κατέβαλε [illegible] κόνιν ἐλέπτυνεν. Ὅπερ ὁ παρεστὼς [illegible] μενοι, τὴν ἀσθένειαν τῶν προσκυνουμένων [illegible] γνόντες ἅμα καὶ καταγνόντες, τὴν [illegible] ἀποτίθενται, καὶ τὴν εὐσέβειαν ἀσπάζονται, [illegible] δυνατὸν καὶ μόνον ἀνακηρύσσοντες [illegible] πρώην ἐξεμυκτήριζον καὶ γίνεται [illegible] τοῖς σωτηρίας ὁ μάρτυς οἷς πρότερον [illegible] ἔχουσι, καὶ κῆρυξ εἶναι μωρίας, ὡς [illegible]

D μίζετο.

Ζ'. Ταῦτα τοῦ ἡγεμόνος ὀργῇ ὕλην καὶ [illegible] ποιουμένου, ἕτερόν τι καινὸν ἐμπεσὸν, [illegible] καὶ πρὸς ὀργὴν ἐξέμηνεν ἀκατάσχετον. Νεᾶνις [illegible] ἄρτι τῶν παρθενικῶν ὑπεξελθοῦσα θαλάμων [illegible] ἀῤῥένων καταθαῤῥήσασα ὄψεως, τῷ πλήθει [illegible] ἀναμίξασα, καὶ ἀδελφὸν εἶναι τὸν ἀθλητὴν [illegible] γνωρίσασα, μέσον τοῦ θεάτρου παρελθοῦσα, [illegible] χεῖρε τοῦτον περιβαλοῦσα, εὐθὺς τὰ τοῦ [illegible] ἀνεδίδασκε σύμβολα, τὸ τοὺς αὐτοὺς εἰδέναι [illegible] ρας, τὸ μιᾶς γαστρὸς προελθεῖν, τὸ τοὺς αὐτοὺς [illegible] λάσαι μαστούς. Εἶτα γονέων φιλοστοργίας [illegible]

ᾳοικισμοῦ τε καὶ ˙συναυλίας, καὶ τοιούτων
δόλων· καὶ τέλος τῆς αὐτῆς ἐθέλειν καὶ
εγε καὶ τοῦ σεβάσματος μετασχεῖν, καὶ
κοινωνῆσαι τῷ ἀδελφῷ παθημάτων.
ον, τὸν μὲν κακοδαίμονα τόραννον ἀπο-
ου, τοὺς δὲ θεατὰς τῶν δρωμένων μετ-
ὸς τὴν εὐσέβειαν, καὶ ὃς αὐτίκα μιαρὸς
μιαροὺς ἐχώρει λογισμοὺς· καὶ ἄθει
ματικῆς συνουσίας, οὐχὶ πόθῳ Χριστοῦ
τῷ μάρτυρι ταύτην ᾤετο. Δριμὺ τοίνυν
ς πρὸς αὐτὴν ἀτενίσας. Τί σοι, φησί, ὦ
σόφισμα βούλεται τοῦτο, καὶ πῶς ἄρα
ρωτικῆς μανίας τῆς πρὸς τὸν παρόντα
ενίσκον, τὴν τῆς θηρσκείας μετάθεσιν
Ἀλλὰ ἀνάνηψον τῆς περικεχυμένης σοι
πάθους ἀχλύος, καὶ τὸ φιλάνθρωπον τῶν
θεῶν ἐξιλέωσαι· Τί γὰρ τὸ οὕτως σε με-
θρόως, ὥστε τοῦ ἡδίστου τούτου φωτὸς,
βίῳ τερπνῶν ἀποστῆναι, γόητι δὲ νεανίᾳ
ῆναι, καὶ ἀναιδεῖ προσώπῳ τῷ ἡμετέρῳ
ραστῆναι, τὰ συγγενῶν ὑποκρινομένην,
δελφικὴν ἑνότητα τὴν σχέσιν μετατιθεῖ-
ίλλ' οὐ τοῦ ἡμετέρου καταγελάσεις βή-
τῶν αὐτοκρατόρων καταμωκήσῃ, μαρ-
οὺς ἅπαντας, καὶ τὸ τοῦ βήματος ἡμῶν
ὶ φιλάνθρωπον, ὡς οὐδὲν τι πλέον ἕξεις
, ἢ τὸ χείροσι βασάνοις ὑποβληθῆναι.

ἅπερ ἡ μάρτυς ἀῤῥενωπῷ τῷ φρονήμα-
ν ἐποιεῖτο, καὶ τὴν ἀπόκρισιν· Ἄκουσαν,
δικαστὰ, καὶ τὸν ἐμὸν ὡς ἔχει γνῶθι
ιστοῦ ὑπάρχω δούλη· Χριστὸς ἐμοὶ ζωὴ
ἀγαλλίαμα. Τούτου ἐρῶ, τούτῳ σπεύδω,
Ὑπὲρ τούτου καὶ πῦρ εὐτρέπιζε, καὶ
καὶ τροχοὺς ἑτοίμαζε, καὶ ξίφη γύμνου,
ἄλλην ἐπινόει βάσανον, ἵνα μάθῃς ὅτι
ἀγεννὴς ἐγὼ καὶ μικρόψυχος, οὔ, μὰ τὸν
εἴας τοῦτον ἀγῶνα, ὃν καὶ μέχρι τέλους
τε καὶ δραμοῦμαι, καὶ πρὸς πᾶν εἶδος
ἑαυτὴν ἔκδοτον παραστήσω, ἵνα γνῷς
ἡ ἐγὼ τούτου, καὶ τὰ ἀδελφὰ φρονοῦσα
ς βασάνους μὴ ὑποπτήξαντος, καὶ τὰ σὰ
καταλύσαντος, καὶ αὖθις δέ σοι φημὶ,
τὴν τῆς γυναικείας φύσεως ἀφορῶντι
ἀνάξιόν τι τῆς διανοίας τῆς ἡμετέρας
ηδὲ τὸ τῆς ἡλικίας ἁπαλὸν εὐεξαπάτητον
ς σαῖς ἐπινοίαις. Ὁ γὰρ πρὸς τὸν αὐτοῦ
ώσας ἡμᾶς, καὶ πρὸς τὸν κατὰ σοῦ, καὶ
λου πόλεμον καθοπλίσας, αὐτὸς καὶ τὴν
ρέξει, καὶ τὴν νίκην περιφανεστάτην ἐρ-

A habitationem, et hujusmodi alia signa, et postremo dicebat se velle esse participem ejusdem fidei et religionis, et communiter cum fratre easdem subire perpessiones. Hac ergo infelicem quidem tyrannum implebant dubitatione : spectatores autem eorum quæ fiebant, provocabant ad pietatem. Cæterum ille protinus, cum esset sceleratus, se ad sceleratas convertit cogitationes, et propter affectionem corporis consuetudinis, non autem propter sanguinis conjunctionem, Christique desiderium, existimabat eam adhærere martyri. Torve itaque et ferociter eam intuens : Quid sibi, inquit, o mulier, vult hoc tuum commentum, et quomodo propter insaniam in hunc adolescentem mutasti religionem ? Sed resipisce ab hac circumfusa caligine tuæ affectionis, et placa
B invictorum deorum clementiam. Qui fit enim, quod tu tam repente sis mutata, ut ab hac luce suavissima, et ab iis quæ sunt in vita jucunda, discedas ; præstigiatori autem juveni adhærescas, et impudenti vultu ad nostrum te sistas tribunal, simulantem cognationem, et traducentem consuetudinem ad fraternam unionem ? Verum enimvero nostrum tribunal non irridebis, nec imperatores habebis ludibrio. Testor deos omnes, et nostri tribunalis benignitatem et clementiam, tibi nihil amplius futurum, quam Eulampio, nisi quod sis pejoribus tormentis subjicienda.

VIII. Ad hæc martyr masculino spiritu et audacia apte respondit : Audi, dicens, o judex, et cognosce meum ut se habet scopum ac institutum. Sum
C Christi ancilla. Christus est mihi vita, et animæ exsultatio. Eum amo, ei studeo sacrificari. Pro eo et ignem para, et duc bestias, et rotas expedi, et stringe enses, et excogita omne aliud tormentum, ut scias me non esse tam ignavi et pusilli animi. Hoc, quod pro pietate suscipitur certamen, ad finem usque decertabo et peragam, et meipsam tradam ad omne genus supplicii, ut scias me esse ejus sororem, et fraterne eadem, quæ ille sentit, sentire, qui tua tormenta non formidavit, et ea quæ colis, simulacra diruit. Porro autem rursus quoque tibi dico, ne aspiciens ad muliebris sexus imbecillitatem, speres aliquid indignum nostra mente, neque ætatis mollitiem putes tuis inventis facile posse decipi. Qui enim nos ad divinum suum erexit amorem, et nos armavit ad bellum contra te gerendum
D et diabolum, ipse et præbebit vires et clarissimam efficiet victoriam.

ᾳοις ἡ μάρτυς πεπαῤῥησιασμένῃ γλώττῃ
ου σαφῶς καταρητορεύσασα, ἐῤῥαπίζετο
κς ἀπηνέστερον, καὶ ὄψιν ἰσχυρῶς συν-
ὸ δὲ τῆς μορφῆς ἐπίχαρι καθηλλοίωτο,
ς φωνῆς ἐσβέννυτο ὄργανον, τῇ συνεχεῖ
μάτων ἐπιφορᾷ. Πρὸς ταῦτα εἶχε μὲν τὸν
πιῤῥωννύντα καὶ παραθήγοντα, καὶ πρὸς
ους εὐτολμοτέραν εἶναι ποιοῦντα· ἡνδρί-
αὐτὴ καθ' ὅσον οἷόν τε καὶ λογισμοῖς

IX. Hæc martyr lingua libera aperte dicens adversus tyrannum, colaphos genis crudeliter impactos accepit, et fuit ejus vultus vehementer contusus. Mutata est autm ejus formæ gratia, et exstinctum fuit vocis instrumentum inflictis continenter colaphis. Ad hæc habebat quidem fratrem eam confirmantem, et incitantem, et audaciorem reddentem ad certamina. Erat autem ipsa quoque virilis, quoad ejus fieri poterat, et generosis cogitationibus imbe-

cillitatem naturæ reficiebat. Sed hæc non erant omnino præsidi tolerabilia videnti et meram sanctorum loquendi libertatem et minime cedentem tolerantiam. Unde etiam rursus nova excogitantur tormenta : lebesque protinus paratus fuit bulliens, ut martyres exciperet. In quem Eulampius quidem confidenter est ingressus : Eulampia autem (ita enim appellabatur et ipsa) tanquam caligans, ut quæ esset natura mollior, et a maligno impelleretur ad timiditatem, labascebat. Sed frater, qui idem erat socius certaminis, ab imo emergens, tanquam ex aliquo convivio et requie, vocabat sororem, et ei addebat animum, et hortabatur ut ingrederetur lebetem dicens : Nihil extimescas, solum attendens id quod videtur, et non ad Deum oculos animæ defigens, cui et communiter credidimus, et a quo maximam invenimus remunerationem. Si enim hanc bullientem aquam solum attigeris, ab ipso magnum senties auxilium, cujus ego tuus frater sum testis, qui sic tibi cernor impatibilis, et nihil doloris sentiens.

A γενναίοις τὸ ἀσθενὲς τῆς φύσεως ἀκλ
Ἀλλ' οὐκ ἦν ὅλως φορητὰ ταῦτα τῷ
τε τῆς παῤῥησίας ἄκρατον, καὶ τὸ τῆς
ἀνένδοτον τῶν ἁγίων ὁρῶντι, ὅθεν καὶ
τέρα κολαστηρίων ἐπίνοια, καὶ
ἀπαραίτητοι· λέβης γὰρ καχλάζων
ζετο, καὶ τοὺς μάρτυρας ὑπεδέχετο,
Εὐλάμπιος μὲν εἰσῄει θαῤῥῶν, ἡ μάρτυς
ἰλιγγιάσασα, ἅτε δὴ καὶ τὴν φύσιν
τι καὶ τοῦ πονηροῦ τοὺς λογισμοὺς
ὑποσαλεύοντος, ὀκλάζουσα ἦν· Ἀλλ' ὁ
καὶ συναθλητὴς κάτωθεν ἀναδὺς οἷον
εὐωχίας καὶ ἀναπαύσεως, προσεκαλεῖ
σύγγονον καὶ παρεθάῤῥυνε, καὶ
γενέσθαι παρῄνει, Μηδὲν ὑποπτήξῃς,
οὕτως τῷ ὁρωμένῳ προσέχουσα, καὶ
B τοὺς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοὺς ἀτενίζουσα,
πεπιστεύκαιμεν, καὶ παρ' οὗ μεγίστην
τὴν ἀντίληψιν. Εἰ γὰρ μόνον τοῦ ὕδατος
καχλάζοντος παραψαύσεις, πολλῆς
αὐτοῦ βοηθείας, ἧς ἐγὼ μάρτυς ὁ σὸς
τως ὁρώμενόν σοι ἀπαθὴς καὶ ἀνώδυνος.

X. His persuasa Eulampia, et omnino acquiescens ejus suasionibus, protinus prompto et alacri animo ingressa est lebetem. Deinde etiam communiter spiritu exsultantes, læti susceperunt supplicium ; et protinus lebes evasit frigidus, et nihil mali passos continuit martyres. Neque vero eousque constitit res admirabilis, sed etiam non paucos ex iis, qui circumstabant, induxit ad pietatem. Porro autem ipsum quoque tyrannum, et si non pure traxit ad verum Dei cultum, illius tamen labefecit cogitationem, et fecit dubitare de sua religione. Æthiops tamen non fuit dealbatus, et cancer recte ingredi non didicit. Cum enim vincerent quidem athletæ, vinceretur autem impius, eos a se invicem et a fide in Christum non valens distrahere, redit rursus ad consueta, et armatur denuo adversus solum martyrem, et jubet ei exscindi pupillas oculorum is qui cordis cæcutiebat oculis, et illum magis cruciare procurans, et machinans, ut ejus sororis per hoc frangeretur audacia. Sed in hoc quoque fuit convictus vana et inania moliri adversus Christi servos.

Γ'. Τούτοις Εὐλαμπία πεισθεῖσα,
αὐτοῦ παραινέσεων γενομένη,
καὶ γενναίως εἰσῄει τὸν λέβητα,
πνεύματι ἀγαλλιασάμενοι,
φροσύνης ἐδέχοννο, καὶ ψυχρὸς
ἐδείκνυτο, καὶ ἀπαθεῖς κακῶν
ρας. Καὶ οὐ μέχρι τούτου τὸ
καὶ τῶν περιεστηκότων οὐκ ὀλίγους
ὑπηγάγετο, καὶ αὐτὸν δὲ τὸν
C καθαρῶς πρὸς θεοσέβειαν εἷλκυσε,
γισμοὺς ἐκείνου διέσεισε, καὶ
ἐπιδοιάζειν πεποίηκεν. Ὅμως,
εἰπεῖν, ὁ Αἰθίοψ οὐκ ἐλευκάνθη
ὀρθὰ βαδίζειν οὐκ ἐδιδάσκετο. Ὃς
μὲν οἱ ἀθληταὶ, ἡττᾶτο δὲ ὁ δυσσεβὴς,
αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων. Καὶ τῆς εἰς Χ
γίας οὐχ οἷός τε ἦν, ἐπὶ τὰ οἰκεῖα
ήθη χωρεῖ καὶ κατὰ μόνου τοῦ
ὁπλίζεται, καὶ τὰς τῶν ὀμμάτων
κοπῆναι προστάττει (φεῦ ὁ τοὺς τῆς
φλώττων ὀφθαλμοὺς), καὶ τὰ ὄμοι
διὰ τῆς τιμωρίας ταύτης
καὶ τῆς ὀμαίμονος ἐντεῦθεν διαχαυνῶσαι τὴν εὐτολμίαν, μηχανώμενος, ἀλλ' ἠλέγχθη
κενὰ καὶ μάταια κατὰ τῶν τοῦ Χριστοῦ δούλων ἐπινοῶν.

XI. Postridie autem jubet martyrem Eulampiam sublime suspendi capillis. Est autem hoc gravissimum supplicium, sed Christi ancillæ deliciis suavius existimabatur. Unde etiam ei preces admiscens dicebat : Ago tibi gratias, Deus meus et creator, quod me tuam ancillam dignatus sis pro te susceptis ornare tormentis. Cum autem per omne genus supplicii oporteret athletas pervadere, etiamsi tanquam tela infantium reputabantur, quæ eis inferebantur, fornacem accendi jubet præses, illa Chaldaica nihilo inferiorem, et ad eam ducta est materia quæ erat alitura sic accensam, lictoribus omne studium ad hoc conferentibus. Cum autem

D ΙΑ'. Τῇ ἑξῆς οὖν τὴν μάρτυρα τῶν
ωρεῖσθαι κελεύει. Δεινὴ δὲ τιμωρία
δεινὰς κατά τε μηνίγγων καὶ ἰνῶν
ένιεῖσα τὰς ἀλγηδόνας· ἀλλὰ τῇ τοῦ Χ
τρυφῇ ἡδίων ἡ βάσανος ἐνομίζετο, ὅθεν
αὐτῇ προσαναμιγνῦσα, Εὐχαριστῶ σοι,
μου καὶ δημιουργὲ, ὅτι με τὴν σὴν δ
ταῖς ὑπὲρ σοῦ τιμωρίαις ἐγκαλλωπίζεσθ
δὲ καὶ ἔδει διὰ πάσης τιμωρητικῆς
ἀθλητὰς διελθεῖν, κἂν ὡς νηπίων βέλη
ἐπαγόμενα ἐλογίζετο, κάμινον ἐκκαῆναι
ἡγεμὼν, οὐδὲν τῆς Χαλδαϊκῆς ἐκείνης
καὶ ἤγετο πρὸς ταύτην ὕλη τρέφειν

μένην, παντοίαν τῶν δημίων εἰς τοῦτο καταβαλλομένων. Μετεώρου δὲ τῆς νης ὡς μακρόθεν καταπλήττειν τοὺς εσθαι τοὺς μάρτυρας ὁ δικαστὴς κε- ῆς καμίνου μέσον ὠθεῖσθαι. Προσ- μάρτυρες, ὁ μὲν θεῖος Εὐλάμπιος, διὰ λμοὺς ἐκκεκόφθαι, ὑπό τινων διαβα- ή δὲ γενναία Εὐλαμπία καὶ μετὰ ήρσους προτρέχουσα ὡς εἰς θάλαμον, ν ἐλευσομένη, ὡς δὲ καὶ τῷ πυρὶ παρ- ρλὸξ αὐτοὺς οὐδὲν ἐλυμήνατο, ἀλλ' ἀψίδος κυρτωθεῖσα, καὶ πολλῇ τῇ τὸ μέσον ἀπολαβοῦσα, καθάπερ ἐν ιστάδι τοὺς ἀθλητὰς ἐθαλάμευε, καὶ ς καυστικὸν, εἰς αὔραν δροσίζουσαν οἱ μάρτυρες ὡς ἐν λειμῶνι δροσώδει χορεύοντες, τὴν ᾠδὴν ἐκείνην τὴν καὶ θεοδίδακτον τῶν παίδων ᾖδον.

αὖτα πάλιν ὁ τύραννος, καὶ ἔτι διη- τῇ τοιαύτῃ τερατουργίᾳ, παρεῖτό τε καὶ πρὸς ἐσχάτην ἀμηχανίαν ἐξέπι- ῖς ὅλοις ἀπαγορεύσας, τὴν ἐσχάτην ν τοῖς ἀθληταῖς ἐπιψηφίζεται τιμω- ιοῦ ξίφους φημὶ τελευτήν. Εὐθὺς οὖν ιτῳ δεσμῶται ἀπάγονται, καὶ ὁ μὲν ιμως τὴν διὰ τοῦ ξίφους τελείωσιν οὐρανοὺς στεφανίτης ἀνήγετο. Ἡ δὲ καὶ κοινωνὸς τῶν ἀγώνων, τελειοῦται ξίφους καὶ μάρτυς ἀπηρτισμένη κατὰ ιεται, οὐκ ἀπεικὸς τοῦτο τῆς τοῦ Θεοῦ μησάσης, ἀλλ' ἵνα μηδὲ σώματος κα- παθῶν ἐπιμιξίαις ἀνεπάφου, χεῖρες ίσωσι, μᾶλλον δὴ τῆς ἑαυτῶν σφαλῶ- κείνης ἀποτυχόντες τῆς τιμωρίας δι' ήν μάρτυρα ᾤοντο. Ταῦτα τῶν ἀητ- ων Χριστοῦ τὰ παλαίσματα· τοῦτο ιν τὸ πολύευκτον πέρας· τούτους ἐν αἱ νοεραὶ πᾶσαι δυνάμεις, ἐπευλό- τριάρχαι, ἀπόστολοι ᾖνεσαν, καὶ μάρ- ιμίλλους τῶν πόνων, καὶ τῆς αὐτῶν ιολογίας, ἱερὰν προσθήκην ἐδέξαντο. Ἀγωνοθέτης ὑπὲρ οὗ τὸ πάσχειν προεί- ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων μαρτυρι- ησαν, καὶ αὐτὸς ἐνώπιον τοῦ Πατρὸς γγελμα ἀνεκήρυξε, καὶ κοινωνοὺς τῆς τῆς βασιλείας εἰργάσατο. Ὅτι αὐτῷ δόξα, τιμὴ καὶ κράτος, μεγαλωσύνη τε ρέπεια, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας Ἀμήν.

A flamma esset adeo in altum sublata, ut etiam eos qui procul cernebant stupefaceret, jubet judex adduci martyres, et trudi in medium fornacem. Adducti sunt ergo martyres: divinus quidem Eulampius, propterea quod fuerant ei eruti oculi, a quibusdam portatus; generosa autem Eulampia cum magna accurrens audacia, tanquam thalamum, non fornacem ingressura. Cum autem igni fuissent traditi, flamma eos nihil læsit, sed statim, instar absidis, incurvata et diligenter cavens ne medium interciperet, tanquam in jucundissimo thalamo athletas continebat, et naturæ suæ ardorem in auram irrorantem convertebat. Martyres vero tanquam in prato roscido et amœno choreas agentes, illud descriptum et divinitus edoctum, puerorum, B inquam, canebant canticum.

XII. Ad hæc rursus tyrannus et magis dubitabat, et hoc prodigio plane evaserat solutus et imbecillis, et redactus erat ad extremam consilii inopiam. Deinde cum omnem spem penitus abjecisset, in athletas ultimum statuit supplicium, nempe ut vitam finirent gladio. Protinus ergo vincti abducuntur ad mortem. Et martyr quidem cum prompto et alacri animo sublisset gladio consummationem, in cœlos coronatus extollitur: ejus autem soror et socia certaminum, etiam ante gladium consummatur, propositoque et animi instituto fit perfecta martyr. Hoc autem non ab re providit Dei sapientia, sed ut corpus mundum et a vitiorum consuetudine inta- C ctum manus immundæ non tangerent, atque ut sua spe impii frustrarentur, cum ab eo inferendo excidissent supplicio, per quod putabant se punituros martyrem. Hæc sunt invictorum Christi martyrum certamina et hic est optandus finis insignium athletarum. Illos bearunt quidem omnes virtutes intelligentes, benedixerunt patriarchæ, laudarunt apostoli et martyres, ut eis pares in laboribus et æquales in confessione sacrosanctum acceperunt additamentum. Ipse autem Agonotheta et Dominus, pro quo pati constituerunt, et quem coram hominibus martyrice confessi sunt, ipse, inquam, coram Patre eos præconio honoravit, sicut est pollicitus, gloriæque et regni cœlorum socios fecit: quoniam eum decet omnis gloria, honor et adora- D tio, nunc et semper, et in sæcula sæculorum Amen.

—

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ

ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ

ΠΡΟΒΟΥ, ΤΑΡΑΧΟΥ

ΚΑΙ ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΥ.

—

MARTYRIUM

SS. MARTYRUM

PROBI, TARACHI ET ANDRONICI.

(Latine apud Surium ad diem 11 Octobris, Græce ex cod. ms. Paris. n. 1480.)

—

I. Diocletianus tenens Romanorum imperium, vir qui errori cultus dæmonum erat mirum in modum addictus, volebat quemlibet Christianum abjurare pietatem veramque religionem, litteris et edictis per universum orbem terræ spargens hanc impiam vanitatem. Ea de causa multis quidem ex fidelibus labefactabatur animus : alii autem metu tormentorum, quorum minæ fuerant intentatæ, in solitudinibus latebant et montibus. Piis enim ubique erant tensa retia et laquei. Tunc vero fortissimi Christi milites, qui tres quidem erant numero, et genere solo et differentia patriæ dividebantur (Taracho enim primo martyrum, patria erat urbs Claudii Cæsaris ; Probo vero, quæ ad Orientem sita est, Pamphylia ; Andronico autem ætate tertio, insignis metropolis Ephesiorum), in Deum autem charitate et fide unum esse aperte cognoscebantur : cum vel solum versari cum impiis, reputassent sese abnegare pietatem, seipsos separantes a communi multitudine, tacite, et per se alebant suum in Christum desiderium. Cæterum vel ipsam vitam non putabant vitalem, nisi essent Christi passionum propter Christum participes. Scopus autem erat eis suæ ad Deum orationis, a martyrio minime excidere, et non facere Christi jacturam, quem pro omnibus habere delegerant.

II. Cum versarentur in his beati athletæ, mittitur in partes illas quidam præses ab imperatore, nomine Maximus, vir qui ad extremam processerat in dæmonibus colendis superstitionem, et cujus crudelitas jactabatur vulgi testimonio. Is cum ad Tarsensium venisset civitatem, protinus ad examinationem sedit in excelso tribunali judicans, aut

A Α'. Διοκλητιανὸς τὴν αὐτοκράτορα [illegible]
πων ἀρχὴν ἀνὴρ σφόδρα περὶ τὴν [illegible]
νην ἐπτοημένος πάντα Χριστιανὸν [illegible]
εὐσέβειαν ἐδιάζετο, γράμμασί τε [illegible]
ἀνὰ τὴν οἰκουμένην πᾶσαν, τὴν [illegible]
ἐξαπλοῦν ματαιότητα· ταύτητοι καὶ τῶν [illegible]
πιστῶν τὴν διάνοιαν ἐσαλεύοντο, ἄλλοι δὲ [illegible]
ἠπειλημένων βασάνων, ἐν ἐρημίαις [illegible]
κρύπτοντο, παρρησιάζεσθαι μὴ δυνάμενοι [illegible]
βειαν, πανταχοῦ γὰρ τοῖς εὐσεβέσι [illegible]
παγίδες περιεπήγνυντο. Τότε δὴ καὶ τ[illegible]
γενναιότατοι στρατιῶται, τρεῖς μὲν τ[illegible]
ὄντες, καὶ γένει μόνῳ καὶ πατρίδος [illegible]
μενοι, τῇ δὲ πρὸς Θεὸν ἀγάπῃ καὶ [illegible]
διαφανῶς γνωριζόμενοι· Ταράχῳ γὰρ [illegible]
B τῶν μαρτύρων, ἡ Κλαυδίου Καίσαρος [illegible]
ἐγνωρίζετο, Πρόβῳ δὲ ἡ πρὸς ἕῳ [illegible]
λία, καὶ Ἀνδρονίκῳ τῷ τρίτῳ καθ' ἡλικ[illegible]
σίων περιφανὴς μητρόπολις. Οὗτοι καὶ [illegible]
ἀσεβῶν διαγωγὴν μόνην, εὐσεβείας ἀρ[illegible]
μενοι, τοῦ κοινοῦ πλήθους ἑαυτοὺς [illegible]
ἡσυχῇ καὶ καθ' ἑαυτοὺς τὸν πρὸς Χρ[illegible]
ὑπέτρεφον, οἷς καὶ ὁ βίος ἀβίωτος ἐνομίζ[illegible]
τῶν τοῦ Χριστοῦ παθημάτων διὰ Χρ[illegible]
σουσι. Σκοπὸς δὲ τῆς πρὸς Θεὸν αὐτοῖς [illegible]
τὸ μὴ τοῦ μαρτυρίου διαμαρτεῖν καὶ [illegible]
Χριστὸν, ὃν ἀντὶ πάντων ἔχειν προείλοντο.

B. Ἐν τούτοις τῶν μακαρίων ἀθλητῶν [illegible]
φομένων στέλλεταί τις παρὰ βασιλέως [illegible]
ματι Μάξιμος, ἀνὴρ, εἰς ἔσχατον [illegible]
C ἑλληλακὼς, καὶ πολλὴν ἔχειν τὴν ὠμότητα [illegible]
μενος. Ὃς τῇ Ταρσέων ἐπιδημήσας, [illegible]
καὶ τὴν ἡγεμονίαν κεκλήρωτο, εὐθὺς πρὸς [illegible]
ἐπὶ μετεώρου καθῆστο τοῦ βήματος, [illegible]

να διατιθεὶς ὡς οἷόν τε χαλεπώτατα, τι πλῆθος παρειστήκει δημίων, τοῖς κσι καὶ σχήμασι τὸ εὐπειθὲς ὑποφαί- ῶν τοῖς τηνικάδε δεισιδαίμοσιν οἱ σεβείᾳ δῆλοι γεγόνασι, καὶ θεσμοῖς συνελαμβάνοντο, οἱ τὴν τούτων φυ- μένοι, τὰ κατ' αὐτοὺς τῷ δικάζοντι δὲ κοινῇ μὲν αὐτοὺς παραστῆναι ἕνα δὲ μᾶλλον εἰσάγων, τὴν ἐξέτα- κούργῳ σκέψει περὶ τοῦτο διατε- ι μᾶλλον ἑλεῖν τοὺς ἀηττήτους αὶ πρῶτος μὲν ὁ καθ' ἡλικίαν ἦν, παρελθὼν εἰς μέσον, ἐρωτηθεὶς Χριστιανὸν ἑαυτὸν ὡμολόγησεν, μο- ρὸς τὸν ἄδικον δικαστήν, ὡς Ὅπερ σὺ λημα, τοῦτο κόσμος ἐμοὶ καὶ ὄνομα δὲ καὶ τὸ ἐκ τῶν γονέων ἐπικληθὲν μαθεῖν καὶ τοῦτο φιλονεικεῖς, Τάρα- ι, στρατιώτης δὲ ὤν, ἠρνησάμην τὸ θαι, ἐπείπερ τὰ ὅπλα τῶν Χριστια- σαρκικά, ἀλλὰ δυνατὰ τῷ Θεῷ καθὰ πρὸς καθαίρεσιν τοῦ ἀντικειμένου ούλει· ἔσομαι γάρ σοι διὰ τὸν ἐν ἐμοὶ ὶ Τάραχος, καὶ μήτε τοῦ γήρως ἐμὲ ὑπομίμνησκε τῇ προθυμίᾳ νεάζοντα, ίαν τῶν σῶν βασιλέων, πατρῷον ἀπο- ῖς γὰρ ἡμῶν καὶ ἀληθὴς Πατήρ, ὁ ῖς το εἶναι παρήγαγεν, οἱ δὲ σοὶ θεοὶ ὄντες, βδελύγματά εἰσι· τοιαῦτα γὰρ ιλέως σεβάσματα.

τὴν ὀργὴν ἀνάψας τοῦ δικαστοῦ, ὡς ούς τε καὶ τοὺς βασιλεῖς παροινῶν, ὰ τῶν σιαγόνων ὕβριν ὑφίσταται, εἶτα αὐχένος ἐπὶ πολλαῖς ταῖς ὥραις ἐτύ- τὴν θέαν μόνην οἱ παρεστῶτες ἠδύ- ν, διὸ καὶ νουθετεῖν ἐπεχείρουν, ἵνα ις ὡς αὐτοῖς ἐδόκει μετάθηται, πρὸς καὶ σφόδρα γε εὐφυῶς, Ἓν ἑξήκοντα ν μωρίαν ταύτην φιλοπόνως ἀσκήσας χρονίως κτηθὲν, οὕτω ῥᾳδίως ἀπώσο- ὸν ὑπὲρ εὐσεβείας τοῦτον ἀγῶνα, καὶ ὃν τὸν ἀληθινὸν Θεόν μου πεποίθησιν, λλος Μάξιμος ἀπειλῇ, τούτου πολλῷ καὶ χαλεπώτερος. Τῶν μαρτυρικῶν ὁ παράνομος δικαστὴς τὸ πεπαῤῥη- ἐνεγκὼν, ῥάβδοις ὠμῶς καταικίζε- ητὴν ἐπιτάττει. Ὡς δὲ μετὰ τὰς πλη- λλον τὴν ψυχὴν ἀκλινέστερος, βαρυτέ- ον περισχεθεὶς τοῖς διὰ σιδήρου δεσμοῖς ν ἀπήγετο.

ὁ καθ' ἡλικίαν δεύτερος παρήχθη τῷ ητὶ καὶ συνηγμένος πάντα εἰπὼν ἵνα ῃ παθεῖν, ἔφη γὰρ τὴν μὲν θείαν καὶ οσηγορίαν καλοῦμαι Χριστιανὸς, τὴν ε, Πρόβος. Θρᾷξ εἰμὶ τὸ γένος ἰδιώτης τῶν βασιλέων καὶ τὰς σὰς, ὦ δικαστὰ,

A certamen potius parans longe difficillimum. Illi autem assistebat magna multitudo lictorum, qui illius nutibus et gestibus se prompte parituros esse significabant. Cum ergo iis qui tunc erant cultores dæmonum martyres propter veram religionem evasissent manifesti, et jam comprehensi fuissent, iis quibus hoc incumbebat officium, judici de illis significarunt. Ipse autem vetuit quidem eos sisti communiter, sed singulatim potius introducens, eos examinabat, maligno hoc agens consilio et cogitans fore ut invictos sic facilius expugnaret. Et primus quidem, videlicet ætate, Tarachus in medium accedens, cum rogatus esset quisnam vocaretur, seipsum confessus est esse Christianum, intrepide dicens injusto judici: Quod tu, tanquam B crimen, persequeris, hoc est mihi ornamentum et nomen proprium. Quoniam vero id quoque quod a parentibus mihi fuit impositum vis scire, vocor Tarachus. Cum autem essem miles, inferne abnegavi militare, quoniam arma nostra, qui sumus Christiani, non sunt carnalia, sed « Deo potentia (ut dicit Paulus) ad destructionem adversarii [1]. » Fac ergo quod velis; ero enim tibi per Deum qui est in me stimulus et perturbatio. Et nec me senectutis et canorum admoneas, qui sum juvenis animi alacritate: neque quod inconsiderate et præter rationem fit a tuis imperatoribus, id voces legem patriam. Unus est enim noster et verus Pater, Deus, qui nos etiam produxit ad essentiam. Tui vero dii cum sint ligna et lapides, sunt abominationes. Talia sunt quæ a tuo imperatore coluntur simulacra.

C III. His accendens iram judicis, ut qui diis insultaret et imperatoribus, in maxillis protinus subiit injuriam: deinde etiam in collo multis horis fuit verberatus. Quod spectaculum ne poterant quidem ferre ii qui aderant: quocirca aggrediebantur etiam admonere, ut stulte loqui, sicut eis videbatur, desisteret. Quibus martyr scite admodum et apposite: Cum sexaginta, inquit, totos sex annos diligenter hanc stultam exercuerim locutionem, hora una, quod tam longo tempore est acquisitum, expellam? Nequaquam per hoc, quod pro pietate suscipio certamen, et per meam in Christum verum Deum fiduciam, neque si nobis alius minetur Maximus, hoc longe gravior et importunior. Harum martyris vocum libertatem non ferens iniquus ju- D dex, jubet ipsum virgis cædi crudeliter. Cum autem post plagas maneret animo immobilis, gravioribus quam prius ferreis adstrictus vinculis, abductus est in carcerem.

IV. Deinde is quoque qui erat secundus ætate productus est ad tribunal. Ille autem citra moram et paucis dixit omnia, ne differret pati. Divina quidem, inquiens, et præcipua appellatione vocor Christianus, humana autem Probus. Sum Thrax genere, homo privatus, imperatorum et tuas adversus

ων λαβὼν, πάλιν αὐτοὺς καθ' ἕνα τῇ
ι καὶ νῦν χρώμενος παρῆγε τῷ βήματι·
Τάραχος παραστὰς μετὰ πολλῆς τῆς
ὸν ἡγεμόνα, τοὺς αὐτοκράτορας, τοὺς
ιστάτους θεοὺς, ἐξελέγχει καρτερικώτα-
ὶ λίθοις τὸ στόμα συνθλάττεται, καὶ
αῖς χερσὶν οὐκ ἀγεννῶς δέχεται. Εἶθ'
ιλοῦ κατὰ κεφαλῆς ἀναρτηθεὶς, μετέω-
ῦ καπνοῦ πικρότητα τῶν ῥινῶν διαδυο-
ται βάσανον, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ προσθή-
ῷ τούτῳ ἐπιτιθέντες, ὄξους καὶ ἁλῶν,
ν σπερμάτων μίξεσι δριμυτέρου κρά-
ου, τὸ ἐντεῦθεν συγκραθὲν, ὠμοτάτως
ου διηθοῦσι ῥινῶν. Ὁ δὲ τῇ ἀνυποίστῳ
ἐγκαρτερῶν, καὶ τὸν πῦρ ψυχρὸν ἐν
τοῦ αἰωνίου πυρὸς, γλυκεῖαν δὲ λογι-
ριμεῖαν ποιότητα, οὕτω τῷ δεσμωτηρίῳ
ετος παραδίδοται.

ερος μετ' αὐτὸν ὁ Πρόβος τῷ δικαστῇ
ωμῳδῶν τοὺς ἐκείνου γελοίους θεοὺς
Ἕλλησι μυθολογουμένων, τῶν αὐτο-
ς ἐπίσης τὰ ἄθεσμα καὶ διαπραττυ-
αὶ ἐγκελευομένων. Μὴ δὲ τὸ βραχὺ
πτόμενος δὲ καὶ αὐτὸς τὸ στόμα καὶ
ίτῃ καθαπερεὶ σκιρτῶν τε καὶ ἐναλλό-
πὶ σιδήρου πεπυρακτωμένου στάσιν
Ἐπεὶ δὲ εὐφραίνειν ἐῴκει μᾶλλον
βάσανος αὕτη τὸν μάρτυρα, πυρωθῆ-
ιον ὁ δικαστὴς τὸν σίδηρον ἐπιτάττει,
τούτῳ τὸν ἀθλητὴν ὅτι τάχιστα, ἐξ
διακονουμένων οὐκ ἐκ θειοτέρας ἄνωθεν
τοῦ μάρτυρος εἶναι καρτερίαν ὑπολα-
ον τοῦτον ἀποκαλοῦντες τοῦ ἀθλητοῦ,
οιῶν ὡς ἀνοήτου καταγελῶντος τοῦ
κατὰ τούτου πληγὰς ὁ γελώμενος ἐμ-
ει, καρῆναί τε τὴν κόμην αὐτῷ καὶ
τάφων ἄνθρακας πορὸς ἐντεθῆναι, καὶ
αθῆναι πρὸς ἐκτομὴν ἐγκελεύεται. Τοῦ
ἑτοίμως ταύτην προτείναντας, ἤκουε
ς παρ' αὐτοῦ, ὡς Ἔστί μοι γλῶσσα
πεφυκυῖα, καὶ ἄλλως ἀθάνατος,
καὶ τῆς φωνῆς τοῦ αἵματος Ἄβελ
ῦτον παρέπεμψεν.

τὸν θεσπέσιον Ἀνδρόνικον μεταβὰς
πεισθεὶς, ὡς πᾶν εἶδος βασάνου αὐτῷ
καὶ ἀνήνυτον, ἐπὶ τὴν ἀπάτην ἐτρά-
ς αὐτὸν ἔφη. Πρᾶξόν τι συνετὸν, καὶ
τῶν ἀνηκέστων παθεῖν. Τί γὰρ καὶ οἱ
ῆς ἐνστάσεως αὐτῶν ἀπώναντο τῆς
αὶ μόγις μετὰ τὰς πολλὰς βασάνους,
φέρον μεταμαθόντες, καὶ τοὺς θεοὺς
; Ὁ δὲ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς πρὸς ταῦ-
ὲ, φησὶ, ἔπεισας, κακείνους πεπεῖσθα,
ἀπειθὴς ἐγὼ (μὴ γὰρ ἄν ποτε ἐκ-
ῦ, μηδὲ οὕτω μανείην), τὴν ἐμὴν
τῆς ἐκείνων εὐσταθείας ἐνέχυρον. Εἷς
ὁ εὐσεβὴς λογισμὸς, ἐπεὶ καὶ πάντες
Χριστῷ Ἰησοῦ. Πρὸς ταῦτα πάλιν ὁ
βοώσης ἀκούειν εἰπών· ταύτην ἐκτεμὼν ἐκεῖνος, τῷ

A rum hanc pulcherrimam sumpsisset experientiam, rursus eos singulatim, priori quoque tunc utens ordine, produxit ad tribunal. Rursusque assistens Tarachus cum maxima dicendi libertate, præsidem, imperatores, ipsorumque deos esse maxime imbecillos arguit fortissime. Unde etiam corpus confringitur lapidibus, et ignem manibus accipit non pusillo et abjecto animo. Deinde sublimis præcepsque suspensus ex fumo nares acerbissime permeante excipit tormentum. Quinetiam huic rei tam gravi adjungentes accessionem, cum aceti et salis et acerrimorum seminum mistionibus facta esset acrior temperatio, quod hinc fuerat contemperatum, per illius nares crudelissime percolant. Ille autem hoc intolerandum tormentum fortiter ferens, et

B ignem quidem frigidum, si cum igne æterno conferatur, reputans, dulcem autem illam acerbam qualitatem, sic rursus ferro vinctus conjicitur in carcerem.

VII. Secundus post eum Probus sistitur ante judicem, ridiculos quidem illius deos ludificans ex iis quæ Græci de ipsis fabulantur, imperatores autem, ut qui ex æquo nefaria simul facerent et juberent. Verberatus vero ipse quoque in os, et hoc tormento veluti exsultans et exsiliens, condemnatur stare super ferrum candens. Cum autem hoc tormentum videretur potius lætitia quam molestia afficere martyrem, jubet judex ferrum magis candefieri, et super id quam primum imponi athletam, et ex negligentia ministrorum, non ex divino auxilio, existimans esse martyris fortitudinem. Illud

C autem frigidum vocabat athleta, et judicis inventa tanquam stulti irridebat. At in dorso plagas is qui irridebatur, contra furiose imponit, jubetque ei tonderi comam, et carbones ignis immitti in tempora, et linguam extrahi ut amputaretur. Martyr autem, cum prius judici dixisset: Est mihi lingua, quæ non potest exscindi, et alioqui immortalis, quam audit Deus, qui etiam se vocem sanguinis dixit audire clamantem eam protinus porrexit. Quam cum ille secari fecisset, eum transmisit in carcerem.

VIII. Cum vero ad divinum transiisset Andronicum, et experientia persuasum habuisset, quod

D omne genus tormenti esset apud eum inefficax, conversus est ad deceptionem, et ei dixit: Gere te hac in re sapienter, et sacrifica, priusquam gravissimum, et cui nullum erit remedium, quippiam patiaris. Quid enim commodi acceperunt amici tui ex vana sua constantia, qui tandem post multa tormenta conversi didicerunt quod sibi expediebat, et deos coluerunt? Ad hæc autem Christi martyr: Si mihi quidem, inquit, persuasisti, illos quoque credo fuisse persuasos. Sin autem ego non sum persuasus (absit enim ut ego unquam ita a me discedam et adeo insaniam!) habeo meam sententiam pignus illorum constantiæ. Una est enim

omnibus pia cogitatio, quoniam omnes quoque unum sumus in Christo Jesu. His tyrannus rursus ira percitus, minatus est se eum in intolerabilia conjecturum tormenta. Et statim duris simul nervis vehementer est flagellatus, et perpetua plaga factus per totum corpus, tunc ridens, dixit athleta: Falsa fuerunt, o judex, ea quæ es minatus, cum non potueris aliquid novi excogitare ad superandum potens, sed rursus circa paria verseris supplicia. Existimans itaque judex se sanctum majori dolore affecturum, jubet plurimum muriæ effundi in plagas illius. Ei autem dicit martyr: Etiamsi acrem salem jubes meis plagis inspergi malo animo, scias tamen te non ideo acriorem mihi inferre dolorem, sed reddere meum corpus alienum a putredine. Nam ipse quoque vides quod, cum sim totus vulneratus a prioribus plagis, alius nunc appareo, ne minimam quidem notam in me ferens, Christi mei virtute mutatus admirabiliter.

IX. His verbis, veluti quodam stimulo, punctus judex, sæviebat in ministros, nec poterat contineri. Existimabat enim medicos, latenter ingressos, curam gessisse martyrum. Ipsis autem sua capita amputanda porrigentibus, si quid tale factum fuerit deprehensum, illorum defensionem arbitratus sui accusationem, judex gravius angebatur, non ferens videre vim veritatis, cui ipsi inimici ferebant testimonium. Quamobrem in minas desinens (quod solum quid agant nescientibus relinquitur confugium), jubet eum conjici in carcerem, reliquum certamen reservans in diem sequentem. Quænam ergo sunt deinceps consecuta? Congregatur rursus aliud theatrum hominibus frequentissimum, et tertio sedens judex in excelso tribunali, duxit martyres ad tormenta, veluti in orbem choream circumagentes. Et cum nullam prius prætermisisset aut illiberalem assentationem, aut obscuram calliditatem, neque proficeret, egressus est ad modum belluinum, et ejus plane qui cædem spirat; et singulis tormentis, tanquam quædam fera agrestis, sanctorum carnes mandidit; ut qui Tarachi quidem capitis pellem excoriaverit, et id ardentibus carbonibus consperserit, et aures novacula exsecuerit, et labra mutilaverit: Probo autem oculos effoderit, et vinum aræ cruore permistum, ori ejus infuderit, et involuntaria hac participatione hoc maxime tyrannicum invenerit supplicium. Cum autem carnes exsecrandis pollutas sacrificiis in os tertii injecisset, et vinum inquinatorum libaminum admittere coegisset, postremo oculos ei jubet effodi. Cum omnium autem similiter mamillas, latera, tibias et digitorum intermedia candentibus verubus transfixisset et ad ossa usque combussisset, vidisset autem omnia convicta, et periisse machinas suppliciorum, Probo et Andronico carnium in ara sacrificatarum, et profanorum libaminum gustum miser irridens exprobrabat.

X. Tunc Andronicus valde ridens illius amentiam, respondit pro se Proboque: Post multa tua

A τύραννος, ὑπὸ τῆς ὀργῆς ἐκμανεὶς, [illegible] ἐμβαλεῖν βασάνοις αὐτὸν ἠπείλει. Καὶ [illegible] ἀπασκληκόσιν ἐπὶ πολὺ σφοδρῶς μαστιζόμενος, ὁλοσώματος πληγὴ γεγονὼς, γελάσας ἐπε[illegible] τής· Ἐψεύσω τὰς σὰς ἀπειλὰς, ὦ δικαστὰ, [illegible] ρον ἐπινοῆσαί τι μὴ δυνηθεὶς, ἀλλὰ περὶ [illegible] πάλιν καὶ ἴσα περιχωρεῖς κολαστήρια. Νομ[illegible] ὁ δικάζων πλείονι περιβαλεῖν ὀδύνῃ τὸν ἅ[illegible] ἅλμην πολλοῦ κράματος γενομένου, τῶν [illegible] ἐκείνου καταχεθῆναι καλεύει. Ὁ δὲ μα[illegible] πρὸς αὐτόν. Ὡς εἰ καὶ τοὺς δριμεῖς [illegible] πληγαῖς ἐπιπάττεσθαί μου κελεύεις πονη[illegible] ἀλλ' ἴσθι μὴ δριμύττειν μᾶλλον οὖσα πονη[illegible] ἄσηπτόν μου τῷ σώματι προξενῶν· ὁρᾷς [illegible] αὐτὸς ὡς ὅλος ὢν τραυματίας ἐκ τῶν [illegible]

B πληγῶν, ἄλλος φαίνομαι νῦν, οὐδὲ βραχ[illegible] φέρων ἐν ἐμαυτῷ, τῇ τοῦ ἐμοῦ Χρι[illegible] παραδόξως μεταβληθεὶς.

Θ'. Τούτοις τοῖς ῥήμασιν οἱονεὶ κέντ[illegible] ὁ δικάζων, χαλεπὸς ἦν κατὰ τῶν ὑπηρετ[illegible] ἥκιστα καθεκτός. Ἐνόμισε γὰρ ἰατρὸ[illegible] λῃθότως ὑπεισελθόντας ἐπιμελείας ἕνε[illegible] μάρτυρας, αὐτῶν δὲ τὰς κεφαλὰς τῇ [illegible] νόντων, εἴ τι τοιοῦτον γενόμενον [illegible] ἐκείνων ἀπολογίαν, κατηγορίαν ἑαυτοῦ [illegible] δικαστὴς, δεινῶς ἠνιᾶτο, τὴν ἰσχὺ[illegible] ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν μαρτυρουμένην [illegible] Ὅθεν εἰς ἀπειλὰς καταλήξας (τὴν [illegible] μόνην τοῖς ἀποροῦσι βοήθειαν), [illegible] κελεύει καὶ τοῦτον ἐγκαθειρχθῆναι, [illegible]

C λοιπὰ τοῦ ἀγῶνος ταμιευόμενος. Τ[illegible] θεν; Θέατρον αὖθις ἄλλο συνίσ[illegible] καὶ τρίτον προκαθεσθεὶς ἐφ' ὑψη[illegible] δικάζων, ἦγε τοὺς μάρτυρας ἐπ[illegible] νους, καθάπερ ἐν κύκλῳ χορεύ[illegible] μηδὲν παραλιπὼν τῶν ὅσα θωπείας [illegible] πανουργίας ἀσυμφανοῦς, πρὸς θη[illegible] ἐξέδη καὶ φονικόν· καὶ ταῖς κατὰ μέ[illegible] οἱονεί τις θὴρ ἄγριος τὰς τῶν ἁγίων [illegible] μαστήσατο, τοῦ Ταράχου μὲν τὸ δέρμα [illegible] ἀποδείρας, καὶ ἀνθρακιὰν αὐτῇ κατα[illegible] μενος, ξυρῷ τε τὰ ὦτα περιελὼν, καὶ [illegible] τὰ χείλη· τῷ Πρόβῳ δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς [illegible] τῷ τε στόματι αὐτοῦ τῶν ἐπιβωμίων [illegible] ἐγχέας, καὶ τῇ ἀκουσίῳ ταύτῃ μεταλήψ[illegible]

D νικωτάτην ἐξευρὼν τιμωρίαν. Τοῦ δὲ [illegible] κρέα φεῦ μιαραῖς θυσίαις ἠλισγημένα [illegible] ἐμβαλὼν, καὶ οἴνου τῶν μεμολυσμένων [illegible] σέσθαι καταναγκάσας, τέλος αὐτῷ τοὺς [illegible] ἐξορυχθῆναι προστάττει. Πάντων δὲ ὁμοίως [illegible] μαζοὺς, τὰς πλευρὰς. τὰς κνήμας, τὰ μέσα [illegible] κτύλων πεπυρωμένοις ὀβελοῖς ἐπελθὼν, [illegible] ἄχρι καταχαύσας, ὡς εἶδεν ἅπαντα ἐλεγ[illegible] καὶ φροῦδα τὰ τῶν κολάσεων μηχανήματα [illegible] καὶ Ἀνδρονίκῳ μόνοις τήν τε τῶν ἐπινωμίων [illegible] καὶ τὴν τῶν ἀνιέρων σπονδῶν γεῦσιν.

Γ'. Ἐπιτωθάζων ὁ δείλαιος κατανεύιζ[illegible] γενναῖοι μακρὰ τὴν ἄνοιαν ἐκείνου γελάσα[illegible]

sere, S. Andreas similiter suam annuntiationem obtinet, die itidem XVII Octobris.

3. Hic prætermitti non debet Papebrochii Tabulas earumque explicationes, in Supplemento Thesauri Goriani Diptychorum mutuatas esse modo, ut lenissime dicam, valde singulari. Passerius enim, qui præclaro huic operi partem quartam se adjecisse testatur, ait se Diptychi Cpolitani ectypum consecutum (10), at cum ex Bollandiano opere lumen quæreret, nomina multa Sanctorum omissa se advertisse asseverat, alia perturbata, Commentarios item nullo ordine conscriptos, ita ut non in lumen, sed in caliginem irruens, ipse per se omnia extricare debuerit. Atqui ex his omnibus, ne una quidem assertio vero proxima est, nec quidquam emendavit ille scriptor aut ectypon consecutus est, sed effigies Papebrochianas conatus referre, errores non leves admisit. Testatur enim Papebrochius, cum totum Diptychon pagina capere non posset, se artificem rogasse ut icones æri inciderentur ordine leviter immutato; sed eum, postulatione non rite intellecta, plusculum a vera Diptychi dispositione aberrasse; quam tamen Papebrochius, dum Sanctorum nomina (nitidius multo in ectypo suo quam in Goriano supplemento prolata), Commentariis illustravit, ad rigorem secutus est (11). Si igitur ectypon habuisset scriptor ille, sculptoris sphalma non exacte retulisset, neque ubi Papebrochius Triptychi Moschi capsam rescidit, quia eam iterum pagina non capiebat, ille similiter rescidisset, nec denique tam accurate Bollandianam effigiem descripsisset, ut ne vel levissima diversitas deprehendi possit. Sed Papebrochius mutatum esse ordinem indicavit, ac in iconum recensione ipsius prototypi servatus est ordo; ille vero horum neutrum fecit, et quia singulis nominibus commentariolum annectere voluit, ubi Hagiographicum nostrum ducem non habuit, errores gravissimos admisit. Ita S. Stephanum Juniorem (12), martyrem notissimum, non sub Copronymo sed sub Leone Isauro passum affirmat, quod Papebrochius profecto nunquam scripsisset. Eodem modo procedere videtur dum Triptycha Moscha explanat, sed non vacat rem diligentius indigare (13). Ne quisquam hic objiciat in editionem Venetam Bollandiani Operis prædicta gravamina prolata fuisse. Nam primo Antverpiensem citat, dein in utraque editione iidem sunt Commentarii, quos si immerito arguere et immutare ausus est, in eo dignam arrogantiæ pœnam tulit ut tibi gravissimos errores ex calamo excidere sit passus.

4. Colitur S. Andreas non tantum prædictis diebus, verum etiam XXVIII Novembris cum S. Stephano Juniore. Andream enim, qui in fastis sacris una cum hoc Stephano prodit, eumdem esse ac Cretensem nostrum ostendere conabor inferius g n. Atque hic tantum notabo hæc pauca. Passus quidem est S. Stephanus XXVIII Novembris, sed cum sit præcipuus persecutionis Copronymianæ martyr, iis diebus quibus abi ejusdem persecutionis martyres annuntiantur, sæpe ipse simul comparet. Conjunguntur itaque frequenter S. Stephanus, S. Andreas, S. Petrus et S. Paulus sub Copronymo passi, quanquam simul ad martyrium, ut ex singulorum Actis patet, non processerunt. In Menæis Mss. Ambrosianis seu Mediolanensibus hi quatuor SS. martyres simul colendi assignantur XX Octobris; dein S. Andreæ in Crisi Synaxarium, id est brevis vitæ et passionis historia subjungitur. Idem in aliis Menæis Mss. ut in codice quodam Mazarinæo quo sæpe decessores nostri usi sunt, videre est. Synaxarium autem Mediolanense, quoniam nonnihil differt ab illo quod ad XVII Octobris in Menæis vulgaribus excusum est, et mirabiliter cum Actis nostris prioribus consonat, ita ut ex his desumptum illud merito conjicias, hic integrum ex codice Ms. proferimus. Datur vero sicuti est, sphalmatis et locutionibus Græcorum infimæ ætatis ubique retentis, de quibus, si lubet, aliqui videri possunt apud Cl. Hase in editione Leonis Diaconi (14).

5. Μηνὶ ὀκτωβρίῳ κ' τῶν ἁγίων νεοφανῶν μαρτύρων Στεφάνου, Παύλου. Πέτρου καὶ Ἀνδρέου, τῶν ἐπὶ Κοπρωδύμου μαρτυρησάντων. Οὗτος ἦν ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ καβαλλίνου ἐν ἀσκήσει διάγων, ἐν τῇ νήσῳ Κρήτῃ. Ἀκούων δὲ τὸν τύραννον τιμωρήσαντα τοὺς ὀρθοδόξους, ἀνέπλευσε πρὸς Κωνσταντινούπολιν ἐλέγξων αὐτὸν, καὶ εὑρὼν αὐτὸν πέραν ἐν τοῦ ἁγίου Μάμαντος παλατίοις τιμωροῦντα τοὺς μὴ ἄρνουμένους τὰς θείας εἰκόνας, ἔφη· Ἄρα χριστιανὸς εἶ, βασιλεῦ; Ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν μετ' ὀργῆς στραφεὶς ἐκέλευσε πρὸς αὐτὸν ἄγεσθαι· οἱ δὲ τῶν τριχῶν σύροντες. ἄλλοι τὸν χοιτῶνα ῥηγνύντες. καὶ ἐκ τῶν ὄπισθεν τύπτοντες, ἔσυρον τὸν ἅγιον, καί φησι πρὸς αὐτόν· Οὕτως ἐδιδάχθης ἀτιμάζειν βασιλέα; Ὁ δέ· Οὐδεὶς ἁμαρτάνει βασιλέα ἐλέγχων παρανομοῦντα· ὁ δέ· Τοὺς παρανομοῦντας μᾶλλον ὑμεῖς κολάζομεν, τοὺς ὡς θεοὺς προσερχομένους καὶ λατρεόντας ταῖς εἰκόσιν ὁ δέ· Ἀγνοεῖς, ὦ βασιλεῦ, τί μὲν τὸ σχετικῶς προσκυνεῖν, τί δὲ τὸ λατρευτικῶς. Ὁ δὲ τείνεσθαι τοῦτον ἐν μαστίγας ἐκέλευσε, βουνεύροις κατὰ τοῦ νότου καὶ τνῦ στήθους φραγελλῶν· εἶτα λίθου τὸ στόμα προσέταξε τύπτεσθαι. Τῇ δὲ ἐπαύριον ἐκβαλὼν, ὡς οὐκ ἔπεισεν ἀρνήσασθαι τὸν Χριστὸν καὶ τὰς ἁγίας εἰκόνας, τύψας πάλιν, κατὰ κεφαλῆς σύρεσθαι τοῦτον τῶν ποδῶν τοὺς σχοίνους ἐξαψάντες, ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει θεατρίζεσθαι προστάσσει. Οἱ δὲ τάχιστα περανιωθέντες, καὶ τὸν ἅγιον σύροντες ἔβαπτον τὴν γῆν τοῖς αἵμασιν· ὡς δὲ εἰς τὴν τοῦ Βοὸς ἀγορὰν πεφθάκασιν, εἰδὼν αὐτούς τις ἄρτι τοὺς ἰχθύας ἀποφορτισάμενος, ἠρώτα

(10) Gorii Thesaurus veterum diptychorum. Florentiæ 1759, part. IV, p. 1 et seqq.
(11) Acta SS., t. I Maii, p. LX, n. 4.
(12) Loc. cit., p. 8.
(13) Ibid., p. 10.
(14) Leonis Diaconi Historiæ e recens. C. B. Hase, Bonnæ 1828, p. XXIV et passim.

fuerint definiri nequit; nihil enim reperimus, præter minimi momenti notam chronologicam ex qua constaf scriptorem satis diu post Copronymum vixisse. Locus, qui num. 3 sub finem occurrit, is est : Iste vero erat Constantinus... quem fideles ejus temporis (οἱ ἐν τοῖς τότε χρόνοις) merito sub cognomine Copronymi infamarunt. Sed ex eo Acta illa priora commendantur, quod locum Sancti natalitium, diem passionis aliaque adjuncta plurima minute proferunt, et quanquam prolixioribus verbis interdum S. martyr loqui videtur, eadem tamen fere in aliis Actis occurrunt, sæpe vocibus iisdem aut similibus expressa. Conferri in eam rem possunt numeri potissimum 7 et 10. Ex locorum designatione, ut infra uberius disserimus, et ex iis quæ in fine Actorum scribuntur, ut itidem inferius dicetur, arbitramur ea Cpoli conscripta non fuisse. Scimus tantum maximam partem sacrorum codicum Bibliothecæ Coislinianæ, ut in præfatione testatur laudatus Montfaucon, ex monasteriis montis Atho prodiisse, et illic olim brachium S. Andreæ Cretensis, qui idem est fortasse ac Sanctus noster, asservatum fuisse. Qua de re plura vide num. 37.

9, Metaphrasten, cujus Acta secundo loco prodeunt, priora illa non vidisse satis certo nobis constat. Ipse enim nec ortus locum, nec diem obitus, quem usque diligenter inquisivisse vel ex Vita S. Theoctistes Lesbiæ constat (21), in narratione sua consignavit. Nec præterea dum vitam satis accurate scriptam nactus erat ordinem aut stylum multum immutare consueverat; cumque apud ambos scriptores plerumque similia obvia sint, existimamus utrumque ex Actis antiquioribus, sed nunc deperditis, suam narrationem excepisse, iis additis quæ aliunde colligere potuerant. Metaphrastes tamen ætate posterior videtur ex eo quod in ejus collectionibus S. Andreæ Vita diem XIX Octobris occupat, noster autem scriptor, ubi refert Sanctum die XX passum esse, nihil de immutato cultus die commemorat ; sed cum levis ea ratio videri queat, id aliter adstruimus, Metaphrastæ nempe collectiones adeo post scriptionem illico pervulgatas fuisse ut priorem scriptorem illum fugere non potuerint. Quæ igitur apud eum de S. Andrea in Creta monasticam vitam amplexo narrantur, dein de miraculis quibus eum Metaphrastæ etiam temporibus, ipso teste, in urbe Cpoli Deus glorificabat, scriptor idem ille prior non omisisset. Quibus positis, cum notum sit Metaphrasten medio sæculo X floruisse, hinc deducere licet Acta quæ priori loco edimus, illa ætate antiquiora esse.

18. Sicuti ex Anonymi Actis Synaxarium Mediolanense, quod num. 5 retulimus, desumptum est, ita illud quod in Menæis excusis occurrit. ex Metaphrastæ narratione evidenter profluxit. Ex quo, sicut ex Sancti Officio quod ibidem legitur, celeberrimum fuisse S. martyrem jam a sæculo IX, miraculis multis claruisse colligitur. Josephus enim hymnographus quem, ex Actis a Papebrochio in lucem datis (22), eo sæculo floruisse constat, decem diversis locis in suo Canone miracula celebrat, quæ sub ipsius oculis Cpoli coram Sancti tumulo patrabantur. Merito itaque et in Actorum titulo Thaumaturgus dictus est, et in Contacio, ut vocant, Græci Officii, his verbis extollitur : Ἑορτάζει σήμερον ἡ βασιλεύουσα πολις ἑόρτὴν ὑπέρλαμπρον τῆς φωτοφόρου σου μνήμης, ἅπασαν προσκαλουμένη πόλιν καὶ χώραν · χαίρει γὰρ ὡς κεκτημένη θησαυρὸν μέγαν, τὸ πολύαθλόν σου σῶμα, Ἀνδρέα μάρτυς, ὀρθοδοξίας φωστήρ. Id est : Hodie celebrat regina urbium (*Cpolis*) illustre festum tuæ memoriæ, totam convocans civitatem et regionem ; jubilat enim magnum thesaurum possidens, corpus certaminibus gloriosum, sancte martyr Andrea, orthodoxiæ lumen. Hic vero obiter monemus, si quis nomina ex Græcorum Liturgia desumpta non satis sibi nota hic offenderet, eum singulorum declarationem reperturum in Ryæi dissertatione de Acoluthia Græcorum, quæ in Junio nostro edita est (23), expeditius autem ea utetur, qui indicem ultimum a Ghesquiero tomo primo Octobris ad calcem subjectum adhibere voluerit.

§ II. *Septem Martyres in plerisque fastis confusi prolati ab invicem distinguuntur et eorum Acta breviter illustrantur. Persecutionis Constantini Copronymi brevis historia et chronotaxis exhibetur.*

11. Hos septem Sanctos, qui omnes sub Copronymo varia tormenta, et mortem, uno excepto, passi sunt, hic juxta seriem mensium et dierum quibus coluntur subjicimus, ex quo simul apparebit quo loco in opere nostro de iis actum sit, aut in posterum agendum : I Die XVII Martii. S. Paulus monachus et martyr in Creta ; — XVI Maii, S. Petrus Calybita et martyr in Blachernis, prope Cpolim : — IV Junii, S. Joannes Monagriæ Hegumenus, martyr Cpoli ; — VIII Julii, S. Paulus Novus martyr Cpoli; — XX Octobris, S. Andreas monachus Cretensis, dictus in Crisi, martyr Cpoli ; — XXVIII Octobris (?) S. Stephanus qui in Sugdæam relegatus est ; — XXVIII Novembris, S. Stephanus Junior, martyr Cpoli. — Placet et de his omnibus nonnulla disserere, ex quibus lumen aliquod persecutioni Copronymianæ affusum iri spero. De primo ex his septem, nempe de S. Paulo martyre in Creta, egerunt decessores ad diem Martii indicatum (24), ibique ex Actis S. Stephani Junioris, a Lipomanno ex Metaphraste Latine vulgatis, loco aliquo insigni de S. Paulo adducto, concludunt eum in Cypro passum esse ; verum eum in ipsa Creta passum esse nobis omnino manifestum est. Sunt enim ad manum Acta ejusdem Stephani Junioris, accuratissime a quodam Stephano Diacono conscripta. Dum hunc itaque

(21) Surius ad X. Nov., p. 238, edit. 1618.
(22) T. I. Avril., p. 266.
(23) T. II Junii. p. I et seqq.
(24) T. II Martii, p. 609.

runt (40), sed hi fatentur se in nullis fastis ad dictum diem consignatos eos reperisse. Postea vero eosdem obvios habuerunt in pretiosissimo Synaxarista Chiffletiano, ad diem II Junii; nam eosdem esse, ex narratione Theostericti cum synaxarista illo collata (41), cuilibet manifestum fiet, quanquam Henschenium nostrum id tum fugere potuit. Porro laudatus synaxaristes non solum ad diem II Junii eos signat, sed præterea satis aperte insinuat iis illo die palmam martyrii obtigisse. Ex quibus verisimiliter conficimus hos monachos, mense cum dimidio postquam monasterium suum Pelecetæ vastatum et combustum viderunt, prope Ephesum suffocatos fuisse, die scilicet II Junii anni 757.

14. De S. Petro de Blachernis, quem num. 11 post S. Paulum Cretensem posuimus, plurima etiam ex Actis S. Stephani innotescunt. Papebrochius ad diem XVI Maii (42) ex laudato synaxarista Ms. a Chiffletio nostro accepto, de S. Petro sequentia depromit: Ὁ ἐν Βλαχέρναις Πέτρος, βουνεύροις τυπτόμενος τελειοῦται; id est: Petrus in Blachernis habitans, taureis cæsus, martyrium consummat. Recte Papebrochius conjicit hic agi de alterutro duorum martyrum, quos Theophanes ad annum 21 et 27 Copronymi refert; en hujus historici verba Latine versa (43): Eodem etiam anno (mundi 6253, Constantini 21) Constantinus persecutor Andream venerabilem monachum, Calybitam dictum, ad Blachernas habitantem, in Sancti Mamantis circo flagellis interfecit, quod ejus impietatem, eo Valente juniore et Juliano vocitato, arguisset; ejus autem corpus in fluentum projici jusserat, sed Andreæ sorores ipsum efferentes, in Leucadii emporio sepulturæ mandarunt. Et anno mundi 6259, Constantini 27. Ceterum ab hoc tempore majori vesania in sanctos Dei Ecclesias ferebatur; misit enim qui Petrum venerabilem stylitam a petra exturbaret, eumque dogmatibus suis repugnantem, vivum pedibus vinctum, ac per medias urbis vias pertractum in Pelagia projici jussit, alios vero saccis inclusos, alligatis pedibus, in mare demergi.

15. Synaxaristæ suo Papebrochius nimium diffidit, dum arbitratur eum duo allata martyria in unum conflasse; ipse enim Theophanes hic unum martyrem pro altero posuit, ut manifestum fit ex narratione S. Stephani Junioris, qua monachos secum in carcere Prætorii anno 767 detentos ad patientiam hortatur: Sanctos illos Patres, inquit, qui apud nos vitam martyrio absolverunt, imitemur. Sanctum illum monachum Petrum dico, in Blachernis inclusum (ἐγκεκλεισμένον: inclusum, Gallice: reclus, quo sensu frequentissime hæc vox prodit; perperam igitur Lipomannus: Blachernis in vinculis conjectum qui ante imperatoris conspectum intolerandis boum nervis (βουνεύροις τυπτόμενος) pro Christi imagine cæsus, illum Dacianum et prævaricatorem libere appellando, sublatisque ad Deum oculis dicendo, Gratias tibi ago, Domine, in mediis verberum cruciatibus exspiravit (44). Ad hæc primum advertimus eum, qui hic Dacianus, id est persecutor sævissimus (45), appellatur, a Metaphraste in eadem vita apud Surium ad diem XXVIII Novemb. Julianum Apostatam dici, quod Theophani prorsus consonum est (supra num. 14). Deinde reliqua omnia quæ S. Stephanus narrat de Petro in Blachernis incluso, nihil diversum habent præter solum nomen, ab iis quæ de Andrea in Blachernis Calybita scribit Theophanes. Præterea si Theophanes, ubi de Petro stylita scribit (n. 14), vere Petrum in Blachernis inclusum designaret, quæ de isto narrantur, cum historia S. Stephani componi non possent. Sanctus Stephanus enim, ut suo loco probabimus, a mense Nov. 763 usque ad finem anni 766 in exsilio fuit, et circiter ab ineunte Januario 767 cum prædictis monachis in carcere Prætorii versabatur. Ex quibus probabile fit ante 763 S. martyrem Petrum, de quo narrat, occubuisse; nam alioquin, qui non melius monachi S. Stephano, quam hic illis, martyrium istud enarrassent? Neque S. Andreas in Blachernis prope Cpolim habitabat, ut Theophanes scribit, sed ex Creta adveniens ad Blachernas se contulit, ubi Copronymus in palatio suo Divi Mamantis in martyres sæviebat, quibuscum illico tentus est. Testantur id Acta et Synaxarium supra relatum (num. 5). Nec etiam tyrannus jussit eum usque ad mortem flagris cædi, ut iterum Theophanes scribit, et deinde in fluentum projici, sed crudeliter raptari per viam publicam; nec Cpoli sorores suas habere potuit qui in Creta monasticam vitam degens, illuc advenerat ut cultum SS. imaginum coram tyranno defenderet; neque demum in emporio Leucadii ad littus Asiaticum Bospori, honestæ sepulturæ mandari potuit, quem in ipsa urbe, dum raptaretur, exspirantem, in locum sordidissimum, in Pelagia scilicet, cum maleficis projecere, quemque dein viri orthodoxi in loco sancto Crisis, iterum in urbe ipsa, deposuerunt. Quæ singula cum ex Actis S. Andreæ luce clariora sint, manifestum est Theophanem non adjuncta martyrii immutasse, sed sola nomina martyrum transposuisse. Atque hæc iterum, non dicam, confirmantur, sed vere demonstrantur ex iis quæ habet Menologium Basilii ad XXVIII Novembris postquam de S. Stephano Juniore egit. Similiter et S. Andreas (in Crisi) vinctus, raptatusque, e vita excessit. At sanctus Petrus (de Blachernis) in carcerem prius conjectus, deinde eductus, tamdiu flagellis cæditur, donec spiritum Deo tradidit. Num autem S. Andreas Stylita dici possit, infra inquirimus. De Calybitæ vero cognomine cum plura con-

(40) T. I Januar., p. 747.
(41) T. I Junii, p. 168. Cfr. t. I Januar., l. c. et Analecta Græca, p. 505.
(42) T. III Maii, p. 625.
(43) Theophan., t. I, p. 667.
(44) Anal. Græca, p. 507.
(45) Cfr. t. II Junii, p. 788, n. 9.

llandus ad diem xv Januarii, ubi de ybita, satis erit hic dixisse illud a vocula æ ast tugurium significat, deductum it Calybites ille sit qui in tugurio habi- recte vero S. Petrus hoc cognomento quem S. Stephanus appellat Τὸν ὅσιον, αχέρναις ἐγκεκλεισμένον, sicut ipsum ium Theophanes dicit : τὸν ἔγκλειστον ν ἅγιον Αὐξέντιον (quod nomen montis non videt (46).

quomodo Theophanes in hanc confu- ɜnit? Nos aliam causam non novimus ınc adolescens fuerit valde, ut ipse pro- 763 (ipsi annum mundi 6255) dum in constricto cum pueris se lusisse com- In monasterio versatus (47) procul a ɜnter quidem, ut in suo procœmio testa- umina plurima examinavit, sed de re- ɔn multa, ut arbitror, congerere potuit; his plerumque Breviarium Nicephori, probatus scriptor dicitur, sed is histo- :hronographiam aut annales contexuit. m erroris illius assignandis ideo diutius quod in martyrio S. Stephani lapsus nullos admiserit, ut ad xxviii Nov. ube- :. Quid igitur mirum, dum in Menæis, ;iis cæterisque fastis Græcis Andreæ il- æ mentionem qualemcumque diligentius us, nulla nos usquam hujus cognominis via habuisse? Commemoratur tamen ab Andreas monachus sub Copronymo pas- :mque verba in Crisi apponuntur. Depre- ıcilicet Græci fastorum scriptores, quæ a afferebantur cum æteris testimoniis, si ıricorum, at certe hagiographorum con- posse, et ideo Theophane derelicto, Sy- ı potius ex Metaphraste aliisve Actorum s, ut cæterum plerumque consuevere, maluerunt. Latini e contrario Theopha- ıs interpretem Paulum Diaconum secuti, priore confusa fuerant retinuerunt.

ıtem ad ipsum annum utriusque mar- nempe et Andreæ, jam indagandum ac- ɜic Theophanis verba num. 14 relata er ad dicta interpretamur : Anno mundi 21 Copronymi contigit martyrium, non anes scribit, Andreæ Calybitæ in Bla- d Petri Calybitæ in Blachernis; et anno 59, Copronymi autem 27, martyrium in simile, sed diversam mortem et sepul- tus est S. Andreas, qui a sepulturæ loco n Crisi. De annis a Theophane assignatis Henschenius adverterat ab imperio Phocæ, cui unus annus detractus est (49), usque ad annum ultimum Copronymi, ubi error præcedens novo errore tegitur (50). vel annos mundi vel indictiones perpetuo claudicare, idemque de Theophanis emendatione specialem diatribam edidit (51), ex qua Theophanem suum plurimum ornare doctissimi editores Bonnenses (52) potuissent. Verum hoc loco manet altera via accurate annos modo indicatos ad æram vulgarem reducendi; Theophanes enim ad annum 6252, qui annum martyrii Petri de Blachernis immediate præcessit, eclipsim aliquam solis diligentissime consignat his verbis, ex versione Goari. Apparente solis defectu mensis Augusti die decimo quinto, feria sexta, hora diei decima, anno proinde 760, ut ex tabulis astronomicis constat (53). Et quia annus mundi 6253 Cpoli incepit, ex more Græcorum, mense Septembri anni 760 ut usque ad Septembrem anni 761 decurreret, exinde probabile fit S. Petrum de Blachernis occisum esse die xvi Maii dicti anni 761. Diem illum enim assignat antiquissimus Synaxaristes Ms. quem Papebrochius a Chiffletio nostro in collegio Divionensi exscribendum accepit.

18. Annus martyrii S. Andreæ in Crisi dupliciter inquiri ac statui potest. Primus modus est iste : Memorant Nicephorus (54) et Teophanes (55) varias Copronymi expeditiones plerumque felices in Bulgaros, at quam indictione quarta mense Januario suscepit, anno nimirum 763, iisdem testibus infelicissima fuit; ex qua nempe turpiter mense Julio reversus est, ac furore quodam correptus, sævitiæ in monachos ac sanctarum imaginum cultores tragœdias edere cœpit. Eadem indictione juramentum ab omnibus subditis exegisse dicitur, quo venerationem imaginibus in posterum se non exhibituros esse sponderent. Porro hæc singula in Actis nostris utrisque reperimus. Ibi sub num. 8 ipse Copronymus dicit se decretum tulisse quo plectendi sunt, quicunque imagines venerarentur. Dein num. 10 arguitur a S. Andrea quod bellum in Barbaros ordinisque politici administrationem neglexerit, ac superbum animum in Christianos demonstrare statuerit. Præterea num. 6 et 7, dum S. Andreas primum coram imperatore apparuit, permultos invenit quæstioni subjectos, nervis bubulis cæsos, oculorum effossione cruciatos, aliaque similia passos, quæ a duobus prædictis scriptoribus ante indictionem quartam nusquam recensentur, sed ea indictione iisdem pene verbis descripta sunt, uti et deinceps pluries (56). Ex his igitur recte statuimus ante indictionem illam id, est ante annum 766 S. Andreæ martyrium non contigisse.

19. Alter modus, quo pressius annum martyrii

ɔph. Chronogr. Edit. Bonn., t. I, p. 674.
jus Vita, t. II Martii, p. 220, n. 14 et p.
cit., p. 3.
II Martii, p. viii. n. 17.
., p. ix, n. 18.
., p. i.

(52) Theophanis Chronographia ex recensione Jo. Classeni. Bonnæ 1839.
(53) Art de vérif. les dates, édit. 1783, t. I, p. 66.
(54) S. Nicephori Patr. Cpol. Breviarum, etc. Edit. Bonn., p. 77 et seqq.
(55) Loc. cit., t. I, p. 691.
(56) Theophan., t. I, p. 677 et seqq.

S. Andreæ determinamus hic est : Theophanes ad annum 6259 æræ mundanæ, ut dictum est num. 14 et 17, martyrium S. Petri stylitæ cum S. Andrea commutati, commemorat : sed ad eumdem annum etiam indictionem signavit, quod satis frequenter quidem facit, non tamen ubique. Quando autem id facit, Pagius aliique gravissimi scriptores non dubitant indictionem præ æra Antiochena admittere, qua Theophanes utitur, licet profiteatur se æram Julii Africani adhibere (57). Mihi tamen compertum est æram aliquoties recte proferri, cum erronea indictione, exempli causa ad an. 6253, ut ex adjecta eclipsis indicatione manifestum est. Patet nihilominus recte egisse, qui indictiones universim prætulerunt. Ad hunc igitur annum 6259 Theophanes indictionem signat his verbis (58) : Hoc anno, mensis Octobris die sexto, indictione sexta etc. Verum hæc indictio cum anno 6259 æræ mundanæ non concordat, cum ex regula S. Maximi (59), æræ addenda sit unitas, dein divisione instituta per 15, quod reliquum est, indictionem efficere debeat. Porro hac methodo hic non sex, sed quinque tantum obtinemus. Nihilominus indictionem hic recte adscribi, duplici via firmatur. Primo, quia Theophanes ad annum sequentem, indictione septima, scribit diem I Aprilis fuisse diem Sabbati (60) ; ex quo manifestum est, indictionem illam septimam recte adscribi ; ergo et ad præcedentem recte sexta adscripta est. Præterea ad hanc indictionem sextam signat Theophanes annum primum Stephani papæ, atqui reapse Stephanus III, hæc indictione, mense Augusto electus est (61). Sic stabilita indictione qua passus est S. Andreas in Crisi pro quo Theophanes Petrum de Blachernis dixit, facile ipse annus eruitur. Etenim in Actis nostris prioribus, martyrium contigisse dicitur die XX Octobris, ex quo palam fit illud anno 767 affigendum esse.

20. Annus martyrii S. Andreæ in Crisi uno tenore cum illo quo passus est S. Petrus de Blachernis, constituendus fuit, licet nonnulla de posteriore sancto dicenda supersint. Corpus ejus, postquam in circo Divi Mamantis flagris interfectus est, projiciendum erat in fluentum (supra num. 14 seqq.) ἐν τῷ ῥεύματι, ut Theophanes loquitur, sed ejus sorores ipsum efferentes, in Leucadiæ emporio sepulturæ mandarunt. Quale fuerit istud fluentum, facile colligitur ex Topographia Cpolitana Petri Gyllii, apud quem lib. IV cap. VI hæc leguntur (62) ; Non historici modo, sed etiam Grammaticus Suidas, tradunt ad Divum Mamantem pontem fuisse duodecim fornicibus constantem : multæ enim aquæ eo defluebant. Theophanes igitur, cum de fluento determinato loquatur, ut patet ex adjecto articulo τῷ, has aquas ad Divum Mamantem designat ; nisi forte sinum Ceratinum, qui ex Bosporo versus Occidentem se porrigit, voluerit significare. Ita intellexisse Goarius videtur, qui vertit fluentum maris (63) : verum ῥεῦμα de fluviis eorumque impetu dicitur, non de sinu maris ; neque etiam, si sinui Ceratino hoc nomen apud Byzantinos scriptores obtigisset, id Gyllium, Cangium (64), aliosque fugisset. Porro docet Gyllius, templum et circum Divi Mamantis, uti et palatium ab eo dictum, sita fuisse in Blachernis, extra muros civitatis (65). Blacherna enim audivit omnis regio, quæ inter angulum Cpolis occidentalem et sinum Ceratinum jacet, quo sinu civitas a Septentrione clauditur ; hic etiam decimam quartam Cpolis regionem fuisse idem Gyllius constituit. De locis illis plura videsis apud Papebrochium ad diem XVI Maii (66) et in præclaro opere Cangii quod Cpolis Christiana inscribitur (67).

21. Emporium Leucadii, in quo sorores S. Petri de Blachernis ejus corpus sepelierunt, diversum non est a loco quem Dionysius Byzantinus in Anaplo Bospori (68) Lycadium promontorium dicit, eratque in littore orientali Bospori, non procul a Chrysopoli situm. Constat id iterum ex Chronicis Symeonis Magistri (69), Georgii monachi (70) et continuatoris anonymi Theophanis (71). Emporii autem nomine, quod locis ad mare sitis potissimum tribui notum est, non impropria hic insignitur. Porro locus idem omnino, siquidem ad eumdem annum similia ubique de eo memorantur, a Symeone et Joanne Scylitza Leucatium audit (72), a cæteris vero Leucates ; quamobrem manifeste de eo agi videtur, ad diem XXIII Julii, ubi de S. Anna ἐν τῷ Λεύκατῃ Pinius noster disserit (73). Promontorium enim Leucatas vel Leucactas prope Nicomediam in Bithynia, ut cætera mittam, longius a Cpoli dissitum fuit, quam ut illuc S. Anna ad imperatorem Basilium Macedonem, a quo dicitur in sponsam expostulata, se conferret. Nobis autem non inutile visum est, situm Emporii illius, cujus frequenter Byzantini scriptores meminere, hic accurate assignare. Addimus solum, in quantum ex Gyllio, Cangio et erudito geographo Hammers (74),

(57) Petavius, De doctrina temporum, Ad auctarium, etc., lib. VIII, cap. I et IV., t. III, p. 153 et 15. Edit. Andwerp. (Amstelodam.).
(58) Theoph., loc. cit., p. 681.
(59) Petavius, loc. cit., cap. V, p. 161.
(60) Theoph., loc. cit., p. 686.
(61) Baronius et Pagius, ad an. 768, num. I.
(62) Gronovi Antiquit. Græc., t. VI, col. 3323 et 3130.
(63) Theoph., loc. cit., p. 667.
(64) Cfr. tamen Glossarium Græcum V° ῥεῦμα.
(65) L. c., col. 5322 et seqq.
(66) T. III Maii, p. 625.
(67) Lib. IV, p. 83, n. 6, et p. 174, n. 3 ; lib. I, cap. I n. 16.
(68) Apud Gronov., loc. cit., col. 3201 d. et 3203 d.
(69) Ed. Bonn., p. 721.
(70) Ed. Bonn., p. 877.
(71) Ed. Bonn., p. 384.
(72) Cangius in notis ad Zonar. Ed. Paris. t. II, p. 98.
(73) T. V Julii, p. 486.
(74) Hammers. Cpolis. Pesth. 1822, p. 296.

potuimus, collocandum illud esse in A
›die Keurfus dicitur, jacetque inter
et Anatoli, et duabus fere leucis ho-
Bosporum a Cpoli distat.

Joanne præfecto monasterii Mona-
npore persecutionis Copronymianæ in
us, in mare demersus est, pauca ha-
ıv Junii Henschenius noster (75), ea-
ex Synaxariis a Chifflletio acceptis de-
ınem hunc ita celebrat S. Stephanus
ıætorii, postquam de S. Petro de Bla-
a fecerat: Imitemur et qui eum (Pe-
ıs est, Joannem divinum illum amœni
Monagriæ præfectum, quem tyrannus
opronymus) tyrannice comprehensum,
.i ejusque Matris imaginem pedibus B
renuerat, sacco inclusit, eumque ad
ıpidem alligatum in profundo maris
Quid hujusmodi morte acerbius? Ve-
ɔriosiorem coronam præbet (76). Ex
ti et ex chronologicis observationibus
7 allatis, recte deducere nobis vide-
nnem Hegumenum monasterii Mona-
. Junii, anno 761, eodem scilicet quo
nartyrii palmam adeptum esse. Apud
m quidem dicitur, non Monagriæ sed
ɔræfectus: verum illud ex amanuen-
factum esse conficitur, cum ex quatuor
bus quos Jac. Lopin se contulisse te-
tum ex ipso Metaphraste qui apud Su-
lem xxviii Novembr. similiter scribit:
m Monagriæ. Non igitur veritatem plane
ɔebrochius assequitur, dum in hujus
nuncupationem inquirit (78); verisi-
ı est illud in ista, quam dicit, regione
tum fuisse, quia, ut alibi adstruit (79),
monasteria exstitere nomen non valde
ɔnsecuta, ut erant quæ Parvi Agri et
i dicebantur. Præterea si illud prope
sset, non dubitamus quin Cangius, tot
›ditos et mss. incredibili diligentia per-
ıjus, in sua Constantinopoli Christiana
adidisset.

diculo martyrum de quibus hic agere
mpsimus (supra num. 11), et in quo
ıensium sumus secuti, post Joannem
Hegumenum, prodit S. Paulus No-
e dux, dein monachus ut ex quibusdam
ı apparet (80), demum martyr die viii
Julii, anno, ut videtur, 771. Reliqua quæ ad eum spectant, in Actis nostris ad dictum diem quærantur. Nos hic solum a Paulo ex Creta, de quo supra num. 11 et seqq., cum distinguere intendimus, dein aliquid de anno martyrii emendatius proferre. Refertur in Actis ejus, 122 annis post passionem, revelatione facta Antonio Cauleæ patriarchæ Cpolitano, ejus sacrum corpus honorificæ sepulturæ Cpoli in monasterio Cajumæ traditum fuisse, unde illud Veneti anno 1222 acceperunt et forte usque in hodiernam diem asservant. Demonstratum est autem ab Henschenio Antonium Cauleam non anno 888, ut antea credebatur, sed 893 sedere cœpisse (81); ex quo numero, si 122 demantur residui erunt 771. Verum Pinius correctionem Henschenii quam Pagius aliique omnes amplexi sunt (82), non assecutus, cum Baronio annum 888 erronee retinuit (83). Proinde annum non 771, sed 766 martyrio S. Pauli assignaverat. Nunc ex serie quam sequimur, devenimus ad S. Andream in Crisi, quem die xx Octobris anni 767 passum esse, supra num. 18 seq. adstruximus; verum reservatis, quæ de eo reliqua sunt, ad § sequentem, jam paucis diem xxviii ejusdem mensis attingimus. Jam dictum est supra num. 7, illo die a vetustissimis Eclogadiis seu Menologiis colendos indici S. Stephanum, Petrum (de Blachernis) et Andream (in Crisi). In Typico S. Sabæ aliisque fastis, prodit hoc eodem die S. Stephanus Sabaita canonum scriptor, de quo agit canon Menæorum novæ editionis, a Theodoro Grapto Nicææ metropolita (84) conscriptus. In Synaxario Menæorum hic Stephanus dicitur episcopus fuisse et certasse contra hæreses; in Menologio Sirleti ut martyr annuntiatur (85). Hæc autem nec Stephano Sabaitæ qui a Theodoro Grapto celebratur, nec alteri homonymo itidem Sabaitæ, cujus præclara Acta Pinius illustravit ad xiii Julii, convenire possunt (86). Quapropter conjicio hic agi de Stephano illo, qui a Copronymo in Sugdæam, Mœsiæ inferioris partem (87), ejectus est (88), eodem forte qui viginti fere post annis, in concilio Nicæno anni 787 subscripsit: Στέφανος ἀνάξιος ἐπίσκοπος Σουγδάων (89). Sed de his iterum ad xxviii Octobris.

24. Jam ad celebratissimum totius persecutionis Copronymianæ martyrem Stephanum Juniorem, qui xxviii Novembris colitur, devenimus. Hic autem satis erit chronotaxin posterioris partis ejus

Junii, p. 402.
ecta Græca, p. 507.
. in præfat.
Junii, p. 402.
I Martii, p. 213, n. 2.
I Julii, p. 636, n. 2. Cfr Menæa, et Me-
Basilii ad xxviii Novembr.
. Aug. de patriarch. Cpolit., p. 113.
., n. 663.
I Julii, p. 633, n. 10.
uien, Oriens Christ., t. III, col. 359: Cfr Chronic. Symeonis. Edit. Bonn., p. 643.

(85) Cfr t. III Julii, p. 525, n. 9.

(86) Ibid., n. 8 et seq.

(87) Cellarius, t. I, edit. 1773, p. 498. Cfr Acta SS., t. V Junii, p. 247.

(88) Menæa, Venetiis 1843, ad xxviii Novembr., p. 211. Menologium Basilii, Urbini 1727, ad eumd. diem., p. 217.

(89) Labb. Concil. t. VII, p. 327 c. 363 b, 42 c; Coletus. Illyricum sacrum, t. VIII, p. 125; Lequien Oriens Christ., t. I, col. 1229.

vitæ, qua sæpius in hoc Commentario nixi sumus, breviter stabilire. Natus est S. Stephanus Cpoli anno 715, post ordinationem S. Germani patriarchæ (90), quæ contigit die XI Augusti ejusdem anni (91). Deductus est a parentibus, valde juvenis, ad Joannem anachoretam montis S. Auxentii, e regione Cpolis, ad sinum Nicomediæ siti, in quo cum diu vixisset, anno ætatis 42 (92), Christi proin 756 aut 757, ad ipsum cacumen montis in angustissimam cellulam se contulit. Interea Copronymus anno 754 (93) synodum iconoclasticam coegerat, cujus decreta ipse deinceps propugnavit, quamque a Constantino pseudopatriarcha, antequam eum morti traderet, anno 768 iterum approbari voluit (94). Hujus conciliabuli decreta anno 763 ad S. Auxentii montem idem imperator jussit deferri, ut a S. Stephano subscriberentur (95). Is vero, eum id facere renuisset, ad S. Auxentii cœmeterium arcte custoditus, die septimo, dum Bulgaris bellum inferre imperator debuit, liberatus est (96). Porro in Bulgaros profectus est Copronymus die XVII Junii, et die XXX ejusdem mensis, feria V, indictione I, eos prælio devicit (97); ex qua indictionis et feriæ indicatione certissimum est ea contigisse anno, quem supra dicebam, 763.

25. Dein a reditu imperatoris Cpolim, paucis eventibus interjectis, incenso S. Auxentii monasterio (98) S. Stephanus e tugurio suo usque ad mare pertractus est, ibique naviculæ impositus et Chrysopolim ad Philippici monasterium delatus (99), postquam dies XVII illic transegerat, ad insulam Proconnesum in exsilium missus est (100). Quoniam vero dicitur ibi, initio pæne exsilii sui, anno 49 ætatis domunculam in columnæ formam a se exstructam, ingressum esse (101), si meminerimus eum anno 715 post XI Augusti esse natum, constabit id accidisse anno 763 exeunte, aut currente 764. Ex quibus quæ num. 24 attulimus de anno 763 iterum confirmantur. Rursum traditur in ejus vita, secundo exsilii anno, id est 763 aut 766, matrem illius obiisse (102), denique nonnullis rebus interjectis, Cpolim eum revocatum fuisse. In qua civitate, diebus aliquot carcere Phialæ detentus (103), cum imperatorem publice arguisset, per undecim menses prætorio incarceratur (104) et demum anno ætatis 53, die XXVIII Novembris (105), anni proin 767, martyrii coronam accepit (106.) Cum enim anno 715 sit in lucem editus, patet eum dicto anno 767, annum ætatis 53 esse ingressum. Porro, si menses

A undecim carcere prætorii mansit, inde con eum sub finem anni 766 Cpolim revectum et consequenter tres fere annos vixisse exsu Proconneso. Quocirca, ubi de Petro de Blac egimus (supra num. 15), qui anno 761 pass merito diximus ejus martyrium S. Stephano tescere potuisse et ab eo, sex annis elapsis, i cere prætorii narrari; at non item martyrium dreæ in Crisi, quod XX Octobris anni 767 con tum enim jamdudum S. Stephanus in dicto c detinebatur, mox ipse ad eamdem palma piendam, inde exiturus. Rursum, ex iisdem deduximus, conficitur S. Stephanum ter pr prodiisse, et crudeliter fuisse ligatum ac p ctum, ultimis scilicet mensibus annorum 76 B et 767 (107). Atque exinde factum est, ut ton cephorus in Breviario (108), tum Theophanes anticipate et confuse omnia narraverint, nec est cum Pagio (110) in aliam causam inq Porro hæc Theophanis narratio Baronium a aliquando in errorem, de anno mortis S. St constituendo induxit.

26. Nunc autem quoniam inquisitio ista i storiam et chronologiam persecutionis iconoc secundæ, prolixior facta est, quam id primum stimabamus, utile duximus eam, juxta serie norum, hic compendio exhibere, additis nun Commentarii, ad quos de singulis actum est:

Anno 761, XVI Maii, passio S. Petri de Blac nis. Supra num. 17.

C Eodem anno, IV Junii, passio S. Joannis Hegumeni monasterii Monagriæ, num. 22.

Anno 763 ad finem vergente, S. Stephanus Junior ex tuguriolo montis Auxentii abstractus et mari Chrysopolim devectus, mox in Proconnesum exsul mittitur, num. 24 seq.

Anno 766, sub finem. S. Stephanus Junior Cpo im redux, carceri traditur, primum Phialæ aliq dies, deinde prætorii, num. 25.

Eodem anno Copronymus omnes subditos ju mentum præstare jubet, se imaginibus sacris ve rationem non exhibituros, num. 12.

Anno 767 Copronymus præfectos crudelissimos provincias mittit, num. 12.

Eodem anno, XVII Martii passio S. Pauli mona D in Creta, sub Theophane Lardotyro insulæ præf num. 12.

Eodem anno, XVI Aprilis, invaditur mona

(90) Analecta græca, p. 403 et 404.
(91) Pagius ad an. 714, n. 2 et ad an. 766, n. 2; Cfr Analecta Gr., p. 405 et 406.
(92) Analecta Gr., p. 423 et seq.
(93) Theoph. loc. cit., p. 659. Pagius ad ann. 754, n. 10.
(94) Theoph., p. 683.
(95) Analecta Gr., p. 457 et 477.
(96) Ibid., p. 460.
(97) Theoph. loc. cit., p. 667 et seq.
(98) Analecta Gr., p. 475.
(99) Ibid., p. 476.
(100) Ibid., p. 483.
(101) Ibid., p. 486.
(102) Ibid., p. 495.
(103) Ibid., p. 495.
(104) Ibid., p. 499 et 503.
(105) Ibid., p. 521.
(106) Cfr Pagius ad an. 766, n. 2.
(107) Analecta Gr., p. 475, 499 et 518.
(108) Edit. Bonn., p. 81.
(109) Loc. cit., 674 et 684.
(110) Pagius ad an. 765, num. 1.

etæ in Asia ad Hellespontum, a Michaele aconte Asiæ præfecto, num. 13.
inno. II Junii, passio 38 monachorum monasterii, a Lachanodraconte prope terræ mole obrutorum, num. 13.
anno XX Octobris, passio S. Andreæ in . 19.
71, VIII Julii, passio S. Pauli Novi,

iritur in vitam S. Andreæ. Actorum loca nonnulla illustrantur.

ndreas natus est in insula Creta, ut te- is Acta et synaxaria omnia, tum excusa, Assemanus asserit Menæa impressa, ia urbium Cretæ oriundum facere (111), isimus vir accurate verba Græca non : Γέννημα καὶ θρέμμα γέγονε τῆς ης τῶν πόλεων Κρήτης. Raderus noster, Menæorum synaxaria Latine interpre- et cujus opus ms., in Bibliotheca Bur- Bruxellensi asservatur (112) eumdem lo- re vertere maluit : Natus et educatus est morata civitate Cretæ. Sed dubium t Metaphrastes ex quo Menæorum Syna- t frequenter contingit, descriptum est : ιὴν γὰρ αὐτὸν ἡ εὐνομωτάτη ποτὲ τῶν ρήτη (infra num. 3). Ex quibus mani-, Metaphrasten de legibus, quas Minos nsibus tradidit, sermonem facere. Inso- em est πόλιν apud mediæ Græcitatis scri- n de urbe aliqua dici (113), sed de ci- legibus communibus reguntur ; verum raste, quem ex scriptis patet in antiquis n mediocriter versatum esse et allusio- ricas adamasse, id mirum videri non de- Hesiodum autem, Thucydidem, Isocra- totelem aliosque, πόλιν cives quoscunque ibus rectos designasse, extra controver- (114). Porro in Actis nostris prioribus, s natus dicitur in loco, qui Castrum di- nfra num. 6) : Ἐν τῷ ἐπιλεγομένῳ τῆς κστρῳ ; et ita verba illa accipienda esse, m videtur ex iis quæ in iisdem Actis) de loco Crisis leguntur : Ἐν τόπῳ νῳ Κρίσις ; hic enim de vocum signifi- ıo dubius hærebit. Quanquam autem op- uodcunque, præsertim si munitum sit, Gretsero nostro et Goaro in Codino Curo- lustrato (115), κάστρον dicitur, id certe de dici nequit, et quidem interpretationem li verba Græca aperte respuunt. Porro locus Cretæ non valde insignis fuerit, l geographos nusquam prodeat. Recentes quidem nonulli, ut Hoffmann, Balbi, etc., vicum Castel-priotisa commemorant, non procul a Candia situm, a rudi gente habitatum, at eumdem esse cum loco qui medio ævo Castrum dicebatur, nihil est omnino quod indicet, et hac de re vel conjecturam emittere ridiculum esset. Ex eo autem quod S. Andreas martyr in Creta natus feratur, Baronius et alii ante hunc, eum non immerito Cretensem vocarunt (116), nec ideo certe cum Pagio (117) dici potest, Baronium martyrem hunc ab Andrea episcopo, similiter Cretensi dicto, non distinxisse, nam in Notationibus ad Martyrogium, die XVII Octobris, aperte inter utrumque distinguit.

28. De Vita S. Andreæ in Creta acta, pauca admodum innotuerunt. Petrus de Blachernis, quem Theophanes ad annum Christi 767 (118), pro Andrea nostro posuit (vide supra num. 14), ab eodem Styla nuncupatur, quam appellationem ad S. Andream transferendam esse, conjicere quis posset ? De hac re adverto, stylitas etiam fors dici potuisse, qui in loco excelso cellam suam habebant, vel quorum cellula in columnæ formam exstructa fuerat ; nam id aliquando factum esse patet ex Actis S. Stephani Junioris, cujus exigua cella, quam ipse sibi in insula Proconneso ædificaverat, ab ejus biographo στυλοειδὴς vocatur : Στυλοειδὲς μικρὸν ἔγκλειστρον ἐν τῷ τόπῳ ἀνοικοδομήσας (119). Dein Petrum de Blachernis, a Theophane Stylitam dictum, idem S. Stephanus nuncupat : Τὸν ἐν Βλαχέρναις ἐγκεκλεισμένον, quod de veri nominis stylita dici non posset. Si igitur S. Petrus de Blachernis stylita fuit, accipiendum id est latiori sensu ; sed cum Theophanes hoc loco Petrum pro Andrea posuerit, nec addat eum in Blachernis vixisse (cfr. supra num, 14 seqq.), ad annum vero 761 vicissim Andream pro Petro scribat, addatque eum ad Blachernas habitasse et calybitam fuisse dictum (supra ibid.), mihi pene certum est, Petrum de Blachernis, ex appellatione qua S. Stephanus utitur, in Blachernis vere calybitam seu inclusum fuisse, non autem stylitam. Theophanes igitur sicut calybitæ nomen a Petro ad Andream transtulit, vicissim nomen stylitæ ab Andrea ad Petrum potuit transferre. Nemo enim S. Andream calybitam dixit, præter Theophanem et qui eum explicare solent, Zonaras, Cedrenus (120) et Paulus Diaconus in Miscella. Verum hæc est sola probatio quæ adduci queat, nisi forte ad Andræe vitam stylilicam alludat Josephus Hymnographus, in antiquissimo canone Menæorum, ode nempe tertia et septima, tropario I. Stylitarum vivendi rationem si quis noscere cupiat, plura de iis reperiet in Actis nostris, ad V Januarii, quando S. Si-

alendaria Ecclesiæ, t. V, p. 304.
ub n. 7883.
fr. Cangii Glossarium Græcum.
fr. Stephani Thesaur. Græc.
. 212, edit. Paris. Cfr. Cangium, loc. cit.

(116 Ad an. 762, n. 1.
(117) Ad an. 761, n. 2.
(118) Theophan., loc. cit., p. 683.
(119) Analecta Græca, p. 486.
(120) P. 11. édit. Bonn.

meon stylitarum antesignanus colitur (121), et aliis locis plurimis. Cl. B. Hase, vir Græcæ eruditionis maximæ, in notis ad Leonem Diaconum (122), observat stylitas usque ad sæculum XII in Oriente perdurasse, Papebrochius vero deprehendit eorumdem institutum apud Ruthenos viguisse ad sua usque tempora (123).

29. Porro, si styliticam vitam S. Andream amplexum esse minus evidens est, certe eum monachum vel anachoretam fuisse, nemo dubitabit. Permultis id testimoniis adstruere, facile, sed supervacaneum foret : nec aliud hic afferimus quam canonem jam laudatum, ante medium sæculum IX a S. Josepho conscriptum (124). Ibi igitur, ode prima, tropario tertio, Sanctum a juventute captum desiderio Christi, lætanter crucem suique abnegationem amplexum esse dicit ; ode vero nona, tropario secundo, eum monachorum, vel anachoretarum decus appellat : Μοναζόντων ἐγκαλλώπισμα. In quodam Menologio Moscho ms., cui, uti et tabulis figuratis de quibus num. 2, fidere semper non possumus, nuncupatur S. Andreas Hieromartyr, quod de martyribus presbyteris solum dici, in comperto est ; verum in omnibus aliis ut Hosiomartyr, id est, ut monachus et martyr, proponitur (125). In Sirmondi Synaxarista ms., quem Parisiis decessores nostri olim acceperunt, dicitur in Creta τὴν μονήρη βίον μετεσχόμενος, ex quibus aliisque similibus appellationibus, S. Andreas potius anachoreta vel solitarius, quam monachus seu cœnobita fuisse videtur. Hujusmodi autem anachoretas non rudes homines fuisse, sed plerumque doctrinam sacram satis bene edoctos, ex Actis S. Stephani Junioris, aliisque monumentis facile posset evinci.

30. Jam accedimus ad ea quæ S. Andreas Cpoli gessit. Acta priora, num. 6, dum ejus adventum Cpoli enarrant, eum dicunt Byzam appulisse, non Byzantium, aut Cpolim : Τὴν Βύζαν κατελάμβανε. Nomen istud nec inter urbis portus, in Cangii Cpoli Christiana reperimus, nec ab ullo scriptore de Cpoli dictum fuisse vidimus. Gyllius scribit de Barbysa fluvio prope Cpolim (126). Ortelius (127) de Bisa, bizya, Bizo Thraciæ et Mœsiæ urbibus, sed de his omnibus hic agi non potest. Ex his autem jam pronum est judicare hæc Acta priora Cpoli non fuisse scripta, quod iterum ex infra dicendis pene manifestum fiet. Porro cum S. Andreas Cpolim advenisset, illico ad palatium quod a S. Mamante nuncupatur, se contulit, quod ibi imperator degeret, et continua martyriorum spectacula in adjacente Hippodromio (128) ederentur. Palatium illud extra urbem, occidentem versus, in decima quarta regione

A situm fuisse, constat ex Gyllio et Cangio quos adduximus, et cum Cpolim ex portu advenien ultra urbem esset, ideo in Actis prioribus in sy rio Mediolanensi, quod § I excusum est, et i mondiano ms., palatium divi Mamantis πέραν dicitur, id est, ultra urbem. Idem palatium S Metaphrastæ qui Cpoli degebat, in Actis num. ultra, sed ante urbem dicitur ; demum Cang Chronico Pascali (129) πέραν vertit : versus fr siquidem ædes S. Mamantis de quo hoc loco freto Sycæno seu Ceratino proxima erat.

31. S. Andreas, cum Copronymo furore in imagines sacras earumque cultores brasset, varia perpessus, ut in Actis refertu mum in arctum fœdumque carcerem conjec

B Hunc non temere carcerem Phialæ seu fuisse dixeris, cujus frequens mentio in Stephani, quemque ex iisdem non procul dromio, martyriorum, in hac persecutione rio theatro, situm, ac valde tetricum fuisse ret (130). Metaphrastes hic insinuat S. plures dies in carcere transegisse et socios confirmasse ; cui Acta priora contradicere et manifeste contradicit synaxarium ex ctum, et num. 5 recitatum ; nam ibi die, coram Copronymo iterum apparuisse quod item synaxaristes Menæorum asserit ris omnibus ipsis Metaphrastæ verbis iisdem Menæis excusis, ad XXVIII Novembris ubi de S. Stephano dicitur eum in carcere fuisse detentum, additur eum ibi Petrum reperisse, verum illud evidenter

C ex male intellecto Menologio Basilii junioris hujus synaxario, ad eumdem diem, titulum habet : Certamen S. Stephani Junioris monachi et martyris, et qui cum eo passi sunt, Petri et Andreæ Dein S. Andreas quidem dicitur monachus fuisse ὁ ὅσιος, sed S. Petrus vocatur simpliciter et enarratis breviter amborum martyriis, sicut supra et in Actis describuntur, de S. Petro aliis, eum prius carcere detentum fuisse (cfr. num. 6 circa finem).

32. Quibus non accurate discussis aut Acta authentica emendatis, synaxaristes Menæorum discernit a monachis S. Petrum et S. Andream quamvis aperte non dicat eos monachos non fuisse

D et itidem trecentos et quadraginta duces cum quibus S. Stephanus in prætorio adjunctos monachos et alios distinguere videtur. Verum tam distinctio ista, quam præsentia S. Andreæ carcere prætorii cum S. Stephano, ex scriptore ligentissimo et coævo Stephano Diacono, qui

(121) T. I Januar., p. 262 ; cfr t. II Febr., p. 91, n. 36.
(122) Edit. Paris, p. 263 ; cfr t. II Feb., loc. cit., not. *i*.
(123) T. I Maii, p. XXVIII.
(124) T. I April., p. 269, r. 13.
(125) Cfr t. I Maii, p. VII : et supra, § I, passim.
(126) De Bosporo Thracio, apud Gronovii Antiqq. Græc., t. VII, col. 3128.
(127) Ortelii Thesaurus geographicus. Antw. 1596.
(128) Theophan. loc. cit., p. 667, 673, 682, etc., et in Actis infra.
(129) Edit. Bonn., p. 598.
(130) Anal. græc., p. 466, 467 et seqq. et 468.
(131) Venetiis 1843, p. 210.

ptivos omnes monachos fuisse diserte asse-
: ullum Petrum aut Andream tum carcere
ım, vel socium quemvis cum S. Stephano
ıio traditum commemorat, corrigi debent (132).
um apparet ex canone S. Stephani, in Me-
.d XXVIII Novembris, qui canon scriptorem
t eumdem S. Josephum, qui Andreæ ca-
concinnavit ac nomen in ulimæ odæ acro-
e signare consuevit, quemque nosse poterit
ex Actis a Papebrochio editis ad diem ter-
prilis (133). In hoc canone, ode 6, etiam ce-
ur S. Paulus quem Gretensem diximus,
.rtyres Ephesini 38 (cfr. supra num. 13),
rus de Blachernis, eodem ordine omnino,
illis martyrii genere tributo, quo apud Ste-
n Diaconum insigniuntur. Hymnographus
S. Stephani Acta genuina perlustraverit, sed
em synaxaristes Menæorum ; idque vel eo
re possemus, quod ejus corpus in mare pro-
fuisse referat, ἐν τῷ πελάγει, cum in Pe-
icendum fuisset. Atque hic etiam advertimus,
udum jam Papebrochius monuit (134), Officia
ınes Menæorum plerumque synaxariis esse
antiquiora et probatiora. Porro prodit qui-
n eodem Josephi canone de S. Stephano,
Andreas martyr, sed extra seriem illam
ex S. Stephani Actis excerptam diximus,
ımpe octava, tropario tertio ; neque additur
um S. Stephano in carcere prætorii versatum
ed paucis verbis, unico Tropario isto, marty-
n hunc modum exponitur : Fortiter persecu-
sistens, divina sapientia præditus Andreas,
is percutitur, et immanem mortem justus pa-
am accinens Domino Christo in sæcula. Non
itaque Josephus Hymnographus, qui Cpoli
.t, patriarchæ Ignatii Sceuophylax, ubi de S.
ıno, primario totius persecutionis Coprony-
martyre agebat, etiam S. Andreæ in Crisi
neminisse, licet in Actis S. Stephani quæ in
ɔ suo secutus videtur, de eo mentio non fiat.
um patebit ex laudibus quibus S. Andream
at in canone quem de ipso concinnavit, et ex
ferius plurima proferimus.

Eductus est S. Andreas e carcere suo,
Phialæ fuisse verosimilius diximus, ad impe-
m, et coram eo imaginum venerationem ite-
udacter tuitus, a palatio S. Mamantis in ur-
pertrahi jubetur (in Actis, num. 14 et 15),
ne ad forum Bovis pervenisset, terram ubique
ns cruore, ibi a piscatore quodam pede dextero
ıso, animam Deo tradidit. Quod cum vidis-
qui eum trahebant, in locum fœdissimum
ne corpus projecere. Hæc ex sequentibus

A illustrantur. Bos scilicet seu forum Bovis, nomen mutuabatur a camino æneo in formam bovis conflato, in quo ustus fertur S. Antipas martyr, antequam Pergamo Cpolim a Theodosio magno esset advectus, quique in hoc foro eminebat. De hoc martyrii instrumento egregie disputat Morcellus noster in doctissimis Commentariis quibus Kalendarium suum Cpolitanum exornavit (135). Capiebat autem forum Bovis undecima regio, non procul a freto Ceratino dissita, nec a porta Blachernarum, ubi multi habitabant piscatores (136). De Bove plura etiam congessit olim Papebrochius (137). Ex eo autem quod ibi forum fuisse dicatur, facile intelligitur quod in Actis nostris scriptum est num. 15, truculentum illum piscatorem hastam, ex macello
B quodam ibi arreptam, adhibuisse. Conferendus etiam Anonymus Combefisianus (138), qui ex Bove æneo nummos cusos ab Heraclio refert, ut ita ad Copronymi usque tempora Bos non permansisse videatur, sed solum nomen foro inditum. Locus ille fœdissimus, in quem S. Andreas projectus fuit, Pelagii sepulcretum est, quod etiam S. Stephanum Juniorem excepisse testatur Nicephorus in Breviario, et ex ejus Actis ad diem XXVIII Novemb. pluribus declarabitur. En Nicephori verba Petavio interprete : A palatio ad Bovis usque forum attractum, miserrime discerpserunt. Cujus corpus in eum locum quem Pelagii sepulcra nominant, tanquam malefici cujusdam abjiciunt : illuc enim et profanorum gentilium et eorum qui capitali supplicio damnati essent, cadavera deportabantur (139).
C Metaphrastes num. 15, et synaxaristes Menæorum S. Andream in locum maleficorum projectum dicunt, et inter corporum congeriem repertum ; verum Theophanes aperte Pelagia indicat (supra num. 14). Cur autem eadem sepulcra non Pelagii, sed Pelagiæ, τῆς ἁγίας Πελαγίας, ab aliquibus dicta sint, diligenter inquirit Janningus in Actis S. Pelagiæ Antiochenæ (140), nec explicationem Cangii, ad calcem Annalium Zonaræ traditam, admitti posse, recte ibidem evicisse videtur.

§ IV. *S. Andreæ reliquiæ, miracula, locus sepulturæ.*

34. Corpus S. Andreæ in Pelagiis per miraculum repertum ac a cæteris discretum, a piis viris in loco sancto Crisis depositum est ; atque hoc quidem ex
D Actis, ut aiunt, anepigraphis num. 16, insequenti nocte factum esse videtur. Miraculum tamen præcitatum, quod Metaphrastes et Menæa excusa referunt, in iisdem Actis non comparet, sed omittunt tantum, ac nihil dissonum addunt quod cum Metaphraste componi non possit. Et hæc est altera ratio cur Acta illa Cpoli scripta non fuisse videantur.

:) Anal. Græc., p. 500 et 517.
:) T. April., p. 268.
ı) T. III Mart., p. 165 et t. I Junii, p. 17,
ı) T. II, p. 85.
ı) Gyllius Topogr. Cpol., lib. II, cap. II.

(137) T. VII Maji, p. 68, n. 12 et t. II April., p. 4, n. 3.
(138) Manipul. Cpolit., p. 20.
(139) P. 46 d. edit. Paris ; cfr Analecta Græca, p. 519 et 520.
(140) T. II Junii, p. 159, n. 25 et seqq.

quod scilicet ex tot miraculis, quæ S. Josephus Hymnographus anno 814 jam Cpoli sacerdotio fungens (141), ac sæculo sequenti Metaphrastes magnifice extollunt, nullum ea commemorent, aut de illis ne verbum quidem proferant. Si enim Cpoli scriptor Actorum degisset, non eo modo patrocinium S. Andreæ sibi apprecatus foret, tale illud rogans scilicet, quale id experiuntur qui colunt tuam sacram memoriam et loculum reliquiarum tuarum venerantur. Nunc ex Canone S. Josephi ea exhibemus quæ S. Andreæ miracula commendant; sed ultimam Odam cui hymnographus, in perpetuam venerationis suæ memoriam, nomen per acrostichidem intexere suevit, integram vertimus, eadem acrostichide servata. Advertisse etiam juverit, uti postremæ huic Odæ, ita cæteris omnibus annexum esse Theotocium seu versiculum in honorem Deiparæ, quod jam ante Josephum factitabat Theophanes, aliique hymnographi Græci; ut ita planum fiat quanta Græci, a Romana sede necdum divulsi, quanta, inquam, in B. Virginem devotione polluerint. Ex his Canticis excerptum est opusculum Wangnereckii nostri cui titulus : Pietas Mariana Græcorum, et Maraccius suum Mariale ex unius fere S. Josephi hymnis, etsi permulti adhuc in bibliothecis manuscripti delitescunt, concinnare potuit.

35. Sanitas ex te sive vivo adhuc, sive jam mortuo, tanquam ex fonte in ægrotos defluit, verbo divino potens, sancte Andrea, qui spiritus impuros depellis, et Creatori tuo inclamas : Tu solus sanctus, Domine. *Ode* 3, *tropario* 2.

Suave spirans, odore virtutum, ubi nunc jaces in sepulcro. Pater sancte, vultum lætificas eorum qui confidenti corde Te adeunt. *Ode* 4 *trop.* 2.

Peccati tenebras abhorruisti, Pater, et libidinis expers ut lucerna splenduisti, qui ad sanctum tumulum tuum accedentes splendore curationum, Deo dante, illuminas. *Ode.* 5, *tr.* 1.

Dei habitaculum factus es, Pater, qui sancte vixisti et pugnasti fortiter ; nunc vero in monumento jaces, salvus et indissolubilis, cunctorum solvens morbos fidelium. *Ode* 5, *tr.* 2.

Ut magni pretii thesaurus absconditus, oculis fidelium, Pater, manifestus factus es, et miraculis ditas omnes qui colunt te. *Ode* 6, *tr.* 3.

Spiritus tuus divina communicatione præfulgidus, mirabilis Andrea, stellam lucidam cunctis te exhibuit, et ubique miraculis illustras fideles collaudantes te. *Ode* 7, *tr.* 3.

Contra Christum in rabiem abrepti, ut feræ bestiæ te trucidari jusserunt : quare raptantes et cædentes te in barathrum projecerunt, qui ita veritatis manifestus martyr factus es. *Ode* 8, *tr.* 2.

Prodigiis fideles, tanquam fluento, irrigas, et fugas, vir beate, nequitiæ spiritus, et languores tollis, qui a Christo Deo nostro curationum gratiam cœlitus accepisti. *Ode* 8, *tr.* 3.

Ode 9.

Ideo, Pater sancte, cursu tuo consummato, orthodoxa fide intemerate servata, quia certa legitime, coronam duplicem desuper accepisti, ut martyr invictus, ut asceta egregius.

Odoriferum ut lilium, ut rosa, Pater, in [illegible] divinæ asceseos floruisti, ut cedrus suave [illegible] les, martyrum splendorem adeptus, beate [illegible] drea, monachorum decus.

Signis et portentis merito celebris, omnium [illegible] oculis indissolubilis manes, beate Andrea, [illegible] mentem illuminas fide ardenti adeuntium [illegible] gratulantium tibi.

Ecce diem festivum et sanctam suavissimam memoriam tuam celebrantes hodie, tibi, [illegible] cum fiducia clamamus : Sacris ad Deum [illegible] tionibus tuis, ab omni vicissitudine vitæ [illegible] nos digneris.

Theotocium.

Phosphori veri, qui lumen tulit in [illegible] splendore Deitatis, et ignorantiæ tenebras [illegible] vit in ævum, viscera tua, castissima Virgo, [illegible] bitaculum facta sunt ; ideo glorificamus [illegible]

36. Hic exscribenda forent Metaphrastæ [illegible] ba, quibus testatur, suo etiam tempore [illegible] nem morbo aut malo qualicunque corripi, [illegible] Sancti tumulum adiisse quin remedium [illegible] lerit ; qui Cpoli degens ita fidentes [illegible] concives allocutus, nisi frequentes [illegible] S. Andreas fidelium pietatem [illegible] rum, his missis, cum in Actis [illegible] sint de Crisis loco cui sacrum [illegible] est, quædam proferenda sunt. In Actis [illegible] sed in Metaphrastæis disertius, locus [illegible] dicitur. Fuit ibi scilicet monasterium, [illegible] circiter 1281, ex Possini nostri calculo [illegible] Raulena Protovestiarissa peramplam et [illegible] artificii ædem adjecit. Alibi vero Pachymeris [illegible] ejusdem Possini interpretatione, ita fere loquitur: abdidit se Gregorius patriarcha in monasterium Aristinæ dictum, contiguum monasterio S. Andreæ in Crisi, viciniam in talis delectu loci [illegible] Protovestiarissæ Raulænæ in eo S. Andreæ [illegible] sterio degentis a qua benigne fovebatur [illegible] Num igitur ob viciniam utriusvis istorum [illegible] steriorum Crisis locus sanctus, jam inde ab [illegible] culo dicta sit, definiri non potest ; nos [illegible] pellationis causam non deteximus. Porro [illegible] priore Pachymeris allegato loco discimus, [illegible] nam, feminam multis tertii decimi sæculi [illegible] ribus celebratam, S. Andreæ magnificum [illegible] suscitasse ; cui Maximus Planudes monachus, [illegible] tum temporis vivebat (144) et ex biographis [illegible]

(141) T. I April., p. 269, n. 13.
(142) Pachymer, t. II, p. 53 d. et 606.
(143) Loc. cit. p. 89 e.
(144) Pachym., l. c. p. 166 e.

facile cuipiam poterit, inscriptionem du- destinavit. Hanc utramque Cangius, cum ·isset Raulænam ex Francis stirpem de- ı (145), in supplemento Cpolis Christianæ, onaræ Annalibus subjecit, edendam curavit. ıs hic recudendas esse non duximus, cum tim in extollendo Raulænæ genere Planu- ne totus sit : de quo etiam monuisse ju- ı disticha quædam non rite intelligantur, cerrimum Græci schismatis propugnatorem

Quid de venerandis S. Andreæ reliquiis ›olis direptionem a Turcis factum sit, igno- ; fortasse earum aliqua pars etiamnum Cpoli ıretur, nam secus non integra aut absque ɜntario fors prodiissent quæ in Græco Officio sente S. Andreæ corpore toties repetuntur. . enim, uti ea excusa habemus, Cpolitanæ æ officia potissimum referunt, et patroci- patriarcha Cpolitano, sæculo XVI, primum nandata fuere (146). Obvius est aliquis S. An- Cretensis in Descriptione montis Atho, anno ı Valachia edita et a Montfauconio ad calcem

A Palæogrophiæ Græcæ reproducta ; scimus quidem Acta et Vitam S. Andreæ episcopi Cretensis minus nota fuisse, et martyrem nostrum tam in fastis quam in Actis, sæpissime Cretensem dici, sed hæc dubium non solvunt. En autem locum ex dicta Descriptione : Ibidem in monasterio Batopedii erat olim caput S. Andreæ Cretensis : sed Patres a multis jam annis ipsum quasi cimelium pretiosum obtulerunt piissimo et magno totius Russiæ imperatori. In monasterio Iberorum ejusdem montis Atho reliquiæ cernebantur S. Stephani Junioris (147), quem eodem tempore passum diximus, et Menæorum synaxarium Cpoli requiescere asseverat. Nunc Acta duplicia damus, quorum priora interpretati sumus, sed monemus ea prolixe et in formam encomii scripta esse. Quam emendate utraque proferant antiqui codices, ex quibus exscripta sunt, lectio ipsa patefaciet ; vix B ulli iotacismi obvii sunt, sphalmata autem amanuensium paucissima, eaque ipsa postmodum alia manu in margine correcta sunt, aut hic, pro Actis Metaphrastæis scilicet, ex quatuor codicum collatione emendantur. Videsis plura de utrisque supra n. 8 et 9.

) In notis ad Alexiad., p. 239.
) T. I Aug., p. 229.

(147) Palæogr. Gr., p. 464 et 474.

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΣΙΟΜΑΡΤΥΡΟΣ

ΝΔΡΕΟΥ ΤΟΥ ΕΝ ΤΩ ΚΡΙΣΕΙ.

—

MARTYRIUM

S. MONACHI ET MARTYRIS

ANDREÆ IN CRISI.

›d. Coisl. CXLV, fol. 121 verso Bibliothecæ regiæ Parisinæ cum collatione aliorum quinque integro- ı codicum. A. — Cod. Coisl. CXL. B. — Cod. Reg. 1484. C. — Cod. 1495. D. — Cod. Reg. 1503. A. - Cod. Reg. 1503. F. — Cod. Reg. 1543.)

unicum. S. Andreæ pia in Creta vita ; venit Constantinopolim ad impugnandum Constantinum ronymum, et immania tormenta passus, exspirat. Sepulcrum miraculis claret. In Crisi depo- r.

Πολλὴ κατὰ τῶν τοῦ Χριστοῦ μαρτύρων τοῦ C .ου ἡ κακουργία, καὶ μάλιστα ὅταν ἀπταίστως αἰ ἀκλινῶς ὁδεύουσαν τὴν εὐσέβειαν· πολλὴ ικίλη καὶ μεγάλης δεομένη ψυχῆς, καὶ ἀσφα- ῇ πρὸς Χριστὸ[1] ἀγάπῃ καθωπλισμένης,

I. Est magna diaboli malitia adversus Christi martyres, et maxime quando eos videt pietatem constanter ingredi, et citra ullam offensionem : et cum sit etiam varia, magno contra illam opus est animo, et recte armato in Christum ch-

[1] ὸς Θιὸν F.

ut non ab eo opprimatur, neque in exsecrandas illius manus incidat, qui hostibus quibuslibet insultat impudentius ; et partim quidem per se, partim autem per eos, qui ipsi adhærent, multifariam, multisque modis Christi servos afficit injuria, Nam alios quidem deturbat per præcipitia, alios autem objicit ferarum dentibus : aliis accendit fornacem, aliis aperit barathrum : his machinatur rotam, illis acuit gladium : et aliis alias plagas parat, et mortes.

II. Sed nihilominus fuit irrisus, cum martyres hæc omnia parva duxissent, et alia magis nova tormenta requirerent, ut per hæc ostenderent magnum, quod in Christum habebant, desiderium. Nam etsi multos ex Christi servis de medio sustulit inimicus, et ipsorum superavit naturam : at non etiam institutum, ac voluntatem, et mentem, quæ vincit omnia. Et ideo magis fuit superatus, et demisit supercilium, quod et carne, et natura humana laborante, esset illorum animus inviotus et immutabilis. His, quæ dicuntur, ferunt testimonium generosi et beati martyris Andreæ certamina. Is enim cum talia, et his multo graviora sustinuisset, non solum communem omnium inimicum abunde superavit : sed iis etiam, qui ipsum consecuti sunt, maximum fuit argumentum, ut essent bono animo. Cujus non solum sunt insignia admiranda certamina, sed sunt etiam ejus recte facta imitanda : nec solum esse oportet auditores eorum, quæ de ipso dicuntur, sed etiam ejus virtutis imitatores.

III. Ipsum quidem tulit, quæ omnium optimis regebatur legibus, Creta. Itaque autem ab ineunte ætate patriam imitatus pietatem, beatos quoque in ipsa ostendit labores. Non enim laudavit gloriam, non divitias est admiratus, non amavit delicias, non mollem et remissam vitam est consectatus sed duram, rigidam et asperam, et quæ per omnia erat parata adire certamina. Cum ergo esset ardentissime virtutis amore captus, et mansisset liber a voluptate, præclara erexit tropæa adversus inimicos, qui mente percipiuntur, et fuit omnibus optima via salutis : et multis persuasit, ut vitam præsentem despicerent, et in cœlum currerent : quo in loco ab iis, qui sapiunt, dicitur et creditur esse nostra conversatio. Atque illius quidem vita erat hujusmodi : dogmata autem apostolica et patria accurate tenebat. Quinetiam universus orbis terræ tunc pura et sincera fruebatur religione, neque quidquam inimici zizaniorum tunc in eo nascebatur. Cum autem jam longo tempore malignus hæc videret florere, et pura tranquillitate impleri ecclesiam, perinde atque magna affectus esset injuria, nequaquam sustinuit : sed ut per dolum piam invaderet religionem, ma-

A ὥστε μὴ πλεονεκτηθῆναι ὑπ' αὐτοῦ, μηδὲ ταῖς χερσὶν ἐκείνου ταῖς μιαραῖς ἐμπεσεῖν, πολεμίων ἁπάντων ἀναιδέστερον ἐπιπηδῶντος· καὶ τὰ μὲν δι' ἑαυτοῦ· τὰ δὲ, καὶ διὰ τῶν προσκειμένων αὐτῷ πολυτρόπως τοῖς Χριστοῦ δούλοις ἐπηρεάζοντος· τοὺς μὲν γὰρ κατὰ κρημνῶν ὦσε· τοὺς δὲ ὀδοῦσι θηρῶν περιέβαλε· κάμινον ἀνῆψεν ἑτέροις· ἄλλοις βάραθρον ἤνοιξε· τούτοις τροχὸν ἐτεχνάσατο· ξίφος ἐκείνοις ὑπέθηξε· καὶ ἄλλοις ἄλλας πληγὰς ἡτοίμασε καὶ θανάτους.

B'. Ἀλλὰ διὰ πάντων [2] κατεγελάσθη· μικρὰ τῶν μαρτύρων πάντα ταῦτα λογισαμένων, καὶ ἄλλας καινοτέρας βασάνους ἐπιζητούντων· ὥστε τὸν πολὺν ὃν εἶχον πρὸς Χριστὸν πόθον δι' αὐτῶν ἐπιδείξασθαι. Εἰ γὰρ καὶ πολλοὺς τῶν τοῦ Χριστοῦ δούλων ὁ ἐχθρὸς ἀνεῖλε, καὶ φύσεως ἐκράτησε τῆς αὐτῶν, ἀλλ' οὐχὶ [3] προαιρέσεως καὶ γνώμης τῆς πάντα νικώσης· καὶ διὰ τοῦτο μᾶλλον ἥττηται, καὶ τὴν ὀφρὺν καταβέβληται· ὅτι καὶ σαρκὸς καὶ φύσεως τῆς ἀνθρωπίνης καμνούσης, ὁ νοῦς ἐκείνων ἄτρεπτος ἦν καὶ ἀήττητος. Μαρτυρεῖ τοῖς λεγομένοις, καὶ τοῦ γενναίου καὶ μακαρίου μάρτυρος Ἀνδρέου παλαίσματα· οὗτος γὰρ, τοιαῦτα καὶ πολλῷ βαρύτερα τούτων καθυποστὰς, οὐ μόνον τοῦ κοινοῦ πάντων ἐχθροῦ μετὰ πολλῆς ἐκράτησε τῆς περιουσίας, ἀλλὰ καὶ μεγίστη τοῖς μετ' αὐτὸν ἀθληταῖς πρὸς τὸ θαρρεῖν ὑπόθεσις γέγονεν· ὃν οὐ τῶν ὑπερφυῶν παλαισμάτων θαυμάζειν χρὴ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν κατορθωμάτων εἰς ζῆλον ἔρχεσθαι· οὐδ' ἀκροατὰς τῶν περὶ αὐτοῦ λόγων, ἀλλὰ καὶ μιμητὰς τῆς ἀρετῆς γίνεσθαι.

Γ'. Ἤνεγκε μὲν γὰρ αὐτὸν ἡ εὐνομωτάτη [4] ποτὲ [5] τῶν πόλεων Κρήτη· ὁ δὲ, τὴν πατρικὴν ἐκ παίδων ζηλώσας εὐσέβειαν, ἐν αὐτῇ καὶ τοὺς μακαρίους ἐπεδείξατο πόνους· οὐ γὰρ δόξαν ἐθαύμασεν· οὐ πλοῦτον ἐθαύμασεν· οὐ τὸν ὄγκον καὶ ἀνειμένον [6] ἐζήλωσε βίον, ἀλλὰ [7] τὸν σκληρόν τε καὶ εὔτονον [8] καὶ τραχὺν, καὶ διὰ παντὸς ἐναγώνιον. Ἀρετῆς τοίνυν οὕτω θερμότατα ἐρασθεὶς, καὶ δούλης [9] ἡδονῆς ἐλεύθερος μείνας. λαμπρῶν κατὰ τῶν νοουμένων ἐχθρῶν ἀπέλαυσε τῶν τροπαίων· καὶ πάσης ὁδὸς ἄριστη τῆς σωτηρίας ἐγένετο· πολλοὺς τε ὑπεριδεῖν ἔπεισε τῆς παρούσης ζωῆς, καὶ πρὸς οὐρανὸν τρέχειν [10]· ἔνθα καὶ τὸ πολίτευμα ἡμῶν παρὰ τῶν εὖ φρονούντων [11] καὶ λέγεται καὶ πιστεύεται. Ὁ μὲν οὖν οὕτως εἶχε βίον [12] καὶ δογμάτων ἀποστολικῶν καὶ πατρικῶν ἀκριβῶς εἶχετο. Καὶ ἡ σύμπασα δὲ οἰκουμένη καθαρὰς [13] καὶ αὐτὴ τῆς εὐσεβείας ἐτρύφα· καὶ οὐδὲν ὅλως τῶν τοῦ Χριστοῦ [14] ζιζανίων [15] ἐν αὐτῇ παρεφύετο. Χρόνον δὲ ἐξ συχνὸν ὁ πονηρὸς [16] ἀνθοῦντα ταῦτα ὁρῶν, καὶ καθαρᾶς γαλήνης τὴν ἐκκλησίαν ἐμπιπλαμένην [17] ὥσπερ αὐτὸς τὰ μεγάλα ἠδικημένος, οὐδαμῶς ἤνεγκεν, ἀλλὰ πάνυ δολίως ἐπιθέσθαι τῇ εὐσεβείᾳ σπου-

[2] ταῦτα πάντα R. B. D. E. F. [3] καὶ B. C. E. F. [4] εὐνομωτάτη D. F. [5] ποτὲ deest F. [6] prius erat ἀνειμένων D. [7] καὶ D. [8] ἔντονον F. [9] δοῦλος E. [10] ἀνατρέχειν F. [11] τῶν εὐφρονούντων D. [12] βίου B. C. D. E. [13] καθαρὰ D. [14] ἐχθροῦ pro Χριστοῦ D. E. F. [15] ζιζανίοό B. C. D. E. F. [16] ὁ πονηρὸς desunt in F. [17] οἰκουμένην B.

ο. Εἰδὼς γὰρ ὅτι χαλεπὸν αὐτῷ καὶ δυσ- A gnum studium adhibuit. Nam cum videret esse
;τον πεῖσαι Χριστιανοὺς ἀρνηθῆναι [18] τὴν longe difficillimum persuadere Christianis, ut nega-
ῦ Χριστοῦ σάρκωσιν, πολλοῖς ἤδη χρόνοις rent divinam Christi carnis susceptionem, quæ jam
εἶσαν [19] αὐτοῖς· καὶ ὅ φησιν ὁ θεῖος Δαβὶδ longo tempore apud eos erat firma ac stabilis, et,
αν μὲν τὰ κλήματα [20] ἕως θάλασσης, καὶ ut dicit divinus David, extenderat quidem suos pal-
ταμῶν τὰς παραφυάδας· ὅρη δὲ τῇ σκιᾷ mites usque ad mare, et usque ad flumina propa-
υσαν, καὶ ταῖς ἀναδενδράσι τὰς τοῦ Θεοῦ gines : umbra autem sua tegebat montes, et arbustis
· τοῦτο ἐκεῖνος εἰδὼς, ἅτε σῦς ἐκ δρυμοῦ suis cedros Dei : tanquam ferus aper e silva, eam
ιὸς ἄγριος, λυμήνασθαι ταύτην ἐπιχειρεῖ, alio modo conatur perdere, qui propemodum ferebat
ἕτερον, μικροῦ πρὸς τὴν ὁμοίαν φέροντα ad idem damnum : et per negationem venerandum
καὶ διὰ τῆς ἀρνήσεως τῶν σεπτῶν εἰκόνων, imaginum molitur inducere negationem carnis sus-
μηχανᾶται καὶ τῆς οἰκονομίας· εἴγε δεῖ [21] ceptæ œconomiæ. Siquidem quæ sunt imaginis,
εἰκόνος ἐπὶ τὸ πρωτότυπον [22] διαβαί- scimus transire ad exemplar primarium.

ιὶ τὸν τότε ἄρχειν λαχόντα δεινῶς ὑποδὺς, IV. Itaque sensim eum subiens, cui obtigerat im-
ιτῖνόν φημι τὸν πονηρὸν καὶ δυσώνυμον, B perium, improbum, inquam, et infaustum Constan-
εναντίας τῷ ὁμωνύμῳ καὶ πρώτῳ φυτευτῇ tinum, in religionem secus affectum, quam Con-
εβείας περὶ ταύτην διατεθέντα, πείθει μὴ stantinus ille qui fuit ejusdem nominis, et primus
εἶναι Χριστιανοὺς καὶ αὐτὸν οἴεσθαι· καὶ plantator pietatis, ei persuadet, nefas esse Christia-
ὑπὸ χεῖρα νομοθετεῖν, τὰς ἱερὰς ὄντως εἰ- nis, et iis, qui sunt sub ejus imperio, vere sacras
μᾷν. Ἑλληνικῆς τοῦτο θρησκείας καὶ νομί- honorare imagines. Quod quidem ille fieri prohi-
ζεῖναι καὶ ὀνομάζοντας, κακῶς ἐκεῖνος εἰδὼς, buit, existimando et dicendo hoc gentilis esse su-
ιν ἐπισφαλῶς τε καὶ ἀνοήτως. Καὶ τοῦτο perstitionis, male profecto intelligens, et periculose
ὸ τῶν παλαιῶν λέγεται, μιγνύων τὰ ἄμικτα. admodum et insipienter (id, quod dicitur a veteri-
ν γὰρ τὸ πρωτότυπον ἀσεβὲς, τούτων καὶ ὁ bus) miscens ea, quæ misceri non possunt. Nam
οῖς εὐσεβεῖν βουλομένοις ἐπίσης βέβηλος· ὧν quorum primum quidem exemplar est impium, eo-
ίνο προσκυνητὸν καὶ σεβάσμιον, τούτων ἄρα rum quoque figura est æque profana iis, qui volunt
ἰκὼν ἀκολούθως τιμῆς πάσης [25] ἠξιωμένη. esse pii. Quorum autem illud est adorandum et ve-
nerandum, eorum quoque imago consequenter digna
est omni honore.

ὑτω τοίνυν αὐτὸς ὑπὸ τοῦ πονηροῦ πνεύμα- V. Sic ergo ipse doctus a maligno spiritu, jussit
ιαχθεὶς διὰ πάσης χωρεῖν ἐκέλευε τῆς ὑπ' οὐ- C per omnem terram, quæ est sub cœlo procedere,
ιαὶ εἰς ἔσχατα γῆς τὸ ἔκφυλον τοῦτο νομο- et ad extremos fines transire alienum hoc edictum,
διαβαίνειν, πᾶν εἶδος κολάσεως κατὰ παντὸς omne genus supplicii omni generi et ætati aspere
καὶ ἡλικίας πᾶσῃ ἀποτόμως διαπειλῶν, minitans, si quis suo decreto non pareret, prom-
ις μὴ τῷ καλῷ [27] δόγματι πειθόμενος [28] ᾖ, ptoque et alacri animo illud non exciperet : imo
λα προθύμως [29] ἐκεῖνο ὑποδεχόμενος, ἀλλὰ si divinam aliquam figuram vel verbotenus vide-
ίων τινὰ χαρακτῆρων καὶ μέχρι λόγου ψιλοῦ retur honorare. Graviter vero et immaniter pu-
φαίνοιτο· βαρεῖς γὰρ καὶ ἄτοποι κολασταὶ, niunt, et nullam dant veniam ii, quibus obtigit
δεμίαν συγγνώμην ἔχοντες οἱ τὸ ἄργειν λα- imperium, quando iis, quæ ab ipsis sunt consti-
ὅταν τοῖς παρ' αὐτῶν διατεταγμένοις ἀπει- tuta, non obedientem aliquem acceperint, cum
τινα λάβωσι, καὶ μάλιστα τοῦ κελεύσματος præsertim videatur jussus pertinere ad multorum
λλῶν ωφέλειαν εἶναι δοκοῦντος· ὀργίζονται utilitatem. Irascuntur autem, non id curantes
ὸ τοῦ κοινῇ λυσιτελοῦντος αὐτοὶ φροντίζον- quod publice conducit, sed suam explentes arro-
λ' ἰδίαν ἐκδικοῦντες ἀλαζονείαν· Διὰ ταύτας gantiam. Propter has ergo asperas et sævas minas,
ὰς ἀποτόμους καὶ χαλεπὰς ἀπειλὰς, ἐρή- licebat tunc videre civitates effectas in solitudini-
ν τότε τὰς πόλεις ὁρᾷν· πόλεις δὲ, τὰς D bus : esse autem plane desertas civitates propter
ς, τῷ πλήθει τῶν εἰς [31] αὐτὰς φοιτώντων γι- multitudinem eorum, qui ad eas veniebant solitu-
ς. Ἐστενοχωροῦντο εἱρκταί· ἐπληροῦντο τὰ dines. Nimis arctæ reddebantur custodiæ : reple-
ήρια, οὐ λῃστῶν οὔ μοι [32], οὐ λωποδυτῶν [33], bantur carceres, non latronibus, proh dolor, non
καὶ κακουργῶν· ἀλλὰ θεωφίλων ἀνδρῶν καὶ expilatoribus, aut aliis ejusmodi maleficis homini-
ένων τὸν Κύριον· ὧν αἱ πάννυχοι στάσεις, bus : sed viris piis ac religiosis, et Dominum

ήσασθαι B. [19] ἐμπεδωθεῖσαν C. D. E. F. [20] κλίματα B. E. [21] δὴ B. C. D. E. — δεῖ om. οἴδαμεν B. C. D. E. εἴγε — πρωτότυπον οἴδαμεν hæc in margine manu recentiori F. [22] διαβαί- dem manu F. [24] τοῖς B. C. D. F. [25] ἁπάσης F. [26] εἴ τις C. [27] τῷ καινῷ δόγματι D. τῷ x correctione ; prius erat τῷ καλῷ C. [28] πειθόμενος, ᾖ καὶ D. [29] προθύμως ἀποδεχ ἐκεῖνο C. [30] τιμῶν B. C. D. φαίνοιτο θανατοῦσθαι C. E. F. [31] ὡς B. C. D. E. F.). E. [33] τινῶν F.

timentibus, quorum erant pernoctes stationes, et qui sunt ex Deo sudores, et nocturnæ lacrymæ : et quos Hierusalem vocabat libera civitas, honorifice apud eam diversaturos.

VI. Cum ergo tam magnum et tam grave bellum esset excitatum, et multi statim tempori cessissent, serviliterque et illiberaliter omnino loquerentur, beatus hic Andreas, non ferens hunc novum modum captivitatis, neque pias animas, quæ superna civitate, misere privabantur, despiciens : sed tempus aptum esse arbitratus ad zelum magno et excelso animo ostendendum, quem pro pietate jamdiu parturiebat, relicta terra, patria et solo, quod eum aluerat, venit statim Byzantium, tanquam quispiam fortis et generosus athleta, qui in exercitatione satis studii posuerat, et in stadium sæpius descenderat. Itaque nec metum magistratuum, neque aliquid aliud grave reputans, in medium progressus, imperatoris, et eorum, qui erant ab ejus parte, malam sectam libere arguebat : et honorem, qui divinis debebatur figuris, docebat et statuebat : Sic, dicens, debet coli Deus' sic venerari imagines. Porro autem dicebat se eo venisse, ut tolleret, quæ a diabolo parabantur, insidias et eos quidem, qui suam salutem prodiderant, adduceret ad pœnitentiam, et animum eis adderet, ut rursus pugnarent : rursus vero eos, qui stabant, precibus, adhortationibus et consilio muniret, tutosque redderet.

VII. Cum is hæc publice prædicaret, et ne tantillum quidem de dicendi libertate remitteret, ea significantur imperatori. Qui cum ante civitatem in martyris Mamantis, quæ dicitur, basilica, cum suo consueto præsedisset supercilio : et magnum quidem ex scenica illa specie fastum, magnam autem ex assentante illo satellitio gloriam sibi induisset : et nec eos quidem, qui oderant, solum intueri sustineret : orthodoxos vero torve et ferociter adspiceret, et nihilo mitius, quam fera agrestis, in eos ferretur : et alios quidem boum nervis crudelissime cæderet : alios autem igni et aliis suppliciis traderet : multorum vero etiam ipsos oculos et linguam erueret, ut illi quidem aliorum athletarum non adspicerent animi magnitudinem, nec hinc tolerantiæ magnum acciperent solatium : hac autem adempta non possent alios excitare ad certamen, neque eis veluti manum præbere per consilium et suasionem : aliis autem simul manus et pedes auferret, propter iræ vehementiam et acerbitatem : hic beatus Andreas animo sauciatus, et pro Domino spirans virtutem et animi magnitudinem, cum e medio corde sibi esset precatus, et subinde dictitasset : Domine, serva, Domine, dirige : se ipsum in media injicit

A καὶ οἱ κατὰ Θεὸν ἱδρῶτες καὶ τὰ [34] νυκτερινὰ κρυα, καὶ οὓς Ἱερουσαλὴμ ἡ ἐλευθέρα πόλις ἐκ φιλοτίμως παρ' αὐτῇ καταλύσοντας.

ϛ'. Μεγάλου [35] τοίνυν οὕτω τοῦ πολέμου δεινοῦ κινηθέντος· καὶ τῶν [36] πολλῶν εἰκ τὸν καιρὸν βλεψάντων, καὶ δουλικὸν ὅλως καὶ νὲς [37] φθεγγομένων, ὁ μακάριος οὗτος Ἀνδρέας καινὸν τοῦτον τῆς αἰχμαλωσίας τρόπον οὐκ κών, οὐδὲ τῆς ἄνω πατρίδος τὰς εὐσεβεῖς [38] ἀθλίως στερουμένας ὑπεριδὼν, ἀλλὰ καιρὸν δειον εἶναι νομίσας, ὃν ὑπὲρ εὐσεβείας ἐκ ὤδινε ζῆλον, ἀνδρειότατα νῦν ἐπιδείξασθαι πατρῴαν καὶ τὸ θρεψάμενον ἔδαφος ἐκλιπὼν, Βυζάντιον εὐθὺς ἥκει, ὥσπερ τις γενναῖος ἀ στῆς ἱκανῶς ἐκπονηθεὶς τὰ γυμνάσια, καὶ ἐπ τὸ στάδιον καταβάς· καὶ μήτε ἀρχόντων τῶν μήτε ἄλλο τῶν χαλεπῶν ὑπολογισάμενος, πα εἰς μέσους, τὴν αὐτοῦ τε πονηρὰν βασ αἵρεσιν, καὶ τῶν ὑπὸ χεῖρα διήλεγχε μετ σίας, καὶ τὴν ὀφειλομένην τοῖς θείοις τιμὴν ἐδίδασκε καὶ ἐνομοθέτει· οὕτω, ὀφείλει τιμᾶσθαι Θεὸς, οὕτω προσκυνεῖ εἰκονίσματα· ἔνθεν τοι καὶ τὰ ἐκεῖθεν ἔφασκεν ἐφ' ᾧ τὴν ἐκ τοῦ διαβόλου πανουργίαν ἀνέλῃ. καὶ τοὺς μὲν τὴν δόντας σωτηρίαν, γνωσιμαχῆσαι καὶ παραθαῤῥύνει [41] ἀναμαχέσασθ δὲ παραινέσεσι καὶ συμβουλαῖς ἀτρ

Ζ'. Ταῦτα ἐπειδὴ οὗτος [43] καὶ οὐδὲ βραχὺ τῆς παῤῥησίας ὁ δῆλα καὶ τῷ βασιλεῖ γίνεται. Καὶ ὁ λεως ἐν ταῖς [44] τοῦ μάρτυρος Μάμαντος βασιλείοις, μετὰ τῆς συνήθους ὀφρύος σαθίσαντος· καὶ πολὺν μὲν, τὸν ἀπὸ τῆς ὄγκον· πολλὴν δὲ, τῆς [45] ἀπὸ τῆς κόλπω δορυφορίας περιβεβλημένου δόξαν, καὶ βλέπειν ἁπλῶς πρὸς τοὺς παρόντας ἀνεχ κατὰ μέν τοι τῶν ὀρθοδόξων καὶ λίαν ἀπη τος, καὶ θηρὸς ἀγρίου κατ' οὐδὲν ἡμερώτερ αὐτοὺς φερομένου· καὶ τοὺς μὲν, βουνεύροις διαξέοντος [48], τοὺς δὲ καὶ πυρὶ καὶ τῇ ἄλλῃ παραδεδόντος· πολλῶν δὲ καὶ ὀφθαλμοὺς καὶ γλῶτταν ἐκκόπτοντος ἵνα οἱ [49] μὲν μηδὲ ἄλλων ἀθλητῶν ἴσως [50] γενναιότητι [51] μηδὲ μεγάλην ὑπομονῆς ἐντεῦθεν παρ γονται [52]· οἱ δὲ μὴ ἔχωσι τοὺς ἄλλως ἐν πρὸς τὸν ἀγῶνα, τὴν γλῶτταν ἀφῃρημένο οἱονεὶ χεῖρα τούτοις διὰ συμβουλῆς ὀφ παραινέσεως· ἑτέρους δὲ καὶ χειρῶν ὁμ ποδῶν ἀποστεροῦντος, διὰ θυμοῦ περισσ ἀγριότητα· ὁ μακάριος οὗτος Ἀνδρέας τὴν ψυχὴν, καὶ γενναῖόν τι καὶ ἀνδρῶδες ὑπὲρ σπότου πνεύσας, εὐχήν τε αὐτῷ ἐκ μέσης

B

C

D

[34] τὰ om. B. [35] μεγάλα C. [36] τῶν om. F. [37] ἀγενὲς C. [38] εὐσεβεῖς om. C. [39] (φόβον manus — φόβος B. C. D. E. F. [40] βασιλέως πονηρὰν C· F. [41] παρασκευάσῃ καὶ παραθαῤῥύνῃ B. — ἐπ ρύνῃ C. D. [42] πάλιν εὐχαῖς καὶ B. C. D. E. F. [43] οὕτως C. [44] ἐν τοῖς B. C. D. E. F. [45] τὴν B. E. F. [46] οὐ D. [47] ἀντεχομένου C. [48] διαξαίνοντος B. C. D. E. F· [49] ἵν' οἱ B. C. D. E. F. [50] ἴσ F. [51] γενναιότητα B. D. E. F. — γενναιότη (sic C.) [52] δέχωνται B. C. D. E. F.

ιρδίας, καὶ, ὦ Κύριε, σῶσον δή, ὦ Κύριε
ον δή, ἐπειπών· εἰς μέσους ἑαυτὸν ἐπιρ-
τοὺς κινδύνους καὶ τὸ τῶν περιεστώτων
διατεμὼν, καὶ λαθὼν τοὺς σοβοῦντας, καὶ
ιν τῷ βασιλεῖ γενόμενος. Ἵνα τί, φησὶν, ὦ
ὁ εἰ Χριστιανὸς εἶ, τοιαῦτα κατὰ τῆς εἰκόνος
ῦ καὶ τῶν αὐτοῦ δούλων τεχνάζῃ κακά; Ὁ
παῤῥησίαν ταύτην οὐκ ἐνεγκὼν, ἀλλ' ὕβριν
ταρῇ τὸ πρᾶγμα λογισάμενος, ἐγκόπτει τε
λέγοντι τῷ γενναίῳ, καὶ συλλάβεῖν αὐτὸν
κρεστῶσι διακελεύεται. Οὗτοι δὲ ἄρα φονώσαις
καὶ βαρείαις εὐθὺς ἐφορμήσαντες, καὶ ὁ
αὐτοῦ τῆς κεφαλῆς, ὁ δὲ [54] τῶν χειρῶν λα-
ι· ἄλλοι τῆς ἐπωμίδος· τοῦ χιτωνίσκου τε
μάλα ὑβριστικῶς. Καὶ ὅπως ἂν [55] μάλιστά
ωνται τῷ κελεύσαντι, πρὸς γῆν τε καταβάλ-
τὴν [56] διάνοιαν ὑψηλὸν καὶ οὐ πρότερον με-
ἕλκοντες ἕως αὐτὸς ὁ βασιλεὺς μετὰ τὸ ἀμύνασθαι ἀποχρώντως τὴν παῤῥησίαν τοῦ ἀθλητοῦ,
ἄνθρωπος δῆθεν ὀφθῆναι βουλόμενος, ἀνεθῆναι τοῦτον ἐκέλευσεν.

Ἐγγύτατα δὲ ἀγαγὼν καὶ παραστησάμενος,
βήσας πρότερον ἀγριότητι, ἔπειτα τῇ πραό-
λέψῃ· πόθεν σοι, φησὶν, ἡ τοσαύτη θρασύτης
αθία ὡς καὶ βασιλικοῖς προστάγμασιν ἀντι-
καὶ ὑπ' ὄψιν οὐ κατὰ καιρὸν οὕτως, οὐδὲ
λόγου παῤῥησιάζεσθαι· ἀλλ' ὡς ἔοικε, τρόπον
νώριμος ἡμῖν γενέσθαι βουλόμενος, ἐπὶ τὴν
ην ἦλθες ὁδόν. Ἔχει οὖν σοι πέρας τὸ βούλη-
εἰ εἰς καλὸν ὁ σκοπὸς τελευτήσει. Μόνον τῇ
ᾳ συμφρονῶν [57] ἔσο γνώμῃ, καὶ τὸ πάνυ [58]
ἔχον τοῦτο σέβας ὁμολογῶν, καὶ τότε πάντα
ι κατὰ γνώμην ἔχει καλῶς. Πρὸς ταῦτα ὁ
ιτὸς Ἀνδρέας, οὐ θρασύτητι κινηθεὶς, οὐδὲ
[59], βασιλεῦ, ἔφη, οὐδὲ ὅπως σοι καὶ τῷ σῷ
γνωσθείην εἰς τοῦτο ἦλθον ἐγώ· τί γὰρ ἐμοὶ
ῖς σοῖς; Ἐπίσης δὲ πάντως ἐστὶ καὶ τοῖς τοῦ
εἰπεῖν· ᾧ πάλαι μὲν ὡς ὄναρ τὰ τοῦ κόσμου
ονήθη, φίλον δὲ μόνον ἡσυχία, καὶ τῷ [60] κατ'
τῷ ποθουμένῳ συγγίνεσθαι, ἀλλ' ἐπεὶ περὶ
ὀρθόδοξον πίστιν νεώτερά σε φρονεῖν ἀνέμαθον,
ς περὶ τὰς θείας εἰκόνας τιμῆς ἀποστεροῦντα
ανούς· καὶ ταύτῃ θορυβοῦντα μὲν τὸ ὑπ-
ἐπιταράττοντα δὲ καὶ τὴν Ἐκκλησίαν, οὐχ
ι ἔγενόμην τὴν ἀδικίαν ταύτην ὑπενεγκεῖν,
αὶ πατρίδα καὶ οἰκείους ἀπολιπὼν, καὶ τοσαύ-
ίλασσαν διαπλεύσας ἥκω πολλῷ ζήλῳ φλεγό-
τὴν καρδίαν, ἢ τῆς ἀπάτης ταύτης ἀπαλ-
ὑμᾶς, ἢ τὴν ἐμαυτοῦ ψυχὴν ὑπὲρ τοῦ
ῆσων Χριστοῦ· ὃς τὴν οἰκείαν καὶ τοι δεσπό-
ν ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ τῆς εἰκόνος ἔθετο τῆς ἰδίας·
βασιλεὺς· ἦπου μεγάλα φανταζόμενος σὺ καὶ
ἐλήλυθας, βασιλέα τε αὐτὸν καὶ τοὺς ἐν
πάντας, καὶ ὅση τῆς ἀρχιερατικῆς εὐταξίας [62]
ιος πολιὰ, πρὸς τὰ σὰ [63] δοκοῦντα μετα-
; Ἀλλ' ἵνα τὰ πολλὰ χαίρειν ἀφωμεν, ἐμοῦ
οντα συμβουλεύοντες ἄκουσον· καὶ τῆς βαθείας

A pericula, et eorum, qui circumstabant, divisa multitudine, latens eos, qui abigebant, cum venisset in conspectum imperatoris : Cur, inquit, o imperator, si es Christianus, hæc mala machinaris adversus Christi imaginem, et ejus servorum ? Ille autem non ferens hanc loquendi libertatem, sed apertam contumeliam rem esse existimans, loquentem Sanctum statim interrumpit, et jubet iis, qui astabant, eum comprehendere. Ii autem cædem spirantibus manibus in eum irruentes, et alii quidem ejus caput, alii autem manus apprehendentes, alii vero superhumerale, et alii tunicam, per summam contumeliam, et ut ei qui jusserat, magis gratificarentur, eum humi dejiciunt, qui erat animo excelso : neque prius cessarunt eum trahere, donec ipse imperator, post-
B quam satis ultus esset dicendi libertatem athletæ, volens utique videri clemens, jussit cum relaxari.

VIII. Cum autem proxime adducendum et sistendum curasset, ut, cum eum prius terruisset sævitia, deinde etiam alliceret mansuetudine . Undenam, inquit, est tanta tibi audacia et inscitia, ut jussis repugnes imperatoris, et coram eo intempestive, et citra ullam rationem libere quævis loquaris? Sed ut videtur, volens aliquo modo nobis notus evadere hanc viam ingressus es. Voluntas itaque tua deducta est ad effectum, et tuus tibi recte succedet scopus, dummodo sententiæ nostræ assentiaris, et quæ valde recte se habet, confitearis religionem. Tunc namque tibi omnia evenient ex sententia. Ad hæc Andreas ille admirabilis : Non inquit, audacia, nec inscitia motus, o imperator, nec ut tibi notus et
C tuæ evaderem potentiæ, huc veni. Quid enim mihi rei est cum tuis ? similiter autem possum omnino etiam dicere cum iis, quæ sunt hujus mundi, a quo quidem jam olim despecta sunt, tanquam somnium: sola autem grata est quies, et seorsum versari cum Deo ? Sed postquam accepi te sentire aliena a fide orthodoxa, et privare Christianos honore, qui debetur divinis imaginibus : et sic quidem perturbare eos, qui tuo parent imperio, conturbare autem etiam Ecclesiam : non potui hanc ferre injustitiam : sed patria relicta et meis, tantum maris spatium emensus, venio magno cordis zelo incensus, vel vos ab hoc errore liberaturus, vel pro meo Christo meam animam positurus, qui suam, etsi esset Dominus, pro me posuit et sua imagine. Imperator autem :
D Venisti quidem certe, inquit, magna visione apprehendens, et animo agitans, nempe ut ipsum imperatorem, et omnes magistratus et pontificalis dignitatis venerandam, quantacunque ea sit, canitiem traducas ad id, quod tibi videtur ? Sed ut prolixis uti verbis mittamus, audi me ea, quæ oportet, consulentem, et ab hac profunda emergens caligine,

μὲν B. C. D. E. F. [54] οἱ δὲ D. E. F. [55] ὅπως ἂν χαρισαιντο C. [56] τὸν B. C. D. E. F. [57]
[58] τὸ πᾶν C. [59] ἄμαθείᾳ F. [60] καὶ τὸ B. C. D. E. F. [61] πίστην B. [62] ἀξίας pro εὐ τ
οἱ δοκοῦντα D. E. F.

pare iis, quæ nostra decernit potentia, et ipse quo-que sis contentus sequi communem sententiam. Sin minus, te omnino docebit experientia, quantum malum sit consilii inopia, et vana de se persuasio, et suam tantum sequendo sententiam, se arroganter gerere adversus imperatores.

IX. Audivit martyr, et cœlos aspiciens : Non te negabo, inquit, Christe Salvator : non te pulchra frustrabor confessione ; non tuam contemptui habebo imaginem ; non despiciam, quod ad me quidem attinet, male patientem. Cædatur meum corpus, o imperator, lingua secetur, pedes exscindantur. Nam ego quidem paratus sum omnia pati potius quam meum Christum vel umbratenus vilipendere, quem habeo pro omnibus et quem olim solum sequi constitui. Ad hæc tyrannus : Quænam est, inquit, tanta amentia, et quam est crassi et hebetis ingenii, crassæ, et in quam cadit interitus, materiæ, Dei ab interitu remoti, et materiæ expertis, gloriam tribuere : et nec audire quidem, quod a Mose prohibetur legislatore, qui dicit : Non facies similitudines ? Undenam ergo gravissimus hic morbus, qui menti vestræ insedit, effecit, ut non solum scienter resistatis : sed vos etiam conjiciatis in periculum ? Sed enim intellige : non pro veritate, nec pro Christo, sed pro ipsa sola quæ est a ratione aliena, audacia, extrema patieris. Hoc in loco cum ferre non potuisset vir generosus blasphemæ linguæ contumeliam, sed perinde atque honesti proditionem arbitratus, sacræ imaginis pati contumeliam : Exsecrandum, inquit, caput, non tibi videtur pati pro Christo, qui pro illius forma patitur : neque ad primum exemplar credis transire ignominiam, qua imago afficitur ? Et quomodo vos eos sæpe, qui imperiatorias contumelia affecerunt statuas, perinde ac eos, qui vos probris sunt insectati, ultimis affecistis suppliciis ? quos quidem ego novi in statuis æneos vel etiam aureos extrinsecus, pice intus esse repletos, et stuppis, et lignis, et alia vili et abjecta materia. Quod si vos, qui nunc estis pulvis, et cras non estis futuri, sic honoramini statuis et imaginibus, et propemodum tanquam dii vultis adorari, et eos, qui in imperiatorias peccaverunt statuas, acerbissime punitis : adversus Christi sacram aliquid audere imaginem, non reputatis esse archetypi ipsius exemplaris ignominiam ? neque eos, qui sunt parati pro eo pati omnia, existimatis periculum adire pro veritate ? Deinde cum hæc jam dixisset martyr, et de Mose vellet explicare, cujusnam jussisset non facere similitudinem : et quomodo illle effinxisset Seraphin cum ipsum etiam exemplar sit incorporeum : imperator ab-

A ταύτης ἀνανήψας ἀχλύος, πείσθητί τε οἷς τὸ ἡμέτερον νομοθετεῖ κράτος, καὶ τῇ κοινῇ γνώμῃ καὶ τὸς στέρξον ἀκολουθῆσαι. εἰ δ' οὖν ἀλλ' ἡ πεῖρα διδάξει σε πάντως, ὅσον κακὸν ἀβουλίᾳ καὶ ἀμαθίᾳ καὶ τὸ τῇ ἰδίᾳ στοιχοῦντα γνώμῃ καὶ πρὸς βασιλεῖς ἀπαυθαδιάζεσθαι [64].

Θ'. Ἤκουσεν ὁ μάρτυς, καὶ πρὸς οὐρανὸν ἀναβλέψας δὼν· Οὐκ ἀρνοῦμαί [65] σε, Σῶτερ, εἶπε [66], Χριστέ, οὐ ψεύσομαί σε τὴν μακαρίαν ὁμολογίαν· οὐ περιΐδω τὸν σὴν εἰκόνα τὴν σὴν ἀτιμάσω· οὐ περιΐδω τὸ πεῖσμα τὸ ἐμοὶ κακῶς πάσχουσαν· ξαινέσθω μου τὸ σῶμα, βασιλεῦ· ἡ γλῶττα [67] τεμνέσθω· οἱ πόδες ἐκσκινδαλεύσθωσαν· καλῶς ἤλθομεν, ἐκκοπτέσθωσαν, ὡς πάντων μᾶλλον ἐγὼ παθεῖν ἕτοιμος, ἢ τὸν ἐμὸν μόνον σκιᾶς ἀθετῆσαι Χριστὸν, ὃν ἀντὶ πάντων ἐμοὶ ὧ πάλαι ἀκολουθεῖν μόνῳ προῃρημαι. Πρὸς τὸν τύραννον. Τίς ἡ τοσαύτη, φάναι, ἄνοια [68] καὶ παχύτης, φθαρτῇ καὶ παλαιᾷ ὕλῃ ἀπόντος θεοῦ καὶ ἀύλου περιάπτειν δόξαν ; Οὐδὲ ἀκοῦσαι νομοθέτου γοῦν ἀπαγορευόμενον ἤκουσας Μωσέως [69] οὐ ποιήσεις πᾶν ὁμοίωμα λέγοντος· πόθεν ἄλογιστον τοῦτο πάθος τῇ διανοίᾳ ὑμῶν ἐνεσκήψαν, παρεσκεύασεν οὕτως οὐκ ἀμαθῶς μόνον ἀντιπίπτειν, ἀλλὰ καὶ κινδύνοις ἑκουσίοις ἐμβάλλειν ; Ἀλλὰ γὰρ σύνες ὡς οὐχ ὑπὲρ ἀληθείας, οὐδὲ ὑπὲρ Χριστοῦ, ἀλλ' ὑπὲρ αὐτῆς μόνης τῆς ἀλογίας τὸ τόλμης τὰ ἔσχατα ὑποστήσει [70]. Ἐπεὶ δὲ μὴ φέρων ὁ γενναῖος τῆς βλασφήμου γλώττης τὸ λοίδορον, ἀλλ' ὡσπερεὶ προδοσίαν τινὰ κρίνας τὸ πρῴως τὴν ὕβριν τῆς ἱερᾶς εἰκόνος ἀνέχειν [71]. Μιαρὰ, φησὶ, κεφαλὴ, οὐχὶ σοὶ πάσχειν δοκεῖ ὁ ὑπὲρ τῆς ἐκείνου μορφῆς· οὐδ' εἰς τὸ πρωτότυπον διαβαίνεις τῆς εἰκόνος ἀτιμίαν ὑπολαμβάνεις, καὶ τοὺς εἰς βασιλικὰς πολλάκις ὑβρίσαντας εἰς αὐτοὺς ὑμᾶς παροινήσαντας, ἐσχατοῖς ἐβάλλετε [72] τιμωρίαις ; οὓς ἐπὶ τῶν σταθῶν χαλκοὺς ὄντας ἢ καὶ χρυσοῦς τὰ ἔξω, πίσσῃ δὲ ἔνδον ἀναπεπλησμένους· καὶ στυππίοις καὶ ξύλων, καὶ ἄλλης πενιχρᾶς ὕλης καὶ ἐπιμόνου στοὺς· εἰ δὲ ὑμεῖς χοῦς ὄντες νῦν καὶ ἀφανεῖς ἐσόμενοι, ἀνδριάσιν οὕτω καὶ ἀγάλμασι τιμᾶσθε καὶ ὡς θεοὶ μόνον οὐ [77] προσκυνεῖσθαι βούλεσθε καὶ τοὺς εἰς βασιλικὰς ἁμαρτόντας στήλας τοσαῦτα τιμωρεῖσθαι [79]· τὸ κατὰ τὰς ἱερὰς [80] εἰκόνας Χριστοῦ τολμᾶν οὐκ εἰς ὕβριν τοῦ ἀρχετύπου ἡγεῖσθε, οὐδὲ τοὺς ὑπὲρ τούτου [81] παθεῖν ἑτοίμους αὐτῆς προκινδυνεύειν τῆς ἀληθείας νομίζετε ; ὑπολαβόντος αὐτίκα τοῦ μάρτυρος, καὶ τὸν Μωσέως βουλομένου διεξιέναι, τίνος τε μὴ ποιεῖν ὁμοίωμα ἐντείλατο, καὶ ὅπως ἐκεῖνος τὸ πρῶτον ἐτυπώσατο· ὅπου καὶ τὸ πρωτότυπον ἐκεῖνον ἦν· ἐπιτεμὼν τὸν λόγον ὁ βασιλεὺς, Ἄρα [82] ἐξ

[64] ἀπαυθαδίζεσθαι D. [65] ἀρνήσομαι C. C. D. E. F. σε om. B. F. [66] ἔση pro εἶπε F. [67] γλῶσσα [68] ἄννοια (sic C.) [69] Μωυσέος E. [70] ὑποστήσῃ B. D. E. F. [71] ἐκενεγκεῖν F. [72] περιεβάλετε C. [73] βάλλετε F. [73] στόλῶν F. [74] πίσσης B. C. D. E. F. [75] στιππύων B. στυπείων C. F. [76] τιμᾶσθε B. C. D. E. F. [77] οὐχὶ προσκυνεῖσθε C. μονονοὺ F. [78] ἀλλὰ suprascripsit secunda manus [79] τιμωρεῖσθε B. C. D. E. F. [80] τῆς ἱερᾶς εἰκόνος B. C. D. E. F. [81] πάντα B. C. D. E. [82] ὥρα B. D. F.

ὺς περιεστῶτας ἔφη [83] σωφρονεῖν τοῦτον διδάξαι· ἀ τὴν θρασεῖαν ἀμείψασθαι γλῶτταν [84]. Εἰ γὰρ εἰς βασιλικοὺς ἀνδριάντας ὡς αὐτός φησιν ἐνρίζοντες πικρὰν καὶ ἀπαραίτητον ὑφίστανται τιωρίαν· ὁ οὕτως ἀναιδῶς καὶ θρασέως [85] ἡμῖν τοῖς τὴν μιαρὰν ἐπαφεὶς γλῶτταν, τίνα ἂν ὑποὼν δίκην, τὴν ἀξίαν δεδωκὼς εἴη; Οὕτως ἔφη, ἀ ὀργίλων [86] εὐθὺς τῷ μάρτυρι ἐνιδὼν, τὴν χεῖρά ὡς ἔθος κινήσας, καὶ μέγα ἀνακραγὼν, γυμνωναι κελεύει τοῦτον, εἶτα καὶ σχοινίοις διαταθέντα οδρῶς μαστίζεσθαι.

Ι'. Ὁ δὲ οὐδὲ οὕτως ἀγενές τι [87] μικρόψυχον έστη πρὸς τὴν ἀπόφασιν, οὐδὲ ἐπέκοψαν αὐτῷ ν προθυμίαν αἱ προσδόκιμοι ἤδη πληγαὶ καὶ στιγες, ἀλλὰ καὶ μείζων [88] μᾶλλον καὶ θερμοτέν ἐποίουν, καθάπερ πνεύματι ταῖς ἀλόγοις ὀρῖς, καὶ τῇ ἀπειλῇ τοῦ κρατοῦντος ἀναπτομένην. βασιλεὺς τοίνυν [89] οὕτως ἔχοντα τὸν γενναῖον ἀ οὐδὲν ὅλως ὑποδειλιάσαντα θεασάμενος, ἀλλ' οιμότερον αὐτὸν ὑπομεῖναι τὰς μάστιγας ἔχοντα, ἐκεῖνον ἀφεῖναι τὸν λόγον τῆς ἀποφάσεως, καὶ ῥηθεὶς μᾶλλον αὐτὸς, μὴ εἰς πεῖραν ἐλθὼν ὁ ος τῆς βασάνου, ἔπειτα τὴν ὁμολογίαν ἐνστατικώος γένηται καὶ ἀμετάθετος τὴν ὀργὴν, καθάπερ γενναιότερα τῶν ζώων μετὰ τὴν πληγὴν, προσεῖον χρηστότητος ὑποδὺς, Πρὸ τοῦ πεῖραν, φησὶ, βασάνων λαβεῖν, πρὸς τὸν μάρτυρα βλέψας, τῷ ετέρῳ πεισθεὶς δόγματι, τῶν μενόντων σε κακῶν ελλάτου. Ὁ δὲ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς, πρὸς τὸν εῖον ἀγωνοθέτην διάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς, τοὺς ματικοὺς ἅμα καὶ τοὺς τῆς ψυχῆς, καὶ ἄτρεπτον τῷ καὶ ἀκλινὲς τὸ τῶν θείων εἰκόνων σέβασμα [90] άμενος, εἶτα καὶ κάτω νεύσας, καὶ τῷ τυράννῳ κρὸν τὰς ὄψεις περιβαλὼν [91]· Ὦ βασιλεῦ, ἔφη, ος κατὰ βαρβάρων πολέμους ἀφεὶς, καὶ τὴν τῶν λιτικῶν πραγμάτων οἰκονομίαν, ὅλην ὡς ὁρῶ τὴν ουδὴν κατὰ Χριστοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ δούλων φανεος εἴλου, καὶ ταῦτα ποιῶν, οἷα [92]· τὰ τῆς Ῥωμαῖς ἐξουσίας ἐν εἰρήνῃ σκῆπτρα διενεγκεῖν; Ἢ χα, οὐδὲν τὴν τοῦ Κυρίου [93] κρίσιν φοβῇ, οὐδὲ ν σῶν πράξεων ἐκεῖνον ἀναμένῃς [93] ἐξεταστήν;

ΙΑ'. Ἐνταῦθα καὶ ἡ ἐπίπλαστος τοῦ βασιλέως μερότης ἠλέγχετο, καὶ ἡ ὑπόκρισις ἐγυμνοῦτο, καὶ ς συνήθους ἐκκαλυφθείσης θηριωδίας, σφοδρότατα μάρτυς τοῖς [94] βουνεύμοις ἐξαίνετο· οἱ μέντοι εριστῶτες τὸν τοῦ βασιλέως θυμὸν θεραπεύειν ἐθέοντες, οἱ μὲν τύπτειν ἐπιτραπέντες, ὡμῶς τὰς ληγὰς ἐπῆγον, καὶ οὕτως ὠμῶς, ὥστε καὶ ῥύακας ίματος ἐκ τοῦ τιμίου ἐκείνου κατάγεσθαι [95] σώμαος· καὶ τὸ ὑποκείμενον ἔδαφος φοινίσσεσθαι διὰ άθους· οἱ δὲ, καὶ ἀναιρούμενοι τὰ ξίφη διαχείίζεσθαι τὸν ἀθλητὴν ὥρμων.

ΙΒ'. Πολλοὶ καὶ λίθους ἐπὶ αὐτὸν ἔβαλλον, καὶ τάντα τρόπον ἐξύβριζον, οὐκ ἐκεῖνον, ἀλλ' ἑαυτούς·

A rumpens orationem : Jam tempus est, dixit circumstantibus, docere eum esse moderatum ac temperantem, et temerariæ illius linguæ referre ei gratiam. Si enim ii qui regias statuas, ut ipse dicit, injuria afficiunt, acerbum et inexorabile supplicium subeunt, qui adeo impudenter et audacter sceleratam in nos linguam immittit, quasnam luens pœnas, punietur pro meritis? Sic dixit, et irato vultu martyrem statim intuens, et manum de more movens, et valde exclamans, eum jubet nudari, deinde etiam extensum funibus vehementer flagellari.

X. Ille autem ne sic quidem pusillo et abjecto animo se gessit adversus sententiam : neque ejus promptum animi studium retardarunt, quæ jam exspectabantur plagæ et flagella : sed id majus B reddebant et ardentius, ut quod spiritu irrationabilibus appetitionibus et imperatoriis minis accenderetur. Cum ergo imperator vidisset sic se habentem virum fortem, et nihil omnino formidantem : sed esse omnino paratiorem sustinere flagella, quam dimittere illam rationem sententiæ : timens, ne si ipse sanctus tormenti faceret periculum, fieret inde in confessione constantior, et minime traduci posset, quomodo fortia animalia post plagam : induens personam benignitatis : Priusquam, inquit, facias periculum tormentorum, ad martyrem aspiciens, nostro pareto decreto, liberare ab iis, quæ te exspectant, malis. Martyr autem Christi, ad suum agonothetam sublatis oculis tam corporis, quam animæ, cum sibi esset C precatus firmam et immutabilem divinarum imaginum venerationem, et deinde etiam deorsum aspexisset, et in tyrannum parum oculos conjecisset : O imperator, inquit, missis bellis, quæ gereres contra barbaros, et civilium rerum administratione, totum, ut video, aperte tuum posuisti studium contra Christum et ejus servos : et hæc agens, existimas te posse in pace tenere sceptra Romani imperii? Numquid ne Dei quidem times judicium, neque illum tuorum factorum exspectas examinatorem?

XI. Hoc in loco convicta fuit ficta mansuetudo imperatoris : et aperta fuit simulatio : nam solita detecta feritate, martyr vehementissime cædebatur boum nervis. Qui autem circumsistebant, volentes D iræ regis morem gerere, partim quidem jussi verberare, plagas crudeliter intentabant, et adeo crudeliter, ut fluerent rivi sanguinis ex pretioso illo corpore, et subjectum solum alte fieret purpureum : partim autem gladios accipientes irruebant ad interficiendum athletam.

XII. Multi etiam lapides in ipsum jaciebant, et omnibus modis injuria afficiebant non illum, sed

[83] εἶπε pro ἔφη D. [84] γλῶσσαν F. [85] ὁ οὕτω καὶ θρασέως ἡμῖν C. [86] ὀργίλου B. ὀργίλον C. D. E. F. [87] ἀγεννὲς B. C. D. E. — καὶ B. C. D. F. [88] μείζω B. C. D. E. F. [89] ὁ βασιλεὺς τοίνυν om. in σεβας C. D. E. F. [91] ἐπιβαλὼν B. C. D. E. F. [91] οἴει τὰ C. D. E. F. [92] τοῦ Θεοῦ B. C. [93] ἀναμένεις B. C. D. E. F. [94] τοῖς om. F. [95] ἐκείνου κατάγεσθαι om. D.

seipsos, sic quidem regi, qui est ad tempus, studentes conjungi, omnino autem ignorantes miseri, quantum hæc agentes se procul a Deo removerent, et qualem in tempus judicii illi quidem lætitiam, sibi autem lacrymas et dolores miserabiliter reconderent. Sed imperator movebat omnem lapidem, ut posset sanctum in sua habere potestate. Nescio enim quomodo, etsi esset insipiens, non ignorabat tamen, hac in re quidem certe se sapienter gerens, fore ut si illo potiretur, multos alios ex orthodoxis statim caperet, eum tanquam caput corpus et membra consequentes. Hæc cum ille sciret, jubet ipsum rursus relaxari a plagis, et rursus persuasione et prætextu benevolentiæ eum aggredi tentat. Cum eum ergo curasset prope sistendum, et suum sermonem molliisset plusquam oleum, acutum tamen jaculum adversus pios, et acutum gladium, postquam vidit virum ne tantillum quidem illici blanditiis, sed cum majore dicendi libertate ejus arguere amentiam, deposita pelle, erat lupus manifestus. Jussitque lapidibus confringi maxillas martyris, hæc reddens pro verbis, quibus cor ejus fuerat consauciatum. Ille autem erat plane alius Stephanus, iis, qui illi injuriam faciebant, preces reddens.

XIII. Deinde martyrem quidem imperator, tanquam reum condemnatum misit rursus in custodiam : sed ignorabat se iis, qui in ea habitabant, Christianis valde promptum mittere doctorem. Gaudebat ipse autem quoque, sicut Paulus, propter Christum passionibus et afflictionibus, benignoque et clementi Deo magnas agebat gratias, quod dignus esset habitus plagis et carcere propter illius nomen. Quamobrem et iis, quæ dicebat, eos, qui aderant, valde instruebat, et confirmabat, et eo, quod quæ erant molesta et aspera, ferret cum gratiarum actione. Et corpus quidem erat vinctum in custodia, anima autem, etiam antequam illinc resolveretur, jam cœlestia visione intelligenter apprehendebat, adeo ut tyrannum propemodum reprehenderet, quod non ipsum citius liberaret a pondere carnis, et a vinculis naturalibus. Corpus enim erat illi carcer, qui ejus arcebat animam, et suo tegumento eam sejungebat a tabernaculis, quæ eam exceptura erant, et inenarrabili, quæ illic est, beatitudine.

XIV. Dies interim non multi præterierunt, et rursus accersit imperator martyrem e carcere, metu eorum, quæ exspectabantur, et dolore malorum, quæ advenerant, fractum ad futura ejus animum, et futurum multo molliorem et ignaviorem existimans. Postquam autem productum sanctum vidit audaciorem, et magis spirantem acrem propter Christum amorem, eum veste exuit, et propter eum lictores rursus jubet assistere, et flagellis vehementer cædere, adhuc priorem plagarum

A σπεύδοντες μὲν οὕτως οἰκειοῦσθαι βασιλεῖ προσκαίρῳ ἀγνοοῦντες δὲ πάντως οἱ ἄθλιοι, ὅσον ἀπὸ θεοῦ ἐμακρύνοντο ταῦτα ποιοῦντες, καὶ οἷαν ἐν καιρῷ κρίσεως ἐκείνῳ μὲν εὐφροσύνην, ἑαυτοῖς δὲ δάκρυα καὶ ὀδύνας ἐλεεινῶς ἔθησαύρισαν· ἀλλ' ὁ βασιλεὺς πάντα λίθον κινῶν ἦν, ὅπως ἂν αὐτῷ γένοιτο, τὸν ἅγιον εἰσποιήσασθαι· καὶ γὰρ οὐκ οἶδ' ὅπως ἀσύνετος ὤν, ὅμως οὐκ ἠγνόει ἐν τούτῳ νῦν ἔχοντος πρᾶγμα ποιῶν, εἴπερ ἐκείνου ἐγκρατὴς γένοιτο καὶ πολλοὺς [96] τῶν ὀρθοδόξων εὐθέως ἑλεῖν, ὥσπερ κεφαλῇ σῶμα, καὶ μέλη συνεπομένοις [97]. Τοῦτο ἐκεῖνος εἰδὼς, ἐκέλευε τῶν πληγῶν αὐτὸν [98] αὖθις ἄνεῖναι, καὶ πειθοῖ πάλιν καὶ εὐμενείας προσχήματι τὸν ἅγιον [99] ὑπελθεῖν. Ἐγγὺς οὖν παραστησάμενος, καὶ τὴν ὁμιλίαν ὑπὲρ ἔλαιον ἀπαλύνας, ἡ

B ἀληθῶς ὀξεῖα βολὶς καὶ κατὰ τῶν εὐσεβούντων ἠκονημένη μάχαιρα, ἐπεὶ ἐώρα τὸν ἄνδρα κολακείαις οὐδὲ βραχὺ κλεπτόμενον, μετὰ πλείονος δὲ μᾶλλον τῆς παῤῥησίας τὴν ἀπόνοιαν [1] αὐτοῦ διελέγχοντα, τὸ κώδιον ἀποθέμενος, λύκος ἦν προφανής, καὶ λίθοις τὰ σιαγόνας τοῦ μάρτυρος συνθλάττειν ἐκέλευε· ταῦτα διδοὺς ἀντὶ τῶν λόγων, οἷς ἄρα τὴν καρδίαν ἐκεῖνος ἰσχυρῶς ἐδέδλητο. Ὁ δὲ ἄλλος αὐτόχρημα Στέφανος ἦν τοὺς ἀδικοῦντας εὐχαῖς ἀμειδόμενος.

ΙΓ'. Εἶτα τὸν μάρτυρα μὲν ὁ βασιλεὺς οἷα κατάδικον ἐπὶ τὴν φυλακὴν αὖθις ἔπεμπεν· ἠγνόει δὲ μᾶλλον τοῖς ταύτην οἰκοῦσι Χριστιανοῖς διδάσκαλον ἐπιπέμπων κομιδῇ πρόθυμον· ἔχαιρε γὰρ καὶ αὐτὸς κατὰ Παῦλον τοῖς διὰ Χριστὸν παθήμασι, καὶ

C ταῖς θλίψεσι, καὶ χάριν ᾔδει πολλὴν τῷ φιλανθρώπῳ θεῷ, ὅτι καὶ πληγῶν διὰ τὸ ἐκείνου ὄνομα καὶ φυλακῆς ἠξιοῦτο· ὅθεν, καὶ οἷς ἔλεγε, τοὺς παρόντας ἱκανῶς ἤλειφε [2]· καὶ μᾶλλον, οἷς ἐκαρτέρει τὰ ἐπίπονα μετ' εὐχαριστείας [4]. Καὶ τὸ μὲν σῶμα τῇ φυλακῇ ἐπεπέδητο, ἡ ψυχὴ δὲ αὐτῷ καὶ πρὸ τῆς ἐκεῖθεν ἀναλύσεως τὰ οὐράνια ἤδη νοερῶς ἐφαντάζετο, ὥστε καὶ ἐγκαλεῖν εἶχε μικροῦ τῷ τυράννῳ, ὅτι μὴ θᾶττον αὐτὸν τοῦ σαρκικοῦ βάρους καὶ τῶν φυσικῶν ἠρίει δεσμῶν· φυλακὴ γὰρ ἐκείνῳ τὸ σῶμα, εἶργον αὐτοῦ τὴν ψυχὴν καὶ διατειχίζον τῷ οἰκείῳ καλύμματι τῶν ἐνδεχομένων αὐτὴν σκηνῶν καὶ τῆς ἐκεῖθεν ἀδιηγήτου μακαριότητος.

D ΙΔ'. Ἡμέραι τὸ μεταξὺ παρῆλθον οὐχὶ συχναί, καὶ μεταπέμπεται πάλιν ὁ βασιλεὺς τοῦ δεσμωτηρίου τὸν ἀθλητήν· τῷ τε φόβῳ τῶν προσδοκωμένων, καὶ τῇ ὀδύνῃ τῶν ἐπελθόντων κακῶν ὀκλάσθαι [5] τάχα [6] τὴν ψυχὴν αὐτῷ πρὸς τὰ μέλλοντα, καὶ ῥᾳθυμοτέραν παρὰ πολὺ γενέσθαι οἰόμενος. Ἐπεὶ δὲ παραστάντα τὸν ἅγιον εὐτολμότερον ἔθεᾶτο [7], καὶ θερμὸν πνέοντα μᾶλλον τὸν διὰ Χριστὸν ἔρωτα, τῆς ἐσθῆτος ἀπογυμνώσας, δημίους καὶ πάλιν αὐτῷ περιίστησι, καὶ σφοδρῶς ταῖς μάστιξιν ἐκέλευε

[96] ἄλλους C. D. [97] συνεπομένους B. C. D. E. [98] καὶ C. — αὐτῶν καὶ αὖθις D. — αὐτὸν (prius αὐτῶν καὶ αὖθις E. [99] ἤθελεν F. [1] παῤῥησίαν C. [2] om. B. [3] ἤλειφεν ἱκανῶς, καὶ C. [4] εὐχαριστίας B. C. D. E. F. [5] κλάσαι C. D. E. F. [6] τάχα C. om. [7] ἐθεάσατο B. C.

τῶν προτερων πληγῶν σαφῆ κατὰ πᾶν
ᾳχνη φερόντα [8]. Οἱ δὲ κατέξαινον μὲν τὰς
διώρυττον αὐτοῦ τὰς πλευράς· καὶ τὰ
σαρκῶν ὑφηροῦντο· πλὴν οὐδὲ οὕτω
τῆς ἐκείνου πίστεως θησαυρὸν ἐδυνήθη-
ὧν οὕτω πάντα εἰκῆ καὶ μάτην ἑαυτῷ
ιενα ὁ τύραννος εἶδε, καὶ τοῖς ὅλοις ἤδη
ἦν ἐπὶ τὴν ὁμολογουμένην ἥττων, τὸν
ὑτοῦ κατακρῖναι, λοιπὸν ἔρχεται. Καὶ
ζοίνους τῶν μακαρίων ἐκείνου ποδῶν
[9]. ἐπὶ τοῦ ἐδάφους αὐτὸν [10] κατὰ πάσης
λεωφόρου· εἶτα καὶ εἰς τὸν τῶν κα-
ίπον ἀπαγαγόντας, ῥίψαι, τὸν τῆς ἐδὲμ [11],
ίνω σκηνῆς, τὸν τῶν οὐρανῶν ζαὐτὸν [12]

εἰ δὲ καὶ τοῦτον ἔτρεχε τῆς ἀθλήσεως
ν ὁ μάρτυς, καὶ κατὰ γῆς διὰ τῆς πόλεως
ρὶ πληθουσαν ἀγορὰν συρόμενος ἤγετο,
ἄρτι τῆς θαλάσσης ζωγρήσας, καὶ τοὺς
ς τῇ ἀγορᾷ προσθεὶς [13], αὐτὸς δὲ ἐπὶ κα-
μῶν [14] καθίσας, τοὺς ἀτίμους [15] ἰδὼν, καὶ
ς, καὶ ἥτις ἡ αἰτία μαθὼν ἐξήλατό τε
τερ ὑπό τινος κινηθεὶς δαίμονος, καὶ κο-
λλικὴν ἐγγύθεν ἁρπάσας, θατέρου ποδὸς
σώματος μέσου κατενεγκὼν, ἵστησί τε
ἀθλήσεως τῷ μάρτυρι δρόμον, καὶ πέρας
μακρῶς ἐκείνων διὰ Χριστὸν ἐπιτίθησι
ων. Συγκαταλύει γὰρ εὐθὺς τῇ τοῦ ποδὸς
ὶ τὸν βίον ὁ γενναιότατος, μᾶλλον δὲ εἰς
δέχει, καὶ πρὸς οὐτὸν ἄνεισι τὸν θέμενον
ἣν ὁδὸν αὐτοῦ, καταρτισάμενόν τε τοὺς
ὶ ἐλάφου, καὶ ἐπὶ τὰ ὑψηλά στήσαντα.
ος ὁ δρόμος τοῦ ἀριστέως· τοῦτε τῶν ἐπὶ
ον τὸ σταδιον· τοιαύτη τῆς ἐκείνου ψυχῆς
[16]· τοιαῦτα τὰ σκάμματα. Τὸν μέν τοι
ενον πλοῦτον, τὸ σῶμά φημι τοῦ μάρτυρος,
σης αὔτὸ τῆς ἀγορᾶς ἕλκοντες, οὗτοι καὶ
ίη γεγονὸς, παρὰ τῷ τῶν [17] κακούργων
φέροντες ἔρριψαν, καὶ διέμεινεν οὕτως ἐπὶ
ιενον τὸ τίμιον ἐν ἀτίμῳ· τὸ πάσης φυ-
ον θηρίοις εἰς βρῶσιν καὶ πετεινοῖς ἀνει-
ἐπ' αὐτῷ πληρωθῆναι [19] πάλιν τὸ τοῦ
θεντο τὰ θνησιμαῖα τῶν δούλων σου βρώ-
πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ, τὰς σάρκας τῶν
τοῖς θηρίοις τῆς γῆς· ἐξέχεαν τὸ αἷμα
ιεὶ ὕδωρ. Καὶ τοῦτο γὰρ ἐκείνοις ἀκόλου-
οὐκ ἦν ὁ θάπτων· ἕως ὁ δοὺς ἐκείνῳ
ἐπὶ τῇ τῆς σαρκὸς ἀρθενείᾳ, ὥστε καλῶς
καὶ τῶν στεφάνων τῆς δόξης μὴ ἐκπεσεῖν,
καὶ ταῖς φιλοθέοις παρέσχε ψυχαῖς, τὸ μὴ
ει θησαυροῦ τοιούτου· τοῦ καλοῦ ἐκείνου
ἱεροῦ σώματος [20]. Οὔκουν ἀφῆκεν εἰς τέλος
λλ' ἀσαφῶς [21] φανεροῖ δὲ οὕτως. Δώδεκά
ίρες, πονηρῶν πάλαι δαιμόνων αὐτοῖς ἐπι-

A aperta per universa membra ferentem vestigia. Illi autem laniabant quidem carnes, et fodiebant ejus latera, et plurimam ejus carnis partem auferebant. Sed ne sic quidem poterant suffurari thesaurum illius fidei. Postquam ergo vidit tyrannus omnia a se sic temere et frustra fieri, jamque esset plane animi dubius et perplexus, eo descendit, ut se fateretur superatum, nempe ut eum morte deinceps damnaret. Et jubet ut funibus alligatis beatis illius pedibus, in solo trahatur per totam viam publicam: deinde ut cum deductus fuisset ad locum maleficorum, ibi jaceretur, qui Eden, qui supernis tabernaculis, qui erat dignus ipsis cœlis.

B XV. Cum autem curreret martyr hunc cursum decertationis, et in terra per plenum urbis forum traheretur, vir quidam, qui e mari fuerat piscatus pisciculos, et eos in foro proponebat venales, sedebat autem super cathedram pestilentiæ, cum vidisset eum tam turpiter trahi, et quænam esset causa accepisset, exsiliit statim, tanquam a malo aliquo motus dæmone, et cum ex propinquo cultrum macelli arripuisset, eo et pedem sacri corporis amputat, et sistit martyrii cursum decertationis, eique finem imponit certaminis. Nam simul cum pedis amputatione e vita quoque excedit vir generosus, vel potius ad cœlum currit, et ad eum ascendit, qui posuit ejus viam nulli reprehensioni affinem, et perfecit pedes ejus tanquam cervi et collocavit super excelsa.

C XVI. Hic est cursus viri fortissimi, hoc est stadium eorum, quæ in terra fuerunt, certaminum. Talis fuit virtus illius animæ, talis decertatio. Pretiosum autem thesaurum, corpus, inquam, martyris, qui ipsum trahebant per medium forum, ii jam mortuum ferentes abjecerunt in loco maleficorum: et sic diu mansit jacens in loco vili et probroso, quod erat diligentissime custodiendum, dimissum ut comederetur a feris et volucribus: ut in eo impleretur rursus, quod dicit David: Posuerunt morticina servorum tuorum escas volatilibus cœli, carnes sanctorum tuorum bestiis terræ. Effuderunt sanguinem ipsorum tanquam aquam. Nam hoc quoque est illis consequens: Et non erat qui sepeliret:

D donec is, qui dedit illi auxilium in carnis imbecillitate, ut pulchre decertaret, et non excideret a coronis gloriæ, in piis quoque præbuit animis, ne tali thesauro privarentur, pulchro, inquam, illo et sacrosancto corpore. Non sivit ergo id latere perpetuo, sed id aperte effecit manifestum. Id autem facit hoc modo: duodecim viri, cum mali olim dæmones in eos insiliissent alius aliunde venientes, ut ejus

των B. [9] ἐκδήσαντος. Sic D. duabus litteris erasis. Prius erat forte ἐκδημήσαντας. [10] Prius . [11] τὸν τῆς ἐδὲμ. om. in D. [12] αὐτῶν E. C. D. E. F. [13] προθεὶς C. D. F. [14] λοιμῶ D. E. F. [15] ἐλκυσμοὺς ἐκείνους B. C. D. E. F. [16] ἀνδρία B. D. E. [17] παρὰ τὸν τῶν F. [19] καὶ F. [20] καὶ ἱεροῦ φημι σώματος C. [21] ἀλλὰ σαφῶς B. C. D. F.

qui inhabitabat spiritus unumquemque agebat inclinatio, simul semelque inter se convenerunt: et cum propter communem calamitatem communiter quoque versari et errare statuissent, magnum terræ spatium transmittentes, repente, tanquam tracti ab una anima, veniunt in locum maleficorum, ubi projectum fuerat corpus martyris et sanctum confusis et non significantibus invocabant vocibus. Quin etiam terram fodientes manibus et eum in apertum proferre contendentes, in corporum congeriem incidunt; sed aliis præteritis, o miraculum! eum statim agnoverunt, qui ipsos vocabat et sustulerunt corpus, quos ad ipsum, advolante gratia, forte autem etiam mira fragrantia, obscure ad se viros attraxerat. Sed id quidem ornatum convenientem statim est assecutum: et desiderantibus manibus in sacro loco fuit sacrosancte depositum. Loco autem nomen est Crisis. Qui autem vexabantur a dæmonibus, consequenter adipiscebantur curationem, et domum redibant cum magna lætitia accipientes sanitatem tanquam mercedem inventionis.

XVII. Et nunc est nobis ex illo tempore perpetuus thesaurus, et malorum, quæ nos semper comprehendunt, certum solatium. Nam seu morbo opprimitur aliquis, seu aliqua afficitur injuria, seu aliquo alio casu vexatur, omnia deponet, si illuc cum fide accesserit, et gratiam consequetur uberiorem; ex benignitate scilicet et clementia Domini nostri Jesu Christi: quem decet omnis gloria, cum Patre et sancto Spiritu nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

A πηδησάντων, ὅλως ἀλλαχόθεν ὁρμώμενοι, ἕ
ἕκαστον ἡ ῥοπὴ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτῶν [22] πα
ἤλαυνεν· εἰς ταὐτὸ καθάπαξ ἀλλήλοις συν
καὶ τῇ κοινωνίᾳ τῆς συμφορᾶς, κοινωνίαν κ
διατριβῆς ἐκείνης καὶ τῆς πλάνης ἑλόμενοι,
ἀμείβοντες γῆν, ἀθρόον ὥσπερ ἀπὸ μιᾶς ψυ
τῆς ψυχῆς, τῷ τῶν κακούργων ἐφίστανται [23]
ὅποι [24] ἄρα καὶ ὁ τοῦ μάρτυρος νεκρὸς
καὶ τὸν ἅγιον ἀσήμοις ἀπεβοῶντο φωναῖς.
καὶ ταῖς χερσὶ τὴν [25] γῆν ἀνορύττοντες, κα
περὶ τὴν αὐτοῦ φανέρωσιν ἐπειγόμενοι, κα
ἐντυγχάνουσι σωρείᾳ, καὶ τοὺς ἄλλους παρ
τες, ὦ τοῦ θαύματος, αὐτίκα τὸν καλοῦντα
ἐπέγνωσαν, καὶ τὸ τοῦ μάρτυρος ἀνείλοντ
τῇ ἐφιπταμένῃ αὐτῷ χάριτι, τάχα δὲ καὶ τῇ
B εὐωδίᾳ, πρὸς ἑαυτὸν [26] τοὺς ἄνδρας ἀφαν
μενον· ἀλλὰ τὸ μὲν εὐθὺς τοῦ προσήκοντ
λαυσε κόσμου, καὶ χερσὶ ποθούσαις ἐν
ἱερῶς κατετίθετο [27]. Κρίσις τῷ τόπῳ τ
δαιμονῶντες δὲ τὴν ἴασιν ἀκολούθως ἐπ
μετὰ πολλῆς οἴκαδε τῆς ἡδονῆς ἐπαν
μισθὸν τῆς εὑρέσεως τὴν θεραπείαν δεξάμε

ΙΖ'. Καὶ νῦν ἐστιν ἡμῖν ἐξ ἐκείνου
θησαυρὸς, καὶ τῶν ἀεὶ καταλαμβάν
κακῶν ἀσφαλὲς παραμύθιον. Εἴτε γὰρ
ταί τις, εἴτε ἐπηρείᾳ ταλαιπωρεῖται, εἴτε
ἔχεται [28] πτριστάσει, πάντα μετὰ πίστε
ελθὼν [29] ἀποθήσεται, καὶ διαψιλεστέρα
ριτος ἀπολαύσει· χάριτι καὶ φιλαν
Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ
C δόξα ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ
τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

[22] αὐτῷ C. D. E. F. [23] ἐφίστανται B. C. F. F. [24] ὅπη F. [25] τὸν χοῦν pro τὴν γῆν F. [26] ἐπὶ C. D. E.
[27] κατέθεντο ex correctione D. [28] συνέχεται F. [29] προσελθὼν B. C. D. E. F.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

ΕΙΣ

ΛΟΥΚΑΝ

ΤΟΝ ΑΓΙΟΝ ΑΠΟΣΤΟΛΟΝ ΚΑΙ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗΝ.

—

COMMENTARIUS

IN DIVUM LUCAM

APOSTOLUM ET EVANGELISTAM

(Græce et Latine ad calcem Operum œcumenii. Paris, 1631 fol.)

—

. καὶ δικαίου μνήμην μετ' ἐγκωμίων τελεῖ-
ίό ς τις ἀνὴρ καὶ σοφὸς τὰ θεῖα νομοθετεῖ,
ἄρα τῷ ἀποστόλῳ Χριστοῦ συνεισενεγκεῖν
ι τὴν εὐφημίαν; Τοῦτον γὰρ ἡ δικαιοσύνη
ἀποστολῆς ἄξιον, καὶ τοῦ ἀγαπητὸν ὀφθηναι
ίλῳ διαφερόντως, πεποίηκεν. Οὐ μὴν ἀλλ'
οὗτος ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ εὗρε τὸν ἔπαινον,
χαίρειν τοῖς τῶν ἐγκωμίων φράσαντες νόμοις,
, ἐκείνου διεξελθεῖν ἀναγκαῖον, ἐν ἱστορίας
αλεξόμεθα·

ς οὐκ οἶδε τὴν Ἀντιόχου, ὅπως μὲν θέσεώς
μεγέθους, ὅπως δὲ ὅρων ἔχει; καὶ οἵα τις
ὶ ὁπόσην νέμεται γῆν, οἵῳ δὲ ἄρδεται πο-
Ὀρόντης οὗτός ἐστιν· ἔνθα καὶ πρῶτον ἄν-
τῆ, τοῦ Χριστιανοῦ κλῆσιν πεπλούτηκεν·
ὁ θεῖος Λουκᾶς προελθὼν, καὶ φύσιν μεν
οῖαν εὐγενῆ καὶ φιλότιμον (ὡς ἔστι δῆλον ἐξ
βίον ἐφάνη σπουδαιότατος ὤν, καὶ λόγον τῷ
ρασχὼν οἰκειότατον), πανσὶ δὲ σχολάσας ἐκ
ίδει παιδείας, τήν τε Σύραν καὶ Ἰουδαίαν εἰς
ωνὴν παιδευθεὶς, καὶ οἷα δένδρον πρὸς ταῖς
ἀνθήσας ἤδη καὶ αὐξηθεὶς τῇ κατ' αὐτὰς
τῶν θείων Γραφῶν ὑπερφυῶς ἤσκητο.
μὲν οὖν ἁπτόμενος, τοῖς τε καθ' Ἑλλάδα καὶ
γυπτον ἐφοίτα διδασκαλείοις· καὶ τὴν καλλί-
κρ' Ἕλλησι παιδείαν συνέλεξε, γραμματικὴν
ποιητικὴν εἰς ἅπαν κατωρθωκὼς· ῥητορι-
καὶ τοῦ εὖ δύνασθαι λέγειν, ἥκων εἰς τὸ
ον, μηδὲ τῶν φιλοσοφίας πρεσβείων, ἑτέρῳ
ρῶν, ἀλλὰ τῇ μὲν λογικῇ πρὸς τὴν ἠθικὴν,
ῇ δὲ βαθμίδι πρὸς τὴν πρακτικὴν χρώμενος.
πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς προσκείμενος, τέλος τὴν
ην ἅμα καὶ φιλανθρωποτάτην ἰατρικὴν κατ'
αὶ τοσοῦτον, ὅσον τὰ πολλὰ καὶ ἀπὸ ταύτης

A I. Si justi memoriam cum encomiis celebrare divinus quidam vir ac sapiens divina lege statuit, quantam sane convenit apostolo Christi nos simul afferre laudem? Siquidem hunc justitia mirum in modum fecit et apostolatu dignum, et ut Paulo dilectus videretur. Verumenimvero quoniam hic in Evangelio laudem adeptus est, relictis omnino encomiorum legibus, quæcumque de eo narrare necesse est, per modum historiæ referemus.

II. Quis Antiochenam ignorat civitatem, quem situm ac magnitudinem, quosve terminos habeat? et quænam hæc sit, et quantam occupet terram, quove irrigetur flumine. Orontes hic est, ubi primum homo Christiani appellatione ditatus B est: ex qua divus Lucas ortus est: et naturam quidem ac indolem habens, ut quæ generosa esset ac pretiosa: veluti ex hoc manifestum est quod et vita apparuit studiosissimus, et sermonem tradidit vitæ maxime conformem. Cum autem omni disciplinæ genere vacasset a puero, et Syriacam ac Hebraicam linguam exactissime edoctus est, et velut arbor juxta fontes, floridus jam et augmentatus, divinarum Scripturarum studio mirum in modum profecit. Adolescentiam itaque attingens, gymnasia frequentabat quæ tum in Græcia erant, tum in Ægypto, ac pulcherrimam apud Græcos eruditionem collegit: grammaticen quidem ac poeticen perfecte assecutus, ad rhetorices vero artisque bene dicendi cacumen pertingens, neque in philosophiæ dignitatibus alicui cedens: C sed logica quidem ad ethicen, ethice vero ad practicen tanquam gradu utens, ita omnibus bonis incumbens tandem pulcherrimam simul ac huma-

nissimam medicinam assequitur, idque in tantum ut ab hac ut plurimum designaretur ac appellaretur. Postquam autem ingenii dexteritate ac magnitudine omnem artem citius percurrit quam volucris aera, satisque humanæ doctrinæ adeptus est, ad sublimiorem ac meliorem transit habitum.

III. Quis autem fuit modus transitus? Habebat quidem interim de mundi salute disputationes ac congressus is qui, liber a peccato, venerat ut peccatores vocaret ad pœnitentiam [1], idque post luctam contra adversarium et tropæa de illo relata, post auditum superne Patris testimonium ac Spiritus descensum [2]. Percurrebat autem fama universam Judæam ac Galilæam [3], et alicubi etiam extra terminos ea quæ evangelicæ prædicationis erant sequebantur. Tunc multi sane ad veram hanc doctrinam cordis aures obturabant ac mentis oculos claudebant : neque vitæ suscipere sermonem, neque veram lucem intueri digni erant. Hi autem in quibus veritatis vestigium impressum erat, quique terræ bonæ rationem ac proportionem habebant, totis (quod aiunt) oculis intuebantur, et arrectas adhibebant animæ aures ad auscultationem, ac velocissime ad veritatem transferebantur, nihilque quod facere decens erat prætermittebant, ut ad id quod honestum erat accederent, et ad ipsam nudam animam transmitterent certam veritatem. Horum unus erat admirandus hic præco veritatis ac præceptor : qui ad piam prædicationem mentis oculo illustratus, despicit cognationem omnem, despicit et naturæ viscera, abjicit pecunias, possessiones, omnemque substantiam : ita ut nemo adeo facile pedum pulverem ac manuum sordes abjiceret : ut ne vel hoc ipso præ festinantia occupari certe potuerit, quo facultates indigentibus distribueret. Utque breviter dicam, despectis cunctis inferioribus, superna velociter amplectitur, et ad Judæam accedit, vaditque ad eum quem concupiscebat, ac statim ad conspectum ac sermones Jesu, efficitur splendidum receptaculum ad pretiosum gratiæ unguentum. Neque tamen illi frequentibus fuit opus sermonibus ac miraculis ad illius cognitionem; sed quanto doctrina ac prudentia animique dexteritate in aliis præpollebat, tanto velocius et ipsam pure veritatem et prædicatum sermonem cognoscit. Ab hoc tempore efficitur legitimus ac verus Christi discipulus : cumque frequenter præceptori adfuisset, et ejus signa ac prodigia assectatus esset, ne in salutaribus quidem ipsius afflictionibus deest. Et quemadmodum omnibus adfuerat, ita sane et conspector fuit.

IV. Cum Cleopa enim ad agrum Emmaus proficiscenti adstans post resurrectionem Dominus (o horrore plenum illum accessum !) tarditatem ac cordis eorum incredulitatem improperat : et Scripturarum interpretationibus suam passionem ac magnum resurrectionis mysterium confirmat. Ve-

A χαρακτηρίζεσθαι. Ἐπεὶ δὲ τάχει φυσι[illegible] θει, τέχνην ἅπασαν διῆλθε ῥᾳδίως [illegible] ἅλις τε τῆς ἀνθρωπίνης εἶχε παιδεί[illegible] ὑψηλοτέραν ἕξιν καὶ ἀμείνω μεταχωρεῖ.

Γ'. Τίς δὲ ὁ τρόπος τῆς μεταθέσεω[illegible] ἄρτι τὰς ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ κόσμου διατρ[illegible] τίας ἐλεύθερος καὶ καλέσαι ἁμαρτωλοὺ[illegible] μετάνοιαν, καὶ ταῦτα μετὰ τὴν κατὰ τοῦ [illegible] πάλην, καὶ τὰ κατ' αὐτου τρόπαια, τὴ[illegible] τρὸς ἄνωθεν μαρτυρίαν, καὶ τὴν ἐπ[illegible] Πνεύματος. Διῄει δὲ ἀνὰ πᾶσαν Ἰουδα[illegible] Γαλιλαίαν, καὶ που καὶ τοῖς ὑπεροίκοις [illegible] γελικοῦ κηρύγματος εἵπετο. Ἔνθα πολ[illegible] B τὴν ἀληθινὴν ταύτην διδασκαλίαν τὰ [illegible] ἔδυον ὦτα, καὶ τὰ τῆς διανοίας ἐμπο[illegible] μηδὲ ζωῆς δέξασθαι λόγον, μηδὲ [illegible] θινὸν ἐτύγχανον ἄξιοι. Οἷς δὲ [illegible] ἀληθείας, καὶ γῆς ἀγαθῆς λόγον ἐπ[illegible] ὅλῳ ἐώρων τῷ ὀφθαλμῷ, καὶ ἐπῶτα [illegible] ψυχῆς ὦτα πρὸς τὴν ἀκρόασιν, τάχιστα [illegible] ἀλήθειαν μετετίθεντο, καὶ οὐδὲν ὃ πρέπ[illegible] ελίμπανον, ὅπως ἂν ἐγγὺς τοῦ τοιούδε κα[illegible] καὶ αὐτῇ γυμνῇ τῇ ψυχῇ τὴν πλ[illegible] ξαιντο. Τούτων εἷς ἦν καὶ ὁ θαυμαστὸ[illegible] οὗτος κῆρύξ τε καὶ διδάσκαλος. Ὃ[illegible] κήρυγμα, τὸ ὄμμα τῆς διανοίας κατ[illegible] ορᾷ μὲν συγγενείας ἁπάσης, ὑπερορᾷ [illegible] χνων τῶν φυσικῶν, ἀποτίθεται χρ[illegible] πᾶσαν οὐσίαν, ὡς ποδῶν κόνιν [illegible] C οὐδεὶς οὕτω ῥᾳδίως, μηδ' αὐτῷ [illegible] σθαι τὸν πλοῦτον τοῖς ἐνδεέσι [illegible] ἀσχοληθείς. Καὶ συνελόντα φά[illegible] ὑπεριδὼν, τῶν ἄνω ταχὺ περιφ[illegible] Ἰουδαίᾳ ἐπιδημεῖ, τῷ ποθουμέν[illegible] καὶ εἰς ὄψιν αὐτίκα καὶ λόγους τοῦ [illegible] τὸ περικαλλὲς δοχεῖον τῷ πολυτ[illegible] μύρῳ. Οὐ μὴν οὐδὲ συχνῶν ἐδεήθη [illegible] μάτων πρὸς τὴν ἐκείνου ἐπίγνωσιν [illegible] δείᾳ καὶ συνέσει καὶ ψυχῆς εὐθύτη[illegible] ἐκράτει, τοσούτῳ θᾶττον αὐτήν τε [illegible] ἐλήθειαν, καὶ τὸν κηρυσσόμενον λόγ[illegible] Ἐντεῦθεν γνήσιος Χριστοῦ γίνεται [illegible] πολλά τε τῷ διδωσκάλῳ συνών, καὶ [illegible] αὐτοῦ καὶ σημείοις παρηκολουθηκώς, οὐ [illegible] D τηρίων αὐτοῦ ἀπολιμπάνεται· παθήμα[illegible] ὥσπερ πᾶσι παρῆν, οὕτων δὴ καὶ [illegible] θεωρὸς ἦν.

Δ'. Πορευομένῳ γὰρ μετὰ Κλεόπα ἐ[illegible] λήμ εἰς τὸν ἀγρὸν Ἐμμαοῦς ὁ Κύρι[illegible] ἀνάστασιν ἐπιστὰς (ὦ τῆς φρικτῆς ἐκεί[illegible] σίας !) τό τε βραδὺ καὶ δύσπιστον τῆς κα[illegible] ὀνειδίζει, καὶ ταῖς ἐπιλύσεσι τῶν Γρα[illegible] αὐτὸν πάθος καὶ τὸ μέγα τῆς ἀναστάσε[illegible]

[1] Luc. v, 32. [2] Matth. III, 16. [3] Matth. IX, 26.

Πλὴν ἀλλὰ τῆς θείας ὁμιλίας ταύτης, A
ν. Ἦδη θεῖον ταῖς τούτων ἀνα-
ῖς· καὶ τῆς ἡμέρας ἄρτι κλινάσης,
ὐτοῖς τὸν Δεσπότην παρεβιάσαντο. Ὁ
ἣν θεογνωσίαν αὐτοῖς ἐνθεῖναι βουλό-
στη μόνον ἁπλῶς, ἀλλὰ καὶ τῇ τρα-
κλίνεται· τῇ τε τοῦ ἄρτου κλάσει οὗ-
ὁ τριήμερος εἶναι νεκρὸς ἀκριβέστερον
λος ᾤχετο λαθὼν αὐτῶν πᾶσαν αἴσθη-
σαν οὕτως αὐτοῖς τὴν ἐκ τῶν νεκρῶν
ισάμενος.

ν καὶ τῆς τοῦ Σωτῆρος πρὸς οὐρανὸν
αὶ τῆς τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐκεῖθεν
οὗτος τοῖς δώδεκα κεκοινωνηκώς, τῆς
ηρωθεὶς χάριτος καὶ δυνάμεως, τῶν
λος ἀναδείκνυται, θεολογῶν τὸ τῆς οἰ-
τήριον, καὶ πολλοὺς εἰς ἐπίγνωσιν B
τος ἐκ τῆς ἀπάτης χειραγωγῶν καὶ
βαπτίσματι. Ἔτρεχε μὲν γὰρ ὁ θεῖος
πανταχοῦ διασπείρων τὸ κήρυγμα,
λόγων σαγήνῃ τοὺς πλείους ἐκ τῆς τοῦ
ίας προσάγων Θεῷ, κακοπαθῶν ὑπὲρ
ου, τοῖς πονηροτάτοις Ἑλλήνων εἰς λό-
πολλὰ τὰ δυσχερῆ ὑφιστάμενος κατὰ
λατταν, κατὰ πόλεις. Ἔρημος αὐτῷ
ὠνομάζετο, μόνον εἴ τινας ἐν αὐτῇ
ιγεῖν εὕροι, καὶ μεταθεῖναι πρὸς τὴν

rumtamen quæ fuit hujus divinæ collocutionis agricolatio? Ignis divinus jam in horum animis relucet, jamque die declinante manere secum Dominum quodammodo coegerunt. Porro ipse, majori Dei cognitione illos afflare volens, non solum vulgari modo congressus est, verumetiam ad mensam una recumbit, panisque fractione exactius agnitus est hic idem qui triduo mortuus fuerat, tandem disparuit nullo eorum sensu id percipiente; effecta hoc modo in eis firmiori resurrectione mortuorum.

V. Præterea a Salvatoris in cœlum assumptione ac sanctissimi Spiritus inde descensione, hic duodecim apostolis associatus et eadem gratia ac potestate repletus, Gentium præceptor designatur, divino modo docens dispensationis mysterium, et multos ad Creatoris cognitionem ex errore manuducens ac baptismate consecrans. Siquidem currebat divinus hic Lucas prædicationem ubique disseminans, et sermonum sagena plures ex profunda ignorantia ad Deum adducebat: afflictus pro Evangelio, cum ad pessimos Græcos ad disseminandos sermones accederet, multa aspera sustinebat in terra, in mari, in singulis civitatibus. Desertum dicebatur ei amicum solum, dummodo aliquos in eo inveniret quos Deo adduceret ac transferret ad pietatem.

καὶ Παῦλος, τῶν οὐρανίων ἐπιβήσεσθαι
οπτεῦσαί τε καὶ κηρύξαι τρανῶς τὴν
τῆς ἀπάτης σκότος ἀποβαλὼν τῇ εὐσε-
καὶ τῷ χορῷ συνηριθμεῖτο τῶν μα- C
οιπόρος αὐτῷ Λουκᾶς καθίσταται παν-
νέκδημος, ἀγώνων τῶν ὑπὲρ εὐσεβείας
τὰ τοῦτο τηλικῷδε συντάξας ἑαυτὸν
ἕχρι τε δεσμῶν ὡς κακοῦργος συγκα-
, καὶ τὰς τῆς θεογνωσίας ἀκτῖνας εἰς
συνεκπέμπων, οὕτω συναρμοσθεὶς καὶ
καὶ κατὰ πάντα κεχαρισμένος αὐτῷ
στε τὸν Παῦλον, ἐπιστέλλοντα τοῖς πι-
τὸν πολλαχοῦ τὸν Λουκᾶν ὀνομάζειν.
Ἱερουσαλὴμ καὶ κύκλῳ μέχρι τοῦ Ἰλ-
ξυαγγέλιον σὺν τούτῳ πληρῶν, ἀπό τε
ρι Ῥώμης αὐτῷ συνδεσμούμενος, τῶν
, τῶν αὐτῶν θλίψεων, τῶν αὐτῶν κεκοι-
γίων, συμμέτοχος ἀναφανῆναι πάντως
τοιούτοις πόνοις στεφάνων βουλόμενος. D
ροῦν πολυτελῶς σὺν τῷ Παύλῳ τὸ τοῦ
ἐμπορευσάμενος τάλαντον, καὶ τοσαῦτα
καὶ σαγηνεύσας ἔθνη τῇ εὐσεβείᾳ, τῆς ὅλης
ου οἰκονομίας ὁ καὶ φιλῶν τῷ ὄντι καὶ φι-
θητής, ἱερογράφος ὁμοῦ καὶ Εὐαγγελι-
ι, ἅτε καὶ πρότερον παρηκολουθηκώς,
ν ἀπαρχῆς ὑπηρετῶν ταῦτα γνωρισθεὶς,
ιγωγηθεὶς ἄνωθεν. Τὸ γὰρ τοῦ νυμφο-
ιτὴλ πρὸς τὴν Παρθένον οὗτος μυστή-
το ὁ Εὐαγγελιστής, τοῦ κοινὴν εὐαγγε-
ῷ κόσμῳ γεγράν. Οὗτος καὶ τὴν τοῦ
νησιν ἐναργῶς διεχάραξεν, ὥσπερ ἄρτι

VI. Ubi autem et Paulus cœlestia conscendisset, ut intueretur veritatem et aperte eam prædicaret, ac abjectis erroris tenebris veritati adhæsisset, et choro discipulorum annumeratus esset, Lucas ipsi socius itineris ubique constituitur ac peregrinationis comes, certamina pro pietate exoptans, et ob id se hujusmodi conjungens militi, et una cum eo usque ad vincula afflictus quasi maleficus. simulque cognitionis radios ad fines terræ emittens: adeo ipsi conformis ac domesticus, et per omnia gratus effectus, ut Paulus scribens fidelibus Lucam frequenter nominaret dilectum: qui ab Hierosolymis et circumadjacentibus locis Illyricum usque una cum ipso implevit Evangelium: et a Judæa Romam usque una cum eo vinctus, eisdem laboribus, eisdem afflictionibus, eisdem communicavit naufragiis, volens omnino particeps declarari etiam coronarum propter hos labores recipiendarum. Ita ergo ubi variis modis in talento prædicationis simul cum Paulo negotiatus esset, atque tot gentes adduxisset ac irretiisset ad pietatem, totius dispensationis præceptoris et vere amator et amatus discipulus, sacræ scriptor historiæ simul et Evangelista ostenditur, ut qui et prius assecutus esset, et ab his qui ab initio ministri fuerant hæc cognovisset, aut etiam superne in sacris edoctus esset. Siquidem hic evangelista mysterium retexuit Gabrielis paranymphi delatum ad Virginem qui communem mundo gratiam annuntiaverat. Hic etiam Christi nativitatem aperte exaravit, tanquam recens in præsepi jacentem

nissimam medicinam assequitur, idque in tantum ut ab hac ut plurimum designaretur ac appellaretur. Postquam autem ingenii dexteritate ac magn tudine omnem artem citius percurrit quam volu aera, satisque humanæ doctrinæ adeptus es sublimiorem ac meliorem transit habitum.

III. Quis autem fuit modus transitus? Hab dem interim de mundi salute disputation gressus is qui, liber a peccato, venerat u vocaret ad pœnitentiam [1], idque post l adversarium et tropæa de illo rela tum superne Patris testimonium e scensum [2]. Percurrebat autem f Judæam ac Galilæam [3], et alic terminos ea quæ evangelicæ p sequebantur. Tunc multi sar doctrinam cordis aures obtura claudebant : neque vitæ neque veram lucem intueri in quibus veritatis vest quique terræ bonæ ratio bebant, totis (quod air arrectas adhibebant a nem, ac velocissime r nihilque quod facere ut ad id quod ho ipsam nudam ani tatem. Horum u veritatis ac præ mentis oculo omnem, despi nias, posses ut nemo a nuum sor festinantie indigenti despectir amplect eum q ac ser lum e illi f ad pru ba pr e c

ἐάτνῃ παραδεικνύς, καὶ σπάρ
καὶ τοὺς τῆς χαρᾶς κήρυκας
ρων. Οὗτος τὰς πάντα νοῦν
παραδοξοποιίας φιλαληθῶς τε ὁμοῦ κ
ἐδήλωσε, παγμάτων ἀληθείᾳ
συγκεράσας, ἵνα καὶ γνώμης ἅμα κ
ἀρετὴν παραστήσῃ. Ἐν παραβολαῖς τε
σωτηριώδεις, κἀν τούτῳ τῶν ἄλλων
ἐξυφήνατο. Καὶ συνελόντα φάναι, κ
ἐπὶ γῆς κάθοδον τοῦ Λόγου
οὕτω καὶ τὴν εἰς οὐρανὸν, ἄνοδον κ
πατρῷον θρόνον ἐπάνοδον, οἷά τις
νοῦ διεσάφησεν. Ὃ δὲ τῶν ἄλλων
στατον, ὅτι καὶ αὐτὸν τὸν τοῦ
ἐμοῦ Χριστοῦ τύπον, τόν τε τῆς
καὶ δούσης τὸ πρόσλημμα χαρακτῆρα,
τος κηρῷ καὶ χρώμασι βάψας, ἐν
μέχρι καὶ νῦν παραδέδωκεν, ὥσπερ
νομίζων, εἰ μὴ καὶ δι' εἰκόνος καὶ
νει τοῖς ποθουμένοις, ὅπερ φιλίας
τεκμήριον· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ
φιλοχρίστοις τὰ μέγιστα χαριζόμενος.

Ζ'. Ἀλλ' οὐκ ἐν τούτοις μόνοις
αὐτῷ χάριν τοῦ Πνεύματος
μόνον ἐκεῖνος τὸ Εὐαγγέλιον
γλῶτταν, ἀλλὰ πρὸς τῷ τέλει
θαυμάτων καὶ τὰς τῶν ἀποστόλ
ξεις· καὶ πρῶτά γε τὴν θείαν
Σωτῆρος ἀνάληψιν, εἶτα ἐπ'
γλώσσαις τοῦ Πνεύματος κάθοδον
τοῦ Στεφάνου κατάλευσιν, τὴν τοῦ
λὴν, τὴν ἐξ οὐρανῶν φημι διὰ Χρ
τὴν ἀπὸ τοῦ γράμματος ἐπὶ τὸ
τὰ κατὰ τόπον τούτου δεσμὰ, τὰς
πληγὰς, τοὺς ῥαβδισμοὺς, τὰς τῶν
πους ἐπιβουλὰς, τὴν ἐξ Ἱεροσολύμων
μην ἄφιξιν, τοὺς κατὰ θάλατταν
ψεις, τοὺς κινδύνους, τὰς συμφορὰς
ὧν οὐ θεατὴς μόνον, ἀλλὰ καὶ
διὰ τοῦτο καὶ ἀκριβὴς πάντων
Παῦλον μὲν ἐν Ῥώμῃ καταλιπὼν,
οὗτος ἀπαίρει, ὅλην τε Λιβύην
Αἰγύπτου ἐπιδημεῖ. καὶ τὴν ἄνω
διδασκαλίας εἴσω λαβὼν, τῷ διδασκ
Εὐαγγελίου προσαγαγὼν, τῇ κάτω
πόλῳ ἐφίσταται· ἐφ' ᾗ καὶ ἀρχιερεὺς
Πνεύματος καὶ ποιμὴν προχειρίζεται.
καὶ τεμένη μιαρὰ δαιμόνων εἰς ἕδαφ
(τοῦτο γὰρ ἡ σπουδὴ τῷ ἀνδρὶ, ἀπάτ
φεύγουσαν ἀποδεῖξαι), ἱεροὺς τῷ μόνῳ
ἀνανίστησι, καὶ τοὺς ὑπὸ βαθεῖ σκότῳ
κεχωμένους, διὰ τοῦ Εὐαγγελίου πρὸς θεογνωσίαν ἀναγεννήσας, υἱοὺς ἡμέρας γενέσθαι
ποιεῖ.

Η'. Τοιούτους τοιγαροῦν τῷ διδασκάλῳ
τοὺς καρποὺς, ἐκ μέσου τε θέμενος τὴν
ναοὺς ἀνεγείρας, θυσιαστήρια πηξάμενος,
καθιερώσας, καὶ ὑπὸ τῶν πιστευσάντων
ρους καὶ διακόνους ἐν τούτοις χειροτονήσας

ad solum Evangelium
linguam, sed post finem
etiam apostolorum exponit
divinam Salvatoris in cœlum
super ipsos in ignis linguis
dehinc ita Stephani lapida-
nem; nempe per Christum
nem, et transitum a littera
ad spiritum: *hujus in singulis locis vincula, carceres, plagas, flagellationes*, varias gentium insidias; *quemodo ab Hierosolymis* Romam pervenerit, *labores in mari, afflictiones*, pericula, calamitates, *naufragia*: *quorum non* spectator tantum, sed et *particeps fuerat*: *atque* ob id diligens est horum *enarrator. Sed Paulo* quidem Romæ relicto, rursum *his ad Orientem* discedit, totamque Libyam *percurrens in Ægyptum* pervenit : et cum superiorem *Thebaida intra suam* doctrinam recepisset, ac *ad Magistrum per* Evangelium adduxisset, inferiorem *Thebaida septem* portarum civitatem accedit, *in qua etiam pontifex* ac pastor a Spiritu præponitur. *Statuis* impurisque dæmonum delubris in *terram dejectis* (*id* enim studio sibi erat, ut erro*rem totis quod aiunt* pedibus fugientem demonstraret), *sacra templa* contra soli Deo erigit, eisque qui in profundis ignorantiæ tenebris tenebantur, per Evangelium ad Dei cognitionem regeneratis, *luciis filios* effici curat.

VII. Hujusmodi igitur fructibus magistro oblatis, *de medio* sublata, erectis templis, altaribus *venerabilibus* ac consecratis, et in his presbyteris *ac* iconis apud credentes creatis, rectæque *fidei* professione ipsis tradita ; et nunc quidem a

ος, καὶ νῦν
ς, νῦν δὲ ἀφ'
ω διερμηνεύων
νὺς τὴν Παλαιὰν
καὶ θεὸν ἕνα καὶ τὸν
μοθετήσαντα, πλήρης
εἰρήνῃ πρὸς τὸν τῆς εἰ-
ρήνης μὲν ἀπολιπὼν τῷ χοῖ,
τοῦ δεδωκότος ἐμπαραθέ-
μενος, ἔνθα ἡ τῶν ζώντων χώρα,
ου, ἔνθα εὐφραινομένων πάντων

ὑπὲρ εὐσεβείας ἄθλων τοῦ ἀπο-
ήματα, καὶ τοῦτο τέλος αὐτῷ τῶν
καμάτων· ὧν καὶ νῦν ἐν ἀγαλλιάσει
θέρίζει, ὡς μετὰ Παύλου καὶ αὐτὸν
ειν· « Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγωνι-
σμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα,
λοιπὸν ἀπόκειμαι τῆς δικαιοσύνης στέφανον ἀποκείμενον. »
ἀκόλουθον οἶμαι τούτοις ἐπιμνησθῆναι
καὶ ὅπως, καὶ ἐφ' ὅτῳ ἄρα τῶν χρόνων,
οὗ λείψανον ἐξ Ἀχαΐας ἀνακομισθὲν,
θησαύρισμα, τῇ λαμπρᾷ καὶ βασιλίδι
ἀποδίδοται.

ἀπὸ τοῦ Σιρμίου ποτὲ πρὸς τὸν Ἴστρον
ὁ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου παῖς,
ἡλικίαν τῶν ἀδελφῶν. Καὶ πρὸς αὐτῇ
Ἴστρου χρόνον οὐ βραχὺν στρατοπε-
ήκουε τοὺς πέραν τοῦ Ἴστρου Βαρβά-
ἐπιστρατεύειν τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ.
ὑποπτήξας μή τι κακὸν ἐν τῇ αὐτοῦ
ς τὴν Θρᾴκην εὐθὺς καὶ τὸ Βυζάντιον
Ὀδρυσῷ δὲ χωρίῳ καταλαβόντι, ἔνθα
νὸς ὁ Ῥωμαίων βασιλεὺς ἀναστήσας
προσηγορίαν τῷ τόπῳ δέδωκε, πρόσεισί
κόπων ὥς τι κομίζων δῶρον αὐτῷ χα-
ῶν τοῦ Χριστοῦ μαθητῶν Ἀνδρέου
ν Ἀχαΐᾳ τετάφθαι μηνύων τὰ σώματα.
τε τῇ ἀγγελίᾳ, καὶ Ἀρτέμιον ᾧ μάλα
ὃν τῆς πρὸς Χριστὸν ἀγάπης ᾔδει διά-
ἠν (μαρτυρεῖ τὸν ἔνθεον τούτου ἔρωτα
ἐπὶ τῶν καιρῶν Ἰουλιανοῦ διὰ Χριστὸν
ίνδυνος)· τοῦτον γοῦν τὸν οὕτω θερμὸν
ίας πνέοντα φίλον Ἀρτέμιον πρὸς τὴν
ἀνακομιδὴν σωμάτων αὐτίκα ἐκπέμπει.
καὶ οὗτος ἦν Κωνστάντιος τά τε ἄλλα
τε τρόπον ἐπιεικὴς, καὶ πολλῷ γε κομιδῇ
τῶν ἐκκλησιῶν οἰκοδομὴν ἔρωτι κάτ-
θεν καὶ πρὸς τῇ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ πόλει
εἶνου τάφον οἷα γέρας ἀποδιδοὺς τῷ
ἐξ αὐτῶν κρηπίδων οἰκοδομεῖ μέγιστον.
Ἀρτεμίου τὰ τῶν ἱερῶν ἀποστόλων ἐξ
ομίσαντος λείψανα, ἐν αὐτῷ τῷ θείῳ
τῆς ἱερᾶς τραπέζης κατέθετο, Ἀνδρέου
πρέων πόλεως, Λουκᾶ δὲ ἐκ Θηβῶν τῆς
τενεχθέντος. Βραχὺ τὸ ἐν μέσῳ καὶ Τι-

A Veteris Instrumenti scriptura adducens testimonia, nunc vero ab eo quod ipse contexuerat Evangelio interpretans ipsis ea quæ de Christo erant, et ostendens Vetus Instrumentum omnino consonum esse Novo, unumque et eumdem esse Deum qui et hoc et illud statuerat, plenus jam dierum effectus, redit in pace ad Deum pacis, pulvere quidem pulveri relicto, anima vero in manibus ejus qui dederat commendata : illuc transiens ubi regio est viventium, ubi sonus festa celebrantium, ubi inhabitatio est omnium lætantium.

IX. Hujusmodi sunt certaminum apostoli pro pietate narrationes : hic fuit ipsi finis laborum pro Christo perpessorum, quorum etiam manipulos nunc metit in lætitia, ita ut possit et ipse cum Paulo dicere : « Bonum certamen certavi, cursum
B consummavi, fidem servavi, propter quæ reposita est mihi corona justitiæ [4]. » Verumtamen his nunc consequens esse opinor mentionem facere unde, et quomodo, quibusve sane temporibus sacræ hujus reliquiæ ex Achaia, veluti divinus quidam thesaurus reportatæ sint, et claræ ac regiæ civitati redditæ.

X. Transibat quondam a Sirmio ad Istrum Constantius, Constantini Magni filius, sed fratrum tertius, atque ad hanc Istri ripam non longo tempore castrametatus, audivit Barbaros qui ultra Istrum erant conflicturos cum Romanorum principatu : et ipse formidans ne quid mali in suo principatu facerent, confestim ad Thraciam ac Byzan-
C tium equitavit. Cumque ad regionem Odrysiorum pervenisset, ubi Adrianus Romanorum imperator, exstructa civitate, sui appellationem loco dedit, accedit ad eum quidam episcopus, veluti donum quoddam ipsi gratissimum deferens, Andreæ ac Lucæ Christi discipulorum corpora indicans in Achaia esse sepulta. Porro ille et nuntio gavisus est, et Artemium quo maxime utebatur, et quem sciebat fervidum amatorem charitatis erga Christum (attestatur viro divinum hujus amorem, certamen, ac periculum temporibus Juliani propter Christum susceptum) ; hunc ergo tanto fervore pro pietate spirantem amicum Artemium ad pretiosorum corporum reductionem confestim emittit. Etenim erat hic Constantius et in cæteris
D moderatus, et moribus mitis ac modestus, et magno admodum circa ecclesiarum ædificationem amore occupatus. Unde etiam ad patris sui civitatem circa illius sepulcrum, veluti reddens patri honorem, templum ab ipsis fundamentis maximum ædificat, in quo etiam, ubi Artemius sacrorum apostolorum reliquias ex Achaia retulisset, in ipso divino altari sacræ mensæ reposuit : Andreæ quidem e civitate Patreorum, Lucæ autem ex Thebis Bœotiæ translatis corporibus. Ac brevi tempore

[4] iv, 7, 8.

intermedio etiam Timotheum qui in choro discipulorum Christi velut [illegible] quædam stola splendebat, ex Epheso reduxit Iniæ, ministro quoque rursum ad hoc usus Artemio. Sed habuit et ipsum sacræ mensæ ambitus, veluti reddentem debitum quoddam pietatis suis auxiliatoribus. Verum Timotheus quidem hujusmodi habuit corporis reductionem.

XI. Porro in divi Lucæ reductione tale editur miraculum sermone ac memoria dignum. Anatolius quidam ennuchus unus eorum qui tunc e regio erant cubiculo, misero corporis morbo detentus erat. Ubi ergo majorem novit esse morbum quam qui medicorum posset arte curari, probe sciens ille quod quæ impossibilia sunt apud homines, Deo possibilia sunt, omnibus aliis relictis, ad Lucam Christi discipulum confugit, et hoc auxiliatore utitur adversus morbum. Ubi enim urna quæ pretiosum continebat ipsius corpus ad sacrum templum jam esset delata, quod a fundamentis Constantius erexerat, accedens hic dictus Anatolius, simulque bajulans cum his qui illam portabant, confestim deprimente morbo absolvitur: et vivens ex mortuo tale adeptus beneficium, tota sua vita non intermisit gratias agere apostolo ac Deo qui per ipsum hujusmodi edebat miracula.

XII. Ita igitur primum ex Thebis relatum divinissimi Lucæ corpus, honorifice admodum ac magnifice una cum Andrea ac Timotheo in templo reponitur, quod a Constantio ædificatum erat: cum circa sacrarum reliquiarum repositionem fidei opera ac fervidum Constantii desiderium plurimum demonstrata sunt. Quanquam hic postea maligni laqueis aliquantulum captus (o casum miserum! heu turbulentam subversionem!) Arianorum dogma ebibit. Multis autem postmodum temporibus, Justinianus, assumptis imperii sceptris, multo adhuc amplificentius circa hæc sacra apostolorum corpora afficitur, et theca argentea hæc concludens, circa ipsum altare vehementi Dei amore reponit, nempe pretiosa in pretioso conditorio. Et quidem sacri altaris mensam theca constituit: porro communi apostolorum nomine templum appellatur: ad quod sane omnes qui conveniunt fideles laudant hunc tanquam discipulum, celebrant ut evangelistam, beatificant tanquam eum qui in sacris sudoribus ac laboribus divino Paulo semper fuit socius: et inde sanctificationem participantes, spirituali implentur gaudio: idque gratia ac benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

A μόριον, τὸν τῷ χρῷ τῶν τοῦ Ι[illegible]
[illegible] ἀπέστα ἐκκαλύπτα. ἐξ Ἐφέσου
φέρει τῆς Ἰωνίας, ὑπουργῷ καὶ αὖθις τῷ
τῷ Ἀρτεμίῳ χρησάμενος. Ἀλλ' ἔσχε καὶ
τῆς ἱερᾶς τραπέζης θεῖος περιβόλος
χρέος τοῖς συνεργάταις αὐτοῦ τῆς εὐσέβειας
θέντα. Ἀλλὰ Τιμόθεος μὲν τοιαύτην ἔσχε
κομιδὴν τοῦ σώματος.

ΙΔ. Ἐπὶ δὲ τῇ τοῦ θείου Λουκᾶ [illegible]
τι τοιοῦτον λόγου καὶ μνήμης ἄξιον. Ἀνατ[illegible]
εὐνοῦχος εἷς τῶν ἐκ τοῦ βασιλικοῦ κοι[illegible]
κλίνα ὤν, πάθει δεινοῦ σώματος [illegible]
Ὡς οὖν μεῖζον ἔδει τὸ πάθος ἢ κατὰ τὴν [illegible]
τέχνην ἐδόκει, εὖ ἐκεῖνος εἰδὼς ὅτι τὰ παρὰ
τοῖς ἀδύνατα, τῷ Θεῷ δυνατά, τῶν ἄλλων
πάντων, ἐπὶ τὸν τοῦ Χριστοῦ μαθητὴν [illegible]
B καταφεύγει, καὶ τούτῳ βοηθῷ χρᾶται κατὰ [illegible]
Τῆς γὰρ σοροῦ, ἣ τὸν τίμιον αὐτοῦ [illegible]
ἐπὶ τὸν ἅγιον ἤδη, κομιζομένης κατὰ [illegible]
αὐτῶν Κωνσταντίος ἤγειρεν, οὗτος ὁ [illegible]
λιος προσελθών, καὶ συνδιαβαστάσας τῇ [illegible]
ταύτην, παραχρῆμα τοῦ πιέζοντος ἐπ[illegible]
θους. Καὶ ὁ ζῶν ἀπὸ τοῦ νεκροῦ τοιαύτης [illegible]
εὐεργεσίας, οὐ διέλιπε παρ' ὅλην τὴν [illegible]
τῷ τε ἀποστόλῳ τὴν χάριν ὁμολογῶν [illegible]
αὐτοῦ τοιαῦτα θαυματουργοῦντι Θεῷ.

ΙΒ'. Οὕτω μὲν οὖν ἐκ Θηβῶν [illegible]
πρῶτον τὸ τοῦ θειοτάτου σῶμα [illegible]
ἄγαν καὶ μεγαλοπρεπῶς, μετὰ Ἀνδρέου [illegible]
Τιμοθέου, τῷ παρὰ Κωνσταντίου [illegible]
κατατίθεται, πολλὰ περὶ τὴν τῶν [illegible]
C κατάθεσιν πίστεως ἔργα καὶ [illegible]
Κωνσταντίου ἐνδειξαμένου, εἰ [illegible]
πάγαις οὗτος μικρὸν ὕστερον [illegible]
ὀλεθρίου! τὴν θολερὰν, φεῦ! [illegible]
Ἀρειανῶν ἐξέπιε δόγματος. Χρόνοις [illegible]
ὕστερον Ἰουστινιανὸς τὰ σκῆπτρα τῆς [illegible]
παραλαβὼν, φιλοτιμότερον ὅσον περὶ [illegible]
τῶν ἀποστόλων διατίθεται σώματα. [illegible]
θήκῃ ταῦτα περιλαβὼν παρ' αὐτῷ τῷ θυ[illegible]
στηρίῳ, μάλα θεοφιλῶς κατατίθεται, τὰ [illegible]
ἐν τιμίῳ. Καὶ τράπεζα μὲν τοῦ ἱεροῦ θυσιαστη[illegible]
ἡ θήκη τελεῖ, κοινῷ δὲ τῶν ἀποστόλων ὀνόμα[illegible]
νεὼς οὗτος προσαγορεύεται. Οὗ δὴ πάντες οἱ [illegible]
συνιόντες, ἐπαινοῦσι τοῦτον ὡς μαθητήν, ἑορ[illegible]
μοῦσιν ὡς εὐαγγελιστήν, ὡς ἱερῶν ἱδρώ[illegible]
D πόνων τῷ θεσπεσίῳ κοινωνήσαντι Παύλῳ [illegible]
μακαρίζουσι· καὶ τοῦ ἐκεῖθεν μεταλαμ[illegible]
ἁγιασμοῦ, χαρᾶς πληροῦνται πνευματικῆς [illegible]
καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρ[illegible]
ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΟΥΑΡΟΥ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΝ ΑΥΤΩ.

—

MARTYRIUM S. VARI
ET SOCIORUM EJUS.

(Latine apud Surium ad diem 19 Octobris; Græce ex cod. ms. Paris. n. 1480.)

—

Μαξιμιανοῦ τοῦ τυράννου τὸ δυσσεβὲς ἀλλὰ σχεδὸν τὴν οἰκουμένην ἐκδόντος διάταγμα, ατο, δὲ καὶ τοῖς κατ' Αἴγυπτον ἄρχουσιν, ὡς ἢ τοὺς ἐν αὐτῇ Χριστιανοὺς τῶν μιαρῶν ἀποιτι θυσιῶν, καὶ τὴν ἑαυτῶν ἐξόμνυσθαι πίστιν, ίλαις κολάσεσι καὶ βασάνοις τοῦ ζῆν ἀπαλλάτ· καὶ πολλῶν ἐπὶ τούτῳ πιστῶν συλληφθέν- αὶ τῶν μὲν τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ θάνατον εὐκλεῶς καμένων, τῶν δὲ εἰρκταῖς καὶ δεσμοῖς εμφθέντων, λιμῷ τε καὶ δίψει πιεζομένων, τις τοῦ καταλόγου Αἰγυπτίων, πολλοῦ μὲν Μαξιμιανῷ, πολλοῦ δὲ καὶ τῷ αὐτοῦ στρατεύ- ροβερὸς οὐχ ἥκιστα πολεμίοις. Οὔαρος ὄνομα, ος ἐπίσημος, τὴν δόξαν περίβλεπτος, τὴν ἀρε- ριβόητος, λάθρα ὁπόσαι νύκτες τὸ δεσμωτή- ριὼν, τοῦτο μὲν ἐπιμελείας ἠξίου τοὺς ἄνδρας, δὲ καὶ ὑπὲρ ἑαυτοῦ εὔχεσθαι παρεκάλει, ὥστε ν ἐκείνοις καὶ αὐτὸν ἀγῶνα τελέσαι. Ἐδεδοίρ ἔτι κατάδηλος γενέσθαι τὸ σέβας, διὰ τὸ πασπιστὰς τῆς ἀσεβείας φόνιόν τι πνέειν κατὰ σεβούντων καὶ μανικὸν, καὶ οὓς ἂν φωράσειαν νοὺς, τοὺς μὲν πυρὶ, τοὺς δὲ θαλάσσῃ, τοὺς ἄλλαις βασάνοις καὶ θανάτῳ παραδιδόναι.

Ἐπεὶ οὖν ἀνηγγέλθη τῷ ἄρχοντι ὡς καί τινες ἐν ἔρημον οἰκούντων πιστῶν ὑπὸ τῶν τῆς ις ὑπηρετῶν συνελήφθησαν, ἡσθεὶς τῇ ἀγγε- ότους μὲν κατὰ τὸ παρὸν ἐν ἀσφαλεῖ τῇ φρουρᾷ ισθῆναι κελεύει, τὰ δὲ τῶν κολάσεων ὄργανα, τεραίᾳ εὐτρεπισθῆναι, καὶ αὐτοὺς εἰσαχθῆναι τὴν ἐξέτασιν. Εἰς ὦτα τοιγαροῦν τῷ μακαρίῳ τὸ πρᾶγμα χωρῆσαν, χρήματα τοῖς προ- τῆς φυλακῆς παρασχὼν, νυκτὸς εἴσεισι πρὸς ἄνδρας, καὶ λύει μὲν αὐτοὺς τῶν δεσμῶν, ἐκ- δὲ καὶ τοὺς πόδας τοῦ ξύλου. Θεραπείας ς, καὶ τροφῆς μετασχεῖν παρασκευάσας παρ' ὀκτὼ ἡμέρας ἀσίτους ἤδη διαμεμενηκότας, ἐλιπάρει, Δέομαι ὑμῶν, λέγων, γνήσιοι θερά- τοῦ Χριστοῦ, ὑπὲρ ἐμοῦ τὸν Θεὸν ἱκετεῦται τῆς ὑμῖν ἀξιῶσαι καὶ μὲ μερίδος καὶ δοῦναι ιρτερίαν πρὸς τὰ δεινά, Δοῦλος γάρ εἰμι καὶ

A I. Cum Maximianus tyrannus per universum fere orbem terræ impium edidisset edictum, misissetque etiam ad præsides, qui erant in Ægypto, ut vel omnes in ea existentes Christiani exsecranda gustarent sacrificia et suam abjurarent fidem, vel variis tormentis et suppliciis vita eis adimeretur; et hac de causa multi fideles fuissent comprehensi, et alii quidem pro Christo mortem gloriose sustinuissent, alii autem in carceres et vincula conjecti essent, fameque et siti premerentur: vir quidam ex numero militum Ægyptiorum, qui in magno quidem erat pretio apud Maximianum, et apud ipsum exercitum, erat autem terribilis hostibus, nomine Varus, genere insignis, gloria conspicuus, ac virtute clarus. Is clam singulis noctibus carcerem B ingrediens, partim quidem eos curabat, qui erant in vinculis: partim autem eos rogabat ut pro ipso orarent, quo æque, atque ipsi, certamen perageret. Timebat enim adhuc suam aperire religionem, quod satellites impietatis eædem et furorem spirarent adversus pios, et quos deprehendissent Christianos, alios quidem igni, alios autem aliis tormentis et morti traderent.

II. Cum autem præsidi fuisset renuntiatum quod quidam ex fidelibus, qui habitabant in solitudine, comprehensi fuerant a ministris impietatis, nuntio lætatus, eos quidem jubet in præsentia includi in tuta custodia, die autem sequenti parari tormenta, et ipsos introduci ad habendam de eis quæstionem. Cum res ergo venisset ad aures beati C Vari, pecunia data iis qui præerant custodiæ, noctu ad eos ingreditur, et eos quidem solvit e vinculis, pedes autem e cippo amovet. Cumque eos curasset, et ut cibum sumerent effecisset, qui totos octo dies jam jejuni manserant, procidens humi, obsecrabat: Rogo vos, dicens, germani ac sinceri Christi famuli, Deo pro me supplicate, ut me quoque eadem, qua vos, parte dignetur, et adversus mala et aspera det mihi fortitudinem. Nam ego quoque sum servus Christi, et ejus sancto-

rum : sed varia et acerba supplicia et judicum sævitia me volentem prodire in medium abducunt, et timorem incutiunt. Orate ergo pro me, sancti martyres, orate. Vos enim cras in Domino consummabimini. Ad hæc sancti : Nemo, aiunt, o frater Vare, potest metere in exsultatione, nisi prius in lacrymis semina dejecerit, et qui in eis spargendis suscipiuntur, labores sustinuerit. Similiter autem athleta quoque non coronatur, nisi prius legitime certaverit. Agedum ergo, o frater, sis nobis comes itineris, et perfectus miles Christi. Habemus enim illum ipsum, pro quo suscipimus, nos benigne e superis defendentem, et latenter nobis magnum præbentem auxilium. Sanctis hæc dicentibus, veniunt quidam milites, quibus jussum fuerat, ut eos deducerent ad præsidem. Qui cum aspexissent beatum Varum jacentem ad pedes martyrum, et novo spectaculo essent veluti obstupefacti, ideo benignis, ut sibi videbantur, verbis cum eo agentes : Insanis, ei dicunt, o homo ? Non times omnino ne, si hæc res nota fuerit præsidi, cum militari dignitate vitam quoque simul amittas? Ad quos beatus Varus : Utinam, inquit, inveniar perfectus Christianus, et liceat mihi esse horum sanctorum socium certaminis, et in eisdem habitare tabernaculis. Persuadet autem amicitia, ut ego vobis fidam, et eorum, qui hic dicuntur aut fiunt, nihil habeam suspectum.

III. His sic dictis, milites sanctos, qui erant sex numero (erant enim omnes quidem septem, sed unus jam mortuus fuerat in solitudine), catena vinctos adduxerunt ad præsidem. Ille autem sedebat in excelso tribunali, et eum circumsistebat multitudo militum, qui omnino pendebant a verbis illius et nutu. Cum ergo jussisset eos exutos introduci, statim quidem rogavit : Quodnam est vobis genus et quænam conditio, quænam autem vestra nomina ? Et responsum mox ab eis exigebat. Præpotentem enim vobis juro, aiebat, deorum virtutem ac justitiam, quod vos adhuc superstites apponam feris edendos et canibus. Sancti autem neque fastum tantæ auctoritatis, neque verborum sævitiam extimescentes, Nobis, dicebant, o judex, nulla patria est in terra. Sumus enim revera hospites et advenæ. Nam Christianis vera patria et civitas in cœlis est ædificata. Crede nobis hæc ita se habere : minas autem tuas parum curamus : imo vero optamus ut minæ tuæ non se usque ad verba solum sistant, sed ad effectum etiam deducantur. Sic enim erit manifestum nostrum in Christum desiderium : et ipse scies omnino, quale auxilium ab ipso assequamur. Cum sancti hæc dixissent, tyrannus conversus ad assessores, Video, inquit, hos infelices unum et idem tanquam ex consensu meditari. Parentur ergo flagella, et eos plagæ abunde excipiant. Cum autem valde quidem verberantur, nihil autem responderent, judex intulit interrogationem,

A αὐτὸς Χριστοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ ἁγίων · ἀλλά με τὸ ποικίλον καὶ αὐστηρὸν τῶν κολάσεων, καὶ τὸ τῶν δικαστῶν ἀπηνὲς, εἰς μέσον ἀγαγεῖν ἐμαυτὸν βουλόμενον, ἀπάγει καὶ δειλίαν ἐντίθησιν, εὔξασθε τοιγαροῦν ὑπὲρ ἐμοῦ, ἅγιοι μάρτυρες, εὔξασθε. Τὴν αὔριον γὰρ ὑμεῖς ἐν Κυρίῳ τελειοῦσθε. Πρὸς ταῦτα οἱ ἅγιοι. Οὐδεὶς, ἀδελφὲ, φασὶν, Οὔαρε, θερίζειν ἐν ἀγαλλιάσει δύναται, εἰ μὴ χειμῶνος πρότερον τὰ σπέρματα καταβαλῇ καὶ τῶν ἐπ' αὐτοῖς ἀνάσχηται πόνων. Παραπλησίως δὲ καὶ ἀθλητὴς οὐ στεφανοῦται, εἰ μὴ πρότερον νομίμως ἀθλήσει. Δεῦρο δὴ οὖν, ἀδελφὲ, σύνοδος ἡμῖν γενοῦ, καὶ τέλειος στρατιώτης Χριστοῦ. Ἔχομεν γὰρ αὐτὸν ἐκεῖνον, ὑπὲρ οὗ τὰς κολάσεις ἀναδεχόμεθα, φιλανθρώπως ἡμῶν ἄνωθεν ἀντιλαμβανόμενον, καὶ πολλὴν ἀφανῶς παρέχοντα τὴν βοήθειαν. Ταῦτα τῶν ἁγίων διεσιόντων, ἐφίστα-
B ταί τινες τῶν τῆς τάξεως, ἀγαγεῖν αὐτοὺς προσταγέντες παρὰ τὸν ἄρχοντα. Οἱ καὶ, τὸν μακάριον Οὔαρον θεασάμενοι πρὸς τοῖς ποσὶ κείμενον τῶν μαρτύρων, καὶ οἱονεὶ καταπλαγέντες ἐπὶ τῷ καινῷ τοῦ θεάματος, καὶ διὰ τοῦτο φιλανθρωπίας λόγους τῷ δοκεῖν προσφέροντες, Μαίνῃ, λέγουσι πρὸς αὐτὸν, ἄνθρωπε ; Οὐ δέδοικας ὅλως μὴ, γνωσθέντος τῷ ἡγεμόνι τοῦ πράγματος, τῷ στρατιωτικῷ ἀξιώματι συνακολέσῃς καὶ τὴν ζωήν ; Πρὸς οὓς ὁ μακάριος, Γένοιτό μοι Χριστιανὸν ἔφη, τέλειον εὑρεθῆναι, καὶ τοῖς ἁγίοις τούτοις σύναθλόν τε καὶ σύσκηνον. Πείθει γάρ με θαρρεῖν πρὸς ὑμᾶς ἡ φιλία, καὶ οὐδὲν τῶν ἐντεῦθε λεγομένων ἢ πραττομένων ὑποπτεύειν.

Γ'. Τούτων οὕτω λεχθέντων οἱ στρατιῶται τοὺς ἁγίους ἓξ ὄντας τὸν ἀριθμὸν (ἑπτὰ μὲν γὰρ οἱ πάντες ἦσαν, ἔφθασε δὲ ὁ εἷς κατὰ τὴν ἔρημον τελευτῆσαι),
C δεδεμένους ἀλύσει, τῷ ἡγεμόνι προσῆγον. Ὁ δὲ ἐφ' ὑψηλοῦ μὲν καθῆστο τοῦ βήματος, περιειστήκει δὲ αὐτὸν πλῆθος στρατιωτῶν, τῶν ἐκείνου λόγων καὶ τοῦ νεύματος ὅλως ἐξηρτημένοι. Κελεύσας οὖν ἀποδυθέντας εἰσάγεσθαι τοὺς ἁγίους, εὐθὺς, Οἷοι μὲν γένους, ἠρώτα, οἵας δὲ τύχης ἐστέ ; τίνα δὲ ὑμῶν τὰ ὀνόματα ; Καὶ τὴν ἀπόκρισιν ὡς τάχος ἀπῄτει. Τὴν ἔφορον γὰρ ὑμῖν ὄμνυμι, φησὶ, δίκην καὶ τὴν μεγάλην τῶν θεῶν δύναμιν, ὡς ἔτι περιόντας ὑμᾶς θηρίοις καὶ κυσὶ βορὰν παραθήσομαι. Οἱ δὲ ἅγιοι, μηδὲν μήτε πρὸς τὸ σοβαρὸν τοῦ σχήματος, μήτε πρὸς τὴν ἀπήνειον τῶν λόγων ὑποσταλέντες, Ἡμῖν, ὦ δικαστὰ, εἶπον, πατρὶς ἐπὶ γῆς οὐδὲ μία · ξένοι γὰρ ἡμεῖς ὄντες καὶ παρεπίδημοι. Πατρὶς γὰρ Χριστιανοῖς ἀληθὴς καὶ πόλις ἐν οὐρανοῖς ᾠκοδόμηται.
D Ταῦτα πίστευε ἡμῖν οὕτως ἔχειν. Τῶν δὲ σῶν ἀπειλῶν ὀλίγη φροντίς · μᾶλλον δὲ καὶ δι' εὐχῆς τὸ πρᾶγμα ποιούμεθα μὴ μέχρι λόγων στῆναί σοι τὴν ἀπειλὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἔργον ἐκβῆναι. Οὕτω γὰρ καὶ ἡμῖν ὁ πόθος ὁ πρὸς Χριστὸν δῆλος ἔσται καὶ αὐτὸς εἴσῃ πάντως, ὁποίας παρ' αὐτοῦ τυγχάνομεν τῆς ἐπικουρίας. Τοιαῦτα τῶν ἁγίων διεξελθόντων, ὁ τύραννος πρὸς τοὺς συνέδρους ἐπιστραφεὶς, Μίαν, ἔφη, καὶ τὴν αὐτὴν ἔχοντας μελέτην τοὺς κακοδαίμονας ὥσπερ ἐκ συμφωνίας ὁρῶ. Μάστιγες οὖν αὐτοὺς καὶ πληγαὶ δαψιλῶς ἐκδεχέσθωσαν. Ὡς δὲ ἐτύπτοντο μὲν σφοδρῶς, οὐδὲν δὲ ἀπεκρίνοντο, ὁ δικαστὴς ἐπῆγεν

ν, οὕτως εἰπών · Ὁ μάλιστά γε ζητούμενος ὑμῶν ποῦ ἐστι ; Τούτου ῥηθέντος, αὐτίκα ος τοῦ ὄχλου ἐξορμηθεὶς ὁ γενναιότατος Οὔαις ἐν μέσῳ λέγει τῷ ἡγεμόνι · Ἐκεῖνος μὲν ἐκ τὸν βίον μετήλλαξεν, ἐμὲ δὲ κληρονόμον τῶν εστήσατο. Εἴ τι οὖν ἐκείνῳ χρέως, ἀποδώσων άρειμι.

Ἤκουσεν ὁ ἡγεμών, καὶ ὅλος τοῦ θυμοῦ γέγονε· : οὗτος, καὶ τίνος τάγματος ; ἡ τάξις λεγέτω,) δὲ, Τάγματος μὲν τοῦ ἐκ Τυάνων, στρατιώ- καὶ τῶν ἐπιφανῶν, ἀπεκρίνατο. Καὶ ὁ ἡγε- ληγεὶς ἐπὶ τούτῳ, Τίς σε πονηρὸς δαίμων εἰς . εἶπεν, οὕτω σαφῆ, σεαυτὸν ὠθῆσαι πεποίη- καὶ τὸ τῆς προσούσης σοι περιδόξου στρα- ξίωμα, τὰ ἐκεῖθέν τε σιτηρέσια, παρ' οὐδὲν καὶ τοσούτοις τὴν ἰδίαν ψυχὴν περιβαλεῖν ἰς ; Καὶ ὁ μακάριος, Τὸν ἄρτον, εἶπε, τὸν ἐξ καθιόντα, καὶ τὸ θεῖον ποτήριον τοῦ τιμίου Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μου, τῶν σῶν προέκρινα τε καὶ ὀψωνίων, δόξαν ἀεὶ μένουσαν τῆς , καὶ ζωὴν ἄληκτον φθαρτῆς καὶ προσκαί- τα δῆλος ἐπὶ τῷ πάθει γενόμενος ὁ δικάζων, ῳας πρὸς τοὺς ἁγίους ἐν πολλῷ σάλῳ καὶ ψυχῆς εἶπε. Μάρτυς ἡ τῶν μεγίστων θεῶν , ὑμᾶς πρότερον ἐν κακοῖς ἀφέλωμαι τὴν τοιοῦτον ἐμὲ ζημιώσαντας στρατιώτην · ὑμέ- ἂρ ἂν εἴη τοῦτο καὶ οὐχ ἑτέρου. Οἱ δὲ μάρ- μηδενὶ τοὺς λόγους αὐτοῦ ποιούμενοι, Μι- πον, ἀνάμεινον, δικαστὰ, καὶ τὰ ὅπλα τῆς νῦν ας, οἷα κατανοήσεις. Τῷ γὰρ τῶν ἄγγέλων ι τὸν ἄνδρα προσενηνόχαμεν. Τούτου ῥηθέν- μὲν πείθειν ἐπεχείρει τοὺς ἁγίους συνθέσθαι βείᾳ, καὶ θυσίαν τοῖς ματαίοις προσενεγκεῖν ιος · οἱ δὲ μηδὲ τὸ οὖς ὅλως διδόντες τοῖς ήμασιν, ἀνθυπέφερον · « Θεοὶ οἳ τὸν οὐρανὸν γῆν οὐκ ἐποίησαν, ἀπολέσθωσαν. » Μεθ' οὓς ιος Οὔαρος, μείξονα τὴν ὀργὴν ἐξάπτων τῷ . Τί πράγματα παρέχεις, ἔλεγε, τοῖς ἁγίοις, έγων καὶ εἰς οὐδὲν χρήσιμα ; « Ὁ γὰρ μωρὸς, ωρὰ λαλήσει. « (Ἠσαΐας ὁ μέγας σοι τοῦτο καὶ) καὶ ταῦτα μηδὲ ἀντοφθαλμεῖν αὐτοῖς, μη- ὀγους ὅλως ἔναι δυνάμενος.

Ἀ dicens : Qui maxime quæritur septimus ex vobis, ubi est ? Hoc dicto, cursim statim e turba egressus præclarissimus Varus, stans in medio dicit præsidi : Ille quidem jam diu abhinc ex hac vita excessit, me autem suum hæredem instituit. Si quid ergo ab illo debebatur, adsum ipse redditurus.

IV. Audivit præses, et totus ad iram est conversus : Quis hic sit, inquit, dicat, et e quanam sit legione. Ille autem : Ex legione quidem Tyanensi, miles vero clarus, respondit. Præses autem, ea de causa obstupefactus, Quis malus dæmon, inquit, effecit, ut te in manifestum impelleres periculum, ut et gloriosam tuam militiam, et quam ex ea habes tesseram frumentariam, nihili facias, et tuam animam in tanta mala injicias ? Beatus autem Varus : Panem, inquit, qui de cœlo descendit, et divinum calicem pretiosi sanguinis Christi Domini mei prætuli tuis honoribus et stipendiis : gloriam quæ semper manet, ei quæ fluit, et vitam quæ nunquam desinit, ei in quam cadit interitus et est ad breve tempus. Tunc judex aperte ostendens se esse animo perturbatum, aspiciens ad sanctos, concitate et acerbe dixit : Testis sit mihi virtus maximorum deorum, vobis prius adimam in malis vitam, qui me tali milite privaveritis. Hoc enim fuerit vestrum, et non alterius. Martyres autem verba ejus nihilifacientes, Exspecta parumper, dixerunt, o judex, et videbis qualia sint arma hujus militiæ Ad ordinem enim angelorum hominem adduximus. Hoc dicto, ille quidem conabatur persuadere sanctis, ut assentirentur impietati, et rebus vanis offerent sacrificium, ipse plane vanus et stolidus. Illi autem ne aurem quidem ejus verbis præbentes, contra referebant : « Dii, qui cœlum et terram non fecerunt, pereant [1] ! » Post quos beatus Varus iram magis accendens, judici, Quid, dixit, sanctis exhibes molestiam, stulta dicens, et ad nihil utilia ? « Stultus autem stulta loquetur [2]. » (Magnus Isaias hoc tibi dicit, et non ego) idque cum nec eos quidem contra intueri, nec cum eis omnino conferre sermonem velis, vel potius non possis.

Τούτων ἀκούσας ἐκεῖνος οὐκ ἔτι καθεκτὸς ἦν, θυμοῦ πλείονος πλησθεὶς, ἐπὶ ξύλου μὲν τὸν μετεωρίζειν ἐκέλευε. Πρὸς δὲ τοὺς ἁγίους, ῆς ὑμῶν, εἶπεν, ἐνστάσεως ἡττηθῶ, ἔξαρνος καὶ τῆς τῶν θεῶν ἔσομαι λατρείας. Οὕτως τι καὶ αὐστηρὸν ἡ ἀλήθεια, καὶ ἀσθένειαν ις διελέγχον ψυχῆς, φέρειν αὐτῆς τὴν ἐλευ- οῦ δυναμένης. Οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ μάρτυρες, σόν σου τέως τὴν δυναστείαν, εἰρήκασιν, ἐπὶ ὀντος ἡμῶν ἀδελφοῦ · καὶ εἴγε τούτου κρείτ- θῆς, τότε τάχα καὶ ἐφ' ἡμᾶς χρηστῶν οὐκ σεις ἐλπίδων. Πρὸς ταῦτα ὁ δικαστὴς τοῖς ίοις τὰ χαλεπώτατα ἀπειλήσαν, τοῦ ξύλου θῆναι προστάττει τὸν μάρτυρα · καὶ ὥσπερ

V. Hæc cum ille audiisset, non poterat amplius cohiberi, sed majore ira plenus, jussit quidem Varum in ligno sublimem extolli. Sanctis autem dixit : Si fuero a vestra superatus constantia, cultum quoque deorum omnino abnegabo. Adeo res valida et acris est veritas, et quæ sæpe arguit animi imbecillitatem, qui non potest ejus ferre libertatem. Christi autem martyres, Experire, dixerunt, in hoc nostro fratre quid possis ; et si eo fueris superior fortassis, ut speras, in nobis res quoque recte succedet. Ad hæc judex cum sanctis quidem esset minatus gravissima, jubet in cippum duci martyrem : et perinde ac si existimaret non συχ' ἱκανὴν νομίσας πρὸς τοιοῦτον εὐγενὲς φρόνημα,

[1] Gen. x, 11. [2] Isa. xxxii. 6.

sufficere hoc supplicium adversus tam generosum et tam bene instructum animum, jussit ut extensus loris, in terra cæderetur crudeliter, deinde per quatuor viros tractum, validis clavis conteri et confringi. Forti ergo et generoso animo hæc mala ferens athleta, ad sanctos omnibus audientibus conversus : Benedicite famulo vestro, sancti patres, inquit, benedicite. Rogate, ut mihi vires confirmentur a Domino, et me ejus dextera suscipiat. Novit enim humanam imbecillitatem, qui eam ipse quoque gestare voluit, et dixit : « Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma [3]. » Sancti igitur, cum oculos in cœlum sustulissent, Deus, dixerunt, Deus virtutum, ipse emittet tibi virtutem ex alto, et capiti tuo imponet galeam salutis, et te induet vestimentis ultionis. Manus illius defendet te, et brachium te corroborabit, et præclaras præbebit victorias contra adversarium. « Exsurge ergo, exsurge, induere fortitudine brachii tui [4], » hoc discens a divina Scriptura, et sciens qualis ab alto adsit nobis adjutor, et qualium bonorum perceptio eos manet, qui propter illum hæc pati lubenter voluerunt. Martyr autem Christi cum interea verberaretur, et quodammodo sentiret manum opem e cœlo ferentem, in exsultatione animæ dixit sanctis : Nulla propter me tristitia subeat corda vestra. Ecce enim vestræ preces, quæ Deo persuaserunt, aspera tormenta plana effecerunt et levia, et molestiam mutarunt in recreationem, adeo ut nec plagas quidem sentiam.

VI. Post hæc rursus aggressus est tyrannus persuadere, et athletam attrahere ad negandum, bona ei pollicens, et horum ipsorum, quæ sustinuit, tormentorum, non in illum, sed in alios Christi martyres culpam conferens. Postquam autem vidit sanctum callida illius inventa amplius irridentem, ira magis accensus, jubet Varum rursus suspendi in ligno comparato ad torquendum, et eum ferreis discerpi ungulis. Cum autem martyri, dum cæderetur corpus, plurimæ carnes in terram caderent, et illius sanguine solum cruentaretur, bonus quidem Varus, tanquam nihil patiens, erat quietus : sanctis autem graviter affectus erat animus, et eorum viscera laniabantur propter animi consensionem. Non ferentes itaque judicis crudelitatem : Quid vero non intelligis, inquiunt, o tu, vel feris ipsis agrestior, quod et lapides et ferrum passa essent, percussa toties ? Ipse autem ne sic quidem potuit molliri, et eam rem quodammodo habuit ludibrio : Christus, inquiens, vester accedat, ipsumque a meis liberet manibus : nesciens stultus, quod hæc ferre posse magno et forti animo, significabant illum affuisse et liberasse, et suum rorem dedisse dolorum medicinam. Beatus autem ille, etiam dum discerperetur, Nolim, inquit, liberari ab his, quæ ad tempus durant, tormentis, sed ab iis quæ ma-

A καὶ παρασκευὴν ψυχῆς τὴν κόλασιν ταύτην ἡμᾶσιν ὡμοῖς ἔφη κατὰ γῆς ταθέντα μαστίζεσθαι, εἶτα διὰ τεσσάρων ἑλκόμενον ῥοπάλοις ἁδροῖς συνθλᾶσθαι καὶ κατατρίβεσθαι. Γενναίως οὖν τὰ δεινὰ ταῦτα φέρων ὁ ἀθλητὴς πρὸς τοὺς ἁγίους ἐν ἐπηκόῳ πάντων ἐπιστραφεὶς, Εὐλογήσατε τὸν δοῦλον ὑμῶν, πατέρες ἅγιοι, φησὶν, εὐλογήσατε· εὔξασθε παρὰ Κυρίου ἐνδυναμωθῆναί με καὶ ἀντιλαβέσθαι μου τὴν αὐτοῦ δεξιάν. Οἶδε γὰρ αὐτὸς τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν, ὁ καὶ φορέσαι ταύτην καταδεξάμενος, καὶ εἰπὼν ὅτι « Τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. » Οἱ δὲ ἅγιοι, τὰ ὄμματα εἰς οὐρανοὺς ἀνατείναντες, Ὁ Θεὸς, εἶπον, ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, αὐτὸς ἐξαποστελεῖ σοι δύναμιν ἐξ ὕψους, καὶ περιθήσει ἐπὶ τὴν κεφαλήν σου περικεφαλαίαν σωτηρίου, καὶ ἱμάτιον ἐκδικήσεως περι-
B βαλεῖ σε, Ἡ χεὶρ ἐκείνου συναντιλήψεταί σοι, καὶ ὁ βραχίων κατισχύσει, λαμπρά τε παράσχοι κατὰ τοῦ ἀντικειμένου τὰ νικητήρια. « Ἐξεγείρου τοιγαροῦν, ἐξεγείρου, ἔνδυσαι τὴν ἰσχὺν τοῦ βραχίονός σου » παρὰ τῆς θείας τοῦτο Γραφῆς διδασκόμενος, καὶ εἰδὼς, οἷος ἡμῖν ἄνωθεν παρίσταται βοηθος, καὶ οἵων ἀγαθῶν ἀπόλαυσις περιμένει τοὺς δι' ἐκεῖνον ταῦτα πάσχειν προῃρημένους. Ὁ δὲ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς ἐν τοσούτῳ τυπτόμενος, καὶ ὥσπερ αἰσθόμενος ἄνωθεν χειρὸς ἐπιβοηθούσης, ἐν ἀγαλλιάσει ψυχῆς ἔφη πρὸς τοὺς ἁγίους· Μηδεμία λύπη τὰς ὑμῶν ὑποτρεχέτω καρδίας, χάριν ἡμῶν· ἰδοὺ γὰρ ἡ θεοπειθὴς ὑμῶν εὐχὴ, τὸ τραχὺ τῶν βασάνων εἰς ὁμαλὸν, εἰς τὸ λυποῦν εἰς ἄνεσιν μετεσκεύασε, καὶ τοσοῦτον ὅσον μηδὲ πληγῶν ἡμᾶς ἐπαισθάνεσθαι.

C ς'. Τὸ μετὰ ταῦτα πείθειν ὁ τύραννος ἐπεχείρει πάλιν, καὶ πρὸς ἄρνησιν εἷλκε τὸν ἀθλητὴν, ἀγαθὰ ὑπισχνούμενος, καὶ αὐτῶν ὧν ἄχρι τοῦ νῦν ὑπέστη βασάνων, οὐκ ἐκεῖνον, ἀλλὰ τοὺς τοῦ Χριστοῦ μάρτυρας αἰτιώμενος. Ὡς δὲ ἑώρα τὸν ἅγιον διαγελῶντα μᾶλλον αὐτὸν τῆς ἐπινοίας καὶ τοῦ σοφίσματος, ἔτι πλείονα τὸν θυμὸν ἐκκαύσας, τῷ κολαστηρίῳ ξύλῳ καὶ αὖθις ἀναρτηθῆναι κελεύει τὸν Οὔαρον, καὶ ὄνυξι σιδηροῖς καταξαίνεσθαι. Ἐπεὶ δὲ τῷ μάρτυρι ξαινουμένου τοῦ σώματος, αἱ πλείονες τῶν σαρκῶν εἰς γῆν ἀπερρίπτοντο, καὶ τῷ ἐκεῖθεν αἵματι τὸ ἔδαφος ἐφοινίσσετο, ὁ μὲν χρηστὸς Οὔαρος ὡς οὐδὲν πάσχων ἥρεμος ἦν· ἔπασχε δὲ τοῖς ἁγίοις δεινῶς ἡ ψυχὴ, καὶ τὰ σπλάγχνα τούτων ἐκόπτετο διὰ τὸν ὁμόψυχον. Ἀμέλει καὶ τὴν ὠμότητα μὴ ἐνεγκόντες τοῦ δικαστοῦ, Τί δὲ οὐ συνίης, εἶπον, καὶ θηρίων αὐτῶν,
D ἀγριώτερε, ὅτι καὶ λίθοι καὶ σίδηρος ἔπαθον ἂν τοσαῦτα πληττόμενοι ; Αὐτὸς δὲ καὶ οὕτως ἀμείλικτος ἦν, καὶ ὥσπερ εἰς χλεύην τὸ πρᾶγμα τιθεὶς, Ὁ Χριστὸς, φησὶν, ὁ ὑμέτερος παρελθὼν, τῶν ἐμῶν αὐτὸν ἐξελέσθω χειρῶν, μὴ εἰδὼς ὁ ἀνόητος, ὡς τὸ ταῦτα δύνασθαι φέρειν μεγαλοψύχως δήλωσις ἦν ὅτι καὶ παρῆν ἐκεῖνος καὶ ἐξῃρεῖτο, καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ δρόσον ἅμα ἐδίδου τῶν ὀδυνῶν. Ὁ δὲ μακάριος καὶ ξεόμενος, Μή μοι γένοιτο, ἔφη, τῶν βασάνων ἀπαλλαγῆναι τῶν προσκαίρων τούτων, ἀλλὰ τῶν

[3] Matth. XXVI, 41. [4] Isa LI, 9.

μενουσῶν ὁ ἐμὸς ἐξέλοιτό με Χριστὸς, σὲ δὲ καὶ τὴν σὴν ὠμότητα τοιαύταις ἀξίως κατακρινεῖ.

Ζ'. Τοῦτον ἀμειβόμενος ἔργῳ τὸν λόγον ὁ δικαστὴς τοὺς ξυστῆρας κατὰ τῶν τοῦ μάρτυρος ἐπέφερε σπλάγχων, Ὁράτω, λέγων, πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ὁ κατάρατος καθάπερ ὕδωρ αὐτοῦ προχεόμενα τὰ ἐνδόσθια. Ἀλλὰ τὸν τοῦ Χριστοῦ μάρτυρα οὐδὲ ἡ τῆς βασάνου ταύτης πικρότης ἐνδοῦναί τι τοῦ πάσχειν διὰ Χριστὸν παρεσκεύασεν, οὐ ῥῆμα φθέγξασθαι ἀγεννὲς, οὐκ ἄλλο τι μικρὸν ἢ μεῖζον ὑποσταλεὶς ἔργον ἐνδείξασθαι, εἰ μὴ καὶ μείζονα μᾶλλον τὸν εἰς Χριστὸν ἀνέφλεγεν ἔρωτα, καὶ πρὸς τὰς δριμυτέρας τῶν κολάσεων δριμυτέραις τὸν δικαστὴν βάλλειν ἐποίει ταῖς ἀποκρίσεσι. Σὺ μὲν γὰρ, ἔφη, πονηρὰ πονηρῶν δαιμόνων ὑπουργὲ καὶ μεσάνθρωπε, καὶ λίαν τοῖς ἀγαθοῖς ἀντικείμενε, ἐξενεγκεῖν ἴσως δυνήσῃ μου τὰ ἐνδόσθια· ἡ δὲ τῆς ἐμῆς καρδίας εἰς Χριστὸν πίστις ἄσυλος ἔσται καὶ ἀναφαίρετος. Οἱ δὲ ἅγιοι, τὰ τοῦ μάρτυρος σπλάγχνα ῥηγνύμενά τε καὶ εἰς γῆν οὕτω διασπειρόμενα θεασάμενοι, φιλάνθρωπόν τι καὶ λίαν περιπάθὲς δακρύσαντες τὸν Χριστὸν, ὑπὲρ οὗ ταῦτα ἔπασχε, βοηθὸν ἐκάλουν. Οἷς ἐπιβαλὼν τὰς ὄψεις ὁ δικαστὴς, καὶ τὸ τῆς φιλανθρωπίας ἢ φιλαδελφίας μᾶλλον ἰδὼν σύμβολον, τὰ ἐν ὀφθαλμοῖς δάκρυα, καὶ οἷά τινος πλησθεὶς ἡδονῆς, Ἥττησθε πάντως, εἶπε μετὰ βοῆς, ἥττησθε. Καὶ τούτου δεῖγμα ἡ πολλὴ αὕτη κατήφεια καὶ τὰ δάκρυα. Εἰ γὰρ ἠδύνατο, φησίν, ὁ ὑμέτερος Θεὸς τὴν μυθευομένην ταύτην ὑμῖν ἀθάνατον ζωὴν παρασχεῖν, τίνος χάριν οὕτω τὸν κακῶς ἀπολούμενον ἑταῖρον ὑμῶν ἐπενθεῖτε; Οἱ δὲ πρὸς αὐτόν· Ἡ τῶν δακρύων αὕτη σταγὼν τὴν φυσικὴν μηνύει συμπάθειαν. Ἐπεὶ οὐκ ἄν ποτε ἡμεῖς γνώμῃ τὸν ἀδελφὸν κλαύσωμεν τοιούτῳ τελευτῶντα θανάτῳ· μᾶλλον γὰρ καὶ μακάριον αὐτὸν τοῦ τέλους ἡγούμεθα καὶ ζηλοῦμεν, ὅτι τῇ προσκαίρῳ ταύτῃ βασάνῳ τὴν εἰς ἀεὶ μένουσαν βασιλείαν ἐπραγματεύσατο. Οὐ τοῦτον οὖν, ὥσπερ ἔφημεν, ἀλλὰ σὲ μᾶλλον θρηνοῦμεν τῆς ἀπωλείας, καὶ ὧν μέλλεις κληρονομεῖν χαλεπῶν ἀντιδόσεων. Χριστοῦ γὰρ νόμος καὶ ὑπὲρ ὑμῶν δακρύειν τῶν ἐχθρῶν τῷ τῆς ἀγάπης μόνῳ καὶ τῆς χρηστότητος.

Η'. Ἐν ὅσῳ δὲ ταῦτα ἐλέγετο, τοὺς μὲν ἁγίους καὶ αὖθις τὸ δεσμωτήριον ὑπεδέχετο, ἕως ὁ δικαστὴς σκέψαιτο ποίαις τῶν κολάσεων αὐτοὺς παραδόσει. Ὁ δὲ μακάριος Οὔαρος ἐπὶ τοῦ ξύλου ἤρτο καὶ ἔτι μετέωρος, οὕτω προσταχθὲν, ἄχρις ἀφῇ σοι καὶ τὴν ψυχήν. Ὡς οὖ τοὺς ἁγίους ὑπὸ δεσμοῖς καὶ φρουραῖς πρὸς τὴν εἱρκτὴν ἀγομένους ἐθεάσατο, μεγάλῃ τῇ φωνῇ, Θαρσεῖτε, εἶπε, πατέρες ἐμοὶ, θαρσεῖτέ.... οὐδὲν ἐγὼ λογίζομαι τὰς ἐπαγομέγας μοι τιμωρίας, ἀλλά με τῷ ἐμῷ Χριστῷ παράθεσθε καὶ Σωτῆρι, καὶ πεποιθὼς πορεύσομαι πρὸς αὐτὸν ταῖς ὑμετέραις εὐχαῖς φρουρούμενος, ἐπὶ πέντε γοῦν ὥραις τῇ βασάνῳ ἐγκαρτερήσας, ἐν εἰρήνῃ τὸ πνεῦμα τῷ δεδωκότι Θεῷ παρέθετο. Ἔτι δὲ ζῆν αὐτὸν οἱ ἐπὶ τῶν βασάνων οἰόμενοι, οὐδὲ τὸ λοιπὸν μεθίεσαν, ἀλλὰ κοράκων τρόπον καὶ μετὰ θάνατον ἥκιζον. ἐπεὶ δὲ καὶ αὐτοῖς καὶ τῷ τυράννῳ διεγνώσθη ὅτι Οὔαρος τέθνηκε, τὸν νεκρὸν καταγαγέντες, καὶ διὰ

A nent; meus me Christus liberaverit, te autem et tuam crudelitatem talibus merito condemnabit.

VII. Hanc judex ipso facto ulciscens orationem, in viscera martyris intulit novaculam: Videat, dicens, exsecrandus ante oculos, tanquam aquam, sua effundi intestina. Sed ne hujus quidem tormenti acerbitas effecit, ut Christi martyr aliquid remitteret de sua in patiendo pro Christo constantia, nec ut molle aut ignavum aliquod verbum loqueretur, vel aliquod parvum aut magnum ostenderet, quo significaret se cedere: imo majorem amorem ei in Christum accendit, et adversus graves cruciatus fecit eum ferire judicem responsis gravioribus. Nam, Tu quidem, inquit, o maligne malorum dæmonum administer, et hostis hominum, et qui bonis valide adversaris, mea fortasse B intestina educere poteris, mei autem cordis in Christum fides mihi eripi non poterit. Sancti autem cum vidissent intestina martyris disrumpi, et per terram dispergi, tenere et miserabiliter flentes, Christi invocabant auxilium, pro quo hæc patiebatur. In quos cum judex conjecisset oculos, et humanitatis, aut potius amoris in fratrem signum vidisset lacrymas, quæ erant in oculis, veluti quadam repletus lætitia: Superati estis omnino, superati estis, inquit vociferans. Hujus autem indicium est hæc magna tristitia et lacrymæ. Si enim posset, inquit, vester Deus hanc, quam vos fingitis, immortalem vitam vobis præbere, quanam de causa lugeretis amicum, qui vobis male perit? Illi autem ei dixerunt: Hæc gutta lacrymarum naturalem significat commiserationem. Nam C nos nostra sententia nunquam defleverimus fratrem, qui tali morte decedit: imo vero propter talem decessum eum beatum ducimus, et felicem vocamus, quod hoc, quod est ad tempus tormento, illud, quod semper manet, regnum conciliavit. Non hunc ergo, ut diximus, sed tuum potius deflemus interitum, et gravia mala, quæ tibi sunt eventura. Christi enim lex nos jubet flere etiam pro nostris inimicis, charitatis lege et benignitatis.

VIII. Interim autem dum hæc dicebantur, sanctos quidem rursus excepit carcer, donec consideraret judex, quibusnam eos traderet suppliciis. Beatus autem Varus sublimis adhuc pendebat in ligno: sic enim jussum fuerat ut maneret, donec D emitteret animam. Postquam autem vidit sanctos vinctos, et cum custodibus duci in carcerem, magna voce: Bono animo, inquit, patres mei, bono animo estote: ego enim nihilifacio quæ mihi inferuntur supplicia, sed me meo Christo commendate, et Salvatori, et confidenter ad ipsum vadam vestrarum orationum munitus præsidio. Cum ergo quinque horis se fortiter gessisset in hoc tormento, in pace spiritum Deo committit. Eum autem adhuc vivere putantes qui præerant tormentis, ne de cætero quidem cessarunt, sed instar corvorum torquebant etiam post mortem. Postquam vero ab ipsis cognitum fuit, et a tyranno,

mortuum esse Varum, corpus deposuerunt, et cum per mediam traxissent civitatem, canibus canes exedendum tradiderunt. Atque Varus quidem talem et tam felicem invenit exitum. Postridie autem cum sistendos martyres curasset parricida, neque posset persuadere (volebat enim, et omni ope contendebat conspici victor in persuadendo iis, qui erant tam constantes), post multa et varia supplicia eos condemnat, ut gladio mortem subeant. Martyribus autem læto et alacri animo consummatis, cum sacras eorum reliquias noctu quidam Christiani sustulissent, in insigni loco sancte deposuerunt.

IX. Quædam autem mulier ex iis quæ in solo Deo spem posuerant, orta in Palæstina, nomine Cleopatra, quæ prope aderat, cum decertaret martyr Varus, et videbat acerba illa tormenta, quæ suberat propter Christum, et in corde gravem plagam accipiebat, et magna afficiebatur molestia, Deumque obsecrabat, jejunio vacans et orationi, ut suam visitaret hæreditatem ad malorum revocationem : Ipsa, inquam, cum suum filium, qui primam agebat ætatem, noctu cum aliis assumpsisset, et venisset in locum in quo jacebat corpus martyris, id tollit, ac pretiosis unxit aromatibus, et splendidis induit vestibus. Et quoniam vehemens erat fluctus impietatis adversus Christianos, et gravia tunc capiti imminebant, timens in aperto ostendere pietatem, cum sub suum lectum tulisset quantum terræ sufficiebat, eum deponit reverenter accendens lucem, et suffitibus, ut potuit, ei honorem tribuens. Procedente autem tempore cum idolorum marcesceret impietas, venit ei in mentem alienam dimittere regionem, et redire in patriam. Cum autem non posset corpus transferre martyris, nisi id prius significaret præsidi, rebus omnibus suis bene compositis, per quemdam ex iis, qui ascripti erant in numerum oratorum, accedit ad loci præsidem, et eum pecuniis aggrediens rogabat, ut sibi corpus mortuum efferre concederet. Quodnam autem esset corpus, et quisnam modus mortis explicans, dicebat suum maritum, qui primas obtinuerat partes in exercitu, multaque præclara et insignia tropæa adversus hostes erexerat, cum in eos multa strenue et fortiter gessisset, ex hac vita excessisse, ne sepulturam quidem quam par erat, consecutum. Hujus, inquit, ego corpus valde studeo in suam transferre regionem. Cedit itaque provinciæ præses petitioni, et permittit ei facere quod postulabat. Illa autem sui quidem mariti corpus, qui in aliena regione diu ante e vivis excesserat, monumento mandaverat, in id injecto pulvere.

X. Cum igitur martyris corpus sustulisset, et id rursus unxisset, et splendidius composuisset, et ne hoc Christianus quispiam scire posset, in arca oleagina imposuisset, et abscondisset (nam primum quidem timebat gentium insaniam, deinde

A μέσου τοῦ ἄστεος ἐφελκύσαντες, κυσὶν οἱ κύνες βορὰν παρέδοσαν. Ὁ μὲν οὖν Οὔαρος τοιοῦτον εὗρε τὸ τέλος, καὶ οὕτω κομιδῇ μακάριον, τῇ δὲ ἑξῆς τοὺς μάρτυρας ὁ μιαιφόνος παραστησάμενος, ἐπεὶ μὴ πείθειν οἷός τε ἦν · ἐβούλετο γὰρ καὶ πᾶν ἐποίει νικητὴς ὀφθῆναι, τῷ μεταπεῖσαι τοὺς οὕτω βεβαίους, μετὰ πολλὰς καὶ ποικίλας τὰς τιμωρίας, τὸν διὰ ξίφους αὐτῶν θάνατον κατακρίνει, καὶ δὴ τῶν μαρτύρων ὑφ' ἡδονῇ καὶ προθυμίᾳ τελειωθέντων, τὰ ἱερὰ τούτων λείψανα νυκτὸς Χριστιανοί τινες ὑφελόμενοι, ὁσίως ἐν ἐπισήμῳ κατέθεντο τόπῳ.

Θ'. Γυνὴ δέ τις τῶν ἐπὶ μόνῳ Θεῷ τὴν ἐλπίδα θεμένων τῆς Παλαιστηνῶν ὁρμωμένη γῆς. Κλεοπάτρα B ταύτῃ τὸ ὄνομα, ἀθλοῦντος τοῦ μάρτυρος Οὐάρου, ἐγγύς που παροῦσα, καὶ τὰς πικρὰς ἐκείνας βασάνους, ἃς ὑπέστη διὰ Χριστὸν βλέπουσα, βαρέως τε τὴν καρδίαν ἐτύπτετο, καὶ δεινῆς ἐπληρουτο λύπης, ἐλιπάρει τε τὸ Θεῖον, νηστείᾳ προστετηκυῖα καὶ προσευχῇ, τὸν αὐτοῦ κλῆρον ἐπ' ἀνακλήσει τῶν κακῶν ἐπισκέψασθαι. Αὕτη τὸν οἰκεῖον παῖδα, πρώτην ἄγοντα τὴν ἡλικίαν, μεθ' ἑτέρων νύκτωρ παραλαβοῦσα, ὅποι τε ὁ νεκρὸς τοῦ μάρτυρος ἔρριπτο καταλαβοῦσα; τοῦτον ἀναιρεῖται, ἀρώμασί τε πολυτελέσι μυρίσασα καὶ λαμπραῖς ἐσθῆσι περιβαλοῦσα καὶ ἐπείπερ ὁ τῆς ἀσεβείας κλύδων ἐκράτει, καὶ ὑπὲρ κεφαλῆς ἤρετο τὰ δεινὰ ἐν φανερῷ δεδοικυῖα προαγαγεῖν τὴν εὐσέβειαν, ὑπὸ τὴν αὐτῆς κλίνην, γῆν ὅσον ἀρκοῦν ἦν ἐκφορήσασα, σεβασμίως αὐτὸν C κατατίθησι. φῶς τε ἄσβεστον αὐτῷ ὑφάπτουσα, καὶ θυμιάμασιν, ὡς εἶχε, νέμουσα τὴν τιμήν. Χρόνῳ δὲ ὕστερον τῆς εἰδωλικῆς ἀσεβείας ἀπομαρανομένης νοῦν ἔσχε τὴν ἀλλοτρίαν ἀφεῖναι καὶ τῆς πατρίδος αὖθις γενέσθαι · ἐπεὶ δὲ οὐχ οἵα τε ἦν καὶ τὸν νεκρὸν μετακομίσαι τοῦ μάρτυρος, εἰ μὴ πρότερον γνωρίσοι τῷ ἡγεμόνι, τὰ κατ' αὐτὸν εὖ πάντα θεμένη, διά τινος τῶν ἐν τοῖς ῥήτορσι γραμμένων, τῷ ἐπὶ τοῦ τόπου ἡγεμονεύοντι προσφοιτᾷ, καὶ τὸν ἄνδρα χρήμασιν ὑπελθοῦσα, ἐδεῖτο αὐτῇ χαρίσασθαι τὴν τοῦ νεκροῦ ἐκφοράν. Τίς δὲ ὁ νεκρὸς καὶ ὅστις ὁ τρόπος τῆς τελευτῆς ἑρμηνεύουσα, τὸν οἰκεῖον ἔφασκεν ἄνδρα, τὸν ἐν τῇ στρατείᾳ τὰ πρῶτα διενεγκόντα, λαμπρά τε καὶ περιφανῆ πολλάκις, τὰ κατὰ τῶν πολεμίων στήσαντα τρόπαια, καὶ πολλοῖς τοῖς κατ' αὐτῶν ἐγκαλλωπισάμενον ἀριστεύμασι, τὸν D βίον ὧδε μεταλαχεῖν, μηδὲ τῆς ταφῆς προσηκούσης ἀξιωθέντα. Τούτου, φησί, τὸν νεκρὸν ἐγὼ διὰ σπουδῆς ἄρτι τίθεμαι πρὸς τὴν οἰκείαν μετενεγκεῖν. Εἴκει τοιγαροῦν ὁ τῆς ἐπαρχίας ἡγεμὼν πρὸς τὴν αἴτησιν, καὶ πράττειν αὐτῇ τὸ παρίστάμενον ἐπιτρέπει · ἡ δὲ τὸν μὲν τοῦ ἑαυτῆς ἀνδρὸς νεκρὸν τὸν βίον ἐπάλληλοδαπῆς πολλῷ πρότερον καταλύσαντος μνήματι παραδεδώκει κόνιν ἐπιβαλοῦσα.

Ι'. Τὸν δὲ τοῦ μάρτυρος ἄρτι ἀνελομένη μυρίσασί τε αὖθις, λαμπρότερά τε περιβαλοῦσα, καὶ ὡς ἂν μήτινι τοῦτο μαθεῖν ὑπάρξοι Χριστιανῶν, ἐν τόλῃ ἐρέας ἐνθεμένη καὶ ὑποκρύψασα, ἐδεδίει γὰρ πρότερον μὲν τῶν ἑλληνιστῶν τὴν μανίαν, μετὰ ταῦτα

δὲ πολλῷ πλέον τῶν εὐσεβῶν τὴν θερμότητα, πάντων ὡς τὸ εἰκὸς ἔργον τοῦτο σπουδαιότατον ποιουμένων ἀναιρεῖσθαι τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ παθόντων τὰ λείψανα, τούτων οὖν ὡς ἥδιστα περὶ ταῦτα διαπονουμένων, ἐκείνη τὴν Παλαιστίνην καταλαμβάνει. Αὐτοῦ δὲ γενομένη κατά τινα κώμην παρὰ τῷ Θαβωρίῳ κειμένην, Ἔδρα δὲ κατωνόμαστο, τὸ θεῖον σῶμα τοῦ μάρτυρος κατατίθεται, λαμπάδας τε ὑφάπτουσα, καὶ πολλὰ τῶν εὐόσμων καίουσα, καὶ διὰ τιμῆς πάσης ἄγουσα, ὡς οὖν πολύ τι πλῆθος ἀνθρώπων ἧκον ἐπὶ τὴν σορὸν ἐώρα, πανταχῇ γὰρ ἤδη τοῦτο διαβεβόητο, καὶ πάντας ἡ ὀσμὴ τῶν αὐτοῦ χαρίτων ὀξέως ἐκάλει, καὶ οὓς χαλεπή τις ἐπιπεσοῦσα νόσος ἐπίεζε, καὶ οὓς πονηροῦ πνεύματος συνεῖχεν ἐνέργεια, πάντες γὰρ τῇ τῆς σοροῦ προσαλεύσει τῶν ἐνοχλούντων εὐθὺς ἀπηλλάττοντο, δέον ᾠήθη καὶ ναὸν ἐγεῖραι τῷ μάρτυρι σεπτὸν ἡ φιλόμαρτυς, ἐπεὶ δὲ εἴχετο τῆς οἰκοδομῆς, πολυτελῶς ἄγαν καὶ φιλοτίμως, ποίων μὲν χαρίτων, ποίας δὲ σὺν ἡδονῇ ὥρας ἐκείνῃ προσμειδώσης, χαρᾶς ἔμπλεως γενομένη, χαίρει γὰρ ψυχὴ καλοῦ πράγματος ἐπιμελουμένη, τοῦτο μὲν, ὅτι φύσει τὸ ἀγαθὸν χαρᾶς πρόξενον τοῖς ἐργαζομένοις διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ συνειδότος πληροφορίαν, τοῦτο δὲ καὶ διὰ τὴν ἐλπιζομένην ἀντίδοσιν, χαρᾶς οὖν πληρωθεῖσα, τοῖς κρατοῦσι χρήματα πέμπει τιμῆς ἀξιῶσαι τὸν παῖδα τῆς παρ' αὐτοῖς αἰτουμένης, καὶ παραχρῆμα βασιλικαὶ παρ' αὐτῇ συλλαβαὶ, βεβαιοῦσαι τῷ παιδὶ τὸ ἀξίωμα.

ΙΑ'. Ἡ δὲ τέως μὲν ἀναβολῇ τὸ πρᾶγμα δίδωσι, περὶ τὴν οἰκοδομὴν ἐμμελέστατα διαπονουμένη, ἐπεὶ δὲ τὰ τοῦ ναοῦ πέρας εἶχε, καὶ εἰς τιμὴν οὗτος εἱστήκει τῷ μάρτυρι, συγκαλεῖ μὲν τοὺς τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους, ἐπὶ τῇ τοῦ ναοῦ καθιερώσει. Συγκαλεῖ δὲ καὶ ὅσοι τῶν μοναχῶν ἐπὶ τῷ κατ' ἀρετὴν βίῳ διέλαμπον, καὶ τῆς σοροῦ τὸ ἱερὸν σῶμα τοῦ μάρτυρος ἐκκομίσασα, λαμπρῶς ἐπὶ πολυτέλοῦς κατέθετο κλίνης, ἐπέθηκέ τε καὶ ἣν ὁ παῖς χλαμύδα καὶ ζώνην ἐνδύναι τοῦ ἀξιώματος ἔμελλεν, εὐλογηθῆναί τε πρῶτον παρὰ τῶν ἐκεῖ συνελθόντων, εἶθ' οὕτως περιβαλλέσθαι τοῦτον ἑκάτερα παρεσκεύασεν, ἔπειτα πάννυχον δοξολογίαν ὁμοῦ τῷ παντὶ πλήθει ποιησαμένη, αὐτή τε καὶ ὁ παῖς ὑπελθόντες πρῶτοι τὸ σῶμα τοῦ μάρτυρος, καὶ τοῦτο διαβαστάσαντες, ἐν τῷ τοῦ ναοῦ ἱερῷ θυσιαστηρίῳ ἱερῶς κατατίθενται, τὰ δ' ἐπὶ τούτοις ἡ φιλόμαρτυς Κλεοπάτρα, προσκειμένη θερμῶς καὶ δακρύουσα, τῷ παιδί τε καὶ ἑαυτῇ τὰ ἀγαθὰ πιστῶς ᾔτει παρὰ τοῦ μάρτυρος, ἐν τούτῳ δὲ ἄρα τῆς θείας λειτουργίας ἱερῶς τελεσθείσης, ποικίλῃ μὲν καὶ λαμπρᾷ τῇ τραπέζῃ τοὺς ἐκεῖ συνελθόντας εἱστία, τὰ δὲ περὶ τὴν διακονίαν ταύτην τῷ τε υἱῷ καὶ ἑαυτῇ ἀνετίθει. Ἦν δὲ παρηγγελμένον τῷ παιδὶ παρὰ τῆς μητέρος μηδ' ὁποσοῦν βρωτοῦ τινος ἢ ποτοῦ πρότερον μεταλαβεῖν, πρὶν δὲ τὰ τῆς εὐωχίας εἰς πέρας ἐλθεῖν. Οὕτω τῶν περὶ τὴν εὐωχίαν πέρας ἐχόντων, τῆς ἡμέρας τε ἤδη κλινάσης, ἀλλὰ τὸ νῦν ῥηθήσεσθαι μέλλον μικροψύχων μὲν ταράξει καὶ ἀκοὰς καὶ ψυχὰς, τῶν δὲ Θεοῦ τρόπους ὅσον ἐφικτὸν

A autem, et multo magis piorum fervorem, omnibus, ut par erat, maximo studio contendentibus, ne tollerentur reliquiæ eorum, qui passi erant pro Christo), venit in Palæstinam. Cum illic fuisset in quodam vico qui situs erat juxta Thaborium, cui nomen erat Edra, deponit divinum corpus martyris, lampadesque accendens, et urens multa odorifera, id habebat in omni honore. Postea videns magnam hominum multitudinem venientem ad loculum (erat enim is jam omnium sermone celebratus, et odor ejus gratiarum omnes cito vocabat, tam qui gravi aliquo morbo laborabant, quam quos maligni spiritus vexabat operatio : omnes enim per accessum ad loculum, mox liberabantur ab iis quæ eis molestiam afferebant), existimavit oportere martyri templum excitare B venerandum, mulier amans martyrum. Cum autem magno sumptu, et magna contentione urgeret ædificationem (quibusnam quidem gratiis, quanam autem cum voluptate, elegantia et specie illic non arridente) ipsa referta lætitiæ (lætatur enim anima, rei pulchræ curam gerens, partim quidem, quod bono natura sit insitum, ut iis, qui id operantur, conciliet lætitiam ; partim autem etiam propter eam, quæ speratur, remunerationem), pecuniam mittit ad eos, qui rerum potiebantur, petens ut honore suum dignarentur filium. Statim autem ad eam sunt missæ litteræ imperatoriæ, dignitatem filio tribuentes.

XI. Illa vero rem quidem differt interim, ut quæ in ædificando laboraret diligentissime. Cum autem C finitum esset templum, idque staret exstructum in honorem martyris, convocat quidem provinciæ episcopos et presbyteros ad templi consecrationem. Convocat autem monachos etiam, qui virtute resplendebant. Et cum e loculo sacrum corpus martyris extulisset, id in magnifico lecto præclare deposuit. Imposuit etiam clamydem, et zonam dignitatis, quam filius suus erat induturus, volens ut primum benedicerentur ab iis, qui illuc convenerant, deinde utrumque indueret. Itaque cum per noctem simul cum toto populo fecisset glorificationem, ipsa et filius simul subeuntes primi corpus martyris, et id ferentes, sacrosancte deponunt in sacra ara templi. Post hæc autem amans martyrum Cleopatra, ardenter instans et lacrymans, filio suo D et sibi bona fideliter petebat a martyre. Interim autem divino ministerio sacrosancte peracto, varia quidem et splendida mensa accepit eos, qui illuc convenerant. Quæ autem pertinebant ad hoc ministerium, filio et sibi imponebat. Filio vero mater jusserat, ut nec cibum, nec potum sumeret, priusquam finitum esset convivium. Deinde finito convivio, et die jam inclinante, (Sed id, quod nunc dicendum est, turbabit quidem aures et animos eorum qui sunt pusilli et abjecti animi : eorum autem, qui, quoad ejus fieri potest, Dei modum norunt, et magnæ illius sapientiæ providentiam admirabilem, magis movebit linguam ad bene-

dicendum, et factum admittendum propter eam, quæ ex eo evenit, utilitatem), puer defessus in suo lecto recumbebat: mater autem filii osculata oculos: Surge, fili, dicebat, et cum matre cibum sume. Quomodo enim defesso et jejuno fuerit somnus jucundus? Ille autem cum a vehementi et acuta febre detineretur, ne matri quidem poterat respondere. Tum mater: Certe, inquit, nec ego quidem cibum, aut aliquid aliud gustabo, nisi prius intellexero, quomodo hæc res evenerit filio. Ei igitur assidens insomnis, et morbi ardorem, ut poterat, refrigerans, aut potius sibi ignem accendens e visceribus, circa mediam noctem (qualia sunt Dei judicia!) vidit filium morbo confectum, et jacentem mortuum.

νόσου φλογμὸν, ὥσπερ ἦν δυνατὸν ἀναψύχουσα, ἢ ἀνάπτουσα, περὶ μέσας νύκτας (οἷα τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα!), ὁρᾷ τὸν παῖδα τῇ νόσῳ κατεργασθέντα, καὶ ἄφωνόν τε καὶ ἄπνουν κείμενον.

XII. Cum ergo acerbum hunc vidisset eventum, primum quidem caligans humi decidit, eamque statim vox defecit, cum repentinus dolor fuisset linguæ instar vinculi. Sed cum parum ad se rediisset, et nonnihil resipuisset, humeris tollens mortuum corpus filii, et ad sacram id aram ferens, ibi deponit, et capillos vellens, luget filium: Perdidi, dicens, o fili, meam, quæ in te collocata erat, spem. Hei mihi! o fili, hei mihi! o chare flos, qui sic ante tempus marcuisti miserabiliter! Hei mihi, tuum ego finem video, quæ sperabam esse a te alendam in senectute! Talem nunc, o charissime, alimentorum mihi vicem reddis! Tales ego misera spei meæ colligo fructus! Quo ore, quanam lingua, quibus deflebo oculis! Utinam meam pro tua mortem aspexissem, et filii mihi charis manibus mandata essem monimento! Utinam ipsa tibi jacerem potius mortua, et honorarer tuo processu ad sepulcrum! Sic enim ego essem felix. Sic in me utique conservata esset lex patrum.

κρὰ ταῖς σαῖς ἐπὶ τὸν τάφον τιμωμένη προόδοις· οὕτω γὰρ ἦν εὐδαίμων ἐγώ· οὕτως ἂν ἐπ' ἐμοὶ ἐτηρεῖτο νόμος τῶν πατέρων.

XIII. Sic dicebat, et procidens rursus lugebat, et tanquam adhuc animatum alloquebatur corpus martyris: Quodnam tantum, dicens, o Christi martyr, sceleris admisimus, ut in hanc tam acerbam incideremus calamitatem? Non, marito in externa regione relicto, pluris quam reliqua omnia feci tuum exportare corpus? Non ab ipsis fundamentis tibi templum exstruxi? Non, si nihil aliud, tibi obtuli meum animi propositum? Quid autem hæc sibi volunt? Non, quod pro iis petebatur, bonum erat, salus filii? Non, ut usque ad senectutem simul maneret cum parente? Hei mihi! a quanta spe decidi! pro qualibus qualia vidi! Sed, o martyr Christi, vel mihi filium redde superstitem, sicut Elisæus Sunamitidi, vel ne mihi mortem invideas utilem, sed quæ tam infeliciter peperi et alui, fac me etiam interire cum filio. Interim autem dum Cleopatra filium acerbe defleret, et eos, qui aderant, moveret, ut et ejus casus misererentur, et profundam Dei judiciorum abyssum admiraren-

A εἰδότων, καὶ τῆς μεγάλης ἐκείνου σοφίας [illegible] ξους οἰκονομίας, κινήσει μᾶλλον τὴν γλῶτταν [illegible] εὐφημίαν, καὶ τὸ γεγονὸς ἀποδέξονται τῆς [illegible] συμφέρον ἐκβάσεως. Ἤδη γοῦν πρὸς ἐπείσ[illegible] κατάκοπος ὁ παῖς γεγονὼς τῇ ἑαυτοῦ κοίτ[illegible] ἀνεκλίνετο· ἡ δὲ μήτηρ προσφῦσα τοῖς τοῦ παι[illegible] ὀφθαλμοῖς, Ἀνίστασο, τέκνον, ἔλεγε, καὶ σὺν τῇ μη[illegible] κοινώνει τροφῆς· πῶς γὰρ ἂν ὕπνος ἡδὺς [illegible] κότι καὶ ἀσίτῳ γένοιτο, ὁ δὲ λάβρῳ τε καὶ ὀξεῖ [illegible] τῷ κάτοχος ὤν, οὐδὲ λόγον ἔσχε τῇ μητρὶ ἀπο[illegible] νασθαι, καὶ αὐτή· Ἦ μήν, ἔφη, οὐδὲ ἐγὼ τροφῆς [illegible] δέ τινος ἀπογεύσομαι, εἰ μὴ πρότερον τὸ [illegible] πράγματος, ὅπως ἂν ἀποβῇ τῷ υἱῷ μάθοιμι. [illegible] τα παρακαθημένη τῷ παιδὶ ἄυπνος, καὶ τὸν ἀ[illegible] μᾶλλον ἐαυτῇ τὸ πῦρ πλέον ἀπὸ τῶν σπλ[illegible] νόσῳ κατεργασθέντα, κα[illegible]

B ΙΒ'. Τοῦ γοῦν πικροῦ τούτου δράματος [illegible] πρῶτα μὲν ὑπὸ ἰλίγγου πρὸς γῆν κατα[illegible] αὐτὴν πρὸ τῆς ψυχῆς ἀπέλιπεν ἡ φωνή. Τῆς [illegible] λύπης ἀντὶ δεσμῶν τῇ γλώττῃ γεγενημένης [illegible] μικρὸν ἀνενεγκοῦσα, καὶ ὀλίγου τι ἀναλ[illegible] τοῦ παιδὸς νεκρὸν ἐπὶ τῶν ὤμων ἀναλ[illegible] ἐδείματο τῷ μάρτυρι καταλαμβάνει νεκ[illegible] τε τοῦτον θυσιαστηρίῳ φέρουσα παρατ[illegible] τῶν τριχῶν λαβομένη, πρὸς τὸν παῖδα [illegible] Ἀπώλεάς μου, λέγουσα, τὰς ἐπὶ σοὶ, τέκνον, [illegible] οἴμοι, ὦ παῖ, οἴμοι φίλον ἄνθος, πρὸ τῆς [illegible] ἐλεεινῶς ἀπομαρανθείς! Φεῦ! ὅτι τὸ σὸν [illegible] ὁρῶ, ἥτις ὑπὸ σοὶ μᾶλλον καὶ ταῖς [illegible] τροτροφηθήσεσθαι ἤλπιζον, τοιαῦτά [illegible] ὁ φίλτατος, τὰ τροφεῖα; Τοιούτους [illegible]

C πίδων ἐγὼ δρέπομαι τοὺς καρπο[illegible] ποίᾳ γλώσσῃ τὰ σὰ φθέγξομαι, [illegible] κλαύσομαι; Ὄφελον τὸν ἐμὸν θ[illegible] ταῖς τοῦ παιδὸς ἐμοὶ φίλαις χερσὶ τῷ [illegible] ἐδόθην. Ὄφελον αὐτή σοι προεκείμ[illegible]

Γ'. Οὕτως ἔλεγε, καὶ καταπεσοῦσα [illegible] καὶ ὡς ἐμψύχῳ ἔτι τῷ τοῦ μάρτυρος σώ[illegible] γετο· Τί τηλικοῦτον, ὦ τοῦ Χριστοῦ μάρτυ[illegible] μεν λέγουσα, ὡς πικρᾷ τοιαύτῃ περιπεσεῖν [illegible] οὐκ ἐν ἀλλοτρίᾳ τὸν ἄνδρα καταλιποῦσα, [illegible] σώματος ἐκφορὰν περὶ παντὸς ἐθέμην τοῦ [illegible] Οὐκ ἐξ αὐτῶν κρηπίδων ἐδειμάμην σοι τὸν [illegible] Οὐκ, εἰ μή τι ἄλλο, τὴν γοῦν ἀπὸ ψυχῆς [illegible] πρόθεσιν; Τί δέ μοι ταῦτα ἐδούλετο, Τί τὸ [illegible] αὐτοῦ αἰτούμενον ἀγαθὸν. οὐχ ἡ τοῦ παιδὸς σω[illegible] ρία; Οὐ τὸ μέχρι γήρως καὶ πρεσβείου τῇ πα[illegible] συμπαραμεῖναι; Φεῦ οἵων ἐσφάλην τῶν ἐλπ[illegible] οἷα ἀνθ' οἵων εἶδον ἐγώ. Ἀλλ', ὁ τοῦ Χριστοῦ μ[illegible] τυς, ἤ μοι τὸν παῖδα κατὰ τὸν Ἐλισσαῖον [illegible] περιόντα τῇ Σουναμίτιδι, ἢ θανάτου μὴ φθονή[illegible] λυσιτελοῦς, ἀλλὰ τὴν οὕτω καὶ δυστυχῶς [illegible] καὶ θρεψαμένην ἐμὲ, συνοίχεσθαι τῷ παιδὶ [illegible] σκεύασον. Ἐν τούτῳ τὸν παῖδα πικρῶς ἀναλ[illegible] μένης τῆς Κλεοπατρας, καὶ τοὺς παρόντας [illegible] περιπαθεῖς ποιουμένης, ὡς καὶ αὐτῆς ἐλε[illegible]

καὶ τὴν πολλὴν ἄδυσσον τῶν τοῦ θεοῦ κρι-
θαυμάζειν, μικρὸν αὐτὴν ὕπνος ὑπελθὼν
σε, καὶ πάντα ἦν ὁ παῖς αὐτῇ φανεὶς σὺν τῷ
ι. Παρεστηκότα τε γὰρ ἔδόκει βλέπτειν τὸν
ν, καὶ ὡς υἱὸν ἴδιον τὸν αὐτῆς υἱὸν ἐγκεκολ-
ον, ἡ ἀναβολὴ δὲ ἀμφοτέροις ἐξ ὑπερφυοῦς
αὶ ὑπερλάμπρου· στέφανοί τε τὰς αὐτῶν ἐκό-
ἥδιστα κεφαλάς. Καὶ οἱ στέφανοι, θεῖον
εἶπες τὸ κάλλος, καὶ ἥκιστα γλώσσῃ ῥη-

A tur, somnus illi parum obrepens, eam fecit quiescere: et filius ei omnino apparuit cum martyre. Nam et astantem videbatur intueri athletam, ejus filium suo simu, tanquam proprium, complectentem. Amictus autem erat utrisque pulcherrimus, et splendidissimus, et coronæ eorum capita ornabant suavissime. Coronarum autem dixisses esse divinam quamdam, et quæ lingua non potest exprimi, pulchritudinem.

Καὶ ἱνατί μὴ χαίρεις, ὦ γύναι, λέγειν ὁ μάρ-
ὀκυι, ἀλλά σου λύπη δεινὴ διέσεισε τὴν καρ-
μὴ γὰρ οὕτως ἀγνώμων ἐγώ, καὶ μηδενὸς
τὸ σοῦ γενομένων ἥκων εἰς αἴσθησιν, ἢ τὰς
ούτῶν ἀμοιβὰς φιλοτίμως οὐκ ἀποδέδωκα;
ρᾷς οἵας ὁσὸς παῖς ἠξίωται δόξης; Οἵα χάρις
τει περὶ αὐτόν; Τί οὖν οὐ τὸ στυγνὸν τοῦτο
α, καὶ αὐτὴ μεταχωρεῖς πρὸς τὸ εὔθυμον.
εἰ δοκεῖ, ἐγγισάτω καὶ ἔτι μᾶλλον ὁ παῖς, καὶ
ε' ὀφθαλμοὺς ἀκριβῶς γενέσθω, ἵνα καὶ αὐτὴ
ἄρα μάθοις τὰ κατ' αὐτόν. Οὕτως ἔφη, καὶ
τὸν παῖδα καλεῖν, Γενοῦ, λέγων, ὦ παῖ, παρὰ
τέρι, τά τε ἄλλα καὶ ἵν' ὥσπερ ἔχεις ὀφθεὶς
ρήσῃς αὐτῇ τὸ πολύδακρυ. Ὁ δὲ παῖς ἐπὶ
τοῦ μάρτυρος εἴχετο, μὴ ἀπολιπεῖν αὐτὸν
μηδὲ ἀφικέσθαι πρὸς τὴν μητέρα τὸ παράπαν
ιενον. Ἀλλ', Ἄπιθι, μῆτερ ἐμή, ἄπιθι πρὸς αὐ-
εγεν ἀντιτείνων, ἐφ' ἑαυτῆς μένουσα, καὶ τοῖς
; τούτοις οὐδὲν προσέχουσα· ἐν ἴσῳ γὰρ ἡγοῦ-
τοπον εἶναι, ζωῆς ἀλλάξασθαι θάνατον καὶ
ἡδονῆς ἀλήκτου, καὶ παντὸς αἰῶνος, ζωὴν
ιρον προτιμῆσαι. Τούτων παρὰ τοῦ παιδὸς
ηρ ἀκούσασα, καὶ τῶν θρήνων ὥσπερ ἐκλα-
, προσληφθῆναι καὶ αὐτὴν τῷ παιδὶ, καὶ
ηθῆναι πρὸς τὰ ὁρώμενα, ἰσχυρῶς ἐδεῖτο
άρτυρος, καὶ ὃς τῆς ἐπὶ σωτηρίαν ἀγούσης
ὸν αὐτῇ ἔχεσθαι πάρῃνει, καὶ τέλος εἰρήνην
ὸς τὰς οἰκείας μετὰ τοῦ παιδὸς ἐχώρουν δια-
καὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἐκείνης διίσταντο.

XIV. Videbatur autem martyr dicere: Cur non lætaris, o mulier, sed tuus gravis luctus cor tuum afflixit? Num sum adeo ingratus, ut qui nihil senserim eorum, quæ a te facta sunt? Num pro iis non sum te præclare remuneratus? Non vides
B qualem gloriam sit tuus filius consecutus? qualis eum circumfulget gratia? Cur non ergo, hac relicta tristitia, transis ad animi tranquillitatem? Sed si videtur, tuis oculis magis appropinquet filius, et eum diligenter contemplare, ut ipsa quoque recte intelligas, quomodo is se habeat. Sic dixit, et visus est vocare puerum: Accede, o puer, ad matrem, ut cum ea viderit, quomodo te habeas, tu ejus multas consoleris lacrymas. Puer autem magis adhærebat martyri, nolens eum omnino relinquere, nec volens omnino venire ad matrem: sed, Abi, mater mea, abi, dicebat resistens: apud te mane, et minime te dedas his luctibus. Malle enim vitam vestram, quam hanc mortem, æque absurdum existimo, atque dolorem præferre voluptati, quæ
C non desinit, et vitam brevem, et quæ est ad tempus, ævo sempiterno. Hæc cum mater audivisset a filio, et esset veluti oblita lamentationem, ut ipsa quoque assumeretur ad filium, et ex iis, quæ cernebantur, acciperet consolationem, vehementer rogabat martyrem. Ille autem suadebat, ut magis eam viam sequeretur, quæ ducit ad salutem. Tandem autem, data pace, abiit ille cum puero ad suam habitationem: et uterque discessit ab illius oculis.

Ἡ δὲ εὐθέως διυπνισθεῖσα καὶ πρὸς ἑαυτὴν
ισα, οἵας ἐπὶ τῇ τοῦ μάρτυρός τε καὶ τοῦ
παρουσία, τῆς εὐθυμίας ἀπέλαυσε, τοῖς
ν ὡς ἥδιστα διεξῄει, καὶ θαῦμα τὰς ἁπάν-
ε ψυχὰς, τῷ παραδόξῳ τῆς διηγήσεως. Εἶτα
τοῦ παιδὸς ἡ μακαρίγις πόθεινὸν ἐκεῖνο
ον, λαμπρὰ ἀλειψαμένη καὶ περιβαλοῦσα,
ρτυρι παρατίθεται, πάννυχόν τε σὺν τοῖς
ουσι καὶ ἄλλως ἐπιτηδείοις τὴν εὐχαριστίαν
μένη, πρὸς δὲ καὶ τὴν μυστικὴν ἱερουργίαν,
ελεσθῆναι ἔδει τελέσασα, ἐπὶ δαψιλῆ παρα-
ὰ δεῖπνα, τοὺς τῶν ἱερῶν ὕμνων αὐτῇ κοι-
ντας, Εἶθ' οὕτως μακρὰ τῷ βίῳ χαίρειν
, εἰς ἀσύλους τε θησσουροὺς, τὰς τῶν πενήτων
γαστέρας τὸν πλοῦτον αὐτῆς πάντα καταθε-
αὶ λιτὸν ἐνδῦσα χιτῶνα, τῷ τάφῳ διηκόνει
ίρτυρος, οὕτω τε νηστείαις σχολάζουσα καὶ
ταῖς ἦν, καὶ τὸν ἐντὸς τοσοῦτον ἐκαθήρατο
ον, ὅσῳ καὶ κάθ' ἑκάστην αὐτῇ κυρίαν τῶν

XV. Illa autem statim experrecta, et ad se reversa, quantam ob martyris et filii adventum assecuta esset animi tranquillitatem ac lætitiam, narravit iis qui aderant. Omnium autem animos invasit admiratio ob admirabilem, et quæ opinionem superabat, narrationem. Deinde cum filii sui desi-
D derabile illud corpusculum beata illa splendide unxisset et composuisset, id commendat martyri, tota nocte cum consanguineis, et iis qui ad eam attinebant, faciens gratiarum actionem. Deinde etiam cum mysticum curasset peragendum sacrificium, in quo eam oportebat initiari, ad lautam invitat cœnam eos, qui sacrorum hymnorum fuerant cum ea participes. Deinde cum sic mundum valere jussisset, et in thesauros, qui non possunt eripi, in pauperum, inquam, ventres, omnes suas contulisset divitias, et se tenui induisset tunica, sepulcro ministrabat martyris; et sic jejuniis vacans et orationibus, internum tantum purgabat hominem,

ὑγματα τοῖς πρὸ τοῦ βασιλεῦσιν ἀντίῤῥοπα
υμένης πανταχοῦ διαπέμπεται, τοὺς μὲν
ὅλων καθαιρεῖσθαι ναοὺς καὶ εἰς ἔδαφος
ρεσθαι, ἀνοικοδομεῖσθαι δὲ πάλιν ἐπ' ὀνό-
στοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ μαθητῶν καὶ μαρτύ-
ους παριφανεῖς, καὶ ἃς πρώην ἐκκλησίας
εῖς κατέστρεψαν, τὴν προτέραν αὖθις ἀπο-
ν εὐπρέπειαν.

οὖν ὁ τοῖς ἀγαθοῖς βασκαίνων διάβολος;
ὢν τὴν τοσαύτην μεταβολὴν, ἄλλως τε δὲ
τότε κρατοῦντα εἰδὼς, οὐχ οἷόν τε εἶναι
ματαίαν πάλιν τῶν εἰδώλων θρησκείαν
, ἄλλοθεν ἡμῖν ἐγείρει τὸν πόλεμον, καὶ
λεξάνδρειαν Ἐκκλησίᾳ τὸν δυσσεβῆ Ἄρειον
ς, καὶ ὥσπερ ὀργάνῳ τινὶ τῇ αὐτοῦ
χρησάμενος, κτίσμα τὸν τοῦ Θεοῦ ἀνακη-
ὸν τολμᾷ, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς
γματίζειν ἀλλότριον. Τῆς πονηρᾶς δὲ ταύ-
ου δόξης διαδονηθείσης τὸ τάχος καὶ ἀπο-
ς, ἅτε τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως τὴν ἐν Νι-
θείων Πατέρων συγκροτήσαντος σύνοδον,
μὲν Ἄρειον τοῦ τῶν ἱερέων ἀπεληλακότος
ος, τὸν δὲ ἀληθῆ Θεὸν καὶ Κύριον ἡμῶν
ριστὸν ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ καὶ συναΐδιον
ντος ὡς τὸ πρότερον, αὖθις ὁ ἐχθρὸς
καὶ τὴν προτέραν αὐτοῦ θρησκείαν ἐπει-
ιν ἀνακινῆσαι, καὶ τὸν ἀξίως αὐτῷ πρὸς
ηρετήσοντα λίαν ἐπιμελῶς ἀνηρεύνα. Τοῦ
γάλου καὶ πρώτου Χριστιανῶν βασιλέως,
ε ἅμα καὶ καλῶς κατὰ τὸ τριακοστὸν καὶ
τῆς ἀρχῆς ἔτος ὑπὸ τὴν τῶν Βιθυνῶν
ἡνίκα τῆς πρὸς Πέρσας ἐκστρατείας
, τὴν βασιλείαν ἀποθεμένου, Κωνσταντίνου
ὁτὸν τοῦ παιδὸς, τὴν τοῦ πατέρος ἀρχὴν
νου, ἐπεὶ δὲ οὗτος ἀπέτισε τὸ χρεών, ὁ τοῦ
Κωνσταντίνου ἀδελφιδοῦς Ἰουλιανὸς, ὃς
ράτης, διὰ τὴν τῆς ἀληθοῦς ἀθέτησιν πί-
ὶ πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν σέβας μετάθεσιν,
ἐκλήθη, τυραννικῶς τῶν σκήπτρων ἐπι-
ει. Ἀδελφιδοῦν δὲ αὐτὸν Κωνσταντίνου
ίγος, καθ' ὃ ἐξ ἑτερογενοῦς ἀδελφοῦ τοῦ
ίου ἐτύγχανε γεννηθείς· καὶ γὰρ ἐξ Ἑλένης
ἱληθῶς, μακαρίας αὐτὸς μόνος ὁ Κωνστα-
ίννητο τῷ πατρὶ, ἐκ Θεοδώρας δὲ τῆς θυ-
Μαξιμιανοῦ τοῦ καὶ Ἑρκουλίου. τρεῖς
κλμάτιος, Ἀναβαλλιανὸς καὶ Κωνστάντιος.
ταντίου δὲ Γάλλος, καὶ ὁ παρὼν οὗτος
Ἰουλιανός. Οὗ τινος τὴν βασίλειον, ὡς ἔφημεν, ἐκ τυραννίδος εἰληφότος ἀρχὴν. αὖθις ὁ
ιστιανῶν ἀναῤῥιπίζεται πόλεμος, καὶ βαρύτατος τῶν πώποτε μνημονευομένων ἀνεγείρεται

A omnes partes orbis terræ decreta, quæ erant contraria decretis priorum imperatorum : nempe, ut diruerentur templa idolorum, et funditus everterentur : in Christi autem nomine rursus ædificarentur, et ejus discipulorum et martyrum ædes insignes, et quas prius impii everterant ecclesias, eæ rursus priorem decorem reciperent.

II. Quid ergo, qui bonis invidet, diabolus? Non ferens tantam mutationem, et alioqui sciens fieri non posse, ut qui tunc tenebat imperium, rediret ad vanum cultum simulacrorum, aliunde in nos bellum excitat : et cum in Ecclesiam Alexandrinam impium Arium induxisset, et tanquam instrumento aliquo ejus lingua esset usus, audet prædicare Dei Filium
B esse creatum, et dogmate statuere, eum esse alienum a Dei et Patris essentia. Hac autem mala Arii opinione cito exstincta, utpote quod pius imperator Nicææ divinorum Patrum congregasset synodum, et ipsum quidem Arium movisset e cœtu sacerdotum, verum autem Deum et Dominum nostrum Jesum Christum ejusdem esse cum Patre essentiæ, et coæternum, sicut prius prædicasset, inimicus rursus rabie agitabatur, et priorem suam religionem rursus conabatur movere, et qui pro dignitate ei rei inserviret, diligenter inquirebat. Cum magnus ergo et primus Christianorum imperator, pie simul et pulchre tricesimo secundo anno sui imperii, in provincia Bithynorum, quando expeditionem incepit facere contra Persas, deposuisset imperium, et
C Constantius filius patris successisset imperio, postquam is quoque exsolvit debitum, ipsius patruelis Julianus, qui etiam transgressor, propterea quod veram fidem esset aspernatus, et se ad gentilem traduxisset religionem, jure fuit appellatus, sceptra tyrannice apprehendit. Constantii autem patruelem eum diximus, quoniam natus fuit ex Constantio Constantini fratre, diversi tamen generis. Etenim ex vere beata Helena ipse Constantinus solus natus est patri. Ex Theodora autem filia Maximiani, qui etiam dictus est Herculius, hi tres nati sunt. Dalmatius, Anaballianus et Constantius. Porro ex Constantio Gallus, et is, de quo in præsentia agitur, turpissimus Julianus. Qui quidem cum, ut diximus, ex tyrannide accepisset imperium, gravissimum rursus bellum excitatur) et gravissima earum,
D quarum unquam fiat mentio, oritur persecutio.

)' ὃν ἤδη καιρὸν καὶ ὁ μέγας καὶ περιφα-
ὐσέβειαν, ὁ θεῖος, φημὶ, Ἀρτέμιος τὸν τοῦ
υ στέφανον ἀνεδήσατο. Διδάξει δὲ προϊὼν
ταφέστερον. Ἄρτι τοῦ μεγάλου Κωνσταντί-
ίου ἀπολιπόντος, ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδή-
ἐς τρεῖς ἀρχὰς ἡ τῶν Ῥωμαίων ἐξουσία
ιη, τῶν υἱῶν αὐτοῦ, Κωνσταντίνου, Κων-
τε καὶ Κώνσταντος, ταύτας διελομένων,

III. Quo quidem tempore magnus et pietate insignis, divinus, inquam, Artemius fuit martyrii corona redimitus. Id vero apertius docebit procedens oratio. Cum magnus Constantinus jam e vita excessisset, ut est præmissum, in tres partes fuit divisum Romanum imperium, cum ejus filii Constantinus, Constantius, et Constans id divisissent. Et primo quidem, nempe Constantino, superiores

Galliæ, et quæ sunt ultra Alpes, et insulæ Britannicæ usque ad Occidentis Oceanum obtigerunt. Constanti autem, ut postremo, inferior Gallia, seu Italia, et ipsa Roma. Constantius autem secundus ex filiis Constantini, qui tunc rebus præerat Orientis, decertans adversus Persas, partem Orientis accipit, et Byzantium, nomine mutato in Constantinopolim, et novam Romam, facit regiam ; et ab Illyrico usque ad Propontidem omnem tractum, Asiam deinde, Syriamque, et Palæstinam, et Mesopotamiam, et Ægyptum omnesque insulas, et quæcunque Romanis parebant, vectigalia suo reddit imperio. Magnus autem Artemius, cum esset valde notus imperatori Constantio, in omni tempore, et omni negotio perpetuo cum eo versabatur, ut qui esset amicus optimus, et ex iis, qui erant virtute et doctrina insignes, et ardens amator fidei Christianorum, quo nomine ejus amicitiæ et familiaritatis agnoscebatur longe studiosissimus. Ejus autem patriam et genus nemo scriptis mandavit, nisi quod erat magno et illustri loco natus vir beatissimus, et ex hominibus genere nobilibus genus ducebat, virtuteque et magnitudine animi erat insignis. Unde etiam hæc de eo scripto sunt, quod sanctarum reliquiarum Christi apostolorum, Andreæ, inquam, et Lucæ, et Timothei, ipse est, qui a Constantio jussus fuit facere exportationem (1), ut suo tempore significabit oratio.

A καὶ τῷ μὲν πρώτῳ Κωνσταντίνῳ αἱ ἄνω Γαλλίαι καὶ τὰ ἐπέκεινα Ἄλπεων αἵ τε Βρετανικαὶ νῆσοι, καὶ ἕως τοῦ Ἑσπερίου Ὠκεανοῦ, κλῆρός ἐδόθησαν, τῷ δέ γε Κωνσταντίῳ ὑπεστάτῳ, αἱ κάτω Γαλλίαι, ἤγουν αἱ Ἰταλίαι καὶ αὐτὴ ἡ Ῥώμη. Ὁ δὲ Κωνστάντιος, ὁ δεύτερος τῶν Κωνσταντίνου υἱῶν, ὃς ἦν ἐπὶ τῶν τῆς Ἑῴας τό τε πράγμάτων πρὸς τοὺς Πέρσας ἀγωνιζόμενον, τὸ τῆς Ἀνατολῆς ἀσπάζεται μέρος, καὶ τὸ Βυζάντιον μετονομασθὲν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ νέαν Ῥώμην, ποιεῖται βασίλειον, καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ Ἰλλυρικοῦ μέχρι τῆς Προποντίδος ὁπόσα ὑπήκοα Ῥωμαίοις, τήν τε Συρίαν καὶ Παλαιστίνην αὐτὴν, καὶ Μεσοποταμίαν, καὶ Αἴγυπτον, καὶ τὰς νήσους ἁπάσας, τῇ αὐτοῦ βασιλείᾳ καὶ πολιτείᾳ ὑποτελῆ καθίστησιν. Ὁ δὲ μέγας Ἀρτέμιος, B γνώριμος ὢν ἐστὰ μάλιστα τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίῳ, συνῆν τούτῳ διαπαντὸς ἐν παντὶ καιρῷ τε καὶ πράγματι, ἅτε καὶ φίλος ὢν ἄριστος, καὶ τῶν ἐπ' ἀρετῇ καὶ παιδείᾳ λαμπρυνομένων καὶ τῆς Χριστιανῶν πίστεως διάπυρος ἐραστής. Τῷ τοι καὶ τῆς περὶ αὐτὸν ἑταιρίας εἴτ' οὖν φιλίας, σπουδαστὴς ἀκριβέστατος ἐγνωρίζετο, πατρίδος δὲ τούτου μνήμην καὶ γένος οὐδεὶς ἀνάγραπτον παραδέδωκε, πλὴν ὅτι τῶν εὐπατριδῶν καὶ μεγάλων ὑπῆρχεν ὁ τρισμακάριστος, ἐξ εὐγενῶν τε τὸ γένος ἕλκων, καὶ τὴν ἀνδρείαν περίβλεπτος, ἐξ ὧν καὶ τάδε περὶ αὐτοῦ ἀναγέγραπται, ὅτι τῶν ἁγίων λειψάνων τῶν τοῦ Χριστοῦ Ἀποστόλων, Ἀνδρέου φημὶ καὶ Λουκᾶ καὶ Τιμοθέου, αὐτός ἐστιν ὁ τὴν ἀνακομιδὴν ὑπὸ Κωνσταντίου ποιήσασθαι κελευσθεὶς, ὡς κατὰ καιρὸν ὁ λόγος γνωρίσει.

IV. Cum ergo essent tres imperatores, ut dictum est, et unusquisque eorum suæ partis teneret imperium; primus Constantinus a sua parte discedens et ultimi fratris, quæ ei obtigerat, partem invadens, cum ille Romam esset profectus, aggressus est quiddam injustum facere contra fratrem, ipsumque absentem est criminatus, quod res non fuissent recto divisæ, et quod imperii, quod ad ipsum pertinebat, magnam partem frater usurpasset. Regionis autem duces et custodes, quos Constans constituerat, dixerunt se citra illius sententiam et voluntatem nihil posse omnino movere : esset enim impium. Ille autem se statim parat ad bellum, et arma movet adversus eum, qui nullam fecerat injuriam. Cadit itaque Constantinus in bello pugnans, et partem alienam cupiens, eam etiam amisit, quam juste videbatur tenere. Unde etiam ejus populus deficit ad Constantem, et in illius redigitur potestatem imperium Occidentis, cum ad id nullum studium posuisset. Deus vero in justa statera universum judicasset : qui etiam non movere terminos patrum, neque de sulco propinqui aliquid detrahere lata lege semel constituit, ne, dum improbe se gerit quis in propinquum, inprudens justa Dei ira condemnetur. Obtinet ergo Constans imperium

C Δ'. Ὡς οὖν εἴρηται, τῶν βασιλέων τριῶν τυγχανόντων, καὶ τῆς αὐτοῦ μοίρας ἑκάστου αὐτῶν βασιλεύοντος, ὁ πρῶτος αὐτῶν Κωνσταντῖνος τῆς οἰκείας μερίδος ἀπαναστὰς, καὶ πρὸς τὴν τοῦ ἐσχάτου ἀδελφοῦ κληροδοσίαν ἐπανελθὼν, ἐκείνου πρὸς τὴν Ῥώμην ἀποδημήσαντος, ἐπεχείρει τι τῶν ἀδίκων κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ διαπράξασθαι, καὶ αὐτὸν οὐ παρόντα διέβαλλεν, ὡς οὐ καλῶς τῶν πραγμάτων διανεμηθέντων, καὶ ὅτι πλεῖστον μέρος τῆς αὐτῷ προσηκούσης ἀρχῆς ἐσφετερίσατο. Οἱ δὲ τῆς χώρας στρατηγοί τε καὶ φύλακες, οὓς ὁ Κώνστας ἐχειροτόνησεν, οὐκ ἔφασαν χωρὶς τῆς ἐκείνου γνώμης τι καὶ βουλῆς δύνασθαί τι μικρὸν ἢ μέγα μετακινεῖν, ἀνόσιον γὰρ, ὁ δὲ αὐτίκα πρὸς πόλεμον ἀποδύεται, καὶ ὅπλα κινεῖ κατὰ τοῦ μηδὲν ἀδικήσαντος. Πίπτει τοίνυν οὗτος ὁ Κωνσταντῖνος ἐκ τῶν πολέμων μαχόμενος, καὶ τῆς μερίδος τῶν ἀλλοτρίων ἐπιθυμῶν καὶ ἐκεῖνα ὧν ἔδοκει βεβαίως κρατεῖν, προσαπώλεσεν. D Ἔνθεν τοι καὶ ὁ τούτου λαὸς εὐθὺς ἀποκρίνει πρὸς Κώνσταντα, καὶ γίνεται ἡ τῆς Ἑσπέρας ἀρχὴ ὑπ' ἐκείνῳ, μηδὲν περὶ ταύτης σπουδάσαντι, τοῦ θεοῦ δὲ τὸ πᾶν ἐν σταθμῷ δικαίῳ δικάσαντος, ὃς καὶ μὴ κινεῖν ὅρια πατέρων, μὴ δὲ τῆς τοῦ πλησίον σύλακός τι παρασπᾷν ἅπαξ νενομοθέτηκεν, ἵνα μὴ τῷ πλησίον πονηρευόμενος, ἑαυτῷ λάθῃ τὴν δικαίαν

(1) Vide vitam S. Lucæ ex Metaphraste ad 18 Octob., cap. 3 ; Niceph. lib. x *Hist.*, cap. 11 ; Baron. in not. ibidem.

ψηφιζόμενος. Βασιλεύει τοίνυν ὁ Κώνστας
ῆς ἑσπερίου ἀρχῆς, τὰς δύο κληροδοσίας
ἅψας, καὶ μίαν ἀρχὴν ἀμφότερα θέ-

A totius Occidentis, duas partes in unam conjungens, et ex ambobus unum faciens imperium.

ολὺς ἐνῆν καιρὸς, καὶ ὁ Κώνστας εἰς
ὶ μέθας ἐναποκλίνας, καὶ ἀλλοκότους
θύμως τὴν ὅλην ἀρχὴν διεπέττευε, τοσ-
λείας μέγεθος ἐξορχούμενος. Ἐπιβουλεύ-
οῦν καὶ αὐτὸς παράτινος τῶν στρατηγῶν,
γνεντίου, καὶ μετὰ τῆς βασιλείας προσ-
καὶ τὸ ζῆν. Τούτου πεσόντος, κρατεῖ τῆς
αγνέντιος, μεθ' οὗ τῆς τυραννίδος συν-
Νεπωτιανὸς καὶ Βρεττανίων· Ταῦτα
υνστάντιος ἐκ τῶν τῆς ἀδελφῆς γραμμά-
ας ἐκ τῆς Ἀνατολῆς, καὶ πρὸς τὴν
γενόμενος, συνάπτει πρὸς ἀμφοτέρους
αὶ κατὰ κράτος νικᾷ, τοῦ Βρεττανίωνος B
ἀποκλίναντος, ὅτε καὶ τὸ τοῦ σταυροῦ
έγιστόν τε καὶ δεινῶς ἐκφανὲν ἅπαν, ὡς
τειν τῷ καταπληκτικῷ τῆς αἴγλης τὸ
ς φῶς ἐπὶ τῶν Ἱεροσολύμων ὤφθη περὶ
αν μάλιστα τῆς ἡμέρας τῆς ἑορτῆς τῆς
Πεντηκοστῆς ἑστηκυίας, διῆκον ἀπὸ τοῦ
λουμένου τόπου, ἄχρι καὶ υοῦ Ἐλαιῶνος
ὑπῆρχεν ὁ Σωτὴρ τὴν ἀνάληψιν ποιησά-
κτεῖ τοίνυν τῆς βασιλείας Κωνστάντιος,
μεγάλου Κωνσταντίνου υἱῶν μόνος ὑπο-
λτενίσας οὖν πρὸς τὸ τῆς ἀρχῆς μεγεθος,
ίσας ἅτε δὴ ἄνθρωπος ὤν, καὶ μὴ ἔχων
ῦ γένους αὐτῷ συνασπίζοντα· οὔτε γὰρ
ἐγεγόνει, οὔτε τις τῶν ἀδελφῶν κατελέ-
ι δείσας μή τις αὐτῷ πάλιν ἐπανασταίη C
σκέπτεται τῶν συγγενῶν τινα λαβεῖν
, καὶ τῆς βασιλείας ὑπεσπιστὴν, ὃ δὴ καὶ
Γάλλον τὸν Ἰουλιανοῦ ἀδελφὸν Καίσαρα
ος· ἀνεψιὸς δὲ πρὸς πατρὸς ὁ Γάλλος
νστάντιος γὰρ ὁ Γάλλου καὶ Ἰουλιανοῦ
ιδελφὸς ἦν Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου.
ν ἐν τῷ Σιρμίῳ προχειρισάμενος, γυναῖκά
ζεύγνυσι τὴν ἑαυτοῦ ἀδελφὴν Κωνστα-
εως καὶ βεβαιότητος χάριν, καὶ ἄρχοντας
ωσιν αὐτὸς καταστήσας· δὺ γὰρ ἐκείνῳ γε
ίσαρι ὄντι· Θαλάσσιον μὲν ἀποστείλας ἔπαρχον πραιτωρίων, Μόντιον δὲ ἐπὶ τῶν βασιλικῶν
ν, ὃν καὶ κοιαίστωρα καλεῖν οἶδεν ὁ λόγος, ἅμα καὶ πατρίκιον τοῦτον τιμήσας.

V. Non multum intercessit temporis, et Constans ad comessationes declinans et ebrietates, et alienos amores, segniter universum gerebat imperium, per ludum et saltationem tantam molem sustinens. Ergo ei parantur insidiæ a quodam duce exercitus, nomine Magnentio, et cum imperio simul quoque vitam amittit. Cum is cecidisset, imperium occupat Magnentius, cum quo simul invaserunt tyrannidem Nepotianus et Brettanion. Hæc cum accepisset Constantius ex litteris sororis et ab Oriente venisset ad Occidentem, bello manus conserit cum illis et vivicit, cum Brettanion ad eum defecisset. Quod quidem tempore signum crucis maximum, et mirifice apparens, adeo ut admirabili splendore superaret lucem diei, visum est Hierosolymis circa tertiam horam diei, cum esset dies festus, qui dicitur Pentecoste, pertingens a loco, qui dicitur Calvariæ, usque ad montem Oliveti, unde fuit assumptus noster Salvator. Imperium ergo tenet Constantius, relictus solus ex magni Constantini filiis. Cum ergo ad imperii magnitudinem defixisset oculos, et caligasset, ut qui esset homo, et non haberet ex suo genere, qui eum defenderet (neque enim ei natus fuerat filius, neque remanserat aliquis ex fratribus), et timeret, ne in eum rursus aliquis insurgeret tyrannus, statuit ex cognatis aliquem accipere cohæredem, et imperii defensorem : quod etiam fecit. Nam cum Gallum Juliani fratrem Sirmi Cæsarem creasset (erat autem ei Gallus patruelis : Constantius enim, Galli et Juliani pater, frater fuerat magni Constantini), ei dat uxorem, suam sororem Constantiam, ut res esset firmior et cautior, et præbet ei magistratus, quos ipse constituerat (non enim Gallo licebat id sibi assumere, cum esset Cæsar), Domitianum quidem et Thalassium emittens præfectos prætorios, Montium autem imperatoriis præficiens rationibus, quem etiam solemus vocare quæstorem, et simul eum etiam ornans honore Patricii.

ὲ Γάλλος ὡς τότε παρὰ τοῦ Κωνσταντίου
ἐπὶ τῆς Ἑῴας, εἶχετο τῶν πράγμάτων, ὃν
θόντες οἱ Πέρσαι πρὸς Ἀντιόχειαν ἀφικό- D
ιτωῤῥώδησαν, νέον τε αὐτὸν καὶ θερμουρ-
ὰ ἔργα πυθόμενοι, καὶ οὐκ ἔτι ἐποιήσαντο
τοὺς Ῥωμαίους ἐξέλασιν, καὶ ὁ μὲν ἐν τῇ
ᾳ τῆς Συρίας ἦν ὡς δεδήλωται, Κωνστάν-
ν τῇ Ἑσπέρᾳ καθίστη τὰ πράγματα, καὶ
μάλιστα, καθαρῶς ἡσύχασεν ἡ Ῥωμαίων
ὸς ἀμφοτέρων φυλαττομένη. Καὶ ταῦτα μὲν
σχε τὸν τρόπον. Ὁ δὲ Γάλλος, τὴν τοῦ
ἀμφιασάμενος ἀλουργίδα, καὶ ἤδη τῶν
τῆς βασιλείας ἀρξάμενος ἐπιβαίνειν βαθμῶν,
ῶν ἐπὶ τῆς τοιαύτης γνώμης καὶ πίστεως,
τὸν Κωνστάντιον ἐποιήσατο, βασιλικώτερον

VI. Gallus autem, ut qui tunc a Constantio missus esset ad Orientem, erat intentus rebus gerendis. Quem cum primum accepissent Persæ venisse Antiochiam, timore sunt affecti, cum audivissent eum esse juvenem, et ad res gerendas acrem et vehementem, nec fecerunt amplius excursionem in agros Romanorum. Et ille quidem erat Antiochiæ Syriæ, ut ostensum est ; Constantius autem res constituebat in Occidente : et tunc erat maxime quietum Romanorum imperium, ut quod ab utrisque custodiretur. Et hæc quidem modo modo se habebant. Gallus autem cum Cæsaris induisset purpuram, et jam cœpisset ascendere primos gradus imperii, non mansit in eadem sententia et fide, quam dederat Constantio, nimis pro imperio

ιλείας, Ἰουλιανὸν τὸν ἀδελφὸν τοῦ Γάλλου Ἰωνίας μεταπεμψάμενος ἐν τῇ Μεδιολάνων, ἀναδείκνυσι, καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῷ τὴν Ἑλένην εἰς γάμον ἐκδοὺς, καὶ τὰ πιστὰ τὸν ποιησάμενον τοῦτον μὲν ἐξέπεμψεν εἰς λίας, φύλακα τῆς ἐκεῖσε βασιλείας ἐσόμε· ὸς δὲ εἰς Ἰλλυριοὺς ἀφικόμενος ἐν τῷ Σιρμίῳ Ἀκούσας δὲ ὅτι οἱ πέραν Ἴστρου Βάρβαροι ιν ἐπιστρατεύειν τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ, ἀπάρας Σιρμίου εἰς τὸν Ἴστρον διέβη. Καὶ πρὸς ὄχθῃ χρόνον οὐκ ὀλίγον ποιήσας, ἐπεὶ τὰ βάρων ἠρεμεῖν ἐμάνθανε πάλιν συνήματα, θρᾴκην ἤλαυνεν αὖθις. Ὡς δὲ ἐν Ὀδρυσοῖς γεγονὼς, ἔνθα πόλιν κτίσας. Ἀδριανὸς ὁ τὴν ἑαυτοῦ καταλέλοιπε τῷ τόπῳ προσ- ἐπύθετο πρός τινος τῶν ἐπισκόπων, ὡς τὰ τῶν τοῦ Χριστοῦ ἀποστόλων, Ἀνδρέου τε κᾶ, ἐν Ἀχαΐᾳ τεθαμμένα τυγχάνουσιν, μὲν ἐν Πάτραις, Λουκᾶ δὲ ἐν Θήβαις τῆς ;. Ὡς οὖν ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς ταῦτα Κων- , ἥσθη τε τῷ λόγῳ καὶ ἐπιμέγα ἐβόησε, ις τοὺς παρόντας φησί, Καλέσατέ μοι ν Ἀρτέμιον· τοῦ δὲ τάχος παραγενομένου, ω σοι, ἔφη, ἀνδρῶν ἁπάντων θεοφιλέστατε. ὸς αὐτόν. Καὶ εἴης μοι χαίρων, ὦ βασιλεῦ, ις, καὶ μή ποτέ σε τῶν λυπηρῶν τι κατα- . Καὶ ὁ βασιλεὺς, Ζητεῖς δέ τι χαριέστερον, ἄριστε, τῆς τῶν σωμάτων τῶν τοῦ Χριστοῦ ων εὑρέσεως; καὶ ὁ μέγας Ἀρτέμιος· Τίς ιν. ὦ δέσποτα, ὁ τοῦτον ἡμῖν τὸν θησαυρὸν ας τὴν σήμερον; Καὶ ὁ Κωνστάντιος. Ὁ τῆς ἔφη, ἐπίσκοπος, ὁ νῦν ἐφορεύων ἐν Πά- λλ' ἄπιθι, ἀνδρῶν ἄριστε, καὶ τὸ τάχος ἐν τινουπόλει μοι τὴν τούτων ἀνακομιδήν Ταῦτα ἀκούσας παρὰ τοῦ βασιλέως ὁ ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους ὁδὸν ἐπορεύετο, ν ἀνακομίσων ἅγια λείψανα, ἃ δὴ καὶ μάλα ς ἀνακομισάμενος, ἐν τῷ παρ' αὐτοῦ τοῦ εἴου ἐκ βάθρων οἰκοδοληθέντι ναῷ, ἐπὶ τῷ τόλων ὀνόματι, παρὰ τῷ τοῦ πατρὸς τάφῳ κτέθετο, καὶ γέρας γε αὐτῷ τῆς λειτουρ- βασιλεὺς, δεηθέντων τῶν ἐπισκόπων, τὴν τῆς παρέσχεν ἀρχήν. Τοιοῦτος καὶ πρὸ τῶν κτυρίας ἀγώνων ὑπῆρχεν Ἀρτέμιος, καὶ ὰ πᾶσιν αἰδέσιμος.

πορεύετο μὲν οὖν ὁ μέγας Ἀρτέμιος τὴν κτον, ἄρτι τὴν τοῦ δουκὸς ἀξίαν περιβαλό- Κωνστάντιος δὲ τῆς Κωνσταντινου πόλεως τὴν ἐπὶ Συρίας ἐποιεῖτο ὁδὸν, καὶ φθάσας λόπολιν Ἀντιόχειαν, αὐτοῦ που κατασκη- πρὸς τοὺς Πέρσας ἑτοιμαζόμενος πόλεμον· ὲ τῇ πόλει προσμένοντος, ἀφίκετο γράμ- ὸς αὐτὸν, δηλοῦντα τὴν Ἰουλιανοῦ ἐπανά- Ὁ γὰρ Ἰουλιανὸς, ὡς δεδήλωται μοι καὶ ἐπὶ φυλακῇ τῶν Ἑσπερίων εἰς τὰς Γαλ- τοῦ Κωνσταντίου Καῖσαρ ἀποδειχθεὶς, αὐτὸς ν ἐν τῷ τοῦ Καίσαρος σχήματι εἶναι μὴ ινος, διάδημά τε περιτίθεται, καὶ τῷ τῆς ; ἑαυτὸν ἐπιφημίζει ὀνόματι. Ἐπεὶ δὲ

A cietatem, Julianum fratrem Galli ex Ionia accersitum Mediolanum, creat Cæsarem; et cum suam sororem Helenam ei dedisset in matrimonium, fideque ab eo accepta sibi cavisset, eum quidem misit in Galliam, illic futurum custodem imperii, ipse autem in Illyricum veniens degebat Sirmii. Cum autem audivisset, quod Barbari, qui agebant trans Danubium, essent ducturi exercitum contra imperium Romanorum, Sirmio profectus transiit Danubium. Cum autem longo tempore ibi fuisset ad ipsam ripam, et rursus intellexisset Barbaros non esse se loco moturos, profectus est in Thraciam. Postquam vero fuit apud Odrysos, ubi Adrianus, constructa civitate, ei loco suam reliquit appellationem, audivit a quodam episcopo, quod corpora B Christi apostolorum Andreæ et Lucæ sepulta erant in Achaia, Andreæ quidem Patris, Lucæ autem Thebis Bœotiæ. Postquam autem imperator hæc audivit Constantius, propter id est lætatus et magna voce clamavit, et iis, qui aderant, dixit: Vocate mihi charum Artemium. Cum is autem quamprimum venisset: Gratulor tibi, inquit, virorum omnium religiosissime, et una tecum lætor. Ille vero illi dixit: Mihi perpetuo læteris, o imperator, nec te unquam aliquid molestum comprehendat. Imperator autem: Quærisne aliquid, o amicorum optime, gratius ac jucundius inventione corporum Christi apostolorum? Magnus vero Artemius: Quisnam aut undenam, inquit, o domine, est is, qui hunc hodie thesaurum aperuit? Constantius autem: Achaiæ, inquit, episco- C pus, qui nunc præsidet Patris. Sed abi, o virorum amicorum optime, et ea quamprimum exporta Constantinopolim. Hæc cum ab imperatore magnus audisset Artemius, recta ivit ad apostolos, eorum sanctas allaturus reliquias. Quas quidem cum valde admirabiliter exportasset, in templo, quod ab ipso Constantio exstructum est a fundamentis in nomine apostolorum, prope sepulcrum patris eas deposuit. Ei autem in præmium ministerii dedit imperator, rogantibus episcopis, munus rectionis Ægypti. Talis fuit Artemius etiam ante certamina martyrii, et adeo erat apud omnes venerandus.

IX. Atque proficiscebatur quidam magnus Arte- D mius in Ægyptum, ducis modo suscepta dignitate. Constantius autem profectus Constantinopoli tendebat in Syriam: et cum in magnam pervenisset Antiochiam, ibidem figit tabernaculum, bellum parans adversus Persas. Cum ibi autem maneret in civitate, venerunt ad eum litteræ, insurrectionem Juliani significantes. Julianus enim, ut a me jam ante fuit declaratum, ad custodiam Occidentis in Gallia Cæsar creatus a Constantio, non ferens amplius esse in habitu Cæsaris, induit diadema, et se appellat nomine imperatoris. Postquam autem sibi imperium usurpavit, nihil jam parvum cogitabat, neque statuebat sibi amplius esse cunctandum;

sed volens in suam redigere potestatem totam Europam, quæ obedit Romanis, instructo exercitu, per Germanos perrexit ad Danubium. Et cum ulteriorem ripam apprehendisset, per loca illius ducebat exercitum. Latens vero præfectos, et Italiæ Taurum, qui vocabatur, et Illyrici Florentium, postquam venit ad Pæonas, transiens ad alteram partem fluvii, statim et universam Illyricam regionem in suam redegit potestatem, et Italiam, et usque ad Oceanum occidentalem universas gentes, quæ erant imperii Romanorum.

X. Constantius autem cum hæc audivisset, fuit conturbatus, ut est consentaneum, et de Constantinopoli admodum timens, ne quod ille animo cogitabat, eam prior in suam redigeret potestatem, eam totis viribus festinabat præoccupare. Interim autem dum ab eo colligebatur exercitus, dispersus per civitates Orientis, et se parabat ad tantam viam, significat episcopis, ut eum præcedentes veniant quamprimum Nicæam. Erat enim in ea secundam synodum congregaturus, ab impiis Arianis incitatus adversus Homousion. Cum vero, transmissa Cilicia, venisset ad Mopsi, qui vocantur, fontes, quædam imbecillitas ei repente accidit, nec poterat ulterius progredi. Postquam autem sensit se jam male habere, et non victurum esse amplius, Antiochiæ episcopo celerrime accersito Euzoio, petit ut baptizetur. Et cum baptizatus, parum fuisset superstes, illic e vita excedit, cum imperasset integros quadraginta annos, viginti quidem cum patre, solus autem reliquos.

XI. Cum eum autem deflevisset exercitus, et justa ei fecisset, in arca posuerunt, cum corpus instruxissent iis, quæ solent fieri ad hoc, ut duret, et cum in currum imposuissent; tulerunt Constantinopolim, cum propriis armis unusquisque eum sequentes in eodem ornatu, quem, dum viveret, habebat inter principes. Atque ii quidem venerunt Constantinopolim, ducentes corpus. Venit autem et Julianus, proficiscens ex Illyrico, et jam firmiter tenens universum imperium, nullo post mortem Constantii auso ei repugnare. Cum autem ferretur corpus in templum SS. Apostolorum, ubi prope patrem eum erant posituri, Julianus ipse præcedebat lectum, capiti ablato diademate. Postquam autem eum sepelierunt, jam veniens in regiam, tunc rursus imposuit diadema, et rerum potiebatur, solus jam Romanorum universum adeptus imperium. Cum ergo excessisset Constantius, in eos, qui restabant, et maxime qui propter invidiam præbuerant causam Galli occisionis, iræ suæ fervorem ostendit Julianus. Et statim. Eusebio quidem præposito caput adimit, quod omnino videretur suis calumniis Gallo cædem adornasse; Paulum autem Hispanum, qui erat unus ex scribis imperatoris, tradit igni, ut qui in Gallum fuerat acerbe

A ἀντελάβετο τῶν πραγμάτων, οὐκ ἔτι μικρὸν οὐδὲν ἐνενόει· οὐδὲ διαμέλλειν ἐγίνωσκε δεῖν, ἀλλὰ τὴν Εὐρώπην τέως ὑφ' ἑαυτῷ ποιήσασθαι πᾶσαν ἐθέλων, ὁπόση Ῥωμαίοις ὑπακούει, τῷ στρατῷ συνταξάμενος, διὰ Γερμανῶν ἐπὶ τὸν Ἴστρον ἐχώρει. Καὶ τῆς πέραν ὄχθης λαβόμενος, διὰ τῶν ἐκείνης χωρίων ἤλαυνε, τοὺς ὑπάρχους δὲ διαλαθὼν, τόν τε τῶν Ἰταλιῶν Ταῦρον οὕτω καλούμενον, καὶ τὸν τῶν Ἰλλυριῶν Φλορέντιον, ἐπειδὴ κατὰ πλείονας ἐγένετο διατριβὰς, ἐπὶ θάτερα τοῦ ποταμοῦ αὐτίκα τήν τε Ἰλλυρίδα πᾶσαν ὑφ' ἑαυτῷ γῆν εἶχε καὶ τὰς Ἰταλίας, καὶ τὰ μέχρι Ἑσπερίου Ὠκεανοῦ σύμπαντα ἔθνη, ὁπόσα τῆς Ῥωμαίων ἐπικρατήσεως ἦν.

B Ι'. Ὁ δὲ Κωνστάντιος ταῦτα πυθόμενος, ἐταράχθη τε, ὥσπερ εἰκὸς ἦν, καὶ περὶ Κωνσταντινουπόλεως μάλιστα δείσας, μὴ, ὅπερ κακεῖνος διενοεῖτο, φθάσειεν αὐτὴν ὑφ' ἑαυτὸν ποιησάμενος, ἐπείγετο κατὰ τὸ δυνατὸν προκαταλαβεῖν. Ἐν ὅσῳ δὲ ὁ στρατὸς αὐτῷ συνελέγετο, κατὰ τὰς πόλεις τῆς Ἑῴας ἐσκεδασμένος, καὶ ἔμελλεν ἐξαρτύεσθαι ὡς πρὸς τοσαύτην ὁδὸν, σημαίνει τοῖς ἐπισκόποις εἰς τὴν Νίκαιαν αὐτὸν ὡς ὅτι τάχιστα ὀφθῆναι προαφικομένους· ἐμελέτα γὰρ ἐν αὐτῇ δευτέραν συγκροτῆσαι σύνοδον, παρὰ τῶν δυσσεβῶν Ἀρρειανῶν κατὰ τοῦ Ὁμοουσίου παροτρυνόμενος. Ἐπεὶ δὲ τὴν Κιλικίαν διεξελθὼν, εἰς τὰς Μόψου καλουμένας κρήνας ἀφίκετο, ἀσθένειά τις αὐτῷ ἐξαπινσίως προσέπεσε, καὶ οὐχ οἷός τε ἦν ἐπὶ τὸ πρόσω χωρεῖν. Ὡς δὲ ἔσθετο κακῶς ἔχων ἤδη καὶ οὐκ ἂν βιωσόμενος, τὴν ταχίστην τὸν Ἀντιοχείας ἐπίσκοπον Εὐζώϊον μεταπεμψάμενος, βαπτίσαι αὐτὸν ἐπιτρέπει, καὶ δὴ βαπτισάμενος

C καὶ μικρὸν ἐπιβιοὺς, αὐτόθι προλείπει τὸ ζῆν, βασιλεύσας τὰ σύμπαντα ἔτη τεσσαράκοντα, τὰ μὲν εἴκοσι μετὰ τοῦ πατέρος, μόνος δὲ τὰ ἐκείνου.

ΙΑ'. Αὐτὸν δὲ ἡ στρατιὰ ὀλοφυρομένη, καὶ τὰ νομιζόμενα ἐπ' αὐτῷ τέλεσασα, λάρνακι τοῦτον ἐνέθεσαν, τοῖς εἰωθόσιν εἰς τὸ διαρκέσαι σκευάσαντες τὸν νεκρὸν, καὶ εἰς ἅμαξαν ἐνθέμενοι, ἐκόμιζον ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν, σὺν τοῖς οἰκείοις ἕκαστος ὅπλοις αὐτῷ ἑφεπόμενοι, καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν κόσμον ὅνπερ καὶ ζῶντος ἐν τοῖς ἡγεμόσι τεταγμένοι ἐτύγχανον. Οὗτοι μὲν δὴ τὴν Κωνσταντινούπολιν εἶχον ἄγοντες τὸν νεκρὸν, καὶ ὁ Ἰουλιανὸς συνομάρτησεν ἐκ τῶν Ἰλλυριῶν ἀφικόμενος, καὶ ἤδη βεβαίως ἔχων τὴν πᾶσαν βασιλείαν, οὐδενὸς αὐτὸν μετὰ τὸν Κωνσταντίου θάνατον ἐναντιωθῆναι τολμήσαντος, κομιζομένου δὲ τοῦ νεκροῦ ἐπὶ τὸν

D νεὼν τῶν Ἀποστόλων, ἵνα περ αὐτὸν καταθῆσαι πλησίον τοῦ πατρὸς ἔμελλον, αὐτὸς ἡγεῖτο τῆς κλίνης ὁ Ἰουλιανὸς, τὸ διάδημα τῆς κεφαλῆς περιελών. Ἐπεὶ δὲ ἔθαψαν αὐτὸν, ἐπὶ τὰ βασίλεια ἤδη ἀπαλλαττόμενος, τό τε διάδημα αὖθις ἐπέθετο. Καὶ τῶν πραγμάτων ἐγκρατὴς ἦν, μόνος ἤδη τὴν Ῥωμαίων ὅλην βασιλείαν ὑποζωσάμενος. Ἐπεὶ οὖν ὁ Κωνστάντιος ἐκ ποδὼν ἦν, εἰς τοὺς ὑπολειπομένους καὶ μάλιστα τῷ φρόνῳ τὴν αἰτίαν παρασχομένους τῆς ἀναιρέσεως Γάλλου, ἀνεψυχε τὸ ζέον τῆς ὀργῆς Ἰουλιανὸς, καὶ αὐτίκα Εὐσέβιον μὲν τὸν Πραιπόσιτον τῆς κεφαλῆς ἀφαιρεῖται, διότι τὴν

ἀρχὴν ἐφαίνετο ἐκ τῶν αὐτοῦ διαβολῶν, τὸν ἅπαντα τῷ Γάλλῳ φόνων συγκειρασάμενος· Παῦλον δὲ τὸν Σπανὸν εἰς τοὺς ὑπογραφέας τοῦ βασιλέως τελοῦντα, πυρὶ παραδίδωσιν, ὡς πολλὰ δὴ μάλα τῷ Γάλλῳ ἐμπικρανάμενον. Τυύτους μὲν οὖν ἀμφοτέρους εἰς τὴν Χαλκηδόνα διαπέμψας, ἐκεῖ τῇ οἰκείᾳ δίκῃ ὑπάγει ἑκάτερον, ἀνεῖλε δὲ καὶ Γαυδέντιον στρατηγὸν τῆς Ἀφρικῆς, καὶ ἄλλους τινὰς ὁπόσοι τι εἰς αὐτὸν πεπαρῳνήκεσαν· ἀλλὰ τούτους μὲν διὰ γραμμάτων ἐκόλασε, τὸν δὲ τοῦ Χριστοῦ μάρτυρα καὶ γενναῖον ἄθλητὴν Ἀρτέμιαν αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ ἐν Ἀντιοχείᾳ παρὼν καὶ παρόντα διὰ τὴν εἰς Χριστὸν ὁμολογίαν, ἀπανθρώπως ἐκολασε, καὶ τῆς παρούσης αὐτὸν ἀπεγύμνωσεν ἐξουσίας, μὴ φέρων τὴν αὐτοῦ παῤῥησίαν καὶ ἔνστασιν. Ὁ γὰρ Ἰουλιανὸς, ὡς δεδήλωται, τὴν τῶν Ῥωμαίων περιθέμενος βασιλείαν, ἐσπούδαζε μάλιστα τὸν Ἑλληνισμὸν ἐπανορθοῦν. Πανταχοῦ τοίνυν γράμματα διαπεμπόμενος, ἐκέλευε τὰ τούτων τεμένη καὶ τοὺς βωμοὺς ἀνιστᾷν, μετὰ πολλῆς δσης τῆς σπουδῆς τε καὶ προθυμίας, καὶ ὅσας ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ταῖς ἐκκλησίαις προσόδους ἀπένειμε, καὶ ὁ τούτου υἱὸς ναοῖς ἀφιέρωσεν, ἀντ' ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων καὶ ῥάντας, καὶ θύτας, καὶ κανηφόρους, καὶ ὅσας μὲν κἀὶ ἕτερα διεπραττετο κατὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν.

ΙΒ'. Μετὰ δὲ ταῦτα μητέρος αὐτοῦ ἀδελφὸν ἔχων, Ἰουλιανὸν τοῦνομα, τὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ πίστιν διὰ τὴν ἐκείνου χάριν ἐξομοσάμενον, καὶ πολλὴν ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ προθυμίαν ἐπιδεικνύμενον, ἄρχοντα τῆς ἑῴας ὃν καλοῦσι κόμητα ἐξέπεμψεν, ἐντειλάμενος, τὰ μὲν τῶν ἐκκλησιῶν πράγματα κακοῦν τε καὶ διαφθείρειν, πανταχοῦ δὲ καὶ διὰ πάσης ἰδέας τὸν Ἑλληνισμὸν αὔξειν τε καὶ ἐπαίρειν. Ὁ δὲ ἀφικόμενος ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐπειρᾶτο μείζων τῶν ἐντεταλμένων τοῖς ἔργοις φαίνεσθαι, καὶ δὴ προσαφαιρεῖται μὲν πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν ἅπαντα τὰ κειμήλια, ὅσα ἐν ἀργύρῳ τε καὶ χρυσῷ καὶ σηρικοῖς ὑφάσμασι διετέλει, ἀποκλείει δὲ καὶ τὰς ἐκκλησίας, τοῦ μὴ τινα εἰσφοιτᾷν ἐν αὐταῖς εὐχῆς ἕνεκα, κλεῖθρα καὶ μυχμοὺς τοῖς πολῶσιν ἐπιβαλών. Καὶ ταῦτα μὲν κατὰ τὴν Ἀντιόχου πόλιν· ὁ τῆς Ἀνατολῆς ἄρχων εἰργάζετο, ὁ δὲ βασιλεὺς Ἰουλιανὸς, ἔτι κατὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν διεῖλκέ τινα χρόνον, τὰ ἐν ταύτῃ κρατύνας, εἰς ὅπερ ἐνόμιζε μάλιστα τῇ βασιλείᾳ συμφέρειν, καὶ ὅπος ὁ Ἑλληνισμὸς αὐτῷ πρὸς τὸ μεγαλειότερον ἐξαρθῇ σκοπῶν τε καὶ πραγμκτευόμενος. Ἄρας οὖν ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως σὺν παντὶ τῷ στρατῷ τὴν ἐπὶ τῆς Συρίας ἐποιεῖτο ὁδόν.

ΙΓ'. Διελθὼν τοίνυν ἅπασαν τὴν Φουγίαν, καὶ πρὸς τὴν ἐσχάτην αὐτῆς πόλιν τὸ καλούμενον Ἰκόνιον καταντήσας, ἐξέκλινε τὴν Ἰσαυρίαν καταλιπών. Καὶ τὸν λεγόμενον Ταῦρον ὑπεραναβὰς · ἦλθεν ἐπὶ τὰς πόλεις τῆς Κιλικίας, καὶ τῷ σταθμῷ προσπελάσας τῷ ἐν Ἰσσῷ αὐτοῦ που κατασκηνοῖ, τὸν ἐκ Μακεδονίας Ἀλέξανδρον μιμησάμενος· αὐτόθι γὰρ κἀκεῖνος ἐν Ἰσσῷ τὸν πρὸς Δαρεῖον τὸν Περσῶν βασιλέα συνεκρότησε πόλεμον, καὶ τοῦτον νικήσας, ἐπίσημον τὸν τόπον εἰργάσατο· ἐκεῖθεν τὸν Ἰσσικὸν

A invectus. Ambos namque Chalcedonem misit, et illic utrumque suo affecit supplicio. Interfecit etiam Gaudentium ducem exercitus Africæ, et quosdam alios, qui ei insultaverant. Sed eos quidem puniit per litteras; Christi autem martyrem et fortem athletam Artemium, ipse per se Antiochiæ præsens præsentem propter Christi confessionem inhumane puniit, et ea, quam habebat, privavit potestate, non ferens ejus dicendi libertatem et constantiam. Julianus enim, cum, ut ostensum est, Romanorum usurpasset imperium, maxime studebat gentium errorem in suum locum restituere. In omnes itaque partes mittens litteras jubebat deorum templa et altaria prompto et alacri animi studio exstrui, et quoscunque reditus magnus Constantinus attribuit ecclesiis, et ejus filius Constantius, eos ademit, et B templis consecravit idolorum, pro episcopis, presbyteris et diaconis, constituens æddituos, aspersores, sacrificos et canephoros, et quæcunque nomina nugæ imponunt gentilium. Hæc quidem et alia fiebant Constantinopoli.

Κωνστάντιος, ταύτας ἀφελὼν, τοῖς τῶν εἰδώλων καὶ διακόνων καταστήσας ζακόρους, καὶ νεωκόρους, ὁ ἑλληνικὸς ὅθλος ἐπιφημίζει προσωνυμίας. Ταῦτα

XII. Post hæc autem cum matris suæ haberet fratrem, nomine Julianum, qui ut illi gratificaretur, Christianismi fidem abjuraverat, et pro errore gentium ostendebat promptum et alacre animi studium, emisit Orientis rectorem, quem vocant comitem, jubens ut res quidem ecclesiarum C vexaret et perderet, ubique autem et omni ratione errorem gentium augeret et extolleret. Ille igitur cum venisset Antiochiam, conabatur reipsa plura præstare, quam ei fuerat imperatum. Et ecclesiis quidem aufert quæcunque habebant pretiosa, tam in argento et auro, quam in sericis vestimentis. Quin etiam claudit ecclesias, ne quis in eas ingrederetur precandi causa, claustris et vectibus januis impositis. Et hæc quidem Antiochiæ faciebat comes Orientis. Imperator autem Julianus Constantinopoli aliquod adhuc morabatur tempus, res confirmans et corroborans, prout ei maxime expedire videbatur imperio: et ut error gentium magnifice extolleretur, considerans et procurans. Postea vero discedens Constantinopoli cum uni- D verso exercitu, iter faciebat in Syriam.

XIII. Cum itaque universam pervasisset Phrygiam, et ad ejus ultimam venisset civitatem, quæ vocatur Iconium, declinavit relicta Isauria. Et cum Taurum, qui dicitur, superasset, venit ad civitates Ciliciæ. Cum vero accessisset ad stationem, quæ est in Isso, illic castrametatur, Macedonem Alexandrum imitatus. Nam ille quoque in Isso cum Dario rege Persarum commisit prælium. Quo victo, locum reddidit insignem. Illinc sinum transmisit Issicum, et venit Antiochiam, iram spirans adver-

sus Christianos, et se eos esse omnino eversurum minitans. Cum Antiochiam ergo venisset tyrannus, et in domum divertisset imperatoriam, et nec unum quidem diem quievisset, ad eum adducti sunt, veluti signo dato accusati, Eugenius et Macarius, qui ipsi quoque erant pars presbyteratus Ecclesiæ Antiochenæ. Quos cum protinus curasset sistendos: Quinam estis, inquit, et quodnam est vobis vitæ studium? Dixit Eugenius: Christiani sumus, et Christi gregis pastores. Hæc est nobis vita, hæc conditio, hoc studium. Dixit autem imperator: Ubi est is, quem dicitis Christi gregem? Eugenius autem: Universus, inquit, orbis terræ, quem sol aspicit, et qui in eo sunt homines. Julianus autem: Nos, inquit, quibusnam præsumus, et in quosnam hodie obtinemus imperium, o tu infelix et miser homuncule, si quamcunque terram sol aspicit, Christus gregem possidet? Martyr vero: Eidem, inquit, gregi præes, o imperator, cujus nos sumus pastores. Per Christum enim reges regnant, et tyranni in terra dominantur. Ipse quoque Christus hodie quidem tibi dedit imperium, etiamsi apparueris ingratus in benefactorem; cras autem dabit alii. Es enim unius diei, et ipse imperas iis, qui sunt unius diei. Illi autem est regnum æternum, et quod nunquam finem accipit.

XIV. Apostata vero: Impie, et a deorum, inquit, aliene benevolentia, cum hesternus sit Christus tuus, et unius diei, et ab Augusti Cæsaris tempore incœperit, a te ergo hodie rex æternus creatur? Martyr autem: Quod ad humanitatem quidem attinet, ineffabilisque et inenarrabilis dispensationis, seu carnis susceptæ, mysterium, ita habet, o imperator. Quoad vero ejus divinam, et quæ est ante sæcula, generationem, nullum invenietur tempus ea anterius. Imperator autem, existimans martyrem esse agrestem quempiam, et nulla præditum eruditione, irridens inquit: Tuus ergo Christus, o miser, bis fuit generatus? Si vero propterea gloriaris, sunt etiam apud Græcos viri sapientissimi, non solum bis, sed etiam ter geniti. Nam et Mercurius, cognomine Trismegistus, ter venit se in mundo ostendens, quomodo narrant ejus sacri et admirandi libri; et ideo nominatur Trismegistus, id est, ter maximus. Similiter autem Pythagoras, qui hoc fuit posterior, ipse quoque ter venit in vitam, ut qui primo quidem fuerit nauclerus Ægyptius, deinde Euphorbus, de quo meminit Homerus; postremo autem Pythagoras, Mnesarchi filius, Samius.

XV. Martyr autem suaviter irridens nugas docti imperatoris, et impiorum gentilium stultiloquentiam, conjectans autem tyrannum per hæc verba conari irridere Christi generationem, cum magna severitate ei dixit et nobilitate: Oportebat nec tibi quidem omnino respondere, o iniquissime, nec te ulla dignari allocutione, sed propter eam, quæ adest, multitudi-

A κόλπον διαπεράσας, ἦλθεν εἰς Ἀντιόχειαν, θυμοῦ πλέον κατὰ Χριστιανῶν, καὶ αὐτοὺς ἐκτρίψαι εἰς τέλος διαπειλούμενος. Ἐλθόντι τοιγαροῦν τῷ τυράννῳ κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν, καὶ πρὸς τοῖς βασιλείοις οἴκοις κατασκηνώσαντι, καὶ μὴ δὲ πρὸς ἡμέραν βίαν σχολάσαντι προσήχθησαν αὐτῷ ὥσπερ ἀπό τινος παραγγέλματος διαβληθέντες, Εὐγένιος καὶ Μακάριος, τοῦ πρεσβυτερίου τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ Ἐκκλησίας καὶ αὐτοὶ μέρος τυγχάνοντες, οὓς εὐθὺς παραστησάμενος· Τίνες ἐστὲ, ἔφη, καὶ τίνα δή ποτε τὴν ἀγωγὴν καὶ τὸ ἐπιτήδευμα ἔχετε; Εὐγένιος ἔφη· Χριστιανοί ἐσμεν, καὶ τῆς Χριστοῦ ποίμνης ἀγελάρχαι τυγχάνομεν, τοῦτο βίος ἡμῖν καὶ τύχη καὶ ἐπιτήδευμα. Καὶ ὁ βασιλεὺς· Ποῦ τοίνυν ἐστὶν ἣν ὑμεῖς φατε τοῦ Χριστοῦ ποίμνην; Καὶ ὁ Εὐγένιος· Πᾶσα ἡ οἰκουμένη, ὅσην τε ἥλιος ἐφορᾷ, καὶ ὅσοι ἐπὶ
B ταύτης εἰσὶν ἄνθρωποι. Καὶ ὁ Ἰουλιανός· Ἡμεῖς δὲ τίνων ἄρχομεν καὶ τίνων βασιλεύομεν σήμερον, ὦ ταλαίπωρον σὺ καὶ δυστυχὲς ἀνθρώπιον, εἰ ὅσην ἥλιοι ἐφορᾷ γῆν ὁ Χριστὸς ποίμνην κέκτηται; Καὶ ὁ μάρτυς· Τῆς αὐτῆς, ὦ βασιλεῦ, ποίμνης τε καὶ ἀγέλης ἐπιστατεῖς, ἥσπερ δὴ καὶ ἡμεῖς ἀγελάρχαι τυγχάνομεν· δι' αὐτοῦ γὰρ βασιλεῖς βασιλεύουσι καὶ τύραννοι κρατοῦσι γῆς. Καὶ αὐτός σοι τὸ βασίλειον δέδωκε σήμερον, κἂν αὐτὸς ἀχάριτος περὶ τὸν εὐεργέτην ἐφάνης· αὔριον δὲ πάλιν ἑτέρῳ δώσει. Ἐφημέρων ἄρχεις αὐτὸς, τῷ δὲ ἡ βασιλεία αἰώνιος. καὶ πέρας οὐδέποτε δεχομένη.

ΙΔ'. Καὶ ὁ παραβάτης· Ἀνόσιε καὶ τῆς τῶν θεῶν εὐμενείας ἀλλότριε, χθιζὸς ὢν ὁ σὸς Χριστὸς καὶ ἐφήμερος, ἀπὸ τῶν Αὐγούστου τε Καίσαρος χρόνων
C ἀρξάμενος, αἰώνιος βασιλεὺς ὑπὸ σοῦ κεχειροτόνηται σήμερον; Καὶ ὁ μάρτυς· Ναὶ, κατὰ μὲν τὸ ἀνθρώπινον καὶ τὸ τῆς ἀφράστου καὶ ἀῤῥήτου αὐτοῦ οἰκονομίας μυστήριον, εἴτουν σαρώσεως οὕτως ἔχει, βασιλεῦ, ἐπεὶ κατὰ τὴν θείαν αὐτοῦ καὶ προαιώνιον γέννησιν οὐδεὶς εὑρεθήσεται χρόνος ὁ ταύτης ὑπέρτερον. Καὶ ὁ βασιλεὺς, νομίσας ἄγροικον εἶναί τινα τὸν τοῦ Χριστοῦ μάρτυρα καὶ παιδείας ἀμέτοχον, διαχλευάζων φησί· Οὐκ οὖν, ὦ ταλαίπωρε, ὁ Χριστός σου δὶς ἄρα γεγέννηται, καὶ ἐπὶ τούτῳ κομπάζεις; Εἰσὶ καὶ παρ' Ἕλλησιν ἄνδρες σοφώτατοι, οὐ μόνον δὶς γεννηθέντες, ἀλλὰ καὶ τρίς· ὅ τε γὰρ Ἑρμῆς ὁ Τρισμέγιστος ἐπικαλούμενος, τρίτον ἦλθεν εἰς κόσμον ἑαυτὸν ἐπιδεικνὺς, καθὼς αἱ ἱεραὶ αὐτοῦ καὶ θαυμάσιαι βίβλοι διαγορεύουσι, καὶ διὰ τοῦτο
D Τρισμέγιστος ὀνομάζεται, ὁμοίως δὲ καὶ Πυθαγόρας, ὁ τούτου Μνησάρχου υἱὸς, Σάμιος.

ΙΕ'. Καὶ ὁ μάρτυς, ἡδύ τι γελάσας, τῶν κομψευμάτων τοῦ σοφοῦ βασιλέως, καὶ τῆς τῶν ἀσεβῶν Ἑλλήνων μωρολογίας, ὑπονοήσας δὲ τὸν τύραννον τὴν τοῦ Χριστοῦ γέννησιν διὰ τουτων τῶν ῥημάτων χλευάζειν ἤδη πειρώμενον, ἔφη πρὸς αὐτὸν μετὰ πολλῆς τῆς αὐστηρίας καὶ γενναιότητος· Ἔδει τὴν ἀρχὴν μὴ δὲ ἀποκρίνασθαί σοι, παρανομωτατε, μὴ δὲ τῆς οἵας οὖν ἀπολογίας καταξιῶσαι,

τὸν παρεστῶτα ὄχλον ὅτι τῆς τοῦ Χριστοῦ
οἱ πλείους αὐτῶν τυγχάνουσιν, εἶπον ὅσα
καὶ νῦν ἐπ' ὀλίγῳ ἐρῶ, τῆς αὐτῶν κη-
σωτηρίας, ὅτι τὸν γῆ ἄνωθεν καὶ πρὸ πολ-
ῶν οἱ προφῆται προκατήγγειλαν καὶ πολλὰ
ουσίας αὐτοῦ τὰ μαρτύρια, ἔκ τε τῶν παρ'
ἡμῶν καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν Σιβιλλείων γραμ-
Καὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ ἡ αἰτία,
ρίᾳ καὶ ἀνακλήσει τῆς τῶν ἀνθρώπων
ς γέγονεν· ἐλθὼν γὰρ ἐπὶ τῆς γῆς πᾶσαν
ήλασε καὶ πᾶσαν μαλακίαν, καὶ παραδόξως
τι νεκροὺς ἤγειρεν ὀδωδότας, τὸ δὲ πάντων
ιτερον, ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου σωτηρίας
διὰ σταυροῦ πάθος, ἀνέστη τριήμερος ἐκ
ῶν, ὑπὸ μάρτυσι πεντακοσίοις, καὶ στρα-
φρουρούντων αὐτοῦ τὸν τάφον, ἵνα μὴ σχῇ
τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ συκοφαντῆσαι βουλό-
αὶ ἀναστὰς ἐν νεκρῶν ὤφθη τοῖς μαθηταῖς
' ὅλαις τεσσαράκοντα ἡμέραις μετ' αὐτῶν
ρεφόμενος, καὶ ὁρώντων αὐτῶν καὶ βλε-
εἰς οὐρανοὺς ἀνελήφθη, τὴν τοῦ ἁγίου
ς δωρεὰν καὶ δύναμιν τούτοις ἐξαποστεί-
τε καὶ γλώσσαις ἀλλογενῶν ἀποφθέγγεσθαι
χρείαν ἔχειν τοῦ ἑρμηνεύοντος· ἐλάλει γὰρ
τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ τὰ πόρρω βλέ-
δου, καὶ προφητεύειν τὰ μέλλοντα· οἵτινες
ς ἐκηρύξαν αὐτοῦ πανταχοῦ, μηδὲν ἐπιφε-
ἢ μόνον τὴν αὐτοῦ ἀόρατον δύναμιν, οὐκ
αὶ δόρυ καὶ ξίφος κατέχοντες, ἀλλὰ γυμνοὶ
λοι καὶ πένητες, καὶ πάντα τὸν κόσμον
ιν, νεκροὺς ἐγείροντες, λεπροὺς καθαρί-
δαιμόνια ἐκβάλλοντες. Καὶ ταῦτα τίνες;
αὶ ἀγράμματοι, καὶ τῆς τοῦ κόσμου σοφίας

ΙΟ΄.

ΙΟ΄ς δὲ αὐτὸς παρεισήγαγες, ἐπικερτομῶν
Χριστοῦ γέννησιν, ἄνδρας σοφοὺς τε καὶ
ς, ὡς νῦν εἴρηκας, εἰ καὶ δοίημεν ἀληθῶς
τοῦτο τὸ παραλήρημα, τί γεννηθέντες δὶς
ς καὶ τετράκις τὸν κόσμον ὠφέλησαν,
τι τῶν τοῦ κόσμου μικρὸν ἢ ἐλάχιστον! τίς
βίβλων Ἑρμοῦ τε καὶ Πυθαγόρου. νεκροὺς
σεν, ἢ λεπροὺς ἐκαθάρισεν, ἢ δαίμονας
ν, οὓς ὑμεῖς θεραπεύετε; Ἀλλ' Ἑρμῆς μὲν
μέγιστος ὑφ' ὑμῶν προαγορευόμενος,
ς γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ τοῖς Αἰγυπτίων
τραφεὶς, γυναῖκά τε γήμας, παῖδας ἔτεκεν,
πρεσβύτερον, Τὰτ ὀνομάζουσι πρὸς ὃν αὐτὸς
αι, καὶ τοὺς ἑαυτοῦ λόγους ἀφοσιοῖ, πρός
ἐξ Ἐπιδαύρου Ἀσκληπιὸν τὸν προκατάρξαντα
ιᾶς τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης, ᾧ καὶ τὴν ἑαυ-
λογίαν διασαφεῖ οὕτως ἔχουσαν· Θεὸν νοῆσαι
λεπὸν, φρᾶσαι δὲ ἀδύνατον, ἔστι γὰρ τρισ-
ος, ἀνερμήνευτος οὐσία καὶ φύσις, οὐκ ἔχουσα
ροτοῖς ἐξομοίωσιν. Οὓς δὲ θεοὺς ὀνομάζουσιν
οι, πολὺ τὸ μυθῶδες καὶ σφαλερὸν ἑαυτοῖς
αντο, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ
ς καὶ αὐτὸς ἀμυδράν τινα προφητείαν δι-
ι, οὐκ ἐξ ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἐκ τῆς Ἑβραίων θεο-
ταύτην ἀπαρυσάμενος. Ἀλλὰ τί μοι τῶν

A nem, quoniam complures ex iis sunt de grege Christi, dixi quæcunque dixi, et nunc etiam dicam parumper, curam gerens eorum salutis: Christum ab alto repetentes, multis ante sæculis prophetæ prius annuntiarunt, multaque sunt ejus adventus testimonia, tam ex iis, quæ sunt apud nos oraculis, quam ex ipsis scriptis Sibyllinis. Ejus autem susceptæ carnis causa fuit propter salutem et reparationem lapsus hominum. Nam cum venisset in terram, omnem morbum expulit et omnem infirmitatem: et admirabiliter uno verbo excitavit mortuos, qui fetebant. Quod autem est omnium maxime admirabile, pro salute mundi passus mortem per crucem, tertio die surrexit a mortuis, testibus iis militibus, qui servabant ejus sepulcrum, et plusquam quingentis hominibus, ne locum habeat, qui vult calumniari ejus resurrectionem. Et cum surrexisset a mortuis, visus est suis discipulis, totos quadraginta dies cum eis versans, eisque videntibus et aspicientibus, fuit assumptus in cœlos. Denique eis sancti Spiritus donum demisit et virtutem, adeo ut loquerentur linguis alienigenarum, et non opus haberent interprete. Loquebatur enim in eis sanctus Spiritus, et dabat eis, ut viderent, quæ erant procul remota, et futura prædicerent. Qui quidem egressi, ipsum ubique prædicarunt, et nihil inferentes, præter solam ejus virtutem, quæ non cadebat sub aspectum, neque clypeum, lanceam aut ensem tenentes: sed nudi, inermes, et pauperes mundum ceperunt universum, mortuos excitantes, leprosos mundantes, dæmonia ejicientes. Quinam autem hæc fecerunt? Piscatores, et ignari litterarum, et qui mundi sapientiæ non erant participes.

XVI. Quos autem ipse induxisti, ludificans Christi generationem, viros doctos et theologos, ut nunc dixisti, etiamsi concesserimus vere fuisse has nugas, quid bis, et ter, et quater geniti mundo profuerunt, vel mundi parvæ, atque adeo minimæ parti? Quis ex Mercurii et Pythagoræ libris mortuos suscitavit, aut leprosos mundavit, aut dæmones expulit, quos vos colitis? Sed Mercurius quidem, qui a vobis dicitur Trismegistus, fuit homo Ægyptius, et in legibus educatus Ægyptiis: et cum duxisset uxorem, peperit filios, quorum natu majorem Tat nominant, cum quo loquitur, ei suas dedicans orationes, et cum Asclepio ex Epidauro, qui, ut vos vultis, fuit auctor et princeps scientiæ medicinæ: cui etiam suam explicat, quæ sic habet, theologiam: Deum intelligere quidem est difficile, sed ut eum verbis exprimas, minime potest fieri. Est enim in terna consistens hypostasi, essentia et natura, quæ non potest explicari, non habens apud homines assimilationem. Quos autem deos nominant homines, ii multas et periculosas ad se attraxerunt fabulas. Quinetiam de Christi adventu ipse quoque obscuram quamdam refert prophetiam, ut qui non ex se, sed ex Hebræorum eam hauserit theologia. Sed quid mihi cum putridis et male olentibus Mer-

curii verbis, quæ a vobis quidem in honore habentur, jam autem diu ante putruerunt et effluxerunt? Neque enim de vivis fas est rogare mortuos iis, qui ex divinis eloquiis habent veros martyres, qui adventum Christi et divinitatem prænuntiarunt.

XVII. Pythagoras autem, qui sectæ Italicæ fuit auctor et princeps, quid magnum et admirandum fecit, ter in vitam productus? An quod cum fuisset Olympiæ, ut vos dicitis, aureum suum femur ostendit Hellanodicis? Vel quod mugientem bovem sacrificaturus: Habet, inquit, animam viri mihi amicissimi, et per mugitum me salutat infelix? Seu quod aquilam, quæ sublime volabat, per incantationem fecit cadere in terram? Hæc miracula fecit, cum esset Olympiæ ter genitus Pythagoras, insano gloriæ amore captus, et visione hæc apprehendens ter infelix, qui quaternionem jusjurandum constituebat, et eum dicebat fontem æternæ naturæ, qui fabas colebat propter quas periit, cum suis familiaribus simul expulsus a Tarentinis. Nam cum nollet calcare locum, in quo fabæ erant dispersæ, ibidem interficitur cum familiaribus et discipulis, et consumitur ab inimicis. Theano autem ejus uxor et discipula, cum nollet dicere causam, propter quam faba non vescuntur, ipsa quoque, ei lingua amputata, perimitur.

XVIII. Hæc sunt sapientum philosophorum privilegia, qui bis et ter sunt geniti, ut ipse dixisti oratorie. Illa autem sunt mei Christi miracula, propter generis humani salutem et restitutionem. Et Pythagoras quidem et Mercurius hominum animas deducunt ad profundum inferorum, quasdam earum transmigrationes et traductiones introducentes, aliquando quidem in animalia rationis expertia et bestias eas traducentes: aliquando autem in pisces et plantas; et alias quasdam revocationes et ambitus fingentes. Christus autem, ut Deus verus et æternus, cum animam fecisset immortalem, et senii expertem divino, qui fuit ab initio, spiritu et insufflatione, quando fabricatus fuit primum hominem (ut divini, et quos nemo potest calumniari, referunt libri Mosis), eam rursus per inobedientiam lapsam, et deceptionem serpentis, qui affert animi, exitium, ipse veniens in terram, et in ea degens, et viam salutis nobis ostendens, per baptismum et resurrectionem a mortuis ab inferis reduxit ad cœlos. Et rursus veniens ad judicandum vivos et mortuos, faciet surgere corpora, et conjunget suis animabus, et reddet unicuique secundum sua opera [1].

XIX. Hæc cum martyr fuisset philosophatus, iniquus Julianus: Videte, inquit, viri Romani et Græci, hunc sceleratum et exsecrandum hominem, quantas ex Græcis disciplinis effudit nugas in nostram

[1] I. Cor. v, 10.

A σαπρῶν τε καὶ ὀδωδότων Ἑρμοῦ ῥημάτων, τῶν παρ' ὑμῖν τιμωμένων, ἤδη πρὸ πολλοῦ σεσηπότων καὶ ἀπερρυηκότων; οὐδὲ γὰρ ὅσιον περὶ τῶν ζώντων ἐρωτᾷν τοὺς νεκρούς, ἔχοντας· ἐν τῶν θεοσόφων λογίων τοὺς ἀληθεῖς μάρτυρας, οἳ τὴν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν τε καὶ θεότητα προκατήγγειλαν.

ΙΖ'. Πυθαγόρας δὲ ὁ τῆς Ἰταλικῆς κατάρξας αἱρέσεως τί μέγα καὶ θαυμαστὸν ἐν τῷ βίῳ προσπαραχθεὶς ἀπειργάσατο, ἢ ὅτι ἐν Ὀλυμπίᾳ γενόμενος, ὡς ὑμεῖς φατε, χρυσοῦν τὸν ἑαυτοῦ μηρὸν τοῖς Ἑλλανοδίκαις ὑπέδειξε; καὶ βοῦν θύεσθαι μέλλοντα μυκησάμενον· Ἄνδρὸς, ἔφη, ψυχὴν ἐμοὶ φιλτάτου κέκτηται. καὶ διὰ τοῦ μυκήματος προσαγορεύει με ὁ ταλαίπωρος, καὶ ἀετὸν ἐν ὕψει κατατιτόμενον δι' ἐπῳδῆς καταπεσεῖν ἐπὶ γῆς πεποίηκε; B Ταῦτα ὁ τρὶς γεννηθεὶς ἐθαυματούργει ἐν Ὀλυμπίᾳ γενόμενος, δοξομανῶν καὶ φανταστιούμενος ὁ τρισάθλιος, ὁ τὴν τετρακτὺν ὅρκον τιθέμενος καὶ ταύτην φασκων πηγὴν ἀεννάου φύσεως, ὁ τοὺς κάμους σεβόμενος, δι' οὓς ἀπώλετο μετὰ τῶν αὐτοῦ ἑταίρων, ὑπὸ τῶν Ταραντίνων συνελαυνόμενος· μὴ βουλόμενος γὰρ τὸν τόπον πατῆσαι, ἐν ᾧ οἱ κύαμοι ἐσπαρμένοι ἐτύγχανον, αὐτοῦ μετὰ τῶν ἑταίρων καὶ μαθητῶν κατασφάττεται, καὶ τῶν ἐχθρῶν γίνεται παρανάλωμα. Θεανὼ δὲ ἡ τούτου γάμετὴ καὶ μαθήτρια, μὴ θέλουσα τὴν αἰτίαν κατειπεῖν δι' ἣν τὸν κύαμον οὐκ ἐσθίουσι, τὴν γλῶτταν ἐκτμηθεῖσα πρότερον, καὶ αὐτὴ προσαπόλλυται.

ΙΗ'. Ταῦτα τῶν σοφῶν φιλοσόφων τὰ προτερήματα, τῶν δὶς καὶ τρὶς γεννηθέντων ὡς αὐτὸς ἐρητόρευσας, κἀκεῖνα τοῦ ἐμοῦ Χριστοῦ ἐπὶ σωτηρίᾳ C καὶ ἀνακλήσει τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους τὰ τερατουργήματα. Καὶ Πυθαγόρας μὲν καὶ Ἑρμῆς τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς εἰς τὸν ᾅδου πυθμένα κατάγουσι, μετεμψυχώσεις δή τινας καὶ μετεγγισμοὺς παρεισάγοντες, ποτὲ μὲν εἰς ἄλογα ζῶα καὶ θηρία ταύτας μεταβιβάζοντες, ποτὲ δὲ εἰς ἰχθῦς καὶ φυτὰ καὶ ἄλλας τινὰς ἐπανακυκλήσεις καὶ περιόδους κατασπῶντες αὐτὰς καὶ ἀποῤῥαπίζοντες. Ὁ δὲ Χριστὸς, καθ' ὃ θεὸς ὑπάρχων ἀληθὴς καὶ αἰώνιος, ἀθάνατον αὐτὴν καὶ ἀγήρω κατασκευάσας τῷ ἀπαρχῆς πνεύματι θείῳ καὶ ἐμφυσήματι, ἡνίκα τὸν πρῶτον ἐδημιούργησεν ἄνθρωπον, ὡς εἰ θεῖα καὶ ἀδιάβλητοι τοῦ Μωσέως βίβλοι διασῴζουσι, πεσοῦσαν πάλιν διὰ τῆς παρακοῆς καὶ τῆς ἀπάτης τοῦ ψυχοφθόρου δράκοντος ἐλθὼν ἐπὶ γῆς καὶ πολιτευσάμενος καὶ ὑποδείξας ἡμῖν ὁδὸν σωτηρίας διὰ τοῦ βαπτίσματος καὶ τῆς ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ ἀναστάσεως, ἐκ τῶν τοῦ ᾅδου πυθμένων εἰς οὐρανοὺς ταύτην ἐπανήγαγε, καὶ πάλιν ἐρχόμενος κρῖναι ζῶντας καὶ νεκροὺς, ἐξαναστήσει τὰ σώματα, καὶ συνάψει ταῖς ἑαυτῶν ψυχαῖς, καὶ ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

ΙΘ. Ταῦτα τοῦ μάρτυρος φιλοσοφήσαντος, ὁ παράνομος Ἰουλιανός· Ὁρᾶτε, ἔφη, ἄνδρες Ῥωμαῖοι καὶ Ἕλληνες, τουτονὶ τὸν παλαμναῖον καὶ ἀλιτήριον, πόσον ἐκ τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων κατὰ τῆς ἡμε-

τέρας θρησκείας κατεσκέδασεν ὕθλον; Μὰ τὸν ἐμοὶ προσφιλέστατον ἥλιον, οὐκ ἔμασιν ἀνέξομαι τὸ Χριστιανῶν ἀθεώτατον ἐκπαιδεύεσθαι γένος. Ἰδοὺ γὰρ τῆς ἱερᾶς παιδείας καὶ οὗτος ὁ κύων μεταλαχὼν, κἂν οὐκ εὐθείας καὶ ὁμαλῆς, ἀλλ' ὅμως πολλὴν τινα καὶ ἀτερπῆ περὶ τὴν ἱστορίαν μορολογίαν κατέχει. Ταῦτα εἰπὼν, κελεύει τὸν μάρτυρα τοῖς δημίοις παραδοθῆναι καὶ μαστιγοῦν, ἄχρι καὶ πεντακοσίων πληγῶν. Οἱ δὲ λαβόντες, ἤκιζον ἀπανθρώπως ταῖς μάστιξι, καὶ ὁ κήρυξ ἐβόα· Ποίησον τὸ τοῦ βασιλέως θέλημα, παῦσαι τῶν μωρολογιῶν, καὶ ἀπαλλαγήσῃ τῶν κολαζόντων σε. Ὁ δὲ μάρτυς ἐκαρτέρει τυπτόμενος, σιωπῶν καὶ μηδὲν ὅλως φθεγγόμενος. Ἀτενίσας δὲ πρὸς τὸν τοῦ Χριστοῦ μάρτυρα Μακάριον, φησὶ πρὸς αὐτόν· Σὺ δὲ τί λέγεις περὶ σεαυτοῦ, δυστυχὲς ἀνθρώπιον; Μακάριος ἔφη, Σὺ εἶ δυστυχὴς τῷ ὄντι καὶ πάντων ἀνθρώπων ἀθλιώτατος, ἐγὼ δὲ μακάριος ἀληθῶς, συμφωνοῦσαν ἔχων τοῖς πράγμασι καὶ τὴν προσωνυμίαν, ὅτι τὸν Χριστὸν ὁμολογῶν προσκυνῶ, αὐτὸς δὲ τοῦτον ἀπηρνήσω, δαίμοσι καὶ τῷ διαβόλῳ προσκολληθεὶς, οἳ σε καὶ οὐ θέλοντα τῷ αἰωνίῳ πυρὶ παραπέμψουσι. Καὶ ὁ παραβάτης· Οἶδ' ὅτι θανατᾷς, φησὶ, καὶ πρὸς ὀργὴν κινῆσαί με σπεύδεις, ἵνα θᾶττον ἐξαναλώσω σε. Ἀλλ' οὐχ ὡς αὐτὸς ἤλπισας οὕτως ἔσται σοι.

religionem. Per solem mihi charissimum, non amplius feram Græcis disciplinis institui maxime impium genus Christianorum. Ecce enim sacræ doctrinæ aliqua ex parte effectus particeps hic canis, licet non recte, multas tamen et injucundas ineptias effudit circa historiam. Hæc cum dixisset, jubet martyrem tradi lictoribus, et flagris cædi ad quingentas usque plagas. Illi autem eum acceptum flagris cædebant inhumane. Et præco clamabat: Fac quod vult imperator: desine stulta loqui, et liberaberis ab iis, qui te puniunt. Martyr autem fortiter tolerabat, dum verberaretur, tacens, et nihil omnino loquens. In beatum vero Macarium oculos defigens imperator, ei dicit: Tu autem quid dicis de teipso, infelix homuncule? Beatus autem dixit martyr: Tu es revera infelix, et omnium hominum miserrimus: ego autem vere beatus, habens appellationem rei convenientem, quoniam Christum confitens adoro: ipse autem eum negasti, dæmonibus adhærens et diabolo, qui te vel invitum transmittent ad ignem æternum. Transgressor autem Julianus: Scio, inquit, te mortem cupere, et studere me ad iram movere, ut te cito consumam. Verum non ita erit, ut sperasti.

Κ'. Πλὴν ἀλλὰ τοῦτο πρῶτον ἀπόκριναι, τί τὸ δόξαν ὑμῖν, ὦ κατάρατοι, ὅτι μὴ δὲ μιᾶς τινος ἐξουσία ὑμῖν ἐντειλαμένης, παντὶ καὶ παντάχοῦ διατρέχοντες, τὰς τῶν μεγάλων θεῶν σπονδάς τε καὶ θυσίας ἀνατρέπειν σπουδάζετε, διδάσκοντες τοὺς ἀνθρώπους, τούτους μὴ εἶναι θεοὺς, μὴ δὲ σωτῆρας τῆς οἰκουμένης, καὶ τοῦ ἀνθρωπείου γένους προνοητάς τε καὶ κηδεμόνας, οὓς ἡ ἀπ' αἰῶνος καὶ ἄνωθεν πατροπαράδοτος τῶν ἀνθρώπων συνήθεια σέβειν τε καὶ προσκυνεῖν παραδέδωκε, τὸν δὲ Χριστὸν χθὲς τοῦ εἶναι ἀρξάμενον καὶ οὐ προπολλοῦ τῆς ἡμετέρας γενεᾶς, Θεὸν προαιώνιον καὶ βασιλέα τῶν ὅλων ἀνακηρύττετε. Καὶ ὁ Μακάριος· Οὐκ ἠρκέσθης ταῖς Εὐγενίου σοφαῖς ἀποδείξεσιν, ἀνομώτατε; πλὴν κἀγώ σοι ὁμοτρόπως αὐτῷ τὰς ἀποκρίσεις ποιήσομαι, ὅτι Χριστὸς ὃν διὰ γέλωτος σὺ καὶ χλεύης ποιῇ, αὐτὸς τοῖς ἰδίοις εἴρηκε μαθηταῖς, Πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν, οἳ καὶ πορευθέντες, ταῦτα ἐδίδαξαν, φεύγειν τε ἀπὸ τῶν ματαίων εἰδώλων, καὶ ἐπιστρέφειν ἐπὶ Θεὸν ζῶντα, ὃς ἔκτισε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, οἱ δὲ θεοί σου οὓς αὐτὸς προσκυνεῖς, δαιμόνων εἰσὶ πλάσματα καὶ μύθων εὑρέματα, καὶ διαβολικῆς ἐνεργείας κυοφορήματα. Λέγει γὰρ περὶ αὐτῶν ἡ ἡμετέρα Γραφὴ, Θεοὶ οἱ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν οὐκ ἐποίησαν ἀπολέσθωσαν. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ νόμος αὐτοὺς ἕτερος βασιλικὸς, ὁ παρὰ Κωνσταντίνου τοῦ σοῦ συγ-

XX. Sed hoc mihi primum responde, quidnam vobis visum sit, o exsecrandi, quod, cum nulla vobis jusserit potestas, omnes partes obeuntes, magnorum deorum studetis evertere libamina atque sacrificia, docentes homines, eos non esse deos, neque servatores orbis terræ, nec humani generis curam gerere, quos ab ævo et multis retro sæculis, a patribus data hominum consuetudo, colendos tradidit et adorandos: Christum autem, qui heri cœpit esse, et non multum ante nostram ætatem, Deum ante sæcula, et Regem universorum prædicatis. Macarius autem: Non tibi suffecerunt, o vir iniquissime, sapientes Eugenii demonstrationes, quod eadem et de iisdem semper interrogas? Cæterum ego quoque tibi eodem modo, quo ipse reddam responsa: Quod Christus, quem tu irrides ac ludificaris, ipse suis dixit discipulis: « Euntes in mundum universum, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, docentes eos servare omnia quæcunque mandavi vobis [2]. » Qui etiam profecti hæc docuerunt, fugere vana simulacra, et converti ad Deum vivum, qui creavit cœlum et terram. Dii autem tui, quos ipse adoras, sunt figmenta dæmonum, et inventa fabularum diabolicæque fetus operationis. De iis enim dicit nostra Scriptura: « Dii, qui cœlum et terram non fecerunt, pereant [2]. » Nec hoc solum, sed alia quoque lex imperatoria a Constantino tuo cognato lata, eos expellit ab adoratione, et dissolvit eorum cultus [3]: qui cum in Christum cre-

[2] Matth, xxvii, 19, 20. [3] Jer. x, 11.

(1) Hujus legis, vel potius harum legum meminit Euseb. lib. ii Vitæ Constantini cap. 43, 44 45, et lib. iv, cap. 23; Baron. 32.

didisset, idolorum templa evertit omnia, et quæ eis offeruntur, sacrificia aperte fecit cessare. Quid ergo mali facimus, o imperator, si quæ Deus jussit, et magnus statuit imperator, servamus, et homines ad ea hortamur: quæ autem veterum, ut dixisti, virorum ignorantia ex dæmonum invenit machinatione, interdicimus, et modis omnibus prohibemus?

γενοῦς ἔκτεθεὶς, ἐκβάλλει τῆς προσκυνήσεως, καὶ καταλύει αὐτῶν τὰ σεβάσματα, ὃς εἰς Χριστὸν πιστεύσας, τὰ τῶν εἰδώλων τεμένη πάντα κατέστρεψε, καὶ τὰς προσαγομένας θυσίας αὐτοῖς διαῤῥήδην κατέπαυσε. Τί τοίνυν ἀδικοῦμεν, ὦ βασιλεῦ, ἃ θεὸς προσέταξε, καὶ βασιλεὺς μέγας νενομοθέτηκε κρατύνοντες, καὶ σέβειν τοὺς ἀνθρώπους ὑποτιθέμενοι, ἃ δὲ ἡ τῶν παλαιῶν, ὡς ἔφης, ἀνδρῶν ἄνοια ἐκ τῆς τῶν δαιμόνων ἐφεῦρε μηχ ανουργίας, ἀπαγορεύοντες τε καὶ πᾶσι τρόποις διακωλύοντες.

XXI. Transgressor autem Julianus, Sed Constantinus, inquit, cum miserrime quædam innovasset propter ei grata scelera, defecit a diis, deceptus a vobis Galilæis, ut qui esset nulla doctrina præditus, et nec Romanis, nec Græcis legibus ac moribus confirmatus. Ego autem, o impie, qui perveni ad summum Græcæ et Romanæ eruditionis, et in veterum virorum theologia, Mercurii, inquam, Orphei et Platonis sum exercitatus, et in Judaicis quoque scripturis non parum versatus, vestras nihili faciens præstigias, jubeo homines redire ad morem et cultum a patribus traditum, et antiquissimum et pium, multum valere jubens inanes indoctorum opiniones. Sed hic quoque veste exuatur, et flagellorum faciat periculum, ut ex hoc effectus modestior, vel invitus nostris se submittat legibus.

ΚΓ'. Καὶ ὁ παραβάτης· Ἀλλὰ Κωνσταντῖνος, οἰκτρότατα νεωτερίσας, διὰ τὰς φίλας αὐτῷ ἀνοσιουργίας ἀπέστη τῶν θεῶν, ὑφ' ἡμῶν τῶν Γαλιλαίων ἐξαπατηθεὶς, ἅτε δὴ καὶ παιδείας ἀμέτοχος, καὶ μήτε τοῖς Ῥωμαϊκοῖς ἐμπεδωθεὶς, μήτε τοῖς Ἑλληνικοῖς νόμοις καὶ ἔθεσιν, ἐγὼ δὲ, ὦ ἀνόσιε, τῆς Ἑλληνικῆς τε καὶ Ῥωμαϊκῆς παιδείας ἄκρας ἐπειλημμένος, καὶ τὰς τῶν παλαιῶν ἀνδρῶν θεολογίας Ἑρμοῦ τέ φημι καὶ Ὀρφέως καὶ Πλάτωνος, ἐξησκημένος, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ ταῖς Ἰουδαϊκαῖς γραφαῖς ὡμιληκώς, καὶ τὴν τούτων τερθρείαν ἐξουθενηκώς, πάλιν ἐπὶ τὸ πατροπαράδοτον καὶ ἀρχαιότατον καὶ θεοφιλὲς τοὺς ἀνθρώπους ἔθος τε καὶ σέβας ἀνατρέχειν διακελεύομαι, μακρὰ χαίρειν εἰπὼν ταῖς τῶν ἀπαιδεύτων κενολογίαις, ἀλλ', ἀπογυμνούσθω καὶ οὗτος τῆς ἀμπεχόνης καὶ τῆς τῶν μαστίγων πείρας ἐν μεθέξει γινέσθω, ὡς ἂν ἐκ τούτου σωφρονέστερος γεγονὼς, τοῖς ἡμετέροις νόμοις καὶ μὴ βουλόμενος ὑποκύψειε.

XXII. Cum hi ergo inhumane cruciarentur, et gravissimis afficerentur verberibus, beatus et pius Artemius, qui, ut prius est ostensum, dux et Augustalis Ægypti fuit a Constantio constitutus, et propterea quod se recte et integre gereret in administratione, rerum quoque Syriæ acceperat procurationem, postquam audivit imperium tenere Julianum, et ad bellum Persicum properare, et accepit litteras, quæ jubebant, ut cum toto exercitu ad imperatorem accederet, ipse quoque Antiochiam venit, ut jussus fuerat, et cum eo, cum quo par erat, honore et satellitibus adstitit imperatori, quando de martyribus habebat quæstionem. Hæc autem videns, et corde sauciatus, et se erroris esse defensorem, si tacitus ea, quæ flebant, præteriret, arbitratus, libere de pietate loquitur ac vera religione, et dicit ei: O imperator, cur adeo inhumane torques viros sanctos et Deo consecratos, et cogis fidem suam abnegare? Scias te quoque ipsum esse hominem, obnoxium iisdem affectionibus, et participem ejusdem naturæ, et earumdem perpessionum, etiamsi te Deus creavit imperatorem, si modo a Deo accepisti imperium, et non potius malus dæmon te adversus nos petitum accepit, ut cribret Christi triticum et superseminet zizania. Sed est vanus ejus conatus. Non sunt enim ei vires, ut antea. Ex quo enim venit Christus, et fixa est crux, et in ea fuit Christus in altum sublatus, cecidit dæmonum arrogantia, et sunt contemptui habitæ eorum artes. Ne fallaris ergo, o imperator, neque dæmonibus gratificans, aggrediaris persequi genus Christianorum: sed disce Christi virtutem esse omni ex parte

ΚΒ'. Τούτων τοίνυν ἀπανθρώπως τιμωρουμένων αἰκισμοῖς τε βαρυτάτοις ἀλγυνομένων, ὁ μακάριος καὶ εὐσεβὴς Ἀρτέμιος, ὡς προδεδήλωται, δοὺξ καὶ Αὐγουσταλιος ὑπὸ Κωνσταντίου τῆς Αἰγύπτου κατασταθεὶς, καὶ διὰ τὴν ὀρθὴν αὐτοῦ καὶ ἐμμέμετον πρᾶξιν, ἐπιτροπὴν λαβὼν καὶ τῶν τῆς Συρίας ἐπιμελεῖσθαι πραγμάτων, ἀκούσας ὅτι Ἰουλιανὸς βεβασίλευκε, καὶ πρὸς τὸν Περσικὸν κατεπείγεται πόλεμον, γράμματα δεξάμενος τὰ παρακελευόμενα μετὰ παντὸς τοῦ στρατεύματος εἰς Ἀντιόχειαν ἀπαντᾷν, κατὰ τὸ κελευσθὲν καὶ αὐτὸς εἰς Ἀντιόχειαν παρεγένετο, καὶ μετὰ τῆς προσηκούσης αὐτῷ τιμῆς τε καὶ δορυφορίας παρειστήκει τῷ βασιλεῖ, ὅτε καὶ τὴν τῶν ἁγίων μαρτύρων ἐποιεῖτο ἐξέτασιν. Καὶ δὴ ταῦτα ὁρῶν, πληγεὶς τε τὴν καρδίαν, καὶ ὡς συνήγορος εἶναι τῇ πλάνῃ νομίσας εἰ σιωπῶν παρέλθοι τὰ γινόμενα, παῤῥησιάζεται τὴν εὐσέβειαν, καὶ φησι πρὸς αὐτὸν, Ὦ βασιλεῦ, διατί οὕτως ἀπανθρώπω, ἄνδρας ἁγίους καὶ θεῷ ἀφιερωμένους αἰκίζεις, καὶ ἀναγκάζεις ἐξάρνους γενέσθαι τῆς αὐτῶν πίστεως; ἴσθι τοιγαροῦν ὅτι καὶ αὐτὸς ἄνθρωπος εἶ ὁμοιοπαθὴς, καὶ τῆς αὐτῆς φύσεως καὶ τῶν παθημάτων μετεσχηκὼς, καὶ εἰ θεός σε βασιλέα κατέστησεν, εἴ ἄρα γε καὶ ἐκ θεοῦ τὸ βασίλειον εἴληφας, καὶ μὴ πονηρὸς δαίμων, ὥσπερ τὸν Ἰὼβ πρότερον, οὕτως καὶ σὲ καθ' ἡμῶν ἐξαιτησάμενος εἴληφεν, ἵνα σινιάσῃ τὸν τοῦ Χριστοῦ, σῖτον, καὶ ἐπισπείρῃ ζιζάνια. Ἀλλ' εἰς μάτην αὐτοῦ τὸ ἐγχείρημα. Οὐκ ἔτι γὰρ αὐτῷ, ἰσχὺς ὡς καὶ πρότερον· ἀφ' οὗ γὰρ ἦλθε Χριστὸς, καὶ κατεπάγη σταυρὸς καὶ ὑψώθη Χριστὸς ἐν αὐτῷ πέπτωκεν ἡ τῶν δαιμόνων ὀφρὺς, καὶ κατεκεφρόνηται τὰ τούτων τεχνάσματα. Μὴ οὖν ἀπατῶ, βασι-

λεῦ, μὴ δὲ τοῖς δαίμοσι χαριζόμενος τὸ τῶν Χρι- A
στιανῶν εὐσεβὲς διώκειν ἐπιχείρει φύλον, ἀλλὰ
μάνθανε ὡς ἡ τοῦ Χριστοῦ δύναμις ἀνίκητος πάντη
καὶ ἀήττητος· ἔχεις τῶν τοσούτων λόγων καὶ αὐτὸς
πληροφορίαν, εἴ γε καὶ ἀπατᾷν σεαυτὸν οὐ βούλει,
ἐξ ὧν σοι χρησμῶν Ὀρειβάσιος ὁ ἰατρὸς καὶ κοιαί-
στωρ, παρὰ τοῦ ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνος ἄρτι κεκόμικεν. Ἐγὼ δέ σοι καὶ τὸν χρησμὸν αὐτὸν, κἂν μὴ
βούλῃ ἐπαναγνώσομαι, ἔχει γὰρ οὕτως.

invictam et insuperabilem. Ea autem, quæ dico, tibi sunt satis cognita et persuasa, si te non vis decipere, ex responsis, quæ ad te nuper attulit Oribasius tuus medicus et quæstor a Delphico Apolline. Ego autem, etsi nolis, ipsum tibi legam responsum. Sic enim habet :

Εἴπατε τῷ βασιλεῖ· χαμαὶ πέσε δαίδαλος αὐλά·
Οὐκ ἔτι Φοῖβος ἔχει καλύβαν, οὐ μάντιδα δάφνην,
Οὐ παγὰν λαλέουσαν, ἀπέσβετο, καὶ λάλον ὕδωρ.

Dicite vos regi : Pulcherrima corruit aula.
Non tectum pulcher, nec taurum vatibus aptam,
Phœbus habet : fontisque exstincta est lympha loquentis.

ΚΓ'. Ταῦτα ἀκούσας ὁ βασιλεὺς, ἐκπλήξεώς τε καὶ θάμβους πκηροῦται, καὶ τὸν θυμὸν ἀνεγείρας, μέγα τε καὶ διαπρύσιον ἀνεβόησε. Τίς καὶ πόθεν οὗτος ὁ ἀλιτήριος, ὁ τοσαύτην ἡμῖν ἐπὶ τοῦ βήματος καταβομβήσας δημηγορίαν ; Οὔπω γὰρ ἔφθασε τὸν ἄνδρα ἰδεῖν, διὰ τὸ καταστῆναι μὲν αὐτὸν εἰς τὴν ἀρχὴν παρὰ Κωνσταντίου, ἐκεῖνον δὲ τὸ μεταξὺ διατρίβειν ἐν ταῖς Γαλλίαις. Ὁ Δοὺξ ἐστιν Ἀλεξανδρείας ἡ τάξις ἔφη, ὦ δέσποτα. Καὶ ὁ βασιλεὺς ἀναγνοὺς αὐτὸν ἀπὸ τῶν τῆς ἀρχῆς οἷα συμβόλων. Ἀρτέμιός ἐστιν, εἶπεν, ὁ τῷ ἐμῷ ἀδελφῷ θάνατον πικρὸν κερασάμενος ; Ναὶ, φησὶ, κράτιστε βασιλέων, αὐτός ἐστιν, ἡ τάξις αὖθις ἀντέφησε. Καὶ ὁ Ἰουλιανός· Χάριν ἐποφείλω τοῖς ἀθανάτοις θεοῖς καὶ τῷ Δαφναίῳ Ἀπόλλωνι, ὅτι με τὸν ἀλάστορα τοῦτον αὐτόμολόν τε καὶ αὐτεπάγγελτον ἐφανέρωσαν, καὶ φησι. Ἀφαιρεθήτω τοιγαροῦν τὴν ζώνην τοῦ ἀξιώματος, ὁ ἀναξίως ταύτην περιζωσάμενος, καὶ δότω δίκην τῶν ἀρτίως αὐτῷ τολμηθέντων, ὑπέρ τε τῆς σφαγῆς τοῦ ἐμοῦ C
ἀδελφοῦ καὶ τοῦ αἵματος. Λύριον αὐτὸν θεῶν βουλομένων τὰς εὐθύνας εἰσπράξομαι, οὐ γὰρ ἑνί γε αὐτὸν ἐξαναλώσω θανάτῳ, ἀλλὰ μυρίοις, καὶ ὡς ἀνδροφόνον αὐτὸν τιμωρήσομαι, μᾶλλον δὲ καὶ ἀνδροφόνου πολλῷ χαλεπώτερον, ὅτι περ οὐ κοινοῦ ἀνδρὸς, ἀλλὰ βασιλέως αἷμα ἐξέχεε, καὶ ταῦτα μηδὲν πρὸς αὐτοῦ πεπονθὼς ἄδικον. Ταῦτα τοῦ βασιλέως Ἰουλιανοῦ τοῦ μάρτυρος καταρρητορεύσαντος, ἀνάρπαστος εὐθὺς ὑπὸ τῶν δορυφόρων ὁ ἅγιος γίνεται, καὶ τῆς ζώνης ὀφαιρεθεὶς, γυμνὸς ἐπὶ τοῦ βήματος ἵσταται, καὶ τῶν δημίων ταῖς χερσὶ παραδίδοται, οἱ δὲ σχοίνους αὐτοῦ τῶν χείρων καὶ ποδῶν ἐφαψάμενοι, διατείνουσιν τεσσάρων, καὶ τήν τε γαστέρα καὶ τὸν νῶτον τοῦ μάρτυρος τοῖς βουνεύροις ἔτυπτον ἐπὶ τοσοῦτον ὡς τετράκις ὑπαλλαγῆναι τοὺς παίοντας, καὶ ἦν ἰδεῖν ξένην τινὰ καὶ οὐκ ἀνθρωπίνην D
αὐτοῦ τὴν ὑπομονήν· οὔτε γὰρ στεναγμὸς, οὐ φωνὴ, οὐκ ἄλλο τι τῶν ὅσα πάσχουσιν ἄνθρωποι βασάνοις ἐξεταζόμενοι, παρ' αὐτοῦ ἀνεπέμπετο, ἀλλὰ καὶ ἄτρεπτός τε καὶ ἀναλλοίωτος ὡρᾶτο τὴν ὄψιν, ἡ γῆ δὲ τοῦ αἵματος πεπλήρωτο ὥστε πάντας τοὺς παρεστῶτας, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν βασιλέα, διὰ θαύματος τὸ πρᾶγμα ποιεῖσθαι. Κελεύει τοίνυν ἀνεθέντα τὸν ἅγιον σὺν τοῖς ἄλλοις μάρτυσιν ἐπὶ τὴν φυλακὴν ἀπαχθῆναι.

XXIII. Hæc cum audiisset imperator, repletus fuit stupore et admiratione, iraque excitatus, ingenti voce exclamavit : Quisnam et inde est iste B
sceleratus, qui tantam et tam sonoram pro tribunali edidit concionem ? Nondum enim eum viderat, eo quod eum quidem præfecisset Constantius, cum ipse interea versaretur in Gallia, Dux est Alexandriæ. ait cohors militum, o domine. Imperator autem eum agnoscens ex signis magistratus : Artemius est, inquit, qui fratri meo mortem acerbam procuravit ? Certe, o optime imperator, is est, respondit cohors. Julianus autem : Gratias, inquit, ago diis immortalibus, et Apollini Daphnæo, quod hunc sceleratum virum et perniciosum, se suaque indicantem et profitentem reddidere manifestum. Et dicit : Auferatur ergo ei cingulum dignitatis, quo is est indigne cinctus, et det pœnas hujus nunc audaciæ. Pro cæde autem mei fratris et sanguine, cras, si dii velint, mihi dabit supplicium. Non enim una morte consumam, sed innumerabilibus, et eum puniam tanquam parricidam : imo vero gravius, quam parricidam, quoniam non viri communis, sed imperatoris, fudit sanguinem, idque cum nihil grave ab eo esset passus. Hæc cum imperator Julianus oratorie dixisset in martyrem, arripitur statim a satellitibus : et zona privatus, stat pro tribunali, et traditur lictorum manibus. Illi autem cum manibus et pedibus ejus funes annexuissent, a quatuor partibus extendunt, ventremque et tergum martyris boum nervis adeo crudeliter verberabant, ut quater mutati sint ii, qui percutiebant : licebatque videre ejus novam quamdam et non humanam tolerantiam. Neque enim gemitus, nec vox, nec aliquid aliud ex iis, quæ accidunt hominibus qui torquentur, ab ipso emittebatur : sed vultu penitus immutato cernebatur. Terra autem impleta erat sanguine, adeo ut omnes qui aderant, quin etiam ille ipse imperator, mirarentur. Jubet itaque sanctum relaxatum cum aliis martyribus abduci in custodiam.

ΚΔ'. Ἀπαγόμενοι τοιγαροῦν οἱ τοῦ Χριστοῦ μάρτυρες, ἔψαλλον λέγοντες· « Ἐδοκίμασας ἡμᾶς, ὁ θεὸς, ὑπόρωσας ἡμᾶς ὡς πυροῦται τὸ ἀργύριον, ἔθου θλίψεις ἐπὶ τῶν νώτων ἡμῶν, ἐπεβίβασας ἀνθρώ-

XXIV. Cum ergo abducerentur martyres Christi, psallebant : « Probasti nos, Deus, igne nos examinasti, sicut examinatur argentum. Posuisti afflictiones super dorsa nostra. Imposuisti homines super

capita nostra [4] » Restat ergo ut transeamus per ignem et aquam, ut nos educas in refrigerium. Precibus autem finitis, veluti secum loquens, magnus dixit Artemius : Artemi, ecce Christi stigmata in tuo corpore sunt insculpta : oportet itaque te pro illo ipsam quoque profundere animam. Et adjiciens: Ago tibi gratias, Domine, dicebat, quod tibi placuerit, ut ego glorificarer, susceptis pro te perpessionibus, et me connumerari in chorum tuorum sanctorum. Sed, o benigne Domine, consumma cursum meum in tua confessione, et ne me judices hoc cœpto indignum. Ego enim me totum contuli ad tuas miserationes. Hæc cum apud se esset precatus, venit in custodiam cum sanctis martyribus Eugenio et Macario, et traduntur custodi carceris : et sic erant communiter Deum glorificantes. Mane autem cum Christi martyres curasset sistendos fœdifragus Julianus, et eos nulla dignatus esset interrogatione, nisi quod solum jussit magnum separari Artemium, fert in illos sententiam exsilii. Emittit eos Oasim, qui est pestilens locus in Arabia, ut in quo venti spirant exitiosi. Unde etiam nullus ex iis, qui illuc mittuntur, duravit usque ad annum : sed gravibus morbis correpti, omnes pereunt celerrime. Cum illuc ergo relegasset sanctos Eugenium et Macarium tyrannus, ibi etiam jussit eorum amputari capita. Itaque post aliquot dies vicesimo Decembris acceperunt beatum finem. Quo in loco factum est miraculum, dignum quod mandetur memoriæ. Nam cum inopia aquæ laboraret locus, fons scaturiit, curans omnem morbum et ægritudinem. Qui etiam manet usque in hodiernum diem.

XXV. Imperator autem, divino accersito martyre: Tua, inquit, temeritas me coegit vel invitum probro afficere tuum genus, et tuo splendori inurere ignominiam, et ipsas tuas carnes attingere. Sed si mihi morem geras, o Artemi, et accedens sacrificaris diis immortalibus, et maxime Daphnæo Apollini, non solum expiaberis a cæde fratris mei, sed majorem rursus accipies dignitatem et magis honorificam : et te constituam præfectum prætorio, teque magnorum deorum creabo pontificem, et appellabo patrem, et tenebis secundum locum in meo imperio, et eris nobiscum toto vitæ tuæ tempore, fruens felici et prospero rerum statu. Nam tu quoque scis fratrem meum non recte nec juste fuisse occisum a Constantio : sed ipsum confecit invidia, et omnium hominum maxime impius Eusebius, etiamsi non satis pœnarum pro impio facinore luit vir sceleratissimus. Porro autem hoc quoque scis, quod ad nostrum genus magis pertinet imperium. Meus enim pater Constantius natus fuit avo meo ex Maximiani filia Theodora : Constantinus autem ex Helena vili et abjecta femina, et obscuro loco nata, idque cum nondum creatus esset Cæsar, sed vitam

[4] Psal LXV, 10 seqq.

A πους ἐπὶ τὰς κεφαλὰς ἡμῶν. Λείψεται οὖν τὸ διελθεῖν ἡμᾶς διὰ πυρός τε καὶ ὕδατος, ὅπως εἰς ἀναψυχὴν ἐξαγάγῃς ἡμᾶς. Καὶ τῆς εὐχῆς πληρωθείσης, ὥσπερ διαλεγόμενος ἑαυτῷ ἔφη ὁ μέγας Ἀρτέμιος. Ἀρτέμιε, ἰδοὺ τὰ στίγματα τοῦ Χριστοῦ τῷ σώματί σου κεχάρακται, δεῖ οὖν καὶ αὐτὴν προέσθαι ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν ψυχήν, καὶ προσθεὶς, Εὐχαριστῶ σοι, Κύριε, ἔλεγεν, ὅτι τοῖς ὑπὲρ τοῦ μὲ πάθεσι δοξασθῆναι εὐδόκησας, καὶ τῷ χορῷ τῶν ἁγίων σου συνηρίθμησας, ἀλλὰ, φιλάνθρωπε Δέσποτα, τελείωσόν μου τὸν δρόμον ἐν τῇ ὁμολογίᾳ σου, καὶ μὴ ἀνάξιόν με κρίνῃς τοῦ ἐγχειρήματος. Καὶ ταῦτα πρὸς ἑαυτὸν εὐξάμενος, φθάνει τὴν φυλακὴν μετὰ τῶν ἁγίων μαρτύρων Εὐγενίου καὶ Μακαρίου, καὶ τῷ δεσμοφύλακι πρὸς τήρησιν παραδίδονται. Καὶ οὕτως ἦσαν κοινῇ δοξάζοντες τὸν Θεόν. Πρωΐας δὲ γενομένης τοὺς τοῦ Χριστοῦ μάρτυρας ὁ παραδάτης παραστησάμενος, καὶ μηδεμιᾶς αὐτοὺς ἐρωτήσεως ἀξιώσας, ἢ μόνον τὸν μιγαν Ἀρτέμιον διαιρεθῆναι κελεύσας, ἐξορίαν ἐκείνων καταψηφίζεται, καὶ πέμπει αὐτοὺς ἐν Οάσει τῆς Ἀραβίας, νοσεροῦ τυγχάνοντος τοῦ χωρίου ἅτε δὴ καὶ ὑπὸ φθοροποιῶν ἀνέμων καταπνεομένου, ὅθεν οὐδείς ποτε τῶν ἐκεῖσε διαπεμπομένων ἄχρι καὶ εἰς ἐνιαυτὸν διήρκεσεν, ἀλλὰ χαλεποῖς νοσήμασιν ἁλισκόμενοι, ταχύτατα θνήσκουσιν· ἐκεῖ τοίνυν τοὺς ἁγίους περιορίσας ὁ τύραννος, Εὐγένιον καὶ Μακάριον, ἐν αὐτῇ καὶ τὰς κεφαλὰς ἀποτμηθῆναι διεκελεύσατο, οἳ καὶ μετὰ τεσσαράκοντα ἡμέρας κατὰ τὴν εἰκάδα τοῦ Δεκεμβρίου μηνὸς, τὸ μαρτυρικὸν ἐδέξαντο τέλος, ἔνθα καὶ θαῦμα μνήμης ἄξιον γέγονεν· ἀπορίαν γὰρ ὕδατος δυσπυ- B χοῦντος τοῦ τόπου πηγὴ ἀνεδόθη, νόσου πάσης καὶ μαλακίας ἰάσιμος, ἥ καὶ εἰς δεῦρο μένει, τῶν ἁγίων σώζουσα τὴν ἐπωνυμίαν.

ΚΕ'. Ὁ βασιλεὺς δὲ τὸν θεῖον μάρτυρα μεταπαλεσάμενος. Ἡ προπέτειά σου, φησὶ, κατηνάγασέ με καὶ μὴ βουλόμενον, ἀτιμάσαι τὸ γένος σου, εἴς τε τὴν προσοῦσάν σοι περιφάνειαν ἐξυβρίσαι, καὶ αὐτῶν ἐφάψασθαι τῶν σαρκῶν σου, ἀλλ' εἴπερ πεισθῇς μοι, Ἀρτέμιε, καὶ προσελθὼν θύσεις τοῖς ἀθανάτοις θεοῖς, καὶ μάλιστα τῷ Δαφναίῳ Ἀπόλλωνι, οὐ μόνον ἀθωωθῆναι τῆς τοῦ ἐμοῦ ἀδελφοῦ σφαγῆς ἐκγενήσεταί σοι, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀξίαν μείζονα καὶ τιμιωτέραν αὖθις ἀναλήψῃ, ἔπαρχόν τε πραιτωρίων καταστήσω σε, καὶ ἀρχιερέα τῶν μεγάλων θεῶν τιμήσας, πατέρα ἐμὸν ὀνομάσω, καὶ τῆς ἐμῆς βασιλείας τῶν D δευτερείων καταξιώσω, Καὶ μεθ' ἡμῶν ἔσῃ καθ' ὅλον τὸν τῆς ζωῆς σου χρόνον, πάσης ἀπολαύων εὐημερίας· οἶδας γὰρ καὶ αὐτὸς, ὡς ὁ ἐμὸς ἀδελφὸς οὐ καλῶς οὐδὲ δικαίως πεφόνευται παρὰ Κωνσταντίου, ἀλλὰ φθόνος τε αὐτὸν κατειργάσατο, καὶ ὁ πάντων ἀνθρώπων ἀνοσιώτατος ὁ εὐνοῦχος Εὐσέβιος, κἂν οὐκ ἀρκοῦσαν ὑπέσχε δίκην τῆς ἀνοσιουργίας ὁ μιαρώτατος, οἶσθα δὲ καὶ τοῦτο, ὡς τῇ ἡμετέρᾳ γενεᾷ μᾶλλον ἡ βασιλεία προσήκει· ὁ γὰρ ἐμὸς πατὴρ Κωνστάντιος ἐκ τῆς Μαξιμιανοῦ θυγατρὸς Θεοδώρας γεγέννηται τῷ ἐμῷ πάππῳ Κώνσταντι, ὁ δὲ

transi religionem, et nobiscum fruere bonis, quæ a diis data sunt.

XXVIII. Ad hæc Christi martyr, cum se parum sustinuisset, respondit : Ego quidem, o imperator, de mea religione et fide nullam in præsentia afferam defensionem, etsi satis promptas habeam demonstrationes : de fratris autem tui morte illud tibi respondebo, me illius animam nulla unquam affecisse injuria, nec facto nec dicto, sed nec ulla quidem cogitatione. Quantumvis in eo inquirendo labores, veritas est immutabilis. Sciebam enim eum esse verum Christianum, et nulli affinem reprehensioni, piumque ac justum, et Christi leges accurate servantem. Sciat ergo cœlum et terra, et universus chorus sanctorum angelorum, et Christus Dei Filius cui ego servio in meo spiritu, me ab illius cæde et morte esse purum : neque viris impiis, qui eædem illius fecerunt, quidquam dedisse auxilii, aut ad eam aliquid contulisse. Neque enim tunc aderam cum Constantio. Et de fratre quidem tuo hæc est mea defensio. Quod autem ad Christi attinet abjurationem, et ad vitam gentium amplectendam, hoc tibi respondebo, a tribus pueris, qui erant sub Nabuchodonosor, mutuo accipiens : « Notum tibi sit, o rex, quod deos tuos non colo, et tibi charissimi Apollinis auream non adorabo imaginem [5]. »

A Δεῦρο τοίνυν, Ἀρτέμιε, πρὸς τὴν πάτριον καὶ ἀρχαιοτάτην καὶ πολυχρόνιον Ῥωμαίων τε καὶ Ἑλλήνων θρησκείαν μετάθηθι, καὶ τῶν παρὰ θεοῖς δεδιορημένων ἀγαθῶν ἡμῖν συναπόλαυε.

ΚΙΓ'. Πρὸς ταῦτα ὁ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς μικρὸν ἐπισχὼν, ἀπεκρίνατο. Ἐγὼ μὲν, ὦ βασιλεῦ, περὶ τῆς ἐμῆς θρησκείας καὶ πίστεως, οὐδὲ ἡντινοῦν σοι ἀπολογίαν κατὰ τὸ παρόν ποιήσομαι, καὶ τοι οὐκ ἀνετοίμους ἔχων τὰς ὑπὲρ αὐτῆς ἀποδείξεις. Πρὸς δὲ τὸν τοῦ σοῦ ἀδελφοῦ θάνατον, ἐκεῖνό σοι ἀποκρινοῦμαι, ὡς οὐκ ἂν φανείην τὴν ἐκείνου ψυχὴν ἠδικηκώς πώποτε, οὐκ ἔργῳ, οὐ λόγῳ, οὔτε τινὶ διανοίας ἐπινοήματι, οὐδ' εἰ μυρία κάμοις περὶ τούτου ἀνερευνῶν, ἡ ἀλήθεια ἀμετάθλητος· ἠπιστάμην γὰρ αὐτὸν Χριστιανὸν ὄντα, θεοφιλῆ τε καὶ δίκαιον, καὶ περὶ τοὺς τοῦ Χριστοῦ νόμους πρόθυμον καὶ σπουδαῖον. B Ἴστω τοίνυν οὐρανός τε καὶ γῆ, καὶ πᾶς ὁ τῶν ἁγίων ἀγγέλων χορὸς, καὶ Χριστὸς ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς, ᾧ ἐγὼ λατρεύω ἐν τῷ ἐμῷ πνεύματι, ὡς καθαρὸς ἐγὼ τῆς ἐκείνου σφαγῆς τε καὶ τελευτῆς, καὶ μηδὲν συνεισενέγκων εἰς τὸν ἐκείνου φόνον τὸν ἄδικον, τοῖς αὐτὸν κατεργασαμένοις ἀνοσίοις ἀνδράσιν· οὐδὲ γὰρ συμπαρὼν ἦν τότε τῷ Κωνσταντίῳ, ἀλλὰ τὴν Αἴγυπτον εἶχον οἴκησίν τε καὶ δίαιταν μέχρι τοῦ παρόντος ἐνιαυτοῦ. Καὶ ταύτην μὲν ἀπολογίαν ποιοῦμαι περὶ τοῦ σοῦ ἀδελφοῦ, περὶ δὲ τοῦ τὸν Χριστὸν ἐξομόσασθαι καὶ τὸν Ἑλληνικὸν ἀσπάσασθαι βίον, τοῦτό σοι ἀποκρινοῦμαι, τῶν τριῶν παίδων τῶν ἐπὶ τοῦ Ναβουχοδονόσορ τὴν φωνὴν δανεισάμενος, ὅτι Γνωστὸν ἔστω σοι, βασιλεῦ, ὅτι τοῖς θεοῖς σου οὐ κατρεύω, καὶ τῇ εἰκόνι τῇ χρυσῇ τοῦ σοῦ φιλτάτου Ἀπόλλωνος, οὔποτε προσκυνήσω.

XXIX. Quod autem beatum Constantinum, summum omnium imperatorum, et illius genus maledictis es insectatus, vocans inimicum, et diis tuis exsecrandum, præterea autem furiosum, et promptum ad cædem faciendam, hæc tibi pro illo respondebo. Pater tuus Constantius, et ejus fratres ei priores fecerunt injuriam, ut qui ei malum venenum miscuerint, nulla omnino ab eo affecti injuria. Ille autem uxorem Faustam juste admodum interfecit, ut quæ priscam Phædram esset imitata, et ejus filium Priscum [Crispum] esset calumniata, quod ejus amore captus esset, et vim ei conatus esset afferre, sicut etiam illa Hippolytum Thesei filium (3). Atque primum quidem, qui sic in matrem insanierat, ut volebant ejus verba, ille, cum esset maritus, puniit. Postea autem cum scivisset esse mentitam, ipsam quoque occidit, in eam ferens sententiam omnium justissimam : ad Christum autem declinavit ab illo vocatus, quando difficillimum commisit prælium adversus Maxentium. Tunc enim ei in meridie apparuit signum crucis, radiis solis splendidius, et litteris aureis belli significans victoriam. Nam nos quoque ipsi signum aspeximus, cum bello interessemus, et litteras legimus. Quin

C ΚΘ'. Ὅτι δὲ τὸν μακάριον Κωνστεντῖνον, τὸν πάντων βασιλέων ὑπέρτερον, καὶ τὸ τούτου γένος ἐκάκισας, ἐχθρὸν καὶ ἀπόπτυστον τοῖς σοῖς ἀποκαλέσας θεοῖς, προσέτι δὲ μανιώδη καὶ φονικὸν, ταῦτά σοι ἀπολογήσομαι, ὅτι μᾶλλον ὁ σὸς πατὴρ Κωνστάντιος, καὶ οἱ αὐτοῦ ἀδελφοὶ προκατῆρξαν τοῦ ἀδικήματος. φάρμακον αὐτῷ δηλητήριον κερασάμενοι, μηδὲν ἄδικον ὑπ' αὐτοῦ πεπονθότες. Ἐκεῖνος δὲ τὴν γυναῖκα Φαύστην καὶ πάνυ δικαίως ἀπέκτεινεν, ἅτε μιμησαμένην τὴν πάλαι Φαίδραν, καὶ διαβαλοῦνσαν τὸν τούτου υἱὸν Πρίσκον ὡς ἐρωτικῶς αὐτῇ διακείμενον, καὶ τι πρὸς βίαν ἐπιχειροῦντα, καθάπερ κακείνη τὸν τοῦ Θησέως Ἱππόλυτον. Καὶ δὴ τὸν μητρὶ οὕτως ἐπιμανέντα ὡς οἱ αὐτῆς ἐβούλοντο λόγοι, πατὴρ ὢν ἐκεῖνος ἐκόλασεν· ὕστερον μέντοι γνοὺς ψευσαμένην, καὶ αὐτὴν προδοσπάσας, D δίκην ἐπ' αὐτῇ δικάσας πᾶσῶν δικαιοτάτην, ἀπέκλινε μέντοι πρὸς τὸν Χριστὸν ὑπ' ἐκείνου οὐρανόθεν κληθεὶς, ὅτε πρὸς τὴν Μαξεντίου δυσκαταμάχητον διηγωνίσατο μάχην. Ἐφάνη γὰρ αὐτῷ τότε καὶ τὸ τοῦ σταυροῦ σημεῖον μεσούσης τῆς ἡμέρας, ὑπὲρ τὸν ἥλιον ταῖς αὐγαῖς ἐξαστράπτον καὶ γράμμασιν ἐξ αστέρων διασημαῖνον τὴν τοῦ πολέμου νίκην· ἡμεῖς τε γὰρ αὐτοὶ τὸ σημεῖον ἐθεασάμεθα, τῷ πολέμῳ

(3) Eadem de Crispo affirmat S. Hieronymus *De Script. Eccles* in Lactantio.

[5] Dan. III, 18.

ις, καὶ τὰ γράμματα ὑπανέγνωμεν, ἀλλὰ καὶ τόπεδον ἅπαν τεθέατο, καὶ πολλοὶ τούτου μάρ- ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῷ σῷ τυγχάνουσι. Καὶ αὗτα λέγω; Τὸν γὰρ Χριστὸν ἄνωθεν οἱ προ- προκατήγγειλαν, ὡς καὶ αὐτὸς κρεῖττον ἐπί- εἴπερ ἄρα καὶ μὴ ἐθελοκωφεῖν βούλει. Καὶ τῆς αὐτοῦ παρουσίας αἱ μαρτυρίαι· καὶ, ἵνα παρῶ, αὐταὶ αἱ τῶν παρ' ὑμῖν σεβομένων ρησμῳδίαι καὶ προσαγορεύσεις, τά τε Σιβύλ- άμματα καὶ ἡ Βιργιλίου τοῦ Ῥωμαίου ποίη- ἣν ὑμεῖς Βουκολικὴν ὀνομάζετε, ἱκανῶς τὰ τοῦ δηλοῦσιν· αὐτός τε ὁ παρ' ὑμῖν θαυμα- Ἀπόλλων ὁ μαντικὸς τοιοῦτον δή τινα περὶ ἐξεφώνησε λόγον - ἐρωτηθεὶς, γὰρ παρὰ τῶν προπόλων, ἀπεκρίνατο ὧδε·

λες πύματόν με καὶ ὕστατον ἐξερέεσθαι,
ἐνῶν προπόλων, περὶ θεσπεσίοισι θεοῖσι,
ῆς τῆς πάντα περιξ βοτρυδὸν ἐχούσης,
φῶς, ποταμοὺς, καὶ τάρταρον, ἠέρα, Καὶ [πῦρ.
αὶ οὐκ ἐθέλοντα δόμων τῶν ὧδε διωκει.
τριπόδων ἔτι λείπετο ἠριγένεια.
ε τρίποδες στοναχήσατε, οἴχετ' Ἀπόλλων,
ἐπεὶ βροτός με βιάζεται, οὐράνιος φῶς.
παθὼν Θεός ἐστι, καὶ οὐ θεότης πάθεν [αὐτή.

πολαβὼν δὲ ὁ παραβάτης, Δοκῶ σε, φησὶ, ὦ ε, οὐ στρατηγὸν ἐν Αἰγύπτῳ παραγενέσθαι, ρησμολόγον τινὰ, μᾶλλον δὲ βωμολόχον, ἢ ὑρτὴν καὶ γραῶν κωθωνιζομένων λογύδρια, θους παλαιοὺς καὶ γεγηρακότας ἐπισυνάγοντα. ιάρτυς· Οὐ καλῶς ὑπείληφας, ὦ βασιλεῦ, οὐ σῆς σοφίας καὶ ἀρετῆς ἄξια. Ἐκ γὰρ τῶν ῶν καὶ ἀῶν σοι προσφιλῶν μαθημάτων ποι- ὰς ἀποδείξεις, ἵν' ἐκ τῶν σοι γνωρίμων τὸ ηθείας μάθῃς μυστήριον, καὶ μὴ με δόξῃς ν Ἑλλήνων ἐγκαλλωπίζεσθαι ῥήμασι, μηδὲ ιον ἁμαρτωλοῦ τὴν ἐμὴν λιπάνοι κεφαλὴν, ς σῆς κηδόμενος ψυχῆς, κινῶ πάντα λίθον, ισθῆναί σε. Ὑπολαμβάνω δὲ ὅτι ὥσπερ τὸν Ἀδὰμ καὶ πρωτόπλαστον ὁ Σατὰν διὰ τῆς ς ἀπετύφλωσεν, οὕτω δὴ καὶ σὲ, βασιλεῦ, σοι τῆς σωτηρίας τῆς τοῦ Χριστοῦ πίστεως ωσεν. Ὅτι δὲ ἥλιον καὶ σελήνην καὶ τοὺς θεοὺς ἀποκαλεῖς, αἰσχύνομαι τὸ τῆς ἀμαθίας, καὶ τὸ τῆς κακοδουλίας εἴποιμι, ὅτι καὶ τιμᾷν προῄρησαι. Καὶ τῶν ἄλλων ἀστέρων μᾶλλον τὸν ἥλιον καὶ ὅρκον αὐτὸν βασιλειον τίθε- ω τε καὶ κάτω, κἀν ταῖς ἐπισνολαῖς κἀν τοῖς κἀν ταῖς προσαγορεύσεσι, πολὺ τὸ μὰ τὸν ἀλλὰ τί δὴ ταῦτα μακρηγορεῖν οὐκ ἐξόμνυμαι ιστόν μου; μὴ γένοιτο, τὴν μυσαρὰν Ἑλλήνων ν οὐκ ἀσπάζομαι. ἀλλ' ἐν οἷς ἐδιδάχθην μενῶ πατρικῶν ἀνθέξομαι παραδόσεων.

Πρὸς ταῦτα ὁ Ἰουλιανὸς ἐξαπορηθεὶς ἄφωνος ἔχων ὅ τι καὶ γέγηται, σφόδρα θαυμάσας τὸ

A etiam totus quoque id est contemplatus exercitus : et multi hujus rei testes sunt in tuo exercitu. Quid autem hæc dico? Christum enim prophetæ multis ante sæculis prænuntariunt, ut tu quoque scis optime, nisi tua sponte velis esse surdus. Sunt autem ejus adventus multa testimonia: et, ut alia omittam, eorum, qui a vobis coluntur, deorum responsa, et prædictiones, et scripta Sibyllina, et Virgilii Romani poesis, quam vos vocatis Bucolicam, hæc satis de eo significant. Cæterum ipse quoque Apollo, qui apud vos habetur in magna admiratione, cujus est propria divinatio, de Christo talem effatus est sermonem :

B *O utinam non extremo miserande minister,*
Quæsisses, quisnam ille deus, quis spiritus ille,
Instar qui botri complectitur omnia circum,
Lucem, astra, et fluvios, et tartara, et aera, et ignem.
Invitum qui me propellit ab ædibus istis.

Sola mihi tripodum nunc ea aurora remansit.
Hei hei me, tripodes, deflete. Exstinctus Apollo est,
Exstinctus. Vir me cœlestis lumine perdit.
Et passus Deus est: deitas non passa sed ipsa est.

XXX. Rospondens autem fœdifragus Julianus : Existimo, inquit, o Artemi, te non venisse in Ægyptum ducem exercitus, sed vatem potius quemdam, aut Menagyrtem, ac circumforaneum nebulonem, et anuum temulentarum veteres atque adeo antiquatas narratiunculas et fabulas colligen- C tem. Martyr autem : Non recte existimasti, o imperator, nec ut tuam decet sapientiam et virtutem. Ex tuis enim diis, et iis, quæ sunt tibi gratæ, disciplinis, facio demonstrationes, ut ex iis, quæ sunt tibi cognita, discas mysterium veritatis. Neque putes me mihi placere ornatis Græcorum verbis, « Oleum enim peccatoris non impinguet caput meum, [6] » sed tuæ animæ curam gerens, moveo omnem lapidem, ut tu persuadearis. Existimo namque quod, sicut veterem Adam et primum parentem excæcavit Satan per inobedientiam et esum fructus vetitæ arboris, ita etiam, o imperator, invidens tibi salutem, te privarit Christi fide. Quod autem solem et lunam, et stellas, deos vocas, pudet me tuæ ignorantiæ, ne dicam improbi- D tatis, quod et eas honorare constitueris, et magis quam alias stellas solem amplecteris, et per eum jusjurandum concipis imperatorium, susque deque, et in epistolis, et in sermone, et collocutione sæpe usurpas illud, Per Solem. Sed quid opus est uti pluribus verbis? Non abjuro Christum meum, absit! Gentium exsecrandam non admitto impietatem, sed manebo in iis, quæ didici, et paternas retinebo traditiones.

XXXI. His Julianus in summam adductus dubitationem, plane obmutuit, nesciens quid ageret, ac valde

l. CXL, 5 ; Gen. III.

admirans martyris variam ac multiplicem doctrinam, et ad respondendum facilitatem. Cui rursus dicit Christi martyr: Dimitte, o imperator, jam mortuam et fetidam gentium religionem (ea enim jam diu putruit), et accede ad Christum: est enim benignus et clemens, et te non repellet, si ducaris pœnitentia. Sed fieri non poterat, ut martyr resisteret impetui animæ, quæ mala libens ac volens sequebatur, nec ut revocaret animam, quæ sua sponte tendebat ad interitum. Julianus enim jam diu quidem animo parturiens falsam gentium religionem, quam conceperat in Ionia ex sua congressione cum Maximo Tyrio philosopho, quandiu quidem superstes fuit ejus frater, et post ipsum Constantius, nihil ausus est aperire propter illorum metum. Postquam autem ii e vivis excesserunt, ipse vero jam rerum potiretur, tunc ipse se aperte exuens, repente toto animi studio erupit ad gentium vanitatem. Respondit itaque martyri: Quoniam mea verba contempsisti, o sceleratum caput, ausus es autem vel facere periculum, ut converterer ad eumdem, ad quem tu, Christi cultum, ego quoque te dignis rebus vicissim remunerabor. Jubet itaque exui martyrem, et subulis ferreis candentibus ejus latera configi, et acutis tribulis dorsum ejus pungi, et disrumpi, dum supinus trahitur. His autem quamprimum illatis, erat ei eadem, sicut prius, constantia. Multis itaque horis se martyre fortiter gerente in tormentis, et nullam emittente vocem aut gemitum, mœstus ille et tristis, tanquam victus, surrexit e tribunali, et jubet martyrem rursus abduci in carcerem, et neque panem neque aquam ei præberi, nec quæcunque ad victum sumunt homines. Ipse autem profectus est ad Daphnem, qui est Antiochiæ locus jucundissimus.

XXXII. Circa mediam autem noctem apparet Christus martyri oranti in custodia, animum ei addens, et se cum eo omnino futurum pollicens, et dicens: Quomodo ipse me confessus fuisti coram hominibus super terram, ego quoque te confitebor coram Patre meo, qui est in cœlis. Hæc cum martyr audiisset a Domino, confidit, et tota nocte Deum glorificavit, et ei egit gratias. A plagis enim suis et vulneribus repente fuit relaxatus, adeo ut ne vibicis quidem vestigium appareret in sancto ejus corpore. Spatio autem quindecim dierum mansit omnino jejunus in carcere, nutritus pane angelorum, seu gratia boni Spiritus. Julianus vero cum, sicut diximus, venisset Daphnem, sacrificia parabat Apollini, sperans fore ut ab eo cito acciperet responsa. Daphne est suburbanum Antiochiæ, situm in ejus locis altioribus, et tectum omne genus arboribus: quo in loco et aliarum arborum et præsertim cupressorum, maxima fuit plantata multitudo, pulchritudine, altitudine et magnitudine nequaquam imitabilis. Labuntur

A πολυμαθὲς τοῦ μάρτυρος καὶ πρὸς ἀπόκρισιν ἑτοιμότατον. Πρὸς ὃν πάλιν ὁ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς φησί, Ἄφες, ὦ βασιλεῦ, τὴν νεκρὰν ἤδη καὶ ἐξῳδηκυῖαν τῶν Ἑλλήνων θρησκείαν (αὕτη γὰρ καὶ πρὸ πολλοῦ σέσηπε), καὶ πρόσελθε τῷ Χριστῷ· μακρόθυμος γάρ ἐστι καὶ φιλάνθρωπος, καὶ οὐκ ἀπώσεταί σε μετανοοῦντα. Ἀλλ' οὐκ ἦν ἄρα γνώμης ἐθελοκακούσης ἀντισχεῖν τὸν μάρτυρα ταῖς ὁρμαῖς, οὐδ' ἀνακαλέσασθαι ψυχὴν αὐτομόλως χωροῦσαν πρὸς τὴν ἀπώλειαν. Ὁ γὰρ Ἰουλιανὸς, πάλαι τὸν Ἑλληνισμὸν κατὰ ψυχὴν ὠδίνων, ἐκ τῶν ἐν Ἰωνίᾳ γενομένων αὐτῷ μετὰ τῶν ἀμφὶ τὸν Μάξιμον φιλοσόφων συνουσιῶν, ἐφ' ὅσον μὲν ὅτε ἀδελφὸς αὐτῷ περιῆν, καὶ μετ' αὐτὸν Κωνστάντιος, ὁ δὲ οὐδὲν παραγυμνοῦν ἐθάρρει διὰ τὸ ἐξ ἐκείνων δέος, ἐπεὶ δὲ οὗτοι ἐξ ἀνθρώπων ἦσαν,

B αὐτὸς δὲ τῶν πραγμάτων ἤδη κύριος ἦν, τότε δὴ εἰς τὸ φανερὸν ἀπαμφιασάμενος, πάσαις ἀθρόον εἰς τὸν Ἑλληνισμὸν ἐξερράγη ταῖς προθυμίαις. Ἀπεκρίνατο τοιγαροῦν πρὸς τὸν μάρτυρα, Ἐπεὶ τοὺς ἐμοὺς ἐφαύλισας λόγους, ὦ κακὴ κεφαλὴ, ἐτόλμησας δὲ καὶ καθεῖνα πεῖραν. ὥστε πρὸς τὸ αὐτόν σοι τοῦ Χριστιανισμοῦ σέβος μεταβαλεῖν, ἀντιφιλοτιμήσομαί σοι κἀγὼ τοῖς ἀξίοις ῥήμασι. Κελεύει τοίνυν ἐπογυμνοῦσθαι τὸν μάρτυρα καὶ σούβλαις σιδηραῖς πυρακτωμέναις τὰς πλευρὰς αὐτοῦ διαπερονᾶσθαι, καὶ τὸν νῶτον αὐτοῦ τριβόλοις ὀξέσι κατακεντᾶσθαι καὶ διαῤῥήγνυσθαι συρόμενον ὕπτιον. Τούτων δὲ πρὸς τάχος ἐπενεχθέντων τῷ μάρτυρι, ἡ αὐτὴ καρτερία ἦν αὐτῷ, καθάπερ δὴ καὶ τὸ πρότερον. Ἐπὶ πολλαῖς οὖν ταῖς ὥραις ταῖς βασάνοις ταύταις ἐγκαρτερουντος τοῦ μάρτυρος, καὶ μηδὲ μίαν φωνὴν ἢ στεναγμὸν ἀφιέντος, κατηφὴς ἐκεῖνος καὶ σκυθρωπὸς

C ὥσπερ ἡττώμενος, ἐξηνέστη τοῦ βήματος, καὶ κελεύει τὸν μάρτυρα πάλιν ἐπὶ τὴν εἱρκτὴν ἀπαχθῆναι, καὶ μήτε ἄρτον μήτε ὕδωρ αὐτῷ παρασχεθῆναι, μηδ' ὅσα πρὸς τὸ ζῆν μεταλαμβάνουσιν ἄνθρωποι. Αὐτὸς δὲ ἐπὶ τὴν Δάφνην ἐξώρμησε τῆς Ἀντιοχείας τὸ χαριέστατον.

ΛΒ'. Περὶ δὲ μέρας νύκτας ἐπὶ τῆς φυλακῆς εὐχομένῳ τῷ μάρτυρι, ὁ Χριστὸς ἐπιφαίνεται, θάρσος τε ἐντιθεὶς καὶ συνεῖναι αὐτῷ καθάπαξ ἐπαγγελλόμενος, Ὥσπερ αὐτὸς, λέγων, ὡμολόγησάς με ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς, ὁμολογήσω κἀγὼ σε ἐνώπιον τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ταῦτα ὁ μάρτυς ἀκούσας παρὰ Κυρίου, ἐθάρσησε, καὶ περὶ ὅλην νύκτα δοξολογῶν ἦν, καὶ χάριτας ὁμολογῶν τῷ

D Θεῷ. Ἀνείθη γὰρ ἐκ τῶν πληγῶν καὶ τῶν τραυμάτων αὐτοῦ παραχρῆμα, ὥστε μηδὲ μώλωπος ἴχνος ἐν τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ ἐντετυπῶσθαι σώματι. Ἡμερῶν δὲ πεντεκαίδεκα διαγενομένων, ἄσιτος ἔμεινε τὸ παράπαν ἐν τῇ εἱρκτῇ, ἀγγέλων ἄρτῳ, εἴτ' οὖν χάριτι τοῦ ἀγαθοῦ τρεφόμενος Πνεύματος. Ὁ δὲ Ἰουλιανὸς, ἐπὶ τὴν Δάφνην γενόμενος, ὥσπερ ἔφημεν, θυσίας ἦν ἑτοιμαζόμενος τῷ Ἀπόλλωνι, εὐέλπις ὤν, καὶ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ χρησμοὺς ταχὺ δέξασθαι. Ἡ Δάφνη δὲ προάστειόν ἐστι τῆς Ἀντιοχείας, ἐπὶ τῶν ὑψηλοτέρων αὐτῆς χωρίων κείμενον, ἅλσεσι παντοίοις συνηρεφές· ἔνθα τῶν τε ἄλλων πάντων δένδρων, καὶ δὴ καὶ κυπαρίττων ἐξοχόν τι πεφύτευτο

:ρὸς τε κάλλος καὶ ὕψος, καὶ μέγεθος οὐ Νάματά τε γὰρ πανταχῇ διαθέει ποτίμων ιεγίστων αὐτόθι πηγῶν ἀναδιδομένων· ἀφ' ἡ πόλις ἐν ὀλίγαις δὴ πόλεων εὐυδροτατη δοκεῖ, καὶ μὴν οἰκοδομαῖς λαμπραῖς καὶ λουτρῶν, καὶ τῶν ἄλλων κατασκευῶν ειαν καὶ κόσμον εὐ μάλα πολυτελῶς ἐξή- χωρίον. Ἐνταῦθα καὶ ἄλλων μὲν δαιμόνων καὶ ἀγάλματα ἦν, διαφερόντως γε μὴν τὸ λλωνος ἀρχῆθεν ὑπῆρχε θεραπευόμενον. ἀρ καὶ τὸ περὶ τὴν Δάφνην τὴν παρθένον πάθος ὁ Ἑλληνικὸς ἔπλασε μῦθος· ἧς δὴ τα φέρειν δοκεῖ τὴν ἐπωνυμίαν ὁ τόπος.

ὁ δὲ ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος, τοιόνδε τι σκευὴν ἦν· ἐξ ἀμπέλου μὲν αὐτῷ συνεπ- ὁ σῶμα, θαυμασίᾳ τινὶ τέχνῃ, πρὸς μιᾶς ἰδίαν συναρμοσθὲν, χρυσῷ δὲ πᾶς ὁ περι- πέπλος ἀμφιεννύμενος, τοῖς παραγεγυμνω- αὶ ἀχρύσοις τοῦ σώματος εἰς ἄφραστόν τι :ο κάλλος. Ἑστῶτι δὲ μετὰ χεῖρας ἦν ἡ ουσηγετοῦντά τινα ἐκμιμουμένῳ, αἵ τε κό- ῆς Δάφνης ὁ στέφανος, τὸν χρυσὸν ἀναμὶξ ὡς ἔμελλε χάρις ἐξαστράπτειν πολλὴ τοῖς . Ὑάκινθοί τε αὐτῷ δύο λίθοε μεγάλοι τὸν ιλμῶν ἐξεπλήρουν τύπον κατα μνήμην τοῦ ιυ παιδὸς Ὑακίνθου. Καὶ ἀεὶ τὸ τῶν λίθων αὶ μέγεθος τὸν μέγιστον προσετέλει τῷ κόσμον, ἵν' ὅτι πλείστοις ἀπατᾶσθαι περὶ μβαίνῃ τῷ περικαλλεῖ τῆς προφαινομένης εἰς τὸ προσκυνεῖν αὐτῷ δελεαζομένοις· καὶ αὐτὸς Ἰουλιανὸς πεπονθὼς ἦν. Ηλείονα τύμπασι τοῖς ἄλλοις ἀγάλμασι προσῆγε τὴν , χιλιόμβας ὅλας ἐξ ἑκάστου γένους αὐτῷ καὶ ἀντιλαμβάνων χρηστήρια.

ξπεὶ δὲ αὐτῷ πάντα τὰ ἀγάλματα βαθεῖα ιτεῖχεν, ἐνταῦθα, νομίσας τὰ ἀπὸ τῆς γοη- ιεῖν, ἣν ἱερουργίαν καλοῦσιν Ἕλληνες, τινα μέγιστον ἐπὶ τῷ ταῦτα δύνασθαι ον ἐν. Ἕλλησι κλέος, μεταπεμψάμενος, ροσέταττεν, ἐπίπνοον ὅτι μάλιστα τὸ ἄγαλ- ἐνεργὸν ἀποφαίνειν, μηδενὸς ὧν εἰς τούτο αὐτῷ νομίζοι φειδόμενον. Τῷ δὲ, ἐπειδή ιυτοῦ κεκινηκότι τὰς μηχανὰς καὶ μηδὲν ον ἂν ἐννοήσειεν ὑπολιπομένῳ, τὸν ὅμοιον κει καὶ κατὰ φύσιν τρόπον, οὐδέν τι μᾶλ- ιὶ πρόσθεν ᾳθεγγόμενος, ἐνταῦθα ἤδη πρὸς λιανοῦ ἐρωτώμενος, καὶ καθότι μάλιστα καὶ ταῦτα πάντων τελεσθέντων ἐπ' αὐτῷ ;ζομένων, τὸν Βαβύλαν ἔφη τῆς σιωπῆς τοῦ- ιὶ τῶν λοιπῶν ἀγαλμάτων αἰτιώτατον εἶναι, τῇ Δάφνῃ κειμένου, ὡς τῶν θεῶν τὸν νεκρὸν δελυττομένων, καὶ διὰ τοῦτο τοῖς ἔθεσι σφῶν ν οὐκ ἀνεχομένων. Οὐ γὰρ ἠβούλετο τὴν ιτην αἰτίαν εἰπεῖν, ὁ παντάπασί γε αὐτῆς ητος γεγονὼς, ὅτι δὴ κρείττων δύναμις ἦν) τὰς τῶν δαιμόνων ἐνεργείας πεδησαμένη, μένου σαφῶς διαῤῥήδην, ὡς λέγεται, εἰρηκότος,) γὰρ δὴ βαβύλας οὗτος λέγεται ἐπίσκοπος ιθαι τῆς Ἀντιοχείας, Νουμεριανῷ δὲ τῷ βα-

A vero in omnem partem fluenta aquarum poculentarum, scaturientibus inde maximis fontibus: quo fit, ut civitas inter cæteras aqua abundet maxime. Præclaris quoque exstructionibus habitaculorum, et lavacrorum, et aliorum ædificiorum locus est magnifice instructus et ornatus. Hic et aliorum quidem dæmonum templa erant et imagines, præcipue autem templum Apollinis colebatur ab initio. Hic enim id, quod de Daphne virgine narratur, accidisse Græcæ finxerunt fabulæ: cujus etiam cognomen maxime videtur ferre locus.

XXXIII. Imago autem Apollinis erat hoc modo constructa: Ei ex vite erat corpus compositum, admirabili quadam arte ita compactum, ut præ se ferret B speciem unius coalescentiæ. Auro autem illitus totus, qui induebatur amictus, nudatis, et non auratis corporis partibus, ostendebat quamdam, quæ dici non potest, pulchritudinem. Stanti vero erat in manibus cithara, et eam videbatur pulsare. Comæ autem et lauri corona auro florebant permisto, ut magna effulgeret gratia spectatoribus. Duoque magni hyacinthi implebant ei figuram oculorum, in memoriam Hyacinthi pueri Amyclæi. Et gemmarum pulchritudo et magnitudo imagini maximum afferebat ornatum, adeo ut quam plurimis in eo decipi contingeret, ut qui propter apparentis formæ pulchritudinem, inescarentur ad eum adorandum. Quod quidem ipsi quoque Juliano evenerat. Majorem certe ei cultum exhi- C bebat, quam omnibus aliis imaginibus, ex singulis generibus ei millia sacrificans, et ab eo exspectans responsa.

XXXIV. Cum autem omnes imagines profundum teneret silentium, existimans opus esse præstigiis, quas Græci vocant hierurgiam, accersito quodam Eusebio, quem in gentibus fama erat hac in re multum posse, ei jussit ut quam maxime spirantem et efficacem redderet imaginem, nulli rei parcendo, qua ad hoc opus esse censeret. Cum autem nihil non esset machinatus, et nihil prætermisisset quod sibi in mentem venisset, ille tamen eodem modo tacuisset, neque magis quam antea loqueretur, hic jam rogatus a Juliano, cur maxime taceret, idque cum facta essent omnia, quæ de more fiunt, dixit, D Babylam esse præcipuam causam silentii tam hujus, quam reliquarum imaginum, cum is situs esset in Daphne utpote quod dii ejus cadaver abhorrerent, et ideo more suo venire non sustinerent. Nolebat enim ei causam diceret verissimam, quod scilicet erat aperte major virtus, quæ alligaverat dæmonum operationes: maxime cum dæmon, qui agebat Apollinem, ei aperte respondisset, ut dicitur, se non posse loqui propter Babylam.

ἄλλως τε καὶ τοῦ δαίμονος αὐτῷ τοῦ τὸν Ἀπόλλωνα μὴ δύνασθαι λαλεῖν διὰ Βαβύλαν.

XXXV. Hic enim Babylas dicitur quidem fuisse episcopus Antiochiæ, Numerianum autem imperatorem,

volentem ingredi in ecclesiam Christianorum, in quodam festo stans pro foribus, prohibuisse ingredi, dicens se pro viribus non despecturum esse lupum gregem invadentem. Ille autem ab ingressu tunc quidem fuit dejectus, sive quod suspicaretur futuram populi seditionem, sive ipse quoque aliud consilium cepisset. Ægerrime autem tulit constantiam episcopi. Postquam vero ipse dicessit in regiam, jussit eum causam suam defensurum, coram se sisti pro tribunali. Cum ipse autem esset productus, primum quidem accusavit audaciam, quod eum susus esset prohibere : deinde jussit eum sacrificare dæmonibus, si effugere vellet pœnas criminationis. Ipse autem respondit quidem ad criminationem, rejecit autem exhortationem : illam quidem, dicens, se, cum esset pastor, oportere vel omnia libenter pati pro grege : hanc autem, se non admissurum, ut a vero Deo deficiens sacrificaret iis, qui falso dii dicuntur, et sunt perniciosi dæmones. Deinde ille quidem cum videret eum non parere, jussit ut, cum eum ligassent catenis et compedibus, ad mortem ducerent, caput amputaturi. At is cum duceretur moriturus, assumens cecinit hæc dicta Psalmi : « Convertere, anima mea, in requiem tuam, quoniam Dominus benefecit tibi [7]. » Porro autem dicunt etiam tres pueros genere fratres, qui ab infantia ab eo nutriti fuerant, ab imperatore fuisse arreptos, et cum nec illi quidem voluissent sacrificare, etsi eis afferretur omnis necessitas, ipsum quoque jussisse imperatorem, eis adimi capita. Quos, postquam venerunt in locum propositum, Babylas ante se statuens priores duxit ad gladium, ne quis eorum timore affectus, mortem recusaret. Cumque eorum capita fuissent amputata, postquam hanc dixisset vocem : « Ecce ego et pueri, quos mihi dedit Deus [8] : » ipse quoque deinde suum porrexit collum, ut ense consummaretur, cum prius jussisset iis, qui corpus ejus erant collecturi, catenas et compedes cum eo sepelire : Ut sint, inquit, hæc quoque mihi jacenti ornamento. Atque cum eis quidem certe adhuc jacet, ut aiunt.

XXXVI. Hunc autem Babylam cum ab Eusebio audiisset Julianus esse impedimento statuis, quominus respondeant, jussit statim ejus capsam (est autem e lapide maximo) a Daphne transferre. Statim ergo civitatis profusa multitudo, ut quæ magna de causa accederet, trahebat capsam. Illa autem, tanquam non magis traheretur ab hominibus, quam a potentiore, quæ eam movebat, virtute, celeriter movebatur sequens eorum qui ducebant animi alacritatem. Cum eam autem ipso die tulissent plus quam quinquaginta stadia, posuerunt in cœmeterio, quod dicitur. Est autem ante civitatem domus, quæ suscepit corpora antiquorum virorum, et quorum fuerunt nonnulli martyres propter pietatem. Atque tunc quidem capsam portarunt in eum locum : Julianus autem parabat multitudinem

[7] Psalm. cxiv, 7. [8] Isa. viii, 18.

A σιλεῖ εἰσελθεῖν βουλομένῳ εἰς τὴν τῶν Χρ[illegible] ἐκκλησίαν, κατὰ δή τινα ἑορτὴν στὰς πρὸ τῶν [illegible] διεκώλυσεν εἰσελθεῖν φάσκων εἰς δύναμιν μ[illegible] ψεσθαι λύκον τῷ ποιμνίῳ ἐπεισερχόμενον. Τ[illegible] παραυτίκα μὲν ἀποκρουσθῆναι τῆς εἰσόδ[illegible] δὴ στάσιν τινὰ πρὸς τοῦ ὄχλου ἔσεσθαι ὑπ[illegible] εἴτε δὴ καὶ ἄλλως αὐτῷ βουλευθέν [illegible] τοι τὴν ἔνστασιν τοῦ ἐπισκόπου ποιησάμενο[illegible] δὲ ὡς ἑαυτὸν ἐπὶ τὰ βασίλεια ἀπηλλάγη, [illegible] σασθαι αὐτὸν ἐπὶ τοῦ βήματος ἀπολογησόμενο[illegible] λευε. Καὶ δὴ παραστάντος αὐτοῦ, πρῶτα μὲν [illegible] μαν τῆς κωλύσεως ἐνεκάλει, ἔπειτα μέντ[illegible] αὐτὸν τοῖς δαίμοσι θύειν, εἰ βούλοιτό γε τ[illegible] ἐγκλήματι δίκην διαφυγεῖν. Τὸν δὲ πρὸς τ[illegible] σίν τε ἀπολογήσασθαι καὶ τὴν πρόκλησιν [illegible]

B σασθαι, τὴν μὲν, φήσαντα ποιμένι δντι [illegible] προσήκειν ἑαυτῷ ὑπερ τοῦ ποιμνίου [illegible] παθεῖν, τὴν δὲ, μή ἂν ἐλέσθαι τοῦ δντος [illegible] Θεοῦ, ψευδωνύμοις καὶ ὀλετῆρσι δαίμ[illegible] Εἶτα ὁ μὲν ὡς ἐώρα μὴ πειθόμενον, [illegible] τὸν ἀλύσεσι καὶ πέδαις ἐνδησαμένους, [illegible] νάτῳ ἄγειν, τὴν κεφαλὴν ἀφαιρήσοντας. Ὁ δὲ [illegible] ἤγετο τεθνηξόμενος, ταύτας ἀναλαβὼν, [illegible] μοῦ τὰς ῥήσεις· « Ἐπίστρεψον, ψυχή μ[illegible] ἀνάπαυσίν σου, ὅτι Κύριος εὐηργέτη[illegible] καὶ τρεῖς παῖδας ἀδελφοὺς τὸ γένος κα[illegible] αὐτῷ ἀνατρεφομένους ἀναρπαγῆναι [illegible] τοῦ βασιλέως, καὶ ὡς οὐδὲ αὐτοὶ [illegible] τοι παντοίας ἀνάγκης αὐτοῖς προσ[illegible] τοὺς κελεῦσαι τὸν βασιλέα τῶν κε[illegible]

C Οὗς, ἐπειδὴ ἦκον εἰς τὸ προκείμενον [illegible] βύλας ἑαυτοῦ προστησάμενος πρ[illegible] τῷ ξίφει, τοῦ μή τινα τρέσαντα αὐτ[illegible] θάνατον. Καὶ ἀποτεμνομένων ταύτην [illegible] φωνήν, « Ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία ἃ μοι ἔδω[illegible] καὶ αὐτὸς μετέπειτα προὔτεινε τὸν αὐ[illegible] τῷ ξίφει τελειωθῆναι, ἐντειλάμενος, τοῖς [illegible] αὐτοῦ ἀναλεξομένοις, τὰς ἁλύσεις καὶ τὰ [illegible] αὐτῷ συνθάψαι, ἵν' ᾖ μοι ταῦτα, φησὶ, κόσμ[illegible] κόσμος. Καὶ δὴ μετ' αὐτῶν ἔτι τυγχάνει [illegible] ὥς φασι.

Λς'. Τοῦτον τὸν Βαβύλαν ὁ Ἰουλιανὸς [illegible] πρὸς τοῦ Εὐσεβίου ἤκουσε κώλυμα τοῖς [illegible] εἶναι τοῦ μὴ χρᾷν, αὐτίκα προσέτα[illegible] λίθου δ' ἔστι μεγάλου πεποιημένη, μετάγειν [illegible]

D Δάφνης. Εὐθὺς οὖν ὁ τῆς πόλεως ὄχλος, [illegible] ὡς ἐπὶ μεγάλῃ αἰτίᾳ περιβαλόμενοι, εἷλκ[illegible] θήκην. Ἡ δὲ ὡς οὐχ ὑπὸ ἀνθρώπων ἑλκομένη [illegible] ἢ κρείττονος αὐτὴν κινούσης δυνάμεως, [illegible] τῶν ἀγόντων προθυμίαν ἑρπομένη, [illegible] γέ τοι αὐτὴν σταδίους πλέον ἢ πεντήκοντα [illegible] μενοι, ἐν τῷ καλουμένῳ κοιμητηρίῳ κατέθε[illegible] δὲ πρὸ τῆς πόλεως οἶκος σωμάτων παλαιῶν [illegible] καὶ ἐνίων γε ἐπ' εὐσεβείᾳ μαρτυρουμένων [illegible] δεδεγμένος. Τότε μὲν οὖν ἐνταῦθα τὴν θήκ[illegible] εκόμισαν, ὁ δὲ Ἰουλιανὸς παρεσκευάζετο [illegible] ἱερείων τε καὶ ἀναθημάτων, ὡς τῇ ὑστεραίᾳ [illegible]

τοῖς εἰς τὴν Δάφνην ἀναβησόμενος, καὶ νῦν γε δὴ πάντως ἐλπίζων, εἰ μὴ τῶν ἄλλων, ἀλλ' αὐτοῦ γε τοῦ Ἀπόλλωνος τεύξεσθαι ἀποκριθησομένου. Ἐπὶ τούτῳ γὰρ αὐτῷ πᾶσα ἡ τῆς προθυμίας ἐλπὶς ἦν, καὶ ὅτι που αὐτῷ τι μᾶλλον ἢ ἑτέρῳ τὸ τοιοῦτον χωρίον διαφέρον ἦν κατὰ τὴν μαντικὴν τέχνην, καὶ ὅτι περ αὐτῷ μόνῳ ἀνεῖτο ἡ Δάφνη. Ὁ δὲ Εὐσέβιος καὶ οἱ προλεγόμενοι ἱερεῖς καὶ τῶν νεωκόρων τὸ πλῆθος, προσδεχόμενοι τὸν βασιλέα, ἐν ἀγῶνι μεγάλῳ καθίσταντο καὶ διηγρύπνουν περὶ τὸ ἄγαλμα, πάντα πραγματευόμενοι, ὅπως, ἐπειδὰν ἀφίκηται, τύχοι αὐτοῦ φθεγξαμένου, ὡς ἄλλης γε αὐτῶν ἔτι προφάσεως οὐδὲ μιᾶς εἰς ἀναβολὴν ὑπολειπομένης.

ΛΖ'. Ἐπειδὴ δὲ πόρρω τῶν νυκτῶν ἦν, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πῦρ ἀθρόως κατενεχθὲν ἐνέσκηψε τῷ νεῷ, καὶ ἅμα πανταχόθεν αὐτοῦ δραξάμενον ἐπίμπρα αὐτῷ ἀγάλματι καὶ αὐτοῖς ἀναθήμασι. Πάντων δὲ ὁμοῦ καταφλεγομένων, καὶ τοῦ πυρὸς ἐπὶ μέγα ἐξαιρουμένου, βοὴ μὲν αὐτίκα μεγάλη περὶ τὸν νεὼν ἦν καὶ θορυβος οὐδενὶ ἐοικώς. Καὶ δὴ πολλῶν ἐπαμῦναι προθυμουμένων οὐδεὶς ἦν ὁ πρὸς τὸ πῦρ ἀντισχεῖν δυνησόμενος, ἄλλ' οἱ μὲν ἐπὶ τὴν πόλιν ἔθεον, τῷ ἄρχοντι τῆς ἑῴας Ἰουλιανῷ μηνύσοντες ὁ δὲ λοιπὸς ὄχλος ὑπὸ ἐκπλήξεως ἵσταντο, θεαταὶ τοῦ παραδόξου τῆς καταλαβούσης αὐτοὺς συμφορᾶς γινόμενοι. Τὸ δὲ πῦρ οὐδενὸς ἦν τῶν ἄλλων ἁπτόμενον, τοσαύτης γε καὶ οὕτως ἀμφιλοφοῦς ὕλης ἐκεῖ πεφυκυίας, ὅ τι μὴ μονώτατον ἐμπεσὸν, κατέφλεγε σὺν τοῖς ἐνοῦσι τὸν νεών· ὡς τὸ μὲν ἄγαλμα καὶ πᾶν ὅ τι ἐν ἀναθήμασιν ἦν, καθάπαξ ἀφανισθῆναι, βραχέα δὲ λειφθῆναι τῶν οἰκοδομημάτων, τῇ Δάφνῃ σημεῖα τοῦ πάθους, ἃ καὶ νῦν ἔτι δείκνυσι σαφέστερον τὸ δεῖγμα τοῦ θεηθάτου πυρός. Ὁ δὲ Ἰουλιανὸς τὰ συμβάντα ἀκούσας, ὀργῆς τε πίμπλαται καὶ δεινὸν ποιησάμενος, εἰ Χριστιανοὶ τοῖς συμβεβηκόσιν ἐπιτωθάσειν αὐτῷ μέλλοιεν, αὐτίκα προστάττει τῆς μεγάλης αὐτοὺς ἐξωθεῖν ἐκκλησίας, καὶ ταύτην μὲν ἄβατον αὐτοῖς παντελῶς ἀποφαίνειν, ὡς ὅτι ἀσφαλέστατα αὐτὴν ἀποκλεισαμένους, τὰ δὲ κειμήλια πάντα δημοσιοῦν. Δίδωσι δὲ καὶ τοῖς Ἕλλησιν ἄδειαν ὥστε εἰσιέναι αὐτοὺς εἰς τὰς τῶν Χριστιανῶν ἐκκλησίας καὶ ποιεῖν ὅσα καὶ βούλοιντο.

ΛΗ'. Τούτων οὖν παρὰ τοῦ τυράννου καὶ ἀσεβοῦς κελευσθέντων, τί των μεγίστων κακῶν οὐκ ἐπετελέσθη; Τί δὲ τῶν ἀπηχεστάτων οὐκ ἐλέχθη, πάντων ἀφέτῳ γλώσσῃ λαλούντων τὰ ἄρρητα κατὰ τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως, καὶ βλασφημούντων εἰς τὸν Κύριον καὶ Θεὸν ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν πάσαις ταῖς πόλεσιν. Ἐν μὲν γὰρ Σεβαστῇ ἐπικληθείσῃ τὰ ὀστᾶ τοῦ προφήτου Ἐλισσαίου καὶ τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου ἐκ τῶν θηκῶν ἐξαγαγόντες, καὶ ἀλόγων ἀκαθάρτοις ὀστέοις προσμίξαντες κατέκαυσαν, καὶ τὴν κόνιν εἰς τὸν ἀέρα ἐλίκμησαν· τὸν δὲ τοῦ Σωτῆρος ἀνδριάντα, ἐν Πανεάδι τῇ πόλει πρὸς τῆς αἱμορροούσης γυναικὸς κατασκευασθέντα μεγαλοπρεπῶς, ἣν ὁ Χριστὸς ἰάσατο, καὶ ἱδρυνθέντα ἐν ἐπισήμῳ τόπῳ τῆς πόλεως, ὃν μετὰ χρόνον γνωσθέντα ἐκ τῆς αὐτόθεν φυομένης βοτάνης τοῦ θαύματος, οἱ Χριστιανοὶ ἀράμενοι ἐν τῷ τῆς ἐκκλησίας διακονικῷ ἔστησαν,

A victimarum et donariorum, ut qui esset postridie cum eis Daphnem ascensurus, tunc quidem certe sperans omnino, si non alios, at ipsum Apollinem responsurum. Eo enim spectabat spes prompti et alacris illius animi, quod locus ei magis, quam alii, videbatur præstare scientia divinandi : et quod ei soli consecrata erat Daphne. Eusebius autem, et qui prius dicti sunt sacerdotes, et multitudo ædituorum, valde laborabant et vigilabant circa imaginem, exspectantes imperatorem : et omnia agentes, ut, cum venerit, eum habeat loquentem, cum nulla excusatio esset eis relicta ad dilationem.

XXXVII. Cum vero nox jam multum processisset, ignis repente e cœlo demissus in templum cecidit : B et cum ipsum omni ex parte apprehendisset, ipsam exussit imaginem cum ipsis donariis. Cumque omnia simul conflagrarent, et ignis valde extolleretur, protinus quidem fuit in templo magna vociferatio, et nulli similis tumultus. Tunc multi quidem parati erant opem ferre, nullus autem erat, qui posset igni resistere. Sed alii quidem currebant ad civitatem, id significaturi Juliano : reliqua vero multitudo stabat obstupefacta, contemplans calamitatem, quæ ipsos invaserat. Ignis autem nihil aliud tangebat, cum tanta et tam copiosa illic esset materia, nisi quod solum cum iis, quæ inerant, templum comburebat : adeo ut imago quidem, et quæcunque illic erant donaria fuerint omnino deleta : pauca autem ædificia Daphne remanserint, signa ejus quod acciderat : quæ etiam nunc quo- C que apertius indicant ignem, qui missus fuerat divinitus. Julianus autem cum audivisset ea, quæ acciderant, ira repletur et grave arbitratus, si propter ea quæ acciderant Christiani essent eum ludificaturi, jubet statim eos e magna expelli ecclesia, et provideri, ne illis ad ipsam omnino pateat aditus, ac demum quæ ibi erant pretiosa publicari. Dat autem gentibus potestatem, ut ingrediantur in ecclesias Christianorum, et faciant quæ velint.

XXXVIII. Cum ergo impius hæc jussisset tyrannus, quod non maximum malum factum est? Quid non autem absurdissimum et turpissimum dictum est, omnibus lingua effrenata nefanda loquentibus D adversus fidem Christianorum, nefanda loquentibus et blasphemantibus Dominum et Deum nostrum Jesum Christum in omnibus civitatibus? Nam in civitate quidem, quæ olim vocabatur Samaria, postea vero et condita fuerat ab Herode, et appellata erat Sebaste, ossa prophetæ Elisei et Baptistæ Joannis (ut putabant) e loculis educentes, et cum immundis brutorum ossibus commiscentes, exusserunt, et cinerem in aerem cribrarunt ac ventilarunt : Salvatoris autem statuam, quæ in Paneade civitate a muliere, quæ profluvio sanguinis laborabat, et a Christo curata fuerat, magnifice constructa et in insigni civitatis loco posita fuerat : quam

post tempus cognitam ex miraculo herbæ, quæ illic nascebatur, Christiani acceperunt, et posuerunt in diaconico : eam gentes detraxerunt, et funibus alligatis pedibus traxerunt per forum, donec paulatim interiit, relicto solo capite, et rapto a quodam, dum gentes tumultuarentur, dicentibus iis verba blasphema et abominanda in Dominum nostrum Jesum Christum, quæ nemo unquam homo audivit.

XXXIX. Sceleratissimo autem tyranno audienti erant hæc deliciæ, et ei magnam afferebant voluptatem. Unde etiam post hæc jussit excitari templum Judæorum, quod erat Hierosolymis : et e civitate expulsis Christianis, Judæis reliquit habitandam. Quamobrem quemdam quoque Alypium, falsæ religioni virum deditissimum, et comitis dignitate honestatum, eo mittit, jubens ut magno studio templum rursus ædificaret, quod Vespasianus et ejus filius Titus simul cum civitate destruxerunt et exusserunt. Oportebat enim ad affectum deduci verbum Christi, qui est ipsa veritas, nempe : « Non manebit lapis super lapidem, qui non destruatur[9]. » Quod quidem studens falsum ostendere stolidus iste, contendebat templum rursus ædificare, etiamsi frustra laborabat, ea aggrediens, quæ fieri non poterant. Nam cum magno studio concurrissent, qui Deum occiderant, Judæi, et magna manu et summa animi alacritate opus aggrederentur, et jaciendis fundamentis fossam foderent argenteis (ut dicunt nonnulli) ligonibus et hamis, essentque jacturi fundamenta, vehementissima irruens nocte procella, quod exinanitum quidem fuerat, rursus aggessit. Cum fulgura autem et tonitrua continenter demitterentur, et dies jam appropinquaret, fuit terræmotus adeo ingens, ut multi perierint : et ignis emissus ex iis, quæ jaciebantur, fundamentis, combussit omnes, qui sunt illic inventi. Atque hæc quidem sic gerebantur.

XL. Julianus autem cum sedisset pro tribunali in loco quem vocant Basilicam, et curasset sistendum martyrem : Audiisti omnino, inquit, o tu quoque vir maxime impie, ab iis, qui ea, quæ tu, audent aggredi, quænam ausi sint infelices adversus Apollinem, qui est in Daphne, et quemadmodum eum exusserunt cum ipsis sacris et donariis, adeo ut opus admirandum, et maxime venerandum, fuerit ab igne consumptum. Sed non gaudebunt his nostra irridentes. Ego enim pro eo exigam pœnas septuagies septies, quomodo dicunt vestra Eloquia. Martyr autem : Audivi, inquit, quod ira divinitus immissa, et ignis e cœlo missus, deum tuum occiderit, et totum ejus templum consumpserit. Si ergo erat deus, cur non se servavit ex igne ? Fœdifragus autem Julianus : Videris, o maxime impie, tu quoque forte his insultare, et libenter irridere, tanquam qui vindictam aliquam sis a Deo tuo consecutus. Martyr autem : Mihi omnino, inquit, venit in mentem ridere, et exsultare propter lapsumi

[9] Marc. XIII, 2.

A τοῦτον οἱ Ἕλληνες κατασπάσαντες, τῶν ποδῶν τε σχοίνους ἐξάψαντες, ἔσυραν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς, ἕως οὗ κατὰ μικρὸν ἀποθραυόμενος ἠφανίσθη, μόνης τῆς κεφαλῆς καταλειφθείσης καὶ ἁρπαγείσης ὑπό τινος ἐν τῷ θορυβεῖσθαι τοὺς Ἕλληνας, λαλούντων αὐτῶν βλάσφημα καὶ ἀπηχέστατα ῥήματα εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἃ μή τις ἀνθρώπων ἤκουσε πώποτε.

Λθ'. Τῷ μέντοι παρανομωτάτῳ τυράννῳ ἀκούοντι ταῦτα τρυφὴ ἦν, καὶ πολλὴν αὐτῷ ἐνεποίει τὴν ἡδονήν. Ὅθεν ἐπὶ τούτοις καὶ τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις τῶν Ἰουδαίων ναὸν ἐκέλευεν ἀνιστᾶν, καὶ τοὺς Χριστιανοὺς τῆς πόλεως ἐκβαλὼν, τοὺς Ἰουδαίους ἀνῆκεν οἰκεῖν. Ἐφ' ᾧ δὴ καὶ Ἀλύπιόν τινα, ἄνδρα δεισιδαιμονέστατον, κόμητα τιμήσας, ἀποστέλλει, B ἐντειλάμενος σπουδῇ πολλῇ τὸν ναὸν ἀνοικοδομήσασθαι, ὃν Οὐεσπασιανὸς καὶ Τίτος ὁ τούτου υἱὸς καὶ αὐτὸν ἅμα τῇ πόλει καθεῖλον καὶ ἐνεπύρισαν. Ἔδει γὰρ εἰς πέρας ἐλθεῖν τὸ τῆς ἀληθείας ῥῆμα Χριστοῦ, τὸ, « Οὐ μὴ μείνῃ λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ μὴ καταλυθῇ. » Ὅπερ ὁ ἀνόητος οὗτος ψευδὲς ἀποδεῖξαι φιλονεικῶν, τὸν ναὸν ἔσπευδεν ἀνοικοδομεῖν, εἰ καὶ εἰς μάτην ἔκαμνεν, ἀνηνύτοις ἐπιχειρῶν. Συνδραμόντων γὰρ σπουδῇ πολλῇ τῶν θεοκτόνων Ἰουδαίων, καὶ τοῦ ἔργου χειρὶ τῇ πάσῃ καὶ προθυμίᾳ ἀντιλαμβανομένων, τήν τε τάφρον τῶν θεμελίων ἐξορυττόντων ἀργυραῖς, ὥς τινες φασὶν, ἅμαις καὶ σκάφαις, καὶ τοὺς θεμελίους μελλόντων καταβαλέσθαι, σφοδροτάτη καταιγὶς ἐπελθοῦσα, τὸ κενωθὲν μὲν ἀντεχώννυ, ἀστραπῶν δὲ καὶ βροντῶν συνεχῶς καταπεμπομένων, σεισμὸς ἐγγιζούσης λοι- C κὸν ἡμέρας ἐγένετο, ὥς τε πολλοὺς καὶ ὑπαίθρους μένοντας ἐναποψύξαι καὶ πῦρ ἐκ τῶν ὀρυσσομένων θεμελίων ἐξενεχθὲν, πάντας τοὺς εὑρεθέντας ἐκεῖσε κατέφλεξεν. Ἐπράττετο μὲν οὖν ταῦτα τῇδε.

Μ'. Ὁ δὲ Ἰουλιανὸς, τοῦ βήματος προκαθίσας ἐν τόπῳ ὃν Βασιλικὴν ἔθος καλεῖν, τὸν μάρτυρά τε παραστησάμενος. Πάντως ἤκουσας, ἔφη, καὶ αὐτὸς, ἀσεβέστατε, τῶν κατὰ σὲ τολμώντων πᾶσιν ἐπιχειρεῖν, ὅπερ οἱ κακοδαίμονες ἐτόλμησαν κατὰ τοῦ ἐν τῇ Δάφνῃ ναοῦ τοῦ σωτῆρος Ἀπόλλωνος, καὶ ὅσα ἐνέπρησαν τοῦτον αὐτοῖς ἱεροῖς καὶ ἀναθήμασιν, ὡς καὶ τὸ θαυμαστὸν ἔργον καὶ πάντιμον δαπάνημα γενέσθαι πυρός. Ἀλλ' οὐ χαιρήσουσι τούτοις ἐπι- D χλευάζοντες τὰ ἡμέτερα. Ἐγὼ γὰρ ἀπαιτήσω τὴν ὑπὲρ τούτου ποινὴν ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ, καθὼς φησι τὰ ὑμέτερα λόγια. Καὶ ὁ μάρτυς, Ἤκουσα, φησὶ, ὡς θεήλατος ὀργὴ καὶ πῦρ οὐρανόθεν κατασκεμφθὲν, κατέφαγε τὸν θεόν σου, καὶ αὐτοῦ τὸν ναὸν ἀνέλωσεν ἅπαντα· εἰ οὖν θεὸς, ἦν, τί μὴ ἑαυτὸν ἐκ τοῦ πυρὸς ἐρρύσατο ; Καὶ ὁ παραβάτης, Τάχα καὶ αὐτὸς ἔοικάς μοι, ἀνοσιώτατε, ἐπικερτομεῖν, τοῖς δὲ καὶ ἡδέως καταγελᾷν, ἅτε δή τινος ἐκδικίας παρὰ τοῦ θεοῦ σου τυχών. Καὶ ὁ μάρτυς· Ἐμοὶ πάντοτε γελᾷν μὲν ἔπεισι καὶ κομπάζειν ἐπὶ τῇ πτώσει τῶν σῶν

θεῶν, ἀφρονέστατε, σεμνύνεσθαι δὲ καὶ χαίρειν ἐφ' οἷς ὁ Θεός μου καθ' ἑκάστην θαυματουργεῖν, ἐκδίκησιν δὲ τῶν παρὰ σοῦ μοι ἐπαγομένων ἐκεῖ δέξομαι, ὁπόταν τὸ πῦρ ἐκεῖνό σε καταλάβῃ, καὶ ἡ διαιωνίζουσα κόλασις. Κἀνταῦθα δὲ οὐ πολὺ τὸ μέσον, καὶ τὸ « Μνημόσυνόν σου ἀπολεῖται μετ' ἤχου. » Καὶ ὁ παραβάτης · Εἰ οὖν ἐπὶ τούτοις ἀγάλλῃ, προσθήκην ἐγὼ σοι θήσω τῆς ἡδονῆς. Ἀλλὰ φείδομαί σου δι' οἰκείαν χρηστότητα, καὶ βούλομαί σε τῆς οἰκείας ἀνοίας παυσάμενον, σώφρονι λογισμῷ χρήσασθαι, καὶ προσελθόντα θῦσαι τοῖς ἀθανάτοις θεοῖς. Καὶ ἀξιώματι γὰρ μεγίστῳ τετίμησαι, καὶ πλοῦτος ἱκανὸς ἄνωθέν σοι καὶ ἐκ προγόνων συνήθροισται, καὶ πολλοῖς σε πλεονεκτήμασιν ἀρετῆς ἐκόσμησαν οἱ θεοί, κἂν αὐτὸς ὤφθης περὶ τοὺς εὐηργετηκότας ἀχάριστος. Καὶ ὁ μάρτυς · Τί μαίνῃ, παρανομώτατε, καὶ ἀσχολῇ ἐπὶ τοῖσδε τοῖς ἀνονήτοις, ἐάσας τε τὰς βαρβαρικὰς ἐπαναστάσεις, καὶ τὸν Περσικὸν ἀναβαλόμενος πόλεμον, δι' ὃν τὴν οἰκουμένην πᾶσαν ἐσάλευσας, εἰς ἐμὲ τὸν τοῦ Θεοῦ δοῦλον τὴν ὅλην ἄγεις σχολήν ; Ὃν οὖν βούλει καθ' ἡμῶν θάνατον ἀποφαίνου · ἐγὼ γὰρ οὔτε τοῖς θεοῖς σου λατρεύω, οὔτε τοῖς προστάγμασι τοῖς σοῖς πείθομαι.

ΜΑ'. Ταῦτα ὁ παραβάτης ἀκούσας, καὶ θυμοῦ πλησθεὶς τὴν καρδίαν, λατόμους μετακαλεῖται καὶ λιθοξόους, καὶ, Ὁρᾶτε, ἔφη, τήνδε τὴν πέτραν ; δείξας ἀπότομόν τινα κατέναντι τοῦ θεάτρου · ταύτην διχῇ διελόντες, καὶ θάτερον μέρος εἰς γῆν ὕπτιον θέμενοι, ἄνωθέν τε αὐτὸν ὑφαπλώσαντες, τῷ ἑτέρῳ μέρει μεθ' ὁρμῆς συγκαλύψατε, ἵν' οὗτος μέσος ἀπολῃφθεὶς, σάρκας τε καὶ ὀστᾶ διαφθαρείη, καὶ ἔργοιν αὐτοῖς μάθοι τίνι τε ἀνθίσταται, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ βοηθείας παραπολαύσοι. Τοῦ ἔργου δὲ θᾶττον τοῦ λόγου περαιωθέντος, καὶ τοῦ ἁγίου τῶν πετρῶν μέσον ἀπολῃφθέντος, τοσαύτη τις ἦν ἡ πιέζουσα τοῦτον βία, ὥστε τῶν ὀστῶν αὐτοῦ καταθραυομένων, ἦχόν τινα καὶ κρότον τοῖς πολλοῖς ἐξακούεσθαι, καὶ γὰρ πάντα τὰ ἐντὸς αὐτοῦ διερράγη, ἡ ἁρμονία τε πᾶσα τῶν ὀστῶν συντέτριπτο, αἱ κόραι τε τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ἰδίας ἐλπεπηδήκεσαν ἕδρας. Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἔχων ἀναγκης, τῆς πρὸς Θεὸν ᾠδῆς οὐκ ἠμέλει, Ἔψαλε γάρ. Ἐν πέτρᾳ, λέγων, ὕψωσάς με, ὡδηγησάς με, ὅτι ἐγεννήθης ἐλπίς μου πύργος ἰσχύος ἀπὸ προσώπου ἐχθροῦ. Ἔστησας ἐπὶ πέτραν τοὺς πόδας μου καὶ κατεύθυνας τὰ διαβήματά μου. Δέξαι οὖν, παῖ Θεοῦ μονογενὲς, τὸ πνεῦμά μου, καὶ μὴ συγκλείσῃς με εἰς χεῖρας ἐχθρῶν. Οὕτως οὖν ἐν μέσῳ τῶν πετρῶν ἡμέραν ὅλην καὶ νύκτα τοῦ μάρτυρος διαμείναντος, ἐκέλευσεν ὁ παράνομος διαζευχθῆναι τὰς πέτρας, τέλεον διεφθάρθαι τοῦτον καὶ μηδ' ὅτι οὖν αὐτῷ πνεύματος μέρος καταλελεῖφθαι ὅσον ἀπὸ τοῦ πολλοῦ ἐκείνου βάρους οἰόμενος. Ὁ δὲ τῶν πετρῶν διαιρεθεισῶν ἐξῄει βαδίζων καὶ τοῖς ἰδίοις ποσὶ χρώμενος, θαῦμα ὄντως ὁρῶσι μόνοις οὐκ ἀπιστούμενον. Ἄνθρωπος γυμνὸς, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχων ἐκκεκομμένους, ὀστᾶ δὲ συντετριμμένα, μέλη δὲ καὶ σάρκας τῇ τῶν πετρῶν συμπεύξει ὡς ἄν τις

A tuorum deorum, o stultissime : gloriari autem et lætari propter miracula, quæ Deus meus facit quotidie. Ultionem vero eorum, quæ a te mihi intentantur, illic accipiam, quando te ignis ille comprehenderit et æternum supplicium. Porro autem hic quoque, non multo interjecto tempore, « Memoria tua peribit cum sonitu[10]. » Fœdifragus vero Julianus : Cum videam te suppliciis delectari, ego tibi accessionem afferam voluptatis. Sed tibi parco propter meam benignitatem, et volo te, dimissa ignorantia sapienti uti ratiocinatione, accedentem sacrificare diis immortalibus. Nam et maxima dignitate es ornatus, et satis magnæ divitiæ a tuis majoribus tibi sunt congregatæ, et multis virtutis dotibus te dii honestarunt, etiamsi conspectus sis ingratus in B eos, qui te affecerunt beneficio. Martyr autem : Quid insanis, inquit, o iniquissime, et immoraris in his, quæ nihil proficiunt ? mittens autem aggredi Barbaros, et bellum differens Persicum, propter quod universum orbem terræ commovisti, in me Dei servum totum consumis otium. Quamcunque ergo vis mortem in nos pronuntia. Ego enim neque deos tuos colam, neque tuis jussis parebo.

XLI. Hæc cum audiisset Julianus, et esset animus ejus ira repletus, accersit lapicidas, et : Videtis, inquit, hanc petram ? (ostendens quamdam præruptam ex adverso theatri). Eam in duas partes dividite : et cum alteram partem supinam in terram dejeceritis, et eam desuper hunc maleficum extenderitis, altera parte cum impetu ipsum cooperite, ut is medius interceptus simul habeat carnes C et ossa corrupta, et factis ipsis discat cuinam resistat, et an Dei sui fruatur auxilio. Eo autem facto dicto citius, et sancto in mediis petris intercepto tanta erat vis quæ eum premebat ut, cum ejus ossa confringerentur, quidam sonus et fragor a multis exaudiretur. Disrupta enim sunt omnia, quæ erant intra ipsum, et contritæ sunt omnes compages ejus ossium, et oculi excesserunt e sede propria. Sed quamvis esset ad hanc adductus necessitatem, non neglexit tamen ad Deum canere. Psallebat enim, « In petra, dicens, exaltasti me, et deduxisti me, quoniam factus es spes mea, turris virtutis a facie inimici. Statuisti supra petram pedes meos, et direxisti gressus meos[11]. » Accipe ergo, Fili Dei unigenite, spiritum meum, et ne concludas D me in manus inimicorum. Sic ergo cum in medio petrarum totum diem et noctem mansisset martyr, jussit sceleratus Julianus disjungi petras, eum penitus interiisse, et nullam spiritus partem esse ei relictam præ illo nimio onere arbitrans. Ille autem amotus a petris, egressus est, incedens, et suis utens pedibus, revera miraculum maxime admirandum. Homo nudus, cui egressi quidem erant oculi, ossa contrita, membra et carnes petrarum complicatione compressa, ejus autem intestina omnia misere effluxerant : is (o novum et alienum specta-

[10] Psal. XI, 7. [11] Psal. LX, 3, 4 ; XXXIX, 3.

μασε τοῖς ποσὶ μου, αἰσχῦναί τε καὶ πληρῶσαι ἀτιμίας τὸ πρόσωπον σοῦ σε τὸ τοῦ κόσμου φῶς ἀπολιπόντος, καὶ ὀπίσω τοῦ πλανήσαντος αὐτὸν ἀκολουθήσαντος, διαβόλου· εὐχαρῖστῶ σοι, μονογενὲς Υἱὲ τοῦ Πατέρος, ὅτι ἠξίωσάς με τοῦ βραβείου τῆς ἄνω κλήσεως καὶ τοῦ χοροῦ τῶν ἁγίων σου, καὶ ἐτελείωσάς με ἐν τῇ ὁμολογίᾳ σου. Καὶ νῦν ἐπικαλοῦμαί σε, Δέσποτα, ἔπιδε ἐπ' ἐμὲ καὶ ἐπὶ τὴν ταπείνωσίν μου, καὶ δὸς ἀναψυχὴν τῇ κληρονομίᾳ σου, ὅτι ἠσθένησε καὶ οὐ κατηρτήσω αὐτήν· ἰδοὺ γὰρ οἱ ἐχθροί σου ἤχησαν καὶ οἱ μισοῦντές σε ἦραν κεφαλὴν καὶ ἐβουλεύσαντο κατὰ τῶν ἁγίων σου, λέγοντες· Δεῦτε καὶ ἐξολοθρεύσομεν αὐτοὺς, καὶ οὐ μὴ μνησθῇ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ ἔτι. Ταῦτα κομπάζει Ἰουλιανὸς, ταῦτα βλασφήμῳ γλώττᾳ βοᾷ, ταῦτα ἀπειλεῖ τῷ λαῷ σου, Δέσποτα, ὑπὲρ οὗ ἐξέχεας τὸ σὸν αἷμα. Ἰδοὺ γὰρ τὰ θυσιαστήριά σου κατέσκαπται, τὸ ἁγίασμά σου ἐμπέπρησται, καὶ ἡ εὐπρέπεια τοῦ οἴκου σου περιῄρηται, καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης σου ἐξουδένωται διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν. Ἀλλὰ σὺ, μακρόθυμε Κύριε, στῆσον τὴν καθ' ἡμῶν ἀγανάκτησιν, καὶ ἐλέους ἐν ὀργῇ μνήσθησι, καὶ τὸν θυμόν σου σβέσον, ὃν ὃν ἡμεῖς ἐξεκαύσαμεν ἐν τῷ παροργίζειν σε τὸν φιλάνθρωπον. Θραῦσον εἰδωλολατρείας ὑπερήφανον κεφαλὴν, τὴν νῦν πάλιν κινουμένην, καὶ κατὰ τῶν σῶν δούλων ἐπαιρομένην. Δὸς ἐδαφισθῆναι τὰ πονηρὰ ταύτης νήπια, ὑπὸ τὴν ἀῤῥαγῆ πέτραν τῆς σῆς ὁμολογίας καὶ πίστεως, ἵνα ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτείας σου, καθαρὰ καὶ ἀμώμητος προσάγηταί σοι θυσία, καὶ δοξάζηταί σου τὸ πανάγιον ὄνομά, τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

A ignominia affeceris ejus vultum, qui te reliquit, mundi lucem, et eum secutus est, qui ipsum seduxit, diabolum. Ago tibi gratias, unigenite Fili Patris, quod me dignatus sis bravio supernæ vocationis, et choro sanctorum tuorum, et me consummaveris in tua confessione. Et nunc invoco te, Domine, aspice super me et super humilitatem meam, et da refrigerium hæreditati tuæ, quoniam est imbecilla, et non perfecisti eam. « Ecce enim inimici tui resonuerunt, et qui te odio habent sustulerunt caput, et consilium ceperunt contra sanctos tuos, dicentes : Venite, exterminemus eos, et non fiat mentio nominis Christi amplius [14]. » Hæc jactat Julianus : hæc blasphema lingua effutit : hæc minatur populo tuo, Domine, pro quo tuum B sanguinem effudisti. Ecce enim altaria tua sunt effossa : sanctuarium tuum est incensum : et ablatus est decor domus tuæ : et sanguis testamenti tui pro nihilo est habitus propter peccata nostra. Sed tu, patiens Domine, siste tuam in nos indignationem, et in ira memento misericordiæ, et exstingue furorem tuum, quem nos accendimus, dum te benignum et clementem ad iram provocaremus. Confringe superbum caput idololatriæ, quod nunc rursus movetur et extollitur adversus servos tuos. Da, ut humi allidantur mali ejus infantes ab infracta petra tuæ confessionis et fidei : ut in omni loco tui dominatus, purum et nulli reprehensioni obnoxium offeratur sacrificium : et glorificetur tuum sanctissimum nomen, Patris, et Filii, et Spiritus sancti, nunc et in sæcula. C

ΜΔ'. Καὶ κλίνας τὰ γόνατα τρίτον, καὶ προσκυνήσας κατὰ ἀνατολὰς, Θεὲ ἐκ Θεοῦ, πάλιν εἶπε, μόνε ἐκ μόνου, βασιλεῦ ἐκ βασιλέως, ὁ ἐν οὐρανοῖς ὢν καὶ καθεζόμενος ἐκ δεξιῶν τοῦ σε γεννήσαντος Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ὁ ἐπὶ γῆς πολιτευσάμενος, διὰ τὴν ἁπάντων ἡμῶν σωτηρίαν, ὁ στέφανος τῶν ὑπὲρ σοῦ εὐσεβῶς ἀθλούντων, ἐπάκουσόν μου τοῦ ταπεινοῦ καὶ ἀναξίου δούλου σου σήμερον, καὶ μετ' εἰρήνης ἰδέξαι μου τὴν ψυχὴν καὶ ἀνάπαυσον αὐτὴν μετὰ τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων. Καὶ φωνὴ αὐτῷ ἐξ οὐρανοῦ ἐγένετο λέγουσα· Ἤκουσε Κύριος τῶν εὐχῶν σου, Ἀρτέμιε, καὶ τὴν χάριν τῶν ἰαμάτων σοι ἐχαρίσατο. Σπεῦδε τοίνυν τελειῶσαι τὸν δρόμον σου, καὶ ἀπολάβεῖν τὸ βραβεῖον τὸ ἡτοιμασμένον τοῖς ἁγίοις καὶ πᾶσι τοῖς ἠγαπηκόσι τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Χριστοῦ. Ταύτης ὁ μακάριος τῆς φωνῆς ἀκούσας, καὶ πληροφορίαν ὥσπερ δεξάμενος, δῆλος ἦν ἡδονῆς πλησθεὶς τὴν ψυχὴν καὶ ἤδη τὴν τρυφὴν καὶ δόξαν ἧς ἀπολαύειν ἤμελλε, φανταζόμενος. Ὅθεν καὶ ἄσμενον τὸν αὐχένα προτείνας, δέχεται τὴν πληγὴν, εἰκάδα τότε τοῦ Ὀκτωβρίου μηνὸς ἄγοντος, καὶ αὐτὸς μὲν εἰς οὐρανοὺς ἄνεισι, τῷ προσώπῳ Χριστοῦ ἐμφανισθησόμενος,

XLIV. Et cum ter genua flexisset, et adorasset ad orientem, Deus ex Deo, rursus dixit, solus ex solo, Rex ex Rege, qui es in cœlis, et sedes ad dexteram Patris, qui te genuit, quique in terra es versatus propter omnium nostrum salutem, corona eorum qui pro te pie decertant, audi me hodie humilem et indignum tuum famulum, et in pace suscipe animam meam : et fac eam quiescere cum sanctis tuis, qui tibi placuerunt a sæculo. Vox autem e cœlo exstitit, dicens : Audivit Dominus tuas preces, o Artemi, et tibi donavit gratiam curationum. Festina ergo consummare cursum tuum, et accipere bravium paratum sanctis omnibus, qui D dilexerunt adventum Christi. Hanc vocem cum audiisset beatus Artemius, et quodammodo certior esset factus, aperte ostendebat se esse repletum gaudio, et jam visione apprehendere delicias et gloriam, qua erat fruiturus. Unde etiam cum collum libenter porrexisset, ictum accipit vicesimo mensis Octobris. Et ipse quidem ascendit in cœlos, appariturus ante Christi faciem, pro quo etiam mortem suscepit alacriter. Corpus autem et caput in terra reliquit, magnum Christianis solatium,

[14] Psal. LXXXII, 3, 4.

animi medicamentum, insidiarum omnium et damnorum remedium.

XLV. Quod quidem cum sustulisset mulier, nomine Arista, quæ erat diaconissa Ecclesiæ Antiochenæ, idque curasset, et in capsam imposuisset, ad felicissimam transmittit Constantinopolim, studium quidem ponens, ut eo dignum templum ædificaret, ferventioris in eum charitatis indicium. Cum autem non potuisset, quod volebat, ad effectum deducere, eo factum est, ut in hodiernum usque diem in templo Præcursoris ejus sacræ manerent reliquiæ, quæ conservantur sicut thesaurus, qui non consumitur, ad gloriam Christi veri Dei nostri: quem decet honor, potentia, majestas et magnificentia, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

A ὑπὲρ οὗ καὶ θανεῖν προθύμως εἵλετο, καὶ τὸ σῶμα δὲ καὶ τὴν κεφαλὴν εἰς γῆν καταλείπει, μέγα Χριστιανοῖς παραμύθιον, ἴαμα ψυχῆς, ἴαμα σώματος πάσης ἐπιβουλῆς καὶ βλάβης ἀλεξιτήριον.

ΜΕ'. Ὅπερ φιλόχριστος ἀνελομένη γυνὴ, Ἀρίστη τοὔνομα, διάκονος οὖσα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ Ἐκκλησίας, ἐπιμελείας τε ἀξιώσασα, καὶ θήκῃ ἐνθεῖσα πρὸς τὴν πανευδαίμονα Κωνσταντινούπολιν παραπέμπει, σπουδὴν μὲν ποιουμένη τοῦ καὶ ναὸν αὐτῷ ἄξιον ἀνοικοδομῆσαι, θερμοτέρας πίστεως τῆς πρὸς αὐτὸν γνώρισμα. μὴ δυνηθεῖσα δὲ τῷ θελήματι πέρας ἐπαγαγεῖν, ταύτῃ τοι καὶ διέμεινεν εἰς δεῦρο τῷ τοῦ Προδρόμου ναῷ τὰ ἱερὰ τούτων λείψανα, θησαυρὸς ὥσπερ ἀδάπανος συντηρούμενα, εἰς δόξαν Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ ἡμῶν, ᾧ πρέπει τιμὴ, κράτος, μεγαλοσύνη τε καὶ μεγαλοπρέπεια νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων Ἀμήν.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΕΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΑΒΕΡΚΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΙΕΡΑΠΟΛΕΩΣ.

—

VITA ET CONVERSATION

SANCTI PATRIS NOSTRI

ABERCII EPISCOPI HIERAPOLEOS.

(Latine ap. Surium Octobr. die 22; Græce ex cod. ms. Paris 1484.)

—

I. Marco Antonino et Lucio Vero Romanum obtinentibus imperium, pervasit decretum in universam terram, quæ parebat Romanis, jubens offerri publica sacrificia et libamina diis, qui dicuntur. Cum hoc ergo decretum tunc missum esset ad Publium parvæ Phrygiæ præsidem, licebat videre omnes, qui erant sub ditione Romanorum, celebrare festa et sacrificia, et diligenter inservire jussui Romanorum: senatusque Hierapolitanus et populus nequaquam aberant a sacro illo publico. Hic autem ipse, cujus est præsens argumentum, Abercius, cui erat commissus episcopatus Hierapolitanorum, cum vidisset cives candidatos infesta illa festa peragere ad suæ animæ interitum: et verum quidem Deum contemptui haberi, surda autem adorari simulacra: falsam phantasiam (ut dicam cum divino Habacuc) et erroris caliginem super multos infundi, rem arbitratus gravem et valde absurdam, et tanquam animo sauciatus pro fratri-

C Α'. Μάρκου Ἀντωνίνου καὶ Λευκίου Βήρου, τὴν αὐτοκράτορα Ῥωμαίοις διεπόντων ἀρχὴν, δόγμα ἐπὶ πᾶσαν ἐφοίτα τὴν γῆν ὅση τότε Ῥωμαίοις ὑπήκουε, δημοτελεῖς κελεῦον τοῖς λεγομένοις θεοῖς σπονδάς τε καὶ θυσίας ἐπιτελεῖν. Τοῦ γοῦν τοιούτου δόγματος καὶ οὐτῷ Ποπλίῳ τῆς μικρᾶς Φρυγίας ἡγεμονεύοντι τότε καταπεμφθέντος, ἦν ὁρᾶν τὴν ὑπὸ Ῥωμαίους πᾶσαν ἑορτάς τε ἄγοντας καὶ θυσίας, καὶ σπουδῇ τῷ τῶν αὐτοκρατόρων προστάγματι διακονουμένους· ἥ τε βουλὴ τῶν Ἱεραπολιτῶν καὶ ὁ δῆμος, οὐδὲ οὗτοι τῆς κοινῆς ἐκείνης ἀπελιμπάνοντο τελετῆς, Αὐτὸς δὲ οὗτος, ὁ νῦν ὑπόθεσις ἡμῖν ἐπάρχων Ἀβέρκιος, τὴν Ἱεραπολιτῶν ἐπισκοπὴν ἐγχειρισμένος, λευχειμονοῦντάς τε τοὺς πολίτας, καὶ τὰς ἀνεόρτους ἐκείνας ἑορτὰς ἐπὶ καταστροφῇ, φεῦ! τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς ἐπιτελοῦντας ἰδὼν, καὶ τὸν μὲν ἀληθῆ θεὸν ἀθετουμένον, εἴδωλα δὲ κωφὰ προσκυνούμενα, ψευδῆ φαντασίαν εἶναι (ἵνα τὸ τοῦ θείου Ἀμβάκου φθέγξιομαι), καὶ πλάνης ἀχλὺν ἐπὶ πολλοὺς

διαχεομένην, χαλεπὸν τὸ πρᾶγμα καὶ δεινῶς ἄτοπον ἡγησάμενος, καὶ οἷα ὑπὲρ ἀδελφῶν πληγεὶς τὴν ψυχὴν, ἐν δάκρυσι τῷ Θεῷ καταμόνας προσηύχετο, Θεὲ, λέγων, τῶν αἰώνων, καὶ Κύριε τοῦ ἐλέους, καὶ δημιουργὲ τοῦ συμπαντος τοῦδε καὶ συνοχεῦ, ὁ ἐνανθρωπῆσαι τὸν μονογενῆ σοῦ Παῖδα δι' ἡμᾶς εὐδοκήσας, ἔπιδε καὶ νῦν ἐφ' ὃν ἐδημιούργησας κόσμον, μηδὲ τὴν σὴν ταύτην πόλιν ἐν ᾗ με ποιμένα τῶν σῶν ἔθου προβάτων, καὶ ἧς τῷ ἀναξίῳ ἐμοὶ τὴν ἐπισκοπὴν ἐνεχείρισας, χειροποιήτοις οὕτω περιίδῃς βδελύγμασι προσκειμένην· ἀλλὰ τοῦ ἐπισκοτοῦντος αὐτῇ τῆς ἀπάτης νέφους ἀπαλλάξας, τῷ σῷ φωτὶ προσοικείωσον.

Β'. Ταῦτα ἐπὶ πολὺ τῆς ἡμέρας προσευξάμενος, καὶ ὕπνῳ δοὺς ἑαυτὸν, ὁρᾷ νεανίαν ὡραῖόν τε καὶ καλὸν τὸ εἶδος, ῥάβδον αὐτῷ ἐγχειρίζοντα, καὶ Ἐν τῷ ὀνόματί μου, Ἀβέρκιε, λέγοντα, πορεύθητι νῦν, καὶ σύντριψον τῇ βακτηρίᾳ ταύτῃ τοὺς τῆς πλάνης αἰτίους. Διυπνισθεὶς οὖν, καὶ ὅτι Κύριος ἦν ὁ φανεὶς αὐτῷ καλῶς ἐννοήσας, εὐθὺς διανίσταται, καὶ θάρσους ἐμπίπλαται, καὶ παμμέγεθές τι ξύλον ἁρπάσας, ἄπεισε πνέων ζήλου καὶ ὀργῆς ἐκεῖνος παρὰ τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἱερὸν, ἔνθα αἱ πλεῖσται σπονδαί τε καὶ θυσίαι διετελοῦντο. Ἦν δὲ περί που τὴν ἑνάτην ὥραν ἡ νὺξ, καὶ τῇ θείᾳ πεποιθὼς ἐμφανείᾳ, πρῶτα μὲν αὐταῖς χερσὶ τὰς τοῦ νεὼ πύλας ὤθεῖ· καὶ ἐπεὶ αἵ τε κλεῖδες αὐτῷ καὶ οἱ μοχλοὶ συνετρίβησαν, καὶ αἱ πύλαι ἀνεπετάσθησαν, εἰς μέσον τὸν ναὸν εἰσδραμὼν, τὸ ἑστὼς ἐκεῖσε τοῦ Ἀπόλλωνος εἴδωλον κατέαξέ τε καὶ εἰς λεπτὰ διεῖλεν. Εἶτα καὶ τὰ τῶν ἄλλων θεῶν περιελθὼν, ἐπίσης διέθηκε. Καὶ οἱ θεοὶ οὐκ ἠμύναντο, καὶ τὰ κωφὰ καὶ μάτατα, κωφὰ οὕτω καὶ ἄφωνα ἦν· φωνὴν μεγίστην ἀπὸ τῶν ἔργων ἀφιέντα, ὅτι μεμήνασιν ἄνθρωποι τοιούτοις οὖσι προσέχοντες, καὶ θεοὺς αὐτοὺς ὀνομάζοντες, καὶ ὅτι ταῦτα ἃ πάσχει νῦν, δικαίως ἐκεῖνα πάσχει καὶ λίαν ἐπαινετῶς.

Γ'. Οἱ μέντοι θεραπευταὶ τῶν θεῶν καὶ τοῦ νεὼ ὑπηρέται, τὰ γεγενημένα ταῦτα κατὰ πολλὴν τόλμαν ἰδόντες, μεστοὶ ἐκπλήξεως καὶ ἀπορίας εἱστήκεισαν. Ὁ δὲ, πρὸς αὐτοὺς ἐπιστραφεὶς, ὀργῇ τε δικαίᾳ ὁ δίκαιος ἀπιδὼν. Ἄπιτε, φησὶ, τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ παντὶ ἀπαγγείλατε, ὡς οἱ θεοὶ ὑμῶν τῇ παρατεθείσῃ χθὲς αὐτοῖς εὐωχίᾳ καὶ αὐτῷ νώμῳ μεθύσαντες, συνέτριψάν τε ἀλλήλους, καὶ εἰς ἔδαφος οὕτω κατέσπασαν. Ἀλλ' ὑμεῖς, εἴ γε δὴ καὶ ὀλίγα φρενῶν μετέχετε, τὰ συντρίμματα τῶν εἰδώλων ταῦτα καμίνῳ παράδοτε καὶ πυρί. Τάχα γὰρ ἂν οὕτως ὑμῖν οἱ θεοὶ χρήσιμοί μου ὀφθεῖεν, διὰ τῆς ἀσβέστου, φημὶ, τῆς ἐξ αὐτῶν ἐκείνων γενησομένης. Ταῦτα πράξας Ἀβέρκιος καὶ εἰπὼν, οἴκαδε ἐπανῆκε, καθάπερ τις ἀριστεὺς κοινοὺς ἀνελὼν πολεμίους, πολλῶν ὄντως ψυχῶν ἀπωλείας αἰτίους. Ἐπανελθὼν δὲ τοὺς πρὸς αὐτὸν συρρέοντας ἐδίδασκεν ὄχλους θεοσεβείας ἀληθοῦς ἔχεσθαι, καὶ βίου σώφρονος ἐπιμελεῖσθαι. Ὑπὸ δὲ τὴν αὐτὴν νύκτα, οἵ τε θύται καὶ οἱ νεωκόροι προσίασι τῇ βουλῇ, καὶ προσαγγέλλουσι μὲν Ἀβέρκιον, ἀναδιδάσκουσι δὲ τὰ γεγενημένα, καὶ ἅμα φωτὶ λόγος εὐθὺς διὰ πάντων ἔχωρει,

A bus, cum lacrymis Deum seorsum precabatur, dicens: Deus sæculorum, et Domine misericordiæ, qui hoc universum fabricatus id contines: qui voluisti, ut unigenitus tuus Filius propter nos homo fieret, nunc quoque aspice mundum, quem tu condidisti: neque hanc tuam civitatem, in qua me posuisti pastorem tuarum ovium, et cujus mihi indigno commisisti episcopatum, despicias sic manufactis deditam abominationibus: sed eos liberatos a nube erroris, quæ eis offundit tenebras, adjunge tuo lumini.

II. Hæc cum magna diei parte esset precatus, et se somno dedisset, videt adolescentem elegantem ac speciosum, virgam ei in manum tradentem, et B dicentem: In nomine meo, Aberci, nunc ambula, et hoc baculo contere auctores erroris. E somno ergo excitatus, cum recte intellexisset Dominum sibi apparuisse, statim surgit, et impletur fiducia, et maximo ligno arrepto, abiit ille, zelum spirans et iram, ad templum Apollinis, ubi peragebantur plura sacrificia et libamina. Erat autem circa nonam horam noctis. Itaque divina fretus apparitione, primum quidem ipsis manibus pulsat templi portas: et cum claves et vectes ab eo essent contriti, et apertæ essent portæ, in medium accurrens templum, Apollinis, quod illic stabat, simulacrum confregit ac comminuit. Deinde alia quoque aliorum deorum simulacra obiens, affecit similiter. Dii autem non se defenderunt, et quæ sunt surda et ina- C nia, sic erant plane surda et muta, vocem tamen maximam rebus ipsis emittentia, insanos esse homines, qui eos colunt, et deos nominant: et quæ nunc patiuntur, illa quidem juste pati, et valde laudabiliter.

III. Deorum autem cultores, et templi ministri, cum hæc magna audacia facta esse vidissent, erant pleni stupore et dubitatione. Is vero ad eos conversus, et justa cum ira, justus intuens: Abite, inquit, ad senatum, et toti populo renuntiate, quod dii vestri hesterno inebriati convivio et comessatione, se invicem contriverunt, et sic in terram dejecerunt. Sed vos, si quid sit in vobis sensus, confracta hæc simulacra camino mandate et igni. Sic enim dii D vestri vobis forte fuerint utiles, per calcem, inquam, quæ est ex illis facienda. Hæc cum fecisset et dixisset Abercius, domum rediit, tanquam vir fortissimus, suis peremptis hostibus, qui erant revera auctores exitii multarum animarum. Reversus autem docebat multitudinem, quæ ad ipsum confluebat, veram sequi religionem, et moderatæ vitæ curam gerere. Sub ipsam noctem, sacrifici et æditui accedunt ad senatum, et deferunt quidem Abercium, docent autem ea, quæ facta fuerant. Itaque cum primum illuxit, fama per omnes pervasit, quod magnus quidem Abercius in magnum errorem incidisset, in deos autem insurrexisset, et quod ea

de causa non solum diis et imperatoribus, sed etiam populo et universæ civitati deberet dare pœnas. Propere ergo omnes in templum congregati, inter se disceptabant et de eo communicabant. Et qui erant quidem primi ex civibus, et longe aliis antecellebant, consulebant mittere ministros publicos, et Abercium adducere, redditurum rationem, quanam de causa hæc sit ausus, et quosnam habeat, qui ei opem ferant. Neque est enim, aiebant, verisimile, eum, qui talia aggreditur, non plures habere adjutores. Cum ergo illos quoque comprehenderimus, vinctos simul cum Abercio mittemus ad præsidem, ut meritas luant pœnas suæ in deos ipsos injuriæ et in imperatores.

IV. Atque iis quidem, qui cæteris præstabant prudentia, sicut diximus, videbatur hoc expedire, et. Sic, aiebant, erit nobis faciendum. Populus autem cum vidisset manus et pedes, et deorum facies humi projectas, et valde commotus esset, amens, dixerit quispiam, pro amentibus, lignis et lapidibus correptis (talis enim est universa turba, ad iram commota, et ita impetu utens inconsiderato): Eamus, inter se invicem clamabant, eamus, injiciamus ignem in ejus domum, et eam quamprimum accendamus, ut non ille solum, sed etiam quicunque cum eo habitat, et cum eo sentit, male pereat, Senatus autem timens, ne, si exustæ essent ædes Abercii, ædes quoque vicinorum et multorum nulli culpæ affinium, mali quoque simul essent participes: et deinde de iis pœnas sumeret Publius, quod se adjunxissent multitudini, efferatos demulcebat, et æstuantes eorum animos conabatur comprimere. Interim autem facta mora non modica, cum hoc quidam audivissent ex iis qui jam pietatem didicerant, celerrime veniunt ad ædes Abercii: cumque illum invenissent, eos, qui aderant, placido et læto vultu accipientem doctrina pietatis, perinde ac si nihil novi accidisset, ei dicunt paratas insidias, et rogant, ut parum loci det insolenti populi tumultui, et statim excedat e civitate, ne res duas præcipuas amitterent, patrem scilicet et fratres, ipsum scilicet divinum Abercium, quem eis in locum patris dedit Spiritus sanctus, et fratres illos, quos, si is esset superstes, adduceret ad pietatem.

V. Ille autem: Fugitivi, inquit, o fratres, omnino existimaremur a suscipiendis pro Christo perpessionibus, si propter ipsum pati tam turpiter declinaremus, idque cum ille sacris jusserit apostolis libere prædicare gentibus verbum pietatis, neque timere aliquid grave, et quod nollent pro nomine ejus non pati in tempore, quo intentantur ea, quæ vexant et cruciant. Nam et propter ipsum mala perpeti est jucundum, et pro illo mori est quavis vita vere jucundius. Verum enim vero parendum est vobis sic volentibus: et fugiendi sunt ii, qui

A ὡς μέγάλῃ μὲν Ἀβέρκιος περιπέσοι πλάνῃ, κατεπαρθείη δὲ τῶν θεῶν, κἀντεῦθεν οὐχ ὅπως αὐτὸν τοῖς θεοῖς καὶ τοῖς αὐτοκράτορσι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ δήμῳ καὶ τῇ πόλει πάσῃ δίκας ὀφείλειν. Σπουδῇ τοίνυν πάντες ἐπὶ τὸν ναὸν ἀθροισθέντες, ἐσκέπον τό τε, καὶ ἀλλήλοις περὶ τοῦ ἀνδρὸς ἐκοινοῦντο. Οἱ μὲν οὖν βελτίους τῶν πολιτῶν καὶ πολὺ τῶν ἄλλων διενεγκόντες τοὺς δημοσίους συνεβούλευον ὑπηρέτας πέμψαι καὶ τὸν Ἀβέρκιον ἀγαγεῖν, ὑφέξοντα λόγον ὅτου χάριν τοιαῦτα τολμήσαι, καὶ τίνας αὐτῷ τοὺς συναραμένους ἔχοι· οὐδὲ γάρ ἐστι τῶν εἰκότων, φασὶ, τηλικούτοις ἐπιχειροῦντα, μὴ καὶ πλείονας ἔχειν τοὺς συνεργούς. Κἀκείνους οὖν κατασχόντες, δεσμίους τῷ ἡγεμόνι σὺν Ἀβερκίῳ ἀποστελοῦμεν, ὅπως ἀξίαν γε δῶσι τὴν δίκην, ὧν εἴς τε τοὺς θεοὺς αὐτοὺς καὶ τοὺς αὐτοκράτορας ὕβρισαν.

B Δ'. Τοῖς μὲν οὖν συνέσει τῶν πολλῶν διαφέρουσιν ὥσπερ ἔφημεν, τοῦτο λυσιτελεῖν ἐδόκει· καὶ, Οὕτω ποιητέα ἡμῖν, ἔφασαν, ἔσται. Ὁ δὲ δῆμος, τάς τε χεῖρας καὶ τοὺς πόδας καὶ τὰ πρόσωπα τῶν θεῶν ἐῤῥιμμένα κατὰ γῆς θεασάμενοι, σφόδρα τε κινηθέντες, ἀνόητοι, φαίη τις, ὑπὲρ ἀνοήτων, καὶ ξύλα καὶ λίθους ἁρπάσαντες (τοιοῦτον γὰρ ὄχλος ἅπαξ εἰς ὀργὴν κινηθεὶς, καὶ οὕτως ἀλογίστῳ τῇ ὁρμῇ χρώμενος), Ἴωμεν, πρὸς ἀλλήλους ἐβόων, ἴωμεν· πῦρ κατὰ τῆς αὐτοῦ βάλωμεν οἰκίας, καὶ ταύτην ὅτι τάχος ἀνάψωμεν, ὡς ἂν μὴ ἐκεῖνος μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶς ὅστις σύνοικος αὐτῷ καὶ ὁμόφρων κακῶς ἀπόλωνται. Ἡ μέντοι βουλὴ, δείσασα μὴ, τῆς Ἀβερκίου οἰκίας ἐμπρησθείσης, αἵ τε τῶν γειτόνων καὶ πολλῶν ἄλλων ἀναιτίων συμμετάσχωσι τοῦ κακοῦ,

C εἶτα δίκας οὗτοι Ποπλίῳ ὑπόσχωσι, τῷ πλήθει ἑαυτοὺς διανείμαντες, κατέψων τε ἄγριαίνοντας καὶ φλεγμαινούσας καταστέλλειν αὐτοῖς τὰς ψυχὰς ἐπειρῶντο. Ἐν τούτῳ τοίνυν διατριβῆς οὐ μικρᾶς γενομένης, αἰσθόμενοί τινες τῶν τὴν εὐσέβειαν ἤδη καταμαθόντων, ἐν πολλῷ τῷ τάχει πρὸς τὸν τοῦ Ἀβερκίου οἶκον ἐφίστανται· καὶ τοῦτον καταλαβόντες τῇ τῆς εὐσεβείας διδασκαλίᾳ τοὺς παρόντας ὡς ἥδιστα ἐν ἡμέρῳ οε τῇ ὄψει καὶ φαιδρᾷ ἐξιούμενον, ὥσπερ οὐδενὸς καινοῦ γενομένου, φράζουσιν αὐτῷ τὴν ἐπιβουλὴν, καὶ ἀντιβολοῦσι μικράν τινα χώραν δοῦναι τῇ ἀτάκτῳ ῥοπῇ, καὶ τῆς πόλεως αὐτίκα ὑπεξελθεῖν· ὡς δὲ μὴ δύο, τὰ καιριώτατα, πατέρα τε ζημιωθῶσι, καὶ ἀδελφοὺς, αὐτὸν δηλαδὴ τὸν θεῖον Ἀβέρκιον, ὃν εἰς πατρικὴν μοῖραν αὐτοῖς

D τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔταξε, καὶ ἀδελφοὺς ἐκείνους, οὓς, εἰ οὗτος ἐπιβιῴη, προσάγοι τῇ εὐσεβείᾳ.

Ε'. Ὁ δὲ, Δραπέται μὲν, ἔφη, πάντως ἂν τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ παθημάτων, ἀδελφοὶ, νομισθείημεν, εἰ τὸ δι' αὐτὸν παθεῖν ἀγεννῶς οὕτως ἐκφύγοιμεν. καὶ ταῦτα τοῖς ἱεροῖς ἀποστόλοις ἐκείνου κελεύσαντος κηρύττειν σὺν παῤῥησίᾳ τὸν τῆς ἀληθείας λόγον τοῖς ἔθνεσι, μηδὲ φοβεῖσθαί τι τῶν ἀβουλήτων ἕνεκεν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἐν καιρῷ τῆς τῶν ἐπηρεαζόντων ἐπαγωγῆς. Τό τε γὰρ κακοπαθεῖν δι' αὐτὸν ἡδὺ, καὶ τὸ ὑπὲρ ἐκείνου ἀποθανεῖν ζωης πάσης ἀληθῶς ἥδιον. Πλὴν ἀλλὰ πειστέον ὑμῖν οὕτω βουλομένοις, καὶ τοὺς ἐπιόντας καθ' ἡμῶν φεύ-

κτίον. Ἐπεὶ καὶ τοῦτο μόνον Χριστοῦ, φεύγειν ἀτεχνῶς τοὺς διώκοντας. Ταῦτα ἔφη, καὶ ἅμα σὺν αὐτοῖς ἐξελθὼν, ἄπεισι κατὰ μέσην τὴν πόλιν παρὰ τὴν ἀγοράν. Ἔνθα δὴ καὶ εἰς τόπον ὃς οὕτω παρ' αὐτοῖς Φραγέλλιον ἐκαλεῖτο καθίσας, τὸ κήρυγμά τε τῆς ἀληθείας ἐδίδασκε τοὺς παρόντας, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως ἠξίου, ὡς ἐκείνους ἀξιοῦσθαι δυνατὸν ἦν, καὶ δεῖν ἔλεγε τὸν τῷ θείῳ βαπτίσματι τελειωθέντα, καὶ Χριστιανὸν ἀξιωθέντα ἤδη καὶ εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι, τῶν μὲν παρόντων ἡδέων καταφρονεῖν, ἐπίκαιρα γὰρ, ὀρέγεσθαι δὲ μόνης τῆς ἀθανάτου ζωῆς, Ἐπεὶ καὶ μόνη ὡς ἀληθῶς αὕτη ζωὴ, ἣν τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν ἡτοίμασεν ὁ Θεός. Ἐν ὅσῳ οὖν ταῦτα οὕτω πρὸς αὐτοὺς διελέγετο, τὸ κατ' αὐσοῦ φερόμενον πλῆθος τὸ πρᾶγμα μαθόντες, καὶ ὅτι οὐκ ἠγάπησεν οἴκοι περὶ τῆς οἰκείας διεξιέναι πίττεως, ἀλλὰ καὶ δημοσίᾳ κηρύσσει καὶ παῤῥησιάζεται τὴν εὐσέβειαν, εἰς πλεῖονα τὴν μανίαν παροξυνθέντες καὶ θερμοτέρῳ ζέσαντες πνεύματι, οὐκ ἔτι καθεκτοὶ ἔμενον, οὐδὲ τοῖς βελτίστοις τῆς πόλεως ὑπεῖξαι οἷοί τε ἦσαν, ἀλλὰ σὺν θορύβῳ καὶ κραυγῇ κατ' αὐτοῦ ὥρμων μονονοὺ τοῖς ὀδοῦσιν αὐτόν τε καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ διασπαράξαι βουλόμενοι.

ϛ'. Ἐπειδὴ δὲ ὡς αὐτόν τε ἤδη ἐγένοντο, καὶ ὅσον οὔπω τὰς χεῖρας ἐπιβαλεῖν αὐτῷ ἔμελλον, ἰδοὺ τρεῖς νεανίσκοι, πονηρῶν πάλαι δαιμόνων εἰς τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐνακηψάντων, ἐκ τοῦ αἰφνιδίου περιῤῥηξάμενοι τὰ ἐσθῆτας ἐκθέουσι τοῦ ὄχλου, τὰς οἰκείας αὐτῶν χεῖρας δάκνοντές τε καὶ στρεβλοῦντες, τοὺς ὀφθαλμοὺς διαστρέφοντες, ἀφρὸν τοῦ στόματος ἀποπτύοντες, ἄσημόν τινα καὶ ἀλλόκοτον φωνὴν ἀφιέντες, οἳ καὶ προσδραμόντες τῷ Ἀβερκίῳ, Ὁρκοῦμέν σε κατὰ τοῦ ἀληθινοῦ καὶ μόνου Θεοῦ, ὃν σὺ κηρύττεις, ἰσχυρῶς ἐβόων, μὴ πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς. Τοῦτο τῷ μὲν πλήσει, τὴν ἄλογον ἐκείνην ἐπέσχεν ὁρμὴν· τοῖς νεανίσκοις δὲ πέρας ἐγένετο τοῦ κακοῦ, μᾶλλον δὲ, εἰ δεῖ ἀληθέστερον εἰπεῖν, ἀμφοτέρος ἔσσησε τὴν μανίαν, τοῖς μὲν τὴν ἐκ τῶν δαιμόνων, τῷ πλήθει δὲ τὴν ἐξ ἀπαιδεύτου φύσεως κατὰ τοῦ ἁγίου κεκινημένην. Ἵσταντο οὖν πάντες ἀτενὲς αὐτὸν βλέποντες, μόνῃ τῇ κοσμιότητι τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῇ τῶν ἠθῶν γαληνότητι τὰς ὁρμὰς πεδηθέντες, καὶ τὸ μέλλον εἰς ὅ τι οὖν ἐκβῇ περιμένοντες. Ὁ μέντοι θεῖος Ἀβέρκιος οὐδὲν μελλήσας, εἰς εὐχὴν ἑαυτὸν τρεψάμενος. Ὁ τοῦ ἁγίου παιδός σου Ἰησοῦ Πατὴρ, εἶπεν, ὁ, κἂν μυριάκις ἁμαρτωμεν, αὐτὸς τὰ πρὸς σωτηρίαν οἰκονομῶν· δέομαι καὶ ἱκετεύω σε λύσαι τοῖς νεανίσκοις τὴν ἐκ τῶν δαιμόνων ἐπήρειαν· ἵνα καὶ αὐτοὶ τὸ λοιπὸν κατὰ τὸ σὸν ωσι θέλημα πορευόμενοι, καὶ πολλοὺς ἄλλους τῷ περὶ αὐτοὺς θαύματι προστεθῆναί σοι παρασκευάσωσιν· ὥστε πάντας γνῶναι ὅτι σὺ εἶ Θεὸς μόνος καὶ οὐκ ἐστιν ἕτερος πλὴν σοῦ. Ταῦτα εὐξάμενος τῷ Θεῷ, καὶ εἰς τοὺς νεανίσκους ἰδὼν, πλήττει τούτων τῇ μετὰ χεῖρας ῥάβδῳ τὰς κεφαλὰς, Ἐν ὀνόματι τοῦ ἐμοῦ Χριστοῦ, εἰπὼν, ἐξέλθετε ἐκ τῶν νεανίσκων τούτων, δαιμόνια πονηρά, μηδὲν αὐτοὺς λυμηνάμενα. Καὶ τὰ μὲν δόξαντά τινα μεγίστην ἀφεῖναι φωνὴν, εὐθὺς ἀπηλλάττοντο· οἱ δὲ

A nos invadunt. Nam hoc quoque plane jubet lex Christi, fugere videlicet eos, qui persequuntur, Hæc dixit, et simul cum eis egressus, per mediam civitatem vadit in forum. Ubi etiam cum sedisset in loco, qui apud eos vocabatur Fragellium, docebat eos qui aderant, præconium veritatis, et eos dignabatur Dei cognitione, prout illi poterant esse digni; et dicebat oportere eum, qui erat divino baptismo initiatus, et dignus habitus, qui jam Christianus et esset et nominaretur, quæ aderant quidem, jucunda despicere: esse enim brevia et caduca: expetere autem vitam solam immortalem. Nam ea sola est vere vita quam Deus paravit iis, qui ipsum diligunt. Interim autem dum hæc disserebat, cum quæ in eum ferebatur id rescivisset B multitudo: et quod non satis habuit domi verba facere de sua fide, sed etiam publice prædicat, et libere annuntiat suam religionem, majori insania perciti, et ferventes acriori spiritu, non amplius contineri poterant, nec volebant optimatibus cedere civitatis: sed cum tumultu et clamore in eum impetum faciebant, ipsum, et eos qui cum ipso erant, dentibus propemodum volentes discerpere.

VI. Cum autem jam ad ipsum venissent, et mox essent manus in eum injecturi, ecce tres adolescentes, cum maligni dæmones eos longo ante tempore invasissent, repente ruptis vestibus e populo excurrunt, suas manus mordentes et torquentes, oculos invertentes, spumas in ore agentes, et confusam quamdam alienamque vocem emittentes. Qui cum accurrissent ad Abercium: Adjuramus te per C verum et solum Deum, quem tu prædicas, vehementer clamabant, ne nos torqueas ante tempus. Hoc multitudinis quidem illum a ratione alienum cohibuit impetum: adolescentibus autem sedavit malum: aut potius, si verius sit dicendum, utrisque repressit insaniam, adolescentibus quidem insaniam, quæ proficiscebatur a dæmonibus: multitudini autem eam, quæ ex inerudita et rudi natura commota erat adversus sanctum. Stabant ergo omnes eum fixis intuentes oculis, maxima ejus moderatione et morum tranquillitate eorum impetu refrenato, atque exspectabant, quisnam futurus esset exitus. Divinus autem Abercius nihil cunctatus, cum se convertisset ad orationem: Sancti tui Filii Jesu Pater, dixit, qui etiamsi millies peccaverimus, ipse D ea dispensas, quæ pertinent ad salutem, rogo te et obsecro, ut dæmonum insultum solvas adolescentibus, ut ipsi quoque de cætero ambulent, tuam sequentes voluntatem, et efficiant eo, quod in ipsis fiet, miraculo, ut multi alii tibi adjungantur, atque omnes cognoscant, te solum esse Deum, et non esse alium præter te. Hæc cum Deum esset precatus, et aspexisset adolescentes, percutit eorum capita virga, quam habebat in manibus: In nomine mei Christi, dicens, exite ex his adolescentibus, mala dæmonia, eos nihil offendentia. Et illa quidem visa vocem edere maximam, protinus abierunt: ii vero, depulsa ea, quæ tunc propter dæmones eos obsidebat,

caligine, cum parum aspexissent, et veluti respirassent, illius sanctos pedes osculantur, et nullam edentes vocem, eos diu tenent, adeo ut omnes existimarent eos esse mortuos. Ipse autem cum apprehendisset illorum dexteram, facit eos surgere sanæ mentis. Et illi quidem, quæsitis vestibus, cum eas induissent, cernebantur deinceps vestiti, et sanæ mentis, et ab Abercio minime recedentes.

VII. Cum hæc autem vidisset turba, omnes veluti una mente et uno ore : Tu es solus verus Deus, qui per tuum prædicaris Abercium, magna voce dixerunt. Ei rei fert testimonium repentina illa commutatio multitudinis, quæ usque adeo fuit capta miraculo, ut nullus defuerit, qui non haberet agnitionem : imo omnes ad divinum baptismum accurrerint, ex paratis Abercio insidiis hoc præclarum interim consecuti, nempe suam salutem. Cæterum dicebant esse aliquid, quod eos maxime conturbabat : se enim pertimescere ne propter magnum dedecus, quo multitudo peccatorum perfudit animam, sic permanerent nequaquam Deo accepti. Accedentes itaque dicebant : Doce nos, homo Dei, an sit nos Deus patienter aspecturus, an nobis mala redditurus propter ea peccata, quæ fecimus in ignorantia, quod etiam horremus, propter quod dolemus, quod timemus ac formidamus. Ille autem propius accedens, quam potuit maxima et clarissima voce : Viri, inquit, qui nunc credidistis, si non perseveretis in veteribus vestris operibus, et paternis traditionibus, sed recedatis ab omni vitio, invidia, inquam, odio, immunditia, et aliis, quæ prius fecistis, cum essetis in ignorantia, ipse erit vobis propitius, in quem nunc sincere credidistis : qui etiam eos vocans, qui sunt aggravati peccatis : « Venite, inquit, ad me omnes, qui laboratis, et onerati estis, et ego reficiam vos [1] » Habemus exempla innumerabilia ejus benignitatis. Quamobrem in ipsum credentes, vos omnes ei vestras dedicate animas, et spe non frustrabimini. Sed graves, dicebant, plagas accepimus, totos nosipsos antea dedentes obscenis corporis voluptatibus, et maxima ex parte servientes corporis voluptatibus, et maxima ex parte servientes corporis desideriis, et adhuc malam habemus consuetudinem, tyrannidem in nobis exercentem. Ille autem : Accurrite, inquit, quamprimum ad medicum, et jejunium, labores, preces, lacrymas, peccatorum confessionem, et illarum ipsarum, quæ vos vexant, cogitationum, et ad malum faciendum impellunt : quod etiam per divinum Osee longo ante tempore Deus utpote non ab eis factum, exprobrat Judæis : Cur, dicens siluistis impietatem, et ejus fructum vindemiastis [2] ? Hæc utilissima medicamenta ipsi vobis imponite : et nec vulnerum quidem vobis remanebit vestigium.

VIII. Cum eos sic divinus alloqueretur Aber-

[1] Matth. II, 28. [2] Osee x, 13.

A τὴν κατέχουσαν αὐτοὺς τέως ὑπὸ δαιμόνων ἀχλὺν ἀποβεβληκότες, διαβλέψαντές τε μικρὸν καὶ οἷον ἀνενεγκόντες, τοῖς ἁγίοις ἐκείνου ποσὶν ἑαυτοὺς διδοῦσι, καὶ ἄφωνοι τούτων ἐπὶ πολὺ ἔχονται, ὥστε καὶ θανεῖν αὐτοὺς νομίζεσθαι παρὰ πάντων. Αὐτὸς μέντοι, λαβόμενος ἑκατέρου τῆς δεξιᾶς, νήφοντας αὐτοὺς διανίστησι. Καὶ οἱ μὲν ἐσθῆτας ἐπιζητήσαντες καὶ ταύτας ἐνδύντες, εἱματισμένοι τὸ λοιπὸν ἐωρῶντο καὶ σωφρονοῦντες, καὶ Ἀβερκίου μηδ' ὅπως οὖν ἀφιστάμενοι.

Ζ'. Ὁ δὲ ὄχλος, ταῦτα ἰδόντες, ὥςπερ ὑπὸ μιᾷ πάντες γνώμῃ καὶ γλώττῃ. Σὺ εἶ ὁ μόνος ἀληθινὸς θεὸς ὁ διὰ τοῦ σοῦ κηρυττόμενος Ἀβερκίου, μέγα ἐφθέγξαντο. Μαρτυρεῖ τῷ πράγματι καὶ ἡ ἀθρόα τοῦ πλήθους ἐκείνου μεταβολὴ, οὕτω κατ' ἄκρας ἁλόντων τῷ θαύματι, ὡς μηδένα τούτων ἀπολειφθῆναι τῆς ἐπιγνώσεως· ἀλλὰ τῷ θείῳ πάντας βαπτίσματι προσδραμεῖν, καλὸν πάρεργον τῆς Ἀβερκίου ἐπιβουλῆς τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν ποιησαμένους. Πλὴν εἶναί τι τὸ μάλιστα θορυβοῦν αὐτοὺς ἔλεγον· δεδοικέναι γὰρ καὶ τρέμειν, μή ποτε διὰ τὴν πολλὴν αἰσχύνην, ἣν τὸ τῶν ἁμαρτιῶν πλῆθος τῆς ψυχῆς αὐτῶν κατεσκέδασεν, ἀπρόσδεκτοι οὕτω παρὰ Θεῷ διαμείνωσιν. Ἀμέλει καὶ προσιόντες. Δείξον ἡμᾶς, ἔλεγον, ἄνερ τοῦ Θεοῦ, εἰ ἀνεξίκακον ἡμῖν ὁ Θεὸς ἐπιβλέψει, ἢ ἀποδιδοὺς ἔσται ἐφ' οἷς εἰς αὐτὸν ἐν ἀγνοίᾳ πεπλημμελήκαμεν· ὃ καὶ φριττόμενος ὑπὲρ οὗ φοβούμεθα καὶ δεδοίκαμεν. Ὁ δὲ, προσιὼν μεγάλῃ ὡς δυνατὸν καὶ λαμπρᾷ τῇ φωνῇ· Ἄνδρες οἱ νῦν πιστεύσαντες, ἔφη, εἰ μὴ ἐπιμείνητε τοῖς παλαιοῖς ὑμῶν ἔργοις καὶ ταῖς πατρικαῖς παραδόσεσιν, ἀλλὰ πάσης ἀποστῆτε κακίας, φθόνους φημὶ, καὶ μίσους, ἐκαθαρσίας καὶ τῶν ἄλλων ὅσα πρότερον ἐν ἀγνοίᾳ ὄντες ἐπράττετε, ἵλεως ὑμῖν αὐτὸς ἔσται, εἰς ὃν γνησίως νῦν πεπιστεύκατε· ὃς καὶ προσκαλούμενος τοὺς ἁμαρτίαις βεβαρημένους· Δεῦτε πάντες, φησὶν, οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἐναπαύσω ὑμᾶς. Ἔχομεν μυρία τῆς αὐτοῦ χρηστότητος ὑποδείγματα. Διόπερ εἰς αὐτὸν πιστεύσαντες, αὐτῷ καὶ τὰς ψυχὰς ἀνάθεσθε πάντες, καὶ τῶν ἐλπίδων οὐχ ἁμαρτήσετε. Ἀλλὰ πληγὰς, εἶπον, ἐλάβομεν χαλεπὰς, ὅλους ἑαυτοὺς πρὸς ἀπόπους τοῦ βίου ἡδονὰς πάντα τὸν ἔμπροσθεν χρόνον ἀνέντες, καὶ πολλὰ ταῖς τοῦ σώματος ἐπιθυμίαις δουλεύσαντες, καὶ τὴν πονηρὰν ἔτι συνήθειαν τυραννοῦσαν ἐν ἑαυτοῖς ἔχοντες. Ἀλλὰ δράμετε, φησὶν, ὡς τάχος ἐπὶ τὸν ἰατρὸν, καὶ νηστείαν, πόνους, προσευχὰς, δάκρυα, τὸ τὴν ἁμαρτίαν ἐξαγορεύειν, καὶ αὐτοὺς ἐκείνους τοὺς ἐνοχλοῦντας ὑμῖν λογισμοὺς καὶ πρὸς τὴν τοῦ κακοῦ πρᾶξιν ὠθοῦντας· ὃ καὶ διὰ Ὡσηὲ τοῦ θείου πολλοῖς πρότερον ὁ θεὸς χρόνοις ὀνειδίζει τοὺς Ἰουδαίους, Ἵνα τι, λέγων, παρεσιωπήσατε ἀσέβειαν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτῆς ἐτρυγήσατε; Ταῦτα δὴ τὰ ἀνοσιμώτατα φάρμακα αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἐπίθετε, καὶ οὐδὲ ἴχνος ὑμῖν τῶν τραυμάτων ὑπολειφθήσεται.

Η'. Οὕτω τοῦ θείου πρὸς αὐτοὺς Ἀβερκίου ἀ-

ἐξιόντος, ἡ ἐνάτη τῆς ἡμέρας ὥρα πρὸς τὸ τέλος ἤδη γενομένη, τέλος αὐτῷ καὶ τῷ τῶν λόγων ἐπάγει, καὶ διέλυσεν ἐν τούτοις τὴν ὁμιλίαν, τῆς συνήθους αὐτὸν προσευχῆς ἐλκούσης, εἰς ὁμιλίαν ἄλλην τοῦ ποθουμένου. Ὁ μὲν οὖν ἀνέστη καὶ τὰς ἱερὰς ἐκείνας χεῖρας τοῖς κακῶς ἔχουσιν ἐπιθεῖς, ἔσβεσέ τε αὐτοῖς τὰς ὀδύνας καὶ πρὸς τελείαν ὑγίειαν ἐπανήγαγεν. Εἶτα πᾶσιν ἐπευξάμενός τε καὶ εὐλογήσας, ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦ ἐν Κυρίῳ φιλήματος μεταδοὺς, καὶ οἷόν τιπα σφραγῖδα τοῦτο αὐτοῖς ἐπιθεὶς, ὥστε καλῶς φυλαχθῆναι παρὰ τούτοις τὰ εἰρημένα, οἴκαδε σὺν τοῖς ἀδελφοῖς ἐχώρει· τὸ δὲ πλῆθος ἐπηκολούθουν, καὶ βαπτισθῆναι ὑπ' ἐκείνου ἐδέοντο. Ὁ δὲ ἀποδέχεται μὲν τὸ πρόθυμον, ὥσπερ εἰκὸς, πολλῷ πλείονα καὶ αὐτὸς ἔχων ἐν τούτῳ τὴν προθυμίαν· ἐπεὶ δὲ μὴ καὶ τὰ τῆς ὥρας συμβαίνοντα ἦν, εἰς τὴν αὔριον τὸ βάπτισμα ἀνεβάλετο. Οἱ μὲν οὖν πολλοὶ τούτων τῷ θερμῷ ἔρωτι τοῦ βαπτίσματος, οὐδὲ τὴν οἰκαδε ὑποστροφὴν ὑπομείναντες, αὐτοῦ που παρὰ τὸ δωμάτιον ἐκοιμήθησαν. Ἐπειδὴ δὲ ἦν ἐκ μέσων νυκτῶν, ὁ τοσοῦτον ἐν χάριτι λάμψας Ἀβέρκιος, προσευξάμενος τῷ Θεῷ ἔξεισι τῆς οἰκίας, καὶ τὸν ὄχλον περιεστῶτάς τε καὶ ὑπομένοντας θεασάμενος, τὰ ὄμματα εἰς οὐρανοὺς ἀνασχὼν, Εὐχαριστῶ σοι, Δέσποτα καὶ Θεὲ, εἶπεν, ὅτι με τὸν ποιμένα τῶν σῶν λογικῶν προβάτων ἠλέησας, καὶ τὸν ἀγρυπνοῦντα καθ' ἡμῶν λύκον, κεχηνότα μάτην ἀπέδειξας, καὶ τὴν διασπασθεῖσαν ἀπὸ τῆς ἀληθείας τοῦ ποιμνίου μοῖραν ἀνεκαλέσω, καὶ τῆς διὰ τοῦ βαπτίσματος υἱοθεσίας ἤδη κατηξίου. Ταῦτα τῷ τῶν ὅλων Θεῷ διαλεχθεὶς, ἀκολουθεῖν αὐτῷ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τὸ πλῆθος προτρέπεται. Ἐπειδὴ δὲ ἀφίκοντο ἤδη, τὰς συνήθεις αὐτοῖς εὐχὰς ἐπειπὼν, τελειοῖ τῷ βαπτίσματι ἄνδρας πεντακοσίους τὸν ἀριθμὸν, πολλοὶ οὖν παρὰ τὸν ἄνδρα τὸ ἀπ' ἐκείνου συνέῤῥεον, οὐ τῆς μεγάλης μόνον Φρυγίας καὶ τῆς περιχώρου πάσης, ἀλλὰ καὶ ὅσοι τὴν Ἀσίαν ᾤκουν, ὅσοι τε τῇ Λυδίᾳ, καὶ ὅσοι τῇ Καρίᾳ ταῖς ἐπαρχίαις ἐπεδήμουν. Καὶ γὰρ διὰ πάσης πόλεως περὶ αὐτοῦ λόγος ἐχώρει, οὐ κενὸς ὢν καὶ μάταιος καὶ διὰ τοῦτο καὶ σβεσθῆναι τὸ τάχος δυνάμενος, ἀλλὰ πολλὴν ἔχων τὴν ῥώμην ἀπὸ τῆς ἀληθείας. Συνάῤῥεον τοίνυν παρ' αὐτὸν, οἱ μὲν ὥστε τὰ σωτήρια διδαχθῆναι, οἱ δὲ καὶ τῶν ἐνοχλούντων ἀπαλλαγῆναι ὅσους δηλαδὴ νόσος ἐπιεζέ τις, ἤ τι καὶ ἄλλο κατεῖχε κακόν Ἦν γὰρ διδάξαι τὸν τῆς ἀληθείας λόγον δεξιώτατος, καὶ οἰκειώσασθαι τοὺς προσιόντας διὰ Χριστὸν ἑτοιμότατος, καὶ ἀπαλλάξαι κακῶν ἀξύτατος.

Θ'. Ὀλίγαι γοῦν παρῆλθον ἡμέραι, καὶ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ διακόνους, πρὸς δὲ καὶ τὴν λοιπὴν ἀδελφότητα παραλαβὼν, πρόεισι, καὶ καθίσας εἰς ὅνπερ εἰώθει τόπον, ὥσπερ ἔκ τινος ἡδίστης πηγῆς τὰ γλυκύτατα τῆς διδασκαλίας ῥεῖθρα προεῖσι τοῦ στόματος. Ἐν τούτῳ δὲ προσῆλθέ τις ὑπὸ χειραγωγῷ γυνὴ τῶν ἐπιφανῶν, ἐκκεκομμένη τοὺς ὀφθαλμοὺς, ὄνομα Φρύγελλα, Εὐξεινιανοῦ μήνηρ Ποπλίωνος· Ὁ δὲ ἦν τῶν παρὰ τῷ αὐτοκράτορί τε καὶ τῇ πόλει πάσῃ, τὰς πρώτας ἐχόντων τιμὰς ὁ

A cius, nona hora diei finita ei quoque affert finem dicendi : et in his solvit sermonem, consuetis precibus eum trahentibus ad alium sermonem habendum cum eo, quem desiderabat. Ille ergo surrexit ; et cum sacras manus imposuisset iis, qui male se habebant, et eorum exstinxit dolores, et ad perfectam reduxit sanitatem. Deinde cum bene precatus esset omnibus, et benedixisset, quin etiam osculo in Domino impertiisset, et veluti quoddam signaculum eis imposuisset, ut quæ dicta sunt, recte ab eis custodirentur, domum ibat cum fratribus : multitudo autem eum sequebatur, et rogabat, ut ab illo baptizaretur. Ille autem accipit quidem, ut par erat, promptum eorum animi studium, ipse quoque in eo habens longe majorem, quam ii habebant, animi alacritatem : sed quoniam non erat tempus conveniens, baptismum differt in diem sequentem. Atque multi quidem ex iis propter magnum baptismi desiderium, cum ne domum quidem redire sustinuissent, dormierunt illic prope domunculam. Cum autem esset medium noctis, gratia resplendens Abercius, cum Deum precatus fuisset, e domo egreditur : et cum circumsistentem vidisset turbam, et sustinentem, sublatis in cœlos oculis : Ago tibi gratias, Domine Deus, inquit, quod misertus sis mei, qui sum pastor tuarum ovium rationis compotum : et, qui in nos vigilabat, lupum frustra hiantem reddideris, et a veritate divulsam hanc gregis partem revocaris, et jam filiorum adoptione digneris per baptismum. Hæc cum dixisset Deo universorum, jubet multitudinem eum sequi ad ecclesiam. Cum autem jam venissent, consuetis dictis precibus, baptismo initiat viros numero quingentos. Ex hinc autem multi ad illum confluebant, non solum ex magna Phrygia, et universa finitima regione, sed etiam qui Asiam habitabant, et qui degebant in provinciis Lydia et Caria. Etenim per universam civitatem de ipso manabat sermo, qui non erat vanus et inanis et ideo cito poterat exstingui, sed qui ex veritate magnas habebat vires. Ad eum ergo confluebant, alii quidem ut discerent quæ erant salutaria, alii autem ut liberarentur ab iis, quæ eis afferebant molestiam : quos scilicet premebat morbus, aut etiam aliquod aliud tenebat malum. Erat enim aptissimus ad docendum verbum veritatis, et paratissimus familiares Christo reddere eos, qui accedebant.

IX. Pauci dies præterierunt, cum assumptis presbyteris et diaconis, et reliqua præterea fraternitate, procedit : et sedens in eo loco, in quo consueverat, tanquam ex aliquo fonte suavissimo, ex ore profundit doctrinæ fluenta suavissima. Interea autem accessit adducta illustris quædam femina, oculis orbata, nomine Phrygella, mater Euxeniani Poplionis. Is vero Poplion apud imperatorem et universam civitatem primum locum in honore obtinebat. Adducta ergo, sicut diximus,

mater illius, postquam audivit magnum Abercium hic jam sedere et docere, magno studio ad eum accurrens, et illius pedes prehensans, vehementer eum precabatur. et : Miserere, dicebat, mihi hominum maxime venerande, solique vero Deo chare, miserere mei supplicis : redde mihi rursus oculos, magnum Dei opus : effice ut jucundum solem rursus intuear, neque me despicias affectam tam miserabiliter : consolare meam calamitatem : moveat te maximus meus splendor. Est mihi filius Poplion, qui multum potest apud imperatorem et civitatem, ego autem ipsum non video. Sunt mihi divitiæ ingentes et variæ, famuli, pecuniæ, prædia ; ego autem ad ea me pejus habeo, quam egentes. Nam illi quidem possunt frui aspectu illorum paucorum quæ habent, et ea quæ habent, ut volunt, administrare : ego vero nec ea possum videre, quorum credor esse domina. Et utinam privata his omnibus solos haberem oculos. Propterea rogo tuam clementem animam, valde, inquam, rogo et supplico misera, ut meos aperias oculos, et tua apud verum Deum fiducia eis vim videndi immittas.

A Ηοπλίων. Χειραγωγῷ οὖν, ὥσπερ ἔφημεν, ἡ ἐκείνου μήτηρ χρωμένη ἐπειδὴ τὸν μέγαν Ἀβέρχιον αὐτοῦ τε ἤδη καθῆσθαι καὶ διδάσκειν ἐπύθετο, σπουδῇ αὐτῷ προσδραμοῦσα, καὶ τῶν ἐκείνου λαβομένη ποδῶν, πολλή τις ἦν δεομένη, καὶ, Οἴκτειρον, ἀνθρώπων ἐμοὶ τιμιώτατε, καὶ τῷ μόνῳ καὶ ἀληθεῖ Θεῷ φίλε, τὴν ἱκέτιν, ἔλεγε, οἴκτειρον· ἀπόδος μοι πάλιν τοὺς ἀφθαλμοὺς, τὸ μέγα τοῦ Θεοῦ κτίσμα, τὸν γλυκὸν ἥλιον ἰδεῖν ἐμὲ παρασκεύασον, μηδὲ οὕτως ἔχουσαν ἐλεεινῶς περιίδῃς· παραμύθησαί μοι τὴν συμφορὰ, τὸ τῆς ἐμῆς περιφανείας μέγεθος δυσωπήθητι. Ἔστι μοι Ποπλίων υἱὸς, μέγα παρὰ βασιλεῖ καὶ τῇ πόλει δυνάμενος· ἐγὼ δὲ αὐτὸν οὐχ ὁρῶ. Ἔστι μοι πλοῦτος παντοδαπὸς, οἰκέται, χρήματα, κτῆσις ὅση· ἐγὼ δὲ μᾶλλον τῶν ἐνδεῶν πρὸς B ταύτην ἔχω κακῶς. Τοῖς μὲν γὰρ καὶ δυνατὸν ἀπολαύειν τῆς θέας τῶν ὀλίγων ὧν ἔχουσι, καὶ διατίθεσθαι τὰ ὄντα, ὥσπερ ἂν βούλωνται· ἐγὼ δὲ οὐδὲ ὁρᾷν ἔχω ταῦτα, ὧν εἶναι κυρία πιστεύομαι· ὄφελόν γε τούτων πάντων ἀφῃρημένη τοὺς ὀφθαλμοὺς εἶχον μόνους. Διὰ τοῦτο δέομαί σου, τῆς φιλανθρώπου ψυχῆς πάνυ δέομαι, καὶ ἱκέτις ἡ ἀθλία γίνομαι, διανοῖξαι τοὺς ὀφθαλμοὺς τοὺς ἐνεοὺς καὶ τῇ σῇ πρὸς τὸν ἀληθῆ Θεὸν παῤῥησίᾳ, τὴν τοῦ βλέπειν αὐτοῖς δύναμιν ἐνθεῖναι.

X. Ille autem : At ego, inquit, o mulier, sum peccator, et qui magis egeo misericordia, et pendeo totus a Dei clementia. Si autem tu etiam credis in Deum, in quo ego confido, potest omnino sicut ei, qui erat cæcus ab ortu, tibi quoque visum donare. Illa vero : Credo, inquit, in verum Dominum Christum : tu igitur meos credentis tangens oculos, jucundam et desiderabilem eis lucem largire. Hæc non nudis solum dicebat verbis, sed et moribus confirmabat, et fontibus lacrymarum. Misertus ergo sanctus, et ad cœlos aspiciens, qui erat cœlis vere dignus : Veni, inquit, vera lux Jesu Christe, et aperi hujus oculos. Deinde conversus, cum ejus tetigisset oculos : Si vere, dixit, in Christum credidit Phrygella, statim visum recipiat. Cum sic ergo dixisset, et soluta est ipsa orbitas, et patuit veram fuisse ejus fidem in Christum. Visus enim oculorum corporis significabat illuminatos esse animæ oculos. Porro autem cognita est etiam in dono grata, dicens : Domine, ago tibi gratias, quod mihi dupliciter lucem sis largitus. His enim qui videntur oculis corporis, cordis oculos longe mihi magis aperuisti ; unde etiam mihi convenit dicere, quæ tuus David : « Liberasti oculos meos a lacrymis, et pedes meos a lapsu [3]. » Vere enim sum liberata ab offensione, neque gressus animæ sunt minores gressibus corporis. Hinc vehementi capta amore Christi cum totam se contulisset ad servanda ejus mandata, Ecce, inquit, Pater, ad sanctum aspiciens, præsentibus his multis testibus, dimidium mearum facultatum tibi committo, ut distribuas indigentibus. Quæ ergo circumsistebat multitudo, admirata novum hoc miraculum, ipsa quoque exclamavit :

Γ. Ὁ δὲ, Ἀλλὰ κἀγὼ ἁμαρτωλὸς, ἔφη, γύναι, καὶ ἐλέου μᾶλλον δεόμενος, καὶ τῆς τοῦ ἀγαθοῦ φιλανθρωπίας ἐμαυτὸν ἀναρτήσας. Εἰ δὲ ἐφ' ὃν ἐγὼ πέποιθα καὶ σὺ πιστεύεις Θεὸν, δυνασὸν αὐτῷ πάντα ὥσπερ δὴ τῷ ἐκ γενετῆς τυφλῷ, καὶ σοὶ τὸ βλέπειν χαρίσασθαι. Ἡ δὲ, Πιστεύω, φησὶν, εἰς τὸν ἀληθῆ Δεσπότην Χριστὸν, καὶ πιστευούσης τῶν ἐμῶν C ἀψάμενος ἀφθαλμῶν τὸ ποθεινὸν τούτοις χάρισαι φῶς. Ταῦτα οὐ λόγοις μόνον ἐφώνει ψιλοῖς, ἀλλὰ καὶ τῷ ἤθει καὶ τοῖς τῶν δακρύων πηγαῖς ἐπιστοῦτο· σπλαγχνισθεὶς οὖν ὁ ἅγιος καὶ εἰς οὐρανοὺς ἰδὼν, ὁ τῶν οὐρανῶν ὄντως ἄξιος, Ἐ θὲ, τὸ ἀληθινὸν, ἔφη, φῶς, Ἰησοῦ Χριστὲ, καὶ διάνοιξον ταύτης τοὺς ὀφθαλμοὺς· Εἶτα ἐπιστραφεὶς καὶ τῶν ὀμμάτων αὐτῆς ἀψάμενος· Εἰ ἀληθῶς, εἶπεν, εἰς Χριστὸν ἐπίστευσε Φρύγελλα, παραχρῆμα ἀναβλεψατω. Οὕτως εἰπόντος, ἤ τε πήρωσις αὐτῇ διελυετο, καὶ ἡ πρὸς Χριστὸν πίστις ἀληθὴς ἐδείκνυτο. Ἡ γὰρ τῶν σωματικῶν ὀφθαλμῶν ἀνάβλεψις, τῆς ψυχῆς ἐδήλου πεφωτίσθαι τοὺς ὀφθαλμούς. Ἀμέλει καὶ εὐγνώμων περὶ τὴν δωρεὰν ἐγνωρίζετο, Εὐχαριστῶ σοι, Κύριε, λέγουσα, ὅτι μοι διπλῇ τὸ φῶς ἐχαρίσω· τῶν γὰρ ὁρωμένων D τούτων τοῇ σώματος ὀφθαλμῶν, πολλῷ πλέον ἐμοὶ τοὺς τῆς καρδίας διήνοιξας. Ὅθεν μοι καὶ προσήκει τὰ τοῦ Δαυὶδ τοῦ σοῦ φθέγγεσθαι· ὅτι, Ἐῤῥύσω τοὺς ὀφθαλμοὺς μου ἀπὸ δακρύων, καὶ τοὺς ποδας μου ἀπὸ ὀλισθήματος· ἐῤῥύσθην γὰρ ἀληθῶς τοῦ προσκόπτειν οὐδὲν ἧττον τῶν σωματικῶν, καὶ τὰ τῆς ψυχῆς διαβήματα. Ἐντεῦθεν καὶ θερμῷ τῷ εἰς Χριστὸν ἔρωτι ληφθεῖσα, καὶ ὅλη τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ γενομένη. Ἰδοὺ, φησὶ, Πάτερ, εἰς τὸν ἅγιον ἀποβλέψασα, συντίθημί σοι ὑπὸ πολλοῖς μάρτυσι τούτοις τὸ ἥμισυ τῆς οὐσίας διαδοῦναι τοῖς ἐνδεέ-

[3] Psal. CXIV, 8.

σιν. Ὁ τοίνυν περιεστηκὼς ὄχλος τὸ καινὸν τοῦ θαύματος ἐκπλαγέντες, Μέγας εἶ, καὶ οὗτοι, ὁ τῶν Χριστιανῶν Θεὸς, ἀνεβόησαν, ἐπεὶ καὶ μεγάλων ὄντως ἀπολαύουσι τῶν χαρίτων οἱ τὸ σὸν ἐπικαλούμενοι ὄνομα. Ἐν τούτῳ δὲ ὁ θεῖος Ἀβέρκιος. Ἰδοὺ, γύναι, φησὶν, ἔγνως ὅπως ὁ ἐμὸς Δεσπότης ἀμείβεται φιλοτίμως τοὺς ἐλπίζοντας ἐπ' αὐτόν· Πορεύου τοιγαροῦν εἰς εἰρήνην, ἑαυτῇ τε προσέχουσα, κἀκείνῳ προσήκουσαν τὴν εὐχαριστίαν ἀποδιδοῦσα, Ταῦτα ὁ μὲν ἔλεγεν· ἡ δὲ πρὸς μὲν τὸ παρὸν ἀφίστατο· πάλιν δὲ ἐπανήρχετο, καὶ κατὰ πολὺ τὸ σέβας αὐτοῦ εἴχετο, καὶ οὐδαμῶς τὸ μετὰ ταῦτα διίστατο, ἥπτετο μὲν οὖν' Ἀβέρκιος αὖθις τῆς συνήθους διδασκαλίας.

A Magnus es, Deus Christianorum, nam ii quoque magnis vere fruuntur gratiis, qui tuum nomen invocant. Tunc autem divinus Abercius : Ecce, inquit, mulier, cognovisti, quam liberaliter ac munifice Dominus meus eos remuneratur, qui sperant in ipsum. Vade ergo in pace, tibi animum adhibens, et illi agens eas, quas par est, gratias. Hæc ille cum dixisset, Phrygella recessit quidem in præsentia : rursus autem rediit, et eum valde colere perseveravit. Atque rursus quidem aggressus est Abercius consuetam doctrinam.

ΙΑ'. Τοῦ δὲ κατὰ τὴν Φρύγελλαν θαύματος εἰς πολλὰ τῆς γῆς μέρη διαδοθέντος, προσέρχονται αὐτῷ πρεσβύτιδες τρεῖς, τὰς ὄψεις καὶ αὗται πεπηρωμέναι· Πιστεύομεν, λέγουσαι, καὶ ἡμεῖς εἰς τὸν ὑπὸ σοῦ κηρυττόμενον Ἰησοῦν· φανήτω τοιγαροῦν ἡ εὐσπλαγχνία τοῦδε καὶ ἐφ' ἡμᾶς, καὶ δεῖξον, ὦ θαυμάσιε, καὶ ἡμῖν, ὥσπερ ἄρα καὶ Φρυγέλλῃ, τὸ φῶς· Ὁ δὲ, Εἰ ἡ πίστις ὑμῶν πρὸς τὸν ἀληθῆ Θὸν ἀληθής ἐστιν, ὥς φατε, τοῖς νοητοῖς αὐτὸν τῆς καρδίας ὄψεσθε ὀφθαλμοῖς. Ταῦτά τε εἴρηκε, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀνατείνας· Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, δέομαί σου, ἔφη, ἰδέτωσαν καὶ αὗται τὸ φῶς τῆς σῆς ἐπιγνώσεως, καὶ τῆς ἐπικειμένης αὐταῖς ἀχλύος ἀνενεγκοῦσαι, διαβλεψάτωσαν, Δέσποτα, πρὸς τὰς σὰς τῆς ἀληθείας αὐγάς. Οὕτως ηὔξατο, καὶ ἰδοὺ τὸν τόπον ἔνθα δὴ καὶ εἱστήκεσαν, φῶς ἄνωθεν περιήστραπτε μέγα, καὶ πάντας εἶχε πεσόντας ἡ γῆ, τῷ παραδόξῳ τῆς θέας καταπλαγέντας· τὸ δὲ φῶς οὐχ οἷον ἐξ ἡλίου καὶ ἀστραπῆς ἔρχεται, ἀλλὰ καινὸν ἄλλως καὶ φρικὸν καὶ ἀσύνηθες. Ἵσταντο τοίνυν ἀκλινεῖς αὗται, πάντων τῷ ἐδάφει καταπεσόντων, καὶ τὸ φανὲν ἐκεῖνο φῶς πολὺ, ταῖς ὄψεσι τούτων ἐγκατασκῆψαν, ἀναβλέψαι τε αὐτὰς ἐποίησε παραχρῆμα, καὶ τὸ ἡλιακὸν τοῦτο φῶς τὸ γλυκὺ καὶ φίλον ἀνθρώποις ἰδεῖν. Ὁ δέ ὡς οὕτως ὑγιῶς τῶν ὀμμάτων ἐχούσας εἶδε· Τί ἄρα τὸ φανὲν ὑμῖν, ἤρετο, καὶ τί πρῶτον διαβλέψασαι εἴδετε; Ἡ μὲν οὖν, Πρεσβύτην, ἔφη, τὸ εἶδος, ἀῤῥήτον τὴν ὥραν, φαιδρόν· ἡ δὲ, Νεανίσκος ὤφθη μοι· ἡ δὲ ἑτέρα, Παιδάριον κομιδῆ, φησὶν, ἥψατό μου τῶν ὀφθαλμῶν. Τούτων ἀκούσας Ἀβέρκιος, καὶ τῷ τῶν θαυμασίων χάριν ὁμολογήσας Θεῷ, διέλυσε τὴν διδασκαλίαν.

XI. Cum autem quod in Phrygella factum fuit miraculum, in multas terræ partes pervasisset, accedunt ad eum tres vetulæ, quæ ipsæ quoque erant orbatæ oculis, dicentes : Nos etiam credimus in Jesum, qui a te prædicatur. Appareat ergo in nos quoque ejus clementia, et nobis lucem, o vir admirande, ostende, sicut Phrygellæ. Ille autem, Si fides vestra, inquit, vera est in verum Deum, sicut dicitis, eum videbitis cordis oculis, qui cadunt sub intelligentiam. Hæc dixit, et cum sustulisset oculos : Domine Jesu Christe, inquit, rogo te, videant ipsæ quoque lucem tuæ agnitionis : et ab ea, quæ est eis offusa, liberatæ caligine, aspiciant, Domine, radios tuæ veritatis. Sic est precatus : et ecce locum, in quo stabant, magna lux circumfulsit desuper : et omnes in terram ceciderunt obstupefacti spectaculo quod præter opinionem evenerat. Non erat autem lux, cujusmodi ea est, quæ venit ex sole et fulgure, sed nova prorsum, et stupenda, et insueta. Eæ ergo stabant immotæ, cum omnes humi cecidissent : et lux illa, quæ apparuit, cum valde in eorum oculos incubuisset, eas statim fecit videre, et hanc suavem et hominibus gratam solis lucem intueri. Ille autem cum tam sanis eas vidisset oculis : Quid est, rogavit, quod vobis apparuit, et quid vidistis, cum primum aspexistis? Una autem : Senem, inquit, vidi, cujus formæ non potest referri pulchritudo et alacritas. Altera autem : Visus est mihi adolescens. Tertia vero : Puer, inquit, meos attigit oculos. Has cum audisset Abercius, et rerum admirabilium Deo egisset gratias, intermisit docere.

ΙΒ'. Ἐκ δὲ τῶν παρόντων τοὺς συνήθεις παραλαβὼν, οἴκαδε ἐπάνηκε, καὶ τοὺς τῆς ἑνάτης ὥρας ὕμνους ἀποδοὺς (τοῦτο γὰρ αὐτῷ ἔθος, οἱονεὶ κατὰ παρεργον καὶ πρὸς τῷ τέλει τῆς ἡμέρας ποιεῖσθαι καὶ τοῦ σώματος λόγον,) βραχύ τι ἄρτου μεταλαμβάνει. Τούτων τοίνυν ὑπ' αὐτοῦ γενομένων, τῆς περιχώρου πολλοὺς ἦν ὁρᾷν πρὸς τὸν ἄνδρα συῤῥέοντας καὶ εἰς ὄνομα Πατρὸς, Υἱοῦ καὶ Πνεύματος ἁγίου βαπτιζομένους. Ἐν τοσούτῳ δὲ τὰ κατὰ τὴν μητέρα γνοὺς Εὐξεινιανὸς, ὅπως τε χειραγωγουμένη προσέλθοι τῷ ἁγίῳ, καὶ ὅπως πεπηρωμένων αὐτῇ τῶν ὀφθαλμῶν ἀνοβλέψειεν, ἀκριβῶς πάντα ἐξ αὐτῆς πυθόμενος, ἔπεισι παρὰ τοῦτον, καὶ ἀσπάσαμενος, Εἴ σε ᾔδειν, πάτερ, ἐγὼ, φησὶν, ἡδέως

XII. Ex iis autem, qui aderant, iis assumptis, qui erant familiares, domum rediit, et cum horæ nonæ hymnos absolvisset, parum panis assumit. Ita enim solebat, tanquam aliud agendo, et in fine diei, corporis habere rationem. Hæc cum ab ipso facta essent, licebat videre multos ex ea, quæ est circumcirca, regione ad eum confluere, et baptizari in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Interim autem cum quæ matri evenissent, cognovisset Euxenianus, et quemadmodum deducta accessisset ad sanctum, et quemadmodum orbata visum recuperasset, omnia ex ipsa sciscitatus, venit ad illum, ac : Si te scirem, inquit, o pater, libenter aspicere ad pecunias, non distribuissem

tibi parvam partem mearum facultatum, quod meæ matri conciliaris tantum beneficium. Cum autem cum aliis, quæ tibi donavit Deus, te quoque pecuniis fecit superiorem, quidnam, ut est consentaneum, tibi pro hoc dono reddiderimus? Quidnam aliud, quam hanc gratiam tibi feremus acceptam? Cum hæc quidem dixisset, sancti pedes prehendit. Sanctus autem accepta ejus dextera: Scias, inquit, o optime, mihi nulla re alia tua opus esse, nisi quod, cum sis adeo prudens, fidelis fias ex infideli, et impia mutata religione, venias ad agnitionem veritatis. Volo enim te fidelem esse potius pauperem, quam infidelem illustrem et divitem.

XIII. Tunc respondit Euxenianus: Si vis igitur, o sacrum caput, de hoc nobis est quærendum. Sæpe enim audivi matri assidens, se a te didicisse, Deum nunc quidem esse clementem et benignum, nunc autem terribilem et justum: et alios ut valde bonum bonis remunerare, alios utpote justum ulcisci et punire. Si ergo ex amore quidem exsistit beneficium et remuneratio, supplicium autem et pœna ab odio, quomodo fieri potest, ut idem sit bonus, et justa inferat supplicia? Quoniam, inquit magnus Abercius, cum unicuique reddatur pro meritis, eos quidem, qui bona faciunt, tanquam qui natura sit bonus, afficit beneficio: eos autem, qui mala exercent, punit, ut qui omnia juste faciat, nemine effugiente ejus cognitionem eorum, quæ nos facimus, et vel solum cogitamus. Ipse est enim accuratissimus examinator eorum, quæ sunt in profundo cogitationis, corda examinans et renes, pervadens usque ad divisionem animæ et spiritus, compagum quoque et medullarum, et judex cogitationum et conceptionum cordis [4]. Euxenianus vero: Hoc quidem, inquit, recte est solutum. Sed illud quoque me doce: si Deus bonis delectatur, cur non ab initio talem fecit hominem, ut bonum quidem possit operari, malum autem minime possit facere? Sic enim et quæ sunt ei grata, fecissemus, et mansissemus nullo affecti supplicio. Ille autem: Hoc quoque est, inquit, ejus, qui nostri magnam curam gerit, et qui omnino vult nostrum bonum. Si enim non possemus mala facere, nec bona quidem faciendo nihil lucraremur. Neque enim propterea laude digni essemus, nec commendatione. Tunc namque quod factum esset, non fuisset factum nostro libero arbitrio, sed ex rei natura. Non enim qui non potest malum facere, is non faciens est laudandus, sed qui, cum possit quidem facere abstinet propter boni desiderium. Cum autem utrumque sit in nostra potestate, ut vel boni simus, vel mali, si velimus, cur tollis occasionem parandæ bonæ existimationis, et ejicis materiam coronarum? Ad hæc Euxenianus: Nunc, inquit, mihi satis est persuasum, hominem esse sui juris, et liberum habere arbitrium, et sua

A εἰς χρήματα βλέποντα, οὐκ ὀλίγον ἂν σοι μέρος ἀπένειμα τῆς οὐσίας ἀνθ' ὧν μοι χάριτος εἰς τὴν μητέρα τοιαύτης ὑπῆρξας. Ἐπεὶ δὲ μετὰ τῶν ἄλλων ὧν ἐδωρήσατό σοι Θεὸς, καὶ κρείττονά σε χρημάτων διέθηκε, τί ἂν σε τῆς δωρεᾶς ταύτης ἀμειψαίμεθα κατὰ λόγον; τί ἄλλο γε ἢ ἀναγραπτά σοι τὰ τῆς εὐχαριστίας κείσεται παρ' ἡμῖν; Ταῦτα ὁ μὲν εἰπὼν, τῶν ποδῶν ἥψατο τοῦ ἁγίου· ὁ δὲ τῆς δεξιᾶς λαβόμενος, Ἐμὲ μηδενὸς, ἔφη, χρήζοντα ἴσθι, ὦ βέλτιστε, παρὰ σοῦ, ἢ ὅπως οὕτω συνετὸς ὤν, πιστός τε ἐξ ἀπίστου γένοιο καὶ τῆς δυσσεβοῦς θρησκείας μεταβαλὼν, εἰς ἐπίγνωσιν ἔλθοις τῆς ἀληθείας. Βούλομαι πιστόν σε εἶναι πένητα μᾶλλον, ἢ ἄπιστον περιφανῆ τε καὶ πλούσιον.

ΙΓ'. Καὶ ὁ Εὐξεινιανός· Οὐκοῦ, ὦ ἱερὰ κεφαλὴ, εἴπερ βούλει, ζητητέον ἡμῖν περὶ τούτου. Πολλάκις γὰρ ἤκουσα παρακαθήμενος τῇ μητρὶ ὡς ὑπὸ σοῦ διδαχθείη τὸν Θεὸν νῦν μὲν φιλάνθρωπόν τε καὶ ἀγαθὸν, νῦν δὲ φοβερὸν εἶναι καὶ δίκαιον, καὶ τοὺς μὲν, ὡς σφόδρα ἀγαθὸν, ἀγαθοῖς ἀμείβεσθαι, τοὺς δὲ, οἷα δίκαιον, ἀμύνεσθαι καὶ κολάζειν. Εἰ τοίνυν ἐξ ἀγάπης μὲν ἡ εὐεργεσία καὶ τὸ ἀμείβεσθαι, ἡ τιμωρία δὲ καὶ τὸ κολάζειν ἐκ μίσους· πῶς ἐνὶ τὸν αὐτὸν ἀγαθόν τε εἶναι καὶ δικαίας ἐπάγειν τιμωρίας; Ὅτι, φησὶν ὁ μέγας Ἀβέρκιος, τοῦ κατ' ἀξίαν ἑκάστῳ συντηρουμένου, τοὺς μὲν τὰ ἀγαθὰ πράσσοντας, οἷα φύσει ἀγαθὸς ὤν, εὐεργετεῖ, τοὺς δὲ τὰ φαῦλα μετιόντας, ἅτε δικαίως πάντα ποιῶν, τιμωρεῖται, μηδενὸς αὐτοῦ τὴν γνῶσιν ὧν ἡμεῖς πράττομέν τε καὶ μόνον εἰς νοῦν λαμβάνομεν, διαφεύγοντος. Αὐτὸς γὰρ ἐστι καὶ τῶν ἐν βάθει τῆς διανοίας ἐξεταστὴς ἀκριβέστατος, δοκιμάζων καρδίας, καὶ νεφροὺς διικνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς καὶ πνεύματος, ἁρμῶν τε καὶ μυελῶν, καὶ κριτικὸς ἐνθυμήσεων, καὶ ἐννοιῶν καρδίας. Καὶ ὁ Εὐξεινιανός· Τοῦτο μὲν οὖν ὀρθῶς ἐπιλέλυται· πλὴν ἀλλ' ἐκεῖνό με δίδαξον· εἰ τοῖς ἀγαθοῖς ὁ Θεὸς ἥδεται, διατί μὴ τὴν ἀρχὴν τοιοῦτον ἐποίει τὸν ἄνθρωπον, ὥστε τὸ μὲν ἀγαθὸν ἐργάζεσθαι δυνατὸν εἶναι, κακὸν δὲ μηδ' ὁτιοῦν πρᾶξαι δύνασθαι; Οὕτω γὰρ ἂν τὰ κατὰ γνώμην αὐτῷ πράττοντες ἦμεν, καὶ ἀπαθεῖς πάσης διεμένομεν τιμωρίας. Ὁ δὲ, Καὶ τοῦτο σφόδρως κηδομένου, ἔφη, καὶ τὸ ἡμέτερον ἀγαθὸν παντὸς θέλοντος· εἰ γὰρ μὴ τὰ φαῦλα πράττειν δυνατῶς ἔχομεν, οὐδὲν ἂν οὐδὲ ἀπὸ τοῦ τὰ ἀγαθὰ ποιεῖν ἐκερδαίνομεν. Οὔτε γὰρ ἐπαίνου παρὰ τοῦτο πάντως οὔτε ἀποδοχῆς ἦμεν ἄξιοι. Τότε γὰρ οὐ παρὰ τὴν ἡμετέραν ἐγίνετο τὸ πραχθὲν προαίρεσιν, ἀλλὰ παρὰ τὴν τοῦ πράγματος φύσιν. Οὐ γὰρ ὁ μὴ ποιεῖν τὸ κακὸν δυνάμενος, οὗτος μὴ πράττων ἐπαινετέος· ἀλλ' ὁ πράττειν μὲν δυνατὸς ὤν, ἀπεχόμενος δὲ διὰ τὴν πρὸς τὸ καλὸν ἴφεσιν. Ἐπειδὴ δὲ ἀμφότερα παρ' ἡμῖν, καὶ εἴτε ἀγαθοὶ ἐσμεν, εἰ βουλοίμεθα, εἴτε φαῦλοι, Ἐὰν θέλητε γὰρ, φησὶ, θεοὶ ἔσεσθε τῆς εὐδοκιμήσεως τὴν πρόφασιν ἀναιρεῖς, καὶ τῶν στεφάνων ἐκβάλλεις τὰς ἀφορμάς; Ἠρὸς ταῦτα ὁ Εὐξεινιανός, Ἀκριβῶς πέπεισμαι τὸν ἄνθρωπον,

Hebr. iv, 12.

ἔφη, αὐτόνομόν τε εἶναι καὶ αὐτεξούσιον, καὶ κατὰ γνώμην ἐπὶ τὸ ἁμαρτάνειν ἔρχεσθαι, Τοιαῦτα πρὸς ἀλλήλους διαμιλλωμένων αὐτῶν, ἡ ἐνάτη, πάλιν καταλαβοῦσα, διέλυσε τὰς ζητήσεις Ἀναστὰς γὰρ ὁ θεῖος Ἀβέρκιος σαπάζεται τοὺς περιεστῶτας, καὶ εὐλογήσας, οἴκαδε σὺν Εὐξεινιανῷ πέμπει.

ΙΔ'. Ὀλίγαι τὸ μετὰ ταῦτα διῆλθον ἡμέραι, καὶ τὰς πέριξ κώμας καὶ πρό γε τῶν ἄλλων τὰς ἐν γειτόνων, ἅμα τοῖς ἀδελφοῖς περιῄει· ἐμάνθανε γὰρ ἤδη πολλοὺς ἐκεῖ διαφόροις πιέζεσθαι νόσοις. Περιελθὼν οὖν καὶ θεραπεύσας εὐχῇ καὶ χειρῶν ἐπιθέσει, ἐπεὶ βαλανείου ἄπορον ἑώρα τὸν τόπον, πρᾶγμα νοσοῦσι δεξιὸν παραμύθιον, εἴς τινα χῶρον ἐλθὼν ᾧ Ἀγρὸς μὲν ἡ κλῆσις, ποταμὸς δὲ αὐτῷ παραῤῥέει, τὰ γόνατα τῷ Θεῷ κλίνας, τοῦ ἐδάφους γίνεται. Καὶ ἰδοὺ βροντὴ μὲν ἐξ ἀκριβοῦς κάταῤῥήγνυται τῆς αἰθρίας· ἀναδίδωσι δὲ πηγὰς θερμῶν ὑδάτων ἡ γῆ, καὶ διὰ πάντων ὑμνεῖτο Θεὸς, ἐπήκοος οὕτω δικαίων ἀνδρῶν γινόμενος. Ἡ μέντοι μακαρία ἐκείνη γλῶσσα, λάκκους ὀρύξαι τοῖς παροῦσιν ἐντειλαμένη, ὥστε σύῤῥοιαν ἐν τούτοις γίνεσθαι τῶν θερμῶν ὑδάτων, καὶ εἰς ἀνάκτησιν αὐτὰ σωμάτων εἶναι πεπονηκότων, ἐπανῄει πρὸς τὴν οἰκίαν. Ἐν τούτῳ οὖν ὁ τῶν πειρασμῶν καὶ τῆς ἀπάτης πατὴρ, ὁ πονηρὸς δαίμων, γυναικείαν ὑποκριθεὶς μορφὴν, πρόσεισι τῷ ἁγίῳ, εὐλογίας τυχεῖν δῆθεν παρ' αὐτοῦ βουλόμενος. Ὁ δὲ ἐπιβαλὼν ἐκείνῳ τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ τὸν εἴσω κρυπτόμενον λύκον οὐκ ἀγνοήσας, εἰ καὶ τὴν τοῦ προβάτου δορὰν πριέκειτο, εὐθὲς μεταστρέφεται, καὶ λίθῳ προσπταίει τὸν πόδα τὸν δεξιόν. Περιαλγὴς οὖν γενόμενος, ἅπτεται τῇ χειρὶ τοῦ ἀστραγάλου· αὐτὸν γὰρ ἦν πεπληγώς. Καὶ ὁ πονηρὸς, εἰς ἑαυτὸν πάλιν μεταβαλὼν, ἤδισνόν τε καὶ θερμὸν ἀνεγέλα, καὶ ἀπὸ τῆς φίλης εὐθὺς ὑπερηφανίας· Μήτοι με νόμιζε, λέγει, τῶν ταπεινῶν εἶναι ἐκείνων δαιμονίων, ἃ σὺ πολλάκις φυγαδεύειν οἶδας, καὶ μόνῳ τῷ ῥήματι· ἀλλ' αὐτός εἰμι αὐτὸς ἑκατόνταρχος, οὗ δὴ καὶ νῦν εἰς πεῖραν ἐλθὼν, ὁρᾷς πῶς χαλεπαῖς βέβλησαι περιωδυνίαις, ὁ πολλοῖς ἑτέροις λυσάμενος τὰς ὀδύνας. Οὕτως ἀπὸ τοῦ βλάπτειν ὁ μιαρὸς, οὐδέποτε δὲ ἀπὸ τοῦ ὠφελεῖν οὐδένα, ἑαυτῷ τὸν ἔπαινον περιτίθησι. Ταῦτα τοίνυν πρὸς τὸν θαυμαστὸν Ἀβέρκιον εἶπε, καὶ τινι τῶν περιεστηκότων αὐτὸν νεανίσκων ἐπιπηδᾷ· ὃν χαλεπῶς σπαράξας τε καὶ διαταράξας, μεταξὺ πάντων ἐλεεινῶς καταβάλλει.

ΙΕ'. Ὁ μέντοι μέγας Ἀβέρκιος ἔλεον αὐτίκα τοῦ νεανίσκου λαβὼν καὶ δεηθεὶς τοῦ Θεοῦ λύσιν τε αὐτῷ δίδωσι τοῦ κακοῦ, καὶ τὸν μιαρὸν ἐκεῖνον δαίμονα ἐκποδὼν τίθησιν, ἔργῳ δηλώσας τίς ὁ τοῦ ἀγαθοῦ μαθητὴς καὶ ἀγαθύνειν δεδιδαγμένος, καὶ τίς ὁ ἐξ ἀρχῆς πονηρὸς, καὶ τοῦ πράττειν ἄλλους τὰ πονηρὰ διδάσκολος. Ἐκεῖνος δὲ ἀλλ' οὐ μέχρι τούτου ἔστη, οὐδὲ ἐπὶ μόνῃ τῇ τοιαύτῃ ἔμεινεν ἥττῃ, ἀλλὰ καὶ ἑτέραν αὐτῷ προκηρύττει πάλην· οὗ μηδὲ τὴν πρώτην ὑπενεγκεῖν ἴσχυσεν. Ἐπειδὴ γὰρ καὶ ἄκων ἀπῄει τὸν νεανίσκον ἀπολιπὼν τραχείᾳ ὡς εἶχε καὶ ἀναιδεῖ χρησάμενος τῇ φωνῇ· Ταχύ σε, ἔφη, Ἀβέρκιε, καὶ ἄκοντα παρασκευάσω τὴν Ῥωμαίων ἰδεῖν, Τὸ δὲ ἄρα οὐ πολῷ ὕστερον ἐξέβη, ὡς τὰ ἑξῆς τοῦ

A sponte venire ad peccandum. Sed dum de his rebus inter se disceptarent, hora nona rursus veniens, finiit quæstiones. Statim enim surgens divinus Abercius, salutat eos, qui circumstabant, et cum benedixisset, domum mittit cum Euxeniano.

XIV. Pauci dies postea præterierunt, cum vicos circumcirca positos, et ante alios, eos qui erant propinqui, obiit cum fratribus. Jam enim acceperat, multos variis illic morbis laborare. Cum autem abiisset, et eos curasset precibus et manuum impositione, postquam vidit locum egere balneo, (quod quidem ægrotantibus est aptum solatium) veniens in quemdam locum, qui appellatur Ager, fluvius autem prope eum fluit, flexis Deo genibus humi
B procidit. Et ecce erumpit quidem tonitru cœlo sereno, emittit autem terra fontes aquarum calidarum: et per omnia laudabatur Deus, qui justos sic exaudit. Cum beata autem illa lingua iis, qui aderant, jussisset fodere cisternas, ut aquæ calidæ in eas confluerent, et eæ essent ad recreanda corpora laborantia, domum revertitur. Interim autem tentationum et deceptionis pater malignus dæmon, indutus forma muliebri, venit ad sanctum, volens ab ipso consequi benedictionem. Ille autem conjectis in illum oculis, qui intus latebat, lupum non ignorans, etiamsi ovis pellem induisset, protinus avertitur, et lapide offendit pedem dexterum. Dolore ergo affectus, manu tangit talum: ipsum enim percusserat. Malignus autem rursus in
C seipsum mutatus, suavissime risit, et vehementissime, et solita protinus superbia: Ne me existimes, inquit, esse ex illis humilibus dæmoniis, quæ tu scis sæpe fugare vel verbo solo: sed sum ipse centurio, cujus cum nunc fecisti periculum, vides quam gravibus sis affectus doloribus, qui liberasti multos a molestiis. Sic exsecrandus ex eo, quod lædat, nunquam autem ex eo, quod prosit, sibi laudem tribuit. Hæc ergo admirabili dixit Abercio, et impetum facit in quemdam ex iis, qui ipsum circumsistebant, adolescentibus: quem cum graviter discerpsisset, miserabiliter projicit in medium omnium.

D XV. Magnus autem Abercius statim misericordia motus adolescentis, et Deum precatus, eum malo solvit, et exsecrandum illum dæmonem procul expellit, re ipsa ostendens, quisnam sit boni discipulus, et qui bene facere didicerit: et quisnam is sit, qui est malus ab initio, et magister male faciendi aliis. Ille autem non eo usque constitit, neque semel superatum esse satis habuit: sed ei rursus bellum denuntiat, cujus primum conflictum non potuit sustinere. Quando enim invitus recessit, relicto adolescente, aspera et impudenti voce usus: Cito te, inquit, o Aberci, vel invitum faciam videre Romanorum civitatem. Hoc autem non multo post evenit, ut deinceps ostendemus. Divinus

enim Abercius domum suam reversus, totos septem dies transegit in jejuniis et nocturnis vigiliis simul cum fratribus, rogans ne esset tanta inimici in eum potentia, ut quo ille eum duceret, ipse sequeretur. Septima vero nocte ei in somnis apparens Dominus, dixit: Romam, o Aberci, mea venies providentia, ut qui in ea sunt, meum nomen agnoscant. Esto ergo bono animo, gratia enim mea tecum erit. Tunc sanctus e somno excitatus: Fiat, inquit, voluntas tua, Christe; et divinam apparitionem renuntiavit fratribus. Sed ei quidem sic prædictum est fore, ut veniret ad Romanorum civitatem.

XVI. Malignus autem dæmon, qui paulo ante cum eo venturum est minitatus, nihil differens venit Romam, et imperatoris Antonini filiam jam nubilem, et sexdecim annos natam (1), quæ Lucio quidem Vero fuerat desponsa, vocabatur autem Lucilla, et cæteras suas æquales pulchritudine et magnitudine superabat, ingreditur: et statim ciet furore, ut se discerperet et dejiceret, et dentibus morderet manus, et suas carnes manderet. Mater autem Faustina (hoc enim erat nomen Augustæ) simul cum Antonino augebantur animo, et valde erant dubii ac perplexi, et eam rem maximam ducebant calamitatem. Quod autem eis maxime augebat animi ægritudinem, erat, quod puella fuerat desponsa Lucio. Nam eum quidem jam miserat Antoninus ad Orientem, bellum gesturum contra regem Bulgessum (2). Inter eos autem convenerat, ut stato die Lucius quidem ab Oriente, Antoninus autem Roma venirent Ephesum: et in templo, quod ibi erat, Dianæ Antoninus, dea teste, traderet puellam, Lucius vero acciperet. Cum ergo Lucius, ut convenerat, propere navigaret Ephesum, nesciens quid ageret Antoninus, cum esset ejus filia a dæmone correpta, tempus protrahit excusatione, scribens ad Lucium, quod Germani, trajecto Rheno, oppida Romanorum et vicos populantur: et ideo non poterat nunc cum filia venire Ephesum, ut convenerat, sed tantum anno sequenti. Ei autem cum in media navigatione redditæ fuissent litteræ ab imperatore, magno dolore affectus, idque ferens ægerrime, revertitur Antiochiam. Imperator autem Antoninus partim quidem sua sponte valde de filia sollicitus, partim vero a conjuge incitatus, omnia faciebat, et a nullo abstinebat, quod haberet rationem.

XVII. Adductis itaque Romanorum et Italorum sacerdotibus, et ex Etruria accersitis aruspicibus, per ipsos adjurabat dæmonem, et nihil non excogitabat ad mali curationem. Illa autem et inania esse

A λόγου δηλώσει. Ὁ μὲν γὰρ θεῖος Ἀβέρκιος, εἰς τὴν ἑαυτοῦ οἰκίαν ἐπανελὼν, ἑπτὰ ὅλας εἶλκεν ἡμέρας ἐν νηστείαις καὶ παννυχίσιν ἅμα τοῖς ἀδελφοῖς, δεόμενος μὴ τοιαύτην γενέσθαι κατ' αὐτοῦ ἰσχὺν τῷ ἐχθρῷ ὡς ᾗπερ ἂν ἐκεῖνος ἄγῃ καὶ αὐτὸν ἕπεσθαι· ὑπὸ δὲ τὴν ἑβδόμην νύκτα ὄναρ αὐτῷ τὸν Κύριον ἐπιστάντα, καὶ Εἰς Ῥωμην. φάναι, Ἀβέρκιε, οἰκονομίᾳ τῇ ἐμῇ ἀφίξῃ· ὥστε δὴ καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ τὸ ἐμὸν ὄνομα ἐπιγνῶναι. Θάρρει τοιγαροῦν· ἡ γὰρ χάρις μου μετὰ σοῦ ἔσται. Τότε διυπνισθέντα τὸν ἅγιον, Γένοιτο, φάναι, τὸ θέλημά σου, Κύριε· καὶ τὴν θείαν ἐκείκην ἐμφάνειαν τοῖς ἀδελφοῖς ἀπαγγεῖλαι, Ἀλλὰ τῷ μὲν οὕτω καὶ παρὰ τὴν Ῥωμαίων πόλιν ἀφικέσθαι προείρητο.

Ιϛ'. Ὁ δὲ πονηρὸς δαίμων ἐκεῖνος ὁ μικρῷ πρόσθεν τῷ ἁγίῳ τὴν ἄφιξιν ταύτην ἐπισείσας, οὐδὲν
B ἀναβαλόμενος, εἰς Ῥώμην φοιτᾷ, καὶ τὴν τοῦ βασιλέως Ἀντωνίνου παῖδα, ἐπίγαμόν τε ἤδη καὶ ἑκκαιδεκέτιν οὖσαν, ἣ Βήρῳ μὲν Λευκίῳ ἀνδρὶ κατηγγύητο, Λουκίλλα δὲ ἐκαλεῖτο, κάλλει καὶ μεγέθει τὰς κατ' αὐτὴν ὑπερενεγκοῦσαν, εἰσδύεται, καὶ αὐτίκα ἐκμαίνει· ὡς ταράττεσθαί τε καὶ καταβάλλεσθαι, καὶ ὀδοῦσι τῶν χειρῶν ἅπτεσθαι, καὶ τὰς αὐτῆς σάρκας διαμασᾶσθαι. Ἡ οὖν μήτηρ Φαυστῖνα (τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα τῇ Αὐγούστῃ) λύπῃ σὺν Ἀντωνίνῳ καὶ ἀπορίᾳ δεινῶς εἴχοντο, καὶ συμφορὰν ἐσχάτην τὸ πρᾶγμα ἐτίθεντο· ἦν δὲ τὸ μάλιστα αὐτοῖς ἐπιτεῖνον τὴν ἀθυμίαν ἡ πρὸς τὸν Λεύκιον τῆς κόρης μνηστεία, Τοῦτον γὰρ ἀπεστάλκει μὲν Ἀντωνῖνος ἤδη πρὸς τὴν Ἑῴαν πόλεμον συμβαλοῦντα τῷ βασιλεῖ Βουλγέσσῳ. Ὑπῆρχε δὲ ἄλλήλοις συγκείμενον
C κατά τινας ῥητὰς ἡμέρας, τὸν μὲν ἀπὸ τῆς Ἕω, τὸν Λεύκιον, τὸν δὲ ἀπὸ Ῥώμης τὴν Ἔφεσον καταλαβεῖν· καὶ ἐν τῷ κατ' αὐτὴν ναῷ τῆς Ἀρτέμιδος, τὸν μὲν ὑπὸ μάρτυρι τῇ θεῷ καταθέσθαι Λευκίῳ τὴν παῖδα, τὸν δὲ δέξασθαι. Ἐπεὶ οὖν ὁ Λεύκιος κατὰ νὰς συνθήκας ἔπλει πρὸς τὴν Ἔφεσον ἐπειγόμενος, οὐκ ἔχων ὅ τι χρήσαιτο ἑαυτῷ Ἀντωνῖνος δαιμονώσης αὐτῷ τῆς παιδὸς προφάσει διακρούεται τὸν καιρὸν, γράψας Λευκίῳ ὡς τὸ Γερμανῶν ἔθνος ἐπὶ τὸν Ῥῆνον, τάς τε πόλεις Ῥωμαίων καὶ τὰς κώμας λῃΐζεται· κἀντεῦθεν μηδὲ κατὰ τὰ συγκείμενα δύνασθαι νῦν εἰς Ἔφεσον μετὰ τῆς παιδὸς συνδραμεῖν, ἀλλ' εἰς τὸ ἐπιὸν ἔτος. Τῷ δὲ, ἐπειδὴ κατὰ μέσον τὸν πλοῦν τὰ παρὰ βασιλέως ὑπήντα γράμματα· σφόδρα τε ἀθυμήσας καὶ χαλεπῶς ἐνεγκὼν, εἰς τὴν ἐν
D Δάφνῃ Ἀντιόχειαν ὑποστρέφει. Βασιλεὺς δὲ Ἀντωνῖνος, τοῦτο μὲν καὶ τοῖς οἰκείοις σπλάγχνοις περὶ τὴν τῆς παιδὸς φροντίδα πολὺς, ὤν, τοῦτο δὲ καὶ ὑπὸ τῆς συζόγου παροξυνόμενος, πάντα τε ἐποίει, καὶ οὐδενὸς ἀπείχετο τῶν λόγον ἐχόντων.

ΙΖ'. Τοὺς Ῥωμαίων τοίνυν καὶ Ἰταλῶν ἱερεῖς συναγαγὼν καὶ οἰωνοσκόπους ἀπὸ Τυῤῥηνίας μεταστειλάμενος, ἐξώρκιζέ τε τὸν δαίμονα δι' αὐτῶν, καὶ ῥυδὲν ὅ τι οὐκ ἐπενόει πρὸς τὴν τοῦ κακοῦ θερα-

(1) Anno 163, teste Baronio Marci Aurelii Antonini imperatoris filia obsidetur a dæmone.

(2) *Vologesum*, qui erat Parthorum rex. Vide Dion, et Julium Capitolinum in Marco; Baron. an. 163.

δὲ κενά τε ἠλέγχετο, καὶ ἀγριώτερον ἐποίει
ὸν δαίμονα τῇ κόρῃ. Ἀμέλει καὶ τοιάνδε
ῆς παιδὸς ἐκείνης ἠφίει φωνήν. ὡς, Εἰ μὴ
ὁ τῆς ἐν τῇ μικρᾷ Φρυγίᾳ τῶν Ἱεραπο-
σκοπος ἔλθοι, οὐκ ἂν ἀπὸ τοῦ σκηνώματος
τοῦδε. Ὡς οὖν ἐπὶ συχνὰς ἡμέρας ταῦτα
πορεῖτο καθ' ἑαυτὸν Ἀντωνῖνος, τί ἄν εἴη
πούμενος, καί ποτε εἰσκαλέσας τὸν ἔπαρχον
ς Κορνηλιανὸν, ἀνεπυνθάνετο εἴ πού τις
ὑπὸ μικρὰν Φρυγίαν ἐστίν. Ὁ δὲ, Καὶ
ποτα. ἔφη, καὶ ἀπ' αὐτῆς Εὐξεινιανὸν ὁρ-
ῥ πολλάκις περὶ δημοσίων ἐπέστειλας
ν. Τοῦτο ἀκούσας ὁ Ἀντωνῖνος ἥσθη τε
ᾳοντίδος ἀπολυθεὶς ὅτιπερ Εὐξεινιανὸς ἐκεῖ
, δεξιὸς αὐτῷ ἔσται τοῦ πράγματος οἰκονό-
Οὐαλέριον καὶ Βασιανὸν μαγιστριανοὺς
τρεπισθῆναι κελεύσας, ἐπιστέλλει αὐτῷ
Αντωνῖνος αὐτοκράτωρ σεβαστὸς Εὐξει-
πλίωνι χαίρειν. Ἐγὼ εἰς πεῖραν τῆς σῆς
ἔργοις αὐτοῖς καταστὰς, καὶ μάλιστα οἷς
τροστάξει τοῦ ἡμετέρου κράτους διεπράξω
Σμύρναν. ἐπικουφίσας Σμυρναίοις τὴν ἐκ
υ τῆς γῆς ἐπιγενομένην αὐτοῖς συμφορὰν,
ὥσπερ εἰκὸς, καί σε τῆς τῶν πραγμάτων
ς ἐπῄνεσα· ἔμαθον γὰρ ἅπαντα μετὰ ἀκρι-
σπερ ἄν εἰ παρών. Ἥ τε γὰρ παρὰ σοῦ
ι ἀναφορὰ, ὅ τε ἀποδιδοὺς ταύτην, καὶ
ἐπίτροπος ὑμῶν ἅπαντά μοι σαφῶς διηγή-
τὶ δὲ τοῦ παρόντος γνωσθὲν τῷ ἡμετέρῳ
ᾳβέρκιόν τινα τῆς Ἱεραπολιτῶν ἐπίσκοπον
διατρίβειν, ἄνδρα εὐσεβῆ οὕτω τὰ τῶν
ὑν, ὡς δαιμονῶντάς τε ἰᾶσθαι, καὶ νόσους
ᾳκολώτατα θεραπεύειν· τοῦτον κατὰ τὸ
ἡμεῖς χρῄζοντες, Οὐαλέριον καὶ Βασ-
κγιστριανοὺς τῶν θείων ἡμῶν ὀφφικίων
ν, τὸν ἄνδρα μετ' αἰδοῦς καὶ τιμῆς ἀπά-
μᾶς ἀγαγεῖν. Κελεύομεν οὖν τῇ σῇ στερ-
εῖσαι τὸν ἄνδρα σὺν προθυμίᾳ πάσῃ πρὸς
κέσθαι εὖ εἰδότι ὡς οὐ μέτριός σοι κείσεται
καὶ ὑπὲρ τούτου ὁ ἔπαινος. Ἔρρωσο.
ύτην τοῖς μαγιστριανοῖς δοὺς τὴν ἐπιστο-
ἐπεμψεν ἀπὸ Ῥώμης, εἰπὼν ὅτι Ἑλλα-
ᾳμῖν θήσει τὴν εἰς ἐμὲ θεραπείαν τὸ Ἀβέρ-
κεῖν, προστεθὲν καὶ τὸ τάχος. Οἱ δὲ λαβόν-
ἐν τάχους καὶ συντονίας ἐνέλιπον· ἀλλὰ
Βρεντίσιον ἡμέραις καταλαβόντες, πλοίου
τούτῳ παρεσκευασμένου παρὰ τοῦ ὑπάρχου
ινοῦ ἐπιβάντες, κατὰ πρύμναν αὐτοῖς τοῦ
ς ἱσταμένου, τῇ ἑβδόμῃ τὸν Ἰόνιον δια-
ες, καταίρουσιν ἐν Πελοποννήσῳ. Ἐκεῖθεν
σίοις ἵπποις χρησάμενοι, ἀφικνοῦνται τῆς
ἑκάτης εἰς τὸ Βυζάντιον. Εἶτα πρὸς τὴν
ἑων αὐθημερὸν περαιωθέντες, καὶ αὖθις
χρησάμενοι δρόμῳ, εἰς Σύναδα μητρόπο-
υσι τῆς Φρυγίας ἡγεμόνας τε τῆς ὁδοῦ
ῦ ἡγεμονεύοντος ἐκεῖ Σπινθῆρος λαβόντες.

A convincebantur, et malignum dæmonem magis efferabant in puellam. Cæterum is talem quoque vocem emittebat per puellam, quod, nisi veniret Abercius Hierapolitanorum, qui sunt in parva Phrygia, episcopus, ex eo non exiret tabernaculo. Cum hæc ergo multos dies vociferaretur, apud se dubitabat Antoninus, quidnam hoc esset, considerans, et aliquando accersito Corneliano præfecto prætorii, rogavit an in parva Phrygia esset urbs nomine Hierapolis. Is autem : Maxime, inquit, domine, et ex ea ortus est Euxenianus, ad quem sæpe scripsisti de rebus publicis. Hoc cum audivisset Antoninus, lætatus est quasi a cura liberatus, nempe quod Euxenianus, qui illic degebat, hanc rem pulchre ei procuraret. Et Valerio et Ba-
B siano magistrianis mox præsto esse jussis, hæc sic scribit : Antoninus imperator Augustus, Euxeniano Poplioni salutem : Ego tui ingenii solertiam re ipsa expertus, et maxime iis, quæ jussu nostræ potentiæ nuper fecisti Smyrnæ, levata Smyrnensibus calamitate, quæ eis ex terræ motu evenerat, ut par erat, sum lætatus, et tuam in rebus gerendis laudavi diligentiam. Omnia enim accurate didici, perinde ac si adfuissem. Nam et a te missa relatio, et qui eam reddidit Cælicius, procurator noster, omnia mihi aperte narravit. In præsentia autem cum sit potentiæ nostræ significatum, Abercium quemdam episcopum Hierapolitanum apud te versari, virum adeo pium in Christiana religione, ut medeatur dæmoniacis, et alios morbos curet facil-
C lime, eo cum nos necessario opus habeamus, Valerium et Basianum magistrianos (3) divinorum nostrorum officiorum misimus, ut eum cum omni honore et reverentia ad nos adducant. Tuæ ergo jubemus præstantiæ, ut ei persuadeas ad nos venire cum summa animi alacritate, sciens non parvam hoc nomine tibi futuram esse apud nos laudem. Vale.

XVIII. Hanc cum magistrianis dedisset epistolam, Roma misit, dicens : Rem mihi longe gratissimam feceritis, si Abercium ad me quam maxima celeritate adduxeritis. Illi autem eis acceptis litteris, nihil omiserunt celeritatis et diligentiæ. Sed cum pervenissent Brundusium, et navem paratam as-
D cendissent, vento usi secundo septem diebus transmisso Ionio, appellunt in Peloponnesum. Illinc autem equis usi velocibus, cito veniunt Byzantium. Deinde cum ipso die trajecissent in Nicomediam, et usi essent rursus cursu publico, veniunt Synadem Phrygiæ metropolim : et acceptis viæ ducibus a præside, qui illic erat, Spinthere dicto, ut fuerat ei imperatum a Corneliano, circa horam nonam veniunt in civitatem Hierapolitanorum. Ingredientes ergo civitatem occurrunt Abercio, veluti

gisteriani aliter dicebantur Agentes in rebus, quibus cum alia, tum etiam evectiones pusus commissæ erant. Vide Bar. an. 163.

optima data occasione. Solebat enim hora nona domum redire a docendo, solitas preces Deo redditurus. Atque illi quidem ei facti obviam, rogarunt ubinam esset Euxenianus, et quonam ire deberent, ut eum convenirent. Postquam vero ille rogavit, quid quærerent, et cur venirent, ejus interrogationem ægre ferens Valerius, et quod non cito ad quæsita respondisset, audacius aliquid audet, forte motus a maligno, et extendit dexteram adversus sanctum, volens eum flagello percutere. Manus autem, quæ eum desuper servabat, non fuit negligens, sed audax puniebatur dextera, et erat immobilis, tanquam vincta aliquo compede. Invadit alterum quoque metus propter novum hoc spectaculum: et ambo ab equis descendentes procidunt ad sancti pedes, et fiunt ei supplices, ut manus, quæ emarcuerat, et erat quasi mortua, efflorresceret rursus et revivisceret, neque sic remaneret mortua.

XIX. Ille autem in hoc quoque consueta usus est misericordia, et tangit quidem manum male affectam, sanam vero eam reddit protinus. Deinde rursus sciscitatus quanam de causa esset eis opus cum convenire, et intellexisset quod ad ipsum ferrent litteras imperatoris, fit eis dux itineris, et deducit quamprimum ad ædes Euxeniani. Ille autem, acceptis litteris, cum quæ continebantur in eis, perlegisset, sancto statim tradit epistolam, et rogat, ut nihil differat, sed sicut imperator volebat, iter quamprimum ineat. Quam cum ipse quoque legisset: Veniam, inquit, promptoque et alacri animo iter conficiam. Fit enim hoc Dei voluntate, ut mihi quoque jam a Domino meo fuit significatum. Et magistriani quidem præclare deducti ad Euxenianum, et ab eo honorifice accepti hospitio, cum duos dies apud ipsum mansissent, et ei totum iter, et navigationem renuntiassent, abierunt tertio die, acceptis ab eo litteris: cum eis esset pollicitus admirandus Abercius, post quadraginta dies, in Portu, qui dicitur, qui quidem est prope Romam, se esse invicem conventuros, et sic simul cum illis Romam esse ingressurum. Illi autem cum non possent non credere, (recte enim judicabant ex iis, quæ senserant, et viderant, quod fieri non posset, ut vir, qui talibus et tantis erat dignatus, conscientiam et linguam haberet non sanam) publicos rursus equos ascendentes, redierunt.

XX. Divinus autem Abercius cum vinum, et acetum et oleum in unum et eumdem utrem injecisset, et paucos panes præterea sumpsisset, et deinde esset locutus cum fratribus, quæ par erat et illius recessum miserabiliter deflentes pulcherrime esset consolatus, ascendit vehiculum publicum, et egreditur e civitate. Cum autem parum processisset in via, videt quemdam vinitorem fodientem, et vites diligenter colentem, (ei nomen erat Trophimion). Quo nominatim vocato: Agedum, inquit, iter me-

A οἷα προστεταγμένον αὐτῷ παρὰ Κορνηλίου τοῦ ἐπάρχου περί που τὴν ἑνάτην ὥραν τὴν Ἱεραπολιτῶν καταλαμβάνουσιν. Εἰσιόντες τοιγαροῦν τὴν πόλιν, ὑπαντῶσι τῷ Ἀβερκίῳ, καὶ ταῦτα ἀπὸ τοῦ παρήκοντος· εἰώθει γὰρ κατὰ τὴν ἑνάτην ὥραν ἐκ τῆς διδασκαλίας οἴκαδε ἀναστρέφειν τὰς συνήθεις ἀποδώσων εὐχὰς τῷ Θεῷ. Οἱ μὲν οὖν ὑπαντήσαντες αὐτῷ, ἀνεπυνθάνοντο, ποῦ ποτε ὑπάρχοι Εὐξεινιανός, καὶ ὅπῃ γενόμενοι, ἐντύχοιεν τῷ ἀνδρί. Ὁ δὲ, ἐπειδὴ καὶ αὐτός τίς τε ἡ ζήτησις τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἐφ' ὅτῳ ἥκοιεν ἤρετο, τὴν ἐκείνου ἐρώτησιν χαλεπῶς ἐνεγκὼν Οὐαλέριος, ὅτι μὴ ταχὺ ἀπεκρίνατο, τολμᾷ τι καὶ θρασύτερον, ἴσως ὑπὸ τοῦ πονηροῦ κινηθεὶς, καὶ ἀνατείνει κατὰ τοῦ ἁγίου τὴν δεξιὰν, πλῆξαι τοῦτον τῇ μάστιγι βουληθείς· καὶ εὐθὺς ἡ φρουροῦσα χεὶρ ἄνωθεν οὐκ ἠμέλει, καὶ ἡ τολμηρὰ

B ἐκολάζετο· καὶ ἀκίνητος ἦν ὥσπερ τινὶ προκατασχεθεῖσα πέδῃ. Λαμβάνει καὶ τὸν ἕτερον δέος ἐπὶ τῷ καινῷ τούτῳ θεάματι, καὶ ἀποβάντες ἅμφω τῶν ἵππων, προσπίπτουσί τε τοῖς τοῦ ἁγίου ποσὶ, καὶ ἱκέται γίνονται ταπεινοὶ λίαν, ὥστε τὴν ἀπομαρανθεῖσαν χεῖρα καὶ οἱονεὶ τεθνηκυῖαν ἀναθῆλαι πάλιν καὶ ἀναζῆσαι, μηδὲ οὕτως ἀπολειφθῆναι νεκράν.

ΙΘ'. Ὁ δὲ τῆς συνήθους ἕκάν τούτῳ γίνεται συμπαθείας, καὶ ἅπτεται μὲν τῆς πηρωθείσης· ὑγιᾶ δὲ αὐτὴν εὐθὺς δείκνυσιν. Εἶτα τὴν αἰτίαν καὶ πάλιν τῆς τοῦ ἀνδρὸς χρείας ἐρόμενος, καὶ μαθὼν ὅτι βασιλικὰ πρὸς αὐτὸν κομίζοιεν γράμματα, ὁδηγὸς γίνεται τῶν ἀνδρῶν, καὶ εἰς τὸν Εὐξεινιανοῦ οἶκον τὸ τάχος ἐπάγει. Ἐκεῖνος μέντοι τὰ γράμματα εἰς χεῖρας λαβὼν, καὶ τὰ ἐγκείμενα ἐπεξελθὼν, μεταδίδωσι τὴν ἐπιστολὴν εὐθὺς τῷ ἁγίῳ, καὶ ἠξίου μηδὲν ὑπερθέσθαι, ἀλλ' ὥσπερ αὐτὴ ἠβούλετο, τὴν

C ταχίστην ἅπτεσθαι πορείας. Ὁ δὲ, καὶ αὐτὸς ἀντιγνοὺς, Ἐλεύσομαι, ἔφη, καὶ οὐκ ἀπροθύμως τὴν πορείαν ἀνύσω, ἐπεὶ κατὰ γνώμην Θεοῦ τὸ γινόμενον, ὡς κἀμοὶ ἤδη παρὰ τοῦ Κυρίου μου ἐδηλώθη· Οἱ μὲν οὖν μαγιστριανοὶ λαμπρῶς παρ' Εὐξεινιανῷ ξενισθέντες, δύο τέ τινας ἡμέρας παρ' αὐτῷ μείναντες, τὴν πορείαν τε πᾶσαν αὐτῷ καὶ τὸν πλοῦν ἀπαγγείλαντες, τῇ τρίτῃ ἀντίγραφα λαβόντες ἀπῄεσαν, ὑπεσχημένον αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ θαυμαστοῦ Ἀβερκίου μετὰ τεσσαράκοντα ὅλας ἡμέρας κατὰ τὸν λεγόμενον Πόρτον ὃς ἐχόμενος Ῥώμης ἐστὶν, ἀλλήλοις ἐντυχεῖν· καὶ οὕτως ἅμα ἐκείνοις τῆς πόλεως ἐπιβῆναι. Οἱ δὲ ἀπιστεῖν οὐκ ἔχοντες (ἔκριναν γὰρ ὀρθῶς ἐξ ὧν ἔπαθόν τε καὶ εἶδον), ὅτι ἀδύνατον ἄνδρα τοιούτων ἠξιωμένον τό τε συνειδὸς καὶ τὴν

D γλῶτταν ἔχειν οὐχ ὑγιᾶ) τοῖς δημοσίοις καὶ αὖθις ἐπιβάντες ἵπποις ἐπανῄεσαν.

Κ'. Ἀβέρκιος δὲ ὁ θεῖος, οἶνόν τε καὶ ὄξος καὶ ἔλαιον εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἀσκὸν ἐμβαλὼν, πρὸς δὲ καὶ ἄρτους ὀλίγους λαβὼν, εἶτα τοῖς ἀδελφοῖς διαλεχθεὶς τὰ εἰκότα, τὴν ἐκείνου τε ἀποδημίαν ἐλεεινῶς ἀποδυρομένους δεξιώτατα παραμυθησάμενος, ὀχήματος πολιτικοῦ ἐπιβαίνει, καὶ τῆς πόλεως ἔξεισι. Βραχὺ δὲ τῆς ὁδοῦ προελθὼν, ὁρᾷ τινα ἀμπελουργὸν σκάπτοντα, καὶ περὶ τὰς ἀμπέλους ἐπιμελῶς ἔχοντα (ὄνομα τῷ ἀνδρὶ Τροφιμίων)· τοῦτον ὀνομαστὶ καλέσας, Δεῦρο, φησὶν, ἀδελφὲ, συνδιάσω-

ι τὴν ἐπὶ Ῥώμην ὁδόν. Ἤκουσεν ἐκεῖνος, δέκελλαν εὐθὺς καὶ τὸ σκαφεῖον ἀπολιπὼν, ιείαν τε ἁρπάσας ἐσθῆτα ἣν διὰ τὸν ἐκ τῆς ις κόπον τῇ γῇ καταθεὶς ἦν, εἵπετο τῷ ἁγίῳ. ἡ δὲ συνώδευον ἤδη. Ἀλλὰ νῦν ὅτι μάλιστα ειν ὑμᾶς ἀξιῶ, θαῦμα γὰρ ἀκούσεσθε, σύμ- ἡδονῇ. Καὶ γὰρ ὁπότε μὲν ὁ Τροφιμίων εἰς ἤδη χρείαν ἐπιστρέφοντος τοῦ ἁγίου τὸν τοῦ τόδα λύσειεν, αὐτῷ δὴ τὸ πρὸς τὸ παρὸν συν- μόνον ἀμιγὲς ἐξῄει, οἶνος τυχὸν, ἢ ὄξος, ἢ τῶν ἄλλων κατὰ χώραν μενόντων· ὁπότε δὲ ἐκεῖνος ἐν χρείᾳ τινὸς καταστὰς, εἰ κατὰ ι τοῦ ἁγίου λύσειε τὸν ἀσκὸν, τἀναντία ἤ ἠβούλετο, θαυμαστῶς ἐξῄει· ὄξος μὲν καὶ εἰ δίψει τυχὸν ληφθεὶς πειρῷτο πιεῖν· εἰ δὲ παλιν αὐτῶν δεηθείη, οἶνος ἀκραιφνὴς τοῦ ἀπέῤῥει. Οὕτως ὁ ἑκοντὶ δολερὸς· ἄκων πιστὸς, οὐδενὸς ὢν ἠβούλετο, κατὰ χρείαν νος, σαφῶς αὐτὸν τοῦ πράγματος ἐκδιδά- ὀρθῶς ἔχειν καὶ ἀκεραίως, καὶ μηδὲν παρὰ ιῦ χρησαμένου γνώμην ποιεῖν. Τοιούτων ος τῶν παρὰ Θεοῦ θείων ἀπέλαυε χαρι- . Πᾶσαν οὖν εὐμαρῶς ἀνύσαντες τὴν ὁδὸν, αλείᾳ τῆς Παμφυλίας κατάγονται. Ἐν ᾗ τινὸς τῶν ἐπὶ Ῥώμην ἀναγομένων ἐπι- εἰς τὸν ὡρισμένον καταίρουσι τόπον, πέρας ἰ τοῦ τῶν ἡμερῶν λαβόντος συνθήμστος.

Τῶν οὖν μαγιστριανῶν τρισὶν ὕστερον ἡμέ- ἰ αὐτῷ καταχθέντων· πολὺν γὰρ αὐτοῖς ἐτρί- ον ὁ πλοῦς διὰ τὸ τῆς ὥρας χείμέριον, καὶ σφίσιν αὐτοῖς μεμφομένων τῆς βραδυτῆτος, οἰομένων ὡς, εἰ μὴ τῷ ἁγίῳ κατὰ τὰς συν- ἐντύχοιεν, ἢ ἑαυτοὺς ὠμῶς διαχρήσασθαι, ἢ ιύτοκράτορι κεναῖς, ὃ δὴ λέγεται, χερσὶν ἐμ- ίεν ὑπ' ἐκείνου ἀναιρεθῆναι. Ταῦτα τούτων υτοὺς διασκοπουμένων, ἐπειδὴ ἀπέβησάν τε ς ἤδη, καὶ τὰς καταγωγὰς ἀνηρεύνων, καὶ ἣν περιῄεσαν, ἐντυγχάνουσι τῷ ἁγίῳ. Ὁ μὲν δεξιὰν προτείνας, καὶ αὐτοὺς ἀσπασάμενος, ίς τε εἶδε τοὺς ἄνδρας, καὶ πρᾴως τοῦ συν- ς ὑπεμίμνησκεν. Οἱ δὲ ἄσμενοι τοῦτον ὡς οὐκ ισαν ἰδόντες, προσεκύνουν εὐθέως, περιεπτύσ- περιέβαλλον πάντα, τἄλλα ἐτοίουν ὅσα ψυχῆς ριχαρείας κεκινημένης ἐστὶ σύμβολα. Εἶτα βόντες, εἰσίασί τε τὴν Ῥώμην, καὶ ὡς τὸν ν ἄγουσι Κορνηλιανόν. Ὁ δὲ, ἐπειδὴ τὸν αὐ- ρα. Ἀντωνῖνον ἡ κατὰ τῶν Βαρβάρων εἶχεν ιὰ, τὸν Ῥῆνόν τε διαβάντων, καὶ τὴν Ῥω- λεηλατούντων, τὸν ἄνδρα πρὸς τὴν Αὐγούσ- ει Φαυστίναν. Ὃν ἐκείνη θεασαμένη γεραρὸν καὶ σεμνὸν, καὶ τὸ εὔκοσμον οἷον καὶ γαληνὸν ντα, αἰδοῦς ὑπόπλεως γίνεται, καὶ σὺν αὐτὸν ἀσπάζεται τῇ σεμνοπρεπείᾳ. Καὶ. Ὅτι αθοῦ καὶ πάντα δυναμένου, λέγει, Θεοῦ δοῦλος ν, ἐξ ὧν ἄλλοι τε πολλοὶ πρότερον, καὶ νῦν ιλαν ἐπανελθόντες οἱ μαγιστριανοὶ (καὶ γὰρ ἰ παρ' αὐτῶν ἡ Φαυστίνα τὰ κατὰ τὸν ἄνδρα ήκει)· δέομαι οὖν μηδὲν ἀναβαλέσθαι καὶ ον εὐεργέτης ὀφθῆναι, καὶ τὸ ταπεινὸν ἡμῶν

A eum Romam confice. Audivit ille, et ligone, et rastris relictis, et sua veste arrepta, quam propter laborem operationis humi deposuerat, sanctum est secutus. Jamque simul viam inibant. Sed nunc volo vos quam maxime attendere: audietis enim miraculum voluptate commistum. Etenim quando Trophimion ad communem usum, sancto jubente, utris operculum amovisset, idipsum solum, quod opus erat in præsentia, egressum est haud mistum: vinum, verbi causa, aut acetum, aut oleum, aliis in loco manentibus. Quando autem ille rursus aliqua re indigens, non e sententia sancti utrem solvisset, admirabiliter egrediebantur contraria iis, quæ volebat: acetum quidem, et oleum, si siti forte laborans vellet bibere, sin vero his contra opus ha-
B beret, vinum purum effluxit ex utre. Sic qui sua sponte fuit fraudulentus, invitus fuit fidelis, cum nihil tangeret ex iis, quæ volebat ad usum, re ipsa eum aperte docente, ut recte se gereret et sincere, et nihil faceret præter sententiam ejus, qui commodasset. Talia a Deo dona fuit consecutus Abercius. Cum ergo totum iter facile confecissent, veniunt in Ataliam Pamphyliæ civitatem. In qua cum navem conscendissent, quæ Romam proficiscebatur, in locum appellunt constitutum, cum modo finem accepisset dierum conventio.

XXI. Magistriani vero tribus postea diebus ipsi quoque appulerunt: fuit enim longa mora navigationis propter tempestatem. Quocirca tarditatem
C suam valde accusabant: quin etiam statuebant nisi sanctum, ut convenerat, invenirent, vel sibi ipsis mortem crudeliter consciscere. Nam si imperatori vacuis, ut dicitur, manibus se sisterent, metuebant, ne ab illo interficerentur. Hæc apud se animo agitantes, cum jam e navi descendissent, et scrutarentur diversoria, et littus obirent, sanctum inveniunt. Ille autem cum manum porrexisset, et eos salutasset, amice eos aspexit, et placide pactum conventum revocavit in memoriam. Cum vero ipsi libenter eum præter spem vidissent, protinus adorabant, amplectebantur, et omnia alia faciebant, quæ sunt signa animi moti lætitia. Deinde cum eum secum assumpsissent, ingrediuntur Romam, et ad prætorii præfectum ducunt Cornelianum. Ille autem, cum imperator Antonius
D expeditionem suscepisset contra Barbaros, qui Rhenum transierant, et Romanorum agros populabantur, eum ducit ad Augustam Faustinam. Quem postquam illa aspexit adeo honestum et venerandum, et qui summam moderationem præ se ferebat et tranquillitatem, impletur pudore, et cum salutat honorifice, et, Quod sis boni quidem Dei, et qui omnia potest, servus, inquit, est evidens, tam ex iis, quæ alii multi prius, et nunc reversi renuntiarunt magistriani, (etenim jam quoque ex eis Faustina de illo acceperat) rogo igitur, ut nihil differas, sed beneficio afficias imperatores, et humilem nostram serves et cures filiolam. Sic enim a nobis

magni honores, et dona tibi collata referent gratiam.

XXII. Hæc illa cum magna dicebat affectione. Eam enim flectebat naturæ necessitas, et faciebat ut illius postularet auxilium, quem (ut cum divino dicam Davide) odio habebant gratis, et non sustinebant adorare tanquam verum Deum[5]. Ille autem: Accepta quidem est, inquit, nobis tua voluntas: sed nos nullo ex iis, quæ sunt apud vos, delectamur, ut qui vanam hanc speciem jampridem exspuerimus: et alioqui nec mercede præbemus gratias, quæ nobis a Deo datæ sunt, gratis accepta, gratis quoque dare jussi[6]. Sed ubi est, inquit, filia? Faustina autem quam potuit celerrime currit in thalamum, et acceptam filiam attrahit ad sanctum quam maximo ardore et studio dici potest. Puellam vero inhabitans sceleratissimus dæmon, cum cognovisset se ad eum abduci, a quo sciebat se prius fuisse superatum, discerpebat puellam et dejiciebat: timere, conturbari, tremere, caligare faciebat. Deinde etiam vocem ex ea emittebat, dicentem: Ecce, Aberci, ego te Romam duxi, sicut sum pollicitus. Ille autem: Certe, inquit: sed nequaquam propterea gaudebis. Sic dixit, et jubet puellam duci sub dio. Ducta est ergo puella per Hippodromum, cum imperatoris satellites et custodes locum prius occupassent. Interim autem cum ille impudens et sceleratus dæmon discerperet et dejiceret puellam, et nihil aliud clamaret nisi quod solum significabat se gloriari et jactare, quod per se duxisset sanctum per tantum terræ et maris spatium, sublatis in cœlum oculis, Abercius, cum Deum esset precatus, puellam acriter intuetur, et: Ab ea, inquit, egredere, maligne dæmon, ipsam nihil offendens. Tibi hoc jubet Christus meus. Is vero, leonina illa audacia statim mutata in vulpis timiditatem: Adjuro te ego quoque, inquit, per ipsum Christum, ne me mittas in solitudinem, neque ullum alium locum, nisi in eum, in quo habitabam. Sanctus autem: Abibis quidem, inquit, non in solitudinem, sed in locum paternum. Propterea autem, quod me fecisti videre Romam, ipse quoque tibi jubeo in nomine Jesu, ut hanc aram tollas, (ei manu ostendens aram lapideam) et feras usque ad meam Hierapolim et statuas propter portam australem. Audivit dæmon, et statim tanquam servus, qui terribili domino didicit cedere in omnibus, recedit quidem a puella, nihil ei omnino mali faciens. Deinde innumerabilibus oculis videntibus (o quis tua omnia non admirabitur, rex Christe?) aram subit, et tollit graviter gemens, et transit per medium Hippodromum, (quod quidem visum est novum Romanis spectaculum) et deponit Hierapoli in loco præstituto.

[5] Psal. LXVIII, 3. [6] Matth. x, 8.

A σῶσαι καὶ θεραπεῦσαι θυγάτριον. Οὕτω γάρ σοι μεγάλαι τιμαὶ παρ' ἡμῶν καὶ δωρεαὶ τὴν χάριν ἀμείψονται.

ΚΒ'. Ταῦτα μετὰ πολλῆς ὑπηγόρευε τῆς περιπαθείας· ἔκσμπτον γὰρ αὐτὴν αἱ τῆς φύσεως ἀνάγκαι, καὶ βοηθὸν ἐποίουν ἐκεῖνον ἐπιζητεῖν ὃν (κατὰ τὸν θεῖον φάναι Δαυὶδ) δωρεὰν ἐμίσουν, καὶ ὡς ἀληθῆ προσκυνεῖν οὐκ ἠνείχοντο. Ὁ δὲ, Ἀπόδεκτα μὲν τὰ τῆς προαιρέσεως, ἔφη, τῆς σῆς. πλὴν οὐδενὶ τούτων ἡμεῖς τῶν παρ' ὑμῖν τιμίων ἡδόμεθα, πάλαι τὴν κενὴν ταύτην διαπτύσαντες φαντασίαν· ἄλλως τε δὲ, οὐδὲ ἐμμίσθους τὰς παρὰ Θεοῦ δυθείσας ἡμῖν παρέχομεν χάριτας, δωρεὰν λαβόντες, καὶ δωρεὰν διδόναι κεκελευσμένοι. Ἀλλὰ ποῦ σοι, φησὶν ἡ θυγάτηρ; Καὶ ἡ Φαυστίνα, ὡς εἶχε τάχους, εὐθὺς εἰς τὸν θάλαμόν τε εἰστρέχει, καὶ τῆς παιδὸς αὐτὴ λαβομένη, ἐφέλκεται πρὸς τὸν ἅγιον, μεθ' ὅσης ἂν τῆς θερμότητος εἴποις καὶ τῆς σπουδῆς. Ὁ μέντοι ἐποικῶν τῇ παιδὶ πονηρότατος δαίμων, ἐπεὶ πρὸς αὐτὸν ἀπαγόμενος ἔγνω, οὗ καὶ πρότερον ἐγίνωσκεν ἡττηθεὶς, ἐσπάραττε τὴν παῖδα, κατέβαλλε, δεδοικέναι, ταράττεσθαι, τρέμειν, ἰλιγγιᾷν ἐποίει. Εἶτα καὶ φωνὴν ἐκ ταύτης ἠφίει, Ἰδοὺ, Ἀβέρκιε, λέγουσαν, καὶ εἰς Ῥώμην σε ἤγαγον, ὥσπερ ἄρα ἐπηγγειλάμην, ὁ δὲ Ναὶ, φησίν· ἀλλ' οὐ χαιρήσεις τούτου γε ἕνεκεν. Οὕτως ἔφη καὶ τὴν κόρην εἰς ὕπαιθρον ἀχθῆναι κελεύει. Ἦχθη οὖν ἀνὰ τὸν Ἱππόδρομον ἡ παῖς, ὑπασπιστῶν τε βασιλικῶν πρότερον καὶ φρουρῶν τὸν τόπον διαλαβόντων, ἐν τούτῳ δὲ τοῦ ἀναιδοῦς ἐκείνου καὶ μιαροῦ δαίμονος, σπαράττοντός τε καὶ καταβάλλοντος τὴν κόρην, καὶ οὐδὲν ἄλλο βοῶντος ὅτι μὴ τὰ ὀφρὸν καὶ κόμπον δηλοῦντα μόνον, ἐφ' ᾧ τὸν ἅγιον τοσαύτην θάλασσάν τε καὶ γῆν δι' αὐτὸν ἀγάγοι, τὸ ὄμμα εἰς οὐρανοὺς ἐπάρας Ἀβέρκιος καὶ προσευξάμενος τῷ Θεῷ. δριμύ τε τῇ κόρῃ ἐμβλέπει, καὶ Ἔξελθε, φησὶ, ταύτης, πονηρὲ δαῖμον. Ἐπιτάσσει σοι Χριστὸς ὁ ἐμὸς, μηδὲν αὐτὴν λυμηνάμενος. Ὁ δὲ εὐθὺς τὸ λεόντειον ἐκεῖνο θράσος εἰς δειλίαν ἀλώπεκος μεταβεβληκὼς, Ὁρκίζω σε κἀγὼ, ἔφη, κατὰ τοῦ αὐτοῦ Χριστοῦ, μὴ εἰς ἐρημίαν με, μὴ εἰς ἕτερον ἀποπέμψαι τόπον· ἀλλ' ἔνθα δὴ καὶ πρότερον ᾤκουν. Καὶ τὸν ἅγιον. Ἀπελεύσῃ μὲν οὐκ εἰς ἐρημίαν, ἀλλ' εἰς τὸν τόπον τὸν πατρικόν. Ἀνθ' ὅτου δέ με καὶ τὴν Ῥώμην ἰδεῖν ἐποίησας, ἐπιτάττω σοι καὶ αὐτὸς πάλιν ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ τὸν βωμὸν τοῦτον ἄραι (δείξας αὐτῷ τῇ χειρὶ βωμὸν λίθινον) μέχρι τε Ἱεραπόλεως τῆς ἐμῆς ἐνεγκεῖν, καὶ παρὰ τῇ νοτίῳ φέροντι παραστῆσαι πύλῃ. Ἤκουσεν ὁ δαίμων, καὶ εὐθὺς οἷα δοῦλος φοβερῷ δεσπότῃ πάντα ὑπείκειν πεπαιδευμένος ἀπαλλάττεται μὲν τῆς κόρης, μηδ' ὁτιοῦν αὐτὴν δράσας κακόν. Εἶτα μυρίων ὁρώντων ὀμμάτων (ὦ τίς μὴ θαυμάσει σου πάντα, Χριστὲ βασιλεῦς) ὑπέρχεται τὸν βωμὸν καὶ ἀναιρεῖται, βαρὺ στενάξας, καὶ δίεισι διὰ τοῦ Ἱπποδρόμου (καινὸν δὴ τοῦτο θέαμα Ῥωμαίοις), καὶ τῷ ὡρισμένῳ φέρων ἐναποτίθησι τόπῳ κατὰ τὴν Ἱεραπόλιν.

Ἡ δὲ κόρη τοῦ ἐνοχλοῦντος ἀπαλλαγεῖσα δαί-
ἄφωνος ἐπὶ πολὺν χρόνον τῶν ποδῶν εἶχετο
ου· ὃ καὶ μάλιστα τὴν μητέρα καὶ τοὺς πα-
ἐθορύβει, δεδοικότας μὴ καὶ τὴν ψυχὴν ὁ
ἀφείλετο τῆς παιδός. Τὴν μέντοι Φαυστίναν
θῆναι σιωπῇ τοῦτο διενεγκεῖν, ἀλλὰ μεστὴν
ἔχουσαν τὴν καρδίαν, πρὸς τὸν ἅγιον φάναι·
μετὰ τοῦ δαίμονος ἀπήλλαξας τὴν παῖδα
ζωῆς. Ὁ δὲ οὕτως αὐτὴν διακειμένην ἰδών,
είρας, τὴν χεῖρα τῇ παιδὶ προτείνας, ὥσπερ
θεῖ ὕπνῳ κατειλημμένην, νήφουσαν ἐγείρει
ρονοῦσαν, καὶ πρὸς τὴν Φαυστίναν ἐπιστρα-
δοὺ, φησί, παρέστηκέ σοι ἡ παῖς, οὔτε τῆς
περηθεῖσα, καὶ τῆς τοῦ δαίμονος ἐπηρείας
γεῖσα. Ὡς οὖν οὕτω τὴν παῖδα ἡ μήτηρ εἶδε.
οῦσα ταύτην, καὶ δάκρυα χαρᾶς αὐτῇ κατα-
παρειάν τε παρειᾷ ἐπετίθει, καὶ στόματι
χερσί τε ἐνέβαλλε χεῖρας, καὶ ὥσπερ ἔνδον
καὶ γυμνῇ αὐτῇ συγγενέσθαι τῇ ψυχῇ γλιχο-
ὐκ εἶχεν ὅ τι καὶ γένοιτο. Ἐπειδὴ δὲ ἱκανῶς
η τὰ πρὸς τὴν παῖδα εἶχεν. ἠξίου τὸν θεῖον
ν θερμότατα λίαν ἡ βασιλὶς μὴ παραιτῆ-
παρ' ἐκείνης λαβεῖν ἀμοιβὴν, ἥτινι μεγάλης
τότος καὶ ἀναγκαίας ὑπῆρξε χάριτος. Ὁ δὲ
ων μὲν οὐδὲ μνήμην ἀτεχνῶς ἠνέσχετο, εἰ-
ὅτι Τί δεήσοι χρημάτων ᾧπερ ἄρτος καὶ
ολυτελὲς ἄριστον; οἰκοδομηθῆναι δὲ βαλα-
τεῖ ἐπὶ τῷ παρὰ ποταμὸν ἀγρῷ, ἔνθα κλίνας
τὰ γόνατα ηὔξατο, καὶ ἡ γῆ πηγὰς ὑδάτων
θερμῶν· σιτηρέσιόν τε τοῖς ἐν τῇ πόλει αὐ-
χοῖς εἰς τρισχιλίους μοδίους ἀποταγῆναι.

Τούτων ἡ βασιλὶς ἅμα τε ἤκουσε, καὶ ἀσμέ-
τάζει τὸ αἰτηθὲν. Κορνηλιανόν τε τὸν ἔπαρ-
τάχος μεταπαλεῖται καὶ σπουδὴν πᾶσαν εἰσ-
πρὸς τὰ αἰτηθέντα κελεύει, ὥστε μὴ ἀμβλῦ-
χάριν τῶν ταχέως ὑποσχεθέντων βραδυτῆτι
ις. Οὕτω φύσει καὶ πάθει ψυχῆς οἱ ἄνθρω-
ὀκνοῦσι τὰς δωρεὰς μᾶλλον ἢ τοῖς πρὸς τὸ
ἑτοίμοις ἡδόμεθα χαριζόμενοι τοὺς μὲν διὰ
ους ὁρᾶσθαι τῶν διδομένων περιφρονοῦντες,
τὸ ὑψηλὸν ἀσπαζόμενοι. Ὁ ἔπαρχος μέντοι,
ας οὐδὲν, τὸν ἀρχιτέκτονα πρὸς τὸν κατ' ἐκεί-
οῦ ἄρχοντα Φρυγίας ἐκπέμπει, ἐφ' ᾧ χρήματα
παρ' αὐτοῦ πρὸς τὴν τοῦ βαλανείου οἰκοδο-
ον δέοιτο, καὶ μοδίους τοῖς ἐν τῇ Ἱεραπόλει
τρισχιλίους ἀπονέμει. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ βα-
οἰκοδομούμενον τέλος εἶχεν, οὐκ ἔτι τὸ ἀπ'
παρὰ ποταμὸν Ἀργὸς, ἀλλ' Ἀγρὸς θερμῶν τῷ
ὁ ὄνομα· καὶ τὸ σιτηρέσιον δὲ διέμεινε χορη-
ον ἕως τῶν Ἰουλιανοῦ χρόνων τοῦ δυσσεβοῦς.
ς δὲ, καθάπερ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν πάντων,
ἢ καὶ τούτου φθονήσας Χριστιανοῖς, τὴν χο-
εὐθὺς ἵστησιν.

Ὁ θεῖος τοιγαροῦν Ἀβέρκιος· ἵν, ἐπ' αὐτὸν
μεν, Ῥωμαίοις χρόνον ἱκανὸν συγγενόμενος,
ὑγιαίνοντα τῆς πίστεως λόγον Χριστιανῶν
ὺς ἐκκλησίαις, ὅναρ ποτὲ τὸν Κύριον ἐπιστάντα

A XXIII. Puella autem liberata a dæmone, qui eam vexabat, muta longo tempore tenuit sancti pedes: quod matrem, et eos, qui aderant, maxime conturbabat, timentes ne puellæ animam abstulisset dæmon. Faustina autem non potuit hoc ferre silentio: sed habens cor plenum tristitia et angore animi, dixit sancto: Certe cum dæmone vitam quoque ademisti filiæ. Ille autem cum eam vidisset sic affectam, et ejus esset misertus, puellæ manum præbens, tanquam profundo somno oppressam, eam facit surgere sanæ mentis compotem. Et conversus ad Faustinam: Ecce, inquit, adest tibi puella neque vita privata, et libera ab insultu dæmonis. Postquam ergo mater sic vidit filiam, eam complexa, et præ gaudio fundens lacrymas, genam
B genæ imposuit, et os ori, et manibus manus conseruit, et veluti cupiens eam intrinsecus apprehendere. et cum nuda ipsa congredi anima, nesciebat quid ageret. Cum autem puella quidem jam recte se haberet, divinum Abercium vehementissime rogavit imperatrix, ne recusaret ab ea accipere remunerationem, cui ipse fuit causa magnæ et necessariæ gratiæ. Ille autem pecuniæ ne sustinuit quidem ullam fieri mentionem, dicens: Quid ei opus fuerit pecuniis, cui panis et aqua est lautum et magnificum prandium? Petit autem, ut prope Hierapolim exstruatur balneum in agro, qui est propter fluvium, ubi ipse oravit flexis genibus, et terra emisit fontes aquarum calidarum; et ut mendicis, qui erant in ea civitate, darentur ter mille modii frumenti.

C XXIV. Hæc simul atque audivit imperatrix, libenter concedit, quod fuerat petitum: et Cornelianum prætorio præfectum quamprimum accersit, et jubet ad ea præstanda, quæ sunt petita, omne adhibere studium, ne cito promissorum gratiam hebetet et obscuret tarditas ministerii. Tale est hominum ingenium, et ita sunt affecti. Iis libentius gratificamur, qui dona dubitant accipere, quam iis, qui sunt prompti ad accipiendum: hos quidem despicientes, quod videantur victi a muneribus: illorum autem amplectentes animi magnitudinem. Præfectus autem prætorii nihil cunctatus, emittit architectum ad præsidem Phrygiæ, qui erat illo tempore, ut pecunias ab eo acciperet, quantis opus erat ad balneum exstruendum: et ter mille modios
D frumenti distribueret pauperibus, qui erant Hierapoli. Postquam autem fuit impositus finis balneo, quod ædificabatur, ab illo tempore non vocabatur amplius locus ille Ager, qui est propter fluvium, sed Ager calidarum. Duravit autem illius frumenti distributio usque ad tempora impii Juliani. Ille namque, quomodo alia bona, ita hoc quoque invidens Christianis statim cessare facit suppeditationem.

XXV. Divinus ergo Abercius, ut ad eum revertamur, cum longo tempore fuisset versatus cum Romanis, et sanam fidei rationem tradidisset Ecclesiis Christianorum, videt aliquando in sommis adesse

Dominum, et dicere : Oportet, o Aberci, te curam quoque gerere partium, quæ sunt in Syria. A somno ergo excitatus, petit ab imperatrice, ut eum dimittat. Illa enim eum detinebat vehementissime, timens ne postquam ille abscessisset, libertatem assecutum dæmonium, filiam rursus invaderet. Verum is, cum, quod ad id attinebat, jussisset eam esse bono animo, rursus rogavit, ut navis sibi pararetur, per quam ad partes Syriæ navigaret. Tandem ergo persuasa ab illius assiduitate, jubet Cornelianum ei parare navigium, et quæ erant necessaria, quamprimum imponere. Cum ergo ei in portum deducta esset navis, illam conscendens, septimo die navigationis pervenit in Syriam. Et primum quidem versatur Antiochiæ : deinde eum excipit Apamea : et illinc transit ad reliquas civitates, et reconciliat Ecclesias inter se dissidentes. Tunc enim per eas valde serpebat malum hæresis Marcionis. Transmisso autem Euphrate, venit ad Ecclesias, quæ erant in Nisibi, et in tota Mesopotamia, easque eodem modo afficit. Hinc ad eum ab omnibus deferuntur pecuniæ, mediocris renumeratio magnæ ejus circa Ecclesias malorum perpessionis. Ignorabant autem se perinde facere, acsi alicui ex iis, qui possunt velocissime currere, præberent compedes, præmium quoddam agilitatis aut si mavis, non secus ac ii, qui eum qui nudus luctari pulchre didicit, conantur docere, ut eum arripiendi ansam habeat adversarius.

XXVI. Cum ergo ille quidem recusaret accipere, dicens fuisse plura, quæ dabat imperatrix, et quæ justiore de causa poterant accipi : illi autem instantes cum non possent persuadere : stans in medio eorum vir quidam, nomine Barchasanes, genere clarissimus, divitiis copiosissimus : Vim quidem, inquit, ei afferre propter pecunias, o fratres, neque est ei decorum, neque nobis omnino utile. Quod autem datum, non licet deponere, et quod ei magis dant suæ actiones, istud est a nobis præstandum. Decernemus eum nominare æqualem apostolis. Neque enim ullum alium scimus tantum terræ et maris obiisse, ut curam gereret fratrum, nisi summos Christi discipulos, quos quidem ipse est secutus. Hæc ille quidem : omnibus autem visum est ita esse faciendum. Sicque ab illo tempore accepit hanc denominationem, qui etiam ante illorum sententiam hanc erat ipsis factis sortitus. Cum illinc ergo recessisset, et in utraque fuisset Cilicia, et Lycaoniam obiisset, et Pisidiam, venit Synadem Phrygiæ metropolim. Hospitio autem acceptus a quibusdam ex iis, qui illic erant Christianis, cum se parumper recreasset, ad suam contendit civitatem.

XXVII. Cum itaque æstate venisset ad locum, qui dicitur Aulon, sedit in petra propinqua. Cum autem et ventus spiraret ei adversus, et a rusticis frumentum in arca ventilaretur, et aura tenues paleas excitans, in sancti vultum projiceret, rogat agricolas, ut laborem aliquantum remitterent. Illi

A ὁρᾷ καὶ, Δεῖ σε, Ἀβέρκιε, λέγοντα, καὶ τῶν ἐν τῇ Συρίᾳ φροντίσαι μερῶν. Ἀνεθεὶς οὖν τοῦ ὕπνου, αἰτεῖ τὴν βασιλίδα μεθεῖναι αὐτόν· περιείχετο γὰρ τέως ἰσχυρότατα τοῦ ἀνδρὸς, δεδοικυῖα μὴ, μετὰ τὴν ἐκείνου ἀποδημίαν ἄδειας τυχὸν τὸ δαιμόνιον, ἐμπηδήσῃ πάλιν τῇ θυγατρί. Ὁ δὲ, Θαρρεῖτε τούτου γε ἕνεκεν, εἰρηκὼς, ἐδεῖτο καὶ αὖθις ναῦν αὐτῷ παρασκευασθῆναι, δι' ἧς ἐπὶ τὰ τῆς Συρίας πλεύσειε μέρη. Μόλις οὖν ποτε καὶ τῇ πολλῇ πεισθεῖσα προσιδρίᾳ, κελεύει Κορνηλιανῷ πλοῖόν τε αὐτῷ εὐτρεπίσαι, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ὅτι τάχος ἐνθέσθαι. Καθορμισθείσης οὖν αὐτῷ τῆς νεὼς ἐμβὰς ἑβδόμῃ τῇ πρὸς τὸν πλοῦν ἡμέρᾳ τὴν Συρίαν καταλαμβάνει. Καὶ πρῶτα μὲν τῇ Ἀντιοχέων ἐπιδημεῖ· εἶτα δέχεται τοῦτον Ἀπάμεια κἀκεῖθεν ἐπὶ τὰς λοιπὰς μεταβαίνει πόλεις,
B καὶ στασιαζούσας διαλάττει τὰς ἐκκλησίας· πάνυ γὰρ τότε τὸ τῆς αἱρέσεως τοῦ Μαρκίωνος κακὸν, ἐνίμετο ταύτας. Τὸν Εὐφράτην δὲ διαβὰς, ταῖς κατὰ Νίσιβίν τε καὶ πᾶσαν τὴν Μεσοποταμίαν ἐκκλησίαις ἐπιφοιτᾷ, κἀκείνας τὸν ἴσον διατίθησι τρόπον. Ἐντεῦθεν χρήματα αὐτῷ κομίζεται παρὰ πάντων, ἀμοιβὴ μετρία τῆς πολλῆς αὐτοῦ δῆθεν περὶ τὰς ἐκκλησίας κακοπαθείας. Ἠγνόουν δὲ ὅμοιόν τε ποιοῦντες, ὥσπερ εἴ τινι τῶν τρέχειν ὀξύτατα δυναμένων πέδας παρεῖχον, γέρας τι τῆς εὐκινησίας, εἰ βούλει δὲ, καθάπερ οἱ τὸν γυμνὸν ἤδη παλαίειν πεπαιδευμένον πειρώμενοι ἐνδιδύσκειν· ὥστε λαβὰς ἔχειν ἐπὶ αὐτὸν τὸν ἀντίπαλον.

Κς'. Ἐπεὶ οὖν ὁ μὲν ἀνένευε τὴν ἀνάληψιν τὰ
C τῆς βασιλίδος πλείονα εἰρηκὼς εἶναι, καὶ εὐλογωτέρας ἐχόμενα πρὸς τὸ λαβεῖν ἀφορμῆς· οἱ δὲ προσκείμενοι πεῖθειν οὐκ εἶχον, εἷς μέσον τις αὐτῷ κατεστὰς Βαρχασάνης ὄνομα· ἀνὴρ τὸ γένος λαμπρότατος, τὸν πλοῦτον διαφορώτατος, Βιάζεσθαι μὲν, ἀδελφοὶ, τὸν ἄνδρα χρημάτων ἕνεκα, ἔφη, οὔτε αὐτῷ πρέπον, οὔθ' ἡμῖν ὅλως λυσιτελές. Ὃ δὲ οὐκ ἔστι διδόμενον ἀποθέσθαι, καὶ ὅπερ αὐτῷ μᾶλλον αἱ πράξεις διδόασιν, ἐκεῖνο δὴ καὶ ποιητέον ἡμῖν. Καὶ ψηφισώμεθα τοῦτον ἰσαπόστολον ὀνομάζειν, ἐπεὶ μηδὲ παρελθόντα ἕτερον ἴσμεν γῆν τοσαύτην καὶ θάλατταν ἐπὶ προνοίᾳ τῶν ἀδελφῶν, ὅτι μὴ τοὺς κορυφαίους ἐκείνους τοῦ Χριστοῦ μαθητὰς, οἵσπερ δὴ καὶ οὗτος ὤφθη ἑπόμενος. Ταῦτα ὁ μὲν εἶπε, τοῖς δὲ δεῖν ἐδόκει, καὶ τὸ ἀπ' ἐκείνου ταύτην ἔλαχε τὴν ἐπωνυμίαν, ὁ καὶ πρὸ τῆς ἐκείνων ψήφου τοῖς ἔργοις
D αὐτὴν κληρωσάμενος. Ἀναζεύξας τοίνυν ἐκεῖθεν, ἐν ἑκατέρᾳ τε Κιλικίᾳ γενόμενος, καὶ τῇ Λυκαονίᾳ καὶ Πισιδίᾳ ἐπιδημήσας, εἰς Σύναδα τῆς μικρᾶς Φρυγίας μητρόπολιν ἥκει. Ἐπιξενωθεὶς δέ τισι τῶν ἐκεῖ Χριστιανῶν, καὶ μικρὸν ἑαυτὸν ἀναπαύσας, πρὸς τὴν οἰκείαν ὥρμησε πόλιν.

ΚΖ'. Τὸ χωρίον οὖν ὅπερ Αὐλὼν ἐκαλεῖτο θέρους καταλαβὼν, ἐπὶ τῆς πλησίον ἐκάθισε πέτρας. Ἐπειδὴ δὲ τό τε πνεῦμα ἐπίφορον ἔπνει, καὶ τοῖς ἀγρόταις ὁ σῖτος ἐπὶ τῆς ἄλωνος ἐλικμᾶτο, καὶ ἡ αὔρα τὰ λεπτὰ τῶν ἀχύρων διαῤῥιπίζουσα ταῖς ὄψεσι προσέβαλλε τοῦ ἁγίου, δεῖται τῶν γεωργῶν

ἀνεῖναι πρὸς βραχὺ τόπον. Οἱ δὲ οὐχ ὑπήκουον· εἶτα ὁ μὲν προσευχῇ μόνῃ τὸ πνεῦμα κοιμίζει, τοῖς δὲ καὶ ἄκουσιν ἐπαύετο ἡ σπουδή. Μὴ ἔχοντες οὖν ὅ τι καὶ ἑαυτοῖς χρήσονται, οἱ μὲν ἐπὶ δεῖπνον τρέπονται, ὁ δὲ, καὶ γὰρ ἔτυχε δίψει ἁλοὺς, ὕδωρ παρ' αὐτῶν ᾔτει. Ἀλλ' ἐκεῖνοι δεινῶς ἄξενοι ὄντες, καὶ ἀκριβῶς ἄγροικοι, παρεθεώρουν τὴν αἴτησιν, καὶ χλεύην τὸ πρᾶγμα ἐποίουν· Εἰ -ι' ἕνα γέροντα, λέγοντες, ἀφεξόμεθα τραπέζης. Ἐμέμψατο οὖν τῆς ἀπανθρωπίαν ταύτην ὁ φιλανθρωπότατος ἀνδρῶν Ἀβέρκιος, καὶ τὸ μηδέ ποτε κορέννυσθαι αὐτοῖς ἐπηράσατο. Ὅ καὶ ἔσχον εἰς δεῦρο παραμένον αὐτοῖς, μισα θρωπίας φιλάνθρωπον ἀτεχνῶς ἐπιτίμιον. Εἶτα τῆς πέτρας ἀπαναστὰς, τὴν ἑαυτοῦ πόλιν καταλαμβάνει. Τὸ γοῦν πλῆθος αἰσθόμενοι τῆς τοῦ ἀνδρὸς παρουσίας, συνέῤῥεον πανδημεὶ, γλιγόμενοι ὄψιν τε τὴν γλυκεῖαν ἰδεῖν, καὶ φωνῆς ἀκοῦσαι τῆς ποθουμένης. Ὁ μὲν οὖν ἀσμένως αὐτοὺς εὐλογήσας καὶ ἀσπασάμενος, περιῄει τὴν πόλιν καὶ αὖθις, διδάσκων τε τὸν λόγον τῆς ἀληθείας σὺν παῤῥησίᾳ, καὶ τοὺς προσιόντας διὰ τοῦ θείου βαπτίσματος τελειῶν, δαιμονῶσι λύσιν τοῦ κακοῦ παρέχων, νόσους ἰώμενος, καὶ παντὸς ἰσχυροτέραν πάθους τὴν ἐν αὐτῷ τοῦ πνεύματος δύναμιν προβαλλόμενος. Συνθεὶς δὲ καὶ βίβλον διδασκαλίας πάνυ ὠφελίμως ἔχουσαν, καταλείπει τοῖς ὑπ' αὐτὸν πρεσβυτέροις ἅμα καὶ διακόνοις, ἵνα καὶ μετὰ θάνατον φθέγγηται δι' αὐτῆς, καὶ τρόπον τινὰ μηδέποτε ὠφελῶν παύηται.

ΚΗ'. Ἀνελθὼν οὖν ποτε εἰς ὄρος ὑψηλὸν οὕτω δεῆσαν, ἐπεὶ δίψῃ δεινῇ αὐτός τε καὶ ὅσοι αὐτῷ συνῆσαν ἥλωσαν, ἐπὶ τὸν πάντα δυνάμενον καταφεύγει. Καὶ αὐτὸς μὲν εἰς προσευχὴν κλιθεὶς, τὰ γόνατα τῷ ἐδάφει δίδωσιν· ὕδωρ δὲ πότιμον εὐθὺς ἀνῆκεν ἡ γῆ. Καὶ ὁ τόπος ἐξ ἐκείνου τόπος γονυκλισίας τὸ λοιπὸν ἐκλήθη. Ὑλὴν ἀλλὰ τότε μὲν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἐπανῆκεν· οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον ὁρᾷ πάλιν ὄναρ αὐτῷ τὸν Κύριον ἐπιστάντα καὶ, Ἀβόρκιε, λέγοντα, ἤγγικεν ἤδη ὁ καιρὸς. ὥστε ἀναπαύσασθαί σε τῶν πόνων σου τῶν μακρῶν. Διαγρηγορήσας δὲ καὶ γνοὺς τὴν τελευτὴν αὐτῷ προδηλοῦσθαι, τὸ φανὲν τοῖς ἀδελφοῖς διηγεῖται, καὶ λίθον τινὰ τετράγωνον μῆκός τε καὶ πλάτος ἴσον, τάφον ἑαυτῷ κατασκευάζει· καὶ τὸν βωμὸν ὃς ἐκείνου προστάξαντο, ἀπὸ Ῥώμης ὑπὸ τοῦ δαίμονος ἐκεῖ μετηνέχθη, τῷ λίθῳ ἐγίστησι, τοιόνδε τι ἐπίγραμμα αὐτῷ ἐγχαράξας· Ἐκλεκτῆς πόλεως πολίτης τόδ' ἐποίησα ζῶν, ἵν' ἔχω καιρῷ σώματος ἐνθάδε θέσιν, τοὔνομα Ἀβέρκιος· ὁ ὢν μαθητὴς ποιμένος ἀγνοῦ, ὃς βόσκει προβάτων ἀγέλας, ὄρεσι πεδίοις τε, ὀφθαλμοὺς ὃς ἔχει μεγάλους, πάντα καθορῶντας. Οὗτος γὰρ με ἐδίδαξε γράμματα πιστὰ, εἰς Ῥώμην ὃς ἔπεμψεν ἐμὲ βασιλείαν ἀθρῆσαι, καὶ βασίλισσαν ἰδεῖν χρυσόστολον, χρυσοπέδιλον. Λαὸν δ' εἶδον ἐκεῖ λαμπρὰν σφραγῖδα ἔχοντα· καὶ Συρίης πέδον χώρας εἶδον· καὶ ἄστεα πάντα Νίσιβιν Εὐφράτην διαβάς. Πάντας δ' ἔσχον συνηγόρους, Παῦλον ἔσωθεν. Πίστις δὲ παντὶ προῆγε, καὶ παρέθηκε τροφήν· ἰχθὺν ἀπὸ πηγῆς παμμεγέθη, καθαρόν· ὃν ἐδράξατο παρθένος ἁγνὴ, καὶ τοῦτον ἐπέδωκε φίλοις ἐσθίειν διαπαντὸς, οἶνον χρηστὸν

A autem non exaudierunt. Deinde sanctus quidem solis precibus sopit spiritum, illis autem vel invitis cessavit studium. Cum ergo nescirent quid agerent, ii se convertunt ad cœnam: ipse autem aquam (siti enim laborabat) ab eis petiit. Sed agricolæ cum essent valde inhospitales, et plane agrestes, despectui habebant petitionem, et rem ludificabantur: scilicet, propter unum senem, dicentes, a mensa abstinebimus. Ægre tulit hanc inhumanitatem humanissimus virorum Abercius: et eis est imprecatus, ut nunquam satiarentur. Quod etiam eis hucusque permansit: humana plane pœna inhumanitatis. Deinde a petra recedens, venit ad suam civitatem. Cum ergo sensisset populus ejus adventum, omni ex parte confluebant, cupientes
B videre dulcem vultum, et audire vocem desideratam. Ille ergo cum libenter eis benedixisset, et eos salutasset, rursus obibat civitatem libere docens verbum veritatis, et eos, qui accedebant, per divinum baptismum initians, et dæmoniacis præbens mali solutionem: morbos curans, et quavis affectione fortiorem spiritus, quæ in ipso erat, virtutem proferens. Cum autem valde quoque utilem doctrinæ librum composuisset, eum dat iis, qui sub ipso erant, presbyteris simul et diaconis, ut eis vel post mortem loqueretur, et aliquo modo nunquam eis cessaret prodesse.

XXVIII. Aliquando in montem excelsum, usu ita postulante, ascendit: ipseque et qui cum eo erant, siti laborabant. Confugit autem ad eum, qui potest
C omnia. Itaque conversus ad orationem, humi inclinat genua: poculentam autem aquam terra statim emisit. Ab illo autem tempore locus ille deinceps fuit appellatus locus genuflexionis. Cæterum tunc quidem rediit in domum suam: non multo post autem videt rursus Dominum, qui ei in somnis apparuit, et ei dixit: Aberci, jam prope est tempus, ut cesses a longis tuis laboribus. Cum autem e somno esset excitatus, et cognovisset decessum sibi præsignificari, narrat fratribus id, quod apparuerat: et quemdam quadratum lapidem, longitudine et latitudine æqualem, sibi sepulcrum construit: et aram, quæ, illo jubente, Roma illuc translata fuerat, lapidi imponit, ei taleminsculpens inscriptionem: Electæ urbis civis hoc vivens feci,
D ut hic tempore habeam posituram corporis, nomine Abercius. Qui sum discipulus pastoris casti pascentis ovium greges in montibus et agris, ac magnos habentis oculos, omnia intuentes. Is enim me docuit litteras fideles, Romam qui me misit ad videndum imperium, et imperatricem indutam aureis vestibus et calceis. Illic autem vidi populum præclarum, insignes annulos in manibus gestantem. Et Syriæ regionis campum vidi, et omnia oppida Nisibin et Mesopotamiæ, transmisso Euphrate. Habui autem omnes ad eamdem venientes concionem, et Paulum intrinsecus. Fides autem omnino produxit et apposuit nutrimentum, piscem ex fonte

ingentem, quem purum apprehendit virgo casta: et eum perpetuo edendum tradidit amicis, vinum habens bonum, quod dat cum pane temperatum. Hæc adstans Abercius jussit, ut scriberentur, septuagesimum secundum annum vere agens. Hæc cogitans oraverit pro Abercio, quicunque nobiscum sentit. Non tamen alterum tumulum mihi, neque hunc in superiori loco imponet aliquis. Quod si fecerit, Romano ærario solvet bis mille aureos, et bonæ patriæ Hierapoli mille aureos. Inscriptio quidem sic se habebat ad verbum, sed tempus ex desideraretur.

A ἔχουσα, κέρασμα διδοῦσα μετ' ἄρτου. Ταῦτα παρεστὼς εἶπεν Ἀβέρκιος ὧδε γραφῆναι, ἑβδομηκοστὸν ἔτος καὶ δεύτερον ἄγων ἀληθῶς. Τοῦ θ' ὁ νοῶν εὔξαιτο ὑπὲρ' Ἀβερκίου πᾶς ὁ συνῳδός. Οὐ μέντοι τύμβον ἕτερόν τις ἀπ' ἐμοῦ ἐπάνω θήσει· εἰ δ' οὖν, Ῥωμαίων ταμείῳ θήσει δισχίλια χρυσᾶ, καὶ χρηστῇ πατρίδι Ἱεραπόλει χίλια χρυσᾶ. Τὰ μεν δὴ τοῦ ἐπιγράμματος ὧδέ πως ἐπὶ λέξεως εἶχεν· ὅτι μὴ ὁ χρόνος ὑφεῖλε κατ' ὀλίγαν τῆς ἀκριβείας, καὶ ἡμαρτημένως ἔχειν τὴν γραφὴν παρεσκεύασεν.

ea aliquid detraxit, et effecit ut nonnihil postea

XXIX. Ipse tandem cum presbyteros simul et diaconos, et quosdam vocasset ex populo: Filioli, inquit, mihi quidem jam adest vitæ finis, et abeo, o grex mihi dilecte: abeo ad id, quod vel ab ineunte ætate desiderabam, vitæ genus: et ad eum cujus ego solius teneor desiderio, et cujus divino amore vehementer incendor: abeo eum visurus. Vobis autem considerandum est, quemnam sitis vobis electuri episcopum, qui et vos post me pascet, et cujus vocem pulchre audient meæ oves, quæ, ut Deo placet, ab eo pascentur. Hæc cum sanctus eis dixisset, illi cum pauca inter se communiter locuti essent, archipresbyterum ecclesiæ, cui etiam nomen erat Abercius, communiter elegerunt. Quin etiam cum ipse quoque ei sua sententia confirmasset episcopatum, ei imponit manus: et cum benedixisset; Tu, inquit, o Aberci, nunc episcopus constitueris, Deo dante, et me quoque, quantum est in mea potestate. Deinde cum simul cum oculis manus in cœlos sustulisset, et Deum orasset, spiritu hinc recedit, et transit ad Christum, ad choros angelorum transmissus, qui revera vixerat ut angelus. Populus autem, qui habitabat civitatem, congregatus ad sacrum illud viri corpus, cum illi sacra cecinisset cantica, et tanquam communem aliquem thesaurum sustulisset, deposuit in lapide, vicesimo secundo mensis Octobris. Deinde cum eum, qui ab ipso acceperat episcopatum, in ejus thronum deduxissent, communiter magnificarunt Deum, qui est super thronum gloriæ regni: quem decet omnis honor, gloria et adoratio, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

Κθ'. Αὐτὸς δὲ, τοὺς πρεσβυτέρους εἰς ταυτὸν καὶ τοὺς διακόνους, καί τινας τοῦ πλήθους καλέσας· Τέκνα, ἔφη, ἐμοὶ μὲν τὸ τοῦ βίου τέλος ἤδη πάρεστι, καὶ ἄπειμι, ὦ φίλον ἐμοὶ ποίμνιον, ἄπειμι πρὸς ἣν B ἐπόθουν ἐκ νέου διαγωγὴν, καὶ πρὸς ὃν μόνον ἐγὼ τὴν ἔφεσιν ἔχω, καὶ οὗ με σφοδρῶς ὁ θεῖος ἐξέκαυσεν ἔρως, ἄπειμι, τοῦτον ὀψόμενος. Ὑμᾶς δὲ χρὴ σκοπεῖν, ὅν τινα ἑαυτοῖς ἐπίσκοπον ψηφιεῖσθε· ὃς ποιμανεῖ τε ὑμᾶς μετ' ἐμὲ, καὶ οὗ τῆς φωνῆς ἀκούσει τὰ ἐμὰ πρόβατα καλῶς καὶ ὡς Θεῷ φίλον ὑπ' αὐτοῦ ποιμαινόμενα. Ταῦτα τοῦ ἁγίου πρὸς αὐτοὺς εἰπόντος, βραχέα ἐκεῖνοι πρὸς ἀλλήλους εὐθὺς κοινολογησάμενοι, τὸν ἀρχιπρεσβύτερον τῆς ἐκκλησίας, ὄνομα καὶ αὐτὸν Ἀβέρκιον, κοινῶς ἐψηφίσαντο· καὶ αὐτὸς δὲ τῷ ἀνδρὶ τὴν ἐπισκοπὴν ἐπιψηφισάμενος, ἐπιτίθησί τε αὐτῷ τὰς χεῖρας, καὶ εὐλογήσας, Σοὶ, ἔφη, ὦ Ἀβέρκιε, ἐπισκόπῳ εἶναι δίδωμι, Θεοῦ τε διδόντος καὶ ἐμοῦ ὅσον ἐπ' ἐμοί. Εἶτα εἰς οὐρανοὺς σὺν τοῖς ὄμμασι κἀὶ χεῖρας ἀνασχὼν, καὶ προσευξάμενος τῷ Θεῷ, ἀπαίρει τε τῶν ἐνταῦθα τῷ πνεύματι, καὶ πρὸς Χρίστὸν διαβαίνει, χοροῖς ἀγγέλων ὁ κατ' ἄγγελον ἀληθῶς βιώσας παραπεμπόμενος. Τὸ μέντοι τὴν πόλιν οἰκοῦν πλῆθος παρὰ τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο τοῦ ἀνδρὸς σῶμα συναθροισθέντες, ἱερά τε αὐτῷ ἐπᾴσαντες ᾄσματα, καὶ λαμπρῶς ἀνελόμενοι ὥσπερ τινὰ κοινὸν θησαυρὸν ἐν τῷ λίθῳ κατέθεντο, δευτέραν τοῦ Ὀκτωβρίου πρὸς ταῖς εἴκοσιν ἄγοντος· εἶτα τὸν ὑπ' αὐτοῦ δεξάμενον τὴν ἐπισκοπὴν, ἐπὶ τὸν αὐτοῦ θρόνον ἀναγαγόντες, κοινῇ τὸν ἐπὶ θρόνῳ δόξης τῆς βασιλείας Θεὸν ἐμεγάλυνον, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

C

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ

ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΑΡΕΘΑ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΝ ΑΥΤΩ ΑΘΛΗΣΑΝΤΩΝ

ΑΓΙΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ

ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΧΩΡΑΣ ΤΟΤΕ ΠΡΑΧΘΕΝΤΩΝ.

—

MARTYRIUM

SANCTI

ET MAGNI MARTYRIS ARETHÆ.

ET EORUM QUI CUM EO DECERTARUNT

SANCTORUM MARTYRUM

ET HISTORIA EORUM QUÆ TUNC FACTA SUNT IN REGIONE HOMERITIDE VEL SABÆA

(Latine ap. Surium ad diem 24 Octobris; Græce ex cod. ms. Paris. n. 1483.)

—

Α'. Ἔτος μὲν ἤδη πέμπτον ἐνειστήκει τῷ εὐσεβεῖ Ἰουστίνῳ, τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς τῶν σκήπτρων ἐπειλημμένῳ, ἡνίκα καὶ Αἰθιόπων Ἐλεσβαὰν ἦρχεν, ἀνὴρ ἐπ' εὐσεβείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ πλείστου παρὰ πᾶσιν ἠξιωμένος ὀνόματος, ἐν Αὐξούμῃ πόλει τὰ βασίλεια κατεσκευακώς. Ἐκράτει δὲ καὶ τῆς Εὐδαίμονος Ἀραβίας, τῆς πάλαι μὲν Σαβᾶ, νυνὶ δὲ Ὁμηρίτιδος καλουμένης, Δουναάν τις Ἑβραῖος ἀνὴρ δυσσεβὴς καὶ τῷ τῶν Χριστιανῶν γένει διαφερόντως πολέμιος. Ὃς καὶ τοὺς ὑπὸ χεῖρα πάντας ἐκπεριτόμους εἶχεν, οὓς μὲν ἰουδαΐζοντας, οὓς δὲ καὶ ἀκριβῶς ἑλληνίζοντας, θύοντας ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ δαίμοσιν, οὓς ἄρα καὶ κατὰ τὸν ἐπιχώριον τρόπον ἀγάλμασι καὶ στήλαις ἐτίμων. Ἀπηχθάνετο δὲ καὶ τῷ Ἐλεσβαὰν ὁ Ἑβραῖος, ὅτι δὴ πάντων σχεδὸν τῶν ὑπ' οὐρανὸν τὸν Χριστὸν κηρυττόντων Θεὸν καὶ Θεοῦ Υἱὸν ἀληθῆ, καὶ ἡμῖν ὅμοιον κατὰ τὴν σάρκα γενόμενον, αὐτὸς ἀθετῶν ἀπηρνεῖτο καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὴν σάρκωσιν, συσκιάζων τὸ ἐπὶ τῷ σταυρῷ τῶν πατέρων ἀνόμημα, ὡς καὶ πολλάκις αὐτῷ συμβαλόντα τὸν εὐσεβῆ βασιλέα, τρέψασθαί τε αὐτὸν· ἀνὰ κράτος, καὶ φόρους ἀναγκάσαι τελεῖν. Εἶθ' οὕτως ἐκεῖνον μὲν τὰς συνθήκας ἠθετηκότα, κατεξαναστῆναι τοῦ βασιλέως Ἐλεσβαάν. Τὸν δὲ

A I. Instabat jam quintus annus, ex quo Justinus acceperat sceptra Romani imperii: quo quidem tempore imperabat etiam Æthiopibus Elesbaan, vir, qui propter pietatem et justitiam, apud omnes maximum nomen fuit consecutus: in civitate autem Auxume regiam construxerat. Ditione tenebat Arabiam Felicem quæ olim quidem Saba, nunc autem vocatur Homeritis, Dunaan Hebræus, vir impius, et Christianorum generi inimicissimus; qui etiam omnes, qui erant in sua potestate, habebat circumcisos, partim quidem Judaicam sequentes superstitionem, partim autem plane gentiles soli et lunæ sacrificantes et dæmonibus, quos etiam more gentis honorabant statuis et columnis. Porro autem ab Elesbaan odio habebatur Hebræus, quod omnibus fere, qui sunt sub cœlo, Christum Deum prædicantibus, et verum Dei Filium, et nobis factum carne similem, ipse eum vilipendens, inficiabatur hæc omnia, velans et adumbrans suorum majorum scelus, quod in cruce admiserant, adeo ut rex pius sæpe cum eo bello congressus, vi fuderit ac fugarit, et tributum pendere coegerit. Verum ille quidem non stans pactis conventis, insurrexit contra regem Elesbaan. Elesbaan autem eum rursus valido ador-

tus exercitu, fortiter expugnavit, et in fugam convertit. Denique ad illum cavendum relicto exercitu, in suam rediit ditionem.

II. Interim non poterat Hebræus quiescere, sed ut acceptæ cladis deleret ignominiam, cum suos collegisset, et eos, qui erant in præsidio, invasisset, omnes bello perdidit, et jussit omnes, qui inveniebantur Christum esse Deum confitentes, citra ullam interire misericordiam. Nullus autem fuit ex iis, qui erant sub ipso, Christianis, qui se non huic impio edicto submiserit illius animi formidans sævitiam. Quædam tamen civitas frequens populo, sita in Homeritide, quæ vocatur Nagran, cum jam longo abhinc tempore venisset ad agnitionem veritatis, et pietatem suscepisset, nempe ex quo Constantius magni Constantini filius, ad Sabæos, qui nunc vocantur Homeritæ, orti vero sunt ex Cetura Abrahæ, misit legatos : et rege illius gentis muneribus sibi conciliatos, ædificavit hac in civitate ecclesias, et quemdam virum pium, qui ad vitam declinarat monasticam, et moralibus et activis virtutibus erat magnus, atque adeo omnibus sui temporis superior, misit, ut præesset iis, qui ad veram accesserant religionem. Quo quidem tempore Judæis resistentibus, et barbaro suadentibus, ne tam facile hospitem admitteret in civitatem, neque circa res divinas aliquid innovaret, nisi prius vir religiosus aliquod signum ostenderet, (quomodo solent isti petere, ut qui sint increduli) quod quidem si præstiterit, tunc ei concederet ingressum in civitatem : ille divinis fretus promissis, quod signa sequentur eos, qui crediderint, annuit cira ullam dubitationem: et eorum quæ petebantur, miraculorum magnam ostendit operationem. Ab illo jam tempore civitas Dominum pure colens, et orthodoxa divinorum Patrum sequens dogmata, perseverabat, si quid erat mali, repellere, et alienam effugere religionem, adeo ut sineret quidem eam ad aures pervenire.

III. Invidens ergo malignus, totum, quantus erat, subiens Hebræum, eum armat adversus civitatem, partim quidem opinans fore, ut id esset molestum pio regi Æthiopum : partim autem eo spectans, ut in Christum suam expleret insaniam, et genus Christianorum omnino everteret. Itaque venit validum adducens exercitum : et cum circumcirca esset castrametatus, valloque et fossa mœnia circumdedisset, obsedit Nagran, minitans se illam expugnaturum, et omnes, qui in ipsa erant, interempturum, nisi cruce Domini, a civibus in excelso posita, quam exsecrationis signum (proh dolor !) stultus vocabat, ad nihilum redacta, deinde Christum quoque negassent, qui fuerat in ea suspensus. Quod eo quidem consilio faciebat, ut cum eos illo, quod inde veniebat, præsidio nudasset, hoc tam valido defectos auxilio deinde invaderet. Quidam ergo exsecrandi hujus regis satellites, in orbem obeuntes civitatem, eadem vociferabantur : et, si parerent

A πάλιν βαρεῖ στρατῷ κατ' αὐτοῦ ἐπελθόντα, καταγωνίσασθαί τε γενναίως, καὶ φυγάδα παρασκευάσαι γενέσθαι. Εἶτα πρὸς φυλακὴν ἐκείνου καταλιπόντα στρατὸν, εἰς τὴν οἰκείαν αὖθις ἀρχὴν ὑποστρέψαι.

B'. Ἐν τούτοις τὸν Ἑβραῖον οὐκ ἦν ἡρεμεῖν· ἀλλ' ὥσπερ τὴν ἧττταν ἀνακαλούμενον, συλλεξάμενον τοὺς οἰκείους, καὶ τοῖς τὴν φυλακὴν ἔχουσιν ἐπιθέμενον, πολέμῳ τε ἅπαντας διαφθεῖραι, καὶ κελεῦσαι τοὺς εὑρισκομένους θεὸν τὸν Χριστὸν ὁμολογοῦντας παρὰ πᾶν ἔλεος διαφθείρεσθαι. Ἦν οὖν οὐδεὶς τῶν ὑπ' αὐτῷ τελούντων Χριστιανῶν, ὃς οὐχ ὑπέκυπτε τῷ δυσσεβεῖ τούτῳ προστάγματι, τῆς ψυχῆς ἐκείνης τρέμων τὴν ἀγριότητα. Πόλις γέ τις πολυάνθρωπος ὑπὸ τὸν Ὁμηρίτην κειμένη καλουμένη Ναγρὰν, συχνὸν ἤδη χρόνον εἰς ἐπίγνωσιν ἐλθοῦσα τῆς ἀληθείας, καὶ τὴν εὐσέβειαν ἐπανελομένη, ἐξ ὅτου Κωνστάντιος ὁ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου υἱὸς πρὸς Σαβαίους τοὺς νῦν Ὁμηρῖτας, τοὺς ἐκ τῆς Χετούρας τῷ Ἀβραὰμ γενομένους πρεσβείαν ἐπείλατο, καὶ δώροις οἰκειωσάμενος τὸν τοῦ ἔθνους βασιλέα, ἐκκλησίας τε ἐδείματο, καί τινα θεόφιλον ἄνδρα πρὸς τὸν μοναδικὸν ἀποκλίναντα βίον, καὶ μέγαν ἐν ἠθικαῖς τε καὶ πρακτικαῖς ἀρεταῖς, καὶ ὑπὲρ τοὺς τότε πάντας γενόμενον, εἰς προστασίαν τῶν τῇ εὐσεβείᾳ συντιθεμένων ἐξέπεμπεν. Ὅτε καὶ τῶν Ἰουδαίων ἀνθισταμένων καὶ ἀναπειθόντων τὸν βάρβαρον, μὴ προχείρως οὕτω ξένον εἰς τὴν πολιτείαν εἰσδέξασθαι, μηδὲ περὶ τὰ θεῖα νεωτερίζειν, εἰ μή τι πρότερον σημεῖον ὁ θεόφιλος ἐπιδείξαιτο, οἷα δὴ πολλὰ τούτοις ὡς ἀπίστοις ἀπαιτεῖν ἔθος, καὶ τότε παραχωρῆσαι αὐτῷ τῆς εἰς τὴν πόλιν εἰσόδου, ἐκεῖνον ταῖς θείαις ἐπαγγελίαις θαρρήσαντα, ὅτι σημεῖα τοῖς πιστεύσασι παρακολουθήσει, ἐπινεῦσαί τε ἀνεπιδοιάστως, καὶ πολλὴν τῶν ἐπιτουμένων θαυμάτων ἐπιδείξασθαι τὴν ἐνεργειαν. Ἐξ ἐκείνων ἤδη τῶν χρόνων ἡ πόλις καθαρῶς λατρεύουσα τῷ Θεῷ, καὶ τοῖς ὀρθοδόξοις τῶν θείων Πατέρων στοιχοῦσα δόγμασι, διετέλει κἂν ὁ τι πονηρὸν ἀπωθουμένη, καὶ θρησκείαν ἀλλόκοτον ἐξαμαγοῦν καὶ ἀκοῆς ἀποφεύγουσα.

Γ'. Φθονήσας τοίνυν ὁ πονηρὸς, καὶ ὅλον ὑπεισδὺς τὸν Ἑβραῖον, ὁπλίζει κατὰ τῆς πόλεως, καὶ αὐτὸς τοῦτο μὲν προσδοκήσας λυπεῖν τὸν τῶν Αἰθιόπων εὐσεβῆ βασιλέα τοῦτο δὲ καὶ τὴν κατὰ Χριστοῦ μανίαν ἀποπλῆσαι σκοπῶν, καὶ τὸ Χριστιανῶν γένος εἰς ἅπαν ἐκτρίψαι, βαρὺν ἐπαγόμενος στρατὸν ἀφικνεῖται, καὶ στρατοπεδευσάμενος παρὰ τὸ περίβολον, καὶ χάρακα βαλῶν, καὶ περιταφρεύσας, ἐπολιόρκει Νεγρὰν ἑλεῖν τε αὐτὴν ἀπειλῶν, καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ πάντας ἀνελεῖν, εἰ μὴ τὸν ἔξω τειχῶν ἐκστηλωμένον ἐν μετεώρῳ τοῦ Κυρίου σταυρὸν, ὃν ἀρᾶς (οἴμοι) σημεῖον ὁ ἀνόητος ἀπεκάλει, ἐξουδενώσαντες, εἶτα τὸν ἐν αὐτῷ κρεμασθέντα Χριστὸν ἀρνήσαιντο· δεινῶς τοῦτο καὶ πανούργως ἐπινοήσας ὁ ἀλιτήριος, ἵνα τῆς ἐκεῖθεν ἀσφαλείας γυμνώσας, εἶθ' οὕτω τῆς ἰσχυρᾶς ταύτης βοηθείας ἐρήμους οὖσιν ἐπίθοιτο. Τινὲς οὖν τῶν τοῦ μιαροῦ τούτου βασιλέως ὑπασπιστῶν, περιθέοντες κύκλῳ τὴν πόλιν, τὰ αὐτὰ ταῦτα ἐβόων· καὶ πειθομένους μὲν, δωρεῶν

ξιωθήσεσθαι βασιλικῶν καὶ τιμῶν· ἀπει- A quidem, dicebant fore ut dona et honores a rege
δὲ καὶ τῷ Γαλιλαίῳ προσανέχοντας ἀντὶ consequerentur : sin autem non parerent, et Galilæo
ς τε πολυαρχίαν εἰσάγοντας, πυρὶ καὶ animum adhiberent, pro monarchia inducentes
παραδοθῆναι. Καὶ αὐτὸς δὲ Δουναὰν ἡ multorum principatum, igni et gladio traderentur.
ς γλῶσσα καὶ μιαρὰ προσετίθει. Μηδ' ὅτι- Porro autem ipse quoque Dunaan exsecranda et
ει τὸν Ἰησοῦν δύνασθαι τοῖς ὑπὸ τὴν ἐμὴν audaci lingua his falsa quædam addebat, et jactan-
ιστιανοῖς, οὓς ἅπαντας καὶ αὐτοὺς τοὺς ter dicebat : Nullam potuit Jesus opem ferre Chri-
ερεῖς καὶ μονάζοντας ξίφει κατανήλωσα stianis in mea potestate constitutis, quos omnes,
μηδὲ τῶν παρ' ἐκείνοις φεισάμενος ἱερῶν, et ipsos illorum sacerdotes et monachos gladio et
λεῖστον ὅσον συναγείρας στρατὸν, περί που igne prius consumpsi, ne parcens quidem sacris
α μυριάδας, χειρὶ πολλῇ πρὸς ὑμᾶς ἀφι- illorum templis : et nunc maximo coacto exercitu,
πείσων πάντως, ἢ ἀπολέσων. nempe centum et viginti millibus hominum, ad vos
veni, aut omnino persuasurus, aut perditurus.

δὲ τῆς πόλεως· Ὁρῶμεν, ἔφησαν, ὦ βα- IV. Cives autem : Videmus, dixerunt, o rex, te
ῖ γλώττῃ σε τὰ πολλὰ χαριζόμενον, καὶ linguæ multum indulgere, et attribuere imbecilli-
τῷ μόνῳ Θεῷ περιάπτοντα. Ἀλλὰ Ῥα- B tatem ei, qui est solus Deus. Sed Rapsaces dux
πάντως ὁ τοῦ Σεναχηρεὶμ οὐ μικρὸς εἰς exercitus Sennacherib non parvum tibi dederit
κ, ὃς καὶ αὐτός ποτε κατὰ Θεοῦ μεγαλορρή- exemplum : qui cum ipse quoque aliquando in
ύσσαν ἀφεὶς, ὅσας ἀπώλεσε μυριάδας, καὶ Deum, magna loquentem et jactantem vibrasset
ἔζευξε μετ' αἰσχύνης, ὀλίγοις ἄγνωστος. linguam, quod hominum millia perdiderit, et cum
πολυαρχίαν ἢ πολυθεΐαν καταγινώσκεις quanto dedecore recesserit, pauci sunt qui nesciant.
μεῖς, ἄνωθεν καὶ ἐκ πατέρων ὥσπερ τινὰ Quod autem nos accusas, quod multorum princi-
κδεξάμενοι τὴν εὐσέβειαν, οὐ μοναρχίᾳ patum, et multos deos inducamus, nos, qui multis
ῦμεν θεότητα, οὐδὲ ἀφωνίᾳ προσώπων abhinc sæculis, tanquam hæreditatem, a majoribus
αν εἰσάγομεν, ἀλλὰ τὴν μίαν φύσιν ἀδιαι- veram accepimus religionem, nec monarchia in
ς τρία διαιροῦντες πρόσωπα. Πατέρα καὶ arctum adducimus divinitatem, nec abundantia per-
ἅγιον Πνεῦμα· τὸν Υἱὸν, εἰς ὃν ὑμεῖς ἐνυ- sonarum inducimus multorum principatum : sed
ὁμολογοῦμεν κατὰ τοὺς θείους ἐνανθρω- unam naturam citra divisionem in tres personas
ρησμοὺς, καὶ ὑπὸ τῶν ὑμετέρων σταυρω- dividentes, Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum
πέρων τῆς τῶν ἁπάντων ἕνεκα σωτηρίας, confitemur : Filium vero ipsum, quem vos contu-
των κακῶς ἐκείνων τὸ τῆς οἰκονομίας meliis incessitis, hominem esse factum, ut divina
ν, ἐκ νεκρῶν τε τριήμερον ἀναστῆναι, καὶ C prædixerunt responsa, et a vestris majoribus actum
ανοὺς ἀναληφθῆναι πάλιν, καὶ τὸν Ἴδιον fuisse in crucem propter salutem omnium, cum illi
ναι Πατέρα. male ignorassent dispensationis divinæ mysterium,
die resurrexisse a mortuis, et rursus ad cœlum ascendisse, et in altum sublatum fuisse ad
ıtrem, et credimus, et prædicamus.

ἀνασχομένη τοίνυν ἔτι τῶν ἱερῶν τούτων V. Non sustinentes autem hos sacros audire ser-
ιόγων ἡ βέβηλος ἀκοὴ, ἔργου εἴχετο. Καὶ mones aures profanæ, ad facta se contulerunt. Ita-
πολιορκίαν τραπόμενος, πᾶσαν ἐλέπολιν que ad obsidendum rex conversus civitatem, adver-
κτὰ τῆς πόλεως, ἀσφαλῶς τὰς διεξόδους sus eam movebat omnes machinas, omnes exitus
, καὶ οἰόμενος τοὺς ἔνδον πολυημέρῳ λιμῷ diligenter custodiens et muniens, et putans fore ut
ασθαι· Τούς τε ἐν ἀγροῖς καὶ προαστείοις multorum dierum fame eos in suam redigeret po-
οὓς πάντας συναγαγὼν οὓς μὲν ἀνεῖλεν, testatem. Et cum collegisset omnes Christianos, qui
ροῖς ὑπ' αὐτὸν πρὸς δουλείαν ἀπέδοτο. Ὡς erant in agris et suburbiis, alios quidem interemit,
πάντα γενναίως οἱ εὐσεβεῖς πολῖται ἡμύ- alios vero iis, qui erant in ejus ditione, vendidit in
ίτε χρόνος τριβόμενος ἤμβλυνεν αὐτῷ τὰς servitutem. Cum autem pii cives se adversus omnia
δόλῳ τὴν ἅλωσιν ὑπελθεῖν ἐκρινε, καὶ D fortiter defenderent, et tempus quod terebatur, ty-
ὴν εἰς τὴν πόλιν αἰτεῖ πάροδον κατὰ θέαν ranno spem reddidisset valde exilem, statuit dolo
ῶν ἐν αὐτῇ· φοβεροῖς πρότερον χρησάμενος capere civitatem. Itaque petit ut ei liceret ingredi
καὶ μέσον παρενθεὶς τῶν λεγομένων αὐτὸν civitatem, ut videret scilicet ea, quæ ibi erant,
νόμου Θεὸν, ὡς οὔτε τι πλέον αὐτοὺς τῶν prius terribili prolato jurejurando. et iis, quæ di-
δρᾶσαι, οὔτε μὴν τὸ πάτριον ἐξομόσασθαι cebantur, interposito ipso legis Deo, se nihil eis
ατναγκάσει, οὐδὲ κακόν τι ἕτερον μικρὸν ἢ esse facturum præter ea, quæ consueverant : neque
ἐργάσεται τούτου, ἀλλὰ μόνης τε ἀπολαύσει coacturum ut patriam abjurarent religionem : neque
τῇ πόλει θέας, καὶ τὸν ἐτήσιον ἀπολαβὼν aliquod aliud malum magnum, aut parvum eis esse
ὃς καὶ πρώην ἐδίδοτο, εἶτα ἐκεῖθεν εὐθὺς facturum, sed solum ea visurum, quæ sunt in ci-
οι. vitate ; et annuum tributum accepturum quod prius
dabatur : deinde autem se illinc statim excessurum.

Ἀῦτα εἰπὼν, καὶ διαθέμενος τὰς συνθήκας, VI. Hæc cum dixisset, et pacta conventa iniis-

set, et postremum jurasset jusjurandum, persuadet iis, qui sunt in civitate, cum Deo universum permisissent, qui est testis sacramenti, et hoc solum dixissent, regibus nos cedere didicimus. Quod si tu secus statueris facere, quam nobis dixisti, Deus, qui est spectator jurisjurandi, id omnino ulciscetur, neque diu differet vindictam. Nobis enim, dicebant o Christe Salvator, et Fili Dei, et Deus, pro te vel omnibus privari facultatibus, atque adeo ipsa vita, non leve est lucrum. Absit autem, ut tuum nomen negemus, ut est impiorum institutum! nec si tale quid fecerimus, nos, o sol, aspicias. Quæ simul atque dixissent, totas portas aperiunt et intra ipsam civitatem, tanquam lupum in stabulum, malum regem admittunt. Ille autem cum et figuram, et situm, et illam civitatis laudasset frequentiam, et civium quoque splendorem, egressus est, in eos, qui habitabant civitatem, gravia versans, ut indicavit exitus, jusjurandum, et pacta conventa, et quæcunque alia eis præbuit ad fidem faciendam, ea esse existimans puerilem deceptionem.

VII. Cum autem jam se pararet ad eos evertendos, vocat extra civitatem. Aderant vero quicunque erant insignes opibus et gloria. Præ cæteris autem is, qui et canitie, et sapientia, et morum modestia erat præstantissimus, divinus, inquam, Arethas, cui ipsi quoque fuerat commissa rectio civitatis. Omnes igitur commendabant, extollebant, laudibusque celebrabant, et omnem honorem tribuebant ei, qui videbatur esse servator et rex. Ille autem sibi culpæ dandum esse tribuens, quod differret cerni malus, non amplius exspectans aperit, qui intus latebat, Dunaan, et jussit protinus omnes custodiri in vinculis. Deinde etiam privavit facultatibus, et rogavit ubinam esset Paulus eorum episcopus. Cum autem jam duobus ante annis eum intellexisset esse mortuum, non habens in quem iram immitteret, contendit ad pulverem, et jussit sepulcrum effodere, et illius corpus comburentes in aerem ventilare. Aliud quoque excogitat furiosa anima, nec eam capit salietas aliquid moliendi adversus Christianos, sed jubet accendi rogum, qui multa aleretur materia, et statim civitatis, et ejus, quæ est circumcirca, regionis sacerdotes, et monachos, et Deo consecratas virgines, quin etiam feminas quæ vitam elegerant monasticam, omnes simul in eum injici. Ii enim, inquit, sunt plane causa aliorum interitus, persuadentes crucifixum colere, tanquam Deum. Ad hæc perinde ac si non sufficeret, quod factum fuerat, ad ejus incomparabilem ostendendam improbitatem, ut alios quoque sibi subjungeret, vehementer contendit, et jussit præcones obire civitatem et regionem proclamantes ut Christum negarent, et viverent Judaice, eadem quæ rex sentientes.

VIII. Porro autem ipse quoque rex Arethæ similia consulebat, adjiciens, quod ipsi quoque norant Romani, illius majores in crucem egisse ho-

A καὶ τελευταίους ὑποσχὼν ὅρκους, πείθει τοὺς ἐν τῇ πόλει. Θεῷ τὸ πᾶν ἐπιτρέψαντας τῷ τῶν ὅρκων μάρτυρι, καὶ τοῦτο ὑπειπόντας μόνον, ὅτι Τοῖς βασιλεῦσιν ὑπείκειν ἐμαθομεν, καὶ ὡς, Εἴ τι τῶν πρὸς ἡμᾶς λόγων οὗτος μεταβουλεύσεται, ἀλλὰ Θεὸς αὐτὸν πάντως ὁ τῶν ὅρκων ἔφορος ἀμυνεῖται, καὶ οὐ βραδὺς ἔσται πρὸς τὴν ἐκδίκησιν. Ἡμῖν γὰρ, ὦ Σῶτερ, ἔλεγον, Χριστὲ, καὶ Θεοῦ Υἱὲ καὶ Θεὲ, τὸ ὑπὲρ σοῦ καὶ περιουσίας πάσης στερηθῆναι καὶ τῆς ζωῆς κέρδος αὐτὸ τυχόν. Μηδὲ γένοιτο τὸ σὸν ἡμᾶς ἀπαρνήσασθαι ὄνομα, ὡς τοῖς ἀσεβέσι σκοπὸς, μηδὲ τοιοῦτον καταπραξαμένους, ὦ ἥλιε, ἴδοις ἡμᾶς. Καὶ ἅμα λέγοντες ὅλας ἀναπετῶσι τὰς πύλας, καὶ αὐτῆς ἔνδον τῆς πόλεως ὡς ἐν σηκῷ λύκον τὸν πονηρὸν εἰσδέχονται βασιλέα. Ὁ δὲ, καὶ σχῆμα, καὶ θέσιν, καὶ τὸ πολυάνθρώπον ἐκεῖνο τῆς πόλεως ὡς δὲ καὶ τὸ περιφανὲς τῶν πολιτῶν ἐκπεινέσας, ἐξῄει, δεινὰ κατ' αὐτῶν ἄρα τῶν τὴν πόλιν οἰκούντων ὡς τὸ πέρας ἔδειξε, στρέφων, ὅρκους καὶ συνθήκας, καὶ ὅσα ἄλλα πρὸς πίστιν αὐτοῖς παρέσχετο, παίδων ἀπάτην εἶναι νομίσας, καὶ ἡδὴ πρὸς ἀνατροπὴν αὐτῶν παρασκευαζόμενος.

Ζ'. Ἕωθεν οὖν ἅμα φωτὶ ἔξω τενχῶν τὴν πόλιν ἐκάλει· καὶ παρῆσαν ὅσοι πλούτῳ καὶ δόξῃ διαφέροντες ἦσαν· καὶ πρὸ τῶν ἄλλων αὐτὸς ὁ καὶ πάντων πολιᾷ καὶ συνέσει, καὶ τῷ τῶν ἠθῶν εὐκόσμῳ διαφορώτατος, Ἀρέθας ὁ θεῖος, φημὶ, ὁ καὶ αὐτὴν δήπου τὴν ἀρχὴν τῆς πόλεως ἐγκεχειρισμένος. Οἱ καὶ ἦσαν ἐπιθειάζοντες, εὐφημοῦντες, καὶ πᾶσαν τιμὴν ἀπονέμοντες τῷ δοκοῦντι σωτῆρι καὶ βασιλεῖ. Ὁ δὲ μέμψιὸ εἶναι νομίσας τὸ εἰς ἀναβολὰς ὀφθῆναι κακὸς, καὶ μὴ ἀναμείνας, ἀνακαλύπτει τὸν ἔνδον κρυπτόμενον Δουναὰν, καὶ πάντας εὐθὺς ἐκέλευσε δεθέντας φρουρεῖσθαι. Εἶτα καὶ τῶν ὑπαρχόντων ἐγύμνου, καὶ διεπυνθάνετο, ποῦ ἂν εἴη Παῦλος ὁ τούτων ἐπίσκοπος. Ὡς δὲ τεθνάναι δεύτερον αὐτὸν ἤδη χρόνον ἐμάνθανε, μὴ ἔχων ὅπου τὴν ὀργὴν ἐπαφῇ πρὸς τὴν κόνιν ἐχώρει, καὶ ἀνορύττειν τὸν τάφον προσέταττε, καὶ τὸν ἐκείνου νεκρὸν κατακαίοντας, εἰς ἀέρα λικμᾷν. Εὑρίσκει καὶ ἄλλην ἐκείνοιαν ἡ μανιώδης ψυχὴ, καὶ οὐ λαμβάνει κόρον κατὰ Χριστιανῶν κακὰ τεκταίνουσα· ἀλλὰ πυρὰν ὕλῃ πολλῇ τρεφομένην, ἀνακαῦσαι κελεύει, καὶ ταχυχρῆμα τούς τε τῆς πόλεως καὶ περιοικίδας ἱερεῖς καὶ μονάζοντας, τὰς τῷ Θεῷ ἱερωμένας παρθένους, πρὸς δὲ καὶ γύναῖκας, ὅσαι τὸν ἀσκητικὸν εἵλοντο βίον, ἀθρόους ὁμοῦ πάντας ἐν αὐτῇ ἐμβαλεῖν. Οὗτοι γὰρ, φησὶν. ἀτεχνῶς αἴτιοι τῆς τῶν ἄλλων ἀπωλείας, ἀναπείθοντες προσανέχειν ὡς θεῷ τῷ ἐσταυρωμένῳ. Εἶτα καθάπερ οὐκ ἀρκοῦντος τοῦ γενομένου ἀπαράμιλλον αὐτοῦ ἀποδεῖξαι τὴν μοχθηρίαν· ἵνα κἂν γοῦν τοὺς ἄλλους ὑποποιήσαιτο. Ὁ δὲ καὶ προσαγωνίζεται, καὶ κήρυκας ἀνὰ τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν ἐκέλευε διαθέειν, ἐμβοῶντας, ἀπαρνουμένους τὸν Χριστὸν ζῆν Ἰουδαϊκῶς, τὰ αὐτὰ φρονοῦντας τῷ βασιλεῖ.

Η'. Αὐτὸς δὲ βασιλεὺς, τοῖς περὶ Ἀρέθαν τὰ ὅμοια συνεβούλευε, προστιθεὶς ὅτι καὶ αὐτοὶ ἔγνωφαν Ῥωμαῖοι ἄνθρωπον ἐσταυρωκέναι τοὺς πα-

. Πῶς γὰρ ἄν, μαστιγωθείη θεὸς, ἀσώ-
ν ἔχων; Πῶς δὲ καὶ θανάτου καὶ οὕτως
δυσκλεοῦς ἀθάνατος ἂν γεύσαιτο φύ-
ις τε δὲ καὶ πολλοὶ παρ' ἡμῖν τῶν Ῥω-
τόριον αὐχοῦντες διδάσκαλον, καὶ αὐτοὶ
λιν, οὐχ ὡς θεὸν, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπον δεῖν
την τινὰ τιμᾷν τὸν Χριστόν. Κἀγὼ δὲ
σοῦτον ἐξήχθην μανίας, ὥστε τὴν εἰς
αὐτός τε ἀπαρνήσασθαι, καὶ ὑμᾶς πρὸς
ἄρνησιν ἐκκαλεῖσθαι. Πῶς γὰρ, ὅς γε
μὲν ἀντέχομαι καὶ τῶν πατρίων ἐθῶν
ειριέχομαι, πᾶν δὲ εἴ τι νεώτερον ἀπω-
διὰ τοῦτο ἀπεχθάνομαι καὶ τῷ Ἰησοῦ,
θεότητα ἑαυτῷ τολμηρῶς περιάψαντι;
λίῳ καὶ σελήνῃ, καὶ τοῖς ἄλλοις κτίσμα-
οῖς θεοῖς τῶν ἐθνῶν σέβας ὑμᾶς προσ-
αναγκάζω (μὴ οὕτως ἔξω φρενῶν
λλὰ Θεῷ μόνῳ τῷ τὰ πάντα παραγα-
Ιατρὶ τῶν γεννητῶν ὑπάρχοντι, ὅς, ἀπαθὴς
ος, ἐμπαθῶς, οὐκ οἶδε γεννᾷν.

ὃν οἱ γενναῖοι, Τί ταῦτα ὑπέκρουσας, εἶ-
ελεῦ; Οὐδὲ ἡμεῖς λέγομεν κατὰ πάθο; γεν-
ν, ἀλλ' ἀπαθῶς ὡσ λόγον ἐκ νοῦ. Ὃν καὶ
τῆς ἡμετέρας ἐλθόντα φύσεως, ἐξαπο-
Υἱὸν ἐπ' εὐεργεσίᾳ φημὶ τῶν ἀνθρώπων,
σάρκα λαβεῖν ἐκ κόρης παρθένου, καὶ
ὅμοιον ἡμῖν γενέσθαι χωρὶς ἁμαρτίας,
πληρῶσαι τά γε ὑπὸ τῶν προφητῶν περὶ
λοῖς πρότερον εἰρημένα χρόνοις περὶ ὧν
οἶδας ταῖς ἐκείνων ἐγκύπτων βίβλοις· ὃς
κις διὰ τῶν ὑπὲρ ἄνθρωπον θαυμάτων
αρεγύμνωσε τὴν θεότητα, καὶ ἃ τῆς σαρ-
φεν οὐκ ἠρνήσατο. Καί τι δεῖ πλειόνων
ῦτον ἡμεῖς καὶ Θεὸν, καὶ Θεοῦ Υἱὸν ὁμο-
καὶ ὑπὲρ ἁπάσης ἀπολογούμεθα τῆς πό-
ῶν ἄλλων τῶν ὑφ' ἡμᾶς τελούντων Χρι-
εἰ οὐκ ἔστι τι βασάνων εἶδος, ὃ μὴ καὶ
ῖς ἕτοιμοι δι' αὐτόν. Τί γὰρ ἄν καὶ χωρί-
ῦ Χρισνοῦ ἀγάπης ἡμᾶς; Οὐδὲν δὲ ἡμῖν
ίῳ ἤ τοῖς ἄλλοις τοῖς τὰ ἐκείνου νοσοῦ-
ἀδιαιρέτω, ἐνωθέντα καὶ καθ' ὑπόστασιν
τῷ Θεῷ Λόγῳ, τολμηρῶς διασπῶντως τῆς
θείας ὑποστάσεως, ἰδιοϋπόστατόν τε καὶ
ωπον τὸν σαρκὶ ἐπιφανέντα Λόγον εἰπεῖν
· οἵ γε ἀξίως παρὰ τῶν θείων πνευμά-
ν ὀρθοδόξων ἀπεβλήθησαν καταλόγου καὶ
ἀναθέματι παρεδόθησαν. Πλὴν ἀλλ' οὐκ
ἴσθι ὁ ὑπὸ σοῦ), βλασφημούμενος Κύριος
καὶ σὲ παρὰ πόδας ἀπαιτῆσαι δίκας τῶν
ων, τῆς τε ἄλλης βλασφημίας, φημὶ, καὶ
ῶν καταπατηθέντων ὑπὸ σοῦ καὶ ἀνατρα-
ρκων, ἀνοσιώτατε ἀνθρώπων καὶ πανουρ-

ἐ τῆς παῤῥησίας τὸν ἀνδρῶν μικρὸν ἀνα-
μάλιστα δὲ τῆς συνέσεως καὶ τῆς ἄλλης
τὸν Ἀρέθαν δυσωπηθεὶς ἡμέροις τε λό-
λεαίνειν ἤρξατο, καὶ δωρεᾶς καὶ τιμὰς

A minem. Quomodo enim, dicebat, fuisset flagris cæsus Deus, qui est natura incorporeus? quomodo autem mortem adeo turpem et ignominiosam natura gustarit immortalis? Alioquin autem multi quoque ex Romanis, qui sunt apud vos, jactantes se Nestorium habere magistrum, ipsi quoque rursus dicunt, se non ut Deum, sed hominem et prophetam quemdam oportere Christum honorare. Quæ nisi vera essent, nec ego ad tantam processissem insaniam, ut ipse negarem in Christum fidem, et vos ad similem vocarem negationem. Quomodo enim, qui legem teneo ac tueor, et patrios mores ac ritus valde amplector, repello autem quiquid fuerit novi: et ideo Jesum quoque odio habeo hominem, qui divinitatem sibi impudenter attribuit? Neque enim soli et lunæ, neque
B aliis rebus creatis, neque diis gentium rogo vos cultum tribuere (absit, ut sim adeo emotæ mentis!) sed Deo soli, qui omnia producit, et est Pater rerum generatarum: qui, cum sit impatibilis et expers materiæ, generare nescit patibiliter.

IX. Cui generosus Aretha cum sociis: Cur hæc dixisti, o rex? Neque nos dicimus Deum gignere patibiliter, sed impatibiliter, ut mens sermonem gignit. Illum autem asserimus, nostræ naturæ motum misericordia, misisse Filium, ad hominum, inquam, beneficium, adeo ut et carnem acceperit ex puella virgine, et per omnia nobis similis factus sit absque peccato, et omnia impleverit, quæ de ipso a prophetis multis ante annis dicta sunt: quæ quidem tu quoque scis, qui legisti illorum
C libros. Qui etiam sæpe per miracula quæ sunt supra hominem, ipsam ostendit divinitatem et se suscepisse carnem, non est inficiatus. Quid opus est pluribus? Nos eum et Deum, et Dei Filium confitemur, et pro universa respondemus civitate, et aliis Christianis, qui sunt nobis subjecti: neque est ullum genus tormenti, quod non propter ipsum parati simus pati. Quid enim nos separaverit a charitate Christi? Nihil autem rei est nobis cum Nestorio, aut cum aliis, qui eodem morbo, quo ipse, laborant, qui hominem, qui citra divisionem et per hypostasim unitus est Deo Verbo, summa impudentia divellentes a Verbi divina hypostasi, per se consistentem, et solum hominem ausi sunt dicere Verbum, quod in carne apparuit: qui
D etiam, ut merebantur, a divinis Patribus ejecti sunt a catalogo orthodoxorum, et sunt in æternum traditi anathemati. Sed non prætermittet (hoc certo scias) qui maledictis a te appetitur Dominus, quin e vestigio pœnas sumat tuorum audacium cœptorum, cum alterius, inquam, tuæ blasphemiæ, tum jurisjurandi, quod a te fuit conculcatum et eversum, o imprimis impie et scelerate.

X. Ille autem cum eorum loquendi libertatem parum sustinuisset, maxime autem Arethæ sapientiam et alium omnem splendorem esset reveritus, benignis verbis eos cœpit lenire, eisque et

dona et honores proposuit, acrem ipsorum zelum in pietatem sic refrigerare machinans. Postquam autem vidit martyres omnino aures non præbere promissis, contra autem quam poterant clarissima voce clamare : Non te negamus, qui es unus Trinitatis, o Verbum Dei et Christe : neque tuam irridemus susceptæ carnis dispensationem : neque tuis, quas propter nos passus es, perpessionibus et cruci Judaicæ insultamus, eos quidem vinctos adhuc detinuit : in aliam autem multitudinem, quæ collecta fuit ex omni genere et ætate, mortis tulit sententiam ; uxoribus vero et liberis eorum, qui detinebantur, martyrum ante oculos eorum adductis, provocabat ad Christi negationem, partim quidem minis, partim autem blandis verbis eas aggrediens, nonnunquam omne supplicii genus in eas intentans, liberorumque, et parentum, et facultatum, et ipsius quoque patriæ eas terrens amissione. Illæ autem dicebant : Omnibus, o rex, quæ a te offeruntur, sive ea sint bona, sive aliter se habeant, libenter hodie renuntiantes, quæ a te maledictis incessitur, Christi crucem extollimus : et qui in ipsa nostram procuravit salutem, Christum sequimur. Esset enim a ratione alienum, et nimis effeminatum, ex nobis quidem alias, quæ cum talibus viris cohabitarunt, qui mortem propter Christum elegerunt : alias autem, quæ virginitatem exercent, ut quæ Christo sint desponsæ, non esse animo masculo, et vestram iram plane inconsideratam non nostro sustinere corpore.

XI. Rex autem : O feminæ, inquit, possum vos merito magnæ accusare stultitiæ, quod hominis plani, et præstigiatoris, et qui violenta morte periit, gratiam eligitis, et voluptatibus præsentibus spem, cujus incertus est exitus, præferre statuistis. Quædam autem ex acrioribus matribus et monachis, non ferentes Christi contumeliam, usæ sunt in regem verbis asperioribus, eum ipsum, qui maledictis incessebatur, Christum vocantes ad ultionem. Quod quidem ægre ferens Hebræus, in eas communiter pronuntiat sententiam, ut gladio feriantur. Licebat ergo videre mulieres sanctas trahi crinibus, et sic duci ad supplicium, vel potius ferri promptis et alacribus pedibus, et sitire mortem propter Christum. Magna vero erat ei præclara inter eas contentio. Monachæ enim virgines nequaquam concedebant primas partes iis quæ erant junctæ matrimonio : Recordemini, dicentes, quod prius vobis fuimus propositæ, et in templi ingressu, et in sacramentorum participatione, et in statione, et in sessione : et ideo oportet nunc quoque nos ante vos et vestros maritos consequi martyrium. Martyrum autem uxores, quæ jam etiam vocabantur matres, nequaquam ferebant in præsentia habere secundas partes. Infantes quoque balbutientes matres prætercurrebant, et ipsi quoque carnificem provocabant ad mortem. Sciebant enim alias quoque pueros fuisse Christo propter ipsum sacras oblatas victimas. Sic beatæ illæ mortem præri-

A προετείνετο διαψυχραίνειν οὕτω τὸν θερμὸν αὐτοῦ περὶ τὴν εὐσέβειαν ζῆλον μηχανώμενος. Ὡς δὲ τοὺς μάρτυρας ἐώρα μηδὲ ὀλίγα τὴν ἀκοὴν διδόντας ταῖς ὑποσχέσεσι, τοὐναντίον μὲν οὖν καὶ λαμπρᾷ τῇ φωνῇ ὡς εἶχον ἀναβοῶντας. Οὐκ ἀρνούμεθά σε τὸν ἕνα τῆς Τριάδος, Λόγε Θεοῦ καὶ Χριστὲ, οὐδὲ τὴν σὴν οἰκονομίαν διαχλευάζομεν, οὐδὲ τῶν δι' ἡμᾶς σου παθῶν Ἰουδαϊκῶς, καὶ τοῦ σταυροῦ κατορχούμεθα· τούτους μὲν ἔτι παρακατεῖχε δεσμίους, τῷ δὲ ἄλλῳ πλήθει τῷ ἐξ ἁπάσης ἰδίας συνειλεγμένῳ καὶ ἡλικίας, τὴν τοῦ θανάτου ψῆφον ἐπήγαγεν. Γυναῖκας δὲ καὶ τέκνα τῶν κατεχομένων μαρτύρων κατ' ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἀγαγὼν πρὸς ἄρνησιν ἐξεκαλεῖτο Χριστοῦ, τοῦτο μὲν ἀπειλῶν, τοῦτο δὲ καὶ κολακείαις δεινῶς ὑπερχόμενος· ἔστιν ὅτε καὶ πᾶν εἶδος κολαστηρίων αὐταῖς ἐπανατεινόμενος, τέκνων τε καὶ γονέων καὶ περιουσιῶν, καὶ αὐτῆς πατρίδος, ἐπισείων τὴν στέρησιν. Αἱ δὲ, Πᾶσιν, εἶπον, τοῖς παρὰ σοῦ προτεινομένοις, ὦ βασιλεῦ, εἴτε χρηστὰ εἶεν, εἴτε καὶ ἄλλως ἔχοντα, ἡδέως ἀποτατόμεναι σήμερον, τὸν ὑπὸ σοῦ βασκαινόμενον αἴρομεν τοῦ Κυρίου σταυρόν· καὶ τῷ ἐν αὐτῷ τὴν ἡμῶν πραγματευσαμένῳ σωτηρίαν ἀκολουθοῦμεν Χριστῷ. Ἄλογον γὰρ ἀληθῶς καὶ κομιδῇ γυναικεῖον τὰς μὲν ἡμῶν ἀνδράσι τοιούτοις συνοικησάσας, οἵ τὸ κινδυνεύειν διὰ Χριστὸν εἵλοντο, τὰς δὲ καὶ παρθενίαν ἀσκουμένας, ἅτε νυμφευσαμένας Χριστῷ, μὴ τὴν ψυχὴν ἀῤῥενῶσαι, καὶ τὸν ὑμέτερον ἀλόγιστον οὕτω θυμὸν ἐν τῷ ἰδίῳ καθυποστῆναι σώματι.

ΙΑ'. Καὶ ὁ βασιλεύς. Πολλήν ἔγωγε, γυναῖκες, ἀνοιαν ἔχω καταγινώσκειν ὑμῶν, ὅτι χάριν ἀνθρώπου πλάνου καὶ γόητος καὶ βιοθανοῦς θάνατον αἱρεῖσθε, καὶ τῶν παρόντων ἡδέων ἐλπίδας ἄδηλον τὸ πέρας ἐχούσας προτιμᾷν ἔγνωτε. Μὴ ἐνεγκόντες δέ τινες τῶν θερμοτέρων Πατέρων τε καὶ μοναζουσῶν τὴν κατὰ Χριστοῦ ὕβριν, τραχυτέροις κατὰ τοῦ βασιλέως ἐχρήσαντο ῥήμασιν, αὐτὸν τὸν βλασφημούμενον Κύριον εἰς ἄμυναν ἐκκαλούμενοι, ὃν καὶ χαλεπήναντα τὸν Ἑβραῖον, κοινῇ τὴν διὰ ξίφους ἀναίρεσιν κατ' αὐτῶν ἀποφήνασθαι. Ἦν οὖν ὁρᾶν μένας ἰδεῖν τῶν τριχῶν γυναῖκας ὁσίας, καὶ τὸν θάνατον οὕτως ἐπαγομένας, μᾶλλον δὲ καὶ προθύμοις ποσὶν αὐτὰς φερομένας, καὶ τὴν διὰ Χριστὸν διψώσας σφαγήν. Καὶ γὰρ ἄμιλλά τις οὐκ ἀγεννὴς περὶ αὐτὰ, ἵστατο. Ἐπείπερ αἱ μονάζουσαι μὲν καὶ παρθένοι τῶν πρωτείων οὐδ' ὅλως ταῖς ὑπὸ ζυγὸν ἐξίσταντο, Ἀναμνήσθητε, λέγουσαι, ὅτι καὶ πρότερον ὑπὲρ ὑμᾶς ἐπί τε τῇ τῶν ἱερῶν εἰσόδῳ, καὶ τῇ τῶν ἁγίων μεταλήψει, τῇ στάσει τε καὶ τῇ καθέδρᾳ προτετιμήμεθα· καὶ διὰ τοῦτο χρὴ καὶ τὰ νῦν ἡμᾶς πρὸ ὑμῶν τε καὶ τῶν ὑμετέρων ἀνδρῶν καταξιοῦσθαι τοῦ μαρτυρίου. Αἱ δὲ μαρτύρων γυναῖκες ἤδη καὶ μητέρες καλούμεναι δευτερείων οὐδ' ὅλως καὶ τὸ παρὸν ἠνείχοντο. Ὑπεψέλλιζε δὲ καὶ τὰ νήπια παραθέοντα ταῖς μητράσι, καὶ τὸν δήμιον ἐξεκαλεῖτο καὶ αὐτὰ πρὸς τὸν θανατον. Ἤδεσαν γὰρ καὶ ἄλλοτε παῖδας ἱερὰ Χριστῷ προσενεχθέντες δι' αὐτὸν σφάγια. Οὕτω δὴ καὶ τὸν θάνατον αἱ μακάριαι

προαρπάζουσαι, πολὺν ἐνέβαλον τοῖς ὁρῶσι θρῆνον, ὡς καὶ τὸν ὠμότατον βασιλέα τοιαύτην ἀφεῖναι φωτὴν μετὰ θαύματος· Οἷαν ὁ Γαλιλαῖος μικροῦ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐνέσπειρε πλάνην, καὶ αὐτοῦ θανάτου πείσας καταφρονεῖν, καὶ τὰς ἑαυτῶν ὑπὲρ ἐκείνου προδιδόναι ψυχὰς καὶ τὰ σώματα.

ΙΒ'. Ἐν τούτῳ καί τις γυνὴ, τῶν ἐν τῇ πόλει τὰ πρωτεῖα φέρειν πιστευομένη, γένει καὶ πλούτῳ, καὶ δόξῃ, καὶ ὥρᾳ τῶν ἄλλων μακρῷ διαφέρουσα, ἐν νεαζούσῃ ἔτι τῇ ἡλικίᾳ, ἐνδιαβάλλεται τῷ τυράννῳ. Καὶ αὐτίκα κελεύει τοῖς ὑπ' αὐτὸν ἐκεῖνος μετά τινος αἰδοῦς καὶ τιμῆς αὐτὴν ἀγαγεῖν, εὔθετόν τε αὐτῇ παρασκευάσαι τὴν πρὸς αὐτὸν εἴσοδον. Ἡ δὲ, καίτοι τὸν τρόπον τοῦτον ἀχθεῖσα καὶ μηδέπω εἰς ὄψιν ἢ λόγους ἐλθοῦσα τῷ Ἰουδαίῳ, ὅμως ἠνιᾶτο τῆς τῶν ἄλλων γυναικῶν μαρτυρίας ἀπολειφθεῖσα Μετὰ δὲ τρίτην ἡμέραν κατὰ τὸ κελευσθὲν εἰσάγεται μετὰ τιμῆς πρὸς τὸν βασιλέα. Καὶ ὁς, ἥμερον αὐτὴν προσβλέψας, καὶ ὑποκλέπτειν ἐκ προοιμίων ἀρξάμενος, Ἡ φήμη, φησὶ, σώφρονά σε διαγγέλλει, καὶ κοσμίαν καὶ συνετὴν, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ παράστημα καὶ ἡ ὄψις τοῖς λεγομένοις συμμαρτυρεῖ. Ἀλλὰ καὶ πολὺς περὶ τοῦ διατρέχει λόγος γένους ἕνεκα καὶ πλούτου, καὶ τῆς ἄλλης περιφανείας. Μὴ οὖν οὕτω ταῖς ἀσυνέτοις ὁμοίως, ἃς ἐγὼ δικαίως ἀπώλεσα, τὸν ἐσταυρωμένον ἀνάσχῃ καὶ αὐτὴ Θεὸν ἀνειπεῖν, ἄνθρωπον, φόνον καὶ οἰνοπότην, τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν φίλον, καὶ μηδὲ τοὺς πατρῴους στέρξαντα νόμους· ἀλλ' οἰκεῖα πράττουσα τῆς σῆς εὐγενείας, ἀπόταξαι μὲν τῷ Ναζωραίῳ, συμφρονῆσαι δὲ ἡμῖν, καὶ συνεῖναι περὶ τὰ βασίλεια θέλησον, Οὕτω γὰρ ἐλευθεριώτερον τὸ ἀπὸ τοῦδε βιώσεις, καὶ τῶν ἐκ τῆς χηρείας ἀπαλλαγεῖσα κακῶν, καὶ ἄλλοις ἐπαρκεῖν μᾶλλον δυνήσῃ. Ἧκει μὲν γὰρ ὁ λόγος καὶ εἰς ἡμᾶς, μαρτυρεῖ δὲ καὶ αὐτὰ τὰ πράγματα, ὅτι καὶ πλούτῳ βαθυτάτῳ κομῶσα, καὶ πολλὴν ἐκ προγόνων κεκτημένη τὴν περιουσίαν, πολλούς τε τοὺς ὑπηρετουμένους σοι καὶ θεραπεύοντας ἔχουσα, ὅμως δεύτερα τῆς οἰκείας αἰδοῦς καὶ ἀρετῆς πάντα θεμένη οὐδενὶ τῶν ἁπάντων ἑτέρῳ οὐδὲ κατ' ὄψιν μόνην ἦλθες ἀνδρὶ, ἀλλ' ἢ τῷ νομίμως συζευχθέντι σοι καὶ πρὸς γάμον ἀγαγομένῳ. Μὴ δῆτα μηδὲ νῦν, σύμβουλος ἐγώ σοι τούτων καθίσταμαι, τήν τε οἰκείαν ὥραν καὶ τὴν νεότητα, καὶ τὴν τῶν θυγατέρων παρθενίαν δημίων χερσὶ παραδῷς, τοῦ κολάζειν πλέον τὸ ὑβρίζειν ἐχούσαις· ἀλλὰ τῆς τοῦ ἐσταυρωμένου δόξης ἀποσχομένη καὶ νόμοις τοῖς ἡμετέροις εἴξασα, ἑαυτῇ τε καὶ τέκνοις τὰ λυσιτελῆ περιποίησαι.

ΙΓ'. Καὶ ἡ μακαρία ἐμμελῶς ἅμα καὶ πεπαιδευμένως ὑπολαβοῦσα, Εἰ ὃν ἔδει τιμᾷν, εἶπεν. ὦ βασιλεῦ, ὡς τὸ κράτος σοι χαρισάμενον, καὶ τὴν πορφυρίδα ταύτην καὶ τὸ διάδημα, μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὸ τὸ εἶναι καὶ ζῆν, ἅτε Θεοῦ Υἱὸν καὶ Θεὸν, ἀγνώμονι ψυχῇ ἀθετήσα τολμηρᾷ γλώττῃ καθυβρίζεις, καὶ οὐ δεδιας μὴ πού σε σκηπτὸς ἄνω Θεὸς ἐνεχθεὶς καταφλέξειεν, ἐμὲ τιμήσεις αὐτὸς, ἥτις ἐσχάτην μᾶλλον ἀτιμίαν τὴν ὑμετέραν ἡγοῦμαι τιμήν. Παῦσαι κατὰ σαυτοῦ τὸ ξίφος ὠθῶν. Μηδὲ γένοιτό μοι παρὰ τοι-

A pientes, iis, qui videbant, magnam afferebant lamentationem, adeo ut rex crudelissimus cum admiratione talem vocem emiserit : Qualem omnibus fere hominibus errorem immisit Galilæus, ut qui vel ipsam mortem contemnere persuaserit, et pro illo prodere suas animas et corpora !

XII. Interim autem quædam quoque femina, quæ duas filias habebat, et primas partes inter eas, quæ erant in civitate, obtinebat, longeque præstabat aliis genere, divitiis, gloria et pulchritudine, atque in juvenili adhuc ætate vidua relicta fuerat, insectatur tyrannum. Ille autem statim jubet suis ministris, ut eam ad se adducant cum honore et reverentia, et ei efficiant commodum aditum. Illa vero, etsi hoc modo adduceretur, ægre B ferebat tamen se ab aliarum mulierum abesse martyrio. Tertio autem die post jussionem, cum honore ad regem adducitur cum filiabus. Ille vero placide eam intuens et eam ab initio incipiens allicere : Fama, inquit, annuntiat te esse modestam, ornatam et prudentem : quin etiam ipse vultus et aspectus fert iis, quæ dicuntur, testimonium. Præterea autem vulgo fertur te quoque esse genere claram, et abundare divitiis, et tibi non deesse splendorem. Ne ergo quomodo stultæ, quas ego perdidi, sustineas ipsa quoque Deum dicere eum, qui fuit crucifixus ; fuit autem homo vorax, et vini potator, amicusque publicanorum et peccatorum, et nec patriis fuit contentus legibus : sed tuæ nobilitati faciens convenientia, renuntia quidem Nazaræno, et velis nobiscum sentire, et simul cum regina versari in regia. Sic enim C vives deinceps liberius et liberata a malis quæ oriuntur ex viduitate, magis poteris aliis opem ferre. Venit enim ad nos fama, ipsæ autem res quoque testantur, quod cum et magnas habeas divitias, et plurimas facultates acceperis a majoribus et sint multi, qui tibi serviant, pudori tamen et virtuti omnibus postpositis, in nullius alterius viri ne in conspectum quidem venisti, nisi ejus qui fuit tibi legitimo conjunctus matrimonio. Ne nunc ergo, ne nunc (hoc ego tibi consulo) pulchritudinem tuam et juventutem, et filiarum virginitatem lictorum manibus tradideris, quæ magis contumelia afficiunt quam puniunt : sed desistens crucifixo gloriam tribuere, et nostris cedens legi- D bus, et tibi et liberis prospice quæ sunt utilia.

XIII. Beata autem illa apposite et erudite respondens : Cum eum, inquit, o rex, quem oporteret honorare, ut qui tibi dederit potentiam et hanc purpuram et hoc diadema, imo vero ipsam quoque essentiam, et vitam, tanquam Dei Filius et Deus, ingrato animo contemptum audaci lingua injuria afficias, non timens ne fulmen dejectum te comburat, et me honorare velis, vestrum ego honorem summam duco ignominiam. Cessa gladium in teipsum impellere. Absit autem, ut

ego a tali lauder lingus, quæ se armavit contra Deum, neque eo procedam amentiæ, ut verser cum iis, qui Deo sunt adeo inimici, et in peccatorum habitem tabernaculis. Cum rex hæc audisset, ira corde accensus, aspexit ad eos qui aderant, et cum dixisset, Quam impudenter in nos se gerit hæc exsecranda muliercula! jubet ejus capiti auferri tegumentum, et ejus filiarum; et sic eas nudo capite, et promissa coma, in castra duci per ignominiam.

XIV. Egrediens ergo generosa mulier, cum vidisset magnam feminarum multitudinem flentem et ejulantem, quod talis nobilitas afficeretur contumelia, illa eas severe et magnifice intuens: Scio, inquit, o amicæ, quod propter nos dolorem accipitis, partim quidem fortasse propter naturæ cognationem, partim autem quod indigna ac pudenda videar pati cum filiabus. Sed ne doleatis. Nos enim non ideo negaverimus effectorem cœli et terræ, neque quæ sunt ad tempus æternis prætulerimus. Nam mihi quidem a majoribus per successionem pietas et vera religio, et a Christo denominari, et eum nosse Deum, tradita mihi fuerunt in hæreditatem; non mihi autem soli, sed universæ quoque meæ cognationi. Propter quem ego amplexa continentiam, viduitatem prætuli matrimonio: et ex facultatibus, quas habebam, plurimum distribui pauperibus. Sunt vero adhuc mihi magnæ divitiæ in auro et argento, et magna multitudo servorum, multæ autem possessiones et greges; verum licet tot bona mihi suppetant, nolui tamen, ut multæ aliæ mulieres solent, ad alium maritum intueri, etiamsi cum multis casibus et calamitatibus, quæ viduis evenire consueverunt, sæpe sim colluctata: quod quidem vel solum sufficit ad mollem adhuc et tenerum animum incitandum ad secundas nuptias. Et fortasse nullus meam damnasset juventutem, quæ ipsum ad hoc habebat patronum divinum Apostolum, Sed hæc omnia parvifaciens, in hoc solum animum intendo, ut cum Christo sim una cum sanctis, quæ præcesserunt, mulieribus et martyribus. Ego autem vobis jam secundo appareo. Nam prius in matrimonio sponsi, qui erat ad tempus: nunc vero in nuptiis immortalis et alieni ab interitu, ad quem festino, et cui immaculatam conservavi continentiam, me videtis. Filias quoque ipsi studeo despondere, ut quæ earum hucusque integram ad hoc virginitatem conservarim. Hinc mihi plenus est animus voluptate et bona spe. Rogo vos igitur, ut mihi potius congratulemini, neque tam abjecto animo lumentemini, et mihi transmutetis festum in tristitiam. Porro autem vobis quoque consuluerim, ut vos undique muniatis, et magnam adhibeatis cautionem, ne, vobis non advertentibus, auferat mei thesaurum, qui est callidus suffurandi artifex, et maximum vobis hoc damnum afferat, quod pertingit usque ad ipsam animam. Jam vero quæ-

A αὐτῆς τιμηθῆναι γλώττης, τῆς ὁπλισαμένης κατὰ Θεοῦ· μηδὲ παρὰ τοσοῦτον ἀνοίας ἔλθοιμι, ὥστε ἀναστρέφεσθαι τοῖς οὕτως ἐχθραίνουσι τῷ Θεῷ, καὶ ἐν σκηνώμασιν ἁμαρτωλῶν κατοικεῖν. Τούτων ὁ βασιλεὺς ὡς ἤκουσε θυμῷ τὴν καρδίαν ἀναπαυθεὶς, ἀπέβλεψε πρὸς τοὺς παρόντας, καὶ, Οἷα καθ' ἡμῶν ἀναιδεύεται τὸ κατάρατον τουτὶ γύναιον, εἰρηκὼς, κελεύει τὴν τῆς κεφαλῆς ἀφαιρεῖσθαι καλύπτραν αὐτῆς τε καὶ τῶν θυγατέρων, καὶ οὕτως ἀσκαπεῖς καὶ βαθὺ καμώσας ἐπ' αἰσχύνῃ παρὰ τὸ στρατόπεδον ἄγεσθαι.

ΙΔ'. Ἐκιοῦσα τοίνυν ἡ γενναία καὶ πλῆθος ὅτι πολὺ γυναικῶν ἰδοῦσα περὶ αὐτὴν ἀνοιμῶζον καὶ παθαινόμενον. ὡς τοιαύτης δῆθεν εὐγενείας ὑβριζομένης, σεμνὸν ἐκείνη πρὸς αὐτὰς ἰδοῦσα καὶ μεγαλόφρον, Οἶδ' ὅτι, φησὶν, φίλαι γυναῖκες, περιπαθεῖς B ἐφ' ἡμῖν γεγένησθε· τοῦτο μὲν ἴσως καὶ διὰ τὸ συγγενὲς τῆς φύσεως, τοῦτο δὲ καὶ τὸ δοκεῖν αἰσχύνης ἄξια μετὰ τῶν θυγατέρων ἡμᾶς ὑπομένειν. Ἀλλ' οὐ παρὰ τοῦτο ἂν ἡμεῖς ἀρνησαίμεθα τὸν ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, οὐδὲ τῶν ἀϊδίων τὰ πρόσκαιρα προτιμήσαιμεν. Ἐμοὶ γὰρ ἐκ προγόνων κλῆρος ἀδιάδοχος ἡ εὐσέβεια, καὶ τὸ ἀπὸ Χριστοῦ καλεῖσθαι, καὶ τοῦτον εἰδέναι Θεόν. Οὐκ ἐμοὶ δὲ μόνῃ, ἀλλὰ καὶ πάσῃ τῇ συγγενείᾳ δὴ τῇ ἐμῇ. Δι' ὃν ἐγὼ σωφροσύνην ἀσπασαμένη, χηρείαν προέθηκα γάμου, καὶ τὴν οὐσίαν πολλὴν οὖσαν διενειμάμην τοῖς πένησιν. Ἔστι δέ μοι καὶ συχνὸς ἔτι πλοῦτος ἐν ἀργύρῳ τε καὶ χρυσῷ, πολύ τε οἰκείων πλῆθος, πολλὰ δὲ κτήματα καὶ βοσκήματα, καὶ τοσούτοις κομῶσα τοῖς ἀγαθοῖς, ὅμως οὐχ εἱλόμην, C κατὰ τὰς πολλὰς τῶν γυναικῶν, πρὸς ἕτερον ἄνδρα βλέψαι, καίτοι γε μυρίαις περιστάσεσί τε καὶ συμφοραις οἷα τὰ τῆς χηρείας, πολλάκις διαπαλαίσασα, ὅπερ ἱκανὸν καὶ μόνον ἀπαλὴν ἔτι καὶ νέαν ψυχὴν πρὸς δευτέρους γάμους διερεθίσαι. Καὶ ἴσως οὐδεὶς ἄν μου τῆς νεότητος κατεγίνωσκεν αὐτὸν πρὸς τοῦτο τὸν θεῖον Ἀπόστολον συνήγορον ἔχουσα. Ἀλλὰ ταῦτά περὶ ἐλάττονος πάντα θεμένη, ἑνός εἰμι μόνου, τοῦ συνεῖναι Χρεστῷ ταῖς προλαβούσαις ἅμα γυναιξὶν ἁγίαις καὶ μάρτυσιν. Ἐγὼ δὲ ὑμῖν ἤδη δεύτερον ἐμφανίζομαι ἔν τε τῷ τοῦ προσκαίρου νυμφίου γάμῳ, καὶ νῦν ἐν τῷ τοῦ ἀφθάρτου καὶ ἀθανάτου, πρὸς ὃν ἐπείγομαι, καὶ ᾧ τὴν σωφροσύνην ἄσπιλον διετήρησα, μαρτυρήσει μοι καὶ αὐτὸς, ᾧ καὶ τὰς θυγατέρας νυμφευθῆναι σπουδάζω, ὑγιῆ καὶ αὐτῶν εἰς δεῦρο τὴν παρθενίαν φυλάξασα. Ἐντεῦθεν ἡδονῆς ἐγὼ καὶ χρηστῶν ἐλπίδων τὴν ψυχὴν ἔμπλεώς εἰμι, καί μοι συνήδεσθαι καὶ ὑμᾶς ἀξιῶ, μηδὲ ἀγεννῶς οὕτω θρηνεῖν, καὶ τὴν εὐρτὴν ἐμοὶ πρὸς κατήφειαν μεταβάλλειν. Συμβουλεύσαιμι δ' ἂν καὶ ὑμῖν πολλὴν πανταχόθεν ἐπιδείκνυσθαι τὴν ἀσφάλειαν, μή που λάθῃ καί τινος ὑμῶν τὸν τῆς πίστεως θησαυρὸν ὁ δεινὸς ὑποβλέψαι, καὶ τὴν μεγίστην ταύτην ζημίαν καὶ εἰς αὐτὴν ἥκουσαν τὴν ψυχὴν ζημιῶσαι. Καὶ ὅσαι δὲ τῶν Ἑλληνίδων γυναικῶν ἐνταῦθα καὶ Ἑβραίδων (πολλαὶ γὰρ, ὡς ὁρῶ. ἐπὶ τῇ θέᾳ πάρεστε ταύτῃ) ἀποθέμεναι καὶ ὑμεῖς, αἱ μὲν τοὺς μακροὺς μύθους καὶ λήρους καὶ

τοὺς ὀνόματα μόνον ὄντας θεούς· αἱ δὲ τὴν σκιὰν, ὀψὲ γοῦν ποτὲ καὶ τύπους καὶ τὰ αἰνίγματα μεταμάθετε τὴν ἀλήθειαν καὶ τῷ Λόγῳ καὶ Θεῷ τῷ τῆς Τριάδος ἑνὶ προσελθοῦσαι, φωτίσθητε διὰ τῆς αὐτοῦ λατρείας καὶ τῆς τοῦ θείου βαπτίσματος ἀναγεννήσεως, καὶ μὴ οὕτω ταῖς ἀσεβείαις ὑμῶν συναπόλησθε.

A cunque hic estis mulieres gentiles, et Hebrææ (multæ enim, ut video, hic adestis ad spectaculum), vos quoque depositis, gentiles quidem, longis fabulis et nugis, et diis, qui sunt solo nomine: Hebrææ autem, umbra tandem et figuris et ænigmatibus, discite veritatem, et accedentes ad Verbum et Deum, qui est unus Trinitatis, per ejus cultum illuminemini et divini baptismatis regenerationem, neque sic simul pereatis in vestris impietatibus.

ΙΕ'. Ταῦτα τῆς μάρτυρος καὶ ἄλλα πλείω ταῖς συνελθούσαις γοναιξὶ διαλεγομένης, τινὲς τῶν τὰ βασιλέως φρονούντων ἐκείνῳ προσαγγειλάντων αὐτὰ καὶ ὅτι διαστρέφοι τὸ πλῆθος. Ὁ βασιλεὺς καὶ αὖθις μετάκλητον αὐτὴν ποιησάμενος καὶ τὸν πρᾶον ὑποκριθεὶς. Πολλῇ, φησὶν, ἐχρησάμην ἐπί σοι τῇ μακροθυμίᾳ, προνοίᾳ τοῦτο φιλανθρώπῳ καὶ οὐκ ἀλόγως ποιῶν, ὅπως, εἰ μή τι ἄλλο, ἀλλὰ τοῖς ἐπὶ σοὶ καὶ ταῖς θυγατράσι καταχεομένοις δάκρυσιν ἐπικλασθεῖσα, πεισθείης ἡμῖν. Ἡ δέ. Καὶ τίς με, ἔφη, πεισθεῖσάν σοι, βασιλεῦ, τοῦ πυρὸς ῥύσεται τοῦ ἀσβέστου; Οὕτως ἔλεξε, καὶ εἰς οὐρανὸν εὐθὺς ἀπιδοῦσα, Μὴ γένοιτό μοι, φησὶν, ἀθάνατε βασιλεῦ, ἀπαρνήσασθαί σε τὸν τοῦ Θεοῦ μονογενῆ Υἱὸν, καὶ ἀνδρὶ πεισθῆναι, τῷ σέ τε ἀθετήσαντι, καὶ ἐπιορκίαις ἡμᾶς ἀπατήσαντι. Τὴν παῤῥησίαν τοίνυν ὁ Ἑβραῖος τῆς γενναίας οὐκ ἐνεγκὼν, ἀλλὰ τὴν σκηνὴν καὶ τὸ πλάσμα λύσας, καὶ ἄγριόν τι βλέψας καὶ φονικὸν, Τολμηροτάτη γύναικῶν, ἔφη, ἐγώ σου τὰς σάρκας ἄρτι καταξανῶ, καὶ διαψηλαφήσω τὰ ἔγκατα, καὶ εἴ τι δὲ τούτων ὑπολειφθῇ, κυσὶ παραθήσω τροφήν. Καὶ ἴδω τίς ὁ τῶν ἐμῶν ἐξαιρούμενος σε χειρῶν, κἂν εἰ τὰ μάλιστα σύμμαχον παραστῆναί σοι τὸν Ναζωραῖον ἄμαχον προσδοκᾷς. Ἐνταῦθα μὴ ἀνασχομένη τῶν τοῦ μιαροῦ λόγων ἡ πρώτη τῶν θυγατέρων τῆς μάρτυρος, δωδέκατον ἤδη που τῆς ἡλικίας ἄγουσα χρόνονὶ σιέλου τὸ στόμα πλήσασα, κατέχεε τῆς ὄψεως τοῦ τυράννου. Οἱ δὲ περιεστηκότες, οὐ τὸν ζῆλον ναὶ τὸ δικαίως γενόμενον ἐπαινέσαντες, ἀλλὰ τὸν καιρὸν θεραπεύοντες, αὐτήν τε καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτίκα ξίφει διαχειρίζονται, καὶ ταῖς χερσὶν ἐκ τοῦ καταῤῥέοντος αἵματος οἱ θηριώδεις ὑπολαβόντες προσφέρουσι τῇ μητρί· τοῦτο προσταγὲν ἐκ τοῦ βασιλέως. Ἡ δὲ (ὦ ψυχῆς γενναίας)! ἡδέως τε ἀπογεύεται, καὶ πρὸς οὐρανὸν ἀνασχοῦσα τοὺς ὀφθαλμοὺς. Σοὶ τὴν ἐμὴν ταύτην, ἔφη, Δέσποτα Χριστὲ, προσφέρω θυσίαν καὶ μάρτυρας παριστῶ σοι παρθένους ἁγνὰς, τὰς ἐκ τῆς ὀσφύος δὴ τῆς ἐμῆς· αἷς κἀμὲ συναριθμήσας, ἐν τῷ νυμφῶνι τῷ σῷ συνεισάγαγε· καὶ τὸ τοῦ θείου Δαυὶδ, μητέρα δεῖξον ἐπὶ τέκνοις εὐφραινομένην.

XV. Cum martyr hæc et alia plura diceret mulieribus, quidam ex iis, qui cum rege sentiebant, illi hæc renuntiarunt, et quod perverteret multitudinem. Rex itaque, ea rursus accersita, simulans mansuetudinem: Magna, inquit, usus sum in te patientia, hoc consulto et non inconsiderate faciens propter benignitatem, ut fracta lacrymis, quæ propter te funduntur, et propter filias, nobis pareas. Illa autem: Quis me, inquit, o rex, si tibi paruerim, liberarit ab igne, qui non potest exstingui? Sic dixit, et cœlum statim intuens: Absit, inquit, o Rex immortalis, ut te negem, qui est solus unigenitus Dei Filius, et credam viro, qui te habuit contemptui, et nos decepit perjurio. Non ferens itaque Hebræus libertatem loquendi generosæ feminæ, sed deposita scena, et ablata fictione, torveque eam et furiose intuens: Audacissima, inquit, mulier, ego tibi jam carnes discerpam ac dilacerabo, et intestina contrectabo: et si quid ex iis fuerit reliquum, id apponam devorandum canibus. Videbo autem, quisnam te sit e meis manibus ereptorus, etiamsi maxime expectas fore ut det tibi auxilium Nazarænus. Tunc exsecrandi tyranni verba non ferens prima filiarum martyris, annum jam agens duodecimum, tyranni oculos consputavit. Qui autem circumsistebant, non zelum, et id, quod jure fuerat factum, laudantes, sed tempori servientes, ipsam et sororem ense mox conficiunt: et cum ex defluente sanguine manibus plane feri homines accepissent, eum matri offerunt. Rex enim ita jusserat. Illa vero (o fortem et generosum animum!) et libenter eum gustat, et, cum ad cœlum sustulisset oculos: Tibi, inquit, Domine Christe, hoc meum offero sacrificium, et tibi martyres exhibeo castas virgines, quæ egressæ sunt ex utero meo: cum quibus me quoque connumeratam introduc in tuum thalamum, et, ut dicit divinus David, ostende matrem propter filios lætantem.

Ις'. Καὶ ὁ βασιλεὺς, βαρυτάτῳ κέντρῳ τῆς ἀθυμίας πληγεὶς, ἅτε πάσας ἀπογνοὺς τὰς ἐλπίδας, ἀποφαίνεταί κατ' αὐτῆς, τοιάδε πρὸς τοὺς συνόντας εἰπών· Ἐθαυμάσαμεν τοῦ κάλλους αὐτήν τε καὶ τὰς θυγατέρας αὐτῆς (ὁμολογήσω γὰρ τ' ἀληθές)· πολλῷ δὲ τοῦ σώφρονος αὐτῶν πλέον ἡττημαι καὶ κοσμίου. Καὶ διὰ τοῦτο θαυμάζειν μοι ἔπεισιν, εἰς ὅσον ἄρα μανίας οἱ Χριστιανοὶ κεχωρήκασιν, ὡς ἀνθρώπῳ προσέχειν βιοθανεῖ, καὶ τὴν οἰκείαν ἐπιτρέπειν αὐτῷ σωτηρίαν, πλάνῳ καὶ γόητι γενομένῳ, καὶ μάτην ἑαυτὸν ἀνειπόντι θεόν.

XVI. Rex autem gravissimo ægritudinis animi stimulo sauciatus, ut qui omnem spem plane abjecisset, in eam fert sententiam, cum hæc dixisset iis, qui simul erant: Ejus quidem et filiarum mirati sumus pulchritudinem (verum enim fatebor), multo autem magis victus sum ab earum temperantia et moderatione. Et ideo mihi venit in mentem admirari, ad quantam amentiam processerunt Christiani, ut colant hominem, qui morte periit violenta, et suam ei permittant salutem, qui fuit planus et præstigiator, et se Deum temere appellavit.

XVIII. Sequenti autem die cum in loco excelso consedisset, vocavit Aretham cum sociis, quæ erant numero trecenti et quadraginta. Qui cum adstitissent, magnum intuens Aretham, qui erat affabilis, et moderatus, et moribus maximam ostendebat virtutem : Cur tanta es, inquit, audacia, o caput exsecrandum, ut in nostram quidem insurgas potentiam, toti autem civitati et tantæ persuadeas regioni, ut te solum colant tanquam tyrannum, et verbis tuis utantur tanquam legibus : nostrarum vero legum et verborum nullam ducant rationem, et exsecrandum hominem Deum appellent, qui cum sibi auxilium ferre non potuerit, vos eum vobis adhibuistis adjutorem : et nec tuum patrem es imitatus, qui ante te imperavit Nagræ : iis autem, qui nos præcesserunt, regibus fuit obedientissimus ? Sed nisi mutatus, et ad te rediens, hanc vanam repuleris opinionem, non te profunda senectus nec simulatus hic habitus juvabunt : sed tu et omnes tui eadem patiemini, quæ viri et feminæ prius interfecti : quos quantum juverit Mariæ et fabri filius, omnes sciunt. Senex autem, stans cogitabundus, et aperte ostendens se ægre ferre superbiam verborum regis, cum se sustinuisset et collegisset spiritum, et ex imo suspirasset : Non es, inquit, o rex, causa eorum, quæ dicuntur aut fiunt, sed nostri cives. qui meam contempserunt sententiam, quæ tibi non pertimebat ingredi civitatem, contra autem adversus te depugnare incitabat, et cum tuis tam multis millibus manus conserere, ut cum Madianitis olim Gedeon cum paucis, et Christo, qui nunc a te contemnitur, vires addente et confirmante, te expugnare, et demetere, et omnino delere, virum impium et fœdifragum, et immemorem pactorum conventorum, quibus te civitatem et nos servaturum pollicebaris.

XVIII. Quidam autem ex iis, qui cum rege considebant, volens ingeniose sancti verba reprehendere. et tempori valde serviens : Sed non, inquit, sic vos docet lex Moysi, contumelia afficere christum Domini. Dicit enim : « Principi populi tui non maledices [1]. » Porro autem ipsa quoque scripta vestra vobis jubent regem honorare, seu sit bonus, seu secus [2]. Cui sanctus : Tu autem, inquit, fortasse non audisti, quod ab Achab dictum est Eliæ, cum dixit eum evertere Israel. Cui ille respondit : Non ego everto, sed tu, et domus patris tui [3] : non usque ad Achab solum sistens contumeliam, sed eos etiam comprehendens, qui erant in ea domo. Quomodo ergo se quispiam in Deum pie gerens, et gerem arguens, quod se inique gerat, unquam offenderit ac violaverit legem, qui non est veritus os in cœlum ponere, et Creatorem appetere maledictis ? Sed, ut video, ejus patientiam et tolerantiam contemnitis, et nos facere similia procuratis. Tu autem, rex, cum sis natura tam injustus, et male facere para-

A ΙΖ'. Καὶ τῇ ἑξῆς ἐπὶ μετεώρου καθίσας, τοὺς περὶ Ἀρέθαν ἐκάλει, τριακοσίους καὶ τεσσαράκοντα τὸν ἀριθμὸν ὄντας. Καὶ παραστάντων, τῷ μεγάλῳ ἐν ἰδῶν Ἀρέθᾳ, εὐσυνέτῳ τε ὄντι τὴν ἔντευξιν καὶ κοσμίῳ καὶ πολλὴν ὅσην ἀρετὴν τῷ ἤθει παραδεικνύντι, Εἰς τί τοσοῦτον, εἶπεν, ἀπεθρασύνω, μιαρὰ κεφαλή, ὥστε τοῦ κράτους μὲν τοῦ ἡμετέρου κατεπαρθῆναι, πόλιν δὲ ὅλην καὶ χώραν τοσαύτην ἀναπεῖσαι μόνῳ προσανέχειν σοὶ ὡς τυράννῳ, καὶ τοῖς λόγοις τοιούτοις ὡς νόμοις κεχρῆσθαι· ἀλογεῖν δὲ νόμων ἡμετέρων καὶ λόγων, καὶ ἄνθρωπον ἐπάρατον ἐπιφημίζειν Θεὸν, ὃν καὶ ἀβοήθητον ὄντα, βοηθὸν ὑμεῖς ἐπεγράψασθε· καὶ οὐδὲ τὸν σὸν ἐμιμήσω πατέρα τὸν ἄρξαντα πρὸ σοῦ τῆς Νεγρὰν ὅπως ἐφάνη τοῖς πρὸ ἡμῶν βασιλεῦσι μάλα πειθήνιος; Ἀλλ' εἰ μὴ μεταβαλὼν καὶ γενόμενος ἑαυτοῦ τὴν B κενὴν ταύτην ἀπώσῃ δόξαν, οὔτε τὸ βαθύ σε γῆρας, οὔτε τὸ διαπεπλασμένον τοῦτο τοῦ σχήματος ὠφελήσουσιν· ἀλλὰ τὰ ὅμοια σύ τε καὶ οἱ περὶ σὲ πάντες τοῖς προανῃρημένοις ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ πείσεσθε· οὓς ὅσα ὁ ἐκ τῆς Μαρίας καὶ τοῦ τέκτονος, ὤνησε, πάντες ἴσασιν. Ὁ δὲ γέρων, ἐπὶ συνοίας ἑστὼς, καὶ δῆλος ὢν ἐπὶ τῇ ὑπερηφανίᾳ τῶν τοῦ βασιλέως λόγων περιαλγῆς γεγονὼς, ἐπισχὼν καὶ συλλέξας πνεῦμα καὶ βάθιον ἀνοιμώξας, Οὐκ αἴτιος, ἔφη, τῶν λαλουμένων ἢ πραττομένων σὺ, βασιλεῦ, ἀλλ' οἱ τῆς πόλεως καὶ ἡμέτεροι, οἳ τὴν ἐμὴν ἠθέτησαν γνώμην οὐ παραχωροῦσάν σοι τῆς εἰσόδου τῆς πόλεως· τοὐναντίου μὲν οὖν καὶ ἀντιστρατεύσασθαι παρορμῶσαν καὶ συμβαλεῖν σοῦ ταῖς μυριάσιν, ὥσπερ τοῖς Μαδιηναίοις τοὺς περὶ Γεδεὼν C ἐναριθμήτους πρότερον, καὶ τοῦ ὑπὸ σοῦ νῦν ἀθετουμένου Χριστοῦ ἐνισχύοντος, καταγωνίσασθαί σε καὶ ἐκθερίσαι, καὶ ἀφανισμῷ παραπέμψασθαι, ἄνθρωπον ἀσεβῆ καὶ παράσπονδον, καὶ ἀμνήμονα λόγων, οἷς σώζειν τὴν πόλιν καὶ ἡμᾶς ἧς ὑποσχόμενος.

ΗΙ'. Καί τις τῶν συνεδρευόντων τῷ βασιλεῖ ἐξ ἀγχινοίας δῆθεν ἐπιλαβέσθαι τῶν τοῦ ἁγίου λόγων βουλόμενος, καὶ τῷ καιρῷ πολλὰ χαριζόμενος, Ἀλλ' οὐχ οὕτω, φησὶν, ὑμᾶς ὁ οἰκεῖος ἐκπαιδεύει νόμος ἐξυβρίζειν εἰς τὸν τοῦ Κυρίου Χριστόν. « Ἄρχοντα γὰρ τοῦ λαοῦ σου, » φησὶν, « οὐκ ἐρεῖς κακῶς. » Εἰ αὐτὰ δὲ τὰ ὑμέτερα γράμματα ὑμῖν ἐγκελεύεται τὸν βασιλέα τιμᾷν, ἄν τε ἀγαθὸς ᾖ, ἄν τε μὴ οὕτως. Πρὸς ὃν ὁ ἅγιος· Σὺ δὲ τῷ Ἀχαὰβ εἰρημένον ἔφη D πρὸς Ἠλίαν οὐκ ἤκουσας διαστρέφειν φήσαντι τὸν Ἰσραήλ. Ὡς πρὸς αὐτὸν ἐκεῖνος ἀντέκρουσεν, Οὐκ ἐγὼ διαστρέψω, φάμενος, ἀλλὰ σὺ καὶ ὁ οἶκος τοῦ πατρός σου, μὴ μέχρι τοῦ Ἀκαὰβ μόνον τὴν ὕβριν στήσας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ ταύτην περιλαβών. Πῶς ἂν οὖν τις τά γε εἰς Θεὸν εὐσεβῶν, καὶ βασιλέα ἐλέγχων παρανομοῦντα, παρανοήσοι ποτὲ, τὸν μὴ δεδιότα εἰς οὐρανὸν τὸ στόμα τιθέναι, καὶ λαλεῖν βλασφημίαν κατὰ τοῦ Κτίσαντος; ἢ τῆς ἀνοχῆς αὐτοῦ καὶ μακροθυμίας καταφρονεῖτε, καὶ ἡμᾶς τὰ ὅμοια ποιεῖν ἀναγκάζετε. Σὺ δὲ, βασι-

[1] Exod. XXII, 28. [2] I Petr. II, 18. [3] III Reg. XVIII. 18.

λεῦ, οὕτω τὴν φύσιν ἄδικος ὤν, καὶ πρὸς τὸ κακουργεῖν ἑτοιμότατος, καὶ μήτε τὰ πρὸς Θεὸν ὅσιος, μήτε τὰ πρὸς ἀνθρώπος ἐπιεικής, τὸν ἀλάθητον ἐκείνου λήσειν δοκεῖς ὀφθαλμόν; Καὶ μὴν τὸν βασιλέα προσήκει τοιοῦτον ἀληθῆ καὶ χρηστὸν εἶναι, ὡς ἀπὸ μὲν τῶν λόγων εὔνοιαν ἐπισπᾶσθαι παρὰ τῶν ὑπὸ χεῖρα, ἀπὸ δὲ τοῦ τέλους αὐτῶν καὶ τῆς τῶν πραγμάτων ἐνδάσεως ἀληθείας πίστιν καὶ δόξαν θειότητος ἀποφέρεσθαι, ὁποίους κατεῖδον ἐγὼ ἐν Ἰνδίᾳ τε καὶ Αἰθιοπίᾳ καὶ τῷ Ὁμηρίτῃ· οὓς καὶ ἀληθεύοντας ἀκριβῶς, καὶ περὶ τοὺς ὑπὸ χεῖρα χρηστευομένους, οὐκ ἐπιορκοῦντας, ὡς σὺ, βασιλεῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς πρὸς ἑτέρους πίστεις ἐμπεδοῦντας, ἴσα Θεῷ τὸ πλῆθος ἐτίμα. Καὶ σὲ μὲν ὁ Θεὸς. ὃς μάρτυς ἐστὶ τῶν πραττομένων, μισήσας τῆς πονηρίας ἀσεβῆ τὰ πρὸς αὐτὸν ὀφθέντα καὶ ἄπιστον, παραλύσει τῆς ἀρχῆς ὅσον οὔπω ἀνδρὶ παραδοὺς αὐτὴν πιστῷ τε καὶ ἀγαθῷ; κρατυνεῖ δὲ τὸ τῶν Χριστιανῶν φύλον, καὶ ὑψώσει, καὶ μεγαλυνεῖ τὴν ἑαυτοῦ Ἐκκλησίαν, ἣν πυρὶ καταναλώσας, ἠδάφισας. Ἐγὼ δὲ μακάριός εἰμι, ἅτε μὴ μόνον ἐν τῷ βίῳ τούτῳ εὐδοκιμήσας, ἀλλ' ὅτι καὶ ἐν γήρει πίονι (πέμπτον γὰρ ἤδη καὶ ἐνενηκοστὸν χρόνον ἀνύω) ἰδὼν υἱοὺς υἱῶν τε καὶ υἱωνῶν, μαρτυρικὸν ὑπέρχομαι τέλος, καὶ πόλιν οὕτω μεγάλην καὶ πολυάνθρωπον, καὶ ἔθνος ὁλόκληρον, προσάγω Θεῷ, οἳ καὶ δι' αἰῶνος τὴν ἐμὴν μνήμην ἄληστον ἕξουσι, τὸ πᾶν ἐκείνῳ τῆς εὐχαριστίας ἀνατιθέντες.

ΙΘ'. Καὶ στραφεὶς πρὸς τὸ πλῆθος καὶ τοὺς συμμάρτυρας (ἦν γὰρ οὐ μόνον ἰδεῖν ἥδιστος, ἀλλὰ καὶ πλήθεσιν ὁμιλεῖν χαριέστατος), ἔλεξεν οὕτως· Ἄνδρες συμπολῖται καὶ φίλοι καὶ συγγενεῖς, καὶ ὅσοι κατὰ συνήθειαν καὶ πραγμάτων κοινωνίαν ἡμῖν προσήκοντες, ὅσα μὲν συνέπεσε τῇ πανρίδι καὶ ἡμῖν τοῖς πολίταις, διασκοπήσασι πρότερόν, μηδὲ ἐρευνησαμένοις τὸ γενησόμενον, ἀλλ' ἀνδρὶ πεισθεῖσι ψευδεῖ, καὶ δι' ἀπάτης ἐλεῖν σπουδάζοντι, αὐτῇ πείρᾳ ἔγνωμεν, τοῖς ἔξωθεν συμμετέχοντες τῶν ἀνιαρῶν, Ὅσα δὲ κατὰ Θεοῦ κινήσας τὴν γλῶτταν ὁ ὑπερήφανος οὗτος ἐφθέγξατο, αὐτοῖς ὡσὶν ἀκηκόατε. Ὅτι δὲ καὶ πρὸς ἄρνησιν ἐκκαλεῖται Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, μαρτυρεῖ μὲν καὶ ὁ τῶν προλαβόντων πολύς τε καὶ παντοδαπὸς φόνος· μαρτυρεῖ δὲ καὶ ταῦτα δὴ τὰ δεσμὰ, ἃ καὶ ὑπὲρ εὐσεβείας αὐτῆς περικείμεθα. Καὶ ἦν μὲν συνετὸν μὴ δειλοὺς ἡμᾶς ὀφθῆναι καὶ φιλοψύχους, μηδὲ δεινῷ τοιούτῳ καὶ κοκοήθει πεισθῆναι, ὅρκοις τῷ τῶν πονηρῶν προχειροτάτῳ τεχνάσματι πιστεύσαντας καὶ θαρρήσαντας, ἀλλὰ πόλεμον ἄρασθαι κατ' αὐτοῦ, καὶ συνεφαπτομένου τῆς μάχης ἡμῖν τοῦ Θεοῦ τὸν ἀνόσιον τοῦτον καὶ ἀσεβῆ τιμωσήσασθαι. Ἐπεὶ δὲ εἰς τοῦτο ἀνάγκης ἤγγισε τὰ ἡμέτερα, ὡς ἢ πειθομένους τῷ τυράννῳ καὶ ἀσεβοῦντας, βίον ἄθλιον διαζῆν, ἢ ἀπειθοῦντας καὶ εὐσεβοῦντας μακαρίου τέλους ἐπιτυχεῖν· σπουδάσωμεν τὴν ἀθάνατον διὰ μαρτυρίου κτήσασθαι εὔκλειαν. Καὶ μή μέ τις οἰέσθω ὡς γέροντα ἤδη καὶ ἡμερῶν πλήρη γενόμενον τέλους ἐπιθυμεῖν, καὶ παρὰ τοῦτο καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπισπεύδειν τὴν τελευτήν· ἀλλὰ λογιζέσθω ἡμῶν ἕκαστος ὅτι κοινὸν τοῦ

A tissimus, et nec sanctus in iis, quæ ad Deum pertinent, nec in homines benignus, putas fore ut illum lateas oculum, quem nihil latet? Atqui regem esse oportet veracem et benignum, ut verbis attrahat benevolentiam eorum, qui sunt in sua ditione: rerum autem fine et eventu fidem facere veritatis, et quod se divine gerat, gloriam habere: quales ego vidi in India et Æthiopia, et ante te in Homeritide; quos vera dicentes, et se benigne gerentes in subjectos, non ut tu, rex, pejerantes, sed aliis promissa implentes, quasi ut Deum honorabat populus. Et Deus quidem eorum, quæ a te fiunt, odio habens improbitatem, te, qui in eum fuisti impius et infidelis, mox deponet ab imperio, idque tradet viro fideli et bono: roborabit autem et extollet genus Christianorum, magnamque suam efficiet Ecclesiam, quam tu igne consumpsisti, et humi dejecisti. Ego autem sum beatus, non ob id præsertim, quod in hac vita in bona sui existimatione, sed quia in profunda senectute (jam enim ago nonagesimum quintum annum), videns filios filiorum, et filias filiarum, sub eo martyrium, et tam magnam et populo tam frequentem civitatem, et totam regionis ipsius gentem Deo offero: qui etiam mei perpetuam conservabunt memoriam, summas illi agentes gratias.

XIX. Ad populum autem conversus, et ad commartyres (erat enim non solum visu jucundissimus, sed etiam in concionibus ad populum facundissimus), sic dixit: Viri cives, et amici, et cognati, et quicunque propter consuetudinem et rerum communionem ad nos attinetis, quæ patriæ quidem et nobis civibus evenerunt, cum non prius consideraverimus, neque scrutati fuerimus id, quod erat futurum, sed fallaci homini, et qui nos fraude studebat capere, crediderimus, ipsa novimus experientia, ut qui cum iis, qui foris erant, molestiarum fuerimus participes. Quæ vero in Deum linguam movens locutus est hic superbus, ipsis auribus audivistis. Quod autem ad Christi Dei provocet negationem, testantur quidem eorum, qui præcesserunt, plurimæ et omne genus cædes: testantur autem hæc quoque vincula, quæ pro pietate nobis sunt imposita. Et fuisset quidem sapientium, non esse timidos, et vitæ nimis cupidos, neque huic callido et improbo veteratori credere, fidem adhibentes jusjurando, quod est promptissimum malorum artificium, sed bellum adversus ipsum suscipere, et, Deo pugnam nobiscum capessente, ulcisci hunc impium. Cum autem res nostræ ad eam adductæ sunt necessitatem, ut vel tyranno parentes, et nos impie gerentes, vitam agamus miseram: vel non parentes, et pietatem exercentes, beatum finem adipiscamur, studeamus immortalem gloriam consequi per martyrium. Nec me existimet aliquis, tanquam jam senem, et plenum dierum, finem cupere, et ideo alios ad mortem incitare: sed consi-

deret unusquisque vestrum, mortem esse commune debitum, et juveni et seni, et esse inevitabilem corporis dissolutionem. Itaque non exspectetur finis communis, et qui sua sponte venit; sed studeat quilibet, ut sit quam fieri poterit gloriosus et beatus. Quidnam autem dixerit quispiam martyrio gloriosius, aut quæstuosius, aut piis hominibus beatius? Ego enim, si fieri posset, propter Christum mori sæpe et ipse eligerem, et aliis consulerem, sicque esset et major gloria, et lucrum longe copiosius. Sed cum hoc haberi non possit a natura, quod, vel invitus nobis, illa ex se facit, præripiamus cum gloria: et id tanquam proprium constituentes, astute fallamus necessitatem. Nullus nostrum, o fratres, sit adeo vitæ cupidus, et adeo pusilli et abjecti animi, ut pro brevi et misera vita perdat æternitatem, et quæ nunquam solvitur beatitudinem. Communi omnium inimico a nobis haud detur pars aliqua, ne cum unum fuerit suffuratus, glorietur perversus, tanquam qui omnes ceperit. Sed qui est quidem talis, procul sit a choro martyrum, neque sit falso nominis particeps. Si quis enim te, Christe et Verbum Dei, negaverit hujus vitæ desiderio, ab ipsa excidat, et dehiscens cum terra devoret. Si quis autem ex mea cognatione, aut familiaritate, desiderio bonorum præsentium, te relicto Creatore, sequatur hunc regem interitui obnoxium et impium, ne ei detur, o Rex Christe, hic frui iis, quæ videntur jucunda et delectabilia, et tradatur iis, quæ sunt illic, tormentis.

XX. Hæc dixit, et statim universa multitudo calidas effundens lacrymas, Esto bono animo, exclamavit. Nemo enim te deseret; nam tui, ut vides, desiderio omnes vel ante te mori properamus, et præripere hunc beatum finem et desiderabilem. Ille autem ad hæc: Ego, ait omnibus, ego vos omnes præcedam, et ero vobis in Deo certus viæ dux. Ut vos mihi primas conceditis in omnibus, ita vos mihi concedite, ut primus ad Christum accedam. Verum enimvero hoc quoque vobis ultimum do mandatum: Si quis meorum filiorum, aut eorum, qui genere ad me attinent, relictus fuerit, permanens in hoc puro cultu Christianorum, sit hæres mearum facultatum. Porro autem tres illas ex iis, quæ mihi restant, possessiones pulcherrimas volo attribui catholicæ ecclesiæ, quæ est ædificanda: quas etiam jam consecro. Hæc cum dixisset, et populo benedixisset, et. Sit tibi gloria, o Domine, propter omnia, subjunxisset, conversus dicit regi: Laudo te, o rex, quod usus sis patientia, et non confuderis, aut interruperis meam orationem, ut mos fuit olim regibus. Quoniam ergo nosti nostrum scopum et institutum, nempe quod fieri non potest ut, Christi cultu relicto, nos tibi assentiamur, fac quod superest, tempus non terens diutius.

XXI. Cum sciret ergo rex eorum mentem esse immutabilem, nec fieri posse ut eos ad suam traducat sententiam, jussit eos duci ad quemdam tor-

A θανάτου χρέος καὶ νέῳ καὶ γέροντι, καὶ ἀπαραίτητος ἡ πρὸς τὸ σῶμα διάλυσις. Εἶτα μὴ αὐτόματον καὶ κοινὸν τὸ τέλος ἀναμενέτω, ἀλλ' ὡς ἕνι ἔνδοξον αὐτὸ καὶ μακάριον σπευδέτω φενέσθαι. Τί δ' ἂν εἴποι τις ἕτερον τοῦ διὰ μαρτυρίου τέλους ἐνδοξότερον ἢ εὐσεβέστιν ἀνθρώποις μακαριώτερον; Ἐγὼ γὰρ εἰ οἷόν τε ἦν διὰ Χριστὸν πολλάκις ἀποθανεῖν συνεβούλευσα ἄν, καὶ ἦν οὕτω καὶ ἡ δόξα μείζων, καὶ τὸ κέρδος κατὰ πολὺ δαψιλέστερον· ἐπεὶ δὲ τοῦτο παρὰ τῆς φύσεως οὐκ ἔστι λαβεῖν, ὃ καὶ ἡμῶν οὐ βουλομένων, ἀφ' ἑαυτῆς ἐκείνη ποιεῖ, φθάσαντες αὐτό, προαρπάσωμεν μετὰ δόξης καὶ ὥσπερ ἴδιον θέμενοι, σοφισώμεθα τὴν ἀνάγκην. Μηδεὶς ἡμῶν οὕτως ὀφθήτω φιλόψυχος, ἀδελφοί, μηδεὶς ἀγεννής, μηδεὶς ἄτολμος, ὡς μικρᾶς καὶ ταλαιπώρου

B ζωῆς ὅλους αἰῶνας καὶ μηδέποτε λυομένην προέσθαι μακαριότητα. Μή πού τις καὶ παρ' ἡμῶν δοθείη τῷ κοινῷ πάντων πολεμίῳ μερὶς, καὶ τὸν ἕνα κλέψας, ὡς πάντας λάβων ὁ σκολιὸς ἐγκαυχήσηται. Ἀλλ' ὅ γε τοιοῦτος πόρρω τοῦ μαρτυρικοῦ τούτου γενέσθω χοροῦ, μηδὲ συμμετεχέτω ψευδῶς τοῦ ὀνόματος. Ὡς εἴ τίς σε, Χριστὲ καὶ Λόγε Θεοῦ, τοῦ τῆς ἐνταῦθα ζωῆς ἀπαρνήσαιτο, καὶ ταύτης ἐπιθυμήσοι, καὶ ζῶντα τοῦτον ἡ γῆ στόμα διανοίξασα καταπίοι. Καὶ εἴ τις δὲ τῆς ἐμῆς συγγενείας ἢ ἑταιρίας ἐπιθυμίᾳ τῶν παρόντων ἡδέων, σὲ τὸν Κτίστην ἐπιλιπὼν, ὀπίσω τοῦ φθαρτοῦ τούτου καὶ δυσσεβοῦς βασιλέως ἀκολουθήσοι, γένοιτο αὐτῷ. Χριστὲ βασιλεῦ, καὶ τῶν ἐνταῦθα τερπνῶν μὴ ἀπόνασθαι, καὶ τοῖς ἐκεῖθεν ἐκδοθῆναι κολαστηρίοις.

C Κ'. Ταῦτα ἔφη, καὶ τὸ πλῆθος εὐθὺς ἅπαν, θάρρει, ἐπὶ θερμοῖς τοῖς δάκρυσιν ἀνεβόησαν. Οὐκ ἔνι γὰρ ὅστις ἀπολειφθήσεταί σου· ἐπεὶ καὶ τῷ περὶ σὲ πόθῳ πάντες, ὡς ὁρᾷς, ἐπειγόμεθα, εἰ οἷόν τε, καὶ προθανεῖν σου, καὶ τὸ μακάριον τοῦτο καὶ ποθεινὸν προαρπάσαι τέλος. Ὁ δὲ πρὸς ταῦτα. Ἐγὼ, πᾶσιν ἔφη, ἐγὼ πάντων ὑμῶν ἀφηγήσομαι, καὶ ὁδηγὸς ἀπλανὴς, ὑμῖν ἐν Θεῷ φανήσομαι. Ὡς ἐμοὶ τῶν πρωτείων ἐν πᾶσι παρεχωρεῖτε, οὕτω μοι καὶ πρώτῳ Χριστῷ παραστῆναι παραχωρήσατε. Πλὴν ἀλλὰ καὶ ταύτην τελευταίαν ὑμῖν ἐντολὴν ἐπιδίδωμι. Εἴ τις τῶν ἐμῶν τέκνων, ἢ τῶν κατὰ γένος μοι προσηκόντων ὑπολειφθείη τῇ καθαρᾷ ταύτῃ τῶν Χριστιανῶν ἐμμένων λατρείᾳ, τῆς ἐμῆς ἔστωσαν κληρονόμοι περιουσίας. Καὶ τρία δὲ τῶν περιόντων μοι καλλίστων κτημάτων τῇ οἰκοδομηθῆναι μελλούσῃ

D καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ κληρωθῆναι βούλομαι, ἃ καὶ ἤδη ἀφιερῶ. Ταῦτα εἰπὼν καὶ τὸν λαὸν εὐλογήσας, καὶ, Δόξα σοι, Κύριε, πάντων ἕνεκεν, ἐκείνων, ἐπιστραφεὶς λέγει τῷ βασιλεῖ. Ἐπαινῶ σε μακροθυμήσαντα, βασιλεῦ, καὶ μὴ συγχέαντά μοι τοὺς λόγους ἢ διακόψαντα κατὰ τὸ πάλαι τοῖς βασιλεῦσι νενομισμένον. Καὶ τοίνυν ἐπεὶ τὸν ἡμέτερον ἔγνως σκοπὸν, ὡς ἀδύνατόν ἐστι τῆς Χρισέοῦ λατρείας ἀφεμένους ἡμᾶς συνθέσθαι σοι, τὸ παριστάμενον ποίει, μὴ τρίβων ἐπὶ πολὺ τὸν καιρόν.

ΚΑ'. Εἰδὼς οὖν ὁ βασιλεὺς ὡς τὴν γνώμην ἔχουσιν ἀμετάτρεπτον, καὶ ὡς οὐκ ἄν ποτε δύναιτο μεταπείθειν αὐτοὺς, καὶ τὴν μεταβολὴν παντάπασιν

ἀπογνοὺς, εἴς τινα χειμάῤῥουν Ὀδίαν οὕτω καλούμενον ἀπανεχθέντας ἐκέλευσεν ἀποτμηθῆναι τὰς κεφαλὰς, εἰς ὃν καὶ γενόμενον καὶ προσευχὴν εὐθύμως ἑαυτοὺς τρέψαντες· « Κύριε, Κύριε, δόναμις τῆς σωτηρίας ἡμῶν, εἶπον, ἐπεσκίασας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἡμῶν ἐν ἡμέρᾳ πολέμου. » Ὁδήγησον καὶ νῦν ἡμᾶς εἰς ὁδὸν αἰωνίαν· ὅτι τῆς σῆς ἀγάπης οὐδὲν τῶν ἁπάντων ἡμῖν ὅλως προετιμήθη, οὐ πατρὶς, οὐ γένος, οὐ πλοῦτος· ἀλλὰ πάντα προηκάμεθα καὶ αὐτὴν διὰ σὲ τὴν ζωὴν, καὶ ὡς πρόβατα σφαγῆς ἐλογίσθημεν. Καὶ νῦν ἱκετεύομεν· γενηθήτω ἡ ἐκδίκησις τοῦ αἵματος τῶν δούλων σου τοῦ ἐκκεχυμένου. Ἔπαρον τὸς χεῖράς σου ἐπὶ τὰς ὑπερηφανίας αὐτῶν. Περιποίησαι τοὺς υἱοὺς τῶν θνησκόντων ὑπὲρ σοῦ. Κράτυνον τὴν πόλιν σου ταύτην τὴν ἐγκαυχωμένην τῷ τιμίῳ σου αἵματι καὶ τῷ σταυρῷ, καὶ τοῖς πάθεσιν. Ὁρᾷς ὅπως αὐτὴν οἱ ἐχθροί σου διέθηκαν· περιέκειραν τὸν κόσμον αὐτῆς, ἐβεβήλωσαν τὸ ἁγιαστήριόν σου, τὸν ναὸν τὸν ἅγιόν σου ἐνέπρησαν· ὂν ὑψωθῆναι καὶ κραταιωθῆναι καὶ αὖθις εὐδόκησον, διδοὺς τὰ σκῆπτρα βασιλεῦσι Χριστιανοῖς, καὶ μεγαλύνων αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου. Καὶ ὅσοι δὲ διὰ τιμῆς ἄγουσι τὴν μαρτυρίαν ἡμῶν. βίον αὐτοῖς ἀπρόσκοπον δώρησαι, ἀγαθῶν ἀφθονίαν, καὶ συγγνώμην ἁμαρτιῶν, καὶ ἡμᾶς τοὺς τὴν ἐπιφάνειαν τὴν σὴν ἀγαπήσαντας εἰς τὰς αἰωνίους σκηνὰς πρόσδεξαι, καὶ τοῖς ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρετήσασι συναρίθμησον. Ταῦτα εἰπόντες, ἀλλήλους περιεπτύξαντο. Καὶ τὸν αὐχένα πρῶτον ὁ θεῖος ὑποκλίνας Ἀρέθας, ὑφ' ἑτέρων δύο βαστάζεται, εἶτα καὶ τὴν κεφαλὴν ἀφαιρεῖται. Καὶ ὁ λοιπὸς δὲ ἀκολούθως χορὸς, ἡ γλυκεῖα καὶ ἄλυτος ἑταιρεία, ὡς εἶχον τάχους τῷ τιμίῳ ἐκείνου χρησάμενοι αἵματι, καθάπερ τινὶ μύρῳ πολυτελεῖ πρὸς τὴν σφαγὴν ἐχώρουν, καὶ σπουδῇ πάσῃ τὸν διὰ ξίφους ἐδέχοντο θάνατον, μικροῦ καὶ ἀλλήλοις τοῦ καιροῦ φθονοῦντες, ὡς πλέον τι πρὸς τιμὴν νέμοντος τῷ προθονόντι ὁ ἐπερχόμενος.

ΚΒ. Γυνὴ δέ τις παιδίον ἔχουσα παραθέον, οὐ πλέον ἢ πέντε χρόνους γενόμενον ὁρῶσα τὰ δρώμενα, καὶ πρὸς τὸν ὅμοιον διάθερμον θεῖσα ζῆλον, τὴν ταχίστην προσδραμοῦσα καὶ τοῦ αἵματος καὶ αὐτὴ λαβοῦσα, ἐκείνη τε ἠλείψατο καὶ τὸν παῖδα μητρικαῖς χερσὶ περιέχριεν. Εἶτα καὶ εἰς αὐτὸν ἐναπίσκωπτε τὸν βασιλέα, τύραννον ἀποκαλοῦσα, καὶ ὀξυτάτῃ, ὡς εἶχε, φωνῇ, Ἔσται τῷ βασιλεῖ τῶν Ἑβραίων ὡς τῷ Φαραώ, λέγουσα. Οἱ ἐκείνου τοίνυν ὑπασπισταὶ τῶν λεγομένων ἀκουσάντες, συλλαβόντες εὐθὺς τὴν γυναῖκα ὡς αὐτὸν ἄγουσι τὸν βασιλέα, καὶ ἅπερ ἐκείνῳ πικρῶς διελοιδορεῖτο, μετὰ πολλῆς ἀπαγγέλλουσι τῆς προσθήκης. Ὁ δὲ, μηδὲ λόγου μηδὲ ψιλῆς αὐτῇ μεταδοὺς ἐρωτήσεως, ποῦ γὰρ ἢ βασάνῳ τὸ πρᾶγμα, ἢ κρίσει τινὶ δεδωκὼς, τὸν διὰ πυρὸς αὐτῆς καταψηφίζεται θάνατον. Εὐθὺς οὖν ὕλη συνεφορεῖτο, καὶ πῦρ αὐτῇ ὑπερεβάλλετο ἡ φλὸξ τε ἐπὶ μέγα ᾖρετο, καὶ θείῳ καὶ πίσσῃ, καὶ κλημματίσιν ἐτρέφετο. Εἶτα καὶ ἡ γυνὴ περιεδεσ-

A rentem, qui vocatur Odias, et ipsis illic amputari capita. Ad quem cum venissent, et se prompto et alacri animo ad preces convertissent: « Domine, Domine, dixerunt, virtus nostræ salutis, obumbrasti super caput nostrum in die belli[4]. » Nunc quoque deduc nos in vitam æternam: quoniam nihil ex omnibus nobis pluris fuit, quam tui dilectio, non patria, non genus, non divitiæ: sed omnia propter te prodidimus, etiam ipsam vitam, et tanquam occisionis oves sumus reputati[5]. Et nunc te supplices rogamus, Fiat ultio sanguinis servorum tuorum, qui fuit effusus. Extolle manus tuas super istorum superbiam[6]. Suscipe ac defende eorum filios, qui pro te moriuntur. Corrobora civitatem, quæ gloriatur tuo pretioso sanguine, et cruce, et perpessionibus.

B Vides quemadmodum eam tui affecerunt inimici: attenderunt ejus ornamentum, profanarunt sanctuarium tuum, templum sanctum tuum exusserunt quod tibi placeat, ut rursus extollatur et roboretur, dando sceptra regibus Christianis, eosque magnos et amplos reddendo in tuo nomine. Qui autem in honore nostrum habebunt martyrium, da eis vitam citra ullam offensionem, bonorum copiam, et veniam peccatorum. Nos vero qui tuum adventum dileximus, in æterna suscipe tabernacula, et annumera inter eos, qui tibi ab æterno placuerunt. Hæc cum dixissent, se invicem sunt amplexi. Primus autem divinus Arethas, cervice inclinata, ictum gladii lætanter excipit, et ita ei caput amputatur. Porro autem reliquus quoque chorus, jucunda et quæ solvi non poterat sodalitas, cum quam maxima potuerunt

C celeritate, se venerando unxissent illius sanguine, tanquam unguento aliquo pretioso, consequenter ad mortem contenderunt, quam gladio propere acceperunt, sibi invicem tempus propemodum invidentes, utpote quod quid majus ad honorem tribueretur ei, qui prius erat mortuus, præ illo, qui deinde sequebatur.

XXII. Quædam autem mulier habens puerum prætercurrentem, non plus quam quinque annos natum, cum videret ea, quæ fiebant, et ad similem accensa esset æmulationem, citissime accurrens, cum ipsa quoque accepisset sanguinem, se illo unxit et filium. Deinde ipsum regem ludificabatur, eum vocans tyrannum, et quam maxima poterat voce dicens: Erit Hebræorum regi, sicut Pharaoni.

D Illius vero satellites, iis, quæ dicebantur, auditis, comprehensam statim mulierem ducunt ad ipsum regem, et maledicta, quibus illum acerbe appetebat, renuntiant cum magna accessione. Ille autem, cum nec ei fecisset dicendi potestatem, et nec eam quidem interrogasset, eam condemnat, ut igne moreretur. Statim ergo fuit congesta materia, et ignis ei subjectus: et flamma se in altum sustulit, sulfure et pice et sarmentis nutrita. Deinde fuit etiam alligata mulier, et eam lictorum manus complectebantur, ut cum fuisset eis onus portatu facile, sic in

[4] Psal. CXXXIX, 8. [5] Psal. XLIII, 12. [6] Psal. LXXIII, 3.

mediam flammam recta conjiceretur. Puer autem, qui solus remanserat, dolebat, indignabatur, ægre ferebat, non secus ac recens nati pulli, non ferens matris absentiam. Porro autem in gyrum vertens oculos, et amicissima lingua matrem requirens, videt regem sedentem in excelso, et ad ipsum accurrit, oculos habens plenos lacrymis. Deinde se provolvit ad illius pedes, pro matre rogans ut poterat. Ille autem, eo accepto et genibus imposito (erat enim puer scitus et elegans, et qui, ut puer, suaviter balbutiebat), rogabat cum quo mallet versari, et quem magis diligeret. Ille autem matrem dicebat, matrem : et eam deflebat assidue. Propter eam enim, inquit, veni, et rogo, o rex, eam solvi, ut me quoque simul assumat ad martyrium. Illa enim me sæpe ad hoc hortata est.

A μεῖτο, καὶ σημιων αὐτὴν συνέπτυσσον χεῖρας, ὅπως' εὐκόμιστος αὐτοῖς γενομένη φόρτος, κατὰ μέσης οὕτω φλογὸς εὐστόχως ἀκοντισθείη. Ὁ μέντοι παῖς, μόνος ἀπολειφθεὶς, ἤχθετο, ἤσχαλλεν, ἐδυσφόρει, καθάπερ τὰ νεουργὰ τῶν ἵππων, τῆς μητρὸς οὐ φέρων τὴν ἀλλοτρίωσιν. Ἀμέλει καὶ πυκνὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς περιστρέφων πανταχοῦ, καὶ φιλτάτῃ γλώσσῃ καὶ ὄμμασι τὴν μητέρα ἐπιζητῶν, ὁρᾷ καθήμενον ἐπὶ μετεώρου τὸν βασιλέα, καὶ πρὸς αὐτὸν ἀποτρέχει δακρύων τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑπόπλεως. Εἶτα τοῖς ἐκείνου περιεκαλινδεῖτο ποσὶν, ὑπὲρ τῆς μητρὸς, ὡς εἶχε, δεόμενος. Ὁ δὲ λαβὼν, καὶ τοῖς γόνασι περιθεὶς (ἦν γὰρ τὸ παιδίον καὶ χάριεν οἷον καὶ ἀστεῖον τὴν ὄψιν, καὶ ἡδέως τὰ παιδικὰ ψελλιζόμενον), ἀνηρώτα τίνι μᾶλλον ἂν ἔλοιτο συνεῖναι,
B καὶ τίνα πλέον φιλεῖ. Τὸ δὲ τὴν μητέρα ἔλεγε, τὴν μητέρα, καὶ ταύτην συνεχὰς ἀνεκλαίετο. Καὶ γὰρ αὐτῆς ἕνεκεν ἀφικόμην, φησὶ, καὶ ἀπολυθῆναι ταύτην, ὦ βασιλεῦ, δέομαι, ἵνα καὶ ἐμὲ συμπαραλάβῃ πρὸς τὸ μαρτύριον· Ἐκείνη γάρ με πολλάκις εἰς τοοῦτο ἐξεκαλεῖ.

XXIII. Attendens autem rex verba pueri : Quid est autem hoc, inquit, quod dicis martyrium ? O, quæ etiam infantes sapientes reddit, tuam, Domine, gratiam pro Christo, inquit, mori, et rursus vivere. Sed quis est hic Christus, rursus dicit rex ? Puer autem : Veni huc, inquit, ad ecclesiam, et eum tibi ostendam. Interim autem cum matrem aspexisset, flens dixit : Sine, sine me venire ad matrem. Video enim eam trahi, et male affici a lictoribus. Rex autem : Cur huc, dixit, venisti, matre relicta ? Sed sis hic nobiscum, et dabo tibi quoslibet fructus pulcherrimos. Hoc ille quidem dixit, tanquam cum simplici puero, atque adeo puero se loqui existimans. Ille vero longe super ætatem prudentia præditus, plane renuebat, dicens : Non hic manebo : matrem desidero ; nam arbitratus te esse Christianum, veni pro ea rogaturus. Cum Judæum autem invenerim, tecum nec volo quidem versari, neque sustineo a te omnino aliquid accipere : hoc autem solum mihi concede, o rex, ut ad matrem revertar. Regem stupore affecit pueri sapientia. Quidam autem ex iis, qui circumsistebant, excogitantes aliquid sapientius, censebant ut infans abduceretur ad reginam, sic teneram ætatem conantes allicere. Nam cum rege quidem consuetudinem existimabant esse puero insolitam, ut virilem et asperiorem : quod si audierit reginam et mulierem, prompto et alacri animo eam secuturum, ut qui adhuc apud matrem blande educaretur, et molliori delectaretur consuetudine. Verum pueri rursus intelligentia superavit illorum calliditatem. Et nec eis quidem omnino ad hæc dabat responsum : sed vehementer solum vocabat matrem, et in eam cum animos totos defigebat oculos.

ΚΓ'. Προσχὼν τοίνυν ὁ βασιλεὺς τοῖς τοῦ παιδὸς λόγοις. Τί δέ ἐστι τοῦτο, εἶπεν, ὃ λέγεις μαρσύριον; Τὸ δὲ, Ὦ τῆς συνετιζούσης καὶ νηπίους, Δέσποτα, χάριτος τὸ ἀποθανεῖν ὑπὲρ Χριστοῦ, ἔφη, καὶ αὖθις ζῆσαι. Ἀλλὰ τίς ὁ Χριστὸς οὗτός ἐστι, πάλιν ὁ βασιλεύς. Καὶ τὸ παιδίον· Δεῦρο παρὰ τὴν ἐκκλησίαν, ἔφη, καὶ αὐτὸν ὑποδείξω σοι. Καὶ μεταξὺ παραθεασάμενος τὴν μητέρα, Ἔασον, κλαυθμυριζόμενος εἶπεν, ἔασον τὴν μητέρα καταλαβεῖν. Ὁρῶ γὰρ ὑπὸ τῶν δημίων ἑλκομένην, καὶ κακῶς πάσχουσαν. Ὁ βασιλεὺς οὖν· Καὶ τίνος χάριν ἧκες ἐνταῦθα,
C λέγει, τὴν μητέρα καταλιπών ; Ἀλλ' ἔσο μεθ' ἡμῶν, καὶ πᾶν τῶν ὀπωρῶν κάλλιστον ἐπιδώσω σοι. Τοῦτο ἐκεῖνος μὲν ὡς ἁπλοϊκῷ παιδίῳ καὶ ἀφελεῖ, καὶ αὐτό γε τοῦτο παιδὶ ἐντυγχάνειν οἰόμενος, εἶπε. Τὸ δὲ ἄρα πολλῷ τῆς ἡλικίας τὴν φρόνησιν προήκουσαν ἔχον, ἐπιεικῶς ἀνένευεν, Οὐκοῦν, λέγον, οὐκ ἐνταῦθα παραμενῷ ποθῷ γὰρ τὴν μητέρα. Καὶ σὲ δὲ Χριστιανὸν εἶναι νομίσας, ἦλθον ὑπὲρ αὐτῆς δεησόμενος· μετὰ Ἰουδαίου γὰρ οὐδὲ διατρίβειν ὅλως ἐθέλω, ουδὲ λαβεῖν τι παρά σοῦ τὸ παράπαν ἀνέχομαι. Τοῦτο δέ μοι δὸς μόνον, ὦ βασιλεῦ, τὸ πρὸς τὴν μητέρα πάλιν ἐπανελθεῖν. Ἐξέπληττε τὸν βασιλέα τὸ εὐσύνετον τοῦ παιδός. Τῶν οὖν περιεστώτων τινὲς, σοφώτερον δῆθέν τι ποιοῦντες, ἀπάγειν πρὸς τὴν βασίλισσαν τὸ παιδίον ἠξίουν τὸ ἁπαλὸν
D οὕτω τῆς ἡλικίας ὑποκλέψαι πειρώμενοι. Τὴν μὲν γὰρ μετὰ τοῦ βασιλέως ὁμιλιαν ἀήθη τῷ παιδὶ ᾤοντο εἶναι ὡς ἀνδρώδη καὶ τραχυτέραν· εἰ δὲ βασίλισσαν ἀκούσειε καὶ γυναῖκα, προθύμως αὐτοῖς ἀκολουθήσειν, ἅτε παρὰ μητρὶ χαριέντως ἔνι τρεφόμενον, καὶ ἀπαλωτέραις χαῖρον ὁμιλίαις. Ἀλλ' ἡ τοῦ παιδὸς σύνεσις πάλιν τὴν ἐκείνων ὑπερέβαλλε πανουργίαν, καὶ οὐδὲ ἀπόκρισιν αὐτοῖς ὅλως πρὸς ταῦτα ἐδίδου, ἀλλὰ μόνην ἀνεκαλεῖτο θερμῶς τὴν μητέρα, καὶ πρὸς αὐτὴν ὅλον μετὰ τῆς ψυχῆς ἀπεῖχε τὸν ὀφθαλμόν.

XXIV. Cum etiam vidisset injici in ignem, vehementius inflammatus visceribus, audet statim puer aliquid fortius : et cum stetisset ad genua tyranni Dunaan, se inclinans, acriter ipsum regem

ΚΔ'. Ἰδὼν δὲ ῥιπτουμένην αὐτὴν κατὰ τῆς φλογὸς, καὶ τὰ σπλάγχνα διακαυθὲν, τολμᾷ τι καὶ παραβολώτερον εὐθὺς τὸ παιδίον· καὶ ὡς εἱστήκει πρὸς τοῖς τοῦ τυράννου γόνασι Δουναὰν, ἐπικύψας

σφοδρότερον κατὰ τοῦ μηροῦ δάκνει τὸν βασιλέα, Ὁ δὲ τοῦ δήγματος ἅμα αἰσθόμενος, καὶ διαταραχθεὶς αὐτὸν ἀπωθεῖται, καὶ τῶν τῆς συγκλήτου τινὶ παραδίδωσιν, ἐφ' ᾧ μᾶλλον Ἰουδαϊκῶς παρ' ἐκείνῳ τραφείη καὶ τὸν Χριστιανισμὸν ἐξομόσαιτο. Καὶ ὁ μὲν λαβὼν τὸν παῖδα ἀπῄει, τὰ πραχθέντα ποιούμενος διὰ θαύματος, τοῖς ἄλλοις τε μεταξὺ διηγούμενος. Ἐν τούτῳ δὲ τὸ παιδίον διαλαθὸν, δρόμῳ πολλῷ πρὸς τὴν μητέρα ἐχώρει, καὶ κατὰ μέσης, ὅπως εἶχε, τὴν κάμινον εἰσπηδᾷ, τὴν μητέρα τε ὡς αὐτῷ ἐδόκει περιλαβὸν, καὶ κάλλιστον αὐτῇ ἐντάφιον ἑαυτὸν δεδωκὸς, τον τῆς μαρτυρίας ἄμφω κληρονομοῦσι στέφανον. Τούτων οὕτω τελουμένων, ἔλεον λαβόντες τῶν ταῦτα πασχόντων Χριστιανῶν οἱ περὶ τὸν βασιλέα, καὶ ὅσοι τῆς συγκλήτου, ἱκέτευον αὐτὸν ἀνεῖναι, καὶ μὴ ἄρδην ἀπολέσαι πόλιν οὕτω μεγάλην καὶ πολυάνθρωπον, καὶ πολὺ πλῆθος ἐπετείων φόρων παρέχουσαν. Ἐπεὶ οὖν ἐν τούτῳ κατένευεν, ἡ σκληρὰ ἐκείνη καὶ Φαραωνῖτις ψυχὴ δύο παθῶν ἐν αὐτῷ διεριταμένων, καὶ ὠμότητα φιλοχρηματίας ἐκνικησάσης, τί ποιεῖ; Ταύτης τε τῆς πόλεως καὶ πάσης τῆς χώρας τὸ νεάζον, ἄρρεν τε καὶ θῆλυ, ἐξανδραποδισάμενος εἰς πολλὰς ἀριθμούμενον μυριάδας, καὶ οὓς μὲν αὐτὸς κατασχὼν, οὓς δὲ καὶ διαδιδοὺς εἰς δουλείαν οἷς ἄρα ἐβούλετο, αὖθις ἐπανῆκε πρὸς τὰ βασίλεια, δουλωσάμενος πόλιν ἐλευθέραν καὶ μόνῃ τῇ Τριάδι ἀνακειμένην, ἣν αὐτὸς Χριστὸς τῷ ἰδίῳ ἐξηγοράσατο αἵματι, ἥτις τοσαύτην αὐτῷ μαρτύρων χορείαν προσήγαγε, τοὺς ἀγῶνας αὐτῶν καὶ τὰς νίκας λαμπρῶς τῇ οἰκουμένῃ ἀνακηρύξασα.

A mordet in femore. Ille autem, simul atque sensisset morsum et fuisset conturbatus, eum repente abjicit, et eum tradit cuidam ex senatu, ut ab illo aleretur maxime Judaice, et abjuraret Christianismum. Et ille quidem abibat, accepto puero, admirans ea, quæ facta fuerant, et simul etiam narrans aliis. Interim autem puer, eo insciente, cursu contendit ad matrem, et insilit in mediam fornacem, matremque, ut ei videbatur, complexus, et pulcherrimum bustum seipsum ei tradens, fit cum ipsa hæres coronæ martyrii. Cum hæc sic fierent, patientium Christianorum moti misericordia ii qui erant circa regem et ipse senatus, rogabant ut cæteros relaxaret, et non penitus perderet tam magnam civitatem, et populo tam frequentem et B quæ quotannis magna pendebat vectigalia. Postquam autem hac in re annuit illa dura anima et Pharaonitica crudelitatemque vicit avaritia, quid facit? Cum hujus civitatis et totius regionis juvenes, tam masculos quam feminas, redegisset in servitutem, quorum erant multa millia, et alios quidem ipse retinuisset, alios autem tradidisset quibus voluit, reversus est in regiam, libera civitate effecta serva, quæ dedicata erat soli Trinitati, quam ipse Christus redemit proprio sanguine, et quæ ei obtulit tantam martyrum multitudinem, eorum victorias et certamina præclare prædicans orbi terræ.

ΚΕ'. Καὶ ταῦτα μὲν δὴ τοιαῦτα καὶ οὕτως ἔχοντα. Ὑποστρέφοντι δὲ τῷ Ἑβραίῳ πῦρ' ἐφ' ἱκανὰς ἡμέρας ἐωρᾶτο δι' ὅλης νυκτὸς τὸν αἰθέρα πληροῦν, καὶ αὐτόν τε Δουναὰν καὶ τὴν αὐτοῦ στρατιὰν ἔξεδειμάτου, καὶ τὴν ὀργὴν κατὰ τῶν ἀσεβῶν ἐτεκμηριοῦτο. Εἶτα καὶ πῦρ ἄνωθεν, ἡ ἐντελὴς μάστιξ, ἐπὶ τὴν γῆν, ὕετο. Ἀλλ' οὐδὲ βραχὺ συνιέναι, οὐδὲ σωφρονίζεσθαι εἶχεν ὁ ἀλιτήριος, οὐδ' ὑπὸ τὴν κραταιὰν τοῦ Θεοῦ χεῖρα καλύπτεσθαι. Εἰς τοῦτο γὰρ μανίας ἐξήχθη κατὰ Χριστιανῶν, ὡς καὶ πρεσβείαν ἐκπέμψαι τῷ τῶν Περσῶν βασιλεῖ, ἀξιῶν καὶ αὐτὸν τὰ ὅμοια δρᾶσαι, καὶ πάντας τοὺς εὑρισκομένους ὑπ' ἐκείνῳ Χριστιανοὺς ἄρδην ἀπελέσαι, εἴ γε τὸν ἥλιον εὐμενῆ, φησὶ, βούλοιτο ἔχειν καὶ τὸν αὐτοῦ πατέρα, ὡς ἐκεῖνος ἀπεφλυάρει τὸν τῶν Ἑβραίων Θεόν. Τὰ αὐτὰ δὲ ταῦτα καὶ Ἀλαμουνδάρῳ τῷ ἐξηγουμένῳ τῶν ὑπὸ Πέρσαις Σαρακηνῶν ἐπέσαειλεν ὑπισχνούμενος καὶ χρήματα δώσειν, εἰ κατὰ τῶν ὑπὸ χεῖρα Χριστιανῶν διωγμὸν κινήσοι. Ἀλλ' ὁ μὲν οὕτω Χριστιανοῖς ἀπήχθετο, καὶ οὕτως ἐποίει, ἡ δίκη δὲ τοῖς πραττομένοις οὐκ ἐφησύχαζεν. Ἰουστῖνος γὰρ ὁ Ῥωμαίων εὐσεβὴς βασιλεὺς, οὕτω δόξαν αὐτῷ, εἰρηνικὰς Ἀλαμουνδάρῳ σπονδὰς πρὸς τοὺς ὑποφόρους Ῥωμαίων Σαρακηνοὺς θέσθαι παρῄνει· καὶ ὁ ταῦτα πρεσβεύων Ἀβράμιος, ἀνὴρ θεοφιλὴς καὶ πρεσβύτερος, ἐξεπέμπετο. Παρῆσαν δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ Περσῶν βασιλέως ἐκεῖ ἄλλοι τέ τινες, καὶ Ἰσαάκιος πρεσβύτερος, ὁ καὶ τοῖς ἐν Περσίδι Χριστιανοῖς ὀρθοδόξοις τὰς ὑποκρίσεις διακονούμε-

C XXV. Et hæc quidem ita se habebant. Revertente autem Hebræo, apparuit ignis aliquot diebus, tota nocte implens aerem, qui ipsum Dunaan et ejus terrebat exercitum, et conjiciendam præbebat Dei iram adversus impios. Deinde ignis quoque desuper, qui erat perfecta plaga, pluit in terram. Sed ne sic quidem potuit corrigi sceleratus, neque flecti sub potenti manu Dei. Tanto autem furore erat accensus adversus Christianos, ut etiam ad regem Persarum miserit legationem, et rogaverit ut ipse quoque faceret similia, et omnes, qui in sua ditione inveniebantur, Christianos perderet funditus: si vellet, inquiens, solem habere propitium, et ejus patrem, sicut ille nugabatur esse Deum Hebræorum. Scripsit etiam ad Alamundarum ducem Sarracenorum, qui erant sub Persis D promittens se ei etiam daturum pecunias, si moveat persecutionem adversus Christianos, qui sunt ei subjecti. Sed ille quidem erat adeo infestus Christianis, et sic faciebat: justitia autem nequaquam cessavit implere suas partes in iis, quæ sic fiebant. Justinus enim (imperator) cum sic ei visum esset, hortatus est Alamundarum, ut fœdera pacis iniret cum Sarracenis Romanorum vectigalibus: et missus est Abraamius, vir pius et presbyter, qui hac fungeretur legatione. Aderant autem illic quoque a rege Persarum, cum alii quidam, tum Isaacius quoque presbyter, qui præerat Christianis orthodoxis, qui in Perside erant. Aderat

autem Silas quoque episcopus Nestorianorum, cum quibusdam aliis, partim quidem pro Hebræo fungens legatione, partim vero volens convenire orthodoxos, et disputare adversus recta dogmata.

XXVI. Cum autem coram dictis legatis legerentur litteræ regis Homeritarum, et Silas assentiretur scopo ejus qui scripserat, et diceret Christum solum esse hominem, et non Deum : Quomodo enim, inquiens, qui nascitur ex muliere, et componitur ex eo, qui est in ipsa, sanguine, et involvitur fasciis, et paulatim accipit incrementum, deinde etiam laborat, et sitit, et tandem in crucem agitur, et moritur, Deus esse dicitur, ut citra rationem Abraamio videtur et Isaacio ? Hæc cum sic dicerentur, ii viri pii non ferentes diutius Deum affici contumelia, scissis suis vestibus, eos vocabant hæreticos, et magno animo eos expellebant ab ecclesia catholica, Nestorium eorum magistrum damnantes, ut qui tales seminasset zizanias. Deinde etiam fusius persequebantur ea, quæ pertinebant ad divinam carnis susceptæ dispensationem : ipsique orthodoxa divinorum apostolorum et Patrum sequentes dogmata, Deum perfectum et hominem perfectum confitebantur Christum, in una hypostasi duas naturas conjungentes circa confusionem. Atque cum sic quidem Silas a scopo excidisset, inanibus (ut dicitur) manibus est reversus, et sic vana spe delusus : Abraamius autem ipse quoque fœdere inito cum Alamundaro, salutatoque Isaacio in Persidem revertente, rediit et ipse, atque omnia exposuit Justino imperatori, et præsertim quæ a rege Homeritarum facta et scripta sunt contra Christianos.

XXVII. Ille autem sine mora scripsit ad Asterium Alexandriæ episcopum, ut incitaret regem Æthiopum ad movendum arma adversus Homeritas. Eadem quoque ipsi regi Æthiopum per litteras nuntiavit, eumque docuit, quemadmodum delevisset Hæbreus omnes Christianos, qui erant in sua potestate : et quemadmodum Nagran civitatem populo frequentissimam fecisset inhabitabilem, omnibus puberibus partim quidem interfectis, partim autem redactis in servitutem : quodque regem etiam Persarum et Alamundarum idem ille incitasset, ut facerent similia. Postremum adjecit, fore, nisi ipse exsurgeret ad ultionem, ut Deus e vestigio ei irasceretur. Et hæc quidem imperator Justinus. Ipse quoque patriarcha Alexandrinus posteaquam cum monachis orthodoxis, qui erant in Nitria et in Scete, multas Deo fudit supplicationes, regi illi ea significavit, quæ pio videbantur Justino. Non latebant autem nec prius quidem Æthiopum regem ea, quæ facta fuerant, sed tempore anni prohibente (erat enim hiems) vel invitus quievit. Itaque cum validum collegisset exercitum tam ex suis, quam ex auxiliis usque ad centum et viginti millia, naves autem Indicas

A νος · ἦν δὲ καὶ ὁ Σίλας ὁ τῶν Νεστοριανῶν ἐπίσκοπος μετὰ καὶ ἄλλων τινῶν, ἅμα μὲν τὴν τοῦ Ἑβραίου πρεσβείαν ἀποπληρῶν, ἅμα δὲ καὶ τοῖς ὀρθοδόξοις εἰς λόγους ἐλθεῖν βουλόμενος, καὶ πρὸς δογμάτων ἀκρίβειαν διαμιλληθῆναι.

Κς'. Τῶν δὲ γραμμάτων τοῦ Ὁμηριτῶν βασιλέως, ἐπ' ὄψεσι τῶν εἰρημένων πρέσβεων ὑπαναγινωσκομένων, καὶ τοῦ Σίλα συνευδοκοῦντος τῷ τοῦ γεγραφότος σκοπῷ, ψιλόν τε ἄνθρωπον εἶναι λέγοντος καὶ οὐ Θεὸν τον Χριστὸν, ὃ καὶ πεπληρωφορῆσθαι καὶ αὐτὸν βασιλέα Ῥωμαίων. Πῶς γὰρ ἄν τις, φησὶ, τικτόμενος ἐκ γυναικός · καὶ τῷ ἐκεῖθεν αἵματι συμφυρόμενος, εἱλισσόμενός τε τοῖς σπαργάνοις, καὶ δεχόμενος κατὰ μικρὸν αὔξησιν, εἶτα καὶ κοπιῶν καὶ πεινῶν, καὶ τὸ τελευταῖον σταυρούμενός τε καὶ ἀποθνήσκων, Θεὸς εἶναι λέγοιτο, ὡς τοῖς περὶ Ἀβράμιόν τε καὶ Ἰσαάκιον ἀλόγως δοκεῖ ; Τούτων οὕτω λεγομένων οἱ θεοφιλεῖς οὗτοι μὴ στέγοντες ἐπὶ πολὺ καθυβρίζεσθαι τὸν Θεὸν, τὰς ἑαυτῶν ἐσθῆτας διαῤῥηξάμενοι, αἱρετικούς τε ἀπεκάλουν αὐτοὺς, καὶ τῆς καθολικῆς ἐκθύμως ἀπεκήρυττόν ἐκκλησίας, αὐτοὺς ὁμοῦ καὶ Νεστόριον τὸν διδάσκαλον, ἅτε δὴ σπορέα τῶν τοιούτων βλασφημιῶν. Εἶτα καὶ δςεξήρχοντο τὰ τῆς οἰκονομίας πλατύτερον, καὶ ὡς τοῖς δόγμασι τοῖς ὀρθοδόξοις τῶν θείων ἀποστόλων καὶ Πατέρων ἀκολουθοῦντες, Θεὸν τέλειον ἄνθρωπον ὡμολόγουν Χριστὸν, ἐν ὑποστάσει μιᾷ τὰς δυο φύσεις ἀσυγχύτως συνάπτοντες. Οὕτω μὲν οὖν ἄστοχήσαντες οἱ περὶ Σίλαν κεναῖς, ὃ λέγεται, χερσὶν ἐπανῄεσαν, καὶ οὕτως αὐτοῖς τὰ τῶν ἐλπίδων ἐματαιώθη. Οἱ δὲ περὶ Ἀβράμιον, καὶ αὐτοὶ πρὸς Ἀλαμούνδαρον σπονδὰς θέντες εἰρηνικὰς, ὑπέστρεφον, καὶ πάντα διεσάφουν Ἰουστίνῳ τῷ βασιλεῖ, ὅσα τε ἐπράχθη τῷ τῶν Ὁμηριτῶν βασιλεῖ, καὶ ὅσα κατὰ Χριστιανῶν ἐγράφη.

ΚΖ'. Ὁ δὲ, μὴ ἀναμείνας, Ἀστερίῳ τῷ Ἀλεξανδρείας ἐπέστελλεν ἐπισκόπῳ παρορμῆσαι τὸν βασιλέα τῶν Αἰθιόπων, ὅπλα κατὰ τῶν Ὁμηριτῶν κινῆσαι, τὰ αὐτὰ καὶ αὐτὸς τῷ τῶν Αἰθιόπων βασιλεῖ γεγραφὼς, καὶ ἀναδιδάξας ὅπως τε τοὺς ὑπ' αὐτὸν τελοῦντας Αἰθίοπας, Χριστιανοὺς ἅπαντας ἀφανίσειεν ὁ Ἑβραῖος, καὶ ὅπως Νεγρὰν τὴν πόλιν εὐσεβῆ οὖσαν καὶ πολυάνθρωπον ἀνίκητον ἀπεργάσαιτο, οὓς μὲν ἡβηδὸν κάτασφάξας, οὓς δὲ καὶ δουλωσάμενος, καὶ ὅπως τὰ ὅμοια καὶ τὸν τῶν Περσῶν βασιλέα Ἀλαμούνδαρον παροξῦναι ποιήσασθαι. Προσθεὶς ὡς, εἰ μὴ διανασταίη πρὸς ἄμυναν, δι' ὀργῆς μὲν αὐτῷ τὸν Θεὸν ἔσεσθαι παρὰ πόδας · τὰ δὲ Ῥωμαϊκὰ, φησὶ, στρατεύματα καὶ ἡμέτερα, διά τε Κοπτοῦ Καιβερνίκης, καὶ βλεμμίων τῶν νομάδων, ἐφ' ᾧ ἀμυνεῖσθαι τοὺς ἀσεβεῖς ἐκπεμπόμενα, βλάψει | μὲν ἐν τῇ παρόδῳ τὴν ὑμετέραν, τὸν δὲ Ὁμηρίτην ἀφανιεῖ. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ βασιλεὺς Ἰουστῖνος · οὐκ ἐλάνθανε δὲ οὐδὲ πρότερον τὰ γινόμενα, τὸν βασιλέα τῶν Αἰθιόπων, ἀλλὰ τῆς ὥρας εἰργούσης αὐτὸν (χειμῶνος γὰρ ἐτελεῖτο), καὶ ἄκων ἡσύχαζεν. Ὁ μέντοι πατριάρχης Ἀλεξανδρείας σὺν τοῖς ἐν Νητρίᾳ καὶ Σκήτει μυνάζουσιν ὀρθοδόξοις, πάννυχον πρὸς Θεὸν θέμενος ἱκετείαν ἕωθεν ἐδήλου τῷ βασιλεῖ τὰ τῷ

ικοῦντα Ἰουστίνῳ, οὐδὲ αὐτὸς ἀπαρά-
ι· ἔτυχε γὰρ συλλεξάμενος ἀξιόμαχον
ἐκ τε οἰκείας καὶ συμμαχίδος ἄχρι τῶν
μυριάδων. Ἦν δὲ καὶ πλοῖα κατεσκευα-
ιήκοντα παρ' αὐτῷ τῷ χειμῶνι· οὐ μὴν
ἐκ τῶν ἐμπόρων Περσῶν τε καὶ Αἰθιόπων,
χάριν ἐκεῖσε κατάραντα, ἠερί που ἐξή-
ελέξαντο. Ὅσα γοῦν πεπονηκότα ἦν ἐξ
ισκευασάμενος, καὶ πάντα θέμενος εὐ-
α ἕαρι τὴν στρατιὰν ἐμβαλὼν, ὅπλα τε
ς καὶ τὴν ἄλλην παρασκευὴν, ἠπείγετο
τοῖς πολεμίοις. Καὶ δι' ἠπείρου μὲν ὡς
τῆς Αἰθιόπων, ἐξέπεμπέ τινας τῶν Βαρ-
θιόπων μυρίους καὶ πενταχισχιλίους πρὸς τὰ τοῦ Ὁμηρίτου ἀνατολικώτερα, ὡς ἂν ἐκ μὲν
τος διὰ θαλάσσης μετὰ τῶν πλοίων, ἐκεῖνοι δὲ διὰ γῆς ἐξ ἀνατολῶν ἐμβαλόντες, τοὺς πολεμίους
εἴρζωσιν,

μὲν οὖν Βάρβαροι, πολλαῖς ἡμέραις δι'
ε καὶ δυσβάτων ὁδεύσαντες τῶν χωρίων,
ιεφθάρησαν, μήτε πρὸς τὸν Ὁμηρίτην,
ς τὴν οἰκείαν διαρκέσαντες ὑποστρέψαι.
βασιλεὺς, ἤδη περὶ τὸν ἔκπλουν ὤν, ἀφέ-
ὸ ἱερὸν, καὶ πρὸ τῆς εἰσόδου ἐν τῷ προ-
βασίλειον ἐσθῆτα ἐκδὺς, τἄλλα τε ἀποθέ-
ράσημα τῆς ἀρχῆς, ἐν ἰδιωτικῷ μὲν εἰ-
σχήματι· στὰς δὲ κατέναντι τοῦ θυσια-
αὶ πολλὰ δεηθεὶς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀναμνή-
κατ' Αἴγυπτον θαυμάσιων, καὶ τῶν κατὰ
ιον τοῖς Ἑβραίοις αὐτῷ γενομένων, καὶ
ιστοι, φησὶ, περὶ τὸν εὐεργέτην, οὐκ ἐκεῖ-
, ἀλλὰ καὶ οὗτοι οἱ ἐκείνων γεγόνασιν
καὶ ὅσα ἐπονηρεύσαντο ἐν τῇ πόλει σου,
σου καταπανουργευσάμενοι, καὶ βουλευ-
κατὰ τῶν ἁγίων σου, καὶ ἔτι κατὰ τῶν
μένων πονηρὰ σκεπτόμενοι, καὶ ὡς εἴγε
ραι, Δέσποτα, παρεμποδίζουσιν ἁμαρτίαι,
ταῖς ἐκείνων παραδῴης χερσὶν, ἀλλ' ὡς
; ἐθελήσεις τιμωρίαν ἡμῖν ἐπίθες, μὴ
υσι, Ποῦ ἐστὶν ἐφ' ᾧ ἐγκαυχῶνται Χριστὸς
ούτου σταυρός; Ταῦτα σὺν δάκρυσιν ἐπευ-
καὶ ἐπιθειάσας, ἔξεισι καὶ τοῦ νεὼ καὶ
ως, καὶ πρός τινα μοναχὸν προβλέπειν τὸ
ι' ἀρετῆς ἐργασίαν ἠξιωμένον, καὶ ἐν πυρ-
ενοχώρῳ ἐπὶ χρόνοις ἤδη πέντε καὶ τασσε-
καθειργμένον, πεζεύων ἀφίκετο ἐπὶ τοῦ
χήματος. πευσόμενός τι τῶν κατὰ τὴν
ξπήγετο δὲ καὶ θυμιάματα σύνθετα, ἐν οἷς
υσίον ἀδήλως συγκαταμίξας. Ἃ καὶ τῷ γέ
διδοὺς, ἐξήτει εὐχὴν καὶ δήλωσιν τῶν ἐκβη-
Ὁ δὲ τὸν δόλον φωράσας, καὶ γνοὺς ἀκρι-
ις εἴη, Ἔστω μετὰ σοῦ, φησὶ, Θεὸς, ὃς
βασιλεύει σοι. Πλὴν ἀλλ' ἄπιθι κατωχυρω-
ῇ τῶν μαρτύρων θυσίᾳ, ἧς ὠσφράνθη Κύ-
ι ταῖς εὐχαῖς ἀρχιερέως Ἀλεξανδρείας, καὶ
ρυσιν Ἰουστίνου.

Τούτων ἀκούσας Ἐλεσβαὰν, καὶ περαιτέρω
ράζειν προσθεὶς ἐπευλογηθεὶς, ἀπῄει χαί-
ὶ παρακελευσάμενος τῷ στρατεύματι, μὴ
ἡμερῶν εἴκοσι τροφὰς ἐπιφέρεσθαι τὸν
ποιεῖτο. Οὐδὲ ὁ τῶν Ὁμηριτῶν ἠμέλει βα-

A septuaginta in ipsa hieme construxisset, quin etiam ex negotiatoribus Persis et Æthiopibus, qui illuc venerant mercaturæ gratia, naves altas collegisset ad sexaginta : cumque eas, quæ ex ipsis collapsæ fuerant, instaurasset ac refecisset, et omnia parasset, veris initio movit exercitum, armisque et equis et alio apparatu properabat, ut prælio confligeret cum inimicis. Et per continentem quidem ab inferiori parte Æthiopiæ misit quindecim millia Æthiopum ad Homeritidis partes magis occidentales, ut ipse quidem per mare cum navibus, illi autem per terram irruentes, hostes in medium coercerent.

B XXVIII. Cæterum illi quidem, cum multos dies iter fecissent per loca arida et transitu difficilia, omnes interierunt, ut qui nec pervenire ad Homeritam, nec ad regionem suam potuerint redire. Rex autem cum jam esset navigaturus, venit ad templum, ad cujus fores, regia veste aliisque insigniis imperii depositis, ingressus quidem est in privato habitu. Stans autem ex adverso aræ, cum Deum multum orasset, et facta ab ipso in Ægypto miracula atque in ipsa solitudine pro Hebræis in memoriam revocasset : Illi, dicebat, fuerunt ingrati in te benefactorem, neque illi solum, sed ii etiam, qui ex eis nati sunt. Tu enim scis, Domine, quam se male gesserint in tua civitate, ut qui populum illum per dolum circumvenerint, et consilium inierint adversus sanctos tuos, et in eos, qui restant, adhuc mala machinentur. Quod si nostra peccata id merentur, sed ne tu nos tradas illorum manibus : quod autem ipse volueris, hoc excepto, nobis impone supplicium, ne forte dicant : Ubinam est ipsorum Christus, propter quem gloriantur, et crux ejus? Hæc cum precatus fuisset cum lacrymis, egreditur e templo, et e civitate, et ad quemdam monachum, qui propter virtutis operationem dignus erat habitus, ut præviderei futura, et in augusta turricula jam quadraginta quinque annos fuerat inclusus, pedes venit in eodem habitu, de prælio sciscitaturus. Attulit autem composita quoque thymiamata, in quibus etiam aurum latenter immiscuerat. Quæ cum tradidisset seni, quærebat preces, et significationem eorum, quæ erant eventura. Ille autem, dolo deprehenso, cum quisnam esset, optime nosset : Sit tecum, inquit, Deus, qui etiam tecum regnat. Verumenim vero abi, munitus martyrum sacrificio, quod Deus est odoratus, et precibus pontificis Alexandriæ, et lacrymis Justini.

XXIX. Hæc cum audiisset Elesbaan, et eum non tentasset amplius, benedictione accepta abiit lætus. Et cum jussisset exercitui, ne ferrent viaticum plus quam viginti dierum, navigavit. Sed neque negligens fuit rex Homeritarum, nam ipse

quoque, et suis et auxiliaribus collectis copiis, præsidium tenebat in terra et in mari. Verum cum ille exercitum, qui erat in terra, ab afflictione et malorum perpessione audiit periisse, non amplius timens hostem a continenti, in sola maris versabatur custodia. Itaque considerans augustissimum esse fretum, quod est inter Æthiopes et Homeritas, neque superare latitudinem duorum stadiorum, et alioquin habere etiam saxa, multis in locis latentia, cum gravem ferream construxisset catenam, et quæ posset ferre vim ventorum et undarum, et eam utrinque in terra alligasset ipse Dunaan, ut existimabat, Elesbaan prohibebat aditum, ubi quidem erant latentes petræ, plumbum circulis catenæ appendens, et ferrum faciens requiescere, ubi autem erat profundum, colligans cum lignis levissimis, et sublevans catenam. Deinde etiam validum inducens exercitum, venit in eum locum, in quem exspectabatur venturus esse rex Æthiopum.

XXX. Ille autem cum vento usus esset secundo, accessit ad locum speculandum, et præmisit decem naves; quæ, cum dolum nescirent, ex improviso ingressæ sunt in angustissimum fretum. Quo in loco etiam Deus facit miracula, parvæ esse ostendens potentiæ humanam inventionem, ubi ipse adjuvare et opem ferre voluerit. Magnus enim quidam fluctus incurvatus, cum veluti refluxum quemdam fecisset aquæ, portans unum ex navigiis, posuit super catenami adeo ut videretur navis esse cuidam rupi innixa. Deinde exorta quædam procella cum mare repente conturbasset, extollit fluctus montibus pares magnitudine: et undarum aliæ quidem amovebant ligna catenæ alligata, aliæ autem tollentes naves in altum, transmiserunt omnes supra catenam. Illa autem et a venti vehementia et a fluctibus, qui in eam irrumpebant, disrupta, præbuit cæteris navibus inoffensum aditum adversus Homeritam. Decem igitur prædictæ appulerunt littori, quod aberat ducenta stadia, ubi rex erat cum exercitu. Reliquæ autem naves, vento retroactæ, nihil poterant efficere. Emissis itaque triginta millibus cataphractorum equitum, Dunaan impediebat eorum, qui erant in decem navibus, exitum in terram. Viginti autem ex dispersis navibus, ubi erat ipse Elesbaan, haud multo post illuc ipsæ etiam appulerunt. Tertio vero die reliquæ quoque apparentes naves, appulerunt et ipsæ longe inferius. Opinatus autem Dunaan inter plures esse regem, majore accepto exercitu illuc venit, parva relicta custodia, ubi erat revera Elesbaan. Cum autem tereretur tempus, nec e navibus educerentur acies, defecerat quidem aqua et cibus iis, qui erant in navibus: equitibus autem Hebræis sol erat molestus, totoque die eos vehementer impetebat.

XXXI. Cæterum equitibus suis Dunaan magna machinatus est tabernacula, eorumque umbra depulit æstum, qui afferebat molestiam. Porro autem

A σιλεὺς, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὅσον οἰκεῖον καὶ ὅσον συμμαχικὸν συλλεξάμενος, καὶ κατὰ γῆν ἐφρούρει καὶ κατὰ θάλασσαν. Ἐπεὶ δὲ τὴν κατὰ γῆν στρατιὰν τοῦ Ἐλεσβὰν διεφθάρθαι ὑπὸ κακοπαθείας ἐπύθετο, μηκέτι πολέμιον ἐκ τῆς ἠπείρου δεδιὼς, περὶ μόνην τὴν τῆς θαλάσσης ἐγίνετο φυλακὴν, καὶ δὴ σκοπήσας ὅτι στενώτατος ὁ μεταξὺ τῆς Αἰθιόπων καὶ τῆς Ὁμηριτῶν θαλάσσης πορθμὸς, καὶ μὴ πλέον δύο σταδίων τὸ εὖρος, ἄλλως τε καὶ ὑφάλους πολλαχοῦ πέτρας ἔχων, βαρεῖαν ἐκ σιδήρου κατασκευασάμενος ἅλυσιν, καὶ οἵαν πνευμάτων βίας καὶ κυμάτων ὕβριν ὑπενεγκεῖν, καὶ ταύτην ἑκατέρωθεν ἀκτῆς ἐκδήσας, τὴν ἔφοδον, ὡς ᾤετο τῷ Ἐλεσβὰν ἀπετείχιζεν, ἔνθα μὲν ὕφαλοι πέτραι, μόλυβδον τοῖς κρίνοις ἐγχέων καὶ διαναπαύων τὸν σίδηρον, ἔνθα δὲ βάθος ἦν, τοῖς ἐλαφροτάτοις τῶν ξύλων συν-
B δέων, καὶ ὑποκουφίζων τὴν ἅλυσιν, εἶτα καὶ βαρὺν ἐπαγόμενον στρατὸν, ἀφικνεῖται ὅπῃ προσδόκιμος ἦν ὁ τῶν Αἰθιόπων ἀφίξεσθαι βασιλεύς.

Λ'. Ὡς δὲ κἀκεῖνος εὐπλοίας τυχὼν παρεγένετο, ἐπὶ κατασκοπὴν τοῦ τόπου, δέκα τῶν πλοίων προέπεμπεν, ἅπερ οὐκ εἰδότα τὸν δόλον, εἰσῄει ἀπροπτώτως εἰς τὸ τοῦ τόπου στενώτατον, ἔνθα καὶ θαυματουργεῖ τι Θεὸς, οὐδ' ὀλίγα δυναμένην δεικνὺς τὴν ἀνθρωπίνην ἐπίνοιαν, ὅπου συναιρόμενος αὐτὸς καὶ συλλαμβάνωο εὑρίσκεται. Μέγα γάρ τι κυρτωθὲν κῦμα, καὶ ὥσπερ ἀνάρρουν ποιῆσαν τῷ ὕδατι, ἓν τῶν πλοίων ὑποβαστάσαν, ὑπεράνω τέθεικε τῆς ἁλύσεως, ὡς καὶ δοκεῖν ἐπί τινος πέτρας τοὺς ἐν τῷ πλοίῳ προθερεισθῆναι. Εἶτα θύελλά τις προσβα-
C λοῦσα, τὴν θάλασσάν τε διαταράξασα, ἴσα καὶ αὐτοῖς ὄρεσιν ἀνήγειρε κύματα· καὶ τὸ μὲν τῶν κυμάτων τὰ προσδεδεμένα ὑπεκούφιζε τῇ ἁλύσει ξύλα, τὸ δὲ πρὸς ὕψος τὸ πλοῖον μετεωρίζον, ἄνωθεν πάντα διεβίβαζε τῆς ἁλύσεως. Ἡ δὲ ὑπό τε τῆς τοῦ σφοδροῦ πνεύματος βίας, ὑπό τε τῶν προσπιπτόντων αὐτῇ κυμάτων διακοπεῖσα, ἀβλαβῆ τὴν πρὸς τὸν Ὁμηρίτην εἴσοδον τοῖς πλοίοις παρέσχετο, ἃ καὶ προσέσχε τῷ αἰγιαλῷ, διακοσίους ἀπέχοντι σταδίους, οὗ ἦν μετὰ τῶν στρατευμάτων ὁ βασιλεύς. Τὰ δὲ λοιπὰ πλοῖα, ὑπὸ τοῦ πνεύματος ὀπίσω ἐλαυνόμενα, οὐδὲν εἶχεν ἀνύειν. Τρισμυρίους οὖν ἱππεῖς καταφράκτους ἐκπέμψας ὁ Δουναὰν, ἐκεῖνε τὴν τῶν δέκα πλοίων ἐπὶ τὴν γῆν ἔξοδον. Εἴκοσι δὲ τῶν διεσκεδασμένων πλοίων, ἔνθα ἦν καὶ αὐτὸς Ἐλε-
D σβὰν, ὥρμησεν αὐτοῦ που τοῦ βασιλέως ἐγγύς. Διὰ δὲ τρίτης φανέντα καὶ τὰ λοιπὰ, ὤμμισε καὶ αὐτὰ πολλῷ κατωτέρω. Καὶ δὴ νομίσας ὁ Δουναὰν ἐν τοῖς πλείοσιν εἶναι τὸν βασιλέα, τὴν πλείω λαβὼν στρατιὰν ἐκεῖσε ἀφίκετο, τὴν ἄλλην ὧδε καταλιπὼν, ἔνθα τῇ ἀληθείᾳ ἦν ὁ Ἐλεσβάν. Ὡς δὲ ὁ χρόνος ἐτρίβετο, καὶ οὐκ ἦν ἀντεπεξαγωγὴ, ἐπιλελοίπει μὲν τὸ ὕδωρ καὶ τὰ σιτία τοὺς ἐν τοῖς πλοίοις· ἐλύπει δὲ καὶ ὁ ἥλιος τοὺς ἱππεῖς δι' ὅλης ἡμέρας προσβάλλων πολύς.

ΛΛ'. Τοῖς μὲν οὖν ἱππεῦσιν ἔξω σκηνὰς διεμηχανήσαμενος ὁ Δουναὰν μεγάλας, καὶ τέσσαρσι κεκμηκόσι ἀλλήλαις συνεζευγμέναις, ἑκάστην τῶν σκη-

νῦν ἄνωθεν κοντοῖς φερομένην προσδήσας ὡς δοκεῖν τὰ ὅρη κινεῖσθαί τισι μηχαναῖς καὶ φέρεσθαι κατὰ τῶν πλοίων τῇ ἐκ τούτων σκιᾷ τὸ λυποῦν τοῦ καύματος ἀπεκρούετο. Ἐξέπεμπε δὲ καὶ τινα τῶν αὐτοῦ συγγενῶν μετὰ δισμυρίων ἱππέων, πρὸς τὸ κατασκοπῆσαι τὸ μέρος, ἔνθα ἦν ὁ Ἐλεσβαάν. Καί τις τῶν εὐνούχων τοῦ βασιλέως, ὑπολαβὼν τοῦτον εἰς γυμνάσιον ἐξιέναι. δοράτια πέντε χρυσᾶ λαβὼν συνεξῆλθεν αὐτῷ. Ἐπεὶ δὲ τοὺς περὶ τὸν Ἐλεσβαὰν ἐπαγρυπνοῦντας εὗροι, λαβὼν τὸν εὐνοῦχον, καί τινας τῶν αὐτοῦ τρεῖ, μακρόθεν ἀπῄει πρὸς θήραν. Ἔτυχον δέ τινες τῶν τοῦ Ἐλεσβαὰν τῷ λιμῷ πιεζόμενοι ἵππων ἐπιβάντες νυκτὸς πρὸς τοὺς πολεμίους διαδιδράσκειν, οἵ καὶ περιτυχόντες αὐτοῖς, τοὺς μὲν ἄλλους ἀπέκτειναν, τὸν συγγενῆ δὲ λαβόντες τοῦ βασιλέως, καὶ τὰ χρυσᾶ δόρατα, πρὸς τὰ πλοῖα πάλιν ἀνέστρεφον· ἃ καὶ λαβὼν ὁ εὐσεβὴς βασιλεὺς εὐθὺς ἀνέθετο τῷ Θεῷ. Αὐτὸς δὲ τὴν στρατιὰν ὡπλισμένην ἐν τοῖς βραχυτέροις τῶν πλοίων ἐμβαλὼν, ἐξῆλθε πρὸς τοὺς ἐν αἰγιαλῷ πολεμίους, καὶ μάχην συνάψας, νῶτα δόντας τοὺς Ἑβραίους πολέμου νόμῳ πάντας κατέσφαξεν, ὡς μηδὲ ἄγγελον τῶν γενομένων ὑπολιπέσθαι. Ἔχων δὲ τῶν τοῦ βασιλέως συγγενῆ, δεικνύντα τὴν πρὸς Φαρῇ τὴν πόλιν ὁδὸν, ἔνθα ἦν τὰ βασίλεια Δουναὰν, ἄνεισι. Καὶ ταύτης κρατήσας, ἀφυλάκτῳ τε τῇ πόλει περιτυχὼν, πάντα τὸν περὶ τὰ βασίλεια πλοῦτον, καὶ αὐτὰς λαμβάνει τὰς βασιλίδας.

ΑΒ'. Τὴν δὲ τῆς πόλεως ἅλωσιν, καὶ τὴν τῶν βασιλείων διαφθορὰν, ἔτι δὲ καὶ τὴν τῶν οἰκείων αἰχμαλωσίαν Δουναὰν διενωτισθεὶς, καὶ δείσας μὴ τῶν αὐτοῦ συγγενῶν τινες τῷ Ἐλεσθαὰν προσρυώσι τοῦ Θεοῦ σφήλαντος τὴν αὐτοῦ γνώμην χρυσῆν κατασκευασάμενος ἅλυσιν, καὶ ἐνδήσας αὐτόν τε κἀκείνους, ἐκάθητο τῶν πραγμάτων ἠμεληκώς. Οἱ μέντοι Αἰθίοπες, οἱ ἐν τοῖς πλοίοις, μηδὲν περὶ Ἐλεσβαὰν τοῦ αὐτῶν βασιλέως, ἢ τῶν ὑπ' αὐτοῦ πεπραγμένων ἀκηκοότες σπάνει τε τῶν ἀναγκαίων διαφθειρόμενοι, καὶ ἐν ἀπόρῳ ὄντες, ἀπηγνόντες, ἔτράποντο πρὸς ἱκετείαν τοῦ Θείου. Καὶ τὰ μέγαλα τῶν πλοίων ἐνδήσαντες πρὸς ἑαυτὰ κυκλόθεν, ἄνωθέν τε τὰ εὐμήκη ξύλα καὶ ἱστία προσεπιδήσαντες, καὶ ὥσπερ τινὰ πόλιν ἐν τῇ θαλάσσῃ διαμηχανησάμενοι, ἔν δὲ ταῖς πλαγίαις ἔξωθεν τὰ βραχύτερα τῶν πλοίων, προτείχιόν τι μιμούμενα, παραξεύξαντες ἀθρόοι γενόμενοι, μετὰ δακρύων ἱκετηρίαν τῷ Θεῷ προσῆγον μακράν. Εἶτα τῶν ἱερῶν ἀπογευσάμενοι μυστηρίων καὶ ὁπκισάμενοι, κατέβαινον ἐπὶ τὰ βραχύτερα πλοῖα· καὶ στάντες ἐκ πλαγίου, τῷ μὴ βλάβην τινὰ ὑπὸ τῶν βελῶν ὑπομένειν τῶν πολεμίων, ὤθουν αὐτὰ πρὸς τὴν γῆν, αὐτοί τε καὶ ἅπαν τὸ ναυτικόν· τὰ δὲ τοῖς μεγάλοις συνδεδεμένα καὶ αὐτὰ συνεφείλκοντο, ἄχρις ἂν αἱ πλευραί αὐτῶν προσοκείλασαι προσήρεισαν τῷ αἰγιαλῷ, ὡς γενέσθαι τεῖχος αὐτοῖς καὶ τοῖς Ὁμηρίταις τὰ πλοῖα. Προσβαλόντες δὲ οἱ πολέμιοι τοῖς δόρασι καὶ ταῖς πέλταις κατέκλων τὰς τῶν βραχυτέρων πλοίων πλευρὰς, καὶ πολλὰ τοὺς Αἰθίοπας ἐλύπουν. Οἱ δὲ πρὸς ἄμυναν αὖθις μετὰ δακρύων ἐξεκαλοῦντο τὸν

A misit etiam quemdam ex suis cognatis cum viginti millibus equitum ad speculandam partem illam, in qua erat Elesbaan. Quidam autem ex eunuchis regis arbitratus eum exire ad se exercendum, acceptis quinque aureis lanceolis, cum eo est egressus. Cum is autem Elesbaan copias invenisset vigilantes, quarum pars jam e navibus egressa, locum in littore occuparat, accepto eunucho, et tribus ex suis, abiit procul ad venationem. Quidam autem ex Elesbaan exercitu oppressi fame, equos noctu conscenderant, ut hostes effugerent. Qui cum in eos incidissent, alios quidem occiderunt, regis autem cognatum capientes, et aureas lanceas portantes, ad naves redierunt. Eas autem cum accepisset rex pius, statim Deo dedicavit. Ipse autem, reliquo armato exercitu immisso in breviores B naves, egressus est ad hostes, qui erant in littore, et pugna terra marique commissa, Hebræos, qui terga dederant, jure belli omnes occidit, adeo ut ne unus quidem sit relictus rei gestæ nuntius. Cum autem haberet cognatum regis, qui ei ostendebat viam, quæ ducit ad civitatem Phare, in qua erat regia Dunaan, ad illam ascendit. Qua potitus, ut qui incustoditam offendisset civitatem, capit omnes divitias, quæ erant in regia et ipsas etiam reginas.

XXXII. Verum cum captam urbem, et regiam occupatam, atque suos bello captos audiisset Dunaan, timens ne aliqui ex cognatis deficerent C ad Elesbaan, mente ei a Deo ablata, cum aurea catena se et illos alligasset, sedebat nullam rerum curam gerens. Qui autem in pluribus navibus erant Æthiopes, cum nihil audivissent de suo rege Elesbaan, aut de iis, quæ gesserat, et laborarent inopia rerum necessariarum, essentque animo dubii et perplexi, conversi sunt ad Deum supplicandum. Et cum magnas quidem naves inter se alligassent, et super oblonga ligna vela deinde vinxissent, et veluti quamdam civitatem in mari essent fabricati : extrinsecus autem breviores naves, quæ quoddam murorum imitabantur propugnaculum, ordinassent, omnes simul congregati, cum lacrymis Deo longam obtulerunt supplicationem. Deinde cum sacra gustassent mysteria, et se armassent, descenderunt in naves breviores : et D stantes ex obliquo, ne acciperent aliquod damnum a telis hostium, eas ipsi majores post se trahentes impulserunt ad terram, donec appulsa eorum latera fixa fuerint in littore, adeo ut naves essent ipsis pro muro. Hostes vero irruentes cum lanceis, confringebant latera breviorum navium, et magna molestia afficiebant Æthiopes. Qui cum lacrymis rursus Domini invocabant auxilium. Ipse autem eos exaudiit : et statim vox quædam fuit cœlo exaudita, quæ dicebat : Gabriel, Gabriel, Gabriel : et quidam ex illis, qui naves impellebant, virgam ferens ferream, quæ superne quidem habebat cru-

cem, inferne autem lanceam cum enatasset, et unius equi caudam apprehendisset, in ejus latus figit lanceam adeo, ut mox turbatus equus dejecerit hostem, et alii equites timore affecti ceciderint in terram.

A Κύριον· καὶ αὐτὸς ἐπήκουεν αὐτῶν, καὶ εὐθέως φωνή τις οὐρανόθεν ἠκούετο, λέγουσα, Γαβριὴλ, Γαβριὴλ, Γαβριήλ· καὶ τις ἐξ ἐκείνων, οἳ τὰ πλοῖα διώθουν, σιδηρᾶν φέρων ῥάβδον, σταυρὸν μὲν ἄνωθεν ἔχουσαν, λόγχην δὲ κάτωθεν, διανηξάμενος, καὶ οὐρᾶς ἑνὸς ἵππου ἐπιλαβόμενος, κατὰ τῆς τούτου πλευρᾶς τὴν λόγχην [καταπηγνύει, ὡς αὐτίκα διαταραχθέντα τὸν ἵππον, ἀποβαλεῖν τὸν πολέμιον, καὶ τοὺς ἄλλους ἱππεῖς ἀποδειλιάσαντας πρὸς τὴν γῆν τραπέσθαι.

XXXIII. Confidentes itaque Æthiopes cum descendissent e navibus, et manus conseruissent cum hostibus, eos fuderunt, et omnes interfecerunt, et regium ingressi tabernaculum, inveniunt aurea catena vinctum cum iis, qui genere ad ipsum attinebant, Dunaan regem Hebræum. Cum autem intellexissent suum quoque regem præstantissimum, et omni ex parte optimum Elesbaan illic occupasset regiam, propere ad eum accesserunt, et omnia, quæ gesta fuerant, exposuerunt. Ille autem, præsidio relicto in civitate, maxima abiit celeritate. Et cum invenisset Dunaan aurea illa vinctum catena, ipsum interfecit et cognatos, Deum laudans, et insultans Christi hostibus, pœnam dantibus audacium suorum facinorum, quæ admiserant in Christum et Christi crucem. « Lætabitur enim justus (inquit magnus David) cum viderit vindictam [7]. » Et ideo qui ex eis fuerunt vulnerati, « non fuerunt vulnerati gladio (ut dicit divinus Isaias) neque mortui eorum, mortui bello [8]. » Est enim res fortis et dura, ira Dei (ipse me rursus docet), ut grando, quæ deorsum fertur, non habens tegumentum : ut aquæ magnæ multitudo, quæ trahit regionem [9].

ΛΓ'. Ἀναθαρσήσαντες δὲ οἱ Αἰθιόπες καὶ ἀποβάντες τῶν πλοίων, καὶ συμβαλόντες τοῖς πολεμίοις, ἐτρέψαντό τε καὶ διεχειρίσαντο πάντας, καὶ εἰς τὴν βασίλειον ἐλθόντες σκηνὴν, εὑρίσκουσιν ἐν ἁλύσει χρυσῇ δεδεμένον σὺν τοῖς προσήκουσι καὶ αὐτὸν δὴ Δουναὰν τὸν Ἑβραῖον. Μαθόντες δὲ καὶ τὸν ἑαυτῶν βασιλέα τὸν ἄριστον πάντα Ἐλεσβαὰν B τὴν βασίλειον κατασχόντα πόλιν ἐκεῖσε τυγχάνειν, σπουδῇ τε ὡς αὐτὸν ἀφίκοντο, καὶ πάντα τὰ γενόμενα διεσάφουν. Ὁ δὲ, φρουρὰν ἐν τῇ πόλει καταλιπὼν, ἀπῄει σὺν τάχει, καὶ τὸν Δουναὰν εὑρὼν, τὴν χρυσῆν ἐκείνην περικείμενον ἅλυσιν, αὐτόν τε καὶ τοὺς συγγενεῖς ἀνεῖλεν, ἐπιθειάζων πολλὰ, καὶ ἐφηδόμενος ἐπὶ τοῖς ἐχθροῖς τοῦ Χρισνοῦ, δίκην διδοῦσι τῶν τολμηθέντων, ὧν τε εἰς Χριστιανοὺς αὐτοὺς καὶ τὸν τοῦ Χριστοῦ σταυρὸν ἐπλημμέλησαν. » Εὐφρανθήσεται γὰρ δίκαιος (ὁ μέγας ἔφη Δαυίδ), ὅταν ἴδῃ ἐκδίκησιν. » Διὰ τοῦτο καὶ γεγόνασιν οἱ τραυματίαι αὐτῶν, « οὐ τραυματίαι μαχαίρας, » τὸ τοῦ θείου φάναι Ἠσαΐου, » οὔθ' οἱ νεκροὶ αὐτῶν νεκροὶ πολέμου. » Ἰσχυρὸν γὰρ καὶ σκληρὸν ὁ θυμὸς Κυρίου, αὐτός με διδάσκει πάλιν, ὡς χάλαζα κατα- C φερομένη, οὐκ ἔχουσα σκέπην, ὡς ὕδατος πολὺ πλῆθος σύρον χώραν.

XXXIV. Reversus ergo Elesbaan ad civitatem Phare, omnes interemit, qui erant in regia, et cum vellet ecclesiam in ea ædificare, fuit ipse primus opifex ædificii. Significavit autem omnia, quæ gesta fuerant, pontifici Alexandriæ, et per illum Justino imperatori. Patriarcha autem Alexandriæ ordinatum episcopum misit ad Homeritas. Qui cum illis consecrasset templum, quod fuerat ædificatum, baptizat quidem omnes, qui erant in civitatibus et pagis Homeritarum, in nomine sanctæ Trinitatis. Ex eis autem ordinat diaconos et presbyteros ; et ecclesiis, quæ erant in regione, reddit statum suum solitum.

ΛΔ'. Αὖθις οὖν ὑποστρέψας Ἐλεσβαὰν πρὸς τὰ Φαρὴ τὴν πόλιν, πάντας ἀνεῖλε τοὺς ἐν τοῖς βασιλείοις, ἐκκλησίαν τε ἐν αὐτῇ οἰκοδομησάμενος, αὐτὸς πρῶτος αὐτουργὸς τῆς οἰκοδομῆς γίνεται. Ἐδήλου τε τὰ διαπεπραγμένα πάντα τῷ Ἀλεξανδρείας ἀρχιεῖ καὶ δι' ἐκείνου Ἰουστίνῳ τῷ βασιλεῖ. Ὁ μέντοι πατριάρχης Ἀλεξανδρείας χειροτονήσας, ἐπίσκοπον τοῖς Ὁμηριταῖς ἐξέπεμπεν· ὃς καὶ τὴν οἰκοδομηθέντα καθαγιάσας ναὸν βαπτίζει μὲν τοὺς ἐν ταῖς πόλεσι καὶ χώραις τῶν Ὁμηριτῶν ἅπαντας, ἐν τῷ τῆς ἁγίας Τριάδος ὀνόματι· διακόνους δὲ ἐξ αὐτῶν καὶ πρεσβυτέρους χειροτονεῖ, καὶ τὴν D ἄλλην νενομισμένην ταῖς κατὰ τόπον ἐκκλησίαις κατάστασιν ἀποδίδωσιν.

XXXV. Divinissimus autem rex ipse Elesbaan simul cum eo venit Nagram martyrum civitatem ; et cum illic extruxisset ecclesiam, et quinque possessiones regias ei attribuisset, et deinde etiam ex martyris Arethæ possessionibus tres addidisset, ut ille mandaverat in fine martyrii, et collegisset omnes, qui fuerant redacti in servitutem, et alias dispersi in tempore persecutionis, et Arethæ martyris filium ducem gentis constituisset, et curam gessisset loci, in quo jacebant ibi consummatæ martyrum reliquiæ, et jus asyli illic

ΛΕ'. Αὐτὸς δὲ ὁ θειότατος βασιλεὺς Ἐλεσβαὰν, ἅμα αὐτῷ εἰς Νεγρὰν την τῶν μαρτύρων ἀφικνεῖται πόλιν· κἀκεῖσε δομησάμενος ἐκκλησίαν, καὶ πέντε τῶν βασιλικῶν κτημάτων ἐν αὐτῇ ἀποτάξας, εἶτα καὶ ἐκ τῶν τοῦ μάρτυρος Ἀρέθα τρία προσθεὶς, ὡς ἐκεῖνος περὶ τὰ τῆς μαρτυρίας τέλη ἐπέσκηψε, πάντας τε τοὺς ἠνδραποδισμένους, καὶ τοὺς ἄλλως διεσκορπισμένους ἐν τῷ τοῦ διωγμοῦ καιρῷ συνθροίσας, καὶ τὸν τοῦ θείου μάρτυρος Ἀρέθα υἱὸν, τοῦ ἔθνους ἀρχηγὸν καταστήσας, ἐπιμελησάμενός τε τοῦτό που ἐν ᾧ τὰ τῶν μαρτύρων τελειωθέντα

[7] Psal. L. II, 11. [8] Isa XXII, 2. [9] Isa. XXVIII, 2.

ἔκειτο λείψανα, καὶ ἀσυλίαν ἐκεῖσε διορισάμενος, ἄπεισι καὶ πρὸς τὰ βασίλεια· καὶ τοῖς Ὁμηρίταις Ἀβράμιόν τινα, ἄνδρα θεοφιλῆ καὶ τῷ Χριστοῦ ὀνόματι σεμνυνόμενον, βασιλέα χειροτονήσας τῷ τε ὁσιωτάτῳ ἐπισκόπῳ περί που μυρίους τῶν Χριστιανῶν Αἰθιόπων παραδοὺς, ἐπάνεισι χαίρων εἰς τὰ οἰκεῖα βασίλεια μετὰ λαφύρων καὶ λείας, οὐδὲ ἀριθμῷ ληφθῆναι ῥᾳδίας, οὐκ ὀλίγην χρημάτων ἀπόμοιραν καὶ τῷ στρατῷ διαδούς.

Ας'. Ἀμειβόμενος δὲ τὸν Θεὸν τῆς τοσαύτης νίκης καὶ χάριτος, ἑαυτὸν δὲ μᾶλλον ἀξιῶν τῶν μειζόνων, τὸ μὲν διάδημα τὸ βασίλειον εἰς Ἱεροσόλυμα πέμψας, ἐν τῷ τοῦ Χριστοῦ θείῳ καὶ ζωηφόρῳ μνήματι ἀνατίθησιν· αὐτὸς δὲ τρίχινα ἐνδὺς, καὶ νυκτὸς τῶν βασιλείων καὶ αὐτῆς ὑπεξελθὼν τῆς πόλεως, ἐφ' ἓν τῶν ὀρέων ἄνεισιν εἰς ἀνδρῶν μοναστήριον, ἐν οἰκίσκῳ τε βραχεῖ ἐγκλεισάμενος, καὶ συνθέμενος μηδ' ὅλης ἐκεῖθεν τῆς ζωῆς ἐξελθεῖν, ἀσκητικὸν ἐπανείλετο βίον, μηδὲν κτησάμενος τῶν τοῦ κόσμου ἀλλ' ἢ μόνην ψίαθον καὶ κωθώνιον εἰς ὕδατος κοινωνίαν, ἄρτῳ τε βραχεῖ καὶ ὕδατι ἀποζῶν καὶ λαχάνοις χλωροῖς, εἴ πού τις ἐνέγκοι, μὴ τῶν κοσμικῶν τινα θιασάμενος ἐν ὅλῃ ζωῇ, μὴ ἐφ' ἑτέρῳ τινὶ μετεωρίσας τὸν νοῦν, ἀλλ' ἢ μόνῳ Θεῷ προσανέχων. Οὕτως ἀσκήσας, οὕτω τελευτᾷ τὸν βίον, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ μεγαλωσύνη τε καὶ μεγαλοπρέπεια, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

A constituisset, vadit iterum in regiam. Ubi cum Homeritis Abramium quemdam virum pium, et Christi nomine gloriantem elegisset regem, et sanctissimo episcopo ad decem millia Christianorum Æthiopum tradidisset, lætus redit in suam regiam cum præda et spoliis innumerabilibus, dans etiam exercitui non parvam pecuniæ portionem.

XXXVI. Deo autem agens gratias pro tanta victoria et gratia, volensque seipsum dignum reddere majoribus, cum diadema quidem regium misisset Hierosolymam, ipse indutus cilicio, et noctu egressus e regia et ipsa civitate, ascendit in unum montem ad monasterium virorum, qui exercebantur. Et cum se in exigua clausisset domuncula, et voluisset illinc non egredi toto tempore vitæ, regulam suscepit monasticam, ex iis quæ sunt mundi nihil possidens præter solam stoream, et poculum ad aquam bibendam, et pauco pane et aqua vivens, et oleribus viridibus, si quis afferret, cum nullum ex mundanis vidisset tota vita, non ad aliquid aliud mentem habens erectam, nisi ad soli Deo vacandum. Denique cum diu sic se divine exercuisset, sic etiam e vita excedit, in Christo Jesu Domino nostro, quem decet omnis gloria, honos et veneratio, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ
ΜΑΡΚΙΑΝΟΥ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΟΥ
ΤΩΝ ΝΟΤΑΡΙΩΝ

—

MARTYRIUM SS. MARTYRUM
MARCIANI ET MARTYRII
NOTARIORUM

(Latine ap. Surium ad diem 25 Octobris, Græce ex cod. ms. Paris. n. 1484.)

—

Α'. Ἐπεχωρίαξε μὲν καὶ πρότερον ἤδη τὸ τῶν Ἀρειανῶν δόγμα τῇ Ῥωμαίων ἐπικρατείᾳ, μέρη τε αὐτῆς ἐλυμαίνετο, καὶ τοὺς πολλοὺς τὸ ὁμούσιον καθαρῶς πρεσβεύειν οὐκ εἴα· ἀλλ' οὔπω τοσαῦτα ἐπαῤῥησιάσατο τὸ κακὸν οὐδὲ τοσούτους εἶχε τοὺς αὐτῷ προσκειμένους. Ἄρτι δὲ τῆς βασιλείας ἐπὶ Κωνστάντιον, τὸν τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου τρίτον παῖδα ἐλθούσης, ὃν εἰ πράξεις μέγαν ἐκάλουν, ὁ

C I. Versabatur quidem jam quoque prius dogma Arianum in ditione Romanorum, et vastabat ejus partes, nec sinebat vulgus orthodoxos pure tueri homousion. Sed nondum id malum tanta utebatur libertate, nec habebat tam multos, qui ei adhærerent. Cum autem jam venisset imperium ad Constantium, filium Magni Constantini, quem etiam ex rebus gestis Magnum vocarunt, invidiæ pater et

bonis ab initio invidens inimicus, non valens persuadere Christianis, ut ea repellerent, quæ erant Christianorum, per quosdam, qui fuerant indigne adepti dignitatem sacerdotii, se Constantio insinuans, eum totum quantum inducit ad Arianismum. Hinc illud impium dogma Arianorum, tanquam arma aliqua, impositum potentiæ imperatoris dilatabatur et augebatur, et quantamcumque regionem Romanorum tenebat imperium, per vim contendebat ad suam adducere opinionem. Ob id igitur, qui homousii tenebant opinionem, et quæ sunt Christianorum exercebant, ut Christianos decet, afficiebantur malis innumerabilibus, maxime cum Eusebius et Philippus (quorum alter quidem ornatus fuerat honore præpositi, Philippus autem erat præfectus prætorio) fuissent Constantio fomes amoris Arianorum. Isti ad beatum Paulum expelli ab Ecclesia, et impium ejus loco introduci Macedonium volebant, et omnia faciebant, a quibus quidem verbis, a quibus autem factis, a quonam denique damno abstinentes adversus eos, qui tuentur homousion ? Nam alios quidem effecerunt relinquere civitatem : alios autem damnarunt perpetuo, atque injusto, exsilio : aliis vero procurarunt etiam a vita decessum. Hinc frontibus inscriptæ turpes notæ, tacitæ fidem significantes orthodoxam, et alia mala innumerabilia excogitata fuerunt adversus Christianos, etiamsi parva videbantur piis omnia propter Christum, et cum spe futurorum non conferenda. Hinc secundus quidem hic Paulus, qui cognomen habuit a confessione, expellitur a sede pontificatus : illotis autem, ut dicitur, pedibus, sacra profanantur.

II. Horum ergo Constantii temporum opus est et Marcianus, et martyrius : quibus patria quidem est urbs magna regia : educatio autem et eruditio, qualem vir pius habere optaverit. Mores, benignitas et moderatio, est accuratum, quo illi cognoscuntur, indicium. Si autem oportet breviter et vere dicere, id erant inter cæteros virtute, quod esse imperio cognoscebatur eorum patria inter urbes. Nam quomodo ipsa omnibus aliis præsidet civitatibus, et eo quod regia et sit et nominetur, primum habet honorem : eodem modo hi quoque in omnibus bonis obtinebant dominatum, nec erat præclarum aliquid omnino, in quo non isti haberent primas. Apud divinum ergo Paulum commorantes, cum scribæ essent eorum, quæ ab illo fiebant, et populo divinos libros legerent, tam vehementem in Christum amorem alebant, ut nihili ducentes insaniam imperatoris, vehementi impetu contenderent adversus Christi hostes, nec omnino tolerandum putarent Dei Verbum eo deducere, ut censeatur res creata : sed esse quidem eum Patre expertem principii, et ejusdem essentiæ ostenderent, Arianorum autem profanas novitates ad nihilum redigerent.

III. Illorum ergo verbis, non secus ac telis, sauciati infecelis, cum nec possent eis resistere, nec

A τοῦ φθόνου πατὴρ καὶ τοῖς ἀγαθοῖς ἄνωθεν βασκαίνων ἐχθρὸς, ἐπεὶ μὴ πείθειν οἷός τε ἦν τὰ Χριστιανῶν ἀπωθεῖσθαι Χριστιανοὺς, διά τινων οὐ τῆς ἀξίαν, οἴμοι, τοῦ τῆς ἱερωσύνης ἀξιώματος ἠξιωμένων τὸν Κωνστάντιον ὑπελθὼν εἰς τὰ τῶν Ἀρειανῶν ὅλον ὑπάγεται. Ἐντεῦθεν τὸ ἄθεον τοῦτο τῶν Ἀρειανῶν δόγμα, ὥσπερ ὅπλον τὴν τοῦ κρατοῦντος περιθέμενον δυναστείαν, ἐπλάτυνε τότε καὶ ηὔξετο, καὶ πᾶσαν ὅσην ἡ Ῥωμαίων εἶχεν ἀρχὴ παραστήσασθαι πρὸς βίαν ἐφιλονείκει. Καὶ διὰ τοῦτο μυρίοις οἱ τὸ ὁμοούσιον δοξάζοντες, καὶ τὰ Χριστιανῶν ὡς θέμις Χριστιανοῖς μετιόντες, περιεβάλλοντο τοῖς κακοῖς, Εὐσεβίου μάλιστα καὶ Φιλίππου (ὧν ὁ μὲν τῇ τοῦ πραιποσίτου τετίμητο δόξῃ, ὁ δὲ τὰ τῆς ἐπαρχίας διεῖπεν, ὁ Φίλιππος) ὑπέκκαυμα Κωνσταντίῳ τοῦ τῶν Ἀρειανῶν ἔρωτος γενομένων. B Οὗτοι καὶ τὸν μακάριον ἀπελαθῆναι Παῦλον τῆς Ἐκκλησίας, ἀντεισαχθῆναι δὲ τὸν δυσσεβῆ Μακεδόνιον, ἐβούλοντό τε καὶ πάντα ἐποίουν · τίνος μὲν λόγου, τίνος δὲ ἔργου, ποίας δὲ βλάβης κατὰ τῶν πρεσβευόντων τὸ ὁμοούσιον ἀποσχόμενοι ; Τοὺς μὲν γὰρ τὴν πόλιν ἐκλιπεῖν παρεσκεύασαν, τῶν δὲ ἀδίκον ἀειφυγίαν κατέκριναν, τοῖς δὲ καὶ ἀπαλλαγὴν τῆς ζωῆς προεξένησαν. Ἐντεῦθεν ἄτιμοι κατὰ μετώπων γραφαὶ, ὑποσημαίνουσαι τὸ ὀρθόδοξον, ἄλλα τε μυρία κατὰ Χριστιανῶν ἐπενοεῖτο καινὰ, εἰ καὶ μικρὰ πάντα διὰ Χριστὸν ἐδόκει τοῖς εὐσεβέσι, καὶ τῶν ἐλπίδων οὐκ ἄξια. Ἐντεῦθεν ὁ δεύτερος μὲν οὗτος Παῦλος ὁ τῆς ὁμολογίας ἐπώνυμος, τοῦ τῆς ἀρχιερωσύνης θρόνου ἀποδιώκεται, ἀνίπτοις δὲ χερσὶ, τὸ τοῦ λόγου, βεβηλοῦται τὰ ἅγια.

C

Β'. Τῶν γοῦν Κωνσταντίου τούτων καιρῶν ἔργον καὶ Μαρκιανὸς καὶ Μαρτύριος · οἷς πατρὶς μὲν ἄστυ τὸ μέγα τε καὶ βασίλειον, ἀναγωγὴ δὲ καὶ παιδεία, οἵας ἄν τις θεοφιλὴς ἀνὴρ τυχεῖν εὔξαιτο. Τρόπων χρηστότης καὶ ἐπιείκεια τὸ ἐκείνων ἀκριβὲς γνώρισμα. Εἰ δὲ δεῖ συντόμως καὶ ἀληθῶς εἰπεῖν, τοῦτο τοῖς πᾶσιν ὄντες εἰς ἀρετὴν, ὅπερ ἡ πατρὶς ταῖς πόλεσιν ἐγνωρίζετο. Καὶ ὥσπερ αὕτη τῶν ἄλλων τε πασῶν προκάθηται πόλεων, καὶ τῷ βασιλικὴ καὶ εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι τὴν πρώτην ἔχει τιμήν · τὸν αὐτὸν δὴ καὶ οὗτοι τρόπον πάντων ἐν πᾶσιν ἐκράτουν ἐπαινετοῖς, καὶ ζηλωτὸν ἦν τὸ παράπαν οὐδὲν, ἐφ ᾧ μὴ οὗτοι τὸ πρωτεῖον εἶχον. Τῷ θείῳ τοιγαροῦν Παύλῳ συνόντες καὶ τῶν ὑπ' ἐκείνου D πραττομένων ὄντες ὑπογραφεῖς, τῷ λαῷ τε τὰς θείας ὑπαναγινώσκοντες βίβλους, οὕτω θερμὸν τὸν εἰς Χριστὸν ὑπέτρεφον ἔρωτα, ὡς οὐδὲν ὑπολογισαμένους τὴν τοῦ κρατοῦντος μανίαν ὀξείαις χωρῆσαι κατὰ τῶν Χριστομάχων ὁρμαῖς, καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον εἰς κτίσμα κατάγεσθαι μηδ' ὅλως ἀνεκτὸν ποιῆσαι, ἀλλὰ συνάναρχον μὲν τῷ Πατρὶ καὶ ὁμοούσιον αὐτὸν ἀποδεῖξαι, τὰς δὲ τῶν ἀρειανιζόντων βεβήλους καινοφωνίας εἰς τὸ μηδὲν εἶναι περιστῆσαι.

Γ'. Τοῖς ἐκείνων τοιγαροῦν ῥήμασιν οἷα βέλεσι εἰ κακοδαίμονες βληθέντες, καὶ μηδὲ ἀντιστῆναι,

μηδὲ εἰς λόγους αὐτοῖς χωρεῖν ὅλως ἔχοντες, ὥσπερ ἐν σποδιᾷ πῦρ ταῖς αὐτῶν διανοίαις τὸ δολερὸν ὑποκρύψαντες, πρῶτα μὲν τοῖς ἐπαγωγοῖς τῶν λόγων τοὺς ἄνδρας ὑπήρχοντο· εἶτα καὶ χρήματα δώσειν ὑπισχνοῦντο οἱ ἄφρονες ἐκείνοις, οἵ γε καὶ τὰ ψυχὰς ὅτι μὴ ἀφῃροῦντο παραχρῆμα διὰ Χριστὸν ἐδυσχέραινον. Οὗτοι λοῦν οὐ κολακείαις κλεπηρμένοι, οὐ χρημάτων ἡττώμενοι, ἀλλὰ τῆς εὐσεβείας καὶ τοῦ ὀρθοῦ δόγματος φύλακες ἀκριβεῖς εἶναι βουλόμενοι, πρὸς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως ἔσπευδον· ὃ καὶ μόνον αὐτοῖς ἐποθεῖτο, καὶ οὗ τυχεῖν ὅλως ἐπεθύμουν. Ὡς οὖν ἀπειλαί τε καὶ κολακεῖαι καὶ ἀγαθῶν πάντων ἐπαγγελίαι τοῖς Ἀρειανοῖς ἐξησθένουν, καὶ ἄμαχόν τι πρᾶγμα τὴν καλὴν ἐκείνην ἔνστασιν τῶν μαρτύρων ἑώρων, θάνατον αὐτῶν ὃν ἐπόθουν διὰ Χριστὸν κατακρίνουσιν.

Δ'. Ἐπεὶ δὲ καὶ πρὸς τὸν εἰρημένον ἤδη γεγόνασι τόπον, καιρὸν αἰτοῦσιν εἰς προσευχήν. Καὶ λαβόντες, τὰ ὄμματά τε ὁμοῦ καὶ τὰς χεῖρας αἴρουσιν εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ, Κύριε, ὁ Θεός, ὁ πλάσας κατεμόναις τὰς καρδίας ἡμῶν, λέγουσιν, ὁ συνεὶς πάντα τὰ ἔργα ἡμῶν, ἐν εἰρήνῃ τὰς τῶν σῶν δούλων δέξαι ψυχάς, ὅτι ἕνεκα σοῦ θανατούμεθα, καὶ ὡς πρόβατα σφαγῆς λογιζόμεθα καὶ χαίρομεν οὕτω τῆς παρούσης ζωῆς ἀπαλλαττόμενοι διὰ σὲ, καὶ πρὸς τὴν παρὰ σοὶ προθύμῳ ποδὶ ἐπειγόμεθα. Τῷ Θεῷ τῶν ὅλων εὐξάμενοι καὶ τὸ Ἀμὴν ἐπειπόντες, τὴν διὰ ξίφους πληγὴν ὑφίστανται· καὶ τὸ μαρτυρικὸν ὁ Μαρτύριος σὺν Μαρκιανῷ δέχονται τέλος, πέμπτην ἐπὶ ταῖς εἴκοσι τοῦ Ὀκτωβρίου μηνὸς ἄγοντος. Τὰ δὲ τούτων τίμια λείψανα τῶν ὀρθοδόξων τινὲς καὶ πιστῶν ἀνελόμενοι, καὶ λαμπρῶς περιστείλαντες, ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις παρὰ τῷ τῆς πόλεως τείχει ἐντίμως ἐν ἐπισήμῳ λόφῳ κατέθεντο. Ἔνθα καὶ τὴν μαρτυρικὴν ἐκείνην τελείωσιν καὶ μακαρίαν ὑπέστησαν εἰς δόξαν Πατρὸς, Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

A eos sustinere in disputatione, non secus ac ignem cinere, animo suo fraudem celantes, primum quidem blandis verborum illecebris eos aggrediuntur: deinde ipsos etiam esse pecunias daturos stulti sunt polliciti illis, qui ægre ferebant, quod non animæ statim auferrentur propter Christum. Ii ergo non illecti blanditiis, non victi pecuniis, sed pietatis et recti dogmatis volentes esse accurati custodes, contendebant ad bravium supernæ vocationis, quod etiam solum ab eis desiderabatur, et quod omnino cupiebant assequi. Cum ergo et minæ Arianorum, et adulationes, et bonorum omnium promissiones nihil haberent virium, et esse viderent inexpugnabilem martyrum constantiam, eos condemnant morte, quam propter Christum desiderabant.

B

IV. Cum autem jam pervenissent ad locum consummationis, tempus petunt ad orationem. Quod cum accepissent, oculos et manus simul tollunt in cœlum, et dicunt: Domine Deus, « qui singulatim finxisti corda nostra, qui intelligis in omnia opera nostra, » suscipe in pace animas tuorum famulorum: « quoniam propter te mortificamur et reputamur, tanquam oves occisionis [2]: » et gaudemus sic a vita præsenti discedere propter nomen tuum, et ad eam, quæ est apud te, pede alacri properamus. Has cum preces fudissent ad Deum universorum, et Amen subjunxissent, gladio plagam accipiunt: et Marcianus ac Martyrius finem accipiunt martyricum vicesimo quinto mensis Octobris. Pretiosas autem eorum reliquias cum sustulissent quidam orthodoxi et fideles, et præclare composuissent, in psalmis et hymnis ad † mœnia civitatis honorifice deposuerunt in insigni tumulo: ubi etiam subierunt illam martyricam et beatam consummationem, ad gloriam Patris, et Filii, sanctique Spiritus, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

C

[1] Psal. XXXII, 15. [2] Psal. XLIII, 22.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ
ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΟΣΙΟΜΑΡΤΥΡΟΣ
ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΡΩΜΑΙΑΣ.

VITA ET CONVERSATIO ET MARTYRIUM
SANCTÆ MARTYRIS
ANASTASIÆ ROMANÆ

Est autem hæc Anastasia senior sic dicta respectu alterius Anastasiæ, de qua 25 Decembris.

(Latine ap. Surium ad diem 28 Octobris, Græce ex cod. ms. Paris. n. 1480.)

Α'. Διττὰς ἡμῖν ὁ λόγος Ἀναστασίας οἶδε γνωρίζειν, ἐπιφανεῖς μὲ ἄμφω τὸ κατὰ σάρκα γένος,

D

I. Litteris mandatum est, duas fuisse Anastasias, ambas quidem genere claras, longe autem cla-

riores confessione fidei: et eis patriam fuisse Romam veterem. Quarum altera quidem viro pietate non bono brevi tempore conjuncta matrimonio, cum nullam cum eo tori habuisset consuetudinem, sed adhuc conservaret pulchrum florem virginitatis, marito interea morte amisso, vixit deinceps in casta viduitate, et virtutum exercitatione, totis manibus paternas opes effundens in egenos, et lubenter ventitans ad eos, qui propter Christum patiebantur, et carceres propter eos diligenter perscrutans, et omnibus modis eorum curam gerens, et saniem abstergens, et facile faciens ferre dolores, et adhuc quidem viventes doctrinis, consiliis, monitis confirmans, mortuorum autem corpora splendide componens, et mandans sepulturæ, doneo seipsam quoque pulcherrimum et funebrem ornatum illis præbuit, ut quæ per ignem fuerit oblata in holocaustum, et sursum ad Deum lata sit in odorem suavitatis.

II. Altera autem vitam elegit monasticam et quietam, omnino exspers nuptiarum, et quæ ex eis oriuntur, tumultuum: sed cum pulchrum jugum Domini subiisset, et leve ejus onus portasset, deinde etiam forti et excelso animo suscepit certamina pro pietate: et duplici ornata fuit corona, virginitatis, inquam, et decertationis. Cujus ab ineunte ætate educationem et exercitationem, et maxima illa propter Christum certamina vult ab initio persequi oratio. Ipsa ergo, relictis parentibus, et necessariis, et iis omnibus, quæ pertinent ad hæreditatem, in quodam monasterio vicesimo anno ætatis seipsam collocat: in quo docta et instituta a sacrosancta Sophia (sic enim vocabatur magistra), dignos etiam fructus, talibusque seminibus ac tali doctrinæ convenientes, et producebat, et erat productura. Invidus autem et malignus hæc sine invidia ferre non poterat: sed primum quidem ipsius domesticis eam aggreditur copiis, et ex carne ejus in eam hostem excitat, contendens vehementem illam et intensam solvere exercitationem. Cum autem illa inimici machinas facile repulisset, nec ea latione ab eo capi et expugnari posset, is se rursus ad alias contulit insidias; et ipsam quidem defert ad suos et impietatis ministros, quibus valde erat curæ perscrutari eos, qui Christi sectabantur religionem. Illi vero statim currentes ad præsidem (is autem erat Probus, Diocletiano tunc administrante imperium), ipsi indicant eam neque deos, neque imperatorem colere, sed quemdam Christum prædicare Deum verum, vitamque solitariam, et conjugii expertem, ei, quæ versatur in societate et conjunctione, præferre, insolitam quamdam vivendi formam ostendentem virginibus. Cum ergo statim Probus theatrum coegisset frequentissimum, jubet beatam adduci Anastasiam Cumque venissent ministri ad sacrum illud monasterium, cum ipsis vectibus et clavibus fractis

A ἐπιφανεστέρας δὲ πολλῷ τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως· καὶ πατρίδα σαρῶς αὐταῖς Ῥώμην ἐπιγράφει τὴν πρεσβυτέραν. Ὧν ἡ μὲν ἀνδρὶ πρότερον οὐκ ἀγαθῷ τὴν εὐσέβειαν ἐπὶ βραχὺ συζυγεῖσα, οὔπω δὲ οὐκ κοίτης οὔτε μίξεως αὐτῷ κοινωνήσασα, ἀλλὰ τὸ καλὸν ἄνθος ἔτι διατηροῦσα τῆς παρθενίας, τὸν ἄνδρα τε μεταξὺ θανάτῳ ἀποβαλοῦσα ἐν κηρείᾳ σώφρονι τοῦ λοιποῦ καὶ ἀρετῶν ἀσκήσει διέζη, δλαις χερσὶ τὸν πατρῷον πλοῦτον εἰς ἐνδεεῖς ἐκκενοῦσα, πρός τε τοὺς διὰ Χριστὸν πάσχοντας ἡδέως φοιτῶσα, τά τε δεσμωτήρια δι' αὐτοὺς φιλοπόνως ἀνερευνῶσα, καὶ πάντα τρόπον αὐτῶν ἐπιμελομένη, καὶ τοὺς ἰχῶρας ἐκμάσσουσα, καὶ ῥᾷον τὰς ὀδύνας φέρειν ποιοῦσα, καὶ ζῶντας μὲν ἔτι, διδασκαλίαις, συμβουλαῖς, ὑποθήκαις ἐπιῤῥωνύουσα· οἰχομένων δὲ τὰ σώματα λαμπρῶς περιστέλλουσα καὶ τάφοις παραδιδοῦσα, ἕως καὶ ἑαυτὴν καλὸν ἐκείνοις παρέσχεν ἐντάφιον, διὰ πυρὸς ὁλοκαυτωθεῖσα, καὶ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ἀνενεχθεῖσα Θεῷ.

B

Β'. Ἡ δὲ τὸν μοναδικόν τε καὶ ἡσύχιον εἵλετο βίον, μήτε γάμου τὴν ἀρχὴν ὅλως, μήτε τῶν ἐκ τοῦ γάμου πειραθεῖσα θορύβων· ἀλλὰ τὸν Χριστὸν ὑπελθοῦσα τοῦ Κυρίου ζυγὸν, καὶ τὸ ἐλαφρὸν αὐτοῦ φορτίον βαστάσασα, ἔπειτα δὲ καὶ πρὸς τοὺς ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγῶνας μετὰ γενναίου σφόδρα τοῦ φρονήματος ἀπεδύσατο, καὶ διπλῷ κατεκοσμήθη στεφάνῳ, τῷ τε τῆς παρθενίας, φημὶ, καὶ τῷ τῆς ἀθλήσεως. Ἧς τὴν ἐκ παίδων ἀγωγήν τε καὶ ἄσκησιν καὶ τοὺς μεγίστους διὰ Χριστον ἄθλους ἐκείνους διεξελθεῖν ὁ λόγος ἄνωθεν βούλεται. Αὕτη τοίνυν πατέρας μὲν καὶ προσήκοντας, καὶ ὅσαπερ εἰς κλῆρον ἐπέβαλλε, πάντα καταλιποῦσα, ἔν τινι σεμνείῳ ἔτους εἰκόστοῦ τῆς ἡλικίας ἑαυτὴν καταλέγει· ἐν ᾧ καὶ ὑπὸ τῆς ἱερᾶς παιδαγωγουμένη τε ἅμα καὶ ῥυθμιξομένη Σοφίας (τοῦτο γὰρ ὠνόμαστο ἡ διδάσκαλος), ἔμελλε ταχὺ καὶ καρποὺς ἀξίους προσενεγκεῖν, τοιούτοις σπέρμασι καὶ τοιαύτῃ διδασκαλίᾳ προσήκοντας. Οὐκ ἔμελλε δὲ ἄρα ταῦτα καὶ βασανίας χωρὶς οἴσειν ὁ πονηρός· ἀλλὰ πρῶτα μὲν οἴκοθεν τῇ γενναίᾳ προσβάλλει, καὶ τὸν ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτῇ πόλεμον ἐπεγείρει, τὸ σφοδρὸν ἐκεῖνο καὶ σύντονον ἐκλῦσαι φιλονεικῶν τῆς ἀσκήσεως· ἐπεὶ δὲ ἀσφαλῶς ἐκείνη τῷ ἐχθρῷ τὰς μηχανὰς ἀπετείχισε, καὶ ἀνάλωτος ἐντεῦθεν αὐτῷ λοιπὸν καὶ ἀχείρωτος ἦν, πρὸς ἑτέραν ἐχώρει πάλιν ἐπιβουλήν· καὶ προσαγγέλλει μὲν αὐτὴν τοῖς ἑαυτοῦ τε καὶ τῆς ἀσεβείας ὑπηρέταις καὶ διακόνοις', οἷς καὶ λίαν ἐπιμελὲς ἦν ἀνερευνᾷν τοὺς τὰ Χριστιανῶν μετιόντας· οἱ δὲ πρὸς τὸν ἡγεμόνα δραμόντες εὐθὺς (Ἡρόβος ἦν οὗτος, Διοκλητιανοῦ τηνικαῦτα τὴν βασιλείαν διέποντος) μηνύουσιν αὐτῷ περὶ ταύτης ὡς ἄρα οὔτε θεοὺς οὔτε βασιλεῖς σέβοιτο τοὺς ἐκείνων, ἀλλὰ Χριστόν τινα κηρύττει Θεὸν ἀληθινὸν, καὶ τὸν ἐρημικὸν καὶ ἄζυγα βίον τοῦ κοινωνικοῦ μᾶλλον καὶ μιγάδος ἀσπάζοιτο, ἀήθη τινὰ πολιτείας ὁδὸν ταῖς παρθένοις ὑποδεικνύουσα. Θέατρον οὖν ὁ Πρόβος αὐτίκα συναγαγὼν πολυάνθρωπον, ἀχθῆναι κελεύει τὴν

C

D

μακαρίαν. Καὶ καταλαβόντες τὸ ἱερὸν ἐκεῖνον σεμνεῖον καὶ κλεισὶ τὰς θύρας ἀράξαντες, καὶ ὡς εἶχον ὁρμῆς εἴσω γενόμενοι ὀνομαστὶ τὴν Ἀνεστασίαν ἐζήτουν· οἱ περὶ ταῦτα διακονούμενοι, αὐτοῖς τε μοχλοῖς

Γ'. Ἡ γοῦν διδάσκαλος αὐτῆς Σοφία, τὴν ἀθρόαν ἔφοδον ἐκείνην θεασαμένη, καὶ τὴν αἰτίαν οὐκ ἀγνοήσασα, ἀλλ' εὐθέως συμβαλοῦσα τὸ πρᾶγμα, χάριν ᾔτησε τοὺς στρατιώτας, ὥστε μικρὸν ἀναμεῖναι χρόνον. Καὶ λαβομένη τῆς Ἀναστασίας μετὰ δακρύων, στᾶσά τε κατέναντι τοῦ θυσιαστηρίου ἐν ἀποκρύφῳ, καὶ θεὸν μάρτυρα τῶν πρὸς αὐτὴν λόγων ποιησαμένη, Ἐγὼ μέν σε, ποθεινοτάτη μοι θύγατερ, ἔφη, παῖδα παραλαβοῦσα, οὐδὲν τῶν εἰς ἐμὴν δύναμιν ἐπί σοι τῆς κατὰ Θεὸν παιδείας ἐκ πρώτης ἡμέρας καὶ εἰς τὸ παρὸν ἐνέλιπον· σὺ δὲ, εἰς ἡλικίαν ἤδη τοῦ πληρώματος καταντήσασα τοῦ Χριστοῦ, ἄπιθι πρὸς αὐτὸν ἀγαλλιωμένη. Αὐτῷ γάρ σε νυμφεύομαι σήμερον, καὶ αὐτῷ προσάγω, καὶ αὐτῷ παρατίθημι. Ἰδοὺ καὶ ὁ νυμφὼν εὐτρεπὴς καὶ ὁ καλῶν ἀψευδής· καὶ οἱ τῆς χαρᾶς ἄγγελοι πάρεισιν, ὡς Χριστοῦ σε δεξιώσασθαι νύμφην, καὶ πρὸς τοὺς θαλάμους τῷ βασιλεῖ συνεισαγαγεῖν. Βάδιζε τοίνυν τὴν στενὴν ταύτην καὶ τεθλιμμένην, ἕως διὰ τῆς ὑπὲρ αὐτοῦ μαρτυρίας ἐν εὐρυχώρῳ στήσῃ τοὺς πόδας σου. Ἐπεὶ καὶ δίκαιον ὦ τέκνον, οὐ παθεῖν ὑπὲρ Χριστοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλάκις, εἴπερ οἷόν τε καὶ τοῦτο, δι' ἐκεῖνον ἀποθανεῖν. Εἰ γὰρ Δεσπότης ὢν ἐκεῖνος ἀπέθανε δι' ἡμᾶς, πῶς οὐ χρὴ δούλους ὄντας ἡμᾶς τὸν ἐκείνου προθύμως μιμήσασθαι θάνατον; Ἄλλως τε δὲ οὐδὲ θάνατος, ὦ μέλος ἐμὸν, ἡ διὰ Χριστὸν τελευτὴ, ἀλλ' εὐφροσύνη, χαρὰ, ἡδονὴ, λαμπρότης, ὡραιότης, φῶς, πολὺ τοῦ φωτὸς τούτου γλυκύτερόν τε καὶ ὡραιότερον. Ἁπάντα ἄφθαρτα, πάντα βέβαια, πάντα μόνιμα, διηνεκῆ πάντα, καὶ οὐδέποτε λήγοντα. Μὴ δὴ, ὦ σπλάγχνον ἐμὸν πρὸς τὸ αὐστηρὸν ἀποβλέψῃς τῶν τυράννων, καὶ τὸ δριμὺ τῶν κολάσεων· αὐτὸς γάρ σοι Χριστὸς ὁ νυμφίος ὁ σὸς παραστήσεται, τὰς ὀδύνας ἐπικουφίζων καὶ τῶν ἀναγκῶν ἐξαιρούμενος. Εἰ δὲ καὶ μικρόν σε συγχωρήσει κακοπαθῆσαι, ὥστε σου τὸ δοκίμιον τῆς πίστεως ὑπομονὴν κατεργάσασθαι· ἀλλ' οὐκ εἰς τέλος ἐγκαταλείψει καὶ περιόψεται· ἀλλ' ἔτι σου καμνούσης, σβεσθήσεται μὲν ἡ δριμύτης τῶν ἀλγεινῶν, ἀναστελεῖ δέ σοι παράκλησις καὶ φῶς καὶ ζωή σε περιστελεῖ, καὶ ἡ δόξα Κυρίου κυκλώσει σε. Πρὸς ταῦτα ἡ παρθένος, Εὐχῆς ἔργον, ὦ μῆτερ, ἔφη, καὶ τῆς ἄνωθεν ῥοπῆς τε καὶ συμμαχίας τὸ μὴ πρὸς τοσαύτην ὠμότητα τυράννων καὶ μανίαν ἀπαγορεῦσαι. « Τὸ μὲν γὰρ Πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής· » ἀλλὰ δεήθητι τοῦ κοινοῦ Δεσπότου, καὶ ἱκέτευσον αὐτὸν ὅπως ἐξαποστείλῃ μοι δύναμιν ἐξ ὕψους, δι' ἧς ἀντικαταστῆναι δυνήσομαι πρὸς οὕτω κακῶν βαρυτάτην ἐπαγωγήν· καὶ σπουδάσω, μῆτερ ἐμὴ, τῇ ἐκείνου δυναστείᾳ κραταιουμένη, διὰ τέλους σοι ἐτηρῆσαι τὰς ὑποθήκας, καὶ οὐδεμιᾶς τούτων ὀλιγωρήσω ἣ ἐπιλήσομαι.

Δ'. Ταῦτα τῆς παρθένου δεξιούσης, καὶ οὕτω γλυκείας τῇ διδασκάλῳ ποιουμένης καὶ ποθεινὰς τὰς ἐπαγγελίας, ἐπιπεσόντες ἀθρόον οἱ στρατιῶται, καὶ καθάπερ ἀρνίον τῆς μητρὸς αὐτὴν ἀποσπάσαντες, κλοιόν τε σιδηροῦν περιβάλλουσι, καὶ χαί-

A januis, maximo impetu ingressi, nominatim quærebant Anastasiam.

III. Ejus autem magistra Sophia cum repentinam illam aspexisset irruptionem, et causam non ignorasset, sed rem statim, ut erat, conjecisset, a militibus postulavit hanc gratiam, ut parum exspectarent. Quæ cum lacrymans accepisset Anastasiam, et eam statuisset ex adverso aræ, secreto, et Deum testem adhibens eorum, quæ dicebat: Ego quidem, inquit, o jucundissima filia, cum te puellam accepissem, nihil a primo die ad hoc usque tempus prætermisi pro viribus, quod pertineret ad te instituendam in iis, quæ ad Deum pertinent. Tu autem cum jam perveneris ad ætatem plenitudinis Christi, vade ad ipsum exsultans. Te enim hodie
B despondeo, et offero, et trado. Ecce jam est paratus thalamus, et qui te vocat, est verax: et adsunt nuntii gaudii, ut te accipiant Christi sponsam, et deducant ad Regem in superna tabernacula. Vade ergo per hanc arctam et angustam viam, donec per martyrium pro ipso susceptum, in latitudine statuat pedes tuos. Nam justum est, o filia, non solum pro Christo pati, sed etiam sæpe, si hoc fieri posset, mori propter illum. Si enim, cum esset Dominus, mortuus est propter nos, quomodo non oportet nos, cum simus servi, prompto et alacri animo imitari illius mortem? Verum nec mors quidem est, o filia, propter Christum decessus, sed lætitia, gaudium, voluptas, splendor, pulchritudo, lux longe hac luce dulcior et pulchrior. Omnia illic ab interitu libera, omnia firma ac stabilia, omnia
C perpetua et nunquam desinentia. Ne aspexeris, o filia mea, ad acerbitatem tyrannorum, et gravitatem suppliciorum. Ipse enim Christus sponsus tuus tibi aderit, dolores allevans, et eripiens a necessitatibus. Quod si etiam concesserit, ut tu malorum aliquid perpetiaris, quo tuam tolerantiam efficiat tuæ fidei probationem, at non in finem deseret et despiciet, sed te adhuc laborante, exstinguetur quidem dolorum acerbitas: exorietur autem tibi consolatio et lux: et vita te amiciet, et gloria circumdabit. Ad hæc virgo: Optandum quidem est, inquit, o mater, et orandum ut quod a divino proficiscatur auxilio, ne ad tantam tyrannorum crudelitatem et insaniam deficiam. « Nam spiritus quidem est promptus, caro autem in-
D firma [1]: » sed roga communem Dominum, et ei supplica, ut mittat ad me virtutem ex alto, per quam potero resistere tam gravibus, quæ infliguntur, malis: et studebo, mater mea, illius confirmata virtute, tua monita perpetuo conservare, neque ullum eorum negligam, aut ejus obliviscar.

IV. Cum hæc virgo diceret, et magistræ tam dulcia et jucunda faceret promissa, irruerunt repente milites, et eam tanquam agnam a matre avellentes, imponunt ei ferreum collare, et lætam adducunt ad præsidem. Illa autem ei stans ex

[1] Matth. xxvi, 41.

adverso, mente multo magis Christo astabat suo sponso, et toto animi intuitu ad eum aspiciebat et in ejus speciem et pulchritudinem defigebat oculos intelligentiæ. Atque stupebant quidem quotquot aderant, et corporis ejus pulchritudinem, ejusque moderationem et vultus dignitatem. Probus autem eam primum rogavit quod esset ei nomen. Martyr autem; Vocor, inquit, Anastasia. Deus enim me fecit surgere, ut te, et patrem tuum hodie pudore afficiam. Probus vero videns virginem in principio tam aspere respondisse, statuit eam aggredi blanditiis, et sic mollire asperitatem illius et duritiem, nesciens qualem frangere animum, et qualem circa fidem adamantem putaret se posse conterere. Dicebat itaque: Tibi consulo, o filia, ut ea eligas, quæ sunt tibi utilia, et magnis diis te adjungas, et eis una nobiscum sacrifices. Sic enim viro quidem jungeris matrimonio, cujus erit in civitate maxima auctoritas, addentur autem tibi quoque pecuniæ, aurum, argentum, vestes, multitudo mancipiorum, erisque splendida et insignis. Apud te ergo considera, id consilii capiens, quod et tuæ conveniat pulchritudini, et animi nobilitati, neque velis iræ nostræ facere periculum, nec discere quantum sit malum impietas. Ego enim tuæ pulchritudinis, tanquam eodem ortus sanguine, et tuus pater secundum carnem (deos testor), curam gerens, suggero quæ sunt profutura. Quod si tu his non parueris, neque meis cesseris suasionibus, necesse erit ut meam deinceps tantam experiaris sævitiam, quanta nunc benignitate frueris et mansuetudine: quo tempore et si ducaris pœnitentia, nihil fortasse tibi proderit.

A ρουσαν ἄγουσι πρὸς τὸν ἡγεμόνα. Ἡ δὲ κατὰ πρόσωπον ἐκείνου στᾶσα, καὶ αὐτῷ παρεστάναι δοκοῦσα πολὺ μᾶλλον τῇ διανοίᾳ Χριστῷ τῷ ἑαυτῆς νυμφίῳ παρίστατο, καὶ ὅλῳ τῷ τῆς ψυχῆς βλέμματι πρὸς αὐτὸν ἐώρα, καὶ τῷ κάλλει τούτου καὶ τῇ ὡραιότητι, νοερῶς ἦν ἀτενίζουσα. Πάντας μὲν οὖν ἔκπληξις εἶχε τοὺς παρόντας ἐπί τε τῇ τοῦ σώματος αὐτῆς ὥρᾳ, καὶ τῷ εὐκόσμῳ τοῦ παραστήματος. Ὁ δὲ Πρόβος, Τί σοι ὄνομα; πρῶτον αὐτὴν ἤρετο. Καὶ ἡ μάρτυς, Ἀναστασία καλοῦμαι, φησί. Καὶ γὰρ ἀνέστησέ με ὁ Κύριος, ὥστε καὶ σὲ τήμερον, καὶ πατέρα τὸν σὸν, ὅς ἐστιν ὁ πονηρὸς, καταισχῦναι. Ὁ γοῦν Πρόβος, οὕτω τραχείας ἰδὼν παρὰ τὴν ἀρχὴν δεδωκυῖαν τὴν παρθένον τὰς ἀποκρίσεις, ἔγνω θωπείαις αὐτὴν ὑπελθεῖν, καὶ ταύτῃ τὸ πικρὸν ἐκεῖνο καταμαλάξαι καὶ αὐστηρὸν καὶ ἀπότομόν, οὐκ εἰδὼς οἷαν ὑποχαυνῶσαι ψυχὴν, οἵου παράψασθαι περὶ τὴν πίστιν ἀδάμαντος ᾤετο. Ἀμέλει, καὶ πείσθητί μοι, συμβουλεύω σοι, θύγατερ, ἔλεγε, τὰ λυσιτελῆ σαυτῇ προελέσθαι, θεοῖς τε τοῖς μεγάλοις συνθέσθαι, καὶ κοινωνὸς ἡμῖν τῆς αὐτῶν καταστῆναι θυσίας. Οὕτω γὰρ ἀνδρὶ μὲν ἑνὶ συναρμοσθήσῃ τῶν ἀξιώματος παρὰ τῇ πόλει τοῦ μεγίστου ἠξιωμένων· προστεθήσεται δέ σοι καὶ χρήματα, χρυσὸς, ἄργυρος, ἐσθῆτες, ἀνδραπόδων πληθὺς, καὶ λαμπρὰ γενήσῃ ταχὺ καὶ περίδοξος. Σκέψαι τοιγαροῦν παρὰ σαυτῇ, κατάλληλα τῇ τε τῆς ὄψεως ὥρᾳ καὶ τῇ τῆς ψυχῆς εὐγενείᾳ βουλευσαμένη· μηδὲ θελήσῃς ἐλθεῖν εἰς πεῖραν ἡμετέρας ἀγανακτήσεως, μηδὲ οἷον κακὸν μαθεῖν ἡ ἀσέβεια. Ἐγὼ γάρ σου τοῦ κάλλους, ὡς αἵματος, ἴστωσαν οἱ θεοὶ, κοινωνὸς, καὶ πατὴρ κατὰ σάρκα κηδόμενος, ὑποτίθημι τὰ συνοίσοντα. Εἰ δὲ μὴ καὶ σὺ πρὸς ταῦτα παράσχῃς ἑαυτὴν πειθομένην, μηδὲ ταῖς ἐμαῖς ἡπίως εἴκουσαν παραινέσεσιν, ἀνάγκη λοιπὸν τοσαύτης μοῦ πειραθῆναι τῆς ἀπηνείας καὶ ἀγριότητος, ὅσης νῦν ἀπολαύεις εὐμενείας καὶ ἡμερότητος, ὅταν καὶ μεταμελομένη τάχα μηδὲν ᾖ σοι τῆς μεταμελείας ἀπόνασθαι.

B

C

V. His verbis auditis, martyr statim est recordata maternarum sapientis suæ magistræ admonitionum, et statim respondens: Mihi quidem, inquit, o judex, et sponsus, et divitiæ, et vita est Christus: mors autem propter ipsum subeunda, est mihi vita longe pretiosior, propter quem non aurum, non argentum, non aliquid aliud ex iis, quæ sunt in terra jucunda, mihi jucundum fuit existimatum; illum enim solum, illiusque consuetudinem magnifacio, qua sum fruitura. Ignis autem et ensis, et ferrum, et membrorum abscissiones, et plagæ, et flagella, et si quid aliud a vobis excogitatum fuit ad cruciatum, ea sunt mihi voluptates potius, quam tormenta, in illum solum defigenti oculos, et non ea solum pati pro illo cupienti, sed etiam, si fieri posset, mori millies. Ne simules ergo te misereri speciei mei corporis, quæ flaccessit non minus, quam flores agri: sed fac potius id, quod est in tua potestate, aut situm est in morum tuorum crudelitate. Nam ego quidem ligneos aut lapideos deos nunquam coluerim. His ad iram martyr incitat præsidem. Et primum quidem plagas ejus genis infligit. Deinde etiam disrumpit tunicam, illam pul-

Ε'. Τούτων ἡ μάρτυς ἀκούσασα τῶν ῥημάτων, εἰς ἀνάμνησιν εὐθὺς τῶν μητρικῶν ἐκείνων τῆς σοφῆς διδασκάλου Σοφίας παραινέσεων ἤρχετο· καὶ ἠρέμα ὑπολαβοῦσα, Ἐμοὶ, φησὶ, δικαστὰ, καὶ νυμφίος, καὶ πλοῦτος, καὶ ζωὴ ὁ Χριστός· ὁ δὲ δι' αὐτὸν θάνατος πολλῷ μοι καὶ τῆς ζωῆς τιμιώτερος· δι' ὃν οὐ χρυσίου, οὐκ ἀργύριον, οὐκ ἄλλο τι τῶν ἐπὶ γῆς ἡδέων ἡδύ μοι νενόμισται, πλὴν ἐκείνου μόνου, καὶ τῆς ἐκείνου συνουσίας καὶ ἀπολαύσεως. Πῦρ δὲ καὶ ξίφος καὶ σίδηρος, καὶ μελῶν ἐκτομαὶ, καὶ πληγαὶ καὶ μάστιγες, καὶ εἴ τι ἄλλο παρ' ὑμῶν εἰς τιμωρίαν ἐπινενόηται, ἡδοναί μοι μᾶλλον, οὐ βάσανοι, πρὸς ἐκεῖνον ἀτενὲς ἐνορώσῃ· καὶ μὴ τοιαῦτα μόνον ὑπὲρ ἐκείνου παθεῖν, ἀλλ' εἴπερ οἷόν τε, καὶ μυριάκις ἀποθανεῖν γλιγομένη. Μὴ τοίνυν τὴν ἐν ἐμοὶ τοῦ σώματος ὥραν ἐλεεῖν ὑποκρίνου ἴσα καὶ ἀγροῦ ἄνθεσι μαραινομένην· ἀλλὰ ποίει τὸ τῇ ἐξουσίᾳ σου μᾶλλον ἢ τῇ τῶν τρόπων ὠμότητι παριστάμενον. Ὡς ἔγωγε ξυλίνοις ἢ λιθίνοις θεοῖς σέβας οὐκ ἂν προσενέγκοιμι. Τούτοις εἰς ὀργὴν ἡ μάρτυς ἀνάπτει τὸν ἡγεμόνα. Καὶ πρῶτα μὲν αὐτῇ πληγὰς κατὰ τῶν παρειῶν ἐπιτρίβει· ἔπειτα καὶ τὸν χιτῶνα διαῤῥηγνύει, καὶ γυμνὸν ὅλον τὸ καὶ ἀγγέλοις

D

αἰδέσιμον ἐκεῖνο κάλλος παραστησάμενος χωρὶς τινὸς παραπετάσματος ἢ περιβλήματος, ἵνα καὶ πλέον αἰσχύνῃ παρθένον, οὕτω θορύβων ἀήθη καὶ ἀνδρῶν ὄψεως, τοῦ θαλάμου πλέον καὶ τῆς ἡσυχίας εἰδυῖαν οὐδέν, Οὕτω σοι, φησὶ, προσῆκον ὑπὸ τοσούτοις ἀσχημονεῖν ἀνδρῶν ὄμμασιν. Ἀλλὰ τῆς κατεχούσης τε ταύτης ἀπονοίας ἀνενεγεκοῦσα, πρόσελθε τῇ τῶν θεῶν εὐμενείᾳ· καὶ μὴ κάλλος τοιοῦτον ἰδεῖν ἐθελήσειας ἀπανθοῦν ἄθλίως πρὸ τῆς ὥρας καὶ μαρανόμενον. Οὐδεὶς γὰρ ἀπειθοῦσαν τῶν ἐμῶν σε δύναιτ' ἂν ἐξελέσθαι χειρῶν· ἀλλ' εἰς λεπτά σε κατατεμών, εὖ ἴσθι, βρῶμα θηρσὶν ἀγρίοις προθήσομαι.

ς'. Καὶ ἡ μάρτυς, ἐμοὶ, φησὶν, ὦ ἡγεμὼν, οὐκ ἀσχημοσύνη τῶν ἱματίων τούτων ἐστὶν ἡ γύμνωσις· ἀλλὰ καλλωπισμὸς λαμπρότατός τε καὶ εὐπρεπέστατος. Τὸν γὰρ παλαιὸν ἄνθρωπον ἀποδυσαμένη τὸν καινὸν ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ ἐνδύσομαι. Οὐκ ἐμὲ τοίνυν ἐν τούτοις, ἀλλὰ σὲ μᾶλλον ἐγκαλύπτεσθαι χρὴ, ὅτι ὡς ἱμάτιον τὴν ἀσέβειαν ἐνεδύσω, καὶ εἰσῆλθεν ὡσεὶ ὕδωρ εἰς τὰ ἔγκατά σου, καὶ ὡσεὶ ἔλαιον ἐν τοῖς ὀστέοις σοῦ. Μεταξὺ δὲ καὶ θερμοτέρῳ ληφθεῖσα τῷ τῆς ἀθλήσεως ἔρωτι, καὶ δεδοικυῖα μήποτε, καταμαλακισθεὶς ὁ ἡγεμὼν, ἀποκλείσῃ περὶ μέσους ἤδη τοὺς ἀγῶνας αὐτῇ τοῦ μαρτυρίου τὸ στάδιον, προσετίθει καὶ τὰ τοιαῦτα. Ὠμότατε δικαστῶν, θάνατον ἐπαγαγεῖν ἀπειλεῖς· πρὸς τοῦτό σοι παρεσκευάσμαι· τοῦτο γάρ μοι τὸ ἀτεχνῶς εὐκταιότατόν τε καὶ ποθεινότατον. Εἰ δὲ καὶ εἰς μέλη με κατατέμοις, καὶ γλῶτταν ἐκκόψεις, καὶ ἀδόντας καὶ χεῖρας, καὶ ὄνυχας, τότε με τὰ μείζω μᾶλλον εὐεργετήσεις, Ὀφείλω γὰρ ὅλην ἐμαυτὴν τῷ Δημιουργῷ· καὶ τοῦτό μοι ἔφεσιν ἀεὶ, ὅπως ἂν ἐν πᾶσι δοξασθῇ τοῖς ἐμοῖς μέλεσι, καὶ παραστήσω τῷ αὐτοῦ βήματι πάντα μου τὰ μέλη τῷ κόσμῳ τῆς ὁμολογίας καλλωπιζόμενα. Τούτοις Ἀναστασία καταπλήττει τὸν δικαστὴν καὶ τὸ θέατρον. Καὶ τὰς παραινέσεις ἐκεῖνος ἀφεὶς, ἐπὶ τὰς κολάσεις ἐχώρει. Καὶ πρῶτα μὲν πρηνῆ ταύτην ἐκ τεσσάρων διαταθεῖσαν, καὶ τισι προσδεθεῖσαν πάλοις κατὰ γῆς πεπηγμένοις, κελεύει μετεωρίζεσθαι, καὶ κάτωθεν μὲν πῦρ ἐλαίῳ καὶ πίσσῃ, καὶ θείῳ, καὶ κλημματίσι σφοδρῶς ἀναπτόμενον, τοῖς σπλάγχνοις αὐτῆς ὑποστρώννυσθαι· τριχῇ δὲ πάλιν ἄνωθεν ἐκ μᾶς ῥάβδων καταφορᾶς τὸν νῶτον αἰκίζεσθαι. Εἶχε μὲν οὕτω ταῦτα, καὶ εἰς ἔργον ἐξέβαινε κῷ ἡγεμόνι τὸ πρόσταγμα.

Ζ'. Πασχούσης δὲ αὐτῆς τοῦτον ἐπὶ πολὺ τὸν τρόπον, καὶ τοῦ μὲν νώτου ταῖς μάστιξιν ἄνωθεν διαξαινομένου, τῶν δὲ σπλάγχνων κάτωθεν ὑποκαιομένων, καὶ τῶν φλεβῶν εἰς τέφραν λεπτυνομένων, καὶ πηγνυμένου καὶ ἁλισκομένου τοῦ αἵματος, κολάσεως ὀξείας ὀδύνας οὕτω καὶ ἀκοαῖς ἐμποιούσης, ἡ μάρτυς (ὦ ψυχῆς γενναίας ὄντως διὰ Χριστὸν, καὶ ἀναγκῶν ὑψηλοτέρας τῆς φύσεως!) εὐχῇ μόνῃ καὶ Θεῷ προσανεῖχε· καὶ τῶν ἐξ αἰῶνος αὐτὸν ὑπομιμνήσκουσα θαυμασίων (ἤσκητο γὰρ ἀκριβῶς καὶ τὴν τῶν θείων Γραφῶν σύνεσιν) οἷά τινι δρόσῳ τῇ προσευχῇ τὸ πῦρ ἐκεῖνο τῶν ἀλγηδόνων ἐσβέννυεν. Ἐφ' οἷς ὁ θήρ

A christudinem, quæ vel ipsis erat angelis reverenda, totam nudam ostensurus, absque ullo velo, aut operculo, ut vel majori pudore afficeret virginem, quæ turbæ et hominum oculis non erat assueta, ut quæ præter thalamum et quietem nihil noverat: Sic, inquit, oportet te tanta affici turpitudine et dedecore ante omnium oculos. Sed resipiscens ab ea, quæ te tenet, amentia, ad deorum accede benignitatem: nec velis videre tantam pulchritudinem misere ante tempus efflorescentem, et marcescentem. Nemo enim te, si non pareas, potuerit a meis manibus eripere: sed te minutatim dissectam, feris agrestibus apponam exedendam. Hoc velim sit tibi persuasum.

VI. Martyr autem: Mihi, inquit, o præses, non
B est turpitudo aut dedecus, esse nudatam vestibus: sed maximus potius ornatus et elegantissimus. Nam veteri homine exuta, novum induam in justitia et veritate. Non me ergo, sed te potius oportet propter hæc erubescere, quod, tanquam vestem, indueris impietatem, et ingressa sit tanquam aqua tua viscera, et sit tanquam oleum in tuis ossibus. Interea autem capta vehementiori amore decertationis, et timens, ne præses emollitus, jam in medio certamine eam excluderet a stadio, hæc quoque adjecit: Crudelissime judicum, minaris te mortem mihi esse allaturum: ad hoc sum tibi præsto: hoc enim est mihi plane optandum. Quod si etiam me in membra dissecueris, et linguam amputaveris, et dentes, manus et ungues, tunc me
C afficies majori beneficio. Me enim totam, quantacunque sum, debeo Creatori: et hoc mihi semper est in votis, ut ipse glorificetur in omnibus meis membris, et sistam ante ejus tribunal omnia mea membra nitentia ornatu confessionis. His Anastasia obstupefacit toto cum theatro judicem. Qui missis adhortationibus processit ad supplicia. Et primum quidem eam pronam a quatuor viris extensam, et quibusdam palis humi fixis alligatam, jubet tolli sublimem, et inferne quidem ignem oleo, et pice, et sulfure, et sarmentis vehementer accensum, ejus substerni visceribus: a tribus autem rursus desuper hominibus simul uno impetu ejus dorsum virgis cædi. Hæc quidem sic se habebant: et exsecutioni mandatum fuit, quod jussit præses.

D VII. Cum ea ergo diu sic pateretur, et dorsum quidem flagellis desuper laceraretur, viscera autem inferne conflagrarent, et venæ minuerentur in cinerem, et concresceret ac consumeretur sanguis supplicio, vel ipsis auribus gravem afferente dolorem, martyr (o vere generosum propter Christum animum, et superiorem naturæ necessitatibus) solis precibus et Deo erat intenta: et quæ sunt a sæculo admirabilia, in memoriam et os redigens (erat enim valde exercitata etiam in intelligentia divinarum Scripturarum) oratione, veluti quodam rore, exstinguebat illum ignem dolorum. Quamobrem de-

fessa illa bellua in hoc genere supplicii, eam jubet extendi super rotam. Et fuit quidem jussus statim mandatus exsecutioni, et rota accepit virginem, insignis cruciatus, et malorum successio, quæ secundis contendebat obscurare priora. Deinde cum illa per quamdam verteretur machinam, ossa quidem confringebantur, nervi autem et musculi extendebantur, et tota (proh dolor!) forma corporis excedebat a compage naturali. Illa autem eum rursus invocabat, qui ejus exaudiebat orationem, et poterat eam defendere in tempore afflictionis, et eripere a manu inimicorum, dicens : Deus deorum, Deus virtutum, Deus salutis meæ, a quo est patientia mea, in quo confidit anima mea, turris fortitudinis meæ, et refugium meum, ipse da nunc quoque auxilium ex afflictione. Deus, qui accingis me virtute : Deus, Deus meus, ne elongeris a me, « quoniam defecit in dolore vita mea [2] ; » quoniam terræ adhæsit venter meus, et ossa mea tanquam gremium aruerunt.

VIII. Hæc precata (o celerem visitationem ! o velocissimum eventum !) statim quidem relaxatur a gravi illa machina, ne plagæ quidem, nec ignis vestigium ostendens in corpore. Quod quidem cum deberet obstupefacere judicem, et discutere nubem impietatis, quæ eum detinebat, ille ne minimum quidem potuit intueri ad eam, quæ illa fecerat miracula, virtutem, neque cor ad eam convertere : sed erat adhuc crassus et stultus, et adhuc implicatus illa ebrietate incredulitatis, et insania ac caligine. Cum eam igitur rursus in lignum sustulisset, ferreis ipsam ungulis laniat crudelissime. Illa autem rursus ad Deum tollit oculos : et statim fuit tantum adepta auxilium, ut cum defessi essent satellites a continuo labore, ea affecta fuerit perinde ac quæ nullum dolorem sentiret penitus. Propter quæ præses in summam adductus dubitationem, cum nesciret quid ageret, et gestum, et habitum subinde mutabat, e sede frequenter exsiliebat, nec ipse se poterat amplius continere, nec manere in eo, quo par est, ordine et moderatione.

IX. Cum autem propter dubitationem a se adeo discessisset, et fureret, ei etiam tale quid suggerit, qui cum eo seorsum loquebatur, diabolus : et jubet martyri ubera amputari novacula. Res est autem gravissima mamillarum amputatio, et quæ potest afferre acerbissimos dolores, maxime cum cor sit situm in ea parte. Sed martyr, quæ vehementiori affectione amoris in Christum tenebatur, id quod est minus, contemnebat. Tyrannus autem rursus insignem fortitudinem contendens superare immodicis suppliciis, ei evellit ipsos ungues. Sed illa, tanquam nullum doloris habens sensum, adhuc vehementius Deo agebat gratias, quod digna esset habita, quæ fieret ei conformis, et socia perpessionum. Porro

A ἐκεῖνος, ἀπαγορεύσας, αὖθις αὐτὴν ἐπὶ τροχοῦ τα-
θῆναι διακελεύεται. Καὶ ἡ μὲν πρόσταξις εὐθὺς
ἔργον ἦν· καὶ ὁ τροχὸς τὴν γενναίαν ἐδέχετο, ἐτέρα
τιμωρίας ὑπερβολὴ καὶ διαδοχὴ κακῶν ἀποκρύψαι
τὰ πρότερα τοῖς δευτέροις φιλονεικοῦσα. Εἶτα διά
τινος ἐκείνου μηχανῆς στρεφομένου ὀστᾶ μὲν τῇ
μάρτυρι συνεθλῶντο, νεῦρα δὲ καὶ μῦες ἐτείνοντο,
καὶ πᾶσα, φεῦ ! ἡ τοῦ σώματος πλάσις τῆς φυσικῆς
ἐξίστατο ἁρμονίας. Ἡ δὲ τὸν εἰσακούοντα προσευ-
χῆς αὐτῆς, καὶ ὑπερασπίσαι αὐτῆς ἐν καιρῷ θλί-
ψεως, καὶ ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν ἐξελέσθαι δυνάμενον,
πάλιν ἐπεκαλεῖτο, Θεὲ θεῶν, λέγουσα, ὁ Θεὸς δυνά-
μεων, ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας μου, παρ' οὗ ἡ ὑπομονή
μου, ἐφ' ὃν πέποιθεν ἡ ψυχή μου, ὁ πύργος τῆς
ἰσχύος μου καὶ ἡ καταφυγή μου, αὐτὸς δὸς καὶ νῦν
B βοήθειαν ἐκ θλίψεως· ὁ Θεὸς ὁ περιζωννύων με δύ-
ναμιν· ὁ Θεὸς ὁ Θεός μου. Καὶ μὴ μακρύνῃς ἀπ' ἐμοῦ,
« ὅτι ἐξέλιπεν ἐν ὀδύνῃ ἡ ζωή μου. » Ὅτι ἐκολλήθη εἰς
γῆν ἡ γαστήρ μου, καὶ τὰ ὀστᾶ μου ὡσεὶ φρύγιον
συνεφρύγησαν.

Η'. Ταῦτα προσευξαμένη (ὦ ταχείας ἐπισκοπῆς !
ὦ ὀξυτάτης ἐκβάσεως !) ἀνίεται μὲν εὐθὺς ἐκείνου
τοῦ χαλεποῦ μηχανήματος, μηδὲ πληγῆς ἴχνος τῷ
σώματι, μηδὲ πυρὸς ἐπιφαίνουσα. Ὅπερ δέον κατα-
πλαγῆναι τὸν δικαστήν, καὶ τὸ κατέχον αὐτὸν τῆς
ἀσεβείας ἀποσείσασθαι νέφος, ὁ δὲ οὐ διαβλέψαι
μικρὸν πρὸς τὴν θαυματοργοῦσαν τὰ τοιαῦτα δύνα-
μιν ἴσχυσεν, οὐδὲ ἐπιστρέψαι καρδίαν ἐπ' αὐτήν·
ἀλλ' ἔτι παχὺς ἦν καὶ ἠλίθιος, ἔτι τὴν μέθην ἐκεί-
νην τῆς ἀπιστίας, καὶ τὴν μανίαν καὶ τὴν ἀχλὺν πε-
ριχείμενος. Καὶ πάλιν αὐτὴν ἐπὶ ξύλου μετεωρίσας,
C σιδηροῖς ὄνυξιν ὠμότατα καταξαίνει. Ἡ δὲ πρὸς
ἐκεῖνον αἴρει καὶ πάλιν τοὺς ὀφθαλμοὺς τὸν ἐκ θα-
νάτου, καὶ ἐν πολέμῳ, καὶ ἐκ χειρὸς σιδήρου ῥυό-
μενον (Ἡσαΐας ὁ μέγας φησί), καὶ παραχρῆμα
τοσαύτης ἐκεῖθεν ἀπέλαυσε τῆς ῥοπῆς τε καὶ βοη-
θείας, ὥστε καὶ τῶν δημίων ὑπὸ τῆς τῶν βασάνων
συνεχείας ἀτονησάντων, αὐτὴ καθάπερ οὐδὲν ὀδυνω-
μένη διέκειτο. Ἐφ' οἷς, ὁ ἡγεμὼν ἀπορούμενος,
καὶ μὴ ἔχων ὅ τι καὶ δράσειεν, ἐξεφέρετό τε τοῦ
σχήματος, καὶ ἀνέθορε συνεχῶς ἐκ τοῦ θρόνου, καὶ
οὐκ ἔτι καθεκτὸς ἦν αὐτὸς ἑαυτοῦ, οὐδ' ἐν τάξει καὶ
θεσμῷ τῷ προσήκοντι μένειν ἠδύνατο.

Θ'. Οὕτω δὲ αὐτῷ παρακεκινημένως ἐξ ἀπορίας
καὶ μανικῶς ἔκοντι ὑποβάλλει τι καὶ τοιοῦτον συλ-
λαλῶν αὐτῷ κατὰ μόνας διάβολος· καὶ ξυρῷ τῇ μάρ-
D τυρι τοὺς μαστοὺς ἐκκοπῆναι διακελεύεται. Χαλεπὸν
δὲ ἄρα μαστῶν ἀποκοπή, καὶ δριμυτάτας ἄγαν ὀδύ-
νας ἐπιτρίβειν δυνάμενον κατὰ τοῦτο μάλιστα τὸ
μέρος τῆς καρδίας καθιδρύμενης. Ἀλλ' ἡ μάρτυς,
σφοδροτέρῳ πάθει κατεχομένη τοῦ εἰς Χριστὸν ἔρω-
τος, τοῦ ἐλάττονος κατεφρόνει. Ὁ τύραννος δὲ πάλιν
ὑπερβολὴν καρτερίας ὑπερβολῇ νικῆσαι φιλονεικῶν
τῶν κολάσεων, καὶ τοὺς αὐτῆς ἐκσπᾷ ὄνυχας. Ἡ
δὲ, ὥσπερ οὐδεμίαν δεχομένη τῶν ἀλγεινῶν αἴσθησιν,
θερμότερον ἔτι μᾶλλον ηὐχαρίστει Χριστῷ, ὅτι καὶ
σύμμορφος αὐτῷ γενέσθαι, καὶ κοινωνὸς τῶν παθη-

[2] Psal. xxx, 11.

μάτων ἠξίωτο. Ἐνυβρίζε δὲ καὶ εἰς τοὺς τυράννου θεούς, σκότος αὐτοὺς καὶ πλάνην, καὶ δαίμονας, καὶ εἴ τι ἄλλο πρὸς ἀπώλειαν φέρει ψυχῆς ὀνομάζουσα. Ὧν ἐκεῖνος ἀκούειν οὐκ ἀνεχόμενος, ἐπεὶ καὶ τὸ γλυκὺ πᾶσι φῶς ἀφθαλμῷ νοσοῦντι πολέμιον, ἀποτμηθῆναι μέσην αὐτῷ κελεύειν τὴν γλῶτταν ἐλκυσθεῖσαν τοῦ φάρυγγος, ἐκκρουσθῆναι δὲ σὺν αὐτῇ καὶ τοὺς ὀδόντας· καὶ τοιαύτας ἀμοιβὰς ὁ ἀνόητος στόματος ἀποδίδωσιν ἐλευθέρου. Ἀλλὰ τῶν μὲν ὀδόντων αὐτὴν ἀποστερεῖ καὶ τῆς γλώττης, τῆς παῤῥησίας δὲ ἢ τῆς ἐλευθερίας οὐκ ἔτι. Ἀλλὰ μηδὲν ἐνδόσιμον, μηδὲ μαλακὸν ὑποστᾶσα, τοσούτῳ τὴν τομὴν ἀνεβάλετο ὅσῳ τελευταίαν τῷ Θεῷ μετὰ τοῦ τῆς φωνῆς ὀργάνου καὶ τὴν προσευχὴν ἀποδῦναι· ἤδει γὰρ ὅτι καὶ σιωπώντων οἶδεν ἀκούειν ἐκεῖνος.

A autem deos quoque tyranni afficiebat contumelia, eos tenebras, errorem et dæmones, et si quid aliud fert ad animæ interitum, nominans. Quæ quidem ille audire non sustinens (quæ enim est omnibus jucunda lux, est inimica oculo ægrotanti) jubet mediam ei linguam exscindi extractam a gutture: cum ea autem una quoque dentes excuti: et pro ore libero tales stultus reddit remunerationes. Ipsa vero nihil de sua remittens constantia, neque se molliter aut delicate gerens, tandiu sustulit amputationem, quandiu cum vocis instrumento posset ultimas Deo preces fundere.

Ι'. Εὐχαριστήσασα οὖν ἀξίως αὐτῷ, εἶτα καὶ δεξιῷ τέλει δεηθεῖσα καταλῦφαι τὴν μαρτυρίαν, ἐξῆς δὲ καὶ περὶ τῶν ἀῤῥωστούντων καὶ αὐτῇ προσιέναι μελλόντων ἐντεύξεις ποιησαμένη, φωνῆς τε οὐρανόσεν τῶν αἰτουμένων τὴν δόσιν ἐπιμαρτυρούσης ἀκούσασα, Δεῦρο, τῷ δημίῳ ποίει, φησὶ, τὰ προστεταγμένα· καὶ προτείνει γλῶσσαν ἡ μάρτυς, τὴν ἀεὶ τὰ θεῖα μελετῶσαν καὶ φθεγγομένην, καὶ σίδηρος αὐτὴν, οἴμοι! μέσην εὐθὺς ἀποτέμνει. Ἔπειτα δὲ καὶ τοὺς ὀδόντας ἐκκρούεται, καὶ πηγὴ αἵματος αὐτῇ τὸ στόμα γίνεται, ὅλην τῇ τοῦ Χριστιανοῦ νύμφῃ τὴν ἐσθῆτα διαφοινίξασα, καὶ πορφύρας τιμίας ἁπάσης, καὶ βασιλικῆς ἁλουργίδος τιμιωτέραν ἐργασαμένη. Ὅπου καὶ μικρὸν ἐκλελοιπυῖαν, ὕδωρ αἰτῆσαι λέγεται καὶ λαβεῖν. Ὁ δὲ παρασχὼν ἦν τις ἀνὴρ ὄνομα Κύριλλος, τοσοῦτον οὐ φανερὸς τὴν εὐσέβειαν, ὅσῳ μὴ τοιοῦτος τοῖς ἀσεβέσι νομίζεσθαι, τὰ δ' ἄλλα, τὴν τῆς ψυχῆς ἕξιν, φημὶ, καὶ δίοθεσιν πιστότατός τε καὶ εὐσεβέστατος. Ὅστις καὶ μενάλους μισθοὺς ψυχροῦ ποτηρίου ἀπολαμβάνει, καὶ πράγματος οὕτως εὐτελοῦς τὸν τοῦ μαρτυρίου ὠνεῖται στέφανον. Μαθὼν γὰρ ὁ Πρόβος τὰ καθ' αὐτὸν, καίὅτι οὐ φύσεως ἁπλῶς ἐπικλασθεὶς συμπαθείᾳ, καὶ τῷ λαβεῖν τινα τούτων μελῶν ἐκείνων ἐκκοπῆς ἔλεον, ἀλλὰ κοινωνίᾳ πίστεως μᾶλλον, καὶ τῷ μὴ ἀνέχεσθαι οὕτως ὁρᾷν ἐνδεᾶ ὕδατος κοινοῦ Δεσπότου δούλην γνησιωτάτην, τῇ μάρτυρι τὸ ποτὸν ὀρέξειε, Δεσποτικὴν κἀν τούτῳ πληρῶν ἐντολὴν, ταῦτα περὶ τοῦ ἀνδρὸς πυθόμενος θάνατον αὐτῷ τὴν τιμωρίαν ἐπάγει. Ἐξῆς δὲ τὴν τελευταίαν καὶ κατὰ τῆς μάρτυρος δίδωσι ψῆφον, καὶ τὴν διὰ ξίφους αὐτῇ τελευτὴν κατακρίνει. Οὐ δὴ γενομένου καὶ πρὸ τοῦ ἄστεως τῆς ἱερᾶς κεφαλῆς ἐκείνης ἀποτμηθείσης, τὸ σῶμα μὲν ἄχρι τινὸς ἀμελούμενον ἔῤῥιπτο, ἄψαυστον δὲ ὅμως καὶ πετεινοῖς οὐρανοῦ, καὶ γῆς θηρίοις τηρούμενον, καθάπερ, οἶμαι, τὰ ὑπὲρ τοῦ Δημιουργοῦ τούτων στίγματα καὶ τὰς ὕβρεις εὐλαβουμένοις. Ἔπειτα δὲ τῇ καὶ παιδευσαμένῃ καὶ θρεψαμένῃ Σοφίᾳ Θεοῦ νεύμασι ἀποδίδοται παραδόξως εὐχῆς ἔκβασις ὄντως καὶ σπλάγχνων μητρικῶν ἀνάπαυσις.

X. Cum ei ergo, ut par erat, egisset gratias, et deinde rogasset ut bono fine terminaret martyrium, deinceps autem pro iis quoque, qui ægrotant, ad eam accessuris intercessisset, et vocem e cœlo audivisset, quæ confirmabat data fuisse, quæ petebat: Agedum, inquit carnifici, fac quæ sunt imperata: et linguam porrigit martyr, quæ divina semper meditabatur, et loquebatur: et ferrum eam (proh dolor!) mediam exscindit protinus. Deinde autem dentes quoque excutit: fitque ei os fons sanguinis, qui sponsæ Christi totam vestem effecit purpuream, atque adeo quavis regia purpura pretiosiorem. Quo tempore dicitur, cum parum defecisset, aquam petiisse, et accepisse. Qui autem præbuit, fuit vir quidam, Cyrillus nomine, cujus adeo non erat pietas manifesta, ut talis quidem putaretur ab impiis: alioqui autem, quod ad animæ attinet affectionem, fidelissimus, et in primis pius. Atque ille quidem magnam accipit mercedem pro poculo aquæ frigidæ, et re adeo vili emit coronam martyrii. Nam cum accepisset Probus, quod is non solum fractus naturæ misericordia, et quod misereretur membrorum illorum amputationis: sed potius propter fidei societatem, et quod non sustineret videre sic aqua indigentem communis Domini ancillam maxime germanam, martyri potum præbuisset, Dominicum in hoc implens mandatum, mortis ei affert supplicium. Deinde vero fert etiam ultimam in martyrem sententiam, et eam condemnat, ut vitam gladio finiat. Quod quidem cum factum esset, et ante civitatem sacrum illius caput fuisset amputatum, corpus quidem aliquandiu jacuit humi neglectum, intactum tamen, atque adeo a cœli et terræ avibus ac bestiis custoditum, ut quæ quodammodo revererentur, quæ pro illorum creatore acceperat stigmata et injurias. Deinde Sophiæ, quæ eam erudierat et educarat, Dei nutu admirabiliter redditur ejus plane effectus orationis, et requies maternorum viscerum.

ΙΑ'. Ἐπεὶ γὰρ ἡ παρθένος συλληφθεῖσα πρὸς τὸ μαρτύριον ἤγετο, ἤγωνεα μὲν ὑπὲρ αὐτῆς ἡ διδάσκαλος Σοφία, καὶ ἐδεδοίκει, καὶ ἔτρεμε, καθάπερ οὐκ ἐπ' ἐκείνῃ λοιπὸν, ἀλλ' ἐν τοῖς ἑαυτῆς μέλεσι

XI. Cum enim virgo comprehensa duceretur ad martyrium, pro ea quidem animo angebatur ejus magistra Sophia, timebatque et contremiscebat, tanquam non illa deinceps, sed ipsa in suis mem-

bris esset subitura martyrium : ne forte emollita, acciperet miserabile illud damnum coronarum. Ideoque prona humi jacens, in igne orationis et calidis lacrymarum fluxionibus, Deum rogabat, supplicabat, obsecrabat, ne superaretur martyr a suppliciis. Postquam autem Anastasia jam pulcherrimum finem imposuit martyrio, et transiit ad supernos thalamos, et ad firma illa ac stabilia, quæ desiderantur, bona, tunc accedens angelus Domini, magistram Sophiam a metu liberat et a curis, et, quod maxime optabat, et erat ei auditu longe jucundissimum, ejus auribus instillans renuntiat, nempe virginis consummationem. Præterea autem eam quoque deducit ad reliquias, et quod desiderabat consequi, et quemadmodum optabat videre, ei tradit reliquias tali ornamento confessionis, et tali amictu ornatas martyrii. Atque illa quidem statim circumfusa reliquiis, easque totas complectens, et unum quodque membrum valde exosculans, et præ gaudio ac desiderio calidas in eas effundens lacrymas, dicebat: Filia jucundissima, filia mihi charissima, filia, quam ego in exercitatione, in silentio, et in laboribus pulchre educavi, ago tibi gratias, quod materna præcepta non contempsisti, quod quæ pollicita fueras, observasti, et stetisti promissis, nec es oblita monitorum : sed astitisti Christo sponso tuo, vestimento virginitatis induta, variata stigmatibus martyrii, circumdata corona ex lapidibus pretiosis : et nunc habitas in loco tabernaculi admirabilis, in domo gloriæ Domini, ubi est habitatio lætantium. Propterea rogo te, chara filia et mater spiritalis (sic enim te invocare est mihi convenientius), esto mihi in hac brevi et caduca vita bona nutrix senectutis, et pro me ad æternam vitam transmigrante intercedas, communem mihi placans Dominum.

A τὴν μαρτυρίαν ὑφίστασθαι μέλλουσα, μή ποτε, κατεμαλακισθεῖσα, τὴν ἐλεεινὴν ἐκείνη ὑποστῇ τῶν στεφάνων ζημίαν, καὶ πρηνὴς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους κειμένη, ἐν πυρὶ προσευχῆς καὶ θερμαῖς δακρύων ἐπιῤῥοαῖς ἐδεῖτο τοῦ Θεοῦ, ἱκέτευεν, ἠντιβόλει, μὴ ἀπειλαῖς χειρωθῆναι, μὴ κολακείαις ἐνδοῦναι, μὴ τιμωριῶν ἡττηθῆναι τὴν μάρτυρα. Ὡς δὲ τὸ κάλλιστον ἐπέθηκεν ἤδη τέλος ἡ Ἀναστασία τῷ μαρτυρίῳ καὶ πρὸς τοὺς ἄνω διέβη θαλάμους, καὶ τὰς ἀκινήτους ἐκείνας παστάδας καὶ τὰ ποθούμενα ἀγαθὰ, τότε καὶ ἐγγελος παρεμβαλὼν, ἀπολύει τὴν διδάσκαλον Σοφίαν τοῦ φόβου καὶ τῶν φροντίδων, καὶ τὸ ποθεινὸν αὐτῇ καὶ ἥδιστον ἄκουσμα καὶ ἄφατον ὄντως γλυκύτητα τοῖς σπλάγχνοις ἐνιποστάζον, εὐκταίως εὐαγγελίζεται, τῆς παρθένου φημὶ τὴν τελείωσιν. Ἔτι δὲ καὶ ὁδηγὸς αὐτῇ πρὸς τὸ λείψανον γίνεται, καὶ οὗ τυχεῖν ἐπόθει, καὶ ὥσπερ ἰδεῖν ηὔχετο, οὕτως αὐτῇ καὶ τὸ ποθούμενον ἀποδίδωσι, τοιούτῳ τῆς ὁμολογίας κόσμῳ, τοιαύτῃ τοῦ μαρτυρίου στολῇ σεμνυνόμενον. Ἐκείνη οὖν ὡς εἶχεν εὐθὺς τῷ λειψάνῳ περιχυθεῖσα, καὶ ὅλη ὅλῳ προσφῦσα, καὶ σφοδρῶς ἕκαστον μέλος καταφιλοῦσα καὶ χαρᾶς ἐπ' αὐτοῖς καὶ πόθου δάκρυα θερμὰ χέουσα, Τέκνον, ἔλεγε, ποθεινὸν, τέκνον ἐμὸν πολυέραστον, τέκνον, ὅπερ ἐγὼ καλῶς ἀσκήσει καὶ ἡσυχίᾳ, καὶ πόνοις ἀνεθρεψάμην· εὐχαριστῶ σοι, ὅτι μητρικὰς ἐντολὰς οὐ παρεῖδες, οὐκ ἠθέτησας τὰς ἐπαγγελίας, οὐκ ἐψεύσω τὰς ὑποσχέσεις, οὐκ ἐπελάθου τῶν παραινέσεων· ἀλλὰ παρέστης Χριστῷ τῷ νυμφίῳ σου, ἐν ἱματισμῷ τῆς παρθενίας περιβεβλημένη, τοῖς στίγμασι τοῦ μαρτυρίου πεποικιλμένη, στέφανον ἐκ λίθων τιμίων περικειμένη· καὶ νῦν οἰκεῖς ἐν τόπῳ σκηνῆς θαυμαστῆς, ἐν οἴκῳ δόξης Κυρίου, ἔνθα εὐφραινομένων ἡ κατοικία. Διὰ τούτό σου δέομαι, θύγατερ φίλη καὶ πνευματικὴ μῆτερ (οὕτω γὰρ ἀνακαλεῖσθαί μοι μᾶλλον ἁρμοδιώτερον), γενοῦ μοι καὶ τῆς ἐπικαίρου ταύτης ζωῆς ἀγαθὴ γηροτρόφος καὶ πρὸς τὴν ἀΐδιον μεταφοιτώσῃ, μεσίτης ἅμα καὶ πρέσβις τὸν κοινὸν ἡμῖν Δεσπότην ἱλεουμένη.

XII. Hæc illa filiorum amans, piaque ac religiosa anus, quæ sciebat, ita ut oportet filias parere et educare, cum dixisset martyri, et eam senilibus amplexa esset et composuisset manibus : egeret autem manu, quæ ei inserviret in transferendis reliquiis, ut quæ esset, sicut diximus, vetula, et ipsi potius esset opus manu et baculo : nullaque ipsi earum transportandarum suppeteret ratio, et ideo staret apud se ægre ferens, et animo anxia, repente duo quidam viri advenientes, et forma et moribus reverendi, sanctis manibus subjectis reliquiis, eisque cum ipsa sublatis, prope urbem Romam splendide et honorifice deposuerunt, ad gloriam Dei Patris, et Domini nostri Jesu Christi, cum quo, et cum sancto Spiritu illi sit honor et potentia in sæcula sæculorum, Amen.

ΙΒ'. Ταῦτα ἡ φιλόπαις ἐκείνη γραῦς καὶ φιλόθεος· καὶ ὠδίνειν ὡς χρὴ καὶ παιδαγωγεῖν εἰδυῖα τῇ μάρτυρι εἰποῦσα, καὶ χερσὶ πρεσβυτικαῖς τε καὶ γηραλέαις αὐτὴν ἀγκαλισαμένη καὶ περιστείλασα, ἐπεὶ χειρὸς ἠπόρει τῇ μετακομιδῇ τοῦ λειψάνου διακονούσης, γηραιὰ, καθάπερ ἔφημεν, οὖσα, καὶ χειρὸς αὐτῇ μᾶλλον δεομένη καὶ βακτηρίας· ἐπεὶ τοίνυν οὕτως εἶχε περὶ τὴν μετακομιδὴν ἀμηχάνως, καὶ παρὰ τοῦτο εἱστήκει δυσχεραίνουσα καθ' ἑαυτὴν, καὶ ἀνιωμένη, ἄφνω δύο τινὲς ἐπιστάντες ἄνδρες καὶ τὸ εἶδος καὶ τὸν τρόπον αἰδέσιμοι, χεῖράς τε τῷ λειψάνῳ ὑποσχόντες ὁσίας καὶ τοῦτο ἀνελόμενοι σὺν αὐτῇ, ἐχόμενα τῆς πόλεως Ῥώμης λαμπρῶς τε καὶ φιλοτίμως κατέθεντο. Εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τιμὴ, κράτος σὺν ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΖΗΝΟΒΙΟΥ

ΚΑΙ ΖΗΝΟΒΙΑΣ ΤΗΣ ΑΔΕΛΦΗΣ ΑΥΤΟΥ

—

MARTYRIUM SANCTI MARTYRIS ZENOBII

ET ZENOBIÆ EJUS SORORIS

(Latine ap. Surium ad diem 30 Octobris, Græce ex cod. ms. Paris. n. 1480.)

—

Α'. Αἰγαὶ πόλις ἐστὶν ἐπὶ κόλπῳ μὲν τῷ Ἰονίῳ κειμένη, ὑπὸ Κιλίκων δὲ οἰκουμένη· ὧς τὸ μὲν πρὸς ἤπειρον οὐ πολύ, πλατεῖαν δὲ καὶ ἱκανῶς εἰς μῆκος διήκουσαν ὁ τῆς γείτονος θαλάσσης ὅρμος ἐκδέχεται. Αὕτη τὸν μακάριον Ζηνόβιον ἤνεγκε, πατέρων θεοφιλῶν γεγονότα, ῥίζης ἀγαθῆς ὄντως ἀγαθὸν βλάστημα. Ὅσρις, τετελευτηκότων αὐτῷ τῶν γονέων, παρὰ τῷ πρὸς πατρὸς καταλέλειπτο θείῳ. Ὁ δὲ θεῖος ἀληθῶς ὢν καὶ φιλάρετος ἄνθρωπος, τῆς πατρῴας ὁρῶν τὸν παῖδα θεοσεβείας ἐχόμενον, καὶ ὥσπερ τῆς κτήσεως αὐτὸν ἁπάσης, οὕτω δὴ καὶ τῆς ἀρετῆς πάσης κληρονόμον, τῇ οἰκείᾳ θυγατρὶ Θέκλῃ τοῦτον ἡρμόσατο, ζεῦγος Θεῷ φίλον ἐπ' εὐσεβείᾳ καὶ πᾶσιν ἀγαθοῖς ἔργοις ἐπίσημον. Γεννᾶται τοιγαροῦν ἐκ τούτων Ζηνόβιος, ἔπειτα δὲ καὶ ἡ τούτου ἀδελφὴ Ζηνοβία (τοῦτο γὰρ αὐτῇ παρὰ τῶν γονέων τίθεσαι ὄνομα), ξυνωρὶς ἁγία, κλάδοι πνευματικοῖς ἔργοις κατάκαρποι.

Β'. Ἤδη δὲ τοῦ καλοῦ Ζηνοβίου τὴς ἔφηβον ἀπολαμβάνοντος ἡλικίαν, τελευτῶσι μὲν αὐτοῖς οἱ τεκόντες, ἀναλοῦται δὲ καὶ τὰ τῆς οὐσίας τὰ μὲν εἰς τὰς τῶν πενήτων γαστέρας, τὰ δὲ καὶ περὶ τὴν τῶν ἀσθενῶν ἐπιμέλειαν· πεπαίδευτο γὰρ τὴν ἰατρικὴν ὁ Ζηνόβιος οὕτω καλῶς καὶ τοιαύτην περὶ τοὺς νοσοῦντας ἐπεδείκνυτο τὴν θαυματουργίαν, ὡς μηδὲ τῆς μὲν αὐτοῦ χειρὸς ἐπαφὴν ὑπομένειν τὰς νόσους, ἀλλὰ καὶ μόνῃ φυγαδεύεσθαι τῇ τοῦ ἀνδρὸς παρουσίᾳ. Τοῦτο δὲ οὐ τέχνης ἔργον, ἀλλὰ χάριτος Θεοῦ δῶρον καὶ ἀρετῆς ἀνδρὸς πεποίητο. Οὐχ ὑγείας δὲ μόνον αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ βίου χορηγὸς ἦν ὁ Ζηνόβιος, καὶ πᾶσι τοῖς αὐτῷ προσιοῦσι τά τε πρὸς θεραπείαν τῆς νόσου, καὶ τὰ πρὸς διατροφὴν ἐπήρκει τοῦ σώματος, ὑφ' ἧς ἂν ἕκαστος ἐτύγχανε δηλονότι κατειλημμένος, καὶ ὁποίων ἂν ἦν τῶν σιτίων δεόμενος· ὥστε οὐ δωρεὰν ἐδίδου μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν πολλῷ τῷ μέσῳ τὴν ἐντολὴν ὑπερέβαινεν. Τὴν μὲν γὰρ δωρεὰν ἐλάβετε, φησί, δωρεὰν δότε. Ὁ δὲ προσέθηκεν τῆς ἰατρείας καὶ τῶν νοσούντων παρεῖχε δια-

[1] Matth. x, 8.

I. Ægæ est civitas, quæ sita quidem est in sinu Ionico, habitatur autem a Cilicibus : cujus ea pars quidem, quæ vergit ad continentem, non est magna : latam autem et porrectam in satis magnam latitudinem propinqui maris portus excipit. Et tulit beatum Zenobium, natum ex piis parentibus, radicis bonæ revera bonum germen. Qui cum decessissent, is relictus fuit apud patruum. Patruus vero, cum esset revera vir divinus, et virtutis studiosus, videns puerum rite sequentem paternam pietatem, et quomodo universæ ejus hæreditatis, ita etiam virtutis factum esse hæredem, affini suæ Theclæ eum respondit, par Deo gratum propter pietatem, et insigne bonis omnibus operibus. Ex eis ergo natus est Zenobius ; deinde etiam soror ejus Zenobia (hoc enim eis nomen impositum fuit a parentibus) : sanctum par, rami fertiles spiritalibus operibus.

II. Cum autem egregius Zenobius jam ad ephebi pervenisset ætatem, ejus quidem moriuntur parentes : consumuntur vero facultates, partim quidem in ventres pauperum, partim autem ad curam infirmorum. Tam pulchre enim medicinam didicerat Zenobius, et in ægrotos ostendebat tantam miraculorum effectionem, ut nec solum quidem ejus manus contactum possent morbi sustinere, sed ejus sola fugarentur præsentia. Hoc autem non erat opus artis, sed donum gratiæ, et præmium virtutis. Non solum autem sanitatis, sed etiam victus erat suppeditator Zenobius ; et omnibus, qui ad ipsum accedebant, suppeditabat tam quæ ad morbi pertinebant curationem, quam quæ ad alimentum corporis, quocunque morbo detinerentur, et quibuscunque cibis opus haberent. Quin etiam non solum dabat gratis, sed etiam ipsum præceptum longo intervallo superabat. Nam præceptum quidem dicit : « Gratis accepistis, gratis date [1] : » Ille autem præter medicinam adjungebat

etiam alimentum ægrotorum, non solum gratis curans, sed etiam cum curatione præbens mercedem. Talis quidem sacrosanctus Zenobius obtigit Cilicum regioni, quo tempore imperator Romanorum deditus simulacris et impiæ ac falsæ religioni, mortuus est in impiis dogmatibus. Sed illius quidem tam imperii, quam furoris in Christianos, relictus est hæres Diocletianus. Statim autem Lysiam præficit Ciliciæ, qui et ad cruciandum erat violentissimus, et ad alliciendum blanditiis maxima vi præditus. Ille autem cum venisset ad Mopsi urbem excitat persecutionem adversus Christianos, eamque gravissimam, et maxime horribilem. Tres autem numero adolescentes, Claudius, Asterius et Neon, fuerunt etiam exerciti in illa persecutione: quos tulit quidem Isauria, Larandus autem exercuit. Ii enim a Lysia vehementibus et multis subjecti cruciatibus, in crucem acti extra muros, subierunt mortem maleficorum: eorum autem corpora projecta sunt devoranda a feris et volucribus. Et Lysias quidem talem ostendebat insaniam adversus Christianos.

III. Egregius igitur Zenobius cum in tanta virtute vitam egisset, et divina revelatione Christi gregem pascendam suscepisset, et Ciliciæ fuisset creatus episcopus, in posterum etiam duplicem ostendit curationem; ut qui non solum corporibus, sed etiam animis mederetur, et illa quidem a morbis, has vero liberaret ab impietate. Hinc dicitur Indi cujusdam præfecti conjugem incidisse in morbum immedicabilem. Is autem erat cancer, qui in interiorem partem thoracis incubuerat. Propter quem congregatæ omnes manus medicorum, artesque et medicamenta ostensa sunt illi morbo cedere. Uxoris ergo vicem dolens Indus, et undenam tanti mali inveniret solutionem diligenter perscrutans, a quodam mercatore accepit de Zenobio, eum multos curare ægrotos solo verbo et manuum impositione. Ille autem statim nihil cunctatus, sed statim cum conjuge et liberis iter ingressus, venit Ægas. Talis enim est, qui affligitur, animus, et ad id, quod audierit exsequendum acerrimus propter spem meliorem libertatis. Cum illuc ergo venisset, rogabat de Zenobio, ubinam esset, et apud quem degeret; et omne ponebat studium, ut eum videret. Cum hoc autem modo se haberet Indus, et tam magni faceret illum videre, ei apparet visio, quæ ei vere, et non in somnis, jubebat accedere ad ecclesiam Christianorum: In ea enim, inquit, invenies eum, quem quæris. Cum is ergo surrexisset, cum uxore statim venit ad templum. Et cum in eo invenissent sanctum stantem in medio multitudinis, et ex ore suo emittentem doctrinæ fontes suavissimos, dimotis iis, qui circumsistebant, speciosos illius pedes, et bona revera evangelizantis ardentissime apprehensant supplices, misericordemque et clementem illam animam orant et obsecrant ut a malo liberentur. Nam etsi in uxoris thorace inesset morbus, mariti tamen multo

A τροφὰς, οὐκ ἀμίσθους μόνον τὰς θεραπείας ποιῶν, ἀλλὰ καὶ μισθοὺς μᾶλλον σὺν αὐτοῖς παρεχόμενος. Τοιούτον δὴ τινα τὸν ἱερὸν Ζηνόβιον ἡ τῶν Κιλίκων κεκλήρωτο καθ' ὁ καιροῦ καὶ ὁ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς αὐτοκράτωρ εἰδώλοις προσανέχων, καὶ τῇ δυσσεβεῖ θρησκείᾳ προστετηκώς, τοῖς ὀλεθρίοις συνεκέθη δόγμασιν. Ἀλλ' ἐκείνου μὲν κληρονόμος τῶν τε σκήπτρων καὶ τῆς κατὰ Χριστιανῶν λύσσης Διοκλητιανὸς καταλείπεται. Λυσίαν δὲ παραχρῆμα τιμωρήσασθαί τε βιαιότατον καὶ θωπείαις ὑπαγαγέσθαι δεινότατον τῆς Κιλίκων ἔπαρχον προχειρίζεται. Ὁ δὲ τὴν Μόψου καταλαβὼν διωγμὸν ἐγείρει κατὰ Χριστιανῶν, καὶ διωγμῶν τὸν φρικωδέστατον καὶ βαρύτατον, ἔργον ἐκείνου τοῦ διωγμοῦ, καὶ τρεῖς τὸν ἀριθμὸν νεανίσκοι· Κλαύδιος, Ἀστέριος, Νέων, οὓς Ἰσαυρία μὲν ἤνεγκε, Λαρανδὸς δὲ ἤσκησεν· Οὗτοι πολλαῖς ὑπὸ Λυσίου καὶ σφοδραῖς ὅτι ταῖς τιμωρίαις ὑποβληθέντες σταυρῷ προσηλωθέντες ἔξω τειχῶν τὸν τῶν κακούργων ὑπέστησαν θάνατον· τὰ δὲ τούτων σώματα θηρίοις καὶ πετεινοῖς εἰς πυρὰν προετέθη. Καὶ Λυσίας μὲν δὴ τοιαύτην κατὰ Χριστιανῶν ἐπεδείκνυτο τὴν μανίαν.

Γ'. Ζηνόβιος δὲ ὁ καλὸς, ἐν ἀρετῇ τοσαύτῃ πολιτευσάμενος καὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ ποίμνιον ἀποκαλύψει θείᾳ παρειληφὼς, ἐπίσκοπος τῆς Κιλίκων ἀναδειχθεὶς, διπλῆν εἰς τὸ ἑξῆς ἐπεδείκνυτο τὴν θεραπείαν· οὐ σώματα μόνον, ἀλλὰ καὶ ψυχὰς ἰατρεύων, καὶ τὰ μὲν νοσημάτων, τὰς δὲ ἀσεβείας ἐλευθερῶν. Ἐντεῦθεν Ἰνδοῦ τινος φιλάρχου σύζυγον κακῷ τινι λέγεται βληθῆναι τῶν ἀνηκέστων. Τὸ δὲ ἄρα καρκῖνος ἦν ἐνδοτάτω τοῦ θώρακος κατασκήψας. Ἐφ' ᾧ πᾶσαι καὶ χεῖρες ἰατρῶν ἀθροισθεῖσαι, καὶ τέχναι καὶ φάρμακα, δεύτερα πάντα τοῦ πάθους ἠλέγχοντο. Ἀχθόμενος οὖν περὶ τῆς γυναικὸς ὁ Ἰνδὸς, καὶ ὅθεν ἂν ἔλθοι τηλικούτου κακοῦ λύσις φιλοπόνως ἀνερευνῶν, μανθάνει παρὰ τινος τῶν ἐμπόρων τὰ περὶ Ζηνοβίου, καὶ ὅτι πολλοὺς τῶν νοσούντων ἰᾶται ῥήματι μόνῳ καὶ χειρῶν ἐπιθέσει. Καὶ ὃς αὐτίκα μελήσας οὐδὲν οὐδ' ἀναβαλόμενος, ἀλλ' ὡς εἶχεν εὐθὺς ἅμα συζύγῳ καὶ τέκνοις, πορείας ἁψάμενος, ἐν Αἰγαῖς γίνεται. Τοιοῦτον γὰρ πεφυκὼς ἡ ψυχὴ, καὶ οὕτως ἀνύσαι τὸ ἀκουσθὲν ἐπιτάτη δι' ἐλπίδα χρηστοτέραν ἐλευθερίας. Ἐκεῖσε τοίνυν γενόμενος, ἐπυνθάνετο περὶ Ζηνοβίου, ποῦ ἄρα καὶ ἐν τίνος εἴη διάγων, καὶ σπουδὴν ἐποιεῖτο πᾶσαν ὥστε τὸν ἄνδρα θεάσασθαι. Τοῦτον δὲ τὸν τρόπον ἔχοντι τῷ Ἰνδῷ, καὶ οὕτω τὴν ἐκείνου θέαν περὶ πολλοῦ ποιουμένῳ ἐφίστατο ὄψις αὐτῷ σαφῶς ὕπαρ οὐκ ὄναρ καταλαλεῖν ἐπισκήπτουσα τὴν τῶν Χριστιανῶν ἐκκλησίαν. Ἐν αὐσῇ γὰρ, φησὶ καὶ περιτύχῃς τῷ ζητουμένῳ Διαναστὰς τοίνυν οὗτος, ἄπεισιν εὐθὺς μετὰ τῆς γυναικὸς παρὰ τὸν ναόν. Καὶ τὸν ἅγιον εὑρόντες ἐν αὐτῷ πλήθους ἑστῶτα μέσον, καὶ πηγὰς ἡδίστας διδασκαλίας τοῦ στόματος ἀφιέντα, διωσάμενοι τοὺς περιεστῶτας, τῶν ὡραίων ἐκείνου [ποδῶν, καὶ ἀγαθὰ ὡς ἀληθῶς εὐαγγελιζομένων μετὰ πολλῆς ἐπιλαμβάνονται τῆς θερμότητος καὶ τῆς ἱκετείας, καὶ δέονται τῆς συμπαθοῦς ψυχῆς ἐκείνης καὶ φ-

λανθρώπου, καὶ λιπαρουσιν αὐτὸν ὥστε τοῦ πάθους ἀπαλλαγῆναι. Εἰ γὰρ καὶ τῷ τῆς γυναικὸς θώρακι τὸ πάθος ἐνῆν, ἀλλὰ πολλῷ πλέον τῆς τοῦ ἀνδρὸς ψυχῆς ἥπτετο. Ὁ δὲ μισθὸν αὐτοὺς τῆς ἰατρείας ἐπιζητεῖ τὴν εὐσέβειαν, καὶ τὸ τῆς πατρίου πλάνης ἀποστάντας, αὐτομολῆσαι πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν. Ὅπερ οὖν προθύμως αὐτῶν ποιεῖν ἐπαγγελλομένων, ὁ ἅγιος ὑπολαβὼν, Ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ τὴν αἱμόῤῥουν ἰασαμένου, ὑγιὴς ἴσθι, γύναι, φησὶ, καὶ τοῦ πάθους ἐλευθεροῦ, καὶ παραχρῆμα ἥ τε χαλεπὴ νόσος ἐκείνη καθάπερ τινὶ μάστιγι τῷ ῥήματι ἀπελήλατο· καὶ τοῦ θείου βαπτίσματος αὐτός τε καὶ σύζυγος καὶ οἱ παῖδες ἀξιωθέντες, ἔπειτα δὲ καὶ τῶν ἱερῶν κοινωνήσαντες μυστηρίων, οἴκαδε χαίροντες ἐπανῆεσαν, τῷ τῆς γυναικὸς περὶ τὸν θώρακα πάθει κοινῇ τὸ τῆς ἀπάτης νόσημα συναποβαλόντες, καὶ τὴν τῆς ψυχῆς ἕκαστος ὑγείαν πλουτήσαντες.

A magis tangebat animum. Ille autem curationis mercedem ab eis postulat pietatem, et ut a patrio errore discedentes, ad agnitionis veritatem transfugerent. Quod quidem prompto et alacri animi studio se facturos eis profitentibus, excipiens sanctus : In nomine Jesu Christi, inquit, qui sanavit mulierem profluvio sanguinis laborantem, sana esto, mulier, et liberare a morbo ; statimque gravis ille morbus verbo, tanquam flagello aliquo, fuit expulsus : et divinum baptismum et ipse, et uxor, et liberi fuerunt assecuti. Deinde etiam cum fuissent participes sacramentorum, domum læti redierunt, ut qui cum morbo mulieris, qui erat in thorace, una quoque perdidissent morbum deceptionis, et sanitate animæ fuissent locupletati.

Δ'. Εἶτα καὶ γυνή τις ἑτέρα πάλιν ἐν τῇ πρὸς Δάφνην Ἀντιοχείᾳ, ἐν ἀρετῇ ζῶσα, καὶ πολλοῖς ἐπαρκοῦσα τῶν πενομένων, πάθει περιπίπτει χαλεπωτάτῳ· φαγέδαιναν τοῦτο παῖδες ἰατρῶν ὀνομάζουσι. Μεταξὺ δὲ ἄρτι τῶν μαστῶν ἐκφυὲν, κύκλῳ τὰ περὶ αὐτοὺς ἐλυμαίνετο. Πάσης οὖν ἄλλης ἀπογνοῦσα καὶ αὐτὴ θεραπείας, ὑπέξεισι νύκτωρ τῆς πόλεως· ἐλθοῦσά τε διὰ Σελευκείας, καὶ τοῖς αἰγιαλοῖς ἐπιστᾶσα, πλοίου τέ τινος ἐπιβᾶσα, εἰς Αἰγὰς καταίρει. Καὶ προσελθοῦσα θερμῶς τῷ ἁγίῳ, τὸ δεινὸν ἐκεῖνο πάθος ὑποδεικνύει, καὶ δεῖται τούτου καὶ ἱκετεύει ὥστε ἢ ἐν ὀφθαλμοῖς ἀποθανεῖν τοῖς ἐκείνου, καὶ σὺν τάχει τὸ ὀφειλόμενον ἀποτίσαι, ἢ τοῦ πιέζοντος ἀπαλλαγῆναι κακοῦ· τοσοῦτον γὰρ ὑπὸ τοῦ πάθους ἠνέγκατο, καὶ τηλικαύταις ὀδύναις συνείχετο, ὡς καὶ τὸν θάνατον ἐν εὐεργεσίας αἰτεῖσθαι μέρει, καὶ τοῦτον εἶναι δοκεῖν τῶν λυπούντων ἐλευθερίαν. Ταῦτα τοῦ ἁγίου δεδυσωπημένος, καὶ τῇ χειρὶ τὸ τοῦ σταυροῦ σημεῖον ὑποτυπώσαντος, ἔπειτα δὲ καὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ θεῖον ὄνομα ἐπιφθεγξαμένου! (ὦ Θεοῦ κριμάτων! ὦ ἀνεικάστου χρηστότητος!) ῥήγνυται μὲν εὐθέως τὸ παθος, ἰχῶρος πληρῶσαν τὸ ἔδαφος, λύεται δὲ τῶν ὀδυνῶν ἡ γυνὴ, καὶ πρὸς τὴν Ἀντιόχου ὑγιὴς ἐπανήκει.

B IV. Alia quoque mulier, quæ virtute vivebat Antiochiæ, et opem ferebat multis indigentibus, in morbum incidit gravissimum. Eum medici nominant phagedænam. Exortus autem inter mamillas, vastabat omnia circumcirca. Omnem ergo aliam desperans ipsa quoque curationem, egreditur noctu e civitate : cumque venisset per Seleuciam, et ad littus accessisset, et navem quamdam ascendisset, appellit Ægas. Et ardenti studio ad sanctum accedens, ei ostendit gravem illam affectionem, eumque rogat et supplicat, ut vel ante illius oculos moriatur, et cito exsolvat debitum : vel liberetur a malo, quod eam affligit. Morbus enim ei tantam afferebat necessitatem, et tantum dolorem, ut etiam mortem peteret loco beneficii, et ea videretur esse liberatio a malis. Cum is motus fuisset sanctus, et manu crucis signum fecisset, et deinde divinum Christi nomen invocasset (o Dei judicia, o benignitatem, quæ nullis potest verbis exprimi!), rumpitur quidem statim morbus, qui solum implevit sanie : solvitur autem mulier a doloribus, et revertitur sana Antiochiam.

C

Ε'. Τὰ δὲ μετὰ ταῦτα διωγμὸς κατὰ τῆς εὐσεβείας Διοκλητιανοῦ, καὶ δόγμα παρ' αὐτοῦ θεομάχου, καὶ Λυσίας τῆς ὠμότητος ἐκείνου καὶ τῆς ἀπανθρωπίας ὑπηρέτης θερμότατος. Ὅστις τὰ κατὰ τὸν θεῖον μαθὼν Ζηνόβιον, καὶ ὅπως ἕνα μόνον κηρύττει Θεὸν, καὶ τῶν αὐτοῦ ἐντολῶν τε καὶ θελημάτων ἐπιμελῶς περιέχεται, ὅπως τε τῇ αὐτοῦ ἐπικλήσει νόσους εὐχειρῶς λύει πάσας, καὶ χεῖρα τοῖς δεομένοις προτείνει δαψιλῶς ῥέουσαν, εὐθὺς αὐτὸν συλλαμβάνει, καὶ προκαθίσας ἐπὶ μέσης τῆς πόλεως, καὶ τὸν ἄνδρα κατὰ πρόσωπον ἀγαγὼν, Πολλά μοι, φησὶ, περὶ σοῦ, Ζηνόβιε, ἤκουσται· ἀλλ' ἐγὼ μόνῃ πιστεύειν ἀκοῇ ῥᾳδίως οὐκ ἔχων, ὥστε καὶ ὀφθαλμοὺς μάρτυρας ποιῆσαι τῶν ἀκουσθέντων, καὶ ἵνα τὸ πολὺ συνέλω τοῦ λόγου, δύο σοι ταῦτα προτίθεμαι, ἢ πεισθῆναι τῷ τῶν κρατούντων εὐσεβεῖ διατάγματι, καὶ θῦσαι σὺν ἡμῖν τοῖς θεοῖς, ὅπερ τιμῆς σε τῆς μεγίστης ἀπολαῦσαι παρασκευάσει, καὶ πλούτου δαψίλειαν εὖ ἴσθι καὶ βίου λαμ-

V. Quæ autem post hæc sequuntur, sunt Diocletiani persecutio adversus pietatem, et Deo inimicum ab eo profectum edictum, et Lysias illius sævitiæ et inhumanitatis minister acerrimus. Qui cum accepisset divinum Zenobium prædicare unum solum Deum, ejusque præcepta et voluntatem studiose et diligenter amplecti, et ejus invocatione morbos omnes facile solvere, et manum abunde suppeditantem porrigere egentibus, eum statim comprehendit, et cum in media præsedisset civitate, et eum coram ipso curasset sistendum : Sæpe, inquit, o Zenobi, a me de te est auditum : sed cum non facile possem soli famæ credere, propterea te in meum adduxi conspectum, ut etiam oculos haberem testes eorum, quæ audivi : et, ut paucis absolvam, hæc duo tibi propono, ut vel pareas pio edicto imperatorum, et diis nobiscum sacrifices

D

quod quidem efficiet, ut tu maximum honorem assequaris, et magnas opes, et vitæ splendorem, et aliorum bonorum remunerationes tibi conciliabit (hoc tibi potes certo persuadere) : vel ut damneris ad plagas, vincula, cruciatus, et cætera tormenta. Quorum quisnam est alius finis, nisi mors omnino sævissima, et plena maximo dolore ? Ad hæc egregius Zenobius : Mihi, inquit, unus est verus Deus Jesus Christus, in quo ego confido, a quo est ipsa essentia et vita, et propter quem est mihi mori lucrum : neque enim quidquam ex iis, quæ hic sunt jucunda et delectabilia, est conferendum cum ea, qua est illic, remuneratione. Quamobrem sævus indignatus Lysias, sublime in ligno tollit athletam, et tormenta infert ejus corpori : Videamus, dicens, an Christus sit venturus, ut ei opem ferat.

A πρότητα, καὶ ἀγαθῶν ἄλλων ἀμοιβὰς προξενήσει σοι, ἢ πληγὰς καὶ στρέβλας, καὶ βασάνους ἐπάρας κατακριθῆναι, ὧν τί τὸ τέλος ἢ χαλεπὸς πάντως καὶ ὀδυνηρότατος θάνατος; Πρὸς ταῦτα ὁ γενναῖος Ζηνόβιος, Ἐμοὶ θεὸς εἷς ἀληθινὸς ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός ἐστιν, ἔφη, ἐφ' ὃν ἐγὼ πέποιθα, παρ' οὗ καὶ αὐτὸ τὸ εἶναί μοι καὶ τὸ ζῆν, καὶ δι' ὃν ἐμοὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος. Οὐδὲ γὰρ ἔστι τι τῶν τῇδε τερπνῶν τῆς ἐκεῖθεν ἀντιδόσεως ἄξιον. Ἐφ' οἷς ὁ ἐπηνὴς ἐκεῖνος ἀγανακτήσας, μετεωρίζει τὸν ἀθλητὴν ἐπὶ ξύλου, καὶ στρέβλας αὐτοῦ καὶ ξυστῆρας ἐπάγει τῷ σώματι· Ἴδωμεν εἰ Χριστὸς ἔλθοι, βοηθήσων αὐτῷ.

VI. Interea vero currens alicunde, venit ad eum Zenobia soror ejus. Quæ cum eum aspexisset in ligno, et vel ex ipso spectaculo repleta fuisset audacia, et si quid est molle, aut imbecillum, aut muliebre, id totum abjecisset, et se vere esse ejus sororem ostendisset ; Superbe, inquit, tyranne, quidnam sceleris admisit frater, quod tu eum sic torques ? Ille autem (o sinistram, et dolosam, et illiberalem animam) ad mulieris dicendi libertatem placidissime respondit et lenissime, ut et in eam, utpote feminam, se blandis verbis insinuaret, et induceret ut imbecilliorem : Sacrifica enim, inquit, Zenobia tu quoque diis, nec sustineas videre speciem ac vigorem et florem tui corporis miserabiliter multis ac variis tradi suppliciis : quorum, o mulier, dedecus est longe ipso dolore gravius. Illa autem simul cum fratre loqui incipiens veluti uno quodam motu animi et consensu : Non nobis, dixerunt, persuadebis, o tyranne, Deum verum et vivum permutare cum simulacris mortalium hominum, nec si fieri quidem posset, ut tu innumerabiles nobis mortes afferres, et non hanc unam, quæ nobis vel ab ipsa natura debetur necessario. Hæc ergo cum dixissent, martyres statim lecti excipiunt ferrei, et ignis sub lectis accenditur. Aderat autem Lysias quoque acclamans : Veniat Christus, et opem ferat iis, qui pro ipso patiuntur. Zenobius autem ei honeste dixit : En adest, suum rorem præbens nobis medicinam, etiamsi tu hoc non possis videre, cum sis circumdatus tanta caligine impietatis.

ς'. Ἔπειτα ἥκει δρομαίως ποθὲν ἡ ἀδελφὴ Ζηνοβία, καὶ τοῦτον ἐπὶ τοῦ ξύλου θεασαμένη, θάρσους τε καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς θέας ὑποπλησθεῖσα, καὶ πᾶν εἴ τι μαλακὸν ἢ ἀσθενὲς ἢ γυναικεῖον ἀποβαλοῦσα, καὶ ἀληθῶς ὅτι τοιούτου ἦν ἀνδρὸς ἀδελφὴ δείξασα, Ἀλαζὼν, ἔφη, τύραννε, τίνα τοιαύτην ἐργασάμενον ἀτυπίαν αἰκίζεις τὸν ἀδελφόν; Ὁ δὲ, (ὦ σκαιᾶς ψυχῆς καὶ δολερᾶς καὶ ἀνελευθέρου!) πρὸς τηλικαύτην γυναικὸς παῤῥησίαν μεθ' ὅσης ὁμαλότητος ἀποκρίνεται, ἵνα καὶ ὡς θῆλυ κλέψῃ καὶ ὡς ἀσθενέστερον μαλακοῖς ῥήμασιν ἐπαγάγηται! Θῦσον γὰρ, φησὶ, Ζηνοβία, κἂν αὐτὴ τοῖς θεοῖς, καὶ μὴ σώματος οἰκείου εὐγένειαν, καὶ ἀκμὴν ὥρας, καὶ ἄνθος νεότητος ἰδεῖν ἐλεεινῶς ἀνάσχῃ πολυτρόποις αἰκισμοῖς ἐκδιδόμενα, ὧν πολὺ, γύναι, τῆς ὀδύνης ἡ αἰσχύνη βαρύτερον. Ἡ δὲ, τοῦ λόγου σὺν τῷ ἀδελφῷ ἐπιλαβομένη, καθάπερ ὑφ' ἑνὶ ψυχῆς κινήματι, καὶ παραστήματι, Οὐ πείσεις, εἶπον, ἡμᾶς, ὦ τύραννε, Θεοῦ ζῶντος ἀληθινοῦ εἴδωλα θνητῶν ἀνθρώπων ἀλλάξασθαι οὐδ' ἂν εἰ καὶ μυρίους σοι δυνατὸν ἦν ἡμῖν θανάτους ἐπαγαγεῖν, ἀλλὰ μὴ τὸν ἕνα τοῦτον ὅστις καὶ παρ' αὐτῆς ἡμῖν φύσεως ἀναγκαίως ὀφείλεται. Ταῦτα τοιγαροῦν εἰρηκότας κλῖναι τοὺς μάρτυρας εὐθὺς ὑποδέχονται σιδηραῖ, καὶ πῦρ ὑπὸ ταῖς κλίναις ἀνάπτεται. Παρῆν δὲ καὶ Λυσίας ἐπιφωνῶν· Ἐλθέτω Χριστὸς, βοηθησάτω τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχουσι. Καὶ ὁ Ζηνόβιος εὐκόσμῳ τῷ ῥήματι, Πάρεστιν, ἔλεγεν, ἰδοὺ, τὴν παρ' αὐτοῦ δρόσον ἰαμα παρέχων ἡμῖν, εἰ καὶ σὺ τοῦτον οὐκ ἔχεις ὁρᾷν, τοσαύτην ἀσεβείας ἀχλὺν περικείμενος.

VII. Tyrannus ergo cum videret eos tam magno et tam forti animo præditos, in præsentia quidem cessare facit eorum cruciatum, simul quidem et ad sensum doloris eum nequaquam sufficere existimans, et spe quadam sibi blandiens fore ut ii persuadeantur, et convertantur, nec perpetuo ita sibi nihil parcant. Cum itaque e lectis ferreis eos fecisset surgere : Vestri, inquit, modo miseremini, neque sit alter alteri invicem aspectus miserabilis, frater ante oculos sororis atrociter interfectus. Illi autem moribus et animis magis fratres, quam corporibus : Tibi, dixerunt, o judex, potius consulimus, ut tuæ animæ aliquam curam geras, et timeas quidem gehennam, cujus minæ tibi intentantur, et

Ζ'. Ὁ γοῦν τύραννος, οὕτως αὐτοὺς ὁρῶν εὐψύχως καὶ καρτερικῶς ἔχοντας, ἵστησι ταύτην τὸ παρὸν τοῖς γενναίοις τὴν τιμωρίαν, ὁμοῦ μὲν οὐχ ἱκανὴν αὐτὴν εἰς ὀδύνης αἴσθησιν δριμυτέρας ὑπολαβὼν, ὁμοῦ δὲ καί τισιν ἐλπίσιν ἑαυτὸν ὑποσαίνων ὡς ἄρα πεισθήσονται καὶ μεταβαλοῦσι, καὶ οὐχ οὕτω διὰ τέλους ἑαυτῶν ἀφειδήσουσι. Ἀμέλει καὶ τῶν σιδηρῶν ἐκείνων κλινῶν αὐτοὺς ἀναστήσας, Οἰκτείρατε κἂν ἄρτι ἑαυτοὺς, φησὶ, λάβετέ τινα σφῶν αὐτῶν ἔλεον, μηδὲ ὄψις ἀλλήλοις οἰκτρὰ γένησθε, ἀδελφὸς ὁ ὀφθαλμοῖς ἀδελφοῦ χαλεπῶς ἀναιρούμενος. Οἱ δὲ τὸν τρόπον ἐκεῖνοι μᾶλλον ἀδελφοὶ καὶ τὰς ψυχὰς ἢ τὰ σώματα, Σοὶ μᾶλλον, ὦ δικαστὰ, συμβουλεύομεν, εἴπερ, θέσθαι τινὰ καὶ τῆς σαυτοῦ ψυχῆς πρόνοιαν,

καὶ φείσασθαι μὲν τῆς ἠπειλημένης γεέννης καὶ τῶν ἀθανάτων ἐκείνων κολάσεων, ἀποστῆναι δὲ τῆς φανερᾶς ταύτης ἀπάτης, Θεῷ τε προσελθεῖν ἀληθινῷ καὶ τῇ εὐσεβείᾳ. Καὶ οἵδε ἡμεῖς ἐγγυηταί σοι ἅμα καὶ πρεσβευταὶ τὰ πρὸς αὐτὸν καὶ βεβαιωταί, ὅτι καὶ ἀποδέξεται τῆς μεταβολῆς, καὶ προσηνῶς ὑποδέξεται, καὶ ἀγαθῶν ἀξιώσει τῶν ἀπορρήτων. Ἐφ' οἷς θερμότερος ὥσπερ τὴν λύσσαν ἐκείνην καὶ τὴν μανίαν γεγονὼς ὁ Λυσίας λέβησι μὲν ἐμβληθῆναι τὴν ἀγαθὴν ὄντως δυάδα προστάττει. Καὶ οἱ λέβητες πῦρ κάτωθεν εἶχον σφοδρῶς ἀναπτόμενον. Στάντες δὲ πρὸ τῶν λεβήτων ἐκεῖνοι, καὶ ὀφθαλμοὺς μετὰ καὶ τῆς ψυχῆς εἰς οὐρανοὺς ἀνατείναντες. Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ τῆς εἰρήνης Θεὸς, ἐν εἰρήνῃ δέξαι τὰς ψυχὰς ἡμῶν, εἶπον. Καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν οἱ λέβητες αὐτοὺς εὐθέως ἐλάμβανον, καὶ τὸ μὲν ἐν αὐτοῖς ὕδωρ καὶ αὐτοῦ πυρὸς ἔζει σφοδρότερον· τὸ δὲ τῶν μαρτύρων ζεῦγος, θείας τινὸς ἄνωθεν αἰσθόμενοι δρόσου, ᾔδοντες ἠρέμα ἐξήεσαν· ἡ ᾠδὴ δὲ ἦν· « Ἔσωσας ἡμᾶς. Κύριε, ἐκ τῶν θλιβόντων ἡμᾶς, καὶ τοὺς μισοῦντας ἡμᾶς κατήσχυνας. »

Η'. Ἐντεῦθεν ὁ Λυσίας, τὴν μεταβολὴν παντάπασιν ἀπελπίσας, τὴν τελευταίαν κατ' αὐτῶν διὰ ξίφους δίδωσι ψῆφον. Καὶ τειχῶν ἔξω τῆς Αἰγαίων κατὰ τὸ τοῦ Λυσίου πρόσταγμα οἱ ἅγιοι γενόμενοι, καὶ προσευχῇ πάλιν ἑαυτοὺς δεδωκότες, Εὐχαριστοῦμέν σοι, Χριστὲ ὁ Θεὸς, εἶπον, ὅτι τὸν δρόμον ἡμᾶς τελέσαι ἠξίωσας, τὴν πίστιν τηρῆσαι, τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἀγωνίσασθαι. Αὐτὸς οὖν, Κύριε, καὶ τοῦ βραβείου μετασχεῖν ἡμᾶς τῆς κλήσεως τῆς ἄνω εὐδόκησον, καὶ μετὰ τῶν εὐαρεστησάντων τῷ ἁγίῳ σου καὶ θαυμαστῷ ὀνόματι σοναρίθμησον· ὅτι εὐλογητὸς εἶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Καὶ παραχρῆμα ἔργον ἦν ἡ εὐχή. Καί τις ἄνωθεν ἀπηχουμένη φωνὴ τοὺς στεφάνους αὐτοῖς ἐπηγγέλλετο, καὶ πρὸς ἐκεῖνα μετεκαλεῖτο τοὺς ἀθλητὰς, ὧν καὶ διὰ τοῦ μαρτυρίου παντὸς ἐπιτυχεῖν ηὔχοντο. Τῆς δὲ φωνῆς ταύτης καὶ οἱ παρόντες ἀκούσαντες, πίπτουσιν ἐπὶ γῆς πρηνεῖς καὶ δεδακρυμένοι τῷ παραδόξῳ τῆς ἀκροάσεως. Τριακοστῇ μὲν οὖν. Ὀκτωβρίου τὰς κεφαλὰς οἱ μάρτυρες ἀποτέμνονται.

Θ'. Τὰ δὲ τούτων ἱερὰ σώματα πρὸ τῆς πόλεως ἐρριμένα Ἑρμογένης καὶ Γαΐος οἱ πρεσβύτεροι, βαθείας νυκτὸς ἅμα ἀνελόμενοι, σορῶν τε ἄγαν εὐλαβῶς καὶ ὁσίως ἐνθέμενοι, ἐν τῷ ἐκεῖσε κρύπτουσι σπηλαίῳ. Ἐδεδίεσαν γὰρ τῶν ἀσεβῶν τὴν ἐπήρειαν. μὴ καὶ αὐτῶν ἐκείνοις τῶν λειψάνων φθονήσωσιν. Οὕτω διὰ πάντων αὐτοῖς τὰ τῆς ἀδελφότητος ἐτηρήθη, καὶ κοινὴν τὴν ὁμολογίαν, κοινὴν καὶ τὴν ἄθλησιν ἐποιήσαντο· καὶ ὥσπερ μιᾶς προῆλθον γαστρὸς, οὕτω καὶ τόπος εἷς ἀμφοτέρων τὰ σώματα δέχεται, καὶ μία σκηνὴ πάλιν αὐτοὺς ἐν οὐρανοῖς ὑποδέχεται, εἰς δόξαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ πρέπει πᾶσα μεγαλωσύνη τε καὶ μεγαλοπρέπεια νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

A supplicia illa immortalia, discedas autem ab hoc errore manifesto, et ad Deum verum accedas, et ad pietatem. Nos autem tibi erimus apud Deum intercessores, sponsoresque et fidejussores, quod acceptam tuam habebit conversionem, et te placide excipiet, et dignabitur bonis ineffabilibus. Propter quæ Lysias rabie quadam et furore factus acrior, jubet illud par vere bonum injici in lebetes. Lebetes autem subtus habebant ignem valde accensum. Illi vero stantes ante lebetes, cum oculos simul cum anima in cœlum sustulissent, dicebant: Domine Jesu Christe, Deus pacis, suscipe in pace animas nostras. Finitis precibus, eos statim exceperunt lebetes ; et quæ erat in eis quidem aqua, vel ipso igne fervebat vehementius. Par autem martyrum, cum divinum quemdam rorem ab alto B sensisset, canens sensim est egressus. Canticum autem erat ; « Servasti nos, Domine, ab iis, qui nos affligunt ; et eos, qui nos odio habent, affecisti pudore. »

VIII. Cæterum Lysias cum eorum mutationis omnem spem abjecisset, ultimam fert in eos sententiam, ut gladio vitam finiant. Cum itaque extra muros civitatis Ægæorum fuissent sancti, ut jusserat Lysias, et se rursus dedissent precibus : Agimus tibi gratias, Christe Deus, dicebant, quod dignatus sis efficere, ut bonum certamen decertaremus, cursum consummaremus, fidem servaremus. Tibi ergo placeat, o Domine, ut simus participes præmii supernæ vocationis : et nos refer in numerum eorum, qui placuerunt sancto tuo et admirando nomini ; quoniam es benedictus in sæcula. Statim autem preces effectus est consecutus : et vox quædam resonans e cœlo, eis pollicita est coronas, et ad illa evocabat athletas, quæ illi consequi optabant per martyrium. Cum autem audiissent vocem ii, qui aderant, humi cadunt proni et lacrymantes propter admirabilem illam auditionem. Atque tricesimo quidem mensis Octobris amputata fuerunt capita martyribus.

IX. Sacra autem illorum corpora ante urbem projecta, cum Hermogenes et Caius presbyteri profunda nocte cum suis sustulissent, pieque admodum sancte et loculis imposuissent, condunt in ea, quæ illic erat, spelunca. Timebant enim insultum D impiorum, ne illis etiam inviderent relinquias. Ita fuit sanctis his fratribus in omnibus conservata fraternitas, et communem confessionem, communem etiam fecerunt decertationem : et quomodo ex uno utero prodierunt, ita etiam unus locus suscepit utriusque corpora : ad gloriam Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et potentia nunc et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Psal. XLIX, 8.

MARTYRION
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΕΠΙΜΑΧΟΥ.

—

MARTYRIUM
SANCTI MARTYRIS EPIMACHI.

(Ap. Surium ad diem 31 Octobris; Græce ex cod. ms. 1484.)

—

I. Olim profecto impietatis caligo per totum orbem terrarum diffusa erat, hominesque universi ad sacrificium diis offerendum compellebantur, imperantium minas, et judicium sævitiam atque impetum formidantes. Quamobrem natura seipsam denegabat : tunc enim cognationis jura conculcata omnino evertebantur. Quinetiam veteris benevolentiæ conjunctio in dissidium convertebatur.

Interea vero tanquam stella quædam inter Christi milites magnus effulgebat Epimachus, qui vivus quidem Ægypto tantum cognitus fuit, post martyrium autem toti mundo evasit manifestus. Eum enim tunc Ægyptus, velut lucernam quamdam sub modio latentem, occultabat. Nam regio illa, ejus viri educationis atque optimæ institutionis particeps facta fuit : quippe quæ virtutis et ætatis ipsius progressum atque incrementa perspexit. Is non solum cum ætate virtute quoque crescebat, sed etiam virtus ipsa in eo perspiciebatur longe major, quam ejus ætas postulabat : idque cum nullo vitæ magistro atque duce usus fuisset, sed ipse sibi tanquam regula quædam et forma exstitisset, animum simul atque mores componens, illum videlicet mitem et tranquillum efficiens, hos prudentes semper, eum virum suscepit, quemadmodum eremus olim

A Α'. Ἄρτι μὲν ἡ τῆς εὐσεβείας ἀχλὺς ἀνὰ πᾶσαν διεχεῖτο τὴν οἰκουμένην, ἄνθρωποι δὲ πάντες πρὸς θυσίαν εἰδωλικὴν συνηλαύνοντο, τάς τε τῶν κρατούντων ἀπειλὰς καὶ τὰς μιαιφόνους τῶν δικαστῶν ὁρμὰς δεδιότες. Καὶ φύσις μὲν ἑαυτὴν ἐξώμνυτο· συγγενείας δὲ θεσμὰ κατεπατεῖτο, καὶ ἀνετρέπετο, καὶ παλαιᾶς ἀγάπης συνάφεια πρὸς διάστασιν ἐμερίζετο. Ἐξέλαμπε δὲ ἐν τούτοις οἷά τις ἀστὴρ ὁ μέγας ἐν ἀθλοφόροις Ἐπίμαχος, οὐκ ἐπίδηλος οὐδὲ γνώριμος ὢν τοῖς πολλοῖς. Αἴγυπτος γὰρ τέως εἶχεν αὐτόν, οἷά τινα λύχνον ὑπὸ μοδίῳ κρυπτόμενον, ἥτις αὐτοῦ καὶ ἀνατροφῆς ὄντως καὶ ἀγωγῆς τῆς ἀρίστης ἀπολελαύκει, καὶ ἀρετῆς εἶδεν αὐτοῦ καὶ ἡλικίας προκοπὰς καὶ αὐξήσεις. Ὃς οὐ μόνον ἑαυτῷ συναυξανομένην εἶχε τὴν ἀρετήν, ἀλλὰ πολλῷ μείζονα καὶ τῆς ἡλικίας αὐτὴν ἐπεδείκνυτο· B διδασκάλῳ μὲν οὐδενὶ τοῦ βίου καὶ ὁδηγῷ χρώμενος, οἱονεὶ δέ τις αὐτὸς ἑαυτῷ κανὼν καὶ τύπος γενόμενος καὶ ψυχὴν ἅμα καὶ ἦθος ῥυθμίζων· καὶ τὴν μὲν ποιῶν ἠπίαν καὶ γαληνήν, τὸ δὲ σύννουν ἀεὶ καὶ προσεκτικόν. Ἐντεῦθεν Ἠλούσιον ὄρος αὐτὸν οἰκιστὴν ἐκληρώσατο, καθάπερ ἡ ἔρημος πάλαι τὸν Ἰωάννην, καὶ τὸν Ἠλίαν ὁ Κάρμηλος.

attentos et sobrios. Hinc Pelusius mons incolam Joannem Baptistam, et Carmelus Eliam habuit

II. Cum igitur Epimachus ipse in monte Pelusio versaretur, et in omni philosophia se exerceret, omnemque victus duritiem amplexaretur, vitam denique propter Christum asperam ac laboriosam viveret, judex quidam sævitia et ferocitate insignis, Alexandriam venit. Judex autem ille cætera quidem omnia pro nihilo faciebat ; sed omne tantum studium, industriam et artes adhibebat, quibus totam urbem illam suis retibus caperet, et acerbam impietatis prædam colligeret, idque ut assequi posset, nullis machinis abstinebat. Quamobrem Christiani omnes illius judicis minas extimescentes, alii in solitudinem aufugiebant, alii se Christianos esse dissimulantes, impietatem simulabant. Quicunque vero pietatem profiteri volebant, acerbissimis cruciatibus tradebantur.

Β. Ὁπουπερ αὐτοῦ διατρίβοντος καὶ πᾶσαν μὲν ἀσκοῦντος φιλοσοφίαν, πάσῃ δὲ λοιπὸν ἑαυτὸν ἐκδόντος σκληραγωγίᾳ καὶ βίον ζῶντος διὰ Χριστὸν ὀδυνηρὸν καὶ ἐπίπονον, καταλαμβάνει δικαστὴς C τὴν Ἀλεξανδρέων ἀπηνέστατός τε καὶ ἀγριώτατος, τἆλλα μὲν οὐδενὸς ἀξιῶν λόγου, ὥστε δὲ πᾶσαν κατ' ἄκρας τὴν πόλιν εἴσω τῶν ἑαυτοῦ δικτύων λαβεῖν, καὶ θήραμα πικρὸν ἀσεβείας ποιήσασθαι, οὐδεμιᾶς το παράπαν μηχανῆς ἀπεχόμενος. Ὅθεν καὶ Χριστιανοὶ πάντες, οἱ μὲν δέει τῶν ἀπειλῶν, εἰς ἐρημίας ἐφυγαδεύοντο, οἱ δὲ, τὸν Χριστιανισμὸν κρύπτοντες, τὴν ἀσέβειαν ὑπεκρίνοντο. Ὅσοι δὲ καὶ φανερῶς εὐσεβεῖν ἐβούλοντο, βασάνοις ἐξεδίδοντο πικροτάταις.

Γ. Τότε τοίνυν οὐκ ἦν ἔτι ἀνεκτὸν Ἐπιμάχῳ ἡ ἐρημία καὶ τὸ ἄμικτον ἐκεῖνο τοῦ βίου καὶ ἀκοινώνητον. Ἀλλὰ τῷ θερμῷ περὶ τὴν εὐσέβειαν ζήλῳ, τὴν ψυχὴν σφοδρότατα κινηθεὶς, καὶ ὥστε μὴ ταύτην ὑβρίζεσθαι, καὶ ζωῆς ἅμα καὶ ἡσυχίας καταφρονήσας, κάτεισιν εἰς μέσην τὴν πόλιν ἀπὸ τῆς ἐρημίας, πρόσεισι δὲ τῷ τυραννικῷ βήματι μηδὲν ὑποπτήξας τῶν ὁρωμένων, μηδὲν τῶν φοβεῖν δυναμένων καταπλαγεὶς, καὶ τοῦτο πρῶτον ἀρίστευμα τῆς θαυμαστῆς αὐτοῦ ποιεῖται ψυχῆς. Εἶτα καθαιρεῖ μὲν εἰδωλικὸν ἐκεῖνον βωμὸν καὶ εἰς ἔδαφος ἀνατρέπει, ὁμοῦ καὶ χειρὶ γενναίᾳ καὶ δυνάμει ἀοράτῳ χρώμενος. Ὁρμᾷ δὲ καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ δικάζοντος θυμῷ δικαίῳ τὸν ὑβριστὴν καὶ Θεοῦ καὶ νόμων ἱερῶν ἀμυνόμενος. Καὶ εἴ γε μὴ παρὰ τῶν ἐκείνου δορυφόρων τῆς ὁρμῆς ἐπεσχέθη, πτῶμα δακρύων ἄξιον ἂν, ὁ τύραννος ἔκειτο.

Δ'. Ὅπερ ἐκεῖνος οὐκ ἔνεγκών, ἀλλὰ μέσην τὴν καρδίαν ὑπὸ τῆς ὀργῆς ἀνατέσας, ὅτι περ οὕτως εὐτελὴς ἀνὴρ αὐχμηρὸς τὴν κόμην, οἰκτρὸς τὸ τριβώνιον μετὰ τοσαύτης αὐτῷ τῆς τόλμης προσενεχθείη, φυλακῇ τὸν ἅγιον καὶ δεσμοῖς παραδίδωσιν. οἷα παράβολόν τι καὶ θρασὺ δεδρακότα, καὶ τὴν δίκην ἀξίαν ὑφέξοντα. Πολλοὺς μὲν οὖν καὶ ἄλλους εἶχε τὸ δεσμωτήριον ὑπερ εὐσεβείας καὶ αὐτοὺς κατακεκλεισμένους. Ἀλλὰ πᾶσιν αὐτοῖς ῥοπὴ μεγίστη καὶ πρὸς τὸ μαρτύριον παράκλησις, ὁ καλὸς κατέστη Ἐπίμαχος· ἀμελῶν μὲν τῶν καθ' ἑαυτὸς δεινῶν, καὶ τῆς ἐκείνων θεραπείας ἐπιμελούμενος. Ἔπειτα δὲ καὶ παραινέσεως πρὸς αὐτοὺς, καὶ διδασκαλίας ἅπτόμενος, καὶ συγκροτῶν αὐτοὺς, τειχίζων πανταχόθεν, νήφειν ποιῶν, ἀναλώτους ὅλως ταῖς τοῦ ἐχθροῦ μηχαναῖς ἐργαζόμενος.

Ε'· Ἠραστησάμενος τοιγαροῦν αὐτοὺς ὁ δικάζων, καὶ πλείονα παρὰ πολὺ τῆς προτέρας καὶ θερμοτέραν τὴν ἔνστασιν ἰδὼν ἐπιδεικνυμένους, πυθόμενος δὲ καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ πράγματος, καὶ μαθὼν ὡς Ἐπιμάχου ταῦτα συμβουλαί τε καὶ ὑποθῆκαι. Τούτων μὲν μετὰ πολλὰς ἤδη καὶ ἀφορήτους τιμωρίας ἐκτέμνει τὰς γλώσσας· αὗται γὰρ ἦσαν αἱ μέσην αὐτῷ μάλιστα πλήττουσαι τὴν ψυχὴν τοῖς ἐλέγχοις τῆς ἀληθείας. Εἶτα καὶ ξίφει τὰς μαρτυρικὰς αὐτῶν κεφαλὰς ἀφαιρεῖται. Μετὰ δὲ τούτους ἄγει δεσμώτην τὸν γενναῖον Ἐπίμαχον, καὶ Ἵνα τί, φησὶν, ὁ σεμνὸς σὺ καὶ τὸ εἶδος ἀξιοθέατος, εἰς τοσοῦτον ἐξέπεσας δυσσεβείας, ὡς μὴ μόνον ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ θεῶν αὐτῶν καὶ βασιλέων αὐτοκρατόρων καταφρονεῖν; Ἀνθρώπους μὲν γὰρ ὄντας, ἀνάγκη πολλάκις σφάλλεσθαι τοῦ προσήκοντος, πλὴν ἀλλ' οὐκ ἐπιμένειν δεῖ τοῖς αὐτοῖς, ἀλλὰ μεταβάλλεσθαι πάλιν διορθοῦσθαι τὰ παρ' ἡμῶν μὴ δεόντως γεγενημένα. Οὐκοῦν ἀνθρωπίνῳ καὶ αὐτὸς πάθει ἐαλωκὼς ἀνάνηψόν ποτε καὶ ἡμετέρους, εἴξον προστάγμασι, θύων σὺν ἡμῖν τοῖς θεοῖς καὶ αὐτοῖς εὐνοῶν, καὶ ὡς

A III. Tunc igitur Epimacho solitudo ipsa non amplius fuit optabilis, neque illa vitæ ratio grata erat, qua consuetudinem et hominum impietatem vitabat; sed amoris ardore in Dei pietatem vehementissime accensus, et zelo quodam magno excitatus, vitam simul, solitudinem et quietem illam contempsit, et ab eremo in mediam urbem descendit: quinimo adiit ad tribunal tyranni, nihil eorum metuens, quæ corporeis oculis cernuntur, neque his rebus, quæ terrorem injiciunt, perterrefactus. Quare admirabilem animi fortitudinem indicavit. Deinceps idolorum aram evertit, eamque solo adæquavit, partim generosa et forti manu, partim potentia quadam, non humana, sed divina usus. Ad hæc et adversus judicem impetum fecit, B justo quodam furore illum ulciscens, qui Deum et ejus sacras leges violabat. At nisi ab ipsius satellitibus martyris impetus detentus fuisset, tyrannus ille miserabili casu jacuisset.

IV. Quæ omnia cum judex non ferret, quod homo tam vilis ei abjectus, coma squalidus, toga miser, tanto impetu in eum irruere ausus esset, in carcerem et vincula virum illum sanctissimum jussit conjici, propterea quod audaciam et temeritatem magnam præ se tulerat: quamobrem et justas pœnas ei persolvendas esse decrevit. Multi quidem alii, et ipsi pietatis causa conclusi, carcere illo detinebantur. Sed illis omnibus multum adjumenti, magnaque ad martyrium libenter perferendum adhortatio erat Epimachi oratio atque alacritas, C quippe quod omnes cruciatus, quos sibi paratos ac propositos videbat, negligens, de illorum salute tantum erat sollicitus. Ad hæc admonitionibus et doctrina multa eos instruebat atque confirmabat, undique ipsos muniens, eisque persuadens ut vigilantes ac tales esse studerent, qui omnino ab hostis diaboli machinis expugnari non possent.

V. Cum vero judex illos ad se duci jussisset, eosque multo constantius, quam antea, Christi confessionem profiteri vidisset, ejusque rei causam Epimachi consilia et adhortationes fuisse cognovisset, illorum omnium, post multos et intolerabiles cruciatus, linguas exscindi jussit, (his enim utebantur martyres ad veritatem defendendam, quæ res judicis animum maxime cruciabat) deinde D eorumdem capita gladio amputari. Post hæc vinctum ad se duci jussit generosum Epimachum, quem intuens: Quare, inquit, tu vir ita gravis, et forma spectabili, ad eam impietatem prolapsus es, ut non solum nos, sed deos etiam ipsos et imperatores contemneres? Homines quidem sæpe ab officio aberrare necesse est, at non decet tamen in erratis permanere, sed consilium mutare, et corrigere, quæ non recte a nobis facta fuerint. Quamobrem et tu, cum humano more peccaveris, tandem resipiscas, et nostris jussis obedias, nobiscum una diis sacrificans, et in illos benevolentiam ostendens, ne, si deos ipsos omnium dominos colere

nolueris, tu quoque sceleratorum hominum mortem patiaris.

VI. Ad hæc ardentissimus ille veritatis propugnator Epimachus, apertam illius temeritatem redarguens, quod admonitionibus et doctrina sua eum ad impietatem impellere conatus esset, ab exordio orationis suæ fecit, ut tyrannus ipse statim ejus animum perspiceret, et ab omni spe decideret. Me, inquit, o judex, nunquam ab ea pietate, cujus ego alumnus et amicus sum, tu avertere poteris. Ne igitur ad negandam Christi confessionem dehinc provoces, neque aliud quippiam me facturum, aut dicturum speres, quod animi aut mentis imbecillitatem significet. Christum enim confiteor, Christum prædico, per quem creata sunt omnia, per quem homo formatus, et lex data est : qui mentem nobis dedit omnium ducem ac magistram, qui pro nostra omnium salute, quæ jam perierat, humana carne se induit, et crucifixus ac sepultus fuit, resurrexit, et in cœlos assumptus est, atque iterum venturus cum gloria creditur. Utinam et tu istam idolorum cæcitatem ab oculis animæ adjiceres, et suavem ac salutarem Christi lucem aspiceres. Nolim enim putet aliquis, temere ac frustra nos corpora nostra cruciatibus libenter tradere. Non ita sumus nobisipsis inimici et insidiatores. Verum quoniam altera quædam vita est multo præstantior hac, quæ videtur : alter quidam mundus, et sempiterna rerum bonarum delectatio, nullo tempore circumscripta, sed perennem jucunditatem afferens : propterea mundum hunc spectabilem, et carnem hanc fragilem atque caducam despicimus. Talis est nostra confessio. In hac firmi et stabiles consistimus. Pro hac et ego quemvis cruciatum sustinere paratus sum. Tu vero si celerem mortem attuleris, pergratum mihi facies, et teipsum dedecore liberabis. Quo enim diuturniore cruciatu me affliges, eo promptior ad jussa tua contemnenda inveniar. Nam si nihil aliud esset, certe et martyres illos revereor, qui ante nos certamen subierunt, et reliquos istos, qui nobiscum una carcerem rursus habitant : ob idque et ipse illud studeo, ne sine corona discedam : sed ut postquam in illorum choro enumeratus fuero, istis optabilem certaminis mei cursum ostendam.

VIII. Hæc martyris verba dubitationem magnam tyranno attulerunt : qui cum Epimacho persuadere non posset, eum in ligno suspendi jussit, ac ferreis unguibus lacerari. Ille eo magis ejusmodi tormento lætabatur, quo se ob eam rem beatiorem existimabat : quippe quod imitator esset eorum, quæ Dominus Jesus passus fuerat. Itaque aiebat : Si Dominus noster Jesus Christus propter nos crucifixus est, et fellis atque aceti potionem accepit : si ejus latus lancea percussum fuit, si palmæ clavis perforatæ sunt, quare non debeo et ego illius servus, magna cum voluptate in his ipsis eum Christo Domino meo communicare ? Certe martyr ille etiam lancea percuti cupiebat : quinimo fel ipsum appetebat :

A δεσπότας θεραπεύων ἁπάντων, ἵνα μὴ καὶ σὺ τῶν κακούργων θάνατον ὑποστῇς.

ϛ'. Ἡρὸς ταῦτα ὁ θερμὸς ὄντως ἐκεῖνος τῆς ἀληθείας ὑπέρμαχος ἀπόνοιαν αὐτοῦ σαφῆ καταγνοὺς, ὅτι καὶ παραινέσεσι δῆθεν αὐτὸν καὶ διδασκαλίαις ἐπαγαγέσθαι πρὸς τὴν ἀσέβειαν ἐπειρᾶτο, ἀπόγνωσιν αὐτῷ ἐκ προοιμιῶν εὐθὺς ἑαυτοῦ ἐμποιεῖ καὶ τῶν ἐλπίδων ἐκείνων ἐκκρούει. Ἐμὲ γὰρ, φησὶν, ὦ δικαστὰ, οὐκ ἄν ποτε τῆς συντροφου καὶ φίλης εὐσεβείας ἀποστήσεις, οὐ πρὸς ἄρνησιν ἐκκαλέσῃ, τῆς τοῦ Χριστοῦ ὁμολογίας οὐκ ἄλλο τι τῶν ἀγενῶν δρᾶσαι παρασκευάσεις ἢ φθέγξασθαι. Χριστὸν γὰρ ὁμολογῶ, Χριστὸν ἀνακηρύττω, δι' οὗ τὰ πάντα παρῆκται καὶ ἄνθρωπος πέπλασται, καὶ νόμος αὐτῷ τελεῖται· καὶ νοῦς δέδοται πάντων ἡγεμὼν καὶ διδάσκαλος, ὅς ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν ἀπολωλότων ἡμῶν, καὶ σεσάρκωται, καὶ ἐσταύρωται, καὶ τέθαπται καὶ ἐγήγερται, καὶ πρὸς οὐρανοὺς ἀνείληπται· καὶ πάλιν ἐλεύσεσθαι μετὰ δόξης πεπίστευται. Ὡς εἴθε καὶ οὐ τὴν εἰδωλικὴν λήμην τῶν τῆς ψυχῆς ὀμμάτων ἀποβαλὼν, πρὸς τὸ γλυκὺ φῶς ἐκείνου διέβλεψας. Μηδὲ γὰρ οἰέσθω τις εἰκῇ καὶ μάστην ἡμᾶς τὸ σῶμα ταῖς βασάνοις παραδιδόναι· οὐχ οὕτως ἐσμὲν αὐτοὶ ἑαυτῶν ἐχθροὶ καὶ ἐπίβουλοι. Ἀλλ' ἐπειδὴ ζωή τις ἐστὶν ἑτέρα παρὰ πολὺ κρείττων τῆς ὁρωμένης, καὶ κόσμος ἕτερος, καὶ ἀγαθῶν ἀπόλαυσις αἰωνία, οὐ χρόνῳ μητρουμένη, ἀλλὰ μένουσαν ἀεὶ τὴν εὐφροσύνην παρεχομένη, τούτου γε ἕνεκα καὶ κόσμου τοῦ ὁρωμένου, καὶ σαρκὸς καταφρονοῦμεν ὡς λυομένης. Αὕτη ἐστὶν ἡ ἡμετέρα ὁμολογία, πρὸς ταύτην ἐστηρίγμεθα καὶ ἡδράσμεθα. Ὑπὲρ αὐτῆς καὶ πᾶν ὁτιοῦν εἰμι τῶν δεινῶν πάσχειν ἕτοιμος. Ἀλλ' εἰ μὲν ταχεῖάν μοι τὴν τελευτὴν ἐπαγάγοις, ἡμῖν τε τὰ μάλιστα χαριεῖ, καὶ σεαυτὸν ἀπαλλάξεις αἰσχύνης. Εἰ δὲ καὶ κολάσεσιν αὐτὴν παρατείνεις καὶ τιμωρίαις, τοσοῦτον πλέον ὄψει καὶ ἡμᾶς τοῦ σοῦ καταφρονοῦντας προστάγματος. Αἰδοῦμαι γὰρ εἰ μή τι ἕτερον, ἀλλὰ τοὺς πρὸ ἡμῶν τῷ μαρτυρίῳ τελειωθέντας, καὶ σὺν ἡμῖν πάλιν τὸ δεσμωτήριον κατοικοῦντας· καὶ διὰ τοῦτο σπεύδω μὴ ἀπελθεῖν ἀστεφάνωτας, ἀλλὰ τῶν ἐκείνων τῷ χορῷ συναριθμηθῆναι καὶ τούτοις τὴν ποθουμένην τῆς ἀθλήσεως ὑποδεῖξαι πορείαν.

Η'. Ταῦτα εἰς ἀμηχανίαν τὸν τύραννον περιίστησι, καὶ τὸ πείθειν οὐκ ἔχων, ἐπὶ ξύλου τὸν ἄνδρα μετεωρίζει, καὶ διαξαίνει σιδηροῖς αὐτὸν ὄνυξιν. Ὁ δὲ τοσοῦτον ἔχαιρε μᾶλλον τῇ τιμωρίᾳ ὡς καὶ μακαριστὸν ἑαυτὸν τιθέναι τῆς ἀναρτήσεως, ὅτι δεσποτικῶν παθημάτων μιμητὴς ἀνεδείκνυτο· Εἰ γὰρ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ἔλεγε, δι' ἡμᾶς καὶ σταυρῷ προσήλωτο, καὶ χολὴν καὶ ὄξος προσήκατο, καὶ λόγχῃ τὴν πλευρὰν νένυκτο, καὶ ἥλοις διατέτρητο τὰς παλάμας· πῶς οὐ χρή με τὸν δοῦλον τῶν αὐτῶν τῷ Δεσπότῃ μεθ' ἡγονῆς κοινωνῆσαι ; Ἀμέλει καὶ τὴν λόγχην ἐζήτει, καὶ τῆς χολῆς ἐπεθύμει, καὶ, Ἠκίτωσαν, ἔλεγε, τὰ κολαφίσματα τὰ ἐμπτύσματα· ὁ ἀκάνθινος ἐπιτιθέσθω μοι στέ-

φανος · ἐγχειριζέσθω κάλαμος. Οἱ ἐμπαιγμοὶ δὲ, φησὶ, ποῦ, ποῦ τὰ ῥαπίσματα; Μικρὰ γὰρ ἐμοὶ τὰ παρόντα πρὸς ἐκεῖνα βλέποντι καὶ οὕτως ἐφιεμένῳ.

A et Veniant in me alapæ, dicebat : injiciantur sputa : circumdetur caput meum corona spinea ; detur in manus et arundo. Ubinam sunt dedecora et irrisiones ? ubi alapæ ? Omnia enim præsentia hæc mihi ad futura illa bona spectanti, eaque appetenti, videntur parva quædam esse, ac pro nihilo facienda.

Θ'. Διὰ τοῦτο καὶ βάσανος ἑτέρᾳ τῷ ἀθλητῇ προσθήκη τῆς προλαβούσης ἐπήγετο, καὶ λίθοις ὀξέσιν ὁ γενναῖος ἐπλήττετο, πρόσταγμα δὲ τοῦ τυράννου τοῦτο, καὶ τῆς ἀπηνοῦς ψυχῆς ἐκείνης καὶ ἀπανθρώπου. Ἵνα, φησὶ, πυκνὰ διαθραττομένου τοῦ σώματος, θᾶττον ἀπορρήξῃ καὶ τὴν ψυχήν. Ἐλελήθει δὲ ἄρα λαμπρότερον αὐτὸν ἐργαζόμενος, καὶ πλείονα τῷ μάρτυρι προξενῶν τὴν πρὸς τὸν Θεὸν παῤῥησίαν. Ἀλλὰ προσεκτέον τῷ διηγήματι · καὶ γὰρ ἐκδηλοτέρας ἤδη τῆς χάριτος ἀπολαύειν, καὶ τῶν θαυμάτων Ἐπίμαχος ἄρχεται.

IX. Hæc cum diceret martyr, prioribus tormenti nova quædam adjiciebantur, et acutis lapidibus generosus ille athleta, tyranni, hoc est crudelis et inhumanæ prorsus animæ jussu, feriebatur. Instabat enim ac urgebat : Ita, inquiens, hominem percutite, ut ejus corpore crebris ictibus perfracto, celerrime animam ipsam abrumpat. Sed non videbat tyrannus ille, martyrem ea re illustriorem effici, majoremque apud Deum fiduciam ipsi conciliari. Cæterum eorum, quæ dicenda sunt, narrationem sequamur. Deinceps enim planum fiet, quemadmodum Epimachus manifestiorem Dei gratiam et miracula secutus est.

B

Ι'. Ὁ μὲν ἐξαίνετο μετέωρος ἐπὶ ξύλου, καὶ λίθοις τὰ ὀστᾶ διακέκλαστο. Κόρη δέ τις ἐκεῖ παρειστήκει μέρος οὖσα καὶ αὐτὴ τοῦ θεατρου, τὸν ἕτερον πεπηρωμένη τῶν ὀφθαλμῶν. Ταύτης οὖν ἀτενῶς πρὸς ἐκεῖνον ὁρώσης, καὶ τὰς χαλεπὰς ἐκείνας κολάσεις ὀδυρμὸν ποιουμένης, μέρος τι τῶν τοῦ μάρτυρος σαρκῶν ἐνεῖθεν ἀποσπασθὲν καὶ διαέριόν πως φερόμενον, ἀποστάζει τοῦ αἵματος εἰς τὸν ὀφθαλμόν · καὶ ὁ σταλαγμὸς αὐτίκα παγεὶς (ὦ θαύματος ἀνεικάστου! ὦ πάντα λόγον νικώσης φιλανθρωπίας), φῶς γίνεται ταύτῃ, καὶ ὑγιῆ τὸν ὀφθαλμὸν ἀποδίδωσιν. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν δὴ πάρεργον Ἐπιμάχῳ τοῦ μαρτυρίου, καὶ οὕτως αὐτοῦ καὶ ῥανὶς αἵματος μόνη τοσαύτην δύναται παρέχειν τὴν θεραπείαν.

X. Lacerabatur ille quidem in ligno, et lapidibus feriebatur, ut ejus ossa etiam ipsa frangerentur. Puella vero quædam illic astabat, et ipsa una ex eorum numero, qui spectaculo aderant. Erat autem oculo altero excæcata. Illa cum ad martyrem intenta esset, et gravissimos ejus cruciatus lamentaretur, pars quædam e martyris carnibus abstracta, et per aerem perlata, in illius puellæ oculum sanguinis guttam instillavit, quæ quidem (o miraculum singulare, o Dei benignitatem omni oratione majorem) in lumen statim conversa est, et puellæ oculum sanum effecit. Hoc Epimachi martyris miraculum quasi pertranseuntes diximus, ut ostenderemus unam ejus viri sanguinis guttam subito tantam curationem afferre potuisse.

C

ΙΑ'. Ἐπεὶ δὲ ἀκλινὴς ἐκεῖνος ὡρᾶτο καὶ τὴν εὐσέβειαν ἀμετάθετος ἡ τελευταία κατ' αὐτοῦ δίδοται ψῆφος, καὶ ξίφει τὴν ἱερὰν ἐκείνην ὁ μάρτυς κεφαλὴν ἀφαιρεῖται · τὸ μέντοι σῶμα τούτου τὸ τίμιον πιστῶν χερσὶν ὁσίως περισταλὲν, ἐκεῖ κατατίθεται, ὅπου καὶ τὴν μαρτυρικὴν ὑπέστη τελείωσιν. Τούτου τὴν μαρτυρίαν ἐθαύμασε μὲν καὶ ὁ τῶν Ἀλεξανδρέων δῆμος, καὶ ὅσοι τῆς προσοίκου Αἰγύπτου τὰ πιότατα νέμονται, κατεκόσμησε δὲ καὶ αὐτὸς ἄνωθεν αὐτὸν στεφάνοις λαμπροῖς ὁ Ἀγωνοθέτης, δι' ὅν τε παθεῖν εἵλετο, καὶ οὗ μιμητὴς ἐδίψα γενέσθαι τῶν παθημάτων · ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

XI. Cum vero martyr in diversam sententiam flecti non posset, et Dei religionem nequaquam negare vellet, ultima in eum sententia lata est, et sacrum illud martyris caput securi percussum fuit : et ejus quidem venerandum corpus, fidelium hominum manibus religiose curatum, illic conditum est, ubi et martyrii sustinuit consummationem. Ejus viri certamen non Alexandrinus tantum populus, quique finitimas ac feracissimas Ægypti regiones colunt, valde admirati ac reveriti sunt : sed illud mundus nunc celebrat universus. Eumdem quoque certaminum auctor et judex Deus e cœlo illustri corona donavit, propter quem Epimachus cruciatus omnes perpessus est, ejusque imitator esse in tormentis perferendis maxime concupivit ac studuit. Ipsi Creatori et Salvatori, Domino ac Deo nostro sit gloria, honor et adoratio cum Patre principii finisque experte, et sanctissimo atque vivificante Spiritu, quæ est una divinitas in æquali et individua Trinitate, vitam præbens omni spiritui, et regnans nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

D

ORDO RERUM

QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.

SYMEON METAPHRASTES.

VITÆ SANCTORUM (*continuatio*).

MENSIS MARTIUS.

Die 12. Vita sancti Theophanis. 10
Die 16. Vita sancti Longini centurionis. 31
Die 16. Vita sancti Abramii et septis ejus. 43

MENSIS APRILIS.

Die 1. Vita et martyrium SS. Agapes et sociorum. 78
Die 5. Vita sanctæ Theodoræ. 83
Die 5. Vita sanctæ Thermes et sociarum. 87
Die 7. Vita sancti Calliopi. 91
Die 10. Vita sancti Terentii et sociorum. 95
Die 13. Vita sancti Carpi et sociorum. 106
Die 18. Vita sancti Eleutherii. 127
Die 23. Vita sancti Georgii. 142
Die 25. Vita sancti Marci apostoli et evangelistæ. 163
Die 27. Vita sancti Anthimi. 171

MENSIS MAIUS.

Die 1. Vita sancti Philippi apostoli. 183
Die 1. Vita sancti Jacobi fratris Domini. 199
Die 8. Vita sancti Acacii. 218
Die 8. Vita sancti Bonifacii. 242
Die 14. Vita SS. Victoris et Coronæ. 258

MENSIS JUNIUS.

Die 27. Vita sancti Sampsonis. 267

MENSIS JULIUS.

Die 11. Vita sancti Stephani et sociorum 309
Die 17. Vitæ SS. XLV Martyrum. 323
Die 17. Vita B. Eugenii et Mariæ ejus filiæ. 347
Die 18. Vita SS. Mauricii et sociorum. 355
Die 21. Vita sancti prophetæ Danielis. 371
Die 22. Vita sancti Platonis. 404
Die 27. De septem Dormientibus. 427
Die 27. Vita sancti Panteleemonis. 447
Die 29. Vita sancti Gallinci. 478
Die 29. Vita sancti Eudocimi. 487

MENSIS AUGUSTUS.

Die 1. Vita sanctæ Sophiæ et filiarum ejus. 498
Die 2. Vita sancti Stephani papæ et martyris. 541
Die 12. Martyrium sancti Eupli. 523
Die 15. Oratio de sancta Maria Deipara. 530
Die 17. Martyrium sancti Mamantis. 566
Die 17. Martyrium SS. Pauli et Juliæ. 575
Die 19. Vita sancti Andreæ et sociorum. 595

MENSIS SEPTEMBER.

Die 5 Martyrium sancti Eudoxii et sociorum. 618
Die 7. Martyrium sancti Sozontis. 634
Die 9. Martyrium sancti Severiani. 639
Die 9. Martyrium sanctæ Menodoræ et sociarum. 654
Die 11. Vita sanctæ Theodoræ Alexandrinæ. 666
Die 12. Martyrium sancti Autonomi. 691
Die 15. Martyrium sancti Nicetæ Gothi. 703
Die 16. Martyrium sanctæ Euphemiæ. 714
Die 19. Martyrium sancti Trophimi et sociorum. 734
Die 21. Vita sancti Matthæi evangelistæ. 750
Die 23. Martyrium sanctæ Theclæ. 822
Die 24. Vita sancti Cypriani Antiocheni. 847
Die 27. Martyrium sancti Callistrati. 882
Die 28. Vita sancti Charitonis. 899
Die 29. Vita sancti Cyriaci. 919
Die 30. Vita sancti Gregorii illuminatoris. 945

MENSIS OCTOBER.

Die 5. Martyrium sanctæ Charitinæ. 998
Die 7. Martyrium SS. Sergii et Bacchi. 1006
Die 8. Vita et Acta varia sancti Demetrii. Vide tomum sequentem in fine.
Die 9. Vita sancti Andronici et ejus conjugis. 1050
Die 10. Martyrium SS. Eulampii et Eulampiæ. 1054
Die 11. Martyrium sancti Probi et sociorum. 1067
Die 20. Vita sancti Andreæ Cretensis. 1110
Die 20. Vita sancti Lucæ evangelistæ. 1130
Die 20. Martyrium sancti Vari. 1142
Die 20. Martyrium sancti Artemii. 1159
Die 22. Vita sancti Abercii. 1211
Die 24. Martyrium sancti Arethæ et sociorum. 1250
Die 25. Martyrium sancti Marciani. 1290
Die 28. Vita sanctæ Anastasiæ Romanæ. 1294
Die 30. Martyrium SS. Zenobii et Zanobiæ. 1310
Die 31. Martyrium sancti Epimachi. 1319

FINIS TOMIS CENTESIMI DECIMI QUINTI

Sancti-Amandi. — Ex typis BUSSIÈRE.

BR60
P4
V.115

DATE DUE

DOES NOT CIRCULATE

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES
STANFORD, CALIFORNIA
94305